BIBLIOTECA NAZIONALE ROMA
8
13 — N
26
02
K 346

Digitized by Google

Digitized by Google

R. D. EUSEBII AMORT,

CANONICI REGULARIS LATERANENSIS POLLINGÆ, EMINENTISSIMI CARDINALIS *LERCARI*, nec non SERENISSIMI ac REVERENDISSIMI DOMINI, DOMINI *JOSEPHI*, EPISCOPI AUGUSTANI, S. R. I. PRINCIPIS DARMSTADIANI LANDGRAVII HASSIÆ, &c. &c. THEOLOGI,

THEOLOGIA
ECLECTICA,
MORALIS ET SCHOLASTICA,

SUB AUSPICIIS

SS. D. N. BENEDICTI XIV.

AD MENTEM

SS. PATRUM ET THEOLOGORUM INSIGNIUM, PRÆSERTIM VETERUM CONSCRIPTA.

TOMUS IV.

CONTINENS

TRACTATUS

I. De LEGIBUS.
II. De PRÆCEPTIS DECALOGI, ET ECCLESIÆ.
III. De CONTRACTIBUS IN SPECIE.
IV. De VII. VITIIS CAPITALIBUS.
V. SUPPLEMENTUM, UBI *Conſtitutiones* QUÆDAM SS. D. N. BENEDICTI XIV.
VI. PROPOSITIONES DAMNATAS.
VII. INDICEM GENERALEM CUM ERRATIS.

CUM APPROBATIONIBUS.

AUGUSTÆ VINDELICORUM ET WIRCEBURGI,

SUMPTIBUS MARTINI VEITH, BIBLIOPOLÆ,

ANNO M DCC LII.

Digitized by Google

INDEX QUÆSTIONUM.

Tractatus
DE LEGIBUS.

§. 1.

De natura & diviſione Legum.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit lex? 1
2. Quotuplex ſit lex? ibid.
3. Quomodo dividatur lex poſitiva? ibid.
4. Quales ſint aliæ diviſiones legum? ibid.
5. Quid ſit lex pœnalis, & non præciſe pœnalis? ibid.
6. Quid ſit lex *directiva* & *præceptiva*? 2
7. Quid ſit lex *affirmativa* & *negativa*? ibid.
8. Quid ſit lex *irritans*, & *ſolum prohibens*? ibid.
9. Quid ſit lex *favorabilis*, & *odioſa*? ibid.
10. Quid ſit *jus publicum* & *jus gentium*? ibid.
11. Quid ſit lex *Municipalis*, & *Provincialis*? ib.
12. Quid ſit lex *localis*, & *perſonalis*? ibid.

§. 2.

De natura Legis naturalis.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit lex naturalis? ibid.
2. An lex naturalis ſit immutabilis? 3
3. An lex naturalis ſit conditionata? ibid.
4. An poſſit dici, legem naturalem eſſe ſaltem objective conditionatam? 4
5. An detur eadem lex naturalis in ſtatu naturæ integræ, & in ſtatu naturæ lapſæ? 5
6. An Deus in lege naturali poſſit diſpenſare? 6
7. Quale bonum ſit objectum legis naturalis? an neceſſarium, vel contingens? ibid.
8. An detur aliqua lex naturalis, quæ ſolum agnoſcitur per lumen rationis, & alia quæ ſolum agnoſcitur per inſtinctum naturalem? 7
9. An Deus poſſit permittere aut omnino præcipere deordinationem ordinis naturalis ob majus bonum ſupernaturale? ibid.
10. An detur lex naturalis reflexa? 8
11. An poſſit dari ignorantia invincibilis legis naturalis? ibid.
12. An lex naturalis quoad concluſiones particulares dubia tranſeat in materiam legis poſitivæ? 9
13. Quid ſit; obligationem eſſe *legis naturalis quoad ſubſtantiam*; legis vero *poſitivæ quoad modum*? 10

14. Qua regula agnoſci poſſit, an aliqua obligatio pertineat ad legem naturalem, ſaltem *per modum concluſionis* vel quoad ſubſtantiam? 10

§. 3.

De Lege poſitiva.

Quæſtiuncula 1. Quotuplex ſit lex poſitiva? 11
2. Quale ſit objectum legis poſitivæ? ibid.
3. An omnis lex humana derivetur à lege naturali? ibid.
4. Quænam debeant eſſe proprietates legis humanæ? 12
5. An lex debeat ſe extendere ad caſus frequenter occurrentes? ibid.
6. An & quando lex humana ſe conformare debeat conſuetudini patriæ? ibid.
7. An omnia vitia, & quæ potiſſimum, per legem humanam cohibenda ſint? 13
8. An lex humana ſemper ſit mutanda, quando occurrit aliquid melius? ibid.
9. Qua regula agnoſci poſſit mens Legiſlatorum quoad leges humanas? ibid.

§. 4.

De Materia Legum.

Quæſtiuncula 1. An materia legis humanæ poſſit eſſe actio indifferens? 14
2. An etiam præcepta legis naturalis vel divinæ poſſint eſſe materia legis humanæ? ibid.
3. An actio de ſe tantum venialiter peccaminoſa aut ſolum indifferens poſſit eſſe materia legis humanæ graviter obligantis? ibid.
4. An materia de ſe gravis poſſit eſſe materia obligationis levis? ibid.
5. An actus interni poſſint eſſe materia legis Eccleſiaſticæ? ibid.
6. An Eccleſia poſſit præcipere actus mere internos? 15
7. An, & in quo ſenſu, Eccleſia habeat poteſtatem præcipiendi indirecte actus internos? 17

§. 5.

De Subjecto Legum.

Quæſtiuncula 1. An Legiſlator humanus teneatur ſuis legibus? ibid.
2. An Epiſcopus teneatur ſtare legibus Synodalibus, à ſuo anteceſſore in Synodo editis? 18
3. An peccet Legiſlator non obſervando ſuas leges? ibid.
4. An Infideles obligentur legibus Eccleſiæ? 18
5. An ebrii teneantur legibus Eccleſiæ, Dei, vel naturæ? ibid.
6. An legibus Eccleſiæ obligentur amentes? 19
7. An & qualiter infantes obligentur legibus? ibid.
8. Quibus legibus Eccleſiæ teneantur impuberes? ibid.
9. An viatores teneantur particularibus legibus locorum, in quibus tranſeunt? 20
10. An ſaltem peregrini teneantur legibus locorum particularium? & quinam vocentur proprie peregrini? 21
11. Ad quas leges locorum particularium teneantur etiam peregrini? 25
12. An liceat egredi ex una Diœceſi in aliam eo ſolum fine, ut quis poſſit uti privilegio illius Diœceſis contra legem Diœceſanam v. g. animo declinandi jejunium Diœceſanum? ibid.
13. An leges pœnales circa peccata, quibus ab Epiſcopo v. g. infligitur excommunicatio reſervata Ordinario, incurrantur à peregrino, ſi in eo genere peccati peccet extra Diœceſin ſui Epiſcopi? vel ſi delictum commiſſum ad huc fuerit in Diœceſi? 26
14. An vagi teneantur legibus locorum particularium, ubi tranſeunt? & qui dicantur vagi? ibid.
15. An Clerici teneantur legibus Civilibus Principum? 27
16. An Clerici jure naturæ, gentium divino, & poſitivo à diſpoſitione legum civilium quoad eorum perſonas, actiones mere perſonales, & congruam ſuſtentationem exempti ſint? 28

§. 6.

De promulgatione Legum.

Quæſtiuncula 1. An promulgatio ſit de eſſentia legis? 30
2. Qualis requiratur promulgatio legis? ibid.
3. Qualis requiritur & ſufficiat promulgatio circa leges naturales? 31
4. Quæ requiratur & ſufficiat promulgatio circa leges divinas? ibid.
5. Qualis requiratur promulgatio circa leges poſitivas? ibid.
6. An leges Eccleſiaſticæ Summorum Pontificum, promulgatæ Romæ, ante promulgationem in ſingulis Diœceſibus obligent totam Eccleſiam? 32

§. 7.

INDEX QUÆSTIONUM.

§. 7.

De obligatione Legum, præſertim in dubio conſcientiæ.

Quæſtiuncula 1. An Leges civiles obligent in conſcientia? 37
2. Unde colligi poſſit, utrum ſit tantum pœnalis, ſeu obligatoria ſolum ad pœnam? ibid.
3. An leges divinæ obligent cum detrimento vitæ, aut gravi detrimento honoris, & bonorum? 39
4. An Leges Eccleſiaſticæ, aut civiles aliquando obligent cum detrimento vitæ, vel jactura honoris & bonorum? ibid.
5. An leges obligent ad non ponenda vel removenda impedimenta ad obſervantiam legum? 40
6. Ex quibus indiciis poſſit colligi, an ſit gravis vel levis obligatio legum? ibid.

§. 8.

De Interpretatione Legum, & Epikia.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit interpretatio legis? ibid.
2. Quotuplex ſit interpretatio? 41
3. Quæ, & quot ſint principia bonæ interpretationis? ibid.
4. Quid ſit Epikia? ibid.
5. Quis verborum tenor pariat præſumptionem pro rigoroſa obligatione præcepti ſeu legis? Et quis ſolum fundet præſumptionem conſilii aut inhortationis? ibid.
6. Quid ſuperaddant legi illa verba, quæ in nonnullis conſtitutionibus reperiuntur: *Præcipimus in virtute obedientiæ, ſub indignatione Dei, vel Apoſtolorum Petri & Pauli?* ibid.
7. Quales ſoleant tradi regulæ interpretandi leges? 42
8. Quales reperiantur regulæ in Jure Civili idoneæ ad interpretationem legum? ibid.
9. Quales reperiantur in Jure Canonico Regulæ ad interpretandum leges idoneæ? 44
10. Quid ſit legem extendi ad alios caſus ob *ſimilitudinem*, *paritatem*, vel *identitatem* rationis? 45
11. Quænam ſint obſervandæ Regulæ quoad extenſionem legum ad caſus conſimiles? ibid.

§. 9.

De vario modo obligandi quoad obſervantiam Legum.

Quæſtiuncula 1. An ad ſatisfaciendum legi requiratur intentio ſatisfaciendi præcepto? 46
2. An ebrius, dormiens, vel phreneticus, v. g. in febri calida, ſi in ebrietate, ſomnio, aut phreneſi, recitet, v. g. Breviarium, aut interſit Sacro? 46
3. An ſatisfaciat legi, qui invitus adimplet legem Eccleſiaſticam? ibid.
4. An ſatisfaciat legi, qui nec habet intentionem ponendi materialiter actum à lege præceptum, nec habet intentionem poſitive contrariam? 47
5. An ſatisfaciat præcepto, qui ponit quidem actionem præceptam, ſed ignorat, eam eſſe præceptam? ibid.
6. An is, qui audit Miſſam præciſe ex fine illicito, v. g. vanæ gloriæ, vel animo videndi & ſeducendi, ſatisfaciat præcepto Eccleſiæ? ibid.
7. An ſatisfaciat præcepto, qui ponit quidem ex bono fine actum præceptum, v. g. auditionem Sacri, vel recitationem Breviarii cum ſocio, ſed expreſſe intendit, hoc actu individuo nondum ſatisfacere præcepto? ibid.
8. An ſatisfaciat legi, qui adimplet opus præceptum modo indebito, v. g. recitando totum Breviarium diſtracte, vel audiendo totum ſacrum indevote? ibid.
9. An unico actu poſſit ſatisfieri pluribus præceptis? 48
10. An obligatus ad reſtitutionem omnium bonorum ex rapto vel furto in cauſas pias, ubi Domino reſtitutio fieri nequit, poſſit ea ſibi ipſi applicare tanquam vere pauperi? ibid.
11. An ſi quis det eleemoſynam graviter vel extreme indigenti, per hoc ſatisfaciat obligationi ex voto vel pœnitentia erogandi eleemoſynam? 49
12. Si centum floreni debeantur pauperibus ex juſtitia ob rapinam bonorum incertorum, & alia centum ex voto, alia centum ex pœnitentia, ſi tantum centum ſolvi poſſint, cui prius titulo ſatisfaciendum ſit? ibid.
13. Quando concurrunt diverſæ leges, naturales, divinæ, & Eccleſiaſticæ, cui prius ſatisfaciendum ſit, ſi omnibus ſimul ſatisfieri nequeat? ibid.
14. An omnis lex debeat obſervari ex charitate erga Deum? 50

§. 10.

De cauſis excuſantibus ab obſervatione Legum.

Quæſtiuncula 1. Quænam poſſint eſſe cauſæ excuſantes ab obſervatione legis? 52

2. Qualis ignorantia excuſet ab obſervatione legum? 51
3. Qualis diligentia in quolibet homine requiratur ad hoc, ne ejus ignorantiæ fiant vincibiles? ibid.
4. Quænam ſint indicia ordinaria ignorantiarum vincibilium? ibid.
5. Quomodo ex ignorantia vincibili reddere poſſit invincibilem, qui neſcit ſe habere ignorantiam vincibilem? 52
6. An ignorantia vincibilis, dummodo non ſit affectata, excuſet ſaltem à cenſura, vel alia pœna? ibid.
7. An aliquando excuſet ignorantia juris humani manifeſti? ibid.
8. Qualis metus excuſet à lege? ibid.
9. Qualis impotentia excuſat ab obſervatione legum? 53
10. An, ubi datur impotentia ad totum, remaneat obligatio ad partem? 54
11. An excuſetur ab obſervantia legis, qui poſuit culpabilem cauſam impotentiæ, v. g. projiciendo Breviarium in mare, aut contrahendo infirmitatem ex ebrietate? ibid.
12. An peccet contra legem, qui ponit de ſe inculpabile impedimentum ad obſervantiam legis? ibid.
13. An detur obligatio tollendi impedimentum pro obſervantia legis? 55
14. Quid ſit? & quandonam ab obſervatione legis excuſet Epikia? ibid.
15. An Epikia etiam locum habeat circa leges divinas & naturales? ibid.
16. An & quomodo à legis obſervatione excuſet non acceptatio legis? ibid.
17. An & quomodo à legis obſervatione excuſet defectus finis? 56
18. Quomodo à lege excuſet conſuetudo, privilegium, & diſpenſatio? ibid.

§. 11.

De Conſuetudine.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit Conſuetudo? ibid.
2. Quales requirantur conditiones ad legitimam conſuetudinem? ibid.
3. Quid requiratur ad hoc, ut conſuetudo ſit rationabilis? 57
4. An & quomodo conſuetudo debeat eſſe irrationabilis, ſi ſit contraria vel præjudicet legibus non adiaphoris, ſed poſitive conducentibus ad meliorationem notabilem morum, & Eccleſiæ? ibid.
5. Quid cuivis agendum, ſi in ſuo ſtatu vel ſocietate hominum, in qua vivit, vigeant conſuetudines notabiliter præjudicantes honeſtati chriſtianæ fidei vel morum? 60
6. Quantum requiratur temporis ad introducendam legitimam conſuetudinem? ibid.
7. Qualis requiratur ſcientia & conſenſus legiſlatoris ad conſtituendam legitimam conſuetudinem? 61
8. Qualis requiratur frequentia actuum ad conſtituendam conſuetudinem legitimam? ibid.
9. Unde poſſit colligi, conſuetudinem fuiſſe introductam animo ſe obligandi? ibid.

§. 12.

De Privilegiis.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit privilegium? 62
2. Quotuplex ſit privilegium? ibid.
3. Quales ſint clauſulæ privilegiorum? & quem pariant ſenſum? ibid.
4. Quis poſſit concedere privilegia? 63
5. An ad licitam conceſſionem Privilegii requiratur juſta cauſa? ibid.
6. Quot modis aquirantur privilegia? ibid.
7. Quomodo privilegia ab uno loco ad alium vel ab una perſona ad aliam extendi poſſunt? ibid.
8. Quomodo ſint interpretanda privilegia Regularium? 64
9. Quænam ſint obſervanda circa uſum privilegiorum? ibid.
10. Quæ regulæ haberi poſſint circa revocationem privilegiorum? 65
11. Qualia privilegia Regularium fuerint revocanda à Conciliis vel ſummis Pontificibus? ibid.
12. Quomodo exſpirent privilegia? 66

§. 13.

De poteſtate ferendi Leges.

Quæſtiuncula 1. Quinam habeant poteſtatem ferendi leges? 68
2. An capitulum ſede vacante poſſit ferre leges? ibid.
3. Utrum Abbatiſſæ vel aliæ Superioriſſæ, etiam Generales, habeant poteſtatem ferendi leges? 69
4. An villæ, caſtra, vel oppida habeant poteſtatem ferendi legem localem pro ſua communitate? ibid.

§. 14.

De Diſpenſatione Legum.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit diſpenſatio? ibid.
2. An poſſit dari diſpenſatio circa jus naturale? aut circa jus divinum? ibid.

3. An

3. An Legislator univerſim poſſit diſpenſare in ſuis legibus? 70
4. An inferior poſſit aliquando diſpenſare in lege Superioris? ibid.
5. Quinam ſint caſus, in quibus inferior poſſit diſpenſare in lege Superioris? ibid.
6. An Capitulum Sede vacante poſſit cum criminoſo privato voce activa diſpenſare quoad hanc pœnam ad actum electionis? 71
7. An Legislator, vel habens poteſtatem delegatam diſpenſandi, poſſit diſpenſare ſecum ipſo? ibid.
8. An vagi & peregrini poſſint diſpenſari ab Epiſcopo vel Superiore loci, in quo morantur? ibid.
9. An Metropolitanus poſſit diſpenſare cum ſuis ſuffraganeis ſubditis? 72
10. Quinam habeant poteſtatem diſpenſandi cum Religioſis circa vota, juramenta & pœnas? ibid.
11. Quid requiratur ad licite diſpenſandum? ibid.
12. An diſpenſatio ſine cauſa ſufficiente ſit valida? ibid.
13. An valida ſit diſpenſatio circa Conſtitutiones Apoſtolicas? 73
14. An diſpenſatio facta ſine legitima cauſa ſaltem tunc ſit valida, quando à diſpenſante & diſponſato cauſa creditur eſſe legitima? ibid.
15. Quales ſint cauſæ juſtæ diſpenſationis? ibid.
16. An ſtante juſta cauſa diſpenſationis ſuperior teneatur ad concedendam diſpenſationem? ibid.
17. An diſpenſans poſſit diſpenſando imponere mulctam pecuniariam pro diſpenſatione? 74
18. Quænam ſint ſigna tacitæ diſpenſationis? ibid.
19. Utrum pro ſigno tacitæ diſpenſationis haberi poſſit ſola taciturnitas & diſſimulatio Superioris, ſi in ejus præſentia inferior agat contra legem ab illo diſpenſabilem? ibid.
20. An diſpenſatio facta abſque cauſæ cognitione valida ſit, etiamſi reipſa cauſa ſubſiſtat? 74
21. An pro foro conſcientiæ tuto præſumi poſſit, Superiorem in diſpenſatione habuiſſe legitimam cauſam, & cognitionem cauſæ? ibid.
22. Quales ſint cauſæ, ex quibus vitiatur diſpenſatio? 75
23. An omnis diſpenſatio ſit invalida, obtenta per obreptionem, vel ſubreptionem? ibid.
24. An idem dicendum, ſi veritas aliqua non ſit reticita per malitiam? aut falſitas malitioſe expreſſa, ſed per ſimplicitatem vel ignorantiam? ibid.
25. Qualium veritatum reticentia ſoleat de jure vel conſuetudine haberi pro vitio ſubſtantiali? ibid.
26. Quid delegato agendum, ſi dubitet, an vitium obreptionis vel ſubreptionis ſit ſubſtantiale? 76
27. Quid obſervandum in praxi quoad petendas Diſpenſationes Romanas ex Pœnitentiaria Romana pro foro interno? ibid.

§. 15.

De ſuprema Lege Charitatis.

Quæſtiuncula 1 In quo conſiſtat lex charitatis? 80
2. Quare hæc lex charitatis vocetur *ſuprema lex*? ibid.
3. Quot & quales ſint primariæ obligationes ex lege charitatis? ibid.
4. Quid velit dicere illa limitatio *per ſe*? 81
5. Quid velit dicere illa limitatio; in concurſu? ibid.
6. Quomodo hæ obligationes charitatis poſſint influere in caſus particulares? ibid.
7. Quomodo oſtendatur, legem charitatis eſſe regulam directivam conſcientiæ in omnibus controverſiis moralibus circa obligationes legum? 82

Tra-

INDEX QUÆSTIONUM.

Tractatus
DE
PRÆCEPTIS DECALOGI ET ECCLESIÆ.

DISPUTATIO I.

De obligatione Charitatis erga Deum & proximum in genere.

QUÆSTIO I.

De obligatione Charitatis erga Deum & proximum in genere.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit charitas? 1
2. Quodnam ſit objectum materiale charitatis? ibid.
3. Quodnam ſit objectum ſeu motivum formale charitatis? ibid.
4. Quomodo poſſit elici actus charitatis? 2
5. Quales ſint actus eliciti charitatis? ibid.
6. Quales ſint actus imperati charitatis? ib.
7. Quoties homo teneatur elicere actum charitatis? ibid.
8. An detur etiam obligatio eliciendi actum charitatis diebus Dominicis & feſtis? ibid.
9. An ad ſatisfaciendum præcepto charitatis ſufficiat actus charitatis imperactus? ibid.
10. An ad ſatisfaciendum præcepto charitatis ſufficiat quilibet actus elicitus charitatis? an vero requiratur exercitium plurium vel omnia actuum elicitorum charitatis? ibid.
11. An præceptum charitatis obliget ad omnia, quæ Deo placent? ibid.
12. Quales ſint actus eſſentiales vel accidentales præcepti charitatis? 3
13. An poſſit peccari mortaliter ex habituali neglectu actuum accidentalium charitatis? ibid.
14. Quales potiſſimum ſint caſus, in quibus peccatur mortaliter contra charitatam? ibid.
15. Quinam ſint alii caſus magis particulares pro diverſitate ſtatuum, in quibus poſſit graviter peccari contra charitatem Dei? ibid.
16. Quomodo ex Scriptura probetur tam ſtricta obligatio charitatis? 4
17. Quid ſit diligere Deum *ex toto corde*, *ex tota anima*, *ex tota mente*, *& totis viribus*? 6
18. An homo poſſit & debeat hoc præceptum in eo rigore, quem ſonat, implere? ibid.
19. Utrum in præcepto charitatis homo teneatur obſervare quendam ordinem charitatis erga Deum? & qualem? 7
20. Quales propoſitiones fuerint damnatæ de charitate? ibid.
21. In quo conſiſtant errores *Baji* de charitate? 8
22. In quo conſiſtant errores *Fenelonii* de charitate? ibid.
23. Quales ſint errores *Queſnelli* de charitate? 9
24. An actus ad hoc, ut ſit meritorius, debeat Saltem virtualiter procedere ex charitate? ibid.

QUÆSTIO 2.

De obligatione charitatis erga proximum.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit charitas erga proximum? 10
2. Utrum ſit una, eademque charitas qua diligatur Deus, & qua diligatur proximus? 11
3. In quo ſenſu Apoſtolus ad Rom. c. 13. ſcribat: *Qui diligit proximum, legem implevit?* & ad Gal. 5. *Omnis lex uno ſermone impletur, diliges proximum tuum, ſicut teipſum?* ibid.
4. An hac eadem charitate, qua diligit Deum, poſſit & debeat diligere ſeipſum? ibid.
5. An & in quo ſenſu homo teneatur Deum plus diligere, quam ſeipſum? ibid.
6. An homo ex charitate teneatur magis diligere ſeipſum, quam proximum? 12
7. An homo teneatur proximum diligere *poſitive* per actus internos? an vero ſufficiat, eum præciſe diligere *negative*, non volendo vel exterius operando aliquid contra charitatem proximi? 13
8. Quandonam ſit eliciendus actus charitatis internus erga proximos? ibid.
9. An concionatores aut Parochi graviter peccent, toto ferme anno prædicando de rebus

Digitized by Google

rebus non præceptis, vix unquam autem aut raro inculcando præceptum & naturam charitatis internæ erga proximum in hoc mundo? 13

QUÆSTIO 3.

De obſervando ordine charitatis erga proximum.

Quæſtiuncula 1. Quis ordo charitatis obſervandus ſit erga proximum. 15

2. An Salus animæ in proximo ſemper ſit præponenda incolumitati aut vitæ proprii corporis? ibid.

3. Quinam poſſint eſſe caſus practici, in quibus homo tenetur vel non tenetur exponere vitam ſuam pro ſalute proximi? 16

4. An omnes proximi, ſaltem quoad affectum internum, ſint æqualiter diligendi? ibid.

5. Utrum teneamur magis diligere *meliores*, quam *conjunctiores*? ibid.

6. Utrum inter eos, qui nobis nullatenus, vel æqualiter conjuncti ſunt, debeamus magis diligere meliores? 17

7. Utrum magis teneamur diligere conjunctos ſanguine, quam conjunctos alia Societate civili aut ſpirituali? ibid.

8. An homo teneatur magis diligere Patrem, quam Filium? ibid.

9. An Pater ſit magis diligendus, quam Mater? ibid.

10. An homo teneatur plus diligere uxorem quam Patrem & Matrem? 18

11. An homo magis teneatur diligere ſuum benefactorem, quam beneficiatum à ſe? ibid.

QUÆSTIO 4.

De dilectione inimicorum.

Quæſtiuncula 1. An detur obligatio diligendi inimicum in novo teſtamento? 19

2. An etiam in veteri teſtamento jam extiterit obligatio diligendi inimicos? ibid.

3. An obligatio diligendi inimicos jam extiterit in lege naturæ, ac conſequenter ſit legis naturalis? ibid.

4. An liceat inimico optare malum temporale ad ejus emendationem, vel ad propriam libertatem ab ejus infeſtatione? 20

5. An hæc regula; *quod liceat inimico optare, quod licet inferre*, univerſim ac illimitate admittenda ſit? 22

6. An detur obligatio, erga inimicos determinatos eliciendi actum dilectionis particularem? ibid.

7. An detur obligatio eliciendi erga inimicum actum dilectionis poſſitivum & particularem in gravi tentatione odii, vel utrum ſufficiat, ſe ad ejuſmodi motus odii habere negative? 22

8. Qualia inimicis ſint exhibenda ſigna & obſequia dilectionis ſub peccato? ibid.

9. Qualia ſint illa ſigna & officia dilectionis communia, quæ homo tenetur exhibere inimico? 23

10. An, & quando homo teneatur inimico exhibere Specialia ſigna dilectionis? ibid.

11. An teneatur offenſus aliquando ultro quærere reconciliationem cum inimico? & quando? ibid.

12. An læſus aliquando teneatur aliquid de jure ſuo remittere, aut ferre damnum, ſi alias congruis mediis reconciliatio cum inimico ſperari non poſſit? ibid.

13. An detur univerſim obligatio, inimico petenti concedendi veniam? 24

14. An detur obligatio petenti veniam etiam condonandi ſatisfactionem? ibid.

15. Quomodo differant inter ſe donatio veniæ & donatio ſatisfactionis? ibid.

16. An ejusmodi ſatisfactiones ſemper & univerſim poſſint exigi ſine læſione charitatis? 25

17. An Superior ſubdito petenti veniam teneatur ſtatim demonſtrare priora ſigne benevolentiæ? ibid.

18. An Pater poſſit licite in pœnam denegare reconciliationem filio eam petenti ob indignas nuptias cum dedecore familiæ celebratas; & denegare ſuæ familiæ, ne conſuetudinem & familiaritatem cum eo habeant? ibid.

19. An etiam perſonis privatis, v. g. uxori, fratri, vicino &c. liceat in pœnam aliquamdiu denegare ſigna reconciliationis poſt petitam ab offendente veniam? ibid.

20. An ſemper credendum ſit inimico petenti veniam in ordine ad renovandam cum illo familiaritatem priſtinam? 26

21. Quis prior teneatur veniam petere, aut reconciliationem quærere, ſi ambo ſe mutuo offenderint? ibid.

QUÆSTIO 5.

De Correctione Fraterna, & denuntiatione.

Quæſtiuncula 1. Quit ſit correctio fraterna? 27

2. Quotuplex ſit correctio fraterna? ibid.

3. An correctio fraterna ſit præcepta lege divina & naturali? ibid.

4. An præceptum correctionis fraternæ etiam poſſit probari ex ſenſu Poſtorum Eccleſiæ? ibid.

5. An correctio fraterna pertineat ad ſolos Prælatos? 28
6. An ſubditus teneatur etiam corrigere ſuum Prælatum? ibid.
7. An etiam ii teneantur ad correctionem fraternam, qui in eodem vel diverſo genere delictorum rei ſunt? 29
8. Utrum omittenda ſit correctio, quando timetur, quod corrigendus ex correctione fiat deterior? 30
9. Utrum in fraterna correctione debeat admonitio ſecreta ex neceſſitate præcepti præcedere denuntiationem? ibid.
10. Quid in praxi circa ejuſmodi correctiones vel denuntiationes obſervandum ſit? 31
11. An liceant proclamationes publicæ in Capitulo Religioſorum ſine prævia admonitione privata? ibid.
12. An detur obligatio, ante privatam admonitionem denuntiandi gravia, quando Superior in viſitatione generatim? ibid.
13. Quid agendum, quando dubitatur, an delinquens jam ſit ſerio emendatus, vel non? an in eadem occaſione potius ſit relapſurus, vel non? an correctio privata ſit habitura fructum ſufficientem vel non? ibid.
14. Utrum renuntiare juri ſuo pro correctione privata ante denuntiationem ad Superiorem ſit omnibus Religioſis aut etiam clericis commune? an vero id ſit ſoli Societati Jeſu proprium? 32
15. An omnia peccata externa Religioſorum ſint nociva proximo, adeoque denuntiationi ſine prævia admonitione privata obnoxia? 33
16. Utrum obligatio denuntiandi delinquentes ſemper viguerit in Eccleſia? 34
17. An Superior teneatur ſub peccato mortali corrigere defectus veniales, ſi ex defectu correctionis ſequatur eadem licentia in aliis? 35

QUÆSTIO 6.

De Eleemoſina.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit eleemoſina? ibid.
2. An detur præceptum dandi eleemoſinam? ibid.
3. Quotuplex ſit indigentia ſeu neceſſitas proximi? 36
4. Quotuplicis generis ſint *bona*, ex quibus datur obligatio erogandi eleemoſinam? ibid.
5. An ad neceſſitatem quaſi extremam referendum ſit, ſi vir nobilis cogeretur publice mendicare? ibid.
6. An detur obligatio ſub peccato mortali conſtitutis in extrema vel quaſi extrema neceſſitate ſubveniendi ex ſuperfluis ſuo ſtatui? 36
7. An detur obligatio, conſtitutis in extrema vel quaſi extrema neceſſitate ſubveniendi ex neceſſariis ad ſtatus honeſtatem vel commoditatem? 37
8. An detur obligatio, conſtitutis in extrema vel quaſi extrema neceſſitate ſubveniendi ex neceſſariis ad ſuſtentationem vitæ? ibid.
9. An obligatio ſubveniendi in extrema neceſſitate incipiat jam tunc, quando eſt probabile periculum incurrendæ extremæ neceſſitatis? 38
10. Utrum in extrema neceſſitate conſtitutus poſſit ſibi providere modo meliore, quo poteſt? 39
11. An etiam conſtituti in quaſi extrema neceſſitate poſſint uti hoc privilegio bonorum communium? ibid.
12. Utrum in tali caſu liceat alienum accipere vel uſurpare ad ſubveniendum in extrema, vel quaſi extrema neceſſitate conſtituto? ibid.
13. An gravatus ære alieno poſſit valide aut licite non neceſſarias eleemoſinas facere cum probabili præjudicio creditorum? ibid.
14. An licite aut valide detur eleemoſina ex male partis? 40
15. An poſſint erogare eleemoſinam conſtituti ſub alterius poteſtate? ibid.
16. An & qualem eleemoſinam facere poſſint Religioſi, præſertim habentes adminiſtrationem bonorum? 41
17. An, & qualem eleemoſinam facere poſſit uxor, vel maritus? ibid.
18. An & quales eleemoſinas facere poſſint filii, & famuli? ibid.
19. An conjunctiori magis ſuccurrendum ſit per eleemoſinam, quam Sanctiori? ibid.
20. An liceat dare eleemoſinam, ſi a Magiſtratu ſevere prohibitum ſit dare eleemoſinam vagabundis vel aliis mendicantibus? 42

QUÆSTIO 7.

De obligatione mutuandi gratis.

Quæſtiuncula 1. An & quando detur obligatio mutuandi gratis ſine exactione cenſus conſueti? ibid.
2. An ſit peccatum mortale, denegare mutuum gratuitum in gravi neceſſitate conſtito? 45

QUÆ-

QUÆSTIO 8.

De Immiſericordia.

Quæſtiuncula 1. An immiſericordia ſit ſpeciale peccatum? 45
2. An frequentati actus immiſericordiæ de ſe veniales poſſint coaleſcere in immiſericordiam gravem? ibid.
3. An peccet mortaliter contra miſericordiam, qui rem pauperum uſibus neceſſariam ab illis in pignus accipit ac diu retinet? ibid.
4. An peccent mortaliter contra miſericordiam, qui tempore penuriæ victualium frumenta coacervant, cauſantque, ut carior fiat annona? 46
5. An peccent mortaliter, qui tempore famis indiſcriminatim omnes peregrinos urbe aut provincia ejiciunt? ibid.
6. An peccent mortaliter, qui mendicos in neceſſitate communi conſtitutos in neceſſitatem gravem conjiciunt? 47
7. An peccent mortaliter, qui propterea ſuperflua non erogant in pauperes, ut ſic ad altiorem ſtatum aſcendant? 49
8. An peccent mortaliter, qui ſtatui ſuperflua in frequentes & ſplendidas epulas, in ædium magnificentiam, in pretioſiorem, quam par eſt ſupellectilem, in veſtium luxum, in ludos, in curioſitatis lenocinia, aut in voluptates neglectis pauperibus profundunt? ibid.
9. An peccet mortaliter advocatus, qui cauſæ pauperis in gravi neceſſitate conſtituti patrocinari renuit? 50
10. An Medici, Chirurgi, Pharmacopolæ peccent graviter, ſi non ſuccurrant gratis ægroto, ab omnibus deſerto, aut probabiliter deſerendo? ibid.
11. An graviter peccent, qui debitori, quem conſtat, non eſſe ſolvendo, urget & opprimit, ut ſolvat, nec inducias illi concedit? ibid.
12. An peccent graviter, qui agrorum ſuorum aut vinearum colono vel conductori non remittunt penſionem pro rata damni ex ſterilitate ſeu alio caſu fortuito abſque coloni culpa cauſati? 51
13. An peccent graviter Canonici, Parochi, vel alii Clerici divites, ſi non relinquant legata notabilia in Subſidium Clericorum, vel Seminariſtarum, vel Eccleſiarum? ibid.
14. An graviter peccent, qui alios retrahunt a faciendis vel ſervandis legatis, fundationibus, aut aliis ſubventionibus piis in favorem vere indigentium, ſæcularium, vel Regularium, virginum, viduarum? 51

QUÆSTIO 9.

De Scandalo.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit ſcandalum? ibid.
2. Quotuplex ſit ſcandalum? ibid.
3. Utrum dare ſcandalum ſit grave peccatum? 52
4. An ad rationem ſcandali activi requiratur, ut quis advertat, exinde facile oriri poſſe ruinam ſpiritualem proximi? ibid.
5. An ad rationem ſcandali activi requiratur, ut operans intendat ruinam ſpiritualem proximi? aut peccatum? ibid.
6. An ſcandalum activum ſemper ſit peccatum mortale? ibid.
7. An ſcandalum activum ſit peccatum ſpecie diſtinctum ab eo actu, per quem præbetur ſcandalum? ibid.
8. An actus poſſit eſſe peccatum mortale in genere ſcandali, etiamſi in ſe non ſit peccatum mortale? 53
9. An bona ſpiritualia omittenda ſint, ſi provideatur, exinde oritura ſcandala? 54
10. An temporalia bona vel jura ſint aliis relinquenda, ſi ex eorum tuitione vel retentione ſint oritura ſcandala? ibid.
11. An illi, qui alios graviter ſcandalizant, teneantur in confeſſione exprimere ſpeciem peccati, cujus præbuerunt occaſionem? 55
12. An illi, qui alios graviter ſcandalizant, v. g. obſcœnis cantilenis, vel colloquiis, teneantur in confeſſione exprimere numerum præſentium, qui potuerunt graviter ſcandalizari? ibid.
13. An peccent peccato ſcandali, qui vendunt ac miniſtrant materiam vel inſtrumentum peccati? 56
14. An liceat ponere occaſionem peccati animo tentandi fidelitatem in proximo? ibid.
15. An liceat petere auxilium ab eo, qui creditur illud non præſtiturus ſine peccato? 57
16. An locantes vel vendentes domos aut veſtes meretricibus aut uſurariis peccent peccato ſcandali? ibid.
17. An abſque peccato ſcandali munera dari queant concubinæ judicis, ut interpellet apud ipſum pro ferenda æqua ſententia? ibid.
18. An filii, & famuli poſſint ſuis parentibus aut Dominis miniſtrare ad actiones peccaminoſas, vel diſpoſitivas ad peccatum? ibid.

19. An excuſentur à peccato chriſtiani apud Turcas captivi, ſi remigent in eorum triremibus? vel ſi iis arma miniſtrent ad chriſtianos occidendos? vel ſi applicent ſcalas ad chriſtianorum urbem expugnandam? 58

DISPUTATIO II.
De primo Præcepto Decalogi.

§. 1.
De adoratione Dei, & cultu Sanctorum.

Quæſtiuncula 1. Quomodo ſonet primum Præceptum Decalogi? ibid.
2. Quid ſit adoratio ingenere? ibid.
3. Quid ſit adoratio Dei? ibid.
4. Quotuplex ſit cultus? ibid.
5. An Chriſtus ſit etiam adorandus ut homo adoratione Latriæ? 59
6. An etiam humanitas, anima, corpus, cor, ſanguis, & nomen Chriſti Jeſu ſint adoranda adoratione Latriæ? ibid.
7. Quid ſufficiat & requiratur ad hoc, ut alicui rei poſſit exhiberi cultus latrevticus, ſaltem reſpectivus? ibid.
8. Quales imagines Dei aut Sanctiſſimæ Trinitatis pro cultu publico tolerandæ ſint? 60
9. An cultus *Hyperduliæ* differat ſpecie à cultu *Duliæ*? 61
10. An etiam cultus Duliæ & Hyperduliæ pertineat ad virtutem Religionis, cujus eſt objectum cultus Dei? ibid.
11. Quibus perſonis poſſit exhiberi cultus Duliæ? ibid.
12 An detur gravis obligatio, his Decretis exacte inſiſtendi? 65
13. Quid ſentiendum circa cultum Sanctorum, qui poſt Decreta Urbani acceperunt cultum publicum ſine authoritate Sedis Apoſtolicæ? ibid.
14. Unde ſumi poterit *moralis certitudo* de ſanctitate & finali perſeverantia perſonæ, de cujus cultu agitur? ibid.
15. Quid ſentiendum de novo genere veſtiendi ſtatuas vel imagines Sanctorum, vel circa alias novitates imaginum? 66
16. Quid doceat vel ſtatuat Concilium Tridentinum de cultu Sanctorum? & de actis Sanctorum vel miraculis incertis? 67
17. Quomodo ſint exponendæ Sacræ Reliquiæ? aut largiendæ? 68
18. Quid agendum, ſi incertæ Reliquiæ in Eccleſiis nimis invaluerint? ibid.

§. 2.
De Idololatria, Paganiſmo, Judaiſmo, & Hæreſi.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit Idololatria? ibid.
2. Quotuplex ſit idololatria? 69
3. Quid ſit Paganiſmus? 69
4. Quid ſit Judaiſmus? ibid.
5. Quid ſit Hæreſis? ibid.
6. An Religio Turcarum pertineat ad Paganiſmum, vel Judaiſmum vel Hæreſin? ibid.
7. Quid ſit ſchiſma? ibid.
8. Quotuplex ſit hæreſis? ibid.
9. Quale ſit diſcrimen in praxi quoad confeſſionale inter hæreſin *internam*, *occultam*, & *publicam*? 70
10. An dubitans de articulo fidei incurrat hæreſin? ibid.
11. Qualis requiratur pertinacia ad incurrendum crimen hæreſis? ibid.
12. An ab incurrendo crimine hæreſis ac pertinaciæ excuſet ignorantia vincibilis, etiam affectata, de veritate Religionis catholicæ, aut de identitate articuli cum doctrina ejusdem Eccleſiæ, aut de infallibilitate illius circa particulares articulos? 71
13. Qualia ſint pœnæ hæreticorum? ibid.

§. 3.
De Magia, & Maleficio.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit Magia? 72
2. Quid ſit Maleficium? ibid.
3. Quid ſit Veneficium? ibid.
4. An dentur vera maleficia, & vera Magia? ibid.
5. Quodnam ſit diſcrimen inter magos & veneficos? ibid.
6. Quodnam ſit diſcrimen inter ſagas, & magos, & veneficos? ibid.
7. An veroſimile ſit, dari tales conventus ſagarum? 73
8. Quotuplex ſit maleficium? ibid.
9. Quænam ſint potiſſimum cauſæ maleficii? 74
10. Quænam ſint cauſæ maleficiorum ex parte maleficiati? ibid.
11. Utrum in rebus naturalibus detur qualitas naturalis contraria ſagis, vel dæmoni? 75
12. An liceat tollere aut impedire maleficium per actionem de ſe ex natura improportionatam ad adhibendam vim dæmonis? 77
13. An liceat quærere & tollere maleficia? ibid.
14. Qualibus remediis uti liceat & deceat contra maleficia? 78

§. 4.
De Superſtitione, & Divinatione.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit ſuperſtitio? 79
2. Quotuplex ſit ſuperſtitio? ibid.

Digitized by Google

3. Quid ſit ſuperſtitio *cultus indebiti?* 79
4. Quid ſit divinatio? 80
5. An divinatio ſit ſpecies ſuperſtitionis? ibid.
6. Quotuplex ſit divinatio? ibid.
7. Quot modis fiat divinatio per expreſſam invocationem dæmonis? ibid.
8. Quot modis fiat divinatio per concurſum contingentem rerum naturalium vel actionum humanarum? ibid.
9. Quot modis fiat divinatio per ſortem? ibid.
10. An liceat à dæmone ſaltem per exorciſmos interrogare occulta, abſentia, vel futura? ibid.
11. An licita ſit divinatio per Aſtra? 81
12. An licita ſit divinatio per ſomnia? 84
13. An divinatio per auguria vel omina ſemper ſit illicita? ibid.
14. Quomodo divinatio per ſortes ſit licita, vel illicita? 85

§. 5.

De vana Obſervantia.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit vana obſervantia? 87
2. Quotuplex ſit ſuperſtitio vanæ obſervantiæ? ibid.
3. Quid ſit ars notoria? ibid.
4. Quid ſit incantatio? ibid.
5. Quænam ſit generalis regula ad dignoſcendas praxes ſuperſtitioſas à non ſuperſtitioſis? ibid.
6. An etiam res benedictæ, vel benedictiones ipſæ, aut omnino res ſacræ poſſint pertinere ad ſuperſtitionem ratione circumſtantiæ ſuperſtitioſæ? 88
7. Quænam ſint celebriora talium ſuperſtitioſarum obſervantiarum exempla? ibid.

§. 6.

De tentatione Dei.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit tentatio Dei? 91
2. Quotuplex ſit tentatio Dei? 92
3. Utrum malitia tentationis Dei fundetur in incredulitate ſeu dubitatione de attributis aut promiſſis divinis; vel potius in præſumptione & irreverentia erga Deum? ibid.
4. An tentatio Dei ex ſuo genere & in ſuo genere ſemper ſit peccatum mortale! ibid.
5 An nunquam liceat implorare Deum pro miraculo, v. g. pro ſanatione, vel aſſiſtentia Miraculoſa? 93
6. Quales ſint conditiones ad poſtulandum miraculum, etiam ubi reperitur tacita permiſſio, miraculum poſtulandi? ibid.
7. An ſit tentatio Dei, ſi quis forte eligat ſtatum vel genus negotii v.g. proponendo, ſe illam ducturum in uxorem, quæ primo mane prima ingreſſa fuerit Eccleſiam, vel ſe illam Religionem ingreſſurum, cujus religioſus ſibi primo occurrerit? 93
8. An foret tentatio Dei, ſi quis hæretico ſponderet miraculum, v. g. ex incombuſtibilitate Sacræ Reliquiæ, ſi viciſſim ad eventum miraculi ſponderet receptionem fidei? 94
9. An ſit tentatio Dei, ſi quis petat à Deo miraculum ad evitandum aliquod damnum bonorum vel honoris temporale? ibid.
10. An liceat à Deo petere miraculoſam ſanationem ex motivo ferventius & tranquillius ſerviendi Deo? ibid.
11. An ſit tentatio Dei, quando perſonæ piæ motu proprio, vel ad aliorum, præſertim Superiorum inſtantiam, petunt revelationes non neceſſarias Eccleſiæ ſine ſpeciali permiſſione divina? ibid.
12. An ad tentationem Dei pertinuerit vetus *purgatio vulgaris*, qua explorabatur ſuſpectorum innocentia per judicium ferri, vel aquæ ferventis? ibid.

§. 7.

De Blaſphemia.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit blaſphemia? 95
2. Quotuplex ſit blaſphemia? ibid.
3. Quibus modis ſoleat peccari per blaſphemiam? ibid.
4. An omnis blaſphemia ſit peccatum mortale? 96
5. An peccet mortaliter, qui ex ira profert verba blaſphema? ibid.
6. Qualis requiratur deliberatio vel advertentia ad hoc, ut quis in ira blaſphemans cenſeatur peccare mortaliter? ibid.
7. Quid præſumendum in dubio à Confeſſario, an pœnitens habuerit ſufficientem advertentiam pro peccato mortali in blaſphemia? 100
8. Quales ſint ſtatutæ pœnæ in blaſphemos à jure Canonico? 101
9. Qualiter in confeſſionali cum blaſphemis agendum ſit? ibid.
10. An ſit blaſphemia, ſi quis ad exprimendam iram irreverenter pronunciet Sacramenta, vel alias res ſacras? 103
11. An ſit blaſphemia, ſi quis dicat? ſtultus es, etiamſi haberes pro Patre Deum Patrem? ibid.
12. An peccet graviter, qui ebrium, ſtultum, vel infantem inducit ad blaſphemandum? ibid.

§. 8.

De Sacrilegio.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit ſacrilegium? 103
2. Quotuplex ſit ſacrilegium? ibid.
3. Quid ſit ſacrilegium *perſonale?* ibid.
4. Quid ſit ſacrilegium *locale?* ibid.
5. Quid ſit ſacrilegium *reale?* 104
6. An ſit proprie ſacrilegium violatio ſimplicis voti caſtitatis perpetuæ? ibid.
7. Utrum actus luxurioſus in Subdiacono, Religioſo, vel alia perſona ſacra contineat triplicem ſpecie malitiam? ibid.
8. An ſit proprie ſacrilegium tractio Clericorum ad judicium ſæculare? ibid.
9. An infamatio perſonæ ſacræ ſit ſacrilegium? ibid.
10. An homicidium, furtum, perjurium &c. perpetrata à Clerico vel Religioſo ſint ſimul ſacrilegium? ibid.
11. Qualia loca cenſeantur ſacrata Deo? ibid.
12. An ſit ſacrilegium, ſi quis invadat aut tollat bona deputata ad ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ, ſive ea ſint mobilia, ſive immobilia? 105
13. An ſit ſacrilegium, ſi quis alteri crumenam in Eccleſia abſcindat? vel aliam rem tollat, ibi quidem exiſtentem, ſed non ſub ſpeciali cuſtodia depoſitam? ibid.

§. 9.

De Simonia.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit Simonia? ibid.
2. Quotuplex ſit Simonia? ibid.
3. Quid ſit Simonia juris naturalis ac divini? ibid.
4. Quid ſit Simonia juris Eccleſiaſtici? ibid.
5. Quid ſit Simonia *mentalis?* 106
6. Quid ſit Simonia conventionalis? ibid.
7. Quid ſit Simonia *realis?* ibid.
8. Quid ſit Simonia *confidentialis?* ibid.
9. Quotuplex ſit pretium ſimoniacum? ibid.
10. Quibus modis committatur Simonia *per munus à manu?* ibid.
11. Quibus modis committatur Simonia *per munus à lingua?* 107
12. Quibus modis committatur Simonia *per munus ab obſequio?* ibid.
13. Unde agnoſci poſſit, utrum temporale pro ſpirituali tradatur tanquam pretium, vel tanquam donatio gratuita, vel in partem Salarii aliunde debiti? ibid.
14. An detur Simonia *pure mentalis*, non expreſſa ullo ſigno externo? ibid.
15. Utrum ad rationem Simoniæ realis requiratur, ut ſit utrinque completa? 108
16. An incurrat pœnas, aut crimen Simoniæ, qui ficte promittit rem temporalem pro ſpirituali, attamen ſine animo ſervandi promiſſum 108
17. An poſſit dari parvitas materiæ in Simonia v. g. vendendo pulviſculum Reliquiarum, aut guttulam aquæ benedictæ pro obolo? ibid.
18. Quænam ſit materia Simoniæ juris Eccleſiaſtici? ibid.
19. Utrum nihil liceat exigere titulo laboris vel favoris pro adminiſtratione Sacramentorum? ibid.
20. Unde poſſit colligi, utrum Sacerdos aliquid exigat pro adminiſtratione Sacramentorum titulo laboris; vel occaſione Sacramentorum titulo ſuſtentationis? 109
21. Quomodo poſſit committi Simonia circa ſacramentalia? ibid.
22. Quomodo committatur Simonia in venditione ſepulturæ? ibid.
23. An committatur Simonia ab iis, qui vendunt obligationem ad Exequias pro defunctis, Anniverſaria, officium defunctorum, vel alias preces publicas? 110
24. An liceat aliquid exigere pro ingreſſu in Religionem? 111
25. An univerſim ſit Simonia, aliquid exigere pro labore, qui reperitur in munere clericali? ibid.
26. An ſit ſimoniacum vendere ſcientias theologicas? ibid.
27. An committat Simoniam, qui concionatur pro pretio? 112
28. An ſine Simonia emi & vendi poſſint annexa rei ſpirituali? ibid.
29. An beneficia ſimplicia ſint invendibilia jure divino, vel tantum Eccleſiaſtico? ibid.
30. Quomodo Simonia locum habeat in *Penſionibus?* ibid.
31. An abſque Simonia vendi poſſint fructus Penſionis clericalis etiam ad totam vitam penſionarii? 113
32. Quomodo Simonia locum habere poſſit circa præſtimonia, Commendas, Coadjutores, Præfecturas Hoſpitalium? ibid.
33. An & quomodo poſſit alienari vel uſurpari Jus patronatus ſine Simonia? ibid.
34. An & quomodo Simonia locum habere, poſſit in permutatione beneficiorum? 114
35. An & quomodo Simonia locum habeat in Reſignatione beneficiorum? ibid.
36. Quomodo locum habeat Simonia in componenda lite, vel impedienda vexatione ſuper beneficio? 115

37. Qua-

37. Quales incurrantur pœnæ à Simoniacis? 115
38. Qualis oriatur obligatio reſtituendi ex Simonia? ibid.
39. Quis poſſit diſpenſare cum Simoniacis? 116

DISPUTATIO III.

De ſecundo Præcepto Decalogi.

§. 1.

De Juramento.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit juramentum? ibid.
2. Quotuplex ſit juramentum? ibid.
3. Quænam requirantur ad licitum juramentum? 117
4. Quænam ſit materia juramenti? ibid.
5. Quales in plebe phraſes loquendi ſint habendæ pro juramento? ibid.
6. An & in quo ſenſu, habeatur ratio juramenti, ſi quis juret per creaturas Dei? v. g. *per cœlum; per terram; per omnes dæmones?* 118
7. An omne juramentum ſit illicitum? 119
8. An omne perjurium ſit grave peccatum? ibid.
9. An non detur parvitas materiæ in juramento, ſaltem promiſſorio? ibid.
10. An peccet mortaliter, qui jurat de re, quam dubitat eſſe veram? ibid.
11. An peccet mortaliter, qui abſolute jurat, ſe audiviſſe, vel vidiſſe tantùm ſit moraliter certus, quod hoc audiverit, aut viderit? ibid.
12. An licitum ſit, deferre univerſim teſtibus juramentum execratorium, prout in tribunalibus paſſim fieri ſolet? ibid.
13. An omne juramentum ſit peccatum mortale, ſi deſit in juramento juſtitia, v. g. ſi quis juret, ſe alteri inflicturum alapam? ibid.
14. An omne juramentum ſit peccatum mortale, ſi in eo deſit judicium? 120
15. Quanta requiratur neceſſitas vel gravitas cauſæ ad licite jurandum? vel quanta deliberationis maturitas? ibid.
16. An detur obligatio ſub peccato mortali, efficacibus remediis eradicandi pravam conſuetudinem temere jurandi? vel pejerandi? ibid.
17. An peccet mortaliter; qui in juramento utitur æquivocatione, aut reſtrictione mentali abſolute quidem ſenſibili, ſed quam jurans certo ſcit non advertendam? 121
18. An validum & ſervandum ſit juramentum metu injuſto extortum? ibid.
19. An validum & ſervandum ſit juramentum dolo extortum? 123
20. An peccet mortaliter, qui alterum provocat ad jurandum, quem certo ſcit pejeraturum? 123
21. An validum vel obligatorium ſit juramentum de objecto ſecundum ſe quidem licito, ſi oppoſitum ſit vel evadat de meliori bono? ibid.
22. An obligatorium ſit juramentum, ſi quis alteri ſub juramento promittit obedientiam, vel obſequium, & hæc ipſi evadant nimis gravia? ibid.
23. An Civis vel Canonicus, qui juravit antiqua ſuæ communitatis ſtatuta, teneatur ad nova recenter ex conſenſu communitatis edita? 124
24. An Canonicus vel civis, qui in ſua receptione jurat, ſe ſervaturum ſtatuta communitatis, teneatur etiam ad illa, quæ non ſunt amplius in obſervantia? ibid.
25. An peccet mortaliter, qui petit vel recipit ab Ethnico juramentum per falſos Deos? vel à Turca per Mahometen? vel à Judæo per Abraham, Iſaac, & Jacob? ibid.
26. An juramentum non ludendi ſit licitum? & num univerſim inducat obligationem? 125
27. An validum ſit juramentum non mutuandi, non commodandi, vel fidejubendi? ibid.
28. An valeat juramentum non vendendi minori pretio, vel non emendi cariori pretio? ibid.
29. An valeat juramentum non accuſandi vel denuntiandi reum? ibid.
30. An licitum & validum ſit juramentum accuſandi vel denuntiandi delinquentem? ibid.
31. An & quomodo Medici obligentur juramento, monendi & adſtringendi infirmum de præmittenda confeſſione? 126
32. An valeat prior promiſſio vel votum, ſi poſteriori contrariæ promiſſioni aut voto adjiciatur juramentum? ibid.
33. An validi ſint contractus vel actus conſequentes juramentum & repugnantes juramento? ibid.
34. An juramentum factum contra diſpoſitionem legis civilis vel Eccleſiaſticæ ſit univerſim invalidum? ibid.
35. Quomodo in dubio explicanda ſint juramenta? ibid.
36. Quid agendum, ſi dubia ſit exiſtentia, vel licentia juramenti? 127
37. Quænam perſonæ poſſint jurare? ibid.
38. An juramentum poſſit deponi per procuratorem? 128
39. An lex civilis poſſit irritare juramenta contractibus appoſita? ibid.

40. Qualia juramenta poſſint irritari à Superioribus? 128
41. A quibus Superioribus poſſint irritari juramenta? & qualia in particulari? ibid.
42. An Superior poſſit irritare poſtmodum juramenta aut vota, quæ primitus approbavit? 129
43. An juramenta & vota ſemel irritata reviviſcant morte irritantis? ibid.
44. An ad valorem irritationis Juramentorum aut votorum requiratur cauſa juſta? ibid.
45. Quomodo differant inter ſe irritatio juramenti, & diſpenſatio ſeu relaxatio juramenti? ibid.
46. An ad valorem diſpenſationis à juramento requiratur cauſa legitima? ibid.
47. Quænam ſit cauſa legitima relaxandi juramenta? ibid.
48. An omnis diſpenſatio circa juramenta aut vota ſolum habeat naturam declarationis? ibid.
49. An in omni diſpenſatione juramentorum aut votorum debeat ſimul concurrere commutatio? 130
50. An habentes poteſtatem commutandi vota habeant etiam poteſtatem commutandi juramenta? ibid.
51. An jurans poſſit propria authoritate commutare juramentum? ibid.
52. Quid ſit, *diſpenſare commutando, aut commutare diſpenſando?* ibid.

§. 2.

De Adjuratione.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit adjuratio? ibid.
2. Quotuplex ſit adjuratio? ibid.
3. An licitum ſit, adjurare aliquem hominem? & quando? ibid.
4. An liceat adjurare dæmones? ibid.
5. An liceat adjurare creaturas irrationales? 131
6. Quænam requirantur univerſim, ut adjuratio ſit licita absque peccato? ibid.
7. An liceat etiam adjurare Deum & Sanctos? ibid.
8. Quænam requirantur ad licitam adjurationem dæmonis? ibid.
9. Quænam in adjurationibus liceat interrogare dæmones? ibid.
10. An peccent adjurantes graviter, ſi omittant unam ex his cautelis? 132
11. An peccent adjurantes, ſi pro feliciori ſucceſſu adjurationis in contemptum dæmonis ſimul adhibeant rutam, ſtercus caprinum & ſimilia? vel ſi obſeſſum flagellis, contumeliis, alapis, vel ſputis afficiant? 132
12. An adjurans absque peccato poſſit connivere pactioni cum dæmone, ſi ob egreſſum petat rem non malam? v. g. ſi petat, non cruciari novis ſuppliciis? non relegari in infernum, vel in deſertum locum? ibid.
13. An adjurans poſſit absque peccato petere à dæmone ſignum egreſſionis v. g. fractionem feneſtrarum? ibid.

§. 3.

De Voto.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit votum? ibid.
2. Quotuplex ſit votum? 133
3. Quale ſit diſcrimen inter propoſitum & votum? ibid.
4. Ex quibus indiciis colligatur, an quis potius fecerit propoſitum quam votum? ibid.
5. An quis in dubio facti teneatur ſervare votum, ſi dubitat, an potius emiſerit votum vel conceperit præciſe propoſitum? ibid.
6. Qualis requiratur libertas ad votum? ibid.
7. An quis teneatur voto, ſi dubium ſit, an præceſſerit ſufficiens libertas, ſeu deliberatio? 134
8. An vota metu extorta valeant? ibid.
9. An validum ſit votum ex errore vel ignorantia emiſſum? 135
10. Ex quibus indiciis poſſit agnoſci, utrum intentio voventis fuerit alligata qualitati aut circumſtantiæ ignoratæ? ibid.
11. Utrum in votis regula illa vera ſit, ex errore vel ignorantia circumſtantiæ & qualitatis invalidari votum, de qua ſi vovens explicite cogitaſſet, votum non emiſiſſet? 136
12. Quid agendum in dubio, quando dubitatur, utrum intentio voventis fuerit alligata alicui circumſtantiæ, conditioni, vel qualitati? ibid.
13. An vota dubia ſint reſervata Sedi Apoſtolicæ? ibid.
14. An teneatur voto caſtitatis, qui ſuſcipiendo Sacros Ordines habet expreſſam intentionem non vovendi caſtitatem? 137
15. An votum fieri poſſit Soli Deo? an vero etiam Sanctis? ibid.
16. An promiſſio facta Sanctis inducat obligationem ſpecie diverſam ab ea, quam inducit promiſſio Deo facta, aut homini? ibid.

De

Digitized by Google

De materia Voti.

17. An validum ſit votum non ingrediendi Religionem, non mutuandi, non fidejubendi, non erogandi eleemoſinam &c. 137

18. An licitum & validum ſit votum non vovendi? ibid.

19. An licitum & validum ſit votum non petendi diſpenſationem aut relaxationem voti? ibid.

20. An licitum & validum ſit votum non acceptandi Epiſcopatum? vel aliam dignitatem? ibid.

21. An licitum & validum ſit votum contrahendi matrimonium? ibid.

22. An confuetudinarius in mollitie vel aliis peccatis luxuriæ peccet mortaliter, ſi emittat votum caſtitatis per religioſam profeſſionem vel receptionem Sacrorum Ordinum? 138

23. An licitum & validum ſit votum nullum committendi peccatum veniale? ibid.

24. An licitum & validum ſit votum ſemper eligendi vel agendi, quod eſt perfectius? ibid.

25. An licitum & validum ſit votum quotidie in virtutibus proficiendi? ſeu in via chriſtianæ perfectionis ſemper ulterius progrediendi? aut ſuæ voluntati jugiter obſiſtendi? ibid.

26. An licitum & validum ſit votum, ſi quis motivo pietatis ductus dicat: Promitto Deo, me ducturum puellam pauperem, vel meretricem? 139

27. An licitum & validum ſit votum non ingrediendi religionem, niſi determinate hanc? vel non recitandi Roſarium, niſi flexis genibus? vel non dandi eleemoſynam minorem decem aureis? ibid.

De votis conditionatis.

28. Quotuplex ſit votum conditionatum? ibid.

29. An licitum & validum ſit votum ſub conditione repugnante quoad ſubſtantiam voti? ibid.

30. An licitum & validum ſit votum ſub conditione turpi? ibid.

31. An licitum & validum ſit votum ſub conditione impoſſibili? ibid.

32. An votum ſub conditione neceſſaria obliget ſtatim necdum, impleta conditione? ibid.

33. An obliget votum, ſi conditio non fuerit perfecte vel adæquate impleta? 140

34. An obliget votum, ſi conditio appoſita ſolum impleta fuerit in æquivalenti? 140

35. An vovens ſub conditione poſſit licite ſe reddere ineptum ad impletionem voti ante eventum conditionis? ibid.

36. An ceſſet obligatio voti, ita ut aſſumi poſſit ſtatus incompoſſibilis cum voto, ſi conditio appoſita aut res promiſſa fiat moraliter impoſſibilis? ibid.

37. An vovens licite impediat conditionem, ſub qua emiſit votum? 141

De Voto profano.

38. An validum & licitum ſit votum de re indifferenti v. g. non ludendi cum Titio, non recidendi ungues die ſabbathi? vel non laborandi in ſabbatho? ibid.

39. An validum ſit votum de re quidem honeſta, ſed ob finem malum, v g. ſi pro recuperanda ſanitate emittat votum, ut liberius vagetur? ibid.

40. An licitum & validum ſit votum peccatoris pro re temporali, v. g. pro recuperanda ſanitate, obtinenda prole, evincenda cauſa, &c. niſi hæc ordinet ad finem ſaltem moraliter bonum? ibid.

41. An licitum & validum ſit votum puellæ imprægnatæ, ne infametur, aut furis, ne deprehendatur? ibid.

42. An ſit peccatum mortale, vovere Deo rem profanam? aut venialiter ſolum peccaminoſam? aut ex fine venialiter peccaminoſo, v. g. non amplius ſe tranſiturum per plateam hominis, à quo habet averſionem levem? 142

43. An vovens rem, ſi impletio totius reperiatur impoſſibilis, teneatur ad partem? ibid.

44. An detur obligatio ſervandi acceſſorium voto, ſi non poſſit obſervari ipſum principale, ſeu ſubſtantia voti? ibid.

45. An vovens disjunctive unam rem ex duabus, v. g. vel bovem, vel equum, pereunte uno teneatur ad alterum? ibid.

De Votorum indeterminatione.

46. Quales regulæ ſint obſervandæ circa vota indeterminata quoad gravitatem, qualitatem, modum, vel tempus obligationis? ibid.

47. An votum obligans ad determinatum diem, v. g. diebus Dominicis audiendi ſpeciale ſacrum, vel jejunandi in Sabbato, poſſit anticipari? 144

48. An detur obligatio anticipandi votum, ſi prævideatur impedimentum ad diem obligationi præfixum? 144
49. Quo tempore incipiat obligatio actu implendi votum? ibid.
50. Qualis cauſa ſufficiat ad licitam dilationem voti? ibid.
51. Qualis dilatio voti ſufficiat ad conſtituendum peccatum? ibid.

De voto per alios implendo.

52. An votum perſonale poſſit impleri per alios? 145
53. An vovens teneatur ſuum votum perſonale implere per alios, ſi ipſe ad illud implendum factus ſit impotens? ibid.
54. An votum emiſſum ab integra communitate, v. g. celebrandi diem feſtum, communicandi, peregrinandi, dandi eleemoſinam &c. obliget ſucceſſores? ibid.
55. An filii teneantur votis perſonalibus ſuorum Parentum? ibid.
56. An votum emiſſum per Procuratorem obliget mandatarium, vel Principalem? ibid.
57. An votum reale poſſit impleri per alium, etiam vovente invito? ibid.
58. An vovens, ad adimplendum ſuum votum impotens, teneatur pro impletione voti realis rogare alios pro eleemoſina, vel laborare, aut diſcere artem lucroſam? ib.
59. An vovens teneatur implere votum reale, ſi mandatarius ad ejus impletionem conductus non ſatisfecit obligationi? ibid.
60. Ad quid obligetur vovens in voto mixto ex reali & perſonali ſi alterutram ejus partem implere poſſit? 146

De obligatione hæredum.

61. An & quomodo obligentur hæredes voto teſtatoris? ibid.
62. An teſtator per vota realia poſſit etiam præjudicare legitimæ aſcendentium in linea recta? ibid.
63. An Monaſterium, ordo, vel alius hæres religioſi profeſſi teneatur ad vota illius realia, quæ emiſit ante Profeſſionem? ibid.
64. Quis ſit ab hæredibus obſervandus ordo quoad impletionem votorum realium teſtatoris? ſeu alias defuncti? 147
65. Ad quid obligetur hæres, certus de voto defuncti, ſed dubius, utrum votum jam ſit impletum à defuncto? ibid.
66. An plures hæredes teneantur in ſolidum ad perſolvenda vota defuncti? ibid.
67. An donatarius obligetur ad vota realia donantis, ſi donans factus fuerit impotens ad vota implenda; vel ejus hæredes ſint impotentes? 147
68. An idem dicendum ſit de legatario, quod dictum eſt de donatario? 148

De Voto Caſtitatis.

69. Ad quid obliget votum caſtitatis? ibid.
70. An ligatus voto perpetuæ caſtitatis, ſi matrimonium contrahat, teneatur ante ejus conſummationem ingredi Religionem, habita occaſione? ibid.
71. Ad quid obligetur obſtrictus voto ingrediendi Religionem? ibid.
72. Ad quid obliget votum ſervandæ virginitatis? ibid.
73. Ad quid obliget votum non nubendi? 149
74. Ad quid obliget votum non fornicandi, aut non cognoſcendi fœminam? ibid.
75. Ad quid obliget votum ingrediendi Religionem? ibid.
76. Quinam habeant poteſtatem vovendi? 150

De irritatione Votorum.

77. Quid ſit irritatio votorum? & quotuplex? ibid.
78. Quinam habent poteſtatem irritandi vota? ibid.
79. An Superiores Regularium poſſint irritare indiſcriminatim omnia vota ſuorum Religioſorum, etiam non præjudicantia ſuæ gubernationi? 151
80. Quomodo tollatur voti obligatio per diſpenſationem? ibid.
81. Qualis requiratur cauſa ad diſpenſandum? 152
82. Quinam habeant poteſtatem diſpenſandi? ibid.
83. Quinam veniant nomine ſubditorum? ib.
84. Quænam vota ſint reſervata Sedi Apoſtolicæ? ibid.
85. Qualia vota comprehendantur vel non comprehendantur ſub nomine perpetuæ caſtitatis? ibid.
86. An etiam Epiſcopi, vel alii Prælati inferiores poſſint aliquando diſpenſare in his votis reſervatis? ibid.
87. Quinam habeant vel non habeant poteſtatem delegatam diſpenſandi circa vota? & quantam? 153
88. An habentes facultatem diſpenſandi in votis delegatam etiam habeant facultatem commutandi vota? ibid.

89. A

89. A quibus, & quomodo poſſit fieri commutatio? 153
90. An facta commutatione detur obligatio redeundi ad priorem materiam, ſi ſecunda materia ſubrogata reddatur impoſſibilis? ibid.
91. An facta commutatione voti liceat voventi redire ad priorem materiam? ibid.

DISPUTATIO IV.

De tertio Præcepto Decalogi.

Quæſtiuncula 1. Quodnam ſit tertium præceptum Decalogi? ibid.
2. An ſanctificatio diei Dominicæ ſit juris divini? 154
3. An ſemper in Eccleſia extiterit mos aſſiſtendi in diebus Dominicis Sacrificio Miſſæ? ibid.
4. An ſemper in Eccleſia fuerit agnita gravis obligatio, diebus Dominicis aſſiſtendi Sacrificio Miſſæ? ibid.
5. An in Eccleſia ſemper fuerit præceptum abſtinendi in diebus Dominicis à labore ſervili? ibid.
6. Quales labores ſint interdicti in diebus Dominicis? 155
7. An diebus Dominicis prohibeantur etiam aliæ actiones profanæ præter opera ſervilia? ibid.
8. Quænam primis Eccleſiæ temporibus non fuerint prohibita? 156
9. An ludi theatrales profani in diebus Dominicis & feſtis de præcepto ſint etiam jure naturali ac divino prohibiti? ibid.
10. Qua hora incipiat obligatio feſtorum? ibid.
11. Quænam cauſæ excuſent à lege abſtinendi à labore ſervili? 157
12. Quantum temporis in labore ſervili conſtituat peccatum mortale? ibid.
13. Qualia opera vocentur proprie ſervilia? & quænam dicantur liberalia? ibid.
14. An transſcribere lucri ſeu mercedis cauſa ſit opus ſervile die feſto prohibitum? ibid.
15. An pingere vel delineare ædificium pertineat ad opera ſervilia die feſto prohibita? ibid.
16. An venatio, aucupatio, & piſcatio ſint opera ſervilia die feſto prohibita? ibid.
17. An exercitationes militares publicæ ſint opera ſervilia die feſto prohibita? 158
18. An die feſto liceat refarcire veſtimenta, calceamenta, &c. nere, vel alios ejusmodi labores domeſticos quietos aſſumere pro ſe vel aliis pauperibus? ibid.
19. Quænam diebus feſtivis licitæ ſint actiones liberales? 158
20. Quales in diebus feſtis prohibeantur actus judiciales? aut forenſes? ibid.
21. Qualia opera liceant titulo religionis ſeu pietatis erga Deum? 159
22. Qualia opera liceant titulo pietatis erga proximum? ibid.
23. Quinam labores communiter pro licitis habeantur à Doctoribus in die feſto? ibid.
24. An ſuſtentatio congrua ſui & ſuæ familiæ ſit cauſa ſufficiens ad excuſandum à præcepto abſtinendi à labore ſervili? 160
25. Quid agendum, ſi fuerit dubium, an cauſa ſit ſufficiens ad laborandum die feſto? ibid.
26. Quisnam habeat poteſtatem diſpenſandi ad laborandum die feſto? ibid.
27. An etiam Parochi habeant poteſtatem diſpenſandi ad laborandum? vel alii Superiores? ibid.
28. Quid agendum, ſi nimia multitudo feſtorum videatur populo pauperi oneroſa & damnoſa? ibid.
29. Quis poſſit inſtituere feſta? 161
30. An Communitates v. g. Civitates, oppida, pagi &c. poſſint ex voto inſtituere feſta? ibid.
31. An diebus feſtis detur obligatio etiam audiendi verbum Dei? ibid.
32. An Parochiani diebus feſtis teneantur audire verbum Dei in Parochia propria? ibid.
33. Quomodo lex audiendi Verbum Dei ſingulis Dominicis & Feſtis reduci poſſit etiam in Civitatibus & Oppidis majoribus, ubi reperitur neglectus? 162
34. Quales cauſæ excuſent ab auditione ſacri in diebus Dominicis ac feſtis de præcepto? ibid.
35. Quænam propoſitiones ſint damnatæ circa obſervationem feſtorum? ibid.
36. An peccet mortaliter, qui ſine juſta cauſa ſimul audit duas medietates Miſſæ? ibid.
37. Quinam obligentur ad audiendam Miſſam? ibid.
38. An in omnibus diebus feſtis detur obligatio audiendi ſacrum? & in quibus non? 163
39. Quo tempore ſit audienda Miſſa? ibid.
40. An ſatisfiat præcepto audiendi Miſſam in oratoriis privatis? ibid.
41. In quibus aliis locis poſſit ſatisfieri præcepto Eccleſiæ audiendi ſacrum? ibid.
42. Qualis requiratur intentio ad Miſſam audiendam? 164

43. An ſatisfaciat præcepto Eccleſiæ, qui ſimul habet intentionem ſatisfaciendi Eccleſiæ, & concomitantem intentionem peccandi mortaliter v. g. furandi, vel laſcivè tractandi? 164
44. An ſatisfaciat præcepto Eccleſiæ, qui in Eccleſia per quadrantem exſpectans egreſſum Miſſæ repente advertit, in altari à ſe non viſo dari ſignum ad *Sanctus*, & ſic format intentionem audiendi hanc ſolam Miſſam? ibid.
45. An ſatisfaciat præcepto Eccleſiæ, qui in feſto Nativitatis Dominicæ audiendo primam Miſſam pro ſua devotione habet intentionem audiendi ſecundam & tertiam, quas tamen omittit? ibid.
46. Cui obligationi per auditionem unius ſacri ſatisfiat, ſi quis habens obligationem audiendi tres Miſſas ex tribus titulis v. g. præcepto, voto, pœnitentia injuncta, in auditione ſacri non formet intentionem, cui obligationi velit ſatisfacere? ibid.
47. Qualis requiratur præſentia corporalis ad ſatisfaciendum præcepto? ibid.
48. Qualis requiratur aſſiſtentia ad Miſſam? ib.
49. Qualis requiratur attentio ad Miſſam? ibid.
50. An ſatisfaciant præcepto Eccleſiæ, qui confitentur ſub Miſſa? 165
51. Quomodo peccetur mortaliter ex defectu integritatis Miſſæ? ibid.
52. An habens privilegium Oratorii privati teneatur conducere Sacerdotem celebrantem, ſi non poſſit adire Eccleſiam pro auditione ſacri? 166
53. Quanta diſtantia loci excuſet ab audiendo Sacro? ibid.
54. An excuſati ab auditione Sacri teneantur domi vel in via ſupplere cultum Deo impendendum in Eccleſia? ibid.

TRIA BREVIA SS. D. N. BENEDICTI XIV. de Commutatione & Reductione Feſtorum, & de Nundinis. ibid.

DISPUTATIO V.

De quarto Præcepto Decalogi.

Quæſtiuncula 1. Quomodo ſonet quartum Præceptum Decalogi? 171
2. Quænam debeantur parentibus? ibid.
3. Quomodo probetur obligatio amandi parentes? ibid.
4. Quomodo poſſit peccari contra amorem parentum? ibid.
5. Quomodo poſſit peccari contra reverentiam parentibus debitam? 172
6. An etiam graviter peccent, qui conjiciunt convitia & maledicta in parentes jam defunctos? 172
7. An aliquando liceat percutere, vel occidere parentes? ibid.
8. Quomodo poſſint liberi peccare contra obedientiam? ibid.
9. In quibus rebus liberi non teneantur obedire parentibus? ibid.
10. Quomodo poſſint peccare graviter liberi, ſi non ſubveniant parentibus in neceſſitate ſpirituali? 173
11. Quomodo poſſint peccare graviter liberi non ſubveniendo parentibus in gravi neceſſitate conſtitutis? ibid.
12. An filii catholici teneantur alimenta præſtare parentibus hæreticis in gravi neceſſitate conſtitutis? ibid.
13. An ad ſublevandam neceſſitatem gravem parentum filii obligentur ad manendum in ſæculo? ibid.
14. An filii teneantur ſolvere debita parentum, quando excedunt facultates hæreditatis? 174
15. An uxor & filii teneantur ſolvere defuncti ſui mariti vel patris debita, ſi ea contracta fuerint pro alimentatione & veſtitione vel inſtitutione liberorum aut uxoris, etiamſi nihil acceperint ex bonis defuncti? ibid.
16. Qualis ſit obligatio parentum erga liberos quoad eorum alimentationem? ibid.
17. An teneatur mater lactare filios per ſeipſam? 175
18. An peccent mortaliter parentes, ſi liberos ſuos legitimos vel illegitimos, quos alere poſſent, in Templis vel Hoſpitalibus exponant? ibid.
19. An parentes teneantur dotare filiam ſpuriam, ſi velit contrahere matrimonium, vel ingredi monaſterium? ibid.
20. An & quomodo peccent parentes negligendo in liberis diſciplinam morum, & bonam educationem? 176
21. An etiam illi parentes graviter peccent aut excommunicationem incurrant, qui filiam illegitimam inſtituunt hæredem, ſi ingrediatur monaſterium; ſecus vero illi ſolum relinquunt legatum exiguum? ibid.
22. Ad quid obligetur maritus uxori, & viciſſim uxor marito? ibid.
23. An maritus teneatur cohabitare uxori? & viciſſim uxor viro? 177
24. An maritus teneatur univerſim præſtare alimenta uxori? ibid.
25. An maritus teneatur potius ſubvenire uxori extreme indigenti, an vero patri vel matri aut filiis extreme indigentibus? ibid.

26. Quomodo poſſint graviter peccare mariti & uxores contra amorem ſpecialiter invicem debitum? 178

27. Quænam ſit obligatio fratrum ac ſororum inter ſe? ibid.

28. An frater dives teneatur alere & dotare ſororem pauperem germanam? ibid.

29. An Clericus Beneficiarius teneatur ſororem pauperem alere? vel etiam dotare? ibid.

30. Qualis ſit obligatio Dominorum ac Superiorum erga ſervos, famulos, & ancillas? vel erga ſubditos ſuo regimini? 179

31. Qualis ſit obligatio ſervorum erga Dominos? 180

32. Quinam alii adhuc comprehendantur hoc quarto præcepto? ibid.

DISPUTATIO VI.

De quinto Præcepto ſeu Homicidio.

Quæſtiuncula 1. Quomodo ſonet quintum præceptum Decalogi? ibid.

2. Quænam prohibeantur iſto quinto præcepto? 181

3. An permiſſum ſit, malefactores publica authoritate occidere? ibid.

4. An liceat occidere proſcriptos data cuivis facultate eos occidendi? ibid.

5. An liceat marito occidere propriam uxorem in adulterio deprehenſam? ibid.

6. An fœminæ principi aut nobili liceat occidere concubinam ſui mariti? ibid.

7. An ſit licitum occidere proprium Patrem proſcriptum & cuivis gladio permiſſum? ibid.

8. An liceat Principi & Magiſtratui, tribuere facultatem occidendi certos malefactores inauditos, & ante rite prolatam ſententiam? ibid.

9. An liceat privata authoritate occidere tyrannum? 182

10. An & ſub quibus conditionibus liceat occidere injuſtum aggreſſorem? ibid.

11. An liceat occidere injuſtum aggreſſorem, ſi quis aggreſſori dederit cauſam injuſtæ aggreſſionis? ibid.

12. An licitum ſit, prævenire eum, qui probabiliter vel probabilius, aut morali certitudine creditur machinari mortem? ibid.

13. An licita ſit ſui defenſio cum occiſione injuſti aggreſſoris, ſi injuſtus aggreſſor fuerit princeps, miniſter juſtitiæ, amens, ebrioſus, exiſtens in peccato mortali? ibid.

14. An liceat prævenire injuſtum aggreſſorem, præciſe conſtitutum in actu aggreſſionis remoto? 183

15. An tunc, quando licitum eſt aggreſſorem occidere, id liceat fieri per alium? 183

16. An etiam milites, aut viri nobiles teneantur potius fugam arripere, quam occidere aggreſſorem, ſi per fugam ſibi inurant notam dedecoris vel infamiæ? ibid.

17. An liceat injuſtum aggreſſorem occidere pro tuendis bonis temporalibus, & pro quantis? ibid.

18. An liceat occidere aggreſſorem pro ablatione unius aurei? 184

19. An licite occidatur aggreſſor bonorum, quæ licet necdum habeantur, proxime tamen per *teſtamentum*, legatum, vel jus ad rem exſpectantur? ibid.

20. An liceat occidere eum, qui ſtruit gravem calumniam, aut injuſtam falſo teſtimonio evicturus eſt ſententiam? ibid.

21. An & quando committatur homicidium per procurationem abortus? ibid.

18. An virgo licite occidat eum, qui nititur 2 eam vi deflorare; ſi non datur aliud medium evadendi violentiam? 185

19. An idem dicendum de alia fœmina nupta, 2 vel alias corrupta? & de juvene patiente violentiam? 186

20. An liceat occidere injuſtum aggreſſorem 2 proprii honoris? ibid.

21. An liceat occidere aggreſſorem injuſtum 2 alienæ vitæ, pudicitiæ, aut ſuſtentationis honeſtæ? ibid.

22. An & in quibus perſonis detur obligatio occidendi injuſtum aggreſſorem vitæ, pudicitiæ, vel ſuſtentationis alienæ? ibid.

23. An aliquando liceat ſeipſum directe ac immediate occidere? 187

24. An ſepeliendus ſit in loco ſacro ſeipſum præmeditato occidens, de quo dubitatur, an ſufficienter fuerit compos rationis, prout requiritur ad committendum peccatum mortale? ibid.

25. An peccet, qui per indiſcretas macerationis corporis notabiliter abbreviat ſuam vitam? ibid.

26. An liceat aliquando occidere ſeipſum indirecte? ibid.

27. An liceat pro vita temporali proximi, amici, aut conſanguinei voluntarie ſe morti offerre? 188

28. An liceat abſcindere ſibi virilia ad fugiendas carnis moleſtias, aut fugiendum peccatum? ibid.

29. An liceat ſibi amputare, vel pati amputationem unius membri pro conſervatione totius corporis? ibid.

30. An detur obligatio patiendi amputationem, quando corrupto membro certo ſecutura eſt mors? 188
31. An parendum ſit tyranno, ſi condemnato ad mortem præcipiat, ut ipſemet ſumat venenum, aut ſe ſuſpendat, ſe mutilet? ibid.
32. Utrum in expugnatione urbis liceat occidere etiam innocentes v. g. infantes in utero, pueros ac puellas? 189
33. An licitum ſit, occidere obſides, ſi non ſerventur pacta conventa? ibid.
34. An liceat occidere innocentem, ſi ejus caput ſolum petat tyrannus obſidens urbem, & minans ejus everſionem? ibid.
35. An liceat cooperari ad mortem indirecte? & quomodo? ibid.
36. An judex poſſit condemnare ad mortem, juxta allegata, & probata mortis reum, quem tamen ſcientia privata ſcit eſſe innocentem? 190
37. An liceat matri gravidæ dare medicinam pro expellendo gravi aut periculoſo morbo, ſi id fieri nequeat ſine periculo enecandi fœtum? ibid.
38. Quid ſit? & num ſit licitum Duellum? ibid.
39. An acceptari poſſit duellum, ſi non reperiatur Superior, qui velit judicare in cauſa & eo non judicante amittendum ſit officium, ac conſequenter recuſans duellum conſtituendus in gravi neceſſitate? 191
40. An poſſit quis licite permittere, ut caſtretur ad ſuavitatem vocis conſervandam, qua redditus annuos in totam vitam lucrari poſſit? vel an parentibus, maxime pauperibus liceat filios ad hunc finem caſtrare? 192
41. An & quomodo bellum ſit licitum? ibid.
42. An ſupremus princeps poſſit alteri indicere bellum ſtante dubio de juſtitia belli? ibid.
43. An bellum poſſit utrinque eſſe juſtum? 193
44. An milites teneantur examinare juſtitiam belli? ibid.
45. An etiam clericis permiſſum ſit bellum ſuſcipere? militem agere? ibid.
46. Quænam liceant vel non liceant militibus in bello juſto? ibid.
47. Ad quem pertineant ſpolia ex hoſtibus capta? ibid.
48. An hoſtes, qui ſe dederunt diſcretioni victoris, occidi poſſint? ibid.
49. An ſervus bello juſto captus poſſit a Domino ſuo fugere? 194
50. An reprehenſaliæ ſint licitæ? ibid.
51. An milites licite deſerant ſua ſigna, aut omnino confugiant ad hoſtes, ſi illis non præſtentur victualia, veſtimenta, vel Salaria? 194

DISPUTATIO VII.

De ſexto & Nono Præcepto Decalogi.

Quæſtiuncula 1. Quomodo in ſcriptura ſonet vel explicetur ſextum & nonum præceptum Decalogi? ibid.
2. Quænam ſpecies luxuriæ in ſcriptura referantur ad hoc præceptum? ibid.
3. Quænam enumerentur à Theologis ſpecies luxuriæ? 195

De Fornicatione.

4. Quid ſit fornicatio? ibid.
5. An fornicatio ſit jure naturali, vel tantum jure divino poſitivo, aut Eccleſiaſtico prohibita? ibid.
6. An copula cum alterius ſponſa ſit tantum fornicatio ſimplex, vel potius adulterium? ibid.
7. An ſit grave peccatum, meretrices jam aliunde paratas ad fornicandum invitare ad fornicationem? ibid.
8. An Principes meretricibus licite permittant locum in civitate? ibid.
9. An liceat locare meretricibus ſuam domum in urbe, in qua permittuntur lupanaria? 197
10. Quid ſit concubinatus? & quomodo differat à fornicatione? ibid.
11. Quid confeſſario agendum cum concubinariis? ibid.
12. An Clerici concubinarii ſint ipſo facto ſuſpenſi? & quomodo puniendi? ibid.
12/2. An etiam concubinarii Sæculares poſſint puniri ab Ordinariis locorum? 198

De adulterio.

13. Quid ſit adulterium? ibid.
14. An ſit adulterium, ſi perſona ſoluta peccet cum perſona conjugata conſentiente hujus conjuge? ibid.
15. Quodnam adulterium ſit altero gravius? ibid.
16. An perſona adultera amittat jus petendi debitum? ibid.
17. Quænam ſint pœnæ adulterii? ibid.
18. Quæ ſit obligatio adulteri vel adulteræ? 199
19. An adultera teneatur ſaltem in articulo mortis manifeſtare, ſe unam vel duas ſua rum prolium concepiſſe ex adulterio, ſi
exinde

Digitized by Google

exinde naſcatur in hæreditate præjudicium aliis liberis? 199

De Stupro.

20. Quid ſit ſtuprum? 200
21. An ſtuprum differat ſpecie à ſimplici fornicatione? ibid.
22. An defloratio virginis contineat proprie rationem ſtupri, ſi ipſamet in deflorationem conſentiat? ibid.
23. Ad qualem compenſationem ſtuprator obligetur? ibid.
24. An ſtuprator teneatur ad aliquam compenſationem, ſi conſenſum puellæ ſolum extorſit muneribus aut precibus importunis, vel blanditiis aſſiduis? 201
25. An virgo, quæ per copulam fuit corrupta poſſit velari ac ſacrari? ibid.

De Inceſtu.

26. Quid ſit inceſtus? & quotuplex? ibid.
27. An ad incurrendum crimen inceſtus requiratur copula perfecta? ibid.
28. An copula à Confeſſario habita cum filia confeſſionis ſit verus inceſtus? ibid.
29. An quatuor genera inceſtuum differant ſpecie inter ſe? 202
30. An in quolibet genere illorum inceſtuum ipſi gradus differant inter ſe ſpecie? ibid.
31. Quænam ſint pœnæ committentium inceſtum? ibid.
32. Quid ſit ſacrilegium? ibid.
33. Quot modis ſoleat committi tale ſacrilegium? ibid.
34. An committat duplex ſacrilegium, qui ſimul eſt religioſus, & initiatus ſacris Ordinibus, v. g. ſacerdotio? 203
35. An differat ſpecie Sacrilegium commiſſum à perſona habente votum caſtitatis ſolenne, & commiſſum à perſona habente tantum votum caſtitatis ſimplex? ibid.
36. An committatur ſacrilegium, ſi committatur actus luxurioſus cum perſona habente appenſas ad collum reliquias, vel Agnos benedictos? ibid.
37. An ſemper committatur Sacrilegium per copulam conjugalem licitam in loco ſacro? ibid.
38. An committatur ſacrilegium per cogitationes, aſpectus, vel actus obſcœnos in loco ſacro? ibid.
39. Quænam ſint loca ſacra, in quibus committitur ſacrilegium per copulam aut pollutionem? ibid.
40. Qualis effuſio ſeminis requiratur ad polluendam Eccleſiam? 204

De Pollutione.

41. Quid ſit pollutio, & mollities? 204
42. An procuratio pollutionis ſemper ſit peccatum mortale, etiamſi fiat ex bono fine, v. g. ex motivo reſtituendæ ſanitatis, vel ex motivo ſedandi carnis moleſtias? ibid.
43. An pollutio ſit jure naturali prohibita? ibid.
44. Quandonam pollutio cenſeatur eſſe voluntaria, & imputabilis ad peccatum? ibid.
45. An liceat ſumere medicinam, per quam ſemen reſolvatur in ſanguinem vel alium humorem ſanitatis gratia? 205
46. An ſit peccatum lethale non reprimere pollutionem inchoatam in ſomno quoad commotionem ſpirituum, & ſeminis deciſionem, quamvis ſeminis effuſio ſequatur in vigilia? ibid.
47. An licitum ſit, de ſecuta ſine peccato in ſomno pollutione gaudere; vel eam ſic inculpabiliter ſequendam optare ac deſiderare ſanitatis cauſandæ vel naturæ exonerandæ & moleſtiæ pellendæ cauſa? 206
48. An pollutiones ſint ejusdem ſpeciei? aut num habeant circumſtantias neceſſario aperiendas in confeſſione? ibid.
49. An procurare magnam ſpirituum commotionem ad pollutionem ordinatorum, vel ad magnam diſtillationem ſit grave peccatum? ibid.

De Sodomia.

50. Quid ſit Sodomia? ibid.
51. Utrum in confeſſione ſint explicandæ circumſtantiæ in Sodomia variantes ſpeciem? ibid.
52. Quænam ſint ſtatutæ pœnæ in Sodomitas? ibid.
53. An Clerici Sodomitæ incurrant ipſo facto ſuſpenſionem ab officio, & beneficio absque ulla ſententia Judicis, etiamſi crimen occultum ſit? 207
54. Qualem ſtatuerit S. Pius pœnam in Sodomitas Clericos? ibid.
55. An ad incurrendum has pœnas à S. Pio latas requiratur, ut crimen ſit conſummatum? ibid.
56. An S. Pius in ſua Bulla comprehendat etiam Clericum, qui tantum ſemel aut bis commiſit Sodomiam? 208
57. Quid ſit beſtialitas? & quotuplex? ibid.
58. Qualis ſit pœna beſtialitatis? ibid.
59. An detur etiam congreſſus cum dæmone? ibid.
60. An & quomodo poſſit peccari mortaliter per modum concumbendi innaturalem? ibid.

*f 2 DISPU-

DISPUTATIO VIII.

De ſeptimo & decimo Præcepto Decalogi.

Quæſtiuncula 1. Quomodo in Scriptura ſonet ſeptimum & decimum Præceptum Decalogi? 208
2. Quænam vitia referantur ad furtum? 209
3. Quid ſit furtum? ibid.
4. Quid ſit rapina? ibid.
5. An furtum aut rapina ex ſuo genere ſit peccatum mortale? ibid.
6. An furtum & rapina differant ſpecie? ibid.
7. Quænam materia ſeu quantitas ſufficiat ad conſtituendum peccatum mortale furti? ibid.
8. An & quomodo levis materia furti fiat gravis per accidens? 211
9. Quomodo poſſit peccari per furta minuta? ibid.
10. An peccet mortaliter, qui ſucceſſive quidem per furta parva devenit ad ſummam gravem, ſed longo temporis intervallo, v. g. intra biennium vel triennium? ibid.
11. An parva furta conſtituant peccatum mortale, ſi fiant diverſis Dominis? ibid.
12. An peccet graviter, qui per furta minuta aſcendit quidem ad ſummam gravem, ſed in ultimo furto non recordatur furtorum præcedentium? vel ſi pœnitentia interrumpit furta priora? 212
13. An peccet graviter, qui aufert rem levem Domino, damnificato ſimul à pluribus aliis in materia levi? ibid.
14. An & quomodo licitum ſit, ſurripere rem alienam in gravi vel extrema neceſſitate? ibid.
15. An ſurripiens in extrema neceſſitate teneatur ad reſtitutionem rei ablatæ, ſi ad pinguiorem fortunam venerit? 213
16. An licitum ſit, aliquid ſurripere alteri ad ſubveniendum extreme indigenti? ibid.
17. An conſtituto in extrema neceſſitate liceat potius mori, quam ſurripere alienum? ibid.
18. An ſurripiens in gravi neceſſitate peccet, ſi alioquin incurreret periculum delabendi in neceſſitatem extremam? ibid.
19. Quomodo, & circa quæ bona peccent filii ſurripiendo ex bonis paternis? ibid.
20. An peccet peccato furti filius accipiens clam à Patre auſtero & avaro, quantum ſubminiſtrare ſolent ac indulgent Patres ejuſdem conditionis ſuis filiis? 214
21. An filius committat furtum, ſi pecunias ſibi à parente conceſſas ad emendos libros vel ad alia neceſſaria comparanda, inſumat in uſus illicitos? 214
22. An filio in paterna domo laboranti debeatur ſalarium? & num illud poſſit occulte compenſare, ſi negetur, vel pudeat petere? ibid.
23. Quid ſine crimine furti liceat uxoribus? 215
24. An & quomodo poſſint peccare famuli in materia furti? 216
25. Qualis ſit obligatio reſtituendi pro furto? ibid.

DISPUTATIO IX.

De octavo Præcepto Decalogi.

Quæſtiuncula 1. Quomodo in ſcriptura ſonet octavum Præceptum? 217
2. Quænam vitia comprehendantur hoc præcepto? ibid.
3. Quid ſit detractio? ibid.
4. Quotuplex ſit detractio? ibid.
5. Quot modis poſſit fieri detractio? ibid.
6. An detractio ſit ex genere ſuo peccatum grave? ibid.
7. An omnes detractiones ſint ejuſdem ſpeciei? ibid.
8. Utrum in Scriptura nomen detractionis ſumatur potius pro imputatione falſi criminis, vel intentionis malignæ, quam pro manifeſtatione criminis occulti? ibid.
9. An & quomodo peccari poſſit per manifeſtationem criminis aut vitii veri, attamen occulti? 218
10. An peccet peccato detractionis, qui alterius peccatum, aut defectum alteri patefacit, boni cujuſdam procurandi aut promovendi gratia? 219
11. An peccet graviter peccato detractionis, qui ex ſola loquacitate abſque cauſa neceſſaria lædit alienam famam graviter? 220
12. An poſſit peccari mortaliter ex manifeſtatione peccati venialis, aut defectus naturalis? ibid.
13. An peccent graviter, qui manifeſtant delicta vetera, dudum quidem notoria, ſed jam oblivione apud pleroſque deleta, aut jam punita & emendata? 221
14. An peccent graviter Hiſtorici, ſi publicent gravia delicta Principum? ibid.
15. An & quomodo poſſit graviter per detractionem peccari, vel detrahens à peccato excuſari circa mortuos vel alias perſonas audientibus ignotas? ibid.

16. An poſſit peccari graviter referendo vitia alicujus urbis, aut nationis? 221
17. Quales dentur modi detrahendi indirecte? ibid.
18. Utrum ad excuſandam manifeſtationem alieni peccati occulti à vitio detractionis ſemper requiratur boni promovendi neceſſitas, vel ſufficiat ſola utilitas, v. g. inſtructio utilis audientium? 222
19. An manifeſtatio peccati occulti excuſetur à vitio detractionis, ſi fiat viris prudentibus, aut amicis ſecreti tenacibus? ibid.
20. An peccet mortaliter, qui auditas graves detractiones refert aliis? ibid.
21. An peccet mortaliter, qui gravem injuriam ſibi illatam alteri narrat animo nocendi vel ulciſcendi? 223
22. An peccent graviter infamantes ſeipſos poſitive vel permiſſive? ibid.
23. An peccent graviter, qui famoſis libellis aliorum delicta, præſertim Parochorum, Concionatorum, Epiſcoporum, aut Principum injuſte traducunt? 224
24. An & quomodo peccetur, libenter audiendo, vel non corripiendo detrahentes? 226
25. An liceat repellere detractionem alia detractione, & calumniam alia calumnia? 227
26. An & quomodo detractor ſeu calumniator teneatur ad reſtitutionem famæ ablatæ? ibid.
27. An is, qui de alio malitioſe falſum crimen ſparſit, aut falſum teſtimonium tulit, teneatur reſtituere cum jactura propriæ famæ, fortunæ, aut vitæ? & quid circa crimen verum? 228
28. Quales reperiantur modi reſtituendi famam indirecte, ſi reſtitui non poſſit ſine jactura famæ propriæ aut vitæ? ibid.
29. Ad quid obligetur, qui committendo homicidium vel aliud grave crimen prævidet, alium loco ſui habendum authorem criminis, eumque extremo ſupplicio afficiendum? 229
30. An etiam teneatur ad reſtitutionem famæ, qui alterum jam in uno genere vitii infamem, v. g. in luxuria, adhuc infamat in alio genere, v. g. in materia furti? 230
31. An ad reſtitutionem famæ teneatur, quando reipſa nullum præjudicium ex detractione ſecutum, aut vulnus jam oblivione deletum, vel alio modo ſanatum eſt? ibid.
32. An detractor excuſetur à reſtitutione titulo compenſationis, ſi etiam ipſemet ab infamato paſſus eſt in eodem genere delicti vel pari infamationem? 230
33. An juſta compenſatio cenſeatur, ſi quis famam ejus, cui detraxit, in alo genere augeat, aut cum eo familiariter converſetur? 231
34. An detractor liberetur ab onere reſtitutionis, ſi infamatus ipſi condonet obligationem reſtituendi? ibid.
35. An Prælatus teneatur ad reſtitutionem famæ, qui non compeſcit detrahentem ſuo ſubdito, aut ſubditum detrahentem extero? ibid.
36. An detractor non ſolum teneatur ad reſtitutionem famæ, ſed etiam omnium damnorum exinde ſecutorum? 232
37. An & quomodo teneantur hæredes ad reſtitutionem famæ à teſtatore per detractionem ablatæ? ibid.
38. An & quomodo is teneatur ad reſtitutionem, qui per detractionem alium impedivit à conſequendo beneficio? ibid.
39. An teneatur ad reſtitutionem famæ, qui crimen in alio loco jam vulgatum narrat in alio loco, ubi nondum erat notum? ibid.
40. Quænam ſint cauſæ excuſantes ab obligatione teſtitutionis in materia detractionis? ibid.
41. Quid ſit ſuſpicio? Et quotuplex? 233
42. Quid ſit judicium temerarium? ibid.
43. An omnis ſuſpicio de prava alterius actione vel intentione ſit peccatum? ibid.
44. An omne judicium temerarium ſit peccatum mortale? ibid.
45. Ex quibus indiciis colligatur, an judicium temerarium *firmum* ſit? 234
46. Quid ſit mendacium, æquivocatio, & reſtricti › mentalis? ibid.
47. Quotuplex ſit mendacium? ibid.
48. An omne mendacium ſit peccatum? ibid.
49. An ſit mendacium, quod quis abſolute affirmet, ſi dubitet, illud eſſe verum? 236
50. An ſint mendacia, quando matres, nutrices &c. infantibus varias fabulas ſpe certa detegendæ ſuo tempore veritatis, quando ad maturiorem ætatem venerint? ibid.
51. An vera ſit ſententia P. Caroli Ambroſii Cattaneo S. J. qui in ſuis concionibus, ſeu ut vocantur, *Lectionibus*, ſcribit, in caſu maximæ neceſſitatis verba proferri poſſe *materialiter* ſine ulla ſignificatione formali? ibid.
52. An aliquando & in quibus circumſtantiis licitæ ſint æquivocationes, aut amphibologiæ? aut reſtrictiones non pure mentales? ſed ſenſibiles? 238

53. Quid requiratur ad licitam æquivocationem, amphibologiam, aut reſtrictionem non pure mentalem, ſed ſenſibilem? 239
54. Qualis amphibologia, aut reſtrictio ſenſibilis licita ſit confeſſario, uxori, reo, vel cuivis alteri, juſte interrogatis de peccato crimine, vel argento occulto? ibid.
55. An numquam liceat uti reſtrictione pure mentali? 240
56. An teſtis in judicio poſſit teſtari, aut jurare in favorem rei cum æquivocatione vel reſtrictione ſenſibili? ibid.
57. An licitum ſit juramentum cum reſtrictione non pure mentali, quando alioquin evitari non poteſt gravis damnificatio à latrone, tyranno, vel principe inferenda? ibid.
58. An reus in judicio ſe poſſit liberare à pœna mortis vel alio graviſſimo malo per negationem vel juramentum ſub reſtrictione non pure mentali, vel æquivocatione? ibid.

DISPUTATIO X.

De Præceptis Eccleſiæ, in Specie jejunandi, & dandi decimas.

§. I.

De Jejunio.

Quæſtiuncula 1. Quid ſit jejunium? & quotuplex? 241
2. Utrum ab ſubſtantiam jejunii pertineat potius abſtinentia à duplici refectione, quam abſtinentia ab eſu carnium? ibid.
3. An diſpenſati ad eſum carnium cenſeantur etiam diſpenſati ad ſecundam refectionem? ibid.
4. An peccent mortaliter, qui diſpenſato in quadrageſima eſu carnium pro conſuetudine diœceſana inolita ſumunt ſecundam refectionem? ibid.
5. An diſpenſatus ad eſum carnium in quadrageſima poſſit in Dominicis bis ſumere refectionem in carnibus? ibid.
6. Quinam diſpenſentur ratione laboris à lege jejunii? ibid.
7. Quinam excuſentur à lege jejunii ratione itineris? 242
8. Quinam excuſentur à lege jejunii ratione ætatis? ibid.
9. An lex jejunii Eccleſiaſtici obliget ſub peccato mortali? ibid.
10. Quænam materia ſit gravis vel levis circa fractionem jejunii? & quæ licita? ibid.
11. An tempore jejunii in collatione prohibeatur non ſola ciborum nimia quantitas, ſed etiam refectionis qualitas? 242
12. An licitum ſit, pro collatione permiſcere panem & vinum vel alium liquorem, & inde coquere velut offam? 243
13. An licitum ſit, in Vigilia Nativitatis Dominicæ, Paſchatis, & Pentecoſtes ſumere collationem ſolito lautiorem? ibid.
14. An peccetur graviter, ſi ſæpius per diem ſumantur eſculenta in parva quantitate? ibid.
15. An ille, qui ſemel fregit jejunium, poſſit illo die licite ſæpius comedere? ibid.
16. An diſpenſati ad eſum carnium poſſint ſimul cum carnibus comedere piſces, vel carnes non ſalubres, v. g. porcinas? ibid.
17. Ad quid obligetur, qui ex cauſa rationabili tranſit in aliam Diœceſin, ubi Paſcha ac dies cinerum ob diverſitatem Calendarii obſervatur octiduo citius vel tardius? ibid.
18. Quandonam celebrandum jejunium vigiliæ S. Mathiæ, ſi incidat feſtum in die Cinerum vel in die Martis præcedentis? ibid.
19. An ſit certa hora præſcripta pro refectione tempore jejunii? ibid.
20. Quouſque liceat protrahere prandium? 244
21. An & quomodo liceat interrumpere prandium tempore jejunii? ibid.
22. An liceat dividere juſtam refectionem pro prandio & collatione? ibid.
23. An frangat jejunium ſumptio poculentorum? ibid.
24. Quantum liceat ſumere panis, vel alterius electuarii ad potum? 245
25. An liceat tabacum fumare, aut poma, limonia, uvas, &c. ſumere pro ſedanda ſiti, aut fame? ibid.
26. Quales perſonæ excuſentur vel non excuſentur à lege jejunii? ibid.
27. An detur obligatio abſtinendi à lacticiniis tempore jejunii Eccleſiaſtici? & qualibus? ibid.
28. An, & quomodo graviter peccetur vel non peccetur contra legem abſtinentiæ à carnibus? vel lacticiniis? ibid.

DISSERTATIO

De Obligatione Jejunii.

CAPUT I. *SS. D. N. Benedictus XIV.* declarat, diſpenſatos ad eſum carnium obligari ad refectionem unicam. 246

CA-

Digitized by Google

CAPUT 2. Similia aliorum Epiſcoporum, & ſummorum Pontificum decreta. 249

CAPUT 3. Simile edictum Em. Cardinalis Guadagni, Vicarii in Urbe. 251

CAPUT 4. Quod Summus Pontifex omnes Epiſcopos obliget, ad urgendam unius refectionis clauſulam? 253

CAPUT 5. Effugia refelluntur. 255

CAPUT 6. Unam refectionem in jejunio ſemper ab Eccleſia fuiſſe requiſitam. 258

CAPUT 7. Legem jejunii ſemper obligaſſe fideles in conſcientia. ibid.

CAPUT 8. Diſpenſationes generales à refectione unica repugnare finibus à Deo & ab Eccleſia præſtabilitis. 266

CAPUT 9. Etiam Sexagenarios obligari ad refectionem unicam. 272

CAPUT 10. Eam unicam eſſe quoad modum jejunii regulam, ut quiſque tantum jejunet, quantum poteſt. 274

§. 2.

De Decimis.

Quæſtiuncula 1. Quid ſint decimæ? 275
2. Quotuplex ſit genus Decimarum? ibid.
3. An ſolutio decimarum ſit juris naturalis, divini? vel poſitivi? 276
4. Quo tempore obligatio reddendi decimas *quoad modum* præſentem cæperit eſſe juris poſitivi? & cujus? civilis vel Eccleſiaſtici? 278
5. Quæ ſit origo Decimarum laicalium? ibid.
6. An decimæ ex primæva ſua inſtitutione ſint tantum ordinatæ ad ſuſtentationem clericorum? 279
7. Utrum adminiſtratio omnium Decimarum per totam Diœceſin ex primæva earum inſtitutione & ex obſervantia Eccleſiæ primis decem ſæculis pertinuerit ad ſolum Epiſcopum? ibid.
8. An peccent mortaliter, qui in notabili quantitate defraudant decimas? etiam pure laicales? 280
9. An graviter peccent, qui in dandis Decimis eligunt vilio̧ra? ibid.
10. An peccent, qui in agris Decimam meſſis partem numerant in ſingulis ſulcis, non autem continuative per omnes ſulcos continuos? ibid.
11. An Parochiani quoad decimas animalium teneatur computare numerum animalium decimabilium anno præterito incompletum? ibid.
12. An liceat Parochis, obligare parochianos ad præſtandas decimas jam deſuetudine exoletas? ibid.

Tractatus
DE
CONTRACTIBUS IN SPECIE.

§. 1.

De Precario.

QUÆSTIO 1. Quid ſit Precarium? 1
2. Quid ſit Precaria? ibid.
3. Quid in Precario operetur pactum de non revocando ante certum tempus? ibid.
4. An Prælatus vel alius Adminiſtrator rerum Eccleſiaſticarum poſſit Precarium conſtituere ſine juſta cauſa? ibid.
5. An Prælatus vel alius Adminiſtrator rerum Eccleſiaſticarum poſſit ex cauſa rationabili ad quinquennium Precarium conſtituere ſine requiſitis ſolennitatibus? ibid.
6. An Precarium ſolvatur morte concedentis vel Precarii? ibid.
7. Ad quid obligatur Precatarius in caſu, quo res precario conceſſa perit? vel deterioratur? 1

§. 2.

De Commodato.

QUÆSTIO 1. Quid ſit commodatum? 2
2. Ad quid obligetur commodans? ibid.
3. Ad quid obligetur Commodatarius? ibid.

§. 3.

De Depoſito.

QUÆSTIO 1. Quid ſit Depoſitum? 3
2. Quotuplex eſt Depoſitum? ibid.

3. An Religioſi, Prælati, Minorennes poſſint in ſe recipere Depoſitum? 3
4. Ad quid obligetur Deponens? ibid.
5. Ad quid obligetur Depoſitarius? ibid.
6. An, & quando Depoſitarii teneantur ad præſtandam culpam etiam levem? ibid.
7. Quænam ſint cauſæ excuſantes à reſtitutione Depoſiti? 4
8. An Depoſitarius in periculo incendii, vel hoſtilis incurſionis teneatur potius ſervare res depoſitas præ rebus propriis? ibid.

§. 4.

De Emptione & Venditione.

QUÆSTIO 1. Quid ſit Emptio ac Venditio? ibid.
2. Quotuplex eſt Emptio ac Venditio? ibid.
3. Quænam requiruntur ad validam venditionem ac emptionem? 5
4. Quid & quotuplex ſit pretium juſtum? ibid.
5. An, & quænam poſſit conſtitui generalis regula pro taxando pretio juſto? ibid.
6. An, & quænam poſſit dari regula pro differentia inter pretium ſummum & infimum? ibid.
7. Ad quid obligetur venditor erga emptorem? ibid.
8. Ad quid obligetur emptor erga venditorem? 6
9. An re nondum tradita dominium & periculum rei venditæ ſit penes emptorem vel venditorem? ibid.
10. Quid juris, ſi emptor aut venditor fuerit læſus in contractu? 8
11. Quænam læſio cenſeatur fieri ultra dimidium? ibid.
12. Quænam res poſſit vendi? ibid.
13. Quid agendum, ſi quis emerit vel emere modico pretio poſſit rem alienam vel furtivam? 9
14. An res raræ, v. g. gemmæ extraordinariæ, flores Indici, picturæ aut Monetæ antiquæ, Manuſcripti Codices antiqui &c. poſſint vendi pretio, quocunque venditori libuerit? ibid.
15. An is, qui ſcit, pretium mercis brevi notabiliter minuendum v. g. propter copiam frumenti aliunde advehendi licite adhuc res ſuas vendat currente pretio, non monito emptore. ibid.
16. Quales *actiones* ſunt annexæ venditioni & emptioni, ita ut juſte intentari poſſint? 10
17. An tuta conſcientia *retrahi* poſſit pro trecentis florenis prædium, quod ante ducentos annos emptum fuit pro trecentis florenis, nunc autem æſtimatur tribus millibus florenorum licet nulla acceſſerit melioratio? 10

§. 5.

De Locatione & Conductione.

QUÆSTIO 1. Quid ſit locatio & conductio? ibid.
2. Quotuplex ſit locatio? ibid.
3. Quinam poſſit locare, aut conducere? ib.
4. An conductor poſſit rem conductam ſublocare alteri inſcio, aut invito Domino rei? 11
5. An, & quomodo locari poſſint res Eccleſiaſticæ? ibid.
6. Quænam ſit obligatio Locatoris erga Conductorem? ibid.
7. An locator teneatur conductori remittere mercedem ex toto vel ex parte pro illo anno, quo conductor ex re frugifera ſibi locata nullum vel exiguum fructum abſque ſua culpa percepit? ibid.
8. An & qu modo locator poſſit expellere conductorem v. g. inquilinum ante finitum tempus locationis? 12
9. Ad quid obligetur conductori locator operæ. ibid.
10. Quæ ſit obligatio conductoris erga locatorem? ibid.
11. An conductor teneatur locatori præſtare damnum, ſi hoc culpa lata vel levi *unius* ex famulis cauſatum eſt? v. g. ſi domus locata ex incuria famuli conflagravit, vel equus locatus ex ejus negligentia periit? 13
12. An conductor operarum teneatur ſolvere integram mercedem caſu quo uti non poteſt opera perſonæ conductæ v. g. ob morbum ſupervenientem famulo? ibid.
13. An ſucceſſor teneatur ſtare locationi à ſuo prædeceſſore celebratæ? ibid.

§. 6.

De Emphitevſi & Vitalitio.

QUÆSTIO 1. Quid ſit Emphitevſis? 14
2. Quid ſit Vitalitium? ibid.
3. Quale ſit diſcrimen inter Emphitevſin & Vitalitium? ibid.
4. Quid ſit Laudemium? ibid.
5. Quid ſit *Emphitevſis alterata*, ut vocatur, uſitata in Bavaria? ibid.
6. An poſſit etiam dari *Vitalitium alteratum*? ibid.

7. Unde

Digitized by Google

7. Unde veniat Etymologia hujus nominis: *Emphitevſis?* 14
8. Quæ ſit obligatio Emphitevtæ erga Dominum directum? 15
9. Quæ ſit obligatio Domini directi erga Emphitevtam? ibid.
10. An liceat petere triplex aut omnino quadruplex Laudemium ſub titulo diſceſſus & acceſſus? ibid.
11. Ex quibus cauſis Emphitevſis fiat caduca? ibid.

§. 7.

De rerum permutatione.

QUÆSTIO 1. Quid ſit permutatio? 16
2. An permutatio numeranda ſit inter contractus innominatos? ibid.
3. An permutatio ſit contractus bonæ fidei? ibid.
4. Quænam res permittuntur vel prohibentur permutari? ibid.
5. An revera ſit Simonia, ſi permutentur, duo beneficia inæqualia cum pacto, ut exceſſus redituum in uno beneficio compenſetur ſumma peccuniaria? ibid.

§. 8.

De Feudis.

QUÆSTIO 1. Quid ſit feudum? ibid.
2. Quotuplex eſt feudum? ibid.
3. Quænam ſit obligatio Domini erga vaſallum? 17
4. Quæ ſit obligatio vaſalli erga Dominum? ibid.
5. Ex quibus cauſis vaſallus amittat feudum? ibid.
6. An vaſallus in his delinquendo peccet mortaliter? ibid.

§. 9.

De Pignore, pacto Antichreſeos, pacto legis commiſſariæ, Hypotheca, & aliis cautionibus.

QUÆSTIO 1. Quid ſit pignus? 18
2. Quid ſit Hypotheca? ibid.
3. Quid ſit pactum Antichreſeos? ibid.
4. Quid ſit pactum legis commiſſoriæ? ibid.
5. Quotuplex ſit Hypotheca? ibid.
6. Quænam dantur Hypothecæ tacitæ ex diſpoſitione legum? ibid.
7. Quænam bona comprehendantur ſub Hypotheca generali? ibid.
8. Quis ſit effectus Hypothecæ? ibid.
9. Quid & quotuplex ſit cautio? ibid.

10. Quinam poſſint conſtituere pignus vel Hypothecam? vel accipere? 19
11. Quæ res poſſint vel non poſſint oppignorari? ibid.
12. An oppignorationi licite adjiciatur *pactum legis commiſſoriæ?* ibid.
13. An oppignorationi licite adjiciatur pactum antichreſeos? ibid.
14. Quænam jura conſequitur creditor ex pignore? ibid.
15. Quæ ſit obligatio creditoris erga oppignorantem? ibid.
16. Quæ ſit obligatio debitoris oppignorantis erga creditorem? 20

§. 10.

De Fidejuſſione?

QUÆSTIO 1. Quid ſit fidejuſſio? ibid.
2. Quotuplex eſt fidejuſſio? ibid.
3. Quis ſit effectus fidejuſſionis? ibid.
4. Quinam poſſint fide jubere? ibid.
5. Qualia competant beneficia fidejuſſori? ibid.

§. 11.

De Solutionibus.

QUÆSTIO 1. Quid ſit ſolutio? 21
2. Quot ſint modi ſe liberandi à ſolutione perfecta? ibid.
3. Quinam gaudeant beneficio competentiæ? ibid.
4. An redactis ad incitas abſque ſua culpa beneficium competat jure naturali? ibid.
5. An perſonæ, quæ gaudent beneficio competentiæ, poſſint ante ſententiam Judicis ſibi ipſis clam ſervare, vel etiam ſurripere competentiam. ibid.
6. An ſucceſſor in Beneficio vel Prælatura teneatur ſolvere debita contracta à ſuo Anteceſſore? ibid.
7. Qui ſolvit per errorem, quod non debebat, an poſſit propria authoritate aperte vel clam repetere indebitum? 22
8. An detur in conſcientia obligatio ſolvendi in ſpecie, quod conventum eſt? an vero ſatisfiat præſtando Intereſſe? ibid.
9. In qua moneta ſit præſtanda ſolutio? ibid.
10. Quibus debeat ſolvi? ibid.
11. Quis creditorum ex obligatione conſcientiæ ſit præferendus quoad ſolutionem, quando omnibus ſatisfieri non poteſt? ibid.
12. Qualis ſervetur Ordo ſolutionis in foro externo per leges? ibid.

13. Quinam ſunt creditores ſpecialiter privilegiati? 23
14. Quinam ſint creditores Hypothecarii ſpeciali Juris prærogativa muniti? ibid.
15. Quinam ſint Creditores Chirographarii privilegio perſonali inſtructi? ibid.
16. Quid ſit, & quomodo fiat *ſolutio per compenſationem?* ibid.
17. Quid ſit, & quomodo fiat *ſolutio per Novationem?* ibid.
18. Quid ſit, & quomodo fiat *ſolutio per delegationem?* ibid.
19. Quid ſit, & quomodo fiat *ſolutio per aſſignationem?* ibid.
20. An creditor teneatur ſolutionem recipere per partes? ibid.
21. Quodnam debitum cenſeatur eſſe expunctum, quando debitor partem ſolvit, non exprimendo, pro quo illam ſolvat debito? ibid.
22. Quo tempore debeat fieri ſolutio? ibid.
23. Quo loco debeat fieri ſolutio? 24
24. An liberetur ab obligatione iteratæ ſolutionis, qui ſolutionem miſit per bajulum, aut expilatum à prædonibus? ibid.
25. Quid agendum debitori, ſi debito tempore & loco offerat creditori ſolutionem, & is ob frivolam excuſationem nolit eam acceptare? ibid.
26. An & quando creditori liceat uti compenſatione publica, vel occulta, ſi debitor nolit ſolvere? ibid.

§. 12.

De Donationibus.

QUÆSTIO 1. Quid ſit donatio? 25
2. Quotuplex ſit donatio? ibid.
3. Quinam poſſint donare? ibid.
4. Ex quibus cauſis facta donatio revocari poſſit? ibid.
5. An omnis donatio, & ob quamlibet ingratitudinem revocari poſſit? ibid.

§. 13.

De Contractu Societatis.

QUÆSTIO 1. Quid ſit contractus Societatis? 26
2. An ſit contractus ſocietatis, ſi mercator ſuo inſtitori promittat v. g. ſextam lucri partem? ibid.
3. An pertineat ad contractum ſocietatis vel mutui, ſi quis ad negotiationem conſerat ſummam pecuniariam eo pacto, ut periculum ſortis incumbat cæteris, ipſe vero loco omnis lucri recipiat determinatam ſummam pecuniæ? 26
4. Utrum diſſoluta ſocietate non tantum lucrum, ſed ipſa etiam ſors inter ſocios dividenda ſit? ibid.
5. Quæ regula ſit obſervanda in ſocietate quoad paſtum & fructum pecorum? 27
6. Quæ ſit obligatio reciproca ſociorum ad invicem? ibid.
7. Quæ ſint privilegia ſociorum? ibid.
8. Quibus modis ſolvitur contractus ſocietatis? ibid.

§. 14.

De Teſtamento.

QUÆSTIO 1. Quid ſit Teſtamentum? 28
2. Quid ſit codicillus? ibid.
3. Quid ſit Legatum? ibid.
4. Quid ſit Subſtitutio? ibid.
5. Quid ſit Fideicommiſſum? ibid.
6. Quid ſit Legitima? ibid.
7. Quotuplex ſit teſtamentum? ibid.
8. Quales requiruntur ſolennitates de jure civili communi ad Teſtamentum *ſcriptum?* ibid.
9. Quales ſolennitates requirantur ad Teſtamentum *Nuncupatum?* ibid.
10. Quænam teſtamenta ſunt privilegiata, ut in iis requirantur præfatæ ſolennitates? ibid.
11. Quales requiruntur ſolennitates ad validum Codicillum? ibid.
12. Quid ſit, & quid operetur *clauſula codicillaris*, teſtamentis inſeri ſolita? 29
13. Quid ſit Trebellianica? ibid.
14. Quid ſit Falcidia? ibid.
15. Quinam ſint, vel non ſint teſtes idonei in teſtamento? ibid.
16. An Teſtamentum *ſcriptum*, ſi deficiat in ſolennitate requiſita ad teſtamentum ſcriptum, habeat tamen ſolennitates requiſitas ad teſtamentum *nuncupatum*, v. g. ſi deſit ſubſcriptio, & ſubſignatio teſtium valeat etiam ſine clauſula per modum teſtamenti *nuncupativi?* ibid.
17. An teſtamentum *nuncupativum*, in quo teſtator non nominat hæredem, ſed pro ejus deſignatione ſe refert ad ſchedam, in qua dicit eſſe ſcriptum hæredem, ſit validum? ibid.
18. An valeat teſtamentum *nuncupativum* præciſe nutibus, vel verbo approbativo factum ad alterius interrogationem? ibid.

19. An

19. An teſtamentum *imperfectum*, ſeu deficiens in aliqua ſolennitate ſubſtantiali ſit irritum in foro externo? 29
20. An corruente teſtamento ob defectum alicujus ſolennitatis corruant etiam Legata & Fidecommiſſa particularia? 30
21. An teſtamentum ob defectum ſolennitatum in foro externo irritum valeat pro foro interno? ibid.
22. Utrum in codicillo quinque teſtes requirantur ad valorem, vel tantum ad probationem? ibid.
23. Utrum etiam in foro Canonico ad valorem Teſtamenti requirantur ſeptem teſtes? An vero ſufficiant duo vel tres cum Parocho? ibid.
24. Quid requiratur ad valorem Teſtamenti vel Legati pii? ibid.
25. Qualia teſtamenta aut legata poſſint vocari pia? 31
26. An valeant legata profana inſerta teſtamento pio non ſolenni? ibid.
27. Quid requiritur ad valorem teſtamenti privilegiati inter liberos? ibid.
28. Quid requiratur ad valorem teſtamenti privilegiati militum? Et qui veniant hoc nomine? ibid.
29. Quid requiratur ad valorem teſtamenti ruſticorum? Et qui veniant hoc nomine? ibid.
30. Quid requiratur ad valorem teſtamenti peſtis tempore confecti? ibid.
31. Quid requiratur, ut valeat teſtamentum *ad acta* ſeu *apud acta* depoſitum? ibid.
32. Quinam poſſint vel non poſſint teſtari? ibid.
33. Quid requiritur ad legitime adeundam hæreditatem? 32
34. In quot partes ſoleat dividi hæreditas? Et quota pars dicitur legitima? ibid
35. Quinam dicantur hæredes neceſſarii? 33
36. Ex quibus cauſis exhæreditari poſſint hæredes alioquin neceſſarii? ibid.
37. Quænam requirantur conditiones, ut exhæreditatio liberorum ſit valida? ibid.
38. Quinam non poſſint inſtitui pro hærede? ibid.
39. An teſtamentum conditum ante ingreſſum religionis vel ante profeſſionem rumpatur per profeſſionem? ibid.
40. An teſtamentum ſemper poſſit revocari? etiamſi interceſſit pactum, vel juramentum de non revocando? 33
41. An poſſit ſcribi hæres incertus? v. g. volo eſſe hæredem quem Titius poſt meam mortem deſignaverit? 34
42. Quandonam locum non habeat Falcidia, vel Trebellianica? ibid.
43. Quibus modis *reſolvitur*, ſeu annulatur teſtamentum? ibid.
44. Quotuplex ſit *Executor* teſtamenti? ibid.
45. Quis poſſit conſtitui in Executorem teſtamenti? ibid.
46. Ad quid obligetur Executor teſtamenti? 35
47. Quis poſſit commutare ultimas voluntates? ibid.
48. Quo ordine *ab inteſtato* ſuccedant hæredes, in caſu, quo nullum teſtamentum eſt confectum; vel quo illud eſt invalidum? ibid.
49. An nepotes, & neptes defuncti ſuccedant in capita vel in ſtirpes? ibid.
50. Quomodo ab inteſtato ſuccedant privigni? ibid.
51. Quomodo ſuccedant liberi *naturales*, ſpurii, legitimati &c. ibid.
52. Quis ſuccedat Clerico ab inteſtato? ibid.
53. Quomodo ſuccedant uxores ab inteſtato? vel mariti? 36

De Mutuo.

QUÆSTIO 1. Quid ſit mutuum? 37
2. Quid ſit uſura? ibid.
3. An licitum ſit exigere auctarium ex mutuo, præciſe *titulo mutui*? ibid.
4. An mutuans poſſit aliquid ultra ſortem exigere *titulo Benevolentiæ* exhibitæ, alias indebitæ, vel *titulo gratitudinis*? ibid.
5. An *titulo damni emergentis*? ibid.
6. An *titulo lucri ceſſantis*? 38
7. An *titulo periculi de ſorte*? ibid.
8. Quænam requiruntur conditiones ad hoc, ut poſſit aliquid accipi ultra ſortem *titulo damni emergentis*? ibid.
9. Quales conditiones requirantur ad hoc ut mutuans poſſit aliquid exigere ultra ſortem *titulo lucri ceſſantis*? ibid.
10. Quales requirantur conditiones ad hoc, ut poſſit mutuans aliquid exigere ultra ſortem *ob periculum ſortis*? ibid.

11. An mutuans poſſit aliquid exigere ultra ſortem ob *ſtatutum principis* taxantis moderatum ſenſum in favorem mutuantium? 38
12. An mutuans in caſu, quo non tenetur mutuare gratis, poſſit licite exigere auctarium ſortis titulo *emptionis cenſus ex re vel perſona frugifera?* 39
13. An mutuans aliunde non obligatus ad mutuandum gratis poſſit aliquid ultra ſortem accipere titulo *cenſus germanici?* ibid.
14. Quid ſit contractus cenſualis germanicus? ibid.
15. Quales requirantur conditiones ad hoc, ut mutuans poſſit exigere auctarium ſortis ex titulo Contractus germanici? 40
16. An licitum ſit celebrare contractum trinum ad acquirendum auctarium ſortis nullo concurrente particulari titulo damni emergentis, lucri ceſſantis, vel periculi ſortis? ibid.
17. In quo mea doctrina conveniat in praxi cum Doctrina P. Zechii? 48
18. Utrum terminus uſuræ in Scriptura habeat notionem fixam vel vagam? ibid.

INDEX QUÆSTIONUM
In Tractatu
DE VII. VITIIS CAPITALIBUS.

§. 1.

De VII. vitiis capitalibus in genere.

QUÆSTIO 1. An iſta ſeptem vitia ſint peccata mortalia ex ſuo genere? 1
2. An hæc ſeptem vitia, quando dicuntur eſſe peccatum mortale, ſumantur in actu, vel habitu? ibid.
3. Ex quibus indiciis poſſit agnoſci gravis malitia horum ſeptem vitiorum? ibid.

§. 2.

De Superbia.

QUÆSTIO 1. Quid ſit Superbia? ibid.
2. Quot ſunt ſpecies, ſeu potius primarii actus, Superbiæ? ibid.
3. Quinam ſint actus imperati, ſeu ut vocari ſolent, filiæ Superbiæ? 2
4. Quid ſit vana gloria? ibid.
5. An ſemper ſit peccatum, quærere gloriam in hoc mundo? ibid.
6. An, & quando operari ex vana gloria poſſit eſſe peccatum mortale? ibid.
7. Quid ſit jactantia? 4
8. Quomodo poſſit peccari per jactantiam? ibid.
9. Quid ſit faſtus, ſeu pompa inanis? ibid.
10. An, & quomodo poſſit peccari mortaliter per faſtum? ibid.
11. Quid ſit Hypocriſis? 5
12. An hypocriſis ſit ſpeciale peccatum? 5
13. Quid ſit contentio? 6
14. An contentio ſit ex ſuo genere peccatum mortale? ibid.
15. An peccent mortaliter, qui contentioſe impugnat veritatem levis momenti circa res Spirituales? ibid.
16. An & quomodo contentioſa impugnatio falſitatis ſit peccatum? ibid.
17. Quid ſit pertinacia? 7
18. An, & quomodo poſſit peccari pertinacia. ibid.
19. Quid ſit diſcordia? ibid.
20. An diſcordia ſit ex ſuo genere peccatum mortale? ibid.
21. An diſcordia ſemper ſit peccatum? præſertim mortale? ibid.
22. Quid ſit præſumptio? 8
23. An præſumptio ex ſuo genere ſit peccatum mortale? ibid.
24. In quo conſiſtat malitia præſumptionis? ibid.
25. Quomodo peccari poſſit per præſumptionem? ibid.
26. Quid ſit ambitio? 9
27. An ambitio ſit ex ſuo genere peccatum mortale? ibid.
28. In quo conſiſtat malitia ambitionis? ibid.

29. An.

29. An ambitio ſit grave peccatum, ſi quis honores quærat ad promovendam majorem Dei gloriam? 9

30. Quomodo poſſit peccari per ambitionem? ibid.

§. 3.

De Avaritia.

QUÆSTIO 1. Quid ſit avaritia? 10

2. An avaritia ex genere ſuo ſit peccatum mortale? ibid.

3. In quo conſiſtat malitia avaritiæ? ibid.

4. Quænam ſint filiæ avaritiæ? ibid.

5. Ex quibus ſignis agnoſcatur latens morbus & gravitas avaritiæ? ibid.

§. 4.

De Luxuria.

QUÆSTIO 1. Quid ſit luxuria? ibid.

2. Quænam aſſignentur filiæ luxuriæ? ibid.

3. Quænam ſint remedia contra luxuriam? 11

§. 5.

De Invidia.

QUÆSTIO 1. Quid ſit Invidia? 14

2. An invidia ex ſuo genere ſit peccatum mortale? ibid.

3. In quo conſiſtat malitia invidiæ? ibid.

4. An triſtari de bono alieno ſemper ſit peccatum? præſertim mortale? 16

5. Ex quibus ſignis agnoſcatur latens morbus ſeu radix invidiæ graviter peccaminoſæ? 17

6. Quænam ſint filiæ invidiæ? ibid.

7. An odium proximi ſit ex ſuo genere peccatum mortale? ibid.

8. An ſint capaces abſolutionis & S. Communionis, qui fovent odium, præſertim manifeſtum ac ſcandaloſum? & quænam ſint ſigna talis odii? ibid.

9 Quid ſit ſuſurratio? 19

10. An ſuſurratio ex ſuo genere ſit peccatum mortale? ibid.

11. Ex quibus cauſis oblocutio poſſit ab omni peccato, vel ſaltem mortali excuſari? ibid.

12. An ſuſurratio ſit majus peccatum detractione? 20

13. An quædam ſuſurrationum genera ſint aliis graviora? & quænam illa? ibid.

14. Quomodo poſſit peccari per detractionem, vel exultationem de malo alieno? ibid.

§. 6.

De Gula, & ebrietate.

QUÆSTIO 1. Quid ſit Gula? ibid.

2. Quid ſit ebrietas, ſeu crapula? & quotuplex? ibid.

3. An gula & ebrietas ſint ex ſuo genere peccatum mortale? ibid.

4. In quo conſiſtat malitia gulæ & ebrietatis? 21

5. An peccent mortaliter, qui graviter ultra congruam ſuſtentationem naturæ excedunt in cibo & potu, etiamſi non priventur uſu rationis, nec repleantur uſque ad vomitum? ibid.

6. An ſit peccatum mortale, ſeſe inebriare uſque ad privationem uſus rationis, aut vomitum, etiamſi in caſu particulari non concurrat periculum alterius mali vel peccati, neque id fiat ex habitu? 23

7. An ebrioſis, niſi ſe emendent, poſſit denegari à Parocho communio Paſchalis? ib.

8. An peccent mortaliter, qui alios ad æquales hauſtus cogunt? 24

9. An comedere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem ſit peccatum? 25

10. Quænam ſint filiæ, ſeu effectus gulæ? 26

§. 7.

De Ira.

QUÆSTIO 1. Quid ſit ira? 27

2. An ira ex ſuo genere ſit peccatum mortale? ibid.

3. An etiam ira cum appetitu gravis vindictæ poſſit aliquando eſſe peccatum veniale? 28

4. An ſit peccaminoſa ira cum appetitu gravis ac juſtæ vindictæ, ad correctionem peccantis, gloriam Dei, vel aliorum incolumitatem a legitimo Superiore inferendæ? ibid.

5. An ira ex Zelo ſemper careat peccato ? 30

6. An gravius peccent Sacerdotes, Parochi, Confeſſarii, vel Superiores, quam Laici, ſi ex immoderata ira tractent pœnitentes parochianos, vel ſubditos? ibid.

7. An melius ſit omnino non iraſci, quam iraſci cum præſentiſſimo periculo excedendi in modo ob proclivitatem naturæ? 31

8. Quænam ſint filiæ iræ ? ibid.

9. Quid ſit rixa ? & quomodo per eam graviter peccari poſſit? ibid.

10. Quid ſit tumor mentis ? & quomodo per eum mortaliter peccari poſſit ? ibid.

11. Quid ſit contumelia, & quomodo per eam poſſit peccari graviter? 32

12. An detur obligatio reſtituendi pro illata contumelia, convitio, vel injuria? ibid.

13. Quid ſit clamor, ſeu clamoroſitas? Et quomodo per eam mortaliter peccari poſſit ? ibid.

14. Quid ſit indignatio ? Et quomodo per eam poſſit peccari mortaliter ? ibid.

15. Quænam ſint remedia contra iram ? 33

§. 8.

De Acedia.

QUÆSTIO 1. Quid ſit acedia? 33

2. An acedia ex ſuo genere ſit peccatum mortale? ibid.

3. In quo conſiſtat malitia acediæ ? 34

4. Quænam ſint filiæ, ſeu effectus acediæ? ibid.

5. Quid ſit iſta malitia, acediæ filia? ibid.

6. Quid ſit rancor? 35

7. Quid ſit puſillanimitas? ibid.

8. Quid ſit deſperatio? ibid.

9. Quid ſit torpor? ibid.

10. Quid ſit evagatio mentis? ibid.

11. Quænam ſint indicia acediæ lethaliter peccaminoſæ ?

SUPPLEMENTUM

continens

Notabiles quaſdam Conſtitutiones SS. D. N. Benedicti XIV.

PROPOSITIONES DAMNATÆ juxta ordinem materiarum coordinatæ.

Tracta-

Digitized by Google

Tractatus
DE LEGIBUS.

Hic Tractatus dividitur in ſequentes Paragraphos.

1. De natura & diviſione Legum.
2. De Lege naturali.
3. de Lege poſitiva.
4. De materia Legum.
5. De ſubjecto Legum.
6. De promulgatione Legum.
7. De obligatione Legum.
8. De interpretatione Legum, & Epikia.
9. De recta obſervantia Legum.
10. De cauſis excuſantibus ab obſervatione Legum.
11. De conſuetudine.
12. De Privilegiis.
13. De poteſtate ferendi Leges.
14. De diſpenſatione Legum.
15. De ſuprema Lege charitatis.

§. I.

De natura & diviſione Legum.

QUÆRITUR 1. Quid ſit Lex?

RESPONDEO Lex eſt *ordinatio rationis ad bonum commune ab eo, qui curam communitatis habet, animo ſtabiliter obligandi promulgata.* Ita D. Thomas 1. 2. q. 90. a. 4.

DICITUR 1. *ad bonum commune*, per quod hoc loco non intelligitur tantum *bonum privatum* alicujus familiæ, ſed integræ alicujus Reipublicæ, aut corporis Politici, vel Eccleſiaſtici, quod ex diverſis hominum ſtatibus ſub directione unius Superioris conſtituitur.

DICITUR 2. *animo ſtabiliter obligandi.* Si enim Superior non habeat animum ſubditos obligandi, ejus ordinatio ſolùm habebit rationem *conſilii.* Si autem non habeat animum obligandi ſtabiliter, ſed tantum ad horam, diem, vel aliud breve tempus, ejus ordinatio tantum habebit rationem *mandati* transeuntis.

QUÆRITUR 2. Quotuplex ſit Lex?

RESPONDEO Lex dividitur in *Naturalem* & *poſitivam. Lex naturalis* vocatur, *quam author naturæ omnes homines per lumen rationis vel inſtinctum naturalem circa obligationes humanas generi humano abſolutè neceſſarias docuit.* LEX autem POSITIVA eſt, *quam Legislator divinus vel humanus ad melius eſſe generis humani legibus naturalibus ſuperaddidit.* Exemplum legis naturalis habetur in his: Deum adora; honora parentes, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. &c. Ejusmodi enim obligationes ſunt adeo neceſſariæ generi humano, ut ſine iis bonum commune generis humani conſervari nequeat. Et de his legibus loquitur *Apoſtolus* ad Rom. 2. ubi ait: *Gentes, quæ legem non habent, ipſi ſibi ſunt lex; qui oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis, teſtimonium reddente illis conſcientia ipſorum, & inter ſe invicem cogitationibus accuſantibus, aut etiam defendentibus.* Exemplum autem legis poſitivæ eſt, lex circumciſionis, lex obſervandi Sabbati, celebrandi paſchatis, audiendi ſacrum in die feſto, recitandi Breviarium. &c. Hæ enim leges partim divinæ partim humanæ non verſantur circa obligationes abſolutè neceſſarias generi humano, ſed præciſe utiles.

QUÆRITUR 3. Quomodo dividitur *Lex poſitiva.*

RESPONDEO. Lex poſitiva dividitur in *divinam* & *humanam. Lex humana* rurſus ſubdividitur in *Eccleſiaſticam* & *Civilem. Lex divina* vocatur, *quæ ſtatuitur à Deo*, quales ſunt omnes leges Moyſi dictatæ à Deo, vel Apoſtolis datæ à Chriſto. v. g. lex baptismi. *Lex humana* eſt, quæ ponitur à legislatore humano, puta à principe, magiſtratu. &c. *Lex Eccleſiaſtica* eſt, quæ ponitur *à Legislatore Eccleſiaſtico*, puta à Papa, Concilio, Epiſcopo, Generali Ordinis. &c. *circa obligationes reſpicientes ſalutem animarum. Lex Civilis* eſt, quæ ponitur *à Legislatore civili circa obligationes immediatè reſpicientes bonum temporale ſubditorum.* Hinc ſi in Superiore Eccleſiaſtico ſimul concurrat poteſtas temporalis gubernandi ſubditos, poterit pro iis ferre leges non ſolum Eccleſiaſticas, ſed etiam Civiles.

QUÆRITUR 4. Quales ſunt aliæ diviſiones legum?

RESPONDEO. Lex dividi ſolet variis etiam aliis modis. 1. in *pœnalem*, & non præciſe pœnalem. 2. in legem *directivam* & *præceptivam.* 3. in *affirmativam* & *negativam.* 4. in *prohibentem* & *irritantem.* 5. in *favorabilem* & *odioſam.* 6. in *Jus publicum* & *jus gentium.* 7. in legem *Municipalem* & *Provincialem.*

QUÆRITUR 5. Quid ſit lex *pœnalis*, & non præciſe pœnalis?

RESPONDEO. Lex pœnalis eſt, quæ ſubditos non obligat ſub peccato ad opus à lege præſcriptum, ſed tantum ad ſubeundam ſine reſiſtentia pœnam à lege taxatam. Tales leges pœnales ſunt, ſi prohibeatur invectio vel evectio certarum mercium ſub pœna confiſcationis, vel ſub alia mulcta pecuniaria. Leges ejusmodi ſaltem obligant transgreſſores ad hoc, ne violenter reſiſtant miniſtris conſtitutis à legislatore, ſi ab iis deprehendantur. Leges autem non purè pœnales ſunt, quæ ſub peccato obligant etiam ad ipſam actionem vel omiſſionem præſcriptam à lege.

QUÆRITUR 6. Quid ſit lex *directiva & præceptiva?*

RESPONDEO. Lex præceptiva vocatur, quæ ſub peccato obligat ad præſcripta; ſed lex directiva vocatur, quæ dum aliquos, pro quibus fertur, ligat, alios, pro quibus non fertur, ſi ea ſe patiantur dirigi, ſaltem eximit à juſta reprehenſione & culpa. Sic Reſponſa ſacrarum Congregationum Tridentini & Rituum vel Rotæ emanata ad partes litigantes ſerviunt omnibus directive, ut ſi in ſimilibus circumſtantiis ſe iis conforment, certi ſint, ſe non erraturos culpapiliter. Idem fit, ſi in Gallia, Hiſpania, vel aliis regnis, quæ legibus Imperialibus Juris Civilis ſubjecta non ſunt, Judices ſequantur ductum juſtorum legum Juris Imperialis. Idem contingit, ſi allegentur aliorum Synodorum Provincialium, vel Diœceſanarum Statuta. Faciunt enim, ut ea ſequentes non errent, niſi obſtet poſitiva lex contraria.

QUÆRITUA 7. Quid ſit lex *affirmativa & negativa?*

RESPONDEO. Lex AFFIRMATIVA vocatur, quæ præcipit aliquid agendum. Talis lex eſt: *Diem Sabbati ſanctifices; Honora patrem & matrem.* Lex autem NEGATIVA eſt, quæ prohibet aliquam actionem. v. g. *Non occides; non furtum facies.* Apparet tamen, quemlibet legem, quæ *directe* eſt affirmativa, indirecte eſſe negativam; non tamen viciſſim eam, quæ eſt *directe* negativa, indirecte eſſe affirmativam. Qui enim præcipit ſanctificationem Sabbati, & honorationem parentum, indirecte prohibet profanationem Sabbati & inhonorationem parentum. Sed econverſo non ſequitur, quod illi, cui prohiberur homicidium & furtum, indirecte præcipiatur aliqua actio.

QUÆRITUR 8. Quid ſit lex *irritans & ſolum prohibens?*

RESPONDEO. Lex irritans eſt, quæ actum ſive de jure licitus, ſive illicitus ſit, declarat vel reddit nullum. Sic, licet nemini prohibitum ſit ad conteſtandam ſuam ultimam voluntatem ſolum adhibere duos teſtes, ejusmodi tamen Codicillus vel teſtamentum in ſoro Civili erit irritum. Matrimonium contractum cum conſanguinea intra quartum gradum eſt ſimul prohibitum & invalidum. Emptio & venditio cum læſione ultra dimidium pretii, etiamſi fiant ex ignorantia invincibili, ſunt irritæ per leges civiles. Econtra dantur aliæ leges ſolum prohibentes, quæ non ſunt ſimul irritantes. Sic Parocho prohibetur adminiſtratio baptiſmi in ſtatu peccati mortalis; baptiſmus tamen valet. Sic etiam prohibetur matrimonium habenti ſimplex votum caſtitatis; contractum tamen contrr prohibitionem nihilo minus valet.

QUÆRITUR 9. Quid ſit lex *favorabilis & odioſa?*

RESPONDEO. Lex FAVORABILIS dicitur, quæ *ob emolumenta publica, quæ in majori parte communitatis cauſat ſine præjudicio boni communis, ex ipſa intentione legislatoris meretur extendi ad caſus conſimiles non expreſſos a lege.* Brevius ſic poteſt deſcribi: Lex favorabilis eſt, *cujus extenſio ad caſus conſimiles in lege non expreſſos conformiter ad inventionem legislatoris eſt bono communi melior.* Sic lex in favorem pupillorum lata, ut illis nequeat nocere malitia aut negligentia tutoria, eſt favorabilis, ac propterea extenditur etiam ad Eccleſias, & alia loca pia, ut illis non noceat malitia vel negligentia tutoris. Lex autem ODIOSA eſt, *quæ dum pleroſque ex iis, quos afficit, gravat, conformiter ad intentionem legislatoris ob paritatem vel identitatem rationis non petit extendi ad caſus conſimiles non expreſſos a lege.* Sic pœna ſtatuta in adulterium conjugis non eo ipſo extenditur ad adulterium mariti, licet ob ſpeciales circumſtantias aggravantes adulterium mariti poſſit eſſe par aut etiam major malitia delicti.

QUÆRITUR 10. Quid ſit *Jus publicum & Jus gentium?*

RESPONDEO. Jus publicum eſt corpus legum, à nationibus diverſis per ſpecialia pacta vel confœderationes reciprocas conſtitutum. Huc pertinent varia Concordata Summorum Pontificum cum natione Gallica, Germanica. &c. Paciſcationes in puncto Religionis inter varios ſtatus in Anglia, Gallia, Belgio, Germania; Tractatus pacis v. g. Weſtphalicæ, Ryswicenſis, Raſtadianæ. &c. JUS GENTIUM vocatur *Æquitas naturalis quoad converſationem liberam & negotiationem populorum ad invicem.* Huc pertinet immunitas legatorum a moleſtia; genus bellandi armis paribus non venenatis; libertas marium, ſanctitas fœderum &c.

QUÆRITUR 11. Quid ſit lex *Municipalis & Provincialis?*

RESPONORO. Lex MUNCIPALIS eſt, quæ reſpicit tantum urbem; PROVINCIALIS, quæ obligat integram provinciam.

QUÆRITUR 12. Quid ſit lex *localis & perſonalis?*

RESPONDEO. Lex LOCALIS eſt, ad quam Legislator ſuos ſubditos tantùm obligare intendit, quamdiu morantur intra territorium, v. g. ad celebrationem alicujus feſti Diœceſani Lex PERSONALIS eſt, ad quam Legislator ſuos ſubditos obligare intendit, etiamſi exiſtant extra territorium. Eatenus enim obligatio ſequitur perſonam, quocunque devenerit. v. g. Si ſubdito præcipiatur geſtatio habitûs patrii, quocunque devenerit. Eodem modo poſſet etiam lex dividi in *realem & perſonalem*, ita ut REALIS ſit, quæ directè reſpicit dominium rerum ſubditarum, PERSONALIS autem, quæ directè reſpicit gubernationem perſonæ in ordine ad actiones civiles, ſeu ſociales.

§. II.

De natura Legis naturalis.

QUÆRITUR 1. Quid ſit lex *naturalis?*

RESPONDEO. Lex NATURALIS eſt *ordinatio rationis in mente Dei circa naturalem ordinem rerum eligendarum per lumen rationis vel inſtinctum naturæ promulgata.* Ita quoad rem D. Auguſtinus in pluribus locis. 1. Tract. 49. in Joan *Incipit homo accedere ad rationales annos, ut legem ſapiat naturalem, quam habent omnes in corde fixam. Quod tibi non vis, alteri ne feceris. Nunquid hoc de paganis*

nis dicitur, & non in natura ipſa quodammodo legitur? 2. L. 22. contra Fauſtum. C. 27. *Lex æterna eſt ratio divina vel voluntas Dei, ordinem naturalem conſervari jubens, perturbari vetans.* 3. Ibidem c. 30. *Æterna lege conſulta, quæ ordinem naturalem conſervari jubet, perturbari vetat, videamus, quid peccaverit Abraham.* 4. Ibidem C. 43. *Conſulitur æterna lex illa ordinem naturalem conſervari jubens, perturbari vetans.* 5. Ibidem C 61. & 67. *Conſulta æterna lex illa, quæ ordinem naturalem conſervari jubet, perturbari vetat, nonniſi propagationis cauſa ſtatuat concubitum fieri, & hoc non niſi ſocialiter ordinato conjugio, quod non pervertat vinculum pacis. Et ideo proſtitutio fœminarum non ad ſubſtituendam prolem, ſed ad ſatiandam libidinem propoſitarum divina atque æterna lege damnantur.* 6. Ibidem C. 73. *Quædam facta lex illa æterna, quæ ordinem naturalem conſervari jubet, perturbari vetat, medio quodam loco poſuit hominibus.* 7. Idem in Epiſt. 157. n. 15. *Quoniam lex eſt etiam in ratione hominis, qui jam utitur arbitrio libertatis, naturaliter in corde conſcripta, quæ ſuggeritur, ne aliquid faciat quisque alteri, quod pati ipſe non vult, ſecundum hanc legem prævaricatores ſunt omnes, etiam qui legem per Moyſen datam non acceperunt.* Ex his omnibus patent tria. 1. quod lex naturalis ſit rationis ordinatio in mente Dei. 2. quod ejus proprium objectum ſit *ordo naturalis* rerum & actionum humanarum. 3. quod ejus promulgatio fiat in ipſa mente per quandam inſcriptionem, quæ per lumen naturale, & inſtinctum naturalem intelligitur ab omnibus.

QUÆRITUR 2. An lex naturalis ſit immutabilis?

RESPONDEO. Lex naturalis eſt immutabilis.

PROBATUR 1. Lex naturalis ſe habet per modum artis, v. g. artis medicæ, artis militaris, artis œconomicæ, artis Politicæ. &c. Quæ artes, licet pro diverſitate circumſtantiarum pro iisdem hominibus præſcribant diverſas, imo inter ſe contrarias, medicinas, aut actiones, manent tamen in ſeipſis invariatæ & immutabiles. Ergo etiam lex naturalis cenſenda eſt manere immutabilis, etiamſi pro diverſitate circumſtantiarum videatur exigere vel tolerare actiones. *ant. prob.* authoritate D. Auguſtini & Alenſis. *D. Auguſtinus* l. de vera Relig. C. 31. n. 57. ſcribit: *Nec ambigendum eſt, incommutabilem naturam Deum eſſe, & ibi eſſe primam vitam, ubi eſt prima ſapientia. Nam hæc eſt illa incommutabilis veritas, quæ lex omnium artium rectè dicitur, & ars omnipotentis artificis.* *Alenſis* vero part. 3. q. 27. memb. 3. art. 2. ſic habet: *Dicendum ſecundum B. Auguſtinum, quod ſicut videmus, quod medicina eſt ars immutabilis, tamen medicus aliquando mutat præcepta languentibus; & tamen ratio artis præcepti in ſe eſt immutabilis. Nec venit mutatio iſta ex parte artis, ſed ex parte alia, ſcilicet ejus, cui miniſtratur ex arte. Ita lex immutabilis eſt quantum ad rationem ſuorum præceptorum & ſanctionum; non tamen quantum ad obſervantiam omnium ſanctionum, ſicut medicina.* Alios textus S. Auguſtini vide in Probat. 2. ſequentis Quæſtionis.

DICES: Reperiuntur varia exempla, in quibus leges naturales videntur fuiſſe mutatæ. Ab initio enim omnia bona erant communia, & omnes erant æquales ſine ſubjectione unius ad alium; quæ tamen ſucceſſu temporum mutata ſunt.

RESPONDET *Alenſis* l. c. ad 1. hoc modo. *Dicendum, quod jure naturali eſſent omnia communia, & omnium una libertas; & hoc fuit ante peccatum, & poſt peccatum quædam ſunt quibusdam propria. Et hæc duo ſunt per legem naturalem. Sicut enim ars medicinæ dictat vinum eſſe ſanum, & eadem ars vinum negat ægro; ita eadem lex dicit, quod ſanæ naturæ omnia ſunt communia, & quod ita debet eſſe; & tamen eandem negabit naturæ ægræ proprietatem, nec mutatur propter hoc quantum ad rationem ſanctionis; imo eadem ratio, quæ dictat omnia eſſe communia in natura bene inſtituta, dictat aliqua eſſe propria in natura deſtituta per peccatum. Et ſic ſolum eſt mutatio quantum ad obſervantiam ſanctionum, & effectuum; & non quantum ad rationes ipſorum.*

QUÆRITUR 3. An lex naturalis ſit conditionata?

RESPONDEO. Lex naturalis non eſt conditionata. Id ſic probatur. Legem eſſe conditionatam nil aliud eſt, quam voluntatem obligandi in legislatore divino ad certum genus actionum vel omiſſionum ex ipſo modo tendendi totaliter poſſe ſuſpendi usque ad eventum alicujus conditionis contingentis ex natura vel libero arbitrio. Sed voluntas divina quoad leges naturales non poteſt totaliter ita ſuſpendi. Ergo. *Major* patet ab explicatione nominis. Sic enim univerſim pacta, promiſſiones, contractus venditionis, ſponſalia, juramenta, vota, &c. dicuntur propterea conditionata, quia eorum vis, valor, efficacia, & obligatio totaliter poſſunt ita ſuſpendi usque ad eventum alicujus conditionis, ita ut illa conditione non poſita voluntas ſub conditione poſita totaliter ac univerſim prorſus nullum habeat effectum in actu ſecundo. *Minor probatur.* Non decet Deum, ut jam præſuppoſita vel abſolute decreta exiſtentia generis humani illud ſubjiciat ſufficientibus & exactis legibus, quæ ex ſuo genere univerſim fruſtrari poſſint per eventum conditionis contingentis, præſertim liberæ. Ergo non datur in Deo ejusmodi tendentia conditionata. *Ant. prob.* ex judicio Sapientum, D. Auguſtini & Alexandri de Ales, quorum textus ſubjicio. Idem CONFIRMATUR ex eo; quia in Deo ſcientia viſionis de exiſtentia vel non exiſtentia conditionum de futuro præcedit poſitionem legum. Ergo imprudenter in ſua mente haberet modum tendendi conditionatum. Sic lepidus foret, qui contracturus ſponſalia, vel equum venditurus, ſub conditione de futuro quam certo ſcit non eventuram, eliceret actum internum conditionatum, dicendo intra ſe: Volo propoſito ſerio contrahere ſponſalia cum Titia. Habeo ſerium animum alienandi meum equum per venditionem.

Cæterum textus D. Auguſtini, & Alenſis ſunt ſequentes. Hic poſterior part. 3. q. 26. memb. 5. ubi docet, æternam legem Dei eſſe immutabilem, hanc ſibi format objectionem. *Omnis ſententia, quæ fertur ſub conditione, & non abſolute, mutabilis eſt; & maxime illa, quæ dependet cum hoc à libero arbitrio. Sed ſententia legis æternæ fertur ſub conditione, & non abſolute, & maxime de-*

pendet à libero arbitrio. Ergo ſententia legis æternæ eſt mutabilis. Ergo lex æterna eſt mutabilis. MINOR PATET, *quoniam lex æterna nunquam judicavit, vel dicet abſolutè; iſte damnabitur; ſed ſemper ſub conditione hac; ſi fuerit malus finaliter. Similiter non dicet, iſte ſalvabitur; ſed ſub hac conditione, ſi fuerit ſimiliter bonus. Unde ſemper hoc dicet ſub conditione malitiæ vel bonitatis finalis.* Ad hanc objectionem Alenſis ſic reſpondet: *Dicendum, quod actus iſtius ſententiæ mutabilis eſt; unde quod iſte puniatur, hoc eſt mutabile. Sed ratio ſententiæ, quæ dicit, quod ſi permaneat aliquis in malitia finaliter, punietur, immutabilis eſt, licet ipſa ſententia ſeu actus ſententiæ ſit mutabilis. Ratio autem illius ſententiæ à libero arbitrio non dependet; licet eſſe bonum finaliter dependeat ab ipſo. Unde Auguſtinus ponit exemplum de contrariis legibus, quarum una tribuit populo poteſtatem dandi honorem, alia aufert; & dicit l. 1. de lib. arbit. C.6. quod ratio harum immutabilis eſt, & tracta ex æternitate. Verba ſunt hæc: Si populus quodam tempore juſtè honores dedit, quodam rurſus juſtè non dedit, hæc eſt viciſſitudo temporalis; ut eſſet juſta, ex illa æternitate tractum eſt; hoc eſt, ex ratione æterna, qua ſemper juſtum eſt, gravem populum honores dare, levem non dare. Et ſimiliter ratio æterna immutabilis, quæ dicit, quodſi permaneas in malo finaliter, punieris; dicit etiam, quodſi permaneas in bono finaliter, præmiaberis. Hæc autem ratio immutabilis eſt & abſoluta, non dependens à libero arbitrio, ſicut ſententia. Sed lex æterna dicitur ipſa ratio ſententiæ. Unde Auguſtinus l. c. Lex illa, quæ ſumma ratio nominatur, cui ſemper obtemperandum eſt; per quam illa* (lex,) *quam temporalem* (ſeu poſitivam) *vocandum diximus, rectè fertur rectèque mutatur, poteſtne cuipiam intelligenti non incommutabilis æternaque videri? quod dicitur; non. Ex quo habeo, legem æternam, quæ eſt ſumma ratio, eſſe incommutabilem; licet eſſe ctus ejus ſint mutabiles, quia temporales ſunt.* Hucusque ALENSIS, cum D. Auguſtino per rationem illam æternam non intelligens motivum legis, ſed rationem formalem conſtitutivam legis, ſeu ordinationem rationis circa ordinem rerum habentium ad invicem connaturalem proportionem, connexionem, ac habitudinem, v. g. meriti finalis ad præmium, malitiæ finalis ad ſupplicium. Melius tamen Alenſis in dato exemplo locutus fuiſſet, ſi rationis æternæ immutabilitatem *ſubjectivam*, ſe tenentem ex parte Dei, explicaſſet per hunc modum tendendi: *Omnis finaliter perſeverans præmietur. Omnis finaliter in malo perſeverans puniatur.*

PROBATUR 2. Si lex naturalis foret conditionata, eo ipſo etiam foret mutabilis. Sed hoc non poteſt dici. Ergo. maj. patet; quia pro diverſitate conditionum, plerumque à variabili judicio ac libertate humana dependentium lex mutaretur, aut omnino tolleretur. min. prob. Non decet, principia morum directiva hominis ad ſuum finem ultimum ſubjici contingenti ac incerto hominum judicio. Cum enim Deus omnibus animalibus contulerit inſtinctus & notitias determinate directivas ad cujuslibet finem, convenit ejus bonitati ac providentiæ, ut ſaltem quoad cognitionem finis & mediorum neceſſariorum hominem, quo ejus finis eſt ſublimior, non relinquat incertis humanis ratiociniis, ſed eum dirigat ac moveat ad finem ſuum per impreſſa determinata principia & per inſtinctum naturalem. Eadem immutabilitas legum naturalium partim probata eſt in quæſtione præcedente, partim probatur adhuc ex variis aliis S. Auguſtini textibus.

1. In l. 1. de lib. arbit. C. 6. n. 15. ſic ſcribit: *Ut breviter æternæ legis notionem, quæ impreſſa nobis eſt, quantum valeo, verbis explicem, ea eſt, qua juſtum eſt, ut omnia ſint ordinatiſſima. Cum ergo hæc ſit una lex, ex qua illæ omnes temporales ad homines regendos variantur, num ideo ipſa variari ullo modo poteſt? Intelligo, omnino non poſſe. Neque enim ulla vis, ullus caſus, ulla rerum labes unquam effecerit, ut juſtum non ſit, omnia eſſe ordinatiſſima.*

2. In l. de vera Relig. C. 30. n. 56. *Hæc lex omnium artium cum ſit omnino immutabilis, mens vero humana, cui talem legem videre conceſſum eſt, mutabilitatem pati poſſit erroris, ſatis apparet ſupra mentem noſtram eſſe legem, quæ veritas dicitur.*

3. Idem in l. de lib. arbit. C. 6. n. 15. *An poteſt aliquando injuſtum eſſe, ut mali miſeri, boni autem beati ſint? aut ut modeſtus & gravis populus ipſe ſibi Magiſtratus creet, diſſolutus vero & nequam iſta licentia careat? Video, hanc æternam eſſe, atque incommutabilem legem.*

4. Idem in heptat. l. 2. q. 67. *Quæri poteſt, quomodo Moyſes Exodi.* 18. *v.* 15. *dixerit: Mone eos præcepta Dei & legem ejus, cum lex Dei adhuc nulla conſcripta eſſet? niſi quia lex ſempiterna eſt, quam conſulunt omnes piæ mentes, ut quod in ea invenerint, vel faciant, vel jubeant, vel vetent, ſecundùm quod illa incommutabili veritate præceperit.*

Idem in l. de vera Relig. C. 31. n. 58. *Conditor legum temporalium, ſicut bonus eſt & ſapiens, conſulit ipſam legem æternam, de qua nulli animæ judicare datum eſt; ut ſecundùm ejus incommutabiles regulas, quid ſit pro tempore jubendum, vetandumque diſcernat. Æternam igitur legem mundis animis fas eſt cognoſcere.*

DICES. Reperiuntur in Scripturis plurima exempla, in quibus ea, quæ lege naturali ſunt prohibita, in certis circumſtantiis fiebant licita, v. g. Polygamia, concubinatus, ſuicidium, homicidium, uſura erga extraneos. &c. Ergo eo ipſo leges illæ Monogamiæ, non occidendi, uſuræ &c. fuerunt tantum conditionatæ, *niſi* videlicet emergant tales vel illæ circumſtantiæ Judith permiſſa eſt in ſua perſuaſione, quam habebat de licentia ejusmodi æquivocationum. Nec laudatur in Scriptura ſimulatio, ſed animi fortitudo. Mardochæus videtur uſus eſſe generali quodam principio divinitus ſuæ genti tradito ſumendi vindictam ſolennem ab hoſtibus conjuratis in ſuæ gentis perditionem modo circumſtantiis congruo. Cæterum Loth & Judas & Thomas non excuſantur à peccato.

QUÆRITUR 4. An poſſit dici, legem naturalem eſſe ſaltem *objective* conditionatam?

RESPONDEO. Lex naturalis ne quidem objective eſt conditionata.

Id probatur. Legem oaturalem eſſe objective conditionatam nil aliud eſt, quam legem naturalem ſaltem quoad ſuum actum obligandi in actu ſecuodo, ſeu quoad ſuum exercitium & effectum, conſiſtentem ln actuali obligatione, dependere ab aliqua cooditiooe. Sed hoc modo non dependet à poſitione conditionis. Ergo. *Minor probatur.* Lex naturalis relatè ad circumſtaotias, in quibus noo reperit ſuum objectum materiale & formale, oe quidem lntendit ullum actum, effectom, ſeu obligationem in actu ſecundo. Ergo non rectè dicitur, legem naturalem objective quoad obligationem in actu ſecundo ſuſpendi ex ooo poſitiooe debitæ conditioois.

Confirmatur. In omnibus exemplis legis naturalis cooditionatæ, quæ adducuntur, poteſt oſtendi, qood vel deſit objectum materiale, vel objectnm formale. Ergo noo ſuſpeoditur lex ex defectu conditionis prærequiſitæ, ſed deficit lex ex defectu objecti. Sic eoim, ubi deficit injuſta oblatio rei alienæ, noo dicitur, legem furti ſuſpendi ex defectu conditionls, ſed dicitur, legem furti noo habere locum ex defectu objecti.

Confirmatur 2. Qnia ne quidem iſte modus loquendi conveoit cum modo loquendi D. Auguſtni, in præcedente qoæſtione recenſito, dum ſimpliciter ſine exceptlooe aſſerit cooſtanter, legem naturalem eſſe immutabilem.

Quæritur 5. Ao detur eadem lex naturalis in ſtatu oaturæ iotegræ, & io ſtatu naturæ lapſæ?

Respondeo. Datur eadem lex oaturalis io ſtatu naturæ iotegræ & io ſtatu naturæ lapſæ.

Probatur 1. Lex oatnralis in ſtatu naturæ integræ inſcripta cordibus Adami & Evæ per peccatum non fuit extincta ex anima, ita ut loco prioris legis inſcriberetur nova lex naturalis benignior ob ſupervenientem difficultatem obſervationis ex corruptione naturæ. Ergo. *Ant. prob.* Peccatum per ſe non tollit legem ratiooabilem, oec etiam præbet legiſlatori motivom alleviandi legem.

Probatur 2. Si io ſtatu oaturæ corruptæ fuiſſet mutata lex naturalis anterior, non fuiſſet ex peccato originali aucta difficultas obſervandi legem, ſed lex anterior ſe accommodaſſet ipſi difficultati ſupervenientl. Sed boc eſt cootra Apoſtolum ad *Romanos* conquereoti ob ſummam difficultatem obſervandi legem naturalem, quæ per legem ſcriptam Moſaicam primum foit expreſſe cognita, & prius in multis ne quidem erat cognita clare, ita ut ea non putarentor eſſe peccata, quæ revera erant peccata. C. 3. v. 9. ſic ſcribit: *Cauſati ſumus, Judæos & Græcos omnes ſub peccato eſſe; ſicut ſcriptum eſt: Quia non eſt juſtus quiſquam. Per legem enim* (Moſaicam ſcriptam) *cognitio peccati* (circa ea, quæ opponontur legi oaturali.) Et C. 5. v. 13. *Uſque ad legem* (Moſaicam) *peccatum* (boc eſt, varium in omoi genere peccatorum legi naturali repugnantium) *erat in mundo. Peccatum autem non imputabatur* (hoc eſt, non reputabatur eſſe peccatum, ἐλλογεῖται) Et C. 7. v. 7. *Quid ergo dicemus; lex peccatum eſt? Abſit. Sed peccatum non cognovi niſi per legem. Nam concupiſcentiam* (pravos affectus interoos, quibus homo conſeotit) *neſciebam* (eſſe peccatum) *niſi lex diceret: Non concupiſces. Occaſione autem accepta peccatum per mandatum* (ſeu legem) *operatum eſt in me omnem concupiſcentiam. Sine lege enim* (Moſaica, manifaſtativa malitiæ) *peccatum mortuum erat. Sed cum veniſſet mandatum* (legis Moſaicæ) *peccatum revixit. Nam peccatum, ut appareat peccatum, per bonum* (oempe per legem) *operatum eſt mihi mortem, ut fiat ſupra modum peccans peccatum per mandatum.* Ex his patet; quod Deus legea naturales ooo mutaverit ratiooe difficultatis ſupervenieotis ex peccato origioali.

Probatur 3. authoritate Alensis, qui part. 3. q. 27. memb. 3. art. 2. ad 1. ſic ſcribit: „Dicendum, quod jure naturali eſſeot omoia, „& omnium una libertas. Hoc fuit ante pec„catum. Et poſt peccatum quædam ſuot qui„busdam propria. Et hæc duo ſunt per legem „naturalem. Sicut enim ars medicinæ dictat, „vioum eſſe ſanum; & eadem ars negat vioum „ægro; ita eadem lex oatnralis dicit; quod ſa„næ naturæ omnia ſunt commuoia, & quod ita „debet eſſe; & tameo oon eandem dabit natu„ræ ægræ proprietatem, oec mutatur propter „boc quantum ad rationem ſanctionis. Imo „eadem ratio, quæ dictat, omnia eſſe commu„nia in oatura bene inſtituta, dictat, aliqua eſ„ſe propria in natura deſtituta per peccatum. „Et ſic ſolum eſt mutatio quaotum ad obſervan„tiam ſanctiooum & effectuum; & oon quan„tum ad rationes ipſorum.

Dices. Si lex oatoralis pro diverſis clrcumſtantiis præſcribit diverſas obſervantias, & diverſos effectus, ſeu obligationes in actu ſecundo, re ipſa quoad praxin idem dicitur, ac ſi diceretur, legem naturalem eſſe mutabilem aut conditionatam. Ergo in Theologia *Morali*, ſeu *Practica* non eſt litigaodum de hac re.

Respondeo. o. aot. Taotum enim diſcrimen eſt ioter has duas propoſitiones: *Lex naturalis eſt abſoluta & immutabilis: Lex naturalis eſt conditionata & mutabilis;* quanta eſt differentia inter has duas quæſtiones: *Quid voluerit Deus? Quid velit bomo?* Illi enim authores, qui doceot; Legem naturalem eſſe abſolutam & immutabilem, eo ipſo docent, Deum diſcreviſſe lnter circumſtantias, & circumſtaotias, quas reſpexerit obligando vel deobligaodo; & cum voluotas ejusmodi diſcretiva Dei bomiol circa caſus dubios perſpecta eſſe noo poſſit, niſi ex ſeoſu Doctorum divinitus illumioatorum, regula operandi io actu ſecundo unice petenda erit ex ſeoſu Scripturæ, traditione, SS. Patrum, & Theologorum tam eruditione quam ſanctitate illuſtrium. Econtra authores poſterloris ſeoteotiæ doceot, diſcretionem circumſtantlarum, ad quarum poſitionem ſuſpenſa eſt vis obligatoria legum naturalium, dependere ab humano judicio & arbitrio Principum, Magiſtratuum, Doctorum oec eruditione nec ſanctitate illuſtrium, tandemque ab uſu lpſo, praxi, ac conſuetudine bomioum, rationem melioris aut neceſſitatem boni communis ln hac vel illa particulari circumſtantia agnoſcentium. Juxta priorem ſenten-

tiam diſcretio ſufficiens circumſtantiarum, ad quas lex ſe extendit vel non extendit, jam à Deo facta, & intra decurſum tot ſæculorum per Doctores eruditione & ſanctitate claros quoad ſubſtantialia legum ſatis declarata eſt, ut in caſu particulari ſolum opus ſit combinatione & applicatione principiorum facili. Econtra in poſteriore ſententia diſcretio illa circumſtantiarum & conditio necdum facta ſed primum facienda eſt, cum Doctores priorum temporum, ſicut prævidere non poterant circumſtantias ſubſequentium temporum, ita de illis ferre nequiverint ſpecificum judicium. Hoc ergo, ut paucis complectar, inter illas duas ſententias intercedit diſcrimen practicum, quod in priori ſententia termini legum, ultro quos in caſu particulari egredi nefas, à Deo fixi, & à Patribus fixi ſunt. In poſteriori ſententia primum figendi & perpetua variatione refigendi ſunt etiam quoad objecta ſubſtantialis ſeu eſſentialia legum.

Quæritur 6. An Deus in lege naturali poſſit diſpenſare?

Respondeo. Deus non poteſt diſpenſare in lege naturali.

In probatur. Diſpenſatio ſolum habet locum circa leges, quarum poſitio dependet à libera voluntate legislatoris. Sed poſitio legum naturalium non dependet à libera voluntate legislatoris. Ergo. *Major* patet ex definitione Diſpenſationis, quæ eſt relaxatio legis facta ab eo, qui babet poteſtatem ponendi vel non ponendi legem. Min. prob. Objectum legum naturalium eſt ſolum bonum *abſolute neceſſarium* pro bono generis humani, ſeu ordo æternus ac immutabilia rerum. Ergo. *ant. patet* partim ex authoritatibus in Q. 2. & 3. adductis, partim ex D. Thoma, qui 1. 2. q. 100. a 8. ad objectionem 2. quod Deus poſſit diſpenſare eirca præcepta Decalogi, ſic reſpondet: *Dicendum, quod ſicut dicit Apoſtolus, Deus ſeipſum negare non poteſt. Negaret autem ſeipſum, ſi ordinem ſuæ juſtitiæ auferret, cum ipſe ſit ipſa ſua juſtitia. Et ideo in boc Deus diſpenſare non poteſt, ut bomini liceat non ordinate ſe babere ad Deum, vel non ſubdi juſtitiæ ejus, ſecundum quæ bomines ad invicem ordinantur.*

Dices 1. Deus actu diſpenſavit circa leges naturales. Ergo poteſt diſpenſare. *Ant. prob.* Deus diſpenſavit Abrahamo circa homieidium, præcipiendo necem ſui filii. Cum Iſraelitis diſpenſavit quoad furtum tribuendo lieentiam auferendi Ægyptiis omnia pretioſa. Circa fornicationem diſpenſavit cum Oſea Propheta, jubendo ut accedat ad uxorem fornicariam, vel adulteram.

Respondeo. n. a. ad prob. n. a. In bis enim caſibus Deus non diſpenſavit quoad homicidium, furtum, fornicationem; ſed tribuendo jus in vitam, bona, & corpus aliorum ſuſtulit tam materiale quam formale conſtitutivum homicidii, furti, & fornicationia. Formale enim eonſtitutivum horum vitiorum eſt, quod ſit *injuſta* uſurpatio vitæ, bonorum, & corporis alieni; quæ non reperitur in hia câſibus; Materiale horum vitiorum eſt, quod & vita alterius, & bona, & corpus ſint res *aliena*. Fatendum tamen, à Deo nec tolli poſſe materiale aut formale vitii, niſi eam inordinationem ordinis naturalis compenſet per majus bonum ordinis ſupernaturalis.

Dices 2. Dantur varia præcepta legia naturalis, quæ dependent à liberrima voluntate Dei præcipientia vel prohibentia. Ergo multo magia poſſunt in caſu particulari à Deo relaxari per diſpenſationem. *ant. prob.* Sacrificia per immolationem alicujus victimæ apud omnes nationes etiam barbaras recepta, obſervatio hebdomadaria Sabbati, ſolutio decimarum, immunitas perſonarum Eccleſiaſticarum, &c. Sunt juria naturalia, & nihilominus evidens eſt, Deum potuiſſe ſtatuere alium modum pro ſuo cultu, pro ſuſtentatione ſuorum Miniſtrorum, & pro eorundem reverenti veneratione.

Responndeo. n. a. ad prob. n. a. Hæc enim omnia vel ſunt præcepta tantum legia bumanæ Eccleſiaſticæ, vel legis divinæ poſitivæ. Lex naturalis nullum aliud reſpicit bonum, niſi quod neceſſariò præcipitur à Deo, vel quod neceſſariò mandatur præcipi à poteſtate humana. Ut autem hoc magis intelligatur; ſit

Quæstio 7. Quale bonum ſit objectum legis naturalis? An neceſſarium, vel contingens?

Respondeo In hac graviſſima quæſtione, prænotandum; tria eſſe genera bonorum, quæ poſſint eſſe objectum legis naturalis. Unum eſt *abſolutè neceſſarium* ad ſocietatem bumanam, & boneſtatem religionis. Alterum eſt *moraliter neceſſarium.* Tertium eſt tantum *neceſſarium ad melius eſſe.* Hoc prænotatô

Dico; *Objectum legis naturalis materiale eſt ſolum bonum abſolutè vel ſaltem moraliter neceſſarium ad ſocietatem bumanam & boneſtatem religionis.* Formale autem objectum eſt *melioritas rei & præcepti*, ſeu *ratio melioris*, antecedens omnem determinationem Dei liberam.

Probatur. Niſi aſſignetur hoc objectum materiale legum naturalium, non aſſignatur ſufficiena diſcrimen inter leges naturales, poſitivas divinas, & humanas. Nam leges divinæ poſitivæ ac humanæ reſpiciunt tantùm bonum generis humani neceſſarium *ad melius eſſe*, vel bonum moraliter neceſſarium, quando ea neceſſitas eſt dubia.

Dices 1. Lex naturalis præcipit, in omnibus actionibua bumanis eligendum eſſe id, quod eſt *ſimpliciter melius*, ſive ſit abſolute neceſſarium, ſive moraliter neceſſarium, ſive tantùm neceſſarium ad melius eſſe. Ergo objectum materiale legis naturalis eſt omne melius. *Ant. prob.* Ordo rectæ rationis boc præcipit, ut ſemper eligatur meliua. Ergo etiam lex naturalis hoc præcipit. *C. prob.* D. Thomas & lex naturalis hoc dictat, omnem deordinationem rationis eſſe ad minimum peecatum veniale.

Respondeo d. a. præcipit, quod eſt melius etiam *melioritate legis* ſeu præcepti. c. quod eſt tantùm melius *melioritate rei* ſeu actionis. n. Multæ res ſeu actiones ſunt poſſibiles, quæ ſunt ſecundùm ſe meliores ſuo oppoſito. Sic melior ſecundùm ſe foret cummunio bonorum, quàm divi-

Digitized by Google

diviſio. Melius foret, quotidie exhibere ſolennem cultum & ſacrificium Deo, quàm tantùm ſemel per hebdomadam. Et melius foret, quotidie impendere duas horas orationi, quàm tantùm dico minuta, &c. Sed homo non poteſt eſſe à priori certus, an conſideratis omnibus melior foret univerſalis obligatio ad ejusmodi melioritates rerum vel actionum, puta ad communionem bonorum, ad quotidianum ſacrificium, ad orationem bihorariam, &c. Ea melioritas obligationis ſolùm ab hominibus evidenter agnoſci poteſt circa ea bona, quæ ſunt *abſolutè* vel moraliter neceſſaria ad ſocietatem humanam vel ad honeſtatem religionia naturalis, quamdiu jubente Deo aliud non exigit bonum altioris ordinis, nempe ſupernaturale. Id bene obſervavit S. Thomas 1. 2. q. 100. a. 2. c. ubi ſic ait: *Quædam, ſine quibus ordo virtutis, qui eſt ordo rationis, obſervari non poteſt, cadunt ſub obligatione præcepti; quædam verò, quæ pertinent ad bene eſſe virtutis perfectæ, cadunt ſub admonitione conſilii.*

Quæritur 8 An detur aliqua lex naturalia, quæ ſolùm agnoſcitur per lumen rationis, & alia quæ ſolùm agnoſcitur per inſtinctum naturalem?

Respondeo Quamvis etiam in homine poſſet dari lex naturalis, quæ agnoſceretur per ſolum inſtinctum naturalem, qualia datur in brutis, in moderna tamen providentia nulla datur lex naturalis, quæ non poſſit ſimul ex lumine rationis & ſimul ex naturali inſtinctu agnoſci.

Id probatur 1. Quia nulla poteſt oſtendi lex naturalia, quin poſſit ſolo lumine rationis ſaltem à ſereno ac perſpicaci ingenio probari, eam eſſe moraliter neceſſariam pro ſocietate humana, & boneſtate religionis naturalis.

Ergo. probatur 2. S. Auguſtinus & D. Thomas, quando loqnuntur de lege naturali, aut ſimul eam reſolvunt in lumen rationis & inſtinctum naturæ, aut iſta ſumunt promiſcue. Ergo ſignum eſt, quod in moderna providentia conjungantur. *ant. prob.* S. Auguſtinus Tract. 49. in Joa. n. 12. dicit: *Incipit bomo accedere ad rationales* annos, ut legem ſapiat naturalem, quam habent omnes in corde fixam. Sapere legem, & fixam esse dicit aliquid ſenſûs, non luminis. Idem l. 1. de lib. arbit. c. 6. *Ut æternæ legis notionem explicem, quæ impreſſa nobis eſt.* Impreſſio dicit ſignum veritatis, non ipſam veritatem aut lumen. Idem in Pſal. 118. ſerm. 25. *Lex naturaliter inſita, quoniam eſt in ratione bominis, naturaliter in corde conſcripta, qua ſuggeritur, ne faciat quiſque alteri, quod pati ipſe non vult.* Clarius tamen inſtitutum naturæ & lumen rationis in lege naturali conjungit D Thomas 1. 2. q. 91. a. 2. c. ubi ſic ſcribit: *Cum omnia, quæ divinæ providentiæ ſubduntur, à lege æterna regulentur & menſurentur, manifeſtum eſt, quod omnia participant aliqualiter legem æternam in quantum ſcilicet ex impreſſione ejus babent inclinationes in proprios actus & fines. Inter cætera autem rationalis creatura excellentiori quodam modo divinæ providentiæ ſubiacet, in quantum & ipſa fit providentiæ particeps, ſibiipſi & aliis providens. Unde & in ipſa participatur ratio æterna, per quam babet naturalem inclinationem ad debitum actum & finem. Et talis participatio legis æternæ* (per naturalem inclinationem) *in rationali creatura lex naturalis dicitur. Unde Pſal. 4. quibusdam quærentibus, quis oſtendit nobis bona? reſpondens dicit: Signatum eſt ſuper nos lumen vultûs tui Domine, quaſi lumen rationis naturalis nibil aliud ſit quàm impreſſio divini luminis in nobis.* In hoc textu *inclinatio* naturalis ad actus proprios, & *impreſſio divini luminis* manifeſtè conjunguntur.

Quæritur 9. An Deus poſſit permittere aut omnino præcipere deordinationem ordinis naturalis ob majus bonum ſupernaturale?

Respondeo Diſtinguendô. Quando deordinatio verſatur præciſe circa ordinem creaturarum ad invicem, poteſt eam Deus ob majus bonum ſupernaturale non ſolùm permittere, ſed etiam præcipere. Si verò deordinatio verſatur circa ordinem intrinſecum creaturarum ad Deum, non poteſt eam permittere, multo minus præcipere.

Id probatur 1. ab Exemplis. Sic eſt quædam deordinatio ordinis naturalis, ſi parens occidat proprium filium innocentem; ſi maritus dividat ſuum amorem conjugalem in plures fœminas, & per multiplicationem prolium eas exponat periculo malæ educationis, ac litium & cœdium; quod fit per libellum repudii, aut per Polygamiam. Et tamen Deus iſta non ſolùm indulſit, ſed etiam occiſionem proprii filii Abrahamo præcepit.

Idem probatur 2. ratione. Quando deordinatio verſatur præciſe circa ordinem ceaturarum ad invicem, finis bujus ordinis, ordinationis, ſeu legis naturalis eſt tantùm bonum alicujus creaturæ naturale. Omne autem bonum naturale creaturarum, quarum Deus eſt creator, conſervator, & Dominus, poteſt ſubordinari ad bonum ſupernaturale, adeoque in caſu vel extraordinario dependente à ſola determinatione Dei, vel etiam in caſu frequente dependente ex prævia determinatione perverſa liberi arbitrii, poteſt à Deo aſſumi tanquam medium ad finem altiorem non ſolùm permiſſivè ſed etiam præceptivè.

Probatur 3. authoritate D. Thomæ, qui *Quodlib.* 9. art. 15. ſic ſcribit: *Sunt quædam actiones, quæ abſolute conſideratæ deformitatem vel inordinationem quandam important, quæ tamen aliquibus circumſtantiis advenientibus bonæ efficiuntur. Sicut occidere bominem vel percutere in ſe de formitatem quandam inportat; ſed ſi addatur, occidere malefactorem propter juſtitiam, vel percutere delinquentem cauſa diſciplinæ, non erit peccatum, ſed virtuoſum. In numero barum actionum videtur eſſe babere plures præbendas. Quamvis enim aliquas inordinationes contineat, aliæ tamen circumſtantiæ poſſunt ſupervenire, ita boneſtantes actum, quod prædictæ inordinationes totaliter evacuantur, ut puta, ſi ſit neceſſitas in pluribus Eccleſiis ejus obſequio, & poſſit plus ſervire Eccleſiæ, vel tantundem abſens quàm alius præſens, & ſi quæ alia ſint bujusmodi. Et tunc iſtis conditionibus ſupervenientibus cum recta intentione non erit peccatum.*

Dices. Ex hac doctrina ſequeretur, qnod detur duplex lex naturalis, una *antecedens*, altera *conſequens*; una *directa*, altera *reflexa*. Sed hoc à Tbeologis communiter non admittitur. Ergo. *ant. prob.* daretur inprimis una lex prior, quæ inordinationem prohiberet, & altera, quæ inordina-

dinationem priori lege prohibitam ob majus bonum in particulari permitteret vel præciperet, v. g. occiſionem proprii filii innocentis in Abrahamo.

Respondeo tr. maj. diſt. min. quoad ult. membr. A Theologis communiter non admittitur lex naturalis *reflexa* ſtrictè talis. c. late dicta. n. Quod in Deo detur lex ſeu voluntas *antecedens* & *conſequens*, eſt communis doctrina Theologorum. Utrum verò lex ſeu voluntas Dei conſequens pro ſuo objecto inadæquato reſpiciat etiam legem Dei antecedentem, vel utrum reſpiciat tantùm res ipſas in diverſis circumſtantias, aut conſcientias humanas reſpectivas variarum circumſtantiarum & legum præcedentium, in qua conſideratione lex poſterior reſpicit legem præcedentem ſaltem in obliquo, poteſt quidem moveri ſpeculativa quæſtio; interim tamen ſemper certum erit; ab una lege divina non reſpici legem præcedentem abſolutam ac ſimpliciter talem, quæ pro iiſdem circumſtantiis objectivia eandem rem prohibeat, & permittat in quo ſenſu poſſit vocari *reflexa* ſupra aliam. D. Thomas p. 1. q. 19. a. 6. ſic ſcribit: *diſtinctio* (inter voluntatem Dei antecedentem & conſequentem, quam S. Joannes Damaſcenus l. 2. de fide c. 29. ponit) *non accipitur ex parte ipſius voluntatis divinæ, in qua nihil eſt prius, vel poſterius, ſed ex parte volitorum. Ad cujus intellectum conſiderandum eſt, quod unumquodque ſecundùm quod bonum eſt, ſic eſt volitum à Deo. Aliquid autem poteſt eſſe in prima ſua conſideratione, ſecundùm quod abſolute conſideratur, bonum, vel malum; quod tamen, prout cum aliquo adjuncto conſideratur, quæ eſt conſequens conſideratio ejus, è contrario ſe habet. Sicut hominem vivere eſt bonum, & hominem occidi eſt malum, ſecundùm abſolutam conſiderationem. Sed ſi addatur circa aliquem hominem, quod ſit homicida, vel vivens in periculum multitudinis, ſic bonum eſt, eum occidi, & malum eſt, eum vivere. Unde poteſt dici, quod Judex juſtus antecedenter vult omnem hominem vivere, ſed conſequenter vult hominem ſuſpendi. Similiter Deus antecedenter vult omnem hominem ſalvari; ſed conſequenter vult quoſdam damnari ſecundùm exigentiam ſuæ juſtitiæ. Neque tamen id, quod antecedenter volumus, ſimpliciter volumus, ſed ſecundùm quid; quia voluntas comparatur ad res, ſecundùm quod in ſeipſis ſunt. In ſeipſis autem ſunt in particulari. Unde ſimpliciter aliquid volumus, ſecundùm quod volumus illud conſideratis omnibus circumſtantiis particularibus, quod eſt conſequenter velle.* Ita S. Thomas. Ex his enim ejus verbis elicitur, quod, dum Deus aliquam inordinationem ordinis naturalis, v. g. in Abrahamo occiſionem filii, ordinat ad majus bonum, illa inordinatio non ſit prohibita voluntate abſoluta pro his circumſtantiis, & conſequenter, quod propriè loquendo non detur lex reflexa ſupra aliam legem abſolutam, ac *ſimpliciter talem*. Idipſum obſervaſſe videtur S. Auguſtinus l. 22. contra Fauſtum c. 73. ubi ait: *Quædam facta lex illa æterna ita medio quodam loco poſuit hominibus, ut in eis uſurpandis meritò reprehendatur audacia; in exequendis autem obedientia jure laudetur. Tantum intereſt in ordine naturali, quid à quo agatur, & ſub quo quisque agat. Abraham ſi filium ſponte immolaret, quid niſi horribilis & inſanus? Deo autem jubente, quid niſi fidelis & devotus apparuit?* In hoc loco S. Auguſtinus non recurrit ad legem reflexam, ſed ad diverſas circumſtantias objecti, quæ reſpiciuntur à duabus legibus diverſis, quin una reſpiciat, aut excludat alteram. Sit itaque

Quæstio 10. An detur lex naturalis reflexa?

Respondeo propriè loquendo non datur lex naturalis reflexa. Ratio eſt, quia, prout patet ex dictis, univerſim, quando videntur concurrere duæ leges oppoſitæ, illæ verſantur circa objectum in diverſis circumſtantiis conſideratum, quin una lex ſaltem in recto reſpiciat alteram, tanquam mutabilem, aut diſpenſabilem pro caſu.

Dices: Si quis invincibiliter credat, eſſe mentiendum vel pejerandum ex charitate proximi, manifeſtum eſt, eum peccaturum, qui agit contra conſcientiam. Ergo lex ſequendi dictamen conſcientiæ in hoc caſu præcipit mendacium & perjurium, ac conſequenter erit reflexa ſupra legem priorem non mentiendi aut pejerandi.

Respondeo tr. a. diſt. c præcipit mendacium & perjurium quoad ſuum eſſe materiale. tr. quoad ſuum eſſe formale. n. In tali caſu operans mendacium ac perjurium non conſiderat tanquam rem oppoſitam legi divinæ, ſed tanquam materialem pronunciationem verbi mendacis aut perjuri, ſicut pronunciatur hiſtoricè in theatro, aut ponitur in libro hiſtorico. Materiale autem mendacii aut perjurii nil impedit præcipi in caſu ejusmodi extraordinario conſcientiæ erroneæ. Dixi *tranſeat*. Quia non eſt certum, in hoc genere poſſe dari ignorantiam omnino invincibilem. Hinc

Quæritur 11. An poſſit darā ignorantia invincibilis legis naturalis?

Respondeo. Circa principia prima ac generalia legis naturalis, & circa concluſiones particulares in principiis generalibus evidenter contentas non poteſt dari ignorantia invincibilis. Circa concluſiones verò particulares non evidenter contentas in principiis generalibus poteſt dari ignorantia vincibilis.

Quoad 1. id probatur ex ſenſu, experientia, & ratione SS. Patrum. 1. S. Augustinus in Pſ. 57. *Scripſit Deus naturæ legem in cordibus hominum, quam non ſinuntur ignorare, ut eſſet unde judicarentur.* Hic textus eſt notabilis. Nam ſi daretur ignorantia invincibilis circa prima legis naturalis principia, profecto darentur, qui ſe eximerent à judicio Dei. Idem Serm. 25. in Pſ. 118. *Nullus eſt, qui faciat alteri injuriam, niſi qui fieri ſibi nolit; & in hoc transgreditur legem naturæ, quam non ſinitur ignorare, dum id, quod facit, non vult pati.* 2. S. Chrysostomus Hom. 24. in c. 7. Matth. *Manifeſtum eſt, ſecundùm naturam nobis eſſe virtutem. Domeſtico quippe magiſterio omnes, quæ facere debemus, agnoſcimus; & impoſſibile nobis omnino eſt, ad ignorantiæ præſidium aliquando confugere.* 3. S. Hyeronimus in Epiſt. ad Aglaſiam. *Nullus hominum eſt, qui hanc legem neſciat. Idcirco juſtum judicium Dei eſt, ſcribentis in corde humani generis.* 4. Beda in Pſ. 118. *Planiſſimum & apertiſſimum eſt omni homini illud præceptum:*

tum : Quod tibi non vis fieri , alteri ne feceris. Hi textus loquuntur ad minimum de principiis generalibus legis naturæ , & de concluſionibus evidenter contentis , in quibus principia generalia ſine mutatione circumſtantiarum applicantur ad caſum individualem.

Quoad 2. id probatur ratione & authoritate D. Thomæ, qui 1. 2. q. 93. a. 2. c. ſic ſcribit : *Legem æternam omnis creatura rationalis cognoſcit ſecundum aliquam ejus irradiationem , vel majorem vel minorem. Omnis enim cognitio veritatis eſt quædam irradiatio & participatio legis æternæ, quæ eſt veritas incommutabilis. Veritatem autem omnes aliqualiter cognoſcunt , ad minus quantum ad principia communia legis naturalis. In aliis verò quidam plus , quidam minus participant de cognitione veritatis ; & ſecundùm hoc etiam plus vel minus cognoſcunt legem æternam.* Idem 1. 2. q. 91. a. 3. oſtenſurus neceſſitatem legis poſitivæ humanæ hoc ex eo probat ; quia lex naturalis quoad concluſiones particulares ab homine certò cognoſci non poteſt. *Lex, inquit, eſt dictamen practicæ rationis. Sicut in ratione ſpeculativa ex principiis indemonſtrabilibus naturaliter cognitis producuntur concluſiones diverſarum ſcientiarum , quarum cognitio non eſt nobis naturaliter indita, ſed per induſtriam rationis inventa ; ita etiam ex præceptis legis naturalis quaſi ex quibusdam principiis communibus & indemonſtrabilibus neceſſe eſt , quod ratio humana procedat ad aliqua magis particulariter diſponenda. Et iſtæ particulares diſpoſitiones adinventæ ſecundum rationem humanam dicuntur leges humanæ.* Idem 1. 2. q. 100. a. 1. c. *Quædam ſunt , quæ ſtatim per ſe ratio naturalis cujuslibet hominis dijudicat eſſe facienda , vel non facienda , ſicut honora patrem tuum & matrem : Et ; non occides , non furtum facies , & hujuſmodi , ſunt abſolute de lege naturæ. Quædam vero ſunt , quæ ſubtiliori conſideratione rationis a ſapientibus judicantur eſſe obſervanda. Et iſta ſic ſunt de lege naturæ , ut tamen indigeant diſciplina.* Hic textus maniſeſte probat, eſſe aliqua legis naturæ, quæ *ſubtiliori conſideratione ſapientum* indigent, ac conſequenter à plebe indocta invincibiliter ignorari poſſunt. Idem q. 3. de Malo art. 8. ait : *Si in eodem actu aliquid eſt ignoratum , & aliquid ſcitum, poteſt eſſe voluntarium quantum ad id, quod eſt ſcitum , ſemper tamen eſt involuntarium quantum ad id , quod eſt ignoratum , ſive ignoretur deformitas actus , puta , cum aliquis neſcit , fornicationem eſſe peccatum , voluntarie quidem facit fornicationem , ſed non voluntarie facit peccatum ; ſive ignoretur circumſtantia actus , ſicut cum aliquis accedit ad mulierem , quam credit eſſe ſuam , voluntarie quidem accedit ad mulierem , ſed non voluntarie ad non ſuam.* Eadem mens D. Thomæ patet ex dicendis in duabus ſequentibus quæſtionibus.

Quæritur 12. An lex naturalis quoad concluſiones particulares dubia tranſeat in materiam legis poſitivæ ?

Respondeo. Lex naturalis quoad concluſiones particulares dubia tranſit in materiam legis Eccleſiaſticæ , non autem legis civilis, niſi per ſacros Canones ſpecialiter approbatæ.

Probatur. 1. Lex naturalis reipſa eſt lex divina. Legis autem divinæ interpretatio authentica, qualis eſt lex poſitiva , non pertinet ad Rempublicam, ſed ad Eccleſiam & Sacerdotium.

Probatur. 2. ex doctrina D. Thomæ conſtanter repetita. 1. 2. q. 100. a. 1. c. ſic ſcribit : „ Præcepta moralia ſunt de illis , quæ ſe-
„ cundum ſe ad bonos mores pertinent. Cum
„ autem humani mores dicantur in ordine ad ra-
„ tionem, quæ eſt proprium principium huma-
„ norum actuum, illi mores dicuntur boni, qui
„ rationi congruunt; mali autem, qui à ratione
„ diſcordant. Sicut autem omne judicium ra-
„ tionis ſpeculativæ procedit à naturali cogni-
„ tione primorum principiorum , ita etiam om-
„ ne judicium rationis practicæ procedit ex qui-
„ busdam principiis naturaliter cognitis, ut ſu-
„ pra dictum eſt (q. 94. a. 1. 2. 4. & 6.); ex qui-
„ bus diverſimode procedi poteſt ad judicandum
„ de diverſis. Quædam enim in humanis acti-
„ bus ſunt adeo explicita, quod ſtatim cum mo-
„ dica conſideratione poſſunt approbari vel re-
„ probari per illa communia & prima principia.
„ Quædam vero ſunt, ad quorum judicium re-
„ quiritur multa conſideratio diverſarum cir-
„ cumſtantiarum, quas conſiderare non eſt cu-
„ juslibet, ſed ſapientum; ſicut conſiderare par-
„ ticulares concluſiones ſcientiarum non perti-
„ net ad omnes, ſed ad ſolos Philoſophos. Sic
„ igitur patet, quod cum moralia præcepta ſint
„ de his, quæ pertinent ad bonos mores; hæc
„ autem ſunt , quæ rationi conveniunt ; omne
„ autem humanæ rationis judicium aliqualiter à
„ naturali ratione derivatur, neceſſe eſt, quod
„ omnia præcepta moralia pertineant ad legem
„ naturæ ; ſed diverſimode. Quædam enim
„ ſunt, quæ ſtatim per ſe naturalis ratio cujus-
„ libet hominis dijudicat eſſe facienda , & non
„ facienda ; ſicut, honora patrem & matrem ;
„ &, non occides; non furtum facies & hujuſ-
„ modi, ſunt abſolute de lege naturæ. Quæ-
„ dam vero ſunt, quæ ſubtiliori conſideratione
„ rationis à ſapientibus judicantur eſſe obſervan-
„ da, & iſta ſic ſunt de lege naturæ, ut tamen
„ indigeant diſciplina, qua minores à Sapienti-
„ bus inſtruantur ; ſicut illud : Coram cano ca-
„ pite conſurge; & honora perſonam ſenis , &
„ alia hujusmodi. Idem 1. 2. q. 91. a 3. c. Sic-
„ ut in ratione ſpeculativa ex principiis inde-
„ monſtrabilibus naturaliter cognitis producun-
„ tur concluſiones diverſarum ſcientiarum , qua-
„ rum cognitio non eſt nobis naturaliter indita,
„ ſed per induſtriam rationis inventa; ita etiam
„ ex præceptis legis naturalis quaſi ex quibus-
„ dam principiis communibus & indemonſtrabi-
„ libus neceſſe eſt , quod ratio humana proce-
„ dat ad aliqua magis particulariter diſponenda;
„ & iſtæ particulares diſpoſitiones adinventæ
„ ſecundum rationem humanam dicuntur leges
„ humanæ obſervatis aliis conditionibus , quæ
„ pertinent ad rationem legis. Idem l. c. a 4. c.
„ Præter legem naturalem & humanam neceſſa-
„ rium fuit ad directionem vitæ humanæ habe-
„ re legem divinam , quia propter incertitudi-
„ nem humani judicii præcipue de rebus con-
„ tingentibus & particularibus contingit de acti-
„ bus humanis diverſorum eſſe diverſa judicia, ex
„ quibus etiam diverſæ & contrariæ leges pro-
„ cedunt. Ut ergo homo abſque omni dubita-
„ tione ſcire poſſit, quid ei ſit agendum & quid

„ vltandum, neceſſarium fult, ut in actibus pro-„ prlis dirigeretur per lcgem divinitus datam.

Dices : Si lex naturalis quoad concluſiones particulares dubia tranſiret in materiam legis poſitivæ, ſequeretur, quod legislatori humano eſſet arbitrarium, ejusmodi concluſiones particulares affirmare vel negare, præcipere vel prohibere, pront lpſi libuerit. Sed hoc non poteſt. min. patet, quia D. Thomas in pluribus locis, videlicet 1. a. q. 100. a. 1. c. & 1. 2. q. 95. a. 2. ad 2., docet aut concedit, *quod ea, quæ derivantur à principiis communibus legis naturæ, ſicut concluſiones, pertineant ad legem naturæ utique æternæ & immutabilis. maj. prob.* Ariſtoteles in 5. Eth. dicit : *Juſtum legale eſt, quod principio nibil differt, utrum ſic vel aliter fiat.*

Respondeo. diſt. maj. Si omnes leges poſitivæ ſe ad legem naturalem haberent per modum concluſionis. c. ſi aliquæ ſe tantum ad legem naturalem habent per modum determinationis. n. Nam prout D. Thomas obſervat, dantur duplicis generis leges poſitivæ. Aliquæ earum ſe habent per modum concluſionis, ita ut modo illativo per particulam illativam *Ergo* legitima conſequentia inſerri poſſint, v. g. Homo non eſt lnjuſte occidendus. Ergo nec mutilandus, quia pars continetur in toto, & minus in majori ejuſdem generis. Non eſt ſurandum. Ergo nec detrahendum, cum par ſit ratio de bonis ſamæ, & de bonis ſortunæ. Aliæ autem leges ſunt *determinativæ* ac *ſpecificativæ* legum naturalium, ita tamen, ut non poſſint per legitimam conſequentiam modo illativo inſerri ex lege naturali. Neque enim bona eſt argumentatio à genere ad ſpeciem, aut ab indeterminato ad determinatum. Sic enim mala foret hæc illatio. Eſt animal. Ergo eſt homo. Aliquis calamus eſt neceſſarius ad ſcribendum. Ergo determinate hic calamus eſt neceſſarius. Delinquens eſt aliqua pœna puniendus. Ergo determinate pœna capitis eſt punlendus. Aliquis dies eſt ſacrandus Deo. Ergo determinate dies Sabbati vel Dominicæ eſt ſacrandus. Hujusmodi ergo leges, quæ ſolum *determinant* ac *ſpecificant* leges naturales, quin illa ipſa *determinatio* ac *ſpecificatio* neceſſaria conſequentia per modum concluſionis lnſerri poſſit ex lege naturali, ſimpliciter vocantur *poſitivæ* ; quia vim *obligandi* quoad rationem illam ſpecificam ſolum habent à voluntate libera legislatoris humani vel divini. Ita docet c. S. Thomas 1. 2. q. 95. a. 2. ubl ſic ſcriblt : *Omnis lex humanitus poſita in tantum habet de ratione legis, in quantum à lege naturæ derivatur. Sed ſciendum eſt ; quod à lege naturali dupliciter poteſt aliquid derivari. Uno modo ſicut concluſiones ex principiis. Alio modo, ſicut determinationes quædam aliquorum communium. Primus quidem modus ſimilis eſt ei, quo in ſcientiis & principiis concluſiones demonſtrativæ producuntur. Secundo vero modo ſimile eſt, quod in artibus formæ communes determinantur ad aliquid ſpeciale. Sicut artifex formam communem domus neceſſe eſt, quod determinet ad hanc vel illam domus figuram. Derivantur ergo quædam à principiis communibus legis naturæ per modum concluſionum ; ſicut hoc ; quod eſt ;* NON ESSE OCCIDENDUM, *ut concluſio quædam derivari poteſt ab eo, quod eſt ; nulli faciendum eſſe malum. Quædam vero per modum determinationis. Sicut lex naturæ habet, quod ille, qui peccat, puniatur : ſed quod tali pœna, vel tali puniatur, hoc eſt quædam determinatio legis naturæ. Utraque igitur inveniuntur in lege humana poſita ; ſed ea quæ ſunt primi modi, continentur in lege humana, non tanquam ſint ſolum lege poſita, ſed habent etiam aliquid vigoris ex lege naturali. Sed ea, quæ ſunt ſecundi modi, ex ſola lege humana vigorem habent.* Ita S. Thomas, qui, dum aſſerit, leges concluſionales habere *aliquid vigoris* ex lege naturali, videtur ejusmodi legibus tribuere *vim mediam* obligandi, ſicut ab eodem admittitur *fides media* in concluſionibus theologicis, quæ deducuntur *probabili*, vel *moraliter certa illatione* ex principiis ſeu articulis fidei definitis.

Quæritur 13. Quid ſit ; obligationem eſſe *legis naturalis quoad ſubſtantiam* ; legis vero *poſitivæ quoad modum?*

Respondeo. Illa obligatio dicitur eſſe legis naturalis *quoad ſuſtantiam*, quæ ſe habet ad legem naturalem *ſpecificative tanquam ſpecies infima ad genus proximum.* Sic obligatio ſolvendi decimas, obligatio Immunitatis Eccleſiaſticæ, obſervatio diei Dominicæ, oblatio ſacrificii incruenti, confeſſio auricularis, &c. Dicuntur eſſe legis naturalis quoad ſubſtantiam ; quia obligatio ſuſtentandi ſuos Paſtores animarum, eos reverenter tractandi in perſonis & rebus, ſacrandi aliquod tempus Deo, offerre Deo munus in conteſtationem ſupremi Dominii, confiteri dolenter peccata ſua Deo, &c. Sunt legis naturalis, ac jam in *determinato genere* ſeu *ſpecie ſubalterna* obligationum naturalium, ita ut *determinatio* ſeu *ſpecificatio*, quæ fit per legem poſitivam ſe habeat per modum ſpeciei infimæ ad illam obligationem naturalem jam contractam ad genus infimum, ſeu proximum. Idem modus loquendi obſervatur circa leges divinas. Sic obligatio communicandi in Paſchate dicitur eſſe *legis divinæ quoad ſubſtantiam*, quia obligatio ſumendi Euchariſtiam à Chriſto jam fuit determinata non tantum in genere ſummo, vel remoto, v. g. ſub termino generico *refectionis* aut *conſortationis internæ*, ſed in genere infimo, ita ut nulla alia determinatione generica opus ſit, ſed ſtatim fiat determinatio quoad ſpeciem lnfimam. Idem modus loquendi videtur aliquando uſurpari poſſe, quando lex poſitiva derivatur à lege naturali quidem per modum concluſionis, ſed adeo *remotæ*, ut merito dubitari poſſit, an talis lex ſe habeat potius per modum *concluſionis* legitimæ, vel per modum *determinationis* ſeu *ſpecificationis.*

Quæritur. 14. Qua regula agnoſci poſſit, an aliqua obligatio pertineat ad legem naturalem, ſaltem *per modum concluſionis* vel quoad ſubſtantiam?

Respondeo. Ad agnoſcendas leges naturales nullam aliam meliorem dari poſſe Regulam, niſi eam, quam S. Thomas inſinuavit. *Ea* nempe obligatio legis naturalis cenſenda eſt, quam plerique ſapientum agnoſcunt. Explicatius hæc regula ſic reddi poteſt. Illa obligatio eſſe legis naturalis exiſtimanda eſt, quam plerique Doctores eruditione & pietate inſignes agnoſcunt. Ratio eſt, quia leges naturales per lumen rationis & inſtinctum naturæ promulgantur, prout ex hucuſque dictis conſtat. Lumen autem

tem rationis & inſtinctus naturæ, licet per pravos vitiorum habitus aut præjudicia præſertim quoad concluſiones à principiis paululum remotiores offuſcari & ſupprimi poſſint, in plerisque tamen ſubjectis rite diſpoſitis à ſuo effectu non deficiunt. Ita obſervat Sanct. Thomas 1. 2. q. 94. a. 4. c. ubi ſic ſcribit: „ Ad legem naturæ
„ pertinent ea, ad quæ homo naturaliter incli-
„ natur; inter quæ homini proprium eſt, ut
„ inclinetur ad agendum ſecundum rationem.
„ Aliter tamen ſe habet ratio ſpeculativa, &
„ aliter practica. In ſpeculativis eſt eadem ve-
„ ritas apud omnes tam in principiis, quam in
„ concluſionibus; licet veritas non apud om
„ nes cognoſcatur in concluſionibus, ſed ſolum
„ in principiis. In operativis autem non eſt
„ eadem veritas vel rectitudo practica apud om-
„ nes quantum ad propria (particularia) ſed ſo-
„ lum quantum ad communia; & apud illos,
„ apud quos eſt eadem rectitudo in propriis (ſeu
„ actionibus particularibus), non eſt æqualiter
„ omnibus nota. Sic igitur patet, quod quan-
„ tum ad principia communia rationis, ſive ſpe-
„ culativæ ſive practicæ, eſt eadem veritas ſeu
„ rectitudo apud omnes, & æqualiter nota.
„ Quantum vero ad proprias concluſiones ra-
„ tionis ſpeculativæ eſt eadem veritas apud om-
„ nes, non tamen æqualiter omnibus nota. Apud
„ omnes enim verum eſt, quod triangulus habet
„ tres angulos æquales duobus rectis; quamvis
„ hoc non ſit omnibus notum. Sed quantum ad
„ concluſiones proprias rationis practicæ nec eſt
„ eadem veritas ſeu rectitudo apud omnes; nec
„ etiam apud quos eſt eadem, eſt æqualiter nota.
„ Apud omnes enim hoc rectum eſt & verum, ut
„ ſecundum rationem agatur. Ex hoc autem prin-
„ cipio ſequitur quaſi concluſio propria, quod
„ depoſita ſint reddenda. Et hoc quidem ut
„ in pluribus verum eſt; ſed poteſt in aliquo
„ caſu contingere, quod ſit damnoſum, & per
„ conſequens irrationabile, ſi depoſita reddan-
„ tur, puta, ſi aliquis petat ad impugnandam
„ patriam. Et hoc tanto magis invenitur defice-
„ re, quanto magis ad particularia deſcenditur,
„ puta, ſi dicatur, quod depoſita ſunt redden
„ da cum tali cautione, vel tali modo. Quan-
„ to enim plures cautiones particulares appo-
„ nuntur, tanto pluribus modis poterit defice-
„ re, ut non ſit rectum vel in reddeodo, vel
„ non reddendo. Sic igitur dicendum eſt, quod
„ lex naturæ quantum ad prima principia com-
„ munia eſt eadem apud omnes & ſecundum re-
„ ctitudinem, & ſecundum notitiam. Sed quan-
„ tum ad quædam propria (particularia), quæ
„ ſunt quaſi concluſiones principiorum commu-
„ nium, eſt eadem apud omnes etiam. NB. *ut*
„ *in pluribus* & ſecundum rectitudinem & ſecun-
„ dum notitiam, ſed *ut in paucioribus* poteſt defi-
„ cere & quantum ad rectitudinem propter ali-
„ qua particularia impedimenta, ſicut etiam na-
„ turæ generabiles & corruptibiles deficiunt ut
„ in paucioribus propter impedimenta; & etiam
„ quantum ad notitiam; & hoc propter hoc,
„ quod aliqui habent depravatam rationem ex
„ paſſione, ſeu ex mala conſuetudine, ſeu ex
„ mala habitudine naturæ; ſicut apud Germa-
„ nos olim latrocinium non reputabatur ini-
„ quum, cum tamen ſit expreſſe contra le
„ gem naturæ, ut refert Julius Cæſar lib. 6.
„ de bello Gallico. „ Et loc. cit. AD 2. ubi ſibi objicit dictum Ariſtotelis: Nihil eſt ita juſtum apud omnes, quin apud aliquos diverſificetur; ſic reſpondet: *Dicendum, quod verbum Philoſophi eſt intelligendum de his, quæ ſunt naturaliter juſta, non ſicut principia communia, ſed ſicut quædam concluſiones ex his derivatæ, quæ NB.* UT IN PLURIBUS *habent rectitudinem, &* UT IN PAUCIORIBUS *deficiunt.* Ita Angelicus Doctor, in hoc textu ſtatuens REGULAM AUREAM totius Theologiæ Moralis circa obligationes legis naturalis.

§. III.

De Lege poſitiva.

QUÆRITUR 1. Quotuplex eſt lex poſitiva?
RESPONDEO. Lex poſitiva eſt duplex; *divina* & *humana*. De qua re vide dicta §. 1. qq. 3. Utraque poteſt eſſe vel *declarativa* legis antiquæ, vel *conſtitutiva* novæ.

QUÆRITUR 2. Quale eſt objectum legis poſitivæ?

RESPONDEO. Si lex poſitiva ſit *declarativa* legis naturalis, habebit idem cum lege naturali objectum tam materiale quam formale. Objectum enim illius *materiale* erit *bonum ſaltem moraliter neceſſarium ad ſocietatem humanam, vel honeſtatem religionis*. Objectum autem *formale* erit *ratio melioris tam in re præcepta, quam in ipſo præcepto*, ita ut non ſolum actio præcepta ſed etiam ipſa obligatio ſeu poſitio legis ſit melior non ipſa, prout §. 1. qq. 7. explicatum eſt. At vero, ſi lex poſitiva fuerit *conſtitutiva* obligationis novæ, ejus objectum *materiale* erit *omne bonum utile ad ſocietatem humanam, vel honeſtatem religionis*, etiamſi non fuerit neceſſaria abſolute, vel moraliter. Objectum autem *formale* eſt *ratio melioris* ſeu *majoris utilitatis* ad ſocietatem humanam vel honeſtatem religionis.

DICES: Dabatur in Paradiſo lex divina poſitiva abſtinendi à fructu vetito etſiamſi *ſecundum ſe* abſtinentia ab illo fructu non fuerit melior non ipſa, imo nec etiam *poſitio legis* ſecundum ſe, abſtrahendo à divina voluntate, quæ ſemper ſequitur rationem melioris, humano intellectui plerumque imperſcrutabilem, quoad nos videatur habere quandam melioritatem ac præferibilitatem pro ejus negatione.

RESPONDEO. Etiam io illa lege, ſi exacte diſcutiatur, reperiri poſſe *rationem melioris*, cur Adamo ad ſumendum experimentum obedientiæ hoc potius præceptum, quam aliud, impoſitum fuerit. Quod ſi etiam *ratio melioris* ab homine reperiri in illo caſu non poſſet, non ſequeretur, nec repertam fuiſſe à Deo, aut quærendam eſſe à legiſlatore humano, cui incumbit, vitare novationes ſine urgenti cauſa majoris utilitatis pro bono communi

QUÆRITUR 3. An omnis lex humana derivetur à lege naturali?

RESPONDEO. Affirmative.

Id PROBATUR. Nulla ſtatuitur prudenter

nova lex humana, niſi cauſa majoris boni communis. Ergo, cum lex naturalis legiſlatori humano præcipiat, ſemper promovendum eſſe majus bonum commune, omnis lex humana eatenus erit determinatio ſpecifica legis naturalis genericæ, quod ad rationem derivationis ſufficit; prout qq. 12. oſtenſum eſt.

Dices: Eorum, quæ à lege naturali derivantur, poteſt aliqua ratio aſſignari. Sed non omnium, quæ à majoribus lege ſtatuta ſunt, ratio reddi poteſt, ut Jurisperiti dicunt; Ergo non omnes leges humanæ derivantur à lege naturali.

Respondeo. c. maj. diſt. min. Non omnium poteſt reddi ratio diſtincta, & ab inexpertis. c. Generica fundata in experientia & ſenſu communi expertorum. n. Omnium enim legum, ſi legiſlatores reſponderent prudenter, hanc redderent rationem, quia conſideratis omnibus, quæ diſtincte explicari nequeunt, ita judicant *magis* expedire bono & honeſtati totius communitatis. Ita etiam reſpondet S. Thomas 1. 2. q. 95. a. 2. ad 3. *Dicendum, quod verbum illud Juriſperiti intelligendum eſt in his, quæ introducta ſunt à majoribus circa particulares determinationes legis naturalis, ad quas quidem determinationes ſe habet expertorum & prudentum judicium, ſicut ad quædam principia, in quantum ſcilicet ſtatim vident, NB.* quid congruentius *ſit particulariter determinandum. Unde Philoſophus dicit in 6. Ethic., quod in talibus oportet attendere expertorum, & ſeniorum, vel prudentum indemonſtrabilibus enuntiationibus & opinionibus, non minus quàm demonſtrationibus.*

Quæritur 4. Quænam debent eſſe proprietates legis humanæ?

Respondeo. S. Iſidorus l. 5. C. 21. Etimolog. ſequentes enumerat. *Lex*, inquit, *erit 1. honeſta. 2. juſta. 3. poſſibilis ſecundùm naturam. 4. ſecundum conſuetudinem patriæ. 5. loco temporique conveniens. 6. neceſſaria. 7. utilis. 8. manifeſta ſeu clara, ne aliquid per obſcuritatem in captione contineat. 9. nullo privato commodo ſed pro communi utilitate civium ſcripta. 10. ratione conſtet. 11. Religioni congruat. 12. diſciplinæ conveniat. 13. ſaluti proficiat.* His proprietatibus addi poteſt 14. *ſe non tantum extendat ad caſus prorſus extraordinarios rariſſime contingentes, ſed ad caſus ſæpe occurrentes.* Utinam hæ proprietates convenirent *omni* & *ſemper!*

Quæritur 5. An lex debeat ſe extendere ad caſus frequenter occurrentes?

Respondeo Id diſtinguendum. Si enim caſus ſint prorſus extraordinarii ac rariſſime contingentes, non ſunt regulandi per legem, niſi contineant malitiam prorſus extraordinariam; quales caſus ſunt parricidium, proditio patriæ, occiſio regis. &c. Peccata enim valde enormia, utut rara, merentur, ut legibus ſpecialibus prohibeantur ſeveriſſimis. Talia ſunt Sodomia, beſtialitas, ſolicitatio pœnitentium ad turpia in confeſſionali. &c.

Reſponſio autem probatur ex l. 3. 4. 5. ff. l. 1. Tit. 3. ubi ſic habetur: *Jura conſtitui oportet in his, quæ ut plurimum accidunt, non quæ ex inopinato.* Et l. 4. *Ex his, quæ forte uno caſu accidere poſſunt, jura non conſtituuntur.* Et l. 5. *Ad ea potius debet aptari jus, quæ & frequenter & facile, quam quæ perraro eveniunt.* Idem D. Thomas 1. 2. q. 96. a. 1. ſic probat: *Oportet leges humanas eſſe proportionatas ad bonum commune. Bonum autem commune conſtat ex multis; & ideo oportet, quod lex ad multa reſpiciat, & ſecundùm perſonas, & ſecundùm negotia, & ſecundùm tempora.* Hæc proprietas legis iterum bene notari meretur; alioquin gravabitur memoria ſubditorum innumeris legibus, quarum tamen uſus eſt rariſſimus. Melius ejusmodi leges, ſi quæ pro caſu extraordinario ſcribendæ fuerint, ſcriberentur pro ſolis iis, qui communitati præſunt, & quidem extra corpus aliarum legum.

Quæritur 6 An & quando lex humana ſe conformare debeat conſuetudini patriæ?

Respondeo. Tunc convenienter lex humana ſe conformat conſuetudini patriæ, quando ex mutatione conſuetudinis timenda ſunt mala *majora*, *plura*, & *diuturniora*, quam ſperantur per legem bona, alioquin moraliter non neceſſaria ad bonum commune & honeſtatem religionis. Si enim bonum, quod ex mutatione conſuetudinis ſperatur, tantum ſervit ad melius eſſe, & ob pravam diſpoſitionem hominum ſubditorum timentur graves ac diuturnæ turbæ, per quas impediri poſſunt magna bona, prudentiæ legiſlativæ eſt, relatæ ad ejusmodi communitates male diſpoſitas non ponere aut non urgere legem non neceſſariam. Hæc reſponſio colligitur ex iis, quæ ſcribit S. Augustinus Epiſt. 118. ad Nebridium, ubi interrogatus, an eſſet introducenda nova lex, in cœna Domini legendi duas Miſſas, unam mane, alteram poſt occaſum ſolis, ſic reſpondet: ,, Quæris, quid ,, per quintam feriam ultimæ hebdomadis quadrageſimæ fieri debeat; an offerendum ſit mane, & rurſus poſt Cœnam propter illud quod ,, dictum eſt; Postquam coenatum est? ,, An jejunandum, & poſt cœnam tantummodo ,, offerendum? An etiam jejunandum, & poſt ,, oblationem ſicut facere ſolemus, cœnandum? ,, Ad hæc itaque ita reſpondeo, ut quid horum ,, ſit faciendum ſi divinæ Scripturæ præſcribit ,, authoritas, non ſit dubitandum, quin ita facere debeamus ut legimus, ut jam non quomodo faciendum, ſed quomodo Sacramentum ,, intelligendum ſit diſputemus. Similiter etiam ,, ſi quid horum tota per orbem frequentat Eccleſia. Nam & hinc, quia ita faciendum ſit, ,, diſputare, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt. Sed neque hoc, neque illud ineſt in eo, quod tu ,, quæris. Reſtat igitur, ut de illo tertio genere ſit, quod per loca regionesque variatur. ,, Faciat ergo quisque, quod in ea Eccleſia, in ,, quam venit, invenerit. Non enim quidquam ,, eorum contra fidem ſit, aut contra mores, ,, hinc vel inde meliores. His enim cauſis, id ,, eſt, aut propter fidem, aut propter mores, ,, vel emendari oportet, quod perperam fiebat, ,, vel inſtitui, quod non fiebat. Ipſa quippe ,, mutatio conſuetudinis, etiam quæ adjuvat ,, utilitate, novitate perturbat. Quapropter ,, quæ utilis non eſt, perturbatione infructuoſa ,, conſequenter noxia eſt.,, In hoc textu S. Auguſtinus manifeſte inſinuat, ſpectandam eſſe in legibus circa mutationes conſuetudinum utilitatem vel inutilitatem comparativam.

Quæ

QUÆRITUR 7. An omnia vitia, & quæ potiſſimum, per legem humaoam cohibenda ſint?

RESPONDEO. A Legislatore illa potiſſimum vitia ſunt cohibenda, quæ aut *graviora* aut *proximo nociva* ſunt; aut quorum *coercitio moraliter neceſſaria* eſt bono communi. Illa autem vitia tolerari poſſunt, quorum emendatio ob pravam diſpoſitionem hominum à majori parte communitatis prudenter ſperari non poteſt. Ita quoad rem reſpondet S. THOMAS 1. 2. q. 96. a. 2. C. ubi ait: „Oportet, quod leges impo-
„nantur hominibus ſecundum eorum conditio-
„nem, quia, ut Iſidorus dicit: Lex debet eſ-
„ſe poſſibilis & ſecundùm naturam, & ſecundùm
„conſuetudinem patriæ. Poteſtas autem ſive
„facultas operandi (*moralis poſſibilitas*) ex inte-
„riori habitu ſeu diſpoſitioue procedit. Non
„enim idem eſt poſſibile ei, qui non habet ha-
„bitum virtutis & virtuoſo: ſicut etiam non
„eſt idem poſſibile puero & viro perfecto: &
„propter hoc non ponitur eadem lex pueris,
„quæ ponitur adultis. Multa enim pueris per-
„mittuntur, quæ in adultis lege puniuntur;
„vel etiam vituperantur. Et ſimiliter multa
„ſunt permittenda hominibus non perfectis vir-
„tute, quæ non eſſent toleranda in hominibus
„virtuoſis. Lex autem humana ponitur mul-
„titudini hominum, in qua major pars eſt ho-
„minum non perfectorum virtute; & ideo lege
„humana non prohibentur omoia vitia, à qui-
„bus virtuoſi abſtinent; ſed ſolum graviora, à
„quibus poſſibile eſt, majorem partem multi-
„tudinis abſtinere; & præcipue quæ ſunt in no-
„cumentum aliorum, ſine quorum prohibitio-
„ne ſocietas humaoa conſervari non poſſet;
„ſicut prohibentur lege humana homicidia, &
„furta, & hujusmodi." ET AD 2. „Lex hu-
„mana intendit homines inducere ad virtutem
„non ſubito, ſed gradatim; & ideo non ſtatim
„multitudini imperfectorum imponit ea, quæ
„ſunt jam virtuoſorum, ut ſcilicet ab omnibus
„malis abſtineant; alioquin imperfecti hujus-
„modi præcepta ferre non valentes in deterio-
„ra mala prorumperent: ſicut dicitur Prov. 30.
„Qui nimis emungit, elicit ſanguinem. Et Matth.
„9. Quodſi vinum novum, id eſt, præcepta perfe-
„ctæ vitæ, mittatur in utres veteres, id eſt, in ho-
„mines imperfectos, utres rumpuntur, & vinum
„effunditur, id eſt, præcepta contemnuntur, &
„homines ex contemptu ad pejora mala prorum-
„punt.„ ET AD 3. *Lex humana deficit à lege æterna. Dicit enim* AUGUSTINUS *l. 1. de lib. arbit.* C. 5. *Lex iſta, quæ regendis civitatibus fertur, multa concedit, atque impunita relinquit, quæ per divinam providentiam vindicantur. Neque enim, quia non omnia facit, ideo, quæ facit, improbanda ſunt. Unde etiam lex humana non omnia poteſt prohibere, quæ prohibet lex naturæ.* Ita S. Thomas. Huc pertinet, quod SS. D. N. BENEDICTUS XIV. in ſuo tomo 2. Bullarii reſfrænaturus in ſtatu temporali Pontificio nimiam licentiam, in ultima die Bachanalium protrahendi choreas usque mane diei Cinerum per totam noctem, eam licentiam ſolum usque ad medium noctis reſtringat, quia plus ſe obtenturum non ſperat.

QUÆRITUR 8. An lex humana ſemper ſit mutanda, quando occurrit aliquid melius?

RESPONDEO. Leges non ſunt mutandæ, niſi cauſa *evidentiſſimæ utilitatis, ejusque maximæ*, vel *cauſa neceſſitatir*. Ita ſapienter reſpondet S. THOMAS 1. 2. q. 97. a 2. C. ubi ſic ſcribit: „Lex
„humana in tantum rectè mutatur, in quantum
„per ejus mutationem communi utilitati provi-
„detur. Habet autem ipſa legis mutatio, quan-
„tum in ſe eſt, detrimentum quoddam commu-
„nis ſalutis; quia ad obſervantiam legum plu-
„rimum valet conſuetudo, in tantum, quod
„ea, quæ contra communem conſuetudiuem
„fiunt, etiam ſi ſint leviora, de ſe graviora
„videntur. Unde quando mutatur lex, dimi-
„nuitur vis conſtrictiva legis, in quantum tol-
„litur conſuetudo; & ideo nunquam debet mu-
„tari lex humana, niſi ex aliqua parte tantum
„recompenſetur communi ſaluti, quantum ex
„iſta parte derogatur. Quod quidem contin-
„git vel ex hoc, quod aliqua maxima & evi-
„dentiſſima utilitas ex novo Statuto provenit;
„vel ex eo, quod eſt maxima neceſſitas, ex
„eo, quod lex conſueta aut manifeſtam iniqui-
„tatem continet, aut ejus obſervatio eſt pluri-
„mum nociva. Unde dicitur à Jurisperito,
„quod in rebus novis conſtituendis evidens
„debet eſſe utilitas, ut recte recedatur ab eo
„jure, quod diu æquum viſum eſt.„ ET AD 1. Ea, quæ ſunt artis, habent efficaciam ex ſola ratione; & ideo, ubicunque melioratio occurrit, eſt mutandum, quod prius tenebatur. Sed leges habent maximam virtutem ex conſuetudine, ut Philoſophus dicit in 2. Polit. & ideo non ſunt de facili mutandæ. ET AD 2. AC 3. ubi objiciebatur, quod in antiquis legibus contineantur *multæ ruditates*; & quod circa agibilia in particulari per experientiam ſucceſſive aquiratur perfectior cognitio; ſic reſpondet: *Ratio illa concludit, quod leges ſunt mutandæ; non tamen pro quacunque melioratione, ſed pro magna utilitate vel neceſſitate.*

QUÆRITUR 9. Qua regula agnoſci poſſit mens Legiſlatorum quoad leges humanas?

RESPONDEO. Ea mens obligandi vel deobligandi nulla alia Regula meliori agnoſci poteſt, quam ex ſenſu Doctorum expertorum, eruditione & pietate inſignium. Ratio eſt; quia omnis lex humana derivatur à lege naturali vel *per modum concluſionis*, vel *per modum determinationis ſeu ſpecificationis*, prout qq. 14. oſtenſum eſt. Utroque autem modo ſenſus expertorum Doctorum, *numero*, *eruditione*, & *pietate* potiorum pro regula habenda eſt. Si enim lex poſitiva derivetur à lege naturali per modum concluſionis, ex dictis qq. 11. §. 2. conſtat, eam pertinere ad legem naturalem, quæ ex communiori ſenſu Doctorum eruditione & pietate inſignium agnoſcenda eſt, prout §. 2. qq. 14. oſtenſum eſt. Si vero lex poſitiva derivetur à lege naturali per modum *determinationis*, ſeu *ſpecificationis*, iterum modum determinationis, quatenus legi naturali aptiſſime congruit, nemo melius agnoſcit, quam conſenſus ſapientum numero, eruditione, ac pietate manifeſte potiorum. Ita docet S. Thomas 1. 2. q. 95. a. 2. ad 4. ubi ad objectionem Juriſtarum, quod non poſſit omnium

um legum humanarum ratio aſſignari, ſic reſpondet: *Dicendum, quod verbum illud Juriſperiti intelligendum eſt in his, quæ introducta ſunt à majoribus circa particulares determinationes legis naturalis; ad quas determinationes ſe habet expertorum & prudentum judicium, ſicut ad quædam principia; in quantum ſcilicet ſtatim vident, quid congruentius ſit particulariter determinandum. Unde Philoſophus dicit in 6. Ethic. quod in talibus oportet oſtendere expertorum & ſeniorum vel prudentum indemonſtrabilibus enuntiationibus & opinionibus non minus quam demonſtrationibus.*

§. IV.

De materia Legum.

QUÆRITUR 1. An materia legis humanæ poſſit eſſe actio indifferens?

RESPONDEO. Diſtinguendum eſſe inter indifferentiam actionis *materialem*, & *formalem*. Actio vel res dicitur *materialiter* indifferens, in quantum ſecundùm ſe ſpectata neque utilitatem cauſat bono communi neque damnum, v. g. levatio feſtucæ, reſectio unius capilli, abſtinentia vel comeſtio pomi. *Formaliter* autem indifferens dicitur res vel actio, ſi neque ſervit ad finem bono communi vel religioni utilem ex intentione præcipientis. Poſſunt enim actiones ſecundùm ſe indifferentes ſervire ad tentandam vel demonſtrandam obedientiam ſubditi. Hoc prænotato DICO, actionem tam formaliter quam materialiter indifferentem non eſſe materiam legis. RATIO eſt; quia *objectum formale* legis eſt *ratio melioris* in ordine ad bonum commune, prout ʃ. 3. q. 2. oſtenſum eſt. Si autem actio ſit tantum indifferens materialiter, poteſt eſſe materia legis, ſi ſaltem ex intentione præcipientis per circumſtantias nota ordinetur ad finem utilem bono communi vel religioni.

QUÆRITUR 2. An etiam præcepta legis naturalis vel divinæ poſſint eſſe materia legis humanæ?

RESPONDEO. Leges humanæ circa objectum legis naturalis vel divinæ poſſunt tantum eſſe pœnales.

PROBATUR. Legiſlator humanus prohibendo v. g. homicidium, adulterium, furtum, &c. neque intendit imponere novam obligationem in conſcientia, neque prudenter poſſet habere intentionem imponendi novam obligationem in conſcientia. Ergo ejusmodi legea tantum imponunt novam obligationem ad pœnam temporalem in hoc mundo, adeoque ſunt tantum pœnales.

DICES. Poteſt quis circa objectum legis naturalis ac divinæ ſemetipſum in conſcientia ſpeciali obligatione religionis obligare per votum. Ergo etiam poterit à Legiſlatore humano circa tale objectum obligari ſpeciali obligatione ſeu titulo obedientiæ.

RESPONDEO. c. a. n. C. & p. Diſparitas eſt, quia ejusmodi obligatio privata perſonalis per votum cedit ad majorem Dei gloriam, ſicque eſt Deo accepta, quia, cum vovens poſſit facile ſuas ponderare vires, in tali voto, prudenter, ut ſupponitur, emiſſu, non augetur ſed potius minuitur periculum plurium peccatorum. Econtra, ſi legiſlator humanus toti multitudini, per ſe proclivi ad transgreſſiones legum divinarum & naturalium, imponeret novam obligationem in conſcientia, manifeſtè augeret periculum plurium inhonorationum divinarum, idque *ſine neceſſitate & fructu*. Qui enim non abſterretur à peccato per juſſionem divinam *directam*, qualis datur per legem naturalem & divinam; nec abſterrebitur ex additione juſſionis divinæ *indirectæ*, quæ datur per legiſlatorem humanum, tanquam vicarium Dei.

QUÆRITUR 3. An actio de ſe tantum venialiter peccaminoſa aut ſolum indifferens poſſit eſſe materia legis humanæ graviter obligantis?

RESPONDEO. Actio de ſe indifferens vel tantum venialiter peccaminoſa poteſt eſſe materia legis graviter obligantis, ſi motivum legis, ſeu bonum commune, petat gravem obligationem. Id patet ab exemplis. Sic in multis urbibus graviſſime probibetur geſtatio armorum, v. g. gladii; quia ex generali licentia ſequerentur multa homicidia. Sic etiam belli duces militibus in terris neutralibus ſub pœna mortis interdicunt furta exigua. Sic nonnunquam Clericis ſub excommunicatione prohibetur frequentatio hoſpitiorum, cum tamen excommunicatio non poſſit infligi, niſi pro priori præſupponatur transgreſſio legis obligantis ſub peceato mortali. Attamen advertendum; à legiſlatore humano non facile ſtatuendas eſſe ejusmodi obligationes ac pœnas graves in re levi, niſi poſt iteratas monitiones acceſſerit contemptus interpretativus, & iteratæ transgreſſiones bono communi inferant grave præjudicium, aut, ſi circumſtantiæ non patiantur moram, & ex obligatione ſolum levi nullus ſperetur fructus ad avertenda gravia damna, prout fieri ſolet in caſtris.

QUÆRITUR 4. An materia de ſe gravis poſſit eſſe materia obligationis levis?

RESPONDEO, Eſſe diſtinguendum. Si enim materia de ſe gravis petat præcipi vel prohiberi ſub obligatione gravi, peccat legiſlator tantum imponendo obligationem levem. v. g. pro homicidio, adulterio, blaſphemia, proditione patriæ &c. ſolum determinando levem aliquam pœnam. Si autem materia, relate ad bonum commune jam præſuppoſita lege naturali aut divina graviter obligante, non petat prohiberi ſub pœna gravi, aut aliunde obligatio gravis non exigatur à bono communi, poterit prohiberi ſolum leviter. Id patet in furto unius aurei, quod licet ſit lege naturali ac divina graviter prohibitum, à lege tamen Canonica & civili poteſt probiberi ſub pœna levi.

QUÆRITUR 5. An actus interni poſſint eſſe materia legis Eccleſiaſticæ?

RESPONDEO, Diſtinguendum eſſe inter actus internos. Aliqui enim actus ſunt MERE INTERNI, qui nullum per ſe petunt concomitantem actum externum, v. g. actus internus fidei, ſpei, charitatis, dolor de peccatis, meditatio alicujus myſterii divini, examen conſcientiæ nocturnum, amor parentum &c. Si ergo Eccleſia præciperet, ut homo quotidie eliciat actum internum fidei & ſpei, ut quolibet die

feſto

feſto eiiciat actum internum amoris erga Deum, ut ſemei per hebdomadam impendat quadrantem horæ ruminationi internæ quatuor noviſſimorum, ut quotidie inſtituat ſaltem ſpatio unius Pater & Ave Examen conſcientiæ nocturnum cum actu contritionis & propoſiti, ut ſub Miſſa die feſto eliciat actum dilectionis erga parentes, inimicos, & defunctos. &c. ſic diceretur præcipere actum *mere internum*. Actus autem non mere internus, ſed ACTUS INTERNUS CUM EXTERNO PER SE CONNEXUS eſt, qui vel jure naturali vei divino vel ex contractu actui externo adnectitur. Sic jure divino actui externo confeſſionis ſacramentalis adnectitur verus dolor internus & propoſitum, Communioni jure divino, imo jure naturali ex natura actus adnectitur interna reverens ſuſceptio & puritas animi; orationi & cuivis actui reiigionis externo jure naturaii & divino adnectitur devotio interna; econtra applicatio interna Miſſæ actui externo adnectitur ex contractu prius cum offerente eleemoſynam, vei cum ſuis ſuperioribus inito; ſimiliter Clerici ex tacito contractu cum Eccieſia in receptione ſacrorum inito ſe obligant ad votum lnternum caſtitatis, ad devotam recitationem Breviarii, & ad ſerviendum Deo gratis, atque ad vitandam omnem Simoniam non ſolum in procuratione, ſed etiam in receptione Beneficiorum Eccleſiaſticorum. &c. His prænotatis

QUÆRITUR 6. An Eccieſia poſſit præcipere actus *mere internos?*

RESPONDEO. Negative. Ratio eſt, quia eousque ſe extendit poteſtas iegislativa Eccleſiæ, quousque ea indulta ſuit à Chriſto. Sed Eccleſiæ non ſuit indulta poteſtas legisiativa ad actus mere internos. Ergo min. prob. Eccleſia per ſedecim ſæcula nunquam ſuit uſa bac poteſtate. Ergo non ſuit induita. ant. patebit ex ſolutione objectionum. Idem CONFIRMATUR ratione & authoritate D. Thomæ, qui 1. 2. q. 91. a. 4. C. ſic ſcribit: *De bis poteſt bomo* (convenienter) *legem facere, de quibus poteſt judicare; judicium autem bominis* (in ſoro externo) *eſſe non poteſt de interioribus motibus, qui latent; ſed ſolum de exterioribus actibus, qui apparent. Et ideo lex bumana non poteſt cobibere & ordinare NB. ſufficienter interiores actus.* Et 1. 2. q. 100. a. 9. C. *Præceptum legis babet vim coactivam. Illud ergo directe codit ſub præcepto legis, ad quod lex cogit. Coactio autem eſt per metum pœnæ. Nam illud proprie cadit ſub præcepto legis, pro quo pœna legis infligitur. Ad inſtituendam autem pœnam aliter ſe babet lex divina, & aliter lex bumana. Non enim pœna legis infligitur, niſi pro illis, de quibus legislator babet judicare; quia ex judicio lex punit. Homo autem, qui eſt legislator legis bumanæ, non babet judicare, niſi de exterioribus actibus. Secundum boc igitur dicendum, quod modus virtutis reſpicitur quantum ad aliquid à lege divina, ſed non à lege bumana. Modus autem virtutis in tribus conſiſtit. Primum eſt, ſi operetur aliquis ſciens. Secundum eſt, ut operetur volens; in quo importatur motus interior voluntatis & intentionis. Et iſta duo non dijudicat lex bumana; ſed ſolum divina. Lex enim bumana non punit eum, qui vult occidere & non occidit. Punit autem lex divina.* In his textibus videtur D. Thomas præciſe oſtendere, quod Eccleſiæ non fuiſſet convenienter indulta poteſtas legislativa in actus *mere internos*, abſtrahendo, an abſolute potuerit conſerri, quod non negat.

DICES. Eccleſia jam ſæpius præcepit actus mere internos. Ergo habet poteſtatem præcipiendi actus mere internos. *Ant. prob.* 1. Eccleſia præcipit ſub peccato mortali, ne quis ſit ſub recitatione Breviarii per integram horam voiuntarie diſtractus. 2. Idem fidelibus præcipit ſub auditione ſacri in die feſto de præcepto; quamvis ipſa natura actus non ſaciat peccati mortalis reum, ſi quis recitet Breviarium vel audiat ſacrum ex devotione, & nihilominus toto tempore ſit voluntarie diſtractus. 3. Beneficiatis & Reguiaribus præcipit applicationem Miſſæ. Imo etiam ſuperiores Regularium ſolent præcipere applicationem Miſſæ ad ſuam intentionem. 4. In Statutis Reiigioſorum Ordinum ſolet præſcribi quotidiana meditatio horaria vei ſemiboraria, & examen conſcientiæ veſpertinum. 5. Damnatæ ſunt duæ ſequentes propoſitiones: *Qui facit confeſſionem voluntarie nullam, ſatisſacit præcepto Eccleſiæ.* Item: *Præcepto communionis annuæ ſatisſit per ſacrilegam Domini manducationem.* Ergo interna diſpoſitio animi tam in Sacramento Pœnitentiæ, quam Euchariſtiæ cadit ſub præcepto Eccleſiæ. 6. Prohibetur ab Eccleſia Simonia etiam *mentalis* & *confidentialis* circa beneficia, iicet iſta ſimonia non ſit juris divini, ſed tantum Eccleſiaſtici. Ergo actus internus ſimoniæ hujusmodi pertinet ad ſolam iegem Eccleſiæ. Tenor Bullæ: *Intolerabilis*, editæ à S. Pio V. 1569. 1. Junii, quæ non reperitur in Bullario edit. Luxenburg. refertur autem per extenſum à P. Reifſenſtuel. l. 5. Tit. 3. ſic habet: *Si quis beneficium qualecunque ex reſignatione cujuscunque perſonæ cum regreſſu vel acceſſu etiam ſola dimittentis intentione receperit, ut illud in eventum regreſſus vel acceſſus eidem dimittatur vel alteri poſtea conferatur, aut illius fructus, vel eorum pars alii concedantur, vel penſiones ſolvantur ex eisdem, boc confidentia cenſeatur. Si quis denuo receperit beneficium, quod dimiſerit, in quo confidentiæ pravitas ſit contracta, caſus bis litteris comprebendatur, licet ipſum confidentiæ crimen alterius tantum partis conſcientia ſit admiſſum.* 7. Poteſtas ligandi & ſolvendi Petro illis verbis à Chriſto conceſſa: *Quidquid ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælo* &c. eſt indefinita ſine ulia iimitatione ad ſoios actus externos. Ergo non eſt iimitanda ſine poſitiva ratione convincente, qualis non datur. 8. Poteſt conſeſſarius in pœnitentiam injungere meditationem, Examen conſcientiæ veſpertinum, actus trium virtutum theoiogicarum, obiationem doiorum. &c. Ergo idem poteſt Pontiſex. *C. prob.* Lex *privata* non eſt perſectior aut potentior iege *publica*. 9. Poteſtas gubernativa Eccieſiæ Petro conceſſa eſt eo fine, ut fideies per idonea media perducantur ad æternam beatitudinem. Ergo neceſſarium erat ſaitem moraliter, ut Petro concederetur etiam poteſtas legislativa circa actus internos. *C. prob.* Fideles ad æternam beatitudinem non diriguntur per ſolos actus externos ſed potius per actus internos. 10. In parentibus & tutoribus datur poteſtas irritandi actus internos, nempe vota liberorum

berorum impuberum & pupillorum. Ergo etiam Papæ convenienter adſcribitur poteſtas circa actus internos. *C. prob.* Voluntates fidelium non minus ſubordinantur Papæ per Chriſtum, quam voluntates liberorum ac pupillorum parenti aut tutori. 11. In poteſtate legislativa non neceſſario concurrit ſimul cum poteſtate directiva poteſtas vindicativa. Ergo ratio ex D. Thoma adducta nil probat. *Ant. prob.* In Eccleſia poteſtas vindicativa ſufficienter ſuppletur per metum inferni, & per ſacramentales pœnitentias, & per reſervationem caſuum. 12. Poteſt ab Eccleſia reſervari hæreſis mere interna; atque pœnitenti poteſt imponi obligatio, ſe perſonaliter ſiſtendi ſuperiori, à quo pœnitens abſolvi poteſt extra ſacramentum, etiamſi ſuperior, v. g. Epiſcopus vel Papa necdum eſſet Sacerdos. Ergo Eccleſia etiam poteſtate jurisdictionis poteſt ligare & ſolvere ſuos fideles, obligando confeſſarios per ſubtractionem jurisdictionis, ut neminem abſolvant recuſantem parere decretis Eccleſiaſticis circa actus internos. 13. Eccleſia ſolet edere excommunicationes incurrendas ipſo facto circa delicta externa occulta, v. g. hæreſis, beſtialitatis, etiamſi phyſice ſit impoſſibile, ea ullo teſte aut indicio, etiam ad movendam ſolam ſuſpicionem ſufficiente probari poſſe. Ergo etiam circa actus mere internos ſimilis poteſtas exerceri poſſet, quin requiratur facultas cognoſcendi de crimine in foro externo. 14. Veroſimile eſt, in primitiva Eccleſia, etiam actus mere internos, v. g. idololatriæ vel hæreſis mentalis, fuiſſe ſubjectos publicæ pœnitentiæ canonicæ. Ergo ejusmodi actus ſubſtant poteſtati legislativæ Eccleſiæ. 15. Eccleſia ſtatuit impedimentum dirimens criminis ex conjugicidio conjuncto cum adulterio & intentione cum adultera matrimonium, etiamſi hæc intentio conjugicidæ non fuerit manifeſtata complici. Ergo hæc lex irritans reſpicit actum mere internum. 16. Quando Eccleſia prohibet ficta ſponſalia vel confeſſionem fictam, non prohibet actum externum, ſed tantum fictionem internam.

Respondeo. n. a.

Ad 1. Dico, hanc obligationem gravem vitandi diſtractiones voluntarias ſub recitatione Breviarii neque oriri ex *directo præcepto* Eccleſiæ obligante *directe* ad devotionem internam, neque ex *natura actus*, cum per ſe non ſit peccatum mortale diſtractio ſub recitatione precum; ſed EX TACITO CONTRACTU Eccleſiæ cum Clericis in receptione ſacrorum Ordinum inito. Sicut enim aliis contractibus humanis inſunt conditiones tacitæ, v. g. de præſtando conſenſu reciproco, ita etiam receptioni ſacrorum Ordinum ab Eccleſia apponitur generalis conditio, ultro emittendi votum caſtitatis, ſeu ſacrandi corpus & animam caſtam Deo; ſeque obligandi obligatione gravi ad devote recitandas Horas Canonicas.

Ad 2. Dico; obligationem præſtandi cultum religioſum Deo animo devoto, eſſe *quoad ſubſtantiam* juris naturalis, ac divini. Hinc quando Eccleſia determinat illius cultus religioſi tempora, gravis obligatio devote obeundi hunc cultum ineſt cultui EX NATURA ACTUS temporibus ab Eccleſia determinandis jure naturali ac divino debiti.

Ad 3. Dico; Eccleſiam non præcipere eatenus obligationem novam, ſed declarare obligationem tacitam cum fundatoribus ex contractu innominato, *do, ut facias*, initam. Aut ſi non eſt locus declarationi, prout contingit in Conventibus non clericalibus, vel non habentibus bona immobilia, dico; eam obligationem eſſe quoad ſubſtantiam juris naturalis titulo gratitudinis; ita ut Eccleſia ſolum determinet modum & tempus reddendæ gratitudinis. Superiores vero Regularium ſuos ſubditos poſſunt obligare *ex contractu* in profeſſione inito, nempe concurrendi pro ſuſtentatione & bono communitatis modis congruis ſtatui, determinandis à Superiore. Imo hic *contractus tacitus* poteſt etiam admitti inter Papam & Clericos ac Regulares, tacite initus in receptione ſacrorum Ordinum & in confirmatione Ordinum Religioſorum.

Ad 4. Dico; eam obligationem oriri *ex tacito contractu* inter Religionem & religioſum in profeſſione inito; quia religioſus ſe obligat ad recipienda à ſuperioribus media perfectionis ſuæ vocationi congrua.

Ad 5. Dico; propoſitum dolentis in pœnitentia, & puritatem animi in receptione Euchariſtiæ requiri *ex natura actus*. Sicut ergo in aliis contractibus v. g. venditionis, ſponſalium, matrimonii &c. contrahens obligando directe ad actus externos ſimul indirecte alterum obligat ad conſenſum internum reciprocum, ita etiam verum eſt, quod Eccleſia directe obligando ad actum externum confeſſionis ſacramentalis & communionis ſimul indirecte obliget ad connexos actus internos jure divino exactos.

Ad 6. Dico; etiam in collatione aut permutatione beneficiorum, cum bona beneficialia ſint oblata Deo ad uſus pios, jure divino excludi animum mercenarium, prout oſtenſum eſt in *Tract. de Jure & Juſtitia.* Itaque Eccleſia directe probibendo contractus beneficiales expreſſe mercenarios, recte etiam directe prohibet omnes actus externos, ex quibus ſumi poteſt prudens præſumptio de animo interno mercenario, quod ſolum fit in Bulla Pii V. Neque enim ibi ſermo eſt *de intentione ſimoniaca* nullis omnino externis indiciis, quæ prudentem præſumptionem tacitæ pactionis ſimoniacæ probent, manifeſtata. Id patet ex ipſa Bulla, ubi Pontifex declarat, ipſam præſtationem penſionum, aut reſervationem regreſſus in foro externo habendam eſſe pro argumento animi ſimoniaci ſaltem præſumptive. Pontifex ſic ſcribit: *Intelleximus, vitium quidem confidentiæ occulte repſiſſe, ſed præſumptiones & conjecturas, quæ ad illud probandum deducuntur, minime ſufficere, ejusque rei cauſa plurimos, qui confidentias exercebant, propter difficultates probandi in judiciis confidentias, beneficia ſic recepta retinere. Quare volentes audaciam novi juris ſubſidio cobibere, ad probandum plene confidentiarum abuſum, inter alias præſumptiones & conjecturas etiam bæ babeantur legitimæ. Si quis poſt reſignationem fructus perceperit, &c. Si recipiens beneficium dimittenti, parentibus, vel propinquis, de fructibus beneficii perceptis vel percipiendis*

dona-

donationem fecerit. &c. Et his pstet, Bullam verſari circa actus externos, ex quibus præſumptive srguitur animus mercenarius jure divino prohibitus.

Ad 7. Dico; propoſitiones indefinitas reſpicere ſolum ad eam univerſalitatem objectorum, quæ congruit ſapientiæ loquentis. Chriſtum autem non ſapienter reſpecturum fuiſſe aut reſpicere voluiſſe ad actus mere internos, colligitur ſatis convincenter ex eo, quia illa poteſtate Eccleſis nunquam ſuit uſs.

Ad 8. Dico; id fieri poſſe ex contractu tacito, ſeu ſponſione pœnitentis, & ſub hac *conditione* nomine Dei abſolventis.

Ad 9. Dico; opportunum quidem fore medium, fideles perducendi ad vitam æternam, ſi Eccleſia haberet poteſtatem directe obligsndi ad actus mere internos; ſed iſtud medium obnoxium foret multis abuſibus, perplexitatibus, & querelis, quarum periculo Chriſtus noluit ſine neceſſitate exponere Eccleſiam.

Ad 10. Dico; à parentibus & tutoribus non poſſe irritari vota mere interna, ſed ſolum transeuntia in actum externum, in quantum præjudicant eorum liberæ gubernationi.

Ad 11. Dico; non quidem concurrere poteſtatem vindicativam cum directiva neceſſario neceſſitste abſoluta; concurrere tamen *neceſſitate congruentiæ*; quia ex ſola poteſtate directiva ſequi poſſent multi abuſus, perplexitates, & quærelæ, quæ non impedirentur, ſed potius augerentur per hoc, quod poteſtas vindicativa ſuppleretur per metum inferni, & pœnitentias ſacramentsles, & reſervationes caſuum.

Ad 12. Dico; id fieri non poſſe à Superiore, qui non eſt Sacerdos. Quomodo enim peccatum mere internum reſervaret ſuæ cognitioni, cum confeſſio ſacramentalis petat eſſe ſecreta jure divino. Si autem ſuperior ſit ſacerdos, poterit peccatum mere internum ſuæ cognitioni reſervare limitando jurisdictionem confeſſario inferiori.

Ad 13. Dico; diſparitatem eſſe; quia licet circa talia delicta in uno vel alio individuo actu non poſſit habere locum poteſtas vindicativa, actus tamen ex ſuo genere ſunt ita comparati, ut poſſint puniri in ſoro externo. Dein licet in actu individuo per accidens non concurrat poteſtss puniendi, actus tamen ex ſua natura ſunt adeo determinati, ut ſi feriantur tali lege in turba aliorum actuum ſui ſimilium occultorum quidem, ſed qui abſolute probari poſſent, nullum ſit ex parte Eccleſiæ periculum de abuſu poteſtatis, quale foret circa poteſtatem directe obligandi ad actus internos.

Ad 14 Dico; id non eſſe veroſimile. Quod ſi tamen ita factum eſſet, ea obligatio publicandi delictum non fuiſſet orta ex lege, ſed ex privato judicio confeſſarii, cui non repugnat eſſe imprudentem; ac conſequenter *ex contractu*, non aliter niſi ſub tali conditione impertiendi abſolutionem.

Ad 15. Dico; in hoc caſu impedimentum ſtatui in actum æternum homicidii & adulterii, ita ut intentio adulteri interna ſe tantum habeat per modum conditionis, qua poſita lex conſtitutiva impedimenti transeat in abſolutam ſeu completam.

Ad 16. Dico; neque prohiberi confeſſionem ac promiſſionem, neque fictionem, ſed concretum; ſicut, dum generatur totum phyſicum; v. g. ignis, planta, homo. &c. neque fit materia, neque ſorma, v. g. anima, ſed totum, in quantum actio productiva diſponit materiam ad ſormam; ſicque pro ſuo termino habet ipſum totum. Sic etism Deus neque prohibet ſolùm materiale furti aut blaſphemiæ, neque ſolum formale, ſed totum concretum. Pari modo Eccleſia neque præcipit ſolum actum externum, neque ſolum actum internum, ſed concretum ex utrisque, licet ejus actio legislativa directe ſolum terminetur ad actum externum ut relativum ad internum, ſicut actio generativa hominis non terminatur ad animam, quæ creatur, ſed tantum ad corpus animatum anima rationali.

Quæritur 7. An, & in quo ſenſu, Eccleſia habeat poteſtatem præcipiendi indirecte actus internos?

Respondeo. Indirecte præcipi actum internum nil aliud eſt, quam præcipi actum externum, cui vel *ex natura actus*, vel *ex contractu* eſt annexus actus internus. Senſus patet partim ex hucusque dictis, partim ab exemplo. Sic qui emit vel vendit equum pro centum florenis, non ſolum obligat *directe* ſuum venditorem ad tradendum equum, ſed eum *indirecte* obligat etiam ad ponendum conſenſum internum reciprocum, quia *natura actus* jure naturali exigit conſenſum reciprocum. Sic etiam, qui conſtituit paſtorem pecorum, dum eum *directe* obligst ad externsm cuſtodiam pecorum, eum *indirecte* obligat ad fidelitatem internam, quæ officio paſtoris ac cuſtodiæ ex contractu annexa eſt. Pari ergo rstione Eccleſia præcipiendo varios actus externos indirecte præcipit eos actus internos, quos lex naturalis, aut divina, aut voluntas contrahentium humana actui externo annecti voluit.

§. V.

De Subjecto Legum.

Quæritur 1. An Legislator humanus teneatur ſuis legibus?

Respondeo. Diſtinquendum eſſe inter leges triplicis generis. Aliquæ enim ſunt tantum explicatoriæ legis nsturalis, quæ, ut D. Thomas ſupra §. 2 qq. 12. 13. 14. relatus loquitur, ſe habent *per modum concluſionis* neceſſaria conſequentia deductæ ex primis principiis legis naturalis. Cum autem ejusmodi leges poſitivæ ſimpliciter pertineant ad legem naturalem, (§. 2. qq. 11.) haud dubie etism legislator iisdem tenebitur. Aliæ leges ſunt determinativæ legis naturalis, quæ, ut D. Thomas l. c. loquitur, ſe habent ad legem naturalem per modum *determinationis* ſeu *ſpecificationis*. Cum ergo Legislator humanus quoad determinationem legum naturalium agat tanquam vicarius Dei, non poterit tanquam perſona privata pro ſuo libitu

bitu ejusmodi determinationes jure ſtabili privato immutare. Sic Papa non poſſet pro ſuo libitu privatim Diem Dominicæ celebrare feria ſecunda vel tertia. Tertii generis leges ſunt *adiaphoræ*, ſeu *indifferentes*, quæ tantum ſerviunt ad majorem uniformitatem actionum in ſubditis. De his Ariſtoteles dicit 5. Eth. *Juſtum legale eſt, quod principio nihil differt, utrum ſic vel aliter fiat.* Sic per ſe nihil ad ſalutem animarum vel ad bonum commune refert, ſive quis in Miſſa utatur veſte alba, vel nigra. Circa hujusmodi leges *adiaphoras*, circa quas ad diſpenſandam facilis ratio ſufficit etiam in ſubditis, legislator non tenetur ſuis legibus; quia non eſt præſumendus, circa talia objecta dependentia à liberrimo arbitrio ſuo voluiſſe ligare ſe ipſum, aut ſuos ſucceſſores.

Quæritur 2. An Epiſcopus teneatur ſtare legibus Synodalibus, à ſuo Anteceſſore in Synodo editis?

Respondeo. Negative. Ita reſpondet SS. D. N. Benedictus XIV. *De Synodo* l. 8. C. 5. n. 2. his verbis: Quod diximus, Synodales Conſtitutiones eſſe perpetuas, non eſt ita accipiendum, quaſi nequeant ab eodem Epiſcopo, ejusve ſucceſſore revocari. *Etenim perpetuæ dicuntur hoc tantum nomine, quod ſcilicet ſint regulæ ſtabiles propoſitæ communitati, quæ moraliter eadem perſeverat; atque inſuper, quia ſpectata earundem natura durant poſt mortem legislatoris, niſi ab ipſomet, aut à ſucceſſore abrogentur. Nequaquam vero perpetuæ dicuntur, quaſi ſint immutabiles; cum interdum novæ emergentes rerum circumſtantiæ illas delendas, atque abrogandas ſuadeant, uti bene ratiocinatur Suarez.*

Quæritur 3. An peccet Legislator non obſervando ſuas leges?

Respondeo. Circa leges primi & ſecundi generis, ſi eas transgrediatur, & materia ſit gravis, peccat graviter. Ratio eſt, quia leges primi generis *ſimpliciter* ſunt juris naturalis vel divini, ex quo connexione neceſſaria per modum concluſionis deducuntur. Leges autem ſecundi generis ſunt *quoad ſubſtantiam* juris naturalis vel divini, (§. 2. qq. 12. 13. 14.) Si autem leges ſint tertii generis, ſolum peccabit, ſi ex ejus transgreſſione oriri facile poſſit ſcandalum. Si oriri poſſit ſcandalum grave, & nulla transgredientem excuſet neceſſitas, peccabit graviter; ſi autem ſcandalum fuerit leve, & transgredientem nulla ſufficiens cauſa excuſet, peccatum ejus erit veniale. In praxi tamen Superior transgrediendo ſuas leges raro excuſabitur à transgreſſione ſuæ legis, niſi concurrat cauſa diſpenſationis ſufficiens etiam pro privato. Raro enim concurrent circumſtantiæ, in quibus tollatur omnis deordinatio rationis referibilis in hoc, quod ſit res pravi exempli, in obſervatione legum, præſertim ſi ſint oneroſæ, non præire exemplo. Convenientia enim naturalis omnibus inſcripſit illam legem, quæ refertur *C. cum omnes*, de Conſtitut. *Patere legem, quam ipſe tuleris. Nam jus, quod quisque in alterum ſtatuit, ipſe eodem uti debet.*

Quæritur 4. An Infideles obligentur legibus Eccleſiæ?

Respondeo. Diſtinquendum eſſe inter infideles laborantes ignorantia *vincibili* & *invincibili* myſteriorum & jurisdictionis noſtræ Eccleſiæ. Infideles laborantes ignorantia invincibili non obligantur legibus Eccleſiæ neque in foro poli, ſeu interno, neque in foro fori, ſeu externo Eccleſiæ. Sed qui laborant ignorantia vincibili, obligantur in foro interno omnibus legibus Eccleſiæ *explicativis* aut *ſpecificativis* juris naturalis vel divini, quamvis iis non adſtringantur in foro externo. Legibus autem Eccleſiæ *adiaphoris*, quæ dependent à liberrimo Eccleſiæ arbitrio, aut quæ ſunt tantum neceſſariæ ad melius eſſe Eccleſiæ, neque obligantur in foro interno, neque externo. Ratio prioris eſt, quia omnis ille, qui obligatur lege naturali aut divina indefinita, tenetur illa juxta explicationem aut determinationem illius, quem ſcit, vel ſcire tenetur & poteſt, habere poteſtatem explicandi aut determinandi legem, cui ſubjicitur. Ergo Gentilis vel Judæus laborans ignorantia vincibili noſtræ Eccleſiæ ſaltem in foro interno obligatur ad omnes leges Eccleſiæ *explicativas* vel *ſpecificativas* juris naturalis aut divini. Ratio posterioris eſt, quia licet infidelis laborans ignorantia vincibili noſtræ religionis, in foro interno teneretur ſe ſubmittere legibus veræ Eccleſiæ, ſi quas ad eos dirigeret; quia tamen Eccleſia de facto ſuas leges adiaphoras non vult dirigere ad infideles ſine ullo diſcrimine, aut exceptione laborantium ignorantia vincibili, iisdem non ligantur: Hæc reſponſio eſt conformis doctrinæ Innocentii III. in C. gaudemus, *de divortiis.* ubi ſic ſcribit: *Utrum pagani uxores accipientes in ſecundo vel tertio gradu ſibi conjunctas, ſic conjuncti poſt converſionem debeant ſeparari, edoceri poſtulaſti. Super quo taliter reſpondemus; quod cum Sacramentum conjugii apud fideles & infideles exiſtat, & in præmiſſis gradibus à paganis quoad eos licite ſit contractum, qui conſtitutionibus Canonicis non arctantur; quid enim ad nos ſecundùm Apoſtolum de his, qui foris ſunt judicare? fideles hujusmodi poſſunt licite remanere conjunctim.* Ita Pontifex circa leges dependentes à ſolo arbitrio Eccleſiæ. Verum circa leges explicativas aut ſpecificativas legis naturalis, qualis eſt lex Chriſti ſublativa *libelli repudii*, & lex Eccleſiæ explicativa verborum Chriſti, in quantum ille libellus nequidem cauſa fornicationis permittitur, SS. D. N. Benedictus XIV. in Bulla: *Apoſtolici miniſterii*, edita 1747 ſic ſcribit: *Ex verbis Chriſti per legitimam conſequentiam inferunt Theologi, in præſentiarum non amplius licere Hebræis proprias uxores repudiare: neque per libellum repudii matrimonii vinculum amplius diſſolvi. Quamobrem decernimus, ut Hebræus ad fidem converſus, ſi uxorem Hebræam habet, eam more ſolito interpellet, an etiam ipſa converti & cohabitare velit ſine contumelia creatoris. &c.*

Quæritur 5. An ebrii teneantur legibus Eccleſiæ, Dei, vel naturæ?

Respondeo Ebriis omnes transgreſſiones legum, ſive ſint naturales, ſive ſint divinæ, ſive Eccleſiaſticæ, imputantur ad novum peccatum formale, ſi ejusmodi transgreſſiones fuerunt ipſis liberæ in cauſa, nondum efficaciter retractata. Cenſentur autem eſſe liberæ in cauſa,

Digitized by Google

ſa, quando potuerat & debuerat prævideri talium committendorum periculum. Ratio eſt, quia omnes actus de ſe materialiter peccaminoſi, ſi ſint liberi in ſua cauſa necdum retractata, imputantur à Deo ad novum formale peccatum, in quantum affectus ejusmodi peccaminoſi denominantur à libertate antecedente, tanquam à forma denominante extrinſeca, ſicque conſtituunt unum concretum morale novum, quod eſt objectum indignationis divinæ, prout in Tract. *de peccatis* Diſp. 1. oſtenſum eſt

Dixi, *novum*, quia concreta tam phyſica quam moralia multiplicantur juxta multiplicationem materiæ, licet maneat eadem forma denominans, prout l. c. oſtenſum eſt

Confirmatur ex D. Thoma, qui 2. 2. q. 79. a. 3. ad 3. ſic ſcribit: Si aliquis de ſero ſe inebriaverit, & non poteſt ſurgere ad Matutinas, ut debet, dicunt quidam, quod tunc incipit peccatum omiſſionis; quando aliquis ſe applicat ad actum illicitum & inconpoſſibilem cum illo actu, ad quem tenetur. Sed hoc non videtur verum; quia dato, quod excitaretur per violentiam, & iret ad Matutinas, non omitteret. Unde poteſt dici, quod præcedens inebriatio non fuit omiſſio, ſed omiſſionis cauſa. Unde dicendum eſt, quod omiſſio incipit ei imputari ad culpam, quando fuit tempus operandi, tamen propter cauſam præcedentem, ex qua omiſſio ſequens redditur voluntaria. Ita Angelicus. Ex hoc autem ſequitur, gravis peccati reos eſſe; qui ejusmodi ebriis præbent occaſionem augendi ſua peccata. v. g. per blaſphemias, luxurias, luſus probibitos, prava colloquia, lites, rixas, &c. aut qui in caupona apponendo ebriis novum potum inebriativum augent ebrietatem. Væ ejusmodi Cauponibus in judicio Dei! Quæ enim illis erit excuſatio! Norunt fallere ſobrios, iniquis fraudibus, & neſciant pio dolo fallere ebrios!

Quæritur 6. An legibus Eccleſiæ obligentur amentes.

Respondeo. Si amentia ſit tantum *reſpectiva* ad determinatum genus objectorum & actionum, ita ut relinquat adhuc uſum rationis moralem circa ea, quæ ſunt ad Deum; eo ipſo hujus generis amentes obligantur legibus Eccleſiæ, Dei, & naturæ. Si vero amentia ſit *univerſalis*, ita ut nec remaneat uſus rationis circa res divinas, ſtante tali amentia non ligantur quidem in *actu ſecundo* ullis legibus, neque tranſgreſſiones legum ipſis imputantur, niſi ipſimet ejusmodi amentiæ ſuis peccatis cauſa fuerint. Hinc in praxi tria advertenda ſunt. 1. Etiam amentes adſtringendus eſſe ad obſervationem legum naturalium, divinarum, atque Eccleſiaſticarum; cum homo ſcire nequeat, utrum non in hunc amentiæ ſtatum ſe amens culpabiliter conjecerit, vel utrum non habeat tenuem uſum rationis moralem, ita ut ſit adhuc capax peccati mortalis. 2. Graviſſime peccare eos, qui ejusmodi amentes incitant ad actus luxurioſos, blaſphemos, vel alias peccaminoſos, tum quia ſic amentes contrahunt pravos habitus, quos difficulter exuerent, ſi quando redirent ad mentem; tum quia ſollicitans hoc modo oſtendit, ſe habere complacentiam circa actus legi contrarios, quod non licet. Si enim Deus habuit complacentiam in jejunio brutorum & infantium, tanquam ſigno proteſtativo animi dolentis in Ninivitis, quanto magis habebit ex oppoſito diſplicentiam in actibus legi naturali vel divinæ contrariis ab amente perpetratis incitante vel connivente homine rationis compote, ac eoipſo proteſtativis complacentiæ, quam incitantes vel conniventes demonſtrant circa ejusmodi actus? 3. Etiam amentes ejusmodi adſtringendos eſſe ad actus externos religionis; quia neſcitur, an non ex uſu externo actuum religionis aliquando facilius veniant in notitiam Dei, ac rerum divinarum mediante quodam tenui lumine rationis.

Quæritur 7. An & qualiter infantes obligentur legibus?

Respondeo. De infantibus ante uſum moralem rationis eodem modo diſcurrendum eſt, ac de amentibus, quod nempe *in actu ſecundo* non obligentur legibus. Obſervandum tamen in praxi eſt iterum 1. quod graviſſime peccent, qui eos incitant ad actus laſcivos, blaſphemos, &c. tum quia neſcitur, an non circa ejuſmodi actus jam in infantibus prævertat aliquod modicum lumen rationis moralis; tum quia ſic natura jam per ſe depravata magis inclinatur in malos, contrahendo pravos habitus, difficulter mobiles, quando ad uſum rationis plenum pervenerint. Sic vir quidam nobilis faſſus eſt pravos ſuos & ſcandaloſos habitus provenire magna parte ex eo, quod adhuc infans in Gynæceo educatus ab altero ſexu ad laſcivos actus incitatus ſit. 2. Quod ſic incitantes vel conniventes etiam ea de cauſa graviſſime peccent, quia promovendo tranſgreſſiones materiales legum inclinant ſuum animum ad conformandum ſuum affectum objectis prohibitis; imo circa talia objecta actu demonſtrant ſuam complacentiam. Quod ſi jejunium infantium Ninivitarum, demonſtrativum diſplicentiæ de peccatis in præcipientibus fuit objectum complacentiæ & commiſerationis divinæ, prout in Jona propheta habetur, è contrario ſequitur, ejusmodi tranſgreſſiones materiales legum cauſatas in infantibus eſſe objectum diſplicentiæ & indignationis divinæ relate ad incitantes vel conniventes. 3. Etiam peccare eos, qui ſive cauſa rationabili, v. g. ad abſumendas reſiduas carnes, vel ob paupertatem, quam approbat uſus Eccleſiæ, infantibus apponunt carnes in diebus abſtinentiæ. Deus juſto ſuo judicio dæmoni tribuit majorem.

Quæritur 8. Quibus legibus Eccleſiæ teneantur impuberes?

Respondeo 1. Impuberes obligantur lege Confeſſionis & communionis annuæ, quam primum naturam Sacramenti pœnitentiæ, & Euchariſtiæ intelligunt.

Probatur ex C. *utriuſque Sexus*, edito in Concilio Generali Lateranenſi ſub Innocentio III. ubi ſine ullo diſcrimine ætatum dicitur: *Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur proprio ſacerdoti ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ Sacramentum,*

niſi forte de proprii ſacerdotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab hujusmodi perceptione duxerit abſtinendum. Cæterum, quandonam in dubio circa Sacramentum Euchariſtiæ ſufficiens diſcretio præſumi poſſit, diſſerui in Tract. *de Euchariſtia.*

Réspondeo 2. In dubio, an pueri vel puellæ habeant ſufficientem diſcretionem de Sacramento pœnitentiæ & Euchariſtiæ, Sacramentum utrumque illis recte confertur. Ratio eſt, quia Sacramentum pœnitentiæ eſt Sacramentum lapſis ad ſalutem neceſſarium ſaltem in voto. Dein cum pueri facile poſſint incurrere peccatum mortale, difficulter autem juſtificari per ſolam contritionem perfectam, videtur intentioni Chriſti conformius, ſi ob ſalutem animarum plus attendatur ad ſecuritatem ſalutis, quam ad aliquale periculum irreverentiæ irrogandæ ſacramento, ſi forte ob indiſpoſitionem pœnitentis redderetur nullum; præſertim cum periculum hujus irreverentiæ præcaveri poſſit per abſolutionem conditionatam. Quoad Sacramentum autem Euchariſtiæ etiam probabilius eſt, quod non ponentibus obicem *per accidens* conferat primam gratiam, & quod conferat ſpecialem protectionem adverſus inſidias dæmonum. Verum de hac re uberius ſcripſi in Tractatu de Eucbariſtia.

Respondeo 3. Pneri & puellæ etiam ante annos pubertatis tenentur ſtatim poſt adeptum uſum rationis ad abſtinentiam à carnibus, & auditionem Miſſæ in diebus feſtis. Ratio eſt, quia in re dependente à ſola voluntate ac intentione Eccleſiæ ſtandum eſt ſenſui communi Doctorum & praxi ſeu conſuetudini fidelium, qui fere omnes hanc obligationem vel ſupponunt, vel recognoſcunt.

Respondeo 4. Pueri & puellæ ante annos pubertatis non adſtringuntur Cenſuris Eccleſiaſticis latis ad homine. Ita colligitur generaliter ex C. *pueris*, l. 5. de delictis puerorum. Ubi Gregorius IX. ſic ſcribit: „ Pueris grandiusculis peccatum nolunt attribuere quidam, niſi ab annis quatuordecim, cum pubeſcere cœperint; quod merito crederemus, ſi nulla eſſent peccata, niſi quæ membris genitalibus admittuntur. Quis vero audeat affirmare, ſurta, mendacia, & perjuria non eſſe peccata? At his plena eſt puerilis ætas. Quamvis in eis non ita ut in majoribus punienda videantur. Et ibidem C. *referente* Alexander III. Referente nobis H intelleximus, quod cum filius ejus decennis cum aliis pueris ſagittaret, quidam nepos ejusdem H ſagitta percuſſus interiit, quod idem filius ejus, cum inter alios luderet, fortnito caſu dicitur percgiſſe; propter quod Abbas S. Remigii à præfato H ſecundum conſuetudinem illius terræ centum ſolidos inſtantius requirebat. Unde quoniam in pneris relinqui ſolet inultum, quod in aliis profectioris ætatis humanæ leges dicunt ſeverius corrigendum, mandamus, quatenus ſi conſtiterit, filium prædicti H infra decimum quartum ætatis ſuæ annum eundem exceſſum commiſiſſe, memoratum Abbatem compellas, ut ab eodem H prædictos centum ſolidos propter illam conſuetudinem non exigat, nec ab ipſo pro temporali pœna requirat. Cum ergo Pontifex in tali homicidio nullam agnoſcat cauſam cenſuræ irregularitatis vel excommunicationis, & cenſuræ ſint pœnæ omnium graviſſimæ, Doctores merito ejusmodi ætatem à cenſuris *latis ab homine* eximunt.

Respondeo 5. Pueri tamen doli capaces incurrunt cenſuras *à jure latas*. Ita Suarez & communior.

Probatur ex C. *ſuper eo*. Et C. *pueris*. Et C. *quamvis*. De Sent. Excommun. ubi non per modum exceptionis à regula generali, ſed per modum legitimæ illationis ſeu conſequentiæ ex regula generali dicitur: „ Si Clerici infra pubertatis annos ſe ad invicem, aut unus alterum percuſſerit, non ſunt ad Apoſtolicam Sedem mittendi, quia eos ætas excuſat ubi ſupponitur incurſa excommunicatio. Et Can. 60. Pueris, qui in Canonem inciderunt ſententiæ promulgatæ, ſive ante ſive poſt pubertatem poſtulent ſe abſolvi, poteſt Diœceſanus Epiſcopus abſolutionis beneficium impertiri. Cum propter defectum ætatis, in qua fuit commiſſus exceſſus, rigor ſit manſuetudine temperandus. Ita Gregorius IX. Et Can. 58. Incidens in Canonem latæ ſententiæ propter violentam manuum injectionem, non aliter quam per Sedem Apoſtolicam abſolutionis poteſt beneficium obtinere, niſi puerili vel ſenili ætate, fragilitate ſexus, ſeu alia corporis impotentia, ſive quolibet impedimento Canonico retrahatur. Cæterum quibusdam prædictorum, videlicet qui temporali impedimento laborant, exceptis pueris, ſub debito juramenti conſuevit injungi, ut impedimento ceſſante ad Apoſtolicam Sedem accedant. „ In bis textibus, licet pueri ſpecialiter excipiantur ab incurrenda reſervatione, non tamen uſpiam apparet indicium, quod excipiantur ab incurrendis aliis excommunicationibus generaliter latis, aut quod ab eorum generali immunitate excommunicationum excipiatur ſola percuſſio Clerici. In praxi tamen pueri ante annos pubertatis ab incurrendis aliis excommunicationibus plerumque excuſari poſſunt ob ignorantiam invincibilem; quia cenſuræ non incurruntur à vincibiliter ignorantibus. Pueri autem vix ullam excommunicationum habent notitiam, niſi quæ incurritur ob percuſſionem Clerici.

Quæritur 9. An viatores teneantur particularibus legibus locorum, in quibus tranſeunt?

Respondeo. Viatores non tenentur *per ſe* legibus *directivis* locorum particularium in quibus tranſeunt: tenentur tamen legibus illorum locorum *pœnalibus*, quæ indefinite pro omnibus, etiam viatoribus, ex mente legiſlatoris ſcriptæ ſunt.

Dixi 1. *Per ſe*, hoc eſt, niſi ex tali transgreſſione apud loci incolas oriretur ſcandalum.

Dixi 2. Legibus *directivis*, quæ nullam habent adjectam pœnam, quales leges ſunt de obſervatione feſti particularis v. g. dedicationis Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiæ, vel Patroni localis; vel de inſtituenda ſolenni comprecatione. &c.

DIXI 3. *Legibus pœnalibus indefinite latis.* Utrum enim Legislator loci particularis voluerit ſua lege pœnali comprehendere etiam extraneos, præſertim viatores, ex uſu, aut ex natura ſubjectæ materiæ, ant ex aliis circumſtantiis, ac præſertim ex fine legia ad bonum commune neceſſario, nec aliter ſacile obtinibiii, niſi comprehendantur etiam viatores, deſumi debet.

DIXI 4 *Viatores.* Viatores autem recte dicuntur, qui *eo animo locum ingrediuntur, ut intra paucos dies prima opportunitate iter ſuum ad deſtinatum terminum proſequantur.* Reſponſio ſic explicata

PROBATUR 1. Legisiatores locorum particularium non intendunt ſuis legibus ligare viatores tranſeuntes, niſi ubi neceſſitas boni publici poſtulat, metu legum pœnalium coercere etiam viatores tranſeuntes. Ergo per ſe non obligantur in conſcientia legibus directivis locorum particularium. *ant. prob.* Illud Legislatores locorum particuiarium in re præciſe dependente à ſuo arbitrio non intendunt, quod eos non Intendere cenſent authores plerique, numero & authoritate potiores. Sed id fit in præſenti. Ergo min. prob. Ita teſte Layman. cenſent 1. GLOSSA in c. illa diſt 12. v. *veneris*, ubi concordatura teatus in hac re diſcordantes ait: *Refert, an viatores ſint moraturi, vel cito receſſuri.* 2. PALUDANUS. 3. S. ANTONINUS. 4. SYLVESTER. 5. *Roſella.* 6. *Bartolus.* 7. *Medina.* 8. *Angles.* 9. *Azor.* 10. *Sanchez* uterque 11. *Conink.* 12. *Sayrus.* 13. *Avila.* 14. TESTE PALAO hic §. 3. n. 12. *Emanuel Sa, Leſſius, Navarrus, Lopez.* His accedunt *Salmanticenſes* in Theol. Mor. à quibus pro hac ſententia etiam adducuntur *Toletus, Bonacina, Granadus, Vega.* Addi poſſunt *Viva* & plures aiii.

PROBATUR 2. Si viatores ligarentur legibus locorum particuiarium, etiam ſortirentur forum In omnibus locis, in quibus tranſeunt, ita ut ubique poſſent judicari. Sed hoc eſt abſurdum. Ergo min. prob. ex ſenſu etiam gentilium, qui judicarunt, hoc eſſe abſurdum. Nam l. 19. *hæres abſens.* ff. l. 5. tit. 2. dicitur. *Eum, qui à mercatore quid comparavit advena, vel ei vendidit, quem ſcit, confeſtim inde profecturum, oportet domicilium ſequi ejus* (ſi velit eum ſuper contractu celebrato convenire.) *Nam ubi ſic venit, ut confeſtim diſcedat, quaſi à viatore emptis, vel ab eo, qui prætervehebatur, emit, duriſſimum eſt, quotquot locis quis navigans, vel iter faciens delatus eſt, tot locis ſe defendi. At ſi quo loco conſtitit, tabernulam, pergulam, borreum, armarium, officinam conduxit, ibique diſtraxit,* egit, *defendere ſe eo loci debebit.* Ex hoc textu patet, quod etiam gentiles judicaverint eſſe inconveniens, vlatorem ad tot tribunalia trahl poſſe.

PROBATUR 3. Sacri Canones prohibent, ab Epiſcopo excommunicari alterius Epiſcopi ſubditum, aut ſuis legibus ſubjlci. Ergo cum viator nec fiat ſnbditns Epiſcopo locali ratione domicilii vel quaſi domlcilii, nec ratione delicti, niſi peccet in leges naturales, divinas, vel communes Eccleſiaſticas, nec ratione contractus, vel rei ſitæ, non poterit ſubjici legibus, niſi pœnalibus circa ea, quæ præjudicant bono communi. Eodem modo diſcurrendum eſt circa Legislatorem locorum particularium civiiem. *ant. prob.* ex c. *à nobis* 21. De Sent. Excommun. ubi Clemens III. ſic ſcribit: *A nobis fuit ex parte tua quæſitum, utrum ſi quis ita pronuntiaverit, quisquis furtum fecerit, excommunicatus ſit, hæc generalis clauſula ad ipſius Excommunicatoris ſubditos referatur; an generaliter extendatur ad omnes, qui non ſunt de jurisdictione illius? Ad quod dicimus; quod hac ſententia non niſi ſubditi obligantur, niſi forte plus contulerit major & largior authoritas delegantis.* Hic textus non videtur referri poſſe, niſi ad viatores vel peregrinos. De aliis enim extraneis exiſtentibus extra Diœceſin ne quidem poterat moveri prudens dubium.

QUÆRITUR 10. An ſaltem peregrini teneantur legibus locorum particularium? Et quinam vocentur proprie peregrini?

RESPONDEO 1. Peregrini proprie vocantur iili, qui habent quidem alicubi domicilium vel quaſi domicilium, ad quod redire Intendunt, interea tamen in alio loco notabili tempore morantur negotil cauſa abſque ſubjectione perſonali ad jurisdictionem Præſidentis localis.

DIXI 1. *Habent domicilium vel quaſi domicilium.* Quaſi domicilium communiter dicitur contrahi ab eo, qui habet animum commorandi in loco per majorem anni partem. Verum hæc deſcriptio *quaſi domicilii* non ſufficit. Dantur enim alliqui qui contrahunt quaſi domicilium, etſi non habeant animum commorandi in loco per majorem annl partem. Tales ſunt ancillæ & ſamuli, qui, ut in urbibus fieri ſolet, ſolum conducuntur ad trimeſtre, vel quadrimeſtre, & ſtudioſi Juriſtæ in Univerſitatibus; hi enim eoipſo, quod perſonali ſubjectione ſe ſubjiciant ad jurisdictionem Judicis localis, vel Rectorum Univerſitatis, ſortiuntur quaſi domicilium. Econtra, qul nullam perſonalem ſubjectionem debent Magiſtratui loci, v. g. mercatores hyemantes in locis exteris, peregrinantes juvenes nobiles vel artifices in nationes exteraa ſciendi cauſa, negotiorum geſtores in Curiis, turmæ militares deſtitutæ ſuo Curione miſſæ in ſtationes varias &c. aliquando habent animum manendl & actu manent per majorem anni partem, quin tamen propterea poſſint dici contrabere quaſi domicilium, quamdiu habent animum, finito negotio redeundi ad ſuum domiciiium vel quaſi domlcilium. Neque enim ejusmodi homines recte conjungerentur matrimonio à Parocho loci; neque etiam in pleriſque urbibus à parochis loci adſtringuntur ad communionem Paſchalem ſumendam in Parochia ſua, in qua babent hoſpitium. Hinc *quaſi domicilium* rectius deſcribitur quod ſit *Habitatio in loco per notabilem anni partem cum ſubjectione perſonali ad jurisdictionem Magiſtratus localis.*

RESPONDEO 2. Peregrini *per ſe* non tenentur legibus directivis locorum particularium.

PROBATUR 1. In materia præciſe dependente ab arbitrio legislatoris humani ſtandum eſt ſenſu Doctorum potiorum authoritate & numero. Sed utrumqne concurrit in præſenti. Ergo min. *quoad* 1. *m.* non poteſt eſſe dubium.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Ut enim peregrini tenerentur legibus directivis locorum particularium, neque petit lex naturalis, neque divina, nec bonum Reipublicæ aut Eccleſiæ neceſſarium. Ergo ea obligatio præciſe dependet ab arbitrio legislatoris humani. *Quoad* 2. *m.* probatur partim ex inductione, partim ex teſtimonio Autborum. Nam de antiquis Doctoribus propria confeſſione id teſtatur Suarezius, utut adverſæ ſententiæ addictiſſimus, dum in Tom. 1. de Relig. l. 2. c. 14. n. 2. ſic ſcribit: „ Prima ſententia eſſe poteſt, abſolute negans, advenas obligari legibus loci, in quo „ morantur niſi perpetuo habitaturi illuc accedunt. Ita ſentit *Gloſſa* in c. *quæ contra.* d. 8. „ & in c. *illa.* d. 12. v. *veneris.* Nam licet dicat, referre, an ſint moraturi, vel cito receſſuri, tamen ſe remittit ad dicta in priori „ Gloſſa, & ita in eodem ſenſu videtur intelligere diſtinctionem, ut ſoli illi dicantur moraturi, qui ibi perpetuo manſuri accedant. Et „ ita plane ſentit *Arcbidiaconus* dicto c. *illa*, referens *Hoſtienſem*; *Paludanus* in 4. diſt. 15. *Ledeſma*, *Quarti*, *Sylveſter*, *Roſella*, *Medina*, „ *Turrecremata.* „ Hos Doctores Suarez putat, ad incurrendam obligationem legum particularium locorum requiri habitationem perpetuam. An vere omnes hi Doctores requirant *babitationem perpetuam*; nolim diſcutere, illud tamen ipſa confeſſione Suarezii evincitur, eos ſtare eatenus pro noſtra ſententia, quod peregrini ſolum notabili tempore morantes in loco, quin contrahant quaſi domicilium, non ligentur legibus directivis locorum particularium. Idem communis ſenſus Doctorum veterum probatur teſtimonio eruditi P. Azorii S. J. qui l. 5. Inſtitutionum Moralium c. 11. q. 3. ſic ſcribit: „ Quæritur, an ii, qui non ſunt legislatoris poteſtati ſubjecti, ejus legibus vel ſtatutis teneantur? Quod eſt quærere, an externi, hoc „ eſt, advenæ & peregrini ſtatutis vel legibus „ alligentur, quibus ſtringuntur incolæ & ſubditi cives? Hanc quæſtionem diſputant Civilis „ Juris Interpretes in l. cunctos populos. C. de „ Summa Trinitate, *Cynus*, *Dinus*, & *Bartolus*, „ *Salicetus*, Pontificii juris Doctores in C. à nobis. De Sent. Excom. *Innocentius*, *Hoſtienſis*, „ *Joannes Andreas*, *Ancbaranus*, *Ant. Butrius*, „ *Abbas*, & *Felinus.* Item *Sylveſter* v. Excommun. 2. n 5. 6. 7 8. *Angelus* Excomm. 1. q. „ 10. Communis omnium eſt ſententia, eos legibus vel ſtatutis minime teneri, ea ratione, „ quod Legislator jus & poteſtatem in externos „ non habet.“ Ita Azor. Plures alios Doctores pro hac ſententia, quam & ipſe ſequitur, recenſet P. Layman Theol. Mor. l. 1. Tract. 4. c. 12. n. 4. his verbis. „ Advenæ & peregrini, dum in aliena terra non inhabitandi, ſed „ tantum hoſpitandi cauſa adſunt, non obligantur legibus & conſuetudinibus ejus loci propriis ac ſpecialibus. v. g. Peregrinus veniens „ Auguſtam die S. Udalrici, qui eo loco feſtus „ eſt, non tenetur; per ſe loquendo, & ſcandalo ceſſante, Miſſam audire, & à ſervilibus „ operibus abſtinere, licet totum diem ibi manſurus ſit. Hæc aſſertio eſt ad mentem *Gloſſæ* „ in C. illa d. 12. *Paludani*, *Antonini*, *Sylveſtri*, „ *Roſellæ*, *Bartoli*, *Medinæ*, *Angles*, *Azor*, *Sanchez*, *Conink*, *Sayri*, *Avilæ.*“ Ita Layman. Author Theologiæ Mor. Salmant. Tract. 11. c. 3. punct. 5. §. 1. pro hac ſententia, quam & ipſe ſequitur, pariter recenſet utrumque Sanchez, Dianam, Granadum, Bonacinam, Vegam, Toletum. Hos inter authores ſpecifice adduci merentur textus Paludani, S. Antonini, & Toleti. Paludanus in 4. diſt. 15. q. 4. art. 3. ſic ſcribit: *Si conſuetum eſt in aliqua diœceſi, quod jejunetur certo die; illi de Diœceſi tenentur jejunare; ſicut & tenerentur, ſi Epiſcopus indiceret. Alienigenæ vero, ſi veniunt animo babitandi, ex tunc obligantur jejunio conſuetudinario, ſicut & ſcripto. Si autem tranſeunt ſolum per terram; non ligantur conſuetudinibus nec ſtatutis. Tamen tenentur non ſcandalizare. Unde occulte comedere poſſunt ſecundum morem terræ ſuæ; ſed non publice. Excuſantur etiam à jejunio indigenæ provinciæ vel Diœceſis, ubi non jejunatur etiam à viris morigeratis in vigiliis Jacobi, Bartbolomæi, &c. Item excuſantur alienigenæ, quamvis in terra eorum jejunetur, ex quo venerunt animo remanendi. Qui autem tranſitum facit per terram, ſicut non obligatur ad jejunia illius terræ; ſic non liberatur à jejuniis terræ ſuæ.* Hæc omnia de verbo ad verbum ſua facit S. Antoninus part. 2. Tit. 6. l. 2. §. 2.; ubi notandum eſt; quod Paludanus & S. Antoninus hos duos terminos: *animo babitandi*, & *animo remanendi*, ſumant pro Synonimis, eosque ambos æqualiter opponant ad celerem tranſitum; ex quo ſequitur, quod bi duo eximii authores ſolos eos adſtringant ad leges locorum particularium, qui habent *animum remonendi* in tali loco. Toletus l. 6. c. 5. in fine. *Dubium occurrit, an quando aliquis pervenit ad locum, in quo jejunant tali die, in quo non jejunatur in loco, à quo profectus eſt, an teneatur jejunare & abſtinere à cibis probibitis. Reſpondet Sylveſter V. Jejun cum diſtinctione. Cum enim illuc pervenit commorandi cauſa, tenetur obſervare tale præceptum. Cum vero non* (cauſa commorandi) *ſed animo remeandi, vel ulterius tranſeundi, non tenetur, ſi citra ſcandalum id poteſt facere.* Ita Toletus explicans mentem Sylveſtri.

Probatur 2. Illa obligatio non eſt aſſerenda, quam nec ipſi SS. Patres auſi ſunt aſſerere. Sed hanc obligationem, de qua agitur, nec ipſi SS. Patres auſi ſunt aſſerere. Ergo min. prob. SS. Patres, quando agebatur de obligatione peregrinorum, nullam aliam agnoverunt obligationem, niſi prudentiæ, ne proximo præbeatur anſa querelarum vel ſcandali; neque prætenderunt legem, obligantem per ſe, ſed monſtrarunt exemplum virorum probatiſſimorum, quod pertinet ad Conſilium. Ergo *ant. prob.* ab inſigni teſtimonio S. Auguſtini, qui in Epiſt. 118. ad Januar. ſic ſcribit: „ Primo tenere te volo, „ Chriſtum leni jugo ſuo nos ſubdidiſſe & ſarcinæ levi. Unde Sacramentis numero pauciſſimis, obſervatione facillimis, ſocietatem novi populi colligavit. Illa, quæ non ſcripta, „ ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſervantur, dantur intelligi vel „ ab ipſis Apoſtolis vel plenariis Conciliis, commendata atque ſtatuta retineri. Aliæ vero, „ quæ per loca terrarum regioneſque variantur, „ ſicuti

Google

„ ſicuti eſt, quod alii jejunant Sabbato, alii
„ non; totum hoc genus rerum liberas habet
„ obſervationes, nec diſciplina ulla eſt in his
„ melior gravi prudentique Chriſtiano, quam
„ ut eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam,
„ ad quamcunque forte devenerit. Quod enim
„ neque contra fidem, neque contra bonos mo-
„ res injungitur, indifferenter eſt habendum,
„ & pro eorum, inter quos vivitur, ſocietate
„ ſervandum eſt. Credo, te ex me aliquando
„ audiſſe, ſed etiam nunc commemoro. Ma-
„ ter mea Mediolanum me conſecuta invenit
„ Eccleſiam Sabbato non jejunantem. Cœpe-
„ rat perturbari & fluctuare, quid ageret. Cum
„ ego talia non curabam; ſed propter ipſam
„ conſului de hac re Beatiſſimæ memoriæ virum
„ Ambroſium. Reſpondit; ſe nihil docere me
„ poſſe, niſi quod ipſe faceret; quia ſi melius
„ noſſet, id potius obſervaret. Cumque ego
„ putaſſem, nulla reddita ratione authoritate
„ ſola ſua nos voluiſſe admonere, ne Sabbato
„ jejunaremus; ſubſecutus eſt, & ait mihi: Cum
„ Romam venio, jejuno Sabbato; cum hic ſum,
„ non jejuno. Sic etiam tu, ad quam forte Ec-
„ cleſiam veneris, ejus morem ſerva, ſi cui-
„ quam non vis eſſe ſcandalo, nec quemquam
„ tibi. Hoc cum matri renuntiaſſem, libenter
„ amplexa eſt. Ego vero de hac ſententia etiam
„ atque etiam cogitans ita ſemper habui, tan-
„ quam eam cœleſti oraculo ſuſceperim. Senſi
„ enim ſæpe dolens & gemens, multas infirmo-
„ rum perturbationes fieri per quorundam fra-
„ trum contentioſam obſtinationem, vel ſuper-
„ ſtitioſam timiditatem, qui in rebus hujusmo-
„ di, quæ neque Scripturæ ſanctæ authoritate,
„ neque univerſalis Eccleſiæ traditione, neque
„ vitæ corrigendæ utilitate ad certum poſſunt
„ terminum pervenire; tantum quia ſubeſt qua-
„ liscunque ratiocinatio cogitantis, aut quia in
„ ſua patria ſic ipſe conſuevit, aut quia ibi vi-
„ dit, ubi peregrinationem ſuam quo remotio-
„ rem à ſuis, eo doctiorem factam putat, tam
„ litigioſas excitant quæſtiones, ut niſi quod ip-
„ ſi faciunt, nihil rectum exiſtiment. Sit ali-
„ quis peregrinus in eo forte loco, ubi perſe-
„ verantes in obſervatione quadrageſimæ nec
„ quinta Sabbati (hoc eſt, nec die Jovis) le-
„ vant, relaxantque jejunium. Non, inquit,
„ jejunabo. Quæritur cauſa. Quia non fit,
„ inquit, in patria mea. Quid aliud ille, niſi
„ conſuetudinem ſuam conſuetudini alterius
„ præponere conatur? Non enim de Libro Dei
„ hæc recitaturus eſt, aut univerſæ, quacun-
„ que dilatatur, Eccleſiæ plena voce certabit;
„ aut oſtendet, iſtum contra fidem facere; ſe
„ autem ſecundum fidem, moresque hinc opti-
„ mos aut illum violare, aut ſe cuſtodire con-
„ vincet. Violat ſane quietem & pacem ſuam
„ de ſuperflua quæſtione rixando. Mallem ta-
„ men in rebus hujusmodi, ut & ille in hujus,
„ & hic in illius patria ab eo, quod cæteri fa-
„ ciunt, non abhorreret. Faciat ergo quisque,
„ quod in ea Eccleſia, in quam venit, invenerit."

Hæc omnia oſtendunt, non dari legem, obligantem *per ſe*; ſed tantum *per accidens*, ſe conformandi legibus locorum particularium. Si enim daretur obligatio *per ſe*, cur S. Ambroſius reſponderet; *ſe nihil docere poſſe*? cur ſolum remitteret interrogantem ad ſuam obſervantiam? cur ſuæ obſervantiæ nullum aliud afferret motivum, niſi periculum ſcandali? cur S. Auguſtinus hoc ſcandali periculum explicaturus & probaturus rationem ſcandali non ponit generalem, quod oriretur in populo ex transgreſſione legis ſcriptæ etiam pro peregrinis, ſed tantum periculum contentionum? cur non dicit; quod peregrinus teneatur ſe conformare jejunantibus quinta feria in quadrageſima? cur culpat ſolam contentionem? cur ſolum dicit; *ſe malle* eam conformationem? ubi enim de obſervatione & tranſgreſſione alicujus legis agitur, D. Auguſtinus non utitur hoc termino, *mallem*, ſed terminis urgentiſſimis. Sic in eadem Epiſtola, ubi de Statutis vel conſuetudine univerſalis Eccleſiæ agitur, c. 5. ait. *Si quid tota per orbem frequentat Eccleſia, quin ita faciendum ſit, diſputare, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt.*

DICES. S. Auguſtinus in præfato textu expreſſe docet, *gravis prudentisque Chriſtiani eſſe* ſe conformare moribus ac legibus locorum particularium. Ergo oppoſitum non licet, quia nunquam licet agere contra gravitatem & prudentiam Chriſtianam. 2. Datur periculum generale ſcandalizandi indigenas loci, ſi peregrinus longo tempore in urbe cauſa negotiorum commorans non audiat Sacrum, nec jejunet, nec abſtineat à labore ſervili in diebus ibi præceptis. 3. Juxta S. AUGUSTINUM & juxta ſuperius in §. 2. & §. 3. dicta, ubicunque datur evidenter ratio melioris, datur lex æterna, imo lex poſitiva generalis, atqui in præſenti quæſtione datur evidenter ratio melioris pro conformitate ad leges indigenarum. Ergo maj. prob. ex Regula, quam S. Auguſtinus in Epiſt. 119. c. 18. tradit Januario his verbis: *Miror, quid ita volueris, ut de iis, quæ varie per diverſa loca obſervantur, tibi aliqua conſcriberem, cum & non ſit neceſſarium, & una in his ſaluberrima regula retinenda ſit, ut quæ non ſunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, ubicunque inſtitui videmus, vel inſtituta cognoſcimus, non ſolum non improbemus, ſed etiam laudando & imitando ſectemur, ſi aliquorum infirmitas non ita impedit, ut amplius detrimentum ſit. Si enim eo modo impediat, ut majora ſtudiorum lucra ſperanda ſint, quam calumniatorum detrimenta metuenda, ſine dubitatione faciendum eſt.* 4. Eſt proverbium, quod Gloſſa in c. illa. diſt. 12. adducit: Si fueris Romæ, Romano vivito more. Si fueris alibi; vivito ſicut ibi. 5. Jure gentium, & uſu Eccleſiæ introductum eſt, ut pro bono communi vel Reipublicæ, vel Epiſcopatuum conſervando etiam peregrini legibus conſtringi, & transgreſſores puniri poſſint. 6 Eſt de natura legum localium, ut omnes exiſtentes in loco afficiant. Ergo etiam afficiunt peregrinos. 7. Æquitas poſcit, ut peregrini, dum eximuntur legibus localibus ſui territorii, & gaudent privilegiis localibus territorii, in quo exiſtunt, hujus viciſſim ſubeant leges & onera; juxta Reg. 55. in 6. *Qui ſentit commodum, ſentire debet & onus.* 8. Certum eſt, peregrinos ſubjici variis legibus locorum particularium, in quibus

bus morantur. Ergo cum ſit eadem ratio allarum legum, ſubjiciuntur etiam religionis legibus. *ant. prob.* Sic enim peregrinus ſervare ſequentes leges tenetur: Ne quis noctu arma ferat, ne triticum evehat, ut in contractibus præſcriptas conſuetudines & formam ſervet. 9. Si peregrinus transgrediatur leges naturales aut divinas, puniri poteſt à Domino vel Epiſcopo loci. Ergo etiam puniri poteſt, ſi transgrediatur leges territorii. 10. Dominus vel Epiſcopus loci abſolute poteſt peregrinos ſtringere ſuis legibus. Ergo præſumendum eſt, quod ita velit, quia id exigit bonum commune. 11. Lex generalis Eccleſiæ, dum in C. f. *de feriis*, præcipit ſervari omnia feſta ab Epiſcopo præſcripta, & C. 2. de obſervat. jejun. omnia jejunia ab Epiſcopo præſcripta, non diſtinguit inter peregrinos, & indigenas. Ergo ſaltem dicendum, quod Eccleſia univerſalis obliget ad hæc duo genera legum localium. 12. Authores communiter docent, quod leges communes utrique territorio, nempe illi, à quo exitur, & illi, in quod tranſitur, ſint obſervandæ à peregrinis. Ergo non eſt ratio, cur non detur obligatio circa cæteras leges. 13. In C. *quæ contra.* diſt. 8. ex D. Auguſtino l. 2. Confeſſ. c. 8. dicitur: *Quæ contra mores hominum ſunt flagitia, pro morum diverſitate ſunt vitanda, ut pactum inter ſe gentis, aut civitatis conſuetudine vel lege firmatum, nulla civis aut peregrini libidine violetur. Turpis eſt enim omnis pars univerſo ſuo non conveniens.*

Respondeo.

Ad 1. c. a. d. C. Ergo hoc non licet *per ſe*, vi legis territorialis. n. per accidens vi legum prudentiæ & honeſtatis. *ſubdiſt.* ſub reatu peccati venialis, ſi nulla interveniat cauſa rationabilis excuſans à conformatione ad legem localem. c. ſub peccato mortali, aut, ſi rationabilis cauſa excuſet à conformatione, ſub peccato veniali. n. Si daretur obligatio per ſe ad legem localem v. g. jejunii, audiendi ſacri, abſtinendi à labore ſervili, &c. Peregrinus transgrediendo hanc legem peccaret mortaliter; aut ſaltem deberet habere cauſam gravem, quæ illum poſſet excuſare à lege jejunii, vel Sacri. At vero, ſi ad ſui conformationem cum indigenis ſolum ex honeſtate, vel prudentia obligatur, ſufficit levis ratio, quæ illum excuſat; & ſi etiam agat contra prudentiam aut gravitatem Chriſtianam, quam etiam in omnibus ſuis actionibus aliunde obſervare tenetur, peccabit ſolum venialiter. Magnum proin diſcrimen eſt inter obligationem *per ſe* fundatam directe in lege locali; & inter obligationem *per accidens*, fundatam præciſe in honeſtate morali, admittente facilem exceptionem ob ipſas leges reciprocæ honeſtatis.

Ad 2. d. datur periculum ſcandali levis, niſi appareat honeſta ratio peregrinum excuſans. c. ſcandali gravis. n. Cum enim homines ſcire poſſint & debeant, peregrinum non teneri legibus localibus loci, non poterunt ſumere prudens ſcandalum grave, niſi in eo ex neglectu continuo accedentibus aliis circumſtantiis obſervarent contemptum interpretativum legum localium. Imo, cum *gravis & prudentis* Chriſtiani ſit, interpretari benigne aliorum actiones, indigenarum erit, ut præſumant, adfore peregrino rationem honeſtam excuſantem à convenientia ſe conformandi.

Ad 3. d. datur lex æterna, ubi datur ratio melioris melioritate non ſolum rei, ſed etiam legis. c. ſolum melioritate rei. n. In præſenti melior quidem foret conformatio peregrinorum ad leges locales, ſed non foret melior lex obligans peregrinos ad illam conformationem. Nam ejusmodi lex foret obnoxia innumeris difficultatibus. Aliquæ enim leges, quæ indigenis ab infantia aſſuetis faciles ſunt, v. g. abſtinentia à lacticiniis, imo apud Græcos etiam à piſcibus, vel à vino, exteris ſunt valde difficiles; dein circa punitionem exterorum orirentur innumeræ deordinationes per citationes, excuſationes, impenſas, linguæ exteræ imperitiam, retardationes peregrini, negotiorum alibi gerendorum quoad præfixum terminum incertum tempus, calumniatorum & delatorum iniquitas facilis, & defenſionis difficultas. Hinc credo, quod intra centum annos aut nulla aut pauca reperiantur exempla, quod peregrinus fuerit à judice vel ab Epiſcopo loci vocatus in jus, niſi violaverit vel leges naturalem, vel divinam, vel concernentem directe bonum publicum, vel legem *realem*, hoc eſt, concernentem bona temporalia. Ob leges enim alias pure *directivas* in foro interno Epiſcopi non ſolent convenire peregrinos, ſi abſit ſcandalum.

Ad 4. d. dicitur hoc, innuendo obligationem honeſtatis, à qua ratio honeſta facile excuſat. c. innuendo obligationem fundatam in lege. n. ſenſus patet ex dictis.

Ad 5. d. Eſt introductum, ut peregrinos legibus & pœnis conſtringere poſſint, ubi ob naturam ſubjectæ materiæ id exigit bonum commune c. ubi id bonum commune non exigit. n. Imo Jus gentium potius exigit, ut peregrini non ſubjiciantur legibus municipalibus univerſis, ſed tantum iis, quæ neceſſariæ ſunt ad conſervandum bonum commune illius territorii.

Ad 6. d. eſt de earum natura, ut omnes afficiant capaces ejusmodi legum conformiter ad leges prudentiæ legislativæ. c. non ſic capaces. n. peregrini non ſunt ſubjectum capax, in quod reſpiciat vel operetur prudentia legislativa in omni genere legum.

Ad 7. d. Id poſcit æquitas cæteris paribus. c. cæteris non paribus. n. Si enim peregrini ſubjicerentur univerſim omnibus legibus directivis locorum particularium, ſequerentur innumeræ inconvenientiæ, prout oſtenſum eſt. Itaque non fieret nuda compenſatio commodorum & incommodorum, ſed fieret aggravatio peregrinorum maxima.

Ad 8. Dico; has omnes leges eſſe vel *reales*, vel *connexas* cum bono publico loci, quod jure naturali nulli licet violare.

Ad 9. c. a. n. C. & p. diſparitas eſt, quia, cum per transgreſſionem legum naturalium & divinarum offendatur earum immediatus author obligans omnes Judices territoriales quod punitionem talium criminum non puniunt nomi-

ne

ne proprio ſed nomloe Dei, cujus ſunt conſtituti Miniſtri io vindictam malefactorum.

AD 10. d. poteſt illos ſtringere, ubi illud exigit booum commune, aut imperium authoritatis ſuperioris. c. ubi id non exigunt. n. Eſt enim contra jus gentium, vexare aut ligare vel onerare peregrinos ſioe oeceſſitate.

AD 11. d. noo diſtinguit explicite. c. implicite. n. Nam io c. f. de feriis dicitur: *Debet judicialis ſtrepitus conquieſcere in ſolennitatibus, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis Diœceſibus cum Clero & populo* (haud dubie, ſuo) *duxerint ſolenniter venerandas*. In c. 2. de obſerv. Jejun. præter ſequentia oihil aliud dicitur: Super hoc conſuetudinem tuæ regioois facias obſervari. Cum ergo tempore Ionocentii III. qui iſta ad Archiepiſcopum Bracharenſem ſcribit, Canoniſtæ peregrinos à legibus locorum particularium abſolverint, haud dubie tuoc temporis non erat conſuctudo, obligandi peregrinos ad eas leges; ac conſequenter ſola conſuetudo obligaodi indigenas urgeri potuit & debuit.

AD 12. c. a. n. C. Ratio enim eſt; quia omoes leges, quæ vocantur *locales*, ſunt primario ac principaliter *perſonales*. Leges enim directe feruntur in perſonas, actualiter vel habitualiter ſubditos in territorio ſubjecto ſuæ juriſdictiooi. Hinc dependet à liberrimo arbitrio legislatoris ao, & ad quos actus, perſonas ſibi ſubditas velit obligare etiam peregrioantes in terras exteras. Sic poſſunt obligari ad portandum certum genus veſtium, ad reſcribendum, ad redeundum, ad ſolenoitates particulares teſtamentorum. &c. &c. Cum ergo Epiſcopi prudenter obligare poſſint ad ſervandas leges communes, etiam ſic obligare ſuos Diœceſanos præſumeodi ſunt, mentem eorum ſic interpretante ſenſu commuoi fidelium & doctorum.

AD 13. d. Docet S. Auguſtinus, ut non violetur à peregrino pactum inter civitates vel gentes reciprocum. c. pactum non reciprocum. *ſubdiſt.* petulaoter operando in contemptum legis municipalis. c. operando ex cauſa rationabili præter legem, idque ſine ullo præjudicio boni communis vel ſcandalo. n. D. Auguſtinus loquitur ibi de pacto tacito vel expreſſo diverſarum gentium vel Diœceſium inter ſe. Hinc

QUÆRITUR 11. Ad quas leges locorum particularium teneaotur etiam peregrini?

RESPONDEO. Peregrini obligaotur ad leges locorum particularium 1. ſtatim eo momento, quo incipiunt contrahere domicilium vel quaſi domicilium in loco. Eo enim momento deſinunt eſſe peregrini, & incipiuot fieri indigenæ. 2. Obligantur ad ſervandas præſcriptas leges contractuum, & ſolenoitates in loco requiſitas. Ad has enim leges ſe obligant pacto tacito jure gentium. Hujus indicium eſt, quia in Jure Civili, ubi maxime atteoditur æquitas naturalis & jus gentium, conſtanter definitur, peregrinos ſortiri ſorum ratione contractus in loco contractus. v. g. l. *quod ſi nolit.* ff. de ædil. & l. *ſi hæres abſens.* ff. de judic. Idem approbatur à Jure Canonico c. *dilecti*, & c. fin. de foro compet. Excipitur tamen ab hac regula caſus, io quo executio contractus ex voluntate contrahentium vel ex natura contractus, prout fit in conſtitutione dotis, in alium locum deſtinata eſt. 3. Obligaotur ad leges communes territorio, à quo diſceſſit, & illi, ad quod venit, prout in præcedeote Reſponſiooe ad objectiones, AD 12. oſtenſum eſt. 4. Obligantur ad eas leges, quarum exacta obſervatio ob exigentiam boni communis ſpecialiter ſub graviſſimis pœnis ſolet exigi etiam à peregriois, v. g. ne certum genus mercium, victualium, aut pecuoiarum evehatur ex territorio. Ratio eſt, quia omnes jure naturali prohibentur inferre grave damnum, vel præjudicium non ſolum perſonis particularibus, ſed etiam integris communitatibus, vel nationibus. 5. Obligantur legibus uoiverſalibus Eccleſiæ vel Imperii, etiamſi earum obſervantia in patria ipſius peregrini per contrariam conſuetudinem legitimam fuerit iotroducta. Sic Mediolani, & in regno Caſtellæ in die Sabbati non obſervatur generalis lex Eccleſiæ abſtinendi ab inteſtinis & extremitatibus pecorum. Si ergo Mediolaoenſis vel Caſtellanus veniat in aliam proviociam, ubi viget lex univerſalis abſtinentiæ, teneotur obſervare legem communem. Aliud exemplum ſolet dari circa abſtioentiam à lacticiniis, ſi Germanus veniat in Italiam vel aliam regionem, ubi in Quadrageſima & aliis diebus jejunii abſtinetur à lacticiniis. Verum, utrum abſtioeotia à lacticiniis fuerit aliquando iotroducta potius per legem uoiverſalem, vel potius per conſuetudinem particularem locorum, vel utrum hoc privilegium germanorum ex prima eorum converſatione ſit potius oationale ſeu perſooale, quam locale, examinabitur in Tract. *de præceptis Eccleſiæ.* Certe JONAS Epiſcopus Pariſieoſis, qui ſæculo nono ſcripſit contra errores tunc recentes Græcorum, teſtatur, Germaoos veſci lacticiniis, exinde probaos in hac re variare conſuetudinem nationum. Vide FLEYRIUM in Hiſt. Eccleſ. Sic etiam conſuetudo celebrandi io fermentato eſt potius *jus*, aut *privilegium* nationale quam locale à primis Chriſtianiſmi temporibus *retentum* aut *conceſſum* reſpectu Græcorum.

QUÆRITUR 12. An liceat egredi ex una Diœceſi in aliam eo ſolum fine, ut quis poſſit uti privilegio illius Diœceſis contra legem Diœceſaoam, v. g. animo declioandi jejunium Diœceſanum?

RESPONDEO. Id non licet ſioe rationabili alia cauſa accedeote præſumpta licentia proprii Epiſcopi. Ratio eſt; quia leges Diœceſaoæ directe afficiunt & ligant ſubditas juriſdictioni perſonas, qoocunque ſe conſerant, quamdiu habitualiter adhuc perſeverant ſubjectæ; & conſuetudo alterius Diœceſis oon habet ullam vim exemptivam à legibus generalibus Eccleſiæ vel alterius Epiſcopi, niſi à voluntate ordinarii conſentientis conſuetudini. Cum ergo neuter Epiſcopus, quateous fungitur officio prudentis Legiſlatoris, poſſit dare licentiam ejuſmodi vanis hominibus ad declinandas juſtas leges nulla accedente rationabili cauſa, non erit licitus ejuſmodi egreſſus; ſed peccabunt transgredientes legem graviter vel leviter juxta modum varium temeritatis, qua præſumeot Eccleſiæ vel Ordi-

narii licentiam. Ac certe pro generali regula haberi poteſt; illam licentiam non dari, cujus collatio turpis eſt & ignominioſa noſtræ Eccleſiæ; talis autem foret ea, de qua agitur, licentia. Ergo min. prob. ex ipſis exemplis, quæ ab authoribus adducuntur. Quis enim gentilium, turcarum, vel hæreticorum non rideat, ſi audeat 1. In Eccleſia Romana primis quatuor diebus Quadrageſimæ omnibus, ubi non viget contraria antiquiſſima conſuetudo, probiberi eſum carnium, licitum tamen eſſe finitimis, ſe conferre illo tempore in locum, v. g. Mediolanum, ubi viget illa contraria conſuetudo, idque eo ſolo fine, ut quis declinet legem jejunii? 2. eodem modo poſſe declinari legem audiendi Sacri, ſi in una parochia ſit dies feſtus, in altera vicina dies ferialis. 3. Eodem modo, ſi in urbe die feſtivo ſint Miſſæ usque ad horam duodecimam, in vicino autem pago nulla eſt Miſſa, licere urbe egredi non audito prius ſacro? 4. Eodem modo, ſi in uno loco ſit jejunium, in altero nullum, licere ſtatim mane ſumere fruſtum carnis pro jentaculo; dein vero egredi in alterum locum, ubi non eſt jejunium. Quia non obligatus ad jejunium in cœna nec teneri dicunt in prandio. Quis, inquam, gentilium vel hæreticorum non irrideat has torſiones legum, & intentionum legalium, quæ in Legislatore qua tali ſemper juſtiſſimæ ac ſapientiſſimæ præſumendæ ſunt?

QUÆRITUR 13. An leges pœnales circa peccata, quibus ab Epiſcopo. v. g. infligitur excommunicatio reſervata Ordinario, incurrantur à peregrino, ſi in eo genere peccati peccet extra Diœceſin ſui Epiſcopi? vel ſi delictum commiſſum adhuc fuerit in Diœceſi?

RESPONDEO. In hoc genere quæſtionum tam ab infligente cenſuras aut alias graviſſimas pœnas, quam à paſſo cenſuram bene diſtinguendas eſſe ſententias jure naturali vel divino certas, & dubias. Ille enim nullas infligat, niſi *jure certo:* iſte, ſi dubium juris eſt, timeat & revereatur etiam dubias. Certum itaque eſt. 1. Excommunicari poſſe ſubditum extra territorium exiſtentem, ſi delictum ejus vel mandato vel opera commiſſum fiat in ipſo territorio. Ita docent Sylveſter, Angelus, Suarez, Bonacina, Cavarruvias, Palao, & alii. Caſus autem poſſunt eſſe ſequentes. Si ſubditus extra territorium exiſtens ſagitta vel globo trajiciat exiſtentem in territorio. Si per mandatarium interficiat quenquam, vel furetur in territorio, ſi cenſura feratur aut lata ſit in beneficiarios abſentes. Si fur, qui ſit ſubditus ratione delicti in territorio commiſſi, excommunicetur, niſi v..g. intra menſem ſatisfecerit, vel niſi ſe ſiſtat judici ſuo legitimo. Ad quod tamen requiritur, ut jam ſit gravatus indiciis moraliter certis. Si ſubditus extra territorium exiſtens jubeatur in ſe recipere negotium in magnam utilitatem Municipii, Diœceſis vel Reipublicæ, & ille id renuat. Si ſubditus extra territorium exiſtens vendat arma hoſtibus; vel illos doceat artem expugnandi urbes patriæ; ſi Clericus Diœceſanus excommunicetur in caſu, quo acceſſerit monaſteria Monialium extra Diœceſin ſita. In omnibus his caſibus cenſura vel lex pœnalis ſtringit ſubditum in alieno territorio etiam abſentem, quia delictum *completur* in proprio territorio, nempe homicidium, furtum, damnificatio Reipublicæ, gravis proſtitutio ac ſpecialis extraordinaria ignominia propriæ Diœceſis. 2. Probabilius eſt, ſubditum delinquentem extra territorium vel Diœceſin poſſe ſubjici legibus tam directivis quam pœnalibus, etiamſi delictum non cedat *ſpecialiter* in præjudicium proprii territorii vel Diœceſis. Ita BONACINA de *cenſur.* d. 1. p. 11. n. 11. & favet Palao. Ratio eſt; quia ſubditus, quamdiu habitualiter perſeverat ſtare ſub jurisdictione prioris Domini territorialis vel Epiſcopi, neque jure naturali, neque jure poſitivo habet poteſtatem ponendi limites jurisdictioni ſuo Legislatori divinitus ſibi ordinato in ſuam perſonam, actiones, & res. Ergo tenetur parere ejus juſtis legibus ſcriptis in perſonam verſantem etiam extra proprium territorium. 3. Si peregrinus in Diœceſi non ſua delictum inchoavit, & in alia tertia conſummavit, v. g. in Diœceſi Pariſienſi puellam rapiendo, in alia vero Diœceſi eam violando, puniri poteſt in Diœceſi, in qua delictum inchoavit. Ita teſte Palao docet communis, Felinus, Abbas, Bartbolus, Baldus, Marſilius, Suarez &c. Ratio eſt, quia inchoatio & conſummatio delicti in æſtimatione morali conſtituunt unum peccatum; itaque etiam in pœna dividi non debent. NEC OBSTAT, quod alia ſit pœna delicti inchoati, & alia conſummati. Id enim tunc ſolum attenditur, quando *imperfectio* actus ſpectatur diviſim & *abſolute*, non autem *relative* ad ſubſequentem actualem completionem.

QUÆRITUR 14. An VAGI teneantur legibus locorum particularium, ubi tranſeunt? & qui dicantur vagi?

RESPONDEO. Vagi tenentur legibus Eccleſiaſticis locorum particularium, ſaltem ſolennibus & notoriis. Vagi autem proprie loquendo dicuntur, qui nec habent nec proxime habituri ſunt ſaltem quaſi domicilium.

DIXI, *nec proxime habituri ſunt.* Famuli enim, ancillæ, artifices. &c. Qui ex una urbe migrant in aliam, ibi proxime domicilium vel quaſi domicilium inventuri peregrinis rectius quam vagis accenſentur. Reſponſio ſic explicata PROBATUR. Vagi quoad contractum matrimonialem ſubjiciuntur à Concilio Tridentino non cuivis ſacerdoti, ſed parocho & ordinario loci, in quo morantur. Ergo præſumendum eſt, ex mente Eccleſiæ vagos ſubjici ordinario loci etiam quoad alias leges Eccleſiaſticas publicas. *ant. prob.* Tridentinum ſeſſ. 24. c. 7. dicit: *Multi ſunt, qui vagantur, & incertas habent ſedes, & ut improbi ſunt ingenii, prima uxore relicta aliam & plerumque plures illa vivente diverſis in locis ducunt. Cui morbo cupiens S. Synodus occurrere parochis præcipit, ne illorum matrimoniis interſint, niſi prius diligentem inquiſitionem fecerint, & re ad ordinarium delata ab eo licentiam id faciendi obtinuerint.* Si ergo Parochi & Ordinarii tenentur inquirere in eorum vitam & mores, illorum erit, etiam inquirere, an non contemnant interpretative leges Diœceſanas, vel an ſint parati, ſe iis ſubjicere in poſterum, ut monſtrent

vitam,

vitam, ut decet, Chriſtianam. Ex eodem textu Concilil ſimul habetur, qulnam proprie pro vagis habendi ſint.

PROBATUR 2. Illis legibus quisque fidelium adſtringitur, ad quas ex mente præſumpta Chriſti & Eccleſiæ adſtringendus eſt in foro pœnitentiali in ordine à Vicario Dei ad obtinendam peccatorum venism. Sed vagi hoc modo in foro pœnitentiali adſtringendi ſunt ad leges locorum particularium publicas. Ergo. min. prob. Confeſſsrii denuntiando pœnitentibus leges Dei vel Eccleſiæ tenentur illis aperire eam præſumptam mentem Chriſti & Eccleſiæ, quam præſumunt plerique Doctores. Ergo. maj. patet ex dictis §. 2. qq. 14. & §. 3. qq. 9. min. prob. PALAO de legibus tr. 3. D. 1. p. 24 §. 4. ſic ſcribit: *De vagis ſentit Leſſius & Sayrus, idem eſſe dicendum ac de peregrinis & viatoribus, cum affirmet, peregrinos & viatores nullis legibus oppidi, qua tranſeunt, adſtringi, & de vagis cenſet, idem eſſe dicendum. Et ita tenet Joa. Sanchez.* (addi poſſet & Layman.) *At merito ab omnibus altis Doctoribus rejicitur hæc ſententia, etiam ab illis qui affirmant peregrinos & forenſes exemptos eſſe à legibus municipalibus & Epiſcopalibus. Nam in vagis eſt ſpecialis ratio. Et ita tenet Thomas Sanchez, Azor, Bonacina, Suarez. &c.* Ita Palao.

QUÆRITUR 15. An Clerici teneantur legibus Civilıbus prlncipum?

RESPONDEO 1. Clerici obligantur legibus principum *realibus*, ſeu *ſcriptis in res* Eccleſiaſticas antequam donarentur Eccleſiis, niſi ſpeciali conceſſione Principum fuerint exemptæ ab onere reali, vel jam antecedenter ad donationem Eccleſiis factam fuerint bona allodialia. Certè Childericus Rex Francorum in legibus, quas ſæculo ſeptimo ſuis Gallis & Bavaris ſcripſit, hanc ſuam legem ſic exorſus eſt; *Liceat cuivis ſua allodialia donare Eccleſiis.* Cum autem alia bona, quæ originaliter non fuerunt allodialia, tam mobilia quam immobilia originaliter fuerint ſubjecta *dominio alto*, & *exactionibus* principum, partim ordıoariis partim extraordioariis, pro diverſa neceſſitate boni communis variis, conſequens erat, ut illa bona *per ſe* cum ıllis oneribus tranſirent ad Eccleſiam, niſi ipſe princeps tacite vel expreſſe illa bona cum privilegio immunitatis generalis vel particularis quoad certum genus præſtationum Eccleſiis *licite* & *valide* tranſſcripſerit. Reſponſio ſic explicata PROBATUR EX P. LAYMAN, qui *de Legibus* C. 13. n. 2. ſic ſcribit: *Eccleſia non recipit, ſed reprobat eas ſæcularium principum leges, quæ de Eccleſiaſticis bonis decernunt. Sed limitari debet; niſi bona ſeu Eccleſiarum ſeu Clericorum propria mere reali onere Principi ſæculari obligata fuerint, antequam ad Eccleſiaſticos tranſirent, ſicuti notavit Abbas. C. Eccleſia de Conſtitut. n. 23. Nam res tranſit cum ſuo onere C. ex litteris. De pignoribus. Item ſi cum tali pacto vel conditione Eccleſiis aut Eccleſiaſticis perſonis data ſint, ut tamen ſæcularium jurisdictioni vel exactioni alicui ſubſint. arg. C. verum. de condit. appoſitis.* Cæterum præſumendum eſt; ea bona, quæ venerunt Eccleſiis à Regibus à ſupremis principibus, vel eorum deſcendentibus, aut a primæ dignitatis & antiquitatis familiis, fuiſſe allodialia. Hujusmodi enim primores familiarum ex prima diviſione terrarum, regnorum, bonorum vel aquæſtuum erant plerumque quaſi parvi reguli.

RESPONDEO 2. Clerici obligantur legibus clvilibus, quæ ad Reipublicæ bonam gubernationem aut qnietem pertinent, neque Canonibus, vel Clericorum ſtatui repugnant. Tales leges ſunt, quibus taxatur pretium frumenti, prohibetur aliquod genus armorum, præſcribitur modus ædificandi, teſtandi, contrahendi, &c. Ita teſte P. LAYMAN l. c. docet communis Canoniſtarum & Theologorum, in ſpecie Sylveſter, Sotus, Bartolus, Navarrus, Bellarminus, Suarez, Vaſquez. &c. Ratio eſt; quia Clerici quoad actiones ſociales vitæ civilis ſe habent tanquam membra unius corporis moralis, quale eſt respublica. Membra autem unius corporis jure naturali obligantur ad cooperandum pro bono communi totius corporis juxta directionem animæ moventis.

RESPONDEO. 3. Clerici præfatis legibus civilibus obligantur *per ſe*, ac *directe*. Ita PALAO l. c. §. 6. n. 6. contra VASQUEZIUM, qui cenſet, Clericos ad eas leges ſolum obligari *indirecte*, in quantum lex naturalis obligat ad *honeſtatem ſe conformandi* aliis conpartibus Reipublicæ. Item contra SUAREZ; qui cenſet; Clericos tantum eatenus adſtringi indirecte ad illas leges, ln quantum approbantur ab Eccleſia. Reſponſio autem ſic PROBATUR. Ex una parte redeundo ad legem naturalem non datur moralis neceſſitas poſtulans exemptionem Clericorum ab ejusmodi legibus civilibus; in lege enim naturali ipſi primores familiarum fungebantur ſimul principatu, & ſacerdotio, aut certe alii à primoribus famlliarum conſtituti ac conſequenter ſubordinati ſummıs in familia ſacerdotibus; ex altera parte non conſtat de exemptione circa illas leges per legem divinam aut Eccleſiaſticam. Ergo quoad ejusmodi leges relinquuntur ſub diſpoſitione legum naturalium & civilium.

DICES: Ex hoc ſequeretur, quod re vera perſonæ Eccleſiaſticæ alıqua ex parte relinquerentur ſubjecti jurisdictioni temporalium principum. Sed hoc jure naturali repugnat reverentiæ ac venerationi ſtatui Clericali debitæ.

RESPONDEO. n. ant. Per hoc enim, quod Clericl *per ſe* ac *directe* obligentur præfatis legibus civilibus, non ſequitur ſubjectio perſonarum vel actionum purè perſonallum, ſed tantum ſubjectio rerum & actionum ſocialium. Sic etiam Rex obligatur *directe* ac *per ſe* ruſtico ad ſolvendum pretium exempto, & ad illius defenſionem contra raptores ex ipſo officio regio, etſi nec ejus perſona nec ejus actiones ſint ſubjectæ ruſtico. Hinc

RESPONDEO 4. Clerici non obligantur legibus clvilibus reſpicientibus tantum eorum perſonam, actiones præciſe perſonales, aut eorum congruam ſuſtentationem.

ID PROBATUR. Omnes gentes, & Imperatores etiam Ethnici, & Imperatores Chriſtiani, uno vel altero diſcolo excepto, agnoverunt, ſacratos Deo ſacerdotes, ac Clericos deputatos ad ejus cultum publicum, non eſſe ſubjiclendos communibus aliorum legibus quoad eorum per-

ſonas, actiones purè perſonales, & quoad eorum congruam ſuſtentationem. Ergo ex hoc univerſali ac reſpective uniformi ſenſu nationum præſumendum eſt, congruentiam hujus exemptionis eſſe præceptam jure naturali. *ant. patebit* ex dicendis in ſequenti qq.

Responndeo 5. Clerici, ſi forte principes ſæculares per violentiam uſurpare præſumant jus in eorum perſonas, actiones perſonales, & congruam ſuſtentationem, obligantur jure divino ad non reſiſtendum violentiæ.

Id probatur; quia SS. Patres illa verba Chriſti ad Petrum Matth. 17. v. 25. *Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel cenſum? à filiis vel ab alienis? Et ille dixit: ab alienis. Dixit illi Jeſus. Ergo liberi ſunt filii. Ut autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum; & eum piſcem qui primus aſcenderit, tolle: & aperto ore ejus invenies ſtaterem; illum ſumens da eis pro me & te.* Hæc, inquam, verba SS. Patres ſemper ſic intellexerunt, quod à Clericis non ſit reſiſtendum violentæ uſurpationi principum, prout patebit ex textibus proxime referendis. Hinc

Quæritur 16. An Clerici jure naturæ, gentium, divino, & poſitivo à diſpoſitione legum civilium quoad eorum perſonas, actiones mere perſonales, & congruam ſuſtentationem exempti ſint?

Responndeo. Affirmative. Id probatur ex conſtanti ſenſu gentium, Imperatorum, & Patrum. Nam, quod attinet exemptionem perſonalem,

1. Aristoteles l. 1. Metaphys. C. 1. teſtatur, quod ſtatim poſt primam diviſionem gentium in regno Ægypti Sacerdotes ab operibus ſervilibus & oneribus exempti fuerint, ut liberi à negotiis ad conquirenda vitæ ſæcularis commoda neceſſariis poſſent vacare ſapientiæ ac ſcientiis divinis. *Cum plures artes invenirentur*, inquit, *quarum aliæ ad neceſſaria, aliæ ad commode vivendum eſſent, illis jam omnibus inventis, iſtæ, quæ neque ad commode vivendum; neque ad neceſſaria conducunt, inventæ ſunt in illis locis, ubi primo vacabant. Quare circa Ægyptum Mathematicæ artes conſtitutæ ſunt. Illic enim gens ſacerdotum vacare permiſſa eſt.*

2. De Immunitate perſonali ſacerdotibus ethnicis quoad negotia ſæcularia indulta teſtatur etiam Concilium Aurelianenſe IV. anno 541. Can. 13. his verbis: *Si quis judicum Clericos de quolibet corpore venientes atque altario mancipatos, vel quorum nomina in matricula Eccleſiæ teneantur inſcripta, publicis actionibus applicare præſumpſerit, ſi à ſacerdote commonitus emendare noluerit, cognoſcat, ſe pacem Eccleſiæ non habere. Similiter & à tutelæ adminiſtratione pontifices, presbyteros, atque diaconos ideo excuſatos eſſe decrevimus, quia quod lex ſæculi etiam paganis ſacerdotibus & miniſtris ante præſtiterat, juſtum eſt, ut erga Chriſtianos ſpecialiter conſervetur.*

3. Poſt Imperatores gentiles Constantinus M. prout Euſebius l. 10. Hiſt. C. 7. teſtatur, in Epiſtola ad Anulinum Præfectum Africæ hæc ſcribit: *Clericos ab omnibus omnino publicis functionibus immunes volumus conſervari, ne errore aliquo, aut caſu ſacrilego à cultu ſummæ divinitatis debito abſtrahantur.* D. Auguſtinus Epiſt. 68. adducit reſponſionem Anulini ad Constantinum, in qua ſic ſcribit: *Cum omni omnino munere indulgentia Majeſtatis veſtræ liberati eſſe videantur Clerici, cuſtodita ſanctitate legis debita reverentia divinæ legi inſerviunt.*

4. Theodosius M. in Codice Theodoſ. L. 16. T. 2. l. 1. 2. *Qui divino cultui miniſteria religionis impendunt, id eſt, hi, qui Clerici appellantur, ab omnibus omnino muneribus excuſentur, ne ſacrilego livore quorundam à divinis obſequiis avocentur.* Et l. 7. *Minime ad Curias devocentur, ſed immunitate potiſſima potiantur.*

4. De uſu immunitatis perſonalis *in Gallia* teſtatur Gregorius Turonenſis l. 5. C. 27. & 28. dum aſſerit, Chilpericum regem Galliæ contra morem receptum Clericos juniores ad ſervitia militaria ſub mulcta pecuniaria compuliſſe. *Poſt hæc Chilpericus Rex de pauperibus & junioribus Eccleſiæ & Baſilicæ bannos juſſit exigi pro eo, quod in exercitum non ambulaſſent. Non enim erat conſuetudo, ut hi ullam exolverent publicam functionem.*

5. De immunitate perſonali *in Hiſpania* ab Origine Chriſtianiſmi teſtatur Concilium Toletanum IV. Can. 47. ait: *Præcipiente Domino atque Excellentiſſimo Siſenando Rege id conſtituit ſanctum Concilium, ut omnes ingenui Clerici pro officio religionis ab omni publica indictione atque labore habeantur immunes, ut libere Deo ſerviant, nullaque præpediti neceſſitate ab Eccleſiaſticis Officiis retrahantur.*

Quoad exemptionem realem in rebus pertinentibus ad ſuſtentationem congruam reperiuntur ſequentia teſtimonia.

1. Constantius, Conſtantini M. filius, in Cod. Theod. l. 16. Tit. 2. l. 8. ſcribit: *Juxta ſanctionem, quam dudum meruiſſe perhibemini, & vos & mancipia veſtra nullus novis obligationibus obligabit: ſed vacatione gaudebitis præterea; neque hoſpites ſuſcipietis. Et ſi qui de vobis* ALIMONIÆ CAUSA *negotiationem exercere volunt, immunitate potientur.* Et lege 10. Idem. *Ut Eccleſiarum cœtus concurſu populorum ingentium frequentetur, Clericis ac juvenibus præbeatur immunitas. Repellatur ab his exactio munerum ſordidorum; negotiatorum diſpendiis minime obligentur; cum certum ſit, quæſtus, quos ex tabernis & ergaſteriis colligunt, pauperibus profuturos. Ab hominibus etiam eorum, qui mercimoniis ſtudent, cuncta diſpendia eſſe ſancimus. Parangariarum quoque pariſi modo ceſſet exactio. Quod & conjugibus pariter & liberis eorum, & miniſteriis, maribus pariter & fœminis indulgemus, quos à cenſibus etiam jubemus perſeverare immunes.* Hæc lex ad univerſos Epiſcopos Romani Imperii ſcripta eſt. Cæterum sordida munera, prout Thomaſſinus de Vet. Diſcipl. p. 3. l. 1. C. 33. n. 5. obſervat, in his verſari ſolebant; in muniendo vias & pontes; in ſuppeditando ad ea opera calcem, currus, carbones, ligna, animalia, farinas, panes, furnos. &c. & in aliis ejusmodi ſervitutibus v. g. ad neceſſitates exercituum, & ad convehenda eorum alimenta, quæ ſervitutes *parangariæ* vocabantur. Idem Conſtantius eam immunitatem ita explicavit, ut ſolum ad eos Clericos pertinere videretur, qui præciſe haberent congruam ſuſtentationem; non vero ad eos, qui mercatorum tabulæ immatricati eſſent, aut qui

amplas

amplas poſſeſſiones haberent. Sic enim l. c. l. 15. ſcribit · *Clerici ita à ſordidis muneribus debent immunes atque à collatione præſtari, ſi exiguis admodum mercimoniis tenuem ſibi victum veſtitumque conquirent. Reliqui autem, quorum nomina negotiatorum matricula comprebendit eo tempore, quo collatio celebrata eſt, negotiatorum munia & penſitationes agnoſcant. Quippe poſtmodum ſe Clericorum cœtibus aggregarant. De bis ſane Clericis, qui prædia poſſident, ſublimis authoritas una non ſolum eos aliena juga* (onera ſeu extraordinarias ſervitutes) *nequaquam ſtatuet excuſare, ſed etiam bis, quæ ipſi poſſident, eosdem ad penſitanda fiſcalia perurgeri. Univerſos namque Clericos, poſſeſſores duntaxat, provinciales penſitationes fiſcalium recognoſcere jubemus. Maxime cum Epiſcopi probaverint, id maxime juſte convenire, ut præter ea juga & profeſſionem, quæ ad Eccleſiam pertinet, ad univerſa munia ſuſtinenda translationesque faciendas omnes Clerici* (ampla bona, ultra ſuſtentationem congruam, & conſervandum decorem Eccleſiæ) *debeant adtineri.* Hanc legem ſanxit Conſtantius poſt Concilium Ariminenſe; paulo tamen ante obitum promulgavit aliam legem, qua omnes ſui imperii Clericoa, etiam qui in vicis & caſtria miniſtrarent, ab oneribus perſonalibus & extraordinariis abſolvit, hanc ſubjiciens rationem: ſcientes, magia religionibus, quam officiis & labore corporis vel ſudore noſtram rempublicam contineri.

3. Cum JULIANUa Apoſtata eas Clericorum immunitates tolleret, eas VALENTINIANUS Imperator ſtatim in eum ſtatum reſtituit, quem habuerant per ultimam Conſtantii legem præfatam, paulo ante ejus obitum editam. Nam l. c. l. 18. ait: Quam ultimo tempore divi Conſtantii ſententiam fuiſſe claruerit, valeat. Nec ea in aſſimilatione aliqua convaleſcant, quæ tunc decreta vel facta ſunt, cum Paganorum animi (Juliani Apoſtatæ & ei adhærentium) contra ſanctiſſimam legem quibusdam ſunt depravationibus excitati.

4. GRATIANUa Imperator l. c. l. 24. Omnes Clericoa perinde, ac qui primi ſunt, perſonalium munerum expertes eſſe præcipimus. S. THEODOSIUS M. l. c. l. 26. *Cuſtodes Eccleſiarum vel ſanctorum locorum*, hoc eſt, Clericos deſtinatos ad canendas diu noctuque laudes, prout BLANCHINUS occaſione *cuſtodum Clericorum*, quos LEO Papa ad ſepulchrum Petri & Pauli collocavit, explicat, in eadem immunitate confirmavit addita hac ratione : *Quis enim capite cenſos patiatur eſſe devinctos, quos neceſſario intelligit ſupra memorato obſequio mancipatos?*

5. VALENTINIANUS III. Imperator l. c. l. 36. *Quicunque Catbolicæ Religionis Clerici intra eum modum, unde victus, emendi vendendique uſum lege præfinitum exercent, ab auraria penſione babeantur immunes. Ab iis quoque, quos à publici laboris actu & gradus Clericatus & quod minus eſt, ſanctior vita defendit, præcipimus temperari*; ne videlicet ab iis auraria penſio exigatur. Loquitur hoc loco Imperator de *Clericis ſeu Canonicis, proprietati bonorum renunciantibus*, hoc eſt, iis, qui abdicatis omnibus bonis temporalibus ſectabantur in vita communi vel privata paupertatem Evangelicam. De his enim S. AMBROSIUS Epiſt. 1. dixerat: *Non ſolvunt tributum, quibus portio Deus eſt. Ergo nibil debeo Cæſari, quia nibil bujus mundi babeo. Nibil debuit Petrus, nibil Apoſtoli mei, non debebat* (Paulus,) *qui plus prædicabat. Non debebat filius Dei, non debebat Petrus, in adoptionem* (filiorum Dei) *adſcitus à Patre. Sed ne ſcandalizentur*, inquit, *vade ad mare. &c.* IDEM in Evang. Lucæ Hom. 9. *Si tu vis non eſſe obnoxius Cæſari, noli babere, quæ mundi ſunt. Sed ſi babes divitias, obnoxius es Cæſari. Si vis regi nibil debere terreno, relinque omnia & ſequere Chriſtum.* Ex his omnibus eiicitur, immunitatem Clericorum *circa perſonas & congruam ſuſtentationem* eſſe juria naturalis & divini, ac conſequenter, Cæſarem, regem, aut principem, ſi quoad iſta Clericos onerant, non agere tanquam *Legislatores*, aut *ex officio* ſupremi muneris, ſed *uſurpatione* & *abuſu perſonali* ſupremæ poteſtatia, in hoc præſenti ſæculo & futuro exemplariter vindicandia à Deo.

DICES 1. Imperatorea etiam boni ſubjecerunt Clericoa capitationi. Ergo non ſunt jure naturali exempti à jurisdictione principum. *Ant. prob.* Arcadius & Honorius Imperatores laudatiſſimi, licet Clericis confirmaverint immunitates alias perſonales à prioribus Imperatoribus conceſſas, tamen eos ſubjecerunt capitationi. Nam prout babetur in Codice Theodoſiano L. 16. T. 2. l. 29. 30. 33. ARCADIUS juſſit, ut omnes Clerici Eccleſiarum ruris, vicorum, & Oratoriorum, ſubeſſent ordinariis exactionibus : *Ut propriæ capitationis onus ac ſarcinam recognoſcant.* Et ibidem HONORIUS l. 40. *Nibil præter Canonicam illationem, quod adventitiæ neceſſitatis ſarcina repentina depopoſcerit*, (Clericorum) *functionibus adſcribatur.* Item THEODOSIUS Junior l. c. L. 11. T. 1. l. 33. ſolam Eccleſiam Theſſalonicenſem à capitatione exemit : *Theſſalonicenſis Eccleſia civitatis excepta, ita tamen ut aperte ſciat, propriæ tantum capitationis modum beneficio mei numinis ſublevandum.*

RESPONDEO. *Diſtinguendum* eſſe inter tempora & perſonas. Clerici erant ſubjecti capitationi, quo tempore illis adhuc licitum erat exercere negotiationem, ſeu mercaturam, atque immatriculari tabulæ mercatorum. *Concedo.* Quo tempore hoc illis non amplius erat licitum, *nego.* Nam tempore Arcadii & Honorii & Theodoſii Junioris nondum Clericis fuerat per leges Imperatorias interdicta negotiatio, prout ex ſuperius adductia textibus patet. Primus eam libertatem indefinitam Valentinianua III. ſuſtulit, ac Clericis nullam aliam negotiationem, niſi quæ ad parandum neceſſarium victum ac veſtitum requiritur, indulſit, ſimul tamen etiam capitationem ſeu aurariam penſionem ſuſtulit, manifeſto indicio, ipſummet Imperatorem agnoviſſe, repugnare juri naturali ac divino, ſi exigatur capitatio ſeu auraria penſio à Clericis præciſe præditia congrua ſuſtentatione ex collatione populi ſeu bonis Eccleſiæ. Novella 12. Valentinianua ſic habet : *Jubemus, ut Clerici nibil prorſus negotiationis exerceant, ſi velint negotiari, ſciant, ſe judicibus ſubditos, Clericorum privilegio non muniri.*

DICES 2. Etiamſi nonnulli Imperatores vel Reges conceſſerint Clericis immunitatem

quoad perſonam & honeſtam ſuſtentationem, non ſequitur, eam à ſucceſſoribus non poſſe revocari, aut eam eſſe juris naturalis, ita ut revocatio immunitatis ſit invalida.

Respondeo. Diſt. Non ſequitur, eam immunitatem eſſe irrevocabilem, ſi declaratio legis naturalis dubiæ ſpecificativa ſeu determinativa circa res aut perſonas Deo dicatas pertineat ad arbitrium vel judicium poteſtatis ſæcularis. tr. ſi tantum ſpectet ad judicium poteſtatis Eccleſiaſticæ. n. Suppono, quod Chriſtus per inſtitutionem Sacrorum Ordinum & Hierarchiæ Eccleſiaſticæ diviſerit Jus ſacrorum à poteſtate Imperatorum & Regum, qua talium. Hoc principio ſemel poſito, quod nullus Catholicorum negare poteſt, per ſe ſequitur, etiam judicium, ac determinationem legis naturalis circa res aut perſonas Eccleſiaſticas potius pertinere ad poteſtatem Eccleſiaſticam, quam ad poteſtatem ſæcularem. Cum ergo immunitas quoad perſonas & honeſtatem ſuſtentationis Clericorum fuerit determinanda à poteſtate Eccleſiaſtica, ſignum eſt, eam potius fuiſſe *agnitam* ab Imperatoribus, quam *conceſſam*. Si autem ab iis non concessa, ſed agnita ſolum eſt, ab iis revocari non poteſt.

Dices 3. SS. D. N. Benedictus XIV. in l. 7. de Synodo C. 35. videtur agnoſcere, ſolam eam immunitatem eſſe jure naturali ac divino immobilem, atque independentem ab Imperatoribus, quæ pertinet ad jus ſacrorum; ſed honeſta ſuſtentatio Clerici non pertinet ad jus ſacrorum.

Respondeo; poteſtatem determinandi legem naturalem dubiam, circa res aut perſonas dicatas Deo præſuppoſita diviſione poteſtatis Eccleſiaſticæ à poteſtate ſæculari facta à Chriſto, eſſe rem pure ſpiritualem; adeoque eam pertinere ad jus ſacrorum. Ita non obſcure ſemetipſum SS. D. N. Benedictus XIV. l. c. n. 2. & 12. explicat his verbis: *Principem locum obtinent cauſæ, quæ verſantur circa res mere ſpirituales, puta circa fidem, ſacramenta, religionem ſeu cultum divinum quas in ſolo foro Eccleſiaſtico eſſe pertractandas, nullus Catholicorum ambigit. Epiſcopus ad hoc primo intendat, ne princeps ſæcularis ſibi unquam arroget jus ſacrorum, hoc eſt, ne in ullo rerum eventu ſe immiſceat in cauſis primi generis, mere ſcilicet ſpiritualibus & Eccleſiaſticis.* Cum ergo res & perſonæ conſecratæ Deo pertineant ad religionem ſeu cultum divinum, conſequitur earum conſervationem honeſtam incumbere directe quoad ſpecificationem ad poteſtatem Eccleſiaſticam, licet quoad executionem congruam pertineat ad poteſtatem ſæcularem, niſi etiam quoad hoc in Conciliis Generalibus vel alia occaſione præceſſerint ſolennia concordata inter Sacerdotium & Imperium, quibus facto aut uſurpatione particularium principum præjudicari non poteſt. Hinc ſi aliquando per concordata expreſſa vel tacita Parochis, vel Beneficiatis præciſe pro congrua ſuſtentatione aſſignata eſt ex bonis Eccleſiaſticis portio, annuentibus principibus, etiamſi conſiſtat in agris & fundis, ea à ſucceſſoribus oneribus realibus nec licite nec valide diminui poteſt ſine ſpeciali conceſſione Summi Pontificis, & ſpeciali cognitione cauſæ per delegationem Apoſtolicam. Si enim ea circumſtantia onerationis circa ſuſtentationem Clericorum congruam in Supplicatione ſilentio ſuppreſſa fuerit, ipſa conceſſio eatenus ſubreptitia cenſenda erit. Quod ſi nihilominus ſuſtentatio congrua Clerici oneretur exactionibus iniquis, nulla quidem violentia ſe licebit opponere, locum tamen habebit illud D. Ambroſii Epiſt 32. Agri Eccleſiæ ſolvunt tributum. *Si agros deſiderat Imperator, poteſtatem habet vindicandorum. Nemo noſtrum intervenit. Poteſt pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris invidiam, tollant eos, ſi libitum eſt. Imperatori non dono, ſed non nego.* Non donat Ambroſius rapienti, quod ex largitione anteriorum Principum ex bonis allodialibus vel emancipatis Dei eſt. Videant autem ejusmodi Principes; an iis donet ea ſua bona Deus, qui in ordine ad ſuum cultum, ſuo & ſuorum Sanctorum, non profanorum judicio congruentem, habet ex bonis temporalibus *jus naturale anticipatum ad Principem*, unde regulandum eſt *jus naturale Principis ad ſubditum.*

§. VI.

De promulgatione Legum.

Quæritur 1. An promulgatio ſit de eſſentia legis?

Respondeo 1. Promulgatio *in voto*, ſeu propoſitum promulgandi, eſt de eſſentia legis. Ratio eſt, quia Legislator non poteſt habere animum, obligandi ſubditos ad legem, niſi ſimul habeat animum, illis aperiendi ſuam mentem obligandi.

Respondeo 2. Promulgatio *in re*, ſeu actualis, non eſt de eſſentia legis *in actu primo* ſpectatæ. Ratio eſt, quia prius eſt, exiſtere legem, quam promulgari.

Respondeo 3. Promulgatio actualis pertinet ad eſſentiam obligationis legalis *in actu ſecundo* ſpectatæ. Ratio eſt; quia non poteſt dari obligatio legum in actu ſecundo ſine actuali earum promulgatione. Cæterum an promulgatio actualis pertineat ad eſſentiam obligationis legalis in actu ſecundo per modum *partis* vel per modum *conditionis* in Theologia Morali non vacat examinare.

Quæritur 2. Qualis requiratur promulgatio legis?

Respondeo. Ad obligationem legum in actu ſecundo requiritur *promulgatio proxime ſufficiens ad hoc, ut lex poſſit commode venire in notitiam ſingulorum, ad quos dirigitur intentio legis.*

Dixi primo, *proxime ſufficiens.* Si enim v. g. Imperator Auguſtus condat coram tribus ſuis aulicis legem; eum reum mortis fore, qui proximo abſtulerit dimidium argenteum, aut rem ejusdem valoris, ſtulti potius quam legislatoris partes ageret, niſi legem adeo ſeveram juberet promulgari in ſingulis ſui Imperii provinciis & urbibus. Quamvis enim promulgatio coram tribus aulicis facta *abſolute* ac *potentia ſaltem remota* poſſet venire in omnium notitiam, ea tamen promulgatio non eſt de ſe idonea ad prudenter ſperandam omnium notitiam.

Dixi

Dixi ſecundo, *ad quos dirigitur intentio legis.* Poteſt enim contingere, quod Legislator legem ſuam dirigat ſolum ad judices tribunalium aut magiſtratus, ut in cauſis criminalibus vel civilibus judicent conformiter ad legem, v.g. ut fures poſthac damnent ad lapicidinas, quin eam legem promulgent populo; vel poteſt Legislator à ſua lege eximere certum genus hominum, v. g. Clericorum, peregrinorum, advenarum, juvenum &c. ad quos nolit dirigere ſuam intentionem.

Responsio ſic explicata probatur ex ipſa natura legis, quæ eſt *ordinatio rationis ad bonum commune.* Ordinatio autem obligatoria ſubditorum rationabilis eſſe nequit, niſi intendatur, procuretur, & prudenter ſperetur notitia legis in iis, ad quos dirigitur intentio Legislatoris.

Quæritur 3. Qualis requiratur & ſufficiat promulgatio circa leges naturales?

Respondeo. Ad obligationem legum naturalium in actu ſecundo requiritur & ſufficit promulgatio, quæ ſit per teſtimonium conſcientiæ propriæ de veriſimiliori exiſtentia legis naturalis. Major autem veriſimilitudo, ſeu credibilitas legis naturalis habetur, quando homo per lumen proprium rationis manifeſte agnoſcit, credibilius eſſe, quod lex detur, & ſi ferendum prudens judicium directum de exiſtentia vel non exiſtentia legis, ſe potius judicaturum, quod detur exiſtentia legis. Vel, ubi homo proprio lumine rationis anceps ſeu dubius eſt de exiſtentia legis, ita ut in neutram partem propendeat judicium rationis, reperiri poterit veriſimilitudo ſeu credibilitas evidenter major de exiſtentia vel non exiſtentia legis, ſi pro ea ſtet judicium Doctorum plerorumque, pietate, ſcientia, & authoritate illuſtrium.

Dixi primo, *Doctorum plerorumque.* Cum enim Deus ſit providus; condendo pro hominibus legem naturalem, tenetur naturæ humanæ conſerre tantum lumen, & talem inſtinctum naturæ, quibus mediantibus lex in ſingulorum notitiam venire poſſit. Hoc autem non contingeret, niſi illud lumen & inſtinctus naturæ ſaltem à ſubjectis optime diſpoſitis, qualia ſunt Doctores pietate & ſcientia illuſtres, adverti luculentius, & quodammodo ſenſibilius percipi poſſent.

Dixi secundo, *authoritate illuſtrium.* Hoc ipſum enim pertinet ad officium providentiæ divinæ, ut eos in authoritate, ac velut in candelabro Eccleſiæ conſtituat, per quos intendit notitiam legum æternarum venire ad ſingulos.

Responsio ſic explicata probatur. Deus vi ſuæ providentiæ ad hanc promulgationem tenetur, ut lex fiat credibilior à ſingulis; & ad majorem promulgationem, ut exiſtentia legis ſingulis fiat moraliter certa, non tenetur. Ergo requiritur & ſufficit circa leges naturales ea promulgatio, quæ fit in mente plerorumque Doctorum, pietate, ſcientia, & authoritate illuſtrium. *Ant. q. 1. m.* patet, quia etiam in humanis Dominus non prudenter obligaret famulum ad ſequendas ſuas voluntates, niſi quæ *probabilius* ſeu *credibilius* dantur. Idem *ant. q. 2. m.* probatur partim *negative*, quia illa obligatio Dei probari nequit, partim *poſitive*, quia de facto Deus etiam in materia religionis obligat ad eligendam religionem evidenter credibiliorem; & quia ab experientia conſtat, circa plurimas leges naturales nullam dari moralem certitudinem, quin veroſimile ſit, Deum ſpectare transgreſſionem ſuarum legum indifferenter.

Corollarium. Hinc ſequitur; circa leges naturales ſemper ſequendam eſſe ſententiam communem Doctorum pietate ſcientia & authoritate inſignium; nec eſſe licitum, ab ea communi ſententia talium Doctorum recedere præciſe ob probabilem ſententiam quorundam Doctorum nec pietate, nec ſcientia, nec authoritate illuſtrium, niſi ubi determinatio legis naturalis pertinet ad legem poſitivam.

Quæritur 4. Quæ requiratur & ſufficiat promulgatio circa leges divinas?

Respondeo. Circa obligationem legum divinarum in actu ſecundo requiritur & ſufficit promulgatio per teſtimonium conſcientiæ propriæ de veriſimiliori exiſtentia legis. Quamprimum enim homo conſideratis omnibus judicat, potius dari legem quam non dari, obligatur ad obſervantiam legis.

Probatur. Deus nec tenetur nec ſolet homini conſerre moralem certitudinem de exiſtentia ſuarum legum. Ergo, cum non poſſit prudenter non velle obſervantiam ſuarum legum, manifeſtum eſt, eum velle, ut homo obſervet ſuas leges poſita majori credibilitate de exiſtentia legum.

Confirmatur. Deus obligat ad amplectendam Religionem evidenter credibiliorem. Ergo etiam obligat ad ſequendam legem evidenter credibiliorem. *C. prob.* Eſt par ratio circa legem ſectandæ religionis divinæ, & ſectandæ legis divinæ; imo cum ſit *minor difficultas* in executione aliarum particularium legum divinarum, quam in receptione Religionis credibilioris, videtur etiam major ratio præcipiendi obſervantiam legis evidenter credibilioris, quam obſervantiam religionis credibilioris.

Corollarium. Hinc ſequitur, circa leges divinas nunquam eſſe licitum recedere à communi ſententia Doctorum pietate, ſcientia, & authoritate potiorum, niſi, ubi determinatio legis divinæ pertinet ad legem poſitivam. Hæc enim ſicut nova lege, ita nova conſuetudine legitima, occaſionata per novum ſenſum Doctorum, variari poteſt.

Quæritur 5. Qualis requiratur promulgatio circa leges poſitivas?

Respondeo. Ad obligationem legis poſitivæ in actu ſecundo requiritur & ſufficit promulgatio per teſtimonium conſcientiæ propriæ de veriſimiliori intentione Legislatoris. Cum enim Legislator humanus ad inducendam obligationem in ſubditis pro diverſitate legum poſſit exigere diverſam promulgationem, unice ad intentionem Legislatoris reſpiciendum eſt. Sic enim poteſt Legislator velle, ut, ubi neceſſitas boni publici poſcit, quilibet teneatur obſervare legem, quamprimum habuerit notitiam privatam legis, vel ſi fuerit promulgata ſolum in metropoli

tropoli cujusque provinciæ, vel ſi in ſingulis urbibus, vel in ſingulis pagis, vel in ſingulis domibus, vel in ſingulis familiis ejusdem domus. Sic enim novi, anno 1749. ultimo die Decembris legem veſtiariam in ſingulis familiis cujuslibet domus Monachii, ubi tunc verſabar, promulgatam eſſe.

Quæritur 6. An leges Eccleſiaſticæ Summorum Pontificum, promulgatæ Romæ, ante promulgationem in ſingulis diœceſibus obligent totam Eccleſiam?

Respondeo 1. Id unice dependere ab intentione Summorum Pontificum. Si enim Pontifex ex motivis graviſſimis velit obligare omnes fideles, quamprimum in eorum notitiam lex devenerit, etiamſi in diœceſibus & parochiis non fuerit promulgata, ad obligationem ejusmodi legis in actu ſecundo non requiritur promulgatio per Epiſcopos.

Id probatur. Urbanus VIII. in Bulla: *In eminenti*, actu obligavit omnes fideles ad non ſcribendum in materia de auxiliis gratiæ, etiamſi hæc ejus conſtitutio non fuerit promulgata per Epiſcopos; Ergo dependet ab intentione Summorum Pontificum ſic obligare fideles ad obſervantiam ſuarum legum. *Ant. prob.* In præfata Bulla ſic habetur: *Ut præſentes noſtræ Litteræ in omnium notitiam deducantur, nec illarum ignorantia ab aliquo allegari poſſit, volumus præſentes Litteras* (in Urbe) *publicari & affigi, publicationemque hujusmodi in omnibus, & quoad omnia ſufficere, & pro ſolemni ac legitima haberi; nec aliam publicationem in Regnis, Provinciis, Civitatibus, Oppidis, & locis requiri aut exſpectari debere, omnesque & ſingulos perinde arctare & afficere, ac ſi unicuique nominatim ac perſonaliter intimatæ atque præſentatæ fuiſſent.*

Respondeo 2. Utrum Pontifex ad obſervantiam ſuæ legis velit obligari in actu ſecundo fideles & notitia privata promulgationis Romanæ, etiamſi lex in Provinciis ac Diœceſibus non fuerit promulgata, deſumi debet 1. ex tenore Bullæ. 2. ex ſubjecta materia legis. 3. ex fine, neceſſitate, ac gravitate legis. Hæc reſponſio patebit ex adducendis exemplis. Hinc

Respondeo 3. Pontifex præſumendus eſt obſervantiam legis velle obligare in actu ſecundo omnes fideles ex notitia privata promulgationis Romanæ, etiamſi lex in provinciis ac Diœceſibus non fuerit promulgata in ſequentibus caſibus.

Primo. Quando Pontifex in Bulla aut Decreto explicite exprimit, prout expreſſit Urbanus VIII. ad inducendam obligationem non eſſe exſpectandam aliam promulgationem in Provinciis ac Diœceſibus.

Secundo. Quando id Pontifex præcipit per terminos æquivalentes, aſſerendo obligationem ſub hac forma in multis Bullis contenta. *Volumus has litteras affigi & publicari* (in Urbe in locis conſuetis,) *ſicque publicatas & affixas omnes & ſingulos, quos illæ concernunt, perinde arctare & afficere, ac ſi unicuique eorum nominatim & perſonaliter intimatæ fuiſſent.*

Tertio, Quando Pontifex in Bulla Ordinarii locorum expreſſe præcipit promulgationem legis, nec apparet ulla rationabilis cauſa, quæ Ordinarium movere potuerit ad ſuſpendendam promulgationem. Ratio eſt; quia in tali caſu conſtat de ſeria voluntate Pontificis, omnes obligandi ad legem; quam ſuam intentionem *tam efficacem* Legiſlator non cenſetur velle fruſtrari per negligentiam manifeſtam Ordinarii.

Quarto. Quando Pontifex obligationi in actu ſecundo inchoandæ ponit moram & diem: v. g. aſſerendo, ut lex Romanos obliget *poſt quindecim dies*, Italos *poſt tres menſes*, Ultramontanos *poſt octo menſes*; vel annum: nec apparet rationabilis cauſa, quæ Ordinarios movere potuerit à ſuſpenſione ulteriore promulgationis authenticæ. Ratio eſt, quia etiam in hoc caſu præſumendus eſt Pontifex habere intentionem *efficacem & abſolutam* urgendi univerſaliter ac uniformiter legem *poſita* ſola notorietate publica, aut ſolum *præſumpta*, quam intentionem tam ſeriam non cenſetur velle fruſtrari ex negligentia unius vel alterius Ordinarii impedientia, vel minuentis notorietatem publicam legis.

Quinto. Quando Bulla Pontificia non eſt *conſtitutiva legis novæ*, ſed *declarativa legis jam conſtitutæ* v. g. legis naturalis, vel legis divinæ, vel alterius anterioris legis Eccleſiaſticæ, jam prius ſufficienter promulgatæ. Ratio eſt; quia hoc modo inſtructus de genuino ſenſu legis anterioris, ad eandem obſervandam ſub modo non obligatur vi novæ legis, aut declarationis, ſed vi prioris legis per authenticam interpretationem Summi Pontificis explicatam.

Sexto. Quando Bulla Pontificia ſtatuit pœnam Excommunicationis, Suſpenſionis, Irregularitatis, vel inhabilitatis ipſo facto incurrendæ in actum jam aliunde lege naturali, divina, aut Eccleſiaſtica graviter prohibitum. Ratio eſt, quia adjectio pœnæ Eccleſiaſticæ ad actum jam aliunde graviter prohibitum proprie non eſt nova lex præcedens actum, ſed effectus conſequens actum peccaminoſum, conſiſtens in privatione peccatori indebitæ gratiæ. Excommunicatio enim privat communibus ſuffragiis Eccleſiæ, Suſpenſio privat permiſſione habituali ad exercitium ordinum, Irregularitas privat facultate recipiendi ordines; inhabilitas ad officia vel gradus Eccleſiaſticos privat jurisdictione vel miſſione ad directionem fidelium. Hæ omnes gratiæ, cum unice dependeant à poteſtate Eccleſiaſtica, etiam tolli poſſunt ab eo, qui violat leges aliunde ſufficienter promulgatas.

Septimo. Quando Bullæ Pontificiæ ſunt revocatoriæ gratiarum dependentium in foro interno à ſola voluntate Summorum Pontificum: v. g. quando ſunt revocatoriæ Indulgentiarum, vel jurisdictionis pro abſolutione pœnitentium v. g. complicum in delicto. Ratio eſt, quia ejusmodi gratiæ abſolute tolli poſſunt etiam ignorantibus diſpoſitionem novam. Ergo multo magis convenienter tolluntur ab iis, qui novæ diſpoſitionis habent privatam notitiam.

Octavo. Quando Bullæ Pontificiæ *irritant* actus vel contractus, quorum valor unice dependet à poteſtate Eccleſiaſtica; v. g. dum irritantur promiſſio ſponſalitia ex metu, collatio beneficiorum obtentorum Simonlace, alienatio bonorum Eccleſiaſticorum ſine ſolennitate.

Ratio

Ratio eſt; quia conferens valorem actui poteſt eum tollere etiam ab ignorante ex motivo boni publici; ergo etiam convenienter eum tollit ab iis, qui habent privatam notitiam legis.

Nono. Quando Bullæ Pontificiæ præciſe præſcribunt formam judicialem pro actu externo. Ratio eſt, quia, cum omnis actio humana tacite ſubordinetur diſpoſitioni legum quoad forum externum, ad incurrendam eam ſubordinationem actuum ad novas leges non requiritur cognitio legis.

Respondeo. 4. Pontifex non eſt præſumendus obligare in actu ſecundo ad obſervantiam legis in Provincia vel Diœceſi non promulgatæ, quando ex obſervantia paucorum timoratorum, ex notitia privata obſervantium legem, naſceretur magna perturbatio vel aliud grave præjudicium Eccleſiæ. Ratio eſt, quia lex eſt ordinatio rationis ad bonum commune. Ergo leges ſe non extendunt ad eas circumſtantias locorum & temporum, in quibus obligatio legis potius præjudicaret bono communi Eccleſiæ.

Tales autem circumſtantiæ ſunt 1. Si ex diverſa adminiſtratione Sacramentorum, præſertim pœnitentiæ, naſceretur grave ſcandalum; v. g. dum uni ſolicitatas obligant ad denuntiandum; alii vero, qui tenent ſententiam requirentium promulgationem Diœceſanam, aut provincialem, non obligant. Dum uni perſeverant complices abſolvere, quia in eorum Diœceſi hæc lex non eſt promulgata, alii autem non abſolvunt, &c. Si enim omnis ſpes inducendæ uniformis obſervantiæ diſpareat, per obſervantiam timoratorum potius naſcitur ſcandalum fidelium, & bonorum ſacerdotum pro lege Zelantium contemptus, vilipenſio, irriſio, ac fuga, idque ſine fructu. 2. Si ex obſervantia timoratorum privata, v. g. ex non lectione librorum prohibitorum, dum alii eos paſſim legunt, eo quod non ſit promulgata prohibitio, Zelatores legis fiunt potius inutiles Eccleſiæ, utpote contempti ob rerum novarum ignorantiam. Hinc aliud remedium aptius ad præcavenda hæc mala non occurrit, niſi ut Summi Pontifices in ſuis Conſtitutionibus ſevere urgeant promulgationem ſuarum legum, vel ut faciant per ſuos Nuntios ſtatis temporibus celebrari Synodos Provinciales, & Diœceſanas, in quibus ipſi Nuntii præſentes ſint, & promulgent novas leges Pontificias, renovent antiquas. Pro illuſtratione hujus materiæ, & in confirmationem mearum reſponſionum ſubjiciam formularia legum, & conſtitutionum Papalium relate ad promulgationem.

I. Urbanus IV. 1262. in Bulla: *Tranſiturus*, in qua ordinatur ſolennis proceſſio in feſto Corporis Chriſti, non ſolum eam inſcribit univerſis Epiſcopis, ſed etiam in fine addit: *In virtute ſanctæ obedientiæ mandamus, quatenus hoc feſtum faciatis per univerſas Eccleſias civitatum veſtrarum & Diœceſium celebrari.*

II. Joannes 22. in Bulla: *Glorioſam*, in qua jubet exterminari Sectam *Fraticellorum*, expreſſe ponit hunc titulum: *Patriarchis, Archiepiſcopis, & Epiſcopis, ac dilectis filiis, ad quos Litteræ iſtæ pervenerint.* Ergo ubi Summi Pontifices volunt obligare omnes fideles etiam non interveniente promulgatione Diœceſana per ordinarios, id per ejusmodi terminos exprimunt.

III. Idem in Bulla Canonizationis S. Thomæ Aquinatis 1323. eam inſcribit *univerſis Epiſcopis, & Prælatis, ad quos Litteræ iſtæ pervenerint*, non univerſis fidelibus, nec Epiſcopis aut Prælatis, ad quos illæ Litteræ non pervenerint, puta, in copia authentica. Ergo, dum in fine Bullæ § 22. addit: *Hortamur mandantes, quatenus hoc feſtum faciatis à veſtris ſubditis celebrari*, ſubditos ſolum obligavit mediante promulgatione Epiſcoporum ac Prælatorum, ad quos Bulla fuerat miſſa in copia authentica.

IV. Bonifacius IX. 1390. in Bulla: *Superni*, conſimiliter ſolum *Epiſcopis & Prælatis mandat, ut per ſingulas Eccleſias ſuarum civitatum & Diœceſium faciant celebrari feſtum Viſitationis B. Virginis.*

V. Idem in Bulla Canonizationis S Birgittæ 1391. quam inſcribit omnibus Epiſcopis & Capitulis §. 54. dicit: hortamur in virtute obedientiæ injungentes, quatenus præſentes noſtras Cleris & populis veſtris ſolenniter publicantes feſtum hujus Sanctæ faciatis celebrari.

VI. Eugenius IV. Bullam Canonizationis S. Nicolai Tolentini 1447. inſcribit *Univerſis Chriſti fidelibus præſentes Litteras inſpecturis*, & § 13. ſubjicit: *Univerſitatem veſtram hortamur mandantes, ut quatenus quarto idus Septembris feſtum ejusdem devote celebretis, & faciatis ab omnibus celebrari.*

VII. Pius II. in Bulla *Execrabilis*, in qua excommunicat appellantes ad futurum Concilium, in fine ait: *Si quis contrafecerit à die publicationis præſentium in Cancellaria Apoſtolica, poſt duos menſes ipſo facto ſententiam execrationis incurrat.*

VIII. Idem in Bulla: *Cum ex Sacrorum*, in quo Clericos male ad S. Ordines promotos ſuſpendit, addit; *Volumus, quod præſens Conſtitutio in Romana Curia exiſtentes poſt quindecim dies, abſentes vero Italicos poſt duos menſes; alios vero ultramontanos poſt ſex menſes ab ipſius in Cancellaria Apoſtolica publicatione ligare incipiat.*

IX. Sixtus IV. in Bulla: *grave nimis*, ubi excommunicat eos, qui tenentes alterutram ſententiam de Immaculata Conceptione B. Virginis peccati mortalis aut hæreſis damnant, addit: *Ne de præmiſſis ignorantiam aliquando valeant allegare, volumus, quod locorum ordinarii requiſiti præſentes litteras in Eccleſiis conſiſtentibus in eorum civitatibus & ſuarum Diœceſium, & locis inſignibus, dum major ibi multitudo populi ad divina convenerit, faciant publicari.*

X. Innocentius in Bulla, *Officii*, 1491. edita contra impedientes executionem citationum, & aliorum mandatorum venientium à Curia Romana, §. 5. addit: *Ut hujusmodi Conſtitutio & Statutum ad ſingulorum notitiam deducantur, univerſis locorum Ordinariis in virtute ſanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus, quatenus ſtatutum & Conſtitutionem hujusmodi in eorum Eccleſiis publicari faciant.*

XI. Leo X. in Bulla: *Apoſtolici*, ubi damnat eos, qui docent; *ſecundum Philoſophiam verum eſſe, quod animæ hominum ſint mortales*, &c. §. 5. addit:

addit : *Et bos canones per ordinarios locorum, ubi generalia ſtudia vigent, & Rectores Univerſitatis, in virtute S. obedientiæ publicari mandamus.*

XII. Idem in Bulla : *Supernæ*, in Concilio Lateranenſi pro reformatione Prælatorum Eccleſiaſticorum in toto orbe edita §. 43. addit : *Cum Conſtitutiones bujusmodi Eccleſiaſticam diſciplinam concernant, officiales noſtros, quam alios, ubique locorum commorantes illis ligari volumus poſt duos menſes ab earum publicatione.*

XIII. Paulus III. In Bulla : *Initio*, ubi Indicit futurum Concilium Tridentinum, §. 14. dicit : Omnes, quos Litteræ noſtræ comprehendunt, poſt ſpatium duorum menſium à die publicationis (Romæ facta) volumus obligatos eſſe.

XIV. Pius IV. in Bulla : *Dominici*, ubi promulgatur prohibitio legendi libros in *Indics Tridentini* probibitos §. 5. ait : *Ut bæc ad omnium notitiam perveniant, mandamus, ut bæ litteræ in Baſilica Vaticana, & Lateranenſi tunc, cum in eis populus congregari ſolet, recitentur, & in loco ſolito Campi Floræ affigantur. Nos enim per banc publicationem & affixionem omnes & ſingulos, qui bis Litteris comprebenduntur, poſt tres menſes à die publicationis & affixionis numerandos, volumus obligatos eſſe, ac ſi ipſiſmet illæ editæ lectæque fuiſſent.*

XV. Idem in Bulla : *Benedictus*: confirmatoria Concilii Tridentini dicit : *Mandamus in virtute ſanctæ obedientiæ univerſis Epiſcopis & Prælatis, ut eadem decreta in Eccleſiis ſuis obſervent & à ſubditis ſuis faciant obſervari. Ut bæc autem od omnium notitiam perveniant, mandamus, ut bæ litteræ in Baſilica Vaticana & Lateranenſi recitentur, & in Campo Floræ affigantur, & in Alma Urbe ad impreſſionem tradantur, quo commodius per Chriſtiani nominis provincias & regna divulgari poſſint, &c. anno 1563. 7. Kal. Febr.*

Idem vero in aliqua declaratione edita anno 1504. 15. Kal. Auguſti ſic habet : *Ad aures noſtras pervenit, multos eſſe, qui dubitent, ex quo tempore coeperint decreta Concilii Tridentini ad jus poſitivum duntaxat ſpectantia obligare, illa præſertim quæ tempora certa præſtituunt ad Provinciales, Diœceſanaſque Synodus celebrandas, ad Sacros Ordines ſuſcipiendos, ad religionem profitendam, ad parochiales Eccleſias, aliaque beneficia reſignanda, & ad complures bujusmodi exequendas ordinationes, ac alias omnes ad jus poſitivum tantum ſpectantes. Nos itaque, ut omnis controverſia, dubitatioque tollatur, motu proprio eam rem,* PROUT RATIONI, JURI, ET ÆQUITATI *convenire cenſuimus, duximus declarandam. Nam etſi ipſius Concilii Decreta à nobis confirmata fuerunt ſub finem menſis Januarii, & ab eo etiam tempore apud banc ſanctam Sedem obſervari coeperunt; quia tamen non parum temporis in eis Romæ emendate imprimendis neceſſario conſumptum fuit, &* JURE ETIAM COMUNI SANCITUM EST, *ut conſtitutiones novæ vim* NON NISI POST CERTUM TEMPUS OBTINEANT, ÆQUUM NOBIS ET JUSTUM *viſum eſt, prædicta decreta omnia ad reformationem jusque poſitivum duntaxat ſpectantia, à Kalendis Maij proxime præteriti omnes obligare cæpiſſe, neque poſt eam diem excuſationem cujusquam, quod ea ignoraverint, admittendam. Atque ita Apoſtolica autboritate declaramus ac definimus, & ab omnibus judicari debere ſtatuimus.*

XVI. Idem in Bulla : *In Sacroſancta*, ubi 1564. præſcribit fidei formulam à Profeſſoribus emittendam, § 9. dicit : *Ut bæ litteræ ad omnium notitiam deducantur, mandamus, quod eædem omnes in Italia intra tres, extra vero illam exiſtentes intra ſex menſes proximos ab ea die affixionis computandos perinde arctent, ac ſi illis perſonaliter intimatæ fuiſſent.*

XVII. Idem in Bulla : *De ſalute*, ubi prohibet ſpectacula periculoſa ex agitatione taurorum & ferarum, §. 7. ait : *Mandamus univerſis Epiſcopis, aliisque locorum Ordinariis in virtute ſanctæ obedientiæ ſub obteſtatione divini judicii, quatenus in Diœceſibus propriis præſentes litteras ſufficienter publicari, & ſub cenſuris obſervari procurent.*

XVIII. Idem in Bulla : *quod a nobis*, ubi præcipit, ut qui antiquitus Romano Breviario uſi fuerant, illud reſumant, §. 10. ait : *Mandamus, quod poſt publicationem* (in Urbe), *qui in Romana Curia ſunt præſentes, ſtatim lapſo menſe; reliqui vero, qui intra montes, tribus; & qui ultra ubique locorum degunt, ſex menſibus excurſis; vel cum primum venalium bujusmodi Breviarium voluminum facultatem babuerint, ad precandum juxta illius ritum maneant obligati.* Idem prorſus repetit S. Pius in Bulla : *Quo primum*, ubi præſentibus in Curia præſcribit unum menſem, in Italia tres, ultra montes ſex menſes pro uſu novi Miſſalis Romani, *aut cum primum illis Miſſale boc venale propoſitum fuerit.* Idem repetit S. Pontifex in Bulla: *Superni*, ubi præſcribit novum Officium B. Virginis reformatum.

XIX. Gregorius XIII. in Bulla Cœnæ : *Conſueverunt.* § 28. addit : *Univerſis Epiſcopis, & locorum Ordinariis, Prælatis, & Rectoribus ubilibet conſtitutis virtute ſanctæ obedientiæ mandamus, ut præſentes litteras, poſtquam eas receperint, ſeu earum babuerint notitiam, ſemel in anno in Eccleſiis ſuis, dum in eis major populi multitudo ad divina convenerit, ſolemniter publicent.*

XX. Idem in Bulla : *Sancta*, ubi jubet celebrari feſtum S. Annæ, dicit : *Mandamus omnibus Epiſcopis, & Prælatis per univerſum orbem, ut faciant præſentes litteras in ſuis Eccleſiis ſolenniter publicari & obſervari.* Eodem modo loquitur Sixtus IV. in Bulla : *Intemeratæ*, ubi inſtituit feſtum Viſitationis B. V. ſub duplici.

XXI. Sixtus V. in Bulla : *Cum de omnibus*, ubi præſcribit omnibus Regularibus formam recipiendi Novitios, §. 9. addit : *Quocirca Cardinalibus dictorum Ordinum Protectoribus, ac locorum Ordinariis mandamus, ut Cardinales in ſuæ protectionis, Ordinarii vero in ſuarum Diœceſum regularibus locis curent præſentes litteras publicari.*

XXII. Idem in Bulla: *Sanctum*, edita contra Simoniacos male promotos §. 10. addit : *Ut præſentes litteræ omnibus innoteſcant, mandamus illas* (in Urbe) *publicari, & poſt quindecim dies omnes qui in Urbe ſunt, qui vero extra eam & citra montes, intra quatuor menſes, qui demum ultra montes erunt intra octo menſes à die publicationis bujusmodi computandos perinde arctare, ac ſi eorum cuique perſonaliter intimatæ fuiſſent.*

XXIII. Clemens VIII. in Bulla : *Illius*, edita contra Duellantes §. 19. *Volumus, quod præ-*

ſentes

Google

ſentes (in Urbe) *publicentur*, *quodque eadem publicatione*, *qui in urbe ſunt*, *poſt triduum*, *qui vero extra eam & citra montes*, *poſt duos menſes*, *ultra montes vero poſt quatuor menſes*, *omnes*, *quos concernunt*, *perinde arctent & afficiant*, *ac ſi eorum cuilibet perſonaliter intimatæ fuiſſent.*

XXIV. Idem in Bulla: *Suſcepti*, edita contra exemptos extra clauſtra notorie delinquentes §. 6. *Ut præſentes omnibus innoteſcant*, *mandamus*, *illas* (in Urbe) *publicari*, *volumuſque poſt quindecim dies eos*, *qui in Urbe ſunt*, *qui vero extra eam & citra montes*, *inter quatuor*, *qui demum ultra montes erunt*, *intra octo menſes à die publicationis hujusmodi computandos perinde arctare*, *ac ſi eorum unicuique perſonaliter intimatæ fuiſſent.*

XXV. Idem in Bulla: *Dominici*, contra negantes Trinitatem, aut divinitatem Chriſti, vel ejus Conceptionem de Spiritu ſancto, aut virginitatem B. V. §. 5. *Ut hujusmodi Conſtitutionis ignorantia de cætero allegari aut prætendi nunquam poſſit*; *atque ut præſentes omnibus innoteſcant*, *volumus*, *illas* (in Urbe) *publicari factaque publicatione omnes*, *qui in Urbe*, *poſt menſem*, *qui vero extra eam & citra montes*, *poſt quatuor menſes*, *& qui ultra montes fuerint*, *poſt decem menſes*, *arctare*, *ac ſi eorum cuilibet perſonaliter intimatæ fuiſſent. Et nihilominus*, *ut præſentes Litteræ eo notiores fiant*, *& omnibus magis innoteſcant*, *necnon pro potiori cautela volumus*, *ut locorum Ordinarii publicationem præſentium fieri curent*, *ac propterea univerſis locorum Ordinariis in virtute ſanctæ obedientiæ mandamus*, *ut has Litteras poſtquam earum exemplar receperint*, *ſeu earum notitiam habuerint*, *in Eccleſiis ſuarum Diœceſum*, *ſolenniter publicari faciant.*

XXVI. Idem in Bulla: *Quæcunque*, de forma obſervanda in erectione Confraternitatum, §. 15. *Factum publicatione* (in Urbe) *volumus omnes confraternitates ſæcularium*, *quæ in Urbe*, *poſt menſem*, *quæ in Europa*, *poſt decem menſes*, *quæ extra Europam fuerint*, *poſt octodecim menſes arctare. Et univerſis locorum Ordinariis mandamus*, *ut præſentes litteras in ſuis Eccleſiis publicari faciant.*

XXVII. Paulus V. in Bulla: *Monialium*, ubi prohibet ingreſſum in monaſteria Monialium, §. 4. *Apoſtolicæ Sedis Nuntiis*, *ac locorum Ordinariis*, *nec non Monaſteriorum Superioribus mandamus*, *quatenus præſentes Litteras publicari & obſervari faciant.*

XXVIII. Urbanus VIII. in Bulla: *Humanæ*, ubi prohibet bona Eccleſiaſtica dari in feudum vel emphiteuſin vel locari ultra triennium ſine beneplacito Apoſtolico. §. 6. *Volumus*, *quod de cætero Patriarchæ*, *Archiepiſcopi*, *Epiſcopi*, *Abbates*, *& Prælati in aliis juramentis ab iis præſtandis de præſenti conſtitutione ſervanda omnino jurare teneantur.*

XXIX. Idem in Bulla: *Cum ſæpe*, ubi prohibet reduci onera Miſſarum, §. 15. addit: *Ne ullo unquam tempore hæc in oblivionem abeant*, *Superiores locales ſub pœna privationis officii curare teneantur*, *ut ſexto quoque menſe præſentes ordinationes in publica menſa prælegantur.*

XXX. Idem in Bulla: *Cæleſtis*, ubi prohibet caput defunctorum pingi cum radiis, §. 7. *Hæ Litteræ poſt duos menſes publicationis* (in Urbe) *com-*

putandos omnes arctent, *ac ſi perſonaliter intimatæ fuiſſent.*

XXXI. Urbanus VIII. in Bulla: *In eminenti.* edicta 1641. ſic habet: ,, Paulus V. 1611.
,, decrevit, ut ſcriberetur Nuntiis Apoſtolicis,
,, quod notificarent & ordinarent Superioribus
,, Religionum, & Univerſitatibus ſtudiorum, &
,, Ordinariis eorum Nuntiaturæ, ne ſinerent
,, imprimi in materia de auxiliis compoſitiones,
,, & qui vellent de hac materia ſcribere & impri-
,, mere, prius mitterent compoſitiones ad ſan-
,, ctam univerſalem inquiſitionem; & ejusdem
,, decreti tenor omnibus prædictis per Nuntios
,, reſpective fuit intimatus. Nos 1625. Pauli
,, V. decretum per aliud noſtrum Decretum
,, confirmavimus & innovavimus, & declaravi-
,, mus, contravenientes pœnas privationis di-
,, gnitatum, & officiorum ſuorum vocis activæ
,, & paſſivæ, facultatis concionandi, publice
,, legendi, docendi & interpretandi, ipſo facto
,, abſque alia declaratione incurrere. Nos ac-
,, cepto, quosdam Janſenii librum, cui titulus:
,, *Auguſtinus* ex profeſſo tractantem *materiam de*
,, *auxiliis*, nulla petita vel obtenta à dicta con-
,, gregatione licentia illum imprimendi, cjusque
,, operis occaſione Patres Societatis Jeſu non-
,, nullas de eadem materia tractantes Theſes,
,, pariter abſque licentia dictæ Congregationis
,, imprimi curaſſe, opinionesque Janſenii oppu-
,, gnaſſe, contra prædictorum decretorum pro-
,, hibitionem, nos per aliud decretum dictum
,, librum Janſenii, nec non Theſes à Patribus So-
,, cietatis Jeſu editas, aliasque Scripturas in cal-
,, ce poſterioris decreti regiſtratas, jam vigore
,, anteriorum Decretorum prohibitas, de novo
,, prohibuimus, ac pro prohibitis haberi volumus,
,, mandavimusque ſub pœna excommunicationis
,, ipſo facto incurrenda; ne quis librum & The-
,, ſes, aliasque ſcripturas prædictas abſque Apo-
,, ſtolicæ Sedis licentia, in dicta Congregatione
,, Sancti Officii obtinenda retinere & legere poſ-
,, ſet. Mandavimus inſuper ſub Excommuni-
,, cationis, aliisque pœnis, ne inpoſterum im-
,, primere auderent compoſitiones de materia au-
,, xiliorum tractantes; voluimusque, omnia
,, prædicta ſuum plenarium effectum ſortiri, om-
,, nesque contrafacientes ligare, nec quemquam
,, excuſari poſſe, etiam ſub prætextu, quod
,, anteriora decreta Pauli V. & noſtra non fo-
,, rent in Provinciis intimata, vel uſu recepta.
,, Et ne præmiſſorum ignorantia poſſet ab aliquo
,, prætendi, voluimus, ut poſterius noſtrum
,, decretum hujusmodi ſeu illius exemplum (in
,, Urbe) affixum omnes ita arctaret, ac ſi uni-
,, cuique perſonaliter intimatum foret. Cum
,, autem poſtea compertum fuerit, in libro Jan-
,, ſenii multas propoſitiones contineri à Præde-
,, ceſſoribus noſtris damnatas, nos librum præ-
,, dictum, aliaque opera præſentibus noſtris Lit-
,, teris ſubinſerta (Fromondi &c. &c.) prohibe-
,, mus ac pro vetitis haberi mandamus, jubcn-
,, tes ſub omnibus pœnis in conſtitutione Pii V.
,, contentis, ne quis de prædictis damnatis, &
,, in prædicto libro contentis aliisque, ut infra,
,, ſubinſertis articulis, opinionibus, Scripturis,
,, Theſibus, quoquo pacto loqui, ſcribere, &

„ diſputare andeat, librumque & alia prædicta „ penes ſe retinere vel legere præſumat. Ut „ autem præſentes noſtræ litteræ in omnium notitiam deducantur, nec illarum ignorantia ab „ aliquo allegari poſſit, volumus præſentes litteras (in Urbe) publicari & affigi, publicationemque hujuſmodi in omnibus, & quoad „ omnia ſufficere & pro ſolemni ac legitima haberi, nec NB. aliam publicationem in regnis, „ Provinciis, Civitatibus, Oppidis, & locis „ requiri, aut exſpectari debere, omneſque & „ ſingulos perinde arctare, & afficere, ac ſi unicuique nominatim ac perſonaliter intimatæ atque præſentatæ fuiſſent.

XXXII. Idem in Bulla: *Univerſa*, obi determinat dies feſtos, qui ſoli in tota Eccleſia ex præcepto obſervandi ſunt, §. 4. addit: *Mandamus in virtute ſanctæ obedientiæ univerſis Patriarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, aliisque Prælatis ac cujuſcumque generis locorum Ordinariis, ut præſentes litteras in eorum reſpective Diœceſibus publicent, & ab omnibus obſervari faciant.*

XXXIII. Idem in Bulla: *Cum alias*, ubi abrogat bymnos antiquos Breviarii; *Mandamus, ut Hymni juſſu noſtro editi, non autem amplius antiqui, tam in Urbe, quam in reliquis Chriſtiani Orbis partibus recitentur, volentes, ut præceptum noſtrum in Urbe & diſtrictu inſra duos, in aliis locis citra montes inſra octo, ultra montes inſra duodecim menſes executioni demandetur.*

XXXIV. Alexander VII. in Bulla: Ad aanctam, ubi declarat, propoſitiones Janſenii in ſenſu ab eodem intento Damnatas eſſe, §. 7. addit: *Univerſis locorum Ordinariis mandamus, ut Innocentii X. definitionem juxta præſentem determinationem ab omnibus obſervari faciant.*

XXXV. Idem in Bulla: *Solicitudo*, ubi innovat Prædeceſſorum Conſtitutiones editas in favorem immunitatis B. Virginis à peccato originali cum adjectione novarum pœnarum in eos, qui præfatas conſtitutiones ſic interpretantur, ut favor piæ ſententiæ & cultui indultus fruſtretur, §. 9. addit: *In virtute ſanctæ obedientiæ mandamus omnibus locorum Ordinariis, quatenus noſtram Conſtitutionem ſingulis ſuæ Diœceſis prædicatoribus & aliis inſinuent & publicent, ne quis ignorantiam poſſit prætendere, aut ſe contra præmiſſa valeat excuſare.*

XXXVI. Idem in Bulla: *Speculatores, mandat omnibus locorum Ordinariis, ut novum Indicem librorum probibitorum vulgandum pro viribus curent.*

XXXVII. Innocentius XII. probibet celebrari Miſſam de Sanctis, quorum habetur in loco inſignis Reliquia, niſi ſint deſcripti in Martirologio, ſed additur: *Ut debitæ executioni demandetur, locorum ordinariis injungendum eſſe præcepit.*

XXXVIII. Clemens XI. in Bulla: *Vineam*, ubi declarat Bullas Prædeceſſorum contra errores Janſenii editas, §. 27. addit: *Locorum Ordinariis mandamus, ut in ſuis Diœceſibus præſentes litteras obſervari curent.*

XXXIX. Benedictus XIV. in Bulla: *Sacramentum*, edita contra Confeſſarios ſolicitantes in Confeſſionali ad turpia. *Ut præſentes Litteræ ad omniam notitiom facilius deveniant, & nemo illarum ignorantiam allegare valeat, volumus illas, ſeu earum exempla ad valvas Eccleſiæ Lateranenſis & Baſilicæ principis Apoſtolorum, necnon Cancellariæ Apoſtolicæ, Curiæque generalis in Monte citorio ot in Acie Campi Floræ de Urbe, ut moris eſt, affigi & publicari, ſicque publicatas & affixos omnes & ſingulos, quos illæ concernunt, perinde arctare & afficere, ac ſi unicuique eorum nominatim & perſonaliter intimata fuiſſent.*

XL. Idem Pontifex eadem forma utitur in Bulla: *Univerſolis* ubi ſub Excommunicatione & nullitate prohibet venditionem reddituum beneficii; & in Bulla: *In ſublimi*, ubi prohibet & irritat reſignationes beneficiorum ſub reſervatione penſionis: & in Bulla: *Sacerdos*, ubi brachio ſæculari tradi præcipit eos, qui cum Sacerdotes non ſint, celebrant Miſſam, & excipiunt confeſſiones; & in Bulla: *Altiſſimo*, ubi damnat librum ſeu Inſtrumentum Epiſcopi Harlemenſis.

Ex his ergo quisque, ſi ſapit, colliget, quænam eſſe ſoleat intentio Summorum Pontificum in ferendis ac promulgandis legibus. Huic intentioni ſe conformare omnes tenentur, qui ordinem à Deo præſtabilitum diligunt circa directionem Eccleſiæ. Itaque quando leges à Summis Pontificibus *pro tota Eccleſia* eduntur, eas quisque juxta earum tenorem ac mentem ſervare & promovere ſtudeat. Si dubium eſt; utrum particulares circumſtantiæ locorum ac temporum tales ſint, quæ Legislatorem prudenter movere poſſent ad ſuſpendendam obligationem in actu ſecundo pro tali provincia, Diœceſi, vel circumſtantia, conſulat quisque ſenſum Doctorum nationalium eruditione & pietate inſignium, mentem ſuorum antiſtitum, exemplum ac praxin notoriam timoratorum, ac ipſas leges prudentiæ, ex quibus intelliget, an conſiderato complexo circumſtantiarum regionalium obligatio legis Pontificiæ in actu ſecundo ex obedientia paucorum obſervantium plus perturbationis, ſcandali, & præjudicii quam commodi bono communi Eccleſiæ per legem intento allatura ſit. Hæc enim ipſiſſima, ut videtur, ratio eſt, cur Summi Pontifices ordinarie in ſuis Bullis abſtrahant ab obligatione ulterioris promulgationis faciendæ vel non faciendæ in Diœceſibus, ut quandam relinquant facultatem conſiderationum regionalium, & libertatem ampliorem interpretandi mentem Pontificiam diverſam pro diverſa congruentia locorum & temporum. Si enim, prout habetur in C. *ſi quando.* de Reſcriptis, Summi Pontifices *patienter ſuſtinent* omiſſionem præſcriptorum in Reſcripto ſeu *mandato perſonali*, ubi circumſtantiæ obſervantiam non permittunt, multo magis patienter ſuſtinebunt interpretationem mentis Pontificiæ in lege generali indefinita quoad modum vel ordinem requiſitæ in quavis lege particulari. Hæc obſervatio notabilis, quæ in multis caſibus ſervire poteſt pro Regula generali ac fundamentali pro regnis ac populis à Roma valde remotis, ſeu ut vocari ſolent, *ultramontanis* vel *ultramarinis*, fundatur in conſtitutione Bonifacii VIII. relata in c. *licet.* 1. de

de conſtitut. in 6. his verbis: *Licet Romanus Pontifex, qui jura omnia in ſcrinio pectoris ſui cenſetur habere, condendo poſteriorem, priorem, quamvis de ipſa mentionem non faciat revocare noſcatur. Quia tamen locorum ſpecialium, & perſonarum ſingularium conſuetudines & ſtatuta, cum ſint facti & in facto conſiſtant, poteſt probabiliter ignorare, ipſis, dum tamen ſint rationabilia, per Conſtitutionem à ſe noviter editam, niſi expreſſe caveatur in ipſa, non intelligitur in aliquo derogare.* Quod hoc loco Pontifex declarat circa conſtitutiones *revocatorias*, recte extenditur ad conſtitutiones novæ legis *conſtitutivas*. Cæterum generaliter loquendo, ſive habeatur ſcientia legis ex notitia privata, ſive ex notorietate publica, ſive ex promulgatione authentica Ordinarii, cum obligatio unice dependeat à mente Summorum Pontificum, illud ratum fixumque divinitus manet, quod Chriſtus Lucæ 12. v. 48. ſanxit: *Servus, qui cognovit voluntatem Domini ſui, & non ſe præparavit, & non facit ſecundum voluntatem ejus, vapulabit multis; qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.* Horum verborum prima pars ſpectat ad eos, qui, dum decreta Pontificum ſciunt, ſe non *præparant* ad eorum *congruam* obſervantiam, exemplo ſuo, quantum in ſe eſt, inducendam & roborandam, niſi forte Regula Bonifacii VIII. obſtiterit: altera pars eorum eſt, qui negligunt aquirere ſcientiam decretorum Eccleſiæ & Summorum Pontificum. Neutri enim amant Deum, quia non amant ordinem & decorem Eccleſiæ, ſponſæ Chriſti.

§. VII.

De obligatione Legum, præſertim in dubio Conſcientiæ.

Quæritur 1. An leges Civiles obligent in conſcientia?

Respondeo 1. Leges Civiles juſtæ obligant in conſcientia. Juſtæ autem ſunt, quæ ordinantur ad bonum commune ſervata æqua proportione onerum in ſubditos. Ita reſpondet D. Thomas 1. 2. q. 96. a. 4. c. ubi ſic diſcurrit: „ Dicendum, quod leges humanæ ſunt juſtæ vel „ injuſtæ. Si juſtæ ſint, habent vim obligandi „ in foro conſcientiæ à lege æterna, à qua de„ rivantur, ſecundum illud Proverb. 8. *Per „ me reges regnant, & legum conditores juſta decer„ nunt.* Dicuntur autem leges *juſtæ & ex fine*, „ quando ſcilicet ordinantur ad bonum commu„ ne; & *ex authore* quando ſcilicet lex lata non „ excedit poteſtatem ferentis; & *ex forma*, quan„ do ſcilicet ſecundum *æqualitatem proportionis* im„ ponuntur ſubditis onera in ordine ad bonum „ commune. Cum enim unus homo ſit pars „ multitudinis, quilibet homo hoc ipſum, quod „ eſt, & quod habet, eſt multitudinis: ſicut & „ quælibet pars id, quod eſt, eſt totius. Unde „ & natura aliquod detrimentum infert parti, „ ut ſalvet totum. Et ſecundum hoc leges hu„ juſmodi onera *proportionabiliter* inferentes juſtæ „ ſunt, & obligant in foro conſcientiæ, & ſunt „ *leges legales*. Injuſtæ autem ſunt leges dupli„ citer. Uno modo *per contrarietatem* ad bonum „ humanum econtrario prædictis: vel *ex fine*, „ ſicut cum aliquis præſidens leges imponit one„ roſas ſubditis, non pertinentes ad utilitatem „ communem, ſed magis ad propriam cupidita„ tem vel gloriam: vel etiam ex authore, ſi„ cut cum aliquis legem fert ultra ſibi commiſ„ ſam poteſtatem; vel etiam ex forma, puta „ cum inæqualiter onera multitudini diſpenſan„ tur, etiamſi ordinentur ad bonum commune. „ Et hujuſmodi magis ſunt violentiæ, quam le„ ges; quia, ſicut Auguſtinus dicit l. 1. de lib. „ arbit. c. 5. *Lex eſſe non videtur, quæ juſta non „ fuerit.* Unde tales leges non obligant in foro „ conſcientiæ; niſi forte propter vitandum „ ſcandalum, vel turbationem, propter quod „ homo etiam juri ſuo debet cedere. Alio mo„ do leges poſſunt eſſe injuſtæ per contrarieta„ tem ad bonum divinum, ſicut leges tyranno„ rum inducentes ad idololatriam, vel ad quod„ cunque aliud, quod ſit contra legem divinam. „ Et tales leges nullo modo licet obſervare.

Respondeo. 2. Leges Civiles juſtæ etiam pure pœnales obligant in conſcientia ad non reſiſtendum miniſtris juſtitiæ, ſi delinquentem in tranſgreſſione deprehenſum, vel ſufficientibus indiciis gravatum trahant ad pœnam lege taxatam. Id

Probatur ex Apoſtolo ad Rom. 13. ubi ſic ſcribit: *Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non enim eſt poteſtas niſi à Deo. Quæ autem à Deo ſunt, ordinata ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem aquirunt. Nam principes non ſunt timori boni operis, ſed mali. Vis autem non timere poteſtatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. Si autem malum feceris, time. Non enim ſine cauſa gladium portat. Dei enim miniſter eſt; vindex in iram ei, qui malum agit. Ideoque neceſſitati ſubditi eſtote; non ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiam. Ideo enim & tributa præſtatis. Miniſtri enim Dei ſunt, in hoc ipſum ſervientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum, cui vectigal, vectigal, cui timorem, timorem; cui honorem, honorem.*

Respondeo 3. Tamdiu & eatenus leges civiles habendæ ſunt pro juſtis, quamdiu & quatenus non evidenter conſtat, eſſe injuſtas. Ratio eſt, quia moraliter impoſſibile eſt, ſubditis particularibus perſpectum eſſe ſufficienter ſtatum & neceſſitatem Reipublicæ, vel regni. Subditis enim frequenter videntur ſuperflui ſumptus, qui pertinent ad congruæ magnificentiæ virtutem, vel ad ſecuritatem tranquillitatis publicæ. Itaque niſi aut defectus ordinationis ad bonum commune, aut defectus improportionis manifeſti ſint, non licet injuſtitiæ damnare legem civilem. Dixi *eatenus*, quia aliquæ leges ſunt diviſibiles.

Quæritur 2. Unde colligi poſſit, utrum ſit tantum pœnalis, ſeu obligatoria ſolum ad pœnam?

Respondeo. In hac re dari poſſe ſequentes Regulas.

Regula 1. Illæ Leges Civiles obligant in conſcientia, quarum ſimul & *finis*, & ſimul *gravis obligatio* moraliter neceſſaria ſunt ad bonum commune. Sic, quando Tributa, vectigalia, ſteu-

ſteuræ, & aliæ collectationes vel exactiones ordinantur ad congruentem ſuſtentationem principis, vel ad diſſolvenda debita regni vel Reipublicæ, hic *finis* haud dubie neceſſarius eſt bono communi ſubditorum, ad quod proin juxta ordinatam diviſionem Principis ſubditi tenentur jure naturali concurrere. Sicut enim Principis eſt, taxare pretium mercium; ita ejus eſt, taxare ſingulorum ratum ſeu portionem & modum pro contributione & cooperatione ad bonum commune. Sed quamvis ipſe finis, puta, conſervatio Principis, militiæ, munitionum, legatorum, religionis, bonarum artium, & fidei publicæ datæ circa contractus & pacta &c. ſit moraliter neceſſarius ad bonum ſtatum regni vel Reipublicæ, non tamen ſequitur, quod ad conquirenda idonea huic fini media ſemper & univerſim moraliter neceſſaria ſit *gravis obligatio* in conſcientia; quia videtur, ad obtinendum illum finem ſufficere obligationem ad pœnam, ſeu legem pœnalem. Sive enim ſubditus obligetur in conſcientia, ſive non obligetur, princeps nihilominus æque certo obtinet ſteuras, & alias præſtationes ordinarias adhærentes familiis habentibus quaſi domicilium in provincia. Hinc ad inducendam obligationem in conſcientia non ſolum requiritur, ut *finis* per leges civiles intentus ſit moraliter neceſſarius pro bono communi, ſed etiam ut *gravis obligatio* in conſcientia ſit ad bonum commune neceſſaria. Sit proin

Regula 2. Ad præſtationes introductas Jure gentium pro conſervatione boni communis moraliter neceſſaria eſt gravis obligatio in conſcientia. Ratio eſt, quia niſi daretur ad ejusmodi præſtationes gravis obligatio in conſcientia, non committeret grave crimen, qui exactores præſtationum ante vel poſt earum actualem exactionem fraude, dolo, mendacio, aut incuſſione metus eluderet; ſed hoc non poteſt dici. Ergo min. prob. Hoc repugnat inprimis honeſtati religionis, quæ jure gentium & naturæ ſpectatur tanquam primarium conſtitutivum bonæ Reipublicæ vel imperii; ſecundo generalis licentia ſeu deobligatio à gravi peccato maniſeſte cederet in grave damnum boni communis; tertio id repugnat ſenſui communi populorum, etiam gentilium, & dictamini naturali parendi juſſis juſtis principum.

Regula 3. Leges Civiles dictantes *habentibus* ſolam mulctam pecuniariam nec divites nec pauperes obligant in conſcientia, niſi ad pœnam ſine violentia ſubeundam. Ratio eſt; quia ſi obligarent in conſcientia, etiam divites ſubjici deberent caſtigationi corporali, æque ac pauperes.

Regula 4. Leges Civiles præcipientes vel prohibentes actum ſine taxatione pœnæ pecuniariæ vel corporalis ante exactionem perſonalem pœnæ tunc ſolum obligant in conſcientia, quando à peccato gravi vel cedit in religionis gravem ignominiam, vel in grave præjudicium boni communis, vel in grave periculum familiarum multarum. Hæc regula eſt conſentanea ſenſui communi Doctorum & indoctorum. Ergo eſt admittenda. *ant. prob.* ex ſolutione objectionum.

Dices 1. Æque probabilis eſt ſententia oppoſita, aſſerens, nullam legem, ſaltem civilem, quæ in transgreſſores ſtatuit pœnam temporalem, obligare ſub peccato mortali, vel in conſcientia, niſi id legislator expreſſerit. *ant. prob.* hujus ſententiæ eſt Navarrus & plures alii relati à Palao. 2. Princeps ſæcularis ne quidem habet juriſdictionem pro foro interno. Ergo poteſt obligare in conſcientia. 3. Principes Chriſtiani eodem modo nunc obligant ſuos ſubditos, quo illos prius obligaverant Principes gentiles; ſed principes gentiles non intendebant obligare in conſcientia. 4. Non ſunt laquei conſcientiarum ſubditis injiciendi ſine neceſſitate, ſed nulla eſt neceſſitas hujusmodi obligationis in conſcientia. Ergo. min. prob. Principes terrore pœnarum ſufficienter obtinent finem legum. 5. Principes ſciunt probabilitatem hujus ſententiæ & praxin; & tamen nunquam transgreſſores *maleficii* ſeu prævaricationis contra legem naturalem vel divinam condemnant. 6. Conſuetudo etiam proborum ac timoratorum habet, ut, ubi poſſunt, declinent à via ad declinanda vectigalia, vel ut ſtudeant ſubterfugere exactionem tributorum, cenſitionem ac deſcriptionem bonorum immobilium, æſtimationem mobilium & jurium, capitationem, cenſum ungularium, focarium &c. non obſtante quod principes ſerio præcipiant ingenuam deſignationem bonorum, & obſervantiam viæ publicæ. &c. 7. Si à nobis obligatio legum civilium pro conſcientia ſolum reſtringitur ad hoc, ut nulla fraude utamur poſt exactionem, vel citationem, aut interpellationem, videtur idem dici; quod dicit ſententia oppoſita.

Respondeo.

Ad 1. n. a. Authores enim oppoſitæ ſententiæ non conveniunt inter ſe; & plerique eorum non tuentur illam tanquam æque probabilem, ſed præciſe ut probabilem agnoſcunt addentes, noſtram eſſe probabiliorem. Dein ſola probabilitas extrinſeca non eſt bona regula morum circa leges naturales & divinas.

Ad 2. c. a. d. c. Ergo non poſſunt obligare directe & in materia Eccleſiaſtica. c. indirecte in materia politica. n.

Ad 3. c. maj. diſt. min. gentiles legislatores non oblig[illegible]nt in conſcientia intentione perſonali. tr. [illegible]tione legali. n. a. Nam etiam legislatores Ethnici, quamvis aliqui eorum forent athei, intentione tamen legali, *quatenus* intendunt fungi officio boni legislatoris, volunt ſubditos obligare modo meliore, quo poſſunt. Imo etiam tales athei cum ſint hypocritæ, in ſubditis potius ſovent exiſtimationem religionis.

Ad 4. c. maj. n. min. ad prob. n. a. Si enim non daretur obligatio in conſcientia, non eſſet peccatum mortale, ſed veniale tantum, ſi quis dolo, mendacio, vel fraude ſe liberaret à legum onere. Conſequenter cum homines non curent peccata venialia, innumeræ multiplicarentur transgreſſiones legum civilium, v. g. loco tributi vel ſteuræ dando falſam monetam; mentiendo infortunia, fingendo falſas ſchedas ſolutionis factæ, aut falſa ſigna mercium, aut falſas teſtimoniales mercium *in tranſitu*. &c. &c.

Ad

Ad 5. Dico, eam principum moderationem non eſſe ſignum approbationis vel conſenſus legalis; ſed eſſe ſignum dubitationis de veritate aut falſitate ſententiæ. In dubio autem nondum determinato per Eccleſiam non decet principes agere criminaliter adverſus transgreſſores.

Ad 6. Eſt ea praxis timoratorum, ſi ejuſmodi declinatio legum poſſit fieri ſine fraude, dolo, mendacio &c. continente intrinſecam malitiam repugnantem legi divinæ, naturali, pactia, aut aliis legibus Eccleſiaſticis &c. tr. ſecus. n.

Ad 7. n. a. Patroni enim ſententiæ oppoſitæ tenentur admittere, eos non peccare mortaliter, qui fraude vel mendacio, vel dolo illicito, vel terrore ſe liberant à lege in re gravis momenti; quod negatur in noſtra ſententia.

Dixi. *dolo illicito.* Non eſt autem dolus illicitus, uti jure ſuo, v. g. ſequendo aliam viam, reticere vel tegere bona, uti æquivocatione licita, ut effugiatur cenſorum vel exactorum circumſpectio. Omnis autem falſatio verborum, ſignorum, ſchedarum, &c. ad fraudem ac dolum illicitum referenda eſt; & relate ad hunc finem ſeu ad decipiendum principem in ſuis miniſtris merito habetur pro objecto gravis indignationis, & eoipſo meretur etiam punitionem corporalem, ac continet inhoneſtatem publicam etiam in æſtimatione communi, quæ frequentata à Chriſtianis inter Ethnicos, vel à catholicis inter hæreticos cederet in contemptum & ignominiam noſtræ religionis. Ex moribus enim communitatis ducitur præſumptio pro vel contra religionem.

Quæritur 3. An leges divinæ obligent cum detrimento vitæ, aut gravi detrimento honoris, & bonorum?

Respondeo 1. Leges divinæ circa objecta neceſſaria neceſſitate medii ad ſalutem obligant cum detrimento etiam vitæ. Voco autem neceſſarium neceſſitate medii, ſine quo etiam invincibiliter ignorato non poteſt obtineri ſalus. Ratio eſt, quia ſalus animæ ſaluti corporis præponenda eſt. Tale medium eſt profeſſio & adoratio unius Dei remuneratoris bonorum & vindicis malorum.

Respondeo 2. Leges divinæ circa media moraliter neceſſaria ad obtinendam ſalutem æternam obligant ſaltem cum periculo vitæ & jacturæ bonorum. Ratio eſt, quia morale periculum amittendæ ſalutis æternæ eſt infinities majus malum, quàm periculum amittendæ vitæ & bonorum.

Respondeo 3. Leges divinæ circa objecta moraliter neceſſaria ad promovendum ingens irreparabile emolumentum vel præcavendum ingens detrimentum divinæ gloriæ in publico religionis negotio obligant etiam cum periculo vitæ & jacturæ bonorum. Ratio eſt, quia publicum & generale religionis certum bonum ex ſenſu communi naturæ præponendum eſt bono privato alicujus membri communitatis; prout patet ex dictamine naturæ jubentis, ut manus vel brachium exponatur pro ſecuritate totius corporis.

Respondeo 4. Leges divinæ circa objecta moraliter neceſſaria ad avertendam ruinam ſpiritualem plurimorum certam vel ad avertendum juſtum contemptum publicum noſtræ religionis obligant etiam cum periculo vitæ & jacturæ bonorum. Ratio eſt, quia ingens emolumentum divinæ gloriæ propriæ vitæ anteponendum eſt.

Respondeo 5. Leges divinæ circa objecta nec moraliter neceſſaria ad ſalutem propriam, nec ad ingens publicum emolumentum divinæ gloriæ, ſed tantum requiſita ad melius eſſe propriæ ſalutis aut divinæ gloriæ non obligant cum periculo vitæ, vel jacturæ bonorum. Ratio eſt, quia ab exemplis Sanctorum judicio Eccleſiæ laudatis conſtat, eos ita ſenſiſſe de bonitate divina. Sic dabatur quidem lex divina ſanctificandi diem Sabbati, adeoque abſtinendi ab armorum ſtrepitu; non tamen pro caſu, quo periclitabatur vita ex aggreſſione hoſtium, vel quo eſſet extrahenda ovis de puteo alioquin peritura, prout deſumitur ex libris Machabæorum & ex Evangelio. Sic etiam datur lex divina ſuſcipiendi baptiſmum in re, & exterius profitendi Religionem veram. Nec tamen Joſephus Patriarcha in Ægypto, aut Moyſes in aula Pharaonis ante annum ætatis quadrageſimum, nec Eſther in aula Aſſueri profitebantur publice Religionem Judaicam, quam colebant; quod ipſum etiam Nicodemo, qui clam noctu veniebat ad Chriſtum &c. Differebant enim ſuam profeſſionem publicam in tempus, quo id exigebat neceſſitas Religionis & generale emolumentum ingens divinæ gloriæ. Sic etiam erant multi occulti Chriſtiani in aula Neronis, Diocletiani, & Juliani Apoſtatæ. Cæterum qui ejuſmodi ſunt, v. g. inter Turcas vel hæreticos, tenentur tamen ſuam profeſſionem fidei edere privatim coram uno vel altero teſte, ſi quem habere poſſunt, Catholico, & ſervare præcepta, quæ ſine vitæ periculo, vel jacturæ bonorum ſervari poſſunt, prout dictum eſt in tract. de fide.

Quæritur 4. An leges Eccleſiaſticæ, aut Civiles aliquando obligent cum detrimento vitæ, vel jactura honoris & bonorum?

Respondeo 1. Obligant etiam cum detrimento vitæ, vel jactura honoris & bonorum, quando alioquin irreparabile ingens detrimentum Religionis vel Reipublicæ evitari non poteſt. Ratio eſt, quia quodlibet Corpus naturale & politicum recte fert & ordinat jacturam membri non neceſſarii ad conſervationem totius aut præſervationem à malo eminenter majore irreparabili. Sic & Chriſtus Matth. 5. v. 29. dicit: *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te. Et ſi dextra manus tua ſcandalizat te, abſcinde eam, & projice abs te.*

Respondeo 2. Obligant etiam cum periculo vitæ vel jacturæ bonorum, quando alioquin æquale periculum ingentis detrimenti irreparabilis in Religione vel Republica evitari non poteſt. Ratio eſt, quia ita poſcit ordo charitatis in quovis corpore naturali vel politico.

Respondeo 3. Utrum vero damnum ſit revera *totius* Religionis aut Reipublicæ? vel an ſit

ſit tantum *membri notabilis*? an ſit damnum enorme? an ſit irreparabile? an damnum per ſui expoſitionem poſſit *certo* impediri? an non ſit æqualis ſpes damni impediendi *aliis mediis* vel *alio tempore*? dependet ex prudenti æſtimatione omnium circumſtantiarum.

Respondeo 4. Leges Eccleſiaſticæ vel Civiles non obligant ad evitandum contemptum vel damnificationem Religionis aut Reipublicæ ſolum *tranſeuntem ac facile reparabilem* cum gravi damno fortunarum. Id probatur ex ſenſu & praxi fidelium. Sic enim non tenetur audire ſacrum die feſto, vel jejunare, aut abſtinere à carnibus, qui id ſine gravi damno, vel periculo obſervare non poteſt.

Respondeo 5. Quando autem transgreſſio legis vergeret ad generalem abuſum ſtabilem, præjudicantem bono Religionis aut Reipublicæ notabili, Leges Eccleſiaſticæ ac Civiles obligant eum notabili damno aut incommodo. Sic enim ex eo, quod cibi curiales ſanitatem alicujus incommodent, aut ſine notabili diſpendio rei familiaris comparari non poſſint tempore quadrageſimæ, non licet ſeipſum propria authoritate eximere à lege, ſed opus eſt cognitione & diſpenſatione Superioris in caſu exemptionis dubio.

Quæritur 5. An Leges obligent ad non ponenda vel removenda impedimenta ad obſervantiam legum?

Respondeo 1. Cum *Palao*. Leges naturales obligant per ſe ad removenda omnia impedimenta, obſtantia illarum executioni; atque ad ponenda media, neceſſaria ad illarum executionem. Ratio eſt, quia, cum prudentia ſit ratio ſeu ordinatio mediorum ad finem, Legislator imprudenter obligaret ad finem, quin obligaret ad aſſumenda proportionata media ad finem, inter quæ ſine dubio eſt remotio & non poſitio impedimentorum. Sic dum Lex naturalis Judicem, Confeſſarium, Medicum &c. obligat ad recte obeundum ſuum Officium, eoipſo illum obligat ad comparandam ſibi ſcientiam ſufficientem. Sic etiam, dum lex naturalis obligat ad officia charitatis chriſtianæ erga proximum, v.g. ad eleemoſynam, vel correctionem fraternam, obligat ſimul ad ponenda media & removenda impedimenta pro executione hujus mandati, niſi videlicet concurrat alia difficultas extrinſeca ſufficienter excuſans à poſitione mediorum, vel remotione impedimentorum.

Respondeo 2. Idem dicendum circa Leges Eccleſiaſticas & Civiles. Ratio eſt; quia prudentia legiſlativa etiam in Legiſlatore Eccleſiaſtico ac Civili poſtulat, ut obligando ad finem obliget ad media, inter quæ eſt etiam remotio impedimentorum, niſi concurrente difficultate extrinſeca in remotione impedimentorum pro tali circumſtantia & caſu deficiat obligatio ipſius legis. Hinc verum quidem eſt, quod artifex vel agricola non teneatur abſtinere à labore ſicque tollere impedimentum jejunii in Quadrageſima; nec itinerans tenetur abſtinere à fatigolo itinere, tanquam impedimento jejunii, ſed in tali caſu lex non obligat ad finem & deobligat à mediis, ſed pro tali circumſtantia deobligat, ſeu potius non obligat ad ipſum finem, nempe jejunium. Econtra quandocunque lex pro tali caſu & circumſtantiarum complexo obligat ad finem, etiam obligat ad media. Sic 1. Cum omnes fideles teneantur audire ſacrum die feſtivo, ſuperveniens huic præcepto delictum habens annexam excommunicationem non tollit obligationem in excommunicato tollendi, quandoque fieri poteſt, excommunicationis impedimentum ad audiendum ſacrum. 2. Quamvis ſumptio medicinæ excuſet ab audiendo ſacro, ſi tamen ſine incommodo poſſit differri ſumptio medicinæ, datur obligatio differendi medicinam. 3. Quamvis carentia Breviarii excuſet à recitatione Breviarii, datur tamen obligatio ſibi procurandi Breviarium, vel amiſſum inveſtigandi, ſi ſine gravi damno vel incommodo fieri poſſit. 4. Quamvis moralis impotentia excuſet ab audiendo Sacro, & in ebrio reperiatur talis impotentia, datur tamen obligatio non ponendi hoc impedimentum inebriationis, ubi poteſt prævideri periculum. 5. Idem dicendum, ſi ex alia actione peccaminoſa, v.g. ex ſumptione cibi nocivi, venatione. &c. prævideri poſſit, ſe impediendum à recitando Breviario, audiendo Sacro, ſervando jejunio. 6. Idem dicendum de eo, qui in Quadrageſima ſine motivo vincendæ gravis tentationis non voluntariæ in cauſa petit debitum conjugale & exinde ſe eximit à ſervando jejunio. Monſtra ſunt opinionum, quæ in hac re *Palao* punct. 21. n. 3. nimis tepide refutat.

Quæritur 6. Ex quibus indiciis poſſit colligi, an ſit gravis vel levis obligatio legum?

Respondeo. Id deſumi poſſe 1. ex tenore legis. v. g. ſi actio prohibeatur tanquam *abominatio*, tanquam *ſcelus*, aut *crimen*, vel *in virtute obedientiæ*, vel *ſub indignatione Dei*. Hæc enim malitiam gravem indicant. 2. ex natura objecti. Utrum videlicet petat prohiberi ſub gravi, tanquam impeditivum boni communis in re gravi, vel petat præcipi tanquam medium neceſſarium pro conſervatione boni communis, qualia ſunt homicidium, adulterium, furtum. &c. 3 Ex gravitate pœnæ, quæ infligitur. Neque enim pro levibus culpis ex ſuo genere recte infliguntur pœnæ graves. Valde autem abſurdum eſt, *excommunicationem minorem* & *Interdictum* habere tantum pro pœna levi, cum Canones pœnitentiales ea tantum ſtatuerint pro culpis gravibus, prout oſtendi in Tract. *de pœnit.* 4. Ex communi ſenſu Doctorum inſignium circa leges naturales & divinas. Hi enim ſoli præſumuntur habere notitiam traditionum & lumina ſuperna eatenus requiſita. 5. Ex communi ſenſu fidelium & praxi timoratorum circa Leges pure Eccleſiaſticas & Civiles. Hic enim ſenſus format conſuetudinem, cui, ſi rationalis ſit, accedit conſenſus legalis Legiſlatoris Eccleſiaſtici, vel Civilis.

§. VIII.

De Interpretatione Legum, & Epikia.

Quæritur 1. Quid ſit interpretatio legis?

Respondeo. Interpretatio legis eſt rationabilis de mente Legiſlatoris ex variis conjecturis ducta præſumptio.

Quæ-

QUÆRITUR 2. Quotuplex ſit interpretatio?

RESPONDEO. Interpretatio eſt triplex; *privata*, *Magiſtralis*, & *authentica*. PRIVATA dicitur, quæ ſumitur ex proprio vel alterius viri prudentis judicio. MAGISTRALIS vocatur, quæ ducitur ex communi ſenſu Doctorum eruditione, pietate, & authoritate inſignium. AUTHENTICA eſt, quæ fit ab eo, qui habet poteſtatem ordinariam vel delegatam obligandi ad modum legis conformiter ad mentem interpretis. Sic Præfecti Provinciarum, & tribunalia aliquando ſolent habere poteſtatem delegatam obligandi ſubditos ad ſuas declarationes legum.

QUÆRITUR 3. Quæ & quot ſint principia bonæ Interpretationis?

RESPONDEO. Tria ſunt principia bonæ interpretationis. 1. *Tenor ac proprietas verborum.* 2. *Subjecta materia*, ſeu, ut alii loquuntur, *ſubſtratum.* 3. *Intentio Legulatoris aliunde nota.*

QUÆRITUR 4. Quid ſit *Epikia?*

RESPONDEO. Epikia vocatur benigna interptetatio legis pro particulari circumſtantia præſumptive non prævíſa, aut comprehenſa à lege?

QUÆRITUR 5. Quis verborum tenor pariat præſumptionem pro rigoroſa obligatione præcepti ſeu legis? Et quis ſolum fundet præſumptionem conſilii aut exbortationis?

RESPONDEO 1. Ad obligationem præcepti ſeu legis communiter referenda cenſentur bæc verba: *Præcipimus*, *imperamus*, *jubemus*, *mandamus*; vel iſta: *Probibemus*, *inbibemus*, *vetamus*, *interdicimus*. Item verba æquipollentia: *Teneantur omnes*; *obligentur omnes*; *nemini liceat*; *nemo poſſit &c.*

RESPONDEO 2. Verba ad rigoroſam obligationem præcepti, vel ſolam rationem conſilii, exhortationis, aut directionis indifferentia ac dubia à multis suthoribus babentur iſta: *Volumus*, *decernimus*, *ordinamus*, *ſtatuimus*, *bortamur*, *ſancimus*, *intenamus*, *innovamus*. Imo ad verba dubiæ obligationis ab authoribus etiam trahuntur ea, quæ ſunt modi imperativi; *cavete*, *facite*, *abſtineant omnes*, *nemo audeat*; Item bæc verba: *debent*, *oportet*, in quibus volunt ſolam *neceſſitatem boneſtatis* aut *debitum congruentiæ* importari. Verum hæ authorum expoſitiones ex larga probabiliſmi pbsretra deſumptæ videntur. Certum enim eſt, modum imperativum in Conciliis & Bullis Pontificiis ordinarie importare legem rigoroſe dictam. Sic in Concilio Tridentino, Seſſ. 13. C. 5. & 7. ubi ſacerdotibus peccato mortali obſtrictis, ſi præmiſſa ſola contritione in defectu confeſſarii celebrent, injungitur confeſſio ſine mora bis verbis: *Si neceſſitate urgente ſacerdos abſque præmiſſa confeſſione celebraverit*, *quam primum confiteatur.* Et in bis verbis tantum importari conſilium, non præceptum, damnatum eſt ab Alexandro VII. in ſequenti propoſitione 38. *Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali confitendi quamprimum eſt conſilium*, *non præceptum.* Sic etiam indubitatum eſt, præceptum importari in Decreto Clementis VIII. de caſuum reſervatione, ubi dicitur: *Caveant diligentiſſime*, *ne ea notione*, *quam de aliorum peccatis in confeſſione babuerint*, *ad exteriorem gubernationem utantur.* Itaque nimis laxæ ſunt præfatæ ambiguitates authorum: atque illi termini, *volumus*, *decernimus*, *ordinamus*, *ſtatuimus*, *ſancimus*, *caveant*, *abſtineant*, *nemo audeat*, *debent*, *oportet*, & modi imperativi in ſcriptis legislatorum vel collectionibus legum contenti univerſim ad legem potius, quam ad conſilium honeſtatis referendi, niſi aliud conſtet ex ſubjecta materia, vel ex intentione authoris aliunde nota.

QUÆRITUR 6. Quid ſuperaddant legi illa verba, quæ in nonnullis conſtitutionibus repeperiuntur: *Præcipimus in virtute obedientiæ*; *ſub indignatione Dei*, vel Apoſtolorum Petri & Pauli?

RESPONDEO. Illa verba ſignificant inprimis *animum certum graviter obligandi*, ſecundo *graviſſimum motivum* legis; tertio *exceſſum quendam malitiæ & pœnæ* in transgreſſione legis.

EXCIPITUR, niſi ex ſubjecta materia legis colligatur alia intentio Legislatoris. Nam ſi Legislstor hos terminos non referat ad unum aliquem actum particularem ac determinatum, ſed ad aliquod integrum corpus legum ſeu ſtatutorum, præſumendum eſt, eum non velle ſub obedientia & obteſtatione divini judicii graviter obligare ad ſingulos Statutorum articulos, ſed tantum ad ſubſtantiam totius corporis legum, ut videlicet à Superioribus urgeatur, & à ſubditis ſine contemptu formali vel interpretativo cuſtodiatur. Id patet ex ſequenti Brevi Apoſtolico, quod aſſervatur in Collegio Germanico ad S. Apollinarem Romæ.

Breve Declaratorium Gregorii XIV. quo declaratur, quaſdam formulas præceptivas in Conſtitutione Gregorii XIII. non obligare ſub pœna peccati.

Gregorius PP. XIV.

Ad perpetuam rei memoriam. Expedit interdum ea, quæ per Romanos Pontifices, licet originis ſuæ initio provido conſilio ſtatuta ſunt, ad conſcientiarum ſcrupula removenda aliquantulum moderari. Sane cum alias Fel. Record. Gregorius Papa XIII. Prædeceſſor noſter ad felicem directionem & proſperum gubernium Collegii Germanici de Urbe à ſe pridem erecti, illiusque Alumnorum, Superiorumque & aliorum ibi degentium provida Conſideratione proſpiciens nonnullas regulas, conſtitutiones, & ordinationes illius Collegii regimen concernentes ſuas Litteras Kalendis Aprilis Pontificatus ſui anno duodecimo datas ediderit, quas in virtute Sanctæ Obedientiæ, & ſub octeſtatione divini judicii, conſcientiam quoque ipſius Collegii Rectoris deſuper onerando obſervari præcepit; ac alias, prout in ipſis Litteris continetur, cumque ſicut accepimus, ex boc tam Superiorum, quam Subditorum mentibus ſcrupulus generetur, ne omnia in dictis Litteris contenta, quæ plurima ſunt, & minima, ad peccati pœnam obligent. Nos omnem ſuper præmiſſis dubitandi materiam præcidere, ſimulque conſcientiarum Rectoris, & Collegialium perſonarum dicti Collegii Securitati conſulere volentes ac Litterarum prædictarum tenores præſentibus pro ſufficienter expreſſis babentes, motu proprio & ex certa noſtra

ſcientia per præſentes Authoritate Apoſtolica decernimus ac declaramus; Præceptum & verba prædicta ac alia in eisdem Litteris contenta ad peccati pœnam, niſi in his tantum, quæ ex ſui natura peccatum inducerent, minime obligare; neque ipſius Gregorii Prodeceſſoris noſtri voluntatem fuiſſe, ipſos Superiores & Subditos ex his peccati pœnam incurrere; ſed eo pacto Conſtitutionum & Ordinationum præfatarum obſervantiam arctiori ſtudio illis commendare, ſicque deinceps ab omnibus interpretari debere. Non obſtantibus prædictis Litteris, ac aliis Conſtitutionibus & Ordinationibus Apoſtolicis ac dicti Collegii Statutis, & Conſuetudinibus, etiam juramento & Apoſtolica vel alia Authoritate roboratis, cæteriſque contrariis quibuscunque. Hortamur autem in Domino eosdem Rectorem, Superiores, & Collegiales perſonas Collegii prædicti, ut hujus Declarationis prætextu Ordinationum prædictarum obſervantiam nec ullatenus relaxent, neque minori quam antea ſtudio complectantur. Datum Romæ in Monte Quirinali ſub annula Piſcatoris die 29. May MDXXXXI. Pontificatus noſtri anno primo.

M. Veſtrius Barbianus.

Quæritur 7. Quales ſoleant tradi regulæ interpretandi leges?

Respondeo. Poſſunt tradi ſequentes regulæ, à communi Doctorum receptæ.

1. Non eſt recedendum à proprietate verborum Legislatori ſynchrona, niſi manifeſta cogat neceſſitas. Dixi, *Synchrona*, quia uſitata verborum ſignificatio, ſicut mutatur ſucceſſu temporum, ita ex uſu illorum temporum, quo edita ſunt, ſumi debent.

2. Datur ſufficiens neceſſitas recedendi à proprietate verborum, quando alioquin fruſtraretur finis legis, aut ſequeretur manifeſta abſurditas. Addunt Doctores; etiam tunc poſſe recedi à proprietate verborum, quando alioquin ſequeretur antilogia ſeu oppoſitio legum. Verum id non eſt concedendum, præſertim quando leges non agnoſcunt eundem authorem, prout contingit in Corpore Juris Canonici & Civilis. Facilius enim eſt, ut diverſi Legislatores ab invicem ſcienter vel ignoranter diſſentiant, quam ut recedant à proprietate verborum in ferendis legibus. Imo, cum idem author quandoque non ſatis memor omnium ſuarum expreſſionum à ſeipſo variet, etiam in eodem Legislatore, ſi multa & diverſis temporibus ab invicem remotis congeſſerit, prout in Juſtiniano contigit, facilius conceſſerim, eum variare in modo legum, quam recedere à proprietate verborum.

3. *In legibus pœnalibus mitior interpretatio facienda eſt.* Ita habetur Regula 49. *de Reg. Juris* in 6. *In pœnis benignior interpretatio eſt facienda.* Hoc tamen intelligendum, niſi alioquin per benigniorem interpretationem inferatur vis proprietati verborum, aut niſi notabiliter mutiletur finis adæquatus legum; aut niſi appareat, benigniorem interpretationem opponi bono communi & intentioni Legislatoris aliunde notæ.

4. *In favorabilibus ampla interpretatio eſt facienda.* Ita habetur Regula 15. in 6 de Reg Juris. *Odia reſtringi & favorès convenit ampliari.* Hoc tamen intelligendum, niſi extenſio favoris erect periculum bono communi, diſciplinæ Eccleſiaſticæ, decori univerſalis Eccleſiæ, recto ordini ſtatuum præſtabilito, aut juribus tertii, quæ omnia raro abſunt à legum ſavorabilium ampliatione.

5. *In dubio ea interpretatio facienda eſt, ut res potius valeat, quam pereat.* Ita habetur l. 34. tit. 5. ff. *de rebus dubiis.* leg. 21. *Ubi eſt verborum ambiguitas, valet, quod actum eſt.* Exemplum ponitur; ſi quis faciat legatum *Eccleſiæ ad B. Virginem*, vel *Magdalenæ pauperi*, vel Petro Friburgenſi, & ſint duæ Eccleſiæ, vel perſonæ, vel urbes ejusdem nominis. Non enim aſſerendum eſt, hoc legatum neutri deberi, & legatum vel tradendum illi, ad quam legans reſpexit probabilius, vel jus dividendum eſt.

6. *Legum anteriorum per leges poſteriores correctio vitanda eſt, ubi nulla cogit neceſſitas.* Ita habetur C. *cum expediat, de electione* in 6 *Cum expediat concordare jura juribus, & eorum correctiones, ſi ſuſtineri valeant, evitari, declaramus, decretalem Innocentii III. abrogatam non ſequens Concilium Generale.*

7. *Non tantum leges antiquæ per leges novas, ſed etiam leges novæ per leges antiquas interpretandæ ſunt.* Ita habetur l. 1. tit. 3. ff. *de legibus* leg 26. & 27. & 28. ubi ſic habetur: *Non eſt novum, ut priores leges ad poſteriores trahantur, ſed & poſteriores leges ad priores pertinent, niſi contrariæ ſint.*

8. *Quando una lex eſt explicativa alterius, omnes limitationes, reſtrictiones, extenſiones, relationes &c. quæ pertinent ad unam, pertinent etiam ad alteram, niſi aliud exprimatur.* Ita habetur l. c. l. 27. *Quia antiquiores leges ad poſteriores trahi uſitatum eſt, ſemper quaſi hoc legibus ineſſe credi oportet, ut ad eas quoque perſonas, & ad eas res pertinerent, quæ quandoque ſimiles erunt.* Sic etiam Imperator in authent. *de filiis ante dotalia.* Coll. 3. tit. 6. declarat; eas leges, quæ conſtitutæ ſunt de filiis ante dotalia inſtrumenta natis, etiam ſubintelligendas in poſteriori lege, quæ tractat de filiis poſt dotalia inſtrumenta natis; additque, ſe propterea prioris legis nullam feciſſe expreſſionem in poſteriore lege; *Cum omnibus manifeſtum ſit, oportere ea, quæ adjecta ſunt, per interpretationem in illis valere, in quibus interpretati legibus ſit locus.*

Quæritur 8. Quales reperiantur Regulæ in Jure Civili idoneæ ad interpretationem legum?

Respondeo. Ex Jure Civili erui poſſunt ſequentes, ad interpretandas *leges humanas* ut plurimum idoneæ. Ad leges enim naturales & divinas, quæ rationem corruptam quoad ſuos fines ut plurimum latent aut ſuperant, trahi non debent.

1. *Caſus prorſus extraordinarii, quos Legislator veroſimiliter non fuiſſet comprehenſurus lege, ſi de iis cogitaſſet, præſumendi ſunt exempti à lege.*

Digitized by Google

à lege. Id inſinoatur lib. r. tit. 3. ff. de legibus, ubi l. 3. ſic habetur: *Jura conſtitui oportet in his, quæ ut plurimum accidunt, non quæ ex inopinato.* Et l. 4. *Ex his, quæ forte uno aliquo caſu accidere poſſunt, jura non conſtituuntur.* Et l. 5. *Ad ea potius debet aptari jus, quæ & frequenter & facile, quam quæ perraro eveniunt.* Et l. 6. *Quod ſemel aut bis exiſtit, prætereunt legislatores.* Et l. 8. *Jura non in ſingulas perſonas, ſed generaliter conſtituuntur.* Et l. 10. *Neque leges, neque Senatus conſulta ita ſcribi poſſunt, ut omnes caſus, qui quandoque inciderint, comprehendantur, ſed ſufficit ea, quæ plerumque accidunt, contineri.* Hæc tamen ita intelligenda ſunt, ubl circumſtaotiæ extraordinariæ quoad ſubſtantiam tollunt *motivum generale & finem* legislatoris. His enim manentibus ſingularitas rara circumſtantiarum noo impedit, quio caſus extraordinarius comprehendatur ſub lege generali.

2. *Leges ad caſus conſimiles aut pares, præſertim ubi finis boni publici idem eſt, extendi debent.* Ita habetur l. c. l. 12. *Non poſſunt omnes articuli ſingillatim aut legibus aut ſenatusconſultis comprehendi; ſed cum in aliqua cauſa ſententia eorum manifeſta eſt, is qui jurisdictioni præeſt, ad ſimilia procedere, atque ita jus dicere debet.* Et l. 13. *Quoties lege aliquid, unum vel alterum introductum eſt, bona occaſio eſt, cætera, quæ tendunt ad eandem utilitatem, vel interpretatione, vel certe jurisdictione ſuppleri.* Itaque etiam Confeſſarii, cum in foro interoo jurisdictionem ab Eccleſia accepcrint, obligando vel deobligando reſpicere dcbeot ad caſus, & fines legum conſimiles.

3. *Benignitas in legum interpretatione eousque ſectanda eſt, quousque tendit ad meliorem cuſtodiam legum.* Ita infinuatur l. c. l. 18 *Benignius leges interpretandæ ſunt, quo voluntas earum conſervetur.*

4. *In legum interpretatione non facile ſupponenda eſt corruptio textus, præſertim ubi etiam ſuppoſita corruptione adhuc elucet intentio legislatoris.* Ita inſinuatur l. c. l. 19. *In ambigua voce legis ea potius accipienda eſt ſignificatio, quæ vitio caret, præſertim cum etiam ex hoc voluntas legis colligi poſſit.*

5. *Ubi lex certa eſt, ratio legis in controverſiam vocanda & lex propterea mutilanda non eſt.* Id ioſinuatur l. c. l. 20. *Non omnium, quæ à majoribus conſtituta ſunt, ratio reddi poteſt.* Et l. 21. *Et ideo rationes eorum, quæ conſtituuntur, inquiri non oportet; alioquin multa ex his, quæ certa ſunt, ſubvertuntur.* Intelligenda hæc ſunt, niſi neceſſitas cogat ad loquirendam ratlooem legis, quando dubitatur de ejus extenſione ad caſus cooſimiles ad paritatem vel ideotitatem rationis.

6. *Interpretatio legum ab antiquis unanimiter recepta mutanda non eſt.* Id inſinuatur l. c. l. 23. *Minime ſunt mutanda, quæ interpretationem certam ſemper habuerunt.*

7. *Judaicum & mechanicum eſt; mordicus inhærere particulis legum contextu non inſpecto vel attento, ubi ex contextu intentio legislatoris manifeſta eſſe poteſt.* In colligitur l. c. ex l. 24. *Incivile eſt, niſi tota lege perſpecta una aliqua ejus particula propoſita judicare vel reſpondere.*

8. *Favores legum, qui multis proſunt, nulli obſunt, reſtringendi non ſunt.* Ita habetur l. c. l. 25. *Nulla juris ratio, aut æquitatis benignitas patitur, ut quæ ſalubriter pro utilitate hominum introducuntur, ea nos duriore interpretatione contra ipſorum commodum producamus ad ſeveritatem.* Jam ſuperius monui, hæc vera eſſe, ubi ſavoris latitudo nec Reipublicæ, oec Eccleſiaſticæ diſciplinæ, nec cultui divino, nec ſaluti animarum præjudicat. Eodem modo intelligendum eſt illud, quod l. c. Tit. 4. l. 4. dicitur: *Beneficium Imperatoris, quod à divina ejus indulgentia proficiſcitur, quam pleniſſime interpretari debemus.*

9. *Conſuetudo legibus conſentanea & coæva optima legum interpres eſt.* Ita habetur l. c. l. 37. *Si de interpretatione legis quæratur, inprimis inſpiciendum eſt, quo jure civitas retro in ejusmodi caſibus uſa fuiſſet, optima enim eſt legum interpres conſuetudo.* Et l. 38. *Imperator ſeverus reſcripſit, in ambiguitatibus, quæ ex legibus proficiſcuntur, conſuetudinem, aut rerum perpetuo ſimiliter judicatarum authoritatem, vim legis obtinere debere.* Dixi. Conſuetudo legibus *conſentanea*, ſaltem quoad ſubſtantiam. Si enim legibus conſentanea ooo ſit, non explicat, ſed abrogat legem.

10. Semper in obſcuris, quod minimum eſt, ſequimur, lib. 50. Tit. 17. ff. de Reg. Juris Reg. 9.

11. Secundum naturam eſt, commoda cujusque rei eum ſequi, quem ſequuotur incommoda, l. c. Reg. 10.

12. In teſtamentis plenius voluotates teſtantium ioterpretantur, l. c. Reg. 12.

13. Quoties dubia interpretatio libertatis eſt, ſecundum libertatem reſpondendum erit. l. c. Reg. 20.

14. Noo debet, cul plus licet, quod mious eſt non licere. l. c. Reg. 21.

15. Qui poteſt invitis alienare, multo magis & ignorantibus & abſentibus poteſt. l. c. Reg 26.

16. Quod initio vitloſum eſt, noo poteſt tractu temporis coovaleſcere. l. c. Reg. 29.

17. Nihil tam naturale eſt, quam eo genere quidque diſſolvere, quo colligatum eſt. Ideo verborum obligatio verbis tollitur. l. c. Reg. 35.

18. Quidquid io calore iracundiæ vel fit vel dicitur, non prius ratum eſt, quam ſi perſeverantia apparuit, judicium aoimi fuiſſe. Ideoque brevi reverſa uxor nec divertiſſe videtur. l. c. Reg. 48.

19. Culpa caret, qui ſcit, ſed prohibere non poteſt. l. c. Reg. 50.

20. Nemo plus juris in alium transferre poteſt, quam ipſe haberet. l. c. Reg. 54.

21. Nullus videtur dolo facere, qui ſuo jure utitur. l. c. Reg. 55.

22. Semper in dubiis beoignlora præferenda ſunt. l. c. Reg. 56.

23. Ea quæ raro accidunt, non temere in negotils computantur. l. c. Reg 64.

24. Invito beneficium non datur. l. c Reg. 69.

25. Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri. l. c. Reg. 74.

26. Nemo poteſt mntare conſilium ſuum in alterius injuriam. l. c. Reg. 75.

27. In totum omnia, quæ animi deſtinatione agenda ſunt, oon niſi vera & certa ſcientia perfici poſſunt, l. c. R. 76.

28. In toto jure generi per ſpeciem derogatur; & illud potiſſimum babetur, quod ad ſpeciem directum eſt. l. c. Reg. 80.

29. Non eſt novum, ut quæ ſemel utiliter conſtituta ſunt, durent; licet ille caſus extiterit, à quo initium capere non potuerunt. l. c. Reg. 85.

30. Io omnibus quidem, maxime tamen In jure æquitas ſpectanda eſt. l. c. Reg. 90.

31. In omnibus orationibus maxime ſenteotia (ſeu intentio) ſpectanda eſt ejus, qui eas protuliſſet. l. c. Reg. 96.

32. Fere in omnibus pœnalibus judiciis & ætati, & imprudentiæ ſuccurritur. l. c. Reg. 108.

33. Nullum crimen patitur, qui non prohibet, cum prohibere oon poteſt. l. c. Reg. 109.

34. In eo, quod plus eſt, ſemper ineſt & minus. l. c. 109. In toto & pars continetur. l. c. Reg. 113.

35. In obſcuris inſpici ſolet, quod veriſimilius eſt, aut quod plerumque fieri ſolet l. c. Reg 114. Ex hac Regula ſequitur, verba in ea ſignificatione ſumenda, quam *plerumque* ex uſu ac conſuetudine hominum habere ſolent.

36. In pari cauſa poſſeſſor potior haberi debet. l. c. Reg 128.

37. Cum principalis cauſa non ſubſiſtit, nec ea, quæ ſequuntur, locum habent. l. c. Reg. 129.

38. Qui tacet, non utique fatetur; ſed tamen verum eſt, eum non negare. l. c. Reg. 142.

39. Non omne, quod licet, boneſtum eſt. l. c. Reg. 144.

40. Semper ſpecialia generalibus inſunt. l. c. Reg. 147.

41. Cujus effectus omnibus prodeſt, ejus & partes ad omnes pertinent. l. c. Reg. 148.

42. In pœnalibus cauſis benignius interpretandum eſt. l. c. Reg. 155.

43. Quæ propter neceſſitatem recepta ſunt, non debent in conſequentiam trahi. l. c. Reg. 162.

44. Rapienda occaſio eſt, quæ præbet benignius reſponſum. l. c. Reg. 168. Hoc intelligendum, ubi benignitas nec bono communi nec privato præjudicat.

45. Quod factum eſt, cum in obſcuro ſit, ex affectione cujusque capit interpretationem. l. c. Reg. 168. Itaque expoſitio textuum, quæ à Doctoribus laxis fit, nullum monſtrantibus zelum pro gloria Dei & bono communi, nullam fundat authoritatem.

46 Etſi nihil facile mutandum eſt ex ſolennibus; tamen ubi æquitas evidens poſcit, ſubveniendum eſt. l. c. Reg 183. Huic regulæ concordat l. 3. ff. lib. 1. tit. 4. *In rebus novis conſtituendis evidens eſſe utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum viſum eſt.*

47. Impoſſibilium nulla obligatio eſt. l. c. Reg. 185.

48. In re dubia benigniorem interpretationem ſequi non minus juſtius eſt, quam tutius. l. c. Reg. 192. Hoc loco ſermo eſt de ſervitutibus, quæ tutius ad evitandum periculum lædendæ charitatis vel juſtitiæ alteri ceduntur, quam exiguntur.

49. Expreſſa nocent, non expreſſa non nocent. l. c. 196. Hinc interpretatio ex ſilentio Legislatoris bumani, qui non raro ex inſtituto circa obligationes dubias ſilenter præterit, ſæpe infirma eſt.

50. In conjunctionibus (nuptialibus) non ſolum quid liceat conſiderandum eſt, ſed & quid honeſtum ſit. l. c. Reg. 197. Hinc ex eo, quod actio per legem humanam *impune* liceat, non eſt facieoda interpretatio, eam per leges naturales & divinas honeſtam eſſe.

Quæritur 9. Quales reperiuntur in Jure Canonico Regulæ ad interpretandum leges idoneæ?

Respondeo. In *Sexto* Decretalium *inter Regulas juris* reperiuntur ſequentes.

1. Cum ſunt partium jura obſcura, reo favendum eſt potius, quam actori. Reg. 11.

2. Odia reſtringi, & favores convenit ampliari. Reg. 15.

3. Decet conceſſum à principe beneficium eſſe manſurum. Reg. 16.

4. Indultum à jure beneficium ooo eſt alicui auferendum. Reg 17.

5. Non firmatur tractu temporis, quod de jure ab initio non ſubſiſtit. Reg. 18.

6. Quod ſemel placuit, amplius diſplicere non poteſt. Reg. 21.

7. Quæ à jure communi exorbitant, nequaquam ad conſequentiam ſunt trahenda. Reg. 28.

8. In obſcuris minimum eſt ſequendum. Reg. 30.

9. Generi per ſpeciem derogatur. Reg. 34.

10. Plus ſemper in ſe continet, quod eſt minus. Reg. 35.

11. Utile non debet per inutile vitiari. Reg.

12. Cum quid prohibetur, probibeotur omnia, quæ ſequuntur ex illo. Reg. 39.

13. Pluralis locutio duorum numero eſt contenta. Reg. 40.

14. Acceſſorium naturam ſequi congruit principalis. Reg. 42.

15. Qui tacet, conſentire videtur. Reg. 43.

16. Is qui tacet, non fatetur. Sed nec utique negare videtur. Reg. 44.

17. Inſpicimus in obſcruris, quod eſt veroſimilius, vel quod plerumque fieri conſuevit. Reg 45.

18. In pœnis benignior interpretatio eſt facienda. Reg. 49.

19. Non præſtat impedimentum, quod de jure non ſortitur effectum. Reg. 52.

20. Cui licet quod eſt plus, licet utique quod eſt minus. Reg. 53.

21. Qui prior eſt tempore, potior eſt jure. Reg. 54.

22. Qui ſentit onus, ſentire debet commodum, & è converſo. Reg. 55.

23. In re communi potior eſt conditio prohibentis. Reg. 56.

24. Contra eum, qui legem dicere potuit apertius, eſt interpretatio facieoda. Reg. 57.

25. Quod

25. Quod in gratiam alicujus conceditur, non eſt in ejus diſpendium retorquendum. Reg. 61.

26. Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi. Reg. 64.

27. Quod alicui ſuo nomine non licet, nec alieno licebit. Reg. 67.

28. Poteſt quis per alium, quod poteſt facere per ſelpſum. Reg. 68.

29. Qui facit per alium, eſt perinde, ac ſi faciat per ſeipſum. Reg. 72.

30. Factum legitime retractari non debet, licet caſus poſtea eveniat, à quo non potuit inchoari. Reg. 73.

31. Quod alicui gratioſe conceditur, trahi non debet ab aliis in exemplum. Reg. 74.

32. In argumentum trahi nequeunt, quæ propter neceſſitatem aliquando ſunt conceſſa. Reg. 78.

33. In toto partem non eſt dubium contineri. Reg. 80.

34. In generali conceſſione non veniunt ea, quæ quis non eſſet veriſimiliter in ſpecie conceſſurus. Reg. 81.

35. Cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti. Reg. 84.

36. Certum eſt, quod is committit in legem, qui legis verba complectens contra legis nititur voluntatem (ſeu intentionem.) Reg. 88.

Explicatio harum Regularum habetur in Pacкio. Plura *de Interpretatione* ſcripſi in *Arte Critica*, quam addidi in *Philoſophia Pollingana*. Ibi enim Parte III. tractavi *de Hermeneutica*, ſeu *arte interpretandi*. Utilis etiam ad interpretandi rationem circa leges erit Liber XII. Cardinalis de Luca, ubi tractat *de Judiciis*, & elegantiſſime traducit *Leguliſtas* ob eorum Interpretationes legum *Judaicas* ac *mechanicas*, dum mordaciſſime cortici legum inhærent, *animam* vero legum, quæ eſt *intentio* legislatoris, negligunt.

Quæritur 10. Quid ſit legem extendi ad alios caſus ob *ſimilitudinem*, *paritatem*, vel *identitatem* rationis.

Respondeo. *Identitas rationis* dicitur dari, ubi objectum materiale in æſtimatione morali differt ſolo numero, & motivum formale legis adæquate idem eſt. Sic, quando Pontifex in C. *quia in inſulis*. De Regularibus, declarat, profeſſionem ante annum ætatis decimum octavum in monaſterio A. emitti non poſſe, *quia ibi eſt dura congregatio*, eoipſo etiam in aliis monaſteriis B. C. D. ejuſdem Inſulæ, eandem regulam aut vivendi formam ſectantibus eadem legis diſpoſitio locum habebit *ob identitatem rationis*. Si vero quis eandem legis diſpoſitionem extenderet ad alia monaſteria diverſæ regulæ in continenti & ſub alio climate ſita, in quibus tamen reperitur æque durus vel durior vivendi modus, diceretur lex extendi *ob paritatem rationis*, quia licet ſubjecta, ſeu objecta materialia, nempe monaſteria diverſis regulis adſtricta, in æſtimatione morali differant ſpecie, ratio tamen, ſeu motivum, *par*, aut omnino *majus* eſt. Si vero & monaſteria in diverſa regione ſint, & regulæ diverſæ ſint, & rigor vivendi in uno genere, (v. g. victus & veſtitus moderatior in alio genere) v. g. vigiliarum, laborum, Pſalmodiæ continuæ, ſilentii, jejuniorum frequentia, &c. ſeverior ſit, ſic dicetur lex extendi ad caſum conſimilem *ob ſimilitudinem rationis*. Similia enim dicuntur, quorum ratio partim eadem, partim diverſa eſt. Aliud exemplum habetur in *Clementina I.* de Elect. ubi prohibetur eligi in Abbatem religioſus alterius ordinis. Ratio ſeu motivum hujus prohibitionis allegatur; cum rationi non congruat, ut homines diſparis profeſſionis, vel habitus ſimul in eisdem monaſteriis ſocientur. Cum ergo eadem ſit ratio circa (electiones Abbatiſſarum ex alio ordine & circa) electiones Religioſorum ad Epiſcopatus Eccleſiarum ſæcularium, ea extenſio legis ob paritatem, ſimilitudinem, vel identitatem rationis ſieri dicitur.

Quæritur 11. Quænam ſint obſervandæ Regulæ quoad extenſionem legum ad caſus conſimiles?

Respondeo. Tradi à *Palao* quoad ſubſtantiam ſequentes Regulas.

Regula I. *In legibus pœnalibus*, *irritatoriis*, *& odioſis non datur extenſio ad caſus conſimiles ob ſimilitudinem vel identitatem rationis.* Ita communis. Ratio eſt, quia legislator ſtatuendo pœnam non prudenter ejus extenſionem relinqueret judicio debili plerorumque hominum, ſæpe æquiparantium, quæ æquiparanda non ſunt; imo etiam legislatores merito horrent extenſionem amplam pœnarum ad caſus diverſos, ſpecie diverſos, de quibus in ſpecie non cogitarunt.

Regula II. *In legibus correctoriis* non datur extenſio ad caſus conſimiles ob ſimilitudinem rationis. Ita communis. Ratio eſt, quia correctio legum odioſa; & ideo in mente legislatorum ultra limites neceſſitatis vel arbitrii contingentis extendibilis non eſt.

Regula III. *In legibus exorbitantibus* non datur extenſio ad caſus conſimiles ob ſimilitudinem vel identitatem rationis. Ratio eſt, quia leges exorbitantes à jure communi ſolum condi ſolent intuitu particularis perſonæ vel communitatis ex favore arbitrario, & ex reſpectu ad circumſtantiam ſingularem, incommunicabilem pluribus. Itaque ex mente legislatoris non reperitur ratio ſufficiens extenſionis.

Regula IV. Etiam in favorabilibus non datur extenſio ad caſus conſimiles, ubi ratio juſtitiæ vel æquitatis non petit extenſionem. Ratio eſt; quia legislator juxta leges prudentiæ reſpicit ſaltem in confuſo terminos ſuæ legis; Ergo cum non poſſit etiam in confuſo reſpicere ad omnes caſus conſimiles, nec ponderare, an diverſitas circumſtantiarum patiatur & mereatur extenſionem legis, non foret prudentiæ, ultra determinatos ſines legislatori perſpectos exire in terminos alienos necdum ſatis perpenſos.

Regula V. In omni lege, non ſolum favorabili, ſed etiam odioſa, pœnali & correctoria admittenda eſt illa extenſio, qua negata legislator recte argueretur imprudentiæ vel injuſtitiæ.

Regula VI. In Correlativis tunc ſolum diſpoſitio de uno correlativo extendenda eſt ad alterum correlativum, quando negata extenſione legislator foret poſitive imprudens vel injuſtus. Id patet ab exemplis. Sic dum lex ob adulterium uxoris maritum eximit ab obligatio-

ne reddendi debitum, id extenditur recte etiam ad uxorem, ut à reddendo debito eximatur ob adulterium mariti, quia alioquin lex foret injuſta, vel ſaltem imprudens. Sic etiam lex ſponſæ concedit licentiam reſiliendi à ſponſalibus, ſi ſponſus diu abſit ſine ejus licentia. Ergo etiam reciproce eadem facultas præſumitur eſſe tacite conceſſa ipſi ſponſo ob abſentiam ſponſæ. Item, dum lex marito concedit, ut ſuccedat in bona uxoris, idem eſt concedendum uxori, ut ſuccedat in bonis mariti; alioquin enim lex violaret juſtitiam diſtributivam, alias namque lex foret injuſta.

REGULA VII. Idem dicendum de æquiparatis. Sic, cum Falcidia & Trebellianica æquiparentur in Jure, quod diſponitur de uno, non præſumitur diſponi de altero, niſi juſtitia aut prudentia petat eandem diſpoſitionem legis. Idem aſſerendum de electione, poſtulatione, proviſione, & præſentatione, quæ & ipſa æquiparantur in variis textibus Juris.

REGULA VIII. Idem dicendum de connexis inter ſe. Non enim idem præſumendum eſt diſponi de connexo, niſi Legislator poſitivæ imprudentiæ aut injuſtitiæ arguendus foret, non diſponendo paria. Quis enim dicat, idem ſemper diſponi de *continente* & *contento*, v. g. de Diaconatu & Subdiaconatu, de Epiſcopatu vel Presbyteratu, & ordinibus inferioribus, licet ſint connexa inter ſe? Item de *menſura* & *menſurato*, licet unum referatur ad alterum? Sic licet gradus conſanguinitatis inter ſe connexa ſint, & affinitas, & publica honeſtas ſponſalium, & cognatio ſpiritualis vel legalis quandam inter ſe connexionem vel continentiam dicant, non tamen quoad impedimenta, diſpenſationes, jura, privilegia, &c. idem diſponitur de uno, quod diſponitur de altero.

REGULA IX. Etiamſi lex ob ſimilitudinem rationis, correlationem, æquiparationem, connexionem, vel continentiam non ſemper extendatur ad terminum alterum ſimilitudinis, correlationis &c. Judex tamen in ſoro externo recte utitur ea extenſione. Ratio eſt, quia ipſum Jus l. *nam.* ff. de legibus, eam extenſionem approbat his verbis: *Quando lex in uno diſponit, bona eſt occaſio, cætera quæ tendunt ad eandem utilitatem, vel interpretatione vel juriſdictione ſuppleri.*

PLURA de interpretatione legum *quoad modum obligandi* varium; & quoad diverſum *modum requiſitum in obſervantia* legum vide §. ſequentem.

§. IX.

De vario modo obligandi quoad obſervantiam Legum.

QUÆRITUR I. An ad ſatisfaciendum legi requiratur intentio ſatisfaciendi præcepto?

RESPONDEO. Ad ſatisfaciendum PRÆCEPTO NEGATIVO, v. g. *Non occides*, *non furtum facies*, non requiritur intentio, ſaltem *particularis*, ſatisfaciendi præcepto. Ita communis. Ratio eſt, quia præcepta negativa obligant *ſemper* & *pro ſemper*. Cum ergo omni momento obſervari debeant, Legislator imprudenter obligaret ad perpetuam intentionem *particularem* obſervandi ſingula præcepta negativa.

RESPONDEO 2. Loquendo etiam de præceptis affirmativis Eccleſiæ ſufficit *intentio materialis poſitiva*, & *formalis negativa* ad ſatisfaciendum præcepto. DIXI *Eccleſiæ*. Si enim ſermo ſit de præceptis affirmativis legis naturalis vel divinæ, non ſatisfit his præceptis ſine intentione poſitiva faciendi etiam ſormaliter, quod Deus præcipit; quia hæ leges directe præcipiunt actus internos virtuoſos ex ſe. Per intentionem MATERIALEM POSITIVAM intelligo volitionem liberam ponendi actum, *qui* eſt à lege præceptus. Per intentionem FORMALEM NEGATIVAM intelligo negationem liberam intentionis poſitive contrariæ, qua homo diceret, ſe per actum libere poſitum nolle ſatisfacere præcepto. Talem enim intentionem poſit ve contrariam ſolent habere hæretici, quando motu proprio obſervant aliqua feſta vel jejunia, vel ceremonias ab Eccleſia Romana præceptas. Solent enim, ita jubente Luthero, interponere proteſtationem, ſe iſta non obſervare ex hoc motivo, quia Papa ſic præcepit. RESPONSIO ſic explicata PROBATUR ex communi ſenſu & praxi Eccleſiæ. Qui enim ex propria affectione ac inclinatione amat patrem & matrem; aut qui propriæ devotionis impulſu accedit ad Eccleſiam, ibique die feſto audit ſacrum, non obligatur ad ſe accuſandum in confeſſione de violatione tertii & quarti præcepti in Decalogo. Sufficit enim Eccleſiæ obſervatio libera ſine intentione contraria.

QUÆRITUR 2. An ebrius, dormiens, vel phreneticus, v. g. in febri calida, ſatisfaciat præcepto Eccleſiæ, ſi in ebrietate, ſomnio, aut phreneſi, recitet, v. g. Breviarium, aut interſit Sacro?

RESPONDEO. Non ſatisfacit. Omnis enim Legislator obligat ad actionem humanam, & ponendam modo humano. Actio autem humana non eſt, quæ libera non eſt; nec modus eſt humanus, qui liber non eſt. Cæterum aliud eſt, non ſatisfacere præcepto, & aliud, non obligari ad ſatisfaciendum præcepto. Phrenetici enim non obligantur præcepto.

QUÆRITUR 3. An ſatisfaciat legi, qui invitus adimplet legem Eccleſiaſticam?

RESPONDEO. Etiam inviti ſatisfaciunt legi, dummodo habeant voluntatem internam ponendi ſaltem materialiter actus externos à lege Eccleſiaſtica præceptos, & non habeant intentionem poſitive contrariam, abſolutam vel conditionatam ponendi formaliter actum. Ratio eſt, quia actio humana, licet ponatur ab invito, ſimpliciter tamen eſt voluntaria. Cæterum poſitive contrariam intentionem, ſaltem conditionatam, præſumuntur habere, qui ponunt ſigna externa moraliter inconpoſſibilia cum interna volitione libera ponendi actum externum à lege præceptum. Sic quando milites compelluntur ad audiendum Sacrum die feſto, vel quando incarceratis habetur Sacrum & Concio, prout in carceribus fieri ſolet Romæ, ſi poſitive vultum averterent, aut aſſumerent actionem inconpoſſibilem cum attentione interna, eoipſo mon-

monſtrarent, ſe nec habere volitionem internam liberam ponendi *materialiter* actus præceptos. Plura de hoc genere intentionis materialis ſcripſi in Tract. *de Sacramentis* in genere, ubi egi de requiſita intentione miniſtrorum Sacramenti.

QUÆRITUR 4. An ſatisfaciat legi, qui nec habet intentionem ponendi materialiter actum à lege præceptum, nec babet intentionem poſitive contrariam?

RESONDEO. Non ſatisfacit legi naturali, divinæ, vel Eccleſiaſticæ, obliganti in conſcientia: ſatisfacit tamen legi civili ſolum pœnali. Ratio eſt, quia lex naturalis vel divina directe præcipit actus internos conformes actibus externis, v. g. in præcepto exhibendi Deo actum religionis, vel rebus ſacris & parentibus actum reverentiæ. Itaque impoſſibile eſt, legi naturali vel divinæ ſatisfieri ſine intentione interna, ponendi ſaltem materialiter actum à lege præceptum. Imo cum lex naturalis & divina directe præcipiat actus internos ex ſuo genere virtuoſos, illi legi ne quidem ſatisfieret *quoad ſubſtantiam præcepti* ſine intentione ponendi *formaliter* actum præceptum, hoc eſt, quatenus eſt præceptus & quo modo eſt intentus à lege. Si vero lex fuerit Eccleſiaſtica, quæ directe præcipit actum externum, indirecte vero actum internum, prout ſuppono, impoſſibile eſt, ſatisfieri huic præcepto, ſi ad actum externum ne quidem concurrat volitio ſeu intentio interna ponendi libere actus externos à lege requiſitos ſaltem materialiter. Hinc ſi incarcerati, qui compelluntur Romæ audire Sacrum, nullum libere ponerent, aut ponere vellent actum ſaltem externum reverentiæ, quem Eccleſia requirit tanquam ſignum proteſtativum præſentiæ moralis, non ſatisfacerent præcepto Eccleſiæ *quoad ſubſtantiam*. Actus enim ille internus eſt pars concreti ab Eccleſia præcepti, ſeu reverentis præſentiæ moralis. Aliud eſt circa leges pœnales civiles, quæ non curant actus internos in lege pœnali.

QUÆRITUR 5. An ſatisfaciat præcepto, qui ponit quidem actionem præceptam, ſed ignorat, eam eſſe præceptam?

RESPONDEO. Si ponatur illa actio ex bono motivo ſubordinato vel ſubordinabili ad intentionem Eccleſiæ, ſatisfit præcepto Eccleſiæ. Ratio eſt, quia prudentia & æquitas poſcit, ut Eccleſia vel Deus pro rato & accepto in ſolutum accipiat ejusmodi actionem. Idque declarat ſenſus communis & praxis fidelium. Si enim v. g. vir probus, conſuetus audire quotidie ſacrum, in die, quem ferialem exiſtimat, mane audiat Sacrum; ac dein comperiat, eſſe diem feſtum ex novo præcepto Eccleſiæ, non obligabitur ad audiendum Sacrum. Neque is, qui in Quadrageſima communicat in Parochia in feſto Annuntiationis, ignorans jam iniiſſe tempus Paſchale, adſtringetur ad novam communionem Paſchalem.

QUÆRITUR 6. An is, qui audit Miſſam præciſe ex fine illicito, v. g. vanæ gloriæ, vel animo videndi & ſeducendi, ſatisfaciat præcepto Eccleſiæ?

RESPONDEO. Si operans habeat duos fines concomitantes, quorum unus eſt impletio præcepti, alter ſatisfactio inordinati appetitus, ſatisfacit præcepto. Si vero unicus finis ſit ſatisfactio inordinati appetitus, non ſatisfacit præcepto. An vero finis illicitus ſe habeat tantum *concomitanter* ad finem bonum; aut potius *per modum finis unici*, præſumptive colligitur ex habituali diſpoſitione operantis. Si enim operans ſoleat omittere opus præceptum non concurrente fine vitioſo, præſumendum eſt, ejus finem unicum, ac motivum eſſe finem vitioſum. Si autem alias non ſoleat omittere opus præceptum etiam non concurrente fine vitioſo, præſumendum eſt, ab eo reſpici duos fines *concomitanter*, unum bonum, alterum vitioſum. Reſponſio PROBATUR ex communi ſenſu & praxi Eccleſiæ. Neque enim obligatur ad audiendum aliud ſacrum, qui concomitanter ex auditione Sacri intendit vanam gloriam; ſic etiam qui in Quadrageſima per unicam refectionem intendit concomitanter ſatisfacere ſuæ gulæ, non cenſetur violaſſe jejunium non jejunando. Hinc ad præſentem quæſtionem non bene reſpondent; qui docent, univerſim ſatisfieri præcepto, quoties ponitur AUBSTANTIA ACTUS, cui accidit finis vitioſus *extrinſecus*. Aliud enim eſt, quod vitioſus finis *extrinſece accidat* ſubſtantiæ actus externi præcepti; & aliud eſt; quod ille finis ſe habeat *accidentaliter* ſeu *concomitanter* ad operantis intentionem. Si enim finis vitioſus ſit finis unicus operantis, non poteſt dici, quod hic finis ſit *accidentalis* ſeu extrinſecus intentioni operantis.

QUÆRITUR 7. An ſatisfaciat præcepto, qui ponit quidem ex bono fine actum præceptum, v. g auditionem ſacri, vel recitationem Breviarii cum ſocio, ſed expreſſe intendit, hoc actu individuo nondum ſatisfacere præcepto?

RESPONDEO. Si talis opus præceptum peragat eo modo externo & interno, quem Eccleſia requirit, Eccleſia merito acceptat opus in ſolutum; ita ut poſtmodum ipſi liceat mutare propoſitum & omittere novam impletionem præcepti. Si vero inattente & indevote ſtudioſa negligentia audiat Sacrum vel recitet Breviarium cum propoſito audiendi aliud ſacrum devote, & de novo recitandi Breviarium attente, Eccleſia non præſumitur acceptare prius opus in ſolutum. Ratio eſt, quia in hoc poſteriore caſu operans ad evitandum grave peccatum ex neglectu totali omnis devotionis vel attentionis tacito quodam pacto ſe obligat Eccleſiæ ad ſupplendum opus modo debito. Niſi enim interveniret tale pactum tacitum, ſequeretur, eum non peccaturum in dicto caſu graviter, qui totum Breviarium recitaſſet cum voluntaria perpetua diſtractione, aut qui totam Miſſam audiviſſet cum evagatione voluntaria ad aliud objectum impertinens.

QUÆRITUR 8. An ſatisfaciat legi, qui adimplet opus præceptum modo indebito, v. g. recitando totum Breviarium diſtracte, vel audiendo totum Sacrum indevote?

RESPONDEO. Qui ponit opus præſcriptum cum circumſtantia externa inconpoſſibili cum devotione, attentione, vel alia affectione inter-

interna indirectè præcepta per legem, non ſatisfacit præcepto, ne quidem *quoad ſubſtantiam* actus. Qui vero ponit actum externum cum circumſtantia de ſe conpoſſibili cum devotione, attentione, vel alia affectione indirecte præcepta per legem, ſatisfacit quidem præcepto *quoad ſubſtantiam* actus; non tamen ſatisfacit *quoad modum*, ſi non ponat attentionem, devotionem, vel affectionem requiſitam. Ratio eſt; quia ab Eccleſia actus externi præcipiuntur *directe*, actus autem interni præcipiuntur *indirecte*. Itaque prudentia poſtulat, actum externum ita exigi, ut ſit ſaltem compoſſibilis cum actu interno, & ex ipſo actu externo poſſit ſumi præſumptio pro actu interno. Si autem ponatur actus externus ſub circumſtantia inconpoſſibili cum actu interno, aperte illuditur principali intentioni Eccleſiæ, nec decet, ut Eccleſia cenſeat, ſibi eſſe ſatisfactum quoad ſubſtantiam præcepti. Nam poſito etiam, quod *per ſubſtantiam* præcepti Eccleſiaſtici intelligatur ſolus actus externus, quod ipſum fallit in legibus Eccleſiaſticis, quæ ſunt qnoad ſubſtantiam juris divini, v. g. in confeſſione & S. communione annua, attamen etiam illæ circumſtantiæ referendæ ſunt in æſtimatione morali ad ſubſtantiam actus externi, ſine quibus non habetur finis legis ferendæ, ſeu *ratio ſufficiens* ferendi legem externam. Quis autem non videat, Eccleſiam nullum ſufficiens habituram motivum, requirendi actum externum moraliter inconpoſſibilem cum actu interno virtuoſo, dirigente ad finem hominis?

QUÆRITUR 9. An unico actu poſſit ſatisfieri pluribus præceptis?

RESPONDEO. Id unice dependet ex intentione obligantis ad actum. Intentio autem obligantis ad actum ea præſumenda eſt, quam exigit prudentia, æquitas, & juſtitia obligantis, vel ipſa natura actus. Hinc cum intentio obligantium variet pro diverſitate materiarum & circumſtantiarum, nulla alia generalis Regula proximior dari poteſt. Id declarabitur in ſequentibus exemplis.

1. In materia juſtitiæ commutativæ, quando alteri debentur centum floreni ex mutuo, & ex venditione equi, non ſatisfit obligationi per unam ſolutionem centum florenorum. Ratio eſt, quia obligans in ſecundo contractu, ſive is ſit concomitans, ſive ſubſequens, emptorem obligat ad diſtinctam ſolutionem.

2. In eadem materia juſtitia commutativa, quando Laban inprimis promittit Jacobo Rachelem pro ſeptenni ſervitio; dein non ſervato promiſſo exigit aliud ſeptenne ſervitium, nihilominus ſatisfit utrique obligationi unica traditione ſponſæ.

3. Si ſponſa, poſtquam interveniente promiſſo, ac dein juramento ſponſus jam fuerat obligatus ſufficienter ad ducendam, ab eo defloretur, ſponſus contrahendo matrimonium ſatisfacit triplici obligationi juſtitiæ. Ratio eſt, quia obligat ad eundem actum.

4. Una recitatione Breviarii Sacerdos beneficiatus ſatisfacit obligationi contractæ per Sacros Ordines, & per ſuſceptionem beneficii; quia Eccleſia non intendit imponere diſtinctam obligationem in concurſu novi tituli.

5. Si quis ex voto, aut ex pœnitentia ſacramentali tenetur jejunare omni Sabbato, non tenetur ſupplere jejunium alio die, ſi in Sabbatum incidat aliud jejunium ex præcepto Eccleſiæ, quia vovens vel Confeſſarius non præſumitur habuiſſe intentionem imponendi diſtinctam obligationem à jejunio Eccceſiaſtico contingenter & raro incidente in Sabbatum.

6. Si cui tamen fuiſſet injunctum jejunium proxima hebdomoda, vel auditio ſacri, vel recitatio Roſarii, non ſatisfieret uno eodemque actu jejunii, auditionis ſacri, Roſarii jam aliunde debiti ex lege vel voto. Ratio eſt; quia obligans in hoc caſu eſt confeſſarius, qui non prudenter obligaret ad actum jam aliunde debitum, imo nec licite, quia ſic obligando ad actum ſatisfactorium aliunde debitum exponeret Sacramentum periculo nullitatis.

7. Qui ex voto, vel ex ſatisfactione ſacramentali obligatur ad eleemoſinam, non ſatiafacit obligationi, ſi in pauperes eroget ea, quæ tenetur reſtituere ob ablationem bonorum habentium incertum dominum. Nec etiam ſatisfacict, ſi eleemoſinam largiatur parenti, vel avo pauperi; quia per ſe ex charitate tenetur iis ſuccurrere. Confeſſarius enim præſumitur impoſuiſſe diſtinctam obligationem ab eleemoſina aliunde debita. Aliud dicendum; ſi res aliunde debita non debetur obligatione rigoroſa v. g. lectio ſacra in religioſo ex Statutis Ordinis debita; cum enim Statuta Ordinis per ſe non obligent in conſcientia ſub peccato, aut certe transgreſſio ſolum ſit peccatum veniale, imponi poterit per modum ſatisfactionis ſacramentalis ſub peccato Gravi per aliquot menſes continuanda; quo proin in caſu eodem actu lectionis ſatisfiet diverſæ obligationi. Ex his itaque omnibus patet, in tali caſu unice reſpiciendum eſſe ad intentionem obligantis.

QUÆRITUR 10. An obligatus ad reſtitutionem omnium bonorum ex rapto vel furto in cauſas pias, ubi Domino reſtitutio fieri nequit, poſſit ea ſibiipſi applicare tanquam vere pauperi?

RESPONDEO. Non poteſt ea ſibi ipſi applicare, ſed tenetur ea reſignare diſpoſitioni divinæ per vicarium Dei, ſeu per Confeſſarium, qui relinquet vel providebit pœnitenti, quantum ſuadebit miſericordia & charitas Dei ſociata juſtitiæ. Non igitur tantum relinquendum, quantum ſuffecerit ad voluptatem aut commoditatem, ſed quantum ægrè ſufficiat ad miniſtrandam neceſſitatem, pœnitenti congruentem, ne ubi exercetur à Deo in pœnitentem pietas, præbeatur incentivum delinquendi. Itaque, ſive dicatur ea obligatio reſtituendi in cauſas pias fundari in lege naturali, ſive Eccleſiaſtica, ſive mixta, confeſſarius nomine Dei vel Eccleſiæ, cui pœnitens talia bona reſignat, obligatur ad ſociandam ſeveritatem benignitati, ut eas pœnitenti ponat conditiones, quæ pœnitendum ſemper, nec unquam optandum, relinquant delictum.

QUÆ-

QUÆRITUR 11. An ſi quis det eleemoſinam graviter vel extreme indigenti, per hoc ſatisſaciat obligationi ex voto vel pœnitentia erogandi eleemoſinam?

RESPONDEO. Id unice dependet ex intentione voventis, aut pœnitentiam injungentis. Cum autem omnis ejusmodi intentio ratione regulata ſit, & ſubordinata legibus prudentiæ ac juſtitiæ, ad cauſas, fines, ac motiva obligantis reſpiciendum eſt. Si enim concurrat motivum compenſationis, juſtitiæ, aut ſpecialis gratitudinis ob inſigne obtentum à Deo beneficium, manifeſtum eſt, intentionem obligantis fieri non potuiſſe ad eleemoſinam aliunde præceptam *quoad ſubſtantiam.* Si vero motivum fuerit ſola honeſtas & meritum & ſpontaneitas virtutis in pœnitente ſpectatæ in hoc, quod eſt ſubvenire indigenti, non contrariatur intentioni obligantis, ſi facilior modus ſubveniendi indigentibus, qui ſuppeteret, commutetur in modum difficiliorem ſubveniendi per eleemoſinam. Quod ſi modus ſubveniendi æque facilis ſit per eleemoſinam, & motivum voti ſolum fuerit honeſtas virtutis reperibilis in ſublevatione indigentiæ alienæ, ſatisfit obligationi voventis, ſed non ſatisfit intentioni pœnitentiam injungentis, utpote qui obligatur ad imponendam ſatisſactionem aliunde ſub peccato gravi indebitam.

QUÆRITUR 12. Si centum floreni debeantur pauperibus ex juſtitia ob rapinam bonorum incertorum, & alia centum ex voto, & alia centum ex pœnitentia, ſi tantum centum ſolvi poſſint, cui prius titulo ſatisſaciendum eſt?

RESPONDEO. Ante omnia ſolvendum eſt ex titulo pœnitentiæ; quia hæc obligatio oritur ex contractu explicito cum Deo pro obtinenda peccatorum venia inito, prout oſtendi in *Tract.* de *Pœnit.* Obligatio autem reſtituendi in cauſas pias ſubſtat determinationi Eccleſiæ, & obligatio ex voto oritur ex obligatione propria. Patet autem, determinationem Eccleſiæ, & voluntatem propriam cedere explicitis pactionibus cum Deo, non ſolum antecedenter initis, ſed etiam conſequenter ineundis.

QUÆRITUR 13. Quando concurrunt diverſæ leges, naturales, divinæ, & Eccleſiaſticæ, cui prius ſatisſaciendum ſit, ſi omnibus ſimul ſatisfieri nequeat?

RESPONDEO. In hac difficillima quæſtione obſervari poterunt ſequentes Canones ſeu Regulæ.

REGULA I. Leges naturales *negativæ*, non ſolum obligantes ſub peccato mortali, ſed etiam obligantes ſub peccato tantum veniali, præferendæ ſunt omnibus legibus Eccleſiaſticis, & divinis præciſe poſitivis. Ratio eſt, quia, prout conſtat ex dictis § 3. lex naturalis eſt immutabilis à Deo & indiſpenſabilis; cum ſit ordo rationis immutabilis & æternus in mente divina; econtra lex divina præciſe poſitiva eſt mutabilis ac diſpenſabilis à Deo. Sic enim Deus actu mutavit legem veterem per Moyſen traditam, v. g. *circumciſionis*, quamvis ea lex eſſet divina. Econtra mutari non poteſt lex naturalis *non mentiendi, non inhonorandi Deum &c.*

REGULA II. Leges naturales *negativæ* præferendæ ſunt legibus naturalibus *affirmativis.* Sic enim lex naturalis affirmativa præcipit honorare cultu externo Deum, ſuccurrere extreme indigenti, cooperari ad bonum commune & ſalutem totius populi &c. nec tamen liceret unico peccato mendacii procurare ſalvationem totius generis humani, prout dicetur in explicatione Decalogi. RATIO eſt, quia, cum in mente Dei ſit perfectiſſima harmonia omnium bonorum agibilium, & intendibilium, impoſſibile eſt, ut aliquod intrinſece malum ordinet vel ordinare cogatur ad aliquod bonum contingens efficaciter volitum.

REGULA III. Leges naturales affirmativæ cedunt legibus divinis, ubi harum prælationem ita poſcit *ratio melioris*, & *neceſſitas finis altioris.* Sic datur quidem lex naturalis affirmativa colendi Deum cultu externo, honorandi parentes, cooperandi ad bonum ſociale Reipublicæ; quia tamen hæc omnia bona per legem naturæ ordinantur ſolum ad finem naturalem generis humani; & leges divinæ poſitivæ in hac providentia ordinantur ad finem ſupernaturalem generis humani, omittendus eſt potius cultus divinus, aut honoratio parentum, vel labor pro ſervitio Reipublicæ, quam neceſſaria cooperatio ad æternam ſalutem animarum, v. g. conſervatio fidei, vel adminiſtratio baptiſmi. Sic enim Chriſtus in Evangelio. Matth. 10. v. 34. *Nolite arbitrari, quia pacem venerim mittere in terram. Non veni pacem mittere, ſed gladium. Veni enim ſeparare hominem adverſus patrem ſuum, & filiam adverſus matrem ſuam, & nurum adverſus ſocrum ſuam; & inimici hominis Domeſtici ejus.* Et Lucæ 14. v. 26. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* His verbis ſalus animarum manifeſte præponitur honorationi parentum alioquin debitæ, ſed hic & nunc incompatibili cum lege divina poſitiva, ordinante Deum ad finem ſupernaturalem.

RATIO autem eſt, quia in mente divina rectiſſime ordinata bona ordinis naturalis cedunt bonis ordinis ſupernaturalis.

REGULA IV. Leges divinæ poſitivæ cedunt legibus naturalibus, quando illarum prælationem non exigit ratio melioris & neceſſitas finis altioris. Ratio eſt, quia Chriſtus *ſine neceſſitate* non mutat ordinem naturæ, aut ea quæ ſunt ordinis naturalis, prout ex ejus operationibus intelligi poteſt. Nec enim patrabat miracula, nec compeſcebat inimicos fidei, niſi in quantum id poſtulabat neceſſitas ſtabiliendæ religionis. Idem PROBATUR ex eo, quia Chriſtus declaravit, erraſſe eos, qui præſerebant exornationem templi & collationem pro cultu divino ſubventioni parentum. Marci 7. v. 10. *Moyſes dixit: Honora patrem & matrem tuam. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri vel matri, Corban, quod eſt, donum, quodcunque ex me* (ſactum templo pro cultu divino) *tibi profuerit; & ultra non dimittitis eum quidquam facere patri ſuo aut matri.* Hanc doctrinam, tanquam traditionem erroneam legi naturali à Deo datæ contrariam Chriſtus rejicit. Aliud exemplum habetur in libris Machabæo-

rum, ubi obſervatio Sabbati, quæ erat legis divinæ, cedere juſſa eſt defenſioni propriæ, quæ eſt legis naturalis.

Regula V. Lex pure Eccleſiaſtica ſemper cedit legi divinæ & naturali. Ratio eſt, quia Eccleſia nec intendit ſtatuere quidquam contrarium legi divinæ ac naturali, nec intendit ſubditos obligare, ad præferendam ſuam legem in concurſu legi divinæ vel naturali. Hinc quando vel eſt omittendum Sacrum die feſto, vel inſerviendum infirmo, quod exigit lex charitatis partim divina partim naturalis, vult Eccleſia potius omitti ſacrum, quod pertinet ad legem Eccleſiaſticam, quam omitti actum præceptum charitatis.

Regula VI. Lex Eccleſiaſtica *mixta*, quæ eſt naturalis vel divina *quoad ſubſtantiam*, poſitiva autem bumana *quoad modum*, non cedit legi naturali aut divinæ, niſi ſolum *quoad modum* loci, temporis, vel alterius circumſtantiæ determinatum ab Eccleſia. Sic cum communio Paſcbalis ſit juris divini quoad ſubſtantiam, uti etiam auditio ſacri, qui ab ea impeditur per legem naturalem conſervationis propriæ vel alienæ, tenetur ex intentione Eccleſiæ eam obligationem ſupplere alio tempore, ſi fieri poſſit, vel eam ſervare quoad ſubſtantiam, quantum poteſt, v. g. orando domi, & convertendo ſuam intentionem ad Eccleſiam, in qua offertur ſacrificium, vel communicando alibi extra ſuam Parochiam.

Ratio eſt, quia Eccleſia *ſpecificando* legem naturalem vel divinam, determinando videlicet modum, non intendit eximere ſine neceſſitate fideles à ſubſtantia legis, quæ ſervari poteſt convenienter ſine obſervantia modi determinati ab Eccleſia. Ita enim poſtulat prudentia legiſlativa Eccleſiæ, ejusque reverentia erga leges naturales ac divinas.

Regula VII. In concurſu duarum legum ejusdem naturæ, v. g. duarum naturalium, vel divinarum, illa præferenda eſt alteri, quæ eſt altioris & propioris ad finem hominis. Ratio eſt, quia cum omnes leges ſint ordo rationis, ad bonum commune, quod nullum aliud eſt, quam finis hominum ultimus, manifeſtum eſt, omnes leges, naturales, divinas, & humanas, ordinari ad ſalutem hominum. Itaque neceſſe eſt, à legiſlatore præferri illas leges, quæ majorem ac propiorem connexionem habent cum ſalute hominum. Et hinc ſimpliciter clarioribus terminis tradi poteſt eadem Regula, dicendo: *In concurſu duarum legum ejusdem naturæ illa præferenda eſt, quæ eſt magis neceſſaria ad ſalutem bominis.* Sic in concurſu legis divinæ ad communionem & Sacramentum pœnitentiæ, ſi utraque lex impleri nequeat, Sacramentum pœnitentiæ peccatori præeligendum eſt. Et ſi concurrat lex divina tractandi ſancta ſancte ea non exponendo periculo nullitatis vel irreverentiæ, & lex divina miniſtrandi ſacramenta indigenti, quando utrique legi ſatisfieri certo nequit, poſterior priori præferenda eſt ex ipſa intentione legiſlatoris.

Quæritur 14. An omnis lex debeat obſervari ex charitate erga Deum?

Respondeo 1. Ad ſatisfaciendum præceptis diſtinctis à lege charitatis non requiritur, ut obſervatio legis fiat ex charitate habituali. Ita D. Thomas proxime referendus. Ratio eſt, quia charitas babitualis dicit quendam babitum firmum & de ſe immobilem, quæ firmitas & immobilitas tantum babetur vel ex actibus frequentatis, vel ex gratia ſanctificante informante actum & diſpoſitionem voluntatis. Cum ergo non dependeat à voluntate humana, incipientium præſertim, habere habitum ex actibus frequentatis, aut habere gratiam intrinſece ſupernaturalem, non potuit à lege naturali aut humana exigi boc requiſitum; nec per legem divinam decuit, univerſim ad ſubſtantiam legum naturalium addere boc requiſitum. Dei enim eſt, homines potius invitare ad imperfectum, nempe ad obſervantiam legum naturalium, ut gradatim pertingant ad perfectum, ſeu ad finem præcepti, quod eſt charitas, quam ut ab incipientibus nulla acceptentur opera, niſi jam coronentur finali perfectione charitatis. Per hoc enim incipientes potius abſterrentur à bono, quam invitarentur ad bonum. Textus D. Thomæ 1. 2. q. 100. a. 9. C. ſic habet: *Modus virtutis quantum ad aliquid reſpicitur à lege bumana & divina: quantum ad aliquid autem à lege divina, ſed non lege bumana: quantum ad aliquid vero nec à lege bumana, nec a lege divina. Modus autem virtutis* (ſeu actionis virtuoſæ præceptæ) *in tribus conſiſtit. Primum eſt, ut aliquis operetur, ſi aliquis operetur ſciens* (actionem eſſe præceptam vel prohibitam, bonam vel malam.) *Secundum eſt, ut aliquis operetur* (libere) *volens vel eligens, & propter boc eligens, in quo importatur duplex motus interior, ſcilicet voluntatis & intentionis. Et iſta duo non dijudicat lex bumana, ſed ſolum divina. Lex enim bumana non punit eum, qui vult occidere & non occidit. Tertium eſt, ut firmiter & immobiliter babeat & operetur. Et iſta firmitas proprie pertinet ad babitum; ut ſcilicet aliquis ex babitu radicato operetur. Et quantum ad boc modus virtutis non cadit ſub præcepto neque legis divinæ, neque legis bumanæ. Neque enim ab bomine, neque à Deo punitur tanquam præcepti transgreſſor, qui debitum parentibus bonorem impendit, quamvis non babeat babitum pietatis.*

Idem l. c. a. 10. c. ſic ſcribit: *In boc præcepto: Honora patrem, non includitur, quod bonoretur pater ex charitate, ſed ſolum quod bonoretur pater. Unde qui bonorat patrem, licet non babeat charitatem, non efficitur transgreſſor bujus præcepti, etſi ſit transgreſſor præcepti, quod eſt de actu charitatis, propter quam transgreſſionem meretur pœnam.*

Respondeo 2. Tenetur tamen homo ex præcepto charitatis ſaltem ſub peccato veniali, ut omnem legem obſervet ex actuali vel ſaltem virtuali influxu charitatis ad minimum imperfectæ & initialis.

Probatur. Omnium præceptorum finis eſt charitas. Ergo, cum homo ſuam intentionem teneatur ſaltem implicite conformare ad naturam & intentionem legis, peccabit ſaltem venialiter implendo quidem actum præceptum,

ſed

Digitized by Google

ſed enm non referendo ſaltem virtualiter ad finem præcepti.

Idem PROBATUR ex D. THOMA, qui l. c. a. q. c. dicit; dijudicari à lege divina non ſolum quid velit, & an libere velit, ſed etiam *propter quid* ſeu quo fine velit. IDEM l. c. a. 10. c. ſcribit: *Quidam dixerunt abſolute, modum charitatis* (inſuſæ) *eſſe ſub præcepto: Nec eſt impoſſibile obſervare hoc præceptum charitatem non habenti; quia poteſt ſe diſponere ad hoc, quod charitas ei infundatur à Deo: nec quandocunque aliquis non habens charitatem facit aliquid de genere bonorum, peccat mortaliter quia hoc eſt præceptum affirmativum, ut ex charitate operetur, & non obligat ad ſemper, ſed pro tempore illo, quo aliquis habet charitatem. Alii vero dixerunt; quod omnino modus charitatis non cadit ſub præcepto. Utique autem quantum ad aliquid verum dixerunt. Actus enim charitatis dupliciter conſiderari poteſt. Uno modo, ſecundum quod eſt quidam actus per ſe, & hoc modo cadit ſub præcepto legis, quod de hoc ſpecialiter datur; ſcilicet: Diliges Dominum Deum tuum. Et quantum ad hoc primi verum dixerunt.* ET AD 2. *Dicendum, quod ſub præcepto charitatis continetur, ut diligatur Deus ex toto corde; ad quod pertinet, ut omnia referantur in Deum; & ideo præceptum charitatis implere homo non poteſt, niſi etiam omnia referantur in Deum. Sic ergo qui honorat parentes, tenetur ex charitate honorare, non ex vi hujus præcepti, quod eſt; honora parentes; ſed ex vi hujus præcepti: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Et cum iſta ſint duo præcepta affirmativa non obligantia ad ſemper, poſſunt pro diverſis temporibus obligare; & ita poteſt contingere, quod aliquis implens præceptum de honoratione parentum non tunc transgrediatur præceptum de omiſſione modi charitatis.* Ita S. Thomas loquens de charitate infuſa, ſeu perfecta per informationem gratiæ ſanctificantia. Quod enim agnoſcat obligationem ſaltem ſub peccato veniali omnia per dilectionem initialem ordinandi ad finem ultimum, ſeu volendi *propter hoc*, ut loquitur, patet ex textu priori relato ex articulo nono.

RESPONDEO 3. Ad hoc, ut obſervatio legum ſit de condigno meritoria vitæ æternæ, requiritur, ut ſaltem virtualiter procedat ex influxu charitatis. Id PROBATUR ex Apoſtolo 1. Cor. 13. ubi dicit: *Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Fuſius idem probavi ex teſtimoniis Patrum in Tract. *de Spe & Charitate.* diſp. 3. q. 4.

§. 10.

De cauſis excuſantibus ab obſervatione legum.

QUÆRITUR 1. Quænam poſſint eſſe cauſæ excuſaotes ab obſervatione legis?

RESPONDEO. Cauſæ, quæ aliquando poſſint excuſare ab obſervatione legum ab authoribus ponuntur ſequentes. 1. *ignorantia.* 2. *metus.* 3. *impotentia.* 4. *Epikia.* 5. *defectus acceptationis.* 6. *defectus finis.* 7. *conſuetudo.* 8. *privilegium.* 9. *diſpenſatio.* 10. *appellatio.*

QUÆRITUR 2. Qualis ignorantia excuſat ab obſervatione legum?

RESPONDEO. Excnſat ſola ignoraotia *invincibilis.* Ignorantia autem *vincibilis*, ac multo magis *craſſa*, *ſupina*, aut omnino *affectata* non excuſant. Dicitur autem ignorantia invincibilis, quæ vel non potuit, vel non debuit deponi. Civis enim & ruſticus habent quidem ignorantiam Juris Civilis & Canonici, quæ abſolute poſſet deponi, ſed ſub obligatione peccati *non debet* depooi. Ignorantia CRASSA ſeu SUPINA dicitur, quæ debuiſſet & facile potuiſſet deponi. Vel, ut alii eam deſcribunt, ignorantia craſſa eſt, quam ejusdem conditionis homines vel parum diligentes ſuperant. Ignorantia autem *affectata* eſt, quam homo indirecte quærit, ſtudioſe declinando media obtinendæ ſcientiæ, v. g. non adeundo conciones, aut vitando lectionem librorum, ne turbetur conſcientia per notitiam veritatum Chriſtianarum.

QUÆRITUR 3. Qualis diligentia in quolibet homine requiratur ad hoc, oe ejus ignorantiæ fiant vincibiles?

RESPONDEO. Requiritur in quolibet homine *diligentia moralis* ad diſcendas obligationes Religionis & ſtatus; hoc eſt, *ſuis viribus & exigentiæ objecti proportionata.* Quæ enim ſunt *neceſſaria* ad ſalutem, aut ſtatus officia, requirunt majorem diligentiam; quæ vero ſolum pertinent ad majorem decentiam Religionis vel ſtatus; non requirunt tam exactam diligentiam. Hinc Judices, Magiſtratus, Conſiliarii, Prælati, Parochi, Confeſſarii &c. tenentur commeodare memoriæ ea juris principia, quibus habitis certi ſint, oon eſſe morale periculum committendæ injuſtitiæ, aut erroris pernitioſi in praxi.

QUÆRITUR 4. Quænam ſint indicia ordinaria ignorantiarum vincibilium?

RESPONDEO Indicia ignorantiarum vincibilium ſunt 1. ſi plebei oon libenter frequentant conciones, aut libros inſtructivos ſuarum obligationum generalium & particularium 2. ſi Principes ac Prælati non libenter in negotiis arduis ſpiritualibus vel temporalibus exquirunt aliorum peritorum & indifferentium concilia. Neceſſe eſt enim, frequenter & graviter errare eos, qui ſuomet ſoli vel ſervilium hominum fidunt judicio. Hinc à peccato graviſſimo excuſari nequeunt illi Prælati, qui, cum tantum ſint admioiſtratores bonorum communium, nec quidquam adminiſtrare poſſont ſine præſumpto conſenſu communitatis, in negotiis facile errori aut imprudentiæ obnoxiis negligunt conſulere eos, quos vi ſtatutorum aut conſtitutionum tenerentur exquirere pro ordinato concilio, aut, ubi opus, conſenſu. Superba illa *αὐτοκρατία*, omnium querelarum, diſſidiorum, & turbationum in monaſteriis & religioſis Ordinibus mater, forte multos Prælatorum, qui ſe conſcientia puros vincibiliter exiſtimant, præcipitabit in ioſernum. Confundet illos in extremo judicio exemplum veterum Epiſcoporum, præſertim D. Cypriani, qui de ſeipſo Epiſt. 14. ad Clerum ſcribit: *A primordio Epiſcopatus mei ſtatui, nihil ſine conſilio veſtro mea privatim ſententia gerere.* Et Epiſtola 19 *Hoc eſt verecundiæ, & diſciplinæ, & vitæ ipſi omnium noſtrum convenit, ut præpoſiti cum Clero convenientes diſponere omnia conſilii communis religione poſſimus.* Similia habet Epiſt. 34. & Epiſt.

31. 3. Si Parochi, Confeſſarii, vel Religioſi horrent colloquia, conſerentias, aut lectionem librorum de rebus ſpectantibus ad munia vel perfectionem ſui ſtatus. Si in dubiis caſibus erubeſcunt conſerre cum peritioribus, aut conſulere libros. Si in rebus intricatis omnia ſine matura deliberatione & dilatione reſolutionis expediunt. Si ne quidem dignantur legere libros moventes laxitati nimiæ vel rigori nimio ſcrupulum. Si denique poſt abſoluta ſemel Theologiæ Moralis vel Scholaſticæ ſtudia negligunt pluribus annis legere utilem Moraliſtam, ex quo aut oblita poſſent revocari in memoriam, vel ſuggeri conſilia practica pro directione animarum, vel ſuppleri omiſſa, cum in uno authore non reperiantur omnia. Quam dabunt rationem aut excuſationem ſuæ ignorantiæ Deo, ſi loco inquiſitionis rerum ſuo ſtatui congruentium tempus pretioſum maxima parte vanitatibus aut temporalium ſuperfluis curis impendant? Redarguet illos in judicio ſolertia hominum ferme omnium, qui negotiis ſui ſtatus vigilantia indefeſſa incumbunt. Sic enim habetur Eccleſiaſtici 30. & 39. ubi Scriptura quosvis homines ſuæ objecto artis vacantes his verbis inducit: *Sapientia Scribæ in tempore vacuitatis* (ſeu vacationis ab aliis negotiis) *& qui minoratur actu, ſapientiam percipiet. Qui tenet aratrum, & qui gloriatur in jaculo, ſtimulo boves agitat, & converſatur in operibus eorum, & enarratio ejus in filiis taurorum. Cor ſuum dabit ad verſandos ſulcos, & vigilia ejus in ſagina vaccarum. Sic omnis faber & Architectus, qui noctem tanquam diem tranſigit, cor ſuum dabit in ſimilitudinem picturæ* (ſeu delineationis ſibi factæ.) *Sic Faber ferrarius cor ſuum dabit in conſumationem operum, & vigilia ſua ornabit in perfectionem. Sic figulus ſedens ad opus ſuum. Sapientiam omnium antiquorum exquiret ſapiens, & in Prophetis vacabit; narrationem virorum nominatorum conſervabit, & in verſutias parabolarum* (hoc eſt, doctrinas morales, quas antiqui per ſubtiles parabolas tradere ſolebant) *ſimul introibit. Occulta proverbiorum* (moralium) *exquiret, & in obſconditis parabolarum converſabitur.* Ita SYRACH, exacte tradens genera ſtudiorum Clericis congruentium; nempe ſtudium Scripturæ & traditionum Eccleſiæ, Concionatoriæ, hiſtoriæ ſacræ, & doctrinæ moralis.

QUÆRITUR 4. Quomodo ex ignorantia vincibili reddere poſſit invincibilem, qui neſcit ſe habere ignorantiam vincibilem?

RESPONDEO. Id fieri poteſt duobus modis; *primo* deſtruendo cauſas quaſcunque in genere ignorantiarum quarumlibet per actum charitatis juſtificativæ intra vel extra ſacramentum. Sic enim ignorantiæ, quæ ſunt voluntariæ in cauſa, amittunt ſuam voluntarietatem, utpote jam deſtructam ipſa retractatione efficaci per actum charitatis, ſanantis in radice ſaltem habitum ignorantiæ, licet non ſtatim corrigat actum, niſi in eſſe voluntario. *Secundo* eliciendo *efficax propoſitum* applicandi in poſterum *diligentiam moralem* circa obligationes ſui ſtatus, qua non ſolum ſcita conſervari aut in memoriam revocari, ſed etiam ignorata ſuppleri poſſint. Cum autem ad efficaciam hujus propoſiti requiratur, ut homo proponat ſerio, aſſumere media de ſe idonea ad deſtruendam ignorantiam, inter quæ haud dubie eſt expurgatio animi à paſſionibus facile in transverſum rapientibus animi judicium, & indifferentia judicii ad omne verum, & præparatio mentis ad illuſtrationes divinas puritate conſcientiæ, conſequitur, non facilem accidere correctionem ignorantiarum vincibilium, niſi quis toto corde ſtudeat in omnibus ſuis actionibus placere Deo, & ſequi nutus beneplaciti divini.

QUÆRITUR 5. An ignorantia vincibilis, dummodo non ſit affectata, excuſet ſaltem à cenſura, vel alia pœna?

RESPONDEO. Ignorantia vincibilis, ſi non fuerit craſſa, ſupina, aut omnino affectata, excuſat à pœna legis Eccleſiaſticæ tam in foro externo quam interno. Si autem fuerit craſſa, ſupina, aut omnino affectata, nec excuſat in foro interno. Id PROBATUR ex eo, quia hæc incurſio vel non incurſio pœnæ dependet à voluntate Eccleſiæ, ac Summorum Pontificum. Hos autem in caſu ignorantiæ craſſæ velle obligare ad pœnam, & in caſu ignorantiæ vincibilis quidem ſed non craſſæ nolle obligare ad pœnam, ſatis patet ex reſponſo BONIFACII VIII. c. *ut animarum* de Conſtitut. in 6. ubi ſic ſcribit: *Ut animarum periculis obvietur, ſententiis per ſtatuta quorumcunque ordinariorum prolatis ligari nolumus ignorantes; dum tamen eorum ignorantia craſſa non fuerit aut ſupina.*

QUÆRITUR 6. An aliquando excuſet ignorantia juris humani manifeſti?

RESPONDEO. Si illa ignorantia non ſit craſſa aut ſupina, excuſat quidem in foro interno; non tamen excuſat in foro externo, niſi quoad perſonas, in quibus toleratur ignorantia juris, quales ſunt milites, mulieres, ruſtici, pueri. Ratio primæ partis eſt, quia Bonifacius VIII. in proxime citato textu excuſat indiſcriminatim ſine diſtinctione juris clari & dubii omnem ignorantiam, niſi fuerit ſupina ſeu craſſa. Quoad alteram vero partem probatur ex Regula Juris l. Regula ff. de J. & F. ubi dicitur: *Regula eſt, Juris ignorantiam cuique nocere, facti vero ignorantiam non nocere.*

QUÆRITUR 7. Qualis metus excuſet à lege?

RESPONDEO I. Metus cujuscunque mali, etiam graviſſimi, nunquam excuſat à tranſgreſſione legis prohibentis objectum intrinſece malum. Sic enim nunquam licet blaſphemare Deum, occidere innocentem &c. quamvis Tyrannus alioquin minetur mortem. Id patet à ſenſu omnium hominum proborum tam in veteri quam novo Teſtamento. Sic Loth non conſenſit in Sodomiam, nec Joſeph Patriarcha & Suſanna in adulterium, nec Martyres in idololatriam, aut abnegationem fidei, licet illis intentaretur interitus. Sic & D. Petrus inhibitionem Synedrii de annuntiando Evangelio non curavit, dicens Act. 4. v. 20. *Si juſtum eſt, vos potius audire, quam Deum.* An vero comeſtio carnis humanæ, traditio innocentis, pro ſalute patriæ, ſumptio veneni ex ſententia Judicis condemnantis ad mortem juxta morem patriæ, &c.

Sint

Sint intrinſece mala, pertinet ad Decalogum.

Respondeo 2. Circa præcepta legis divinæ poſitivæ, hoc eſt, dependentia à ſolo arbitrio divino, obligandi vel non obligandi, obligationem remittendi vel non remittendi &c *Metus tunc ſolum excuſat, quando conſiderata gravitate mali perſonalis, & præjudicii divini Deus juxta prudentem æſtimationem non cenſetur eſſe invitus.*

Dixi In primis, *circa præcepta legis divinæ*, ſen dependentia à ſolo libero arbitrio divino. Talia ſunt præcepta circumciſionis, baptiſmi, obſervandi Sabbati, abſtinendi à carne porcina vel ſuffocato, profitendi religionem, ſuſcipiendi communionem, ſervandi ſigillum, conſecrandi ſub duplici ſpecie, ſervandi votum, v.g. caſtitatis perpetuum, &c. Ratio eſt, quia hic fuit ſenſus fidelium approbatus ab Eccleſia tam in veteri quam in nova lege. Sic Hebræi tempore Moyſis diu omiſerunt circumciſionem infantium, multi Chriſtianorum in primitiva Eccleſia diutiſſime diſtulerunt baptiſmum; Judæi pugnabant in Sabbato, quia in his Deus conſideratis circumſtantiis temporum & natura actionum prudenter conſebatur non eſſe invitus. Econtra quia ſequeretur ingens præjudicium divinæ gloriæ ſi ob metum gravis mali liceret fractio ſigilli, vel dimidiatio ſacrificii, vel violatio voti perpetuæ caſtitatis, ex magnitudine boni, quod Deo frequenter aufferretur, aut mali, quod divina gloria pateretur, colligitur, Deum in his rebus ſemper fore invitum ad relaxationem legis. Si autem in caſu particulari dubium ſit, an gravitas mali, quod timetur, & præjudicii, quod divinæ gloriæ conſequeretur, tanta ſit, ut Deus ſit vel non ſit invitus, ubi fieri poteſt, non proprio judicio fidendum, ſed judicio Confeſſarii reſolutio relinquenda eſt. In omnibus enim dubiis circa legem divinam poſitivam, quæ à liberrimo arbitrio divino retinendi vel ſolvendi obligationem pendet, determinatio à Sacerdote, cuivis à Deo præordinato, requirenda eſt. Ita ſuam mentem, ſeu ordinem incommutabilem divinæ ſapientiæ, quantum eſt de lege ordinaria, Deus ipſemet explicavit *Deut.* 15. v. 8. ubi ſic habet: *Si difficile eſt ambiguum apud te judicium eſſe perſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & lepram, judicium intra portas tuas videris verba variari; ſurge & aſcende ad locum, quem elegerit Dominus Deus tuus; veniesque ad Sacerdotes Levitici generis, & ad judicem, qui fuerit illo tempore; quæresque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem. Et facies quodcunque dixerint, qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus; ſequerisque ſententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo ex decreto Judicis, morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael, cunctusque populus audiens timebit, ut nullus deinceps intumeſcat ſuperbia.* Hæc eſt Magna Regula circa leges divinas poſitivas.

Respondeo 3. Circa leges humanas metus gravis mali tunc ſolum excuſat, quando conſideratis gravitate mali, & natura rei præceptæ, & præjudicio boni communis à legislatore intenti, author legis prudenter cenſetur non eſſe rationabiliter invitus. Id

Probatur, quia hæc regula concordat cum ſenſu fidelium & Doctorum. Hinc non bene ſentiunt, qui ad ſolam gravitatem mali reſpiciunt in ordine ad ſolvendum à lege, v. g. ad metum mortis. Sic enim, ſi naſcatur præjudicium religioni per celebrationem ſine veſtibus ſacris, concedunt authores apud Palao Tract. 2. diſt. 1. p. 13. n. 9., metum mortis à tyranno intentatæ non excuſare à lege Eccleſiaſtica celebrandi in veſtibus ſacris; abſente autem ſcandalo & contemptu putant excuſare metum mortis intentatæ à ceremonia veſtium. Si vero bonum à legislatore intentum aut non ſit tanti comparative momenti, aut non ſit neceſſarium Eccleſiæ vel Reipublicæ, metus mali etiam minoris excuſat. Sic enim non tenetur jejunare, vel audire Miſſam, qui exinde timet detrimentum ſanitatis aut bonorum notabile. Imo obſervo; Martyres Gorcomienſes non duxiſſe ſibi ſcrupulo, decantare hymnos Eccleſiaſticos juxta juſſionem hæreticorum, qui id extorſerant præciſe ad exponendos cantus Eccleſiaſticos irriſioni & contemptui militum & civium hæreticorum. Itaque etiam in hoc genere legum Eccleſiaſticarum obſervandum eſt, quod circa leges divinas poſitivas dictum eſt, ut in dubio, utrum legislator humanus ſit vel non ſit invitus concurrente circumſtantia metus, aut conſulatur Confeſſarius, cujus ſtandum eſt judicio, aut conſulantur leges prudentiæ, an Legislator rationabiliter poſſit eſſe non invitus. Id enim à Legislatore humanæ infirmitati in caſu particulari, niſi verget in præjudicioſam conſequentiam generalem indulgeri ob gravis mali metum cenſendum eſt, quod poteſt rationabiliter indulgeri. Idem perpenſis gravitate & diuturnitate mali, quod timetur, cenſendum exiſtimarem, ſi ille, qui timet malum, ipſemet ex ſuo peccato, v. g. ebrietate, gula, crudelitate, prodigalitate, luxuria &c. periculi cauſa ſit, interim tamen ſerio & efficaciter pœniteat de peccato.

Quæritur 8 Qualis impotentia excuſet ab obſervatione legum?

Respondeo 1. Impotentia phyſica excuſat ab obſervatione legis humanæ, divinæ, & naturalis. Ratio eſt, quia nec Deus poteſt obligare ad impoſſibile per vires naturæ aut gratiæ, ut ſupponitur ex Tract. *de actibus humanis* & de *peccatis*. Peccatum enim eſt libera transgreſſio legis. Cum ergo Impotentia phyſica ſit illa, qua ſtante lex obſervari nequit ſine miraculo per vires naturæ aut gratiæ, impotentia phyſica neceſſario excuſat. Sic Deus non poteſt obligare hominem ad volandum, claudum ad ambulandum, cæcum ad legendum.

Respondeo 2. Impotentia moralis, qua ſtante lex ſine magna difficultate obſervari nequit, nunquam excuſat ab obſervatione legia humanæ, divinæ, vel naturalis, niſi conſiderata difficultatis gravitate, natura rei præceptæ, & exigentia finis à Legislatore intenti author legis cenſeatur prudenter eximere ab obſervantia legis. Ratio eſt, quia ſtante conſimili impotentia morali Legislator in una materia obligat, in

in alia non obligat; imo in una materia obligat eum ſumma difficultate, in alia materia non obligat etiam cum levi difficultate. Sic quando lex verſatur circa objectum ad morum diſciplinam & conſervationem fidei indifferens, ſeu *adiaphorum*, v.g. an paramenta debeant hodie albi: rubri, viridis, aut cærulei, vel nigri coloris, etiam levis difficultas ſufficit ad excuſandum à lege. Econtra quando natura rei præceptæ eſt maximi momenti, ita ut exinde dependeant maxima bona vel mala quoad diſciplinam morum aut conſervationem fidei; vel quando res præcepta ſecundum ſe eſt quidem levis, momenti finis tamen à legiſlatore intentus neceſſario exigitur ad honeſtatem religionis, vel ad conſervationem boni communis, etiam ſumma difficultas non excuſat ab obſervatione legis. Res patet ab exemplis. Sic moralis impotentia habendi veſtes ſacras non excuſat ad celebrandum ſine ſacris veſtibus, nec moralis impotentia habendi vinum excuſat ad celebrandum ſub una ſpecie, nec moralis impotentia excuſat peccatorem à recipiendo ſacramento baptiſmi aut pœnitentiæ; nec moralis impotentia perferendi acerrima tormenta martirii excuſat ad declinandam profeſſionem fidei ope æquivocationis vel reſtrictionis, brevi retractandæ. Ex his manifeſtum eſt; non poſſe dari generalem Regulam reſpiciendo præciſe ad naturam impotentiæ moralis, ſtrictè vel large dictæ, ſed reſpiciendum potiſſimum eſſe ad *gravitatem rei* præceptæ in ordine ad bonum commune diſciplinæ & fidei, & *gravitatem finis* à legiſlatore intenti. Hæc enim regulant intentionem Legiſlatoris, an velit vel non velit etiam cum maxima difficultate obligare. Quod ſi dubium ſit, an Legiſlator in caſu particulari velit vel non velit ſtante morali impotentia obligare, cum dubia legis naturalis redeant in materiam legis poſitivæ, ſervanda erit denua Regula in præcedente *Quæſt* 7. data, ut determinatio, ubi nulla jam præceſſit ex conſuetudine, aut ſenſu Doctorum, requiratur à Confeſſario, cujus erit, conſiderata gravitate difficultatis, rei præceptæ, & finis, reſpondere ea, quæ petit ſalus animarum, honeſtas Religionis, & bonum matris Eccleſiæ.

Quæritur 9. An, ubi datur impotentia ad totum, remaneat obligatio ad partem?

Respondeo. Quando totum eſt diviſibile ex natura rei vel ex uſu hominum & in parte reperitur adhuc ſufficiens ratio legis, impotentia ad totum non excuſat à parte. Ratio eſt; quia in tali caſu quælibet pars habet rationem cujusdam totius, ad quod adhuc ſufficienter terminatur intentio legiſlatoris, cum ad illud terminetur ratio legis. Idem

Probatur ex damnata propoſitione 54. ab Innocentio XI. præſcripta; quæ ſic habet: *Qui non poteſt recitare Matutinum & Laudes, poteſt autem reliquas horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem.* Hinc ſequitur 1. eum, qui non amplius poteſt dicere omnes horas, teneri ad recitandas eas, quas poteſt. 2. eum, qui in Quadrageſima non poteſt abſtinere à ſecunda refectione, teneri tamen ad abſtinendum à carnibus; quia lex abſtinentiæ à carnibus, & lex jejunii diviſibiles ſunt ex uſu hominum. 3. Qui poteſt notabilem partem Sacri audire, in qua includitur conſecratio, tenetur illam audire; quia illa pars adhuc habet rationem Sacrificii. Econtra ſi poſſet audire ſolam partem anteriorem Miſſæ, v.g. abiturus in poſta ſtato tempore diſceſſura, non teneretur audire illam partem, quia illa anterior ad conſecrationem nec ſolet diviſim ſubſtare legi, nec in ea reperitur ratio legis, ſeu ratio ſacrificii. 4. Qui non poteſt jejunare tota Quadrageſima, tenetur tamen iis diebus, in quibus non intervenit impedimentum. 5. Qui ex cauſa inculpabili nequit recitare Breviarium integrum ſolus, non tenetur ad illud recitandum cum ſocio, cui id ſocio moleſtum, aut devotionis majoris impeditivum ſit. Leges enim Eccleſiaſticæ non ſunt ſuperſtitioſæ, ita ut urgeant externam obſervantiam cum impedimento devotionis internæ. 6. Qui caret Breviario, & notabiles partes Horarum, quæ conſtituunt orationem ordinatam, ſcit memoriter, tenetur illas recitare. In illis enim ſalvatur ratio ſeu motivum legis. 7. Qui tenetur peregrinari Romam, & non poteſt eo pertingere, non tenetur conficere partem viæ. Ejusmodi enim peregrinationes non ſolent eſſe diviſibiles ex uſu hominum, nec in parte itineris ſalvatur ratio legis, utpote reſpicientis cultum publicum termini *ad quem.*

Quæritur 10. An excuſetur ab obſervantia legis, qui poſuit culpabilem cauſam impotentiæ, v.g. projiciendo Breviarium in mare, aut contrahendo infirmitatem ex ebrietate?

Respondeo. Eſſe diſtinguendum. Quando enim impotentia ſubſecuta potuit & debuit prævideri, eo quod ſit per ſe vel ex conſuetudine connexa cum cauſa culpabili, omnes ſubſequentes transgreſſiones ſunt formale peccatum, quamdiu præcedens libertas in cauſa in eſſe morali non fuit deſtructa, hoc eſt, ſerio ac efficaciter retractata per pœnitentiam. Quamvis enim carens Breviario, vel graviter lecto decumbens non obligetur ad recitationem Breviarii, vel auditionem Sacri in ſenſu compoſito impotentiæ phyſicæ vel moralis, tenetur tamen vi etiam legis Eccleſiaſticæ, ne transgreſſiones legum Eccleſiaſticarum ullo unquam tempore ſint ipſi liberæ actualiter, virtualiter, vel habitualiter. Suppono enim, quod Eccleſia poſſit indirectè præcipere actus internos. Quando autem impotentia ſubſecuta aut non potuit aut non debuit prævideri, eo quod rariſſime ſoleat conjungi cum cauſa culpabili, talis conſtitutus in morali impotentia excuſatur à lege. Ratio eſt, quia Eccleſia illum nec obligat in ſenſu compoſito impotentiæ, nec transgreſſio legis eſt ipſi libera in cauſa moraliter.

Quæritur 11. An peccet contra legem, qui ponit de ſe inculpabile impedimentum ad obſervantiam legis?

Respondeo. Eſſe diſtinguendum. Si enim impedimentum conſideratis circumſtantiis, motivo, & fine ſit ejus naturæ, ut poſitio illius fiat Legiſlatore rationabiliter non invito, licite ponitur impedimentum. Si autem Legiſlatur ſit rationabiliter invitus, graviter vel leviter;

viter; ponens impedimentum peccat graviter vel leviter non juxta quantitatem vel gravitatem materiæ præceptæ, ſed juxta gravem vel levem diſplicentiam legislatoris circa appoſitionem impedimenti. Hinc infertur 1. quod non peccet, qui ex cauſa rationabili aſſumit laborem incompoſſibilem cum jejunio præcepto, & veſpere cœnat. Aſſumptio enim talis impedimenti approbatur à lege, nec fit invito legislatore. 2. Peccare contra legem jejunii eum, qui ex ſolo motivo declinandi jejunium aſſumit laborem incompoſſibilem cum jejunio. Talem enim non excuſat intentio legislatoris, ſed labor aſſumitur ipſo graviter invito. 3. Idem de illo dicendum, ſi ex ſolo motivo declinandi jejunium exeat in locum, ubi viget diſpenſatio localis vel immunitas à lege jejunii. Quamvis enim quilibet libere utatur jure ſuo eundi, quo voluerit, lex tamen, cui perſona eſt ſubjecta, generatim prohibet quamcunque actionem, ac conſequenter etiam itinerationem, inconpoſſibilem aut ſubductivam ab obſervantia legis, nullo alio rationabili motivo aſſumptam. 4. Non peccare eum, qui ex cauſa rationabili iter aggreditur, prævidens, ſe altero vel tertio die, non habiturum occaſionem audiendi ſacrum. 5. Peccaturum tamen eum, qui ex cauſa rationabili diſceſſurus die Dominica mane non audiret ſacrum matutinum. Aſſumptio enim talis impedimenti in tali ſubſtantia fit invito legislatore.

Quæritur 12. An detur obligatio tollendi impedimentum pro obſervantia legis?

Respondeo 1. Si ſublatio impedimenti ſit facilis, datur obligatio ad tollendum impedimentum pro exacta obſervantia legis. Ratio eſt, quia obligans ad finem etiam obligat ad media ordinaria non nimis ardua. Hinc authores alioquin etiam laxi, Pasgualigo, Diana, & Jo. Sanchez, teſte La Croix, obligant ad ſumendum mane conſortativum, qui alioquin non poteſt obſervare legem jejunii.

Respondeo 2. Si ſublatio impedimenti ſit difficilis, tunc ſolum datur obligatio ad tollendum impedimentum, quando gravitas rei præceptæ & motivum graviſſimum legis juxta prudentem æſtimationem exigit obligationem ad media etiam difficilia. Ratio eſt; quia in hujusmodi rebus tota obligatio dependet ab intentione legislatoris. Intentio autem legislatoris eſt regulata legibus prudentiæ, quæ haud dubie petit, bona magna, atque ad primarios fines Religionis neceſſaria vel ſumme utilia urgeri per media etiam difficilia. Ex his duabus reſponſionibus colligitur 1. Peccare eum, qui non poteſt dicere Breviarium ſine perſpicillis & negligit illa ſibi comparare. 2. non peccare ægrum contra præceptum audiendi ſacrum, ſi vel ob medicinæ faſtidium, vel ob tenacitatem negligat ſibi comparare medicinam atque ſanitatem. 3. peccare Capellanum obligatum ad celebrandum ſtato die, ſi furto aut incendio perditis ſacris veſtibus à loco vicino acciperet veſtes. 4. peccare contra præceptum audiendi ſacrum excommunicatos vel interdictos, ſi negligant petere abſolutionem à cenſura. 5. peccare contra legem ſuſcipiendi baptiſmum, viaticum, communionem paſchalem, &c. qui prævidens futurum poſt aliquot dies impedimentum negligit anticipare baptiſmum, viaticum, communionem Paſchalem.

Quæritur 13. Quid ſit? Et quandonam ab obſervatione legis excuſet Epikia?

Respondeo 1. Epikia eſt *prudens judicium, quo quis judicat, caſum particularem attentis motivo & intentione Legislatoris ob ſingulares extraordinarias circumſtantias non eſſe comprehenſum à lege.* Sic ſi Aſſuerus ponat legem, ne quis non vocatus compareat coram rege, Regina per Epikiam ſaltem tunc ſe exceptam recte judicabit, quando agitur de crudeli internecione ſuæ gentis, & crudelitas redundatura eſt in ipſum regem. Sic ſi Rex ſub pœna capitis prohibeat, ulli hominum aperire portas, & ipſe filius Regis inopinato veniat fugitivus ex hoſte, Epikiæ erit, judicare, hunc caſum, ſi foret prævisus, non fore comprehenſum à lege. Cæterum hæc notio termini probatur ex primæva ac continua acceptione Doctorum. Ariſtoteles 5. Eth C. 10. ait: *Æquum & bonum, ſive Epikeia, eſt emendatio juſti legalis. Nam lex univerſalis eſt: fieri autem non poteſt, ut de quibusdam univerſaliter recte dicatur. Sed lex id accipit, quod fit plerumque, non ignorans, aliquando deficere. Et eſt nihilominus lex recta. Defectus autem non eſt in lege, nec in legislatore; ſed in ipſa rei natura. Cum igitur lex univerſaliter loquitur; in his autem præter univerſale quidpiam accidit, tunc recte ſe habet, ut ea parte, qua legislator omiſit, atque defecit, abſolute locutus, emendetur defectus; eo quod & ipſe legislator, ſi adeſſet, hoc modo dixiſſet.*

Respondeo 2. Licet ſemper uti Epikia, quando moraliter certum eſt, Legislatorem, ſi de ejusmodi caſu particulari cogitaſſet ac ſcripſiſſet, eum non comprehenſurum, ſed excepturum fuiſſe à lege. Patet ex ipſa definitione Epikiæ.

Respondeo 3. In dubio, an Legislator caſum particularem fuiſſet comprehenſurus, ſi recogitaſſet & ſcripſiſſet, judicium denuo à Confeſſario requirendum erit juxta dicta in quæſtiuncula 7. ex Deuteronomio C. 15.

Quæritur 14. An Epikia etiam locum habeat circa leges divinas & naturales?

Respondeo. Epikia circa leges divinas & naturales non habet locum.

Probatur. Ad Epikiam requiritur, ut ſint perſpecta motiva, fines, & decreta legislatoris præſtabilita. Sed hoc nequit fieri circa leges divinas & naturales. Scribit enim Apoſtolus Rom. 11. v. 33. *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei; quam inconprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* itaque leges naturales & divinas *interpretari* quidem licet relate ad caſus omnes, prudenter comprehenſibiles à lege. Sed ob ſingulares extraordinarias circumſtantias non licet excipere caſum ſingularem extraordinarium; quia non eſt moraliter certum, qualia ſint motiva Dei. His autem motivis ignoratis neceſſe eſt, etiam ignorari, quousque Legislator velit extendi ſuam legem.

Quæritur 15. An & quomodo à legis obſervatione excuſet non acceptatio legis?

Respondeo. Non acceptatio legis tunc ſolum excuſat, quando moraliter conſtat legem

aut

aut eſſe *injuſtam*, aut ex prudenti intentione legiſlatoris aliorum locorum, temporum, ac circumſtantiarum *reſpectivam*, aut *moraliter inobſervabilem*. INJUSTA eſt, ſi proficiſcitur à non habente poteſtatem abſolutam, ac independentem à conſenſu ſtatuum in materia, de qua eſt quæſtio, & ille conſenſus non fuerit requiſitus & datus. Injuſta etiam eſt, ſi peccet contra leges naturales, divinas, vel Eccleſiaſticas necdum abrogatas contraria conſuetudine legitima. Injuſta denique eſt, ſi peccet contra juſtitiam diſtributivam vel commutativam; vel ſi peccet contra æquitatem naturalem, vl cujus onera & commoda proportionaliter diſtribuenda ſunt. An lex ſit RESPECTIVA aliorum locorum ac circumſtantiarum, ex Regulis de *Interpretatione* & *Obligatione* legum ſuperius traditis deſumendum eſt. An autem ſit moraliter obſervabilis, præbeatque ſpem prudentem futuræ obſervationis, non ex ſenſu intereſſatorum, ſed *indifferentium*, *peritorum*, & *timoratorum* deſumendum eſt.

QUÆRITUR 16. An & quomodo à legis obſervatione excuſet defectus finis?

RESPONDEO. Tunc ſolum excuſat ab obſervatione legis ceſſatio finis, quando ceſſat finis eſſentialis adæquatus. Finem *eſſentialem* voco illum, quo ſolo poſito datur exigentia legis. Finem *adæquatum* voco complexum plurium finium, quorum ſinguli ſufficiunt ad ſe ſolo exigendam legem. Alii id, quod voco finem eſſentialem, vocant *finem intrinſecum*, vel cauſam *motivam*; econtra id, quod voco finem accidentalem, vocant finem *extrinſecum*, aut cauſam impulſivam. Verum cum hi termini ſint æquivoci, priori modo loquendi inſiſto.

PROBATUR reſponſio ex eo, quia obligatio vel deobligatio legum potiſſimum dependet ex intentione legiſlatoris. An vero legiſlator ſinat ſe moveri principaliter ab hoc fine, vel ab alio fine? vel an plures fines reſpiciat per modum unius cauſæ totalis, aut per modum plurium cauſarum totalium, ita ut quilibet finis reſpiciatur tanquam ſe ſolo ſufficiens ad ponendam legem, aliunde colligi non poteſt, niſi ex natura objecti ſeu motivi ſe ſolo exigentis vel non exigentis legem. Hinc COLLIGITUR I. Ad legem jejunii teneri etiam eos qui jam habent carnem ſpiritui ſubjectam; quia licet inter fines eſſentiales hujus legis ſit maceratio carnis ad edomandas ejus concupiſcentias, ſuperſunt tamen etiam alii fines eſſentiales, quorum quilibet ſe ſolo exigit legem jejunii, nempe ſanctificatio Eccleſiæ per majorem depurationem ſpiritus; placatio divinæ iræ, &c. 2. Si ob generale periculum rixarum ac homicidiorum prohibeatur geſtatio armorum, non excuſatur à lege, qui, cum ſit homo pacificus, ſcit, in ſe nullum fore periculum particulare. Generale enim periculum non evitaretur, ſi legiſlator cuivis in particulari relinqueret æſtimandi periculi perſonalis judicium. Manifeſtum enim eſt, ob hominum partim malitiam, partim judicii proprii fallaciam innumera proditura ſecuritatis particularis teſtimonia, quæ redderent legem ſine vigore & efficacia. 3. Si ob generale periculum perverſionis prohibeatur cum Turcis vel hæreticis communio, commercium, connubium; vel auditio concionum, vel lectio librorum prohibitorum, ſola ceſſatio periculi particularis non excuſat à lege, niſi concurrat vera neceſſitas, aut manifeſta Eccleſiæ utilitas; ita ut locus ſit Epikiæ. 4. Si ſtudioſis in Academia prohibeatur portatio veſtium ſplendentium argento & auro, ne depauperentur vel graventur familiæ, non eſt locus exceptioni, ſi quis habeat parentem ditiſſimum. Neque enim Legiſlatori expedit, ad conciliandum robur legibus in ſe recipere examen criticum de facultatibus ſingulorum. 5. Non ceſſare legem, ſi ceſſante fine, ex quo fuit condita, ſuccedat alius finis, æque bono communi utilis vel neceſſarius. Sic ſi nova tributa fuerant impoſita ob bellum Turcium, eo ceſſante non ceſſat lex, quando ſuccedit alius titulus neceſſitatis approbatus ab iis, à quorum conſenſu lex dependet. 6. Non ceſſare, ſed tantum ſuſpendi legem, quando finis legis ſolum ceſſat ad tempus. Sic quando indicuntur comprecationes publicæ pro obtinendo ſucceſſore regni, vel avertendis locuſtis, &c. interveniente ſtatu viduitatis in principe, vel intermittente periculo lex quieſcit, donec redeat periculum, aut ſtatus conjugii regii. Imo ſi longum intervenillet temporis intervallum, non dormiiſſe lex cenſeretur, ſed extincta, ita ut opus foret nova lege. 7. Si lex ſit diviſibilis in duas partes, ceſſante fine legis quoad unam partem, non eoipſo ceſſare legem quoad alteram. Hinc ſi in lege jejunii ceſſet finis quoad abſtinentiam à lacticiniis vel quoad abſtinentiam à carnibus, non eoipſo ceſſat quoad abſtinentiam à ſecunda refectione. Idem dicendum eſt in lege ſanctificationis feſtorum per abſtinentiam à labore ſervili, & per auditionem Miſſæ & Verbi divini.

QUÆRITUR 17. Quomodo à lege excuſet conſuetudo, privilegium, & diſpenſatio?

RESPONDEO. Id dicetur in ſequentibus Paragraphis.

§. XI.

De Conſuetudine.

QUÆRITUR I. Quid ſit conſuetudo?

RESPONDEO I. In Jure Canonico C. *conſuetudo*. definitur, quod ſit *Jus moribus conſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cum deficit lex.* Verum, quia ſæpe conſuetudines non præciſe ſupplent defectum legis, ſed contrariantur, & tollunt leges, rectius conſuetudo definiri poteſt, quod ſit *diuturna obſervantia per modum legis à Legiſlatore approbata.* DIXI I. *Diuturna*, quantum autem temporis requiratur, & utrum illa obſervantia debeat eſſe continua *in actu* vel *habitu*, dicetur infra. DIXI 2. *Per modum legis*, puta, *permiſſivæ*, vel *præceptivæ*.

QUÆRITUR 2. Quales requirantur conditiones ad legitimam conſuetudinem?

RESPONDEO. Ad legitimam conſuetudinem requiruntur ſequentes conditiones. 1. Ut ſit rationabilis. 2. Ut ſit legitimo tempore continuata. 3. Ut ſit introducta à majore parte communitatis. 4. Ut ſit introducta per actus frequen

Digitized by Google

frequentstos morsliter non interruptos, vel ex ſua nstura perpetuos. 5. Ut ſit introducta animo ſe obligandi vel deobligandi. 6. Ut accedat conſenſus legslis principis.

QUÆRITUR 3. Quid reqniratur ad hoc, ut conſuetudo ſit rationabilis?

RESPONDEO. Diſtinquendum eſſe inter objecta *adiaphora*, ſeu indifferentia sd meliorationem morum & Religionis, & *non adiaphora*. Ad boc, ut conſuetudo ſit ratlonabilis *circa objecta adiaphora*, ſufficit *rationabilitas negativa*, ſeu talis, ut nibil contineat contrarium honeſtati religionis vel morum, aut poſitive vergens in præjudicium fidei, diſciplinæ, & decori Eccleſiæ vel Reipublicæ. Sic utrum veſtes ſacræ, ſive ſint albæ ſive nigræ; numerus teſtlum ln teſtamentis & codicillis, ſive ſit ſeptenarius, ſive ſexsrius, &c. per ſe non variat notabiliter diſciplinam morum, emolumentum fidei, aut decorem Eccleſiæ. De bis enlm legibus veriſſimum eſt, quod Ariſtotelcs 5. Eth. C. 7. ſcribit: *Jus poſitivum eſt lex bumana circa ea, quæ à principio, antequam lex ſtatuatur, nibil refert, ſic an aliter fiant.* Itaque reſponſio ſic explicata PROBATUR 1. ratione. Mutatio conſuetudinis fere ſemper patitur difficultates & turbas, quando injungitur invitis; Ergo niſi compenſetur notsbili emolumento diſciplinæ aut Religionis, quale emolumentum ſperari nequit circa objecta adiaphora, conſuetudo negative rationabilis ſemel introducta non mutanda; ſed conſenſu legali Legislatoris permlttenda eſt. *Ant.* patet partim ab experientia, partim ex obſervatione S. Auguſtini, dum Epiſt. 118. ad Nebridium ſic ſcrlbit: *De illo genere* (obſervantiarum,) *quod per loca regionesque variatur, faciat quisque, quod in ea Eccleſia, in quam venit, invenerit. Non enim quidquam eorum contra fidem fit, aut contra mores, binc vel inde meliores. His enim cauſis, id eſt, aut propter fidem, aut propter mores vel emendari oportet, quod perperam fiebat, vel inſtitui, quod non fiebat. Ipſa quippe mutatio conſuetudinis etiam, quæ adjuvat utilitate, novitate perturbat. Quopropter quæ utilis non eſt, perturbatione infructuoſa conſequenter noxia eſt.*

PROBATUR 2. Ex variis reſolntionibus S. Congregationis Rituum, quæ ſæpius declaravit; inhæreri poſſe conſuetudini, utut contrariæ legibus Rubricarum præſcriptis. Decreta ac Reſolutiones illæ, prout referuntur à P. MERATI in commentario ad Gavantum ſunt ſequentia.
„Decretum ſecundum. Monachi Congregatio-
„nis Caſſincnſis non ſunt ullo modo cogendi ac-
„cedere, niſi ad proceſſionem SS. Sacramenti
„juxta eorum sntiquam conſuetudinem, quam
„eis ubique conſervandam eſſe cenſuit, & de-
„claravit S. R. C. 10. Jun. 1602. *Quartum.* Con-
„ſuetudo immemorialis nt præter Diaconum, &
„Subdiaconum Canonico celebranti aſſiſtat nnus
„Capellanus Plnviali, ſervands eſt. S. R. C.
„19. Jun. 1602. in *Mantuana.* *Quintum.* Uſus
„ſemel introductus juxta Regulas libri Cæremo-
„nialis (particularis) ſervandus eſt, & Psx cum
„oſculo omnibus viris Eccleſiaſticis in choro ſe-
„dentibus danda eſt. S. R. C. 8. Jul. 1602. in
„*Meſſanenſi.* *Vigeſimum ſecundum.* Ubi adeſt con-
„ſuetudo, quod Canonici, & dignitates mini-
„ſtrent Epiſcopo Mitram, Gremiale, Thuribu-
„lum, & id genus alia, debet ſervari. Sicut
„etiam, ſi adſit conſuetudo, quod dlgnltas, ſeu
„Canonicstus geſtet baculum ante Epiſcopum in
„quibusdam ſolennitatibus. 5. Jul. 1603. in *La-*
„*mecen.* & 14. Nov. 1676. in *Bituntina.* *Vigeſi-*
„*mum ſextum.* Conſuetudo, ut oblationes, quæ
„offeruntur Cruci Feria VI. in Parasceve, den-
„tur Msgiſtris Cæremoniarum, ſervanda eſt.
„29. Nov. 1603. in *Beneventana.* Conſimili mo-
„do jubetur ſervari conſuetudo, ut Cspellani
„capite detecto miniſtrent Canonicis Cappas
„vel Pluvialia, ut Canonico ſolenniter cele-
„branti detur Aſſiſtens, ut Cereus Paſchslis et-
„iam accendatur ad Matutinum, ut Miſſæ con-
„ventuales intrs Octsvam Corporis Chriſti poſ-
„ſint cantari ſine Diacono & Subdiacono, ut
„ſervetur liber ceremonlalis contra Decretum
„in viſitatione factum, ut Paſſio Domini in die
„Palmarum, & in Paraſceve cantetur à Cano-
„nicis, ut Epiſcopus, qusndo in Proceſſione
„defertur imago vel Reliquia, poſſit incedere
„ante imaginem vel Reliquiam, &c.„ Ex his Decretis, quæ P. Mersti in ſua collectione Decretorum exhibet Num. 33 35. 68. 80 110. 130. 139. apparet, à S. Congregatione Rituum non rejici conſuetudines, niſi contineant poſitivam indecentiam, quæ tolerarl decenter nequeat.

QUÆRITUR 4. An & quomodo conſuetudo debet eſſe rationabilis, ſi ſit contraria vel præjudicet legibus non adiaphoris, ſed poſitive conducentibus ad meliorationem notabilem morum, & Eccleſiæ?

RESPONDEO. Ad boc, ut conſuetudo contraria legibus non adiaphoris ſit legitima, requiritur, ut ſit poſitive rationabilis æqualitate vel majoritate bonorum, quibus ſummam bonorum abrogstorum compenſet. DIXI 1. Conſuetudo contraria *legibus non adiaphoris*, quarum videlicet objecta non ſunt indifferentia sd emolumentum fidei & morum, prout ſunt indifferentes Leges plurium Rubricarum v. g. de rubro vel albo colore veſtium, de numero candelarum in Miſſa Epiſcopi, de dicendis ex cornu Epiſtolæ vel Evangelii, &c. ſed valde utilla ad profectum fidei & morum ln Clero & populo. DIXI 2. *poſitive rationabilis*, hoc eſt, talis, ut etiam aliquod reciprocum notabile emolumentum conferat ad profectum fidei & morum. Poteſt enim contingere; quod lex aliqua, v. g. nullum ordinandi ſine abdlcatione propril, qualem primis ſui Epiſcopatus annis D. Auguſtinus in ſua Diœceſi invexerat, vel nulli Clerico concedendi teſtandi licentiam, niſi ad cauſas etiam materialiter pias, plurimum conducat ad honeſtatem morum & religionis in clero & populo, ita tamen ut etiam conſuetudo oppoſita in alio genere bonorum plurimum contribuat emolumenti pro bono morum & Eccleſiæ. Nam licet in dsto exemplo paupertas Evangelica ſit mater plurimarum virtutum, fructus tamen miſericordiæ erga miſeros, & religionis in conſervando decore Eccleſiæ per ſundationes pias poſſeſſores ſacultatum requirit. DIXI 3. *æqualitate vel majoritate bonorum compenſet.* Cum enim lex per conſuetudinem abroganda baud dubie eoipſo, quod non

verſetur circa objecta adiaphora, in profectum fidei vel morum multa eximia bona procuret, rationi repugnet, contrariam conſuetudinem à legislatore approbari, vel impune tolerari, niſi damnum reſarciatur per aliud æqualis valoris genus bonorum. Reſponſio ſic explicata

Proaatur. Conſuetudo, quæ bonis moribus, aut Religioni præjudicat, reproba ac damnationi obnoxia eſt; ſed conſuetudo, quæ leges bonis moribus aut religioni valde utiles tollit aut enervat ſine compenſatione æqua per aliud genus bonorum, reipſa bonis moribus aut religioni præjudicat. Ergo. min. patet. *maj. prob.* ab inductione textuum Scripturæ, SS. Canonum, & Patrum.

I. Chriſtus perpetuo reprobat *traditiones* ſeu conſnetudines pietati erga Deum vel erga proximum adverſas, etiamſi viderentur eſſe tantum explicativæ legum divinarum, aut abrogatoriæ legum Eccleſiaſticsrum, vel divinarum diſpenſabilium, idque ideo, quia erant frivolæ ſine compenſatione bonorum. Sic *Mathæi* 15. Scribis & Phariſæis Chriſtum interrogantibus: *Quare diſcipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum? Non enim lavant manus ſuas, cum panem manducant.* Chriſtus reſpondit: *Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem. Vos autem dicitis: Quicunque dixerit patri vel matri; Munus quodcunque eſt ex me* (ad altare & ſacrificia, per participationem fructus) *tibi proderit; & non honorificabit* (ulteriori obſequio & auxilio) *patrem ſuum aut matrem ſuam: & irritum* (ſine effectu) *feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram. Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Iſaias dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe eſt à me. Sine cauſa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum*, hoc eſt, traditiones Seniorum conſuetudine receptas, præjudicantes bonis moribus aut Religioni. Idem habetur *Marc.* 7.

II. Trrtullianus in l. *de velandis virginibus*, oſtendit, nulla rationabili conſuetudine introduci poſſe, ut virgines honeſte non contegantur, ſeu ut loquitur, velentur, quia alioquin infertur præjudicium honeſtati morum. *Oſtendam*, inquit, *virgines noſtras velari oportere; hoc exigere veritatem* (honeſtatem,) *cui nemo præſcribere poteſt, non ſpatium temporum, non patrocinia perſonarum, non privilegium regionum. Ex his enim fere conſuetudo initium ab aliqua ignorantia vel ſimplicitate ſortita in uſum per ſucceſſionem corroboratur, & ita adverſus veritatem vindicatur. Sed Dominus N. I. Chriſtus veritatem ſe, non conſuetudinem cognominavit. Si ſemper Chriſtus eſt prior omnibus, æque veritas ſempiterna & antiqua res. Viderint ergo, quibus novum eſt, quod ſibi vetus eſt. Hæreſes non tam novitas quam veritas revincit. Quodcunque adverſus veritatem ſapit, hoc erit hæreſis, etiam vetus conſuetudo. Cæterum ſuo vitio quis quid ignorat. Quod autem ignoratur, fuit tam requirendum, quam recipiendum, quod agnoſcitur* (præjudicare profectui morum aut fidei.)

III. D. Cyprianus Epiſt. 73. ad Jubajanum. n. 50. *Fruſtra quidam, qui ratione vincuntur, conſuetudinem nobis opponunt, quaſi conſuetudo major ſit veritate, aut non id ſit in ſpiritualibus ſequendum, quod in melius fuerit à Spiritu Sancto revelatum. Poſt inſpirationem & revelationem factam, qui in eo, quod erraverat, perſeverat prudens & ſciens, ſine venia ignorantiæ peccat. Præſumptione enim atque obſtinatione quadam nititur, cum ratione ſuperetur.* In hoc loco D. Cyprianus manifeſte docet, renuntiandum eſſe conſuetudini, quando per inſpirationem internam, ſeu, ut cum Apoſtolo 1. Cor. 14. v. 30. loquitur, revelationem internam, manifeſtum fit, ad profectum fidei & morum leges illas, quas conſuetudo tollit vel enervat, notabiliter & manifeſte eſſe meliores.

IV. D. Augustinus univerſim, quando permittit conſuetudinem ſequi, addit conditionem, dummodo nec fidei nec bonis moribus obſit, puta directe vel indirecte. Nam etiam illas conſuetudines corrigendas eſſe docet, quæ ſaltem indirecte ad depravationem morum aut fidei diſponunt. 1. in Epiſtolsm ad Gal. cap. 15. ait: „Paulus ſervabat ubique, quod congruere videbat ſive Eccleſiis gentium ſive Judæorum, ut nusquam aufferret conſuetudinem, quæ ſervata non impediebat ad obtinendum regnum Dei, tantum admonens, ne quis in ſuperfluis poneret ſpem ſalutis, etiamſi conſuetudinem in eis (circa talia adiaphora, v. g. circumcidendi ritum, & abſtinendi à cibis prohibitis in lege Moſaica) propter offenſionem infirmorum cuſtodire vellet. Sicut ad Corinthios dicit. Circumciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt, ſed obſervatio mandatorum Dei. Hoc enim ad eas conſuetudines retulit, quæ nihil obſunt fidei, bonisque moribus." 2. In Epiſt. 54. C. 2. ait: „Quæ per loca terrarum regionesque variantur, ſicuti eſt, quod alii jejunant Sabbato, alii non; alii quotidie communicant Corpori & Sanguini Domini; alii certis diebus accipiunt. Alibi nullus dies prætermittitur, quo non offeratur, alibi Sabbato tantum & Dominico. Et ſi quid aliud hujusmodi animadverti poteſt; totum hoc genus rerum liberas habet obſervationes; nec diſciplina ulla eſt in his melior gravi prudentique Chriſtiano, quam ut eo modo agat, quo agere viderit Eccleſiam, ad quam forte devenerit. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores eſſe convincitur, indifferenter eſt habendum, & propter eorum, inter quos vivitur, ſocietatem ſervandum eſt." Et c. 5. „Faciat ergo quisque, quod in ea Eccleſia, in quam venit, invenerit; non quidquam eorum contra fidem ſit, aut contra mores, hinc vel inde meliores." 3. *Idem* Epiſt. 55. c. 18. Miror, quod volueris, ut de iis, quæ „per diverſa loca varie obſervantur, tibi aliquis ſcriberem, cum & non ſit neceſſarium, & una in his ſaluberrims regula retinenda ſit, ut quæ non ſunt contra fidem, neque contra bonos mores, & habent aliquid ad exhortationem vitæ melioris, ubicunque inſtitui videmus, vel inſtituta cognoſcimus, non improbemus, ſed etiam laudando, & imitando ſectemur, ſi aliquorum infirmitas non impedit, ut amplius detrimentum ſit. Si enim eo modo impediat, ut majora ſtudioſorum lucra ſperanda ſint, quam calumniatorum detrimenta

„metu-

,, metuenda, ſine dubitatione faciendum eſt." 4. *Idem* Epiſt. 55. c. 19. n. 35. ,, Quod inſtitui-
,, tur præter conſuetudinem, ut quaſi obſerva-
,, tio Sacramenti ſit, approbare non poſſum,
,, etſiamſi multa hujusmodi propter nonnullarum
,, vel ſanctarum vel turbulentarum perſonarum
,, ſcandala devitanda liberius improbare non au-
,, deo. Sed hoc nimis doleo, quod multa, quæ
,, in divinis libris ſaluberrime præcepta ſunt, mi-
,, nus curantur, & tam multis præſumptionibus
,, plena ſunt omnia, ut gravius corripiatur, qui
,, per Octavas ſuas terram nudo pede tetigerit,
,, quam qui mentem vinolentia ſepelierit. Omnia
,, itaque talia, quæ neque ſanctarum Scriptura-
,, rum authoritatibus continentur, nec in Con-
,, ciliis Epiſcoporum ſtatuta inveniuntur, nec
,, conſuetudine univerſæ Eccleſiæ roborata ſunt,
,, ſed pro diverſorum locorum diverſis moribus
,, innumerabiliter variantur, ita ut vix aut om-
,, nino nunquam inveniri poſſint cauſæ, quas
,, in eis inſtituendis homines ſecuti ſunt, NB.
,, ubi facultas tribuitur, ſine ulla dubitatione
,, reſecanda exiſtimo. Quamvis enim neque
,, hoc inveniri poſſit, quod contra fidem ſint,
,, ipſam tamen religionem, quam pauciſſimis &
,, manifeſtiſſimis celebrationum Sacramentis mi-
,, ſericordia Dei eſſe liberam voluit, ſervilibus
,, oneribus premunt, ut tolerabilior ſit conditio
,, Judæorum, qui, etſiamſi tempus libertatis non
,, agnoverunt, legalibus tamen ſarcinis, non
,, humanis præſumptionibus ſubjiciuntur. Sed
,, Eccleſia Dei inter multam paleam, multaque
,, Zizania conſtituta, multa tolerat, & tamen,
,, quæ ſunt contra fidem, vel bonam vitam,
,, non approbat, nec tacet, nec facit.,, 5. Idem l. 3. contra Epiſt. Parmeniani. c. 2 n. 9. *An parva ſunt iſta crimina* (avaritia & rapacitas) *& parvi æſtimanda? Solent enim iſti etiam hoc dicere, penſantes ea non in ſtatera æqua divinarum ſcripturarum, ſed in ſtatera doloſa conſuetudinum ſuarum. Quidquid enim ſceleris & iniquitatis inebriat multitudinem, amittit examinis veritatem.* 6. Idem l. 2. de Muſica c. 8. Non facile à conſuetudine recedendum, niſi quæ rationi adverſatur. 7. Idem l. 3. de bapt. c. 6. & 8. & 27. *Dicit* (Hæreticus:) *Dominus inquit: Ego ſum veritas; non dixit; ego ſum conſuetudo. Itaque veritate manifeſtata, cedat conſuetudo veritati. Plane quis dubitet, veritati manifeſtatæ debere conſuetudinem cedere? Huic reſpondetur: Veritatem non oſtendis; de conſuetudine* (Eccleſiæ) *confiteris. Recte igitur conſuetudinem teneremus plenario concilio firmatam, etſiamſi veritas adhuc lateret.* 8. Idem l. 5. de Muſica c. 5. *Tanta eſt vis conſuetudinis, ut ea inveterata, ſi falſa opinione genita ſit, nihil ſit inimicius veritati.* 9. Idem Epiſt. 54. n. 6. *His de cauſis, id eſt, aut propter fidem, aut propter mores vel emendari oportet, quod perperam fiebat, vel inſtitui quod non fiebat.*

V. Innocentius III. Illam conſuetudinem, qua Abbates ab uno monaſterio ſine licentia Sedis Apoſtolicæ tranſibant ad Abbatias & regimen aliorum monaſteriorum, declarat eſſe *corruptelam*, haud dubie ideo ſolum, quia vergit in præjudicium diſciplinæ Eccleſiaſticæ. C. *Cum venerabilis* 7. Tit. de conſuetudine, ſic habet: *Cum hæc non tam conſuetudo, quam corruptela merito ſit cenſenda, quæ profecto ſacris eſt Canonibus inimica, ipſam mandamus de cætero non ſervari.*

VI. Honorius III. declarat, nullius obligationis eſſe duas quasdam conſuetudines, præbentes anſam corruptelæ morum. In C. *Ex parte* 10. de conſuetudine ſic ſcribit: *Cum in patria veſtra ſervatæ ſint hactenus duæ conſuetudines* ABUSIVÆ; *una, quod ſi indigena vel extraneus prodigalitatis vitio vel incuria, vel quocunque caſu alio diſſipaverit, vel amiſerit bona ſua, bona uxoris ſuæ tam mobilia quam immobilia pro ſuæ voluntatis libitu alienare; & quod ſi vir ducat uxorem, quæ fide conjugii violata committat adulterium, nihilominus ipſa medietatem omnium bonorum, quæ fuerit vir adeptus, impudenter exigit, & improbe apprehendit, quæ potius privanda eſſet omnibus viri bonis. Tenore præſentium declaramus, vos non teneri ad hujusmodi conſuetudines obſervandas.*

VII. Gregorius IX. *C. cum tanto.* de conſuetudine ſcribit: *Cum tanto ſint graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam, nemo ſane mentis intelligit, naturali juri, cujus transgreſſio* (laborantibus ignorantia forte vincibili) *periculum ſalutis inducit, quacunque conſuetudine, quæ dicenda eſt verius in hac parte corruptela, poſſe aliquatenus derogari. Licet etiam longævæ conſuetudinis non ſit vilis authoritas, non tamen eſt uſque adeo valitura, ut vel juri poſitivo debeat præjudicium generare, niſi fuerit rationabilis, & legitime præſcripta.* Niſi Pontifex vellet, conſuetudinem debere eſſe POSITIVE *rationabilem*, fruſtra adderet conditionem, ut ſit RATIONABILIS. Omnis enim conſuetudo, eoipſo quod eſſet *legitime præſcripta*, foret rationabilis, cum contra legem naturalem & divinam præſcriptio dari nequeat, & omnis alia conſuetudo rationabilis foret *negative* in ſenſu ſententiæ oppoſitæ.

VIII. Bonifacius VIII. conſuetudinem habendi duos perſonatus in eadem Eccleſia declarat eſſe corruptelam, quia fovet ambitionem C. *cum conſuetudinem.* De Conſuetudine in 6. ſic habet: *Conſuetudinem, quam in veſtra Eccleſia aſſeritis tanto tempore, quod in contrarium memoria non exiſtit, videlicet quod ipſius Eccleſiæ Canonici duos perſonatus aut dignitates vel Præpoſituras ſeu adminiſtrationes aut duo officia vel eorum alterum cum reliquo inſimul & præbendam poſſint in ea licite abſque diſpenſatione Sedis Apoſtolicæ obtinere*, CORUPTELAM, *cum ſacris ſit* INIMICA *Canonibus, & de ambitionis radice proceſſerit, merito* REPUTANTES, *eam authoritate Apoſtolica reprobamus, eosque ad ipſius obſervantiam, etiamſi juramento firmata extiterit, cum juramentum iniquitatis vinculum non exiſtat, decernimus non teneri.* In hoc textu notandum; quod Pontifex non novo ſtatuto faciat, ut in poſterum ſit *corruptela ac vinculum* iniquitatis illa conſuetudo, ſed eam *reputat* ac judicat, jam de præterito fuiſſe corruptelam, & juramentum præſtitum non fore, ſed fuiſſe vinculum iniquitatis; adeoque illi conſuetudini nunquam acceſſiſſe conſenſum legalem. Ratio erat, quia fuit *inimica* SS. Canonibus, utpote quos in ea parte abrogat ſine commutatione ſeu compenſatione æqua æqualium bonorum, & quia fuit ambitionis *fomentum.* Si quis hoc exemplum attente conſideret, videbit, plu-

quæ conſervari jubentur, intelligendæ ſunt immemoriales, quia non eſt veroſimile, à Tridentino conſuetudines recentiores fuiſſe tolerandas. 2. Conſuetudines, quæ à primis auctoribus ſine peccato nec inchoantur nec continuantur, requirunt ad minimum tempus immemoriale. Ratio eſt, quia non eſt rationi conveniens, ut Legiſlator abrogari permittat leges ſuas præciſe ob continuam hominum improborum peccandi licentiam. Quod vero quidam reſpondent; Legiſlatorem non tollere legem ob malitiam hominum, ſed ob bonum publicum, ne multiplicentur peccata formalia; Bonum enim publicum non exigit tolli decalogum & alias leges ne multiplicentur peccata formalia. Prior enim in ſalvo ac tuto collocanda eſt ſanctitas Dei & Eccleſiæ per leges optimas, quam favor improbitatis. Accedit, quod ſublatis leg bus Eccleſiaſticis ordinarie aperitur janua pluribus peccatis formalibus contra leges divinas & naturales. Hæc mens Eccleſiæ colligitur partim ex decretalibus Pontificum, paſſim reprobantium tanquam corruptelam conſuetudines adverſas legibus, partim ex Reſponſis Sacrarum Congregationum, in quibus ſupponunt, hæreticos formales usque in hodiernum Diem ligari legibus Eccleſiæ. 3. Conſuetudines, quæ introducuntur bona fide circa objecta adiaphora, non requirunt plus temporis, quam ſufficit ad hoc, ut fiant difficulter mobiles. Id enim in moralibus eſt conſuetudo, quod in natura eſt habitus, nempe qualitas difficulter mobilis. Ordinarie id fit *ſpatio decennii*. Hoc enim ſufficit, ut conſuetudo legiſlatori, niſi ſit valde remotus, innoteſcere, & de illius emendatione, ſi opus foret, tot inter negotia quæ legiſlatores circumſtare ſolent, ſerio cogitari poſſit. Hinc etiam in Jure Civili decennium *longum tempus* vocatur. C. *de præſcriptionibus*. 4. Conſuetudines, quæ introducuntur bona fide circa objecta non adiaphora, tantum requirunt temporis, quantum ſufficit ad hoc, ut verum ſit dicere; legem conſuetudine abrogatam compenſari æqualitate bonorum. Ratio eſt; quia conſuetudo tamdiu non ſit legitima, quamdiu non accedit conſenſus legalis. Conſenſus autem legalis non ponitur, quamdiu non ponitur æqua commutatio bonorum per æqualitatem eorum, prout ſuperius Q. 2. & 3. oſtenſum eſt.

QUÆRITUR 7. Qualis requiratur ſcientia & conſenſus legiſlatoris ad conſtituendam legitimam conſuetudinem?

RESPONDEO 1. Ad formandam legitimam conſuetudinem requiritur & ſufficit ſcientia ſaltem *præſumpta*. Ad fundandam autem præſumptionem legalem ſcientiæ in legiſlatore requiruntur duo; nempe publicitas ac notorietas conſuetudinis; & ſufficiens tempus, ut legiſlatori facile potuerit innoteſcere, isque potuerit inter tot negotia etiam de tolerantia vel emendatione conſuctudinis commode deliberare. Hinc actus non notorii, non poſſunt fundare conſuetudinem. Sequitur etiam, quod ſi Legiſlator ſit valde remotus à loco, in quo viget conſuetudo, requirendum ſit longius tempus ad fundandam præſumptionem ſcientiæ. Cum enim Imperatores Romani, & Summi Pontifices à provinciis ultramarinis, aut ultramontanis ſint remotiſſimi, & eorum Nuntii ac Præfecti intra paucos annos in metropolitanis urbibus reſidentes vel non curent reſcire, vel nolint reſcribere innumeras conſuetudines locorum, in ejusmodi locis à Legiſlatore tam remotis ad fundandam legalem præſumptionem ſcientiæ merito requiritur vicennium, ſeu ſpatium viginti annorum. Si enim in materia præſcriptionum æquitas naturalis hoc obtinuit, ut inter abſentes ad translationem Dominiorum requiratur duplum temporis ſpatium, nempe viginti annorum, cur non idem requiratur ad translationem obligationum legalium in abſentia legiſlatorum?

RESPONDEO 2. Ad formandam legitimam conſuetudinem requiritur & ſufficit *conſenſus legalis* Legiſlatorum.

DIXI, *legalis*, id eſt, talis, qualem legiſlator *qua talis* juxta leges prudentiæ legiſlativæ debet habere, ſi recte fungatur officio ſuo. Neque enim ſufficit aut requiritur conſenſus legiſlatoris *perſonalis*. Nam ſi fuerit homo legum imperitus, & non curet bonam morum diſciplinam in ſubditis, facile dabit conſenſum perſonalem, ſaltem per tolerantiam ac conniventiam, ad quasvis novellas conſuetudines laxas, qui tamen circa objecta non adiaphora neutiquam ſufficit, cum eatenus non agat ut legiſlator, ſed ut perſona privata. Neque alius eſſe poteſt effectus talis conſenſionis perſonalis, quam impunitas transgreſſionum, quamdiu duraverit talis conſenſus.

QUÆRITUR 8. Qualis requiritur frequentia actuum ad conſtituendam conſuetudinem legitimam?

RESPONDEO. Ad conſtituendam legitimam conſuetudinem requiritur 1. ut actus ſint frequentati à majori parte communitatis. 2. Ut actus ſint reſpective continui, per actus contrarios non interrupti, hoc eſt, ut quoties intra decennium vel vicennium occaſio tulerit, uniformiter fuerint exerciti ſine intermixtione actuum contrariorum in notabili numero. 3. Ut actus ſint proportionato tempore continui. Hinc ſi actus ſint ejus naturæ, ut non niſi rariſſime redeant, v. g. ſemel intra 30. vel 50. annos; requiritur, ut ſaltem præceſſerint tres actus ad formandam conſuetudinem. Sufficit tamen etiam unicus ejusmodi actus, ſi in judicio contradictorio populi vel judicis fuerit tempore immemoriali vel longiſſimo introducta *habitualis continuitas* actus, ſeu quieta poſſeſſio rei vel juris.

QUÆRITUR 9. Unde poſſit colligi, conſuetudinem fuiſſe introductam animo ſe obligandi?

RESPONDEO. Id colligi poteſt ex eo ſi concurrant tres ſequentes conditiones 1. ſi ejus materia ſoleat communiter recipi ſub obligatione etiam nunc hoc tempore, & in locis vicinis: 2. ſi nemo ſe ab ejus obſervantia eximit impune aut inculpate. 3. ſi parochi, confeſſarii, vel Doctores paſſim moneant de gravi obligatione.

Hinc ſi videantur paſſim etiam pü noo obſervare conſuetudinem, nec propterea puoiantur aut graviter reprehendantur, quamvis non occurrat extraordinaria cauſa excuſans, ſignum eſt, conſuetudinem non fuiſſe receptam animo ſe obligandi. Tales conſnetudlnea ſunt; ſumendi cineres benedictos initio quadrageſimæ; ad pulſum campanæ recitandl ſalntationem Angelicam, feriandi in feſto ab Eccleſia non præcepto; lnſtituendi peregrinationes devotionales ſtato tempore. Hinc vix ulla reperitur cooſuetudo obligatoria integræ communitatis, ubi non extat declaratio obligatorla Superioris Eccleſiaſtici babentis poteſtatem ferendi leges; qul in dnbio, niſi conſuetudo ſit valde utilis aut neceſſaria ad profectum morum ac fidei, potius abſtinebit ab obligatione lmponenda.

§. XII.

De Privilegiis.

Quæritur 1. Quld ſit privilegium?

Respondeo. Eſt conceſſio ſpecialis facultatis à ſupremo Principe lndulta cum prohibitione adverſus omnes impediendi liberum uſum lndulti.

Dixi, *cum prohibitione*, ſaltem tacita. Eatenus enim Privilegium etiam participat aliquid de oatura legis, & vocatur *lex privata*. Sicut autem de natura legis non eſſentialiter requiritur ſcriptura; ſic neque *eſſentialiter* exigitur ex oatura privilegii, qoamvis ad perfectionem & iotegritatem per modum proprietatis illam petat. Ao autem de eſſentia privilegii ſit promulgatio, cootroverti poſſet; cum probibitio impediendi uſum lndulti videatur ſolum accidentalis privilegio.

Quæritur 2. Quotuplex ſit privilegium?

Respondeo. Privilegium dlviditur 1. ln *ſcriptum* & *non ſcriptum*. 2. io id, qood eſt *contra jus*, & id, quod eſt *præter jus*, ſeu ultra jus, 3. *in clauſum*, & oon clauſum, ſeu contentum *in Corpore Juris*. 4. in *reale*, & *perſonale*. Reale vocatur, quod inhæret rei, vel dignitati. Sic Jus aſyli eſt reale privilegium; & facultates conceſſæ Pœnitentiariis, Prælatis, etiam recte reducuntur ad privilegia realia. Personale autem privilegium eſt, quod lnbæret perſonæ, cum qua etiam extinquitur. 5. In *remuneratorium* & *mere gratioſum*. 6. In *favorabile*, & *odioſum*. Nam quando uni conceditur prlvllegium, quod alterl cedit in gravamen, quale eſt, exemptio à decimis, illud vocatur odioſum. 7. In *purum* & *conventionale*. Nam quando privllegium cooceditur ex pacto præſtandl aliquid pro facultate iodulta, illud cooventionale dicitur. 8. In In *commune* pluribus, & ln *privatum*. 9. Io *perpetuum* & *temporale*. 10. In privilegium *pro foro externo*, & *pro foro interno*.

Quæritur 3. Quales ſint clauſulæ prlvilegiorum? & quem pariant ſenſum.

Respondeo. Ad claoſulas pertinent aut revocantur ſequentes loquendi formulæ, quibus ſummi Pootifices in ſula Bullia uti conſueverunt.

1. *In forma communi, & ad inſtantiam.* *Senſus eſt*; quod privileglum impetratum ſit ad preces poſtulantis.

2. *Ex motu proprio.* *Senſus eſt*, quod vel preces ooo præceſſerint, vel quod non fuerint attentæ tanquam motivum confereodi privilegium.

3. *Ex certa ſcientia.* *Senſus eſt*; quod Pontiſex babeat pleoam notitiam materiæ, circa quam verſatur privilegium.

4. *De plenitudine poteſtatis.* *Senſus eſt*; quod, ſi privilegium vldeatur Juri communl repugnans, Pootifex, quateous opus eſt, eateous vellet derogare juri communi.

5. *Ad inſtar.* *Senſus eſt*, quod privilegium ſit cooceſſum juxta formam, tenorem, vel latitudinem, ſub quibus conſimile privilegium ſuit alteri conceſſum.

6. *Quatenus ſunt in uſu*; vel, *dummodo ſint in uſu.* *Senſus eſt*, quod Pontiſex per couſirmationem geoeralem privilegiorum oolıt revalidare privilegia, quæ aut oullum unquam habuerunt uſum, aut per uſum contrarium jam ſuerunt abrogata.

7. *Dummodo SS. Canonibus & Decretis Concilii Tridentini non adverſentur.* *Senſus eſt*, dummodo Canooibus Tridentini, & decretis Tridentini noo repugnent. Non enim hoc loco lntelliguntur Canones illl, qui in Corpore Juris contioentur.

8. *Dummodo non ſint revocata, aut ſub aliqua revocatione comprebenſa.* *Senſus eſt*; quod Pontiſex per conceſſiooem privilegii non intendat revalidare ea privilegia, quæ per Decretum aliquod explicite vel tacite jam fuerunt revocata.

9. *Non obſtantibus quibuscunque in contrarium.* *Senſus eſt*, quod Pontiſex per hoc intcodat derogare omoibus Decretis, Statutis, Legibus, vel Juribus contrariis.

10. *Quorum tenores volumus bic babere pro expreſſis.* *Senſus eſt*, quod Pontiſex coofirmare vel revocare inteodat eas gratias, quæ in aliis Bullis, prius olim emanatis, conceſſæ ſunt.

11. *Supplentes omnes & ſingulos defectus Juris & facti.* *Senſus eſt*, quod Pontifex intendat per hoc ſaoare omnes defectus accidentales Juris & Facti, ſi io privilegii impetratione aliqui irrepſeriot. Imo ſi privilegium ooo fuerit conceſſum io forma communi, ſed *motu proprio*, *& ex certa ſcientia*, *aut ex plenitudine poteſtatis*, quod ſanare intendat etlam defectus ſubſtantiales.

12. *Decernentes irritum, & inane, ſi ſecus à quoquam quavis autboritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari.* *Senſus eſt*, quod annulleotur omoia acta, ln poſterum ſutura contra privilegium.

13. *In foro conſcientiæ.* *Senſus eſt*, quod privilegium v.g. abſolvendl à cenſuris, diſpenſandl, &c. non valeat pro foro externo, ſed tantum pro tribunali ſacro, & pro licentia v.g celebrandi occulte.

Quæ-

Digitized by Google

Quæritur 4. Quis poſſit concedere privilegia?

Respondeo. Omnes & ſoli, qui babent ſupremam jurisdictionem in territorio. Tales ſunt Papa, Imperator, Rex.

Quæritur 5. An ad licitam conceſſionem Privilegii requiratur juſta cauſa?

Respondeo. Authores quidem communiter docent; *ad licitam* conceſſionem privilegii requiri juſtam cauſam; non autem requiri juſtam cauſam *ad validam* conceſſionem privilegii. Verum hæc doctrina limitanda eſt ad ea privilegia, quorum materia dependet à ſolo arbitrario nutu ſupremi Legislatoris, & quæ verſantur circa objecta ſolum adiaphora. Quando enim privilegia directe contrariarentur Decretis Conciliorum Generalium, & legibus Eccleſiaſticis ex traditione Apoſtolica deſcendentibus, non eſſet admittenda illimitate. Quia ſi daretur manifeſtus abuſus Pontificiæ poteſtatis, talis actus eſſet potius conſiderandus tanquam actus perſonæ, non tanquam actus officii; conſequenter non eſſet ratus à Chriſto, nec comprehenderetur implicite ſub objecto poteſtatis à Chriſto conceſſæ; ſicut patet à pari in poteſtate Vicarii, Prætoris, Viceregis, Æconomi, tutoris &c.

Quæritur 6. Quot modis aquiruntur privilegia?

Respondeo. Privilegia aqniruntur tribus modis. 1. ex conceſſione principis. 2. conſuetudine legitime præſcripta. 3. communicatione privilegiorum generali. Dixi 1. *conſuetudine.* Nam privilegia obtineri poſſe per conſuetudinem legitime præſcriptam, inſinuat Innocentius III. c. *novit.* l. 2 de judiciis. Tit. 1. ubi ait: *Non intendimus judicare de feudo, cujus ad ipſum ſpectat judicium, niſi forte juri communi per ſpeciale privilegium vel contrariam conſuetudinem aliquid ſit detractum.* Nam ſi eadem eſt vis privilegii & conſuetudinis, manifeſtum eſt, id ipſum, quod privilegio conceditur, hoc eſt, privilegium *objective* ſumptum per conſuetudinem aquiri poſſe. Sic etiam, dum idem Pontifex C. *ſuper quibusdam* l. 5. de V. S. declarat, *Pedagia, Salinaria, & Quidagia* eſſe interdicta, *quæ non apparent Imperatorum, vel Regum, vel Lateranenſis Concilii largitate conceſſa vel ex antiqua conſuetudine à tempo-., cujus non extat memoria, introducta*, manifeſtum eſt; quod ipſiſſimam rem, quæ privilegio obtineri poteſt, nempe jus exigendi pedagia, fateatur per conſuetudinem obtineri poſſe, quod nihil aliud eſt, quam privilegium *objective* ſumptum conſuetudine obtineri poſſe. Observandum tamen, quod, dum privilegium conſuetudine aquiritur, ſolicite obſervanda ſit conditio illa ad legitimam conſuetudinem requiſita, videlicet, ut accedat *conſenſus legalis* ſuperioris, qui conſenſus præſupponit notitiam ſeu *ſcientiam ſaltem præſumptam* conſuetudinis. Hinc manifeſtum eſt; conſuetudine clancularia abſolvendi à caſibus reſervatis privilegium abſolvendi ab ejusmodi caſibus obtineri non poſſe. Dixi 2. *communicatione privilegiorum*, dum nempe Pontifex privilegia uni loco vel Ordini Eccleſiaſtico conceſſa ad alium locum vel ſtatum extendit.

Quæritur 7. Quomodo privilegia ab uno loco ad alium locum, vel ab una perſona ad aliam extendi poſſint?

Respondeo. Circa hanc extenſionem ſervandas eſſe ſequentes Regulas. 1. *Privilegia determinate uni loco, aut perſonæ conceſſa non extenduntur ad alia loca aut perſonas in privilegio nec formaliter nec virtualiter expreſſa.* Ut enim habetur *Regula* 74. Juris in 6. *Quod alicui gratioſe conceditur, trahi non debet aliis in exemplum.* Dixi. *virtualiter*, in quantum videlicet intentio concedentis privilegium fruſtraretur ſuo *effectu congruo*, niſi fieret ejusmodi extenſio. Sic privilegium celebrandi tempore interdicti uni conceſſum extenditur ad miniſtrantem; privilegium ingrediendi monaſteria Monialium conceſſum Principi extenditur ad comitantes. Nobilitas patris extenditur ad filioa, & viri ad uxorem. 2. *Privilegia uni perſonæ vel loco determinate conceſſa ne quidem tunc extenduntur ad alias perſonas loca & caſus in privilegio non expreſſas, quando ſimilis vel etiam major & efficacior pro bis ſtat ratio.* Hinc ſi alicuj conceditur privilegium non recitandi horas Canonicas ob multas occupationes, infirmitatem, debilitatem oculorum, non eoipſo etiam alius eximitur, qui gravatur majoribus occupationibus vel majori infirmitate. Ratio petitur ex C. ſane. 9. de Privilegiis, ubi Alexander III. ſic ſcribit: *Temerarium eſt, & indignum, aliquem ſibi ſua authoritate præſumere, quod Romana Eccleſia alicus certa ratione inſpecta ſingularibus voluit beneficiis indulgere.* & ex *Clementina I. de cenſibus*, ubi Clemens V. ſic habet: *Privilegia & Exemptiones bujusmodi ad Monaſteria ſeu Eccleſias, quæ ad eos venire continget, inpoſterum volumus non extendi.* 3. *Privilegia Religionis vel Religioni conceſſa extenduntur etiam ad Prælatos Regures, etſi nulla de iis fiat in privilegiis mentio.* Patet ex *Regula.* 1. Dixi, *Prælatos Regulares.* Non eſt enim veroſimile, quod Pontifex in privilegio Religioni conceſſo voluerit comprehendere univerſim etiam Abbates Commendatitios. 4. *Privilegia conceſſa Canonicis ac viris Religioſis non extenduntur etiam ad Canoniſſas & Moniales in iis, quæ ipſis aptari poſſunt, niſi babeant generalem communicationem privilegiorum.* Patet ex Regula. 2. Dixi, *niſi babeant generalem communicationem privilegiorum.* Eam enim ex ſpeciali conceſſione Romanorum Pontificum babent pleræque Moniales, v. g. Canonicorum Regularium, S. Dominici, S. Franciſci, S. Auguſtini Eremitarum, Carmelitarum. 5. *Privilegia Canonicis, aliisque Religioſis profeſſis conceſſa extenduntur etiam ad Novitios.* Ratio ſumitur partim ex Regula 1. quia videtur *incongruum* niſi parificentur in privilegiis, qui parificantur in oneribus, habitu, & ſocietate communi; partim ex praxi Pontificum; ſic enim quoad Canonicos Regulares de ea parificatione conſtat ex Bulla Sixti IV. *Ad univerſos* 1477. & ex Bulla Julii II. *inter cæteros* 1512. partim ex Intentione Pontificum manifeſtata in C. *Religioſo* 21. de ſent. Excom. Et C. *non minus.* & C. *adverſus* & C. 1. in 6. de *Immunit. Eccleſ.* ubi Novitiis conceditur extenſio *privilegii Canonis*, & immunitatis à Gabel-

bellis & impoſitionibus. Itaque videtur, non eſſe dubium, quod intentio Pontificum ſit, ut participeot à corpore, cujus ſuot membra, etiam minora privilegia, puta quoad ſacultatem abſolubilitatis & diſpenſibilitatis à peccatis & cenſuris Summo Pontifici reſervatis, & diſpeoſibilitatis quoad irregularitates & præcepta Eccleſiæ; item quoad commuoicationem Indulgentiarum. 6. *Privilegia Canonicis aliisque Religioſis profeſſis conceſſa extenduntur etiam ad laicos profeſſos.* Id patet ex *Regula* 1. quia incongrua eſſet conceſſio, niſi iotentio Pontificis ſe virtualiter exteoderet ad hæc membra commuoitatis. Hinc Sixtus IV. & Julius II. in præfatis Bullis etiam exprimuot *Converſos.*

Quæritur 8. Quomodo ſint interpretanda privilegia Regularium?

Respondeo. Circa interpretationem ejusmodi privilegiorum præ oculis babendæ ſuot ſequentes Regulæ. 1. *Privilegia à Summis Pontificibus conceſſa authentice & authoritative interpretari poteſt ſolus Pontiſex.* Id patet ex generali priocipio de Interpretatiooe legum, dato §. 8. 2. *Congregationes Cardinalium non babent poteſtatem authentice & ſimul authoritative interpretandi privilegia Regularium, niſi prius conſulto & probante Summo Pontifice.* Ita deſumuot authores ex Bulla Siati V. *immenſa æterni Dei* Kal. Febr. 1588. Dixi *ſimul authoritative*, id eſt, per modum novæ legis. Si eoim Congregatio Concilii Tridentini præciſe declaret meotem Trideotioi ac ſenſum, eatenus ejus declaratio erit *authentica*, quamvis non ſit *ſimul authoritativa* per modum novæ legis. Imo ſi ioſpiciantur ipſa verba Bollæ præfatæ, videtur, quod in negotiis ordinariis minoris momenti habeat etiam poteſtatem ſtatuendi aliqua authoritative inconſulto Pontifice; quia in fine Bullæ dicitur: *Eædem Congregationes viros peritos in conſultationibus advocent; ut quæ juſtitiæ conſentanea maxime erunt, decernantur; graviora vero quæcunque ad nos vel ſucceſſores noſtros deferantur, ut quid expediat, ſtatuamus.* Itaque in cauſis miaus gravibus habent Congregationes poteſtatem aliquid decernendi, ita ut earum reſolutiooibus ſaltem ligentur partes, ad quarum inſtantiam vel regulationem ſit reſolutio. Id operari videntur verba Siati V. io præſata Bulla, dum ſic ſcribit: *Eorum Decretorum, quæ ad fidei dogmata pertinent, interpretationem nobis ipſis reſervamus, Cardinalibus vero præfectis interpretationi & executioni Concilii Tridentini, ſi quando in bis, quæ de morum reſormatione, diſciplina, ac moderatione, & Eccleſiaſticis judiciis, aliisque bujusmodi ſtatuta ſunt, dubietas vel difficultas emerſerit, interpretandi ſacultatem, nobis tamen conſultis, impartimur. Habeat item Congregatio authoritatem promovendi reformationem Cleri & populi in univerſo orbe &c.* 3. Epiſcopi aliique Prælati Eccleſiaſtici non habeot poteſtatem authentice & authoritative interpretandi privilegia à Summis Pontificibus iodulta. Ita declaravit Innocentius III. C. cum veniſſent, de Judiciis; Clemens IV. in Bulla: *Ordinis veſtri.* 1268. Urbanus VI. in Bulla: *Glorioſa* 1378. Paulus III. in Bulla: *Licet debitum* 1549. Clemens X. in Bulla: *Superna*, 1670. Innocentius III. l. c. ſic ſcribit: *Cum ſuper privilegiis Sedis Apoſtolicæ cauſa vertatur, nolumus de ipſis per alios judicari.* 4. *Privilegia pure favorabilia*, hoc eſt, ea, quæ nec Eccleſiæ quoad booeſtatem diſciplinæ & religioois, nec juribus aliorum præjudicant, *late ſunt interpretanda, quantum patitur juridica verborum ſignificatio & proprietas.* Patet ea §. 8. De ioterpretatione legum. 5. *Privilegia odioſa & Juri communi adverſantia ſtricte ſunt interpretanda.* Patet ex §. 8. cc. 6. *Privilegia, quæ cedunt in notabile præjudicium tertii, ſtricte ſunt interpretanda, & reſtringenda, quantum patitur verborum proprietas.* Patet ea §. 8. cc. 7. *Privilegia in materia ambitioſa vel ſcandaloſa ſtricte quoque interpretanda ſunt, & in iis ſemper minimum verborum ſignificatum accipiendum eſt.* Patet ex §. 8. cc. Ratio autem eſt, quia io bis omnibus inſpicienda eſt intentio concedeotis privilegium, utpote quæ eſt anima omoium legum: Cum ergo intentio concedentis, ſaltem legalis, ſit regulata legibus prudentiæ gubernativæ, non poteſt io ejusmodi materiis ioteodere vel permittere latam interpretationem, quia alioquin repugnaret bono communi.

Quæritur 9. Quænam ſint obſervanda circa uſum privilegiorum?

Respondeo. Circa uſum privilegiorum poſſe dari ſequentes regulas. 1. *Nemo per ſe loquendo tenetur uti privilegio ſingulari, & in ſuam uſum principaliter conceſſo.* Patet ex C. *ſi de terra.* De Privilegiis, ubi Alexander III. dicit: Liberum est unicuique suo juri renuntiare. 2. Privilegio communi tenentur omnes uti, qui ſunt de communitate, in cujus favorem privilegium principaliter conceſſum eſt, Patet ex C. *ſi diligenti.* de ſoro compet. ubi Innocentius III. ſic ſcribit. „Aſſeruiſti te us-
„que ad hæc tempora teouiſſe, quod licitum
„ſit Clerico, renuotiare ſaltem in temporalibus
„cauſis juri ſuo, & ſibi laicum Judicem conſti-
„tuere; præſertim ubi adverſarii voluntas ac-
„cedit, ac temere ſuper hoc juramentum inter-
„poſitum reſpoodiſti; immemor conſtitutionis,
„qua cavetur, pacto privatorum juri publico
„mioime derogari. Cum ergo jus boc in Mile-
„vitano & Carthaginenſi Conciliis ſit ſpeciali-
„ter promulgatum; ne Clerici Clericos relicto
„ſuo Pontifice ad judicia publica pertrahant;
„alioquin cauſam perdaot, & à communione
„babeantur extranei, & tam Epiſcopi quam
„Diaconi ſeu quilibet Clerici in criminali ſeu
„civili oegotio, ſi derelicto Eccleſiaſtico judi-
„cio publicis judiciis ſe purgare voluerint, etiam
„ſi pro eis ſit lata ſententia, locum ſuum amit-
„tant, & boc in criminali actione; in civili ve-
„ro perdaot, quod evicerint, ſi locum ſuum
„maluerint obtinere; manifeſte patet, quod
„ooo ſolum inviti, ſed etiam voluntarii pa-
„ciſci non poſſuot, ut ſæcularia judicia ſubeant;
„cum non ſit beneficium boc perſonale, cui
„renuntiari valeat, ſed potius toti collegio Ec-
„cleſiaſtico ſit publice iodultum, cui privato-
„rum pacto derogari oon poteſt. Nec jura-
„mentum licite ſervari potuit, quod contra Ca-
„nonica Statuta illicitis pactionibus informa-
„tur." Similia babentur C. *contingit.* da ſeot. excommun., ubi Clerici prohibentur renuntiare privi-

privilegio Canonis. INNOCENTIUS III. l. c. ſic habet: „ Contingit interdum, quod Clerici, ſi quem offendant, & ſatisfacere velint „ offenſo, ſecundum morem patriæ, quem inter ſe laici obſervant, corpora ſua ſponte ſupponunt triginta, ſeu pluribus aut paucioribus „ percuſſionibus fuſtium. Nos autem reſpondemus, quod hujusmodi manuum injectio, „ etſi non violenta, tamen injurioſa videtur; „ cum ille Canon non tam in favorem Clerici „ ordinati, quam in favorem Ordinis Clericalis „ fuerit promulgatus; ideo mandamus, ut id „ de cœtero probibeas attentari. Sequis autem „ Clericus poſt probitionem hujusmodi ſponte ſe ſubjecerit, excommunicetur. “ 3. *Privilegiatus poteſt uti ſuo privilegio adverſus alium pariter privilegiatum, ſi ſit in poſſeſſione, aut agat de damno vitando.* Fallit tamen hæc regula in nonnullis caſibus, v. g. ubi uterque privilegiatus certat de damno vitando, vel ubi unius privilegium eſt tantum generale, alterius ſpeciale. 4. *Privilegiati à Papa poſſunt uti ſuis privilegiis contra quoscunque Papa inferiores.* Patet ex definitione privilegii. 5. *Privilegiati poſſunt ubique in quovis loco ſuis privilegiis uti, niſi ſpecialiter ſint reſtricta.* Patet ex natura privilegii.

QUÆRITUR 10. Quæ regulæ haberi poſſint circa revocationem privilegiorum?

RESPONDEO. Obſervari merentur ſequentes Regulæ. 1. *Ad derogandum privilegio in Corpore Juris communis contento ſufficit clauſula derogatoria generalis; ad derogandum vero privilegio particulari, extra Jus commune contento, ſi haberi facile poſſit ejus notitia, requiritur mentio ſpecialis, aut ſpeciali æquivalens.* Ita colligitur ex C. *licet. De Conſtitutionibus*, ubi Bonifacius VIII. ſic habet: *Licet Romanus Pontifex, qui jura omnia in ſcrinio pectoris ſui cenſetur habere, conſtitutionem condendo poſteriorem, priorem, quamvis de ipſa mentionem non faciat, revocare noſcatur, Quia tamen locorum ſpecialium eſt, perſonarum ſingularium conſuetudines & ſtatuta, cum ſint facti & in facto conſiſtant, poteſt probabiliter ignorare, ipſis, dum tamen ſint rationabilia, per conſtitutionem à ſe noviter editam, niſi expreſſe caveatur in ipſa, non intelligitur in aliquo derogare.* Ita Pontifex: Cum ergo privilegia, quæ ſunt in uſu, in conſuetudinem tranſeant, idem de privilegio, quod de conſuetudine, dicendum eſt. 2. *Ad derogandum privilegiis per Concilia generalia indultis requiritur ſpecialis & expreſſa eorum mentio, aut ſeltem ſpeciali æquivalens.* Ita colligitur ex C. *ex parte tua. De capellis Monachorum*, ubi HONORIUS III. ſic ſcribit: *Abbas & Conventus N. N. aſſerunt, ſibi per Litteras Apoſtolicas eſſe conceſſum, ut in ſingulis ipſorum prioratibus ſinguli monachi commorentur. Cum autem id obviet Lateranenſi Concilio, de quo nulla eſt mentio in litteris prædictis, reſpondemus, quod non credimus, hujusmodi Litteras ab Apoſtolica Sede emanaſſe. Quod ſi per occupationem forſitan emanaverint, nolumus per hoc derogari concilio ſupradicto.* 3. *Privilegia remuneratoria revocari non poſſunt à principe, niſi ex cauſa gravi & publica.* Ad hoc autem ut privilegium ſit *ſtricte loquendo* remuneratorium, non ſufficit, ut in privilegio exprimantur merita in genere, ſed neceſſe eſt, ut exprimantur in ſpecie. Ita quidem authores complures ſentiunt, textibus Juris Civilis permoti. Crediderim tamen; Principem Eccleſiaſticum in revocatione non teneri ad exprimendam illam cauſam gravem & publicam, cum jura Eccleſiaſtica in fieri & conſervari dependeant multo perfectius à Vicario Chriſti quam jura temporalia à Principe terreno. 4. *Privilegia conventionalia revocari non poſſunt à principe aut ejus Succeſſore, niſi ex cauſa publicam utilitatem ac neceſſitatem reſpiciente.* Ita quidem ſentiunt communiter authores; ſed ſine textu Juris Canonici. Repeto etiam boc loco; Papam in revocatione non teneri ad exprimendam cauſam revocationis ob rationem ſuperius datam.

QUÆRITUR 11. Qualia privilegia Regularium fuerint revocata à Conciliis vel ſummis Pontificibus?

RESPONDEO 1. In Concilio Lateranenſi LEO X. 1516. 19. Dec. per Bullam: *Dum intra* revocavit plura Regularium privilegia his verbis: „ Si aliqua dictis Fratribus Mendicantibus in eorundem Epiſcoporum læſionem per „ Romanos Pontifices Prædeceſſores noſtros „ conceſſa fuerint, conceſſiones hujusmodi in „ ſubſequentibus duximus moderandas. Igitur „ ſtatuimus, quod Epiſcopi parochiales Eccleſias ad eosdem fratres ſpectantes quoad ea, „ quæ ad parochianorum curam & ſacramentorum converſationem, adminiſtrationemque „ pertinent, ſine tamen Viſitatorum inſolito gravamine vel impenſa viſitare, & illarum curam gerentes & circa illam delinquentes, ſi „ religioſi fuerint, juxta ipſius Ordinis regularia „ inſtituta intra ſepta, ſæculares vero presbyteros, & fratres hujusmodi beneficia (ſæcularia) obtinentes, libere tanquam ſuæ jurisdictioni ſubjectos punire: ac ipſi fratres à Prælatis ad proceſſiones ſolemnes pro tempore faciendas requiſiti, dummodo eorum loca ſub- „ urbana à civitatibus ultra unum milliare (Italicum) non ſint remota, accedere debeant, „ Forenſium confeſſiones audire valeant; laicos „ tamen & Clericos ſæculares à ſententiis ab „ homine latis nullatenus abſolvere poſſint. Eucharistiæ vero & extremæ unctionis, aliaque „ Eccleſiaſtica ſacramenta illis, quorum etiam „ infirmorum ac decedentium confeſſiones audierint, dicentibus, proprium ſacerdotem illa ſibi dare denegaſſe, dare nequeant, niſi „ denegatio ſine legitima cauſa facta vicinorum „ teſtimonio probata doceretur. Eorundem „ vero fratrum obſequio inſiſtentibus ſacramenta hujusmodi nullatenus miniſtrare valeant, „ niſi illorum durante obſequio. Parochias cum „ cruce ad levanda funera eorum, qui apud Eccleſias domorum eorundem elegerint ſepulturam, intrare non poſſint, niſi prius præmonito & requiſito ac non recuſante parochiano „ presbytero; & tunc ſine ejus ac Ordinarii præjudicio, niſi eisdem ſuper hoc antiqua conſuetudo ſuffragatur. Absque curatorum conſenſu ſponſum & ſponſam benedicere nequeant. Illos, quorum confeſſiones audierint, „ ad ſolvendum decimas monere, ipſiſque illas „ ſolvere recuſantibus abſolutionem denegare „ id etiam publice prædicare teneantur. Fra-

„ tres & Sorores tertii Ordinis die Paſchatis „ Euchariſtiam, nec non extremam unctionem, „ cæteraque Eccleſiaſtica Sacramenta, pœnitentiæ Sacramento duntaxat excepto, à proprio Sacerdote recipere, & ad onera, quæ „ laicis incumbunt,perferenda teneantur. &c.&c. „ Omnia ſupradicta ad reliquos religioſos Ordinum quorumcunque extendi & per eos ſervari debere mandamus; non obſtantibus quibuscunque Conſtitutionibus Apoſtolicis, & „ ſtatutis & conſuetudinibus dictorum ordinum; „ privilegiis quoque, etiamſi ad illorum derogationem ſpecifica mentio babenda eſſet. &c.

Respondeo 2. Non omnia privilegia Regularium fuerunt revocata à Concilio Tridentino. Id patet ex verbis ipſius Concilii, dum Seſſ. 25, c. 20. ſic habet: In cœteris omnibus præfatorum Ordinum Privilegia & facultates, quæ ipſorum perſonas, locs, & jura concernunt, firma ſint & illæſa.

Respondeo 3. Omnia privilegia Regularium, quæ adverſantur Decretis Concilii Tridentini in Seſſione 25. editis, fuerunt revocata à Concilio Tridentino, etiamſi illorum non fiat mentio aut revocatio ſpecifica.

Dixi, *in Seſſione 25. editis*. Nam illa privilegia Regularium, quæ decretis à Concilio in aliqua priorum viginti quatuor Seſſionum editis repugnant, juxta communem ſententiam authorum non cenſentur eſſe revocata, niſi illorum ſpecifica, vel ſpecificæ æquivalens mentio facta ſit. Hujus exceptionis rationem authores petunt ex C. *ſicut Romana*. 1. & C. *cum ordinem* 6. de Reſcriptis, & C. *veniens* de Præſcript. & C. licet. 1. De Conſtitut. in 6. ubi Summi Pontifices proteſtantur, ſe nolle locorum ſpecialium & perſonarum particularium conſuetudines & ſtatuta abrogare, niſi expreſſa fiat mentio. Fateor tamen; hanc exceptionem non niti ratione convincente. Nam licet Summi Pontifices extra concilia generalia nolint derogare particularibus conſuetudinibus aut privilegiis non contentis in Corpore Juris, rectiſſime illud fit, quia Summi Pontifices non poſſunt *in ſcrinio pectoris ſui* notas habere omnes conſuetudines particulares ac privilegia, earumque ponderare rationes aut circumſtantias, prout Bonifacius VIII. in præfato C. *licet*, 1. de Conſtitut. aſſerit; at vero hæc ratio in Concilio Generali Tridentino non habet locum. Cum enim illi Concilio interfuerint Generales & Theologi fere omnium ordinum Regularium, cur non aperuerunt os, ſi aliquando Decreta in Congregationibus ad Seſſionea præviis diſcuſſa viderentur labefactare eorum privilegia? An quia forte non videbatur tempus inſumendum in diſcutiendis exceptionibus? Sit ita; de quo & ipſe nolim litigare cum diſpendio temporis. Responsio data probatur ex verbis concilii, dum Seſſ. 25. C. 22. ſic habet: *Hæc omnia & ſingula in ſuperioribus decretis* (in quibus ex inſtituto agebatur de Reformatione Regularium Seſſ. 25.) *contenta obſervari S. Synodus præcipit in omnibus domibus quorumcunque Regularium. Non obſtantibus quibuscunque privilegiis ſub quibuscunque formulis verborum conceptis, nec non conſtitutionibus & regulis etiam juratis &c.*

Respondeo 4. A Gregorio XV. revocata eſſe omnia vivæ vocis oracula, ac conſequenter privilegia ejusmodi vivæ vocis oraculis conceſſa. In Bulla: *Romanus Pontifex*, edita 2. Julii 1622. ſic habet: *De Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine omnia & ſingula indulta, facultates, privilegia gratias & conceſſiones quaſcunque ſpirituales & Eccleſiaſticas tam ad forum interius, quam ad exterius ſpectantes, ac tam ad ſupplicationem partium, quam motu, ſcientia, & poteſtatis plenitudine ſimilibus à Sede Apoſtolica, quæ tamen vivæ vocis oraculo hactenus quandocunque & qualitercunque ex quavis etiam de neceſſitate exprimenda cauſa, quibusvis collegiis, Capitulis, Ordinibus, tam mendicantium quam non mendicantium, Societatibus, etiam Societati Jeſu, ac Congregationibus quibuslibet. &c. Quomodolibet exemptis aut quovis privilegio munitis, non tamen ad Supplicationem Regum conceſſas, in iis videlicet, quæ non ſunt ſortita effectum, tenore præſentium revocamus, caſſamus, tollimus, abrogamus, & annullamus; firmis tamen, & in ſuo robore permanentibus omnibus indultis & aliis conceſſionibus prædictis vivæ vocis oraculo S. R. E. Cardinalibus ad ipſorum vel aliorum quorumcunque ſavorem propria S. R. E. Cardinalium manu firmatis, & de quibus iidem S. R. E. Cardinales teſtimonium in ſcriptis præbuerunt.* Ita Gregorius XV. Sed Urbanus VIII. revocavit etiam illa vivæ vocis oracula, quæ Cardinalium manu firmata ſunt. In Bulla: *Alias*, edita 20. Dec. 1631. ſic habet: *Cum experientia compertum ſit, conceſſiones ac gratias vivæ vocis oraculo, etiam S. R. E. Cardinalibus obtentas & ipſorum manu firmatas ſæpe ab his, in quorum favorem emanarunt, minus Canonica interpretatione extendi, perperam in Diſciplinæ Eccleſiaſticæ detrimentum executioni demandari, idcirco de Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, omnia & ſingula privilegia, facultates, licentias & gratias quaſcunque per Summos Pontifices Prædeceſſores noſtros ac per nos vivæ vocis oraculo & S. R. E. Cardinalium quorumcunque manu firmata, etiam ad inſtantiam Imperatorum, Regum & Principum quorumcunque quacunque ex cauſa quibuscunque, &c. conceſſa, revocamus, caſſamus, &c.* Ita bi duo Pontifices, acti vero Spiritu Hierarchico. Qui amant Chriſtum, Eccleſiam, & ejus decorem, aguntur eodem ſpiritu, nec conantur reducere illa oracula bene extincta ad præcavendum chaos, quod ex illorum multiplicatione naſcitur.

Quæritur 12. Quomodo exſpirent privilegia?

Respondeo. Privilegia exſpirant ſequentibus modis.

1. *Exſpirant lapſu temporis, pro quo conceſſa ſunt.* Sic Indulgentiæ conceſſæ ad ſeptennium ceſſant elapſo ſeptennio.

2. *Privilegium vel gratia abſolute conceſſa per ſe unico actu non finitur, ſed extendit ſe ad plures actus.* Sic diſpenſatus ad beneficium poteſt illo dimiſſo vel amiſſo accipere ſecundum vel tertium, ſi fuerit priori conſimile. Et ligatus voto caſtitatis, ſi diſpenſetur ad contrahendum matrimonium illimitate, poteſt etiam contrahere ſecundum ac tertium. 3. *Privilegium perſonale*, hoc eſt, perſonæ conceſſum, *extinguitur cum perſona*. Ut enim habetur *Reg.* 7. *in* 6. *Privilegium perſonale*

ſonale perſonam ſequitur, *& extinguitur cum perſona.* 4. *Privilegium reale deſtruitur deſtructa re in perpetuum vel in tempus longum.* Sic privilegia de ſe in perpetuum conceſſa communitatibus v. g. civitati, monaſterio, ordini, &c. non extinguuntur, etiamſi evertantur cum ſpe reædificationis, aut ſi in alium locum transferantur. Sic etiam privilegia altaribus conceſſa manent, etiamſi altaria diruantur, ut iterum reædificentur in meliori forma, vel in loco opportuniore ejusdem Eccleſiæ. Quoad Indulgentias vero Eccleſiis vel Oratoriis conceſſas, ſi diruantur, & de novo in eodem vel alia loco reædificentur, in S. Congregatione anno 1712. 18. Julii, & anno 1732. 16. Februarii reſponſum eſt, non manere Indulgentias.

5. *Privilegium ſeu gratia abſolute & ſine reſtrictione facta non exſpirat morte concedentis.* Colligitur ex C. ſi ſuper. 9. de offic. deleg. in 6. Et ex C. ſi cui. 36. de Præbend. in 6.

6. *Si privilegium conceſſum fuerit ſub hac clauſula. Usque ad beneplacitum noſtrum*, *donec voluero*, *quousque noſtra fuerit voluntas*, *donec revocavero*, *donec aliter ordinavero*, *ex natura objecti deſumendum eſt*, *an concedens loquatur nomine ſuæ dignitatis*, de ſe perpetuæ, an nomine ſuæ perſonæ, utique mortalis. Si loquatur nomine dignitatis, privilegium non exſpirat morte concedentis, ſed ſi fuerit perſonale aut reale, perſeverat cum perſona vel re. Si autem objectum fuerit ejus naturæ, ut non petat aut ſoleat concedi nomine dignitatis, extinguitur morte concedentis. Hinc licentia Sacerdoti ab Epiſcopo ſine limitatione tacita vel expreſſa temporis facta audiendi confeſſiones, abſolvendi a caſibus Epiſcopalibus, diſpenſandi in votis, &c. non exſpirat morte concedentis, quia ejusmodi gratiæ ſolent concedi perſonis à dignitate, & nomine dignitatis. Eadem autem gratia, quia nec ſolet, nec conformiter ad leges prudentiæ poteſt conferri locis particularibus in perpetuum, non præſumitur ſic eſſe conceſſa. In hoc enim genere gratiarum, in quibus verſatur periculum animarum & diſciplinæ Eccleſiaſticæ, eſſentialiter petit reſpici induſtria ſcientia, & prudentia perſonarum, quæ in futurum prævideri nequit circa loca particularia, quorum nec perſonæ, nec privilegia perpetuo ſubſtant oculis vel attentioni ſucceſſorum. Et quæſo! quo tandem deveniret diſciplina Eccleſiaſtica, ſi, dum reſervatione caſuum Epiſcopi cuperent mederi morum corruptelæ, jam ab anteceſſoribus plerique locorum particularium confeſſarii haberent abſolvendi privilegia non regiſtrata? In aliis autem materiis, quæ ſolent concedi ex officio & dignitate Pontificia vel Epiſcopali, v. g. dum alicui conceditur facultas eligendi confeſſarium, quem voluerit; vel recipiendi Ordines extra tempora, vel non ſervatis interſtitiis; celebrandi, vel audiendi Miſſam in oratorio privato, comedendi carnes diebus prohibitis; diſpenſandi alicui circa impedimentum matrimonii, &c. vera eſt generalis regula, quod non exſpirent ejuſmodi privilegia morte concedentis.

D. Amort Tract. de Legibus.

7. *Privilegium ſeu gratia primum facienda*, *re adhuc integra*, hoc eſt, ſi gratia nondum fuerit accepta & acceptata ab eo, in cujus ſavorem edita eſt, *exſpirat morte concedentis*, *niſi ſit ejus naturæ*, *quæ ſoleat conferri a dignitate*, & quodam modo ſit potius jurisdictionis neceſſariæ, quam voluntariæ ſolum ac mere gratioſæ. Sic enim à Papa diſpenſatus ab impedimento ad contrahendum matrimonium in India, Germania, &c. poteſt illa gratia, etiamſi ante contractum nuptialem nuntius ferat, Papam interea obiiſſe. RESPONSIO AUTEM PROBATUR ex c. ſi cui 36. *de Præbendis* in 6. ubi dicitur: „Si cui, nulla perſo„narum facta expreſſione, ſit gratioſe conceſſa „facultas, ut autoritate Apoſtolica poſſit ali„quibus perſonis idoneis in certa Eccleſia pro„videre, vel beneficia, quorum collatio eſt „ad Sedem Apoſtolicam legitime devoluta, con„ferre, contradictores eadem authoritate per „cenſuram Eccleſiaſticam compeſcendo; bujus„modi conceſſio, quam, cum ſpecialem gratiam „contineat, decet eſſe manſuram, non expirat et„jam re integra per obitum concedentis. Se„cus ſi ſuper proviſione certæ perſonæ facien„da ſit data poteſtas eidem non ob ſuam, ſed „ob ejus, cui provideri mandatur, gratiam vel „favorem; illa quidem expirat omnino, ſi con„cedens re integra moriatur.

8. *Privilegia*, *quæ merum favorem continent*, *non ceſſant etiam ceſſante ex integro cauſa finali.* Pure gratioſa autem voco, quæ nec perſonæ, nec Eccleſiæ quoad diſciplinam præjudicant. Ita communis ob Regulam 16. in 6. quia beneficium principis decet eſſe manſurum.

9. *Privilegia odioſa necdum ad effectum ſuum deducta ceſſant ceſſante cauſa finali ac totali.* Ita deſumitur ex C. *cum ceſſante*, 60. de Appellat. ubi privilegium appellandi & cauſam ad ſuperiorem judicem devolvendi occaſione ſententiæ interlocutoriæ iniquæ à Judice ordinario latæ tollitur, ſi Judex ordinarius deſiſtat ab executione ſententiæ interlocutoriæ.

10. *Privilegia etiam odioſa*, *quæ unico actu conſummantur*, *eo ſemel conſummato non ceſſant quoad effectum*, *quamvis poſtea ceſſet cauſa finalis ac totalis* Ita colligitur ex Regula 73. in 6. ubi dicitur: *Factum legitime retractari non debet*, *licet caſus poſtea eveniat*, *à quo non potuit inchoari.* Sic diſpenſatus ab irregularitate vel impedimento ad beneficium vel matrimonium, licite manet in beneficio vel matrimonio, etſi caſu fortuito dives evadat.

11. *Privilegia*, *quæ tractum habent ſucceſſivum*, *ceſſant cauſa finali contraria ceſſante*; *non vero ceſſant*, *ſi cauſa finalis eſſet tantum negative.* Senſus & ratio patet ab exemplis. Sic privilegium non reſidendi in loco beneficii amittitur, ſi Eccleſia, in qua eſt beneficium, patitur defectum miniſtrorum. Hoc enim in caſu non ſolum ceſſat motivum conceſſionis *negative*, ſed etiam ponitur motivum poſitive contrarium conceſſioni. Econtra ſi Monaſterio initio fundationis concedatur privilegium colligendi decimas in aliqua parochia; & monaſterium poſtmudum fiat dives; non eoipſo ceſſat privilegium, quia licet ceſſet paupertas, quæ erat motivum conceſſionis; hoc tamen ſo-

lum ceſſat *negative*, non *contrarie*. Opulentia enim non poſitive exigit ſubtractionem bonorum. Ita deſumitur ex C. *cum ad hoc*. 16. de Clericis non reſid. Et ex C *ſubjectum*. 9. de Decimis. Et ex C. *quanto*. 16. de Cenſibus. Et ex C. *quid per novale*. 21. de V. S. In ſenſu hujus Regulæ explicanda eſt alia, quam authores indefinite ponunt his verbis: *Privilegia, quæ habent tractum ſucceſſivum, ceſſant ceſſante cauſa finali.* Sic Clericis ac Monachis conceditur privilegium immunitatis ab omni curatela & tutela; illud vero amittunt, ſi vagantur, & in officiis divinis deſides ſint. Ita deſumunt authores ex C. *Tuæ Fraternitati*. 12. de Clericis non reſid. & ex C. Abbati. 25. ſ. de V. S. Sed in neutro loco probatur Reſponſio. In priori enim loco ſermo eſt de ceſſatione finis *per fraudem* privilegiati; in poſteriori vero loco ſermo eſt de ceſſatione finis *contrariativa*. Jubentur enim Monachi Alciatenſes ſemper aſſumere Abbatem ex Monaſterio S. Bertini; *donec ibidem viguerit obſervantia regularis, ut idoneæ perſonæ inveniantur in illo, qui poſſit in Abbatem aſſumi.* Itaque hæc Regula admittenda non eſt, niſi ubi finalis cauſa ceſſat *contrarie*, ut re ipſa coincidat cum Regula undecima.

12. *Privilegia amittuntur renuntiatione privilegiati.* Et hinc, ſi privilegium conceſſum ſit in favorem monaſterii, Ordinis, vel ſtatus Clericalis, privilegium non amittitur renunciatione unius particularis, prout oſtenſum quæſt. 9. ſuperius.

13. *Privilegia integro Monaſterio, vel ordini conceſſa non amittuntur per renunciationem Prælati vel Superioris immediati vel mediati.* Ita colligitur ex c. *nulli*. 5. & ex c. *ſi quis*. 6. de rebus Eccleſiæ non alienandis. Et ex c. dudum. 1. eodem tit. in 6. & ex Clementina 1. eodem tit.

14. *Amittuntur tamen per renuntiationem Præfati Prælati vel Superioris accedente conſenſu Capituli particularis vel generalis, à quo dependet.* Ita colligitur ex c. *ſi de terra*. 6. de Privilegiis. Et ex c. *cum acceſſiſſent*. 8. de Conſtitut. Et ex c. *pro illorum*. 22. de præbendis. Et ex c. *pactum*. 1. & c. *quia ex eo* 3. de pactis in 6. OBSERVANT TAMEN AUTHORES ex c. *licet*. 7. de Procurat. in 6. in tali caſu renuntiationis ad hoc, ut ſit valida, renuntiationem debere eſſe acceptatam ab eo, qui conceſſit privilegium.

15. *Privilegia mere favorabilia, quæ in nullius cedunt onus ſeu gravamen, ſaltem rationabile, non amittuntur per non uſum, aut uſum contrarium, quantocunque tempore continuatum.* Ita communis authorum. Ratio eſt; quia uſus privilegii eſt res mere facultatis, non neceſſitatis. Hic tamen notandum; non poſſe pure favorabilibus annumerari ea privilegia, quæ tractu temporis oneroſa facta ſunt bono communi, Eccleſiaſticæ diſciplinæ, & recto ordini Eccleſiæ. Perinde enim eſt, imo major eſt ratio, ſi privilegium fiat præjudicioſum bono communi Eccleſiæ, quam ſi fiat præjudicioſum bono privatorum.

16. *Privilegia oneroſa, quæ in aliorum gravamen aut præjudicium cedunt, amittuntur per non uſum privativum aut uſum contrarium; idque vi tacitæ renuntiationis præſumptæ à jure.* Id colligitur ex c. accedentibus. 15. de Privileg. ubi ſic Innocentius III. ſcribit: „ Mandamus, quatenus, ſi Monachi „ ſufficienter oſtenderint, quod à Templariis „ (*qui habebant privilegium exemptionis à Decimis*) „ decimas de terris prædictis per quadraginta annos continue perceperint ſine lite, vos ad præſtationem ipſarum Templarios compellatis. „ Cum enim tanto tempore contra indulta privilegia decimas ſolverint, eis renuntiaſſe tacite præſumuntur. „ Idem colligitur ex c. *cum acceſſiſſent*. 8. de Conſtitut. ubi, cum Sedes Apoſtolica Eccleſiæ Tullenſi indulſiſſet privilegium ſupprimendi officium Primicerii, ejusque præbendam diſtribuendi Canonicis, Pontifex Innocentius III. ſic ſtatuit: „ Mandamus, quatenus ſi vobis conſtiterit, Tullenſes Canonicos, ne ulterius in Eccleſia Tullenſi Primiceriatus eſſet officium, communiter ſtatuiſſe, ac „ Statutum ipſum authoritate Sedis Apoſtolicæ „ fuiſſe confirmatum, vos illud (*ſtatutum*) faciatis in ſuo robore permanere, niſi poſtea „ dicti Canonici contravenerint, aliquem videlicet in Primicerium eligendo.

17. *Privilegia quæ in aliorum gravamen aut præjudicium cedunt, amittuntur etiam vi præſcriptionis per non uſum privativum, aut uſum contrarium.* Sic, ſi quis habens privilegium exemptionis à decimis altero petente ſolvat longo tempore decimas; aut ſi habens privilegium exigendi ab alio decimas, altero reſiſtente, eas longo tempore non exigat, amittitur privilegium ob præſcriptionem contrariam. Ita colligitur ex præſato c. *accedentibus* de Privileg.

18. *Privilegium etiam amittitur per abuſum privilegii.* Ita colligitur ex variis textibus Juris Canonici. Ubi tamen advertendum, privilegium in tali caſu non amitti ipſo facto, niſi fuerit ex pacto vel contractu conditionato, ſed tantum per ſententiam. Can. *Ubi iſta* 7. diſt. 74. *Simplicius* Papa in Epiſt ſcribit: *Privilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate.* Idem repetitur c. privilegium 63. Cauſa 11. q. 3. Et c. *tuarum*. 11. de Privileg. ubi Pontifex per Archiepiſcopum Lugdun. Templarios privat jure collectandi per Clericos, eo quod collectaverint per laicos.

§. XIII.

De poteſtate ferendi Leges.

QUÆRITUR 1. Quinam habent poteſtatem ferendi leges?

RESPONDEO. Quilibet habet poteſtatem ferendi leges in ſuos ſubditos, cui id à Deo, vel à Supremo Principe, aut Republica indultum eſt. Sic poteſtatem ferendi leges habet 1. Papa in omnes fideles, qui eam poteſtatem accepit à Chriſto. 2. Epiſcopi in ſuos Diœceſanos. 3. Reges, Imperatores, & Principes in ſuos populos.

QUÆRITUR 2. An Capitulum Sede vacante poſſit ferre leges?

RESPONDEO. Capitulum Sede vacante poteſt ferre leges *proviſionales*, quousque à Neoelecto & confirmato Epiſcopo confirmentur vel revocentur. Confirmatio autem ſufficiet tacita. Ita *quoad rem* Panormitanus, Felinus, Sylveſter, Suarez, Bonacina, quos citat & ſequitur Palao hic

hic tract. 3. diſp. 1. p. 23. n. 21. Dixi, *proviſionales*. Neque enim plus probant rationes ab his autboribus adducti.

Quæritur 3. Utrum Abbatiſſæ vel aliæ Superioriſſæ, etiam Generales, habeant poteſtatem ferendi leges?

Respondeo. Non habent poteſtatem ferendi legem, ſed tantum babent poteſtatem *præceptis* ac *mandatis* particularibus applicandi & *per pœnas temporales* exequendi leges à Superiore Eccleſiaſtico latas. Ratio eſt 1. quia poteſtas ferendi leges pertinet ad Hierarchiam Eccleſiaſticam. Hujus autem pars non ſunt fœminæ; juxta illud D. Paul. *Mulieres in Eccleſia taceant.* Ratio 2. eſt, quia poteſtas legislativa requirit jurisdictionem ſpiritnalem in ſubditos proprie dictam, vi cujus ſcilicet poſſint *per ſe* obligare in conſcientia. Sed fœminæ ſunt incapaces ejusmodi jurisdictionis. Ita docet D. Thomas in 4. diſt. 19. q. 1. a 1. qq. 3. ad 4. ubi ſic ſcribit: *Mulier ſecundum Apoſtolum eſt in ſtatu ſubjectionis: & ideo ipſa non poteſt babere aliquam jurisdictionem ſpiritualem: unde mulier non babet, neque clavem ordinis, neque clavem jurisdictionis; ſed mulieri committitur aliquis* usus clavium, *ſicut babere correptionem in ſubditas mulieres propter periculum cobabitationis, ſi viri mulieribus cobabitarent.* Similia habet ad Hanibal dum q. on. a. 1. ad 3. & in 4. diſt 25. q. 2. a. 1. ubi ait: *Ad illud de Abbatiſſis dicendum, quod non babent claves ad aperiendum regnum cælorum, ſed actum ſemilem actui clavium, ſcilicet in correptione temporali & diſciplina ſuarum Monialium propter periculum cobabitationis virorum inter eas.* Ex his patet; Abbatiſſis & aliis ejusmodi Superioriſſis tantum competere delegatam poteſtatem applicandi & exequendi leges, à Superioribus latas, *per præcepta* ac *mandata*, quæ tantum reſpiciunt perſonas ac caſus particulares. Nam talem poteſtatem *dominativam* imponendi *præcepta* ac *mandata* etiam habent patres in filios, mariti in uxores, domini in ſervos; eaque poteſtas dominativa fundatur vel in jure naturæ, vel in contractu, vel in voto obedientiæ perſonalis perſonæ ad perſonam, prout Palao l. c. punct. 22. §. 2. n. 9. inſinuat.

Quæritur 4. An villæ, caſtra, vel oppida habeant poteſtatem ferendi legem localem pro ſua communitate?

Respondeo. Villæ, caſtra, civitates, ſeu quævis aliæ communitates, quæ ſupremo principi ſubditæ ſunt, in quem ſuam poteſtatem gubernativam integre tranſtulerunt, nequeunt condere leges locales, niſi privilegio principis, vel ex conſuetudine notoria per principem approbata. Ita colligitur ex §. *Conſt.* Inſt. de Jure naturæ; & ex l. *leges*. c. de legibus. Hinc ejusmodi Incolæ non obligantur in conſcientia neque ad legem neque ad pœnam dictatam à primoribus vel potentiori parte communitatis, niſi vel interveniente confirmatione principis expreſſa vel tacita, vel interveniente pacto ſpeciali, quod fieri ſolet in receptione novorum civium. Confirmatio autem tacita principis tunc ſupponenda, quando ejusmodi leges municipales in caſu particulari contentioſo deductæ ad ſuperius tribunal, confirmantur per ſententias conformes legi municipali. Pactum vero legem fundare non poteſt, quando communitas non habet poteſtatem recipiendi cives; an quando in receptione anteriore nulla interceſſit conventio generalis ad recipiendas in futurum indiſcriminatim omnes leges communitatis, ferendas à primoribus aut majori parte communitatis. Ita quoad rem Palao l. c. punct. 22. num. 11.

§. XIV.

De Diſpenſatione Legum.

Quæritur 1. Quid ſit diſpenſatio?

Respondeo. Diſpenſatio eſt *directa relaxatio obligationis ortæ ex lege aut voto, facta nomine illius, qui tulit legem vel acceptavit votum, in favorem perſonæ, vel loci particularis.* Bonitas bujus definitionis probatur ex eo; quia exinde optime intelligitur differentia ab omni non definito, nempe ab interpretatione benigna legis, abrogatione legis, permiſſione ſeu tolerantia transgreſſionis, abſolutione à peccatis; licentia ſimplici requiſita per legem, privilegio.

Quæritur 2. An poſſit dari diſpenſatio circa jus naturale? aut circa jus divinum?

Respondeo. Diſpenſatio non poteſt dari circa jus naturale aut divinum, ſed tantum circa leges humanas. Suppono autem, quod lex naturalis & divina circa concluſiones particulares dubias, quæ ex principiis generalibus certo deduci nequeunt, tranſeant in materiam legis bumanæ, juxta dicta §. 2. & 3. & juxta illud D. Augustini Epiſt. 86. *In bis rebus, de quibus nibil certi ſtatuit Scriptura divina, mos populi Dei, vel Inſtituta majorum pro lege ſervanda ſunt.* Idem docet S. Thomas fieri, quando materia legis naturalis vel divinæ dependet à jurisdictione humana, ut aliquando non amplius comprehendatur ſub ſignificato rei vel actus, v. g. furti à lege naturali probibiti. Cæterum Reſponſio declaratur & probatur à D. Thoma in pluribus locis. Nam 1. 2. q. 97. a. 3. C. ſic habet: *Omnis lex proficiſcitur à ratione & voluntate Legislatoris. Lex quidem divina & naturalis à rationabili Dei voluntate; Lex autem bumana à voluntate bominis ratione regulata.* Et l. c. a. 4. C. *In quacunque multitudine ex eo dicitur aliquis diſpenſare, quia ordinat, qualiter unumquodque præceptum ſit à ſingulis adimplendum. Contingit autem quandoque, quod aliquod præceptum, quod eſt ad commodum multitudinis ut in pluribus, non eſt conveniens buic perſonæ, vel in boc caſu, quia vel per boc impediretur aliquid melius, vel etiam induceretur aliquid malum. Et ideo ille, qui babet regere multitudinem, babet poteſtatem diſpenſandi in lege bumana, quæ ſuæ autboritati innititur, ut ſcilicet in perſonis vel caſibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut præceptum legis non ſervetur.* Et l. c. ad 3. *Lex naturalis, in quantum continet præcepta communia, quæ nunquam ſallunt, diſpenſationem recipere non poteſt. In aliis vero præceptis, quæ ſunt quaſi concluſiones præceptorum communium, quandoque per bominem diſpenſatur; puta; quod mutuum non reddatur proditori patriæ, vel aliquod bujusmodi. Ad legem autem divinam ita ſe babet*

bet quilibet homo, ſicut perſona privata ad legem publicam, cui ſubjicitur. Unde ſicut in lege humana publica non poteſt diſpenſare, niſi ille, à quo lex autboritatem babet, vel is cui ipſe commiſerit; ita in præceptis juris divini, quæ ſunt à Deo, nullus poteſt diſpenſare, niſi Deus, vel cui ipſe ſpecialiter committeret. Ita S. Doctor. SI QUIS autem ex hoc ipſo ratiocinio S. Thomæ inferret, Papam habere poteſtatem diſpenſandi circa leges divinas, eo quod Petro & ejus ſucceſſoribus ſpecialiter ſit commiſſa poteſtas generalis ac indefinita ſolvendi & ligandi, vel ita exigit paritas inſtituts à Doctore Angelico cirga leges divinas & *bumanas*, quarum diſpenſatio à Summia Pontificibus committitur innumeris Epiſcopis & Confeſſariis, RESPONDENDUM eſt, Deum nec Petro nec ejus ſucceſſoribus conceſſiſſe generslem poteſtatem diſpenſandi circa leges divinas, quarum efficacia ſeu vis obligando *primo incipit* à voluntate, intentione, & ratione divina, cujus altiſſima intentio, motiva & fines ſunt bomini imperſcrutsbilia, ſed tantum *circa leges* ex naturali, divina, & bumana *mixtas*, quarum efficacia *primo incipit* à voluntate & ratione humana, nempe circa *juramenta & vota*, &c. Harum enim legum primordialia motiva & fines poſſunt eſſe perſpecta Pontifici. SI QUIS interroget, unde ſciantur hi limites poteſtatis Pontificiæ? RESPONDETUR; id ſciri ex perpetua traditione & prasi Sedis Apoſtolicæ. Hanc reſponſionem inſinuat D. Thomas 1. 2. q. 100. a. 8. C. ubi ſic ſcribit: *Tunc in præceptis debet fieri diſpenſatio, quando occurrit aliquis particularis caſus, in quo ſi verbum legis obſervaretur, contrarietur intentioni Legislatoris. Intentio autem Legislatoris cujuslibet ordinatur primo quidem & principaliter ad bonum commune; ſecundo ad ordinem virtutis & juſtitiæ, ſecundum quem bonum commune conſervatur & ad ipſum pervenitur. Si qua ergo præcepta dentur, quæ contineant ipſam conſervationem boni communis, vel ipſum ordinem juſtitiæ & virtutis, bujusmodi præcepta continent intentionem legislatoris; ideo indiſpenſabilia ſunt: puta; ſi poneretur boc præceptum in aliqua communitate, quod nullus deſtrueret Rempublicam, neque proderet civitatem boſtibus, vel quod nullus faceret male, bujusmodi præcepta eſſent indiſpenſabilia. Præcepta autem Decalogi continent ipſam intentionem legislatoris, ſcilicet Dei, & ideo præcepta Decalogi ſunt omnino indiſpenſabilia.* Et l. c. ad 3. *Præcepta Decalogi, quantum ad rationem juſtitiæ, quam continent, immutabilia ſunt. Sed quantum ad aliquam determinationem per applicationem ad ſingulares actus, (ut ſcilicet boc vel illud ſit bomicidium, furtum, vel adulterium, aut non;) boc eſt mutabile quandoque ſola autboritate divina, in bis ſcilicet, quæ à ſolo Deo ſunt inſtituta, ſicut in matrimonio & in aliis bujusmodi; quandoque etiam autboritate bumana, ſicut in bis, quæ ſunt commiſſa bominum jurisdictioni. Quantum enim ad boc bomines gerunt vicem Dei, non autem quantum ad omnia.* Idem Quodlib. 4. art. 3 C. ſic ſcribit: *Papa babet plenitudinem poteſtatis in Eccleſia, ita ſcilicet, quod quæcunque ſunt inſtituta per Eccleſiam vel Eccleſiæ Prælatos, ſunt diſpenſabilia à Papa. Hæc enim ſunt, quæ dicuntur eſſe juris bumani. Circa vero ea, quæ ſunt juris divini, vel juris naturalis, diſpenſare non poteſt; quia iſta babent efficaciam ex inſtitutione divina.*

QUÆRITUR 3. An Legislator univerſim poſſit diſpenſare in ſuis Legibua?

RESPONDEO. Legislator *per ſe* poteſt diſpenſare in ſuis legibus. Excipiuntur tamen tres caſus. 1. niſi ſuas leges ita firmaverit juramento, ut juraverit, ſe in iis nunquam diſpenſaturum, ſicut Rex Galliæ jurat ſe nulli duellanti condonaturum taxatam pœnam, tenetur ſtare juramento, niſi emergat urgentiſſima neceſſitas boni publici, quæ conditio eſt imbibits in omni juramento. 2. Si lex tranſierit in contractum ſeu pactum. v. g. ſi lex promittat immunitatem à tributis novis adventantibua in urbem; vel ſi lex poſita ſuerit per modum Concordatorum cum natione, ſubditis, capitulo, niſi fuerint injuſte extorta, aut in concordante defuerit animus & ſignum ſe *obligandi*, ſed tantum *tolerandi* auſus & praxin partis alterius. 3. Si fuerit lex confirmsts à Superiore; v. g. ſi conſtitutiones Synodales ſuerint confirmatæ à Papa. Attamen boc ſolum habet locum, ſi per confirmationem Superior ſignificet, ſe legem reddere ſuam. Si enim confirmstio ſolum fuerit *approbativa*, ita ut Superior legem Inferioris præciſe laudet, quin illi novam vim obligsndi tribuat, nihilominus Inferiori relinquitur libertas diſpenſandi, prout PALAO Tract. 3. diſp. 6. p. 4. n. 6. obſervat.

QUÆRITUR 4. An Inferior poſſit aliquando diſpenſare in lege Superioris?

RESPONDEO. Inferior nunquam poteſt *per ſe* diſpenſsre in lege Superioris ſine conceſſione expreſſa vel *tacita*. DIXI, *per ſe*, quia in caſu neceſſitatis extraordinario ſufficeret conceſſio *præſumpta*. Ita colligitur ex C. *cum inferior.* de Majorit. & obed. Et ex Clementina *Ne Romani.* de Electione. NEQUE OBSTAT, quod inferior poſſit abſolvere excommunicatum à Superiore, aut quod poſſit diſpenſare in votis & juramentis, reſervatis Deo; aut quod actu in Epiſcopstibus vigeat praxis diſpenſandi circa feſta & jejunia. RESPONDETUR enim abſolutionem ab excommunicatione & à peccatis non eſſe diſpenſationem à lege. Diſpenſatio circa vota & juramenta non diſpenſat in lege Superioris, ſed in lege inferioris, qui ſibiipſi eam legem poſuit, cum primordialiter ea obligatio à voluntate voventis aut jurantis. Circa feſta & jejunis dicendum, quod Epiſcopi habeant conceſſionem tacitam à Papa, utpote eam praxin ob frequentiam notoriam, & multiplicitatem caſuum ſciente, nec contradicente.

QUÆRITUR 5. Quinam ſunt caſus, in quibus Inferior poteſt diſpenſare in lege Superioris?

RESPONDEO. *Palao* l. c. p. 5. enumerat ſequentes. 1. Si ſuperior inferioribus concedat generalem facultatem diſpenſandi in aliqua materia. Sic Tridentinum Seſſ. 24. c. 6. concedit Epiſcopis generalem facultatem diſpenſandi in omnibus caſibus occultis Papæ reſervatis. 2. Si materia legis levis eſt in materiæ gravitate, quantitate, duratione, numero. Cum enim nimis oneroſum foret tam Superiori quam inferiori, ſi in quibusvis rebus vel actibus minimis deberet recurri ad Superiorem, præſumitur ea eſſe intentio legalis Superiorum, ut inferiores poſ-

ſint

ſint diſpenſare in levibus. 3. Si caſus ſint frequentes, & locus à Supèriore remotus & materiæ gravitas vel dignitas non neceſſario petat ſubſtare arctiori reſervationi. Quia cum etiam in hujusmodi caſibus non ſolum frequens ille recurſus moleſtus ſit tam Superiori quam Inferiori, ſed etiam parum proficuus bono communi animarum, præſumendum eſt, etiam in his caſibus Inferioribus, v. g. Epiſcopis ultramontanis vel transmarinis, à Papa tacite indulgeri poteſtatem diſpenſandi. Dixi, niſi materiæ gravitas vel dignitas petat arctiorem reſervationem, v. g. circa vota ſolennia, bæreſin publicam &c. 4. Quando Papa vel Imperator, vel Rex ſcripſit leges proprias provinciæ remotæ, attemperatas moribus, ac conſuetudinibus talis provinciæ. In talibus enim legibus, *cum peculiares circumſtantiæ*, interdum emergentes, *commode non ſemper poſſint per Epiſtolam ad vivum repræſentari Superiori*, *concurrente graviori cauſa* diſpenſandi præſumitur Superior inferiori, dare facultatem diſpenſandi. Dixi, ubi complexum circumſtantiarum commode non poteſt ad vivum repræſentari Superiori, & concurrente cauſa graviori; generaliter enim ſola diſtantia locorum, & peculiaritas legum non excuſat à petenda diſpenſatione à Superiore. 5. Quando in extraordinario eventu concurrit neceſſitas diſpenſandi, ita ut ſit periculum in mora nec facile ad Legislatorem poſſit recurri. Hæc regula procedit, ſive lex ſit de matrimonio impediendo, ſive de irregularitate, ſive de reſervatione voti, aut alia obligatione. In his enim omnibus cenſetur inferiori commiſſa eſſe facultas diſpenſandi ex præſumpta voluntate Legislatoris. Ratio eſt, quia cenſeretur Legislator agere contra eharitatem, & contra ſuave regimen Eccleſiæ, & contra commune bonum, ſi inferioribus in tali eaſu denegaret poteſtatem diſpenſandi. 6. Quandocunque datur dubium poſitivum ſtricte dictum, an caſus indigeat diſpenſatione. Dixi, *ſtricte dictum*, hoc eſt, ubi ex conflictu rationum intellectus nequit ſe prudenter determinare potius in hanc vel illam partem. Hæc ſumme notabilis regula traditur à Barboſa part. 2. de poteſt. Epiſt. allegat. 35. n. 19. Suarez de Relig. tom. 2. l. 6. de voto c. 26. n. 6. Palao l. c. n. 10. Perinde autem eſt, ſive ſit dubium juris, ſive dubium facti, v. g. ſi quæ puella aut juvenis contracta diuturna conſuetudine ſecum peccandi emittat votum perpetuum caſtitatis in vel extra Religionem cum errore poſitivo exiſtimans illa peccata contra naturam eſſe tantum peccatum veniale. 7. Quando poteſtas diſpenſandi in lege Superioris jam fuit ab Inferiore præſcripta per legitimam conſuetudinem. Ita colligitur ex C. *cum contingat*. 13. de foro compet. ubi Innocentius III. de Clericis ad ſervitium capituli cathedralis conſtitutis loquens Epiſcopo ſcribit: *Ad te debent conquerentes babere recurſum*, (non ad Capitulum Cathedrale) *niſi forte bi, quibus delinquentes deſerviunt, ex indulgentia vel conſuetudine ſpeciali jurisdictionem bujusmodi valeant ſibi vindicare.* Ad banc conſuetudinem à Suarez, Bonacina, & Palao, reducitur poteſtas Epiſcoporum diſpenſandi in legibus Conciliorum Provincialium.

Quæritur 6. An Capitulum Sede vacante poſſit cum criminoſo privato voce activa diſpenſare quoad hanc pœnam ad actum electionis?

Respondeo. Non poteſt diſpenſare quoad hanc pœnam. Ratio eſt, quia talis diſpenſatis ex ſuo genere ſerme univerſim præjudicat bono Eecleſiæ. Criminoſis enim etiam emendatis ordinarie inhærent præjudicia intellectus faventia non ſolum laxitatibus, ſed etiam principiis laxis, & ſautoribus laxitatum. Itaque tales reſtituere ad vocem activam in electionibus non eſt amare Deum, & ejus Eccleſiam.

Quæritur 7. An Legislator, vel habens poteſtatem delegatam diſpenſandi, poſſit diſpenſare ſecum ipſo?

Responneo 1. Talis poteſt ſecum diſpenſare *indirecte*. Quando enim diſpenſat pro tota civitate, vel pro conventu, cujus ipſe eſt pars, eoipſo diſpenſat Indirecte ſecum ipſo.

Respondeo 2. Talis poteſt etiam alteri committere viees ſuas, illique conſerre poteſtatem ſecum diſpenſandi. Id patet ex c. fin. de pœnit. & remiſſ. ubi Prælato esempto tribuitur poteſtas eligendi Conſeſſarium, qui eum abſolvat, ne cogatur Superiorem abſentem adire.

Responneo 3. Legislator circa leges à ſe latss poteſt etiam directe ſecum diſpenſare. Sed habens poteſtatem delegatam diſpenſandi non poteſt directe ſecum ipſo diſpenſare. Ratio poſterioris eſt; quia intentio legalis delegantis poteſtatem diſpenſandi eſt *regulata ratione*; non eſt autem conſentaneum rationi ac legibus prudentiæ, ut delegato in cauſa propria relinquatur judicium de ſufficientia motivi ad diſpenſandum, præſertim in diſpenſationibus majoria momenti & difficilioris conceſſionis.

Responneo 4. Nec ipſe ſupremus Legislator circa vota & juramenta poteſt directe ſecum diſpenſare. Ratio eſt; quia circa vota & juramenta etiam ſupremus Legislator ſe habet ad Deum inſtar bominis ad Deum, cum obligatio incipiat à volnntate præterita propria, jam acceptata à Deo. Eſt autem juris & æquitatia naturalis; neminem recte conſtitui judicem in cauſa propria inter hominem & Deum; quia alioquin Deus exemiſſet Papam à ſubeundo alieno bominis judicio in foro ſacramentali.

Quæritur 8. An vagi & peregrini poſſint diſpenſari ab Epiſcopo vel Superiore loci, in quo morantur?

Responneo 1. De vagis certum eſt; eos poſſe diſpenſari à Superiore illius loci, in quo morantur. Ratio eſt, quia alioquin vagi forent indiſpenſabiles, niſi à ſolo Papa; quod convenienter dici nequit.

Responneo a. Peregrini tamen & forenſes à Superiore loci, in quo morantur, ſolum poſſunt diſpenſari circa leges communes à Supremo utriusque loci legislatore latas, In quantum Superior loci, In quo morantur, babet poteſtatem delegatam à ſupremo Legislatore. Suppono enim ex iis, quæ dicta ſunt de peregrinia §. 5. q. 10. quod Epiſcopi non habeant jurisdictionem ordinariam In peregrinos, utpote cui non ſubjiciuntur: quod ipſum praxis demonſtrat

ſtrat, cum inter centum millia peregrinorum vix unus attentet petere diſpenſationem à legibus ſui domicilii à Superiore loci, in quo peregrinatur.

QUÆRITUR 9. An Metropolitanus poſſit diſpenſare cum ſuis ſuffraganeis ſubditis?

RESPONDEO. Non poteſt. RATIO eſt, quia Metropolitani per ſe jure divino non habent poteſtatem in alienum Epiſcopum & ejus ſubditos, niſi in quantum hoc illi à jure poſitivo Eccleſiaſtico indultum eſt. Ergo cum in juribus Metropolitano indultis hæc poteſtas diſpenſandi non reperiatur expreſſa vel incluſa; ea illi non competit.

QUÆRITUR 10. Quinam habeant poteſtatem diſpenſandi cum Religioſis circa vota, juramenta, & pœnas?

RESPONDEO 1. Religioſi Epiſcopo ſubjecti circa vota, juramenta & pœnas poſſunt & debent diſpenſationem petere ab Epiſcopo, niſi ipſe Prælatus habeat ſpecialem facultatem vel privilegium abſolvendi à votis, juramentis & pœnis. Ita ſcribit Palao l. c. p. 6. §. 4. n. 1. his verbis: *Religioſi Epiſcopo ſubjecti reputantur ac alii Clerici ſæculares in ordine ad diſpenſationem, ita ut nihil in hac parte poterit Prælatus Regularis, quia non gaudet jurisdictione quaſi Epiſcopali, quæ ad hanc diſpenſationem requiritur. Sic Suarez l. 6. de voto C. 10. n. 14. & 15.* NAVARRUS *Summa. C. 12. n. 75.* TH. SANCHEZ *l. 4. Summ. C. 39. n 9.* Excipienda tamen ſunt etiam illa vota, quæ præjudicant poteſtati Superiorum. Nam iſta irritari poſſunt absque diſpenſatione.

RESPONDEO 2. Superiores cum ſuis Religioſis exemptis poſſunt diſpenſare in illis votis. &c.

RESPONDEO 3. Religioſus exemptus nequidem poteſt petere ejusmodi diſpenſationem ab Epiſcopo ſine licentia ſui Superioris, niſi in caſu, quo Superior injuſte deneget diſpenſationem. Ita Palao l. c. dans rationem, quia exemptio eſt in favorem ordinis, cui privatus renuntiare non poteſt. Verum non video, quomodo poſſit Epiſcopo conſtare de hac injuſtitia, prout deberet conſtare, cum Superior exemptus in hac re non teneatur Epiſcopo dare rationem de cauſa ſibi incumbente denegatæ diſpenſationis. Hinc inſiſtendum reſponſioni negativæ illimitate. Ex quo apparet; in hac re faventiores eſſe partes religioſorum Epiſcopo ſubditorum & ſtantium ſub Prælato Privilegiato, habente cum Epiſcopo poteſtatem diſpenſandi cumulativam.

QUÆRITUR 11. Quid requiratur ad licite diſpenſandum?

RESPONDEO 1. Legiſlator circa objecta adiaphora diſpenſans ſine omni rationabili cauſa peccat venialiter; circa autem objecta non adiaphora diſpenſans ſine rationabili cauſa, eaque gravi & proportionata bono legis, quod tollitur, peccat mortaliter. DIXI *circa objecta adiaphora*, nempe ea, quæ ſive fiant vel non fiant, ſive hoc modo, ſive illo fiant, v. g. Rubricæ cæremoniales, nec conferunt nec demunt quidquam diſciplinæ morum, & emolumento religionis. Hinc ex oppoſito OBJECTA NON ADIAPHORA voco, quorum poſitio vel ablatio plurimum prodeſt vel obeſt diſciplinæ morum & emolumento religionis.

RESPONSIO ſic explicata PROBATUR 1. ex CONCILIO TRIDENTINO, quod, ubicunque agit de diſpenſatione, requirit cauſam; concilia autem ejusmodi clauſulis non ſolent pro gravitate rei inſiſtere tam ſerio & conſtanter requiſitis tantum ad melius eſſe, vel ſub peccato veniali. Seſſ. 24. C. 5. ſic habet: *In contrahendis matrimoniis vel nulla omnino detur diſpenſatio, vel raro, idque ex cauſa.* Et Seſſ. 25. C. 14. *Beneficiis priventur, donec poſt manifeſtam emendationem ex cauſa viſum fuerit diſpenſandum.* Et C. 18. *Sicut publice expedit, legis vinculum quandoque relaxare, ut plenius evenientibus caſibus & neceſſitatibus pro communi utilitate ſatisfiat; ſic frequentius legem ſolvere, exemploque potius, quam certo perſonarum rerumque delectu petentibus indulgere, nil aliud eſt, quam unicuique ad leges transgrediendas aditum aperire. Quapropter ſciant univerſi, Sacratiſſimos Canones exacte ab omnibus, & quoad fieri poterit, indiſtincte obſervari. Quod ſi* URGENS JUSTAQUE *ratio, &* MAJOR *quandoque* UTILITAS *poſtulaverit, cum aliquibus diſpenſandum eſſe, id cauſa cognita, ac* SUMMA MATURITATE, *atque gratis, à quibuscunque, ad quos diſpenſatio pertinebit, erit præſtandum. Aliterque facta diſpenſatio* SUBREPTITIA *cenſeatur.*

Idem PROBATUR 2. ratione & authoritate D. THOMÆ, qui 1. 2. q. 97. a. 4. ſic ſcribit: „Dicendum, quod diſpenſatio proprie importat commenſurationem alicujus communis ad ſingula. Unde etiam gubernator familiæ dicitur diſpenſator, in quantum unicuique de familia cum pondere & menſura diſtribuit & operationes & neceſſaria vitæ. Sic igitur & in quacunque multitudine ex eo dicitur aliquis diſpenſare, quia ordinat, qualiter aliquod commune præceptum ſit à ſingulis adimplendum. Contingit autem quandoque, quod aliquod præceptum, quod eſt ad commodum multitudinis ut in pluribus, non eſt conveniens huic perſonæ, vel in hoc caſu; quia vel per hoc impediretur aliquid melius, vel etiam induceretur aliquod malum. Periculoſum autem eſſet, ut hoc judicio cujuslibet committeretur, niſi forte propter evidens & ſubitum periculum. Et ideo ille, qui habet regere multitudinem, habet poteſtatem diſpenſandi in lege humana, quæ ſuæ authoritati innititur, ut ſcilicet in perſonis vel in caſibus, in quibus lex deficit, licentiam tribuat, ut præceptum legis non ſervetur. Si autem absque hac ratione pro ſola voluntate licentiam tribuat, non erit fidelis in diſpenſatione, aut erit imprudens. Infidelis quidem, ſi non habet intentionem ad bonum commune; imprudens autem, ſi rationem diſpenſandi ignoret. Propter quod Dominus dicit Luc. 12. Quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam?„ Ita S. Thomas.

QUÆRITUR 12. An diſpenſatio ſine cauſa ſufficiente ſit valida?

RESPONDEO. Quando diſpenſatio verſatur circa objecta non adiaphora, & cauſa diſpenſandi eſt manifeſte inſufficiens, diſpenſatio eſt invalida.

PRO-

PROBATUR 1. Tridentinum l. c. diſpenſationem ſine urgente & juſta cauſa factam vocat ſubreptitiam. Sed ſubreptitia eſt invalida, prout patebit ex dicendis.

PROBATUR 2. D. Thomas in textu. cc. dicit, ejusmodi diſpenſatorem eſſe infidelem ac conſequenter actum diſpenſationis fuiſſe *actum infidelitatis*, ſeu actum factum per infidelitatem. Atqui acta per infidelitatem ſunt invalida. Ergo

QUÆRITUR 13. An valida ſit diſpenſatio circa Conſtitutiones Apoſtolicas?

RESPONDEO. Aliud eſſe abrogare totaliter legem Apoſtolicam, quæ cum ſit dictata à Spiritu ſancto, eatenus eſt quoad modum originis divina; & aliud eſt, diſpenſare circa illam legem pro caſu particulari. Abrogari totaliter non poteſt valide ſubſiſtente motivo ſeu fine legis; quia ſic contradiceretur ipſi Spiritui ſancto, loquenti per Apoſtolos Eccleſiæ. Ceſſante autem motivo ac fine principali, cujus rei æſtimatio ad Papam ac Eccleſiam pertinet, poſſet etiam valide abrogari. Sed in diſpenſatione pro caſu particulari adhuc ſalvatur intentio Apoſtolorum & Spiritus ſancti. Sic intelligenda ſunt verba D. THOMÆ in 4. diſt. 27. q. 3. a. 3. ad 2. ubi ait: *In iis, quæ ſunt de inſtitutione Apoſtolorum, cum Eccleſia habeat nunc eandem poteſtatem ſtatuendi & deſtruendi quam tunc habuit, poteſt per eum, qui primatum in Eccleſia tenet, diſpenſari.*

QUÆRITUR 14. An diſpenſatio facta ſine legitima cauſa ſaltem tunc ſit valida, quando à diſpenſante & diſpenſato cauſa creditur eſſe legitima?

RESPONDEO. Quando cauſa eſt manifeſte illegitima, ita ut à diſpenſante vel diſpenſato facillime potuerit adverti inſufficientia cauſæ, diſpenſatio eſt invalida. Quando vero ſufficientia cauſæ eſt dubia, valet diſpenſatio. Ratio eſt; quia ſicut obligationes dubiæ legum naturalium & divinarum tranſeunt in materiam legis poſitivæ, prout ſuperius ex S. Auguſtino §. 14. qq. 2. oſtenſum eſt, ita obligationes dubiæ legis poſitivæ non adiaphoræ tranſeunt in materiam legis adiaphoræ; quia ſic exigit ordo ſapientiæ, divinæ, ut, ubi exigentia boni communis incerta, exigentia autem conſcientiarum pro tranquillitate privata interna & publica certa eſt, illa cedat, hæc prævaleat. PALAO l. c. p. 8. §. 2. ſic ſcribit: *Diſpenſatio inferioris in lege ſuperioris ſine legitima cauſa invalida eſt Ita communis ſententia. Temperant aliqui hanc doctrinam; niſi bona fide inferior Prælatus procedat, exiſtimans eſſe legitimam cauſam, cum tamen non ſit. At hæc limitatio mihi non probatur; tum quia ad rectam gubernationem Eccleſiæ non pertinet, firmare diſpenſationem ſine cauſa; tum quia allegantes, Superiorem abſque legitima cauſa diſpenſaſſe, audiuntur, etiamſi Superior bona fide proceſſerit. Ergo ſignum manifeſtum eſt, bona fide diſpenſantis non firmare diſpenſationem. Et ita tenet Baſilius &c.* Ita Palao.

QUÆRITUR 15. Quales ſint cauſæ juſtæ diſpenſationis?

RESPONDEO 1. Cauſa diſpenſationis ſemper debet reſpicere bonum publicum? Id patet ex decreto TRIDENTINI Seſſ. 25. C. 18. ubi dicitur: Diſpenſatio *pro communi utilitate fiat.*

RESPONDEO 2. Cauſa diſpenſationis debet eſſe æqualis ad minimum *utilitatis* cum negatione diſpenſationis. Id colligitur ex decreto relato Tridentini, ubi dicitur, diſpenſationem faciendam eſſe, ſi *urgens & juſta ratio, & major quandoque utilitas poſtulaverit.* Cauſa autem URGENS non eſt, niſi diſpenſationem ſaltem ÆQUALIS utilitas poſcat.

RESPONDEO. 3. Ad ſufficientiam cauſæ ſufficit *utilitas publica mediata*, quæ habetur ex praxi diſpenſandi circa ejuſmodi perſonas; v. g. ſi ad matrimonia vel honores facilius diſpenſetur circa perſonas pauperes, excellentes ſcientia aut ſtemate. Expedit enim Eccleſiæ, ſolari pauperes, excitare omnes ad amorem ſcientiarum, habere ubivis inter potentes cultores pietatis, ſautores, patronos, & tutores ſtatus Eccleſiaſtici, aut veneratores. Hinc etiam ſæpe diſpenſatur mulieri ob inopiam ad matrimonium, vel ob periculum incontinentiæ.

RESPONDEO 4. Omnes cauſæ diſpenſationum reducuntur ad tres ſequentes; nempe, *pietatem, utilitatem, neceſſitatem.* Senſus eſt, ut ubi in diſpenſatione reperitur boni publici major vel æqualis pietas, major vel æqualis utilitas, major vel æqualis neceſſitas, ibi cauſa diſpenſationis juſta ſit. Patet ex dictis.

QUÆRITUR 16. An ſtante juſta cauſa diſpenſationis Superior teneatur ad concedendam diſpenſationem?

RESPONDEO 1. Superior *per ſe* non tenetur ex officio aut juſtitia ad concedendam diſpenſationem, niſi reperiatur *evidenter* & *notabiliter* major utilitas boni publici ex diſpenſatione, quam ejus recuſatione. RATIO eſt, quia ſtante æquali utilitate boni publici non poteſt oſtendi fundamentum obligationis. At concurrente majori utilitate boni publici datur fundamentum obligationis, quia Superior & Legislator ſemper tenetur ex officio & juſtitia diſtributiva procurare bonum publicum *evidenter & notabiliter majus*, ubi convenienter fieri poteſt.

RESPONDEO 2. Superior tamen tenetur aliquando concurrente juſta cauſa diſpenſare *per accidens*, nempe ex charitate Dei vel charitate proximi, vel ex contractu vel ex æquitate naturali, &c. Sic quando periculum eſt impediendi malitioſe matrimonii factis denuntiationibus, tenetur Superior ex charitate ad diſpenſandum circa denuntiationes Sic etiam TRIDENTINUM Seſſ. 14. C. 7. dicit: *Si homicidum vim vi repellendo, ut quis ſe à morte defenderet, fuiſſe commiſſum narretur, quamobrem etiam ad ſacrorum Ordinum eſt altaris miniſterium jure quodammodo diſpenſatio debeatur, committatur loci Ordinario, qui non niſi cauſa cognita, nec aliter diſpenſare poſſit*; in quo caſu æquitas naturalis exigit, ne quis privetur jure ſuo ad recipiendos Ordines *ex delicto*, vel *ex defectu lenitatis*, ubi neuter titulus vere ſubſiſtit. Sic etiam in Jubilæo habenti privilegium eligendi confeſſarium pro commutatione votorum debet Confeſſarius commutare vota concurrente cauſa legitima, quia confeſſarius acceptando hunc delectum pœnitentis tenetur ex contractu ad miniſtrandam gratiam commutationis à Papa indultam.

Quæritur 17. An diſpeoſana poſſit diſpenſando impooere mulctam pecuniarlam pro diſpenſatione?

Respondeo. Ne quidem ſupremus Legislator pro diſpenſatione ad gratias ſpirituales poteſt imponere mulctam pecuniariam. Id enim ſaperet manifeſtam Simoniam juris divini. Poteſt tamen in compenſatiooem boni publlci, quod diminuitur ex relaxatione legis, imponere titulo commutationis *eleemoſinam* vel *contributionem ad cauſas pias*. Et hac ratione à nobilibus pro diſpenſatione circa impedimenta matrimonii ſolet Pontifex exigere contributionem pecuniariam, in pias cauſas, v. g. ſuſtentatione Seminariorum in variis provinciis, & Miſſionariorum, & Tribunalium erectorum pro tota Eccleſia, impendendam.

Quæritur 18. Quænam ſint ſigna tacitæ diſpenſationis?

Respondeo. Ab authoribus recte enumerantur duo. Primum ſignum eſt; ſi à Superiore præcipiatur, vel expreſſe concedatur actus, qui ſine diſpenſatione exerceri non poteſt. Sic ſi Epiſcopus concedat dimiſſorias, vel conferat beneficium alicui, quem ſcit eſſe irregularem, eoipſo cenſetur diſpeoſare io irregularitate. Aliud dicendum foret, ſi Superior ignoret defectum, ob quem requiritur diſpenſatio. Secundum signum eſt, ſi Superior videat ſubditum bona fide cx ignorantia non affectata operari, vel accinctum ad operandum contra legem, & non contradicit, eum poſſit facillime impedire. Verum hæc poſterior regula non poteſt illimitate concedi; quia diſpenſatio ſine legitima cauſa, & matura conſideratlone circa objecta non adiaphora nulla eſt; prout conſtat ex ſuperius dictis. qq. 11. & 12. Sæpe autem in talibus circumſtantiis poteſt contingere, quod Superior vel ignoret ſua jura, vel quod dubitando de ſua poteſtate velit potius ſilere, quam ſe proſtituere, vel quod timeodo ioconvenientias monitionis intempeſtivæ ſit iodiſcrete diſcretus. Itaque hæc Regula ſolum procedit, quando in Superiore prudenter ſupponitur ſcientia ſuorum jurium, & animus cordatus.

Quæritur 19. Utrum pro ſigno tacitæ diſpenſationis haberi poſſit ſola taciturnitas & diſſimulatio Superioris, ſi in ejus præſentia inferior agat contra legem ab illo diſpenſabilem?

Respondeo. Sola ejusmodi taciturnitas & diſſimulatio in tali circumſtantia pro ſigno tacitæ diſpeoſationis baberi non poteſt.

Probatur 1. Ex ſenſu complurium gravium Doctorum Juris, quos h. l. p. 12. n. 4. citat & ſequitur *Palao*, nempe *Gloſſæ*, *Cardinalis*, *Ancorani*, *Immolæ*, *Bonifacii*, *Innocentii*, *Hoſtienſis*, *Panormitani*, *Felini*, *Menochii*, quibus accedunt etiam plures Theologi, *Gabriel*, *Henriguez*, *Soyrus &c.*

Probatur 2. Sola *permiſſio* in Jure non habetur pro *conceſſione*. Sic enim in C. *ſuper eo.* De cognat. Spirit. dlcitur. *Id in Eccleſia diſſimulare poteris, ita quod nec contradicere, nec tuum videaris præſtare aſſenſum.* Sic etiam in C. *cum deſideres*, declaratur adhuc eſſe excommuolcatus, & vitandus, qui ab Epiſcopo accepit communionem.

Probatur. Ex ratione quam affert Palao l. c. ,,In tali circumſtantia, inquit, ſtat ,, potius præſumptio pro *permiſſione facti*, quam ,, pro illius *conceſſione*; eo quod ſæpius Prælatua ,, *permiſſive* ſe habet, quam *conceſſive*. Cum enim ,, ſæpe ex ſubita reſiſtentia ſubditi audaciores ,, fiant, ob hoc damoum Prælatus diſſimulat, ,, eſto non diſpenſet. Adde; etſi in bac diſſi- ,, mulatiooe aliquam culpam committeret puſil- ,, laoimitatis & negligentiæ, forte graviorem ,, faceret, ſi abſque cauſæ examinatiooe diſpen- ,, ſatiooem concederet, & anſam non medio- ,, crem pluribus daret, transgrediendi legem ,, coram Superiore, ut ſic Superior diſpenſare ,, cum illis cenſeretur. Quando autem duæ præ- ,, præſumptiones concurrunt, illa præferenda ,, eſt, in qua minor culpa intercedit cx l. ſi *adul- ,, terium* ff. ad legem Jul. de adulter. Et in hoc ,, ſenſu dixit textus in C. *cum jam dudum.* de præ- ,, bendis; *multa per patientiam eſſe tolerata, quæ ſi ,, deferantur ad judicium, non ſubſiſtunt.* ,, Ita Palao.

Quæritur 20. An diſpenſatio facta abſque cauſæ cognitione valida ſit, etiamſi reipſa cauſa ſubſiſtat?

Responoeo. Diſpenſatio ab inferiore facta ſine cauſæ cogoitiooe invalida eſt. Hanc ſeotentiam tenet Palao l. c. p. 13. ubi n. 4. ſic ſcribit: ,,Probabilius cenſeo, in utroque foro ,, nullam eſſe diſpenſationem factam abſque cau- ,, ſæ cognitione. Sic docent poſt alios antiquio- ,, res Navarrus, Azor, Cavarruvias, Guttie- ,, rez, Menochius, qui teſtatur eſſe omoium, ,, Barboſa & alii.

,,Probatur. Quia non videtur facultas ,, diſpenſaodi inferioribus conceſſa, niſi ſerva- ,, to juris ordine. At ordo juris expoſtulat, ,, diſpenſationi præcedere cauſæ cognitionem. ,, C. neceſſe. & C. diſpenſatioois. 1. q. 7. Se- ,, cundo & præcipue moveor; quia diſpen- ,, ſatio facta ſine cognitione cauſæ eſt facta ſi- ,, ne cauſa. Quia iotantum cauſa movere po- ,, teſt diſpenſaotem, inquantum cognita eſt. ,, Si igitur nulla illius cognitio præcedit, di- ,, ſpeoſatio non erit data propter cauſam. Ex ,, qua ratione ſentit Suarez loquens de vo- ,, to l. 6. C. 27. n. 7. diſpenſatiooem voti fa- ,, ctam absque cognitione cauſæ nullam eſſe, ,, etiamſi in re cauſa ſubſiſtat; quod de omni- ,, bus legibus ſuperioris dicere debebat. Ne- ,, que obstat fuodamentum contrarium ex ,, Concilio Tridentino; fateor enim, cogni- ,, tiooem cauſæ expoſtulari à Concilio, ut *ſit li- ,, cita diſpenſatio*, in Legislatore diſpenſante in le- ,, ge propria; at in inferioribus expoſtulari *pro ,, forma.* ,, Ita Palao. Idem tamen obſervat; eam cauſæ cognitionem non neceſſario debere eſſe judicialem; ſed ſufficere, quocunque modo nota ſit diſpenſanti.

Quæritur 21. An pro foro conſcientiæ tuto præſumi poſſit, Superiorem in diſpenſatione habuiſſe legitimam cauſam, & cognitionem cauſæ?

Re-

RESPONDEO. Quamdiu contrarium non conſtat, id recte præſumi poteſt & debet. Ratio eſt, quia delictum præſumi non debet, niſi probetur. l. *ſi merito. ff. pro ſocio.* Ita Palao. l. c. p. 14.

QUÆRITUR 22. Quales ſunt cauſæ, ex quibus vitiatur diſpenſatio?

RESPONDEO. Vitiatur ex duabus potiſſimum cauſis, nempe per *ſubreptionem*, & *obreptionem*, quamvis hi duo termini ab antiquioribus non exacte diſtinguantur. A modernis authoribus SUBREPTIO vocatur *reticentia veri*, dum in petitione diſpenſationis reticetur aliqua circumſtantia, quam ſi diſpenſans cognoviſſet, diſpenſationem non conceſſiſſet aut certe non tam facile. OBREPTIO vocatur *narratio falſi*, dum in ſupplicatione aliqua falſitas affirmatur, quæ diſpenſantem movit ad concedendam diſpenſationem. Ex his autem duabus cauſis vitiari diſpenſationes, patet ex eo; quia in diſpenſationibus omnibus vel exprimitur, vel tacite ſubintelligitur hæc clauſula: *Si preces veritate nitantur.*

QUÆRITUR 23. An omnis diſpenſatio ſit invalida, obtenta per obreptionem, vel ſubreptionem?

RESPONDEO. Omnis diſpenſatio obreptitie vel ſubreptitie obtenta eſt invalida, ſi obreptio vel ſubreptio fuit motivum, *ſine quo non* foret diſpenſatum.

Id PROBATUR ex variis textibus Juris Canonici. *Sic C. fin. de filiis presbiterorum* in 6. dicitur: *Si is, cum quo fuit per Sedem Apoſtolicam diſpenſatum, ut non obſtante defectu natalium, quem patitur, ad omnes Ordines promoveri valeat, & obtinere beneficium, etiamſi curam habeat animarum, diſpenſationem aliam tacito prædicto defectu poſtmodum obtineat à Sede præfata, ut duo aut plura beneficia ſimilem curam habentia poſſit recipere; talis diſpenſatio, cum non ſit veriſimile, Sedem ipſam cum illo prædictum defectum patiente voluiſſe, ſi hoc fuiſſet expreſſum, eidem in pluralitate beneficiorum hujusmodi diſpenſare, velut per ſurreptionem obtenta nullius penitus eſt momenti.* Et C. *poſtulaſti*, de Reſcriptis, dum quidam vicarius perpetuus poſtularet aliud beneficium pro congrua ſuſtentatione, nulla facta mentione, quod jam haberet vicariam perpetuam, Innocentius III. declarat, nullam eſſe beneficii impetrationem. *Vicarius perpetuus*, inquit, *niſi de Vicaria fecerit mentionem, commodum reportare non debet de hujusmodi litteris, utpote veritate tacita impetratis. Non enim beneficio carere debet dici, cui competenter de vicariæ perpetuæ proventibus eſt proviſum.*

QUÆRITUR 24. An idem dicendum, ſi veritas aliqua non ſit reticita per malitiam, aut falſitas malitioſe expreſſa, ſed per ſimplicitatem vel ignorantiam?

RESPONDEO. Quando in ſupplicatione veritas fuit reticita aut falſitas ſuggeſta tantum per ſimplicitatem vel ignorantiam, relinquitur delegato ſeu executori Litterarum Apoſtolicarum libertas id ſtatuendi, quod ipſe Pontifex veroſimiliter ſtatuiſſet, ſi ſtatim ab initio de veritate plene fuiſſet informatus. Ita declarat INNOCENTIUS III. in C. ſuper litteris. 20. de Reſcriptis, ubi ad Canonicum Pictavienſem, delegatum ſeu executorem Reſcripti Apoſtolici ſic ſcribit: *Super litteris, quæ ab aliquibus ex malitia, & à nonnullis ex ignorantia, tacita veritate, vel ſuggeſta falſitate, impetrantur à nobis, diverſos intelleximus diverſa ſentire, aliis aſſerentibus, eos debere prorſus carere omni commodo litterarum; cum mendax precator carere debeat penitus impetratis; aliis vero dicentibus, quod etſi forma carere debeant in litteris noſtris expreſſa, nihilominus juxta rigorem juris ſit à delegato judice in negotio procedendum. Nos igitur inter eos, qui per fraudem vel malitiam, & illos, qui per ſimplicitatem vel ignorantiam litteras à nobis impetrant, hujusmodi credimus diſcretionem adhibendam, ut hi, qui priori modo falſitatem exprimunt, vel ſupprimunt veritatem, in ſuæ perverſitatis pœnam nullam ex illis litteris commodum conſequantur, ita videlicet, quod delegatus, poſtquam ſibi ſuper hoc facta fuerit fides, nullatenus de cauſa cognoſcat. Inter alios autem, qui poſteriori modo litteras impetrant, duximus diſtinguendum; quæ falſitas ſuggeſta fuerit, vel quæ veritas fuerit ſuppreſſa. Nam ſi talis expreſſa ſit falſitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuiſſet tacita vel expreſſa, nos nihilominus ſaltem in forma communi litteras dediſſemus, delegatus non ſequens formam in litteris ipſis appoſitam ſecundum ordinem juris in cauſa procedat. Si vero per hujusmodi falſitatis expreſſionem, vel ſuppreſſionem etiam veritatis, litteræ fuerint impetratæ, qua tacita vel expreſſa nos nullas prorſus litteras dediſſemus, à delegato non eſt aliquatenus procedendum, niſi forſitan eatenus, ut partibus ad ſuam præſentiam convocatis de precum qualitate cognoſcat, ut ſic in utroque caſu eadem ratio, quæ delegantem moveret, moveat etiam delegatum; & ubi delegans ſuas litteras denegaret, delegatus etiam ſuæ cognitionis officium nullatenus interponat.* Ex his patet; dari aliquam reticentiam veri, & ſuggeſtionem, quæ non vitiat diſpenſationem *quoad ſubſtantiam*, ſed tantum *quoad modum*, vel omnino nullo modo. Patet etiam, dari aliquam veritatem aut falſitatem, quæ diſpenſantem ſimpliciter *movit* ad diſpenſandum, quæ proin ab authoribus vocatur *cauſa motiva*, ſeu *motivum ſine quo non*; & aliam dari, quæ diſpenſantem magis *impulit* ad facilius diſpenſandum; quæ proin ab authoribus vocatur *cauſa impulſiva*, ſeu *motivum ſine quo* fuiſſet diſpenſatum. Rectius ac expeditiua loquuntur, qui terminum obreptionis & ſubreptionis in ſenſu latiori accipientes utramque diſtinguunt in *ſubſtantialem* & *accidentalem*, ita ut per illam diſpenſatio *vitietur ſubſtantialiter*, per hanc *accidentaliter*. In hac proin acceptione

QUÆRITUR 25. Qualium veritatum reticentia ſolet de jure vel conſuetudine haberi pro vitio ſubſtantiali?

RESPONDEO. Pro vitio ſubſtantiali cenſentur 1. ſi quis emiſit votum ingrediendi Ordinem religioſum, & petitur diſpenſatio à voto caſtitatis tantum. 2. ſi quis emiſit votum perpetuæ caſtitatis, & petatur diſpenſatio tantum à voto non nubendi, vel à voto non fornicandi. 3. ſi quis emiſit votum ſuſcipiendi ordines, & petatur tantum diſpenſatio à voto non nubendi. 4. ſi quis emiſit votum profitendi in aliqua religione, & petatur ſolum diſpenſatio à voto ingrediendi religionem. 5. Si quis petat diſpenſationem ad beneficium non exprimendo quod ſit curatum. In aliis variis caſibus ipſimet

authores diſputant; an vitietur diſpenſatio quoad ſubſtantiam? ſic Menochius & Thomas Sanchez cenſent; vitiari ſubſtantialiter diſpenſationem, ſi in ſupplicatione reticeatur, quod jam aliquando prius poſtulata & denegata fuerit diſpenſatio. Sic etiam Doctores cenſent, eſſe vitium ſubſtantiale, ſi quis in Supplicatione reticeat, quod in eadem materia jam aliquando obtinuerit diſpenſationem, v. g. ſi petat diſpenſationem ad plura beneficia, cum tamen jam obtinuerit diſpenſationem ad primum beneficium. Sic etiam Doctores cenſent, dari vitium ſubſtantiale, ſi quis habens ſimul plura impedimenta matrimonii petat ab iis impedimentis diviſim diſpenſationem, ne diſpenſans abſterreatur à diſpenſando ſimultate plurium impedimentorum. In his tamen inveniuntur authores, qui contradicant. Verum Innocentius III. prout vidimus; delegatum ſeu executorem litterarum Apoſtolicarum non ad alienum authorum, ſed ad proprium judicium ſanamque rationem remiſit, ut agat, quod credit, Summum Pontificem perſpecta veritate fuiſſe acturum. Idem ſentiendum de vitio obreptionis ſuggeſtione falſitatis.

Quæritur 26. Quid delegato agendum, ſi dubitet, an vitium obreptionis vel ſubreptionis ſit ſubſtantiale?

Respondeo. In tali caſu idem agendum eſt delegato, quod eodem caſu agendum eſt delegenti, ſi dubitet, an qualificatio obreptionis vel ſubreptionis mereatur conceſſionem vel denegationem poſtulatæ gratiæ. Aget autem Pontifex id, quod ſpectatis omnibus viderit conducibilius ad ſalutem animarum, honeſtatem religionis, & gloriam Dei. Ita colligitur ex Q. 24.

Quæritur 27. Quid obſervandum in praxi quoad petendas Diſpenſationes Romanas ex Pœnitentiaria Romana pro foro interno?

Respondeo. Hanc praxin paucis complexus eſt P. Tiburtius Navar in ſua Manuductione ad Praxin executionis Litterarum S. Pœnitentiariæ, ubi in *Appendice part.* 4. ſic ſcribit:

Inſtructio Parochorum, & Confeſſariorum pro caſibus, quorum abſolutio, ſeu diſpenſatio à Sacra Pœnitentiaria Apoſtolica impetratur.

Cum ſæpe ſit experientia compertum, plurimos utriusque ſexus Chriſti fideles, & præcipue in longinquis degentes, Cenſurarum vinculis, votorum obligationibus, Matrimonium impedimentis, necnon Irregularitatum, & caſuum quoquo modo reſervatorum ligaminibus aſtrictos ad Sanctam Sedem, ejusque Sacram Pœnitentiariam ſpectantibus irretitos, in illis lachrymoſe perſiſtere, & continuis Conſcientiæ agitationibus laborioſe perdurare, cujus mali cauſas ex ſimilibus provenire innotuit.

Primo eo quod Parochi, vel alii, ad quos hujuſmodi Pœnitentes recurrere contingit, in Pagis, aut locis Ruralibus degunt, & viam modumque recurrendi ad præfatam Sacram Pœnitentiariam ignorant, nec aliquem hic Romæ agnoſcunt, ad quem ſupplicationes dirigant, unde Pœnitentes perplexos dimittunt, quibus, cum ad Ordinarium accedendi (fœminis præſertim) verecundia, aut timor aditum intercludat, conſilium ulterius requirere neſcientes, remedium deſperant, & in prædictis vinculis, obligationibus, impedimentis, inhabilitatibus, & caſibus reſervatis, cum periculo damnationis inſordeſcunt.

Secundo evenit, quod Pœnitentes egeni recognitionem pro ſollicitatione, & labore Agentium Romæ commorantium, exſolvere non valentes, inconſolati, ac Conſcientiæ motibus concuſſi, in periculoſo ſtatu manere coguntur, & forte (quod pejus eſt) ſibi perſuadent, Sacræ Pœnitentiariæ Tribunal aliquid lucri pro litteris prædictis recipere, cum revera Sacræ Pœnitentiariæ Miniſtri, nec aliquid quamvis minimum, nec etiam ſponte oblatum unquam recipiant, & gratis omnia exhibentes, ſingulos ad ſe recurrentes, ſerena fronte complectantur.

Tertio accidit etiam nonnunquam per inadvertentiam exponentium, ut gratiæ juxta expoſita obtentæ, irritæ evadant, eo quia caſus, & circumſtantias neceſſarias reticeant, unde fit, quod litterarum executores, caſu poſtea Pœnitentium examinato, rem aliter ſe habere, quam expreſſum fuerat, comperiant, & gratias ſubreptitias eſſe inveniant, quare Pœnitentes confuſi remanent, & ſpe novæ diſpenſationis ſe carere putantes, in prædictis vinculis, obligationibus &c. miſerabiliter remanent.

Quare gratum Deo, & utile fidelibus futurum eſſe ſperatur, ſi iſte modus recurrendi ad ipſam Sacram Pœnitentiariam proponatur.

Confeſſores itaque, cum Pœnitentes vinculis præfatis irretitos ad ſe accedere contigerit, caſuum qualitates, & præfatorum caſuum circumſtantias conſiderent, cauſasque diſpenſationum, aut commutationum exprimant, & caveant ne quod occultum eſt publicum faciant, præſertim impedimenta occulta Matrimoniorum, nam publica, vel ad publicum redacta, non pertinent ad Sacram Pœnitentiariam.

Et ſic præfati Confeſſores, ſeu Pœnitentes poterunt caſus præfatos cum dictis circumſtantiis, & cauſis exponere, ſive latino, ſive quocumque alio idiomate propriæ regionis, nam Sacra Pœnitentiaria ſuos ex quacumque regione Pœnitentiarios ſubordinatos habet, exprimant inſuper in fine expoſitionis caſus, nomen, cognomen, cui ſit à Sacra Pœnitentiaria reſcribendum, etiamſi ipſum nomen, & cognomen ſit fictitium. Itemque modum, per quem reſponſio ſecura dirigi poſſit, ſignificando ſcilicet, vulgari nomine. Oppidum, ſeu Civitatem, & Regionem, cum data menſis, & anni in hunc modum.

Intus incipiant Epiſtolam, ſeu ſupplicationem ſic Eminentiſſime, & Reverentiſſime Domine,

N. Mulier emiſit Votum ſimplex Caſtitatis, manet in periculo incontinentiæ, niſi nubat, ſup-

Digitized by Google

ſupplicat ſibi Votum commutari ad effectum contrahendi Matrimonium.

Terminent Epiſtolam, ſeu ſupplicationem ſic.

Dignetur Eminentia Veſtra reſcribere ad N. & N., & exprimant nomen, & cognomen cui eſt reſcribendum: Ad Civitatem N. exprimendo nomen Civitatis. Per Oppidum N. exprimendo vulgari nomine, nomen Oppidi. Et dirigere Breve, ſeu gratiam ſimplici Confeſſario, ſeu Confeſſario Magiſtro in Theologia, ſive Decretorum Doctori, ſive Parocho cui Pœnitens aperuit ſuam Conſcientiam, ne ipſe Pœnitens, & præſertim fœminæ cogantur circumire pro executione gratiæ Sacræ Pœnitentiariæ.

Dirigant Epiſtolam, ſeu ſupplicationem ſcribendo extra, ſeu à foris in hunc modum.

Eminentiſſimo, & Reverendiſſimo Domino, Domino Cardinali Majori Pœnitentiario. Romam.

Et, ſi tardaverit reſponſio, Confeſſarii reſcribant, ne forte ſit deperdita, & nunquam deſperent Pœnitentes.

Hortantur inſuper Parochi, ſive Confeſſarii, ad quos præſentes litteræ pervenerint, illarum notitiam, quibus poterunt pro Animarum ſalute communicare.

Pro petenda Commutatione Voti Religionis, & non Nubendi ſimul.

N. N. Orator humillimus, obſequenter exponit, qualiter quotannis, tempore autumnali, infirmitate febrili divexabatur, eaque ſublevari cupiens, ætatis ſuæ anno decimo, Deo promiſſiones ſequentes, ſi a tali febrili divexatione annua liberaretur, conditionatas emiſit:

Primo: Se Uxorem ad dies vitæ non ducturum.

Secundo: Se velle ingredi aliquam Religionem, non ſpecificando qualem. Nec expreſſe, aut tacite intellexit votum caſtitatis ſervare; ſed ſolum uxorem non ducere, & aliquam Religionem ingredi.

Tertio: Se quovis die Veneris, velle à Lacticiniis abſtinere. &

Quarto: Quod quovis anno, ſemel vellet peregrinatum ire, ad quandam Miraculoſam Imaginem Beatiſſimæ Virginis Mariæ, quatuor circiter germanicis milliaribus, à loco ſuæ habitationis diſſitam.

Quapropter, cum præfatus Orator, jam ab aliquot annis, recuperata plena ſanitate, nec febri annua redeunte, ſe pro primis duabus promiſſionibus ſervandis (ex ſuæ fragilitatis experientia, corporiſque debilitate) imparem cognoſcat, ſponſaliaque cum ſuæ conditionis pari perſona jam contraxerit:

Humillime ſupplicat benigne diſpenſari, ſuper præfatis duabus primis promiſſionibus: Tertiam, & quartam ſervare paratus; diffidit enim, ſine uxore caſte vivere poſſe. Quam Deus. &c.

Super præfatam petitionem, gratiæ elargitio ſic ſonabat:

Sacra Pœnitentiaria, Tibi Confeſſario, à Latore electo concedit, ut ipſi latori, vota ſupradicta, præſertim Religionis & Uxorem non ducendi, ad hoc ut Matrimonium licite contrahere, & in eo debitum conjugale reddere, & exigere licite valeat, in alia Pietatis ſeu Pœnitentiæ opera, prout ſecundum Deum, Ipſius animæ ſaluti expedire judicaveris, diſpenſando Authoritate Apoſtolica commutes. In foro Conſcientiæ, & in Sacramentali Confeſſione tantum, & non aliter. Datum Romæ ex Sacra Pœnitentiaria, die 10. Januarii 1710.

Formula pro petenda Diſpenſatione ſuper impedimento affinitatis primi gradus ex copula illicita;

Eminentiſſime & Reverendiſſime S. R. E. Cardinalis: Domine Dn. Clementiſſime;

E. &c. N. N. contraxit ſponſalia de futuro, cum muliere, cujus poſt hæc, Matrem carnaliter cognovit, inſcius impedimenti (quod occultum eſt) cum vero abſque ſcandalo à Matrimonio contrahendo deſiſtere non poſſit, ſupplicat humillime pro remedio. Dignabitur Eminentia ſua reſponſum mittere, ad Civitatem N. ad me infra ſcriptum. Quam Deus. &c.

Eminentiæ Veſtræ

Devotiſſimus ad Deum Exorator
Dedi N. die N. anno N. N. N.

Eminentiſſime & Reverendiſſime Domine &c.

N. N. Contraxit Matrimonium cum Muliere, in quarto gradu inæquali conſanguinitatis, cum qua jam duobus annis convixit, unamque prolem generavit. Inſcii igitur, per totum tempus Matrimonii, impedimenti (quod adhuc occultum eſt) cum abſque ſcandalo ſeparari non poſſint, ſupplicant humillime pro remedio. Quam Deus &c.

Eminentiſſime & Reverendiſſime Domine Domine.

N. N. Pars conjugata, commiſit adulterium, cum N. parte Libera, ſibique durante primo Matrimonio partis conjugatæ, promiſerunt Matrimonium de futuro; quod etiam poſt mortem naturalem (quam machinati non ſunt) prioris conjugis, in facie Eccleſiæ ſimul inierunt; ſi non conſcii ob ſuam ſimplicitatem, cum ſint perſonæ ruſticæ, ſeu Villanæ, ſaltem probabiliter dubii, de impedimento, quod de facto occultum eſt. Quapropter cum ob ſcandalum ab invicem ſeparari nequeant; unamque jam prolem (de facto viventem) ſimul genuerint, nec ſpes ſit, eos continenter Victuros, ſupplicant humillime pro remedio.

Dignabitur Eminentia Veſtra reſponſum, Latino idiomate, ad Civitatem N. per Oppi-

dum N. in Regno N. ad me infra ſcriptum dirigere. Quam Deus &c.

Eminentiæ Veſtræ

Dedi &c. N. N. ut ſupra in præcedenti Supplica.

Gratia elargita ſuper præcedentem petitionem, ſic ſonabat :

Sacra Pœnitentiaria Tibi dilecto in Chriſto Confeſſario, retroſcripto, concedit facultatem ipſos, Virum & Mulierem, à quibusvis ſententiis, cenſuris, & pœnis Eccleſiaſticis, quas propter præmiſſa quomodolibet incurrerunt, adulterio, fide data, & exceſſibus hujusmodi, authoritate Apoſtolica abſolvendi; & cum eisdem, ut impedimento ex præmiſſis, proveniente, dummodo illud occultum remaneat, non obſtante, Matrimonium inter ſe, de novo ſecrete ad vitanda ſcandala, renovato conſenſu contrahere, & in eo poſtmodum remanere licite valeant, eadem authoritate Apoſtolica diſpenſandi; Prolem ſuſceptam, ſi quæ ſit, non tamen in adulterio conceptam, & ſuſcipiendam exinde legitimam decernendo; injuncta eis pro modo culpæ, gravi pœnitentia ſalutari, ac confeſſione Sacramentali ſemel quolibet menſe per tempus, arbitrio tuo ſtatuendum, & aliis injunctis, de jure injungendis; in foro conſcientiæ, & in actu Sacramentalis Confeſſionis tantum, & non aliter, nec alio modo. Præſentibus Litteris ſtatim per te Laceratis. Datum Romæ in Sacra Pœnitentiaria die - - - - anno - - - - &c.

Petitio pro impetranda diſpenſatione in irregularitate, contracta ex homicidio occulto :

Eminentiſſime & Reverendiſſime Domine Domine.

N. Sacerdos contraxit irregularitatem ex homicidio occulto, ab eo ob talem N. cauſam, clam, tali modo N. patrato, vel perpetrato in perſona Laici. Ab eo tempore, non abſtinuit ab exercitio ordinum, vitandi ſcandali cauſa (vel ne ſe proderet) ſive (abſtinuit) ſed cum diu ſine ſcandalo abſtinere non poſſit, humillime ſupplicat pro remedio. Quam Deus. &c. &c.

Alia formula petitionis, ſuper impedmento affinitatis in primo gradu ex copula illicita contractæ :

Eminentiſſime & Reverendiſſime Domine Domine.

N. N. Sub verbo & promiſſione Matrimonii, deoſculatus eſt mulierem Liberam, & cum ea tactibus impudicis operatus eſt extra vas, ob recenſitam promiſſionem conſentiente; poſtea carnaliter cognovit ejus Matrem conjugatam, neſcius ſupervenientis impedimenti, quod eſt occultum: Imo Mater & Filia ita ſe habent, ut neutra ſciat delictum alterius. Deinde perfecte defloravit allatam puellam, ſub eandem ſpe, & promiſſione Matrimonii; Quodque delictum etiam eſt occultum; modo non poteſt abſque ſcandalo, & periculo vitæ, quod ex ejuſdem parentibus, utrique immineret, à promiſſione reſilire. Non abſque ſcandalo: quia licet delictum omnino ſit occultom, tota tamen Vicinia putat facta eſſe ſponſalia, & Matrimonium expectat. Non abſque periculo; quia Mulier relicta & promiſſione fruſtrata, faciliter in odium, converſa, rem ſuis Patri, & Fratribus aperiret, ut noviſſime in caſu prorſus ſimili hic, paucis ab hinc menſibus, cum gravi & Lethali damno contigit. Item cum ei Romam accedere non permittatur, tam quia eſt pauper, quam quia ſic rem aperiret; facti vere pœnitens, humillime, & in JESU Chriſti viſceribus ſupplicat pro remedio, & quam citius pro diſpenſatione ſuper affinitate; in primo gradu contracta, ad effectum contrahendi Matrimonium cum eadem, cui illud promiſit; Nam ex mora grave, & certum ei vitæ periculum imminet. Dignetur Eminentia Veſtra reſcribere Mihi infra ſcripto, ad Civitatem N. in Ducatu N. per Oppidum N. Interim Orator, ad Eminentiæ Veſtræ pedes humiliter provolutus, & pro Ejuſdem incolumitate precans ſilet. Quam DEUS. &c.

Eminentiæ Veſtræ.

Die 12. *Sept.* 1710.

N.N.

Formula petendi Diſpenſationem ſuper impedimento primi gradus affinitatis, ex duplici capite orta, ex copula illicita.

Eminentiſſime & Reverendiſſime Domine Dne.

N. N. Contraxit ſponſalia, cum muliere libera, quam conſentientem prius ſub ſpe Matrimonii defloraverat, cujusque Matrem, & ſororem conjugatas, ante carnaliter cognoverat, conſcius impedimenti: quod eſt occultum; ac proinde cum abſque ſcandalo, & valde gravi vitæ periculo, quod ex ejusdem parentibus immineret, à ſponſalibus reſilire, vel in longum Matrimonium protrahere minime poſſit, atque ei Romam accedere haud permittatur; Facti vere pœnitens, humillime, & in JESU Chriſti viſceribus, ſupplicat pro remedio, & quam citius pro Diſpenſatione, ſuper affinitate, ex duplici parte, in primo gradu contracta, ad effectum contrahendi Matrimonium cum eadem, cum qua præmiſſa ſponſalia inivit. Dignetur &c. ut ſupra.

Eminentiæ Veſtræ N. N.

Formula petendi Diſpenſationem ſuper impedimento primi gradus affinitatis, ex copula illicita in ordine ad remanendum in Matrimonio jam contracto invalide.

Eminentiſſime & Reverendiſſime Domine Dne.

N. N. Publice in facie Eccleſiæ, contraxit

xit Matrimonium, & ſucceſſive conſummavit, cum Muliere, cujus Matrem antea carnaliter cognoverat, conſcius (vel neſcius) impedimenti, quod occultum eſt. Cum autem ob dictum impedimentum, absque Sedis Apoſtolicæ Diſpenſatione, in præfato Matrimonio remanere nequeat; & absque gravi ſcandalo ab invicem ſeparari nequeant, nec ſpes ſit, eos ſimul continenter victuros, ad evitanda ſcandala, & pro ſuæ conſcientiæ quiete, humillime, ac in JESU Chriſti viſceribus, facti pœnitens, ſupplicat pro remedio. Dignabitur Eminentia Veſtra reſponſum mittere, ad N. in Civitatem N. Idiomate Latino. Quam Deus. &c.

N. N.

Animadverſio.

Sciendum eſt; quod pro Diſpenſatione ſuper impedimentis dirimentibus Matrimonium, ſi non ſiot occulta, ſed publica; non debeat aut poſſit recurri ad Sacram Pœnitentiariam, ſed ad Datariam Romæ, exponendo caſum, & allegando motiva, ob quæ ſuper ſimile publicum impedimentum (v. gr. in quarto vel tertio gradu affinitatis) diſpenſatio petitur. Contingit tamen ſubinde, quod cum ſimili impedimento publico v. gr. affinitatis, etiam concurrat impedimentum occultum, eo quod carnalis copula inter eos interceſſerit. Ex quo poſtea ſit, ut ſolo expreſſo in Dataria impedimento publico, ex ignorantia reticitum fuerit impedimentum occultum, ac ſic Diſpenſatio Datariæ evadat ſubreptitia & conſequenter nulla; Matrimoniumque ſupra contrahatur, vel jam contractum ſit invalide. Quo caſu proinde competo, poſtmodum remedium, quæri debet apud Sacram Pœnitentiariam ſub ſequentibus fere formulis.

Formula prima, pro Matrimonio contrahendo:

Eminentiſſime & Reverendiſſime Domine Dne. &c.

N. N. Volentes inter ſe Matrimonium inire, diſpenſationem ſuper impedimento tertii Conſanguinitatis (vel affinitatis) gradus, quo invicem conjuncti ſunt, à Sede Apoſtolica obtinuerunt, tacita in Literis impetrationis, copula carnali inter eos ſecuta. Cum autem præfata carnalis copula ſit occulta; & niſi Matrimonium vigore dictæ Diſpenſationis, inter Oratores contrahatur, gravia ſcandala, lites, & inimicitiæ ſint exoritura; ad hæc evitanda, & pro ſuæ conſcientiæ quiete, de facto plurimum dolentes, humillime ſupplicant, per Sedem Apoſtolicam ſecum deſuper diſpenſari. Reſponſum dignabitur Eminentia veſtra &c. ut ſupra.

Eadem Formula pro Matrimonio jam ſic invalide contracto:

Eminentiſſime & Reverendiſſime Domine Dne. &c.

N. N. Latores, vigore Litterarum Diſpenſationis, ſuper impedimento tertii conſanguinitatia (aut affinitatis) gradus, quo ſunt conjuncti, à Sede Apoſtolica obtentæ ſupreptitie, ob reticitam in Litteris impetrationis carnali copula, inter eos prius ſecuta, Matrimonium inter ſe publice in facie Eccleſiæ contraxerunt, & ſucceſſive conſummarunt. Cum autem ob dictam carnalem copulam non expreſſam, præfata diſpenſatio ſit invalida, Matrimoniumque inter eos celebratum nullum, nec ab invicem, ſine gravi ſcandalo, lite, aut odio, quæ vero ſimiliter inter eos oritura timentur, ſeparari nequeant, præfataque copula carnalis, inter eos habita ſit occulta, ad pedes ſuæ Sanctitatis provoluti, plurimum de peccato ſuo dolentes, pro ſuæ conſcientiæ quiete, & ad evitanda ſcandala, humillime pro remedio ſupplicant. Dignabitur ſua Eminentia reſcribere N. ad Civitatem N. charactere Latino. Quam DEUS &c. &c. ut ſupra.

Formula Diſpenſationis petendæ pro iis, qui præcedente adulterio & fide data, hic & nunc Matrimonium contrahere deſiderant:

Eminentiſſime &c. &c.

N. N. Vir & Mulier, Latores præſentium, vivente adhuc alia Latoris conjuge (vel ſi ambo erant conjugati, dicatur: viventibus adhuc præcedentibus Latorum, Marito & conjuge) ſe carnaliter cognoverunt, ſibique fidem invicem dederunt, de Matrimonio inter ſe contrahendo, ſi Latoris Uxor (vel Latorum Uxor & Maritus) præmoreretur, qua modo præmortua (aut quibus modo præmortuis) neutro tamen Latorum in ejus (vel eorum alicujus) mortem machinante, Matrimonium inter ſe contrahere deſiderant. Cum autem impedimentum ex præmiſſis proveniens ſit occultum, & niſi Matrimonium contrahatur inter Latorea, periculum immineat ſcandalorum, aut in peccato perſeverantia; ideo ad hæc evitanda, & pro conſcientiæ ſuæ quiete, ſupplicant humillime à præmiſſis, de quibus plurimum dolent, per Sedem Apoſtolicam abſolvi, ſecumque deſuper diſpenſari. Dignabitur Eminentia Veſtra, &c. ut ſupra.

Animadverſio 2.

Cum in Jure petendi debitum conjugale, alióquin v. g. ob Votum ſimplex caſtitatis, vel inceſtum cum conſanguinea uxoris, in primo vel ſecundo gradu tantum commiſſum, deperdito diſpenſare poſſint Ordinarii locorum, & omnes ad id privilegium habentes, neceſſarium hic non eſt quidem, formulam texere recurrendi Romam ad S. Pœnitentiariam; ſi quis tamen illuc recurrere vellet, in hunc modum poſſet:

Eminentiſſime & Reverendiſſime Domine Dne. &c.

N. N. Emiſit votum ſimplex Caſtitatis, ſupra quod uxorem, ad præſens viventem duxit & ſucceſſive conſummavit. Cum autem de ſuæ Promiſſionis transgreſſione plurimum doleat, & ob

ob periculum incontinentiæ, debitum conjugale licite exigere poſſe deſideret; ideo pro ſuæ conſcientiæ quiete, humillime ſupplicat pro remedio. Dignabitur Eminentia ſua reſpondere N. &c. ut ſupra. Quam DEUS. &c.

Vel Sic:

N. N. Veſana libidine ductus, Sororem ſuæ propriæ Uxoris carnaliter cognovit; propter quod jus amiſit petendi debitum conjugale. Cum autem dictus N. N. de tam enormi libidinis exceſſu, qui occultus eſt, plurimum doleat, debitumque conjugale, ob periculum ſuæ incontinentiæ, exigere licite poſſe deſideret, omnemque recidivæ occaſionem abſtulerit; ideo pro ſuæ conſcientiæ quiete, humillime ſupplicat per Sedem Apoſtolicam abſolvi, ſecumque deſuper diſpenſari.

Petitio ſuper abſolutione, Occulti percuſſoris Clerici. Dicitur autem: Occulti; *quia in caſibus publicis & manifeſtis, vel ſaltem ad forum Ordinarii deductis, aut facile deducendis, Confeſſarii ſe immiſcere nec debent nec poſſunt; ſive in hoc, ſive in aliis huic ſimilibus caſibus. Si proinde caſus iſte prorſus occultus, nec facile ad forum externum deducendus ſit, hoc fere modo recurri poteſt.*

Eminentiſſime & Reverendiſſime Domine Domine.

N. N. Lator præſentium, auſu prorſus temerario, manus violentas in quendam Clericum injecit, ſine quidem ſanguinis effuſione, aut replicatis ictibus, ob quod tamen dictus Lator excommunicationem incurrit. Cum autem de præmiſſis (quæ occulta ſunt, ac ad forum Ordinarii minime deducta fuerunt, aut deducentur) plurimum doleat, ſatisfactionemque omnem jam debite præſtiterit. Ideo ad pedes ſuæ Sanctitatis pronus provolutus, humillime ſupplicat abſolvi. Reſponſum dignabitur Eminentia Veſtra mittere N. &c. ut ſupra.

Cæterum cum innumeri poſſint emergere caſus, innumeræ quoque apponi poſſent ſupplicationum formæ. Aſt brevitatis gratia ſolum ſupra dictæ appoſitæ ſunt, non quaſi ex omnibus numeris ſuis eſſent ſemper abſolutæ, aut meliori non poſſint apponi modo, ſed ſolum ut pro aliquali ideæ deſerviant. Hoc tamen adhuc pro formulis abſolutionum annotare placuit: quod ſi pœnitens, ex elargita gratia S. Pœnitentiariæ, abſolvi debeat ab aliqua excommunicatione, ſuſpenſione &c. Delegatus abſolvens dicere debeat: *Ego te abſolvo à vinculo excommunicationis,* &c. *quam incurriſti* &c. *propter hanc cauſam* N. (ſi ſit excommunicatus, addatur) *& reſtituo Te Sacramentis Eccleſiæ, & communioni fidelium:* (ſi vero ſit ſuſpenſus) *executioni tuorum Ordinum, vel Officiorum, vel Beneficiorum:* In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.

§. XV.

De ſuprema Lege Charitatis.

QUÆRITUR 1. In quo conſiſtat lex charitatis?

RESPONDEO. Lex charitatis conſiſtit in *ordine incommutabili rationis, quo jubentur emolumenta divinæ gloriæ humanis commodis, & bona majora minoribus in omni concurſu præferri.* SENSUS EST, ut in omni caſu, quo emolumenta divinæ gloriæ, & commoda humana, ſeu bona majora & minora, ſimul ſtare nequeunt, emolumenta divinæ gloriæ præ commodis humanis, & bona majora præ bonis minoribus eligantur. Ratio hujus legis petitur ex natura charitatis, cujus actus proprius eſt, ut emolumenta divinæ gloriæ propriis commodis præferat, ubi id rectiſſimus ordo & lex divinæ amicitiæ poſtulat, prout in *Tract. de Charitate* oſtenſum eſt. Hanc autem prælationem unius præ alio ex lege amicitiæ divinæ poſtulari, ubi ambo ſimul ſtare nequeunt, ratio & natura bonorum petit, prout ibi ex D. Thoma oſtenſum eſt.

QUÆRITUR 2. Quare hæc lex charitatis vocatur *ſuprema lex?*

RESPONDEO. Quia lex iſta charitatis eſt regula omnium legum dubiarum, & ultimum principium conſcientiæ in omnibus controverſiis circa materiam legum. Patebit enim ex dicendis; quod omnes quæſtiones Morales, quæ infinitis opinionibus diſciſſæ in hunc usque diem manſerunt indeterminatæ, tandem per legem charitatis determinari, ſolvi, ac finiri poſſint & debeant.

QUÆRITUR 3. Quot & quales ſint primariæ obligationes ex lege charitatis?

RESPONDEO. Obligationes primariæ per legem charitatis ſunt ſequentes. 1. *Vitentur omnia, quæ graviter diſplicent Deo.* 2. *Vitentur* PER SE *omnia, quæ inferunt grave detrimentum divinæ gloriæ, etſi illa damnificatio fiat ſine peccato formali, relate ad aliam legem à charitate diſtinctam ſpectato.* 3. *Vitentur* PER SE *omnia, quæ inferunt grave detrimentum bono Eccleſiæ, etſi illa damnificatio ſequatur ſine peccato formali, relate ad aliam legem à charitate diſtinctam ſpectato.* 4. *Vitentur* PER SE *omnia, quæ inferunt grave malum homini, pertinenti ad Deum, etſi illa damnificatio ſequatur ſine peccato formali, relate ad aliam legem à charitate diſtinctam ſpectato.* 5. *Vitentur* PER SE *omnia pericula propingua inferendi grave detrimentum divinæ gloriæ, bono Eccleſiæ, aut homini, etſi hoc periculum ſequatur ſine peccato formali, relate ad aliam legem à charitate diſtinctam ſpectato.* 6. IN CONCURSU PER SE *præferatur bonum majus minori, commune privato, bonum ſuperioris bono inferioris.* DIXI, *ſine peccato formali relate ad aliam legem ſpectato.* Hoc eſt, etſi actio vel omiſſio non foret contra aliam legem v. g. juſtitiæ, temperantiæ, caſtitatis, &c. DIXI ETIAM *per ſe,* hoc eſt, niſi actio foret tantæ arduitatis, ut eam non cenſeatur imponere amicus amico in tali caſu vel materia. Hæ ſunt primariæ obligationes charitatis, in ejus natura fundatæ. Cum enim charitas ſit amor amicitiæ ad Deum; & amor amicitiæ habeat omnia communia cum amico ſervato ordine charitatis, ſic ut principio bonorum communium plus debeatur, quam ſubjecto receptivo bonorum communium, manifeſte ſequitur, quod in illa ſocietate amicabili inter Deum & hominem homo teneatur plus tribuere Deo, tanquam principio bonorum, quam ſibi,

ſibi, ubi alterutri aliquid detrahendum eſt. Sequitur præterea, quod homo teneatur præferre majora bona Dei minoribus bonis propriis; & conſequenter, cum bona, quæ pertinent ad Deum cum quadam extenſione ad plures homines, & cum extenſione ad gloriam ſuam extenſive majorem, ſint majora bona Dei, quam bonum privatum unius hominis, conſequitur, bona univerſalis Eccleſiæ, & bona communia generis humani, Reipublicæ, familiæ, ac ſtatus, privatis bonis anteponenda eſſe.

QUÆRITUR 4. Quid vult dicere illa limitatio; *per ſe*.

RESPONDEO. Senſus hujus limitationis eſt; ſic faciendum eſſe, niſi urgeat lex altioris ordinis vel ſtrictioris obligationis ad aliquid faciendum, ex quo detrimentum divinæ gloriæ ſequitur ſolum *per accidens*, hoc eſt, *contra* intentionem operantis. Sic enim ex bello juſto, ex conceſſione lupanarium in magnia urbibus mixtarum nationum à gubernio independentium, ex tolerantia inolitarum conſuetudinum pravarum immedicabilium in Clero & populo, &c. ſequuntur haud dubie ingentia detrimenta divinæ gloriæ, ſed lex altioris ordinis tuendi bona & jura populi adverſus iniquas aggreſſiones hominum malorum, præcavendi majora mala ex ſeductione puellarum ſtantium ſub gubernio, impediendi majora mala ex turbatione & oppoſitione nationum, vel communitatum, aliquando præcipit aliquid faciendum vel omittendum, ex quo *contra intentionem* ſequuntur illa detrimenta divinæ gloriæ, aliis mediis inimpedibilia.

QUÆRITUR 5. Quid vult dicere illa limitatio; *in concurſu?*

RESPONDEO. Senſus illius limitationis eſt; ſic faciendum eſſe; quando bonum *majus & minus*, *commune & privatum*, *bonum Superioris & Inferioris* ſimul ſtare nequeunt. Sic enim in ſervis Dei ſimul ſtant moderata refectio ac recreatio virium cum labore fervido ac diuturno promovendi gloriam Dei; conſervatio bonorum moderata in conſervationem familiæ & ſtatus cum promotione divinæ gloriæ, ſublevatione pauperum, coopera ad bonum Eccleſiæ & Reipublicæ per rectam educationem filiorum & ſubditorum, &c. ita ut jactatio ſeu perditio boni privati ſimultanea, nonnunquam potius ſucceſſive cederet in detrimentum divinæ gloriæ, Eccleſiæ, vel Reipublicæ. Idem dicendum, ubi *lex generalis* ſic ſe privandi commodis propriis, aut præferendi commoda Dei, & Eccleſiæ, *manifeſte* cederet in majus præjudicium ſeu detrimentum divinæ gloriæ, Eccleſiæ, vel Reipublicæ.

QUÆRITUR 6. Quomodo hæ obligationes charitatis poſſunt influere in caſus particulares?

RESPONDEO. Id patebit ab exemplis. Sic

1. Si princeps ob honorem læſum, vel ob violata jura ſpectato ſolo titulo juſtitiæ poſſet vicino inferre juſtum bellum, ſi tamen ſua jura vindicare nequeat ſine confœderatione cum hæreticis vel Turcis ſub pactionibus præjudicioſis religioni catholicæ; vel ſi prævideat, per copias auxiliares talium hæreticorum inferenda graviſſima damna Eccleſiæ, charitas erga Deum illum obligabit ad cedendum potius aliquid ſuis juribus, ſi ceſſio fieri poſſit ſine præjudicio & conſequentia in futurum vergente in malum Eccleſiæ, aut detrimentum divinæ gloriæ.

2. Si Magiſtratus ſpectato ſolo titulo boni communis, aut ſpectata ſola juſtitia legali & obligatione ſtatus, declarata à conſuetudine & ſenſu Doctorum multorum, poſſet tolerare varios abuſus & pravas conſuetudines, non eradicabiles ſine querelis, inimicitiis, & damno temporali particularium vel Reipublicæ, tenentur tamen eos abuſus & conſuetudines tollere, quando notabiliter majus detrimentum exinde patitur divina gloria, honeſtas Religionis, & ſalus animarum. Itaque in tali caſu tenentur revocare ſanctiſſimas leges conſuetudine contraria irrationabili abolitas, easque urgere ad procuranda emolumenta divinæ gloriæ; tenentur etiam ex eadem lege charitatis erga Deum tollere luxum veſtium, abolere choreas nocturnas, compotationes in feram noctem cauponarias publicas, evagationes promiſcui ſexus tempore nocturno, receptationes meretricum clancularias, promotiones inexpertorum & minus habilium ad officia, &c. Iidem Magiſtratus exemplo, verbo, & opere poſſent impedire ingentia detrimenta divinæ gloriæ, & Eccleſiæ, ſi præſcindendo recreationes ſuperfluas ſe totos applicarent ad cogitanda & tractanda ea; quæ ſunt ſui muneris, ſi frequentarent conſilia, luſtrarent acta, legerent libros ſuo officio congruos, converſarentur cum viris probis ac doctis.

3. Manifeſtum eſt nonnunquam, ex tepore & profano more, & relaxatione Canonum, in Clero & religioſis ordinibus naſci ingentia detrimenta divinæ gloriæ. Languent enim conciones, Catecheſes, viſitationes infirmorum, penſum Canonicum, ſacrificium Miſſæ, ac tota vita, ubi deeſt ſpiritus, & fervor, & animarum puritas, & exemplaris honeſtas in moribus. At vero charitas Dei animat hæc omnia. Hæc bonas leges amat, quærit, & invenit. Hæc de bonis exemplis aliorum Epiſcopatuum, ordinum, vel Monaſteriorum gaudet, æmulatur, & circumſpicit. Hæc conſulentibus bona conſentit, collaborat pro Dei gloria conantibus, & ſuamet commoda, faſtum, libertatem, & autocratiam ſacrificat pro emolumento divinæ gloriæ & Eccleſiæ.

4. Facile agnoſcere poſſent Parochi, innumera committi peccata in ſuis ovibus, ſi non continuo excitetur memoria & affectus ad divina in parochianis per fervidas conciones octiduanas & catecheſes, per devotiones publicas v. g. confraternitates, uſum frequentem confeſſionis & communionis, &c. Agnoſcere etiam poſſent multas inſidias dæmonum & peccata impediri poſſe, ſi diligenter viſitarent infirmos, ſi redditus Eccleſiaſticos impenderent in cauſas pias, ſi honeſta parſimonia ſuccurrerent egenis; ſi vitarent converſationes non ædificatorias, & vanitates ac recreationes ſuperfluas; ſi promoveretur Eccleſiarum decor, ſi erigerentur Scholæ & conducerentur Ludimagiſtri, &c. Sed quia cenſent, ad hæc non dari obligationem

tam arctam ſub peccato mortali ſpectato præciſe jure ſui muneris, dimenſo per conſuetudinem aliorum parochorum ſimilium, vel per ſenſum laxiorum Doctorum, & lex ſuprema charitatis ipſis ſatis perſpecta non eſt, eo quod charitati ſolum actum internum, nullum vero practicum huic legi proprium tribuant, deficiente genuina charitate etiam deficiunt emolumenta divinæ gloriæ & Eccleſiæ.

5. Idem contingit circa Patresfamilias, & Matresfamilias. Facile enim agnoſcere poſſent, ſequi magna detrimenta divinæ gloriæ ex eo, ſi in liberis, famulis, & ancillis non præſcindantur occaſiones variorum peccatorum, v. g. nocturna promiſcui ſexus conventicula; ſi non mittantur ad conciones & catecheſes vel devotiones publicas; ſi non inſtituantur devotiones vel lectiones piæ domeſticæ; ſi non præeant exemplo ad frequentem uſum ſacramentorum & publica pietatis exercitia. At vero ſi amarent Deum vero amore, haud dubie ſemper apertos circumferrent mentis oculos ad ampliandam in ſuis ſubditis Dei gloriam, & honeſtatem religionis coram exteris; eaque emolumenta divinæ gloriæ præferrent commodis vel lucris propriis, quaotum permittunt jura ſocialia conjugii & obligationes ſtatus, & honeſtas gubernationis familiaris, quas Deus vult præferri lucris ſuæ gloriæ, aut per accidens occaſionatis detrimentis propriis, utpote juſtitiæ generalis lege, quæ lex licet non ſit altioris, eſt tamen amplioris ordinis, anticipatò debitas.

Quæritur 7. Quomodo oſtenditur, Legem charitatis eſſe Regulam directivam conſcientiæ in omnibus controverſiis moralibus circa obligationes legum?

Respondeo. Id hoc modo oſtenditur. Omnes controverſiæ morales conſiſtunt tantum in eo, utrum Legiſlator divinus, Eccleſiaſticus, vel civilis pro bono communi divinæ gloriæ, Eccleſiæ, vel Reipublicæ obliget ſub indignatione levi vel gravi, & ubi obligat ad actum ex ſuo genere ſub indignatione gravi, utrum io individuo materia legis ſit gravis, vel levis. Sed has omnes controverſias regulat lex charitatis. Ergo min. prob. In omni ejusmodi controverſia ſtante ſtricto dubio de obligatione legis directæ particularis, & conſequenter ſtante libertate conſcientiæ à peccato formali relate ad legem directam particularem vel eſt grave periculum, ex transgreſſione *materiali* legis inferendi grave detrimentum bono communi divinæ gloriæ, Eccleſiæ, vel Reipublicæ; aut non eſt tale grave periculum? Si non eſt tale periculum, in dubio ſtricte tali circa legem directam datur libertas conſcientiæ per dictameo coocomitans moraliter certum de non exiſteotia legis, prout in Tractatu *de Conſcientia* oſtenſum eſt. Si vero datur grave periculum, ex transgreſſione *materiali* legis dubiæ orituri gravis detrimenti contra bonum commune divinæ gloriæ, Eccleſiæ, vel Reipublicæ, eo ipſo ad poſitionem vel omiſſionem talis actus *per ſe* obligat lex charitatis.

Dixi *per ſe*; hoc eſt, niſi nimia ſit arduitas operis, ita ut eam in ſimili noo cenſeatur exigere amicus Deus ab amico homine. Res exemplis declaratur.

1. In Controverſia, an detur parvitas materiæ in Simonia, Diana in Tract. *de parvitate materiæ*. Reſol. 2. reſpondet; *probabile eſſe, dari parvitatem materiæ in Simonia, v. g. vendendo guttam aquæ benedictæ, nec propterea incurri excommunicationem.* Quis autem non videt, ex ejusmodi more, & transgreſſione materiali frequentata graviter lædi honeſtatem religionis Chriſtianæ, & honeſtatem Eccleſiæ coram Ethnicis & hæreticis; adeoque grave præjudicium irrogari divinæ gloriæ & Eccleſiæ. Quod ſi quis negare audeat; in tali caſu ex transgreſſione ſolum *materiali* graviter lædi honeſtatem religionis & Eccleſiæ, negari tamen non poteſt in conſcientia, ex prohibitione ſolum levi venditionis ejusmodi reculsrum Simoniacæ, jure divino oriri propinguum periculum conflandi gravem ignominiam Religioni Chriſtianæ, adeoque inferendi grave detrimentum divinæ gloriæ, & honeſtati Eccleſiæ. Itaque cum *per ſe* divina gloria non poſſit ſine peccato mortali exponi gravi periculo magni detrimenti ſeu præjudicii, non poterit illa ſententia Dianæ practicari ſine peccato mortali.

2. Diana ibidem. *Reſol.* 2. dicit; Probabilem & tutam ſententiam eſſe in praxi, quod in juramento promiſſorio detur parvitas materiæ. Quis autem non videat, quod ex transgreſſionibus materialibus frequentatis ejusmodi juramentorum, imo ex ipſa generali licentia ſine gravi indignatione transgrediendi talia juramenta naſcatur grave detrimentum vel ſaltem grave periculum magni detrimenti quoad gloriam divinam & honeſtatem Eccleſiæ ſeu Religionis Catholicæ? Itaque illa ſententia authorum in praxi oon poteſt practicari ſine peccato mortali. Aliud dicendum eſt in voto, ubi modus promiſſionis & obligationis determinatur à homine.

3. Idem Diana l. c. *Reſol.* 6. refert aliorum ſententias, qui ad hoc, ut quis peccet mortaliter laborando ſerviliter in die feſto, tertiam aut quartam diei partem requirunt. Transmittamus; reſpiciendo ad probabilitatem hujus ſententiæ & legem directam ſic laborantes excuſari à peccato formali relate ad legem directam Eccleſiæ. Quis autem noo videat, etiam per frequentes ejusmodi transgreſſiones materiales & licentiam generalem ſic laborandi ſine peccato mortali facile induci conſuetudioem generalem, ſicque graviter præjudicari finibus ac honeſtati Eccleſiæ, quæ juveotuti, ancillis, famulis, & omnibus vult providere occaſionem ſæpius & liberius vacandi Deo ac ſe recolligendi ad Deum per exercitia pietatis, lectionem ac auditionem verbi divini? Aliud dicendum, quando cum lege Eccleſiaſtica coocurrit lex naturalis miſericordiæ vel pietatis erga pauperes, miſeros, bonum publicum, reverentiam debitam principibus, &c.

4. Idem Diana l. c. *Reſol.* 11. aſſerit; à Doctoribus probabiliter doceri, duas uncias eſſe parvitatem materiæ io comeſtiooe extra refectionis & collatioois tempora. At vero, qui plus indulgent, an certi ſunt vel prudenter eſſe poſſunt, nullum ex illa laxiori indulgentia naſci periculum gravis præjudicii ac detrimenti contra

contra finem & honeſtatem Eccleſiæ quoad legem jejunii. Eſto enim, quod non tamen conceſſerim, nullum intervenire peccatum formale relate ad legem directam jejunii, boc tamen non obſtante etiam per transgreſſionem materialem tollitur vel notabiliter minuitur mortificatio ſeu debilitatio carnis, ſatisfactio pro peccatis, placatio iræ divinæ in populum, ſobrietas animæ ad ſerenius vacandum cogitandis & audiendis divinis, &c. quorum omnium finium complexum ab Eccleſia intentum conciliat magnam honeſtatem & ſanctitatem religioni catholicæ. Itaque dum tales probabiliſtæ ſe eximi putant à peccato formali contra legem directam jejunii, peccant tamen contra legem charitatis graviter, exponendo ſe periculo gravi, cauſandi magnum detrimentum ac præjudicium honeſtati Eccleſiæ per illas transgreſſiones materiales, hoc eſt, conſtituentes ſolum *materiale* peccati mortalis relate ad legem directam jejunii.

5. IDEM DIANA l. c. *Reſol.* 13. docet, dari probabiliter parvitatem materiæ in acceptione perſonarum quoad conferenda beneficia, quando videlicet munus conferendum minus digno non eſt magni momenti, vel quando munus conferendum eſt quidem magni momenti, ita tamen ut exceſſus magis digni præ minus digno ſit modicus. Supponamus, quod tamen non conceſſerim, probabilitatem hujus ſententiæ ex ea operantem excuſare à peceato formali relate ad legem divinam Simoniæ circa beneficia curata, vel Eccleſiaſticam circa beneficia ſimplicia. Videamus tamen, an ex illa licentia ſic operandi ſine peccato mortali Simoniæ nullum oriatur grave periculum gravis detrimenti vel præjudicii erga divinam gloriam vel honeſtatem Eccleſiæ? Profecto manifeſtum eſt, excœcatis pecunia vel alio munere oculis internis facillime illa beneficia vel officia, quæ indifferenti animo apparebunt magna, apparitura parva, nec adeo magna; & candidati, qui ſpectati animo indifferenti aliis apparebunt tanquam notabiliter magis digni, illis munere excœcatis appariturі ſunt tanquam in exceſſu præciſe modico digni, præſertim cum ejusmodi profani homines non ſoleant agnoſcere omnes obligationes veri Clerici aut parochi, relate ad quas metienda eſt vera dignitas vel indignitas Candidatorum. Itaque ex illa Simonia ſolum venialiter peccaminoſa, licet abſit peccatum formale mortale in oppoſita ſententia, reipſa tamen ſequuntur ingentia detrimenta divinæ gloriæ, Eccleſiæ, & ſalutis animarum.

Eodem ergo modo in omnibus controverſiis moralibus, ubi reſpiciendo ad legem directam videtur eſſe dubia illius obligatio, ad ſupremam legem charitatis reſpiciendum eſt, utrum ex transgreſſionibus materialibus frequentatis, vel ex relaxatione obligationis gravis in levem nullum ſequatur grave præjudicium, vel ſaltem gravis præjudicii periculum divinæ gloriæ, Eccleſiæ, vel Reipublicæ, ut apparente tali periculo ſervetur ordo charitatis, quæ divina humanis, majora minoribus, communia privatis, & bona Superiorum bonis Inferiorum præponit.

Plura ſibimetipſi exempla quisque formari poterit in ſequentibus exemplis, in quibus DIANA vel alii authores agnoſcunt ſolum peccata venialia ex parvitate materiæ; cum tamen ſaltem in multis horum exemplorum manifeſtum ſit, per *transgreſſiones iteratas materiales*, aut per *licentiam generalem* ſic operandi ſine peccato mortali inferri *grave detrimentum* divinæ gloriæ, Eccleſiæ honeſtati, aut ſaluti Reipublicæ, aut ſaltem cauſari *probabile periculum* talis gravis detrimenti. Caſus à DIANA l. c. relati ſunt ſequentes. ,, *Reſol.* 14. Reſpondeo negationem debiti
,, conjugalis eſſe ex genere ſuo peccatum mor-
,, tale. DIXI, *ex genere ſuo*; quia aliquando
,, poteſt eſſe veniale, videlicet ex parvitate
,, materiæ, ut ſi frequenter exigenti alter raro
,, debitum negat, ſi ceſſet incontinentiæ, pol-
,, lutionis, aut morbi periculum. Sanchez do-
,, cet, non eſſe mortale, quando quater in
,, menſe petitur debitum, quinta vice id ne-
,, gare. Et *Reſol.* 15. Hurtadus docet, dilatio-
,, nem pœnitentiæ gravis etiam ultra octavum
,, diem non eſſe peccatum mortale, præſertim
,, quando res in pœnitentiam injuncta eſſet val-
,, de gravis, & non poſſet commode impleri.
,, Non deſinam tamen hic annotare, Antonium
,, Fernandez S. I. docere, pœnitentem infra an-
,, num poſſe differre adimpletionem pœnitentiæ,
,, ſi aliter Confeſſarius ei non injunxerit. Si
,, quis haberet pœnitentiam audiendi Sacrum, ſi
,, illud audiat poſt Evangelium, adhuc ſatisface-
,, ret. Idem dicendum de officio divino. Nam
,, illa parvitas materiæ, quam admittunt Docto-
,, res ad excuſandam fractionem recitandi Horas
,, Canonicas, admittenda eſt etiam quoad imple-
,, tionem pœnitentiæ injunctæ. Et hæc doctrina
,, proportionaliter applicanda eſt, ſi imponere-
,, tur pœnitentia recitandi officium B. Virginis,
,, vel Defunctorum, vel ſeptem Pſalmos. Si Con-
,, feſſarius imponat Roſarium, pœnitentem non
,, peccare mortaliter deficientibus aliquibus Ave
,, Maria, ſaltem ex præſumpta voluntate Confeſ-
,, ſarii. *Reſol.* 19. Leſſius ait: crediderim, pau-
,, corum dierum interruptionem non impedire
,, continuationem Novitiatus. Hanc ſententiam
,, videtur docere etiam Naldus, qui, cum dicat,
,, interrumpi novitiatum per exitum Novitii à
,, Clauſtro per tres aut quatuor dies ſine licen-
,, tia Superioris, videtur docere, exitum unius
,, vel duorum dierum non eſſe ſufficientem ad
,, hanc interruptionem inducendam. Suarez ait:
,, Si ſit ſermo de exitu animo redeundi, præſer-
,, tim cum habitu, non credo interrumpi Novi-
,, tiatum, etiamſi ſit per aliquot dies, niſi re co-
,, gnita à Prælato dimittatur. *Reſol.* 20. Reſpon-
,, deo, in patrimonio neceſſario ad ſumendos ſa-
,, cros ordines dari parvitatem materiæ, ſi modi-
,, cum deficiat ad honeſtam ſuſtentationem. *Re-*
,, *ſol.* 21. Avila ait; ſi fidelis communicet cum
,, excommunicato, peccatum ex parvitate mate-
,, riæ erit veniale, ut ſi audiret ſimul cum excom-
,, municato non tolerato parvam partem Miſſæ,
,, v. g. usque ad Evangelium. Cooink idem do-
,, cet, ſi communicatio eſſet exigua, ut quando
,, excommunicatus tranſeundo per templum at-
,, tentus ibi hæreret, donec unus brevis Pſalmus

„ recitaretur. Idem addit dicendum eſſe, com-
„ municatione, qua aliqui ſimul legunt aliquoties
„ officium divinum privatim. *Reſol.* 22. An in
„ ingreſſu vel egreſſu clauſuræ Monialium detur
„ parvitas materiæ, reſpondeo affirmative. Nam
„ ingreſſus ad duos pedes, & ſtatim regrediens,
„ non violaret clauſuram. Graſſius idem affir-
„ mat. Sanchez aſſerit, transgredientes clauſu-
„ ram modico ingreſſu excuſari à culpa mortali,
„ ſi uno tantum pede ſint ingreſſi. *Reſol.* 23. An
„ in obligatione celebrandi (ad intentionem fun-
„ datoris) detur parvitas materiæ, videtur affir-
„ mative reſpondendum ex doctrina Naldi. *Re-*
„ *ſol.* 26. In recitatione Horarum dari parvitatem
„ materiæ, reſpondent communiter Doctores.
„ In mutatione Officii pro officio dari parvitatem
„ materiæ, ut ſi ſemel & iterum quis diceret of-
„ ficium de Sancto, quando dicendum eſt de fe-
„ ria, cenſet Baldellus; Sed ego ſemper puto in
„ tali caſu non adeſſe peccatum mortale, niſi di-
„ catur officium reſurrectionis. Arragonius do-
„ cet, quod ſi aliquis ſemel vel bis in anno relin-
„ queret recitationem officii, non peccaret mor-
„ taliter ratione parvitatis materiæ, ſed commu-
„ niter rejicitur, quidquid ei faveat Soto & quo-
„ ad choriſtas profeſſos Thomas à Jeſu. Qui tri-
„ bus aut quatuor diebus ultra tempus in Conci-
„ lio permiſſum choro non intereſt, non peccat,
„ niſi venialiter. Hinc non eſt audiendus Sua-
„ rez, qui excuſat ſolum à mortali abſentiam unius
„ diei, quia oppoſitum fere communiter in pra-
„ xi receptum eſt. *Reſol.* 27. An in mendacio fa-
„ cto in confeſſione vel judicio detur parvitas ma-
„ teriæ, negativam ſententiam docet Cajetanus;
„ ſed contrariam ſententiam ſuſtinendam eſſe pu-
„ to. Dicendum eſt igitur, mendacium non eſ-
„ ſe mortale, ſi materia ſit levis, v. g. peccatum
„ veniale in confeſſione. *Reſol.* 30. Si in Simo-
„ nia ſecundum probabilem Doctorum opinio-
„ nem datur parvitas materiæ, cur non erit dan-
„ da in uſura? *Reſol.* 31. An in conſcientia er-
„ ronea detur parvitas materiæ? Affirmative re-
„ ſpondeo cum Azorio, qui ait: Quæritur, an
„ ſit lethale an veniale peccatum pro varietate
„ materiæ gravis vel levis, in qua conſcientia er-
„ rat; poteſt enim accidere ut conſcientia exi-
„ ſtimet aliquid veniale peccatum, licet materia
„ ſit gravis, & aliquid exiſtimare aliquid eſſe cri-
„ men lethale, cum tamen res ſit levis vel indiſ-
„ ferens. Sed difficultas eſt, quando conſcientia
„ erronea non diſtinguit, an mortale ſit, vel ve-
„ niale? ſed ſolum confuſe proponitur actio ma-
„ la, & tunc peccatum mortale adeſſe docet uter-
„ que Sanchez. Verum Perez, Salas, Valentia,
„ & alii aſſerunt, in tali caſu committi ſolum pec-
„ catum veniale. Utramque ſententiam proba-
„ bilem eſſe puto. *Reſol.* 32. An in comeſtione
„ carnium in die jejunii detur parvitas materiæ.
„ Pro affirmativa adduxi Tannerum Sanchez. In-
„ fertur, comedentem tantillum carnis in Qua-
„ drageſima, excuſari à mortali ob materiæ par-
„ vitatem. Et hoc quod dixi, (ſic comeden-
„ tem, quamvis id faceret ex hæreſi interna, non
„ incurrere excommunicationem latam contra
„ hæreticos externos) verum eſt, licet ſingulis
„ diebus Quadrageſimæ eam carnis particulam
„ comederet, & quamvis à principio Quadrage-
„ ſimæ haberet voluntatem expreſſam, ſingulis
„ diebus Quadrageſimæ id efficiendi. Notandum
„ eſt etiam, eos qui inſerviunt infirmis, poſſe ali-
„ quid comedere in die jejunii, etiam in carnibus,
„ quando viderint, id eſſe commodum ad exci-
„ tandum appetitum infirmorum, quia patiuntur
„ faſtidium. *Reſol.* 34. Quænam quantitas in fur-
„ to peccatum mortale conſtituat, reſpondeo vix
„ poſſe univerſaliter taxari. Solum in genere di-
„ ci poteſt, quod requiratur quantitas notabilis.
„ *Reſol.* 35. An in furto Reliquiarum detur parvi-
„ tas materiæ, affirmative reſpondeo; in qua re
„ tamen non ſola materia, ſed dignitas & raritas
„ penſanda eſt. *Reſol.* 36. An in voto detur par-
„ vitas materiæ, duplex eſt ſententia. Prior di-
„ ſtinguit; Si materia parva eſt partialis ſeu pars
„ totius magni, v. g. ſalutatio Angelica totius
„ Roſarii, eſt veniale, ſi omittat unam vel alte-
„ ram ſalutationem Angelicam. At ſi eſt totalis
„ materia, erit ſemper mortale. Ut ſi quis vo-
„ vit ſemel orationem Angelicam, & non recitat.
„ Sed ego abſolute doceo, etſi materia parva ſit
„ totalis, transgreſſionem voti eſſe venialem tan-
„ tum. *Reſol.* 37. In voto vel juramento non bi-
„ bendi vinum fatendum eſt, non quamcunque
„ vini potati quantitatem eſſe mortalem, ſed il-
„ lius parvitatem excuſari à mortali. Videtur
„ vero requiri ad mortale tantum vini potari,
„ quantum in uno prandio ſufficere poſſet pro
„ potu communiter utenibus temperate vino.
„ *Reſol.* 38. An in voto vel juramento non lu-
„ dendi detur parvitas materiæ, ſequenda eſt opi-
„ nio Sanchez. Si vovens intenderit ſe obligare
„ ad abſtinendum à ludo modicæ quantitatis,
„ qui alias eſſet actus virtutis, perpendendum eſ-
„ ſet ex objecti quantitate, an transgreſſio eſſet
„ mortalis vel venialis, ut contingit in transgreſ-
„ ſione aliorum votorum vel juramentorum.
„ Quando autem non conſtat de expreſſa inten-
„ tione voventis vel jurantis, ea ex ipſius fine
„ perpendenda eſt. Si enim jurantis finis fuit,
„ ſe privare illa delectatione, quo peccata ſua
„ puniret, vel tractandis divinis aptior fieret,
„ tunc ad diſcernendum, an fractio ſit mortalis,
„ vel ne, quantitas ludi ſpectanda eſt ex duratio-
„ ne hujus recreationis. Si enim modico tem-
„ pore duret, recreatio modica eſt, & ideo ſola
„ erit venialis culpa. Si autem ludus tempore
„ multo duret, erit culpa mortalis, etſi nulla pe-
„ cunia exponatur, quia vovens ad ſolam volu-
„ ptatem ex ludo capiendam attendit. Quod ſi
„ finis jurantis vel voventis fuit vitare jacturam
„ temporis, ut Deo & aliis negotiis vacaret, tunc
„ perpendenda eſt quantitas temporis in ludis ex-
„ penſi; & quando modico tempore luderetur,
„ nec probabile eſſet periculum; ita in ludo in-
„ valeſcendi, ut diu protraheretur, credo, nec
„ culpam venialem eſſe; ſicut dicemus de ludo
„ parvæ quantitatis, quando finis fuit prodigali-
„ tas pecuniæ vitanda. Quia ſicut ibi prodiga-
„ litas pecuniæ eſt finis, ita hic prodigalitas tem-
„ poris, nec prodigalitas temporis dicitur, quan-
„ do modico tempore cauſa recreationis luditur.
„ Si aliquantulum in tempore excedatur abſque
„ prædicto periculo, erit culpa venialis; ſi vero
„ magna

„ magna mora, erit culpæ mortalis. Si finis ſit,
„ *jacturam pecuniæ vitare*, tunc ex quantitate pecu-
„ niæ ludo expoſitæ, dijudicanda eſt culpa ludi.
„ Et in hoc caſu vera eſt ſententia, quæ dicit,
„ ludum modicæ quantitatis non eſſe culpam et-
„ iam venialem, niſi probabile periculum ſit, in
„ ludo ita incaleſcendi, ut magna pecunia pro-
„ digatur. Et ratio eſt, quia in virtute talis actus
„ non includitur voluntas vitandi ludi in modi-
„ ca quantitate. Si autem magna (reſpective ad
„ facultates ludentis) pecuniæ quantitas expona-
„ tur, erit peccatum mortale. Si finis ſit *vitare*
„ *diſcordias* cum domeſticis, vel cum colludenti-
„ bus, aut *blaſphemias* aut *perjuria*, aut *alia peccata*
„ ex ludo oriri ſolita, ex occaſione horum pec-
„ catorum ludenti data ex ludo perpendenda eſt
„ hæc quantitas (occaſionis ſeu periculi) ad de-
„ cernendam ejus culpam. *Reſol.* 39. An in ver-
„ bis formæ ſacramentorum detur parvitas ma-
„ teriæ, reſpondeo, ſi quis in forma Sacramenti
„ Eucbariſtiæ particulam *enim* relinqueret, non
„ incurreret culpam mortalem; & idem dicen-
„ dum puto, ſi in forma ſacramenti pœnitentiæ &
„ baptiſmi omittatnr particula *ego*. Notandum
„ eſt etiam, quod ſi verba eſſentialia formæ Sa-
„ cramentorum mntentur in alia, idem tamen ſi-
„ gnificatum retinentia, ex genere ſuo non eſſe,
„ niſi peccatnm veniale ſecluſo ſcandalo. Non
„ deſinam bic apponere verba Sylvii, qui ait:
„ Qui ex induſtria proſert corrupte, aut mutat
„ verba formæ, peccat mortaliter, ſi corruptio
„ vel mutatio ſit notabilis, etiamſi ſolum acciden-
„ talis, venialiter, ſi parva. Ita ille. Unde ex his
„ notetur, quam ridiculus ſit ſcrupulus eorum,
„ qui ſi ad finem verborum conſecrationis non
„ proſerunt, *M.* valde deſtincte, & illud, T. quod
„ in verbo, *eſt*, reperitur, putarent, ſe non conſe-
„ craſſe, cum hæc mutatio nullius fere momenti
„ ſit. *Reſol.* 40. An in conjunctione materiæ &
„ formæ Sacramentorum detur parvitas materiæ,
„ videtur negative reſpondendum ex ſententia
„ Doctorum. Sed ego puto non requiri ad ve-
„ ritatem Sacramenti coexiſtentiam materiæ &
„ formæ, ſed ſufficere moralem conjunctionem,
„ quod optime intelligi poteſt, ſi verba parum di-
„ ſtent à materia. *Reſol.* 41. An in formæ verbo-
„ rum interruptione detur parvitas materiæ?
„ Reſpondeo, affirmative, licet, ut dicit Nugnus,
„ irreverentia intervenire poſſit alienis verbis in-
„ terpolando verba formæ. *Reſol.* 42. An in le-
„ ctione librorum hæreticorum detur parvitas
„ materiæ? Negativam ſententiam tenet Tole-
„ tus. Sed contrariam ſententiam tenendam eſ-
„ ſe puto. Sanchez, Duardus & alii (Layman. l. 2.
„ tr. 1.) extendunt hanc parvitatem materiæ ad
„ unam integram paginam libri in folio impreſſi.
„ *Reſol.* 43. Si quis per unum vel plures dies re-
„ tineret librnm prohibitum, non incurreret ex-
„ communicationem Bullæ Cœnæ vel Indicis.
„ *Reſol.* 44. Docui, eſſe materiam parvam in au-
„ ditione Miſſæ, ſi audiatur Miſſa poſt Evangelium
„ dictum. *Reſol.* 45. Nugnus ait: res certiſſima
„ eſt, quod non dicere unum *Kyrie eleyſon* eſt levis
„ materia. Ego puto, quod etiam in recitatio-
„ ne Canonis detur parvitas materiæ. Et ideo
„ Cœleſtinus in Theol. Mor. aſſerit; quod omit-
„ tens voluntarie *credo*, vel *Gloria in excelſis* non
„ peccet mortaliter. Idem putat de omittente
„ in canone nomen alicujus Sancti, vel tempore
„ Paſchali ea, quæ interponuntur in *Communican-*
„ *tes*, aut in Actione, *Hanc igitur oblationem*. Ita
„ Cœleſtinus, quod ego ipſum ante docueram.
„ Similiter dic non eſſe niſi veniale, cæremonias
„ aliquas, quæ inter principales non numerantur,
„ ſine contemptu prætermittere, v. g. omittere
„ crucem aliquam, manuum elevationem, pecto-
„ ris tunſionem. Lugo etiam ſentit, non pecca-
„ re mortaliter ſacerdotem celebrantem ſolenni-
„ ter, qui Epiſtolam vel Evangelium, quod à Mi-
„ niſtro cantatur, non legit. *Reſol.* 46. An in ca-
„ ſibus reſervatis, & in excommunicationibus de-
„ tur parvitas materiæ? Reſpondeo, affirmative;
„ quia modicitas rei ſicut excuſat à mortali, ita
„ etiam excuſabit à reſervatione, v. g. modicitas
„ rei ſubtractæ in Eccleſia, ſicut excuſat à pecca-
„ to mortali ſacrilegii, ita quoque à reſervatio-
„ ne. Item ſi paucis alloquaris Monialem, non
„ incidis propterea in excommunicationem la-
„ tam, & per conſequens talis allocutio non erit
„ caſus reſervatus. Et ſicut datur parvitas ma-
„ teriæ in excommunicatione, ſic etiam danda eſt
„ in actionibus, quibus irregularitas incurritur.
„ Ideo ratione parvitatis materiæ excuſandus eſt
„ ab incurſione irregularitatis, ſi quis reo dicat,
„ ut aſcendat alterum gradum ſcalæ. *Reſol.* 47.
„ Notandum cum Duvallio, ſolum Deum in levi
„ materia poſſe ad mortale obligare. *Reſol.* 50.
„ Quid ſi Confeſſarius pro mortalibus imponat
„ levem pœnitentiam, & in ea intendat ſub mor-
„ tali obligare? Reſpondeo; id nunquam de eo
„ eſſe præſumendum, niſi id exprimat. An poſ-
„ ſit quis vovere in materia levi ſub obligatione
„ lethali? Ego teneo, quod quantumcunque ve-
„ lit legislator ad mortale obligare, ſi materia ſit
„ exigua, non obligabit ſub mortali. Hoc ſup-
„ poſito ſic argumentor: Legislator in materia
„ levi non poteſt obligare ad mortale. Sed vo-
„ vens obligat ad inſtar legis. Ergo neque vo-
„ vens in materia levi poteſt ſe obligare ad mor-
„ tale. *Reſol.* 51. An poſſit Confeſſarius impo-
„ nere pœnitentiam levem ſub mortali? Affirma-
„ tivam docet Sancius. Sed communiter con-
„ trarium docent Doctores, aſſerentes, non im-
„ plentem levem pœnitentiam pro ſolis veniali-
„ bus, vel mortalibus delinquere tantum venia-
„ liter. *Reſol.* 52. An plures materiæ parvæ coa-
„ leſcant in materiam gravem? Cum Doctoribus
„ dico, comedentem ſæpius die jejunii violare
„ jejunium ultima illa comeſtione, quæ ad nota-
„ bilem quantitatem pervenit. Secus dicen-
„ dum, ſi diverſis jejunii diebus parum aliquid
„ comedas. Dico ſecundo, ſi intemperantem
„ cibum ſumas, & ultima comeſtione agnoſcas,
„ tibi notabile damnum inſerri, peccas mortali-
„ ter. *Dico* 3. te laborantem die feſto aliquo-
„ ties, etſi ſingulis vicibus parvum tempus con-
„ ſumas, peccas mortaliter, quando pervenis ad
„ quantitatem notabilem. *Dico* 4. non peccatu-
„ rum mortaliter, qui eodem die jejunii in cauſa
„ eſt, ut plures modicum quid accipiant, & in
„ die feſto per breve ſpatium ſimiliter laborent.
„ *Dico* 5. in materia juſtitiæ ex parvæ materiæ

„ mnltiplicatione ſemper magnam conſurgere.
„ *Reſol.* 53. Si quis per plures dies omittat votum
„ levis materiæ, v. g. recitare orationem Domi-
„ nicam, vel dare parvam eleemoſynam, dum
„ notabilem omiſſorum quantltatem attingit, erit
„ mortale. *Reſol.* 54. An beneficiarius, qui par-
„ tes leves ln ſingulis horia omittit, quæ ſimul
„ ſumptæ gravem quantitatem conſtituunt, te-
„ neatur ad aliquam reſtitutionem? Affirmative
„ reſpondet Fauſtus; negativam tenet Palao,
„ quia obligatio reſtituendi eſt ſingulis Horis an-
„ nexa. Puto utramque ſententiam eſſe proba-
„ bilem, ſed ego magis negativæ adhæreo. *Re-*
„ *ſol.* 55. An eodem die violare plura vota de ma-
„ teria levi ſit peccatum mortale? Affirmat San-
„ chez, ſive materiæ ſint ejusdem rationis ſive
„ diverſæ; quia obligatio voti eſt unius rationis,
„ nempe religionis. Sed contrariam ſententiam
„ etiam probabilem eſſe puto. *Reſol.* 56. An, ſi
„ à ſacerdote gutta aquæ vino non admiſceatur,
„ ex parvitate materiæ excuſetur à mortall? Ab-
„ ſolute cum Lugone tenenda eſt negativa, quia
„ materia magna eſt in ordine ad ſignificationem.
„ *Reſol.* 58. An in prohibitione celebrandi poſt
„ meridiem detur parvitas materiæ? Aliqui di-
„ cunt, poſſe tertia parte horæ poſt meridiem in-
„ choari Miſſam. Alii extendunt ad ſemihoram,
„ alii ad tres quadrantea, alii ad horam non in-
„ tegram. Azor tertiam partem horæ ante lu-
„ cem cenſet ſufficere ad mortale; Henrlquez &
„ Fagundez cenſent, ſufficere dimidiam horam
„ ad mortale celebrando ante lucem. *Reſol.* 59.
„ An in dimiſſione habitus religioſi detur parvi-
„ tas materiæ? Sancbez putat, breve tempus eſ-
„ ſe ſpatium unius horæ, & non incurri excom-
„ municationem, etiamſi habitus dimittatur ex
„ cauſa turpi. Licet Suarez & Bannez & alii do-
„ cuerlnt oppoſitum, nempe ſi dimittatur habi-
„ tus cauſa eundi ad lupanar. Sed prima opinlo
„ eſt ſatis probabilis in omnibus prædictis caſibus.
„ *Reſol.* 62. An ln præcepto celebrandl in veſti-
„ bus ſacris detur parvitas materlæ? Negative
„ reſpondet Filiutius; ſed ego probabiliter puto,
„ ratione parvitatis materiæ non peccare morta-
„ liter ſacerdotem celebrantem cum cingulo non
„ benedicto, vel aliquo alio vice cinguli. *Re-*
„ *ſol.* 63. An in præcepto aliquid in Miſſa non
„ addendi vel omittendi detur parvitas materiæ?
„ Affirmative reſpondeo cum Hurtado, qui ait:
„ non eſt mortale, quando parva aliqua oratio
„ additur ex devotione, & non recitatur alta
„ voce. Ego excuſavi à mortali ſacerdotem,
„ qui omiſit recitare Graduale poſt Epiſtolam.
„ *Reſol.* 64. An in præccpto non addendi vel di-
„ minuendl aliquid ex officio Canonico detur
„ parvitas materiæ? Affirmative reſpondeo. Ad-
„ dit tamen Suarez, peccatum eſſe mortale, vel
„ minimum addere vel dimlnuere animo, ut per-
„ petuo ſic duraret. *Reſol.* 65. An in percuſſio-
„ ne Clerici detur parvitas materiæ ad excuſan-
„ dam excommunicationem, licet facta fuerit
„ animo mortallter peccaminoſo? Reſpondeo
„ affirmative cum Portelo, qui addit; hoc idem
„ dicendum eſſe in quovis alio opere, cul anne-
„ xa eſt excommunicatlo, ſi opus externum fuit
„ tantum veniale. *Reſol.* 66. An in præcepto
„ correctionis fraternæ detur parvitas materiæ?
„ Reſpondeo, regulariter per accidens correctio-
„ nem fraternam omittere, non eſt peccatum
„ mortale, ſi proximus tantum peccaviſſet ve-
„ nialiter. Dixi, *regulariter*, propter Sotum,
„ qui in 4. docet, Prælatos Religionum peccare
„ mortaliter, quando negligunt corrigere pecca-
„ ta venialia in ſuis Religionibus committi ſoli-
„ ta, ſi ex correctionia omiſſione diſciplina im-
„ minuatur. *Reſol.* 67. An peccatum invidiæ ra-
„ tione parvitatis materiæ ſit tantum veniale.
„ Reſpondeo affirmative, ſi doleret de re levi,
„ in qua non poſſet proximum æquare. *Reſol.*
„ 68. An in judicio temerario dctur parvitas ma-
„ teriæ? Reſpondeo affirmatlve, ut quando quia
„ de altero temere judicat in re levia momenti.
„ Ita docet Leſſius, qui etiam docet, non eſſe
„ peccatum mortale, temere judicare, alterum
„ eſſe ſpurium, vel filium Judæi. *Reſol.* 69. An
„ in detractione detur parvitas materiæ? Re-
„ ſpondeo, ratione levitatis materiæ poteſt eſſe
„ peccatum veniale. Hinc narrare defectus ve-
„ niales proximorum non erit, niſi veniale, niſi
„ forte conditio perſonæ talls eſſet, ut in ea hu-
„ jusmodi defectus cenſeantur non levis mo-
„ menti, ut ſi v. g. ſecundum aliquoa diceret
„ de viro gravi & religioſo, eſſe mendacem, &
„ ſæpius mentiri.

Hucusque Caſua relati à Diana, in quibus hujusmodi authores ob parvitatem materiæ ſolum agnoſcunt peccatum veniale relate ad legem directam particularem. Verum in tractatione omnium harum materiarum per decurſum hujus Theologiæ Moralis patebit, in quibus caſibus horum exemplorum etiam per transgreſſiones materiales legum, vel per obligationem ſolum venialem cauſetur grave damnum vel ſaltem probabile periculum gravis damni inſerendi divinæ gloriæ, honeſtati Eccleſiæ, vel Reipublicæ.

Pro clauſula proin hujus Tractatua de Legibus adjungam principium magnum Theologiæ Moralis huc apprime congruens. Reperi illud in Epiſtola D. Barnabæ Apoſtoli, qui n. 21. ſuam Epiſtolam his verbis concludit: *Eſtote vobis legislatores boni (νομοθέται;) manete vobis conſiliarii fideles; efficiamini docti à Deo, exquirentes, quid à vobis requirat Dominus.* Dum S. Barnabas hoc loco vult, ut quilibet ſit ſibi bonus legislator, atque ut voluntatem Dei ipſemet exquirat, haud dubie in omni controverſia lcgum & morum ad bonum commnne Dei, Eccleſiæ, vel Rcipublicæ reſpiciendum eſſe docet, ut, ſi fuerit particularis lex dubia, & periculum præjudicii immineat divinæ glorlæ, Eccleſiæ, vel Reipublicæ, imperet lex charitatis.

F I N I S.

Tractatus
DE
PRÆCEPTIS
DECALOGI ET ECCLESIÆ.

Summa totius Decalogi ab ipſomet CHRISTO reducitur ad CHARITATEM DEI, & CHARITATEM PROXIMI. *In his duobus mandatis*, inquit, *univerſa lex pendet, & Prophetæ.* Matth. 22. v. 37. Acturus proin de Præceptis Decalogi Tractatum in *duas partes* divido. *In prima* agitur de charitate Dei & proximi in genere; in ſpecie vero de primo, ſecundo, & tertio præcepto, quæ pertinent ad charitatem ac cultum Dei. *In ſecunda* parte agetur de reliquis ſeptem præceptis, quæ pertinent ad charitatem proximi, & de *Præceptis Eccleſiæ.*

PARS I.
De primis tribus Præceptis Decalogi.

DISPUTATIO I.
De obligatione charitatis erga Deum & proximum in genere.

In hac Diſputatione quæritur
1. De obligatione charitatis erga Deum.
2. De obligatione charitatis erga proximum.
3. De ordine charitatis erga proximum.
4. De dilectione inimicorum.
5. De correctione fraterna & denuntiatione.
6. De Eleemoſina.
7. De obligatione ad mutuum gratuitum.
8. De variis operibus miſericordiæ ex charitate debitis; & de immiſericordia.
9. De Scandalo.

QUÆSTIO I.
De obligatione charitatis erga Deum.

QUÆRITUR I. Quid ſit charitas?

RESPONDEO. Charitas eſt amor amicitiæ practicus, quo homo per amorem benevolentiæ & concupiſcentiæ vult Deo & ſibi mutuam communicationem omnium bonorum. Hæc definitio probatur ex D. THOMA in tertium Sententiarum, diſtinctione vigeſima ſeptima, quæſtione ſecunda, articulo primo in Corpore, ubi ſic ſcribit: *Quia amor unit quodammodo amantem amato, ideo amans ſe habet ad amatum, quaſi ad ſeipſum, vel ad id, quod eſt de perfectione ſui. Ad ſeipſum autem & ad ea, quæ ſui ſunt, hoc modo ſe habet, ut primo velit ſibi præſens eſſe, quidquid de perfectione ſua eſt. Et ideo amor includit concupiſcentiam amati, quia deſideratur ejus præſentia. Secundo homo alia in ſeipſum retorquet per affectum, & appetit, quæcunque ſibi expediunt; & ſecundum hoc, quod ad amatum afficitur, amor benevolentiam includit, ſecundum quam aliquis amato bona deſiderat. Tertio homo ea, quæ ſibi appetit, operando ſibi aquirit, & ſecundum hoc, quod ad alium exercetur, beneficentia in amore includitur. Quarto homo ea, quæ ſibi bona videntur, implere conſentit; & ſecundum quod hoc ad amicum ſit, amor concordiam includit, ſecundum quam aliquis conſentit in his, quæ amico videntur. Sunt etiam quædam, quæ ſuper amorem aliquid addunt. Amicitia enim addit duo, quorum unum eſt ſocietas quædam amantis & amati in amore, ut ſcilicet ſe mutuo diligere ſciant. Aliud eſt, ut ex electione operentur, & non ex paſſione. Sic ergo patet, quod amicitia eſt perfectiſſimum inter ea, quæ ad amorem pertinent, omnia prædicta includens. Unde in genere hujusmodi ponenda eſt charitas, quæ eſt amicitia quædam hominis ad Deum, per quam homo Deum diligit, & Deus hominem, & ſic efficitur quædam aſſociatio hominis ad Deum.* Et ad 2. *Dicendum, quod quælibet amicitia concupiſcentiam ſeu deſiderium includit, & aliquid ſuper eam addit.* Hucusque S. Thomas, manifeſte oſtendens, quod charitas ſit amicitia, includens hæc quatuor, *concupiſcentiam, benevolentiam, beneficentiam* practicam, & *concordiam* in operando. Hinc charitas etiam definiri poſſet, quod ſit *amor amicitiæ, qua diligitur Deus ut ſummum bonum tam abſolutum quam relativum in ordine ad actus amicitiæ practicos.* Vel poteſt dici, quod ſicut juſtitia definitur, quod ſit conſtans ac perpetua voluntas cuique tribuendi jus ſuum, ita etiam charitas definiatur, quod ſit *conſtans ac perpetua voluntas exhibendi Deo actus amicitiæ practicos.*

QUÆRITUR 2. Quodnam ſit objectum materiale charitatis?

RESPONDEO. Objectum materiale charitatis eſt Deus ſumme bonus, ſumme amabilis, & ſumme deſiderabilis.

QUÆRITUR 3. Quodnam ſit objectum ſeu motivum formale charitatis?

RESPONDEO. Motivum formale charitatis *practice* loquendo, & *moraliter*, prout in Scriptura Deus à nobis amandus proponitur, eſt infinita Dei bonitas tam abſoluta quam relativa; hoc eſt, Deus ut eſt in ſe bonus, & ut nobis bonus, quamvis *metaphiſice* & *ſpeculative* loquendo prius ſit eſſe bonum *in ſe* quam ad alium. Ratio eſt, quia ideo amatur Deus ſuper om-

nia, quia eſt infinite perfectus, & *quia prior dilexit nos.*

Quæritur 4. Quomodo poſſit elici actus charitatis?

Respondeo. Poteſt ſic elici. *Mi Deus, cujus natura & voluntas bonitas eſt; qui etiam prior dilexiſti me, atque ad intimam tuam amicitiam invitaſti me, te reciproco amore præ omnibus aliis bonis creatis complector, nec aliud cupio, niſi te. Spondeo inſuper, me omnia præſtiturum, quæ lege amicitiæ à me exigeris rectiſſimo ordine charitatis.*

Quæritur 5. Quales ſint actus eliciti charitatis?

Respondeo. Actus eliciti charitatis ſunt omnes illi actus interni, qui eliciuntur ex motivo charitatis, ſeu amicitiæ ad Deum. Tales actus in amante Deum ſunt 1. gaudium de perfectionibus divinis, v. g. ſapientia, juſtitia, omnipotentia, providentia &c. quæ ex operationibus Dei in creaturis, & ſanctis relucent. 2. congratulatio. 3. optatio gloriæ extrinſecæ. 4. deſiderium operandi & patiendi pro gloria divina in tempore. 5, deſiderium unionis cum Deo ac fruitionis in æternitate.

Quæritur 6. Quales ſint actus imperati charitatis?

Respondeo. Actus imperati charitatis ſunt actus omnes qui ponuntur dependenter ab aliquo præcedente actu elicito charitatis. Tales actus ſunt. 1. Libenter de Deo cogitare. 2. Libenter de Deo audire. 3. Libenter de Deo & ejus operationibus loqui. 4. Promovere pro viribus gloriam Dei. 5. Alios homines trahere ad laudem, cultum, & amorem Dei. 6. Sequi libenter nutus beneplaciti divini. 7. Libenter pati pro augmento divinæ gloriæ. 8. Impedire pro viribus peccata ac inhonorationes Dei. 9. Promovere decorem & incrementum Eccleſiæ Catholicæ, ſponſæ Dei. 10. Promovere ac tueri omnia, quæ Deus amat, pacem, tranquillitatem, & conſolationem fidelium. 11. Plantare ubivis virtutes & conſuetudines Deo acceptas. 12. Conſervare decorem templorum & religionis in omnibus. Verbo; in omnibus emolumenta divinæ gloriæ præferre commodis propriis.

Quæritur 7. Quoties homo teneatur elicere actum charitatis?

Respondeo. Homo tenetur ſub peccato mortali elicere actum charitatis in ſequentibus circumſtantiis. 1. *Initio uſus rationis*, quando videlicet infans primo aquirit ſufficientem cognitionem Dei, tanquam authoris omnium bonorum, & beatitudinis humanæ ultimæ. 2. *In articulo mortis*, quando videlicet homo agnoſcit, ſe eſſe conſtitutum in eo articulo, ut veroſimiliter ſit abiturus ad Deum. 3. *In confeſſione & communione annua*, ubi Eccleſia ſuo præcepto fideles monet de obligatione juris naturalis ac divini ad ſeriam cordis converſionem ad Deum, & renovationem amicitiæ cum Deo. 4. *In quovis arduo ſalutem animarum, vel gloriam Dei attingente negotio*, ubi ordo charitatis exigit, ut emolumentum ingens divinæ gloriæ præferatur commodis propriis reſpective exiguis. 5. *In ſtatu peccati mortalis*, quoties occurrit cogitatio practica ad ſeriam converſionem & concurrit ſufficiens libertas ſe recolligendi ad Deum. 6. *In ſtatu frigeſcentis charitatis*, quamprimum occurrit cogitatio practica de gravi periculo transgrediendi leges amicitiæ divinæ & incurrendi gravem indignationem divinam. Hæc omnia ſupponuntur ex *Tractatu* de ſpe & charitate. Et ex Tract. *de Pœnit.* & ex damnatis propoſitionibus infra qq. 20. ſubjungendis.

Quæritur 8. An detur etiam obligatio eliciendi actum charitatis diebus Dominicis & feſtis?

Respondeo. Datur ſaltem ſub peccato veniali obligatio eliciendi actum charitatis ſingulis Dominicis & Feſtis. Ratio eſt, quia cultus Religioſus partim jure naturæ, partim præcepto Eccleſiæ debitus, decenter præſtari nequit ſine *conſtanti ac perpetua voluntate placendi Deo per actus amicitiæ practicos.* Hæc autem voluntas opere probata eſt ipſa charitas prout in definitione charitatis qq. 1. oſtenſum eſt.

Quæritur 9. An ad ſatisfaciendum præcepto charitatis ſufficiat actus charitatis imperatus?

Respondeo. Ad ſatisfaciendum præcepto charitatis non ſufficit actus charitatis imperatus, niſi vel actualiter vel ſaltem virtualiter procedat ex præcedente actu elicito charitatis. Ratio eſt, quia alioquin non eſt verum, quod proprie loquendo ſit *imperatus* à charitate; ſed tantum erit verum, quod ſit *imperabilis*, vel *ex ſua natura petat* imperari a virtute charitatis.

Quæritur 10. An ad ſatisfaciendum præcepto charitatis ſufficiat quilibet actus elicitus charitatis? an vero requiratur exercitium plurium vel omnium actuum elicitorum charitatis?

Respondeo. Ad ſatisfaciendum præcepto charitatis non ſufficit exercitium ſolum unius actus eliciti charitatis, niſi ſaltem virtualiter aut implicite concurrat exercitium aliorum actuum elicitorum *eſſentialium* charitatis. Ratio eſt; quia etiam peccator, v. g. laſcivus, poteſt gaudere de perfectionibus divinis, poteſt optare Deo bona intrinſeca & extrinſeca, poteſt cum affectu cujusdam amoris laudare Deum, & congratulari Deo, & deſiderare Deum; quin tamen habeat virtutem charitatis, quæ involvit efficax propoſitum placendi Deo *per actus amicitiæ practicos, quoscunque exegerit lex amicitiæ rectiſſimo ordine charitatis.* Itaque ad ſatisfaciendum præcepto charitatis requiritur, ut in actum elicitum aut imperatum charitatis, vel actualiter vel virtualiter, aut explicite aut implicite influat *conſtans ac perpetua voluntas exhibendi Deo actus amicitiæ practicos*, ſeu placendi Deo per actus amicitiæ practicos rectiſſimo ordine charitatis.

Quæritur 11. An præceptum charitatis obliget ad agendum omnia, quæ Deo placent?

Respondeo. Præceptum charitatis obligat ad omnes actus amicitiæ *eſſentiales*, non vero ad actus amicitiæ *accidentales*. Ratio eſt, quia repugnaret veræ amicitiæ, ſi amicus ab amico exigeret omnia prorſus ſervitia abſolute poſſibilia: imponeret enim amico onus etiam mancipio

cipio importabile. Hoc tamen non obſtante reperiuntur etiam in amicitia humana actus quidam *decretorii*, ac *eſſentiales*, quibus negatis negatur & diſſolvitur vera amicitia; ſi nempe amicus damna amici in bonis fortunæ, famæ, vel corporis non curet & impediat, vel ſi ejus *emolumenta ingentia ob leve incommodum* ſeu diſpendium promóvere negligat.

QUÆRITUR 12. Quales ſint actus eſſentiales vel accidentales præcepti charitatis?

RESPONDEO. Actus eſſentiales charitatis conſiſtunt in tribus. 1. *In ſuga peccati determinate prohibiti ſub gravi indignatione divina.* Cum enim charitas eſſentialiter includat benevolentiam & concupiſcentiam erga Deum, neceſſario horret gravem indignationem divinam, & ſeparationem æternam à Deo. 2. *In ordine charitatis, præferentis emolumenta divinæ gloriæ humanis commodis, ubi de alterius agitur gravi præjudicio.* Cum enim charitas conſideret Deum tanquam principium bonorum, ſe autem præciſe ut receptivum honorum, neceſſario plus amat Deum, quam ſe ipſum; & conſequenter, ubi de alterius gravi præjudicio datur inevitabilis optio, neceſſario præfert in rebus magni momenti emolumenta divinæ gloriæ commodis propriis. 3. *In excluſione gravis torporis quoad exercitium actuum charitatis.* Cum enim talis torpor ipſa multiplicatione omiſſionum, vel commiſſionum, ſeorſim leviter repugnantium charitati, merito graviter diſpliceat Deo, & ipſo complexo actuum vel omiſſionum inferat grave præjudicium divinæ gloriæ, charitas neceſſario exigit, ut excludatur talis gravis neglectus & torpor. Cæteri omnes actus boni, quos nec in individuo exigit ordo charitatis, nec aliqua lex determinate præcipit ſub levi diſplicentia divina, pertinent ad actus *accidentales* charitatis.

QUÆRITUR 13. An poſſit peccari mortaliter ex habituali neglectu actuum accidentalium charitatis?

RESPONDEO. In praxi fieri non poſſe, ut ex continuo habituali neglectu omnis generis actuum accidentalium charitatis nullum ſequatur præjudicium divinæ gloriæ. Et hinc, ſi ille neglectus actuum accidentalium eousque increſcat, ut tranſeat in gravem torporem charitatis, eoipſo excreſcet ad malitiam gravem.

QUÆRITUR 14. Quales ſint potiſſimum caſus, in quibus peccatur mortaliter contra charitatem?

RESPONDEO. Caſus notabiles, ac ſumme periculoſi, quia in iis plurimi homines credunt ſe non peccare mortaliter, ſunt ſequentes: 1. *Si homo non curat emendare peccata venialia plene deliberata.* Vix enim fieri poteſt, ut in tali homine detur vera charitas Dei; tum quia talis ſtatus, cum repugnet finibus à Deo præſtabilitis per regenerationem hominis in baptiſmo, & tendentiæ ad perfectionem Chriſtianam, ad quam tendentiam quilibet Chriſtianus obligatur, graviter diſplicet Deo; tum quia ex tali ſtatu per neglectum continuum talentorum gratiæ infertur grave præjudicium emolumentis gloriæ & œconomiæ divinæ. 2. *Si homo non curat vitare pericula propinqua peccatorum mortalium, determinate prohibitorum ſub gravi indignatione divina.* Talis enim homo eoipſo cenſetur interpretative non curare, ſive gaudeat amicitia divina, ſive non. 3. *Quando homo per continuatum neglectum actuum accidentalium charitatis, ſe conſtituit in gravi periculo per privationem auxiliorum gratiæ ſpecialium incidendi in gravia peccata formalia vincibilis ignorantiæ & malitiæ.* 4. *Quando homo paſſim ſequendo quaſcunque laxas ſententias, dummodo ſint probabiles, ſe conſtituit in gravi periculo, per iteratas transgreſſiones* SALTEM MATERIALES *legum, cauſandi grave damnum divinæ gloriæ extrinſecæ, vel honeſtati Religionis & Eccleſiæ Catholicæ*, prout in *Tractatu de Legibus* §. 15. oſtenſum eſt, ubi explicavi *ſupremam legem charitatis*. Nihil enim intereſt *quoad effectum nocumenti*, ſive proximo, Eccleſiæ, & divinæ gloriæ extrinſecæ inferatur grave damnum per peccatum formale, ſive per peccatum materiale. Tenetur itaque homo abſtinere ab illa probabilitate ſententiarum, cujus uſus conjunctum habet periculum probabile inferendi grave detrimentum divinæ gloriæ vel honeſtati Eccleſiæ per transgreſſiones *materiales*. Exempla plura dedi in *Tract. de Legibus* §. 10. 5. *Quando Doctores docendo laxas ſententias ſine reſpectu ad emolumenta vel detrimenta divinæ gloriæ, & honeſtatis generalis Eccleſiæ, ſunt cauſa per transgreſſiones materiales legum ejusmodi gravium detrimentorum divinæ gloriæ & honeſtatis Eccleſiæ.* prout in *Tract. de legibus.* §. 15. oſtenſum eſt. Qui enim ad detrimenta gloriæ divinæ & Eccleſiæ vel non attendunt, vel ea non curant, non amant Deum, & ejus Eccleſiam, quam diligit Deus. Illud enim amantium Deum proprium eſt: *Dilexi decorem domus tuæ* (Eccleſiæ) *& locum habitationis gloriæ tuæ.* Pſal. 25. v. 8. 6. *Quando homo in ſuis actionibus non ſolet quærere, quid placeat Deo, ſed quid liceat probabiliter ſine peccato, ſaltem mortali.* Hæc enim conſuetudo habitualis ſic interrogandi & agendi eſt ſignum characteriſticum non amantium Deum, adeoque reproborum, niſi ſe ante mortem emendaverint ſerio. Quomodo enim fieri poteſt, ut illi ament Deum, qui non quærunt gloriam Dei & ejus Eccleſiæ per actus amoris gratuitos, vi aliorum mandatorum indebitos? Quomodo autem quærunt gloriam Dei per actus amoris gratuitos vi aliorum mandatorum indebitos, quibus non eſt quæſtio, quid placeat Deo, ſed tantum, quid non ſit peccatum, ſaltem mortale? Itaque ille mos ſolum *inquirendi* omnes probabilitates, & *ſequendi*, eſt genuinus character non amantium, adeoque damnandorum.

QUÆRITUR 15. Quinam ſint alii caſus magis particulares pro diverſitate ſtatuum, in quibus poſſit graviter peccari contra charitatem Dei?

RESPONDEO. In Tractatu *de legibus* §. 15. enumeravi ſequentes. Sic I. Si princeps ob honorem læſum vel ob violata jura ſpectato ſolo titulo juſtitiæ poſſet vicino inferre juſtum bellum, ſi tamen ſua jura vindicare nequeat ſine confœderatione cum hæreticis vel Turcis ſub pactionibus *valde præjudicioſis* Religioni Catholicæ; vel ſi prævideat, per copias auxiliares talium

hæreticorum inferenda *graviſſima* damna Eccleſiæ, charitas erga Deum illum obligabit ad cedendum potius *aliquid* de ſuis juribus, ſi ceſſio fieri poſſit ſine præjudicio & conſequentia in futurum vergente in malum Eccleſiæ, aut detrimentum divinæ gloriæ. 2. Si Magiſtratus ſpectato ſolo titulo boni communis, aut ſpectata ſola juſtitia legali & obligatione ſtatus, declarata à conſuetudine & ſenſu Doctorum multorum, poſſet tolerare varios abuſus, & pravas conſnetudines, non eradicabiles ſine querelis, inimicitiis, & damno temporali particularium vel Reipublicæ, tenetur tamen eos abuſus & conſuetudines tollere, quando *notabiliter* majus detrimentum exinde patitur divina gloria, honeſtas Religionis, & ſalus animarum. Itaque in tali caſu tenetur revocare ſanctiſſimas leges conſuetudine contraria irrationabili abolitas, easque urgere ad procuranda emolumenta divinæ gloriæ; tenentur etiam ex eadem lege charitatis erga Deum tollere luxum veſtium, abolere choreas *plebis* nocturnas, compotationes puellarum & juvenum in ſeram noctem cauponarias publicas, evagationes promiſcui ſexus tempore nocturno, receptationes meretricum clancularias, promotiones inexpertorum, & minus habilium ad officia &c. Iidem Magiſtratus exemplo, verbo, & opere poſſent impedire ingentia detrimenta divinæ gloriæ, & Eccleſiæ, ſi præſcindendo recreationes *ſuperfluas* ſe applicarent ad cogitanda, & tractanda ea, quæ ſunt ſui muneris, ſi frequentarent conſilia, luſtrarent acta, legerent libros ſuo officio congruos, converſarentur cum viris probis ac doctis. Ubi ergo charitas? 3. Manifeſtum eſt nonnunquam ex relaxatione Canonum vel legum, in clero, & religioſis ordinibus naſci ingentia detrimenta divinæ gloriæ. Lanquent enim Conciones, Catecheſes, viſitationes infirmorum, penſum Canonicum, ſacrificium Miſſæ, ac tota vita, ubi deeſt Spiritus, & fervor, & animarum puritas, & exemplaris honeſtas in moribus. At vero charitas Dei animat hæc omnia. Hæc bonas leges *amat*, *quærit*, & *invenit*. Hæc de bonis exemplis aliorum Epiſcopatuum, Ordinum, val Monaſteriorum gaudet, æmulatur, & circumſpicit. Hæc conſulentibus bona conſentit, collaborat pro Dei gloria conantibus, & ſua commoda, faſtum, libertatem, & autocratiam ſacrificat pro emolumento divinæ gloriæ & Eccleſiæ. 4. Facile agnoſcere poſſent Parochi, innumera committi peccata in ſuis ovibus, ſi non continuo excitetur memoria & affectus ad divina in parochianis per fervidas conciones octiduanas, catecheſes, per devotiones publicas, v. g. Confraternitates, nſum frequentem confeſſionis & communionis &c. Agnoſcere etiam poſſent multas inſidias dæmonum, & peccata impediri poſſe, ſi diligenter viſitarent infirmos, ſi redditus Eccleſiaſticos impenderent in cauſas pias, ſi honeſta parſimonia ſuccurrerent egenis; ſi vitarent converſationes non ædificatorias, & vanitates, ac recreationes ſuperfluas; ſi promoveretur Eccleſiarum decor, ſi erigerentur Scholæ, & conducerentur Ludimagiſtri, &c. Sed quis cenſeat, ad hæc non dari obligationem tam arctam ſub peccato mortali ſpectato præciſe jure ſui muneris, dimenſo per conſuetudinem aliorum Parochorum ſimilium, vel per ſenſum laxiorum doctorum, & lex ſuprema charitatis ipſis ſatis perſpecta non eſt, eo quod charitati ſolum actum internum, nullum vero practicum huic legi proprium tribuant, deficiente genuina charitate, etiam deficiunt emolumenta divinæ gloriæ & Eccleſiæ. 5. Idem contingit circa Patresfamilias. Facile enim agnoſcere poſſent, ſequi magna detrimenta divinæ gloriæ ex eo, ſi in liberis, famulis, & ancillis non præſcindantur occaſiones variorum peccatorum, v. g. nocturna promiſcui ſexus conventicula; ſi non mittantur ad conciones & catecheſes vel devotiones publicas; ſi non inſtituantur devotiones vel lectiones piæ domeſticæ; ſi non præeant exemplo ad frequentem nſum ſacramentorum & publica pietatis exercitia. At vero ſi amarent Deum vero amore, baud dubie ſemper apertos circumferrent mentis oculos ad ampliandam in ſuis ſubditis Dei gloriam & honeſtatem religionis coram exteris; eaque emolumenta divinæ gloriæ præferrent commodis vel lucris propriis, quantum permittunt jura ſocialia conjugii, & obligationes ſtatus, & honeſtas gubernationis familiaris, quas Deus vult præferri lucris ſuæ gloriæ, utpote juſtitiæ generalis lege anticipato debitas.

QUÆRITUR 16. Quomodo ex Scriptura probetur tam ſtricta obligatio charitatis?

RESPONDEO. Hæc obligatio charitatis probatur ex variis Scripturæ textibus. 1. Deus jam in veteri Lege Moſaica perpetuo inculcat, ut diligatur Deus *ex toto corde & ex omnibus viribus animæ.* Ergo niſi exbibeantur Deo actus amoris practici, ſine quibus vara charitas amicitiæ conſiſtere nequit, prout ex ejus definitione patet, & in Tractatu de charitate oſtenſum aſt, non poteſt obtineri ſalus. *Ant. prob.*

1. *Deuteronomii 6.* Deus per MOYSEN dicit: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua; eruntque verba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis in eis ſedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque conſurgens. Et ligabis ea quaſi ſignum in manu tua, eruntque & movebuntur inter oculos tuos, ſcribesque ea in limine & oſtiis domus tuæ.* Ex hoc textu apparet, quam vigilanter & quam aſſidue Deus præ oculis haberi velit mandatum dilectionis. Nam, cum Moyſes legem ſcriptam ſuo populo diviſim per varias conciones ſeu prælectiones propoſuerit, & modo has, modo illas cæremonias ac leges ediderit, nullibi tamen tam ſedulam memoriam & obſervantiam jugem inculcat, quam in hac concione, ubi legem charitatis inculcat.

2. Moyſes in aliis ſuis concionibus nullam aliam legem tot repetitis vicibus & tot motivis, quam legem amoris ac timoris filialis inculcat. Deut. 10. v. 10. & Deut. 11. v. 1. & 2. ait: *Audivit me Dominus, & te perdere noluit; dixitque mihi; vade, & præcede populum, ut ingrediatur terram quam juravi Patribus eorum, ut traderem eis. Et nunc Iſrael, quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi ut timeas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & diligas*

diligas eum; ac ſervias Domino Deo tuo in toto corde tuo & in tota anima tua. En Domini ſunt cœlum & terra, & omnia quæ in eis ſunt, & tamen patribus tuis conglutinatus eſt Dominus, & amavit eos, elegitque ſemen poſt eos, id eſt, vos de cunctis gentibus. - - Ama itaque Dominum Deum tuum, & obſerva præcepta ejus & cæremonias. - - Si obedieritis mandatis ejus (amoris & timoris filialis) *quæ hodie præcipio vobis, ut diligatis Dominum Deum veſtrum, & ſerviatis ei in toto corde veſtro, & in tota anima veſtra, dabit pluviam terræ veſtræ. - - Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis veſtris, & ſuſpendite ea pro ſigno in manibus, & inter oculos veſtros collocate. Docete filios veſtros, ut ea meditentur, quando ſederis in domo tua, & ambulaveris in via, & accubueris atque ſurrexeris. Scribe ea ſuper poſtes & januas domus tuæ, ut multiplicentur dies tui. Si enim cuſtodieritis mandata, quæ præcipio vobis, & feceritis ea, ut diligatis Dominum Deum veſtrum, & ambuletis in omnibus viis ejus, propono benedictionem vobis.* Hoc loco iterum Moyſes, dum de dilectione agit, renovat emphaſin legis; & dum eam ſuper poſtes ſcribi vult, non de ſexcentis aliis legibus, ſed de una lege amoris loquitur. De eadem lege dilectionis Moyſes loquitur *Deut.* 30. v. 2. *Cum diſperſerit te Dominus Deus tuus, & reverſus fueris ad eum, & obedieris ejus imperiis in toto corde tuo, & in tota anima tua, miſerebitur tui Deus, & circumcidet cor tuum, & cor ſeminis tui, ut diligas Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & in tota anima tua, ut poſſis vivere. - - Teſtes hodie invoco cœlum & terram, quod propoſuerim vobis vitam & mortem. Elige ergo vitam, ut vivas & diligas Dominum Deum tuum, atque obedias voci ejus, atque illi adhæreas.* In hac ultima ſua Concione Moyſes iterum mandatum dilectionis inculcat, prout fecerat in prima Concione Exodi 20. ubi Deum ſic loquentem inducit. *Ego ſum Dominus Deus tuus, faciens miſericordiam in millia, qui diligunt me, & cuſtodiunt præcepta mea.*

3. Josue, ſucceſſor Moyſis in Ducatu populi, ultima ſua exhortatione ad populum arctiſſime mandatum dilectionis inculcavit. Sic enim in ejus libro c. 23. legitur: *Joſue jam perſenilis ætatis vocavit omnem Iſraelem, dixitque ad eos: Cernitis omnia, quæ fecerit Dominus Deus veſter; Confortamini, & eſtote ſoliciti, ut cuſtodiatis cuncta quæ ſcripta ſunt. Hoc tantum diligentiſſime præcavete, ut diligatis Dominum Deum veſtrum.*

4. Hanc legem charitatis renovavit Chriſtus in novo teſtamento Matth. 22. v. 35. ubi dicitur: *Interrogavit eum Legis Doctor tentans eum. Magiſter, quod eſt mandatum magnum in lege? Ait illi Jeſus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc eſt primum & maximum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis univerſa lex pendet & prophetæ.* In Marco c. 12. v. 29. verba Chriſti ſic redduntur: *Reſpondit ei: Quia primum omnium mandatum eſt; Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua. Hoc eſt primum mandatum. Ait illi ſcriba: Bene Magiſter, in veritate reſpondiſti, quia unus eſt Deus, & ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine.* In Luca c. 10. v. 25. Idem mandatum & ejus neceſſitas aliis verbis exprimitur, nempe iſtis: *Ecce quidam Legisperitus ſurrexit, tentans illum & dicens: Magiſter, quid faciendo vitam æternam poſſidebo? At ille dixit ad eum: In lege quid ſcriptum eſt, quomodo legis? Ille reſpondens dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua; & proximum tuum ſicut teipſum. Dixitque illi: Recte reſpondiſti; hoc fac & vives.*

5. Christus Joan. 5. v. 42. cum Judæis in compendio cauſam omnium peccatorum, & ſummam iniquitatis exprobraret, id unum dixit: *Sed* (quid multis diſputem?) *cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.*

6. Apostolus 1. Cor. 13. ait: *Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens; & ſi habuero prophetiam, & noverim myſteria omnia, & omnem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum; & ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Charitas* (cum non quærat aliud bonum in cœlo vel in terra præter ſummum ac infinitum bonum, nempe Deum; cumque Deo velit omnia bona extrinſeca, nempe gloriam extrinſecam ex virtute, & ſalute hominum, ideo ex animo omnes homines lucrandi Deo & promovendi divinam gloriam in omnium mentibus) *patiens eſt, benigna eſt; charitas non æmulatur, non agit perperam; non inflatur; non eſt ambitioſa, non quærit, quæ ſua ſunt; non irritatur, non cogitat malum; non gaudet ſuper iniquitate; congaudet autem veritati; omnia ſuffert; omnia credit; omnia ſperat; omnia ſuſtinet. Charitas nunquam excidit ſive prophetiæ evacuabuntur, ſive linguæ ceſſabunt, ſive ſcientia deſtruetur. Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc; major autem horum eſt charitas.* Cum hoc loco Apoſtolus fidem, ſpem, & charitatem conjungat, manifeſtum eſt, quod principaliter loquatur de charitate Dei, quæ ad dilatandam magis divinam gloriam ſe etiam ad opera charitatis erga proximum extendit.

6. S. Joannis Epiſt. 1. c. 2. *Nolite diligere mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo.* c. 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur & ſimus. Nunc filii Dei ſumus, & non apparuit, quid erimus. Quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus; quoniam videbimus eum, ſicuti eſt; & omnis qui habet hanc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus. - - Qui non diligit, manet in morte.* c. 4. *Omnis qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deum. Qui non diligit, non novit Deum; quoniam Deus charitas eſt. In hoc apparuit charitas Dei in nobis; quoniam filium ſuum unigenitum miſit Deus in mundum, ut vivamus per eum; non quaſi nos dilexerimus Deum, ſed quoniam ipſe prior dilexit nos. Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos.* Ex hoc textu manifeſtum eſt, ſine dilectione Dei, quæ, cum ſtudeat augere Dei gloriam, eſt diffuſiva ſui ad proximum, juſtitiam in adultis dari non poſſe.

7. Idem in Apocal. c. 2. v. 4. Deus Epiſco-

po Ephcſino dicit: *Habeo adverſum te pauca, quod charitatem tuam primam reliquiſti. Memor eſta itaque unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac. Sin autem, veniam tibi cito, & movebo candelabrum tuum, niſi pœnitentiam egeris.* Ubi advertendum; hanc eandem commonitionem, & comminationem fieri etiam aliis Epiſcopis, qui aliorum gravium criminum incuſantur. Ergo relinquere charitatem, & committere alia crimina æquiparantur, ita ut illi ſoli debeatur pœna gravis.

Quæritur 17. Quid ſit diligere Deum *ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente, & totis viribus?*

Respondeo. Hæc verba à D. Thoma ſic explicantur, ut per cor intelligatur *voluntas*, per mentem *intellectus*, per animam *appetitus* rationalis iraſcibilis vel concupiſcibilis, per vires, ſeu fortitudinem *omnes exteriores ſenſus*, *membra*, & *facultates*, ſive conſiſtant in hominibus, ſive in bonis fortunæ, ſive in authoritate ac poteſtate, ſive in donis naturæ vel gratiæ gratis datis, noſtro imperio ſubditis. In hac proin explicatione tenetur homo omnes volitiones, cogitationes, inclinationes affectuum, actus externos ſenſuum, pecunias, authoritatem, eloquentiam, vires corporis, honorem, talenta, tempus &c. ſic ordinare, ut ſerviant ad honorandum, & aſſequendum Deum. Angelicus 2. 2. q. 44. a. 5. c. ſic ſcribit: *Dilectio eſt actus voluntatis, quæ hic ſignificatur per cor. Nam ſicut cor corporale eſt principium omnium corporalium motuum, ita etiam voluntas, & maxime quantum ad intentionem finis ultimi, qui eſt objectum charitatis, eſt principium omnium ſpiritualium motuum. Tria autem ſunt principia actuum, quæ moventur à voluntate, ſcilicet intellectus, qui ſignificatur per mentem; vis appetitiva inferior, quæ ſignificatur per animam; & vis executiva exterior, quæ ſignificatur per fortitudinem ſeu virtutem, ſive vires. Præcipitur ergo nobis, ut tota noſtra intentio feratur in Deum, quod eſt ex tota corde; & quod intellectus noſter ſubdatur Deo, quod eſt ex tota menta, & quod appetitus noſter reguletur ſecundum Deum, quod eſt ex tota anima; & quod exterior actus noſter obediat Deo, quod eſt ex tota fortitudine, vel virtute, vel viribus Deum diligere.* In eundem ſenſum hoc præceptum ferme explicat S. Chryſoſtomus Hom. 42. in c. 22. his verbis: *Quid eſt diligere Deum ex tots corde? id eſt, ut cor tuum non ſit inclinatum ad ullius rei dilectionem amplius, quam ad dilectionem Dei: nec delecteris in aliqua ſpecie mundi amplius, quam in Deo; non in honoribus, non in auro, vel in argenta; non in poſſeſſionibus aut vineis; non in animalibus aut mancipiis, non in ornamentis aut veſtibus; non in filiis aut parentibus aut amicis, ſed hæc omnia tibi exiſtimes eſſe in Deo, ut præ bis omnibus Deum ames. Si autem in aliquo horum amor cordis tui fuerit occupatus, jam ex toto corde non amas Deum. Pro quanta enim parte cor tuum fuerit ad aliquam rem amandam inclinatum, pro tanta parte minus eſt ad Deum. Quid eſt tota mente diligere Deum? id eſt, ut omnes ſenſus tui Deo vacent. Cujus intellectus Deo miniſtrat, & cujus ſapientia circa Deum eſt, cujus cogitatio ea, quæ ſunt Dei, tractat; cujus memoria, quæ ſunt bona, recordatur, tota mente diligit Deum.*

Quæritur 18. An homo poſſit & debeat hoc præceptum in eo rigore, quem ſonat, implere?

Respondeo. Homo poteſt & tenetur præceptum charitatis in ea perfectione implere, ut *nihil velit*, nec æſtimet, nec in id affectum inclinet, *contra rectiſſimum ordinem charitatis.* Quidquid enim appetitur contra ordinem charitatis, aut quidquid magis comparative æſtimatur, quam æſtimandum præſcribit ordo charitatis; aut in quod affectus ſponte magis inclinatur, quam inclinandum petit ordo charitatis, jam ad cupiditatem illicitam pertinet, quæ poſitive repugnat charitati, ac conſequenter etiam præcepto charitatis. Ita quoad rem docet S. Augustinus de ſpiritu & littera c. 36. ubi ſic ſcribit: „Hoc „primum præceptum juſtitiæ, quo jubemur „Deum diligere ex toto corde, ex tota anima, „& ex tota mente, in illa vita implebitur, cum „videbimus Deum facie ad faciem. Sed dici „poteſt quædam juſtitia minor huic vitæ competens, qua juſtus ex fide vivit, etiam ad iſtam „pertinere, ne peccet. Neque enim, ſi eſſe „nondum poteſt tanta dilectio Dei, quanta illi „cognitioni plenæ, perfectæque debetur, jam „culpæ deputandum eſt. Aliud enim eſt, to„tam nondum aſſequi charitatem; aliud nullam „ſequi cupiditatem. Quamobrem debet homo, „quamvis longe minus amet Deum, quam po„teſt eum amare conſpectum, nihil tamen ap„petere illicitum. Sicut etiam in his, quæ „adiacent ſenſibus corporis, poteſt oculus nul„lis tenebris delectari, quamvis non poſſit in „fulgentiſſima luce defigi. *Ita S. Auguſtinus.* „*Melius tamen & exactius rem explicat* S. Thomas 2. 2. q. 42. a. 6. c. *ubi ait:* Præceptum aliquod „poteſt dupliciter impleri. Uno modo perfe„cte; alio modo imperfecte. Perfecte imple„tur præceptum, quando pervenitur ad finem, „quem intendit præcipiens. Impletur autem „imperfecte, quando etſi non pertingat ad fi„nem præcipientis, non tamen receditur ab „ordine ad finem. Intendit autem Deus per „hoc præceptum, ut homo ſibi totaliter unia„tur, quod fiet in patria, quando Deus erit „omnia in omnibus. Ideo plene & perfecte in „patria implebitur hoc præceptum. In via au„tem impletur, ſed imperfecte. Et tamen in „via tanto unus alio perfectius implet, quanto „magis accedit per quandam ſimilitudinem ad „patriæ perfectionem.

Idem 2. 2. q. 24. a. 8. c. dicit: „Ex parte „diligentis tunc eſt charitas perfecta, quando „diligit, quantum poteſt. Quod quidem con„tingit tripliciter. Uno modo ſic; quod to„tum cor hominis actualiter ſemper feratur in „Deum. Et hæc eſt perfectio charitatis patriæ, „quæ non eſt poſſibilis in hac vita, in qua im„poſſibile eſt propter humanæ vitæ infirmita„tem ſemper actu cogitare de Deo & moveri „dilectione ad ipſum. Alio modo ut homo ſtu„dium ſuum deputet ad vacandum Deo & re„bus divinis, prætermiſſis aliis, niſi quantum ne„ceſſitas præſentis vitæ requirit. Et iſta eſt perfe„ctio charitatis, quæ eſt poſſibilis in via, non „tamen eſt communis omnibus habentibus cha„ritatem. Tertio modo ita, quod habitualiter „aliquis totum cor ſuum ponat in Deo, ita ſci„licet, quod nihil cogitet vel velit, quod di-

„vinæ

Google

„ vinæ dilectioni ſit contrarium. Et bæc perfectio eſt communis omnibus charitatem habentibus. „ Et ad 2. ubi objicitur; quod in hac vita ſine peccato vivere non poſſimus. Ergo in hac vita charitas perfecta eſſe non poteſt; ſic reſpondet: „ Hoc dicitur propter peccata venialia, quæ non contrariantur babitui „ charitatis, ſed actui; & ita non repugnant „ perſectioni patriæ. Similia habet 2. 2. q. 44. „ ad 2. ubi ait: Dupliciter contingit, ex toto „ corde diligere Deum. Uno modo in actu, id „ eſt, ut totum cor bominis ſemper actualiter in „ Deum ſeratur. Et iſta eſt perſectio patriæ. „ Alio modo ut habitualiter totum cor hominis „ in Deum feratur, ita ſcilicet, quod nihil contra Dei dilectionem cor bominis recipiat. Et „ hæc eſt perſectio viæ, cui non contrariatur „ peccatum veniale.

Quæritur 19. Utrum in præcepto charitatis homo teneatur obſervare quendam ordinem charitatis erga Deum? Et qualem?

Respondeo 1. Datur quidam ordo charitatis erga Deum. 2. Homo tenetur obſervare illum ordinem charitatis erga Deum. 3. Ordo charitatis erga Deum conſiſtit in eo, ut ea, quæ notabiliter magis conducunt ad gloriam Dei extrinſecam, cæteris paribus præponantur iis, quæ ad illam notabiliter minus conducunt. Hinc cum manifeſtum ſit, ad gloriam Dei extrinſecam notabiliter plus conferre ſanctitatem internam animarum, quam honeſtatem externam, exercitium virtutum eſſentialium religionis amoris erga Deum, & miſericordiæ erga proximum quam devotiones accidentales bonum univerſale religionis ac Eccleſiæ quam bonum privatum, ſemper illa præferenda erunt, niſi ſpecialis vocatio divina ad iſta alliget, & imbecillitas virium ad illa impediat. S. Thomas 2. 2. q. 44. a. 8. c. dicit: Ordo charitatis pertinet ad ipſam rationem virtutis, cum accipiatur ſecundum proportionem dilectionis ad diligibile. Unde maniſeſtum eſt, quod ordo charitatis debet cadere ſub præcepto. Et 2. 2. q. 26. a. 1. c. *Ordo in ſe includit aliquem motum prioris & poſterioris. Unde oportet, quod ubicunque eſt aliquod principium, ſit etiam aliquis ordo. Dilectio autem charitatis tendit in Deum, ſicut in aliquod principium beatitudinis, in cujus communicatione amicitia charitatis fundatur; & ideo oportet, quod in bis, quæ ex charitate diliguntur, attendatur aliquis ordo ſecundum relationem ad primum principium hujus dilectionis, quod eſt Deus.* Verum hunc ordinem charitatis clarius explicat Rainerius de Pisa in *Pantheologia* Tit. Charitas, ubi c. 3. & 4. ſic ſcribit: „ Principaliter circa charitatem „ conſideranda eſt obſervatio ordinis. Nam in „ dilectione charitatis eſt ordo debitus obſervandus, quia in ordinata bona per rationem ordinate charitas tendit. Nam ordo charitatis eſt „ in præcepto, & peccat, qui præpoſtere agit. „ Unde Magister ſent. l. 3. diſt. 29. ait: *Scire quid facias, & neſcire ordinem faciendi, non eſt „ perfectæ cognitionis ordinis.* Ita dicit etiam Augustinus in l. de doctrina Chriſtiana. *Ille „ inordinatam habet dilectionem, qui diligit, quod non „ eſt diligendum; aut non diligit, quod eſt diligendum; „ aut æque diligit, quod minus, vel amplius diligit, „ quod æque eſt diligendum.* Idem probo ex Canticorum 2. ubi dicitur: *Ordinavit in me „ charitatem;* quod verbum exponitur ſecundum „ Glossam: *Ordinatam me fecit habere charitatem, „ quia oſtendit mihi, qualiter Deus, qualiter proximus „ eſſet diligendus.* Unde Ambrosius ſuper illo „ verbo ait: *Multorum charitas inordinata eſt; eo „ quod illud, quod primo diligendum eſt, ponunt ſecundum, „ tertium, vel quartum.* Unde Augustinus l. 1. „ de doctrina Chriſtiana ait: *Quatuor ſunt ex charitate diligenda. Primum, quod eſt ſupra nos, ſcilicet Deus. Secundum, quod ſumus nos. Tertium, „ quod eſt juxta nos, ſcilicet proximus. Quartum, „ quod eſt infra nos, ſcilicet corpus proprium.* Et ideo „ primo ex charitate diligendus eſt Deus. Poſt „ Deum nos & angelos debemus diligere; tertio proximum, ultimo corpus noſtrum. Ordo charitatis etiam attendendus eſt in fervore „ cordis, ut magis, id eſt, majori affectu diligatur, quod eſt magis diligendum. Nam ordo charitatis eſt attendendus ſecundum affectum cordis, & non tantum ſecundum effectum operis. Quod probo. Oportet enim, „ quod ordo charitatis ſervetur; quia ut dicit „ Gregorius; probatio dilectionis exhibitio eſt „ operis. Quod verbum non ſemper actu debet impleri (ex defectu occaſionis) ſed aptitudine, ſcilicet quod homo paratus ſit magis impendere, ſi neceſſe foret. „ Ita Rainerius.

Sed dices: Si in omnibus actionibus humanis deberet obſervari ordo charitatis, non darentur bona ſupererogatoria, nec res meri conſilii, v. g. vota religioſa, quia ordo charitatis exigeret ſemper, meliora ſeu majora bona minoribus præponi.

Respondeo. Id non conſequi. Quia licet *per ſe* majora bona minoribus præponenda ſint, ſæpe tamen contingit, ut illa bona, quæ *in ſe*, & *abſolute* ſpectata majora ſunt, v. g. vota religioſa, non ſint majora *comparative* ad perſonam & circumſtantias ſpectata, ſed ſint vel *minus idonea* ad gloriam Dei, ut ſi princeps unicus hæres regni ſuſciperet ſtatum religioſum concurrente probabili periculo gravium turbationum in regno; vel quod ſint *dubiæ majoritatis*, eo quod non poſſit diſcerni, quodnam ex ambobus ad decorem Eccleſiæ & ſalutem propriam certius & alacrius aſſequendam magis expediat; vel ſint *nimiæ arduitatis*, ut ſi talia à Deo ſub lege imponerentur, refunderent imperfectionem in Deum & in amicitiam divinam, eo quod amicia ſuis imponeret *ſine neceſſitate* onera moraliter importabilia.

Dixi, *ſine neceſſitate*, id eſt, ubi divina gloria nullum grave detrimentum vel periculum patitur circa honeſtatem religionis Chriſtianæ vel ſalutis animarum.

Quæritur 20. Quales propoſitiones fuerint damnatæ de charitate.

Respondeo. Sequentes. Inter damnatas ab Alexandro VII. 1665. Prima eſt hæc: *Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei, & charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.*

Quinta inter damnatas ab Innocentio XI. 1679. eſt hæc: *An peccet mortaliter, qui actum dile-*

dilectionis Dei ſemel tantum eliceret, condemnare non audemus.

SEXTA inter easdem. *Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum.*

SEPTIMA, inter easdem. *Tunc ſolum obligat, quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſumus.*

PRIMA inter damnatas ab ALEXANDRO VIII. 1690. *Bonitas objectiva conſiſtit in convenientia objecti cum natura rationali; formalis vero in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc ſufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative. Hinc homo non tenetur amare neque in principio, neque in decurſu vitæ ſuæ moralis.*

QUÆRITUR 21. In quo conſiſtant errores BAY de charitate?

RESPONDEO. Errores Bay conſiſtunt potiſſimum in eo, quod nullam agnoſcat gratiam ſanctificantem intrinſece ſupernaturalem, & inhabitantem, qua omnes actus humani, etiam dilectionis, reddantur meritorii vitæ æternæ. Exinde enim intulit, quod homo fiat ſolum juſtus per ſuosmet actus bonos, præſertim perfecti amoris erga Deum, excitati per motionem Spiritus ſancti, quando talia actus extrinſece acceptatur à Deo. Hinc ſi à Deo non acceptetur, conſequens erat, actum *charitatis perfectæ* poſſe ſtare cum peccato mortali ſeu reatu pœnæ æternæ. Hinc etiam conſequitur, omnem amorem Dei eſſe reſpectivum & idoneum, & meritorium beatitudinis ultimæ, nec dari bonum amorem niſi tendat ad illam beatitudinem modo meritorio, utpote excitatum ex motione Spiritus in ordine ad ultimam beatitudinem. Hanc fuiſſe mentem Bay, manifeſte patet ex ejus ſequentibus propoſitionibus damnatis.

SECUNDA. *Sicut opus malum ex natura ſua eſt mortis æternæ meritorium, ſic bonum opus ex natura ſua eſt vitæ æternæ meritorium.*

QUARTA. *Vita æterna homini integro & angelo promiſſa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam conſequendam per ſe ſufficiunt.*

QUINTA. *In promiſſione facta angelo & primo homini continetur naturalis juſtitiæ conſtitutio, qua pro bonis operibus ſine alio reſpectu vita æterna juſtis promittitur.*

SEXTA. *Naturali lege conſtitutum fuit homini, ut ſi in obedientia perſeveraret, ad eam vitam tranſiret, in qua mori non poſſet.*

UNDECIMA. *Quod pie & juſte in hac vita mortali uſque in finem converſati vitam conſequimur æternam, id non proprie gratiæ Dei, ſed ordinationi naturali, ſtatim initio creationis conſtitutæ, juſto Dei judicio deputandum eſt. Neque in hac retributione bonorum ad Chriſti meritum reſpicitur, ſed tantum ad primam inſtitutionem generis humani, in qua lege naturali conſtitutum eſt, ut juſto Dei judicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur.*

DUODECIMA. *Pelagii ſententia eſt, opus bonum, citra gratiam adoptionis factum, non eſt regni cœleſtis meritorium.*

DECIMA TERTIA. *Opera bona à filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, ſed tantum ex eo, quod ſint conformia legi, quodque per ea præſtatur obedientia legi.*

DECIMA QUINTA. *Ratio meriti non conſiſtit in eo, quod qui bene operatur, habeat gratiam & inhabitantem Spiritum ſanctum, ſed in eo ſolum, quod obedit legi divinæ.*

Hucusque Bajus. Ex hoc ergo manifeſtum eſt, quod Bajus, ubicunque loquitur de charitate, etiam perfecta, tantum loquatur de naturali actu amoris erga Deum, non informato per gratiam ſanctificantem. Et hinc fluunt ejus alii errores ſeu propoſitiones damnatæ. v.g.

DECIMA SEXTA. *Non eſt vera legis obedientia, quæ fit ſine charitate*, C. videlicet naturaliter meritoria vitæ æterna, non informata per gratiam ſanctificantem.)

VIGESIMA TERTIA. *Abſurda eſt eorum ſententia, qui dicunt, hominem ab initio dono quodam ſupernaturali & gratuito ſupra conditionem naturæ ſuæ fuiſſe exaltatum, ut fide, ſpe, & charitate Deum ſupernaturaliter coleret.*

TRIGESIMA PRIMA, *Charitas perfecta & ſincera, quæ eſt ex corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quam pœnitentibus, poteſt eſſe ſine remiſſione peccatorum.*

TRIGESIMA SECUNDA. *Charitas illa, quæ eſt plenitudo legis, non eſt ſemper conjuncta cum remiſſione peccatorum.* In omnibus his & ſimilibus propoſitionibus, dum Eccleſia per charitatem perfectam intelligit amorem Dei perfectum informatum gratia ſanctificante, remiſſiva peccati, Bajus intelligit purum amorem naturalem Dei.

QUÆRITUR 22. In quo conſiſtant errores FENELONII de charitate?

RESPONDEO. Errores illius conſiſtunt in eo, quod homo in ſtatu habituali perfectiſſimi amoris erga Deum non ſolum poſſit *explicite* abſtrahere à deſiderio Dei, tanquam ſui ſummi boni, & beatitudinis ſuæ æternæ, ſed quod etiam poſſit hoc deſiderium ſummi boni ac beatitudinis propriæ *poſitive excludere* à ſuo habituali amore Dei, ita ut dum operatur ex habitu perfecti amoris, non velit amplius Deum, beatitudinem, aut virtutes tanquam bonum proprium, ſed unice quia ita placet Deo. Itaque per hoc Eccleſia docere voluit; quod charitas in Scripturis præcepta non ſolum *concomitanter* compatiatur actum deſiderii ad beatitudinem propriam, ſed etiam quod intrinſece in ſuo formali conceptu involvat *explicite* vel *implicite actualiter* vel ſaltem *virtualiter* deſiderium *Dei* tanquam noſtri ſummi boni & felicitatis æternæ. Propoſitiones FENELONII reperiuntur in *Tract. de Charitate.*

DICES: S. FRANCISCUS XAVERIUS in ſuo Hymno Xaveriano poſitive excludit motivum beatitudinis propriæ. Ergo in actu ac conſequenter etiam habitu poſitive excluſivo Intereſſe proprii, conſiſtentis in fruitione Dei beatifica, conſiſtit perfectus amor Dei. *ant. prob.* S. Xaverius in illo Hymno ſic canit: *O Deus ego amo te; nec amo te ut ſalves me. Cur igitur non amem te, non ut in cœlo ſalves me, nec præmii illius ſpe?*

RE-

RESPONDEO; hunc Hymnum non eſſe genuinum partum S. Franciſci Xaverii, ſed eum tantum eſſe quandam paraphraſin verborum S. Xaverii, non conformem ejus menti. Hujus rei ſufficiens quidem indicium eſſe poterat, quia hujus Hymni nulla extat mentio, citatio, aut umbra in ullo Scriptore Societatis Jeſu ante annum 1665. quo prodiit Monachii in parvo libello precatorio, cui titulus: *Hebdomas Sacra*, authore P. Heſero Soc. Jeſ. quamvis ante annum illum multi Patres Societatis Jeſu de amore Dei præclare ſcripſerint, v. g. P. CARAFFA, ubi habuiſſent occaſionem optimam, citandi illum hymnum, ſi extitiſſet. Imo nec poſt anum 1665. citatus reperitur in *Via Charitatis* edita à Pat. WEYER Soc. J. Ingoſtadii 1682. nec in *Philothea* PAULINI Soc. J. edita Monachii 1669. nec in *Xaverio dormiente* edito à P. VIERA, ubi habentur duæ Panegyres *de exceſſu amoris Xaveriani.* Convincens autem argumentum eſt, quia P. POSSINUS S. J. l. 2. *Epiſtolarum Sanct. Xaverii* Epiſt. 2. anno 1667. Romæ edidit alium Hymnum ex authenticis documentis Hiſpanicis, in quo non continentur ejusmodi phrases *excluſivæ beatitudinis propriæ eſſentialis*, ſed tantum mercedis accidentalis diſtinctæ à Deo, in ordine ad quam amor diceretur *mercenarius*, non vero *gratuitus & inemptus*, juxta phraſin S. Auguſtini & S. Xaveri. Ut hoc palam fiat, utrumque hymnum, ex editione Romana genuinum, & ex editione Monacenſi non genuinum ſubjungo.

Hymnus Xaverianus in editione Romana.	*Hymnus Xaverianus in editione Monacenſi.*
1.	1.
Ut te colam Deus meus! Non me movet terror tuæ Manus vibrantis fulmina, Nec horror ignis tartari Urentis æternum reos.	O Deus ego amo te, Nec amo te, ut ſalves me, Aut quia non amantes te, Æterno punis igne.
2.	2.
Tu me Deus per te moves, Tu Chriſte transfixus trahis, Crux urget, incendit cruor, JEſu tu plagis fluens.	Tu tu mi JEſu totum me Amplexus es in Cruce. Tuliſti clavos lanceam, Multamque ignominiam, Innumeros dolores, Sudores, & Angores, Ac mortem, & hæc propter me, Ac pro me peccatore.
3.	3.
Si ceſſet inferni metus, Tollatur, & ſpes gloriæ, Ego tamen mi Conditor, De dotibus captus tuis, Te Numen admirans tuum, Sublime, Sanctum, providum Amore inempto proſequar.	Cur igitur non amem te O JEſu amantiſſime, Non ut in cœlo ſalves me, Aut ne æternum damnes me, Nec præmii ullius ſpe.
4.	4.
Te Chriſte, te Fili Dei, Te Virgo, proles Virginis, Manſuete, fortis, innocens Dignate pro nobis mori, Gratis merentem diligam.	Sed ſicut tu amaſti me, Sic amo, & amabo te, Solum quia Rex meus es, Et ſolum quia Deus es.

QUÆRITUR 23. Qualea ſint errores QUESNELLI de charitate?

RESPONDEO. Quesnellus, cujus propoſitiones à Clemente XI. condemnatæ ſunt anno 1714. in Bulla *Unigenitus*, docuit, nullum actum eſſe meritorium, aut bonum, niſi ſint actus charitatis perfectæ, prout in Tract. de Charitate oſtenſum eſt. Hoc autem dupliciter erroneum eſt. Nam inprimis falſum eſt; nullum actum eſſe bonum; niſi ſit actus charitatis perfectæ. Fidei enim, & ſpei, & temperantiæ &c. actus ſunt ex ſuo genere boni, etiamſi non ſit actus charitatis perfectæ. Secundo falſum eſt, actus aliarum virtutum non eſſe meritorios, etiamſi non ſint actus *eliciti* vel *immediate imperati* charitatis. Verum quidem eſt; nullum actum eſſe meritorium vitæ æternæ, niſi ſaltem *virtualiter* procedat ex charitate per gratiam ſanctificantem informata. Sed actus tantum *virtualiter* procedentes à charitate non poſſunt vocari actus charitatis. Actus enim virtutum aut vitiorum denominantur *à motivo aut immediato imperio* voluntatis *explicite importato.* Vide dicta in Tract. de *Charitate*, & Propoſitiones Quesnelli in Bulla *Unigenitus* in fine hujus Operis cum aliis Bullis & Propoſitionibus damnatis ſubnectenda.

QUÆRITUR 24. An actus ad hoc, ut ſit meritorius, debeat ſaltem virtualiter procedere ex charitate?

RESPONDEO. Affirmative. Id probatur ex Apoſtolo ad Gal. 5. v. 6. *In Chriſto Jeſu neque circumciſio aliquid valet, neque præputium* (hoc eſt, nulla opera Judæorum vel Gentilium), *ſed fides, quæ per charitatem operatur.* Hinc & D. THOMAS 1. 2. q. 114. a. 4. C. ait: *Dicendum, quod actus humanus habet rationem merendi ex duobus. Primo quidem & principaliter ex divina ordinatione, ſecundum quod actus dicitur eſſe meritorius illius boni, ad quod homo divinitus ordinatur. Secundo ex parte liberi arbitrii. Et quantum ad utrunque principalitas meriti penes charitatem conſiſtit. Primo enim conſiderandum eſt, quod vita æterna in Dei fruitione conſiſtit. Motus autem humanæ mentis ad fruitionem divini boni eſt proprius actus charitatis, per quem omnes actus aliarum virtutum ordinantur in hunc finem, ſecundum quod aliæ virtutes imperantur à charitate; & ideo meritum vitæ æternæ primo pertinet ad charitatem; ad alias autem virtutes ſecundario, ſecundum quod eorum actus à charitate imperantur.* ET AD 1. *Dicendum, quod charitas inquantum habet ultimum finem pro objecto, movet alias virtutes ad operandum. Semper enim habitus, ad quem pertinet finis, imperat habitibus, ad quos pertinent ea, quæ ſunt ad finem.* ET AD 3. *Dicendum, quod fidei actus non eſt meritorius, niſi fides per dilectionem operetur ut dicitur ad Gal. 5. Similiter etiam actus patientiæ & fortitudinis non eſt meritorius, niſi aliquis ex charitate operetur, ſecundum illud ad Cor. 1. c. 13. Si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Quomodo autem actus ex charitate procedere debeant ad hoc, ut ſint meritorii, explicat S. BONAVENTURA, dum ait, actus humanos ad hoc, ut ſint meritorii, debere ex charitate procedere ſaltem *habitualiter*, habitualitate videlicet *phyſica* per quendam inchoatum habitum ex actu præcedente relictum, ſeu ut nunc Scholæ loquuntur, *virtualiter.*

liter. In 2. Sent. diſt. 41. q. 3. n. 32. ad 6. ſic ſcribit: *Ad hoc, quod aliqua actio ſit meritoria non oportet, quod ſemper quis eam referat actualiter in Deum. ſed ſufficit relatio habitualis. Habitualem relationem voco, non quia habeat charitatem* (inſuſam), *per quam ſit habitualis ad referendum; ſed quia in primordio operationis illius vel alterius, ad quam illa conſequenter ſe habet* (dependentia cauſalitatis phyſicæ) *intentionem habet ad Deum directam. Unde ſi quis intendit dare pro Deo centum marcas, & incipit dare, & cogitat de Deo in prima Marca, & in aliis non cogitat; nihilominus tamen omnes dationes illæ ſunt ei meritoriæ & fructuoſæ. Si autem opus alterius generis inciperet, oporteret, quod intentio renovaretur ad hoc, ut opus eſſet meritorium.* Et ibidem n. 35. *Relationem habitualem voco, non qua quis in generali refert omnia opera diei vel anni; ſed qua quis refert aliquod opus ad Deum; ita quod opus ſequens directam habet ad opus primum ordinationem* (ex ſua natura, ita ut non eſſet ratio neceſſaria illud ponendi, niſi primum præceſſiſſet) *& conſequentiam. Sicut eſt in illo, qui dat centum marcas, vel intendit ire ad S. Jacobum. In aliis autem non habet locum.* Ita S. Bonaventura, qui etiam concedit, actus obedientiæ toto vitæ tempore exercitos eſſe meritorios ob dependentiam ex præcedente voto obedientiæ *habitualem*, puta, habitualitate phyſica. Hinc etiam D. Thomas in 2. Sent. diſt. 38. q. 1. a. 1. ad 4. & diſt. 40. q. 1. a. 5. ad 6. eam dependentiam actuum meritoriorum ex præcedente charitatis actu explicat per modum habitualis dependentiæ, qua artifex operatur conformiter ad regulas artis, etſi in ipſa operatione non amplius cogitet de regulis artis; dicit etiam; quod ad merendum ſufficiat, dummodo humo omnes *particulares* actiones & *fines* actionum *in ultimum finem aliquando* (efficaciter) *ordinaverit ſicut ſit, quando aliquis cogitat, ſe totum ad Dei dilectionem dirigere; tunc enim, quidquid ad ſe ordinat, in Deum ordinatum erit: quia quandocunque habitus charitatis in actum exit, fit ordinatio totius hominis in finem ultimum, & per conſequens omnium eorum, quæ in ipſum* (hominem) *ordinantur ut bona ſui.* Vide dicta in *Tract. de Charit. Quæſt.* 5

QUÆSTIO II.

De obligatione charitatis erga proximum.

Quærітur I. Quid ſit charitas erga proximum?

Respondeo. Charitas erga proximum eſt *extenſio charitatis Deo debitæ ergo creaturos rationales, in quantum non ſolum ſunt aliqua res titulo creationis, redemptionis, adoptionis, ſacrationis, & inhabitationis, pertinens ad Deum, ſed etiam inquantum ſunt objectum commune dilectionis divinæ erga homines.* Hæc Idea ſeu definitio charitatis erga proximum

Probatur I. ex Scriptura. Nam Chriſtus oſtendit, indiviſibilem, imo eandem eſſe dilectionem, qua diligitur Deus & proximus. Joa. 15. v. 9. Chriſtus ad diſcipulos ait: *Sicut dilexit me pater, & ergo dilexit vos. Manete in dilectione mea. Si præcepta mea ſervaveritis, manebitis in dilectione mea; ſicut & ego præcepta patris mei* (nutus beneplaciti) *ſervavi, & maneo in ejus dilectione. Hoc eſt præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos. Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Et c. 17. *Pro eis ergo ſanctifico meipſum* (in cruce me offerendo in ſacrificium), *ut ſint & ipſi ſanctificati in veritate. Non pro eis autem rogo tantum, ſed & pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me; ut omnes unum ſint, ſicut tu pater in me, & ego in te, ut & ipſi in nobis unum ſint; & ego claritatem, quam tu dediſti mihi, dedi eis, ut ſint unum, ſicut & nos unum ſumus; ego in eis, & tu in me, ut ſint conſummati in unum, & cognoſcat mundus, quia tu me dilexiſti. Notum feci eis nomen tuum, ut dilectio, qua dilexiſti me, in ipſis ſit, & ego in ipſis.* Hæc omnia oſtendunt, charitatem erga proximum eſſe fundatam in dilectione Dei, qua omnes homines diligit, in qua fundatur etiam charitas noſtra erga Deum. Itaque dum diligimus Deum ob ejus prædilectionem erga nos, ob eandem etiam diligimus proximum. Idem oſtendit S. Joannes Epiſt. 1. c. 4. v. 7. ubi ſic ſcribit: *Chariſſimi, diligamus nos invicem; quia charitas ex Deo eſt; & omnis qui diligit, ex Deo natus eſt, & cognoſcit Deum. Qui non diligit, non novit Deum* (utpote diligentem omnes ſuas creaturas rationales); *quoniam Deus charitas eſt. In hoc apparuit charitas Dei* (erga homines) *in nobis, quoniam filium ſuum unigenitum miſit in mundum, ut vivamus per eum. Si ſic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Si diligamus invicem, Deus* (amans homines) *manet in nobis, & charitas ejus in nobis* (per nos erga alios extenſive in actum ſecundum redacta) *perfecta eſt. Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Nos ergo diligamus Deum; quoniam Deus prior dilexit nos. Si quis dixerit: Quoniam diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum, quem videt* (& ſcit à Deo diligi) *Deum, quem non videt quomodo poteſt diligere? Et hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem ſuum. Omnis qui diligit eum qui genuit,* (parentes alicujus) *diligit & eum, qui natus eſt ex eo* (nempe liberos parentum, quales ſunt omnes homines reſpectu Dei, patris omnium.) *In hoc cognoſcimus, quoniam diligimus,* (diligamus, ſeu diligere debeamus, ὅτι ἀγαπῶμεν) *natos Dei, cum Deum diligamus* (ὅταν ἀγαπῶμεν.) Ex hoc textu S. Joannis iterum manifeſtum eſt, quod charitas proximi ſit tantum extenſio illius charitatis, quam habemus erga Deum, qui prior dilexit nos, & ſuam charitatem transplantavit ſeu effudit in nos.

Probatur. *Definitio* 2. authoritate S. S. Augustini, qui in pluribus locis docet, hoc eſſe proprium amoris erga Deum, ut diligantur ea, quæ diligit Deus, atque ut omnes peatrahantur ad ejus amorem. In l. 1. de Doct. Chriſt. dicit: „Omnis homo, inquantum homo eſt, diligendus eſt propter Deum. Velle debemus ut omnes, qui nobiſcum frui poſſunt Deo, nobiſcum diligant Deum, & totum, quod eos adjuvamus, vel ab eis adjuvamur, ad unum illum finem referendum eſt. Qui diligit hiſtrionem, omnes diligit, qui eum diligunt ſecum; & quanto eſt in amore ferventior, tanto agit quibus poteſt modis, ut à pluribus diligatur. Quid nos in dilectione Dei agere convenit?

Quæ

Digitized by Google

QUÆRITUR 2. Utrum ſit una eadem charitas, qua diligitur Deus, & qua diligatur proximus?

RESPONDEO. Charitas, quatenus differt ab amore proximi ſolum morali ac naturali, eſt una eademque, qua diligitur Deus, & proximus.

PROBATUR 1. Ex dictis *Reſp.* 1. quia charitas proximi eſt tantum extenſio amoris erga Deum in ea, quæ diliguntur à Deo.

PROBATUR 2. ex D. THOMA, qui 2. 2. q. 25. a. 1. C. ait: „ Ratio diligendi proximum Deus eſt. Hoc enim debemus in proximo diligere, ut in Deo ſit. Unde manifeſtum eſt, quod idem ſpecie actus eſt, quo diligitur Deus, & quo diligitur proximus. Et propter hoc habitus charitatis ſe non ſolum extendit ad dilectionem Dei, ſed etiam ad dilectionem proximi. Idem l. c. a 4. c. ait: Poſſumus loqui de charitate ſecundum propriam rationem ejus, prout ſcilicet eſt amicitia hominis ad Deum principaliter, & ex conſequenti ad ea, quæ ſunt Dei, inter quæ etiam eſt ipſe homo. Et ſic inter cætera, quæ ex charitate diligit, quaſi ad Deum pertinentia, etiam ſeipſum ex charitate diligit. Eadem ratio eſt de proximo, qui & ipſe ſpectandus eſt tanquam aliquid ad Deum pertinens.

PROBATUR 3. Ex S. AUGUSTINO, qui Serm. 265. c. 8. & 9. ait: „ Duo ſunt præcepta charitatis, & una eſt charitas. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde & diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Una charitas & duo præcepta, quia non alia charitas diligit proximum, quam illa, quæ diligit Deum. Non ergo alia charitas eſt. Qua charitate proximum, ipſa charitate diligamus & Deum.

IDEM l. 8. de Trinit. c. 8. n. 12. *Ex una eademque charitate Deum, proximumque diligimus; ſed Deum propter Deum, nos autem & proximum propter Deum.* Hanc ſuam aſſertionem S. Auguſtinus probat triplici ratione.

PRIMO, quia Deus vult diligi proximum. Itaque Deus diligi nequit, niſi diligatur & proximus.

SECUNDO, quia Deus eſt ipſa dilectio in ſe ſubſiſtens. Itaque Deus diligi nequit, quin diligatur ipſa dilectio de ſe diffuſiva ſui in omnes creaturas capaces dilectionis. Diligi autem dilectio nequit, niſi libenter practicetur, ubi datur opportunitas. Ita l. 8. de Trinit. c. 7. 8. & 10. diſcurrit.

TERTIA ejus ratio captu facilior eſt, quia omnes homines, præſertim fideles, per redemptionem ſunt filii, aut membra Chriſti, ſaltem in voto. Itaque Chriſtus diligi nequit, quin diligantur membra & filii ejus. In Epiſtolam 1. Joa. Tract. 10. n. 2. & 3. ſic ſcribit: *Non poteſt quisquam diligere Patrem, niſi diligat filium; & qui diligit filium, diligit & filios Dei. Quos filios Dei? Membra filii Dei. Vos eſtis corpus Chriſti & membra.* 1. Cor. 12. *Cum ergo membra Chriſti diligis, filium Dei diligis. Cum filium Dei diligis, & Patrem diligis. Non poteſt ergo ſeparari dilectio.*

QUÆRITUR 3. In quo ſenſu Apoſtolus ad Rom. c. 13. ſcribit: *Qui diligit proximum, legem implevit?* & ad Gal. 5. *Omnis lex uno ſermone impletur; diliges proximum tuum, ſicut te ipſum?*

RESPONDEO. Senſus Apoſtoli videtur eſſe, quod omnis lex conſiſtat in duobus, primò in dilectione Dei, ſecundo per modum complementi ultimi dilectionis divinæ in dilectione proximi. Itaque neceſſe eſt, ut qui ultimum complementum dilectionis Deo debitæ poſuit, cenſeatur totam legem, quæ totaliter eſt lex amoris, impleſſe. Alia hujus textus expoſitio eſt, quod una eademque ſit charitas Dei & proximi, prout qq. 2. oſtenſum eſt. Ergo qui unam implevit, etiam alteram implevit. Tertia expoſitio eſt, quod, cum homo nec de ſe, nec de alio *directe* ſatis certo ſcire poſſit, an vere impleat legem dilectionis erga Deum, id indirecte ſcire poſſit ex re notiori, nempe ex dilectione proximi, quæ eſt ultimum complementum dilectionis erga Deum. Ita ex S. Auguſtino reſpondet V. Beda in Epiſt. ad Rom. *Cur*, inquit, *Apoſtolus ſolam proximi dilectionem commemorat, niſi quia dilectionem Dei poſſunt homines* (ſibi & aliis) *mentiri, quia rariores tentationes eam probant: in dilectione autem proximi facilius convincuntur eam non habere, dum inique cum hominibus agunt. Cum præceptum utrumque, ut nullum ſine altero poſſit teneri, etiam unum horum commemorare plerumque ſufficit, ſed oportunius illud, de quo facilius quisque convincitur.*

QUÆRITUR 4. An homo eadem charitate, quæ diligit Deum, poſſit & debeat diligere ſeipſum?

RESPONDEO. *Affirmative.* Ratio eſt, quia charitas erga Deum eſt amor amicitiæ, cujus objectum formale eſt communio bonorum, ita ut amans per amorem benevolentiæ & concupiſcentiæ velit utrique bonum. Id eleganter explicat D. THOMAS 2. 2. q. 25. a. 12. C. ubi ait: „ Amicitia charitatis ſuper communicatione beatitudinis fundatur, in qua quidem communicatione unum eſt, quod conſideratur, ut principium influens beatitudinem, ſcilicet Deus; aliud eſt beatitudinem directe participans, ſcilicet homo & angelus. Tertium eſt id, ad quod per quandam redundantiam beatitudo derivatur, ſcilicet corpus humanum. Id quod eſt beatitudinem influens eſt a ratione diligibile, quia eſt beatitudinis cauſa. Id autem quod eſt beatudinem participans, poteſt eſſe duplici ratione diligibile, vel quia eſt unum nobiſcum, vel quia eſt nobis conſociatum in beatitudinis participatione, & ſecundum hoc homo diligit & ſeipſum & proximum.

QUÆRITUR 5. An & in quo ſenſu homo teneatur Deum plus diligere, quam ſeipſum?

RESPONDEO. Homo tenetur Deum plus diligere quam ſeipſum, quod *in omni caſu poſſibili ac decente Deum* teneatur potius ferre omnia detrimenta ſuæ perſonæ, quam divinæ gloriæ. RATIO eſt, quia Deus eſt fons omnium bonorum, non ſolum nobis, ſed etiam omnibus creaturis. Decet autem, ut ubi alterutri detrimentum perferendum, conſervetur potius bonum commune & fontale, quam particulare & participatum. DIXI. *In omni caſu poſſibili & decente Deum.* Cogitare enim de caſu impoſſibili, in quo tolleretur

D. Amort Tract. de Præceptis.

natura Dei, v.g. ſi deberet homo amicus Dei ex amore Dei æternas pati pœnas inferni, ſtultum eſt. Deus enim, ſi æternum torqueret ſuus intimos amicos, non aſſet Deus. Abſint longe à cordibus piorum ejusmodi cogitationes blaspbemæ conditionatæ, quæ Deum conſtituunt in caſu neceſſitatis aut electionis ad aliquid ordinatum, quod dedecet ſapientiam, bonitatem aut providentiam Dei. Quod ſi unus vel alter Sanctorum de ejuſmodi caſu cogitavit, mentem ipſius eatenus fuiſſe *perplexam* dicendum. Cæterum Reſponſio quoad ſubſtantiam eſt D. Thomæ 2. 2. q. 26. a. 3. C. ubi ait: „Unaquæque
„ pars naturaliter plus amat commune bonum
„ totius, quam particulare bonum proprium.
„ Apparet etiam boc in politicis virtutibus, ſe-
„ cundum quas cives pro bono communi diſpen-
„ dia propriarum rerum & perſonarum interdum
„ ſuſtinent. Unde multo magis boc verificatur
„ in amicitia cbaritatis, quæ fundatur ſuper com-
„ municationem donorum gratiæ. Et ideo ex
„ charitate magis debet homo diligere Deum,
„ qui eſt bonum commune omnium, quam ſeip-
„ ſum; quia beatitudo eſt in Deo, ſicut in com-
„ muni & ſontali principio omnium, qui beati-
tudinem participare poſſunt.„ Et ad 2. obi objiciebatur; quod homo Deum amet ut *ſuum* bonum; adeoque videatur magis diligere ſeipſum, quam Deum. Reſpondet: *Bonum totius diligit quidem pars, ſecundum quod eſt ſibi conveniens, non autem ita, quod bonum totius referat ad ſe, ſed potius ita, quod ſeipſum refert in bonum totius.* Ex hoc textu D. Thomæ patet, quod bomo Deum in genere bonorum utrique communionem reſpiciat tanquam bonum infinitis eminentius, ac dignius, ad cujus honorem & cultum homo totus ordinetur eſſentialiter; dum econtra Deus hominem non eſſentialiter ſed tantum libere ad beatitudinem humanam in Deo babendam ordinet.

Quæritur 6. An homo ex charitate teneatur magis diligere ſeipſum, quam proximum?

Respondeo. Homo ſecundum animam tenetur ex charitate magis diligere ſeipſum, quam proximum. Ratio eſt 1. quia, prout Sanct. Thomas l. c. a. 4. in argumento. *Sed Contra*, obſervat; Levit. 19. v. 18. dicitur: *Diliges amicum tuum, ſicut teipſum.* Et Christus Matth. 22. ait: *Diliges proximum tuum, ſicut teipſum.* Ergo cum dilectio ſuiipſius ſit *regula* & *exemplar* diligendi proximum, manifeſtum eſt, dilectionem ſuiipſius eſſe natura priorem dilectione aliorum quorumcunque, *inquantum ſpectantur tanquam ſubjecta participantia* Deum; & conſequenter, cum principium boni diffuſivum ſui in alterum ſit dignius altero; ſequitur, in communione bonorum ad alterum hominem magis diligere ſeipſum, quam alterum. Ratio 2. eſt, quia homini non liceret ſe privare gratia Dei & æterna beatitudine, etiamſi per hoc poſſet ſalvare totum mundum. Ita diſcurrit S. Thomas l. c. a. 4. C. ubi ait: „ In homine duo ſunt, ſcilicet natu-
„ tura ſpiritualis, & natura corporalis. Per
„ hoc autem homo dicitur diligere ſeipſum,
„ quod diligit ſe ſecundum naturam ſpiritualem.
„ Et ſecundum hoc (*nempe ſecundum animam*) de-
„ bet homo magis ſe diligere poſt Deum, quam
„ quemcunque alium. Et hoc patet ex ipſa ra-
„ tione diligendi. Nam Deus diligitur ut princi-
„ pium boni. Homo autem ſeipſum diligit ex cha-
„ ritate ſecundum rationem, qua eſt particeps
„ prædicti boni. Proximus autem diligitur ſe-
„ cundum rationem ſocietatis in ipſo buno. Con-
„ ſociatio autem eſt ratio dilectionis (tantum)
„ ſecundum quandam unionem in ordine ad
„ Deum. Unde ſicut unitas eſt potior; quam
„ unio; ita quod ipſe bomo participet bonum
„ divinum, eſt potior ratio diligendi, quam quod
„ alius aſſocietur ſibi in hac participatione. Et
„ ideo bomo ex charitate debet magis ſeipſum
„ diligere, quam proximum. Et hujus ſignum
„ eſt, quod homo non debet ſubire aliquod
„ malum peccati, quod contrariatur participa-
„ tioni beatitudinis, ut proximum liberet à pec-
„ cato. Ita S. Thomas.

Dixi. *Secundum animam.* Nam vitam ſuam corporalem tenetur aliquando ſacrificare pro bono ſpirituali proximorum, ut poſtea dicetur.

Dices. Videtur eſſe perſectiſſimus actus charitatis, quo homo dicit: Mallem æternum privari beatitudine æterna pro ſalute plurium animarum, ut magis à pluribus honorificetur Deus, ſi boc fieri poſſet ſine peccato. Ergo non tenetur homo quoad animam ſe magis diligere, quam proximum.

Respondeo. Hunc autem ſolum poſſe habere locum, ſi ille caſus poſſit prudenter & ſine errore intellectus apprehendi *ut poſſibilis & decens Deum.* In tali autem hypotheſi homo non diligeret proximum magis quam ſe, ſed præciſe magis diligeret Deum plus quam ſe, utpote cujus amore ſe vellet libenter privare beatitudine ſupernaturali, ac contentus eſſe beatitudine naturali, quæ conſiſtit in fruitione Dei ſeu viſione Dei abſtractiva, prout in *Tract. de Charitate Quæſt.* 2. *ad Object.* 5. oſtenſum eſt. Hinc in *probatione* 1. præciſe dixi; quod homo teneatur quoad animam ſe magis amare, quam quoſcunque proximos, inquantum ſpectantur *ſubjecta participantia Deum*, ut abſtraherem ab bac objectione. Verum re penitius inſpecta videtur, etiam hunc caſum eſſe impoſſibilem & repugnantem perſectionibus divinis. Quomodo enim Deus ſalva ſua bonitate hominem ea de cauſa excluderet æterna beatitudine ſupernaturali, quia alios amore Dei perduceret ad illam ſupernaturalem beatitudinem æternam? Itaque tales actus amoris ſolum locum habent in iis, qui intellectu errante vel de poſſibilitate caſus dubitante apprehendunt caſum ut abſolute vel dubie poſſibilem. Actus autem charitatis, in quem influit intellectus errans, vel imprudenter dubitans, nec eſt exoptabilis abſolute, nec abſolute perſectior actu charitatis undequaque ſano.

Dices 2. Qualibet pars tenetur magis diligere bonum *majus* præ minori bono; & bonum *commune* præ bono privato. Ergo homo tenetur magis diligere ſalutem totius communitatis vel provinciæ, quam ſalutem propriam; ac conſequenter tenetur magis diligere proximos numero plures, quam ſe. Eadem ratione probaretur; quod quemcunque proximum dignitate vel

donia

donis eminentiorem teneretur magis quoad animam diligere, quam ſe.

Respondeo. D. Homo tenetur magis diligere bonum *majus*, & *commune*, in quantum illud majus & commune bonum ſimul magis perficit ſubjectum proprium quoad animam. c. in quantum ſubjectum proprium quoad animam magis corrumpit. n. Nulla enim eſt ratio, quoad animam ſe ſpoliandi aliqua perfectione in gratiam aliorum præciſe ex pruritu diffundendi bona, cum omnis appetitus naturalis feratur in bonum proprium. Nec etiam major gloria divina id peteret, loquendo de bono virtutum. Quod enim attinet *dona gratis data*, vel majorem *gloriam accidentalem* in cœlo, qualis v. g. datur Apoſtolicis viris, Martyribus, Doctoribus, Virginibus; ſicut Deus non omnes ad hunc ſtatum vocat, ita etiam pro majori Dei gloria & pro bono communi ſe homo ex obedientia vel ſpeciali inſpiratione divina eligendo ſtatum v. g. eremiticum, vel conjugalem, iis donis privat, ita tamen ut per hoc juſto Dei judicio conferatur major *beatitudo eſſentialis* conſiſtens in unione intimiore cum eſſentia divina per viſionem beatificam. Ita reſpondet S. Thomas l. c. a. 4. ad 2. ubi objiciebatur; quod homo ſæpe ſuſtineat ex charitate detrimentum pro proximo, puta vitæ, bonorum, juxta illud Proverb. 12. *Qui negligit damnum propter amicum, juſtus eſt.* Exinde enim videtur inferri poſſe, quod juſtus magis diligat proximum, quam ſeipſum. Ad hoc enim S. Thomas ſic reſpondet: *Dicendum, quod detrimenta corporalia debet homo ſuſtinere propter amicum, & in hoc ipſo ſeipſum magis diligit ſecundum ſpiritualem mentem, quia hoc pertinet ad perfectionem virtutis, quæ eſt bonum mentis. Sed in ſpiritualibus non debet homo pati detrimentum peccando, ut proximum liberet à peccato*, puta, in ſpiritualibus *ſanctificativis* ac *perfectivis* proprii ſubjecti, qualia non ſunt *dona gratis* data, prout dictum eſt.

Quæritur 7. An homo teneatur proximum diligere *poſitive* per actus internos? An vero ſufficiat, eum præciſe diligere *negative*, non volendo vel exterius operando aliquid contra charitatem proximi?

Respondeo. Homo tenetur proximum diligere per actus internos poſitive.

Idprobatur 1. ex propoſitionibus damnatis ab Innocentio XI. quarum Decima ſic habet: *Non tenemur proximum diligere actu interno & formali*, & Undecima. *Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos.* Idem probari poteſt ex plurimis textibus Scripturæ. Nam Christus Matth. 22. dicit: *Diliges Deum ex toto corde &c. Hoc eſt primum mandatum. Secundum autem eſt ſimile huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Ergo ſicut homo tenetur diligere *ex corde & mente*, ſeipſum ac Deum, per actus videlicet internos, ita etiam per actus internos tenetur proximum. Dein in Evangelio & in Apoſtolicis Epiſtolis pro forma diligendi proximum ſæpiſſime præſcribitur dilectio Dei erga homines. Deus autem diligit poſitive utique per actus internos. 1. Joa. 4. v. 11. dicitur: *Si ſic Deus dilexit mundum, & nos debemus alterutrum diligere*, utique conſimili actu interno. Apoſtolus 2. Cor. 6. dicit: *In omnibus exhibeamus nos in charitate non ficta*, ſicut 1. Tim. 1. v. 5. dicitur: *Finis præcepti eſt charitas de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta.* Ergo ſicut *fides non ficta* requirit actum formalem internum, ita etiam requirit actum internum *charitas non ficta.* Ac certe videtur per ſe clarum, eſſentialia noſtræ religionis præcepta non ſapere meram hypocriſin, dum actus externi non correſponderent cum actu interno, ſi ſufficiunt ad implendum charitatis erga proximos præceptum ſoli actus externi.

Quæritur 8. Quandonam ſit eliciendus actus charitatis internus erga proximos?

Respondeo. Ille actus internus eliciendus eſt ſaltem *virtualiter* & *implicite* quoties datur obligatio eliciendi actum charitatis erga Deum.

Ratio eſt, quia, prout qq. 2. oſtenſum eſt, datur una eademque charitas erga Deum & proximum, in quantum proximus eſt aliquid pertinens ad Deum, & aliquid dilectum. Cum ergo homo in actu charitatis erga Deum proponat omnia amare, quæ Deus amat, & quæ ad Deum pertinent, neceſſario in illo amore Dei *virtualiter* ac *implicite* involvitur amor proximi.

Respondeo 2. Actus internus *explicitus* charitatis erga proximum datur, quoties datur obligatio ad actum charitatis externum.

Ratio eſt, quia ex Apoſtolo 2. Cor. 6. oſtenſum eſt, quod charitas debeat eſſe *non ficta.* Ergo quandocunque recurrente occaſione urget obligatio exhibendi proximo actum charitatis externum, datur etiam obligatio exhibendi actum charitatis internum.

Respondeo 3. Datur etiam gravis obligatio eliciendi actum charitatis internum, quando datur obligatio retractandi odium internum proximi, vel quando datur gravis tentatio aſſentiendi odio aut inimicitiæ adverſus proximum, quæ per ſolum diſſenſum negativum deponi aut animo expelli non poſſit. Ratio eſt, quia retractatio ejusmodi odii fieri nequit ſine poſitivo motivo & propoſito tendente in actus oppoſitos, v. g. arcendi à proximo omnia mala, qualia ſunt etiam actus interni odii, rancoris, invidiæ, &c. Hoc enim propoſitum eſt formaliſſime actus charitatis; ſicut *conſtans ac perpetua voluntas tribuendi cuique jus ſuum* eſt juſtitia, & *conſtans ac perpetua voluntas exhibendi Deo actus amicitiæ practicos* eſt charitas. Tentationem autem periculoſam aſſentiendi odio fovere in animo, illam per actum charitatis poſitivum non excludendo, eſt grave peccatum, quia talis interpretative amat tentationem & periculum grave.

Quæritur 9. An Concionatores aut Parochi graviter peccent, toto ferme anno prædicando de rebus non præceptis, vix unquam autem aut raro inculcando præceptum & naturam charitatis internæ erga proximum in hoc mundo?

Respondeo. Peccant graviſſime. Idprobatur. Concionatores & Parochi tenentur illud frequenter inculcare & explanare, quod Deus non ſolum frequenter, ſed etiam perpetuo inculcat in Scriptura tanquam præceptum Religionis Chriſtianæ omnium *eſſentialiſſimum*, & *ſumme neceſſarium*, & Chriſtianorum *characteriſticum.*

cum. Sed hoc eſt præceptum charitatis internæ.
Ergo. min. probatur ex variis textibus Scriptu-
ræ, quos ea de cauſa diſtincte pono, ut ſtudio-
ſis Theologiæ Moralis hæc lex melius impri-
matur, quia apud pleroſque propterea videtur
neglectior, eo quod in juventute, ubi tradun-
tur præcepta morum, non diſtincte imprimatur.

1. Chriſtus Matth. 22. dicit: *Diliges Domi-
num Deum tuum ex toto corde tuo &c. Hoc eſt maxi-
mum & primum mandatum. Secundum autem ſimile
eſt huic: Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his
duobus mandatis univerſa lex pendet, & prophetæ.*

2. Idem Marci 12. v. 30. ait: „Diliges
„ Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c.
„ Hoc eſt primum mandatum. Secundum au-
„ tem ſimile eſt illi. Diliges proximum tuum
„ tanquam teipſum. Majus horum aliud manda-
„ tum non eſt. Et ait illi Scriba: Bene Magi-
„ ſter, in veritate dixiſti, quia unus eſt Deus,
„ & non eſt alius præter eum; & ut diligatur
„ ex toto corde &c. & diligere proximum tan-
„ quam ſeipſum majus eſt omnibus holocauto-
„ matibus & ſacrificiis. Jeſus autem videns quod
„ ſapienter reſpondiſſet, dixit illi: non es lon-
„ ge à regno Dei.

3. Christus Joan. 13. poſt ultimam cœ-
nam ultima exhortatione diſcipulis valedicens
ait: „Filioli, adhuc modicum (*tempus*) vobiſ-
„ cum ſum. Mandatum novum do vobis, ut
„ diligatis invicem: ſicut dilexi vos, ut & vos
„ diligatis invicem. In hoc cognoſcent omnes,
„ quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habue-
„ ritis ad invicem." Et in eodem Sermone poſt
cœnam c. 15. „Sicut dilexit me Pater, & ego
„ dilexi vos. Manete in dilectione mea. Si præ-
„ cepta mea ſervaveritis, manebitis in dilectio-
„ ne mea; ſicut & ego præcepta Patris mei ſer-
„ vavi, & maneo in ejus dilectione. Hoc eſt
„ præceptum meum, ut diligatis invicem, ſicut
„ dilexi vos. Majorem hac dilectionem nemo
„ habet, quam ut animam ſuam ponat quis pro
„ amicis ſuis. Vos amici mei eſtis, ſi feceritis,
„ quæ ego præcipio vobis. Hæc mando vobis,
„ ut diligatis invicem.

4. Christus Matth. 7. v. 12. *Omnia quæ-
cunque vultis ut faciant vobis homines, & vos fa-
cite illis. Hæc eſt enim lex & Prophetæ.*

5. Idem Lucæ 6. v. 27. „Vobis dico, qui
„ auditis. Diligite inimicos veſtros; beneſaci-
„ te his, qui vos oderunt. Benedicite maledi-
„ centibus vobis, & orate pro calumniantibus
„ vos. Et qui te percutit in maxillam unam,
„ præbe illi & alteram. Et ab eo, qui aufert
„ tibi veſtimentum, (*in graviſſima neceſſitate*) et-
„ iam tunicam noli prohibere. Omni autem pe-
„ tenti te, tribue, (*ſi rationabiliter petat, & tu
rationabiliter poſſis dare.*) Et qui aufert, quæ tua
„ ſunt (*in graviſſima neceſſitate*) ne repetas. Et
„ prout vultis, ut faciant vobis homines, &
„ vos facite illis ſimiliter. Et ſi diligitis eos,
„ qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia? Nam
„ & peccatores diligentes ſe diligunt. Et ſi be-
„ nefeceritis his, qui vobis beneſaciunt, quæ
„ vobis eſt gratia? Nam & peccatores pecca-
„ toribus fœnerantur, ut recipiant æqualia. Ve-
„ rumtamen diligite inimicos veſtros; beneſa-
„ cite & mutuum date, nihil inde (*auctarii*) ſpe-
„ rantes; & erit merces veſtra multa, & eritis
„ filii altiſſimi, quia ipſe benignus eſt ſuper in-
„ gratos & malos. Eſtote ergo miſericordes,
„ ſicut & Pater veſter miſericors eſt. Nolite
„ judicare, & non judicabimini, nolite conde-
„ mnare, & non condemnabimini. Dimittite,
„ & dimittemini. Date & dabitur vobis. Men-
„ ſuram bonam & conſertam, & coagitatam, &
„ ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum. Ea-
„ dem quippe menſura, qua menſi fueritis, re-
„ metietur vobis.

6. Idem Matth. 25. deſcribens formam ex-
tremi judicii ait: „Congregabuntur ante eum
„ omnes gentes, & ſeparabit eos ab invicem,
„ ſicut paſtor ſegregat oves ab hœdis. Et ſta-
„ tuet oves à dextris ſuis, hœdos autem à ſini-
„ ſtris. Tunc dicet Rex his, qui à dextris ejus
„ erunt: Venite benedicti Patris mei, poſſide-
„ te paratum vobis regnum à conſtitutione mun-
„ di. Eſurivi enim, & dediſtis mihi manduca-
„ re; ſitivi, & dediſtis mihi bibere; hoſpes eram
„ & collegiſtis me; nudus & operuiſtis me; in-
„ firmus & viſitaſtis me; in carcere eram, &
„ veniſtis ad me. Tunc reſpondebunt ei juſti
„ dicentes: Domine, quando vidimus te eſu-
„ rientem, & pavimus; ſitientem, & dedimus
„ tibi potum? Quando autem te vidimus hoſpi-
„ tem & collegimus te, aut nudum, & coope-
„ ruimus te? aut quando te vidimus infirmum
„ aut in carcere, & venimus ad te? Et reſpon-
„ dens Rex dicet illis: Amen dico vobis, quam-
„ diu feciſtis uni de his fratribus meis minimis,
„ mihi feciſtis. Tunc dicet & his, qui à ſini-
„ ſtris erunt: Diſcedite à me maledicti in ignem
„ æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis
„ ejus. Eſurivi enim, & non dediſtis mihi man-
„ ducare; ſitivi & non dediſtis mihi potum. Ho-
„ ſpes eram & non collegiſtis me, nudus & non
„ operuiſtis me; infirmus & in carcere, & non
„ viſitaſtis me. Tunc reſpondebunt ei & ipſi
„ dicentes: Domine, quando te vidimus eſu-
„ rientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut nu-
„ dum, aut infirmum, aut in carcere, & non
„ miniſtravimus tibi? Tunc reſpondebit eis di-
„ cens: Amen dico vobis, quamdiu non feci-
„ ſtis uni de minoribus his, nec mihi feciſtis.
„ Et ibunt hi in ſupplicium æternum; juſti
„ autem in vitam æternam.

7. Idem Matth. 9. cum reprehenderetur,
quod cum publicanis manducaret, ait: *Diſcite,
quid eſt; miſericordiam volo, & non ſacrificium.* Al-
ludit hoc loco Chriſtus ad illud Oſeæ 6. *Miſeri-
cordiam volui, & non ſacrificium.*

8. Idem Lucæ 10 interrogante quodam Le-
giſperito: *Quid faciendo vitam æternam poſſidebo?*
ait: In lege quid legis? ad quod reſpondit: *Di-
liges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. &
proximum tuum ſicut teipſum.* Dein dixit Jeſus:
Recte reſpondiſti. Hoc fac, & vives. Cumque
ille denuo interrogaret; *Et quis eſt meus proxi-
mus?* propoſuit illi Chriſtus parabolam de inci-
dente in latrones, *qui deſpoliaverunt eum & pla-
gis impoſitis abierunt ſemivivo relicto. Accidit au-
tem, ut ſacerdos quidam deſcenderet eadem via, &
viſo illo præteriivit. Similiter & Levita, cum eſſet*

ſecus

ſecus locum, & videret eum, pertranſiit. Samaritanus autem quidam iter faciens venit ſecus eum, & videns eum, miſericordia motus eſt; & appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum & vinum, & imponeris illum in jumentum ſuum duxit in ſtabulum, & curam ejus egit. Quis horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit miſericordiam in illum: ait illi Jeſus: vade & fac tu ſimiliter.

9. IDEM Matth. 12. cum Phariſæi reprehenderent diſcipulos, eo quod eſurientes in Sabbato vellerent ſpicas, ait. *Si ſciretis, quid eſt;* (quod Oſeæ 6. ſcriptum eſt) *Miſericordiam volo, & non ſacrificium, nunquam condemnaſſetis innocentes.*

Similibus textibus, quibus inculcantur opera charitatis & miſericordiæ, plena eſt Scriptura. Peccant ergo graviter Concionatores & Parochi, qui conformiter ad hauc perpetuam inſtantiam divinam legem charitatis inſtanter urgere negligunt.

QUÆSTIO III.

De obſervando ordine charitatis erga proximum,

QUÆRITUR 1. Quis ordo charitatis obſervandus ſit erga proximum?

RESPONDEO. Generalis Regula hæc eſt. 1. Ut ſalus animæ in proximo præferatur *per ſe* omnibus emolumentis corporis proprii. 2. Ut inter proximos præferantur illi, qui arctiori vinculo ſocietatis humanæ nobis conjuncti ſunt. Id PROBATUR authoritate & ratione S. AUGUSTINI, qui l. 1. de doct. Chriſt. c. 27. ſic ſcribit: „Ille juſte & ſancte vivit, qui rerum „integer æſtimator eſt. Ipſe autem eſt, qui „ordinatam dilectionem habet, ne aut diligat, „quod non eſt diligendum, aut non diligat, „quod eſt diligendum, aut amplius diligat, quod „minus eſt diligendum; aut æque diligat, quod „vel minus vel amplius diligendum eſt; aut „minus vel amplius, quod æque diligendum „eſt. Omnis peccator, in quantum peccator „eſt, non eſt diligendus. Et omnis homo, in „quantum homo eſt, diligendus eſt propter „Deum; Deus vero propter ſeipſum. Et ſi „Deus omni homine amplius diligendus eſt, „amplius quisque debet eum diligere, quam ſe„ipſum. Item amplius alius homo diligendus „eſt, quam corpus noſtrum, quia propter Deum „omnia iſta diligenda ſunt, & poteſt nobiſcum „alius homo Deo perfrui, quod non poteſt „corpus, quia corpus per animam vivit, qua „fruimur Deo. Omnes autem homines æque „diligendi ſunt. Sed cum omnibus prodeſſe „non poſſis; his potiſſimum conſulendum eſt, „qui pro locorum vel temporum vel quarumli„bet rerum opportunitatibus conſtrictius tibi „quadam forte junguntur." Idem docet S. THOMAS 2. 2. q. 26. a. 1. ad 1. ubi ait: *Cum dicitur proximus magis eſſe diligendus, quam corpus proprium, intelligitur hoc quantum ad animam, quæ eſt potior pars ejus.*

QUÆRITUR 2. An ſalus animæ in proximo ſemper ſit præponenda incolumitati aut vitæ proprii corporis.

RESPONDEO. Homo tenetur *per ſe* etiam propriam vitam ſacrificare pro ſalute animæ alienæ, quandocunque illa ſalus aliter obtineri, aut prudenter ſperari nequit, & ex ſacrificio aut periclitatione propriæ vitæ illa aliena ſalus certa ſit. RATIO eſt, quia ſalus æterna unius animæ eſt eminenter majus bonum extrinſecum Dei, quam temporalia vita proprii corporis. Ergo, cum homo ex charitate teneatur in rebus momenti magni præferre emolumenta divinæ gloriæ commodis propriis, *per ſe* obligabitur ad præferendam ſalutem animæ alienæ certam vitæ propriæ. DIXI, *per ſe.* Ad hoc enim non obligatur *per accidens.* 1. Si homo non ſit in ſtatu gratiæ, & dubitet, an per contritionem perfectam ſe poſſit interea in caſu repentino conſtituere in ſtatum gratiæ. 2. Si homo ipſemet habeat grave onus peccatorum in purgatorio luendum, quod ſperat longiori vita expungi poſſe. In tali enim caſu Deus lege amicitiæ non cenſetur obligare ad procurandam ſibi ex aliena ſalute auctionem gloriæ, ſi hoc non niſi cum tanta difficultate fieri poteſt. 3. Si homo exponendo ſuam vitam pro aliorum ſalute timeat periclitari de ſalute propria, v. g. prædicando turcis, gentilibus, meretricibus, hæreticis &c. Ordinata enim charitas erga Deum exigit certiorationem ſalutis propriæ. 4. Si homo videat, ſe plus poſſe operari ad gloriam Dei & ſalutem plurium animarum, ſi interea ſuam vitam in tuto conſervet. 5. Si incertum ſit, an expoſitione vitæ propriæ obtineri queat aliena ſalus. 6. Si proximus jam ſit adultus, & poſſit ipſemet per contritionem vel aliam viam ſe conſtituere in ſtatn ſalutis, dummodo velit. 7. Quando homo à tali cooperatione ad ſalutem alienam prohibetur alia lege naturali, v.g. ſi ſit ſubditns, & conſervationem vitæ ſuæ debeat uxori, liberis, communitati, Reipublicæ &c. Tunc enim tenetur vitam ſuam ſervare in bonum temporale & ſpirituale eorum, quibus obligatur vel ex obedientia, vel ex contractu. 8. Quando concurrunt tales circumſtantiæ perſonales, ut homini videatur nimis difficile, ita ſuam vitam profundere ob ſalutem alienam. Lex enim amicitiæ inter Deum & hominem ſic comparata eſt, ut non obliget ad nimis ardua pro cujusque captu, diſpoſitione, fortitudine vel puſillanimitate, præjudiciis. Hinc ſequitur; in praxi hanc obligationem pro caſu particulari relinquendam eſſe cujuslibet proprio judicio, ut locum habeat illud Apoſtoli. *Quilibet in ſuo ſenſu abundet.* Rom. 14. Conſequitur etiam; ob tot effugia & tot cauſas excuſantes per accidens vix aliam in hac re regulam generaliter ſtatui poſſe pro obligatione indiſpenſabili, quam Regulam S. THOMÆ, ut tunc homo cenſeatur obligatus ad exponendam vitam propriam pro aliena ſalute, quando cura ſalutis alienæ illi vel ex natura ſtatus vel ex contractu ea diſtrictione demandata eſt. Hic enim verborum S. Doctoris ſenſus eſt, dum 2. 2. q. 26. a. 5. ad 3. ſic ſcribit: *Dicendum, quod cuilibet homini imminet cura proprii corporis; non autem imminet cuilibet homini cura de ſalute proximi, niſi forte in caſu. Et ideo non eſt de neceſſitate charitatis, quod homo*

boni proprium corpus exponat pro ſalute proximi, niſi in caſu, quo tenetur ejus ſaluti providere. Sed quod aliquis ſponte ad hoc ſe offerat, pertinet ad perfectionem charitatis.

QUÆRITUR 3. Quinam poſſint eſſe caſus practici, in quibus homo tenetur vel non tenetur exponere vitam ſuam pro ſalute proximi?

RESPONDEO. Caſus practici poſſunt eſſe ſequentes. 1. Si mater ægrota prævideat ſe morituram, niſi ſumat medicinam, directe quidem operantem adverſus radicem morbi, ſed ex qua medicus judicat probabilius interiturum ſine baptiſmo infantem in utero, tenetur potius mori, quam ſumere medicinam, niſi medicus judicet, æquale fore periculum infantis, ſi mater moriatur non ſumpta illa medicina. RATIO eſt, quia mater jure naturali tenetur habere curam pro ſalute infantis; & ea obligatio eſt annexa ſtatui conjugali, ut liberi potius generentur Deo, quam mundo. Hocque verum eſt, etiamſi per mortem matris præjudicetur marito, aliis liberis, aut religioni, quæ fulcrum amitteret. Quia illud jus naturale perſonale recte à divina ſapientia ſcribi poteſt, & decenter acceptatur à contracturis matrimonium. 2. Si conjux prævideat ſe morituram ex conceptu novæ prolis, eo quod habeat magnam rupturam, & jam in prioribus partibus luctata fuerit periculoſiſſime cum morte, tenetur viro inſtanter petenti debitum, & periclitanti de incontinentia, reddere debitum. RATIO eſt, quia hæc lex ſapienter ſcribitur à Deo & decenter acceptatur à conjugandis. 3. Si mater proxime moritura ex morbo credat, infantem in utero ſine baptiſmo interiturum, niſi patiatur ſectionem, nec tenetur nec poteſt admittere illam ſectionem, etiamſi expectaretur unicus hæres regni, alioquin bello diſcindendi. RATIO eſt, quia lege naturali anticipata, nec ſubjecta gloſſis vel Epikiis humanis, prout in Tract. *de Legibus* oſtenſum eſt, prohibitum eſt, cooperari ad occiſionem ſuiipſius. 4. Parochus non tenetur cum præſentiſſimo vitæ periculo tranſire torrentem exundantem ad providendum moribundum, vel baptizandum infantem alio baptizante deſtitutum. Quia prior obligatio non eſt juris naturalis; poſterior autem in parocho, plurium ſaluti neceſſario, habet excuſationem, vel certe ipſa difficultas recipiendi in ſe improviſu tam durum genus mortis, cujus præſentiſſimo periculo ſe exponeret, nec injungitur à Deo lege amicitiæ, nec comprehendi cenſenda eſt in contractu vel officio inito. 5. Tenentur tamen non ſolum Parochi, ſed quivis alii ſacerdotes cum præſentiſſimo vitæ diſcrimine aſſiſtere moribundis tempore peſtis. RATIO eſt, quia hæc obligatio debuiſſet ab Epiſcopo imponi in ipſa collatione poteſtatis in corpus Chriſti Myſticum, ſi de hoc fuiſſet cogitatum. Ergo tacite impoſita eſt in ipſa ordinatione. Epiſcopus enim tenetur modo meliori quo poteſt providere ſuis ovibus. Ergo eos, qui ſe Juriſdictioni Eccleſiaſticæ in Ordinatione ſubjiciunt, tenetur obligare ad tale ſubſidium in caſu neceſſitatis. 6. Si quis cum periculo aut certo detrimento vitæ ſuæ poſſit conſervare veram religionem integræ provinciæ, aut eidem ſic veram Religionem invehere; ad id obligatur. RATIO eſt, quia ad hoc ſapienter poteſt Deus obligare lege amicitiæ ob maximum exceſſum emolumentorum divinæ gloriæ præ bono corporali vitæ particularis propriæ.

QUÆRITUR 4. An omnes proximi, ſaltem quoad affectum internum, ſint æqualiter diligendi?

RESPONDEO. Proximi juxta eorum diverſam conjunctionem, quam nobiſcum habent, non tantum ſunt inæqualiter diligendi *quoad effectum externum*; ſed etiam *quoad affectum internum*. Id eleganter probat D. THOMAS 2. 2. q. 26. a. 6. c. ex eo, quia gratia affectum internum movet modo proportionato ad objectum externum. „Dicendum, *inquit*, quod duplex opinio circa hoc fuit. Quidam enim dixerunt, quod omnes proximi ſunt æqualiter ex charitate diligendi quantum ad affectum, ſed non quantum ad exteriorem effectum, ponentes, ordinem dilectionis eſſe intelligendum ſecundum exteriora beneficia, quæ magis debemus impendere proximis, quam alienis; non autem ſecundum interiorem affectum, quem æqualiter debemus impendere omnibus, etiam inimicis. Sed hoc irrationabiliter dicitur. Non enim minus eſt ordinatus affectus charitatis, qui eſt inclinatio gratiæ, quam appetitus naturalis, qui eſt inclinatio naturæ. Utraque enim inclinatio ex divina ſapientia procedit. Videmus autem in naturalibus, quod inclinatio naturalis proportionatur actui vel motui, qui convenit naturæ uniuſcujuſque; ſicut terra habet majorem inclinationem gravitatis, quam aqua, quia competit ei eſſe ſub aqua. Oportet ergo, quod etiam inclinatio gratiæ, quæ eſt affectus charitatis, proportionetur his, quæ ſunt exterius agenda, ita ſcilicet, ut ad eos intenſiorem charitatis affectum habeamus, quibus convenit nos magis beneficos eſſe. Et ideo dicendum eſt, quod etiam ſecundum affectum oportet magis unum proximorum, quam alium diligere." ita S. Thomas. SI QUIS OBJICIAT, quod juxta S. Auguſtinum l. 1. de doct. chriſt. c. 28. *Omnes homines æque diligendi ſint.* RESPONDET idem S. Doctor l. c. *ad* 1. id verum eſſe *quoad bonum finale*, & *quoad amorem benevolentiæ*, quo omnibus hominibus volumus Deum: ſed id verum non eſſe *quoad amorem beneficentiæ*, & *quoad bona vialia*, & *quoad intenſionem affectus*, quo uni magis quam alteri benefacere inclinamur.

QUÆRITUR 5. Utrum teneamur magis diligere *meliores*, quam *conjunctiores*?

RESPONDEO. Diſtinguendum eſſe *quoad majoritatem boni finalis*, quod ex charitate proximis volumus, & *quoad majoritatem boni vialis*, vel *majoritatem intenſionis*, qua proximis bona volumus. Quoad majoritatem boni finalis tenemur melioribus velle majus bonum finale, nempe majorem gradum beatitudinis finalis, quia tenemur voluntatem noſtram conformare divinæ juſtitiæ, quæ melioribus majorem gradum beatitudinis tribuit. *Sed quoad majoritatem bonorum vialium*, quæ perducunt ad æternam beatitudinem, & *quoad majoritatem intenſionis* ex parte affectus

Digitized by Google

ſeƈtus *per ſe* tenemur magis diligere conjunƈtiores, quam meliores. Nam inprimis poſſumus & debemus conjunƈtiori *minus bono* MAJORI INTENSIONE velle minorem gradum beatitudinis finalis ejus meritis correſpondentem, quam *meliori* volumus majorem gradum beatitudinis finalis. Secundo, cum ille, qui nunc eſt minus bonus, poſſit fieri melior, poſſumus & debemus conjunƈtiori velle, ut fiat alio melior. Tertio cum ad conjunƈtiores detur quædam amicitia particularis in genere virtutis moralis, ſocialis ſeu politicæ, quæ virtus amicitiæ moralis eſt ſubordinata charitati ſupernaturali, utpote quæ recte ordinat ac imperat omnes virtutes etiam morales, manifeſtum eſt, quod etiam *relate ad bona amicitiæ particularis* magis debeamus diligere conjunƈtiores, quam meliores. Ita quoad rem docet S. Thomas 2. 2. q. 26. a. 7. c. DIXI, *per ſe*; nam ſi in conſanguineo reperiatur tanta malitia, quæ amicitiam naturalem tollat vel minuat, iis meliores in amore præſerendi ſunt. Sic enim S. AMBROSIUS l. 1. de offic. c. 7. docet, quod *boni domeſtici ſunt malis filiis præponendi*. Idem inſinuat S. Thomas infra qq. 8. referendus.

QUÆRITUR 6. Utrum inter eos, qui nobis nullatenus, vel æqualiter conjunƈti ſunt, debeamus magis diligere meliores?

RESPONDEO. Ubi cætera ſunt paria, nempe æqualis conjunƈtio & indigentia, ordo charitatis diƈtat, ut non tantum ſpeculative per amorem benevolentiæ, ſed etiam practice per amorem beneficentiæ magis diligamus eos, quos magis diligit Deus, & unde ſperamus majora gratitudinis reciprocæ per eorum interceſſionem ad Deum ſuffragia.

QUÆRITUR 7. Utrum magis teneamur diligere conjunƈtos ſanguine, quam conjunƈtos alia ſocietate civili aut ſpirituali?

RESPONDEO. In omni genere conjunƈtionum, quæ oriuntur ex contraƈtu, quoad pertinentia ad contraƈtum tenemur eos magis diligere, qui junƈti ſunt ex contraƈtu, quam conſanguineos. Quoad alia vero pertinentia ad neceſſitatem & honeſtatem naturæ, puta quoad ſuſtentationem & honorem perſonarum tenemur magis diligere conſanguineos, in quantum non impedit juſta obligatio inita ex contraƈtu. Ita quoad rem S. THOMAS 2. 2. q. 26. a. 8. ubi ſic ſcribit: „Dicendum, quod illi, qui ſunt nobis „magis conjunƈti, ſunt ex charitate magis diligendi. Diverſorum autem dileƈtio eſt menſuranda ſecundum diverſam rationem conjunƈtionis, ut ſcilicet unusquisque diligatur magis in eo, quod pertinet ad illam conjunƈtionem, ſecundum quam diligitur. Amicitia autem conſanguineorum fundatur in conjunƈtione naturalis originis; amicitia concivium in communione civili, & amicitia commilitantium in communicatione bellica. Et ideo in his, quæ pertinent ad naturam, plus debemus diligere conſanguineos; in his autem, quæ pertinent ad civilem converſationem, plus debemus diligere concives; in bellicis plus commilitones.

D. Amort Traƈt. de Præceptis.

ET AD 1. „Quia amicitia ſociorum propria „eleƈtione contrahitur in his, quæ ſub noſtra „eleƈtione cadunt, præponderat hæc dileƈtio „dileƈtioni conſanguineorum, ut ſcilicet magis cum illis conſentiamus in agendis. Amicitia tamen conſanguineorum prævalet in his, „quæ ad naturam ſpeƈtant. Unde magis tenemur eis in proviſione neceſſariorum.

ET AD 2. ubi ex D. Ambroſio l. 1. de officiis c. 7. objicitur ille textus: „Non minus vos „diligo, quos in Evangelio genui, quam ſi in „conjugio ſuſcepiſſem. Non enim vehementior eſt natura, quam gratia." S. Doƈtor ſic reſpondet: „Dicendum, quod Ambroſius loquitur de dileƈtione quantum ad beneficia, „quæ pertinent ad communicationem gratiæ, „ſcilicet de inſtruƈtione morum. In hac „enim magis debet homo ſubvenire filiis ſpiritualibus, quos ſpiritualiter genuit, quam filiis corporalibus, quibus tenetur magis providere in corporalibus ſubſidiis.

ET AD 3. Ex hoc, *quod Duci exercitus magis obeditur in bello, quam Patri, non probatur, quod ſimpliciter pater minus diligatur; ſed quod minus diligitur ſecundum quid, id eſt, ſecundum dileƈtionem bellicæ communicationis.*

QUÆRITUR 8. An homo teneatur magis diligere patrem, quam filium?

RESPONDEO. In articulo neceſſitatis homo tenetur magis ſuccurrere patri quam filio: at extra articulum neceſſitatis, tenetur homo patri plus deferre reverentiæ & honoris, ſed filio plus ſubſidii. RATIO PRIORIS eſt, quia obligatio patri debita eſt *anterior*, & ſemper etiam in emancipatione *tacite modificata ſub clauſula*; ut ſibi in articulo neceſſitatis præſtentur neceſſaria. Id enim natura omnia animalia, & omnes gentes, & omnes ſtatus, etiam mendicabulorum docuit. RATIO POSTERIORIS eſt, quia homo per conjugium init cum uxore contraƈtum de communione bonorum in favorem liberorum, quem contraƈtum ratum habere parentes jure naturæ tenentur. Reſponſio quoad rem eſt D. THOMÆ 2. 2. q. 26. a. 9 ad 1. ubi ait: *Parentibus à filiis magis debetur honor; filiis autem magis debetur cura proviſionis.* Et AD 3. *Ad patrem proprie pertinet, ut ei à filiis honor impendatur; ad filium autem, ut ejus utilitati à parentibus provideatur; quamvis in articulo neceſſitatis filius obligatus ſit ex beneficiis ſuſceptis, ut parentibus maxime provideat.*

QUÆRITUR 9. An pater ſit magis diligendus, quam mater?

RESPONDEO. *Per ſe* loquendo pater eſt magis diligendus, quam mater. Sic enim etiam in Scriptura ſemper nomen patris præponitur nomini matris & liberorum, v. g. Matth. 10. & 15. RATIO eſt, quia origo geniti principaliter eſt adſcribenda patri. Licet enim in generatione tam pater quam mater aƈtive concurrant; mater tamen ſua aƈtivitate ſolum eousque ſe extendit, ut miniſtret materiam paſſivam aptam ad formationem embrionis humani, nempe ex ſuo ovario in matricem transvehendo ovulum; econtra pater ſua aƈtivitate per ſpiritus genitales contentos in ſemine virili & per virtutem pla-

plaſticam in illis ſpiritibus contentam ac transfuſam fœcundat illam materiam ſeu ovula, eos vel per poros matricis & ovarii, & tunicarum ad materiam fœcundandam propelleudo, vel ab illa materia attrahendos miniſtrando.

Dixi, *per ſe*, niſi videlicet ex parte patris concurrat extraordinaria malitia, quæ tollat aot minuat amicitiam paternofilialem, aut ex parte matris extraordinaria beneficentia, cui debetur ſpecialis gratitudo, & quæ auget amicitiam maternofilialem. Ita reſpondet S. Thomas 2. 2. q. 26. a. 10. c. ubi ait: *In iſtis comparationibus id, quod dicitur, eſt intelligendum per ſe, ut videlicet intelligotur eſſe quæſitum de patre, in quantum eſt pater, an ſit plus diligendus matre, in quantum eſt mater? Poteſt enim in omnibus hujusmodi tanta eſſe diſtantia virtutis & molitiæ, ut amicitia ſolvatur vel minuatur. Et ideo ut* Ambrosius *dicit: Boni domeſtici ſunt malis filiis præponendi. Sed per ſe loquendo pater eſt mogis amandus, quam mater. Amantur enim pater & mater, ut principia quædam naturalis originis. Pater autem habet excellentiorem rationem principii, quam mater: quia pater eſt per modum principii agentis; mater autem magis per modum patientis & materiæ.* Et ad 1. *In generatione hominis mater miniſtrat materiam corporis informem, formatur autem per virtutem formativam, quæ eſt in ſemine patris. Et quamvis hujusmodi virtus non poſſit creare animam rotionalem; diſponit tamen materiam corporalem ad hujuſmodi formæ ſuſceptionem.* Ita S. Thomas. Idem tamen concedit, quod relate ad matrem in filiis reperiatur aliud quoddam genus ſpecialis dilectionis, in quantum matres ſolent tenerius diligere ſuos liberos, quam pater. Illarum enim generatio laborioſior eſt, & certior, eo quod certius ſciant, quinam liberi ſint ſui, quam pater. *Alia*, inquit l. c. *ad* 2. *eſt ſpecies amicitiæ, qua diligimus amantem, & alia, qua diligimus generantem.*

Si quis dicat, eo ipſo, quod in matre concurrant duæ amicitiæ, matrem in amore eſſe præferendam practice.

Respondeo, id non ſequi; quia originatio principii, quæ eſt in patre, eſt tantæ excellentiæ, ut præponderet pluribus imperfectioribus titulis amoris etiam ſimul ſumptis. Dein ſpecialis labor & amor matrum non eſt ipſis liber, ſed neceſſarius & naturalis; adeoque illi non correſpondet ſpecialis actus amoris amicitiæ liber & practicus, niſi *negativus*, ne ob eum ſpecialem laborem & amorem naturalem offendatur.

Quæritur 10. An homo teneatur plus diligere uxorem quam patrem & matrem?

Respondeo. Diſtinguendum eſſe. Nam parentibus exhibenda eſt major reverentia practica ſeu ſubventio in caſu neceſſitatis ex bonis propriis, puta paraphernalibus, vel induſtrialibus; ſed intenſior dilectio & major ſubventio ex bonis communibus exhibenda eſt uxori. Ita quoad rem videtur docere S. Thomas 2. 2. q. 26. a. 11. Cæterum ad induſtrialia bona etiam revocari poſſunt parſimonialia, quæ uxores vel mariti licite conſumere poſſent pro honeſta refocillatione, donatione, remuneratione, operariorum, vel ancillarum conductione &c. more aliorum maritorum vel uxorum, æqualis conditionis. Item huc revocandæ ſunt moderatæ largitiones pauperi patri vel matri per modum eleemoſinarum factæ. S. Thomas l. c. ſic ſcribit: *Secundum rationem conjunctionis magis diligenda eſt uxor; quio uxor conjungitur viro, ut una caro. Et ideo intenſius diligitur uxor. Sed mojor reverentia eſt parentibus exhibenda.* Et ad 1. ubi objicitur illud Gen. 2. *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori. Dicendum; quod non quantum ad omnia deſeritur pater & mater propter uxorem. In quibusdam enim magis debet homo aſſiſtere parentibus quam uxori. Sed quantum ad unionem carnalis copulæ & cohabitationis relictis omnibus parentibus homo adhæret uxori.* Et ad 3. *In amicitia paterno* (antiquiore & naturali) *inveniuntur multæ rationes dilectionis* (ſeu diligendi) *& quantum ad aliquid præponderant rationi dilectionis, quæ habetur ad uxorem.* Et ad 4. ubi objicitur illud Apoſtoli: *Viri diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus Eccleſiam. -- Viri debent diligere uxores ſuas, ut corpora ſua. -- Unusquisque uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat.* Ergo ſicut in caſu æqualis neceſſitatis quisque præferret ſeipſum patri, ita etiam uxorem; S. Doctor ſic reſpondet: *Illud*, sicut, *non importat æqualitatem, ſed rationem dilectionis. Diligit enim homo uxorem ſuam principaliter ratione carnalis conjunctionis.* Recte hoc loco S. Thomas obſervat, in textu Apoſtoli non urgeri æqualitatem rationis. Revera enim obligatio præferendi uxorem in ejusmodi caſu neceſſitatis parentibus, non fundatur in natura dilectionis, ſed in contractu matrimoniali, ab ipſis parentibus ſaltem tacite approbato. In hoc enim contractu parentes jure naturali obligantur ad aliquid remittendum de ſuo jure, alioquin vi dilectionis & paternitatis vel maternitatis debito. Ex eodem emancipationis contractu cenſeo inſerendum, quod, ſi parens ex aliquo ſcelere non repentino, ſed habituato, & diu præmeditato, v. g. rebellionis, latrocinii, furti, peculatus, &c. incurrerit pœnam mortis, vel exilii, & filius aut filia parentem taliter ſcelere habituato infectum à mortis vel exilii ſupplicio liberare non poſſet ſine notabili præjudicio uxoris, vel liberorum, ne quidem ex bonis paraphernalibus aut induſtrialibus daretur obligatio ſuccurrendi. Nam jus naturale parentum requirendi à liberis ſubſidium non honeſte comprehenderet hunc caſum, ſi eſſet paciſcendum inter patrem & filium emancipandum verbis explicitis. Quod autem non honeſte exprimitur, nec tacite in contractu naturali continetur.

Quæritur 11. An homo magis teneatur diligere ſuum benefactorem, quam beneficiatum à ſe?

Respondeo. Si beneficia à benefactore accepta ſunt reſpective ingentia, tenetur magis amare benefactorem, quam beneficiatum quemcunque. Ratio eſt, quia erga benefactorem contrahitur ſpecialis obligatio gratitudinis, inter cujus actus varios primarius actus eſt amor reciprocus, ut patet ex illa modeſta reprehenſione Corinthiorum, ubi Apoſtolus 2. Cor. 12. v. 15. ſcri-

ſcribit: *Ego libentiſſime impendam & ſuperimpendar pro animabus veſtris; licet plus vos diligens minus diligor.* Econtra ſi beneficia à benefactore impenſa ſunt reſpective exigua, & beneficia beneficiato impenſa ſunt reſpective ingentia; decet magis diligi beneficiatum, quam benefactorem, dummodo etiam benefactori par beneficio reddatur gratitudo. Obligatio enim gratitudinis *eſt jure naturæ rigoroſa.* Obligatio autem amandi beneficiatum *non eſt rigoroſa* ſub gravi peccato, ſed tantum *decentiæ.* Ita quoad rem videtur ſentire D. Thomas 2. 2. q. 26. a. 12. ad 3. ubi ait: *Deus plus nos diligit, quam nos eum diligamus. Et parentes plus diligunt filios, quam ab eis diligantur. Nec tamen oportet, quod quoslibet beneficiatos plus diligamus quibuslibet benefactoribus. Benefactores enim, à quibus maxima beneficia recepimus, ſcilicet Deum & parentes, præferimus his, quibus aliqua minora beneficia impendimus.*

QUÆSTIO IV.

De dilectione inimicorum.

Quæritur 1. An detur obligatio diligendi inimicum in Novo Teſtamento?

Respondeo. Certum eſt, in novo Teſtamento dari rigoroſam obligationem diligendi inimicos.

Id probatur ex variis textibus Scripturæ. 1. Christus Matth. 5. dicit: *Niſi abundaverit juſtitia veſtra plus quam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Audiſtis, quia dictum eſt* (juxta Traditionem corruptam Scribarum & Phariſæorum) *Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros; benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos; ut ſitis filii patris veſtri, qui in cælis eſt; qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos; & pluit ſuper juſtos & injuſtos.* In hoc textu promiſſio filiationis alligatur dilectioni inimicorum. Rationem Christus addit; quia mercedem eſſentialem filiorum Dei, quales in N. T. fiunt, qui in dilectione proximi non patrem cœleſtem, ſed tantum peccatores publicos & Gentiles imitantur. *Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habetis? Nonne & publicani hoc faciunt? & ſi ſalutaveritis fratres veſtros tantum, quid amplius facitis? Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & pater veſter cæleſtis perfectus eſt,* (ſi vultis eſſe adoptati in ſortem filiorum Dei).

2. Christus Matth. 6. ad omnes dicit: *Sic ergo orabitis: Pater noſter -- & dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Si enim dimiſeritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater veſter cæleſtis delicta veſtra. Si autem non dimiſeritis hominibus; nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Idem textus Marc. 11. ſic habetur: *Cum ſtabitis ad orandum, dimittite, ſi quid habetis adverſus aliquem, ut & Pater veſter, qui in cælis eſt, dimittat vobis peccata veſtra. Quod ſi vos non dimiſeritis, nec Pater veſter, qui in cælis eſt, dimittet vobis peccata veſtra.*

3. Apostolus ad Rom. 12. enumerans virtutes chriſtianas, ad quas tendit, & pro diverſa exigentia circumſtantiarum etiam obligat charitas Dei & proximi ordinata, ait: *Benedicite perſequentibus vos; benedicite, & nolite maledicere; nulli malum pro malo reddentes; ſi fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes; non vosmetipſos defendentes* (hoc eſt, ut in Græco textu habetur, vindicantes; ἐκδικοῦντες) *ſed date locum iræ. Scriptum eſt enim: Mihi vindictam, & ego retribuam* (in hoc & altero mundo pro malefactis digna peccati ſtipendia) *dicit Dominus. Sed ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illum, ſi ſitit, potum da illi. Hoc enim faciens, carbones ignis* (inflammantes ad reciprocam charitatem) *congeres ſuper caput ejus. Noli vinci à malo; ſed vince in bono malum.*

Quæritur 2. An etiam in Veteri Teſtamento jam extiterit obligatio diligendi inimicos?

Respondeo. Ea obligatio jam extitit in Veteri Teſtamento per legem divinam. Sic 1. In Exodo c. 23. v. 4. dicitur: *Si occurreris bovi inimici tui, aut aſino erranti, reduc ad eum.* 2. Proverb. 25. v. 21. *Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum; & ſi ſitierit, da ei aquam bibere.* 3. Proverb. 20. v. 22. *Ne dicas; reddam malum; expecta Dominum & liberabit te.* 4. Proverb. 24. v. 17. *Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina ejus ne exultet cor tuum, ne forte videat Dominus, & diſpliceat ei, & auferat ab eo iram ſuam.* 5. Eccleſ. 28. *Qui vindicari vult* (liberari ab inimico) *à Domino inveniet vindictam* (liberationem,) *& peccata illius ſervans ſervabit. Relinque* (dimitte) *proximo tuo nocenti te; & tunc deprecanti tibi peccata ſolventur. Homo homini reſervat iram, & à Deo quærit medelam? In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam, & de peccatis ſuis deprecatur? Ipſe cum caro ſit, reſervat iram, & propitiationem petit à Deo? quis exorabit pro delictis illius? Memento noviſſimorum & deſine inimicari, tabitudo enim & mors imminent in mandatis ejus. Memorare timorem Dei, & non iraſcaris proximo. Memorare teſtamentum altiſſimi, & deſpice ignorantiam proximi.* Hæc perfecte conſonant cum lege & exemplo Chriſti; dum in cruce Luc. 23. orat: *Pater, dimitte illis, non enim ſciunt, quid faciunt;* & dum S. Petrus Act. 3. v. 17. ait: *Scio, quia per ignorantiam feciſtis;* & dum S. Paulus Act. 17. v. 30. dicit: *Tempora hujus ignorantiæ deſpiciens Deus nunc annuntiat pœnitentiam.* Sic etiam Matth. 5. Chriſtus dicit: „Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus „habet aliquid adverſum te; relinque ibi munus „tuum ante altare, & vade prius reconciliare „fratri tuo: & tunc veniens offer munus tuum. „Eſto conſentiens adverſario tuo cito, dum es „in via cum eo; ne forte tradat te adverſarius „judici, & judex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies „inde, donec reddas noviſſimum quadrantem.

Quæritur 3. An obligatio diligendi inimicos jam extiterit in lege naturæ?

Respondeo. Obligatio diligendi inimicos jam extitit in lege naturæ, ac conſequenter eſt legis naturalis.

Id probatur ex eo, quia Job, qui adhuc fuit in lege naturæ, prout ſuppono, poſtquam enumeraverat varia graviſſima ſcelera,

inter ea etiam ponit odium inimicorum. *Si gaviſus ſum*, inquit, *ad ruinam ejus, qui me oderat, & exultavi, quod inveniſſet eum malum. Non enim dedi ad peccandum guttur meum, ut expeterem maledicens animam ejus.* Ratio autem eſt; quia ipſemet Deus non gaudet in vindicta, dum punit in hoc mundo, ſed tantum intendit converſionem hominum. Sic Ezech. 18. v. 23. dicitur: „Numquid voluntatis meæ eſt mors impii, dicit Dominus, & non ut convertatur & vivat? *Et v.* 33. Nolo mortem morientis; revertimini & vivite. *Et c.* 33. *v.* 11. Vivo ego, dicit Dominus Deus, nolo mortem impii, ſed ut convertatur, & vivat. *Et Sapientiæ* 12. O quam „bonus & ſuavis eſt Domine ſpiritus tuus „in omnibus! ideoque eos, qui exerrant, partibus (*gradatim*) corripis, & de quibus peccant, admones & alloqueris, ut relicta malitia credant in te Domine. Illos enim antiquos inhabitatores terræ ſanctæ tuæ, quos exhorruiſti, quoniam odibilia opera tibi faciebant, perdere voluiſti. Sed & his *tanquam hominibus* pepercisti, & miſiſti anteceſſores exercitus tui veſpas, ut illos paulatim exterminarent; non quia impotens eras, eos ſimul exterminare, ſed partibus judicans dabas locum pœnitentiæ. -- Tu autem cum tranquillitate judicas, & cum magna reverentia diſponis nos. Docuiſti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet juſtum eſſe, & humanum, & bonæ ſpei feciſti filios tuos, quoniam judicans das locum in peccatis pœnitentiæ. Si enim inimicos ſervorum tuorum & debitos morti cum tanta cruciaſti attentione, dans tempus & locum, per quæ poſſent mutari à malitia, cum quanta diligentia judicaſti filios tuos! Cum ergo nobis das diſciplinam, inimicos noſtros multipliciter flagellas, ut bonitatem tuam cogitemus, judicantes, & cum de nobis judicatur, ſperemus miſericordiam tuam." Ita author hujus libri. Ex his colligitur, Deum, dum inimicos noſtros punit, duos fines intendere; primo illorum correctionem, ſecundo noſtram inſtructionem, ut divinis his amoenis moribus animum noſtrum conformemus juxta illud naturale principium Sapientis; *Sequere Deum*, hoc eſt, *imitare Deum.* Itaque jure naturali dilectio inimicorum, quia & ipſi homines ſunt, verſatiles in bonum, nobis præcepta eſt.

Quæritur 4. An liceat inimico optare malum temporale ad ejus emendationem, vel ad propriam liberationem ab ejus infeſtatione?

Respondeo. *Non licet optare, quod non licet inferre.* Hæc reſponſio eſt ſummi momenti, quia contraria opinio ferme univerſim invaluit à tempore D. Thomæ male, ut videtur, intellecto.

Probatur 1. Illud non licet inimico optare, quod, ut fiat, non licet à Deo per orationem poſtulare. Sed non licet à Deo per orationem poſtulare, ut inimico inferat temporale malum ad ejus emendationem vel propriam liberationem; quod non licet inimico per hominem inferre. Ergo *m. patet*, quia jubemur orare pro perſequentibus & calumniantibus, prout qq. 1. oſtenſum eſt. *maj. prob.* Optare nihil aliud eſt, quam Deum tacite invocare, ut præſtet, quod optans cupit.

Probatur 2. Eſt contra exemplum Chriſti, Sanctorum, & Patrum Eccleſiæ, optare ſic malum inimico. Ergo præſumendum eſt, quod ſit contra obligationem charitatis Chriſtianæ. *ant. prob.* negative, quia non poteſt oſtendi tale exemplum.

Probatur 3. Si liceret talia mala optare inimico, fideles non tenerentur in publicis precibus Eccleſiæ orare pro temporali proſperitate ſuorum Imperatorum, Regum, ac Principum, infeſtantium, vel injuſte opprimentium bonos. Sed hoc non poteſt dici. Ergo *maj. patet*, quia publice orare pro temporali proſperitate inimici, & privatim optare ejus infelicitatem temporalem foret manifeſta hypocriſis, & *ficta charitas*, cum tamen Apoſtolus 2. Cor. 6. v. 6. indiſcriminatim omnes diligi præcipiat in multa patientia, in longanimitate, in *charitate non ficta, in verbo veritatis.* min. prob. Apoſtolus 1. Tim. 2. ſcribit: *Obſecro primum omnium fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus, qui in ſublimitate conſtituti ſunt.* Hæ orationes publicæ non ſolum tendebant ad bonum proprium, ſed etiam ad temporalem proſperitatem Imperatorum gentilium. Id enim declarat praxis primitivæ Eccleſiæ, & teſtimonia Patrum, qui ſcripſerunt Apologias pro Religione Chriſtiana. Tertullianus in Apologetico c. 30. ſcribit: *Nos pro ſalute Imperatorum Deum invocamus æternum, Deum verum, Deum vivum, quem & ipſi Imperatores propitium ſibi præter cæteros malunt. Illuc ſuſpicientes Chriſtiani manibus expanſis de pectore oramus ſemper pro omnibus Imperatoribus, vitam illis prolixam, imperium ſecurum, domum tutam, exercitus fortes, ſenatum fidelem, populum probum, orbem quietum, quæcunque hominis & Cæſaris vota ſunt. Extorquete animam Deo ſupplicantem pro Imperatore. Hic erit crimen, ubi veritas & Dei devotio eſt.* Si Chriſtianis licuiſſet optare mala temporalia Imperatoribus perſecutoribus ad eorum converſionem, & liberationem propriam, ejusmodi proteſtationes Chriſtianorum fuiſſent *fictæ*, & *plenæ hypocriſi.* Hinc Tertullianus eam ſuſpicionem excluſurus addit: *Scito, præceptum eſſe nobis, etiam pro inimicis Deum orare, & perſecutoribus noſtris bona precari.*

Probatur 4. Quod non licet inimico ſalva charitate Chriſtiana optare in faciem verbis expreſſis, id non licet optare in mente. Sed ſalva charitate non licet inimico in faciem optare hoc modo mala temporalia. Ergo min. patet: quia nemo ſuo inimico aperte ſine ſumma offenſione diceret; opto tibi, ut contrahas infirmitatem, ut fias claudus, cœcus. &c. *maj. prob.* quia ſic iterum eſſet *ficta charitas*, ſi exterius inimico, v. g. uxor marito, vel maritus uxori condoleret propter infirmitatem, & in mente eam optaret.

Probatur 5. Actus, quo optantur inimicis talia mala temporalia, non oritur ex imperio rectæ rationis, ſed ex imperio inordinatæ paſſionis, v. g. vindictæ, vel impatientiæ. Ergo non poteſt eſſe licitus. *ant. prob.* Si quis ordinate ex imperio rectæ rationis vellet inimici converſio-

verſionem, vel ſuam liberationem, non præſcriberet Deo determinate tam violentum medinm, ſed committeret diſcretioni divinæ, quem modum inter innumeros modos poſſibiles judicaret congruentiorem ſuæ paternæ providentiæ divinæ omnibus benignæ. Id patet ex humanis ſi quis pro ſua liberatione vel pro filii correctione Principi præſcriberet determinate modum caſtigationis, quod vellet caſtigari unum ex filiis principis.

PROBATUR 6. Generali principio D. THOMÆ, quod ponit. 2. 2. q. 76. a. 1. C. ubi ſic ſcribit: *Scire oportet, quod facere aliquid, & velle illud, ſe conſequuntur* (reciproce) *in bonitate & malitia. Unde in iſtis duobus modis, quibus malum* (inimico) *dicitur per modum imperantis, vel per modum optantis, eadem ratione eſt aliquid licitum & illicitum.* Ex hoc textu maniſeſtum eſt, quod facere malum alicui, & optare malum alicui babeant parem malitiam; & quod legitima ſit conſequentia à malitia unius ad malitiam alterius. Ergo juxta S. Thomam vera eſt Regula; *quod non licet inferre, non licet optare.*

PROBATUR 7. Si liceret inimico optare malum temporale ad liberationem propriam vel alienam ab ejus infeſtatione, etiam liceret amico optare malum temporale ob utilitatem propriam. Sed hoc non licet. Ergo min. patet ex propoſitionibus damnatis ab Innocentio XI. quarum DECIMA TERTIA bæc eſt: *Si cum debita moderatione facias, poteſt abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere illam inefficaci affectu petere & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.* ET DECIMA QUARTA. *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis bæreditas.* Et DECIMA QUINTA. *Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis à ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex bæreditate conſecutas.* maj. prob. Ratio & authoritas utrinque eſt eadem. *Ratio eſt eadem*; quia patroni adverſæ ſententiæ ideo concedunt optationem ejusmodi malorum, quod optans non intendat malum inimici, ſed tantum ejus correctionem & ſuam liberationem. Sed etiam in caſu propoſitionum damnatarum non intenditur malum alienum, ſed tantum ſuum bonum. Autboritas vero tam pro damnatis propoſitionibus, quam pro doctrina oppoſita eſt eadem, quia D. Thomas, & alii authores, quorum authoritate nituntur adverſarii, pro licentia optandi inimico malum non ſolum allegant liberationem à malo, ſed etiam utilitatem. Ergo vi hujus authoritatis licitum foret optare inimico malum cauſa utilitatis propriæ vel alienæ.

DICES. D. Thomas, & omnes alii Theologi non ſolum Recentiores ſed etiam antiquiores, v. g. *Scotus*, *Durandus*, *Biel* in 3. Sent. diſt. 30. docent, quod liceat inimico optare malum, v. g. infirmitatem ad conſequendam liberationem à malo. Ergo temerarium eſt id negare.

RESPONDEO. Id negandum eſſe de D. Thoma. Oſtendam enim; eum male explicari à Patronis adverſæ ſententiæ. Quoad alios Theologos, ſaltem nonnullos, *diſtinguo.* Docent, ſic optare inimico licitum eſſe *per ſe, & ſpeculative loquendo.* tr. *practice loquendo.* n. Nam etiam ii, qui adverſam doctrinam tenent, negare non audent, in praxi *periculoſiſſimum*, ac conſequenter juxta principia in Tract. *de Legibus*, & *de Peccatis* poſita, quod teneamur vitare periculum probabile peccati mortalis, illicitum eſſe ſic optare. P. JOANNES NIDER Ord. S. Dom. in ſuo *Præceptorio.* ad Præcept. 5 c. 7. ait: *Ex dictis ſequitur, quod bomo poteſt licite velle in caſu amico ſuo malum, ſcilicet paupertatis, infirmitatis, mortis, vel hujusmodi, dummodo ſine rancore fiat, & bona intentione ad bonum peccantis vel communitatis, vel juſtitiæ, ut* GREGORIUS *dicit l. 22. Moralium; ſed ut ibidem ſubdit; ad bæc ſervanda valde neceſſarium eſt ſubtiliſſimæ diſcretionis examen, ne cum noſtra odia exequimur, fallamur ſub ſpecie utilitatis alienæ, videlicet æſtimantes, nos mala inimicis noſtris velle propter eorum correctionem, ubi volumus ex odio, rancore, vel mala affectione. Et ſtatim loquitur de tiranno propter facinora punito. Subtiliter in quo penſare debemus; quid debemus ruinæ peccatoris, & quid juſtitiæ Dei ferientis. Nam cum perverſum quenquam Deus percuſſerit, condolendum eſt miſeriæ pereuntis, & congaudendum eſt juſtitiæ judicis.* Hucuſque P. Nider. Ex his autem COLLIGITUR; periculoſſimum adeoque illicitum eſſe ſic optare, quia paſſione homo facile excæcatur, ut vel judicet inimicum qui non eſt, vel ut malum, quod optat, judicet eſſe proportionatum culpæ, vel ut judicet, malum eſſe medium ad ſuam liberationem, vel ut ſe & inimicum non ſubjiciat providentiæ & longanimitati divinæ, vel ut judicet, ſe duci ex motivo correctionis & liberationis, dum potius ducitur motivo vindictæ. PRÆTEREA OBSERVO, à Nidero pro motivo optandi etiam admitti *utilitatem*, prout in probatione ultima monui. DENIQUE OBSERVO, S. *Gregorium* tantum loqui de malis, quæ etiam licet inferre, non de iis, quæ non licet inferre, v. g. *infirmitatis.* Verum miſſis his Theologis, quorum doctrina ſatis maniſeſte continetur in præſatis propoſitionibus ab Innocentio XI. damnatis, ad examinandos textus D. Thomæ majorem attentionem reſero, quos adverſarii tanquam deciſivos pro ſe allegant.

DICO proin, quod D. THOMAS reipſa doceat, ejusmodi optationem *practice*, ſeu ut ipſe loquitur, *per accidens*, eſſe illicitam, etiamſi *ſpeculative*, ſeu ut ipſe loquitur, *per ſe loquendo*, inquantum directe ſolum fertur in bonum volitum, non ſit illicita. Hanc eſſe ipſius mentem, patet attente conſideranti ejus textum. Nam 2. 2. q. 76. a 1. C ſic ſcribit: „Quæritur, utrum „liceat maledicere aliquem? Reſpondeo, quod „maledicere idem eſt, quod malum dicere. Id „ſe habet tripliciter. Uno modo indicative, „alio modo per modum cauſæ; tertio modo „malum dicere ſe habet quaſi expreſſio quædam „affectus, deſiderantis id, quod verbo exprimitur. Et ad boc inſtituta ſunt verba optativi modi. Prætermiſſio primo modo maledi„ctionis, qui eſt per ſimplicem enuntiationem „(narrativam) mali, conſiderandum eſt de aliis „duobus. Ubi ſcire oportet, quod facere ali„quid, & velle illud, ſe conſequuntur in boni„tate

,, tate & malitia. Unde in iſtis duobus modis,
,, quibus malum dicitur per modum *imperantis*
,, vel per modum *optantis*, eadem ratione eſt ali-
,, quid licitum & illicitum. Si enim aliquis im-
,, peret, vel optet malum alterius, inquantum
,, eſt malum, *quaſi ipſum malum intendens*, ſic male-
,, dicere utroque modo erit illicitum; & hoc eſt
,, maledicere, *per ſe loquendo.* Si autem aliquis
,, imperet vel optet malum alterius *ſub ratione bo-*
,, *ni*, ſic eſt licitum, nec erit maledictio, *per ſe*
,, *loquendo*, *ſed* (erit maledictio) *per accidens;* quia
,, principalis intentio dicentis non fertur ad ma-
,, lum, ſed ad bonum. Contingit autem malum
,, aliquod dici imperando vel optando ſub ratio-
,, ne duplicis boni. Quandoque quidem ſub ra-
,, tione juſti. Et ſic judex licite maledicit illum,
,, cui præcipit juſtam pœnam inferri. Quando-
,, que vero dicitur aliquod malum *ſub ratione uti-*
,, *lis*, puta cum aliquis optat aliquem peccato-
,, rem pati aliquam ægritudinem, aut aliquod
,, impedimentum, vel ut ipſe melior efficiatur,
,, vel ut ſaltem ab aliorum nocumento ceſſet."

Hic notandum, quod S. Thomas hoc ſecundo modo maledicendi non addat; *licite* ſic maledici, ſicut affirmaverat de maledictione judicis. Et quamvis in Reſponſione *ad* 1. & 2. dicat; Apoſtolum & Scripturam, dum prohibet maledictionem, loqui de maledictione *per ſe tali*, ubi intenditur malum; non tamen dicit; Apoſtolum & Scripturam loqui *tantum* de maledictione *per ſe tali.* Itaque ex hoc textu ad ſummum poſſet evinci, D Thomam voluiſſe præterire difficultatem, aut certe non latius explanare verbis explicitis. Objiciunt adverſarii alium textum D. Thomæ ex 2. 2. q 83. a. 8 ad 3. ubi ait: *Licitum eſt impugnare inimicos ut compeſcantur à peccatis; quod cedit in bonum eorum & aliorum. Et ſic etiam licet orando petere aliqua temporalia mala inimicorum, ut corrigantur, & ſic oratio & operatio non erunt contraria.* Verum hic textus non obſtat; loquitur enim de malis, quæ licet inimico *inferre*, *ut compeſcantur.* Quæ autem licet inferre, licet etiam optare, niſi obſtet ſpeciale vinculum charitatis. Et hoc modo etiam explicandus eſt textus S. Doctoris, quem habet in 3. diſt. 30. a. 1. ad 4. ubi videtur univerſaliter ac indiſcriminatim permittere, ſi quis alteri optet malum temporale, dummodo intendat bonum ipſius ſpirituale, vel temporale majus v. g. communitatis. Dicendum enim eſt, intentionem S. Doctoris, eoipſo quod ſit indefinita circa objectum eo loco exacte necdum diſcuſſum, exponibilem eſſe conformiter ad ea, quæ in ſumma expreſſius ponit, nempe quod in his rebus eadem malitia & bonitas facientis & optantis ſit.

Quæritur 5. An hæc regula; *quod liceat inimico optare, quod licet inferre*, univerſim ac illimitate admittenda ſit?

Respondeo. Hæc regula non eſt admittenda illimitate. Nam filio non licet patri optare furcam; etiamſi liceat judici eam ſtatuere. Idem dicendum eſt de uxore reſpectu mariti & viciſſim, & de fratribus vel ſororibus, quibus ob arctius propinquitatis vinculum non licet cooperari ad ſupplicium patris, mariti, fratris, &c. niſi ex eorum indemnitate periclitetur ſalus propria vel Reipublicæ, vel boni publici. Itaque Regula limitanda eſt; tunc licitum eſſe optare, quod licet inferre, niſi ſpecialis obligatio charitatis prohibeat cooperationem ad illationem damni, quod optatur.

Quæritur 6. An detur obligatio, erga inimicos determinatos eliciendi actum dilectionis particularem?

Respondeo. Non datur obligatio, erga inimicum determinatum eliciendi actum dilectionis *particularem*, niſi in caſu particulari, quæ urget præceptum, illi exhibendi actum charitatis particularem.

Ratio eſt, quia nec datur obligatio, erga quaslibet alias perſonas, non inimicas, in particulari eliciendi actum dilectionis ſpecialem; ſed ſufficit, omnes homines diligere in genere, quin intentio *explicite* referatur ad ſingularia individua; Ergo multo minus obligatio ea ſingularia reſpiciendi per actum internum dilectionis datur erga inimicos. Ita docet S. Thomas, qui 2. 2. q. 25. a. 8. C. ſic ſcribit: ,, Dilectio inimicorum
,, poteſt accipi in univerſali; & ſic dilectio ini-
,, micorum eſt de neceſſitate charitatis; ut ſcili-
,, cet aliquis diligens Deum & proximum ab illa
,, generalitate dilectionis proximi inimicos ſuos
,, non excludat. Alio modo poteſt conſidera-
,, ri dilectio inimicorum in ſpeciali, ut ſcilicet
,, quis in ſpeciali moveatur motu dilectionis ad
,, inimicum. Et iſtud non eſt de neceſſitate cha-
,, ritatis abſolute; quia nec etiam moveri motu
,, dilectionis in ſpeciali ad quoslibet homines ſin-
,, gulariter eſt de neceſſitate charitatis; quia hoc
,, eſſet impoſſibile. Eſt tamen de neceſſitate
,, charitatis ſecundum præparationem animi, ut
,, ſcilicet homo habeat animum paratum ad hoc,
,, quod in ſingulari inimicum diligeret, ſi neceſ-
,, ſitas occurreret.

Quæritur 7. An detur obligatio eliciendi erga inimicum actum dilectionis poſitivum & particularem in gravi tentatione odii? vel utrum ſufficiat, ſe ad ejusmodi motus odii habere negative.

Respondeo. Datur in tali circumſtantia obligatio eliciendi internum actum dilectionis poſitivum & particularem.

Ratio eſt, quia in ſe tolerare periculoſos inſultus hoſtium ſine poſitiva reſiſtentia eſt quædam interpretativa voluntarietas tentationis ac periculi, & interpretativa negligentia exercendi actus charitatis, ubi monet opportunitas, & lex, & Deus in conſcientia, nullo retrahente rationabili motivo difficultatis in oppoſitum. Ergo ad minimum eſt peccatum veniale, in tali caſu non elicere actum poſitivum diſſenſus, qui diſſenſus, cum ſit poſitiva voluntas particularem perſonam inimici non excludendi per odium à ſuo amore, reipſa eſt actus dilectionis particularis relate ad individuum.

Quæritur 8. Qualia inimicis ſint exhibenda ſigna & obſequia dilectionis ſub peccato?

Respondeo. Quilibet tenetur inimicis exhibere *communia* ſigna & officia charitatis Chriſtianæ, hoc eſt, talia, quæ juxta morem Chriſtianum

Digitized by Google

ſtianum quivis exhibere ſolet alteri homini non inimico. Sed *peculiaria* ſeu *extraordinaria* ſigna & officia charitatis non tenetur exhibere inimicis. Ita reſpondet ac probat S. THOMAS 2. 2. q. 26. a. 9. C. his verbis: „ Effectus & ſigna charitatis „ ex interiori dilectione procedunt; & ei pro- „ portionantur. Dilectio autem interior ad ini- „ micum in communi eſt de neceſſitate præcepti „ abſolute; in ſpeciali autem eſt non abſolute, „ ſed ſecundum præparationem animi ut ſupra „ qq. 6. dicta eſt. Sic ergo dicendum eſt de ef- „ fectu & ſigno dilectionis exterius exhibendo. „ Sunt enim quædam ſigna vel beneficia dilectio- „ nis, quæ exhibentur proximis in communi, „ puta, cum aliquis orat pro omnibus fidelibus, „ vel pro toto populo, aut cum aliquod benefi- „ cium impendit aliquis toti communitati. Et „ talia beneficia vel dilectionis ſigna inimicis ex- „ hibere eſt de neceſſitate præcepti. Si enim „ non exhiberentur inimicis, hoc pertineret ad „ livorem vindictæ, contra id, quod dicitur Le- „ vit. 19. Non quæres ultionem, & non eris „ memor injuriæ civium tuorum. Alia vero „ ſunt beneficia vel dilectionis ſigna, quæ quis „ exhibet particulariter aliquibus perſonis. Et „ talia beneficia vel dilectionis ſigna inimicis ex- „ hibere non eſt de neceſſitate ſalutis, niſi ſe- „ cundum præparationem animi, ut ſcilicet ſub- „ veniatur eis in articulo neceſſitatis, ſecundum „ illud Proverb. 25. Si eſurierit inimicus tuus, „ ciba illum; ſi ſitit, da illi potum. Sed quod „ præter articulum neceſſitatis hujusmodi bene- „ ficia aliquis inimicis exhibeat, pertinet ad per- „ fectionem charitatis, per quam aliquis non ſo- „ lum cavet vinci à malo, quod neceſſitatis eſt, „ ſed etiam vult in bono vincere malum, quod „ eſt perfectionis, dum ſcilicet non ſolum cavet „ propter injuriam ſibi illatam detrahi ad odium, „ ſed etiam propter ſua beneficia intendit inimi- „ cum pertrahere ad ſuum amorem.

QUÆRITUR 9. Qualia ſint illa ſigna & officia dilectionis communia, quæ homo tenetur exhibere inimico?

RESPONDEO. Talia communia ſigna cenſentur. 1. ſalutantem reſalutare. 2. frequentare converſationem ſolitam. 3. non ſubtrahere allocutionem conſultam. 4. in oratione pro integro populo vel collegio ſuſa non excipere perſonam inimicam, quæ eſt pars collegii. 5. non denegare petenti ignem ex foco vel aquam ex fonte domeſtico, alioquin communicari ſolitam.

QUÆRITUR 10. An, & quando homo teneatur inimico exhibere ſpecialia ſigna dilectionis?

RESPONDEO. Tunc homo tenetur inimico exhibere ſpecialia ſigna dilectionis, quando id exigit ordo charitatis erga Deum, quando nempe ſine gravi ſuo incommodo vel damno ſic poteſt impedire grave detrimentum divinæ gloriæ, v. g. grave ſcandalum, vel perditionem animæ. Hinc ſi fuerint inimicitiæ inter perſonas Eccleſiaſticas, vel alias illuſtres cum gravi plebis ſcandalo, obligat ordo charitatis erga Deum ad exhibenda ſpecialia ſigna dilectionis.

QUÆRITUR 11. An teneatur offenſus aliquando ultro quærere reconciliationem cum inimico? Et quando?

RESPONDEO. Offenſus tunc tenetur prior quærere reconciliationem cum inimico, quando id exigit ordo charitatis erga Deum; quando videlicet ſine gravi ſuo incommodo vel damno poteſt impedire graves offenſas divinas, quæ aliis congruis mediis impediri non poſſint. Si enim alia reconciliationis media jam fuerint tentata, aut prævideantur fore fruſtranea, & inimicitiæ ob contumacem obſtinationem inimici timeantur fore diuturnæ, charitas erga Deum poſtulat, ut offenſus prior reconciliationem quærat, & juxta modum loquendi Apoſtoli carbones ſuper caput inimici congerat.

QUÆRITUR 12. An læſus aliquando teneatur aliquid de jure ſuo remittere, aut ferre damnum, ſi alias congruis mediis reconciliatio cum inimico ſperari non poſſit?

RESPONDEO. Læſus tunc tenetur aliquid de jure ſuo remittere, aut leve damnum perpeti, quando id exigit ordo charitatis erga Deum, quando videlicet per ejusmodi leve damnum aut incommodum impediri poteſt grave detrimentum divinæ gloriæ per continuas inimicitias, quæ aliis congruis mediis præcaveri non poſſunt propter obſtinatam inimici malitiam. Id CONFIRMATUR ex ſermone Chriſti in monte, ubi Matth. 5. Servator daturus Compendium totius novæ Legis Chriſtianæ inter varia præcepta præcedentia & ſubſequentia etiam hoc intermiſcet: *Audiſtis, quia dictum eſt; oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, non reſiſtere malo. Sed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram. Et ei qui vult tecum in judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium; & quicunque te angariaverit mille paſſus, vade cum illo & alia duo.* Horum verborum ſenſus cum antecedentibus & conſequentibus congruentior dari nequit, quam ſi dicatur, ea poni præceptive in hoc ſenſu. Niſi in nova lege, quam prædico, abundaverit juſtitia veſtra plus quam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum. Scribæ enim & Phariſæi in ſua lege non damnant peccati mortalis ulla *verba* contumelioſa, & ullas *cogitationes* ac *deſideria* obſcœna. Ego autem etiam horum aliqua in claſſe peccatorum mortalium pono. Scribæ & Phariſæi in ſua lege nullum agnoſcunt caſum, in quo quis teneatur ſua propria bona vel jura cedere inimico, aut illius gratia ſuſcipere incommodum. Ego autem vobis dico, in nova mea lege reperiri aliquos caſus, in quibus homo teneatur ſuo inimico propria aliqua bona vel jura cedere, aut illius cauſa ſuſcipere incommodum, quando videlicet ita exegerit ordo charitatis erga Deum, & per leve damnum vel incommodum impediri poſſunt gravia detrimenta divinæ gloriæ, Eccleſiæ, vel ſalutis animarum, quæ aliis mediis congruis impediri non poſſunt. Dabuntur proin in nova mea lege caſus, ubi non ſolum ex conſilio, ſed ex præcepto charitatis quis obligatur ad præbendam alteram inimico maxillam, ad relinquendam illi & tunicam, & ad comitandum per mille

mille alios paſſus; quia ad id nonnunquam obligabit lex charitatis erga Deum.

Quæritur 13. An detur univerſim obligatio, inimico petenti concedendi veniam?

Respondeo. Quilibet tenetur *ſub peccato mortali univerſim*, *ſemper* & *ſtatim* inimico *ſerio* petenti dare veniam.

Id probatur ex verbis Chriſti Matth. 6. & 18. & Marci 11. ubi expreſſe negatur illis à Deo peccatorum venia, qui noluerint inimico dare ſinceram ex corde veniam; quæ comminatio haud dubie eſt omnium graviſſima, ideoque obligatio eſt ſub mortali. In alio loco Chriſtus docet toties eſſe concedendam veniam, quoties petitur, etiamſi centies petatur Matth 6. Chriſtus ait: *Sic vos orabitis. Pater noſter --- Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Si enim non dimiſeritis hominibus, nec pater veſter dimittet vobis peccata veſtra.* Et Marci 11. *Cum ſtabitis ad orandum, dimittite, ſi quid habetis adverſus aliquem, ut & Pater veſter, qui in cœlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra. Quodſi vos non dimiſeritis, nec Pater veſter, qui in cœlis eſt, dimittet vobis peccata veſtra.* Et Matth. 18. Chriſto Petrus dixit: *Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Uſque ſepties? Dixit illi Jeſus: Non dico tibi uſque ſepties; ſed uſque ſeptuagies ſepties.* Et Lucæ 17. Chriſtus ait: *Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum; & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi. Et ſi ſepties in die peccaverit in te, & ſepties in die converſus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me; Dimitte illi. Et dixerunt Apoſtoli Domino: Adauge nobis fidem;* (hæc enim obligatio videtur humanæ infirmitati nimis difficilis, imo obſervatu impoſſibilis.) *Dixit autem Dominus; Si habueritis fidem, ſicut granum ſinapis; dicetis huic arbori moro; eradicare, & transplantare in mare; & obediet vobis.* (hoc eſt, per gratiam Dei, ſi in eo confiditis, quamcunque radicatam pravitatem naturæ humanæ ſuperaveritis.) Hæc per ſe clara ſunt. Et hinc etiam Apoſtolus inter officia hominis Chriſtiani ponit, dare veniam. Induite ſicut electi Dei, ſancti, & dilecti viſcera (habitum) miſericordiæ, donantes vobismetipſis, ſi quis adverſus aliquem habet querelam. Sicut Dominus donavit vobis, ita & vos. Et ad Epheſ. 4. v. 24. Induite novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt, donantes invicem, ſicut & Deus in Chriſto donavit vobis: Huc pertinet illa parabola, quam Chriſtus Matth. 18. immediate præfatis ſuperius verbis: *Non dico tibi uſque ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties*, per particulam illativam ſubjungit, ut manifeſtum ſit; parabolam eſſe explicativam, & extenſivam præcedentium dictorum.

„ Ideo aſſimilatum eſt, inquit, regnum
„ cœlorum homini regi, qui voluit rationem po-
„ nere cum ſervis ſuis. Et cum cœpiſſet ratio-
„ nem ponere, oblatus eſt ei unus, qui de-
„ bebat ei decem millia talenta. Procidens au-
„ tem ſervus ille, orabat eum, dicens: Patien-
„ tiam habe in me, & omnia reddam tibi. Mi-
„ ſertus autem Dominus ſervi illius, dimiſit eum,
„ & debitum dimiſit ei. Egreſſus autem ſervus
„ ille invenit unum de conſervis ſuis, qui debe-
„ bat ei centum Denarios, & tenens ſuffocabat
„ eum dicens: Redde, quod debes. Et pro-
„ cidens conſervus ejus rogabat eum dicens:
„ Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.
„ Ille autem noluit, ſed abiit, & miſit eum in
„ carcerem, donec redderet debitum. Tunc
„ vocavit eum Dominus ſuus & ait illi: Serve ne-
„ quam, omne debitum dimiſi tibi, quoniam
„ rogaſti me. Nonne ergo oportuit & te miſe-
„ reri conſervi tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?
„ Et iratus Dominus ejus tradidit eum tortori-
„ bus, quoadusque redderet ei univerſum debi-
„ tum. Sic & Pater meus cœleſtis faciet vobis,
„ ſi non remiſeritis unusquiſque fratri ſuo de cor-
„ dibus veſtris. “ Cum hoc loco Chriſtus dicit: *De cordibus veſtris*, oſtendit, ſe non loqui de remiſſione debiti externi; ad hujus enim remiſſionem parum intereſt, quo animo & ex corde fiat; ſed de condonatione interna culpæ, & donatione veniæ.

Quæritur 14. An detur obligatio petenti veniam etiam condonandi ſatisfactionem?

Respondeo. Per ſe non datur obligatio, petenti veniam ſimul cum donatione veniæ condonandi ſatisfactionem. Dixi, *per ſe*, niſi videlicet in caſu particulari etiam ad condonationem ſatisfactionis obliget ordo charitatis.

Id probatur inprimis ab exemplo Dei, qui à peccatore poſt condonatam culpam & indultam veniam pro ablato honore adhuc exigit ſatisfactionem. Dein idem probatur à communi ſenſu Eccleſiæ indulgentis exactionem ſatisfactionis poſt factam reconciliationem.

Quæritur 15. Quomodo differant inter ſe donatio veniæ & donatio ſatisfactionis?

Respondeo. Donatio veniæ & donatio ſatisfactionis differunt eodem modo, quo differunt in ſacramento pœnitentiæ remiſſio *culpæ*, & remiſſio *ſatisfactionis*. Donatio enim veniæ *eſt remiſſio omnis indignationis*, iræ, odii, rancoris, amaritudinis, & averſionis *erga perſonam*; ita ut animus non ſit amplius averſus à perſona, ſed eam diligat, eique velit non ſolum beatitudinem æternam, & auxilia gratiæ, ſed etiam media temporalia ad vitam tranquillam & honeſtam & commodam, quantum illud fieri poteſt ſine detrimento proprio. Econtra donatio satisfactionis *eſt remiſſio compenſationis pro damno illato in bonis fortunæ, famæ, honoris & vitæ.* Nam ſi inimicus incendit domum, vaſtavit ſegetes, abſtulit ſuſtentationem vitæ modo injuſto, poteſt etiam poſt condonationem veniæ obligari ad compenſationem damni illati. Si inimicus injuſte abſtulit *famam*, v. g. aliquem diffamando tanquam adulterum, furem, hæreticum, vel ſuſpectum de fide, &c. obligari poteſt & per ſe obligatur etiam poſt condonationem veniæ ad reſtitutionem vel compenſationem famæ ablatæ. Similiter ſi quis viro nobili, Superiori, Parocho, Magiſtratui, perſonæ honeſtæ ac honoratæ irrogavit publicam injuſtam contumeliam, per quam diminuatur ejus æſtimatio, veneratio, reverentia, obſequium, &c. quæ pertinent *ad honorem* publicum, poteſt etiam poſt condonationem veniæ adhuc obligari, & per ſe obligatur, ad compenſationem honoris

ablati

ablati vel notabiliter diminuti. Denique ſi quis alterum nec læſit in bonis fortunæ, nec in bono honoris, ſed tantum in *bonis vitæ*, ut ægre ducat vitam, v. g. parentibus ſenibus cauſando gravem contriſtationem, ſubtrahendo ſolatia vitæ, quietem, converſationem cum amicis, tenendo domeſticos importunos, &c. movendo murmura & ſeditiones aut inutiles & iniquasquerelas contra ſuperiores; hinc inde movendo lites temerarias, diminuendo jura, ſeminando diſcordias, invehendo ſervitutes, &c. poteſt etiam poſt condonationem veniæ obligari ad præſtandam ſecuritatem vitæ tranquillæ in poſterum.

Quæritur 16. An ejusmodi ſatisfactiones ſemper & univerſim poſſint exigi ſine læſione charitatis?

Respondeo. Ejusmodi ſatisfactiones ab inimico poſt donationem veniæ non poſſunt ſemper ac illimitate exigi ſine læſione charitatis. Hinc in Reſponſione ad qq. 14. ſolum dixi, quod *per ſe* non detur obligatio condonandi ſatisfactionem. Datur enim obligatio ex charitate condonandi rigoroſam ſatisfactionem.

1. *Quando ea ſatisfactio rigoroſa eſt offendenti moraliter impoſſibilis.* Sicut enim Deus non obligat ad moraliter impoſſibilia, ita charitati repugnat, à proximo exigere ſatisfactionem moraliter impoſſibilem, niſi ex defectu ſatisfactionis ſequatur vel æqualis difficultas ex parte læſi, vel ex parte reipublicæ ſimul patientis damnum graviſſimum alias irreparabile.

2. *Quando ſatisfactio præſtari nequit ſine onere graviſſimo alioquin vi ſatisfactionis indebito.* v. g. ſi ob injuriam illatam reus deferretur ad judicem, & compenſatio prævideatur à judice obtineri non poſſe ſine maximis expenſis reum depauperantibus.

3. Si ſatisfactio à judice imponenda, vel alias præſtanda prævideatur fore inutilis in æſtimatione prudentum, v.g. ſi reus deferatur ad judicem ſimul ob aliud crimen capitale, ob quod afficiatur extremo ſupplicio. Mors enim injuriantis non delet injuriam impactam.

4. Si ſatisfactio præſtanda eſſet à perſona in magna authoritate conſtituta, eaque ſine magno ſcandalo, quod majus foret, quam damnum compenſandum, præſtari non poſſet. Itaque ubi rigoroſæ ſatisfactionis exactio non cedit in emolumentum, ſed in grave detrimentum divinæ gloriæ, quod ex circumſtantiis deſumendum eſt, lex charitatis erga Deum obligat ad cedendum jure ſuo, utpote irreparabili, ut ponitur, ſine majori præjudicio divinæ gloriæ.

Quæritur 17. An Superior ſubdito petenti veniam teneatur ſtatim demonſtrare priora ſigna benevolentiæ?

Respondeo. Superior ſubdito petenti veniam tenetur quidem exhibere ſigna benevolentiæ, ſed non tenetur illi ſtatim exhibere priora ſigna *beneficentiæ*.

Ratio eſt; quia Superior habet ſimul officium *judicis*, cujus eſt punire delicta non ſolum per ſubtractionem beneficiorum, ſed etiam per inflictionem pœnarum. Sed judex delictum in

D. Amort Tract. de Præceptis.

ſuam perſonam commiſſum non tenetur impunitum relinquere, nec per impunitatem peccati in ſe commiſſi tenetur dare liberiorem veniam delinquenti in ſe. Exemplum præbet ipſe Deus, dum poſt remiſſionem culpæ non ſolum adhuc punit in hoc & altero mundo, ſed etiam amicos ſuos alioquin intimos ob levia peccata venialia excludit ab effectibus ſuæ beneficientiæ, nempe à familiari converſatione interna, à ſolatiis, & gratiis conſuetis, eosque etiam poſt remiſſionem culpæ tradit variis cruciatibus partim externis, partim internis. Aliter enim Deus agit ut ſupremus legislator, judex, & vindex, dum jus ſuum relinquit & exercitium juſtitiæ vindicativæ, ut in poſterum refrœnetur licentia peccandi; & aliter agit tanquam Pater, amicus, & ſponſus, dum animas etiam in tormentis viſitat, ſolatur, & gratias præparat, ut fiant dignæ ſua unione. Aliud exemplum habetur in *Davide*, qui ſine dubio tenerrime amabat Abſalonem, & tamen illum adhuc exclulit à ſuo conſpectu & aula. *Intelligens Joab, quod cor regis verſum eſſet ad Abſalon -- adduxit Abſalon in Jeruſalem. Dixit autem Rex: revertatur in domum ſuam, & faciem meam non videat.* 2. Reg. 14.

Quæritur 18. An Pater poſſit licite in pœnam denegare reconciliationem filio eam petenti ob indignas nuptias cum dedecore familiæ celebratas; & denegare ſuæ familiæ, ne conſuetudinem & familiaritatem cum eo habeaut?

Respondeo. Non poteſt denegare reconciliationem in ordine ad effectus *benevolentiæ*; poteſt tamen illi denegare reconciliationem in ordine ad effectus *beneficentiæ*.

Ratio eſt, quia Pater non ſolum habet officium patris, ſed habet in ſua familia quoad delicta ſpecialiter non reſervata etiam officium judicis, ac ſuperioris. Itaque ipſius eſt; ad conſervandam ſecuritatem ab offenſione iniqua domeſticam, atque ad refrœnandam licentiam peccandi punire delinquentes pœna proportionata, prout in qq. 17. oſtenſum eſt. Cavendum tamen in ejusmodi caſibus erit 1. ne, dum intenditur filii correctio, & ſecuritas parentum publica, & exemplum juſtitiæ per bona Eccleſiæ, relinquatur in ſe, vel in domeſticis radix odii, & ſecretum motivum vindictæ. 2. Ne pœna ſit improportionata qualitati delicti, & fini. Poteſt autem eſſe improportionata, ſi pœna ejusmodi ſit nimis diuturna, ſi nimia miſeria vel triſtitia obruat filium & ejus conjugem; ſi pœna relinquatur ſine ullo lenimento ſolatii, aut ſpei.

Quæritur 19. An etiam perſonis privatis, v.g. uxori, fratri, vicino &c. liceat in pœnam aliquamdiu denegare ſigna reconciliationis poſt petitam ab offendente veniam?

Respondeo. In perſonis privatis ad ſubtrahenda ſigna conſueta beneficentiæ non habet locum titulus punitionis, ſed tantum titulus *ſatisfactionis fraternæ*.

Ratio eſt; quia punitio pertinet ad juſtitiam vindicativam, quæ, cum directe reſpiciat conſervationem boni publici ex officio, ſuperioritatem requirit. Econtra *ſatisfactio* pertinet ad juſtitiam communicativam inter æquales, qui

 jure

jure ab invicem *compenſationem* læſionis in bonis fortunæ, famæ, vitæ, & honoris, & *cautionem* pro ſecuritate indemniſationis in poſterum requirunt. Ad cautionem autem ſeu potius ad *correctionem fraternam* aliquando pertinet uſus & timor *juſtorum repreſſalium*, ut dum alter excedit limites juſtitiæ vel charitatis inferendo iniqua gravamina, experiatur, etiam ſeipſum gravari poſſe per moderatam ſuſpenſionem *beneficentiæ*, alioquin debitæ ex juſtitia vel charitate. Verum tamen hic titulus ſatisfactionis *per cautionem* ac *repreſſalia* nunquam licet, niſi altera pars adhuc pergat in obſtinatione & nulla alia ſuperſint media lucrandi inimicum, aut niſi poſt petitam & impetratam veniam jam ſæpius fregerit fidem, ita ut merito dubitari poſſit de ſerio emendationis propoſito. Hic enim locum habet illud Proverb. 26. v. 25. *Labiis ſuis intelligitur inimicus, cum in corde tractaverit dolos. Quando ſubmiſerit vocem ſuam, ne credideris ei, quoniam ſeptem nequitiæ ſunt in corde illius.* Imo ne ſic quidem licitus eſt uſus repreſſalium, niſi appareat prudens ſpes correctionis, ut ſic ille uſus ad titulum *correctionis fraternæ* referri poſſit.

Quæritur 20. An ſemper credendum ſit inimico petenti veniam in ordine ad renovandam cum illo familiaritatem priſtinam?

Respondeo. Non datur obligatio credendi inimico poſcenti veniam in ordine ad renovandam familiaritatem priſtinam, ubi prudenter timetur dolus, vel inconſtantia poſcentis. Nemo enim obligatur ad familiaritatem renovandam cum periculo prudenti læſionis propriæ. Id probatur ex Eccleſiaſtico C. 12. ubi ſic ſcribit: *Non credas inimico tuo in æternum. Sicut enim æramentum æruginat nequitia illius: & ſi humiliatus vadat curvus, adjice* (ἐπίςησον. ſuperpone) *animum tuum, & cuſtodi te ab illo. Non ſtatuas illum penes te, nec ſedeat ad dexteram tuam, ne forte converſus in locum tuum inquirat cathedram tuam, & in noviſſimo agnoſcas verba mea, & in ſermonibus meis ſtimuleris. Quis miſerebitur incantatori à ſerpente percuſſo, & omnibus, qui appropiant beſtiis? Et ſic qui comitatur cum viro iniquo, & obvolutus eſt in peccatis ejus. Una hora tecum permanebit; ſi autem declinaveris, non ſupportabit. In labiis ſuis indulcat inimicus; & in corde ſuo inſidiatur, ut ſubvertat te in foveam. In oculis ſuis lacbrimatur inimicus, & ſi invenerit tempus, non ſatiabitur ſanguine; & ſi incurrerint tibi mala, invenies eum illic priorem. In oculis ſuis lacbrimatur inimicus, & quaſi adjuvans ſuffodiet plantas tuas. Caput ſuum movebit, & plaudet manu, & multa ſuſurrans commutabit vultum ſuum.* Ita Eccleſiaſticus. Ne autem quis exiſtimet, hæc prudentiæ humanæ præcepta à Chriſto in Novo Teſtamento mutata fuiſſe per altiorem lege charitatis, oſtendam; hæc ipſa præcepta renovata eſſe à Chriſto & Apoſtolis verbo & exemplo. Sic enim Chriſtus non fidebat Herodi & hoſtibus ſuis, quamvis ſuaviter canentibus, antequam conſtituerat ultro mori. Lucæ 13. v. 32. dicitur: *In ipſa die acceſſerunt quidam Phariſæorum, dicentes illi: Exi, & vade hinc; quia Herodes vult te occidere. Et ait illis: Ite, & dicite vulpi illi. Ecce ſanitates perficio hodie & cras, & tertia die conſummor.* Et Joa. 2. v. 23. dicitur: *Cum eſſet Jeroſolymis in Paſcha, multi crediderunt in nomine ejus. Ipſe autem Jeſus non credebat ſemetipſum eis, eo quod ipſe noſſet omnes; & quia opus ei non erat, ut quis teſtimonium perhiberet de homine. Ipſe enim ſciebat, quid eſſet in homine.* Et Joa. 4. v. 1. *Ut cognovit Jeſus, quia audierunt Phariſæi, quod Jeſus plures diſcipulos facit, quam Joannes, reliquit Judæam & abiit iterum in Galilæam.* Lucæ 9. v. 9. ſcribitur: *Herodes quærebat videre eum* (Jeſum). Sed Matth. 14. ſcribitur: *Diſcipuli* (Joannis poſt decollationem) *tulerunt corpus ejus, & venientes nuntiaverunt Jeſu. Quod cum audiſſet Jeſus, ſeceſſit inde in locum deſertum.* Et Luc. 12. *Chriſtus ait: Cavete à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis.* Et Matth. 7. v. 15. *Attendite à falſis prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ovium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Hinc & Apoſtolus Rom. 16. v. 17. *Rogo vos, ut obſervetis eos, qui diſſenſiones & offendicula faciunt, & declinate ab illis. Hujuſmodi enim per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentium.* Et 2. Theſſ. 3. v. 6. *Denuntiamus vobis in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut ſubtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate.* Et 1. Cor. 5. v. 11. *Scripſi vobis non commiſceri; ſi is, qui frater nominatur inter vos eſt fornicator, aut avarus, aut idolis ſerviens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax; cum ejuſmodi nec cibum ſumere.* Ex his omnibus & pluribus ejuſmodi textibus patet, non dari obligationem renovandi familiaritatem cum iis, quorum converſatio nobis quoad ſpiritualia vel temporalia ob eorum fraudulentiam vel pravitatem timetur eſſe periculoſa.

Quæritur 21. Quis prior teneatur veniam petere, aut reconciliationem quærere, ſi ambo ſe mutuo offenderint?

Respondeo. Ad hoc authores communiter reſpondent; ſi cætera ſint paria, teneri eum, qui prior injuriam intulit; quia prius contraxit obligationem ſatisfaciendi, & conſequenter alteri pro priori quæſitum eſt jus petenti ſatisfactionem. Imo docent, cum ad quærendam reconciliationem per oblationem ſatisfactionis non obligari, ſi titulo compenſationis reſarcire nolit, prævidens prudenter ac probabiliter, alterum non correſponſurum ſatisfactioni exhibendæ; adeoque quaſi in depoſitum poterit ſatisfactionem retinere, donec alter paratus ſit. Si tamen cætera non ſint paria, vel quia prior levem intulit injuriam, poſterior longe graviorem; vel quia prior nobilioris conditionis eſt, juxta illos authores prior non tenebitur ad petendam veniam, & ſatisfactionem exhibendam, ſed poterit eam ſuſpendere, donec alter exhibeat. Verumtamen hæc doctrina non eſt admittenda, niſi quoad ſolam retentionem compenſationis æqualis quoad damnificationem in bonis fortunæ. Quoad reconciliationem quærendam tam in nobili, quam in privato, ſive injuria ſit æqualis, ſive inæqualis, ea doctrina rejicienda eſt; quia obligatio non eſt hominis ſed Dei. Neque enim offenſus obligat ad condonandam injuriam & reſtaurandam fraternam charitatem, ſed Deus. Leges autem divinæ à quovis prima opportunitate implendæ ſunt. Itaque quoad animorum concordiam quærendam, cum ab ea non poſſit excuſare aliena negligentia,

gentia, obligatio utrumque ſtringit æqualiter & abſolute. Neque ignominioſum poteſt eſſe homini Chriſtiano, etiam nobili, priorem quærere reconciliationem, & verbo aut opere monſtrare animum concordem & affectionatum perſonæ læſæ à ſe. Quod ſi ob ſuperbiam & obſtinationem partis adverſæ ex reconciliationis ſolicitatione, vel, ubi opus fuerit, humili injuriationis deprecatione, timeantur gravia familiarum diſſidia, aut propriæ famæ gravia diſpendia, non propterea injurians excuſatur à quærenda prima opportunitate reconciliationis, ſalvo tamen jure ad exquirendam reciprocam ſatisfactionem. Quod ſi eam opportunitatem ſerio quæſierit, eamque ſuam mentem cum obligatione ſatisfactionis debitæ per tertium amicum adverſario inſinuaverit, ea tamen oblatio acceptata non fuerit, ſatisfecit pro ea vice ſuæ obligationi, donec opportunior occaſio reconciliationis quærendæ redierit. Nec curandum, ſive adverſarius ſuæ obligationi correſpondeat, ſive non. Quisque enim pro ſe reſpondebit Deo, non pro alio.

QUÆSTIO V.

De correctione fraterna, & denuntiatione.

QUÆRITUR 1. Quid ſit correctio fraterna? RESPONDEO. Correctio fraterna eſt emendatio peccati in proximo, in quantum illud eſt malum vel Dei, vel delinquentis, vel Eccleſiæ, vel Reipublicæ. Si emendatio fiat ex motivo, quia eſt malum ſeu offenſa Dei, ſic eſt actus charitatis erga Deum. Si emendatio peccati fiat ex motivo, quia eſt malum delinquentis, ſic eſt actus charitatis erga proximum. Si fiat ex motivo, quia eſt malum Eccleſiæ vel Reipublicæ ſic eſt actus ſimul charitatis & juſtitiæ erga Eccleſiam vel Rempublicam. Quilibet enim tenetur ex charitate & juſtitia promovere bonum commune, & impedire malum commune Eccleſiæ vel Reipublicæ. Ita quoad rem D. THOMAS 2. 2. q. 32. a. 1. C. & ad 1. & 2. 2. q. 33. a. 1. C.

QUÆRITUR 2. Quotuplex ſit correctio fraterna?

RESPONDEO. Eſt duplex. Una eſt *privata*, quando delinquens corrigitur per admonitionem ſecretam amici. Altera eſt *Juridica*, quando delinquens corrigitur authoritate Superioris non ad vindictam, ſed ad emendationem.

QUÆRITUR 3. An correctio fraterna ſit præcepta lege divina & naturali?

RESPONDEO. Correctio fraterna eſt præcepta lege divina & naturali.

Id PROBATUR ex variis textibus Scripturæ. Nam Matth. 18. Chriſtus nos ad hoc obligat ex charitate Dei, ne pereat una ex ovibus illius. *Venit filius hominis*, inquit, *ſalvare quod perierat. Quid vobis videtur, ſi fuerint alicui centum oves, & erraverit una ex eis; nonne relinquit nonaginta novem in montibus, & vadit quærere eam, quæ erravit? Et ſi contigerit, ut inveniat eam, amen dico vobis, quia gaudet ſuper eam magis, quam ſuper nonaginta novem, quæ non erraverunt. Sic non eſt voluntas ante Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt, ut pereat unus de puſillis iſtis. Si autem peccaverit in te frater tuus, vade & corrippe eum inter te & ipſum ſolum; ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adbibe tecum adbuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum. Quod ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ. Si autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* 2. Lucæ 17. v. 3. dicitur: *Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum; & ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi.* 3. ad Heb. 10. v. 24. *Conſideremus invicem in provocationem charitatis & bonorum operum.* 4. In 1. ad Theſſ. 5. v. 14. *Corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos. Hæc eſt enim voluntas Dei in Chriſto Jeſu in omnibus vobis.* 5. In 2. Theſſ 3. v. 14. Si quis non obedit verbo noſtro, per Epiſtolam hunc notate; & ne commiſceamini cum illo, ut confundatur; & nolite quaſi inimicum exiſtimare, ſed corripite ut fratrem. 6. Jacobi. 5. v. 19. *Si quis ex vobis erraverit à veritate, & converterit quis eum, ſcire debet, quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ ſuæ, ſalvabit animam ejus à morte, & operiet multitudinem peccatorum.* 7. In Epiſtola Judæ v. 21. *Voſmetipſos in dilectione Dei ſervate. Et hos quidem arguite judicatos* (hoc eſt, etiamſi ſe non corrigant, ſed ſciantur reprobi apud Deum); *illos vero ſalvate de igne rapientes.* 8. Levit. 19. v. 17. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publice argue eum, ne habeas ſuper illo peccatum. Dilige amicum tuum, ſicut teipſum. Ego Dominus.* 9. Eccleſiaſtici 19. v. 13. *Corripe amicum ne forte non intellexerit, & dicat; non feci; aut ſi fecerit, ne iterum addat facere. Corripe proximum; ne forte non dixerit; & ſi dixerit, ne forte iteret. Corripe amicum, ſæpe enim fit commiſſio. Quis eſt enim, qui non deliquerit in vita ſua? Corripe proximum, antequam commineris.* Quod autem hæc obligatio ſit legis naturalis, probatur ex Eccleſ. 17. ubi de hominibus ex ipſa conditione primævæ creationis dicitur: *Deus dixit illis: Attendite ab omni iniquo, & mandavit illis unicuique de proximo ſuo.*

QUÆRITUR 4. An præceptum correctionis fraternæ etiam poſſit probari ex ſenſu Doctorum Eccleſiæ?

RESPONDEO. Affirmative. In re per ſe liquida ex Scholaſticis ſumo D. Thomam, ex Patribus S. Auguſtinum.

D. THOMAS 2. 2. q. 33. a. 2. c. ſic ſcribit: *Dicendum, quod correctio fraterna cadit ſub præcepto. Sed conſiderandum eſt, quod actus virtutum* (cadentium ſub præcepto) *non quolibet modo fieri debent, ſed obſervatis debitis circumſtantiis, ut actus fiat, ubi debet, & quando debet, & ſecundum quod debet. Si ergo ſit aliqua talis omiſſio alicujus circumſtantiæ circa actum virtuoſum, quæ totaliter tollat bonum virtutis, hic actus contrariatur præcepto. Correctio autem fraterna ordinatur ad fratris emendationem* (tanquam ad finem ſeu bonum hujus virtutis,) *& ideo hoc modo cadit ſub præcepto, ſecundum quod eſt neceſſaria ad iſtum finem, non autem ita, quod quolibet loco vel tempore frater delinquens corrigatur.*

S. AUGUSTINUS hoc præceptum non ſolum agnoſcit, ſed etiam ex generalibus princi-

D. Amort. Tract. de Præceptis.

pils Legis Chriſtianæ eleganter probat. Tract.
10. in Joan. ſic ſcribit: ,, Unusquisque Chriſtia-
,, nus in membris Chriſti zelo domus Dei come-
,, datur. Quis comeditur zelo domus Dei? Qui
,, omnia, quæ forte ibi videt perverſa, ſatagit
,, corrigi, cupit emendari, non quieſcit. Si
,, emendare non poteſt, tolerat, gemit. Ergo
,, zelus domus Dei comedat te; unnmquemque
,, chriſtianum zelus Dei comedat, in qua domo
,, Dei membrum eſt. Si in domo tua, ne quid
,, perverſum fiat, ſatagis; in domo Dei, ubi
,, ſalus propoſita eſt, pati debes, quantum in
,, te eſt, ſi quid forte perverſum videris. Ver-
,, bi gratia, vides fratrem currere ad Theatrum?
,, Prohibe, mone, contriſtare, ſi zelus domus
,, Dei comedit te. Vides alios currere, & in-
,, ebriari velle, & hoc velle in locis ſanctis?
,, Prohibe, quos potes; tene; quos potes; ter-
,, te, quos potes; quibus potes, blandire; no-
,, li tamen quieſcere. Amicus eſt? admonea-
,, tur leniter. Uxor eſt? ſeveriſſime refrœne-
,, tur. Ancilla eſt? etiam verberibus compe-
,, ſcatur. Fac, quidquid potea pro perſuna
,, quam portas, & perficis. Zelus domus tuæ
,, comedit me. Si autem fueris frigidus, mar-
,, cidus, ad te ſolum ſpectans, & quaſi tibi ſuf-
,, ficiens, & dicens in corde tuo; quid mihi eſt
,, curare aliena peccata? Sufficit mihi anima
,, mea. Ipſam integram ſervem Deo; non tibi
,, venit in mentem ſervus ille, qui abſcondit ta-
,, lentum, & noluit erogare? Nunquid accuſa-
,, tus eſt, quia perdidit? & non, quia ſine lu-
,, cro ſervavit? Sic ergo audite fratres mei ut
,, non quieſcatis. Unusquisque in domo ſua,
,, cum amico, cum inquilino, cum cliente ſuo,
,, cum majore, cum minore, nolite quieſcere
,, lucrari Chriſto, quia lucrati eſtis à Chriſto."
In hoc textu S. Auguſtinus damnationem ſervi
pigri intentat iis, qui negligunt animam fratris
lucrari Chriſto.

2. Idem hanc obligationem correctionis fra-
ternæ in Regula c. 6. ſic probat: ,, Si hanc ocu-
,, li petulantiam in aliquo veſtrum adverteritis
,, ſtatim admonete, ne cœpta progrediatur, ſed
,, de proximo corrigatur. Si autem & poſt ad-
,, monitionem iterum vel alio quocunque die
,, idipſum eum facere videritis, jam velut vul-
,, neratum ſanandum prodat, quicunque inve-
,, nire, hoc potuerit; prius tamen & alteri vel
,, tertio demonſtratum, ut duorum vel trium
,, poſſit ore convinci, & competente ſeveritate
,, coerceri. Nec vos judicetis eſſe malevolos,
,, quando hoc indicatis. Magis quippe innocen-
,, tes non eſtis, ſi fratres veſtros, quos indican-
,, do corrigere poteſtis, tacendo perire permit-
,, titis. Si enim frater tuus vulnus haberet in
,, corpore, quod vellet occultari, dum time-
,, ret ſecari, nonne crudeliter abs te ſileretur,
,, & miſericorditer indicaretur? Quanto ergo
,, potius eum debes manifeſtare, ne pernitioſius
,, putreſcat in corde?

3. Idem Epiſt. 48. ad vincentium de Dona-
tiſtis circumcellionibus loquens ait: ,, Si ſic iſtos
,, contemneremus & toleraremus, ut nihil o-
,, mnino, quod ad eos terrendos ac corrigen-
,, dos valere poſſet, excogitaretur & ageretur à
,, nobis, vere malum pro malo redderemus.
,, Si enim quisquam inimicum ſuum periculoſis
,, febribus phreneticum factum currere videret
,, in præceps, nonne tunc potius malum pro
,, malo redderet, ſi eum ſic currere permitteret,
,, quam ſi corripiendum ligandumque curaret, &
,, tamen tunc ei moleſtiſſimus & adverſiſſimus
,, videretur, quando utiliſſimus & miſericordiſ-
,, ſimus extitiſſet?

4. Idem in Pſal. 49. n. 26. ,, Præcipitas ho-
,, minem incaute vitia ſua proferentem, &, an
,, ſint vitia, neſcientem. Tu, qui ſcis, vitium
,, eſſe, non dicis. Quo irruis? Si illum videres
,, ambulare incautum in tenebris, ubi tu puteum
,, eſſe ſcires, & taceres, qualis eſſes? Nonne
,, inimicus deputareris animæ ejus? Et tamen,
,, ſi in puteum caderet, non anima, ſed corpus
,, moreretur." Hujusmodi textus plurimi repe-
riuntur in S. Auguſtino, qui videri poſſunt apud
Cupetioli V. *correctio.*

Quæritur 5. An correctio fraterna per-
tineat ad ſolos Prælatos?

Respondeo. Triplicem poſſe diſtingui
correctionem. Primo *fraternam* ſtricte di-
ctam. Secundo *Paternam.* Tertio, *judi-
cialem.* Fraterna conſiſtit in ſola admoni-
tione, aut, ubi opus, denuntiationis commi-
natione. Paterna conſiſtit in Superioris le-
ni admonitione cum poteſtatis vindicativæ taci-
ta vel expreſſa commonſtratione. Judicia-
lis conſiſtit in moderata emendationis cauſa in-
flicta punitione. Secunda & tertia pertinet ſo-
lum ad eos, qui parentis, ſuperioris, vel judi-
cis munere funguntur. Prima pertinet ad omnes
fideles.

Quæritur 6. An ſubditus teneatur et-
iam corrigere ſuum Prælatum?

Respondeo. Ad hoc quæſitum D. Tho-
mas 2. 2. q. 33. a. 4. c. ſic reſpondet: ,, Corre-
,, ctio, quæ eſt actus juſtitiæ per correctionem
,, pœnæ, non competit ſubditis reſpectu Præla-
,, ti. Sed correctio fraterna, quæ eſt actus
,, charitatis, pertinet ad unumquemque reſpe-
,, ctu cujuslibet perſonæ, ad quam charitatem
,, debet habere. Sed quia actus virtuoſus debet
,, eſſe moderatus debitis circumſtantiis, ideo in
,, correctione, qua ſubditi corrigunt Prælatos,
,, debet modus congruus adhiberi, ut ſcilicet
,, non cum protervia & duritia, ſed cum man-
,, ſuetudine & reverentia corrigantur. Unde
,, Apoſtolus dicit 1. Tim. 5. Seniorem ne incre-
,, paveris, ſed obſecra ut patrem.

Ad objectionem 3. in qua objicitur;
videri hoc eſſe magnæ præſumptionis, quod
quis de ſe meliora ſentiat, quam de ſuo Prælato,
reſpondet: ,, Dicendum, quod præſumere, ſe
,, eſſe ſimpliciter meliorem, quam Prælatus, vi-
,, detur eſſe præſumptuoſæ ſuperbiæ. Sed æſti-
,, mare ſe meliorem quantum ad aliquid, non
,, eſt præſumptionis, quia nullus eſt in hac vi-
,, ta, qui non habeat aliquem defectum. Et et-
,, iam conſiderandum eſt, quod cum aliquis Præ-
,, latum charitative monet, non propter hoc ſe
,, majorem exiſtimat; ſed auxilium impartitur ei,
,, qui quanto in loco ſuperiori, tanto in peri-
,, culo

„ culo majori verſatur, ut Auguſtinus dicit in „ Regula.

Idem S. Doctor l. c. *ad* 2. advertit; correctionem ſuperioris à ſubdito aliquando fieri poſſe publice, ſi ita periculum fidei petat. „ Sciendum tamen, *inquit*, quod ubi immineret periculum fidei, etiam publice eſſent Prælati à „ ſubditis arguendi. Unde & Paulus, qui erat „ ſubditus Petro, propter imminens periculum „ ſcandali circa fidem Petrum publice arguit; & „ ſicut dicit Auguſtinus Epiſt. 19. Ipſe Petrus „ exemplum majoribus præbuit, ut ſicubi forte „ tramitem reliquiſſent, non dedignentur etiam „ à poſterioribus corrigi." Ita Angelicus, inſinuans etiam l. c. rationem, cur D. Paulo circa præjudicium fidei ſeu religionis licuerit corrigere D. Petrum Superiorem. *Paulus*, inquit, *Petrum non reprehendiſſet, niſi aliquo modo* PAR *eſſet quantum ad fidei defenſionem.* Cum ergo etiam quoad defenſionem diſciplinæ & honeſtatis morum interdum Superioribus *pares* inveniri poſſent ex vocatione aut conditione ſtatus, ea obſervatio Angelici non ſolum ad defenſionem fidei reſtringenda, ſed etiam ad defenſionem diſciplinæ & morum extendenda eſt. Hanc extenſionem doctrinæ etiam ad diſciplinam morum confirmat generale principium S. AUGUSTINI, quod utilitas publica privato reſpective honoris puncto præferenda ſit. In Epiſt. ad Gal. c. 15. ſic ſcribit: „ Petrus objurgatus eſt à Paulo, non quia „ ſervabat conſuetudinem Judæorum, ſed quia „ gentibus volebat eam imponere. Quod au„ tem hoc ei coram omnibus dixit, neceſſitas „ coegit, ut omnes illius objurgatione ſanaren„ tur. Non enim utile erat, errorem, qui pa„ lam noceret, in ſecreto emendaſe. Huc ac„ cedit, quod firmitas & charitas Petri objurga„ tionem talem poſterioris paſtoris pro ſalute „ gregis lubentiſſime ſuſtinebat.

QUÆRITUR 7. An etiam ii teneantur ad correctionem fraternam, qui in eodem vel diverſo genere delictorum rei ſunt?

RESPONDEO 1. Tenentur hi inprimis corrigere ſeipſos, dein & proximos.

RESPONDEO 2. Si eorum delictum fuerit notorium, tenentur inprimis corrigere ſe ipſos *exemplariter*, hoc eſt, edendo ſigna notoria ſeriæ ac conſtantis emendationis, ad quæ pertinet declinatio occaſionum, fuga periculorum, reſecatio illicitorum, applicatio remediorum, odium vitii & omnium diſcurſuum æquivocorum, amor vitæ pœnitentis & oppoſitæ vitio. Niſi enim hoc præſtiterint, correctio aliorum carebit efficacia.

RESPONDEO 3. Poſtquam ejusmodi delinquentes notorii ſeipſos exemplariter emendaverint, tenentur alios emendare cum humilitate & manſuetudine invitando tacite vel expreſſe ad exemplum proprium. Si enim juxta Apoſtolum ad Gal. 6. v. 1. hoc ab omnibus obſervandum eſt, ut, niſi agatur cum obſtinatis, corrigant alios *leniter, manſuete*, & *humiliter*, quanto magis id ab iis obſervandum eſt, qui experimento proprio fragilitatem & corruptionem naturæ humanæ experti ſunt. *Fratres*, inquit Apoſtolus, *& ſi præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis, hujuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum, ne & tu tenteris.* Fatendum tamen, quamdiu pro aliorum correctione haberi poſſunt immunes à crimine, eos criminoſis univerſim pro aliorum emendatione aut directione præferendos eſſe. Raro enim contingit reperiri, qui exuant omnes pravos habitus, præſertim intellectus propenſi ad laxa dictamina. Reſponſio quoad rem eſt D. THOMÆ, qui 2. 2. q. 33. a. 5. C. ſic ſcribit: *Correctio delinquentis pertinet ad aliquem, in quantum in eo viget judicium rectæ rationis. Peccatum autem non tollit totum bonum naturæ, quin in peccante remaneat aliquid de recto judicio rationis. Et ſecundum hoc poteſt ei competere, alterius delictum arguere. Sed tamen per peccatum præcedens impedimentum quoddam huic correctionis affertur propter tria.* PRIMO, *quia ex peccato præcedente indignus redditur, ut alium corrigat, & præcipue ſi majus peccatum commiſit, non eſt dignus, ut alium corrigat de minori peccato. Unde ſuper illud Matth.* 7. Quid vides feſtucam, &c. *Dicit* HYERONIMUS. *De his loquitur, qui cum mortali crimine detineantur obnoxii, minora peccata fratribus non concedunt. Secundo redditur indebita correctio propter ſcandalum, quod ſequitur ex correctione ſi peccatum corripientis ſit manifeſtum; quia videtur, quod ille qui corrigit, non corrigat ex charitate, ſed magis ad oſtentationem. Unde ſuper illud Matth.* 7. Quomodo dicis fratri tuo &c. *exponit* CHRYSOSTOMUS. *Qua intentione hoc dicis? An ex charitate, ut ſalves proximum tuum? Non. Si enim ex hoc motivo id diceres; teipſum ante ſalvatores. Vis ergo non alios ſalvare, ſed per bonam doctrinam malos actus celare, & ſcientiæ laudem ab hominibus quærere. Tertio modo propter ſuperbiam corripientis; in quantum ſcilicet aliquis propria peccata parvipendens ſeipſum proximo præfert in corde ſuo; peccata ejus auſtera ſeveritate dijudicant, ac ſi ipſe eſſet juſtus. Unde* AUGUSTINUS *dicit in l. de Serm. Domini in monte.* „ Accuſare vitia offi„ cium eſt bonorum virorum & benevolorum: „ quod cum mali faciunt, alienas partes agunt." *Et ideo, ſicut Auguſtinus dicit in eodem.* „ Cogite„ mus, cum aliquem reprehendere nos neceſſi„ tas cogit, utrum tale ſit vitium, quod nun„ quam habuimus? Et tunc cogitemus, nos ho„ mines eſſe, & habere potuiſſe: Vel tale, quod „ aliquando habuimus, & jam non habemus? „ Et tunc tangat memoriam communis fragilitas, „ ut illam correctionem non odium, ſed miſeri„ cordia præcedat. Si autem invenerimus, nos „ in eodem vitio eſſe, non objurgemus, ſed „ congemiſcamus, & ad æqualiter conandum „ invitemus." *Ex his ergo patet, quod ſi peccator cum humilitate corripiat delinquentem, non peccat, nec ſibi novam condemnationem aquirit; licet per hoc vel in conſcientia fratris vel ſaltem ſua pro peccato præterito condemnabilem ſe eſſe oſtendat.* Ita S. Thomas. Verum data Reſponſio manifeſtius & ſolidius PROBATUR ex ipſis verbis Chriſti, qui Matth. 7. ſic ait: *Quid vides feſtucam in oculo fratris, & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Frater, ſine; ejiciam feſtucam de oculo tuo; & ecce trabs eſt in oculo tuo. Hypocrita; ejice primum*

trabem de oculo tuo; & tunc videbis ejicere feſtucam de oculo fratris tui. In hoc textu Chriſtus non negat, ſed potius affirmat; ea oculo fratris ejiciendam eſſe feſtucam; ſed ejiciendam eſſe prius trabem ex oculo proprio.

QUÆRITUR 7. Utrum omittenda ſit correctio, quando timetur, quod corrigendus ex correctione fiat deterior?

RESPONDEO. Quando probabiliter timetur, quod peccans non ſolum ſit perſeveraturus in peccato poſt admonitionem, ſed etiam quod peccatum ſit acturus per odium corrigentis, & per excitationem perſecutionum aut ſparſionem calumniarum contra corrigentem cum præjudicio boni publici; vel quod delinquens ſit abuſurus admonitione privata ad peccandum in poſterum cautius, ſecurius, adeoque liberius, eo quod ſit vitaturus eas circumſtantias, in quibus à corrigente deprehendi, denuntiari, ac ſic corrigi poſſet à legitimo Superiore judicialiter, non datur obligatio corrigendi correctione *privata*; ſed tantum datur obligatio denuntiandi delinquentem Superiori, ut invigilet; præſertim ſi ex delicto delinquentis timeatur animarum ſeductio, vel ſcandalum publicum. Ita quoad rem docet D. THOMAS 2. 2. q. 33. a. 6. c. *Duplex*, inquit, *eſt correctio delinquentis. Una quidem pertinens ad Prælatos, quæ ordinatur ad bonum commune, & habet vim coactivam. Et talis correctio non eſt dimittenda propter turbationem ejus, qui corripitur, tum quia ſi propria ſponte emendari non velit, cogendus eſt per pœnas, ut peccata dimittat; tum etiam, quia ſi incorrigibilis ſit, per hoc providetur bono communi, dum ſervatur ordo juſtitiæ, & unius exemplo alii deterrentur. Unde Judex non prætermittit ferre ſententiam condemnatoriam in peccantem propter timorem turbationis ipſius, vel etiam amicorum ejus. Alia vero eſt correctio fraterna, cujus finis eſt emendatio delinquentis, non habens coactionem, ſed ſimplicem admonitionem. Et ideo, ubi probabiliter æſtimatur, quod peccator admonitionem non recipiat, ſed ad pejora labatur, eſt ab hujusmodi correctione deſiſtendum; quia ea, quæ ſunt ad finem, debent regulari, ſecundum quod exigit ratio finis.*

QUÆRITUR 8. Utrum in fraterna correctione debeat admonitio ſecreta ex neceſſitate præcepti præcedere denuntiationem?

RESPONDEO. Si peccata ſunt publica, ſtatim fieri debet denuntiatio ſine prævia admonitione privata. Si autem peccata ſunt occulta, diſtinguendum eſt; an ſint nociva aliis, vel non? Si fuerint nociva in corpore vel anima, v. g. per ſeductionem, & non fuerit certum, per admonitionem ſecretam illud nocumentum impediri poſſe, etiam in hoc caſu denuntiatio facienda eſt ſine admonitione privata. Si autem peccatum nulli noceat, niſi delinquenti & ejus complici; tunc videndum eſt, an per admonitionem privatam poſſit emendari conſcientia delinquentis, ita ut quis probabilius credat, delinquentem ea admonitione privata ſe emendaturum? Si ita probabilius credatur admonitio privata profutura, ea denuntiationi præmittenda eſt. Si autem probabilius credatur, admonitionem privatam non profuturam, denuntiatio ſine prævia admonitione facienda eſt. Ita quoad rem D. THOMAS qui 2. 2. q. 33. a. 7. C. ſic ſcribit:
„ Circa publicam denuntiationem peccatorum
„ diſtinguendum eſt. Aut enim peccata ſunt
„ publica, aut ſunt occulta? Si ſint publica,
„ non eſt tantum adhibendum remedium ei, qui
„ peccavit, ut melior fiat, ſed etiam aliis, in
„ quorum notitiam devenit, ut non ſcandali-
„ zentur. Et ideo talia peccata ſunt publice ar-
„ guenda, ſecundum illud Apoſtoli 1. Tim. 5.
„ *Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timo-*
„ *rem habeant;* quod intelligitur de peccatis pu-
„ blicis, ut Auguſtinus dicit in l. de Verbis Do-
„ mini. Si vero ſint peccata occulta, ſic vide-
„ tur habere locum, quod Dominus dicit: *Si*
„ *peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te &*
„ *ipſum ſolum &c.* Quando enim te offendit pu-
„ blice coram aliis, jam non ſolum in te peccat,
„ ſed etiam in alios quos turbat. Sed quia et-
„ iam in occultis peccatis poteſt parari proxi-
„ morum offenſa, ideo adhuc videtur diſtin-
„ guendum eſſe. Quædam enim peccata occul-
„ ta ſunt, quæ ſunt in nocumentum proximo-
„ rum vel corporale vel ſpirituale, puta ſi ali-
„ quis occulte tractet, quomodo civitas trada-
„ tur hoſtibus, vel ſi hæreticus privatim homi-
„ nes à fide avertat. Et quia ille, qui ſic oc-
„ culte peccat, non ſolum in te peccat, ſed et-
„ iam in alios, oportet ſtatim procedere ad de-
„ nuntiationem, ut hujusmodi nocumentum im-
„ pediatur, niſi forte aliquis firmiter exiſtima-
„ ret, quod ſtatim per ſecretam admonitionem
„ poſſet hujusmodi mala impedire. Quædam
„ vero peccata ſunt, quæ ſolum ſunt in malum
„ peccantis, & ejus in quem peccatur, vel quia
„ à peccante ſolus læditur, vel (quia læditur)
„ ſaltem ex ſola notitia (de crimine delinquen-
„ tis, cui alioquin venerationem aut obedien-
„ tiam deberet); & tunc ad hoc ſolum tenden-
„ dum eſt, ut fratri peccanti ſubveniatur. Et
„ ſicut Medicus corporalis ſanitatem ægroto
„ confert, ſi poteſt, ſine membri alicujus ab-
„ ſciſſione; ſi autem non poteſt, abſcindit mem-
„ brum minus neceſſarium, ut vita totius con-
„ ſervetur: ita etiam ille, qui ſtudet emenda-
„ tioni fratris, debet, ſi poteſt (ſine periculo
„ aliorum membrorum) ſic emendare fratrem
„ quantum ad conſcientiam, ut fama ejus con-
„ ſervetur; quæ quidem eſt utilis; primo qui-
„ dem ipſi peccanti non ſolum in temporalibus,
„ quibus quantum ad multa homo patitur detri-
„ mentum amiſſa fama, ſed etiam quantum ad
„ ſpiritualia; quia præ timore infamiæ multi à
„ peccato retrahuntur. Unde quando ſe infa-
„ matos conſpiciunt, irreſrænate peccant. Un-
„ de HYERONIMUS dicit: *Corripiendus eſt ſeorſim*
„ *frater, ne ſi ſemel pudorem vel verecundiam amiſerit,*
„ *permaneat in peccato.* Secundo debet conſerva-
„ ri fama fratris peccantis; tum quia uno infa-
„ mato alii infamantur; ſecundum illud Augu-
„ ſtini in Epiſtola 137. ad plebem Hipponenſem.
„ *Cum de aliquibus, in ſanctum nomen profitentur, ali-*
„ *quid criminis vel falſi ſonuerit, vel veri patuerit, in-*
„ *ſtant, ſatagunt, ambiunt, ut de omnibus hoc creda-*
„ *tur; tum etiam quia ex peccato unius publicato alii*
„ *provocantur ad peccandum.* Sed quia conſcientia
„ præferenda eſt famæ, voluit Dominus, ut
„ ſal-

Digitized by Google

„ ſaltem cum diſpendio ſamæ fratris conſcientia „ per publicam denuntiationem à peccato libe„retur. Unde (quod attinet principalem quæ„ſtionem, ex tuto hoc diſcurſu) patet, quod „ ſecreta admonitio publicam denunciationem „ præcedat.

Quæritur 9. Quid in praxi circa ejusmodi correctiones vel denuntiationes obſervandum ſit?

Respondeo. Cum in hac re maxima circumſpectione agendum ſit, ſi in particulari caſus gravis momenti occurrat, pro praxi obſervari debet.

1. Ut de corpore & qualitate delicti certo conſtet; hoc eſt, non per ſolum rumorem; non ſolos teſtes ex aliorum auditu; non per teſtes ſuſpectæ, dubiæ, vel exiguæ fidei; non ſub terminis ſolum generalibus, qui varie exponi, vel in ſpecie attenuari poſſint.

2. Ut bene expendatur; an delictum ſit contagioſum, ſeductorium, pernitioſum, nocivum? Item, an ſeductio pertingat tantum ad unam, vel plures perſonas; vel omnino multas? An exinde facile oriri poſſit ſcandalum publicum, v. g. infamatio ſtatus Clericalis, familiæ illuſtris, ordinis, communitatis &c? Nam juxta magnitudinem mali, quod ſequi pronum eſt, etiam ſecurius ac certius remedium adhibendum eſt.

3. An delinquens jam ſe emendaverit? An habeat ſigna conſtantis emendationis ſine probabili periculo relapſus, ſi conſtituatur in iisdem occaſionibus? An *firmiter*, prout D. Thomas loquitur, poſſit *exiſtimari*, admonitionem privatam fore profuturam? An vero timeri potius debeat, delinquentem evaſurum pejorem in ſenſu ſuperius explicato? Si enim delictum conſiſtat in genere luxuriæ vel impudicitiæ per ſeductionem puellarum vel puerorum, vix unquam ſperanda eſt ex viro præſertim jam adulto emendatio per admonitionem privatam. Cum enim poteſtas dæmonum in tales perſonas juſto Dei judicio magna ſit, & habitus ſit radicatus in memoria, phantaſia, & organis, facilis eſt relapſus, ſi eadem illicia vel eædem occaſiones redeant.

4. Si conſideratis omnibus timeatur, admonitionem parum profuturam, inſpiciendum eſt, an ille, cui denuntiatio facienda eſt, ſit vir prudens, qui ſciat & velit adhibere correctionem ab initio *paternam* cum læſione famæ, quantum fieri poteſt, omnium minima, præſertim ſi denuntiandus competenter corrigi non poſſit ſine gravi ſcandalo, aut damno ſpirituali vel temporali tertii? Si enim ob imprudentiam, imperitiam, aut impotentiam Superioris, cui facienda eſt denuntiatio, timeantur majora mala, minus malum, quod timeretur ex admonitione privata, eligendum foret.

5. Invocandus erit Deus ſpecialiter pro illuſtratione; excludenda ab animo omnis paſſio iræ, vindictæ, amoris, odii, ſpei, timoris &c. relegendæ ex authoribus probatis regulæ in hac obſervandæ; ac tandem Superior, cui ſit denuntiatio, monendus erit, prima vice eam denuntiationem ſolum fieri in ordine ad *paternam admonitionem*, non ad *punitionem publicam* judicialem?

Quæritur 10. An liceant proclamationes publicæ in capitulo Religioſorum ſine prævia admonitione privata?

Respondeo. De culpis levioribus, quæ non inurunt infamiam, licent; de culpis autem gravioribus non licent, ſi ſufficienter profutura credatur *firmiter* admonitio privata ad arcendum grave aliorum vel communitatis periculum. Ita reſpondet S. Thomas l. c. ad 4. his verbis: *Dicendum, quod hujusmodi proclamationes, quæ in capitulis Religioſorum fiunt, ſunt de aliquibus levibus, quæ famæ non derogant. Unde ſunt quaſi quædam commemorationes potius oblitarum culparum, quam accuſationes vel denuntiationes. Si eſſent tamen talia, de quibus frater infamaretur, contra præceptum Domini ageret, qui per hunc modum peccatum fratris publicaret.*

Quæritur 11. An detur obligatio, ante privatam admonitionem denuntiandi gravia, quando Superior in viſitatione generatim omnibus, vel extra viſitationem alicui in particulari præcipit, præſertim ſi hoc præcipiatur ſub juramento, dicendi, ſi quid corrigendum ſciverit?

Respondeo. In tali caſu ſi Viſitator aut Superior interroget judicialiter, hoc eſt, non ſolum ad paternam admonitionem pro ſecreta correctione, ſed ad publicam punitionem non datur obligatio retegendi peccata prorſus occulta, de quibus circa perſonam determinatam neque in ſpecie, neque in genere præceſſit infamia, aut prudens ſuſpicio, ſaltem ſufficiens ad inquiſitionem generalem, niſi in illa perſona ſit timendus relapſus, & ex relapſu periculum immineat ſaluti animarum vel bono publico v. g. per ſeductionem, aut infamiam totius communitatis. Ita explicandus eſt D. Thomas; dum l. c. ſic ſcribit: *Prælato non eſt obediendum contra præceptum Domini ſecundum illud Act. 5. Obedire oportet Deo magis, quam hominibus. Et ideo, quando Prælatus præcipit, ut ſibi dicatur, quod quis ſciverit corrigendum, intelligendum eſt præceptum ſane ſalvo ordine fraternæ correctionis, ſive præceptum fiat communiter ad omnes, ſive ad aliquem ſpecialiter. Sed ſi Prælatus expreſſe præciperet contra hunc ordinem à Domino inſtitutum, & ipſe peccaret præcipiens, & ei obediens, quaſi contra præceptum Domini agens. Unde non eſſet ei obediendum; quia Prælatus non eſt Judex judiciorum occultorum, ſed ſolus Deus. Unde non habet poteſtatem præcipiendi aliquid ſuper occultis, niſi in quantum per aliqua indicia manifeſtantur, vel per aliquas ſuſpiciones, in quibus caſibus poteſt Prælatus præcipere eodem modo, ſicut & Judex ſæcularis vel Eccleſiaſticus poteſt exigere juramentum de veritate dicenda.* Cæterum, ſi Superior non agat judicialiter, aliud dicendum eſt, prout explicabitur infra qq. 8.

Quæritur 12. Quid agendum, quando dubitatur, an delinquens jam ſit ſerio emendatus, vel non? an in eadem occaſione potius ſit relapſurus, vel non? an correctio privata ſit habitura fructum ſufficientem vel non?

Respondeo. Quando peccatum ſolum nocet delinquenti, & conſcius peccati probabilius judicat, delinquentem jam eſſe emendatum, nec redeunte eadem occaſione relapſurum; ac eatenus correctionem privatam fructu ſuo

ſuo non carituram, non tenetur denuntiare delinquentem, etiamſi non detur moralis certitudo de probitate & conſtantia illius. At vero ſi peccatum fuerit ita comparatum, ut tendat ad aliorum nocumentum ſpirituale vel corporale, v. g. ad aliorum ſeductionem, vel diſſamationem, & moralis certitudo non habeatur de actuali emendatione ac perſeverantia delinquentis, aut de profectu correctionis privatæ in ordine ad eam moralem certitudinem emendationis & perſeverantiæ, datur obligatio denuntiandi ad Superiorem non tanquam judicem in pœnam, ſed tanquam patrem & teſtem pro admonitione paterna. Imo in tali caſu aliquando utile fuerit, ſi Superior reticito nomine denuntiantis ȧd denuntiationem paternam adhibeat duos teſtes, niſi ex boc ipſo, quod delinquens ſciat, quinam habcant notitiam ſui delicti, iis malum aut perſecutio, quod facile contingit, timenda ſint. Hanc eſſe mentem D. Thomæ, legibus ordinatæ charitatis conſormem, ex ſequentibus ejus verbis pateſcit, in quibus terminum *probabiliter* ſumit pro eo, quod quis *verius* ab *probabilius* judicat; quia alioquin intra duas lineas ſibimet contradiceret, dum aſſerit, eum, qui *probabiliter* cenſetur ex privata correctione emendandus, non eſſe denuntiandum, eum vero, qui *probabiliter* cenſetur non emendandus eſſe denuntiandum, quæ eſſent contradictoria in uſu hujus termini apud modernos probabiliſtas. At vero à D. Thoma & antiquis tò *probabile* regulariter ſumi pro tò probabilius, oſtendi in *Arte Critica*, quæ reperitur in Appendice *Philoſophiæ Pollinganæ*, Auguſtæ & Venetiis editæ, & in Tract. *de Conſcientia*. Ita S. Thomas 2. 2. q. 33. a. 7. C. ſic ſcribit: *Quædam peccata occulta ſunt, quæ ſunt in nocumentum proximorum; & quia ille qui ſic peccat, peccat etiam in alios, oportet ſtatim procedere ad denuntiationem, niſi forte aliquis NB.* FIRMITER *exiſtimaret, quod ſtatim per ſecretam admonitionem poſſet bujusmodi mala impedire.* Et l. c. a. 8. ad 1. *Dicendum, quod poſt admonitionem ſecretam ſemel vel pluries factam, quamdiu ſpes* PROBABILITER *babetur de correctione, per ſecretam admonitionem procedendum eſt. Ex quo autem* PROBABILITER *jam cognoſcere poſſumus, quod ſecreta admonitio non valet, procedendum eſt ulterius, quantumcunque peccatum ſit occultum, ad teſtium inductionem; niſi forte* PROBABILITER *æſtimaretur, quod boc ad emendationem fratris non proficeret, ſed exinde deterior redderetur; quia propter boc totaliter eſt à correctione* (privata) *ceſſandum.* Quod autem in tali caſu denuntiatio Superiori ſit fscienda ut patri & teſti, ſi ſperetur fructus, non ſolum inſinuat S. Thomas l. c. *ad* 4. ſed etiam S. Augustinus in Regula c. 6. hie verbis: *Antequam* (delinquens) *aliis demonſtretur per quos convincendus eſt, ſi negaverit, prius Præpoſito debet oſtendi, ſi admonitus* (privatim) *neglexerit corrigi, ne forte poſſit ſecretius correptus non innoteſcere cæteris. Si autem negaverit, tunc neganti adhibendi ſunt alii, ut jam coram omnibus poſſit non ab uno teſte argui* (nempe Prælato) *ſed à duobus vel tribus convinci.*

Quæritur 13. Utrum renuntiare juri ſuo pro correctione privata ante denuntiationem ad Superiorem ſit omnibus Religioſis aut etiam Clericis commune? An vero id ſit ſoli Societati Jeſu proprium?

Respondeo. Id colligitur ex ſequenti doctrina P. Palao, & P. Catalani, qui ambo ſunt Societatis Jeſu. *Prior* T. I. Theol. Tr. 3. de charitate punct. 12. ſic ſcribit: ,, Quæri-
,, tur, an ſi frater emendatus ſit de delicto, poſ-
,, ſia Prælato patri denuntiare, ut ſecurior ſit à
,, recidivo? Prima ſententia affirmat, quam te-
,, net *Richardus* in 4. *Gabriel*, *Roſella*, *Angelus*,
,, *Graſſius*. Secunda ſententia negat: Ita *Adria-*
,, *nus*, *Sotus*, *Navarrus*, *D. Thomas*, *Antoninus*,
,, *Sylveſter*, & alii. Tertia ſententia diſtinguit.
,, Si delinquens non renuntiavit juri ſibi conſer-
,, vandi famam, vera eſt ſecunda ſententia. Si
,, autem renuntiavit, ut renunciant Religioſi
,, Societatis Jeſu, vera eſt prima ſententia. Quod
,, autem Religioſi Societatis Jeſu juri ſibi con-
,, ſervandæ (apud Superiorem) famæ cedant,
,, probari poteſt ex Reg 9. Summ. Conſtitut.
, Ibi enim dicitur: *Ad majorem ſpiritus profectum*
,, *& præcipue ad majorem ſubmiſſionem & humilita-*
,, *tem propriam contentus eſſe quisque debet, ut om-*
,, *nes errores & defectus ipſius, & res quæcunque,*
,, *quæ notatæ in eo & obſervatæ fuerint, ſuperiori-*
,, *bus per quemvis, qui extra confeſſionem eas acce-*
,, *perit, manifeſtentur.* Verum mihi probabilius
,, videtur, ſi certo tibi conſtat, proximum e-
,, mendatum eſſe, neque probabile pericu-
,, lum habere relabendi, nullo modo poſſe eo-
,, rum delicta Superiori manifeſtare; neque con-
,, ſenſus in Societate præſtitus ad hunc caſum
,, cenſendus eſt extendi. Ita docet *Thomas San-*
,, *chez*, & probatur: Nam finis præcipuus in So-
,, cietate, ob quem mandantur delicta Superio-
,, ribus deferri, eſt correctio ipſius delinquen-
,, tis, quod abunde conſtat ex Reg. 30 ſequen-
,, ti ad nuper poſitam, ubi dicitur: *Boni etiam*
,, *omnes conſulant ab aliis corrigi, & ad aliorum*
,, *correctionem juvare debito cum amore, ad majorem*
,, *ſpiritus profectum.* Si ergo frater correctus o-
,, mnino eſt, & emendatus, neque periculum
,, ſit recidivi, ceſſat finis, ob quem conſentit
,, delicta Superioribus deferre.

,, Dixi, niſi proximus periculum habeat re-
,, labendi, ſi præteritus ejus lapſus Superiori
,, non manifeſtatur. Nam ſtante periculo ma-
,, nifeſtandus eſt, ut præſervet, quod ſentit ex-
,, preſſe *Valentia* cum *Adriano*, *Soto*, & *D. Thoma*,
,, & probat. Nam etiam ob hujusmodi finem
,, liceret cuilibet privato, ſine cujus ope non
,, reputaretur proximus à relapſu, delictum in-
,, dicare. Probabile periculum relapſus voco,
,, quando ita proximus occaſionibus peccati in-
,, nodatus ſit, ut moraliter loquendo judicetur
,, caſurus, niſi ab illis divertatur. Nam de alio
,, periculo remoto non eſt curandum, cum o-
,, mnibus tale periculum inſit ex fragilitate na-
,, turæ. Quapropter Petrus de Ledeſma affir-
,, mat; ſi ſcias Religioſum in luxuriam incidiſſe
,, non ex malitia, hoc eſt, ex conſuetudine, ſed
,, ex fragilitate humana propter occaſionem ſibi
,, oblatam, te non debere Prælato denuntiare,
,, ſi à te corrigi poteſt; quia tunc non cenſetur
,, in probabili periculo cadendi. At ſi ex mali-
,, tia & prava conſuetudine peccat, affirmat de-
,, nunti-

Digitized by Google

„ nuntiandum fore; quia raro præſumi poteſt
„ emendatus, ſed potius in morali periculo ite-
„ rum & ſæpe cadendi. Addo, in noſtra So-
„ cietate propter ceſſionem juris, etiamſi ex
„ fragilitate peccet, denuntiari poſſe, quia ſem-
„ per præſumi debet, melius à Prælato, quam
„ ab alio ſocio corrigendum fore, & quando
„ hic major profectus intervenit, jam proximus
„ ceſſit juri ſibi conſervandæ famæ apud Præla-
„ tum. Sed quid dicendum, quando dubium
„ eſt, an delinquens emendatus ſit? Reſpondeo,
„ ſi delictum eſt tantum in damnum ipſius delin-
„ quentis, qui juri famæ non ceſſit, non tene-
„ ris ullo modo deferre Prælato; imo nec pot-
„ es, cum infamatio ſit certa & ratio excuſans
„ dubia. Si tamen ceſſit juri famæ, bene pot-
„ eris, quia adeſt finis correctionis ſaltem ſub
„ dubio, ac proinde ſufficiens honeſtandi actio-
„ nem. Verum ſi delicta ſint in damnum tertii,
„ vel communitatis, qualia cenſet Thomas San-
„ chez l. 6. Decal. c. 18. n. 50. & Suarez diſp.
„ 8. ſect. 6. n. 12. eſſe fere omnia religioſorum
„ externa peccata, tunc denuntianda ſunt Præ-
„ lato caſu, quo dubium ſit, an ſit delinquens
„ emendatus, & timeatur recidivum, niſi Præ-
„ lato manifeſtetur, quia damnum communitati
„ vel tertio faciendum etiam ſub dubio præpon-
„ derat famæ particularis delinquentis. Et ita
„ docet Thomas Sanchez, Lorca, Petrua de
„ Nav." Hucusque Palao.

Eadem ſcribit CATALANUS T. I. Theol. P. 1. de charit. q. 7. c. 6. qq. 8. n. 24. hoc ſolo diſcrimine, quod dum PALAO ſcribit: FERE OMNIA *religioſorum peccata externa*, Catalanus ſcribat illimitate: OMNIA *religioſorum peccata externa*. Ex his ſequitur; quod juxta Palaum & Catalanum diſcrimen inter Jeſuitas & alios Religioſos quoad hoc punctum correctionis ſolum conſiſteret in eo 1. quod Jeſuitæ etiam denuntiandi eſſent circa peccata non nociva proximo, quando non peccant ex conſuetudine, & dubium eſſet an ſint relapſuri vel non; econtra alii religioſi in tali dubio de relapſu circa peccata non nociva proximo juxta eorum ſententiam non deberent denuntiari; 2. in eo, quod ſi dubitetur, an delinquens ſit emendatus, Jeſuita ſit denuntiandus circa peccata non nociva proxima; alius autem religioſus, niſi & ipſe ceſſerit juri ſuæ famæ, non ſit denuntiandus. Si itaque vera ſit ſententia, quod omnia peccata religioſorum ſint nociva proximo, ceſſat totaliter totum diſcrimen inter Jeſuitas & alios Religioſos. Hinc

QUÆRITUR 8. An omnia peccata externa Religioſorum ſint nociva proximo, adeoque denuntiationi ſine prævia admonitione privata obnoxia?

RESPONDEO 1. Non omnino omnia, ſed tamen *ferme omnia* peccata externa religioſorum mortalia ſunt graviter nociva proximo, adeoque denuntiationi ſine prævia admonitione privata obnoxia.

RESPONDEO 2. Omnia illa peccata mortalia externa Religioſorum cenſenda ſunt nociva proximo, & immediate ſine prævia admonitione privata denuntiationi obnoxia, quæ præbent indicium pravi radicati habitus in animo, etiamſi quoad actum externum raro in opus prodire ſoleant. Econtra illa ſola peccata mortalia externa non ſunt nociva proximo, quæ præter hoc quod vere occulta ſint; ſunt ejus naturæ, ut non præbeant indicium pravi radicati habitus in animo. Talia autem illa ſola ſunt, quæ fiunt ex metu prorſus extraordinario, aut ex præcipitantia prorſus inſolita animi in caſu rariſſimo ac extraordinario, qualia fuerunt perjurium & negatio Petri, & lapſus Marcellini Papæ, vulgo exiſtimatus. Ea enim ſemper habent & promptam & ſeriam & acrem ac conſtantem pœnitentiam in animo prius optimo. Omnia enim alia peccata mortalia externa religioſorum cum plena deliberatione, & cum plena notitia de malitia objecti, quod certum eſt, eſſe mortale, commiſſa, ſunt indicium, quod in animo talis religioſi lateat pravus habitus vel craſſæ ignorantiæ, vel peſſimorum principiorum, vel neglectus virtutum & mediorum longe arcentium hominem religioſum à vitio, vel indurationis & excæcationis exulante radicato timore, & frigeſcente charitate Dei, & vitiata æſtimatione ac apprehenſione de malitia immenſa peccati mortalis. Hæc, ſi in animo religioſi, qui abundat mediis ſpiritualibus, reperta fuerint, impoſſibile eſt, ut conſiderato præſenti ſtatu Eccleſiæ, in quo omnes religioſi aut laborant pro ſalute ſæcularium concionando, confeſſiones excipiendo, converſando, viſitando, conſulendo, admonendo, &c. aut laborant pro ſalute ſuorum confratrum, colloquendo, diſciplinam promovendo, votis capitularibus ſuperiores aut ſalubria conſtituendo, ut, inquam, latentes pravi radicati habitus non plurimum noceant bono communi & ſaluti aliorum. Itaque, ſi per peccatum mortale externum præbeatur indicium talis pravi habitus, intereſt Superioris immediati vel mediati, vel Viſitatoris, noſſe talia ſemina ſeu zizania nociva. Ita quuad rem docet SUAREZ de charitate Diſput. 8 Sect. 6. num. 11. ſic ſcribit: *Si delictum eſt contra commune bonum religionis, ſtatim eſt denuntiandum* (Superiori vel Viſitatori ſine prævia admonitione privata in ordine ad correctionem paternam.) *Ubi advertendum eſt, ut peccatum aliquod Religioſi judicetur graviter pernitioſum religioni, non oportere, ut ſit crimen hæreſis vel proditio, &c. ſed ſatis eſt, ſi ex illo grave ſcandalum oriatur ipſis religioſis. Et grave voco non ſolum quod ad mortalia peccata incitat, ſed quod in cauſa eſt, ut multi remiſſe, & cum frequentibus defectibus vivant. Nam hoc ſine dubio pro ratione ſtatus eſt grave damnum, multo magis quam ſit infamia unius religioſi circa ſuum Superiorem. Ac ſimile eſt, ſi ſit morale periculum, ut ex tali peccato oriatur gravis infamia corpori religionis & ſimilia.* Et n. 12. *Regulariter loquendo, etiam, ſi peccatum ſit omnino privatum, cenſeo licere illud immediate dicere Superiori. Quia ſi leve eſt, levis eſt etiam infamia, & magna eſt utilitas ei, qui denuntiatur. Item ſimilis conſuetudo eſt valde conſentanea, & fere neceſſaria huic ſtatui, ut poſſit proficere. Si vero eſt gravius delictum, vix fieri poteſt, ut non noceat multis propter magnam familiaritatem, & communicationem inter religioſos ejusdem domus; ſæpe etiam eſt grave periculum infamiæ totius religionis; & deinde vix poteſt eſſe rationabilis ſpes emendationis perfectæ ſine Superiore.*

Quia aut Religioſus peccat ex malitia & conſuetudine,
& tunc per ſe patet difficultas. Si ex fragilitate, opor-
tet tollere occaſiones. Illis enim manentibus non poteſt
exiſtimari firma emendatio. Illæ autem tolli vix poſſunt
abſque Superiori. Accedit, quod cum Religioſi profi-
tentur religionem, vel tacite vel expreſſe renuntiant ali-
quo modo juri, quod habere poſſunt ad hujusmodi famam
& ordinem. TACITE *quidem, quia hoc ipſo, quod*
profitentur perfectionem, & efficiuntur membro corporis,
quod ad illam tendit, volunt ſecum agi illis mediis, quæ
illi fini ſunt magis conſentanea. Prætereo ſicut ſe totos
& omnia ſua dedicant religioni, ita ipſa potius, quam
illi, habet dominium famæ illorum. EXPLICITE
autem, ſi fortaſſe in religionis inſtituto id expreſſe con-
tineatur. Quod non eſt contra charitatem, quia cede-
re alicui famæ propter majus ſpirituale bonum & pro-
prium & communitatis, eſt valde rationi conſentaneum;
præcipue cum hujusmodi infamia fere nulla ſit, ut in
propoſito. Et hoc ſenſu habet verum ſententia Richardi:
Idem habet Angelus; & eſt plane ſententia D. Thomæ
partim l. c a. 7. clarius quodlibeto 11. *art.* 13. *Quæ*
tamen omnia regulariter intelligenda ſunt. Non quia
hoc præceptum (prius præmittendi admonitionem
privatam) *non obliget omnes etiam religioſos, ſed quia*
affirmativum eſt, & in eo ſtatu (religioſo) *raro oc-*
currunt omnes circumſtantiæ, cum quibus obligat ad il-
lum ordinem. Si tamen in aliquo caſu occurrerent, non
eſt dubium, quin obligaret, ut etiam D. THOMAS
ibi docet, & BASILIUS *in quæſtionibus longioribus*
q. 46. & AUGUSTINUS Epiſt. 109. *Quia chari-*
tas omnes obligat & nullus cedit juri charitatis. Quo-
circo notanda ſunt verba D. THOMÆ *in Quod l. c.*
ubi ait. „ Quia propter varias circumſtantias
„ non poteſt certa regula aſſignari, ideo habendum
„ pro regula eſt, quod in omnibus iſtis ſervan-
„ da eſt charitas, & *quod melius & magis expedire*
„ *videtur.* Et ſi hoc intendat, ſcilicet emendam
„ fratris & ſervet, quantum poteſt, bonum cha-
„ ritatis, tunc denuntiando non peccat." Huc-
usque Suarez, recte cum D. Thoma pro ulti-
ma regula adducens charitatem Dei, vi cujus
homo tenetur eligere, quod pro gloria Dei &
decore Eccleſiæ & ſalute animarum plurium eſt
melius & expedientius. Jus enim naturæ activum
Dei pro ſua gloria extrinſeca eſt antiquius & prius
quam jus naturæ activum hominis ad hominem.
Cum autem Suarezius textum D. THOMÆ non
referat integrum, ne à Lectore ſiniſtre explice-
tur, neceſſarium duco, illum referre integrum.
Itaque textus ſic habet: *Utrum ſtatim, cum quis*
ſcit, fratrem ſuum peccaſſe, debeat denuntiare Prælato,
dico, quod in his diſtinguendum eſt de conditionibus ſub-
diti & Prælati. Nam ſi ego ſcio, quod frater per me
corrigetur, tunc non debeo hoc denuntiare Prælato. Si
autem videtur, quod hoc melius fiat per Prælatum, &
Prælatus ſit pius, diſcretus, & ſpiritualis, non ha-
bens rancorem ſeu odium adverſus illum ſubditum, tunc
licite poteſt hoc denuntiare ſibi, & tunc non dicit Ec-
cleſiæ, quia non dicit ei ſicut Prælato, ſed ſicut perſo-
næ proficienti ad correctionem proximi & emendam. Sed
quia propter conditiones diverſas Prælatorum & ſubdi-
torum non poteſt in hoc dari generale judicium, quia ali-
quando Prælatus vel movetur ad odium adverſus ſubdi-
tum, vel ſubditus non bene ferret verba Prælati, ideo
tenendum eſt hoc pro regula, quod in omnibus iſtis ſem-
per ſervanda eſt charitas, & quod melius, & magis
expedire videtur &c. Itaque in hac materia, quod
pro gloria Dei, decore Eccleſiæ, bono Ordinis
vel monaſterii, ſalute plurium, ſalute delinquen-
tis congruentius videbitur, eligatur, & majus
bonum minori, publicum privato in ſelectu me-
diorum præponatur.

QUÆRITUR 9. Utrum obligatio denun-
tiandi delinquentes ſemper viguerit in Eccleſia?

RESPONDEO. Hæc obligatio ſemper vi-
guit in Eccleſia. Hujus rei teſtes ſunt CON-
STITUTIONES APOSTOLICÆ, ſcriptæ ſæcu-
lo ſecundo ad minimum, & repræſentantes Di-
ſciplinam primi ſæculi. In l. 2. c. 20. Epiſcopo
dicitur: „ Errantem aut delictis quaſſatum mo-
„ nitione hortatoria & ex delictis exonerans in
„ Eccleſiam reſtitue. Et c. 21. Non ſis facilis
„ ad ejiciendum ex Eccleſia, non teſtimonium
„ adverſus ullum ſumens, niſi quod dictum ſit
„ à duobus aut tribus fidelibus teſtibus, quo-
„ rum mores jam diu probati ſint, & qui neque
„ inimicitia neque invidia moventur. Et c. 37.
„ Epiſcopum oportet vitioſa curare, neque qui-
„ busvis credere. Igitur conſidera eum, qui
„ accuſatus eſt, animadvertens, quæ ejus vita
„ ſit. Et ſi repereris, accuſatorem verum di-
„ cere, fac, ut Dominus faciendum eſſe voluit;
„ conveni accuſatum ſeorſim, & argue eum ne-
„ mine præſente, ut pœniteat; ſi autem non pa-
„ ruerit, adhibito uno aut altero indica ei erra-
„ tum. Si vobis tribus crediderit, bene ſe ha-
„ bet. Si obſtinatus erit, dic Eccleſiæ. Hanc
„ ſi audire noluerit, ne eum ad Eccleſiam ad-
„ mittas. Et c. 44. Diaconus de omni re ad
„ Epiſcopum referat. Sit Diaconus Epiſcopi
„ auris & oculus, os, cor, & anima." Ea
diſciplina adhuc viguit Sæculo quarto & quinto
tempore S. Auguſtini, qui Hom. 49. inter 50. ſic
ſcribit: „ Si deviaſtis à vinculo conjugali, ſit
„ in vobis humilitas pœnitentiæ. Commendo
„ vos cuſtodiendos uxoribus veſtris; Zelent vi-
„ ros ſuos; ego jubeo; Chriſtus in me jubet;
„ nolite permittere fornicari viros veſtros. In-
„ terpellate contra illos Eccleſiam. Non dico
„ Judices publicos, ſed Deum. Eſt miſera con-
„ ditio mea; quia plerumque cogor adulteros
„ noſſe; caſtos noſſe non poſſum. Et Hom.
„ 50. l. c. Multi corriguntur ut Petrus; multi
„ tolerantur ut Judas; multi neſciuntur. Nam
„ plerique propterea nolunt alios accuſare, dum
„ ſe per illos cupiunt excuſare. Plerique autem
„ boni Chriſtiani propterea tacent, & ſufferunt
„ aliorum peccata, quæ noverunt, quia nocu-
„ mentis ſæpe deſeruntur, & ea, quæ ipſi ſciunt
„ judicibus Eccleſiaſticis probare non poſſunt.
„ Quamvis enim vera ſint quædam, non tamen
„ judici facile credenda ſunt, niſi certis indiciis
„ demonſtrentur. Et Serm. 16. In ſecreto de-
„ bemus corripere, in ſecreto arguere ne vo-
„ lentes publice arguere prodamus hominem.
„ Nos volumus corripere & corrigere. Novit
„ neſcio quem homicidam Epiſcopus, & alius
„ illum nemo novit. Prorſus nec prodo, nec
„ negligo. Corripio in ſecreto; pono ante ocu-
„ los judicium Dei; terreo cruentam conſcien-
„ tiam, perſuadeo pœnitentiam. Hac charita-
„ te

„ te prædīti eſſe debemus. Unde aliquando homines reprehendunt nos, quod quaſi non corripiamus; aut putant nos tacere, quod ſcimus. Sed forte quod ſcis, & ego ſcio; ſed non coram te corripio, quia curare volo, non accuſare.

Quæritur 10. An Superior teneatur ſub peccato mortali corrigere defectus veniales, ſi ex defectu correctionis ſequatur eadem licentia in aliis?

Respondeo. P. Catalanus, alioqnin Probabiliſta de Charit. q. 7. c. 7. n. 9. reſpondet affirmative, quod veriſſimum eſt. „ Notandum, „ inquit, quod ſi peccans venialiter ſubditus „ ſit, & ex ejus peccatis venialibus nimia licen- „ centia in aliis oriretur ſimiliter peccandi; ita „ ruinam & labefactationem pateretur religioſa „ obſervantia; teneretur tunc Superior non ſo- „ lum ſub veniali, verum etiam ſub gravi ad cor- „ rigendos illos defectus veniales, illoſque ex- „ tirpandos. Ratio eſt, quia ſpectat ad Supe- „ riorem ac ex munere ſuo adſtringitur ad reli- „ gioſam diſciplinam conſervandam, & arcenda „ ea, quæ ipſum labefactant, etiamſi levia ſint. „ Idem dicendum de Provincialibus, Viſitatori- „ bus, Syndicis, ſi non corrigant Superiores „ ſibi ſubditos, permitentes hanc labefactionem „ regularis obſervantiæ, cum eadem obligatio „ militet pro ipſis, ac pro Superioribus reſpectu „ ſuorum ſubditorum. Sic ex Suarez, Lorca, „ Coninch, Soto, Bannez, Sa, & aliis docet „ Caſtropalaus.

QUÆSTIO VI.

De Eleemoſina.

Quæritur 1. Quid ſit Eleemoſina?

Respondeo. Eleemoſina *ſtricte accepta* dicitur ſubventio indigentiæ alienæ circa neceſſaria pro victu & veſtitu. *Late accepta* vocatur eleemoſina omnis ſubventio miſeriæ alienæ, tum ſpiritualis quam corporalis. Hinc *ad eleemoſinam ſpiritualem* refertur bonum *conſilium*, delinquentium moderata *caſtigatio*, afflictorum *conſolatio*, injuriarum *remiſſio*, patiens moleſtiarum à proximo illatarum *tolerantia*, & devota pro confortatione tribulatorum, periclitantium auxilio, agonizantium corroboratione, animarum purgantium liberatione, &c. *oratio*. *Ad corporalem eleemoſinam* refertur viſitatio infirmorum, potatio ſitientium, refectio eſurientium, redemptio captivorum, veſtitio nudorum, receptio peregrinorum, mortuorum ſepelitio. Hoc loco potiſſimum agetur *de eleemoſina ſtricte accepta.*

Quæritur 2. An detur præceptum dandi eleemoſinam?

Respondeo. Obligatio dandi eleemoſinam eſt juris naturalis & divini tam in V. quam N. Teſtamento. Chriſtus enim eatenus non novam legem condidit, ſed datam recognovit.

1. Deut. 15. v. 7. *Si unus de fratribus tuis ad paupertatem devenerit, non obturabis cor tuum, nec contrahes manum, ſed aperies eam pauperi, & dabis mutuum* (vere dictum ſine cenſu) *quo eum indigere perſpexeris.*

D. Amort Tract. de Præceptis.

2. Proverb. 14. v. 21. *Qui deſpicit proximum ſuum* (non ſubveniendo), *peccat.* & v. 31. *Honorat factorem ejus qui miſeretur pauperis.* Nam cum Deus ſit & videri velit providus pro omnibus, periclitatur reprehendi ejus providentia, niſi divites ſubveniant egenis, quos illorum miſericordiæ commiſit.

3. Proverb 19 v. 17. *Fœneratur Domino qui miſeretur pauperis.* Ergo ſicut homo jure naturæ tenetur ſubvenire parenti indigenti, ita etiam tenetur ſubvenire pauperi, qui pro ſua neceſſitate haberi vult indigentiam pauperis, filii ſui titulo creationis & redemptionis. Hinc in eundem ſenſum Chriſtus Matth. 25. v. 40. dicit: *Amen dico vobis; quamdiu non feciſtis uni de minoribus his, nec mihi feciſtis.*

4. Proverb. 21. v. 13. *Qui obturat aurem ad clamorem pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur.* Quod eſt ſignum gravis indignationis divinæ.

5. Iſaiæ 58. v. 1. *Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo ſcelera eorum, & domui Jacob peccata eorum. Me enim de die in diem quærunt, & ſcire vias meas volunt, quaſi gens, quæ juſtitiam fecerit, & judicium Dei ſui non dereliquerit. Quare jejunavimus, & non aſpexiſti. Ecce in die jejunii veſtri invenitur voluntas veſtra, & omnes debitores veſtros repetitis. Diſſolve colligationes impietatis; dimitte eos, qui confracti ſunt, liberos; frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam; cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne deſpexeris. Tunc anteibit faciem tuam juſtitia tua. Tunc invocabis & Dominus exaudiet. Cum effuderis eſurienti animam tuam, & animam afflictam repleveris, orietur in tenebris lux tua.* In hoc textu inter ſcelera computatur non ſubvenire indigenti.

6. In Ezechiele 16. v. 45. *Soror tua Samaria & Sodoma: neque ſecundum ſcelera eorum feciſti minus. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium, & manum egeno & pauperi non porrigebant.*

7. Eccleſiaſtici. 4. *Fili eleemoſynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne transvertas à paupere. Animam eſurientem ne deſpexeris, & non exaſperes pauperem in inopia ſua. Cor inopis ne afflixeris, & non protrahas datum anguſtianti. Rogationem contribulati ne abjicias, & non avertas faciem tuam ab egeno. Ab inope ne avertas oculos tuos propter iram, & non relinquas quærentibus tibi retro maledicere. Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius. Exaudiet autem eum, qui fecit illum.* Hæc exauditio ſignum eſt, quod etiam Deus graviter iraſcatur immiſericordi, cui graviter & juſte iraſcitur pauper.

8. Ibid. 12. v. 3. *Non eſt ei bene, qui aſſiduus eſt in malis, & eleemoſinas non danti; quoniam altiſſimus odio habet peccatores.* Et c. 29. v. 12. *Propter mandatum aſſume pauperem, & propter inopiam ejus ne dimittas eum vacuum. Perde pecuniam tuam propter fratrem & amicum, & non abſcondas illam ſub lapide in perditionem. Pone theſaurum tuum in præceptis altiſſimi, & proderit tibi magis, quam aurum. Conclude eleemoſinam in corde pauperis, & hæc te exorabit ab omni malo.* In hoc textu abſconſio pecuniæ dicitur in perditionem; & immenſa eleemoſinæ vis apud

Deum argumento eſt, eam exigi à Deo lege charitatis erga Deum.

9. Matth 25. v. 41. Chriſtus in extremo judicio ſe condemnaturum immiſericordes ait: *Tunc* (Judex) *dicet & his, qui à ſiniſtris erunt. Diſcedite à me maledicti in ignem æternum. Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare. Sitivi, & non dediſtis mihi potum. Hoſpes eram, & non collegiſtis me; nudus, & non operuiſtis me; infirmus & in carcere, & non viſitaſtis me. Amen dico vobis, quamdiu non feciſtis uni de minoribus his, nec mihi feciſtis.*

10. S. Joannes 1. Epiſt. 3. v. 17. *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?*

11. S. Jacobus 3. v. 14. *Quid proderit, Fratres mei, ſi fidem quis dicat ſe habere, opera autem non habeat. Nunquid poterit fides ſalvare eum? Si autem Frater aut Soror nudi ſint, & indigeant victu quotidiano; dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini, & ſaturamini; non dederitis autem eis, quæ neceſſaria ſunt corpori, quid proderit? Sic & fides, ſi non habeat opera, mortua eſt in ſemetipſa.* Oſtendit in hoc textu; in tali homine miſericordiam revera nullam eſſe; ubi autem nulla in homine eſt vera miſericordia, ibi damnatio certa eſt. Ibidem enim c. 3. v. 13. dicitur: *Judicium ſine miſericordia illi, qui non facit miſericordiam.* Ex his omnibus patet; inter eſſentiales ac primarias obligationes Chriſtiani eſſe obligationem dandi eleemoſinam, quam utinam Parochi & Concionatores præ aliis rebus non præceptis à Deo & Eccleſia magis inculcarent!

12. Eadem obligatio manifeſte ſequitur ex generali principio lumine naturæ noto; & tam à Lege veteri quam nova ſæpius inculcato. Nam Levit. 19. v. 18. dicitur: *Diliges amicum tuum, ſicut te ipſum. Ego Dominus.* Et Tobiæ 4. v. 16. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.* Et Matth. 7. v. 12. *Omnia quæcunque vultis ut faciant vobis homines, ita & vos facite illis. Hæc eſt enim lex & Prophetæ.* Et Lucæ 6. *Prout vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter.*

Quæritur 3. Quotuplex ſit indigentia ſeu neceſſitas proximi?

Respondeo. Authores multi eam dividunt in triplicem, nempe in *extremam, gravem, & communem.* Nonnulli eam dividunt in quadruplicem, nempe in *extremam quaſi extremam, gravem,* & *communem.* Extrema neceſſitas vocatur, quando morali certitudine imminet vitæ periculum, niſi ſuccurratur. Quaſi extrema neceſſitas dicitur, quando morali certitudine imminet periculum mali, quod communi æſtimatione hominum cenſetur gravius vel certe non minus grave ipſa morte. Talia mala ſunt amiſſio ſanitatis irrecuperabiliter; amiſſio alicujus membri vel ſenſus principalis, v. g. pedis, brachii, manus, viſus, auditus; perpetua incarceratio, captivitas apud barbaros v. g. Turcas &c. Gravis neceſſitas dicitur, quando morali certitudine imminet periculum mali, quo ſtante quis difficilime vivere poſſit ſecundum ſtatum ſuum. Talia mala ſunt amiſſio libertatis per captivitatem, infamia, gravis jactura bonorum, officii &c. item, ſi vir nobilis cogatur ſamulari, & vir honeſtus aut artifex mendicare. Communis neceſſitas eſt, qua communiter laborant plerique homines pauperes juxta conditionem ſtatus ſui, ita ut difficulter non ſine magnis moleſtiis abſque ulla ferme reſocillatione ac conſolatione ſe conſervet in ſuo ſtatu. Ita quoad rem plerique authores.

Quæritur 4. Quotuplicis generis ſint *bona*, ex quibus datur obligatio erogandi eleemoſinam?

Respondeo. Dividuntur ab authoribus in duo genera; nempe in *bona neceſſaria*, & in *bona ſuperflua*. Bona neceſſaria ſunt, quæ requiruntur vel ad vitæ communitatem, ac honeſtatem, vel ad vitæ neceſſitatem. Bona ſuperflua ſunt, ſine quibus vita juxta conditionem ſtatus honeſte & commode ſervari poteſt. Hinc cum honeſtas ſtatus non conſiſtat in indiviſibili, merito damnata eſt ab Innocentio XI. hæc propoſitio: *Vix in ſæcularibus, etiam in Regibus invenies ſuperfluum ſtatui, & ita vix aliquis tenetur ad eleemoſinam, quando tantum tenetur ex ſuperfluo ſtatui.* Cæterum ad bona neceſſaria non ſolum referuntur ea, quæ cuivis neceſſaria ſunt pro ſtatu præſente, ſed etiam pro ſtatu ſuturo, v. g. ſenio, probabiliter eventuro. Item ea; quæ cuivis neceſſaria ſunt pro ſua uxore, & liberis honeſte clocandis; vel pro communitate honeſte ſuſtentanda.

Quæritur 5. An ad neceſſitatem quaſi extremam referendum ſit, ſi vir nobilis cogeretur publice mendicare?

Respondeo. Sunt, qui hoc ad neceſſitatem quaſi extremam referunt. Cenſeo diſtinguendum; an ſua gravi culpa, v. g. prodigalitate, injuſtitia &c. in eam miſeriam venerit, vel ſine ſua culpa? ſi ſine ſua culpa eo devenit, merito gaudet miſericordia ſpeciali, quæ debetur conſtitutis in neceſſitate quaſi extrema. Si autem ſuommet vitio eam miſeriam, quam prævidere potuit & debuit, ſponte elegit, non jure de ea miſeria tanquam morti æquiparanda conqueritur. Nec enim ſupplicio affectos quis in extremæ aut quaſi extremæ neceſſitatis claſſem conjecerit.

Quæritur 6. An detur obligatio ſub peccato mortali conſtitutis in extrema vel quaſi extrema neceſſitate ſubveniendi ex ſuperfluis ſuo ſtatui.

Respondeo Affirmative. Id probatur ex parabola, ſeu ut alii putant, hiſtoria Epulonis divitis, qui ea ſolum de cauſa damnatus eſt, quod Lazaro in extrema vel quaſi extrema neceſſitate conſtituto ſua ſuperflua non communicaverit. De hoc in Luca 16. v. 19. ſic legitur:
„ Homo quidam erat dives, qui induebatur pur-
„ pura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendi-
„ de. Et erat quidam mendicus nomine Laza-
„ rus, qui jacebat ad januam ejus, ulceribus
„ plenus, cupiens ſaturari de micis, quæ cade-
„ bant de menſa divitis, & nemo illi dabat; ſed
„ & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus.
„ Factum eſt autem ut moreretur mendicus, &
„ portabatur ab angelis in ſinum Abrahæ. Mor-
„ tuus eſt autem & dives, & ſepultus eſt inferno.
„ Ele-

„ Elevans autem oculos ſuos, cum eſſet in tor- „ mentis, vidit Abraham à longe & Lazarum in „ ſinu ejus. Et ipſe clamans dixit: Pater Abra- „ ham, miſerere mei, & mitte Lazarum, ut in- „ tingat extremnm digiti ſui in aquam, ut refri- „ geret linguam meam, quia crucior in hac flam- „ ma; & dixit illi Abraham: Fili, recordare, „ quia recepiſti bona in vita tua, & Lazarus ſi- „ militer mala. Nunc autem hic conſolatur, „ & tu cruciaris. Et in his omnibus inter nos „ & vos chaos magnum firmatum eſt.“ Ex hac parabola patet, cauſam æternæ damnationis in divite Epulone nullam aliam allegari, quam immiſericordiam erga conſtitutum in gravi neceſſitate, non erogando ſuperflua ſtatus. Ita obſervat S. Augustinus Serm. 178. ubi ait: „ Si „ vis audire crimen divitis illius, noll amplius „ quærere, quod audis à veritate. Dives erat, „ induebatur purpura & byſſo, & epulabatur „ quotidie ſplendide. Quod ergo ejus crimen? „ Jacens ante januam ulceroſus, & non adjutus. „ Nunquid ſi pauper ille ante januam jacens ſuf- „ ficientem panem à divite acciporet, diceretur „ de illo quia cupiebat ſaturari de micis, quæ „ cadebant de menſa divitis? Propter hanc ſo- „ lam inhumanitatem, qua contemnebat pau- „ perem ante januam ſuam jacentem, nec con- „ grue digneque paſcebat, ſepultus eſt apud in- „ feros.“ Ita S. Auguſtinus. Lazarum vero in quaſi extrema neceſſitate conſtitutum fuiſſe, expendit S. Petrus Chaysologus Serm. 121. ubi ait: „ Deus ad aperiendum cor divi- „ tis totum corpus pauperis vulneribus aperit; „ ſolvuntur viſcera, ulcera producuntur, hia- „ tus vulnerum dilatatur, ſanies effunditur, ut „ quem vox eſurientis non moverat, vel ſuſpi- „ ria, vel dolores, vel gemitus, & tota ærum- „ narum congeries commoveret.

Quæritur 7. An detur obligatio, conſtitutis in extrema vel quaſi extrema neceſſitate ſubveniendi ex neceſſariis ad ſtatus honeſtatem vel commoditatem?

Respondeo. Affirmative.

Id probatur 1. Ex Scriptura, quia 1. Joa. 3. indefinite dicitur: *Qui habuerit ſubſtantiam hujus mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?* Cum in hoc textu ſermo ſit de quavis neceſſitate gravi; quanto magis urgebit in neceſſitate extrema vel quaſi extrema?

Probatur 2. Authoritate Patrum. Lactantius l. 6. Inſtit. c. 11. *Largire cæcis, debilibus, claudis, deſtitutis; quibus, niſi largiare, moriendum eſt; fove, quantum in te eſt, & animas hominum, ne extinguantur, humanitate ſuſtenta. Qui ſuccurrere perituro poteſt, ſi non ſuccurrerit occidit.* 2. S. Gregorius *M.* in Paſtorali p. 3. admonit. 21. *Admonendi ſunt, qui nec aliena appetunt, nec ſua largiuntur. Incaſſum ſe innocentes putant, qui cum accepta* (à Deo) *non tribuunt, in proximorum necem graſſantur; quia tot pene quotidie perimunt, quot morientium pauperum apud ſe ſubſidia abſcondunt.* Idem indefinite in Evangelia Hom. 20. ad illa verba S. Joannis B. Qui habet dnas tnnicas, det non habenti, & qui habet eſcas, ſimiliter faciat, ſic ſcribit: *Per hoc quod tunica plus eſt neceſſaria uſui noſtro, quam pallium, ad fructum dignum pœnitentiæ pertinet, ut non ſolum exteriora quæque & minus neceſſaria, ſed ipſa valde nobis neceſſaria dividere cum proximis debeamus, ſcilicet vel eſcam, qua carnaliter vivimus, vel tunicam qua veſtimur. Quia enim in Lege ſcriptum eſt: diliges proximum tuum ſicut teipſum, minus proximum amare convincitur, qui non cum eo in neceſſitate illius etiam ea, quæ ſibi ſunt neceſſaria, partitur.*

Quæritur 8. An detur obligatio, conſtitutis ln extrema vel quaſi extrema neceſſitate ſubveniendi ex neceſſariis ad ſuſtentationem vitæ?

Respondeo 1. Non datur obligatio, conſtitutis in extrema neceſſitate ſubveniendi cum periculo incidendi in neceſſitatem quaſi extremam.

Respondeo 2. Non datur obligatio, conſtitutis in quaſi extrema neceſſitate ſubveniendi cum periculo incidendi in neceſſitatem gravem.

Respondeo 3. Nec datur obligatio, conſtitutis in extrema neceſſitate ſubveniendi cum periculo incidendi in neceſſitatem gravem perpetuam vel diuturnam.

Respondeo 4. Datur tamen obligatio, conſtitutis in extrema neceſſitate ſubveniendi cum periculo incidendi in neceſſitatem gravem brevi tranſeuntem. Hæ Reſponſiones

Probantur 1. Ex communi principio: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Nemo autem vellet, à ſuis amicis, quos forte centum numerat, aut à quovis homine proximo, ſibi imponi obligationem ſubeundi neceſſitatem gravem perpetuam, ut eum à morte liberet, vel ſubeundi neceſſitatem gravem tranſeuntem, ut quemvis proximum à neceſſitate quaſi proxima, frequentiſſima, & in tanta multitudine populi ferme quotidiana, cum tanta ſua difficultate liberet. Alioquin eoipſo teneretur ſubire neceſſitatem gravem perpetuam, ut innumeris frequenter ad quaſi extremam neceſſitatem redactis ſubveniat. Charitas Chriſtiana eſt amor amicitiæ, quæ non conſiſtit in communione graviſſimorum malorum cum amico, ſed in communione bonorum. Neque enim amicus amicum obligat ad ſubeundas & partiendas ſecum graves miſerias perpetuas, à divina providentia ſibi immiſſas.

Probatur 2. Ex D. Paulo, qui, cum ubique terrarum eleemoſinas colligeret pro Sanctis in Jeruſalem, hoc eſt, primis Chriſtianis, viginti aut triginta millibus, qui abdicatis omnibus bonis voluntariam paupertatem elegerant, atque ob iteratas perſecutiones & graviſſimam famam in Judæa graſſantem ad quaſi extremam vel certe gravem neceſſitatem devenerant, non obligat alios Chriſtianos ad ſubeundas & partiendas pares miſerias. Sic enim ſcribit 2. Cor. 8. *Nunc & facto perficite, ut quemadmodum promptus eſt animus voluntatis, ita ſit & perficiendi ex eo, quod habetis. Si enim voluntas prompta eſt, ſecundum id, quod habet, accepta eſt, non ſecundum id, quod non habet. Non enim ut aliis ſit remiſſio, vobis autem tribulatio, ſed ex æqualitate. In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, ut & illorum abundantia*

dantia veſtræ inopia ſit ſupplementum, *ut fiat æquali-
tas.* In hoc textu Apoſtolus non urget ſuble-
vationem miſeriæ alienæ, ad hoc ut fiat remiſ-
ſior, cum obligatione ad ſubeundam tribulatio-
nem ſeu gravem indigentiam propriam; neque
intendit æqualitatem bonorum, ſed æquatio-
nem meritorum, dum unum ſuis precibus juvant
benefactores ſui.

PROBATUR 3. S. AUGUSTINUS Serm.
42. explicans præfata verba Apoſtoli ait: *Am-
bos fecit Dominus*, *divitem unde pauperem adjuvaret;
pauperem*, *unde divitem probaret. Pro viribus ſuis quiſ-
que faciat. Non ſic faciat*, *ut ipſe patiatur anguſtias;
non hoc dicimus. Superflua tua neceſſaria ſunt alii.*

PROBATUR 4. Textus Patrum, ſi attente
inſpiciantur, nulli docent obligationem eſſe ſube-
undi gravem neceſſitatem perpetuam ad ſublevan-
dum proximum ab extrema neceſſitate, aut ſub-
eundi gravem neceſſitatem temporaneam ad
eruendum proximum ex quaſi extrema neceſſi-
tate. Ergo ea obligatio non datur.

PROBATUR 5 Authoritate & ratione D.
THOMÆ, qui 2. 2. q. 32. a. 5. C. ſic ſcribit:
,, Eleemoſinarum largitio eſt de præcepto, ſe-
,, cundum quod recta ratio requirit; ſecundum
,, quam ex parte dantis conſiderandum eſt, ut
,, id quod eſt in eleemoſinas erogandum, ſit ei
,, ſuperfluum; ſecundum illud Lucæ 11. *Quod
,, ſupereſt*, *date eleemoſinam.* Et dico *ſuperfluum*
,, non ſolum reſpectu ſuiipſius, quod eſt ſupra
,, id, quod eſt neceſſarium individuo, ſed etiam
,, reſpectu aliorum, quorum cura ei incumbit,
,, reſpectu quorum dicitur neceſſarium perſonæ,
,, ſecundum quod perſona dignitatem importat.
,, Quia prius oportet, quod unusquisque ſibi
,, provideat, & his quorum cura ei incumbit,
,, & poſtea de reſiduo aliorum neceſſitatibus ſub-
,, veniat. Ex parte autem recipientis requiri-
,, tur, quod neceſſitatem habeat; alioquin non
,, eſſet ratio, quare ei eleemoſina daretur. Sed
,, cum non poſſit ab aliquo uno omnibus neceſ-
,, ſitatem habentibus ſubveniri, non omnis ne-
,, ceſſitas (*quæ in nimis multis hominibus reperitur*)
,, obligat ad præceptum, ſed illa ſola, ſine qua
,, is, qui neceſſitatem patitur, ſuſtentari non
,, poteſt. In illo enim caſu locum habet, quod
,, AMBROSIUS (*relatus C. paſce. diſt. 86*) dicit:
,, *Paſce fame morientem; ſi non paveris*, *occidiſti.*
,, Sic ergo dare eleemoſinam de ſuperfluo eſt in
,, præcepto; & dare eleemoſinam ei, qui eſt in
,, extrema neceſſitate. Alias autem eleemoſinas
,, dare eſt in conſilio. " In hoc textu D. Tho-
mas ſolum agnoſcit duos titulos dandi eleemo-
ſinam. nempe vel *ratione ſuperflui* ad honeſtatem
aut conſervationem vitæ ex parte dantis; vel
extremam neceſſitatem ex parte recipientis. itaque ubi
neuter horum duorum titulorum reperitur, non
datur obligatio dandi eleemoſinam. Idem repe-
tit l. c. AD 3. ,, Dicendum, inquit, quod eſt
,, aliquod tempus dare, in quo mortaliter pec-
,, cat, ſi eleemoſinam dare omittat. Ex parte
,, quidem recipientis, cum apparet evidens &
,, urgens neceſſitas, nec apparet in promptu,
,, qui ei ſubveniat. Ex parte vero dantis, cum
,, habet ſuperflua, quæ ſecundum ſtatum præ-
,, ſentem non ſunt ſibi neceſſaria, prout proba-
,, biliter æſtimari poteſt. Nec oportet, quod
,, conſideret omnes caſus, qui poſſunt contin-
,, gere in infinitum. Hoc enim eſſet de craſtino
,, cogitare, quod Dominus prohibet Matth. 6.
,, Sed debent dijudicari *ſuperfluum* & *neceſſarium*,
,, ſecundum ea, quæ probabiliter ut in pluribus
,, occurrunt. "

IDEM l. c. a. 6. C. ex inſtituto examinat,
an debeat dari eleemoſina de neceſſario, & ait:
,, Neceſſarium dupliciter dicitur. Uno modo,
,, ſine quo aliquid eſſe non poteſt. Et de tali ne-
,, ceſſario omnino eleemoſina dari non debet;
,, puta, ſi aliquis in articulo neceſſitatis conſti-
,, tutus haberet ſolum, unde poſſet ſuſtentari,
,, & filii ſui, vel alii ad eum pertinentes. De
,, hoc enim neceſſario eleemoſinam dare eſt ſibi
,, & ſuis vitam ſubtrahere. Alio modo dicitur
,, aliquid neceſſarium, ſine quo non poteſt con-
,, venienter vita tranſigi ſecundum conditionem
,, & ſtatum propriæ perſonæ & aliarum perſona-
,, rum, quarum cura ei incumbit. Cujusmodi
,, neceſſarii terminus non eſt in indiviſibili con-
,, ſtitutus; ſed multis additis non poteſt dijudi-
,, cari eſſe ultra tale neceſſarium; & multis ſub-
,, tractis adhuc remanet unde poſſit convenien-
,, ter aliquis vitam tranſigere ſecundum proprium
,, ſtatum. De hujusmodi ergo eleemoſinam da-
,, re eſt bonum, & non cadit ſub præcepto, ſed
,, ſub conſillo (generaliter loquendo.) Inordi-
,, natum autem eſſet, ſi aliquis tantum ſibi de
,, bonis propriis ſubtraheret, ut aliis largiretur,
,, quod de reſiduo non poſſet vitam tranſigere
,, convenienter ſecundum proprium ſtatum, &
,, negotia occurrentia. Nullus enim inconve-
,, nienter vivere debet. Sed ab hoc tria ſunt
,, excipienda. Quorum primum eſt, quando
,, aliquis ſtatum mutat, puta per religionis in-
,, greſſum. Secundo, quando ea, quæ ſibi ſub
,, trahit, etſi ſint neceſſaria ad convenientiam
,, vitæ, tamen de facili reſarciri poſſunt, ut non
,, ſequatur maximum inconveniens. Tertio,
,, quando occurreret extrema neceſſitas alicujus
,, privatæ perſonæ, vel etiam aliqua magna ne-
,, ceſſitas Reipublicæ. In his enim caſibus lau-
,, dabiliter prætermitteret aliquis id, quod ad
,, decentiam ſui ſtatus pertinere videretur, ut
,, majori neceſſitati ſubveniret. " Si hi textus
D. Thomæ ex articulo quinto & ſexto ad invi-
cem conſerantur, patebit; eum agnoſcere obli-
gationem, conſtitutis in extrema neceſſitate ſub-
veniendi de neceſſariis ad honeſtatem ſtatus,
adeoque cum periculo incidendi in neceſſitatem
perpetuam gravem; conſtitutis autem in neceſſi-
tate quaſi extrema ſubveniendi de neceſſariis ad
honeſtatem ſtatus cum periculo incidendi in ne-
ceſſitatem temporaneam tranſeuntem.

QUÆRITUR 9. An obligatio ſubveniendi
in extrema neceſſitate incipiat jam tunc, quando
eſt probabile periculum incurrendæ extremæ
neceſſitatis?

RESPONDEO. Quando in paupere reperi-
tur probabile periculum incurrendæ extremæ
neceſſitatis; jam incipit obligatio ſubveniendi
ex neceſſariis ad honeſtatem ſtatus etiam cum
periculo incurrendi neceſſitatem gravem tranſ
eun-

Digitized by Google

euntem. Ita colligitur partim ex textibus Scripturæ Indefinitis, partim ex textibus Doctorum. D. THOMAS in 4 diſt. 15. q. 2. a. 2. qq. 4. ad 4. ſic ſcribit; „ Tempus, ad quod obligat præ„ceptum de eleemoſinis faciendis accipitur ex „ parte accipientis, quando apparent ſigna pro„babilia extremæ neceſſitatis futuræ, niſi ei „ ſubveniatur, ut cum aliquis videt alios impo„tentes vel pigros ad ſubveniendum, & paupe„rem indigentem cibo & potu, & aliis vitæ ne„ceſſariis, nec ſibi ſatisfacere poſſe. Non enim „ exſpectanda eſt ultima neceſſitas; quia tunc „ forte non poſſet juvari natura jam fame, vel „ ſiti confecta. Et l. c. a. 4. C. Illud ſine quo „ non poteſt eſſe vel vivere aliquis, vel ipſe, „ vel illi, quorum curam habet, non debet in „ eleemoſinas expendi, niſi forte poſſet, ante„quam talis neceſſitas incumbat, per alium mo„dum reſarciri. Similiter etiam illud, quo ſub„tracto non poteſt ſervari decentia ſtatus aliquo „ modo ſui vel ſuorum, non debet aliquis in „ eleemoſinas expendere, niſi de facili reſarci„ri poſſit; vel niſi neceſſitas illa præponderet, „ vel alicujus perſonæ ſpecialis in neceſſitate ul„tima exiſtentis, vel Eccleſiæ vel Reipublicæ. In hoc textu D. Thomas agnoſcit obligationem ſubveniendi proximo in neceſſitate extrema conſtituto ex neceſſariis ad decentiam ſtatus, ſi facile reſarciri poſſit, ita ut brevi tranſitura ſit ea neceſſitas vel incommoditas gravis. Imo ſi neceſſitas extrema foret alicujus perſonæ bono communi neceſſariæ, vel totius Eccleſiæ aut Reipublicæ, cenſet S. Thomas; eleemoſinam dandam eſſe imminuta decentia ſtatus, etſi tam facile reſarciri non poſſet.

QUÆRITUR 10. Utrum in extrema neceſſitate omnia ſint communia, ita ut in tali neceſſitate conſtitutus poſſit ſibi providere modo meliore, quo poteſt?

RESPONDEO 1. In extrema neceſſitate omnia quidem ſunt communia quoad uſum, ſed non quoad Dominium. Ut enim recte obſervat NAVARRUS infra referendus, abſurdum eſt dicere, quod famelicus præ fame in extrema neceſſitate conſtitutus habeat Dominium omnium panum in urbe reperibilium, & quod exſatiatus fruſto panis ſtatim iterum amittat omnium panum Dominium.

RESPONDEO 2. Illa communio omnium bonorum in extrema neceſſitate quoad uſum non fundatur in Dominio bonorum, ſed in diſpoſitione ſupremi principis, in tali caſu utentis ſuo Dominio alto in bona ſubditorum in conſervationem membri Reipublicæ.

RESPONDEO. 3. Hinc conſtitutus in extrema neceſſitate non poteſt arripere bona pro ſuo libitu, ſed juxta præſumptam rationabilem conceſſionem principis.

RESPONDEO 4. Hinc illum ſuum uſum nequit extendere ultra limites extremæ neceſſitatis, & ultra modum conceſſionis præſumptæ. Hunc eſſe ſenſum Doctrinæ D. THOMÆ, ratio evincit, dum 2. 2. q. 32. a. 7. ad 3. ſcribit *In caſu extremæ neceſſitatis omnia ſunt communia; unde licet ei, qui talem neceſſitatem patitur, accipere de alieno ad ſui ſuſtentationem, ſi non inveniat, qui ſibi dare velit.* Ex hoc ipſo textu; conſtitutos in extrema neceſſitate obligari ad rogandum pro iis rebus quibus indigent, & tunc primum, ſi injuſte negentur, eas ſumi poſſe.

QUÆRITUR 11. An etiam conſtituti in quaſi extrema neceſſitate poſſint uti hoc privilegio bonorum communium?

RESPONDEO. Si incurrunt periculum probabile creandi grave onus Reipublicæ, & hoc periculum excludi poſſit remedio facili, ac certo, quod in nullius cedit grave præjudicium, ex præſumpto conſenſu ſupremi Principis licite utuntur hoc privilegio bonorum communium.

RATIO eſt; quia & leges amicitiæ Chriſtianæ, & leges prudentiæ legislativæ hoc poſtulant, ut levi incommodo amici grave conamici & Reipublicæ malum prævertatur, & conſenſus legalis principis prudenter ad hoc concedendum deeſſe nequit.

QUÆRITUR 12. Utrum in tali caſu liceat alienum accipere vel uſurpare ad ſubveniendum in extrema vel quaſi extrema neceſſitate conſtituto?

RESPONDEO. Si re modica ſubveniri poſſit, id licet. Si autem re modica indigens juvari non poſſit, id non licet.

RATIO eſt; quia id quod licet, tantum licet ex præſumpto rationabiliter conſenſu Domini, & Principis. Hi autem prudenter non relinquerent cuivis privato æſtimationem neceſſitatis alienæ, & diſpoſitionem de rebus alienis in rebus gravioris momenti. Ita explicanda eſt Doctrina D. Thomæ, dum 2. 2. q. 32. a. 7. ad 3. ſic ſcribit: *In caſu extremæ neceſſitatis omnia ſunt communia. Unde licet ei, qui talem neceſſitatem patitur, accipere de alieno ad ſui ſuſtentationem, ſi non inveniat, qui ſibi dare velit. Et eadem ratione licet habere aliquid de alieno, & poteſt de hoc eleemoſinam dare, quinimo & accipere; ſi aliter ſubveniri non poſſit neceſſitatem patienti. Si tamen fieri poteſt ſine periculo, debet requiſita Domini voluntate pauperi providere extremam neceſſitatem patienti.*

QUÆRITUR 13. An gravatus ære alieno poſſit valide aut licite non neceſſarias eleemoſinas facere cum probabili præjudicio creditorum?

RESPONDEO. Si gravatus ære alieno poſſit creditoribus ſuis certo ſatisfacere ex aliis ſuis bonis, licite & valide erogat etiam magnas eleemoſinas. Si autem dubium aut periculum ſit, an alia bona ſuffectura ſint ad ſatisfaciendum creditoribus, illicite quidem ſed tamen valide dat notabiles eleemoſinas; quia repugnat æquitati naturali, exponere creditores notabili periculo amittendi pecunias bona fide creditas. Si autem manifeſtum ſit, aut manifeſtum eſſe facile poſſit attentis oculis, eum non fore ſolvendo ex aliis bonis, ejusmodi notabiles eleemoſinæ nec licite nec valide dantur, & nec licite nec valide acceptantur, ſed acceptantes tenentur ad reſtitutionem faciendam creditoribus.

RATIO eſt, quia ex alieno non datur licite aut valide eleemoſina. Sed illud, quod manifeſte debetur creditoribus, eſt æs alienum. Jura enim ea, quæ debentur creditoribus, vocant æs alienum; dum hæredibus ſolum conce-

dunt

dunt ſucceſſionem in bona defuncti deducto *ære alieno*, hoc eſt debito famulis, mercenariis, creditoribus &c.

Quæritur 14. An licite aut valide detur eleemoſina ex male partis?

Respondeo. Ex male partis, quamdiu reſtitutioni ſunt obnoxia ad perſonam vel communitatem injuſte damnificatam, nec licite nec valide erogantur in eleemoſinam. Quamprimum autem extinguitur titulus reſtitutionis, debent erogari in eleemoſinam, niſi ad applicationem in aliud genus cauſæ piæ obliget ordo charitatis. Ita colligitur ex Scriptura & Patribus & Theologis. In Scriptura Proverb. 3. dicitur: Honora Dominum de tua ſubſtantia. Et Tobiæ 3. *Ex ſubſtantia tua fac eleemoſinam* Et Iſajæ 61. *Ego Dominus diligens judicium, & odio habens rapinam in holocauſto.* Et Eccleſ 34. *Dona iniquorum non probat altiſſimus, nec reſpicit oblationes iniquorum. Qui offert ſacrificium ex ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui.* Si itaque Deus non acceptat dona ex alieno, nec acceptat eleemoſinas ex alieno. Ex Patribus S. Augustinus Serm. 113. c. 2. dicit: *Dominus ait; facite vobis amicos de divitiis iniquitatis. Hoc quidam male intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant, ſe facere, quod præceptum eſt. Intellectus iſte corrigendus eſt.* Et Epiſt. 153. n. 24. *Qui contra jus ſocietatis humanæ furtis, rapinis, calumniis, oppreſſionibus, invaſionibus abſtulerit, reddenda potius, quam donanda cenſemus Zachæi publicani evangelico exemplo, qui in vitam ſanctam repente mutatus inquit: Dimidium bonorum* meorum *do pauperibus, & ſi cui aliquid abſtuli,* reddo *quadruplum.* Et Serm. 178. *Aut mihi raptor rerum alienarum; Agapes facio, nudos veſtio, peregrinos ſuſcipio. Dare te putas? tollere noli, & dediſti. Si ergo, quod alteri abſtuliſti, egentibus dediſſes &c. nec talia opera diligit Deus. Dicis tibi Deus; ſtulte, juſſi ut dares, non de aliena. Si habes; da de tuo.* Ex Theologis S. Thomas 2. 2. q. 32. a. 7. ait: *Tripliciter poteſt aliquid eſſe illicite aquiſitum. Uno modo id, quod illicite ab aliquo aquiritur, debetur ei, à quo eſt aquiſitum, nec poteſt ab eo retineri, qui aquiſivit, ſicut contingit in rapina & furto, & uſuris. Et de talibus cum homo teneatur ad reſtitutionem, eleemoſina fieri non poteſt; alio vero modo eſt aliquid illicite aquiſitum, quia quidem ille, qui aquiſivit retinere non poteſt, nec tamen debetur ei, à quo aquiſivit, quia ſcilicet contra juſtitiam accepit, & alter contra juſtitiam dedit; ſicut contingit in Simonia, in qua dans & accipiens contra juſtitiam legis divinæ agit. Unde non debet fieri reſtitutio ei, qui dedit, ſed debet in eleemoſinas erogari Et eadem ratio eſt in ſimilibus, in quibus ſcilicet & datio & acceptio eſt contra legem. Tertio modo eſt aliquid illicite aquiſitum, non quia ipſa aquiſitio eſt illicita, ſed quia id, ex quo aquiritur eſt illicitum ſicut patet de eo, quod mulier aquirit per meretricium* (donationibus gratuitis. Quod enim contractus turpes jure naturæ invalidi ſint, ſuppono ex Tract. de Juſtitia.) *Unde quod ſic illicite aquiſitum eſt, retineri poteſt, & de eo eleemoſina fieri.*

Quæritur 15. An poſſint erogare eleemoſinam conſtituti ſub alterius poteſtate?

Respondeo, Diſtinguendum eſſe, an quis ſit conſtitutus ſub alterius poteſtate, *tanquam Domini* bonorum, prout ſunt famuli ſub ſuo Hero; vel *tanquam adminiſtratoris* bonorum, quales ſunt Tutores, Prælati, Camerarii civitatum &c. Si fuerit ſub poteſtate alterius tanquam Domini bonorum ad illius ſolius *voluntatem perſonalem* rationabiliter præſumptam reſpiciendum eſt in erogandis eleemoſinis. Si autem conſtitutus fuerit ſub poteſtate alterius tanquam adminiſtratoris bonorum, *ad voluntatem legalem* veri Domini, puta pupilli, communitatis, urbis, &c. in erogandis eleemoſinis reſpiciendum eſt. Voluntatem *legalem* dico, quam talis Dominus juxta leges prudentiæ Chriſtianæ & œconomicæ poteſt & debet habere. In hoc ſenſu intelligendus eſt S. Thomas; dum 2. 2. q. 32. a. 8. ait: *Oportet, quod ea, in quibus inferior ſuperiori ſubjicitur, diſpenſet non aliter, quam ſit ei à Superiore commiſſum. Sic ergo ille, qui eſt ſub poteſtate conſtitutus de re, ſecundum quam Superiori ſubjicitur, eleemoſinam facere non debet, niſi quatenus ei à Superiore fuerit commiſſum. Si quis vero habeat aliquid, ſecundum quod poteſtati Superioris non ſubſit, jam ſecundum hoc non eſt poteſtati ſubjectus, quantum ad hoc proprii juris exiſtens. Et de hoc poteſt eleemoſinam facere.*

Quæritur 16. An & qualem eleemoſinam facere poſſint Religioſi, præſertim habentes adminiſtrationem bonorum?

Respondeo. In hac re præſupponendum eſt; quod ipſimet Prælati non ſint Domini, ſed tantum Adminiſtratores bonorum communium. Dominium enim bonorum eſt penes communitatem, eujus voluntas ſubjacet ſacris legibus Eccleſiæ, & directioni ac intentoni ſummorum Pontificum. Hoc præſuppoſito dico; quod Religioſi privati de bonis ſuæ diſpoſitioni vel adminiſtrationi non concreditis nullas poſſint facere eleemoſinas, niſi *ex perſonali conſenſu* Superioris immediati rationabiliter præſumpto.

Ratio eſt, quia non expedit bono communi, ut Eeclefia cuivis privato Religioſo relinquat æſtimationem de legalitate conſenſus vel diſſenſus Superiorum. At vero Religioſi habentes diſpoſitionem vel adminiſtrationem bonorum poſſunt facere eleemoſinas ex conſenſu legali Superioris immediati rationabiliter præſumpto. Ratio eſt, quia bonum Eccleſiæ exigit, ut Religioſi habentes diſpoſitionem vel adminiſtrationem habeant libertatem æſtimandi de legalitate conſenſus vel diſſenſus Superiorum, ubi conſenſus perſonalis vergit in præjudicium, diſſenſus in favorem pauperum. Nam, cum dominium bonorum ſit penes communitatem, & ſuprema directio penes Summos Pontifices, adminiſtratoribus communibus, nempe Prælato & ejus Officialibus incumbit, magis reſpicere ad voluntatem *ordinatam* Communitatis & Summorum Pontificum, quam ad voluntatem *perſonalem* propriam vel Prælati. Ita explicandus eſt S. Thomas, dum 2. 2. q. 32. a. 8. ad 1. ſic ſcribit: *Dicendum, quod Monachus* (eadem ratio eſt de aliis Religioſis,) *ſi habet diſpenſationem à Prælato commiſſam, poteſt eleemoſinas facere de rebus monaſterii, ſecundum quod eſt commiſſum. Si vero non habet diſpenſationem, quia nihil proprium habet, tunc non poteſt*

Digitized by Google

teſt facere eleemoſinam ſine licentia Abbatis vel expreſſe habita, vel probabiliter præſumpta, niſi forte in articulo extremæ neceſſitatis, in quo licitum eſſet ei furari, ut eleemoſinam daret.

Quæritur 17. An & qualem eleemoſinam facere poſſit uxor, vel maritus?

Respondeo. Si uxor habeat paraphernalia, certum eſt, quod de iis poſſit libere diſponere in eleemoſinas ſine conſenſu mariti. Idem de marito dicendum eſt. Si autem uxor non habeat paraphernalia, diſtinguendum eſt; an habeat cum marito per aquæſtum bona communia? Si habeat per aquæſtum bona communia, prout fieri ſolet, ubi uxores obeunt functiones mercaturæ, cauponariæ, ancillæ, adminiſtrationis œconomiæ domeſticæ laborioſæ, &c. licet ipſi ex bonis communibus communi labore partis facere moderatas eleemoſinas ex conſenſu legali mariti tanquam coadminiſtratoris communis rationabiliter præſumpto. Ille autem conſenſus legalis maritorum æſtimandus erit vel ex more aliarum conjugum æqualis conditionis, opulentiæ, vel indigentiæ; aut ex judicio prudentis Confeſſarii, qui conſideratis redditibus poſt deductas expenſas annuas, debitis activis & paſſivis, prolium numero, mariti parſimonis vel prodigalitate, & aliis circumſtantiis, judicabit, utrum uxori centeſima, quinquageſima, vel vigeſima, vel decima communis aquæſtus annui pars in eleemoſinas, vel alias pias cauſas concedenda ſit. Si enim maritus omnia abliguriat vel prodigat, & nulli adſint liberi, vel pauci, quibus bona immobilia ſufficientiſſime abundant, non eſt impedienda uxor à facienda moderata eleemoſina, cum à tali viro, aut liberis vix ulla amplius ſperet poſt mortem eleemoſinarum ſuffragia. Si autem uxor non habeat cum marito bona communia per aquæſtum, & bona dotalia, quæ attulit, laborque, quem impendit, vix ſufficiant ad providendum illi & liberis de victu & veſtitu, quales ſunt uxores nobilium communiter, non poterit facere inſuetas eleemoſinas ſine conſenſu perſonali ſui mariti rationabiliter præſumpto.

Ratio eſt; quia bona dotalia marito conceſſa ſunt pro adminiſtratione in levamen onerum maritalium. Aliud dicendum foret, ſi uxor marito attuliſſet bona dotalia ferentia annuos redditus redundantes ultra victum & veſtitum ſuum & liberorum. In hunc ſenſum explicandus eſt S. Thomas, dum 2. 2. q. 32. a. 8. ad 2. ſic ſcribit: *Si Uxor habet alias res præter dotem, quæ ordinatur ad ſuſtentanda onera matrimonii, vel ex proprio lucro, vel quocunque alio licito modo, poteſt dare eleemoſinas etiam irrequiſito aſſenſu viri; moderatas tamen, ne ex earum ſuperfluitate vir depauperetur. Alias autem non debet dare eleemoſinas ſine conſenſu viri vel expreſſo vel præſumpto, niſi in articulo neceſſitatis, ſicut de Monacho dictum eſt.* Huc pertinet Epiſtola 262. S. Augustini, ubi acriter reprehendit quandam uxorem, quæ ferme omnia ſua bona duobus tranſeuntibus Monachis donaverat. Notandum etiam eſt monitum S. Raimundi, qui l. 2. Tit. *de furtis.* §. 9. ſic ſcribit: *Uxor de rebus viri, ut de pane, vino & aliis, quæ bono & approbato more ſolent ad diſpenſationem uxorum pertinere, poteſt & debet facere eleemoſinam, moderate tamen, ſecundum facultatem viri & majorem vel minorem multitudinem vel neceſſitatem pauperum, & debet ſibi ſemper formare conſcientiam, quod non diſpliceat marito in corde, licet prohibuerit ore. Solent enim ſic prohibere ut ſic temperent eas non à toto, ſed ab exceſſu.*

* D. Amort Tract. de Præceptis.

Quæritur 18. An & quales eleemoſinas facere poſſint filii & famuli?

Respondeo. Si nullam habeant adminiſtrationem, nullas poſſunt dare, niſi ex conſenſu *perſonali* parentum & Dominorum rationabiliter præſumpto, qualis habetur, ſi ea erogent, quæ ſuo ori vel uſui legitime applicanda comparcunt ſine alio præjudicio æquivalenti rei domeſticæ. Si enim in uno genere ciborum vellent ſibi detrahere, & in alio genere ciborum æqualis valoris id ſupplere, non poſſent tales eleemoſinæ dici ſumptæ ex vere parſimonialibus. Addo; ad conſenſum præſumptum ſufficere, dummodo filius aut filia habeat tacitum conſenſum unius parentis habentis facultatem diſponendi; & ſi famulus aut ancilla habeat conſenſum Domini vel Dominæ, pollentis facultate diſponendi. Imo in dubio circa conſenſum tacitum licite dabunt moderatam eleemoſinam ſub propoſito, per parſimoniam, extraordinarium laborem, vel alium modum reſarciendi juxta arbitrium confeſſarii, ſi forte erogatam eleemoſinam non erogaret tanquam licitam. In hoc ſenſu explicandus eſt S. Thomas, dum 2. 2. q. 32. a. 8. ad 3. ſic ſcribit: *Ea, quæ ſunt filiifamilias, ſunt & patris, & ideo non poteſt eleemoſinam facere, niſi forte aliquam modicam, de qua poteſt præſumere, quod patri placeat, niſi forte alicujus rei eſſet ſibi à patre diſpenſatio commiſſa. Et idem dicendum eſt de ſervis.* Dum hoc loco S. Thomas facit oppoſitionem inter eos filios, aut ſervos, qui nullam habent, & qui habent adminiſtrationem, diſcrimen in alio conſiſtere nequit, niſi quod illi indigeant *conſenſu perſonali*, iſti tantum *conſenſu legali* ſuorum parentum, vel Dominorum *præſumpto*, hoc eſt tali, quem prudens adminiſtrator ſuarum rerum juxta leges prudentiæ chriſtianæ debet habere, quamdiu non expreſſe diſſentiat.

Quæritur 19. An conjunctiori magis ſuccurrendum ſit per eleemoſinam, quam ſanctiori?

Respondeo. Cæteris paribus magis ſuccurrendum eſt propinquo, quam non propinquo. Si autem cætera non ſint paria, ſed in eo, qui non eſt propinquus, reperiatur *notabilis exceſſus* quoad *ſanctitatem*, vel quoad *indigentiam*, vel quoad excellentiam & *utilitatem* perſonæ pro bono communi utilioris; attendendum eſt, an propinquitas & conditio & indigentia propinqui tanta ſit, ut jure naturali ejus nobis ſpecialis cura immineat, vel non? Si jure naturali ejus nobis ſpecialis cura incumbit, & indigentia gravis ſit, datur obligatio ſuccurrendi potius ejusmodi propinquo quam ſanctiori vel indigentiori, aut utiliori. Si autem jure naturali nulla amplius ejusmodi perſonæ ſpecialis cura incumbat, eo quod per leges civiles, vel ſtatuta municipalia, vel per contractum jam ſit aliorum curæ concredita, ſuccurrendum potius eſt illi, ex cujus ſublevatione major Dei gloria vel animarum ſalus, vel Religionis honeſtas exurgit. Cum

enim proximus diligendus ſit propter Deum, in dubio alterius naturalis juris ad proximum lex charitatis erga Deum conſulenda eſt, ut illud præferatur, ex quo Deus magis colitur. Quod ſi hæc omnia liquida non ſunt, aut dividenda & parianda ſunt jura, ubi convenienter fieri poteſt, aut libertas electionis affectioni privatæ relinquenda eſt. In hunc ſenſum reſpicere videtur S. Thomas, dum 2. 2. q. 32. a. 9. ſic ſcribit: *Dicendum, quod ſicut dicit Auguſtinus in l. 1. de doct. chriſt. c.* 28. (Cum omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimum conſulendum eſt, qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus conſtrictius tibi quaſi quadam ſorte junguntur.) *Eſt tamen circa hoc diſcretionis ratio adhibenda ſecundum differentiam conjunctionis, & ſanctitatis, & utilitatis. Nam multo ſanctiori magis indigentiam patienti, & magis utili ad commune bonum eſt magis eleemoſina danda, quam perſonæ propinquiori, maxime ſi non ſit multum conjuncta, cujus cura ſpecialis nobis immineat, & ſi magnam neceſſitatem non patitur.* Idem 2. 2. q. 31. a. 3. ad 1. ait: Si *duorum unus eſt magis conjunctus, & alter magis indigens, non poteſt univerſali regula determinari, cui ſit magis ſubveniendum, quia ſunt diverſi gradus & indigentiæ & propinquitatis; ſed hoc requirit prudentis arbitrium.* Et ad 3. *Nullius Benefactoris beneficium eſt tantum, ſicut parentum; & ideo parentes in recompenſandis beneficiis ſunt omnibus aliis præferendi, niſi neceſſitas ex alia parte præponderaret, vel alia conditio, puta, communis utilitas Eccleſiæ vel Reipublicæ. In aliis autem eſt æſtimatio habenda & conjunctionis & beneficii ſuſcepti: quæ ſimiliter non poteſt communi regula determinari.* In his textibus remittit D. Thomas ad prudentis judicium. Nam cum prudentia ſit ordo mediorum ad finem, finis autem ſit gloria Dei, decor Religionis ſeu Eccleſiæ Chriſti, & ſalus animarum, manifeſtum eſt, ubi diverſa conbinatio multarum circumſtantiarum variat judicium, regulam univerſalem prælationis ex conſideratione ſolum unius circumſtantiæ dari non poſſe. Cæterum si quis quærat, quinam ſint ii, quorum homini ſpecialis cura incumbat, dico eſſe eos. 1. qui ſunt hæredes neceſſarii ab inteſtato. 2. conjuncti ex cognatione ſpirituali in baptiſmo & confirmatione. 3. pupilli & Minorennes ex ſorore vel fratre carentes alio tutore vel curatore. 4. fratres & ſorores, præſertim viduæ. 5. fratres & ſorores parentum, præſertim viduæ. 6. domeſtici ſamuli aut ſamulæ diuturno ſervitio vel caſu viribus deſtitutæ. Horum omnium curam ſpecialem partim lex naturalis, partim lex divina, partim decor Eccleſiæ & honeſtas veræ Religionis imponit. Sic 1. Tim. 5. dicitur: *Si quis ſuorum, & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negavit & eſt infideli deterior.*

Quæritur 20. An liceat dare eleemoſinam, ſi à Magiſtratu ſevere prohibitum ſit dare eleemoſinam vagabundis vel aliis mendicantibus?

Respondeo. Si prohibitio ſolum ſit ſub pœna pecuniaria, vel alia pœna amiſſionis jurium temporalium, cenſendum eſt, legem eſſe pœnalem, ſicque tuta conſcientia illis licebit dare eleemoſinam, quibus licet ſe exponere periculo probabili incurrendi illam pœnam.

Respondeo 2. Si talis mendicabula ſint in extrema neceſſitate, ſublevandi ſunt etiam cum periculo ſubeundi mulctam, niſi ea tam gravis ſit, ut largientem eleemoſinas conſtituat in periculo probabili incurrendi neceſſitatem gravem perpetuam.

Respondeo 3. Si mendicabula habeant anticipatum jus quærendi ſuſtentationem honeſtam ex mendicatione, prout alicubi ſolent habere milites ob inhabilitatem dimiſſi, vel pauperes indigenæ, & Reſpublica illis non provideat de ſuſtentatione ſufficiente ad conſervandam decenter ſanitatem & vitam, non licebit illis propterea ſpoliare privatos; ſed tantum poterunt quærere ſatisfactionem ab eo, qui iis tenetur providere de ſufficiente honeſta ſuſtentatione.

QUÆSTIO VII.

De Obligatione mutuandi gratis.

Quæritur 1. An & quando detur obligatio mutuandi gratis ſine exactione cenſus conſueti?

Respondeo. Datur ex charitate obligatio mutuandi gratis in triplici caſu. 1. Quando ſervantur pecuniæ ad decentiam ſtatus ſuperfluæ, eæque ſine morali periculo ſortis commodari poſſunt amico aut ſubdito in gravi neceſſitate conſtituto. 2. Quando habentur pecuniæ ad decentiam ſtatus ſuperfluæ, illæque ſine morali periculo ſortis commodari poſſunt alicui in quaſi extrema neceſſitate conſtituto. 3. Quando habentur pecuniæ ad decentiam ſtatus quidem requiſitæ, ſed quæ in extrema neceſſitate conſtituto commodari poſſint ſine morali periculo, ex amiſſione probabili ſortis incidendi in neceſſitatem gravem perpetuam. Ad hæc omnia obligari hominem ex charitate fuſe oſtenſum eſt in Tract. de Jure & Juſtitia.

Id probatur 1. authoritate D. Antonini, qui part. 2. tit. 1. C. 7. §. 2. ſic ſcribit: *Dicitur Luc. 6. Mutuum date nihil inde ſperantes. Quod quantum ad eos, qui commode poſſunt mutuare ſine notabili detrimento ſui ſtatus erga eos, qui ſunt in magnis neceſſitatibus conſtituti, & quaſi extremis, videtur eſſe præceptum. Quia ſi hoc dicimus de eleemoſina, à fortiori in mutuo dicendum eſt. Arg. diſt. 86. in ſingulis.*

Idem probatur 2. ex SS. Patribus.

I. D. Basilius in Pſal. 14. ad illa verba: *Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram.* Sic ſcribit: „Homo animal politicum eſt, & ſociale. In communi vero convictu ad ſublevandam alienam inopiam opus eſt in alios liberali rerum largitione. *Petenti namque te*, da. Vult te omnino erga petentes ob fraternam charitatem eſſe facilem in ſimplicitate, ad rationis tamen libellam, ut petentis te appendas neceſſitatem. -- His qui miſericordiam in illos maxime oſtendunt, qui patienter tribulationem ferre didicerunt, illa à Domino verba dicentur: *Eſurivi & dediſtis mihi manducare &c. & qui vult*

à te

Digitized by Google

à te mutuum accipere; ne averteris; quod præceptum pendet ex prius dictis: Nam & pauper, qui hic te petit, utique mutuum ex te petit, illum tibi oſtendens divitem in cœlis, qui pro eo ſolvet debitum.-- Inhumanitas eſt maxima, ſi is, qui egeſtate premitur, mutuum ad vitæ ſubſidium quærat, dans vero minime ſorte contentus ex miſeri calamitate proventus & opes ſibi excogitet. Dominus enim palam nobis præcipit: *Ne vultum avertas ab eo, qui abs te mutuum petit.* Avarus autem videns inopem neceſſitate coactum ad genua ſua ſupplicem procumbentem non miſeretur illius; communem non cogitat naturam; ſed negando perſeverat. Poſtquam vero conſpicit miſerum illum uſuram ſortis ultro offerentem ſubridere incipit. Tunc videamus, inquit, ſi non nihil relictum eſt depoſiti argenti.-- Officium tuum fuerat, hominis depreſſi egeſtatem conſolari ac leniorem reddere; tu contra potius adauges, fructum ex homine deſtituto quærens.-- Et tu inopum calamitates materiam tibi conſtituis augendi proventus? Quod accipis ex paupere, omne ſuperat odii in homines exemplum. Ex calamitatibus pauperum quæſtum facis; ex lachrimis argentum tibi corradis, nudum ſtrangulas; famelicum cædis; miſericordia nulla ſubit mentem. Igitur à volente accipere mutuum ne vultum avertas; nec pecuniam tuam dederis ad uſuram.

II. Greoorius Nyssenus in oratione *contra uſurarios*, dicit: „Illum, qui mutuum petit, ne averſeris; ob inopiam tibi fit ſupplex, foribusque tuis aſſidet, cum egens ſit, confugit ad tuas copias, ut ab eo egeſtatem depellas. At tu contrarium facis; opitulator vertitur in hoſtem; non enim opem fers, ut ex illa, qua premitur inopia, evadat, ſed feris afflicto mala, nudum exuens, vulneratum denuo vulnerans, curas curis accumulans, dolores doloribus addens.-- Sed, inquient (*uſurarii*) Ergo à mutuo dando ſuperſedebimus, & quam vitam agent inopes & afflicti? Digna profecto moribus iſtorum oratio! ut enim minantur ſe pauperibus non daturos mutuum; ſic minantur, egenis venientibus ſeſe occluſuros januam. Ego vero primo dandum & donandum eſſe prædico, & annuntio; deinde ad mutuum quoque exhortor. Altera enim donationis ſpecies eſt mutuum; ſed addo, hoc dandum eſſe ſine fœnore, & exactione uſuraria, eoque modo, quo id divina oracula præcipiunt. Æque enim obnoxius eſt pœnæ, qui non dat mutuum, & qui dat ſub conditione uſuræ. Illius namque inhumanitas, hujus vero cauponarius quæſtus merito condemnatur. Aſt illi ultro ad alterum extremum ſe conferunt, omnique modo à dando abſtinere volunt; quod ſane imprudens eſt propoſitum, & contra jus faſque furioſa contentio, liſque & bellum contra Deum. Vel enim non dabo, inquit; vel mutuum dantis contractum faciam fœneratitium.

III. D. Ambrosius lib. de Tobia cap. 2. „Quod Tobias commodavit pecuniam, & non fœneravit, juſti ſervavit officium. Malum eſt enim fœnus, quo quæruntur uſuræ; ſed non illud fœnus malum, de quo ſcriptum eſt: fœnera proximo tuo in tempore neceſſitatis illius: nam David ait: Juſtus miſeretur & commodat. cap. 3. Multi diſpendii metu non fœnerant, dum fraudem verentur. Et hoc eſt, quod petentibus conſueverunt referre. Horum unicuique dicitur: (*Eccl.* 29) perde pecuniam propter fratrem & amicum, & non abſcondas illam ſub lapide in perditionem. Pone theſaurum tuum in præceptis altiſſimi, & proderit tibi magis quam aurum. Sed obſurduerunt aures hominum ad tam ſalutaria præcepta; & maxime divites. Simul ut aliquis neceſſitate conſtrictus, aut pro ſuorum redemptione ſolicitus, quos captivos barbarus vendit, rogare cœperit, ſtatim dives vultum avertit, naturam non recognoſcit, humilitatem ſupplicis non miſeretur, non lachrimis movetur, jurans quod non habeat. At ubi uſurarum mentio facta fuerit, arridet. Quæremus, inquit, domi, ſi quid nobis peculii eſt. Frangam propter te argentum paternum, plurimum damni erit; quæ uſuræ compenſabunt. Miſericordes plane viri? uſuras ſolvit, qui victu indiget. Quid gravius?

Idem l. 3. de officiis cap. 3. docet, omnes lege naturali humanitatis adſtringi, ut indigentibus gratis ſubveniant. *Chriſtus*, iuquit, *exinanivit ſe, tu expolias, quem Chriſtus induit? Hoc enim agis, quando alterius detrimento tua commoda augeri expetis. Si quid dolet unum membrum, compatiuntur ei membra omnia. Unde quam grave eſt, ut detrahamus aliquid ei, cui nos compati oportet? Hæc utique lex naturæ eſt, quæ nos ad omnem ſtringit humanitatem, ut alter alteri tanquam unius partes corporis deferamus. nec detrahendum quidquam putemus, cum contra naturam ſit non juvare.*

Ex his ergo Baſilii, Nyſſeni, & Ambroſii textibus colligitur, non ſolum dari præceptum negativum, ex mutuo reſpectu indigentium non exigendi lucrum; ſed etiam dari præceptum naturale poſitivum, mutandi gratis proximo in neceſſitate conſtituto.

IV. Lactantius inter officia neceſſaria juſti, ex præcepto obſervanda, ponit etiam hoc, ut neceſſitatem patienti pecuniam commodet gratis. Lib. 6. cap. 18 ſic ſcribit: „Sed omittamus Philoſophos; faciamus, quæ jubet illuminator noſter Deus. Quæ obſervare cultor Dei debet, facilia ſunt. Non mentiatur unquam. Eſt enim nefas, in re aliqua eſſe fallacem. Itaque juſtus uon dicet illud Lucillianum: *Homini amico non eſt mentiri meum;* ſed etiam inimico exiſtimabit non eſſe mentiri ſuum. Pecuniam ſi quam crediderit, non accipiat uſuram, ut & beneficium incolume ſit, quod ſuccurrit neceſſitati, & abſtineat ſe prorſus alieno. In hoc enim genere officii debet ſuo eſſe contentus, quem oporteat alias ne proprio quidem parcere, ut bonum faciat, plus autem accipere, quam dederit, injuſtum eſt; quod qui facit, inſidiatur quodammodo, ut ex aliena neceſſitate prædetur. At juſtus nunquam prætermittet, quo minus aliquid miſericorditer faciat, nec inquinabit ſe hujusmodi quæſtu, ſed id efficiet, ut ſine ullo ſuo damno idipſum

„quod commodat inter bona opera numeretur.
„Munus non accipiet à paupere, ut ſi ipſe præ-
„ſtiterit, eo bonum ſit, quo fuerit gratuitum."
In hoc textu Lactantius inter officia obligatoria
juſti ponit non ſolum, ut uſuram in mutuo ca-
veat, ſed etiam ipſam conceſſionem mutui.

V. D. Hieronymus in cap. Iſaiæ 58. ad
illa verba: *Diſſolve colligationes impietatis*, do-
cet, omne lucrum in mutuo, quod pauperem
gravat, iniquum eſſe; ſed eos gratis juvandos
eſſe. „Diſſolve, *inquit*, colligationes impieta-
„tis, ſolve faſciculos deprimentes; ſive ut 70.
„manifeſtius tranſtulerunt, obligationes violen-
„tarum cautionum, quas noſtri commutationes
„pro Chirographis interpretati ſunt. Significat
„autem chartarum faſciculos, in quibus ſœnera-
„torum calumniæ continentur, & opprimuntur
„paueres ære alieno. Non ergo præcipit Pro-
„pheta, ne exigat unusquisque quod juſte dedit,
„& juſte repetit; ſed ubi iniqua eſt cautio, ubi
„pauperes opprimuntur calumnis, ibi faſciculi
„cautionum & omnia iniquitatis vincula rum-
„penda ſunt. -- De debitoribus jungitur aper-
„tius; dimitte eos, qui contracti ſunt liberos;
„hoc eſt qui paupertate ſunt fracti, quos afflı-
„xit inopia, ne liberos ſinas mendicare, & omne
„onus, quo deprimuntur, rumpe. -- frange eſu-
„rienti panem tuum. *Si panem non habes*, &
„eſurientium plurima multitudo eſt, præbe, de
„quo nullum damnum pateris, in quo nulla di-
„ſpendia ſunt; pauperes absque tecto induc in
„domum tuam; ſi videris nudum, operi eum;
„domeſticos ſeminis tui ne deſpexeris: Eadem
„& Dominus loquitur: Eſurivi & dediſtis mihi
„manducare &c.

Idem in Ezechielem cap. 22. ad illa verba:
*Uſuram & ſuperabundantiam accepiſti; & ava-
re proximos tuos calumniata es, meique oblita es.
Malitiam hujus criminis non repetit ex eo, quod ex mu-
tuo lucrentur, ſed quod ex paupere lucrum quærant, cui
per ſe tenerentur opitulari. Neceſſitatem, inquit, pau-
perum verterunt in lucrum, ut uſuram & ſuperabun-
dantiam acciperent: & propter avaritiam amicos calu-
mniati ſunt.*

VI. D. Chrysostomus in cap. 17. Matt.
Hom. 57. „Gravis morbus & gravi indigens
„ſtudio in Eccleſiam incidit. Nam cum neque
„juſtis laboribus partam pecuniam recondere ju-
„beamur, ſed apertas pauperibus domos tene-
„re, ex aliorum inopia opes nobis colligimus,
„excuſabile avaritiæ & rapinæ genus inveniſſe
„putantes. Nec de illis quidquam mihi dicas,
„quæ exterioris ſunt legis. Nam & Publicanus
„exteriorem ſervat legem, tamen punitur. Quod
„ſane nos quoque patiemur, niſi deſinamus pau-
„peres conterere, atque egeſtate, neceſſario-
„que alimento & penuria in cauponationem im-
„pudentem abuti. Ea enim de cauſa pecuniis
„abundas, ut paupertate homines liberes, non
„ut in paupertatem cauponando intrudas. Tu
„vero ſimulatione ſolaminis majores facis æru-
„mnas, & liberalitatem vendis fœnore.

Idem *in cap.* 23. *Matth. Hom.* 75. „Quomo-
„do poſſibile eſt divitem ſalvari? Si quæ habet,
„communia illi cum indigentibus ſint. Si cupi-
„ditatem ab animo evellat; ſi ultra neceſſarium
„uſum non procedat.

Idem *in cap.* 24. *Matth. Hom.* 78. explicans
illud Evangelium: *Si dixerit malus ſervus in corde
ſuo, tardat Dominus meus venire, & inceperit percu-
tere conſervos, comedet & bibet cum ebrius &c.* ſic
ſcribit: „Huic ſimiles profecto ſunt, qui pecu-
„niam habentes pauperibus non erogant. Di-
„ſpenſator & tu es pecuniarum tuarum non mi-
„nus ac qui Eccleſias gubernant. Quemadmo-
„dum igitur illi non habent poteſtatem ea, quæ
„à vobis collata ſunt pauperibus, temere diſper-
„gere; quandoquidem ad alimenta pauperum
„conſtituta ſunt, pari tu quoque modo non de-
„bes temere tua conſumere. Nam etſi pater-
„nam hæreditatem accepiſti, atque ea ratione,
„quæcunque habes, tua ſunt; Dei tamen ſunt
„univerſa. Si tu, quæ dediſti, diligenter di-
„ſpenſari vis, Deum non arbitraris majori exa-
„ctione à nobis rationem diſpenſationis petitu-
„rum, ſed toleraturum, ut perperam cuncta di-
„ſpendantur? Non eſt ita: non eſt. Ideo enim
„& apud te pecuniam eſſe paſſus eſt, ut ali-
„menta pauperibus in opportunitate concedas.
„Quid eſt porro in opportunitate? (ἐυκαίρῳ)
„cum egent, cum fameſcunt. Sicut igitur tu
„conſervo ad diſpenſandum dediſti; ſic Domi-
„nus tibi, ut opportune diſpenſes. Tu vero
„non modo non præbes, verum etiam verberibus
„cædis. Quod ſi culpa non dare eſt, quæ ve-
„nia erit verberanti? Non accepiſti ut devora-
„re habeas, ſed ut ad eleemoſynam utaris. An
„forſan tua te credis habere? Res pauperum
„tibi credita eſt. Perpende quomodo in omni-
„bus fere parabolis ille punitur, qui ſua pecu-
„nia probe uſus non eſt. Neque virgines alie-
„na rapuerunt, ſed ſua non erogaverunt.

Idem *Conc.* 2. *de Lazaro.* „Hic nihil à divi-
„te accepit injuriæ, neque enim illius pecunias
„uſurpaverat dives, ſed ſuas non impartierat.
„Quod ſi is, qui ſua non impartiit, accuſato-
„rem habet eum, cui negavit miſericordiam,
„qui aliena quoque rapuerit, quam veniam con-
„ſequetur? -- Et hoc rapina eſt, non impartiri
„de tuis facultatibus. -- Steriles enim pecuniæ
„ſunt, undecunque eas collegerimus. Ideo ti-
„bi plura poſſidere conceſſit Deus, ut non in
„ſcortationes, temulentiam, ingluviem, in ve-
„ſtes ſumptuoſas, aliamque mollitiem conſume-
„res, ſed ut ea diſtribueres egentibus. Quem-
„admodum enim receptor quispiam, qui regias
„pecunias accepit, ſi neglexerit his, quibus juſ-
„ſus eſt, diſtribuere, in qua proprias conſum-
„pſerit delitias, pœnas dat ac perditur; ita ſane
„& dives receptor eſt quispiam pecuniarum,
„quæ pauperibus diſtribui debebant. Itaque
„cum in mandatis habeat, eas diſtribuere ſuis
„conſervis egentibus, ſi quid amplius quam quod
„poſtulet neceſſitas, in ſeipſum inſumpſerit, gra-
„viſſimas illic daturus eſt pœnas. Non enim
„ſunt ipſius, quæ poſſidet, ſed conſervorum il-
„lius. Parcamus igitur illis, tanquam alienis.
„Quomodo autem illis parcemus tanquam alie-
„nis? ſi illos non in uſus ſupervacuos inſum-
„pſerimus, neque in noſtros tantum uſus, ſed
„pauperum manibus impartiverimus. Etiamſi
„fueris

Digitized by Google

„ fueris opulentus ſed plusquam opus eſt, inſum-
„ pſeris, rationem reddes pecuniarum tibi cre
„ ditarum. Accepiſti plura cæteris, non ut ea
„ ſolus conſumas, ſed ut eorum cæteris bonus
„ ſias diſpenſator.

IDEM *Serm.* 66. Cur in Pentecoſte acta &c.
„ Uſura, & eum qui accipit, & eum qui ſolvit,
„ damno afficit: ejus enim qui accipit, animam
„ perdit, & ejus, qui ſolvit egeſtatem affligit.
„ Quid crudelius fieri poteſt, quam cum ex pro-
„ ximi egeſtate quiſpiam quæſtum facit, & in fra-
„ trum calamitatibus lucra ſectatur; cum qui
„ porrigere manum debuerat, eum in baratrum
„ propellit, qui ſubſidio indigebat; Quid facis
„ o homo? non idcirco ad tuas fores appulit
„ pauper, ut ipſius augeas paupertatem, ſed ut
„ ipſum liberes paupertate: perinde agis, ac qui
„ venena miſcent cibis.

Ex his omnibus patet, graviter peccare eos, qui, cum ſine ſuo damno aut probabili periculo ſuccurrere poſſent amicis vel ſubditis in gravi neceſſitate conſtitutis, hominibus alioquin probis, ſedulis, fidelibus, nec vitio ebrietatis aut luſus aut luxuriæ, aut iniquitati contractuum deditis, id tamen facere recuſant ſine onere cenſus, quo ejuſmodi homines accedente alioquin tolerabili infortunio non raro cum uxoribus & liberis deprimuntur in extremam miſeriam.

Ex iisdem textibus patet; licitum eſſe, in eſtrema neceſſitate conſtitutis ſuccurrere potius mutuo gratuito, quam eleemoſyna, niſi hæc ſufficeret modica ad levandam extremam neceſſitatem. In tali enim caſu repugnaret charitati, indigentem gravare & contriſtari ſolicito diuturno onere reſtitutionis.

QUÆRITUR 2. An ſit peccatum mortale, denegare mutuum gratuitum in gravi neceſſitate conſtituto?

RESPONDEO. Denegare mutuum gratuitum in gravi neceſſitate conſtituto ex ſuo genere eſt peccatum mortale, quando nullum eſt probabile periculum gravis damni, aut aliunde ob arctiorem conjunctionem & indigentiam ad ſubeundum periculum obligat ordo charitatis.

ID PROBATUR non ſolum es adductis hucusque Patrum teſtibus, ſed etiam ex iteratis Scripturæ textibus, ubi ea recuſatio mutui gratuiti habetur pro impia tranſgreſſione mandati divini, & pro uſura illicita. Exodi 22. dicitur: *Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum quaſi exactor, nec uſuris opprimes.* Quid hoc ſit, non opprimere uſuris, explicatur LEVITICI 25. *Si attenuatus fuerit frater tuus, & infirmus manu, & ſuſceperis eum quaſi advenam & peregrinum, & vixerit ſecum, ne accipias uſuras ab eo, nec amplius, quam dediſti.* Quam autem gravis ſit hæc obligatio, & quod ſit juris naturalis; ſatis clare oſtenditur in Deuteronomio C. 15. his verbis: *Si unus de fratribus tuis, qui non morantur intra portas civitatis tuæ, in terra, quam Dominus Deus daturus eſt tibi, ad paupertatem venerit; non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, ſed aperias eam pauperi, & dabis mutuum, quo eum indigere perſpexeris. Cave, ne forte obrepat tibi impia cogitatio; & dicas in corde tuo: Appropinquat ſeptimus annus remiſſionis; & avertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei, quod poſtulat mutuum commodare; ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum; ſed dabis ei; nec ages quidpiam callide in ejus neceſſitatibus ſublevandis.* Eadem gravitas obligationis inculcatur in Eccleſiaſtico c. 29. *Qui facit miſericordiam, fæneratur proximo ſuo; & qui prævalet manu, mandata ſervat. Fænerare proximo in tempore neceſſitatis illius. Multi non cauſa nequitiæ non fænerati ſunt; ſed fraudari gratis timuerunt. Veruntamen ſuper humilem animo fortior eſto, & pro eleemoſyna non trahas illum. Propter mandatum aſſume pauperem, & propter inopiam ejus ne dimittas eum vacuum. Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum, & non abſcondas illam ſub lapide in perditionem. Pone theſaurum in præceptis, & proderit tibi magis quam aurum.*

QUÆSTIO VIII.

De Immiſericordia.

QUÆRITUR 1. An immiſericordia ſit ſpeciale peccatum?

RESPONDEO. Affirmative. Id probatur ex Scriptura, quæ immiſericordiam tanquam ſpeciale objectum indignationis divinæ proponit. Sic ad Rom. 1. poſt enumerata varia gentilium vitia additur: *ſine affectione, abſque fœdere, ſine miſericordia. Qui talia agunt, digni ſunt morte.* Et 2. Tim. 3. ubi deſcribitur ſumma perverſio ultimorum temporum, dicitur: *Erunt homines ſceleſti, ſine affectione, immites, ſine benignitate.* Et Jacobi 2. *Judicium ſine miſericordia illi, qui non fecit miſericordiam.*

QUÆRITUR 2. An frequentati actus immiſericordiæ de ſe veniales poſſint coaleſcere in immiſericordiam gravem?

RESPONDEO. Affirmative. Id probatur ex eo; quia voluntas nulli dandi eleemoſynam conſtituto in neceſſitate communi juxta communem ſenſum Doctorum continet gravem inhoneſtatem repugnantem ſtatui chriſtiano. Ergo etiam frequentata omiſſio actuum miſericordiæ coaleſcit in gravem inhoneſtatem vitæ chriſtianæ. *C. prob.* Illa frequentata omiſſio conſtituit contemptum interpretativum, ſeu complet voluntatem nulli aut fere nulli exhibendi actum miſericordiæ.

QUÆRITUR 3. An peccet mortaliter contra miſericordiam, qui rem pauperum uſibus neceſſariam ab illis in pignus accipit ac diu retinet?

RESPONDEO. Si ex illa detenſione pauperi abſque ejus negligentia oritur gravis damnificatio, talis detentio eſt peccatum mortale.

ID PROBATUR ex eo, quia opponitur mandato ſpeciali divino; ſpecialia autem mandata divina ex ſuo genere non ſolent obligare ſub levi, aut verſari circa deordinationes leves. Deut. 24. dicitur: *Non accipies loco pignoris inferiorem & ſuperiorem molam; quia animam ſuam oppoſuit tibi. -- Cum repetes à proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non ingredieris domum ejus, ut pignus auferas; ſed ſtabis foris, & ille tibi proferet, quod habuerit. Sin autem pauper eſt, non pernoctabit apud te pignus, ſed ſtatim reddes ei ante ſolis occaſum, ut dormiens in veſtimento ſuo benedicat tibi, & habeas juſtitiam coram Domino.* Et Exodi 22. *Si pignus à proximo tuo ac-*

ceperis veſtimentum, ante ſolis occaſum reddes ei. Ipſum enim eſt ſolum, quo operitur indumentum carnis ejus, nec babet aliud, in quo dormiat. Si clamaverit ad me, exaudiam eum, quia miſericors ſum. Ex hoc modo tendendi, dum Deus ſe vindicaturum teſtatur rem tanquam oppoſitam ſuæ miſericordiæ, apparet, legem hanc quoad ſubſtantiam eſſe juris naturaiis.

QUÆRITUR 4. An peccent mortaiiter contra miſericordiam, qui tempore pecuniæ victualium frumenta coacervant, cauſantque, ut carior fiat annona ?

RESPONDEO. Affirmative. Id PROBATUR ex Prov. 11. ubi dicitur: Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis. Taies autem maledictiones verſari circa objecta gravis indignationis divinæ, patet ex eo, quia exaudiuntur à Deo. Dicitur eim Eccleſ. 4. *Ab inope ne avertas oculos tuos propter iram; & non relinquas quærentibus tibi retro maledicere. Maledicentis enim tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius. Exaudiet autem eum, qui fecit illum.*

Idem PROBATUR 2. ex *Capitulari Noviomagenſi* CAROLI M. à conventu Epiſcoporum edito anno 806. ubi c. 18. ſic habetur: *Quicunque tempore meſſis vel vindemiæ non neceſſitate ſed propter cupiditatem comparat annonam aut vinum, verbi gratia de duobus denariis comparat modium unum, & ſervat usque dum iterum venundari poſſit contra denarios quatuor aut ſex ſeu amplius, boc turpe lucrum dicimus. Si autem propter neceſſitatem comparat, ut ſibi babeat & aliis tribuat, negotium dicimus.*

PROBATUR 3. ex S. AMBROSIO, qui l. 3. de officiis C. 6. exacte oſtendit, morem aut intentionem ſic gravi peccato non carere. „Non vincat, *inquit*, honeſtatem utilitas, ſed honeſtas utilitatem. Hanc dico utilitatem, quæ æſtimatur ſecundum vulgi opinionem. Mortificetur avaritia, moriatur concupiſcentia. Spiritus Sanctus in negotiationem introiſſe ſe negat, quia pretiorum captare incrementa, non ſimplicitatis, ſed verſutiæ eſt. *Et alibi ait:* captans pretia frumenti, maledictus in plebe eſt. Definita eſt ſententia, nihil diſputationi relinquens. Mox inanes eorum, qui frumenta comprimunt, excuſationes refellit. Avari, inquiunt, ſtudioſius, uberius ſeminavi, diligentius excolui, bonos collegi proventus, ſolicitus recondidi, ſervavi fideliter, provide cuſtodivi. Nunc in tempore famis ſubvenio eſurientibus; vendo frumentum non alienum, ſed meum, non pluris, quam cæteri; imo etiam minori pretio. Quid hic fraudis eſt ? cum multi poſſent periclitari, ſi non haberent, quod emerent ? Num induſtria in crimen vocatur ? Num diligentia reprehenditur ? Num providentia vituperatur ? Fortaſſe dicat; & Joſeph frumenta in abundantia collegit, in charitate vendidit. Num carius aliquis emere compellitur ? Num vis adhibetur emptori ? omnibus defertur emendi copia, nulli irrogatur injuria. Quas avarorum hominum ratiunculas nullius eſſe momenti ad eorum duritiem excuſandam ſic oſtendit. Cur ad fraudem convertis naturæ indulgentiam ? Cur invides uſibus hominum publicos partus ? Cur populis minuis abundantiam ? Cur affectas inopiam ? Cur optari facis à pauperibus ſterilitatem ? Cum enim non ſentiant beneficia fœcunditatis, te auctionante pretium, recondente frumentum, optant potius nihil naſci, quam te de fame publica negotiari. Ambis frumentorum indigentiam, alimentorum penuriam, uberes ſoli partus ingemiſcis, fles publicam fertilitatem, horrea frugum plena deploras, exploras, quando ſterilior proventus ſit, quando exilior partus. Votis tuis gaudes arriſiſſe maledictum, ut nihil usquam naſceretur. Tunc meſſem tuam veniſſe lætaris, tunc tibi de omnium miſeria congeris opes: & hanc tu induſtriam vocas, hanc diligentiam nominas, quæ calliditatis verſutia, quæ aſtutia fraudis eſt ? Et hoc tu remedium vocas ? quod eſt commentum nequitiæ ? Latrocinium boc, an fœnus appellem ? Captantur tanquam latrocinii tempora, quibus in viſcera hominum durus inſidiator obrepas. Augetur pretium tanquam ſorte cumulatum fœnoris, quo periculum capitis acervatur. Tibi conditæ frugis multiplicatur uſura, tu frumentum quaſi fœnerator occultas, quaſi venditor auctionaris. Quid imprecaris male omnibus, quia major futura ſit, fames, quaſi nihil frugum ſuperſit, quaſi infœcundior annus ſequatur ? Lucrum tuum damnum publicum eſt ? Joſeph ſanctus omnibus aperuit horrea, non clauſit: Nec pretia captavit annonæ, ſed perenne ſubſidium collocavit: Nihil ſibi acquiſivit, ſed quemadmodum fames etiam in poſterum vinceretur, provida ordinatione diſpoſuit.

QUÆRITUR 5. An peccent mortaliter, qui tempore famis indiſcriminatim omnes peregrinos urbe aut provincia ejiciunt ?

RESPONDEO. Licitum non eſt, ad exonerandam provinciam à neceſſitate gravi peregrinos conjicere in neceſſitatem quaſi extremam, præſertim ſi illa ejectio non ſit medium neceſſarium, aut ſufficiens ad removendam neceſſitatem gravem. Itaque diſcrimen inter peregrinos faciendum eſt, ut qui in quaſi extremam neceſſitatem conjicerentur, juventur, & ubi alia media amoliendi grave provinciæ malum ſuppetunt, ea prius congruis ſtatuum conſultationibus inveſtigentur, & reperta teneantur. Ita circa cjusmodi caſus reſpondet S. Ambroſius, dum l. 3. de officiis C. 7. ſic ſcribit: „ Sed & illi, qui peregrinos urbe probibent, nequaquam probandi: expellere eo tempore, quo deberent juvare, ſeperare commerciis communis parentis, fuſos omnibus partus negare, inita jam conſortia vivendi averruncare: cum quibus fuerint communia jura. Cum his nolle in tempore neceſſitatis ſubſidia partiri. Feræ non expellunt feras, & homo excludit hominem ? feræ, ac beſtiæ communem putant omnibus victum, quem terra miniſtrat; ille etiam conformem ſui generis adjuvant, homo impugnat, qui nihil à ſe alienum debet credere, quidquid humani eſt. Quanto ille rectius, qui cum jam profecta proceſſiſſet ætate, & famem toleraret civitas, atque (ut in talibus

„ ſo-

„ ſolet) peterent vulgo, ut peregrini Urbe pel-
„ lerentur, præfecturæ urbanæ curam cæteris
„ majorem ſuſtinens convocavit honoratos, &
„ locupletiores viros, popoſcit, ut in medium
„ conſulerent, dicens, quam immane eſſet pe-
„ regrinos ejici, quam hominem exuere, qui ci-
„ bum morienti negaret? Canes ante menſam
„ impaſtos eſſe non patimur, & homines extru-
„ dimus? quam inutile quoque, tot populos
„ mundo perire, quos diræ conficeret tabes?
„ Quantos urbi ſuæ perire, qui ſolerent adju-
„ mento eſſe, vel in conferendis ſubſidiis, vel
„ in celebrandis commerciis? neminem fame
„ aliena juvari: Protrahere ut plurimum diem
„ poſſe, non inopiam repellere: imo tot cul-
„ toribus extinctis, occaſura in perpetuum ſub-
„ ſidia frumentaria. Hos igitur excludimus, qui
„ victum nobis inſerre conſueverunt? Hos no-
„ lumus in tempore neceſſitatis paſcere, qui nos
„ omni ætate paverunt? Quanta ſunt, quæ no-
„ bis ab ipſis hoc tempore miniſtrantur? non
„ in ſolo pane vivit bomo. Noſtra illic fami-
„ lia, plerique etiam noſtri parentes ſunt. Red-
„ damus, quod accipimus. Sed veremur, ne
„ cumulemus inopiam. Primum omnium miſe-
„ ricordia nunquam deſtituitur, ſed adjuvatur.
„ Deinde ſubſidia annonæ, quæ hi impertiendæ
„ ſunt, collatione redimamus, reparemus auro.
„ Nunquid his deficientibus, non alii nobis re-
„ dimendi cultores videntur? Quanto vilius eſt
„ paſcere, quam emere cultores? ---- Quid
„ plura? collato auro, coacta frumenta ſunt.
„ Ita nec abundantiam urbis minuit, & peregri-
„ nis alimoniam ſubminiſtravit. Quantæ hoc
„ commendationis apud Deum fuit ſanctiſſimo
„ Seni? Quantæ apud homines gloriæ? Hic
„ magnus vere probatus, qui vere potuit impe-
„ ratori dicere, demonſtrans Provinciæ totius
„ populos: Hos tibi omnes reſervavi, hi vi-
„ vunt beneficio tui ſenatus, hos tua curia jam
„ morti abſtulit. Quanto hoc utilius, quam
„ illud, quod proxime Romæ factum eſt, eje-
„ ctos eſſe urbe ampliſſima, qui jam plurimam
„ illic ætatem tranſegerant, flentes cum filiis
„ abiiſſe, quibus velut civibus amoliendum exi-
„ lium deplorarent, interruptas complurium ne-
„ ceſſitudines, diremptas affinitates? & certe
„ arriſerat anni fœcunditas, invectitio urbs ſo-
„ la egebat frumento: potuiſſent juvari, ſi pe-
„ terent ab Italis frumentum, quorum filii ex-
„ pellebantur; Nihil hoc turpius, excludere
„ quaſi alienum, & exigere quaſi tuum. Quid
„ illum ejicis, qui de ſuo paſcitur? Quid illum
„ ejicis, qui te paſcit? Servum retines, trudis
„ parentem? frumentum ſuſcipis, nec affectum
„ impertis? victum extorques, nec rependis
„ gratiam? Quam deforme hoc, quam inutile!
„ Quomodo enim poteſt utile eſſe, quod non
„ decet? quantis corporatorum ſubſidiis dudum
„ Roma fraudata eſt? potuit & illos non amitte-
„ re, & evadere famem, exſpectatis ventorum
„ opportunis flatibus, ac ſperatarum commeatu
„ navium. Quam vero illud ſuperius honeſtum,
„ atque utile? Quid enim tam decorum, atque
„ honeſtum, quam collatione locupletum juvare
„ egentes, miniſtrare victum eſurientibus, nulli
„ cibum defore?

Quæritur 6. An peccent mortaliter, qui mendicos in neceſſitate communi conſtitutos in neceſſitatem gravem conjiciunt?

Respondeo. Qui mendicos in neceſſitate communi conſtitutos in gravem neceſſitatem perpetuam conjiciunt, ita ut miſeram vitam perpetuo tranſigere cogantur, peccant mortaliter. Itaque datur obligatio, etiam mendicis indigenis providendi de mediis aut lucrandi aut obtinendi ſuſtentationem ſtatui congruam, non omnino miſeram. Id probant plurimi textus SS. Patrum, qui, dum loquuntur de obligatione privatorum, à fortiori urgent de obligatione Miniſtrorum populi publicorum. D Chrysostomus Homil. 11. in Epiſt. ad Rom. ſic ſcribit: *Hoc ipſum quantam gehennam meretur, cum fratrem tuum, qui bonorum arcanorum tecum particeps factus, atque eo uſque à Domino honoratus eſt tuo, in infinitas calamitates præcipitem agis, ut lapides, ut domus tuæ pavimentum, ut animantium ratione carentium, ornatumque hujusmodi minime ſentientium corpora exornes! tene tam ſollicitam alendi canis curam gerere, hominem autem, ſeu (ut verius dicam) Chriſtum ipſum, propter canem, & ea (quæ modo diximus) ad ſummam famem adigi? Quid hac confuſione peſtilentius? Quid hac iniquitate lethalius? quot tandem ignei fluvii ad hujusmodi animam depaſcendam ſatis eſſe poſſunt? Heu! qui ad Dei ſimilitudinem conditus eſt, pannoſus, indecorusque jacet per tuam inhumanitatem; muli autem uxorem tuam portantes, tam pelles, & ligna, quibus tectum illud texitur, multo auro ſplendeſcunt. Chriſti autem membrum, & is propter quem è cœlo ad nos Deus deſcendit, ſanguinemque pretioſum effudit, avaritia tua nequidem neceſſarium cibum habet. Et lectuli quidem argento undique cincti, undique ornati ſunt: Sanctorum vero corpora, vel neceſſario operculo carent; ac tibi minoris ſit ipſe Chriſtus, quam famularum grex, quam muli, quam lectus, quam ſedile, quam ſcabellum? Omitto enim vaſa his etiam viliora. .... Brutis inhumanior es effectus, qui cum erga ea, quæ ſenſu omnino carent, ſtudium impendas, Dei templa fame, ac nuditate perire ſinas.*

Huc pertinet etiam illud D. Ambrosii l. 1. de officiis c. 30. *Grandis culpa, ſi ſciente te fidelis egeat, ſi ſcias eum ſine ſumptu eſſe, fame laborare, ærumnam perpeti, qui præſertim egere erubeſcat: ſi in cauſam ceciderit, aut captivitatis ſuorum, aut calumniæ, & non adjuves: Si ſit in carcere, & pœnis, & ſuppliciis propter debitum aliquod juſtus excrucietur: Si tempore afflictionis ſuæ nihil à te impetret, ſi tempore periculi, quo rapitur ad mortem, plus apud te pecunia tua valeat, quam vita morituri?*

Idem probatur 2. Ex ratione & generali principio SS. Patrum, quod Deus tanquam proviſor generalis omnium hominum divites ſolum conſtituerit ut adminiſtratores bonorum cum obligatione, ſuis ſuperflua expendendi in pauperes. Ergo etiam Miniſtri publici tenentur ſe conformare intentioni divinæ circa illam ordinatam diſtributionem bonorum, ne aliqui in populo cogantur vivere miſere ſine ſua culpa propria. Idem dicendum de magiſtratibus quarumvis communitatum particularium. 1. S. Basilius Hom. in illud Lucæ: Destruam horrea mea. ait: „ Quis peculator? ille, qui
„ ad

„ ad ſe unum transfert, quæ ſunt ſingulorum. Tu
„ ergo nonne peculator, qui ea, quæ diſpanſanda,
„ diſtribuenda acceperis, tibi nni propria facias?
„ Nonne, qni veſtem diripuerit, ſpoliator ap-
„ pellabitur? qui autem nudum non veſtierit,
„ modo potuerit, an alio, quam ſpoliatoris no-
„ mine donandus erit? eſurientis eſt panis, quem
„ tu retines: nudi eſt veſtis, quam in arca ſer-
„ vas, diſcalceati calcens, qui apud te marceſ-
„ cit, indigentis argentum, quod poſſides de-
„ foſſum; quocirca tam multis injuriam facis,
„ quam multis opem ferre potuiſti. “ Eodem
modo loquitur *S. Chrysostomus* Concione
ſecunda de Lazaro, t. 5. ubi ſic habet: „ Ra-
„ pina eſt, de ſuis facultatibus non impertiri.
„ Quapropter Deus accuſans Judæos per pro-
„ phetam, ait: *Produxit terra proventum ſuum, &*
„ *non intuliſtis decimas, ſed rapina pauperis eſt in domi-*
„ *bus veſtris.* Quoniam oblationes ſolitas non
„ dediſtis, rapuiſtis ea, quæ ſunt pauperis. Ita
„ divites affatur per Malachiam prophetam, ut
„ intelligant divites, ſeſe res pauperum poſſide-
„ re, etiamſi ex paterna hæreditate eis obve-
„ nerint, etiamſi aliunde pecunias ex æquo,
„ & bono conflaverint. Et alibi: *Ne ſpolies*, in-
„ quit, *vitam pauperis.* Qui autem ſpoliat, in-
„ tervertit aliena. Nam ſpoliatio quædam amit-
„ titur à nobis, cum aliena rapimus, & detine-
„ mus. Unde diſcimus nos, ſi eleemoſinæ præ-
„ ceptum infregerimus, eodem ſupplicio affe-
„ ctum iri, qua raptores, & ſpoliatores affici ſo-
„ lent. Noſtræ facultates, undecunque obve-
„ nerint, illius ſunt domini, cujus obſequio
„ mancipati ſumus, quod ſi eas egentibus ero-
„ gaverimus, maximas opes procul dubio inde
„ capiemus. Ideo enim uberiores divitias no-
„ bis indulſit Deus, non ut eas in ſcortationes,
„ in temulentiam, in ingluviem, ſuperbasque
„ veſtes, fœdamque mollitiem effunderemus,
„ ſed egenis, & calamitoſis earum largitione
„ ſuccurreremus. Quemadmodum enim regalis
„ ærarii cuſtos, ſi commiſſas ſibi pecunias illis
„ ipſis, quibus eſt juſſus diſtribuere, impartiri
„ neglexerit, ſed in ſuas contulerit voluptates,
„ & delicias; plectitur, & exauctoratur: ita vir
„ dives ſeſe gerere debet ad inſtar quæſtoris cu-
„ jusdam, qui ab ipſo Deo pecunias pauperibus
„ erogandas acceperit. Quapropter ſi majorem
„ ejusmodi peccuniarum copiam, quam poſcat
„ ſua ipſius neceſſitas, ſuos in uſus convertat,
„ ſe graviſſime plectendum eſſe noverit. Non
„ enim ejus ſunt, quæ poſſidet, ſed conſervo-
„ rum, quos egeſtas afflixerit. Parcamus igi-
„ tur noſtris opibus ut alienis, ut vere in no-
„ ſtram poſſeſſionem tranſeant. Quomodo au-
„ tem illis parcemus? ſi eas non contulerimus
„ in ſumptus ſupervacaneos, nec in noſtros
„ duntaxat uſus converterimus, ſed in manus
„ pauperum effuderimus. Nam quantumvis
„ opulentus fueris, creditarum tibi pecuniarum
„ redditurus es rationem, ſi ex eis impenderis
„ plus, quam tua neceſſitas poſtularet. Hoc
„ ipſum factitatur in Magnatum ædibus. Multi
„ quippe ſuos reditus, ſuas apothecas commit-
„ tunt famulis; famuli illi commiſſa ſtudioſiſſime
„ tuentur, & ſervant, nec iis abutuntur, at di-
„ ſtribuunt, prout herus edixerit. Hoc ipſum,
„ quisquis es dives, facito. Non enim plura
„ cæteris accepiſti bona, ut ſolus ea conſumeres,
„ ſed ut ea indigentibus proximis impertiendo
„ boni diſpenſatoris gloriam tibi comparares.

S. Ambrosius l. de Nabuthe. c. 12. ſic
ait: „ *Ne dixeris*, inquit Deus, *cras dabo.* Qui
„ non patitur te dicere: *cras dabo.* Quomodo
„ patitur dicere: *non dabo.* non de tuo largiris
„ pauperi, ſed de ſuo reddis; quod enim com-
„ mune eſt in omnium uſum datum, tu ſolus
„ uſurpas. Omnium eſt terra, non divitum.
„ Sed pauciores, qui non utuntur ſuo, quam
„ qui utuntur. Debitum igitur reddis, non lar-
„ giris indebitum; ideo ait ſcriptura: *Declina*
„ *pauperi ſine triſtitia aurem tuam, & redde debitum*
„ *tuum, & reſponde illi pacifica in manſuetudine.*

Idem Serm. 8. in Pſal. CXVIII. „ Miſericor-
„ dia quidem juſtitiæ portio eſt; ut ſi velis do-
„ nare pauperibus, hæc miſericordia juſtitia eſt,
„ ſecundum illud: diſperſit, dedit pauperibus:
„ *juſtitia ejus manet in æternum.* Deinde quia ſo-
„ cius eſt tuus, injuſtum eſt, ut non adjuvetur
„ à ſocio: Cum præſertim dominus Deus no-
„ ſter terram hanc poſſeſſionem omnium homi-
„ num voluerit eſſe communem, & fructus om-
„ nibus miniſtrare: ſed avaritia poſſeſſionum
„ jura diſtribuit. Juſtum eſt igitur, ut ſi aliquid
„ tibi privatum vendicas, quod generi humano,
„ imo omnibus animantibus in commune colla-
„ tum eſt, ſaltem aliquid inde pauperibus aſper-
„ gas; ut quibus juris tui conſortium debes, his
„ alimenta non deneges.

S. Augustinus Serm. 1. alias de diver-
ſis 15. ait: „ Cur non miſeri intelligunt, quod
„ apud Aggæum loquens Dominus propterea
„ dixerit: *meum eſt aurum, & meum argentum*, ut
„ & ille, qui non vult cum indigentibus com-
„ municare, quod habet, cum audit præcepta
„ faciendæ miſericordiæ, intelligat; Deum non
„ de re illius, cui jubet, ſed de re ſua jubere do-
„ nari, & ille, qui aliquid porrigit pauperi,
„ non ſe arbitretur de ſuo facere, ne forte non
„ tam confirmetur miſericordiæ nomine, quam
„ infletur ſuperbiæ vanitate? *meum eſt*, inquit,
„ *aurum, & meum eſt argentum*, non veſtrum, o
„ divites terræ, quid ergo dubitatis, pauperi
„ dare de meo, aut quid extollimini, cum da-
„ tis de meo?

Idem Serm. 61. alias 5. *de verbis Domini.* c. 7.
ait: „ Mendici Dei ſumus: ut agnoſcat ille men-
„ dicos ſuos, agnoſcamus & nos noſtros. Sed
„ ibi etiam cogitemus, quando petitur à nobis,
„ qui petunt, à quibus petunt, quid petunt? qui
„ petunt? homines. A quibus petunt? ab homi-
„ nibus. Qui petunt? mortales. A quibus petunt?
„ à mortalibus. Qui petunt? fragiles. A qui-
„ bus petunt? à miſeris. Excepta ſubſtantia fa-
„ cultatum, tales ſunt, qui petunt, quales ſunt,
„ à quibus petant. Quam frontem habes peten-
„ do ad Dominum tuum, qui non agnoſcis pa-
„ rem tuum? non ſum, inquit, talis, abſit à
„ me, ut talis ſim. Inflatus obſericatus iſta lo-
„ quitur de pannoſo; ſed ego nudos interrogo.
„ Non interrogo in veſtibus, qualis ſitis, ſed
„ quales nati fueritis. Ambo nudi, ambo in-
„ firmi,

Digitized by Google

,, firmi, miſeram vitam inchoantes, ideo ambo
,, plorantes. Recole dives primordia tua, vi-
,, de, utrum huc aliquid attuleris. Jam ve-
,, niſti, & tanta inveniſti, dic, quid attuleris,
,, aut ſi dicere erubeſcis, Apoſtolum audi: *Ni-*
,, *hil*, inquit, *intulimus in hunc mundum, ſed nec auf-*
,, *ferre aliquid poſſumus.* Quid ergo ſequitur? *vi-*
,, *ctum, & tegumentum habentes, his contenti ſimus.*
,, Nihil dives habet de divitiis ſuis, niſi quod
,, ab illo poſtulat pauper, victum, & tegumen-
,, tum. Hinc tu quid plus habes ex omnibus,
,, quæ habes? accepiſti victum, accepiſti neceſ-
,, ſarium tegumentum. Neceſſarium dico, non
,, inane, non ſuperfluum. Quid plus de divitiis
,, tuis capis? certe omnia tua ſuperflua erunt.
,, Quæ ſunt tua ſuperflua, ſint pauperibus ne-
,, ceſſaria.

Et infra ait *idem S. Pater*: ,, Utantur divites
,, conſuetudine infirmitatis ſuæ; ſed doleant,
,, aliter ſe non poſſe; melius enim poſſent, ſi
,, aliter poſſent. Si ergo non extollitur pauper
,, de mendicitate, tu quare extolleris de infirmi-
,, tate? Conceditur tibi, utere ſuperfluis, da
,, pauperibus neceſſaria. Utere pretioſis, da
,, pauperibus vilia. Exſpectat à te, exſpectas
,, à Deo. Exſpectat ille manum, quæ facta eſt
,, ſecum, exſpectas tu manum, quæ fecit te.
,, Sed non ſolum te fecit, ſed & pauperem te-
,, cum. Dedit vobis unam viam iſtam vitam:
,, Inveniſtis vos comites, unam viam ambula-
,, tis: ille nihil portat, tu nimium oneratus es.
,, Ille nihil ſecum portat, tu tecum plus portas,
,, quam opus eſt. Oneratus es, da illi de
,, eo, quod habes, & illum paſcis, & onus mi-
,, nuis.

S. Gregorius M. P. 3. Paſtoralis curæ admonit. 22. ait: ,, Cum quælibet neceſſaria in-
,, digentibus miniſtramus, ſua illis reddimus,
,, non noſtra largimur, juſtitiæ debitum potius
,, ſolvimus, quam miſericordiæ opus implemus.
,, Unde & ipſa veritas, eum de miſericordia cau-
,, te exhibenda loqueretur, ait: *Attendite ne ju-*
,, *ſtitiam veſtram faciatis coram hominibus.* Cui ſen-
,, tentiæ Pſalmiſta concinens dicit: *diſperſit, de-*
,, *dit pauperibus, juſtitia ejus manet in æternum;* Cum
,, enim largitatem impenſam pauperibus præmi-
,, ſiſſet, non hanc vocare miſericordiam, ſed
,, juſtitiam maluit; quia quod à communi do-
,, mino tribuitur, juſtum profectò eſt, ut, qui-
,, cunque accipiunt, eo communiter utantur.
,, Hinc etiam Salomon ait: *Qui juſtus eſt, tri-*
,, *buet, & non ceſſabit.* Admonendi ſunt quo-
,, que ut ſolicite attendant, quod ficulnea, quæ
,, fructum non habuit, contra hanc diſtrictus
,, agricola queritur, quod etiam terram occu-
,, pavit. Terram quippe ficulnea ſine fructu
,, occupat, quando mens tenacium hoc, quod
,, prodeſſe multis poterat, inutiliter ſervat.

Quæritur 7. An peccent mortaliter, qui propterea ſuperflua non erogant in pauperes, ut ſic ad altiorem ſtatum aſcendant?

Respondeo. Qui ſic ſaltem interpretative conſtituti ſunt, ut paſſim nolint dare eleemoſinam ex ſuperfluis animo per coacervationem talium bonorum aſcendendi ad altiorem ſtatum, peccant mortaliter.

D. Amort Tract. de Præceptis.

Id probatur 1. ex Sanct. Augustino, dum in Pſal. 147. n. 12. ſic ſcribit: *Multa ſuperflua habemus, ſi non niſi neceſſaria teneamus. Nam ſi inania teneamus, nihil ſufficit. Quærite, quod ſufficit operi Dei, non quod ſufficit cupiditati veſtræ. Cupiditas veſtra non eſt opus Dei. Quære, quæ ſufficiant, & videbis, quam pauca ſint. Quære, quantum tibi Deus dederit, & ex eo tolle, quod ſufficit. Cætera, quæ ſuperflua jacent, aliorum ſunt neceſſaria. Superflua divitum neceſſaria ſunt pauperum. Res alienæ poſſidentur, cum ſuperflua poſſidentur.*

Idem probatur 2. ex cenſura Facultatis Lovaniensis, quæ anno 1657. damnavit ſequentem propoſitionem: *Superfluum non eſt, quod homines ſervant pro ſtatus ſui vel parentum qualitate habita, vel adipiſcenda; ideoque vix poterunt inter ſæculares inveniri, qui ſuperfluum habeant.*

Quæritur 8. An peccent mortaliter, qui ſtatui ſuperflua in frequentes & ſplendidas epulas, in ædium magnificentiam, in pretioſiorem, quam par eſt, ſupellectilem, in veſtium luxum, in ludos, in curioſitatis lenocinia, aut in voluptates neglectis pauperibus profundunt?

Respondeo. Affirmative. Superflua enim ſtatui debentur pauperibus, ubi adſunt, prout qq. 6. oſtenſum eſt, vel ubi non reperiuntur, in alias cauſas pias juxta intentionem Dei, cujus adminiſtratores ſunt.

Idem probatur ex Scriptura Amos 6. ubi dicitur: *Væ qui opulenti eſtis in Sion; optimates, capita populorum, ingredientes pompatice domum Iſrael; qui dormitis in lectis eburneis, & laſcivitis in ſtratis veſtris; qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti; qui canitis ad vocem Pſalterii, bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti, & nihil patiebantur ſuper contritione Joſeph, hoc eſt, calamitati & inopiæ fratrum Tribus Manaſſe nullatenus compatiebantur, nec illis ſuccurrebant.*

Idem probatur 3. ex S. Gregorio Nysseno, qui in Orat. de pauperibus amandis, ſic ait: ,, Uſui vitæ modum ponite, ne omnia
,, veſtra exiſtimate, ſit pars etiam pauperum, &
,, amicorum Dei, illius enim vere ſunt omnia,
,, quem habemus Patrem, nos autem fratres ſu-
,, mus. Quapropter ut genere conjunctos, ac
,, fratres melius quidem, & juſtius erat, æquis
,, partibus cernere hæreditatem. Verum quan-
,, do id factum non eſt, ſed unus, aut alter plus
,, intervertit, reliqui partem unam ſaltem acci-
,, piant. Quod ſi quis omnium prorſus eſt do-
,, minus, & univerſam vult hæreditatem aver-
,, tere, & ſexta, aut quinta parte fratres exclu-
,, dere, ille frater non eſt, ſed acerbus tyran-
,, nus, immitis, barbarus, imo vero inexplebi-
,, lis fera, quæ hianti ore ſula ſuaves devorat
,, dapes. Vel potius ipſa etiam feris ſævior, &
,, agreſtrior. Siquidem & lupus ad devorandum
,, prædam lupum ſibi ſocium adjungit, & canes
,, multi nonnunquam ſimul idem dilaniant cor-
,, pus. At iſte divitiarum ſuarum nullum ejuſ-
,, dem generis hominem participem facit. Mo-
,, derata menſa ſufficit tibi. Ne te in illud lu-
,, xuriæ pelagus demittas, ut convivia omni
,, genere ciborum inſtructa velis .... utere igi-
,, tur, ne abutaris. Sic enim Paulus etiam edo-

,,cuit.

cuit. *Et infra:* Qni molliter, & delicate vivere inſtituerunt, neceſſario ad excogitandos magnificos ædificiorum apparatus alliciuntur; in his conſtruendis, & exornandis maxima vis pecuniarum profunditur. Ad hæc cætus hominum libenter convocant, & invitant. Splendidam, & variam ſuppellectilem ſtudioſe comparant, innumerabilia poculorum genera, ſcurras, mimos, Cythariſtas, Cantores, Cantatrices, ſaltatores, ſaltatrices, totum denique petulantiæ ludum. Atque dum bæc intus geruntur, aſſident ad veſtibuli fores innumerabiles Lazari, partim gravibus ulceribus pleni, partim oculis orbati, partim pedibus mutili conclamant, nec tamen exaudiuntur. Si Deus hæc aſpicit, ut profecto aſpicit, quam vitæ commutationem, quem exitum fore, cogitatis, o pauperum inimici? An neſcitis horum cauſa in ſacro Evangelio poni, & commemorari exempla omnia horrenda, & terribilia? Nonne graves illius cruciatus, & gemitus recenſentur, qui in byſſo fuerat enutritus? an non in malorum abyſſo deſeribitur coërceri? Quid huic alter ſimilis, nonne cum veſpere de matutinis deliciis cogitaret, tam inexſpectata, & repentina damnatus eſt morte, ut ne orientis quidem ſolis radium potuerit intueri? Proinde cum mortales ſimus, fidem ne abjiciamus, neve fruamur voluptatibus ut immortales.

QUÆRITUR 9. An peccet mortaliter advocatus, qui cauſæ pauperis in gravi neceſſitate conſtituti patrocinari renuit?

RESPONDEO. Si pauper non poſſit aliis mediis cauſam ſuam tueri ſine magno rerum ſuarum diſpendio, ita ut periculum gravis neceſſitatis diuturnæ incurrat, tenetur Advocatus gratis in ſe recipere patrocinium.

PROBATUR ratione & authoritate D. THOMÆ, qui 2. 2. q. 71. a. 1. C. ſic ſcribit: „Cum præſtare patrocinium cauſæ pauperum ad opus miſericordiæ pertineat, idem de eo judicium eſſe debet, ac de aliis miſericordiæ operibus. Nullus autem ſufficit omnibus indigentibus miſericordiæ opus impendere. Et ideo, ſicut S. AUGUSTINUS ait l. 1. de Doct. Chriſtiana c. 28. *Cum omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimum conſulendum eſt, qui pro locorum, & temporum, vel quarumlibet rerum oportunitatibus conſtrictius tibi quadam ſorte junguntur.* Dicit, pro locorum opportunitatibus; quia non tenetur homo per mundum quærere indigentes, quibus ſubveniat, ſed ſufficit, ſi eis, qui ſibi occurrunt, miſericordiæ opus impendat. Unde dicitur Exod. 21. *Si occurreris bovi inimici tui, aut aſino erranti, reduc ad eum.* Addit, *& temporum:* quia non tenetur homo futuræ neceſſitati alterius providere; ſed ſufficit, ſi præſenti neceſſitati ſuccurrat. Unde dicitur 1. Joa. 3. Qui viderit fratrem ſuum neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo? Subdit, vel *quarumlibet rerum;* quia homo ſibi conjuncti quacunque neceſſitudine maxime debet curam impendere, ſecundum illud: 1. Timoth. 5. *Si quis ſuorum, & maxime domeſticorum curam non habet fidem negavit.* Qnibus tamen concurrentibus, conſiderandum reſtat, utrum aliquis tantam neceſſitatem patiatur, quod non in promptu appareat, quomodo poſſit ei aliter ſubveniri; & in tali caſu tenetur ei opus miſericordiæ impendere. Si autem in promptu appareat, quomodo aliter ei ſubveniri poſſit, vel per ſe ipſum, vel per aliam perſonam magis conjunctam, aut majorem facultatem habentem, non tenetur ex neceſſitate indigenti ſubvenire; ita quod faciendo peccet. Quamvis ſi ſubvenerit abſque tali neceſſitate, laudabiliter faciat. Unde Advocatus non tenetur ſemper cauſæ pauperum patrocinium præſtare, ſed ſolum concurrentibus conditionibus prædictis: alioquin oporteret eum omnia alia negotia prætermittere, & ſolis cauſis pauperum juvandis intendere.

QUÆRITUR 10. An Medici, Chirurgi, Pharmacopolæ peccent graviter, ſi non ſuccurrant gratis ægroto, ab omnibus deſerto, aut probabiliter deſerendo?

RESPONDEO. Si habeant remedium certo profuturum, illudque ſine gravi ſuo diſpendio applicare poſſint, & ægrotus ſuppliciter remedium petat, alioquin moriturus, aut grave malum diuturnum ſubiturus, peccant mortaliter, ſi illud non applicent, aut ſtatum morbi nequidem inveſtigent.

Id PROBATUR 1. ratione & authoritate D. Thomæ, qui l. c. addit: *Idem dicendum eſt de Medico* (quod de Advocato,) *quantum ad curationem pauperum.*

Idem PROBATUR 2. ex Proverb. 24. ubi 24. dicitur: *Erue eos, qui deducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum liberare ne ceſſes. Si dixeris; vires non ſuppetunt; qui inſpector eſt cordis, ipſe intelligit; & Servatorem animæ tuæ nihil fallit, redditque homini juxta opera ſua.*

QUÆRITUR 11. An graviter peccent, qui debitori, quem conſtat, non eſſe ſolvendo, urget & opprimit, ut ſolvat, nec inducias illi concedit?

RESPONDEO. Si ex tali repetitione debiti debitor præcipitatur in gravem neceſſitatem diuturnam, & creditor ex dilatione ſolutionis nullum refert grave diſpendium, peccat graviter talis repetens.

Id PROBATUR 1. ex Scriptura, ubi ejuſmodi immiſericordia repræſentatur tanquam objectum gravis indignationis divinæ. Sic enim Iſajæ 50. dicitur: Ecce in die jejunii veſtri invenitur voluntas veſtra, & omnes debitores veſtros repetitis. *Nolite jejunare ſicut uſque ad hanc diem, ut audiatur in excelſo clamor veſter.* Non eſt objectum levis indignationis divinæ, quod prohibet exauditionem precum. Sic & Chriſtus Matth. 18. gravem de tali immiſericordia indignationem divinam oſtendit, dum in Parabola ſervo immiſericordi dicit: Serve nequam, omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me. Nonne ergo oportuit & te miſereri conſervi tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?

PROBATUR 2. Ex S. AUGUSTINO, qui Sermone $\frac{146}{159}$ de Tempore ſic ait: „Noli te aver-

„ avertere ab eo, qui mutuum petit, ſed tan-
„ tum accipe, quantum dediſti. Non ploret,
„ cui dediſti; nam beneficium perdidiſti. Et ſi
„ hoc ipſum, quod datum eſt, vel quod acce-
„ pit, exigitur, forte ad manum nondum ha-
„ bet: pertuliſti petentem, exſpecta non haben-
„ tem. Cum habuerit, reddet tibi; noli clama-
„ re, & dicere: nunquid fœnus quæro? tan-
„ tum peto, quantum dedi; quod dedi, hoc ac-
„ cipiam. Bene facis, ſed nondum habet. Non
„ es fœnerator, & vis, cui præſtitiſti, ut quæ-
„ rat fœneratorem, ut tibi reddat. Si propte-
„ rea fœnus non exigis, ne te fœneratorem pa-
„ tiatur, quare vis, ut propter te alium fœne-
„ ratorem patiatur? premis, ſuffocas. Etſi tan-
„ tum exigis, quantum dediſti: ſuffocando ta-
„ men, & anguſtias faciendo, non beneficium
„ dediſti, ſed potius majores anguſtias intuliſti.
„ Sed forte dicis: habet, unde reddat, habet
„ domum, vendat. Habet poſſeſſionem, ven-
„ dat. Quando à te petivit, ideo petivit, ne
„ venderet: propter te non faciat, qui ſubve-
„ niſti, ne fieret. Hoc fiat ita circa homines,
„ hoc jubet Deus, hoc vult Deus.

QUÆRITUR 12. An peccent graviter, qui agrorum ſuorum aut vinearum colono vel conductori non remittunt penſionem pro rata damni ex ſterilitate ſeu alio caſu fortuito abſque coloni culpa cauſati?

RESPONDEO. Si penſio ſit jam ſatis commenſurata fructibus anno mediocri provenientibus, & fertilitas annorum præcedentium vel ſubſequentium non compenſet damnum, æquitati & charitati repugnat, ſi non fiat remiſſio proportionata, ita ut colonus non conſtituatur in gravi neceſſitate. Ita habetur in C. *propter* De Locato, ubi GREGORIUS IX. ſcribit: *Propter ſterilitatem afficientem magno incommodo conductores, vitio rei ſine culpa coloni ſeu caſu fortuito contingentem, colonis Eccleſiæ tuæ pro rata eſt penſionis remiſſio facienda; niſi cum ubertate præcedentis vel ſubſequentis anni valeat ſterilitas compenſari.*

QUÆRITUR 13. An peccent graviter Canonici, Parochi, vel alii Clerici divites, ſi non relinquant Legata notabilia in ſubſidium Clericorum, vel Seminariſtarum, vel Eccleſiarum pauperum?

RESPONDEO. Si non excuſantur alia cauſa magis pia, vel æqualiter pia, tendente in æqualem vel majorem Dei gloriam, decorem Eccleſiæ & ſalutem animarum, peccant graviter.

Id PROBATUR ex eo, quia certum eſt, quod proventus Eccleſiaſticos ex officio clericali partos teneantur expendere in cauſas pias ſervato ordine charitatis erga Deum & proximum. Ordo autem charitatis manifeſte eos dirigit ad ſubveniendum Clericis, Seminariſtis, & Eccleſiis pauperibus juxta illud D. AUGUSTINI l. 1. de Doctrina Chriſtiana C. 28. *Cum omnibus prodeſſe non poſſis, his potiſſimum conſulendum eſt, qui pro locorum & temporum, vel quarumlibet rerum opportunitatibus conſtrictius tibi quadam ſorte junguntur*; quales haud dubie Clerico ſunt Sacerdotes ſeu alii Clerici pauperes ejusdem Diœceſis, confratres in Chriſto, & Chriſtus in ſuis Eccleſiis pauper.

D. Amort Tract. de Præceptis.

QUÆRITUR 14. An graviter peccent, qui alios retrahunt à faciendis vel ſervandis legatis, fundationibus, aut aliis ſubventionibus piis in favorem vere indigentium, ſæcularium vel Regularium, virginum, viduarum &c.

RESPONDEO. Niſi eos excuſet intentio alterius cauſæ magis vel æqualiter piæ, peccant graviter.

RATIO eſt, quia id repugnat ordini & primo principio charitatis in re magni momenti: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Sic etiam præſcribitur juxta dictamen rectæ rationis & charitatis in Proverbiis c. 3. *Noli prohibere benefacere eum, qui poteſt. Si vales, & ipſe benefac.*

DIXI. Niſi excuſet intentio alterius cauſæ magis piæ; quia, prout recte P. ALEXANDER NATALIS in Theol, Mor. l 3. de peccatis. art. 9. Reg. 14. obſervat, ubi ſic ſcribit: *Tenetur quandoque conſcientiarum Moderator ſuadere, imo præcipere pœnitentibus, ut donationes, legata, fundationes in favorem Capitulorum, Parochialium Eccleſiarum, Seminariorum, pauperum Clericorum, Cœnobiorum, aut Parthenonum inopum factas reſcindant, & commutent: Cum ſcilicet ipſorum bona reſtitutioni ſunt obnoxia; cum debitis onerati ſunt: Cum parentes, vel propinquos habent egenos, aut à ſui ſtatus honeſtate, & decentia mox caſuros, niſi ipſis ſuccurratur; cum pauperes alios noverunt in Parochia, in vicinia, in Urbe magis indigentes, & quibus minus ſubvenitur, & præſertim invalidos, Ægros, Orphanos, puellas ingenuas, quas dura egeſtas in proſtitutionis periculum conjicit, familias honeſtas, quas pudor mendicare prohibet. His enim prudens, & pius conſcientiarum moderator prius, potiusque ſubveniendum eſſe docebit, quam Parochiis, Seminariis, Cœnobiis, & Monaſteriis, quibus vel redditus aliqui, vel oblationes, vel eleemoſinæ ſuppetunt ad vitam, tenuiter licet, ac frugaliter ſuſtentandam. Sed reſtitutionem rerum male partarum in primis fieri, tum debita ſolvi, neceſſe eſt: nec fundationes ullas, aut impia potius, quam pia legata fieri permittat à pœnitente prudens, & pius conſcientiæ moderator, niſi his officiis perfunctus fuerit: nec hæredes pauperes, aut illos quos enumeravimus, calamitoſorum hominum ordines, graviori neceſſitate afflictos, & oppreſſos, neceſſariis ſubſidiis fruſtrari patietur, ut Capitulis, Parochiis, Seminariis, Cœnobiis, Monaſteriis, non ita gravem poſſis inopiam, ſubveniatur. Reus erit alioquin & ipſe lethalis adverſus miſericordiam obdurationis.*

QUÆSTIO IX.

De Scandalo.

QUÆRITUR 1. Quid ſit ſcandalum?

RESPONDEO *Scandalum eſt dictum vel factum præbens proximo occaſionem ruinæ ſpiritualis*, hoc eſt, incurrendi peccatum. Sub hoc termino, *factum*, intelligitur etiam *omiſſio* actionis alias debitæ, vel conſuetæ, cedens proximo in occaſionem committendi peccati.

QUÆRITUR 2. Quotuplex ſit ſcandalum?

RESPONDEO, Scandalum dividitur 1. in *activum*, & *paſſivum*. 2. in *datum*, & *acceptum*. 3. in ſcandalum *puſillorum*, & in ſcandalum *Phariſaicum.*

ſaicum. *Scandalum activum* eſt dictum vel factum ex ſe malum, quod nulla probabili ratione à peccato excuſari poſſit. *Scandalum paſſivum* eſt ipſum peccatum proximi, ortum occaſione dicti vel facti alieni. *Scandalum datum* vocatur peccatum proximi, ortum occaſione dicti vel facti alieni ex ſe mali, quod nulla probabili ratione à peccato excuſari poſſit. *Scandalum acceptum* dicitur peccatum proximi, ortum occaſione dicti vel facti alieni, habentis quidem ſpeciem mali, ita tamen, ut probabili ratione à peccato excuſari poſſit. *Scandalum puſillorum* eſt peccatum proximi, ortum occaſione dicti vel facti alieni, ne quidem habentis ſpeciem mali, ſed indifferentis, quod tamen à ſimplicibus apprehenditur ut malum. *Scandalum Phariſaicum* eſt peccatum proximi, ortum occaſione dicti vel facti alieni poſitive boni, quod tamen ex malitia conſiderantis ſpectatur ut malum. Tale erat ſcandalum Phariſæorum, quando ſcandalizabantur ex dictis vel factis Chriſti, v. g. quod ſanaret in Sabbato, quod manducaret cum Publicanis, quod non præciperet diſcipulis lavationem manuum ante menſam, quod remitteret peccata, quod diceret ſe filium Dei. Ita quoad rem D. Thomas 2. 2. q. 43.

QUÆRITUR 3. Utrum dare ſcandalum ſit grave peccatum?

RESPONDEO. Scandalizare proximum eſt ex *ſuo genere* grave peccatum. Id patet ex verbis CHRISTI Matth. 18. ubi ſic ait: *Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Væ mundo à ſcandalis! Neceſſe eſt enim, ut veniant ſcandala. Verumtamen væ homini illi, per quem ſcandalum venit. Si autem manus tua vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum, & projice abs te. Bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem vel claudum, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te. Bonum tibi eſt, unum oculum habentem in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Dum Chriſtus hoc loco tam graviter indignatur manui, pedi, & oculo ſcandalizanti, haud dubie ea gravis indignatio hominem ſcandalizantem pro objecto reſpicit.

QUÆRITUR 4. An ad rationem ſcandali activi requiratur, ut quis advertat, exinde facile oriri poſſe ruinam ſpiritualem proximi?

RESPONDEO. Ad incurrendum peccatum ſcandali activi non requiritur, ut quis advertat *formaliter* ad periculum facile cauſandi aliis ſcandalum, ſed ſufficit *advertentia interpretativa*, conſiſtens in eo, quod potuerit & debuerit advertere hoc periculum. Ratio eſt; quia prout in Tract. de peccatis oſtenſum eſt, etiam effectua peccati, quando potuerunt & debuerunt prævideri, ſunt peccatum formale, ſi opponantur legi prohibenti. Idem patet ex definitione ſcandali activi. Nam D. THOMAS 2. 2. q. 43. a. 6. dicit: Scandalum activum proprie eſt, cum aliquis tale aliquid dicit vel facit, quod de ſe tale eſt, ut alterum natum ſit inducere ad ruinam. Et l. c. a. 1. ad 3. *Dictum vel factum alterius poteſt eſſe dupliciter alteri cauſa peccandi. Uno modo per ſe; alio modo per accidens. Per ſe quidem, quando aliquis ſuo malo verbo vel facto intendit alium ad peccandum inducere, vel etiam ſi ipſe hoc non intendat, at ipſum factum eſt tale, quod de ſui ratione habet, quod ſit inductivum ad peccandum, puta cum aliquis publice facit peccatum, vel quod habet ſimilitudinem peccati. Et tunc ille, qui hujuſmodi actum facit, proprie dat occaſionem ruinæ. Unde vocatur ſcandalum activum.*

QUÆRITUR 5. An ad rationem ſcandali activi requiratur, ut operans intendat ruinam ſpiritualem proximi? aut peccatum?

RESPONDEO. Ad rationem ſcandali activi neque requiritur ut directe intendatur malitia peccati alieni, neque ut directe intendatur in proximo actus, qui eſt peccaminoſus, ſed ſufficit, quod poſſit & debeat prævideri periculum ſecuturi actus peccaminoſi ex dicto vel facto de ſe inductivo ad peccatum. Patet ex dictis in q. 4. & ex dicendis.

QUÆRITUR 5. An ſcandalum activum ſemper ſit peccatum mortale?

RESPONDEO. Scandalum activum, licet ex ſuo genere ſit peccatum mortale, non tamen ſemper in particulari circumſtantia eſt mortale. Fit enim peccatum veniale ex duplici cauſa. 1. *ex parvitate materiæ*, quando peccatum, ad quod actio ſcandaloſa inducit, eſt ſolum veniale. 2. *ex defectu plenæ deliberationis*, quando operans non habuit plenam libertatem ſufficienter conſiderandi, quid ex ſua actione conſequi pronum. In tali enim caſu non datur advertentia interpretativa ſufficiens ad peccatum mortale. Hæc tamen excuſatio locum non habet in iis, qui ſcienter & cum plena libertate committunt peccata mortalia coram aliis. Ea enim plena libertas, quæ determinat ad actum mortaliter peccaminoſum, determinat interpretative ad omnia, quæ per ſe ſunt *apta nata*, ſeu prona, conſequi ex tali cauſa. Ita ſentit D. THOMAS 2. 2. q. 43. a. 4. C. & a. 6. C. Textum S. Doctoris vide in qq. 7. & 8.

QUÆRITUR 7. An ſcandalum activum ſit peccatum ſpecie diſtinctum ab eo actu, per quem præbetur ſcandalum?

RESPONDEO. Scandalum activum eſt ſpeciale peccatum, ſpecie diſtinctum ab eo actu, per quem præbetur ſcandalum. Ex hoc proin ſequitur, quod ſit ſpecialiter in Confeſſione exprimendum. Sic ſi quis protulit verba blaſphema, laſciva, ſeditioſa &c. non ſolum tenetur in confeſſione exprimere ſpeciem blaſphemiæ, laſciviæ, ſeditionis &c. Sed etiam ſpeciem ſcandali.

RATIO eſt, quia blaphemia opponitur primo præcepto, ſeditio quarto, laſcivia ſexto, ſed ſcandalum præter has ſpecies opponitur legi charitatis erga proximum. Si DICAS; quod D. THOMAS. 2. 2. q. 43. a. 3. C. non agnoſcat in tali ſcandalo malitiam ſpecie diſtinctam, niſi quia intendat *per ſe* peccatum proximi; ſicut & furtum non contrahit ſpeciem ſacrilegii, niſi circumſtantia ſacrationis cognoſcatur, & furtum ſub tali circumſtantia cognitum intendatur.

Respondeo; à D. Thoma illud exiſtimari, *intentum per ſe*, ad quod voluntas aut *formaliter* aut *interpretative* tendit, ita ut ſaltem actus ad illud ſit *per ſe* inductivus. Hæc ejus mens colligitur ex iis, quæ ſcribit 2. 2. q. 43. a. 4. C. ubi *ad rationem ſpecificam* ſcandali refert etiam ea, quæ, licet relate ad intentionem operantis formalem ac explicitam in conſideratione phyſica fiant per accidens, ſaltem *interpretative & in conſideratione morali* æquiparantur iis, quæ ſunt intenta *per ſe*. *Scandalum activum*, inquit, *ſi ſit per* ACCIDENS (relate ad intentionem explicitam) *poteſt eſſe quandoque peccatum veniale, puta cum aliquis vel actum peccati venialis, vel actum, qui non eſt ſecundum ſe peccatum, ſed habet aliquam ſpeciem mali, cum aliqua levi indiſcretione* (ſeu inconſideratione) *committit. Quandoque vero eſt peccatum mortale, ſive quando committit actum peccati mortalis, ſive quando contemnit ſalutem proximi, ut ſi pro ea conſervanda non prætermittat aliquis ea facere, quod ſibi libuerit. Si vero ſcandalum activum ſit* PER SE, *puta, cum intendit* (formaliter vel interpretative) *inducere alium ad peccandum; ſiquidem intendat inducere ad peccandum mortaliter, eſt peccatum mortale, & ſimiliter, ſi intendat inducere proximum ad peccandum venialiter per actum peccati mortalis* (quia nempe, licet operans formaliter ac explicite non intendat inducere ad peccatum mortale, ipſe tamen actus eſt per ſe & ex natura ſua inductivus ad peccatum mortale, ita ut etiam operans cenſeatur ſaltem interpretative illud velle.) *Si vero intendat inducere proximum ad peccandum venialiter per actum peccati venialis, eſt peccatum veniale.* Vide etiam dicenda in ſequente qq.

Quæritur 8. An actus poſſit eſſe peccatum mortale in genere ſcandali, etiamſi in ſe non ſit peccatum mortale?

Respondeo. Actus de ſe tantum venialiter peccaminoſus, vel omnino indifferens poteſt eſſe peccatum mortale in genere ſcandali. Ita in pluribus locis docet S. Thomas. Nam 2. 2. q. 43. a. 1. ad 4. ſcribit: „ Dictum vel factum „ alterius poteſt eſſe dupliciter alteri cauſa pec„candi. Uno modo *per ſe*, alio modo *per acci„dens*. *Per ſe* quidem, quando aliquis ſuo ma„lo verbo vel facto intendit alium ad peccan„dum inducere, vel etiamſi ipſe hoc non inten„dat, & ipſum factum eſt tale, quod de ſui ra„tione habet, quod ſit inductivum ad peccan„dum, puta cum aliquis publice facit peccatum, „ vel quod habet ſimilitudinem peccati. Et tunc „ ille, qui hujusmodi actum facit, proprie dat „ occaſionem ruinæ; unde vocatur ſcandalum „ activum. *Per accidens* autem aliquod verbum „ vel factum unius eſt alteri cauſa peccandi, „ quando etiam præter intentionem operantis, „ & præter conditionem operis aliquis male di„ſpoſitus ex hujusmodi opere inducitur ad pec„candum, puta cum aliquis invidet bonis alio„rum. Et tunc ille, qui facit hujusmodi actum „ rectum, non dat occaſionem quantum in ſe eſt, „ ſed alius ſumit ſibi occaſionem. Et ideo hoc „ eſt ſcandalum paſſivum ſine activo. *Et l. c. a. 2.* „ *C.* Scandalum activum ſemper eſt peccatum in „ eo, qui ſcandalizat; quia vel ipſum opus quod „ facit, eſt peccatum; vel etiamſi (*non ſit pec„catum, ſed tantum*) habeat ſpeciem peccati, di„mittendum eſt ſemper propter proximi chari„tatem; ex qua unuſquisque tenetur ſaluti pro„ximi providere. Et ſic qui non dimittit, con„tra charitatem agit. *Et l. c. a.* 3. *ad* 2. Scanda„lum activum poteſt inveniri ſeparatim ab aliis „ peccatis, ut puta, cum aliquis proximum „ ſcandalizat facto, quod de ſe non eſt pecca„tum, ſed habet ſpeciem mali. *Et l. c. a.* 4. *C.* „ Scandalum activum, ſi ſit per accidens, po„teſt quandoque eſſe peccatum veniale, puta „ cum aliquis vel actum peccati venialis, vel „ actum qui ſecundum ſe non eſt peccatum, ſed „ habet aliquam ſpeciem mali, cum aliqua levi „ indiſcretione committit. Quandoque vero „ eſt peccatum mortale, ſive quando committit „ actum peccati mortalis, ſive quando contem„nit ſalutem proximi, ut ſi pro ea conſervan„da non prætermittat aliquis facere, quod ſibi „ libuerit. “ Ex his D. Thomæ verbis manifeſtum eſt, quod poſſit peccari mortaliter in genere ſcandali, etiamſi actus de ſe ſit tantum venialiter peccaminoſus aut omnino indifferens, dummodo actus habeat ſpeciem mali, cujus exemplum l. c. a. 1. ad 2. ponit, ſi quis in idolio aſſideat cum aliis gentilibus ad ſolennia convivia, certis anni temporibus celebrari ſolita v. g. in anniverſariis Imperatorum coronationis, aut alicujus victoriæ, in quibus conviviis ſolebant apponi idolothita, hoc eſt, eſcæ Diis oblatæ, quod ſecundum ſe, teſte D. Paulo non erat peccatum. Cæterum Reſponſio Probatur ex Scriptura.

Nam 1. Apoſtolus ad Theſſal. 1. C. 5. v. 22. inter actus charitatis erga Deum, & prudentiæ chriſtianæ ponit tanquam aliquid notabile: *Ab omni ſpecie mala abſtinete vos.*

2. Idem Apoſtolus 1. Cor. 8. ſic ſcribit: *De iis, quæ idolis immolantur, ſcimus, quod omnes ſcientiam habemus* (nempe de iis comedere, non eſſe peccatum. Sed) *ſcientia inflat, charitas vero ædificat. Si quis autem diligit Deum* (per charitatem ædificando) *hic cognitus eſt ab eo* (per gratiam.) *De eſcis autem, quæ idolis immolantur, ſcimus, quia nihil eſt idolum in mundo. Sed non in omnibus eſt ſcientia. Quidam autem usque nunc cum conſcientia idoli, quaſi idolothitum manducant, & conſcientia ipſorum, cum ſit infirma, polluitur. Eſcâ autem nos non commendat Deo; neque enim, ſi manducaverimus, abundabimus, neque ſi non manducaverimus, deficiemus. Videte autem, ne forte hæc licentia veſtra offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet ſcientiam, in Idolio recumbentem, nonne conſcientia ejus cum ſit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothita? & peribit infirmus in tua conſcientia frater, propter quem Chriſtus mortuus eſt? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum infirmam, in Chriſtum peccatis. Quapropter ſi eſca ſcandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem.* In hoc textu obſervari meretur 1. quod D. Paulus cenſeat eſſe rem ſecundum ſe licitam, accumbere ad convivia in Idolio, & manducare ibi carnes idolis oblatas. 2. Quod hoc non liceat, ſi quis videat, alios, exiſtimantes rem eſſe illicitam, ſuo exemplo trahi ad ſimilem comeſtionem contra ductum eorum conſcientiæ. 3. Quod pro regula hujus obligationis ſumat charitatem Dei, cu-

jus eſt, impedire offenſas Dei, ſi id fieri poſſit ſine ſuo gravi damno vel præjudicio. 4. Quod circa hanc obligationem oullum agnoſcat caſum exceptionis, quia dicit, ſe in tali caſu *in æternum* non manducaturum. Idem confirmat Apoſtolus in Epiſtola ad Rom. 14. ubi ad eundem caſum reſpiciens ait: *Infirmum autem in fide aſſumite, non in diſceptationibus cogitationum. Alius enim credit, ſe* (in ejusmodi conviviis gentilium publicis licite) *manducare omnia. Qui autem infirmus eſt* (cxiſtimans illicitum eſſe manducare carnes idolis oblatas) *olus manducet. Is qui manducat* (carnes idolis oblatas,) *non manducantem non ſpernat; & qui non manducat* (tales carnes) *manducantem non judicet. Qui manducat, Domino manducat; & qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo. Non ergo amplius invicem judicemus, ſed hoc judicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel ſcandalum. Scio, & confido in Domino Jeſu, quia nihil commune* (immundum) *per ipſum, niſi ei, qui exiſtimat, aliquid commune* (ſeu immundum ac propterea manducatu illicitum) *eſſe. Illi commune eſt. Si enim propter cibum frater tuus contriſtatur, jam non ſecundum charitatem ambulas. Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Chriſtus mortuus eſt. Non ergo blaſphemetur bonum noſtrum. Non eſt enim regnum Dei eſca & potus, ſed juſtitia & pax & gaudium in Spiritu Sancto. Qui enim in hoc ſervit Chriſto, placet Deo, & probatus eſt hominibus. Itaque quæ pacis ſunt ſectemur, & quæ ædificationis ſunt, invicem cuſtodiamus. Noli propter eſcam deſtruere opus Dei. Omnia quidem ſunt munda, ſed malum eſt homini, qui per offendiculum manducat. Bonum eſt manducare carnem, & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut ſcandalizatur, aut infirmatur.* In hoc textu Apoſtolus declarat 1. Licitum eſſe in tali caſu eſum carnium. 2. Eum autem malum ac peccaminoſum eſſe, ſi alius, qui non habet ſimile judicium de licentia eſus, trahatur exemplo ad agendum contra conſcientiam. 3. Fundamentum hujus peccati non eſſe petendum à ſpeciali præcepto naturali divino, ſed à lege charitatis erga Deum, cujus eſt, operari coocordiam & omnes perducere ad Deum.

QUÆRITUR 9. An bona ſpiritualia omittends ſint, ſi prævideatur, exinde oritura ſcandala?

RESPONOEO, Diſtinguendum eſſe inter bona ſpiritualia *neceſſaria* & *non neceſſaria*. NECESSARIA vocantur, quæ aut neceſſaria ſunt *ad ſalutem* propriam vel ſalutem alienam, aut quæ neceſſaria ſunt *ad perfectionem vitæ Chriſtianæ* propriam vel alienam, aut quæ neceſſaria ſunt *ad conſervationem vel honeſtam fidei*, Religionis, Eccleſiæ, aut quæ neceſſaria ſunt ad *ſublevationem indigentiæ* propriæ vel alienæ. Hac explicatione præmiſſa AESPONDEO; Bona ſpiritualia *neceſſaria* non eſſe omittenda propter ſcandala exinde oritura. Ratio eſt, quia talia ſcandala magis oriuntur ex aliorum malitia, quam ex eorum infirmitate aut ignorantia invincibili, cum circa ejusmodi neceſſaria eorumque rectitudinem ignorantia iovincibilis aut dari aut certe præſumi noo poſſit. Si autem illa bona ſpiritualia non ſint neceſſaria, occultanda vel differenda vel omittenda ſunt propter ſcandalum puſillorum, donec de falſa perſuaſione ſufficienter convincantur. Si enim per rationem de ſuis errooeis præjudiciis convicti fuerint, non datur amplius obligatio omittendi illa bona; quia ex eo tempore tale ſcandalum non amplius orire tur ex infirmitate, ſed ex malitia, ac conſequenter non amplius foret ſcandalum puſillorum ſed Phariſaicum. Ita quoad rem D. THOMAS 2. 2. q. 43. a. 7. C. ubi ſic ſcribit: „ In ſpiritualibus „ bonis eſt diſtinguendum. Nam quædam ho„ rum ſunt de neceſſitate ſalutis, quæ præter„ mitti non poſſunt ſine peccato mortali. Ma„ nifeſtum eſt autem, quod nullus debeat mor„ taliter peccare, ut alterius peccatum impediat; „ quia ſecundum ordinem charitatis plus debet „ homo ſuam ſalutem ſpiritualem diligere, quam „ alterius. Et ideo ea, quæ ſunt de neceſſitate „ ſalutis, prætermitti non debent propter ſcan„ dalum vitandum. In his autem ſpiritualibus „ bonis, quæ non ſunt de neceſſitate ſalutis, vi„ detur diſtinguendum. Quia ſcandalum, quod „ ex eis oritur, quandoque ex malitia procedit; „ cum ſcilicet aliqui volunt impedire hujusmodi „ ſpiritualia bona, ſcandala concitando. Et „ hoc eſt ſcandalum Phariſæorum, qui de doctri„ na Domini ſcandalizabantur, quod eſſe con„ temnendum Dominus docet Matth. 15. Quan„ doque vero ſcandalum procedit ex infirmitate „ vel ignorantia. Et hujusmodi eſt ſcandalum „ puſillorum, propter quod ſunt ſpiritualia bo„ na vel occultanda, vel etiam interdum diffe„ renda, ubi periculum non imminet, quous„ que reddita ratione hujusmodi ſcandalum ceſ„ ſet. Si autem poſt redditam rationem hujus„ modi ſcandalum duret, jam videtur ex malitia „ eſſe. Et ſic propter ipſum non ſunt hujusmo„ di ſpiritualia opera dimittenda." ET AD 4. ubi objicitur illud Hieronymi: *Dimittendum eſt propter ſcandalum omne, quod poteſt prætermitti ſalva triplici veritate, ſcilicet vitæ, juſtitiæ, & doctrinæ*, Sic reſpondet: „ Dicendum, „ quod in veritate vitæ, doctrinæ, & juſtitiæ „ non ſolum comprehenditur id, quod eſt de ne„ ceſſitate ſalutis, ſed etiam id, per quod per„ fectius pervenitur ad ſalutem, ſecundum illud „ ad Corinthios 12. *Æmulamini chariſmata meliora.* Unde etiam conſilia non ſunt ſimpli„ citer prætermittenda, nec etiam miſericordiæ „ opera, propter ſcandalum, ſed ſunt interdum „ occultanda, vel differenda propter ſcandalum „ puſillorum. Quod patet in his, qui jam no„ verunt conſilia (*utpote qui ob notitiam conſiliorum „ tantum ſcandalizantur ex malitia*) & in his, quibus „ ex debito imminet defectibus aliorum ſubve„ nire; vel in temporalibus, puta, paſcendo „ eſurientem, vel in ſpiritualibus, puta, do„ cendo ignorantem, ſive hujusmodi ſint de„ bita propter injunctum officium, ut patet in „ Prælatis, ſive propter neceſſitatem indigentis. „ Et tunc eadem ratio eſt de hujusmodi, ſicut „ de aliis, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis.

QUÆRITUR 10. An temporalia bona vel jura ſint aliis relinquenda, ſi ex eorum tuitione vel retentione ſint oritura ſcandala?

RE-

Reapondeo 1. *Ex lege charitatis erga proximum* non datur obligatio cedendi ſua bona aut jura certa propter ſcandalum, ſed tantum datur obligatio, proximum ſufficienter inſtruendi de certitudine bonorum & jurium. Ratio eſt; quia poſt ſufficientem inſtructionem de certitudine bonorum & jurium ſcandalum non amplius ſundatur in ignorantia vel infirmitate, ſed in malitia proximi. Ob ſcandalum autem ſundatum in mera malitia ſeu Phariſaicum jura ſua relinquere nemo tenetur; alloquin brevl totus mundua cederet ſpoliationi improborum.

Respondeo 2. Si jura bonorum certa non ſint, charitas & æquitas poſtulat compoſitionem, quam ſi adverſarius rennat, jam ſcandalum ex ipſius parte mere paſſivum, & in malitia ſundatum eſt, ſi quia tueatur ſua bona & jura, in quorum poſſeſſione eſt.

Reapondeo 3. Aliquando tamen datur obligatio *ex lege charitatis erga Deum*, cedendi aliquid de auia bonis vel juribus ad præcavendum grave ſcandalnm, licet illud ln malitia aliena, vel in ignorantia vinclbili fundatum ſit. Ratio eſt, quia ordo charitatis erga Deum poſtulat, ut emolumenta divinæ gloriæ & Eccleſiæ in rebus magni momenti præferantur commodis propriis & bonis, niſi ea ceſſio comparative ad ſtatum perſonæ nimia ardua fuerit, ut in tali caſu eam Deus titulo amicitiæ poſtulare non præſumatur. Ita quoad rem reſpondet D. Thomas 2. 2. q. 43. a. 8. C. ſcribit: *Circa temporalia bona diſtinguendum eſt; aut enim ſunt noſtra, aut nobis ad conſervandum pro aliis commiſſa, ſicut bona Eccleſiæ committuntur Prælatis, & bona communia quibuscunque rectoribus Reipublicæ. Et talium conſervatio, ſicut & depoſitorum, imminet his, quibus ſunt commiſſa, ex neceſſitate* (ut videlicet nihil cedant, niſi ex conſenſu eorum, quorum intereſt, expreſſo, tacito, vel præſumpto.) *Et ideo non ſunt propter ſcandalum dimittenda, ſicut nec alia, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis. Temporalia vero bona, quorum ſumus Domini, dimittere propter ſcandalum quandoque debemus, quandoque autem non. Si enim ſcandalum ex hoc oriatur propter ignorantiam, vel infirmitatem aliorum, quod ſupra diximus eſſe ſcandalum puſillorum, tunc vel totaliter dimittenda ſunt temporalia, vel aliter ſcandalum ſedandum, ſcilicet per aliquam admonitionem. Unde Auguſtinus l. de Serm. Dom. in monte. Dandum eſt, quod nec tibi nec alteri noceat. Et cum negaveris, quod petit indicanda eſt ei juſtitia, & melius aliquid dabis, cum petentem injuſte correxeris. Aliquando vero ſcandalum naſcitur ex malitia, quod eſt ſcandalum Phariſæorum. Et propter eos, qui ſic ſcandala concitant, non ſunt temporalia dimittenda; quia hoc & noceret bono communi; daretur enim malis rapiendi occaſio, & noceret ipſis rapientibus, qui retinendo aliena in peccato remanerent. Unde dicit* Gregorius *in Moralibus: Quidam dum temporalia à nobis rapiunt, ſolummodo ſunt tolerandi; quidam vero æquitate ſervata probibendi, non ſola cura, ne noſtra ſubtrahantur, ſed ne rapientes non ſua ſemetipſos perdant.*

Dixi in Reſponſione tertia; cedendum aliquando aſſa aliquid *ex lege charitatis erga Deum.* Id enim probatur ex 1. *Cor.* 6. ubi Apoſtolus dicit: *Jam omnino delictum eſt in vobis; quod judicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? Quare non magis fraudem patimini?* Ergo datur aliquis caſus, ubi jura ſua cedenda ſunt ad evitandum majus detrimentum divinæ gloriæ. Sic etiam ad Rom. 14. Apoſtolus dlcit: *Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Chriſtus mortuus eſt.* Et Chriſtus Matth. 5. dicit: *Niſi abundaverit juſtitia veſtra plus quam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum.* Dein poſt enumeratas varias ſpecies abundantloris juſtitiæ addit: *Et qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Dantur ergo ln Lege Chriſtiana aliqui caſus, in quibua ad præcavendum ingens detrimentum divinæ gloriæ ſic fieri præcipit ordo charitatis erga Deum.

Quæritur 11. An illi, qui alios graviter ſcandalizant, teneantur in confeſſione exprimere ſpeciem peccati, cujus præbuerunt occaſionem?

Reapondeo Affirmative. Ita communis. Ratio eſt; quia, prout oſtenſum eſt in Tract. de peccatis, omnes effectus peccati lmputantur ſuæ cauſæ tanquam formale peccatum, utpote liberi in ſua cauſa. Ergo cum ſint etiam formale peccatum ſcandalizantis, etiam lpſe tenetur explicare ſpeciem peccatl, v. g. furti, homicidii, vel adulterli, ad quod lnduxit ſcandalo activo. Hinc conſequitur, tale peccatum formale, v. g. furti, babere duas libertates; unam ipſiua ſcandalizati, quæ actui ineſt phyſice ac intrinſece; alteram ipſius ſcandalizantis, cujua libertas actui cauſato ſolum ineſt moraliter per denominationem extrinſecam.

Quæritur 12. An illi, qui alios graviter ſcandalizant, v. g. obſcœnis cantilenis, vel colloquiis, teneantur in confeſſione exprimere numerum præſentium, qul potuerunt gravlter ſcandalizari?

Reapondeo Affirmative. Ratio eſt, quia omnia peccata, quæ à ſcandalizatis præſumptive fuerunt commiſſa, ſunt ſcandalizanti libera in cauſa, lpſique imputantur tamquam ejus formale peccatum, in quo ipſa forma extrinſece denominana eſt libertas ſcandalizantis; lpſum materiale autem ſunt actus ipſi cauſati ln ſcandalizatis. Cum ergo concreta multiplicentur juxta multiplicationem materiæ, v. g. plurea muri albi, ſi dealbarentur per eandem albedinem, vel plura membra viva animata per eandem animam, conſequitur, ſcandalizantem in tali caſu plurium peccatorum numero diſtinctorum reum eſſe, quæ proin tenetur exprimere quoad numerum, quod ſit exprimendo numerum ſcandalizatorum, ſeu præſentium, qui facile poterant ſcandalizari. Cum autem in tali materia non poſſit convenienter lnterrogare de phraſi cantilenæ vel colloquii, pœnitena ſolum lnterrogandus eſt, utrum talia ſuerint, ut audientes exinde facile potuerint graviter ſcandalizari? hoe eſt, utrum exlnde facile potuerint concipere cogitationea obſcœnas ac delectationes moroſas, vel deſideria obſcœna?

Quæ-

Quæritur 13. An peccent peccato ſcandali, qui vendunt ac miniſtrant materiam vel inſtrumentum peccati?

Respondeo. Si materia vel inſtrumentum peccati ſecundum ſe ſit indifferens ad bonum vel malum uſum, & ex circumſtantia perſonæ non poſſit baberi prudens *ſuſpicio* ſeu dubium de abuſu, licitum eſt talia vendere vel miniſtrare. Si autem ex circumſtantia perſonæ habeatur prudens *ſuſpicio* de abuſu, tenetur miniſtrans ſufficientem exigere *cautionem* de non ſecuturo abuſu per *teſtimonium*, *fidejuſſionem*, aut *monitionem* domeſticorum, vel alterius perſonæ fide dignæ, quæ teſtatur de legitimo fine, aut caveat de recto uſu. Si autem ex circumſtantia perſonæ moraliter certum ſit ſecuturum abuſum, & hoc ſufficienter probari poſſit, in nullo caſu licet vendere aut miniſtrare materiam ſeu inſtrumentum peccati. Si vero id ſufficienter probari non poſſit, & miniſtrans ex officio publico ſui ſtatus tenetur omnibus indiſcriminatim miniſtrare artefacta vel merces ſui ſtatus, tenetur miniſter pro hoc caſu particulari quærere excuſationem, vel ſumere ſufficientia media, quibus impediatur abuſus; vel manifeſtare poſtulanti, ſe habere particularem recuſationis cauſam, quam teneatur dicere ſoli ſuo Judici. Ratio horum generalis eſt, quia homo tenetur ex charitate Dei impedire offenſam Dei, & inhoneſtatem veræ Eccleſiæ, & ex charitate proximi tenetur impedire peccata & nocumenta proximi, quantum poſtulat lex amicitiæ inter Deum & hominem. Sed hæc omnia poſtulat præſata lex amicitiæ. Ergo. Hinc

Resolves 1. Non eſſe licitum ea proponere in diſcurſu joci, eruditionis oſtentandæ, aut diverſionis gratia, quæ audienti præbeant anſam probabiliter committendi furtum, homicidium, fornicationem, detractionem, blaſphemiam, &c. 2. Non eſſe licitum, vendere arma, chartas luſorias, venenum, &c. quibus emens creditur eſſe abuſurus ad peccatum. 3. Non licere pharmacopolis, vendere puellis medicamenta, quæ ſuſpectæ fuerint, an non ſint abuſuræ ad expellendum fœtum. 4. Non eſſe licitum cauponibus, ſemiebriis eousque miniſtrare vinum aut cereviſiam, ex quo jam moraliter certum eſt, eos plene inebriandos. 5. Non eſſe licitum, conficere Idola pro uſu gentilium; quia hoc eſt contra honeſtatem noſtræ Religionis. 6. Non eſſe licitum pictoribus vel ſtatuariis, conficere imagines obſcœnas, facile inductivas ad prava deſideria, vel delectationes moroſas. 7. Non eſſe licitum fabris ferrariis, vendere claves generales perſonis ſuſpectis. 8. Non eſſe licitum, in quadrageſima vendere vel præbere carnes perſonis ſuſpectis, de quibus creditur, eas non habere diſpenſationem. 9. Non eſſe licitum, parare ſecundam refectionem in die jejunii perſonis, quas moraliter conſtat, jam ſemel ſumpſiſſe juſtam refectionem, nec eſſe diſpenſatas ad alteram refectionem. 10. Non eſſe licitum, vendere eas merces vel ornamenta muliebria, quæ pleriſque tantum ſerviunt ad luxum, vel ſeductionem. Omnes ejuſmodi homines, niſi pro viribus abuſum impediant, & fomenta ſubtrahant, peccant mortaliter, & peribunt ex defectu charitatis erga Deum, etiamſi non peccarent contra charitatem proximi.

Quæritur 14. An liceat ponere occaſionem peccati animo tentandi fidelitatem in proximo?

Respondeo 1. Non licet ex ullo prætextu ponere occaſionem ex ſe inductivam ad peccatum. Ratio eſt, quia ponere directe cauſam inductivam peccati ex ſua natura, eſt in æſtimatione morali idem, ac directe inducere ad peccatum. Sed hoc nunquam licet. *Quia non ſunt facienda mala, ut veniant bona*, prout inſinuat Apoſtolus ad Rom. 3. v. 8.

Respondeo 2. Licet tamen ponere occaſionem de ſe non inductivam ad peccatum ex intentione probandi animum proximi, ſi occaſio de ſe non ſit inductiva ad peccatum reſpectu animi mediocriter probi, & concurrat urgens cauſa tentandi alterius probitatem concernens bonum commune communitatis. Ratio eſt, quia etiam Deus ſic tentat ſuos amicos ex intentione manifeſtandi eorum animum in ordine ad majorem eorum gloriam vel pœnam. Sic Deus tentavit intentionem puram ſerviendi Deo in Job, & patientiam Tobiæ, & obedientiam Saulis; & Chriſtus ipſemet poſuit ac reliquit Judam in Apoſtolatu. Sic enim legitur 1. Joan. 2. v. 18. *Nunc antichriſti multi facti ſunt. Ex nobis prodierunt; ſed non erant ex nobis; ſed ut manifeſti ſint.* Et 1. Cor. 11. v. 19. *Oportet & hæreſes eſſe, ut & qui probati ſunt* (dum eos Deus in ſocietate majorum ponit) *manifeſti fiant in vobis.* Sic etiam Gen. 22. v. 1. *Tentavit Deus Abraham, & ait illi: Tolle filium tuum, atque offeres eum in holocauſtum.* Et Exodi 15. v. 20. *Ambulaverunt tribus diebus per ſolitudinem, & non inveniebant aquam. Et murmuravit populus. Ibi* (Dominus) *tentavit eum.* Et Exodi 16. v. 4. *Dixit Dominus. Pluam panes de cœlo; egrediatur populus & colligat per ſingulos dies, ut tentem eum, utrum ambulet in lege mea, an non?* Et Deut. 8. v. 2. *Adduxit te Deus quadraginta annis per deſertum ut affligeret te atque tentaret, & nota fierent, quæ in tuo animo verſabantur, utrum cuſtodires mandata illius, an non?* Et Deut. 13. v. 1. *Si ſurrexerit in medio tui propbetes, & dixerit, ſequamur Deos alienos, non audies; quia tentat vos Deus, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non, in toto corde.* Et 2. Paralip. 32. v. 31. de Ezechia ſcriptum eſt. *In legatione principum Babilonis dereliquit eum Deus, ut tentaretur, & nota fierent omnia, quæ erant in corde ejus.* Et Sap. 3. *Tentavit eos & invenit illos dignos ſe. Tanquam aurum in fornace probavit eos.* Et Tobiæ 12. v. 13. *Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit, ut tentatio probaret te.* Ex his tentationibus divinis aliquæ erant per actionem Dei poſitivam, aliæ tantum permiſſivæ, non ſubducendo occaſionem. Itaque etiam homini licebit, proximum conſtituere in occaſione peccandi, dummodo de ſe reſpectu animi mediocriter probi non ſit inductiva ad peccatum, & detur urgens cauſa concernens bonum commune plurium v. g. familiæ, tentandi ejus fidelitatem. Hinc

Resolves 1. Excuſari poſſe maritum à peccato ſcandali, ſi habens juſtam ſuſpicionem de adulterio uxoris eam in ſolita occaſione relinquat, interim tamen ſecum ſecreto adducat teſtes ad obſervandum, an uxor adulteretur, ut eam convincere poſſit in judicio, & divortium facere. Pro hac ſententia citantur Sanchez, Molina, Navarra, Bonacina, Palao. Verum hæc doctrina non poteſt admitti, ſi maritus ſpectatis circumſtantiis haberet aliud medium ſecurum, uxorem in poſterum præſervandi ab adulterio. 2. Excuſari à peccato ſcandali, parentes, Heros, &c. ſi permittant filiis, famulis, & ancillis ſuſpectis occaſionem furandi, quam auferre poſſent: ut de ipſorum fidelitate experimentum capiant, ſicque vel eos corrigant, vel ab eis caveant. Pro hac ſententia refertur Sanchez, Navarrus, Corduba, Bonacina, Palao, Valentia, Molina. 3. Excuſari à peccato cuſtodes vinearum, hortorum, pomariorum; & Sylvarum, ſi ſe abſcondant, ut ingredientes deprehendant, eorumque punitione loca ſuæ cuſtodiæ commiſſa in poſterum in tuto collocent. Si autem haberet aliud medium, ea loca in tuto collocandi, aut præciſe intenderent lucrum ex mulcta pecuniaria, non liceret inſtituere ejusmodi probationes.

Quæritur 15. An liceat petere auxilium ab eo, qui creditur illud non præſtiturus ſine peccato?

Respondeo. Si auxilium, quod petitur, non poſſit præſtari ſine peccato, id petere non licet. Quia hoc eſſet poſtulare peccatum. Si autem præſtari poſſit ſine peccato, attendendum, utrum peccatum ſit mere internum & occultum ſe tenens ex parte perſonæ; vel utrum ſit externum, ſe tenens ex parte actionis auxiliaris externæ, & notorium. Si ſit externum & notorium, non licet petere auxilium, ſaltem extra caſum neceſſitatis; quia hoc foret ultro & notorie dare occaſionem peccati, quod repugnat charitati erga Deum. Si autem foret ſolum internum ac ſe tenens ex parte perſonæ, ſic poſſet peti cauſa magnæ utilitatis, ſi alio modo ab alia perſona non poteſt ſine gravi incommodo obtineri auxilium. Ratio eſt, quia lex charitatis ſeu amicitiæ inter Deum & hominem non videtur prohibere eam utilitatem amico Dei venientem ab impio parato ad malum, ſicut ea lex non prohibet recipere alimenta ab avaro per contractum licitum, imo etiam pretio ex parte vendentis injuſto, ſi alioquin comparari non poſſint. Hinc in caſu neceſſitatis licet à Miniſtro improbo petere Sacramenta, & ab uſurario ſumere mutuum ſub conditione uſuraria, ſi ab alio Sacramenta vel mutuum in caſu neceſſitatis æqua conditione obtineri non poſſint.

Quæritur 16. An locantes vel vendentes domos aut veſtes meretricibus aut uſurariis peccent peccato ſcandali?

Respondeo. Si locatio aut venditio ejusmodi eſt cauſa efficax peccatorum, ita ut illa non poſita difficulter invenirentur aliæ domus aut veſtes ita commodæ in hunc uſum, ſic locans aut vendens peccat mortaliter; quia tales contractus repugnant charitati erga Deum, & honeſtati religionis. Si autem talis locatio aut venditio non eſt cauſa efficax peccatorum, ita ut illa non poſita nihilominus vigeret quæſtus meretricius & uſurarius, poſſet domus locari aut vendi Reipublicæ, ut ab illa applicaretur in fines neceſſarios pro bono Reipublicæ; ſed ut à perſona privata vendatur aut locetur meretricibus vel uſurariis, non licet, quia hoc repugnat honeſtati legis chriſtianæ.

Quæritur 17. An absque peccato ſcandali munera dari queant concubinæ Judicis, ut interpellet apud ipſum pro ferenda æqua ſententia.

Respondeo. Recte hoc negant Catalanus & Sanchez. Ratio illius eſt, quia porrigendo munera concubinæ, ut interpellet apud Judicem, petitur ab ea actio ex ſua natura confortativa vinculi inhoneſti, eo quod obliget amaſium ad operandum ex motivo remunerandi vel conſervandi turpis commercii. Cooperari autem vel inducere ad actionem ex ſua *natura morali*, quam habet ex circumſtantiis, inductiva ad peccati vinculum, non licet ſalva charitate erga Deum.

Quæritur 18. An filii, & famuli poſſint ſuis parentibus aut Dominis miniſtrare ad actiones peccaminoſas, vel diſpoſitivas ad peccatum?

Respondeo. Authores laxiores communiter diſtinguunt inter actiones proxime diſpoſitivas ad peccatum, & inter actiones remote diſpoſitivas. Hinc Catalanus de charit. q. 7. c. 8. qq. 10. ait: „Si miniſtratio fiat in re ex ſe indifferenti, tunc attendendum erit, an miniſtratio illa indifferens remote ſe habeat ad peccatum illorum, an vero proxime. Nam ſi remote ſe habeat miniſtratio ad peccatum, ratione debitæ ſubjectionis & ex bona intentione poterunt eam efficere, maxime ſi ex denegatione miniſtrationis illius illis ſequeretur incommodum. Sic eſſent, ſervire ad menſam concubinæ cum Domino, ſternere lectum Domini, vel veſtire Dominum, aut præparare equum volenti pergere ad concubinam. Secus tamen eſſet, ſi miniſtratio proxime ſe haberet ad peccatum. Si eſſet, ſcienter deferre concubinam ad Dominum, vocare illam, comitari, dum ad Dominum pergit, eam deferre in ſede, aut equo, ſcribere litteras amatorias, quas ei Dominus mittit, eas litteras deferre, notare domum mulieris, quam Dominus concupiſcit, ſubmiſſis humeris adjuvare Dominum ad aſcendendum per feneſtram concubinæ, deferre ei ſcalam ad aſcendendum. Quæ miniſtrationes, quamvis abſtractæ à talibus circumſtantiis poſſint eſſe indifferentes, cum ipſis tamen ſunt proximæ ad peccatum illud exequendum; adeoque ratio famulatus & debiti obſequii non erit ſufficiens ad excuſandum à peccato, etiamſi famulus male tractandus foret à Domino, aut tortis oculis aſpiciendus, vel expellendus à domo. Sic conſtat ex definitione Innocentii XI. damnantis propoſitionem illam: Famulus qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat Herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, ape-

„ riendo januam, ant quid ſimile cooperando,
„ non peccat mortaliter, ſi id faciat metu nota-
„ bilis detrimenti, puta, ne à Domino male
„ tractetur, ne tortis oculis aſpiciatur, ne do-
„ mo expellatur." Ita Catalanus. Verum dicendum, quod nunquam liceat miniſtrare ad actiones ex ſua *natura morali manifeſte* tendentes ad peccatum, ſive diſponant proxime ſive remote ad peccatum. Actiones ex ſua *natura morali* tendentes *manifeſte* ad peccatum voco, quæ conſideratis omnibus circumſtantiis notoriis evidenter non ordinantur ad alium finem, quam ad peccatum. Hinc ſi evidens ſit, accubitum concubinæ ad menſam, vel præparationem equi à Domino ſolum ordinari ad peccatum, non licet in hoc ei deſervire, quia hoc repugnat boneſtati religionis, & ſtatui amicorum Dei.

Quæritur 19. An excuſentur à peccato Chriſtiani apud Turcas captivi, ſi remigent in eorum triremibus? vel ſi iis arma miniſtrent ad Chriſtianos occidendos? vel ſi applicent ſcalas ad Chriſtianorum urbem expugnandam?

Respondeo. Si evidens ſit, bellum Turcarum eſſe manifeſte injuſtum, non excuſantur à peccato mortali ſic cooperando ad gravem damnificationem innocentium. Sic docent referente Catalano *Ugolinus*, *Toletus*, *Navarrus*, *Suarez*. Si autem non fuerit evidens, bellum eſſe injuſtum, poſſunt gravi metu coacti ſic ſervire ſuis Dominis, quorum ſunt mancipia. Ratio eſt, quia, prout ſuppono ex Tract. de fide & de juſtitia, etiam hæreticis & Turcis pacta ſervanda ſunt. Ergo poteſt ex illorum parte bellum eſſe juſtum. Et cum mancipium non poſſit fundamenta utriusque partis examinare, in dubio tenetur parere ſuo Domino.

DISPUTATIO II.

De primo Præcepto Decalogi.

In hac Diſputatione agitur
1. De adoratione Dei, & cultu Sanctorum.
2. De Idololatria, Paganiſmo, Judaiſmo, & Hæreſi.
3. De Magia & Maleficio.
4. De Superſtitione, & Divinatione.
5. De vana obſervantia.
6. De tentatione Dei.
7. De blaſphemia.
8. De Sacrilegio.
9. De Simonia.

§. I.

De adoratione Dei, & cultu Sanctorum.

Quæritur 1. Quomodo ſonat primum Præceptum Decalogi?

Respondeo. Illud exprimitur in Exodo C. 20. his verbis: *Non babebis Deos alienos coram me. Non facies tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cælo deſuper, & quæ in terra deorſum, nec eorum, quæ ſunt in aquis ſub terra. Non adorabis ea, neque coles ego ſum Dominus Deus tuus fortis zelotes, viſitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem eorum, qui oderunt me, & faciens miſericordiam in millia bis, qui diligunt me & cuſtodiunt præcepta mea.* Hoc præceptum Moyſes promulgavit populo Deut. 5. illudque ſtatim explicavit uberius Deut. 6. his verbis: *Audi Iſrael; Dominus Deus noſter Dominus unus eſt. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Cave diligenter, ne oblivïſcaris Domini, qui eduxit te de terra Ægypti de domo ſervitutis. Dominum Deum tuum timebis & illi ſoli ſervies.* Ex his verbis colligitur; Deo deberi *fidem rectam* de Deo, *amorem, timorem, adorationem, cultum, deteſtationem* omnis ſuperſtitionis, cultus falſi, & erroris circa cultum verum Dei. De recta fide, dilectione & timore filiali actum jam eſt in Tract. de Fide, Spe, & Charitate. Reſtat proin hic agendum de Adoratione & cultu Dei, & de vitiis oppoſitis.

Quæritur 2. Quid ſit adoratio in genere?

Respondeo. Adoratio in genere ſeu late ſumpta eſt *exbibitio reverentiæ, ex inſtitutione bumana vel divina ordinatæ in conteſtationem excellentiæ dominativæ unius in alium.* Sic uſurpatum fuiſſe terminum adorationis in Scriptura patet ex plurimis textibus. Sic Gen. 23. v. 7. de Abraham peregrino in Palæſtina dicitur: Adoravit populum terræ filios Heth. Et Patriarcha Iſaac filio ſuo Jacobo benedicens Gen. 27. v. 29. ait: Serviant tibi populi & adorent te Tribus; eſto Dominus fratrum tuorum.

Quæritur 3. Quid ſit adoratio Dei?

Respondeo. Adoratio Dei eſt *exbibitio cultus, Deo exbiberi ſoliti, in conteſtationem ejus ſupremi Dominii in bomines.* Talis adoratio olim conſiſtebat in profunda genuflexione, in ſui proſtratione in terram, in oblatione thuris, & in oblatione ſacrificiorum. Sic ſervus Abrahæ Gen. 24. v. 48. dicit: *Pronus adoravi Dominum.* Et Dan. 3. v. 7. *Cadentes omnes populi adoraverunt ſtatuam.* Cumque tres pueri hoc ſignum honoris recuſarent, & ab igne præſervarentur, Nabuchodonoſor ipſemet ait: *Benedictus Deus eorum, qui tradiderunt corpora ſua, ne adorarent omnem Deum, excepto Deo ſuo.* Et Dan. 6. v. 10. de Daniele ſcribitur: *Tribus temporibus in die flectebat genua ſua & adorabat coram Deo ſuo.*

Quæritur 4. Quotuplex eſt cultus?

Respondeo. Cultus ſacer dividitur 1. in Latriam, Hyperduliam, & Duliam. 2. In cultum internum & externum. 3. In cultum abſolutum & reſpectivum. Cultus Latriæ, ſeu *latreuticus*, eſt genus reverentiæ ſoli Deo in conteſtationem ejus ſupremi Dominii debitæ. Talis cultus conſiſtit in oblatione ſacrificii; in celebratione infinitæ ejus excellentiæ independentis ab alio; in ejus invocatione ut omnipotentis

by Google

tentis ex ſemetipſo. Cultus Hyperduliæ eſt genus reverentiæ ſoli Dei genitrici ob ejus ſupra Angelos & alios Sanctos excellentiam exhiberi ſolitæ. Cum enim titulo maternitatis, qua merito vocatur Dei genitrix, omnes Angelos & Sanctos dignitate ſuperet, etiam major illi debetur reverentia. Hæc potiſſimum conſiſtit in celebratione & ſolenni conteſtatione hujus in illa eminentis dignitatis, & ſpecialium donorum ab ea dignitate maternitatis dependentium, v.g. virginitatis & in ipſius ad Deum patrocinii invocatione. Cultus Duliæ eſt genus reverentiæ Angelis & Sanctis cum Chriſto conregnantibus in cœlo exhiberi ſolitæ. Hic cultus conſiſtit potiſſimum in celebratione ac ſolanni conteſtatione eorum dignitatis, & in eorum ad Deum patrocinii invocatione. Cultus internus conſiſtit in actibus internis, videlicet in appretiatione, ſubmiſſione, & affectione animi. Cultus externus conſiſtit in actibus externis proteſtativis reverentiæ, affectionis, ac fiduciæ internæ. Cultus absolutus vocatur, qui immediate reſpicit ipſas perſonas per ſe capaces honoris & dignas reverentia, v.g. erga Deum, B. Virginem, Sanctos. Cultus respectivus dicitur reverens tractatio rei per reſpectum ad perſonam, ad quam habet relationem. Sic coluntur imagines, reliquiæ, inſtrumenta paſſionis Sanctorum; crux Chriſti &c.

Quæritur 5. An Chriſtus ſit etiam adorandus ut homo adoratione Latriæ?

Respondeo. Affirmative. Ratio eſt; quia Chriſtus qua homo non habet ſubſiſtentiam propriam, ſed ſubſiſtit per ſubſiſtentiam Verbi, ita ut verum ſit dicere: Homo est Deus.

Quæritur 6. An etiam humanitas, anima. corpus, cor, ſanguis, & nomen Chriſti Jeſu ſint adoranda adoratione latriæ?

Respondeo. Hæc omnia ſunt adoranda adoratione ſeu cultu Latriæ, non tamen cultu abſoluto, ſed reſpectivo. Ratio eſt, quia non eſt verum dicere, quod humanitas Chriſti ſit Deus, quod anima ſit Deus, quod corpus ſit Deus, quod cor, ſanguis, aut nomen Jeſu ſit Deus. Neque verum eſt dicere, quod humanitas aut anima vel corpus Chriſti ſit perſona ratione ſui potens ſalvare aut dominari in creaturas omnes. Multo minus id verum eſt de corde, ſanguine, aut nomine Jeſu. Itaque cultus Latriæ, quando ad eos dirigitur, ſolum eſt reſpectivus ad perſonam, cujus conſiderantur vel tanquam partes, vel tanquam proprietates. Imo cum anima Chriſti ſit ipſum principium activum partiale meritorum & operationum in Chriſto, poſſet dici, quod per modum activæ partis in eo, quod eſt ratione ſui adoratione dignum, aliqua ratione participet etiam cultum Latriæ abſolutum, videlicet per modum objecti inadæquati in eo, quod cultum Latriæ recipit. Verum circa ejusmodi res loquendum cum pluribus. Catalanus in Decalogum q. 1. c. 3. n. 4. ſic ſcribit: „ Infertur, Humanitatem in Chriſto adorandam eſſe adoratione Latriæ, non per ſe tamen, ſed ratione verbi, cui eſt perſonaliter „ unita, adeo ut per ſe ac primo adoretur perſona Verbi, & concomitanter Humanitas ipſi „ Verbo unita. Et quamvis *Suarez*, *Durandus*, „ *Scotus*, *Gabriel*, *Vaſquez*, *Azor*; relati à *Bonacina* in 1. Decal. d. 3. q. 1. p. 2. n. 7. dixerint, „ Humanitatem Chriſti à Verbo per intellectum „ præciſim adorandam eſſe adoratione Hyperduliæ, quia ex ſe non habent excellentiam increatam, ſed creatam, quamvis ſuperet excellentiam omnium Sanctorum, nihilominus „ ſemper in praxi adorandus eſt Chriſtus & ejus „ humanitas adoratione Latriæ." Ita *Catalanus*. Ego vero ſuadeo, ut in omnibus devotionibus, niſi ubi manifeſta omnibus fuerit phraſis poetica, invocationes ſemper dirigantur ſolum ad perſonam; cultus autem, conſiſtens ſolum in actibus reverentiæ & affectionis & benedictionis ſeu celebrationis, etiam dirigatur ad partes perſonæ, vel ad pertinentia ad perſonam. Sic in ſuis ſolennibus precibus obſervat Eccleſia. Non enim invocat corpus Chriſti, vel humanitatem Chriſti, vel oculos, manus, cerebrum, ac cor Chriſti, ſed ipſum Chriſtum. Quando videtur invocare crucem, manifeſtum eſt, eſſe phraſin poeticam.

Quæritur 7. Quid ſufficiat & requiratur ad hoc, ut alicui rei poſſit exhiberi cultus latreuticus, ſaltem reſpectivus?

Respondeo. Ad hoc ſufficit & requiritur, ut Deus velit ea vel in re vel in imagine honorari cultu excellenti tanquam immediata inſtrumenta ſua noſtræ ſalvationis & ſuæ gloriæ Ex hoc proin ſequitur; non omnia *quæ attigerunt corpus Chriſti* eſſe capacia cultus latreutici; alioquin etiam aſinus, in quo Chriſtus fuit vectus, aut manus, quæ inflixit Chriſto alapam, aut excrementa, & hujusmodi multa, v.g. S. Joannem, qui in ſinu recubuit, & ejus SS. Matrem, & S. Joſephum, quia ipſum portarunt; & Judam, qui illum oſculatus eſt, eſſe colenda cultu latreutico. Neque etiam ad cultum latreuticum ſufficit; ut quomodocunque res habeat reſpectum ſeu relationem ad Chriſtum per modum figuræ, ſymboli, aut ſigni; alioquin cultu latreutico colendæ eſſent vites, agni, leones, petræ, paſtores, & litteræ alphabeticæ; quia etiam iſta omnia tam in re quam in imagine repræſentant Chriſtum vel ducunt in memoriam Chriſti. Imo neque ſufficit, quod aliquid fuerit inſtrumentum operationis divinæ, ſalvationis, aut glorificationis in Chriſto; alioquin ſequeretur, etiam cultu latreutico colendos eſſe in imagine funes, quibus Chriſtus fuit ligatus, ſputa quibus fuit conſputus, ſpongiam, acetum, laternas, enſes, gladios, triginta argenteos, tam in re, quam in imagine accepta. Sed hoc nec praxis fidelium, nec ratio dictat. Imo ſpectata ſola ratione videretur; inſtrumenta paſſionis Dominicæ potius eſſe contumelia afficienda, quia inhonorarunt Chriſtum; ſicut Soldanus in ultima expugnatione Jeroſolymæ juſſit publice circumferri & flagellari crucem Dominicam. Itaque ad præſtandum cultum latreuticum inſuper requiritur, ut res à Chriſto fuerit adoptata in partem ſuæ gloriæ, & juſſa honorari, idque nobis ſigno aliquo expreſſo vel tacito fuerit manifeſtatum. Id autem nobis fuit manifeſtatum de omnibus partibus ſui corporis in Reſurrectione aſſumptis in

D. Amort Tract. de Præceptis.

gloriam; & de quinque ejus vulneribus, quæ retinuit in gloria, & de cruce, quæ tanquam glorioſum *ſignum* ſeu vexillum *filii hominis*, teſte Apoſtolo eſt apparitura glorioſe in extremo judicio. Cum igitur Chriſtus glorietur in ſuis vulneribus, & in cruce, & in hac ipſa glorientur Chriſtiani, conſentaneum erat, ut etiam à nobis Deus inſtrumenta ſua alia noſtræ ſalvationis & ſuæ gloriæ, *aſſumpta in gloriam*, ubi decentia præeunte judicio Eccleſiæ id pateretur, baberi vellet in excellenti reverentia, honore, ac cultu, in quantum nobis repræſentant per illa vel in illis immediate ad noſtram ſalvationem & ſuam gloriam operantem Chriſtum.

Quæritur 8. Quales imagines Dei aut Sanctiſſimæ Trinitatis pro cultu publico tolerandæ ſint?

Respondeo. Non ſunt tolerandæ aliæ imagines Dei vel SS. Trinitatis, niſi in quibus Deum aliquando apparuiſſe ex Scriptura moraliter conſtat. Ita colligitur ex Epiſtola SS. D. N. Benedicti XIV. ad Epiſcopum Auguſtanum occaſione cujusdam revelationis, quæ ſpargebatur piæ alicui Moniali facta, quod illi Spiritus Sanctus in ſpecie juvenis pulcherrimi, flammulis ad caput circumdati apparuerit; in qua re examinanda tunc temporis commiſſarii munere fungebar. In præfata Epiſtola, quæ inſerta reperitur Tomo I. Bullarii Benedicti XIV. ſic babetur: „ Hæc ſatis eſſe poſſent ad accuratam illam, quam „ de commiſſa tibi inquiſitione Nubis reddidiſti „ rationem, ne ulterius progrederetur Epiſtola „ noſtra, niſi alia quædam Litteris tuis Nobis indicanda judicaſſes; inter quæ præcipuum locum obtinet, quod ſcribis, de publicatis lateque diffuſis quibusdam imaginibus Spiritum „ Sanctum ſub ſpecioſi Juvenis forma referentibus, ſubſcriptis verbis: *Veni Sancte Spiritus.* „ De qnibus imaginibus, utpote ſtatim undequaque ſparſis atque multiplicatis inquirendum, an „ hujusmodi Iconum uſus, expreſſio, & veneratio, ſive intra Eccleſias, ſive extra illas admitti poſſit? Nos autem primum omnium Apoſtolicum Fraternitatis tuæ Zelum, quo hujusmodi imagines huc illuc ſparſas & per cœnobium, „ per Eccleſiam, per chorum palam expoſitas „ auferri & removeri juſſiſti, laudamus atque „ probamus, mandantes, ut in ſuſcepto propoſito firmiter conſtanterque perſeverans nullo „ pacto permittas hujusmodi Icones ulterius multiplicari; quascunque vero nilibi exiſtere compereris, eas omnes & ſingulas de medio tollas.. „ Repræſentatur tamen Deus eo modo, eaque „ forma, quibus in Scripturis Sanctis legimus, „ ipſum mortalibus apparere dignatum eſſe. Petavius l. 15. de Incarnat. c. 14. demonſtrat, licitum eſſe, Deum ſub ea forma depingere, qua „ ipſum accepimus, ſemetipſum conſpiciendum „ præbuiſſe.. His poſitis principiis minime dubiis facile patebit, qua ratione imago Spiritus „ Sancti à Pictoribus efformari debeat, & quænam ipſius imagines approbari debeant aut reprobari. In Evangeliis legitur, Spiritum Sanctum corporali ſpecie ſicut columbam deſcendiſſe; Legitur inſuper in Sacris paginis, Spiritum Sanctum in linguarum ignearum figura „ adventum ſuum manifeſtaſſe.. Quod ſi dicatur, minime reprobari uſum pingendi Spiritum „ Sanctum in columbæ ſpecie; verum id agi, ut „ præterea poſſit ſub ſpecioſi Juvenis aut Viri „ forma repræſentari: Nos contra jure reſpondere poſſe contendimus, quod cum aliter non „ liceat divinæ perſonæ imaginem humanis oculis intuendam exhibere, quam ſub ea forma, „ ſub qua in Scripturis ſanctis narratur, eandem „ perſonam ſe olim hominibus aſpectabilem præbuiſſe, ſequitur inde, non modo licitum eſſe, „ Spiritum Sanctum vel die Pentecoſtes in myſtica figura linguarum ignis ſuper Apoſtolos deſcendentium, vel alias, in columbæ ſpecie depingere, ſed hoc inſuper colligitur, minime „ licere, eundem Spiritum Sanctum ſub Adoleſcentis aut Viri ſpecie figurare, cum nullibi „ inveniatur in divinis Scripturis ipſum ſub hujusmodi forma hominibus apparuiſſe. Huic „ autem rationi addenda eſt authoritas SS. Tridentinæ Synodi, quæ prohibet fidelium oculis exhiberi imagines, rudibus periculoſi erroris occaſionem præbentes; & generaliter ullam „ inſolitam poni imaginem tam in Eccleſiis, quam „ in aliis quibuscunque locis diſtincte vetat. Imago autem, de qua agitur, præterquam quod „ inſolita eſt, impium etiam errorem in animos „ intuentium revocare poſſet, eorum videlicet, „ qui aſſeruerunt, divinam Spiritus Sancti perſonam humanæ conditionis naturam aſſumpſiſſe.. Porro licere SS. Trinitatem pingere, „ communis eſt Theologorum opinio, illud tamen communiter traditur, minime permittendum eſſe pictoribus, ut SS. Trinitatem qualibet forma pro ipſorum libito repræſentare audeant. Inter reprobatas imagines SS. Trinitatis eſt procul dubio recenſenda, qua repræſentabatur Deipara Virgo Trinitatem ipſam in „ utero gerens, quaſi vero tota Trinitas humanam carnem ex Virgine aſſumpſiſſet. Humani corporis figuram tribus capitibus inſtructam, tanquam imaginem repræſentandæ SS. Trinitati aptam tueri quodammodo conatur „ Valentia. Verum ſuper hujusmodi Imaginibus ſolenne judicium Vrbani VIII. prodiiſſe „ referunt Macri & Sarnellus, qui teſtantur, „ prædictum Vrbanum comburi juſſiſſe picturas „ quasdam SS. Trinitatem exhibentes ſub ſpecie „ hominis triplici facie inſtructi, idque factum „ fuiſſe 11. Auguſti 1628.... Quod ſi uſus „ pingendi SS. Trinitatem in tribus perſonis æqualibus & ſimilibus canonicus eſſet, legitimus, „ & ab Eccleſia probatus, atque etiam tutiſſima „ foret opinio, quod apparitio trium angelorum „ Abrahamo facta myſterium adorandæ Trinitatis ſignificaverit, nunquam rite colligeretur, „ licere Spiritum Sanctum ſeorſim à duabus aliis „ Perſonis humana facie, & ſub ſpecioſi Juvenis forma depictum exhibere. Nec enim exhibitio Abrahamo facta unius Angeli fuit, „ ſed trium; nec ullibi in Sacris Litteris narratur, Spiritum Sanctum in forma Viri aut „ Juvenis ſeorſim à duobus aliis, qui reliquas „ duas Trinitatis Perſonas repræſentarent, hominibus apparuiſſe, &c. Datum Romæ 1. „ Oct. 1745.

Quæ-

Digitized by Google

Quæritur 9. An cultus *Hyperduliæ* differat ſpecie à cultu *Duliæ*?

Respondeo Affirmative. Ratio eſt; quia cultus Duliæ fundatur in relatione Dei ad angelum vel hominem titulo amicitiæ divinæ, qua Deus illis non ſolum communicat omnia bona ſibi intrinſeca, nempe ſeipſum, ſed etiam ſua bona extrinſeca, nempe honorem ac gloriam juxta illud Pſal. 138. *Nimis honorificati ſunt amici tui Deus; nimis confortatus eſt principatus eorum.* Sed cultus Hyperduliæ fundatur potiſſimum in relatione Dei ad B. Virginem tanquam ſuam Matrem, vi cujus relationis ſeu tituli illam honore præfert & præferri vult omnibus aliis creaturis. Hæ autem duæ relationes ſpecie differunt.

Quæritur 10. An etiam cultus Duliæ & Hyperduliæ pertineat ad virtutem religionis, cujus eſt objectum cultus Dei?

Respondeo Affirmative. Ratio eſt; quia hoc pertinet ad majeſtatem, honorem, ac reverentiam Dei, ut eximie colantur ejus intimi amici, præſertim mater Dei. Concedendum tamen eſt, quod in cultu Sanctorum cultus Dei non importetur *explicite*, neque *in recto*; & motivum formale explicite importatum, eſt eorum excellentia virtutum & præmiorum honore digna, ut proin virtus religionis, qua coluntur Sancti, videatur tantum analogice convenire cum virtute religionis ſimpliciter ac ſtricte dicta, quæ immediate *in recto* pro ſuo objecto habet *cultum Dei*, dum econtra virtus religionis, quatenus refertur ad Sanctos, cultum Dei tantum attingit in obliquo, cultum vero Sanctorum in recto. Itaque virtus religionis, quæ ſe habet ad Sanctos, ſe habet *analogice* ad virtutem religionis erga Deum; ſicut ratio ſani, quæ eſt in cibo, medicina, colore vultus, aere &c. ſe habet analogice ad rationem ſani, quæ reperitur in temperamento corporis.

Quæritur 11. Quibus perſonis poſſit exhiberi cultus Duliæ?

Respondeo 1. Cultus dubiæ publicus poteſt exhiberi ſolis Canonizatis, vel Beatificatis per ſolenne judicium Eccleſiæ, vel iis, qui ante Decretum Urbani VIII. editum anno 1625. jam habuerunt cultum publicum ultra centum annos, hoc eſt, jam ab anno 1524. Ita habetur in præſato decreto *Sanctiſſimus*, Urbani VIII. & in alia ejus Conſtitutione *Cæleſtis Jeruſalem* edita 1634.

Respondeo 2. Ad cultum publicum prohibitum in præſato Decreto refertur, ſi tabulæ votivæ publice relinquantur appenſæ; ſi eorum imagines publice exponantur, vel etiam privatim cum radiis vel ſplendoribus exhibeantur; ſi eorum miracula ac beneficia per libellos ſine approbatione non ſolum Ordinarii, ſed etiam Sedis Apoſtolicæ publicentur; ſi eorum nomina Litaniis ab Eccleſia uſitatis inferantur. Econtra ad cultum privatum pertinet invocatio privata.

Respondeo 3. Licet tamen Sanctis perſonis, de quorum ſanctitate & ſancto obitu morali certitudine conſtat, exhibere cultum privatum, hoc eſt, eos privatis orationibus invocare, eos in Patronum eligere, in eorum honorem jejunare, eorum imagines ſine radiis reverenter ſervare, ac videntibus aliis domeſticis venerari in domo privata. Hæc omnia habentur in Decreto & Conſtitutione Urbani VIII. præfatis, & in declaratione S. Congregationis Rituum edita 1659. quæ ſubjungo.

Definitio *quoad Imagines nondum à Sede Apoſtolica Canonizatorum, vel Beatificatorum cum radiis, ſplendoribus, & laureolis proponendas, vel tabellas, & luminaria ad eorum ſepulchra apponenda, & cum atteſtationibus, deſuper proponendis, recipienda, & aſſervanda, ſive eorum miracula in imprimendis libris enarranda.*

Feria V. die 13. *Martii Anno Nativitatis Domini Noſtri Jeſu Chriſti* 1625.

In Generali Congregatione S. Romanæ, & univerſalis Inquiſitionis habita in Palatio Apoſtolico in Vaticano coram S. D. N. D. Urbano Divina Providentia Papa VIII. ac Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. D. D. S. R. E. Cardinalibus, adverſus hæreticam pravitatem Inquiſitoribus generalibus a S. Sede Apoſtolica ſpecialiter deputatis.

„ Sanctiſſ. D. N. Solicite animadvertens abuſus,
„ qui irrepſerunt, & quotidie irrepere non
„ ceſſant in colendis quibusdam cum Sanctitatis,
„ aut Martyrii fama, vel opinione defunctis,
„ qui etſi neque Canonizationis neque Beatifi-
„ cationis honore inſigniti ſint ab Apoſtolica Se-
„ de, eorum tamen Imagines in Oratoriis, atque
„ Eccleſiis, aliisque locis publicis, ac etiam pri-
„ vatis, cum laureolis, & radiis, ſeu ſplendo-
„ ribus proponuntur, miracula, & revelatio-
„ nes, aliaque beneficia à Deo per eorum in-
„ terceſſiones accepta, in libris rerum ab ipſis
„ geſtarum enarrantur, & ad illorum ſepulchra,
„ tabellæ, imagines, & res aliæ ad beneficia ac-
„ cepta teſtificanda, & lampades, & alia lu-
„ mina apponuntur.

„ §. 1. Volensque proinde hujusmodi abu-
„ ſibus, pro debito Officii Paſtoralis occurrere,
„ re etiam cum Illuſtriſſ. ac Reverendiſſ. D. D.
„ Cardinalibus contra hæreticam pravitatem in
„ Republica univerſa Chriſtiana generalibus In-
„ quiſitoribus communicata, & mature conſide-
„ rata, ac diſcuſſa, declaravit, ſtatuit, & de-
„ crevit, de quorumvis hominum, cum ſancti-
„ tatis, ſeu Martyrii fama (quantacunque illa
„ ſit) defunctorum imagines, aliaque prædicta,
„ & quodcunque aliud venerationem, & cul-
„ tum præ ſe ferens, & indicans, in Oratoriis,
„ aut locis publicis, ſeu privatis, vel Eccleſiis
„ tam ſæcularibus, quam Regularibus cujuscum-
„ que Religionis, Ordinis, Inſtituti, Congre-
„ gationis, aut Societatis apponantur, antequam
„ ab Apoſtolica Sede canonizentur, aut Beati
„ declarentur, & (ſi quæ appoſitæ ſunt) amo-
„ veantur, prout eas ſtatim amoveri mandavit.

„ §. 2. Ac pariter imprimi de cætero inhi-
„ buit libros eorumdem hominum, qui Sancti-
„ tatis, ſive Martyrii fama, vel opinione (ut
„ præfertur) celebres è vita migraverint, geſta,
„ miracula vel revelationes, ſeu quæcumque
„ beneficia tanquam eorum interceſſionibus à

„ Deo accepta Continentes, ſine recognitione,
„ atque approbatione Ordinarii, qui in iis reco-
„ gnoſcendis, Theologos, aliosque pios, ac
„ doctos viros in conſilium adhibeat, & ne dein-
„ ceps fraus, aut error, aut aliquid novum, ac
„ inordinatum in re tam gravi committatur, ne-
„ gotium inſtructum ad Sedem Apoſtolicam trans-
„ mittat, ejusque reſponſum expectet. Reve-
„ lationes vero & mirscula, aliaque beneficia
„ ſupra dicta, quæ in libris horum bominum vi-
„ tam, & geſta continentibus, hactenus ſine re-
„ cognitione, atque approbatione bujusmodi
„ impreſſa ſunt, nullo modo approbata cenſeri
„ vult, mandatque ſua Sanctitas.

§. 3. Ad horum bominum ſepulchra, vetuit
„ etiam, ac inbibuit, Tabellas, atque imagines
„ ex cera, aut argento, ſeu ex alia quacumque
„ materia, tam pictas, quam fictas, atque ex-
„ ſculptas appendi, aut affigi, & lampades, ſive
„ alia quæcumque lumina accendi, ſine reco-
„ gnitione ab Ordinario omnino, prout ſupra
„ faciends, ſediquc Apoſtolicæ referenda, ac
„ probanda.

„ §. 4. Declarans, qnod per ſupra Scripta,
„ præjudicare in aliquo non vult, neque inten-
„ dit iis, qui aut per communem Eccleſiæ con-
„ ſenſum, vel immemorabilem temporis curſum,
„ aut per Patrum, Virorumque Sanctorum ſcrip-
„ ta, vel longiſſimi temporis ſcientia, ac tole-
„ rantia Sedis Apoſtolicæ, vel ordinarii colun-
„ tur.

„ §. 5. Ut sutem præmiſſa diligentius obſer-
„ ventur; univerſis ac ſingulis, tam Ordinariis,
„ quam hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus diſtri-
„ cte præcipit, ut in ſua quisque Diœceſi, vel
„ Provinicia Sedulo pervigilet, ne ſine appro-
„ bationibus prædictis, Imagines cum memora-
„ tis ſignis exponantur, aut mirscula, Revela-
„ tiones, ac Beneficia prædicta publicentur,
„ aliave contra ſuperius diſpoſita fiant.

„ §. 6. Transgreſſores vero, ſi Regulares
„ fuerint, privationis ſuorum officiorum, ac
„ vocis activæ & paſſivæ, nec non & ſuſpenſio-
„ nis à divinis: ſi vero Clerici ſæculares, & pri-
„ vationis pariter ſuorum officiorum, ſuſpenſio-
„ nis à divinis, & ab adminiſtratione Sacramen-
„ torum, executioneque ſuorum Ordinum re-
„ ſpective, aliisque arbitrio prædictorum ordi-
„ nariorum, ſeu inquiſitorum pro modo culpæ
„ infligendis pœnis plectendo.

„ §. 7. Qui autem libros impreſſerint, aut
„ imagines pinxerint, ſculpſerint, ſeu quoquo
„ modo effinxerint, vel formaverint, cæteri-
„ que artifices circa præmiſſa qualitercumque de-
„ linquentes, prædicta omnia amittant, & inſu-
„ per pecuniariis, aliisque etiam corporalibus
„ pœnia, juxta criminis gravitatem, eorumdem
„ ordinariorum, ſeu Inquiſitorum arbitrio affi-
„ ciantur.

„ §. 8. Contrariis quibuacumque non obſtan-
„ tibus.

„ § 9. Et ne præmiſſorum ignorantia poſſit ab
„ aliquo prætendi, voluit, ut decretum hujua-
„ modi, ſeu illius exemplum sd valvas Baſilicæ
„ Principis Apoſtolorum Urbis, ac in acie Cam-
„ pi Floræ affixum omnes perinde arctet, atque
„ afficiat, ac ſi unicuique perſonaliter intimatum
„ fuiſſet.

„ §. 10. Qnodque præſentium tranſumptis
„ etiam impreſſis, manu Notarii publici ſubſeri-
„ ptis, ac ſigillo alicujus perſonæ in Dignitate
„ Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem pror-
„ ſus fides habeatur, quæ præſentibus babere-
„ tur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Jo. Antonius Thomaſius Sanctæ
Romanæ, & Univerſalis In-
quiſitionis Notarius.

Declaratio ac Confirmatio Decretorum editorum circa Imagines defunctorum nondum à Sede Apoſtolica Canonizatorum cum ſplendoribus, aut laureolis non proponendas, & proceſſus pro eorum Beatificatione, ac Canonizatione conficiendos.

URBANUS VIII. PAPA.

Ad perpetuam rei memoriam.

Cæleſtis Hieruſalem Cives &c. &c.

§. 1. Alias ſiquidem Nos ſolicite animadverten-
„ tes abuſus, qui irrepſerant, & irrepe-
„ re non ceſſabant in colendis quibusdam cum
„ Sanctitatis, aut Martyrii fama, vel opinione
„ defunctis, qui, etſi neque Canonizationis,
„ neque Beatificationis bonore inſigniti eſſent ab
„ eadem Sede, eorum tamen Imagines in Ora-
„ toriis, atque in Eccleſiiis, aliisque locis pu-
„ blicis, atque etiam privatis, cum laureolis aut
„ radiis, ſeu ſplendoribus proponebantur, mi-
„ racula, & revelationes, aliaque beneficia à
„ Deo per eorum interceſſionea accepta in li-
„ bris rerum ab ipſis geſtarum enarrabantur, &
„ ad illorum ſepulchra tabellæ, imagines, & res
„ aliæ ad beneficia accepta teſtificanda, & lam-
„ pades, & alia lumina apponebantur. Volen-
„ tesque proinde hujusmodi abuſibus pro debi-
„ to officii paſtoralis occurrere, re etiam cum
„ Venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardi-
„ nalibus, contra hæreticam pravitatem in Uni-
„ verſa Republica Chriſtiana generalibus Inqui-
„ ſitoribus, ab eadem Sede ſpecialiter deputatis,
„ communicata, & mature conſiderata; ac diſ-
„ cuſſa; de corundem Cardinalium conſilio ſub
„ die 13. Martii 1625. declaravimus, ſtatuimus,
„ & decrevimus, ne quorumvis hominum cum
„ Sanctitatis, ſeu martyrii fama (quantacunque
„ illa eſſet) defunctorum imagines, aliaque præ-
„ fata, & quodcunque aliud venerationem, &
„ cultum præſeferens, & indicans, in Oratoriis,
„ aut locis publicis, ſeu privatis, vel Eccleſiis,
„ tam ſæcularibus, quam Regularibus, cujus-
„ cunque Religionis, Ordinis, Inſtituti, Con-
„ gregationis, aut Societstis apponerentur; an-
„ tequam ab Apoſtolica Sede canonizarentur,
„ aut Beati declararentur, & (ſi quæ appoſitæ
„ eſſent) amoverentur, prout eas ſtatim amo-
„ veri mandavimus. Ac pariter imprimi de cæ-
„ tero inhibuimus libros eorundem hominum,
„ qui ſanctitatis, ſive Martyrii fama, vel opi-
„ nione, nt præfertur, celebres è vita migraviſ-
„ ſent, geſta, miracula, vel revelationea, ſeu
„ quæ-

,, quæcunque beneficia, tanquam eorum inter-
,, ceſſionibus à Deo accepta continentes, ſine
,, recognitione atque approbatione ordinarii,
,, qui in iis recognoſcendis Theologos, aliosque
,, pios, ac doctos viros in conſilium adhiberet:
,, & ne deinde fraus, aut error, aut aliquid no-
,, vi, & inordinati in re tam gravi committere-
,, tur, negotium inſtructum ad Sedem Apoſtoli-
,, cam transmitteret, ejusque reſponſum exſpe-
,, ſpectaret: Revelationes vero, & miracula,
,, aliaque beneficia ſupradicta, quæ in libris ho-
,, minum vitam, geſtaque continentibus eatenus
,, ſine recognitione, atque approbatione hujus-
,, modi impreſſa erant, nullo modo approbata
,, cenſeri voluimus, mandavimusque. Ad bo-
,, rum hominum ſepulchra vetuimus etiam, ac
,, inhibuimus tabellas, atque imagines ex cera,
,, aut argento, ſeu ex alia quacunque materia,
,, tam pictas, quam fictas, atque exſculptas ap-
,, pendi, ſeu affigi, & lampades, ſive alia quæ-
,, cunque lumina accendi ſine recognitione ab
,, ordinario omnino prout ſupra, facienda, Se-
,, dique Apoſtolicæ referenda, ac probanda. De-
,, clarantes, quod per ſupra ſcripta præjudicare
,, in aliquo noluimus, neque intendimus iis,
,, qui aut per communem Eccleſiæ conſenſum,
,, vel immemorabilem temporis curſum, aut per
,, Patrum, virorumque Sanctorum ſcripta, vel
,, longiſſimi temporis ſcientia, ac tolerantia præ-
,, fatæ Sedis Apoſtolicæ, vel Ordinarii celebran-
,, tur. Cumque poſtea die 2. Octobris ejusdem
,, anni 1625. a quibusdam revocari in dubium
,, accepiſſemus, an tabellas, & imagines, quas
,, in poſterum afferri contingeret, recipere, &
,, antea oblatas conſervare liceret; Nos, qui
,, tantummodo voluimus occurrendo abuſibus,
,, qui irrepere videbantur, certiorem parare
,, viam ad eorum in terris gloriam, quorum ſan-
,, ctimoniam divinæ Clementiæ placuerit admi-
,, randis operibus illuſtrare; re prius cum eisdem
,, Cardinalibus communicata, de ſimili eorum
,, conſilio declaravimus, quod ſicut nunquam
,, prohibuimus, nec intentionis noſtræ fuit pro-
,, hibere oblationem, receptionemque tabella-
,, rum, & imaginum hujusmodi, ita ut deinceps
,, nulli dubitationis locus relinqueretur, ſtatui-
,, mus, & decrevimus, ut quoties ad aliquam
,, Eccleſiam, aut Oratorium, locumve alium
,, publicum ſæcularem, ſeu regularem tabellas,
,, & imagines, aliudve ſimile quispiam deferret,
,, ac interceſſione hominum inter Sanctos, vel
,, Beatos non adſcriptorum, quamvis cum mar-
,, tyrii, aut Sanctitatis fama demortuorum, op-
,, tata impetraviſſe diceret, liceret Eccleſiaſticis
,, perſonis Eccleſiarum, locorumve prædictorum
,, curæ præpoſitis tabellas, & imagines ſive pi-
,, ctas, ſive ex quavis materia fictas, atque alia
,, quæcunque collatæ gratiæ fidem facientia ſimul
,, cum deferentis, aliorumque qui conſcii fuiſ-
,, ſent, atteſtationibus recipere, atque appro-
,, bantibus Ordinariis, ad quos referre ſtatim
,, omnia tenerentur, in ſecreto aliquo ſeorſum
,, ab Eccleſia loco cuſtodire, ibidemque jam
,, amota collocare, & aſſervare, ut ſi quando
,, Dominus talium virorum merita Beatificatio-
,, nis, ſeu Canonizationis honore in terris de-
,, corare voluiſſet, extarent hujusmodi Sancti-
,, tatis qualescunque probationes Apoſtolicæ
,, Sedis judicio tunc examinandæ. Demum ve-
,, ro, & ejusmodi Decreta obſervarentur indu-
,, bie, ac omnimodam ſortirentur executionem,
,, cum eisdem Cardinalibus re pariter communi-
,, cata, deque eorundem conſilio præmiſſis ad-
,, didimus, ſtatuimus, decrevimus, atque decla-
,, ravimus, ne ex tunc deinceps utriusque ſexus
,, cum Sanctitatis, aut Martyrii fama, vel opi-
,, nione defuncti miraculis, revelationibus, aliis-
,, que ejusmodi Sanctitatem redolentibus ex in-
,, tegro informationes quoquo modo reciperet,
,, aut proceſſum inſtitueret, vel hucuſque recep-
,, tas informationes, inſtructumve proceſſum
,, ulterius proſequeretur, niſi poſtulator prius
,, per legitimas juridice ſuſceptas probationes
,, circa perſonam ejus, de cujus miraculis, re-
,, velationibus, aliisve rebus geſtis ſanctitatem
,, præſeferentibus ageretur, præſcriptam in præ-
,, fato noſtro Decreto formam omnino ſervatam
,, extitiſſe docuerit; & niſi poſtea ſucceſſive idem
,, Ordinarius, aut ab Apoſtolica Sede ſpecialiter
,, ad hoc delegatus, diligenti præhabita diſquiſi-
,, tione circa eandem perſonam, ſupracitato De-
,, creto nullateuus contraventum eſſe, rite pro-
,, nunciaverit. Utque id inviolabiliter obſerve-
,, tur, ſtatuimus inſuper, ac decrevimus, ne trans-
,, miſſi ad Urbem undecunque hujusmodi pro-
,, ceſſus, à Congregationis Sacrarum Rituum Se-
,, cretario; minuſve à Sanctæ fidei Promotore
,, quomodolibet aperiantur, niſi prius in ipſa Sa-
,, crorum Rituum Congregatione, alio ſejunctim
,, oblato autentico proceſſu, ex eo ordinarium,
,, aut ab Apoſtolica Sede ſpecialiter delegatum
,, rite ac recte, ut præmittitur, cognoviſſe,
,, ac pronunciaſſe prælibato Decreto nequaquam
,, contrarium eſſe plene conſtiterit, ac deinde à
,, nobis judicialiter aperiendi eos proceſſus fa-
,, cultas indulta fuiſſet. Inſuper longiſſimum
,, tempus, illiusve immemorabilem curſum, de
,, quo in prædicto Decreto, intelligi declaravi-
,, mus eſſe tempus, centum annorum metam
,, excedens. Deque his, atque infra ſcriptis om-
,, nibus, quæ in his Decretis diſpoſita, & ordi-
,, nata ſunt, aliqua ſuboriente difficultate, Or-
,, dinariis locorum, & delegatis Apoſtolicis qui-
,, buslibet omnem omnino interpretandi faculta-
,, tem ademimus; utque Sedem Apoſtolicam de-
,, ſuper conſulerent, ab eaque reſponſum ex-
,, ſpectarent, mandavimus eisdem, ut alias, prout
,, in Decretis deſuper editis plenius continetur.

,, §. 5. Quocirca Venerabilibus Fratribus Pa-
,, triarchis, Primatibus, Archiepiſcopis, Epi-
,, ſcopis, & aliis locorum Ordinariis, nec non
,, dilectis Filiis noſtris, & Apoſtolicæ Sedis Nun-
,, tiis, ac hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus ubi-
,, libet exiſtentibus, per Apoſtolica ſcripta man-
,, damus, ut ſtatim atque præſentes literæ noſtræ
,, ad eorum, & cujuslibet eorum notitiam per-
,, venerint, in ſua quisque reſpective Diœceſi,
,, vel Provincia ſedulo pervigilet, ne ſine ap-
,, probationibus prædictis imagines cum memo-
,, ratis ſignis exponantur, aut miracula, revela-
,, tiones, ac beneficia prædicta publicentur, alia-
,, ve contra ſuperius diſpoſita fiant: transgreſ-
,, ſores

„ ſores vero, ſi regulares fuerint, privationis ſuorum officiorum, ac vocis activæ, & paſſivæ, nec non ſuſpenſionis à divinis: ſi vero Clerici ſæculares, privationis pariter ſuorum officiorum ſuſpenſionis à divinis, & ab adminiſtratione Sacramentorum, executioneque ſuorum ordinum reſpective, aliiſque arbitrio prædictorum Ordinariorum, ſeu Inquiſitorum pro modo culpæ infligendis pœnis plectendo. Qui autem libros impreſſerint, aut imagines pinxerint, ſculpſerint, ſeu quoquo modo affixerint, vel formaverint, cœterique artifices circa præmiſſa qualitercunque delinquentes, prædicta omnia amittant, & inſuper pecuniariis, aliiſque, etiam corporalibus pœnis juxta criminis gravitatem, eorundem Ordinariorum, ſeu Inquiſitorum arbitrio afficiantur. Contradictores quoslibet, & rebelles, ac præmiſſis non parentes, per ſententias, cenſuras, & pœnas Eccleſiaſticas, aliaque opportuna juris, & facti remedia, omni & quacunque appellatione, recurſu, & reclamatio ne remotis compeſcendo, invocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis.

„ §. 6. Non obſtantibus, quatenus opus ſit, recol. memoriæ Boniſacii Octavi Papæ etiam Prædeceſſoris noſtri, de una, & in Concilio generali edita de duobus dictis, cæteriſque in contrarium facientibus quibuſcumque.

„ §. 7. Ut autem præſentes &c. &c.

Datum Romæ die 5. Julii 1634.

DECRETUM

Super cultu Beatis adhuc non Canonizatis præſtando *à Sacrorum Rituum Congregatione ordinaria habita coram Sanctiſſimo Domino Noſtro ALEXANDRO Papa ſeptimo emanatum.*

„ Ad aures Eminentiſſimorum Patrum Congregationis Sacrorum Rituum plures devenerunt, qui patrantur, Indultorum exceſſus in materia præſtationis cultus Beatis adhuc non Canonizatis.

„ Quamobrem eos eliminare, ac, ne in futurum inducantur, providere ſtudentes, ad infraſcripta devenerunt Decreta &c.

„ I. Quod eorumdem Beatorum Imagines, etiam non principaliter, & uti ſupplices appoſitæ, Simulacra, Picturæ, Tabellæ, aut Scripturæ eorum præclara geſta repræſentantes, aut referentes in Eccleſiis, Sacrariis, & Oratoriis quibuſcumque, & præſertim in quibus Miſſæ Sacrificium, vel alia divina officia peraguntur, inconſulta Sede Apoſtolica, nullo pacto exponantur.

„ II. Quod, ubi indultum fuerit per Sedem Apoſtolicam, Imagines, Simulacra, pictaſque Tabellas in Eccleſiis poni, & coli poſſe, in pariete tantum, non autem ſuper altari, collocandi facultas tributa cenſeatur.

„ III. Quodſi conceſſa fuerit per eandem Sedem Apoſtolicam Altarium erectio, non tamen ob id Miſſam, & officium de prædictis Beatis celebrandi; vel recitandi facultas tradita præſumatur; etenim ſpecifica, & expreſſa Conceſſio ſuper his præcedere debet.

„ IV. Ubi in uno loco Cultus fuerit conceſſus, non extendatur, inconſulto Pontifice, ad alium locum, quavis alia concurrente authoritate.

„ V. In locis, ubi Beatos prædictos ab omnibus coli permiſſum fuit, non inde publica officii recitatio permiſſa cenſeatur, ſed tantummodo privata, nec ſatisfactoria præcepto recitationis, niſi quoad illos, quibus ſedes Apoſtolica hoc indulſerit.

„ VI. Miſſæ pariter, quæ fuerint indultæ certis perſonis, nempe Presbyteris Regularibus, vel ſæcularibus alicujus loci vel Monaſterii, ſeu Presbyteris alicujus Eccleſiæ ſervitio præcipue addictis, à confluentibus Sacerdotibus quavis Dignitate, etiam Cardinalatus, inſignitis minime celebrentur.

„ VII. Dies feſti in Beatorum eorundem memoriam non celebrentur, niſi ſpeciali Indulto Apoſtolico proviſum fuerit.

„ VIII. Eorumdem nomina in Kalendariis non apponantur, niſi illius tantum loci, earumque Perſonarum, in quo, & à quibus Cultus cum officio & Miſſa celebretur.

„ IX. In quibusvis Eccleſiaſticis precibus, etiam in Oratoriis privatis recitandis, particularis eorumdem ſuffragia non apponantur, vel recitentur.

„ X. Publicis in precibus, præter indultas, & à Sede Apoſtolica approbatas, iidem Beati non invocentur.

„ XI. Eorumdem Reliquiæ in Proceſſionibus minime circumferantur.

„ Sacra tamen Congregatio præſentibus Declaratione, & Juſſione removere non intendit Cultum Beatis per communem Eccleſiæ conſenſum, vel per immemorabilem temporis curſum, aut per Patrum, Virorumque Sanctorum ſcripta, vel temporis centum annorum metam excedentis ſcientiam, ac tolerantiam Sedis Apoſtolicæ, aut Ordinariorum hactenus præſtitum ac certo modo, & forma ab eo tempore eis exhibitum. Verum, ſi à centum annis cultus hujuſmodi aliqua ex parte conſtiterit auctus, & extenſus, eo caſu Sacra eadem Congregatio eumdem in priſtinum reduci jubet; prout quemvis cultum extra caſus prædictos ad expreſſa tantum verbaliter in Apoſtolicis Indultis omnino revocari mandat, ſub pœnis &c.

„ Firmis quoque remanentibus Decretis, nempe, ne Beati in Patronos eligantur, ne eorum Natalitia cum octavis celebrentur, & aliis quibuſcumque à Sacra Congregatione hactenus emanatis, quæ præſenti Decreto renovantur.

„ His autem Sanctiſſimo relatis, & in Congregatione Sacrorum Rituum Ordinaria habita coram Sanctitate ſua per Eminentiſſimum, & Reverendiſſimum Dominum Cardinalem Sacchettum acurate perlectis, mature diſcuſſis,

„ San-

„ Sanctitas ſua ea approbavit, & pro omnimo-
„ da eorumdem obſervatione mandavit, typis
„ imprimi, ad Valvas affigi, & publicari, ut,
„ elpſo tempore ſex menſium à die publicatio-
„ nis eorumdam, omnes & ſingulos afficiant, &
„ arctent, acſi omnibus, & ſingulis eadem exhi-
„ bita, vel perſonaliter præſentata, intimata,
„ ac notificata fuiſſent. Indultisque locorum
„ Ordinariis, ut authoritate Sedis Apoſtolicæ
„ poſſint, imo debeant ſæculares, & Regulares
„ quoscumque, quantumvis exemptos, etiam
„ Socictatis Jeſu, Sancti Antonii Viennen. &
„ Sancti Joannis Hieroſolymitani, ac reliquos
„ omnes ſpeciali expreſſione indigentes, etiam
„ ſub cenſuris compellere.

„ Cumque aliqui nulli ſubdantur Epiſcopo,
„ qui eos, ſi exceſſerint, cœrcere valeat, eo ca-
„ ſu à Sedis Apoſtolicæ Nuntiis, ſi aderint, ſin
„ minus ab Archiepiſcopis, in quorum Provin-
„ ciis, vel ab Epiſcopis Romano tantum Ponti-
„ fici ſubjectis, intra, vel prope quorum Diœ-
„ ceſis limites eorum Eccleſiæ, vel Monſteria
„ ſits fuerint, tanquam à Sede Apoſtolica Dele-
„ gatis ad hujusmodi Decretorum obſervationem
„ prædicti omnino, cogantur. Die 27. Septem-
„ bris 1659.

DECLARATIO DECRETI

Super cultu Beatis adbuc non Canonizatis Præſtando,

„ Allatis ad Sacrorum Rituum Congregatio-
„ nem dubiis circa obſervationem, & intel-
„ ligentiam Decreti ſuper cultu Beatis adhuc non
„ Canonizatis præſtando editi die 27. Septembris
„ 1629. & publicati 3. Februarii præſentis anni
„ 1660.

„ Primo: An, ubi indultum fuerit, ut Miſ-
„ ſa de aliquo Beato celebretur, liceat ejus ima-
„ ginem, & Simulacrum ſuper altari exponere,
„ nec non votivas tabellas ibidem appendere.

„ Secundo: An §. *Dies Feſti in Beatorum bono-*
„ *rem non celebrentur*, extendatur ad Feſta devo-
„ tionis.

„ Tertio: An indulta recitandi officium cum
„ octava, vel ſine octava, & celebrandi Miſſam
„ de Beatis fuerint revocata per dictum Decre-
„ tum Sacræ Congregationis.

„ Quarto: An in Eccleſiis, in quibus Offi-
„ cium, & Miſſa de Beatis recitari, ac reſpective
„ celebrari poſſunt, liceat eorum Reliquias ex-
„ ponere.

„ Quinta: An Epiſcopi Regulares, qui ex
„ indulto Sedis Apoſtolicæ gaudent Privilegiis
„ ſuæ Religionis, de quibus ſunt capaces pro eo-
„ rum conditione, poſſint de Beatis ſuæ Reli-
„ gionis recitare officium, & in propriis Cathe-
„ dralibus Miſſam celebrare, & altare Beatis præ-
„ dictis erigere.

Sacrorum Rituum Congregatio reſpondit

„ Ad primum affirmative
„ Ad ſecundum negative
„ Ad tertium pariter negative
„ Ad quartum affirmative
„ Ad quintum negative

Die 17. Aprilis 1660.

Quæritur 12. An detur gravis obligatio, his Decretis exacte inſiſtendi?

Respondeo Affirmative. Nam Bulla Urbani VIII. *Cœleſtis Jeruſalem*, edita 1634. edita eſt ad omnes Epiſcopos totius Eccleſiæ *ſub pœna nullitatis omnium informationum &c.* Ergo qui ſcienter transgrediuntur hæc Decreta, exponendo omnes Informationes, & Proceſſus &c. in ordine ad Beatificationem aliquando inſtituendos nullitati, peccant graviter.

Quæritur 13. Quid ſentiendum circa cultum Sanctorum, qui poſt Decreta Urbani acceperunt cultum publicum ſine authoritate Sedis Apoſtolicæ?

Respondeo. Præſumendum quidem eſt, eos Epiſcopos, qui ejusmodi cultum publicum approbarunt non ſervatis Decretis Urbani VIII. non egiſſe ex contemptu, ſed ex ignorantia vel Epikia decretorum; *cultus plenus* tamen, ſi ſine gravi ſcandalo populi tolli poſſit, non eſt permittendus ſine permiſſione Sedis Apoſtolicæ.

Dixi, *cultus plenus*; qui fit non ſolum per reverentem exornationem reliquiarum, ſed etiam per novam publicam ac ſolennem invocationem. Si autem oriretur grave ſcandalum populi, & habeatur *moraliter certitudo* de ſanctitate perſonæ, quæ colitur, in loco particulari continuatio cultus à tempore immemoriali cœpti, *in ſtatu ſuo* relinqui poterit.

Ratio eſt; quia ſicut ad colendum patrem, matrem, magiſtratum, regem &c. ſufficit moralis certitudo, ita ſufficit circa actus religionis ut patet ex adoratione determinatæ hoſtiæ.

Quæritur 14. Unde ſumi poterit *moralis certitudo* de ſanctitate & finali perſeverantia perſonæ, de cujus cultu agitur?

Respondeo. Moralis certitudo habetur ex duobus 1. ex conſtanti notorietate virtutum eximiarum, moraliter cum peccato mortali, vel cum habitu peccati venialis plene deliberati incompoſſibilium. 2. ex notorietate miraculorum poſt mortem, moraliter infallibilium. Hæc ubi concurrunt, moralem certitudinem ſtrictam haberi cenſeo, quæ etiam ſufficiat pro ſtatuendo cultu univerſali per totam Eccleſiam, & pro obtinenda infallibili aſſiſtentia providentiæ divinæ circa ejusmodi actus Beatificationis vel Canonizationis, utpote ſic præcedente morali diligentia Eccleſiæ agentis pro rimanda veritate *totum, quod in ſe eſt.* Si autem ſolum unum concurrat, eam moralem certitudinem ſolum ſufficere cenſeo pro ſtatuendo cultu particulari, in quo non adeo certa eſt aſſiſtentia divinæ providentiæ pro excluſione omnis erroris, prout in Tract. de fide oſtenſum eſt.

Dixi, *cum habitu peccati venialis plene deliberati.* Neque enim omnes Sancti caruerunt peccatis venialibus ignorantiæ etiam in rebus magni momenti leviter culpabilis, aut peccatis venialibus ex imperfectione deliberationis, aut peccatis venialibus etiam plene deliberatis ſaltem rariſſimis non provenientibus ex conſuetudine ſeu habitu. Et hinc etiam in vitis Sanctorum aut in proceſſu Beatificationis ejusmodi leves defectus neque diſſimulandi, neque tanquam impedimentum eſſentiale cultus publici conſiderandi ſunt.

Dixi 2. Cum peccato mortali vel tali habitu peccati venialis *moraliter incompoſſibilitum*. Cum enim *David*, & S *Petrus* graviter peccaverint, abſolute non repugnat, quin etiam in Sanctorum tanto numero reperiretur unus vel alter, qui aliquando graviter peccaſſet, dummodo ex ejus actis ſubſequentibus habeatur *moralis certitudo* de ejus pœnitentia, *ſtricte talis* pro STATUENDO cultu univerſali, *late ſaltem talis* pro PERMITTENDO cultu particulari.

Quæritur 15. Quid ſentiendum de novo genere veſtiendi ſtatuas vel imagines Sanctorum? vel circa alias novitates imaginum?

Respondeo. Urbanus VIII. in Conſtitutione generali ad totam Eccleſiam, *Sacro-Sancta*, edita anno 1642. prohibet tria 1. novationem habitus. 2. indecentiam imaginum, nempe formam Sanctitati Sanctorum vel devotioni fidelium incongruam. Tranſgreſſores regulares, niſi moniti emendentſe, jubet privari voce activa & paſſiva. Conſtitutio Urbani VIII. ſic habet:

„Sacroſancta Tridentina Synodus optime „agnoſcens non leve ſcandalum afferre poſſe, „ſiquid inordinatum, aut præpoſtere accommo„datum, vel prophanum in Eccleſiis appareat, „ſtatuit nemini licere ullo in loco, vel Eccleſia, „etiam quomodolibet exempta, ullam inſolitam „imaginem ponere, vel ponendam curare, niſi „ab Epiſcopo approbata fuerit.

„§. 1. Cum autem ſicut accepimus ex prædicti decreti inobſervantia varii abuſus irrepſerint, idcirco Nos abuſus hujusmodi tollere „pro debito Paſtoralis Officii noſtri volentes, „re etiam cum Venerabilibus Fratribus noſtris „Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus Sacris „Ritibus præpoſitis communicata, & mature „conſiderata, & diſcuſſa, inhærendo dictæ Di„ſpoſitioni Sacroſanctæ Tridentinæ Synodi, „motu proprio, & ex certa ſcientia, noſtris, „deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, ne „quis cujuscumque gradus, qualitatis, ordinis, „ſtatus, vel conditionis, ac dignitatis & præemi„nentiæ etiam Eccleſiaſticæ, etiam individua, „ac ſpeciali expreſſione digna exiſtat, imagines „Domini Noſtri Jeſu Chriſti, & Deiparæ Virgi„nis Mariæ, ac Angelorum, Apoſtolorum, „Evangeliſtarum, aliorumque Sanctorum, & „Sanctarum quarumcunque ſculpere, aut pin„gere, vel ſculpi, aut pingi facere, aut ante„hac ſculptas, aut pictas aut alias quomodolibet „effictas tenere, ſeu publico aſpectui exponere, „aut veſtire cum alio habitu, & forma, quam in „Catholica, & Apoſtolica Eccleſia ab antiquo „tempore conſuevit, nec etiam cum habitu pe„culiari alicujus Ordinis Regularis tenore præ„ſentium prohibemus. Ac ut imagines aliter pi„ctæ, vel ſculptæ ab Eccleſiis, & aliis locis qui„buslibet amoveantur, & deleantur, vel redu„cantur, & reformentur ad Habitum, & for„mam in Eccleſia Catholica, & Apoſtolica ab „antiquo tempore conſuetam, ut veneratio & „cultus ſic dictis imaginibus augeatur, & quæ „oculis fidelium ſubjiciuntur non inordinata, nec „inſolita appareant, ſed devotionem pariant, & „pietatem. Et ne exponantur in Eccleſiis qui„buslibet, ac quomodolibet qualificatis, ac „earum Frontiſpiciis, & Atriis imagines propha„næ, vel alias indecentiam, & inhoneſtatem „præ ſe ferentes, cum Domum Dei deceat ſanctitudo, præcipimus. Quocirca quibuscumque „Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Prima„tibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & aliis lo„corum Ordinariis, ac noſtris, & Apoſtolicæ „Sedis Nunciis, & Legatis etiam Latere, ſub „oſtentatione divini judicii mandamus, ut præ„dicta inviolabiliter, & exacte obſervent. Man„dantes inſuper omnibus Capitulis Eccleſiarum „etiam Cathedralium, & majorum, ac Univer„ſitatibus etiam ſtudiorum, Monaſteriis ac Colle„giis, & quibuscumque etiam Eccleſiaſticis, ſæ„cularibus, & Regularibus cujuscunque ordinis „etiam Ciſtercienſis Inſtituti, Congregationis, „& Societatis etiam Jeſu, etiam Militaribus, „etiam Hoſpitalis S. Joannis Hieroſolymitani, „aliarumque Militiarum, & cæteris quibuscun„que quomodolibet qualificatis, ac eadem indi„vidua expreſſione, & ſpeciali nota dignis, ac „Monialibus, etiam Regularium gubernio ſub„jectis, ac etiam Sedi Apoſtolicæ immediate „ſuppoſitis, ut in eorum Eccleſiis, & locis om„nia, & ſingula præmiſſa obſervent, & obſer„vari faciant.

„§. 2. Quatenus verò ipſi, præſertim Regu„lares, ac Moniales præſentibus litteris, ac om„nibus in eis contentis parere neglexerint, poſ„ſint, & debeant Epiſcopi, & locorum Ordina„rii, Metropolitani, Primates, Patriarchæ, „Nuncii, & Legati Apoſtolici de Latere miſſi, „tanquam in hoc à Sede Apoſtolica ſpecialiter „delegati contra omnes, & ſingulos prædictos, „& quoscunque alios quomodolibet inobedien„tes, & tranſgreſſores procedere, & quacum„que appellatione, recurſu, reclamatione, aliis„que juris, & facti remediis ordinariis, & extra„ordinariis penitus & omnino remotis ad om„nimodam obſervantiam illos prævia unica mo„nitione, cenſuris Eccleſiaſticis, & aliis eorum „arbitrio, & præſertim quoad loci Superiores, „etiam privationis officii, & vocis activæ & paſ„ſivæ pœnis compellere.

„§. 3. Præſentes quoque litteras, & in eis „contenta quæcunque nullo unquam tempore „de ſubreptionis, obreptionis, aut nullitatis „vitio, ſeu intentionis noſtræ, vel quocumque „alio etiam quantumvis ſubſtantiali defectu no„tari, impugnari, vel redargui poſſe, ſed illas „ſemper validas, firmas, & efficaces exiſtere, „& fore, ſuosque plenarios effectus ſortiri, & „obtinere, & ab omnibus, ad quos ſpectat, & „ſpectabit in futurum inviolabiliter obſervari.

„§. 4. Sicque & non aliter in præmiſſis per „quoscumque Judices ordinarios, & delegatos „etiam cauſarum Palatii Apoſtolici Auditores, „ac Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales etiam „de Latere Legatos, nunc, & pro tempore exi„ſtentes, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis „aliter judicandi, ſeu interpretandi facultate, „& auctoritate judicari, & definiri debere, ac „irritum, & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam „quavis auctoritate, ſcienter, vel ignoranter „contigerit attentari decernimus.

§. 6.

„ §. 6. Et ne præmiſſorum ignorantia poſſit
„ ab aliquo prætendi, Volumus, & Apoſtoli-
„ ca auctoritate decernimus, ut præſentes lite-
„ ræ, ſeu illarum exemplum ad Valvas Baſilicæ
„ Principis Apoſtolorum Urbis, ac in acie Cam-
„ pi Floræ affixæ omnes perinde arctent, atque
„ afficiant, ac ſi unicuique perſonaliter intima-
„ tæ, & notificatæ fuiſſent.

Datum Romæ apud S. Petrum ſub Annu-
lo Piſcatoris, die 15 Martii 1642. Pon-
tificatus Noſtri Anno Decimo Nono.

Quæritur 16. Quid docet vel ſtatuit
Concilium Tridentinum de cultu Sanctorum?
Et de Actis Sanctorum vel miraculis incertis?

Respondeo. Concilium Tridentinum poſt
explicatam naturam cultus Sanctorum jubet 1. ut
non exponantur novæ imagines inſolitæ, præ-
ſertim quæ erroris periculoſi occaſionem præ-
bent. 2. ut evitetur quæſtus circa eorum cultum.
3. ut non procaci venuſtate pingantur vel or-
nentur. 4. ut Sanctorum celebratio non tranſeat
in occaſionem comeſſationum & ebrietatum. 5.
ut in cultu vel ſtatuis nihil inhoneſtum appareat.
6. ut non publicentur nova miracula niſi reco-
gnita ab Epiſcopo adhibitis in Concilium Theo-
logis. 7. ut de abuſibus dubiis conſulantur Con-
cilia Provincialia ac Sedes Apoſtolica. 8. ut in
Eccleſia nihil in hoc genere novum aut inuſita-
tum ſine judicio Sedis Apoſtolicæ decernatur.
Textus Tridentini Seſſ. 25. ſic habet: „ Man-
„ dat Sancta Synodus omnibus Epiſcopis, &
„ ceteris docendi munus, curamque ſuſtinenti-
„ bus, ut juxta Catholicæ, & Apoſtolicæ Eccle-
„ ſiæ uſum, à primævis Chriſtianæ religionis
„ temporibus receptum, Sanctorumque Patrum
„ conſenſionem, & Sacrorum Concilium decreta,
„ in primis de Sanctorum interceſſione, invoca-
„ tione, Reliquiarum bonore, & legitimo ima-
„ ginum uſu, fideles diligenter inſtruant, docen-
„ tes eos, Sanctos una cum Chriſto regnantes,
„ orationes ſuas pro hominibus Deo offerre; bo-
„ num atque utile eſſe ſuppliciter eos invocare;
„ & ob beneficia impetranda à Deo per filium
„ ejus Jeſum Chriſtum Dominum noſtrum, qui
„ ſolus noſter Redemptor & Salvator eſt, ad eo-
„ rum orationes, opem, auxiliumque confuge-
„ re: Illos vero, qui negant Sanctos æterna fe-
„ licitate in cælo fruentes, invocandos eſſe; aut
„ qui aſſerunt vel illos pro hominibus non orare;
„ vel eorum, ut pro nobis etiam ſingulis orent,
„ invocationem eſſe idololatriam, vel pugnare
„ cum verbo Dei, adverſarique honori unius
„ mediatoris Dei, & hominum Jeſu Chriſti, vel
„ ſtultum eſſe, in cœlo regnantibus, voce vel
„ mente ſupplicare; impie ſentire Sanctorum quo-
„ que martyrum, & aliorum cum Chriſto viven-
„ tium Sancta corpora, quæ viva fuerunt mem-
„ bra Chriſti, & templum Spiritus Sancti, ab ip-
„ ſo ad æternam vitam ſuſcitanda, & glorificanda
„ à fidelibus veneranda eſſe: per quæ multa be-
„ neficia à Deo hominibus præſtantur: ita ut af-
„ firmantes, Sanctorum Reliquiis venerationem,
„ atque honorem non deberi; vel eas, aliaque
„ Sacra monumenta à fidelibus inutiliter hono-
„ rari; atque eorum opis impetrandæ cauſa San-
„ ctorum memorias fruſtra frequentari; omni-
„ no damnandos eſſe, prout jampridem eos dam-
„ navit, & nunc etiam damnat Eccleſia. Ima-
„ gines porro Chriſti, Deiparæ Virginis, & alio-
„ rum Sanctorum, in Templis præſertim haben-
„ das & retinendas, eiſque debitum honorem,
„ & venerationem impertiendam, non quod cre-
„ datur ineſſe aliqua in iis divinitas, vel virtus,
„ propter quam ſint colendæ; vel quod ab eis
„ ſit aliquid petendum, vel quod fiducia in ima-
„ ginibus ſit figenda; veluti olim fiebat à Gen-
„ tibus, quæ in idolis ſpem ſuam collocabant,
„ ſed quoniam honos, qui eis exhibetur, refer-
„ tur ad prototypa, quæ illæ repræſentant: ita
„ ut per imagines, quas oſculamur, & coram
„ quibus caput aperimus, & procumbimus, Chri-
„ ſtum adoremus, & Sanctos, quorum illæ ſi-
„ militudinem gerunt, veneremur, id quod Con-
„ ciliorum, præſertim vero ſecundæ Nicenæ
„ Synodi decretis contra imaginum oppugnato-
„ res eſt ſancitum.

„ Illud vero diligenter doceant Epiſcopi,
„ per hiſtorias myſterium noſtræ redemptionis,
„ picturis, vel aliis ſimilitudinibus expreſſas, eru-
„ diri, & confirmari populum in articulis fidei
„ commemorandis, & aſſidue recolendis: tum
„ vero ex omnibus Sacris imaginibus magnum
„ fructum percipi, non ſolum, quia admone-
„ tur populus beneficiorum, & munerum, quæ
„ à Chriſto ſibi collata ſunt; Sed etiam quia
„ Dei per Sanctos miracula, & ſalutaria exempla
„ oculis fidelium ſubjiciuntur: ut pro iis Deo
„ gratias agant, ad ſanctorumque imitationem
„ vitam moreſque ſuos componant, exciten-
„ turque ad adorandum, ac diligendum Deum,
„ & ad pietatem colendam. Siquis autem his
„ decretis contraria docuerit aut ſenſerit, ana-
„ thema ſit; in has autem ſanctas & ſalutares ob-
„ ſervationes ſiqui abuſus irrepſerint, eos pro-
„ ſus aboleri Sancta Synodus vehementer cupit,
„ ita ut nullæ falſi dogmatis imagines, & rudi-
„ bus periculoſi erroris occaſionem præbentes,
„ ſtatuantur. Quod ſi aliquando hiſtorias, &
„ narrationes Sacræ Scripturæ, cum id indoctæ
„ plebi expediet, exprimi, & figurari contige-
„ rit, doceatur populus, non propterea divini-
„ tatem figurari, quaſi oculis corporeis conſpi-
„ ci, vel coloribus, aut figuris exprimi poſſit.
„ Omnis porro ſuperſtitio in Sanctorum invoca-
„ tione, Reliquiarum veneratione, & imaginum
„ Sacro uſu tollatur, omnis turpis quæſtus eli-
„ minetur, omnis denique laſcivia vitetur, ita
„ ut procaci venuſtate imagines non pingantur,
„ nec ornentur, & Sanctorum celebratione, ac
„ Reliquiarum viſitatione homines ad comeſ-
„ ſationes, atque ebrietates non abutantur, qui
„ feſti dies in honorem Sanctorum per luxum,
„ ac laſciviam agantur. Poſtremo, tanta circa
„ hæc diligentia, & cura ab Epiſcopis adhibea-
„ tur, ut nihil inordinatum, aut præpoſtere,
„ & tumultuarie accommodatum, nihil profa-
„ num, nihilque inhoneſtum appareat; cum do-
„ mum Dei deceat Sanctitudo. Hæc ut fidelius
„ obſerventur, ſtatuit Sancta Synodus, nemi-
„ ni licere ullo in loco, vel Eccleſia etiam quo-

,, modolibet exempta, ullam inſolitam ponere,
,, vel ponendam curare imaginem, niſi ab Epi-
,, ſcopo approbata fuerit, nulla etiam admitten-
,, da eſſe nova miracula, nec novas Reliquias
,, recipiendas, niſi eodem recognoſcente, & ap-
,, probante Epiſcopo, qui ſimul atque de iis ali-
,, quid compertum habuerit, adhibitis in conſi-
,, lium Theologis, & aliis piis viris, ea faciat,
,, quæ veritati conſentanea judicaverit. Quod
,, ſi aliquis dubius, aut difficilis abuſus ſit extir-
,, pandus, vel omnino aliqua de iis rebus gra-
,, vior quæſtio incidat: Epiſcopus antequam
,, controverſiam dirimat, Metropolitani, & com-
,, provincialium Epiſcoporum in concilio pro-
,, vinciali ſententiam expectet, ita tamen, ut
,, nihil inconſulto ſanctiſſimo Romano Pontifi-
,, ce novum, aut in Eccleſia hactenus inuſitatum
,, decernatur.

Ita Tridentinum. Quod vero de non ſpargendis miraculis ſtatuit, fundatur in Concilio Carthaginensi V. Can. 4. ubi prohibet *conſtitui altaria per ſomnia & per inanes quaſi revelationes quorumlibet hominum.* Idem clarius exponit Concilium Aquense celebratum anno 1585. Cap. 36. ubi ſic habet: *Quia aliquando fit, ut vulgi concurſu populique clamore aliquid pro miraculo aut ſacra Reliquia evulgetur, quod re vera non eſt, ſtudeat Epiſcopus, ubi ejuſmodi occaſio ſe obtulerit, ut primis illis vulgi clamoribus pie obſiſtat, donec rei veritas legitime comprobata conſtet.*

Quæritur 17. Quomodo ſint exponendæ Sacræ Reliquiæ? aut largiendæ?

Respondeo. De his Innocentius III. in Concilio Generali Lateranenſi 1215. relato c. cum ex eo, Tit. *de Reliquiis*, ſic ſtatuit: *Cum ex eo, quod quidam Sanctorum Reliquias exponunt venales, & eas paſſim oſtendunt, Chriſtianæ Religioni detractum ſit ſæpius; ne in poſterum detrahatur, præſenti decreto ſtatuimus, ut antiquæ Reliquiæ amodo extra capſam nullatenus oſtendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo, nemo publice venerari præſumat, niſi prius authoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ. Prælati vero non permittant eos, qui ad eorum Eccleſias cauſa venerationis accedunt, variis figmentis aut falſis documentis decipi, ſicut in pleriſque locis occaſione quæſtus fieri conſuevit.* Circa modum vero exponendi Sacras Reliquias, S. Carolus Borromæus in *Concilio Mediolanenſi IV.* præſcribit hanc normam: ,, Cum Reliquiæ ab Eccleſiaſtici Ordinis
,, hominibus cum ſuis loculis vaſculiſve ſuſci-
,, piuntur, ut vel populo oſtendantur, vel in al-
,, tari exponantur, vel in proceſſionibus feran-
,, tur; primum illis thurificatio adhibeatur, ſique
,, in via ferantur, tunc Acolythus Sacerdoti il-
,, las ferenti præeat, qui item thurificet.

,, Ne paſſim omni tempore, ſed certis tan-
,, tum feſtorum dierum celebritatibus, utpote
,, in Nativitate Domini, Epiphania, Paſcha Re-
,, ſurrectionis, Aſcenſione, Pentecoſte, & ejus-
,, modi, feſtoque ipſo die exponantur, oſtendan-
,, turve, quo illius Sancti cujus Reliquiæ ſunt,
,, Eccleſiæ in qua reconditæ ſunt, celebritas ſo-
,, lemni feſtoque officio agatur, tum præterea
,, quo die ob aliquam cauſam juſſerit, conceſ-
,, ſeritve.

,, Cum in altari exponuntur, hæ ſerventur:
,, primo in illis exponendis proceſſio per Eccle-
,, ſiam ab ejusdem Clero agatur, certo luminum
,, numero adhibito. Rurſus idem præſtetur, cum
,, conduntur.

,, A Sacerdote, qui poſt Epiſcopum in illa
,, Eccleſia digniorem ſacerdotalem locum obti-
,, net, niſi aliquando Epiſcopus ipſe id munus
,, ſibi obeundum cenſuerit, exponantur, & re-
,, condantur. Iſque ſuperpellicco, & ſtola, vel
,, pluviali etiam pro Reliquiarum, Eccleſiæve
,, ratione, indutus ſit. Dumque exponuntur,
,, & item cum reconduntur, Hymnus canatur,
,, tum antiphonæ, & alia ad hujuſmodi rem ac-
,, commodata ultimoque loco oratio de Sanctis.

,, Dum in altari expoſitæ ſunt, candelæ ſal-
,, tem quatuor grandiores accenſæ ibi colluce-
,, ant: ad earumque cuſtodiam adhibeatur, qui
,, ſemper aſſiſtat, unus, duove ſacris majoribus
,, ordinibus initiati, iique moribus probati, ac
,, ſuperpelliceo induti, horum vero Clericorum,
,, non Laicorum opera miniſteriove adhibito,
,, liceat fidelibus, pietatis, & religionis cauſa,
,, calculorum coronis Sacrarum Reliquiarum vaſ-
,, cula, loculoſve attingere, qua hora Epiſco-
,, pus conceſſerit.

,, Sacris Reliquiis, ſi ſanctiſſimo Euchariſtiæ
,, Sacramento non ita prope quidem eæ culloca-
,, tæ ſunt, ut illius lampade harum cultui ſatis-
,, fiat; lampas propria aſſidue præluceat. Niſi
,, hanc impenſam nimia Eccleſiæ, & populi ege-
,, ſtas, Epiſcopi judicio non patitur. Cæterum
,, corporibus Sanctorum, & Reliquiis, Epiſco-
,, pi judicio inſignibus, lampas omnibus una
,, ſemper colluceat.

Quæritur 18. Quid agendum, ſi incertæ Reliquiæ in Eccleſiis nimis invaluerint?

Respondeo. Circa hoc ſunt hæ ſententiæ. Prima cenſet; omnes incertas Reliquias eſſe concremandas. Secunda docet; in loco decenti eſſe aſſervandas. Tertia putat Reliquias non approbatas ſervire poſſe pro ornatu crucis, vel altaris, ubi veneratio non dirigitur ad ornatum, ſed ad ipſum crucifixum vel aliud objectum, quod in altari colitur. Quarta judicat, incertas cum nonnullis certis Reliquiis in unam maſſam ac capſulam Reliquiarum conjungi poſſe, ita ut tota maſſa ſub titulo, *Maſſa Reliquiaria anonyma*, pro cultu publico exponi poſſit. Hæ Doctorum ſententiæ colliguntur ex iis, quas refert Catalanus *de Adoratione* q. 1. c. 5. qq. 2. & qq. 5. Mihi videretur poſterior modus quartus eſſe decentior pro publica expoſitione. In locis autem, ubi Reliquiæ jam ab antiquo tempore habuerunt celebritatem, quoad *valde incertas* eligerem ſecundum aut tertium.

§. II.

De Idololatria, Paganiſmo, Judaiſmo, & Hæreſi.

Quæritur 1. Quid ſit Idololatria?

Responneo. Idololatria eſt adoratio creaturæ tanquam Dei, habentis in ſe vim divinam opitulandi ex ſua natura, independentem

ab

Digitized by Google

ab alio. Hic eſt enim proprius character Deorum gentilium, quod Genios, Heroes, ac varios Spiritus coluerint tanquam virtute aliqua divina præditos, qua poſſent auxiliari hominibus authoritate, poteſtate, & voluntate propria independenter à nutu ſupremi Numinis. Quamvis enim pleroſque Deos ab aliis Diis procreatos eſſe finxerint, & multos etiam homines v. g. Æſculapium, & Imperatores in numerum Deorum retulerint, in illis tamen crediderunt ineſſe naturam divinam per propagationem naturæ divinæ, ſicut propagatur natura humana; in his vero exiſtimarunt ineſſe quandam vim divinam per proprietatem.

Quæritur 2. Quotuplex ſit idololatria?

Respondeo. Dividitur 1. in extremam & internam ſeu mentalem. 2. Puram, & mixtam ſeu hæreticalem. 3. In materialem & formalem.

Inololatria externa eſt, qua exhibetur cultus divinus creaturæ, quin credatur eſſe Deus. Talis erat Idololatria adorantium ſtatuam Nabuchodonoſoris, quem ſciebant eſſe purum hominem. Talis eſt etiam Idololatria ſuperſtitioſorum hominum adorantium dæmonem ob ſpem obtinendi pecunias, cum tamen ſciant, dæmonem eſſe miſerrimum ſpiritum.

Idololatria mentalis eſt, qua exhibetur creaturæ honor divinus ex falſa opinione, illi ex ſua natura ineſſe vim divinam.

Idololatria pura eſt, quæ eſt ſine errore intellectus circa naturam divinam; & ſic coincidit cum Idololatria externa.

Idololatria mixta eſt, quæ eſt conjuncta cum errore intellectus. Talis eſt omnis idololatria mentalis. Imo talis etiam foret idololatria, qua homini ſcelerato, v. g. Imperatori impio, per Apotheoſin tribueretur cultus divinus cum opinione, homini impio tributam eſſe poſt mortem à ſupremo Numine vim quandam opitulandi divinam, dependentem tamen à nutu ſupremi Numinia.

Inololatria materialis eſt adoratio creturæ, quam homo invincibiliter judicat eſſe Deum. Sic D. Joannes Apocal. 19. exiſtimans eum eſſe Deum qui ſibi apparebat *cecidit ante pedes ejus, ut adoraret eum;* qui tamen proteſtabatur teſtificans, ſe non eſſe Deum, ſed conſervum. Ea ergo adoratio erat materialis. Idem contingit, ſi quis adoret Hoſtiam, quam putat eſſe conſecratam, quæ tamen conſecrata non eſt.

Idololatria autem formalis eſt adoratio creaturæ tanquam Dei, quam ſcit, aut poteſt ſcire non eſſe Deum vel aliquid divinum.

Quæritur 3. Quid ſit Pagsniſmus?

Respondeo. Paganiſmus eſt Religio admittentium plures Deos. Tales erant Græci & Romani, & omnes gentes ante Chriſtum, ſolis forte exceptis Sinenſibus.

Quæritur 4. Quid ſit Judaiſmus?

Respondeo. Judaiſmus eſt Religio admittentium ſolum unum Deum creatorem cœli & terræ cum plena ſubjectione ad legem Moyſaicam.

Quæritur 5. Quid ſit Hæreſis?

Respondeo. Definitur communiter, quod ſit *error intellectus, liber & pertinax circa articulos fidei in eo, qui ſemel religionem chriſtianam ſuſcepit.*

Quæritur 6. An Religio Turcarum pertineat ad Paganiſmum, vel Judaiſmum, vel Hæreſin?

Respondeo. Religio Turcarum *neque* pertinet *ad Paganiſmum*, quia agnoſcunt ſolum unum Deum; *neque ad Judaiſmum*, quia non habent plenam ſubjectionem ad legem Moyſaicam; *neque ad Hæreſin*, quia pro conditore religionis ſuæ non agnoſcunt Chriſtum; ſed eſt Religio ex Judaiſmo, & ex hæreſi Arriano Neſtoriana mixta. A Judaiſmo enim retinet circumciſionem, & ex Hæreſi Neſtoriana retinet, quod Chriſtus fuerit Propheta acceptus Deo. A chriſtiana autem Religione plurimum differunt, quia pro conditore ſuæ Religionis agnoſcunt Mahometen cum plena ſubjectione ad ejus legem in *Alcorano* ſcriptam, & cum totali rejectione omnium librorum Scripturæ & & traditionum, quas potius præ mera barbaria craſſem ignorant, quam reprobant. Huic enim Religioni ſoli propria eſt profundiſſima anterioris Hiſtoriæ & anteriorum Scriptorum ante ſæculum ſextum, quo Mahometes ortus eſt, ignorantia.

Quæritur 7. Quid ſit Schiſma?

Respondeo. Schiſma eſt Religio admittentium omnes articulos fidei Catholicæ excepto *Primatu Papæ*, hoc eſt, excepta *ſuprema juriſdictione* Succeſſorum in Cathedra Petri in omnes Eccleſias & fideles. Hujus religionis erant magna parte Græci à ſæculo decimo; & etiamnum ejuſdem religionis ſunt Moſcovitæ. Dubitatur tamen; an dati fuerint aliquando vel etiamnum dentur *puri Schiſmatici*, hoc eſt, tales; qui cum errore circa Primatum Papæ nullam aliam conjunxerint hæreſin, v. g. de proceſſione Spiritus Sancti, quam negant eſſe *à Patre & filio*, contendentes, eam eſſe *à Patre per filium*; item de purgatorio, ubi negant dari ignem, & de vinculo matrimonii, quod cauſa fornicationis diſſolvunt.

Quæritur 8. Quotuplex ſit hæreſis?

Respondeo. Hæreſis dividitur 1. in materialem & formalem. 2. In poſitivam & negativam. 3. In contrariam oppoſitione contradictionis, & oppoſitione contrarietatis. 4. In toleratam & non toleratam. 5 In explicitam & implicitam. 6. In demonſtratam & declaratam. 7. In virtualem ſeu æquipollentem & formalem. 8. In internam & externam. 9. In occultam & publicam.

Hæreſis materialis eſt error intellectus circa fidem, fundatus in ignorantia invincibili motivorum fidei. An multi vel pauci ſint hæretici materiales, relinquendum eſt judicio divino. Prudentiæ eſt, ut, cum cujuslibet hæretici in hæreſi nati & educati varia hauſta præjudicia à ſuis, aut accepta à Deo lumina exacte disquiri nequeant, in individuo nullus condemnetur, nec ab ignorantia vincibili abſolvatur, ſed cum ingenti timore in ſalutis incertitudine conſtitutus cenſeatur. Dantur quidem authores, qui vix ullos dari hæreticos materiales exiſtiment; tum quia omnes homines habent gratiam ſuffici-

entem, cui poſſunt cooperari; tum etiam, quia pauciſſimi ſunt, qui in ætate adulta ſe immunes ſervant à mortali peccato, à quo reſurgere per contritionem perfectam juſtificativam uti difficillimum ita rariſſimum eſt. Verum prior ratio me non movet ad adeo ſtricte conſtringendum hæreticorum materialium numerum; quia aliud eſt *gratia ſufficiens ad ſalutem* ſeu ad media ſalutis abſoluta neceſſaria; & aliud eſt *gratia ſufficiens ad agnoſcendam atque inveniendam veram Eccleſiam* non ſolum implicite, ſed etiam explicite credendam. Ad credendam veram Eccleſiam implicite omnes, etiam Turcæ & Gentiles habent gratiam ſufficientem. Sed ut agnoſcatur & credatur explicite, hoc eſt effectus gratiæ *gratis datæ*, & dependet à liberrima prædeſtinatione divina ad veram fidem, nec datur omnibus, ac reperitur etiam in Ethnicis, quos D. Thomas in pluribus locis per fidem implicitam ſalvari poſſe oſtendit, dum credunt in genere; Deum ſalvare poſſe homines modis ſibi placitis, prout in Tract. de fide & baptiſmo ex ejus textibus oſtendi.

Hæreſis formalis eſt error intellectus circa fidem fundatus in ignorantia myſteriorum aut motivorum fidei vincibili, aut pertinax poſt ſufficienter agnitam veritatem fidei.

Hæreſis poſitiva eſt error intellectus circa fidem cum affirmatione abſoluta falſi articuli.

Hæreſis negativa eſt dubium intellectus circa fidem cum ſuſpenſione aſſenſionis ad articulum verum & falſum.

Hæreſis contraria cum oppoſitione contradictionis eſt poſitiva negatio religionis vel doctrinæ veræ. *Contraria autem oppoſitione contrarietatis* eſt poſitiva aſſertio articuli falſi.

Hæreſis tolerata eſt, cujus aſſeclæ libere poſſunt converſari in negotiis profanis cum Catholicis ſine ulla pœna legum Civilium. *Hæreſis autem non tolerata* eſt, cum cujus aſſeclis non licet converſari etiam in negotiis profanis ſine cenſuris Canonicis, & ſine pœna legum civilium.

Hæreſis explicita eſt profeſſio aperta religionis hæreticæ ab Eccleſia declaratæ. *Hæreſis autem implicita* eſt aſſenſio intellectus ad propoſitiones aliquas reipſa vel ſynonymas vel æquipollentes, vel convertibiles, vel neceſſaria conſecutione connexas cum articulis hæreticis declaratis.

Hæreſis demonſtrata eſt concluſio theologica legitime deducta ex una præmiſſa hæretica, & ex altera phyſice vel metaphyſice certa. Econtra *Hæreſis declarata* eſt aſſertio religionis vel propoſitionis erroneæ, pro hæretica ab Eccleſia declaratæ.

Hæreſis virtualis ſeu æquipollens eſt concluſio theologica, quæ legitime ſequitur ex una præmiſſa hæretica, & altera moraliter certa. *Formalis hæreſis* eſt propoſitio manifeſte ſynonyma aut convertibilis cum propoſitione hæretica

Hæreſis interna eſt error intellectus circa fidem non manifeſtatus ſigno externo. *Hæreſis externa* eſt manifeſtatio erroris interni circa fidem, expreſſa ſigno vel facto.

Hæreſis occulta eſt hæreſis externa, manifeſtata quidem ſigno vel facto, ita tamen ut nondum ſit deducta ad forum externum, nec adeo notoria ac habens tam paratas probationes, ut credatur deducenda ad forum externum. *Hæreſis publica* eſt, quæ aut eſt actu deducta ad forum externum, aut tam notoria & tam liquidas habens probationes, ut credatur per denuntiationem vel accuſationem deducenda ad forum externum.

QUÆRITUR 9. Quale ſit diſcrimen in praxi quoad confeſſionale inter hæreſin *internam*, *occultam*, & *publicam*?

RESPONDEO. Hoc eſt diſcrimen. Ab hæreſi *mere interna* poſſunt abſolvere omnes confeſſarii habentes jurisdictionem, & approbationem legitimam; quia hæreſis mere interna non eſt reſervata Summo Pontifici, aut ulli Epiſcopo, prout ſuppono ex dicendis in Tract. de Pœnit. Diſp. 9. Sed *ab hæreſi externa occulta* ſolum poſſunt abſolvere Epiſcopi, vel alii habentes ſpecialem facultatem abſolvendi à Papa vel Epiſcopo. Hæreſis enim externa, quantumvis occulta reſervata eſt Summo Pontifici ratione annexæ excommunicationis reſervatæ Pontifici. *Ab hæreſi autem publica* ne quidem abſolvere poſſunt alioquin privilegiati ad abſolvendum ab hæreſi.

QUÆRITUR 10. An dubitans de articulo fidei incurrat hæreſin?

RESPONDEO. Si dubium ſit *poſitivum*, ita ut dubitans poſitive affirmet dubietatem articuli, ſic dubitando incurritur crimen hæreſis. Si autem dubium ſit tantum *negativum*, conſiſtens in mera ſuſpenſione judicii de veritate, falſitate, certitudine vel incertitudine ſeu dubietate articuli, *ſpeculative* quidem loquendo videtur non incurri crimen hæreſis, *practice* tamen loquendo cenſendum eſt, accidente pertinacia incurri crimen hæreſis. Ratio eſt, quia practice fieri non poteſt, ut quis voluntarie, deliberate, ac pertinaciter ſuſpendat judicium de veritate articuli ſufficienter ſibi adpræſtandum aſſenſum fidei promulgati, quin poſitive affirmet dubietatem articuli, & practice contradicat motivis fidei, proponentibus obligationem credendi, & præcipientibus aſſenſum fidei. Hinc recte in Symbolo Athanaſii dicitur: *Hæc eſt fides catholica, quam niſi quisque fideliter firmiterque crediderit, ſalvus eſſe non poteſt.*

QUÆRITUR 11. Qualis requiratur pertinacia ad incurrendum crimen hæreſis?

RESPONDEO. Ad incurrendum crimen hæreſis ſufficit & requiritur ea pertinacia, qua homo poſt ſufficientem promulgationem de veritate Eccleſiæ Catholicæ, & de identitate articuli cum doctrina genuina ejusdem Eccleſiæ, ſe reſolvit ad recuſandum perpetuo aſſenſum Eccleſiæ. RATIO eſt, quia crimen hæreſis importat ſeceſſum ſaltem mentalem ab Eccleſia. Mentalis autem ſeceſſus ab Eccleſia non datur, quamdiu

Digitized by Google

diu in homine remanet ſaltem habitualis diſpoſitio, remanendi in Eccleſia Catholica, & admittendi ejua meliorem explicationem ſeu elucidationem dogmatis, quod hic & nunc judicat eſſe impoſſibile vel erroneum judicio tranſeunte & ſubordinato ad correctionem Eccleſiæ. Quamvis enim ſic tranſeuoter judicans & contradicens Eccleſiæ graviſſime ac mortaliter peccet contra fidem, babitum tamen ejus non videtur amittere, quamdiu habituali ſua intentione primaria, utut contradictoria illi ſuo tranſitorio judicio, vult manere & mori in unitate Eccleſiæ Catholicæ. Sicut enim adulterans vel aliud mortale peccatum committens vult hic & nunc peccare, & diu in peccato perſeverare, quin tamen velit in eo mori, ita videtur contingere in eo, qui contradicit quidem mentaliter pro hic & nunc articulo Eccleſiæ, ſtante habituali intentione primaria ſe ſubjiciendi Inſtructioni Eccleſiæ, & mori pœnitenter in unitate Eccleſiæ. Si tamen quis pertinaciter ita ſuo judicio inhæreat, ut ſtatuat, in ſuo errore etiam mori, niſi Eccleſia rationibus novis ac novis demonſtrationibus ſe circa particularem errorem convicerit, talis eo momento, quo ita ſe reſolvit, fit formalis & pertinax hæreticus.

Quæritur 12. An ab incurrendo crimine hæreſis ac pertinaciæ excuſet ignorantia vincibilis, etiam affectata, de veritate Religionis Catholicæ, aut de identitate articuli cum doctrina ejusdem Eccleſiæ, aut de infallibilitate illius circa particulares articulos?

Respondeo 1. Ignorantia vincibilis de veritate Religionis Catholicæ non excuſat à crimine hæreſis. Multo minus excuſat ignorantia affectata. Ratio eſt, quia, prout in Tract. *de fide* oſtenſum eſt, Religio evidenter credibilior eſt eo ipſo certiſſime vera Religio à Deo inſtituta. Ergo cum lumen naturæ dictet, quærendam eſſe veram Religionem à Deo inſtitutam morali diligentia, ſequitur; eum, qui in hac re negligens eſt, reum eſſe, ſeceſſus à vera Religione ſeu hæreſis, quæ eſt alienatio à vera Religione.

Respondeo 2. Ignorantia affectata de identitate articuli cum doctrina Eccleſiæ, vel de Infallibilitate Eccleſiæ circa particulares articulos, non excuſat errorem pertinacem circa articulum fidei particularem à crimine hæreſis. Ratio eſt, quia ignorantia affectata eſt directe volita, ac proin non meretur veniam, nec obtinet veniam, prout patet ex plurimis textibus Scripturæ, nbi ignorantiæ affectatæ Judæorum & Gentilium condemnantur. Sic & Apoſtolus 2. Theſſ. 2. v. 10. dicit: *Secundum operationem Satanæ iis qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt, ut ſalvi fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes, qui non crediderunt veritati, ſed conſenſerunt iniquitati.*

Respondeo 3. Ignorantia vincibilis, ſi fuerit graviter culpabilis cum reatu peccati mortalis, nec excuſat à crimine hæreſis, nec à pœna excommunicationis. Hæc Reſponſio eſt contra Palao, qui Tr. 4. d. 3. p. 2. n. 3. ait: *Probabilius cenſeo, quamlibet ignorantiam etiam affectatam, quæ cauſa ſit erroris, excuſare à peccato hæreſis, quia excommunicatio aliæque pœnæ Eccleſiaſticæ imponuntur. Docent hanc ſententiam Azor, Aragonius, Bannez, Conınck, Suarez Diſp. 19. Sect. 3. n. 9. & 18 Farinacius.* Ratio autem eſt, quia Eccleſia univerſim pro hæreticis habet, in quibus præſumitur ſcientia veræ fidei. Tales autem ſunt, In quibus reperitur ignorantia vincibilis graviter. Hinc ipſemet Palao l. c. n. 5. fatetur: *pro foro externo errantibus in fide, quando allegant, ſe ex ignorantia erraſſe, non credi, ſi error commiſſus ſit in his, quæ quis ex officio ſcire tenetur, vel paſſim & communiter omnes illius qualitatis ſciunt.* Cæterum, utrum ignorantia cujuslibet in individuo ſit habenda pro *graviter culpabili*, dependet ex variis circumſtantiis, in quibus reus non convictus nec à privato nec à Judice eſt condemnandus, ſed ſub oculo vigili conſervandus.

Quæritur 13. Quales ſunt pœnæ hæreticorum?

Respondeo 1. Pro hæreſi pure mentali, ſeu interna, nulla eſt conſtituta pœna Eccleſiaſtica. Ita fere omnes authores. Ratio eſt, quia Eccleſia directe non judicat actus ſolum internos, ut oſtenſum eſt in Tract. *de legibus.*

Respondeo 2. Hæreſi ſolum mentali nulla etiam annexa eſt inhabilitas, irregularitas, reſervatio Papalis vel Epiſcopalis. Ita denuo ſenſus communis Doctorum in re præciſe arbitraria ac voluntate Antiſtitum Eccleſiæ.

Respondeo 3. Pro hæreſi tamen externa, quæ eſt manifeſtata ſigno externo ſtatuta eſt pœna excommunicationis latæ ſententiæ, & reſervatæ Summo Pontifici.

Respondeo 4. Hæc tamen excommunicatio non præcipit vitari talem hæreticum, niſi ſit ſpecialiter ac expreſſe denuntiatus. Ita enim deſumitur ex *Extravag. Ad vitanda ſcandala*, ubi omnibus fidelibus conceditur ſavor communicandi cum excommunicatis, qui ſpecialiter & expreſſe denuntiati non fuerint, niſi fuerint manifeſti percuſſores Clerici.

Respondeo 5. Hæreticus, qui ſigno externo prodidit hæreſin internam, ipſo jure à die commiſſi criminis privatur omnibus beneficiis rite poſſeſſis. *Non tamen tenetur talis hæreticus ſeipſum ſpoliare beneficiis, ſed requiritur ad hoc ſententia declaratoria criminis.* Ita Palao l. c. p. 4. n. 2. ubi ſic ſcribit: Non eſſe privatum. *Non eſſe privatum ipſo jure, ſed venire privandum, affirmat Alphonſus à Caſtro, Gomez, Aragonius, Henriquez, Vaſquez, Salzedo. Cæterum etſi prædicta ſententia ſit probabilis, probabilior tamen & omnino ſequenda eſt contraria ſententia affirmans hæreticum externum quantumcunque occultum ipſo jure privatum eſſe beneficiis rite poſſeſſis, tenet innumeros allegans Gonzalez. Præcipuum fundamentum ſumo ex ſtylo Curiæ, & praxi Romanæ Eccleſiæ, in qua à die commiſſi criminis reputatur beneficium vacare ipſo jure, neque poſſe renuntiari, ſed à quolibet alio impetrari. Requiritur tamen ſententia declaratoria, cum ante illam non tenetur hæreticus ſe beneficiis ſpoliare. Adde, non ſolum requiri ſententiam declaratoriam criminis, ſed etiam executionem factam per judicem.* Ita Palao.

Respondeo 6. Præter *duas* præfatas pœnas, *Excommunicationis*, & *Amiſſionis Beneficii* dantur plures aliæ hæreticorum pœnæ, nempe confiſcatio bonorum, irregularitas, infamia, incapacitas teſtandi, aut ſuccedendi ex teſtamento vel ab inteſtato, exemptio filiorum à patria poteſtate, privatio dominii in ſervos, amiſſio cujuslibet juris, amiſſio ſecuritatis & fidei datæ à privatis perſonis, deſtructio domus, in qua fuerunt celebrata conventicula vel ubi fuit occultatus hæreticus, extraditio Clerici ſæculari poteſtati, privatio ſepulturæ in loco ſacro. Hæ omnes pœnæ continentur in Jure Canonico l. 5. Tit. de hæreticis, & ſtatutæ ſunt partim ab *Innocentio III. Lucio III. Gregorio IX.* & aliis inſequentibus Summis Pontificibus. Excommunicatio vero hæreticorum jam erat univerſalis in primitiva Eccleſia, in quantum excludebantur à communione Eccleſiaſtica in divinis, & ab oblatione communium precum Eccleſiæ. Imo ea excommunicatio hæretici, ſaltem poſt unam & alteram correctionem fundata eſt in Apoſtolo, dum ad Titum 3. v. 10. ſcribit: *Hæreticum hominem poſt unam & ſecundam correptionem devita, ſciens, quia ſubverſus eſt, qui ejusmodi eſt.* Illa tamen Excommunicatio, ut incurreretur *ipſo facto* ſine prævia correptione, cujus loco his ultimis temporibus præcedit charitas ac evidentia luminis Evangelici expanſi per orbem, ampliata eſt in Bulla Cœnæ, edita, ut videtur, ſæculo 14. vel 15. ut ex Commentario Rebuſſi colligitur. In ea, prout aucta eſt à Gregorio XIII. n. 1. ſic habetur: *Conſueverunt Romani Pontifices Prædeceſſores noſtri ad retinendam puritatem Religionis Chriſtianæ & ipſius unitatem, quæ in conjunctione ad unum caput, Chriſtum videlicet ejusque Vicarium principaliter conſiſtit, arma juſtitiæ per miniſterium Apoſtolatus in præſenti celebritate exercere: Nos igitur vetuſtum & ſolennem hunc morem ſequentes, excommunicamus quoscunque Uſitas, Vicleffiſtas, Lutheranos, Zwinglianos, Calviniſtos, Ugonottos, Anabaptiſtas, Trinitarios, ac omnes & ſingulos alios hæreticos, quocunque nomine nuncupentur, & cujuscunque Sectæ exiſtant, & eorum credentes, ipſorumque receptatores & fautores, & generaliter quoslibet defenſores, ac eorundem libros hæreſin continentes, vel de religione tractantes, ſine authoritate noſtra & Sedis Apoſtolicæ ſcienter legentes aut tenentes, imprimentes ſeu quomodolibet defendentes ex quavis cauſa, publice vel occulte, quovis ingenio vel colore; nec non Schiſmaticos, & eos, qui ſe à noſtra & Rom. Pont. pro tempore exiſtentis obedientia pertinaciter ſubtrahunt vel recedunt.* Ita Bulla Cœnæ. Explicatio terminorum quæri poteſt in probatis Canoniſtis & Theologis cujuslibet Nationis. Cum enim Leges Summorum Pontificum ex ipſa eorum intentione recipiant moderationem ex congruentia varia locorum, & morali potentia vel impotentia obſervandæ legis; item ex melioritate vel reſpectiva pejoritate mediorum ad finem à Legislatore intentum, prout in Tract. de Legibus oſtendi, ſatius duco, ut ſcripturus pro omnibus ad Doctores cujuslibet nationis remittam, ubi generalis regula unis nimia aliis manca videri poſſet. Hinc à particularibus abſtineo, uſque dum Summis Pontificibus placuerit ordinare *Synodos Provinciales* ſtatis temporibus Præſidente Legato Apoſtolico. Hoc enim optimum, ſi non unicum, medium ſupereſſe video, ad congruentias & conſuetudines nationales examinandas, & ſeligendas, ut leges generales necdum promulgatæ in Provinciis, aut oblivioni traditæ, ubi expedierit, publicentur, & quod cuivis tutum ſit ſalvis legibus generalibus, ſine ſcrupulo practicetur, aut ſcandalo. De facultate abſolvendi ab hæreſi videri poterit Tractatus de pœnit. & opus poſthumum D. Ruperti Grueber de Privilegiis Regularium, à me cum additionibus editum Auguſtæ apud Veithium.

§. III.

De Magia & Maleficio.

Quæritur 1. Quid ſit magia?

Respondeo. Magia, prout hoc loco ſumitur, eſt profeſſio patrandi ope dæmonis mira communes hominum vires excedentia. Talis magia erat Magorum in Ægypto, dum aquam Nili fluminis converterunt in ſanguinem; & ranas eduxerunt per totam Ægyptum, quamvis hæc omnia forte tantum fuerint illuſiones phantaſiæ.

Quæritur 2. Quid ſit maleficium.

Respondeo. Maleficium eſt ſpecies magiæ, qua ope dæmonis paratur damnum proximo. Tale maleficium eſt, ſi cauſatur in alio morbus &c.

Quæritur 3. Quid ſit veneficium.

Respondeo. Veneficium eſt ſpecies maleficii, in quo per applicationem venenorum, herbarum vel aliarum rerum naturaliter nocentium ope vel ex inſtructione dæmonis factam nocetur proximo.

Quæritur 4. An dentur vera maleficia, & vera Magia.

Respondeo. Id nequit negari ſalva Scriptura. Nam de Magorum Ægyptiorum operationibus ſit ſermo *Exodi* c. 7. & 8. Levitici 19. v. 31. dicitur: *Non declinetis ad Magos.* 1. Reg. 28. Saul per Pythoniſſam jubet, & impetrat per illuſionem phantaſiæ ſuæ diabolicam ſuſcitari Spiritum Samuelis. 2. Paralip. 33. v. 6. de Manaſſe ſcribitur; *Maleficis artibus inſerviebat; habebat ſecum magos & incantatores.* Act. 9. v. 9. dicitur de Simone Mago. *Erat in civitate magus, cui auſcultabant omnes; dicentes: Hic eſt virtus Dei, quæ vocatur magna; propter quod à multo tempore magiis ſuis dementaſſet eos.*

Quæritur 5. Quodnam ſit diſcrimen inter magos & veneficos?

Respondeo. Diſcrimen conſiſtit in eo, quod Magi habeant expreſſum pactum cum dæmone; malefici autem & venefici ſoleant habere tantum pactum implicitum ſeu implicitam invocationem dæmonis.

Quæritur 6. Quodnam ſit diſcrimen inter Sagas, & magos, & veneficos.

Respondeo. Diſcrimen conſiſtit in hoc, quod *Magi* vocentur, qui ineunt expreſſum pactum cum dæmone principaliter ad patrandum mira coram oculis hominum. *Venefici* dicuntur, qui ineunt pactum cum dæmone vel expreſſum vel tacitum principaliter ad nocendum clam aliis.

At

At vero *Sagæ* nominantur, quæ ineunt pactum expreſſum cum dœmone principaliter ad oblectationem propriam in conventibus nocturnis vel concubitu cum dœmone, ſecundario vero ad nocendum aliis, quando id vel ſaga à dœmone, vel dœmon à ſaga petierit.

QUÆRITUR 7. An veroſimile ſit, dari tales conventus nocturnos Sagarum?

RESPONDEO. Non eſt veroſimile, dari tales integros conventus Sagarum.

RATIO eſt, quia licet dœmon abſolute poſſit accedente ſpeciali permiſſione divina homines transferre ab uno loco in alium, ſicut tranſtulit ipſum Chriſtum in montem excelſum, & ſupra pinnaculum Templi, non eſt tamen veroſimile, quod Dœmoni tribuat generalem vel particularem conceſſionem, ſic congregandi integros conventus Sagarum. Nulla enim tribuitur dœmoni poteſtas generalis vel particularis congregandi generales Synodos dœmonum, prout in Tractatu *de Angelis* oſtenſum eſt. Cur ergo Deus permitteret dœmini poteſtatem, congregandi integras Synodos Sagarum? Dein 2. Dœmon nullam dœmoni concedit extraordinariam poteſtatem, niſi ex motivo ſuæ divinæ gloriæ, ut eveniat aliquod emolumentum vel bonitati, vel miſericordiæ, vel juſtitiæ? Quodnam ergo emolumentum accederet divinæ gloriæ ex tali conceſſione? An ut ſervetur æquitas ac juſtitia divina relinquendo dœmoni jus ac dominium in Sagas? Verum quodnam habet dœmon jus in corpora? aut quod habent Sagæ & dœmonas jus ad conventus congregandos? Certe plures in Confeſſionali & extra Confeſſionale faſſi ſunt, ſe ſolenniter vocaſſe dœmonem ad paciſcendum cum illo, & tamen eum non comparuiſſe. Non ergo dœmones habent liberam poteſtatem in eos, qui ſeipſos illis devovent.

CONFIRMATUR fortiſſime ex ſenſu perpetuo Romanæ Eccleſiæ. Hunc repræſentat conſtitutio DAMASI Papæ *in Concilio Romano* IV. ubi jubetur; *Omnes maleficos, ſacrilegos, augures, aliisve ſuperſtitionibus vacantes, excommunicandos eſſe. Fœminas illas, quæ à dœmone illuſæ putant ſe noctu ſuper animalia ferri, atque cum Herodiade circumvagari, eadem ſententia plectendos eſſe.*

Idem CONFIRMATUR ex C. Epiſcopi 26. q. 5. quod ſive ex Concilio aliquo Ancyrano, cujus acta interierunt, ſive ex alio quodam concilio vel Scriptore à Gratiano deſumptum fuerit, certum eſt, repræſentare mentem Eccleſiæ circa tempora dudum anteriora Gratiano, qui vixit ſæculo duodecimo. In eo ſic habetur: *Epiſcopi, eorumque miniſtri omnibus modis elaborare ſtudeant, ut pernicioſam, & à Diabolo inventam ſortilegam, & magicam artem ex parochiis ſuis penitus eradicent: & ſi aliquem virum, aut mulierem hujuſcemodi ſceleris ſectatorem invenerint, turpiter dehoneſtatum de parochiis ſuis ejiciant. Ait enim Apoſtolus, (Hæreticum hominem poſt primam & ſecundam correptionem devita, ſciens quia ſubverſus eſt, qui hujuſmodi, eſt.) ſubverſi ſunt, & diabolo captivi tenentur, qui relicto creatore ſuo, diaboli ſuffragia quærunt: & ideo à tali peſte debet mundari ſancta Eccleſia. Illud etiam non eſt omittendum, quod quædam ſceleratæ 2. mulieres retro poſt ſatanam converſæ, dæmonum illuſionibus, & phantaſmatibus ſeductæ credunt & profitentur, ſe nocturnis horis cum Diana Dea paganorum, vel cum Herodiade & innumera multitudine mulierum equitare ſuper quaſdam beſtias, & multarum terrarum ſpatia intempeſtæ noctis ſilentio pertranſire, ejusque juſſionibus velut Dominæ obedire, & certis noctibus ad ejus ſervitium evocari. Sed utinam ſolæ in perfidia ſua periiſſent, & non multos ſecum ad infidelitatis interitum pertraxiſſent. Nam innumera multitudo hac falſa opinione decepta, hæc vera eſſe credunt, & credendo a recta via deviant, & errore paganorum involvuntur, cum aliquid divinitatis aut numinis extra unum Deum arbitrantur. Quapropter ſacerdotes per Eccleſias ſibi commiſſas populo Dei omni inſtantia prædicare debent, ut noverint hæc omnino falſa eſſe, & non à divino ſed maligno ſpiritu talia phantaſmata mentibus fidelium irrogari. Si quidem ipſe ſatanas qui transfigurat ſe in Angelum lucis, cum mentem cujuscunque mulierculæ ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubjugaverit, illico transformat ſe in diverſarum ſpecies perſonarum, atque ſimilitudines, & mentem, quam captivam tenet in ſomniis deludens modo læta, modo triſtia, modo cognitas perſonas oſtendens, per devia quæque deducit: & cum ſolus hoc ſpiritus patitur, infidelis mens hoc non animo ſed in corpore evenire opinatur. Quis enim non in ſomniis & nocturnis viſionibus extra ſe educitur, & multa videt dormiendo, quæ nunquam viderat vigilando? Quis vero tam ſtultus & hebes ſit, qui hæc omnia quæ in ſolo ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitretur? cum Ezechiel propheta viſiones Domini in ſpiritu, non in corpore vidit? & Joannes Apoſtolus Apocolypſis ſacramentum in ſpiritu, non in corpore vidit & audivit, ſicut ipſe dicit? (ſtatim, inquit, fui in ſpiritu.) & Paulus non audet dicere ſe raptum in corpore. Omnibus itaque publice annunciandum eſt, quod qui talia, & his ſimilia credit, fidem perdidit: & qui fidem rectam in Domino non habet, hic non eſt ejus, ſed illius, in quem credit in eſt, Diaboli. Nam de Domino noſtro ſcriptum eſt. (omnia per ipſum facta ſunt &c.) Quisquis ergo aliquid credit poſſe fieri, aut aliquam creaturam in melius, aut in deterius immutari, aut transformari in aliam ſpeciem vel ſimilitudinem, niſi ab ipſo creatore, qui omnia fecit, & per quem omnia facta ſunt, procul dubio infidelis eſt, & pagano deterior.* In hoc textu non ſolum rejicitur hæreſis, quod creatura poſſit mutare homines in beſtias vel alias naturas, ſed etiam rejicitur & eliminari jubetur illa opinio, quod Sagæ corporaliter transferantur ad conventus magicos.

NEC OBSTAT, quod aliqui magi vel ſagæ corporaliter ab uno loco in alium translatæ repertæ ſint, & quod confeſſæ ſint, ſe fuiſſe in conventu. Quod enim Deus in caſu extraordinario rariſſimo poſſit ad majus incrementum gloriæ ſuæ habere motivum, tribuendi diabolo poteſtatem, transferendi corpora, concedo; quod autem ea conceſſio ſit generalis aut frequens, nego.

QUÆRITUR 8. Quotuplex ſit maleficium?

RESPONDEO. Maleficium DIVIDITUR 1. ratione effectus *in ſomnificum*, dum aliquis potione, carmine, vel alio ritu ſuperſtitioſo ſoporatur, ut interea infuſione veneni, furto, raptu infantium, vel adulterio contaminetur; *in amatorium*, dum potu ſuperſtitioſo, quod philtrum dicitur, aliquis in æſtum libidinis erga cer-

tam perſonam agitur; *in faſcinationem*, qua per aſpectum fixum infantibus ope dœmonis morbus à ſaga inducitur, in *veneficium*, quo hominibus, animalibus, frugibus terræ varia genera malorum inferuntur, v. g. abortus, difficilis partus, ſterilitas, corruptio lactis, grando, morbus, occiſio vel vulneratio in imagine in perſonam, ingeſtio variarum rerum in corpus, puta acuum, filamentorum, pilorum, ferramentorum &c. de quibus fuſe ſcribit Delrio rerum magicarum l. 3. p. 1. q. 4. in *maleficium* devovendi ad inſeſſionem dœmonis, in *maleficium ligaminis* in conjugatis, ne poſſint uti matrimonio, in *maleficium odii*, ut qui prius dilexerant, ſe odio habeant; in maleficium tumultuationis ſpirituum &c. DIVIDITUR 2. ratione diverſæ cooperationis dœmonum in *maleficium per operationem dœmonis tranſeuntem*, & in maleficium *per operationem dœmonis permanentem*. Hæc diviſio, quam alii authores non ſufficienter attingunt, notatu neceſſaria eſt. *Maleficium per operationem dœmonis tranſeuntem* fit, quando dœmon applicatione rerum naturalium cauſat effectum naturalem de ſe ſtabilem, v. g. morbum per ingeſtionem veneni, vel alterius rei nocivæ, per deſiccationem nervorum, fractionem vel luxationem membrorum. Hujusmodi enim operationes dœmonis ſemel factæ ex ſua natura habent effectum de ſe ſtabilem. *Maleficium per operationem dœmonis permanentem* ſeu continuam fit, quando ad cauſandum effectum perpetuum opus eſt continua ac perpetua operatione dœmonis. Tales effectus ſunt furor libidinoſus, odium erga perſonam amatam repentinum nulla data cauſa, furor iræ vel concitandi rixas nulla præcedente cauſa, furor cauſandi inimicitias ac diſſenſiones, furor ad vitia contraria naturæ, v. g. beſtialitatem, ſodomiam; triſtitia animi, vel deſperabundus animus &c. Hæc enim omnia, quando veniunt ab operatione dœmonis, neceſſe eſt, ut fiant à continua ac permanente operatione dœmonis; eo quod nulla cauſa naturalis, aut operatio tranſiens ſit ſufficiens ad cauſandos tales effectus ſtabiles.

QUÆRITUR 9. Quænam ſint potiſſimum cauſæ maleficii?

RESPONDEO. Cum ad maleficium concurrant tria requiſita 1. actio malefici. 2. operatio dœmonis. 3. ſpecialis permiſſio divina, manifeſtum eſt, inquirere cauſas maleficii nil aliud eſſe, quam inquirere cauſas ſpecialis permiſſionis divinæ, qua Deus dœmoni concedit poteſtatem nocendi aliis. Dœmon enim & venefici, dœmonum mancipia, jam ex ſe ſemper ſunt parati aliis nocere, quos odiunt, quandocunque Deus permittit, & non arceantur metu gravioris ſupplicii. Cauſæ autem, ob quas Deus frequentius dœmoni poſtulanti concedit vel ultro confert poteſtatem nocendi hominibus partim ſunt bonæ, partim malæ. Cauſæ bonæ ex parte Dei ſunt ſequentes.

1. *Excellens hominis ſanctitas inter proſpera*, quam Deus, ſi alia infortunia, vel perſecutores deſint, nonnunquam probat, perficit, ac purgat per afflictiones illatas à dœmone. Verum, quia excellens ſanctitas inter proſpera eſt rariſſima, ideo etiam hæc cauſa ſpecialis permiſſionis divinæ, cujus exemplum habetur in Jobo, rariſſima eſt.

2. *Manifeſtatia divinæ juſtitiæ*, quando eam ſpecialiter exigunt circumſtantiæ perſonarum, locorum, & temporum. Sic legimus in Evangelio, quod Chriſtus malis ſpiritibus ex energumeno ejectis ad eorum petitionem conceſſerit intrare in porcos; quorum manducatio & negotiatio erat prohibita. *Deprecabantur eum ſpiritus: Mitte nos in porcos. Et conceſſit eis ſtatim Jeſus. Et introierunt in porcos ad duo millia.* Marci 5. Dum in hoc textu Chriſtus dœmoni poſtulanti *ſtatim*, hoc eſt, ſine difficultate, conſentit, Evangeliſta oſtendit, juſtas Chriſto viſas fuiſſe preces.

3. *Manifeſtatia divinæ omnipotentiæ oportuno tempore facienda.* Sic enim Chriſtus Joa. 9. hanc cauſam allegat, cur cœcus quiſpiam natus ſit; *Neque hic peccavit, neque parentes ejus, ſed ut manifeſtentur opera Dei in illo*; eadem cauſa ſufficiet, cur permittat maleficium, v. g. in eo caſu, quo Chriſtus ſanavit mulierem, *quæ habebat ſpiritum infirmitatis, & erat inclinata, nec poterat omnino furſum reſpicere.* Luc. 13. Cauſa enim hujus infirmitatis videtur fuiſſe maleficium, quia Chriſtus dicit: *Hanc filiam, quam alligavit Satanas decem & octo annis, non oportuit ſolvi à vinculo iſto die Sabbati?*

QUÆRITUR 10. Quænam ſunt cauſæ maleficiorum ex parte maleficiati?

RESPONDEO. Cauſæ, ob quas Deus ſolet permittere maleficia, vel operationes dœmonum, ex parte maleficiati ſolent eſſe ſequentes.

PRIMA cauſa omnium frequentiſſima ſolent eſſe *imprecationes occaſionatæ* per gravem oppreſſionem, perſecutionem, immiſericordiam vel injuſtitiam. Sic enim habetur Eccleſiaſtici 4. *Rogationem contribulati ne abjicias; ab inope ne avertas oculos tuos propter iram; & non relinquas quærentibus te retro maledicere; maledicentis enim tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius; exaudiet autem eum, qui fecit eum.* Ac certe, ex imprecationibus ejusmodi ſecuta eſſe innumera maleficia, experientia frequens demonſtrat. D. AUGUSTINUS l. 22. de civit. c. 8. narrat, quod, cum filius natu major matrem quandam gravibus injuriis afficeret, illa ex inſtinctu dœmonis, qui ei humana ſpecie occurrebat, omnibus ſuis filiis imprecata ſit, ut fierent extorres patria & omnes homines ſuo terrerent exemplo. Tunc ſucceſſive filios terribilis tremor membrorum arripuit, quo viſo mater ſe laqueo ſuſpendit. DELRIO plura alia ſimilia per imprecationes l. 3. p. 1. q. 7. refert exempla.

SECUNDA cauſa eſt effrœnis luxuria. Hujus rei exemplum habetur Tobiæ 6. ubi angelus ad Tobiam Juniorem ait: *Raguel habet filiam; pete eam in uxorem. Reſpondit Tobias: Audio, quia tradita eſt ſeptem viris, & mortui ſunt, quia dæmonium occidit illos; timeo, ne forte & mihi hæc eveniant. Tunc angelus dixit ei: Audi me, & oſtendam tibi, qui ſunt, quibus prævalere poteſt dæmonium. Hi namque qui conjugium ita ſuſcipiunt, ut ſuæ libidini ita vacent ſicut equus & mulus, habet dæmonium poteſtatem ſuper eos.* Sic & D. Paulus inceſtuoſum Corinthium tradidit Satanæ, ut caro ſalva fieret in die, quod aliqui

aliqui de corporali inſeſſione dæmonis intelligunt.

Tertia cauſa ſunt blasphemiæ in Deum. Sic Apoſtolus 1. Tim. 1. v. 19. *Bonam conſcientiam quidam repellentes circa fidem naufragaverunt: ex quibus eſt Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, ut diſcant non blaſphemare.* Si ergo Apoſtolus tales homines excommunicando, & excludendo à ſuffragiis Eccleſiæ eos relinquit poteſtati acoperationi dæmonum, veroſimile eſt, quod etiam Deus blasphemos, qui res & perſonas ſacras blasphemant, relinquet poteſtati dæmonum.

Quarta cauſa eſt *odium & invidia* & uſurpatio ſeu profanatio Sacrorum erga probas perſonas vel ſacratas Deo. Sic 1. Reg. 16. de Saul rege legitur, quod eum malus ſpiritus invaſerit & exagitaverit, poſtquam Davidi ob victoriam invidere & odiſſe cœpit; quod erat ultimum complementum derelictionis ſeu abjectionis, qua Deus Saulem jam prius abjecerat à facie ſua propter uſurpationem poteſtatis ſacerdotalis ſacrificando.

Quinta cauſa eſt immiſericordia in pauperes. De quâ re terribile exemplum narrat Delrio, quod anno 1560. Rickbergero contigit in Suevia. Cum enim poſtulanti pauperi frumentum, & ſex thaleros offerenti, reliquum autem ſolutionis ſe brevi perſoluturum recuſaret, niſi totum perſolveret; illo cum diris imprecationibus recedente frumenta à nigris bovibus & equis in horreo viſis abſumpta ſunt; qua re Rickbergerus ille in furorem & inſaniam converſus eſt, ita ut catenis adſtringi debuerit. Plures cauſas & exempla l. c. l. 3. part. 1. q. 7. recenſet Delrio. Addo

Causam sextam freqnentiſſimam, quæ conſiſtit in applicatione ſuperſtitioſorum remediorum contra infeſtationes dæmonum, ſagarum, & maleficarum. Experientia enim monſtrat; nullas perſonas aut domos ita ſubjectas eſſe maleficiis, quam eorum, qui adhibent media ſuperſtitioſa contra maleficia v. g. varia amuleta, in quibus continentur res ſuperſtitioſæ, puta laciniæ rubræ, virides, trigonæ, quadrigonæ &c. granula, ſemina herbarum, herbæ, maſſæ fœtidæ, corallia, characteres græcæ, & hebraicæ, & multa alia hujusmodi ſuperſtitioſa, quaſi iſtis rebus vel ſignis deberent terreri veneficæ, ſagæ, & dæmones. Alii vocant Excoriatores, Carnifices, vel alias ejusmodi perſonas, ut in ſtabulis, præſepibus, domibus, lectis, cunis, &c. infodiant varias ligaturas lepidas, tanquam potentiſſima remedia contra maleficia. Experientia monſtrat, quod dæmon interdum à nocendo ad tempus deſiſtat adhibitis his remediis, & quod poſt tempus denuo ad priores operationes redeat, ut adhibitis novis ſuperſtitioſis remediis ſtupidos homines ſemper in ſua devotione contineat.

Quæritur II. Utrum in rebus naturalibus detur qualitas naturalis contraria ſagis, vel dæmoni?

Respondeo. Non datur in rebus naturalibus qualitas naturalis contra infeſtationes Sagarum vel dæmonum; adeoque talia adhibere contra infeſtationes Sagarum & dæmonum ſuperſtitioſum eſt.

Id probatur 1. Si tales res poſſent naturaliter moleſtare dæmones, etiam ignis infernalis poſſet naturaliter torquere dæmones & animas.

2. Deberent etiam agere in noſtras animas, & ſenſus, cum potentiæ dæmonum & Sagarum in anima & ſenſibus per peccatum non mutentur.

3. Deberent agere vel cogendo vel moleſtando. Illud nemo dixerit; ſi autem agunt tantum moleſtando aut vexando dæmones & ſagas, eoipſo dæmon & ſagæ tales moleſtatores aut vexatores fortius premerent.

4. Si in his rebus lateret vis contra ſagas & dæmones, ea debuiſſet Eccleſiæ revelari per Sanctos, Apoſtolos, Epiſcopos, & Doctores, ut fideles habeant munimen contra dæmones: & ejusmodi remedia debuiſſent aliquando etiam practicari, conſuli, ac diſtribui à viris ſanctis & Doctis Eccleſiæ.

5. Eadem remedia deberent applicari cum extrema Unctione moribundis ad arcendos remotius dæmones.

6. Eadem etiam deberent applicari ab Exorciſtis ad expellendos dæmones.

7. Deus non habuit motivum, rebus naturalibus conferendi talem vim, quia potius daret anſam hominibus ponendi potius in his rebus fiduciam, quam recurrendi ad Deum.

8. Certum eſt, quod dæmones, licet ſemper ſint paratiſſimi ad nocendum, nulli tamen poſſint nocere ſine ſpeciali permiſſione divina, prout patet ex hiſtoria Job, & ex hiſtoria Regum l. 3. c. 22. & ex Evangelio Matth. 9. Si ergo non habeat à Deo poteſtatem, non poterit nocere, etſi mille ſagæ id petant. Si autem habet poteſtatem nocendi, nil eum deterret, nec præſentia SS. Sacramenti, nec Sacræ Reliquiæ; cum etiam Miniſtros altaris in ipſo altari tentet; multo ergo minus contra eum valebunt herbæ, & laciniæ, & ejusmodi nugæ.

9. Credunt patroni hujus ſuperſtitionis, quod dæmon poſſit homines reddere invulnerabiles & inſenſibiles; cur ergo ſagas ſuas amiciſſimas non redderet inſenſibiles ad ejusmodi antidota?

10. Si hæ res poſſunt agere in dæmones & ſagas, poſſunt etiam agere in ſpectra.

11. Virtus ejusmodi herbarum ſolum probatur ex confeſſione ſagarum & patre mendaciorum. Ergo turpe eſt, his nugis credere.

12. Si dicatur; res ipſas quidem non habere vim arcendi ſagas & dæmones; dæmonem tamen cum ſagis iniiſſe pactum quod nolit inferre aut continuare nocumentum, ubi reperiuntur ejusmodi amuleta, antidota &c. manifeſtum eſt; ejusmodi antidota vel amuleta eſſe formaliſſime Salvaquardias dæmonis. Has autem Salvaquardias ab hoſte recipere non licet quamdiu imperator aut Rex proprius novit & poteſt & vult ſalvare confitentes in ſe.

Probatur 2. reſponſio authoritate. Sancti Patres non approbant talia amuleta; ergo debent rejici tanquam ſuperſtitioſa, ſicut omnia illa, quæ naturalem vim habere creduntur in dæmones. Sic 1. S. Augustinus Epiſt. ad

Poſſidium 73. pag. 129. 2. c. d. prohibet inaures virorum, quæ ſuo tempore putabantur agere in dæmones, ſicut nunc amuleta. Verba ipſius ſunt hæc: „ *Execranda autem ſuperſtitio ligaturarum, in quibus etiam inaures virorum in ſummis ex una parte auriculis ſuſpenſæ dependebant, non ad placendum hominibus, ſed ad ſerviendum dæmonibus, adhibetur. Quis autem poſſet ſpeciales nefariarum ſuperſtitionum prohibitiones in ſcripturis invenire, cum generaliter Apoſtolus dicat: nolo vos ſocios fieri dæmoniorum.* 1. *Corinth.* 10. & *iterum, quæ enim conſonantia Chriſti ad Belial, niſi forte, quia Belial nominavit, & generalem ſocietatem dæmoniorum prohibuit, licet Chriſtianis ſacrificare Neptuno, quia nihil proprie vetitum legimus.* Ita Auguſtinus. Sicut ergo non licet Chriſtianis ſacrificare Neptuno; quia nihil expreſſe eſt vetitum de Neptuno in ſacra Scriptura, ita etiam non licet uti amuletis contra dæmonem, etiamſi in ſacra Scriptura non expreſſe probibeantur, cum generaliter ſint prohibita ab Eccleſia mediis hiſce naturalibus, ut amuletis contra dæmones non utente ſicut inaures. 2. S. Chryſoſtomua. hom. 39. contra Judæos orat. 4. ſic habet: *Quod ſi quis prætereat curationes aliquas, dicatque tibi; pollicentur remedium, & ideo ad illos curro: patefacito illorum impoſturas, incantationes, amuleta, veneficia, neque enim alio modo videntur mederi; neque enim vere medentur, abſit. Quin ego illud quidem longe mirabilius dicam, etiamſi vere ſanarent, ſatius tamen eſſe emori, quam ad Chriſti hoſtes accurrere, & hoc modo ſanari; quid enim prodeſt curare corpus, anima pereunte?* Et paulo inferius ait, quod, etiamſi perpetuo patiamur à maleficiis, non tamen debeamus confugere ad amuleta, *ſicuti Paralyticus* (verba ſunt S. Patris) *qui triginta octo annis detentus fuerat in infirmitate ſua, & ſingulis annis currens ad piſcinam, ſingulisque annis repulſus non aſſequebatur ſanitatem, non tamen confugit ad vates, non adiit incantatores, non alligavit amuleta, ſed exſpectavit divinam opem, & ideo ſanitatem ſane admirandam quandam, & inauditam aſſecutus eſt.*

Eodem modo laudat conſtantiam Lazari in malis, quod nihil vetitarum artium, & amuletorum contra ea uſurpaverit, & potius ſanitatem animæ retinere, quam corporis recipere maluerit. Sic ait l. c. S. Pater: *Quæ enim hæc eſt ſanitas, ſi intus tam multas habeamus cogitationes accuſatrices? quodſi perduraveris pauliſper, eosque, qui vel incantationem aliquam canere voluerint, vel aliquas applicationes (ut amuleta) applicare corpori; multa enim cum contumelia tuis ex ædibus ejeceris, protinus ab ipſa conſcientia refrigerationem accipies, etiamſi millies exuvat febris, anima tua quovis liquore, quavis oratione meliorem, utilioremque mitigationem adducet.* Ita S. Chryſoſt.

Idem S. Pater in Epiſt. 1. ad Corinth. c. 4. hom. 12. increpat matres, quod amuleta, aliasque ſuperſtitioſas res infantibus applicent contra maleficia: ſic habet: „ Dum natus fuerit infans, hic rurſus videbis amentiam, & cum infantem vocari oportuerit, omittentes eum vocari à Sanctis, ut veteres primo faciebant, accenſis lucernis, & eis nomina imponentes, efficiunt, ut ea, quæ diutiſſime duraverit, eodem appellentur modo, quo infans; hinc conjicientes, futurum, ut diu vivat. Deinde cum ſæpius contigerit, eum mortem ſubire immaturam (ſæpe autem contigit) ſequetur multus diaboli riſus, quod eos tanquam ſtultos pueros ſit ludificatus. Quid dixeris de amuletis, & de manu appenſis crepitaculis, & de ſtamine coccineo, & de aliis magna repletis ſtultitia, cum infanti nihil aliud ſit adhibendum, quam crux ad cuſtodiam: nunc autem is quidem deſpectui eſt habitus, qui convertit totum orbem terrarum, & certum vulnus inflixit diabolo, & ejus evertit omnem potentiam, ſubtegimini autem & ſtamini, & aliis amuletis creditur pueri tutela, & cuſtodia. An dicam aliquid hoc magis ridiculum? quidnam vero eſt hoc ridiculum? lutum mulieres in balneo accipientes, nutrices & ancillæ, cum digito unxerint, imprimunt in fronte pueri, & ſi quis roget, quid ſibi vult lutum, quid cœnum? malum, inquit, avertit oculum, faſcinationem, & invidiam. Papæ! quanta vis luti, & quanta virtus cœni! Tanta quidem, ut totam diaboli aciem fuget. Non præ pudore vultus tegitis? non tandem diabolicos laqueos aſpicietis? quomodo ab ineunte ætate paulatim ſuas machinas adhibet diabolus? nam ſi hoc efficit lutum, cur in tua quoque fronte hoc non facis; cum ſis vir, & plena, ac perfecta habitudine, & plures habes, qui tibi invident, quam infans? cur non totum quoque corpus luto illinis? nam ſi tantam vim habet in fronte, cur non te quoque totum luto inungis? Hæc ſunt riſus, & comœdia ſatanica, quæ non ſolum ad irriſionem, ſed etiam ad gehennam evertit eos, qui decipiantur. Miror, hoc etiam fieri poſſe apud eos, qui crucem adorant, & ſunt myſteriorum arcanorum participes.

Idem S. Doctor in Epiſt. Coloſſ. 3. hom. 8. &c. poſtquam probavit, animam pro adverſis Deo gratias agentem aſſimilari SS. Martyribus, ſic pergit laudans eas matres, quæ ex morbo, aut morte ſuorum infantium adeo non contriſtantur, aut ad alia media medendi infantibus v. g. amuleta confugiunt, his verbis: „ Rurſus ægrotavit infans: non fecit amuleta, reputatur ei martyrium, mente non ſacrificavit filium. Quid enim ſi illa (amuleta) nihil proſunt, ſed ſunt impoſturæ, & ludibria? ſunt tamen, qui ſuadent, ea prodeſſe, & maluit infantem videre mortuum, quam pati idololatriam --- amuleta enim, etſi enim de illis millies philoſophentur, qui ex iis rem faciunt, dicentes, Deum invocamus, & nihil amplius facimus, & quæ ſunt ejusmodi, & Chriſtiana eſt, inquit vetula, & fidelis, ea res eſt idololatria? Es fidelis? ſigna te. Dic, hæc arma habeo ſola, hoc medicamentum: aliud autem neſcio. Dic mihi, ſi quis acceſſerit medicus, & medicinæ dimiſſis medicamentis incantet, eumne dicamus medicum? nequaquam. Medicinæ enim non videmus medicamenta. Ita nec hic Chriſtianiſmi. --- Ecce enim dico, & prædico vobis omnibus, quodſi quiſquam fuerit deprehenſus, non parcam iterum ſive amuletum, ſive incantationem,

Digitized by Google

„ tationem, ſive hujus artis aliquid aliud faciat. --- Dicitur quidem orator, & dux populi „ Athenis aliquando hæc (amuleta) ſic applicaſſe, „ deinde eum quidam Philoſophus illius Magiſter „ eum vidiſſet, eum acriter reprehendit, & illuſit. Sed nos adeo miſere affecti ſumus, ut his „ credamus. Quid vero aliud quoque ridiculum? „ Cinis, & fuligo, & ſales. Dein in medium „ prodit anicula. Res plane ridicula, & pudenda. Oculis, inquit, (Sagæ) rapuit infantem. „ Quo uſque hæc ſatanica? Quomodo non ridebunt gentiles? Quomodo non ſubſannabunt? „ Quando eis dicemus, magnam eſſe virtutem „ crucis? Quomodo id eis perſuadebitur? cum „ videant, nos opus habere iis, quæ ipſimet irrident." Huc uſque S. Chryſoſtomus in amuleta, quæ ab Eccleſia non ſolum nunquam approbata, ſed ex mente SS. PP. rejecta, & etiam igni in pabulum adjudicata. Idem docent EPIPHANIUS, & ISIDORUS. Erubeſcant proin qui contra maleficia adhibent ſtercora animalium, & ſimilia.

QUÆRITUR 12. An liceat tollere aut impedire maleficium per actionem de ſe ex natura improportionatam ad inhibendam vim dæmonis?

RESPONDEO. Id non licet.

PROBATUR 1. Ex adducto textu D. Chryſoſtomi, ubi carpit uſum ejusmodi conditionum, quibus poſitis dæmones ſe à nocumento temperaturos vel ceſſaturos promiſerunt aut pacti ſunt cum Sagis.

Idem PROBATUR 2. ratione. Ponere ejusmodi actionem formaliſſime idem eſt, ac recipere Salvaquardiam à dæmone. Sed hoc non licet. Ergo. maj. patet, quia recipere conditiones ab hoſte, ſub quibus ſpondet ſecuritatem, niſi ſint tacite approbatæ à proprio principe, vel ex ſua natura idoneæ ad lucrandam juſtam benevolentiam aut clementiam hoſtis, eſt idem ac ſe ultro ſubjicere hoſti. Nec intereſt; utrum ſuam illam voluntatem temperandi à nocumento hoſtis declaraverit ſuis amicis, vel inimicis. Hinc in iſto puncto non eſt approbanda doctrina SUAREZII, dum Tract. 3. de Relig. l. 2. c. 17. n. 8. & n. 16. contrarium docet: *Fingamus*, inquit, *ſignum dæmonis fuiſſe privativum tantum, ut quamdiu Petrus maleficiatus annulum in tali digito non poſuerit, vel quamdiu non percuſſerit Sagam: vel certe poſſit eſſe ſignum ſimul privativum & poſitivum, ut quamdiu ex tali loco non fuerit eruta olla v. g. ibi defoſſa, & loco illius fuerit poſita res alia. --- Re attente perſpecta, ſi illa actio, licet poſitiva videatur, præciſe ordinetur ad auferendum vel impediendum ſignum, non eſt mala, nec ſuperſtitioſa, nec magis pertinet ad ſocietatem cum dæmone, quàm pura oblatio poſitivi ſigni; ut, verbi gratia, ſi ſignum datum à dæmone eſſet, ſe non ceſſaturum à maleficio talis hominis, quamdiu corpus ejus lotum non fuerit, non pertinebit ad magiam lavare corpus, ſi id fiat, non intentione poſitive ſanandi illo medio, aut opera dæmonis, ſed tantum tollendi ſignum, ut ille ceſſet malefacere; quia intentio illa bona eſt.* Ita Suarez. Verum ſalva reverentia & æſtimatione, quam ſummam Suarezio defero, mihi denuo occurrit illud ſuperius relatum ex S. Chryſoſtomo. *Quousque hæc Satanica? quomodo non ridebunt Gentiles?* Dicam ego; quomodo non ridebunt hæretici? Plures probationes vide infra *quæſtiuncula* 13. & 15.

QUÆRITUR 13. An liceat quærere & tollere maleficia?

RESPONDEO. Tollere ligaturas, ſi caſu fortuito reperiantur, licet tanquam ſordes & purgamenta domus, eaque concremare vel in fluentem projicere, ne in manus ſuperſtitioſorum hominum deveniant, & pro materia novæ ſuperſtitionis aſſumantur. Sic enim intelligenda ſunt verba RITUALIS ROMANI Tit. 90. §. 19. ubi dicitur: *Exorciſta jubeat dæmonem dicere, an detineatur in illo corpore ob aliquam operam magicam aut malefica ſigna vel inſtrumenta, quæ ſi alibi extra corpus fuerint, ea revelet* (ut iis veneficus convinci poſſit) *& inventa comburantur.* In hoc textu non jubentur requiri ante ſanationem. Sed ea quærere ex metu vel credulitate, quaſi his Sacramentis diaboli vis aliqua, aut voluntas & poteſtas nocendi diabolica alligata eſſet, ita ut iis manentibus non æque facile impetretur à Deo auxilium, ſeu decretum revocatorium prioris permiſſionis ad nocendum, prorſus ſuperſtitioſum, & homine Chriſtiano indignum. Quis enim ſapientia divina dignum cenſeat, ſi Deus expreſſe diceret: Ego nolo vobis maleficatis opitulari, nec decet, tam facile ad veſtras preces revocare datam meam dæmoni permiſſionem nocendi, niſi inveneritis ligaturas, quas, ubi repoſitæ ſint, non à me, ſed à magis, ſagis, & dæmone, & confeſſionum à ſagis editarum peritis diſcere poteritis? Si ergo abſurdum eſt, ſic Deum *expreſſe* tendere; etiam abſurdum erit; ſic Deum tendere implicite, prout tamen implicite tenderet, ſi vera eſſet oppoſita ſententia. Nulla enim veroſimilis ratio excogitari poteſt, cur ejusmodi maleficia ſeu ligaturæ tam ſollicite inquirantur, niſi quia creditur, Deum non tam facile revocare ſuam permiſſionem dæmoni factam, niſi iſtæ ligaturæ ſeu *Sacramentalia*, ut ita dicam, diaboli retegantur.

Idem PROBATUR 2. S. HILARION indignum Deo & homine Chriſtiano cenſuit, ſi, dum à Deo poſtulatur auxilium, ſollicite perquirantur ejusmodi ligamenta ſeu *ſacramenta* diaboli. Ergo hoc revera Deo & homine Chriſtiano indignum eſt. *ant. prob.* ex hiſtoria, quam refert D. HYERONIMUS in vita S. Hilarionis his verbis c. 16. „ Gazenſis Emporii oppido, virginem „ Dei vicinus juvenis deperibat. Qui cum fre„ quenter tactu, jocis, nutibus, ſibilis & cæte„ ris hujusmodi, quæ ſolent morituræ virginita„ tis eſſe principia, nihil profeciſſet, perrexit „ Memphim, ut confeſſo vulnere ſuo, magicis „ artibus rediret armatus ad virginem. Igitur „ poſt annum doctus abs Æſculapii vatibus, „ non remediantis animas, ſed perdentis, ve„ nit præſumptum animo ſtuprum geſtiens, & „ ſubter limen domus puellæ tormenta quædam „ verborum, & portentoſas figuras ſculptas in „ æris Cyprii lamina defodit. Illico inſanire vir„ go, & amictu capitis abjecto, rotare crinem, „ ſtridere dentibus, inclamare nomen adoleſcen„ tis. Magnitudo quippe amoris ſe in furorem „ verterat. Perducta ergo à parentibus ad mo„ naſterium ſeni traditur, ululante ſtatim, & con-

„ confitente dæmone : Vim ſuſtinui , invitus
„ abductus ſum , quam bene Memphis ſomniis
„ bomines deludebam ! ô cruces , ô tormenta
„ quæ patior , exire me cogis , & ligatus ſubter
„ limen licio & lamina teneor. Non exeo , ni-
„ ſi me adoleſcens qui detinet , dimiſerit. Tunc
„ ſenex : Grandis ait fortitudo tua , qui licio ,
„ & lamina ſtrictus teneris. Dic cur auſus es in-
„ gredi puellam Dei ? Ut ſervarem , inquit ,
„ eam virginem. Tu , inquit , ſervares , prodi-
„ tor caſtitatis ? Cur non potius in eum , qui te
„ mittebat , es ingreſſus ? Ut quid , reſpondit ,
„ intrarem in eum , qui habebat collegam meum ,
„ dæmonem ? Noluit autem Sanctus , antequam
„ purgaret virginem , vel adoleſcentem , vel
„ ſigna jubere perquiri , ne aut ſolutus incan-
„ tationibus receſſiſſe dæmon videretur , aut
„ ipſe ſermoni ejus accommodaſſe fidem : aſſe-
„ rens ſemper fallaces eſſe dæmones , & ad ſi-
„ mulandum eſſe callidos : Sed magis redditam
„ ſanitati increpavit virginem , cur feciſſet talia ,
„ per quæ in eam dæmon intrare poſſet. “ Videantur plures bujus rei probationes in qq. 15.

QUÆRITUR 14. Qualibus remediis uti liceat & deceat contra maleficia?

RESPONDEO. Diſtinguendum eſſe inter maleficia. Ea enim , quæ cauſata fuerunt *per operationem dæmonis aut venefici tranſeuntem* in ordine ad effectum naturaliter permanentem , medicamentia benedictis naturalibus curanda ſunt. Ea autem , quæ fiunt per operationem dæmonis continuam ac permanentem , nonniſi remediis ſpiritualibus per auxilium Dei , ſeu Decretum revocatorium datæ diabolo permiſſionis curari poſſunt. Hinc circa ejusmodi maleficia ante omnia examinandum eſt ; an maleficium habeat operationem dæmonis continuam , ſicut fit in maleficio amoris , odii , vel alterius paſſionis animi vehementer inordinatæ , & ſolum reſpectivo ad certas perſonas nulla apparente alia cauſa naturali ? an vero cauſatum fuerit per actionem dæmonis tranſeuntem , prout ordinarie contingit in morbis hominum vel brutorum cauſatis ex maleficio. Facile enim eſt dæmoni , ſi accedat permiſſio divina , turbare ſanitatem ingeſtione rei nocivæ , impedire motum membrorum turbatione muſculorum , reddere cæcos vel ſurdos abſtructione potentiæ viſivæ vel auditivæ ; quæ omnia in unico momento per operationem dæmonis tranſeuntem fieri poſſunt.

DIXI ; hujus maleficia babentia effectum permanentem ex operatione dæmonis aut venefici tranſeunte per medicamenta naturalia , benedicta tamen , curari oportere. Cum enim nonnunquam cum effectu maleficii permanente , qualis effectus fuerunt ulcera Jobi , & ligatio mulieris Evangelicæ , quæ decem & octo annis non poterat ſurſum aſpicere , concurrat operatio diſcontinua dæmonis ; & , ſi hæc abeſt , ipſa medicamentorum talium applicatio circa genus morbi præternaturale prudenti egeat medicorum & miniſtrorum conſilio , baud dubie benedictio facilius ſuperna lumina , bona conſilia , & miniſteria Angelorum conciliat.

QUÆRITUR 15. Qualia commendentur ab Eccleſia remedia contra maleficia ?

RESPONDEO. Eccleſia nunquam commendavit contra maleficia aliud genus remedii , niſi ſpirituale. RATIO eſt , quia ſolus Deus poteſt dæmoni præcipere , ut à nocumento deſiſtat , aut ordinem in corporibus hominum , brutorum , ac victualium &c. turbatum reſtituat. Hinc Eccleſia contra maleficia ejusmodi ſolum præſcribit pœnitentiæ actus , confeſſionem peccatorum , frequentem ſumptionem Euchariſtiæ , orationem fervidam & conſtantem , eleemoſynas & alia opera miſericordiæ. Ea mens Eccleſiæ deſumitur ex variis actis Eccleſiaſticis.

Sic 1. In RITUALI ROMANO Tit. 90. §. 7. dicitur : *Dæmones aliqui* (ex Energumenis) *oſtendunt factum maleficium , & à quibus ſit factum , & modum ad illud diſſipandum. Sed caveant , ne ob hoc ad magos , vel ad Sagas , vel ad alios* (excoriatores videlicet , carnifices , vel alios ſuperſtitioſos homines) *quam ad Eccleſiæ Miniſtros* (hoc nomine dignos) *confugiat , aut alia ſuperſtitione* (v. g. repercuſſione , formatione ficus &c.) *aut alio modo illicito utatur.*

2. In C. *ſi per ſortiarias* 33. q. 1. ex Hincmaro dicitur : *ſi per ſortiarias atque maleficas occulto Dei judicio permittente , & diabolo præparante* (in conjugatis) *concubitus non ſequitur , bortandi ſunt , quibus iſta eveniunt , ut corde contrito & ſpiritu humiliato Deo & Sacerdoti de omnibus peccatis ſuis puram confeſſionem faciant , & profuſis lacrimis & largioribus eleemoſynis & orationibus atque jejuniis Domino ſatisfaciant , & per Exorciſmos , ac cætera Eccleſiaſticæ medicinæ munia Miniſtri Eccleſiæ tales , quantum Dominus annuerit , ſanare procurent.*

3. S. LEO ſerm. 19. de paſſione. c. 5. rejicit omne genus pacis , ſive poſtulatæ ſive ultro ſub conditione actionum vel ſignorum indifferentium oblatæ à diabolo. Hoc enim eſt acceptare oblatam ab illo pacem , acceptare & implere conditiones ab eo poſitas. *Malignorum* , inquit , *ſpirituum adverſus Sanctos inſidiæ non quieſcunt , & ſive occulto dolo , ſive aperto prælio , in omnibus fidelibus propoſitum bonæ voluntatis infeſtant. Et cum eis nihil in quemquam amplius liceat , quam juſtitia divina permiſerit , quæ dignatur ſuos aut corripere diſciplina , aut exercere patientia , agunt tamen verſutiſſima arte fallaciæ , ut ex arbitrio propriæ poteſtatis aut lædere videantur aut parcere : & multis , quod dolendum eſt , ita per nequitiam ſimulationis illudunt , ut quidam illos & timeant pati infenſos , & velint habere placatos , cum beneficia dæmonum omnibus ſint nocentiora vulneribus ; quia tutius eſt homini inimicitiam diaboli meruiſſe , quam pacem.* Huic doctrinæ S. Leonis directe adverſatur ſententia Suarezii & aliorum , qui exiſtimant Dæmonem cum Sagis vel Veneficis poſſe inire contractus conditionatos , quorum conditione impleta ceſſet à nocumento. Certe implere talem conditionem in æſtimatione nil aliud eſt , quam inire pacem cum Diabolo , & acceptare ejus *ſalvaquardiam.*

4 TERTULLIANUS exprimens ſenſum fidelium primitivæ Eccleſiæ teſtatur , eos non ſe geſſiſſe erga dæmones inſtar pacem impetrantis ſeque eorum conditionibus ſubjicientis , ſed inſtar dominantis ac leges præſcribentis. In l. de

anima

Digitized by Google

anima C. 57. ſic ſcribit: *Ratio fallaciæ magicæ ſolos non fugit Chriſtianos, qui ſpiritualia nequitiæ non quidem ſocia conſcientia ſed inimica ſcientia novimus; nec invitatoria* (ceſſationis à nocumento) *operatione, ſed expugnatoria dominatione tractamus multiformem luem mentis humanæ, totius erroris artificem, ſalutis pariter, animæque vaſtatorem.*

5. S. Augustinus l. 10. de Civit. C. 22. conſimiliter teſtatur, Chriſtianos illorum temporum nihil egiſſe, quod haberet ſpeciem placationis, ut dæmon deſiſtat à nocumento, etſi ritus ille placationis tantum vocetur conditio, ſub qua dæmon declaravit, ſe non nociturum, ſic ſcribit: *Vera pietate homines Dei aeream poteſtatem, inimicam contrariamque pietati exorcizando ejiciunt, non placando: omnes tentationes, adverſitatesque ejus vincunt orando, non ipſam, ſed ſuum Deum adverſus ipſam.*

§. IV.

De Superſtitione, & Divinatione.

Quæritur 1. Quid ſit ſuperſtitio?

Respondeo. Superſtitio eſt cultus erroneus Deo aut dæmoni exhibitus. Sic ſi quis vellet honorare Deum per cæremonias veteres Legis Judaicæ, v. g. per circumciſionem, & victimas taurorum, ille cultus foret ſuperſtitioſus. Sic ſi quis uteretur cooperatione dæmonis ad effectum naturalem, v. g. ad obtinendas pecunias, officium &c. invocatio dæmonis, quamvis pecunias aut officium ordinaret ad cultum veri Dei, eſſet ſuperſtitio.

Quæritur 2. Quotuplex ſit ſuperſtitio?

Respondeo. Superſtitio eſt quadruplex. Datur enim 1. Superſtitio *cultus indebiti.* 2. Superſtitio *Idololatriæ.* 3. Superſtitio *divinationis.* 4. Superſtitio *vanæ obſervantiæ.* Cum autem de Idololatria jam actum ſit §. 2. reſtat ſolum agendum de tribus reliquis.

Quæritur 3. Quid eſt ſuperſtitio *cultus indebiti?*

Respondeo. Cultus indebiti ſuperſtitio eſt cultus vero Deo exhibitus, ſed inordinatus *per exceſſum*, vel *defectum.* Hoc genus ſuperſtitionis D. Thomas eleganter explicat 2. 2. q. 92. a. 1. & 2. c a. 3. c. & a. 4. C. ubi ſic ſcribit:
„ Superſtitio eſt vitium religioni oppoſitum per
„ exceſſum, quia exhibet cultum divinum vel
„ cui non debet, vel eo modo, quo non de-
„ bet. Diverſificantur ſuperſtitionis ſpecies
„ ex parte objecti. Poteſt enim divinus cultus
„ exhiberi, cui exhibendus eſt, ſcilicet Deo
„ vero, modo tamen indebito; & hæc eſt pri-
„ ma ſuperſtitionis ſpecies. Ideo ſi per cultum
„ externum aliquid falſum ſignificetur, (ſive
„ verbo, ſive facto) erit cultus pernitioſus. Et
„ hoc modo tempore novæ legis pernitioſum
„ eſt, uti cæremoniis veteris legis, quibus Chri-
„ ſti myſteria figurabantur futura. Alio modo
„ poteſt contingere falſitas in exteriori cultu ex
„ parte colentia (v. g. ſi laicus utatur exorciſ-
„ mis Eccleſiæ contra tempeſtates, dæmones,
„ maleficia; vel ſi Clerici adhibeant ſacrum Chriſ-
„ ma contra maleficia, cum per preces Eccleſiæ
„ ad hunc effectum non ordinetur.) Et hoc
„ præcipue contingit in cultu communi, qui
„ per Miniſtros exhibetur in perſona totius Ec-
„ cleſiæ. Sicut enim falſarius eſſet, quia aliqua
„ proponeret (v. g. teſtimoniales litteras falſas,
„ quaſi ab Epiſcopo aut Papa ſcriptas & ſigna-
„ tas) ex parte alicujus, quæ non eſſent ei com-
„ miſſa; ita vitium falſitatis incurrit, qui ex par-
„ te (hoc eſt nomine) Eccleſiæ cultum exhi-
„ bet Deo contra modum divina authoritate ab
„ Eccleſia conſtitutum, & in Eccleſia conſuetum.
„ Unde Ambrosius in 1. Cor. 11. dicit: *In-*
„ *dignus eſt, qui aliter celebrat myſterium, quam Chri-*
„ *ſtus tradidit*; & propter hoc etiam Gloſſ. dicit
„ ad Coloſſ. 2 *Quod ſuperſtitio eſt, quando traditio-*
„ *ni humanæ religionis nomen applicatur.* Poteſt
„ eſſe aliquid ſuperfluum in divino cultu ſecun-
„ dum quantitatem proportionis, quia ſcilicet
„ non eſt fini proportionatum. Finis autem di-
„ vini cultus eſt, ut homo Deo det gloriam, &
„ ei ſe ſubjiciat mente & corpore. Et ideo quid-
„ quid homo faciat, quod pertinet ad Dei glo-
„ riam, & ad hoc quod mens Deo ſubjiciatur,
„ & etiam corpus per moderatam refrœnationem
„ concupiſcentiarum ſecundum Dei & Eccleſiæ
„ ordinationem & conſuetudinem eorum, qui-
„ bus homo convivit, non eſt ſuperfluum in di-
„ vino cultu. Si autem aliquid ſit, quod quan-
„ tum eſt de ſe, non pertinet ad Dei gloriam,
„ neque ad hoc, quod mens hominis feratur in
„ Deum, aut quod carnis concupiſcentiæ mo-
„ derate refrœnentur; aut etiam, ſi ſit præter
„ Dei & Eccleſiæ inſtitutionem, vel contra con-
„ ſuetudinem communem, quæ ſecundum Au-
„ guſtinum Ep. 86. pro lege habenda eſt, totum
„ hoc reputandum eſt ſuperfluum & ſuperſtitio-
„ ſum; quia in exterioribus ſolum conſiſtens ad
„ interiorem Dei cultum non pertinet. Unde
„ Auguſtinus l. de vera relig. C. 3. inducit, quod
„ dicitur Luc. 17. Regnum Dei intra vos eſt.
„ Loquitur contra ſuperſtitioſos, qui ſcilicet
„ exterioribus principalem curam impendunt."

Hucusque textus D. Thomæ vere aureus. In hunc ſenſum quidam Prælatus Curiæ Romanæ, cum de aliqua ſuæ Nuntiaturæ provincia ſermo incideret, ſapienter dicebat: *In illa provincia reperitur materiale religionis.* Veriſſimum enim eſt, ibi tantum reperiri *materiale* religionis, ubi deproperantur Miſſæ & Horæ Canonicæ properatione inconpoſſibili cum affectu gravi, humili, & devoto ad Deum, & inconpoſſibili cum attentione interna ad ea, quæ dicuntur & aguntur; ubi ſub Miſſa & ſub divinis tantum habetur præſentia divina, & tractantur profana; ubi homines perpetuò occupantur externis devotionibus, quin urgeantur ſerio prima mandata charitatis fervidæ erga Deum ad præferenda emolumenta divinæ gloriæ commodis propriis, & charitatis practicæ erga proximos per commiſerationem & ſublevationem pauperum, afflictorum, miſerabilium; ubi ſolennitates feſtorum ordinantur ad externa ſolum pietatis exercitia, non autem ad inculcandum verbum Dei, ac virtutes ſolidas, neceſſarias ad ſalutem, & placendum Deo; ubi feſta Deo dicata profanantur & ſinuntur profanari exceſſivis conviviis, ebrietatibus, diſſolutis choreis, & aliis diverſionibus mentem potius

tius à Deo ad amorem inordinatum carnis vel mundi avocantibus. Judicabit ſuo tempore Deus ſevere has ſuperſtitiones cultus indebiti.

Quæritur 4. Quid ſit divinatio?

Respondeo. Divinatio, prout hoc loco ſumitur, eſt *prænotio de futuris contingentibus, aquiſita ope dæmonis.* Futura contingentia dicuntur, quæ non *ſemper*, *vel ut in pluribus* contingunt ex diſpoſitione cauſarum naturalium. Sic quando Aſtronomi prænuntiant Eclipſes, quæ ex præparatione cauſarum naturalium ſemper eveniunt; aut quando Medici ex iis, quæ ordinarie in ſimilibus circumſtantiis ſolent contingere, prænuntiant ſecuturam infirmi reconvaleſcentiam vel mortem, aut quando Sancti ex revelatione divina res futuras prædicunt, non eſt divinatio.

Dixi, *ſemper*, vel *ut in pluribus.* Si enim effectus futuri *æque faciliter* contingunt ac non contingunt, aut ſi *ut in paucioribus* contingunt, prudenter à nemine prænuntiari poſſunt, eo quod cauſæ naturales æqualiter inclinentur ad utrumlibet, vel omnino magis inclinentur ad oppoſitum. Et hinc ejusmodi eventus ad futura contingentia pertinent, quæ determinate à viro prudente affirmari aut prænuntiari nequeunt. Ita D. Thomas 2. 2. q. 95. a. 1. C.

Quæritur 5. An divinatio ſit ſpecies ſuperſtitionis?

Respondeo Affirmative. Ratio eſt, quia, prout D. Thomas l. c. ad 2. obſervat, *divinatio pertinet ad cultum dæmonum, in quantum aliquis utitur quodam pacto tacito vel expreſſo cum dæmonibus.*

Quæritur 6. Quotuplex eſt divinatio?

Respondeo. Divinatio dividitur 1. in eam, quæ fit per *expreſſam* invocationem dæmonum, & quæ fit per *tacitam* invocationem dæmonum. 2. Divinatio, quæ fit per tacitam invocationem dæmonum, ſubdividitur in prænotionem, quæ ſumitur ex concurſu contingente rerum naturalium vel actionum humanarum; & in eam, quæ fit *per ſortes*, ubi actio humana ex eo primario fine ponitur, ut exinde prænoſcantur futura.

Quæritur 7. Quot modis fit divinatio per expreſſam invocationem dæmonis?

Respondeo. Ea fit decem modis, 1. per Præſtigia. 2. Per ſomnia. 3. Per Nigromantiam. 4. Per Pythones. 5. Per Geomantiam. 6. Per Hydromantiam. 7. Per Pyromantiam. 8. Per Acromantiam. 9. Per Haruſpicium. Hæc omnia explicat D. Thomas 2. 2. q. 95. a. 3. C. his verbis: „Dæmones expreſſe invocati ſolent „futura prænuntiare multipliciter. Quando„que præſtigioſis quibusdam apparitionibus. „Et hæc ſpecies vocatur *præſtigium.* Quando„que per mortuorum apparitionem vel locutio„nem. Et hæc ſpecies vocatur *Nigromantia.* „Quandoque futura prænuntiant per homines „vivos, ſicut in arreptitiis patet. Et hæc eſt „*divinatio per Pythones.* Quandoque futura præ„nuntiant per aliquas figuras vel ſigna, quæ in „rebus inanitatis apparent; quæ ſi apparent in „aliquo corpore terreſtri, puta, ligno, vel „ferro, vel lapide, vocatur *Geomantia;* ſi au„tem in aqua *Hydromantia;* ſi autem in aere, „*Aeromantia;* ſi autem in igne *Pyromantia;* ſi au„tem in viſceribus animalium immolatorum in „aris dæmonum, vocatur *Haruſpicium.*

Quæritur 8. Quot modis fit divinatio per concurſum contingentem rerum naturalium vel actionum humanarum?

Respondeo. Hæc divinatio fit ſequentibus modis. 1. Per *Aſtrologiam judiciariam*, quando videlicet ex poſitione ac concurſu determinato ſeptem Planetarum & duodecim ſignorum Zodiaci, & aliorum ſyderum, quæ dabatur in nativitate cujuslibet hominis, Aſtrologus divinat de futuris contingentibus liberis, quæ eventura ſunt homini uſque ad ejus mortem. Qui huic ſuperſtitioni ſe dedunt, *Genethliaci* vocantur. 2. Per motus vel voces avium, ſeu quorumcunque animalium, ſive per ſternutationes hominum, vel membrorum ſaltus. Et hoc pertinet generaliter ad *Augurium*, quod dicitur à garritu avium; ſicut *Auſpicium* ab inſpectione avium; quorum primum pertinet ad aures, ſecundum ad oculos. 3. Per fortuita dicta aut facta hominum, v. g. ſi eo tempore, quo Romani Exercitus Imperator deliberabat, an eſſent movenda caſtra, centurio audiretur inclamare ſignifero: *Statue ſignum*, hic caſus fortuitus jam accipiebatur ab Imperatore pro indicio; non eſſe movenda caſtra, prout Valerius Maximus l. 1. c. 5. teſtatur. Hoc genus divinationis dicitur fieri *per omen.* 4. Per figuras lineamentarum in manibus apparentes, per quas prænuntiatur, quæ bona vel mala homini eventura ſint. Hæc divinatio vocatur *Chiromantia. Mantia* enim in Græco idiomate divinationem, *Chiros* autem manum ſignificat, 5. Per ſigna in ſpathula animalis apparentia. Et hæc divinatio ab Ethnicis *Spathulamantia* vocatur. Ita quoad rem D. Thomas l. c. C.

Quæritur 9. Quot modis fiat divinatio per ſortes?

Respondeo. Fit ſequentibus modis. 1. Per conſiderationem figurarum, quæ formantur ex plumbo liquefacto in aquam projecto. 2. Per fortuitam tractationem aut inventionem ſchedæ, vel feſtucæ, dum conſideratur, quis majorem vel minorem, & qualem accipiat. 3. Per jactum & numeros taxillorum. 4. Per fortuitam apertionem libri, & conſiderationem, quid primo occurrat. Ita D. Thomas l. c. C.

Quæritur 10. An liceat à dæmone ſaltem per Exorciſmos interrogare occulta, abſentia, vel futura?

Respondeo 1. Licet per Exorciſmos ex obſeſſis dæmonem interrogare ea omnia & ſola, in quibus hæc tria concurrunt 1. ut concernant perſonalem ſtatum obſeſſi & obſidentis. 2. ut ſint idonea ad deſtruendam poteſtatem dæmonis, & utilitatem fidelium. 3. ut ſint talia, quæ dæmon non niſi compulſus diceret.

Id probatur ab exemplo Chriſti, Apoſtolorum, Sanctorum, qui nec miſcuerunt unquam ſermones curioſos & inutiles ad præfatos tres fines, nec aliud docuerunt, aut commendarunt unquam. Ratio autem ſic agendi eſt; quia inprimis dæmones non habent ſcientiam rerum contingentium in mundo, quæ dependent pro-

proxime vel remote ab interveniente aliqua actione libera Dei, Angelorum, vel hominum; prout in Tractatu de Angelis oſtenſum eſt. Itaque de hujusmodi rebus, quæ non concernunt ipſum individuum dæmonis inſidentis, interrogare dæmonem nihil aliud eſt, quam poſtulare figmenta vel mendacia. Interrogare autem alia, quæ dæmon poſſet ſcire, ſi non concernunt ſtatum obſeſſi in ordine ad deſtruendam facilius poteſtatem dæmonis & faciliorem inſtructionem fidelium, ita ut appareat, dæmonem ea non dicturum, niſi compulſum, inordinata curioſitas eſt, quam Deus frequenter punit per deceptiones & illuſiones dæmonum, juxta illud 1. Tim. 4. v. 1. *Spiritus manifeſte dicit: Quia in noviſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi* (hoc eſt, ſub pietatis ſpecie) *loquentium mendacium.* Idipſum à Deo juſto judicio permitti in curioſos, etiam pios, ſi curioſa, quæ ſcire non eſt utile ad ſalutem, aut quæ per alia media à Deo ordinata ſciri poſſunt, ex documentis Sanctorum v. g. S. Joannis à cruce, oſtendi in opere *de Revelationibus privatis p.* 1. *c.* 16. Cæterum doctrina hæc inſinuatur à S. THOMA 2. 2. q. 95. a. 4. ad 1. ubi ad objectionem, quod ipſemet Chriſtus dæmonem Marc. 5. interrogaverit; *Quod eſt tibi nomen?* (id eſt, quo nomine proprietatem tuam deſignemus?) & ille reſponderit: *Legio, quia multi ſumus*, ſic ait: *Non velut inſcius Dominus inquirit, ſed ut confeſſa peſte, quam tolerabat, virtus curantis gravior enitesceret. Aliud autem eſt, inquirere aliquid à dæmone ſponte occurrente, quod quandoque licet propter utilitatem aliorum, maxime quando divina virtute poteſt compelli ad vera dicenda; & aliud eſt, dæmonem invocare ad cognitionem occultorum aquirendam ab ipſo.* NEC OBSTAT quod in variis Ritualibus, v. g. *in Romano.* §. 19. jubeantur fieri Interrogationes dæmonis. In hoc enim Rituali l. c. dicitur: *Exorciſta jubeat dæmonem dicere, an detineatur in illo corpore ob aliquam operam magicam, aut malefica ſigna vel inſtrumenta &c.* Hæc enim interrogatio aliquando pertinet ad convincendum veneficum de maleficio, ſi concurrant alia violenta indicia, ſicque per ejus punitionem deſtruendi operationes dæmonis. Verum melius & cordatius reſpondet Buffaldus in ſuo Comment. ad Rit. Rom. 90. n. 91. ubi ſic ſcribit: *Quoad maleficia ſeu inſtrumenta revelanda, quibus dæmon detineatur in illo corpore, antiqui Exorciſtæ in hoc conſtantes fuere, ut patet ex libris Exorciſmorum antiquitus impreſſis. Sed praxis modernorum aliter ſentit. Cum enim Diabolus Pater mendacii ſit, unice illudere ſtudet vanis figmentis tum Exorciſtas tum Energumenos. Sæpius, fateor, Energumeni evomere clavos, cultellos, acus, ſoleas equinas, vittas, globulos plumbeos, Perſicorum poma, plumas, ligna, candelas, & alia hujusmodi viſi ſunt. Sed peractis Exorciſmis victoque diabolo illuſiones detectæ ſunt, & res evomitas nihil aliud eſſe, niſi ſalivam, phlegmata, & pituitas ſtomachi compertum eſt. Vel ſi vere tales erant, quales apparebant, nil facilius eſt celeritati dæmonis illa ſuppeditare, auferendo à variis officinis, ut magis adſtantes illuderet.*

QUÆRITUR II. An licita ſit divinatio per Aſtra?

RESPONDEO. Hæc divinatio de futuris contingentibus à libaro arbitrio divino, angelico, vel humano dependentibus eſt illicita.

Id PROBATUR inprimis ex conſtitutione 17. SIXTI V. *Cæli & terræ*, & 144. URBANI VIII. *Inſcrutabilis.* Prior ſic ſcribit: „Cæli & terræ creator ſibi ſoli eorum, quæ eventura ſunt, ſcientiam & futurarum rerum cognitionem reſervavit, ſolus enim ipſe, cujus oculis omnia nuda & aperta ſunt, & ad intimas hominum cogitationes penetrat, & conſequentes eorum actiones intuetur, ſolus ipſe, qui vocat ea, quæ non ſunt, tanquam ea, quæ ſunt, omnia præſentia, & ante oculos poſita habet, ſolus denique omnia & ſingula quæcumque totius temporis decurſu, & ſæculorum ætatibus futura ſunt, ab omni æternitate novit, & admirabili providentia diſpoſuit, quæ non modo humanæ mentis imbecillitas ignorat, ſed nec dæmones ipſi præſentire poſſunt. Quare idolorum in futuris annunciandis falſitatem & imbecillitatem, & eorum, qui eis cultum adhibebant, vanitatem irridet S. Spiritus apud Iſaiam illis verbis: „Annunciate, quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus, quia Dii eſtis vos,„ & in Novo Teſtamento Dom. diſcipulorum ſuorum de futuris eventibus paulo curioſius inquirantium, interrogationem gravi illa reſponſione retudit, qua etiam omnium fidelium ſuorum curioſitatem coercuit. „Non eſt veſtrum ſcire tempora vel momenta, quæ Pater poſuit in ſua poteſtate.„ Necvero ad futuros eventus, & fortuitos caſus prænoſcendos (futuris eventibus ex naturalibus cauſis neceſſario vel frequenter provenientibus, quæ ad divinationem non pertinent, dumtaxat exceptis) ullæ ſunt veræ artes aut diſciplinæ, ſed fallaces & vanæ improborum hominum aſtutiæ, & dæmonum fraudibus introductæ, ex quorum operatione, conſilio vel auxilio omnis divinatio dimanat, ſive quod expreſſe, ad futura manifeſtanda invocentur, ſive quod ipſi pravitate ſua, & odio in genus humanum, occulte, etiam præter hominis intentionem ſe ingerant, & intrudant vanis inquiſitionibus futurorum, ut mentes hominum pernicioſis vanitatibus & fallaci contingentium prænuntiatione implicentur, & omni impietatis genere depraventur. Quæ quidem ipſis cognita ſunt, non divinitate aliqua, nec vera rerum futurarum ſcientia, ſed naturæ ſubtilioris acumine, & aliis quibusdam modis, quos hominum obtuſior intelligentia ignorat. Quamobrem dubitandum non eſt, in hujusmodi futurorum contingentium, & fortuitorum eventuum inquiſitione & præcognitione, diaboli operationem ſe fallaciter immiſcere, ut ſua fraude ac dolis, miſeros homines à via ſalutis, & laqueo damnationis involvat. Quæ cum ita ſint, nonnulli hæc fideliter & religioſe, ut debent, non attendentes, ſed curioſa ſectantes, graviter Deum offendunt, errantes ipſi, & alios in errorem mittentes; tales inprimis ſunt Aſtrologi olim Mathematici, Genethliaci, & Planetarii vocati, qui vanam falſamque Syderum & aſtrorum ſcientiam profitentes, di-

„ vinæque diſpoſitionis ordinationem, ſno tem-
„ pore revelandam prævenire audaciſſime ſata-
„ gentes, hominum nativitates ſeu genituras,
„ ex motu ſyderum, & aſtrorum cnrſu metiun-
„ tur, ac judicant ſutura, ſive etiam præſentia
„ & præterita occulta, atque ex puerorum or-
„ tu, & natali die, ſive quavis alia temporum
„ & momentorum vaniſſima obſervatione, & no-
„ tatione, de uniuscujusque hominis ſtatu, con-
„ ditione, vitæ curſu, honoribus, divitiis, ſo-
„ bole, ſalute, morte, itineribus, certamini-
„ bus, inimicitiis, carceribus, cædibus, variis
„ diſcriminibus, aliisque proſperis, & adverſis
„ caſibus, & eventibus præcognoſcere, judica-
„ re, & affirmare temere præſumunt, non ſine
„ magno periculo erroris, & infidelitatis, cum
„ S. Aug. præcipuum Eccleſiæ lumen, eum, qui
„ hæc obſervat, qui attendit, qui in domum re-
„ cipit, qui interrogat, chriſtianam fidem, &
„ baptiſmum prævaricaſſe affirmet, ut illos me-
„ rito Apoſtolus arguat atque increpet illis ver-
„ bis: „ Dies obſervatis & menſes, & tempora,
„ „ & annos, timeo vos ne forte ſine cauſa labo-
„ „ raverim in vobis. „ Hi igitur leviſſimi, & te-
„ merarii homines in miſerandam animarum ſua-
„ rum ruinam, grave fidelium ſcandalum, &
„ chriſtianæ fidei detrimentum, futuros rerum
„ eventus, & quæcumque proſpere, vel adver-
„ ſe obventura ſunt, ac actus humanos, ea de-
„ nique, quæ ex libera hominum voluntate pro-
„ ficiſcuntur, aſtris ſyderibusque aſcribunt, eis-
„ que eam facultatem, vim, ſeu virtutem & ef-
„ ficaciam tribuunt ſignificandi futura; & ad
„ præcognita ita inclinandi, ut ſic omnino nec
„ aliter eventura ſint, atque ob eam cauſam de
„ iis rebus omnibus judicia facere, prognoſtica,
„ prædictiones, & præcognitiones ſibi aſſume-
„ re, & palam venditare non dubitant; quibus
„ pauci rudes & imperiti, aliique nimis creduli
„ & imprudentes tantam fidem præſtant, ut ex
„ hujusmodi judiciorum, & prædictionum præ-
„ ſcripto, aliquid certo eſſe credant aut ſperent;
„ quorum ſane & mendacium magiſtrorum teme-
„ ritas, & infelicium diſcipulorum credulitas
„ magnopere deploranda eſt, qui vel divinis lit-
„ teris admoniti non intelligunt hominis præ-
„ ſtantiam, cui cœli & ſtellæ, & clariſſima cœli
„ ſydera, Sol, & Luna, Deo ita diſponente
„ non imperant, ſed inſerviunt, ſic enim Moy-
„ ſes populum Dei, ut hunc errorem caveret,
„ præmonebat: „ Ne forte elevatis oculis ad cœ-
„ „ lum, videas Solem & Lunam, & omnia aſtra
„ „ cœli, & errore deceptus adores ea, & colas,
„ „ quæ creavit Dominus Deus tuus in miniſte-
„ „ rium cunctis gentibus, quæ ſub cælo ſunt. „
„ Sed quid ſydera mirandum eſt homini ſervire?
„ nonne nobiliſſimæ intelligentiæ Angeli ipſi,
„ omnes ſunt adminiſtratorii ſpiritus, in mini-
„ ſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem ca-
„ piunt ſalutis? nam rationales oves ita dili-
„ git Deus, ut non ſolum Epiſcopos, quemad-
„ modum à S. Ambroſio ſcriptum eſt, ad tuen-
„ dum gregem ordinaverit, ſed etiam Angelos
„ deſtinaverit. Præclare etiam S. Hieronymus:
„ „ Magna dignitas animarum, ut unaquæque ha-
„ „ beat ab ortu nativitatis in cuſtodiam ſui An-
„ „ gelum delegatum. „ Quodſi Angeli homines
„ cuſtodiunt, quid adverſus Angelorum cuſto-
„ diam & tutelam aſtra moliri, aut efficere pot-
„ erunt, quæ cum ipſis Angelis nullo modo ſint
„ comparanda? Nec ſane hoc loco prætereun-
„ da eſt eximii Eccleſiæ Doctoris, & Beatiſ. Pont.
„ Magni Gregorii ſententia, qui Priſcillianiſtas
„ hæreticos unumquemque hominem ſub conſti-
„ tutionibus ſtellarum naſci putantes, magno
„ rerum & verborum pondere confutat: „ Abſit,
„ „ inquit, à fidelium cordibus, ut aliquid eſſe
„ „ fatum dicant, vitam quippe hominum ſolus
„ „ hanc conditor, qui creavit adminiſtrat, neque
„ „ enim propter ſtellas homo, ſed ſtellæ propter
„ „ homines factæ ſunt, etſi ſtella fatum hominis
„ „ eſſe dicitur, ipſis ſuis miniſteriis ſubeſſe homo
„ „ perhibetur. „ Utinam inſani homines hæc ſa-
„ perent, & intelligerent, ac Dei monitis ob-
„ temperarent in Levitico dicentis: „ Non decli-
„ „ netis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid ſciſci-
„ „ temini, ut polluamini per eos. „ Neque enim,
„ quæ chriſtiana & vera pietas repellit ac da-
„ mnat, tanto ſtudio inveſtigarent, iisdemque
„ miſere ſe decipi, atque irretiri paterentur.
„ Sunt etiam inanes quidam homines, & curioſi
„ vel impii & irreligioſi, qui futurarum & oc-
„ cultarum aliarum rerum notitiam adeo anxie
„ habere ſtudent, ut ob eadem prænoſcenda &
„ inveſtiganda in divinæ legis offenſionem mul-
„ tipliciter incurrant. Alii enim Geomantiæ,
„ Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ,
„ Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ,
„ aliisque ſortilegiis, & ſuperſtitionibus non
„ ſine dæmonum ſaltem occulta ſocietate, aut
„ tacita pactione, operam dare, ſeu illis, ac
„ ſortibus illicitis taxillorum, granorum triti-
„ ceorum, vel fabarum jactu uti non verentur.
„ Alii vero aliquas priſtinæ & antiquatæ, ac per
„ crucis victoriam proſtratæ Idololatriæ reliqui-
„ as retinentes, quibusdam auguriis, auſpiciis,
„ ſimilibusve ſignis, & vanis obſervationibus ad
„ futurorum divinationem intendunt. Alii au-
„ tem ſunt, qui cum morte fœdus ineunt, & pa-
„ ctum faciunt cum inferno, qui ſimiliter ad oc-
„ cultorum divinationem, ad inveniendos the-
„ ſauros, vel ad alia facinora perpetranda etiam
„ expreſſa cum diabolo pactione facta, in mani-
„ feſtam ſuarum perniciem animarum, nefarias
„ magicæ artis incantationes, inſtrumenta & ve-
„ neficia adhibent, circulos & diabolicos cara-
„ ctères deſcribunt, dæmones invocant, aut
„ conſulunt, ab eis reſponſa petunt, aut acci-
„ piunt, eis preces & thuris, aut aliarum rerum
„ ſuffimenta, ſeu fumigationes, aliave ſacrificia
„ offerunt, candelas accendunt, aut rebus ſa-
„ cris, vel Sacramentis, aut Sacramentalibus
„ ſacrilege abutuntur, adorationis, genuflexio-
„ nis, aut quævis alia impietatis obſequia præ-
„ ſtant, cultum venerationemve tribuunt, aut
„ annulum vel ſpeculum, aut parvas phyales ſi-
„ bi fabricant, aut fabricari curant ad dœ-
„ mones in eis alligandos, ſeu includendos, ut
„ putant, ad reſponſa ab ipſis inde petenda, aut
„ habenda. Alii præterea etiam in corporibus
„ obſeſſis, vel lymphaticis, & phantaſticis mu-
„ lieribus dæmones de futuris vel occultis rebus,

„ aut

„ ſut factis exquirunt, ut merito ab eis, quos
„ Dominus in Evangelio tacere imperavit, va-
„ nas mendaceſque referant reſponſiones. Alii
„ quoque præſtigiatores, frequentius vero mu
„ lierculæ quædam ſuperſtitionibus deditæ in
„ phyalis ſeu vaſculis vitreis aqua plenis, vel in
„ ſpeculo accenſis candelis, etiam benedictis
„ ſub nomine Angeli Sancti & Albi, diabolum
„ omnium malorum ſartorem ſupplices adoran-
„ tes, vel in unguibus aut palma manus, quan-
„ doque etiam oleo perunctis eundem omnium
„ fallaciarum Architectum orant, ut ſimiliter fu-
„ tura vel occulta quævis per ſpectra, & appa-
„ rentes imagines, ſeu phantaſticas viſiones ſibi
„ oſtendat, aut ab eodem patre mendacii dia-
„ bolo aliis incantationibus, aut variis ſuperſti-
„ tioſis obſervationibus futurorum & occulto-
„ rum hujusmodi veritatem quærunt, & homi-
„ nibus prædicere contendunt. Quorum omni-
„ um, quos ſupra enumeravimus, conſimilis
„ impietas parem exitum habet, nimirum, quod
„ dæmonis præſtigiis ac dolis, tum qui divinat,
„ tum qui divinationem expetunt, illuſi ac de-
„ luſi miſerrime reperiuntur. Itaque cum futu-
„ ros eventus in ſe ipſis conſiderare, antequam
„ fiant, ſit Dei proprium, illud neceſſario conſe-
„ quitur, ut Aſtrologi, & alii prædicti, qui hu-
„ juamodi futura prænunciare, aut prænoſcere
„ quocumque modo, niſi Deo revelante audent,
„ injuſte atque impudenter, quod Dei eſt, ſibi
„ aſſumant, & uſurpent, ſic ſit, ut dum ab eis,
„ quod ſolius eſt Creatoris perperam creaturis
„ tribuitur, divina majeſtas graviter lædatur,
„ fidei integritas violetur, & animabus pretioſo
„ Chriſti ſanguine redemptis peſtis atque exitium
„ importetur.

„ §. 2. Et licet jam pridem regulis Indicis li-
„ brorum prohibitorum ex decreto Sacri gene-
„ ralis Trid. Conc. confecti, illud inter cetera
„ conſtitutum fuerit, ut Epiſcopi diligenter pro-
„ viderent, ne hujusmodi Aſtrologiæ Judiciariæ
„ libri, tractatus, & indices legerentur, vel ha-
„ berentur, qui de futuris contingentibus ſuc-
„ ceſſibus, fortuitisve caſibus, aut iis actioni-
„ bus, quæ ab humana voluntate pendent cer-
„ to aliquid eventurum affirmare audent, per-
„ miſſis tamen judiciis, & naturalibus obſerva-
„ tionibus, quæ navigationis, agriculturæ, ſi-
„ ve medicæ artis juvandæ gratia conſcripta fuiſ-
„ ſent. Libros vero omnes & ſcripta Geoman-
„ tiæ, Hydromantiæ, Chiromantiæ, Necro-
„ mantiæ, ſive in quibus continentur ſortilegia,
„ veneficia, auguria, auſpicia, incantationes
„ artis magicæ, prorſus rejici & aboleri curarent.
„ Non tamen errorum, corruptelarum, delicto-
„ rum & abuſuum prædictorum extirpatione iſ-
„ que adeo proviſum eſt, quin etiam adhuc in
„ nonnullis locis, & apud plurimos curioſius
„ vigeant, cum valde frequenter, detectis Dia-
„ boli inſidiis, divinationum, ſortilegiorum, &
„ variarum ſuperſtitionum omnia plena eſſe in
„ dies detegantur.

„ §. 3. Nos igitur, qui pro noſtro Paſtoralis
„ officii munere fidei integritatem inviolatam
„ conſervare debemus, & animarum ſaluti pro-
„ ſpicere, quantum divina gratia adjutrice poſ-
„ ſumus ex paternæ charitatis viſceribus opta-
„ mus damnantes & reprobantes omne genus
„ divinationum, quæ diabolo authore ad fide-
„ lium deceptionem à prædictis curioſis vel per-
„ ditis hominibus fieri ſolent. Cupientes præ-
„ terea ſanctam illam Chriſtianæ Religionis ſim-
„ plicitatem, præſertim ubi agitur de ſumma
„ Creatoris Dei poteſtate, ſapientia, & provi-
„ dentia, ab omni erroris labe integram atque
„ incorruptam, ut par eſt, retineri. Volentes
„ quoque prædictæ falſæ credulitati, ac hujus-
„ modi illicitarum divinationum & ſuperſtitio-
„ num deteſtabili ſtudio, & execrandis flagitiis,
„ atque impuritatibus occurrere, ut de Chriſtia-
„ no populo merito dici poſſit, quod de antiquo
„ Dei populo ſcriptum eſt. „ Non eſt augurium
„ „ in Jacob, neque divinatio in Iſrael. „ Hac per-
„ petuo valitura conſtitutione, Apoſt. auctori-
„ tate ſtatuimus & mandamus, ut tam contra
„ Aſtrologos, Mathematicos, & alios quoscun-
„ que dictæ judiciariæ Aſtrologiæ artem, *præter-*
„ *quam circa agriculturam, navigationem, & rem me-*
„ *dicam* impoſterum exercentes, aut facientes
„ judicia, & nativitates hominum, quibus de fu-
„ turis contingentibus ſucceſſibus, fortuitisque
„ caſibus aut actionibus ex humana voluntate
„ pendentibus aliquid eventurum affirmare au-
„ dent, *etiamſi id ſe non certo affirmare aſſerant*, aut
„ proteſtentur, quam contra alios utriusque ſe-
„ xus, qui ſupra dictas damnatas, vanas, fal-
„ laces, & pernitioſas divinandi artes ſive ſcien-
„ tias exercent, profitentur, & docent aut diſ-
„ cunt, quive hujusmodi illicitas divinationes,
„ ſortilegia, ſuperſtitiones, veneficia, incanta-
„ tiones, ac præmiſſa deteſtanda ſcelera & deli-
„ cta, ut præfertur, faciant, aut in eis ſe quo-
„ modolibet intromittunt, cujuscunque digni-
„ tatis, gradus, & conditionis exiſtant, tam
„ Epiſcopi & Prælati, Superiores ac alii Ordi-
„ narii locorum, quam Inquiſitores hæreticæ
„ pravitatis ubique gentium deputati, etiamſi
„ in pleriaque ex his caſibus antea non procede-
„ bant, aut procedere non valebant, diligen-
„ tius inquirant, & procedant, atque in eos
„ ſeverius Canonicis pœnis, & aliis eorum arbi-
„ trio animadvertant.

„ §. 4. Prohibentes omnes & ſingulos libros,
„ opera & tractatus hujusmodi judiciariæ Aſtro-
„ logiæ, Geomantiæ, Hydromantiæ, Pyroman-
„ tiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necroman-
„ tiæ, Artis Magicæ; aut in quibus ſortilegia,
„ veneficia, auguria, auſpicia, execrabiles in-
„ cantationes ac ſuperſtitiones continentur, ac
„ ut ſupra in memorato Indice interdictos ſub
„ cenſuris & pœnis in eo contentis à quibuscun-
„ que Chriſti fidelibus legi, aut quomodolibet
„ retineri, ſed illos Epiſcopis & Ordinariis lo-
„ corum, vel Inquiſitoribus prædictis præſenta-
„ ri & conſignari debere. Et nihilominus ea-
„ dem auctoritate ſtatuimus & mandamus, ut
„ contra ſcienter legentes, aut retinentes libros,
„ & ſcripta, in quibus talia continentur, ſi-
„ militer iidem Inquiſitores libere & licite pro-
„ cedere & pœnis condignis punire & coercere
„ poſſint.

„ §. 5. Non obſtantibus conſtitutionibus, & „ ordinationibus Apoſtolicis; ceterisque con- „ trariis quibuscunque.

„ §. 6. Ut autem præſentes noſtræ Litteræ „ ad communem omnium notitiam facilius dedu- „ cantur, jubemus illas in valvis baſilicarum S. „ Jo. Lateranen. & Principis Apoſt. de Urbe, „ ac in acie Campi Floræ affigi ſeu appendi, eis- „ que detractis ipſarum exempla etiam impreſſa „ eisdem in locis affixa relinqui.

„ §. 7. Et inſuper univerſis & ſingulis vene- „ rabilibus Fratribus noſtris Patriarchis, Prima- „ tibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis locorum Or- „ dinariis, & Prælatis, nec non Inquiſitoribus „ hæreticæ pravitatis ubilibet conſtitutis, per „ hæc committimus & in virtute ſanctæ obedien- „ tiæ diſtricte præcipiendo mandamus, ut per ſe „ vel alium ſeu alios easdem præſentes litteras, „ poſtquam eas receperint, ſeu earum notitiam „ habuerint in ſuis & ſingulis Parochialibus Ec- „ cleſiis, dum in eis populi multitudo ad divina „ convenerit, deinde vero ſemel in anno, & „ quoties eis expedire videbitur, vulgari ſer- „ mone publicent, aut publicari faciant."

Urbanus VIII. in Conſtitutione ſua *Inſcrutabilis* 144. non ſolum confirmat conſtitutionem Sixti V. ſed etiam in eos, qui de Statu Reipublicæ Chriſtianæ vel Sedis Apoſtolicæ, ſive de vita & morte Romani Pontificis pro tempore exiſtentis &c. ex Aſtrologia judiciaria, & hujusmodi artibus divinant, *etiamſi* id non certo ſe affirmare proteſtentur, non ſolum excommunicationis ſed etiam privationis beneficiorum, & inhabilitatis ad omnia officia, & ultimi ſupplicii reſpective pœnas ſtatuit.

Probatur 2. Reſponſio ex Scriptura, ubi præſcientia futurorum contingentium inter attributa divina ponitur. Sic Iſajæ 41. v. 22. *Nuntient nobis, quæcunque ventura ſunt. Annuntiate, quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus, quia dii eſtis vos.* Et Iſajæ 44. v. 6. *Ego primus & ego noviſſimus, & absque me non eſt Deus. Quis ſimilis mei? vocet & annuntiet ventura & quæ ventura ſunt, annuntient eis.*

Probatur 3. ratione. Influxus cœlorum conſiſtit in ſolo motu ætheris ſeu ſubtilis materiæ, prout in Philoſophia oſtenſum eſt. Ex ſola autem preſſione ætheris non poſſunt diverſimode inclinari liberæ voluntates hominum, niſi Deus vel homo his motionibus materiæ diverſarum Idearum & appetituum excitationem alliget, prout fit in Muſica, & in ſignificatione vocum. Quod tamen Deum voluiſſe veroſimile non eſt. Sic enim Idioma ſtellarum ex complicatione innumerorum motuum in æthere idem præſtaret quod præſtarent gratiæ divinæ & miracula ſeu quævis aliæ operationes divinæ extraordinariæ, & ſic reduceretur antiqua hæreſis Priſcillianiſtarum, aut ſatum Gentilium.

Quæritur 12. An licita ſit divinatio per ſomnia?

Respondeo 1. Divinatio temperamento corporali præſente, & de morbis exinde conſecuturis ex ſomnio v. g. quod ceciderit ſomnians in aquam, vel ignem, quod perpetuo digladietur vel rixetur, quod ex ſublimi in præceps ruat, non eſt illicita. Hujusmodi enim ſomnia oſtendunt vel abundantiam humorum, vel impetuoſitatem ſanguinis & ſpirituum, vel abundantiam partium ſulphurearum, ſeu ſalium volatilium, quæ dum in ſenſorium commune cerebri incurrunt, excitant easdem ſpecies, quæ excitari prius ſolebant per objecta, motus conſimiles in ſenſu excitantia. Hac divinatione ſæpe utuntur periti medici.

Respondeo 2. De futuris contingentibus nunquam licet divinare ex ſomniis, niſi ex circumſtantiis veroſimile ſit, eas venire à Deo vel ab Angelo.

Ratio eſt; quia non datur naturalis connexio inter ſomnia & futura contingentia. Itaque aut ſignificant futura ex motione dœmonis, qui, ubi ſemel animum credulum his ſuis operationibus invenerit, facile perturbat, aut in peccata pertrahit ex timore ac ſpe futurorum inani; aut ſignificant ex præmonitione Dei vel Angeli. Ad dignoſcenda vero ſomnia, utrum veniant à phantaſia, vel dœmone, vel angelo, ferme eædem regulæ ſunt, quas poſui in opere *de Revelationibus privatis.* Si enim nec ad bonum, nec ad malum ducant, & perturbata ſunt ſine principio, fine, & ordine partium; aut ſi ordinata quidem ſunt, ſed conformia aſſuetis, vel profunde expenſis prius negotiis, ex phantaſia illa ortum trahere, veroſimile eſt. Si autem ad malum ducant v. g. perturbationem animi, ſuſpiciones aliunde temerarias, ſolicitudinem inordinatam, diffidentiam inter amicos, tentationes ad peccata, &c. à dœmone veniſſe credenda ſunt. Si autem habeant proprietates apparitionis angelicæ vel divinæ, Angelo vel Deo tribuenda ſunt. Proprietates ſunt. 1. Relinquunt in memoria claram ac diſtinctam per plures dies memoriam. 2. Statim ſimul animo imprimunt ſui ſignificationem: quia angelus vel Deus ſimul monet, quid ſignificent. 3. Relinquunt in animo ſimul conſolationem aut certe corroborationem ſeu animationem ad tolerantiam, ſi quæ imminet. 4. Ea ſunt ordinata intra limites Symboli, cujus naturam gerunt circa res futuras. 5. Non dantur ſine neceſſitate magna. 6. Nec præciſe ad curioſitatem vel petitionem volentis aliquid ſcire per ſomnia. Talis enim præſumptio ſolet à Deo puniri, ut perſona relinquatur illuſionibus dœmonum. 7. Semper tendunt ad bonum, & dirigunt ad virtutes. Hæc concurrunt etiam in ſomniis propriis vel alienis propheticis; quæ, licet aliquando ipſi ſomnianti terrifica ſint, tamen ordinantur ad ejus emendationem, & ſimul conſertur inſpiratio quærendi hac vel illa via expoſitionem.

Quæritur 13. An divinatio per anguria vel omina ſemper ſit illicita?

Respondeo 1. Omnis divinatio ex cauſa vel ſigno, in quibus certum eſt, nullam probabilem reperiri connexionem ex ordinatione naturæ vel divinæ providentiæ cum effectu vel ſignificato, ſuperſtitioſa eſt ac illicita. Ita docet D. Thomas 2. 2. q. 95. a. 7. ubi ſic ſcribit: *Omnis divinatio, ſi extendatur ultra illud, ad quod poteſt pertingere ſecundum ordinem naturæ, vel divinæ providentiæ, eſt ſuperſtitioſa & illicita.*

Re-

Respondeo 2. Tunc præſumendum eſt, dari ex divina providentia connexionem ſigni cum ſignificato, quando hæc tria concurrunt, 1. ut poſitio ſigni non ſit miraculoſa, ea tamen excedat ordinariam diſpoſitionem cauſarum naturalium vel liberarum. 2. ut ex circumſtantiis pateat, eam potius babere proprietates operationis divinæ quam diabolicæ. 3. ut veroſimiliter ſit effectus orationis præcedentis amicorum familiarium cum Deo.

Reſponſio

Probatur ex eo, quia hæc omnia concurrunt in divinationibus licitis, quarum habemus exempla in Scripturis & probatis biſtoriis. Semper enim præceſſerunt orationes amicorum Dei cum illo familiarium; & cum illæ orationes non fuerint præſumptuoſæ tentationes Dei, nunquam in iis petebatur pro ſigno aliquod *miraculum*, ſed tantum *beneficium*, ad preces ſuorum amicorum ea ætate temporum frequenter à Deo conferri ſolitum per miniſterium angelorum, vel directionem & immiſſionem cogitationum humanarum, quo genere operandi Deus non operatur *miraculoſe*, ſed *naturaliter*, tanquam creator, ac providus gubernator creaturarum intellectualium. Hinc etiam partim ex circumſtantia precum præcedentium, partim ex qualitate ſigni decente Deum in iis exemplis manifeſtum erat, poſitionem ſigni non venire à dæmone, & veroſimile erat, eam nec venire à concurſu ordinario cauſarum ſecundarum. Ita obſervare licet Gen. 24. ubi Eliezer ſervus Abrahæ quæſiturus bonam conjugem pro Iſaac orat: *Domine Deus Domini mei Abraham, occurre, obſecro, mihi bodie, & fac miſericordiam cum Domino meo Abraham. Ecce ego ſto prope fontem aquæ & filiæ babitatorum bujus civitatis egredientur ad bauriendam aquam. Igitur puella, cui ego dixero, inclina bydriam tuam ut bibam; & illa reſponderit: Bibe, quin & camelis tuis potum dabit; ipſa eſt, quam præparaſti ſervo tuo Iſaac. Judicum* 7. v. 10. Gedeon ab ipſomet Deo jubetur ſumere omen pro victoria ex ſermone & ſomnio militum hoſtilium. Et quando petiit ſignum ex vellere, jam prius fuerat vocatus à Deo in Ducem, & acceptatum fuerat ejus ſacrificium ſigno viſibili, oblatum pro redemptione populi. *Surge*, inquit Deus, *in caſtra* (boſtium) *& cum audieris quid loquantur, tunc confortabuntur manus tuæ, & ſecurior ad boſtium caſtra* (expugnanda) *deſcendes*. Idem præſumendum eſt de Jonatha 1. Reg. 14. quando dixit ad Armigerum ſuum: *Si dixerint, Aſcendite ad nos, aſcendamus, quia tradidit eos Dominus:* Jonathas enim, vir ſanctiſſimus, omnem ſuam ſpem reponebat in Deo, ut patet ex ejus verbis ibi præcedentibus. Si quis objiciat, Joſephum Patriarcham ex profeſſo fuiſſe augurem & & conjectorem ſomniorum, quia Gen. 44. Diſpenſator Joſephi ad fratres ejus dixit: *Scypbum quem furaſti, ipſe eſt in quo bibit Dominus meus, & in quo augurari ſolet.* Et ipſemet poſtea fratribus dixit: *An ignoratis, quod non ſit ſimilis mei in augurandi ſcientia?*

Respondet D. Thomas l. c. ad 1. *Hoc, quod Joſeph dixit, ſecundum Auguſtinum in Gen. c.* 145. *joco dixit, non ſerio, referens forte boc ad illud, quod vulgus de eo opinabatur. Et ſic etiam Diſpenſator ejus locutus eſt.*

Quæritur 14. Quando divinatio per ſortes ſit licita vel illicita?

Respondeo 1. Divinatio per ſortes de futuris contingentibus nunquam eſt licita.

Ratio eſt, quia ſortes nec habent connexionem cum futuris contingentibus ex ordinatione naturæ, prout patet; nec ex ordinatione divinæ providentiæ; quia non habetur in Scriptura & hiſtoria Sanctorum exemplum, quod Deus aliquando miniſterio Angelorum uſus ſit circa ſortes ad conferendam præſcientiam de futuris contingentibus. Sancti enim de futuris contingentibus conſuluerunt Dominum, ut per inſpirationem internam vel ſomnium, quo modo loquendi tunc temporis ordinarie Deus utebatur cum ſuis ſummis Sacerdotibus vel Prophetis.

Respondeo 2. Licitus tamen eſt uſus ſortium *ad tollendam ambiguitatem jurium vel animorum*, alioquin nullo præponderante motivo juris vel rationis ſine metu litium aut anxietatum reſolubilem. Sic dividuntur portiones hæreditariæ, prœmia, ſupplicia, per ſortes.

Respondeo 3. Uſus ſortium ad explorandam veritatem rei præteritæ, vel ad explorandam voluntatem Dei aut hominis præſentem nunquam eſt licitus niſi detur ſpecialis permiſſio divina ſigno intelligibili declarata. In dubio autem de ejuſmodi permiſſione divina præſumendum eſt, illam permiſſionem nunquam dari 1. ubi nulla datur operationis divinæ extraordinariæ, etiam ad preces amicorum præſtari inſuetæ neceſſitas. 2. ubi nulla præceſſit humilis & fervida amicorum Dei oratio. 3. ubi ſolum agitur de negotiis temporalibus. 4. ubi noſcitur, Deum ordinaſſe aliud medium ordinarium ad inquirendam voluntatem divinam idoneum, v. g. reſponſa ſapientum, conſilia ſenum, vota Capitularium. Si vel una harum conditionum deficiat, in dubio de permiſſione divina ab uſu ſortium abſtinendum eſt. Hæc reſponſio quoad rem videtur eſſe D. Thomæ, dum 2. 2. q. 95. a. 8. C. ſic ſcribit: *Sortialium actuum eventus exſpectatur vel à fortuna* (prout ſit in ſorte diviſoria); *vel ex aliqua cauſa ſpirituali cauſa dirigente. Si ex cauſa ſpirituali exſpectetur ſortium judicium, quandoque exſpectatur ex dæmonibus, ſicut legitur Ezech.* 21. *Quandoque vero exſpectatur à Deo, ſecundum illud Proverb.* 16. *Sortes* (boc eſt, vota eligentium vel conſultantium, licet D. Thomas boc loco aliter ſumat) *mittuntur* C. non extrahuntur, quod proprie eſſet ſortis) *in ſinum; ſed à Domino temperantur. Et talis ſors ſecundum ſe* (abſtrahendo, an ſit tentatio Dei) *non eſt malum, ut Auguſtinus dicit. Poteſt tamen in boc quadrupliciter peccatum incidere.*

Primo ſi abſque ulla neceſſitate ad ſortes recurratur. Hoc enim videtur ad Dei tentationem pertinere.

Secundo, ſi quis etiam in neceſſitate abſque reverentia Dei ſortibus utatur. Unde dicit Beda in Act. Apoſt. Si qui neceſſitate aliqua compulſi Deum putant ſortibus exemplo Apoſtolorum eſſe conſulendum, videant, boc ipſos Apoſtolos non niſi collecto Fratrum cœtu, & precibus ad Deum fuſis egiſſe.

Tertio, ſi divina oracula ad terrena negotia convertantur. Unde Augustinus *Epiſt.* 119. *c.* 20. *ad*

Januarium dicit : His, qui de Evangelicis paginis ſortes legunt, etſi optandum ſit, ut potius faciant, quam ad dæmonia conſulenda concurrant, tamen iſta mihi diſplicet conſuetudo ; ad negotia ſæcularia & ad vitæ hujus vanitates divina oracula velle convertere.

Quarto, ſi in electionibus Eccleſiaſticis, quæ Spiritus Sancti inſpiratione fieri debent, aliqui ſortibus utantur. Unde BEDA *in Act. Apoſt. dicit : Matthias ante Pentecoſten ordinandus ſorte quæritur, quia ſcilicet nondum erat plenitudo Spiritus Sancti in Eccleſia affuſa. Septem autem Diaconi poſtea non ſorte ſed electione Diſcipulorum ſunt ordinati.*

OBJICIES 1. D. Auguſtinus & D. Thomas ad uſum ſortium non videntur exigere ſpecialem permiſſionem divinam, ſigno intelligibili declaratam. Ergo non requiritur. 2. Quando Scriptura nobis exempla ſortium ſine reprehenſione, proponit, non facit mentionem ſpecialis permiſſionis divinæ, ſigno intelligibili declaratæ. Ergo hoc non requiritur, ſed ſufficit ſola neceſſitas ſeu magna utilitas.

RESPONDEO. Ab iis ſaltem *implicite* requiri ſpecialem permiſſionem divinam, ſigno intelligibili declaratam, dum uſum ſortium ſolum reſtringunt ad caſum, in quo tollenda eſt ambiguitas jurium vel animorum, nullo alio medio divinitus ordinato reſolubilis. Omnem alium uſum ſortium dicit D. Thomas pertinere *ad tentationem Dei*, qualis tentatio Dei non intervenit in uſu ſortium ad tollendam ambiguitatem jurium vel animorum. Nam in ambiguitate jurium non quæritur à Deo revelatio ad agnoſcendum, cujus ex parte ſtet juſtitia; ſed ex conſenſione partium vel ex diſpoſitione legislatoris remanente ambiguitate juris antecedentis addicitur uni parti ad eventum quoad nos ſortuitum Dominium. Similiter in uſu ſortium ad tollendam ambiguitatem animorum alioquin *ſine metu litium vel anxietatum* irreſolubilem non quæritur à Deo revelatio ad agnoſcendum, quid ad gloriam divinam & ſalutem animarum ſit conducibilius, & felicius; hoc enim eſſet tentatio Dei; ſed dum utrumque licet, & neutra ex parte apparet manifeſta melioritas, ea pars ex eventu ſortuito eligitur, quæ caret periculo anxietatum vel litium, remanente dubio ac incertitudine, quid feliciorem exitum ad gloriam divinam & ſalutem animarum habiturum ſit. Hanc eſſe mentem D. Auguſtini & D. Thomæ ex eorum textibus proxime referendis patebit. Quod attinet exempla Scripturæ

RESPONDEO, permiſſionem ſortis ſat intelligibili ſigno declaratam fuiſſe imprimis JOSUE 7. quando Deus per plagam magnam populi oſtendit, inquirendum eſſe in cauſam & authorem punitionis divinæ, pro qua inquiſitione non occurrebat aliud medium. Simile ſignum intelligibile voluntatis divinæ permiſſivæ erat 1. *Reg.* 14. recuſatio oraculi divini ad interrogationem Sacerdotis, eo tempore alioquin conſueti; & *Jonæ* 1. pro ſigno permiſſionis divinæ ad uſum ſortium ſerviebat tempeſtas evidenter à Deo excitata ad inquirendum authorem vindictæ divinæ, pro qua inquiſitione non dabatur aliud expeditum medium. In *Actis* Apoſtolorum *Act.* 1. Apoſtoli edocti erant oraculo divino, ſubſtituendum eſſe Judæ alium Apoſtolum. Sic enim D. PETRUS in illo conventu perorat: *Viri fratres oportet impleri Scripturam, quam prædixit Spiritus ſanctus per os David de Juda* (Pſal. 40. Apoſtolatum ejus accipiat alter) cum ergo aliud convenientius medium non occurreret ad demonſtrandum; electionem Apoſtolorum non eſſe electionis humanæ, ſed divinæ, prout decebat, ut ſubrogatum referret naturam illius, cui ſubrogatur; ad ſortem confugiendum erat. Hac enim ſola ratione poterat dici; S. Matthiam electum eſſe non ab hominibus, ſed à Deo. Itaque in omnibus his exemplis nullus reperitur uſus ſortium niſi ex ſpeciali permiſſione divina ſigno intelligibili declarata. Cæterum quod D. Auguſtinus, D. Thomas, imo ipſa Eccleſia, uſum ſortium reipſa nunquam admittant, niſi ad tollendam ambiguitatem jurium, vel animorum, alioquin ſine metu litium, vel anxietatum irreſolubilem, remanente incertitudine circa quæſitum principale in ſortiente. D. AUGUSTINUS in Epiſt. $\frac{180}{228}$ ſic ſcribit: „Si inter Dei miniſtros (tempora perſecutionis) ſit diſceptatio, qui eorum maneant, & qui eorum fugiant, ne fuga aut morte omnium deſeratur Eccleſia; ſi aliter non potuerit terminari, quantum mihi videtur, qui maneant & qui fugiant, ſorte legendi ſunt. Qui enim dixerint, ſe potius fugere debere, aut timidi videbuntur, aut arrogantes, quia ſe magis, qui ſervandi eſſent, Eccleſiæ neceſſarios judicarunt. Deinde forſitan ii, qui meliores ſunt, eligent pro fratribus animas ponere; & hi ſervabuntur fugiendo, quorum eſt minus utilis vita, quia minor conſulendi & gubernandi peritia. Ideo, ſicut ſcriptum eſt, Proverb. 18. contradictiones ſedat ſortitio, & inter potentes definit.

D. THOMAS autem l. c. ſic ſcribit: „Si neceſſitas immineat, licitum eſt cum debita reverentia ſortibus divinum judicium implorare. Unde AUGUSTINUS Epiſt. 180. ad Honoratum. *Si inter Dei Miniſtros*, &c. Et l. 1. de Doct. Chriſt. c. 28. dicit: Si cui abundaret aliquid, quod oporteret dari eis, qui non haberent, nec duobus dari potuiſſet, ſi tibi occurrant duo, quorum neuter alium vel indigentia, vel urgente aliqua neceſſitate ſuperaret, nihil juſtius faceres, quam ut ſorte eligeres, cui dandum eſſet, quod dari utrique non poſſet.“ Eadem mens D. Thomæ colligitur ex eo, quia l. c. ad 3. abſolute rejicit probationem innocentiæ per probationem ferri candentis, quia ſic exſpectatur *miraculoſus effectus*, non pertinens ad ordinariam gubernationem divinam, licet abſolute poſſet effici miniſterio Angelorum; quod ipſum contingit circa ſortitiones.

NEC OBSTAT, quod D. Thomas & D. Auguſtinus locis cc. aſſerant, in tali caſu neceſſitatis implorari *judicium divinum*, ſub quo termino videtur intelligi *declaratio mentis divinæ*. Id enim ſonant illa verba D. Thomæ; *licitum eſt, cum debita reverentia ſortibus judicium divinum implorare.* Et S. Auguſtinus in textu ſuperius relato addit: *Melius*

lius enim Deus in hujusmodi ambagibus, quam homines, judicat.

Respondeo enim; hoc loco ſub termino judicii divini ſolum intelligi *diſpoſitionem benignam* providentiæ divinæ ex actis in ſorditione; ut ea, quæ bene vel male acta fuerint, vertat in bonum, ſi ea impedire noluerit, non vero intelligi *determinate directionem miraculoſam* ſortium, independentem à gubernatione conſueta humanarum cogitationum, & ſolito miniſterio Angelorum. Quidquid autem ſit de mente horum Doctorum, inſiſtendum potius in praxi menti Ecclesiæ clarius expreſſæ in C. *Eccleſia.* De ſortilegiis, ubi Honorius III. ad Capitulum Lucanum ſic ſcribit: *Eccleſia veſtra Epiſcopo deſtituta vos convenientes in unum, ut de futuri tractaretis electione Pontificis, unum ex vobis elegiſtis per ſortem, qui tres authoritate veſtra elegit, per quos vice omnium Lucanæ provideretur Eccleſia de Paſtore, quorum duo tertium elegerunt, quod expreſſe licebat eisdem ſecundum traditam à vobis poteſtatem. Nos tali examinato proceſſu, licet nota non careat, quin imo multa reprehenſione ſit dignum, quod ſors in talibus intervenit, electionem celebratam ad confirmationis gratiam* (intuitu perſonæ electæ) *admittimus; ſortis uſum in electionibus perpetua probibitione damnantes.* Hac Conſtitutione etiam correctus eſt *Canon* 3. Concilii Barcinonenſis, ubi ex duobus vel tribus à populo & Clero electis, merito haud dubie paribus permittebatur Epiſcopis unum determinare per ſortem; qui modus ad declinandam invidiam partium per ſe juxta *Reſpons.* 2. eſſet licitus.

§. V.

De vana obſervantia.

Quæritur 1. Quid ſit vana obſervantia?

Respondeo. Vana obſervantia eſt ſpecies ſuperſtitionis, in qua ad obtinendum effectum applicantur media, neque ex natura, neque ex Deo, ſed tantum ex cooperatione dæmonis in eum finem idonea.

Quæritur 2. Quotuplex ſit ſuperſtitio vanæ obſervantiæ?

Respondeo. Vana obſervantia juxta diverſitatem effectuum, qui intenduntur, dividitur 1. in artem notoriam. 2. in incantationem. 3. in praxes ſuperſtitioſas.

Quæritur 3. Quid ſit ars notoria?

Respondeo. Ars notoria eſt modus aquirendi rerum notitiam per media ad hunc finem neque ex viribus naturæ, neque ex ordinatione Dei, ſed tantum ex cooperatione dæmonis idonea. Talem artem exercent, qui pueris vel puellis promittunt infuſam ſcientiam rerum ad diſcendarum per media improportionata; vel qui hominibus promittunt retectionem furis, qui illis furatus eſt, vel ſagæ, quæ poſuit maleficia.

Quæritur 4. Quid ſit Incantatio?

Respondeo. Incantatio eſt uſurpatio certorum verborum ad ciendum vel ſiſtendum motum in bruto vel homine. Huc refertur uſus precationum ſuperſtitioſus ad ſiſtendum vel ciendum curſum morborum, ventorum, nubium &c.

Quæritur 5. Quænam ſit generalis regula ad dignoſcendas praxes ſuperſtitioſas à non ſuperſtitioſis?

Respondeo. Regula generalis hæc eſt. *Illa praxis cenſenda eſt ſuperſtitioſa, in qua hæc duo concurrunt; Primo, ut quæratur effectus per medium ne quidem probabiliter idoneum ex natura vel ordinatione Dei. Secundo, ut effectus ſperatus verſetur in genere effectum familiarium dæmoni per magos aut miniſtros ſuos.* Ratio ſecundi requiſiti eſt; quia multa fiunt experimenta imperita in phyſica v. g. ad conſtruendum mobile perpetuum, in medicina, coquinaria, mechanica, & quavis arte, ubi quæritur effectus per medium reipſa ne quidem probabiliter idoneum, quin tamen illa tentamenta imperita ad ſuperſtitionem referri mereantur. Ratio autem primi requiſiti eſt, quia in medio idoneo non datur ſuperſtitio. Ex hac Regula conſequitur; ad excuſandum à ſuperſtitione praxin non ſufficere *meram poſſibilitatem* effectus, cujus tamen per analogiam cauſarum nullum habeatur in natura exemplum aut ratio. Multas enim Deus potuit rebus naturalibus indere proprietates & virtutes, quas actu non habent, & quarum non exiſtentia poſitive demonſtrari nequit. Conſequenter, ſi ad excuſationem ſuperſtitionis ſufficeret mera poſſibilitas effectus, aut ad aſſerendam ſuperſtitionem requireretur poſitiva demonſtratio impoſſibilitatis, vix daretur ſuperſtitio. Regula autem quoad rem eſt D. Thomæ, qui 2. 2. q. 96. a. 2. C. ſic ſcribit: *In his, quæ fiunt ad aliquos effectus particulares inducendos, conſiderandum eſt, utrum naturaliter videantur* (ſaltem probabiliter) *poſſe tales effectus cauſare. Sic enim non erit illicitum. Licet enim cauſas naturales adhibere ad proprios effectus cauſare conſequens eſt, quod nec adhibeatur ad hos effectus cauſandos tanquam cauſæ, ſed ſolum quaſi ſigna. Et ſic* (cum hæc ſigna non ſint inſtituta à Deo, vel Eccleſia) *pertinent ad pacta ſignificationum cum dæmonibus inita. Unde Auguſtinus l. 21. de Civit. C. 6. dicit: Alliciuntur dæmones per creaturas, quas non ipſi, ſed Deus condidit; delectationibus pro ſua diverſitate diverſis, non ut animalia cibis, ſed ut ſpiritus ſignis, quæ cujusque delectationi congruunt per varia genera lapidum, herbarum, lignorum, animalium, carminum, rituum.* Et l. c. a. 1. C. *Ars notoria illicita eſt, quia utitur quibusdam ad ſcientiam aquirendam, quæ non habent ſecundum ſe virtutem cauſandi ſcientiam, ſicut inſpectione quarundam figurarum, & prolatione quorundam ignotorum verborum, & aliis hujusmodi. Et ideo hujusmodi ars non utitur his ut cauſis, ſed ut ſignis, non autem ut ſignis divinitus inſtitutis, ſicut ſunt ſacramentalia ſigna. Unde relinquitur, quod ſint ſupervacua ſigna, & per conſequens pertinentia ad pacta quædam ſignificationum, cum dæmonibus placita atque fœderata.*

Idem l. c. a. 3. C. loquens de vana obſervantia quorundam eventuum, ex quibus ſumitur prognoſticum de futuris, ait: *Homines hujusmodi obſervationes attendunt, non ut quasdam cauſas, ſed ut ſigna quædam futurorum eventuum bonorum vel malorum. Non obſervantur autem ut ſigna à Deo tradita; cum non ſint introducta ex authoritate divina, ſed magis ex vanitate humana, cooperante dæmonum malitia, qui nituntur, animos hominum hujusmodi vanitatibus implicare. Et ideo manifeſtum eſt, omnes hujusmodi obſervationes eſſe ſuperſtitioſas & illicitas.*

Quæ-

Quæritur 6. An etiam res benedictæ, vel benedictiones ipſæ, aut omnino res ſacræ poſſint pertinere ad ſuperſtitionem ratione circumſtantiæ ſuperſtitioſæ.

Respondeo. Quandocunque ad effectum præter benedictionem aut ſacrationem requiritur aliqua circumſtantia tanquam neceſſaria vel utilis ad effectum, ad quem tamen ne quidem probabiliter juxta prudentem æſtimationem habet vim ex natura per modum cauſæ, vel ex inſtitutione univerſalis Eccleſiæ per modum ſigni ſeu cæremoniæ Eccleſiaſticæ, ſignificativæ alicujus myſterii ad inſtructionem fidelium, hoc totum ad ſuperſtitionem referendum eſt.

Ratio eſt, quia, ſi adjecta circumſtantia non pertineat ad naturam cauſæ naturalis, neceſſe eſt, ut pertineat ad naturam ſigni, quo poſito vel Deus, vel Angeli, vel Eccleſia vel Sancti ſua interceſſione, vel dæmones intendant cooperari ad effectum. Jam vero ne quidem probabile eſt; Angelos vel Sanctos ante vel poſt mortem, determinaſſe aliquas cæremonias preces certis verbis ex ſua inſtitutione conceptas, ritus, figuras, res de ſe indifferentes &c. tanquam conditiones ſine qua non, quibus poſitis *libentius* & *efficacius* vellent interponere ſuam interceſſionem etiam poſt mortem, aut alia inſtitutione ſtabili; id enim foret manifeſtæ præſumptionis, quæ in ſanctis perſonis & angelis locum non habet. Quamvis enim de nonnullis ſanctis legatur, quod diſtribuerint aquam, oleum, vel panem benedictum in ſignum proteſtativum communis fidei & communis charitatis, quin ullus hominum ſuſpicaretur, his rebus ſimpliciſſimis & ubique obviis ineſſe vim independenter ab interceſſione dantis, cum & umbra Petri pios juvet, & ſemicinctia ac ſudaria Pauli; nullus tamen Sanctorum inſtitutione perpetua ſancivit, hanc rem potius eſſe adhibendam, quam aliam; aut benedictionem ſuam, quæ eſt genus precationis, non æque feliciter ſucceſſuram in alia re. Itaque relinquitur, nullam rem aut circumſtantiam *per modum ſigni* valore perpetuo prodeſſe ad obtinendam auxiliationem divinam vel interceſſionem Eccleſiæ, niſi in rationem ſigni inſtituta ſit à Deo, vel ab Univerſali Eccleſia.

Dico; *ab univerſali Eccleſia* quia ne quidem Epiſcopi, ſaltem poſt receptos ritus Romanæ Eccleſiæ in functionibus Eccleſiaſticis, habent poteſtatem determinandi novos ritus, quibus alligent publica ac communia ſuffragia Eccleſiæ, aut communionem precum, quas fundunt ſui ſubditi, cum eam novationem ob varios particularium tam multiplicium Epiſcoporum exceſſus probibuerit Romana Eccleſia, cujus vel tacitæ approbationi per conniventiam, vel explicitæ per Decreta omnes ſubordinantur.

Responsio hæc quoad rem est D. Thomæ, qui 2. 2. q. 96. a. 4. C. ſic ſcribit: *In omnibus ſcripturis ad collum ſuſpenſis* (aut verbis), *duo cavenda videntur.*

Primo, *ſi contineant ignota nomina, ne ſub illis aliquid illicitum lateat.* Unde Chryſoſtomo Hom. 43. in Matth. *dicit*: „quod Phariſæorum magni„ficantium fimbrias ſuas exemplo nunc multi ali„qua nomina Hebraica angelorum confingunt „& ſcribunt & alligant, quæ non intelligenti„bus metuenda videntur.“ *Eſt etiam cavendum, ne aliquid falſitatis contineant; quia ſic effectus non poſſet exſpectari à Deo, qui non eſt teſtis falſitatis. Deinde cavendum eſt*

Secundo; *ne cum verbis ſacris contineantur aliqua vana, puta, aliqui characteres inſcripti præter ſignum crucis; aut ſi ſpes habeatur* (ſaltem partialiter) *in modo ſcribendi aut ligandi, aut in quacunque hujusmodi vanitate, quæ ad divinam reverentiam non pertineat; quia hoc judicaretur ſuperſtitioſum; alias autem eſt licitum. Unde C. non liceat,* 26. q. 5. dicitur: „Nec in collectionibus herbarum, quæ medici„nales ſunt, aliquas obſervationes, aut incan„tationes licet attendere, niſi tantum cum Sym„bolo divino, aut Dominica oratione, ut tan„tum creator & Deus omnium adoretur & ho„noretur.“

Et ad 1. *Proferre divina verba aut invocare divinum nomen, ſi reſpectus habeatur ſolum ad Dei reverentiam, à quo exſpectatur effectus, licitum erit; Si vero habeatur reſpectus ad aliquid aliud vane obſervatum, illicitum erit.*

Et ad 3. *Eadem ratio eſt de portatione Reliquiarum. Quia ſi portentur ex fiducia Dei eſt Sanctorum, quorum ſunt Reliquiæ, non erit illicitum. Si autem circa hoc attendatur aliquid aliud vanum, puta, quod vas eſſet triangulare, aut aliquid aliud hujusmodi, quod non pertineret ad Reverentiam Dei & Sanctorum, eſſet ſuperſtitioſum & illicitum.*

Quæritur 7. Quænam ſunt celebriora talium ſuperſtitioſarum obſervantiarum exempla?

Respondeo. Ad ſuperſtitionem referendæ ſunt ſequentes obſervantiæ.

1. *Uſus virgæ corylaceæ ad retegendos theſauros.*

Ratio eſt; quia ſi daretur naturalis inclinatio hujus virgæ ad ipſum genus metallorum, ſive ſit aurum, ſive argentum, ſive cuprum, deberet etiam inclinari ad fruſta ejusmodi metallica in minori vicinia, & in conſpectu ante oculos expoſita, quod tamen non fit. Itaque ne quidem probabiliter ejusmodi virtus venit ex natura. Et cum nemo prætendat, illam venire ex Deo, neceſſe eſt, ut veniat à dæmone, qui ſolet artes aperte magicas ordinare ad retegendos theſauros.

2. *Exploratio horæ ex globuli inter digitos ſuſpenſi appulſu ad latera vaſis.*

Ratio eſt, quia numerus horarum eſt arbitrarius ex inſtitutione hominum, & varius pro diverſitate nationum. Itali enim incipiunt horam primam à principio noctis, & numerant continua ſerie viginti quatuor horas. Germani & Galli numerant horam primam à medio noctis usque ad meridiem, & exinde iterum inchoant novum duodenarium horarum. Judæi numerant horam primam ab occaſu ſolis; eamque renovant ab ortu ſolis. Et in nonnullis locis, ubi vigebat prior numerandi ratio, recepta eſt nova alia. Cum igitur natura non poſſit determinare ad tam diverſos effectus; neceſſe eſt, ut veniat à dæmone qui ſolet ordinare artes magicas ad curioſam ſcientiam occultorum. Licitum tamen

men ſoret inſtituere hoc experimentum præciſe ad tentandam vim imaginationis humanæ in motus ſpirituum & corporum conjunctorum, ſi ſponſione facta quis promittat ſe tot editurum in hoc experimento pulſus, quot præciſe alter voluerit, interea manu & digitis immotis.

3. *Geſtatio metalli ſeu compoſitionis metallicæ ſub certa conſtellatione fuſæ ad conciliandum amorem vel odium.*

Ratio eſt; quia ne quidem probabiliter conſtat de alio influxu ſyderum, niſi per motum luminis, ſeu auræ ætheree, prout ſuppono ex ſana Philoſophia omnium peritorum Philoſophorum & Aſtronomorum hoc tempore. Ergo cum motus auræ ætheree indifferens ſit ad odium vel amorem, in eum finem nil conducunt. Imo ſi aliquid conſtellatio in eum finem contribueret, deberet eum effectum operari illo tempore, quo datur, eumque uniformiter in omnibus hominibus & relative ad omnes; nec habet ullam probabilitatem, quod virtus motrix auræ ætheree ex innumeris ſtellis compoſita poſſit communicari metallis ad motum proprium inertibus. Nihil enim movetur ab eo, quod non eſt in motu. Igitur metalla, quæ nullum habent motum partium conſtantem receptum à dudum præterita motione ſtellarum ſpecifica, illo motu in alia corpora poſt annum & amplius agere non poſſunt. Conſtat autem, quod dæmon per artes magicas ſoleat cooperari ad hos effectus.

4. *Geſtatio certorum globulorum, radicum, herbarum, vel lapidum &c. pro invulnerabilitate.*

Ratio eſt, quia ſi haberent naturalem vim, redderent etiam invulnerabilia animalia, & alios homines, quibus ignorantibus in veſtes vel cingula innecteretur, v.g. in camum vel ſellam equorum. Conſtat etiam, quod hoc genus effectuum amet & inſpiret dæmon.

5. *Geſtatio certarum imaginum; vel precatio certarum precum contra fulgura, grandinem, ſubitaneam mortem &c. ritu invariabili.*

Ratio eſt, quia ſi tantum collocatur fiducia in Deo, vel Sancto, vel in devotione ad aliquod myſterium, ne quidem probabile eſt, quod Deus aut Sanctus ſuam opem velit alligare certæ figuræ, & determinatæ expreſſioni verborum. Id enim convenit ſolis ſacramentis & ſacramentalibus, ſic determinatis à Chriſto & Eccleſia, propter uniformitatem ſervandam: Sed dæmon intendit turbare ridiculas aut irrationales reddere cæremonias ac obſervantias Eccleſiæ.

6. *Defoſſio piarum imaginum in agro ad arcendas tempeſtates.*

Ratio eſt, quia hoc modo non poteſt prudenter exſpectari interceſſio à Sanctis, & à Deo auxilium, cum is modus habeat ſpeciem cujusdam potius barbaræ coactionis ad impetrandam opem, quam humilis, reverentis, & indifferentis orationis. Dein proſtituit Sanctos & Eccleſiam noſtram irriſioni hæreticorum, Judæorum, & Gentilium, ſi nihilominus tempeſtas noceat, & grando in ipſas imagines ſæviat. Quod autem diſplicet Deo, placet dæmoni.

D. Amort Tract. de Præceptis.

7. *Genera exorciſmorum ex conſtructione verborum ac terminorum, ut exiſtimantur, efficacia, à proprio Epiſcopo vel Papa in ſpecie non approbata.*

Ratio eſt, quia preces & exorciſmi non habent vim ſuam ex tenore verborum, ſed ex deprecatione ſeu benedictione Eccleſiæ; quæ in perſona Papæ vel Epiſcopi orat pro cujusque ſubditis. Itaque exorciſmi vel preces in aliena Diœceſi a loci illius Epiſcopo approbatæ non habent *ſpecialem* effectum benedictionis in aliena Diœceſi, niſi per accidens, in quantum potius hæ quam illæ ſunt magis idoneæ ad excitandam vivam fidem, devotionem, fiduciam, & fervorem charitatis in orante.

Dixi, *ſpecialem*, hoc eſt, diſtinctum ab alia oratione privata.

8. *Genera exorciſmorum ac precum, in quibus continentur maledictiones animalium nocivorum, v.g. murium, locuſtarum, vermium. &c.*

Ratio eſt, quia nunquam licet maledicere creaturas, niſi quando prudens habetur ratio credendi, quod ſint infeſſæ à dæmone, ita ut tunc maledictio referri poſſit prudenter in dæmonem inſidentem, & non in creaturam de ſe innocentem. Ita ſæpius Romæ reſponſum eſt, prout oſtendo in Tr. de Sacramento Ordinis. Si qui contrariam conceſſionem à SS. D. N. Benedictio XIV. prætendunt, falluntur. Certum enim eſt, quod Roma nunquam permittat alios exorciſmos, niſi in Rituali Romano approbatos, ubi nullæ continentur ejusmodi maledictiones animalium. Scribit enim Apoſtolus 1. Tim. 4. v. 4. *Omnis creatura Dei bona eſt.* Et in Cantico trium puerorum dicimus: *Benedicite omnes beſtiæ Domino.* Et Pſal. 148. *Laudate Dominum de terra Dracones & omnes abyſſi .. beſtiæ, & univerſa pecora, ſerpentes* (hoc eſt, omnia repentia) *& volucres pennatæ* (hoc eſt, omnia volatilia.) Dein valde imperitum eſt, intorquere excommunicationem & fulmen apoſtolicum contra animalia. Nam ſumendo hos terminos proprie, animalia excommunicationis & fulminis apoſtolici capacia non ſunt. Si autem ſumantur improprie, debebunt pari ratione excommunicationes & fulmina apoſtolica vibrari contra nubes grandinibus gravidas, & contra aeris fulmina. Itaque hoc tantum genus, niſi in particulari caſu eſſet prudens ratio judicandi, quod talia animalia ſint infeſſa à dæmone, quod rariſſime aut vix unquam continget, cum ipſe Deus in Scripturis ſæpe proteſtetur, *ſe ſibilaturum muſcæ*, quæ eſt in Ægypto Iſa. 7. & *præcepturum locuſtæ* 2. Reg. 7. & miſſurum *bruchos* &c. ad ſuperſtitiones referendum eſt.

9. *Deportatio SSmi. Sacramenti ad januam templi contra grandines invaleſcentes.*

Ratio eſt; quia hujusmodi deportatio ſola per ſe non habet majorem vim, quam ſi exponatur in altari SSmum. pro adoratione & cultu fidelium præſentium in templo. Hinc etiam Judæi, quando habuerunt fiduciam in locali præſentia Arcæ in caſtris, ſicut legitur 1. Reg. 4. merito ingenti clade puniuntur à Deo. Aliud

M dicen-

dicendum, quando deportatur SSmum. cum conductu reverenti ad loca inundationis vel incendii, ubi eſt frequens concurſus populi, ad accendendam magis devotionem fidelium, & excitandum ſpiritum pœnitentiæ.

10. *Geſtatio rerum corporearum adverſus maleficia.*

RATIO eſt, quia prout §. 2. oſtenſum eſt, veneficæ vel ſagæ per ſemetipſas non cauſant maleficia, ſed tantum ponunt ligaturas vel alia ſigna, quibus poſitis dœmon ſua opera cauſat vel continuat maleficia. Dœmonis autem operatio applicatione talium rerum corporearum impediri non poteſt, prout ibi oſtenſum eſt, niſi ex pacto tacito per modum Salvaquardiæ.

11. *Geſtatio talium Amuletorum, in quibus cum rebus ſacris aut benedictis admiſcentur variæ res corporales ad arcenda maleficia.*

RATIO eſt, quia, prout qq. 6. ſuperius oſtenſum eſt, ſuperſtitione non caret, ſi rebus ſacris admiſceatur circumſtantia vel requiſitum, tanquam ſuperaddens majorem efficaciam benedictis rebus, cum tamen nec probabile ſit, ejuſmodi efficaciam in iis contineri ex natura. Itaque ejuſmodi Amuleta ſevere prohibere, atque, ſi una prohibitio non ſufficiat, prohibitiones iterare tenentur Epiſcopi.

12. Recitatio *aulæ cæleſtis*, ut vocatur, ſeu triginta trium millium Pater & Ave, cum promiſſo infallibiliter conſequendæ ſalutis.

13. Recitatio certi numeri Miſſarum pro liberanda infallibiliter una anima ex Purgatorio.

14. Miſſæ Gregorianæ, ſeu triginta per ſacerdotem virginem & triginta diebus continuis pro inveniendo theſauro, vel alia quavis gratia.

15. Uſus determinatarum precum, imaginum, crucum, characterum, &c. ad infallibiliter evadendum ex prœlio vel alio periculo.

16. Geſtatio certorum ſcapulariorum ad infallibiliter conſequendam converſionem in articulo mortis, vel liberationem celerem ex purgatorio poſt mortem proximo die veneris vel Sabbati.

Hæc omnia, quatenus præbent promiſſionem aut ſpem conſequendorum horum effectuum ratione determinati numeri aut formæ aut ritus, ſuperſtitioſa ſunt. Non enim eſt probabile, Deum determinato numero actuum, aut tali formæ & ritui, de ſe indifferenti, tantas gratias, ipſis gratiis ſacramentalibus majores vel pares alligaſſe. Per hoc tamen non eſt ſuperſtitioſum, ſuis piis exercitiis, orationibus, eleemoſinis, jejuniis, &c. præfigere certum numerum actuum, vel dierum in memoriam correſpondentis myſterii, non collocando ſpem aut fiduciam in numero, ſed in devotione & *indifferentia judicii* ad quemvis alium numerum, formam & ritum.

DICO, *indifferentia judicii*, qua homo æſtimet, effectum non fore minorem, ſi pari devotione ſervetur alius numerus, forma & ritus. Similiter non eſt ſuperſtitioſum; ſervare determinatum numerum, formam, aut ritum in devotionibus præſcriptis ab Eccleſia; vel habentibus annexa privilegia Eccleſiaſtica, v. g. communicationem ſpecialium interceſſionum; quia ſic fiducia non ponitur in numero, forma, aut ritu; ſed ſcitur, ea ſolum requiri, determinationis cauſa, ut tollatur incertitudo privilegiorum, & ambiguitas animorum.

17. Superſtitioſæ etiam ſunt devotiones *privatæ*, ſi fieri debeant certa hora, certo inſtrumento, v. g. flagellatio flagro ſerico. Aliud dicendum de horariis devotionibus quæ pie eliguntur per ſortem.

18. Superſtitioſa eſt devotio, ſi fundetur in hiſtoria fabuloſa, vel admodum incerta, v. g. quod Chriſtus habuerit aliquando febrim aut ſpaſmum; quod Chriſto lingua per ſutorem ſubula transfixa ſit; quod Chriſtus in calvario fuerit ante crucifixionem incluſus in carcere; quod tot determinate guttas ſanguinis ſuderit &c. quæ vel ſolum fundantur in revelationibus incertis, vel in traditionibus reſpective recentibus à duobus vel tribus ſæculis. Neque enim vero ſimile eſt, placere quoad modum Deo eas devotiones, quæ innituntur fundamento, quod facile poteſt eſſe falſum. Hinc multo magis Epiſcopis & Paſtoribus Eccleſiæ incumbit, non introducere vel permittere devotiones publicas, niſi innitantur hiſtoriis, documentis, aut revelationibus moraliter certis. Quodſi ex ſuppreſſione talium devotionum oriatur grave ſcandalum, ad declinandam calumniantium oblocutionem cenſeo conſulendam eſſe Sedem Apoſtolicam.

19. Demerſio ſtatuæ alicujus Sancti in flumen tempore ſiccitatis, donec pluat. Eſt blaſphema ſuperſtitio.

20. Septenarius numerus Miſſarum cum ſeptem candelis certi coloris.

21. Laicorum virorum, aut fœminarum carminatricum benedictiones *ſpeciales* ſuper membrum ægrotum. DIXI, *ſpeciales*, quia benedictiones generales per formationem crucis, cum aſperſione aquæ benedictæ & invocatione devota Dei & Sanctorum omnibus laicis permittitur. Si autem in eum finem ſit ſelectus perſonarum, & verborum occultorum, ſignum eſt, vim tribui verbis aut factis, non devotioni, aut precibus Eccleſiæ.

22. Orationes determinatæ in determinato feſto dicendæ in ordine ad finem profanum, v. g. ad lucrandum in ludo, vel ad agnoſcendam perſonam, cui nubetur.

23. Obſervare Criticos in ordine ad eventus & actus dependentes à libero arbitrio.

24. Neglectis aliis mediis certis adhibere unguentem armarium aut pulverem ſympatheticum in diſtantia enormi, in qua ex Philoſophia Neotericorum non poteſt inveniri probabilis communicatio cauſarum, potius pertinet ad tentationem Dei vel injuſtitiam, quam ad ſuperſtitionem. Neque enim dœmon ſolet ſupplere defectus medicinæ, aut imperitias medicorum applicantium media imperita. Jam enim certum eſt, nullam reperiri activitatem qualitatum ſine effluviis partium, aut communicatione motus.

25. Sanatio à morſu rabidorum canum ſolo attactu per tales perſonas, quæ prætendunt donum gratis datum, cujus donationis author & ini-

initium latet, & ſanctitas. Omne enim medium relativum ad cultum divinum, cujus ne quidem probabiliter reperitur cauſa ex Deo, circa effectus actionum humanarum ad ſuperſtitionem referendum eſt.

26. *Tranſplantatio morborum in arbores* magis ad imperitiam medici vel injuſtitiam, quam ſuperſtitionem pertinet. Nec enim apparet probabilis connexio inter putrefactionem unius partis rejectitiæ & alterius partis ſanationem Quodſi proferantur experientiæ, non panduntur ſimul debitæ circumſtantiæ, ut ſciatur, an non ſanatio facta agnoſcat aliam cauſam.

27. *Sanatio tumorum per oſtenſionem factam turcæ* ſub certa formula verborum. Si enim ſine verborum formula fiat, licet inſtituere experientias, an re vera influxus Lunæ creſcentis habeat vim ſolvendi radices ejusmodi tumorum, cujus rei poſſibilitas non eſt poſitive improbabilis, ſaltem ſi expoſitio tumoris ad lunam diu continuetur & iteretur.

28. *Uſus ſacri Chriſmatis ad effectus, ad quos non ordinatur per preces conſecrationis.* Alium enim effectum non habet.

29. *Jejunare in Dominicis aut feſtis certis ex perſuaſione* obtinendi exinde certas gratias. Cum enim hoc ſit contra inſtitutionem & uniformitatem Eccleſiæ, ut honorentur Dominicæ jejunio, potius exhibetur dæmoni quam Deo obſequium. Dæmon enim non ſolum ſe libenter immiſcet rebus vanis, ſed præcipue contrariis obſervantiæ & uniformitati Eccleſiaſticæ.

30. *Numerus impar in ſumendis medicinis liquidis vel pulvereis* potius ad imperitiam ac ſimplicitatem medici, quam ad ſuperſtitionem pertinet; quia dæmon non ſolet ſe immiſcere medicinæ & ſupplere ignorantias cauſas Medicorum.

RATIO eſt, quia nulla hujus rei appaaret ratio. Aliud forte dicendum in *Pilulis*, quæ impare numero non tam arcte cohærent, ut facilius ſolvantur. Non impare numero neceſſario unam exponunt periculo celerioris diſſolutionis.

31. Facere ligaturas ex natura ſua improportionatas, ne vaccis lac effluat. Solet enim dæmon in vili plebeculs hujusmodi medicamentis ſe immiſcere, ordinando ſimilia ſacramenta diabolica per ſuas ſagas.

32. Certo credere vel ſperare, ſe non moriturum ex vulnere, ſi in feſto S. Stephani in pane & aqua jejunet, riteque confeſſus communicet.

33. In feſto Paſchatis abſtinere à carnibus ex credulitate, ſe per hoc liberandum à febre vel alio malo.

34. Nolle laborare in agris tempore pomeridiano in die Sabbati ex cultu erga B. Virginem, etiamſi ſit periculum frugum corrumpendarum in æſtate vel autumno. Hæc praxis eſt veriſſima ſuperſtitio; quis B. Virgini magis placet, ut diebus non feſtivis ex inſtitutione Eccleſiæ magis laboretur, quam fruges aut certe ipſa feſta ab Eccleſia inſtituta exponantur periculo violationis.

35. Nolle dare mutuum in die lunæ ex credulitate, tam facilem non fore ſolutionem ob inconſtantiam Syderis.

D. Amort Tract. de Præceptis.

36. Nolle ingredi iter die Martis, ne in milites incurrat, ob præſidium Martis.

37. Credere, redituras certo tempore ex concavo lunæ nebulas; aut eam fore prædominantem tempeſtatem per integrum menſem, vel animi partem, quæ fuit in Paſchate, vel in alio die fixo aut mobili, ad imperitias potius pertinet, quam ſuperſtitionem; quia dæmon non ſolet nec poteſt ſe immiſcere regimini tempeſtatum ob quaslibet imperitias hominum ſæpe inter ſe contrariss. Idem dicendum de lepidis regulis chirurgorum ac medicorum quoad miſſionem ſanguinis.

38. Prolatione certorum verborum reddere canes mutos, ſiſtere ſanguinem, reddere felicem partum, ſanare luxationes equorum, excitare caducum &c. Vis enim verborum ad ejusmodi effectus ordinarie pertinet ad ſacramenta dæmonis, ad quæ inſtruit ſuas ſagas & miniſtros.

39. Orare certas preces, ut Chriſtus vel B. Virgo vel Angelus ſibi appareat in morte. Hæ promiſſiones & ſpes ſunt dignæ diabolo, seducente animas, easque inducente in fiduciam inanem.

40. Certas preces orare, aut ſchedulss circumferre ſub fiducia, ſe non moriturum ſubito, vel ſine confeſſione. Hæc enim fiducia eſt opus diaboli, qui non paucos hac via trahit in perditionem, facit enim ejusmodi homines in articulo mortis omnia agere ex metu inferni, nec elicere verum amorem Dei, licet videantur elicere pulcherrimos actus amoris Dei.

41. Trifolium geſtare ad lucrandum in luſu.

42. Ægrotantis lecto certas herbas ſupponere, ne deſperet in agone.

43. Schedas profanas defodere in limine vel præſepio ſtabuli, ut pecora ſerventur à variis malis.

Hæc omnia, & ejusmodi multa alia, quæ enumerantur à Gobato, & la Croix, ad ſuperſtitionem pertinent; quando hæc duo concurrunt, *primo*, ut non habeant vim naturalem cauſandi effectum. Secundo, ut verſentur in materia aut forma, cui ſe libenter ſolent immiſcere dæmones ex pacto tacito. Hoc autem intervenire ſolet, ubi concurrit ritus conformis ad ſacramenta dæmonum, ab eo inſtituta pro ſagis vel magis, aut ubi intervenit ritus aut conditio, diſplicens Deo; aut ubi fovetur fiducia ſaluti animarum pernicioſa.

§. VI.

De tentatione Dei.

QUÆRITUR I. Quid ſit tentatio Dei?

RESPONDEO. Tentatio Dei eſt *temeraria provocatio omnipotentiæ divinæ ad aliquid operandum præter ordinem à Deo præſtabilitum in ordine naturæ vel gratiæ.* Hanc eſſe adæquatam Ideam tentationis Dei, quam nobis tradit Scriptura, probatur ex ſequentibus textibus. Sic I. quando diabolus Matth. 4. ſtatuit Chriſtum ſuper pinnaculum templi, dicens: *Mitte te deorſum; ſcriptum eſt*

eſt enim; quia angelis ſuis mandavit de te, & in manibus ſuis tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum: reſpondit Chriſtus: *Scriptum eſt, non tentabis Dominum Deum tuum.* In hoc textu Chriſtus docuit, eſſe veram tentationem Dei, quando *temere*, hoc eſt, ſine ſpeciali permiſſione divina, ſigno intelligibili externo vel interno manifeſtata, petitur à Deo operatio divinæ omnipotentiæ præter ordinem præſtabilitum in ordine naturæ vel gratiæ. 2. Iſaiæ 7. v. 11. cum propheta Iſaias ad Achaz regem dixiſſet: *Pete tibi ſignum à Domino Deo tuo in profundum inferni, ſive in excelſum ſupra. Et dixit Achaz: Non petam & non tentabo Dominum.* In hoc textu Rex Achaz oſtendit; pro tentatione Dei habitum, & pro magno crimine reputatum eſſe, ſi quis à Deo audeat pro ſigno veracitatis divinæ, vel pro argumento & motivo fidei poſtulare miraculum. 3. Exodi 7. v. 12. Cum populus murmuraret contra Deum ob penuriam aquæ, & ea murmuratione compelleret quaſi Deum ad celerem proviſionem aquæ, quæ fieri non poterat ſine miraculo, dicitur: *Vocavit Moyſes nomen loci illius tentatio propter jurgium filiorum Iſrael, & quia tentaverunt Dominum dicentes: Eſtne Dominus in nobis, an non?* 4. Judicum 6. v. 39. poſtquam Deus Gedeoni promiſerat, ſe ejus opera uſurum ad liberationem populi, eo convocato & forte de ejus vocatione dubitante dixit ad Deum: *Si ſalvum facis per manum meam Iſrael, ſicut locutus es, ponam hoc vellus lanæ in area, ſi ros in illo vellere fuerit; ſciam quod per manum meam liberabis Iſrael. Dixitque rurſus ad Deum; Ne iraſcatur furor tuus contra me, ſi adhuc ſemel tentavero, ſignum quærens in vellere.* 5. Judith. 8. v. 11. poſtquam Ozias pro deditione urbis ſtatuiſſet quinque dies, ut, ſi intra hoc tempus Deus non mitteret promiſſum per Eliacin Sacerdotem auxilium, quod ſine miraculo fieri non poſſe videbatur, Judith dixit: *Qui eſtis vos, qui tentatis Dominum? Non eſt iſte ſermo, qui miſericordiam provocet, ſed potius qui iram excitet, & furorem accendat. Poſuiſtis vos tempus miſerationis Domini, & in arbitrium veſtrum diem conſtituiſtis ei.* 5. Cum Num. 21. populus murmuraret ob defectum panis contra Manna, ſicque ſuo murmure vellet Deum quaſi compellere ad aliud genus miraculi, Apoſtolus 1. Cor. 10. v. 9. id vocat genus tentationis, dicens: *Neque tentemus Chriſtum, ſicut quidam eorum tentaverunt, & à ſerpentibus perierunt.* Ex his omnibus patet, tentationem Dei ſumi pro temeraria provocatione omnipotentiæ divinæ ad aliquid operandum præter ordinem à Deo præſtabilitum in ordine naturæ vel gratiæ.

QUÆRITUR 2. Quotuplex eſt tentatio Dei?

RESPONDEO. Tentatio Dei dividitur 1. in *formalem*, & *virtualem*. 2 In *directam* & *indirectam* ſeu *interpretativam*. 3. In *ſtricte dictam*, & *late dictam*, ſeu *ſimilitudinariam*. TENTATIO DEI FORMALIS eſt, qua explicite importatur ejusmodi provocatio omnipotentiæ divinæ. VIRTUALIS eſt, qua explicite quidem non importatur ejusmodi provocatio, re ipſa tamen intenditur, prout reipſa intendebatur per murmurationem populi. DIRECTA eſt, qua explicite vel implicite intenditur ejusmodi provocatio Dei ad operandum extra ordinem. INDIRECTA, ſeu INTERPRETATIVA eſt, ubi homo quidem non intendit operationem Dei extra ordinem præſtabilitum, re ipſa tamen ſic agit, ut ſperet auxilium divinum, quin tamen ſervet debitum ordinem à Deo conſtitutum, ſic dicuntur tentare Deum, qui ſperant ob leviſſimas devotiunculas donum extraordinarium converſionis in articulo mortis; vel qui ſperant illuſtrationes extraordinarias pro fructuoſa prædicatione Verbi divini, vel adminiſtratione Sacramenti pœnitentiæ, quin tamen præmittant debitum ſtudium vel præparationem. Hinc etiam in Eccleſiaſtico c. 18. v. 23. dicitur: *Ante orationem præpara animam tuam, & noli eſſe quaſi homo, qui tentat Deum.* Tentatio STRICTE DICTA eſt, in qua ſive formaliter ſive virtualiter, ſive directe, ſive indirecte fit ejusmodi temeraria provocatio omnipotentiæ divinæ extra ordinem. LATE DICTA eſt temeraria ſitientia provocatio juſtitiæ divinæ per vitam improbam & conjunctum contemptum interpretativum. De hoc genere tentationis ſermo eſt Malachiæ 3. v. 13. ubi Deus dicit: *Invaluerunt ſuper me verba veſtra, dicit Dominus, & dixiſtis: quid locuti ſumus contra te? Dixiſtis; vanus eſt, qui ſervit Deo; & quod emolumentum, quia cuſtodivimus præcepta ejus, & quia ambulavimus triſtes coram Domino? Ergo nunc beatos dicimus arrogantes; quia ædificati ſunt facientes impietatem, & tentaverunt Deum, & ſalvi facti ſunt.*

QUÆRITUR 3. Utrum malitia tentationis Dei fundetur in incredulitate ſeu dubitatione de attributis aut promiſſis divinis; vel potius in præſumptione & irreverentia erga Deum?

RESPONDEO. Tentatio Dei *denominatur* quidem ab actu ſuo præcipuo ſeu à malitia finis ſumma, ubi tentatur Deus per malitioſam incredulitatem aut dubitationem de attributis & promiſſis divinis, cujus exempla retuli qq. 1. Non tamen omnis tentatio fundatur in illa incredulitate aut dubitatione, ſed potius in irreverentia & præſumptione erga Deum. Talis erat tentatio Gedeonis, de qua petit veniam à Deo.

QUÆRITUR 4. An tentatio Dei ex ſuo genere & in ſuo genere ſemper ſit peccatum mortale?

RESPONDEO. Tentatio Dei ex ſuo genere eſt quidem peccatum mortale, quia in Scriptura proponitur tanquam objectum gravis indignationis divinæ. Quia tamen in genere ejusmodi tentationis continetur tentatio Dei non per incredulitatem aut dubitationem de attributis vel promiſſis divinis, ſed tantum per præſumptionem & irreverentiam, quæ capit parvitatem materiæ, ideo etiam in ſanctis perſonis, habentibus quandam familiaritatem cum Deo reperiri poteſt quoddam genus præſumptionis & irreverentiæ erga Deum in poſtulando miracula, quæ conſiderata fiducia ſit tantum peccatum veniale. Ulterior ratio hujus reſponſionis petitur ex eo, quia aliquando poſtulatio extraordinarii auxilii divini omnino nullum eſt peccatum. Ergo multo magis poteſt ejus malitia ex circumſtantia perſonæ & actus decreſcere ad culpam venialem.

QUÆ-

Quæritur 5. An nunquam liceat impiorare Deum pro miraculo, v. g. pro ſanatione, vel aſſiſtentia miraculoſa?

Respondeo 1. Nunquam licet à Deo petere miraculum ſine ſpeciali permiſſione. Ratio eſt, quia præſumptionis ac temeritatis eſt, petere à Deo, ut operetur præter ordinem naturæ vel gratiæ ſapientiſſime ac providiſſime ad ſalvationem generis humani conſtitutum.

Respondeo 2. Specialis permiſſio divina ad petendum miraculum cenſetur tunc ſaltem tacite conceſſa eſſe, quando certum genus miraculorum vel promiſit, vel per donum miraculorum homini collatum ultro credentibus obtulit. Hinc quando Deus promiſit, ſe Eccleſiam ſuam conſervaturum, eo ipſo promiſit, ſe id præſtiturum per miracula, ubi humanæ vires non ſufficiunt. Et quando homo videt, in Prophetis, Chriſto, Apoſtolis, viris ſanctis, Beatis in cœlo, Reliquiis ſacris, Imaginibus Thaumaturgis reperiri donum miraculorum, præſumendum eſt, Deum per collationem ejusmodi donorum ſe ultro obtuliſſe ad operandum miraculoſe, ſi debitæ conditiones concurrant ex parte ſupplicantis, & ex parte concedentis.

Quæritur 6. Quales ſint conditiones ad poſtulandum miraculum, etiam ubi reperitur tacita permiſſio, miraculum poſtulandi?

Respondeo. Ad licite poſtulandum miraculum etiam concurrente tacita permiſſione divina requiruntur ſequentes conditiones.

1. *Ut non petatur miraculum ſine neceſſitate vel ſpirituali utilitate.* Si enim bonum, ad quod ordinatur miraculum, non ſit homini utile ad ſpiritualem profectum; vel ſi illud bonum humanis viribus ſine miraculo obtineri poſſit, provocatio omnipotentiæ divinæ ad operandum extra ordinem naturæ vel gratiæ præſtabilitum foret magna temeritas.

2. *Ut non petatur abſolute, ſed tantum conditionate, ſi fuerit ad majorem Dei gloriam, & ſalutem propriam.* Poteſt enim aliquando contingere, quod miraculum cederet ad facilius obtinendam ſalutem propriam, ſed non cedat ad majorem Dei gloriam, quæ non menſuratur à ſalute unius vel alterius hominis in particulari, ſed à ſapientiſſimo ac juſtiſſimo ordine gubernationis divinæ circa totum univerſum. Æquitas enim & charitas Dei poſtulat, ut bonum divinæ gloriæ præponatur commoditati propriæ in aſſequenda ſalute, dummodo aliis mediis ſecuris ac certis, ut ut difficilioribus obtineri poſſit.

3. *Ut non petatur ſine ſubordinatione ad bonum commune communitatis vel Eccleſiæ.* Hic eſt enim rectiſſimus ac juſtiſſimus ordo in mente Dei, ut ordo naturæ vel gratiæ circa individua particularia ſtabilitus non mutetur, niſi interveniente cauſa reſpiciente bonum publicum, ita ut majus bonum præponderet bono minori, commune privato. Itaque hæ conditiones, etiam præſuppoſita tacita permiſſione divina ad poſtulandum miraculum cum ſumma reſignatione ac indifferentia ad judicia divina homini imperſcrutabilia obſervandæ ſunt.

Ita quoad rem docet D. Thomas 2. 2. q. 97. a. 1. c. ubi ait: *Expreſſe aliquis tentat Deum, quando intendit experimentum ſumere divinæ poteſtatis, ſive pietatis atque ſcientiæ. Sed quaſi interpretative tentat Deum, qui etſi non intendit experimentum de Deo ſumere, aliquid tamen petit vel facit, quod ad nihil aliud eſt utile, niſi ad probandam Dei poteſtatem, vel bonitatem, vel cognitionem. Quando ergo propter aliquam neceſſitatem ſeu utilitatem committit ſe aliquis divino auxilio in ſuis petitionibus ſeu factis, hoc non eſt Deum tentare. Dicitur enim 2. Paralip. 20. Cum ignoramus, quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, ut oculos noſtros dirigamus ad te. Quando vero hoc agitur abſque utilitate & neceſſitate, hoc eſt interpretative tentare Deum.*

Et ad 2. *Sancti ſuis precibus miracula facientes ex aliqua neceſſitate vel utilitate moventur ad petendum divinæ poteſtatis effectum.*

Et ad 3. *Prædicatores ex magna neceſſitate & utilitate ſubſidia temporalia prætermittunt, ut verbo Dei expeditius vacent. Et ideo, ſi ſoli Deo innitantur, non ex hoc tentant Deum. Sed ſi abſque utilitate vel neceſſitate humana ſubſidia desererent, tentarent Deum. B. Agatha experta erat erga ſe divinam benevolentiam, ut vel infirmitates non pateretur, vel ſtatim ſentiret divinæ ſanationis effectum.* Ex hoc textu patet; quod D. Thomas ad poſtulandum expreſſe vel interpretative miraculum requirat tacitam permiſſionem Dei, & aliquam utilitatem vel neceſſitatem.

Ibidem a. 2. c. *Si quis experimentum ſumat eorum, quæ ad divinam perfectionem pertinent, non ut ipſe cognoſcat, ſed ut aliis demonſtret, hoc non eſt tentare Deum, cum ſubſit juſta neceſſitas ſeu pia utilitas, & alia quæ ad hoc concurrere debent. Sic enim Apoſtoli petiverunt à Domino, ut in nomine Jeſu fierent ſigna, ad hoc ſcilicet, quod virtus Chriſti infidelibus manifeſtaretur.*

Et ad 3. *Achaz reprehenditur* (quod non petierit ſignum) *quaſi impeditor communis boni & ſalutis; nec petendo tentaſſet Deum; tum quia ex mandato Dei petiiſſet, tum quia hoc pertinebat ad utilitatem communem. Abraham autem petiit ſignum ex inſtinctu divino, & ideo non peccavit.*

Quæritur 7. An ſit tentatio Dei, ſi quis forte eligat ſtatum vel genus negotii v. g. proponendo, ſe illam ducturum in uxorem, quæ primo mane prima ingreſſa fuerit Eccleſiam, vel ſe illam religionem ingreſſurum, cujus religioſus ſibi primo occurrerit?

Respondeo. In iis quæ pertinent ad æternam hominis ſalutem, tenetur homo adhibere moralem diligentiam ad explorandam divinam voluntatem. Quodſi adhibita morali diligentia adhuc ambiguus ſit, in quam partem ſe rectius aut felicius vertat, non errat, ſi inter æqualia forte eligat. Itaque in prædicto caſu daretur vera tentatio Dei, ſi quis non conſtringeret electionem ſuam ſine clauſula ad paucos, quorum pietas, diſciplina, & idoneitas ſibi moraliter perſpecta vel adhuc inquirenda. Ita quoad rem ſentire videtur D. Thomas, dum 2. 2. q. 97. a. 3. ad 2. ſic diſcurrit in ſimili. *Dicendum,* inquit, *quod ille qui ante orationem ſuam animum non præparat, dimittendo, ſi quid adverſus aliquem habet; vel alias ad devotionem ſe non diſponendo, non facit quod in ſe eſt, ut exaudiatur à Deo, & ideo quaſi interpretative tentat Deum. Et quamvis hujusmodi interpreta-*

pretativa tentatio videatur ex præſumptione ſeu indiſcretione provenire, tamen hoc ipſum ad irreverentiam Dei pertinet, ut homo præſumptuoſe & ſine debita diligentia habeat ſe in his, quæ ad Deum pertinent. Dicitur enim 2. *Tim.* 2. *Cura ſolicite, te ipſum probabilem exhibere Deo.*

Quæritur 8. An foret tentatio Dei, ſi quis hæretico ſponderet miraculum, v. g. ex incombuſtibilitate ſacræ Reliquiæ, ſi viciſſim ad eventum miraculi ſponderet receptionem fidei?

Respondeo. Id foret indubitato graviſſima tentatio Dei, niſi taliter ſpondens præditus ſit illimitato dono miraculorum. Ratio eſt; quia hoc modo temerarie provocaretur omnipotentia divina ad operandum extra ordinem ſuæ ſapientiæ, juſtitiæ, & providentiæ rectiſſime conſtitutum, quod non approbat, nec vult Deus.

Quæritur 9. An ſit tentatio Dei, ſi quis petat à Deo miraculum ad evitandum aliquod damnum bonorum vel honoris temporale?

Respondeo. Eſt manifeſta tentatio ejusmodi poſtulatio miraculi in bonum temporale privatum vel publicum. Ratio eſt; quia Deus nec vult nec congrue vellet ad privatas cujusque preces mutare ordinem naturæ ſemel à ſe ſapientiſſime conſtitutum præciſe ex motivo emolumenti temporalis. Nam recta ratio, & S. Thomas l. c. a. 2. ad 3. *piam utilitatem*, hoc eſt, ſpirituale motivum requirit.

Quæritur 10. An liceat à Deo petere miraculoſam ſanationem ex motivo ferventius & tranquillius ſerviendi Deo?

Respondeo. Non licet à Deo petere miraculum ex hoc motivo ſine ſpeciali inſtinctu interno, niſi ubi reperitur notorium donum miraculorum. Ratio eſt, quia non decet, ut Deus ob hoc motivum nimis generale paſſim cogatur vel audire immiſericors & partialis, vel perpetuo recedere ab ordine naturæ & gratiæ ſapientiſſime conſtituto. Quod autem non decet, Deum paſſim præſtare, non decet paſſim à Deo poſtulare. Quia tamen multis Beatis vel locis piis à Deo collatum eſt particulare donum miraculorum in certo genere miraculorum, à tali Beato vel in tali loco pio ſub conditionibus prius enumeratis petere tale determinatum genus miraculi licet. Similiter univerſim licet petere à Deo *beneficium*, hoc eſt, auxilium divinum dependens à gubernatione cogitationum humanarum, v. g. medici, miniſtrorum, propriarum, &c. vel à miniſterio conſueto angelorum, conſiſtente in motione corporum naturalium. Ratio eſt, quia talia beneficia non ſunt miracula; neque in talibus decretis ſuæ gubernationis Deus recedit ab ordine naturæ vel gratiæ à ſe præſtabilito; cum directio cogitationum humanarum & angelorum pertineat ad gubernationem divinam hujus mundi ordinariam.

Quæritur 11. An ſit tentatio Dei, quando perſonæ piæ motu proprio, vel ad aliorum, præſertim Superiorum inſtantiam, petunt revelationes non neceſſarias Eccleſiæ ſine ſpeciali permiſſione divina?

Respondeo. Eſt certa tentatio Dei. Ratio eſt, quia temeraria provocatio omnipotentiæ divinæ eſt tentatio Dei. Sed talis eſt iſta poſtulatio revelationis, quod probatur. Nam illa poſtulatio revelationis eſt temeraria, & diſplicet, ac meretur tradi illuſionibus dæmonum. Sed talis eſt ejusmodi petitio revelationis.

Id teſtatur 1. S. Augustinus l. 10. Confeſſ. c. 42. ubi ait: *An eundum mihi fuit ad angelos? Multi conantes redire ad te, ſicut audio, tentaverunt hæc, & inciderunt in deſiderium curioſarum viſionum, & digni habiti ſunt illuſionibus.*

2. S. Theresia in l. de Manſionibus Manſ. 6. c. 9. ſcribit: *Hoc ſedulo inculcatum volo, ut nunquam à Deo petatis inſtrui per viſiones ac revelationes; nam quamvis bonæ ſint ac utiles, non decet tamen, eas deſiderare; primo hoc eſt contra humilitatem. Secundo, quia talis anima aut decipitur, aut eſt in maximo periculo deceptionis diabolicæ.*

3. S. Joannes a Cruce l. 2. Noctis obſcuræ c. 2. ait: *Dum proficientes in ſemetipſis experiuntur multas viſiones partim imaginarias partim intellectuales, aliasque ſuaves ſenſationes, facile decipiuntur, niſi ab iis ſe liberare ſatagant. In his enim frequentiſſime decipit dæmon aut phantaſia. Dæmon quidem plurimas falſas ejusmodi viſiones repræſentat, ut animam, dum illis credit, moveat ad ſuperbiam & præſumptionem. Inde tales animæ ſiunt audaces ac præſumptuoſæ ad Deum, amittuntque timorem ſanctum, qui eſt clavis virtutum. In nonnullis earum accreſcunt & inveteraſcunt tot falſitates & deceptiones, ut earum reverſio ad viam puram reddatur valde dubia.* Verum de hac re fuſe ſcripſi in l. *de revelationibus privatis*, & in l. *Controverſia Agredana.*

Quæritur 12. An ad tentationem Dei pertinuerit vetus *Purgatio vulgaris*, qua explorabatur ſuſpectorum innocentia per judicium ferri, vel aquæ ferventis?

Respondeo. Illa vetus probatio innocentiæ, quæ pluribus ſæculis in Gallia & Germania perpetuo reclamantibus ſummis Pontificibus viguit, reipſa ad tentationem Dei pertinuit, nec aliter à gravi peccato excuſari poteſt, niſi ex præſumptione, quam illorum temporum plurimi Epiſcopi, & aliquæ perſonæ ſanctæ habebant, quod interceſſerit ſpecialis tacita permiſſio divina, non paucis in favorem innocentium miraculis declarata.

Id probatur 1. ex capitulari 12. Ludovici Pii anno 829. in Concilio Epiſcoporum Galliæ & Germaniæ edito, ubi dicitur, *Examen aquæ frigidæ, quod hactenus faciebant, à Miſſis noſtris* (hoc eſt, legatis per provincias) *interdicatur, ne ulterius fiat.*

2. Stephanus V. qui coronavit Ludovicum Pium, relatus in c. conſuluiſti 2. q. 5. Humberto Archiepiſcopo Moguntino, vel ut alii legunt, Lamberto, ſic reſcribit: *Conſuluiſti de infantibus, qui in uno lecto dormientes cum parentibus mortui reperiuntur, utrum ferro candente aut aqua fervente, ſeu alio quolibet examine parentes ſe purificare debeant, eos non oppreſſiſſe. Monendi ſunt namque parentes, ne tam tenellos ſecum in uno lecto collocent, ne negligentia qualibet præveniente ſuffocentur vel opprimantur, unde ipſi homicidii rei inveniantur. Nam ferri candentis vel aquæ ferventis examinatione confeſſionem extorqueri à quolibet ſacri non cenſent canones; &*

quod

Digitized by Google

quod Sanctorum Patrum documento ſancitum non eſt, ſuperſtitioſa adinventione non eſt præſumendum.

3. Honorius III. c. dilecti. *de purgatione vulgari* ſcribit circa annum 1220. *Noviter in Livonica baptizati gravem ad nos querimoniam deſtinarunt, quod Fratres Templariorum, & alii, qui temporalem in eos poteſtatem exercent, ſi quando de aliquo alio crimine infamantur, eos ferri candentis judicium ſubire compellunt, quibus ſi qua exinde ſequatur aduſtio, civilem pœnam infligunt. Cum igitur hujusmodi judicium ſit penitus interdictum, utpote in quo Deus tentari videtur, mandamus, quatenus dictos Fratres & alios, ut ab hujusmodi converſorum gravamine omnino deſiſtant, per cenſuras Eccleſiaſticas compellas.*

Nec obstat huic reſponſioni; quod etiam in V. T. Numerorum c. 5. Moyſes ſimilem purgationem canonicam per potum lethalem circa conjugea de adulterio ſuſpectas ordinaverit; & quod Concilium Moguntinum anno 824. ſub Rhabano Archiepiſcopo ſimilem purgationem per duodecim vomeres candentes ordinaverit.

Respondetur enim, in V. T intervenisse expreſſam permiſſionem & promiſſionem divinam de tuenda hoc modo innocentia. Ad Concilium Moguntinum, quod refertur c. *qui presbyterum*, poteſt reſponderi, ibi ſermonem eſſe tantum *de mancipiis* de presbytericidio violentis præſumptionibus gravatis. Mancipiis autem ob violentas præſumptiones hoc genus torturæ ad extorquendam confeſſionem criminis infligi illorum opinione poterat, textus ſic habet: *Qui Presbiterum occiderit, duodecim annorum ei pœnitentia ſecundum Canones imponatur. At ſi negaverit, ſi liber eſt, cum ſeptuaginta duobus juret; ſi autem ſervus ſuper duodecim vomeres ferventes ſe expurget. Convictus vero noxæ usque ad ultimum vitæ tempus cingulo* (militiæ) *careat, & absque ſpe conjugii maneat.* Ex hoc apparet, quod in eo caſu ne quidem actum fuerit ad pœnam capitis, ſed tantum ad pœnam Eccleſiaſticam. Apparet etiam; præſumptiones eſſe debuiſſe violentas, cum ad eas vincendas in contrarium requiſiti fuerint ſeptuaginta duo teſtes.

§. VII.

De Blaſphemia.

Quæritur 1. Quid ſit blaſphemia?

Respondeo. Blaſphemia eſt contumelioſa tractatio excellentiæ, bonitatis, ſapientiæ, juſtitiæ, aut providentiæ divinæ. Ita quoad rem D. Thomas 2. 2. q. 13. ubi blaſphemiam modo vocat *deteſtationem divinæ bonitatis*, modo *derogationem alicujus excellentis bonitatis*, præſertim divinæ, modo *convitium*, modo *læſionem honoris divini*. Idem colligitur ex Scriptura, ubi terminua blaſphemiæ aliquando ſumitur pro contumelioſa tractatione excellentiæ divinæ, aliquando pro contumelioſa tractatione bonitatis divinæ, aliquando pro contumelia contra juſtitiam vel providentiam divinam.

Quæritur 2. Quotuplex ſit blaſphemia?

Respondeo. Blaſphemia dividitur 1. in *formalem* & *materialem*. 2. In *hæreticalem* & *non hæreticalem* ſeu *ſimplicem*. 3. In *mediatam* & *immediatam*. 4. In *explicitam* & *implicitam* vel *interpretativam*. 5. In blaſphemiam quæ eſt *in Deum*, quæ eſt *in Spiritum Sanctum*, & quæ eſt *in Sanctos*. Blasphemia formalis eſt, quæ ſit cum intentione inhonorandi Deum. Materialis eſt, quæ ſit ſine intentione inhonorandi Deum. Hæreticalis eſt, in qua Deo aut divinis rebus tribuitur aliquid falſi, vel detrahitur aliquid veri. Sic qui per contumeliam dicit, Deum eſſe injuſtum, addit Deo aliqnid falſi; & qui dicit, Deum non habere providentiam aut ſui curam, detrahit Deo aliquid veri. Similiter affirmando mille Sacramenta in contumeliam Dei, addit rebus divinis aliquid falſi. Itaque omnes ejusmodi blaſphemiæ ſunt & dicuntur hæreticales. Blasphemia simplex eſt, quæ præciſe contumelioſe tractat aliquam perfectionem divinam, nil tamen addendo vel detrahendo ſaltem explicite perfectionibus divinis. Blasphemia immediata eſt, quæ fertur directe in Deum, ſeu ejus perfectiones divinas. Mediata eſt, quæ directe fertur in effectus divinos aut rem ſpecialiter pertinentem ad Deum, attamen cum relatione contumelioſa redundante in Deum, v. g contumelioſe tractando Sanctos, aut miracula, aut inſtitutiones divinas. Explicita eſt, quæ manifeſtam continet contumeliam erga Deum aut res divinas. Implicita eſt, quæ ex circumſtantia aut ſolum mediante ratiocinio redundat in Deum. v. g. dum Judæi Chriſtum ex contemptu vocabant *Fabri filium*. Interpretativa Blasphemia eſt, quæ ſub ſpecie honorandi Deum re ipſa inhonorat Deum. v. g. dum Judæi Deum invocant, ut mittat Meſſiam. Blasphemia in Deum eſt, quæ contumelia afficit Deum, qua unum aut trinum. Blasphemia in Spiritum sanctum eſt, qua operationes appropriatæ Spiritui Sancto per hominis ſanctificationem tribuuntur diabolo. Blasphemia in Sanctos eſt, qua contumelioſe tractantur *gloria, virtutes, & dona, collata ſanctis à Deo.*

Quæritur 3. Quibus modis ſolet peccari per blaſphemiam?

Respondeo. Ab authoribus inter innumeros blaſphemandi modos enumerantur recte ſequentes. 1. Si quis contra Deum infrendens ei maledicat. 2. Si quis vocet Deum tyrannum, injuſtum, non curantem pauperes homines. 3. Si quis dicat, ſe in negotio perrecturum, ſive ita Deus velit, ſive non. 4. Si quis dicat, Deum nolle aut non poſſe nos juvare; aut eum non curare res humanas. 5. Si quis dicat, dæmonem eſſe fideliorem Deo, aut illum plus poſſe, quam Deum. 6. Si quis dicat, non omnia in mundo eſſe bene ordinata; aut aliqua in creatione mundi melius fieri potuiſſe vel debuiſſe. 7. Si quis ſigno externo prodat blaſphemam intentionem animi, v. g. ſi ſpuat in cœlum, aut dentibus fremat verſus cœlum. 8. Si quis libenter in mente foveat ejusmodi cogitationes blaſphemas vel eas mente approbet. 9. Si quis injurioſe uſurpet membra aut operationes Chriſti, v. g ſi dicat; perdat te Dei ſanguis, vulnera, mors, paſſio Chriſti, Sacramenta, chriſma, &c. quæ non ad perditionem, ſed ſalutem hominis ordinata ſunt. 10. Si quis ex ira B. Virgini, vel alicui Sancto

Sancto det contumelioſa agnomina. 11. Si quis ea loquatur vel agat, quæ ex modo loquendi aut ex circumſtantiis, vel ex uſu hominum per ſe ſignificant intentionem injuriandi Deum vel Sanctos.

Quæritur 4. An omnis blaſphemia ſit peccatum mortale?

Respondeo 1. Omnis blaſphemia, non ſolum contra Deum, ſed etiam contra Sanctos, eſt peccatum mortale, ſi deliberate & ex intentione injuriandi Deum, vel ejus Sanctos proferatur.

Ratio eſt; quia animus etiam leviter injuriandi Deum vel Sanctos, deliberate ſuſceptus, arguit quandam actualem averſionem amoris ſeu animi à Deo, quæ actualis averſio non ſtat cum habituali reciproca converſione animorum inter Deum & hominem.

Respondeo 2. Blaſphemia tamen poteſt eſſe peccatum veniale per accidens ob defectum ſufficientis deliberationis vel advertentiæ ad injuriationem Dei vel Sanctorum. Id faciilus contingere poteſt circa blaſphemiam mediatam, vel interpretativam, aut implicitam.

Nec obstat, quod detur peccatum veniale in aliis materiis, imo in ipſa materia irreverentiæ & inhonorationis erga Deum. Quia in ejusmodi peccatis venialibus homo directe non intendit injuriationem Dei, ſed ſuam commoditatem, cui accedit inhonoratio Dei. Si enim hanc directe intenderet, ſicut fit in blaſphemia, eoipſo peccaret mortaliter.

Quæritur 5. An peccet mortaliter, qui ex ira profert verba blaſphema?

Respondeo 1. Si quis in ira adhuc advertat ſenſum verborum continentium blaſphemiam, non excuſatur ob iram à peccato mortali.

Ratio eſt, quia ira non tollit libertatem in tali caſu.

Respondeo 2. Si tamen ira ita præoccupet mentem, ut non advertat ad ſenſum verborum, diſtinguendum eſt; an ejusmodi blaſphemiæ ſint ſaltem liberæ in ſua cauſa, vel non? Si non ſint liberæ in ſua cauſa, ordinarie ſunt ſaltem peccatum veniale; quia vix continget, eam mentis præcipitantiam, ut homo ne quidem habeat ſemiplenam advertentiam ad ſuos actus & verba, carere reatu peccati venialis ſaltem imputabili in ſua cauſa, puta in negligentia corrigendi inclinationem appetitus iraſcibilis. Si tamen ejusmodi blaſphemiæ, utut prolatæ in primo impetu iræ prævertente omnem uſum rationis ac deliberationis actualis, ſint tamen liberæ in ſua cauſa, v. g. in conſuetudine blaſphemandi necdum ſufficienter cum propoſito applicandi efficax remedium retractata, omnes ejusmodi blaſphemiæ erunt peccatum mortale; quia ſunt liberæ in ſua cauſa, & cum libertate antecedente, à qua denominantur liberæ, conſtituunt unum concretum morale, quod diſplicet Deo, & eſt objectum prohibitionis ac indignationis divinæ. Vide dicta in Tr de *Peccatis* Diſp. 1.

Quæritur 6. Qualis requiratur deliberatio vel advertentia ad hoc, ut quis in ira blaſphemans cenſeatur peccare mortaliter?

Respondeo 1. Ad peccatum mortale blaſphemiæ in ira prolatæ non requiritur major deliberatio vel advertentia, quam ut homo ſaltem exercite cognoſcat, quid loquatur.

Respondeo 2. Ad peccatum mortale blaſphemiæ in ira prolatæ non requiritur alia deliberatio vel advertentia, quam quæ requiritur ad peccatum mortale homicidii in ſubito motu iræ commiſſi.

Respondeo 3. Ad peccatum mortale blaſphemiæ in ira prolatæ ſufficit libertas in cauſa necdum ſufficienter per ſtudium eradicandi conſuetudinem retractata. Hæ tres Regulæ dijudicandi malitiam blaſphemiarum ex ſenſu unanimi Doctorum; quorum textus hic afferam, ut agnoſcant laxiores Theologi horum temporum, qui ejusmodi blaſphemias referunt in claſſem peccatorum materialium ſe coram Deo fore inexcuſabilea.

I. S. Thomas in Ep. ad Coloſſ. c. 3 Lect. 2. ſic ſcribit: „Quæcunque blaſphemia eſt peccatum mortale. Sed quid ſi ſit ſubito? Reſpondeo. Dicendum eſt, quod ſi ſit ſubito, ita quod non percipit, ſe blaſphemare, non peccat mortaliter. Sed credo, quod quantumcunque ſubito, ſi tamen percipit, quod dicit verba blaſphemiæ, peccat mortaliter. *Item* 2. 2. *q.* 13. *a.* 2. *ad* 3. Dicendum quod blaſphemia poteſt abſque deliberatione ex ſurreptione procedere dupliciter. Uno modo, quod aliquis non advertat hoc, quod dicit, eſſe blaſphemiam, quod poteſt contingere, cum aliquis ſubito ex aliqua paſſione in verba imaginata prorumpit, quorum ſignificationem non conſiderat, & tunc eſt peccatum veniale, & non habet proprie rationem blaſphemiæ. Alio modo, quando advertit, hoc eſſe blaſphemiam, conſiderans ſignificata verborum, & tunc non excuſatur à peccato mortali, ſicut nec ille, qui ex ſubito motu iræ aliquem occidit juxta ſe ſedentem.

II. Joannes de Friburgo in Summa Confeſſorum l 3. q. 208. ſic habet: „Quæritur, utrum blaſphemia ſemper ſit peccatum mortale? Reſpondetur ſecundum Thomam. Secundum genus ſuum eſt peccatum mortale. Poſſet tamen contingere, quod blaſphemia ex ſurreptione abſque deliberatione procederet; & hoc dupliciter: Uno modo, quod aliquis non advertit, hoc, quod dicit, eſſe blaſphemiam, quod poteſt contingere, cum aliquis ſubito ex aliqua paſſione in verba imaginata prorumpit, quorum ſignificationem non conſiderat, & tunc eſt peccatum veniale. Alio modo, quando advertit, hoc eſſe blaſphemiam, conſiderans ſignificata verborum, & tunc non excuſatur à peccato mortali, ſicut ille, qui ex ſubito motu iræ aliquem occidit juxta ſe ſedentem.

III. Angelus de Clavasio V. *Blaſphemia* n. 5. poſtquam recitaverat & adoptaverat verba D. Thomæ ſuperius relata, ſic ſeipſum interrogat: „Quid ſi calore iracundiæ vel ebrietatis quis blaſphemat? Ego dico; quod tam ex ebrietate, quam ex ira blaſphemans non excuſatur à mortali, ſi advertit, quod dicit, & ſignificationem verborum.

IV. Pr-

IV. Piſanus in Summa. V. Blaſphemia
ſic ſcribit: „Blaſphemia ſecundum genus ſuum
„eſt peccatum mortale. Sed poſſet contingere,
„quod blaſphemia abſque deliberatione & ex ſur-
„reptione procederet; & hoc dupliciter, pri-
„mo modo, quod aliquis non advertit hoc,
„quod dicit, eſſe blaſphemiam; ut cum ali-
„quis ſubito ex paſſione aliqua in verba con-
„tumelioſa prorumperet, quorum ſignificatio-
„nem non conſideraret, tunc eſt peccatum ve-
„niale. At hoc puto verum, niſi hoc ei fre-
„quenter accideret ex lata culpa ejus non curan-
„do adhibere remedium. Secundo modo, quan-
„do advertit hoc eſſe blaſphemiam, conſiderans
„ſignificata verborum, & tunc non excuſatur à
„mortali, ſicut nec ille, qui ex ſubito motu iræ
„aliquem occidit.

Idem in Summa Confeſſorum eo Tit. q. 208.
„Puto, à peccato mortali non excuſari blaſphe-
„mum, ſi non recto animo moveatur, licet igno-
„ret, ſua verba importare blaſphemiam. Nam
„ut dicitur 1. Cor. 14. Si quis ignorat, igno-
„rabitur; &; ſtultus in culpa ſapiens erit in
„pœna.

V. S. Antoninus in Summa part. 2. Tit.
8. de blaſphemia C. 7. ait: „Eſt autem blaſphe-
„mia peccatum mortale ſecundum Thomam.
„Verum eſt tamen ſecundum Thomam, quod
„cum quis ex ſubita paſſione prorumpit in verba
„blaſphemiæ, non advertens, hoc, quod dicit,
„eſſe blaſphemiam, ut quia non conſiderat ſi-
„gnificationem verborum, non eſſet tunc pec-
„catum mortale; ſed ſi advertat, hoc eſſe blaſ-
„phemiam, conſiderans ſignificata verborum,
„ex eo, quod ex ſubito impetu iræ hoc faciat;
„vel ex prava conſuetudine, non propter hoc
„excuſatur à mortali, quamvis cito doleat de
„commiſſo: Sicut nec excuſatur ab homicidii
„reatu, qui ex ſubita ira percutit proximum;
„& eſt illud graviſſimum peccatum.“ Dum in
hoc textu S. Antoninus loquitur de homine, *qui
cito dolet* de prolata blaſphemia, oſtendit, cele-
rem pœnitentiam non eſſe ſignum, in præceden-
te actu non interveniſſe deliberationem vel ad-
vertentiam ſufficientem ad conſtituendum pecca-
tum mortale; ex quo etiam ſequitur, juxta S.
Antoninum ad peccandum mortaliter non requi-
ri talem deliberationem vel advertentiam, qua
ſic clare apprehendit malitiam blaſphemiæ, ut
ea cognita non blaſphemaret. Sufficit ergo ad-
vertentia tenuis in actu exercito ad malitiam
blaſphemiæ.

VI. Sylveſter in Summa V. Blaſphemia.
n. 4. „Quæritur, utrum blaſphemia ſit pecca-
„tum mortale? Et dico, quod ſic, ſecundum
„Thomam, ex genere ſuo. Unde non eſt du-
„bium de mortali, etſi fiat ex repentino mo-
„tu paſſionis; niſi excuſet ſubreptio tanta, ut
„homo non advertat, id, quod cogitat aut lo-
„quitur, eſſe blaſphemiam; quia tunc eſt ve-
„niale vel nullum. Sed tamen adverte; quod
„homo non conſiderat blaſphemiam eſſe blaſ-
„phemiam; primo ſcilicet ex ſubita paſſione;
„& ſic loquitur D. Thomas. Secundo ex con-
„ſuetudine concomitante quodam propriæ ſa-
„lutis contemptu, vel lata negligentia, qua
„non curat homo cavere peccata; & hoc dubi-
„to mortale, ſaltem præſumptive; & in judicio
„cauſarum, quantum ad blaſphemiam proprie
„dictam, quia lata culpa æquiparatur dolo.“
In hoc textu Sylveſter oſtendit, ſe non dubita-
re, an blaſphemiæ ex conſuetudine prolatæ ſint
peccatum mortale coram Deo, ſed utrum in fo-
ro Eccleſiaſtico, ubi pro blaſphemis ſtatuuntur
graviſſimæ pœnæ à Concilio Lateranenſi ub Leo-
ne X. habendæ ſint pro blaſphemia ſtricte dicta
ſubſtante illis pœnis.

VII. Bartholomæus Fumus, in *Ar-
milla*. V. Blaſphemia ait: „Blaſphemia eſt pec-
„catum mortale, quia talibus blaſphemis pœna
„mortis infligitur Levit. 24. quod non fieret,
„niſi propter mortale. Et eſt gravius contra
„Deum, quam contra Sanctos. Nec quis, ſi
„ſit mentis compos, blaſphemando à mortali
„excuſatur, niſi quando inadvertenter & lapſu
„linguæ verba blaſphemiæ profert non adver-
„tendo ſenſum verborum, quod ſi advertiſſet,
„non protuliſſet. Eſt enim tunc tantum blaſ-
„phemia materialiter. Ideo neque paſſio extra-
„nea, aut conſuetudo tales à mortali excuſat.

VIII. Cajetanus Cardinalis in Summa,
quæ in Synodo Auguſtana 1610. Clericis Diœ-
cæſanis commendatur, V. blaſphemia, ſic ha-
bet: „Blaſphemia peccatum mortale graviſſi-
„mum eſt. Et ſcias, quod, licet blaſphemia
„habet multos gradus, dum gravior eſt contra
„Deum, quam contra B. Virginem; & hæc
„gravior, quam contra Sanctos; & rurſus gra-
„vior eſt ex affectu deteſtativo Dei, quam quæ
„ex paſſione extranea, aut mala conſuetudine,
„quaſi non ſit virilis animi, qui loquitur ſine
„blaſphemia, ut videtur apud multos inolevíſ-
„ſe. Nec unquam excuſatur quis à mortali, ſi
„ſit mentis compos, niſi inadvertentia eſſet in
„cauſa; hoc eſt, ſi ex lapſu linguæ protulit
„verbum blaſphemiæ non advertendo ſenſum
„verborum, ita quod ſi advertiſſet, certus eſt,
„quod non dixiſſet. Tunc enim fuit blaſphe-
„mia non formaliter, ſed materialiter tantum.

IX. Navarrus in Manuali C. 13. n. 82.
83. & 84. „Dicimus, quod blaſphemia eſt pec-
„catum mortale, quamvis jocoſe talia diceret,
„ſi attendit ad ſenſum verborum, & cum deli-
„beratione illa protulit. Is enim, ſi tantum iræ
„furore correptus & paſſione excœcatus in ſi-
„milia verba prorupit, ut, quid diceret, quid-
„ve verba ſignificarent, minime adverteret,
„tantum venialiter peccat ſecundum Thomam.
„Si vero attendat, eſſe verba blaſphemiæ, mor-
„taliter delinquit, etſi repentina correptus ira
„verba protulerit, ipſumque ſtatim pœnituerit
„illa dixiſſe ſecundum eundem.

X. Vivaldus in *Candelabro* in Supplem. C.
15. de blaſphemia. n. 36. ſic ſcribit: „Quæritur,
„utrum ille, qui calore iracundiæ blaſphemat,
„peccet mortaliter? Reſpondetur; quod quam-
„vis aliqui, neſcio quomodo, diſtinguunt inter
„illum, qui blaſphemat ex ira, quæ procedit
„ex juſta cauſa; & ex illa, quæ procedit ex in
„juſta; dicendum reſolutive eſt, quod quoties-
„cunque quis ex cauſa injuſta ludendi, vel ex
„cauſa juſta, quia ſervum corrigit, blaſphemat

,, advertens ad verborum ſignificationem, pec-
,, cet mortaliter. Ita poteſt colligi ex Doctori-
,, bus. De illo autem, qui in ebrietate blaſphe-
,, mat, dic etiam reſolutive, quod ſi prima vi-
,, ce neſciens vini furorem, quia nunquam fuit
,, inebriatus; vel quia in vino aliquid ei propi-
,, natum eſt, quo hauſto ebrietatem incurrit,
,, tunc blaſphemans nullatenus peccat mortali-
,, ter. Si autem ſolitus eſt inebriari, & adver-
,, tit, quod ſolitus ſit tali vino, vel quocunque
,, vino inebriari, & inebriatus ſic blaſphemet,
,, peccat mortaliter, quia ſciebat, & advertens
,, inebriatus eſt.

XI. Julius Calvus in *Synaxi* l. 2. q. 12. n. 5. ,, Notandum eſt ſecundum Cajetanum in
,, Summa, V. Blaſphemia, & Sylveſtrum eodem
,, q. 4. quos ſequitur Navarrus C. 13. n. 48. quod
,, ſi aliquis non advertit, hoc, quod dicit, eſſe
,, blaſphemiam, ex conſuetudine non excuſatur
,, à peccato mortali; quia eſt inadvertentia con-
,, comitans voluntatem, ita quod ſi adverteret,
,, nihilominus blaſphemaret. Unde dicit author
,, Opuſculi I. C. 28. quod blaſphemantes ex con-
,, ſuetudine difficile eſt non blaſphemare.

XII. Conradus in Reſponſ. Caſ. Conſcient. p. 2. q. 107. ,, Blaſphemia eſt peccatum
,, mortaliſſimum, mille mortibus dignum. Nec
,, quis, ſi ſit mentis compos, blaſphemando à
,, mortali excuſatur, niſi quando inadvertenter
,, ex lapſu linguæ fiat, non advertendo ſenſum
,, verborum, quod ſi advertiſſet, non protuliſ-
,, ſet; eſt enim tantum blaſphemia materialis.
,, Ideo neque paſſio extranea, neque conſuetu-
,, do tales à mortali excuſat ſecundum Cajeta-
,, num. Ultra ea advertendum eſt, quod ex
,, duplici cauſa eſt, quod homo non conſideret,
,, blaſphemiam eſſe blaſphemiam; primo ex ſu-
,, bita paſſione, quod quidem ut ſupra declara-
,, tum eſt, forte non eſt mortale. Secundo ex
,, conſuetudine, concomitante quodam propriæ
,, ſalutis contemptu, vel lata negligentia, qua
,, non curat homo cavere peccata; & hoc dubi-
,, to eſſe mortale, ſaltem præſumptive; quia la-
,, ta culpa æquiparatur dolo. Ultra D. Tho-
,, mam, & Cajetanum vide Sylveſtrum.

XIII. Jacobus de Graffiis Decis: aurearum p. 1. l. 2. C. 19. n. 8. ,, Qui paſſione
,, aliqua commotus linguam in verba blaſphemiæ
,, laxaverit, blaſphemandi animum non habens,
,, venialiter tantummodo peccaſſe creditur, ubi
,, tanta turbatio fuerit, ut quod diceret non ad-
,, verteret, etſi rei illicitæ, puta ludendo, tunc
,, operam daret, quamvis ex depravata qua-
,, dam conſuetudine (*tali rei illicitæ, puta ludendo*)
,, operam daret. Sylveſter in V. blaſphemia.
,, Secus ſi adverteret, quantumcunque repenti-
,, no furore blaſphemaverit: quia tunc morta-
,, liter peccaret, licet ſtatim pœniteret, ſecun-
,, dum Thomam & Navarrum.

XIV. Covarruvias tom. 1. p. 1. in C. *quamvis*, de pactis in 6. §. 7. n. 16. ,, Quando-
,, que poteſt hoc crimen habere culpam venia-
,, lem, nempe dum quis non advertens, verba,
,, quæ pronuntiat, eſſe blaſphemiam, ex aliqua
,, paſſione in ea prorumpat, eorum ſignificatio-
,, nem minime conſiderans. Nam hoc caſu pec-
,, catum veniale tantum committitur. Quod ſi
,, quis advertat, verba, quæ effutit, blaſphe-
,, miam eſſe, minime excuſatur à peccato mor-
,, tali ex iracundiæ impetu, ſicut nec ille, qui
,, eadem affectus paſſione aliquem occideret. Et
,, num. 25. Quid de conſuetudine blaſpheman-
,, di, an ea excuſet à pœna exteriori? Et qui-
,, busdam forte videbitur, conſuetudinem pro-
,, vinciæ excuſare blaſphemos à pœna exteriori
,, & temporali juxta Gloſſ. in C. venerabilis, *de*
,, *conſuetudine*, quæ probat, pravam conſuetu-
,, dinem excuſare à pœna exteriori, licet ea non
,, excuſet à peccato & culpa. Verum cum blaſ-
,, phemia ſit maximum crimen, legi naturali, di-
,, vinæ, & humanæ contrarium; minime debet
,, ob uſum & conſuetudinem provinciarum im-
,, punita dimitti. Excuſatur tamen frequenter
,, ad mitiorem punitionem blaſphemus, qui ex
,, iracundiæ calore blaſphemavit, modo calor
,, iracundiæ ex juſta cauſa oriatur.

V. Suarez de virt. relig. Tr. 3. l. 1. C. 6.
,, Certum eſt; hoc peccatum mortale eſſe ex ſuo
,, genere graviſſimum. Et manifeſtum eſt, gra-
,, vitatem ejus eſſe mortalem, nec poſſe eſſe ve-
,, nialem ex ſola levitate materiæ, niſi accedat
,, etiam ſurreptio, & indeliberata voluntas. Nam
,, ex hoc capite clarum eſt, hoc peccatum poſſe
,, eſſe veniale. Et ita fatentur omnes. Contin-
,, git autem id duobus modis. Primo quando
,, quis ex ſubita paſſione aut motione prius pro-
,, tulit verbum, quam adverteret ſenſum vel ſi-
,, gnificationem ejus, ſecundum quam blaſphe-
,, miam continet. Tunc enim non profert vo-
,, luntarie ac formaliter blaſphemiam ſed tantum
,, materialiter verbum de ſe blaſphemum, & ideo
,, excuſatur à culpa gravi, ut notat Cajetanus.
,, Secundo ſolet hoc accidere ex quadam prava
,, conſuetudine, quæ licet de ſe non excuſet,
,, *præſertim quamdiu voluntaria eſt*; nihilominus ſi
,, in ipſo actu re vera tollat advertentiam ratio-
,, nis, ita ut homo prius loquatur, quam adver-
,, tere poſſit, quid loquatur, tunc in actu non
,, eſt *nova* malitia, præſertim mortalis. Extra
,, caſum autem hujusmodi inadvertentiæ ſemper
,, tale peccatum mortale eſt, ut bene Cajetanus
,, dixit." Ita Suarez, qui, dum concedit, pravam conſuetudinem non excuſare à peccato mortali, quamdiu voluntaria eſt, non negat, pravos ejusmodi effectus malæ conſuetudinis necdum ſufficienter retractatæ eſſe peccatum mortale liberum in ſua cauſa, prout in Tract. *de Peccatis* oſtenſum eſt, ſed tantum docet, non dari novam malitiam graviter peccaminoſam.

XVI. Azor Inſtit. Mor. l. 9. c. 28. q. 16.
,, Quæritur; an qui ſubito iræ impetu Deo vel
,, Sanctis maledicit, lethale peccatum committat?
,, Reſpondeo; ſi adeo ſubita eſt ira, vel alia ani-
,, mi perturbatio, ut omnem rationis delibera-
,, tionem antevertat, eum hominem in peccatum
,, non incurrere. Si vero aliquantulum rationis
,, judicium ſequatur, plenam tamen præcurrat,
,, veniale & leve peccatum committitur. Si au-
,, tem plenam rationis deliberationem comitetur,
,, lethalem culpam contrahere. Poteſt enim in
,, temporis momento ex pleno animi judicio de-

,, libera-

Digitized by Google

,, liberatio exiſtere, quæ ad meriti vel peccati
,, rationem ſufficiat.

XVII. Thomas Sanchez l. 2. C. 32. n.
40. 41. 43. ,, Blaſphemia non excuſatur à
,, mortali ratione parvitatis materiæ. Imo etſi
,, joco dicantur verba blaſphemiæ, erit mortale.
,, Quando autem ex indeliberatione dicitur blaſ-
,, phemia, quidam limitant, ut non ſit morta-
,, lis, niſi homo ſit aſſuetus blaſphemare, nec
,, conatur, pravam illam conſuetudinem emen-
,, dare. Tunc enim blaſphemia ex ſubreptione
,, procedens erit mortalis. Quia etſi in ſe non
,, ſit plene volita; eſt tamen plene volita in ſua
,, cauſa; ſicut de peccatis ebrii antea præviſis
,, dici ſolet. Secus autem eſt, ubi non eſt talis
,, conſuetudo, vel eam habens nititur ſe emen-
,, dare. Ita Toledo, Lud. Lopez, & id dicit
,, probabile Saa. At contradicit Navarrua; qui
,, ait; non eſſe mortalem blaſphemiam ex ſub-
,, reptione dictam, etſi procedat ex prava con-
,, ſuetudine & lata culpa, quando indeliberatio
,, eſt cauſa dicendi. Et refert pro ſe Cajetanum,
,, qui tamen ei non favet. Refert etiam pro ſe
,, Sylveſtrum, qui dubius manet, & potius in
,, priorem ſententiam inclinat." Ita Sanchez.
Ego vero dico; nec Navarrum eſſe contrarium.
Solum namque docet; in tali blaſphemia, ſi ex
prava conſuetudine ſine nova deliberatione pro-
feratur, non contineri *novam* malitiam à malitia
antecedentis conſuetudinis diſtinctam.

XVIII. Bonacina in Compendio Theol.
V. blaſphemia, per Goffarium edito. ,, Blaſ-
,, phemans ex habitu peccat mortaliter, quotiea
,, advertit ad pravum habitum, & non curat il-
,, lum extirpare; & dum blaſphemat cum ſuffi-
,, cienti advertentia." Ipſe autem Bonacina
Tom. 2. Diſp. 3. q. 8. punct. 3 de blaſphemia. n.
3 ſic ſcribit: ,, Quæres primo, utrum qui blaſphe-
,, mat ex habitu, non ſufficienter advertens ad
,, blaſphemiam, peccet mortaliter? Reſpond. blaſ-
,, phemantem ex habitu peccare mortaliter; pri-
,, mo, quotica advertit ad pravum habitum ſeu
,, pravam conſuetudinem, illamque non cona-
,, natur evellere & extirpare. Ratio eſt, quia
,, voluntarie perſiſtit in morali periculo, & oc-
,, caſione proxima blaſphemandi; cum talis ha-
,, bitus inclinet ad blaſphemias proferendas. Qui
,, autem voluntarie perſiſtit in morali per culo
,, & occaſione proxima committendi mortale pec-
,, catum, peccat mortaliter, & dicitur eſſe in
,, ſtatu peccati. Secundo dum blaſphemat cum
,, ſufficienti advertentia. Tunc enim blaſphe-
,, mia eſt in ſe voluntaria. Dum vero blaſphe-
,, mat abſque ſufficienti advertentia ad peccatum
,, mortale, non committit *novum* (in ſe) pecca-
,, tum, ſed ſolum peccavit in cauſa, quatenus
,, non abſtulit pravam conſuetudinem, ad quam
,, advertit. Ratio eſt; quia ut aliquid ſit in ſe
,, peccatum, debet eſſe in ſe voluntarium; ſed
,, blaſphemia prolata abſque advertentia non eſt
,, in ſe voluntaria. Ergo non eſt *in ſe novum* pec-
,, catum, ut patet à ſimili in peccatis ebriorum
,, ante ebrietatem præviſis, quæ dum fiunt, non
,, habent malitiam formalem, ſed tota malitia (for-
,, malis) eſt in cauſa. Ita Suarez, Navarrus, &
,, Sanchez." In hoc textu Bonacina debuerat
dicere, dari tamen novum concretum peccati,
in quantum malitia formalis antecedens extrin-
ſece per modum formæ denominantis extrinſecæ
informat moraliter actum ſubſecutum.

XIX. Toletus in Summa l. 4. C. 13. ,, No-
,, tandum, peccatum blaſphemiæ non ſemper
,, eſſe mortale. Aliquando enim fit ſine adver-
,, tentia; ut cum homo ira aliqua vel alia motus
,, paſſione non advertens verba, quæ profere-
,, bat, protulit blaſphemiam. Hoc modo non
,, ſemper eſt peccatum mortale, niſi cum homo
,, eſt aſſuetus blaſphemare, nec vult emendatio-
,, nem. Talis enim peccaret mortaliter tunc;
,, quia eſt in culpa præcedenti; quia non abſtu-
,, lit occaſionem peccati. Qui vero non habet
,, talem conſuetudinem; vel ſi habet, jam emen-
,, dare ſe curat, & deſiderat, non peccat mor-
,, taliter, ſed venialiter.

XX. Stephanus à S. Paulo Tract. 1.
d. 5. dub. 6. n 147. ,, Blaſphemia peccatum val-
,, de grave eſt; neque à mortali hic excuſat le-
,, vitas materiæ. Ut vero dignoſcatur, an &
,, quando indeliberatio ac ſurreptio blaſpheman-
,, tem à mortali culpa excuſet, diſtinguit dupli-
,, cem modum, quo id fieri poſſit. Primo, dum
,, quis non advertit, id quod dicit vel facit, eſſe
,, blaſphemiam: ut dum quis ſubito ex vehe-
,, menti paſſione profert verba blaſphemiæ non
,, conſiderando eorum ſignificationem. Et hæc
,, indeliberatio à mortali excuſat. Secundo, dum
,, quis advertit, eſſe blaſphemiam, conſiderans
,, ſigna verborum; ſed tamen ex paſſione præ-
,, cedente completam omnino deliberationem ea
,, profert; atque hæc à mortali non excuſat blaſ-
,, phemantem, ſicut nec à mortali excuſatur, qui ex
,, ſubito motu iræ alterum occidit; eo quod gra-
,, vitas rei eum cogat ad deliberationem eo ipſo,
,, quod advertit ad id, quod facit.

XXI. Emanuel Saa. V. Blaſphemia. n. 3.
,, Blaſphemans inadvertenter, ita ut ſi adverte-
,, ret, non blaſphemaret, non peccat mortali-
,, ter. Quidam tamen putant, ex conſuetudi-
,, ne blaſphemare etiam inadvertenter, eſſe mor-
,, tale; quod non eſt improbabile.

XXII. Abellius p. 2. tr. 2. C. 4. §. 2. de
blaſphemia. ,, Quamvis is, qui cum debita re-
,, verentia Chriſti Domini numen interponeret,
,, ejusque corpus & ſanguinem &c. nominaret,
,, nullum blaſphemiæ reatum incurreret, nihilo-
,, minus ſupradicti modi loquendi, qua ratione
,, proferri ſolent, vix à peccato blaſphemiæ ex-
,, cuſari poſſunt, niſi forte linguæ ac mentis præ-
,, cipitatio, ut accidit in iis, qui ſubita aliqua
,, ira corripiuntur, ob indeliberationem & inad-
,, vertentiam à peccato mortali excuſet, quæ ta-
,, men excuſatio locum non habet in iis, qui
,, pravam illam blaſphemandi conſuetudinem de-
,, liberate contraxerunt, nec ullo modo illam
,, corrigere aut emendare curant.

XXIII. Genettus T. 2. Tract. 2. C. 1. q.
19. " Advertendum eſt, quod blaſphemia abſ-
,, que deliberatione provenire poteſt, ex dua-
,, bus cauſis; quarum prima eſt violentia paſſio-
,, nis, quæ facit, ut proferantur verba blaſphe-
,, miæ non reflectendo ad ſignificationem hujus-
,, modi verborum; & in hoc ſenſu ait D. Tho-

„ mas, eſſe peccatum veniale. Verum ſi blaſphemia non deliberata proveniat ex prava blaſphemandi conſuetudine, blaſphemus hic conſiderari poteſt dupliciter. Vel cum dolet de peccatis præteritis, & omnem adhibet diligentiam, ut ſuæ naturæ pronitatem & inclinationem in hunc habitum impediat, atque præveniat, & deordinatos motus puniat; & tunc videtur excuſandus ſaltem à mortali, cum verbum aliquando malum ex conſuetudine poſſit proferri ab homine vere pœnitente ſine ulla prævia cogitatione. Si vero hujusmodi blaſphemus nullam de commiſſis peccatis pœnitentiam faciat; aut ſi ita eum pœniteat, ut tamen neceſſariam non adhibeat diligentiam, ut ſe corrigat, malique habitus effectum impediat, tunc blaſphemiarum ſuarum reus eſt, licet ſecundum ſe conſideratæ forent involuntariæ; quia voluntariæ ſunt in cauſa, nempe in habitu; cum verum ſit dicere, talem in pravo habitu velle languere, qui non adhibet omnem conatum, ut eum penitus extirpet, & ita intelligendus eſt D. Thomas.

Ex his textibus Doctorum duo eliciuntur. 1. Quod ille peccet mortaliter, qui in ipſa prolatione blaſphemiæ advertit ad ſenſum verborum, etiamſi id fiat ex repentina motione iræ. 2. Quod etiam ille peccet mortaliter, qui, licet in prolatione blaſphemiæ non advertat ad ſenſum verborum, in ejusmodi tamen blasphemias crumpit ex conſuetudine, quam non curat extirpare mediis efficacibus. Sic enim omnes blaſphemiæ ſunt & denominantur eſſe voluntariæ in cauſa.

Objicies 1. Apoſtolus enumerat blaſphemiam inter peccata venialia ad Epheſ. 4. v. 31. *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à vobis cum omni malitia*; & ad Coloſſ. 3. v. 8. *Deponite iram, indignationem, malitiam, blaſphemiam.*

2. Blaſphemia ex conſuetudine prolata non eſt voluntaria ac libera. Ergo non eſt peccatum.

3. Ad peccatum mortale requiritur plena advertentia ad gravem malitiam. Sed talis plerumque non datur in blaſphemantibus.

4 Conſuetudo blaſphemandi plerumque non eſt deliberate contracta. Ergo etiam blaſphemiæ, quæ ex conſuetudine ſine nova deliberatione fiunt, non ſunt deliberatæ.

5. Conſuetudo blaſphemandi à blaſphemis jam fuit ſæpius retractata partim per iteratas confeſſiones & renovationes propoſiti de non blaſphemando, partim per diſplicentiam ac dolorem poſt prolatas blaſphemias, partim etiam per applicationem mediorum, v. g. per recitationem orationis Dominicæ pro ſingulis blaſphemiis. Ergo in tali homine blaſphemiæ non poſſunt dici liberæ in cauſa, utpote per retractionem jam deſtructa in eſſe morali demeritorio.

6. Gloriæ divinæ conducibilius eſt, ſi non obliget ad eradicandam pravam conſuetudinem blaſphemandi mediis arduis. Sic enim ſolum multiplicabuntur peccata materialia; dum econtra multiplicarentur peccata formalia.

7. Videtur repugnare lumini naturali, quod actus blaſphemiæ momentaneus, & tam parum deliberatus mereatur pœnam æternam, præſertim ſi non præcedat advertentia ad gravitatem peccati,

8. Multi authores ſtant pro ſententia oppoſita; nempe *Burghaber* Centuria 3. Caſ. 49. Eſcobar Th. Mor. C. 6. *Diana* in Summa. V. Blaſphemia. *Stephanus de Avila* in Compend. *Navarra* V. blaſphemia. *Bonacina.* de blaſphemia. n. 3. *Laymann* l. 1. Tr. 2. C. 3. n. 6. Et l. 4. Tr. 10. C. 6. n. 2. & 3. *Filiutius* Tr. 25. C. 1. n. 27. *Tamburinus* l. 2. Exped. Confeſſ. C. 3. §. 3. n. 23.

Respondeo

Ad 1. Apoſtolum ibi ſub termino blaſphemiæ intelligere contumeliam homini illatam, quæ poteſt eſſe peccatum veniale. In eo ſenſu hunc terminum ſæpius ſumit. v. g. 1. Cor. 4. *Blaſphemamur & obſecramus.* Et 1. Cor. 10. *Ut quid blaſphemor?* Et ad Tit. 3. *Admone illos, neminem blaſphemare.*

Ad 2. D. Non eſt libera ac voluntaria in ſe. c. in ſua cauſa. n. vel *ſubdiſt.* ſi conſuetudo jam ſit ſufficienter retractata. c. ſecus. n.

Ad 3. D. requiritur plena advertentia ſaltem *antecedens* in poſitione vel tolerantia cauſæ. c. *concomitans* in poſitione effectus. n

Ad 4. D. non ſunt deliberate contractæ, ita tamen ut ſint deliberate toleratæ. c. ſecus n. Non ille ſolum reus eſt incendii vel homicidii, qui ponit ignem, aut venenum; ſed etiam, qui non tollit ignem aut venenum. Igitur etiam reus eſt blaſphemiæ, qui non conatur tollere conſuetudinem blaſphemandi.

Ad 5. D. fuit retractata ſpeculative & inefficaciter. c. practice & efficaciter. n. Nemo dicitur habere ſeriam voluntatem medendi vel juvandi proximum, ſi tantum habeat diſplicentiam de morbo vel indigentia proximi; ſed opus eſt, ut adhibeat efficacia media. Itaque neque dicendus eſt habere ſeriam voluntatem extirpandi conſuetudinem blaſphemandi, qui non adhibet media *efficacia*, hoc eſt, talia, quæ præbeant prudentem ſpem emendationis, qualia non ſunt illa media, quæ aſſignantur in objectione.

Ad 6. n. ant. Turpe enim & ignominioſum foret Deo coram angelis & hominibus, ſi in ſua Eccleſia impune toleraret tot materiales blaſphemias, quæ ob ſeveras pœnas civiles ne quidem reperiuntur apud Hæreticos & Turcas.

Ad 7. D. niſi ejusmodi momentanea blaſphemia jam ſupponat diuturnum habitum libere toleratum, vel animum per continuas negligentias à timore Dei vacuum. C. ſecus. n.

Ad 8. n. ant. Excepto enim uno & altero, v. g. Burghabero, reliqui ſolum docent, tunc blaſphemiam non eſſe peccatum, quando nulla habetur advertentia, nec concomitans, nec antecedens, aut quando conſuetudo jam fuit ſufficienter retractata. Ita ſeipſum explicat Filiutius Tr. 25. C. 10. n. 317 his verbis: *Probabilius eſt, blaſphemiam non eſſe peccatum mortale* speciale, *quando eſt ſine advertentia actuali.* --- Dixi; *non eſſe peccatum mortale ſpeciale, quia an ſit peccatum, quando homo videt conſummatam eſſe conſuetudinem, & advertit periculum & gravitatem ejus, dubium eſſe poteſt; ſed etſi tunc dicatur eſſe; non tamen poſtea, quando quis non advertit, de novo peccat; ideo diximus, non eſſe peccatum ſpeciale.*

Quæritur 7. Quid præſumendum à Confeſſario in dubio, an pœnitens habuerit ſufficientem

tem advertentiam pro peccato mortali in blaſphemia?

PROBATUR. Cum raro contingat, blaſphemos eouſque ira extra omnem uſum rationis abripi, ut inſtar brutorum prorſus ignorent, quid dicant, præſumendum potius eſt, in iis interceſſiſſe ſufficientem advertentiam ad peccatum mortale. Ita reſpondet P. SPORER, alioquin nemini ſuſpectus de rigore. Nam Tr. 2. in præcepta Decal. C. 10. Sect. 3. n. 22. ſic ſcribit: *Blaſphemia admittit imperfectionem actus à mortali excuſantem, ut ſi fiat cum ſemiplena tantum advertentia & deliberatione ex ſubito vehementi impetu paſſionis iracundiæ, terroris, conſuetudinis inveteratæ, involuntarium reddente, quamvis videatur negare noſter Marchantius ob naturalem horrorem ſceleris execrandi tantum quidem, ut à Chriſtiano Deum agnoſcente & mentis compote vix unquam dici poſſit blaſphemia. Et ſane teneretur creatura rationalis ſaltem adeo attendere creatori ſuo & ultimo fini Deo in omni ſua actione, ut ſaltem hoc horribile ſcelus blaſphemiæ præcaveat. Verum ex his ſolum ſequitur;* NB. RARO *admodum & difficulter excuſari à mortali, & multo rarius, quam in aliis peccatis; non vero, quod omnino nunquam; cum revera contingat, in primis motibus iracundiæ hominem ſibi non eſſe præſentem. Ita ut ſe ſemper ad regulas rectæ rationis reflectere poſſit tam cito, quin interim quandoque erumpat verbum blaſphemiæ. In foro autem externo non obſtante allegatione cujuſcunque motus vel indeliberationis ſecundum leges puniri debet. Quia ibi judicatur ſecundum externa. Unde ulterius fatendum eſt, omnem blaſphemiam, etiam joco prolatam, deliberate & advertenter ad inhonorationem Dei, ordinarie eſſe peccatum mortale.* Et n. 24. *In praxi ergo, quando pœnitens abſolute dicit, ſe blaſphemoſſe, confeſſarius ſic procedet. Si pœnitens neget, ſe intendiſſe Deum inhonorare, adhuc quærendus erit, an ſaltem adverterit, ejusmodi verba à ſe prolata eſſe inhonorativa Dei, cedere in deſpectum vel injuriam Dei, & tamen ſic ſcienter protuliſſe? Si ſic? adhuc cenſendus eſt peccaſſe mortaliter. Tandem ſi dicat; ſe nec intendiſſe, nec advertiſſe inhonorationem Dei, neque affectum indignationis ſuæ erga Deum ullo modo extendiſſe, ſed ſolum erga hominem, vel jumentum, nihilominus attendendum erit ad verba, quibus homo uſus fuit. Si enim verba talia, vel tali modo prolata ſunt, ut enormem contumeliam Dei aut ſacramentum exprimant, v. g. atroces maledictiones in ipſum Deum;* gantz Tonnen-voll, Galleen-voll, Blitz, Bluet, Strahl-Sacrament, RARO *excuſari poterit à mortali. Certe ſevere & acriter increpandi erunt, & non niſi firmo propoſito concepto abſolvendi.* Ita P. Sporer; qui tamen addere debuiſſet, tales non eſſe abſolvendos ſine gravi pœnitentia, & ſine remedio.

QUÆRITUR 8. Quales ſint ſtatutæ pœnæ in blaſphemos à Jure Canonico?

RESPONDEO 1. In veteri legi Levit. 24. in blaſphemos ſtatuta fuerat pœna mortis; *Qui blaſphemaverit nomen Domini, morte moriatur; lapidibus opprimet eum omnis multitudo, ſive ille civis, ſive peregrinus fuerit.* Nulla hic fit diſtinctio inter blaſphemantem ex repentino iræ impetu, vel ex habitu; neque inter blaſphemiam materialem & formalem.

RESPONDEO 2. In C. *Statuimus*, de maledictis, à Gregorius IX. publico blaſphemo jubetur imponi ſequens pœnitentia. *Primo*, ut ſeptem diebus Dominicis maneat in foribus Eccleſiæ, dum Miſſarum ſolennia celebrantur; & ultima Dominica abſque pallio & calceamentis & cum corrigia in collo; *Secundo*, ut ſeptem diebus Veneris in pane & aqua jejunet, & Eccleſiam non ingrediatur. *Tertio*, ut ſingulis illis diebus, ſi poteſt, tres, aut alioquin duos pauperes reficiat, ſive unum; & ſi hoc non poteſt, in aliam pœnam commutetur. Et ſi hanc pœnitentiam renuit, prohibeatur ab ingreſſu Eccleſiæ, & in obitu Eccleſiaſtica careat ſepultura. Diſputant Doctores; an hæc pœna procedat etiam de eo, qui ex iracundia blaſphemavit. Et reſpondet fere univerſim; etiam de his procedere, maxime ſi cauſa fuerit injuſta, licet forte in tali caſu poſſit fieri mitigatio iræ; ut videre eſt in *Covarruvia* in dictum C. §. 7. n. 25.

RESPONDEO 3. CONCILIUM LATERANENSE ſub JULIO 2. & LEONE X. Seſſ. 9. hæc ſtatuit: *Ad abolendam execrabilem blaſphemiam, quæ in maximum divini nominis & Sanctorum contemptum ſupra modum invaluit, ſtatuimus & ordinamus, ut quicunque Deo palam ſeu publice maledixerit, contumelioſiſque ac obſcœnis verbis D. N. Jeſum Chriſtum, & G. V. Mariam expreſſe blaſphemaverit, ſi munus publicum, juriſdictionemque geſſit, perdat emolumenta trium menſium pro prima & ſecunda vice dicti officii. Si tertio deliquerit, illo eoipſo privatus exiſtat. Si Clericus vel Sacerdos fuerit, eoipſo quod de delicto hujusmodi fuerit etiam beneficiorum, quæcunque habuerit, fructibus unius anni mulctetur; & hoc pra prima vice, qua blaſphemus ita deliquerit. Pro ſecunda vero, ſi ita deliquerit, & convictus fuerit, ſi unicum habuerit beneficium, eo privetur. Si autem plura, quod Ordinarius maluerit dimittere cogatur. Quod ſi tertio ejus ſceleris arguatur & convincatur, dignitatibus, beneficiis omnibus, quæ habuerit, privatus exiſtat, ad eaque ulterius retinenda inhabilis reddatur. Laicus vero blaſphemus, ſi nobilis fuerit, pœna viginti quinque Ducatorum mulctetur; & pro ſecunda vice quinquoginta; pro tertia vero nobilitatem perdat. Si vero ignobilis ac plebejus, in carcerem detrudatur. Quod ſi ultra duas vices publice blaſphemus deprehenſus fuerit, mitra infami per integrum diem ante fores Eccleſiæ principalis mitratus ſtare cogatur. Si vero pluries in hoc ipſum peccatum lapſus fuerit, ad perpetuos carceres vel ad triremes damnetur ad judicis deputati arbitrium. In foro autem conſcientiæ NB. nemo blaſphemiæ reus abſque graviſſima pœnitentia ſeveri confeſſoris arbitrio injuncta poſſit abſolvi. Statuimus etiam, ut ſæculares Judices, qui contra tales blaſphemiæ convictus non animadverterint, eosque juſtis pœnis minime affecerint, quantum in eis fuerit, quaſi eidem ſceleri obnoxii eisdem quoque pœnis ſubjiciantur. Qui vero in inquirendis, puniendisque diligentes & ſeveri fuerint, pro qualibet vice decem annorum Indulgentiam conſequantur, & tertiam partem mulctæ pecuniariæ habeant.* Ex his legibus, quamvis diſpoſitio Levitici, & Gregorii IX. non amplius vigeat, & Conſtitutio Concilii Laterenenſis quoad pertinentia ad forum externum extra territorium Papæ non ſtringat, colligitur tamen, in foro interno blaſphemias indiſcriminatim à Dei vicariis arctæ ſatisfactioni ſubjiciendas eſſe.

QUÆRITUR 9. Qualiter in Confeſſionali cum blaſphemis agendum ſit?

RESPONDEO 1. Blaſphemis regulariter imponendæ ſunt graves pœnitentiæ.

RESPONDEO 2. Si fuerint conſuetudinarii, præſcribenda ſunt iis efficacia remedia, quæ ſpem prudentem faciant ſecuturæ emendationis. Talia remedia ſunt quotidianæ *Laudes Dei*, quales habentur in Breviario, Litaniæ de perfectionibus divinis, Pſalmus Benedicite Domino, pœnitentiæ conditionatæ pro quavis blaſphemia, v. g. oratio, eleemoſina, abſtinentia.

RESPONDEO 3. Si blaſphemus præſcripta remedia neglexerit, poſt alteram vel tertiam monitionem confeſſarii abſolutio illi aliquamdiu differenda eſt, donec majorem emendationis ſpem præbuerit per actualem conatum ſe emendandi.

Prior reſponſio PROBATUR ex communi ſenſu Eccleſiæ & Doctorum. Nam TRIDENTINUM Seſſ. 14. C. 8. generatim ait: *Decet divinam clementiam, ne ita nobis abſque ulla ſatisfactione peccata dimittantur, ut occaſione accepta in graviora labamur. Procul dubio enim magnopere a peccato revocant, & quaſi fræno quodam coercent hæ ſatisfactoriæ pœnæ, cautioresque & vigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt; medentur quoque peccatorum reliquiis, & vitioſos habitus male vivendo acquiſitos tollunt. Debent erga ſacerdotes pro qualitate criminum, & pœnitentium facultate ſalutares & convenientes ſatisfactiones injungere, ne ſi forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, leviſſima quædam opera pro graviſſimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur. Habeant autem præ oculis, ut ſatisfactia non ſit tantam ad novæ vitæ cuſtodiam, & infirmitatis medicamentum, ſed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & caſtigationem.* DOCTORES vero de obligatione imponendi blaſphemis ſeveram pœnitentiam ſic diſcurrunt.

1. PISANELLA in Summa. V. Maledictio, ſic ſcribit: *Quæ eſt pœna proferentis maledictionem contra Deum? Reſpondeo; ſi quis contra Deum vel aliquem Sanctum talia præſumpſerit, debet ſeptem diebus Dominicis præ foribus Eccleſiæ in manifeſto eſſe, dum dicitur Miſſa &c. Hæc omnia ſecundum Geoffredum in Tribunali fiunt. Cæterum in judicio animo diſcretus ſacerdos leniet hunc rigorem. Imo & in foro pœnitentiali etiam hic rigor ſervandus eſt præterquam in condemnatione pœnæ pecuniariæ, quando blaſphemia publica eſt.* In hoc textu vult Piſanella, ut pro blaſphemia publica ad reparationem ſcandali imponantur omnes pœnæ in C. *ſtatuimus.* de maledictis expreſſæ, excepta ſola pœna pecuniaria.

2. NAVARRUS in Manuali. V. blaſphemia. c. 13. n. 83. *Dicimus, quod nullus blaſphemus debet abſolvi etiam in foro conſcientiæ abſque eo, quod arbitrio ſevere cujusdam confeſſarii graviſſima illi pœnitentia injungatur, quod ſtatuit Concilium Lateranenſe ultimum ſub Leone X.*

3. CORRADUS ex Medina. Reſponſ. p. 1. q. 15. *Dicit Medina de blaſphemo, quod ſi aſſuetus fuerit blaſphemare, & venerit ad confeſſionem, neque per præmiſſas antea confeſſiones reſipiſcis, non eſt abſolvendus à Confeſſario, etiamſi polliceatur emendam; relinquendus eſt per aliquot dies, ut contra ſe nitatur, ſibique reſiſtat. Quod ſi jam emendatus acceſſerit, alias minime, eſt abſolvendus.*

4. EMANUEL RODRIQUEZ in ſumma caſuum conſcientiæ. V. blaſphemia. C. 34. n. 5. *Debent notare Confeſſarii, quod ſi aliquis eſt conſuetus dicere blaſphemias, ſi veniens ad confeſſionem dicit, ſe promiſiſſe in confeſſionibus præteritis emendationem, idemque promittat in præſenti, non debet abſolvi, ſed debet differri illi abſolutio, ut ſic reſipiſcat & emendetur. Quod ſi fiat, poterit illum abſolvere, & non aliter. Nam qui toties incidit in idem, & non eſt emendatus, debet præſumi, quod non emendabitur nec nunc, ut dicit Medina, & Ludov. Lopez; qui addit, hoc intelligendum eſſe, quamvis proferat prædictas blaſphemias inconſiderate, quoniam talis peccat in cauſa, quæ eſt prava conſuetudo, quam habet, & ſic non debet abſolvi ſtatim, ut dictum eſt, ut advertat in poſterum, & eradicetur iſtud malum.*

5. LUDOVICUS LOPEZ. Inſtruct. Confeſſarii. p. 1. c. 25. *Recole, quod Medina in Summula de blaſphemo ait: Quod ſi blaſphemus aſſuetus blaſphemare venerit ad confeſſionem, neque per præmiſſas antea confeſſiones reſipuit, non eſt abſolvendus à confeſſore, etſi polliceatur emendam Relinquendus eſt ergo per aliquot dies, ut contra ſe nitatur ſibique reſiſtat; quod ſi jam emendatus acceſſit, abſolvatur, alias minime eſt abſolvendus.*

6. VIVALDUS in Append. Condelabri. c 5. de blaſphemia. n. 42. quærit; quæ blaſphemis ſit pœnitentia injungenda? Reſpondet his verbis: *Quamvis Armilla, Sylveſter, & alii dicant; jam non eſſe in uſu Concilium Lateranenſe quoad impoſitionem pœnitentiæ, Navarrus tamen abſolute inquit, ſervandum eſſe. Ego autem dico; omnino ſervandum atque graviſſimas pœnitentias eſſe à Confeſſariis excogitandas, ut tantum malum poſſit à fidelium linguis expellere; ne de illis negligenter agentibus dicatur illud:* Propter vos blaſphematur nomen meum inter gentes. *Si enim contra homines prolatæ blaſphemiæ impunitæ non tranſeunt, multo magis, qui ipſum Deum blaſphemat, dignus eſt, ſupplicia ſuſtinere.*

7. EMANUEL SAA V. blaſphemia. n. 2. *Ne blaſphemus abſolvatur ſine gravi pœnitentia ſeveri confeſſarii arbitrio injuncta, ſtatuit Concilium Lateranenſe, & conſonat Tridentinum Seſſ. 14. c. 8.*

8. AZOR Inſtit. Moral. l. 11. c. 28. q. 18. quærit: *Quid judicandum ſit de his, qui in Deum vel Sanctos convitia dicunt prava quadam & inveterata conſuetudine maledicendi rapti? Et quo pacto is, qui eorum confeſſiones excipit, ſeſe gerere adverſus eos debeat? videlicet, an hoſce maledicos abſolutione criminis dignos eſſe cenſere queat, an non? Reſpondeo; diſtinguendum eſſe. Nam quia aſſueti blaſphemiis maledicta in Deum vel Sanctos paſſim conferunt, ſimpliciter illi quidem non ſunt ab abſolutione criminis arcendi, ſed ad tempus ab ea ſuſpenſi merito detinendi, ut interim pravam conſuetudinem aliqua ex parte deponant & exuant. Si tamen ſigna certa & manifeſta doloris & deteſtationis ſuæ illius ſacrilegæ impietatis dederint, nec in aliud tempus abſolutio commode differri queat, abſolvi à peccatis queunt, impoſita tamen pœnitentia ſalutari, ac tanto crimini debita.*

9. FILIUTIUS de juramento & blaſphemia loquens, tr. 25. C. 11. n. 320. *Si conſuetudo ſit pejerandi* (vel blaſphemandi) *advertendo; tenetur confiteri integre omnia juramenta. Si talia juramenta fecit ſine advertentia morali... omnino tamen in pœnitente neceſſarium eſt propoſitum tollendi conſuetudinem, &*

vitan-

vitandi tale periculum, præſertim ſi proximum eſſet. Remedia ſunt frequens confeſſio, eleemoſyna, oratio brevis pro ſingulis juramentis temere prolatis. Si hæc non prodeſſent, utilis eſſet dilatio abſolutionis per aliquot dies, & ſimilia.

10. Thomas Sanchez Opuſcul. Mor. l. 2. c. 32. n. 44. *Juxta Decretum Concilii Lateranenſis blaſphemus non poteſt abſolvi à confeſſore? niſi graviſſima pœnitentia ipſius arbitrio impoſita. Sic enim expreſſe ibi definitur; & ita docent Navarrus, Lopez, Petrus de Ledeſma. Tandem ſupereſt difficultas, an habens conſuetudinem blaſphemandi ſit abſolvendus? Dico; an ſit conſilium differre abſolutionem, pendere ex confeſſoris prudentia. Si enim pœnitens id non multum ægre ferat, & ſperetur, ob id non retrahendum à confeſſione, ſed potius id fore medicinam, erit conſilium, differre abſolutionem. Si autem oppoſitum ſperetur, non erit conſilium, niſi quando ille blaſphemiis iis ingens præberet ſcandalum, & ita confeſſarius judicaret, poſtponendum privatum illius ſolatium & ad gloriam divinam expedire, non abſolvi, donec ſcandalo publico ſatisfiat, nitendo vitæ emendam.*

11. Carolus Borromæus in Regula Confeſſariorum. *Concubinarii, blaſphemi, aliique ex conſuetudine peccatores non admittantur, quidquid dicant, ſeque licet emendaturos polliceantur, niſi aliquibus ante menſibus emendationis ſigna confeſſori nota, juxta ordinem ab ipſo præſcriptum dederint.* Ex his omnibus recte elicitur; conſuetudinariis in blaſphemando non ſolum gravem pœnitentiam eſſe injungendam; ſed etiam, ſi bis vel ter præſcripta à Confeſſariis remedia prorſus neglexerint, aut nullum prorſus emendationis fructum oſtenderint, abſolutionem ad duas vel tres hebdomadas, donec in applicandis remediis induſtriam emendationis ſpem monſtraverint, differendum eſſe. Hæc omnia confirmantur ex PROPOSITIONE DAMNATA ab Innocentio XI. 60. quæ ſic habet: *Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodo ore proferat, ſe dolere & proponere emendationem.*

Quæritur 10. An ſit blaſphemia, ſi quis ad exprimendam iram irreverenter pronuntiet Sacramenta, vel alias res ſacras?

Respondeo. Sola irreverens pronuntiatio rerum ſacrarum non eſt blaſphemia, niſi ex circumſtantiis pateat, eas expreſſiones ordinari ad inhonorandas res divinas. Hinc ſi quis in ira non indignando contra Deum & ejus ordinationem vel permiſſionem, ſed tantum indignando homini, præciſe cum ira pronuntiet hæc nomina de ſe ad bonum etiam ſenſum indifferentia; *mors Dei, ſacramenta, res ſacramentalis, o Dei mors, vulnera, ſacramenta Dei* &c. non pertinent ad blaſphemiam, ſed ad irreverentiam erga res divinas, quæ pro diverſitate circumſtantiarum ex apprehenſione audientium poteſt eſſe peccatum veniale. Quia tamen etiam hæ expreſſiones non raro proferuntur cum aliqua indignatione contra Deum, etiam hæ remediis idoneis à Confeſſario per modum pœnitentiæ injungendis eradicandæ ſunt. Idem dicendum de aliis loquendi formulis, in quibus continetur abuſus verborum Sacræ Scripturæ ad res profanas, vel ſi quis S. Criſpinum S. Criſpinianum ex joco vocet ſutores; & S. Joannem & Paulum martyres vocet evnuchos; in quibus tamen loquendi formulis, utut ex joco prolatis, propter ſcandalum facile poteſt intervenire peccatum mortale. Valde enim repugnat majeſtati aut dignitati Sanctorum, velle cum iis vel de iis jocari.

Quæritur 11. An ſit blaſphemia, ſi quis dicat; ſtultus es, etiamſi haberes pro patre Deum patrem?

Respondeo. Hæc formula loquendi eſt vera blaſphemia; quia illa conditio tollit omnem rationem ſtultitiæ aut malitiæ. Quod ſi ſermo foret de dicto vel facto intrinſece malo, v. g. de odio Dei, dicendo, hoc fore malum; etiamſi poneretur à Deo, non foret quidem blaſphema, ſed ſtulta locutio, cum hypotheſis deſtruat ſeipſam. Eſſet enim Deus, & non eſſet Deus, ſi ſeipſum odiſſet.

Quæritur 12. An peccet graviter, qui ebrium, ſtultum, vel infantem inducit ad blaſphemandum?

Respondeo. Talis peccat mortaliter; quia ſic inducens eſt cauſa moralis blaſphemiæ, ita ut blaſphemia in ſuo ſubjecto tantum materialis revera ſit ac mereatur denominari *voluntaria*, *libera*, & *volita* comparative ad inducentem. Idem patet ex eo, quia Deus ejusmodi praxin poteſt & ex amore ſuæ Eccleſiæ tenetur graviter prohibere, tanquam repugnantem honeſtati ſuæ Religionis.

§. VIII.

De Sacrilegio.

Quæritur 1. Quid ſit ſacrilegium?

Respondeo. Sacrilegium eſt *irreverens tractatio rei ſacratæ Deo ad cultum divinum.* Dicitur, *ſacratæ Deo*, puta per *inunctionem ſacri chriſmatis*, prout ſacrantur Deo altaria, calices, Eccleſiæ; vel per *benedictionem*; prout ſacrantur Deo paramenta Miſſæ & altaris, vel per actualem *appoſitionem manuum* Eccleſiæ, prout ſacrantur Deo bona oblata in Eccleſia.

Quæritur 2. Quotuplex ſit ſacrilegium?

Respondeo. Sacrilegium eſt triplex. 1. *Perſonale.* 2. *Locale.* 3. *Reale.*

Quæritur 3. Quid ſit ſacrilegium *perſonale?*

Respondeo. Sacrilegium perſonale eſt irreverens tractatio perſonæ ſacratæ Deo ab Eccleſia, prout fit per ſacros ordines, vel ſtatum Religioſum. Tale ſacrilegium eſt percuſſio Clerici; luxurioſa violatio perſonæ Deo conſecratæ per votum caſtitatis.

Quæritur 4. Quid ſit ſacrilegium *locale?*

Respondeo. Sacrilegium locale eſt irreverens tractatio templi vel alterius loci ſacrati Deo. Tale ſacrilegium eſt 1. ſi in Eccleſia fiat occiſio hominis, effuſio humani ſanguinis, vel effuſio ſeminis humani, graviter peccaminoſa. 2. Illicita & notoria ſepultura excommunicati in Eccleſia vel cœmeterio, vel illicita & notoria ſepultura hominis non baptizati in loco ſacro.

3. Actus

3. Actus profani in Eccleſia repugnantes ejus immunitati, v. g. negotiationes, illiciti concubitus, ſtabulationes equorum, incendiatio, effractiones, ſpoliationes. 4. Si materia rei ſacræ vel Eccleſiæ directe ad profanos uſus convertatur absque intermedia execratione ſeu deſtructione in eſſe morali. 5. Si reus extrahatur injuſte ex aſylo Eccleſiæ. 6. Si furto auferantur res Eccleſiæ, vel ibi per modum depoſiti à præfectis Eccleſiæ in ſecuritatem receptæ.

QUÆRITUR 5. Quid ſit ſacrilegium *reale*?

RESPONDEO. Sacrilegium reale eſt irreverens tractatio rei mobilis ſacratæ Deo ad cultum divinum. Tale ſacrilegium eſt 1. indigna tractatio & adminiſtratio Sacramentorum, prout fit, ſi adminiſtrentur vel ſumantur in ſtatu peccati mortalis. 2. Profanatio vaſorum vel inſtrumentorum ſacrorum, v. g. ſi quis ſacro calice utatur in convivio; ſi ornamenta altarium aut veſtes ſacerdotales Miſſæ applicet ad uſus profanos. 3. Indigna tractatio ſacrarum Reliquiarum vel ſacrarum imaginum, habentium cultum publicum. 4. Raptura aut furtum bonorum Eccleſiæ.

QUÆRITUR 6. An ſit proprie ſacrilegium violatio ſimplicis voti caſtitatis perpetuæ?

RESPONDEO. Non eſt proprie ſacrilegium; quia per ſimplex votum caſtitatis homo non ſacratur Deo *ab Eccleſia*, ſed tantum à ſeipſo, adeoque non habet ſacrationem ſolennem ac publicam. Ita LAYMAN l. 4 tr. 10. c. 7. n. 4. ubi ſic ſcribit: *Si ſermo ſit de violatione voti caſtitatis privati, ſeu ab Eccleſia non acceptati, amplector doctrinam Suarez, eſſe hoc ſacrilegium tantum late & improprie. Nam proprie dictum ſacrilegium eſt rei ſacræ violatio. Perſona autem ſacra non efficitur, niſi ex publico jure cultui divino dicata ſit, videlicet per ſacri ordinis ſuſceptionem vel ſtatum Religionis.*

QUÆRITUR 7. Utrum actus luxurioſus in Subdiacono, Religioſo, vel alia perſona ſacra continet triplicem ſpecie malitiam?

RESPONDEO. Tale peccatum continet triplicem ſpecie malitiam, nempe transgreſſionem legis divinæ in ſexto præcepto, violationem voti, & rationem ſacrilegii ob exhonorationem perſonæ ſacratæ Deo. Ita LAYMAN l. c. ubi ſic ſcribit: *Tametſi Suarez exiſtimet, unicam malitiam contra virtutem religionis contineri, quæ ſit violatio voti, ideoque non eſſe ſacrilegium proprie, ſed lato modo, tamen ſententia contraria eſt communis. Quare libenter fateor; ſi Clericus in ſacris ordinibus conſtitutus vel religioſus utriusque ſexus fornicetur, præter peccatum intemperantiæ ſive luxuriæ duplicem malitiam adverſus virtutem religionis admitti; unam violationis voti, & alteram ſacrilegii proprie dicti. Ob hanc ipſam cauſam non ſatis erit, eum in confeſſione dicere, ſe votum caſtitatis violaſſe, ſed neceſſe eſt, circumſtantiam religionis vel ordinis ſacri explicare, ſicuti docet Medina & Rodriquez.*

QUÆRITUR 8. An ſit proprie ſacrilegium tractio Clericorum ad judicium ſæculare?

RESPONDEO. Tractio Clericorum ad forum ſæculare in cauſis pure Eccleſiaſticis eſt proprie ſacrilegium; quia illa immunitas jure naturali & divino inhæret perſonis ſacratis Deo. Itaque violatio illius immunitatis eſt proprie irreverens tractatio perſonæ ſacràtæ Deo. Sed aliud dicendum de conventione Clericorum coram Judice laico in cauſis civilibus, vel politicis, ubi ea immunitas, olim ab Imperatoribus indulta, jam fuit extincta in aliqua integra provincia. Si enim adhuc vigeat, attentatio privata unius vel alterius judicis proprie foret ſacrilegium, utpote violatio juris perſonalis *ex conditione ſtatus generatim* inhærentis perſonæ ſacratæ Deo.

QUÆRITUR 9. An infamatio perſonæ ſacræ ſit ſacrilegium?

RESPONDEO. Non eſt ſacrilegium; quia bonum nomen, aut immunitas à peccato non inhæret perſonis ſacris generatim ex conditione ſtatus, ſed ex particulari probitate perſonæ.

QUÆRITUR 10. An homicidium, furtum, perjurium, &c. perpetrata à Clerico vel Religioſo ſint ſimul ſacrilegium?

RESPONDEO. Non ſunt ſacrilegium. Ratio eſt; quia non ſunt exhonoratio perſonæ ſacræ *per ſe* ex ipſa ordinatione ſeu intentione actus, ſed tantum *per accidens* ac conſecutive. Neque per iſta crimina committitur abuſus poteſtatis ſacræ, cum poteſtas ſacra in hæc peccata non influat, ſed tantum ſit abuſus voluntatis, quæ concomitatur publicam ſacrationem ſtatus.

QUÆRITUR 11. Qualia loca cenſeantur ſacrata Deo?

RESPONDEO 1. Per locum ſacrum, ſeu ſacratum Deo intelligitur quivis locus *publica authoritate ſtabiliter deputatus* ad ſacrificium Miſſæ, miniſtranda ſacramenta, vel divina officia peragenda, tametſi necdum conſecratur vel benedictus ſit. Ita habetur c. Eccleſiæ, de immunitate. DIXI, *ſtabiliter*. Nam *privata Oratoria* vel *Eremitoria*, ſi non fuerint conſecrata vel benedicta, inter loca ſacra numerari non debent, licet ex conceſſione Epiſcopi ibi poſſit celebrari ſacrificium Miſſæ. Ratio eſt; quia non obſtante tali conceſſione & celebratione nihilominus ad nutum fundatoris in profanos uſus converti poſſunt, uti habetur c. ult. *de Cenſibus*. Hinc etiam non gaudent jure Aſyli, nec ſubjiciuntur poteſtati ac juri viſitandi Epiſcoporum, ut dicitur c. ult. de Cenſibus. Quod de ejusmodi Oratoriis ac Eremitoriis dictum eſt, etiam dicendum eſt de Xenodochiis, quæ non ſunt erecta authoritate Epiſcopi, ut ex Innocentio III. refert Abbas in c. *abolendæ*. de ſepulturis, & c. ult. de cenſibus.

RESPONDEO 2. Inter loca ſacra etiam numerari monaſteria & Xenodochia, ſi publica authoritate Epiſcopi erecta ſint, ut patet ex c. *ad hæc*. de Religioſis domibus.

RESPONDEO 3. Ad loca ſacra referuntur non ſolum Eccleſiæ, ſed etiam locus erectione crucis ab Epiſcopo deputatus ad celebranda divina, quamvis ſacra myſteria vel divina officia in eo necdum celebrari cœperint. Id patet ex c. ult. de Conſecr. Eccleſ. Itaque ejusmodi loca gaudent immunitatibus & privilegiis Eccleſiarum.

RESPONDEO 4. Ad loca ſacra etiam referuntur cœmeteria baptizatorum, ut patet ex c. cum Eccleſia de immunit.

QUÆ-

Digitized by Google

QUÆRITUR 12. An ſit ſacrilegium, ſi quis invadat aut tollat bona deputata ad ſuſtentationem Miniſtrorum Eccleſiæ, ſive ea ſint mobilia, ſive immobilia?

RESPONDEO 1. Invaſio vel ablatio ejusmodi bonorum, quamdiu adhuc remanent in communi maſſa Eccleſiæ, eſt proprie dictum Sacrilegium. Id patet ex S. Gregorio l. 8. Epiſt. 6. ad Sabinum, relatum cauſa 17. q. 4. c. 4. ubi dicitur: *Sacrilegium & contra leges eſt, ſi quis, quod venerabilibus locis relinquitur, pravæ voluntatis ſtudio ſuis tentaverit compendiis retinere.*

RESPONDEO 2. Sacrilegii etiam reos eſſe, qui defraudant, occupant, vel detinent legata pia, aliaque jura, & bona Eccleſiaſtica. Et hinc ea qualificatio delicti ſpecialiter in confeſſione exprimenda eſt. Ratio eſt, quia talia bona ante diviſionem cenſentur vere ſacrata Deo, & æquiparantur aliis bonis Eccleſiaſticis, adhuc detentis in Maſſa bonorum Eccleſiæ.

RESPONDEO 3. Etiam ablatio bonorum provenientium ex officio Eccleſiaſtico poſt eorum diviſionem eſt proprie dictum ſacrilegium. Ratio eſt; quia juxta me Clerici non habent dominium bonorum Eccleſiaſticorum rigoroſe dictum relate ad Deum. LAYMAN l. 10. n. 15. dat aliam rationem; *quia bona pia ex prima ſui inſtitutione atque offerentium voluntate eam conditionem habent, ut quia ad Dei & Chriſti honorem oblata ac deſtinata ſunt, non in alium uſum, niſi pium, convertantur.*

QUÆRITUR 13. An ſit ſacrilegium, ſi quis alteri crumenam in Eccleſia abſcindat? vel aliam rem tollat, ibi quidem exiſtentem, ſed non ſub ſpeciali cuſtodia depoſitam?

RESPONDEO. Etiam hoc furtum eſt ſacrilegium. Ita colligitur ex C. quisquis 21. cauſa 17. q. 4. ubi ſacrilegio annumerantur etiam furta in vicinia Eccleſiæ commiſſa; ergo multo magis annumerari merentur furta in Eccleſia commiſſa &c. Textus ex Epiſtola JOANNIS VIII. ad omnes Epiſcopos ſic habet: *Quisquis inventus fuerit reus ſacrilegii, Epiſcopis, vel Abbatibus, ſive perſonis, ad quas querimonia ſacrilegii juſte pertinuerit, triginta libras argenti componat. Sacrilegium committitur, ſi quis infregerit Eccleſiam, vel domos, quæ in circuitu Eccleſiæ ad triginta paſſus fuerint, vel aliquid inde diripiendo, vel auferendo; ſeu qui injuriam vel ablationem rerum intulerit Clericis arma non ferentibus, vel monachis, ſive Deo devotis, omnibusque Eccleſiaſticis perſonis. Capellæ, quæ ſunt intra ambitum murorum caſtellorum, non ponuntur in hac triginta paſſuum obſervatione. Similiter ſacrilegium committitur auferendo* SACRUM DE SACRO, *vel* NON SACRUM DE SACRO, *ſive* SACRUM DE NON SACRO. *Si quis domum Dei violaverit, & aliqua ſine licentia illius, cui commiſſa eſſe dignoſcitur, inde abſtulerit, vel Eccleſiaſticis perſonis injuriam fecerit, donec in conventu admonitus legitime ſatisfaciat, ſciat ſe communione privatum. Si vero poſt ſecundam & tertiam conventionem coram Epiſcopo ſatisfacere detrectaverit, ſacrilegii peccato ab omnibus obnoxius teneatur, ita ut ſecundum Apoſtolum nemini fidelium miſceatur. Si qui monaſteria, & loca Deo dedicata & Eccleſias infringunt, & depoſita, vel alia quælibet exinde abſtrahunt, damnum novies componant, & immunitatem tripliciter,*

D. Amort Tract. de Præceptis.

& velut ſacrilegi canonicæ ſententiæ ſubigantur. Ex hoc textu colligitur, *jus ſecuritatis* in Eccleſia non ſolum perſonis ſed etiam rebus ſponderi; & ob violationem bujus juris fures ejusmodi ſacrilegii reos declarari.

§. IX.

De Simonia.

QUÆRITUR 1. Quid ſit Simonia?

RESPONDEO. Simonia eſt ſtudioſa voluntas emendi vel vendendi rem ſpiritualem pro temporali.

DICITUR 1. *ſtudioſa voluntas*, hoc eſt, *deliberata*, & *eo fine* ſuſcepta, ut ematur aut vendatur res ſpiritualis pro temporali.

DICITUR 2. *rem ſpiritualem*, quo termino comprehenditur etiam quævis res *ſpirituali annexa.*

QUÆRITUR 2. Quotuplex ſit Simonia?

RESPONDEO. Simonia dividitur 1. in eam, quæ eſt *juris naturalis ac divini*, & in eam, quæ eſt *juris Eccleſiaſtici.* 2. In *mentalem*, *conventionalem*, *realem*, & *confidentialem.*

QUÆRITUR 3. Quid ſit Simonia juris naturalis ac divini?

RESPONDEO. Simonia juris naturalis ac divini eſt ſtudioſa voluntas emendi aut vendendi rem *intrinſece ſpiritualem* pro temporali. Talis Simonia foret, quando venderetur *abſolutio* pro pretio temporali, vel quando venderentur *Indulgentiæ*, *Reliquiæ*, adminiſtratio Sacramentorum, &c. Hæc enim omnia ſunt res intrinſece ſpirituales, nec habent ullum valorem intrinſecum pretio æſtimabilem. Talis etiam erat Simonia SIMONIS MAGI, quando ab Apoſtolis volebat emere *gratiam gratis datam*, ſeu poteſtatem infundendi Spiritum Sanctum & donum miraculorum. De hoc enim *Actorum* 8. ſcriptum eſt: *Cum vidiſſet Simon* (magus,) *quia per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus Sanctus; obtulit eis pecuniam dicens: Date & mihi hanc poteſtatem, ut cuicunque impoſuero manus, accipiat Spiritum Sanctum. Petrus autem dixit ad eum: Pecunia tua tecum ſit in perditionem; quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri. Non eſt tibi pars, neque ſors in Sermone iſto. Cor enim tuum non eſt rectum coram Deo. Pœnitentiam itaque age ab hac nequitia tua; & roga Deum, ſi forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis & obligatione iniquitatis video te eſſe.* Ita Simon Petrus ad Simonem magum & omnes Simoniacos.

QUÆRITUR 4. Quid ſit Simonia Juris Eccleſiaſtici?

Simonia juris Eccleſiaſtici eſt ſtudioſa voluntas emendi aut vendendi rem temporalem ſpirituali annexam pro re temporali. Talis Simonia eſt, ſi quis ſolum intendat emere *redditus* beneficii, aut *dignitatem* Electoris vel Principis Eccleſiaſtici; vel *commoditatem* annexam beneficio. Talis Simonia etiam eſt, ſi quis velit emere officium Eccleſiaſticum æconomi, Sacriſtæ, Theſaurarii, Cancellarii, &c. Huc refertur etiam permutatio beneficiorum facta abſque authoritate Superioris legitimi, quia poſſet contingere,

eam principaliter fieri intuitu commoditatis ſeu emolumenti temporalis. Malitia autem hujus Simoniæ conſiſtit in duobus. Primo, quod temporale, quod circa beneficia ex ipſa eorum inſtitutione ſolum acceſſorium eſt ad rem intrinſece ſpiritualem, reſpiciatur & tractetur plerumque tanquam principale. Secundo, quod exinde periclitetur *periculo generali* honor divinus & ſalus animarum. Intentio enim emolumenti temporalis, licet exiſtimetur vel prætendatur eſſe ſolum ſecundaria, facile inflectit animum ad recipiendum vel præſentandum Eccleſiæ miniſtrum notabiliter minus idoneum ad promovendam gloriam divinam vel ſalutem animarum.

Quæritur 5. Quid ſit Simonia *mentalis?*

Respondeo. Simonia mentalis eſt ſtudioſa voluntas pacto externo tacito expreſſa, obligandi alium ad dandam rem ſpiritualem pro temporali. Talis Simonia mentalis committitur, quando quis Patrono alicujus beneficii per plures annos gratis ſervit, vel ſucceſſive facit magna honoraria, ut ab eo præſentetur ad beneficium, quamvis eam obligationem nun deducat. Cum enim in tali caſu interveniat pactum tacitum, *facio, ut des*; vel *do, ut facias*, & Patrunus ipſa acceptatione talium obſequiorum vel munerum revera jure naturali ex juſtitia vel gratitudine obligetur ad compenſationem, quam ſeitur nullam aliam poſſe aut velle præſtare, quam præſentationem ad beneficium, interpretative ac in æſtimatione morali datur temporale pro ſpirituali. Itaque hæc ſimonia non eam ob cauſam vocatur *mentalis*, quod *ſola mente* concipiatur; ſed quod prava intentio non deducatur in *pactum nominatum expreſſum* emptionis vel venditionis explicitum, ſed iſtat tantum in *pacto tacito innominato*, FACIO, UT DES; DO, UT FACIAS.

Quæritua 6. Quid ſit Simonia *conventionalis?*

Respondeo. Simonia conventionalis eſt ſtudioſa voluntas, pacto externo explicito expreſſa, emendi vel vendendi rem ſpiritualem pro temporali, licet ipſum pactum vel ex neutra vel ex una ſaltem parte necdum opere completum ſit. Talis Simonia conventionalis committitur, ſi quis alteri promittat centum aureos pro beneficio, & alter viciſſim repromittat ſub ea cunditlone beneficium, quamvis centum aurei necdum ſint dati, & beneficium necdum collatum ſit.

Quæritur 7. Quid ſit Simonia *realis?*

Respondeo. Simonia realis eſt ſtudioſa voluntas, pacto externo expreſſa, emendi vel vendendi rem ſpiritualem pro temporali, ita tamen, ut pactum ex utraque parte ſit completum. Talis Simonia committitur, quando pretium pro obtinendo beneficio, v. g. obſequium, vel centum aureorum munus jam actu perſolutum, & beneficium jam actu collatum eſt. Doctores Simoniam realem vocant etiam illam, in qua *ſaltem pars* pretii perſoluta & præſentatio digni à Patrono, ſaltem laico, facta eſt.

Quæritur 8. Quid ſit Simonia *confidentialis?*

Respondeo. Simonia *confidentialis* eſt ſtudioſa voluntas, pacto externo ſaltem tacito expreſſa, obligandi beneficiarium ad penſionem, acceſſum, regreſſum, ingreſſum, vel aliud onus beneficio extraneum. Ita quoad rem *Leſſius*, *Suarez*, *Navarrus*; idemque deſumitur ex conſtitutione Pii IV. *Romanum Pontificem*; & ex conſtitutione S. Pii V. *Intolerabilis multorum perverſitas*.

Dicitur 1. *voluntas obligandi ad penſionem*, hoc eſt, ad partem reddituum, ſolvendam v. g. reſignanti, collatori, electoribus, Patrono, &c.

Dicitur 2. *voluntas obligandi ad acceſſum.* Intelligitur autem per acceſſum jus adeundi beneficium interea alteri collatum, quamprimum impedimentum ætatis, vel alterius inhabilitatis ceſſaverit in perſona, cui cedendum eſt beneficium. v. g. ſi Patronus laicus Petro ſacerdoti dicat: Ego te præſentabo ad pinguem Parochiam in Campania, ſi tamen mihi promittas, te eam ceſſurum meo filio adhuc ſeptenni, quamprimum ad Sacerdotium aſcenderit.

Dicitur 3. *voluntas obligandi ad regreſſum.* Intelligitur autem per regreſſum jus de novo adeundi beneficium actu quidem jam poſſeſſum, ſed alteri ceſſum, ſi ceſſionarius aliquando religionem ingreſſus, vel ad pinguius beneficium promotus fuerit, aut ſi præmoriatur ante ſe. v. g. ſi Petrus Beneficiatus Paulo dicat: Ego tibi cedo meum beneficium, eo tamen pacto, ut ſi pingius beneficium obtinueria, ad beneficium regreſſum habeam.

Dicitur 4. *voluntas obligandi ad ingreſſum.* Per ingreſſum intelligitur jus de novo obtinendi beneficium, actu quidem jam ſibi collatum, ſed necdum puſſeſſum, atque ante poſſeſſionem alteri ceſſum, quamprimum ceſſionarius religionem ingreſſus, vel ad pinguius beneficium promotus, vel ante ſe mortuus fuerit.

Quæritur 9. Quotuplex ſit pretium Simoniacum?

Respondeo. Pretium Simoniacum eſt triplex. 1. *Munus à manu.* 2. *Munus à lingua.* 3. *Munus ab obſequio.* Ita habetur in C. *Salvator* 1. q. 3. Munus a mano vocatur pecunia, vel quodvis aliud honorarium, aut emolumentum temporale, v. g. fruges, animalia, prædia, quæ dantur pro re ſpirituali. Munus a linoua vocantur laudes, favorea, interceſſiones &c. quas aſpirans ad beneficium Patrono, ſi ſibi conſerat beneficium, promittit pro obtinendo beneficio, ordine, vel alia re ſpirituali. Munus ab obsequio vocatur quodvis ſervitium pretio æſtimabile, ac gratis alteri exhibitum cum intentione alterum tacite obligandi ad conferendum ſibi beneficium vel aliam rem ſpiritualem.

Quæritur 10. Quibos modis committitur Simonia *per munus à manu?*

Respondeo. Simonia per munus à manu committitur ſequentibus modis. 1. Si quis beneficium alteri confert ob pecuniam, vel aliam rem pretio æſtimabilem. 2. Si quis alteri beneficium confert ob remiſſionem debiti, vel ob promiſſionem remittendi debitum. 3. Si quis collatori vel Patrono beneficii promittit, ſe illi remiſſurum debita activa aliena ſui pupilli, vel ſuæ Eccleſiæ; vel ſi promittit, ſe illi condonaturum

Digitized by Google

torum rapinas ſuæ Eccleſiæ illatas. C. talia. 8. q. 4. 4. Si quis collatori, Patrono beneficii, vel procuranti beneficium promittat penſionem annuam vel pecuniam. 5. Si Epiſcopus de beneficio, ſuper quo non erat conſtituta penſio, extorqueat à collatario penſionem pro ſe vel conſanguineo. C. un. *de beneſic. Eccleſ.* 6. Si quis promittat penſionem alicui, ut ſe ſtatim certiorem reddat de beneficiis vacantibus. 7. Si quis Aulico promittat penſionem, ut ferat auxilium pro obtinendo beneficio. Navarrus, Suarez, Filiutius. 8. Si quis Patrono beneficii promittat, ſe ab eo non exacturum decimas. 9. Si quis Canonicis electoribus promittat, ſe illis remiſſurum partem præbendæ. 10. Si volens ordinari ad titulum bonorum ſibi ab alio aſſignatorum promittat, ſe nihil ab eo poſtulaturum. 11. Si quis ſua bona Eccleſiæ tradit cum pacto, ut eligatur in Canonicum, & pro præbenda eadem ſibi bona retineat. Secus vero, ſi illud libere & abſque ullo pacto fiat. Navarrus, Suarez, Bonacina. 12. Si Patronus præſentet, vel collator conferat beneficium ſub conditione commodandi ſibi mutuum. Navarrus, Leſſius, Suarez.

Quæritur 11. Quibus modis committatur Simonia *per munus à lingua?*

Respondeo. Simonia per munus à lingua committitur, ſi quis v. g. Patrono beneficii dicat: *Laudabo ſeu commendabo te apud Principem* pro obtinenda promotione, quam pro te, vel filio tuo deſideras, *ſi mihi conferas beneficium Eccleſiaſticum.* Hanc explicationem ex Panormitano tradit Layman.

Quæritur 12. Quibus modis committatur Simonia *per munus ab obſequio?*

Respondeo. Simonia *per munus ab obſequio* committitur 1. Si quis alicui conferat beneficium alioquin nullo gravatum onere cum obligatione docendi Grammaticam, Muſicam, Theologiam, vel præſtandi aliud ſervitium pretio æſtimabile. c. ult. de pactis & c. cum eſſet, de Simonia. Hoc tamen non obſtante poteſt Epiſcopus beneficio vacanti annectere nova perpetua onera in caſibus à jure vel conſuetudine conceſſis, dummodo ea onera non tendant in privatum domus aut familiæ Epiſcopalis obſequium. 2. Si collator beneficii vel elector intendat per promotionem ad beneficium ſolvere contracta debita ratione exhibiti ſervitii, ſolvenda aliunde per competens ſalarium ex juſtitia. Hinc Simoniæ rei non ſunt, qui Epiſcopis vel Cardinalibus minore ſalario ſerviunt ea intentione, ut illis ex quotidiana converſatione magis innoteſcant ſua merita; vel qui gratis ſerviunt ſolum ea intentione, ut ea occaſione reddantur in praxi aptiores ad ſerviendum ſuo tempore utilius Eccleſiæ.

Quæritur 13. Unde agnoſci poſſit, utrum temporale pro ſpirituali tradatur tanquam pretium, vel tanquam donatio gratuita, vel in partem ſalarii aliunde debiti?

Respondeo. Id agnoſcitur ex ſequentibus regulis. 1. Si valor rei temporalis, quæ datur, ſit reſpective exiguus, ita ut accipiens non cenſeatur propterea obligatus ad præſtandam rem ſpiritualem. Id contingit, ſi magna ſit accipientis dignitas vel opulentia; & res temporalis conſiſtat in paucis eſculentis vel poculentis, magis idoneis ad excitandam animi benevoli erga ſe memoriam, quam inducendam tacitam obligationem juſtitiæ vel gratitudinis, & res ſpiritualis ſit magni momenti v. g. pingue beneficium. 2. Si aliunde notum ſit; rem temporalem ſolum dari per modum eleemoſynæ vel ſtipendii in ſuſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ, & non per modum ceſſionis, permutationis, aut abdicationis reciprocæ duarum proprietatum, ita ut unus alteri cedat proprietatem pecuniæ ſeu rei pretio æſtimabilis, alter viciſſim cedat proprietatem juris in re vel ad rem ſpiritualem, v. g. ad fructum ſpeciale ſacrificii, ſacramenti, meriti. Suppoſita enim ea ſententia, quod fructus ſpecialis ſacrificii per ſe ex opere operato cederet ſacerdoti celebranti, ſi pro ſe applicaret, & quod per applicationem pro alio ſe privet aliquo fructu alioquin ad ſe pertinente, ea fructus ſpecialis ceſſio non careret vitio ſimoniæ. Itaque, prout dicetur de ordine presbyteratus, ea applicatio pro alio non habet rationem ceſſionis, ſeu abdicationis juris ad fructum ſpecialem, nec ſacerdotem privat ullo emolumento ſpirituali, ſi ea applicatio pro aliis non fiat ex avaritia, ſed ex charitate juxta obligationem muneris & præſcriptum Eccleſiæ. 3. Si taxatio rei temporalis non fundetur in pactione privata, ſed in determinatione vel conſuetudine rationabili notoria Eccleſiæ. Exinde enim colligi poterit, rem temporalem non exigi in pretium rei ſpiritualis, aut functionis clericalis, quæ univerſim ex ſua natura petit eſſe gratuita, ſed in partem ſuſtentationis clericalis, quæ habetur ex vagis eleemoſynis fidelium. Hinc Clerico licet in adminiſtratione ſacramentorum recipere aut exigere ad ſuam ſuſtentationem conſueta ſeu taxata per conſtitutiones Eccleſiæ. Moliri autem novas inconſuetas pactiones ad exigendum pretium laboris Clericalis ſine vitio Simoniæ non licet. Id colligitur ex Concilio Tridentino Seſſ. 22. de celebratione Miſſæ, ubi dicitur: *Inprimis, quod ad avaritiam pertinet, cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, & quidquid pro Miſſis novis celebrandis datur; nec importunas ac illiberales eleemoſynarum exactiones potius, quam poſtulationes, aliaque hujusmodi, quæ à Simoniaca labe, vel certe à turpi quæſtu non longe abſunt, Epiſcopi omnino prohibeant.* Similiter non licet novas conſtituere taxas circa adminiſtrationes ſacramentorum à communi more alienas.

Quæritur 14. An detur Simonia *pure mentalis*, non expreſſa ullo ſigno externo?

Respondeo. Sicut non datur emptio & venditio pure mentalis, ita proprie loquendo nec datur Simonia pure mentalis. Ea enim continetur in genere contractus ſeu pactionis. Sicut tamen voluntas interna ſeu propoſitum celebrandi emptionem vel venditionem injuſtam in ſe continet totam malitiam objecti voliti, ita etiam interna voluntas ſeu propoſitum ineundi contractum ſimoniacum continet totam malitiam ſimoniæ coram Deo. Si quis aliter loqui velit, &

per ſimoniam pure mentalem intelligere ſolum actionem internum; illud tamen concedendum eſt, leges Eccleſiaſticas pœnales contra Simoniacos istas non afficere ejusmodi ſimoniam pure mentalem.

Quæritur 15. Utrum ad rationem Simoniæ realis requiratur, ut ſit utrinque completa?

Respondeo. Ad rationem *Simoniæ realis perfectæ*, prout ſumitur in legibus pœnalibus Eccleſiaſticis, requiritur, ut traditio pretii & mercis ſpiritualis ſit utrinque completa. Ad rationem autem *Simoniæ realis imperfectæ*, prout in legibus pœnalibus Eccleſiaſticis venit ſub termino generico Simoniæ, ea traditio utrinque requiritur.

Quæritur 16. An incurrat pœnas aut crimen Simoniæ, qui ficte promittit rem temporalem pro ſpirituali, attamen ſine animo ſervandi promiſſum?

Respondeo. Talis nec crimen, nec pœnas Simoniæ conventionalis incurrit; peccat tamen graviſſime per talem fictionem, utpote inducendo alium ad intentionem ſimoniacam. Pro hac ſententia citantur *Cajetanus*, *Sotus*, *Toletus*, *Navarra*, *Leſſius*, *Suarez*, *Aragonius*, *Rodriguez*, *Valentia*, *Palaus*.

Quæritur 17. An poſſit dari parvitas materiæ in Simonia, v. g. vendendo pulviſculum Reliquiarium, aut guttulam aquæ benedictæ pro obolo?

Respondeo. In Simonia Juris divini & naturalis non datur parvitas materiæ. Ratio eſt; quia ingentis irreverentiæ eſt, minimum gradum rei intrinſece ſpiritualis aut æquiparare rei temporali, aut eum ſubjicere humano commercio, quod genus commercii cederet in gravem inhoneſtatem Eccleſiæ.

Respondeo. 2. In Simonia ſolum Eccleſiaſtica datur parvitas materiæ. Ratio eſt; quia, cum in Simonia Eccleſiaſtica actus malitia non dependeat ex intrinſeca natura objecti, ſed ex voluntate legislatoris humani Eccleſiaſtici, veroſimile eſt, hunc legislatorem velle univerſim obligare ſub gravi circa transgreſſionem reſpective levem legis Eccleſiaſticæ.

Confirmatur ex eo; quia leges Eccleſiaſticæ, ſicut aliquando non erant, ita etiam poſſunt abrogari per conſuetudinem contrariam rationalem. Itaque eadem ratione poterit etiam obligatio de ſe gravis temperari in levem pro exigentia materiæ levis. Hinc ſi quis in permutatione, reſignatione, aut obtentione beneficiorum, quatenus ſolo jure Eccleſiaſtico rationem Simoniæ contrahit, ſolum *reſpective* leviter transgreditur limites & conditiones ab Eccleſia requiſitas, non peccat mortaliter. Sic ad Simoniam quidem juris Eccleſiaſtici pertinet, ſi quis vendat pium Numiſma, vel Roſarium benedictum pretio non excedente ipſam materiam & laborem & artem & portorium, non tamen videtur transgreſſio hujus legis in quovis caſu particulare eſſe peccatum mortale, niſi interveniat contemptus interpretativus legis, & inſtituatur negotiatio circa ejusmodi res benedictas. Sic etiam ſi datio rei temporalis pro ſuſcitanda benevolentia & attentione Patroni ad merita dantis aliquantulum excedat modum gratuitæ donationis cum exiguo ac remoto periculo irretiendi animum Patroni, non poteſt ejusmodi levis exceſſus liberalitatis condemnari peccati mortalis. Ejusmodi enim conditiones ad incurrendum grave peccatum Simoniæ ab Eccleſia requiſitæ habent ſuam latitudinem.

Quæritur 18. Quænam ſit materia Simoniæ juris Eccleſiaſtici?

Respondeo. Simonia juris Eccleſiaſtici pro ſua materia ſeu objecto habet 1. Permutationem unius beneficii cum alio abſque facultate legitimi Superioris. 2. Reſignationem beneficii propria authoritate factam cum reſervatione penſionis. 3. Venditionem beneficii quoad fructus & emolumenta temporalia. 4. Acceptionem alicujus rei cauſa examinis, juxta Trid Seſſ. 24. C. 25. 5. Venditionem Officiorum extrinſece ordinatorum ad res ſacras, v. g. Sacriſtæ, Oeconomi, Procuratoris, Præpoſiti, Advocati, Cantoris &c. 6. Oblationem pecuniæ alicui factam, ut alteri ſuadeat collationem beneficii. 7. Exactionem pecuniæ pro admiſſione ad religionem quoad ſuſtentationem, niſi ordo, ad quem candidatus admittitur, ſit Clericalis, ubi omnes clerici profeſſi applicantur ad munia Clericalia in cathedris, confeſſionali, vel parochiis. Cum enim in talibus Ordinibus ſtatus profeſſorum ſe habeat inſtar beneficii curati, jure divino datur ſtricta obligatio recipiendi digniores, non ditiores. Hinc ejusmodi Simonia non foret tantum juris Eccleſiaſtici, ſed etiam divini. Ita habetur in variis legibus Eccleſiaſticis, de quibus infra. Cæterum nolim in particulari examinare, quis in ordine ad procurandam ſalutem animarum ſit inter duos *ſimpliciter dignior*, an eximie litteratus ac probus, an vero eximie probus, optime educatus, ac notabili dote præditus, idonea ad neceſſitates Eccleſiæ adque augendum cultum Dei.

Quæritur 19. Utrum nihil liceat exigere titulo laboris vel favoris pro adminiſtratione Sacramentorum?

Respondeo 1. *Pro adminiſtratione* Sacramentorum nec exigere nec accipere quidquam licet titulo ſpecialis laboris aut particularis favoris. Ratio eſt; quia prout in Tract. *de Juſtitia* oſtenſum eſt, juri divino repugnat, Officium Clericorum eſſe mercennarium, aut partiale.

Respondeo 2. Licet tamen *occaſione adminiſtrationis* ſacramentorum exigere & accipere, quæ univerſim in integra diœceſi vel communitate pro honeſta ſuſtentatione Clericorum reſpectu omnium ſine diſcrimine taxata vel conſueta ſunt. Ita colligitur ex Concilio Lateranensi ſub Alexandro III. relato C. *cum in Eccleſia*, De Simonia, ubi ſic habetur: „ Horribile nimis eſt (adeoque jure divino illicitum) „ quod in quibusdam Eccleſiis locum venalitas „ perhibetur habere, ita ut pro Epiſcopis vel „ Abbatibus, vel quibuscunque perſonis Eccle„ ſiaſticis ponendis in Sedem, ſive introdu„ cendis presbiteris in Eccleſiam, necnon & pro „ ſepulturis & exequiis mortuorum, & benedi„ ctionibus nubentium, ſeu aliis ſacramentis aliquid

„ quid requiratur. Putant autem plures, ex hoc „ licere, quia legem mortia de longa invaluiſſe „ conſuetudine arbitrantur, non attendentes, „ quod tanto graviora ſint crimina, quanto diu- „ tius infelicem animam tenuerunt alligatam. Ne „ Igitur hæc de cætero ſiant vel pro perſonis Ec- „ cleſiaſticis deducendis in Sedem, vel Sacerdo- „ tibus inſtituendis, aut ſepeliendis mortuis, ſeu „ benedicendis nubentibus, ſeu aliis ſacramen- „ tis conſerendis ſeu collatis aliquid exigatur, di- „ ſtrictius prohibemus. Si quis autem contra „ bæc præſumpſerit, portionem cum Giezi ſe „ noverit habiturum.

Idem Pontifex ad Epiſcopum Ciſternienſem, relatus in C. *Nemo.* de Simonia, ſcribit: „ Nemo presbyterorum Xenium, vel emolumen- „ tum quodlibet temporale, imo ſpirituale de- „ trimentum, à quocunque *publice peccante* acci- „ piat, ut Epiſcopo vel Miniſtris ejus peccatum „ illius celet; nec pro reſpectu cujuscunque per- „ ſonæ conſanguinitatis aut familiaritatis alienis „ communicans peccatis hoc Epiſcopo innoteſce- „ re detrectet. Nec quenquam pœnitentem vel „ minus digne pœnitentem gratia vel favore ad „ reconciliationem adducat, & teſtimonium re- „ conciliationis ferat eidem, vel quocunque li- „ vore digne pœnitentem à reconciliatione re- „ moveat. Quia Simoniacum eſt utrumque.

Responsio 2. probatur ex C. ad Apoſtolicam, de Simonia, ubi Innocentius III. ſcribit: *Ad Apoſtolicam audientiam pervenit, quod quidam Clerici pro exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium & ſimilibus pecuniam exigunt, & extorquent; & ſi forte eorum cupiditati non fuerit ſatisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. Econtra vero quidam laici laudabilem conſuetudinem erga ſanctam Eccleſiam pia devotione fidelum introductam ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere ſub prætextu Canonicæ pietatis. Quapropter ſuper his pravas exactiones fieri prohibemus, & pias conſuetudines præcipimus obſervari, ſed per Epiſcopum loci veritate cognita compeſcantur, qui malitioſe nituntur laudabilem conſuetudinem immutare.* Quod hoc loco de Sepultura dicitur, pari ratione de adminiſtratione Sacramentorum dicendum eſt.

Quæritur 2. Unde poſſit colligi, utrum Sacerdos aliquid exigat *pro adminiſtratione* Sacramentorum titulo laboris; vel *occaſione Sacramentorum* titulo ſuſtentationis?

Respondeo. Id colligitur ex duobus indiciis. 1. Si nolit adminiſtrare ſacramenta, niſi prius alter ſolverit taxam conſuetam. Ita enim fit in venditionibus, ubi datur æquale pro æquali. 2. Si ſacerdoa privatim paciſcatur de quantitate taxæ præter morem conſuetum loci, eam auguendo vel minuendo. Taxa enim pro ſuſtentatione congrua non dependet à privato ſacerdotis arbitrio, ſed à judicio Epiſcopi & populi.

Quæritur 21. Quomodo poſſit committi Simonia circa Sacramentalia?

Respondeo. Per Sacramentalia intelliguntur variæ benedictiones Eccleſiæ. Authores dividunt Sacramentalia in *tranſeuntia* & *permanentia*. Tranaeuntia ſunt, quæ conſiſtunt tantum in actione tranſeunte, quin relinquant ſtabilem moralem effectum. Talia ſunt benedictio Abbatum in Miſſa, vel benedictio Sacerdotis ſuper populum. Permanentia ſunt, quæ poſt ſe relinquunt ſtabilem moralem effectum. Talia ſunt conſecratio calicis vel Eccleſiæ, conſecratio Chriſmatia, benedictio olei, panis, agni. Manet enim *conſecratus calix*, Eccleſia, Chriſma, & oleum, panis &c. manent *benedicta*.

His prænotatis Dico 1. circa ſacramentalia committi Simoniam, ſi carius vendantur ratione benedictionis, quam alioquin venderantur ſine benedictione. Cenſentur autem carius vendi, ſi alioquin paſſim venderentur & emerentur *pretio medio*, ratione tamen benedictionis venduntur & emuntur paſſim ſummo pretio.

Dico 2. Simoniacum eſt inſtituere negotiationem vel mercationem publicam circa res benedictas. Id probatur ex eo; quia Gregorius XIII. probibuit; exponere in plateis venales Agnos Dei benedictoa lucri cauſa ob intrinſecam hujus rei inconvenientiam. Ergo, cum eadem ratio ſit in negotiatione circa alias res benedictas, etiam datur eadem inhoneſtas & malitia.

Dico 3. Non eſt illicitum; in caſu particulari nulla interveniente negotiatione vendere rem conſecratam ſeu benedictam ad uſus pios computato ſolo pretio materiæ & artificii. Ita Bonacina, Palaus, Paladanus, Richardus, Navarrus, S. Antoninus, Sylveſter, Cajetanus, Suarez, & alii. Idem probat conſuetudo; quia etiam à Sanctis perſonis aliquando venduntur calicea conſecrati ad alias Eccleſias. Nec obſtat Epiſtola Paſchalia I. relata C. *ſi quis objecerit.* 1. q. 3. Ea enim Epiſtola eſt ſuppoſititia.

Dico 4. Simoniacum eſt, vendere res conſecrataa, aut benedictas ad uſus profanos, patet ex l. 3. Decret. tit. 17. de emptione.

Quæritur 22. Quomodo committatur Simonia in venditione Sepulturæ?

Quæritur 1. Locus ſacer deputatus ad communem fidelium ſepulturam vendi non poteſt abſque Simonia patet ex C. *abolendæ de ſepult.* ubi Innocentius III. ſic ſcribit Epiſcopo Magalon. *Abolendæ conſuetudinis perverſitas apud montem Peſſulanum inolevit, ut decedentibus non prius permittatur effodi ſepultura, quam pro terra, in qua ſepeliendi ſunt, certum pretium Eccleſiæ perſolvatur. Mandamus, quatenus inhibeas Clericis, ne quidquam omnino præſumant exigere hac de cauſa.*

Respondeo 2. Neque etiam licet vendere jus ſepulturæ.

Ratio eſt; quia jus ſepulturæ in loco ſacro non reſpicit pro ſuo objecto ipſum materiale loci, ſed potius ſacrationem loci & dignitatem ſeu reſpectum ad venerationem publicam terræ vel Eccleſiæ. Itaque non eſt materia contractus emptionis, nec aliquid pretio æſtimabile.

Respondeo 3. Licet tamen benefactori Eccleſiæ etiam ſub promiſſione aſſignare ex titulo gratitudinis locum ſepulturæ honoratiorem ſeu diſtinctiorem in cœmeterio, Capella, vel Eccleſia. Id enim nec jus nec ratio prohibet, & conſuetudo Eccleſiæ confirmat.

Quæritur 23. An committatur Simonia ab iis, qui vendunt obligationem ad Exequias pro defunctis, Anniverſaria, officium defunctorum, vel alias preces publicas?

Respondeo 1. Simoniacum eſt, pro ejusmodi precibus, aut obligationibus recipere pecuniam, aut rem pretio æſtimabilem per modum pretii. Id probatur in primis ex C. *ad noſtram* de Simonia, ubi Alexander III. dicitur: *Mandamus, quatenus pro miniſterio Eccleſiaſtico exercendo, ſive pro Vicariis aſſignandis, ſeu pro chriſmate nullatenus pecuniam exigatis.* Idem probatur ex textu D. Thomæ proxime referendo.

Respondeo 2. Hinc nec licet in caſu particulari paciſci de certa quantitate pecuniæ pro Exequiis, Anniverſariis, aut proceſſione ſeu conductu Clericorum. Ratio eſt; quia ejusmodi pactio habet ſpeciem venditionis, ubi datur æquale pro æquali. Idem probatur ex ratiocinio D. Thomæ proxime referendo.

Respondeo 3. Licet tamen Eccleſiæ occaſione ejusmodi officiorum Clericalium ſtatuere taxam fidelibus in ſuſtentationem Clericorum & incrementum cauſarum piarum. Ita docet D. Thomas 2. 2. q. 100. a. 3.

Respondeo 4. Licet etiam donatione gratuita provocare pauperes, vel Clericos ad preces privatas vel publicas; & iis viciſſim licet ſe obligare titulo gratitudinis ſub promiſſo ad ejusmodi actus virtuoſos ſeu preces in bonum benefactorum. Ita docet D. Thomas loco citato his verbis: „ Dicendum, quod ſicut Sa-
„ cramenta dicuntur ſpiritualia, quia ſpiritualem
„ conferunt gratiam, ita etiam quædam alia di-
„ cuntur ſpiritualia; quia ex ſpirituali gratia pro-
„ cedunt, & ad eam diſponunt: quæ tamen per
„ hominum miniſterium exhibentur, quos opor-
„ tet à populo ſuſtentari, cui ſpiritualia admi-
„ niſtrant, ſecundum illud 1. ad Corinth. 9. quis
„ militat ſuis ſtipendiis unquam? quis paſcit gre-
„ gem, & de lacte gregis non manducat? & ideo
„ vendere, quod ſpirituale eſt, in hujusmodi
„ actibus, aut emere ſimoniacum eſt. Sed ac-
„ cipere, aut dare aliquid pro ſuſtentatione mi-
„ niſtrantium ſpiritualia, ſecundum ordinationem
„ Eccleſiæ, & conſuetudinem approbatam, li-
„ citum eſt: ita tamen quod deſit intentio emp-
„ tionis, vel venditionis: & quod ab invitis non
„ exigatur per Spiritualium ſubtractionem, quæ
„ ſunt exhibenda. Hoc enim haberet quandam
„ venditionis ſpeciem. Gratis autem Spiritua-
„ libus prius exhibitis, licite poſſunt ſtatutæ, &
„ conſuetæ oblationes, & quicunque alii pro-
„ ventus exigi à nolentibus, & valentibus ſol-
„ vere, auctoritate ſuperioris interveniente.

„ Et ad 1. Ergo dicendum, quod ſicut
„ Hieronym. dicit ſuper Michæam. Munera quæ-
„ dam ſponte exhibebantur bonis prophetis ad
„ ſuſtentationem ipſorum, non quaſi ad emen-
„ dum prophetiæ uſum: quem tamen pſeudo-
„ prophetæ retorquebant ad quæſtum.

„ Et ad 2. dicendum, quod illi, qui dant
„ eleemoſinas pauperibus, ut orationum ab ipſis
„ ſuffragia impetrent, non eo tenore dant qua-
„ ſi intendentes orationes emere. Sed per gra-
„ tuitam beneficentiam, pauperum animos pro-
„ uocant ad hoc, quod pro eis gratis, & ex cha-
„ ritate orent. Prædicantibus etiam temporalia
„ debentur ad ſuſtentationem prædicantium;
„ non autem ad emendum prædicationis verbum.
„ Unde ſuper illud 1. ad Timoth. 5. Qui bene
„ præſunt presbyteri &c. dicit Gloſſ. Neceſſi-
„ tatis eſt accipere, unde vivitur, charitatis eſt
„ præbere: non tamen venale eſt Evangelium,
„ ut pro his prædicetur: Si enim ſic vendunt,
„ magnam rem vili vendunt pretio. Similiter
„ etiam aliqua temporalia dantur Deum laudan-
„ tibus in celebratione Eucbariſtici Officii, ſive
„ pro vivis, ſive pro mortuis, non quaſi pre-
„ tium, ſed quaſi ſuſtentationis ſtipendium. Et
„ eo etiam tenore pro proceſſionibus faciendis
„ in aliquo funere, aliquæ eleemoſinæ recipiun-
„ tur. Si autem hujusmodi pacto intervenien-
„ te fiant, aut etiam cum intentione emptionis,
„ vel venditionis, ſimonia eſſet. Unde illicita
„ eſſet ordinatio, ſi in aliqua Eccleſia ſtatuere-
„ tur, quod non fieret proceſſio in funere alicu-
„ jus, niſi ſolveret certam pecuniæ quantita-
„ tem. Quia per tale ſtatutum præcluderetur
„ via gratis officium pietatis aliquibus impen-
„ dendi. Magis autem licita eſſet ordinatio, ſi
„ ſtatueretur, quod omnibus certam eleemoſi-
„ nam dantibus talis honor exhiberetur: quia
„ per hoc non præcluderetur via aliis exhibendi.
„ Et præterea prima ordinatio habet ſpeciem exa-
„ ctionis. Secunda autem habet ſpeciem gratui-
„ tæ compenſationis.

„ Ad 3. Dicendum, quod ille, cui com-
„ mittitur ſpiritualis poteſtas, ex officio obliga-
„ tur ad uſum poteſtatis ſibi commiſſæ in ſpiritua-
„ lium diſpenſatione: & etiam pro ſua ſuſtentio-
„ ne ſtatuta ſtipendia habet ex redditibus Eccle-
„ ſiæ. Et ideo ſi aliquid acciperet pro uſu ſpi-
„ ritualis poteſtatis, non intelligeretur locare
„ operas ſuas, quas ex debito ſuſcepti officii de-
„ bet impendere, ſed intelligeretur vendere ip-
„ ſum ſpiritualis gratiæ uſum. Et propter hoc
„ non licet pro quacunque diſpenſatione aliquid
„ accipere; nec etiam pro hoc, quod vices ſuas
„ committant, nec etiam pro hoc, quod ſubdi-
„ tos ſuos corrigant, vel à corrigendo deſiſtant.
„ Licet tamen eis accipere procurationes, quan-
„ do ſubditos viſitant: non quaſi pretium cor-
„ rectionis, ſed quaſi debitum ſtipendium. Ille
„ autem, qui habet ſcientiam, & non ſuſcipit
„ cum hoc officium, ex quo obligetur aliis uſum
„ ſcientiæ impendere, licite poteſt pretium ſuæ
„ doctrinæ, vel conſilii accipere, non quaſi
„ veritatem, aut ſcientiam vendens, ſed quaſi
„ operas ſuas locans. Si autem ex officio ad
„ hoc teneretur, intelligeretur ipſam vendere
„ veritatem, unde graviter peccaret. Sicut pa-
„ tet in illis, qui inſtituuntur in aliquibus Ec-
„ cleſiis ad docendum Clericos Eccleſiæ, &
„ alios pauperes, pro quo ab Eccleſia benefi-
„ cium recipiunt: à quibus non licet eis aliquid
„ recipere, nec ad hoc, quod doceant, nec ad
„ hoc, quod aliqua feſta faciant, vel præter-
„ mittant.

In hoc notabili textu D. Thomas expreſſe advertit, à Clericis in nullo exercitio ordinis Clericalis poſſe exigi aliquid per modum pretii *pro labore.* Itaque non datur alius titulus hæc exigendi, niſi taxatio Eccleſiæ in congruam ſuſtentationem Clericorum, vel, ſi in caſu particulari habeant honeſtam ſuſtentationem aliorum Clericorum pauperum, & emolumentum cauſarum piarum, in quorum proviſionem Clerici ditiores recipiendo ejusmodi fundationes conſtituuntur à Chriſto & Eccleſia tanquam diſpenſatores ſeu œconomi.

Quæritur 24. An liceat aliquid exigere pro ingreſſu in Religionem?

Respondeo 1. Non licet pro ingreſſu paciſci de certa ſumma per modum conditionis vel pretii. Quia hoc modo in æſtimatione morali cenieretur ſtatus religioſus vænalis, quod eſt Simoniacum.

Respondeo 2. Si tamen Monaſterium habeat redditus inſufficientes pro perſona ſupernumeraria alioquin minus idonea præ aliis candidatis, licet pro tali perſona ſupernumeraria paciſci de ſufficiente vitalitio.

Respondeo 3. In concurſu plurium candidatorum ad munia Clericalia vel religioſa æque habilium licet præferre benefactorem ultroneum Ordinis vel Monaſterii.

Respondeo 4. Si Superiores Ordinum recipiant perſonam minus idoneam tanquam ſupernumerariam ſub pacto vitalitii, ſeu pretii pro ſuſtentatione, nec tamen propterea augeant numerum conſuetum, patebit fictio, & intentio Simoniaca, ubi Innocentius III. ſic ſcribit: *Nuntius tuus propoſuit, quod cum in monaſteriis pullulaſſe ſcepereris Simoniacam pravitatem, ita quod in eis multi pretio ſunt recepti, qui potius gratis debuiſſent recipi, imo etiam ad religionis obſervantiam invitari. Reſpondemus, ut tam in dantes, quam in recipientes Canonicæ ſeveritatis exerceos ultionem. Eos, qui per Simoniacam pravitotem in locis talibus ſunt recepti, ab illis amotos ad agendam pœnitentiam ad monaſteria dirigas arctiora. Abbatibus autem & Abbatiſſis, Prioribus, Prælatis quibuslibet & Officialibus eorundem injungas pœnitentiam competentem, & donec illam peregerint, nos à Sacrorum Ordinum executione ſuſpendas, injungens Epiſcopis tuis, ut hanc formam per ſuas Diœceſes ſtudeant obſervare. Illud tamen gratanter recipi poterit, quod fuerit ſine taxatione gratis oblatum.* Exactius hæc explicat D. Thomas Innocentio III. coævus. 2. 2. q. 100. art. 3. ad 4. ſic ſcribit: *Dicendum, quod pro ingreſſu monaſterii non licet aliquid exigere vel accipere quaſi pretium. Licet tamen, ſi monaſterium ſit tenue, quod non ſufficiat ad tot perſonas nutriendas, gratis quidem ingreſſum monaſterii exhibere, ſed accipere aliquid pro victu perſonæ quæ in monaſterio fuerit recipienda, ſi ad hoc non ſufficiant monaſterii opes: Similiter etiam licitum eſt, ſi propter devotionem, quam aliquis ad monaſterium oſtendit, largas eleemoſynas faciendo, facilius in monaſterio recipiatur: Sicut etiam licitum eſt aliquem è converſo provocare ad devotionem monaſterii per temporalia beneficia, ut ex hoc inclinetur ad monaſterii ingreſſum. Licet non ſit licitum ex pacto aliquid dare vel recipere pro ingreſſu monaſterii, ut habetur 1. qu. 2. cap.* Quam pio.

Quæritur 25. An univerſim ſit Simonia, aliquid exigere pro labore, qni reperitur in mnnere Clericali?

Respondeo. Authores diſtinguunt inter laborem actui Clericali *intrinſecum & extrinſecum.* Labor intrinsecus eſt, ſine quo actus Clericalis fieri nequit. Labor extrinsecus eſt, qui ab actu Clericali eſt ſeparabilis; talis labor extrinſecus eſt; agere iter unius Leucæ ad Miſſam celebrandam. Hoc prænotato

Respondeo 1. Eſt ſimoniacum, accipere pretium pro labore actui Clericali intrinſeco. Ita Paludanus, Durandus, D. Thomas ſupra relatus, Sotus, Sylveſter, Abbas, Innocentius, Oſtenſis, Suarez, Valentia, Toletus, Guttierez, Palaus. Idem probatur argumento C. *Si quis objecerit.* 1. q. 3. ubi dicitur: *Si quis objecerit, non conſecrationes emi, ſed res ipſas, quæ ex conſecratione proveniunt* (nempe redditus) *penitus deſipere probatur. Nam cum corporalis Eccleſia, aut Epiſcopus, aut Abbas ſine rebus corporalibus* (redditibus) *ad nihil proficiat, ſicut nec anima ſine corpore corporaliter vivit, quisquis horum alterum vendit, ſine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum relinquit.* Licet hic Canon deſumptus ſit ex Epiſtola apocrypha Paſchalis I. ratiocinatio tamen applicata ad laborem actui Clericali intrinſecum in æſtimatione morali bona eſt.

Respondeo 2. Si agatur de labore extrinſeco, iterum diſtinguendum eſt. Si enim Labor ſit tantum extrinſecus actui Clericali, non tamen ſit extrinſecus muneri Clericali, v. g. Parochiali, beneficiali, Capellaniæ, Vicariæ &c. non licet pro tali labore excurſionis extraordinariæ exigere pretium, aut paciſci de pretio.

Ratio eſt, quia ejusmodi excurſiones, licet interdum extraordinariæ, per modum proprietatis inſeparabiles ſunt à re intrinſece ſpirituali, nempe à munere parochiali vel beneficio. Itaque ſolum permittitur exigere *conſueta* vel *taxata* per Superiorem pro tali circumſtantia.

Respondeo 3. Si labor ſit prorſus extrinſecus non tantum actui, ſed etiam muneri vel officio Clericali particulari, ita ut omnino vi ſtatus & conditionis indebitus, & pretio notabili æſtimabilis, ſic licet paciſci de tali labore. Talis labor foret, ſi ſacerdos nec ex munere parochiali, nec ex beneficio obligatus ad excurrendum conduceretur pro legenda Miſſa in Eccleſia diſtante duabus horis. Ita ſentiunt Guttierez, Toletus, Valentia, Suarez, & Catalanus cum aliis.

Quæritur 26. An ſit Simoniacum vendere ſcientias Theologicas?

Respondeo. Cum D. Thoma 2. 2. q. 100. a. 3. ad 3. 1. Scientias vendere, præſertim Theologicas, eſt Simoniacum; operam tamen in genere locare indiſcriminatim omnibus pro pretio dividendo in clientes vel diſcipulos juxta proportionem laborum & conatuum non eſt Simoniacum. *Ille,* inquit, *qui habet ſcientiam, & non ſuſcipit cum hoc officium, ex quo obligetur aliis uſum ſcientiæ impendere, licite poteſt pretium ſuæ doctrinæ vel conſilii accipere, non quaſi veritatem aut ſcientiam vendens, ſed quaſi operas ſuas locans. Si autem ex Officio ad hoc teneretur, intelligeretur ipſam vendere veritatem,*

unde

unde graviter peccaret. Sicut patet in illis, qui inſtituuntur in aliquibus Eccleſiis ad docendum Clericos Eccleſiæ & alios pauperes, pro quo ab Eccleſia beneficium recipiunt; à quibus non licet eis aliquid recipere, nec ad hoc, quod aliqua feſta faciant, vel prætermittant. In his ultimis verbis S. Thomas tangit laborem extraordinarium in docendo diebus recreationum, quem negat pretio vendi poſſe ab iis, qui ad locandam ſuam omnibus operam pro ſalario ſufficiente conducti ſunt. Itaque verum non eſt, quod Catalanus cum nonnullis docet, Theologum ſua conſilia tam in Theologia Morali quam ſcientiam in ſpeculativa vendere poſſe.

Ratio autem, cur nulla ſcientia vendi poſſit, eſt; quia ex ſuo genere non ſolum in ordine gratiæ ſed etiam in ordine naturæ eſt ſpeciale & inæſtimabile donum Dei. Salomon in l. Sap. c. 7. ait: *Venit in me ſpiritus ſapientiæ & præpoſui illam regnis, nec comparavi illi lapidem pretioſum, quoniam in comparatione illius omne aurum arena eſt exigua ... quam ſine fictione didici & ſine invidia communico; infinitus enim eſt theſaurus hominibus.* Hinc etiam Chriſtus Matth. 10. ait: *Euntes prædicate dicentes; quia appropinquavit regnum cælorum. Gratis accepiſtis; gratis date.*

Quæritur 27. An committat Simoniam, qui concionatur pro pretio?

Respondeo. Simoniacum eſt, concionari pro pretio. Ratio eſt, quia concionari eſt officium Clericale. Cum ergo officium Clericale ſit ex ſua natura gratuitum ac miniſteriale reſpectu Dei, cujus Clerici ſunt Miniſtri, & quem ſolum in ſuſceptione Clericatus ſuam mercedem eſſe profitentur, repugnat, actus miniſterii Clericalis eſſe mercenarios. Non eſt tamen Simoniacum, ſi Concionator exigat congruam ſuſtentationem, vel aliquid exigat, ab Eccleſia vel conſuetudine taxatum in partem congruæ ſuſtentationis. Ita docet *D. Thomas, Cajetanus, Suarez,* & alii. D. Thomas 2. 2. q. 100. a. 3. ad 2. ſic ſcribit: *Prædicantibus temporalia debentur ad ſuſtentationem prædicantium, non autem ad emendum prædicationis verbum. Unde Gloſſa dicit: Neceſſitatis eſt, accipere unde vivitur; charitatis eſt præbere. Non tamen venale eſt Evangelium, ut pro his prædicetur. Si enim ſic vendunt, magnam rem vili pretio vendunt.*

Quæritur 28. An ſine Simonia emi & vendi poſſint annexa rei ſpirituali?

Respondeo. Annexa rei ſpirituali dicuntur ab authoribus tripliciter, 1. *antecedenter.* 2. *concomitanter.* 3. *conſequenter.* Annexa antecedenter rei ſpirituali vocantur, quorum materia præcedit ſacrationem, ſicut ſunt veſtes ſacræ, vaſa ſacra, quorum materia utique præceſſit ſacrationem. Annexa concomitanter rei ſpirituali dicuntur, quorum materia conproducitur ſimul cum ipſa ſacratione, ſicut eſt labor, locutio, actio, motio concomitans miniſterium ſacram. Annexa conſequenter vocantur, quorum materia primum conſequitur per modum effectus ad miniſterium ſacrum, ſicut ſunt redditus beneficii. Hoc prænotato dicendum; nec emi nec vendi poſſe annexa rei ſpirituali ſtante annexione, ſive ſint annexa antecedenter, ſive concomitanter, ſive conſequenter. Ratio eſt; quia nec Eccleſia, nec authores in ordine ad excuſationem Simoniæ inter hos modos annexionis diſtinguunt. Ita Bonacina, Catalanus.

Quæritur 29. An beneficia ſimplicia ſint invendibilia jure divino, vel tantum Eccleſiaſtico?

Respondeo. Beneficium definitur jus perpetuum percipiendi redditus ex miniſterio Clericali. Theologi communiter docent, ejusmodi jus percipiendi annuos fructus eſſe invendibile jure divino. Econtra Canoniſtæ communiter docent, ejusmodi jus eſſe invendibile ſolo jure Eccleſiaſtico. Multi cum Leſſio diſtingunt. Docent enim; hoc jus percipiendi annuos fructus eſſe jure divino invendibile, quamdiu manet annexum miniſterio Clericali; illud autem eſſe vendibile, quando authoritate Eccleſiaſtica in majus bonum Eccleſiæ ſeparatur à miniſterio Clericali. Horum poſteriorum Doctorum ſenten tentiam approbat praxis Eccleſiæ; quia in Germania & Gallia jus decimandi paſſim reperitur translatum in laicos, qua de cauſa vocantur *decimæ laicales* ſeu *ſæculariſatæ.* Cenſeo tamen, eſſe juris divini; ut jus percipiendi ejusmodi redditus ſit inſeparabile à miniſterio ſacro; niſi eam ſeparationem exigat *evidenter majus* bonum Eccleſiæ, & Beneficiato, v. g. Parocho, Abbati, Epiſcopo relinquantur ſufficientes redditus pro decenter obeundo ſuo munere, v. g. ornanda Eccleſia, honeſte alendis Clericis, Miniſtris, famulis, decenti ſuſtentatione &c. Tales ſeparationes factæ ſunt tempore Caroli M. & Imperatorum, quando inſtabant bella contra Gentiles, & Nobilibus non poterant ex aliis bonis pro ſuo conductu militari aliter præſtari ſtipendia. Eo enim tempore reperiuntur tales decimæ, vel redditus collati fuiſſe *Militibus,* hoc eſt, Nobilibus, quorum quisque *ſuis impenſis* educebat catervam militum. Cæterum, an cauſæ ejusmodi ſæcularizationum ſemper in caſu particulari ſubſiſtant, vel utrum re vera in majus bonum Eccleſiæ aliis remediis provideri nequeat, exacte & ſevere dijudicabit Deus. Illud obſervo; juſto Dei judicio tales ſæculariſationes reddituum nonnunquam permitti, quia jam prius videbantur eſſe ſæculariſatæ ab ipſis parochis, Abbatibus, Epiſcopis; redditus in vanam pompam, luxum, ſæculares uſus, more aliorum ſæcularium civium, nobilium, vel principum abuſu ſacrilego convertentibus, qua ratione non ſolum bona Eccleſiaſtica tractantur tanquam ſæcularia, ſed etiam miniſterium Parochiale, Abbatiale, & Epiſcopale ſuo vigore, hoc eſt, anima, vix non penitus deſtituitur, & in languorem inſanabilem conjicitur, languentibus languente capite membris cæteris.

Quæritur 30. Quomodo Simonia locum habeat in *Penſionibus?*

Respondeo. Duplicis generis dantur penſiones, nempe *Laicalis,* & *Clericalis.* *Penſio laicalis* vocatur, quæ tribuitur ex bonis authoritate Eccleſiaſtica jam ſæculariſatis. *Penſio Clericalis* dicitur, quæ tribuitur ex bonis Eccleſiaſticis adhuc annexis miniſterio clericali. Tales penſiones clericales ſunt in quadruplici differentia.

Nam

Digitized by Google

Nam 1. aliquæ dantur clerico pauperi in ejus ſuſtentationem. 2. Aliquæ dantur Parocho ſeni ad ſua munia inhabili pro ejus ſuſtentatione. 3. Aliquæ dantur reſignanti beneficium pacifice poſſeſſum. 4. Aliquæ dantur ad litem de beneficio componendam. His prænotatis

Dico: De penſione laicali licet abſque Simonia diſponere per contractum venditionis; Penſionem autem clericalem vendere eſt ſimoniacum. Ita *communis*, ac *certa*.

Ratio eſt, quia clericalis penſio non ſolum fuit *extracta* ex bonis Eccleſiaſticis annexis miniſterio clericali, quod eſt intrinſece Spirituale, ſed etiam adhuc manet annexa miniſterio clericali; econtra Penſio laicalis, licet ſit *extracta* ex bonis Eccleſiaſticis, jam eſt ſæculariſata, ſeu ſeparata à titulo Spirituali; nec amplius manet annexa miniſterio Clericali.

Quæritur 31. An abſque Simonia vendi poſſint fructus Penſionis Clericalis etiam ad totam vitam penſionarii?

Respondeo, Non poſſunt abſque Simonia vendi ad totam vitam penſionarii. Ratio eſt; quia ea venditio non eſt tantum venditio fructuum, ſed etiam juris vitalitii, ex intentione Superioris Eccleſiaſtici concedentis penſionem manifeſte adhuc annexi miniſterio Clericali. Jure enim Canonico prohibitum eſt beneficiato, alienare fructus ſui beneficii ad longius tempus triennio. Ergo etiam ex intentione Eccleſiæ prohibita erit ea alienatio quoad penſionem, ne penſionarius vendendo ſimul ac ſemel omnes futuras annuas penſiones fiat oneri Eccleſiæ, ſicque fruſtret benignitatem Eccleſiæ. Itaque jus vitalitium remanet annexum functioni Clericali.

Quæritur 32. Quomodo Simonia locum habere poſſit circa Præſtimonia, Commendas, Coadjutores, Præfecturas Hoſpitalium?

Respondeo 1. Simoniacum eſt, vendere *Præſtimonia*. Ratio eſt, quia re ipſa nil aliud ſunt, quam penſiones Clericales, conceſſæ ſtudioſis ſe obligantibus ad ſtatum Clericalem ſuſcipiendum. 2. Simoniacum eſt, vendere *commendas Eccleſiaſticas*. Ratio eſt, quia, cum conſiſtant in delegatione jurisdictionis ſpiritualis erga Eccleſiam alicui curæ concreditam, eo ipſo pertinent in claſſem rerum ſpiritualium. 3. Simoniacum eſt, vendere *coadjutorias*, etiam ſine jure ſucceſſionis. Ratio eſt, quia coadjutoria, licet non habeat naturam beneficii, habet tamen naturam Commendæ, ſeu Vicariæ temporaneæ cum delegatione jurisdictionis ſpiritualis. Itaque ex ſua natura pertinet in claſſem rerum ſpiritualium. 4. Non tamen eſt Simoniacum, vendere *præfecturas hoſpitalium*, ſi nondum ſint erecta authoritate Epiſcopi vel recepta in tutelam Eccleſiæ. Ita Suarez & Gonzalez. Ratio eſt, quia, ſi non ſubſtant ſpeciali jurisdictioni Epiſcoporum, ejusmodi præfecturæ directe ac immediate ſolum ordinantur ad ſalutem corporum; ac proin non pertinent in claſſem officiorum ſpiritualium. Aliud vero dicendum eſt, quando Hoſpitalia ſunt erecta authoritate Epiſcopi, ita ut præfecturæ dependeant à directione aut viſitatione Epiſcopi. Tunc enim ordinantur non tantum in ſalutem corporum, ſed etiam animarum, & ſic veniunt in claſſem rerum ſpiritualium. 5. Simoniacum eſt, emere aut vendere Capellanias, etiamſi non ſint erectæ authoritate Epiſcopi, nec ſint perpetuæ nec curatæ. Ratio eſt, quia ex ſua natura ſunt aliquid intrinſece ſpirituale, utpote ordinatæ ad ſacrificium Miſſæ devote & exemplariter peragendum. Licebit tamen honorariis ſufficientibus permovere Patronos ad conferendam digno ejusmodi Capellaniam, aut procurandam; dummodo non interveniat expreſſa vel tacita pactio. Ratio eſt, quia id nec jure naturali, nec divino, nec Eccleſiaſtico prohibitum reperitur, prout tamen jure Eccleſiaſtico prohibitum reperitur circa beneficia. Ita quoad ſecundum ſentiunt Gonzalez, Palaus, Catalanus.

Quæritur 33. An & quomodo poſſit alienari vel uſurpari Jus patronatus ſine Simonia?

Respondeo 1. Jus patronatus *reale*, ſeu annexum bonis immobilibus, licite alienatur ſine ſimonia alienatione bonorum immobilium, quibus eſt annexum. Ita omnes.

Respondeo 2. In ejusmodi tamen alienatione bonorum immobilium nequit ſine Simonia exigi auctius pretium ratione annexi juris Patronatus. Multo minus poteſt ſine Simonia jus patronatus ſeparatim taxari pretio. Ratio eſt; quia jus patronatus eſt intrinſece aliquid ſpirituale, adeoque jure naturali & divino exemptum à commercio humano & incapax ullius pretii temporalis.

Respondeo 3. Simoniacum eſt, ſi Patronus præſentato imponat onus temporale, per ſe non intrinſecum ipſi beneficio titulo primævæ reſervationis, vel authoritate Eccleſiæ. Ratio eſt, quia ejusmodi impoſitio oneris temporalis re ipſa eſt quædam venditio rei ſpiritualis pro temporali.

Respondeo 4. Jus patronatus *perſonale* aut *familiare*, etiamſi tranſeat ad hæredes, non poteſt ſine Simonia alienari in alios laicos extraneos per donationem, venditionem, aut permutationem ſine authoritate Eccleſiæ. Ratio eſt, quia jus patronatus, cum intrinſece per modum diſpoſitionis proximæ ordinetur ad collationem jurisdictionis ſpiritualis ab Epiſcopo neceſſario reſpectu Patronorum laicorum, ſi ſimpliciter idoneum præſentaverint, conferendæ, eſt intrinſece aliquid ſpirituale; adeoque inconferibile laicis ab Eccleſia, niſi perſonis & familiis dignis, quales primitus erant fundatores Eccleſiarum, & primates parochiarum ſaluti ſuorum concivium invigilantes. Itaque intereſt Eccleſiæ, eique jure divino competit, ne ſinat ſibi imponi neceſſitatem accipiendi à quibusvis laicis miniſtros Eccleſiæ; ſed tantum ea neceſſitate ſtringi ſe permittere poteſt reſpectu perſonarum & familiarum, ſaluti animarum præſumptive invigilantium.

Respondeo 5. Jus patronatus perſonale aut familiare non tranſit tranſeunte ad alios dominio vel adminiſtratione bonorum mobilium vel immobilium. Ratio eſt, quia jus patronatus ex primæva ſua origine ab Eccleſia non fuit

fuit annexum bonis privatorum faciie tranſeuntibus ad indignos, ſed tantum perſonis, communitatibus, aut familiis illuſtribus, eo jure titulo primævæ fundationis aut reſervationis apprime dignis, in quibus non eſt faciiis tranſitus bonorum ad extraneos indignos. Itaque contra naturam hujus juris & contra intentionem primævam Eccleſiæ eſt, jus patronatus *per ſe potius* alligari bonis, quam perſonis & familiis. Igitur in caſu dubio in favorem potius perſonarum & familiarum ſemel ab Eccleſia in Patronos receptarum, quam bonorum ſuos Dominos mutantium pronuntiandum, vel id ſpeciatim *judicio* Eccleſiæ vel *arbitrio* in caſu particulari relinquendum eſt.

Quæritur 34. An & quomodo Simonia locum habere poſſit in permutatione beneficiorum?

Respondeo 1. Permutatio Beneficiorum privata authoritate facta eſt Simoniaca Simonia juris Eccleſiaſtici, quando fit ſine detrimento notabili ſpirituali alicujus perſonæ vel communitatis. Id patet ex C. *cum capit.* de Permut. & C. *majoribus.* de præbendis. & *c. ult.* de pactis.

Respondeo 2. Permutatio beneficiorum privata authoritate facta eſt ſimoniaca Simonia juris etiam divini, quando fit cum probabili detrimento ſpirituali perſonæ alicujus tertiæ vel communitatis. Ratio eſt, quia in tali caſu mutatur re ipſa pro commodo temporali adminiſtratio curæ animarum cum præjudicio tertii, cujus ſaluti decenter ac congrue proſpicere pertinet ad providentiam Epiſcopi.

Respondeo 3. Simoniaca eſt permutatio beneficiorum cum penſione aut commenda laica. Ratio eſt; quia hoc modo fit vera permutatio ſeu alienatio rei ſpiritualis pro re temporali.

Respondeo 4. Simoniacum eſt Simonia juris Eccleſiaſtici facere coram Epiſcopo permutationem beneficiorum ſub onere extraneo temporali non permiſſo de jure, vel particulari locorum rationabili conſuetudine. Ita *Navarrus*, *Suarez*, *Azor*, *Palaus*. Ratio eſt, quia ſolum licita eſt in jure permutatio nuda ſeu pura coram Epiſcopo; qualis non eſt gravata onere temporali extrinſeco. Cum tamen in ejusmodi rebus valeat rationabilis Diœceſium vel Provinciarum conſuetudo, eam tuto ſequi licet.

Respondeo 5. Simoniaca non eſt permutatio beneficiorum pura facta coram Epiſcopo vel alio habente juriſdictionem quaſi Epiſcopalem. Patet ex variis Capitulis Tit. *de Præbendis*, & *rerum permutatione*.

Respondeo 6. Licita eſt permutatio rei ſpiritualis pro ſpirituali, v. g. Imaginis benedictæ pro calice conſecrato, coronæ argenteæ benedictæ pro corona lignea habente magnas Indulgentias, niſi exceſſus pretii quoad materiam in una re alienetur intuitu majoris valoris ſpiritualis in altera non per modum *liberalis donationis*, ſed tacitæ venditionis, quod exinde agnoſci poterit, ſi non donaretur amico alia ex cauſa exceſſus ille pretii, & alter non foret paratus ad compenſandum exceſſum pretii.

Respondeo 7. Permutatio decimarum laicalium pro jure Patronatus eſt ſimoniaca, niſi fiat translatio juris patronatus in perſonas Eccleſiaſticas accedente authoritate Papæ, vel Epiſcopi, ac inſuper concurrente cauſa concernente univerſale bonum Eccleſiæ, ſi decimæ veniant in manus laicas.

Quæritur 35. An & quomodo Simonia locum habeat in Reſignatione Beneficiorum?

Respondeo 1. Reſignatio pura & abſoluta in manus Superioris legitimi licita eſt. Reſignatio *pura* vocatur, quæ fit ſine onere penſionis. *Abſoluta* dicitur, cui non apponitur conditio. Per Superiorem legitimum non intelligitur Patronus, ſed Epiſcopus, qui in beneficio inſtituit, vel alius gaudens poteſtate inſtituendi & deſtituendi.

Respondeo 2. Reſignatio Beneficii conditionata per Bullam S. Pii V. *Quanta Eccleſiæ*, quamvis authoritate ordinarii fiat, invalida eſt, niſi in particulari provincia rationabilis conſuetudo aliud obtineat. Hinc etiam invalida eſt reſignatio, quamvis coram ordinario fiat, in favorem tertii.

Respondeo 3. Non eſt ſimoniaca reſignatio pura & abſoluta additis tamen precibus in favorem tertii, dummodo non interveniat pactio expreſſa vel tacita, qua collator tacite obligetur ad conferendum beneficium illi, pro quo oratur. Ita communis.

Respondeo 4. Reſignatio cum reſervatione penſionis per Jus & Bullam præfatam ſimoniaca eſt Simonia juris Eccleſiaſtici. Patet ex *c. fin.* de pactis, & Bulla prædicta.

Respondeo 5. Non datur ulla rationabilis conſuetudo reſignandi paſſim in favorem tertii. Ratio eſt, quia ea conſuetudo faceret ſucceſſiones in beneficiis paſſim hæreditarias, vel ex affectu partiales, vel venales, quæ peſtis foret maxima in Eccleſia Dei. Omne autem, quod fovet periculum proximum ad ejusmodi peſtem, eſt irrationabile.

Respondeo 6. Permutationes *triangulares* beneficiorum, ut vocantur, quando tres inter ſe permutant ſimul ſua beneficia, non ſunt illicitæ, nec comprehenduntur ſub reſignatione *in favorem*, non ſunt illicitæ, dummodo fiant coram Epiſcopo.

Respondeo 7. Simonia confidentialis comprehenditur ſub prohibitione ac irritatione *reſignationis conditionatæ*, *vel in favorem* tanquam genus in ſpecie. Patet ex definitione ſuperius data. qq. 8.

Respondeo 8. S. Pius V. in præfata Bulla etiam requirit cauſam rationabilem ad reſignationem licitam. Cauſæ in Bulla expreſſæ ſunt; ſi reſignans ſit ſenio confectus; aut valetudinarius, aut corpore impeditus, ſeu vitiatus; aut crimini obnoxius, aut cenſura irretitus, aut ſi nequeat vel debeat beneficio inſervire; vel ſi ob capitales inimicitias non audeat in loco beneficii reſidere ſecurus. &c. &c.

Quæ-

Quæritur 36. Quomodo locum habeat Simonia in componenda lite, vel impedienda vexatione ſuper beneficio?

Respondeo 1. Omnis pactio ſeu conventio collitiganti oneroſa, ſi authoritate propria fiat, eſt ſimoniaca. Talis pactio foret, ſi quis collitiganti cedat beneficium litigioſum ob pecuniam ab eo acceptam, vel ob penſionem, vel ob aliud beneficium à collitigante ſibi ceſſum. Id patet ex *C. præterea.* de Tranſact. & *C. cum pridem.* de pactis. & *C.* 2. de arbit. & *C. ult.* de permutat.

Respondeo 2. Eadem tamen pactio ad litem componendam non eſt ſimoniaca, ſi fiat authoritate Epiſcopi, & in onus nil aliud imponatur, niſi penſio, quæ ab Epiſcopo probabilius imponi poteſt non ſolum ad vitam beneficiati, ſed etiam ad vitam penſionarii, ita ut tranſeat ad ſucceſſores beneficiati.

Dixi. Si *in onus nil aliud imponatur, niſi penſio.* Si enim collitiganti in compenſationem ceſſionis promittatur à collitigante aliud beneficium, vicaria, coadjutoria, quia haberet ſpeciem reſignationis in favorem, *Catalanus* vult, admiſſionem hujusmodi pactionis pertinere ad ſummum Pontificem.

Respondeo 3. Beneficiatus habens *jus aquiſitum* in beneficio poteſt ſine Simonia redimere vexationem injuſtam impedientium ſe à jure aquiſito, vel à capienda poſſeſſione. Imo, ſi redimatur vexatio ab iis, ad quos non ſpectat beneficii collatio, quamvis jus necdum fuerit aquiſitum, ea redemptio non erit ſimoniaca, ut Palaus, & Catalanus obſervat.

Respondeo 4. Simoniaca tamen foret jure necdum aquiſito redemptio vexationis ab eo, ad quem ſpectat collatio beneficii. Ita docent *Soto*, *Suarez*, *Leſſius*, *Catalanus*; idque colligunt ex *C. ſic tuis.* de Simonia. Rationem dant; quia redimere vexationem collatoris *à jure aquirendo* eſſet nil aliud, quam directe per pecuniam quærere beneficium.

Quæritur 37. Quales incurrantur pœnæ à Simoniacis?

Respondeo. Pœnæ in Simoniacos latæ ſunt *triplicis generis.* Aliquæ enim feruntur in *ſimoniace ingredientes Religionem*; aliquæ in *ſimoniace ordinatos*; tertiæ in *ſimoniace recipientes beneficium.*

Circa primum per Extract. 1. de Simonia ſtatuuntur hæ pœnæ ipſo facto quoad 1. & 2. incurrendæ. 1. Excommunicantur perſonæ aliquid exigentes ab ingreſſuro pro receptione in Religionem. 2. Suſpenditur capitulum, quod in eam receptionem conſenſit ab officio capitulari & Jurisdictione Eccleſiaſtica. 3. Simoniace admiſſi truduntur in aliud arctius monaſterium. Ut tamen hæ pœnæ incurrantur, requiritur Simonia completa ſecuto effectu, ſeu profeſſione.

Circa secundum per Extrav. 2. de Simonia, ſtatuuntur hæ pœnæ ipſo etiam facto incurrendæ. 1. Simoniace ordinantes, præſentantes, vel mediatores excommunicantur excommunicatione reſervata Pontifici. 2. Ordinantes ſimoniace ſuſpenduntur ipſo facto à collatione quorumcunque ordinum per Bullam Sixti V. *Sanctum.* 3. Simoniace ordinantes ponuntur ſub interdicto ab ingreſſu Eccleſiæ per eandem Bullam Sixti V. 3. Simoniace ordinati incurrunt excommunicationem & ſuſpenſionem ab executione ordinum ſic receptorum reſervatam Papæ. Non tamen incurritur hæc pœna, ſi Simonia commiſſa fuerit ab alio id ignorante ordinato, aut non cooperante. Quia non decet, innocentem puniri per cenſuram.

Circa tertium per Extrav. 2. de Simonia incurruntur ipſo facto hæ pœnæ. 1. Conferentes vel procurantes ſimoniace Beneficium incurrunt excommunicationem. 2 Irrita eſt collatio, ita ut Beneficiarius nullum aquirat jus, ſed teneatur ad eorundem reſtitutionem. Hæc inhabilitas ad beneficium per C. penult. de elect. incurritur, ſi ſimonia ab alio commiſſa fuerit, & hujus conſcius nihilominus beneficium acceptaverit. Imo ſi ſimonia ab alio, non inimico, ſed amico, in favorem inſtituendi commiſſa fuerit, inſtitutus tenetur beneficium dimittere, quamprimum ſibi conſtiterit de commiſſa tali Simonia. *C. nobis fuit.* & *C. ſicut tuis.* de Simonia. 3. Incurritur inhabilitas etiam ad obtinenda alia beneficia, ut habetur in præfata Bulla Sixti V. 4. Incurritur etiam privatio beneficiorum antea acceptorum; eo tamen diſcrimine, ut priores pœnæ incurrantur ipſo facto, quin opus ſit ſententia condemnatoria vel declaratoria criminis, ut patet ex Bulla Pii IV. *Romanum*, & ex Bulla S. Pii V. *Intolerabilis.* Privatio autem beneficiorum prius habitorum requirat ſententiam non ſolum declaratoriam ſed etiam condemnatoriam de crimine. Ita Suarez & Catalanus. Cæterum, an ad incurrendas has pœnas requiratur, ut Simonia ſit utrinque completa, aut non debeat eſſe completa perfecte per ſolutionem adæquatam pretii condicti, diſputant authores. Intentio Summorum Pontificum ſtatuentium has pœnas eſſe videtur, quod ſufficiat completio reciproca inadæquata ſeu inchoata.

Quæritur 38. Qualis oriatur obligatio reſtituendi ex Simonia?

Respondeo 1. Non datur obligatio reſtituendi *pure ſpiritualia* aquiſita per Simoniam. Dixi, *pure ſpiritualia*; hoc eſt, in quibus non reperitur materia vel ars *notabili pretio* æſtimabilis. Talia enim reſtituenda ſunt. Pure ſpiritualia ſunt v. g. Reliquiæ, grana benedicta, jus Patronatus, licentia eligendi confeſſarium, &c. Hæc proin, ſi aquiſita fuerint ſimoniace, non neceſſario reſtituenda ſunt; quia, cum non habeant pretium, non ſunt materia contractus; adeoque tranſeunt ſine onere reſtitutionis ab uno ad alterum per modum objecti neglecti & abdicati.

Respondeo 2. Temporalia ſimoniace aquiſita pro præſentatione, collatione, aut confirmatione beneficii ſeu alterius juris ſpiritualis reſtituenda ſunt non ſecuta conditione. Ita communis. Notat tamen Covarruvias, ea, ſaltem in foro externo, non poſſe repeti à dante ob turpitudinem commiſſam.

Respondeo 3. Pretium ſimoniace acceptum pro præſentatione, collatione, aut infirmatione beneficii reſtituendum eſt ante ſenten-

tiam Judicis. Id authores deducunt ex *C. de hoc. de Simonia.*

Respondeo 4. Reſtitutio hæc impleta conditione de jure communi facienda eſt Eccleſiæ, in qua eſt beneficium. Ita authorea deſumunt ex *C. de hoc.* de Simonia. *Catalanus* tamen, cum hæc lex pœnalis ſit, probabile, hoc eſt ex ejus mente, licitum eſſe cenſet, ſi ante ſententiam judicis reſtituatur ipſi danti. Id per Epikiam admitti poſſet, ſi ſimoniacus facti pœnitens ceſſerit beneficio, & egeat.

Respondeo 5. Pretium ex quavis Simonia reſtituendum eſt ante ſententiam Judicis ipſi danti. Ratio eſt, quia contractus turpes ſunt jure naturæ invalidi.

Quæritur 39. Quis poſſit diſpenſare cum ſimoniacis?

Reapondeo 1. Ab incurſa ſuſpenſione ſolum trienali, inflicta per ſententiam Judicia, juxta Palaum abſolvere poteſt Epiſcopus, qui ſuſpendit; à ſuſpenſione vero perpetua abſolvere poteſt ſolua Papa, qui eam pœnam ſtatuit.

Reapondeo 2. Ab excommunicatione lata in ſimoniace ordinantea, abſolvere poteſt ſolus Papa, quia eſt reſervata Papæ. Si tamen fuerit occulta, ac necdum deducta aut proxime deducenda ad forum contentioſum, ab ea abſolvere poſſunt Epiſcopi per Tridentinum, & plerique Religioſi per privilegium ordinis.

Reapondeo 3. Abſolutio à ſuſpenſione, quam incurrunt ordinati & ordinantes ſimoniace, reſervata eſt Papæ per c. penult. de Simonia.

Respondeo 4. Idem dicendum de Interdicto ab ingreſſu Eccleſiæ quoad ſimoniace ordinantes, aut recipientes beneficium in confidentiam, niſi tale crimen occultum ſit. Hoc enim caſu per Tridentinum Seſſ. 2. 4. c. 6. poteſt abſolvere Epiſcopus.

Reapondeo 5. Circa inhabilitatem ad beneficium, ſi beneficium ſit ſimplex, & Simonia ignorante beneficiario commiſſa ſit, ille, qui beneficium bona fide accepit, poſt liberam beneficii reſignationem, poteſt illud denuo accipere ab Epiſcopo. Si autem beneficium non ſit ſimplex, prima vice conſerendum eſt alteri; prout patet ex c. penult. de electione. Sed ſi ſecunda vice vacet, & beneficiariua prima vice excluſus ignoravit Simoniam commiſſam, illi in nova vacatura ſecunda poteſt conferri; non vero, ſi fuit conſciua Simoniæ. Et quamvis ea Simonia & inhabilitas fuerit occulta, non tamen ab ea poterit per ſe ſpectato jure diſpenſare Epiſcopus; quia eſt novum genus pœnæ primum introductum poſt Tridentinum, prout teſte Farinacio circa nova ejusmodi pœnarum genera declaravit Gregorius XIII.

DISPUTATIO III.

De ſecundo Præcepto Decalogi.

Secundum Præceptum Decalogi diverſia quidem verbis, ſenſu tamen eodem exprimitur in Exodo & Deuteronomio. In Exodo C. 20 v. 7. ſic habetur: *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum. Nec enim habebit inſontem Dominus eum, qui aſſumpſerit nomen Domini Dei ſui fruſtra.* In Deuteronomio C. 5. v. 11. ſic ſcribitur: *Non uſurpabis nomen Domini Dei tui fruſtra; quia non erit impunitus, qui ſuper re vana nomen ejus aſſumpſerit.* In Levitico etiam C. 19. v. 12. poſt præceptum non furandi dicitur: *Non pejerabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui. Ego Dominus.* Quamvis autem verba hujus ſecundi præcepti ſic exponi poſſint, ut probibeatur Judæis, ne more gentilium nomen Dei imponant inani Idolo, nullam habenti divinitatem, rectiua tamen juxta interpretea explicatur de ſollicite cuſtodienda erga Deum religione in Juramento, Adjuratione, et Voto. Agitur proin in hac Diſputatione 1. *de Juramento.* 2. *de Voto.*

§. I.

De Juramento.

Quæritur 1. Quid ſit juramentum?

Respondeo. Juramentum eſt invocatio Dei in teſtem aſſerti, aut in fidejuſſorem promiſſi. Dixi, *in fidejuſſorem promiſſi.* Quamvia enim etiam per juramentum promiſſorium dicatur Deus ſumi *in teſtem*, ex dicendia tamen patebit; per juramentum promiſſorium Deum non ſolum invocari *in teſtem præſentis animi* de ſolvendo promiſſo, ſed etiam *in fidejuſſorem implendi* promiſſi.

Quæritur 2. Qnotuplex ſit juramentum?

Respondeo. Juramentum dividitur 1. in *aſſertorium*, & *promiſſorium*. 2. In *ſimplex*, & *execratorium*. 3. In *aſſertorum*, & *comminatorium*.

Juramentum assertorium eſt *invocatio Dei in teſtem propoſitionis affirmativæ vel negativæ de præſenti aut præterito.*

Juramentum promissorium eſt *invocatio Dei in teſtem præſentis animi de ſervando promiſſo, & ſimul in fidejuſſorem pro illo adimplendo.* Nam in Juramento promiſſorio ſimul invocari Deum in fidejuſſorem, obſervant *Cajetanus*, *Covarruvias*, *Suarez*, *Valentia*, *Catelanus.* Ex hoc patet, quod juramentum promiſſorium contineat ſimul rationem juramenti aſſertorii. Invocatio Dei in teſtem animi præſentis continetur in juramento promiſſorio *directe* ac quodammodo *explicite.* Invocatio autem Dei in fidejuſſorem de adimplendo promiſſo continetur in juramento promiſſorio ſolum *indirecte* ac quodammodo *tacite*, in quantum perſonæ illuſtres, v. g. principes, quæ aſſumuntur ſpecialiter in teſtes promiſſionis, eoipſo etiam tacite aſſumuntur in tutores, conſervatores, ac fidejuſſorea promiſſi, ne facile infrin-

Digitized by Google

fringatur, prout patet ex antiquis Litteris donationum ad Eccleſias, in quibus reperiuntur multi adſcripti teſtes illuſtres.

JURAMENTUM EXECRATORIUM eſt invocatio Dei in teſtem & vindicem, niſi ſubſiſtant aſſerta; aut ſerventur promiſſa, v. g. dicendo, *Diabolus me rapiat, niſi vera ſint, quæ dico.*

JURAMENTUM COMMINATORIUM eſt invocatio Dei in teſtem præſentis animi de infligendo alteri malo, & in fidejuſſorem de adimplendo promiſſo. Hinc ſi malum, cujus ſit comminatio, fuerit injuſtum, in ejusmodi juramento reperitur triplex malitia ſpecie diverſa, nempe propoſitum infligendi malum injuſtum, ſecundo vocatio Dei in teſtem hujus mali propoſiti; tertio vocatio Dei in fidejuſſorem exequendi mali propoſiti. Quod ſi accedat etiam execratio, ſeu optatio vindictæ divinæ, niſi ſequatur promiſſum, accedit in eodem juramento etiam quarti generis malitia.

QUÆRITUR 3. Quænam requirantur ad licitum Juramentum?

RESPONDEO. Ad licitum juramentum requiruntur tria, nempe 1. *Veritas.* 2. *Juſtitia.* 3. *Judicium.* Ita habetur Jeremiæ 4. *Jurabis, vivit Dominus, in juſtitia, in judicio, in veritate.* VERITAS exigit, ne aſſertio aut promiſſio falſa ſit. JUSTITIA requirit, ut res juramento aſſerta non ſit probibita manifeſtari, quales ſunt res, quæ cadunt ſub ſigillo naturali vel ſacramentali; vel ut res juramento promiſſa non ſit prohibita præſtari, v. g. occiſio inimici. JUDICIUM poſtulat cauſam gravis momenti, & deliberationem maturam. Hoc ipſum enim cedit in vilipenſionem Dei, ſi paſſim ſumatur in teſtem de quavis re levis momenti, præſertim ſine matura deliberatione, ac eoipſo cum periculo pejerandi.

QUÆRITUR 4. Quænam ſit materia juramenti?

RESPONDEO. Materia juramenti aſſertorii liciti eſt omnis *veritas per experientiam propriam comperta, ac manifeſtari non probibita.* Materia autem juramenti promiſſorii liciti eſt omnis res *præſtari non probibita ac* melior vel æque bona oppoſito.

DIXI 1. *Per experientiam propriam* comperta. Quæ enim per ſcientiam novimus ex proprio ratiocinio, ob fallibilitatem proprii judicii non ſunt materia juramenti.

DIXI 2. *comperta.* Quæ enim ſolum dubie novimus, non ſunt materia juramenti.

DIXI 3. *Melior vel æque bona oppoſito.* Si quis enim juret, ſe præſtiturum *reſpective* minus bonum oppoſito, v. g. ſe daturum obolum loco centum aureorum, aut ſe initurum conjugium loco ſtatus virginitatis, hoc juramentum non eſt licitum.

QUÆRITUR 5. Quales in plebe phraſes loquendi ſint babendæ pro juramento?

RESPONDEO. 1. Formulæ juramenti aliæ ſunt ex ipſo tenore verborum; aliæ ex uſu loquentium & acceptione communi audientium etiam in negotiis ſeriis alicujus momenti. Formulæ jurandi ex *ipſa proprietate ſeu tenore verborum* ſunt; ſi quis v. g. dicat; *teſtor Deum; Deus ſit mibi teſtis; ſumo Deum in teſtem.* Formulæ jurandi in *ſenſu adſcititio* ex communi uſu & acceptatione hominum etiam in negotiis gravibus ſunt iſtæ: *Per juramentum.* auf meinen Eid; bey meinem Eid. *Juro, boc eſſe verum.* Ich ſchwöre dir hoch und theuer. Per meam dignitatem regiam. Per fidem & honorem meum nobilem. bey Unſern Fürſtlichen Ehren und Treuen. Bey meinen adelichen Ehren, Treuen und Glauben.

RESPONDEO 2. Formulæ hæ; *Deus novit; Deus teſtabitur ſuo tempore; coram Deo loquor, Deus novit omnia, Deus videt meam conſcientiam.* D. AUGUSTINO habentur conſtanter pro vero juramento. Epiſtola 157. n. 40. ſcribit: *Putant; ſe non jurare, quando in ore babent: Scit Deus: & teſtis eſt Deus; ..... quia talia reperiuntur in Apoſtolo Paulo. Sed etiam illa ibi* (in Apoſtolo phraſis) *reperitur, quam confitentur eſſe jurationem.* Et in Expoſ. Epiſt. ad Gal. C. 9. *Qui dicit: Ecce coram Deo, quia non mentior, jurat utique. Non enim audiendi ſunt, qui bas jurationes eſſe non putant.* Et in Serm. Domini in Monte l. 1. c 17. n. 51. *Apoſtolus boc modo juravit; cum dicit ad Gal 1. Quæ ſcribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior. Tale eſt etiam illud ad Rom. 1. Teſtis mibi eſt Deus. Niſi forte quis dicat; tunc eſſe jurationem, cum per aliquid dicitur, per quod juratur; ut non putaverit,* (Paulum juraſſe) *quia non dixit: Per Deum. Ridiculum eſt boc putare. Tamen propter contentioſos & multum tardos, ne aliquid intereſſe putet* (ſive hoc modo ſive illo juretur) *ſciat etiam boc modo juraſſe Apoſtolum.* Et Serm. 180. c. 5. *Ut noveritis; verum jurare non eſſe peccatum, inveniens & Apoſtolum Paulum juraſſe. Quotidie morior per veſtram gloriam.* 1. Cor. 15. *Per veſtram gloriam* (in Græco νὴ, ſubintelligendo δία.) *juratio eſt. Eſt alio loco juratio prorſus certa & expreſſa. Quæ ſcribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior.* 2. Cor. 1. Et ibidem C. 6. *Ecce Juravit Apoſtolus. Non vos fallant, qui neſcio quomodo volentes ipſas jurationes diſcernere, vel potius non intelligere, dicunt, non eſſe jurationem, quando dicit bomo; ſcit Deus, teſtis eſt Deus. Invoco Deum ſuper animam meam, verum me dicere. Invocavit, inquiunt, Deum; teſtem fecit* (aſſeruit) *Deum; nunquid juravit? Qui bæc dicunt, nil aliud volunt, niſi invocato Deo teſte* (hoc eſt, rogato in teſtem) *mentiri. Itane vero quisquis es pravi cordis, ſi dicas? Per Deum, juras, ſi dicas: Teſtis eſt Deus, non juras? Quid eſt enim, Per Deum, niſi teſtis eſt Deus? Aut quid eſt, Teſtis eſt Deus, niſi, per Deum?* Ita S. Auguſtinus. In æſtimatione proin morali hæ formulæ loquendi in claſſem juramentorum referendæ ſunt. Speculative tamen loquendo, juxta ſtylum tribunalium in foro externo Civili & Canonico, ubi nemo babetur pro legali teſte v. g. teſtamenti, matrimonii, contractus, &c. niſi fuerit *rogatus ſpecialiter in teſtem,* defendi poſſet; eas formulas loquendi, non continere rationem juramenti. Imo videtur etiam hodiedum eſſe multorum perſuaſio, quod non contineant naturam juramenti, *ſaltem certam,* ita ut propterea, ſi reperiatur mentitus, poſſet in foro externo condemnari, tanquam perjurus. Vix enim ejusmodi formula utens, etiamſi con-

vinceretur de mendacio, in foro externo haberetur pro periuro, maniſeſto indicio, ex communi acceptatione hominum eas phraſes loquendi non ingenerare ſenſum juratorium, nec præferre animum jurantis *ſaltem certo*; ſed eas ſolum proferri *narrative*, non *invocative*, in quantum ſignificant ſpecialem reflexionem ad oculum Dei intima cordis inſpicientis, & mendacia qualificata in re magni momenti, præſertim in præjudicium tertii vergentia, graviter vindicantis. Sicut autem *per ſe* non tranſit peccatum veniale in mortale ex eo, quod v. g. mendacium fiat cum diſtincta reflexione ad præſentiam & ſcientiam divinam; ita per ſe ejusmodi mendacium, ſi fuerit de ſe veniale, non tranſit propterea in mortale, quod committatur cum proteſtatione externa reflexionis internæ ad præſentiam & ſcientiam Dei. Licet autem *ſpeculative loquendo* hæc etiam pro foro interno dici poſſent; in praxi tamen prior ſententia S. Auguſtini tenenda eſt. Quia FATENDUM; impudentiam illam mentiendi coram aliis hominibus in re magni momenti cum proteſtatione externa ſpecialis reflexionis internæ ad præſentiam Dei omnia inſpicientis & ſuo tempore judicantis, conſtituere diſtinctam *malitiam diverſæ rationis* à ſimplici mendacio, in genere irreverentiæ gravis erga Deum, & ſcandali gravis erga audientes, quæ proin gravis malitia in confeſſione ſpecialiter exprimenda eſt ſub lato termino periurii.

RESPONDEO 3. Nec continere formam juramenti illas phraſes loquendi per modum ſponſionis relate ad audientes prolatæ. v. g. caput mihi amputes, niſi verum dicam; amputentur mihi aures (ab audiente, vel judice) niſi ita ſit. *Expono caput meum*, &c. Senſus enim horum verborum ex communi uſu & acceptatione hominum etiam in rebus gravis momenti non eſt *execratorius relate ad Deum* per ejus invocationem ut vindicis, ſed tantum *exaggeratorius* certitudinis, quam quis habet de re, ita ut paratus foret ad patiendam à judice amputationem aurium vel præciſionem aurium, ſi fallatur.

RESPONDEO 4. Nec pertinere ad formulas juramenti, ſi quis utatur his terminis aſſeverativis ſeu confirmativis dictorum. v. g. *certe*, *vere*, *revera*, *in veritate*, *fide boni viri*, *per fidem meam*, *per meam conſcientiam*, *in conſcientia*, wahrhafft, auffrichtig ꝛc. Ratio eſt, quia in negotiis feriis ac gravibus nemo utitur his terminis pro juramento; neque in foro externo cenſeretur periurus, qui ſub his terminis mentiretur. Cum ergo tam ſenſus verborum proprius, quam adſcititius dependeat ex bene placito & acceptione hominum, non eſt dicendum, his terminis exprimi ſenſum vel animum juratorium.

RESPONDEO 5. Nec contineri rationem juramenti in modis aſſeverandi comparativis. v. g. ſi quis dicat: *Tam verum eſt, ac ſol lucet*; *quam hic ſto, ſedeo, ambulo.* Si quis autem dicat: *Tam verum eſt, quam Deus eſt, quam Chriſtus eſt in SS. Sacramento; quod loquor, eſt verum, ac omnia Amen; Quod loquor, eſt purum Evangelium; eſt ſicut articulus fidei; Sum tam innocens in hac re ac B. Virgo vel S. Franciſcus*; ſi mentiatur, erit quidem tale mendacium blaſphemia mortaliter peccaminoſa; non tamen erit periurium. Et hinc, cum major, vel certe æqualis ſit malitia blaſphemiæ, ac perjurii, non minori rigore à Confeſſariis procedendum eſt contra ejusmodi blaſphemias, ac contra periuria. Et quamvis videatur, etiam intervenire blaſphemiam in his loquendi formulis, etiamſi loquens verum dicat, cum non poſſit veritas naturalis æquiparari cum veritate ſupernaturali; ex communi tamen uſu & acceptione hominum per has phraſes ſignificatur *æqualitas* inter duos comparationis terminos, ſed tantum ſimilitudo aliqua, ſaltem ſecundum quid, nempe quoad rationem indiviſibilem veritatis & *aſſenſionis*, licet non ſit paritas *quoad modum adhæſionis.*

QUÆRITUR 6. An, & in quo ſenſu, habeatur ratio juramenti, ſi quis juret per creaturas Dei? v. g. *per cœlum; per terram; per omnes dæmones?*

RESPONDEO. In his loquendi formulis continetur ratio juramenti, in quantum jurans ex communi uſu & acceptione hominum, tribuit quandam poteſtatem divinam vel rei *in ſeipſum*, vel *ſibi ipſi in rem.* Hinc in Concilio Carthag. IV. c. 61. & 62. dicitur: *Clericum per creaturam jurantem acerrime objurgandum; & ſi perſtiterit in vitio, excommunicandum.* In hoc enim ſenſu jurando per creaturas interponit quandam authoritatem divinam vel ex errore Ethnico fictitiam, vel ex ſuperbia prætenſam. Sic jurant, qui jurant per ſuum gladium, per cœlum, per ſtellas, per dæmonem &c. Hinc nihil intereſt; ſive creatura, per quam juratur, ſit nobilis vel ignobilis; quia malitia hujus generis juramentorum non conſiſtit in eo, quod creatura nobilis aliquo modo referat ſeu repræſentet latentem veram divinitatem Numinis; ſed quod *in illa* vel *in illam* agnoſcatur poteſtas divina, diſtincta & independens à vero Deo. Hic ſenſus colligitur ex verbis Chriſti Matth. 5. v, 84. *Dico vobis, non jurare omnino; neque per cœlum* (quaſi haberet in ſe quandam vim in homines. Id enim falſum eſt) *quia thronus Dei eſt. Neque per terram* (quaſi & ipſa haberet quandam vim occultam propriam in homines. Id enim falſum eſt) *quia ſcabellum eſt pedum ejus. Neque per Jeroſolimam* (quaſi haberet in ſe ſanctitatem quandam propriam divinam, hominibus reverendam ac metuendam. Id enim falſum eſt) *quia civitas eſt magni regis* (Meſſiæ). *Neque per caput tuum juraveris* (quaſi haberes tu Dominum autocratiæ, & authoritatem quaſi divinam in illud. Id enim falſum eſt), *quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum.* Hunc textum in ſua Epiſtola repetit S. JACOBUS C. 5. his verbis: *Ante omnia fratres mei nolite jurare neque per cœlum, neque per terram neque aliud quodcunque juramentum. Sit autem ſermo veſter: Eſt, eſt. Non, non, ut non ſub judicio decidatis.* Itaque malitia jurandi per creaturas eadem eſt, ac malitia jurandi per falſos Deos. S. AUGUSTINUS tamen exiſtimat, in hoc juramentorum genere latere ſenſum execratorium. Nam Serm. 180. c. 7. ſcribit: *Si tangeres filio tuo caput, & diceres: Per hujus ſalutem, quia non feci; exclamaret forte filius tuus ſub paterna manu tremens, non tamen paternam manum ſed divinam tremens. Noli pater, non ſit* tibi

tibi vilis ſalus mea. Deum ſuper me invocaſti. Ego te vidi. Feciſti. Noli *pejerare.* In hoc ſenſu habetur apud VIRGILIUM l. 9. *Per caput hoc juro, per quod pater ante ſolabat.*

QUÆRITUR 7. An omne juramentum ſit illicitum?

RESPONDEO Negative. Ipſe enim Deus non ſolum jurat, ſed etiam aliquando jurare præcipit. Hinc & Ipſe Apoſtolus interdum adhibet juramentum. Sic Pſal. 109. dicitur: *Juravit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu es Sacerdos in æternum.* Et Deuteronomii 6. v. 13. *Per nomen illius jurabis.* Et 2. Cor. 1. D. Paulus ſcribit: *Teſtem invoco Deum in animam meam.* NEQUE OBSTAT, quod Chriſtus Matth. 5. dicat: *Ego autem dico vobis; non jurare omnino. --- Sit autem ſermo veſter: Eſt, eſt. Non, non. Quod autem his abundantius eſt, à malo eſt.* Chriſtus enim ſolum prohibet jurare per creaturas, cœlum, terram, caput &c. & in communi converſatione; ubi nulla datur gravis cauſa jurandi. Id enim licitum exiſtimabant Judæi, prout colligitur ex Martia li, qui inducit Judæos perpetuo jurantes; quod etiam colligitur ex præfato textu S. Jacobi.

QUÆRITUR 8. An omne periurium ſit grave peccatum?

RESPONDEO. Omne periurium tam aſſertorium quam promiſſorium eſt peccatum mortale. De juramento aſſertorio id concedunt omnes authores. Sed quia Scriptura generatim indignationem divinam comminatur, Reſponſio etiam univerſaliter probatur ex Scriptura. Sic Zachariæ 5. dicitur: *Vide, & ecce volumen volans. Et dixi: Ego video volumen volans; longitudo ejus viginti cubitorum, & latitudo ejus decem cubitorum. Et dixit ad me: Hæc eſt maledictio, quæ egreditur ſuper faciem omnis terræ. Quia omnis fur, ſicut ibi ſcriptum eſt, judicabitur; & omnis jurans ex hoc ſimiliter judicabitur; & veniet ad domum furis, & ad domum jurantis in nomine meo mendaciter;* & commorabitur in medio domus ejus, & conſumet eam, & ligna, & lapides ejus. In hoc textu manifeſte ſignificatur ſumma ira Dei erga periuros quoscunque ſine diſcrimine. SAPIENTIÆ 14. v. 25. inter maxima gentilium ſcelera ponitur ſine diſtinctio ne periurium. Malachiæ 3. v. 5. dicitur: *Accedam ad vos in judicio, & ero teſtis velox maleficis, & adulteris, & periuris.* Et 1. Tim. 1. *parricidis, matricidis, homicidis, fornicariis* etiam *periuri* inter ſceleratos ſociantur.

QUÆRITUR 9. An non detur parvitas materiæ in juramento, ſaltem promiſſorio?

RESPONDEO Negative. Si quis enim alteri ſub juramento promittat obolum, idque non ſervet, ignominioſum erit Deo, vilipendi aut non impleri ſuam authoritatem fidejuſſoriam, non minus, ac ſi fuiſſent promiſſi centum aurei. Sic enim, ſi Rex conſtitueretur in fidejuſſorem pro obolo, turpe eſſet, ſi non modis omnibus urgeret impletionem promiſſi.

RESPONSIO autem circa juramentum aſſertorium PROBATUR ex propoſitione 24. ab Innocentio XI. damnata. *Vocare Deum in teſtem mendacii levis non eſt tanta irreverentia, propter quam velit aut poſſit damnare hominem.*

QUÆRITUR 10. An peccet mortaliter, qui jurat de re, quam dubitat eſſe veram?

RESPONDEO. Talis peccat mortaliter.

RATIO eſt, quia jurans invocat Deum in teſtem ſuæ conſcientiæ. Si ergo conſcientia rei eſt dubia, & exterius per juramentum ex communi acceptione hominum adſtruitur tanquam certa, reipſa Deus ſumeretur in teſtem falſitatis. Ita *Styrus*, *Navarrus*, *Suarez*, *Leſſius*, *Sanchez* & alii.

QUÆRITUR 11. An peccet mortaliter, qui abſolute jurat, ſe audiviſſe, vel vidiſſe ſi tantum ſit mortaliter certus, quod hoc audiverit aut viderit?

RESPONDEO. Etiam talis peccat mortaliter.

RATIO eſt, quia ex communi acceptione hominum intelligitur phyſice certus de re, de qua jurat. Si ergo Deum invocat in teſtem hujus certitudinis, quam in mente non habet, revera invocat Deum in teſtem falſitatis. Ex hoc ergo ſequitur; modum juramenti debere conformari cum mente jurantis in omnibus, ita ut certa affirmet pro certis, fallibilia pro fallibilibus, dubia pro dubiis. Hinc Judices, qui à teſtibus exigunt juramentum de re involuta variis circumſtantiis, de quibus teſtes non amplius recordantur æquali certitudine, illos præmoneant, ut de ſingulis circumſtantiis ſolum teſtentur ea certitudine, quam de ſingulis diſtincte habent; nec ſinant, plures teſtes ſimul jurare ſuper ejusmodi implexas circumſtantias, quia non facile plures de ſingulis circumſtantiis habent eandem memoriam vel certitudinem.

QUÆRITUR 12. An licitum ſit, deferre univerſim teſtibus juramentum execratorium, prout in tribunalibus paſſim fieri ſolet.

RESPONDEO. Non docet partibus deferre juramentum execratorium, niſi in cauſis graviſſimis, & quidem ſolum ſuper articulo plano non implexo variis circumſtantiis inæqualis certitudinis.

RATIO eſt, quia circa materias non adeo gravis momenti facilius ſolent pejerare homines; adeoque, ſi forte committant periurium, exponuntur ſine ſufficiente neceſſitate graviſſimæ maledictioni divinæ. Certe S. AUGUSTINUS in Pſalmum. 7. ad illa verba: Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidam ab inimicis meis inanis, ſcribit: *Jurare per execrationem eſt graviſſimum juriſjurandi genus.* Itaque ſolum in cauſis graviſſimi momenti adhibendum eſt

QUÆRITUR 13. An omne juramentum ſit peccatum mortale, ſi deſit in juramento juſtitia, v. g. ſi quis juret, ſe alteri inflicturum alapam?

RESPONDEO. Tale juramentum, quo quis jurat, ſe commiſſurum peccatum veniale, eſt peccatum mortale.

RATIO eſt; quia gravis irreverentia infertur Deo, ſi trahitur in fidejuſſorem promiſſionis illicitæ. Hinc gravis pœnitentia imponenda eſt illis, qui ſub juramento execratorio, v.g. Me dæmon rapiat, comminantur alteri malum injuſtum, quantumvis leve, prout facere ſolent parentes

rentes irati ſuia liberis, vel contentioſi in ira. Ratio ulterior Reſponſionis dari poteſt, quia ſi abſque peccato mortali talia juramenta fieri poſſent, nimium multiplicarentur, eo quod à pleriſque parum curentur peccata venialia, & ſic tolleretur ſumma juramentorum religio, & honeſtas veræ Eccleſiæ. Hinc S. AUGUSTINUa in Epiſt. 126. ad banc rationem reſpiciens circa juramenta promiſſoria in materia levi dicit: *Fiat ergo, quod promiſſum eſt, & infirmorum corda ſanentur, ne tanto exemplo* (boni) *ad imitandum periurium ædificentur*, (mali autem dicant) *nulli noſtrum credendum eſſe non ſolum promittenti, ſed etiam juranti. Hinc enim potius cavendæ ſunt linguæ inimicorum, de quibus tanquam jaculis ad interficiendos infirmos major utitur ille inimicus.* Pari erga ratione de juramentis promiſſoriis vel comminatoriis rei injuſtæ, utut leviter illicitæ, diſcurrendum eſt.

QUÆRITUR 14. An omne juramentum ſit peccatum mortale, ſi in eo deſit judicium?

RESPONDEO Negative. Juramentum enim verum, ſi tantum abſque neceſſitate vel juſta cauſa fiat, non eſt peccatum mortale, ſed tantum veniale. In hoc conſentiunt omnes Doctores Catholici.

QUÆRITUR 15. Quanta requiratur neceſſitaa vel gravitas cauſæ ad licite jurandum? vel quanta deliberationis maturitas?

RESPONDEO I. Ad licite jurandum requiritur tanta deliberationis maturitas ac circumſpectio, ut abſit omne periculum, facile prolabendi in periurium. Ita explicat præceptum Chriſti de non jurando S. AUGUSTINUa l. 19. contra Fauſtum. c. 23. hia verbis: *Quia pejerare grave peccatum eſt, ſed longius eſt a falſum jurando, qui nec jurare conſuevit, quam qui verum jurare proclivis eſt, maluit Dominus* (nos non jurare), *quam verum jurantes propinquare periurio. Itaque & Apoſtolus in ſermonibus* (colloquiis privatis) *quos habuiſſe narratur, nunquam juravit, ne jurandi conſuetudine aliquando vel neſcius in periurium laberetur; in ſcriptis autem, ubi eſt conſideratio major, atque propenſior* (protenſior) *pluribus locis juraſſe invenitur.* Et Serm. 307. n. 4. *Cum Dominus juraverit, quare ſuos jurare probibuit? Dico, quare. Non eſt peccatum verum jurare; ſed quia grande peccatum eſt, falſum jurare, longe eſt à peccando falſum jurandi, qui omnino non jurat. Propinquat falſæ jurationi, qui vel verum jurat. Dominus ergo, qui probibuit jurare, ſupro ripam te noluit ambulare, ne pes tuus in anguſto labatur, & cadat. Sed & Dominus juravit, inquis? Securus jurat, qui mentiri neſcit.* Et Serm. 180. C. 3. *Juret ergo Deus, qui jurat ſecurus, quem nibil fallit, quem nibil latet. Tu, ne mendacium jures, noli jurare. Periurium præcipitium eſt, Qui jurat, juxta eſt. Qui non jurat, longe eſt. Fac*, (pone), *te ambulare in alioquo loco, ubi à parte dextero ſpatioſa ſit terra; à ſiniſtra præceps locus eſt. Ubi eligis ambulare? Super finem terræ in labio præcipiti, on inde longe? Puto; quia inde longe. Sic & qui jurat, in fine ambulat, & ambulat pedibus infirmis, quia bumanis. Si offenderis, deorſum is. Si lapſus fueris, deorſum is. Et quid te excipit? Periurii pœna* Et in l. de mendacio. C 15. n. 28. *Scriptum eſt Mattb. 5. Ego autem dico vobis, non jurare omnino. Juravit autem Apoſtolus in Epiſtolis ſuis; & ſic oſtendit, quomodo accipiendum eſſet, quod dictum eſt: Dico vobis, non jurare omnino; ne ſcilicet jurando ad facilitatem jurandi ventatur; ex facilitate ad conſuetudinem; atque ita ex conſuetudine in periurium decidatur; & ideo non invenitur juraſſe, niſi ſcribens, ubi conſideratio cautior non babet linquam præcipitem.* Ex his patet; prohibitionem non jurandi ſine gravi cauſa, non ſolum fundari in irreverentia esga Deum, ſi pro quavis levi re vocetur in teſtem, ſed etiam in periculo contrahendi ſacilitatem jurandi, ſi liceret ſine ullo levi peccato paſſim verum jurare.

RESPONDEO 2. Ad jurandum licite requiritur, ut juramentum appareat eſſe medium neceſſarium ad procurandum magnum bonum, vel impediendum magnum malum proprium vel alienum, ſpirituale vel temporale. Medium autem *neceſſarium* dicitur, ſine quo prudenter non ſperatur effectus.

RESPONSIO PROBATUR ratione & authoritate S. AUGUSTINI, qui Epiſt. 180. c. 9. & 10. ſic ſcribit: *Juravimus & nos paſſim. Habuimus iſtam teterrimam conſuetudinem & mortiferam. Ex quo Deo ſervio, quantum malum ſit in periurio, vidimus, & veternoſiſſimam conſuetudinem timore frænavinus. Non dicimus; nos non jurare; juro; ſed quantum mibi videtur magna neceſſitate compulſus. Cum videro, non mibi credi, niſi faciam* (jurem); *& ei, qui mibi non credit, non expedire, quod non credit, bac perpenſa ratione & conſideratione librato cum magno timore dico coram Deo; aut, teſtis eſt mibi Deus; aut, ſcit Chriſtus ſic in animo meo eſſe. Sed tamen aliud babet bumana peſſima conſuetudo. Et cum tibi creditur; juras; & cum nemo exigit, juras; & borrentibus bominibus juras. An putatis, quia ſi ſciret Apoſtolus Paulus, credere ſili Galatas, adderet jurationem & diceret: Quæ autem ſcribo vobis; ecce coram Deo, quia non mentior. Videbat ibi eos, qui credebant; videbat & alios, qui non credebant. Ergo noli dicere; non juro, ſi exigitur. Non tu, quomodo te purges, non babes; quomodo ſatisfacias negotio, quod inſtat,* (alio modo, niſi juramento) *non invenis. Sed aliud eſt, cum exigitur juratio, aliud, cum offertur. Et boc ipſum, quod offertur, aliud, cum offertur non credenti; aliud cum ventilatur & credenti.*

IDEM de mendacio C. 15. *Paulus non invenitur juraſſe, niſi ſcribens. Et boc utique à malo eſt; non tamen ſuo; ſed eorum infirmitatis, quibus etiam ſic fidem ſacere conabatur.* Et l. 1. de Serm. Dom. in monte. C. 17. *Si jurare cogeris, ſcias, de neceſſitate venire infirmitatis eorum, quibus aliquid ſuades. Tu malum non facis, qui bene uteris juratione, quæ etſi non bona, tamen neceſſaria, ut alteri perſuadeas, quod utiliter ſuades. Sed à malo eſt illius, cujus infirmitate jurare cogeris. Sed nemo novit, niſi qui expertus eſt, quam ſit difficile & conſuetudinem jurandi extinguere, & nunquam temere facere, quod nonnunquam facere neceſſitas cogit.*

QUÆRITUR 16. An detur obligatio ſub peccato mortali, efficacibus remediis eradicandi pravam conſuetudinem temere jurandi? vel pejerandi?

REAPONDEO. I. Si quis habet pravam conſuetudinem pejerandi, tenetur ſub peccato mortali adhibere efficacia remedia extirpandi eam pravam conſuetudinem. Ita ferme omnea Doctores, inter quos etiam *Suarez*, *Valentia*,

Ledeſma,

Ledeſma, *Sanchez*, *Reginaldus*, *Bonacina*, *Palaus*. Imo teſte CATALANO h. l. C: 14. *Doctores advertunt*, *quod conſuetudinarius*, *quoties recordatur illius pravæ conſuetudinis*, *& illam extirpare non procurat*, *toties graviter peccet*; *ſicuti toties graviter peccat habens domi concubinam*, *quoties advertens ad peccandi periculum illud non removet*. Ita Catalanus. Ratio autem eſt, quia non removenti cauſam, v. g. incendii, homicidii, &c. cenſetur effectus eſſe voluntarius. Ergo idem dicendum de non removente conſuetudinem pejerandi.

RESPONDEO 2. Etiam ille ſub peccato mortali tenetur efficacibus remediis extirpare pravam conſuetudinem, qui habet conſuetudinem temere jurandi, quamvis ordinarie ſoleat verum jurare, & vix unquam aut non niſi rariſſime falſum juret. RATIO eſt; quia ejusmodi conſuetudo temere jurandi continet gravem inhoneſtatem Religionis Chriſtianæ, quam inhoneſtatem proin cenſetur contemnere, qui nullam adhibet curam ejus emendandæ; ſicut etiam in ſtatu religioſo, & in quovis alio ſtatu, qui habitualiter negligit emendare leves obligationes ſui ſtatus, cenſetur peccare graviter per contemptum interpretativum obligationum ſui ſtatus. Alia ratio eſt; quia licet ſpeculative loquendo talis conſuetudo in particulari perſona reperiri poſſit ſine probabili periculo pejerandi; annexum tamen eſt tali conſuetudini ex ſuo genere periculum generale reſpectu plerorumque. Itaque ſicut eam conſuetudinem SS. Patres generatim ſine exceptione tanquam periculoſam condemnant, ac ſine diſcrimine evellendam prædicant, v. g. S. CHRYSOSTOMUS in Homiliis ad *Populum Antiochenum*, & S. AUGUSTINUS in pluribus locis, ita etiam ſine diſcrimine aſſerenda eſt gravis obligatio extirpandi eam conſuetudinem. Imo illud generale periculum expreſſe reperitur definitum in Scriptura Eccleſ. 23. v. 9. his verbis: *Jurationi non aſſueſcat os tuum*: *Multi enim caſus in illa. Nominatio vero Dei non ſit aſſidue in ore tuo*, *& nominibus Sanctorum* (jurando per Abraham, Iſaac, &c.) *non admiſcearis*; *quoniam non eris immunis ab eis. Sicut enim ſervus interrogatus aſſidue*, *à livore non minuitur*, *ſic omnis jurans & nominans in toto à peccato non purgabitur. Vir multum jurans implebitur iniquitate*, *& non diſcedet à domo ejus plaga*; *& ſi fruſtraverit juramentum*, *delictum ipſius ſuper ipſum erit*; *& ſi diſſimulaverit*: (non ſolvendo juratum promiſſum vel ne quidem habendo animum ſolvendi) *delinquit dupliciter. Et ſi in vacuum juraverit*, *non juſtificabitur*; *replebitur enim retributione domus ejus*.

QUÆRITUR 17. An peccet mortaliter, qui in juramento utitur æquivocatione aut reſtrictione mentali abſolute quidem ſenſibili, ſed quam jurans certo ſcit non advertendam?

RESPONDEO. Talis peccat mortaliter.

Id PROBATUR 1. ex propoſitionibus quatuor ab Innocentio XI. damnatis. 1. *Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi*, *ſive res ſit levis*, *ſive gravis*. 2. *Si quis vel ſolus vel coram aliis*, *ſive interrogatus ſive propria ſponte*, *ſive recreationis cauſa*, *ſive quocunque alio fine juret*, *ſe non feciſſe aliquid*, *quod revera fecit*, *vel aliam viam ab ea*, *in qua fecit*, *vel aliud quodvis additum verum*, *revera non mentitur*, *nec eſt perjurus*. 3. *Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt*, *quoties id neceſſarium aut utile eſt ad ſalutem corporis*, *honorem*, *res familiares tuendas*, *vel ad quemlibet alium virtutis actum*, *ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens & ſtudioſa*. 4. *Qui mediante commendatione vel munere ad Magiſtratum vel officium publicum promotus eſt*, *poterit cum reſtrictione mentali præſtare juramentum*, *quod de mandato Regis à ſimilibus ſolet exigi*, *non habito reſpectu ad intentionem exigentis*; *quia non tenetur fateri crimen occultum*.

D. Amort Tract. de Præceptis.

PROBATUR 2. ex communi ſenſu gentium, qui non foret tam uniformis, niſi eſſet à natura inditus. D. AUGUSTINUS de hoc ſenſu teſtatur Epiſt. 125. & l. 1. de Civit. C. 15. *Quidam Regulus* (Romanus Carthaginenſibus in obſidem datus) *Carthaginenſibus juraverat ſe*, *& ne pejeraret*, *horrendi exempli mortem excepit. Et Romana tunc cenſura notuit in numero Senatorum eos*, *qui apertiſſime pejerare maluerunt* (non ſervando juratum promiſſum redeundi ad Carthaginenſes.) *Sed etiam illum*, *qui reatu perjurii ſe putaverat abſolutum*, *quia poſt jurationem*, *ficta neſcio qua neceſſitate redierat. Ita non attenderunt*, *qui eum Senatu pepulerunt*, *quid ipſe jurando cogitaſſet*, *ſed quid ab illo ii*, *quibus jurabant*, *expectarent. Nec legerant*, *quod nos usquequaque cantamus Pſal.* 14. *Qui jurat proximo ſuo*, *& non decipit. Solemus hæc in hominibus à Chriſti gratia alienis laudare*, *& adhuc in divinis libris inquirendum putamus*, *utrum aliquando licite pejeremus*, *ubi nobis*, *ne jurandi facilitate in perjurium prolabamur*, *etiam præceptum eſt*, *ne juremus*. -- *Illud ſane rectiſſime dici non ambige*, *non ſecundum verba jurantis*, *ſed ſecundum exſpectationem illius*, *cui juratur*, *quam novit ille*, *qui jurat*, *fidem jurationis impleri. Nam verba difficillime comprehendunt*, *maxime breviter*, *ſententiam*, *cujus*, (ſententiæ ſeu ſenſus) *à jurante fides exigitur. Unde perjuri ſunt*, *qui ſervatis verbis exſpectationem eorum*, *quibus juratum eſt*, *deceperunt*; *& perjuri non ſunt*, *qui etiam verbis non ſervatis illud*, *quod ab eis*, *cum jurarent*, *expectatum eſt*, *impleverunt. Nam*, *ut omittam*, *quam ſit tremendum de perjurio divinum judicium*, *illud certe ſcio*, *nulli nos deinceps ſuccenſere debere*, *qui nobis jurantibus non crediderit*, *ſi talis viri perjurium non modo æquo animo ferendum*, *verum etiam deferendum putabimus*. Et Epiſt. 126. n. 13. *Exſpectationem eorum*, *quibus juratur*, *quisquis decipit*, *non poteſt non eſſe perjurus*.

QUÆRITUR 18. An validum & ſervandum ſit juramentum metu injuſto extortum?

RESPONDEO. Si injuſtitia metus incuſſi ex parte incutientis eſt certa, evidens, ac notoria notorietate juris certi, ab ipſomet incutiente ſufficienter agniti, tale juramentum non eſt validum nec jure naturali, nec divino, nec poſitivo.

PROBATUR 1. Deus non ſapienter obligaret genus humanum ad ſervanda ejusmodi juramenta ſub prætextu religionis ac reverentiæ ſuo nomini debitæ; ſubjiceret enim hoc modo amicos ſuos omnes fideliſſimos, quos habet in mundo, infinitis oppreſſionibus impiorum. Nam, etiamſi in uno vel altero caſu poſſet ſumi refugium ad Superiorem, hoc ipſum tamen refugium poſſet præſcindi per aliud juramentum de non ſumendo recurſu ad Superiorem. Dein *ſi teneatur* Superior irritare talia juramenta, eadem ratione

tione Deus per leges immutabiies ſuæ ſapientiæ & ſanctitatis tenetur ejusmodi juramenta non acceptare.

PROBATUR 2. Judex humanus non poteſt prudenter obligare bominem ad ſervanda talia juramenta. Ergo nec anticipato obligat ad ea ſervanda Deus.

PROBATUR 3. Promiſſio metn injuſto extorta, ſi non ſuerit jurata, eſt invalida; necad eam ſervandam Deus obligat; Ergo nec Deus obligat ad ſervandum juramentum; quia non debet Deus via obliqua id impiis concedere, quod via directa negat; nec decet, ut confirmet *acceſſorium*, dum ipſemet deobligando ab obſervatione non jurata *fundamentum principale* finit & jubet corruere. *ant. patet* ex C. *debitores.* de Jerejurando, ubi ALEXANDER III. ſcribit: *Debitores ad ſolvendas uſuras, ad quas ſe obligaverant, cogi non debent.* Si hoc prucedit circa obligationem ultro initam & poſtulatam à debitore, quanto magis id procedet circa obligationem ab invito per metum injuſtum extortam. Idem patet ex Tract. *de Juſtitia*, ubi oſtendi; omnes contractus turpes eſſe jure naturæ invalidos.

PROBATUR 4. Jus Canonicum ſemper agnovit, cjusmodi juramenta eſſe invalida. Nam inprimis INNOCENTIUS III. in C. *cum contingat*, ſolum dicit, ejusmodi ſervanda eſſe, ſi fuerint *ſine vi & dolo ſponte præſtita.* Ergo ſi fuerint præſtita vi, cui æquivalet metus injuſte incuſſus, non ſunt obligatoria. *Cum contingat interdum*, inquit, *quod conſtante matrimonio mulieres donationibus ſuper rebus dotalibus & donationibus propter nuptias conſentiant, ne ulterius contraveniant, proprio juramento firmando, ac ſoluto proceſſu temporis matrimonio contravenire nitantur, utrum hoc eis liceat, à nobis tua fraternitas requiſivit. Nos reſpondemus, quod etſi mulierum conſenſus in talibus non videatur obligatorius ſecundum legitimas ſanctiones* (Juris Civilis); *ne tamen tali prætextu viam contingat perjuriis aperire, mulieres ipſæ ſervare debent bujusmodi juramenta ſine vi & dolo ſponte præſtita, cum in alterius præjudicium non redundent, nec obſervata vergant in diſpendium ſalutis æternæ.* In hoc textu ad inducendam obligationem juramenti tria requirit, 1. ut ſine vi & dolo ſint ſponte præſtita. 2. ut nec cedant in alterius præjudicium. 3. nec in diſpendium ſalutis propriæ. Eadem mens Juris Canonici colligitur ex eo; quia arctati ejusmodi juramentis *non diſpenſantur*, ſed tanquam ab obligatione liberi *abſolvuntur.* Sic ALEXANDER III. C. *Perlatum.* DE HIS QUÆ VI METUSQUE, jubet abſolvi ab excommunicatione mulierem, quæ timore mortis monaſticam vitam amplexa, ac dein conjugio juncta erat. IDEM C. *ſi vero* de Jurejurando dicit: *A pluribus Prædeceſſoribus noſtris factum recolitur, quod Clerici, qui coacti miniſterium Eccleſiæ abjurarunt, de juramento abſolutionis beneficium meruerunt, & ad coercendam iniquitatem eorum, qui Eccleſiaſticos viros ad præſtandum illud compulerant, permiſſi ſunt in eadem Eccleſia miniſtrare.* Et COELESTINUS III. C. *verum.* de jerejurando ait: *In ea quæſtione, an à ſacramenti vinculo abſolvantur, qui iſtud inviti pro vita & rebus ſervandis fecerunt, nibil aliud arbitramur, quam quod anteceſſores noſtri Romani Pontifices arbitrati fuiſſe noſcuntur, qui tales à juramenti nexibus abſolverunt. Cæterum, ut agatur conſultius, & auferatur materia dejerandi, non eis ita expreſſe dicatur, ut juramenta non ſervent; ſed ſi non ea attenderint, non ob hoc ſunt tanquam pro mortali crimine puniendi.* In hoc Pontifex ſatis clare inſinuat, non peccare mortaliter eos, qui talia juramenta non ſervant.

OBJICIES 1. Si metu injuſto coacti ad jurandum non ligantur juramento, ſequitur, quod jurando, præſertim per juramenta execratoria, ad quæ coguntur, aut mentiantur, aut licite utantur reſtrictione mentali, quod tamen ſuperius fuit negatum. 2. Alexander III. C. *ſi vero*, dicit: Si aliquis quenquam graviſſimo metu ſub religione juramenti ſuum jus reſutare coegerit, ipſumque ſibi retinuerit, quia nos conſulere voluiſti, an alter eorum, vel neuter id habere debeat? Duximus tibi reſpondendum, quod non eſt tutum, quemlibet contra juramentum ſuum venire, niſi tale ſit, quod ſervatum vergat in interitum ſalutis æternæ; nec nos alicui dare materiam volumus veniendi contra juramentum proprium, ne authores perjurii videamur. Ergo non debent intrepide deobligari ſic jurantes. 3. *D. Thomas*, *Cajetanus*, *Navarrus*, *Covarruvias*, *Molina*, *Suarez*, *Leſſius*, *Gutierez*, & communis aliorum Theologorum obligat ſic jurantes ad ſervandum juramentum, quamdiu hoc ab Eccleſia non relaxatur. Ergo conſentiendum eſt.

RESPONDEO ad 1. In tali caſu nec opus eſſe mendacio, nec reſtrictione mentali. Senſus enim jurantis eſt tacite conditionatus conditione imbibita; *ſi me Deus obliget*; aut *ſi confeſſarius, Superior, &c. me obligatum agnoverit.* Objectio retorqueri poteſt in eo, qui ex metu mortis jurat, ſe non repetiturum in judicio jurato promiſſa; vel non denuntiaturum violentiam hanc Prælato, vel non poſtulaturum relaxationem hujus juramenti per metum extorti. Cum enim juxta D. Thomam 2. 2. q. 89. a. 7. ad 3. tale juramentum invalidum ſit, an mentitur, qui ſic jurat animo repetendi, vel denuntiandi? aut ſi non mentitur, quis eſt ſenſus verborum? Ad ſummum proin ſequitur, ſic jurantem debere habere propoſitum, data opportunitate circumſtantias facti exacte perpendendi, vel cum alio viro prudente conferendi, an ex parte metum incutientis reperiatur injuſtitia *certa; evidens*, & *notoria notorietate juris certi, ab ipſomet inferente ſufficienter agniti.* Cum enim in hoc homo poſſit ſibi nimis blandiri & falli, Pontifex recte dicit, in hoc genere *quemvis deobligare* tutum non eſſe. Et hinc patet etiam RESPONSIO ad 2. Ibi enim agebatur de re litigioſa, in qua non eſt facile, ſcire, quod ex parte cogentis ad abdicationem juratam jurium ſit injuſtitia certa, & evidens. Et binc ea injuſtitia declaranda eſt à Superiore Eccleſiaſtico, vel Confeſſario. AD TERTIUM reſpondeo, quod ALENSIS, D Thomæ Magiſter, in hac quæſtione part 3. membro 4. art. ult. his verbis reſpondet: *Sunt duæ ſententiæ ad boc, elige quam mavis.* Quidam diſtinguunt, dicentes; quod in promiſſorio juramento excuſat metus, in aſſertorio non. Alii dicunt, quod omne juramentum ſive coactum ſive non, ſi eſt licitum, & pejorem non vergit in exitum, eſt obſer-

Digitized by Google

obſervandum. Quod attinet authoritatem D. Thomæ, fatendum quidem; eum 2. 2. q. 89. a. 7. ad 3. & q. 98. a. 3. eſſe contrarium; cum tamen textus ſummorum Pontificum obſtet, quos ille in ſenſu minus obvio explicat, l. c. ad 3. & ad 1. inſiſtendum potius eſt textibus Summorum Pontificum, in ſenſu magis proprio, & magis naturali explicatis. v. g. explicans textum Coelestini III. ſuperius allegatum q. 98. a. 3. ad 1. ſcribit: *Quod dicitur, quod tales non ſunt puniendi tanquam pro mortali crimine, non hoc ideo dicitur, quia non peccent mortaliter, ſed quia pœna eis minor infligitur.* Hæc explicatio non videtur in ſenſu naturali & obvio ſatis conformis textui Pontificis. Aliud enim eſt, *non eſſe puniendum tanquam pro peccato mortali*, & aliud, *eſſe puniendum tanquam pro peccato veniali*, ac mitiori pœna.

Quæritur 19. An validum & ſervandum ſit juramentum dolo extortum?

Respondeo. Si dolus ſit *antecedens*, ſeu talis, ut det cauſam juramento ſtante virtuali repugnantia in oppoſitum, non eſt validum juramentum. Si autem dolus ſeu fraus ſit tantum *concomitans*, ſeu talis, ut eo non poſito nihilominus poneretur vel ſaltem ſine abſoluta repugnantia virtuali eſſet ponibile juramentum, ſic validum eſt juramentum.

Ratio prioris eſt; quia in tali caſu dolus non tantum fundat errorem *accidentalem*, ſed *ſubſtantialem*, hoc eſt, tali actualiter, vel ſaltem virtualiter eſt tacite alligata intentio jurantis. Error autem ſubſtantialis irritat contractus & vota, conſequenter etiam juramenta. Tale erat juramentum à Joſue Gabaonitis factum, qui ne involverentur generali internecioni incolarum Palæſtinæ juſſu divino exequendæ, ſimularunt, ſe eſſe populum longe extra Palæſtinam ſitum. Hoc juramentum ex mente D. Auguſtini & aliorum erat invalidum; quia Joſue habebat actualem aut virtualem intentionem repugnantem huic conſenſui, in quantum actualiter vel ſaltem virtualiter ratione præcedentis propoſiti volebat interficere omnes incolas Palæſtinæ.

Ratio secundi eſt quia ſicut in contractibus v. g. emptionis, non attenditur *voluntas futura*, quam emens probabilius habuiſſet, ſi defectum mercis agnoviſſet, ſed tantum *voluntas præſens*, actualiter aut virtualiter, contractui oppoſita, in quantum ſic actualiter aut virtualiter vult aliquid repugnans contractui ſeu conſenſui, ita multo magis id in juramantis obſervandum eſt. Ita quoad rem communis.

Objicies. Joſue illud ſuum juramentum datum Gabaonitis, quamvis eſſet dolo extortum, ſervavit. Ergo agnovit illud eſſe validum.

Respondeo, Joſue non ſervaſſe ſuum juramentum ex obligatione particulari hujus ſecundi præcepti ſervandi *quævis juramenta*, etiam metu injuſto aut dolo extorta, ſed ex altiori ac generaliori lege charitatis quæ jubet ſervari pacta integris populis data ex opinione conpaciſcentis non evidenter injuſta; & vitari ſcandala vergentia in detrimentum boni publici & in turbationem bona fide operantium. Ita reſpondet S. Augustinus in Heptat. l. 6. q. 13. his verbis: *Quæri poteſt, quomodo jurationem ſervandam eſſe crediderunt Hebræi Gabaonitis, mentientibus, quod de longingua terra ad eos veniſſent, cum poſſent dicere, ſe tantum illis juraſſe, quos eos eſſe crediderant, id eſt, de longinquo venientes. Cum vero aliud cognoverunt, præceptum circa eos Domini implendum erat, ut ſicut cæteri expugnarentur. Deus autem hoc approbavit, nec parcentibus ſuccenſuit. Unde utique credendi ſunt, etſi fallere homines pro ſua ſalute voluerunt, non tamen fallaciter Deum timuiſſe in populo ejus.* Sic etiam, quando S. Auguſtinus in Epiſt. 126. urget obligationem implendi jurationem metu extortam, ſolum dat exemplum de obſervatione juramenti à duobus exercitibus ſibi invicem dati ex metu majorum malorum. In hoc enim caſu concurrit lex ſuperior boni publici, quæ prohibet ſervari promiſſum, ſive ſit juratum, ſive non juratum.

Quæritur 20. An peccet mortaliter, qui alterum provocat ad jurandum, quem certo ſcit pejeraturum?

Respondeo. Talis peccat mortaliter. Ita reſpondet S. Augustinus Serm. 104. C. 4. his verbis: *Scribite in cordibus veſtris, quod dico. Ille, qui provocavit hominem ad jurationem, & ſcit eum falſum juraturum, vincit homicidam; quia homicida corpus occiſurus eſt, ille animam, imo duas animas; & ejus, quem jurare provocavit, & ſuam. Scis eſſe verum, quod dicis, & falſum, quod ille dicit, & jurare compellis? Ecce jurat; Ecce pejerat; Ecce perit. Tu quid inveniſti? Imo & tu periiſti, qui de illius morte te ſatiare voluiſti.*

Quæritur 21. An validum vel obligatorium ſit juramentum de objecto ſecundum ſe quidem licito, ſi oppoſitum ſit vel evadat de meliori bono?

Respondeo. Tale juramentum, ſi ab initio ſit de bono evidenter minori, non eſt validum: & ſi ab initio fuerit de bono meliori, quod tamen evadat de minori bono non eſt amplius obligatorium niſi ſit in præjudicium tertii, qui jam habuerit jus quæſitum in re, vel ad rem. Ratio eſt, quia Deus neminem obligat ad procurandam ſibi minorem gloriam. In tali autem caſu, ne variatio obligationis pariat ſcandalum, aut ne amor proprius facile confingat majus bonum, commutatio juramenti facienda & poſtulanda eſt ab habente facultatem commutandi juramenta & vota. Reſponſio colligitur ex D. Thoma, qui 2. 2. q. 98. a. 2. ad 2. ſic ſcribit: *Ille, qui jurat ſe non intraturum religionem, vel non daturum eleemoſynam, vel aliquid hujusmodi, jurando perjurium committit propter defectum judicii. Et ideo quando facit id, quod melius eſt, non eſt perjurium, ſed perjurio contrarium. Contrarium enim ejus, quod facit, ſub juramento cadere non poterat.*

Quæritur 22. An obligatorium ſit juramentum, ſi quis alteri ſub juramento promittit obedientiam, vel obſequium, & hæc ipſi evadant nimis gravia?

Respondeo. Si juramentum non fuerit ſolenne, non obligat ad nimis gravia, objecto promiſſo regulariter non annexa, ad quæ, ſi de iis cogitatum fuiſſet, vi præſentis tunc diſpoſitionis non conſenſiſſet. Si autem juramentum fuerit ſolenne, ſolennitate civili vel Eccleſiaſtica, v. g. militare, religioſum, editum coram magi-

magiſtratu, obligat ad omnia moraliter poſſibilia officio etiam extraordinarie annexa, etiamſi jurans non conſenſiſſet, ſi de ejusmodi caſu extraordinario cogitaſſet. Ratio eſt, quia in juramento non ſolenni principalis obligans eſt ipſe jurans; adeoque etiam interpretatio juramenti ſtat penes ipſum. Econtra in juramento ſolenni principalis obligans eſt ille, qui exigit & acceptat juramentum, utpote ſuperior jurantis. Ergo penes ipſum eſt interpretatio juramenti, quæ ſe extendere poteſt ad quævis moraliter poſſibilia. Ita quoad priorem partem Reſponſionis videtur docere D. THOMAS 2. 2. q. 98. a. 2. ad 3. ubi ſic ſcribit: *Cum aliquis jurat vel promittit ſe facturum voluntatem alterius, intelligenda eſt debita conditio, ſi ſcilicet id, quod ei mandatur, licitum ſit & honeſtum & portabile ſive moderatum.*

QUÆRITUR 23. An Civis vel Canonicus, qui juravit antiqua ſuæ communitatis Statuta, teneatur ad nova recenter ex conſenſu communitatis edita?

RESPONDEO. Talis Civis vel Canonicus, non tenetur ad nova Statuta vi juramenti, ſed tantum vi novæ legis, ſaltem pœnalis. Ita quoad rem reſpondet S. THOMAS 2. 2. q. 98. a. 2. ad 4. ubi ſic ſcribit: *Quia juramentum eſt actio perſonalis, ille qui de novo fit civis alicujus civitatis, non obligatur quaſi juramento ad obſervanda illa, quæ civitas ſe ſervaturam* (de novo) *juravit. Tamen tenetur ex quadam fidelitate, ex qua obligatur, ut ſicut fit ſocius bonorum civitatis, ita etiam fiat particeps onerum. Canonicus vero, qui jurat, ſe ſervaturum Statuta edita in aliquo Collegio, non tenetur ex juramento ad ſervanda futura, niſi intenderit ſe obligare ad omnia Statuta præterita & futura. Tenetur tamen ea ſervare ex ipſa vi Statutorum, quæ habent coactivam virtutem.*

QUÆRITUR 24. An Canonicus vel Civis, qui in ſua receptione jurat, ſe ſervaturum Statuta Communitatis, teneatur etiam ad illa, quæ non ſunt amplius in obſervantia?

RESPONDO. Diſtinguendum eſſe. Si enim Statuta illa ab obſervantia receſſerint per conſuetudinem rationabilem, eodem modo ſe habent ac ſi non amplius extarent, etiamſi necdum fuerint deleta ex libro. Si autem conſuetudo non ſit rationabilis, iterum diſtinguendum utrum obligatio Statutorum fundetur præciſe in conſenſu membrorum communitatis, vel in voluntate ac confirmatione Superioris? In priori caſu noviter non obligatur ad Statutum jam abrogatum, quia reſpectu ipſius non datur obligans. In poſteriori autem caſu obligatur ad Statutum, quia perſeverat intentio obligantis primarii, utpote nulla rationabili conſuetudine contraria extincta.

QUÆRITUR 25. An peccet mortaliter, qui petit vel recipit ab Ethnico juramentum per falſos Deos? vel à Turca per Mahometen? vel à Judæo per Abraham Iſaac, & Jacob?

RESPONDEO. Si probabile ſit, ejusmodi Ethnicum, Turcam, vel Judæum laborare ignorantia invincibili myſteriorum noſtræ fidei, eumque credere unum Deum remuneratorem bonorum, & vindicem malorum, per quem intentione primaria ſe obligare intendit, poterit ab eo recipi & exigi juramentum. Ratio eſt, quia nemo judicandus & condemnandus eſt in individuo, niſi conſtet eſſe malum. Igitur in gubernatione & converſatione civili, ubi fuerit toleratus, poterit obligari in contractibus juxta ſuam conſcientiam, ſi non poſſit haberi alia ſecuritas. Ita quoad rem S. AUGUSTINUS Epiſt. 47. n. 2. ubi obſervat, eum revera peccaturum peccato perjurii, qui jurando per Deos falſos fidem juratam non ſervat; ex quo infert; eum per ſuum juramentum obſtringi tacite Deo vero. Sic ſcribit: *Movet te, utrum ejus fide utendum ſit, qui, ut eam ſervet, per dæmonia juravit? Ubi te volo prius conſiderare, utrum, ſi quiſpiam per falſos Deos juraverit ſe fidem ſervaturum, & eam non ſervaverit, non tibi videatur bis peccaſſe? Si enim tali juratione promiſſam cuſtodiret fidem, ideo tantum peccaſſe judicaretur, quia per tales Deos juravit. Illud autem nemo recte reprehenderet, quia fidem ſervavit. Ac per hoc qui utitur fide illius, non peccato ejus ſe ſociat; quo per dæmonia juravit, ſed bono pacto ejus, quo fidem ſervavit.* Hucusque S. Auguſtinus de recipiente ejusmodi juramentum. Nunc autem in ſequenti textu agit de exigente tale juramentum. *Alia ergo quæſtio eſt*, inquit l. c. *utrum non peccet, qui per falſos Deos ſibi jurari fecit, quia ille, qui jurat, Deos falſos colit? Cui quæſtioni poſſunt illa teſtimonia ſuffragari, quæ commemoraſti de Laban & Abimelech* (Gen. 26. v. 3. & 31. v. 53.) *Si tamen Abimelech per Deos ſuos juravit, ſicut Laban per Deum Nachor. Quæſtio alia eſt, utrum ea pace debeamus uti, quæ inter alios invicem jurantes* (nempe per anteceſſores noſtros) *facta eſt: Quod ſi nolumus, ubi vivamus in terris neſcio utrum invenire poſſimus; neque enim tantummodo limiti, ſed univerſis provinciis pax conciliatur juratione barbarica* (per falſos Deos). *Unde & illud ſequeretur, ut non fruges tantum, quæ ab eis cuſtodiuntur, qui per falſos Deos juraverunt, ſed ubique inquinata ſint omnia, quæ ipſa pace muniuntur, quam juratio illa confirmat. Quod ſi abſurdiſſimum eſt dicere, nec illa te moveant, quæ movebant.* Et Serm. 180. loquens de eo, qui per Deos jurat Ethnico, licet ipſe jurans non credat Deos. *Dico, & qui per lapidem falſum jurat, perjurus eſt. Sanctum putat, cui juras. Non enim, quando juras, tibi juras, aut lapidi juras, ſed proximo juras. Homini juras ante lapidem. Sed numquid non ante Deum? Non te audit lapis loquentem, ſed punit Deus fallentem.* Itaque applicando hunc textum ad Ethnicum jurantem pari modo dicendum eſt, quod intentione primaria juret per Deum verum, ſeu Summum Deorum, ut ille loquitur, licet errore concomitante coram Deo, qui inſpicit corda, dum nos exterius neminem in individuo condemnamus, probabiliter *graviter culpabili* juret ſimul per Deos aut prophetas falſos. Ne hæc videantur incredibilia, affero hic juramenti formulam apud Romanos Ethnicos in Tribunali conſuetam. Reperitur in Jure Gloſſato & eſt iſta: *Juro per Jovem Olimpium, Jovem Veſtalem, Curialem. Jovem conjugalem, Junonem conjugalem. Minervam cognomento Prudentiam, Victoriam, Concordiam, Jus, Fas, bonam Fortunam, cæterosque Deos, & Deas omnes: Quod velim conſulere juxta leges, & Decreta Civitatis propria, atque recepta, & ſecundum ſtatuta Romanorum. Legesque eas, juxta quas Rempublicam adminiſtramus in communem utilitatem Patriæ, quoad ipſe*

potera,

Digitized by Google

potero, & ut quilibet alius conſuleret, qui Patriæ optime conſultum vellet, Romanus ſive Græcus. Et quod neque in gratiam, neque in odium cujusque, neque etiam acceptis donis judicabo, aut ſententiam feram, neque hominis cauſa conſilium dabo; neque Patri, aut perſonæ privatim favebo; ſed communi utilitati Patriæ ſtudebo, augens & promovens hanc ſemper quoad potero, & ut Diis pariter, & bonis viris probabitur. Atque hoc juranti mihi bene ſit, Deosque, ac dæmones habeam propitios, & mihi, & amicis, & generi, & toti domui. Pejerans autem non inveniar.

QUÆRITUR 26. An juramentum non ludendi ſit licitum? & num univerſim inducat obligationem?

RESPONDEO 1. Si quis tantum juret; ſe evitaturum omnem ludum immoderatum immoderatione temporis, vel quantitatis ſummæ, quæ exponitur, vel ſcandali, &c. ea juramenti ſpecies ſine dubio eſt licita & obligatoria.

RESPONDEO 3. Si quis juret, ſe non amplius luſurum ullo ludo, alias etiam licito, ex motivo vitandi quævis peccandi in hoc genere pericula, vel melius collocandi tempus, vel dandi aliis moderationis Chriſtianæ aut Clericalis exemplum, tale juramentum eſt licitum & obligatorium; quia eſt de meliori bono. Quia tamen omnia bona propoſita imbibitam habent conditionem, niſi circumſtantiæ aliquid evidenter melius ac perfectius exegerint, ita etiam hoc juramentum tacite ex ſua natura conditionatum eſt, niſi charitas proximi evidenter aliud exegerit.

RESPONDEO 3. Si dubium fuerit, utrum ſola immoderatio luſus, vel ipſum genus luſuum fuerit objectum juramenti; inſpiciendæ ſunt cauſæ occaſionantes juramentum; ſi enim occaſionem dederit perditio nimiæ pecuniæ, rixæ, blaſphemiæ, dubitari merito poteſt, an non ſoli luſus occaſionantes ejusmodi effectus fuerint objectum juramenti, & ideo à confeſſario habente poteſtatem relaxandi juramenta moderationem facilius recipiunt. Si vero luſor non ex præcipitantia iræ, ſed maturo conſilio in deteſtationem abuſuum & pravorum effectuum ipſum genus ludorum ſub juramento fuerit execratus, non eſt à confeſſario relaxandum juramentum, niſi ratio melioris, & horror majorum malorum id poſcat.

RESPONDEO 4. Si finis ejusmodi juramenti fuerit ſuperſtitioſus aut vanus, v. g. ſi quis in vindictam juravit ſe non luſurum cum tali perſona, vel ſe non luſurum tali tempore, quod credit infauſtum, juramentum eſt invalidum; quia ea obligatio ad talem finem non acceptatur à Deo.

QUÆRITUR 27. An validum ſit juramentum non mutuandi, non commodandi, vel fidejubendi?

RESPONDEO. Si tale juramentum ſolum pro fine habeat præcavere damnum tertii, v.g. uxoris, liberorum, &c. vel refrœnandi propriam levitatem animi cedendi cujusvis poſtulatis; cum obſervatio regularum prudentiæ ad virtutes morales pertineat, etiam præbet materiam juramenti liciti & obligatorii. Si vero motivum ejusmodi juramenti ſolum fuerit inordinata tenacitas, eo ipſo illicitum & invalidum eſt, cum Deus non acceptet obligationem vergentem ad iniqua. Si autem de principali motivo jurantis dubium fuerit, in meliorem ſolum partem intra limites honeſtatis & charitatis à Confeſſario, quem jurans tenetur conſulere, explicandum eſt.

QUÆRITUR 28. An valeat juramentum non vendendi minori pretio; vel non emendi cariori pretio?

RESPONDEO. Hoc genus juramenti eſt invalidum. Ratio eſt, quia cum non habeat pro motivo honorem Dei, nec utilitatem proximi, nec regulam prudentiæ, v g. cautelam evitandi periculum damnificationis propriæ, utpote alias etiam ſine juramento facile evitabile, non acceptatur à Deo ea jurantis obligatio.

QUÆRITUR 29. An valeat juramentum non accuſandi vel denuntiandi reum.

RESPONDEO 1. Si hoc juramentum ſit generale, non accuſandi vel denuntiandi quoscunque delinquentes, eſt de objecto illicito, adeoque eſt invalidum. Datur enim aliquando obligatio denuntiandi reos ex lege poſitiva, vel ex juſtitia, vel ex charitate.

RESPONDEO 2. Si hoc juramentum reſpiciat delinquentem particularem, diſtinguendum eſt, an tale juramentum fiat ante delictum, vel poſt delictum? Si ſit ſponte ac ultro ſine metu mali gravis, eſt illicitum & invalidum, quia ex ſuo genere invitat ad liberius peccandum. Si autem ſit poſt peccatum, iterum diſtinguendum eſt, an conjungatur cum periculo ſeductionis plurium, perturbationis Reipublicæ, damnificationis aliorum, vel non? Si conjungatur cum tali periculo, eſt illicitum & invalidum; quia ſecuritas publica eſt majus bonum, quam privatum. Si autem delinquens ſibi ſoli & complici noceat, videndum eſt, utrum ex denuntiatione ſequatur plus bonorum vel malorum. Si timeatur plus malorum, juramentum, quousque perſeverant hæ circumſtantiæ, licitum eſt & validum. Si autem ex denuntiatione ſperetur fructus ſine metu gravium vel æqualium malorum, juramentum erit illicitum & invalidum, utpote impeditivum majoris boni.

RESPONDEO 3. Si delictum jam ſit emendatum, ac ſit ejus generis, ut ſoleat relinquere emendationem conſtantem; nec obſtet lex poſitiva præcipiens denuntiationem non in ordine ad emendationem privatam, ſed vindictam publicam, licitum & validum eſt juramentum; quia eſt de objecto licito, imo præcepto ex charitate.

QUÆRITUR 30. An licitum & validum ſit juramentum accuſandi vel denuntiandi delinquentem?

RESPONDEO 1. Si fiat de accuſatione vel denuntiatione aliunde præcepta ex lege poſitiva; vel ex lege charitatis erga Deum vel proximum, juramentum eſt validum & obligatorium; etiamſi fiat ex ira, odio, vel gravi vindicta. Ratio eſt; quia motivum vindictæ ſe tantum habet per modum cauſæ efficientis, quæ eſt diſtincta à ſuo effectu. Malitia autem cauſæ efficientis ne quidem in moralibus inficit effectum intrin-

fece bonum, neque ex ſua natura natum aptum aut indifferentem ad procedendum à tali cauſa. Sic contractus matrimonialis non inficitur nec invalidatur, etiamſi fiat ex primario fine libidinis.

Respondeo 2. Si tamen accuſatio vel denuntiatio non ſit aliunde præcepta, nec de meliori bono, ejusmodi juramentum nec eſt licitum nec validum. Ratio eſt, quia non acceptatur à Deo obligatio fidejuſſoria, niſi ſit de meliori bono, aut ſaltem de æquali bono ſine cujusquam offenſione aut contriſtatione, quod non fit in caſu accuſationis vel denuntiationis, ubi delinquens gravatur ſine compenſatione hujus gravaminis per majus bonum.

Quæritur 31. An & quomodo Medici obligentur juramento, monendi & adſtringendi infirmum de præmittenda confeſſione?

Respondeo. *Per ſe*, ubi hoc mandatum viget, tenetur Medicus obſervare mandatum Apoſtolicum, quod per extenſum reperitur in Appendice ad Tract. de pœnit. part. 3. Ratio eſt, quia præſumendum eſt, eam eſſe intentionem Summi Pontificis, quod pro hoc caſu velit obligare Medicum.

Respondeo 2. Si tamen Medico probabilius ſit, infirmum ex obſtinatione potius moriturum ſine confeſſione, ſi deſeratur à Medico, tenetur Medicus per Epikiam de præſumpta mente Pontificis infirmum ſaltem liberare à morte, aut morbo perpetuo. Ratio eſt, quia ad hoc indulgendum Pontifex tenetur ex lege charitatis.

Quæritur 32. An valeat prior promiſſio vel votum, ſi poſteriori contrariæ promiſſioni aut voto adjiciatur juramentum?

Respondeo. Si prior promiſſio aut votum adhuc ligant ante juramentum, eorum obligatio non tollitur per ſubſequens promiſſum aut votum etiamſi juratum, niſi hoc juramentum ſit ex diſpoſitione legis poſitivæ ſublativum prioris obligationis. Id patet ex ſponſalibus à Titio v. g. cum Bertha contractis. Si enim poſtmodum contrahat nova ſponſalia etiam jurata cum Caia, valeuunt prima ſponſalia, non ſecunda; quia Deus non cenſetur acceptare juramentum, aut in ſe recipere munus fidejuſſoris in præjudicium alterius. Econtra ſi deſponſatus cum Bertha emittat profeſſionem juratam in ordine religioſo, non valent amplius ſponſalia inita cum Bertha, ſed valet juramentum religionis, quia in tali caſu per leges poſitivas irritatur valor priorum ſponſalium.

Quæritur 33. An validi ſint contractus vel actus conſequentes juramentum & repugnantes juramento?

Respondeo. Si prius juramentum fuerit validum, nec irritatum à jure in caſu, omnes actus juramento repugnantes ſunt jure naturæ invalidi. Ratio eſt, quia fortior eſt anterior obligatio ſub fidejuſſione divina, quam poſterior præciſe ſe obligante homine. Neque obstat, quod l. *traditionibus*. Cod. de pactis, & l. *quoties* Cod. de rei vendit? confirmetur poſterior venditio cum traditione rei facta contra promiſſionem juratam alteri factam. Id enim leges civiles diſponunt vel ob ambiguitatem juramenti & difficultatem probandi, vel contra æquitatem Juris naturalis. Nec etiam obstat, quod valeat poſterius teſtamentum in favorem Titii contra promiſſionem juratam Caio factam ipſum inſtituendi in hæredem: aut quod valeat profeſſio religioſa poſt ſponſalia jurata inita cum Bertha. In priori enim caſu per legem poſitivam anticipato prohibetur & irritatur omne juramentum abſolutum & irrevocabile de inſtituendo hærede; quod proin Deus contra diſpoſitionem juris poſitivi non acceptat. In poſteriori autem caſu Eccleſia priori juramento apponit conditionem; *niſi ſtatum perfectiorem elegero*, ut proin Deus non acceptet prius juramentum niſi in illo ſenſu conditionato, cum velit homines non aliter obligare & obligari niſi juxta leges juſtas Eccleſiæ.

Quæritur 34. An juramentum factum contra diſpoſitionem legis civilis vel Eccleſiaſticæ ſit univerſim invalidum?

Respondeo. Si lex pro fine ſuo *principaliter* ac *immediate* reſpiciat bonum publicum, omne juramentum legi contrarium eſt illicitum & invalidum. Ratio eſt; quia juramentum non eſt vinculum iniquitatis, nec acceptatur à Deo in præjudicium tertii, vel integræ communitatis, cujus violaretur bonum publicum. Hinc Clericus ne quidem ſub juramento poteſt renuntiare privilegio fori introducto in favorem generalem ſtatus Clericalis; nec valet juramentum excedendi in venditione rerum venalium taxam lege poſitam; aut extrahendi merces & arma extra provinciam contra legem, ſi poſita fuerit in bonum publicum. Econtra ſi lex principaliter ac immediate reſpiciat *bonum privatum*, huic renuntiare licebit per juramentum; alioquin lex potius cederet in odium & gravamen privati. Hinc primogenitus poterit per juramentum cedere jure primogenituræ, vel Majoratus introducto per legem.

Quæritur 35. Quomodo in dubio explicanda ſint juramenta?

Respondeo. In hac re traduntur ſequentes quatuor Regulæ.

1. *In dubio obligationis, quod ſervata proprietate verborum ac intentione obligantis minus ſtringit, tenendum eſt.* Excipitur juramentum ſolenne, v. g. militare vel religioſum, quia ibi principalis obligans eſt ille, qui defert & acceptat juramentum; in cujus proin favorem interpretatio juramenti facienda eſt. Hinc ſi filius patri abeunti in regionem longinguam ad ejus inſtantiam juret, ſe non amplius luſurum, donec redeat domum; ſi pater moriatur in itinere, ſolvitur à juramento filius.

2. *Juramentum ſequitur naturam actus, cui adjicitur.* Hinc ſi contractus vel promiſſio habeat tacite imbibitas conditiones, easdem conditiones aſſumit juramentum. Hinc ſi ſub juramento Petro promittas equum, & viciſſim repromittat veſtes, Petro non ſervante ſuam promiſſionem non obligaris ad tradendum equum. Sic promittens ſub juramento Berthæ diviti ac ſanæ nuptias non tenetur juramento, ſi illa poſtmodum

Google

modum in paupertatem vel defectum notabilem incidat. Sic etiam jurans mandato judicis, ſtante ejus ſententia poteſt licite appellare, ſi ſe gravatum ſentiat. Sic etiam jurans, ſe inimico nullum amplius allaturum nocumentum non agit contra juramentum, ſi ex nova occaſione vel cauſa ſuperveniente noceat. Sic jurans ſe ſervaturum omnia Statuta alicujus communitatis non agit contra juramentum, ſi quædam minima non ſervet; quia non cenſetur ſe obligaſſe ſub peccato ad leges quasvis ſolum pœnales. Sic etiam jurans, ſe Judici, Inquiſitori, vel Viſitatori revelare omnia, non tenetur ex juramento ad revelanda delicta prorſus occulta jam emendata, aut in nullius vergentia perniciem, ſeu periculum; niſi ita opus fuerit ex lege correctionis fraternæ. Sic etiam jurans ex urbanitate, ſe præceſſurum non fore in domum, non agit contra juramentum, ſi coactus præcedat. Ratio horum omnium eſt, quia omnes ejusmodi actus, contractus, & obligationes ſunt tacite conditionatæ ex intentione contrahentium ſeu ſpondentium per jus vel conſuetudinem explicata.

3. *Juramenti obligatio perſeverat perſeverante objecto in eodem ſtatu. Non autem perſeverat objecto notabiliter recedente ab intentione jurantis.* Ita colligitur ex C. *brevi.* de Jurejurando. Et ex C. *petitio.* & C. *veniens*, eod. tit. Et ex C. cum inter. *de renunt.* Hinc ſequitur, jurantem, quod velit reſidere in Eccleſia, poſſe ſe abſentare pro utilitate & neceſſitate Eccleſiæ, ut habetur in C. *ex parte* de Cler. non reſid. Hinc etiam jurans, ſe non alienaturum bona Eccleſiæ ſine authoritate Pontificis vel Superioris, poſſet ea alienare, ſi Pontifex vel Superior adiri non poſſit. Hinc etiam jurans, ſe non petiturum beneficium à ſe renuntiatum, poteſt illud acceptare, ſi ipſi denuo conferatur,

4. *Juramentum factum in præjudicium tertii ſemper reſtringendum eſt.* Sic jurans, ſe ſervaturum aliquod ſecretum, non tenetur ad illud ſervandum, quando illud alteri nocivum eſt, ut colligitur ex C. hoc videtur 22. q. 5.

Quæritur 34. Quid agendum, ſi dubia ſit exiſtentia, vel licentia Juramenti.

Respondeo 1. Si dubitatur dubio ſtricte dicto; ita ut in neutram partem potius inclinet Judicium, an fuerit emiſſum Juramentum, nulla datur obligatio ſervandi Juramentum. Ratio eſt; quia præſumitur non dari factum extraordinarium, niſi reddatur veroſimilius ſeu credibilius.

Respondeo. Si conſtet de emiſſo ore tenus Juramento, ſed dubitetur de interna intentione jurandi, datur obligatio ſervandi Juramentum. Ratio eſt, quia præſumuntur ea ineſſe vel conjungi actui, quæ regulariter inſunt vel conjunguntur. Intentio autem interna regulariter conjungitur & conformatur actui externo; niſi formula jurandi fuiſſet talis, cum qua non ſolet conjungi intentio interna.

Respondeo 3. Si dubia ſit ipſa licentia Juramenti, tenetur jurans conſulere confeſſarium vel alium virum doctum indifferentem. Ratio eſt, quia, cum cauſa agatur particularis inter ſe & Deum, qui acceptavit Juramentum, non poteſt agere Judicem in cauſa propria ſtante dubio ſtricte tali, niſi pro ſe habeat rationem probabiliorem, prout oſtenſum eſt de *Probabiliſmo.*

Quæritur 35. Quænam perſonæ poſſint jurare?

Respondeo. Jure naturali quivis pollens uſu rationis, & conſideratis circumſtantiis fide dignus, poteſt admitti ad Juramentum. Jure tamen poſitivo aliqua genera perſonarum, quarum fides vel ob debilitatem Judicii, vel ob pravitatem morum ſuſpecta eſt frequenter, ad majorem ſecuritatem Juramentorum generaliter extra caſum neceſſitatis repelluntur à diſpoſitione Juramentorum. Sic 1. in cauſis civilibus non admittebantur olim in quibusdam locis jurare pueri & puellæ ante annos pubertatis, teſte Gratiano C. parvuli 22. q. 5. Imo l. *inviti.* ff. de textibus, antiquitus nec minor viginti quinque annis admittebatur jurare in cauſis criminalibus: 2. In cauſis criminalibus etiam repelluntur mulieres à ferendo Juramento Jure Canonico, niſi in caſibus, in quibus permittuntur etiam infames. C. forus de Verb. ſignificat. & C. meminimus de accuſat. 3. Excluduntur etiam periuri, qui in Judicio jam ſemel de periurio convicti & condemnati ſunt. Ita in tribunalibus, & in legibus locorum particularibus merito receptum eſt. 4. Prohibentur etiam in Judicio laico jurare Sacerdotes, niſi in cauſa propria & ſuæ Eccleſiæ. C. *cum nuntius.* de textibus, Alexander III. ſcribit: *Clerici non ſunt à ferendo teſtimonio ſuper negotio Eccleſiæ ſuæ, niſi alia rationabilis cauſa impediat, repellendi.* 5. Repelluntur etiam à ferendo ultro teſtimonio non ſolum infames *infamia juris*, qui in Judicio de gravi aliquo crimine convicti ſunt, ſed etiam infames *infamia facti*, etiamſi in Judicio necdum ſint condemnati. Ita colligitur ex C. *ſuper eo*, de textibus, ubi Alexander III. ſcribit: *Quæſiviſti, utrum teſtes ſint reprobandi in cauſa criminali vel civili, quibus ab adverſa parte crimina opponuntur? Reſpondeo, quod ſi etiam ante non ſunt convicti vel confeſſi de criminibus illis, dummodo inde convincantur, in teſtimonium non debent admitti.* 6. Excluduntur etiam *capitales* inimici. Dixi, *capitales.* Si enim inimicitia non ſit capitalis, à lege non excluduntur, quamvis à Judice aliquando rectius excludantur ex officio. 7. Item excluduntur ſocii criminum ex C. *veniens* de textibus, ubi Alexander III. ſcribit: *Nos tuam ſententiam commendamus; eo quod ille, qui eodem erat infectus crimine, inde contra eum teſtificari non poſſet, nullique de ſe confeſſo adverſus alium in eodem crimine ſit credendum, nec unius teſtimonium ad condemnationem ſufficiat alicujus.* 8. A Jure Civili etiam excluduntur perſonæ viles & inopes. 9. C. *Judæi* & C. *licet*, de teſtibus excluduntur etiam Judæi & Saraceni à teſtificando contra Saracenos. 10. Per C. *de cætero*, de teſtibus, excluduntur etiam laici à teſtificando contra Clericos in cauſis criminalibus; ubi Alexander III. Archiepiſcopo Salernitano ſic ſcribit: *Laicos in accuſationem vel teſtimonium contra Clericum in crimi-*

Digitized by Google

criminali cauſa non eſſe aliquatenus admittendos, *cenſura ſacrorum Canonum manifeſtius edocet. Niſi forte ſuam vel ſuorum injuriam proſequantur. Nec tunc etiam ad teſtimonium*, *ſed ad accuſationem poſſunt admitti.* Sub hoc termino, *ſuorum*, ſpectata æquitate naturali intelligendi ſunt omnes homines ex eadem communitate, de quorum agitur ſeductione pel periculo animæ. II. Per legem civilem etiam conſanguinei usque ad quartum gradum non poſſunt cogi ad teſtificandum contra conſanguineos. Ultro autem ſe offerentes ad juramentum poſſunt recipi. Verum hæc omnia, quæ à jure poſitivo dependent, poſſe & debere variari à Judice pro congruentia circumſtantiarum, ratio & praxis demonſtrant.

QUÆRITUR 36. An Juramentum poſſit deponi per procuratorem?

RESPONDEO Affirmative. Ita colligitur ex C. I. de ſtatu monachorum in 6. §. verum, ubi Bonifacius VIII. ſic ſcribit: *Quando Abbatiſſa debebit pro feudo fidelitatis ſacramentum præſtare, niſi, quod per procuratorem illud præſtet, poſſit efficere apud principem, de monaſterio exire poterit.* Ut tamen Procurator licite juret, debet habere ſpeciale mandatum, & ſuper articulis exacte determinatis; alioquin eſſet periculum periurli. Juraret enim ad mentem ſui principalis, quæ tamen forte diverſa eſſet. Hinc ſi quis ſuo procuratori ſolum daret generale mandatum ad recte inſtruendam cauſam ſine mandato ſpeciali ad jurandum, jurante procuratore ſine ſpeciali mandato principalis teneretur quidem vi contractus ad obſervandas conditiones à procuratore initas, ſed non teneretur vi Juramenti, prout authores obſervant.

QUÆRITUR 37. An Lex Civilis poſſit irritare Juramenta contractibus appoſita?

RESPONDEO. Poteſt illa irritare *indirecte* irritando contractus quovis modo initos; non autem directe. Corruente enim principali etiam corruit Juramentum acceſſorium, quando ipſum principale opponitur bono publico.

QUÆRITUR 38. Qualia Juramenta poſſint irritari à Superioribus?

RESPONDEO I. Illa ſola Juramenta poſſunt irritari à Superioribus, quæ verſantur circa materiam ſubjectam Superiori. RATIO eſt, quia plus poteſtatis in Superiore non poteſt probari ex Scriptura vel traditione. Quando enim *Numerorum* 30. parentibus & maritis conceditur poteſtas irritandi vota & Juramenta liberorum & uxorum, ibi agitur de bonis temporalibus vel actionibus, quæ poſſunt præjudicare parenti vel marito, ſi præſtentur. Textus ſic habet: *Si quis virorum votum Domino voverit, aut ſe conſtrinxerit juramento, non faciet irritum verbum ſuum, ſed omne quod promiſit implebit. Mulier ſi quidpiam voverit, & ſe conſtrinxerit juramento, quæ eſt in domo patris ſui, & in ætate adhuc puellari, ſi cognoverit pater votum, quod pollicita eſt, & juramentum, quo obligavit animam ſuam, & tacuerit, voti rea erit: quidquid pollicita eſt & juravit, opere complebit; ſin autem ſtatim, ut audierit, contradixerit pater, & vota & juramenta ejus irrita erunt, nec obnoxia tenebitur ſponſioni, eo quod contradixerit pater. Si maritum habuerit, & voverit aliquid, & ſemel de ore ejus verbum egrediens animam ejus obligaverit juramento; quo die audierit vir & non contradixerit, voti rea erit, reddetque, quodcunque promiſerat. Sin autem audiens ſtatim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes ejus, verbaque, quibus obſtrinxerat animam ſuam, propitius ei erit Dominus. Vidua & repudiata, quidquid voverint, reddent. Uxor in domo viri, cum ſe voto conſtrinxerit & juramento; ſi audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit ſponſioni, reddet, quodcunque promiſerat. Sin autem extemplo contradixerit, non tenebitur promiſſionis rea, quia maritus contradixit, & Dominus ei propitius erit. Si voverit & juramento ſe conſtrinxerit, ut per iejunium, vel cæterarum rerum abſtinentiam affligat animam ſuam, in arbitrii viri erit, ut faciat, ſive non faciat. Quod ſi audiens vir tacuerit, & in alteram diem diſtulerit ſententiam, quidquid voverat, atque promiſerat, reddet, quia ſtatim, ut audivit, tacuit. Sin autem contradixerit, poſtquam reſcivit, portabit ipſe iniquitatem ejus.* Hucusque lex Moyſaica, haud dubie conformis juri naturali, cum nemo poſſit per votum aut juramentum diſponere de bonis alienis, vel obligatis alteri in ejus præjudicium.

RESPONDEO 2. Ad hoc, ut Superiores, parentes, mariti, &c. poſſint irritare juramenta aut vota ſubditorum, requiritur, ut ſint *evidenter* in eorum præjudicium. Id colligitur ex ipſo textu Moyſaico, dum deliberanti in diem alterum, an velit contradicere vel non; hoc eſt, *hæſitanti* ac *dubitanti*, an votum uxoris ſibi inferat notabile præjudicium, à Deo negatur altero die facultas irritandi. Idem colligitur ex eo; quia in textu maritus aſſeritur *portare iniquitatem uxoris*, puta, ſi *temere* ſine *evidenti & notabili* ſuo præjudicio contradixerit.

QUÆRITUR 39. A quibus Superioribus poſſint irritari Juramenta? & qualia in particulari?

RESPONDEO, Pontifex poteſt irritare Juramenta facta de alienandis vel non alienandis bonis ſemel Jure perpetuo dicatis Deo, in quantum prima donatione fuerunt exempta à Juriſdictione & Jure activo principum. DIXI, *In quantum.* Qualia enim Jura tacite vel expreſſe fuerint in ejusmodi donationibus reſervata hæredibus donantis, vel Domino territoriali, dependet ex legibus primitivis cujusque nationis per praxin continuam declaratis. Idem Pontifex poteſt irritare juramenta facta de beneficio renuntiando, de gradu Theologico vel Canonico non acceptando in alia Academia, quia hæ materiæ ſunt ſubjectæ Pontifici. Similiter poteſt irritare Juramenta Capitulorum Cathedralium ac Collegialium, facta in præjudicium boni communis, aut Diſciplinæ Eccleſiaſticæ, cum hæc materia ipſi ſubjecta ſit. Similiter poteſt irritare Juramenta hominum, principatuum, aut regnorum feudatariorum Romanæ Eccleſiæ, in quantum evidenter præjudicant Juri feudali Eccleſiaſtico. Ad uſum autem ejus poteſtatis, ſicut qq. 38. monui, requiritur, ut & Jus feudale, vel aliud in bona, & ſimul etiam notabile præjudicium illius Juris certum ſit.

RESPONDEO 2. Epiſcopus in ſua Diœceſi non ſolum poteſt irritare Juramenta præjudicantia Diſciplinæ Eccleſiaſticæ facta à Capitulis Colle-

Digitized by Google

Collegialibus aut Cathedralibus quoad regimen ſpirituale ſibi ſubjectis, ſed etiam facta à Clericis privatis circa obligatiooem non reſidendi, vel non petendi præbendam beneficii, non reſervatam Pontifici.

Respondeo 3. Prælatus poteſt irritare Jurameota ſuorum religioſorum, in quantum præjudicant voto paupertatis, obedieotiæ, & caſtitati, emiſſo conformiter ad obligationem contractam in Statutis vel Regula. Dixi. *In quantum*, quia votum in aliquibus religionibus non eſt illimitatum ad omnem ſuperioris outum, ita ut voluntas ſubditi illimitate in omnibus ſit ſubjecta Superiori, ſed eſt limitata ad ea, quæ ſunt cooformia Regulæ & Statutis, & intrinſeca booo ſtatui religionis.

Respondeo 4. Maritus poteſt irritare vota & Juramenta uxoris non ſolum circa perſooalia, quatenus præjudicant bonis communibus, & dotalibus; cum marito debeatur etiam booorum dotalium adminiſtratio.

Respondeo 5. Dominus poteſt irritare Jurameota & vota ſervi vergentia in præjudicium ipſius Domini.

Respondeo 6. Parentes & tutores poſſunt irritare Juramenta & vota ſuorum liberorum aut pupillorum, quæ cedere poſſuot in ootabile illorum præjudicium quoad ſuſtentationem corporalem, vel adminiſtrationem booorum temporalem ſibi concreditam à oatura aut lege. Hinc ſi puer, aut pupillus voveret *immoderata* jejuoia, illudque votum Juramento confirmaret, oon ſolum parentes, ſed etiam tutores poſſent irritare tale Juramentum, quando timeretur oriturum ex jejuniis vel mortificationibus extraordinariis grave nocumentum ſaoitati, unde notabiliter difficilior redderetur ſuſtentatio. Idem proportionaliter diceodum eſt de Curatoribus reſpectu Minorenoium quoad adminiſtratiooem booorum Curatori concreditam.

Quæritur 40. Ao Superior poſſit irritare poſtmodum Juramenta aut vota, quæ primitus approbavit?

Respondeo. Si emergat nova cauſa; poterit ea irritare; non emergente nova cauſa non poteſt ea irritare. Poſterior Reſponſioois pars patet ex textu Scripturæ ſuperius qq. 38. adducto. Prior pars probatur, quia emergente nova cauſa mutatur materia Juramenti ac voti, ita ut fieri incipiat præjudicioſa Superiori. Ergo poterit irritari.

Quæritur 41. An Juramenta & vota ſemel irritata reviviſcant morte irritantis?

Respondeo Negative. Ita colligitur ex Cod. de remiſſione pignorum; quia pignus ſemel remiſſum non poteſt revocari à ſucceſſore capientis & remittentis pignus. Ratio autem eſt, quia irritatio non eſt actus perſooæ, ſed officii, quod eſt perpetuum.

Quæritur 42. An ad valorem irritationis Juramentorum aut votorum requiratur cauſa juſta?

Respondeo. Cauſa juſta requiritur ad valorem irritationis. Deus enim non cedit Jure ſuo per Juramentum aut votum aquiſito ſine cauſa gravi, ſufficiente ad movendum Deum pro ceſſione ſui juris.

Quæritur 43. Quomodo differant ioter ſe irritatio jurameoti, & diſpenſatio ſeu relaxatio juramenti?

Respondeo. Irritatio & diſpenſatio ſeu relaxatio jurameoti (idem eſt de voto) differunt per hoc; quod irritatio ſit actus Superioris humani recognoſcentis materiam ſubjectam non potuiſſe promitti Deo ſine ſuo cooſeoſu; econtra diſpenſatio eſt actus Dei per ſui vicarium remittentis obligatiooem juratam pro circumſtantiis, in quibus majus booum divinæ gloriæ exigit remiſſiooem obligationis juratæ.

Quæritur 44. An ad valorem diſpenſatioois à juramento requiratur cauſa legitima?

Respondeo Affirmative. Ratio eſt, quia, prout ex qq. 43. patet, diſpenſatio ſit nomioe Dei. Deus autem noo cenſeri poteſt ratam habere remiſſionem hujus obligationis ſuo nomine factam, ſi noo allegatur & appareat ſioe dolo & fraude cauſa legitima. Nec enim daretur prudenter vicario ejusmodi poteſtas illimitata diſpenſandi valide nulla apparente, aut per fraudem ſuggeſta cauſa.

Quæritur 45. Quænam ſit cauſa legitima relaxaodi jurameota?

Respondeo. Cauſa eſt duplex. 1. exigentia booi communis. 2. dubietas de obligatione juramenti. Prior cauſa locum habet, quaodo juramenti obſervatio obſtat bono communi. v. g. ſi quis juraſſet, ſe non denuotiaturum perſooam ream pernitioſam aut valde periculoſam communitati; vel ſe non teſtificaturum veritati; vel ſi juraſſet, ſe obſervaturum pacta inita in contractu notorie turpi; vel ſi jurameotum violentia, fraude, vel iniquitate comperta utrique parti extortum eſt; ſuppoſito, quod non eſſeot ipſo jure invalida talia jurameota. Secunda cauſa locum habet, ſi dubium eſt, ao obligatio juramenti ſit de meliori vel æquali bono; vel utrum lateant hæ vel illæ conditiones tacitæ; vel utrum materia juramenti ſit ſufficiens ad irritationem? In ejuſmodi enim dubiis pertioet ad Papam vel Epiſcopum, determinare dubium per diſpenſationem. Tale dubium foret, ſi dubitaretur, an in contractu jurato læſio ſit eoormis vel ultra dimidium? vel utrum reciprocæ capitulationes principis juratæ ſtatibus proviociæ ſint violatæ quoad ſubſtaotiam, ita ut pergat obligare jurameotum fidelitatis reciprocum. In ejusmodi autem graviſſimis dubiis declaratio aothentica à ſummo Sacerdote, nempe à Papa inter Catholicos, peteoda eſt.

Quæritur 46. An omnis diſpenſatio circa juramenta aut vota ſolum babeat naturam declarationis?

Respondeo. Omnis diſpeoſatio ſimul habet oaturam declaratioois & juriſdictioois. Pro priori enim ſigno ratioois declarat, obligationem juramenti eſſe dubiam, aot ejus materiam non eſſe de majori bono, ſed æquali vel minori cum oppoſito. Pro poſteriori aotem ſigno rationis authentice determinat, in æquali dubio, vel in æquali bonitate duorum oppoſitorum eligendam potius eſſe haoc, quam illam partem oppoſiti;

poſiti; niſi ſit in præjudicium tertii anticipatum, prævium ad juramentum. Huic enim juri anticipato non poteſt prætendicare diſpenſans. Hinc fruſtranea eſt quæſtio, quam aliqui authores faciunt; an in talibus juramentis præjudicioſis tertio diſpenſatio petenda ſit à Superiore jurantis, vel ejus in cujus favorem juratum eſt.

Quæritur 47. An in omni diſpenſatione juramentorum aut votorum debeat ſimul concurrere commutatio?

Respondeo. Quando diſpenſatio fit ab habente plenitudinem poteſtatis, non neceſſario concurrit diſpenſatio cum commutatione. Non enim Papa tenetur obligationi per diſpenſationem ſublatæ ſubſtituere aliam æqualis aut magni valoris, cum immediate agat nomine Dei. In Epiſcopis autem rectius cum diſpenſatione jungitur commutatio, quia ſive habeant ſuam poteſtatem immediate à Chriſto, ſive à Papa, neuter cenſetur committere univerſaliter tot Epiſcopis poteſtatem diſpenſandi ſemper ſine commutatione, ſaltem in cauſis gravi momenti, ubi materia juramenti importat notabilem cultum divinum aut profectum animarum.

Quæritur 48. An habentes poteſtatem commutandi vota habeant etiam poteſtatem commutandi juramenta?

Respondeo. Qui habent poteſtatem commutandi vota, non eoipſo habent poteſtatem commutandi juramenta, ſive ea poteſtas ſit ordinaria ſive delegata.

Ratio eſt, quia, cum juramenta non fiant ſoli Deo, ſed etiam homini; & quæ fiunt Deo, habeant obligationem primario fundatam in voluntate ſeu intentione divina, magis homini incognita, dum econtra votum habeat obligationem primario fundatam in voluntate ſeu intentione humana, magis homini perſpecta, decet, ut ad poteſtatem commutandi juramenta requiratur major diſcretio, ac conſequenter expreſſior conceſſio. Hinc Summi Pontifices, quando concedunt facultatem relaxandi juramenta, eam facultatem ſpecialiter exprimunt.

Quæritur 49. An jurans poſſit propria authoritate commutare juramentum?

Respondeo. Jurans non poteſt propria authoritate commutare ſuum juramentum, niſi id fiat in aliquid evidenter melius ejusdem rationis.

Ratio eſt, quia iſta facultas commutandi juramenta in aliquid æqualis bonitatis, aut etiam in aliquid melius diverſæ rationis, tolleret vim obligatoriam, & religionem juramentorum omnibus gentibus ſacram & ſanctam ac inviolabilem, ut patet conſideranti; nimis enim facile eſſet humanæ propenſioni, invenire æquales bonitates, aut etiam meliores diverſæ rationis. Hinc, cum neque in Scriptura Sacra, neque etiam in ulla Hiſtoria Ethnica reperiatur ullum laudatum exemplum ejusmodi commutationis, authoritate propria factæ, cenſendum eſt, eam commutandi libertatem pugnare contra ſenſum univerſalem generis humani. Certe Rex Saul reprehenditur ſeveriſſime in Scriptura l. 1. Reg. quod reim voluntate divina præceptam, nempe demolitionem omnium rerum, etiam peccorum, commutaverit in rem ſua opinione meliorem, nempe in ſolennes victimas ad majorem, ut prætendebat, Dei gloriam.

Quæritur 50. Quid ſit, *diſpenſare commutando*, aut *commutare diſpenſando*?

Respondeo. Hi termini in conceſſionibus Summorum Pontificum uſitati ſignificant, quod habens poteſtatem à Summo Pontifice delegatam debeat ſimul conjungere diſpenſationem & commutationem, ita ut cummutatio non neceſſario debeat eſſe adeo rigoroſa pro diverſa congruentia motivorum & circumſtantiarum.

§. II.

De Adjuratione.

Quæritur 1. Quid ſit adjuratio?

Respondeo. Adjuratio eſt poſtulatio alicujus rei à creatura rationali, ut eam præſtet in conteſtationem publicam ſuæ reverentiæ aut obedientiæ rebus divinis debitæ. Talis adjuratio erat, quando Cayphas Matth. 26. Chriſto dixit: *Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis; ſi tu es Chriſtus filius Dei.* Talis etiam erat adjuratio, quando Phariſæi cœco ſanato Joa. 9. dicebant: *Da gloriam Deo*, & fatere omnia.

Quæritur 2. Quotuplex ſit adjuratio?

Respondeo. Adjuratio dividitur 1. in ſolennem & privatam. 2. in deprecativam & imperativam. *Solennis* eſt, quæ habet præſcriptam ab Eccleſia formulam; *Privata* eſt, quæ non habet talem formulam. *Deprecativa*, qua rogatur per aliquid Sacrum. v. g. Rom. 12. *Obſecro vos per miſericordiam Dei. Imperativa* eſt, qua ſubdito aliquid præcipitur cum adjuratione. Sic Gen. 24. Abraham adjuravit ſervum.

Quæritur 3. An licitum ſit, adjurare aliquem hominem? & quando?

Respondeo. Illis ſolis licet adjurare hominem, quibus licet, ab eo exigere publicam conteſtationem ſuæ reverentiæ aut obedientiæ rebus divinis debitæ. Hinc, cum homo non teneatur conteſtari proximo ſuam reverentiam aut obedientiam erga Deum in quovis negotio, raro poterit licite fieri adjuratio hominis ſaltem *imperativa.* Ea de cauſa Origenes, quia præviderat generale in adjurationibus periculum peccandi, Hom. ult. in Matth. ſcripſit: *Æſtimo, quia non oportet, ut vir qui vult ſecundum Evangelium vivere, adjuret alterum.*

Respondeo 2. Tunc ſolum licet adjurare proximum, præſertim in ſpiritualibus ſubditum, quando non datur aliud expeditius medium obtinendi rem ſibi ex juſtitia aut charitate debitam, nec timetur à proximo peccaminoſa recuſatio poſtulati. Sic enim ſine fructu daretur proximo ſcandalum, ſeu occaſio peccati, quod committeretur per recuſationem conteſtationis publicæ de reverentia ſeu obedientia erga Deum.

Quæritur 4. An liceat adjurare dæmones?

Respondeo 1. Non licet aliquid à dæmone per adjurationem poſtulare modo deprecativo, rogando videlicet, ut aliquid faciat ob reve-

Digitized by Google

reverentiam divini nominis; quia modus deprecativus exigeret beneficium à dæmone, quod eſt effectus & ſignum benevolentiæ.

Respondeo 2. Licet dæmonem adjurare poſtulando aliquid per ſe debitum, nempe ut ceſſet à nocendo ob metum divinæ gravioris in eum vindictæ. Non vero licet dæmonem adjurare poſtulando aliquid alias indebitum, v. g. poſtulando pecunias, vel notitiam rei abſentis. Omnes enim ejusmodi adjurationes nil aliud ſunt, quam poſtulationes beneficii, & *conjurationes magicæ*. Ita D. Thomas 2. 2. q. 90. a. 2. C. ubi ſic ſcribit: *Duplex eſt adjurandi modus. Unus per modum deprecationis vel inductionis ob reverentiam alicujus ſacri. Alius autem per modum compulſionis. Primo modo non licet dæmones adjurare; quia ille modus adjurandi videtur ad quandam benevolentiam vel amicitiam pertinere, qua non licet ad dæmones uti. Secundo autem adjurationis modo, qui eſt per compulſionem, licet nobis ad aliquid uti, & ad aliquid non licet. Dæmones enim in curſu hujus vitæ adverſarii nobis conſtituuntur. Non autem eorum actus noſtræ diſpoſitioni ſubduntur, ſed divinæ & ſanctorum Angelorum. Poſſumus ergo dæmones adjurando per virtutem divini nominis tanquam inimicos repellere, ne nobis noceant ſpiritualiter vel corporaliter, ſecundum poteſtatem divinam datam à Chriſto. Non tamen licitum eſt, eos adjurare ad aliquid ab eis addiſcendum, vel etiam ad aliquid per eos obtinendum: quia hoc pertineret ad aliquam ſocietatem cum ipſis habendam.*

Quæritur 5. An liceat adjurare creaturas irrationales?

Respondeo 1. Non licet adjurare creaturas irrationales dirigendo adjurationem in ipſam creaturam ſecundum ſe; licet tamen eas adjurare dirigendo adjurationem ad dæmonem, qui movet aliquando ejusmodi creaturas irrationales. Ita D. Thomas l. c.

Respondeo 2. Ejusmodi adjurationibus non eſſe utendum, niſi ſit prudens dubium, utrum dæmon non actu utatur his creaturis ad nocendum. Ratio eſt quia alioquin poſſet introduci conſuetudo adjurandi omnes creaturas, quibus *poſſet* dæmon uti; quæ conſuetudo foret abſurda.

Respondeo 3. Cum omnes adjurationes creaturarum irrationabilium habeant ſpeciem, quaſi dirigantur in ipſam creaturam, melius abolerentur omnes ejusmodi adjurationes ab omnibus Ritualibus, & libris, ſicut actu excluſæ reperiuntur à *Rituali Romano*, in quo nullæ repeiuntur adjurationes creaturarum irrationalium. Neque enim *Exorcizatio* ſalis eſt adjuratio quædam: Senſus enim hujus verbi: *Exorcizo*, non eſt iſte: *Adjuro* te, ſed hic; *facio & volo te liberum manere ab infeſtatione dæmonum*, in quo ſenſu nihil continetur abſurdi. Dabunt rationem Deo, qui agnoſcunt vel agnoſcere poſſunt abſurditatem talium adjurationum, non niſi in ſenſu impropriiſſimo dirigibilium ad dæmones, & tamen iis utuntur ex vano reſpectu humano. Nam quis in ſenſu verborum proprio credat, præcipi dæmonibus, dum adjurans præcipit nubibus, locuſtis, vel muribus? Quid permiſerint aliqui Epiſcopi, non ſervit pro regula, dum conſtat,

D. Amort Tract. de Præceptis.

Romanos Pontifices nunquam permittere ejusmodi maledictiones aut adjurationes mentaliter in dæmonem directas, niſi juxta *formam Ritualis Romani*, in qua nulla reperitur maledictio vel adjuratio directe reſpiciens creaturam irrationalem.

Quæritur 6. Quænam requirantur univerſim, ut adjuratio ſit licita abſque peccato?

Respondeo. Requiruntur tria. 1. veritas. 2. juſtitia. 3. judicium. Veritas primo requiritur ex parte rei ſacræ, per quam fit adjuratio. Qui enim adjuraret per Jovem, aut Mercurium, peccaret. *Secundo* requiritur veritas ex parte adjurantis, ne animo ficto poſtulet, quod petit, non ſerio. *Tertio* requiritur veritas ex parte cauſæ, ſeu motivi, ex quibus adjurat. Si enim quis ſimularet, ſe eſſe pauperem, *per amorem Dei*, vel *per ſanguinem* Chriſti peteret eleemoſinam, peccaret non ſolum peccato mendacii, ſed etiam ſpeciali peccato irreligionis. Justitia in adjuratione exigitur; quia ad vitandum ſpeciale peccatum irreligionis requiritur, ut res poſtulata juſta, & honeſta ſit. Judicium requiritur, quia adjuratio debet fieri cum magna conſideratione, ne videlicet præbeatur proximo occaſio peccati; ſi forte non exaudiat adjurantem, & ſic peccet contra reverentiam rei divinæ debitam.

Quæritur 7. An liceat etiam adjurare Deum & Sanctos?

Respondeo. Si poſtulentur juſta, cum debita reverentia ac ſubmiſſione ad majus beneplacitum divinum, modo deprecatorio id licet. Id oſtendit praxis Eccleſiæ. Sic enim rogamus Deum per ejus Incarnationem, Paſſionem &c.

Quæritur 8. Quænam requirantur ad licitam adjurationem dæmonis?

Respondeo. Ad licitam adjurationem dæmonis ſolennem requiritur 1. legitima imperandi *poteſtas in Miniſtro*. Ea autem poteſtas conſiſtit ordinarie in Exorciſtatu & ſpeciali deputatione. Extraordinarie vero in gratia gratis data, ſine alterutro enim requiſito abſque ſpeciali inſtinctu interno claris indiciis noto ne quidem privatim tentanda eſt ab ullo hominum adjuratio imperativa dæmonum. 2. requiritur *modus imperativus*. Uti enim modo deprecativo erga dæmonem non licet, prout ſuperius oſtenſum eſt. 3. requiritur *finis à Chriſto præordinatus*, nempe contrarius operationibus dæmonum ſaltem mediate. Sic enim Chriſtus exaudiendo ſupplicationem dæmonum, ut eos mitteret in porcos Matth. 8. tacite redarguit Geraſenos, quod Judæis præberent anſam transgrediendi legem per comeſtionem carnis ſuillæ. Itaque Chriſtus vult, ut nec alii utantur poteſtate herili, à ſe in dæmones conceſſa, niſi ad deſtruendas machinationes dæmonum.

Quæritur 9. Quænam in adjurationibus liceat interrogare dæmones?

Respondeo 1. In adjuratione dæmonum non licet interrogare curioſa, hoc eſt, talia, quæ non ſerviunt ad finem præordinatum à Chriſto, videlicet ad deſtruendas operationes ſeu machinationes dæmonum. Hinc

Respondeo 2. licitum eſſe, interrogare *nomen ſeu proprietatem* dæmonis per nomen expreſſum, ut moris eſt circa ſubſtantias ſeparatas; numerum inſidentium dæmonum; anſam ſeu cauſam, ex qua fuerit ingreſſus; indicium aliquod certum de infeſſione vera dæmonis nulli tamen homini præjudicioſum, v. g. quid ante menſem factum ſit vel fiat in tali vel tali loco remoto; vel quid ſignificet hæc vel illa propoſitio in lingua peregrina, vel quomodo ſolvendum hoc vel illud Problema Geometricum aut Phyſicum, jam aliunde peritis in arte notum ac ſolutum. Velle à dæmone diſcere aliquid novi ex motivo curioſitatis aut utilitatis propriæ foret peccatum mortale; quia non fieret uſus poteſtatis à Chriſto conceſſæ ad finem præordinatum à Chriſto.

Respondeo 3. Non licet à dæmone exquirere ſecreta peccata hominum adſtantium; quia non licet cooperari ad infamationem hominum.

Respondeo 4. Non licet dæmoni imperare, ut opem ferat ad repellendas tempeſtates, grandines, & alias res ex curſu naturæ nocivas. Ad hunc enim finem dæmones non ordinantur, aut adhibentur à Chriſto.

Respondeo 5. Non licet dæmoni in aſſertionibus illius adhibere plenam fidem: quia, cum ſit mendax, ſemper dubium eſt, utrum juſta permiſſione divina ab curioſitatem vel indignitatem adjurantis non permittatur mentiri etiam adjuratus?

Quæritur 10. An peccent adjurantes graviter, ſi omittant unam ex his cautelis?

Respondeo. Peccant graviter, ſi omittant vel unicam ex his cautelis in Reſponſione 1. 3. 4. & 5. enumeratis.

Ratio eſt, quia gravis infertur Deo injuria per abuſum poteſtatis tam magnæ à Chriſto conceſſæ, etiamſi fiat abuſus ad finem ſolum venialiter peccaminoſum. Sic enim, qui abuteretur directe Euchariſtia, Baptiſmo, vel alio Sacramento ad finem venialiter peccaminoſum, eoipſo peccaret mortaliter.

Quæritur 11. An peccent adjurantes, ſi pro feliciori ſucceſſu adjurationis in contemptum dæmonis ſimul adhibeant rutam, ſtercus caprinum, & ſimilia? vel ſi obſeſſum flagellis, contumeliis, alapis, vel ſputis afficiant?

Respondeo. Omnes peccant mortaliter, qui in ejuſmodi adjurationibus dæmonum miſcent tales ineptias, neque à Rituali Romano, neque à Rituali Diœceſano approbatas.

Ratio eſt, quia hæ ineptiæ pugnantes contra gravitatem, majeſtatem, & ſimplicitatem Cæremoniarum Eccleſiaſticarum proſtituunt Eccleſiam riſui hæreticorum, Judæorum, & Gentilium. Licet tamen adhibere res naturales ex ſua natura confortativas obſeſſorum, v. g. rutam, vel alia aromatica, quæ ſuo odore recreent vires obſeſſi. Alias autem præbere medicinas obſeſſo prohibetur in Rituali Romano, ubi §. 17. dicitur: *Caveat Exorciſta, ne ullam medicinam infirmo vel obſeſſo ſuadeat, ſed hanc curam medicis relinquat.* Vide ſuperius dicta de Superſtitione in Præcepto 1. §. 8. qq. 11.

Quæritur 12. An adjurans abſque peccato poſſit connivere pactioni cum dæmone, ſi ob egreſſum petat rem non malam? v. g. ſi petat, non cruciari novis ſuppliciis? non relegari in infernum, vel in deſertum locum?

Respondeo. Ad poteſtatem Exorciſtatus non pertinet, diſponere de dæmone jam egreſſo, ſed liberare hominem obſeſſum. Nam diſponere de dæmone pro ſtatu ſubſequente ad liberationem hominis pertinet ad poteſtatem excellentiæ, quæ eſt in Chriſto, vel ad ſpecialem delegationem, vel ad gratiam gratis datam. Neque etiam legitur in Scriptura, aut in hiſtoriis Sanctorum, niſi in caſu rariſſimo, quod ejiciendo dæmones illis præſcripſerint locum, in quem debeant commigrare. Itaque cenſeo, ejuſmodi pactiones eſſe illicitas; quia ſpeciem præſeferunt cujuſdam ceſſionis ſpontaneæ; cum tamen imperium à Chriſto in dæmones Exorciſtæ conceſſum importet compulſionem, non ſpontaneitatem. Hinc Chriſtus, & Sancti, quando præſcripſerunt locum dæmoni poſt egreſſum, non fuerunt uſi formæ pactionis, ad quam requiritur ultro citroque conſenſus mutuus juxta conditiones reciprocas; ſed auditis dæmonum precibus egerunt authoritative, quod illis ad majorem Dei gloriam & animarum ſalutem rectius viſum fuerat.

Quæritur 13. An adjurans poſſit abſque peccato petere à dæmone ſignum egreſſionis v. g. fractionem feneſtrarum?

Respondeo. Non licet petere tale ſignum. Ratio eſt, quia poteſtas Exorciſtæ à Chriſto conceſſa finita eſt per liberationem obſeſſi. Itaque vi hujus poteſtatis non poteſt *imperative* ponere legem dæmoni pro ſtatu ſubſequente egreſſionem. *Deprecative* autem quidpiam agendum poſtulare à dæmone non licet, prout conſtat ex dictis. Nec obſtat, quod *Sacerdotale Romanum* approbet talem poſtulationem. Illud enim *Sacerdotale*, ut vocatur, non fuit editum juſſu & authoritate Summi Pontificis, ſed tantum privata authoritate alicujus privati, qui Romæ obſervaverat quaſdam praxes particularium quorundam Clericorum. Hinc etiam non fuit editum Romæ, ſed Venetiis. Accedit, quod illud *Sacerdotale* etiam in hoc puncto, uti in plurimis aliis, fuerit correctum à Paulo V. in *Rituali Romano*, ubi omiſſa eſt ea poſtulatio Signi. Hinc Exorciſta poterit quidem rogare Deum, ut dæmoni egredienti permittat vel imperet editionem alicujus ſigni innocui ad ædificationem populi, & incrementum divinæ gloriæ; ut tamen hoc à dæmone deprecando petat, non licet; & ſi imperando præcipiat, egreditur limites ſuæ poteſtatis, ſicque meretur tradi illuſioni aut deceptioni dæmonum.

§. III.

De Voto.

Quæritur 1. Quid ſit votum?

Respondeo. Votum eſt promiſſio animo ſe ſpecialiter obligandi facta Deo de meliori bono. Ita quoad rem omnes.

Dici-

Dicitur *promiſſio*, cui, in quantum eſt actus humanus, intrinſecum ac eſſentiale eſt, ut ſit *libera* ac *voluntaria*.

Dicitur 2. *De meliori bono*, ita ut res Deo ſit acceptior, quam ejus omiſſio.

Dicitur 3. *Animo ſe ſpecialiter obligandi*; quia pœnitentes multa Deo promittunt ſine animo ſe ſpecialiter obligandi.

Quæritur 2. Quotuplex ſit votum?

Respondeo. Votum dividitur 1. in Perſonale, reale, & mixtum. 2. in temporale & perpetuum. 3. in Commune & particulare. 4. in Solenne & ſimplex. 5. in Reſervatum & non reſervatum. 6. in Expreſſum & tacitum. 7. In Abſolutum & conditionatum. 8. in Pœnale & non pœnale.

Personale eſt, quo Deo promittitur poſitio vel omiſſio alicujus actionis propriæ, v. g. peregrinatio ad loca ſancta, jejunium, oratio &c.

Reale eſt, quo Deo promittitur poſitio vel deſtructio alicujus rei, v. g. fabrica Eccleſiæ, calix, eleemoſina &c.

Mixtum eſt, quo ſimul vovetur actio vel omiſſio propria, & res. v. g. ſi quis voveat, viſitare Eccleſiam S. Petri, ibique offerre calicem argenteum. Hoc enim poſterius etiam per alterum præſtari poteſt.

Temporale eſt, quo homo ſe ſpecialiter obligat ſolum ad certum tempus. v. g. Si quis voveat caſtitatem ad menſem, proximum feſtum B. Virginis, vel ad annum.

Perpetuum eſt, quod durat ad totam vitam voventis, v. g. ſi quis voveat, toto vitæ tempore obſervare caſtitatem.

Commune eſt, quod ab integra communitate, v. g. civitate, emittitur.

Solenne eſt, quod acceptatur ab Eccleſia cum irritatione omnis actus contrarii. Sic votum caſtitatis in ſuſceptione ſacrorum Ordinum, & in emiſſione profeſſionis religioſæ emiſſum ſic approbatur & acceptatur ab Eccleſia, ut matrimonium contra obligationem voti emiſſum ſit irritum & invalidum.

Simplex eſt, cui Eccleſia nullam ſpecialem irritationem actuum contrariorum apponit. Et talia ſunt omnia vota, præter vota religioſa, & votum caſtitatis in ſuſceptione Sacrorum Ordinum.

Expressum eſt, quo vovens explicitis verbis ſuam obligationem exprimit, qua ſe Deo obſtringit. v. g. ſi quis determinate explicito verbo aut ſenſu caſtitatem, jejunium &c. Deo promittat.

Tacitum eſt, quo Deo aliquid ſon ſtatui, quem ſuſcipit, annexum promittitur facto, non verbo. Sic qui recipit Sacros Ordines, tacite cenſetur vovere caſtitatem perpetuam, quia illa ſacratio ſui per caſtitatem facienda Deo Sacris Ordinibus annexa fuit per Conſtitutiones Eccleſiæ. Sic etiam, quando in nonnullis Ordinibus explicite vovetur ſola obedientia, vel ſola abdicatio proprii, ſimul tacite voventur reliqua duo vel tria vota, quæ per conſtitutiones Eccleſiæ annexa fuerunt ſtatui religioſo.

Absolutum eſt, quod ſine ulla conditione emittitur.

Conditionatum eſt, quo Deo actio vel res ſub conditione promittitur. v. g. Si quis Deo voveat peregrinationem, ſi recuperaverit ſanitatem.

Poenale eſt, pro cujus tranſgreſſione ipſe vovens ſibi ſtatuit pœnam, hoc eſt, quo Deo actio vel res promittitur eo modo, ut ſi vovens votum non ſervaverit, ſe obliget ad pœnam. v. g. Si quis voveat, ſe non frequentaturum choreas, & ſi hoc votum fregerit, ſe daturum pauperibus decem aureos.

Non poenale eſt, pro cujus tranſgreſſione nulla ſtatuitur à vovente ſibimetipſi pœna.

Quæritur 3. Quale ſit diſcrimen inter propoſitum & votum?

Respondeo. Diſcrimen conſiſtit in eo, quod in ſolo propoſito homo ſe non obliget ſpecialiter ſub peccato ad præſtandum id, quod proponit vel promittit. Sic pœnitentes in actu contritionis promittunt Deo emendationem de blaſphemia, etiamſi per hoc nolint contrahere ſpecialem novam obligationem diſtinctam à lege prohibente blaſphemiam. Sic etiam multi proponunt, ſi reconvaluerint, exhibere Deo varios actus bonorum operum; licet nolint ſe obligare ſub peccato.

Quæritur 4. Ex quibus indiciis colligatur, an quis potius fecerit propoſitum quam votum?

Respondeo. Id colligitur ex his indiciis. 1. Si alioquin non ſoleat emittere vota, niſi poſt prævium maturam deliberationem, quæ in caſu non præceſſit. 2. Si conſideratis circumſtantiis non egiſſet prudenter emittendo votum. 3. Si dubium ſit, an habuerit ſtatim per ſubſequentes dies remorſum conſcientiæ vel perſuaſionem de obligatione voti.

Quæritur 5. An quis in dubio facti teneatur ſervare votum, ſi dubitat, an potius emiſerit votum vel conceperit præciſe propoſitum?

Respondeo. Sub diſtinctione. Si dubium fuerit ſtricte dictum, ita ut in neutram partem notabiliter præponderet judicium, non obligatur voto; quia, cum principium obligationis non ſit ab extrinſeco, ſed ab intrinſeco, præſumendum eſt, non extitiſſe animum ſe ſpecialiter obligandi, niſi reliquerit in memoria ſui manifeſtiora veſtigia; conſequenter etiam in hac materia, dum homo eſt in poſſeſſione ſuæ libertatis præcito turbata, locum habet regula: *Melior eſt conditio poſſidentis.* Si autem dubium ſit tantum late dictum, ita ut homo conſideratis omnibus probabilius credat, ſe emiſiſſe potius votum, tenetur ad obſervantiam voti, quouſque non obtinuerit commutationem vel diſpenſationem voti.

Quæritur 6. Qualis requiratur libertas ad votum?

Respondeo 1. Requiritur talis libertas, qualis requiritur non ſolum ad conſtituendum peccatum mortale, ſed etiam ad celebrandum contractum civilem, v. g. promiſſionis, dona-

 tionis,

tionis, emptionis &c. Ratio eſt, quia votum continetur in genere promiſſionis.

Respondeo 2. Hinc ad votum non ſufficit libertas à neceſſitate, ſed etiam requiritur libertas à coactione; errore, & metu injuſte incuſſo.

Ratio eſt; quia etiam promiſſiones civiles pure liberales ſine onere reciproco jure naturali ſunt invalidæ, ſi vi, errore, aut metu injuſte incuſſo fuerint extortæ, prout ex Tract. de Contractibus ſuppono.

Respondeo 3. Hinc etiam ad votum non ſufficit libertas habitualis in cauſa nondum ſufficienter retractata, qualis ſufficit ad conſtituendum peccatum mortale, ſed requiritur libertas vel actualis vel ſaltem virtualis, qualis requiritur in contractibus. Ratio eſt, quia nemo cenſetur velle inire novam obligationem ex conſideratione circumſtantiarum dudum præterita v. g. ante decem aut viginti annos, ſed dependenter à conſideratione præſente actu aut virtualiter, ita ut omnes circumſtantiæ moraliter præſentes tam ex parte objecti, quam ex parte voventis poſſint exacte expendi. Nemo enim cenſetur ſe obligare ultro ex voluntate primum futura, ſed ex voluntate præſente.

Quæritur 7. An quis teneatur voto, ſi dubium ſit, an præceſſerit ſufficiens libertas, ſeu deliberatio?

Respondeo 1. In dubio, an ad votum, de cujus emiſſione certo conſtat, præceſſerit ſufficiens deliberatio, diſtinguendum eſſe quoad perſonas. Si enim vovens ſit ætatis adeo maturæ, ut regulariter in ejusmodi hominibus ſoleat intervenire exacta conſideratio circumſtantiarum, etiam in caſu particulari circa voti emiſſionem in dubio illa matura aut certe ſufficiens deliberatio præſumenda, & obligatio ad obſervantiam voti aſſerenda eſt. Si autem vovens ſit ætatis necdum ſatis maturæ ad debite expendendas circumſtantias objecti & obligationis, etiam in caſu illa imperfectio deliberationis præſumenda, & obligatio juxta modum indeliberationis moderanda, commutanda, aut omnino diſſolvenda eſt.

Respondeo 2. Quandocunque reperitur dubium de ſufficiente deliberatione ad emiſſionem voti, ſive fuerit dubium late dictum, ſive ſtricte dictum, ſemper eſt locus moderationi, aut commutationi juxta naturam dubii, & juxta æquitatem juris circa jura dubia. In tractatu enim de Conſcientia oſtendi; jura dubia, ſive fuerit dubium *late dictum* cum majori probabilitate in unam contradictionis partem, ſive *ſtricte dictum* ſtante æquali probabilitate & ſuſpenſione judicii pro utraque parte, ex æquitate naturali per judicem dividi poſſe, & debere juxta majoritatem vel minoritatem, aut æqualitatem probabilitatis in favorem partium.

Quæritur 8. An vota metu extorta valeant?

Respondeo 1. Vota extorta metu ab intrinſeco vel à naturali cauſa incuſſo valida ſunt tam jure naturali ac divino, quam Eccleſiaſtico. Ita omnes. Dicitur autem metus ab intrinſeco incuſſus, ſi quis emittat votum ad efugiendum malum corporis vel animæ proveniens à cauſa interna, v. g. à morbo corporis vel animi; ut ſi quis voveat peregrinationem ex metu mortis, quam ſecuturam timet ex gravi infirmitate. A cauſa autem naturali dicitur metus incuti, ſi v. g. ob tempeſtatem maris imminet periculum naufragii, ad quod evadendum emittitur votum. Hæc reſponſio ſumitur ex C. *Sicut nobis*, de Regularibus, ubi Innocentius III. dicit: *Quidam Clericus, cum ægritudine nimia laboraret, de recuperanda ſanitate deſperans habitum Canonicorum Regularium petiit & accepit, ſed nec ad Eccleſiam tranſiit, nec bonis ſuis uti ceſſavit. Reſpondemus, ſi regularem habitum ſe poſtulante ſuſcepit, ad reſumendum habitum eſt cogendus.*

Respondeo 2. Vota extorta metu à cauſa extrinſeca libera, non tamen ad extorquendum votum, ſed in alium finem incuſſo, ſunt jure naturali, divino, & Eccleſiaſtico valida. Sic ſi latro itineranti minetur mortem, niſi fideliter tradat omnes pecunias, is autem emittat votum, ut efugiat, hoc votum eſt validum. Ita communis. Ratio eſt, quia Deus prudenter ac decenter acceptat ejusmodi vota, non in gratiam metum incutientis, quem Deus odit, ſed in gratiam metum patientis, quem Deus per ſe amat, emiſſa, idque *non ex fine* idoneo ad fovendam malitiam hominum, ſed ſolum *occaſione* alienæ malitiæ ex motivo ac fine idoneo ad eandem malitiam deſtruendam.

Respondeo 3. Vota emiſſa ex metu juſte incuſſo valida ſunt, ſi metus non fuerit incuſſus ad directe extorquendum votum, ſed ex alio fine, v. g. ſi damnatio ad triremes flagitioſo fuerit intentata ad ejus emendationem, & aliorum ſecuritatem; ille autem ad declinandam hanc pœnam emittat votum recipiendi Ordinem Carthuſianorum. Ita communis. Ratio eſt, quia Deus libenter acceptat ejusmodi vota illæſa ſua Sapientia & Juſtitia. Econtra ſi metus, utut juſtus, directe fuerit incuſſus ad extorquendum votum, votum tali metu juſto extortum jure naturali ac divino eſt invalidum. Pro hac ſententia citatur Rodriquez, Lopez, & Vega contra Sanchez, Leſſium, Bonacinam, Palaum. Ratio eſt; quia ejusmodi vota non acceptantur decenter à Deo; neque enim decet Deum, ſacrificia ejusmodi ex ſua natura ultronea ſubjicere ſervituti hominum.

Respondeo 4. Vota extorta metu injuſte incuſſo, atque ad extorquendum votum ordinato, ſunt jure naturali invalida.

Dixi. *Extorta metu ad extorquendum votum ordinato.* Si enim metum incutiens non intendat votum, ſed tantum pecuniam, aut liberationem à moleſtia, metum paſſus valide emittit votum Ordinis ſacri, aut religionis ad majorem ſui miſeriam evitandam. Responsio probatur ex eo, quia Summi Pontifices ejusmodi vota habentes pro irritis non conſtituerunt Jus novum Eccleſiaſticum, ſed tantum eorundem nullitatem, quam ex jure naturali habent, declararunt. Ratio autem ex jure naturali eſt; quia lumen naturale dictat, non decere bonitatem & ſapientiam divinam, ut acceptet talia vota obli-

gando

Digitized by Google

gando metum paſſos ob injuriam alienam. Textus Summorum Pontificum ſunt ſequentes: 1. Alexander in C. perlatum. *De bis, quæ vi metuſque cauſa fiunt*, ſcribit: *Cum quidam nobilis uxorem ſuſpectam baberet, milites ſui ejus præcepto eam ad ſylvam ducentes evaginato gladio occidere voluerunt, ſed tandem pietate ducti ſub tali conditione eidem pepercerunt, quod in monaſterio de colobris babitum ſuſciperet monachalem. Epiſcopi vero miſſi à viro, ut ei velum imponerent, mutationem vitæ ſuſpectam babentes ſeorſim convenerunt eam. Quæ rem patefaciens quod timore mortis monaſterium intrabot, propoſuit, & quod inde, quandocunque poſſet, exiret. Sed alter Epiſcoporum, ut viri tyrannidi ſatisfacere videretur, mulieri velum imponere ſimulabat. Tandem viro è medio ſublato, mulier è monaſterio exiens alium maritum accepit, quos Gallagoritenſis Epiſcopus ad inſtantium ſororum excommunicationis vinculo adſtrinxit. Ideòque mandamus, quatenus prædictam mulierem ab excommunicationis vinculo abſolvatis.* In boc textu nec Epiſcopi cæteri nec Papa crediderunt, mulierem teneri ſuo promiſſo metu extorto, alioquin increpaſſent mulierem, eamque adſtrinxiſſent ad ſerio ac vere emittendam profeſſionem, aut illi impoſuiſſent pœnitentiam, & non niſi ſub conditione gravis pœnitentiæ diſpenſaſſent, prout tunc moris erat. Si autem promiſſum homini factum, vi extortum, eſt irritum, etiam irritum erit votum, ſeu promiſſum Deo factum, ſi fuerit metu extortum. 2. Innocentius III. in C. *cum dilectus*, eodem Tit. ſcribit: *Quia conſtitit nobis de voto emiſſo non obſtante violentia, cum neque metum mortis, neque cruciatum corporis contineret, ſilentium* (actoribus) *duximus imponendum.* In hoc textu Pontifex inſinuat, Actores ab obſervatione voti potuiſſe abſolvi, ſi ex metu mortis, vel alterius mali, per Judicem non facile reparabilis. fuiſſet emiſſum.

Quæritur 9. An validum ſit votum ex errore vel ignorantia emiſſum?

Respondeo 1. Si ignorantia aut error verſentur circa ſubſtantiam voti, votum ex tali ignorantia aut errore emiſſum eſt invalidum. Hinc ſi quis ignorat, voto eſſe annexam perpetuitatem, aut obligationem recipiendi clauſuram, vel putat, ſe profiteri in religione approbata, quæ reipſa non eſt approbata, votum eſt invalidum. quia nihil poteſt eſſe volitum, quod non eſt præcognitum, nec in genere, nec in ſpecie.

Respondeo 2. Si tamen id, quod ignoratur in ſpecie, fuiſſet cognitum & volitum in genere, votum eſſe validum. Hinc ſi vovens ſciret, ſuo voto v. g. religioſo, varias eſſe annexas difficultates, quas hic & nunc in ſpecie advertit ignorare, & tamen ſe reſolveret, ſe per emiſſionem voti velle in ſe recipere quaſcunque difficultates voto annexas, & ſe illo modo velle vovere, quo alii vovent, eoipſo ſe obligaret ſaltem in genere ad omnes difficultates voto annexas, quamvis hic & nunc ignoratas. Ita obſervant Suarez & Sanchez.

Respondeo 3. Votum emiſſum ex ignorantia aut errore poſitivo circa qualitatem objecti accidentalem, cui tamen alligatur tacite intentio voventis, eſt invalidum. Ratio eſt, quia ejusmodi qualitas objecti, licet in conſideratione phyſica ſit accidentalis, in æſtimatione tamen morali eſt ſubſtantialis, cum ſit pars objecti voliti aut noliti. Hinc ſi quis voveret peregrinationem Jeroſolymitanam, exiſtimans, peregrinationem facile compleri poſſe ſine navigatione, aut ſi voveret peregrinationem ad limina Apoſtolorum, putans duplo minorem eſſe loci diſtantiam ac re vera eſt, aut ſi vovens ſuſceptionem Ordinis Carthuſianorum ignorat eſſe annexam abſtinentiam perpetuam à carnibus, reſpectu perſonæ alligantis tacite ſuam intentionem ejusmodi qualitati itineris, ordinis, vel alterius objecti voliti, votum eſt invalidum.

Respondeo 4. Votum emiſſum ex ignorantia aut errore poſitivo circa finem, aut cauſam motivam, aut circa circumſtantiam objecti, cui tacite alligatur intentio voventis, eſt invalidum. Ratio eſt, quia omnis qualitas, conditio, modus, circumſtantia finis, aut cauſa, cui tacite alligatur intentio voventis, in æſtimatione morali pertinet ad ſubſtantiam objecti voliti. Illæ enim partes in toto morali ſunt ſubſtantiales, quæ coadunantur per intentionem bumanam in ordine ad determinatum finem volitum aut nolitum. Id patet etiam à pari ex contractu matrimoniali, & aliis contractibus v. g. emptionis. Illæ enim qualitates, conditiones, aut circumſtantiæ referuntur ad individuum perſonæ vel ſubſtantiam objecti, quibus alligatur intentio contrahentis. Hinc ſi quis voveret dare eleemoſinam perſonæ, quam exiſtimat eſſe pauperem, votum eſt invalidum, ſi perſona re vera non eſſet pauper. Huic enim conditioni merito cenſetur tacite alligata intentio voventis, cum illa non poſita nullum detur aliud motivum aut ratio ſufficiens ita vovendi. Sic etiam ſi quis vovet calicem ad Eccleſiam ad recuperandam ſanitatem filio, quem exiſtimat adhuc eſſe infirmum, qui re vera eſt ſanus, votum erit invalidum, quia infirmitas filii eſt circumſtantia, quam unice reſpicit intentio voventis.

Quæritur 10. Ex quibus indiciis poſſit agnoſci, utrum intentio voventis fuerit alligata qualitati aut circumſtantiæ ignoratæ?

Respondeo. Id poterit deſumi ex ſequentibus indiciis.

1. Quando objectum voti abſente illa qualitate aut circumſtantia non ſervit amplius ad finem voventis, præſumendum eſt, qualitati aut circumſtantiæ illi fuiſſe alligatam intentionem voventis. Cum enim votum ſit quidam contractus bonæ fidei inter hominem & Deum; contractus autem bonæ fidei interpretationem accipiant ſecundum id, quod in pactum fuiſſet veroſimiliter deductum, ſi de illo explicite fuiſſet cogitatum, manifeſtum eſt, etiam votum & mentem voventis implicitam, explicandam eſſe ſecundum id, quod voviſſet, ſi de ejusmodi qualitatis aut circumſtantiæ poſitione vel defectu cogitaſſet.

2. Quando conſuetudo vel lex qualitatem aut circumſtantiam objecti habet pro conditione ad valorem actus accidentali, non præſumitur intentio voventis ejusmodi qualitati aut circumſtantiæ ſpecialiter fuiſſe alligata.

Ratio eſt, quia intentio contrahentium in iis, quæ ſpecialiter ac explicite in pactum deducta

ducta non ſunt, cenſetur tacite ſubordinata ad diſpoſitionem legum, ad quas refertur conſuetudo; quod igitur à lege vel conſuetudine reſpicitur tanquam aliquid accidentale ad valorem actus, etiam ab intentione voventis ſic reſpectum & reſpiciendem eſt.

3. Quando circumſtantia vel qualitas ignorata ſuperaddit objecto arduitatem reſpective moraliter inſuperabilem, cenſenda eſt intentio voventis eſſe alligata illi qualitati aut circumſtantiæ, niſi eam pro accidentali expreſſe determinet conſuetudo aut lex. Ratio eſt, quia ita jus naturale exigit in reliquis contractibus bonæ fidei.

4. Quando in vovente concurrit error poſitivus practicus, diſponens ad habitum è diametro obligationibus voti contrarium, difficillime inſuperabilem, cenſetur intentio voventis eſſe alligata illi circumſtantiæ aut qualitati exiſtimatæ. Ratio eſt, quia perpetuus effectus erroris eſt interpretative actualis voluntas implicite excluſiva omnis obligationis oppoſitæ. Hinc ſi juvenis quindecim annorum voveret perpetuam caſtitatem cum errore poſitivo, quod pollutio cui aſſueſcit nullum aut ſolum veniale peccatum ſit, ejusmodi votum eſſet invalidum.

Quæritur 11. Utrum in votis regula illa vera ſit, ex errore vel ignorantia circumſtantiæ aut qualitatis invalidari votum, de qua, ſi vovens explicite cogitaſſet, votum non emiſiſſet?

Respondeo 1. Hæc regula non eſt univerſalis; quia lex aut conſuetudo multas circumſtantias aut qualitates objecti propter bonum commune, ne nimis frequenter irritentur contractus, juramenta, & vota quas ſi vovens agnoviſſet, votum non emiſiſſet. Et hinc ubi lex aut conſuetudo ſic diſponit, in ejusmodi contractibus, quamvis ſint bonæ fidei, non eſt inſpicienda voluntas, quam contrahens ſeu vovens eſſet *habiturus*, ſi de tali circumſtantia aut qualitate cogitaſſet, ſed quam *actu habet* cum ſubordinatione ad conſuetudinem vel legem.

Responneo 2. Hæc regula vera eſt univerſim in omnibus caſibus, in quibus lex aut conſuetudo nil aliud diſponit. Id enim omnibus contractibus bonæ fidei eſt intrinſecum, ut non judicentur vel explicentur juxta ſtrictum verborum tenorem aut ſenſum actualem, ſed juxta ea, quæ veroſimiliter fuiſſent referenda in pactum, ſi de iis explicite fuiſſet cogitatum.

Quæritur 12. Quid agendum in dubio, quando dubitatur, utrum intentio voventis fuerit alligata alicui circumſtantiæ, conditioni, vel qualitati?

Respondeo. In tali dubio locus eſt commutationi. Ratio eſt, quia in hoc caſu non ſolum intervenit dubium facti, utrum homo emiſerit votum, aut præbuerit conſenſum; ſed etiam intervenit dubium juris, utrum jus in tali caſu præſumere convenienter poſſit aut debeat alligationem intentionis ad circumſtantias ignoratas, vel exiſtimatas. Cum autem in dubio juris non ſtet libertas poſſeſſionis pro vovente, dividendum eſt jus dubium inter Deum & voventem per commutationem voti.

Quæritur 13. An vota dubia ſint reſervata Sedi Apoſtolicæ?

Respondeo. Vota dubia non ſunt reſervata Sedi Apoſtolicæ, ſive ſit dubium facti, ſive juris, ſive mixtum ex dubio facti ac juris. Ita in hac ſummi momenti Quæſtione reſpondet *Suarez*, *Sanchez*, *La Croix*, & plures alii.

Dixi, hanc quæſtionem eſſe *ſummi momenti* quia ex ejus reſolutione ſequitur, Epiſcopum poſſe diſpenſare non ſolum circa vota reſervata ſimplicia, ſed etiam circa vota ſolennia, quando dubitatur prudenter de eorum valore, & res non ſit deducta ad forum contentioſum. Suarez Tom. 2. de Religione l. 6. C. 26. n. 6. ſic ſcribit: *Poſſumus generalem regulam conſtituere, quoties de valore voti caſtitatis, aut ſimili fuerit morale dubium, ſive illud ſit dubium facti, ſive juris, & ſive ſit negativum propter conjecturas, quæ non ſufficiunt ad determinatum judicium ferendum ſive ſit poſitivum ex opinionibus probabilibus contrariis, tale votum non eſſe reſervatum Sanchez, ſed poſſe per Epiſcopum tolli. Hoc patet tum ex alia regula ſupra poſita, quod hæc reſervatio eſt valde ſtricti juris, & ideo reſtringenda. Ergo debet intelligi de votis certis & indubitatis: tum etiam, quia de peccatis & cenſuris reſervatis ſimilis regula ab omnibus admittitur. Circa hanc vero regulam oportet advertere ſupra dicta de voto dubio. Nam poteſt dubium eſſe tale, ut votum non obliget, ut ſi dubito, an conſenſerim &c. Et tunc non erit neceſſaria diſpenſatio. Tamen ſi ad cautelam, vel ad tollendum aliquod ſcandalum Epiſcopi diſpenſatio petatur, non erit malum nec inutile, & ipſe dare illam poterit, ut conſtat. Regula autem propriè traditur propter caſus dubios, in quibus dubium per ſe non ſufficit ad excuſandum voventem ab obligatione voti, & in eis credimus eſſe reſtringendam reſervationem, ut ſolum vota omnino certa ibi comprehendantur.* Ita Suarez, cujus ſententiæ prorſus ſubſcribo. Multa enim mala ſequuntur in regionibus Roma diſſitis extra Italiam ex defectu remedii prompti circa vota reſervata ſolennia, quorum valor dubius ne quidem diſcuti poteſt Romæ ſine maximis ſumptibus. Quod ſi diſcutiatur, raro obtinetur relaxatio voti. Inde non pauca in Ordinibus ſacris & religioſis Zizania, & ſcandala. Vide etiam *Sanchez* in Summa l. 4. C. 40. n. 26. & C. 44. n. 3. La Croix l. 3. part. 1. n. 544.

Dices: Hæc doctrina repugnat ſenſui & praxi Romanæ Eccleſiæ. In Tribunali enim S. Congregationis Concilii ſæpiſſime agitantur cauſæ de valore aut nullitate profeſſionis religioſæ, licet in omnibus ferme iis cauſis valor votorum ſit dubius.

Respondeo n. ant. Omnes illæ cauſæ ſunt litigioſæ una parte nullitatem adſtruente, altera eam negante; Si autem cauſa non ſit litigioſa, ſed ambæ partes, Ordo, & profeſſus inclinent in annullationem votorum vere dubiorum, poterit Epiſcopus ea commutare. Quod ſi in caſu aliquo raro votorum ſolennium vere dubiorum cauſa Romam delata eſt utraque parte in annullationem votorum propendente, id actum eſſe crediderim vel ad cautelam, vel ad vitandum ſcandalum, prout Suarez loquitur. Accedit quod etiam renitentia ordinariorum nimis timidorum nonnunquam poſſit dare anſam ejuſmodi recurſui non neceſſario.

Quæri-

Quæritur 14. An teneatur voto caſtitatis, qui ſuſcipiendo Sacros Ordines habet expreſſam intentionem non vovendi caſtitatem?

Respondeo. Talis impoſtor tenetur quovis momento, quo illi occurrit cogitatio practica circa obſervantiam caſtitatis, emittere votum caſtitatis ſub peccato mortali.

Ratio eſt, quia cum Eccleſia Ordini Subdiaconatus annexuerit votum caſtitatis, & ille ſe Eccleſiæ tacito contractu ad emiſſionem hujus voti per ipſam ſuſceptionem ſe obligaverit, tenetur ſtare contractu, ſeque ſacrare Deo per caſtitatem primo tempore non impedito. Hinc quovis ejusmodi momento, quo recurrit cogitatio practica de præcedente neglectu voti, peccat mortaliter, niſi ſuppleat defectum, & impleat promiſſum vovendi, per ſuſceptionem Ordinis factum Eccleſiæ.

Quæritur 5. An votum fieri poſſit ſoli Deo? an vero etiam Sanctis?

Respondeo. Votum poteſt emitti ſoli Deo.

Ratio eſt, quia in Sanctis nec poteſt reperiri nec agnoſci fundamentum contrahendi ſpecialem obligationem religionis, diſtinctam ab obligatione juſtitiæ orta ex promiſſo acceptato à promiſſario. Neque enim Sancti acceptando promiſſa hominum ſibi facta volunt aut poſſunt imponere aliam obligationem, niſi quam homo imponit homini acceptando ejus promiſſum. E contra Deus vult obſervantiam exactam promiſſionis ſibi factæ ab hominibus reſpici tanquam partem ſpecialis cultus ſupremi latriæ ſibi debitæ. Id enim colligitur ex ſenſu omnium gentium; præſertim fidelium in veteri ac novo teſtamento, utpote exiſtimantium, ſe per fractionem voti non ſolum violare juſtitiam Deo debitam, ſed etiam graviſſime inhonorare Deum & violare cultum illi debitum; & ex teſtimonio Scripturæ Iſajæ. 19. ubi dicitur: *Cognoſcent Dominum in die illa, & colent eum in hoſtiis & in muneribus, & vota vovebunt Domino, & ſolvent.* In hoc textu ſolutio voti numeratur inter actus cultus ſupremi Deo debiti.

Quæritur 16. An promiſſio facta Sanctis inducat obligationem ſpecie diverſam ab ea, quam inducit promiſſio Deo facta, aut homini.

Respondeo. Promiſſio facta Sanctis inducit obligationem ſpecie diverſam à voto, ſeu promiſſione facta Deo, & à promiſſione facta homini.

Ratio eſt quia cum Sanctis fiat promiſſio, ut ſupplicent Deo, & opituletur per Deum, redundat quodammodo ſpecialis ignominia in Deum, ſi eo opitulante ad interceſſionem Sanctorum negligatur executio voti.

De materia voti.

Quæritur 17. An validum ſit votum non ingrediendi Religionem, non mutuandi, non fidejubendi, non erogandi eleemoſinam &c.

Respondeo. Ejusmodi vota nec ſunt valida, nec licita. Ratio eſt; quia non ſunt de meliori bono præ ſuo contradictorio: adeoque non acceptantur à Deo. Quod ſi dicatur; hæc vota in particulari circumſtantia poſſe eſſe de meliori bono; non deberet votum eſſe generale & abſolutum, ſed reſtrictum ac conditionatum, nempe ſi Pontifex vel confeſſarius relate ad tales circumſtantias id fore Deo gratius judicaverit.

Quæritur 18. An licitum & validum ſit votum non vovendi?

Respondeo. Hoc votum eſt illicitum & invalidum, quia poſitive excludit optionem melioris; adeoque non acceptatur à Deo. Si quis tamen hoc votum emiſiſſet ad præcavendam nimiam ſuam levitatem in vovendo, ita ut in tali caſu particulari videretur de meliori bono ob ipſam dubietatem valoris commutandum aut ſic explicandum eſſet, ut nil voveatur ſine prævio concilio viri prudentis aut confeſſarii.

Quæritur 19. An licitum & validum ſit votum non petendi diſpenſationem aut relaxationem voti?

Respondeo. Hoc votum eſt licitum & validum.

Ratio eſt; quia ſi emergant novæ circumſtantiæ, in quibus materia voti evidenter incipit eſſe de minori bono, non opus eſt diſpenſatione aut relaxatione Superioris, ſed ſolum declaratione authentica de ceſſatione obligationis. Si autem emergant ſolum tales circumſtantiæ, in quibus materia voti fiat æqualis boni relate ad ſuum contradictorium, licet reddatur notabiliter incommodior voventi, gratius tamen Deo eſt, ſi inſiſtatur exactæ obſervantiæ voti ſemel emiſſi; adeoque votum non petendi relaxationem adhuc reperit objectum melioris boni.

Dixi, *ſi materia voti evidenter incipit eſſe de minori bono*, prout fieret, ſi materia voti fieret nociva proximo, vel bono communi vel saluti propriæ.

Quæritur 20. An licitum & validum ſit votum non acceptandi Epiſcopatum? vel aliam dignitatem?

Respondeo. Si hoc votum ſit limitatum ac conditionatum: niſi judicio virorum indifferentium urgeat manifeſta Eccleſiæ utilitas, ita ut judicent, alios eſſe evidenter minus idoneos, aut urgeat Superioris præceptum, licitum eſt & validum; ſi autem ſit prorſus illimitatum, opponitur ſuavi ordinationi divinæ, quæ provida præparatione cauſarum media diſponit ad ſuum finem ſine coactione, aut extraordinaria ſuæ voluntatis demonſtratione. Itaque talis generalis ac illimitata promiſſio facta Deo non eſt de meliori bono, nec acceptatur à Deo. Aliud eſt votum non ambiendi dignitates, aut non acceptandi dignitates præciſe honorificas, vel alias, ad quas facile inveniuntur æque digni, ſine juſſu Superioris; hæc enim vota Deo grata ſunt. Idem dicendum foret, ſi dignitas, ad quam ſe vocandum advertit, ſit evidenter impeditiva majoris boni, v. g. Miſſionum Apoſtolicarum: relate enim ad talem circumſtantiam ſicut dignitas bene recuſaretur, ita ea recuſatio ad circumſtantiam reſtricta bene voveretur.

Quæritur 21. An licitum & validum ſit votum contrahendi matrimonium?

RESPONDEO. Non eſt licitum nec validum niſi relate ad circumſtantiam præſentem, in qua ſtatus matrimonii ad bella vitanda aut præcavendas offenſas divinas judicio prudentum eſſet evidenter de meliori bono. Hinc ſi ſtatus matrimonii ſit alicui medium moraliter neceſſarium ad pravam conſuetudinem mollitiei, vel luxuriæ exſcindendam, ſicut iſte ſtatus poteſt præ ſtatu Clericali vel Religioſo conſuli, imo etiam ſub recuſatione abſolutionis ceſſante alio impedimento rationabili injungi, itá etiam relate ad talem circumſtantiam eſt materia juramenti & voti. Pro hac ſententia, quod ſit materia voti, citantur *Cajetanus*, *Navarrus*, *Bellarminus*, *Valentia*, *Azor*, *Toletus*, *Sanchez*, *&* *Guttierez*. NEC OBSTAT, quod cum tali facilitate peccandi ſtet votum caſtitatis in Profeſſione Religioſa & Sacris Ordinibus. Dico enim, quod ſic voventes aut peccent mortaliter, aut eoipſo ſe obligent ad media extraordinaria difficillima, quæ ordinarie ex ſuo genere raro ſortiuntur effectum. Hinc comparative ad ejuſmodi perſonas ſtatua matrimonialis in ſpecie eſt de meliori bono. Vide Tract. de Sacramento Ordinis.

QUÆRITUR 22. An conſuetudinarius in mollitie vel aliis peccatis luxuriæ peccet mortaliter, ſi emittat votum caſtitatis per religioſam profeſſionem, vel receptionem Sacrorum Ordinum?

RESPONDEO. Si ita vovens ſimul ſerio ſpondeat, ſe recepturum omnia media etiam difficillima, ad eradicandam pravam conſuetudinem idonea; nec habeat libertatem amplectendi ſtatum conjugalem ſine æquali aut majori periculo gravium peccatorum, & amittendæ ſalutis æternæ, non peccat, emittendo ejuſmodi votum; quia in tali caſu exoptabilior eſt Deo ſtatus cum voto, quam ſine voto. Si autem alterutra ex bis tribus conditionibus deficiat, peccat mortaliter ſic emittens votum moraliter inobſervabile. *Moraliter inobſervabile* voco, de cujus obſervantia etiam ſera prudens ſpes concipi nequit. Quod autem huic vitio dediti vix unquam ſe conſtanter emendent, ſi circumſtantiæ ſimiles maneant vel redeant, teſtantur experti, prout in Tract. de Sacris Ordinibus oſtendo. RESPONSIO PROBATUR ex eo, quia talis promiſſio de re, quam vovens prudenter ſperare nequit ſe impleturum, ſtulta eſt. Stulta autem promiſſio diſplicet Deo, imo tendit ad majorem inhonorationem Dei. Ergo cum agatur de materia gravi, ſeu tendente ad gravem inhonorationem Dei, etiam erit objectum gravis diſplicentiæ divinæ. In Eccleſiaſtico C. 5. v. 3. dicitur: *Si quid vooviſti Deo, ne moreris reddere. Diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio.*

QUÆRITUR 23. An licitum & validum ſit votum nullum committendi peccatum veniale?

RESPONDEO. Votum non committendi ullum peccatum veniale plene deliberatum, hoc eſt, manifeſte agnitum, licitum ac validum eſt in bominibus, qui per experientiam norunt, ſe facile id obſervaturos. Tales homines ſunt, qui per plures annos nullum commiſerunt peccatum veniale deliberatum. Sed reſpectu aliorum hominum, qui non poſſunt prudenter ſperare hujus voti obſervantiam continuam, eo quod ſæpius per annum commiſerint peccatum veniale plene deliberatum, nec licitum nec validum eſt. RATIO eſt, quia votum eſt lex privata; lex autem de objecto moraliter inobſervabili, quale eſt continua evitatio ejuſmodi peccati in tali homine, eſt irrationabilis, adeoque illicita & invalida. Cæterum etiam perſonæ alloquin alienæ à peccatis venialibus plene deliberatis vix aliquando babebunt prudens motivum emittendi hoc votum, niſi latens motivum ſuperbiæ. Ergo hoc nulli etiam perfecto conſulerem, niſi ad tempus breve, v. g. unius bebdomadæ; & nec iſtud quidem niſi relate ad unum vel alterum peccatum determinatum, ſi adeo remiſſæ fuerit charitatis, ut in eo plus valeat ad cavendam offenſam divinam motivum religionis, quam charitatis.

QUÆRITUR 24. An licitum & validum ſit votum ſemper eligendi vel agendi quod eſt perfectius?

RESPONDEO. Si quæ fuerit perſona tantæ perſpicaciæ & ſanctitatis, ut jam à pluribus annis experta ſit, ſe facile perfectiora ab imperfectioribus diſtinxiſſe, ſeque ea, quæ perfectiora agnoverat, prompte obſervaſſe, licite & valide emittet hoc votum. Si autem alterutrum harum duarum conditionum deficiat, ita ut vel nequeat perfectiora ab imperfectioribus clare ſine ambiguitate diſtinguere, vel ſi perfectiora agnoverit, ea non ſemper obſervaverit, nec licite nec valide emittet hoc votum. RATIO eſt, quia non poteſt prudenter ſperare obſervantiam bujus voti, quam tamen vovet, votum autem, quod eſt lex privata, de re moraliter inobſervabili, eſt irrationabile, adeoque ſtultum ac diſplicens Deo, ac conſequenter illicitum, nec acceptatum à Deo, nec validum.

QUÆRITUR 25. An licitum & validum ſit votum quotidie in virtutibus proficiendi? ſeu in via chriſtianæ perfectionis ſemper ulterius progrediendi? aut ſuæ voluntati jugiter obſiſtendi?

RESPONDEO. Si quæ perſona fuerit tantæ ac perpetuæ perſpicaciæ, ut, cum profectus virtutum eatenus incrementum ſit, ſicut incrementum herbarum, capillorum, & ſtaturæ humanæ, à nullo humano ingenio ſine ſpeciali ſupernaturali lumine habitualiter manente adverti poſſit, per lumen ſupernaturale extraordinarium babitualiter permanens incrementa quotidiana virtutum advertere poſſit, ac præterea ſibi ſpondere moraliter poſſit perpetuam obſervantiam veritatis agnitæ, talis perſona poterit emittere ejuſmodi votum. Verum an ullus Sanctorum unqoam tale lumen habuerit, aut ſibi perpetuam talis luminis conſtantiam, cum ſit donum gratis datum, promittere potuerit, vehementer dubito, eo quod magis ſerviat ad fovendam ſuperbiam, quam ſanctificationem propriam vel alienam. Hinc arbitror, S. Andream Avellinum, qui in Breviario die 11. Novembris hoc votum emiſiſſe legitur, ſolum habuiſſe pro objecto voti determinata quædam perfectionis media, quæ ſibi ipſi præſcripſerat, & quæ facile

à ſe

Digitized by Google

à ſe obſervari poſſe per exercitationem diutur nam aliquot annorum didicerat.

Quæritur 26. An licitum & validum ſit votum, ſi quis motivo pietatis ductus dicat: Promitto Deo, me ducturum puellam pauperem, vel meretricem?

Respondeo. Si perſona vovens ſit talis conditionis, ut illi ſtatus conjugalis ſit evidenter de meliori bono, votum eſt abſolute licitum & validum. Si autem illud non fuerit evidens; votum cenſendum eſt in dubio habere ſenſum conditionatum, ita ut ſenſus ſit: Si contraxero matrimonium, ducam puellam pauperem vel meretricem. In hoc proin ſenſu erit licitum & validum. Ita Suarez. Dixi, *in dubio.* Si enim vovens ſimul certus eſſet, ſe ſimul voviſſe ſtatum conjugalem, nec certo conſtaret, an ipſi ſtatus conjugalis in individuo ſit evidenter de meliori bono, votum eſſet illicitum & invalidum, utpote impeditivum majoris boni.

Quæritur 27. An licitum & validum ſit votum non ingrediendi religionem, niſi determinate hanc? vel non recitandi Roſarium, niſi flexis genibus? vel non dandi eleemoſynam minorem decem aureis?

Respondeo. Hæc duo priora vota ſunt licita & valida; quia in primo voto præſupponitur matura deliberatio de ſtatu vitæ eligendo, per quam vovens agnoverit, hanc potius religionem quam aliam reſpectu ſui eſſe de meliori bono. In ſecundo autem voto videtur ſolum pro objecto voti conſtitutum fuiſſe modum orationis aliunde præſtabilitæ per conſuetudinem, propoſitum, aut votum. Adjicere autem rei bonæ aliunde præſtabilitæ modum meliorem licitum & validum eſt. Tertium autem votum illicitum & invalidum eſt; quia obſtat bono meliori, nempe obligationi aut congruentiæ proximo ſubveniendi per minores eleemoſynas, paſſim ſingulis ferme diebus obviæ. Has enim eleemoſynas Deus recuſari prohibet, & cuivis quotidie largiri decem aureos non ſolum prudentia ſed etiam marſupium ditiſſimo vetat. Stulta ergo eſt hæc promiſſio.

De votis conditionatis.

Quæritur 28. Quotuplex ſit votum conditionatum?

Respondeo. Votum conditionatum dividitur in quatuor ſpecies juxta varias conditiones. Nam 1. alia conditio eſt *contra ſubſtantiam voti*, v. g. ſi quis vovet ſtatum religioſum, ſi Prælatus indulſerit liberum dominium vel uſum indeterminatum alicujus pecuniæ. 2. Alia eſt *poſſibilis vel impoſſibilis*, v. g. voveo Titio dare eleemoſynam, ſi digito cœlum tetigerit. 3. Alia eſt *turpis, alia honeſta*, v. g. voveo eleemoſynam, ſi Deus ſecundet aſſaſinium. 4. Alia eſt *neceſſaria, alia contingens*, v. g. ſi cras ſol oriatur, dabo eleemoſynam.

Quæritur 29. An licitum & validum ſit votum ſub conditione repugnante quoad ſubſtantiam voti?

Respondeo, eſſe diſtinguendum. Si enim conditio ſubſtantiæ voti opponatur jure na-

D. Amort Tract. de Præceptis.

turali, votum eſt invalidum. Ratio eſt; quia in tali voto per appoſitionem conditionis tollitur adæquata ſubſtantia objecti voliti; adeoque non remanet objectum, quod poſſit impleri. Sic qui vovet ſic obedientiam ſuo Confeſſario, ut tamen nil poſſit ſibi injungi ſine ſuo conſenſu, tollit ſubſtantiam adæquatam obedientiæ. Econtra qui vovet paupertatem religioſam ſub conditione, ſi ſibi relinquatur dominium alicujus partis bonorum ad ſuam congruam ſuſtentationem neceſſariæ, licite & valide ſic vovet abdicationem reliquorum bonorum, ſi Eccleſia mediante diſpenſatione ad rationem ſtatus religioſi nolit requirere abdicationem omnium bonorum.

Quæritur 30. An licitum & validum ſit votum ſub conditione turpi?

Respondeo, eſſe diſtinguendum. Si enim conditio appoſita contineat malitiam jure naturali vel divino prohibitam, adeoque indiſpenſabilem, tale votum eſt illicitum & invalidum. Ratio eſt, quia Deus non acceptat tale votum. Econtra ſi conditio appoſita ſuam malitiam ſolum habeat à jure poſitivo, tenetur ad votum, ſi Eccleſia per diſpenſationem tollat malitiam objecti. Ratio eſt, quia vovens non cenſetur velle ludere cum Deo aut perire ſuum votum, ſed illud valere modo meliori, quo poteſt. Sic ſi Minorennis voveret fundationem Hoſpitalis ſine conſenſu curatoris, validum erit votum, ſi Eccleſia vel Reſpublica in caſu particulari diſpenſaverit quoad requiſitum conſenſus curatorialis.

Quæritur 31. An licitum & validum ſit votum ſub conditione impoſſibili?

Respondeo, eſſe diſtinguendum. Nam ſi conditio appoſita eſt *metaphyſice impoſſibilis*, votum eſt invalidum. Ratio eſt, quia ex parte voventis deeſt conſenſus tam abſolutus quam conditionatus, etiamſi per errorem exiſtimaret, conditionem eſſe poſſibilem. Conditio enim, quæ ne quidem per Dei potentiam purificari poteſt, nil poteſt operari, adeoque nec ſuſpendere conſenſum. Si autem conditio appoſita ſolum ſit *impoſſibilis phyſice*, votum erit validum, ſi Deus per miraculum voluerit purificare conditionem. Hinc validum eſſet votum, ſi quis viro ſancto voveret alteri donare aream montis, ſi eum loco moverit; in caſu enim, quo Sanctus per miraculum transferret montem, area ipſi cedenda foret. Si denique conditio appoſita ſolum fuerit *moraliter impoſſibilis*, v. g. ſi æger à medicis jam relictus diceret: voveo, donare centum aureos pauperi, ſi reconvaluero, validum erit votum, etiamſi recuperatio ſanitatis videatur & ſit moraliter impoſſibilis. Ratio eſt, quia ſapienter poteſt acceptare hoc votum.

Quæritur 32. An votum ſub conditione neceſſaria obliget ſtatim necdum impleta conditione?

Respondeo. Non obligat ſtatim, ſi conditio ſolum fuerit phyſice neceſſaria. Ratio eſt, quia vovens prudenter non ſe obligaret modo conditionato ſub conditione de futuro ad actum implendum de præſenti. Si enim dicat; voveo, me pauperi daturum centum aureos, ſi cras vel

poſt annum ſol oriatur, non vult prudenter, obligationem incipere ad exequendum de præſenti, ſed vel diem præfigere inchoandæ obligationi, vel exſpectare, an non fiat oppoſitum per miraculum.

Quæritur 33. An obliget votum, ſi conditio non fuerit perfecte vel adæquate impleta?

Respondeo. Si intentio voventis fuerit alligata conditioni in ſuo eſſe perfecto vel adæquato ſpectatæ, non obligat votum ante impletionem conditionis perfectam & adæquatam. Si autem non fuerit alligata conditioni in ſuo eſſe perfecto & adæquato ſpectatæ, obligatur vovens, dummodo conditio fuerit impleta quoad ſubſtantiam, ſeu majorem vel potiorem, in conſideratione morali ſpectatam. Si vero dubium fuerit, utrum intentio voventis fuerit alligata conditioni ſolum quoad ſubſtantiam ſeu potiorem partem ſpectatæ, an vero in ſuo eſſe perfecto & adæquato ſpectatæ, juxta meum generale principium jus dubium inter hominem & Deum à Vicario Dei dividendum eſt. Sic ſi quis voveat peregrinationem ad limina Apoſtolorum, ſi recuperaverit ſanitatem, ſi evicerit cauſam, ſi uxor & filius in peſte mortem evaſerit, &c. recuperata ad officia neceſſaria ſanitate ſed languida, evicta cauſa ſed ſub compoſitione præjudicioſa, defuncto filio, ſed uxore liberata, &c. æquitas petit, ut commutetur aut dividatur, ſi diviſibile fuerit objectum voti.

Quæritur 34. An obliget votum, ſi conditio appoſita ſolum impleta fuerit in æquivalenti?

Respondeo. Si purificatio conditionis in æquivalenti facta tollat motivum primarium vel adæquatum ſuſpendendi votum, obligat votum. Si autem motivum primarium ſuſpendendi ſeu in eſſe conditionato ponendi votum non fuerit ſublatum per æquivalentem purificationem conditionis, non obligat votum. Si denique dubium fuerit, an motivum primarium, ſuſpendendi obligationem voti per conditionem, fuerit ſublatum; juxta meum principium generale juxta qualitatem dubii partienda ſunt jura mediante compoſitione inter Deum & hominem, prout æquitati conformius judicaverit in foro externo vel interno Vicarius Dei. Res explicatur in exemplo. Si quis vovit Religionem, ſi parentes pauperes, vel ſorores, quorum ſuſtentationi providere tenetur, obierint. Emergente caſu, quod aliunde ſuſtentationem congruam acceperint, obligatur voto; quia ceſſat motivum ſaltem primarium ſuſpendendi ſuam obligationem. Quando autem vovet ingreſſum religionis, ſi ſoror matrimonio collocata fuerit, partim amore ſalutis propriæ, partim amore poſteritatis ductus; non obligatur voto, ſi ſoror interea ingreſſa fuerit aliquam religionem, vel ſaltem locus eſt commutationi ſeu compoſitioni in dubio, utrum illud motivum ſalutis propriæ, vel iſtud ſalvandæ poſteritatis fuerit motivum primarium voti.

Quæritur 35. An vovens ſub conditione poſſit licite ſe reddere ineptum ad impletionem voti ante eventum conditionis?

Respondeo, eſſe diſtinguendum. Si ſe reddat ineptum in fraudem voti, ſtudioſe præveniendo eventum conditionis, ne ſi evenerit, adſtringatur ad impletionem voti, peccat præveniendo eventum conditionis. Si autem non agit in fraudem voti, ſed libenter expectaret eventum conditionis, eaque impleta libenter impleret votum; quia tamen offertur opportuna occaſio, fortunam ſuam & ſalutem collocandi in tuto, amplectitur ſtatum incompatibilem cum objecto voti, talis non peccat. Res clareſcet in exemplo. Quando aliquis emittit votum pœnale, ſi per annum chartis vel aleis luſerit, ingrediendi religionem; vel ingrediendi ordinem Carthuſianorum, ſi ſtatum religioſum elegerit. Item quando aliquis vovet ſuſcipere Clericatum, ſi ab infirmitate reconvaluerit, vel ſi certam à Deo gratiam obtinuerit. In his caſibus, ſi pendente adhuc conditione offeratur occaſio opportuna contrahendi matrimonium, licite illud contrahet, etiamſi ſit incompatibile cum ſtatu religioſo, quem vovet conditionate. Aliud dicendum foret, ſi ex metu ſtatus religioſi ſtudioſe præveniret eventum conditionis & ultro quæreret matrimonium, ut ſubterfugiat obligationem conditionatam. Ex hoc autem patet, nihil intereſſe, ſive conditio pendeat à voluntate ipſius voventis, prout ſit in primo & ſecundo caſu; ſive pendeat ab aliena voluntate, prout ſit in tertio & quarto caſu.

Quæritur 36. An ceſſet obligatio voti, ita ut aſſumi poſſit ſtatus incompoſſibilis cum voto, ſi conditio appoſita aut res promiſſa fiat moraliter impoſſibilis?

Respondeo. Obligatio voti non extinguitur, ſed ſuſpenditur, quando moralis impoſſibilitas conditionis vel rei promiſſæ ſolum perſeverat ad breve tempus. Si autem moralis impoſſibilitas conditionis vel rei promiſſæ credatur perſeveratura ad *reſpective* longum tempus, obligatio non tantum ſuſpenditur, ſed etiam extinguitur. Dixi, *tempus reſpective longum.* Per hoc intelligo tale tempus, ad quod vovens veroſimiliter obligationem voti non extendiſſet ſeu ſuſpendiſſet, ſi de illo cogitaſſet. Si vero dubium fuerit, utrum intentio voventis ad tantum temporis obligationem voti ſuſpendiſſet, ſi de illo ab initio explicite cogitaſſet, jus dubium inter Deum & hominem denuo per æquam compoſitionem à Vicario Dei faciendam dividendum eſt. Res explicatur in exemplo. Sic ſi quis vovit ingreſſum in religionem, ſi benevolum receptorem invenerit; & jam tribus annis in duobus ordinibus ſuſceptionem irrito conatu quæſierit, ob dubietatem intentionis, & juris poterit voventi permitti ſtatus conjugalis incompoſſibilis cum ulteriore impletione voti, ſi forte præter exſpectationem aperiretur occaſio ingrediendi religionem, ita tamen, ut pro compenſatione juris dubii, ſe tenentis ex parte Dei injungatur quoddam bonum opus perpetuum. Idem dicendum de vovente ſtatum clericalem, ſi ob

ſi ob defectum animi vel corporis diſpareat moraliter ſpes obtinendæ ordinationis.

Quæritur 37. An vovens licite impediat conditionem, ſub qua emiſit votum.

Respondeo. Qui impedit conditionem ſine cauſa ſufficiente approbanda per Deum, peccat mortaliter, & nihilominus tenetur voto Ita *Angelus de Clavaſio* & *Tabiena*, *Sylveſter*, *Rodriquez*. Ratio eſt, quia inſolens, petulans, ac improbus eſſet modus vovendi, ſi quis expreſſe Deo promitteret ſub conditione jejunium reſervato tamen ſibi liberrimo jure ponendi vel non ponendi illam conditionem. Ergo cum nec tacite liceat, quod explicite non licet, nec licita nec valida in voto erit tacita reſervatio juris liberrimi, impediendi vel non impediendi conditionem. Dixi, *ſine cauſa ſufficiente approbanda per Deum.* Si enim vovens conditionem impediat præciſe ex motivo difficultatis in voto reperibilis, eam cauſam pro ſufficiente non approbare præſumitur Deus. Si autem nova ingens difficultas emergat, prius non prævisa, aut alia nova circumſtantia ceſſura in notabile augmentum divinæ gloriæ, ea cauſa accedente Judicio Confeſſarii poterit aliquando haberi pro ſufficiente. Res patet in exemplo, quando aliquis vovet peregrinationem Romanam, vel jejunium hebdomadarium vel religionem ſub conditione, ſi maritus, pater, Superior, Epiſcopus, &c. conſenſerit, non poteſt ſuadere marito, patri, Superiori, &c. ne conſentiat, niſi accedat *novum* motivum approbandum à Deo vel ejus Vicario in foro externo vel interno.

De voto profano.

Quæritur 38. An validum & licitum ſit votum de re indifferenti. v.g. non ludendi cum Titio, non recidendi ungues die Sabbati? vel non laborandi in Sabbato?

Respondeo. Diſtinguendum eſſe inter rem materialiter & formaliter indifferentem. *Materialiter* indifferens eſt, quæ de ſe ex natura poteſt ordinari ad finem bonum, & malum, & neutrum. *Formaliter* autem indifferens eſt, quæ non procedit ex fine ſeu motivo virtutis, ſed ex motivo ſeu fine profano. Dico, votum eſſe illicitum & invalidum, ſi fiat de re tam materialiter quam formaliter indifferenti. Ratio eſt, quia non eſt acceptum Deo, Deo enim nihil placet, niſi in ordine ad finem virtutis ſaltem moralis; vel in ordine ad ſuam gloriam. Si autem votum ſit de re materialiter quidem indifferenti, formaliter vero ex communi æſtimatione prudenti hominum ordinata ad conteſtationem fidei, religionis, reverentiæ, vel alterius virtutis internæ erga Deum, votum eſt licitum & validum. Itaque vovens accenſionem candelarum coram imagine Chriſti vel B. Virginis, ut proteſtetur ſuam fidem internam; vel abſtinendi à labore die Sabbati, ut plus temporis impendatur cultui divino, bene vovet. Si autem illam abſtinentiam à labore non ordinet ad exercitium virtutum, votum erit potius ſuperſtitioſum, cum utique ſola abſtinentia à labore non ſit Deo acceptior ipſo labore. Imo ſi illa abſtinentia à labore ordinetur quidem ad virtutem, ſed ſine debito ordine rationis, eo quod præbeat anſam plurium peccatorum emolumento virtutis reſpective exiguo, ne ſic quidem erit accepta Deo ac de meliori bono. Itaque cum abſtinentia à reciſione unguium, vel à nendo in die Sabbati ne quidem formaliter pertineat ex æſtimatione hominum ad exercitium aut conteſtationem virtutis, tale votum erit ſuperſtitioſum. Idem dicendum de voto non ludendi cum Titio, niſi forte emittatur ex fine præcavendi plura peccata, alioquin in luſu cum iſto homine committi ſolita.

Quæritur 39. An validum ſit votum de re quidem honeſta, ſed ob finem malum, v. g. ſi pro recuperanda ſanitate emittat votum, ut liberius vagetur?

Respondeo. Tale votum eſt illicitum & invalidum. Ratio eſt, quia ſimpliciter non poteſt eſſe acceptum Deo. Hinc pariter eſſet invalidum votum, ſi quis voveat eleemoſynam pro obtinendo Canonicatu ut laute vivat. Nec obstat, quod *finis ipſius rei*, quam petit, in ſe bonus ſit; requiritur enim ad bonitatem hujus actus, ut etiam finis ipſius voventis bonus ſit. Pro hac ſententia Catalanus citat Navarrum, Sotum, Suarezium, Leſſium, Toletum. Aliud tamen dicendum obſervat, ſi finis principalis ipſius voventis bonus ſit, attamen conjunctim cum alio fine ſecundario malo aut profano. Id conceſſerim; ſi finis ſecundarius ſit tantum venialiter malus, non autem, ſi fuerit mortaliter peccaminoſus. Fieri enim nequit, ut finis principalis in conſideratione divina reſpiciatur & acceptetur tanquam bonus, ſi finis concomitans fuerit mortaliter peccaminoſus.

Quæritur 40. An licitum & validum ſit votum peccatoris pro re temporali, v. g. pro recuperanda ſanitate, obtinenda prole, evincenda cauſa, &c. niſi hæc ordinet ad finem ſaltem moraliter bonum?

Respondeo. Niſi peccator ſuum votum poſitive ordinet ad finem malum, eo ipſo cenſetur illud ſaltem virtualiter ordinare ad cultum Dei, conteſtandum per impletionem voti, & per intentionem ſaltem implicitam, ſe & ſua, ac dona Dei ordinandi ad Deum, ſeu recognoſcendi beneficium Dei grato animo.

Quæritur 41. An licitum & validum ſit votum puellæ imprægnatæ, ne infametur, aut furis, ne deprehendatur?

Respondeo. Si puella aut fur poſt commiſſum delictum hæc beneficia petant, quatenus à Deo præſtari poſſunt ſine ullius præjudicio, puta fœtus animati, aut Reipublicæ, licita & valide emittunt tale votum. Si autem intentio prædominans fuerit nimis generalis, ut Deus hoc præſtet quocunque demum modo, etiamſi ceſſuro in præjudicium fœtus animati, aut boni communis; eoipſo votum eſſet illicitum & invalidum. Si autem dubia fuerit intentio voventis, ea in meliorem partem dirigenda, vel interpretanda, & pro valore voti ſtandum eſt, ſaltem ſi fuerit conditionatum purificata conditione. Si autem fuerit abſolutum, ſed *modale*, ut Deus præcaveat infamiam, etiam iſta ſubſecuta nihilominus obligat votum; attamen ſi res pro-

miſſa extendatur in longius tempus, pro qualitate dubii, utrum non habeat ſenſum conditionatum, locus erit moderationi, commutationi, ſeu compoſitioni.

Quæritur 42. An ſit peccatum mortale, vovere Deo rem profanam? aut venialiter ſolum peccaminoſam? aut ex fine venialiter peccaminoſo; v. g. non amplius ſe tranſiturum per plateam hominis, a quo habet averſionem levem?

Respondeo. Tale votum de ſe eſt peccatum mortale. Ratio eſt, quia eſt grandis irreverentia erga Deum, velle honorare Deum per peccatum etiam leve aut per rem profanam, quæ non eſt accepta Deo; aut velle acceptari à Deo intentionem maculatam ex fine ſuo primario. Deus enim graviter indignatur offerenti vitulum ſeu agnum cœcum vel claudum. *Malach.* 1.

Quæritur 43. An vovens rem, ſi impletio totius reperiatur impoſſibilis, teneatur ad partem?

Respondeo Affirmative. Ratio eſt, quia ea eſt mens obligantium in aliis promiſſis ac debitis. Itaque præſumendum eſt, eam eſſe mentem etiam obligantium ſe Deo. Pro hac ſententia referuntur Suarez, Valentia, Navarrus, Layman, Reginaldus, Bonacina, Palao. Hinc ſequitur 1. uxorem, quæ vivente marito vovet caſtitatem, licet teneatur reddere debitum, teneri tamen ad non petendum. 2. Eum, qui vovet jejunare per triduum in quavis hebdomada, ſi non poſſit per totum annum, teneri tamen ad partem anni, in qua poteſt jejunare. 3. Eum, qui vovet graves corporis afflictationes, ſi non poſſit recipere omnes, teneri tamen ad partem. 4. Eum, qui vovit eleemoſynam vel donarium ad Eccleſiam centum aureorum, ſi ſolum poſſit commode dare viginti, teneri ad viginti. Quæ omnia rectius determinanda relinquuntur Confeſſario, tanquam Vicario Dei. Idem dicendum de eo, qui ſervare poteſt ſuum votum quoad ſubſtantiam, ſed non quoad modum, v. g. ſi vovens peregrinationem Romanam nudis pedibus & detecto capite eam ſolum implere poſſit modo itinerandi ordinario; vel ſi vovens jejunare in vigilia alicujus feſti in pane & aqua poſſit ſolum jejunare modo jejunandi ordinario. Tenetur enim ſaltem ad ſubſtantiam ſui voti.

Quæritur 44. An detur obligatiô ſervandi acceſſorium voto, ſi non poſſit obſervari ipſum principale, ſeu ſubſtantia voti?

Respondeo Negative, ſaltem in iis materiis, ubi acceſſorium non ſolet voveri ſeorſim ratione ſui. Ratio eſt, quia vix ullus ſe obligaret ad tale acceſſorium ſolum, ſi de hoc explicite cogitaſſet. Itaque qui vovet peregrinationem per duos menſes inſtituendam in ſacco, non tenetur per duos menſes geſtare ſaccum, ſi à peregrinatione impediatur. Aliud dicendum in caſu, ubi acceſſorium ſolet voveri ſeorſum. Sic enim vovens peregrinationem Lauretanam & oblationem unius aurei, tenetur ſaltem eo mittere aureum, ſi peregrinari ipſus non poſſit.

Quæritur 45. An vovens disjunctive unam rem ex duabus, v. g. vel bovem, vel equum, pereunte uno teneatur ad alterum?

Respondeo 1. Si tempore voti emiſſi non amplius extat utrumque, ſed jam unum periit, v. g. bos, non datur obligatio ad offerendum alterum, v. g. equum. Ratio eſt. quia pro objecto voti erat optio ſeu libertas eligendi alterutrum, quæ in æſtimatione morali jam cenſetur pariiſſe quoad ſubſtantiam deſtructo alterutro eligibilium.

Respondeo 2. Si tempore emiſſi voti utraque pars extitit, & alterutra pars ante electionem ſine culpa voventis periit, nec ſic dabitur obligatio offerendi alterum, ſed juxta Molinam ſufficiet prioris pretium. At vero cenſerem, eum nec teneri ad equum, nec ad pretium bovis, niſi aliunde conſtet ex materia voti, v. g. ob impetratum ingens beneficium, quod pro illo impetrando voluerit ſe obligare ad alterutrum ſaltem in æquivalenti.

Respondeo 3. Si alterutra pars, v. g. bos poſt jam factam illius electionem ſine culpa voventis periit, non datur obligatio præſtandi alterum, nempe equum. Ratio eſt, quia per electionem res jam tranſiit in dominium illius, cui deſignata eſt; prout ſuppono ex Tract. de Contractibus circa donationes ad Eccleſias.

De votorum indeterminatione.

Quæritur 46. Quales regulæ ſint obſervandæ circa vota indeterminata quoad gravitatem, qualitatem, modum, vel tempus obligationis?

Respondeo 1. Quando vovens non determinavit, utrum ſe obligaverit ſub peccato veniali vel mortali ad obſervationem voti, præſumendum eſt, eum ſe obligaſſe conformiter ad gravitatem vel levitatem objecti. Hinc ſi materia voti in communi æſtimatione hominum cenſetur eſſe magni momenti relate ad cultum divinum, utilitatem proximi, vel legem graviter obligantem, cenſetur vovens ſe obligaſſe ſub mortali ad obſervantiam talis voti. Ex hoc ſequitur; quod vovens aureum ad Eccleſiam vel in pauperes, aut jejunium, teneatur ad obſervantiam voti ſub peccato mortali, quia iſta quantitas cenſetur eſſe ſufficiens objectum legis graviter obligantis.

Respondeo 2. Quando dubium eſt; an vovens conſideratis omnibus circumſtantiis reſpexerit hanc vel illam materiam voti pro materia gravi, præſumendum eſt, eum hanc materiam reſpexiſſe *exponibiliter*, hoc eſt, eo modo, quo ordinarie ſolet reſpici ex praxi fidelium & ſenſu Doctorum. Ratio eſt, quia homines ſuam intentionem ſolent conformare intentioni & ſenſui communiori fidelium & Doctorum.

Respondeo 3. Quando vovens non determinavit qualitatem, modum vel tempus rei ex voto præſtandæ, tenetur ea determinare aut *juxta conſueta*, aut juxta rationabiliter præſumptam intentionem ſui & Dei obligantis. Ratio eſt; quia, ubi vovens ſuam intentionem non explicavit circa modum, & tempus, ac qualitatem

litatem rei promiſſæ, Deus jam eſt Dominus rei promiſſæ qnoad ſubſtantiam: adeoque etiam ejus intentio reſpicienda eſt, an veiit eſſe contentus hoc modo, hac qualitste, aut hoc tempore, ne in æſtimatione morsli videatur irrogari præjudicium ejus jnri, aut diminui valnr quoad ſubſtantiam promiſſi.

RESPONDEO 4. Hioc circa ejusmodi indeterminationes votorum determinatio Cooſeſſario relinquenda, & cnmpoſitio inter Deum & voveotem juxta rationabiliter præſumptam utriusque intentionem ad utriusque ſatisfactionem facienda eſt.

COROLLARIA. Hinc 1. vovens andire quotidie Sacrum oon tenetur diebus feſtis audire duplex Sacrum. Eam enim eſſe mentem fidelium *conſuetum* eſt. 2. Vovens recitare Roſarium vel audire Sacrum, tenetur illud recitare vel audire devote cum ſaltem aliqua attentinne ac relatione ad Deum. Deus enim aut non acceptaret votum in alio ſenſu ſibi factum, aut certe ſentiret ſe notabiliter iæſum quoad ſubſtantiam voti. 3. Vovens recitare Roſarium absque expreſſa intentinne recitandi integrum, aut totum Pſalterium; non ſatisfacit recitando ſolum dimidium Roſarii; ſatisfacit tameo non recitando totum Pſalterium. RATIO eſt, quia ita *conſuetum* eſt, ut per Roſarium inteiligatur Roſarium integrum; non tamen Pſalterium. 4. Vovens ſuſceptionem ſacrorum ordinum vel profeſſinnem Religioſam non teoetur ad ſervandam caſtitatem à die emiſſi hujusmodi voti, ſed à die ſuſceptionis ordinum vel prnfeſſionis; quia eam eſſe mentem ſic voventium *conſuetum* eſt. 5. Vovens virginitatem, etiamſi eam per ſnrnicationem amiſerit, tenetur nihilominus abſtinere sb omni delectatione venerea: quia conſuetum eſt, eam eſſe intentionem voventium virginitatem, ut ſimul voveant puritatem internam. 6. Vovens peregrioationem ad locum valde remotum, ſi io perſonis ejusdem cnnditionis fieri ſoleat modo equeſtri, poteſt peregrinationem inſtituere equeſtris, ecnntra alter vovens eandem peregrinationem inſtituere pedeſtris, ſi homines ſimilis cnnditionis talem peregrinationem non ſoleant inſtituere equeſtres. 7. Vovens peregrinationem Rnmam, ſi ſuperveniente poſtmodum motivo iliuc iturus fuiſſet cauſa negotii, aut præſtandi ſervitii, non tenetur inſtituere ex voto diſtinctum iter: quia ita conſuetum eſt, ut voventes ejusmodi iter ſoleant admittere aliud motivum ſncium. Aliud dicendum foret, ſi jam ante emiſſionem voti fuiſſet neceſſitatus ad arripiendum illud iter. Non enim conſuetum eſt, nec decet, ut illud promittatur Deo ſub voto, ad quod per ſe independenter à voto cogit neceſſitas. Itaque in tali caſu præſumendum, quod vovens promiſerit diſtinctam peregrinationem ab ea itineratione, ad quam jam prævia compeilit neceſſitas. Si autem vovens prævie propoſuiſſet talem peregrinationem ſoium cauſa curioſitatis, vei alterius negotii ooo neceſſarii, potuiſſet recte peregrinatio prnmitti ex voto & ex motivo primario devotionis; quia propoſita ſola ſunt variatinni obnoxia. Sed, ſi dubium fuerit, an in ſuperveniente voto motivum primarium fuerit devotio vel curioſitas, facienda eſt compoſitio & diviſio juris dubil inter Deum & hominem à Vicario Dei, nempe à Confeſſario. 8. Vovens jejunium tenetur jejunare modo Eccleſiaſtico, quo tempore emiſſi voti in loco voventis conſuetum eſt. Itaque tenetur abſtinere à carnibus & à ſecunda refectinne; & tenetur obſervare tempus ſolitum refectionis. Econtra vovens jejunium per iotegrum menſem nnn tenetur jejunare diebus Dnminicis; & vovens jejunium in vigilia alicujus feſti tenetur potius jejunare die Sabbati quam in Dominica, ſi vigilia incidat in diem Dominicam. Ratio eſt, quia vovens cenſetur objectum velle ac promittere, prout conſuetum eſt in Eccleſia, vel spud alios voventes ac promittere, prout conſuetum eſt in Eccleſia, vei apud alios voventes rationabiliter. 9. Vovens jcjunium vel abſtinentiam vi voti tenetur ad easdem jejunii ieges, ad quas adſtringit Eccleſia: quia intentio voventium conſueta eſt ſubeundi per votum easdem leges, quas ponit in jejunio præcepto Eccleſia. Hinc vovens abſtinentiam à carnibus tenetur abſtinere à juſculo; & vovens jejunium toties in die peccat, quoties in die comedit, aut inſuper veſcitur carnibus, quia ita peccatur ſæpius in jejunio Eccleſiaſtico per diem, prout dicetur in Tract. de Præceptis Eccleſiæ. 1n. Vovens jejunium ſingulis feriis ſextis nno tenetur jejunare io Nativitate Domioica, ſi incidat in feria ſexta. Ratio eſt, quia in eo die Eccleſia oon obiigat ad abſtioentiam à carnibus. Ergo etiam præſumendum eſt, voventem ſe non fuiſſe obiigaturum ad eam ſingularitstem abſtinentiæ irrationalem, ſi de illa circumſtantia cogitsſſet. 11. Vovens jejunium in locis, ubi abſtinetur in diebus jejunii à lacticiniis, tenetur ad hsnc abſtinentiam; quia præſumitur vovere jejunium juxta conſueta. 12. Vovens virginitatem aut caſtitatem abitrahendo à perpetuitate aut temporanea obligatinne tenetur ad virginitatem aut caſtitatem perpetuam; quia ita conſuetum eſt fieri niſi expreſſe reſtringatur. Idem dicendum de eo, qui vovet jejunium diebus Ssbbsti, aut feriis ſextis absque præfixione temporis. Aliud dicendum, ſi voveat jejunium, aut eleemoſynam. Hic enim modus vovendi ſolet reſpicere unum ſnium actum ſingularem, determinandum tempore proxime opportuno. 13. Vnvens triticum aut vinum non exlpicata quantitate aut qualitate non ſatisfacit præſtando in eo genere viliſſimum, aut minimum. Rstio eſt, quia rationabiliter voventes non ſolent vovere viiiſſimum aut minimum, ſed in en genere donorum votivorum menſuram & qualitatem conſuetsm, vel conſiderata conditione voventis & intentiooe Dei acceptantis rationabiiiter præſumptam, ſi vovens de qusntitate vel qualitate expreſſa cogitaſſet. In dubio faciends eſt determinatio ſeu diviſio juris dubii inter Deum & hominem à Vicario Dei, ſeu à Cnnfeſſario. 14. Vovens religinnem tenetur ad eam: in qua viget diſciplina. Alia enim intentio vovendi non poteſt eſſe rationabiliter præſumpta. 15. Vovens calicem ad Sacrificium Miſſæ tenetur ſaltem offerre argenteum; quia alterius vilioris metalli non admittit

mittit conſuetudo ac lex Eccleſiæ. 16. Executores voti realis alieni, ab ipſo vovente & ejus ſucceſſoribus jam perſolvi conſueti in menſura varia, etiam minima, continuare poſſunt perſolutionem voti in menſura minima. Ratio eſt, quia in hoc caſu præſumi poteſt, eos, qui in majori menſura ſolverant præter aliorum morem, id egiſſe ex devotionis abundantia, aut certe, quis præſumitur, eam eſſe intentionem Dei, ut ſuos miniſtros nolit eſſe exactores rigidos circa vota realia, quæ ſolventi non ſunt perſonaliter libera. Ita habetur in C. ex parte, De Cenſibus, ubi Innocentius III. ſic ſcribit: *Cum non conſtet, ad quam menſuram anteceſſores vota perſolverint, an ad varias & diverſas? In hoc caſu volentes ſolvere ad minorem menſuram non ſunt cogendi, ut ad majorem perſolvant. Quoniam cum hujusmodi vota gratuita fuerint ab initio, benignius ſunt à viris Eccleſiaſticis exigenda, ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inbiare.* 17. Idem dicendum de vovente unum ex equis vel bobus, ſi pereuntibus cæteris caſu aut furto abductis ſolus remaneat optimus. Non enim obligatur ad præſtandum optimum, ſed ſufficit, ſi ſolvat pretium correſpondens equo aut bovi valoris medii. Ratio eſt, quia certum eſt, quod non voverit optimum, nec præſumendum eſt, Deum obligare velle ad id, quod non eſt perfectè gratuitum & voluntarium. Imo in tali caſu commiſeratione digno locus eſt commutationi, aut compoſitioni ex præſumpta intentione Dei, ſicut locus eſſet in tali donatione disjunctiva facta homini.

Quæritur 47. An votum obligans ad determinatum diem, v. g. diebus Dominicis audiendi ſpeciale ſacrum, vel jejunandi in Sabbato, poſſit anticipari?

Respondeo. Non ſatisfit anticipando votum, ſi dies fuerit præfixus ſpecialis ſacrationis gratia. Satisfit autem, ſi dies fuerit præfixus ſolum exemplificationis cauſa. In dubio præſumendum eſt, fuiſſe præfixum cauſa ſacrationis. Ratio eſt; quia ita conſuetum eſt, ſacrare Deo vel Sanctis potius dies determinatos, quam indeterminatos, ita ut cenſeatur reſtricta libertas optionis.

Quæritur 48. An detur obligatio anticipandi votum, ſi prævideatur impedimentum ad diem obligationi præfixum?

Respondeo Negative. Ratio eſt, quia nec lex obligat ad anticipationem Miſſæ vel Breviarii affixi diei Dominicæ, nec communionis vel confeſſionis annuæ, ſi prævideatur impedimentum in annum ſequentem. Nec obstat, quod teneatur quis anticipare communionem, ſi quis prævideat impedimentum tempore paſchali ex toto reſiduo anni tempore, vel anticipare recitationem Breviarii ante horam noctis venturam. Nam communio ſemel per annum eſt juris divini, & recitatio quotidiana Breviarii eſt juris Eccleſiaſtici, ita ut illud obliget ad unam ſaltem partem anni ab impedimento liberam, & iſtud obliget ſaltem partem diei; quod etiam contingit in auditione Sacri. Tenetur enim quis anticipare horis matutinis auditionem Sacri, qui prævidet ſe impediendum horis reſiduis.

Quæritur 49. Quo tempore incipiat obligatio actu implendi votum?

Respondeo. Vovens tenetur implere ſuum votum primo tempore non impedito. Id probatur ex Scriptura Deuteronomii 23. ubi dicitur: *Cum votum voveris Domino, non tardaveris reddere; quia requiret illud Dominus Deus tuus; & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum.* Et Eccleſiaſtis 5. *Si quid voviſti Deo, ne tardaveris reddere; diſplicet enim ei infidelis & ſtulta promiſſio.* Ex hoc ergo patet, quod dilatio voti ultra tempus primo non impeditum referatur ad peccatum infidelitatis, eo quod omnis ſerio vovens ſubſtantiam rei promiſſæ ſimul tacite concomitanter voveat modum, quo Deus requirit impletionem, nempe celeritatem in implendo. Cenſetur autem *tempus non impeditum*, quo votum commode ſine gravi damno aut gravi incommodo impleri poteſt.

Quæritur 50. Qualis cauſa ſufficiat ad licitam dilationem voti?

Respondeo. Ad licitam dilationem voti requiritur & ſufficit rationabilis cauſa præſumptive acceptanda à Deo. Præſumitur autem approbanda & acceptanda à Deo, ſi dilatio voti cedit in æquale vel majus augmentum divinæ gloriæ, aut quando velocior impletio voti cedit in tale gravamen inprævisum voventis, ut ſe ad talem difficultatem veroſimiliter non obligaſſet, ſi de ea explicite cogitaſſet. Hinc 1. vovens ingreſſum in religionem poteſt illum differre, donec reddatur ad labores & ferendas aſperitates ordinis aptus. 2. Idem poterit differre ingreſſum ob ſtudia litterarum, quas in religione nequit addiſcere. 3. Idem poterit differre ingreſſum, ſi parentes eum nimis moleſte ferant cum ſecuturo præjudicio religionis, & ea difficultas ſperetur brevi tollenda cum majori emolumento ordinis. 4. Vovens poterit differre votum, ſi credat, ſe illud brevi impleturum cum majori devotione, & cum majori profectu divinæ gloriæ.

Quæritur 51. Qualis dilatio voti ſufficiat ad conſtituendum peccatum mortale?

Respondeo eſſe diſtinguendum. Nam 1. in votis, quorum valor dilatione minuitur, ad conſtituendum peccatum mortale requiritur & ſufficit tanta dilatio, ut valor *notabiliter* in communi æſtimatione prudentum minuatur; ſic vovens ingredi religionem, vel ſervire perpetuo hoſpitali longe minoris pretii votum emitteret, ſi expreſſe voveret, ſe hoc primum impleturum poſt decem annos. Itaque etiam differens hoc votum per decem annos peccat mortaliter, quia ſolvit Deo in æſtimatione morali longe aliquid vilius, quam quod promiſiſſe præſumitur.

Respondeo 2. In votis, quorum valor in æſtimatione morali non notabiliter per dilationem minuitur, ſed tantum periculo fruſtrationis ex morte imprævisa, quæ ſequi poſſet, exponitur, cum *Sanchez* & *Palao* cenſeo, ſufficere triennium ad conſtituendum peccatum mortale. Ratio mea eſt, quia vovens ſaltem in confeſſione annua tenetur renovare ſuum propoſitum, primo tempore non impedito implendi ſuum votum. Ergo ſi jam tertia vice datam Deo

fidem

fidem frangat, jam eſt infidelis, & fidem, prout fit in humanis, perdidit.

De voto per alios implendo.

Quæritur 52. An votum perſonale poſſit impleri per alios?

Respondeo Negative. Votum enim perſonale eſt, in quo promittitur Deo actio propria, v. g. oratio vel peregrinatio. Sed cum voto perſonali non eſt confundendum votum, quo quis vovet peregrinationem, jejunium, orationem, &c. per alios adimplenda. In tali enim voto non vovetur alia actio perſonalis, niſi procuratio ſeria mediis idoneis, ut alii vel prece, vel beneficio, vel eleemoſyna, vel conditione contractus gratuiti inducti loco ſui adimpleant peregrinationem, orationem, &c.

Quæritur 53. An vovens teneatur ſuum votum perſonale implere per alios, ſi ipſe ad illud implendum factus ſit impotens?

Respondeo Negative. Ratio eſt, quia non vovit actionem alienam, ſed propriam. Aliud tamen dicendum foret, ſi ſcienter ac advertenter ſine cauſa rationabili poſuiſſet cauſam ſuæ impotentiæ. Sicut enim ipſi impotentia eſt interpretative ac indirecte voluntaria, ita ad obtinendam veniam ratio æquitatis & juſtitiæ in ſatisfactionem poſtulat, ut votum adimpleat in æquivalenti modo meliori quo poteſt. Quod ſi impotentia jam extiterit eo tempore, quo votum emiſſum eſt, vovens cenſetur tantum promiſiſſe Deo procurationem impletionis per alios; niſi certo ſciat, ſe habuiſſe animum vovendi ſolum conditionatum implendi votum, quamprimum ceſſaverit impotentia.

Quæritur 54. An votum emiſſum ab integra communitate, v. g. celebrandi diem feſtum, communicandi, peregrinandi, dandi eleemoſinam &c. obliget ſucceſſores?

Respondeo. Si ejuſmodi votum, à majore parte populi emiſſum, fuerit confirmatum ab Epiſcopo in forma probante, ſucceſſores obligantur quidem ad rem voto promiſſam, ſed non obligatione religionis per votum, verum tantum obligatione legis Epiſcopalis, per acceptationem conditæ & promulgatæ. Ita *Suarez*, *Sylveſter*, *Sotus*, *Layman*, *Sanchez*, & *Palaus*.

Quæritur 55. An filii teneantur votis perſonalibus ſuorum parentum?

Respondeo. Filii, niſi ſponte ſine gravi metu injuſte incuſſo majoris mali conſenſerint, non obligantur votis perſonalibus ſuorum parentum. Ita communis. Si autem ultro conſenſerint ex metu juſte incuſſo, aut ſine metu, tenentur non ex obligatione religionis per votum, ſed ex contractu vel promiſſo, ita ut neglecta impletione non eſſent violatores voti, ſed promiſſi vel contractus. Ita deſumitur ex C. *licet*, de voto, ubi Innocentius III. Regi Hungariæ ſcribit: *Cum Rex Hungariæ pater tuus agens in extremis votum, quo voverat Jeroſolimitanam provinciam in manu forti viſitare, ſub interminatione maledictionis æternæ commiſerit tuæ fidei exequendum, & tu te id impleturum ſine dilatione qualibet promiſiſti, mandamus, quatenus propoſitum iter arripias.*

D. Amort Tract. de Præceptis.

Quæritur 56. An votum emiſſum per Procuratorem obliget mandatarium vel principalem?

Respondeo. Obligat ſolum principalem; Ratio eſt, quia ejuſmodi emiſſio voti per Procuratorem ſolum habet rationem declarationis, quod principalis ab eo die, hora, & momento, quo mandatarius nomine principalis votum recitat, velit inchoare ſuam obligationem. Procurator autem non habet intentionem, ſe ſuo nomine obligandi.

Quæritur 57. An votum reale poſſit impleri per alium, etiam vovente invito?

Respondeo 1. Votum reale poteſt impleri per alium. Sic enim vovens eleemoſinam poteſt eam erogare per alium.

Respondeo 2. Votum reale poteſt impleri per alium vovente etiam invito, ſi res à vovente promiſſa ſumatur ex bonis voventis, & vovens poſtmodum ultro ratum habeat erogatum vel ſolutum. Si enim non haberet ratum, aut exterius ob reſpectum humanum tantum ſimularet ratihabitionem, non ſatisfieret voto ſaltem quoad modum. Vovens enim non ſolum tenetur dare promiſſum, ſed etiam conformare animum internum ſolutioni externæ, quæ animi conformatio pertinet ad modum ſolutionis.

Quæritur 58. An vovens, ad implendum ſuum votum impotens, teneatur pro impletione voti realis rogare alios pro eleemoſina, vel laborare, aut diſcere artem lucroſam?

Respondeo. Vovens impotens ad implendum votum reale non tenetur arripere media ardua, ad quæ veroſimiliter ſe non obligaſſet, ſi de iis in emiſſione voti expreſſe cogitaſſet; vel ad quæ ſimilis conditionis homines ſe in emiſſione votorum talium ſe non ſolent obligare. Hinc vovens ad impletionem voti realis non tenetur aſſumere media notabiliter dedecentia ſuum ſtatum.

Quæritur 59. An vovens teneatur implere votum reale, ſi mandatarius ad ejus impletionem conductus non ſatisfecit obligationi?

Respondeo. Si votum reale cedit in commodum divinæ gloriæ vel Eccleſiæ, & in mandatarium electa eſt perſona alioquin nota, proba, ac fidelis, vovens non tenetur reiterare ſuum votum.

Ratio eſt, quia per traditionem rei promiſſæ in manus mandatarii ea res jam tranſiit in dominium Dei vel Eccleſiæ. Itaque, ſi perit, perit Deo, non voventi. Econtra ſi votum reale cedit in utilitatem tertii, v. g. pauperis, vovens tenetur reiterare ſuum votum; quia res promiſſa homini non tranſit in ejus dominium ante traditionem. Itaque adhuc perſeverat obligatio ex parte voventis; cum res promiſſa perierit, dum adhuc erat in ejus dominio. Hinc vi prioris reſponſionis ſequitur; quod vovens aliquot Miſſas ſoluto ſtipendio in manus talis mandatarii deobligetur ab ulteriori ſolutione, quamvis mandatarius pecunias conſumpſerit, aut ſacerdos accepto ſtipendio Miſſas non legerit. Econtra vovens eleemoſinam trium aureorum in pauperes ſuæ urbis tenetur eos de novo ſolvere; ſi mandatarius illos conſumpſit.

Quæritur 60. Ad quid obligetur vovens in voto mixto ex reali & perſonali ſi alterutram ejus partem impiere non poſſit?

Respondeo 1. Si vovens non poſſit implere votum quoad obligationem perſonalem tenetur nihilominus implere votum quoad obligationem realem. Si autem eam obligationem realem non poſſit implere per ſemetipſum, ſaltem tenetur implere per alium. Econtra ſi poſſit implere obligationem realem, non autem perſonalem, non tenetur hanc obligationem perſonalem implere per alium. Ratio eſt, quia hæ duæ obligationes, realis & perſonalis, ex intentione conſueta vota voventium manent formalitur in mixto, hoc eſt, ejnsdem naturæ, quam haberent ſeorſim ſpectatæ, ſaltem ſi à vovente fuerint principaliter & per modum objecti totalis ſpectatæ ac intentæ ita ut eligerentur ratione etiam ſine altera, ſi hæc impoſſibilitaretur. Hinc ſi quis voveat peregrinationem Lauretanam, ac promittat, ibi offerre cor aureum, impoſſibilitata peregrinatione vovens nihilominus tenetur illuc mittere cor aureum, quia juxta conſuetum morem vovendi ejusmodi donaria ſolent ſeorſim ratione ſui intendi. Econtra ſi onus reale fuerit tantum acceſſorie intentum, ita ut ratione ſui non ſoleat voveri, extincta vel impoſſibilitata obligatione perſonali etiam extinguitur obligatio acceſſoria realis. Sic vovens peregrinationem Lauretanam, ſi non poſſit implere hoc ſuum votum perſonale, non tenetur ſumptus itineris, quos impendiſſet, mittere Lauretum; quia hoc onus reale non ſolet ſeorſim voveri.

De obligatione hæredum.

Quæritur 61. An & quomodo obligentur hæredes ex voto teſtatoris?

Respondeo 1. Hæredes non obligantur ad vota perſonalia defuncti per ſe. Id patet ex dictis.

Respondeo 2. Obligantur tamen *per accidens*, ſi ſponte ſua morienti promittant, ſe impleturos ejus vota perſonalia; vel ſi defunctus eam poſuerit conditionem hæredibus voluntariis, aut quoad exceſſum ſupra legitimam hæredibus neceſſariis.

Dixi, *quoad exceſſum ſupra legitimam.* Quoad hanc enim portionem hæreditatis æquiparantur hæredibus voluntariis. Ita diſcurrunt Sanchez, Layman, Palaus, Catalanus.

Respondeo 3. Si teſtator in ſuo teſtamento impletionem ſuorum votorum perſonalium non exigit per modum conditionis *ſine qua non*, ſed per modum ſolum petitionis, vel præcepti, non obligantur, niſi ex quadam *æquitate* & *gratitudine*, cujus transgreſſio ſi magna fuerit, poteſt aſcendere etiam ad peccatum mortale, licet hæc obligatio non tam facile aſcendat ad peccatum mortale, ſicut obligatio juſtitiæ. Aliud dicendum foret, ſi ex intentione teſtantis, vel ex aliis circumſtantiis morali certitudine conſtaret, quod modo *petitionis* vel *præcepti* uti voluerit in ſenſu *conditionis*. Tunc enim, ſi materia ſub conditione poſita dependeat à poteſtate obligantis, hæredes obligarentur ad implendum, quod petit vel præcipit hæres.

Respondeo 4. Hæredes tenentur implere vota realia defuncti, ſalva tamen portione legitima. Hinc etiam ad ea implenda ſub excommunicatione compelli poſſunt. Imo ad hoc etiam compelli poſſunt ſub amiſſione hæreditatis in foro Canonico, prout colligitur ex ſupra citato C. *licet*, de Voto. Ratio eſt; quia in voto reali obligantur Deo ipſæ res voventis, ſi non per modum *hypothecæ*, ſaltem per modum gravaminis in ratione debiti jure naturali privilegiati. Ergo cum res ad ſucceſſores cum ſuo onere tranſeant; etiam tranſit cum rebus onus reale ex promiſſo. Hinc ſicut teſtator non poteſt ſeipſum eximere à ſuis debitis erga homines, vel erga Deum; ita nec poteſt hæredes eximere ab hoc onere reali. Aliud dicendum foret, ſi vel teſtator aliis modis ſuum debitum Deo ſolveret, vel ſi obligatio realis, v. g. pendendi eleemoſinam fuiſſet reſtricta ad tempus, quod jam interea exſpiraſſet.

Respondeo 5. Hæredes non tenentur in foro interno implere vota defuncti realia vires hæreditatis excedentia, etiamſi ad hoc obligentur per ſententiam Judicis. Ratio eſt, quia Judex nec habet titulum, nec poteſtatem obligandi in conſcientia ad rem dependentem præciſe à voluntate defuncti, jure naturali evidenter contraria ſententiæ. Defunctus enim jure naturali prohibebatur imponere hæredibus onus ultra vires hæreditatis. Hanc doctrinam cum Sanchezio, Bonacina, & Palao cenſeo extendendam etiam ad hæredes, qui neglexerunt conficere Inventarium. Jure enim naturali defunctus tenebatur nec iſtos gravare ultra vires hæreditatis.

Quæritur 62. An teſtator per vota realia poſſit etiam præjudicare legitimæ aſcendentium in linea recta?

Respondeo. Abſtrahendo à jure poſitivo per jus naturale id licet; quia jure naturali nulla eſt taxata legitima, niſi per eam intelligantur neceſſaria ad honeſtam elocationem & ſuſtentationem liberorum. Quia tamen Deus non acceptat vota contraria legi poſitivæ, ideo teſtator non poteſt per vota realia præjudicare legibus aſſignantibus taxam legitimæ.

Quæritur 63. An monaſterium, ordo, vel alius hæres religioſi profeſſi teneatur ad vota illius realia, quæ emiſit ante profeſſionem?

Respondeo 1. Novitius peccat mortaliter, ſi habeat Dominium bonorum, & ante profeſſionem non procuret impletionem ſuorum votorum realium. Deus enim non tenetur jure ſuo ad impletionem votorum præcedentium, ſi vovens non animo commutandi priores obligationes votivas in meliorem, ſed abſque reſpectu ad prævias ex mera abundantia pietatis intendat addere novam obligationem altioris Ordinis.

Respondeo 2. Peccant etiam mortaliter Novitiorum Magiſtri vel alii illorum curam gerentes, ſi ſcienter & ſtudioſe negligant Novitium monere de hac obligatione: quia ſilentio cooperantur ad transgreſſionem voti.

Respondeo 3. Si Novitius ex oblivione vel dictamine erroneo neglexerit diſponere res ſuas pro impletione votorum realium, tenetur monaſterium vel alius hæres ex bonis ſibi obvenientibus adimplere vota realia ſui profeſſi.

Ratio

Ratio eſt, qyia tenetur ſolvere anteriora debita ſui profeſſi ante profeſſionem contracta. Ergo cum votum reale non minus habeat rationem debiti apud Deum, tenetur etiam hoc exſolvere.

Nec obſtat, Quod votum religionis tanquam eminentius dicatur ſolvere omnia alia priora vota. Hoc enim intelligendum eſt de ſolis votis perſonalibus incompatibilibus vel non congruentibus cum ſtatu religioſo particulari. Solvi enim etiam alia vota perſonalia, quæ facillime ſtantibus functionibus religioſis perſolvi poſſunt, gratis aſſeritur.

Respondeo 4. A fortiori hoc, quod vota realia profeſſi ex bonis monaſterio illatis ſolvenda ſint dicendum eſt, quando votum reale neoprofeſſi antea fuit emiſſum in favorem tertii, v. g. pauperis, à quo jam fuerat acceptatum, ut recte advertit *Palaus*.

Quæritur 64. Quis ſit ab hæredibus obſervandus ordo quoad impletionem votorum realium Teſtatoris? ſeu alias defuncti?

Respondeo. Ab ejuſmodi hæredibus ſunt obſervandæ ſequentes Regulæ. 1. Vota realia defuncti non ſunt præferenda debitis anterioribus ex juſtitia obligatis. Ratio eſt, quia Deus non acceptaret vota in præjudicium creditorum vel habentium jus anticipatum titulo particulari. Neque enim vult via ordinaria uti titulo ſupremo dominii circa quotidiana negotia cum hominibus communia. 2. Vota realia defuncti anteriora debitis ſub obligatione juſtitiæ contractis præferenda ſunt his debitis, ſaltem ſi fuerint ſine titulo oneroſo per pactum gratuitum, aut cum ſcientia creditoris de obligatione priorum votorum contracta.

Ratio eſt, quia Deus per vota anteriora aquiſivit jus anticipatum; nec tenetur aut præſumendus eſt cedere jure ſuo præciſe in concurſu alterius debiti fundati in pacto gratuito, v.g. in donatione, aut contracti cum præſcientia creditoris de anteriori obligatione. Hinc Confeſſarii, ne fiat poſt mortem obligationum confuſio, moribundos moneant, ut petant ſibi commutari ejuſmodi vota realia, quibus exſolvendis non ſufficit hæreditas, in vota perſonalia, ad quæ per clauſulam teſtamenti ac per modum conditionis poſſunt obligari hæredes. 3. Si defunctus ſit oneratus pluribus votis realibus, quibus omnibus exſolvendis non par eſt hæreditas, ea, quæ de meliori bono aut arctioris vinculi v. g. ex gratitudinis aut promiſſionis oneroſæ titulo ſunt, præferenda ſunt: & melioritas unius præ altero notabilis non reperitur, præferendum eſt in executione illud votum, quod prius tempore emiſſum eſt; aut ſi nec de prioritate vel de arctiori vinculo conſtat, pro rata cuivis voto ſatisfaciendum eſt. Ratio eſt, quia ita exigit æquitas & intentio præſumpta Dei. Hinc non relinquendum eſt arbitrio hæredis, cuinam voto velit ſatisfacere.

Nec obstat; quod defunctus potuiſſet eligere, cuinam voto vellet prius ſatisfacere; & quod hæres ſubintret in omnia jura defuncti, ac conſequenter etiam in jus præoptionis. Nam in vivente jus præoptionis ſimul involvebat ſpem vivam ſatisfaciendi obligationibus cæteris, qualis ſpes non amplius ſupereſt in hærede. Et hinc ab eo exæquanda ſunt jura. 4. Si defunctus duabus Eccleſiis vel perſonis pauperibus vovit dare duos calices, vel duas veſtes inæqualis valoris, non deſignando in individuo, cui deſignet pretioſiorem, pretioſior dandus eſt Eccleſiæ, cui prius debebatur, aut ſi de hoc non conſtat, pretioſior dandus eſt Eccleſiæ, ad quam defunctus præſumitur habuiſſe affectionem majorem, vel juſtiorem; aut ſi exceſſus pretii non ſit valde notabilis, præſumendum eſt ex intentione defuncti & Dei cumulativa, præoptionem relinqui hæredibus.

Quæritur 65. Ad quid obligatur hæres, certus de voto defuncti, ſed dubius, utrum votum jam ſit impletum à defuncto?

Respondeo. Tenetur ad votum implendum, ſi dubium ſit *ſtricte* dictum, hoc eſt, cum ſuſpenſione judicii, ſeu æqualitate rationum in utramque partem. Si autem dubium ſit tantum *late* dictum, ita ut hæres probabilius judicet, jam fuiſſe ſatisfactum voto, non tenetur implere votum.

Ratio eſt, quia etiam defunctus ſtante dubio ſtricte dicto obligatus fuerat, & ſtante dubio late dicto non fuerat obligatus ad impletionem voti. Ergo hæres ſubintrando in jura defuncti ad idem tenetur vel non tenetur.

Quæritur 66. An plures hæredes teneantur in ſolidum ad perſolvenda vota defuncti?

Respondeo. Non tenentur in ſolidum, ſed eorum quilibet tantum tenetur in parte, & pro rata hæreditatis, ita ut ſi defunctus ſuo voto promiſerit Hoſpitali trecentos aureos, hæres ille, qui accepit duo aureorum millia, teneatur ad ducentos aureos ſolvendos, alter vero qui accepit ſolum mille aureos, teneatur conferre centum aureos.

Ratio eſt, quia ad hoc cenſetur obligare præſumpta intentio cumulativa Dei & defuncti, utpote conformis æquitati naturali, quæ dictat, ut, qui ſentit commodum, etiam ſentiat incommodum. Aliud dicendum foret, prout Palaus ex Sanchezio obſervat, ſi res in individuo Deo promiſſa, v.g. calix, ceſſiſſet uni hæredum. Is enim teneretur calicem reſtituere Eccleſiæ, cui voto promiſſus eſt; nec aliud haberet remedium, niſi actionem erga alios hæredes, ut compenſetur ſibi ex communi maſſa damnum.

Quæritur 67. An donatarius obligetur ad vota realia donantis, ſi donans factus fuerit impotens ad vota implenda; vel ejus hæredes ſint impotentes?

Respondeo 1. Si donatarius ſcivit, aut probabilius judicavit, donantem ea donatione reddendum impotentem ad exolvenda ſua vota, peccavit mortaliter triplici peccato. Nam in primis peccavit contra charitatem proximi cooperando ad ejus peccatum, dum ejuſmodi donatione ſe reddit impotentem ad implenda ſua vota. Secundo peccavit contra charitatem Dei, cujus commoda in pari cauſa tenetur præferre commodis propriis. Certe graviter indignare-

tur Petro ejus alloquin amicus Paulus; ſi Petrus dono acciperet rem pretioſam jam ſibi promiſſam ſolenniter ſine data cauſa variationis, & ſine ulteriori ſpe obtinendæ in æquivalenti compenſationis. Tertio peccavit contra juſtitiam, quia accipiendo donum privat priorem donatarium jure perſonali adverſus promittentem, quod eſt pretio æſtimabile & materia contractus. Sic peccat contra juſtitiam, qui ſcienter contrahit ſponſalia cum ſponſa jam deſponſata ſeu promiſſa alteri. Hinc etiam tenetur ad aliquam reſtitutionem juxta intentionem Dei præſumptam, & juxta valorem actionis perſonalis, quam habuit Deus erga voventem.

Respondeo 2. Si donatarius non ſcivit, aut non judicavit, donantem probabilius reddendum ex dono impotentem, nec peccat, nec tenetur ad reſtitutionem. Ratio eſt, quia impotentia implendi votum præſumenda eſt ſupervenisse primum poſt donationem per caſum inſperatum; in qua circumſtantia donatarius ex donatione antecedente impotentiam, nulla lege aut titulo obligatur ad reſtitutionem.

Quæritur 68. An idem dicendum ſit de legatario, quod dictum eſt de donatario?

Respondeo 1. Si legatarius accepit rem determinate in individuo Deo promiſſam, tenetur eandem reſtituere Deo, ſive ſciverit, ex illo legato impoſſibilitandam fore impletionem voti, ſive non ſciverit.

Ratio eſt, quia acceptio hujus legati eſt contra juſtitiam commutativam Deo debitam, prout ſuperius qq. 67. oſtenſum eſt.

Respondeo 2. Si legatarius non accepit rem ex individuo Deo promiſſam, non tenetur ſolvere vota realia, ſed ea ex communi maſſa hæreditatis ab hærede inſtituto ſolvenda ſunt. Ratio eſt, quia ex voto debita Deo habent naturam debiti. Debita autem ex maſſa hæreditatis, non ex legatis ſolvenda ſunt.

Respondeo 3. Si tamen maſſa hæreditaria non ſufficeret ad explenda vota, etiam ex legatis deberetur eorundem ſolutio, niſi in caſu particulari ex præſumpta intentione defuncti & Dei poſſet colligi per Epikiam alia obſervantia.

De voto caſtitatis.

Quæritur 69. Ad quid obliget votum caſtitatis?

Respondeo. Obligatus ad votum caſtitatis perpetuæ obligatur 1. ad non contrahendum matrimonium. Hinc contrahendo matrimonium peccat mortaliter, ex quacunque cauſa contrahat, niſi illa cauſa ſit ſufficiens ad eximendum à voto, qualis tamen vix practice reperitur, quamdiu eſt occaſio petendi diſpenſationem. 2. tenetur abſtinere à ſecundo matrimonio, ſi primum ex diſpenſatione vel ex malitia initum jam fuerit ſolutum morte alterius conjugis. 3. Hinc etiam tenetur abſtinere à ſponſalibus, niſi ſub conditione impetrandæ diſpenſationis initis: quamvis etiam hic contractus conditionatus vix careat affectu abſoluto ad diſſolutionem voti, qui affectus non caret aliqua deordinatione ad minimum veniali. 4. tenetur abſtinere à petendo debito conjugali ante diſpenſationem. 5. Poteſt tamen reddere debitum, ſi exigatur ab altera parte, ſive illud exigatur explicite vel tacite, ſignis, aut verbis. 6. Sola verecundia alterius partis ad petendum debitum, vel periculum incontinentiæ ex parte alterius partis non eſt ſufficiens cauſa petendi debitum. Datur enim duplex aliud remedium conſulendi comparti contra hoc periculum, & onus matrimonii. Nam primo poterit pars voto obligata monere alteram, ut confidenter quovis ſigno petat, quando voluerit. Secundo, ſi notabilis verecundia vel difficultas petendi ex parte alterius compartis diutius animadverſa fuerit, poterit pars voto ligata petere diſpenſationem. 7. Tenetur abſtinere non ſolum ab actibus externis caſtitati contrariis ſed etiam internis.

Ratio horum omnium eſt, quia eſt ordinarie mens ſic voventium, regulata à prædominante ſenſu doctorum; quæ proin, niſi aliud exprimatur, in dubio præſumenda eſt.

Quæritur 70. An ligatus voto perpetuæ caſtitatis, ſi matrimonium contrahat, teneatur ante ejus conſummationem ingredi religionem, habita occaſione.

Respondeo. Non tenetur ingredi religionem; ſi non appareat prudens ſpes ſuſceptionis, vel ſi id fieri nequeat ſine gravi perturbatione familiarum & ſcandalo, vel ſi non habeat in ſe ſigna vocationis ad ſtatum religioſum. Si autem in ſe illa ſigna deprehendat, præſertim facilitatem obſervandi votum caſtitatis, tenetur eam ingredi.

Ratio eſt, quia ea eſt præſumpta intentio Dei acceptantis votum, ut ſervetur modo meliori, quo poteſt, niſi Eccleſia diſpenſandum duxerit majorum malorum metu. Vide dicenda in Tract. de Matrimonio. §. 3. qq. 12.

Quæritur 71. Ad quid obligatur obſtrictus voto ingrediendi Religionem?

Respondeo. Ejusmodi vovens tenetur 1. abſtinere à contrahendo matrimonio, utpote incompoſſibili cum obſervantia ſui voti. 2. Si contra obligationem ſui voti contraxit matrimonium, tenetur abſtinere ab uſu matrimonii, & intra primos duos menſes ſe declarare pro ingredienda religione, niſi cauſæ ſufficientes adſint pro petenda diſpenſatione. 3. Si matrimonium diſſolutum fuerit morte alterius conjugis, vel divortio perpetuo ſine ſpe reconciliationis, tenetur adhuc ingredi religionem, ſaltem ſi ſtante præſente ætate & conditione viderit in ſe ſigna adhuc perſeverantis vocationis divinæ, v. g. affectionem, idoneitatem, & occaſionem. 4 conſummato matrimonio poteſt etiam petere debitum.

Quæritur 72. Ad quid obliget votum ſervandæ virginitatis?

Respondeo 1. Cum ordinarie intentio voventium virginitatem ſit eadem ac voventium perpetuam caſtitatem, in tali caſu eædem erunt obligationes voventium perpetuam virginitatem, quæ ſunt obligationes voventium perpetuam caſtitatem. In dubio præſumendum quidem eſt, intentionem voventis fuiſſe vovendi perpetuam caſtitatem; quia tamen hoc ipſum eſt incertum, cenſeo

Digitized by Google

cenſeo, hoc votum non eſſe reſervatum Papæ, utpote dubie reſervatum, ſed ab eo diſpenſari poſſe per Epiſcopum.

Respondeo 2. Votum perpetuæ virginitatis proprie ſumptum plurimum differre à voto perpetuæ caſtitatis. Nam votum perpetuæ virginitatis non obligat ſpecialiter vi voti ad abſtinendum ab actibus internis caſtitati contrariis. 2. non obligat vi voti ad abſtinendum etiam ab actibus externis caſtitati contrariis. v. g. à tactibus obſcœnis, & aliis non tollentibus virginitatem. An autem polintio voluntaria tollat virginitatem in ordine ad laureolam virginitatis, antiqui Patres & Theologi non conveniunt inter ſe. Mibi videtur, qnod eam lanreolam non tollat, dummodo non fuerit facta commixtio, etiam cum copula imperfecta cum fœmina. Ita enim ſumi nomen virginitatis in Scriptura, colligo ex variis Scripturæ locis, præſertim Apocal. 14. v. 4. ubi dicitur: *Hi ſunt, qui cum mulieribus non ſunt coinquinati, virgines enim ſunt.* Cæterum quamvis actus interni vel externi ejusmodi, contra caſtitatem commiſſi, non tollant virginitatem; quando tamen verſantur circa actus è diametro virginitati oppoſitos, vel quando ex ſua natura aut ex intentionc operantis ordinantur ad actus ſublativos virginitatis, tunc repugnant etiam voto virginitatis. 3. Si quis libere ſemel per copulam imperfectam amiſit virginitatem perfectam, tenetur nihilominus adhuc ſervare virginitatem imperfectam, ita ut vi voti teneatur abſtinere ab omni copula perfecta, ac conſeqnenter etiam ab uſu matrimonii, ſi quod contraxit contra obligationem voti. 4. Si tamen ſive per fornicationem ſive per uſum matrimonii amitit virginitatem etiam imperfectam, cum obſervantia ſui voti jam reddita ſuerit impoſſibilis *quoad ſubſtantiam*, poterit contrahere matrimonium, & contracto matrimonio petere debitum. 5. Ex eo tempore non peccabit amplius per actus internos vel externos caſtitati oppoſitos ſpecialiter contra votum, ſed tantum contra ſextum præceptum. Ratio eſt, quia per votum virginitatis proprie ſumptum non voventur directe actus interni aut externi non tollentes virginitatem ſed indirecte & *per modum acceſſorii*, inquantum ex ſua natura vel ex intentione operantis diſponunt ad violandam virginitatem.

Quæritur 73. Ad quid obliget votum non nubendi?

Respondeo. Votum non nubendi obligat. 1. ad non contrahenda ſponſalia, quia ſunt via ad contrahendum matrimonium. Qui enim ſe obligat ad finem, ſe etiam obligat ad media; ac viciſſim qui arcetur à fine, arcetur etiam à via ſeu mediis ad finem. 2. Obligatur vi voti ad abſtinendum à deliberato deſiderio, & delectatione moroſa, inductivis ad violationem voti, ſeu ineundum matrimonium. 3. Obligatur ad non contrahendum matrimonium. 4. Contracto tamen ſemel matrimonio, qnamvis ſolum rato, ac necdum conſummato, cum jam ſit impoſſibilia obſervantia ſui voti ſine ingreſſu in religionem, ad quod arduum medium adhuc aliquo modo ſalvandum ſuum votum veroſimiliter ſe non extendit intentio voventis, poterit non ſolum reddere, ſed etiam petere debitum. 5. Sic vovens quamvis ſornicando contra votum non peccet directe, peccat tamen contra votum indirecte, quia ſornicatio ex ſua natura ſovet affectum & inclinat ad violandum votum per contractum matrimonii. 6. Contracto ſemel matrimonio, eoque per mortem alterius conjugis diſſoluto poterit licite contrahere novum matrimonium. Ita Cajetanus & alii contra Navarrum, Sanchez, Rodriquez, Bonacinam & alios. Ratio mea eſt, quia votum non nubendi veroſimiliter ex intentione voventis regulata principiis prudentiæ ſe non extendit ad abſtinendum à ſecundis nuptiis, cum ejusmodi obligatio poſſit eſſe obnoxia variis difficultatibus, quæ non reperiuntur in obligatione ad abſtinendum à primis nuptiis.

Quæritur 74. Ad quid obliget votum non ſornicandi, aut non cognoſcendi ſœminam?

Respondeo 1. Votum non ſornicandi, ant non cognoſcendi ſœminam, obligat ſaltem indirecte ad abſtinendum à copula imperfecta, & ab omnibus actibus tam internis quam externis ex ſua natura vel ex intentione operantis inductivis ad ſornicationem. 2. Votum non cognoſcendi ſœminam etiam obligat directe ad abſtinendum à copula imperfecta. 3. Votum non cognoſcendi ſœminam obligat quidem ad non contrahendum matrimonium; & matrimonio ſemel contracto obligat ad non petendum debitum, non tamen obligat ſtante matrimonio ſolum rato ingredi religionem, quia intentio voventia veroſimiliter ſe non extendit ad hoc arduum medium. 4. Sic vovens non cognoſcere ſœminam conſummato ſemel matrimonio poteſt non ſolum reddere, ſed etiam petere debitum. Ratio eſt, quia ejus intentio veroſimiliter ſe non extendit ad bas circumſtantias. Univerſaliter enim pro regula ſumendum eſt, intentionem voventis ſe eouſque non extendere, ad quod rationabiliter ſe non extendiſſet, ſi explicite de hoc cogitaſſet. Nam votum pertinet ad contractus bonæ fidei, cum ſit contractus quidam inter Deum & hominem in genere promiſſionis acceptatæ. Ergo ſicut contractus bonæ fidei in obſcuris regulantur ex eo, quod in pactum ſuiſſet deductum veroſimiliter, ſi de eo explicite ſuiſſet cogitatum, ita etiam in votorum obligatione cenſendum eſt. 5. Idem non poterit contrahere ſecundum matrimonium cum alia ſœmina ſine diſpenſatione aut commutatione, quia ſaltem dubium eſt, utrum intentio voventis ſe non extenderit ad hunc caſum. 6. Votum tamen non fornicandi nec obligat ad abſtinendum à primis, nec à ſecundis nuptiis. 7. Obligat vero ad abſtinendum ab omnibus actibus tam internis quam externis ex ſua natura vel ex intentione operantis inductivis ad ſornicationem.

Quæritur 75. Ad quid obliget votum ingrediendi religionem?

Respondeo. Votum ingrediendi obligat 1. ut vovens, ſi vovit religionem determinatam, ingrediatur potius illam, qnam aliam. 2. Si vovens vovit religionem determinatam, quam exiſtimabat eſſe bene diſciplinatam, deprehenſo quod

non ſit bene diſciplinata, non tenetur ingredi illam religionem.

Ratio eſt, quia error in æſtimatione morali verſatur circa ſubſtantiam rei; cum intentio voventis feratur ad medium idoneum gratius placendi Deo, & ſecurius aſſequendi ſuam ſalutem; quod, ſaltem ordinarie reſpectu animarum debilium, non contingit in religione vel monaſterio male diſciplinato. Neque in ordine ad hunc finem diſtinguendum eſt inter ſubſtantialia ordinis, & accidentalia. Corruptis enim accidentibus infallibiliter perit, aut periclitatur ſubſtantia rei. 3. Qui vovit ingredi religionem in ordine ad ſtatum Clericalem, non tenetur eam ingredi, ſi non admittatur, niſi ad ſtatum laicalem. 4. Vovena ingredi religionem non tenetur ad arripienda media prorſus eatraordinaria, ad quæ veroſimiliter ſe non obligaſſet, ſi ea requirenda præſciviſſet. Hinc non tenetur diſcere artes, de quibus requirendis non ſuſpicabatur, nec exſpectare per tempus alioquin ordinarie Candidatis inconſuetum; nec ſupplicare in pluribus Ordinibus aut monaſteriis, quam fieri poteſt ſine periculo dedecoris aut damnificationis gravis, amittendo interea occaſiones congrue collocandi ſuum ſtatum. 5. Si dubium ſit, an voventis intentio ſe eatendat ad varias difficultates in hoc genere emergentes, ac conſequenter obligatio voti ſit dubia; votum hoc non eſt reſervatum Papæ, quia ſuperius ea Suarezio eſtenſum eſt, vota dubia non eſſe reſervata Sedi Apoſtolicæ. Hinc in caſu obligationis dubiæ locus eſt commutationi, vel diſpenſationi reſpectu eorum, qui pollent poteſtate commntandi vel diſpenſandi.

Quæaitur 76. Quinam babent peteſtatem vovendi?

Responneo 1. Poteſtatem vovendi habent illi ſoli, qui babent dominium ſuarum rerum vel actionum, quas promittunt Deo. 2. Adminiſtratores bonorum non poſſunt emittere licite aut valide vota realia ea bonis à ſe adminiſtratis, niſi ea præſumpto rationabiliter eorum conſenſu, à quibus acceperunt adminiſtrationem. 3. Religioſi, uaores, ancillæ, famuli, filii, filiæ &c. non poſſunt licite aut valide emittere vota realia aut etiam perſonalia in præjudicium communitatis, Superioris, mariti, Domini, parentis. 4. Poſſunt tamen ſe obligare ad actionem, non ſubjectam Dominio aut gubernationi ſuorum Superiorum, Maritorum, Dominorum.

Ratio eſt, quia, prout ſuperius oſtenſum eſt, ea nulla lege naturali, aut divina oſtenditur ea univerſalis Religioſornm, uaorum, ſervorum, & liberorum ſubjectio, ut prorſus de nulla actione poſſint diſponere, non præjudicante juribus ſuorum Superiorum? Cur enim Religioſus, uaor, ſervus, filius, non poſſit vovere recitationem orationis Dominicæ, abſtinentiam ab alio cibo, ad breve tempus? 5. Uaores poſſunt etiam licite & valide emittere votum reale circa bona communia ſuæ adminiſtrationi concredita ea conſenſu mariti rationabiliter præſumpto. Quid autem rationabilitem præſumi poſſit ſpectata conſuetudine & conditione perſonarum, pandet ex æſtimatione morali prudentum.

De irritatione votorum.

Quæritua 77. Quid ſit irritatio votorum? Et quotuplex?

Respondeo. Irritatio votorum eſt annullatio obligationis votorum. Ea eſt duplex; *directa* & *indirecta*. Directa eſt, quæ fundatur in ſubjectione perſonæ quoad ejus actiones. Indirecta eſt, quæ fundatur in ſubjectione perſonæ quoad adminiſtrationem bonorum. Hinc patet irritationem directam eſſe actum Juriſdictionis; indirectam vero eſſe actum dominii. Exinde etiam patet; irritationem indirectam eſſe juris naturalis; directam vero eſſe aliquando juris naturalis, quando videlicet juriſdictio in actiones perſonæ ſubditæ fundatur in jure naturali; qualis eſt juriſdictio parentum in liberos, & aliquando eam eſſe juris poſitivi, qnando juriſdictio in actiones perſonæ ſubditæ fundatur in jure poſitivo, qualis eſt juriſdictio Magiſtratuum in cives?

Quæritur 78. Quinam habeant poteſtatem irritandi vota?

Respondeo 1. Papa habet poteſtatem irritandi directe vota omnium fidelium præjudicantia ſuæ univerſali gubernationi omnium Eccleſiarum. Hinc ſi Epiſcopus vel Parochus voveat peregrinationem Jeroſolymitanam, ea qua plebs diu deſtituitur ſuo Paſtore & recta gubernatione poteſt directe irritare boc votum.

Respondeo 2. Etiam Epiſcopus, Rea, Prælatus, Superior, maritus, Paterfamilias, Tutor, Dominus poteſt directe irritare vota perſonalia ſuorum ſubditorum præjudicantia rectæ illorum gubernationi quoad actiones. Deus enim vota ſubditorum quoad actiones pertinentes ad rectam gubernationem non acceptat, niſi ut ſubordinatas conſenſui tacito vel expreſſo Superiorum. Veniunt autem boc loco nomine patrisfamilias etiam mater, & pater filii ſpurii; quia jure naturæ debetnr illis juriſdictio in liberos quoad eorum gubernationem circa actiones.

Respondeo 3. Nec Papa, nec Epiſcopus, nec Superior, nec Pater, nec tutor, nec quivis alius habet poteſtatem irritandi vota perſonalia ſuorum ſubditorum quoad actiones ſuæ gubernationi non præjudicantes. Idque verum eſt etiam reſpectu parentum vel tutorum quoad liberos adhuc impuberes.

Respondeo 4. Hinc ſequitur, quod pater non poſſit irritare votum ſui filii etiam adhuc impuberis, ſi voveat religionem, perpetuam caſtitatem, ſuſceptionem ordinum, moderatas preces, moderatum jejunium, mortificationem oculorum circa certa objecta, actum miſericordiæ erga famulum ægrotum, &c. Circa ejuſmodi namque actiones aut non præjudicatur gubernationi parentum, aut ſi præjudicatur, reperitur jure divino eaemptio à paterna poteſtate.

Respondeo 5. Hinc etiam ſequitur, patrem non poſſe irritare vota realia ſuorum filiorum quoad bona, quorum Dominium & adminiſtratio pertinet ad filios. Talia bona ſunt, quæ aquiruntur ratione ſervitii bellici, officii in aula principis, vel ea alio titulo independente à cura parentum, & vocantur *Caſtrinſia* vel *quaſi Caſtrinſia*. Idem dicendum de bonis filiorum *adventitus*, quæ illis obveniunt ea Teſtamento,

vel

vel legato; vel ex beneficio Eccleſiaſtico; quia nec iſtorum bonorum adminiſtratio de jure pertinet ad patrem.

Respondeo 6. Hinc etiam ſequitur, quod maritus poſſit ſolum irritare illa vota perſonalia uxoris, quæ uxor poſt nuptias emiſit cum præjudicio uſus matrimonii, educationis prolis, & domeſticæ gubernationis. Pro hac ſententia citatur *Navarrus*, *Valentia*, *Azor*, *Sayrus*, *Leſſius*, *Suarez*, *Layman*, *Bonacina*, *Palaus*, contra *Sotum* & alios, quibus ſavere videtur D. Thomas 2. 2. q. 88. a. 8. ad 3.

Respondeo 7. Maritus non poteſt irritare votum uxoris de non petendo debito, niſi votum fuerit irrationabile, videlicet nunquam petendi, etiamſi maritus ſignis obſcuris ſuam intentionem manifeſtaverit. Per hoc enim votum obligaret maritum, ut ſemper explicite atque expreſſe petat debitum, quod multis foret moleſtum. Si tamen uxor ſe obligaret voto, ad nunquam petendum debitum, niſi maritus ſignis ſaltem obſcuris, aut implicitis, vel dubiis & æquivocis ſuam mentem prius prodiderit, non videtur hoc voto præjudicari juribus aut amori maritali. Cur enim marito grave ac moleſtum accidat, ſignis ſaltem æquivocis inſinuare ſuam mentem conjugi, præſertim, ſi hæc verbis & factis conſtanter teſtetur promptum obediendi animum. In praxi tamen ejusmodi vota uxoribus vix unquam etiam ſub præfata clauſula ſuadenda aut permittenda ſunt, niſi ubi moraliter certum fuerit, maritum minime ægre id laturum. Alioquin enim innumeris foret obnoxium ſcrupulis, dum uxor petendo ad ſigna mariti æquivoca debitum, facile dubitare poteſt, an ea petitio non potius procedat ex motu proprio, quam ex obligatione charitatis?

Respondeo 8. Maritus poteſt irritare vota uxoris ſuæ gubernationi vel juri præjudicantia, etiamſi cum ſuo conſenſu emiſſa fuerint; niſi expreſſe dederit facultatem irrevocabiliter. Ratio eſt, quia in dubio cenſetur dediſſe conſenſum tantum revocabiliter. Idem dicendum eſt de Superiore, patre, tutore quoad vota religioſorum, filiorum, ſervorum, &c. præjudicantia ſuæ gubernationi.

Respondeo 9. Illud jus, quod maritus habet irritandi vota uxoris ſuo juri conjugali præjudicantia, viciſſim non competit uxori erga maritum; Nam licet etiam ipſa quoad conjugii obligationes quadam poteſtate jure exigendi debitum polleat, non tamen habet jurisdictionem in maritum. Hinc ſi maritus emittat votum juri conjugali præjudicans, poterit quidem uxor ſuo diſſenſu efficere, ut votum mariti valorem ſuum amittat, utpote deficiente conditione ad valorem illius voti requiſita, nempe conſenſu; ſed ſubtractio conditionis ad valorem requiſitæ non eſt irritatio, ſeu uſus authoritatis in aliam perſonam ſubditam.

Respondeo 10. Nec maritus, nec Dominus poteſt abſolute irritare vota uxoris, vel ſervi ſibi præjudicantia, ſi fuerint ante nuptias vel ante conductionem famuli emiſſa, ſed poteſt ea tantum *ſuſpendere* durante matrimonio vel ſervitio. Ratio eſt quia plus juris non evincitur ex dominatione maritali vel herili.

Respondeo 11. Illa poteſtas irritandi vota Religioſorum gubernationi præjudicantia, quæ competit Abbatibus & aliis Superioribus, etiam competit Abbatiſſis & aliis Superioriſſis Monialium: quia eadem eſt Ratio.

Quæritur 79. An Superiores Regularium poſſint irritare indiſcriminatim omnia vota ſuorum Religioſorum, etiam non præjudicantia ſuæ gubernationi?

Respondeo. Negative, ſaltem reſpectu eorum Religioſorum, qui non emiſerunt votum obedientiæ illimitatæ, ſed reſtrictæ ad Regulam & Statuta Eccleſiæ, ac Ordinis, vel monaſterii, qualem eſſe obedientiam Canonicorum Regularium, in Tract. *de Jure & Juſtitia* à me oſtenſum eſt. Nec obstat, quod Bonifacius VIII. in C. *ſi religioſus*, de Electione in 6. dicat: *Si religioſus, cujus arbitrum non ex ſua, cum velle vel nolle non habeat, ſed ex illius, quem vice Dei ſupra caput ſuum poſuit, & cujus imperio ſe ſubjecit, voluntate dependet, electioni de ſe ad prælationem aliquam extra ſuum monaſterium ſui Superioris licentia non petita præſumpſerit conſentire, conſenſus ſic præſtitus non teneat.*

Respondeo enim, à Summo Pontifice Religioſis proprium velle & nolle denegari relate ad ea, ad quæ ſe obligarunt per votum obedientiæ, nempe relate ad Conſtitutiones generales Eccleſiæ circa Religioſos, & relate ad ea, quæ per ſe ſtatui religioſo inſunt vi profeſſionis tendendi ad perfectionem, & relate ad Regulam particularem ac Statuta Ordinis vel monaſterii. Hinc nulli Religioſo, etiam Canonico Regulari, relinquitur ab univerſalitate obedientiæ exceptio relate ad profana, & alias actiones potius impeditivas perfectionis, ſed tantum ad ea, quæ ſunt amplioris perfectionis pro gloria Dei & bono Eccleſiæ, nec repugnant Regulæ, Statutis, & gubernationi Superiorum reſtrictæ ad limites Regulæ, Statutorum, & legum Eccleſiaſticarum.

Quæritur 80. Quomodo tollitur voti obligatio per diſpenſationem?

Respondeo. Votorum obligatio per diſpenſationem nec licite nec valide tollitur, niſi ex motivo dubie æqualis aut majoris valoris in æſtimatione divina. Si enim motivum diſpenſandi in æſtimatione divina certo non æquivalet valori emiſſi voti, nec licita nec valida eſſe poteſt diſpenſatio, utpote quæ facienda ab habente jurisdictionem nomine Dei. Si autem certo ſit æqualis aut majoris valoris, quam ipſum votum; non eſt opus diſpenſatione, ſed ſolum commutatione. Itaque diſpenſationi ſolum locus, quando dubium fieri incipit, utrum in æſtimatione divina obligatio voti perſeveret eſſe de æquali vel meliori bono? In ejusmodi enim dubiis authoritative ferre ſententiam Eccleſiæ relictum eſt, cui Chriſtus *Matth.* 18. contulit poteſtatem cœlum aperiendi & claudendi. Quod enim ea poteſtas Eccleſiæ collata ſit pro arbitrio præſidentium, & non pro neceſſitate variorum eventuum, in quibus emergente caſu dubio conſuli nequit divinum oraculum, nec rationi ſanæ

con-

congruit, nec traditioni, nec exemplis veterum Epiſcoporum & Pontificum.

QUÆRITUR 81. Qualis requiratur cauſa ad diſpenſandum?

RESPONDEO. Ad diſpenſandum licite & valide requiritur & ſufficit talis cauſa, quæ cenſeatur poſſe movere Deum ad relaxandam obligationem voti. In ſpecie tales cauſæ ſunt. 1. Defectus plenæ & perfectæ libertatis. 2. Timor gravis mali injuſte incuſſus. 3. Error notabilis circa objectum aut motivum voti. 4 Defectus cauſæ finalis quoad continuationem voti ſaltem inadæquatus. 5. Moralis impoſſibilitas quoad obſervationem voti. 6. Effectus mali imprævisi repugnantes intentioni perſonæ voventis, & Dei votum acceptantis, v. g. ſi votum incipiat fieri occaſio ruinæ ſpiritualis. 7. Gravia difficultas à vovente nec in genere nec in ſpecie prævisa, quæ ſi à vovente fuiſſet prævisa; veroſimiliter abſterruiſſet à voto. 8. Nova circumſtantia impetitiva magnorum bonorum, qua ſtante dubium eſt, an votum non ſit impeditivum majoris boni. 9. Exigentia boni communis, quod impeditur ab obſervatione voti. Sic enim diſpenſatur cum obſtrictis voto caſtitatis, ſi matrimonium cenſeatur medium neceſſarium ad præcavenda bella, vel conſervandam fidem in provincia, aut potente familia. Sic etiam diſpenſatur circa jejunium cum Concionatoribus, vel Lectoribus Eccleſiæ utilibus vel populo. 10. damnum grave propriæ domus aut familiæ præſertim utilis Eccleſiæ, vel Reipublicæ. Sic diſpenſatur circa peregrinationes longinquas, ſi exinde ſequatur damnum grave familiæ. 11. Prudens dubium de valore voti, ſi videlicet dubitetur de libertate, vel intentione voventis, aut de acceptatione Dei. Circa has tamen cauſas notandum eſt; quod, niſi cauſa manifeſte ſufficiat ad diſpenſandum ſeu relaxandam totam obligationem voti, miſcenda ſit commutatio juxta præſumptam intentionem Dei.

QUÆRITUR 82. Quinam habeant poteſtatem diſpenſandi?

RESPONDEO. Poteſtatem diſpenſandi habet 1 Papa pro tota Eccleſia. 2. Epiſcopi pro ſua Diœceſi. 3. Prælati pro ſuis Religioſis ſubditis. Ratio eſt, quia hi omnes habent jurisdictionem ſpiritualem in ſuos ſubditos nomine Dei, cujus proin authoritate in dubio de voluntate Dei obligantis vel deobligari poſſunt & tenentur reſpondere loco Dei. Hinc ſequitur; Parochos non habere poteſtatem diſpenſandi circa vota, cum in foro externo non habeant jurisdictionem in ſuos parochianos, ad quam tamen pertinet poteſtas diſpenſandi, cum utique vota per ſe non ſint materia confeſſionis, adeoque nec ſubjecta clavibus pro tribunali ſacro.

QUÆRITUR 83. Quinam veniant nomine ſubditorum?

RESPONDEO 1. Nomine ſubditorum veniunt non ſolum habentes domicilium, ſed etiam habentes quaſi domicilium, ſeu habentes animum commorandi in Diœceſi per majorem anni partem, imo etiam vagos. Non tamen eo nomine veniunt peregrini.

RESPONDEO 2. Subditorum Prælatis nomine merito etiam veniunt Novitii, cum utique animum habeant probandi religionem per majorem anni partem.

RESPONDEO 3. Iidem tamen etiam poſſunt diſpenſari ab Epiſcopo, quia ab ejus jurisdictione necdum ſunt plene, abſolute, & habitualiter exempti.

QUÆRITUR 84. Quænam vota ſint reſervata Sedi Apoſtolicæ?

RESPONDEO. Enumerantur quinque. 1. Votum caſtitatis perpetuæ. 2. Votum religionis approbatæ, hoc eſt, votum ingrediendi *ordinem religioſum* approbatum. Hinc votum ingrediendi aliquod *Institutum* approbatum à Sede Apoſtolica non eſt reſervatum. 3. Votum peregrinationis ad terram ſanctam. 4. Peregrinationis compoſtellam ad D. Jacobum. 5. Peregrinationis ad limina Apoſtolorum D. Petri & D. Pauli Romam. Hæc reſervatio licet non reperiatur ullo jure expreſſa, ſed tantum videatur conſuetudine introducta, colligitur tamen ex Extrav. *Etſi Dominici*. de Pœnit. & Remiſſ.

QUÆRITUR 85. Qualia vota comprehendantur vel non comprehendantur ſub nomine perpetuæ caſtitatis?

RESPONDEO. Sub nomine voti perpetuæ caſtitatis ſolum comprehenditur votum *perfectæ* caſtitatis, Deo *directe promiſſæ*. Hinc reſervatum non eſt 1. votum caſtitatis ſacris Ordinibus annexum. 2. votum non contrahendi matrimonium. 3. votum non fornicandi. 4. votum ſe non polluendi, non tangendi laſcive mulierem, vel non petendi debitum conjugale.

QUÆRITUR 86. An etiam Epiſcopi, vel alii Prælati inferiores poſſint aliquando diſpenſare in his votis reſervatis?

RESPONDEO. Epiſcopi, & alii Prælati Papa inferiores poſſunt circa hæc vota reſervata diſpenſare in ſequentibus circumſtantiis. 1. Quando valor voti reſervati eſt dubius, prout ſuperius oſtenſum eſt. 2. Quando ſolum opus eſt diſpenſatione circa qualitatem accidentalem voto reſervato annexam. v. g. ſi quis vovit ingredi religionem ſtrictiorem, v. g. Capucinum; poteſt Epiſcopus vel alius Prælatus Papa inferior cum eo diſpenſare ut poſſit ingredi ordinem minus ſtrictum, ut docet Suarez & plures alii. 3. Si urgeret gravis neceſſitas diſpenſationis, nec exſpectari poſſet Pontificis reſponſum ſine gravi periculo ſalutis æternæ. Ratio eſt, quia præſumendum, voluntatem Pontificis legalem in reſervatione talium votorum ſe nunquam voluiſſe extendere ad ejusmodi caſus extraordinarios. 4. Idem ob eandem rationem dicendum eſt, quando ex dilatione diſpenſationis oriretur grave ſcandalum, vel infamia, vel aliud grave damnum, v. g. ſi quis voto perpetuæ caſtitatis, vel ingrediendi religionem obſtrictus, virginem violaſſet, cujus proin honori conſulendum foret ob metum gravis ſcandali, vel alterius gravis mali. 5. Quando vota fuerunt ſolum conditionata pœnalia. v. g. ſi quis vovet ſe exſoluturum certam pœnam. v. g. flagellationis, quoties peccaverit contra caſtitatem. Ratio eſt, quia objectum voti potius eſt pœna transgreſſionis quam obſervatio legis. Ita ſentit Bonacina, Suarez, Leſſius, & alii.

QUÆ-

Quæritur 87. Quinam habeant vel non habeant poteſtatem delegatam diſpenſandi circa vota? Et quantam?

Respondeo 1. Circa vota reſervata Papæ habentes facultatem diſpenſandi non habent poteſtatem diſpenſandi ultra limites neceſſitatis, in quantum exigit neceſſitas motivi. Sic ſi cum adſtricto per votum caſtitatis diſpenſandum ſit ad matrimonium contrahendum, non tamen propterea diſpenſandus illimitate eſt, ut non cenſeatur contravenire voto, ſi deſiderio, verbo, tactu laſcivo, aut actu peccet relate ad alias fœminas, niſi ſubſiſtat motivum ſufficiens diſpenſandi indefinite, quod rariſſime ſubſiſtet. 2. Regulares tam mendicantes quam non mendicantes, & alii, quibus data eſt facultas diſpenſandi in votis Epiſcopalibus, ſeu Epiſcopo ad diſpenſandum relictis, poſſunt diſpenſare in votis Papæ reſervatis etiam tunc, quando ad diſpenſandum urget cauſa extremæ neceſſitatis. Ratio eſt, quia Regularibus à Sede Apoſtolica delegatur facultas diſpenſandi in illis votis, in quibus Epiſcopi poſſunt diſpenſare jure ordinario. Atqui Epiſcopi poſſunt in omnibus votis, præſertim in caſu extremæ neceſſitatis, diſpenſare jure ordinario, niſi ſint ſpecialiter reſervata Sedi Apoſtolicæ jure ſcripto vel conſuetudinario. Ergo cum caſus extremæ neceſſitatis non ſit reſervatus Sedi Apoſtolicæ ſpecialiter, pertinet ad Epiſcopos jure ordinario. 3. Habentes generalem poteſtatem diſpenſandi in votis non eoipſo habent facultatem diſpenſandi in votis Sedi Apoſtolicæ reſervatis, niſi hoc exprimatur. Id patet ex C. *Si Epiſcopus*, de Pœnit. & Remiſſ. 4. Conceſſa facultate diſpenſandi in votis, excepto voto caſtitatis, & ingrediendi religionem, eoipſo cenſetur eſſe conceſſa facultas diſpenſandi circa tria vota peregrinationis.

Quæritur 88. An habentes facultatem diſpenſandi in votis delegatam etiam habeant facultatem commutandi vota?

Respondeo Affirmative. Ita Sylveſter, Suarez, & alii plerique.

Quæritur 89. A quibus, & quomodo poſſit fieri commutatio?

Respondeo 1. Commutatio voti propria authoritate ne quidem fieri poteſt in melius. Ratio eſt, quia judicia Dei de melioritate operum frequenter longe alia ſunt, quam judicia hominum. Ergo ea mens Dei non niſi per Vicarios Dei nuntianda, & in dubio determinanda eſt. Nec obstat C. 3. *Pervenit.* de Jurejurando, quia ibi ſolum permittitur variatio in melius circa *propoſitum*, *promiſſum*, aut *jurejurandum* homini factum, in quo non timetur prudenter aliud judicium circa melioritatem rerum humanarum, ſicut tamen timeri debet circa judicia divina. Dein ibi ſolum conceditur variatio jurejurando, ubi non fuit impleta conditio appoſita ut reipſa ceſſaret totaliter obligatio. Textus ſic habet: *Propoſitum aut promiſſum non infringit, qui in melius illud commutat. Nec tu ei, etiamſi promiſſum tuum juramento firmaſſes, aliquatenus teneris, ſi conſtat, eum conditioni minime paruiſſe.*

Respondeo 2. Habentes facultatem, vota tantum commutandi, poſſunt illa commutare ſolum in opus æqualis valoris. Ita cenſet *Cajetanus*, *Covarruvias*, *Suarez*, *Sanchez*, *Layman*, *Palaus*, *Catalanus*.

Respondeo 3. Æqualitas valoris inter votum, & opus ſubrogatum, in quod fit commutatio, non eſt phyſice ſed moraliter metienda, nempe ex utilitate in ordine ad gloriam Dei, ſalutem plurium animarum, ac præſertim ad ſalutem certiorem voventis, & ſatisfactionem pro peccatis. Hinc pro congruentia horum finium votum perſonale poteſt aliquando commutari in reale, & reale in perſonale, & perpetuum in temporale arduum, & viciſſim temporale arduum in perpetuum facilius.

Quæritur 90. An facta commutatione detur obligatio redeundi ad priorem materiam, ſi ſecunda materia ſubrogata reddatur impoſſibilis?

Respondeo. Non datur obligatio redeundi ad priorem materiam, ſi etiam prior materia fuit obnoxia ejusmodi impoſſibilitati, ut aliquo modo ſervetur æqualitas jurium inter Deum & hominem, ſecundæ materiæ ſubſtituenda eſt alia materia paris valoris per Vicarium Dei. Priorem enim obligationem voti per commutationem totaliter eſſe extinctam, gratis aſſeritur ab authoribus, cum id dependeat ab intentione Dei ipſis non ſatis promulgata.

Quæritur 91. An facta commutatione voti liceat voventi redire ad priorem materiam?

Respondeo. Id licet. Ratio eſt, quia ſupponitur, commutationem non eſſe factam in majus bonum Dei, ſed in favorem hominis. Ergo intentio commutantis ſolum obligat rationabiliter ad ſubrogatum conditionate, niſi vovens ultro velit redire ad primam obligationem.

DISPUTATIO IV.

De tertio Præcepto Decalogi.

Quæritur 1. Quodnam ſit tertium præceptum Decalogi?

Respondeo. Tertium præceptum Decalogi in Deuteronomio C. 5. v. 12. ſic habet: *Obſerva diem Sabbati, ut ſanctifices eum, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimus dies Sabbati eſt, id eſt, requies Domini Dei tui. Non facies in eo quidquam operis tu & filius tuus, & filia, ſervus, & ancilla, & bos, & aſinus, & omne jumentum tuum, & peregrinus, qui eſt intra portas tuas, ut requieſcat ſervus tuus & ancilla tua, ſicut & tu. Memento, quod & ipſe ſervieris in Ægypto* (ſine requie,) *& eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti & brachio extento. Idcirco præcepit tibi, ut obſervares diem Sabbati.* In hoc præcepto non ſit mentio alterius motivi, niſi ut detur requies ſervo, & ancillæ, & aliis hominibus. Sed in Exodo C. 20. v. 10. inſinuatur aliquod motivum ſacrum, nempe rememoratio beneficii *creationis*, haud dubie per actus

congruos gratitudinis & cultus externi. Textus ſic habet: *Memento, ut diem Sabbati ſanctifices. Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua. Septimo autem die Sabbatum Domini Dei tui eſt. Non facies omne opus in eo, tu & filius tuus & filia tua; ſervus tuus & ancilla tua; jumentum & advena, qui eſt intra portas tuas. Sex enim diebus fecit Dominus cælum & terram & mare, & omnia, quæ in eis ſunt, & requievit in die ſeptimo; idcirco benedixit Dominus diei Sabbati & ſanctificavit eum.* Cum ergo benedictio & ſanctificatio rerum ex more divino in Scriptura uſurpato ſit quædam ſacratio rerum & deputatio ad cultum divinum, manifeſtum eſt, quod dies ſeptimus hebdomadæ fuerit deputatus ad cultum divinum.

QUÆRITUR 2. An ſanctificatio diei Dominicæ ſit juris divini?

RESPONDEO. Sanctificatio diei Dominicæ *quoad ſubſtantiam* eſt juris divini, ſed quoad modum, ſeu determinationem temporis eſt juris poſitivi Apoſtolici. Id probatur ex eo; quia dies Dominica fuit ab Apoſtolis ſubſtituta diei Sabbati. Ergo ſicut dies Sabbati fuit inſtitutionis divinæ ante legem Moſaicam à principio mundi in lege naturæ, ita etiam dies Dominica erit quoad ſubſtantiam anticipati juris divini, cum ſubrogatum ſapiat naturam illius, cui ſubrogatur. Quod autem dies Dominica fuerit ſubrogata diei Sabbati ab Apoſtolis ſaltem in gentibus, imo etiam apud Judæos poſt everſiouem Jeroſolymæ, colligitur ex Apocalypſi C. 1. ubi S. JOANNES ſcribit: *Fui in Spiritu in Dominica die.* Cum autem anno poſt mortem Chriſti vigeſimo apud Judæos & Gentiles ad fidem converſos adhuc eſſet diverſa obſervantia, illis diem Sabbati, his diem Solis celebrantibus, D. Paulus in 1. Epiſt. ad Cor. C. 16. indifferenti termino uſus ſcribit: *Per unam Sabbati collectæ fiant.*

QUÆRITUR 3. An ſemper in Eccleſia extiterit mos aſſiſtendi in diebus Dominicis Sacrificio Miſſæ?

RESPONDEO Affirmative.

Id PROBATUR 1. quia l. 7. CONSTITUTIONUM APOSTOLICARUM C. 31. dicitur: *Die reſurrectioni Domini dicato, quem Dominicum dicimus, convenite aſſidue.* In illo autem Chriſtianorum conventu Sacrificium Miſſæ oblatum fuiſſe, ex variis textibus Conſtitutionum illarum, & Juſtini M. aliorumque Patrum infra referendis conſtat.

PROBATUR 2. quia JUSTINUS Martyr in Apologia 2. ſcribit: *Solis die communes cœtus & concurſus facimus; quia hic eſt primus dies, quo Deus orbem condidit, & Chriſtus à mortuis excitatus eſt.*

QUÆRITUR 4. An ſemper in Eccleſia fuerit agnita gravis obligatio, diebus Dominicis aſſiſtendi Sacrificio Miſſæ?

RESPONDEO Affirmative.

Id PROBATUR 1. ex l. 2. CONSTITUTIONUM APOSTOLICARUM C. 59. ubi ſic habetur: *Convenite in Eccleſiam ſingulis diebus mane & veſpere ad canendum Pſalmos, & precationes in templo Domini faciendas, potiſſimum autem die Sabbati & die Dominico, qui eſt dies reſurrectionis, ſtudioſius templum Domini adite, ut Deum laudibus celebretis, qui fecit omnia per Chriſtum. Quid enim apud Deum excuſare poterit eum, qui eo die* (Dominico) *ad audiendum verbum Dei ſalutare de reſurrectione non convenit? quo etiam die precationes tres ſtantes facimus, memores ejus, qui poſt triduum reſurrexit; in quo inſuper adhibentur lectio prophetarum, Evangelii prædicatio, oblatio ſacrificii, & ſacri cibi donum.*

PROBATUR 2. ex Concilio Illiberitano celebrato anno 300. quod Can. 21. ſic habet: *Si quis in civitate poſitus tres Dominicas Eccleſiam non acceſſerit, tanto tempore abſtineat* (à Communione,) *ut correptus eſſe videatur.* Hunc Canonem non de Clericis ſed de laicis intelligendum eſſe, manifeſtum eſt ex teſtimonio Oſii, Cordubenſis Epiſcopi, qui illos Canones Illiberitanos ipſemet condidit. Is in Concilio Sardicenſi, cui præfuit, Can. 14. ſic ait: *Memini, ſuperiori Concilio fratres noſtros conſtituiſſe, ut ſi quis laicus in ea, in qua commoratur civitate, tres Dominicos dies; id eſt, tres ſeptimanas, non celebraſſet conventum, communione privaretur.* Idem Decretum renovatur in Synodo VI. ubi Can. 81. dicitur: *Si quis nullam habeat graviorem neceſſitatem, vel negotium difficile, ut à ſua Eccleſia abſit frequentius, ſed in civitate agens tribus diebus Dominicis una non conveniat; ſi Clericus eſt, deponatur; ſi laicus, à communione ſeparetur.*

PROBATUR 3. ex Concilio Agathenſi, celebrato anno 506. quod Can. 47. ſic habet: *Miſſas die Dominico à ſæcularibus totas teneri ſpeciali ordinatione præcipimus, ita ut ante benedictionem ſacerdotis egredi populus non præſumat. Qui ſi fecerint, ab Epiſcopo publice confundantur.*

PROBATUR 4. ex Concilio Matisconenſi, celebrato anno 585. ubi Can. 3. ſic habetur: *Cognovimus, quosdam Chriſtianos relicto fratrum cœtu à mandato Dei aliquibus locis deviaſſe, ita ut nullus eorum legitimo obſecundationis parere velit officio deitatis, dum Sacris Altaribus nullam admovent hoſtiam. Propterea decernimus, ut omnibus Dominicis diebus altaris oblatio ab omnibus viris & mulieribus offeratur tam panis quam vini, ut per has immolationes & peccatorum ſuorum faſcibus careant, & cum Abel vel cæteris juſtis offerentibus promereantur eſſe conſortes. Omnes autem, qui definitiones noſtras per inobedientiam evacuare contendunt, anathemate percellantur.*

QUÆRITUR 5, An in Eccleſia ſemper fuerit præceptum abſtinendi in diebus Dominicis à labore ſervili?

RESPONDEO Affirmative.

Id PROBATUR 1. ex Conſtitutionum Apoſtolicarum l. 8. C. 33. ubi author forte Ebionita, qui cum lege chriſtiana miſcere volebat obſervationem Sabbati, ſic introducit D. Petrum & D. Paulum loquentem; *Ego Petrus & ego Paulus conſtituimus, ut ſervi quinque diebus laborent, ſabbato autem & Dominico die vacent in Eccleſia propter doctrinam religionis. Tota magna hebdomada & proxima ſequenti vacent ſervi. Die aſcenſionis vacent, & in Pentecoſte, & in die Natalis Domini, & in feſto Epiphaniæ, & in diebus Apoſtolorum, & in die Stephani Martyris, & in reliquis diebus Sanctorum Martyrum.* Hæc fictio authoris, quod hanc conſtitutionem D. Petro & D. Paulo tribuat, & quod iis mandatum celebrandi indefinite dies Apoſtolorum & Martyrum tribuat, valde imperita eſt, apte tamen repræſentat morem Eccleſiæ ſæculo ſecundo vel tertio.

PRO-

PROBATUR 2. ex Concilio Laodiceno, celebrato ſub Sylveſtro Papa circa annum 320. ubi Can. 29. dicitur: *Non oportet Chriſtianos judaizare, & in Sabbato otiari, ſed ipſos eo die otiari; diem autem Dominicum præferentes otiari, ſi modo poſſint, ut Chriſtianos. Quod ſi inventi fuerint judaizantes, ſint anathema apud Chriſtum.*

PROBATUR 3. ex Innocentio I. qui Epiſt. 1. n. 4. ſic ſcribit: *Diem Dominicum ob reſurrectionem Chriſti non ſolum in Paſcha celebramus, verum etiam per ſingulos circulos hebdomadarum. -- Apoſtoli die Dominico exhilarati non ſolum ipſum feſtiviſſimum eſſe voluerunt, verum etiam per omnes hebdomadas frequentandum eſſe duxerunt.* Feſtivitatem autem dierum ſacrorum partialiter in abſtinentia ab opere ſervili conſiſtere debere, etiam gentiles agnoverunt. CICERO l. 2. de Legibus ſcribit: *Feriarum, feſtorumque dierum ratio in liberis requietem habet litium & jurgiorum, in ſervis operum & laborum. Et Lucianus in Epiſt. Satur. Ne quid intra feſti tempus agito, neque publicum neque privatum, niſi quæ ad luſum, quæ ad voluptatem animique oblectationem pertinebunt.* Ita hi duo Scriptores Ethnici. Plures textus in hanc rem require qq. ſequente.

QUÆRITUR 6. Quales labores ſint interdicti in diebus Dominicis?

RESPONDEO. In diebus Dominicis prohibiti ſunt omnes labores ſerviles non neceſſarii. Ad labores autem ſerviles non ſolum referuntur *opera pure ſervilia* mancipiis propria, ſed etiam *labores* ex ſuo genere *mercenarii*, pro ſalario ad victum diurnum neceſſario, exhiberi ſoliti, & agricolarum, civium, artificum, vel famulorum viliora opera. *Non neceſſarii* autem dicuntur, qui nullius gravis negotii expediendi, aut damni notabilis præcavendi, aut inhoneſtatis vitandæ cauſa ſuſcipiuntur. Hæc omnia ex ſequentibus Patrum & Conciliorum textibus luculentius patebunt.

Nam 1. S. AUGUSTINUS Serm. 251. de temp. ait: „ Dominicum diem Apoſtoli & Apo-
„ ſtolici viri ideo *religioſa ſolennitate* habendum
„ eſſe ſanxerunt, quia in eodem Redemptor à
„ mortuis reſurrexit, quibus ideo Dominica ap-
„ pellatur, ut in eo *terrenis operibus vel mundi ille-*
„ *cebris* abſtinentes tantum divinis cultibus ſer-
„ viamus. · Ideo ſancti Doctores Eccleſiæ de-
„ creverunt omnem gloriam Judaici Sabbatiſmi
„ in illam transferre, ut quod ipſi in figura, nos
„ celebraremus in veritate. Obſervemus ergo
„ diem Dominicum, & ſanctificemus illum, *ſicut*
„ *antiquis præceptum eſt* de Sabbato. Videamus,
„ ne otium noſtrum vanum ſit, ſed ad veſperam
„ diei Sabbati usque ad veſperam Dominici diei
„ *ſequeſtrati à rurali opere & ab omni negotio* vacemus.

2. CONCILIUM ANTISIODORENSE anno 578. Can. 16. ait: „ Non licet die Dominico
„ boves jungere, vel alia opera exercere, niſi
„ pro cauſis conſtitutis.

3. CONCILIUM MATISCONENSE anno 585. Can. 1. „ Vidimus populum Chriſtianum
„ temerario more diem Dominicam contemptui
„ tradere, & ſicut in privatis diebus *operibus con-*
„ *tinuis* indulgere. Propterea per hanc ſynoda-
„ lem noſtram Epiſtolam decernimus, ut unus-
„ quiaque in ſacroſanctis Eccleſiis admoneat ſibi
„ ſubditam plebem. Et ſiquidem admonitioni
„ conſenſum præbuerint, ſuis proderunt utilita-
„ tibus; ſin autem, ſubjacebunt pœnis à nobis
„ divinitus definitis. Omnes itaque Chriſtiani
„ cuſtodite diem Dominicam. Nullus veſtrum
„ litium fomitibus vacet; nullus cauſarum actio-
„ nes exerceat; nemo ſibi talem neceſſitatem
„ exhibeat, quæ jugum cervicibus juvencorum
„ imponere cogat. Eſtote omnes in hymnis &
„ laudibus Dei intenti. Si quis proximam ha-
„ bet Eccleſiam, properet ad eandem, & ibi
„ Dominico die ſemetipſum precibus lachrymis-
„ que afficiat. Sint oculi manusque veſtræ to-
„ to illo die ad Deum expanſæ. Si quis itaque
„ veſtrum hanc ſalubrem exhortationem parvi
„ penderit, aut contemptui tradiderit, ſciat,
„ ſe pro qualitatis merito principaliter à Deo
„ puniri, & deinceps ſacerdotali quoque iræ im-
„ placabiliter ſubjacere. Si cauſidicus fuerit,
„ irreparabiliter cauſam omittet (hoc eſt, advo-
„ cationem); ſi ruſticus aut ſervus, graviori-
„ bus fuſtium ictibus verberabitur; ſi Clericus
„ aut monachus, ſex menſibus à conſortio fra-
„ trum ſuſpendetur.

4. CONCILIUM Cabillonenſe anno 650. Can. 18. „ Non aliquid novi condentes, ſed
„ vetera renovantes conſtituimus, ut in die
„ Dominico ruralia opera, id eſt, arare, ſeca-
„ re, menſes metere, exartos facere (hoc eſt,
„ frutula in ſylvis eradicare) vel quidquid ad
„ culturam ruris pertinet, nullus penitus præſu-
„ mat. Quod qui inventus fuerit faciens, ſub
„ diſciplina diſtrictionis omnimodis corrigatur.

5. CONCILIUM ARELATENSE IV. C. 16.
„ Ne in Dominicis diebus publica mercata, ne-
„ que cauſationes, diſceptationesque exercean-
„ tur, & penitus à rurali & ſervili opere ceſſe-
„ tur, his ſolummodo peractis, quæ ad Dei cul-
„ tum, & ſervitium pertinere noſcuntur.

6. CONCILIUM TURONENSE III. C. 40.
„ Interdicatur, ne mercata & placita, (hoc eſt,
„ judicia ſummariſſima, ſeu arbitria ſolennia)
„ usquam fiant in Dominica, qua oportet omnes
„ Chriſtianos à ſervili opere in laude Dei & gra-
„ tiarum actione usque ad veſperam perſeverare."
Similia habentur in pluribus aliis Conciliis.

QUÆRITUR 7. An diebus Dominicis prohibeantur etiam aliæ actiones profanæ præter opera ſervilia.

RESPONDEO. Præter actus judiciales & opera ſervilia in variis Conciliis prohibentur, aut tanquam jure naturali vel divino prohibenda, cenſentur 1. *Ludi theatrales profani, præſertim periculoſi.* Sic in Codice Canonum Eccleſiæ Africanæ Can. 61. dicitur: *Nec non & illud* (ab Imperatoribus) *petendum, ut ſpectacula theatrorum, cæterorumque ludorum, die Dominica, vel cæteris religionis Chriſtianæ diebus celeberrimis amoveantur.* Childebertus Rex Galliæ ſæculo ſexto ad inſtantiam Epiſcoporum prohibuit choreas, dum hæc ſancivit: *Quia ad nos quærimonia proceſſit, multa ſacrilegia in populo fieri, unde Deus lædatur, & populus per peccatum declinet ad mortem; noctes pervigiles cum ebrietate, ſcurrilitate, vel canticis, etiam in ipſis ſacris diebus, Paſcha, Natale Domini, & reliquis feſtivitatibus, vel adveniente die Dominico Danſatrices*

per villas ambulare; hæc omnia, unde Deus agnoſcitur lædi, nullatenus fieri permittimus. Quicunque poſt commonitionem Sacerdotum, vel noſtrum præceptum, ſacrilegia iſta perpetrare præſumpſerit, ſi ſervilis perſona eſt, centum ictus flagellorum ut ſuſcipiat jubemus. Si vero ingenuus aut honoratior forte perſona, eſt diſtricta incluſione digna. Sunt hi autem in pœnitentiam redigendi, ut qui ſalubria & à mortis periculo revocantia verba audire contemnunt, cruciatus ſaltem corporis eos ad deſiderandam mentis valeant reducere ſanitatem.

QUÆRITUR 8. Quænam primis Eccleſiæ temporibus non fuerint prohibita?

RESPONDEO. Illis temporibus non erant prohibitæ itinerationes equis, aut vehiculis, aut pertinentia ad nitorem domus, &c. CONCILIUM AURELIANENSE III. anno 538. C. 28. ſic habet: *Quia perſuaſum eſt populis, die Dominico agi cum caballis, aut bubus, & vehiculis itinera non debere, neque ullam rem ad victum præparare, vel ad nitorem domus vel hominis pertinentem ullatenus exercere, quæ res ad Judaicam magis quam ad Chriſtianam obſervantiam pertinere probatur, ſtatuimus, ut die Dominico, quod ante licuit, liceat. De opere tamen rurali, id eſt, aratro, vel vinea, vel ſectione, meſſione, excuſſione, exarto, vel ſepe, cenſuimus abſtinendum, quo facilius ad Eccleſiam convenientes orationis gratiæ vacent. Quod ſi inventus fuerit quis in operibus ſupraſcriptis, quæ interdicta ſunt, ſe exercere, qualiter emendari debeat, non in laici diſtrictione, ſed in ſacerdotis caſtigatione conſiſtat.* Et in Concilio Narbonenſi anno 589. Can. 4. *Omnis homo, tam ingenuus quam ſervus, Gothus, Romanus, Syrus, Græcus, vel Judæus, die Dominico nullam operam faciant; nec boves jungantur, excepto, ſi in mutando* (forte, jugando, & jungendo) *neceſſitas incubuerit. Quod ſi quis præſumpſerit facere, ſi ingenuus eſt, det comiti civitatis ſolidos ſex; ſi ſervus, centum flagello ſuſcipiat.* Cum in priori textu dicatur: *Quod ante licuit, liceat*, quæri meretur, quid ergo in Gallia ante annum 538. licuerit? Reſpondeo; in Gallia ante invaſionem Francorum Orientalium, quæ facta eſt in fine ſæculi quinti, viguiſſe leges Imperatorum Romanorum. Quid autem per leges Imperatorum Romanorum connivente Eccleſia licuerit, vel non liceat, patet ex legibus Imperatorum. THEODOSIUS Imperator l. *ut in die*, 2. de Feriis ſic ſcribit: *Ut in die Dominico emancipare ac manumittere liceat; reliquæ cauſæ vel lites quieſcant. Sanctum quoque diem Paſchæ, & diem Natalis Domini, & Epiphaniæ, ſeptem qui præcedunt, & qui ſequuntur, ſine ſtrepitu volumus obſervari. Et quod contra hoc factum fuerit, omnibus modis irritatur.* In l. *omnes judices*, 4. de Feriis CONSTANTINUS Imperator ſic ſcribit: *Omnes Judices, urbanæque plebes, & cunctarum artium officia venerabili die ſolis quieſcant. Ruri tamen poſiti agrorum culturæ libere licenterque inſerviant, quoniam frequenter evenit, ut non aptius alio die frumenta ſulcis aut vineæ ſcrobibus mandentur, ne occaſione momenti pereat commoditas cœleſti proviſione conceſſa.* Hæc generalis moderatio videtur ab Imperatore conceſſa intuitu regionum orientalium, ubi rariores ſunt pluviæ, ſerendis agris idoneæ.

QUÆRITUR 9. An ludi theatrales profani in diebus Dominicis & feſtis de præcepto ſint etiam jure naturali ac divino prohibiti?

RESPONDEO. Ejuſmodi ludi profani ſunt, etiam jure naturali ac divino ad minimum ſub peccato veniali prohibiti, niſi excuſet per Epikiam ſolennitas publica, v. g. ob victoriam contra infideles. RATIO eſt, quia in eo, quod etiam Imperatores, Reges, Principes, & ipſi hæretici Magiſtratus tanquam rem, ſacratis jure naturali ac divino ad cultum divinum diebus valde incongruam uniformiter reſpiciunt, haud dubie continet aliquam indecentiam intrinſecam ſaltem venialiter peccaminoſam. Sed hoc contingit circa ludos theatrales profanos, prout ex ſequentibus legibus Imperialibus ac regiis conſtat. Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius in l. *omnes dies*, 7. de Feriis ſcribunt: In diebus Paſchæ, Natalis, atque Epiphaniarum Chriſti, & quo tempore commemoratio Apoſtolicæ paſſionis (Petri & Pauli) celebratur, debent jura differri, in quibus etiam prædictis ſanctiſſimis diebus neque ſpectaculorum copiam reſeramus. In eadem obſervatione numeramus & dies ſolis, quos Dominicos rite dixere majores. Et C. *dies feſtos*, de Feriis LEO & ANTHEMIUS Imperatores ſic ſcribunt: „Dies feſtos majeſtati altiſſimæ dedicatos nullis volumus voluptatibus „occupari. Dominicum itaque diem ita ſemper „honorabilem decernimus & venerandum, ut „a cunctis executionibus excuſetur, nulla flagitetur exactio, reſpirent à controverſiis litigantes, habeant fœderis intervallum, ad ſeſe ſimul „veniant adverſarii nihil metuentes. Nec hujus tamen religioſi diei otia relaxantes obſcœnis quenquam patimur voluptatibus detineri. „Nihil eodem ſibi vendicet Scena theadralis, „aut Circenſe certamen, aut ferarum lachrymoſa ſpectacula. Amiſſionem militiæ, proſcriptionemque patrimonii ſuſtinebit, ſi quis „hæc, quæ hac lege ſtatuta ſunt, temeranda „duxerit." Similes leges ſunt Regum Galliæ, prout videri poteſt in *Dictionario caſuum conſcientiæ* PONTASII Tit. *Dies Dominici.*

QUÆRITUR 10. Qua hora incipiat obligatio feſtorum?

RESPONDEO. Antiquitus ubique incipiebat ea obligatio à veſpera diei profeſti usque ad veſperam ipſius feſti. Ea obſervantia durabat adhuc ſæculo decimo tertio: ſed tandem conſuetudine variarum regionum, v. g. Germaniæ introductum eſt, ut ea obligatio inciperet à medio noctis usque ad medium noctis alterius diei. Ex veteri autem obſervatione promanaſſe exiſtimo; quod plebs in variis locis jam die Sabbati ad veſperam ex devotione ferias incipiat, nonnullibi etiam cum ſuperſtitioſa opinione obligationis. CONCILIUM COMPENDIENSE relatum C. *omnes dies*, de Feriis, ſic habet: *Omnes dies Dominicos à veſpera in veſperam cum omni veneratione decernimus obſervari, & ab omni illicito opere* (labore) *abſtinere.* Et ALEXANDER III C. *quoniam.* de feriis. *Licet ſcriptum ſit: de veſpera in veſperam celebrabitis Sabbata veſtra, feſtorum tamen principium & finis juxta eorum qualitatem & diverſarum regionum conſuetudinem debet attendi; & ſicut dierum magnitudo exigit, prius incipere & tardius terminari.*

QUÆ-

QUÆRITUR 11. Quænam cauſæ excuſent à lege abſtinendi à labore ſervili?

RESPONDEO. Excuſant duæ cauſæ, nempe *neceſſitas* & *pietas*. Ita GREGORIUS IX. in C. *conqueſtus*, de feriis, ubi ſic ſcribit: *Debet judicialis ſtrepitus diebus quieſcere feriatis, qui ob reverentiam Dei noſcuntur eſſe ſtatuti, ſcilicet Dominicis, cæteriſque ſolennitatibus, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis Diæceſibus cum Clero & populo duxerint ſolenniter venerandas, quibus utique ſolennibus feriis, niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſuadeat, usque adeo convenit ab hujusmodi abſtinere.* Hinc etiam ALEXANDER III. in C. licet, de feriis, ſcribit: *Licet tam veteris quam novi teſtamenti pagina ſeptimum diem ad humanam quietem ſpecialiter deputaverit; & tam eum, quam alios dies majeſtati altiſſimæ deputatos, nec non natalitia Sanctorum Martyrum Eccleſia decreverit obſervanda; & in his ab omni opere ſervili ceſſandum; indulgemus, ut liceat parœcianis veſtris diebus Dominicis, & aliis feſtis, præterquam in majoribus anni ſolennitatibus, ſi Alecia terræ ſe inclinaverint, eorum captioni ingruente neceſſitate intendere, ita quod poſt capturam Eccleſiis circumpoſitis & Chriſti pauperibus congruam faciant portionem.* Ex his patet; Eccleſiam nolle obligare ad abſtinendum à labore ſervili, ubi intercedit motivum *neceſſitatis* pro evitando damno notabili, aut *pietatis* pro juvando proximo, indigente ad notabile damnum evitandum, vel reſpective notabile lucrum aquirendum.

QUÆRITUR 12. Quantum temporis in labore ſervili conſtituat peccatum mortale?

RESPONDEO. Juxta communiorem ſenſum Doctorum duæ horæ in die feſto pro labore ſervili nullo concurrente motivo neceſſitatis vel pietatis impenſæ ſufficiunt ad conſtituendum peccatum mortale. Cum ergo ſenſus communior Doctorum circa leges Eccleſiaſticas formet conſuetudinem majoris partis Eccleſiæ, in hac materia communiori ſenſui Doctorum inſiſtendum eſt. CATALANUS part. 2. q. 13. c. 4. n. 3. ſcribit: *Duas horas attingere grave peccatum; neque Doctor claſſicæ notæ reperitur, qui tale ſpatium concedat.* Hinc concurrente aliquali motivo neceſſitatis aut pietatis, quamvis ſe ſolo inſufficientis ad excuſandum totaliter à labore ſervili Confeſſarii aut Parochi in foro interno ad conſtituendum peccatum mortale per Epikiam laxius tempus connivere poſſunt ſine excluſione pœnitentium à regno Dei.

QUÆRITUR 13. Qualia opera vocentur proprie ſervilia? Et quænam dicantur liberalia?

RESPONDEO. Opera ſervilia vocantur, quæ principaliter perficiuntur labore manuum pro ſervitio corporis. Liberalia autem dicuntur, quæ principaliter perficiuntur labore mentis, hoc eſt, intellectus. Hujusmodi opera ſunt opera artis pictoriæ, ſtatuariæ, muſicæ, ſcriptoriæ, &c. Cæterum an plus in opere reperiatur laboris manuum, quam laboris mentis, ex communi æſtimatione hominum ac natura operis colligendum eſt.

QUÆRITUR 14. An transſcribere lucri ſeu mercedis cauſa ſit opus ſervile die feſto prohibitum?

RESPONDEO Negative. RATIO eſt; quia hic labor potius eſt mentis, quam corporis. Si quis autem velit eſſe contentioſus, Reſpondeo, hunc laborem ex ſenſu communi Doctorum, qui ſcripſerunt ſæculo præterito ac noſtro, non æſtimari ſervilem. Cum ergo ſenſus communis Doctorum praxin formet, ſeu conſuetudinem majoris partis Eccleſiæ, & ea conſuetudo non vergat in corruptelam morum, aut abuſum, aut ſcandalum; huic conſuetudini Eccleſiæ inſiſtendum eſt. In ſpecie hac pro ſententia referuntur *Lud. Lopez, Suarez, Fagundez, Bonacina, Palaus*, &c.

QUÆRITUR 15. An pingere, vel delineare ædificium pertineat ad opera ſervilia die feſto prohibita?

RESPONDEO. Diſtinguendo inter Picturas. Nam picturæ nullius ferme ſtudii, quæ facile conficiuntur ex habitu artis ſine magna attentione vel intentione, pro pretio, vel ad vendendum, referendæ ſunt ad opera ſervilia. Sed picturæ magni ſtudii, quæ indigent perpetua inventione, intenſione, & attentione magna, non pertinent ad opera ſervilia. Delineatio autem ædificiorum, cum concurrat perpetua inventio, aut intenſio, vel magna attentio ad conbinationem plurimarum notabilium partium, manifeſte pertinet ad laborem potius mentis quam corporis. Imo licentiam hujus laboris, nec vergentis ad abuſum, aut ſcandalum, aut corruptelam morum, demonſtrat praxis timoratorum, ſaltem in Germania. *Neque exinde ſequitur*; quod etiam licitum foret ſculptio imaginis, aut conflatio ſtatuæ ea ære, manifeſtum enim eſt, in conflatione ſtatuæ ex ære, & in ſculptione imaginis parum artificioſæ plus reſpici in æſtimatione communi laborem corporalem, quam mentalem.

QUÆRITUR 16. An venatio, aucupatio, & piſcatio ſint opera ſervilia die feſto prohibita?

RESPONDEO 1. Venationes, aucupationes, & piſcationes, quæ à plebeis fiunt lucri cauſa, pertinent in æſtimatione morali ad opera ſervilia die feſto prohibita. Ita ſentit communis Doctorum.

RESPONDEO 2. Venationes, aucupationes, & piſcationes, quæ fieri nequeunt ſine magno labore miniſterialium, præſertim venationes ſtrepitoſæ, referendæ ſunt in claſſem operum ſervilium, etiamſi fiant ſolius recreationis cauſa. Quamvis enim in claſſem operum ſervilium forte non ſint referendæ *ob identitatem naturæ*, ad eam tamen claſſem revocandæ ſunt *ob paritatem rationis*, cum in æſtimatione morali conſimiles operentur effectus, quos operantur ſervilia opera, & ratione quorum illa opera ſervilia prohibentur. Nam in primis redderunt *ex ſuo genere* hominem ad cultum divinum pro die feſto indiſpoſitum, dein *poſitive* avocant mentem à vero cultu divino tam interno quam externo, ſaltem ex ſuo genere reſpectu potioris partis hominum: tertio ex ſuo genere vergunt in corruptelam morum quoad punctum reverentiæ diebus feſtis debitæ; denique etiam pariunt ſcandalum in populo rebus divinis intento. Ita etiam ſentiunt, teſte Catalano, Suarez, Fagundez, Toletus, Palaus.

RESPONDEO 3. Venationes tamen, aucupationes, & piſcationes, quæ ſolius cauſa recreationis fiunt ſine magno labore ac numero mi-

minifterialium, ſi fiant ſine neglectu divinorum, ſine ſcandalo, & exiguo tempore, culpam venialem non excedunt. RATIO eſt, quia licet ejuſmodi actiones quandam deordinationem importent, non tamen cenſetur Eccleſia graviter invita, ſi raro fiant, & tempore matutino non omittatur auditio Sacri & auditio verbi divini.

RESPONDEO 4. Si tamen cum venatione, aucupatione, vel piſcatione etiam ſtrepitoſa concurrat *notorium motivum neceſſitatis vel pietatis* in caſu extraordinario, permitti poſſunt. Monet tamen Pontifex, ut fiant ſaltem cum notoria commutatione in aliud opus pium. Ita colligitur ex Reſponſo ALEXANDRI III. ſuperius relato 99. 11. Quænam autem cauſæ ad motivum pietatis referendæ ſint, particulari cujuslibet conſiderationi relinquitur.

QUÆRITUR 17. An exercitationes militares publicæ ſint opera ſervilia die feſto prohibita?

RESPONDEO. Ejuſmodi exercitationes militares pertinent ad opera ſervilia non ſolum ob paritatem rationis, ſed etiam ob identitatem naturæ. Ita Suarez, Fagundez, Palaus. RATIO eſt, quia pertinent principaliter ad exercitationem potius corporis quam mentis, ſaltem ex parte gregariorum, eædemque nec referunt, nec ex ſuo genere facile compatiuntur animum ad cultum divinum tempore pomeridiano diſpoſitum. Poſſunt tamen tolerari concurrente motivo *neceſſitatis*, v. g. tempore ingruentis belli, vel *pietatis*, v. g. ut ejuſmodi homines retrahantur à compotationibus, choreis, laſciviis, & aliis vitiis, die feſto uſitatioribus.

QUÆRITUR 18. An die feſto liceat reſarcire veſtimenta, calceamenta, &c. nere, vel alios ejuſmodi labores domeſticos quietos aſſumere pro ſe vel aliis pauperibus?

RESPONDEO 1. Si hujuſmodi labores ancillæ, aut famuli pauperes aſſumant pro ſeipſis, aut ſi matres ac viduæ eos aſſumant pro ſua paupere familia, ex motivo pietatis recte permittuntur. Idem dicendum, ſi artificea, v. g. ſartores, ſutores, netrices, &c. in hujuſmodi laboribus unam vel alteram horam inſumant gratis ſine mercede ſolita competente pro pauperibus, v. g. ancillis, famulis, viduis, familiis. Ratio eſt, quia Eccleſia non prohibet obſequia charitatis, in quantum nil detrahunt cultui divino debito, nempe officio divino publico, & auditioni verbi divini, & honeſtati ſolennitatis publicæ, nec vergunt in corruptelam morum, vel ſcandalum.

RESPONDEO 2. Ejuſmodi labores etiam permittuntur cauſa *neceſſitatis* vel *honeſtatis publicæ*, v. g. ſi immineat ſolennitas feſtiva, vel nuptialis, aut urgeat inſtans iter, vel inſtet apud textores, molitores, fullones, inſolatrices, &c. ſolicitatio vehemens poſtulantium operam pro opportunitate commercii, aut rei œconomicæ; dummodo non negligantur divina ex lege vel conſuetudine debita, aut ſolita.

RESPONDEO 3. Ejuſmodi tamen labores non permittuntur fallendi ſolum otii cauſa, niſi concurrat ſpeciale motivum pietatis. Otium enim falli etiam poteſt aut viſitatione Eccleſiarum, aut precibus, aut lectione, aut labore aliquo domeſtico quieto in juvamen pauperum, v. g. nendo, fila ducendo, &c. pro pauperibus, vel ornatu Eccleſiarum pauperum, vel pro decore veſtium ſacrarum, & hujuſmodi.

QUÆRITUR 19. Quænam diebus feſtivis licitæ ſint actiones liberales?

RESPONDEO. Licitum eſt 1. exercere actiones jurisdictionis voluntariæ, v. g. emancipare filios, adoptare, ſervos manumittere, convocare cives ad conſilia, eligere officiales ad regimen civitatis, teſtamenta conficere, eligere tutores pupillorum, conſtituere miniſtros ſeu adminiſtratores bonorum Eccleſiæ, concedere privilegia aut diſpenſationes. 2. Actiones omnes indifferentes ad exhilarationem animi vel reſtaurationem virium, vel curarum & laborum levamen idoneæ, dummodo non vergant in corruptelam morum, aut ſcandalum, aut præjudicium divini officii ex lege vel conſuetudine debiti. Quænam autem actiones, ſi intra juſtos limites coerceantur, huc juxta morem diverſarum regionum referri mereantur, ex conſideratione circumſtantiarum dependet. 3. Licitum etiam eſt, exercere actiones lucroſas, quæ principaliter ab intentione mentis ſeu intellectus dependent, v.g. delineare imagines, ædificia, fortalitia, ſtatuas, novas formulas artium, &c. quia hæc omnia, ſi tantum una vel altera hora fiant, neque ob paritatem rationis, neque ob identitatem naturæ in claſſem operum ſervilium referri merentur. 4. Ludi theatrales inſtructivi ad pietatem, ſcientiam, artem, vel honeſtatem morum. Alii tantum ludi ſolum idonei ad movendum irrationalem riſum, aut ingenerandam complacentiam circa verba & facta honeſtis moribus chriſtianis indigna, non ſolum feſtis cultui divino dicatis, ſed etiam diebus ferialibus prohibendi ſunt.

QUÆRITUR 20. Quales in diebus feſtis prohibeantur actus judiciales? aut forenſes?

RESPONDEO. Prohibentur 1. *Omnes mercatus non neceſſarii ex motivo neceſſitatis publicæ.* Quinam autem neceſſarii vel non neceſſarii ſint cauſa neceſſitatis publicæ, lex, aut conſuetudo locorum determinat. Sic conſuetudine permittuntur in diebus feſtis Nundinæ ſolennes, conceſſæ privilegio principum vel magiſtratuum; aut etiam nundinæ hebdomadariæ intra juſtos limites ad tempus pomeridianum reſtrictæ ſine ſtrepitu platearum publico. Mercatus nomine venirent quidem etiam omnes *contractus ſolennes* coram judice vel Notario, videlicet emptionum, venditionum, locationum, permutationum, &c. ſed conſuetudine etiam bis derogatum eſt in variis regionibus. Sic enim Catalanus de ſua Hiſpania teſtatur; bona pupillorum, & bona mortuorum ſubhaſtari publica voce præconis, proventus Eccleſiarum publice vendi, prædia beneficiorum locari, &c. 2. Prohibetur *placitum*, ſeu judicium forenſe ſummariſſimum ſolenne ac publicum per modum compromiſſi, vel arbitrii; quod tamen in noſtris provinciis jam à duobus ſæculis exolevit, forte melius revocandum. 3. *Judicium criminale*, niſi urgeat neceſſitas publica, aut vigeat contraria conſuetudo rationabilis, prout contingit in exercitibus,

Digitized by Google

tibus, ubi aut defectus carcerum, aut urgens ratio ſtatuendi exemplum, aut motio caſtrorum petit accelerationem proceſſus. 4. *Exactio juramenti judicialis*, ſive exigatur in cauſa criminali, ſive civili. Juramenta enim extrajudicialia non pro cauſis ſolum forenſibus, ſed etiam pro aliis negotiis, vel mercatibus alioquin per legem vel conſuetudinem licitis. Ratio eſt, quia, prout Cajetanus obſervat, prohibitio Eccleſiæ loquitur de Sacramento ſeu juramento relativo ac connexo ad actus judiciales. 5. Prohibetur citatio rei, & executio citationis, quæ inſuper annullantur per C. ult. de feriis & l. ult. Cod. de feriis. Idem dicendum, ſi citatio & inſinuatio citationis factæ ſint die profeſto cum obligatione comparendi die feſto, prout Abbas, Bartholus, Suarez, Azor, & alii obſervant. Reſponſio etiam à Catalano extenditur ad caſum, quo judex reum citat in loco rei, ubi celebratur feſtum, etiamſi in loco Judicis non ſit dies feſtus. Favor enim à lege conceſſus eſt reo, ne avocetur à divinis. 6. Prohibetur proceſſus judicialis, qui præcipue conſiſtit in examine, depoſitione teſtium & productione documentorum. Hæc prohibitio, ut Suarez, Reginaldus, Bonacina, & Palaus cenſent, extenditur etiam ad cauſas ſpirituales, niſi in quantum conſuetudo, vel in caſu extraordinario fortius motivum pietatis petit. 7. Prohibetur ſententia & ejus executio non ſolum in cauſa criminali, ſed etiam civili. Hac tamen prohibitione non comprehenditur ſententia per modum arbitrii vel compromiſſi facta ab Arbitratore, lata ſine ordine juris in cognitione cauſæ, nec alii actus jurisdictionis voluntariæ, qui non requirunt ſtrepitum judicialem. Multo minus illa prohibitione involvuntur ſententiæ excommunicationis, ſuſpenſionis, & Interdicti, prout cum Suarezio tuetur communior Doctorum. 8. Prohibetur etiam executio ſententiæ in cauſa tam civili quam criminali, cum ea executio ſit ultimum complementum ſtrepitus judicialis. Ita denuo cenſet cum Suarez communior Doctorum. Per hoc tamen juxta communiorem non prohibetur appellatio in die feſto.

QUÆRITUR 21. Qualia opera liceant titulo religionis ſeu pietatis erga Deum?

RESPONDEO I. Titulo religionis ſeu pietatis erga Deum licent *opera per ſe ac immediate ordinata ad cultum divinum*. Talia ſunt pulſare inſtrumenta muſica, præferre crucem & his ſimilia. Ita communis.

RESPONDEO 2. *Opera præparantia proxime ad cultum divinum, ſi commode fieri poſſint in die profeſto, non licent in ipſo die feſto.* Si tamen ex aliqua negligentia, ſeu cauſa non omnino ſufficiente, differantur in diem feſtum, cum abſolute adhibito majore labore potuiſſent perfici in profeſto, ejusmodi labor *non facile excedit culpam venialem.* Si denique commode non potuerit ejusmodi præparatio perfici in profeſto, vacat *omni prorſus culpa etiam veniali.* Ita teſte Catalano ſentit Cajetanus, Suarez, Azor, Fagundez, Bonacina, Palaus, & alii. Tales labores ſunt, ſi ornentur tapetibus templa, ſi laborioſe præparentur altaria, ſi conficiantur picturæ requiſitæ ad ſolennitatem, ſi everrantur ſordes templi, ſi mundentur viæ publicæ.

RESPONDEO 3. *Opera* ſolum remote & accidentaliter ſpectantia ad cultum Dei non licent die feſto. Talia opera ſunt aptare agros Eccleſiæ, portare aut advehere lapides ad Eccleſiam conſtruendam; conficere calices, aut alia vaſa ſpectantia ad cultum divinum, conſtruere Eccleſiam &c. Ita Suarez cum communi. Aliud dicendum, ſi concurrat motivum neceſſitatis, ita ut alioquin ob dilationem timeretur grave damnum Eccleſiæ. In tali enim caſu Epiſcopus vel in ejus defectu Parochus per Epikiam poſſet dare facultatem laborandi.

QUÆRITUR 22. Qualis opera liceant titulo pietatis erga proximum?

RESPONDEO. In die feſto titulo pietatis erga proximum licent opera *per ſe pia*, non autem opera ex ſe ſervilia, ſolum autem *per accidens pia*. PER SE, ſeu EX SE PIA vocantur, quæ ex ſuo genere fieri nec ſolent nec petunt, niſi ex motivo virtutis, licet materialiter ſpectata videantur eſſe opera ſervilia. Talia ſunt ultro ſervire infirmis, gratis ſepelire mortuos. PER ACCIDENS PIA dicuntur, quæ ordinarie nec ſolent nec petunt fieri ex motivo virtutis. Talia ſunt congerere lapides ac ligna ad ædificandum pium locum; pontes ſternere, aut vias pro bono viatorum &c. Si enim iſta licerent, etiam licite quis operaretur, unde poſſit largiri eleemoſinas. Itaque in ejusmodi rebus obſervandus eſt ordo charitatis erga Deum, ſeipſum, & proximum ab Eccleſia præſtabilitus.

QUÆRITUR 23. Quinam labores communiter pro licitis habeantur à Doctoribus in die feſto?

RESPONDEO. Pro licitis habentur labores ſequentes. 1. Comparatio ac præparatio victualium, v. g. ſi comparentur & coquantur carnes, etiam ultra abſolutam neceſſitatem naturæ. Nec prohibetur ſimul eadem occaſione comparatio victus & potus ſufficientis in ſequentes dies. Idem extenditur ad collectionem fructuum ad menſam ſufficientium, & excoriationem animalium, ut fructus & carnes recentiores ac ſaniores ſint. 2. Confectio panis à piſtoribus, ſi priores panes non ſint ſufficientes, aut non ſatis idonei. Idem dicendum de confectione farinæ per molitores, ſi ob concurſum non poſſit omnibus ſatisfieri diebus profeſtis, præſertim ſi utantur vento vel aqua ad molendinum, cum ſic parum laboris requiratur. Secus dicendum, ſi brachiis & piſtillo, vel alia machina laborioſe ab hominibus agitanda uterentur. Tunc enim ſolum excuſaret ſpecialis neceſſitas vel pietas. 3. Præparatio medicamentorum per Medicos, Chirurgos, ac Pharmacopolas, ſi commode differri nequeat. 4. Refectio pontium, fontium, & viarum publicarum, ſi abſque gravi damno differri nequeunt. Sic etiam excuſantur remigantes, muliones cum mulis onuſtis iter agentes; muros, foveas, aggeres ad defenſionem in bello conſtruentes, tormenta bellica diſponentes, fabri ferrarii ferreas equorum ſoleas accommodantes pro itinerantibus aut alia *neceſſitate honeſtatis*, laborantes occaſione publicæ lætitiæ v. g. thea-

tra

tra conſtruendo, veſtes vel inſtrumenta communis lætitiæ conſiciendo. 5. Illi, qui ob neceſſitatem propriam vel alienam ſegetes metunt, fœnum aſportant, fructus colligunt, triticum ſub cœlo aperto per boves à paleis purgant, ne ingruente pluvia vel alia ex cauſa corrumpantur. Ex hoc motivo etiam plura opera incæpta in die profeſto continuari poſſunt die feſto, ſi ex interruptione grave damnum ſequeretur. Sic continuari poteſt decolatio æris, ferri, vitri, aut concoctio calcis, laterum, & ſimilium. Similiter excuſantur, qui tempore autumnali conſerunt agros, ſi timeant amittere opportunitatem utiliter ſerendi. In his tamen cavendum eſt ſcandalum, ad quod evitandum requiritur, ut ſaltem peritis ſit & appareat *neceſſitas notoria*. 7. Laborantes in piſcatione tynnorum, alecium, & ſimilium piſcium tranſeuntium, quorum jactura cauſaret grave damnum bono communi. 8. Laborantes ex metu gravis mali, prout aliquando contingit in ſervis, ancillis, uxoribus, liberis, dum compelluntur laborare ab hero, marito, vel parente. Si tamen laborandum ſit ex obedientia ſolum, conſiderandum erit, an opus injunctum ſit *certo probibitum*, & num *certum ſit, abeſſe omnem cauſam excuſantem*; Si enim utrumque certum ſit, per ſe, ſi abſit metus gravis mali, non licet obedire imperanti. Si autem alterutrum borum duorum requiſitorum ſit dubium, poterit quidem & debebit eousque obediri, donec occurrat opportunitas interrogandi confeſſarium, vel parochum, vel alium virum doctum. Nam oblata opportunitate interrogandi datur obligatio interrogandi, ut procedatur ſecure. Facta autem declaratione, quod non liceat obedire, monendus eſt à ſubdito imperans de facta ejusmodi declaratione, & ſi nolit ſe tali declarationi conformare, ſed pergat imperare prohibita, denuntiandus eſt parocho vel alteri Superiori, aut petenda eſt diſpenſatio ad licite obediendum.

QUÆRITUR 24. An ſuſtentatio congrua ſui & ſuæ familiæ ſit cauſa ſufficiens ad excuſandum à præcepto abſtinendi à labore ſervili?

RESPONDEO. Affirmative, ſi aliunde non poſſit ſublevari ejusmodi neceſſitas. In tali autem caſu pro conditione requirendum, ut diſpenſandus ſaltem audiat Sacrum & Verbum divinum; ut vitet omni poſſibili modo ſcandalum, ſi ejus indigentia non fuerit notoria; atque ut laborando non transgrediatur limites neceſſitatis, nec impendat plus temporis, quam fuerit neceſſarium ad procurandum ſuſtentationem congruam. Pro hac reſponſione citantur Azor, Suarez, Toletus, Fagundez, Bonacina, Palaus.

QUÆRITUR 25. Quid agendum, ſi fuerit dubium, an cauſa ſit ſufficiens ad laborandum die feſto?

RESPONDEO. Petenda eſt vel declaratio, vel diſpenſatio à Superiore legitimo. Si autem neutra commode haberi poſſit, ceſſante periculo gravis damni vel incommodi in caſu dubii ſtricte dicti *per ſe* parendum eſt legi prohibenti, ut ſupponitur, certæ. In praxi tamen, ſi dubium ſtricte dictum ſit, an lex ſe extendat ad ejusmodi particulares extraordinarias circumſtantias, non poſſet peccati condemnari operans in tali dubio: quia lex quoad ſuam extenſionem ſpectata non apparet credibilior ſeu probabilior operanti, quod tamen requiritur ad obligationem legis, prout oſtenſum eſt in Tract. de Conſcientia, & in Tract. de Legibus.

QUÆRITUR 26. Quisnam habeat poteſtatem diſpenſandi ad laborandum die feſto?

RESPONDEO I. Pro feſtis de præcepto pro tota Eccleſia poteſtas diſpenſandi competit ſoli Papæ. 2. Pro feſtis Diœceſanis, & pro caſibus, in quibus non poteſt adiri Papa circa feſta generalia, ea poteſtas competit Epiſcopo, prout oſtenſum eſt in Tract. de Legibus. Ea vero diſpenſatio præcipue habet locum, quando dubium eſt, an cauſa ſufficienter excuſet ad laborandum abſque diſpenſatione?

QUÆRITUR 27. An etiam Parochi habeant poteſtatem diſpenſandi ad laborandum? vel alii Superiores?

RESPONDEO. Catalanus ad hanc quæſtionem ſic reſpondet. „ Quod dictum eſt de Epiſcopis, ampliatur ad habentes jurisdictionem quaſi „ Epiſcopalem, Abbates exemptos & Superiores „ reſpectu ſuorum ſubditorum, & Capitulum „ Sede vacante. Sic Gloſſa in C. quanquam, de „ Uſur. in 6. Azor, Fagundez, Palaus. De Parocho ex recepta conſuetudine & quando Epiſcopus commode adiri non poterit, pariter „ loquuntur ac de ſupradictis, Azor, Suarez, Fagundez, Bonacina, & Palaus; quamvis diſpenſationem non poſſit concedere in perpetuum, ſed ad tempus; cum conſuetudine aquiri poſſit jurisdictio quoad hanc facultatem, & „ fideles remedio deſtitui non debeant.

QUÆRITUR 28. Quid agendum, ſi nimia multitudo feſtorum videatur populo pauperi oneroſa & damnoſa?

RESPONDEO. In ejusmodi circumſtantiis conveniendus eſt à Clero & Magiſtratibus, præſertim tempore Synodi, Epiſcopus, ut ſupplicet Papæ pro reductione feſtorum. Hujus autem reductionis poſtulandæ tres potiſſimum ſunt modi. PRIMUS poteſt eſſe; ſi dimidietur feſtivitas, ita ut tempus matutinum conſecretur cultui divino, tempus autem pomeridianum laboribus. Et bic modus jam olim à Natione Germanica fuit propoſitus in Concilio Conſtantienſi, prout legitur *in Actis Eccleſiaſticis* Lugduni editis. ALTER MODUS poteſt eſſe, ſi feſta transferantur in Dominicam ſequentem. TERTIUS MODUS eſt, ſi feſta incidentia in tempus æſtivum vel autumnale transferantur in tempus byemale. Hos tres modos SS. D. N. BENEDICTUS XIV. per Epiſtolam ad omnes Epiſcopos ſcriptam reliquit eorum optioni, ſi vellent. Mibi PRIMUS MODUS præplacet, ſi ſimul Parochis conferatur poteſtas libera diſpenſandi vel commutandi quoad perſonas particulares circa legem abſtinendi à labore ſervili.

NEC OBSTAT, quod aliquis obiicit; hoc modo ſolum dimidiatum bonorem præſtandum fore Sanctis. Si ergo non placeret Canonicis, ſi illis tantum præberetur dimidiata præbenda; ita nec placiturum Sanctis, ſi illis tantum præbeatur dimidiatus cultus.

RESPON-

Respondeo enim, per hanc dimidiationem feſti Deo & Sanctis potius exhibendum fore *cultum integrum*, qui prius durante feſto integro tantum exhibebatur dimidiatus. Prius enim cultus feſtivus mane Deo exhibitus permiſcebatur tempore pomeridiano peccatis innumeris; cum tamen poſt dimidiationem maneat apud pleroſque à labe purus. Secundus autem modus, ne ob innumeras Panegyres in honorem Sanctorum nimis raro prædicarentur Evangelia Dominicalia ſicque magis urgerentur accidentalia, quam eſſentialia Religionis, deberet quoad conciones limitari. Tertius modus mihi non placet, quia, cum tempore hyemali dies ſint breviſſimi, & aer frigidiſſimus, auditio verbi in Eccleſiis frigidis, & confeſſiones pœnitentium, ac communiones; & laborum apud artifices ſuſpenſio, foret plebi & Clero oneroſa. Cæterum etiam primus modus poſſet variari juxta diverſas circumſtantias locorum & temporum. Poſſet enim populus adſtringi ſolum ad audiendum Sacrum & Verbum divinum. Poſſet etiam Verbum divinum aliquando haberi tempore pomeridiano aut veſpertino. Hæc autem omnia eſſe conformia menti Eccleſiæ ac Summorum Pontificum patet ex ſequentibus Bullis SS. D. N. Benedicti XIV. quas ad finem hujus Tertii Præcepti ſubjicio. Hæc breviter attigiſſe ſufficiat. Ex inſtituto enim de hac re publicare ſcripta prohibitum fuit omnibus in poſterum à SS. D. N. Benedicto XIV.

Quæritur 29. Quis poſſit inſtituere feſta?

Respondeo. Pro tota Eccleſia poſſunt feſta inſtitui à Summo Pontifice: Pro Diœceſi autem poſſunt inſtitui ab Epiſcopo. Quod ſi autem Epiſcopus inſtituat feſtum Diœceſanum de Sancto necdum Canonicato pro tota Eccleſia, ejuſmodi cultus non innititur definitioni infallibili, ſed tantum præſumptioni moraliter certæ, aut alias probabiliori. De authoritate Epiſcoporum quoad facultatem inſtituendi feſta ſcribit Gregorius IX. in C. *conqueſtus*, de Feriis, ubi ſic habet: *Debet judicialis ſtrepitus diebus conquieſcere feriatis, ſcilicet Natalis Domini ... ac diebus Dominicis, cæteriſque ſolennitatibus, quas ſinguli Epiſcopi in ſuis Diœceſibus cum Clero & populo duxerint ſolenniter venerandas.* Dicitur; cum clero et populo; quia, cum inſtitutio feſtorum aliquando poſſit præjudicare bono Reipublicæ, aut juribus particularium Eccleſiarum, non decet, ut Epiſcopi feſta inſtituant ſine conſenſu cleri & populi vel explicito vel ſaltem præſumpto.

Quæritur 30. An communitates, v.g. civitates, oppida, pagi &c. poſſint ex voto inſtituere feſta?

Respondeo. Non poſſunt obligare in conſcientia ſucceſſores aut alios non conſentientes voto ad obſervationem feſtorum. Ratio eſt, quia nec à Deo, nec ab Eccleſia habent juriſdictionem circa res immediate pertinentes ad cultum divinum. Nec potest dici, quod communitas in receptione novorum civium tacite inter conditiones receptionis ponat obſervationem feſtorum, quæ à Majoribus fuerunt promiſſa ſub voto. Nam inprimis pagi, & plures aliæ communitates non habent jus recipiendi novos incolas, ſed illi recipiuntur à Dominis prædiorum, vel domorum particularium. Dein, ubi communitatibus competit jus recipiendi novos cives, non eſt illis liberum, hæredibus ab inteſtato apponere quaſvis conditiones extraneas ac impertinentes ad honeſtatem & Intereſſe ſtatus temporalis; alioquin poſſent indirecte obligare ad recitandum Breviarium, & omnia ea, ad quæ poteſt obligare Eccleſia. Itaque ejuſmodi communitates, quæ ſimul cum jure recipiendi novos cives habent juriſdictionem in ſuos incolas, ſuppoſito, quod tacite velint obligare ad obſervationem feſtorum debitorum ex voto, tantum poſſunt obligare per legem pœnalem, eo quod materia, utpote immediate reſpiciens cultum divinum, non autem Intereſſe temporale, cui potius opponitur, non ſit ſubjecta juriſdictioni temporali. In pagis autem, ubi communitatibus nulla competit juriſdictio temporalis, ne quidem poſſunt obligare ſub pœna ſucceſſores.

Quæritur 31. An diebus feſtis detur obligatio etiam audiendi Verbum Dei?

Respondeo Affirmative. Id probatur ex Concilio Tridentino Seſſ. 24. c. 4. ubi dicitur: *Prædicationis munus cupiens S. Synodus, quo frequentius poſſit, ad fidelium ſalutem exerceri mandat, ut in Eccleſia ſua ipſi per ſe, aut ſi legitime impediti fuerint, per eos, quos ad prædicationis munus aſſument, in aliis autem Eccleſiis per parochos, ſaltem omnibus Dominicis & ſolemnibus diebus feſtis, tempore autem jejuniorum & Adventus quotidie, vel ſaltem tribus in hebdomada diebus, ſi ita oportere duxerint, Sacras Scripturas, divinamque legem annuntient, & alias, quotieſcunque id opportune fieri poſſe judicaverint. Moneatque Epiſcopus populum diligenter, teneri unumquemque parochiæ ſuæ intereſſe, ubi commode id fieri poteſt, ad audiendum Verbum Dei.*

Quæritur 32. An Parochiani diebus feſtis teneantur audire verbum Dei in Parochia propria?

Respondeo. Parochiani tenentur audire verbum Dei in Parochia propria, ubi per rationabilem, immemorialem, & indubitatam conſuetudinem huic legi non fuerit derogatum. Hinc cum in Eccleſiis ruralibus huic obligationi per legitimam conſuetudinem derogatum non ſit, etiamnum obligandi ſunt parochiani in pagis & oppidis minoribus, ut diligenter compareant ad concionem in Eccleſia parochiali. Id colligitur ex Declaratione Cardinalium, quam allegat Gallemart l. c. his verbis: *Ordinarius non potoſt per hoc Concilium mulctis & pœnis, etiam in cauſa notabilis negligentiæ aut contumaciæ cogere populum ad audiendum Miſſam & ſacram concionem in Eccleſia parochiali, etiamſi hoc fieri voluerit in oppidis; villis, aut aliis locis extra civitatem.* Ipſa autem obligatio hæc probatur ex iisdem textibus, quibus ſuperius fuit oſten-

oſtenſum, quod omnes fideles debuerint audire Miſſam diebus Dominicis ac feſtis in Eccleſia ſua parochiali. Certum enim eſt, primis Eccleſiæ temporibus ſolum unam Miſſam fuiſſe celebratam, ſub qua habebatur concio, ad quam reſtricta fuit obligatio. Sic l. 2. CONSTITUTIONUM APOSTOLICARUM c. 57. dicitur: *Oportet in Eccleſia accurrate, ſobrie, vigilanter manere, attentas aures babentes ad Domini ſermonem: poſt bæc omnes ſimul aſſurgentes & ad orientem converſi Catechumenis & pœnitentibus egreſſis precentur Deum* &c. Et c. 59. *Potiſſimum die Sabbati & die Dominico ſtudioſius templum Domini adite. Quid enim apud Deum excuſare poterit, qui eo die ad audiendum verbum Dei non convenit? quo quidem die adhibentur lectio prophetarum, Evangelii prædicatio, oblatio Sacrificii & ſacri cibi donum.* 2. In CONCILIO CARTHAGINENSI 4. C. 24. dicitur: *Sacerdote verbum in Eccleſia faciente, qui egreſſus de auditorio fuerit, excommunicetur.* 3. Authoritate S. CAROLI BORROMÆI, qui in Concilio Mediolanenſi ſexto mentem Concilii Tridentini, cui ipſe interfuit, exponens ſcribit: *Nuper Sacra Tridentina Synodus ab Epiſcopo fideles non ſolum boc moneri voluit, ut frequenter ad proprias parochiales Eccleſias, ſaltem Dominicis diebus, feſtiſque majoribus, accedant, ſed illud etiam diligenter oſtendit, unumquemque teneri, ubi commode fieri poteſt Parochiæ ſuæ intereſſe, ad audiendum verbum Dei; ac proinde id præterea ſtatuit, à Parochis animarumque curatoribus inter Miſſarum ſolennia aliquid ex iis, quæ in Miſſa leguntur, exponi, & Sanctiſſimi illius Sacrificii myſterium aliquod explanari, plebes ſibi commiſſas ſalutaribus verbis paſci, eaſque doceri, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem.*

QUÆRITUR 33. Quomodo lex audiendi verbum Dei ſingulis Dominicis & feſtis reduci poſſit etiam in Civitatibus & Oppidis majoribus, ubi reperitur neglectus?

RESPONDEO 1. Ut reducatur vetus obligatio audiendi verbum Dei in civitatibus, neceſſarium eſt, præſertim in iis locis, ubi prætermiſſo verbo Dei à plurimis paſſim leguntur libri profani, aut hæreticales, quin ab iis audiatur verbum Dei. Quis enim exinde fructus progerminari queat, niſi peſtifer ad ſubverſionem Religionis Catholicæ? Verum quidem, eſt, quod multi excuſationem ſumere ſoleant ob inſipidum quorundam concionandi modum, utpote relicto verbo Dei prædicantium ferme ſolum devotiunculas ad ſalutem adiaphoras, revelationes mulierum, hiſtoriolas parum veroſimiles ac fidas, doctrinaſque ad quæſtum idoneas &c. Sed eo ipſo Epiſcopis & aliis Superioribus eo major obligatio incumbit, corrigendi hos lapides offenſionis, & anſas prætextuum.

QUÆRITUR 34. Quales cauſæ excuſent ab auditione Sacri in diebus Dominicis ac feſtis de præcepto?

RESPONDEO. Excuſant duæ cauſæ; *nempe neceſſitas*, & *pietas*, de quibus jam ſuperius dictum eſt qq. 11. Fatendum tamen, faciliores cauſas ſufficere ad excuſandum ab auditione Sacri, quam ad laborandum die feſto; quia labor ſervilis facilius creat ſcandalum, quam neglectus Sacri, qui aliquando excuſationem reperit ob varias infirmitates, rationes, aut occupationes aliis ignotas.

QUÆRITUR 35. Quænam propoſitiones ſint damnatæ circa obſervationem feſtorum?

RESPONDEO. Damnatæ ſunt ab Innocentio XI. duæ ſequentes. 1. *Præceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali ſecluſo ſcandalo, ſi abſit contemptus.* 2. *Satisfit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor ſimul à diverſis celebrantibus audiat.*

QUÆRITUR 36. An peccet mortaliter, qui ſine juſta cauſa ſimul audit duas medietates Miſſæ?

RESPONDEO Affirmative.

RATIO eſt, quia in æſtimatione morali exponit irriſioni præcepta Eccleſiæ; neque fieri poteſt, quin Eccleſia graviter indignetur ejuſmodi illuſori ſuarum legum. Dein, ſi ad integritatem ſacrificii, cui aſſiſtendum devote, ex parte aſſiſtentis ſufficit ſimultanea attentio ad duas partes, eadem ratione ſufficiet ſimultanea attentio ad quatuor partes, quod damnatum eſt.

QUÆRITUR 37. Quinam obligantur ad audiendam Miſſam?

RESPONDEO. Ad eam audiendam obligantur 1. Hæretici formales. Quamvis enim ſint excommunicati, & excommunicati non teneantur audire Miſſam, ſi ab eis non dependeat abſolutio, ejuſmodi tamen hæreticis eſt libera non ſolum excommunicatio, quam forte ignorant, ſed etiam generatim omiſſio omnium præceptorum Eccleſiæ. Et hinc omiſſio Sacri eſt eis libera in ſua cauſa. 2. Obligantur etiam Sacerdotes, ſi ipſimet non celebrent. Si autem deſit alius Sacerdos celebrans, putant GOBAT & Stephanus à S. Paulo, Sacerdotem alioqnin non celebraturum obligari ad celebrandam Miſſam; quamvis *Fagundez* ſentiat oppoſitum. Sentio cum priori ſententia, ſi incidat dies Domincs; quia jure naturali & divino homo tenetur omni Septimana ſemel offerre per ſe vel alium Deo ſacrificium in conteſtationem ſupremi Dominii, ſi id congrue fieri poſſit. 3. Obligantur etiam pueri adepto uſu rationis moralis de Deo. Ratio eſt, quia offerre Deo ſacrificium in conteſtationem ſupremi Dominii non excedit capacitatem intellectus puerilis vel parum inſtructi. Ita communis. Marchantius tamen cenſet, eos non obligari ad audiendam Miſſam antequam accedunt ad communionem; & Sotus cenſet, neminem ante annum ætatis duodecimum teneri ad ſervanda Eccleſiæ præcepta; quod tamen ſpectata moderna diligenti inſtructione puerorum, & praxi univerſali ferme Eccleſiæ non eſt concedendum. Omnes enim pauciſſimis exceptis mittunt ſuos pueros ad audiendum Sacrum. 4. Obligantur etiam Regulares exempti audire Sacrum in feſto Diœceſano per Epiſcopum præſcripto;

quia

by Google

quia tenentur ſervare feſta Diœceſana, prout declarat Concilium Tridentinum Seſſ. 24. de Regularibus C. 12. 5. Non tamen obligatur ad audiendum Sacrum à Nativitate ſimul cœcus, ſurdus, & mutus; quia non poteſt moraliter modo humano aſſiſtere Miſſæ. Hinc Gobat merito cenſet contra Fagundez, Diana, &c. idem dicendum fore, ſi quis non à nativitate, ſed ex morbo ſimul ſurdus, cœcus, & mutus redditus ſit. Eadem enim eſt ratio, cui etiam favet praxis Fidelium, ejusmodi homines relinquentium domi. Imo Palaus recte cenſet, nec eum obligari ad aſſiſtendum Miſſæ, qui eſt ſimul cœcus & ſurdus, licet non ſit mutus. Nam etiam pro hoc pugnat conſimilis ratio & praxis fidelium, tales homines relinquentium domi. Aliud tamen dicendum foret, ſi non ſint perfecte ſurdi, ita ut domi inſtrui poſſint de certis ſignis per attactum in Eccleſia dandis de initio, offertorio, conſecratione, & communione Miſſæ, quamvis nec ad iſtam extraordinariam viam videatur obligare Lex poſitiva, ſed tantum lex naturalis & divina, ut modo meliori, quo commode fieri poteſt, omni ſeptimana per manus Sacerdotis offeratur Sacrificium Deo.

Quæritur 38. An in omnibus diebus feſtis detur obligatio audiendi Sacrum? Et in quibus non?

Respondeo. Non datur obligatio audiendi Sacrum 1. In die cinerum, in feſto S. Marci, in die animarum, Feria V. & VI. & Sabbato majoris Hebdomadæ, in diebus Rogationum. 2. In feſto ſolum præcepto ex mandato ſæcularis principis. 3. In feſto ſolum obſervato ex conſuetudine populi ſine approbatione Epiſcopi. In tali enim feſto non datur in conſcientia obligatio audiendi Miſſam vel abſtinendi à labore ſervili, prout ratio ſuperius qq. 30. oſtendit, & La Croix hic. n. 618. cum Tamburino, Gobato, & Paſqualigo docet. 4. In feſto, quod ſolus Epiſcopus indicit reclamante clero & populo. Ita docet La Croix h. l. n. 619. qui pro ſe citat Barboſam, Gavautum, Jordanum, & Gobatum. Ratio eſt, quia Pontifex eam facultatem inſtituendi feſta ſolum permittit, ſi id faciat cum *Clero & populo*, qui ſi *irrationabiliter* ſe opponerent Epiſcopo, deberet conſuli Pontifex.

Respondeo 2. Si Epiſcopus inſtituat feſtum tantum dimidiæ diei, vel tantum pro dimidia die approbetur, datur obligatio, pro illa dimidia die audiendi Sacrum, & abſtinendi etiam à labore ſervili, niſi Epiſcopus velit ſola auditione Sacri, & verbi divini eſſe contentus. Idem dicendum, ſi Epiſcopus feſta transferat, quæ transferendi feſta poteſtas Epiſcopo competit etiam ſine Clero & populo, ſaltem ſi translatio non ſit perpetua.

Respondeo 3. In dubio, an feſtum ſit de præcepto, ſi dubium ſit & poſt moralem inquiſitionem prudenter exigibilem maneat ſic dubium, poteſt formari dictamen reflexum aut concomitans, non dari præceptum, quia alioquin ſufficiente promulgatione evaſiſſet ſaltem veroſimilius ac credibilius.

Quæritur 39. Quo tempore ſit audienda Miſſa?

Respondeo. Audienda eſt eo tempore, quo licet celebrare. Hinc ſi quis audiret Sacrum tempore evidenter non permiſſo, committeret peccatum mortale, nec ſatisfaceret præcepto Eccleſiæ ſaltem quoad modum, & probabilius ne quidem quoad ſubſtantiam, ſi v. g. primum in ſera nocte diei Dominicæ improbe cauſa ſuperſtitionis celebranti aſſiſteret.

Quæritur 40. An ſatisfiat præcepto audiendi Miſſam in Oratoriis privatis?

Respondeo 1. In Oratoriis privatis non ſatisfaciunt præcepto Eccleſiæ audiendi Sacrum, qui in Litteris conceſſionis expreſſe vel tacite excipiuntur. Cenſentur autem tacite excipi, quicunque non continentur ſub ſignificato proprio eorum, in quorum favorem reſtrictive ſit conceſſio. Hinc ſi in Litteris conceſſionis dicatur: *Volumus autem, ut alii qui non ſint de familia, non cenſeantur liberi ab obligatione audiendi Miſſam in Eccleſia*, non ſatisfaciunt audientes ibi Sacrum, niſi ſint de familia.

Respondeo 2. Nomine eorum, qui ſunt *de familia*, ſeu *familiarum*, intelliguntur habitantes in eadem domo cum quadam habitudine ſubordinationis ad caput principale familiæ domeſticæ. Tales ſunt pater, & mater, nurus & gener, uxor, filii, filiæ, nepotes, pronepotea, ſervi, ancillæ, miniſtrantes infirmis, convictores, ac alii aliquamdiu hoſpitalitatis vel amicitiæ cauſa utentes iisdem menſa & tecto. Per Epikiam autem huc referri poſſunt inquilini, & alii familiaritatis cauſa inviſentes, vel negotii cauſa conferentes, ſi veroſimile fuerit, authorem privilegii in caſu extraordinario eos honeſtatis cauſa noluiſſe excludere à privilegio.

Respondeo 3. Conceſſiones Oratorii privati, in quo per Capellanum Domeſticum ſolet haberi Miſſa ordinaria in diebus Dominicis & feſtis, ſunt ſtrictæ interpretationis. Ratio eſt, quia Epiſcopi & Summi Pontifices nolunt præjudicare obligationi antiquiſſimæ Apoſtolicæ audiendi verbum divinum in Eccleſiis publicis, in iisque conteſtandi communionem fidelium in Liturgia ſolenni ſupremæ majeſtati debita. Imo Epiſcopi peccarent mortaliter, ſi ultra terminos neceſſitatis ac manifeſtæ honeſtatis pro ordinario per annum Sacrificio nimis largas concederent, aut nimis large intelligi vellent, ſuas conceſſiones in præjudicium Liturgiæ ſolennis in Eccleſia, & auditionis verbi divini. Hinc etiam in Capitularibus Caroli M. Aquiſgrani anno 789. editis C. 9. dicitur: *In diebus feſtis vel Dominicis omnes ad Eccleſiam veniant, & non invitent presbyteros ad domos ſuas ad Miſſam faciendam.*

Quæritur 41. In quibus aliis locis poſſit ſatisfieri præcepto Eccleſiæ audiendi Sacrum?

Reſpondeo. In caſu extraordinario ſatisfit præcepto Eccleſiæ audiendo Sacrum in quovis loco, etiam profanò, privilegiato tamen, v. g. ſi legatur publice Miſſa in Caſtris, vel in Littore tempore nevigationis, etiamſi audiens Miſſam non ſit de numero militantium vel navigantium. Ratio eſt, quia pro caſu extraordinario nulla ſit reſtrictio Eccleſiæ tacita vel expreſſa, cum per caſum extraordinarium non præjudicetur intentioni ac fini Eccleſiæ, ut fideles aſſiſtendo Liturgiæ ſolenni conteſtentur còmmunionem fidelium, & interſint prædicationi verbi divini.

Quæritur 42. Qualis requiratur intentio ad Miſſam audiendam?

Reſpondeo. Requiritur intentio, *ſaltem in actu exercito*, honorandi Deum, & per hoc ſatisfaciendi præcepto Eccleſiæ. In praxi tamen homini Chriſtiano, alioquin catholico, non eſt præſumendum, eam intentionem deeſſe, niſi habeat intentionem poſitive contrariam, v. g. ſolum garriendi cum perſona familiari, aut ſolum ſatisfaciendi curioſitati, qualis intentio facile reperitur in hominibus profligatæ conſcientiæ, qui in aliis circumſtantiis, ubi hæc motiva ceſſant, ſolent omittere Saerum. Hinc ſatisfacit præcepto quoad ſubſtantiam, qui adit templum animo implendi partes boni Catholici, etiamſi ſimul habeat intentionem ſecundariam vel concomitantem ſatisfaciendi curioſitati venialiter peccaminoſæ, aut diſcendi cæremonias Miſſæ.

Quæritur 43. An ſatisfaciat præcepto Eccleſiæ, qui ſimul habet intentionem ſatisfaciendi Eccleſiæ, & concomitantem intentionem peccandi mortaliter, v. g. furandi, vel laſciva tractandi?

Reſpondeo. Talis non ſatisfacit præcepto Eccleſiæ.

Ratio eſt, quia Eccleſia præcipit *devotam* auditionem Sacri, ſeu oblationem Sacrificii, jure naturali & divino ſupremæ majeſtati debitam. Ea autem devotio interna, jure naturali, divino, & poſitivo debita poſitive excluditur per intentionem concomitantem mortaliter peccaminoſam. Hinc talis merito obligaretur ab Eccleſia ad audiendum aliud Sacrum.

Nec obſtat, quod recitationi Breviarii quoad ſubſtantiam ſatisfaciat voluntarie diſtractus. Diſparitas enim eſt, quod hæc obligatio quoad ſubſtantiam ſit juris poſitivi, ad quam repetendam Eccleſia non prudenter obligaret ob diſtractiones, ne oneret in hac materia Clericos timoratos aut ſcrupuloſos, ægre diſcernentes voluntarietatem plenam diſtractionum à mero neglectu.

Quæritur 44. An ſatisfaciat præceptò Eccleſiæ, qui in Eccleſia per quadrantem exſpectans egreſſum Miſſæ repente advertit, in altari à ſe non viſo dari ſignum ad Sanctus, & ſic format intentionem audiendi hanc ſolam Miſſam?

Reſpondeo. Non ſatisfacit. Ratio eſt, quia licet ad primam partem Miſſæ fuerit in templo præſens phyſice, non tamen interfuit illi primæ parti moraliter. Itaque non intereſſet integræ Miſſæ moraliter.

Quæritur 45. An ſatisfaciat præcepto Eccleſiæ, qui in feſto Nativitatis Dominicæ audiendo primam Miſſam pro ſua devotione habet intentionem audiendi ſecundam & tertiam, quas tamen omittit?

Reſpondeo. Talis ſatisfacit præcepto Eccleſiæ. Ratio eſt, quia etiam in feſto Nativitatis Dominicæ non datur obligatio audiendi plures Miſſas quam unam. Intentioni autem Eccleſiæ ſatisfit per auditionem devotam unius Sacri, cui auditioni accidentaliter conjungitur intentio audiendi aliud Sacrum.

Quæritur 46. Cui obligationi per auditionem unius Sacri ſatisfiat, ſi quis habens obligationem audiendi tres Miſſas ex tribus titulis v. g. præcepto, voto, pœnitentia injuncta, in auditione Sacri non formet intentionem, cui obligationi velit ſatisfacere?

Reſpondeo. Pro tali caſu cenſetur ſatisfactum obligationi magis urgenti, quæ differri nequit ſine graviori cauſa, aut ſuppleri ex intentione obligantis. Talis autem in præſenti caſu eſt obligatio annexa diei feſto.

Quæritur 47. Qualis requiratur præſentia corporalis ad ſatisfaciendum præcepto?

Reſpondeo. Requiritur præſentia ſolum moralis, ſeu talis, quæ ex communi æſtimatione vel conſuetudine hominum ſolet ordinari ad tribuendum Deo Latriæ cultum ex præcepto debitum. Hinc 1. Satisfit præcepto. etiamſi audiens Miſſam nec videat nec audiat celebrantem, dummodo ſe conformet aliis in flectendo, ſurgendo, pectus tundendo &c. qui vident & audiunt celebraotem. 2. Sufficit, ſi quis ſit in loco communicante cum templo, v. g. in choro, alia Capella, in Superiore Oratorio, retro altare, in loco per feneſtram admittente proſpectum in Eccleſiam eique conjuncto, dummodo ex aliis perſonis Sacro præſentibus poſſit obſervare, quid agatur in Miſſa, ſeque conformet præcipuis partibus Miſſæ more aliorum. 3. Si non poſſit intrari commode in Eccleſiam ob nimiam multitudinem hominum, ſatisfit etiam audiendo Sacrum extra Eccleſiam, dummodo modo decenti ſe conformet aliis quoad compoſitionem corporis proteſtativam cultus religioſi latreutici.

Quæritur 48. Qualis requiratur aſſiſtentia ad Miſſam?

Reſpondeo. Requiritur aſſiſtentia libera, religioſa, ac moralis. Hinc non audit Miſſam, qui ligatus, vel metu compulſus animo repugnante aſſiſtit; nec ebrius, aut dormiens per majorem partem Miſſæ.

Quæritur 49. Qualis requiratur attentio ad Miſſam?

Re-

Respondeo. Ad ſatisfaciendum præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro requiritur attentio *tam interna quam externa.* Externa attentio conſiſtit in remotione omnium actionum inconpoſſibilium cum actuali devotione interna. Interna attentio conſiſtit in actu religioſo interno erga Deum ſaltem in actu exercito.

Ratio eſt, quia Eccleſia præcipit actum jure naturali ac divino quoad fnbſtantiam debitum. Ergo per ſolos actus externos non ſatisfit præcepto Eccleſiæ, ſicut nec ſatisfit præcepto Eccleſiaſtico confeſſionis & communionia annuæ per confeſſionem & communionem ſacrilegam. Hinc 1. Satisfaciunt præcepto Miniſtrantes ad Miſſam, quia eorum actiones ex ſua natura ordinantur ad cultum Dei, dummodo intendant, per eas actiones honorare Deum, & ſatiaſacere ſuæ obligationi per miniſterium reverenter exhibitum. 2. Idem dicendum circa Muſicos, Cheliſtas, Tympaniſtas, tibicines, organœdos, dummodo ſuas actiones per actum religionis internum, ac reverentiæ externum ordinent ad cultum Dei, qui actus poteſt eſſe prævius, ita ut perſeveret virtualiter ſub Miſſa. 3. Idem dicendum circa collectorea eleemoſinarum, & accenſores candelarum, dummodo circa actus Miſſæ præcipuos reverentia externa & religione interna ſe vertant ad Deum. Econtra non ſatisfaciunt 1. qui per totam Miſſam deambulant & ſe comendo vel alias actiones profanas exercendo nullum ferme exhibent actum religioſum externum. Hic enim actus non eſt oblatio ſacrificii jure naturali ac divino debita, quoad tempus & modum determinata ab Eccleſia. 2. nec ſatisfaciunt per majorem partem ſacrificii voluntarie diſtracti. Ratio eſt, quia aſſumens actionem externam inconpoſſibilem cum externa devotione peccat mortaliter, nec ſatisfacit præcepto Eccleſiæ. Ergo multo magis peccat mortaliter, nec ſatisfacit præcepto Eccleſiæ, qui ponit actionem internam inconpoſſibilem cum devotione interna, qualis actio eſt diſtractio voluntaria. Dein cum peccet mortaliter recitans Breviarium cum voluntaria diſtractione; quanto magis peccabit offerens per manus ſacerdotis ſacrificium jure naturali ac divino quoad ſubſtantiam debitum, ſi id faciat cum voluntaria diſtractione? Si autem peccat mortaliter, etiam non ſatisfacit præcepto quoad ſubſtantiam, utpote jure naturali ac divino debitam. 3. Nec ſatisfaciunt, qui ſcribunt vel pingunt per majorem Miſſæ partem; 4. qui confabulantur per majorem Miſſæ partem. 5. Aut qui per majorem Miſſæ partem legunt poetam vel alium librum profanum vel novellas. Ratio horum eſt, quia hæ actiones ſunt ex ſuo genere inconpoſſibiles cum devotione interna ſacrificio tanto congrua. 6. Idem ob eandem rationem dicendum de eo, qui ſub Miſſa memoriter diſcit catechiſmum, aut vertit librum ab una lingua in aliam &c.

Quæritur 50. An ſatisfaciant præcepto Eccleſiæ, qui confitentur ſub Miſſa?

Reſponneo. Confitentes ſub Miſſa, ſi non poſſunt commode audire aliam Miſſam, ſatisfaciunt præcepto, ſive confeſſio ſit longa ſive brevis; idque ſi non ſpectato rigore præcepti, ſaltem per Epikiam, & per conſuetudinem.

Ratio autem eſt, quia æquum eſt, ut ille cenſeatur eſſe moraliter præſens toti Sacrificio, qui ſe per totum ſacrificium diſponit ad complementum Sacrificii, quod eſt Sacra communio. Dein, ſi Organædus & alii Muſici ſub elevatione occupatiſſimi cenſentur intereſſe ſacrificio, cur non idem ſentiendum ſit de confitentibus ſub Sacrificio Miſſæ? Dignior enim eſt præparatio animi ad purum cultum Dei, quam aurium. Dein ex antiquis Pœnitentialibus & Patribus conſtat, quod pœnitentes ſub Sacrificio ſingulis Dominicis debuerint venire *ſub manu ſacerdotis.* Itaque actiones pœnitentiales non repugnant Sacrificio Miſſæ. Felix III. Epiſt. 7. ſcribit: Rebaptizati ob peccatum rebaptizationis *tribus annis inter audientes ſint; ſeptem annis ſubjaceant inter pœnitentes manibus ſacerdotum.* Denique antiqua Eccleſia etiam ejecit pœnitentes ex Eccleſia, quando ventum eſt ad Canonem Miſſæ, prout manifeſtum eſt ex innumeris textibus Conciliorum & Patrum. Ergo non eſt alienum à Spiritu Eccleſiæ veteris, ſi nunc ab actualiter pœnitentibus non requiratur rigoroſa aſſiſtentia ad omnes partes Sacrificii. Hinc non immerito P. La Croix h. l n. 655. ſcribit: *Si tamen Confeſſio ſuiv bis partibus* (Offertorio Conſecratione, vel Communione) *fiat, debet pœnitens ita ſimul attendere ad Miſſam, ut dicere poſſit, quouſque celebrans pervenerit. Quod ſi confeſſio alioquin eſſet omittenda, uti ſæpe fieret ancillis & famulis, ſuaderi poteſt, ut fiat ſub Miſſa, quia voluntas Eccleſiæ præſumitur potius, ut ſic audiatur Miſſa & Confeſſio fiat, quam ut attentius audiatur Miſſa, & confeſſia non fiat; ut recte monet Leſſius. Si enim damnum temporale poſſit excuſare ab auditione Miſſæ, magis excuſabit damnum ſpirituale* ex omiſſione confeſſionis & S. Communionis.

Quæritur 51. Quomodo peccetur mortaliter ex defectu integritatis Miſſæ?

Responneo. Qui omittit Miſſam ab Offertorio uſque ad finem Orationis Dominicæ peccat mortaliter.

Ratio eſt, quia intra hos limites in Eccleſia antiqua cenſebatur eſſentialis integritas Sacrificii, ſeu perfecta repræſentatio Sacrificii oblati in Cruce. Hinc ad initium Offertorii Dicebantur inchoari *divina Myſteria*, & voce Diaconi jubebantur exire Catecbumeni & Pœnitentes. Imo vero ante communionem Sacerdotis & aliorum communicantium diſcedebant etiam conſtituti in Claſſe *Conſiſtentium*, prout in mea Demonſtratione Critica Religionis Catholicæ de Sacramento Pœnitentiæ oſtendi. Id confirmatur ex Concilio Aurelianenſi III. celebrato anno 538. ubi Can. 29. dicitur: *De Miſſis nullus laicorum ante diſcedat, quam Dominica dicatur oratio; & ſi Epiſcopus præſens fuerit, ejus exſpectetur benedictio.* Ex

Digitized by Google

his omnibus colligo, antiquitus eſſentiam Sacrificii in æſtimatione communi fidelium conſtrictam fuiſſe intra limites Offertorii & Orationis Dominicæ. Reliquæ enim orationes *ab Agnus Dei* pertinent tantum ad *privatam perſonalem* devotionem Sacerdotis, præparatoriam ad ſuam & cujuslibet communicantis communionem, prout conſideranti eas orationes patet. Neque enim in illis orationibus tractatur pro omnibus vivis & defunctis per orationes communes, ſed ſolum pro privata neceſſitate, devotione, & oblatione, niſi in orationibus poſt communionionem, quæ certo ſunt accidentales ſacrificio. Cæterum certo peccant venialiter, qui deliberate vel ex negligentia culpabili omittunt partes Miſſæ prævias ad Offertorium, & ſubſequas ad Orationem Dominicam. Imo ſi quis ſcienter vel ex negligentia ſe conſtituens in impoſſibilitate veniendi ad offertorium, ita ut primum poſſet venire ad Canonis initium vel Conſecrationem, teneretur ſub mortali comparere ſaltem ad hanc partem Miſſæ, quia hæc pars Miſſæ requiritur ad rationem ſacrificii jure divino ex inſtitutione Chriſti; reliquæ vero ſolum requiruntur per modum proprietatis connaturaliter exigitæ à natura Sacrificii, & determinatæ ex inſtitutione Eccleſiæ tempore Apoſtolorum.

Quæritur 52. An habens privilegium Oratorii privati teneatur conducere Sacerdotem celebrantem, ſi non poſſit adire Eccleſiam pro auditione Sacri?

Reſpondeo 1. Habens tale privilegium tenetur conducere Sacerdotem, ſi commode haberi poteſt.

Ratio eſt, quia ejusmodi privilegia ſub eo prætextu neceſſitatis, aut difficultatis adeundi Eccleſiam poſtulantur, & intuitu talis motivi conceduntur. Itaque tacite initur pactum & obligatio conducendi ſacerdotem, ubi commode fieri poteſt. Alioquin falleretur exſpectatio concedentis, & fruſtraretur motivum.

Reſpondeo 2. Qui non poſſunt adire Eccleſiam ordinariam pro audiendo Sacro, poſſunt tamen audire Sacrum in Oratorio privato, tenentur ad audiendum Sacrum in Oratorio. Ratio eſt, quia Lex Eccleſiaſtica reſpicit & urget potius ſubſtantiam præcepti, quam modum, ſi utrumque impleri nequit. Ita enim mentem Eccleſiæ regulant Leges prudentiæ legislativæ.

Quæritur 53. Quanta diſtantia loci excuſet ab audiendo Sacro?

Reſpondeo 1. In dubio, an conſideratis omnibus circumſtantiis obligandi ſint fideles in hac vel illa diſtantia, urgenda ſunt conſueta laudabilia in locis vicinis.

Reſpondeo 2. Si nulla compareat uniformis obſervantia in locis finitimis, ſuadendi ſunt fideles, non compellendi ad ſalubriora ſaluti.

Reſpondeo 3. Regulariter tamen diſtantia unius horæ plebem ruſticam, aut ruralem non excuſat à præcepto audiendi ſacrum, niſi ſit cauſa extraordinaria, quam veroſimiliter pro excuſatione ſufficiente acceptaret pia mater Eccleſia. In dubio autem ea res dependet à declaratione Parochi vel Epiſcopi, ſi hujus declaratio commode haberi poſſit, à cujus liberrimo nutu generaliter abſque ſcrupulo reſolvi poſſunt ejusmodi dubia cum reſpectu ad rationem melioris ſecundum charitatem Dei & proximi.

Ratio ſic reſpondendi ſumitur ex conſuetudine prædominante majoris partis fidelium, qui ſolent venire ad Eccleſiam Parochialem ex diſtantia unius horæ pro audiendo Sacro ſolenni.

Reſpondeo 3. Ubi datur obligatio, ex diſtantia unius horæ audiendi Sacrum ſolenne, datur etiam ex eadem diſtantia audiendi Miſſam matutinam, ſaltem ab Æquinoctio vernali usque ad autumnale, ubi id fieri poteſt ſine difficultate notabili viarum extraordinaria, aut ſine motivo defatigationis extraordinariæ, v. g. laborum in æſtate.

Ratio eſt, quia in ejusmodi caſu poteſt commode obſervari ſaltem ſubſtantia præcepti; & præbetur hominibus occaſio vel confitendi vel audiendi Evangelium & Epiſtolam, quæ prælegere poſſunt zeloſi Primiſſarii. Ea enim utilitas procurandæ fidelibus occaſio merito Eccleſiam movere poteſt ad urgendam ſubſtantiam præcepti, quæ conſideratio etiam in aliis dubiis quoad hanc excuſationis materiam *Inſtar Regulæ* præ oculis habenda eſt, ita ut ex una parte à Legislatore reſpiciatur *utilitas*, ex alia *facilitas* legis.

Quæritur 54. An excuſati ab auditione Sacri teneantur domi vel in via ſupplere cultum Deo impendendum in Eccleſia?

Reſpondeo Affirmative; quia obligatio cultus Deo impendendi ſaltem in diebus Dominicis ac feſtis primariis eſt juris naturalis vel divini quoad ſubſtantiam. Hinc S. Augustinus Serm. 251. de Temp. ait: *Obſervemus diem Dominicum & ſanctificemus illum. Qui vero hoc non poteſt, ſaltem in domo ſua oret, & non negligat Deo ſolvere votum, & reddere penſum ſervitutis ſuæ.*

TRIA BREVIA
SS. D. N. BENEDICTI XIV.

De Commutatione & Reductione Feſtorum, & de Nundinis.

Indultum vacandi operibus ſervilibus in quibusdam diebus Feſtis de Præcepto alias obſervari ſolitis: pro nonnullis Univerſitatibus Diœceſis Calaguritanæ.

Venerabili Fratri, Epiſcopo Calaguritano.

BENEDICTUS PAPA XIV.

„ Cum, ſicut quædam ſunt, ut inquit S. Leo
„ Magnus Prædeceſſor noſter, quæ nulla ratione

Google

„ tione poſſunt convelli, ita multa ſint, quæ „ aut pro conſideratione ætatum, aut pro neceſ- „ ſitate rerum oporteat temperari; illa ſemper „ conditione ſervata, ut in his, quæ vel dubia „ fuerint, aut obſcura, id noverimus ſequen- „ dum, quod nec Præceptis Evangelicis contra- „ rium, nec Decretis Sanctorum Patrum inve- „ niatur adverſum: Eapropter Apoſtolica hæc „ Sancta Sedes, pro paterna erga univerſos Chri- „ ſti-fideles benignitate, quoad integrum ſibi „ fuit, conſuevit ſupremam ſuam in iis auctori- „ tatem interponere, quæ cæteroquin ad majus „ divini cultus incrementum præſcripta, aut per „ frigeſcentem in nonnullorum cordibus carita- „ tem, ad otium luxuriamque convertuntur, „ aut ob rerum ad vitam traducendam neceſſaria- „ rum inopiam, non ſine conſcientiæ angore „ contemnuntur.

„ §. I. Quoniam autem, ſicut pro parte cha- „ riſſimi in Chriſto Filii noſtri Philippi Hiſpania- „ rum Regis Catholici Nobis nuper expoſitum „ fuit, ipſi Philippo Regi innotuit, in Provin- „ cia Ipuſcoana, cujus pars in Fraternitatis tuæ „ Diœceſi Calaguritana continetur, præter fe- „ ſtos dies in univerſali Eccleſia ſervari ſolitos, „ alios quam plurimos ſive pietatis ſtudio, ſive „ quacumque alia de cauſa præceptos agitari, ita „ ut quamplurimis ejusdem Provinciæ, & Diœ- „ ceſis tuæ hominibus (qui manu, & labore in „ ſudore vultus veſcentes pane ſuo, ob ingen- „ tem feſtorum dierum numerum, obtenta alen- „ dæ vitæ neceſſitate, vetitis laboribus aditum jam „ lnte aperuerunt); ſi per omnes dies feſtos hu- „ jusmodi à ſervilibus operibus abſtineant, ad „ vitam lucro ſuſtinendam haud quaquam tem- „ pus ſufficiat; ac propterea nobis humiliter „ ſupplicatum fuit, ut in præmiſſis opportune „ providere, &, ut infra, indulgere de benignita- „ te Apoſtolica dignaremur.

„ §. II. Nos itaque, qui Chriſti-fidelibus, „ quantum cum Domino poſſumus, ſalutare re- „ medium potius ad æternam ſalutem comparan- „ dam, & humanam vitam honeſte ſuſtentan- „ dam adhibere, quam per ſeveriorem Eccleſia- „ ſticæ diſciplinæ rigorem ad deſperationem in- „ opes adducere cupimus, dictos homines ſpe- „ cialibus favoribus, & gratiis proſequi volen- „ tes, & eorum ſingulares perſonas à quibusvis „ excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdi- „ cti, aliisque Eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris, „ & pœnis, à jure, vel ab homine quavis oc- „ caſione, vel cauſa latis, ſi quibus quomodo- „ libet innodatæ exiſtunt, ad effectum præſen- „ tium duntaxat conſequendum, harum ſerie ab- „ ſolventes, & abſolutas fore cenſentes, ſup- „ plicationibus etiam ejusdem Philippi Regis no- „ mine nobis ſuper hoc humiliter porrectis incli- „ nati, Fraternitati tuæ per præſentes committi- „ mus & mandamus, ut, veris exiſtentibus nar- „ ratis, omnibus utriusque ſexus Chriſti fideli- „ bus ejusdem Provinciæ in Diœceſi tua exiſten- „ tibus, ut deinceps, exceptis omnibus diebus „ Dominicis, Natalis Domini Noſtri Jeſu Chri- „ ſti, & ſequenti Sancti Stephani, Circumciſio- „ nis, Epiphaniæ, Reſurrectionis, & ſequenti, „ Aſcenſionis Domini, Pentecoſtes; & ſequen- „ ti itidem diebus, Corporis Chriſti, S. Joannis „ Baptiſtæ, ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pau- „ li, Sancti Jacobi, & Commemorationis omni- „ um Sanctorum, præterea quinque dicatis Bea- „ tæ Virgini Mariæ Immaculatæ, ſcilicet Puri- „ ficationis, Annuntiationis, Aſſumptionis, Na- „ tivitatis, & Conceptionis, nec non Sancti Pa- „ troni, aut Tutelaris cujuslibet loci pro homi- „ nibus ejusdem loci duntaxat, in quibus inte- „ gra maneat præcepti obligatio; in reliquis die- „ bus Feſtis, ſive per hanc ſanctam Sedem præ- „ ceptis, ſive per Synodales ejusdem Diœceſis „ Conſtitutiones, ſive quacumque alia de cauſa, „ etiam ex cauſa voti per Majores ſuos facti, „ quod quoad hanc partem etiam auctoritate no- „ ſtra Apoſtolica per Te commutari volumus, „ præceptis, audita Miſſa, laborioſis ſuarum ar- „ tium exercitationibus, ſervilibusque operibus, „ ſine ullo prorſus conſcientiæ ſcrupulo vacare „ poſſint, auctoritate noſtra Apoſtolica conce- „ das, indulgeas, & permittas, ac ſtatuas, præ- „ cipias & mandes. Datum Romæ apud Sanctam „ Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die III. „ Septembris MDCCXLII. Pontificatus Noſtri „ Anno tertio.

Dierum Feſtorum de Præcepto, æſtivis menſibus occurrentium, reductio, pro nonnullis locis Regni Poloniæ.

Venerabili Fratri Epiſcopo Poſnanien.

BENEDICTUS PAPA XIV.

„ Nuper pro parte tua Nobis expoſitum fuit, „ quod dilecti Filii Univerſitates & homines „ nec non Incolæ agrorum præſertim culturæ „ addicti, iſtius tuæ Diœceſis Poſnanien, pro- „ pter cœli rigorem in iſtis partibus graviſſimum, „ in menſibus potiſſimum Julio, Auguſto, & „ Septembri ad faciendas meſſes alios que terræ „ fructus colligendos, & agros in ſpem futuræ „ meſſis præparandos aptioribus, Feſtos dies de „ Eccleſiæ præcepto, quamvis inviti, ſervare „ minime valeant, ac propterea operum hujus- „ modi cauſa, non ſine conſcientiæ angoribus, „ debitum Deo in iis diebus cultum negligere „ coacti, ad Fraternitatem tuam ſæpiſſime con- „ fugiunt, ut licentiam ipſis impertiaris, qua ſi- „ bi liceat per eosdem Feſtos dies, exceptis Do- „ minicis, agros colere, & ſervilibus, mecha- „ nicisque laboribus impune vacare, ne ipſis ea- „ propter non leve damnum, quemadmodum „ ſæpe accidit, proveniat; Fraternitas vero tua, „ ut incommodis hujusmodi tibi bene cognitis, ali-

„ aliquo pacto conſulatur, nobis humiliter ſupplicari fecit, ut in præmiſſis opportune providere, & ut infra indulgere de benignitate „ Apoſtolica dignaremur.

„ §. I. Nos igitur, qui divinum cultum, „ quantum cum Domino poſſumus promovere, „ & adaugere debemus, conſiderantes præmiſſa „ omnia, & opportunum, quoad nobis integrum eſt, ac ſalutare remedium hac in parte „ adhibere cupientes, dictoſque Incolas, homines, alioſque culturæ addictos, ſpecialibus „ favoribus, & gratiis proſequi volentes, & eorum ſingulares perſonas à quibusvis excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, aliiſque Eccleſiaſticis ſententiis, cenſuris & pœnis, „ à jure, vel ab homine quavis occaſione vel „ cauſa latis, ſi quibus quomodolibet innodatæ „ exiſtunt, ad effectum præſentium tantum conſequendum, harum ſerie abſolventes, & abſolutas fore cenſentes, hujusmodi ſupplicationibus inclinati, Fraternitati tuæ per præſentes committimus, & mandamus, ut veris „ exiſtentibus narratis, ſi contingat aliquod feſtum de præcepto Eccleſiæ, ſeu per Synodales ejusdem Diœceſis Conſtitutiones, per hebdomadas prædictorum Julii, Auguſti, & Septembris Menſium extra Dominicas occurrere, eo caſu feſtum hujusmodi, præterquam „ illud Aſſumptionis B. M. Virginis Immaculatæ, quod in ſuo proprio, quo occurrit die „ ſolemni cultu celebrari volumus & mandamus, „ in Dominicam immediate ſequentem, ſeu aliam „ à te præſcribendam auctoritate noſtra Apoſtolica transferas, illudque in eadem Dominica „ celebrari facias & cures; præſcriptis tamen iis „ cautelis, quas juxta datam tibi à Domino prudentiam duxeris eſſe præſcribendas; tam quoad onus audiendi Sacroſanctum Miſſæ Sacrificium, quam quoad cætera opera ſervilia exercenda. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris die prima „ Septembris MDCCXLV. Pontificatus Noſtri „ Anno ſexto.

Diebus Feſtis prohibentur haberi Mercatus rerum venalium. Tolerantur vero Nundinæ ſub certis conditionibus.

Venerabilibus Fratribus, Archiepiſcopis, & Ordinariis Ditionis Eccleſiaſticæ.

BENEDICTUS PAPA XIV.

„ Ab eo tempore, quo copioſus in miſericordia Dominus Nos, licet immeritos, ad „ Summum Catholicæ Eccleſiæ Pontificatum evexit, complures diverſi ordinis illuſtres Viri, itemque Epiſcopi, & Archiepiſcopi in Italia, & extra commorantes, iteratis precibus „ inſtiterunt, ut Dies Feſtos, ubique fere nimis auctos, quibus chriſtianus populus feriatur, Apoſtolica auctoritate imminueremus. „ Hoc enim prudenti temperamento, Pauperibus, qui quotidiano labore ſibi victum quærunt, facile conſuleretur, ac ſimul gravia adimerentur abſurda, quæ ex Feſtorum dierum „ multitudine, ac frequenti violatione oriri ſolent, non ſine aperto Religionis diſpendio. „ Re expenſa, negotii difficultatem probe intelleximus: quare peculiari ſcripto, publicis etiam typis vulgato, rationes varias indicavimus, quibus ea immutatio fieri poterat: conſilium pariter exquirentes nonnullorum S. R. „ E. Cardinalium, Epiſcoporum Italiæ, aliarumque Regionum, Eccleſiaſticorum Præſulum, Theologorum, Juriſconſultorum, aliorumque Virorum Doctorum, humanas, civileſque res callentium, an hujusmodi petitio „ eſſet exaudienda: ſi vero illam exaudiri æquum „ eſſet, & congruens, ipſi quoque rationes ſignificarent, quibus utiliter, ac prudenter imminutio præſcriberetur.

„ §. I. Petita reſponſa tam varia, ut ſolet „ contingere, ſuo tempore accepimus, ut fere „ ſua cuique fuerit ſententia. In aliud proinde „ tempus negotium rejecimus, eam in ſpem adducti, ut Epiſcopi cujusque Provinciæ, vel „ Ditionis, unanimi voto in ſententiam imminuendi Dies Feſtos primum convenirent; deinde vero, quo commodius id fieri poſſet, „ concordi pariter ſuffragio medium aliquod ſuggererent ex tot memoratis in Scripto noſtro, „ ac pro illius executione Pontificium aſſenſum „ expoſcerent. Hoc ſane pacto inita ab Ordinariis conſilia in re tanti momenti nonnullorum „ voluntati referri potuiſſent, ſed tantum ſupremæ Apoſtolicæ Sedis auctoritati, quam fel. „ record. Urbanus Papa VIII Prædeceſſor Noſter integram eſſe voluit in decernenda imminutione dierum Feſtorum, qui in ſua Conſtitutione recenſentur. Demum una eademque „ Epiſcoporum deliberatio, Apoſtolicæ auctoritatis tecta munimine, nedum plurimum valuiſſet ad compeſcenda Cenſorum ingenia; ſed „ etiam ſublata fuiſſet diſparitas illa ritus, quæ „ hodie viget, Diſciplinæ Eccleſiaſticæ injurioſa, ut intra paucorum milliarium ambitum, & „ inter finitimos populos, unus idemque dies „ ab aliquibus Feſtus de Præcepto, ab aliquibus „ vero ferialis haberetur.

„ §. II. Hæc methodus feliciori forte in univerſa fere Hiſpania excepta eſt: Cum enim „ poſtremi Tarraconenſis Concilii Patres regulam quandam conſtituerint dierum Feſtorum, „ quibus, pro illorum conditione, atque diſcrimine, Populi Divino intereſſe Sacrificio, & „ Servilibus abſtinere operibus debent; & aliorum, quibus Miſſæ tantum intereſſe debent, „ tributa poſtmodum libertate vacandi operibus „ ſervilibus; felic. record. Benedictus XIII. De-

„ ceſſor

Digitized by Google

,, ceſſor, & Benefactor Noſter, diſpoſita in ea-
,, dem Provinciali Synodo ad preces Epiſcopo-
,, rum, approbavit. Quo exemplo alii ſubinde
,, Hiſpaniarum Antiſtites excitati, Nobis humi-
,, liter ſupplicarunt, ut ad minuendum nimis au-
,, ctum Feſtorum numerum, liceret ipſis et-
,, iam ſervare Regulam in Præfato Tarraco-
,, nenſi Concilio provide conſtitutam. An-
,, nuimus inſtantiæ; exindeque omnium ſe-
,, re Hiſpaniarum Diœceſeon uniformitas in
,, dierum Feſtorum celebratiotione, & ritu ex-
,, orta eſt.

,, §. III. Aliis quoque Catholici Orbis Regio-
,, nibus ſervata à Nobis in hoc negotio confici-
,, endo matura dilatio profuit. Interea ſiquidem
,, aliquot Regni Poloniæ Epiſcopi, mentis aciem
,, ad ſubſtantiam, & modum imminuendi dies
,, Feſtos dirigentes, per Literas Nobis ſignifica-
,, runt, in illis Diœceſibus, ſuos late fines pro-
,, tendentibus, æſtivo tempore Incolas Agro-
,, rum culturæ, & aliis ſervilibus operibus, qui-
,, bus vivunt, & ſuſtentantur, dantes operam,
,, difficillime ab illis abſtinere poſſe diebus Feſtis
,, inter hebdomadam occurrentibus: Enixe pro-
,, pterea Nos rogarunt, ut quæ per hebdoma-
,, dam æſtivo tempore occurrunt Feſta, in dies
,, Dominicos transferremus, excepto Feſto Aſ-
,, ſumptionis B. Mariæ Dei Genitricis, quæ quo-
,, vis die accideret, religioſe ab univerſis cele-
,, braretur. Quorum petitio per Nos, maturo
,, præmiſſo examine, exaudita, in Regionibus
,, illis optatam ab Epiſcopis, & Populis tran-
,, quillitatem peperit.

,, §. IV. Quod vero ad Italiam pertinet, cre-
,, di vix poteſt, quam prudens, ac religioſus de
,, re ipſa fuerit ſermo, quem Nobiſcum inſtituit
,, Chariſſimus in Chriſto Filius Noſter Carolus u-
,, triusque Siciliæ Rex illuſtris. Non fine inti-
,, mo, ac plane acerbo animi ſui mœrore Nobis
,, expoſuit, Dies Feſtos, quibus Chriſtiani Po
,, puli feriari debent, in ſubjectis ſibi regioni-
,, bus paſſim violari, ob nimis auctum illorum
,, numerum; huic porro malo non aliam adhi-
,, beri poſſe medelam, præter diminutionem ſu-
,, prema auctoritate noſtra opportune faciendam.
,, Significare illi non omiſimus, gravem ac mo
,, leſtam utrique ſollicitudinem oborituram, ſi
,, rem tanti ponderis inconſultis Epiſcopis con-
,, ficere vellemus Idcirco ut omnia feliciter
,, procederent, non ſolum exquirendas eſſe illo-
,, rum ſententias; ſed oportere, ut Antiſtites fi-
,, nitimi, vel Metropolitæ cum ſuis Provincia-
,, libus, ſtudia, & voluntates in eundem ſco-
,, pum dirigentes, quid tandem facto opus eſſet,
,, ad Noſtri deferrent Apoſtolatus auditum. Par
,, omnium ſuffragium communem tranquillitatem
,, ſubjectis populis allaturum, & quod potiſſime
,, in rebus ſacris quærendum eſt, ritus unifor-
,, mitatem, & diſciplinæ concordiam.

,, §. V. Id ipſum ſignificavimus Epiſcopis
,, temporalis noſtræ Ditionis, quorum nonnulli
,, privato ſermone Nobiſcum habito, nonnulli
,, vero ſuis ad Nos datis litteris, Apoſtolicam
,, authoritatem ad Feſtos dies imminuendos eni-
,, xe implorarunt. At cum ipſi nihil hactenus
,, præſtiterint, nihil & nos egimus; liberam,
,, prudentemque Epiſcoporum concordiam in
,, hoc negotio præſtolantes, non imperantes,
,, & exigentes. Etenim moderatio numeni Die-
,, rum Feſtorum non à voluntate, ſed à ſola pen-
,, det neceſſitate, quam nemo melius, quam
,, Epiſcopi norunt; ideoque ad eos potiſſimum
,, pertinet, mali conditionem, & apta eidem
,, remedia proferre: Nec facile adduci poſſumus,
,, ut in hoc adeo gravi, & implexo negotio quid-
,, quam decernamus, niſi audita prius concordi
,, quoad *ſubſtantiam*, & quoad *modum*, Epiſcopo-
,, rum ſententia.

,, §. VI. Hæc Vobis, Venerabiles Fratres,
,, eum in finem ſcribimus, ut non ſolum cuique
,, Veſtrum plane cognita, ac perſpecta ſit agen-
,, di ratio à Nobis inita in hac gravi cauſa immi-
,, nutionis Dierum Feſtorum; verum ut oppor-
,, tune nunciaremus, ſi veſtra conſilia ex voto
,, noſtro Nobiſcum communicaviſſetis, vel ſub-
,, lata prorſus, vel ſaltem magna ex parte ſub-
,, mota fuiſſent mala, quibus curandis congruum,
,, ac ſalutare remedium non ſemel à Nobis ex-
,, poſtulaſtis.

,, Complures etenim veſtrum voce, aut ſcri-
,, pto improbarunt abuſum Mercatuum, & Nun-
,, dinarum, quæ fieri ſolent Diebus Feſtis, qui-
,, bus feriari oportet, ut populus unice in res
,, ſacras incumbat; rationem à Nobis poſcentes,
,, qua graſſanti in diem malo occurri poſſit.

,, §. VII. Inter modos propoſitos, atque
,, ſervandos in imminutione, ac celebratione
,, Feſtorum, præcipuus ille eſt, quo inter ipſos
,, dies Feſtos diſcrimen conſtituitur. Etenim in
,, Diebus Dominicis, itemque in celebrationibus
,, Domini, Beatæ Mariæ ſemper Virginis Dei
,, Genitricis, ac in aliis ſolemnioribus in memo-
,, rato Scripto noſtro indicatis, debet Chriſtia-
,, nus Populus nedum intereſſe Divino Sacrifi-
,, cio, ſed etiam abſtinere ab operibus vetitis;
,, In cæteris vero minus ſolemnibus, qui tamen
,, ex præcepto celebrari conſueverunt, impoſi-
,, ta eſt Chriſti-fidelibus obligatio intereſſendi
,, Miſſæ Sacrificio, tradita in reliquis cuique il-
,, lorum poteſtate ea faciendi, quæ fieri ſolent
,, diebus ferialibus.

,, §. VIII. Quo cautius, ac tutius incedere-
,, mus, conſulere voluimus Chirographa Sum-
,, morum Pontificum Deceſſorum Noſtrorum,
,, quibus peculiaribus Urbibus, & Oppidis tem-
,, poralis ſuæ Ditionis habendarum Nundinarum
,, facultatem tribuerunt. Multi is diebus Nun-
,, dinas fieri permiſerunt, quibus Chriſti-fideles
,, (juxta propoſitum Thema) ſervilibus operi-
,, bus abſtinere debebant, divinoque adeſſe Sa-
,, crificio; ſed numerum longe majorem Illarum
,, com-

„ comperimus, quæ incidunt in eos dies Feſtos
„ ex Præcepto, quibus, ſi expetita fieret illo-
„ rum imminutio, ſatis fuiſſet Miſſam audire,
„ excluſo debito abſtinendi ab operibus ſervili-
„ bus, ſublatoque onere peragendi, quæ in aliis
„ ſuperioris ordinis Feſtis Chriſtianus Populus
„ debet implere.

„ §. IX. Hac via, ſi non omni, magna cer-
„ te ex parte ſublata eſſent mala, quibus, me-
„ morata de cauſa, congruens & opportunum
„ à Nobis remedium poſtulaſtis. Enimvero bi-
„ fariam diviſis, ut præmonuimus, diebus Fe-
„ ſtis, affixoque inferiori ipſorum ordini debito
„ intereſſendi dumtaxat Divino Sacrificio; ce-
„ lebratæ in illis Nundinæ nullum deinceps pe-
„ periſſent abſurdum, nec libertas operum ſer-
„ vilium, cum intereſſentia Miſſæ compatibi-
„ lis, refragari potuiſſet præcepto ab Eccleſia
„ Fidelibus injuncto. Præterea nullus urbibus,
„ & Oppidis relictus fuiſſet timor; ne, cum In-
„ colarum, & Concurrentium detrimento, Nun-
„ dinarum frequentia imminueretur. Quippe
„ juxta hypotheſin præmiſſam, recolente adhuc
„ Clero ſolemni ritu diem feſtum intra Eccleſiam
„ ſumptuoſo ornatu, omnique nitore inſtructam;
„ in ipſa Sacri concentus Muſices haberi de more
„ potuiſſent; permitti quoque potuiſſent cita-
„ torum Equorum curſus, aliaque id genus,
„ quæ Populi augere ſolent numerum, Merca-
„ torum frequentiam, & Nundinarum celebri-
„ tatem. Sed de re hujuſmodi, velut extranea,
„ ſermone relicto, ad propoſitæ quæſtionis exa-
„ men progredimur, dierum Feſtorum imminu-
„ tione ſecluſa, &c.

„ Datum Romæ apud Sanctam Majorem
„ Mariam die quinta Novembris MDCCXLV.
„ Pontificatus Noſtri Anno Sexto.

PARS

Digitized by Google

PARS II.

In hac Parte II. agitur

1. De Præcepto IV. honorandi parentes.
2. De præcepto V. non occidendi.
3. De præcepto VI. & IX. non mœchandi.
4. De præcepto VII. & X. non furandi.
5. De præcepto VIII. non mentiendi, detrahendi, temere judicandi.
6. De præceptis Eccleſiæ, in ſpecie Jejunandi & dandi decimas.

DISPUTATIO V.

De quarto Præcepto Decalogi.

Quæritur 1. Quomodo ſonat quartum præceptum Deealogi?

Respondeo. In Exodo C. 20. v. 12. refertur hoc præceptum iſtis verbis: *Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.* In Deuteronomio autem C. 5. v. 16. ſic habetur: *Honora patrem tuum & matrem, ſicut præcepit tibi Dominus Deus tuus, ut longo vivas tempore, & bene ſit tibi in terra, quam Dominus Deus tuus daturus eſt tibi.* In Eccleſiaſtico C. 3. v. 9. dicitur: *Qui timet Dominum, honorat parentes, & quaſi Dominis ſerviet his, qui ſe genuerunt.* Sed in Novo Teſtamento omiſſis promiſſionibus temporalibus Christus Matth. 15. v. 17. dicit: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata. — Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Marci 7. v. 9. alio modo idem præceptum refertur à Chriſto his verbis: *Irritum feciſtis præceptum Dei, ut traditionem veſtram ſervetis. Moyſes enim dixit: Honora patrem & matrem tuam, & qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri vel matri, Corban; quod eſt, donum, quodcunque ex me, tibi profuerit; & ultra non dimittitis eum quidquam facere patri ſuo aut matri; reſcindentes verbum Dei per traditionem veſtram.* D. Paulus ad Epheſ. 6. v. 1. de eodem mandato loquens ſcribit: *Filii, obedite parentibus veſtris in Domino; hoc enim juſtum eſt. Honora patrem tuum, & matrem tuam; quod eſt mandatum primum in promiſſione; ut bene ſit tibi, & ſis longævus ſuper terram.* Textus autem ad quem reſpicit Chriſtus, continetur Exodi 21. v. 16. his verbis: *Qui maledixerit patri ſuo vel matri, morte moriatur.* Et Levitici 20. v. 9. *Cuſtodite præcepta mea. Qui maledixerit patri ſuo vel matri, morte moriatur. Patri, matrique maledixit; ſanguis ejus ſit ſuper eum.* Et Prov. 20. v. 20. babetur: *Qui maledicit patri ſuo, & matri, extinguetur lucerna ejus in mediis tenebris.*

Quæritur 2. Quænam debentur parentibus?

Respondeo. Debentur parentibus tria. 1. amor. 2. reverentia ſeu honor. 3. obedientia. Per amorem intelligitur non præciſe affectio naturalis, aut præciſe actus ſpeculativus internus, quo parentibus optantur omnia bona, ſed quo etiam pro exigentia circumſtantiarum actus amoris practici v. g. per ſubventionem in caſu indigentiæ, exhibentur in opere.

Quæritur 3. Quomodo probatur obligatio amandi parentes?

Respondeo. Id probatur ex inſtinctu naturali omnibus hominibus inſito, qui inſtinctus, cum repræſentet voluntatem ſeu ordinationem Dei, eoipſo etiam repræſentat legem naturalem, juxta illud Vlpiani; *Lex naturalis eſt, quam omnia animalia natura docuit.* Cum ergo homo teneatur ſuos affectus conformare legi naturali, ſequitur, eum teneri ad amandum parentes.

Quæritur 4. Quomodo poſſit peecari contra amorem parentum?

Respondeo. Poteſt peccari 1. odio poſitivo, ſeu averſione animi libere elicita, aut libere tolerata & ſomentata in animo. Cum enim ejusmodi averſio animi à parentibus ſit radix multorum peccatorum, ejus voluntaria implantatio ac conſervstio eſt tolerantia quædam gravis mali, quæ proin non poteſt excuſari à peccato mortali. 2. imprecatione, optatione, vel deſideratione alicujus gravis mali, temporslis vel ſpiritualis, inſerendi parentibus, v. g. mortis. 3. complacentia de gravi malo parentibus illato, vel inferendo. Id patet ex tribus ſequentibus propoſitionibus ab Innocentio XI. damnatis. Prima eſt. *Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum.* Secunda. *Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris non quidem ut malum patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas.* Tertia. *Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis à ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſecutas.* 4. Dure & aſpere tractando parentes, illos non niſi torvo vultu aſpiciendo. Hæc enim ſi frequenter fiant, & longo tempore continuentur, ita ut parentes merito graviter poſſint contriſtari, non poſſunt excuſari à peccato mortali. 5. verbis vel ſignis contumelioſis, contentione, rixis verborum &c. quæ, ſi non poſſint facile cauſare gravem contriſtationem, eo quod raro, & ſolum ex præcipitantia fiant, ſaltem culpam venialem continent. Hu-

juſmodi autem liberis à Confeſſario recte imponitur quotidiana aliqua oratio pro parentibus uſque ad proximam Confeſſionem, vel uſque ad aliquod feſtum; aut, ſi injuriæ parentibua illatæ ſint recentes, deprecatio pro offenſa.

QUÆRITUR 5. Quomodo poſſit peccari contra reverentiam parentibus debitam?

RESPONDEO. Poteſt contra reverentiam peccari 1. ſi filii parentes percutiant etiam leviter. Imo etiam levis percuſſio parentum eſt *peccatum mortale*, quia in æſtimatione communi etiam levis parentum percuſſio habetur pro injuria gravi. Extenditur hæc doctrina ad filios elevantes manum vel baculum ad percutiendum parentes cum deliberatione ſufficiente, quamvis actu non percutiant; quia etiam ejusmodi actiones in æſtimatione communi habentur pro gravi injuria, prout ex Navarro, Graſſio, Sayro, & Reginaldo docet Catalanus. 2. Si filii parentea afficiant contumeliis & convitiis. Si enim id fiat cum ſufficienti deliberatione in materia gravi, erit peccatum mortale, cum cauſet de ſe contriſtationem diuturnam & gravem. Ejusmodi enim contumeliæ & convitia tenaciter lolent inhærere memoriæ & pectori. 3. Si filii parentes verbis aut factis provocent ad iracundiam. Imo ſi talia verba aut facta de ſe apta ſint ad excitandam iracundiam *magnam* v. g. quæ poſſit excitare parentes ad blaſphemandum aut imprecandum, vel quæ poſſit cauſare diuturnam afflictionem animi, vel graviter nocere ſanitati &c. erit peccatum mortale. Alioquin erit peccatum veniale. Imo, ſi iracundia parentum irrationalis, eaque non potuerat præviderí, aut præcaveri, filii nullius peccati erunt rei. 4. Si filii parentes ſuos dedignentur, contemnant, vel ob eorum paupertatem coram aliia agnoſcere nolint. Si enim exinde parentes graviter contriſtari poſſint jure merito, peccatum erit mortale. Quod ſi aliquando ea parentum vel generis diſſimulatio fiat in bonum ipſorum parentum, vel cauſa boni publici, ita ut perpenſis bene circumſtantiis non poſſint eſſe prudenter inviti, ſicut contigit in Eſthere Regina, & Joſepho Patriarcha, diſſimulatio uſque ad tempus congruum carebit peccato. Idem dicendum, ſi parentes fuerint hæretici, proditores, aut publice infames. Tunc enim juſta datur dedignandi parentes cauſa, niſi ſeria pœnitentia ducantur. Tunc autem illis ſaltem in occulto exhibenda eſt conveniens amori filiali charitas. 5. Si filii accuſent parentes in cauſa criminali, vel pariente infamiam. Non enim congruit pietati filiali infamare parentes, aut aliud illis grave inferre damnum, niſi in quantum alio modo conſervari nequit bonum publicum, aut privatum majoris valoris, quam eſſet ſama, honor, & incolumitas parentum. Sic licet accuſare parentes, ſi machinarentur crimen læſæ majeſtatis, proditionem patriæ, invectionem hæreſis, &c. Sic etiam licet accuſare parentes in cauſa civili, v. g. ob denegationem alimentorum.

QUÆRITUR 6. An etism graviter peccent, qui conjiciunt convitia & maledicta in parentes jam defunctoa?

RESPONDEO Affirmative.

RATIO eſt, quia, licet non amplius ſequatur gravis contriſtatio parentum, violatur tamen lex naturalis omnibus gentibus inſita honorandi parentes defunctos per conſervationem eorum famæ, in quantum ea conſervatio nec obſtat bono publico, nec juri privato.

QUÆRITUR 7. An aliquando liceat percutere, vel occidere parentes?

RESPONDEO. Id licet in caſu injuſtæ aggreſſionis, quando ejusmodi percuſſio vel occiſio eſt medium neceſſarium ad conſervandam propriam vitam, vel integritatem membrorum. Idem dicendum, ſi parentes violenter grave malum intentarent contra fidem, Eccleſiam, Regem, vel patriam, quod alio modo impediri nequiret. In hoc tamen caſu deberent tentari alia media, nempe monitio privata, denuntiatio ſecreta &c. Ita Azor, Fagundez, & Catalanus. Si tamen parens eſſet bannitus data cuivis facultate, eum occidendi, peccaret graviter filius occidendo parentem.

RATIO eſt, quia in conceſſione generali principis ſemper cenſetur tacite exceptus filius, & alii proximi propingui; cum utique princepa nolit agere tyrannum, & violatorem honeſtatis naturalia. Ita cenſent Azor, Catalanus & alii.

QUÆRITUR 8. Quomodo poſſint liberi peccare contra obedientiam?

RESPONDEO. Peccant 1. non obediendo parentibus circa res pertinentes ad honeſtatem morum, & bonum ſpirituale animæ. Quod enim quoad directionem ad bonos mores teneantur obedire parentibus, probatur ex illo Prov. 1. *Audi ſui mi Diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris.* Et ad Epheſ. 6. Apoſtolus ſcribit: *Filii, obedite parentibus veſtris in Domino. Hoc enim juſtum eſt.* Hinc etiam Chriſtus ſuo exemplo hanc legem mundo inculcaturus, uſque ad annum trigeſimum erat ſubditus illis. Sequitur proin, eos liberos peccare mortaliter, qui non obediunt parentibus præcipientibus, ne ſe conventiculis flagitioſorum hominum immiſceant, ne noctu vagentur, ne noxias familiaritatea habeant, ne ludoa periculoſos adeant. Peccabunt etiam filii, ſi parentibus non obediant circa res pertinentes ad gubernationem domus; & ſi inobedientia pervertat gubernationem domus graviter, ea inobedientia erit peccatum grave, quando parentes volunt obligare graviter. Sicut enim Legislator poteſt in materia gravi obligare leviter, ita etiam parentes, quando præciſe agitur de jactura bonorum temporalium, quorum ſunt domini, poſſunt & aliquando ſolent ſuos liberos tantum obligare leviter.

QUÆRITUR 9. In quibus rebua liberi non tenentur obedire parentibus?

RESPONDEO. Liberi non tenentur obedire parentibus 1. quando præcipiuntur peccaminoſa, aut periculoſa quoad ſalutem animæ, v. g. ſi juberentur jurare ſalſum, cooperari ad fallificationem mercium, vini, cereviſiæ, juvare ad tegendas fraudes, adire choreas, conventicula periculoſa &c. 2. Quando agitur de electione ſtatus, v. g. ingrediendi Ordinem, contrahen-

Digitized by Google

trahendi matrimonium &c. In his enim, quæ dependent à ſpeciali vocatione divina, cujuslibet propriæ diſcretioni relinquitur, quid propenſioni naturali, & inclinationi à Deo ſpeciatim inditæ conformius ſit. 3. Nec tenentur obedire parentibus, ſi jubeant ſumere ſponſam vel ſponſum poſitive contrarium propriæ inclinationi. Sicut enim charitas ordinata exigit, ut filii non agant contra poſitivam inclinationem naturalem vel habitualem parentum cum manifeſto periculo cauſandi gravem perpetuam contriſtationem; ita parentes viciſſim exigente reciproca charitate obligantur ad non agendum contra poſitivam naturalem inclinationem liberorum. Quod ſi parentes neglecta charitate non agant ea, quæ ſunt parentum, nec liberi tenentur ex charitate parentum in ipſo puncto emancipationis divinitus ordinatæ ſe ultro ligare mancipatu perpetuo, ſeu conjugio repugnante inclinationi naturali. Aliud dicendum foret, ſi tantum agatur de divitiis, de emolumento familiæ, aut de ſolatio & fiducia parentum nulla repugnante perſonali inclinatione filii & filiæ erga perſonam, quam parentes deſponſare intendunt; Sic enim tenentur liberi obedire parentibus, ſaltem ex lege charitatis.

Quæritur 10. Quomodo poſſint peccare graviter liberi, ſi non ſubveniant parentibus in neceſſitate ſpirituali?

Respondeo. Poſſunt peccare graviter 1. Si negligant miniſtrari parentibus Sacramenta in articulo mortis, Idque verum eſt etiam de Sacramentis ad ſalutem non abſolute neceſſariis, Euchariſtiæ & Extremæ Unctionis; quia ingens damnum in illo mortis articulo incurritur ex privatione gratiarum actualium ex illis ſacramentis promanantium. 2. Si parentibus in morbo periculoſo negligenter aſſiſtant, nullas pias precatiunculas aliquoties per diem prælegendo, vel præeundo, aut pias imagines in ægrotorum conſpectu collocando vel præſentando, &c. ſi videant, id gratum & optatum fore infirmis. 3. Si parentes impediant, ne condant teſtamentum, aut ne faciant legata pia, v. g. eleemoſinas in favorem pauperum pro redimendis à reatu pœnæ ſuis peccatis. 4. Si negligant aut diu differant reſtitutionem bonorum male partorum à parentibus nullo apparente titulo bonæ fidei, aut cauſa excuſante à reſtitutione. 5. Si non curent celebrari exequias & Anniverſaria juxta voluntatem parentum, aut ſolvi legata pia.

Quæritur 11. Quomodo poſſint peccare graviter liberi non ſubveniendo parentibus in gravi neceſſitate conſtitutis?

Respondeo. Poſſunt peccare graviter 1. Si parentibus in gravi neceſſitate conſtitutis, nec valentibus arte vel officio ſuo ſtatui congruis lucrari ſuſtentationem, negligant procurare vel dare alimenta, cum tamen poſſent ea dare vel procurare ſine gravi præjudicio rei familiaris aut ſui ſtatus. 2. Si in captivitate aut in carcere abſque ſua culpa æris alieni cauſa conſtitutos non liberent, cum id ſine præjudicio gravi ſui ſtatus vel rei familiaris, facile poſſent. 3. Si graviter infirmos non viſitent, & verbo aut facto infirmitatem allevient. 4. Si idonea medicamenta, quæ ſine præjudicio rei familiaris notabili, aut ſtatus proprii, ægro parenti procurari poſſunt, non provideantur, licet ea nec ab ipſomet parente provideri poſſint, nec ab aliis procuranda ſciantur, nec aliud recuperandæ ſalutis medium ſuperſit, & hoc certum ſpondeat effectum. In his enim omnibus, & pluribus ſimilibus ordo charitatis exigit, ut liberi ſua commoda poſtponant bono parentum alioquin irreparabili.

Quæritur 12. An filii Catholici teneantur alimenta præſtare parentibus hæreticis in gravi neceſſitate conſtitutis?

Respondeo. Si parentes hæretici ſint tolerati, nec tentent alios ſeducere, tenentur filii catholici jure naturali iis præſtare alimenta. Aliud vero dicendum, ſi non fuerint tolerati, aut ſi laborent ad aliorum ſeductionem. Ratio prioris eſt, quia in tali caſu tolerantiæ non interdicitur communicatio quoad converſationem civilem: ergo non eſt ratio ſuſpendendi obligationem juris naturalis.

Quæritur 13. An ad ſublevandam neceſſitatem gravem parentum filii obligentur ad manendum in ſæculo, & non ingrediendam religionem.

Respondeo 1. In tali caſu liberi obligantur ad non ingrediendam religionem. Ratio eſt; quia non eſt acceptum Deo ſacrificium neglecta cura parentum, prout patet ex doctrina Chriſti ſuperius relata qq. 1. ex textu D. Marci C. 7. Ita etiam docent D. Thomas 2. 2. q. 101. a. 4. ad 4. Cajetanus, Alenſis, Toletus, Angelus, Roſella, Sylveſter, Azor, & alii.

Nec obstat quod Deut. 33. dicatur: *Qui dixerit patri ſuo & fratri ſuo, neſcio vos, & neſcierunt filios ſuos, hi cuſtodierunt eloquium tuum.* Et Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Et Matth. 5. *Relictis retibus & patre ſecuti ſunt eum.* Nam in duobus primis textibus ſermo eſt de parentibus, qui filios poſitive arcent ab obſervatione legum vel Evangelii. In ultimo textu laudantur duo Apoſtoli Joannes & Jacobus, quod Chriſtum ſecuti ſint poſthabito amore parentis minime in gravi neceſſitate conſtituti.

Respondeo 2. Hæc doctrina vera eſt, etiamſi parentes necdum ſint conſtituti in gravi neceſſitate, timeantur tamen brevi in neceſſitate gravi conſtituendi, quia in Jure & in communi æſtimatione hominum malum præſens & proxime imminens æquiparantur. Ita Catalanus referens Sanchezium, Filiutium, Abulenſem, Bonacinam, Fagundez.

Respondro 3. Ob neceſſitatem gravem fratrum & ſororum nemo tenetur abſtinere ab ingreſſu Religionis, niſi ſciat, ſe in ſæculo facile ſalvari poſſe in ſuo opulento officio vel arte divite. Sic enim videretur præferendum motivum charitatis erga fratres & ſorores exiguo reſpective emolumento vel exceſſui divinæ gloriæ. Suaderem in tali caſu deliberanti, ut dilatione unius vel alterius anni tantum lucretur, ut aliquo modo minuat vel tollat neceſſitatem gravem. Azor, Sayrus, Reginaldus, Sanchez,

chez, relati à Catalano, abſolute ſine reſtrictione tenent, ob gravem neceſſitatem fratrum vel ſororum nullam dari obligationem abſtinendi ab ingreſſu religionis. Id tamen non conceſſerim, ſi quis ſolum, aut præcipue ingrediatur religionem amore quietis vel commoditatis propriæ ad declinandas difficultates & laborioſas dies, quas in ſæculo exſpectat, aut ſi prævideat, in religione nil majus præſtari poſſe pro gloria Dei, quam valeant ſacrificium charitatis pro fratribus & ſororibus, v. g. educandis, & honeſto in ſtatu collocandis.

Respondeo 4. Doctrina de parentibus in Responsione 1. & 2. tradita, vera ac tenenda eſt, etiamſi quis emiſerit votum ingrediendi religionem. Si enim votum emiſſum eſt ante gravem neceſſitatem parentum, ceſſat obligatio voti ob mutationem materiæ & objecti, utpote quod definit eſſe de meliori bono. Si autem emiſſum eſt poſt gravem neceſſitatem parentum, eoipſo invalidum eſt, utpote repugnans juribus tertii, nempe parentum, ac eoipſo non acceptatum à Deo.

Respondeo 5. Si tempore Novitiatus parentes inciderint in gravem neceſſitatem, quæ aliis mediis ſublevari nequeat, niſi egreſſu filii ex Novitiatu, atque ille egreſſus certo ſufficiat pro ſublevanda gravi miſeria parentum, parentibus egreſſum poſtulantibus tenetur Novitius ex Novitiatu egredi, ut ſublevet gravem indigentiam parentum. Ita referente Catalano quoad rem docent Sanchez, Navarrus, Fagundez, Bonacina, & alii. Ratio eſt, quia Deus non acceptaret votum in præjudicium obligationis ex charitate parentibus debitæ.

Respondeo 6. Si parentes conſtituantur in gravi aut extrema neceſſitate poſt profeſſionem filii, non licet filio exire ex Religione invito Superiore, ſed tantum illi licet aliorum implorare pietatem, ut parentibus ſuccuratur. Ita docet D. Thomas 2. 2. q. 101. a. 4. ad 4. ubi ait: *Aliud dicendum eſt de eo, qui adhuc eſt in ſæculo conſtitutus, & aliud de eo, qui jam eſt in Religione profeſſus. Ille enim, qui eſt in ſæculo conſtitutus, ſi habet parentes, qui ſine ipſo ſuſtentari non poſſunt, non debet eis relictis religionem intrare, quia transgredetur præceptum de honoratione parentum. Ille verò, qui jam eſt in religione profeſſus, jam reputatur quaſi mortuus mundo. Unde non debet occaſione ſuſtentationis parentum exire clauſtrum, in quo Chriſto conſepelitur, & ſe iterum ſæcularibus negotiis implicare. Tenetur tamen ſalva ſui Prælati obedientia & ſuæ religionis ſtatu, pium ſtudium adhibere, qualiter ejus parentibus ſubveniatur.* Ratio ulterior hujus Reſponſionis eſt, quia parentibus, & quibusvis aliis in extrema neceſſitate conſtitutis tenetur quivis Chriſtianus, imo & gentilis ſuccurrere. Itaque religioſus temerarie judicaret, è tanta multitudine neminem obſervare legem naturalem, niſi ſeipſum. Si autem parentes ſolum fuerint conſtituti in gravi neceſſitate, juxta communem Doctorum, quos recitat Catalanus, non datur obligatio exeundi ex Ordine ad ſubveniendum parentibus. Pro hac ſententia citatur S. Antoninus, Roſella, Saa, Armilla, Tabiena, Angelus, Alenſis, Bonacina, Fagundez, & alii. Et Confirmatur Reſponſio ex eo, quia nec conjugatus tenetur ſuum ſtatum deſerere ad ſubveniendum parentibus in gravi neceſſitate conſtitutis, nec Clericus ex eodem fine tenetur ſtatum ſuum deſerere. Res enim Deo oblata non poteſt invito afferri, niſi in extrema neceſſitate.

Quæritur 13. An filii teneantur ſolvere debita parentum, quando excedunt facultates hæreditatis?

Respondeo Negative. Ratio eſt, quia nullus jure naturali aſſignabilis eſt titulus hujus obligationis.

Quæritur 14. An Uxor & filii teneantur ſolvere defuncti ſui mariti vel patris debita, ſi ea contracta fuerint pro alimentatione & veſtitione vel inſtitutione liberorum aut uxoris, etiamſi nihil acceperint ex bonis defuncti?

Respondeo Negative. Ita cenſent Sanchez, Molina, Decius, & alii. Ratio eſt, quia inauditum eſt in foro externo, quod creditores defuncti unquam convenerint, vel excuſſerint uxorem & liberos defuncti, niſi in quantum ad eos venit ex bonis derelictis à defuncto. Si ergo hæc obligatio non agnoſcitur in foro externo, multo minus urgebit in foro interno.

Nec obstant rationes *P. Catalani*, qui tenet oppoſitum, citans pro ſe Angelum, Jaſonem, Lupum, Barboſam, & alios. Nam 1. non eſt univerſaliter verum, eum teneri ad ſolutionem vel reſtitutionem, in cujus commodum debita converſa ſunt; ſed requiritur, ut debitum contractum fuerit cum illius præſcitu ac conſenſu, & cum animo ſe obligandi ad ſolutionem in defectu debitoris principalis, prout patet ex diſpoſitione legum & praxi omnium gentium. Lex *His ſolis* quam Catalanus citat pro ſe, ff. de Condict. indebiti, expreſſe docet oppoſitum illius, quod ille intendit: Lex enim ſic habet: *His ſolis pecunia condicitur, quibus quoquo modo ſoluta eſt; non quibus proficit.* Nec etiam obſtat Lex Filium habeo 14. ff. D. S. C. Macedoniano, ubi pater jubetur ſolvere mutuum à filio acceptum. Expreſſe enim ibi dicitur, quod illud mutuum juſſu patris acceptum fuerit. Lex ſic habet: *Filium habeo, & ex eo nepotem; nepoti meo creditum eſt juſſu patris ejus.*

Quæritur 15. Qualis ſit obligatio parentum erga liberos quoad eorum alimentationem?

Respondeo 1. Parentes tenentur liberis præſtare alimenta & univerſim omnia, quæ ad ſuſtentationem vitæ requiruntur; videlicet veſtimenta, medicamenta, habitationem, donec ſibiipſis de congrua ſuſtentatione providere poſſint. Hanc enim legem naturalem Deus omnia animalia docuit. 2. Ea lex ad procurandam ſuſtentationem etiam ſtringit avos & avias. Licet enim in animalibus non obſervetur reſpectus ad objecta à ſenſibus remota; quæ per intellectum attinguntur, ſed tantum ad objecta ſenſibus obvia, in homine tamen ex communi æſtimatione hominum & à legibus cura nepotum avis merito defertur. Eam obligationem tamen non procedere in infinitum, vel ultra avos, ex eo colligitur, quia alioquin ſequeretur, Adamum aut Noemum, ſi viverent, obligari ad ſuſtentandos omnes

omnes pauperes uſque ad finem mundi, quod nemo non videt, neutiquam convenire ſapienti ordinationi conditoris. Ita deſumitur ex l. Siquis à liberis ff. de agnoſcendis liberis, ubi §. 5. dicitur: *D. Pius reſcripſit, quaſi avus quoque maternus alere compellatur.* Ibidem §. 2. dicitur, quod detur mutua obligatio ſe invicem alendi inter avum & nepotes. 3. Lex alimentationis etiam ſtringit parentes relate ad filios illegitimos, aut ſpurios. Ratio eſt, quia Deus omnibus ſuis creaturis vel immediate per ſe & effectus, vel per homines inſtrumento legum naturalium de conſervatione providet. Ubi ergo in ejuſmodi liberis illegitimis ac ſpuriis alia media divinitus ordinata deficiunt, ſignum eſt, ita provideri per legem naturalem primarie parentibus inditam, niſi aliud ſanxerit Reipublica. 4. Ad alendos liberos illegitimos, aut ſpurios non ſolum tenentur patres, ſed etiam matres. Id patet ex C. *cum haberet*, de eo, qui duxit in matrimonium, quam polluit per adulterium, ubi CLEMENS III. ſic ſcribit: *Solicitudinis tuæ erit, ut uterque liberis ſuis* (pater & mater) *ſecundum quod eis ſuppetunt facultates, neceſſaria ſubminiſtret.* 5. Peccant parentes graviter, alimenta denegando liberis in gravi neceſſitate conſtitutis, etiamſi jam extra paternam poteſtatem conſtituti ſint, dummodo ſua culpa in eam neceſſitatem inciderint. Ita habetur l. Siquis à liberis ff. de agnoſcendis liberis, ubi §. 1 dicitur: *Utrum eos tantum liberos, qui ſunt in poteſtate, cogatur quis exhibere, an vero etiam emancipatos, vel ex alia cauſa ſui juris conſtitutos, magis puto, etiamſi non ſint liberi in poteſtate, alendos à parentibus; & vice mutua alere parentes debere.* In caſu enim culpæ propriæ merito relinquuntur in gravi neceſſitate, in quam ſe ultra conjecerant. Nimis enim difficile foret parentibus luere alienam culpam cum gravi ſuo incommodo. Exigit tamen ordinata charitas, ut ſi miſeris deſint alia ſubſidia, parentes levent ejusmodi liberorum indigentiam aliqua ſaltem ex parte, ſic ut ſentiant pœnam, & reſipiſcere diſcant ſine gravi ſuo incommodo. Idem dicendum, ſi liberi fuerint proſcripti, vel excommunicati, & ſpes emendationis appareat. 6. Alimentatio liberorum principaliter pertinet ad patrem, ita ut, ſi habeat ſufficientes facultates, poſt ablactationem infantis teneatur per ſe ſolus ferre expenſas ablactationis. Mater vero obligatur ad triennalem ablactationem, & dein, ſi pater non poſſit, aut ex malitia nolit præſtare alimentationem, tenetur præſtare reſiduo tempore ſuſtentationem, donec infans poſſit propriam ſuſtentationem lucrari. In l. *Siquis à liberis.* ff. de agnoſcendis liberis Dicitur: *Si mater alimenta, quæ in filium fecit, à patre repetat, cum modo eam audiendam divus Marcus* (Imperator) *reſcripſit Antoniæ Montanæ in hæc verba: Quantum tibi alimentorum nomine, quibus neceſſario filiam tuam exhibuiſti, à patre ejus præſtari oporteat, Judices æſtimabunt; nec impetrare debes ea, quæ exigente materno affectu in filiam tuam erogatura eſſes, etiamſi à patre ſuo educaretur.* Quod autem ablactatio per triennium pertineat ad matrem, habetur in l. Nec filium C. de patria poteſtate, ubi Diocletianus & Maximianus ſic ſcribunt: *Senatusconſulta remedium alimentorum apud Præſidem majori trimo petenti nomine ejus monſtratum jure manifeſto declarant.* Cæterum cum ejusmodi obligationes ſolum fundentur in Jure Civili, quod in pleriſque regionibus vim obligandi non amplius habet pro foro interno, niſi in quantum repræſentat quasdam directiones legis & æquitatis naturalis, Confeſſarius tanquam Vicarius Dei, jure, ut ita dicam, quodam prætorio divino, expenſis circumſtantiis paupertatis, malitiæ ac ſeductionis onera alimentorum ſervata proportione inter patrem & matrem dividet.

QUÆRITUR 16. An mater teneatur lactare filios per ſeipſam?

RESPONDEO. Matres peccant ſaltem venialiter, ſi infantes ſuos aliis matribus ablactandos committunt ſine cauſa legitima neceſſitatis. Talis autem cauſa foret, ſi maritus ſit valde incontinens, & mater naturæ debilis, ita ut inter tot actus conjugales ſanum aut ſufficiens lactem præſtare judicio medici non poſſit. Reſponſio probatur ex Reſponſo Doct. Gregorii M. ad Auguſtinum Anglorum Epiſcopum, & Nicolai Papæ ad interrogationes Bulgarorum. Uterque relatus C. ad ejus vero diſt. 5. ſic habet: *Prava in conjugatorum moribus conſuetudo ſurrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradant, quod videlicet ex ſola cauſa incontinentiæ videtur inventum; quia dum ſe continere nolunt, deſpiciunt lactare, quos gignunt.* Quod igitur judicio duorum Pontificum tanquam corruptela legi naturali adverſa condemnatur, niſi cauſa aliqua neceſſitatis excuſetur, authoritate aliquot Caſiſtarum honeſtari nequit.

QUÆRITUR 17. An peccent mortaliter parentes, ſi liberos ſuos legitimos vel illegitimos, quos alere poſſent, in templis vel Hoſpitalibus exponant?

RESPONDEO. Tales parentes mortaliter peccant & tenentur omnes expenſas reſundere Hoſpitali, Domui, aut familiæ, à qua ſuſtentantur. Licet enim ab Hoſpitalibus aut aliis piis perſonis gratis recipiantur, id tamen ex intentione fundatorum, vel perſonarum gratis nutrientium fit relate ad parentes pauperes. Sicut ergo ſimulantes paupertatem tenentur ad reſtitutionem eleemoſinæ acceptæ, ſic etiam ejusmodi ſimulantes paupertatem tenentur ad reſtitutionem. Quod ſi etiam concedatur, tales fundationes ac receptiones inſantium pie fieri etiam relate ad parentes divites, qui erubeſcunt de partu, & metuunt infamiam vel ſcandalum, non tamen prudenter tale opus pium poteſt exigi vel præſtari abſolute, ſed tantum ſub *conditione*, *modo*, ſeu *onere* reſtitutionis.

QUÆRITUR 18. An parentes teneantur dotare filiam ſpuriam, ſi velit contrahere matrimonium, vel ingredi monaſterium?

RESPONDEO. Si parentes habeant alios liberos, quibus per dotationem filiæ ſpuriæ præjudicaretur notabiliter in portione ſibi congrua, non tenentur dotare filiam ſpuriam, ſed ſufficit, ſi illi ad imitationem Abrahæ dentur *munera*, quibus poſſit honeſte vivere. Si autem parentes non habeant alios liberos, iterum diſtinguendum eſt,

eſt, an habeant ſua bona aliunde obligata ad cauſas pias, ſicut Clerici locupletati aut viventes ex redditibus Eccleſiæ; vel non? Si non habeant bona, niſi ex redditibus Eccleſiaſticis, non tenentur dotare filias ſpuriaa ad contrahendum matrimonium; imo nec poſſunt ſic dotare llcite. Imo nec decet, ut dotent magna dote ad monaſticum ſtatum, ſi dentur aliæ cauſæ piæ reſpective gratiores Deo. Si autem parentes ſint divites, ac ſine liberis, & habeant bona ſolum laicalia, videtur ordo charitatis exigere, ut dotent filiam ſpuriam in ordine ad ſtatua honeſtatem præciſe ac ſufficientiam. Sic concordarl poſſe vldentur authores abſolute affirmantes obligationem dotandi cum Bartholo, Azorio, Fagundez, & Catalano; aut eam obligationem abſolute negantes cum Panormitano, Vaſquezio, & Molina.

Quæritur 19. An & quomodo peccent parentes negligendo in liberis diſciplinam morum, & bonam educationem?

Respondeo 1. Parentes negligendo in liberis diſciplinam morum & bonam educationem peccant mortaliter. Id probatur ex 1. Tim. 5. ubi Apoſtolus ſcribit: *Si qua vidua filios aut nepotes habet, diſcant primum domum ſuam regere, & mutuam vicem reddere parentibus. Hoc enim acceptum eſt coram Deo. Si quis autem ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negavit, & eſt infideli deterior.* Quod hoc loco de viduis dicitur reſpectu liberorum & nepotum, multo magis locum habet in patre & avo, per quod proin etiam confirmatur doctrina de obligatione reciproca inter avos & nepotea ſuperius tradita.

Respondeo 2. Graviter peccare parentes, ſi à filiis non auferant *occaſiones propinquas* ſeu *pericula probabilia* peccandi mortaliter; aut ſi filiabus permittant famlliaritates periculoſas & conventicula cum amaſiis; aut ſi filias non reprehendant acriter, quando utuntur ornamentis excedentibus morem communem honeſtarum puellarum, ſolum idoneis ad illaqueandos juvenum animos, aut ſi filiabus poſt earum deſponſationem permittant liberiorea tactus laſcivos cum Sponſis pronos ad incontinentiam aut pollutionem. Idem dicendum de oſculis quæ ex eorum natura aut circumſtantia merito videri poterant periculoſa.

Respondeo 3. Peccant etiam parentes, ſi negligant facere ſumptus pro bona educatione ac inſtructione liberorum ad pietatem & artes vel ſcientias ſtatui ſuo congruas juxta facultates & morem patriæ.

Respondeo 4. Peccant graviter, ſi filios depravent malo exemplo, aut conſiliis pravis; aut ſi non utantur debita objurgatione vel caſtigatione ad vitam liberorum perverſam corrigendam. Si autem objurgationes vel etiam caſtigationes nihil proficiant, tenentur in conſilium advocare parochos vel implorare officium Judicis.

Respondeo 5. Peccant graviter, ſi filios aut filias minis, verberibus, aut alio genere coactionis vel metus cogant ad matrimonium vel ingreſſum religionis. Imo Concilium Tridentinum anathemate ferit omnes perſonas, adeoque etiam parentes, ſi fœminas puellas, aut viduas compellant ad religionis ingreſſum, ſeu habitus ſuſceptionem, vel emiſſionem profeſſionis.

Dixi, *fœminas*. Non enim comprehendit hæc excommunicatio eos, qui compellunt viros ad ingrediendum religionem, eo quod, ut Navarrus advertit, lex pœnalis ſit ſtrictæ interpretationis. Verba Concilii Tridentini, Seſſ. 25. C. 18. de Regularibus, ſic ſonant: *Anathemati S. Synodus ſubjicit omnes & ſingulas perſonas cujuscunque qualitatis vel conditionis fuerint tam Clericos, quam laicos ſæculares vel regulares, atque etiam qualibet dignitate fungentes, ſi quomodocunque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcunque mulierem invitam, præterquam in caſibus in jure expreſſis, ad ingrediendum monaſterium, vel ad ſuſcipiendum habitum cujuscunque Religionis, vel ad emittendam profeſſionem; quique conſilium, auxilium, vel favorem dederint; quique ſcientes, eam non ſponte ingredi monaſterium, aut habitum ſuſcipere, aut profeſſionem emittere, quoquo modo eidem actui vel præſentiam, vel conſenſum, vel authoritatem interpoſuerint. Simili quoque anathemati ſubjicit eos, qui ſanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem vel accipiendi, vel voti emittendi quoquo modo impedierint.*

Respondeo 6. Peccant graviter, ſi filium aut filiam habentes votum ſimplex caſtitatis compellant minis ad matrimonium contrahendum. Si enim advertant, ejusmodi filium aut filiam frequenter agere contra votum, aut ejus eſſe fragilitatis, ut non ſperetur ab iis obſervatio voti, poſſunt iis ſuadere, ut petant diſpenſationem à voto.

Respondeo 7. Poſſunt etiam graviter peccare, ſi nimis auſtero modo loquendi & agendi ſine ſuavi conſolatione eus graviter contriſtent & reddant puſillanimes. Apoſtolus enim ad Coloſſ. 3. v. 21. ſcribit: *Patres, nolite ad indignationem provocare filios veſtros, ut non puſillo animo fiant.* Hinc

Respondeo 8. Peccant etiam graviter, ſine neceſſitate ſed tantum avaritiæ vel majoris commoditatis cauſa nimium protrahendo matrimonium liberorum. Dicitur enim Eccleſ. 7. v. 27. *Trade filiam, & grande opus feceris; & homini ſenſato da illam.* Igitur id faciendum mature.

Quæritur 20. An etiam illi parentes graviter peccent aut excommunicationem incurrant, qui filiam illegitimam inſtituunt hæredem, ſi ingrediatur monaſterium; ſecus vero illi ſolum relinquunt legatum exiguum?

Respondeo. Tales parentes non incurrunt excommunicationem. Ita teſte Barboſa declaratum eſt à S. Congregatione Concilii 18. Junii 1573. Poſſunt tamen peccare mortaliter contra charitatem, ſi non habeant alios liberos, & conſideratis circumſtantiis perſonalibus dubium ſit, an filius aut filia habeat genuina ſigna vocationis ad ſtatum religioſum.

Quæritur 21. Ad quid obligetur maritus uxori, & viciſſim uxor marito?

Respondeo. Obligantur reciproce 1. *ad amorem* conjugalem tam internum per affectionem rationalem, quam externum per obſequia amoris.

Dixi

Dixi, *conjugalem*, qualem Chriſtus habet erga ſuam Eccleſiam. Ille enim amor non eſt carnalis ac libidinoſus, quo ſolum amatur perſona cauſa voluptatis carnalis, prout diligit concubinarius concubinam, adulter adulteram, ſed eſt amor amicitiæ tendens ad mutuam communicationem bonorum, tam in hac vita, quam in altera, præſertim in ordine ad participationem ſummi boni. Tenentur 2. ad *exhibendum honorem* reciprocum tam in actibus internis, quam in verbis. Is autem honor conſiſtit in recognitione *conpoteſtatis* herilis & conjugalis & ſocialis; *herilis* quidem in marito quoad adminiſtrationem bonorum, & in uxore quoad adminiſtrationem œconomiæ domeſticæ à marito, vel à jure particulari, vel ex conſuetudine locorum aut ſtatuum uxoribus concreditæ, *conjugalis* quoad jus exigendi debitum; *ſocialis* quoad adminiſtrationem bonorum ex aquæſtu communium, ut fiat communi conſilio. Tenentur 3. *ad obedientiam rationalem* quoad opus conjugii. Hæc omnia probantur ex Apoſtolo, qui ad Epheſios 5. v. 21. ſic ſcribit: *Videte, quomodo caute ambuletis, ſubjecti invicem in timore Chriſti. Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino; quoniam vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ. Ipſe ſalvator corporis ejus. Sed ſicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omnibus. Viri diligite uxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea; ut illam ſanctificaret mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, ſed ut ſit ſancta & immaculata; ita & viri* (modo & intentione ſanctificationis conſimili) *debent diligere uxores ſuas, ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſeipſum diligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit, ſed nutrit & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam.* - - *Et vos ſinguli unusquiſque uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat; uxor autem timeat virum ſuum.* Et D. Petrus Epiſt. 1. C. 3. ſcribit: *Mulieres ſubditæ ſint viris ſuis. Sic enim aliquando & ſanctæ mulieres ſperantes in Deo ornabant ſe, ſubjectæ propriis viris. Sicut Sara obediebat Abrahæ, Dominum eum vocans. Viri ſimiliter cohabitantes ſecundum ſcientiam, quaſi infirmiori vaſculo muliebri impartientes honorem, tanquam & cohæredibus gratiæ vitæ.* Et Apoſtolus Coloſſ. 3. v. 18. *Mulieres ſubditæ eſtote viris, ſicut oportet, in Domino. Viri diligite uxores, & nolite amari eſſe ad illas.* Idem 1. Cor. 7. *Uxori vir debitum reddat, ſimiliter autem & uxor viro. Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir. Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non habet, ſed mulier.*

Quæritur 22. An maritus teneatur cohabitare uxori? & viciſſim uxor viro?

Respondeo. Maritus ſub peccato mortali tenetur quoad thorum & menſam cohabitare uxori, & viciſſim uxor viro, niſi legitima cauſa excuſet. Id probatur ex ſupra allegato textu Apoſtoli 1. Cor. 7. ubi addit: *Nolite fraudare invicem, niſi forte ex conſenſu ad tempus, ut vacetis orationi, & iterum revertimini in idipſum; ne tentet vos Satanas propter incontinentiam veſtram. Hoc autem* (poſterius) *non dico ſecundum imperium, ſed ſecundum Indulgentiam.* Quod autem legitima cauſa non cohabitandi excuſet, patet ex perpetua praxi Eccleſiæ. Sic enim Mariti paſſim abſunt cauſa navigationis in Indiam, Mercaturæ, negotiationis, militiæ, legationis, &c. Sic etiam Alexander III. in C. *pervenit* de conjugio leproſorum, non eſt auſus, conjuges leproſos abſolute ſub cenſuris compellere ad cohabitandum. Dicit enim: *Mandamus ut uxores viris, & viros eis conjugali affectione miniſtrent, ſolicitis exhortationibus inducere non poſtponas. Si vero ad hoc induci non potuerunt, eis arctius injungas, ut uterque altero vivente continentiam ſervet.*

Quæritur 23. An maritus teneatur univerſim præſtare alimenta uxori?

Respondeo. Maritus tenetur univerſim præſtare alimenta, niſi propria culpa diſceſſerit à convictu mariti. Si enim uxor diſceſſerit ob ſævitiem mariti, tenetur nihilominus alere uxorem. Id probatur ex natura hujus contractus, qui, in quantum eſt contractus civilis, regulatur ex conſenſu contrahentium, vel ex conſuetudine, vel ex diſpoſitione legum, à quarum in foro externo diſpoſitione etiam obligatio pro foro interno regulanda eſt. Quod attinet conſenſum contrahentium, cum feratur in ſocietatem vitæ individuam, eoipſo obligat ad alimentationem uxoris perpetuam, niſi culpa uxoris hoc jus diſſolvatur. Quo caſu autem maritus ex charitate denuo recipere uxorem ſerio pœnitentem tenetur, eo caſu etiam tenetur, eam de novo alere.

Quæritur 24. An maritus teneatur potius ſubvenire uxori extreme indigenti, an vero patri vel matri aut filiis extreme indigentibus?

Respondeo. Potius eſſe ſubveniendum patri, quam uxori aut liberis; & potius uxori, quam liberis, & potius patri quam matri, niſi ex præſumpto conſenſu patris, vel matris evidenter conſtet, potius ſubveniendum filio, v. g. ſi ſit unicum germen familiæ illuſtriſſimæ, per cujus mortem extingueretur ſtemma, aut bona devenirent in manus acatholicorum, aut orirentur bella, &c. vel ſi morali certitudine conſtaret, patrem vel uxorem eſſe in ſtatu gratiæ, filium autem in ſtatu peccati. Ita quoad rem ſentire videtur D. Thomas 2. 2. q. 25. a. 9. 10. & 11. In a. 9. ad 3. ſic ſcribit: *In articulo neceſſitatis filius obligatus eſt ex beneficiis ſuſceptis, ut parentibus magis ſubveniat* (quam filiis). Et a. 10. C. *Per ſe loquendo pater magis eſt amandus, quam mater. Amantur enim pater & mater, ut principia quædam naturalis originis. Pater autem habet excellentiorem rationem principii quam mater.* Et a. 11. C. *Secundum rationem boni magis ſunt diligendi parentes, quam uxores, quia diliguntur ſub ratione principii.* Et ad 1. *Non quantum ad omnia deſeritur pater & mater propter uxorem. In quibusdam enim magis debet homo aſſiſtere parentibus, quam uxori.* Illa quædam à D. Thoma non poſſunt intelligi potius alia quam caſus extremæ neceſſitatis, præſertim cum S. Doctor prælationem practicam fundet in titulo majorum beneficiorum, quæ haud dubie majora derivata fuerunt ex patre, quam ex uxore. Vide dicta Diſput. I. q. 2. qq. 7. 8. 9. 10.

Quæritur 25. Quomodo poſſint graviter peccare mariti & uxores contra amorem ſpecialiter invicem debitum?

Respondeo. Poſſunt graviter peccare 1. ſi maritus proferat verba infamatoria vel injurioſa contra uxorem, quæ illi poſſint cauſare gravem contriſtationem & diuturnam ac juſtam. Non tamen peccat, ſi utatur verbis acrioribus tendentibus ad emendationem uxoris. Idem reciproce dicendum de verbis infamatoriis, aut injurioſis. vel acrioribus uxoris erga maritum, ſi etiam ipſa per verba acriora, prolata opportuno tempore, poſſit ſperare fructum. 2. Si maritus immoderate verberet uxorem. Immoderate autem fieri dicitur, ſi excedatur in modo ultra neceſſitatem, quam ad emendationem delinquentis ſufficit, ſi fiat modo apud ſimilis conditionis homines non ſolum inſueto, ſed etiam contumelioſo relinquente infamiam apud alias fœminas ſeu perſonas: aut ſi fiat modo non permiſſo per leges vel judices privatis perſonis. Exceditur etiam in modo, ſi fiat ex cauſa inſufficiente ad tantam caſtigationem, aut ſi non poſſit ſperari fructus emendationis, ne quidem ad breve tempus. 3. Si maritus abſque legitima cauſa uxorem impediat ab obſervatione mandatorum Dei, v. g. ne poſſit audire Miſſam die feſto, ne poſſit obſervare jejunia. ne confiteatur, & communicet in Paſchate. Imo foret etiam peccatum mortale, ſi longo tempore ſine ulla cauſa rationabili impediret à conſuetis apud ſimilis conditionis fœminas devotionibus, v. g. à ſacra communione menſtrua, Miſſa quotidiana, &c. in quo tamen impeditionis genere poteſt intervenire peccatum veniale. 4. Viciſſim poteſt mortaliter peccare uxor, ſi verbis injurioſis, rixis, contentionibus, vel actionibus variis maritum excitet ad gravem iracundiam conjunctam cum contriſtatione gravi diuturna, aut cum blaſpemiis, imprecationibus, &c. 5. Si uxor ſibi arroget adminiſtrationem rei familiaris, & gubernationem domus, ex contractu ſpeciali, conſuetudine, vel lege ad ſe non pertinentem. 6. Si uxor impediat notabiliter maritum à rectæ diſciplinæ conſervatione, & pravorum morum in liberis caſtigatione. Idem dicendum de marito, ſi uxorem notabiliter impediat à bona educatione liberorum, præſertim puellarum, quarum cura de conſuetudine relinquitur matribus. 7. Si uxor ſine cauſa legitima recuſat ſequi maritum quando mutat domicilium intra vel extra provinciam, iſque id ſerio poſtulet. 8. Si uxor dives marito ad inopiam redacto, nec habenti aliunde ſubſidia, deneget alimenta & media ad honeſtam ſuſtentationem. Aliud dicendum, ſi vir eſſet prodigus, vel abuteretur ſubſidiis ad vitia.

Quæritur 26. Quænam ſit obligatio fratrum ac ſororum inter ſe?

Respondeo 1. Fratres & ſorores tenentur juvare ſe invicem præ aliis in extrema neceſſitate.

Respondeo 2. Iidem tenentur fratribus ſeu ſororibus redactis ad gravem neceſſitatem, ita ut honeſte juxta conditionem ſtatus vivere nequeant, præſtare alimenta & media ad honeſtatem ſtatus neceſſaria, ſuppoſito, quod habeant bona propria, non vero communia, prout ſolet fieri apud conjugatos conditioni plebeæ.

Ratio eſt, quia hæ obligationes ſunt omnibus Chriſtianis communes erga quoslibet, ut nempe iis ſuccurrant in extrema neceſſitate; imo etiam in gravi, ſi abſit periculum, eos non incurſuros per hoc periculum decidendi ipſosmet in gravem neceſſitatem. Ergo multo magis ea obligatio urgebit relate ad fratres & ſorores præ aliis non habentibus tam ſtrictam obligationem. Vide dicta Diſp. I. q. 2. qq. 7.

Quæritur 27. An frater dives teneatur alere & dotare ſororem pauperem germanam?

Respondeo. Si frater dives habeat liberam adminiſtrationem ſuorum bonorum, tenetur ex charitate dotare ſororem germanam pauperem. Ratio eſt, quia defectus dotis pertinet ad gravem neceſſitatem. Cum ergo ex prius dictis conſtet, fratrem obligari ad ſuccurrendum ſorori pauperi in neceſſitate gravi conſtitutæ, etiam obligabitur præ aliis ad dotandam ſororem pauperem. Vide ſuperius dicta Diſput. I. q. 2. qq. 7. Idem dicendum etiam de fratribus & ſororibus non germanis, ſed tantum uterinis, vel ex eodem patre genitis, ſi non detur ſtrictioris obligationis ſeu vinculi, qui juvare poſſit ac velit. Ratio eſt, quia etiam jus ſucceſſionis ab inteſtato deficientibus propinquioribus eos vocat in communionem bonorum. Ergo ratio ordinatæ charitatis exigit, ut in gravi neceſſitate, qualis eſt defectus dotis, ſibi invicem ex ſuperfluis ſubveniant præ aliis remotioribus. Idem dicendum, etiamſi frater aut ſoror à parentibus foret exhæredata; neque enim per hanc exhæredationem tollitur ordo charitatis & jus ſucceſſionis inter fratres & ſorores.

Quæritur 28. An Clericus Beneficiarius teneatur ſororem pauperem alere? vel etiam dotare?

Respondeo 1. Clericus Beneficiarius tenetur ſororem pauperem alere, ſi non poſſit aliunde habere honeſtam ſuſtentationem. Ita *Catalanus* allegans *Gloſſam*, *Abbatem*, *Angelum*, *Sylveſtrum*, & *Azorium*.

Ratio eſt, quia inter cauſas pias, ad quas Clerici tenentur expendere bona Eccleſiaſtica ſuperflua, non infimum locum occupat ſuſtentatio pauperum, qui non habent honeſtam ſuſtentationem. Determinationem autem exigit ordo charitatis ad individuum perſonæ.

Dixi. *Si non habeant honeſtam ſuſtentationem*, quod intelligendum, *juxta conditionem ſui ſtatus.* Alioquin omnes ſtatus ruſtici, vel alterius ſtatus plebei laborioſi, deberent dici pauperes. Itaque per pauperes intelligo illos, qui, licet poſſint ſervire in ſervitiis, ſunt tamen in periculo, tandem interveniente ſenio, morbo, vel alio caſu facile deveniendi in ſtatum, in quo cogantur miſere tranſigere vitam; vel qui etiam per ſervitia haud facile, niſi nimis ſero, pervenient ad dotem ſuæ conditioni congruam.

Respondeo 2. Clericus Beneficiatus non tenetur ſorori pauperi dare dotem, ſi poſſit alio modo alere ſororem, & reperiantur aliæ cauſæ piæ altioris Ordinis ac Deo eminenter hic & nunc acceptiores. Si vero non poſſit alio facilior I

liori ac ſecuriori modo alere ſororem, quam mediante dote, nec adſint aliæ cauſæ piæ altioris ordinis ac urgentiores, tenetur eam dotare; cum ita exigat ordo charitatis, ut gravem neceſſitatem, qualis eſt defectus dotis, ſublevet in perſona ſibi cæteris conjunctiore. Ratio autem reſponſionis quoad priorem partem eſt; quia Clerici tantum ſunt adminiſtratores bonorum Eccleſiaſticorum, prout ſuppono ex Tract. de Juſtitia. Adminiſtrator autem tenetur adminiſtrare bona ſui Domini *modo meliori*, quo poteſt, & quantum fieri poteſt, *in majus ejus commodum.* Itaque tenetur Clericus ſervato ordine charitatis erga Deum ad cauſas pias, ſi quæ occurrunt, altioris ordinis & urgentiores. Si autem Clericus in ejusmodi caſu ſororem dotaverit, non tenetur apponere pactum, ut ſoluto matrimonio ſine liberis dos ad Eccleſiam redeat. Ratio eſt, quia nec pauperibus apponi ſolent ejusmodi conditiones, & nec ipſa dotata poſſet per teſtamentum diſponere in favorem mariti vel alterius cauſæ piæ, quæ reſtrictio redderet uxorem marito odioſam. Ita etiam ſentit Catalanus allegans Vasquelium & Fagundezium. Verum tamen eſt, quod dotata ſi forte ſine liberis decedat, teneatur ex gratitudine, dotem ſuam relinquere in cauſas pias per teſtamentum vel legatum, niſi obſtent alia pacta conjugalia reciproca, aut niſi partem vel totum relinqui marito exigat gratitudo & lex charitatis.

Quæritur 29. Qualis ſit obligatio Dominorum ac Superiorum erga ſervos, famulos, & ancillas? vel erga ſubditos ſuo regimini?

Respondeo. Domini & Superiores tenentur 1. gerere curam ſpiritualis ſalutis ſuorum ſervorum, ancillarum ac ſubditorum; ita ut peccent graviter ſi notabiliter negligant ſalutem ſpiritualem ſuorum domeſticorum. Id probatur ex 1. Tim. 5. ubi Apoſtolus ait: *Si quis ſuorum, maxime domeſticorum curam non habet, infidelis eſt, & infideli deterior.*

Tenentur 2. invigilare, ne famuli vel ancillæ transgrediantur mandata Dei, v. g. blaſphemando, laſcivia colloquia miſcendo, &c. Id conſequitur ex priori obligatione. Verum ex hac ipſa obligatione conſequitur alia; quod nempe teneantur famulis & ancillis præſcindere occaſiones propinquas peccandi, v. g. conventicula præſertim nocturna cum altero ſexu, nocturnas evagationes, frequentationem chorearum & compotationum cum altero ſexu, cohabitationem & dormitionem famulorum & ancillarum in eodem cubiculo, &c.

Tenentur 3. corrigere delinquentes, & incorrigibiles, tanquam peſtiferos, domo ejicere, ne contagione plurimos perdant. Quamvis enim credatur, eos evaſuros adhuc pejores, ſi ejiciantur domo, obſervandum tamen eſt, quod monet Apoſtolus 1. Cor. 5. v. 9. *Scripſi vobis in Epiſtola; ne commiſceamini fornicariis: non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis ſervientibus; alioquin debueratis ex hoc mundo exiiſſe. Nunc autem ſcripſi vobis, non commiſceri; ſi is qui frater nominatur inter vos, eſt fornicator, aut avarus, aut idolis ſerviens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum ejusmodi nec cibum ſumere. Eos, qui foris ſunt, judicabit Deus. Auferte malum ex vobis ipſis.*

Tenentur 4. præſtare famulis & ancillis alimenta competentia, quæ & corpus cum ſolatio & gratiarum actione erga Deum hilari reficiant, & vires ac ſanitatem ſine attenuatione notabili conſervent. Avaritiæ enim & injuſtitiæ eſt, operarium pro exiguo lucro ſic attenuare, ut incurrat periculum tantæ debilitationis, quæ illum reddere poſſit inidoneum ad laborandum & lucrandum panem. Id probatur ex natura divinæ providentiæ, omnibus præordinantis ſuſtentationem congruam. Hinc & Chriſtus Matt. 10. dicit: *Dignus eſt operarius cibo ſuo.*

Tenentur 5. eos tractare charitative, modeſte, ac ſuaviter; ſi enim perpetuo eos tractent verbis aſperis & cum minis, & increpationibus circa res leviſſimas, poſſunt in iis cauſare gravem contriſtationem, ac proinde peccare graviter. Id probatur ex variis textibus Apoſtoli, qui ad Coloſſ. 4. v. 1. ſcribit: *Domini, quod juſtum eſt & æquum, ſervis præſtate, ſcientes, quod & vos Dominum habetis in cœlo.* Et Epheſ. 6. v. 5. *Servi obedite Dominis carnalibus cum timore & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto; non ad oculum ſervientes, quaſi hominibus placentes, ſed ut ſervi Chriſti, facientes voluntatem Dei ex animo, cum bona voluntate ſervientes, ſicut Domino, & non hominibus. Et vos Domini eadem facite illis, remittentes minas, ſcientes, quod & illorum & veſter Dominus eſt in cœlis & perſonarum acceptio non eſt apud eum.* Et ad Titum 2. v. 9. *Hortare, ſervos Dominis ſuis ſubditos eſſe, in omnibus placentes, non contradicentes, non fraudantes, ſed in omnibus fidem bonam oſtendentes, ut doctrinam Salvatoris noſtri Dei ornent in omnibus.*

Tenentur 6. ſolvere ſine mora mercedem. Deus enim graviſſimam indignationem ſuam comminatur differentibus ejusmodi mercedem indigentibus, quales ſunt fere omnes, qui ſervitio victum quærunt. Deut. 24. v. 14. dicitur: *Non negabis mercedem indigentis, & pauperis fratris tui, ſive advenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas eſt; ſed eadem die reddes ei pretium laboris ſui ante ſolis occaſum, quia pauper eſt, & ex eo ſuſtentat animam ſuam; ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi in peccatum.* Dum hoc loco allegatur ſuſtentatio, non ſolum ſermo eſt de præſenti, ſed etiam de futura, de qua ſibi famuli proſpiciunt per ſervitia. Et Tobiæ 4. v. 15. *Quicunque tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim ei mercedem reſtitue, & merces mercenarii tui apud te omnino non remaneat.* Ex hoc autem ſequitur, quod etiam obligentur ad compenſandum totum ſalarium integri menſis, vel anni, pro quo conduxerunt operam famuli, vel ancillæ, ſi eum ſine cauſa legitima ante finitum tempus locationis dimittant, vel injuſte cogant diſcedere necdum finito locationis tempore.

Tenentur 7. curam gerere famulorum vel ancillarum ægrotantium. Si enim Chriſtus Matth. 25. eos damnat ratione immiſericordiæ qui non viſitant infirmum etiam extraneum, quanto magis damnationis rei erunt, qui non charitative viſitant domeſticum, ſed eum domo ejiciunt cum periculo augendæ infirmitatis & amit-

tendæ vitæ? Aliud eſt, ſi mittantur ad Hoſpitale, vel ad parentes, ubi curantur ſecurius. Ratio hujus obligationis ulterior reddi poteſt; quia non liceret famulo vel ancillæ è ſervitiis diſcedere, ſi paterſamilias & materſamilias cum omnibus liberis corriperentur maligna febre, ſicque famulis & ancillis non ſolum duplo vel triplo augeretur moleſtus labor, ſed etiam vitæ periculum. Ergo obligatione reciproca nec licebit viciſſim famulos ægros dimittere.

Ex hac obligatione SEQUITUR 8. quod Domini non poſſint pro rata temporis detrahere à ſalario annuo, ſi infirmitas famuli ſolum brevi tempore duret; quia nec famulis augetur ſalarium, ſi paterfamilias & materfamilias cum liberis ægrotent, ſicque tenerentur alium infirmarium conducere, niſi famuli & famulæ præter labores conſuetos in ſe reciperent laborem extraordinarium ſine auctario ſalarii.

TENENTUR 9. famulos & ancillas non impedire à contrahendo matrimonio intra limites conſtituti temporis, ſed iis ſine tergiverſatione ſolvere pro rata temporis competens ſalarium. Si tamen Dominus ex eo diſceſſu pateretur damnum notabile, teneretur diſcedens compenſare damnum, aut loco ſui ſiſtere alium famulum idoneum. RATIO eſt, quia locationes operæ ſunt contractus bonæ fidei, qui habent imbibitas eas conditiones, quas veroſimiliter exp eſſe deducerent contrahentes in pactum, ſi de iis cogitaſſent. Haud dubie autem famulus ſe obligando ad ſervitium annuum hanc conditionem deduceret in pactum: Niſi interea ſors opportuna contrahendi matrimonium, vel ſtabiliendi meum ſtatum occurrerit. Aliud tamen dicendum de ſervis proprie dictis, ſeu mancipiis. Si enim princeps territorialis poteſt interdicere matrimonium ſubditis militibus vel aliis non habentibus ſufficientes fundos, vel bona; ideoque ob bonum publicum, cur non idem liceat Domino erga mancipia, niſi in particulari caſu aliud exigat lex charitatis erga Deum ad impedienda peccata plurima.

QUÆRITUR 30. Qualis ſit obligatio ſervorum erga Dominos?

RESPONDEO. Servi tenentur ſuis Dominis exhibere 1. *obedientiam* quoad gubernationem domus tam in temporalibus quam ſpiritualibus. In temporalibus enim ſuam locarunt operam; adeoque ad obedientiam obligantur ex contractu. In ſpiritualibus vero circa obſervantiam honeſtatis Chriſtianæ ſubjiciuntur Dominis ex natura ſubordinationis præſtabilitæ à Deo teſte Apoſtolo ad Rom. 13. Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non enim poteſtas, niſi à Deo; quæ autem ſunt, à Deo ordinata ſunt.

TENENTUR 2. exhibere *timorem reverentialem*, ſeu *honorem & reverentiam.* Id patet ex Apoſtolo ad Epheſ. 6. *Servi obedite Dominis carnalibus cum timore & tremore in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto, cum bona voluntate ſervientes, ſicut Domino.* Idem repetit ad Coloſ. 3. v. 22. Hinc & D. Petrus 1. Epiſt. 2. v. 18. ſcribit: *Servi ſubditi eſtote in omni timore Dominis non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis.*

TENENTUR 3. *ſervare fidelitatem.* Nam Apoſtolus ad Titum ſcribit: Hortare, ſervos Dominis ſubditos eſſe in omnibus placentes, non contradicentes, non fraudantes. Ex hoc autem conſequitur, quod teneantur impedire damnificationes, ſurta, fraudes, &c. quæ à conſervis vel aliis Domino *notabiliter* fiunt, & ſi privata monitione nil proficiant, aut nullum ſperent fructum, tenentur monere Dominum, ut ſe ſervet indemnem in hoc vel illo genere rerum œconomicarum.

QUÆRITUR 31. Quinam alii adhuc comprehenduntur hoc quarto præcepto?

RESPONDEO. Comprehenduntur omnes, quos parentum loco habere aut venerari debemus. Tales ſunt 1. Patrini. 2. Parochi & Epiſcopi noſtri. 3. Confeſſarii noſtri. 4. Superiores in ſpiritualibus vel temporalibus. 5. Tutores & Curatores. 6. Seniores. His enim omnibus debetur honor, reverentia, & reſpective obedientia, ut ſuo loco dicetur. Hinc & Apoſtolus 1. Tim. 5. ſpecialiter de Genitoribus, & Clericis dicit: *Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut patrem, anus ut matres. Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habeantur.*

DISPUTATIO VI.

De quinto Præcepto ſeu Homicidio.

QUÆRITUR 1. Quomodo ſonet quintum præceptum Decalogi?

RESPONDEO. Hoc præceptum exprimitur in Scriptura variis verbis. In Exodo C. 20. dicitur indefinite: *Non occides.* Iisdem verbis continetur Deut. 5. v. 16. In Levitico C. 24. *Qui percuſſerit & occiderit hominem, morte moriatur.* -- *Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, ab altari meo evelles, ut moriatur.* Et Gen. 9. Deus ad Noemum dicit: *Sanguinem animarum veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum & de manu viri & fratris ejus; requiram animam hominis. Quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius. Ad imaginem quippe Dei factus eſt homo.* Ex hoc textu poſteriore, qui eſt regula ceterorum, colligitur Deum ſibi ſpecialiter reſervaſſe dominium vitæ humanæ ob excellentiam hominis, utpote qui inter omnes creaturas terreſtres ſuis potentiis & operationibus evidentibus referat ſimilitudinem Dei. Ea ſpecialis reſervatio divina dominii in vitam humanam colligitur etiam ex antitheſi, quam Deus l. c. facit inter alias res, quarum concedit dominium Noemo & ejus poſteris. *Omne quod movetur & vivit, erit vobis in cibum; quaſi olera virentia tradidi vobis omnia;* quaſi diceret; omnium viventium habeatis dominium, excepto homine. Ex hoc ergo magno principio ſequitur generalis Regula: *Nulli ho-*

li ho-

Digitized by Google

li hominum in vitam humanam competere jus, niſi in caſibus à Deo SPECIALITER *permiſſis.*

QUÆRITUR 2. Quænam prohibeantur iſto quinto præcepto?

RESPONDEO. Prohibetur 1. *Omne homicidium injuſtum.* Eſt autem omne homicidium injuſtum, quod non eſt *ſpecialiter* permiſſum à Deo ſaltem ſub terminis generalibus, prout qq. 1. oſtenſum eſt. 2. *Voluntas committendi homicidii injuſti.* 3. *Quævis actio tendens vel diſponens ad homicidium injuſtum.* Quales actiones ſunt contumeliosa verba, convitia, rixæ, vulneratio, mutilatio, provocatio ad duellum, inſidiarum ſtructio, imprecationes, optationes mortis, maledictiones, &c. Id colligitur ex verbis Chriſti Matth. 5. v. 20. ubi ait: *Niſi abundaverit juſtitia veſtra plus quam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non occides; qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis; quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio* (hoc eſt, examine, juſtane fuerit ira vel injuſta.) *Qui autem dixerit fratri ſuo, Raca* (ſeu verbum indignationis,) *reus erit Concilio* (hoc eſt, ſeveriore examine, an verbum illud ſit dignum pœna mortis vel leviori, vel nulla). *Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis.*

QUÆRITUR 3. An permiſſum ſit, malefactores publica authoritate occidere?

RESPONDEO Affirmative. Ratio eſt, quia occiſionem malefactorum Deus in Scripturis *ſpecialiter* in pluribus locis permittit, partim præcipiendo partim approbando. Sic Exodi 22. v. 3. *Si effringens fur domum ſive ſuffodiens fuerit inventus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percuſſor non erit reus ſanguinis. Quod ſi orto ſole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipſe morietur*, haud dubie authoritate publica. *Qui coierit cum jumento, morte moriatur. Qui immolat Diis, occidetur.* Tacite autem hoc genus homicidii approbat Apoſtolus ad Rom. 13. his verbis: *Vis non timere poteſtatem, bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim miniſter eſt tibi in bonum. Si autem malum feceris, time; non enim ſine cauſa gladium portat; Dei enim miniſter eſt; vindex, in iram ei, qui malum agit.* In hoc textu inſinuatur, homicidia juſta fieri non poſſe, niſi juſſu tacito & ordinatione Dei per modum miniſterii & executionis voluntatis divinæ. Plura autem reperiuntur in V. T. exempla approbatæ occiſionis authoritate publica in variis criminibus.

QUÆRITUR 4. An liceat occidere proſcriptos data cuivis facultate eos occidendi?

RESPONDEO. Si proſcriptus exiſtat extra ditionem proſcribentis, aut habeat probabilem cauſam ſuæ defenſionis, non licet eum occidere. Si enim cauſa ſuæ proſcriptionis ſit tantum politica, nec evidenter injuſta, non licet occidere ſic proſcriptum; quia Reſpublica in ejusmodi cauſa non poteſt dare facultatem occidendi, & ſi eam poſſet dare, non tamen liceret agere ejus carnificem motu proprio illi, qui proprio judicio judicat probabiliter innocentem. Si autem proſcriptus ſit quidem evidenter reus, ſed exiſtat in territorio alieno, violaretur jurisdictio Domini vel principis territorialis in re magni momenti, prout Catalanus obſervat. Aliud dicendum, ſi proſcriptus ſit evidenter reus, & exiſtat in ditione proſcribentis & credatur vel timeatur etiam in poſterum fore nocivus Reipublicæ, licite poterit à quovis occidi, dummodo non fiat ex odio privato, ſed ex amore boni publici, vel indemnitatis propriæ.

QUÆRITUR 5. An liceat marito, occidere propriam uxorem in adulterio deprehenſam?

RESPONDEO Negative. Id patet ex propoſitione damnata ab Alexandro VII. quæ ſic habet: *Non peccat maritus occidens propria authoritate uxorem in adulterio deprehenſam.* Aliud dicendum, ſi id fieret authoritate legum ita fieri jubentium vel permittentium. Cum enim maritis difficile ſit, cohabitare adulteræ, aut facto divortio vivere in perpetua continentia, non cuivis plebeo foret evidens, ejusmodi legem fore injuſtam, ſaltem ſi præexigeretur trina prævia monitio ſuſpectæ de vitanda familiaritate ſuſpecta.

DIXI, *plebeo.* Nam Sapientibus patet; aliter poſſe & debere provideri malo maritorum.

QUÆRITUR 6. An fœminæ principi aut nobili liceat occidere concubinam ſui mariti?

RESPONDEO. Privata authoritate id nunquam licet; quia hic caſus nullibi nec in genere, nec in ſpecie reperitur *ſpecialiter* permiſſus a Deo, habente dominium vitæ humanæ. Si tamen prius à ſuprema poteſtate ſtatueretur pœna mortis in ejusmodi concubinas adulteras, & facta prævia monitione de fugiendo publico ac notorio adulterino conſortio non ſequeretur obſervantia mandati, poſſet à ſuprema poteſtate cuivis demandari executio ſententiæ mortis, quando ordinarius ordo legum in puniendo obſervari nequit.

QUÆRITUR 7. An ſit licitum occidere proprium patrem proſcriptum & cujusvis gladio permiſſum?

RESPONDEO. Id non licet. Ratio eſt, repugnat amori filiali ac reverentiæ, proprio motu, qualis in hoc caſu interveniret, agere carnificem ſui patris.

QUÆRITUR 8. An liceat principi vel Magiſtratui, tribuere facultatem occidendi certos malefactores inauditos, & ante rite prolatam ſententiam?

RESPONDEO 1. Id regulariter, generaliter aut paſſim fieri illicitum eſt. Ita *Catalanus*, pro ſe allegans *Cajetanum*, *Filliutium* & *Bonacinam.*

RATIO eſt, quia Deus non reperitur ſpecialiter conceſſiſſe jus in vitam humanam, cujus ſibi reſervavit dominium particulare, niſi poteſtati ſupremæ ad punienda graviora crimina, præmiſſo tamen circa debitum & delinquentem exacto examine, cum agatur de damno irreparabili rei pertinentis ad Deum & dilectæ à Deo; & perſonis privatis pro ſui neceſſaria defenſione ac ſecuritate; & ſub modo limitationis ad caſus non nimium frequentes; ne nimia extenſione hujus privilegii poteſtati publicæ aut perſonis privatis indulti nimis frequenter occidantur homines reſervati Dominio divino. Cum ergo ejusmodi facultas generalis aut nimia iſta multiplicaret homicidia, & inſuper tolleret exactum examen publicum à paſſione liberum,

non licet ejusmodi conceſſio ſeu delegatio nimis larga facultatia occidendi malefactores.

Dixi, *regulariter*; in caſu enim particulari, raro & extraordinario, ea delegatio eſt licita, dummodo duæ conditiones concurrant. Primo, ut ea delegatio ſit *neceſſaria* bono communi. Secundo, ut delegatio fiat perſonis probis ac prudentibua cum clauſula, non procedendi, niſi præmiſſo exacto examine de exiſtentia delicti, relinquendi ſufficiens tempua pœnitentiæ.

Quæritur 9. An liceat privata authoritate occidere tyrannum?

Respondeo 1. Authoritate privata non licet occidere tyrannum poſt adeptam pacificam poſſeſſionem, & præſtitum juramentum fidelitatis. Id probatur ex Apoſtolo, qui juſſit orare pro Imperatoribua, quamvis tribus primis ſæculis plerique fuerint quoad modum regiminis tyranni. 1. Tim. 2. ſcribit: *Obſecro, omnium fieri obſecrationes pro omnibus hominibus; pro regibus, & omnibus, qui in ſublimitate conſtituti ſunt.* Tertullianus à me in Tract. de Juſt. relatus teſtatur; ab Ecleſia pro Imperatoribus preces fundi, ut cum ſua familia & in ſuis exercitibus felices ſint. Hæc autem non conveniunt cum jure occidendi tyrannum quoad modum regiminis. Hinc Concilum Conſtantienſe §. 15. damnavit hanc propoſitionem. *Quilibet Tyrannus poteſt à quocunque occidi.* Trullench tamen in expoſitione Decal. l. 5. d. 2. c 3. n. 3. dicit: *Si tantum creſcat tyrannus, ut non videatur amplius tolerabilis, nec ullum remedium superſit, primum à Republica vel Comitiis regni vel ab alio habente authoritatem eſt deponendus, & tanquam hoſtis declarandus, ut in ipſius perſonam liceat quidquam tunc attentare. Tunc enim deſinit eſſe princeps. Vide Cajet. Sotum, Salon, Azor, Sayrum, Villalobos.*

Reaponde 2. Si Tyrannus regnum injuſte & tyrannice occupavit atque tyrannice gubernat, ita ut nullo nitatur ſaltem probabili & à multis, etiam doctia, exiſtimato titulo, poteſt à quovis privato aperte vel occulte occidi, antequam obtinuerit pacificam poſſeſſionem. Id Trullench l. c. affirmat eſſe verum, etiamſi populua promiſerit tyranno *ſimpliciter & absque juramento* habiturum illum pro rege; nam promiſſio vi extorta jure naturæ non parit obligationem.

Dixi, *absque juramento.* Si enim hoc acceſſerit, ſervandum eſt à privatis; quia hoc Deus acceptat, & ſervari jubet cauſa boni publici, quod petit tranquillitatem regnorum & ſecuritatem principum.

Quæritur 10. An & ſub quibus conditionibua liceat occidere injuſtum aggreſſorem?

Reaponde 1. Cuivis, etiam Clerico ac Religioſo, licet occidere injuſtum aggreſſorem ad deſenſionem propriæ vitæ, aut integritatia membrorum.

Respondeo 2. Id verum eſſe, etiamſi id fiat in loco vel tempore ſacro, v.g. in Eccleſia ſub celebratione divinorum.

Respondeo 3. Ad hoc tamen requiri, ut illud fiat cum moderamine inculpatæ tutelæ, hoc eſt, vim vi repellendo, quantum ad deſenſionem ſuæ vitæ vel integritatis membrorum neceſſe eſt. Id totum deducitur ex textu Scriptupturæ ſuperius adducto, ubi permittitur occiſio furis nocturni; & ex C. *ſi vero*, de Sent Excom. ubi Alexander III. ſic ſcribit: *Si Clericum vim ſibi inferentem vi quis repellat, vel lædat, non debet propter hoc ad Apoſtolicam Sedem transmitti; ſi in continenti vim vi repellat; cum vim vi repellere omnes leges omniaque jura permittant.* Et Innocentius III. in C. ſignificaſti, de homicidio, dicit: *Quamvis vim vi repellere omnes leges & omnia jura permittant, id tamen debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad ſumendam vindictam, ſed ad injuriam propulſandam.*

Quæritur 11. An liceat occidere injuſtum aggreſſorem, ſi quia aggreſſori dederit cauſam injuſtæ aggreſſionis?

Respondeo. Si quis intendit nec prævidit, alterum ex ſuis verbia vel actis ſumpturum occaſionem aggreſſionis injuſtæ, licite ſe defendit pro defenſione vitæ vel integritatis membrorum; quia moraliter non cenſetur eſſe cauſa culpabilia culpa gravi aggreſſionis. Sed ſi prævidit, aut omnino formaliter intendit, ut alter ſe aggrediatur, ſic jam eſt cauſa moralis graviter peccaminoſa ſuæ aggreſſionis; Hinc in tali caſu tenetur potius ferre jacturam omnium ſuorum bonorum, & honoris, quam occidere aggreſſorem. Quamvia enim aggreſſor agat injuſte, plus tamen præbenti cauſam non permittitur, quam exceſſum aggreſſoria repellere per vulneratiouem; & ſi hæc ſola timeatur non ſuffectura, timetur potiua periclitari de morte ſubeunda, quia ultro ſe huic periculo expoſuit, & conſequenter receptio hujus periculi eſt ſibi voluntaria in cauſa. Et hoc verum eſt, etiamſi aggreſſor expreſſe minetur mortem, aut certo prævideatur illaturus mortem, quia ultro ſe expoſuit periculo mortis, adeoque etiam mors, ſub disjunctione, ſi forte inferatur ab alio, eſt volita in cauſa. Ratio autem eſt, quia Deus nullibi nec in genere nec in ſpecie reperitur contuliſſe *ſpecialem* conceſſionem pro tali homicidio.

Quæritur 12. An licitum ſit, prævenire eum, qui probabiliter vel probabilius, aut morali certitudine creditur machinari mortem?

Respondeo. Non licet occidere eum, de qno morali certitudine conſtat, eum mentaliter machinari mortem, niſi aggreſſio violenta, aut externo propinguo, ac conjuncto cum periculo mortis gravi, exterius manifeſtetur & incipiatur actu, & periculum præſentiſſimum mortia alio modo evitari non poſſit. Ratio eſt, quia hoc genus homicidii nullibi nec in genere nec in ſpecie reperitur conceſſum à Deo. Imo, ſi hæc licentia præventionis concederetur, aperiretur janua innumeris homicidiis, & ſic præjudicaretur juri divino reſervato in vitam humanam, ſuavi gubernationi divinæ circa ſalutem humanam. Itaque ſi uxor, vel maritus, vel alia perſona laboret vehementi ac violenta præſumptione de machinatione alterius in ſuam vitam, tenetur potius ſibi fuga conſulere, aut implorare officium Judicia, quam aliena morte ſuæ conſulere ſecuritati.

Quæritur 13. An licita ſit ſui deſenſio cum occiſione injuſti aggreſſoris, ſi injuſtus aggreſſor

greſſor fuerit princeps, miniſter juſtitiæ, amens, ebrioſus, exiſtens in peccato mortali?

RESPONDEO Affirmative. Ratio eſt; quia princeps, aut miniſter juſtitiæ cum non habeant dominium vitæ humanæ, ubi de hac diſponunt extrajudicialiter, conſiderari debent tanquam perſona privata. Vita autem amentis vel ebrioſi non eſt melioris conditionis, quam vita hominis ſenſati & ſobrii. Exiſtens autem in peccato mortali per injuſtam aggreſſionem per hunc ſuum ſtatum non poteſt alios privare jure juſtæ defenſionis, quia illa obligatio ex ſuo genere manifeſte cederet in perturbationem ac damnificationem gravem omnium proborum, quorum conſervatio in genere eſt magis neceſſaria generi humano, quam improborum. Itaque in tali caſu ſe defendentes non agunt ex arbitrio proprio, ſed ex ordinatione Dei.

QUÆRITUR 14 An liceat prævenire injuſtum aggreſſorem, conſtitutum in actu aggreſſionis remoto, aut proximo?

RESPONDEO 1. Non licet prævenire injuſtum aggreſſorem, præciſe conſtitutum in actu aggreſſionis remoto.

PROBATUR. Actus aggreſſionis remotus dicitur, qui conſideratis circumſtantiis adhuc eſt indifferens ad machinandam mortem, vel non machinandam, ita ut poſſit & ſoleat aliquando conjungi cum machinatione mortis, aliquando non ſoleat conjungi. Sed in tali caſu non licet prævenire aggreſſorem, quia non reperitur in Scriptura, vel in traditione Deum pro tali caſu aliquando ceſſiſſe homini jus ſuum in vitam alienam humanam; imo ſequerentur nimis multa homicidia contra fines à Deo præſtabilitos in ſuavi gubernatione hominum ad eorum ſalutem.

RESPONDEO 2. Licet tamen prævenire injuſtum aggreſſorem, jam conſtitutum in actu proximo aggreſſionis.

PROBATUR. Actus proximus aggreſſionis vocatur, qui in æſtimatione morali prudentum, licet in conſideratione phyſica necdum ſit actualis aggreſſio, jam tamen habetur pro aggreſſione, eo quod talis actus fere ſemper, ac morali certitudine ſit conjunctus cum ſubſequente occiſione, vel mutilatione, aggreſſor ſtet in procinctu aggreſſionis. Sed in tali caſu licet prævenire aggreſſorem. Min. prob. ex textu Scripturæ ſuperius citato, in quo permittitur occidere furem nocturnum, eo quod jam actu præceſſerit non ſolum machinatio interna, ſed etiam actus externus regulariter ac morali certitudine conjunctus cum ſubſequente aut occiſione, aut mutilatione, aut ablatione bonorum. Hinc ſi quis videat, ſuum inimicum, qui jam declaravit actu externo ſuum animum occidendi vel mutilandi, in eum finem præparare ſuum ſclopetum, ita ut præparatione finita ejus ictus facile nequeat declinari, poteſt eum prævenire. Ita communis apud Catalanum; qui ex hac doctrina infert; quod uxor adultera, ſi advertat, ſuum maritum ex induſtria poſuiſſe gladium ſub verticali ad eam noctu occidendam clauſo oſtio cum clavi, poſſit illum licite prævenire, dummodo vere conſtet, re vera ad hunc finem appoſitum eſſe gladium, nec alia via ſuppetat, liberandi ſe à morte. Infert ſecundo; idem dici poſſe de eo, qui venenum paravit ad alium occidendum; hunc enim præveniri poſſe docet ipſomet veneno, ſi alia via non ſuppetat ad ſe liberandum à morte per venenum. Infert tertio, licitum eſſe, prævenire eum, qui eſt in actu vocandi famulum, aut Sicarium, ut injuſte aggrediatur, & occidat. Verum hæc non facile admiſero. In ultimo enim caſu, prout ponitur, daretur locus fugiendi; in ſecundo caſu poteſt venenum paratum effundi; in primo caſu poſſet uxor clamare ad feneſtras, vel arripere gladium, vel ſimulare morbum ac vigilare tota nocte, ne maritus facile attentet necem.

QUÆRITUR 15. An tunc, quando licitum eſt aggreſſorem occidere, id liceat fieri per alium?

RESPONDEO. Id licet, ſi non datur alia via evadendi. Sed in praxi vix unquam accidet, nullum dari modum fugiendi, ſi ſupereſt modus alium loco ſui conſtituendi. Certe Alexander III. in textu ſuperius citato ſolum permittit occiſionem aggreſſoris, ſi fiat in continenti.

QUÆRITUR 16. An etiam milites, aut viri nobiles teneantur potius fugam arripere, quam occidere aggreſſorem, ſi per fugam ſibi inurant notam dedecoris vel infamiæ?

RESPONDEO. Etiam milites, aut viri nobiles tenentur potius fugiendo ſubire notam phantaſticæ infamiæ ſeu dedecoris apud filios perditionis, quam occidere aggreſſorem. Ratio eſt, quia Deus nullibi reperitur militi aut nobili ceſſiſſe jus ſuum ſpeciale in vitam humanam præciſe ex titulo infamiæ vel dedecoris ſolum exiſtentis in phantaſia hominum mundanorum. Idem probatur ex duabus propoſitionibus damnatis. Una, quæ damnata eſt ab ALEXANDRO VII. ſic habet: *Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.* Secunda, quæ damnata eſt ab INNOCENTIO XI. ſic habet: *Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat, & poſt impactam alapam vel ictum fuſtis fugiat.*

QUÆRITUR 17. An liceat injuſtum aggreſſorem occidere pro tuendis bonis temporalibus? Et pro quantis?

RESPONDEO 1. Licitum eſt, occidere injuſtum aggreſſorem pro conſervatione bonorum temporalium. Id patet ex textu Scripturæ ſuperius adducto de fure nocturno. Idem non obſcure colligitur ex C. *dilecto*, de Sent. Excom. in 6. ubi Bonifacius VIII. Decano Aurelianenſi ſic ſcribit: *Cum omnes leges omniaque jura vim vi repellere, cunctisque ſe defenſare permittant, licuit utique ipſi Decano, ſi prædictus Ballivus eum bonis ſuis mundanis ſpoliare, vel ea violenter occupare præſumpſerit; contra illius violentiam, injuriamque ſe tueri. Et quoniam adverſus ejus nimiam potentiam ſufficiens temporalis defenſio ſibi forte non aderat, potuit ſe etiam Spirituali gladio defenſare, ac propter hoc recurrere ad arma ſpiritualia -- quia hi duo gladii conſueverunt, exigente neceſſitate ſibi ad invicem ſuffragari.*

RE-

Respondeo 2. Ea quantitas bonorum ad licite occidendum aggreſſorem ſufficit & requiritur, *quæ aut in æſtimatione morali æquiparatur mutilationi alicujus membri in damnificatò*, aut cujus ablatio per leges provinciæ plecteretur morte, aut *pro qua tuenda occiſio per tribunalia loci certo non puniretur pœna homicidii, vel alia gravi*, aut denique *per cujus ablationem homo conſtitueretur in diuturna gravi neceſſitate, ita ut ægre ac miſere cogeretur traducere ſuam vitam.* Hæ Regulæ probantur. Nam ſi ablatio bonorum æquiparatur mutilationi, ita ut damnificatus libentius vel ægre libenter vellet amittere aliquod membrum, v.g. unam manum, aut pedem, aut oculum, &c. manifeſtum eſt, de æquiparatis eandem aſſerendam eſſe licentiam. Quod ſi autem damnificatio bonorum minor ſit, quam ut mutilationi alicujus membri æquiparari valeat, occiſio aggreſſoris ex alio titulo juſtificari nequit, niſi ex lege provinciali, facultatem occidendi pro ejusmodi caſu tacite delegante. Ea autem tacita delegatio exinde colligitur, ſi aut ipſa lex pro ejusmodi aggreſſione deprehenſum morte afficiat, aut occiſorem non pro homicida habeat, nec tanquam gravioris criminis reum gravi pœna afficiat. Hinc in hac materia pro Regula generaliſſima habendum eſt, quod in Capitularibus Aquisgranenſibus de anno 789. C. 67. habetur his verbis: *Homicidia nec cauſa ultionis, nec avaritiæ, nec latrocinandi fiant; & ubicunque inventa fuerint, à judicibus noſtris ſecundum legem ex noſtro mandato vindicentur; & non occidatur homo, niſi lege jubente*; ſeu quod idem eſt, *delegante* vel *approbante*, prout fieri ſolet, ſi quis occidat raptorem bonorum, alias irrecuperabilium, quibus ablatis cogeretur vitam ſuam in gravi neceſſitate tranſigere miſere.

Quæritur 18. An liceat occidere aggreſſorem pro ablatione unius aurei?

Respondeo, Id non licet, niſi in caſu extraordinario homo ſit adeo pauper, ut æque libenter careret uno aliquo membro, quam aureo; aut ſi abſque aureo conſtitueretur in gravi neceſſitate, ita ut ægre ac miſere cogeretur traducere ſuam vitam. In tali enim circumſtantia leges non punirent aggreſſorem tanquam homicidam, neque eum gravi pœna afficerent. Reſponſio autem probatur ex propoſitione damnata ab Innocentio XI. quæ ſic habet: *Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei.*

Quæritur 19. An licite occidatur aggreſſor bonorum, quæ licet necdum habeantur, proxime tamen per *teſtamentum*, *legatum*, vel *jus ad rem* exſpectantur?

Respondeo. Non eſt licita occiſio aggreſſoris talium bonorum.

Ratio eſt, quia non reperitur, quod Deus in genere vel ſpecie vel æquivalenti conceſſerit homini pro ejusmodi caſu jus in vitam humanam ſibi ſpecialiter reſervatum. Imo ſi hoc Deus homini concederet, ſequerentur nimis multa homicidia ob multitudinem talium jurium exiſtimatorum, & ſic præjudicaretur ſuavi diſpoſitioni circa ſalutem hominum. Idipſum colligitur ex propoſitione damnata ab Innocentio XI. quæ ſic habet: *Non ſolum licitum eſt defendere occiſiva defenſione, quæ actu poſſidemus, ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus.* Et alia propoſitio ab eodem Pontifice damnata ſic ſonat: *Licitum eſt tam hæredi quam legatario contra injuſte impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter defendere, ſicuti & jus habenti in cathedram; vel præbendam, contra eorum poſſeſſionem injuſte impedientem.*

Quæritur 20. An liceat occidere eum, qui ſtruit gravem calumniam, aut injuſtam falſo teſtimonio evicturus eſt ſententiam?

Respondeo. Id non licet.

Ratio eſt, quia par eſt ratio de occiſione ejus, qui bona exſpectata impedit, & qui mala primum futura ſtruit. Si ergo non licet occidere bona exſpectata impedientem, etiam non licet occidere mala primum futura ſtruentem, niſi concurrat actualis aggreſſio injuſta in actu primo proximo, alia via inimpedibilis, & boni ablatio irrecuperabilis, qualis circumſtantia non reperitur in hoc genere calumniarum. Nam calumniæ, licet non ſine vulnere, refelli poſſunt, & ab injuſta ſententia judicis poteſt fieri appellatio. Si quia hanc rationem rejiciat, pro ratione ſervit; quia non reperitur, Deum pro hac circumſtantia conceſſiſſe jus in vitam humanam; imo per multiplicationem nimiam homicidiorum ex hoc titulo cauſaretur grave præjudicium ſuavi gubernationi divinæ pleroſque non repentina, ſed lenta morte ducenti ad ſalutem. Idem colligitur ex duabus propoſitionibus ab Alexandro VII. damnatis, quæ ſic ſonant: *Eſt licitum Religioſo vel Clerico calumniatorem gravia crimina de ſe vel de ſua religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus vel ipſi religioſo, vel ejus religioni publice & coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur.* Altera propoſitio hæc eſt: *Licet interficere falſum calumniatorem, falſos teſtes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum vitare.* Hæc poſterior propoſitio, quod attinet Judicem, falſa eſt, quia in tali caſu ſententia Judicis, licet ſit materialiter injuſta, non eſt tamen formaliter injuſta, cum judicet bona fide juxta allegata & probata. Quoad calumniatorem vero & falſos teſtes, ſi verſentur in ſupremo tribunali, à quo non datur appellatio, ea propoſitio falſa eſt, quia Deus nullibi reperitur homini conceſſiſſe jus in vitam humanam eorum, qui injuſte hominem aggrediuntur in ipſo judicio, quod ob nimiam alioquin multiplicationem homicidiorum in ipſo tribunali juſtitiæ in generali facultate occidendi injuſtos aggreſſores prudenter comprehendi nequit.

Quæritur 21. An & quando committatur homicidium per procurationem abortus?

Respondeo 1. Certum eſt, per procurationem abortus perpetrari homicidium octogeſimo die poſt conceptionem; quia omnium Philoſophorum & Medicorum judicio illo tempore jam animatus eſt fœtus etiam in ſexu fœmineo. Hinc etiam damnata eſt ab Innocentio XI. ſequens propoſitio: *Videtur probabile, omnem*

fœtum

Digitized by Google

fœtum, quamdiu in utero eſt, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac conſequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

RESPONDEO 2. Certum etlam eſt, eum mentalis homicidii reum eſſe, qui procurat abortum quadrageſimo die poſt conceptionem.

RATIO eſt, quia judicio omnium Medieorum ac Philoſophorum fœtus in ſexu maſculino jam eſt animatus quadrageſimo die poſt conceptionem. Cum ergo procurans abortum neſciat, utrum in utero lateat fœtus maſculinus vel fœmininus, eoipſo ipſi perinde eſt, ſive fœtus ſit animatus ſive non: ac proin committit homicidium mentale.

RESPONDEO 3. Probabilius eſt, per procurationem abortus committi homicidium ſtatim poſt conceptionem.

RATIO eſt, quia juxta recentiores Medicos probabilius eſt, fœtum jam animari in ipſa conceptione. Certum enim eſt juxta modernos Philoſophos, omnia animantia, etiam ipſum hominem, naſci ex ovulo materno. In ovulis autem latere animal in germine, & animam, ex ovorum excluſione extra uterum maternum circa omnia animantia ovipara conſpicitur. Hinc omnes procurantes abortum, quocunque poſt conceptionem tempore id fiat, ſaltem homicidii mentalis rei ſunt; quia ita ſunt conſtituti, ut velint ſe exponere periculo committendi homicidii, ſi forte contingat, veram eſſe hanc recentiorum Medicorum ſententiam. In eandem ſententiam fervit propoſitio ab Innocentio XI. damnata ſequentis tenoris: *Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur,* Si enim conſtaret, dari aliquod tempus, in quo fœtus necdum ſit animatus, daretur locus dubitandi, an ſpectato jure naturali præponenda eſſet lex conſervandæ vitæ aut famæ propriæ, vel lex maſſam necdum animatam promovendi ad vitam? quamvis nec ſpectato jure naturali videatur relinqui effugium, cum puella ejuſmodi ipſa fornicatione cenſeatur ultro elegiſſe periculum infamiæ vel mortis.

QUÆRITUR 18. An virgo licite occidat eum, qui nititur eam vi deflorare; ſi non datur aliud medium evadendi violentiam?

RESPONDEO 1. Virgo licite interficit ſui aggreſſorem violentum pro eripienda virginitate niſi id fiat tempore perſecutionis juſſu magiſtratus ſeu perſecutoris. Ita reſpondet BONACINA de Reſtitut. Diſput. 2. q. ult. Sect. 1. punct. 10. n. 12. his verbis: *Licitum eſt cuilibet pro defenſione ſuæ pudicitiæ occidere invaſorem, quando pudicitia fugiendo, aut vociferando, vel alio modo defendi non poteſt, quam occidendo. Ita Sylveſter V. Excommun. q. 5. Rodriquez p. 1. C. 136. n. 14. Navarrus C. 15. n. 5. Molina tract. 3. diſp. 17. n. 10. P. Navarrus n. 303. Valentia & alii. Ratio eſt, quia licet occidere invaſorem facultatum. Ergo licitum etiam eſt occidere invaſorem pudicitiæ & caſtitatis, quæ præſtantius bonum eſt.* Idem docet Leſſius l. 2. C. 9. dub. 12. his verbis: *Licitum eſt mulieri pro defenſione pudicitiæ occidere invaſorem. Eſt communis ſententia Doctorum, quamvis D. Auguſtinus l. 1. de lib. arbit. c. 5. videatur dubitare.*

D. Amort Tract. de Præceptis.

RATIO autem hujus ſententiæ eſt, quia impregnatio fœminæ alioquin honeſtæ extra legitimum matrimonium facta eſt malum æque grave ac mutilatio alicujus membri, imo gravius, cum eam non raro cogat vitam in perpetua triſtitia & miſeria tranſigere.

ALTERA RATIO eſt, quia ejuſmodi ſtupratio violenta per omnes leges judicatur digna morte. Sic filii Jacobi Patriarchæ judicarunt dignum morte, qui oppreſſerat DINAM eorum ſororem, qui non poterant reprehendi, niſi occidiſſent etiam innocentes & quidem ſub ſpecie amicitiæ. Cum ergo Leges hanc damnificationem morte puniant, præſumendum eſt, ab iis delegari poteſtatem occidendi aggreſſorem, ſi aliter impediri violentia non poſſit. Non igitur ejuſmodi occiſio fit *privata* authoritate, ſed *authoritate legum* ejuſmodi cædem approbantium. Sic etiam CICERO in Oratione *pro Milone* teſtatur, *adoleſcentem, qui Tribunum occiderat, volentem ejus pudicitiæ per Sodomiam vim inferre*, quod ab ejuſmodi beſtialibus hominibus nonnunquam fit etiam cum diſtractione organi poſtici, prout Hoſpitalia norunt, *à Mario exercitus Imperatore abſolutum eſſe.*

OBJICITUR *textus S. Auguſtini*, dum l. 1. de libero arbitrio C. 5. ſic ſcribit: *De pudicitia quis dubitaverit, quin ſit in animo conſtituta? Unde à violento ſtupratore eripi nec ipſa poteſt. Quidquid igitur erepturus erat ille, qui occiditur, id totum in poteſtate noſtra non eſt. Quapropter legem quidem non reprehendo, quæ tales permittit interfici; ſed quo pacto iſtos defendam, qui interficiunt, non invenio.*

RESPONDEO; hæc à D. Auguſtino ſcripta eſſe dubitanter, non aſſeverative. Id enim manifeſtum eſt partim ex contextu ſubſequente partim ex ejus teſtimonio in l. Retractationum. Contextus in iſto Dialogo, in quo colloquuntur Evodius & Auguſtinus, ſic habet: EVODIUS. *Multo minus ego invenire poſſum, cur hominibus defenſionem quæras, quos reos nulla lex tenet?* AUGUSTINUS. *Nulla, fortaſſe, ſed earum legum, quæ apparent, & ab hominibus leguntur; nam neſcio, utrum non aliqua vehementiore ac ſecretiſſima lege teneantur, ſi nihil rerum eſt, quod non adminiſtret divina providentia. Quomodo enim apud eam ſunt iſti peccato liberi, qui pro iis rebus, quas contemni oportet, humana cæde polluti ſunt?* EVODIUS. *Videtur ergo mihi, & legem iſtam, quæ populo regendo ſcribitur, recte iſta permittere, & per divinam providentiam vindicari.* AUGUSTINUS. *Laudo & probo iſtam, quamvis inchoatam minuſque perfectam diſtinctionem. Videtur enim tibi lex iſta, quæ regendis civitatibus fertur, multa concedere, atque impunita relinquere, quæ per divinam tamen providentiam vindicantur; & recte. Neque enim, quia non omnia facit, ideo quæ facit improbanda.* Hucusque S. Auguſtinus in iſto Dialogo, ex cujus modo loquendi ſatis colligitur, eum non aſſeveranter, ſed dubitanter fuiſſe locutum. Idem patet ex l. 1. Retract. c. 9. ubi de hoc Dialogo loquens ſic ſcribit: *Cum adhuc Romæ demoraremur* (hoc eſt, duabus aut tribus circiter ſeptimanis poſt meum baptiſmum, anno ætatis meæ trigeſimo) *voluimus diſputando quærere,*

unde ſit malum? Et quoniam conſtitit inter nos, malum non exortum, niſi ex libera arbitrio, tres libri, quos diſputatio illa peperit, appellati ſunt de libero arbitrio, quorum ſecundum & tertium in Africa terminavi. In bis libris ita multa diſſerta ſunt, ut incidentes nonnullæ quæſtiones, quas vel enodare non poteram, vel longam ſermocinationem in præſenti requirebant, ita differrentur, ut ex utraque parte, vel ex omnibus earum quæſtionum partibus, in quibus non apparebat, quid potius congrueret veritati, ad boc tamen ratiocinatio noſtra concluderetur, ut quodlibet eorum verum eſſet, laudandus oſtenderetur. Propter eos quippe diſputatio ſuſcepta eſt, (nempe contra Manichæos) *qui negant, ex libero bominis arbitrio mali originem duci, ſed Deum culpandum eſſe contendunt.* Ex bis etiam patet, librum hunc à S. Auguſtino tantum aliquot poſt baptiſmum ſeptimanis ſcriptum eſſe, quo tempore necdum erat inſtructus circa obligationes Chriſtianas. Id evidens eſt ex hoc ipſo Capitulo quinto, quod allego. Nam in hoc ipſo Capitulo docet, nullius rei temporalis cauſa licitam eſſe occiſionem hominis; quod nemo dixerit. Sic enim ſcribit: *Prius diſcutiendum videtur, utrum vel boſtis irruens, vel inſidiator ſicarius, ſive pro vita, ſive pro libertate, ſive pro pudicitia ſine ulla interficiatur libidine* (boc eſt, ſine deordinatione peccaminoſa? Evoolus. *Quomodo poſſum arbitrari carere iſtos libidine* (hoc eſt, appetitu peccaminoſo) *qui pro iis rebus digladiantur, quas poſſunt amittere inviti? Non ergo lex juſta eſt, quæ dat poteſtatem vel viatori, ut latronem, ne ab ipſo occidatur, occidat; vel cuipiam viro aut fœminæ, ut violenter ſibi ſtupratorem irruentem ante illatum ſtuprum, ſi poſſit, interimat.* Augustinus. *Legem quidem ſatis video eſſe munitam contra hujuscemodi accuſationem, quæ in eo populo, quem regit, minoribus malefactis, ne majora committerentur, dedit licentiam. Poteſt ergo illi legi, quæ tuendorum civium cauſa vim boſtilem vi* (per milites, vel alios miniſtros juſtitiæ) *repelli jubet, ſine libidine* (peccato) *obtemperari. Sed illi bomines* (qui latronem nulla lege jubente occidunt) *quomodo inculpati eſſe queant, non video. Non ergo lex eos cogit occidere, ſed relinquit in poteſtate. Liberum itaque eis eſt, neminem necare pro iis rebus, quas inviti poſſunt amittere, & ob boc amare non debent.* Ex hoc textu patet, in eodem textu, quo improbatur occiſio ſtupratoris, etiam improbari occiſionem latronis, ſi fiat ſponte nulla lege jubente, quæ doctrina profecto à nullo Doctorum admitti poteſt ſine errore. Certe S. Antoninus p. 3. tit. 4. c. 11. id tanquam indubitatum habet, dicendo: *Licita eſt defenſio cum moderamine inculpatæ tutelæ non ſolum pro perſona, ſed etiam pro rebus.*

Quæritur 19. An idem dicendum de alia fœmina nupta, vel jam alias corrupta? Et de juvene patiente violentiam?

Respondeo. Idem dicendum eſt. Quamvis enim malum inferendum non ſit æque magnum, ac reſpectu boneſtæ virginis, ſaltem exiſtimatæ, ac propterea ſecundum ſe non ſemper æquiparari poſſit aut mutilationi aut amiſſioni tantorum bonorum, quibus amiſſis in gravi neceſſitate ægre ducenda ſit vita, ſemper tamen meretur ſupplicium capitale per leges publicas. Imo rectus ordo in Societate Civili exigit, ut Reſpublica cuilibet privato deleget poteſtatem occidendi ejusmodi violentos aggreſſores pudicitiæ, prout colligitur ex generali ſenſu Doctorum.

Notandum tamen eſt; in tali caſu ſervandum eſſe moderamen inculpatæ tutelæ, ita, ut ſi fieri poſſit, potius inferatur minus malum præ majori, v. g. ſtupratori eruendo digitis oculos, præmordendo illi naſum, aut cultro graviter vulnerando, aut ſeſe volutando, &c.

Quæritur 20. An liceat occidere injuſtum aggreſſorem proprii bonoris?

Respondeo Negative.

Ratio eſt, quia nullibi reperitur, Deum conceſſiſſe alicui privato jus in vitam alienam præciſe titulo bonoris; neque etiam reperiuntur leges, quæ ſupplicio extremo afficiant violationem honoris. Honor enim eſt bonum reparabile per defenſionem publicam, ſaltem ordinarie, & ex ſuo genere. Pro caſu autem extraordinario, in quo reparari nequit, non expedit fieri exceptionem ob periculum generale abuſuum. Plerique enim aut certe nimis multi ob turbationem judicii exiſtimarent, bonorem ſuum debite reparari non poſſe ſine occiſione aggreſſoris. Idem eruitur ex propoſitionibus damnatis, relatis ſupra qq. qq. 16.

Quæritur 21. An liceat occidere aggreſſorem injuſtum alienæ vitæ, pudicitiæ, aut ſuſtentationis boneſtæ?

Respondeo, Id licet, quando invaſus id petit, & Reſpublica id voluntate præſumpta permittit. Hinc ſequitur, ſi aut invaſus nolit ſemetipſum defendere per alterius occiſionem vel vulnerationem gravem, ita ut nec expreſſe nec tacite petat auxilium, non fore licitam occiſionem aggreſſoris. Sequitur 2. ſi non ſit manifeſta injuſtitia aggreſſionis, & permiſſio Reipublicæ ad occidendum, non fore licitam occiſionem. Ob jus enim dubium alter privari nequit jure certo.

Quæritur 22. An & in quibus perſonis detur obligatio occidendi injuſtum aggreſſorem vitæ, pudicitiæ, vel ſuſtentationis alienæ?

Respondeo. Tunc ſolum datur obligatio occidendi injuſtum aggreſſorem alienæ vitæ, pudicitiæ, vel ſuſtentationis, quando id exigit vel ordo charitatis, vel lex Reipublicæ, atque id præſtari poteſt ſine periculo gravis damnificationis propriæ. Ordo charitatis erga Deum id petit, quando perſonæ invaſæ conſervatio vel incolumitas affert notabile augmentum divinæ gloriæ. Ordo charitatis erga proximum id petit, quando perſona invaſa eſt propinquitate in primo gradu juncta, aut ſpecialiter curæ concredita, prout ſunt pupilli vel minorennes vel ſubjecti noſtræ jurisdictioni. Hinc peccant mortaliter Principes, Magiſtratus, Judices, Miniſtri juſtitiæ, &c. ſi in territorio ſibi ſubdito patiantur graſſari latrocinia, ſtuprationes, furta, vel alias graves damnificationes ſuorum ſubditorum in bonis corporis vel fortunæ, cum tamen ea impedire poſſent ſine reſpective majore damno proprio, prout teſte Catalano Navarrus, Leſſius, Bonacina, & alii obſervant.

Quæ-

Quæritur 23. An aliquando liceat ſeipſum directe ac immediate occidere?

Respondeo Id nunquam licet.

Ratio eſt, quia, prout patet ex Scriptura, Deus ſibi ſpecialiter reſervavit dominium vitæ alienæ, ut nulli liceat occidere proximum ſine generali vel ſpeciali delegatione divina. Ergo idem ſentiendum circa Dominium vitæ propriæ. Cum ergo Deus nulli conceſſerit delegatione generali vel ſpeciali occidere ſeipſum directe ac immediate, id nunquam licet. Idem confirmatur ex Concilio Braccarenſi relato in C. placuit. 23. q. 5. Quod C. 34. ſic habet: *Placuit, ut qui ſibi ipſis, aut per ferrum, aut per venenum, aut per præcipitium, aut ſuſpendium, aut quolibet modo violentam inferunt mortem, nulla pro eis in oblatione commemoratio fiat, neque cum pſalmis ad ſepulturam eorum cadavera deducantur.*

Neque obstat, quod aliqui Sancti vel aliquæ Sanctæ legantur ſemetipſos occidiſſe, v.g. S. Apollonia inſiliendo in paratum ſibi ignem, S. Beronice cum duabus filiabus ad evadendam ſtuprationem intrando flumen, Eleazar occidendo Elephantem, à quo opprimebatur, Samſon ſubvertendo palatium, &c.

Responderi enim poteſt; ejuſmodi occiſionem factam eſſe ex ſpeciali inſtinctu divino, aut impulſivo, aut approbativo, aut permiſſivo; inquantum Deus poſitive movendo *ad ſubſtantiam actus*, nempe ad generoſam profeſſionem fidei, noluit impedire curſum dictaminum privatorum erroneorum circa modum profeſſionis?

Quæritur 24. An ſepeliendus ſit in loco ſacro ſeipſum præmeditato occidens, de quo dubitatur, an ſufficienter fuerit compos rationis, prout requiritur ad committendum peccatum mortale?

Respondeo. In dubio ſtricte dicto non eſt ſepeliendus in loco ſacro; quia Eccleſia judicat ab externis, & tamdiu præſumit in homine alias circa actiones humanas cæteras rationis compote uſum rationis circa divina actui externo conformem, donec ex ſignis prævus *probabilius* ſeu *credibilius* fiat in communi æſtimatione hominum; ſufficientem uſum rationis circa divina, qui ad committendum mortale alterius generis, v. g. adulterii, furti, fornicationis &c. requireretur, in Suicida defuiſſe. Si enim talis Suicida habuit ſufficientem cognitionem de oppoſitione ad legem Dei circa adulterium, furtum, &c. cur non habuerit ſufficientem cognitionem circa ſuicidium de ejus oppoſitione ad legem Dei? Quod ſi remanet cognitio de oppoſitione ad legem Dei, vix tollitur per paſſionem indifferentia judicii ad agendum oppoſitum. Quod ſi tamen Parochus etiam probabilius eſſe credat, ſuicidæ defuiſſe ſufficientem uſum rationis; ſed plebs contrarium teneat, ſtatius eſt, cedere judicio plebis probabili ad præcavendum ſcandalum & turbationem. Eccleſia enim circa actus religionis magis attendit, attendique vult ad honeſtatem publicam, quam ad opinionem privatam aut utilitatem vel honeſtatem privatam. Farinacius tamen cum nonnullis cenſet, in dubio favendum eſſe reo, quod propterea annotare volui; ne Parochi ſequentes opinionem oppoſitam condemnentur manifeſti peccati mortalis, ſi privata notitia moraliter certi ſint de innocentia defuncti, eumque ſepeliant in loco ſacro contra ſenſum turbæ. Ad hoc enim tenentur non obſtante quærela populi.

Quæritur 25. An peccet, qui per indiſcretas macerationes corporis notabiliter abbreviat ſuam vitam.

Respondeo Affirmative. Illud enim vocatur indiſcretum, quod eſt contra rectum ordinem rationis, ſeu contra rectum ordinem mediorum ad finem. Finis eſt amor, gloria, & ſervitium Dei. Si quis proin videat, verum cultum magis promoveri poſſe per conſervationem ſuæ vitæ, quam per ſacrificia & bona exempla auſterioris vitæ, peccaret per ejusmodi nimias macerationes. Hinc etiam Carthuſianus, conſtitutus in periculo mortis ex gravi infirmitate, ſi agnoſceret, ſuam conſervationem fore medium utile pro fide tuenda, peccaret non comedendo carnes alioquin prohibitas in Regula.

Quæritur 26. An liceat aliquando occidere ſeipſum indirecte?

Respondeo Distinguendo inter varios modos, quibus aliquis poſſit dici, ſeipſum occidere indirecte. Nam uno modo poteſt quis aliquid agere vel omittere *ex intentione mortis, tanquam finis* à ſe intenti, v. g. omittendo ſumptionem ciborum, vel medicinæ eo fine, ut ſequatur mors, tanquam remedium majorum. Et ſic nunquam licet occidere ſeipſum; quia hoc potius foret ſuiipſius occiſio directa quam indirecta, eo quod mors ſua ſit potius juxta intentionem quàm præter intentionem. Atque pro tali intentione Deus nullibi reperitur tribuiſſe ſpecialem facultatem in vitam propriam, cujus ſolus Deus habet Dominium. Secundo modo poteſt quis occidere ſeipſum *intendendo mortem non tanquam finem, ſed tanquam medium* ad alium finem à ſe intentum, v. g. ſi quis intendat citius vel certius aſſequi ſuam beatitudinem in cœlo, vel ut gentilibus præbeat exemplum heroici animi, vel ne relabatur ulterius in peccatum, vel ut avertendo ac colligendo in ſe haſtas inimicorum liberet populum ſeu regem, vel ut incendendo pulverem pyrium in ſua navi vel turri, in qua tanquam mancipium apud Turcas laborat, ſternat Chriſtianis viam ad victoriam. Et nec iſtud quidem eſt licitum, quia Deus nullibi reperitur ſuiipſius occiſionem ordinaſſe tanquam medium ad finem alias approbatum à Deo. Tertio modo poteſt quis indirecte occidere ſeipſum nec intendendo mortem tanquam finem, nec eam intendendo tanquam medium neceſſarium ad finem, aut tanquam aliquid infallibiliter connexum cum medio aut fine intento, ſed *præciſe aliquid agendo conjunctum cum periculo mortis moraliter certo.* Et circa hunc tertium modum iterum diſtinguendum eſt. Si enim ejusmodi actio conjuncta cum periculo mortis moraliter certo ſit neceſſaria ad bonum eminenter majus conſervatione vitæ propriæ, quale eſt conſervatio Reipublicæ, Regis bono communi utilis, Eccleſiæ &c. licitum eſt, vitam ſuam exponere periculo moraliter certo, dummodo ſperetur

fructus. Econtra ſi aut nullus ſperetur fructus, aut bonum, quod per ſuſceptionem ejuſmodi periculi intenditur, non ſit majus conſervatione vitæ propriæ, nec iſtud quidem licet. Aſſertiones hæ confirmantur ex S. AUGUSTINO l. 1. de Civit. Dei. C. 26. ubi ſic ſcribit: *Hoc dicimus, hoc aſſerimus, hoc modis omnibus approbamus, neminem ſpontaneam mortem ſibi inferre debere, veluti fugiendo moleſtias temporales, ne incidat in perpetuas; neminem propter aliena peccata, ne hoc ipſo incipiat habere graviſſimum proprium, quem non polluebat alienum; neminem propter ſua peccata præterita, propter quæ magis hac vita opus eſt, ut poſſint pænitendo ſanari; neminem veluti deſiderio vitæ melioris, quæ poſt mortem ſperatur, quia reos ſuæ mortis melior poſt mortem vita non ſuſcipit.*

QUÆRITUR 27. An liceat pro vita temporali proximi, amici, aut conſanguinei voluntarie ſe morti offerre?

RESPONDEO. Si vita aliena ſit eminenter utilior Religioni aut Reipublicæ, id licet; quia id permittit ordo charitatis; imo in caſu, quo aliena vita eſt evidenter neceſſaria bono religionis vel Reipublicæ, id etiam exigit ordo charitatis. At vero ſi aliena vita non eſt evidenter ac eminenter magis utilis aut neceſſaria bono communi, id non licet, quia homo ex inſtinctu naturæ magis diligit ſeipſum quam proximum.

NEC OBSTAT, quod charitatis erga proximos exercitium ſit majus bonum, quam vita propria. Id enim non eſt verum ſimpliciter, ſed tantum *ſecundum quid*; quia vita propria eſt principium ac fons perpetuus plurium bonorum, quam ſolum exercitium unius virtutis tranſiens. Ita docent D. Bonaventura in 3. diſt. 29. q. 3. D. Auguſtinus l. de mendacio. C. 6.

QUÆRITUR 28. An liceat abſcindere ſibi virilia ad fugiendas carnis moleſtias, aut fugiendum peccatum?

RESPONDEO. Id non licet.

RATIO eſt, quia Deus, cui ſoli competit Dominium in corpus humanum, nullibi reperitur, hoc permiſiſſe. Imo Eccleſia ſeveris pœnis eos affecit, qui ſeipſos ſic mutilarunt, vel mutilari permiſerunt. In Canone Apoſtolorum 22. & 23. relato in C. ſi quis. diſt. 55. dicitur: *Si quis abſcidit ſemetipſum, id eſt, ſi amputavit ſibi virilia, non fiat Clericus, quia ſui homicida eſt. Si quis autem Clericus fuerit, abſcindens ſemetipſum omnino damnetur, quia ſui eſt homicida.* Alia ratio poteſt eſſe, quam adducit Leſſius l. 2. C. 9. Dub. 14. „Quia caſtratio non tollit tentationes carnis in „homine, qui inflammatur per imaginationem, „ſed tantum tollit vim generativam, ut liberius „peccent, qui huic vitio dediti ſunt. Quin „potius illi, qui caſtrantur, præſertim in virili „ætate, magis incitantur libidine, ut docent „Patres, Baſilius l. de virginit. circa finem, ubi „id probat rationibus & exemplis, & Chryſo-„ſtomus Hom. 63. in Matth. & Auguſtinus l. 6. „contra Julianum; unde paſſim reprehenditur „origenes, de quo Euſebius l. 6. C. 6. & fuſe „Baronius ad annum 208. "

QUÆRITUR 29. An liceat ſibi amputare, vel pati amputationem unius membri pro conſervatione totius corporis?

RESPONDEO. Id licet. Ita D. THOMAS 2. 2. q. 65. C. ubi ſic ſcribit: *Cum membrum ſit pars totius corporis, eſt propter totum, ſicut imperfectum propter perfectum. Unde diſponendum eſt de membro humani corporis, ſecundum quod expedit toti. Membrum autem humani corporis per ſe quidem utile eſt ad bonum totius corporis, per accidens tamen poteſt contingere, quod ſit nocivum, puta, cum membrum putridum eſt totius corporis corruptivum. Si ergo membrum propter putredinem ſit totius corporis corruptivum, tunc licitum eſt de voluntate ejus, cujus eſt membrum putridum, membrum præſcindere propter ſalutem totius corporis, quia unicuique commiſſa eſt cura propriæ ſalutis. Et eadem ratio eſt, ſi ſiat voluntate ejus, ad quem pertinet curare de ſalute ejus, qui habet membrum corruptivum. Aliter autem aliquem membro mutilare eſt omnino illicitum.* Ex hac autem Doctrina infert *Catalanus* cum aliis authoribus 1. Eum, qui injuſte detinetur in vinculis, nec alio modo poteſt ſalvare ſuam vitam, poſſe ſibi amputare pedem ligatum catena, v. g. ad evadendum è flammis caſu exortis in carcere. 2. licitum eſſe exorto incendio, ſi non datur alius modus evadendi, deſilire è feneſtra, etiamſi ſit periculum frangendi pedes, aut quatiendi corpus.

QUÆRITUR 30. An detur obligatio patiendi amputationem, quando corrupto membro certo ſecutura eſſet mors?

RESPONDEO. 1. Si dolores perferendi ſint exigui, nec exinde ſubſequatur magnum gravamen proprium, familiæ vel communitatis, datur obligatio patiendi amputationem. Ita communis authorum.

RESPONDEO 2. Si perferendi eſſent magni dolores, aut ſequerentur gravia incommoda propria familiæ, aut communitatis, *regulariter* ac *per ſe* non datur obligatio patiendi abſciſſionem. Ita communis. Ratio eſt, quia juxta communem æſtimationem doctorum in hoc, non autem in priore caſu, haberi poteſt prudens præſumptio de voluntate divina permiſſiva de vita propria ſic diſponendi.

RESPONDEO 3. Datur tamen obligatio, eam amputationem non obſtantibus magnis doloribus vel incommodis patiendi, ſi perſona ſit bono communi valde neceſſaria judicio proprio, vel Superiorum, vel aliorum peritorum; v. g. ſi Princeps, vel ſtrenuus Dux, vel alia perſona pro bono communi cenſeatur tam proficua, ut eo mortuo cenſeatur communitas ex defectu aliorum ſubjectorum paſſura grave damnum. Ita exigit ordo charitatis erga Deum & proximum, atque idem cenſet communis authorum.

QUÆRITUR 31. An parendum ſit tyranno, ſi condemnato ad mortem præcipiat, ut ipſemet ſumat venenum, aut ſe ſuſpendat? aut ſe mutilet?

RESPONDEO 1. Id non licet innocenti.

RATIO eſt, quia ejuſmodi actiones ſunt directe occiſivæ. Deus autem nunquam permiſit occiſionem innocentis.

RESPONDEO 2. Neque id licet reo mortis.

RATIO eſt, quia licet Princeps habeat à Deo poteſtatem conſtituendi lictorem, quemcunque voluerit, non tamen habet à Deo poteſtatem, conſtituendi reum in ſui ipſius carnificem,

ſeu

ſeu præcipiendi occiſionem ſuiipſius. Hoc enim nullibi apud religionem naturalem, Moyſaicam, aut Chriſtianam reperitur à geote obſervante legum naturalium practicatum, adeoque oec à Deo conceſſum.

Respondeo 3. Imo nec licet amputare ſibi manum ex metu mortis inteotatæ, niſi quis pariat Imperio tyraoni.

Ratio eſt, quia nec Iſtud reperitur à gentibus legum naturalium obſervantioribus practicatum; adeoque nec eſt ab authore naturæ conceſſum.

Respondeo 4. Hinc nec licet Innocentibus exercere gladiatoriam pro ſpectaculo in theatro juſſu tyranni.

Ratio eſt, quia non licet occidere Innoceotem. Itaque io ejuſmodi circumſtantiis exantlaoda ſunt extrema ſupplicia, quam declinandum à manifeſto ordine juſtitiæ.

Respondeo 5. Licet tamen ex imperio tyranni vel magiſtratus ponere diſpoſitiones propinquas attamen ſecundum ſe indifferentes ad mortem, v. g. aſcendere ſcalas patibuli, caput inclioare ſecuri, &c.

Ratio eſt, quia in æſtimatione communi hominum nemo per ejuſmodi actiooes ceoſetur occidere ſeipſum nulla alia interveniente actione carnificis, v. g. dejectione ex ſcala, ictu ſecuris, &c.

Quæritur 32. Utrum in expugnatione urbis liceat occidere etiam ionocentes, v. g. infantea in utero, pueros ac puellas, &c.

Respondeo. In expugoatione urbium non licet occidere innoceotes, nec licet Ducibus, dare maodatum ejuſmodi occiſioois.

Ratio eſt, quia repugnat rectæ rationi, ut ob delictum Priocipum aut parentum puniantur ſubditi aut liberi in iis rebus, quæ non ſubſtant dominio vel juriſdictioni Principum vel parentum, proutfit circa dominium vitæ humanæ reſervatæ ſoli Deo. Hinc dicitur io Deuteronomio C. 24. v. 16. *Non occides patres pro filiis, nec filii pro patribus, ſed unusquisque pro peccato ſuo morietur.*

Nec obstat, quod in Veteri Teſtamento etiam David & alii viri alioquin laudati reperiaotur occidiſſe cum pareotibus eorum liberos v. g. filios ac nepotes Saulis, quio propterea reprebeodaotur in Scriptura. Id enim Judæis videbatur aliquando licitum cootra hoſtes Dei per exteoſionem mandati divioi, quo illis præceperat interficere omoes habitatores Ethnicos Palæſtinæ cum ſuis liberis, eo quod tamdiu reſtiteriot ordinatiooibus Dei. Verum extenſio hujus maodati generalis non habet locum in lege Chriſtiana, ubi Deus omoes etiam gentes vocat in ſuam Eccleſiam.

Nec etiam obstat, quod liberi cenſeantur eſſe uoa perſona cum parentibus, aut quod ſint pars ſeu membrum Reipublicæ, quæ punitur. Hæc enim perſooarum & membrorum communio ſolum habet locum in civilibus, quæ dependent à Dominio ſeu juriſdictione humaoa, non vero quoad communiooem vitæ. Alioquin poſſent etiam liberi extremo ſupplicio affici ob graviſſima delicta parentum, v. g. ob crimen læſæ majeſtatis, rebellionis, proditionis &c. quod tameo ſemper fuit cootra praxin ac ſenſum Principum Chriſtianorum, niſi tyrannicorum; haud dubie ob priocipia legis Chriſtianæ ab Epiſcopis explicata. Hinc etiam S. Ambroſius reprehendit Theodoſium, eo quod ob crimen læſæ majeſtatis commiſſum à populo Magiſtratu non impediente ſimul cædi involverit iooocentes.

Quæritur 33. An licitum ſit, occidere obſides, ſi non ſerventur pacta conventa?

Respondeo. Non licet eos occidere, aut ſic tractare, ut fame vel inedia pereant.

Ratio eſt, quia ob alieoam culpam non licet occidere innocentes. Ita etiam referente Catalano cenſent Booacina, Leſſius, & alii.

Quæritur 34. An liceat occidere innocentem, ſi ejus caput ſolum petat tyrannus obſidens urbem, & minans ejus everſionem.

Respondeo. Id non licet; quia in nullo uoquam caſu licet occidere innocentem ſine ſpeciali imperio aut permiſſione divina. Docent tamen Molina, Leſſius, Filiutius, Bonacina & plures alii, quod talis ex charitate & juſtitia teneatur exire ac ſe ſiſtere tyranno pro tota communitate; & ſi hoc facere renuat, jam oon erit Iooocens, ſed tanquam reus mortis, qua proin de cauſa poſſet occidi. Verum nec iſtud admitti poſſe cenſeo; nemo enim unquam ex ea ſola cauſa condemnatus eſt ad mortem, quod vitam ſuam noo ſacrificaverit pro bono communi ſe exponendo certæ morti. Itaque in tali caſu urbi incumbit pugnare pro ſuo membro, & niſi velit experiri arma, tenetur potius tradere obſidenti urbem, ſeque relinquere ejus diſcretioni. Idem dicendum; ſi tyrannus obſidens petat virgines à ſe vel militibus abutendas. Aliud reſpondeodum, ſi eas peteret pro honeſto conoubio, utut metu extorto; quia concurrente cum metu exigentia boni publici purgatur à nullitate cootractus.

Quæritur 35. An liceat cooperari ad mortem indirecte? Et quomodo?

Respondeo. Licita eſt actio ad conſervationem vitæ propriæ neceſſaria, immediate ordioata ad effectum licitum, etiamſi ex illo præter intentionem ſequatur mors innocentis. Ita communis. Sic licet in bello ſubvertere mœnia ac turres, incendere muoitiooes pulveris, per cuoiculos in auras disjicere aggeres, tormenta bellica dirigere in turmas hoſtiles, quibus intermixti innocentes. At vero ſi hoſtis ante ſuas copias agat ruſticos ad expugnationem urbis, ut iis utatur pro ſcuto, dandum eſt innoceotibus ſignum, ut corruant in terram, quod ſi metu verberum aut etiam mortis id facere recuſeot, tunc primum in obvios ſine diſcrimine ſclopeta ſine diſcrimine exonerari poterunt. Tenentur enim ejuſmodi homines potius ſubire periculum verberum ac mortis, quam cooperari ad certam expugnatiooem urbis innocentis: licite tamen in tali caſu occiderent quemcunque officialem vel privatum, à quo contra jus gentium & contra jus belli compelluntur ſic præire inarmati ad aſſultum; Imo ea occiſio foret cuivis amico vel concivi taliter compulſorum licita non obſtante,

te, quod jam fidelitatem juraverint hoſti. Juramentum enim fidelitatis ſe non extendit ad hanc barbariem plus quam turcicam.

Quæritur 36. An Judex poſſit condemnare ad mortem, juxta allegata & probata mortis reum, quem tamen ſcientia privata ſcit eſſe innocentem?

Respondeo. Si Judex eſt *phyſice certus* de innocentia accuſati, quod contingere poteſt, ſi probatio innocentiæ dependet præciſe à quæſtione facti, v. g. ſi ſciat, accuſatum eo tempore, quo dicitur perpetraſſe in platea homicidium, ſecum fuiſſe in eodem hoſpitio, non poteſt eum condemnare ad mortem, ſed tenetur potius relinquere ſuum officium.

Ratio eſt, quia occiſio innocentis prohibita eſt jure divino Exodi 22. ubi declarando legem naturalem Deus dicit: *Inſontem & juſtum non occides.* Nec reperitur conceſſa eſſe à Deo exceptio pro tali caſu ſingulari prorſus extraordinario ac rariſſimo. Imo ſi hoc liceret, etiam excuſari potuiſſent carnifices tyrannorum occidendo Chriſtianos, accuſatos &, prout prætendebatur, convictos de infanticidio, inceſtis conviviis, & magiis, quos privata ſcientia ſciebant eſſe innocentes. Si autem Judex ſolum *moraliter* ſit certus de innocentia accuſati, tenetur potius judicare juxta allegata & probata, quando non haberet aliud remedium liberandi accuſatum ſine amiſſione ſui officii & boneſtæ ſuſtentationis.

Ratio eſt, quia moralis certitudo eſt fallibilis. Tenetur ergo præferre alienum judicium & documenta certiora publica privatæ notitiæ minus certæ. Accedit, quod alioquin aperiretur Judicibus nimis lata janua ſubterfugiendi rigorem legum. Confirmatur reſponſio authoritate D. Thomæ, qui ſaltem intelligendus eſt de caſu notitiæ privatæ ex parte judicis ſolum *moraliter certæ*. In 2. 2. q. 67. a. 2. C. ſic ſcribit: *Judicare pertinet ad Judicem, ſecundum quod fungitur publica poteſtate. Ideo informari debet in judicando non ſecundum id, quod ipſe novit tanquam privata perſona, ſed ſecundum id, quod ſibi innoteſcit tanquam perſonæ publicæ. Hoc autem innoteſcit ſibi & in communi & in particulari: in communi quidem per leges publicas vel divinas vel humanas, contra quas nullas probationes admittere debet. In particulari autem negotio per inſtrumenta & teſtes, & alia hujusmodi legitima documenta, quæ debet ſequi in judicando magis, quam id, quod ipſe novit tanquam privata perſona. Ex hoc tamen ad hoc adjuvari poteſt, ut diſtrictius diſcutiat probationes inductas, ut poſſit earum defectum inveſtigare. Quod ſi eos non poſſit de jure repellere, debet eas in judicando ſequi.*

Quæritur 37. An liceat matri gravidæ dare medicinam pro expellendo gravi aut periculoſo morbo, ſi id fieri nequeat ſine periculo enecandi fœtum?

Respondeo. Si abſque medicina ſimul cum matre periclitaretur & fœtus æquali periculo, licite ſumitur à matre medicina: quia melius eſt periclitari unum ſolum, quam duos. Econtra ſi abſque medicina non periclitetur infans, & mater non periclitetur de vita, ſed tantum de ſanitate tardius vel nunquam amplius recuperanda, tenetur mater potius abſtinendo à medicina in ſe recipere periculum diuturnæ vel etiam perpetuæ ægritudinis incurabilis, quam ſumendo medicinam exponere infantem gravi periculo mortis in utero.

Ratio eſt; quia datur obligatio charitatis etiam juxta Theologos alioquin laxos, à *Catalano* relatos h. l. C. 8. n. 5. ut quis ſe exponat præſentiſſimo periculo mortis vel captivitatis perpetuæ, ſi fugiens ab hoſte deferatur ad viam anguſtam, in qua jacet infans necdum baptizatus, quem tranſire equo vel curru nequeat ſine ejus conculcatione. Ergo multo magis obligatur mater ad ſubeundum periculum gravis ac perpetuæ infirmitatis, ſi eam præcavere nequeat ſine periculo gravi aut omnino moraliter certo enecandi infantem. Confirmatur ex eo, quia etiam Imperatores gentiles, imo ipſimet tyranni juſſerunt differri mortem fœminarum gravidarum, donec pepererant, etiamſi interea ab iis fœminis perferendus fuerit ſqualior teterrimi carceris. Ergo agnoverunt, præferendam eſſe vitam infantis incommoditatibus etiam graviſſimis matrum.

Quæritur 38. Quid ſit? & num ſit licitum Duellum?

Respondeo 1. Duellum eſt duorum ſuperiorem recognoſcentium cum intentione occidendi vel graviter vulnerandi certamen, quod ex condicto in certo & convento loco ac tempore ſuſcipitur, uno indicente, altero acceptante. Huc referendum eſt duorum ex condicto certamen cum *periculo gravi* occidendi vel graviter vulnerandi, quamvis intentio duellantium ſolum feratur ad levem vulnerationem prout in Bulla Clementis VIII. inferius referenda continetur.

Respondeo 2. Duellum ſic deſcriptum eſt grave peccatum.

Ratio eſt, quia Deus nullibi reperitur indulſiſſe facultatem diſponendi de vita propria vel aliena perſonis privatis, niſi ſupremis magiſtratibus in bello erga æquales, aut in cauſa criminali erga ſubditos, quorum titulorum neuter concurrit in duello.

Idem probatur ex variis Conſtitutionibus Eccleſiæ, Duella ſub graviſſimis pœnis prohibentis. Concilium Tridentinum Seſſ. 25. C. 19. ſic habet: „Deteſtabilis Duellorum „uſus, fabricante diabolo introductus, ut cruen„ta corporum morte etiam animarum pernitiem „lucretur, ex Chriſtiano orbe penitus extermi„netur. Imperator, Reges, Duces, Principes, „Marchiones, Comites, & quocunque alio no„mine, Domini temporales, qui locum ad mo„nomachiam in terris ſuis inter Chriſtianos con„ceſſerint, eoipſo ſint excommunicati, ac ju„riſdictione & Dominio civitatis, caſtri, aut „loci, in quo vel apud quem Duellum fieri per„miſerint, quod ab Eccleſia obtinent, privati „intelligantur, & ſi feudalia ſint, directis Do„minis ſtatim aquirantur. Qui vero pugnant „commiſerint, & qui eorum Patrini vocantur, „excommunicationis, ac omnium bonorum „ſuorum proſcriptionis, ac perpetuæ infamiæ „pœnam incurrant, & ut homicidæ juxta Sacros

„Canones

„ Canones puniri debeant; & ſi in ipſo conflictu
„ deceſſerint, perpetuo careant Eccleſiaſtica ſe-
„ pultura. Illi etiam, qui conſilium in cauſa
„ duelli tam in jure, quam in facto dederint, aut
„ alia quacunque ratione ad id quemquam ſuaſe-
„ rint, necnon ſpectatores, excommunicationis
„ ac perpetuæ maledictionis vinculo teneantur,
„ non obſtante quocunque privilegio, ſeu pra-
„ va conſuetudine, etiam immemorabili.

Hoc Decretum à Gregorio XIII. in Bulla: *Ad tollendam*, edita 5. Decembris 1582. & à Clemente VIII. in Bulla: *illius vicem*, edita Kal. Sept. 1592. fuit ſic explicatum, ut extendatur etiam ad eos, qui ſine provocatoriis cartulis, & ſine patrinis ineunt certamen. Gregorius XIII. l. c. etiam declaravit, hoc Decretum Concilii non ſolum locum habere in duellis ſolemnibus & publicis, ſed etiam in privatis. Verba Bullæ Gregorianæ ſunt iſta: „ Nos conſiderantes, du-
„ ellum privatum non minus cruentum & ani-
„ mæ & corpori noxium eſſe, quam quod pu-
„ blice perpetratur, authoritate Apoſtolica ſta-
„ tuimus, omnes illos, qui ex condicto ſtatuto
„ tempore & in loco convento monomachiam
„ commiſerint, etiamſi nulli patrini, ſociive ad
„ id vocati fuerint, nec loci ſecuritas habita
„ nullæve provocatoriæ litteræ, aut denuntia-
„ tionis cartulæ præceſſerint, cenſuris & pœnis
„ omnibus à Concilio (*Tridentino*) propoſitis te-
„ neri, perinde, ac ſi publico & conſueto abuſu
„ ſingulare certamen iniviſſent.

Bulla autem Clementis VIII. ſic habet:
„ Decernimus & declaramus, Conſtitutiones
„ (*Pii IV. & Gregorii XIII.*) ac decretum (*Tri-
„ dentinum*) locum habere ubique gentium & ter-
„ rarum inter quaſcunque perſonas etiam arma-
„ tas, & in caſtris ſeu propugnaculis militantes.
„ Idem quoque juris cenſendum eſſe, ſi publico
„ & forſan juſto bello indicto miles alterum in
„ adverſariorum exercitu militantem Ducum
„ permiſſu ad ſingulare certamen (*ob ſimultates
„ privatas*) provocet. Nec non iiſdem pœnis
„ Decreto & Conſtitutionibus teneri eos, inter
„ quos pactiones initæ ſint de dirimendo certa-
„ mine, cum primum alteruter vulneratus fue-
„ rit, ſeu ſanguinem effuderit, aut certus ictuum
„ numerus utrinque illatus fuerit. Vel ſi con-
„ venerint, ut non ſinguli cum ſingulis, ſed bi-
„ ni, terni, aut plures hinc inde pugnent. - -
„ Præterea prohibemus omnia ſcripta, quæ et-
„ iam ſine expreſſa provocatione ad certamen,
„ tamen quaſi præparatoria quædam ad libellos
„ provocatorios, & ad duellum materiam & oc-
„ caſionem præbent. - - Excommunicamus omnes
„ publice vel privatim, palam vel occulte, in
„ quibuscunque locis, modis & formis, ac caſi-
„ bus ſub præſenti noſtra vel prædictis conſtitu-
„ tionibus ac Decreto comprehenſis ſingulare
„ certamen, quod duellum vulgo dicitur, ex
„ compoſito ineuntes, nec non id ſcelus ſuaden-
„ tes, aut provocantes, opem, conſilium, vel
„ favorem præſtantes, circa ſcripta hujusmodi
„ quomodolibet peccantes, hujusmodi delicti
„ ſocios, de induſtria ſpectatores, patrinos, fau-
„ tores, defenſores, quacunque Eccleſiaſtica
„ vel mundana præfulgeant dignitate. - - Supra-
„ dictos omnes ipſo facto abſque ulla monitione
„ excommunicationis majoris & maledictionis
„ æternæ mucrone perculſos & damnatos harum
„ ſerie declaramus; & ſi in ipſo conflictu obie-
„ rint, ſepultura Eccleſiaſtica perpetuo priva-
„ tos eſſe volumus. Ipſas vero civitates, ter-
„ ras & loca, in quorum territoriis id facinus
„ ſcientibus & tacite vel expreſſe permittentibus
„ aut tolerantibus Dominis aut populo admiſſum
„ fuerit, Eccleſiaſtico ſupponimus interdicto, &c.

Quæritur 39. An acceptari poſſit duellum, ſi non reperiatur Superior, qui velit judicare in cauſa, & eo non judicante amittendum ſit officium, ac conſequenter recuſans duellum conſtituendus in gravi neceſſitate?

Respondeo. Etiamſi nec detur Judex, qui velit judicare in cauſa, nec retineri poſſit honeſta ſuſtentatio, ſed ſubeunda ſit etiam gravis neceſſitas mendicandi, non tamen licet acceptare duellum.

Ratio eſt, quia iſta licentia nunquam reperitur tacite vel expreſſe, in genere vel ſpecie, conceſſa à Deo, cum ipſimet Imperatores, Reges, ac Magiſtratus excommunicentur, & ponantur ſub Interdicto, qui talia permittunt.

Nec obstat, quod quilibet poſſit occidere injuſtum aggreſſorem, qui nititur eripere quantitatem bonorum neceſſariam pro honeſta ſuſtentatione; aut quod privatæ perſonæ in defectu legitimi Judicis ac Superioris denegantis adminiſtrationem juſtitiæ ſpectari poſſint, tanquam perſonæ ſupremæ non recognoſcentes Superiorem. Nam inprimis datur in hoc caſu ſpes poſt brevem unius vel alterius anni patientiam recuperandi ſua bona ab injuſto aggreſſore, qui poteſt conveniri coram Epiſcopo vel Papa, ut excommunicetur, niſi revocet provocationem, & compellatur ad ſatisfactionem. Indubitato enim aſſiſtet Roma provocato, ſi provocatus perſonaliter adeat Romam. Dein ſi nec Imperator, nec Rex, nec Magiſtratus in tali cauſa particulari velit parere reſcriptis Romani Pontificis, poterit quærere ſervitia in alterius principis aula vel exercitu. Quod ſi etiam hoc impediatur malitia inimicorum, licebit ei, per Epiſtolam monere provocantem, ut à provocatione ſub æquis conditionibus deſiſtat; & ſi etiam hoc ultimum medium recuſet, tenebitur potius extremam pati paupertatem, quam directe vel indirecte, v. g. per occurſum ſtudioſe quæſitum, dare anſam ad duellum.

Ratio eſt, quia ſtatus paupertatis non eſt cauſatus à privato homine. nempe à provocante ad duellum directe & ex intentione, ſed à Magiſtratu vel principe, qui recuſat juſtitiam, contra quem rapientem injuſte bona non licet defenſio occiſiva. Provocans autem eſt tantum *occaſio* hujus depauperationis præter ſuam intentionem vel actionem directe influentem ſeu tendentem in depauperationem. Hinc concedo, quod ſic damnificatus per recuſationem juſtitiæ poſſit à judice inferiore appellare ad Principem, & ſi etiam iſte recuſet juſtitiam, quod poſſit indemniſationem totius ſui damni ſumere à Principe per compenſationem occultam. Neque enim tenetur appellare contra Principem vel Magiſtratum

ad

ad tribunal Wetzlarienſe, vel alind, quod tentari nequit ſine periculo totalis depauperationis, vel ſine ulla ſpe melioris juſtitiæ. Hæc tamen remedia intelligenda ſunt, quando provocatua non dedit cauſam theologice culpabilem ſaltem venialiter provocationis. Si enim commiſiſſet culpam ſaltem venialiter peccaminoſam, poſſet Supremus Princeps pro tali culpa, ſaltem inter perſonas nobiles, juſte ſtatuere vel permittere privationem officii, ac conſequenter non daretur jus compenſationis & indemniſationia adverſus principem.

Quæritur 40. An poſſit quis licite permittere, quod caſtretur ad ſuavitatem vocia conſervandam, qua redditus annuos in totam vitam lucrari poſſit? Vel an parentibus, maxime pauperibus, liceat filios ad hunc finem caſtrare?

Respondeo. Id non licet. Ratio eſt, quia Deus nullibi reperitur indulſiſſe conceſſionem caſtrationis ex hoc fine, ſed potius ſummam ſuam indignationem demonſtravit ſæpius in Scriptura contra hunc ritum caſtrandi etiam eo tempore, quo dabatur motivum majoris neceſſitatis Evnuchorum ob multitudinem uxorum, qualis dabatur in veteri Teſtamento. Sic enim dicitur in Deuteronomio C. 23. v. 1. *Non intrabit Evnuchus attritis vel amputatis teſticulis & abſciſſa veretro Eccleſiam Domini.* In hoc textu Deus pro objecto indignationis habet ipſam caſtrationem; Sic colligitur ex ſequenti contextu; ubi etiam natum de Scorto, & poſteros Moabitarum usque ad decimam generationem ab Eccleſia excludit. Si quis objiciat, etiam à laudatis Regibus Juda, & ab Imperatoribus chriſtianis habitos fuiſſe Evnuchos, nec tamen illos à Prophetis, v. g. Iſais, Jeremia. &c. aut iſtos à Sanctis Eccleſiæ Epiſcopis vel Doctoribus, aut à Chriſto fuiſſe reprehenſos.

Respondeo, id per œconomiam ſeu diſpenſationem divinam ſaltem præſumptam, pro congruentia perſonarum, locorum, & temporis per os Prophetarum & Eccleſiæ manifeſtam illis temporibus licuiſſe; quæ diſpenſatio ad noſtra tempora extendenda non eſt, cum ſine omni perturbatione Eccleſiæ evitari & prohiberi poſſit; ſi ſemel iſte mos receſſerit ab Eccleſiis primariis. Pro hac ſententia ſtat etiam Author *Theologiæ Moralis Salmanticenſis*, dum Tract 13. C. 2. punct. 3. n. 45. ſic ſcribit: „ Eam caſtrationem invitis filiis, & repugnantibus, omnes „ aſſerunt non licere, quia filius in electione ſta„ tus eſt liber, qua libertate privatur per talem „ actionem: ſed an ipſi poſſint conſentire, vel „ ipſis conſentientibus à parentibus caſtrari? „ quæſtio eſt, ad quam reſpondet affirmative „ Salon 2. 2. q. 65. *art.* 1. *controv.* 2. Paſqual. *decif.* 498. Trullench. *lib.* 5. *cap.* 3. *dub.* 4. *n.* 4. „ quia evnuchi utiles ſunt bono communi Eccle„ ſiarum, propter ſuavitatem vocis; & ipſis hoc „ maxime congruit, per quod tantum emolu„ mentum accipiunt. Sed ſi hæc ratio aliquid „ probaret, probaret etiam, quod ſi Rex in pa„ latio (ut olim fiebat) nollet intimos famulos „ admittere, niſi evnuchos, licitum eſſet caſtra„ re filios ad talem commoditatem capiendam, „ & ut Rex decenter ſerviri poſſet; quod perti„ net ad bonum commune, ſed quod nullus do„ cet. Si enim pro ſalute ſpirituali animæ, & „ vitandis periculis peccati id nun licet, quanto „ minus pro emolumento temporali? Nec eſt „ bonum tanti momenti illo medio vocem con„ ſervare, ut ob id rea tam aliena, & à natura „ reprobata accipiatur; & ideo omnino illicitam „ eſſe talem caſtrationem, docet Prado *c.* 20 *q.* „ 5. *num.* 11. Villalob. *tract.* 12. *difficult.* 17. *n.* 4. „ Lugo *diſput.* 10. *ſect.* 1. *n* 23. Lezana *tom.* 3. *V.* „ *Homicidium n.* 4. & *V. irregularitas n.* 75. Bonac. „ *de cenſ. diſp.* 7. *q.* 2. *punct.* 2. *n.* 34. Diana 6. *p.* „ *tract.* 6. *reſol.* 35. & *tract* 8. *reſol.* 36. & 7. *p. re*„ *ſol.* 63. & *p.* 9. *tract.* 8. *reſol.* 45. & videtur velle „ D. Thomas art. 1. *citato*, ubi aſſerit, omnino „ illicitam eſſe abſciſſionem membri, niſi quan„ do aliter toti ſubveniri non poteſt.

Quæritur 41. An & quomodo bellum ſit licitum?

Respondeo 1. Ad bellum tam defenſivum quam offenſivum requiritur, ut concurrant *quatuor conditiones.*

Primo requiritur in bellum gerente *ſuprema authoritas.* Si enim privata perſona, vel communitas ſe defendat contra evidentem tyrannidem proprii vel alieni principis, non dicuntur gerere *bellum*, quamdiu manent ſubditi, contra principem, ſed uti juſta *defenſione*, ſeu *confœderatione* ad propulſandam tyrannidem.

Secundo requiritur *cauſa juſta graviſſima*, præponderans gravitati malorum, quæ ſolent eſſe connexa cum bello. Manifeſtum enim eſt, ob prætenſionem, v. g. mille florenorum, aut unius prædii bellum declarari non poſſe. Requiritur proin talis cauſa, qua non vindicata, ſalus vel authoritas reipublicæ, regni, principatus, &c. ſine gravi ſubditorum neceſſitate maxima parte conſiſtere nequit. In aliis enim minoribus cauſis locus eſt *Repreſſalibus*, & *confœderationibus* ad ſalvanda ſua jura.

Tertio requiritur *recta intentio*, ut non procedat ex odio perſonarum, neque etiam in ſubditis foveantur, aut permittantur foveri odia erga nationem alteram, ac denique ut ſemper retineatur animus pacificus; ſeu intentio ineundi pacem, quamprimum obtenta vel oblata fuerit competens & *æqua* ſatisfactio & aſſecuratio in futurum.

Quarta requiritur, ut ſervetur debitus ordo charitatis erga Deum & proximum. Si enim jus proprium bello vindicari non poſſet ſine maximo detrimento divinæ gloriæ, religionis, Eccleſiæ, &c. ſacrificandum potius eſſet emolumentum temporale emolumentis longe majoribus divinæ gloriæ; quia ſic exigit ordo charitatis & amicitiæ erga Deum. Taliter fieri ſolet, quando ab una belligerantium Catholicorum vel Chriſtianorum parte in confœderationem ſub conditionibus Eccleſiæ præjudicioſis trahuntur gentiles vel hæretici, prout ſæpius factum eſſe hiſtoriæ produnt.

Quæritur 42. An ſupremus princeps poſſit alteri indicere bellum ſtante dubio de juſtitia belli?

Respondeo 1. Non licet ſtante dubio indicere bellum, ſi prius non præceſſerit diligens

& ac-

& accurata diſcuſſio de juſtitia belli, & conſenſus liber ſtatuum, ad quos ſecundum jura & capitulationes juratas pertinet deliberatio cum voto circa concluſiones pacis & belli. Ut autem adhibeatur debita diligentia, deligendi ſunt periti & probi conſiliarii, à ſuſpicione corruptionis liberi; ac præterea conſulendi ſunt boni Theologi, ac demum ſtatuendum, quod quis in articulo mortis ſtatutum mallet, non tamen prius, antequam prius de documentis & conditionibus per Conſiliarius ac Theologos requiſitis ſufficiens informatio capta fuerit.

RESPONDEO 2. Si poſt diligentem ejusmodi inquiſitionem viſum fuerit, juſtitiam belli eſſe ſtricte dubiam, non licet aggredi hoſtem exiſtentem à centum annis in pacifica poſſeſſione, ex pacto præcedente. Si autem juſtitia belli apparuerit eminenter probabilior, poterit indici & iniri bellum, niſi obſtent pacta aut præſcriptio immemorialis legitima.

RESPONDEO 3. Si neutra pars ſit in legitima pacifica poſſeſſione, & jus ſit ſtricte dubium, tenetur quælibet pars offerre & acceptare *æquam* compoſitionem, in qua jura dividuntur.

QUÆRITUR 43. An bellum poſſit utrinque eſſe juſtum?

RESPONDEO. Bellum poteſt utrinque eſſe juſtum *formaliter*, in quantum utrinque poteſt imperari à dictamine conſcientiæ inviocibili; non tamen poteſt eſſe utrinque juſtum *materialiter*. Nam licet quis habeat jus æque probabile ac pars adverſa, ſi tamen non offerat aut non acceptet æquam compoſitionem, eoipſo ex parte ipſius bellum erit materialiter injuſtum.

QUÆRITUR 44. An milites teneantur examinare juſtitiam belli?

RESPONDEO I. Si miles non poſſit examinare fundamentaliter juſtitiam belli, & non appareat manifeſta injuſtitia belli, habeatque prudentem præſumptionem de juſtitia ſui Domini, cui militat aut militare intendit, nec obſtet ordo charitatis erga Deum & proximum, tuto ſe adſcribit aut inhæret illius Domini ſervitiis, ſive ſit ſubditus ſive extraneus. Si autem injuſtitia belli ſit manifeſta, aut nulla poſſit formari prudens præſumptio de juſtitia partis, aut ſi ipſemet poſſit fundamentaliter examinare juſtitiam belli, non poteſt accedere vel adhærere parti injuſtæ. Ita quoad rem communis.

HINC SEQUITUR I. quod principes non poſſint ſuas copias ſociare, vel relinquere potentiis exteris indefinito fœdere offenſivo & defenſivo, niſi prius diligenter & fundamentaliter examinent juſtitiam partis, cui ſuos milites jungunt vel relinquunt.

SEQUITUR 2. Milites paratos ad pugnandum in ſervitiis cujuscunque principis ſive bellum ſit aperte injuſtum, ſive juſtum, eſſe in ſtatu peccati mortalis, & incapaces abſolutionis.

QUÆRITUR 45. An etiam Clericis permiſſum ſit bellum ſuſcipere? militem agere?

RESPONDEO. Id non licet, niſi in caſu extremæ neceſſitatis pro tuenda ſua, & concivium vita, aut pro ſua & concivium libertate à ſervitute barbarica, aut pro tuenda religione ab exitio in tota aliqua urbe vel provincia. Ex hoc ſequitur, Clericum in ſacris Ordinibus conſtitutum nunquam poſſe agere militem in bello offenſivo, ſed tantum defenſivo; imo ne quidem in bello defenſivo, niſi agatur de vita, de ſervitute barbara, aut de excidio religionis. Pro aliis enim circumſtantiis deſunt Sanctorum Epiſcoporum vel Clericorum exempla; & obſtat generalis textus Apoſtoli 2. Tim. 2. *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus, ut ei placeat, cui ſe probavit.*

QUÆRITUR 46. Quænam liceant vel non liceant militibus in bello juſto?

RESPONDEO I. Generali Regula in bello juſto illa omnia ex ordinatione Ducum licita ſunt, quæ conformiter ad leges naturales, divinas, & humanas, gentium moribus receptas, neceſſaria ſunt ad finem belli, videlicet ad ablata recuperanda, compenſationem faciendam, vindictam proportionatam delicto ſumendam, expenſas belli tolerandas, & pacem ſtabiliendam.

RESPONDEO 2. In particulari non licet 1. extorquere à ruſticis vel civibus pecunias vel alia utenſilia ultra conceſſa à Ducibus. 2. adeoque illud nec licet curioni caſtrenſi. 3. nec licet abigere oves, pecudes, decutere fructus ultra conceſſa à Ducibus. Id patet ex doctrina S. Joannis Baptiſtæ Romanis militibus vel Herodianis data. Cum enim Lucæ 3. venirent ad eum milites & dicerent: Quid faciemus & nos? ait illis: *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis; & contenti eſtote ſtipendiis veſtris.* 4. nec licet occidere innocentes ante vel poſt pugnam, v. g. ruſticos, mercatores, itinerantes, &c. 5. nec licet comburere domos, præſertim Eccleſias, niſi hoſtes iis utantur pro receptaculis ſeu propugnaculis. 9. Nec licet veneno inficere aquas, puteos, globos, vel arma; quia hoc repugnat recepto juri gentium. Nam bellum geritur viribus & defenſione reciprocis; contra ejusmodi autem armorum genera nemo ſe tueri poteſt. Eadem ex ratione jure gentium recepto nec licent alia quædam armorum genera, quæ ederent nimiam ſtragem hominum. 6. Licita tamen ſunt ſtratagemata, ſeu ſigna æquivoca, dummodo fiant ſine mendacio, aut reſtrictione mentali. 8. Similiter licet habere exploratores ſub prætextu aliquo vero, ſed non licet per ſchedas ſolicitare milites hoſtiles ad defectionem, niſi cauſa hoſtium ſit aperte ac notorie injuſta.

QUÆRITUR 47. Ad quem pertineant ſpolia ex hoſtibus capta?

RESPONDEO. Niſi aliud ſtatutum fuerit à principe, bona mobilia ſiunt primo capientium. Bona autem immobilia ſpectant ad principem. Ita lex moribus comprobata.

QUÆRITUR 48. An hoſtes, qui ſe dederunt diſcretioni victoris, occidi poſſint?

RESPONDEO. Si bellum ex parte illorum fuerit manifeſte injuſtum, & ipſi ultro ſine obligatione ſaltem veroſimiliter exiſtimata paruerint decreto principis aperte injuſto, poſſunt tanquam malefactores notorii perimi gladio, niſi conſideretur & obſtet lex charitatis. Si autem habeant titulum ſaltem coloratum veroſimilem juſtitiæ, quo excuſari poſſint à peccato mortali

tali non licet eos occidere. Ratio eſt, quia non licet occidere innocentes. Pro innocentibus autem haberi debent, qui non poſſint convinci peccati mortalis.

Quæritur 49. An ſervus bello juſto captus poſſit à Domino ſuo ſugere?

Respondeo. Si nondum præſtitit ſuo Domino juramentum de fidelitate ſervanda, & de non fugiendo; nec ſuerit per militationem in bello ſuarum partium sperte injuſto mortalis criminis reus, licite ſugit. Ratio eſt, quia tales in bello capti non poſſunt occidi extra pugnam; nec etiam, ſi retrahantur à fuga, poſſunt aut ſolent affici gravi ſupplicio tanquam perfidiæ aut ſurti rei. Ergo ex communi ſenſu aut tacito pacto reciproco non habentur nec baberi poſſunt rei gravis criminis. Aliud dicendum de iis, quibus donata eſt vita ſub conditione ſervitutis ſeu ſervitii, aut captivitatis perpetuæ. In tali enim caſu jus Domino aquiſitum eſt pretio æſtimabile, & ſolet quandoque redimi pretio. Ergo Dominus illo jure ſpoliari nequit, niſi remittatur pacto expreſſo vel tacito inter bellantes reciproco.

Quæritur 50. An reprehenſaliæ ſint licitæ?

Respondeo. Reprehenſaliæ ſunt licitæ, ſi concurrant conditiones ſequentes. 1. Si maniſeſte conſtet de injuſta damnificatione ſubditorum unius principis illata à principis alterius ſubditis. v. g. Si milites Hiſpani tempore pacis inſerant damnum ſubditis Regis Galliæ. 2. Ut Princeps damnificantium pro juſtitia interpellatus nolit adminiſtrare juſtitiam, & ſuos ſubditos compellere ad compenſationem damni injuſti. 3. Ut princeps damnificatorum ſuis ſubditis concedat Repreſſalia erga ſubditos alterius principis damnificantium. 4. Ut per Repreſſalia non inſeratur plus damni quam ſatisfactio pro damno & expenſis Repreſſalium exigat. 5. Ut Repreſſalia, quantum fieri poſſit, fiant potius erga perſonas damnificantes, quam alias perſonas innocentes. 6. Ut præda capta applicetur pro indemniſatione damnificatorum, & pro expenſis repreſſalium?

Quæritur 51. An milites licite deſerant ſua ſigna, aut omnino conſugiant ad hoſtes, ſi illis non præſtentur victualia, veſtimenta, vel ſalaria?

Respondeo. Si non præſtentur militi victualia, veſtimenta, aut ſalaria debita, ita ut iis deficientibus exponatur periculo mortis, aut contrahendæ ſenſim diuturnæ ægritudinis difficulter reparabilis, licite ſugit, etiamſi ille defectus ex impotentia vel imprudentia principis ſit. Si autem ille deſectus oriatur ex injuſtitia notoria officialium non correcta à principe, licite fugit, ſi per hoc cogatur diu, v. g. per plures menſes vivere in gravi neceſſitate, etiamſi non ſit periculum gravis ac diuturnæ ægritudinis difficulter reparabilis. Ratio eſt, quia contractus inter principem & ſubditum initus eſt contractus bonæ fidei, in quo nullus militum ſe obligaret ad vivendum diu, v. g. per dimidium annum, ex injuſtitia Officialium notoria miſere, ſi in contractu exprimeretur hæc conditio.

DISPUTATIO VII.

De ſexto & nono Præcepto Decalogi.

Quæritur 1. Quomodo in Scriptura ſonet vel explicetur ſextum & nonum præceptum Decalogi?

Respondeo. Sextum Decalogi præceptum in Exodo C. 20. continetur his verbis: *Mon mæchaberis.* Nonum autem ibidem ſic habet: *Non concupiſces domum proximi tui, nec deſiderabis uxorem ejus.* In Deuteronomio C. 5. eadem duo præcepta his verbis repetuntur. *Neque mæchaberis - - non concupiſces uxorem proximi tui.* Explicatio autem horum præceptorum uberior traditur à Chriſto Matth. 5. v. 27. ubi ſic habetur: *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non mæchaberis. Ego autem dico vobis; quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mæchatus eſt eam in corde ſuo. Quod ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam ignis.*

Quæritur 2. Quænam ſpecies luxuriæ in Scriptura reſeruntur ad hoc præceptum?

Respondeo. In Scriptura ad iſta duo præcepta referuntur 1. cogitationes ac concupiſcentiæ *adulterinæ, fornicariæ, impudicæ.* Nam Chriſtus Marci 7. v. 15. dicit: *Quæ de homine procedunt, illa coinquinant hominem. - - Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicida, impudicitiæ, oculus malus.*

Et Matth. 19. v. 17. huc referuntur 2. *adulteria.* Nam Juveni interroganti, quid agendo vitam æternam obtinere poſſit, Chriſtus reſpondet: Si *vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Et Juvene interrogante; quænam eſſent illa mandata? Chriſtus ſubjungit: *Non homicidium facies. Non adulterabis. Non facies furtum,* &c. Lucæ 18. v. 20. reſponſio Chriſti ad interrogationem Juvenis his verbis traditur: Mandata noſti? Non occides; non mœchaberis; non ſurtum facies. Itaque adulterari, & mœchari pro eodem ſumuntur.

Huc referuntur 3. *ea peccata luxuriæ, quæ ſunt contra naturam, ſeu immunditiæ, & fornicationes.* Nam ad Rom. 1. v. 24. ubi de gentilibus ſermo eſt, ſcribit Apoſtolus: *Tradidit illos Deus in deſideria cordis eorum, in immunditiam, ut contumeliis afficiant corpora ſua in ſemetipſis. Quia commutaverunt veritatem Dei in mendacium, tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ. Nam fœminæ eorum immutaverunt naturalem uſum in eum uſum, qui eſt contra naturam. Similiter autem & maſculi relicto naturali uſu fœminæ exarſerunt in deſideriis ſuis in invicem, maſculi in maſculos turpitudinem operantes, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum repletos omni iniquitate; malitia, fornicatione. - - Non intellexerunt; quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte, non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam, qui conſentiunt facientibus.*

Huc

Digitized by Google

Huc refertur 4. *Turpitudo, ſtultiloquium, ſcurrilitas, immunditia.* Nam Apoſtolus ad Epheſios C. 5. ſcribit: *Fornicatio autem & omnis immunditia aut avaritia nec nominetur in vobis, ſicut decet Sanctos* (hoc eſt, ſanctificatos per baptiſmum) *aut turpitudo aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet. Hoc enim ſcitote intelligentes quod omnis fornicator, aut immundus regnum Dei non poſſidebit.* Et Coloſſ 3. *Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, propter quæ venit ira Dei in filios diffidentiæ.* Et 1. Cor. 6. *An neſcitis, quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt? Nolite errare, neque fornicari, neque idolis ſervientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores regnum Dei poſſidebun.*

Quæritur 3. Quænam enumerentur à Theologis ſpecies luxuriæ?

Respondeo. Enumerantur ſequentes ſpecies 1. Fornicatio. 2. Adulterium. 3. Stuprum. 4. Inceſtus. 5. Sacrilegium. 6. Mollities ſeu pollutio. 7. Sodomia. 8. beſtialitas. 9. Concubitus cum dæmone. 10. Concubitus modo innaturali.

De Fornicatione.

Quæritur 4. Quid ſit fornicatio?

Respondeo. Fornicatio eſt commixtio extramatrimonialis maris cum fœmina, de ſe ad generationem prolis idonea. Si fuerit commixtio maris ſoluti cum ſoluta vocatur *fornicatio ſimplex.* Si autem fuerit commixtio maris conjugati cum fœmina ſoluta, vel maris ſoluti cum fœmina conjugata, vel quando ambæ perſonæ fuerint conjugatæ, vocatur *fornicatio qualificata,* ſeu *adulterium.*

Quæritur 5. An fornicatio ſit jure naturali, vel tantum jure divino poſitivo, aut Eccleſiaſtico prohibita?

Respondeo. Fornicatio eſt jure naturali illicita.

Id probatur 1. ex propoſitione ab Innocentio XI. damnata, quæ ſic ſonat: *Tam clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium omnino rationi diſſonum videatur.*

Idem probatur 2. ex eo, quia Deus in prima ordinatione naturæ generationem ſolum permiſit in conjugio unius cum una, ex quo ſatis colligitur, recto ordini rerum naturalium & hominum in mundo non congruere promiſcuam generationem cujuslibet cum qualibet. Hinc Chriſtus Matth. 19. Phariſæis interrogantibus; *an liceat homini dimittere uxorem ſuam quacunque ex cauſa?* quod genus dimiſſionis habebat quandam ſpeciem fornicationis; reſpondet: *Non legiſtis, quia qui fecit hominem ab initio, maſculum & fœminam fecit eos; & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem & adhærebit uxori ſuæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non ſunt duo, ſed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non ſeparet,* prout tamen fieret per fornicationem.

Quæritur 6. An copula cum alterius ſponſa ſit tantum fornicatio ſimplex, vel potius adulterium?

D. Amort Tract. de Præceptis.

Respondeo. Copula cum ſponſa alterius vel cum ſponſo alterius *de præſenti* eſt verum adulterium, quia inter ſponſum & ſponſam *de præſenti* jam intercedit verum matrimonium, licet necdum ſit conſummatum. At vero copula cum alterius ſponſa de futuro eſt tantum *ſimplex fornicatio,* licet hæc circumſtantia addat gravem malitiam diverſæ rationis, quæ proin in confeſſione neceſſario exprimenda eſt. Ita *Rodriquez, Sanchez, Filliutius, Fagundez* relati à Catalano. Idem dicendum de copula cum alterius ſponſo; quia per eam notabiliter minuitur amor ſponſalitius ſponſi ad ſuam ſponſam, & conſequenter ea copula ſuperaddit gravem malitiam diverſæ rationis neceſſario in confeſſione exprimendam.

Quæritur 7. An ſit grave peccatum, meretrices jam aliunde paratas ad fornicandum invitare ad fornicationem?

Respondeo Affirmative.

Ratio eſt, quia actualis voluntas, quæ prius erat ſolum habitualis, eſt in meretrice novum actuale peccatum, ad quod proin cooperari non licet. Ita Sylveſter, Filliutius apud Catalanum.

Quæritur 8. An principes meretricibus licite permittant locum in civitate?

Respondeo. In regno vel principatu bene ordinato, ubi princeps habet ſufficientem authoritatem & potentiam coercendi fornicationes & alia majora vitia, non eſt licita tolerantia meretricum ſuæ jurisdictioni ſubditarum pro ſubditis regni vel principatus. Rationes ſubjiciam infra.

Nec obstat, quod D. Augustinus & D. Thomas 2. 2. q. 10. a. 11. C. & in l. de regimine principum videatur docere oppoſitum. Nam liber de regimine principum non eſt D. Thomæ; & in 2. 2. l. c. ſolum refert ſententiam S. Auguſtini; D. Auguſtinus vero l. 2. de ordine C. 4. quem librum ſcripſit adhuc Catechumenus, & l. 13. de Civit. C. 18. ſolum intelligendus eſt de ſuo tempore, quo Chriſtianus populus erat adhuc permixtus innumeris gentilibus ac hæreticis, in quos Imperatores partim ob concordata & pacta cum iis in aditu regiminis inita, partem ob periculum indeclinabile ſeditionum non habebant authoritatem & potentiam coercendi vitia. Imo in l. de Civit. l. c. tantum recenſet, quid in urbibus gentilium toleretur; non autem affirmat, quod uſus ſcortorum *licite* toleretur.

Nec obstat 2. quod etiam Romæ tolerentur lupanaria, & in pluribus aliis urbibus principum chriſtianorum. Nam quod Romam attinet, ſciendum eſt, ibi verſari ad minimum ſexaginta millia virorum exterorum, qui non ſtant ſub jurisdictione libera ac independente Papæ, ſed dependent à protectione Legatorum vel Reſidentium cujusque nationis. Cum ergo deſit in Papa authoritas & potentia compeſcendi tot hominum in domos civium ſub variis prætextibus intrantium diſſolutionem, periclitarentur nimium puellæ ac matronæ Romanæ honeſtiſſimæ. Si Reges, Imperatores, ac principes exteri relinquant Papæ liberam ac independentem jurisdictionem in eorum ſubditos Romæ commorantes, etiam Roma tollet lupanaria.

Cæterum RATIONES RESPONSIONIS ſeu
concluſionis ſuperius datæ adjungo ex THEO-
LOOIA MORALI SALMANTICENSI Tract. 26.
C. 2. punct. 4. §. 2. ſequentes; Sic enim ſcribunt:
,, Circa ſecundam quæſtionis partem eſt gravis
,, difficultas apud Doctores, an licite inter Prin-
,, cipes chriſtianos permitti poſſint in civitati-
,, bus meretrices publicæ, quæ impune ſcortum
,, profiteantur?

,, Pro parte negstiva arguitur *primo* ex Deu-
,, ter. 23. v. 17. ubi Deus meretricum permiſſio-
,, nem Hebræis prohibuit, dicens: *Non erit me-*
,, *retrix de filiabus Iſrael, nec ſcortator de filiis Iſrael:*
,, ergo in Hebræorum populo illicita erat mere-
,, tricum permiſſio. Unde ORIOENES lib. 4.
,, contra Celſum inquit: *Nullæ fuere meretrices ju-*
,, *ventutis peſtes in eorum Republica.* Et CLEMENS
,, lib. 3. Strom. & PHILO lib. de Spectacul. leg.
,, ajunt, eſſe apud Judæos crimen capitale cor-
,, poris quæſtum ſacere. Eſto contrarium do-
,, ceat Abul. in cap. 19. Levit. quæſt. 27.

,, Arguitur *ſecundo:* Quia plures Principes ſæ-
,, culares, & Eccleſiaſtici lupanaria & proſtibula
,, publica prohibuerunt, ſic enim fecit D. LU-
,, DOVICUS Galliarum Rex, ut refert Claudius
,, Spencæus lib. 3. *de contin.* cap. 4. Sic etiam
,, prohibuit lupsnsria publica PHILIPPUS IV.
,, Hiſpaniarum pius & religioſiſſimus Monarcha,
,, ut docet Marians lib. 1. *de Spect.* cap. 16. Et
,, idem ait de ALPHONSO Aragoniæ Rege Bar-
,, tholomæus Fernandez in quadam quaſtione,
,, quam de hac re edidit. Sed præ omnibus

,, Non minus fortiter huic vitio obſtitit D.
,, PIUS V. (cujus paucis abhinc annis Canoni-
,, zationem celebravimus) ut refert Cornel. à
,, Lapid. in cap. 19. Eccleſiaſt. n. 9. in fin. verſ. 3.
,, his verbis, & exemplo comprobans hanc ſen-
,, tentiam: Memorabile eſt exemplum PII V.
,, (ait Cornelius) qui Roma, omnique ſtatu
,, Eccleſiſtico meretrices intra quindecim dies
,, excedere juſſit, paucss tantum permiſit; eaſ-
,, que loco ſeparato, juxta Mauſolæum reclusit.
,, Ssnxitque, ne inde egrederentur, ac per ur-
,, bem nocte, vel die vagarentur: Sacellum eis
,, attribuit, in quo concionem andirent: quæ-
,, cunque contra facerent, acriter diverberaren-
,, tur. Obſtitit initio Pontifici CONSERVATOR
,, Populi Romsni dictans, id ceſſurum in Romæ
,, detrimentum, quæ, cum ſit CIVITAS LIBE-
,, RA, meretrices ſemper permiſit; ideoque nu-
,, mero & gente ſecrevit. Reſpondit Pius, noſ-
,, ſeſe quanta hæc peccati ſit illecebra, tum popu-
,, lo, tum Clero, ac quantum per hoc apud ex-
,, teros probrum Romæ, & Sedi Apoſtolicæ, pu-
,, ta Pontifici, qui ejus eſt Princeps, tum ſæcu-
,, laris, tum Eccleſiaſticus, creetur, Hæreticos
,, enim perpetim illud Romanis objicere, ac pro-
,, inde ſe in conſcientis teneri hoc ſcandalum,
,, & probrum tollere. Urgente CONSERVA-
,, TORE hsnc fore ruinam Romæ: Reſpondit:
,, Si per hoc ſum futurus ruina Romæ, ea exce-
,, dam, & Sedem Apoſtolicam mecum in aliam
,, urbem transferam, ac Romanis ſuas lupas re-
,, linquam. Ceſſit CONSERVATOR, ac Pon-
,, tifex rigide Sanctionem ſuam executioni man-
,, dans, Romam hoc ſcandalo, & probro libe-
,, ravit. Hactenus Cornelius.

,, Arguitur *tertio:* Nam D. Hieronymus ad
,, Oceanum ait: *Cæſarem, non Chriſtum; Papia-*
,, *num, non Paulum viris impudicitiæ fræna laxare, &*
,, *lupanaria permittere.* D. AUOUSTINUS, eſto
,, aliquando aliam videatur tenere ſententiam;
,, tamen eam videtur reiectare lib. 2. *de civitate*
,, *Dei* cap. 2. ubi lupanaria inter illicita enume-
,, rat. Et lib. 14. cap. 18. ait: *In uſu ſcortorum,*
,, *quam terrena civitas licitam turpitudinem fecit.* Er-
,, go ſuperna, & cœleſtis Civitas, ſeu Jeruſalem,
,, ut illicitsm reprobat.

,, Deinde arguitur *quarto* ratione: Nsm ideo
,, Auctores contrarii docent, licitum eſſe publi-
,, cas concubinas in civitatibus permittere, quia
,, ſic ſibi perſuadent provideri, tum honeſtati
,, matronarum, & virginum: tum & peccatis ne-
,, fandis: Ceſſabunt enim (dicunt) adoleſcentes
,, laſcivi mulierum honeſtati inſidiari, & pecca-
,, ta nefanda non committent, ſi meretricium
,, permittatur; Sed hoc eſt falſum. Poſtquam
,, enim meretricio ſunt dediti, incipiunt fœmi-
,, nas honeſtiores appetere, & totis viribus ſo-
,, licitant: eſt enim hoc vitium luxuriæ, veluti
,, ſanguiſuga, non ſolum quia optimos ſpiritus,
,, & ſemen abſumit, ſed etiam quia ſemper ait,
,, ut dicitur Proverb. 30. v. 15. *Affer, affer:* Et
,, hoc confirmans proſequitur ſacer textus: *Tria*
,, *ſunt inſaturabilia; & quartum, quod nuſquam dicit,*
,, *ſufficit, infernus, & os vulvæ, & terra, quæ non*
,, *ſatiatur aqua; ignis vero nunquam dicit, ſufficit.*
,, Ergo falſum eſt, quod, permittendo mere-
,, trices, honeſtarum fœminsrum honeſtati, vir-
,, ginumque & graviorum peccatorum commiſ-
,, ſioni provideatur.

,, *Quinto:* Quia experientia teſte, videmus,
,, quod una libido aliam inflammat; & poſtquam
,, quis deditus eſt huic vitio cum meretricibus in
,, vaſe naturali, modos contra naturam appetit,
,, quærit, & adimplet; & poſt hoc adhuc alios
,, excogitst nullis finibus conſiſtens, ut quo-
,, tidie experimur, inauditas luxuriandi artes in-
,, tra confeſſiones audiendo: ergo &c.

,, *Sexto:* Compertum eſt, quod ubi lupana-
,, ria non permittuntur, adoleſcentes continen-
,, tiores ſunt, nec tot adulteria committuntur:
,, ergo meretricum permiſſio eſt patens in-
,, continentiæ Academia, ubi adoleſcentes for-
,, nicari diſcunt.

,, *Septimo:* Viri, qui ad ſollicitandas mulieres
,, honeſtas ſunt apti, non adeunt ſemper mere-
,, trices, ſed poſtqusm his male uſi ſunt, illas
,, reſpuunt, & honeſtiores vehementius ſolici-
,, tant: ergo fslſum eſt, quod meretricum per-
,, miſſio eſt in bonum mulierum honeſtarum.

,, *Octavo:* Viri melius & fortius valent reſi-
,, ſtere tentationi contra caſtitatem, quam mu-
,, lieres, ut dicitur in cap. *Indignantur* 32. quæſt. 6.
,, Et nihilominus, fœminis nunquam hac per-
,, miſſione lupanarium virorum ſuccurritur: er-
,, go &c.

,, *Nono:* Poſtquam meretrices ætatis florem
,, in hoc vitio transegerunt, fiunt lenæ, quæ
,, mille nocendi artes norunt: ergo &c.

,, *De-*

„ *Decimo:* Quia harum meretricum permiſſio eſt mille malorum occaſio. Ipſemet novi, ait NAVARRUS cap. 17. Manual. num. 195. pueros caſtiſſimos venientes ad Academias ex terris, ubi non eſt hujusmodi occaſio fornicandi, ob eas, quæ in illis ſe offerebant, animas, ſtudia, & eorpora ipſa contagio infecta perdere. Et idem & nos dicere valemus de iis, qui ad hanc Salmantinam Univerſitatem ſtudiorum cauſa accedunt: licet enim hic meretricum permiſſio ſit prohibita: tamen aliæ occultæ lopæ non mediocre damnum adoleſcentibus inferunt: ergo ob hæc irreparabilia incommoda meretricum permiſſio eſt illicita & reprobanda.

„ *Undecimo:* Permiſſio meretricum non ſolum eſt contra bonum naturæ, in quantum eſt fornicationis occaſio: ſed eſt etiam contra bonum Reipublicæ, cum impediat filiorum productionem, & civium augmentum; adoleſcentes enim habentes in promptu appetitus laſcivi ſatiationem, honeſta matrimonia inire procraſtinant; & ex acceſſu ad meretrices infirmantur, ita ut vel ſteriles fiant, aut ſaltem debiles, & lanquidos filios procreent; quod non parum in commune damnum cedit: ergo proſtibula, & lupanaria publica, utpote contra leges divinas, & bonum commune, à Chriſtianorum finibus ſunt emendaoda.

„ *Duodecimo:* Quia ſaltem in Hiſpania videmus, quod, qui meretricibus adhærent, à Magiſtratibus puniuntur, & ipſæ meretrices incarcerantur, & abraſæ in piſtrinum, ſeu *meretricum triremes* ut Hiſpani vocant, recluduntur: ergo ſaltem in his regnis prohibita eſt publica meretricum permiſſio.

„ Hanc opinionem tenent NAVARRUS in Manual. cap. 17. de 7. *præcept. Decal.* n. 195. verſ. *Quinto &c.* CORNELIUS (à Lapide) licet in cap. 19. Eccleſ. verſ. 3. propriam mentem non aperiat, tamen huic ſententiæ adhærere videtur, eum eam late, & efficaciter probare contendat. BERTACHINUS in Repertorio verb. *Meretrix.* JOANNES MARIANA lib. de ſpect. cap. 16. RICCIULLUS *tract. de Perſ. quæ in ſtatu reprobo verſantur.* lib. 2 cap. 6. LORIN in Deuter. cap. 23. verſ. 17. pag. mihi 179. GUTIER. in Canonic. quæſt. lib. 2. cap. 7. numer. 29. CLAUDIUS SPONCÆUS lib. 3. de contin. cap. 4. & ei adhærere videtur N. LEZANA conſult. 46.

QUÆRITUR 9. An licet locare meretricibus ſuam domum in urbe, in qua permittuntur lupanaria?

RESPONDEO. Nulli homini privato licet, ſuam domum locare meretricibus, etiamſi in urbe permittantur lupanaria.

RATIO eſt, quia ſicut in præcedente quæſtione dictum eſt, Lupanaria non poſſunt à Principibus permitti, niſi id expoſcat manifeſta neceſſitas in caſu, quo in Principe deficit ſufficiens *authoritas & potentia* aliis mediis compeſcendi graviora crimina. Si autem conceſſio lupanarium fundatur in neceſſitate publica, Principis erit, deſignare loca & domus. Itaque non poſſunt excuſari à peccato mortali, qui ultro ſine imperio Principis ſuas domos meretricibus locant, eo quod talis locatio privata dicat quandam voluntarietatem, non neceſſitatem, quod repugnat graviter honeſtati chriſtianæ.

QUÆRITUR 10. Quid ſit eoneubinatus? Et quomodo differat à fornicatione?

RESPONDEO. Concubinatus eſt conſuetudo viri utendi fœmina ſibi non conjugata tanquam ſua conjuge. Hinc patet diſcrimen inter fornicationem & concubinatum. Nam 1. fornicarius peccat indifferenter cum pluribus, prout occaſio tulerit; aut ſi peccat eum una, non habet tamen cum illa aliquod generale pactum explicitum vel implicitum, ut poſſit ad eam accedere, quando libuerit. Econtra concubinarius ſolet peccare cum una determinata quam intra vel extra domum ſervat ad ſuum uſum illicitum, & cum qua habet pactum ſaltem tacitum, ut poſſit cum illa peccare, quando libuerit. 2. Fornicarius non ſolet ſimpliciter vocari maritatus; concubinarius autem vocatur etiam conjugatus, ſi fœminam intra vel extra domum ſervet pro uſu meretricio.

QUÆRITUR 11. Quid Confeſſario agendum cum concubinariis?

RESPONDEO. Si concubinarius necdum ſit notorius, conferri poterit abſolutio, dummodo promittat, ſe concubinam proxime dimiſſurum ex domo, vel non amplius frequentaturum, in qua moratur. Quod ſi promiſſo non ſteterit, differenda illi eſt abſolutio; uſque dum actu promiſſa compleverit. Quod ſi concubinatus ſit notorius, ne quidem in articulo mortis eſt abſolvendus, niſi actu mandatum dederit, ſine mora ejiciendi eonbubinam ex domo vel territorio ſuo, ſi quod habet.

QUÆRITUR 12. An Clerici concubinarii ſint ipſo facto ſuſpenſi? Et quomodo puniendi?

RESPONDEO. Non ſunt ipſo jure ſuſpenſi.

RATIO eſt; quia CONCILIUM TRIDENTINUM Seſſ. 25. c. 14. ſolum dicit, eos eſſe *ſuſpendendos*, quod non diceret, ſi ſupponeret, eſſe ipſo facto ſuſpenſos. Decretum Concilii valde notabile eam ſuſpenſionem ſoli Epiſcopo permittit *ſine ſtrepitu & figura judicii*, ne detur locus appellationi. Sic habet: „Quam turpe, ac Clericorum nomine, qui ſe divino cultui addixerunt, ſit indignum, in impudicitiæ ſordibus immundoque concubinatu verſari, ſatis res ipſa, communi fidelium omnium offenſione, ſummoque clericalis militiæ dedecore teſtatur. Ut igitur ad eam, quam decet, continentiam, ac vitæ integritatem Miniſtri Eccleſiæ revocentur; populusque hinc eos magis diſcat revereri, quo illos vita honeſtiores cognoverit: prohibet ſancta Synodus quibuscunque Clericis, ne concubinas, aut alias mulieres de quibus poſſit haberi ſuſpicio, in domo vel extra detinere, aut cum illis ullam conſuetudinem habere audeant: alioquin pœnis *à ſacris Canonibus* vel ſtatutis Eccleſiarum impoſitis, puniantur. Quod ſi à Superioribus moniti, ab iis ſe non abſtinuerint; tertia parte fructuum, obventionum, ac proventuum beneficiorum ſuorum quorumcunque, & penſionum ipſo facto ſint privati: quæ fabricæ Eccleſiæ, aut alteri pio loco arbitrio Epiſcopi applicetur. Sin

„ vero in delicto eodem cnm eadem vel alia ſœ-
„ mina perſeverantes, ſecundæ monitioni adhuc
„ non paruerint, non tantum fructus omnes, ac
„ proventus ſuorum beneficiorum, & penſio-
„ nes eo ipſo amittant, qui prædictis locis ap-
„ plicentur, ſed etiam à beneficiorum ipſorum
„ adminiſtratione, quoad Ordinarius, etiam uti
„ Sedis Apoſtollcæ deiegatus, arbitrabitur, ſu-
„ ſpendantur; & ſi ita ſuſpenſi nihilominus eas
„ non expeliant, aut cum iis etiam converſen-
„ tnr, tunc beneficiis, portionibus, ac officiis
„ & penſionibus quibuscumque Eccleſiaſticis per-
„ petuo priventur, atque inhabiles ac indlgni
„ quibuscumque bonoribus, dignitatibus, be
„ neficiis, ac officiis inpoſterum reddantur, do-
„ nec poſt manifeſtam vitæ emendationem ab
„ eorum Superioribus cum iis ex cauſa viſum
„ fuerit diſpenſandum. Sed ſi, poſtquam eas
„ ſemei dimiſerint, intermiſſum conſortium re-
„ petere, aut aiias bujusmodi ſcandaloſas mu-
„ lleres ſibi adjungere auſi fuerint, præter præ-
„ dictas pœnas, excommunicationis gladio ple-
„ ctantur. Nec quævis appellatio, aut exem-
„ ptio *prædictam executionem impediat*, aut ſuſpen-
„ dat: Supradictorumque omnium cognitio,
„ *non ad Arcbidiaconos*, nec Decanos, aut alios
„ inferiores, ſed ad Epiſcopos ipſos pertineat:
„ qui ſine ſtrepitu, & figura judicii, ſed ſola fa-
„ cti veritate inſpecta, procedere poſſint. *Cle-*
„ *rici vero beneficia Eccleſiaſtica*, aut penſiones non
„ habentes, juxta delicti aut contumaciæ perſe-
„ verantiam & qualitatem ab ipſo Epiſcopo car-
„ ceris pœna, ſuſpenſione ab ordine ac inhabi-
„ litate ad beneficia obtinenda, aliisve modis,
„ juxta ſacros Canones, puniantnr. Epiſcopi
„ quoque, quod abſit, ſi ab hujusmodi crimine
„ non abſtinuerint; & à Synodo provinciali ad-
„ moniti, ſe non emendaverint, ipſo facto ſint
„ ſuſpenſi, & ſi perſeverent, etiam ad ſanctiſſi-
„ mum Romanum Pontificem ab eadem Synodo
„ deferantur, qui pro qualitate culpæ etiam per
„ privationem, ſi opus erit, in eos animad-
„ vertat.

QUÆRITUR 12. An etiam concubinarli ſæculares poſſint puniri ab ordinariis locorum?

RESPONDEO Affirmative. Id enim patet ex CONCILIO TRIDENTINO, quod Seſſ. 24. C. 28. ſic ſtatuit: „ Grave peccatum eſt, homi-
„ nes ſolutos concubinas hsbere; graviſſimum
„ vero, & in bujus magni Sacramenti ſinguia-
„ rem contemptum admiſſum, uxoratos quoque
„ in boc damnationis ſtatu vivere, ac audere
„ eas quandoque domi etiam cum uxoribus, ale-
„ re, & retinere, quare, ut bulc tanto malo
„ ſancta Synodus opportunis remediis provideat,
„ ſtatuit hujusmodi concubinarios, tam ſolutos,
„ quam uxoratos, cujuscumque ſtatus, dignita-
„ tis, & conditionis exiſtant, ſi, poſtquam ab
„ ordinario, etiam ex officio, ter admoniti ea
„ de re fuerint, concubinas non ejecerint, ſe-
„ que ab earum conſuetudine non ſejunxerint,
„ excommunicatione ferlendos eſſe; à qua non
„ abſolvantur, donec reipſa admonitioni ſactæ
„ paruerint. Quod ſi in concubinatu per annum
„ cenſuris neglectis, permanſerint, contra eos
„ ab ordinario ſevere pro qualitate criminis pro-
„ cedatur. Mulieres, ſive conjugatæ, ſive ſo-
„ lutæ, quæ cum aduiteris, ſeu concubinariis
„ publice vlvunt, ſi ter admonitæ non parue-
„ rint, ab ordinarlis locorum, nullo etiam re-
„ quirente, ex officio graviter pro modo cuipæ
„ punlantur, *& extra oppidum*, vei Diœceſim, ſi
„ id iisdem ordinarlis videbitur, invocato, ſi
„ opus fuerit, brachio ſæcuiari, ejiciantur: aliis
„ pœnis, contra adulteros, & concubinarios in-
„ flictis, *in ſuo robore permanentibus.*

De adulterio.

QUÆRITUR 13. Qnid ſit adulterium?

RESPONDEO. Adulterium eſt congreſſus perſonæ conjugatæ cum alia, ſive iſta fuerit ſoluta, ſive conjugata. Si tantum una perſona fuerit conjugata, vocatur adulterium ſimplex; ſi autem utraque fuerit conjugata, vocatur adulterium dupiex.

QUÆRITUR 14. An ſit adulterium, ſi perſona ſoluta peccet cum perſona conjugata conſentiente bujus conjuge?

RESPONDEO Affirmative. Id patet ex propoſitione damnata ab Innocentio XI. quæ ſic ſonat: *Copula cum conjugata conſentiente marito non eſt adulterium; adeoque ſufficit in confeſſione dicere; ſe eſſe fornicatum.*

RATIO antem eſt; quia conſenſus à marito vel conjuge præſtitus eſt nulius, cum unitas fidei conjugaiis ſit proprietas ſtatul matrimoniali non præciſe ex contractn, cui renuntiarl poſſet, ſed ex jure divino annexa.

QUÆRITUR 15. Qnodnam adnlterium ſit altero gravlus?

RESPONDEO. Tria ſunt genera adulteriorum 1. quando conjugatus peccat cum ſoluta. 2. quando ſoiutus peccat cum conjugata. 3. quando conjugatus peccat cum conjugata. Secundum genus eſt gravius primo, quia præter malitiam luxuriæ etiam exponitur maritus periculo alendæ alienæ proiis; & ſimul diminuitur affectio conjugalis aduiteræ erga maritum. In tertio autem duplicatur hæc maiitia, quia violantur jura duarnm perſonarum conjugatarum, nempe jus, quod habet uxor adulteri, & jus, quod habet maritus adulteræ; & conſeqnenter in hoc adulterio committitur duplex peccatum ſpecialiter exprimendum in confeſſione.

QUÆRITUR 16. An perſona adultera amittat jus petendi debitum?

RESPONDEO. Adulterium commiſſum non privat jure petendi debitum, niſi per ſententiam Judicis, aut per recuſationem conjugis juſtam ſundatam in violentis præſumptionibus contra ſuſpectam perſonam.

RATIO eſt, quia illa privatio juris non ſufficienter probatur.

QUÆRITUR 17. Quænam ſint pœnæ adulterii?

RESPONDEO. Pœnæ ſunt 1. *pœna mortis*, ut conſtat ex l. quamvis C. de Lege Jnlia, de adulteriis. Eadem pœna ſtatuitur in conſtitutione pœnali Caroli V. Sed bæc pœna hoc tempore non ſolet obſervari. 2. Uxor adultera amittit dotem, quæ adjudicatur ejus marito, ut conſtat

conſtat ex C. Plerumque. de donat. inter virum & uxorem. In Jure Boico dos mariti adulteri adjudicatur etiam uxori innocenti. Jus tamen in dotem partis adulteræ non competit parti innocenti jure naturali, niſi quoad partem ſuæ ſuſtentationi, ſi faciat divortium, neceſſariam: & hinc non poteſt pars innocens totam dotem clam ſurripere ante ſententiam Judicis. Ad hanc autem pœnam incurrendam requiritur, ut adulterium ſit conſummatum, ita ut de eo conſtet ſaltem per præſumptiones violentas.

Quæritur 18. Quæ ſit obligatio adulteri vel adulteræ?

Respondeo 1. Si adulter *certo credat*, partum adulteræ eſſe ſuum, tenetur marito adulteræ rafarcire *totum damnum*, quod juxta æſtimationem prudentem patitur maritus adulteræ ex illius prolis alimentatione, ac educatione. Nec illa compenſatio inchoanda eſt præciſe à tertio anno poſt prolis nativitatem, ſed etiam à tempore geſtationis uteri, ex quo videlicet tempore mulier fuit impedita à gravioribus laboribus, & ſubjecta neceſſitati ſequendi majores commoditates cum expenſis majoribus. Licet enim lex poſitiva civilis patri ſolum imponat obligationem alimentandi prolem poſt triennalem ablactationem à matre proli præſtandam, Jus tamen naturale obligat ad compenſandum totum damnum cauſatum marito innocenti per adulterium, ſive illud damnum præcedat ſive ſubſequatur ablactationem.

Dixi. Si adulter *certo credat*, prolem eſſe ſuam. Non enim tenetur ad reſtitutionem, ſi prudenter dubitet, an proles non ſit ex marito adulteræ; quia in dubio præſumptio potius ſtat pro marito. Hinc ſi conſideratis circumſtantiis ipſum juramentum matris, quo teſtatur adultero, ſe ex illo concepiſſe, ſit valde ſuſpectum; aut ſi præſumptionem ductam ex ſimilitudine prolis ad adulterum infirmetur per præſumptiones in contrarium, ne quidem ipſum juramentum matris & ſimilitudo prolis univerſim ſufficiunt ad inducendam obligationem reſtitutionis qnoad totum damnum.

Respondeo 2. Si adulter *probabilius credat*, prolem eſſe ſuam, tenetur jure naturali marito adulteræ compenſare ſaltem dimidiam partem, aut duas tertias totius damni cauſati.

Ratio eſt, qnia etiam in aliis damnificationibus, v. g. incenſione domus, occiſione equi, homicidio, &c. qui reperitur probabilius eſſe author damni illati, ob æquitatem naturalem condemnatur ad aliquam partem damni, & qui in confeſſionali ſe accuſando fatetur, ſe probabilius eſſe cauſam hujus homicidii, incendii, occiſionis, v. g. per porrectionem veneni ſecuta poſt decem dies morte, aut per fumigationem tabaci in ſtramentis ſex horis ante ortum incendii, aut per gravem percuſſionem equæ gravidæ biduo ante illius interitum, obligandus eſt ex æquitate naturali ad ferendam ſaltem partem damni, ſi eſt ſolvendo. Ergo à pari etiam obligandus eſt adulter ad ferendam partem damni proportionatam.

Respondeo 3. Si adulter ſtricte dubitet, utrum proles ſit ſua, ita ut in neutram partem notabiliter propendeat judicium, non tenetur ad ullam damni compenſationem.

Ratio eſt, quia etiam in aliis damnificationibus ſtante tali dubio ſtricte dicto nullus in foro externo condemnatur ad compenſationem faciendam. Ergo oec æquitas naturalis idem petit pro foro interno.

Respondeo 4. Si fœmina complex mariti adulteri, fuerit ſoluta, idem dicendum quoad alimentationem prolis, ita tamen, ut ea alimentatio primum incipiat poſt triennalem ablactationem infantis. Si etiam dubium ſit, an proles non ſit concepta ex alio, idem ſentiendum, quod dictum eſt circa certitudinem majorem, & æqualem probabilitatem adulteri de ſua prole. Et hinc non aſſentior *Molinæ* & *Rebellio* & *Catalano*, qui putant, quod duo cognoſcentes eandem fœminam ſtante incertitudine prolis teneantur in ſolidum.

Respondeo 5. Si ex adulterio nulla nata fuerit proles, adulter nec adulteræ, nec marito tenetur ad ullam compenſationem, quia nullum ſupponitur contigiſſe damnum pretio æſtimabile. Aliud dicendum, ſi fœmina ex adulterio concepit, & primum ultimis menſibus fecit abortum, aut ſi enixa quidem eſt prolem, ſed mortuam, aut brevi poſt nativitatem mortuam, tenetur adulter nihilominus compenſare totum damnum, *per ſe* ſubſecutum marito ex ejusmodi gravidatione, abortu, vel partu ſuæ uxoris, eo quod debuerit facere expenſas extraordinarias illo tempore. *Per ſe* autem dicitur conſequi, quod *ordinarie* ſolet conſequi, ac propterea potuit & debuit prævideri.

Quæritur 19. An Adultera teneatur ſaltem in articulo mortis manifeſtare, ſe unam vel duas ſuarum prolium concepiſſe ex adulterio, ſi exinde naſcatur in hæreditate præjudicium aliis liberis?

Respondeo 1. Non tenetur hoc manifeſtare cum ſui diffamatione aut probabili periculo diffamationis.

Ratio eſt, quia liberi legitimi jure naturali tenentur præcavere gravem diffamationem ſuorum parentum ſerio pœniteotium, etiam cum jactura dimidiæ partis ſperatæ hæreditatis. Ergo non habent jus exigendi à ſua legitima matre, ut ſeipſam diffamet, aut exponat probabili periculo diffamationis.

Respondeo 2. Ea nec tenetur fateri crimen ſuum proli adulteræ ſoli, ſi non fuerit ſuſpecta de adulterio, & non concurrant alia indicia fundantia vehementem præſumptionem contra ſe.

Ratio eſt, quia his indiciis non exiſtentibus proles non tenetur credere matri, ſaltem ſi cohabitaverit marito, & ipſe maritus non adverterit ullam moralem impoſſibilitatem, quin ex ſuo coitu potuerit naſci proles. Nam, prout obſtetrix peritiſſima, D. Widmanin, in ſuo. *tractatulo germanico* ex propria experientia, utpote plurium prolium mater, teſtatur, matres non poſſunt certo ſcire, ex quo determinato in individuo cum ſuo marito coitu conceperint, eas-

que

que in hac re ſæpe falli, dum judicant, ſe potius in hoc vel illo coitu concepiſſe, vel non concepiſſe.

RESPONDEO 3. Si adultera jam ab ipſo marito habeatur ſuſpecta, & contra illam etiam militent vehementes præſumptiones, ne tunc quidem tenetur fateri crimen legitimo judice non interrogante.

RATIO eſt, quia ipſa in articulo mortis conſtituta non tenetur accuſare vel denuntiare complicem, prout tamen facile contingeret, ſi crimen aperiretur marito; nec etiam ſpectato jure naturali poteſt obligari à legitimis liberis ad fatendum ſuum crimen ſoli proli, cui ex *ſcientia phyſice certa* teſtari nequit de conceptu adulterino, prout patet ex priori reſponſione.

RESPONDEO 4. Itaque ejusmodi mater adultera ad nil aliud tenetur, niſi ut aliis legitimis liberis, quantum fieri poteſt, procuret pinguiorem dotem, atque ut ex ſuis parapbernalibus & ex aquæſtu bonorum communium, vel ex bonis dotalibus per teſtamentum aut codicillum &c. faciat majores donationes & legata liberis legitimis, vel ut conſilio ſeu adhortationibus proli illegitimæ ſuadeat artem vel ſtatum, in quo ultro ceſſura eſt prætenſionem ad æqualem portionem cum aliis fratribus ac ſororibus. Talis ſtatus foret militiæ, ordinis, Canonicatus, mercaturæ, Parochiæ, &c.

De Stupro.

QUÆRITUR 20. Quid ſit ſtuprum?

RESPONDEO. Stuprum eſt concubitus viri cum virgine. Dicitur autem hoc loco virgo, quæ prius nunquam habuit copulam cum viro, ita ut clauſtrum virginitatis ejus nunquam adhuc perruptum fuerit. Creditur enim communiter, in virginibus vaginam uteri interclusi quadam membranula; quæ hymen dicitur; & quæ per primum coitum non ſine dolore & læſione fibrillarum eum quadam aliquot guttarum ſanguinis effuſione rumpitur. Hinc Deut. 22. dicitur: *Si vir dixerit: Uxorem hanc accepi, & ingreſſus ad eam non inveni eam virginem, tollent eam pater & mater ejus, & ferent ſecum ſigna virginitatis ejus ad ſeniores urbis, &c.*

QUÆRITUR 21. An ſtuprum differat ſpecie à ſimplici fornicatione?

RESPONDEO. Stuprum ſaltem eſt diverſæ rationis à ſimplici fornicatione; eaque circumſtantia addit damnificationem magni momenti irreparabilem, ac conſequenter continet ſpecialem malitiam gravem.

QUÆRITUR 22. An defloratio virginis contineat proprie rationem ſtupri, ſi ipſamet in deflorationem conſentiat?

RESPONDEO. Talis defloratio habet proprie rationem ſtupri.

RATIO eſt; quia ex dictis conſtat, in tali defloratione intervenire ſpecialem malitiam, ſeu potius aggregatum plurium malitiarum, in quantum ex tali defloratione per ſe conſequitur vilipenſio perſonæ apud maritum in conjugio, contriſtatio gravis parentum, & diſcordiæ variæ; nec etiam reperitur aliud huic malitiæ nomen, niſi nomen ſtupri.

CONFIRMATUR ex eo, quia Scriptura in tali defloratione agnovit prorſus ſpecialem malitiam, utique ſpeciali nomine dignam. Nam Deut. 22. v. 20. dicitur: *Si verum eſt, quod* (maritus novæ nuptæ) *objicit, & non eſt in puella inventa virginitas; ejicient eam extra fores domus patris ſui, & lapidibus obruent viri civitatis illius, & morietur; quoniam fecit nefas in Iſrael, ut fornicaretur in domo patris ſui, & auferes malum de medio tui.*

NEC OBSTAT, quod pro oppoſita ſententia ſtent *Leſſius, Suarez, Vaſquez,* &c. nam pro hac noſtra ſententia non ſolum ſtat *D. Thomas, Cajetanus, Azor, Henriquez, Toletus, Rodriquez,* &c. ſed ipſa etiam Scriptura, quæ deflorationem virginis conſentientis ſtuprum vocat. Sic etiam Gen. 39. v. 10. de ultro offerente uſum ſui corporis Joſepho Patriarchæ dicitur: *Per ſingulos dies mulier moleſta erat adoleſcenti & ille recuſabat ſtuprum.* Quod illa mulier adhuc fuerit virgo, conjectura ſumitur ex eo, quia maritus ejus fuerat Evnuchus Pharaonis, prout ibi dicitur. Et Levit. 21. v. 9. dicitur: *Sacerdotis filia ſi deprehenſa fuerit in ſtupro, & violaverit nomen patris ſui, flammis exuretur.* Non diceretur violare nomen patris, nec flammis exureretur, ſi invita vim paſſa eſſet. Et Num. 5. v. 13. etiam adulterium à fœmina ultro commiſſum vocatur ſtuprum.

QUÆRITUR 23. Ad qualem compenſationem ſtuprator obligetur?

RESPONDEO 1. Si ipſamet puella *ultro* conſenſerit in ſui deflorationem, ſtuprator ad nihil tenetur, nec defloratæ, nec parentibus, nec tutoribus.

RATIO eſt, quia obligatio reſtituendi in bonis temporalibus ſolum oritur ex damnificatione circa bona temporalia. Ita communis.

RESPONDEO 2. Si puella fuit inducta ad conſenſum in ſui deflorationem per vim, metum, fraudem, aut promiſſa, aut mendacia, tenetur ad illam ducendam; vel ſi nolit, dotandam, etiamſi non intervenerit promiſſio matrimonii, ſaltem ſi fuerit facta notoria ea defloratio. Ea tamen obligatio non fundatur in juſtitia commutativa, ſed in juſtitia Dei partim diſtributiva partim legali vindicativa, quæ exigit, ut ejusmodi inductiones puellarum modo congruo puniantur, & juſtus parentum dolor & major in elocando difficultas, quanto minoris valet deflorata quam virgo, juxta æquitatem naturalem compenſetur. Ita communis Doctorum.

PROBATUR ex lege divina Deut. 22. ubi talis ſtuprator, ſi defloret ſponſam alterius, punitur morte; & ſi defloret virginem necdum deſponſatam, etiamſi non fuerit violenter deflorata, obligatur ad præbendam parentibus dotem pro filia, & ſimul ducendam defloratam, adjuncta extraordinaria tunc pœna, ut nunquam illi poſſet dari libellus repudii.

NEC OBSTAT quod hæc lex ſit Moſaica poſitiva, quæ videtur eſſe abrogata per legem chriſtianam. Pro univerſali namque principio habendum eſt, eas leges divinas Moſaicas, quæ manifeſte fundantur in quadam æquitate naturali, & non præciſe in arbitraria voluntate Dei, prout ſunt leges cæremoniales & judiciales ad cæremonias relativæ, pertinere quoad ſubſtantiam

tiam

tiam ad leges æternas ac immutabiles in mente Dei, hoc eſt ad æquitatem & juſtitiam legalem diſtributivam invariabilem quoad ſubſtantiam in mente. Cum ergo etiam præſens lex Dei manifeſte fundetur in æquitate divina, ad legem Dei æternam ac invariabilem referenda eſt, niſi in quantum varianda eſt pro congruentia locorum & temporum, & perſonarum. Textus Scripturæ l. c. ſic habet: *Si puellam virginem deſponderit vir, & invenerit eam aliquis in civitate, & concubuerit cum ea, educes utrumque ad portam civitatis illius & lapidibus obruentur; puella, quia non clamavit, cum eſſet in civitate; vir, quia humiliavit uxorem proximi ſui. Si autem in agro repererit vir puellam, quæ deſponſata eſt, & apprehendens concubuerit cum ea, ipſe morietur ſolus; puella nihil patietur, nec eſt rea mortis, quoniam ſicut latro conſurgit contra fratrem ſuum, ita & puella perpeſſa eſt; ſola erat in agro, clamavit, & nullus adfuit, qui liberaret eam. Si invenerit vir puellam virginem, quæ non habet ſponſum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad judicium venerit, dabit qui dormivit cum ea, patri puellæ quinquaginta Siclos argenti, & habebit eam uxorem, quia humiliavit illam; non poterit eam dimittere cunctis diebus vitæ ſuæ.*

Respondeo 3. Si defloratio fuerit ſic metu, aut fraude extorta, & ſimul notoria, obligatio ducendi, aut ſi deflorata nolit ex cauſa juſta ſtupratorem ducere, eam dotandi, urget etiam ante ſententiam judicis.

Ratio eſt, quia lex divina, per Moyſen in Deuteronomio C. 22. promulgata, eſt quoad ſubſtantiam juris naturalis, hoc eſt, æternæ & immutabilis æquitatis in mente Dei.

Quæritur 24. An Stuprator teneatur ad aliquam compenſationem, ſi conſenſum puellæ ſolum extorſit muneribus aut precibus importunis, vel blanditiis aſſiduis?

Respondeo. Non tenetur ad compenſationem. Ita Vaſquez, Molina, Leſſius, Sanchez referente Catalano.

Ratio eſt, quia æquitas non exigit in favorem illius compenſationem, quæ potius meretur ſupplicium, prout tamen eam mereri, patet ex ſuperius adducto textu Scripturæ.

Quæritur 25. An virgo, quæ per copulam fuit corrupta, poſſit velari ac ſacrari?

Respondeo. Si copula fuerit perfecta per violationem clauſtri virginalis, Leſſius, Filliutius, Rodriquez, & Bonacina cenſent, eam non poſſe velari ac ſacrari, ita referente Catalano. Attamen cum Azorio dicendum, eam corruptionem, ſi fuerit occulta, non obſtare velationi ac ſacrationi.

Ratio eſt, quia ſic obſervat ſenſus ac praxis Eccleſiæ. Nullibi enim, inter tot millia virginum ſacratarum reperitur alicui fuiſſe motam controverſiam ratione corruptionis clandeſtinæ. Hinc ſequitur, quod talis corrupta nec teneatur deſiſtere ab ingreſſu in monaſterium, vel non ſupplicare, etiamſi id facere poſſit abſque ſua infamia. Cur enim Eccleſia pœnitentem atque publice exiſtimatam virginem excluderet, ab amplectendo ſtatu religioſo, & à fuga mundi retraheret in mundum tam periculoſum? Hinc etiam ſequitur; non opus eſſe diſpenſatione ſecreta pro ſic corrupta. Diſpenſatio enim ſupponit legem excluſivam, qualis in hoc caſu non datur, prout oſtenſum eſt. Multo minus à ſtatu religioſo excluduntur, quæ virginitatem perfectam amiſerunt per pollutiones, prout omnes concedunt.

De Inceſtu.

Quæritur 26. Quid ſit inceſtus? Et quotuplex?

Respondeo. Inceſtus eſt congreſſus cum perſona cognata intra gradus prohibitos, in quibus matrimonium contrahi nequit. Eſt autem incæſtus quadruplex. 1. *Inceſtus cum conſanguinea* intra quartum gradum. 2. *Inceſtus cum affine* per copulam licitam intra quartum gradum, vel cum affine per copulam illicitam intra ſecundum gradum. 3. *Inceſtus cum cognata cognatione ſpirituali*, quæ contrahitur per ſuſceptionem baptizati aut confirmati aut per adminiſtrationem hujus Sacramenti. Contrabitur enim *primo* inter baptizantem vel confirmantem & baptizatum vel confirmatum; *ſecundo* inter baptizantem vel confirmantem, & patrem ac matrem baptizati vel confirmati, *tertio* inter ſuſceptorem ſeu patrinum, & ſuſceptum in baptiſmo vel confirmatione. 4. *Inceſtus cum cognata per adoptionem perfectam.* Hæc cognatio intercedit inter perſonam adoptantem & adoptatam, & adoptati deſcendentes uſque ad quartum gradum incluſive, & inter adoptatum & uxorem adoptantis, & inter adoptatum ac liberos legitimos adoptantis. Itaque copula carnalis habita cum ejusmodi cognatis erit inceſtus.

Quæritur 27. An ad incurrendum crimen inceſtus requiratur copula perfecta?

Respondeo 1. Ad incurrendas pœnas civiles vel Eccleſiaſticas per legem taxatas requiritur copula perfecta.

Ratio eſt, quia leges pœnales ſunt ſtrictæ interpretationis.

Respondeo 2. Ad infligendas pœnas arbitrio Judicis Civilis vel Eccleſiaſtici infligendas non requiritur copula perfecta.

Ratio eſt, quia etiam alii actus luxurioſi cum ejusmodi cognata commiſſi continent malitiam ſpecie diverſam, aut certe malitiam diverſæ rationis ab actibus luxurioſis tendentibus ad fornicationem vel adulterium, &c. Ergo etiam merentur ſpecialem pœnam.

Respondeo 3. Hinc varii actus luxurioſi commiſſi cum tali cognata, v. g. copulæ imperfectæ, pollutionis, ſodomiæ, &c. debent etiam in confeſſione ſpecialiter explicari tanquam inceſtuoſi.

Ratio eſt, quia ejusmodi actus præter aliam generalem malitiam in genere luxuriæ, ſodomiæ, &c. continent etiam ſpecialem deformitatem ac deordinationem repugnantem recto ordini rationis, in quantum violant honeſtatem ac reverentiam à perſonis ſic cognatis ſibi invicem debitam, prout teſte Catalano Cajetanus, Filliutius, & Bonacina obſervant.

Quæritur 28. An copula à Confeſſario habita cum filia confeſſionis ſit verus inceſtus?

Respondeo. Non ſola copula, ſed omnis actus externus luxurioſus cum ſua filia confeſſio-

nis, quæ confeſſario vel ordinarie confiteri ſolet, vel eidem ultima vice confeſſa eſt, eſt inceſtus *ſpiritualis*, ſimilitudinarius ad carnalem.

Ratio eſt, quia ejuſmodi peccatum habet ſpecialem gravem malitiam diverſæ rationis ab omni alio genere peccatorum, utpote non fundatam ſolum in quadam irreverentia erga Sacramentum præteritum, & in præjudicio, quod huic Sacramento cauſatur; ſed etiam in quadam relatione paternitatis, mediante qua ex filio diaboli tranſiit in ſortem filiorum Dei pœnitens. Cum ergo hoc ſpeciale genus malitiæ non habeat aliud ſpeciale nomen proprium, referendum eſt ad genus peccati, cum quo per approximationem omnium optime convenit; quale eſt inceſtus.

Confirmatur. Jus Canonicum & Eccleſia in Synodis hoc genus peccati ſolent vocare inceſtum, prout in Tractatu de Pœnitentia Diſp. X. ubi de Caſibus Reſervatis egi, oſtenſum eſt. Ergo referendum eſt in claſſem inceſtus. Hinc inceſtus eſt quintuplex.

Quæritur 29. An quatuor genera inceſtuum differant ſpecie inter ſe?

Respondeo. Quatuor genera inceſtuum differunt ſpecie inter ſe. Ita *Navarrus*, *Valentia*, *Leſſius*, *Azor*, *Filliutius* teſte *Catalano*, qui pro ſe allegans *Cajetanum & Bonacinam* immerito docet oppoſitum.

Ratio eſt, quia ejuſmodi peccata manifeſte opponuntur legibus ſpecie diverſis, nempe legibus Eccleſiæ verſantibus circa diverſas ſpecies impedimentorum. Hinc debent in confeſſione exprimi hæ ſpecies.

Quæritur 30. An in quolibet genere illorum inceſtuum ipſi gradus differant inter ſe ſpecie?

Respondeo 1. Inceſtus in primo gradu conſanguinitatis vel affinitatis differt ſpecie ab inceſtu in gradu remotiore.

Ratio eſt, quia hoc genus peccati opponitur legibus ſpecie diverſis. Sic enim in Scriptura inter ſcelera prorſus enormia oppoſita juri naturali extra caſum neceſſitatis vel diſpenſationis habetur inceſtus cum propria ſorore, vel cum uxore patris ſui vel fratris ſui, prout patet ex inceſtu. Sic ſoror Abſolonis Thamar volente ſuo fratre ſecum concumbere 2. Reg. 13. v. 14. ait: *Noli facere ſtultitiam hanc; tu enim eris quaſi unus de inſipientibus in Iſrael.* Et S. Joannes Baptiſta Herodi tanquam rem intolerabilem exprobrat, quod haberet uxorem fratris ſui, & D. Paulus 1. Cor. 5. ſcribit: *Auditur inter vos fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris ſui aliquis habeat.*

Respondeo 2. Reliqui gradus in conſanguinitate & affinitate, quamvis varient gravitatem peccati, non tamen mutant ſpeciem inceſtus; & hinc non ſunt neceſſario exprimendi in confeſſione, niſi interrogante Confeſſario vel niſi conſideratis circumſtantiis credantur notabiliter mutare judicium Confeſſarii, ac eatenus appareant eſſe diverſæ rationis.

Respondeo 3. Inceſtus baptizantis vel confirmantis cum perſona baptizata vel confirmata differt ſpecie ab inceſtu aliorum in eodem genere cognationis inter ſe. Id probatur à pari ex inceſtu Confeſſarii cum filia confeſſionis, de quo actum eſt ſupra qq. 25.

Quæritur 31. Quænam ſint pœnæ committentium inceſtum?

Respondeo 1. Si uxoratus committit inceſtum cum conſanguinea in primo vel ſecundo gradu, privatur jure petendi debitum à ſua uxore. Idem dicendum eſt de uxore, ſi committat inceſtum cum conſanguineo ſui mariti in primo vel ſecundo gradu.

Ratio eſt; quia per copulam illicitam contrahitur affinitas cum conſanguineis complicis usque ad ſecundum gradum incluſive; adeoque per ejuſmodi inceſtum commiſſum à marito vel uxore contrahitur etiam affinitas cum uxore vel marito, utpote conſanguineis complicis intra ſecundum gradum.

Respondeo 2. Si perſona uxorata committat inceſtum cum propria conſanguinea perſona, v. g. cum filio vel filia ſui fratris, non privatur jure petendi debitum.

Ratio eſt; quia hoc nullibi reperitur expreſſum in jure. Ita communis.

Nec obstat, quod gravius ſit peccatum, ſi maritus peccet cum propria conſanguinea, quam ſi peccet cum conſanguinea uxoris. In pœnalibus namque legibus non eſt bona argumentatio à pari etiam ob majoritatem rationis.

Respondeo 3. Si quis ſcienter contrahat nuptias inceſtuoſas, hoc eſt, matrimonium cum perſona conſanguinea vel affine in gradu prohibito, ipſo facto incurrit excommunicationem. Ita habetur in *Clementina* 1. *de Conſang. & affinit.* prout dicetur in Tract. de Matrimonio.

Quæritur 32. Quid ſit ſacrilegium?

Respondeo. Sacrilegium, prout conſtituit peculiarem ſpeciem luxuriæ, eſt peccatum luxuriæ, quo violatur aut perſona ſacra, aut locus ſacer.

Quæritur 33. Quot modis ſolet committi tale ſacrilegium?

Respondeo. Sacrilegium hoc committitur triplici modo. 1. Si perſona ſacra, hoc eſt, ligata voto perpetuæ caſtitatis ſolenni vel ſimplici, committat aliquod peccatum luxuriæ internum vel externum; ſive illud externum committat ſecum ipſo, ſive cum alia perſona non ligata voto. 2. Si perſona non ligata voto caſtitatis committat peccatum externum luxuriæ cum perſona ligata voto perpetuæ caſtitatis; aut ſi peccet per deſideria carnalia vel delectationem moroſam relate ad determinatas ejuſmodi perſonas. 3. Si quis, etiamſi non ligetur voto caſtitatis ſe polluat, aut habeat copulam in loco ſacro, ſeu benedicto, nempe in templo vel cœmeterio. Nec refert, utrum copula fuerit licita vel illicita de ſe. Duplex autem sacrilegium committitur, ſi talis actus ſit *in loco ſacro a perſona ſacra, vel cum perſona ſacra.* Similiter committitur duplex Sacrilegium, ſi perſona ſacra actu luxurioſo peccet vel peccare intendat cum alia perſona ſacra.

Quæ-

Digitized by Google

QUÆRITUR 34. An committat duplex Sacrilegium, qui ſimul eſt religioſus, & initiatus Sacris Ordinibus, v. g. Sacerdotio?

RESPONDEO. Tales committunt duplex Sacrilegium.

RATIO eſt, quia duæ illæ ſacrationes, nempe per votum ſolenne, & per ſacrum Ordinem, præſertim Sacerdotium, differunt ſpecie. Vota enim religioſa hominem tantum vel primario ſacrant Deo in ordine ad ſanctificationem propriam; ſed Sacerdotium ſacrat hominem Deo per ſanctificationem ſeu inunctionem externam in ordine ad ſanctificationem etiam alienam; ex quo ſequitur, etiam ipſam caſtitatis obligationem eſſe ſpecie diverſam. Pro hac ſententia ſtant etiam illi, qui cenſent, obligationem caſtitatis in Sacris Ordinibus tantum fundari in præcepto Eccleſiæ. Pro qua ſententia referuntur *Valentia*, *Gutierez*, *Turrecremata* & alii.

QUÆRITUR 35. An differat ſpecie ſacrilegium commiſſum a perſona habente votum caſtitatis ſolenne, & commiſſum a perſona habente tantum votum caſtitatis ſimplex?

RESPONDEO Negative.

RATIO eſt, quia votum caſtitatis ſolenne & ſimplex non differunt intrinſece ex parte voventis, ſed tantum extrinſece ex parte Eccleſiæ acceptantis votum in ordine ad effectum irritationis matrimonii, qui effectus eſt voto extrinſecus.

QUÆRITUR 36. An committatur ſacrilegium, ſi committatur actus luxurioſus cum perſona habente appenſas ad collum reliquias, vel Agnos benedictos?

RESPONDEO. Non committi ſacrilegium.

RATIO eſt, quia actus fidei & ſpei & religionis poſſunt ſtare cum peccato mortali. Geſtatio autem talium rerum ſacrarum eſt tacita proteſtatio fidei, religionis, & ſpei erga Deum. Alioquin illi, qui vellent peccare, vel inire duellum, ne committerent duplex peccatum, deberent deponere ejusmodi ſigna proteſtativa ſuæ fidei, ſpei, & fiduciæ pro impetrando dono pœnitentiæ. Itaque in tali caſu peccatum, & habitualis diſpoſitio in genere fidei ac religionis ſe habent concomitanter; nec illa ipſa concomitantia eſt objectum ſpecialis diſplicentiæ aut prohibitionis divinæ in homine aliunde determinato ad peccandum. Fatendum tamen; quod geſtatio talium rerum ſacrarum ſit monitorium diſſuaſivum peccati, ita ut aggravet peccatum non in ratione *gravis irreverentiæ*, ſed in ratione majoris obdurationis contra inſtinctus divinos, quæ obduratio eſt diverſæ rationis à malitia luxuriæ, & conſtituit peccatum veniale vel mortale pro diverſitate admonitionis divinæ internæ. Pro ſententia negativa, quod non committatur ſpeciale ſacrilegium, citantur à Catalana Fagundez, Fillintius, Bonacina.

QUÆRITUR 37. An ſemper committatur ſacrilegium per copulam conjugalem licitam in loco ſacro?

RESPONDEO I. Si talis copula fiat abſque neceſſitate, hoc eſt, abſque periculo incontinentiæ, in loco ſacro, committitur ſacrilegium, etiamſi copula fiat occulte. Ita communis contra Vaſquez & Lopez, qui cenſent, talem copulam, ſi occulta ſit, non fore ſacrilegium.

RATIO eſt, quia ſacratio loci publici ex intentione ſacrantis & Eccleſiæ obligat ſpecialiter fideles ſub gravi ad abſtinendum ab hoc genere irreverentiæ; quod non fit in ſacratione rerum benedictarum vel in uſu reliquiarum privato.

RESPONDEO 2. Si tamen fiat in caſu neceſſitatis, v. g. tempore belli, ubi non datur alia domus ad habitandum, accedente periculo incontinentiæ, non committitur ſacrilegium, ſed ad ſummum irreverentia venialiter peccaminoſa, quæ evitari poterat per continentiam. Ita communis contra Navarum & Graffium teſte Catalano.

QUÆRITUR 38. An committatur ſacrilegium per cogitationes, aſpectus, vel actus obſcœnos in loco ſacro?

RESPONDEO I. Si delectatio vel concupiſcentia obſcœna non tendat in actum externum committendum in ipſo loco ſacro, non committitur ſacrilegium, ſeu exhonoratio ipſius loci; prout docent *Rodriguez*, *Sanchez*, *Fillutius*, *Bonacina*.

RATIO eſt, quia, cum honor conſiſtat in veneratione externa, exhonoratio loci fieri nequit per ſolum actum internum. Dico tamen; quod talis circumſtantia loci, conſecrati publice ad cultum Dei ſimul internum & externum, ſuperaddat peccato interno luxuriæ gravem malitiam irreligionis ſeu irreverentiæ erga Deum, qui in ipſo negotio deprecandæ veniæ & exorandæ gratiæ offenditur graviter.

RESPONDEO 2. Per quosvis actus externos libidinoſos, ex ſua natura vel ex intentione operantis tendentis ad pollutionem vel copulam, ſi committantur in loco ſacro, committitur ſacrilegium.

RATIO eſt, quia ſacratio loci publica ad cultum divinum ex intentione Eccleſiæ ſpecialiter excludit exhonorationem loci per profuſionem ſeminis. Ergo etiam ſpecialiter excludit exhonorationem loci per quosvis actus ex ſua natura, vel intentione operantis tendentes ad pollutionem vel copulam ponendam in loco ſacro.

QUÆRITUR 39. Quænam ſint loca ſacra, in quibus committitur ſacrilegium per copulam aut pollutionem?

RESPONDEO. Per loca ſacra hoc loco intelliguntur 1. Eccleſiæ conſecratæ, vel benedictæ. 2. Oratoria erecta, atque ad divinum cultum deputata authoritate Epiſcopi, ita ut ad illa per januam publicam pateat acceſſus. 3. Cœmeteria Eccleſiis annexa. 4. Capellæ & Chorus Eccleſiæ, ſi comprehendantur uno tecto Eccleſiæ. 5. Oratoria privata, ſi in ipſis extet altare immobile conſecratum. Econtra non cenſentur loca ſacra 1. Monaſteria, Dormitoria, & cubicula Religioſorum, 2. nec tectum Eccleſiæ, 3. nec turris campanaria, 4. nec Sacriſtia, 5. nec cubicula Eccleſiæ adhærentia, 6. nec cavernæ ſubterraneæ, niſi ſint benedictæ pro ſepultura, 7. nec propylæum, niſi ſit para cœmeterii.

Ratio horum eſt, quia non cenſentur pertinere ad corpus Eccleſiæ & cœmeterii. Ita communis.

QUÆRITUR 40. Qualis effuſio ſeminis requiratur ad polluendam Eccleſiam?

RESPONDEO. Requiritur 1. ut ſit voluntaria, & directe volita. Nam Navarrus, Sylveſter, Tabiena, Henriquez, & alii merito cenſent, non pollui Eccleſiam per pollutionem in ſomno habitam etſi ſit voluntaria in cauſa. 2. Requiritur, ut emittatur in copia, & non ſolum guttatim, aut per modum humectationis ſeu diſtillationis, quæ ſecundum ſe non forent idonea ad generationem. 3. Requiritur, ut delictum ſit publicum. Nam ſi foret occultum, non pollueretur Eccleſia, nec opus haberet reconciliatione, prout ex Suarezio, Navarro, Coninch. & Bonacina recte docet Catalanus. Vide L. Eccleſiis de Conſecrat. diſt. 1.

De Pollutione.

QUÆRITUR 41. Quid ſit pollutio, ſeu mollities?

RESPONDEO. Pollutio eſt voluntaria profuſio ſeminis ad generationem à Deo ordinati, facta extra vas ad generationem idoneum abſque ulla copula.

QUÆRITUR 42. An procuratio pollutionis ſemper ſit peccatum mortale, etiamſi fiat ex bono fine, v. g. ex motivo reſtituendæ ſanitatis, vel ex motivo ſedandi carnis moleſtias?

RESPONDEO Affirmativè.

RATIO eſt, quia ita Deus voluit. Nam Apoſtolus 1. Cor. 6. expreſſe dicit: *Neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, &c. poſſidebunt regnum Dei.* Et ad Galat. 5. v. 19. *Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. quæ prædico vobis, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.* Cæterum indagare cauſam totius rectiſſimi ordinis, qui Deum movit ad ſic ſtatuendum, inutile aut præſumptuoſum eſt.

QUÆRITUR 43. An pollutio ſit jure naturæ prohibita?

RESPONDEO Affirmativè.

RATIO eſt, quia commotio ſpirituum genitalium & profuſio ſeminis ordinatur à Deo ad generationem hominis ſeu creationem animæ rationalis, quo effectu privari Deum illi præbet anſam ac jus ad gravem indignationem, ſi fiat extra ſtatum & organa conjugii, ubi non fruſtratur ordinatio Dei niſi per accidens in caſu jam impletæ ordinationis divinæ atque jam obtenti finis à Deo intenti per imprægnationem præcedentem. Hinc merito damnata eſt ab Innocentio XI. ſequens propoſitio: *Mollities jure naturæ prohibita non eſt; unde ſi eam Deus non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali.* Huc etiam reſpicere videtur propoſitio 71. Queſnelli damnata à Clemente XI. *Homo ob ſui conſervationem poteſt ſeſe diſpenſare ab ea lege, quam Deus condidit ob ejus utilitatem.* Hinc manifeſtum eſt, ne quidem ſanitatis procurandæ cauſa licitam eſſe *directam* procurationem pollutionis, v. g. per tactus, vel medicinas directe in eum finem ordinatas, prout Navarrus, Angelus, Sylveſter, Toletus, Sa, S. Antoninus, Vaſquez, Sanchez, Sotus, Corduba, Lopez, Filliutius, Fagundez teſte Catalano docent.

QUÆRITUR 44. Quandonam pollutio cenſeatur eſſe voluntaria, & imputabilis ad peccatum?

RESPONDEO. Tunc pollutio cenſetur eſſe voluntaria, quando prævidetur facile conſequi ex aliqua actione de ſe *non ordinata* ad finem honeſtum, *nec* in his circumſtantiis *ordinabili ad finem* ultimum, *nec neceſſaria* ad uſum Civilem vel honeſtam ſuſtentationem & converſationem humanam; qualis actio foret curioſus & fixus aſpectus fœminarum pulchrarum in partibus nudis, quando ſic curioſe aſpiciens vel ex ſpeciali pronitate ſuæ naturæ, vel ab experientia novit, facile exinde conſequi in ſe pollutionem. Idem dicendum circa curioſam lectionem librorum amatoriorum, vel aliorum, ex quorum lectione ſibi inutili vel intempeſtiva quis novit in ſe facile oriri pollutionem.

RATIO eſt, quia cum in tali caſu non intendatur finis laudabilis ac ordinabilis ad gloriam Dei, nec ſupponatur urgere ulla neceſſitas ſibi comparandæ utilis notitiæ, manifeſtum eſt, interpretative *quæri* vel ſaltem *permitti* ſine cauſa juſtæ excuſationis ipſam delectationem pollutionis, quod non licet. Ita quoad rem ſcribunt plerique authores. In hujus rei teſtimonium in hac reſponſione adſcribo verba CATALANI, qui circa Præceptum VI. c. 9. n. 5. ſic ſcribit:
,, QUÆRES. Quandonam ſufficienter volunta-
,, ria & imputabilis ad culpam dici poſſit. RE-
,, SPONDEO, quando non ſequitur præter inten-
,, tionem ex aliqua cauſa neceſſaria, quæ con-
,, veniens ſit corpori, ut eſt moderatus cibus,
,, ac moderatus potus, vel conveniens animæ,
,, ut ſtudere, orare; vel tandem utilis aliis, ut
,, confeſſiones audire, cum fœminis loqui cau-
,, te, & cum neceſſitate. Si autem pollutio ſe-
,, quatur ex aliqua cauſa non neceſſaria, nec
,, utili aliis, nec conveniente corpori, aut ani-
,, mæ; dicendum eſt, quod habeat ſufficienter
,, requiſita ad voluntarium, & quod non accidat
,, præter intentionem, & conſequenter quod ſit
,, imputabilis ad peccatum: RATIO eſt; quia
,, pollutio ſequens ex aliqua cauſa neceſſaria,
,, etiamſi prævideatur in illa, dummodo ſit præ-
,, ter intentionem; non debet imputari ad pec-
,, catum utenti Jure ſuo, alias coercendus eſſet,
,, ne multas actiones ſibi vel proximis conve-
,, nientes, ad quas jus habet, exercere poſſit;
,, & ſic omittendæ eſſent innumeræ actiones ne-
,, ceſſariæ, ne innumeri inſurgant ſcrupuli, quod
,, non eſt de facili concedendum. Effectus enim
,, per accidens, & præter intentionem ſubſe-
,, quens, ut eſt pollutio in caſibus adjectis, non
,, habet rationem voluntarii, imo illam habens
,, potius pati, quam agere cenſendus erit: Sic
,, Sanchez *de Matrim. lib. 9. diſp. 45. num. 4.* alle-
,, gans Divum Gregorium, Divum Thomam, Ca-
,, jetanum, Gerſonem, Abulenſem, D. Antoni-
,, num, Tabienam, Armillam, & Navarrum. Sic
,, etiam Bonacina de Matrim. quæſt. 4. punct. 10.
,, num.

Google

,, num. 5. referens Suarez, Leſſium, Vaſquez,
,, Henriquez, Azorium, Filliutium, & alios."

,, Adnoto tamen ex eodem Sanchez loc. cit.
,, num. 6. quod ſi probabile periculum habea-
,, tur conſenſus in delectationem pollutionis,
,, ſub gravi culpa abſtinendum erit ab ea cauſa,
,, quantumvis licita, ex qua pollutio ſequitur:
,, ratio eſt, quia amans periculum, voluntarie
,, dicitur perire in illo. Periculum vero hoc
,, ſufficienter incurritur, quando quis experien-
,, tiam habet, quod fere ſemper in ſimili occa-
,, ſione poſitus in delectationis conſenſum laba-
,, tur. Nihilominus huic periculo urgente gra-
,, viſſima neceſſitate licite poterit quis ſe expo-
,, nere, firmiter tamen prius proponens, ſe non
,, conſenſurum: ut ſi unicus eſſet Chirurgus in
,, Civitate, qui mederi deberet fœminæ in pu-
,, dendis laboranti cum periculo vitæ; tunc
,, enim iſte talis non diceretur periculum amare,
,, ſed fretus divina Miſericordia ob ſuccurren-
,, dum proximo ſe conjicere in illud, ut libere-
,, tur. Vide Divum Thomam 2. 2. *quæſt.* 10.
,, *art.* 9. *in Corp.* Cajetanum in *Summa V. Pericu-*
,, *lum.* Armillam eod. *verb. num. unic.* & Navar-
,, rum *in Summ. cap.* 3. *n.* 15.

,, Ex dictis colligitur 1. nec eſſe peccamino-
,, ſam, nec imputabilem ad peccatum pollutio-
,, nem illam, quæ ſequitur vi naturæ, vel ex alia
,, cauſa habente diverſum effectum; ut ſi ſeque-
,, retur ex ebrietate, ex comeſtione ciborum
,, calidorum, ex equitatione, ex tactu licito, vel
,, amplexu juxta morem patrium, ex ſitu corpo-
,, ris ſupino: & ratio eſt, quia eſt effectus ſub-
,, ſequens præter intentionem, adeoque non im-
,, putabilis ad culpam: ſupponimus enim, non
,, intendi pollutionem, quamvis prævideatur,
,, nec haberi animum delectandi de illa, ſi ſub-
,, ſequatar; imo potius haberi animum compri-
,, mendi poſitive delectationem, ſi ſequatur pol-
,, lutio, nec mere negative ſe habendi quoad
,, conſenſum repellendum. Sic Saochez *de Ma-*
,, *trim. lib.* 9. *diſp.* 45. *num.* 7. & 8. Navarrus *in*
,, *Summ. cap.* 16. *num.* 7. Vaſquez 1. 2. *quæſt.* 74.
,, *art.* 8. *diſp.* 113. *num.* 8. Sotus *in* 4. *diſt.* 12. *qu.* 1.
,, *art* 7. Sa *verb. Luxuria num.* 8. & Bonacina *de*
,, *Matr. quæſt.* 4. *punct.* 10. *num.* 6.

,, Colligitur 2. nec eſſe peccaminoſam pol-
,, lutionem ſequentem ex refricatione circa par-
,, tes verendas ad ſedandum magnum pruritum
,, ibi exortum; vel ex lotione partium puden-
,, darum ad expurgandum fœtorem, dummodo
,, abſit periculum conſenſus, quia eo urgente te-
,, netur unusquisque abſtinere: ratio autem eſt,
,, quia tam refricatio ad pruritum ſedandum,
,, quam lotio ad fœtorem expellendum ſunt ex
,, natura ſua licitæ, & ex neceſſitate fiunt; ideo-
,, que pollutio inde ſequens præter intentionem
,, ſequi cenſenda erit. Sic Sanchez l. cc. & Bo-
,, nacina l. cc. num. 8.

,, Colligitur 3. Pollutionem ſequentem ex
,, cauſa leviter, ac venialiter luxurioſa, ut eſt cu-
,, rioſus aſpectus, vel curioſa lectio; dummodo
,, nec volita, nec intenta fuerit, nec conſenſus
,, habeatur circa illam; non eſſe grave pecca-
,, tum: quia cauſa leviter influens in pollu-
,, tionem non dicitur abſolute & ſimpliciter cau-
,, ſa illius; adeoque pollutio inde ſequens non
,, dicetur ſufficienter volita, ita ut imputabilis
,, ſit ad grave peccatum. Sic Vaſquez, Leſſius,
,, Henriquez, quos refert, & ſequitur Bonacina
,, de *Matrim. quæſt.* 4. *punct.* 10. *num.* 9."

Hucusque P. Catalanus, cuius tamen Corrolario tertio addenda eſt limitatio, niſi conſiderata ſpeciali pronitate naturæ, vel propria experientia ſic curioſe aſpiciens, vel legens ſciat, in ſe exinde facile ſecuturam pollutionem.

Quæritur 45. An liceat ſumere medicinam, per quam ſemen reſolvatur in ſanguinem vel alium humorem ſanitatis gratia?

Respondeo. *Catalanus* ad hanc quæſtiunculam merito ſic reſpondet: " *Reſp.* affirmative
,, cum Sanchez, & Bonacina citatis: *Ratio* eſt,
,, quia ſic non procuraretur pollutio, quod eſt
,, illicitum; ſed reſolutio tantum ſeminis in alios
,, humores, quod non eſt contra naturam gene-
,, rationis."

Quæritur 46. An ſit peccatum lethale non reprimere pollutionem inchoatam in ſomno quoad commotionem ſpirituum, & ſeminis deciſionem, quamvis ſeminis effuſio ſequatur in vigilia?

Respondeo. *Catalanus* ad hoc ſic reſpondet: " *Reſp.* Si patiens in tali caſu pollutionem
,, ſit in ſemiplena vigilia, in qua non habeat per-
,, fectam libertatem ſe cohibendi; nullum pec-
,, catum erit non reprimere: & ratio eſt, quia
,, nec voluntaria dicitur, nec libertas habetur
,, eam comprimendi, ut conſtat. Difficultas ta-
,, men eſt, ſi ſit in plena vigilia, in qua ſupponi-
,, tur facultas, ac libertas eam reprimendi: qua-
,, propter Toletus putavit *lib.* 5. *Summ. cap.* 13.
,, grave eſſe peccatum eam non reprimere. Ve-
,, rum ceſſante periculo delectationis non erit
,, grave peccatum non cobibere ſeminis fluxum
,, jam e lumbis deciſi in ſomno, quamvis effuſio
,, ſequatur in perfecta vigilia: & ratio eſt, quia
,, ſicuti patiens fluxum ſeminis absque ſuo con-
,, ſenſu, & culpa, & citra periculum delectatio-
,, nis, ut eſſet Confeſſarius audiens peccata tur-
,, pia; nec peccat, nec habet obligationem illum
,, reprimendi; ita qui in ſomno habet deciſio-
,, nem ſeminis e lumbis, licet effuſio ſequatur
,, in perfecta vigilia: maxime cum ſemen deci-
,, ſum ſit naturali via ad erumpendum foras, &
,, difficile ſit illud reprimere in vigilia. Sic Sa,
,, Navarrus, Filliutius, Graffis. Azor, Corduba,
,, Sotus, Sanchez, & alii, quos refert, & ſequi-
,, tur Fagundez *in* 6. *Decal. Præcept. lib.* 6. *cap.* 9.
,, *num.* 28.

,, Noto tamen 1. ex eisdem Doctoribus il-
,, licitum omnino, & peccaminoſum eſſe coope-
,, rari aliquo modo in vigilia ad ſeminis illius
,, jam deciſi expulſionem: quia hoc eſſet procu-
,, rare pollutionem, & non mere eam pati; imo
,, expedit componere manus in ſignum Crucis,
,, & ferventer deprecari Deum, ne permittat la-
,, pſum in delectationem, ut non minus pie, quam
,, docte habet Gerſon.

,, Noto 2. ne pollutio illa inchoata in ſo-
,, mno, & poſtea completa in vigilia volita fue-
,, rit antecedenter ad ſomnum, & procurata in
,, cauſa illam inducente ob voluptatem vene-

„ ream, & carnalem delectationem explendam. „ Quis enim non videt, tunc graviter peccandi-„ noſum fore in cauſa, quæ etiam in ſomnis in-„ ficitur malitia voluntariæ pollutionis: qui e-„ nim vult cauſam in ſe, vult moraliter effectum „ in ipſa cauſa, nec in hoc præſcindibilia eſt amor „ effectus ab amore cauſæ."

Quæritur 47. An licitum ſit, de ſecuta ſine peccato in ſomno pollutione gaudere; vel eam ſic inculpabiliter ſequendam optare ac deſiderare ſanitatis cauſandæ vel naturæ exonerandæ & moleſtiæ pellendæ cauſa?

Respondeo. Practice non licet optare ex tali ſine pollutionem; licet tamen de ea ſecuta gaudere.

Ratio eſt, quia, prout in Tract. de peccatis Diſp. 4. oſtenſum eſt, in hac materia deſideria, quæ in appetitu rationali ſunt conditionata, ob connexionem naturalem tranſeunt ordinarie in appetitum ſenſitivum, in quo non amplius conditionata manent, ſed ſiunt appetitus ſenſitivus abſolutus, poſitive inclinans ſenſum & affectum ad pollutionem. Sed hoc non licet. Gaudium autem de pollutione ſic jam præterita hæret ordinarie in ſolo appetitu rationali. Cum ergo ſit de objecto licito ſine notabili periculo alterius deordinationis, erit licitum.

Quæritur 48. An pollutiones ſint ejuadem ſpeciei? aut num habeant circumſtantias neceſſario aperiendas in confeſſione?

Respondeo. *P. Catalanus* ad hoc recte ſic reſpondet: „ Quamvis pollutiones ſecundum ſe „ conſideratæ ſint ejusdem ſpeciei, quia ha-„ bent eandem oppoſitionem, & contrarietatem „ cum recta ratione: nihilominus poſſunt per „ accidens, & ratione circumſtantiarum ſibi ad-„ ditarum ſpecie diverſificari inter ſe, & conſe-„ quenter importare obligationem eas circum-„ ſtantias aperiendi in confeſſione, quæ habent „ ſpecie diverſam malitiam. Sic polluens vo-„ luntarie ſe in loco ſacro debet in confeſſione „ talem circumſtantiam aperire, cum ultra mali-„ tiam pollutionis habeat malitiam ſacrilegii: ſic „ etiam voluntarie ſe polluens cum moroſa de-„ lectatione, ac deſiderio alicujus perſonæ ſolu-„ tæ, aut conjugatæ, vel obſtrictæ voto, debet „ pariter Confeſſario tales circumſtantias declarare, quia ultra malitiam pollutionis contra-„ hit malitiam fornicationis, vel adulterii, aut „ ſacrilegii. Sic denique voluntarie ſe polluens „ cum cooperatione alterius debet perſonam, „ cujus ope pollutio commiſſa fuerit, explicare, „ cum ipſa cooperatio, & inductio ad peccatum „ ſit in Confeſſione etiam aperienda. Sic Caje-„ tanus, Navarrus, Azor, Filliutius, & alii, quos „ refert & ſequitur Bonac. *de Matrim. quæſt.* 4. „ *punct.* 10. *num.* 15."

Quæritur 49. An procurare magnam ſpirituum commotionem ad pollutionem ordinatorum, vel ad magnam diſtillationem ſit grave peccatum?

Respondeo affirmative cum *Catalano* cc. „ quia ſicuti eſt grave peccatum pollutionem „ procurare, ſic grave peccatum erit talem ſpi-„ rituum commotionem procurare, quæ eſt cau-„ ſa proxima, & notabiliter influens in pollutio-„ nem ipſam. Idem dicendum, ſi commotio „ ſpirituum excitet ad magnam diſtillatio-„ nem: nam magna diſtillatio proxime tendit „ ad pollutionem, cum proveniat ex magna car-„ nis commotione, quæ non ſine mortali dele-„ ctatione venerea accidere poteſt. Quamvis „ de levi commotione diſponente ad levem, vel „ parvam diſtillationem non eodem modo di-„ ſcurrendum erit: ut habet Sanchez *lib.* 9. *de* „ *Matrim. Diſp.* 19. *num.* 3. Diſtillatio autem eſt „ quidam humor medius inter urinam, & ſemen; „ & quamvis ſemini aſſimiletur, re vera tamen „ non eſt tale."

De Sodomia.

Quæritur 50. Quid ſit Sodomia?

Respondeo. Sodomia communiter definiri ſolet, quod ſit *Congreſſus inter perſonas ejusdem ſexus*. Rectius tamen definiri poteſt, quod ſit *copula in vaſe virili vel muliebri inepto ad generationem*. Talis congreſſus ſeu copula ſit, ſi ſemen effonditur in vas præpoſterum, per quod egeruntur ſtercora.

Ratio hujus poſterioris definitionis eſt, quia varii modi exercendi innaturalem copulam non habent aliud nomen magis proprium, quam Sodomiæ, & leges civiles non diſtinguunt in pœna, ſed æquali pœna omne genus talium congreſſuum in mari aut fœmina vindicant. Si quis tamen recipere velit priorem definitionem, cum authoribus illius copulam inter perſonas ejusdem ſexus vocabit *Sodomiam perfectam*; copulam vero inter perſonas diverſi ſexus in vaſe præpoſtero, vel in vaſe ad generationem inepto vocabit *Sodomiam imperfectam*, ſeu *impropriam*.

Quæritur 51. Utrum in Confeſſione ſint explicandæ circumſtantiæ in Sodomia variantes ſpeciem?

Respondeo. Etiam in Sodomia explicandæ ſunt circumſtantiæ addentes malitiam gravem diverſæ rationis. Sic explicandum eſt 1. an commiſſa fuerit cum perſona ligata voto caſtitatis, quia ſuperadditur gravis malitia ſacrilegii. 2. An commiſſa fuerit cum violentia erga perſonam repugnantem, quia ſuperadditur gravis malitia injuſtitiæ. 3. An commiſſa fuerit a vel cum perſona conjugata, quia ſuperadditur malitia adulterii. 4. An commiſſa fuerit cum conſanguineis vel affinibus in primo, aut remotiore gradu, quia ſuperadditur gravis malitia impudentiæ ac irreverentiæ oppoſita vinculo ſpecialis amicitiæ; licet non ſoleat vocari inceſtus. 5. An commiſſa fuerit cum perſona cognata cognatione ſpirituali vel legali, quia ſuperadditur conſimilis malitia impudentiæ enormis ac irreverentiæ. 6. An commiſſa fuerit cum virgine, quia ſuperaddit enormem malitiam oppoſitam innatæ verecundiæ ac pudicitiæ virginalis cum perverſione ſpirituum & affectuum tendentium ad receptionem fœtus humani.

Quæritur 52. Quænam ſint ſtatutæ pœnæ in Sodomitas?

Respondeo 1. De Jure Civili per l. *cum vir nubit.* C. de adult. ſtatuta eſt pœna mortis tam in agentem, quam patientem. Poſt mortem combu-

comburuntur eorum corpora; & poſt latam mortis ſententiam adimitur Sodomitis jus teſtandi.

RESPONDEO 2. De Jure Canonico poſſunt Clerici omni beneficio privari, & deponi, imo juxta Vivianum & Menochium etiam degradari, ac poteſtati ſæculari tradi, ut morte puniantur & flammis exurantur. In C. *Clerici*, *de exceſſibus Prælatorum* ALEXANDER III. ſic habet: *Quicunque illa incontinentia, quæ contra naturam eſt, propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, & quinque civitates igne conſumpſit, deprehenſi fuerint laborare, ſi Clerici fuerint, dejiciantur à Clero; vel ad agendam pœnitentiam in monaſteriis detrudantur. Si laici fuerint, excommunicationi ſubdantur, & à cœtu fidelium fiant penitus alieni.*

RESPONDEO 3. Sodomia dat cauſam divortii, prout dicetur in Tract. *de Matrimonio.*

QUÆRITUR 53. An Clerici Sodomitæ incurrant ipſo facto ſuſpenſionem ab Officio & Beneficio abſque ulla ſententia Judicis, etiamſi crimen occultum ſit?

RESPONDEO Negative. Ita *Catalanus*, qui l. cc. C. 10. n. 4. ſic ſcribit: „ Quamvis Navarrus, Felinus, & alii putarint, Clericum Sodomiam committentem, etiam occulte ipſo facto, & ante quamcumque Judicis ſententiam ſuſpenſionem ab officio incurrere: & ratio noſtræ ſententiæ eſt, quia ſolæ Cenſuræ Eccleſiaſticæ, pænæve Medicinales, quæ ad executionem non requirunt factum hominis, ſi fuerint latæ ſententiæ, incurruntur ipſo facto, & ante quamcumque Judicis ſententiam declaratoriam per criminis commiſſionem, cui adnexa eſt excommunicatio; reliquæ vero pœnæ non incurruntur niſi poſt ſententiam declaratoriam Judicis: ut recte docet Suarez Tom. 5. de Cenſur. diſput. 30. ſect. 1. num. 14. ubi ait: Ad ſuſpenſionem ab Officio, & Beneficio, quamvis in jure ipſo facto imponantur, ſemper requiri declaratoriam criminis ſententiam; idem docent Sylveſter verb. Aſſaſſinus, n. 4. Fagundez in 6. Decal. Præcept. lib. 6. cap. 9. num. 18. in fin. & Bonacina alios referens de Major. quæſt. 4. de Matrim. punct. 4. num. 2. in fin. & 3. Hinc deducitur juxta eosdem Doctores, non incurrere in irregularitatem Clericum cum vitio occulto Sodomiæ laborantem, ſi in eo celebret; dummodo non celebret poſt latam ſententiam. Nec teneri in conſcientia dimittere Officium, Beneficium aut Dignitatem, aut fructus reſtituere, niſi poſt Judicis ſententiam, quidquid in contrarium dicant Farinacius & Lopez."

QUÆRITUR 54. Qualem ſtatuerit S. Pius pœnam in Sodomitas Clericos?

RESPONDEO. In Bulla: *Horrendum*, edita 1568. 28. Auguſti ſic habet: „Horrendum illud ſcelus, quo pollutæ fœdatæque Civitates a tremendo Dei judicio conflagrarunt, acerbiſſimum nobis dolorem inurit, graviterque animum noſtrum commovet, ut ad illud quantum poteſt comprimendum ſtudia noſtra conferamus."

§. 1. „Sane Lateranenſi Concilio dignoſcitur conſtitutum, ut quicumque Clerici, illa incontinentia, quæ contra naturam eſt, propter quam ira Dei venit in filios diffidentiæ, deprehenſi fuerint laborare, à Clero dejiciantur, vel ad agendam in Monaſteriis pœnitentiam detrudantur.

§. 2. „ Verum, ne tanti flagitii contagium, impunitatis ſpe, quæ maxima peccandi illecebra eſt, fidentius invaleſcat, Clericos hujus nefarii criminis reos, gravius ulciſcendos deliberavimus, ut, qui animæ interitum non horreſcunt, hos certe deterreat civilium legum vindex gladius ſæcularis.

§. 3. „ Itaque, quod nos jam in ipſo Pontificatus noſtri principio hac de re decrevimus, plenius nunc fortiuſque perſequi intendentes, omnes & quoſcumque Presbyteros & alios Clericos ſæculares & regulares, cujuſcumque gradus, & dignitatis, tam dirum nefas exercentes, omni privilegio Clericali, omnique officio, dignitate, & beneficio Eccleſiaſtico præſentia Canonis auctoritate privamus. Ita, ut per Judicem Eccleſiaſticum degradati, poteſtati ſtatim ſæculari tradantur, quæ de eis illud idem capiat ſupplicium, quod in Laicos hoc in exitio devolutos, legitimis reperitur ſanctionibus conſtitutum. Nulli ergo &c. Datum Romæ apud S. Petrum, Anno Incarnationis Dominicæ 1568. tertio Cal. Septemb. Ponc. noſtri Anno tertio."

QUÆRITUR 55. An ad incurrendum has pœnas à S. Pio latas requiratur, ut crimen ſit conſummatum?

RESPONDEO Affirmative. *Conſummatum* autem hoc crimen, ſeu *perfecta Sodomia* vocatur, quando pollutio fit in vaſe præpoſtero.

RATIO eſt, quia leges pœnales ſunt ſtrictæ interpretationis. Ita communis authorum. Cenſeo autem; in dubio, an ſpectatis circumſtantiis Sodomia poſſit dici perfecta ſeu conſummata, interpretationem relinqui arbitrio Judicis.

QUÆRITUR 56. An S. Pius in ſua Bulla comprehendat etiam Clericum, qui tantum ſemel aut bis commiſit Sodomiam?

RESPONDEO. *Catalanus* l. c. n. 4. ad hoc dubium ſic reſpondet: „ Conſtitutio S. Pii V. comprehendit quemcunque Clericum Sodomiam exercentem, ut patet ex verbis citatis ipſius Conſtitutionis: in Jure autem *exercere* importat frequentare, & quaſi ex conſuetudine, & iterato uſu facere: quapropter ſemel, bis, aut ter hoc peccatum committere non erit exercere; ſicuti non dicitur quis artem aliquam exercere, ſi eam ſemel, bis, aut ter efficiat. Sic Navarrus in Summ. cap. 27. num. 249. qui ait: hanc fuiſſe mentem S. Pontificis, nam à ſe conſultus ita reſpondit per Datarium Romæ: quapropter non recte Farinacius ſectatus Salzedum docuit: Clericum per unicum Sodomiæ actum incurrere has pœnas. Navarrum ſequuntur Quaranta, Ricius, Garzia, Suarez, Azor, & alii, quos refert, & ſequitur Bonacina *de Matrim. quæſt.* 4. *punct.* 11. *num.* 2. & Fagundez *in* 6. *Dec. præcept. lib.* 6. *cap.* 9. *num.* 20. Quæres tandem: an in confeſſione peccati Sodomiæ explicanda ſit circum-

„ cumſtantia agentis, vel patientis? an vero „ ſufficiat dicere, Sodomiam commiſi? Resp. „ explicandam eſſe: & ratio eſt, quia agens pol- „ lutionem habet, quam non habet patiens; „ adeoque magis opponitur fini naturæ agens, „ quam patiens: ut per ſe patet. Sic Cardin. „ De Lugo diſput. 16. de Pœnit. Sect. 5. n. 243. „ & Tamburinus in Meth. Confeſſ. lib. 2. cap. 7. „ §. 10. num. 76."

Quæritur 57. Qnid ſit beſtialitas? Et quotuplex?

Respondeo. Beſtialitas eſt conjunctio carnalis cum animali irrationali. Dividitur in tot ſpecies, in quot dividitur Sodomia, ita ut debeat explicari in confeſſione non ſolum circumſtantia ſpeciem mutans ſe tenens ex parte peccantis, v. g. an ſit perſona conjugata, ligata voto, Clericalis &c. ſed etiam circumſtantia ſe tenens ex parte bruti, v. g. an ſit mas, vel fœmina &c.

Ratio eſt, quia, licet pro diverſitate brutorum non varietur ſpecie actus luxuriæ ſecundum ſe: connotat tamen diverſum ſpecie affectum in peccante; puta *pollutionis*, ſi animal ſit tam exiguum, ut penetrari nequeant ejus vaſa, vel *fornicationis*, ſi congreſſus ſiat cum fœminei ſexus animali in vaſe apto ad generationem; vel *Sodomiæ*, ſi fiat in vaſe præpoſtero.

Quæritur 58. Qualis ſit pœna beſtialitatis?

Respondeo. In l. 1. ff. de Extraord. crim. ſtatuitur pœna mortis, ubi ſic habetur: *Perfecto flagitio punitur capite, imperfecto reus in inſulam deportatur.* Teſte tamen *Catalano* non pauci Doctores defendunt, ad ſubeundam jure hanc pœnam non requiri conſummationem delicti.

Quæritur 59. An detur etiam congreſſus cum dæmone?

Respondeo. Probabilius non datur verus talis congreſſus; ſed tantum imaginarius in phantaſia ex illuſione dæmonis.

Ratio eſt, quia ex una parte ipſimet Conventus Sagarum plerumque ſunt imaginarii, prout oſtenſum eſt in explicatione primi mandati *de maleficiis*; ex altera vero parte nullum extat argumentum certum ejuſmodi congreſſus, ſeu permiſſionis divinæ, ut dæmon aſſumat corpus organicum, quale requiritur ad veram copulam. Nam confeſſiones Sagarum, quæ fatentur; ſe habuiſſe talem congreſſum, vel ſunt mera mendacia ad ſeducendos juniores Confeſſarios, vel ſunt operationes phantaſiæ corruptæ ex illuſione dæmonum.

Quæritur 60. An & quomodo poſſit peccari mortaliter per modum concumbendi innaturalem?

Respondeo 1. Modus concumbendi innaturalis conſiſtit in eo, quod non obſervetur debitus concumbendi modus cum fœmina, v. g. ſi vir ſuccumbat & mulier incumbat; vel ſi ambo ſint à latere ſedendo aut ſtando; aut ſi vir accedat ad mulierem retro inſtar pacudum, quamvis in vaſe debito.

Ratio eſt, quia in præfatis concumbendi modis nec datur tam idonea reſolutio ſeminis & ſpirituum ex corpore viri, nec etiam datur tam certa attractio ſeminis virilis & ſpirituum ex parte mulieris.

Hinc Respondeo 2. Si interveniat probabile periculum effundendi ſemen extra vas muliebre; aut, etiamſi deferatur in vas muliebre, fruſtrandi tamen effectum generationis prolis ob debilitatem ſeu inſufficientiam virtutis attractivæ in vaſe muliebri, peccatur mortaliter.

Ratio eſt, quia actus iſte refertur potius ad pollutionem, quam ad actum conjugalem. Ita quoad rem communis authorum.

Respondeo 3. Si modus concumbendi caret quidem periculo effundendi ſemen extra vas muliebre, aut fruſtrandi quoad ſubſtantiam effectum generationis, talis concumbendi modus eſt peccatum veniale.

Ratio eſt, quia aut impeditur perfectio generationis & prolis intenta à natura ſeu authore naturæ, utpote ob minorem influxum vel minorem attractionem ſpirituum ſeminalium, aut certe intervenit aliquale periculum hujus imperfectionis, quam Deus vult tolli per complexum viri ac fœminæ.

Respondeo 4. Quia ordinarie concurrit periculum fruſtrandi effectum generationis vel notabiliter minuendi ejus perfectionem, quando vir eſt ſuccubus & mulier incuba, non debet excuſari hic modus coeundi à peccato mortali, ſi fiat abſque cauſa neceſſitatis, v. g. ſcandali, paralyſis &c. Idem dicendum, ſi coitus fiat ſedendo ex parte amborum; quia impeditur libera concuſſio corporum & ſpirituum idonea ad perfectionem generationis & prolis.

Respondeo 5. Si nullum ſit periculum impediendi generationem quoad ſubſtantiam, aut notabiliter minuendi perfectionem generationis, & concurrat neceſſitas ſic concumbendi, v. g. ſi mulier aut vir ſit adeo pinguis, ut non poſſit alio modo coire, nullum erit peccatum, ſi coeant retro. Ita teſte *P. Catalano, Coninch, Reginaldus, Henriquez, Sanchez, Filliutius*, & alii. Vide plura in Tract. de Matrimonio, §. 6. *de uſu matrimonii* q. 22. 23. 24. &c. ubi agitur de coitu, præſertim gravidarum.

DISPUTATIO VIII.

De Septimo & Decimo Præcepto Decalogi.

Quæritur 1. Quomodo in Scriptura ſonet ſeptimum & decimum præceptum Decalogi?

Respondeo. Septimum præceptum Exodi 20. v. 14. ſic habetur: *Non furtum facies.* Decimum vero, quod ibidem ſeptimo ſubjungitur, ita ſonat: *Non concupiſces domum proximi tui, nec deſiderabis uxorem ejus, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, nec omnia, quæ illius ſunt.* Idem ferme iiſdem verbis repetitur Deuter. 5. v. 16. ubi

ubi dicitur: *furtumque non facies --- non concupiſces uxorem proximi tui, non domum, non agrum, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, & univerſa, quæ illius ſunt.*

QUÆRITUR 2. Quænam vitia referantur ad furtum?

RESPONDEO. Ad furtum refertur 1. ablatio rei alienæ invito Domino tam clandeſtina, quam violenta, 2. ablatio honoris alieni per detractionem, 3. quælibet proximi damnificatio in bonis fortunæ, v. g. in contractibus, ludo &c. de qua tamen actum jam eſt in Tract. de Juſtitia. Hinc ſolum de priori duplici genere hic agendum eſt. De detractatione agetur in *præcepto Octavo.*

QUÆRITUR 3. Quid ſit furtum?

RESPONDEO. Furtum eſt occulta ablatio rei alienæ invito rationabiliter Domino. Aliqui in definitione addunt; *injuſta*, ſed hæc proprietas eſſentialis furti ſufficienter indicatur per hoc, quod dicatur fieri invito rationabiliter Domino. Ex hac autem definitione PATET, non eſſe furtum 1. ſi res occulte auferatur in bonum ipſius Domini, v. g. ſi uxor auferat viro pecunias, ne eas perdat ludo, comeſſationibus &c. vel ſi quis furioſo auferat gladium, ne alium occidat; vel ſi quis alteri auferat librum hæreticum, ne ex illo ſeducatur. SEQUITUR 2. non eſſe furtum, ſed injuſtitiam in genere contractus, ſi quis rem ſuam oppignoratam vel commodatam auferat creditori, vel commodatario. Non enim tollitur res aliena, ſed violatur obligatio contracta ex contractu perſonaliter, ſine translatione dominii. SEQUITUR 3. non eſſe furtum, ſi quis per compenſationem occultam ſumat rem alienam in ſolutionem debiti, alioquin inobtinibilem, aut ſi in extrema neceſſitate ſuæ ſaluti ex alieno conſulat.

RATIO eſt, quia in tali caſu Dominus rei non poteſt rationabiliter eſſe invitus.

QUÆRITUR 4. Quid ſit rapina?

RESPONDEO. Rapina eſt violenta ablatio rei invito rationabiliter Domino. Intelligitur autem hoc loco violentia aperta, quæ ſciatur quidem, ſed non poſſit repelli à rei Domino. Hinc SEQUITUR 1. non eſſe rapinam, ſi quis abſente Domino perfringat violenter domum, atque exinde res auferat; quia nec phyſice nec moraliter cenſetur inferri violentia perſonæ, quæ repelli nequeat. SEQUITUR 2. nec fore rapinam, ſi quis auferat rem alienam vidente nec contradicente Domino, cum tamen contradicere, & ablationem impedire poſſet, ſi vellet. Aliud dicendum, ſi Dominus rei non poſſet efficaciter ſine metu majorum malorum contradicere, prout contingit, ſi miles auferat gallinas, agnos, vel equum inſpiciente ruſtico, rei Domino.

QUÆRITUR 5. An furtum aut rapina ex ſuo genere ſit peccatum mortale?

RESPONDEO Affirmative. Id patet ex 1. Cor. 5. v. 10. ubi Apoſtolus ſcribit: *Scripſi vobis non commiſceri fornicariis, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis ſervientibus. --- Scripſi vobis non commiſceri; ſi is, qui frater nominatur inter vos eſt fornicator, aut idolis ſerviens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum ejuſmodi nec cibum ſumere.* Et 1. Cor. 6. v. 9. *Nolite errare; neque fornicarii, neque idolis ſervientes, neque fures, neque rapaces regnum Dei poſſidebunt.* NEQUE OBSTAT, quod Prov. 6. dicatur: *Non grandis eſt culpa, cum quis furatus fuerit; furatur enim, ut eſurientem impleat animam.* Id enim ibi dicitur comparative ad adulterium, quod ex mera petulantia committitur, prout patet ex contextu. DIXI. FURTUM EX SUO GENERE, hoc eſt, abſtrahendo à circumſtantiis malitiam diminuentibus. Culpam enim mortalem non committunt, ſi uxores clam aliquid accipiant inſcio marito, filii à parentibus, nepotes à ſuis patruis, amici ab amicis benignis ac liberalibus &c. quando prudenter judicare poſſunt, res illas ſibi ob juſtas cauſas non fore denegandas, ſi inſtanter peterentur, quamvis eſſent inviti quoad modum, quod accipiantur ipſis non rogatis.

QUÆRITUR 6. An furtum & rapina differant ſpecie?

RESPONDEO. Differunt ſpecie. Ratio eſt, quia continent diverſam malitiam, quæ actu ſubſtat attentioni legiſlatoris in ordine ad condendam diverſam legem. In præfato enim Apoſtoli textu manifeſte inter ſe diſtinguuntur *furtum & rapacitas, fures & rapaces.*

RATIO eſt, quia furtum infert ſolum injuriam in rebus, rapina autem etiam in perſona illius, cui infertur violentia.

QUÆRITUR 7. Quænam materia ſeu quantitas ſufficiat ad conſtituendum peccatum mortale furti?

RESPONDEO. Diſtinguenda eſſe quatuor genera perſonarum; aliqui enim ſunt *ditiſſimi*, alii *divites*, alii *mediocres*, qui vivunt moderate ex ſuo officio, negotio, arte, labore &c. Ita tamen, ut nec divites vocentur, nec pauperes; quartum genus ſunt *pauperes*, qui aut mendicato vivunt, aut æque propemodum miſere. Dico proin 1. *reſpectu ditiſſimorum* ad conſtituendum peccatum mortale furti ſufficit & requiritur *aureus*, ſeu Zeginus, æquivalens ad minimum *quatuor florenis*, ſeu viginti Juliis Romanis, 2. *reſpectu divitum* ſufficit & requiritur *dimidius aureus*, hoc eſt, *duo circiter floreni*, aut certe unus florenus cum dimidio. 3. *Reſpectu mediocrium* ſufficit & requiritur *quarta pars aurei*, ſeu *unus circiter florenus*. 4. *Reſpectu pauperum* ſufficit & requiritur *octava pars aurei*, ſeu *dimidius circiter florenus*.

HÆC RESPONSIO SIC PROBATUR. Illud ſufficit & requiritur ad conſtituendum peccatum mortale furti, quo ablato Dominus rationabiliter & graviter eſt invitus, ſed ablata ejuſmodi quantitate reſpectiva Dominus eſt rationabiliter & graviter invitus. Ergo. MINOR PROBATUR. Illo ablato Dominus eſt rationabiliter ac graviter invitus, quo ablato plerique prudentes rerum æſtimatores teſtantur, ſe fore, & alios fore eſſe rationabiliter ac graviter invitos; ſed hoc fit in caſu. Ergo. MINOR PROBATUR. Plerique Doctores in Hiſpania, Italia, Gallia, & Germania cenſent, hanc circiter materiam ſufficere & requiri ad conſtituendum peccatum mortale. Ergo eo ipſo judicant, ſe in tali caſu fore, alios autem poſſe eſſe rationabiliter ac gra-

viter invitos. Ita qnoad rem argumentatur *P. Catalanus* q. 19. de Decalogo C. 2. ubi ſic diſcurrit: „ Vt clarius ac diſtinctius in hac difficili
„ materia procedamus ob tantam opinionum
„ varietatem, præmittenda ſunt non nulla. Præ-
„ mittendum igitur 1. Menſuram magnitudinis,
„ & parvitatis moralis eſſe judicium Prudentum,
„ ac Peritorum; ita, ut, ſi omnes Prudentes con-
„ veniant in hoc, quod talis materia furti ſit
„ magna, & grave peccstum, tunc moraliter evi-
„ dens eſt, eam eſſe materiam magnam. Si ve-
„ ro aliqui prudentes innixi ſuis rationibus pu-
„ tent, hanc materiam eſſe magnam; quamvis
„ non deſint alii æque prudentes, qui ob ſuas
„ rationes reputent, eſſe parvam; tunc materia
„ non evidenter, ſed probabiliter magna. Si
„ denique prudentes plures, & peritiores exi-
„ ſtiment hanc materiam magnam; licet aliqui
„ nec plures, nec peritiores judicent eam par-
„ vam, tunc erit materia probabilius magna.

„ Præmittendum 2. quantitatem magnam
„ ſimul ablatam, quæ ſufficiens ſit ad peccatum
„ mortale furti; communiter cenſeri eam, quæ
„ omnibus conſideratis infert grave damnum
„ Domino, vel eum notabili utilitate privat.
„ Sic Sayr. Navar. Leſſius, Molin. Filliutius,
„ Vaſquez, quos refert, & ſequitur Bonacina
„ *de Reſtit. in part. diſp.* 2. *quæſt.* 8. *punct.* 1. *num.* 7.
„ Sed quia ex furto non idem damnum ſequitur
„ reſpectu omnium; ideo diſtinguunt commu-
„ niter quatuor genera perſonarum, 1. eſt illo-
„ rum hominum, qui familiam ſplendide alunt;
„ & reſpectu horum ſufficiens erit ad materiam
„ gravem furti unus aureus: quia licet unus
„ aureus non noceat notabiliter iis quoad vi-
„ ctum, nocet tamen qnatenus inſervit ad alen-
„ dsm familiam ſuo ſtatni convenientem. 2. Ge-
„ nus eſt illorum, qui vivunt ex ſuis redditibus,
„ nec indigent arte ad ſui ſuſtentationem, ut
„ ſunt communes divites; & reſpectu horum
„ qustuor regales circiter, ſeu quinque tareni
„ conſtituunt materiam gravem furti; quia qua-
„ tuor regales ſufficiunt illis ad competentem
„ victum unius diei circiter, non enim aſſignari
„ poteſt in hac materia menſura Mathematica
„ quantitatis. 3. Genus illorum, qui vivunt
„ opers, & labore ſuæ artis; & reſpectu horum
„ materis grsvis furti erunt duo regales circum
„ circa: quia & poſſunt eſſe pretium lsboris
„ unius diei, & ad victum unius diei comparan-
„ dum ſufficientes. 4. Denique genus eſt illo-
„ rum, qui ex mendicato vivunt, & ſic ſe ſu-
„ ſtentant & reſpectu horum materia gravis fur-
„ ti erit unus regalis: cum poſſit illis inſervire
„ ad ſuſtentationem unius, vel duorum dierum.
„ His præmiſſis,

„ Apparet jam ſtatuta communior regula aſ-
„ ſignata à Doctoribus ad dignoſcendum detri-
„ mentum notabile, quod reſpective infertur
„ Dominis attento eorum ſtatu; ex qua dedu-
„ citur magna quantitas ad peccatum mortale
„ furti ſufficiens. Quamvis in hac eadem regu-
„ la aſſignata aliæ circumſtantiæ conſiderari poſ-
„ ſint, quæ minuant, vel augeant qusntitstem,
„ quæ prudentis confeſſarii judicio ponderandæ
„ erunt: ideo lsudati Doctores Covarr. *lib.* 1.
„ *Var. cap.* 3. *num.* 11. Sylv. *verb. Furtum quæſt.* 2.
„ & Josnn. Medina *de Contract. quæſt.* 10. *in fin.*
„ docuerunt, quantitatem furti ad mortale pec-
„ catum pertingendum relinquendam eſſe arbi-
„ trio prudentis viri, qui sttentis, & conſide-
„ ratis locis, perſonis magis, vel minus diviti-
„ bus, eam ſtatuet. Adnotat tamen Cardenas
„ *in Diſſertationibus propoſitionum damnatarum ab In-*
„ *nocentio XI.* ultimum terminum peccati morta-
„ lis in furtis debere eſſe unum aureum; quia
„ eo ablato ſupponitur graviter læſum jus cu-
„ juscunque Domini, vel Dominorum; adeo-
„ que cum ex dictis non poſſit arithmetica regu-
„ la taxari in hoc, juxta hanc attentis omnibus
„ prudens Confeſſarius judicium ſuum dirigere
„ poterit. Quæ doctrina locum habet in Eu-
„ ropæ partibus, & non comprehendit furta fi-
„ liorum familias."

Hucusque *P. Catalanus*. Hnic ex Germania addo *P. Hermannum Buſenbaum*, nemini de rigore ſuſpectum, qui Tract. 5. C. 1. dub. 2. ſic ſcribit:
„ Quantitas notabilis ad peccatum mortale ſuf-
„ ficiens non mathematice ſed moraliter metien-
„ da eſt, non tantum ex valore rei ablatæ, ſed
„ etiam ex circumſtantiis perſonæ, cui aufertur,
„ ſi nimirum ei grave damnum inferatur, aut ſal-
„ tem charitas Chriſtiana graviter lædatur: quo-
„ modo reſpectu valde divitis, imo etiam Regis,
„ unus vel alter aureus notabile quid videtur;
„ reſpectu vero mediocriter divitum, quatuor
„ circiter regales, ſive medius imperialis, reſpe-
„ ctu mechanicorum duo; reſpectu pauperis,
„ unus. Ita nunc plerique cum Bonac."

In hunc locum P. la Croix loco cc. n. 987. paulo rigidior ſic ſcribit: „ Quantitas reſpecti-
„ ve gravis videtur ſic poſſe probabiliter ſtatui,
„ ut reſpectu cujuscumque etiam ditiſſimi Regis
„ ſint duo ducati; reſpectu inferioris Principis,
„ unus ducatus; reſpectu viri periluſtris aut
„ mercatoris valde divitis, unus Imperialis, re-
„ ſpectu civis mechanici, tertia pars Imperialis,
„ reſpectu tenuioris civis vel ruſtici, duo Soli-
„ di; reſpectu hominis utcunque pauperis, ſea-
„ qui ſolidus; reſpectu plane pauperis, etiam
„ unicus ſolidus; & de omnibus intermediis lo-
„ quendum eſt cum proportione. Ratio eſt,
„ quia tam multum videtur requiri & ſufficere
„ ad ſingulorum ſuſtentationem pro integra die,
„ ergo cenſebuntur pati grave damnum, & eſſe
„ graviter inviti, ſi tam multum auferatur, non
„ autem, ſi auferatur minus: intelligo autem
„ dictas pecunias ſecundum monetam & æſtima-
„ tionem, quæ nunc eſt in his partibus, nam
„ recte notat *Dicaſt.* à n. 32. pretia & valorem
„ pecuniarum notabiliter variari pro varietate
„ temporum & locorum, in quibus oporteret
„ dicta ſic accommodare, ut tantumdem tum &
„ ibi aſſignaretur, quantum poſtularet honeſta
„ ſuſtentatio ejus, cui res aufertur."

Huic authori germano addo unum ex Italia, nempe *P. Viva*, qui de Reſtitut. quæſt. 7. art. 5. num. 5. ſic ſcribit:

„ Quæritur, quænam qnantitas ad fur-
„ tum mortale requiratur?

„ Respondeo, illam qnantitatem requiri,
„ quæ infert grave damnum, aut privat notabili
„ utili-

„ utilitate. Hæc autem varia eſt pro varieta-
„ te perſonarum, quibus tale damnum irroga-
„ tur. Regulariter in perſonis, quæ vivunt ex
„ redditibus, ut ſunt communes divites, pro-
„ babiliter quatuor regales circiter ſunt magna
„ quantitas, quia deſerviunt ad comparandum
„ proprium victum tennem unius diei. Dixi
„ circiter, quia aliquis poteſt pati notabile da-
„ mnum etiam à tribus regalibus, & aliquis for-
„ te nec à quinque. Unde Laym. hic, & March.
„ apud Dianam in Summa cum aliis apud Croix
„ putant, univerſim quantitatem ſufficientem
„ ad furtum mortale eſſe victum unius diei ejus
„ perſonæ, à qua quis furatur. Quare in per-
„ ſonis, quæ ſe ſuſtentant ſuo artificio, & ope-
„ ra, ſunt probabiliter duo regales circiter, quia
„ iſti ſunt pretium laboris unius diei, & ſuffici-
„ unt ad comparandum victum pro uno die. In
„ iis vero, qui mendicant, unus dumtaxat re-
„ galis, & aliquando dimidius poteſt eſſe mate-
„ ria gravis, quia poteſt iis inſervire pro victu
„ unius diei. Unde fit, quod reſpectu Regis,
„ vel perſonæ prædivitis duo, vel unus aureus
„ poſſit eſſe materia gravis, quatenus ſufficiunt
„ ad victum iis conſentaneum unius diei, aut
„ ad ſtipendium menſtruum unius militis, aut
„ infimi famuli.

Ex his ergo patet, plerosque Doctores convenire in eo, quod ablata quantitate prius aſſignata Dominus rei poſſit, ac etiam præſumendus ſit, eſſe rationabiliter ac graviter invitus.

Quæritur 8. An & quomodo levis materia furti fiat gravis per accidens?

Respondeo. Levis materia furti fit gravis per accidens ratione gravis damnificationis vel contriſtationis exinde ſubſecutæ. Sic ſi quis artifici aufert inſtrumenta neceſſaria ſuæ artis, v.g. acus ſartori, ſubulas ſutori, &c. quæ ruri comparari nequeant intra triduum, ſicut interea debeat vacare à lucrando pane, ejusmodi furtum eſt peccatum mortale. Idem dicendum, ſi quis opulento auferat ſurculum tenellum arboris, quem ipſe plantaverat, ſi prævideat graviter contriſtandum; vel ſi prævideat ex ablatione rei levis blaſphematurum, peccabit mortaliter ſuo furto; quamvis in tali caſu malitia peccati non verſetur in genere furti, ſed in alio genere peccati connexi cum furto de ſe levi, puta contriſtationis, cooperationis ad blaſphemiam, &c.

Quæritur 9. Quomodo poſſit peccari per furta minuta?

Respondeo 1. Qui ſurripit parva animo ſucceſſive perveniendi ad ſummam ſeu quantitatem gravem relate ad eandem perſonam, peccat mortaliter.

Ratio eſt, quia intentio auferendi rem graviter & rationabiliter invito Domino, eſt peccetum mortale, prout conſtat ex dictis. Ergo etiam intentio auferendi ſucceſſive quantitatem, quæ collective ſpectata tolli nequeat, niſi graviter & rationabiliter invito Domino, erit peccatum mortale. Atqui Dominos eſſe graviter & rationabiliter invitos circa res parvas furto ablatas, ſi collectim coaleſcant in ſummam gravem, patet ex conſenſu Doctorum.

D. Amort Tract. de Præceptis.

Respondeo 2. Qui ſurripit parva ſine animo perveniendi ad ſummam gravem, peccat mortaliter continuatione furti, quamprimum advertere poteſt & debet, continuatione conflari ſummam ſeu quantitatem gravem: & ex eo tempore obligatur ad reſtitutionem ſub mortali non ſolum ultimæ partis completivæ peccati in genere furti gravis; quia pars in æſtimatione morali non amplius ſpectatur in genere partis completivæ, ſed reſpicitur à damnificato & à legislatore totum damnum in ratione totius. Hinc mercatores vel caupones, & hujusmodi perſonæ ſi utantur pondere vel menſura fallaci, quamvis unico aut quovis actu particulari ſolum fallant leviter, peccant tamen graviter ſucceſſive graviter damnificando perſonas particulares vel communitates.

Responsio *quoad ſubſtantiam* probatur etiam ex propoſitione damnata ab Innocentio XI. quæ ſic ſonat: *Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per parva furta, quantumcunque ſit magna ſumma totalis.*

Quæritur 10. An peccet mortaliter, qui ſucceſſive quidem per furta parva devenit ad ſummam gravem, ſed longo temporis intervallo, v.g. intra biennium vel triennium?

Respondeo. Quantumcunque ſit longum inter furta minuta temporis intervallum, peccatur tamen mortaliter aſcendendo ad ſummam gravem, niſi rationabiliter præſumatur tacita condonatio Domini. Sic enim de famulo vel ancilla alias fideli & dilecto intra integrum annum in eſculentis auferente ſucceſſive per furta minuta quartam partem floreni poteſt præſumi, quod Dominus condonet debitum. Si autem idem fiat ab extranea perſona, vel à famula aut ancilla in pecunia aut aliis rebus utenſilibus ac permanentibus, non cenſetur fieri tam facilis condonatio.

Ratio autem eſt; quia etiam in foro externo talia minuta furta, quamvis longo temporis intervallo interrupta, conſiderantur collectim per modum gravis delicti, & ſic collectim ſpectata puniuntur ſevere. Itaque cum in æſtimatione morali in tribunali ſic ſumuntur collective, juſte etiam ac rationabiliter ſic poſſunt ac ſolent reſpici à Dominis bonorum.

Quæritur 11. An parva furta conſtituant peccatum mortale, ſi fiant diverſis Dominis?

Respondeo 1. Si parva furta fiant diverſis Dominis coordinatis in unam communitatem, communione quadam onerum, v.g. præſtationum, fœderatam, prout fit in pagis, oppidis, ac urbibus, etiam parva furta diverſis Dominis facta, coaleſcunt in unam ſummam gravem, ita tamen, ut, cum integra communitas æquiparanda ſit homini ditiſſimo, pro materia peccati mortalis requiratur & ſufficiat unus aureus. Ita Catalanus pro ſe referens Cardenam diſſert. 23. prop. damnat. C. 3. a. 4. n. 113. & Sanchezium, & Rebellum.

Respondeo 2. Si damnificans ſit ipſe Præfectus loci, vel Magiſtratus, vel alius pro adminiſtranda vel juvanda juſtitia conſtitutus, ſi in ipſis negotiis ſui officii communitatem per fur-

ta reſpectu ſingulorum ſubditorum minuta communitatem damnificet, etiam in ipſo ſufficit & requiritur ad conſtituendum peccatum mortale aureus.

Ratio utriusque reſponſionis eſt, quia in utroque caſu communitas, confœderata in quandam communionem bonorum & onerum, juxta æſtimationem moralem majoris partis prudentum poteſt & ſolet eſſe rationabiliter ac graviter invita, prout patet ex ſenſu eminenter majori Doctorum.

Confirmatur 1. exeo, quia alioquin ſequeretur, quod Præfectus habens duo millia ſubditorum, ſi unum damnificaret dimidio floreno, ſicque unico actu conquireret mille florenos, non peccaret mortaliter: quod cogitari nequit ſine horrore.

Confirmatur 2. Princeps territorii jure naturali vel ex contractu eſt vindex, Pater, & tutor omnium communitatum ſibi ſubditarum; ſed qua talis tenetur & ſolet eſſe graviter invitus, ſi communitas ſic graviter damnificetur per furta minuta, quæ ſine dubio graviter puniret.

Quæritur 12. An peccet graviter, qui per furta minuta aſcendit quidem ad ſummam gravem, ſed in ultimo furto non recordatur furtorum præcedentium? vel ſi pœnitentia interrumpit furta priora?

Respondeo 1. Si illa oblivio vel inadvertentia ſit invincibilis, non peccat graviter; ſi autem fuerit graviter culpabilis ac vincibilis, eoipſo illo actu completivo materiæ gravis peccat graviter.

Ratio eſt, quia ignorantia vel inadvertentia culpabilis in eo, quod quis poteſt & tenetur ſcire, non excuſat à peccato, prout oſtenſum eſt in Tract. de peccatis.

Respondeo 2. Etiamſi talis ponatur invincibiliter vel tantum culpabiliter culpa levi non cogitaſſe de furtis præcedentibus, nihilominus tenetur reſtituere ſub mortali totum damnum, quando incipit cogitare ſimul de furtis præcedentibus.

Ratio eſt, quia damnificatio ſit reipſa gravis, & in eo effectu furta minuta coaleſcunt, ſive de hac coaleſcentia invincibiliter à fure cogitetur, ſive non. Onus autem reſtitutionis ſequitur potius menſuram damnificationis cauſatæ, quam malitiam cauſantis, quia reſtitutio commenſuratur ſingulis damnis ſeorſim ſpectatis, quæ ſaltem tunc incipiunt ſpectari conjunctim tanquam damnum in præſenti grave. Idem docet *Catalanus*, referens pro ſe *Cardenam* l. c. & *Sanchezium* & *Lugonem*.

Respondeo 3. Idem dicendum de eo, qui per pœnitentiam interrumpit priora furta, niſi actu illa reſtituerit. Neque enim pœnitentia de furto commiſſo & ſolum propoſitum reſtituendi tollit damnum, nec impedit, quin additione novæ damnificationis tranſeat reipſa in damnum grave, quod eo momento, quo completur in eſſe damni gravis, fit objectum gravis indignationis ex parte Domini, & conſequenter gravis malitiæ ex parte furis.

Quæritur 13. An peccet graviter, qui aufert rem levem Domino, damnificato ſimul à pluribus aliis in materia levi?

Respondeo 1. Si plures ex communi conſenſu Dominum damnificent in materia gravi, quamvis ſinguli tantum accipiant rem levem, peccant tamen ſinguli mortaliter, & tenentur ſinguli ad reſtitutionem in ſolidum, niſi conſortes furti prudenter credantur facturi reſtitutionem pro rata damni.

Ratio eſt, quia in tali caſu damnum paſſive ſumptum ex parte damnificati ſimul, & damnificantium eſt individuum. Ibi enim eſt *unus defectus* rerum cauſatus à furibus, & ex parte horum eſt unus moraliter conſenſus in damnificationem. Ita communis.

Respondeo 2. Si plures eundem Dominum damnificent per furta minuta ſine communi conſenſu, & ſine actu reſpective continuo, aut per exemplum inductivo plurium, ejusmodi furta minuta ſingulorum tantum ſunt peccatum veniale; & pariunt ſolum obligationem reſtituendi ſub levi partem à ſe ablatam. Ita communis.

Respondeo 3. Si damnificans ſciat, Dominum jam ab aliis per furta minuta in eodem genere furti continuo quodam tractu fuiſſe damnificatum, peccat mortaliter ſequendo aliorum exemplum, & ſuperaddendo novam partem damni ejusdem generis completivam damni in eſſe damni gravis. Pro hac ſententia Catalanus l. c. n. 10. refert Suarezium, Rebellum, Sayrum, Turrianum, Salonium, Navarrum, Medinam, Bonacinam, & alios.

Ratio eſt, quia, prout Catalanus ait, Dominus rei ſit primum graviter invitus, & incipit primum graviter indignari, quando ponitur complementum damni gravis. Alia ratio eſt, quia, ſi quis inveniat januam proximi ſui eſſe apertam, per quam alii furantur, tenetur potius eam occludere, quam aliorum exempla ſequi & aggravare triſtitiam læſi. Ergo idem dicendum in caſu præſenti.

Nec obstat, quod gravis malitia hujus peccati videatur potius veriari in ſpecie gravis contriſtationis, quam furti, quia *graviter contriſtari* de ablatione rei ſic relative ſpectata, & *graviter invitum* eſſe, aut ſunt idem actus realiter, aut ſunt per ſe ac connaturaliter inter ſe connexi. Hinc, ſi ſucceſſive per furta minuta plurimorum v. g. militum, vel aliorum tranſeuntium vindemiaretur tota vinea, abſurdum foret dicere, quod commiſſum ſit à pluribus furtum leve, aut aliqua furta levia.

Quæritur 14. An & quomodo licitum ſit, ſurripere rem alienam in gravi vel extrema neceſſitate?

Respondeo 1. In extrema neceſſitate licitum eſt, ſurripere alienum, quantum ſufficit ad ſublevandam extremam neceſſitatem ita tamen, ut teneatur ea potius ſurripere diviti, quam pauperi, ſervato ordine charitatis.

Ratio eſt, quia in tali caſu Dominus rei judicio omnium ſapientum non poteſt rationabiliter eſſe invitus. Alii tradunt aliam rationem; quia in extrema neceſſitate omnia ſunt communia, quod ſecundum quid quoad uſum limitatum, non

Digitized by Google

non quoad dominium rerum ſimpliciter intelligendum eſt, prout oſtendi in Tract. *de juſtitia* in quæſt. *de uſura*; & *in primo præcepto Decalogi de eleemoſyna* ubi etiam terminos *extremæ* neceſſitatis explicatos reperies.

Respondeo 2. Non tamen eſt licitum ſurari in gravi neceſſitate.

Ratio eſt, quia totus mundus plenus eſt, ubique gentium hominibus laborantibus gravi neceſſitate partim à nativitate, partim ex infortunio, partim ex oppreſſione divitum, partim ex culpa vel imperitia. Si ergo liceret furari in gravi neceſſitate, totus mundus perturbaretur. Itaque, cum ejusmodi vias generalis perturbationis prohibeat Deus, & quivis humanus legislator, Domini rerum poſſunt & ſolent eſſe rationabiliter inviti circa ejusmodi ſurta.

Idem probatur ex propoſitione ab Innocentio XI. damnata, quæ ſic habet: *Permiſſum eſt furari non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi.*

Responďeo 3. Non eſſe licitum, in extrema neceſſitate ſurripere rem alteri in extrema neceſſitate conſtitudo, & eadem re indigenti.

Ratio eſt, quia, cum menſura amoris erga ſeipſum ſit menſura amoris erga alterum, & homo teneatur cæteris paribus præponere vitam propriam vitæ alienæ, quilibet in extrema neceſſitate conſtitutus poteſt rationabiliter eſſe invitus, ne ſibi ab alio auſeratur res ad conſervationem vitæ neceſſaria.

Respondeo 4. Dominus rei non poteſt licite impedire eum, qui in extrema neceſſitate conſtitutus ſurripit præciſe ea, quæ ad ſuſtentationem vitæ ſunt neceſſaria. Non tamen licitum erit, impedientem à ſurreptione neceſſariorum occidere, prout *Catalanus* exiſtimat.

Ratio eſt, quia hoc jus incertum, alterum autem, quod non liceat occidere ſine permiſſione ſpeciali divina, certum eſt.

Quæritur 15. An ſurripiens in extrema neceſſitate teneatur ad reſtitutionem rei ablatæ, ſi ad pinguiorem fortunam venerit?

Respondeo. Si res ablata ſit reſpective exigua, non tenetur ad reſtitutionem; Si vero res ablata ſit alicujus notabilis pretii, tenetur ad reſtitutionem.

Ratio eſt, quia Dominus in priori caſu conſenſum ſuum non poteſt rationabiliter alligare conditioni reſtitutionis, prout colligitur ex judicio ſapientum: econtra in poſteriori caſu poteſt rationabiliter conſenſui ſuo apponere conditionem reſtitutionis, prout in Tract. *de juſtitia circa uſuram* oſtenſum eſt.

Quæritur 16. An licitum ſit, aliquid ſurripere alteri ad ſubveniendum extreme indigenti?

Respondeo. Si ſurripiens non habeat bona propria, quibus ſubveniat extreme indigenti, licite ſurripit alteri ad ſubveniendum extreme indigenti. Si tamen habeat bona prupria, tenetur potius ſubvenire ex bonis propriis, niſi per amiſſionem bonorum propriorum periclitaretur delabi in neceſſitatem extremam, vel ſaltem gravem.

Ratio eſt, quia ſi Dominus non poteſt eſſe rationabiliter invitus ſurripiente ipſomet indigente, nec poterit eſſe rationabiliter invitus, ſi alter ipſius miniſterium ac famulatum in ſe recipiat ſervato eodem ordine charitatis, quem obſervare teneretur extreme indigens. Ita quoad ſubſtantiam *Catalanus* cum *Medina* & *Bonacina.*

Quæritur 17. An conſtituto in extrema neceſſitate liceat potius mori, quam ſurripere alienum?

Respondeo. Id non licet, ſi conſervare vitam ſuam poſſit re reſpective exigua ac vix ullius pretii. Econtra id licet ex motivo chriſtianæ charitatis, nulli homini creandi moleſtiam; niſi vita ſua ſit neceſſaria pro honeſta educatione liberorum, ſuſtentatione uxoris, vel pro bono Reipublicæ aut Eccleſiæ. Ita quoad ſubſtantiam Catalanus ex Bonacina.

Quæritur 18. An ſurripiens in gravi neceſſitate peccet, ſi alloquin incurreret periculum delabendi in neceſſitatem extremam?

Respondeo. Si hoc periculum excludi poſſit ſurreptione rei reſpective exiguæ, v.g. ſi ſenecio vel vetula mendicatione victum quærens aut aliunde miſera timeat prudenter infirmitatem gravem incurabilem toti communitati moleſtam, niſi ſumat parum ſalis, butiri, vel olei, vel veſtimenti jam attriti, non peccat, ea auſerendo diviti; peccaret autem auſerendo rem pretii notabilis.

Ratio eſt, quia judicio ſapientum Dominus in ablatione rei notabilis poteſt eſſe rationabiliter invitus, quamdiu needum eſt moraliter præſens caſus extremæ neceſſitatis.

Confirmatur ex D. Thoma in 4. diſt. 15. q. 9. a. 1. ad 4. ubi eodem titulo, quo obligat ad ſubveniendum in caſu extremæ neceſſitatis, nempe juſtitiæ generalis, etiam obligat ad ſubveniendum per res exigui valoris, nempe cibum ac potum illis, qui ſunt in periculo delabendi in extremam neceſſitatem. Ergo etiam in hoc caſu conſtitutus in extremæ neceſſitatis periculo poteſt talia ſurripere, ſi nemo, utut rogatus, ſubvenit. Textus D. Thomæ ſic habet: *Dicendum, quod tempus, ad quod obligat præceptum de eleemoſynis faciendis, accipitur ex parte accipientis, quando apparent probabilia ſigna extremæ neceſſitatis futuræ, niſi ei ſubveniatur, ut cum aliquis vidit alios impotentes vel pigros ad ſubveniendum, & pauperem indigentem cibo & potu, & aliis vitæ neceſſariis, nec ſibi ſatisfacere poſſe: non enim exſpectanda eſt extrema neceſſitas, quia tunc forte non poſſet juvari natura jam fame, vel ſiti conſumpta.*

Quæritur 19. Quomodo, & circa quæ bona peccent filii aut filiæ ſurripiendo ex bonis paternis?

Respondeo 1. Diſtinguendum eſſe circa varia bona, quæ poſſunt ſurripi à filiis. Alia enim ſunt *Caſtrenſia*, alia *Adventitia*, alia *Profectitia.*

Bona castrensia ſunt, quæ à filiis aquiruntur intuitu militiæ ſuſceptæ, vel ex obligatione ſuſcipiendæ, ſive ſint mobilia ſive immobilia. Ad hanc claſſem aliquo modo revocantur *quaſi caſtrenſia*, quæ à filiis aquiruntur intui-

tu alicujus officii publici, v. g. Advocati, Notarii, Medici, Lectoris Theologiæ, Juris Civilis vel Eccleſiaſtici, vel intuitu alicujus artis liberalis, vel intuitu Officii aut Beneficii Eccleſiaſtici.

Bona adventitia ſunt, quæ à filiis aquiruntur aliunde, quam à patre aut ex bonis paternis. Talia ſunt quæ à filiis aquiruntur ſuo labore, quo tempore non accipiunt victum & veſtitum à patre; aut quæ aquiruntur jure hæreditario à matre vel ex linea materna ab avis maternis.

Bona profectitia ſunt, quæ aquiruntur à filiis principaliter intuitu patris. Talia bona ſunt patrimonium actu aſſignatum pro titulo ad ſacros ordines, vel dos filiabus cauſa nuptiarum conſtituta. His prænotatis

Respondeo 2. *Circa bona caſtrenſia vel quaſi caſtrenſia* filii non committunt furtum, ſi illa ſurripiant patri, cujus forte cuſtodiæ concredita ſunt.

Ratio eſt, quia bona caſtrenſia vel quaſi caſtrenſia ſpectant ad filium non ſolum quoad dominium, ſed etiam quoad uſumfructum & adminiſtrationem liberam, prout teſte Catalano docent Graſſius, Navarrus, Reginaldus, Leſſius, & Molina.

Respondeo 3. *Bona adventitia* ſunt materia furti.

Ratio eſt, quia licet filii aut filiæ habeant dominium bonorum adventitiorum, uſusfructus tamen illorum pertinet ad patrem, prout ſpectata æquitate naturali diſponitur in l. *cum non ſolum*, C. *de bonis, quæ liberis*. Itaque, ſi filii ex bonis adventitiis patri notabilem partem uſusfructus ſubtrahant, peccant mortaliter peccato furti. Dixi, partem uſusfructus, ſeu partem correſpondentem notabili uſufructui.

Respondeo 4. *Bona profectitia* etiam ſunt materia furti in liberis.

Ratio eſt, quia illa ſpectant ad patrem non ſolum quoad uſumfructum, ſed etiam quoad dominium, niſi Epiſcopus inter requiſita ad Titulum requiſierit, ut talia bona actu quoad dominium & uſumfructum tranſeant in proprietatem Ordinati.

Quæritur 20. An peccet peccato furti filius accipiens clam à patre auſtero & avaro, quantum ſubminiſtrare ſolent ac indulgent Patres ejuſdem conditionis ſuis filiis?

Respondeo. Quamvis in caſu, quo filius pecuniam clam acceptam expendit in uſus honeſtos, v. g. recreationem honeſtam ſuo ſtatui convenientem; eleemoſynas, aut ludos licitos, *P. Catalanus* reſpondeat negative, pro ſe allegans *Salonium*, *Turrianum*, & *Sairum*, & *Bonacinam*, censeo tamen, reſpondendum affirmative.

Ratio eſt, quia in tali caſu pater poteſt eſſe rationabiliter invitus non ſolum quoad modum, ſed etiam quoad ſubſtantiam, cum ſit Dominus rerum ſuarum, & cuivis parenti liberum ſit, educare ſuos liberos conformiter ad conſuetudinem aliorum parentum, ſeu mores hujus mundi, vel non ſic educare. Plerumque enim mores hujus mundi, etiamſi ſint vel credantur adhuc contineri intra limites honeſtatis, ſunt tamen frequenter pro juventute periculoſi, prout ſunt choreæ, ludi, converſationes aut compotationes cum ſuis æqualibus, inter quos rarum eſt, ſi nullus reperiatur ſocius diſſolutus. Quodſi ejusmodi mores hujus mundi non fuerint periculoſi, ſunt tamen ordinarie minus utiles ad ſalutem; aut ſi neque fuerint minus utiles ad ſalutem, ſunt tamen ordinarie ſic comparati, ut iis juventus facile carere poſſit ſine detrimento ſalutis aut emolumenti alicujus corporalis vel ſpiritualis. Cur igitur parentes non poſſint eſſe rationabiliter inviti etiam quoad ſubſtantiam circa ejusmodi furta liberorum, quibus avaritia & auſteritas parentum plurimum prodeſt, nihil obeſt ad ſalutem? Hinc filii aut filiæ non ſolum peccant mortaliter in genere furti, quando ciam ſurripiunt parentibus ſummam gravem ad uſus illicitos, ſed etiam quando ablata impendunt ad uſus licitos. Aliud dicendum, ſi filii ſurripiant neceſſaria ad honeſtam ſuſtentationem quoad victum & veſtitum, vel neceſſaria ad honeſtam educationem, artem, vel ſcientiam ſuæ futuræ vocationi aut ſuſtentationi neceſſariam.

Quæritur 21. An filius committat furtum, ſi pecunias ſibi à parente conceſſas ad emendos libros vel ad alia neceſſaria comparanda, inſumat in uſus illicitos?

Respondeo Affirmative. Ita *Catalanus* allegans *Navarrum*, *Reginaldum*, *Leſſium*.

Ratio eſt, quia dominium pecuniæ non cenſetur translatum à parente in filium abſolute, ſed vel conditionate, vel *modaliter* ſeu *in diem*, in eventum emptionis; aut omnino dicendum, quod in tali caſu pecunia non tradatur filio tanquam domino, ſed tanquam mandatario.

Ratio eſt, quia hæc mens parentum eſt magis rationabilis, adeoque præſumenda, prout colligitur ex communi judicio prudentum, ſeu communiori ſenſu Doctorum.

Quæritur 22. An filio in paterna domo laboranti debeatur ſalarium? & num illud poſſit occulte compenſare, ſi negetur vel pudeat petere?

Respondeo 1. Certum eſt, quod talis filius non poſſit uti occulta compenſatione. Ita quoad rem *La Croix* l. 3. p. 1. n. 1035.

Ratio eſt, quia, prout hic author obſervat, non licet uti occulta compenſatione, niſi jus ſit certum ex parte compenſantis. Atqui jus filii ad exigendum ſalarium non eſt certum, imo juxta ſententiam veriorem abſolute nullum, prout patebit ex dicendis.

Respondeo 2. Filius laborans in domo paterna patri vel matri non poteſt exigere ſalarium tanquam jure debitum. Idem dicendum eſt de filia.

Ratio eſt, quia in foro externo per jus civile nullibi adjudicatur ſalarium filio laboranti in domo paterna. Ergo ſpectata æquitate naturali tale jus filio non debetur, *antecedens* patet ex legibus civilibus, & ex moribus gentium. Si enim filius parenti opifici, aut agricolæ operam ſuam, nullo expreſſe vel tacite poſtulato ſalario, præſtet, ac primum poſt mortem parentis à fratribus in diviſione hæreditatis illud repetere velit,

velit, non audiretur, prout Laymannus obſervat. Aliud tamen ſpectata æquitate naturaii dicendnm, & in ſoro etiam externo à Judice ex officio judicari poſſe videtur, quando bona parentis per ſubhaſtationem tranſeunt ad extraneos. Ea enim videntur jure naturali bypothecata ſeu obligata liberis majorennibus pro ſalario. Saltem erit iocus compoſitioni.

Respondeo 3. Idem dicendum, ſi filius nomine parentis iucretur ex bonis paternis.

Ratio eſt eadem, quia in ſoro externo neqne jura, neque conſuetudo permittunt, ut filius ex talibus bonis prætendat ſalarium aut partem lucri, v.g. ſi ſit fiiius cauponis, vel mercatoris. In Jure Tit. *per quas perſonas nobis aquiritur*; Inſtit. i. *cum oportet*, expreſſe dicitur; *quæ ex re vel ſubſtantia patris proveniunt, patri aquiri.* Igitur filius ex jure naturali non reperit titulum ſibi appropriandi partem taiium bonorum.

Nec obstat, quod filius majorennis poſſit licite e domo paterna diſcedere, & alibi in ſervitiis quærere ſaiarium, niſi aliunde obligetur ad miniſtrandum parenti ex iege charitatis. Eoipſo enim quod non diſcedat, nec cum parente paciſcatur de ſaiario, cenſetur id præſtare vel ſpe majoris portionis hæreditariæ ultra legitimam, vel ex lege charitatis. Merito enim timeret, ſi diſcederet à parentis ſervitio, ſe nil recepturum præter legltimam.

Nec obstat ſecundo probabilitas extrinſeca oppoſitæ ſententiæ, utpote pro qua citantur Navarrus, Lopez, Angelus, Gomez, Leſſius, Dicaſtillo, & alii. Hi enim exaudiendi ſolum ſunt pro jure, quod ejusmodi fiiii majorennes babent, petendi à parente aut dimiſſionem, aut ſalarium. Hoc jus disjunctivum ipſis non denego. Sed, ſi ita ingrati parentibua fuerint, etiam parentibus jus competit, ipſis nil relinquendi præter legitimam. Accedit, quod filii communiter melius habeantur in victu, veſtitn gratuito, labore, accommodatione, &c. qnam ſervi extranei. Itaqne, etiamſi paciſcerentur de ſalario, non tamen poſſent prætendere ſalarinm æquale ſalario, quod datur extraneis.

Nec obstat tertio l. penult. ff. *de obſequiis*, ubl dicitur: *Pietatem liberi parentibus, non operas debent.* Ex hoc enim ſolum ſequitur, quod ſpectato jure naturali filii majorennes poſſint petere ſalarium, ſi velint manere in ſervitiis parentum; non autem ſequitur, quod ſalarium poſſint jure exigere, aut compenſatione occulta uti, ſi nec expreſſe nec tacite ſuerint cum parentibus pactl de ſalarlo.

Respondeo 4. His tamen omnibus non obſtantibus liberl quandoque licite aliquid accipiunt, ubl ex his tribus titulis ſaltem unus accedit; nempe 1. vel boneſtæ ſuſtentationis quoad victum & veſtitum neceſſitas, 2. vei honeſtæ educationis neceſſitas. 3. vel præſumpta unius ſaltem parentis poteſtatem babentis licentia.

Quæritur 23. Quid ſine crimine ſurti liceat vei non liceat uxoribus?

Respondeo 1. *Uxoribus licitum eſt*, diſponere ſine crimine ſurti circa ſequentia. 1. Licite diſponunt circa ſua bona *paraphernalia*, ſeu illa bona, quorum non ſoium habent plenum dominium, ſed etiam adminiſtrationem iiberam. 2. Licite ex bonis mariti vei communibus ſumunt, quæ ſunt neceſſaria ad ſuam honeſtam ſuſtentationem quoad victum & veſtitum. Hoc enim uxori debetur ex jure naturali, civiii & gentium. Quoad veſtitum autem honeſtas non eſt regulanda judicio uxoris, ſed judiclo prudentum. In hoc enim genere judicium mulierum eſt ſreqnenter, lmo à potiorl corruptnm. 3. Licite accipiunt ea, quæ neceſſaria ſunt ad honeſtam adminiſtrationem rei domeſticæ vel œconomiæ ſibi concreditæ. Cui enim finis committitur, eoipſo tacite committuntur & media. Conſequenter, ſi maritus in nno vel altero ejusmodi uſu bonorum ſuerit invitus, non erit invitus rationabiliter, *qua prudens maritus*, vel ſolum cenſetur præcavere velle periculum exceſſus. 4. Licite accipiunt ex *bonis communibus, parſimonialibus* aut *induſtrialibus*. quæ ſufficiunt ad ſublevandam gravem indigentiam matris, patris, ac etiam ſororis vei fratris, dummodo illa ſumma non ſit magna ac reſpective ad annuos redditus notabiiis. Cenſerem autem, eam ſummam eſſe notabilem, ſi ſuperet tertiam partem uxorii aquæſtus annui deductis expenſis reſidui; aut ſi ſuperet decimam partem illius aquæſtus uxorii annui, ea ſit continuanda annuatim.

Dixi, *ex bonis communibus*, Quod enim uxor poſſit ſuia parentibus ſuccurrere ex bonis mariti, non video; quia mariti ſe obligant ad ſuſtentationem uxorum, non vero ſe obligant ad ſuſtentandos parentes uxorum. Itaque uxores non habent jus ſumendi ex bonis mariti in ſuſtentationem ſuorum parentum.

Dixi *etiam*; *tertiam partem uxorii aquæſtus.* Sl enim totus aquæſtus annuus communis deductis expenſis, v.g. apud cauponem, aſcendat ad ſexcentos florenos, dimidium hujus aquæſtus ſolet deberi ac correſpondere laboribus uxoris. Sl igitur uxor ex hoc ſuo iucro, ſuis iaboribus parto, quod *ex contractu ſocietatis* conjugalis deberet referri in maſſam communem, detrahit *notabilem* partem, violat contractum ſocietatis, & uſurpat rem aiienam. Videtur autem pars notabilis ſummæ, quæ excedit tertiam partem ſummæ. 5. Licitum eſt uxoribus *ex bonis communibus* annuatim expendere circiter vigeſimam partem in donationes rationales, aut eieemoſinas, aut cauſas plas.

Ratio eſt, quia, cum uxor habeat partiale dominium bonorum communium, & ſpectato jure naturali poſſit de parte ſibi correſpondente diſponere per teſtamentum vel iegatum, non poteſt maritus titulo adminiſtrationis ſibi concreditæ eſſe rationabillter invltus, ſi uxor partem iilorum bonorum reſpective levem, qualis eſt pars vigeſima, ſine ſuo præſcitu ac conſenſu appiicet in uſus honeſtoa ac rationabiles. 6. In caſu, quo marltus bona communia vel dotaiia ludo, compotatione, vel aliis illicitis expenſis notabiliter perdit, licitum eſt uxori, tantum bonorum clam ſurripere, quantum ſufficit, ad dotem ſuam aut portionem bonorum communium ſuo labori correſpondentem collocan-

dam

dam in tuto; dummodo ex ea clandeſtina ſurreptione non patiatur damnum œconomia, mercatus, vel negotium, & ea bona clam ſurrepta aut reſerventur, aut expendantur in commodum rei familiaris, ita, ut ſemper extent formaliter vel æquivalenter vel virtualiter ad uſus communes.

Ratio hujus eſt, quia in contractu ſocietatis, qualis eſt inter maritum & conjugem, uno violante contractum alteri jure naturali competit jus ad ſui indemniſationem. 7. Licitum eſt uxori, donare ea aliis, quæ ſibi donata ſunt à conſanguineis mariti intuitu mariti, niſi concurrat pactum tacitum, ea impendendi etiam pro bono mariti. Charitas tamen & amor pacis frequenter læditur per ejusmodi donationes ad extraneos.

Respondeo 2. *Uxori illicitum eſt* 1. ex bonis dotalibus clam ſurripere ſine conſenſu mariti ſaltem præſumpto. 2. ex bonis communibus ſurripere partem notabilem ſine ſpeciali cauſa excuſante. 3. ex bonis mariti diſponere in ludum, recreationem ſpecialem, aut eleemoſynas, vel alias cauſas pias. Maritus enim plus uxori ſuæ non debet, quam honeſtam ſuſtentationem. Ad hanc autem non pertinet ludus, aut recreatio extraordinaria, aut diſpoſitio in cauſas pias; ludus enim & recreationes extraordinariæ plerumqoe non ſunt utiles uxoribus. Itaque in bis & aliis ejusmodi caſibus committitur ab uxoribus peccatum furti, niſi accedat præſumpta mariti licentia.

Quæritur 24. An & quomodo poſſint peccare famuli in materia furti?

Respondeo 1. Peccant graviter, ſi ſuis Dominis ſucceſſive auferant quantitatem notabilem ſine conſenſu eorum ſaltem tacito, vel præſumpto. Id patet, quia tollitur per furta minuta alienum.

Respondeo 2. Famuli & famulæ non poſſunt facere compenſationem occultam pro labore, quem æſtimant majorem ſalario.

Ratio eſt, quia cum conductio famulorum ſit quidam contractus locationis; & contractus locationis ſit quædam ſpecies emptionis ac venditionis, in quantum venduntur & emontur operæ humanæ, manifeſtum eſt, etiam in condoctione dari triplex pretium, ſummum, medium, & infimum. Igitur, etiamſi famulus laborem ſuum, in ſimilibus locationibus præſtari ſolitum æſtimet ſummo pretio, & herus eum conduxerit infimo pretio, non licet recedere à contractu. Idem patet ex propoſitione ab Innocentio XI. damnata, quæ ſic ſonat: *Famuli & famulæ domeſticæ poſſunt occulte heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt.*

Respondeo 3. Si evidens ſit, ſpectatis laboribus extraordinariis, qui prudenter prævideri non poterant, ſalarium eſſe injuſtum, aut evidens ſit, pactum de recipiendo ſalario improportionato infra pretium infimum eſſe vi & metu injuſto extortum, licitum quidem eſt famulis, recuſare ejusmodi labores extraordinarios aut è ſervitiis diſcedere recepto pro rato temporis pacto ſalario; uti autem compenſatione occulta non licet, niſi herus vi aut metu injuſte incuſſo, v. g. non ſolvendi ſalarium competens pro rato temporis, compellat ad renovandnm vel de novo ineondnm pactum de ſerviendo abſque juſto ſalario, etiam ſpectato pretio operarum infimo.

Ratro hujus eſt; qoia in priori circumſtantia famulus ob auctiores ad breve tempus labores non habet jus ad compenſationem, prout patet ex ſenſu communi tam doctorum quam indoctorum, à quo regulatur mens contrahentium in contractibus bonæ fidei: ſi autem gravatus libere in ſervitiis maneat non poſtulato auctario ſalarii, ipſe ſibi imputet, quod pactum ſibi oneroſum ineat. In poſteriori autem circumſtantia vi aut metu injuſto compulſus conſentit in pactum iniquum, quod conſequenter ad dicta in Tract. *de Juſtitia* non ligat in conſcientia perſonam privatam.

Respondeo 4. Si juvenis aut pnella pauper, diu in mendicitate cum ſuis parentibus vagata, ſervitium quærat, & à nemine ſuſcipiatnr, niſi interea, donec fidelitatem probet, & modum laborandi diſcat, ſerviat pro ſolo victu & veſtitu ſine ſalario, tenetur ſtare hoc contractu.

Ratio eſt, quia hoc pactum juſtum eſt eousque, donec modum laborandi didicerit. Si autem ſufficienter probata fidelitate, & modo laborandi ſufficienter apprehenſo compellatur aut denuo mendicare, aut gratis continuare ſervitium, bic contractus jam eſt metu injuſte incuſſo extortus, ac conſequenter niſi ejus operæ ſolvantur ſaltem pretio infimo, pro ſervitio fideliter præſtito poterit petere aut facere compenſationem, niſi expreſſe de novo pacta fuerit pro ſervitio gratuito excepto victu & veſtitu.

Ratio eſt; quia in priore circumſtantia ex nollo titulo obligatur ad ſervitium gratuitum, utpote nec ex contractu ac promiſſo reciproco ex parte ſua, nec ex natura locationis. In poſteriori vero circumſtantia tenetur ſtare contractu, quia, licet metus fuerit injuſte incuſſus ſumendo to *injuſtum* in latiori ſignificatione, conducens tamen non tenebatur illam perſonam conducere *ex juſtitia*, utpote habens poteſtatem conducendi aliam, in qua fidentius ac quietius confideret, ſed tantum ex miſericordia & charitate; quæ ſi violetur à quopiam, non datur jus compenſationis adverſus violantem leges miſericordiæ vel charitatis. Itaque, cum metus incuſſus in poſito caſu non tendat ad violationem juſtitiæ proximo debitæ, promiſſio ſervitii gratis ſine ſalario præſtandi cenſetur juſta, adeoque obligatoria.

Quæritur 25. Qoalis ſit obligatio reſtituendi pro furto?

Respondeo. De Reſtitutione jam actum eſt in Tract. *de Juſtitia*, ad qoem remitto.

DISPU-

Digitized by Google

DISPUTATIO IX.

De octavo Præcepto Decalogi.

QUÆRITUR I. Quomodo in Scriptura ſonat octavum Præceptum?

RESPONDEO. Hoc præceptum Exodi 20. v. 14. his verbis exprimitur: *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.* His ipſis verbis repetitur Deut. 5. v. 18.

QUÆRITUA 2. Quænam vitia comprehenduntur hoc præcepto?

RESPONDEO. Comprehenduntur ſequentia vitia. 1. Detractio, vel infamatio proximi. 2. Judicium temerarium vel ſuſpicio temeraria. 3. Contumelia vel inhonoratio proximi. 4. Mendacium, æquivocatio non ſenſibilis, reſtrictio mentalis. 5. Teſtimonium judiciale vel extrajudiciale falſum in præjudicium proximi.

QUÆRITUR 3. Quid ſit *detractio*?

RESPONDEO. *Detractio* eſt injuſta alienæ famæ aut honoris diminutio. Quando ea fit in præſentia ejus, cui detrahitur, vocatur magis ſpecifico nomine *contumelia.*

DIXI. *Famæ aut honoris.* FAMA conſiſtit in bona exiſtimatione ſeu bona opinione hominum de aliqua perſona. HONOR autem conſiſtit in conteſtatione publica hominum de bona exiſtimatione aliorum per ſigna externa reverentiæ.

QUÆRITUR 4. Quotuplex ſit detractio?

RESPONDEO. Ea eſt duplex. Una enim eſt *directa & formalis*, alia autem eſt *indirecta & materialis.* DETRACTIO DIRECTA ET FORMALIS eſt, quæ fit cum mala intentione denigrandi famam alienam. DETRACTIO MATERIALIS eſt, quæ fit ſine mala intentione denigrandi famam alienam.

QUÆRITUR 5. Qnot modis poteſt fieri detractio?

RESPONDEO. Detractio poteſt fieri octo modis; ſunt enim quatuor modi, quibus committitur detractio directe, & alii quatuor mndi, quibus committitur detractio indirecte. DIRECTE fit 1. imponendo alteri falſum crimen. 2. manifeſtando crimen occultum. 3. amplificando crimen verum. 4. ſiniſtre interpretando factum alterius. INDIRECTE fit 1. negando recte facta alterius & bonas dotes. 2. illa extenuando ac diminuendo. 3. tacendo bona alterius ac laudes eo tempore, & loco, quo adſtantes ſilentium interpretari poſſint in tacitam vituperationem & opprobrium. 4. ſimulate ac frigide laudando, ita ut hoc ipſum quoque potius cedat in vituperationem laudati, quam in ejus laudem. Ita P. Catalanus ex D. THOMA, qui 2. 2. q. 73. a. 1. ad 3. hæc ſcribit: *Dicendum, quod aliquis dicitur detrahere non quia diminuat de veritate, ſed quia diminuit famam ejus. Quod quidem fit quandoque directe, quandoque indirecte. Directe quidem quadrupliciter. Uno modo, quando falſum imponit alteri. Secundo, quando peccatum adauget ſuis verbis. Tertio, quando occultum revelat. Quarto, quando id, quod eſt bonum, dicit mala intentione factum. Indirecte autem, vel negando bonum alterius, vel malitioſe reticendo, vel minuendo.* Hi modi comprehenduntur his verbis:

Imponens, augens, manifeſtans, in mala vertens,
Qui negat, aut minuit, tacuit, laudatve remiſſe.

QUÆRITUR 6. An detractio ſit ex genere ſuo peccatum grave?

RESPONDEO Affirmative.

RATIO eſt, quia detractio in Scriptura ponitur inter peccata mortalia. Sic dicitur Pſal. 100. v. 5. *Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar.* Et Apoſtolus ad Rom. 1. ubi omnia gravium vitiorum genera inter gentiles enumerat, in ea claſſe vitiatorum ponit *Detractores Deo odibiles.* Et Prov. 24. v. 21. *Cum detractoribus ne commiſcearis, quoniam repente conſurget perditio eorum.* Dicitur tamen, *ex genere ſuo.* Nam ex parvitate materiæ ſeu præjudicii, quod læſus patitur, vel ob defectum ſufficientis advertentiæ ad gravitatem rei, ſeu præjudicii, quod læſus patitur, poteſt eſſe peccatum veniale, niſi ipſa inadvertentia fuerit graviter culpabilis, v.g. ſi procedat ex conſuetudine omnia effutiendi. Indirecte autem malitia detractionis probatur ex verbis Chriſti Matth. 18. ubi dicitur: *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipſum ſolum,* &c.

QUÆRITUR 7. An omnes detractiones ſint ejusdem ſpeciei?

RESPONDEO Affirmative.

RATIO eſt, quia, licet detur quædam diverſitas objectiva inter detractiones, v.g. ſi quis denigretur falſo tanquam hæreticus, aut tanquam fur, illa tamen diverſitas non ſubſtat attentioni humanæ vel divinæ, in ordine ad diverſos effectus morales, niſi ex detractione ſequatur vel pronum ſit ſubſequi damnum reale diverſum diſtinctum à mala exiſtimatione interna. In tali enim caſu ratione diverſorum effectuum, ſi hi differant ſpecie, etiam detractiones differrent ſpecie. Idem dicendum, ſi detractioni annexa ſit circumſtantia continens malitiam diverſæ rationis, v.g. ſi detrahatur Sacerdoti, in quo caſu detractio opponitur reverentiæ ſacerdotibus debitæ; aut ſi detrahatur parentibus, in quo caſu detractio opponitur amori & gratitudini iis debitæ; vel ſi detractio procedat ex odio aut vindicta, in quo caſu circumſtantia odii ſeu vindictæ neceſſario exprimenda eſt in confeſſione. Sic etiam, quando ex detractione reſpectu unius conſequitur amiſſio officii, relegatio, inquiſitio, incarceratio, mors, varii generis ſcandala ad varias ſpecies peccatorum inductiva, hujusmodi effectus, aut periculum probabile ad ejusmodi effectus ſpecie diverſos in æſtimatione morali, exprimenda ſunt.

QUÆRITUR 8. Utrum in Scriptura nomen detractionis ſumatur potius pro imputatione falſi criminis, vel intentionis malignæ, quam pro manifeſtatione criminis occulti?

RESPONDEO. Nomen detractionis in Scriptura & Patribus ſumitur ferme conſtanter pro

falſa imputatione criminis, vitii, aut intentionis malignæ, non autem pro manifeſtatione criminis occulti, prout nunc Theologi Morales præcipue ſumunt. Id probatur ab inductione. Sic 1. Num. 12. dicitur: *Locuta eſt Maria & Aaron contra Moyſen propter uxorem ejus Æthiopiſſam -- Et locutus eſt Dominus ad Aaron & Mariam: Quare non timuiſtis detrahere ſervo meo Moyſi* (imputando ei vitium imprudentiæ, vel inordinati amoris ad ſuam uxorem alienigenam)? 2. Num. 13. v. 33. Exploratores Palæſtinæ *detraxerunt terræ, quam inſpexerant, apud filios Iſrael dicentes: Terra, quam luſtravimus, devorat habitatores ſuos.* 3. Num. 14. v. 11. *Dixit Dominus ad Moyſen; usquequo detrahet mihi populus iſte?* Utique non manifeſtando crimen verum de Sancto Sanctorum, ſed fingendo vitium immiſericordiæ, aut improvidentiæ. 4. Ibidem v. 23. *Non videbunt terram* (promiſſam) *nec quisquam ex illis, qui detraxit mihi, intuebitur eam.* Et v. 36. Itaque *omnes viri, quos miſerat Moyſes ad contemplandam terram, & qui reverſi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detrahentes terræ, quod eſſet mala, mortui ſunt.* 5. Deuter. 31. v. 20. *Dixit Dominus: Avertentur ad Deos alienos, detrahentque mihi*, affingendo mihi vel impotentiam vel noluntatem ſalvandi. 6. Job. c. 6. v. 25. amicis ſibi imputantibus occulta ſcelera, quæ non commiſerat, reſpondet: *Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis, cum e vobis nullus ſit, qui poſſit arguere me?* Et c. 19. v. 18. *ſtulti deſpiciebant me, & cum ab eis receſſiſſem, detrahebant mihi*, maligne interpretando intentionem mei receſſus. 7. Pſal. 37. v. 21. *Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam ſequebar bonitatem.* 8. Chriſtus in Pſal. 70. v. 13. *Deficiant detrahentes mihi.* Et Pſal. 108. v. 4. *Pro eo, ut me diligerent, detrahebant mihi --- Hoc opus eorum, qui detrahunt mihi apud Dominum --- Induantur, qui detrahunt mihi, confuſione.* Detractiones Judæorum de Chriſto non conſiſtebant in manifeſtatione criminis veri, ſed in imputatione criminis falſi. 9. Proverb. 1. v. 30. *Non exaudiam, eo quod detraxerint univerſæ correptioni meæ, utique bonæ.* 10. Eccleſiaſtis 10. v. 20. *In cogitatione tua regi ne detrahas.* 11. Iſaiæ 60. v. 10. de ſancta Eccleſia. *Adorabunt veſtigia pedum tuorum, qui detrahebant tibi.* 12. Jacob. 4. *Nolite detrahere alterutrum* (maligne interpretando actiones) *fratres mei. Qui detrahit fratri, aut qui judicat fratrem ſuum, detrahit legi, & judicat legem.* In hoc textu judicare fratrem, & detrahere fratri, paria judicantur; & alluditur ad legem Chriſti Matth. 7. *Nolite judicare; nolite condemnare*, maligne ſentiendo de mente aliorum. 13. Sap. 1. v. 11. *Cuſtodite vos à murmuratione, & à detractione parcite linguæ, quoniam ſermo obſcurus in vacuum non ibit; os autem, quod mentitur, occidit animam.* In hoc textu murmuratio, quæ ſuperiori tribuit malam intentionem vel imprudentiam, & detractio, & mendacium ad invicem referuntur. 14. Eccleſ. 38. v. 18. *Super mortuum produc lachrimas, & fac luctum ſecundum meritum illius uno die vel duobus propter detractionem*, videlicet, ne bene merito detrahas, aut ne tibi detrahatur ab aliis, defectum tuum luctus male exponentibus. 15. Eccleſ. 42. v. 11. *Super filiam luxurioſam confirma cuſtodiam, ne faciat te in opprobrium venire inimicis tuis à detractione in civitate*, tibi maligne adſcribendo cauſam. In omnibus his textibus detractio ſumitur pro imputatione criminis falſi, aut pro maligna interpretatione intentionis vel mentis alienæ. In aliis autem textibus Scripturæ, ubi de detractione ſermo, nullibi ex contextu colligitur, quod præciſe ſit ſermo de manifeſtatione criminis alieni.

QUÆRITUR 9. An & quomodo peccari poſſit per manifeſtationem criminis aut vitii veri, attamen occulti?

RESPONDEO. Hanc difficilem quæſtionem tribus regulis abſolvo. 1. *Si fama delinquentis impedit bonum commune vel privatum, jure communitati aut ſibi debitum,* NON PECCATUR CONTRA JUSTITIAM *manifeſtatione criminis occulti, ſi manifeſtatio præciſe fiat illis, quibus incumbit prohibere nocumentum.*

RATIO, quæ etiam pro regula haberi debet, eſt; Contra cujus famam licet agere vel excipere in judicio ad tuendum bonum commune vel privatum jure debitum, contra ejus famam etiam licet agere vel excipere extrajudicialiter, in quantum & quousque impedit bonum commune vel privatum. 2. *Si fama delinquentis nulli eſt nociva, niſi ſibi & uni vel alteri complici,* PECCATUR CONTRA JUSTITIAM *manifeſtatione occulti criminis.*

RATIO eſt, quia homo habet jure naturali jus ad bonum nomen, ſaltem *negativum* titulo poſſeſſionis. 3. *Si fama delinquentis partim impedit, partim promovet magna bona privata vel communia jure debita,* PECCATUR CONTRA CHARITATEM *manifeſtatione criminis, niſi præferatur majus bonum minori bono.*

RATIO eſt, quia in tali caſu liceret ſalva juſtitia agere vel excipere in judicio contra famam delinquentis. Ergo id licet etiam extrajudicialiter, cum non deceat, in quotidianis negotiis jus ſuum ſemper tueri judicialiter.

Ex hoc COLLIGITUR, in hac materia attendendum eſſe ad ſequentes circumſtantias. 1. An crimen ſit certum, an dubium? an nocivum pluribus, vel nulli? an ſit tranſiens, & privata monitione corrigibile, an vero habituatum, ac privata monitione, & pœnitentia tranſeunte difficulter corrigibile ſine metu relapſus? 2. an crimen dubium fuerit affirmatum tanquam certum vel dubium, 3. quæ fuerit cauſa hujus manifeſtationis? an primario odium, vindicta, inimicitiæ. An loquacitas? an utilitas propria vel aliena? an privata vel publica, v. g. Eccleſiæ, Reipublicæ, communitatis? an præſens ac certa, an vero ſolum futura ac præciſe probabilis? 4. Quænam ex ea infamatione ſequi poſſint mala? an videlicet ex parte denigrati facile conſequatur perditio famæ, illi ad ſua officia rite obeunda, ad ſuſtentationem quærendam, vel ad ſalutem animarum, & Reipublicæ vel communitatis promovendum neceſſariæ? an exinde denigrato naſcantur alia gravia præjudicia? an exinde ſequantur gravia ſcandala? Si omnibus conſideratis appareat, bonum illud utilitatis, quod ex manifeſtatione criminis oritur, eſſe *certo majus* ſua extenſione, quam mala oppoſita, illud-

que

que eſſe *neceſſarium* ex obligatione lcgis altioris, quam eſt lex charitatis erga perſonam privatam, ac inſuper illud bonum aliis mediis ſpc prudenti probabilius obtineri nequeat, licita erit manifeſtatio; alioquin erit illicita leviter vel graviter, prout leviter vel graviter opponitur juſtitiæ vel charitati. Probationes harum mearum Reſolutionum ſumuntur ea quæſtiunculis ſequentibus, præſertim decima octava, & decima quinta.

QUÆRITUR 10. An peccet peccato detractionis, qui alterius peccatum, aut defectum alteri pateſacit, boni cujusdam procurandi aut promovendi gratia?

RESPONDEO. Si hæc duo concurrant, ut fama alterius efficaciter obſtet bono procurando, & bonum boc ſit jure debitum, taliter revelans peccatum aut vitium alienum, non peccet peccato detractionis. Ita P. NATALIS ALEXANDER in Theologia Morali l. 3. *de peccatis* C. 9. art. 5. Reg. 12. ubi ſic reſponſionem ponit, exemplificat, & probat: " *Non eſt reus detractio-* ,, *nis, qui alterius peccatum, ſeu malum quodcunque* ,, *alicui pateſacit, boni cujuspiam procurandi aut pro-* ,, *movendi gratia, modo debitæ circumſtantiæ ſerventur.*

,, Sic occultum proximi peccatum, propter ,, ejus emendationem, denuntiare licet ſuperio- ,, ri, ſervato prius præcepto correptionis fra- ,, ternæ. Sic grave crimen alterius, publicis le- ,, gibus plectendum, prodere licet accuſatione ,, legitima; modo id fiat juſtitiæ, bonique pu- ,, blici ſtudio, non vindictæ affectu. Similiter ,, occultum alicujus vitium vel defectum denun- ,, ciare licet, ad avertendum grave damnum ,, vel periculum Eccleſiæ, Reipublicæ, alicui ,, Societati, aut familiæ, vel privatis etiam per- ,, ſonis imminens. Siquis v.g. cum Eccleſiæ, ,, Reipublicæ, vel Ordinis alicujus aut Societa- ,, tis publico gravique detrimento ſit ad Benefi- ,, cium aliquod, Dignitatem, vel Officium pro- ,, movendus, occulta illius vitia vel defectus ,, prodere licitum ac religioſum eſt, modo id pru- ,, denter fiat, nec citra neceſſitatem, nec plu- ,, ribus, quam oporteat, & ea charitate, boni- ,, que publici ſtudio. Sic etiam licitum eſt alios ,, monere, ut ſibi caveant ab eo, quem certo no- ,, ſti, vel non temere ſuſpicaris eſſe furem, ve- ,, neficum, ganeonem, proditorem, impium, ,, bæreticum, peſtifero morbo, aut lue vene- ,, rea laborantem; ſi malum ex hujusmodi ho- ,, minis ſocietate ipſis imminens aliter avertere ,, non poſſis. Licet pariter occultum alicujus ,, crimen prodere, ſi aliter ab injuſta illius vexa- ,, tione liberari non poſſis, modo ſervetur mo- ,, deratio, nec plura aut graviora ea illis crimi- ,, nibus occultis revelentur, quam poſtulet ju- ,, ſtæ defenſionis neceſſitas, nec vindictæ animo ,, id fiat. Ita reus non peccat, & multò minus ,, innocens, qui teſtium illegitimorum teſtimo- ,, nia, quibus damnandus eſt, vel opprimen- ,, dus, repellit, vero illorum crimine detecto ,, & probato. Non ergo quælibet alieni pecca- ,, ti, etiam occulti revelatio, detractionis pec- ,, catum eſt, ſed ea tantum, qua juſtitiæ vel charita- ,, tis ordo violatur. Hanc morum Regulam con- ,, firmat *S. Thomas*, 2. 2. quæſt. 73. art. 2. *Si ver-*

D. Amort Tract. de Præceptis.

,, *ba* (inquit) *per quæ fama alterius diminuitur, pro-* ,, *ferat aliquis propter aliquod bonum neceſſarium, de-* ,, *bitis circumſtantiis obſervatis; non eſt peccatum, nec* ,, *poteſt dici detractio.*

,, Hæc Regula confirmatur ea S. Baſilio, in ,, Regulis brevioribus, interrogatione 25. Duo ,, (inquit) eſſe eaſtimo tempora, in quibus li- ,, ceat aliquid mali de aliquo dicere: Videlicet ,, & quando neceſſe habet aliquis conſultare una ,, etiam cum aliis, qui ad hoc idonei judicati ,, ſint, quo pacto corrigendus ſit, qui peccatum ,, commiſit: Et item quando neceſſitas poſcit, ,, ut periculo conſulatur aliquorum, qui ſæpe- ,, numero ea ignorantia commiſceri poſſent cum ,, malo tanquam cum bono: cum Apoſtoli præ- ,, ceptum ſit; Ut ne quis ſe cum his commi- ,, ſceat, qui iſtiusmodi ſunt, ne quando quis ca- ,, piat laqueos animæ ſuæ. Quod quidem vide- ,, mus eundem Apoſtolum feciſſe, quæ ipſe ad ,, Timotheum ſcribit bis verbis: „Alexander æ- ,, „rarius multa mala mibi oſtendit, quem & tu ,, „devita. Valde enim reſtitit verbis noſtris." Ex- ,, tra autem hujusmodi neceſſitatem, qui aliquid ,, ſecus de aliquo loquitur, illius inſimulandi, ,, vel vituperandi cauſa, detractor eſt cſto ve- ,, rum ſit quod loquatur.

,, Idem confirmatur ex Cap. cum ea injuncto, ,, quod eſt Innocentii III. Extra. de Hæreticis, ,, cujus bæc ſunt verba: Licet ſcientia ſit valde ,, neceſſaria ſacerdotibus ad doctrinam, quia, ,, juxta verbum Propheticum, Labia Sacerdo- ,, tum cuſtodiunt ſcientiam, & legem exquirunt ,, ex ore ejus: Non eſt tamen ſimplicibus Sacer- ,, dotibus etiam à Scholaſticis detrahendum, cum ,, in eis Sacerdotale Officium debeat honorari. ,, Propter quod Dominus lege præcepit, Diis ,, non detrahes, Sacerdotes intelligens; qui pro- ,, pter cacellentiam Ordinis & Officii dignitatem ,, Deorum nomine nuncupantur. . . . Quod ſi ,, forte neceſſitas poſtularet, ut Sacerdos tanquam ,, inutilis & indignus, à cura gregis debeat re- ,, moveri; agendum eſt ordinate apud Epiſco- ,, pum, ad cujus officium tam inſtitutio, quam ,, deſtitutio Sacerdotum noſcitur pertinere.

,, Hanc Morum Regulam, uti & præceden- ,, tem & ſequentem Gerſonius, Cancellarius Pa- ,, riſienſis Eccleſiæ & Academiæ, vir pius, & ,, eruditus, nitide explicat in Reſponſione ad ,, Quæſtiones quatuor, Quæſt. 1. Sciendum (in- ,, quit) quod actio moralis libera accipit vel vi- ,, tuperium, vel laudem, & peccatum, ea ſuis ,, circumſtantiis, & ſpecialiter ex circumſtantia ,, finis. Inquirendum eſt igitur, ad quem finem ,, dicitur malum de abſentibus, & occurrunt ſex ,, fines generalea. Quandoque hoc fit ad in- ,, ſtructionem præſentium & id audientium, ut ,, caveant ſimilia facere. Quandoque fit ad præ- ,, ſentium cautelam, ne ſcilicet ex ignorantia ,, decipiantur per malam aliorum ſocietatem, ,, quos præſumunt bonos. Quandoque etiam ,, fit ad utilitatem abſentium, ut videlicet præ- ,, ſentes eis referant pro ipſorum correctione & ,, emendatione. Quandoque fit ea compaſſio- ,, ne amicabili, ut ſcilicet ſeipſum & audientes ,, referens provocet ad orandum inſtantius pro ,, aliorum peccatis & eorum converſione. Quan-

,, doque

„ doque etiam fit ex ſola curioſitate, & aſſueta loquacitate, & quadam libidine loquendi de aliis. Quandoque autem fit ex odio vel invidia, ac pro diminutione famæ alienæ, & ex animi indignatione. Primis quatuor modis poteſt eſſe non ſolum licitum, imo & meritorium, referre mala abſentium, dummodo tamen non intendatur principaliter alius finis, quam aliquis prænotatorum quatuor. Et ſi non miſceatur alia intentio ſermentata & ſibi ipſi mentiens, dum bene provideatur, ne ſint falſa, quæ dicuntur, aut in malo ultra quam in ſe ſunt, per referentem ampliata, aut forſan ſiniſtre interpretata. Ac etiam quod non plus noceat talis locutio abſentibus & eorum famæ, quam profit præſentibus & eorum ædificationi. Quoniam pro parvo bono conſequendo non eſt magnum malum committendum.

„ Male loqui de abſentibus ob ſolum ſatisfaciendum propriæ loquacitati & libidini loquendi de aliis, etiamſi ſit pro ſola deductione temporis,. & quaſi pro ſolatio, ut ſic tempus ſine tædio tranſeat, vix aut nunquam excuſatur à peccato, & ſæpius tranſit in mortale peccatum. Tale enim verbum non ſolum otioſum, ſed & communiter eſt pernicioſum & multipliciter nocivum.

„ Si quis sutem quærit ſignum, quomodo ſciet quando ex bono fine loquatur, aut malo de malis proximi: Reſpondetur, quod, dum aliquis loquitur ad bonum iſtius, cujus mala commemorat, ut puta ut in ſe & audientibus provocet mentem ad orandum pro talis emendatione, neceſſarium eſt ut ſentiat tunc in ſe quandam ad eundem ad quem fit ſermo, compaſſionem piam, dulcemque, miſericordem, & charitativum affectum. Et etiam requiritur ut non minus longum teneat ſermonem de tam mala materia & deſpicabili. Sicut pia Mater non delectatur in narrando longe mala filii ſui, nec etiam dicit illa niſi ex neceſſitate, ut puta ipſi Medico, aut illis, qui ejus ſaluti poterunt prodeſſe, & malum adjacens avertere. Sic itaque narrando ſuſpirat alte, triſtatur, dolet, & abbreviat ſermonem quantum prævalet, & quantum videtur ſufficere ad oſtenſionem infirmitatis, quæ ſibi tantæ triſtitiæ cauſa exiſtit. Sed dum quis loqnitur malum de aliis ex loquacitate, ſunt ſigna oppoſita, quoniam tunc ſentit indignationem animi contra eos de quorum malis loquitur, cum quadam amaritudine fellis corrodit & mordet ipſos abſentes, & verbis ſuis venenatis, linguaque ſicut gladius acutus acuata, lacerat ſine miſericordia, ſine aliqua compaſſione, nec ponit finem verbis ſuis, quia ſatiari nequit ejus vorax invidia.

„ Loqui malum de alio directe ex odio & invidia, ſemper eſt peccatum. Et quando notabiliter læditur per hoc aliena fama; & dum loqnens hoc advertit in fua conſcientia, aut advertere poſſet, eſt gravius peccatum ſæpiſſime quam furtum, aut quam foret eſus carnium die Veneris vel Jejunii Eccleſiæ magni cujuſcunque."

QUÆRITUR 11. An peccet graviter peccato detractionis, qui ex ſola loquacitate abſque cauſa neceſſaria lædit alienam famam graviter?

RESPONDEO. Si læſio famæ fuerit notabilis, peccat graviter, ſi autem læſio non fuerit notabilis, peccat venialiter. Læſio autem notabilis eſſe cenſetur vel ex gravitate damni ſeu præjudicii, quod ex tali infamatione facile poteſt conſequi, alioquin non facile conſecuturum, ſi defectus fuiſſet obtectus ſilentio; aut ex gravitate & diuturnitate triſtitiæ, vel mali ex detractione facile orituri. v.g. Si talis perſona pateretur perpetuam quandam notam infamiæ, ut inter perſonas honeſtas ſine erubeſcentia aut verecundia comparere non poſſet. De hoc genere cenſendus eſt loqui S. Thomæ 2 2. quæſt. 73. art. 2. ubi ait: Si *quis verba, per quæ fama alterius diminuitur, proferat ex animi levitate, propter cauſam aliquam non neceſſariam, non eſt peccatum mortale, niſi forte verbum, quod dicitur, ſit adeo grave, quod notabiliter famam alicujus lædat, & præcipue in his, quæ pertinent ad honeſtatem vitæ, quia hoc ex ipſo genere verborum habet rationem peccati mortalis.* Exempla prioris generis habentur; ſi quis de alio manifeſtet, quod furatus ſit, quod commiſerit adulterium, inceſtum, Sodomiam &c. Econtra pro exemplo levis detractionis habetur, ſi de homine profligatæ famæ dicatur, quod ſit blaſphemus, de milite, quod ſit ebrioſus, de juvene, quod ſit Amaſius, &c. niſi ex circumſtantiis pateat, etiam ejusmodi hominibus ex tali detractione naſci poſſe grave præjudicium.

QUÆRITUR 12. An poſſit peccari mortaliter ex manifeſtatione peccati venialis, aut defectus naturalis?

RESPONDEO. Poſſe ex tali manifeſtatione peccari mortaliter ſaltem per accidens, ſi ex illa manifeſtatione facile poſſit conſequi grave damnum detractionem paſſo. Id patet ab exemplis à P. NATALI adductis. Sic enim levia, vel quæ vulgo levia cenſentur, magnam interdum infamiam aſpergunt Epiſcopis, aliisque Eccleſiaſtica Dignitate fulgentibus viris, Doctoribus, Religioſis, Sanctimonialibus, aut Mulieribus devotionem profeſſis, & pietatis famam conſecutis. Aſſiduitas, v.g. mentiendi, vana gloria & oſtentatio, ſæcularis & liberior, etſi honeſta cum perſonis alterius ſexus amicitia, & converſatio, ſeu agendi ratio, ſcribendique modus, iracundia, levitas, & alia, quæ ſæcularibus hominibus, aut Chriſtianorum vulgo nullam aut certe levem dedecoris notam inurunt, gravem ſacratis hominibus, & præſertim Eccleſiam regentibus infamiam inurunt; gravia interim damna hujusmodi peccatorum vel defectuum revelatio ipſis infert, quia vel ipſos in contemptum adducit, eorum auctoritatem minuit, impeditque, ne ſpiritalem fructum in Eccleſia referant; interdum à Beneficiis vel Dignitatibus, aut Officiis conſequendis ipſos impedit, quibus ob præclaras dotes alioqui digni eſſent, & Eccleſiæ utiles futuri. Sic etiam lethalis detractionis rei ſunt, qui defectum naturalem alicui affingunt, vel inordinate revelant, ex cujus revelatione in contemptum adducatur; aut à muneribus & honoribus,

ribus, qnos legitime conſequi aut gerere poſſet, arceatur; aut ab honeſtis & ntilibus amicitiis abalienetur, aut commodis maximis privetur. Si quis, (inquam) virum quempiam illuſtri aut honeſto loco natum, ſpurium ſeu illegitimum eſſe effutiat; aut naturalem defectum cujuspiam in vulgus ſpargat, ex quo grave damnum illius ſequatur, lethalis detractionis reus eſt. Exceptionem tamen patitur hic caſus: Si enim ab alicujus boni conſecutione ipſum impediat defectus hujusmodi revelatio, à quo ipſum leges excludunt, ut ſpurium ab hæreditate, à Clero & Eccleſiaſticis Ordinibus ac Beneficiis (niſi ſummi Pontificis Diſpenſatio vel Religioſa Profeſſio defectum ſuppleverint) impotentem à Matrimonio contrahendo, detractor non eſt, qui defectus illos revelat, nec peccati alicujus reus, ſi id faciat ſervato juſtitiæ & charitatis ordine.

Quæritur 13. An peccent graviter, qui manifeſtant delicta vetera, dudum quidem notoria, ſed jam oblivione apud pleroſque deleta, aut jam punita & emendata?

Respondeo. Si illa peccata ſint ejus naturæ, ut longiore tractu temporis deſinant eſſe nociva, nec ſoleant relinquere habitum nocivum bono communi vel bono privatorum, peccatur graviter cauſando notabilem infamiam ex refricatione talium delictorum apud eos, qui illa ignorabant. Si vero ſint peccata ejus naturæ, de quibus merito dubium eſt, an ſint ſufficienter emendata quoad pravos habitus in intellectu aut voluntate nocivos bono communi vel privato, recurrente periculo nocumenti licet patefacere ejusmodi peccata pro tuitione moraliter ſecura boni communis vel privati ſaltem iis, quorum eſt impedire damnum.

Ratio eſt, quia in caſu, quo licet in judicio agere vel excipere contra aggreſſorem boni publici, vel privati ratione delicti, licet etiam extrajudicialiter manifeſtare tale delictum, quousque fama eſt probabiliter impeditiva boni publici, vel privati. Sed in judicio ſaltem Eccleſiaſtico, ubi ageretur v. g. de promotione ad Dignitatem Eccleſiaſticam, admitteretur ejusmodi exceptio; ergo idem dicendum de foro interno conſcientiæ.

Quæritur 14. An peccent graviter Hiſtorici, ſi publicent gravia delicta Principum?

Respondeo 1. Publicando in Scriptis crimina principum notoria, non peccant. Ita P. Natalis l. c. Reg. 16.

Ratio eſt, quia intereſt boni publici, ut principum aliarumque perſonarum crimina publica, quæ cum ſcandalo committuntur, perpetuo tetro ſtigmate inurantur, ſicque poſteri metu infamiæ à ſimilibus vitiis abſterreantur.

Respondeo 2. Non licet tamen Hiſtoricis poſteritati revelare vitia occulta principum aliarumque perſonarum illuſtrium, niſi earum perſonarum fama pergat etiam poſt mortem eſſe nociva aut periculoſa poſteris.

Ratio eſt, quia in materia detractionis idem licet vel non licet erga mortuos, quod licet vel non licet erga vivos. Circa mortuos tamen regulariter ceſſat gravitas infamiæ provenienis ex contriſtatione, damnificatione, aut præjudicio, cujus mortui capaces non ſunt. At vero ex alio capite circa mortuos regulariter ceſſat cauſa infamandi, cum nec eorum perſonæ, nec vitia, nec habitus relicti pergant nocere bono communi aut privato.

Quæritur 15. An & quomodo poſſit graviter per detractionem peccari, vel detrahens à peccato excuſari circa mortuos vel alias perſonas audientibus ignotas?

Respondeo 1. Circa peccata defunctorum, dum erant in vivis, notoria, licitum eſt loqui, dummodo ſaltem concurrat utilitas pro inſtructione audientium, & abſit periculum ſcandali.

Ratio eſt, quia talia peccata notoria licite manifeſtantur poſteritati ab Hiſtoricis in ſcripto, prout patet ex qq. 14. Ergo multo magis id fieri licebit verbo.

Respondeo 2. Non tamen licet referre vitia defunctorum occulta, niſi fama defuncti credatur eſſe nociva bono communi aut privato, & manifeſtatio criminis fieri poſſit ſine ſcandalo.

Ratio eſt, quia juris naturalis eſt illa obligatio à Chriſto inculcata, ut, quod quisque ſibi voluerit fieri, ſive in vita ſive poſt mortem, hoc aliis faciat.

Respondeo 3. Etiam perſonarum audienti ignotarum occulta vitia patefacere non licet, niſi moraliter abſit omne periculum deveniendi aliquando in agnitionem illius perſonæ: ceſſante autem ejusmodi periculo non eſt peccatum, referre talia peccata ex cauſa rationabili.

Ratio eſt, quia, ubi non habet locum fama perſonarum, ibi non habet locum detractio.

Quæritur 16. An poſſit peccari graviter referendo vitia alicujus urbis, aut nationis?

Respondeo 1. Non eſt peccatum referre vitia integræ alicujus urbis aut nationis in aliis regionibus.

Ratio eſt, quia fieri nequit, ut vitia graſſantia in urbe vel natione adeo ſint occulta, ut conſervari poſſit fama boni nominis reſpectu peregrinorum ex aliis regionibus. Aliud tamen interdum præcipit charitas, ſi vitia ſint emendata, & manifeſtatio noceret urbi apud cæteros.

Quæritur 17. Quales dantur modi detrahendi indirecte?

Respondeo. P. Natalis l. c. Reg. 17. illos enumerans & exemplificans ſic ſcribit: „ Indirectam detractionem quod attinet, obſervandum eſt, illam non ſolum verbis, ſed etiam „ factis, ſigniaque ſeu nutibus committi, cum „ quispiam laudis alienæ impatiens malitioſe ſubridet, abnuit capite, vel oculis, atque his „ motibus ſignificat, hominem, qui laudatur, „ non eſſe talem, qualis prædicatur. Nec ſolum nutibus, ſed & ſilentio committitur detractio. Qui enim de proximi probitate aut „ morum integritate, quam perſpectam habet, „ interrogatus ſilet, debitam proximo veritatem „ ac debitum veritati teſtimonium negat, ac proin „ juſtitiam pariter ac charitatem violat. Similiter, qui in aliquo hominum cœtu aliquem ſibi „ probe notum ex familia ſua, ſocietate aut vicinia laudibus extolli audiens tacet, dum alii

 cer-

„ certatim ipſum laudant, ſilentio ſuo ſignificat
„ illum indignum eſſe laudibus, quibus ornatur.
„ Sed inquies, certe novi talem illum non eſſe,
„ qualis celebratur: an contra propriam noti-
„ tiam mentiri debeo, vel adulari. Nequaquam.
„ Sed nemo aliqua laude digna non gerat, chari-
„ tatis & juſtitiæ leges poſtulant, ut laude di-
„ gnum ob multa, quæ in eo ſunt bona, ſigni-
„ fices, aut ſaltem placere tibi, quod laudetur;
„ quia re vera placere debet laudantium chari-
„ tas.-- In iis tamen, quæ *ad honeſtatem vitæ* non
„ pertinent, ut loquitur S. Thomas, poſſumus
„ ab iis, qui proximum laudant, diſſentire, aut
„ certe ſilere. Poteſt enim aliquis eſſe bonus
„ ſacerdos aut monachus, & ineptus conciona-
„ tor, poteſt eſſe vir probus, ſed dotibus ad
„ gerendam Præfecturam vel Magiſtratum deſti-
„ tutus. In his tamen periculum eſt, ne ex in-
„ vidia extenuemus famam alienam.-- Frigida
„ tandem laudatio vituperationi æquivalet, v. g.
„ cum quis aliis quempiam laudantibus frigide
„ dicit: Ita ferunt; ſed, ſi ita res ſe habet, quan-
„ tum mutatus ab illo! nunc primum ad Sanctos
„ aggregari cœpit. Vir eſt doctus & pius; *Sed*
„ &c. Mulier caſta, ſapiens & devota. *Sed*
„ &c. Alius eſt detrahendi modus, cum quis
„ alterius crimen occultum ſe audiviſſe narrat,
„ ſe tamen nolle credere aſſeverat. Sic enim
„ majorem ſibi conciliat fidem verſipellis detra-
„ ctor, cum ſe à detrahendi libidine alienum ſi-
„ mulat. Alia eſt detrahendi methodus non mi-
„ nus peſtilens, cum de aliquo dicitur coram
„ aliis; debet ille tacere coram me, novit enim,
„ quod ſciam, quid fecerit, &c. Ex modo enim
„ dicendi aliquid grave ſuſpicantur auditores,
„ & forte quid gravius, quam detractor intelli-
„ gat. Ita P. Natalis; quæ omnia vera ſunt de-
„ tractio, niſi fama aliena credatur eſſe nociva
„ bono communi vel privato, quo caſu licet
„ excipere contra alterius famam.

QUÆRITUR 18. Utrùm ad excuſandam manifeſtationem alieni peccati occulti à vitio detractionis ſemper requiratur boni promovendi neceſſitas, vel ſufficiat ſola utilitas, v. g. inſtructio utilis audientium?

RESPONDEO 1. In caſu, quo fama aliena pergit nocere, vel creare periculum nocendi bono communi vel privato, ad manifeſtationem alieni delicti occulti ſervato moderamine inculpatæ tutelæ excuſandam à vitio detractionis ſufficit & requiritur hæc ſola neceſſitas; quod bonum commune aut privatum non ſit exponendum periculo nocumenti injuſti aut relinquendum in tali periculo ex actione hominis clam vitioſi.

RATIO eſt, quia etiam in jndicio liceret in tali cauſa excipere contra injuſtum machinatorem præjudicii erga bonum commune vel privatum.

RESPONDEO 2. In caſu, quo fama aliena non pergit amplius nocere, vel eſſe periculoſa bono communi aut privato, ad excuſandam manifeſtationem alieni delicti occulti *cum gravi infamia* non ſufficit ſola boni non neceſſarii in audiente promovendi utilitas, ſed requiritur boni communis aut privati tuendi neceſſitas.

RATIO eſt, quia in jndicio nemo conceditur privari jure ſuo certo ad res vel famam præciſe ob utilitatem alienam novam aquirendam, ſeu ob lucrum captandum.

RESPONDEO 3. In caſu, quo fama aliena non amplius pergit nocere, vel eſſe periculoſa bono communi aut privato, & manifeſtatio occulti delicti nullam reſpective cauſat infamiam aut præjudicium delinquenti, ad excuſandam eam manifeſtationem à vitio detractionis ſufficit ſola utilitas narrationis, quamvis non neceſſaria in audiente. Cenſetur autem manifeſtatio occulti delicti reſpective nullam creare infamiam, ſi perſona delinquens eſt audienti prorſus ignota, nec eſt morale periculum, aliquando cum illa mediate vel immediate habendi negotium, prout ſunt perſonæ ignotæ dudum defunctæ, vel perſonæ audientibus ignotæ in regionibus vel locis diſſitis conſtitutæ, dummodo caveatur, ne manifeſtatio talis occulti delicti poſſit venire in eorum notitiam, qui cognoverunt defunctum aut remotum & ignoraverunt ejusmodi delicta.

RATIO eſt, quia nec juſtitia nec charitas jubet impediri utilitatem alienam ob damnum proprium reſpective nullum, prout fit in ejusmodi perſonis ignotis, de quibus nec habetur notitia nec fama. Ubi autem non eſt locus famæ, nec eſt locus infamiæ.

QUÆRITUR 19. An manifeſtatio peccati occulti excuſetur à vitio detractionis, ſi fiat viris prudentibus, aut amicis ſecreti tenacibus?

RESPONDEO Negative, niſi concurrant aliæ excuſantes circumſtantiæ, quæſtiuncula nona & decima octava recenſitæ. Id patet ex dictis, quia etiam apud viros prudentes, & ſecreti tenaces re vera fit diminutio famæ, ſaltem partialis, prout D. THOMAS 2. 2. q. 73. a. 1. ad 2. his verbis obſervat: *Etiamſi uni ſoli aliquis de abſente malum dicat*, *corrumpit famam ejus*, *non in toto*, *ſed in parte.* Accedit, quod talis manifeſtatio jam exponat famam alienam majori periculo, prout S. CHAYSOSTOMUS Hom. 3. ad pop. Antioch. his verbis obſervat: *Hoc vero ridiculum magis eſt*, *quod*, *cum aliquid arcanum* (detractorium) *dixerint*, *rogant audientem & adjurant*, *ne cuiquam amplius alteri dicat*, *hinc declarantes*, *quod rem reprehenſione dignam commiſerunt. Si enim illum*, *ut nemini dicat*, *rogas*, *multo magis te priorem huic dicere non oportebat. In tuto ſermonem habebas. Poſtquam illum prodidiſti*, *tunc ſalutem illius curas. Si non vis efferri*, *nec alteri dicas. Poſtquam vero alteri prodidiſti ſermonis cuſtodiam*, *ſuperflua facis & inutilia admonens & obteſtans pro dictorum cuſtodia.*

QUÆRITUR 20. An peccet mortaliter, qui auditas graves detractiones refert aliis?

RESPONDEO. Diſtinguendum eſſe inter varios caſus. Nam 1. ſi narret rem jam notoriam inter plures, ita ut credat, eam ob varia hominum dictamina proxime fore manifeſtam in magna parte communitatis, narrando certa ut certa, dubia ut dubia, non peccat, præſertim concurrente motivo procurandi bonum commune vel privatum neceſſarium, v. g. avertendi furta, ſcandala, ſeductiones à ſua communi-

munitate, & præbendi per auctionem famæ publicæ occaſionem ad inquiſitionem publicam, nec peccat mortaliter nec venialiter.

Ratio eſt, quia ejusmodi objectum in æſtimatione morali jam cenſeri poteſt notorium, utpote jam conſtitutum in actu primo proximo notorietatis, quæ fere ſemper ſolet conſequi ad ejusmodi actum primum proximum. 2. Si narret rem certam ſolum auditam ab uno vel altero, ac necdum pluribus notoriam, ita ut dubitet, an ſit divulganda in vulgus, eodem modo peccat, ac ſi ipſe primus referret, niſi concurrant circumſtantiæ excuſantes à detractione, ſuperius relatæ qq. 9. 18. & 20. 3. Si narret rem ab aliis auditam, adhuc inter paucos occultam, eam referendo ut certam, vel ut probabilius veram, vel ſaltem ut ſtricte dubiam, cum tamen ſit præciſe late dubia ac probabilius falſa, talis referens peccat mortaliter.

Ratio eſt, quia in re gravi notabiliter lædit famam proximi, adjiciendo gradum certitudinis vel probabilitatis in re valde dubia ac probabilius falſa. 4. Si narret rem ab aliis auditam, adhuc occultam, & probabilius falſam, peccat mortaliter, etiamſi eam ſolum narret ut late dubiam cum addito; prout audivi ab hac vel illa perſona.

Ratio eſt, quia narrando rem ut late dubiam certus eſſe poteſt, rem ituram proxime in vulgus tanquam ſtricte dubiam, aut tanquam probabiliorem, vel omnino certam. Certum enim eſt, famam *creſcere eundo*, prout experientia monſtrat, & Tertullianus in *Apologetico* C. 7. his verbis declarat: *Cur fama malum? Quia velox, quia index? an quia plurimum mendax? quæ ne tunc quidem, cum aliquid veri affert, ſine mendacii vitio eſt, detrahens, adjiciens, demutans de veritate.* Huic rationi accedit, quod ſæpe fama ſic cauſata præbeat Judicibus anſam Inquiſitionis, etiamſi ignorentur primi authores, qua inquiſitione facta, etiamſi inquiſiti abſolvantur, nihilominus iis inhæret quædam macula perpetua, quod ipſum l. c. Tertullianus ait, dum addit: *Fama, quod ab uno aliquando principe exorta ſit, neceſſe eſt. Exinde in traduces linguarum & aurium ſerpat, & ita modici ſeminis vitium cætera rumoris obſcurat, ut nemo recogitet, ne primum illud os mendacium ſeminaverit; quod ſæpe ſit aut ingenio æmulationis, aut arbitrio ſuſpicionis, aut non nova, ſed ingenita quibusdam mentiendi voluptate.* Ex his omnibus ſequitur, graviter peccare eos, qui delicta probabilius falſa, etiamſi ea ſolum ut audita & tanquam valde dubia narrent, mediate vel immediate in vulgus ſpargunt. Nec excuſantur à peccato gravi per hoc, quod concurrant circumſtantiæ alioquin excuſantes à manifeſtatione peccati occulti; quia in hoc caſu non præciſe manifeſtant delictum occultum certo commiſſum, ſed augent gradum probabilitatis ac credibilitatis circa delictum probabilius falſum, utpote proximi authores famæ. 5. Idem dicendum, ſi quis rem ſtricte dubiam necdum pluribus notoriam ab aliis auditam in plures divulget, etiamſi dicat; rem eſſe dubiam.

Ratio eſt eadem ac in priori reſponſione, quia certum eſt, à fama rei dubiæ addendum fore gradum probabilitatis aut credibilitatis, quod incrementum graviter præjudicat famæ alienæ. Hinc plebi vehementer inculcandum eſt, ne diſſeminent res incertas, necdum notorias, ſed eas, ſi bono communi aut privato præjudicent, denuntient Judici, vel alteri Superiori immediato, ut inquiri, &, ubi opus fuerit, emendari valeant. Secus ſi fecerint, tanquam detractores à Confeſſario tractandi ſunt.

Quæritur 21. An peccet mortaliter, qui gravem injuriam ſibi illatam alteri narrat animo nocendi vel ulciſcendi?

Respondeo. Si injuria illata non ſit occulta, aut ſi occulta fuerit, ejus propalatio juxta æſtimationem moralem hominum non pariet gravem infamiam injurianti, non peccat mortaliter ſic propalans illatam ſibi injuriam peccato detractionis; peccat tamen peccato inimicitiæ ac ultionis. Quod ſi injuria fuerit occulta, ne ſic quidem propalando injuriam peccat peccato detractionis, ſi ea propalatio non inferat injurianti infamiam; aut certe, ſi infamia injuriantis non fuerit gravis, peccatum detractionis erit ſolum veniale, imo concurrente motivo ſic leniendi vel moderate extergendi acceptam injuriam, erit omnino nullum in genere detractionis.

Quæritur 22. An peccent graviter infamantes ſeipſos poſitive vel permiſſive?

Respondeo. *Per ſe loquendo*, ſi id faciant *permiſſive* absque ſpeciali inſtinctu divino, eoque certo, ex intentione procurandi majus augmentum gloriæ divinæ, peccant mortaliter. Si autem id faciant poſitive, ſemper peccant mortaliter.

Id probatur 1. ex Scriptura Eccleſ. 41. ubi dicitur: *Curam habe de bono nomine: id enim tibi magis permanebit, quam mille theſauri & magni.* Sicut ergo nemo jactare aut permittere poteſt malitioſis hominibus, ſed tenetur eos tanquam talentum à Deo concreditum applicare ad gloriam Dei, ita etiam de bono nomine tanquam talento divino diſcurrendum eſt.

Idem probatur 2. authoritate & rationibus S. Augustini, qui l. de bono viduitatis C. 22. ſic ſcribit: *Nec audiendi ſunt ſive viri ſancti, ſive fœminæ, quando reprehenſa in aliquo negligentia ſua, per quam ſit, ut in malam veniant ſuſpicionem, unde ſuam vitam longe abeſſe ſciunt, dicunt ſibi coram Deo ſufficere conſcientiam, exiſtimationem hominum non imprudenter ſolum, verum etiam crudeliter contemnentes; cum occidunt animas aliorum, ſive blaſphemantium viam Dei; quibus ſecundum ſuam ſuſpicionem quaſi turpis, quæ caſta eſt, diſplicet vita Sanctorum, ſive etiam cum excuſatione imitantium, non quod vident, ſed quod putant. Proinde quisquis à criminibus flagitiorum atque facinorum vitam ſuam cuſtodit, ſibi bene facit: Quisquis autem etiam famam, & in alios miſericors eſt. Nobis enim neceſſaria eſt vita noſtra, aliis fama noſtra: & utique etiam, quod aliis miniſtramus miſericorditer ad ſalutem, ad noſtram quoque redundat utilitatem: Unde non fruſtra Apoſtolus, Providemus (inquit) bona non ſolum coram Deo, verum etiam coram hominibus. Item dicit: Placete omnibus per omnia, ſicut & ego omnibus per omnia placeo, non quærens*

rens, quod mihi utile eſt, ſed quod multorum, ut ſalvi fiant. In quadam etiam exhortatione dicit: *De cætero fratres, quæcunque ſunt vera, quæcunque ſancta, quæcunque juſta, quæcunque caſta, quæcunque bonæ famæ, ſi qua virtus, ſi qua laus, hæc cogitate, quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me.* Cernis quemadmodum inter multa, quæ exhortando commonuit, non neglexerit ponere: *Quæcunque bonæ famæ;* duobusque verbis cuncta concluſerit, ubi ait: *Si qua virtus, ſi qua laus.* Ad virtutem namque pertinent, quæ antea memoravit, bona: fama vero ad laudem. Puto, quod non laudem hominum pro magno ſumebat Apoſtolus, alio loco dicens: *Mihi autem minimum eſt ut à vobis dijudicer aut ab humano ore.* Et alibi, *Si hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem.* Et iterum: *Nam gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ.* Sed illorum duorum, id eſt bonæ vitæ, & bonæ famæ, vel quod brevius dicitur, virtutis & laudis, unum propter ſeipſum ſapientiſſime retinebat; alterum propter alios miſericordiſſime providebat. Sed quoniam quantalibet humana cautela ſuſpiciones malevolentiſſimas non poteſt omni ex parte vitare, ubi pro exiſtimatione noſtra, quidquid recte poſſumus, fecerimus, ſi aliqui de nobis vel mala fingendo, vel male credendo, famam noſtram decolorare conantur, adſit conſcientiæ ſolatium, planeque etiam gaudium, quod merces noſtra magna eſt in cœlis, etiam cum dicunt homines mala multa de nobis, pie tamen juſteque viventibus. Illa enim merces tanquam ſtipendium eſt militantium per arma juſtitiæ, non ſolum dextera, verum & ſiniſtra, per gloriam ſcilicet & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam.

Et Sermone 355. alias *de Diverſis*, 49. qui primus eſt *de Vita & Moribus Clericorum ſuorum*, Cap. 1. *Propter nos*, inquit, *conſcientia noſtra ſufficit nobis: Propter vos fama noſtra non pollui, ſed pollere debet in vobis. Tenete, quod dixi, atque diſtinguite. Duæ res ſunt, conſcientia & fama, conſcientia tibi, fama proximo tuo. Qui fidens conſcientiæ ſuæ negligit famam ſuam, crudelis eſt: Maxime in loco iſta ſpoſitus, de quo dicit Apoſtolus ſcribens ad diſcipulum euum, circa omnes teipſum bonorum operum præbens exemplum.*

Quæritur 23. An peccent graviter, qui famoſis libellis aliorum delicta, præſertim Parochorum, Concionatorum, Epiſcoporum, aut Principum injuſte traducunt?

Respondeo 1. Hoc genus detractionis eſſe graviſſimum peccatum.

Probatur 1. *ex natura rei*, quia per libellos famoſos fit, ut aliorum crimina, quæ paucis nota & excuſabilia erant, non ſolum in publicam omnium notitiam veniant, ſed etiam perpetuo duret infamia.

Probatur 2. ex graviſſimis pœnis, quas Eccleſia authoribus ejusmodi libellorum famoſorum infligit. Nam in Decreto Gratiani *cauſa* 5. q. 1. C. *Si qui*, ex Concilio Illiberitano dicitur: *Si qui inventi fuerint libellos famoſos in Eccleſia ponere, anathematizentur.* Et l. c. C. *qui in alterius*, Hadrianus I. ſcribit: *Qui in alterius famam publice ſcripturam, aut verba contumelioſa confinxerit, & repertus ſcripta non probaverit, flagelletur; & qui ea prius invenerit, rumpat, ſi non vult authoris facti cauſam incurrere.* Ibidem C. *quidam*, S. Gregorius M. l. 5. Epiſt. 30. de quodam, qui in Urbe libellum famoſum contra *Caſtorium* Notarium Apoſtolicum affixerat, loquens ait: *Quia, quisquis veraciter loquitur, ſemetipſum innoteſcere non debet formidare, oportet, ut publice exeat, & quæcunque in ſua conſtitutione* (libello famoſo) *loqui præſumpſit, oſtendat. Quod ſi non exierit, neque publice confeſſus fuerit, quisquis ille ſit, qui hoc agere præſumpſit; vel qui conſenſum in tantæ iniquitatis conſilio præbuit, ex Dei & D. N. J. Chriſti ſpiritu definimus, ut ſancti ejus corporis & Sanguinis participatione privatus ſit; ſi vero, quia latet, etiam prohibitus corpus ac ſanguinem Domini percipere præſumit, anathematis ultione percuſſus ſit, & ut fallax ac peſtifer ab Eccleſiæ corpore diviſus. Si quis autem fortaſſis talis eſt, ad quem nos, authorem & participem facti neſcientes, bona optantes Epiſtolas transmittimus, ipſa pro eo apud omnipotentem Dominum deprecatio ſit vacua.* Verum quidem eſt, quod Hadrianus I. & Gregorius M. in adductis textibus eos ſolum præfatis pœnis afficiant, qui aſſerta ſua non probaverint, & quod Concilium Illiberitanum ſolum eos puniat, qui in ipſa Eccleſia famoſos libelloa depoſuerint, eoipſo tamen, quod peccata occulta convincenter publice probari vix unquam poſſint, & ſola circumſtantia loci ſacri non mereretur in re alioquin ſolum venialiter peccaminoſa excommunicationem, ſignum eſt, omnes libellos famoſos injuſte ſcriptos habitos fuiſſe pro graviſſimo delicto.

Probatur 3. ex ſeveriſſimis legibus Regum ac Imperatorum latis in authores & cooperatores talium libellorum famoſorum; quæ leges citantur à P. Natali l. c. *Reg.* 22.

Respondeo 2. Hoc genus detractionis omnium graviſſimum eſt, ſi fiat erga Parochos, Concionatores, Epiſcopos, vel alios de Eccleſia bene meritos, aut erga Principes pro eradicandis abuſibus ſolicitos. Id P. Natalis l. c. probat ex variis textibus Patrum & Conciliorum.

Nam 1. in Can. *Deteriores cauſa* 6. q. 1. dicitur: „Deteriores ſunt, qui Doctorum vitam moresque corrumpunt, his, qui ſubſtantias aliorum prædiaque diripiunt, ipſi enim ea, quæ extra nos, licet noſtra ſint, auferunt: Noſtri autem detractores & morum corruptores noſtrorum, ſive qui adverſus nos armantur, proprie nos ipſos diripiunt: & ideo juſte infames ſunt, & merito ab Eccleſia extorres fiunt.

2. S. Gregorius Epiſt. 32. Libri 12. ſic ſcribit: „A nullis vita Præſulum perturbari debet exceſſibus; Quia valde indignum eſt, ut hi, qui throni Dei vocantur, aliqua motione à Regibus vel ſubditis turbentur. Quoniam ſi David Regum juſtiſſimus in Saul, quem conſtabat jam à Domino reprobatum eſſe, manum mittere non præſumpſit: Quanto magis cavendum eſt, ne manum detractionis aut vituperationis, ſive indiſcretionis, aut dehonorationis quidam mittant in Unctum Domini, vel in Prædicatores Eccleſiæ ſanctæ? Quia eorum vexatio ſive detractio ad Chriſtum pertinet, cujus vice in Eccleſia legatione funguntur.

Google

„ guntur. Unde ſummopere cavendum eſt omnibus Fidelibús, ne clanculum aut publice „ Epiſcopum ſuum, id eſt, unctum Domini, „ detractionibus aut vituperationibus dilanient, „ perpendentes illud exemplum Mariæ: Quia „ pro eo, quod Moyſi famulo Dei propter Æthiopiſſam detraxit, immunditia lepræ mulctata ſit. „ Et illud Pſalmiſtæ: *Nolite tangere Chriſtos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* Et in lege „ divina legitur: *Diis non detrahes, & Populi tui Principi non maledices.* Unde valde prævidendum ſubditis tam Clericis quam Laicis, ne „ Epiſcoporum aut Præpoſitorum ſuorum vitam „ temere reprehendere audeant, ſi quid eos fortaſſe agere reprehenſibiliter vident, ne unde „ mala redarguunt, inde per elationis impulſum „ in profundiora mergantur. Lege & Paſtoralis Curæ P. 3. Admonitionem Sextam. “

3. Idem confirmatur ex Nicolai I. Epiſtola ad *Michaelem* Græcorum Imperatorem: „ Si „ Cham videns Patris verenda, quia riſit potius, „ quam (ut cæteri) cooperuit, maledictionem „ in filio percepiſſe legitur: Quando potius hi „ qui verecundiam Patris, non ſolum, ſi quælibet „ fuit; minime cooperuerunt, ſed & riſerunt, „ & falſo ad ſubſannationem ſui moris homines „ provocaverunt, atque, quod eſt deterius, patenter contra ipſum de pharetra iniquitatis ſuæ „ ſagittam judicii produxerunt? Non ſic econtra „ filii ſobrii, non ſic, ſed averſi operuerunt. „ Quod moraliter egregius Doctor Papa Gregorius interpretatus ait: Averſari dicimur, quod „ reprobamus. Quid eſt ergo, quod filii verecunda Patris ſuperjecto dorſis pallio, averſi „ venientes operiunt; niſi quod bonis ſubditis „ ſic Præpoſitorum ſuorum mala diſplicent, ut „ tamen hæc ab aliis occultent? Operimentum „ averſi deſerunt, quia dijudicantes factum, & „ venerantes magiſterium, nolunt videre, quod „ tegunt. Sed hæc dicentes; nolite æſtimare nos cujuscunque proximorum noſtrorum, quæ ſunt digna reprehenſione, velle defendere: ſed quod ita velim filios, circa Spiritualem Patrem, & diſcipulos erga „ Magiſtrum devotos ac ſobrios eſſe, ut nulla penitus temeritate ad eorum vitam, ut „ non dicam, dijudicandam, ſed ne ſaltem tenuiter reprehendendam proſiliant. “ Idque rurſus confirmat ex *S. Gregorio*, Parte 3. *Paſtoralis*, Cap. 5. dicente: „ Facta Præpoſitorum oris gladio] ferienda non ſunt, etiam cum recte reprehendenda judicantur. Si quando vero contra eos vel in minimis lingua labitur, neceſſe eſt, „ ut per afflictionem pœnitentiæ cor prematur, „ quatenus ad ſemetipſam redeat; & cum præpoſitæ Poteſtati deliquerit, ejus contra ſe judicium, à quo ſibi prælata eſt, perhorreſcat. „ Nam, cum in Præpoſitos delinquimus, ejus ordinationi, qui eos nobis prætulit, obviamus. „ Unde Moyſes, cum contra ſe & Aaron conqueri Populum cognoviſſet, ait: *Nos enim quid ſumus? Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum.*

4. Clericorum maledicentiam, præſertim in Sacerdotes, coërcuit Concilium Carthaginense quartum, Can. 57. *Clericus maledicus,* (inquit) (*maxime in Sacerdotibus*) *cogatur ad poſtulandam veniam: Si noluerit, degradetur, nec unquam ad Officium abſque Satisfactione revocetur.*

5. Eos, qui defunctorum Epiſcoporum famæ detrahunt, pœnis mulctandos graviſſimis decrevit Concilium Emeritense anno 666. Can. 17. „ Decernimus (*inquit*) ut nullus ſubjectus decedentem detrahat Epiſcopum, nullus de eo deroget, nec malum quidquam loquatur. Si quis talia deinceps facere præſumpſerit, ſi Presbyter fuerit, tribus menſibus ab „ Epiſcopo ſuo ſub Pœnitentia relegatus maneat: „ Si Diaconus, quinque; ſi Subdiaconus, aut „ Clericus, vel quilibet Religioſus de majori „ gradu (quia conſtat ex his jam aliquos per bonam actionem eſſe venerandos) novem. Si „ minimi fuerint, qui levi corde ſint, minimæque adhuc perſonæ, quinquagenis flagellis juſſione feriantur Epiſcopi. Quodſi Laicus, „ quamvis ingenuus, in domo Eccleſiæ tamen „ nutritus, & ab Eccleſiæ rebus dignitatis gratia „ præditus, juxta quod dignitas ejus exegerit, „ pro tali exceſſu Excommunicationis ſententia „ feriendus erit. Si vero de familia Eccleſiæ „ fuerit quisque, ſi major fuerit, qui dignitate „ polleat, ſex menſibus Epiſcopo ſuo excommunicatus manebit: Inferior tamen aut minima perſona diſciplinam mereatur, juxta quod „ Epiſcopi ſui proceſſerit ſententia.

6. Eos, qui Principibus obloquuntur, Excommunicatione plectendos Synodus Toletana quinta decrevit, Can. 5. „ Sed & hoc „ (*inquit*) pro peſtilentioſis hominum moribus „ ſalubri deliberatione cenſemus; ne quis in Principem maledicta congerat. Scriptum eſt enim „ à legislatore: *Principi Populi tui ne maledixeris.* „ Quod ſi quis fecerit, Excommunicatione Eccleſiaſtica plectatur. Nam ſi *Maledici regnum Dei non poſſidebunt*, quanto magis talis ab Eccleſia neceſſario pellitur, qui divinæ violator „ ſententiæ invenitur.

7. Pœnas omnes tam temporales quam Eccleſiaſticas per ſacras leges & Canonicas Sanctiones latas & promulgatas in eos, qui famoſos libellos, aut literas alicujus famæ & honori detrahentes, vera etiam exprimendo, ſcripſerint, dictaverint, retinuerint, transmiſerint, & non laceraverint ignique tradiderint, innovavit & confirmavit Beatiſſimus Pontifex Pius V. Conſtitutione 148. quæ incipit, *Romani Pontificis providentia.*

8. Nec vero minus crimen eſſe putandum eſt, cum ab iis, quorum famam impetunt, petulantes libelli, verſus, aut cantilenæ contemnuntur; ut fit plerumque à Viris Principibus, illuſtribus & magnanimis. Cujus moderationis exemplum præbuit Justinianus Imperator, L. *Si quis*, Tit. *Si quis Imperatori maledixerit*, Lib. 9. Codicis, cujus hæc ſunt verba: *Si quis modeſtiæ neſcius, & pudoris ignarus, improbo, petulantique maledicto Nomina noſtra crediderit laceſſenda, ac temulentia turbulentus obtrectator temporum noſtrorum fuerit, eum pœnæ nolumus ſubjugari, neque durum aliquid nec aſperum volumus ſuſtinere: Quoniam ſi id ex levitate proceſſerit, contemnendum eſt: Si ex inſania, miſeratione digniſſimum: Si ab injuria, remittendum.* Quod

tamen ſemper non expedit, ne impunitate creſcat petulantium & maledicorum hominum improbitas & impudentia.

QUÆRITUR 24. An & quomodo peccetur, libenter audiendo, vel non corripiendo detrahentes?

RESPONDEO. Diſtinguendos eſſe varios caſus. Nam 1. poteſt contingere, quod audienti *non conſtet*, ea, quæ dicuntur, eſſe detractionem, v. g. ſi credat, ea, quæ ſibi narrantur, eſſe vera & jam ſatis notoria; aut, etiamſi ſint occulta, ea dici ex motivo legitimo excuſante à vitio detractionis, puta, ut homo peſtifer vitetur, ut homini malitioſo ſua authoritate damnificanti bonum publicum vel privatum non fidatur vel credatur, aut ea narrari, ut capiatur melior informatio, ſicque ſternatur via ad inquiſitionem vel denuntiationem delinquentis &c. In ejusmodi ergo caſu, quo non conſtat audienti de malitia detractionis, non tenetur corrigere loquentem, ſed poteſt tuta conſcientia audire narrata, præſertim ſi loquentes ſint perſonæ prudentes & timoratæ conſcientiæ.

RATIO eſt, quia, ubi non reperitur detractio, ibi non eſt locus obligationi impediendi detractionem. Et ubi non conſtat de detractione, proximus non eſt temere judicandus, quod ea, quæ narrat, narret *ſine motivis excuſantibus* à detractione. 2. Si audiens ex ſubjecta materia & ex circumſtantiis credat, ea, quæ dicuntur, eſſe veram detractionem, ſed exiſtimet, ſe ob malitiam, obcæcationem, aut præjudicia hic & nunc irrefutabilia *nil profuturum*, ſatisfacit, non monſtrando complacentiam, ſed diſplicentiam de tali detractione per vultum gravem, ac triſtem. Ita D. THOMAS 2. 2. q. 73. a. 4. ad 2. ubi ſic ſcribit: *Non ſemper debet quis reſiſtere detractori arguendo eum de falſitate, & maxime ſi ſciat verum eſſe, quod dicitur; ſed debet eum verbis redarguere de hoc, quod peccat fratri detrahendo, vel ſaltem oſtendere, quod ei detractio diſpliceat per triſtitiam faciei, quia ut dicitur Prov. 15. Ventus Aquilo diſſipat pluvias, & facies triſtis linguam detrahentem.* 3. Si audienti conſtet, rem narratam eſſe falſam, aut eam eſſe probabilius falſam; aut ſi vera vel ſtricte dubia ſit, conſtet tamen, non reperiri ex parte detractoria ullum veroſimile motivum excuſans à peccato detractionis, tenetur ſub peccato mortali impedire detractionem, quando id convenienter fieri poteſt ſine ſuo periculo incurrendi detrimentum. Id

PROBATUR 1. Ex Apoſtolo ad Rom. 2. ubi dicitur: *Qui talia agunt, digni ſunt morte, & non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

PROBATUR 2. Ratione & authoritate D. THOMÆ, qui 2. 2. q. 73. a. 4. C. ſcribit: *Conſentire contingit dupliciter; uno modo directe, quando ſcilicet quis inducit alium ad peccandum, vel ei placet peccatum. Alio modo indirecte, ſcilicet quando non reſiſtit, cum reſiſtere poſſit. Et hoc contingit quandoque, non quia peccatum placeat, ſed propter aliquem humanum timorem. Dicendum eſt ergo, quod ſi aliquis detractiones audiat abſque reſiſtentia, videtur detractioni conſentire. Unde fit particeps peccati ejus.* 4. Si audienti conſtet de malitia detractionis, eam tamen non impedit ex timore, verecundia, vel negligentia ſeu incuria ac inadvertentia ad obligationem gravem impediendi, peccat plerumque ſolum venialiter. 5. Aliquando autem in hoc ipſo caſu peccat etiam mortaliter, videlicet in triplici caſu. Primo, quando teneretur ex officio corrigere detrahentem. Secundo, quando ex neglectu correctionis redundat in quempiam grave damnum vel præjudicium. Tertio quando timor, à quo procedit neglectus correctionis, eſt tam magnus & radicatus, ut homo habitualiter ita conſtitutus ſeu paratus ſit, ut vellet ex timoris habitu ponere graves transgreſſiones legum. Ita quoad has duas poſteriores reſponſiones docet S. Thomas l. c. ubi ſic ſcribit: *Si* (audienti) *non placeat detractionis peccatum, ſed ex timore, vel ex negligentia, vel etiam verecundia quadam omittat repellere detrahentem, peccat quidem, ſed multo minus quam detrahens, & plerumque venialiter. Quandoque etiam hoc poteſt eſſe mortale vel propter hoc, quod alicui ex officio incumbit, detrahentem corrigere, vel propter aliquod periculum, quod audiens novit conſequens; vel propter radicem, qua timor humanus quandoque poteſt eſſe peccatum mortale.* Hunc timorem ſic explicat D. Thomas 2. 2. q. 19. a. 3. & q. 125. a. 3. Cæterum, ſi audienti conſtat de malitia detractionis, Patres videntur audientem longe rarius excuſare à peccato mortali, quam D. Thomas. Indiſcriminatim enim damnant ſic audientem ſine reſiſtentia. Hinc mens D. Thomæ videtur potius explicanda pro illo caſu, quo audiens ex vano timore, inadvertentia, aut verecundia inani non audet loquentem judicare de gravi peccato, ſed potius quamvis ignorantia vincibili judicare, eum habiturum motiva excuſantia à gravi peccato detractionis. Textus Patrum à P. NATALI l. c. Reg. 24. enumerantur ſequentes: 1. S. BERNARDUS l. 2. de Conſid. C. 13. ait: *Detrahere aut detrahentem audire, quid horum damnabilius ſit, non facile dixerim.* 2. S. HIERONYMUS Epiſt. 11. Sic *Nepotianum* ſuum alloquitur: *Cave ne aut linguam, aut aures habeas prurientes, id eſt, ne aut ipſe aliis detrahas, aut alios audias detrahentes. Sedens*, inquit, *adverſus fratrem tuum loquebaris, & adverſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum: Hæc feciſti, & tacui: Exiſtimaſti inique, quod ero tui ſimilis: Arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam. Parce à detractione linguæ. Cuſtodi ſermones tuos: & ſcito, quia per cuncta, quæ de aliis loqueris, tua conſcientia judicaris; & in his ipſe deprehenderis, quæ in aliis arguebas. Neque vero illa juſta eſt excuſatio: Referentibus aliis injuriam facere non poſſum. Nemo invite audita libenter refert. Sagitta in lapidem nunquam figitur, interdum reſiliens percutit dirigentem. Diſcat detractor, dum te videt, non libenter audire, non facile detrahere. Cum detractoribus*, ait Salomon, *ne miſcearis: Quoniam repente veniet perditio eorum. Et ruinam utriusque quis novit? tam videlicet ejus qui detrahit, quam illius, qui accommodat aurem detrahenti.*

3. IDEM, ſive S. PAULINUS in Epiſt. *ad Celantiam*, De Inſtitutione Matrisfamilias: *Non modo* (inquit) *ipſa non detrahas, ſed ne alii quidem*

detra-

detrabenti aliquando credas. Nec obtrectatoribus auctoritatem de conſenſu tribuas, ne eorum vitium nutrias annuendo. Noli, *inquit Scriptura, conſentaneus eſſe cum derogantibus adverſus proximum tuum, & non accipies ſuper illum peccatum.* Et alibi: *Sepi aures tuas ſpinis, & noli audire linguam nequam. Unde & B. David diverſas innocentiæ ſpecies juſtitiæque dinumerans, de hac quoque virtute non tacuit, dicendo: Et opprobrium non accepit adverſus proximos ſuos: Propterea quod ipſe non ſolum averſatur, ſed etiam perſequitur detrabentem. Ait enim: Detrabentem ſecreto proximo ſuo, hunc perſequebar. Eſt ſane hoc vitium quod vel inprimis extinqui debeat, & ab eis, qui ſe ſancte inſtituere volunt, prorſus excludi. Nihil enim tam inquietat animum, nihil eſt, quod tam mobilem mentem & levem faciat, quam facile totum credere, & obtrectatorum verba temerario mentis aſſenſu ſequi. Hinc enim crebræ diſſenſiones, hinc odia injuſta naſcuntur. Hoc eſt, quod ſæpe de amiciſſimis etiam inimicos facit, dum concordes quidem ſed credulas animas maliloqua lingua diſſociat. At contra, magna quies animi, magnaque eſt morum gravitas, non temere de quoquam ſiniſtri quid audire. Beatusque eſt, qui ita ſe contra hoc vitium armavit, ut apud eum detrahere nemo audeat. Quod ſi hæc in nobis eſſet diligentia, ne paſſim obtrectatoribus crederemus; jam omnes detrahere timerent, ne non tam alios, quam ſe ipſos, viles detrahendo facerent. Sed hoc ideo malum celebre eſt, idcirco in multis fervet hoc vitium, quia pene ab omnibus libenter auditur.*

4. Hinc Paulinus alter, Forojulienſis Epiſcopus lib. *De Salutaribus Documentis* ſub S. Auguſtini nomine olim edito, Cap. 16. *Detrabentis* (inquit) *& audientis utrisque eſca mortis eſt animæ detractio. Et ut brevius concludam, Detractor & libens auditor Diabolum portat in lingua.* Et S. Gregorius Hom. 9. in Ezech. *Linguas detrabentium ſicut noſtro ſtudio non debemus excitare, ne ipſi pereant, ita per ſuam malitiam excitatas debemus æquanimiter tolerare, ut nobis meritum creſcat; aliquando autem etiam compeſcere, ne dum de nobis mala diſſeminant, eorum, qui audire nos ad bona poterant, corda innocentium corrumpant.*

Quæritur 25. An liceat repellere detractionem alia detractione, & calumniam alia calumnia?

Respondeo Negative.

Ratio eſt, quia non licet facere malum, ſeu peccatum, ut veniat bonum. Hinc ab Innocentio XI. damnatæ fuerunt duæ ſequentes propoſitiones. 1. *Quidni non niſi veniale ſit, detrabentis authoritatem magnam ſibi noxiam falſo crimine elidere?* 2. *Probabile eſt, non peccare mortaliter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam & honorem defendat. Et ſi hoc non ſit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.* His tamen non obſtantibus licet propalare crimen occultum detractoris, ſi ea propalatio ſerviat ad ſui defenſionem, ut calumniatoris deprimatur authoritas, ſicque detrahatur fides calumniæ. Si autem ea propalatio non ſervit ad ſui defenſionem, ſed tantum proficiſcatur ex motivo vindictæ, ne ſic quidem erit licita, quia juxta ſuperius dicta qq. 9. & 18. propalatio occulti criminis non amittit naturam detractionis, nec excuſat, niſi ex motivo alicujus neceſſarii boni, videlicet ex motivo tuendi boni communis vel privati, in quantum fama aliena impedit tale bonum, ita ut ea efficaciter influat in nocumentum commune vel privatum, alioquin non ſecuturum.

Quæritur 26. An & quomodo detractor ſeu calumniator teneatur ad reſtitutionem famæ ablatæ?

Respondeo. Iterum diſtinguendum eſſe, an detractio conſiſtat in imputatione criminis aut vitii falſi, an vero in propalatione criminis ſeu defectus veri? In casu, quo detrahens narrat de proximo *crimen ſeu vitium falſum*, datur jure naturali obligatio reſtituendi famam & retractandi narrata, ſive illud vitium fuerit grave, ſive leve; ſive à detractore fuerit habitum pro vero ſive pro falſo, ſive detractio contigerit cum culpa theologica gravi vel levi, aut omnino ſine ulla theologica culpa. In casu autem, quo detrahens narravit crimen verum v. g. de principe, parocho, concionatore, magiſtratu, viro honorato, &c. inſpiciendum eſt, an fama ejusmodi hominum ſit nociva aut periculoſa bono communi vel privato, & num diminutio honoris ſit allatura plus damni quam emolumenti pro gloria Dei, ſalute animarum, bono communi, &c. Si fama ſit nociva aut periculoſa bono communi vel privato, neque ex ejus diminutione ſequatur plus damni pro bono communi, non datur obligatio reſtituendi; quia in tali caſu res devolvitur ad circumſtantiam, in qua juxta ſuperius dicta in qq. 9. 18. 24. diminutio alienæ famæ per manifeſtationem criminis veri ceſſat eſſe formalis ſeu injuſta detractio. At vero, ſi fama alterius non ſit nociva bono communi vel privato, aut ſi nociva quidem aliquantulum fuerit bono privato, ita tamen ut ex diminutione talis famæ notabile detrimentum patiatur gloria divina vel bonum commune, datur obligatio famam compenſandi modo meliori, quo poteſt.

Hæc reſponſio probatur 1. à pari, quia datur obligatio reſtituendi bona fortunæ injuſte ablata; prout docet S Auguſtinus Epiſt. $\frac{54}{153}$. Ergo datur conſimilis obligatio circa bona famæ. Verba S. Auguſtini l. c. ſunt iſta: *Si res aliena, cum reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia ſed fingitur. Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum; ſed, ut dixi, cum reſtitui poteſt.*

Probatur 2. ratione & authoritate *D. Thomæ, Gerſonis, & Catechiſmi Romani.* D. Thomas 2. 2. q. 62. a. 2. ſic ſcribit: „Reſtitutio „eſt actus juſtitiæ commutativæ, quæ in quadam æqualitate conſiſtit. Et ideo reſtituere „importat redditionem illius rei, quæ injuſte „ablata eſt. Cum ergo conſervare juſtitiam ſit „de neceſſitate ſalutis; conſequens eſt, reſtituere id, quod injuſte ablatum eſt, eſſe de neceſſitate ſalutis. *Et in reſponſione ad* 2. Aliquis „(*inquit*) poteſt alicui famam tripliciter auferre. „Uno modo verum dicendo, & juſte, puta, „cum aliquis crimen alterius prodit ordine debito ſervato, & tunc non tenetur ad reſtitutionem famæ. Alio modo falſum dicendo, & in-

D. Amort Tract. de Præceptis.

„ & injuſte, & tunc tenetur reſtituere famam,
„ confitendo, ſe falſum dixiſſe. Tertio modo,
„ verum dicendo, ſed injuſte, puta, cum ali-
„ quis prodit crimen alterius contra ordinem de-
„ bitum: & tunc tenetur ad reſtitutionem fa-
„ mæ, quantum poteſt, ſine mendacio tamen:
„ utpote quod dicat ſe male dixiſſe, vel quod in-
„ juſte eum diffamaverit. Vel ſi non poſſit famam
„ reſtituere, debet ei aliter compenſare. Et in
„ *Reſponſione ad* 1. Quando id, quod ablatum
„ eſt, non eſt reſtituibile per aliquid æquale,
„ debet fieri recompenſatio, qualis poſſibilis eſt:
„ Puta, cum aliquis alicui abſtulit membrum,
„ debet ei recompenſare, vel in pecunia, vel
„ in aliquo bonore, conſiderata conditione
„ utriusque perſonæ, ſecundum arbitrium boni
„ viri.

Gersonius in Reſponſione ad Quæſtiones quatuor Quæſt. 1. ſic habet: „ Nonnunquam
„ facilius ſatisfit pro homicidio corporali, &
„ furto, quam hujusmodi homicidio & furto
„ ſpirituali; ſcilicet detractione: Quia in illis
„ quantitas damni æſtimari poteſt; & ſic corre-
„ ſpondens emenda ſubſequi: In iſtis autem ne-
„ quit; cum non ſatis conſtare poſſit in quot ho-
„ minum cordibus mediate & immediate detra-
„ hens bonam opinionem & famam ejus, cui de-
„ traxit, occiderit, atque furtive bonum famæ
„ (quod inter omnia alia corporalia & hujus vi-
„ tæ bona multum eſt pretioſum) ſubtraxerit:
„ Unde & difficulter ſatisfacere ipſe læſo poteſt.
„ Cum tamen, juxta Beatum Auguſtinum, Pec-
„ catum non dimittatur, niſi ablatum reſtitua-
„ tur. Quomodo autem reſtituet, cum igno-
„ ret, quantum debet?

Denique Concilii Tridentini Catechismus, P. 3. cap. 9. §. 19. idem docet:
„ Cum (*inquit*) peccatum, quod inferendo falſo
„ crimine, aut proximi famæ aut exiſtimationi
„ obtrectando, commiſſum ſit, non remittatur,
„ niſi calumniator ei, quem criminatus ſuerit,
„ ſatisſaciat injuriarum: id autem difficile fiat ab
„ hominibus, primo, ut ante monuimus, pu-
„ dore, & inani quadam dignitatis opinione de-
„ territis: Qui in eo peccato ſit, hunc addictum
„ eſſe æternis inferorum pœnis, dubitare non
„ poſſumus. Neque enim quisquam ſperet, ſe
„ calumniarum, vel obtrectationis veniam con-
„ ſequi poſſe, niſi prius ei ſatisſaciat, de cujus
„ dignitate, & fama, aut publice in judicio, aut
„ etiam in privatis & familiaribus congreſſibus,
„ aliquid detraxerit.

Quæritur 27. An is, qui de alio malitioſe falſum crimen ſparſit, aut falſum teſtimonium tulit, teneatur reſtituere cum jactura propriæ famæ, fortunæ, aut vitæ? Et quid circa crimen verum?

Respondeo, Eſſe diſtinguendum. Si damnum alteri per detractionem aut falſum teſtimonium illatum æquivaleat tantæ parti bonorum, ut propter illam liceat occidere injuſtum aggreſſorem, datur obligatio reſtituendi etiam cum jactura propriæ famæ, fortunæ, aut vitæ.

Ratio eſt, quia ſicut læſus ob ejusmodi partem bonorum licite occidit injuſtum aggreſſorem, ita tamdiu poteſt eſſe rationabiliter invitus contra neglectum reſtitutionis, donec alter actu reſtituat, quamvis id fieri nequeat ſine amiſſione propriæ famæ, fortunæ, aut vitæ. 2. Si autem damnum, quod læſo per detractionem infertur, non ſit tanti momenti, ut propterea liceret injuſtum aggreſſorem occidere, aut ſpoliare bonis omnibus, non datur obligatio reſtituendi cum amiſſione bonorum fortunæ aut vitæ.

Ratio eſt, quia læſus non poteſt eſſe rationabiliter invitus ad omiſſionem reſtitutionis ſtante tali jactura. 3. Si agatur de ſola amiſſione famæ, detractor tenetur cum amiſſione propriæ famæ ad reſtitutionem alienæ famæ per imputationem falſi criminis ablatæ.

Ratio eſt, quia melior eſt conditio innocentis, qui poteſt eſſe rationabiliter invitus ad omiſſionem reſtitutionis in hoc caſu. 4. Si crimen imputatum ſit verum, non datur obligatio reſtituendi cum jactura famæ propriæ. Ita docet communis, & colligitur ex ſuperius adducto textu D. Thomæ, Gerſonis, & Catechiſmi Romani. Idem ſentit P. Natalis l. c. Reg. 28. ubi ſic ſcribit: „ Theologi cenſent; Calumnia-
„ torem ſeu detractorem, qui falſum crimen al-
„ teri impoſuit, apud omnes, qui calumniam
„ ſeu detractionem audiverunt, eique credide-
„ runt; ſeu ad quos falſus & improbus de pro-
„ ximo rumor eo pervenit auctore, palinodiam
„ recantare debere, aſſerere, ſe fuiſſe mentitum
„ vel deceptum; adhibitis, ſi neceſſe fuerit, te-
„ ſtibus, præſtito etiam juramento id confirma-
„ re; æquale famæ propriæ detrimentum pati,
„ ſi reſarciri aliter non poſſit aliena, quia in pari
„ periculo potior eſt conditio innocentis quam
„ nocentis; Eum, qui crimen occultum alte-
„ rius contra juris ordinem evulgavit, errorem
„ pariter ſuum atque injuſtitiam fateri debere
„ coram omnibus, apud quos proximi famam peſ-
„ ſumdedit aut extenuavit: Si crimen nihilomi-
„ nus verum eſſe credatur, quia detractor non
„ conteſtatur, ſe falſum dixiſſe, teneri ad fa-
„ mam reſarciendam exhibitione honoris, com-
„ mendatione virtutum, familiaritate quadam
„ cum eo, cujus famæ derogavit; Theologi pari
„ conſenſu docent. Si ſit impoſſibilis reſtitutio
„ famæ alienæ, quam aliquis injuſte violavit,
„ aut fieri non poſſit ſine jactura famæ propriæ
„ longe præſtantioris; v. g. ſi calumniator aut
„ detractor ſit perſona valde celebris, & Eccle-
„ ſiæ vel Reipublicæ neceſſaria: quæ autem læ-
„ ſa fuit, ſit valde obſcura, minimeque neceſſa-
„ ria: Tunc locum eſſe, ajunt, compenſationi,
„ ſatisque fore, ſi perſona læſa laudetur in eo
„ genere, in quo ejus famæ derogatum eſt, aut
„ ejus infamia pecunia vel beneficiis compenſe-
„ tur; aut remiſſio reſtitutionis ab ea muneri-
„ bus & gratiis impetretur.

Quæritur 28. Quales reperiantur modi reſtituendi famam indirecte, ſi directe reſtitui non poſſit ſine jactura famæ propriæ aut vitæ?

Respondeo. Si detractor eſt dives occultus, poterit ſumma pecuniaria ſufficiente conducere defenſores infamati v. g. Advocatos, vel Emiſ-

Emiſſarios, vel Scriptores, quorum opera innocentia inſamati judicialiter declaretur, & de hac ſama ſpargatur. Si autem detractor ſciatur eſſe author infamationis, tenetur directe revocare, v. g. de hoc peccato agendo pœnitentiam publicam ſponte coram tota parochia in Eccleſia tempore pænitentiæ ſolennis aut feſti primarii ſaciendo hanc ſuam revocationem denuntiari ex cathedra ac poſtulando veniam, quo bono pœnitentiæ exemplo diminuet notam calumniatoris. Hujusmodi reſtitutionis exemplum illuſtre dedit Megalius Calamenſis Epiſcopus Numidiæ Primas, qui S. Auguſtinum ordinare noluerat in Coadjutorem Valerii Hipponenſis Epiſcopi, effutiens & ſcribens, ab ipſo Augustino amatoria maleficia data eſſe mulieri, marito non ſolum conſcio ſed & ſavente. Hujus enim detractionis pœnitens Megalius à Concilio Numidiæ veniam petiit & obtinuit, ut S. Augustinus refert l. 3. *contra litteras Petiliani* C. 16. & l. 3. *Contra Creſconium* C. 80. Si autem re vera per revocationem incurreretur periculum vitæ, hoc periculum evitari poſſet per ſugam relinquendo vel mittendo litteras aut teſtes revocationis. Aliud medium ſuggerit P. Natalis l. c. Reg. 29. His verbis: „ Convenit inter Theologos, bo-
„ na inferioris ordinis ab illo, qui injuſte abſtu-
„ lit, vel retinet, non eſſe reſtituenda cum ja-
„ ctura bonorum ſuperioris ordinis. At excep-
„ tionem addunt. Si enim homicidium, aut
„ aliud crimen capitale quis impoſuerit alteri,
„ propter quod ille comprehenſus & in carcerem
„ conjectus, mox torquendus eſt, & capitali
„ ſupplicio plectendus, conteſtari debet apud
„ Judicem, ſe ſalſo accuſaſſe, aut ſalſum teſtimo-
„ nium dixiſſe, & ſe periculo vitæ exponere, ſi
„ liberari aliter non poſſit ille, quem calumnia
„ ſua, vel ſalſo teſtimonio in extremum illud vi-
„ tæ periculum conjecit. Alioquin Author eſſet
„ necis innocenti inſerendæ. Sed tamen aliæ
„ viæ tentandæ ſunt, quas Prudentia Chriſtiana
„ Confeſſario ſuggeret, antequam calumniato-
„ rem ad crimen ſuum prodendum, & ad famam
„ alterius cum vitæ periculo reſtituendam obli-
„ get & compellat. Adire poteſt Judicem, apud
„ ipſum conteſtari, certo ſe ſcire, ſe ea via quam
„ Lex naturalis & divina arcanam eſſe ac ſemper
„ manere jubeant, hunc hominem NB. talis cri-
„ minis ſalſo accuſatum, & calumnia oppreſſum,
„ innocentem eſſe: ipſum proinde obſecrare in
„ Dei nomine, cujus Miniſter eſt, ut modis om-
„ nibus ipſum liberare conetur, caveatque ne
„ damnetur innocens, cujus Sanguinem de manu
„ illius Deus requireret. Si tantæ non ſit aucto-
„ ritatis Confeſſarius, ut ſperet Judicem conte-
„ ſtationis atque obſecrationis ſuæ rationem ha-
„ biturum, Pœnitentem calumniatorem mittat
„ ad Epiſcopum, cui ut Patri & Paſtori conſcien-
„ tiæ ſuæ arcannm, & extremas anguſtias ape-
„ riat. Epiſcopns vero ſuam apud Judicem au-
„ ctoritatem & commendationem interponet,
„ ne damnet hominem, quem certo ſcit reum
„ non eſſe, quamvis ejus innocentiam juridicis
„ & forenſibus mediis probare non poſſit, quia
„ id fieri non poteſt ſalva & inviolata religione
„ arcani, quod Deus revelari vetat. Perſua-
„ deat interim calumniatori Pœnitenti, ut, quid-
„ quid ex parte ſua conferre poteſt ad liberatio-
„ nem innocentis, illud conſerat. Idem eſto
„ judicium de illo, qui calumniis ſuis ſax belli,
„ aut ſeditionis incentor extitit, ex quibus mul-
„ torum cædes probabiliter timentur: Debet
„ (inquam) ille calumniator ſignificare ſeu ſa-
„ teri Principi, qui bellum movet hujusmodi
„ calumniis excitatus, vel ſeditioſis aut conju-
„ ratis, ſe ſalſum dixiſſe, totisque ſtudiis & vi-
„ ribus eniti ad abolendam infamiam aut rumo-
„ res diſſipandos, qui bello vel ſeditioni occa-
„ ſionem dederunt; & vitæ periculum etiam ſu-
„ bire, ſi publicum malum, cujus ille cauſa eſt,
„ aliter avertere non poſſit.

Quæritur 29. Ad quid obligatur, qui committendo homicidium vel aliud grave crimen prævidet, alium loco ſui habendum authorem criminis, eumque extremo ſupplicio afficiendum?

Respondeo. Ad hunc caſum P. Natalis ſic reſpondet. „ Quid ſacto opus, ſi au-
„ thor criminis, cujus in ſuſpicionem venit in-
„ nocens mox torquendns, & morti addicendus,
„ hoc ipſi crimen non affinxerit, ſed uſus ſit oc-
„ ſione data, ut crimen præcogitatum patraret,
„ cujus in ſuſpicionem alterum ſciret adducen-
„ dum? v. g. Petrus & Jacobus inter ſe rixantur
„ publice, multis coram teſtibus, graviſſimis
„ conviciis & contumeliis ſe mutuo afficiunt,
„ alter ſorte pugnis & calcibus alterum aggredi-
„ ditur & lædit. Qui gravius læſus eſt, alteri pa-
„ lam comminatur, aitque: Non ante dies cra-
„ ſtina præteribit, quam te pœniteat. Rixæ hu-
„ jus teſtis *Martinus*, veteres cum Petro aggreſ-
„ ſores inimicitias gerens, odiumque diſſimu-
„ lans, & ultionis occaſionem quærens oppor-
„ tnnam, illius horreum vel domum clam in-
„ cendit, aut illum occidit, certus, Jacobum,
„ qui à Petro læſus eſt, ipſique miſſas atroces
„ palam intentavit, in ſuſpicionem incendii, vel
„ cædis adducendum, ſeque ab omni ſuſpicione
„ ac pœna immunem fore. Scelus re vera, quod
„ meditatus eſt, *Martinus* exequitur; publicus
„ rumor, indicia vehementia, teſtes rixæ ac mi-
„ narum, quas Petro Jacobus intentavit, Ju-
„ dicem cogunt, ut Jacobum velut reum in car-
„ cerem mitti decernat; ipſum habita quæſtione
„ tormentis ſubjicit, cogentibus judiciis, teſti-
„ busque malæ voluntatis, quam verbis mina-
„ cibus ſignificavit, capite damnabit. *Marti-
„ nus* incendii vel homicidii verus auctor, con-
„ ſiderans, innocentem ſua culpa mox periturum,
„ horrore ſceleris, ſtimulis conſcientiæ, divini
„ judicii metu perculſus, Confeſſarium adit, ad
„ ejus pedes advolutus, crimen confitetur, ſe
„ domum vel borreum incendiſſe, aut cædem
„ perpetraſſe, cujus in ſuſpicionem venit, aut
„ ſalſo accuſatus eſt Jacobus, & propter quam,
„ innocens licet, mox damnandus eſt. Quid,
„ inquam, ſacto hoc in caſu opus? teneturne
„ ſeipſum prodere *Martinus*, ſeque periculo ca-
„ pitis exponere, ut Jacobum, criminis, cujus
„ ipſe auctor eſt, ſalſo accuſatum liberet?

„ Reſpondetur, non teneri, neque ad id „ compelli à Confeſſario debere, ſi prodere ſeipſum non poſſit abſque certo vel probabili periculo mortis: Quia ipſe non eſt cauſa infamiæ, vel periculi, in quibus verſatur innocens. Imprudentiæ ſuæ, rixæ, minis, infelicitati, periculum ſuum *Jacobus* tribuat, non „ *Martino*, qui ea quidem occaſione uſus eſt, ut „ inimicum ulciſceretur, ſed non eo animo, ut „ *Jacobum* in periculum conjiceret, in quod non „ minus incurriſſet, ſi quis alter penitus ignarus „ rixæ Jacobi cum Petro, ac minarum, quas Petro Jacobus intentavit, Petrum occidiſſet, „ vel ejus horreum aut domum incendiſſet. Hoc „ igitur in caſu prudens Confeſſarius, vel Epiſcopus, cujus in ſinu arcanum illud conſcientiæ depoſitum fuerit, apud Judicem agent eo „ modo, quem ſuperius indicavi, ut innocentem liberet: *Martino* vero perſuadebunt, ut „ damna Petro illata ipſi vel ejus hæredibus reſarciat & compenſet.

Ita P. Natalis. Cenſeo tamen, authorem mali occaſionati teneri ad liberationem innocentis cum jactura vitæ propriæ. Et ſic præſente anno contigiſſe refertur Mediolani, ubi, dum homicida ex carcere effugerat, & miles, qui reum cuſtodierat, condemnaretur ad mortem ob violentam præſumptionem colluſionis, in ipſa eductione militis ad mortem coram omnibus ſe ſtitit homicida, & clamans, militem eſſe innocentem, ſe in vincula Judici tradidit.

QUÆRITUR 30. An etiam teneatur ad reſtitutionem famæ, qui alterum jam in uno genere vitii infamem, v. g. in luxuria, adhuc infamat in alio genere, v. g. in materia furti?

RESPONDEO Affirmative. Ita Theologi communiter.

RATIO eſt, quia, ſicut ille, qui perdidit jus ad unum prædium vel marſupium non eoipſo amittit jus ad alterum, ita etiam, qui amiſit jus ad famam in uno genere virtutis, non amiſit laudem ex alio genere virtutis.

QUÆRITUR 31. An ad reſtitutionem famæ teneantur, quando reipſa nullum præjudicium ex detractione ſecutum? aut vulnus jam oblivione deletum, vel alio modo ſanatum eſt?

RESPONDEO. „ Detractores ad reſtitutionem non tenentur, cum eorum detractione „ nullum vulnus alienæ famæ inflictum eſt, cum „ ſcilicet ob notam eorum improbitatem, maledicendi libidinem, levitatem eorum, apud „ quos detraxerunt, æquitatem & pietatem eorum, quibus detrahere conati ſunt bene ac firmiter ſtabilitam, omnibuaque maledictia ſuperiorem famam, fides hujuſmodi Detractoribus „ non eſt adhibita. A reſtitutionis obligatione „ pariter abſolvuntur, cum infamia oblivione „ deleta, aut alio modo abolita eſt, famaque „ recuperata. Cum enim reſtituere nihil aliud „ ſit, quam *iterato aliquem ſtatuere in poſſeſſionem vel dominium rei ſuæ, ut æqualitas reparetur* (inquit S. „ Thomas) non obligatur ad reſtitutionem, qui „ nullum damnum intulit, quamvis inferre voluerit, & conatus ſit. Similiter, ſi rem ſuam „ recuperaverit proximus, obligatione reſtituendi ſolutus eſt, qui illam injuſte eripuerat; „ ſiquidem ceſſavit damnum, & reparata eſt „ æqualitas juſtitiam conſtituens. Verumtamen, „ ſi quos ſumptus ad recuperandam famam proximus fecit, illos reſtituere tenetur Detractor: „ & ratione infamiæ, quam aliquamdiu paſſua „ eſt, ipſo auctore, tenetur aliquid reſtituere „ ad arbitrium viri prudentis, honoris & reverentiæ ſignificatione, veniæ petitione, virtutum commendatione. Tandem, cum veriſimile eſt oblivione deletam infamiam, aut dubium eſt, an criminia olim injuſte vulgati memoria manſerit, maxima prudentia dirigendum „ ac gerendum eſt reſtitutionis negotium. Si „ enim compertum ſit, illos, quibus occultum illius perſonæ peccatum, v. g. ingenuæ puellæ „ fornicationem olim revelavit obtrectator, prava etiamnum opinione de illa imbutos eſſe, „ de illa velut de muliere impudica, vel parum „ honeſta loqui, nullo ſultos argumento, præterquam præjudiciis ex veteri detractione conceptis, Detractor ad reſtitutionem omnino „ tenetur, & ad pravam opinionem ex illorum „ animis, quoad ejus erit, delendam. Si vero „ compertum non habeat, quid de illa puella ſeu „ muliere ſentiant, & an memincrint peccati, „ quod olim de illa narravit: Non eſt neceſſarium, imo nec prudentiæ legibus conveniens, „ ut ab ipſis petat, an recordentur, aut ea de re „ quovis modo cum ipſis loquatur, ne vulnus „ obductum aperiatur & recrudeſcat: Sed ſatis „ erit, ſi occaſione data de illa perſona honorifice loquatur, ejuſque commendet honeſtatem. „ Ita P. *Natalis*.

QUÆRITUR 32. An detractor excuſetur à reſtitutione titulo compenſationis, ſi etiam ipſemet ab infamato paſſus eſt in eodem genere delicti vel pari infamationem.

RESPONDEO 1. Non eſt locus compenſationi, ſive crimina impacta ſint utrinque vera, ſive falſa, ſive ſint paria, ſive imparia.

RATIO eſt, quia, ſi delicta ſint utrinque vera, ſolus primus aggreſſor eſt nocens, alter autem, qui manifeſtavit verum crimen ſui aggreſſoris ad ſui defenſionem, eſt innocens. Ergo in hoc caſu potius aggreſſor tenetur reſtituere famam à ſe injuſte infamati, ac prius altero; cui ſi facta fuerit reſtitutio, tenebitur etiam ipſe ad reciprocam reſtitutionem. Si autem delicta ſint utrinque falſa, uterque tenetur ad reſtitutionem etiam non reſtituente altero.

RATIO eſt, quia per hoc, quod infamatus non reſtituat famam alteri, ipſemet non recuperat famam ſuam. Itaque, ſicut ipſa reciproca infamatio erga infamantem habuit potius rationem vindictæ ac detractionis, & non ſolum rationem mendacii, prout damnata propoſitio voluit, ita etiam continuatio hujus infamationis, ſeu omiſſio reſtitutionis habet potius rationem continuatæ vindictæ, ac proin erit illicita, quæ ratio urget, ſive delicta ſint paria, ſive imparia.

NEC OBSTAT, quod P. NATALIS l. c. Reg. 33. objicit, quod circa bona temporalia utrinque damnificata ſit locus compenſationi; quia in his per omiſſionem reſtitutionis vere tollitur damnum utriuſque, non autem in materia detractionis per omiſſionem reſtitutionis circa impa-

impactionem criminis falſi. Multo minus valet, quod P. Natalis objicit ex C. *tua fraternitas* de adulteriis. Ibi enim compenſatio ſtatuta eſt à lege, & quidem in bonum utriusque conjugis. Econtra hæc compenſatio nec ſtatuta eſt ab ulla lege, neque tendit in bonum utriusque infamati. Aliud tamen dicendum eſt, quando primus aggreſſor detraxit per manifeſtationem criminis veri, & infamatus reciproce ſuum aggreſſorem infamavit per publicationem criminis falſi. In hoc enim caſu primus aggreſſor non tenetur reſtituere alterius famam, eo quod ſit injuſte nociva ſuo bono privato, nempe bono nomini per enormem exceſſum malitiæ, quam infamans commiſit fingendo crimen; & quam prior teneretur tollere per reſtitutionem. Itaque hac reſtitutione omiſſa continuatur infamatio, contra quam infamatus licite ſe defendit continuando manifeſtationem veri criminis juxta dicta qq. 9. 18. 24.

Quæritur 33. An juſta compenſatio cenſeatur, ſi quis famam ejus, cui detraxit, in alio genere augeat, aut cum eo familiariter converſetur?

Respondeo Negative. Ita P. Natalis Regula 34. ,, Nam ſi quem dixiſti fornica-
,, rium, concubinarium; ebrietati deditum,
,, laudes à liberalitate in pauperes, à juſtitia, à
,, manſuetudine, infamiam ipſi illatam non de-
,, lebis, ſed ei continget, quod aliis frequenter
,, accidit, ut homines bene de ipſo loquantur,
,, verumtamen cum adverſativa particula *Sed*,
,, dicendo, liberalis eſt in pauperes, juſtus,
,, manſuetus; ſed pro dolor! fornicator eſt,
,, concubinarius, ebrietati deditus.

,, Quod familiaritatem ſpectat cum eo, cujus
,, famæ derogatum eſt, cenſetur quidem, qui læ-
,, ſus eſt, remittere injuriam, ſi familiariter agat
,, cum Detractore: Sed non ideo remittere cen-
,, ſetur obligationem reſtituendi famam, ſi non-
,, dum ſit recuperata, niſi illud factis aut verbis
,, exprimat; Sicut nec alius creditor debitum
,, remittere cenſetur, ſi familiariter agat cum de-
,, bitore.

Quæritur 34. An detractor liberetur ab onere reſtitutionis, ſi infamatus ipſi condonet obligationem reſtituendi?

Respondeo. Diſtinguendum eſſe. Si infamatio non ceſſerat in ullius præjudicium, niſi ſolius infamati, per ejus condonationem detractor liberatur ab onere reſtitutionis. Si autem infamatio ceſſerat in aliorum præjudicium, v.g. Dei, ſalutis animarum, Eccleſiæ, Reipublicæ, communitatis, familiæ &c. per condonationem privatam ipſius infamati non ceſſat obligatio reſtituendi ex parte detractoris, niſi detractio verſetur circa crimen verum ac ſimul concurrat particularis titulus excuſans à reſtitutione. Ita reſpondet P. Natalis l. c. Reg. 35. his verbis:
,, Juſta condonatio Reſtitutionis Detractorem
,, abſolvit ab obligatione reſtituendi.

,, Sicut enim is, cui condonatum eſt, ut per
,, furtum ablata non reſtituat, obligatione reſti-
,, tuendi ſolutus eſt; ita detractor, cui perſona
,, læſa obligationem reſtituendi remiſit, lege re-
,, ſtitutionis ligatus non manet. Poteſt autem
,, privatus quisque famæ ſuæ reſtitutionem con-
,, donare juſta de cauſa, præſertim ob bonum
,, charitatis & pacis, utque Chriſtianæ Patientiæ
,, meritum conſequatur. Sed juſta condonatio
,, non eſt, ſi vergat in damnum aliorum, verbi
,, gratia, ſi fama ejus ſit aliis neceſſaria, qualis
,, eſt fama Prælati, Concionatoris, Doctoris,
,, Magiſtratus, Principis, qui Munus ſuum recte
,, gerere, & Eccleſiæ vel Reipublicæ, ut par eſt,
,, prodeſſe non poſſunt, niſi ſint integræ famæ.
,, Nec etiam juſta eſt condonatio propter ean-
,, dem rationem, ſi condonantis infamia redun-
,, dat in alios, qualis eſt Religioſorum Virorum,
,, & Sanctimonialium infamia, quæ in Monaſte-
,, rium & Ordinem redundat, infamia parentum,
,, fratrum, & Sororum, quæ redundat in filios,
,, fratres & Sorores, ipſisque vel aditum ad Of-
,, ficia, Beneficia, Honores; Nuptias conditio-
,, ni ſuæ convenientes intercludit; vel graviter
,, ſuſpectos reddit. Quamobrem hujusmodi con-
,, donatio Detractorem non liberat ab onere re-
,, ſtitutionis. Quamvis enim cedere quisque
,, poſſit jure ſuo, ceſſione tamen ſua jus aliorum
,, evertere aut prodere non poteſt. Hinc *Sanct.*
,, *Thomas* 2. 2. q. 73. a. 4. ad 1. poſſunt (inquit)
,, ad notitiam alicujus detractiones contra ipſum
,, factæ aliorum relationibus pervenire. Et tunc
,, ſui arbitrii eſt detrimentum ſuæ famæ pati, ni-
,, ſi hoc vergat in periculum aliorum. Cum ve-
,, ro alicujus infamia vergit in periculum aliorum,
,, famam ſuam tueri, & detractores modis legi-
,, timis compeſcere tenentur, quod Apoſtoli in
,, Epiſtolis ſuis, & SS. Patres editis Apologiis
,, fecerunt. Hinc S. *Gregorius* Homil. 9. in *Ezech.*
,, ſcribit: *Hi, quorum vita in exemplum imitationis eſt*
,, *poſita, debent, ſi poſſunt, detrahentium ſibi verba*
,, *compeſcere, ne eorum prædicationem non audiant, qui*
,, *audire poterant, & in pravis moribus remanentes,*
,, *bene vivere contemnant.*

Quæritur 35. An Prælatus teneatur ad reſtitutionem famæ, qui non compeſcit detrahentem ſuo ſubdito, aut ſubditum detrahentem extero?

Respondeo Affirmative. Ita etiam reſpondet P. Natalis l. c. Reg. 36. his verbis:
,, Prælatus ſive Superior, qui Detractorem au-
,, diens Communitatis ſibi commiſſæ, aut Sub-
,, ditorum ſuorum famam dilacerantem; aut ſub-
,, ditum ſuum alienæ famæ detrahentem, nec
,, illos prohibet, ad Reſtitutionem tenetur. Fa-
,, mam enim Communitatis non minus, imo po-
,, tiori jure, quam bona temporalia conſervare
,, tenetur ex Officio, adeoque & famam ſubditi,
,, cujus infamia in Communitatem redundat. Ipſi
,, etiam incumbit ex officio curare bona ſubdi-
,, torum, non ſolum ſpiritualia, ſed & tempo-
,, ralia, quæ ad ſpiritualium conſervationem &
,, profectum ſunt neceſſaria, qualis eſt famæ lau-
,, dabilis integritas. Tenetur etiam impedire, ne
,, ſubditi ſui aliis noceant, idque niſi prohibeat
,, cum poteſt, ſubditumque coerceat, & ad re-
,, ſtitutionem compellat, ipſe ad reſtitutionem
,, tenetur: Sicut Prætor, qui raptorem, furem,
,, incendiarium à damno aliis inferendo non pro-
,, hibuit, aut illati damni reos non coercuit ſe-
,, cundum Leges, nec damnum reſarciri curavit,
,, quoad

„ quoad ejus erat, ad reſtitutionem obligatur.
„ Prælatorum igitur maxime intereſt, Detracto-
„ rea & Suſurronea, qui ſub pietatis ſpecie & ho-
„ neſto Zelatorum pallio ſæpe delitefcunt, pro-
„ cul à ſe removere. Quos ſi libenter audiant
„ foveantque, inextricabilibus ſe laqueis impli-
„ cant. Auſcultent igitur Divina illa Præcepta:
„ Prov. 4. *Remove à te os pravum, & detrahentia*
„ *labia ſint procul à te.* Prov. 29. *Princeps, qui li-*
„ *benter audit verba mendacii, omnes Miniſtros habet*
„ *impios.* Prudena illud *S. Bernardi* Monitum lib.
„ 4. *De Conſid. ad Eugenium* cap. 6. ad praxin re-
„ vocent: *Clandeſtinas & ſuſurratas delationes non*
„ *recipias, magis detractiones cenſueris. Et hanc ve-*
„ *lim generalem tibi conſtituas regulam, ut omnem, qui*
„ *palam veretur dicere, quod in aure locutus eſt, ſuſpe-*
„ *ctum habeas. Quod ſi te judicante dicendum coramil-*
„ *le renuerit, delatorem judices, non accuſatorem.*

QUÆRITUR 36. An detractor non ſolum teneatur ad reſtitutionem famæ, ſed etiam omnium damnorum exinde ſecutorum?

RESPONDEO. Diſtinguendum eſſe. Detractor enim tenetur ad reſtitutionem non ſolum famæ, ſed etiam omnium damnorum ex detractione *mortaliter peccaminoſa* ſecutorum *per ſe*. Si autem illa damna non fuerunt ex detractione ſecuta *per ſe*, ſed tantum *per accidens*, aut ſi damna illa tantum fuerunt ſecuta ex culpa Theologice levi, hoc eſt, ex detractione ſolum venialiter peccaminoſa, non datur obligatio ad reſtituendum damnum vel exceſſum damni ſecutum per accidens.

DICITUR autem ſequi per accidens, quod regulariter non eſt connexum cum tali cauſa, ſed *tantum raro*, ac proin nec potuit nec debuit prævideri. Hæc Reſponſio PROBATUR partim ex dictis in *Tractatu de Jure & Juſtitia*, ubi oſtenſum eſt, non dari obligationem ex culpa theologice levi ad reſtituendum damnum grave vel exceſſum damni invincibiliter ignoratum, partim ex jure naturali declarato à Gregorio IX. in C. *ſi culpa*, de Injuriis & damno dato, ubi ſic habetur: *Si culpa tua datum eſt damnum, vel injuria irrogata, ſeu aliis irrogantibus opem tuliſti, aut hæc imperitia tua ſive negligentia evenerunt, jure ſuper his te ſatisfacere oportet. Nec ignorantia te excuſat, ſi ſcire debuiſti, ex facto tuo injuriam veriſimiliter poſſe contingere vel jacturam.*

QUÆRITUR 37. An & quomodo teneantur hæredes ad reſtitutionem famæ à teſtatore per detractionem ablatæ.

RESPONDEO, Diſtinguendum eſſe inter obligationem detractoris, *perſonalem* & *realem*. Si enim ex detractione infamato nullum eſt ſecutum damnum reale, obligatio reſtituendi famam in detractore eſt ſolum *perſonalis*, & conſequenter non tranſit ad hæredes. Econtra, ſi infamatus ex detractione paſſus eſt damnum reale, v.g. amiſſionem officii, depauperationem &c. obligatio reſtituendi in detractore eſt *realis*, & conſequenter tranſit ad hæredes. Itaque hæredes detractoris in tali caſu tenentur infamato reſtituere omnia damna realia, pretio æſtimabilia in contractibus humanis; & ſi infamatus jam obierit, tenentur eam reſtitutionem facere hæredibus defuncti. Ita P. Natalia Reg. 38. 39.

QUÆRITUR 38. An & quomodo is teneatur ad reſtitutionem, qui per detractionem alium impedivit à conſequendo Beneficio?

RESPONDEO. Ad hoc D. Thomas reſpondet, talem detractorem, ſi beneficium jam fuerat *collatum* aut *deſtinatum*, teneri *ad reſtitutionem juris*, ſeu *valoris*; ſi autem beneficium necdum fuerit collatum aut deſignatum, detractorem teneri *ad compenſationem ſpei*. *Aliquis*, inquit, *poteſt impedire aliquem, ne habeat Præbendam, multipliciter. Uno modo juſte, puta, ſi intendens honorem Dei, vel utilitatem Eccleſiæ procuret, ut detur alicui perſonæ digniori & tunc nullo modo tenetur ad reſtitutionem, vel aliquam recompenſationem faciendam. Alio modo injuſte; puta, ſi intendat ejus nocumentum, quem impedit, propter odium, vel vindictam, aut aliquid hujusmodi: & tunc, ſi impedit, ne Præbenda detur digno, conſulens, ut non detur, antequam ſit firmatum, quod ei detur; tenetur quidem ad aliquam recompenſationem, penſatis conditionibus perſonarum, & negotii, ſecundum arbitrium Sapientis: Non tamen tenetur ad æquale, quia illam nondum fuerat adeptus, & poterat multipliciter impedtri. Si vero firmatum ſit, quod alicui detur Præbenda, & aliquis propter indebitam cauſam procuret ut revocetur, idem eſt ac ſi habitam ei auferret: & ideo tenetur ad reſtitutionem æqualis, tamen ſecundum ſuam facultatem.*

QUÆRITUR 39. An teneatur ad reſtitutionem famæ, qui crimen in alio loco jam vulgatum narrat in alio loco, ubi nondum erat notum?

RESPONDEO. Si fama perſonæ in alio loco diffamatæ verſatur circa perſonam ignotam in loco, nec veroſimiliter à communitate unquam aſcenſuram, non eſt detractio; quia ubi non reperitur fama & agnitio perſonæ, non datur diminutio famæ. At vero ſi perſona foret in loco nota, & crimen alibi patratum jam eſſet notorium in alio illo loco, per extenſionem notitiæ poſſet quidem peccari contra charitatem, privando perſonam forte pœnitentem ſuis amicis & refugio; ſed contra juſtitiam non peccaretur, ac detractionem. Multo minus eſt locus detractioni, ſi in alio narretur de ſuppliciis, aut pœnis à Judice inflictis alicui perſonæ. Ipſa enim juſtitia hoc in partem pœnæ optat ac petit, ut talea pœnæ ubique publicentur, prout Genettus tr. 8. C. 5. q. 27. obſervat.

QUÆRITUR 40. Quænam ſunt cauſæ excuſantes ab obligatione reſtitutionis in materia detractionis?

RESPONDEO. Cauſæ excuſantes à reſtitutione famæ ſunt tres. 1. *Impotentia reſpectiva*, qua ſtante infamatus non poſſit eſſe rationabiliter invitus ad omiſſionem reſtitutionis. v. g. ſi fama reſtitui nequeat ſine mendacio, reſtrictione mentali, &c. aut ſi per æquivocam revocationem nullus ſperetur fructus. 2. *Condonatio* eorum, qui condonare poſſunt, *rationabiliter præſumpta*. 3. *Defectus materiæ*, ſeu *ceſſatio infamiæ* eo quod jam in oblivionem abicrit, & infamia jam fuerit ſufficienter purgata, aut fama ejus, cujus verum crimen propalatum eſt, cœperit cul-

Digitized by Google

culpabiliter fieri nociva aut periculoſa bono communi vel privato, prout qq. 9. 18. 24. &c. explicatum eſt.

QUÆRITUR 41. Quid ſit ſuſpicio? Et quotuplex?

RESPONDEO. Suſpicio eſt dubium cum ſuſpenſione omnis in alterutram partem judicii de prava alterius actione vel intentione. D. THOMAS tamen 2. 2. q 60. a. 3 C. definit ſuſpicionem, quod ſit *opinio*, quæ eſt formidoloſum judicium. Verum inferius hanc opinionem ſic deſcribit, quod tunc ponatur, quando quis *incipit dubitare*. Dividitur in *temerariam* & *prudentem*. TEMERARIA SUSPICIO eſt, quæ non nititur motivo ſufficiente ad movendum prudens dubium de actione vel intentione alterius prava. PRUDENS SUSPICIO eſt, quæ nititur motivo ſufficiente ad movendum prudens dubium de actione vel intentione alterius prava.

QUÆRITUR 42. Quid ſit judicium temerarium?

RESPONDEO. Judicium temerarium eſt actus internus, quo homo ſine ſufficiente fundamento poſitive judicat, alterius intentionem vel actionem eſſe certo vel probabilius pravam. Differt temerarium judicium à ſuſpenſione temeraria per hoc, quod in ſuſpicione ſuſpendatur mentis judicium, ita ut actio vel intentio alterius nec judicetur bona nec mala, ſed res relinquatur in dubio. Econtra, qui habet judicium temerarium, poſitive judicat, alterius actionem vel intentionem eſſe pravam.

QUÆRITUR 43. An omnis ſuſpicio de prava alterius actione vel intentione ſit peccatum?

RESPONDEO 1. Non omnis ſuſpicio de prava alterius actione vel intentione eſt peccatum; ſed *ſola ſuſpicio temeraria* eſt peccatum; imo Superiores quandoque peccant; ſi nil habeant ſuſpectum ad cautelam, & negligant omnem ſuſpicionem etiam prudentem. Id probatur ex S. Scriptura, quæ tantum ſuſpiciones *falſas* ſeu *malas* condemnat. Sic 5. Num. v. 14. dicitur. *Si ſpiritus zelotypiæ concitaverit virum contra uxorem ſuam, quæ vel polluta eſt, vel falſa ſuſpicione appetitur, adducet eam ad Sacerdotem.* Et 1. Tim. 6. v. 4. *Languent circa pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiæ, contentiones, blaſphemiæ, ſuſpiciones malæ.* De ſuſpicione autem provida ac licita ſermo eſt in Geneſi C. 20. v. 11. ubi Abraham ſe excuſans dicit: *Cogitavi mecum dicens: Forſitan non eſt timor Dei in loco iſto.* Sic etiam *Actorum* 9. v. 26. Diſcipuli chriſtiani habebant ab initio ſuſpectam converſionem D. Pauli. *Saulus, cum veniſſet in Jeruſalem, tentabat ſe jungere diſcipulis, & omnes timebant eum, non credentes, quod eſſet diſcipulus.*

RESPONDEO 2. Suſpicio temeraria, niſi longo tempore duret, aut tranſeat in actum externum ſuſpecto graviter præjudicioſum, eſt per ſe tantum peccatum veniale.

DIXI, *per ſe*, niſi videlicet procedat ex paſſione invidiæ, odii, &c. graviter peccaminoſa.

RESPONSIO PROBATUR ratione & authoritate D. Thomæ, in ſequente quæſtiuncula referendi, dum ipſum etiam *judicium temerarium* ex ſuſpicione procedens, quando quis primum *dubitare incipit*, refert ad peccatum veniale.

D. Amort Tract. de Præceptis.

QUÆRITUR 44. An omne judicium temerarium ſit peccatum mortale?

RESPONDEO. Omne judicium temerarium circa objectum grave, ſi hoc judicetur tanquam certum judicio firmo, eſt peccatum mortale. Si autem temerarie judicans non judicat objectum eſſe certum, ſed tantum judicat ut dubium, aut ſi objectum judicat quidem ut certum, ſed huic ſuo judicio non *firmiter ſeu diu poſt varias reflexiones* inſiſtit, non eſt peccatum murtale ſed tantum vaniale.

RATIO eſt, quia judicium firmum de gravi alieno peccato ex ſua natura ingenerat gravem internam vilipenſionem proximi & parit connaturaliter periculum conſormandi actus externos varios judicio firmo interno in præjudicium proximi. Ergo eſt grave malum proximi, ac conſequenter, ſi temerarium ſine ſufficiente fundamento ſit conceptum, graviter opponitur juſtitiæ & charitati, adeoque eſt peccatum mortale. Hinc Chriſtus Matth. 7. talia judicia temeraria prohibet ſevere his verbis: *Nolite judicare, & non judicabimini; nolite condemnare & non condemnabimini: in quo enim judicio judicaveritis, judicabimini, & qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.* Ita D. THOMAS 2. 2. q. 60. a. 3. C. & ad 3. ubi ſic diſcurrit: „ Dicendum, quod, ſicut Tullius dicit,
„ ſuſpicio importet opinionem mali, quando ex
„ levibus indiciis procedit. Et contingit ex tri-
„ bus: Uno quidem modo ex hoc, quod aliquis
„ in ſeipſo malus eſt, & ex hoc ipſo, quaſi con-
„ ſcius ſuæ malitiæ, faciliter de aliis malum opi-
„ natur; ſecundum illud Eccl. 10 *In via ſtultus*
„ *ambulans, cum ipſe ſit inſipiens, omnes ſtultos æſti-*
„ *mat.* Alio modo provenit ex hoc, quod aliquis
„ male afficitur ad alterum: Cum enim aliquis
„ contemnit vel odit aliquem, aut iraſcitur, vel
„ invidet ei, ex levibus ſignis opinatur mala de
„ ipſo; quia unuſquiſque faciliter credit, quod
„ appetit. Tertio modo provenit ex longa ex-
„ perientia: Unde Philoſophus dicit in 3. Rhet.
„ quod ſenes ſint maxime ſuſpicioſi, quia mul-
„ toties experti ſunt aliorum defectus. Primæ
„ autem duæ ſuſpicionis cauſæ manifeſte perti-
„ nent ad perverſitatem affectus: Tertia vero
„ cauſa diminuit rationem ſuſpicionis; in quan-
„ tum experientia ad certitudinem proficit, quæ
„ eſt contra rationem ſuſpicionis: Et ideo ſu-
„ ſpicio vitium quoddam importat; & quanto
„ magis procedit ſuſpicio, tanto magis eſt vi-
„ tioſum. Eſt autem triplex ſuſpicionis gradus.
„ Primus quidem gradus eſt, ut homo ex levi-
„ bus indiciis de bonitate alicujus dubitare inci-
„ piat: Et hoc eſt veniale & leve peccatum:
„ Pertinet enim ad tentationem humanam, ſine
„ qua vita iſta non ducitur; ut habetur in Gloſſ.
„ ſuper illud 1. ad Cor. 4. *Nolite ante tempus judi-*
„ *care.* Secundus gradus eſt, cum aliquis pro
„ certo malitiam alterius æſtimat ex levibus in-
„ diciis: Et hoc ſi ſit de aliquo gravi, eſt pec-
„ catum mortale; in quantum non eſt ſine con-
„ temptu proximi: Unde Gloſſa ibidem ſubdit:
„ *Etſi ergo ſuſpiciones vitare non poſſumus, quia homi-*
„ *nes ſumus, judicia tamen (id eſt diffinitivas firmasque*

„*ſententias) continere debemus.* Tertius gradus „eſt, cum aliquis Judex ex ſuſpicione procedit „ad aliquem condemnandum: Et hoc directe ad „injuſtitiam pertinet: unde eſt peccatum mor„tale.

„Et ad tertium dicendum, quod quia juſti„tia & injuſtitia eſt circa exteriores operatio„nes, ut dictum eſt (quæſt. 59. art. 2.) tunc ju„dicium ſuſpicioſum directe ad injuſtitiam perti„net, quando ad actum exteriorem procedit: „Et tunc eſt peccatum mortale, ut dictum eſt: „Judicium autem interius pertinet ad juſtitiam, „ſecundum quod comparatur ad exterius judi„cium, ut actus interior ad exteriorem; ſicut „concupiſcentia ad fornicationem, & ira ad ho„micidium.

Hanc ſententiam D. Thomas ſumpſit ex D. Augustino, qui tract. 90. in Joan. ſic ſcribit: *In bis tenebris rerum bumanarum, boc eſt, cogitationum alienarum, etſi ſuſpiciones vitare non poſſumus, quia bomines ſumus, judicia tamen, id eſt definitivas firmasque ſententios continere debemus, ne ante tempus judicemus, quoadusque veniat Dominus.* Et ibidem. *Ignoſcatur nobis, quod de occultis bominum aliquando, imo aſſidue, non vera ſentimus. Hoc enim ad bumanam tentotionem pertinere arbitror, ſine qua duci iſta non poteſt vita. Quid enim tam bumanum, quam non poſſe inſpicere cor bumanum, & ideo non ejus latebras perſcrutari, ſed plerumque aliud, quam id, quod ibi agitur, ſuſpicari.* In eandem ſententiam ſe explicat D. Greoorius l. 19. Mor. C. 14. ſic ſcribit: *Iob ait: Cauſam, quam neſciebam, diligentiſſime inveſtigabam. Qua in re notandum video, ne ad proferendam ſententiam unquam præcipites eſſe debeamus, ne temere indiſcuſſa judicemus, ne quælibet mala audita nos moveant, ne paſſim dicta ſine probatione credamus. Quod profecto perpetrare pertimeſcimus, ſi authoris noſtri* (Dei) *ſubtilius facta penſamus. Ipſe quippe, ut nos à præcipitata ſententiæ prolatione compeſceret, cum omnia nuda & aperta ſint oculis ejus, mola tamen Sodomæ noluit audita judicare, qui ait: Clamor Sodomorum & Gomorrbæorum multiplicatus eſt; peccatum eorum aggravatum eſt nimis; deſcendam & videbo, utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint, an non eſt ita, ut ſciam. Omnipotens itaque Dominus & omnia ſciens, cur ante probationem quaſi dubitat, niſi ut gravitatis nobis exemplum proponat, ne mala bominum ante præſumamus credere, quam probare.* Ita D. Gregorius ſolum improbans præcipitem ſententiam, non prudentem dubitationem.

Quæritur 45. Ex quibus indiciis colligitur, an judicium temerarium *firmum* ſit?

Respondeo. Ordinarie loquendo id colligi poterit ex diuturnitate temporis, & judicii ſine variatione per duas v.g. vel tres hebdomadas conſtantia. Si enim judicium intra unam vel alteram horam tranſeat, aut per longius tempus continuatum variet, non eſt præſumendum, mentem ita fuiſſe obfirmatam in ſuo judicio, ut firmiter voluerit eidem inſiſtere. In praxi autem à pœnitentibus, qui ſe de ſuſpicionibus vel temerariis judiciis accuſant, inquirendum eſt 1. utrum rem reliquerint in dubio? 2. an credant, ſe habere ſufficiens fundamentum dubitandi circa determinatam perſonam? 3. an firmiter crediderint, talem perſonam ream eſſe? & quo fundamento. 4. an firmiter, & quamdiu huic judicio vel ſuſpicioni inhæſerint? Cæterum an ii, qui vincibiliter putant, ſe habere ſufficiens fundamentum judicandi vel ſuſpicandi de prava actione vel intentione alterius, cum re ipſa non babeant ſufficiens fundamentum, excuſentur coram Deo à gravi aut etiam levi peccato, relioquendum eſt ſoli judicio divino.

Quæritur 46. Quid ſit mendacium, æquivocatio, & reſtrictio mentalis?

Respondeo. *Mendacium* eſt affirmatio vel negatio rei, in mente loquentis ſcienter falſæ, ex intentione fallendi audientem. *Æquivocatio* eſt affirmatio vel negatio per verba ad duplicem ſenſum indifferentia ex intentione fallendi audientem. *Reſtrictio mentalis* eſt affirmatio vel negatio per verba ad duplicem ſenſum minime indifferentia, quæ tamen loquens in alio ſenſu intus in mente accipit, quam verba in ſenſu obvio præſeferunt, ex intentione fallendi audientem. Sic ſi quis rotunde dicat, ſe audiviſſe Miſſam, cum eam non audiverit, erit mendacium. Si dicat; ſe jam interfuiſſe Miſſæ, intelligendo nundinas, quæ in Germania vocantur Miſſa, erit æquivocatio vel amphibologia. Si autem dicat; ſe jam interfuiſſe Miſſæ ſubintelligendo *ante annum* erit reſtrictio mentalis.

Quæritur 47. Quotuplex ſit mendacium?

Respondeo. Dividitur mendacium 1. in pernitioſum. 2. in officioſum. 3. in jocoſum.

Mendacium pernicioſum eſt, quod dicitur in alicujus damnificationem, v.g. ſi quis neget, ſe ab amico accepiſſe mutuum, quod re vera accepit.

Mendacium officioſum eſt, quod dicitur in alicujus utilitatem, v.g. ſi quis mentiatur, Petrum vel ſe eſſe Doctorem, ut obtineat pingue beneficium.

Mendacium jocoſum eſt, quod dicitur ſolius oblectationis propriæ gratia, v.g. ſi quis mentiatur, ſe vidiſſe hominem ſine capite.

Quæritur 48. An omne mendacium ſit peccatum?

Respondeo. Omne mendacium eſt peccatum, ita ut in nullo unquam caſu fiat licitum, etiamſi per illud totus mundus redimi poſſet.

Id probatur ex Scriptura. In Scriptura enim proponitur mendacium tanquam objectum ex ſuo genere, ac intrinſece per legem naturalem illicitum. Ergo in nullo caſu poteſt eſſe licitum, *ant. prob.* Sic *Levitici* 19. v. 11. dicitur: *Non mentiemini, nec decipiet unusquisque proximum ſuum.* Ubi obſervo: hanc legem poni in medio aliarum legum, quæ omnes quoad ſubſtantiam ſunt legis naturalis. Et Prov. 6. v. 16. *Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima ejus.* 1. *Oculos ſublimes*, 2. *linguam mendacem*, 3. *manus effundentes innoxium ſanguinem.* 4. *cor machinans cogitationes peſſimas*, 5. *pedes veloces ad concurrendum in malum.* 6. *proferentem mendacia teſtem fallacem.* 7. *& eum, qui ſeminat inter fratres diſcordias.* In hoc textu diſtinguuntur inter ſe tanquam duo objecta odii divini valde diverſa: nempe lingua mendax, & teſtis fallax, proferens mendacia, ex quo colligitur, ipſam conſuetudinem paſſim mentiendi

etiamſi

etiamſi non habeat aliam malitiam diverſæ rationis ſibi adjunctam, eſſe objectum gravis indignationis divinæ. Quod ipſum confirmatur ex Prov. 22. v. 22. ubi dicitur generatim: *Abominatio eſt Domino labia mendacia; qui autem fideliter agunt, placent ei.* Et ibidem C. 13. v. 5. *Verbum mendax juſtus deteſtabitur. Impius autem confundit, & confundetur.* Et C. 30. v. 8. Salomon tanquam grave malum à ſe removeri rogat conſuetudinem mentiendi, dicit enim: *Duo rogavi te, ne deneges mihi, antequam moriar. Vanitatem & verba mendacii longe fac à me. Mendicitatem & divitias ne dederis mihi.* In eundem ſenſum dicitur Eccleſiaſtici 7. v. 14. *Noli velle mentiri omne mendacium. Aſſiduitas enim illius non eſt bona.* Et C. 20. v. 26. *Opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indiſciplinatorum aſſidue erit.* Sic etiam Oſeæ 4. v. 2. habetur inter graviſſima ſcelera ex ſuo genere mendacium ſeu mendacitas, hoc eſt, habitus mentiendi. *Mendacium, & homicidium, & furtum inundaverunt.* Et in Apocalipſi C. 22. v. 15. ſcribitur: *Foris eſt omnis, qui amat & facit mendacium.* In his omnibus textibus carpitur tanquam grave vitium mendacitas, ſeu conſuetudo paſſim mentiendi; Ea vero conſuetudo infallibiliter ſequeretur atque ad mendacia pernitioſa diſponeret, ſi licitum foret mendacium jocoſum & officioſum.

Confirmatur. Deus veritas eſt, & juxta illud Pſal. 50. *veritatem dilexiſti*, amat veritatem. Ergo eſt quædam deordinatio rationis, ſectari & amare id, quod eſt e diametro oppoſitum ac contrarium objecto, quod amat Deus.

Probatur responsio 2. ratione & authoritate D. Augustini, qui in Enchiridio C. 22. ſic ſcribit: *Cum verba propterea inſtituta ſint non per quæ ſe invicem homines fallant, ſed per quæ quisque in alterius notitiam cogitationes ſuas proferat, verbis uti ad fallaciam, non ad quod inſtituta ſunt, peccatum eſt. Nec ideo ullum mendacium putandum eſt non eſſe peccatum, quia poſſumus aliquando alicui prodeſſe mentiendo. Poſſumus enim & furando, ſi pauper, cui palam datur, ſentit commodum, & dives, cui clam tollitur, non ſentit incommodum; nec quisquam ideo tale furtum dixerit non eſſe peccatum.* In hoc textu S. Doctor attingit rationem fundamentalem, cur omne mendacium, etiam officioſum ac jocoſum ſit jure naturali prohibitum. Cum enim ſignificatio verborum partim in creatione Adami & Evæ, partim in confuſione linguarum ſit *verbis addita, inſtituta, menti ingenerata*, atque *perpetuo ordinata ab ipſo Deo*, & non ex inſtitutione, prout Logici cum ſuo Ariſtotele garriunt, *ad ingenerandum audienti conceptum loquentis*, manifeſtum eſt, fieri contra hanc ordinationem divinam, ſi quis verbis utitur ad alium finem & contra inſtitutionem divinam, ad non ſignificandum conceptum loquentis, ſed contrarium.

Nec obstat, quod linguæ nunc uſitatæ non videantur eſſe inſtitutæ à Deo in creatione mundi: Certum enim eſt, eas fuiſſe inſtitutas à Deo in confuſione linguarum, ita ut ipſa diſpoſitio organorum vocis, & efformatio vocum, quæ eſt quædam motio aeris, ad tympanum auditus, & ipſa impreſſio ſignificationis in animam fuerint, & etiamnum ſint operationes divinæ, nullam habentes inter ſe connaturalem connexionem, ſed præciſe ex arbitrio Dei, alligantis tali motui aeris talem conceptum in anima. Itaque, qui mentitur, cogit Deum moraliter ad ingenerandum audienti conceptum contrarium ſuæ inſtitutioni ac ordinationi.

Nec obstat 2. quod mendacium aliquando videatur neceſſarium ad ſalutem animarum. Vel enim Deus voluntate *efficaci, particulari*, ac *conſequente* vult ſalutem talium animarum vel non? Si eam ſic vult, etiam ordinavit media non peccaminoſa ad hunc finem. Si tali voluntate *conſequente* non vult, non eſt hominis, mediis illicitis velle extorquere hunc finem. Ita D. Augustinus l. contra mendacium C. 19. ubi ſic diſcurrit: „Si patienter me audiat turba mortalitatis, turba infirmitatis, reſpondeo aliquid pro negotio veritatis. Certe pia, vera, ſancta caſtitas non niſi ex veritate eſt, & quisquis adverſus eam facit, profecto adverſus veritatem facit. Cur ergo & ſi non poſſit aliter periclitantibus ſubveniri, non committo ſtuprum, quod ideo eſt contrarium veritati, quia contrarium eſt caſtitati? Et ut periclitanti ſubveniatur, loquor mendacium, quod ipſi apertiſſime eſt contrarium veritati? Quid apud nos tantum promeruit caſtitas, & offendit veritas; cum omnis ex veritate ſit caſtitas, & ſit non corporis, ſed mentis caſtitas, veritasque in mente habitet, ſicut etiam corporis caſtitas.

„Poſtremo quod paulo ante dixi, & iterum dico, quisquis mihi pro perſuadendo & defendendo ullo mendacio contradicit, quid dicit, ſi verum non dicit? Si autem propterea eſt audiendus, quoniam verum dicit; quomodo me vult facere, verum dicendo, mendacem? Quomodo mendacium patronam ſibi adhibet veritatem? An adverſario ſuo vincit, ut à ſe ipſa vincatur? Quis hanc abſurditatem ferat? Nullo ergo modo dixerimus, eos qui aſſerunt aliquando eſſe mentiendum, id aſſerendo, eſſe veraces; ne, quod eſt abſurdiſſimum & ſtultiſſimum credere, veritas nos doceat eſſe mendaces.

„Quale eſt enim, ut eſſe adulterandum nemo diſcat à caſtitate, Deum offendendum nemo diſcat à pietate, cuiquam nocendum nemo diſcat à benignitate, & eſſe mentiendum diſcamus à veritate? Porro, ſi hoc non docet veritas, non eſt verum: ſi non eſt verum, non eſt diſcendum: ſi non eſt diſcendum, nunquam eſt igitur mentiendum.

„Sed aliquando nobis ipſius quoque ſalutis æternæ periculum opponitur, quod noſtro mendacio; ſi aliter non poteſt, depellendum eſſe clamatur: velut ſi quisquam baptizandus in poteſtate ſit impiorum atque infidelium conſtitutus, ad quem perveniri non poſſit, ut lavacro regenerationis abluatur, niſi deceptis mentiendo cuſtodibus. Ab hoc invidioſiſſimo clamore, quo cogimur non pro cujusquam opibus, vel honoribus in hoc ſæculo tranſcurrentibus, non pro ipſa hujus temporis vita,

„ ſed pro æterna hominis ſalute mentiri, quo
„ confugiam niſi ad te veritas? & mihi abs te
„ proponitur caſtitas.

„ Cur enim, ſi cuſtodes iſti, ut nos ad bapti-
„ zandum hominem admittant, ſtupro illici poſ-
„ ſunt, non facimus contraria caſtitati: & ſi
„ mendacio decipi, facimus contraria veritati:
„ cum procul dubio nulli eſſet amabilis caſtitas,
„ niſi eam præciperet veritas? Proinde, ut per-
„ veniatur ad hominem baptizandum, fallantur
„ mentiendo cuſtodes, ſi hoc jubet veritas. Sed
„ quomodo jubeat veritas, ut homo baptizetur,
„ eſſe mentiendum, ſi non jubeat caſtitas, ut
„ homo baptizetur, eſſe mœchandum? Cur au-
„ tem hoc non jubet caſtitas, niſi quia hoc non
„ docet veritas? ſi ergo, niſi quod veritas docet,
„ facere non debemus: cum veritas doceat, nec
„ propter hominem baptizandum, facere, quod
„ contrarium eſt caſtitati: quomodo nos doce-
„ bit facere, propter baptizandum hominem,
„ quod ipſi contrarium eſt veritati?

„ Sed ſicut oculi ad intuendum ſolem parum
„ firmi, ea tamen, quæ à ſole illuſtrantur, liben-
„ ter intuentur: ſic animæ jam volentes delecta-
„ ri pulchritudine caſtitatis, non tamen omnino
„ per ſeipſam conſiderare veritatem, unde lu-
„ cet caſtitas, poſſunt, ut cum ventum fuerit
„ ad faciendum aliquid, quod adverſum eſt veri-
„ tati, ita refugiant & exhorreant, quemadmo-
„ dum refugiunt & exhorrent, ſi faciendum ali-
„ quid proponatur, quod adverſum eſt caſtitati.
„ Ille autem filius, qui verbum ſuſcipiens, à per-
„ ditione longe aberit, & nihil falſi ex ejus ore
„ procedit, tam ſibi clauſum deputat, ſi ad ſub-
„ veniendum homini per mendacium, quam ſi
„ per ſtuprum tranſire cogatur. Et pater exau-
„ dit orantem, ut valeat ſine mendacio ſubve-
„ nire, cui vult Pater ipſe, cujus inſcrutabilia
„ ſunt judicia, ſubvenire.

Nec obstat 3. quod aliquæ perſonæ et-
iam ſanctæ, v. g. Patriarcha Jacob, ex inſtinctu
matris piæ, legantur fuiſſe mentitæ; & quod in
obſtetricibus Ægyptiacis legatur Deus remune-
raſſe pium mendacium, quod ipſum obſervatur
in meretrice Raab, quæ abſcondit exploratores.

Respondetur enim, Patriarcham Jaco-
bum vere fuiſſe primogenitum Eſau jure divino
ac humano ſubſtitutionis ac repræſentationis,
ita ut ſpiritu prophetico tam ipſe quam ejus ma-
ter ſciverint, ſe adhuc in utero materno fuiſſe
electum à Deo, ut loco ſui fratris participaret
jure præſentationis ac ſubſtitutionis benedictio-
nem Abrahæ ac ejus deſcendentibus promiſſam
poſſidendi terram promiſſam, & orituri ex ſe Meſ-
ſiæ. Remuneratio autem divina in obſtetrici-
bus non reſpiciebat in mendacio pravitatem, ſed
concomitantem aut præeuntem affectum miſeri-
cordiæ.

Nec obstat 4. quod Cassianus in *Col-
lationibus Patrum*, & alii nonnulli ex antiquis Scri-
ptoribus exiſtimaverint, licitum eſſe mendacium
officioſum. Ergo ea ſententia eſt ſaltem proba-
bilis. Ea enim ſententia ſolos ferme habuit in
patronos fautores errorum Pelagii & ſemipela-
gianorum, qui metiebantur omnia juxta ſolam
ferme rationem humanam; & hinc eorum autho-
ritas in hoc etiam puncto omni authoritate exu-
ta eſt per ſenſum unanimem Eccleſiæ & Docto-
rum poſterioribus ſæculis.

Quæritur 49. An ſit mendacium, quod
quis abſolute affirmet, ſi dubitet, illud eſſe
verum?

Respondeo Affirmative.

Ratio eſt, quia affirmatio vel negatio ab-
ſoluta ingenerat ſenſum abſolutum, non vero
ſuſpenſionem judicii. Ergo, ſi loquens in ani-
mo ita fuerit affectus, ut vel ſuſpendat ſuum ju-
dicium, vel tam hæſitanter aſſentiatur objecto,
ut prudentius ſuſpenderet ſuum judicium, affir-
mando aut negando objectum abſolute ingene-
rat in animo audientis conceptum à ſuo longe di-
verſum, utpote firmo cum aſſenſu & exemptum
à dubio, adeoque mentitur. Imo, ſi agatur de
objecto propria experientia ſenſuum percepto,
& loquens non amplius certo ſaltem certitudine
morali recordetur, ſe hoc audiviſſe, vidiſſe,
vel percepiſſe, quod ſe audiviſſe, vidiſſe, vel
percepiſſe affirmat, ejus teſtimonium erit men-
dacium, etiamſi intus in animo probabilius eſſe
exiſtimet, ea à ſe audita, viſa, aut percepta
eſſe.

Ratio eſt, quia ubi agitur de teſtimonio pro-
priorum ſenſuum, affirmatio teſtantis ingenerat
conceptum moraliter certum atque exemptum ab
omni prudenti dubio; qualis non eſt in animo
loquentis. Ergo jam committitur mendacium.

Quæritur 50. An ſint mendacia, quan-
do matres, nutrices, &c. infantibus proponunt
varias fabulas ſpe certa detegendæ ſuo tempore
veritatis, quando ad maturiorem ætatem ve-
nerint?

Respondeo. Si tales locutiones recipiant
ſenſum utilem allegoricum, metaphoricum, tro-
picum, myſticum, parabolicum, &c. ſuo tem-
pore audienti aperiendum, ejuſmodi locutiones
non ſunt mendacia. Si autem non recipiunt ſen-
ſum utilem allegoricum, parabolicum, metapho-
ricum, &c. ſunt mera mendacia.

Ratio eſt, quia infantibus etiam poſt ade-
ptum uſum rationis inhærent ejusmodi fabulæ,
quas aliquamdiu adhuc credunt vi narrationis
præcedentis, quæ proin contra ordinationem
divinam vi verborum ex inſtitutione divina ha-
bentium ſuam ſignificationem ad ingenerandum
audienti conceptum loquentia eſt ſignificativa
falſi.

Quæritur 51. An vera ſit ſententia P.
Caroli Ambrosii Cattaneo S. J. qui
in ſuis Concionibus, ſeu ut vocantur, *Lectioni-
bus*, ſcribit, in caſu maximæ neceſſitatis verba
proferri poſſe *materialiter* ſine ulla ſignificatione
formali?

Respondeo. Hæc ſententia nec eſt vera,
nec ulla ratione probabilis.

Ratio eſt 1. quia ſignificatio verborum
non eſt inſtitutionis humanæ *ex beneplacito homi-
num*, ita ut verba ſint præciſe *ſigna ad placitum*,
prout communiter ſupponitur; ſed ea ſignifica-
tio quoad ſubſtantiam, ac voces primitivas ſeu
radicales eſt inſtitutione divina ex beneplacito
Dei, Adamo & ejus poſteris in confuſione lin-
guarum infuſa, atque ad ingenerandum audienti
con-

conceptum loquentis ordinata. Ergo corruit totum ſuppoſitum P. CAROLI CATTANEO, quod Reſpublica humana, quæ vocibus ſignificationem contulit, illam etiam in caſu neceſſitatis poſſit adimere.

RATIO eſt 2. Cum ſignificatio verborum quoad ſubſtantiam ſit inſtitutionis divinæ, conſequitur, non eſſe licitum uſum verborum, niſi eo fine & modo, quem Deus ipſe in Scriptura & ſcriptis Doctorum Eccleſiæ verbis & exemplis, monſtravit, permiſit, approbavit, & docuit; atqui Deus nullibi ſuis & Sanctorum exemplis aut verbis hunc modum docuit, ſed tantum uſum amphibologiæ, æquivocationia ſenſibilis, & reſtrictionis *non pure mentalis* ſenſibilis, prout in ſequente quæſtiuncula monſtrabitur. Ergo.

RATIO eſt 3. Si permiſſus foret iſte uſus materialis verborum, ſequerentur prorſus iidem effectus *locutionis* hujusmodi *materialis*, quales ſequerentur ex licentia mentiendi in caſu maximæ neceſſitatis; quia ſola intentio loquentis foret diverſa, non autem effectus forent diverſi. Sed hoc non poteſt dici, quia ſunt iidem effectus, datur etiam eadem ratio legis prohibentis vel permittentis. MAJOR PATET, quia ſive faciam intentionem ſumendi verba materialiter, ſive formaliter, datur eadem deceptio audientium, eadem proclivitas abuſuum, eadem inhoneſtas legis chriſtianæ ac divinæ, &c.

RATIO eſt 4. quia D. AUGUSTINUS in plurimis locis ponit principia & argumenta è diametro huic doctrinæ de uſu materiali oppoſita. Nam 1. in l. de mendacio C. 13. inveſtigans, quid reſpondendum ſit interroganti in judicio, vel extra judicium inquirenti ad mortem amicum noſtrum noſtræ fidei concreditum? reſolvit quæſtionem hoc modo; quod ad imitationem Firmi Epiſcopi reſpondendum ſit: *Nec prodam, nec mentiar.* 2. In *Enchiridio* C. 22. ſcribit: *Verba propterea ſunt inſtituta, non per quæ homines ſe invicem fallant, ſed per quæ in alterius quisque notitiam cogitationes ſuas perferat. Verbis ergo uti ad fallaciam, non ad quod inſtituta ſunt, peccatum eſt.* 3. Idem l. de mendacio C. 18. ait: *Si conceſſerimus, pro ſalute ægri de vita filii eſſe mentiendum, ita paulatim minutatimque ſuccreſcit hoc malum, & breviter acceſſibus ad tantum acervum mendaciorum ſceleratorum ſenſim ſubintrando perducitur, ut nunquam poſſit penitus inveniri, ubi tantæ peſti per minima additamenta in immenſum convaleſcenti poſſit obſiſti.* Hoc loco D. Auguſtinus loquitur de caſu, quem hoc eodem capite recenſuerat his verbis: *Ecce gravi morbo periclitatur ægrotus, cujus vires jam ferre non poſſint, ſi ei mortuus unicus & chariſſimus filius nuntietur. Si à te quærit, an vivat, quem vitam finiſſe tu noſti, quid reſpondebis, quando quidquid aliud dixeris præter unum de tribus, aut mortuus eſt, aut vivit, aut neſcio, nihil aliud credit ille, quam mortuum, quod te intelligit timere dicere, & nolle mentiri. Tantundem valet, etiamſi omni modo tacueris. Ex illis autem tribus duo falſa ſunt, vivit, & neſcio, nec abs te dici poſſunt, niſi mentiendo.* Hæc autem principia ac ſuppoſita S. Auguſtini repugnant doctrinæ de uſu materiali verborum; quia in caſu, quo hoſtis occiſurus meum patrem ingrederetur domum, & ex me quæreret, an Pater ſit domi, absque ulla æquivocatione vel reſtrictione, juxta *P. Cattaneo* liceret rotunde dicere; *Non eſt hic.* Ex eadem doctrina ſequeretur, quod verba non amplius ordinarentur ad cogitationes ſuas manifeſtandas alteri in ejusmodi caſu; & nulli poſſent limites poni huic uſui materiali, quin orbis repleretur verbis materialibus. Nec etiam potuiſſet D. AUGUSTINUS dicere, quod illa verba: *vivit*, vel *neſcio*, non potuerint pronuntiari niſi materialiter. Hinc Apologiſta, qui defendit doctrinam P. Caroli Cattaneo, in ſua *Confermazione Theologica*, edita contra P. Orſium ſine nomine authoris, ſine loco & ſine anno impreſſionis, non reſpondet aliud, quam S. Auguſtinum non hene examinaſſe hanc materiam; adeoque ejus authoritatem non eſſe curandam. fol. 198. ſic ſcribit: *Dimoſtra, che S. Agoſtino non ha giammai digeriti; punti neceſſari per decidere ſulla maggiore apportunita di queſto adi quell' altro ſignificato delle voci ad aſſicurare il bene della umana ſocietà, e che però potevo in avvenire diſpenſarmi dalla pura autorita del medeſimo in queſtra noſtra formale quiſtione.* Profecto deſperata reſponſio, quæ eoipſo concedit, hunc novum modum vitandi mendacia nec Patribus, nec Eccleſiæ unquam fuiſſe cognitum.

RATIO eſt 5. quia ſi hic uſus materialis verborum foret licitus, nec obſtetrices Ægyptiacæ, nec Rab, & alii, de quibus Patres & interpretes ſemper ſuppoſuerunt, quod mentitæ ſint, convincerentur eſſe mentitæ.

RATIO eſt 6. quia, ſi liceret hic uſus materialis verborum, Chriſtiani tempore perſecutionum, quando interrogabantur de ſacris vaſis, de ſacris libris, de conventibus celebratis, de chriſtianis latentibus, &c. potuiſſent reſolute reſpondere, ſe iſta *non* ſcire. Sed hoc eſt contra ſenſum & praxin perpetuam Eccleſiæ. Ergo non datur hæc licentia à Deo, utpote tam neceſſaria Eccleſiæ, ac neceſſario illi promulganda per lumen rationis vel revelationem, quorum neutrum exiſtit. De ſenſu enim & praxi Eccleſiæ antiqua documenta teſtantur. Sic 1. S. AUGUSTINUS l. de mendacio C. 13. ſcribit: *Epiſcopus Thagaſtenſis* FIRMUS *nomine, cum ab eo quæreretur homo juſſu Imperatoris per apparitores ab ea miſſos, quem ad ſe confugientem diligentia, quanta poterat, occultabat, reſpondit quærentibus, nec mentiri ſe poſſe, nec hominem prodere; paſſusque tam multa tormenta corporis, (nondum enim erant Imperatores Chriſtiani) perſtabat in ſententia.* 2. IDEM in Breviculo collat. die 3. l. 13. narrans, quomodo Chriſtiani ſe geſſerint erga Gentiles, extorquentes traditionem librorum Sacrorum ait: SECUNDUS *narravit, in Numidia perſecutores quæ egerint, & qui comprehenſi & Scripturas ſanctas tradere nolentes & multa paſſi & graviſſimis ſuppliciis excruciati & occiſi ſunt, eosque honorandos pro martirii ſui merito commendavit, laudans eos non tradidiſſe Scripturas ſanctas.-- Scripſit etiam* SECUNDUS, *ad ſeipſum miſſos, qui peterent divinos codices exurendos, eisque reſpondiſſe: Chriſtianus ſum, & Epiſcopus, non traditor; & cum eo vellent aliqua Echola, aut quodcunque accipere, neque hoc eis dediſſe, exemplo Eleazari Machabæi, qui nec fingere voluit, ſuillam carnem ſe manducare, ne aliis præberet prævaricationis exemplum.* Ex hoc textu apparet; quod in hac materia traditionis librorum non fuerit actum

aut qnæſitum de profeſſione Religionis; aperte enim profitebantur, ſe eſſe Chriſtianos. Itaque fuiſſet locus uſui materiali verborum juxta doctrinam *P. Cattaneo*, qua in praxin deducta à Chriſtianis sbſniſſet etiam ſcandalum, utpote ſic inſtructis per Epiſcopos, ſi eo tempore *P. Cattaneo* fuiſſet Epiſcopus. Verum D. Auguſtinus l. c. C. 15. teſtatur, Chriſtianos neſciſſe banc doctrinam; ait enim; SECUNDUS *non dixit centurioni, ſe Scripturas non babere, ſed reſpondit, ſe omnino non tradere. Idem* SECUNDUS *non quoslibet infimos, ſed etiam patresfamilias, cum boc idem perſecutoribus reſpondiſſent, crudeliſſimis mortibus dixit eſſe occiſos.* Similia plura exempla recenſet P. Joſepbus Auguſtinus Orſius, nunc S. Palatii Apuſtolici Magiſter, in ſuis libris contra doctrioam de uſu materiali verborum editis, quorum hi ſunt tituli: 1. *Diſſertazione contro l'uſo materiale delle parole.* In Roma 1727. 2. *Dimonſtrazione Theologica*, &c. In Milano 1729. 3. *La Cauſa della verita ſoſtenuta.* In Firenze 1729.

QUÆRITUR 52. An aliquando & in quibus circumſtantiis licitæ ſint æquivocationes, ant ampbibologiæ? aut reſtrictiones non pure mentales, ſed ſenſibiles?

RESPONDEO 1. Æquivocatio ſeu amphibologia ſenſibilis licita eſt ex cauſa gravi ac juſta.

RESPONDEO 2. Etiam reſtrictio non pure mentalis ſenſibilis licita eſt, ſed tantum in caſu graviſſimæ damnificationis injuſtæ propriæ vel alienæ alioquin moraliter inevitabilis.

DIXI 1. *Æquivocatio*, ſeu *amphibologia.* Nam iſta duo ſolent ab authoribus diſtingui, quod in æquivocatione ambiguitas ſermonis ac indifferentia ad duplicem ſenſum ſundetur in uno vel altero verbo, v. g. ſi dico; vidi canem, intelligendo ſtellam aut piſcem; econtra in smphibologia ambiguitas ſermonis ac indifferentia ad duplicem ſenſum ſundetur vel in conſtructione verborum vel in modo proponendi, vel in circumſtantiis ſubjectæ materiæ, cujus rei varia in argumento probationis ſubjicientur exempla.

DIXI 2. Æquivocatio, Amphibologia, aut reſtrictio non pure mentalis *ſenſibilis*, Ita ut ab attento audiente ex circumſtantiis abſolute poſſit ſormari ſaltem prudens dubium ſeu ſuſpicio, an verba à loquente ſumantur potius in boc vel illo ſenſu; vel utrum in illis non ſubintelligatur tacite *modus* vel *conditio*, hic & nunc ab audiente ex cauſa rationabili ſufficiente abſconditus. His Ita explicatis

PROBATUR RESPONSIO 1. ab exemplis in Scriptura spprobatis, in quibos interceſſit vel æquivocatio vel amphibologia vel omnino reſtrictio non pure mentalis ſenſibilis.

Sic 1. Gen. 12. de Abrahamo Patriarcha viro ſanctiſſimo ſcribitur: *Dixit uxori ſuæ; novi, quod pulcbra ſis mulier, & quod, cum viderint te Egyptii, dicturi ſunt; uxor ipſius eſt, & interficient me, & te reſervabunt; dic ergo, quod ſoror mea ſis.* Eo autem tempore hic terminus erat æquivocus, utpote indifferens ad ſignificandam ſororem germanam & neptem.

2. Idem Patriarcha immolsturus in monte ſuum filium Iſaac juſſit ad pedem montis exſpectare ſamulos dicens: *Exſpectate bic cum aſino: ego & puer* (Iſaac) *illucusque properantes, poſtquam adoraverimus, revertemur ad vos.* In hac propoſitiooe Abraham neceſſsrio debuit ſubintelligere tacitam conditionem: Si Deus à mandato immolandi filium diſpenſaverit.

3. Samuel Propheta 1. Reg. 16. uncturus Davidem in regem, ne occidatur à Saule, jubetur ſumere prætextum. *Vitulum tolles in manu tua, & dices: ad immolandum Domino veni.* In hoc caſu reſponſio erat amphibologica; poterat enim extraordinario modo loquendi ſignificare finem adventus ſui primsrium potius, quam ſecundarium, ſaltem juxta mentem & exſpectationem interrogantis.

4. In l. Tobiæ C. 5. Tobias ſenior ad Angelum Rspbaelem, quem exiſtimabat mercenarium, ait: *Rogo te, indica mibi, de qua domo, aut de qua tribu es tu? Angelus dixit: Ne forte ſolicitum te reddam; ego ſum Azarias Ananiæ magni filius. Et Tobias reſpondit: Ex magno genere es tu.* In boc caſu Angelus non ſolum rebus, nempe ſpecie virili, ad aliquod tempus ingenerst conceptum, vulgaris mercenarii, ſed etiam verbis dat aniam formandi conceptum erroneum, de ejus genere, quamvis uterque conceptus eſſet allegoricus, ſuo tempore aperiendus.

5. In l. 4. Reg. 8 v. 10. Eliſæus Propheta nuntio regis Syriæ dicit: *Vade, dic ei; ſanaberis: porro oſtendit mibi Dominus, quia morte morietur.* In hoc caſu Propheta loquitur de recuperaoda ſanitate ſpectato curſu morbi, quamvis rex ſtatim altero die poſt adventum nuntii ab eodem nuntio violenta morte occiſus ſit.

6. Jonæ 3. Propheta abſolute dicit: *Adbuc quadraginta dies, & Ninive ſubvertetur.* Et tamen ſubintelligebatur tacite conditio; niſi dignam pœnitentism egerint.

7. Chriſtus Matth. 24. v. 36. loquens de tempore extremi judicii ait: *De die autem illa & bora nemo ſcit, neque angeli cælorum, niſi ſolus Pater.* In Marco 13. v. 32. habetur: *De die autem illa, vel bora nemo ſcit, neque angeli in cælo, neque filius, niſi Pater.* In hac locutione Chriſtus aut tacite ſubintelligit modum; *ſcientia communicabili*, aut loquitur de notitia quoad humanitatem, dum tamen Apoſtoli interrogaverint & exſpectaverint reſponſionem de notitia perſonali.

8. Josnnis 7. v. 8. dicentibus ejus propinguis ad Chriſtum: *Vade in Judæam, ut & diſcipuli videant opera tua, quæ facis; manifeſta teipſum mundo;* reſpondit: *vos aſcendite ad diem feſtum hunc; ego enim non aſcendam ad diem feſtum iſtum. Hæc cum dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa. Ut autem aſcenderunt fratres ejus, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum, non manifeſte, ſed quaſi in occulto.* In hoc textu prævidebat Cbriſtus, propoſitum ſuum indefinitum non aſcendendi ad diem feſtum facile poſſe intelligi etiam de aſcenſu non ſolenni; nec tamen voluit præcavere eam interpretationem.

9. Chriſtus Joa. 21. Petro interroganti de futuris contingentibus circa Joannem Apoſtolum, reſpondit: *Sic eum volo manere donec veniam, quid ad te?* Hanc propoſitionem Apoſtoli cæteri ſic interpretabantur, quod Joannes non moriatur; nec tamen propterea, quod prævideret ſalſam

ſuorum

ſuorum verborum interpretationem, abſtinuit modo loquendi amphilogico.

10. Chriſtus Joan. 10. v. 35. non dedignatur Judæis oſtendere, quod ſi etiam foret ſolum participatione quadam & improprie Deus, non tamen haberent cauſam ſe lapidandi ob aſſumptum titulum Dei. *Reſponderunt Judæi; de bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia, & quia tu, homo cum ſis, facis teipſum Deum. Reſpondit Jeſus: Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi, Dii eſtis? Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, quem pater ſanctificavit, vos dicitis, quia blaſphemas, quia dixi, filius Dei ſum?* Nemo non videt, ex hoc ambiguo loquendi modo Judæis potuiſſe venire in mentem, quod Chriſtus ſolum prætendat titulum filii per participationem, quamvis re vera hæc illius mens non fuerit, ſed tantum ad oſtendendam iniquitatem Judæorum, etiamſi foret ſola participatione & ſimilitudine quadam Deus.

11. Iſaias C. 38. regi Ezechiæ ægrotanti dicit: *Hæc dicit Dominus: Diſpone domui tuæ, quia morieris tu, & non vives;* licet Propheta ſciverit, eum reſtituendum ſanitati. Plura de hac re videri poſſunt in P. Orsii dimonſtrazione Theologica part. 3. Propoſit. 9. & 10.

Dices 1. Malitia mendacii conſiſtit in eo, quod quis alium velit decipere. Sed hoc etiam contingit in amphibologiis, & reſtrictionibus non pure mentalibus.

Responoeo. In hoc caſu loquentem non intendere, ſed ſolum permittere alterius deceptionem ex intentione ſuæ propriæ indemniſationis. Ita reſpondet P. Orſius l. c. Propoſ. 9. his verbis: *Unde patet, quod poſſimus æquivocatione ſenſibili uti ſine intentione ſeu animo proximum decipiendi, ſed tantum permittendi.*

Dices 2. Etiam hi modi æquivocationis, amphibologiæ, & reſtrictionis non pure mentalis erant D. Auguſtino & primis Chriſtianis incogniti. Ergo ex eo præciſe capite non debuiſſet rejici uſus materialis verborum.

Respondeo. *Nego antecedens.* Dehis enim modis ſæpius loquuntur Patres interpretando Scripturæ textus ſuperius adductos. Cur autem æquivocatione aut reſtrictione non pure mentali uti noluerint, in cauſa eſt, quia aut timuerunt ſcandalum gentilium, qui Chriſtianos forte proclamaſſent tanquam mendaces, aut quia apertiorem modum reſpondendi judicarunt eſſe magis idoneum ad commendandam generoſitatem animi in Eccleſia chriſtiana.

Dices 3. Niſi licitus ſit uſus materialis verborum, Deus & Reſpublica non providit de ſufficienti remedio ad contegenda ſecreta. Plerique enim homines ſunt incapaces ad faciendam æquivocationem vel reſtrictionem licitam.

Respondeo. *Nego antecedens.* Patebit ab exemplis proferendis, modos dari faciles, & omnium captui proportionatos.

Quæritur 53. Quid requiratur ad licitam æquivocationem, amphibologiam, aut reſtrictionem non pure mentalem, ſeu ſenſibilem?

Respondeo. Requiruntur tria 1. ut propoſitio in aliquo ſenſu, vel cum aliquo addito ſit vera. 2. ut ille ſenſus verus, vel additum mentale ſit aliquo ſigno externo ſaltem dubio ac ſenſibili expreſſus. 3. ut detur cauſa occultandæ veritatis ſufficiens negotio proportionata.

Ratio eſt, quia uno horum requiſitorum deficiente tollitur ſinceritas & veracitas è mundo.

Quæritur 54. Qualis amphibologia, aut reſtrictio ſenſibilis licita ſit Confeſſario, uxori, reo, vel cuivis alteri, injuſte interrogatis de peccato, crimine, vel argento occulto?

Responoeo. Generalis formula reſtrictionis ſenſibilis traditur iſta: *Nil horum ſcio, nil feci, nil habeo, ſcientia communicabili, ita ut tenear tibi dicere, vel id præſtabo, in quantum me obligatum agnovero;* vel *niſi hoc juramentum mibi fuerit ſolutum.* Hanc formulam approbari ab ipſomet P. Orsio in ultimo ſuo opere de hac re contra *P. Cattaneum* cum approbatione Romana anno 1729. Mediolani ſub titulo: *Dimoſtrazione Theologica* &c. edito, patebit ex his ejus verbis, ex Italico in latinum traductis. Part. 3. Propoſit. X. fol. 91. ſic ſcribit: „Aliquando poteſt eſſe licita reſtri„ctio improprie dicta, intelligibilis, & non pu„re mentalis.„ Per æquivocationem & reſtri„ctionem intelligibilem non pure mentalem in„telligo unam vel plures voces, quarum ſen„ſus, quamvis de ſe ambiguæ & obſcuræ ſint, „nihilominus eſt moraliter & practice intelligibi„lis per aliquam circumſtantiam ſenſibilem & „apparentem; intelligibilis, inquam, non ab„ſolute; ac etiam quoad illam partem, quæ de„bet remanere occulta, ſed tantum quantum „ad illam partem, ad quam per circumſtantiam „externam, vel per aliquod ſignum ſenſibile „limitantur ſenſus propoſitionis. Sic in illis „verbis Redemptoris: *Ego autem non aſcendo ad „diem feſtum iſtum,* una res erat intelligibilis & „clara, hoc eſt, quod Chriſtus nollet aſcendere „ad primum & ſolenniſſimum diem hujus feſti, „ad quem à ſuis propinquis expreſſe fuerat in„vitatus, & ad quem per varias circumſtantias „debebat limitari ſenſus illius propoſitionis: „*Non ad hunc*, id eſt, prout explicat S. Auguſti„nus, *ad quem vos vultis, primum vel ſecundum diem.* „Hoc, inquam, erat intelligibile & clarum; „econtra erat obſcurum & incertum, quod Chri„ſtus volebat tenere occultum, nempe an vel„let in templo comparere in aliquo dierum ſub„ſequentium ad iſtam ſolennitatem. Sic etiam „in caſu, in quo Confeſſarius illegitime interro„gatus recte reſpondet: *Ego hoc neſcio*, una res „eſt intelligibilis & clara, quod nempe illud non „ſciat ut homo; econtra eſt obſcurum & incer„tum ſicut prius erat, id, quod debet remane„re occultum, nempe quod hoc ſciat, in quan„tum Deus. Sic etiam in verbis Judicis, qui „ſedens in Tribunali declarat Petrum ab homi„cidio innocentem, ea res eſt intelligibilis & „clara, quod Petrus ſit innocens *ſecundum alle„gata & probata;* nihilominus poteſt remanere „obſcurum & incertum hoc, cujus declaratio „non pertinet ad Judicem, nempe utrum Petrus „ſit, vel non ſit abſolute innocens. Denique „ſic etiam in verbis Abrahami & Iſaci erat una „res clara & intelligibilis, quod Sara & Rebec„ca fuerint propinquæ in eo gradu, in quo jux„ta uſum illorum temporum & illarum regio-

„num

,, num poterant ſine mendacio vocari ſorores;
,, at vero erat obſcurum & incertum hoc, quod
,, volebant remanere abſconditum, nempe, quod
,, eſſent uxores. Ex hoc arbitror fieri manife-
,, ſtum, quod uſus æquivocationis intelligibilis
,, & reſtrictionis non pure mentalis poſſit non eſ-
,, ſe conjunctus cum deſiderio decipiendi proxi-
,, mum, & cum periculo manifeſtandi injuſte ſe-
,, cretum. Ille, qui utitur talibus æquivocatio-
,, nibus vel reſtrictionibus, primario non inten-
,, dit decipere proximum; cum etiam deſideret,
,, ut is non decipiatur ſumendo propoſitionem
,, abſolute; propterea enim apponit ſigna vel
,, circumſtantias modo tam ſenſibili & apparen-
,, te, ut audiens facta exigua reflexione eam ſu-
,, mere poſſit in ſenſu limitato ac reſtricto, à lo-
,, quente intento. Sed quantum ad eam partem
,, quæ manere debet occulta, nil aliud intendit,
,, quam ut audiens maneat in ſua priore incerti-
,, tudine. Hinc ſi audientes ex inadvertentia
,, nimis præceps ferant judicium ſumendo abſolu-
,, te, quod non deberent ſumere niſi limitate, lo-
,, quens ingenuus non vult, ſed permittit dece-
,, ptionem; ſuæ enim obligationi ſatiſſactum exi-
,, ſtimat, quod modo loquendi uſus ſit, idoneo
,, ad non decipiendum proximum, & ſimul ad
,, cuſtodiendum ſecretum. Itaque hic uſus æqui-
,, vocationis aut reſtrictionis conſiſtit in artifi-
,, cio reſpondendi circa unam rem, & tacendi
,, circa alteram... Nec Salvator, nec Abra-
,, ham, nec Iſaac, nec Samuel ad conſequen-
,, dum ſuum finem nempe occultationem verita-
,, tis conjunxerunt ſua verba cum deſiderio de-
,, cipiendi proximum, hoc eſt, cum ſpe, quod
,, is parum attentus formaret ſuum judicium de-
,, pendenter à ſolis verbis, in quibus contine-
,, tur falſum. Itaque nec tali deſiderio aut ſpe
,, ad conſequendum ſuum finem opus habent
,, confeſſarius & Judex. Ad conſequendum enim
,, effectum abſcondendi ſecretum nil aliud requi-
,, ritur, quam ut audiens quoad eam partem,
,, quæ revelanda non eſt, ſuſpendat ſuum judi-
,, cium, atque in priori incertitudine remaneat.
,, Sic enim Chriſtus, Abrahamus, & Iſaac, &
,, Samuel in adductis exemplis ad abſconden-
,, dum, quod non erat revelandum, nil aliud
,, debebant deſiderare, quam ut Judæi, Ægyp-
,, tii, Palæſtini, & Betlehemitæ ſuſpenderent
,, ſuum judicium, atque remanerent in ſua prio-
,, ri incertitudine." Ita P. Orsius.

Quæritur 55. An nunquam liceat uti reſtrictione pure mentali?

Respondeo. Nunquam licet uti reſtrictione pure mentali. Id

Probatur 1. quia reſtrictio pure mentalis, prout ex dictis patet, eſt proprie dictum mendacium, cum nec verbis, nec ſignis, nec circumſtantiis purgetur aut limitetur falſa ſignificatio propoſitionis.

Probatur 2. Ex tribus ſequentibus propoſitionibus ab Innocentio XI. damnatis, quæ licet potiſſimum loquantur de æquivocationibus & reſtrictionibus mentalibus juratis, in ſecunda tamen propoſitione videntur loqui etiam de non juratis. Propositio 26. ſic habet: *Si quis vel ſolus vel coram aliis ſive interrogatus ſive propria ſponte, ſive recreationis cauſa, ſive quocunque alio fine juret, ſe non feciſſe aliquid, quod re vera fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel aliud quodvis additum verum, revera non mentitur, nec eſt perjurus.* Propositio 27. *Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens & ſtudioſa.* Propositio 28. *Qui mediante commendatione vel munere ad magiſtratum vel officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare juramentum, quod de mandato regis à ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.*

Quæritur 56. An teſtis in judicio poſſit teſtari, aut jurare in favorem rei cum æquivocatione vel reſtrictione ſenſibili?

Respondeo. Id non licet.

Ratio eſt, quia prout ex qq. 7. patet, æquivocatio ſolum licet ex cauſa gravi ac juſta. Sed in hoc caſu non reperitur cauſa juſta, utpote repugnans rectiſſimo ordini conſtituto per leges in bonum commune, cui debet cedere bonum privatum. Similiter ex ibidem dictis conſtat, reſtrictionem non pure mentalem ſenſibilem tunc ſolum eſſe licitam, quando agitur de graviſſima damnificatione injuſta incurrenda. Sed in hoc caſu damnificatio, quæ reo imminet, non eſt injuſta.

Quæritur 57. An licitum ſit juramentum cum reſtrictione non pure mentali, quando alioquin evitari non poteſt injuſta gravis damnificatio à latrone, tyranno, vel principe inferenda?

Respondeo. Si juramentum extorquetur vi *manifeſte* ac *evidenter* injuſta, licita eſt talis non pure mentalis Reſtrictio.

Ratio eſt, quia injuſte extorquens præſumere poteſt, tale juramentum, quod jure naturali aut eſt nullum, aut annullationi obnoxium, non edi, niſi cum *addito*; ſi me obligatum agnovero, aut nullam irritationem juramenti obtinuero. Itaque hæc additio mentalis ex ipſa evidentia & notorietate injuſtitiæ eſt ſenſibilis. Si autem injuſtitia exactionis non eſſet evidenter & notorie injuſta, non foret licita reſtrictio, quantumvis non pure mentalis.

Quæritur 58. An reus in judicio poſſit ſe liberare à pœna mortis vel alio graviſſimo malo per negationem vel juramentum ſub reſtrictione non pure mentali, vel æquivocatione?

Respondeo Negative.

Ratio eſt, quia in tali caſu non reperitur juſta cauſa æquivocandi, utpote repugnans rectiſſimo ordini divinitus conſtituto, & per leges in bonum commune declarato. Multo minus hic reperitur injuſta damnificatio, qualis requiritur ad licitum uſum reſtrictionis non pure mentalis.

DISPUTATIO X.

De Præceptis Eccleſiæ, in ſpecie Jejunandi & dandi Decimas.

Quamvis in Decretis Conciliorum Generalium & in Conſtitutionibus Summorum Pontificum reperiantur complura præcepta Eccleſiæ, in Catechiſmis tamen annotari ſolent tantum quinque aut ſex, notatu digniora, quia *magis generalia* per ſui extenſionem ad omnes ferme ſtatus laicorum, & *in praxi uſitatiora*, utpote frequentius recurrentia. P. Petrus Canisius in ſuo Catechiſmo parvo poſuit quinque præcepta ſequentia. 1. Ut obſerventur feſta de præcepto. 2. Ut in diebus feſtis de præcepto audiatur devote Sacrificium Miſſæ. 3. Ut obſervetur jejunium quadrageſimale, & quatuor temporum, & aliorum dierum jejunalium. Item ut die Veneris & Sabbati abſtineatur ab eſu carnium. 4. Ut quilibet annuatim ſemel confiteatur proprio Sacerdoti, & tempore Paſchali Sacram communionem accipiat. 5. Ut diebus prohibitis non celebrentur nuptiæ. Bellarminus in ſuo Catechiſmo addidit ſextum præceptum, videlicet *ut dentur fideliter decimæ.* Quia autem *de primo & ſecundo* præcepto jam actum eſt in tertio præcepto decalogi; *de quarto* autem agitur in Tract. de Euchariſtia; & *de quinto* in Tract. de Sacramento matrimonii, reſtat ſolum agendum *de jejunio* & de decimis. Sit igitur

§. I.

De Jejunio.

Quæritur 1. Quid ſit jejunium? Et quotuplex?

Respondeo. Jejunium Eccleſiaſticum eſt abſtinentia ab eſu carnium, & refectione duplici. Dividitur in naturale & Eccleſiaſticum, quod modo deſcriptum eſt. Jejunium autem naturale eſt abſtinentia ab omni uſu eſculentorum vel poculentorum.

Quæritur 2. Utrum ad ſubſtantiam Jejunii pertineat potius abſtinentia à duplici refectione, quam abſtinentia ab eſu carnium?

Respondeo. Ad ſubſtantiam jejunii potius pertinet abſtinentia à duplici refectione, quam abſtinentia ab eſu carnium.

Ratio eſt, quia etiam diſpenſato in quadrageſima eſu carnium adhuc ſalvatur ſufficienter ſubſtantia præcepti per abſtinentiam à ſecunda refectione, prout patebit ex dicendis in annexa diſſertatione §. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

Quæritur 3. An diſpenſati ad uſum carnium cenſeantur etiam diſpenſati ad ſecundam refectionem?

Respondeo 1. Si diſpenſatio ſit perſonalis ratione infirmitatis, diſpenſatio ad eſum carnium in dubio præſumenda eſt fuiſſe conceſſa etiam ad ſecundam refectionem.

Ratio eſt, quia ea intentio diſpenſantis præſumenda eſt, quæ eſt prudentiæ legibus conformior.

Respondeo 2. Si diſpenſatio ſit perſonalis tantum ratione indiſpoſitionis reſpectivæ ad cibos eſuriales, diſpenſatus ad eſum carnium non eſt diſpenſatus ad ſecundam refectionem.

Ratio eſt, quia hanc exceptionem à lege generali Eccleſiæ non petunt nec permittunt leges prudentiæ.

Respondeo 3. Si diſpenſatio ſit localis ratione motivi generalis obtinibilis abſque ſecunda refectione, diſpenſato eſu carnium nec præſumitur eſſe diſpenſatum, nec licite poteſt diſpenſari ad ſecundam refectionem.

Ratio eſt, quia nec Epiſcopi nec Papa ſine caſu extraordinario gravis neceſſitatis poteſt diſpenſare quoad ſubſtantiam circa legem Inſtitutionis Apoſtolicæ, qualis eſt lex Jejunii quadrageſimalis, prout patebit ex dicendis in annexa *Diſſertatione* §. 6. 7. & 8.

Quæritur 4. An peccent mortaliter, qui diſpenſato in Quadrageſima eſu carnium pro conſuetudine diœceſana ſolita ſumunt ſecundam refectionem?

Respondeo. Tales peccant mortaliter.

Ratio eſt, quia ejusmodi conſuetudo ſemper fuit & manet irrationabilis, utpote repugnans ſubſtantiæ legis univerſalis ab Apoſtolis conſtitutæ, à qua nec Papa licite diſpenſat generaliter ſine motivo gravi generali exigente non ſolum diſpenſationem ad eſum carnium, ſed etiam ad ſecundam refectionem.

Quæritur 5. An diſpenſatus ad eſum carnium in quadrageſima poſſit in Dominicis bis ſumere refectionem in carnibus?

Respondeo. Cenſeo; in Dominicis Quadrageſimæ diſpenſatos ad eſum carnium poſſe ſumere duplicem refectionem in carnibus.

Ratio eſt, quia Intentio diſpenſantis regulatur legibus prudentiæ, quæ potius exigunt, in clauſula diſpenſationis, qua præſcribitur diſpenſatis una refectio, non reſpici ad diem Dominicum, ſed tantum ad alios dies, in quibus etiam per cibos eſuriales prohibetur ſecunda refectio, niſi aliud diſpenſans exprimat.

Quæritur 6. Quinam diſpenſentur ratione laboris à lege jejunii?

Respondeo. Diſpenſantur ratione laboris omnes illi & ſoli, qui per unam refectionem non poſſunt ſine notabili debilitatione virium animi vel corporis decenter obire ſuos labores urgentes vel imminentes, ex obligatione ſui ſtatus debitos.

Dixi, *debitos*; ſi enim ultro velint ſubire labores nulla ex cauſa utilitatis vel neceſſitatis ex obligatione ſeu lege decentiæ debitos, tenentur iis abſtinere, aut nihilominus jejunare ex intentione Eccleſiæ.

Ratio eſt, quia tales nec exemit vetus Eccleſia, nec eos prudenter eximeret noſtro tempore Eccleſia à lege Apoſtolica tam utili & neceſſaria ea ejusmodi motivo inutili ad bonum privatum aut publicum. Hinc merito damnata eſt ab Alexandro VII. illa propoſitio 30. *Omnes Officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati à lege jejunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio.*

Quæritur 7. Quinam excuſentur à lege jejunii ratione itineris?

Responoeo. illi omnes & ſoli excuſantur ratione itineris à lege jejunii, qui ſub una refectione non poſſunt ſine notabili debilitatione virium animi vel corporis decenter obire ſua negotia urgentia vel imminentia, ex obligatione ſui ſtatus debita.

Dixi, *debita.* Si enim ſuſciperentur tantum itinera voluntuaria, ex hoc motivo inutili ad bonum publicum vel privatum imprudenter diſpenſaret Eccleſia à lege Apoſtolica omnibus fidelibus & toti Eccleſiæ tam utili ac neceſſaria. Hinc merito damnata eſt ab Alexandro VII. illa propoſitio 31. *Excuſantur abſolute à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant.*

Quæritur 8. Quinam excuſentur à lege jejunii ratione ætatis?

Responoeo 1. Excuſantur à lege jejunii juvenes & puellæ ante annum ætatis vigeſimnm primum completum.

Ratio eſt, quia, licet antiquitus quoad obſervantiam hujus legis nullum ſactum ſit ætatum diſcrimen, & adhuc Sæculo XIII. variaverint quoad conditionem ætatis pro obſervatione jejunii requiſitam, unis annos duodecim, aliis ſedecim requirentibus, prævaluit tamen à Sæculo XIV. eorum ſententia, qui annum 21. completum requirunt, cui in re quoad modum obligationis dependente à judicio ſeu determinatione Eccleſiæ, merito aquieſcendum eſt; quamvis, ſi per me ſtaret, pro initio obligationis potius ſtatuerem annum ætatis in puellis duodecimum, in pueris Decimum quartum, niſi ob imbecillitatem judicil, & famis ante annos conſiſtentiæ pruriginem timenda foret nimis frequens obligationis transgreſſio. Incumbit tamen parentibus & Præſectis, ut juniores aſſueſaciant legi prius obſervantia neceſſitatis, antequam urgeat obſervantia virtutis.

Responreo 2. Annus ætatis ſexageſimus, vel alius quiscunque, non excuſat ab obſervatione jejunii, nullo alio concurrente particulari motivo excuſante laboris, vel infirmitatis.

Ratio eſt, quia, prout recte monſtravit P. Concina in obſervationibus ad Pontasium editionis Venetæ, necdum in hanc legis Apoſtolicæ limitationem abiit major pars Eccleſiæ, aut integræ nationis quoad Doctores pietate, eruditione, authoritate, & numero potiores uniforme judicium, quale requireretur ad derogandum legi Apoſtolicæ prius tam univerſali, ac tam utili & neceſſariæ. Videantur dicenda in diſſert. Num. IX.

Quæritur 9. An lex Jejunil Eccleſiaſtici obliget ſub peccato mortali?

Responoeo Affirmative.

Ratio eſt, quia, ſi à fidelibus per tot ſæcula non fuiſſet agnita obligatio gravis, ſed nulla aut levis, non potuiſſet Eccleſia obtinere tam conſtantem & uniformem obſervantiam.

Inem probatur ex 23. propoſitione ab Alexandro VII. damnata, quæ eſt iſta: *Frangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu vel inobedientia hoc fiat, puta, quia non vult ſe ſubjicere præcepto.*

Quæritur 10. Quænam materia ſit gravis vel levis circa fractionem Jejunii? Et quæ licita?

Respondeo. Illa eſt *materia gravis* circa fractionem jejunii, quæ in æſtimatione morali æquivalet juſtæ ac temperatæ refectioni alioquin ordinariæ. *Levis autem materia eſt*, quæ extra *refectionem unicam ita excedit neceſſitatem naturæ ad decenter obeundos labores ex obligatione ſui ſtatus debitos, ut tamen in æſtimatione morali non pertingat ad juſtam ac temperatam refectionem alioquin ſibi vel ſui æqualibus ordinariam.* Licita autem materia eſt, quæ extra refectionem unicam non excedit neceſſitatem naturæ ad decenter obeundos labores ex obligatione ſui ſtatus debitos. Hæc regula facilis & diſcreta eſt, ac praxi & ſenſui primitivæ Eccleſiæ conformis, prout oſtendam in *diſſert.* Num. X. Si quis autem habere cupiat regulam mechanicam, approbarem potius eam, quam tradit La Croix h. l. n. 1299. his verbis: *Videtur probabilius, quod quantitas* (collationis licita) *reſtringi debeat ad quartam circiter vel quintam partem prandii, uti habet Buſenbaum.* Et in 1300. *Si quis ad duas uncias tantum excedat quantitatem in collatione permiſſam, non peccat mortaliter; nam duæ unciæ non ſunt materia gravis. Vivaldus, Leander, Tamburinus, aliique cum Diana. Addit Sporer, tertiam partem collationis non fore mortale, quia talis quantitas videtur parva.* Hæ regulæ mechanicæ ſunt quidem adhuc moderatæ comparatim ad aliam, quæ in collatione univerſim permittit octo uncias, hoc eſt, dimidiam libram pondere pharmaco cevtivo, quæ profecto aliena eſt à ſenſu & praxi Eccleſiæ veteris, prout patet ex Diſſertatione inferius ſubiungenda.

Quæritur 11. An tempore jejunii in collatione prohibeatur non ſola ciborum nimia quantitas, ſed etiam refectionalis qualitas?

Responoeo. Niſi in caſu vel Individuo particulari excuſet neceſſitas, non licet ſumere cibos refectionales, hoc eſt, præparatos modo ordinario, quo præparari ſolent in convivio vel menſa ordinaria.

Ratio eſt, quia hic modus collationandi refert in communi æſtimatione hominum quandam ſpeciem refectionis ordinariæ ſaltem imperfectæ; hinc iſte modus collationandi à pleriſque authoribus habetur pro illicito, ut teſtatur La Croix. h. l. n. 1302. Ex horum proin authorum longe probabiliori ſententia ſequitur, eos peccare venialiter, qui *ordinarie ſine cauſa ſpeciali excuſante* veſcuntur cibis calidis refectionalibus, in menſa ordinaria apponi ſolitis, v. g. offa, piſcibus coctis, placentis recentibus, &c.

Nec obstat conſuetudo contraria in quibusdam locis introducta, aut probabilitas oppoſitæ ſententiæ extrinſeca quorundam authorum. Iſta enim probabilitas extrinſeca vincitur probabilitate extrinſeca oppoſita, ſeu numero quadruplo majore authorum noſtræ ſententiæ; & conſuetudo illa, quæ eſt pauciſſimorum locorum particularium, ita ut inter decem millia fidelium

delium eam ſectetur in plebe jejunantium vix unicus, ſpectanda ſemper eſt tanquam irrationabilis, utpote ſublativa magna ex parte difficultatis jure naturali, divino, & Eccleſiaſtico annexo jejunio placativo, ſatisſactorio, præſervativo, & expurgativo, &c. ex mente Eccleſiæ; adeoque repugnat finibus generatim ab Eccleſia intentis non tantum in caſu particulari, ſed etiam à potiori reſpectu plerorumque hominum ſpectata eorum diſpoſitione communi ſeu ordinaria. Cauſæ autem excuſantes enumerantur infra. qq. 26.

QUÆRITUR 12. An licitum ſit, pro collatione permiſcere panem & vinum vel alium liquorem, & inde coquere velut offam?

RESPONDEO. Hoc non eſt illicitum, niſi panis vino aut alteri liquori immixtus ſimul cum vino conſtituat unum totum exceſſivum in quantitate alioquin licita ad comeſtionem. Ita *Azor*, *Boſſius*, & *Diana*.

NEC OBSTAT, quod La Croix h. l. n. 1303. ſententiam oppoſitam dicat eſſe probabiliorem; quia hic author ſupponit, ejuſmodi mixtum ex pane & vino excedere *conſuetam quantitatem comeſtibilem* in collatione. Unde, ne ejuſmodi offa ex vino & pane conſtituat cibum ſolidum, qui excedat quantitate limites neceſſitatis ad obeundos decenter labores ex obligatione ſtatus à quovis debitos, curandum eſt.

QUÆRITUR 13. An licitum ſit, in Vigilia Nativitatis Dominicæ, Paſchatis, & Pentecoſtes ſumere collationem ſolito lautiorem?

RESPONDEO. Id non licet ſine ſpeciali diſpenſatione Pontifica, aut conſuetudine notoria integræ alicujus religionis.

RATIO eſt, quia indecens eſt, ut *loci particulares* recedant aut diſcordent ab obſervantia tam ſancta totius reliquæ Eccleſiæ. La Croix h. l. n. 1301. ſcribit: *Attendenda eſt conſuetudo locorum; hinc Tamburinus & Mendo, negant licere, quia nempe in ſuis patriis necdum erat iſta conſuetudo, ut nec in his.* (nempe Coloniæ in Germania, ubi ſcripſit La Croix.)

QUÆRITUR 14. An peccetur graviter, ſi ſæpius per diem ſumantur eſculenta in parva quantitate?

RESPONDEO. Si materiæ parvæ ſucceſſive excreſcant in quantitatem ſufficientem ad fractionem jejunii, repetitæ ejuſmodi comeſtiones conſtituunt peccatum mortale.

RATIO eſt, quia coaleſcunt in ſuo effectu, hoc eſt, in eſſe exſatiativo naturæ, unum aliquod totum accidens graviter repugnans intentioni & finibus Eccleſiæ infra in diſſert. Num. VIII. referendis. Idem probatur ex propoſitione 29. damnata ab ALEXANDRO VII. quæ ſic ſonat: *In die Jejunii, qui ſæpius modicum quid comedit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit Jejunium.*

QUÆRITUR 15. An ille, qui ſemel fregit jejunium, poſſit illo die licite ſæpius comedere?

RESPONDEO. Talis peccat mortaliter, quoties extra unam refectionem juſtam eodem die ſumit alias refectiones plenas.

RATIO eſt, quia quælibet refectio plena extra refectionem juſtam eſt contemptus formalis aut interpretativus legis Eccleſiæ. Ergo eſt peccatum mortale. *ant. prob.* à pari. Si princeps aulico ob graves cauſas ſub pœna capitis prohiberet egreſſum ex urbe vel convivationem cum Petro, vel geſtationem armorum &c. non ſolum primus actus, ſed etiam ſinguli actus ſubſequentes eſſent contemptus formalis aut interpretativus principis; imo indignatio ad ſecundum actum eſſet eo major, quo actus ſecundus eſt inexcuſabilior. Et ita teſte LA CROIX h. l. n. 1265. docent *Major*, *Medina*, *Monteſinos*, *Covarruvias*, *Molanus*, *Sylv. Loth.* & alii.

QUÆRITUR 16. An diſpenſati ad eſum carnium poſſint ſimul cum carnibus comedere piſces, vel carnes non ſalubres, v. g. porcinas?

RESPONDEO. Quando ea diſpenſatio conceditur ratione valetudinis, & debilis ſtomachi, ad concoquendos cibos eſuriales minus idonei, peccat graviter, qui ſibi cum carnibus ſimul apponi jubet vel ſinit piſces aut carnes non ſalubres.

RATIO eſt, quia hoc modo agendi exponit diſpenſationem periculo nullitatis ſine cauſa neceſſitatis vel utilitatis legitima. Idem CONFIRMATUR ex declaratione SS^mi. D. N. BENEDICTI XIV. qui declaravit, diſpenſatis ad eſum carnium non eſſe licitam ſimultaneam comeſtionem piſcium, aut carnium non ſalubrium. Hæc declaratio ſubjicietur in diſſert. Num. I.

QUÆRITUR 17. Ad quid obligetur, qui ex cauſa rationabili tranſit in aliam Diœceſin, ubi Paſcha ac dies cinerum ob diverſitatem calendarii obſervatur octiduo citius vel tardius?

RESPONDEO. Taliter tranſiens animo contrahendi quaſi domicilium in aliena Diœceſi in caſu favorabili poteſt, & in caſu non favorabili tenetur ſe conformare obſervationi illius Diœceſis, in quam tranſit.

RATIO eſt, quia hæc eſt intentio generalis legiſlatorum, ut quilibet ſe conformet obſervantiis ac legibus locorum, in quæ tranſeunt animo ibi habitandi per majorem anni partem, prout oſtenſum eſt Tract. *de Legibus*. Si autem ſic tranſiens ſolum tranſit per talem Diœceſin ſine animo ibi conſtituendi quaſi domicilium, nec poteſt gaudere favore loci, nec tenetur ejus obſervantia; quia lex jejunii quadrageſimalis potius eſt perſonalis quam localis, utpote inhærens perſonæ etiam peregrinanti in terras hæreticorum vel gentilium.

QUÆRITUR 18. Quandonam celebrandum jejunium vigiliæ S. Matthiæ, ſi incidat feſtum in die Cinerum vel in die Martis præcedentis?

RESPONDEO. P. Meratus refert duo decreta de 23. Jan. 1694. & 11. Jul. 1699. in quibus fuit reſponſum, jejunium eſſe celebrandum in ipſis Bachanalibus. Verum niſi proferantur decreta Generalia à Summo Pontifice edita pro tota Eccleſia, relinquitur Epiſcopis libertas ordinandi, quod in Domino viſum fuerit. Videantur, quæ ſcripſi *de Rubricis* in fine Tract. de Ordinibus.

QUÆRITUR 19. An ſit certa hora præſcripta pro refectione tempore jejunii?

RESPONDEO 1. Non reperitur certa hora præſcripta per Conſtitutiones Eccleſiæ, ſed tamen conſuetudo Eccleſiæ primis decem ſæculis refectionem usque ad tempus veſpertinum diſtulit, donec tandem Eccleſia connivente illud tempus promotum fuerit usque ad meridiem, aut horam undecimam. Cum ergo ea anticipatio refectionis fundetur potius in conniventia Eccleſiæ, quam in lege, habet aliquo modo naturam Privilegii.

RESPONDEO 2. Licitum eſt, in meridie ſumere collationem, & veſpere prandium. Ita P. Sanchez, & Tamburinus cum aliis.

RATIO eſt, quia, cum anticipatio Refectionis ante veſperam ſe habeat per modum privilegii, quo nemo tenetur uti, non eſt ex ſuo genere malum, ſed potius bonum, ſi refectio more veteris Eccleſiæ differatur in veſperam, niſi hoc ipſum fiat ex motivo majoris ac liberioris voracitatis.

REAPONDEO 3. Foret tamen peccatum veniale, ſi quis ſine rationabili cauſa anticiparet notabiliter tempus refectionis ante horam undecimam.

RATIO eſt, quia Eccleſia hactenus ſua conniventia ſolum indulſit, ut veſpertina refectio poſſit cum Veſperia promoveri ad horam undecimam, non ultra.

QUÆRITUR 20. Quousque liceat protrahere prandium?

RESPONDEO. Non licet in Quadrageſima convivia protrahere notabiliter ultra duas horas. Ita *La Croix*, *Fagundez*, & *Tamburinus*.

RATIO eſt, quia conviviorum protractio tempore ſolennis pœnitentiæ repugnat honeſtati noſtræ Religionis coram exteris, ædificationi plebia, & finibus jejunii intentis ab Eccleſia, inferius in diſſert. ex D. Leone recenſendis. Conſuetudo autem apud Germanos, quam GOBAT allegat, protrahendi in Quadrageſima talia convivia ad quatuor vel quinque horas, niſi concurrat *titulus magnificentiæ* in ſupremo principe vel magiſtratu ratione ſolennitatia concernentis bonum publicum, ac proin *tacita diſpenſatio* Legiſlatoris rationabiliter præſumpta, eſt potius corruptela notoria, quam conſuetudo, utpote in perſonia privatis, præſertim Clericis vel religioſis manifeſte irrationabilia.

QUÆRITUR 21. An & quomodo liceat interrumpere prandium tempore jejunii?

RESPONDEO 1. Si prandium conprandentium in æſtimatione morali jam fuerit clauſum, non licet ordinare nova fercula, pro continuatione convivii.

RATIO eſt, quia in tali caſu novorum ferculorum importatio haberet ſpeciem novæ refectionis, & cederet in contemptum atque ſordidam, ne dicam ſcurrilem eluſionem legum ſacratiſſimarum Eccleſiæ.

RESPONDEO 2. Si quis interrumpat prandium cauſa obedientiæ vel alterius neceſſarii negotii, recte redit ad perficiendum prandium.

RATIO eſt, quia non cenſetur finitum, quod tantum fuit ſepoſitum animo, illud ſtatim finito negotio reſumendi & complendi. Nec intereſt, etiamſi negotium duret per duas vel tres horas.

RESPONDEO 3. Si quis completa juſta refectione ſurgat è convivio facta declaratione aut capta firma reſolutione non redeundi, non licet redire ad convivium poſt notabile temporis ſpatium, quia in æſtimatione morali hominum cenſeretur inchoare novam refectionem. Notabile autem temporis ſpatium cenſetur apud authores ſpatium ſemihoræ.

REAPONDEO 4. Si prandium differendum ſit in longius tempus, licet ſumere parum aliquid cibi, ſi id exigat neceſſitas ad decenter interea obeundas ſuas functiones. Ita communis.

QUÆRITUR 22. An liceat dividere juſtam refectionem pro prandio & collatione?

RESPONDEO 1. Id per ſe non licet.

RATIO eſt, quia illa diviſionis licentia vergeret in praxin communem repugnantem perpetuæ obſervantiæ, intentioni, ac finibus Eccleſiæ, infra in *diſſert.* ex *D. Leone* recenſendis. Tolleretur enim præcipua arduitas jejunii ſatisfactoria, placatoria, expurgatoria & præparatoria.

RESPONDEO 2. Aliud dicendum, ſi accedat rationabilis cauſa, v. g. itineris, in quo non habetur commoditas ſumendi vel inveniendi unam juſtam refectionem.

RESPONDEO 3. Ob hanc cauſam etiam excuſari poſſunt homines pauperis conditionis, aut talis ſtatus, inter quos ob rationabilem cauſam non datur ſimul ac ſemel juſta refectio, prout ſolet fieri apud ruſticos, in quibus prandium & cœna non ſolet æquare unam refectionem divitum. In tali enim caſu domeſtici, etiam patres & matres familias alioquin non aſſueti menſæ ſeparatæ, poſſunt ſe ex conniventia Eccleſiæ conſormare domeſticis, etiamſi illis alioquin non tam ſtricte æquentur laboribus.

RESPONDEO 4. In caſu extraordinario, quo ſumendum eſt mane jentaculum ex cauſa rationabili, non licet in prandio ſumere refectionem ordinariam, niſi excuſet neceſſitas ad decenter obeundos labores. Præſumendum enim potius eſt, eam eſſe mentem ac intentionem Eccleſiæ, ut in ejusmodi caſu potius refectionis juſtæ diviſio, quam finium legis fruſtratio.

QUÆRITUR 23. An frangat jejunium ſumptio poculentorum?

RESPONDEO 1. Sumptio poculentorum *per ſe juxta exigentiam naturæ facta* non eſt illicita. Ita ferme omnes.

RATIO eſt, quia ſola potatio ſine ſumptione eſculentorum reſpectu plerorumque hominum, & via ordinaria, ad quam leges reſpiciunt, non tollit vacuum ſtomachi ſani & arduitatem jejunii. Poculenta enim proprie dicta ex ſtomacho celerrime tranſeunt in viſcera, & venas lacteas &c.

RESPONDEO 2. Si tamen quis frequenter per diem ſumeret poculenta valde nutritiva & ſatiativa abſque exigentia naturæ ad eludendam arduitatem legis Eccleſiaſticæ, peccaret mortaliter.

RATIO eſt, quia ſapit magnam irreverentiam, inobedientiam & defectum amoris erga matrem Eccleſiam, ſi quis ſtudioſe intendat eludere arduitatem legis Eccleſiaſticæ tam utilis ac neceſſariæ ad expurgationem, ac ſanctificatio-

nem

nem fidelium per fines ab Eccleſia intentos, infra in differt. ex D. Leone recenſendos.

Respondeo 3. Hinc frequens ſumptio chocolatæ extra tempus refectionis & collationis non caret peccato; &, ſi jejunii legem quoad ſubſtantiam fruſtret finibus ab Eccleſia intentis, illud peccatum erit peccatum mortale. Fruſtra in excuſationem à talibus oſtenditur jus ad poculenta. Hoc enim genus, cum ſit veriſſima offa, in ſtomacho non inſtar aliorum poculentorum cito tranſiens, ſed hærens, ibique digerenda, imo ſit in materiam priorem comeſtibilem facta præcipitatione partium facile reducibilis, non participat proprie naturam rei poculentæ, ſed potius ſorbitiunculæ, & rei medicatæ, cujus partes ſolum ope liquidi facilius deferuntur in ſtomachum ibique parietibus ſtomachi inſtar pulveris inhærent, ac diviſim minori labore digeruntur. Idem ſentiendum de aliis ejusmodi ſorbitiunculis electuariorum idoneis ad nutritionem. Cæterum, ſi potus Chocolatæ ſumatur mane à perſonis ex motivo juvandi debilitatem ſtomachi, vel ex motivo neceſſitatis ad decenter obeundos labores capitis, culpa vacat.

Quæritur 24. Quantum liceat ſumere panis, vel alterius electuarii ad potum?

Respondeo. Præciſe tantum, quantum ſufficit ad hoc, ne noceat hauſtus. Hic enim finis ſolus pro excuſatione prætenditur.

Quæritur 25. An liceat tabacum fumare, aut poma, limonia, uvas, &c. ſumere pro ſedanda ſiti, aut fame?

Respondeo 1. De fumigatione tabaci omnes conveniunt, quod liceat tempore jejunii; quia tabaci ſalia volatilia non nutriunt, ſed tantum excitant activitatem partium nutritioni inſervientium.

Respondeo 2. Uvas tamen, poma, & limonia comedere non licet pro ſedanda ſiti; licet eorum ſuccum exprimere, & in defectu alterius poculenti ſumere liceat in modica quantitate, ſi ex ſiti timeretur nocumentum ſanitati. Ceſſante autem periculo nocumenti, aut præſente alio idoneo poculento, nec ſumptio hujus ſucci licita eſt, quousque in æſtimatione morali potius ſpectatur tanquam pars rei comeſtibilis, quam potabilis.

Quæritur 26. Quales perſonæ excuſentur vel non excuſentur à lege jejunii?

Respondeo 1. Excuſantur generatim 1. *pauperes*, qui regulariter non habent eſculenta ſufficientia ad honeſtam refectionem unicam. Id enim ipſis indulgere cenſeo piam matrem Eccleſiam. 2. Idem extendi oportere cenſeo ad *incarceratos*, quibus non præbetur juſta refectio. 3. *Periclitantes de gravi damno* ſanitatis vel alterius boni ex jejunio. Hucreferunt authores illas perſonas, quæ non poſſunt dormire ſine refectione veſpertina; quæ habent duo cauteria; quæ exercent laborem conjunctum cum magna agitatione corporis, v. g. arando, fodiendo, ſecando lapides, portando onera, texendo pedum adminiculo, remigando, urbem percurſando, &c. 4. Uxores gravidæ jam expleto menſe quinto gravidationis, & lactentes.

Respondeo 2. Non excuſantur autem 1. puellæ nubiles ex jejunio timentes quandam tranſitoriam deformationem vultus. 2. Nec barbitonſores non excurrentes. 3. Nec ſcribæ. 4. Nec fatigati ex opere illicito, aut voluptuario. 5. Nec conjuges præciſe titulo exigendi debitum. 6. Nec vacantes exercitio pietatis alioquin indebito, v. g. flagellationi, aut crucis bajulationi. 7. Nec monachi aut muſici ratione chori, &c. Hæc enim omnia motiva, niſi cum opere alioquin honeſto & ex obligatione debito concurrat periculum lædendæ ſanitatis aut incurrendæ impotentiæ ad decenter obeundos labores ſui ſtatus, non prudenter ſpectatis finibus ab Eccleſia efficaciter intentis infra in Differt. ex D. Leone recenſendis acceptantur ab Eccleſia.

Quæritur 27. An detur obligatio, abſtinendi à lacticiniis tempore jejunii Eccleſiaſtici? & qualibus?

Respondeo. Datur hæc obligatio in omnibus provinciis, in quibus à primæva ſuſceptione Chriſtianiſmi introducta, aut per conſtitutiones ſupervenientes Eccleſiaſticas pro lege poſita ac reſpecta eſt. Intelliguntur autem per lacticinia omnes cibi provenientes ex animalibus, nempe ova, lac, butirum, caſeus. Id probatur ex propoſitione 32. ab Alexandro VII. damnata, quæ ſic habet: *Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova, & lacticinia in Quadrageſima obliget.*

Dixi, ubi ea conſuetudo à prima ſuſceptione Chriſtianiſmi ſuſcepta, vel per legem introducta eſt. In Germania enim eam conſuetudinem non viguiſſe teſtatur ſæculo nono Æneas Epiſcopus Pariſienſis in Apologia contra Græcos, ut habetur in Fleuryo ad annum 868. niſi quoad perſonas quasdam particulares ex devotione.

Quæritur 28. An, & quomodo graviter peccetur vel non peccetur contra legem abſtinentiæ à carnibus? vel lacticiniis?

Respondeo 1. Peccant graviter, qui comedunt tempore jejunii in notabili quantitate lacticinia, aut *carnes* animalium *non aquatilium*, niſi quoad lacticinia gaudeant immunitate locali, nationali, vel perſonali. *Aquatilia* autem animalia ſunt, quæ aut perpetuo vivunt in aquis, aut maxima parte nutriuntur ex aquis, nempe ex piſcibus. *Carnes* autem vocantur partes comeſtibiles animalium præditorum ſanguine communiter dicto.

Respondeo 2. Peccant graviter, qui ſcienter ſine ullo motivo alio rationabili aut paſſionis impulſu parum carnis comedunt. Id enim ſapit contemptum formalem leges. Si autem ex paſſione gulæ parum carnis comedat, peccat venialiter. Parum voco circiter quartam juſtæ refectionis partem. Si autem ex cauſa rationabili parum comedat, omnino non peccat. Imo, ſi commode non poteſt habere alios cibos, v. g. in itinere, & concurrat magna difficultas ope aliorum ciborum decenter obeundi ſua negotia, recte petit aut ſupponit diſpenſationem. Eandem recte ſupponunt pauperes in die cinerum quoad reliquias carnium, ubi ea conſuetudo ex

conniventia Epiſcoporum vel aliorum Superiorum Eccleſiaſticorum diſpenſantium aut ex Epikia declarantium viguerit, quibus tamen incumbit invigilare, ut omnis abuſus tollatur, aut quantum fieri poteſt reſtringatur admonendo divites, ut adhuc in die Martis pauperibus finita matutæ cœna reliquias diſtribuant. Cæterum ſuadeo, ut Confeſſarii circa ejusmodi leges Eccleſiaſticas ũltra limites veri cultus divini & honeſtatis publicæ in Eccleſia Dei non ſint ſuperſtitioſi.

DISSERTATIO

De obligatione Jejunii.

INDEX.

Caput I. *SS. D. N. Benedictus XIV. declarat, diſpenſatos ad eſum carnium obligari ad refectionem unicam.*

Caput II. *Similia aliorum Epiſcoporum, & Summorum Pontificum decreta.*

Caput III. *Simile edictum Em. Cardinalis Guadagni, Vicarii in Urbe.*

Caput IV. *Quod Summus Pontifex omnes Epiſcopos obliget, ad urgendam unius refectionis clauſulam.*

Caput V. *Effugia refelluntur.*

Caput VI. *Unam refectionem in jejunio ſemper ab Eccleſia fuiſſe requiſitam.*

Caput VII. *Legem jejunii ſemper obligaſſe fideles in conſcientia.*

Caput VIII. *Diſpenſationes generales à refectione unica repugnare finibus à Deo & ab Eccleſia præſtabilitis.*

Caput IX. *Etiam ſexagenarios obligari ad refectionem unicam.*

Caput X. *Eam unicam eſſe quoad modum jejunii regulam, ut quiſque tantum jejunet, quantum poteſt.*

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

BENEDICTI XIV.

TRIA BREVIA

APOSTOLICA

De una refectione in caſu diſpenſationis ad eſum carnium, ab omnibus, obſervanda.

CAPUT PRIMUM.

SS. D. N. Benedictus XIV. declarat, diſpenſatos ad eſum carnium obligari ad comeſtionem unicam, niſi periculoſa affectæ valetudinis ratio in caſu particulari aliud exigat.

Cum in Italia vebementi animorum æſtu agitaretur illa controverſio; an diſpenſati ad eſum carnium in quadrageſima aliiſve diebus præcepti jejunii obligentur ad refectionem unicam, SS. D. N. Benedictus XIV. iitibus illis Theologorum poſiturus finem duobus Brevibus Apoſtolicis ad omnes Epiſcopos totius Eccleſiæ editis declarat, diſpenſatos ad eſum carnium obligari ad ſamendam unicsm refectionem. Tenor Brevium Apoſtolicorum eſt ſequens.

BREVE I.

„ Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Pri-
„ matibus, Metropolitanis, Archiepiſcopis &
„ Epiſcopis univerſis, gratiam & communionem
„ Sedis Apoſtolicæ habentibus.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

„ Non ambigimus, Venerabiles Fratres, quin
„ univerſis Catholicæ Religionis cultoribus
„ notum ſit, à tota per Chriſtianum Orbem Ec-
„ cleſia *inter præcipua orthodoxæ diſciplinæ capita* per-
„ petuo adnumeratum retineri Quadrageſimale
„ jejunium, quod olim in lege & Prophetis pri-
„ mitus adumbrstum, ipſius Domini noſtri Jeſu
„ Chriſti exemplo veluti conſecratum, ab Apo-
„ lis traditum, à ſacris Canonibus ubique præ
„ ſcriptum, & *ab univerſali Eccleſia ab ipſo ſui pri-*
„ *mordio retentum* & obſervatum eſt. Hoc nimi-
„ rum, ut veteres tradidere Patres, nobis quo-
„ tidie peccantibus communis pœnitentiæ con-
„ ſtituto remedio, per conſortium crucis Chri-
„ ſti nos etiam aliquid in eo, quod ipſe propter
„ nos præſtitit, agimus; ſimulque ad recolenda
„ ſacratioſa Redemptionis noſtræ myſteria, quæ
„ per Dominicæ Paſſionis ac Reſurrectionis me-
„ moriam, Quadrageſimali potiſſimum tempore
„ ſolennius celebrantur, purificatis jejunio cor-
„ poribus & animis dignius paramur. *Hoc veluti*
„ *noſtræ militiæ teſſera ab inimicis crucis Chriſti ſecerni-*
„ *mur*, flagella divinæ ultionis avertimus, &
„ cœleſti præſidio in dies adverſus principes te-
„ nebrarum munimur. Hoc deſpectui habito
„ non contemnendum divinæ gloriæ detrimen-
„ tum, non leve Catholicæ Religioni dedecus,
nec

,, nec dubium animabus Chriſti fidelium pericu-
,, lum oboritur: nec aliunde populis calamitates,
,, rebuſque publicis & privatis cladem exitium-
,, que importatum eſſe conſtat. Ab hac vero
,, inſita inhærentique in omnium Catholicorum
,, hominum animis de ſacratiſſima Quadrageſima,
,, aliiſque diebus jejunio conſecratis perſuaſione
,, & reverentia *quam aliena, quam diſcors, quam ab-*
,, *ſona ſit hodierna jejunantium conſuetudo*, quantum
,, ab ipſa jejuniorum inſtitutione, & ſervata ſem-
,, per, ubique, & ab omnibus diſciplina quam
,, longiſſime differt; Vos, Venerabiles Fratres,
,, qui populorum curæ veſtræ commiſſorum mo-
,, res, & uſus probe noſtis, pro ſingulari ſapien-
,, tia veſtra præ cæteris clarius intelligitis. Nos
,, ſane, quibus in hac ſublimi Apoſtolicæ procura-
,, tionis ſpecula conſtitutis undique gentium nun-
,, tii aſſeruntur, lachrymis ſatis deplorare non
,, poſſumus auguſtiſſimam Quadrageſimalis jeju-
,, nii obſervantiam *ob nimiam nullis legitimis urgen-*
,, *tibus cauſis ubique indiſcriminatim diſpenſandi facili-*
,, *tatem* plane ſublatam eſſe; ita ut orthodoxæ
,, quidem Religionis cultores merito querantur,
,, hæreſum vero ſectatores illudant & exultent.
,, *Pernitioſæ huic corruptelæ* plurimorum inſuper li-
,, centiam adjunctam eſſe graviter dolemus; quæ
,, uſque adeo invaluit, ut nulla Apoſtolici In-
,, ſtituti ſacratiſſimique præcepti habita ratione
,, jejuniorum tempore palam & impune ab iiſdem
,, *agitentur convivia, & epulæ interdictæ promiſcue in-*
,, *ferantur.* Ea propter quemadmodum quibus
,, curis, ſolicitudinibus, & angoribus urgea-
,, mur, cum Fraternitatibus Veſtris communi-
,, camus; ita facere non poſſumus, quin pro in-
,, juncto Nobis ſupremo Sacroſancti Apoſtola-
,, tus Officio, & ardentiſſimum Fraternitatum
,, Veſtrarum zelum ad opportunum hiſce malis
,, adhibendum remedium excitemus, & ad con-
,, gruentes hujuſmodi abuſibus penitus extirpan-
,, dis præſcribendas regulas meditemur. Interea,
,, Venerabiles Fratres, gaudium & corona noſtra,
,, nobiſcum conſiderantes, nihil Deo acceptius,
,, nihil paſtorali miniſterio noſtro dignius, nihil
,, gregibus curæ noſtræ commiſſis utilius, quam
,, ut verbo & exemplo præeuntes, Chriſti fide-
,, les ad tam ſalutarem Chriſtianæ pœnitentiæ &
,, pietatis exercitationem alacrius ſuſcipiendam,
,, conſtantiſſime retinendam, & ea, qua inſtitu-
,, ta fuit, diſciplina peragendam vehementius
,, inflammemus, omni opera atque induſtria ſtu-
,, deamus, ut fideles in conſpectu Dei per auſte-
,, riorem jejuniorum obſervantiam tales perma-
,, neant, quales in ipſo Paſchali feſto dignum
,, eſt inveniri. Debitum igitur Paternæ unius-
,, cujuſque Veſtrum ſedulitatis & charitatis offi-
,, cium jure poſtulat, ut omnibus notum facia-
,, tis & annuntietis, nemini quidem ſine legitima
,, cauſa, & de utriuſque Medici conſilio; mul-
,, titudini vero, veluti populo aut civitati, aut
,, genti indiſcriminatim integræ, non niſi graviſ-
,, ſima & urgente neceſſitate, & in caſibus per
,, ſacra Canonum Statuta præſcriptis cum debita
,, Apoſtolicæ hujus Sanctæ Sedis reverentia à
,, Quadrageſimali jejunio diſpenſationem toties,
,, quoties opus fuerit, concedendam, nec au-
,, dacter fidenterque uſurpandam, nec ſuperbe
,, & arroganter ab Eccleſiis, ſicut alicubi in mo-
,, re poſitum eſſe accepimus, eſſe poſtulandam.
,, Graviſſimam vero urgentemque neceſſitatem,
,, etſi non eſt, cur Vobis explicemus, nolumus
,, tamen Vos ignorare, *cum hujuſmodi neceſſitate &*
,, *ſervandam eſſe potiſſimum unicam comeſtionem*, ſicut
,, alias hic Romæ, ac Nos ipſi hoc anno urgen-
,, tibus cauſis diſpenſantes expreſſe præſcripſi-
,, mus, & illicitas atque interdictas Epulas pro-
,, miſcue minime apponendas eſſe. Porro, quem-
,, admodum de ejuſmodi Indulgentia tam caute
,, impertienda, ſi ſecus fieret, Nos perſuaſum
,, habemus, diſtrictam ſupremo divino Judici
,, redditum iri rationem, ita conſcientiam uniuſ-
,, cujuſque Veſtrum onerandam eſſe ducimus.
,, Inſimul Fraternitates Veſtras rogamus, & in
,, Domino exhortantes obſecramus, ut populos,
,, qui communem omnium Chriſti fidelium pœni-
,, tentiam, ac diſciplinam ſervare nequeant, com-
,, monere ſatagatis, ne per alia pietatis opera,
,, ut ſua cuique devotio ſuggeret, peccata ſua
,, expiare, & Deo ſatisfacere negligant, qui-
,, nimo ſanandis vulneribus, quibus humana in-
,, firmitas ſauciatur, diligentem adhibere ſtudeant
,, curationem, ut culpas de mundano pulvere
,, contractas, dum caſta jejunia decoquere non
,, poſſunt, pia opera, orationum ſuffragia, &
,, eleemoſynæ munera redimant. Interim ſola-
,, tium & levamen non leve mœrori noſtro à pa-
,, ſtorali vigilantia, & charitate veſtra præſto-
,, lantes; ac certo Nobis pollicentes, Apoſto-
,, licam Benedictionem cum uberi cœleſtium cha-
,, riſmatum copia conjunctam in eoſdem popu-
,, los veſtros redundaturam, Vobis, Venera-
,, biles Fratres, peramanter impartimur. Vo-
,, lumus autem, ut præſentium tranſumptis ſive
,, exemplis etiam impreſſis, manu alicujus No-
,, tarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in
,, dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis ea-
,, dem prorſus ubique fides adhibeatur & adhi-
,, beri poſſet, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ.
,, Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem
,, ſub annulo Piſcatoris die trigeſima Menſis
,, Maji milleſimo ſeptingenteſimo quadrageſimo
,, primo, Pontificatus noſtri Anno primo.

D. Cardinalis Paſſioneus.

BREVE II.

,, Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Pri-
,, matibus, Metropolitanis, Archiepiſcopis &
,, Epiſcopis univerſis, gratiam & communionem
,, Sedis Apoſtolicæ habentibus.

BENEDICTUS PAPA XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem & Apoſtolicam Benedictionem.

,, In ſuprema Univerſalis Eccleſiæ procuratione
,, meritis licet imparibus per ineffabilem divi-
,, næ bonitatis abundantiam ut Orthodoxæ fidei
,, aſſertores, ſic etiam Eccleſiaſticæ diſciplinæ cu-
,, ſtodes ac vindices conſtituti, Quadrageſimale
,, præſertim jejunium, quod *inter præcipua Ortho-*
doxa

,, *doxa Diſciplinæ capita ſemper & ubique ab ipſo Ec-*
,, *cleſiæ exordio numeratum* eſſe nemo ex Catholicis
,, inficiatur, *ab hodierna jejunantium corruptela vindi-*
,, *care, & in priſtinam*, quantum benedicente Do-
,, mino fieri poſſet, *obſervantiam revocare capien-*
,, *tes*, per alias noſtras in ſimili forma Brevis lit-
,, teras ad Fraternitatea veſtras die XXX. proxi-
,, me elapſi menſis Maji currentis anni datas exi-
,, mium Fraternitatum Veſtrarum zelum exci-
,, tandum curavimus, ut adlaborare ſtuderetis,
,, ne hac in parte & optatum Apoſtolicæ noſtræ
,, ſolicitudinis angoribus levamen, & ſalutare
,, *abolendæ ſacratiſſimi Jejunii corruptelæ* remedium
,, deeſſet. Quoniam autem paternæ pontificiæ
,, charitatis, quæ novit imbecillitates infirmo
,, rum ſuſtinere, atque etiam cum infirmantibus
,, infirmari, non immemores, quemadmodum à
,, Jejunio aliquando legitima cauſa, aut graviſ-
,, ſima urgentique neceſſitate exigente diſpenſan-
,, dum eſſe ex Apoſtolica benignitate cenſuimus;
,, *ita inter cætera præſcripſimus unicam comeſtionem ſer-*
,, *vandam*, & illicitas atque interdictas epulas mi-
,, nime eſſe apponendas. *Hinc factum eſſe accepi-*
,, *mus, quod non defuerunt, qui per humanas & homi-*
,, *nibus à Chriſtiana pænitentia abhorrentibus duntaxat*
,, *dignas illationes ſibi aliiſque perſuadeant*, unicam
,, potiſſimum comeſtionem ſervari, atque epu-
,, las illicitas & interdictas minime apponi debere,
,, cum multitudini quidem indiſcriminatim ob
,, urgentem graviſſimamque neceſſitatem, non
,, vero ſingulis ob legitimam cauſam & de utriuſ-
,, que medici conſilio diſpenſatur. *Quam ſane*
,, *perſuaſionem à ſententia noſtra alienam*, ut ex om-
,, nium animis penitus evellamus, Nos quibuſ-
,, cunque quacunque occaſione ſive multitudini
,, indiſcriminatim ob urgentem graviſſimamque
,, neceſſitatem, ſive ſingulis ob legitimam cau-
,, ſam & de utriuſque medici conſilio, dummo-
,, do nulla certa & periculoſa affectæ valetudinis
,, ratio intercedat, & aliter fieri neceſſario exi-
,, gat, in Quadrageſimæ, aliiſque anni tempori-
,, bus & diebus, quibus carnium, ovorum, &
,, & lacticiniorum eſus eſt prohibitus, diſpenſa-
,, ri contigerit, ab omnibus omnino, nemine
,, excepto, *unicam comeſtionem ſervandam*, & illicitas
,, atque interdictas epulas minime eſſe apponen-
,, das tenore præſentium declaramua & edicimus;
,, quemadmodum per ſingulas noſtras in pari for-
,, ma Brevis litteras ſingulis utriuſque ſexus Chri-
,, ſti fidelibns ob corporis infirmitates, quibus
,, obnoxii reperiuntur, in ſacratiſſima Quadra-
,, geſima, aliiſque jejunio conſecratis diebus veſ-
,, cendi prohibitis licentiam dantes, unicuique
,, *expreſſe præſcribimus atque præcipimus*. Ea propter
,, Fraternitates veſtras rogamus, atque in Do-
,, mino obſecramus, ut populos veſtræ curæ
,, commiſſos ad tam opportunum ſanandis vul-
,, neribus, quibus per humanam infirmitatem
,, quiſque ſauciatur, ſanctiſſimi jejunii remedium
,, alacriter adhibendum cohortantes ſedulo ac
,, paterne moneatis, rem agi non quidem exi-
,, guam, ſed longe graviſſimam de obſervando
,, ſuſtinendoque Jejunio purificandis animis cor-
,, poribusque ſalutari. In ſpem igitur illos eri-
,, gite cœleſtium præmiorum, quibus aſſequen-
,, dis non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis,
,, imo leve ac momentaneum non tribulationis,
,, ſed modicæ abſtinentiæ noſtræ incommodum
,, magnum gloriæ pondus operatur in cœlis. Ab
,, omnibus ſe abſtinent, qui in agone contendunt,
,, ut corruptibilem coronam accipiant; pudeat
,, tam imbelles ac delicatos Chriſtianæ militiæ
,, milites reſugientes à conſortio crucis Chriſti,
,, qui coronam legitime certantibus propoſitam
,, ſperare præcipit incorruptam; ad cujus auſpi-
,, cium & pignus Fraternitatibus Veſtris Apoſto-
,, licam Benedictionem iiſdem etiam populis ve-
,, ſtris noſtro nomine impertiendam peramanter
,, elargimur. Volumus autem, ut præſentium
,, tranſumptis ſive exemplis etiam impreſſis manu
,, alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo
,, perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ
,, munitis eadem prorſus ubique fides adhibeatur,
,, quæ præſentibus adhiberetur & adhiberi poſ-
,, ſet, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ. Datum
,, Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub An-
,, nulo Piïcatoris die vigeſima ſecunda menſis
,, Auguſti milleſimo ſeptingeſimo quadrageſimo
,, primo Pontificatus Noſtri anno ſecundo.

BREVE III.

Declarantur Quæſtiones circa jejunii leges à Summo Pontifice inſtauratas propoſitæ.

Venerabili Fratri Archiepiſcopo Compoſtellæ

BENEDICTUS PAPA XIV.

,, SI Fraternitas tua ſecum reputabit, quot gra-
,, viſſimis & maximis curis propemodum ob-
,, ruamur, quantumque, hoc præſertim difficil-
,, limo tempore, prorſus Nos teneat impoſita
,, tenuitati noſtri ſolicitudo omnium Eccleſia-
,, rum, non ſane mirabitur tamdiu ſibi procraſti-
,, natum fuiſſe reſponſum ad eas Litteras, qui-
,, bus Apoſtolica auctoritate diſſolvendas roga-
,, ſti obortas in Hiſpania diſputationes aliquas,
,, è duabus noſtris Epiſtolis ad omnes Epiſcopos
,, ſuperioris Anni MDCCXLI. XXX. Maji, &
,, XXII Auguſti, quibus intra legitimos fines co-
,, ercuimus invaleſcentem Eccleſiaſtici jejunii re-
,, laxationem. Potius tibi in mentem veniet co-
,, gitare de ſingulari noſtro in religioſiſſimam Hi-
,, ſpanam Eccleſiam amore, unde Nos immenſa
,, licet rerum mole fatigatos ad expediendum ſi-
,, bi in omni ſua perplexitate ſalutis iter opem
,, noſtram præſto habet.

,, §. I. Quamquam igitur, dum prænuntia-
,, tas conſtitutiones edidimus, non aliud propo-
,, ſitum Nobis fuerit, ac reſrænare paucorum
,, nimia ingenio fidentium Theologorum licen-
,, tiam, qui opinionum novitate gaudent; nec
,, otium, nec animus Nobis fuerit definire, quic-
,, quid ſubtili indagatione deduci poſſit ex pro-
,, poſita à Nobis jejunandi regula; tamen eximia
,, paterna caritate complectimur adeo obſervan-
,, tiſſimos Romanæ Sedis Hiſpanos, tantique fa-
,, cimus obſecrationes tuas, ut occurrere anxie-
,, tati veſtræ libenter adjecerimus animum, &
,, Nos ipſi quæſtiones abs te propoſitas dirimen-
,, das conſtituerimus. Sic autem ſe habent.

I. *Utrum, quæ in antedictis noſtris litteris in for-*
ma Brevis de unica comeſtione, & de epulis non permi-
ſcendis,

d by Google

ſcendis, præſcribuntur, ſub gravi etiam præcepto prohibeantur?

Reſpondemus: Concedentes facultatem veſcendi carnibus tempore vetito, ſub gravi teneri easdem facultates non aliter dare, quam geminis hisce adjectis conditionibus, videlicet unicæ in diem comeſtionis, & non permiſcendarum epularum. Eos vero, qui hujusmodi facultatibus utuntur, ſub gravi ad binas ipſas conditiones implendas obligari.

II. *An ii, quibus conceſſum eſt veſci carnibus, poſſint in veſpertina refectiuncula, ea quantitate carnis veſci, quæ jejunantibus permittitur?*

Reſpondemus, non licere; ſed opus habere eo cibo, eaque uti potione, quibus utuntur homines jejúnantes rectæ meticuloſæ conſcientiæ.

III. *An, qui jejunii tempore veſci carnibus permittuntur, & unica commeſſatione uti debent, horam jejunantibus præſcriptam ſervare opus habeant?*

Edicimus, obſervandam iis eſſe.

IV. *Quænam ſint epulæ licitæ, quæ vetantur cum interdictis conjungi?*

Reſpondemus: Epulas licitas pro iis, quibus permiſſum eſt carnes comedere, eſſe carnes ipſas. Epulas interdictas eſſe piſces, adeoque utrumque ſimul adhiberi non poſſe. Piſcibus tamen edendis non interdicuntur ii, quibus datur tantum facultas adhibendi ova, & lacticinia.

V. *An præceptum de utroque epularum genere non miſcendo dies quoque Dominicos Quadrageſimales complectatur?*

Affirmatur complecti.

VI. *Utrum hæc lex ad eos quoque pertineat, qui* ex *Bulla Cruciatæ edere poſſunt ova, & lacticinia?*

Reſcribimus: Nihil in prænuntiatis noſtris Apoſtolicis literis ſtatutum eſſe, quod reſpiciat gratioſum cruciatæ Diploma. Quare, qui eo gaudent, illius tenorem ſtricte, & conſiderate perpendant, ex ejusque ſententia ſe gerant. Caveant autem, ne inani quapiam excuſatione ſeſe ſolutos eſſe arbitrentur præſcriptis ibi legibus.

VII. *Utrum memorata duo præcepta urgeant extra Quadrageſimam?*

Reſpondetur: urgere extra Quadrageſimam utrumque præceptum; illud ſcilicet unicæ comeſtionis, cum reliquis legibus in ſecundo, & tertio ad hæc poſtulata reſponſo expreſſis; & alterum non permiſcendi epulas licitas cum interdictis, ut in quarto poſtulato definitum eſt.

„ §. II. Habes, Venerabilis Frater, peni-
„ tus explicatum, quicquid apud vos ex no-
„ ſtris ſæpius nuncupatis Apoſtolicis litteris du-
„ bitationem attuliſſe ſcribis. Qua quidem in
„ re laudavimus conſilium tuum interrogandæ
„ ſupremæ Romanæ Sedis, ut libero, & non va-
„ cillanti greſſu ad oves ſana doctrina imbuendas
„ incedere Paſtores queant, in iſtoque tuo ſu-
„ ſcepto conſilio agnovimus Hiſpanam religio-
„ nem, nihil ſibi tutum, niſi è Divi Petri Ca-
„ thedra acceptum, reputantem; qua ſplendi-
„ diſſima gloria tantum nomen, & incorruptæ
Fidei fructum Hiſpania ſibi peperit.

„ §. III. Cavendum autem vobis eſt (idque
„ plurimum ad te pertinet, qui illuſtris Archie-
„ piſcopi & Inquiſitoris geris præcipuum munus)
„ ne in expendendis Apoſtolicæ Sedis Conſtitu-
„ tionibus, pro nimia exhauriendi argumenti ſo-
„ licitudine, nullus fiat diſſerendi ambigendique
„ modus. Sedula deinde opera conſerenda, ut
„ iſtiusmodi dubia, quæ facile, pro ingeniorum
„ varietate, diſputando emergunt, penitus in-
„ ter vos dirimantur, ne diuturna unquam di-
„ ſceptatione fluctuent animi; præſertim, cum
„ Conſtitutiones ipſæ Apoſtolicæ ſcopum, quo
„ tendunt, aperte demonſtrent, & illic prompte
„ dirigi poteſt, quicquid dubitando interturbare
„ videatur. Id ſi animadvertiſſent, qui de præ-
„ ſenti negotio plura dubitarunt, nodum ſibi ex-
„ ſolviſſent. Patebat enim, nihil aliud Nobis in
„ animo fuiſſe, quam cohibere vivida nonnul-
„ lorum Theologurum ingenia, qui nimium ſa-
„ cri jejunii fines prætergreſſi, & non parum ob-
„ liti, illud ad retinendum in officio corpus divi-
„ nitus inſtitutum, hoſti huic ſpiritus infenſiſſi-
„ mo blandiebantur. Statim ſiquidem compe-
„ riſſent, quid in propoſitis quæſtionibus con-
„ ſtituendum eſſet; nec tibi moleſtiam exhibuiſ-
„ ſent, nec Nobis, quos graviſſimæ undique
„ circumſtant curæ, non parum temporis occu-
„ paſſent: quod tamen pro ſingulari noſtro in
„ veſtram gentem ſtudio, atque amore, liben-
„ ter impendimus ad rectum vobis iter monſtran-
„ dum, in poſterum ſimul præcaventes, quo-
„ modo in hujusmodi quæſtionibus firmare greſ-
„ ſus veſtros in promptu ſit.

„ §. IV. Reliquum eſt, Venerabilis Frater,
„ ut tibi, quod facimus ex animo, præcipuæ be-
„ nevolentiæ noſtræ pignus Apoſtolicam bene-
„ dictionem peramenter impertiamur.

„ Datum Romæ apud Sanctam Mariam Ma-
„ jorem die VIII. Julii MDCCXLIV.

D. Amort Tract. de Præceptis.

CAPUT II.

Referuntur Decreta aliorum Epiſcoporum, & ſummorum Pontificum, diſpenſatos à cibis eſurialibus ad unicam refectionem conſimiliter obligantium.

Ne cuiquam videatur, à SS. D. N. Benedicto XIV. novam obtrudi jejunandi formam, referam ex P. Daniele Concina variorum Epiſcoporum & Summorum Pontificum Decreta, idipſum, quo in duobus Brevibus præfatis continetur, dudum prius ſtatuentium.

I.

Eugenius IV. in Bulla: *Romani Pontificis*, data anno 1431. mitigans Regulam Carmelitarum ſic ſcribit: *Cum ſit nobis expoſitum, quod in certis Capitulis Regulæ fratribus dicti Ordinis traditæ cavetur expreſſe quod Fratres prædicti Ordinis ab eſu carnium abſtineant, niſi pro infirmitatis vel debilitatis remedio ſumantur. Eiſdem etiam, quod ſingulis diebus, Dominicis tantum exceptis, à feſto Exaltationis S. Crucis uſque ad feſtivitatem Reſurrectionis D. N. J. C. jejunare teneantur, præcipitur. - Nos rigorem hujusmodi mitigantes ordinamus & concedimus, quod dicti Ordinis profeſſores tribus duntaxat diebus ſingularum ſeptimanarum, etiam quibus, ut præfertur, jejunare juxta eandem regulam ſint adſtricti, carnibus veſci valeant.*

II.

Sixtus IV. in Bulla: *Dum attenta:* data anno 1476. ubi præfatam Bullam Eugenii IV. confirmat, manifeſte ſupponit, Carmelitas diſpenſatos ad eſum carnium non eoipſo à lege jejunii diſpenſatos eſſe, ſed ad hoc alia diſpenſatione, ubi in caſu particulari ratio diſpenſandi occurrerit, opus eſſe: ſic habet: „ Dum ab Eugenio IV. „ quadam temperie hujuſmodi rigorem temperante conceditur &c. Cum, ut etiam accepimus, ab aliquibus revocetur in dubium, an „ illis diebus, quibus eis uſus carnium conceditur, jejunare teneantur, pro eo, quod in „ conceſſione prædicta Eugenii non ſolum mitigationem abſtinentiæ, ſed relaxationem jejunii ab eodem Eugenio petitam fuiſſe conſpicitur, & propterea Pius II. conceſſit, ut prior „ generalis dicti Ordinis, qui pro tempore foret, „ ſuper hujuſmodi jejunio poſſet diſpenſare; „ Nos litteras Eugenii & Pii confirmamus concedentes, quod tu, dilecte fili Generalis; & „ tui in officio ſucceſſores, perſonarum, locorum, & temporum qualitate penſata, cum utriuſque ſexus dicti Ordinis profeſſoribus ſuper præmiſſis tam jejunio quam carnium eſu diſpenſare valeas.

III.

Gregorius XIII. in Bulla Cruciata ad Luſitanos data expreſſe cavet, ut perſonæ particulares diſpenſatæ ad eſum carnium ſervent jejunium. *Praterea*, inquit, *indulgemus, ut dicto triennio durante carnibus de conſilio utriuſque medici jejuniorum tam quadrageſimalium quam quorumcumque diebus totius anni veſci poſſint, ac pro eorum debito* (nempe die Veneris & Sabbati) *ovis & lacticiniis, ita, ut, qui carnes comederint, ſervato in cæteris jejunio ſatisfeciſſe cenſeantur.*

IV.

Paulus V. D. Juliæ de Aragona Principiſſæ Rovellanæ indulſit facultatem veſcendi in Quadrageſima carnibus, addita tamen clauſula ſervandi jejunii.

V.

Cardinalis Paleotti in Synodo Bononienſi celebrata anno 1593. præcipit, ut, qui comederint carnes eo, quod ex piſcibus patiantur ſanitatis detrimentum, jejunent.

VI.

Priolus Patriarcha in Synodo Veneta celebrata anno 1594. dicit: *Sciant autem omnes, quod, licet à delectu ciborum ſint diſpenſati, ſe tamen adhuc jejuniorum obſervationi eſſe obſtrictos, atque lethali peccato eſſe obnoxios, ſi eſcis illicitis utentes non jejunaverint.*

VII.

Alexander VII. anno 1657. conceſſit Romanis facultatem comedendi quatuor diebus intra hebdomadem carnes, eo quod anno præcedente peſtis vehementer depopulata fuerit urbem; ſimul tameo declarat, eos à ſe non eximi à præcepto jejunii. Verba Decreti latine reddita ſic habent: „ Quamvis divina pietas dignata ſit, ſe„ re totaliter revocare iræ ſuæ flagellum juſto ju„ dicio huic urbi immiſſum; quia tamen plaga „ nondum ceſſavit omnimode, ita ut periti me„ dici timeant, cibis eſurialibus alimentum præ„ beri poſſe exiguis contagionis ſcintillis adhuc „ reſiduis, paterna providentia SS. D. N. ali„ quantum mitigare voluit ſanctum rigorem Qua„ drageſimæ. Itaque Sua Sanctitas diſpenſat pro „ omnibus habitatoribus Romæ, ejus vinearum, „ & arcium, ut à prima Dominica Quadrageſi„ mæ incluſive ad Dominicam Palmarum exclu„ ſive ipſis liceat veſci lacticiniis, ovis, & car„ ne quatuor diebus in quavis hebdomada, vi„ delicet die Dominica, die Lunæ, Martis & „ Jovis; ita tamen, ut in his tribus poſteriori„ bus diebus, quamvis concedat eſum carnis, „ per hoc non intendat diſpenſare à jejunio; ſed „ vult, ut hoc in ſuo vigore remaneat; ſicut et„ iam dies Mercurii, & Veneris, & Sabbati re„ linquit in perfecta obſervantia ciborum eſuria„ lium & abſtinentiæ.

VIII.

Idem Alexander VII. anno 1658. idem privilegium concedit Mediolanenſibus & Neapolitanis, attamen cum obligatione ad jejunium.

IX.

Cardinalis Spinola in ſua Synodo Baſilicatans, & Fabianus Juſtinianus in Synodo Gajaſſenſi conſimili diſpenſationi conſimilem obligationem annectunt.

X.

La Croix lib. 3. q. 240. num. 1269. de Epiſcopis, baud dubie etiam Germaniæ, teſtatur: *Hoc ipſum communiter declarant Epiſcopi diſpenſantes pro carnibus, ſe non aliter velle diſpenſare, quam relinquendo obligationem jejunii quoad refectionem unicam.*

XI.

Clemens XI. anno 1703. in Decreto pro obſervatione Quadrageſimæ Romæ publicari ſolito appoſuit ſequentem n. 7. clauſulam. *Qui ex juſta cauſa non poteſt veſci cibis eſurialibus, poteſt autem eum defectum ſupplere ovis & lacticiniis, non debet permitti, ut veſcatur carnibus, quamvis ſalubribus, ſed debet contentus eſſe ovis & lacticiniis, & obſervare jejunium: ad quam legem etiam tenentur illi, qui ex juſta cauſa veſcuntur carne ſalubri.* Verum cum ratione hujus clauſulæ oriretur dubium, utrum eſſet *declarativa*, an *præceptiva;* ad illud punctum examinandum Summus Pontifex ordinavit Congregationem Theologorum & Canoniſtarum. P. Marchetti Jeſuita præſentavit Papæ in una Scriptura collectim ſenſum ſexaginta Doctorum in favorem clauſulæ declarativæ. Horum voto acceſſerunt Conſultores S. Officii & Examinatores Synodales Cardinalis Vicarii. Summus tamen Pontifex, cum pro tunc nollet definire controverſiam, pro ſopiendis litibus mutavit verba; *Sono tenuti*; *tenentur*, in iſta; *ſiano tenuti; teneantur.*

Eodem anno 1703. Paulus Manfredi Protomedicus generalis Romanæ urbis, & totius Status Eccleſiaſtici promulgavit edictum, in quo conformiter ad expreſſam voluntatem Pontificia admonet omnes Medicos, ne eximant à jejunio illos, cum quibus ex rationabili cauſa diſpenſant ab abſtinentia ſola præciſe. *Nec per hoc*, inquit,

Google

inquit, *diſpenſent ab abſtinentia & jejunio ſimul eos, qui ad jejunium omni veſpere obligantur; hos enim Medici nec debent nec poſſunt eximere ab iſta obligatione alioquin ſalutari & utili, quamvis iis ratione ſanitatis concedatur eſus carnis, prout juxta expreſſum oraculum Summi Pontificis in ſuo edicto declarat Sua Eminentia*, videlicet Cardinalis Carpegna, Vicarius Clementis XI. in Urbe.

XII.

Petrus Barbarigo Patriarcha Venetus in ſua Synodo celebrata anno 1714 renovat pro ſua Diœceſi Decretum Pontificium, jam ante centum annos a ſuo Prædeceſſore Patriarcha Prioli Conſtitutum. Verba Synodi ſunt iſta: *Diſpenſati autem omnes ſciant, quod licet à delectu ciborum ſint diſpenſati, ſe tamen adhuc jejuniorum obſervationi eſſe obſtrictos, atque lethali peccato eſſe obnoxios, ſi eſcis illicitis utentes non jejunaverint.*

XIII.

• *Joſaphat Battiſtolli* Epiſcopus Fulgniacenſis in ſua Synodo impreſſa Mutinæ anno 1724. & poſt diligens examen approbata à Summo Pontifice Benedicto XIII. ſuis ſubditis expreſſe præcipit obſervantiam jejunii, quando fuerint diſpenſati ab abſtinentia carnium.

XIV.

Franciſcus Pignatelli Cardinalis & Archiepiſcopus Neapolitanus idem Decretum inſeruit ſuæ Synodo Neapolitanæ anno 1726.

XV.

Severinus Antonius Miſſini Epiſcopus urbis Sandoninenſis ex commiſſione Summi Pontificis anno 1736. concedit in ſua Diœceſi facultatem, tempore quadrageſimæ manducandi lacticinia & carnes. Conceſſionis tenor latine redditus ſic habet: ,, Cum ſua Sanctitas conſideratis calami-
,, toſis circumſtantiis præſentis temporis benigne
,, indulſerit facultatem diſpenſandi ad eſum ovo-
,, rum, lacticiniorum, ac etiam carnium pro
,, noſtris Diœceſanis in proxima Quadrageſima,
,, his proin permittimus, ut tempore præfato
,, poſſint veſci ovis, & lacticiniis, & carne, ex-
,, ceptis tamen quoad eſum carnium diebus Mer-
,, curii, Veneris, & Sabbati, & Dominica Pal-
,, marum, & tota Septimana Sancta. Cumque
,, Sua Sanctitas hanc diſpenſationem noſtro arbi-
,, trio & conſcientiæ commiſerit, ſequendo ex-
,, emplum ſanctæ memoriæ Clementis XI. inten-
,, dimus diſpenſare cum conditione, ut obſer-
,, vetur jejunium.

XVI.

Franciſcus Correrius Patriarcha Venetus in Synodo celebrata anno 1741. renovavit præceptum jejunandi pro diſpenſatis ad eſum carnium his verbis: ,, Jejunium, quod, ut ait Auguſti-
,, nus, remedium eſt aut præmium, hoc eſt, aut
,, indulgentiam peccatorum, aut præmium regni
,, cœleſtis acquirit, in Evangelicis & Apoſtoli-
,, cis litteris, totoque Inſtrumento, quod appel-
,, latur novum Teſtamentum, præceptum eſt.
,, Statuit autem Eccleſia, quibus temporibus je-
,, junandum ſit; & utinam ſacratiorem jejunii
,, ſolennitatem, quæ quadrageſima dicitur, qua
,, decet, religione ac pietate, Chriſti fideles per-
,, agerent. Ne igitur reatum illam violandi con-
,, trahat, quæ a ſæculo, & multo etiam ante
,, ſemper in noſtris Diœceſanis Synodis tradita
,, ſunt, iterum vulgamus, ut ſciant fideles di-
,, ſpenſati a delectu ciborum, ſe tamen jejunio-
,, rum obſervatione eſſe adſtrictos, atque letha-
,, li peccato obnoxios, ſi eſcis illicitis utentes
,, non jejunaverint; pro perſonarum tamen qua-
,, litate, ætate, & indigentia. Cum igitur non
,, omnes cibis quadrageſimalibus uti poſſint toto
,, tempore quadrageſimæ, & diſpenſatione opus
,, habeant, diſpenſatio qualis eſſe debeat, & quo-
,, modo ea uti poſſint, Medici officium eſt ſcire,
,, & clientes ſuos inſtruere. Nos autem, quo-
,, ad Medicorum atteſtationes, præcipimus, ne
,, ulla admittatur, niſi ſit juramento firmata, &
,, niſi ſit Medici ſanctam Catholicam Religionem
,, profitentis, qui certam habeat ſcientiam de
,, cauſa diſpenſationis. Deinde nulla pariter a
,, nemine recognoſcatur ad effectum diſpenſandi,
,, præter nos, niſi a D. Vicario noſtro Generali,
,, atque ab iis, quibus ſpecialiter pro tempore,
,, recurrente quadrageſima, facultatem pariter
,, diſpenſandi indulgebimus. Imo etiam pro ma-
,, jori populi commodo concedimus infra ſcri-
,, ptis, ut ſi ipſis exhibeantur hujuſmodi generis
,, atteſtationes, diſpenſent; diſpenſantes autem
,, addant, quod diſpenſati ſervent jejunium ad
,, normam Conſtitutionum noſtrarum Syno-
,, dalium.

D Amort Tract. de Præceptis.

XVII.

Eccleſia Aquilejenſis in Synodo celebrata anno 1742. ſic decernit: ,, A jejunio diſpenſari nemi-
,, nem, niſi urgens neceſſitas, imbecilla ætas, ac
,, morbus excuſet, ac de his judicium Parochi
,, petendum eſſe. Quod vero ad valetudinis
,, cauſam attinet, tempore Quadrageſimæ habi-
,, ta prius Medici atteſtatione, diſpenſandi facul-
,, tatem in hac urbe nobis, noſtroque Vicario
,, reſervamus, extra vero Archidiaconis, Vi-
,, cariis foraneis, & Parochis tribuimus. -- Ex-
,, emplis tamen Alexandri VII. & Clementis XI.
,, inhærentes declaramus, neminem in noſtra
,, Diœceſi ita diſpenſatum iri à cibis quadrageſi-
,, malibus, ut veſcens ſalubribus carnibus jeju-
,, nium ſervare non debeat, niſi excuſet vale-
,, tudinis imbecillitas, quod & Confeſſarios ſci-
,, re, & iis, qui diſpenſantur, ſignificari à di-
,, ſpenſantibus volumus.

CAPUT III.

Refertur Edictum quadrageſimale Em. Cardinalis Guadagni Vicarii Generalis Romæ anno 1741.

,, FR. JOA. ANTONIUS Tit. S. Martini
,, de' Monti, S. R. E. Presbyter Cardinalis
,, Guadagni Suæ Sanctitatis Vicarius Gene-
,, ralis &c.

,, Ut tempus quadrageſimale operibus pœniten-
,, tentiæ conſecratum, & propterea ab Ec-
,, cleſia dictum tempus acceptabile, dies ſalutis,

,, omnibus fidelibus ſerviat ad conſcientiarum
,, expiationem remota omni occaſione ſcandali
,, aut diſſolutionis, quod ſpecialiter obtinetur
,, per præceptum abſtinentiæ & jejunii, Sua
,, Sanctitas indefeſſo zelo ſemper intenta ad ſa-
,, lutem animarum, vivæ vocis oraculo mih-
,, injunxit, ut publicarem præſens edictum, in
,, quo primo fideles animantur ad exercendos
,, actus Chriſtianæ pietatis, ad vitanda peccata,
,, ad augendas orationes ac eleemoſynas, & ad
,, hoc tempus jejunii ſanctificandum aliis bonis
,, operibus, utpote à divino Redemptore ſuo
,, exemplo inſtitutum; prout etiam S. Leo Papa
,, his verbis admonet: Non in ſola abſtinentia
,, cibi ſtat noſtri ſumma jejunii: niſi mens ab ini-
,, quitate revocetur.

,, Dein cum ob notoriam penuriam olei &
,, ciborum quadrageſimalium judicatum fuerit,
,, non poſſe in proxima Quadrageſima practicari
,, rigoroſam abſtinentiam ciborum probibitorum,
,, Sua Sanctitas ex paterna commiſeratione cum
,, ſuis amantiſſimis ſubditis benigne indulget, ut
,, omnes habitatores Romæ, & vinearum ſua-
,, rum, & prædiorum eo tempore veſci poſſint
,, ovis, & lacticiniis, exceptis diebus Veneris
,, & Sabbati, & quatuor temporum, incipien-
,, do a prima Dominica Quadrageſimæ incluſive
,, usque ad Dominicam Palmarum excluſive
,, Declarat tamen Sua Sanctitas, quod per di-
,, ctam diſpenſationem ad eſum ovorum & lacti-
,, ciniorum non intendat tollere obligationem
,, jejunii, ſed eam a ſe concedi cum expreſſa con-
,, ditione, ut, qui illam ſibi valere voluerit
,, (concederla à chi vorrà valerſene) debeat je-
,, junium exacte obſervare. Vult etiam, ut il-
,, la diſpenſatio ſe extendat ad omnes Religioſos
,, utriusque ſexus, exceptis illis, qui ſub voto
,, ſe obligarunt ad cibos quadrageſimales.

,, Sed quia pro ſpeciali indiſpoſitione aut in-
,, firmitate quarundam perſonarum non poteſt
,, ſufficienter provideri per diſpenſationem ad
,, eſum ovorum & lacticiniorum, ſed ab iis et-
,, iam exigitur eſus carnium ſalubrium, Sua San-
,, ctitas etiam in hoc propenſa ad relevamen ſub-
,, ditorum, inhærendo diſpoſitioni Sacri Con-
,, cilii Tidentini, & edictis alias pro obſervantia
,, Quadrageſimæ publicatis mihi injunxit præſcri-
,, bendi perfectam obſervantiam eorum, quæ
,, ſequuntur.

,, 1. Ut nemo durante hoc tempore vendat
,, aut diſtribuat carnes in ullo hujus almæ urbis
,, loco, niſi in macellis deſignatis pro infirmis,
,, valetudinariis, aut debilibus (maſſani), & car-
,, nes ſint ex earum ſolum genere, quæ vocan-
,, tur ſalubres, nempe vervecina, vitulina, &
,, hœdina (di Caſtrato, vitella, e capretto.)
,, Atque ut tollatur omnis umbra ſcandali, ac
,, removeatur publica expoſitio illarum carnium,
,, non debent collocari extra macellum, ſed in-
,, tra, ita ut non appareant in publico: & ut
,, hoc obſervetur, laniones deputati in prima
,, hebdomada Quadrageſimæ more ſolito ſe ad
,, boc obligent in Secretaria noſtri Tribunalis ſub
,, pœna infra ſcripta.

,, 2. Qui comparant præfatas carnes pro
,, infirmis, aut debilibus, eas ad evitandum
,, ſcandalum geſtent tectas, ut non videan-
,, tur.

,, 3. A nemine vendantur, aut per urbem pa-
,, lam geſtentur præſatæ aut aliæ carnes, etiam
,, eæ, quæ ſunt ex venatione, aut carnes feri-
,, næ, multo minus porcinæ.

,, 4. Venditores volatilium, & ii, qui ſo-
,, lent vendere carnes ferinas, & volatilia ſyl-
,, veſtria, eas ſervent in officinis, ita tamen ut
,, non videantur in publico; & ſolum illæ, quæ
,, juxta teſtimoniales Protomedici poſſunt annu-
,, merari carnibus ſalubribus; non vero aliæ.

,, 5. Ut nemo cujuscunque ſtatus, gradus,
,, & conditionis comparet, aut faciat compara-
,, ri, aut comedat quodvis genus carnium ſine
,, licentia juxta formam à Nobis præſcriptam,
,, quæ ipſi inſinuata fuerit à parocho. Hæc li-
,, centia primo ſcribi debet propria manu Medi-
,, ci ordinarii, qui ſe ſubſcribat, in lingua vul-
,, gari, & quidem per omnia gratis, ſine exactio-
,, ne aut petitione ullius emolumenti, ſub pœ-
,, na decem ſcutorum aureorum, quorum me-
,, dietas applicetur accuſatori, altera piis locis.
,, Dein debet ſubſcribi à proprio infirmorum aut
,, debilium parocho, conſimiliter gratis, ſub
,, pœna ſuperius dicta. Deinde portetur pro
,, ſubſcriptione ad unum infra deſignandorum
,, Reverendiſſimorum Patrum, quorum requiri-
,, mus propriam ac perſonalem induſtriam, ut
,, conſiderent præſatam licentiam, & ſi viderint,
,, non obſervatam eſſe conſuetam formam, non
,, ſubſcribant.

,, Monetur quilibet Medicus & Parochus,
,, quod, ſi præſatas licentias ſubſcribant ſine le-
,, gitima cauſa, aut ſi illas exhibeant & præſen-
,, tent alicui non conſiderando, an habeat ſuffi-
,, cientem cauſam, præterquam quod fiant alie-
,, norum peccatorum participes, in quo grava-
,, bitur eorum conſcientia, ſint puniendi ad no-
,, ſtrum arbitrium etiam pœnis corporalibus, pro-
,, ut ſtricte inculcatum eſt Protomedico.

,, 7. Admonentur tam Medici, qui dant præ-
,, ſatas licentias, quam illi, qui eas recipiunt,
,, quod carnes ſalubres ſolum indulgeantur iis,
,, qui non poſſunt veſci cibis quadrageſimalibus
,, ex cauſa rationabili. Hinc nec debent con-
,, cedi talibus, nec uſurpari carnes, etiamſi ſa-
,, lubres, ſi qui propriæ ſanitati providere poſ-
,, ſunt veſcendo ovis & lacticiniis. Interea *ſe-
,, poſitis diſputationibus Theologicis, usque dum fiat for-
,, malis deciſio hujus controverſiæ* (laſciate per ora
,, da parte le diſpute Theologiche ſino alla loro
,, formale deciſione) vult Sua Sanctitas, ut, qui
,, voluerit uti licentia comedendi carnes, de-
,, beat omnino obſervare jejunium, & expreſſe
,, intendit, ut illæ licentiæ concedantur ſub con-
,, ditione, ut, qui eas obtinent, debeant ob-
,, ſervare ipſum jejunium. Denique ſi per to-
,, tum annum abſtinent à carnibus diebus Vene-
,, ris, & Sabbati, & quatuor temporum, & in
,, Vigiliis de præcepto, multo magis debent ta-
,, lem abſtinentiam obſervare in præſatis diebus
,, Quadrageſimæ non obſtante, quam obtinent
,, licentia, niſi in caſu particulari circumſtantiæ
,, aliud exigerent: cumque in particulari non
,, poſſit

Digitized by Google

„ poſſit dari certa regula, qnilibet conſiderare „ debet ſuam neceſſitatem & indiſpoſitionem, ne „ ſint affectatæ, quia de hoc ſtrictiſſimam reddet „ rationem coram tribunali divino, ubi non po „ terit ſe excuſare per licentiam per cauſas ſup- „ poſititias aut fictas extortam. Hinc bene per „ pendant, quod non decipiant Parochos, ſed „ ſemetipſos, & animas eorum, quorum expo- „ nunt indiſpoſitiones non veras, ſed coloratas „ pro obtinenda præfata licentia.

„ 8 Caupones Tabernarii, diverſariorum & „ domuum præfecti, & quicunque alii cujus- „ cunque ſtatus & conditionis non permittant „ nec tolerent, ut in eorum cauponis, taber- „ nis, diverſoriis, & domibus coquantur aut „ manducentur cujusvis generis cibi prohibiti „ non ſolum tempore quadrageſimæ, ſed nec „ aliis diebus, in quibus à Sancta Romana Ec- „ cleſia prohibentur, niſi pro infirmis aut debi- „ libus præhabita licentia, ut ſupra dictum eſt; „ idque ſub pœna in transgreſſores in quolibet „ caſu per hoc noſtrum Edictum comprehenſo „ viginti quinque ſcutorum, & trium tractuum „ chordæ, & aliarum pœnarum ad noſtrum arbi- „ trium juxta qualitatem perſonarum.

„ Ordinamus, ut per totum tempus quadra- „ geſimale nemo cujuscunque ſtatus, gradus, „ & conditionis inſtituat, aut aſſiſtat converſa- „ tionibus vel aliis conventibus, ubi fiunt ſal- „ tus muſici (dove ſi faccino ſuoni e balli) vel „ muſicæ ſaltatoriæ, utque nemo Romæ per „ noctem in plateis circumeat ſonando, vel can- „ tando, aut conſiſtendo producat ſymphonias „ nocturnas, ſub pœnis ſupradictis.

„ Denique, cum plurimum rationabile & „ juxta debitum ſit, ut qui præfato indulto uti- „ tur, ſupremo Domino tributum rigoroſæ ab- „ ſtinentiæ compenſet in alia forma, ſpecialiter „ in ea, quam D. Chryſoſtomus inſinuat, ut „ *largiorem dei eleemoſynam, ferventior ſit in precibus,* „ *majorem habeat alacritatem in audiendis divinis elo-* „ *quiis, inimicis reconcilietur,* admonentur omnes, „ ut per hoc tempus præfata opera pietatis ex- „ erceant, præſertim frequentent ſancta Sacra- „ menta, divinis Sacrificiis aſſiſtant, Hoſpitalia „ & infirmos viſitent, ut ſic ſe ad celebrationem „ ſanctæ Paſchatis digne præparent, &c. Da- „ tum Romæ ex noſtra ſolita Reſidentia 3. Fe- „ bruarii 1741.

A. G. Cardin. Vicarius.

Caſparus Ori Secretarius.

In hoc Edicto bene notari merentur illi ter- mini, qui num. 7. ponuntur, *usque dum fiat for- malis deciſio hujus controverſiæ*. Itaque jam tunc ſe- cutura aliquando definitio cogitabatur; eam ve- ro in duobus Brevibus Apoſtolicis ſecutam eſſe, res ipſa loquitur, prout in ſequentibus videbimus.

CAPUT IV.

Quod Summus Pontifex intendat, omnes Epiſcopos obli- gare ſub peccato mortali, ut in diſpenſationibus ad eſum carnium apponant clauſulam unius Refectionis?

Certum eſt 1. Epiſcopos habere poteſtatem, in caſu particulari, ubi ſufficiens ratio exigit, non ſolum diſpenſandi ad eſum carnium, ſed et- iam ad duplicem refectionem. Cum enim in a- liis legibus Eccleſiaſticis, in quibus diſpenſatio non reperitur eſſe ſpecialiter reſervata Summo Pontifici, habeant poteſtatem diſpenſandi, non eſt ratio, eam poteſtatem illis denegandi in ma- teria iejunii. Ac ſane, cum in omnibus legibus intentio legiſlatoris ſit anima legis; legalis au- tem intentio legiſlatoris univerſim in ea accipi- enda ſit, quam legiſlator ſic exigente bono com- muni non tantum ad melius eſſe, ſed neceſſario in ordine ad obtinendos præſtabilitos fines de- buit habere, cuivis manifeſtum eſt, Eccleſiam voluiſſe Epiſcopis relinquere eam diſpenſandi poteſtatem, cum in caſibus particularibus, præ- ſertim e locis remotioribus, non poſſit ſine gra- vi incommodo ſemper pro diſpenſatione recurri ad Summum Pontificem. Ex quo ſequitur, bo- num commune Eccleſiæ, & fines præſtabilitos id exigere, ut Eccleſia ponendo legem jejunii habeat intentionem Epiſcopis relinquendi præ- ſatam poteſtatem diſpenſandi.

Certum eſt 2. Rationem ſufficientem diſpen- ſandi non cenſeri moralem impotentiam obſer- vandi legem; ubi enim in legibus humanis cer- to intercedit moralis impotentia obſervandi, non eſt opus diſpenſatione, ſed per ſe ceſſat obliga- tio legis. Sed ratio ſufficiens diſpenſandi cenſe- tur tunc dari, quando aut moralis impotentia obſervandi legem eſt dubia, aut quando in ob- ſervatione reperitur tam gravis difficultas, ut conſideratis materia legis, & aliis circumſtantiis legiſlator merito cenſeatur, talem caſum no- luiſſe comprehendere ſub generali diſpoſitione legis, ſi de hoc caſu cogitaſſet, aut eum expri- mendum duxiſſet. Itaque ſi alicubi reperirietur ferme generalis difficultas non ſolum circa mo- dum jejunii per cibos eſuriales, ſed etiam circa ipſam ſubſtantiam jejunii quoad refectionem u- nicam; eaque difficultas foret tanta, ut Eccle- ſia conſideratis motivis pro & contra merito cenſeatur pro tali loco, tempore, & circum- ſtantia perſonarum nolle urgere legem jejunii, eoipſo Epiſcopo competeret poteſtas diſpenſan- di etiam quoad ſubſtantiam jejunii. Quia tamen diſpenſatio non eſt abrogatio legis, ſed tantum ab ordinaria obſervantia ſingularis exceptio, eo- ipſo patet, non poſſe in materia jejunii eas dif- ficultates haberi pro ratione ſufficienti diſpenſan- di à ſubſtantia jejunii, quæ ſunt adeo frequentes, ut, ſi attenderentur in ordine ad diſpenſationem, inducerent potius ad omnimodam abrogationem legis, quam ad diſpenſationem. His præno- tatis

Dico 1. Summus Pontifex non intendit ob- ligare Epiſcopos ſub peccato mortali ad appo- nendam unius refectionis clauſulam in caſu, quo certa & periculoſa affectæ valetudinis ratio in- terveniens aliud fieri neceſſario exigit. Eam ſuam mentem Summus Pontifex palam aperit in Brevi ſecundo his verbis: *Nos quibuscunque, ſive multitudini indiſcriminatim, ſive ſingulis, dummo- do nulla certa & periculoſa affectæ valetudinis ratio in- tercedat, & aliter fieri neceſſario exigat, diſpenſari contigerit, unicam comeſtionem ſervandam declaramus & edicimus.* Eadem intentio Apoſtolici colligi- tur

tur ex eo, quia Summi Pontifices non ſolent in forma Brevium generaliter pro tota Eccleſia omnibus Epiſcopia tollere partem ſuæ poteſtatis notabilem, indubitato illis competentem; bujusmodi enim poteſtatis reſtrictio, ſicut indiget ſpeciali examine, Ita Indiget ſpecifica expreſſione & ſolennitate. Cum ergo Epiſcopi antecedenter ad iſta duo Brevia habuerint indubitato poteſtatem, in caſu poſito diſpenſandi etiam quoad ſubſtantiam jejunil, non erat intentionis Apoſtolicæ, hanc Illis tollere. Cæterum, an tempore contagioſorum morborum in Diœceſi graſſantium, locum habeat ille ipſe caſus, ut poſſit indulgeri generalis diſpenſatio à ſubſtantia jejunil, ex dicendia *Concluſ.* 2. quiſque colligere poterit.

Dico 2. Summus Pontiſex ſaltem declarative omnes Epiſeopos obligat requirendi unicam reſectionem à diſpenſatis ad eſum carnium, niſi in ſolo caſu, quo in perſona particulari certa ac periculoſa aſſectæ valetudinia ratio aliud poſtulat. *Dixi* 1. *declarative*, id eſt, declarando obligationem Epiſcoporum, Independenter ab iſtia duobus Brevibus jam antecedenter ex jure divino vel Eccleſiaſtico muneri Epiſcopali annexam; & allegando præcipua fundamenta hujus obligationis. *Dixi* 2. *niſi in ſolo caſu, &c.* Quo denotatur, Epiſcopis non competere poteſtatem per diſpenſationem generalem diſpenſandi in ſubſtantia jejunil, ſeu reſectione unica, ſed hoc neceſſario relinquendum eſſe privatorum judicio, cum conſilio parochi vel confeſſarii, ſi haberi poſſit, an in perſona particulari cujuslibet propria certa & perlculoſa affectæ valetudinis ratio aliud neceſſario exigat.

Ratio concluſionia petitur ex ipſo tenore Brevium, in quorum utroque Pontiſex generaliter *declarat*, nunquam ab Epiſcopis diſpenſandum eſſe ab una reſectione, niſi ubi *aſſectæ valetudinis ratio aliud exigit*, qui termini non cadunt congrue in integram communitatem, ſed tantum in perſonas ſingulares. In priori Brevi dicit: *Notum faciatis, nemini ſine legitima cauſa; multitudini vero indiſcriminatim nonniſi graviſſima & urgente neceſſitate à quadrageſimali jejunio diſpenſationem concedendam eſſe.* --- *Nolumus tamen vos ignarare, cum bujuſmodi neceſſitate & ſervandam eſſe potiſſimum unicam comeſtionem.* *In altero* Brevi dicit: *Accepimus, quod non deſuerint, qui ſibi aliisque perſuadeant, unicam potiſſimum comeſtionem ſervari debere, cum multitudini indiſcriminatim, non vero* (ubi) *ſingulis diſpenſatur. Quam perſuaſionem à ſententia noſtra alienam ut evellamus, Nos quibuſcunque quacunque occaſione ſive multitudini indiſcriminatim ſive ſingulis, dummodo nulla certa & periculoſa aſſectæ valetudinis ratio intercedat, & aliter fieri neceſſario exigat, diſpenſari contigerit, ab omnibus nullo excepto unicam comeſtionem ſervandam eſſe declaramus & edicimus.*

Fundamenta autem obligationis, & declarationia Summus Pontifex inſinuat ſequentia. 1. Quia iſta praxis diſpenſandi ab una reſectione ad geminam tempore Quadrageſimæ & quatuor temporum, eſt diſſona ad perpetuam obſervantiam Eccleſiæ uſque ad ſæculum XVII. 2. Quia jejunium eſt Chriſto & Eccleſiæ medium moraliter neceſſarium ad fines à Deo præſtabilitos, abſolute immobiles, nempe ad purificandas animas, reſrænandaa concupiſcentias, placandam iram divinam, præſtandam ſatisfactionem pro peccatis, portandam cum Chriſto crucem diſciplinæ, &c. 3. Quia jejunium ſaltem quadrageſimale eſt ab ipſis Apoſtolis traditum, à Conciliis ubique præſcriptum, & ab Eccleſia per modum legis ſacratiſſimæ acceptatum. Hujuſmodi autem leges non decet reſolvi generaliter pro integris Diœceſibus quorumvia Epiſcoporum arbitrio præciſe ob difficultates eaſdem, quaa tot antecedentibus ſæculis priorea Chriſtiani habuerunt, nec tamen ad ſolvendum jejunium attenderunt. Tria hæc obligationla fundamenta ſuæ *ſententiæ & declarationis* Summua Pontiſex Inſinuat ſequentibua verbis: *Non ambigimus, quin univerſis notum ſit, à tota Eccleſia inter præcipua orthodoxæ diſciplinæ capita perpetuo annumeratum retineri quadrageſimale jejunium, quod ab Apoſtolis traditum, à Sacris Canonibus ubique præſcriptum, & ab univerſali Eccleſia ab ipſo ſui primordio retentum & obſervatum eſt. Hoc nimirum, ut veteres tradidere Patres, nobis quotidie peccantibus communis pœnitentiæ conſtituto remedio, per conſortium crucis Chriſti ad recolenda redemptionis & Paſſionis myſteria, purificatis jejunio corporibus & animis dignius paramur. Hoc veluti noſtræ militiæ teſſera ab inimicis crucis Chriſti ſecernimur, flagella divinæ ultionis avertimus, & cœleſti præſidio adverſus principes tenebrarum munimur. Hoc deſpectui habito non contemnendum divinæ gloriæ detrimentum, non leve Catholicæ Religioni dedecus, nec dubium animabus Chriſti fidelium periculum oboritur; nec aliunde populis calamitates exitiumque importatum eſſe conſtat.* --- *Nos ſane ſatis deplorare non poſſumus, auguſtiſſimam quadrageſimalis jejunii obſervantiam ob nimiam diſpenſandi facilitatem ſublatam eſſe, ita ut hæreſum cultores illudant & exultent. Pernitioſæ hujus corruptelæ plurimorum licentiam adjunctam eſſe graviter dolemus.* .... *Ea propter facere non poſſumus, quin ad congruentes hujuſmodi ab uſibus penitus extirpandis leges præſcribendas meditemur.* - *Igitur omnibus notum faciatis, nemini ſine legitima cauſa, multitudini vero nonniſi graviſſima & urgente neceſſitate diſpenſationem concedendam eſſe* - - *nolumus autem vos ignorare, cum hujusmodi neceſſitate & ſervandam eſſe potiſſimum unicam comeſtionem. Porro, quemadmodum, ſi ſecus fieret, Nos perſuaſum habemus, diſtrictam divino Judici redditum iri rationem, ita conſcientiam uniuscujuſque Veſtrum onerandam eſſe ducimus &c.*

In Brevi ſecundo dicit: „ Quadrageſimale
„ jejunium, quod inter præcipua orthodoxæ
„ diſciplinæ capita ſemper & ubique ab ipſo Ec-
„ cleſiæ exordio numeratum eſſe nemo ex Ca-
„ tholicis inficiatur, ab hodierna jejunantium
„ corruptela vindicare, & in priſtinam, quan-
„ tum fieri poſſet, obſervantiam revocare cu-
„ pientes --- præſcripſimus, unicam comeſtio-
„ nem ſervandam. Hinc accepimus, quod non
„ deſuerunt, qui per humanaa & hominibus à
„ Chriſtiana pœnitentia abborrentibua duntaxat
„ dignas illationes perſuadeant, unicam come-
„ ſtionem ſervandam, cum multitudini indiſcri-
„ minatim, non vero (cum) ſingulis diſpenſatur.
„ Quam perſuaſionem, ut ex omnium animis
„ penitus evellamus, quibuscunque, quibus di-
„ ſpenſari contigerit, unicam comeſtionem ſer-
„ vandam eſſe declaramus atque edicimus. ----
„ Ea;

Digitized by Google

„ Eapropter rogamus, ut populos ad tam opportunum ſanandis vulneribus jejunii remedium adhibendum cohortantes ſedulo ac paterne moneatis, rem agi non quidem exiguam „ ſed longe graviſſimam de obſervando jejunio „ purificandis corporibus animiſque ſalutari &c.

Hæc omnia oſtendunt, à Summo Pontifice jam præſupponi obligationem urgendi unicam refectionem, fundatam in ipſa natura præcepti, quam duobus Brevibus explanat.

Dicō 3. Obligatio, quam Summus Pontifex Epiſcopis imponit ad annectendam unius refectionis clauſulam in caſu, eſt obligatio gravis adſtringens ſub reatu peccati mortalis.

Ratio eſt, quia univerſim in omnibus legibus intentio legislatoris obligandi ſub gravi poteſt ſufficienter agnoſci vel ex ſubjecta materia legis, eo quod petat præcipi vel probiberi ſub gravi; vel poteſt deſumi ex tenore legis, eo quod forma loquendi non ſoleat adhiberi in aliis præceptis leviter obligantibus. Jam vero in hoc unius refectionis mandato tam verborum tenor, quam ſubjectæ materiæ gravitas inſinuant obligationem gravem. Dicit namque Summus Pontifex, eos Epiſcopos, qui hanc cautelam ſeu clauſulam in ſuis diſpenſationibus neglexerint, *diſtrictam ſupremo divino judici reddituros eſſe rationem*, qui modus loquendi eſt comminativus gravis pœnæ. Addit, ſe eatenus *onerare cujuslibet Epiſcopi conſcientiam*, quod *onus* conſcientiæ non reperit locum in obligatione levi; nec enim ſolent obligationes leves vocari *onus & gravamen conſcientiæ*. Dicit Pontifex ſe propterea magnis *curis, ſollicitudinibus* & *angoribus* urgeri ad ferendam legem, contrarium uſum vocat *corruptelam abolendam*, & opinionem oppoſitam contendit *ex omnium animis evellendam*. Quod attinet ſubjectam materiam legis, proteſtatur, rem agi *non exiguam*, ſed *longe graviſſimam*; declarat, hoc eſſe *diſtinctivum Eccleſiæ* Catholicæ à carnalibus Sectis horum noviſſimorum temporum; monet, hoc punctum negligi non poſſe ſine magno Eccleſiæ *dedecore ac detrimento*, atque hæreticorum riſu: oſtendit, hoc unius refectionis requiſitum eſſe ſubſtantiale jejunio, quo corruente corruat ipſum jejunii tam ſancte à temporibus apoſtolicis *ſemper & ubique obſervati* munimentum; denique inſinuat, in hoc jejunii modo baberi medium moraliter neceſſarium ad fines à Deo præſtabilitos immobiles, nempe *ad purificandos animos*, ad refrænandas concupiſcentias, ad pœnitentiam demonſtrandam, ad vindictam divinam à populis avertendam, ad myſteria ſobrie intelligenda, & digne percipienda, &c. Hæc omnia ſimul ſumpta non poſſunt non exigere ac formare in mente Eccleſiæ & Summi Pontificis intentionem obligandi graviter ad promulgandam atque inculcandam fidelibus unius refectionis clauſulam; ut proin dubitari nequeat, Summum Pontificem habuiſſe animum, Epiſcopis in hoc puncto gravem obligationem, quam Eccleſia dudum impoſuit, non ſolum declarandi, ſed, ſi opus foret, etiam de novo injungendi.

CAPUT V.

Reſponſiones quorundam frivolæ, quibus authoritatem duorum Brevium Pontificiorum imminuunt, refelluntur.

Objiciunt 1. Summum Pontificem in his duobus Brevibus non fuiſſe locutum ex Cathedra, ſed tantum per modum Doctoris privati.

Reſpondeo. Imperitam plane eſſe hanc exceptionem contra obſervantiam Brevium. Ubi enim verſamur in materia præcepti, non in materia fidei, Summus Pontifex neque loqui ſolet ex Cathedra, nec per modum Doctoris privati, ſed per modum Summi Eccleſiæ capitis habentis authoritatem præcipiendi vel prohibendi; loquitur per modum legislatoris Supremi, aut per modum authentici legum Eccleſiæ univerſalium interpretis. Quando Reges, Principes, Vicereges, regnorum Vicarii, Reipublicæ ſupremi Magiſtratus, Suprema tribunalia leges ponunt novas, aut declarant antiquas, vis obligandi in actu ſecundo non dependet ab ullo infallibilitatis dono, aut ab intellectus ſpeciali ſapientia, ſed à nuda voluntate imperantis aut declarantis.

Dices: Ubi legislator dat rationem mandati, licet opponere exceptionem, ſi fallat ratio falſo nixa ſuppoſito.

Reſpondeo. Si ratio legis per Legislatorem expreſſa nitatur *ſuppoſito facti* notorie falſo, licet opponere exceptionem, ſed legislatori, ut ſolvat vinculum legis; non vero licet, ſemetipſum eximere ab obſervantia legis, ſi ſervari poteſt ſine damno, aut cujusquam injuria. Econtra ſi ratio per Legislatorem expreſſa nitatur ſolum *ſuppoſito juris* humani ad ſummum *dubio*, non licet opponere exceptionem, quia ſuprema poteſtas ferendi aut declarandi leges, quæ in legislatore, vel in authentico legum interprete ponitur, ſupplet omnem, ſi quis forte irrepſiſſet, defectum juris. Jam vero in præſenti agitur de jejunio, quod eſt juris humani Eccleſiaſtici, cujus ſine dubio authenticus interpres eſt Summus Pontifex; Neque etiam cuiquam irrogatur damnum aut injuria, ſi obſervetur. Sive ergo ponatur, Pontificem, non penſando locorum, regionum, temporum, aut perſonarum circumſtantias errare in *ſuppoſito facti*, & *facultatis* facilis obſervantiæ; ſive ponatur errare in *ſuppoſito juris* ſupponendo falſo neceſſitatem, intentionem, antiquitatem, dignitatem, obſervantiam, aut univerſalitatem illius veteris, quam declarat, legis, non licebit privato, ſemetipſum eximere, aut Epiſcopo particulari ſuos abſolvere ab obſervantia legis Pontificiæ. Quod ſi locorum aut regionum generales circumſtantiæ nimis difficilem reddant obſervantiam præcepti, habent ſuum recurſum ad Supremum caput Eccleſiæ, ad centrum unitatis, ut vel relaxet, vel diſpenſet à lege. Hæc ita requiri ad perpetuam Hierarchiæ Eccleſiaſticæ ſubordinationem ſervandam & conſervandam, nemo non videt, ſi vel parum attentionis admoverit.

Objicitur 2. Summus Pontifex in his duobus Brevibus neque agit perſonam Supremi Legislatoris, neque fungitur officio authentici legum Eccle-

Eccleſiæ univerſalium Interpretis. Ergo liberum eſt Epiſcopis, illam unius refectionis clauſulam in ſuis Diœceſibus urgere vel non urgere. Quod Pontifex nolit toti Eccleſiæ præſcribere legem per modum Supremi Legislatoris, colligitur ex ſequentibus; 1. quia mentis ſuæ declarationem non dirigit ad omnes fideles in forma Bullæ; prout tamen in præceptis generalibus fieri ſolet; nam in hoc ipſo conſiſtit diſcrimen Bullarum & Brevium, quod iſta non ſoleant dirigi ad totam Eccleſiam; illæ autem ſolennius uſurpari potiſſimum ſoleant ad totam Eccleſiam. 2. quia in his duobus Brevibus Pontifex Epiſcopos ſolum *rogat*, & *exhortatur*, ut præſcribant vel urgeant unius refectionis clauſulam, non vero utitur termino *præcipimus*, prout alias conſuevit in aliis Brevibus continentibus præceptum ad Epiſcopos. Ille autem modus *rogandi* & *exhortandi* moderatione plenus imbibitam ſolet habere conditionem: *Si circumſtantiæ & difficultates particulares ſinant:* conſequenter relinquit rogatis libertatem, agendi ſine offenſa rogantis juxta circumſtantiarum & difficultatum particularium exigentiam. 3. Quia Pontifex hanc ſuam declarationem non vocat *legem*, ſed tantum *ſuam ſententiam. Quam perſuaſionem*, inquit, *à ſententia noſtra alienam.* 4. Quia ubi orationem ſuam convertit ad omnes fideles, ſolum utitur terminis *Declaramus*, *edicimus:* econtra, ubi adhibet terminus; *præſcribimus atque præcipimus*, non agit de agendis & obſervandis in futurum à tota Eccleſia, ſed de eo, quod ipſe Pontifex hactenus obſervare conſuevit in diſpenſationibus particularibus locorum, vel perſonarum ſingularium à ſe conceſſis: *Quemadmodum*, inquit, *per ſingulas noſtras in pari forma Brevis litteras ſingulis fidelibus ob corporis infirmitates licentiam dantes præſcribimus atque præcipimus:* ponit ergo *exemplum* à facto proprio Epiſcopis; non *legem* ex plenitudine poteſtatis pro fidelibus. 5. Quia ubi agitur de ferenda vel authentice interpretanda univerſali lege, Summi Pontifices ſolent procedere mature, atque idipſum inſerere ſuis litteris Apoſtolicis, quod præmiſſo maturo examine, invocato Spiritu Sancto, conſulto Cardinalium Collegio, requiſito Theologorum conſilio in eam demum reſolutionem venerint. Cum ergo nil horum appareat in duobus Brevibus Apoſtolicis, ſignum eſt, Summum Pontificem verſari voluiſſe intra limites rogantis, exhortantis, conſulentis; non vero ab eo ſuſceptum fuiſſe officium, in re tanti momenti legem univerſalem erigentis.

Quod vero Summus Pontifex neque intenderit, authentice pro tota Eccleſia interpretari legem quadraſimalem Eccleſiæ, exinde colligitur 1. quia non dicit, ſe declarare legem, ſed tantum declarare ſuam mentem de eo, quod in poſterum faciendum eſt. 2. Quia declaratio authentica legis pro tota Eccleſia juxta leges prudentiæ requireret maturum examen, conſultationem cum Collegio Cardinalium, Theologorum conſilia, quæ in hoc articulo non præceſſerunt; alioquin id exprimeretur. Ergo relinquitur, declarationem Pontificiam eſſe præciſe Doctoralem.

Reſpondeo. Summum Pontificem in his duobus Brevibus referre perſonam & Legislatoris, & authentici Interpretis, eo quod conjungat modum declarativum cum modo præceptivo. Authenticum Interpretem agit, ubi dicit: *Tenore præſentium declaramus.* Doctor enim privatus rationibus pugnat, illuſtrat, & declarat, non *tenore præſentium.* Modum præceptum oſtendit, dum, quid in poſterum faciendum ſit, *tenore præſentium declarat & edicit. Edicere*, quid faciendum ſit, non eſt terminus præciſe docentis, conſulentis, rogantis, aut exhortantis. *Ab omnibus*, inquit, *nemine excepto, unicam comeſtionem ſervandam tenore præſentium declaramus & edicimus.* Hæc loquendi forma eſt ſolum familiaris loquentibus cum authoritate & imperio, non Doctoribus præciſe opiniones ſuas promentibus. Neque obſtant rationes dubitandi in contrarium. Nam quod attinet formam mandati, multa Summi Pontifices diſpoſuerunt pro tota Eccleſia per modum *Epiſtolæ Decretalis*, ſeu ut nunc vocari ſolet, per modum *Brevis*, prout patet legentibus Epiſtolas decretales Summorum Pontificum. Imo *Breve* nihil aliud eſt, quam *brevis Bulla*, id eſt, carens ſolennitatibus accidentalibus, ut proin Bulla & Brevia non differant ſemper ratione objecti, ſed ratione formæ accidentalis, ſicut *proceſſus Summarius;* & *Ordinarius* in Jure. Chriſtus dixit: *Oves meæ vocem meam audiunt*, nec addidit: *Bullatam.* Qui itaque ex ovibus illis eſſe cupiunt, quas Chriſtus commiſit Petro, & ejus ſucceſſoribus; tanquam ſummis Paſtoribus Eccleſiæ, *vocem illorum audiant*, ſive *Breviatam*, ſive *Bullatam.* Modus rogandi non excludit modum præcepti, ſic enim & D. Paulus & alii Summi Pontifices ſæpiſſime rogant, adimpleri ea quæ ſunt juris naturalis, divini, aut Eccleſiaſtici. Sic Apoſtolus 1. Theſſ. 4. dicit: *Rogamus vos, ut quemadmodum accepiſtis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare, ſic ambuletis; ſcitis enim, quæ præcepta dederim vobis.* Dum tertia objectio aſſerit, Pontificem non uti termino *legis:* Reſpondeo, Pontificem in primo Brevi expreſſe uti etiam termino *legis*, dum ait: *facere non poſſumus, quin ad congruentes hujuſmodi abuſibus penitus extirpandis leges præſcribendas meditemur.* Præſentem ergo ſuam diſpoſitionem, quam dirigit ad extirpandam corruptelam, pro lege agnoſcit. Dein opus non eſt ad ferendum mandatum, ut Superior utatur terminis præceptivis, vocando ſuam juſſionem *legem*, aut *præceptum*, vel dicendo, *jubemus*, *præcipimus.* Imo in Statutis quibuſdam Religioſorum Superiores monentur, ne facile utantur his terminis redolentibus ſolam rigiditatem authoritatis ſine leni oleo rationis; *jubemus*, *præcipimus.* Centurio ille Evangelicus non utebatur ejuſmodi expreſſionibus, nec pater ille prodigi filii, ut veroſimile eſt, erga ejus fratrem natu majorem; hic tamen juſſa patris recipit pro mandato; *Mandatum tuum*, inquit, *nunquam præterivi.* Et ille de ſuis militibus & ſervis dicit: *dico huic: vade & vadit; & alii, veni & venit: & ſervo meo; fac hoc, & facit.* Similiter Chriſtus in Evangelio omnibus Luc. 12. poteſtatur: *Servus, qui cognovit voluntatem Domini ſui, & non facit ſecundum voluntatem ejus, vapulabit multis.* Itaque non obedientium,

tium, ſed captioſorum hominum eſt, ubi ex contextu de ſeria voluntate Summi Pontificis conſtat, in re moraliter obſervabili ſine permiſſione, venia, aut diſpenſatione ſpeciali ejus reluctari juſſionibus. Quid autem clarius ejus voluntate in his verbis: *Ab omnibus omnino, nemine excepto, unicam comeſtionem ſervandum eſſe tenore præſentium declaramus & edicimus.* Quod denique in Objectione additur de conſuetudinibus prævils maturis cum Collegio Cardinalium & cum Theologis, Reſpondeo, hæc non allegari à Summis Pontificibus, ubi agitur præciſe de reducenda & urgenda obſervantia legis liquidæ, naturalis, divinæ, vel Eccleſiaſticæ, cujus uſus viget in primariis Chriſtianæ Religionis Eccleſiis, & ſemper viguit in omnibus Eccleſiæ provinciis uſque ad recentis corruptelæ Epocham. Quid enim opus eſt multis conſultationibus & diſceptationibus in ejuſmodi negotiis? mature conſultandum eſt, ubi agitur de obſcuro fidei articulo, vel de ferenda nova lege, difficili, & moribus utentium necdum comprobata. Itaque, cum unica refectio in caſu diſpenſationis ad eſum carnium non introducat legem novam, nec à moribus primariarum Eccleſiarum alienam, aut valde difficilem, non erat, cur Pontifex allegaret maturas conſultationes cum Collegio Cardinalium: neque iſta conſultationum præviarum expreſſio ſemper reperitur in Pontificum Epiſtolis decretalibus, aliiſque diſpoſitionibus pro tota Eccleſia. Idem Reſpondeo, dum in objectione ad interpretationem authenticam legis requiri exiſtimatur talium præviarum conſultationum allegatio. Ubi enim genuinus ſenſus & intentio Eccleſiæ circa ſuas leges non poteſt eſſe obſcurus conſideranti materiam & motiva & perpetuam obſervantiam legis, quid opus eſt multis deliberationibus & conſultationibus ad ſolam quæſtionem, an corruptela recens ſit evellenda? Dum objectio dicit, Summum Pontificem ſolum declaraſſe ſuam mentem, non legem, hanc frivolam exceptionem ipſe Brevium totus tenor excludit. Mentem quidem ſuam Pontifex aperit & declarat, ſed præcipientem, & authentice legis Eccleſiaſticæ cardines exponentem. Si enim declaret legem jejunii ſolum ſpeculative per modum Doctoris, afferendo argumenta ex neceſſitate, utilitate, & antiqua authoritate legis, non imponeret authoritative obſervantiam legis; dicendo: *ab omnibus unicam comeſtionem ſervandam eſſe tenore præſentium declaramus & edicimus.*

Objicitur 3. Fundamentum zeli Pontificii in urgenda refectione unica non ſubſiſtit; ergo ſive hanc urgeat per modum authenticæ declarationis, ſive per modum præcepti, executio mandati alieni à moribus variarum provinciarum, & à ſenſu plurimorum Theologorum uſque ad pleniorem eliquationem ſuſpendenda eſt. *Antecedens probatur.* Fundamentum zeli Pontificii eſt, quia jejunium, quale hic præcipitur, nempe cum refectione unica, *ab univerſali Eccleſia ab ipſo ſui primordio ſemper & ubique ſervatum eſt.* Hoc autem non ſolum probari nequit, ſed etiam repugnat variis teſtimoniis veterum.

Reſpondeo, hoc punctum, an in jejuniis veterum unica refectio ſemper & ubique obſervata fuerit, cap. 6. examinandum fore.

Objicitur 4. Jejunium primitivæ Eccleſiæ erat tantum obſervantiæ piæ; generalis quidem, ſed ſola obligatione publicæ honeſtatis ac decentiæ Chriſtiana, non obligatione conſcientiæ ſub peccato. Ergo Summus Pontifex ex antiquitate præcepti non recte ſumit argumentum pro indiſpenſabilitate unius refectionis.

Reſpondeo, id me cap. 7. evicturum, jam in primitiva Eccleſia jejunii obligationem agnitam fuiſſe pro lege ſtringente conſcientiam.

Objicitur 5. Primis Eccleſiæ temporibus obligatio jejunii adſtringebatur ad unam ſolum hebdomadem Paſſionis; reliquum Quadrageſimæ tempus erat obſervationis liberæ. Ergo non agunt contra perpetuam obſervantiam Eccleſiæ illæ Diœceſes, in quibus diſpenſatur à jejunio, & ab una refectione uſque ad Dominicam Paſſionis, vel Palmarum.

Reſpondeo. De hoc nos viſuros c. 7.

Objicitur 6. Prioribus Eccleſiæ ſæculis etiam in Quadrageſima jejunium tantum reſtringebatur ad duos, tres, aut ſummum quatuor dies hebdomadæ; reliquis diebus vel ſola requirebatur abſtinentia; ergo non recedunt longe à jejunio primorum temporum illæ Diœceſes, in quibus lex jejunii tantum ſolvitur præter Dominicam per ſe exceptam tribus diebus nempe die Lunæ, Martis, & Jovis.

Reſpondeo, id nos diſcuſſuros cap. 7.

Objicitur 7. Jejunium primis Eccleſiæ ſæculis non fuit habitum pro medio moraliter neceſſario ad ſanctificationem Eccleſiæ, placandam divinam iram atque ad obtinendos alios fines immobiles, à Deo vel Eccleſia præſtabilitos; ſed tantum fuit habitum pro medio utili. Ergo intuitu aliorum commodurum & utilitatum ſpiritualium lex illa jejunii per diſpenſationem moderatam ſolvi poterit.

Reſpondeo. Moralem neceſſitatem jejunii ad fines à Deo præſtabilitos evincendam cap. 10.

Objicitur 8. Primis ſæculis diſpenſatio à jejunio ex cauſa rationabili relinquebatur cujuslibet privati proprio judicio; ergo etiam ex cauſa æque rationabili generali relinquenda eſt judicio Epiſcoporum.

Reſpondeo. De hoc videbimus c. 11.

Objicitur 9. Rationi & conſenſui Theologorum conforme eſt, eximi à lege jejunii certas ætates & certos ſtatus hominum v. g. Juvenum, laborantium, quamvis individua multa ejuſdem ætatis, ſtatus, vel familiæ poſſent convenienter tolerare legem jejunii; ergo non eſt etiam à ratione alienum, ob motivum diſpenſandi à jejunio generale integras Diœceſes eximi, quamvis cauſa diſpenſationis non urgeat in omnibus.

Reſpondeo. Hoc nos examinaturos cap. 12.

Ut ergo fundamenta Declarationis & Legis Pontificiæ in duobus Brevibus expreſſa appareant ſolida in ordine ad urgendam ac præcipiendam clauſulam refectionis unicæ, ſit

CAPUT VI.

Utrum in Jejunio Eccleſiaſtico à primordio Eccleſiæ ſemper & ubique fuerit requiſita refectio unica?

Dico. Refectio unica ſemper & ubique fuit conſiderata tanquam eſſentialis Jejunio Eccleſiaſtico.

Probatur. Illud ſolum debet conſiderari tanquam eſſentiale jejunio; quod ſemper & ubique fuit obſervatum ſine ulla variatione locorum & temporum; econtra, quod non fuit ubique & ſemper obſervatum, ſed variatum, debet conſiderari tanquam aliud accidentale jejunio. Refectio autem unica ſemper & ubique fuit obſervata à jejunantibus, quod probatur ab inductione textuum, in quibus dicitur, Refectionem fuiſſe protractam uſque ad Veſperam, adeoque fuiſſe unicam.

I.

D. Baſilius exhibens conſuetudinem medii ſæculi IV. Homil. 1. de Jejun. n. 10. de jejunio quadrageſimali loquens ait: „ Cave ne jejunii „ utilitatem ſola eſcarum abſtinentia mentiaris. „ non edis; à vino abſtines; exſpectas veſpe- „ ram, ut cibum capias.

II.

„ S. *Epiphanius* in Expoſitione fidei. Quadra- „ geſimam obſervare, atque in jejuniis perſeve- „ rare conſuevit Eccleſia. Præterea ſex illos Pa- „ ſchatis dies Xerophagiis, hoc eſt, arido victu „ tranſigere populus omnis aſſuevit, hoc eſt, „ panem duntaxat cum ſale & aqua poſt veſpe- „ ram adhibere.

III.

S. Auguſtinus l. de moribus Eccleſiæ c. 33. „ Jejunia prorſus incredibilia multos exercere di- „ ci, non quotidie ſemel ſub noctem reficiendo „ corpus, quod eſt uſquequaque uſitatiſſimum, „ ſed continuum triduum vel amplius, ſæpiſſi- „ me ſine cibo ac potu ducere. "

Idem in Epiſt. 118. reddens rationem, cur in Cœna Domini bis offeratur Sacrificium Miſſæ, nempe mane & veſpere, dicit hoc fieri, ut quia illo die aliqui non jejunabant, ſed prandebant, in quorum proin gratiam offerebatur mane, ut poſſent ſub Sacrificio Miſſæ ante prandium communicare; alii vero jejunabant, in quorum proin gratiam Sacrificium differebatur uſque ad veſperam, ut ſic S. Communioni ſub Sacrificio perceptæ ſubjungeretur cœna domi percipienda.

IV.

Theodulphus Epiſcopus Aurelianenſis anno 835. in ſuo Capitulari, dicit: „ Solent plures, „ qui ſe jejunare putant in Quadrageſima, mox, „ ut ſignum audiverint ad Horam Nonam (id eſt, „ tertiam pomeridianum,) comedere, qui nul- „ latenus jejunare credendi ſunt, ſi ante mandu- „ caverint, quam veſpertinum celebretur offi- „ cium.

V.

Regula Magiſtri, cujus author videtur vixiſſe ſæculo VIII. cap. 43. dicit: Jejunia Quadrage- „ ſimæ protrahantur in Veſperam, id eſt, poſt „ Lucernaria reficiatur. Lucernalis autem hora „ vocabatur, quando accenſis lucernis fiebat „ officium veſpertinum.

VI.

Micrologus, qui ſæculo XI. floruit, c. 49. dicit: „ Nec juxta Canones Quadrageſimaliter je- „ junare cenſemus, ſi ante veſperam reficimur.

VII.

S. Bernardus, qui obiit ſæculo XII. Serm. 5. de Quadrageſima loquens ait: „ Nunc uſque ad „ veſperam jejunabunt nobiſcum univerſi, Re- „ ges & principes, Clerus & populus, nobiles „ & ignobiles, ſimul in unum dives & pauper.

Plura veterum de una refectione veſpertina documenta videri poſſunt in Natali Alexandro Sæc. II. diſſ. 4. art 7.

Probatur Concluſio 2. Nullus Theologorum ante annum 1650. per quinque priora ſæcula reperitur, qui doceat, in Quadrageſima duas refectiones eſſe licitas; nec in hiſtoriis reperitur ullum exemplum factæ unquam diſpenſationis ad duas refectiones, niſi aliud valetudinis vel virium ratio exegerit. Ergo verum eſt, unam refectionem à primordio Eccleſiæ ſemper & ubique tempore Quadrageſimæ requiſitam fuiſſe. Quamvis enim ſæculo XIII. hora cœnæ ſenſim promota fuerit ab hora veſpertina ad Nonam ac Sextam, & ſubſtituta fuerit veſpere collatio; ea tamen nunquam pro refectione habita eſt, ut patet legenti P. Natalem l. c.

CAPUT VII.

Utrum primis Eccleſiæ ſæculis lex jejunii Quadrageſimalis obligaverit fideles in conſcientia.

Dico, Jejunium quadrageſimale jam primis Eccleſiæ ſæculis obligabat in conſcientia.

Id probo ex variis teſtimoniis Scriptorum primitivæ Eccleſiæ, rite expenſis.

I.

Author Conſtitutionum Apoſtolicarum, qui vixit ſæculo II. vel III. repræſentat ſaltem praxin & ſenſum Eccleſiæ circa obſervantias publicas ac notorias. Cum enim hoc opus ſit citatum & laudatum à variis Patribus ſæculi III. & IV. fieri nequit, ut aperte mentiatur circa obſervantias publicas, ac notorias fidelium. Is vero l. 5. c. 12. ſic ſcribit: „ Dies feſtos agitate Fratres, ac „ primum quidem diem Natalis; poſt hanc dies „ Epiphaniæ in maximo honore ſit. Poſt quos „ dies ſervandum vobis eſt jejunium quadrage- „ ſimale. Celebretur vero jejunium hoc ante „ jejunium Paſchæ, incipiens à feria ſecunda, „ deſinens vero in ſextam. Deinde dimiſſo je- „ junio incipite ſanctam hebdomadam Paſchæ; „ jejunateque omnes cum timore & tremore, fa- „ cientes per eos dies precationem pro pereun- „ tibus.

In hoc textu author diſtinguit jejunium quadrageſimale à jejunio Paſchæ, ſeu jejunio Hebdomadis

domadis magnæ, qood ot poſtea explicat, ſtrictiori jejunio ſervandum eſt. Cæterum modus loquendinon eſt rogantis ac iovitantia ad booum opua cuivia arbitrarium, ſed eſt modus ioculcantia præceptnm; loquitur enim eodem modo de jejunio, & obſervatione duorum feſtorum principallum, quorum obſervatio ſine dubio erat præcepta. Dein eodem modo urget obſervationem jejunii quadrageſimalis præcedeotis ad jejunium Paſchale; ſed hoc erat de præcepto, ut teſtatur c. 16. dum addit, jejunandum eſſe *cum timore & tremore*, qui modus noo congruit operibus arbitrariis; aut certe oſteodit materiæ magnitudinem in ordioe ad fines iotentos, ut vel ipſa materiæ gravitas oſtendat, eam inſtitutionem apoſtolicam exigere ac pooere obligationem in conſcientia.

Idem Author l. 2. c. 16. ſic ſcribit: „ Itaque „ præcepit nobis (Apoſtolis Dominus) jejunare „ his ſex diebua (majoris bebdomadæ.) Quar„ta vero feria & ſexta juſſit nobis jejunare; il„la quidem propter proditiooem; hac vero pro„pter paſſionem. Jejunium vero ſolvere præ„cepit, ſeptima die poſt galli cantum; ipſo au„tem Sabbatho jejunare; non quidem quod je„junandum ſit (omni) Sabbatho, ſed quia illo „ tantum jejunandum eſt, quo ipſe author mun„di adhuc erat ſub terra. Et c. 17. Jejunate „ igitur diebus Paſchæ incipleotes à ſecuoda fe„ria uſque ad ſextam & ſabbathum ſex diebus, „ pane tantum, ſale, oleribus, & aqua menſæ „ adhibitis. Abſtinete hia diebus vino & carne; „ dies quippe luctus ſunt. Sexta tamen feria & „ Sabbatho ex toto manete jejuni, qui ita firmis „ viribus eſtis, ut ferre poſſitis, nihil prorſus „ guſtantes uſque ad noſturnum galli cantum. Si „ quis tamen propter imbecillitatem utrumque „ diem conjungere non potuerit, ſaltem Sabba„thum ſervet. *Et c. 18.* Quamobrem mone„mus vos, ut hia diebus jejuni maneatis uſque „ ad veſperam, ſicut & nos (Apoſtoli) jejuni „ manſimus, cum ablatus fuit nobis (Chriſtus) „ reliquis vero diebus ante ſextam feriam edite „ bora nona, veſpere, aut pro ratione virium, „ ut quis poteſt. Sabbatho antem uſque ad gal„li cantum jejunium producite.

Huic textui author eodem modo imperativo ſubjungit: „ Excitato Domino facite ſacrificium „ veſtrum. --- Poſt diea octo celebrate octavum „ diem. --- Rurſus eoumeratis quadraginta die„bus à primo die Dominico celebrate feſtum „ aſſumptionis Domini. " Ergo ſicut iſta obſervantia feſtorum cadebat ſub præcepto, ita & obſervantia jejuoiorum. Verum quidem eſt; quod hoc ipſo capite præſcribat aliqua obſervanda, quæ non ligabaot populum, v. g. perooctare in Eccleſia, Legem, Prophetas, & Pſalmoa legere, catechumenos baptizare &c. Sed hæc præcepta dirigebantur ad Clerum, ſeu potius ad totam Eccleſiam, ita tamen ut ſingula mandata eſſent implenda per idonea Eccleſiæ membra.

II.

Tertullianus lib. de Jejuoiis cooſtanter ſupponit, jejunium quadrageſimale apud Catholicos, quos pſychicos vocat, eſſe de præcepto. Cum eoim tota contentio ioter Mootaniſtas & Catholicos eſſet, an jejunio quadrageſimali eſſet adjungeodum alterum à ſpiritu Mootani inſtitutum? cap. 13. ioducit Catholicos objicientes, quod jejunium illud quadrageſimale ſolum ſit præcepti Divini vel Apoſtolici; reliqua autem jejunia ſint obſervationis liberæ, aut inſtitutionis humanæ. „ Præſcribitis, *inquit*, conſtituta eſſe ſolennia „ huic fidei (obſervantiæ) Scripturis vel Tradi„tione majorum, nihilque obſervationis am„plius adjiciendum ob illicitum innovatio„nis. State in iſto gradu, ſi poteſtis. Ecce enim conveoio vos & præter Paſcha je„junantes, citra illos dies, quibus ablatus eſt „ ſponſus, & ſtationum ſemijejunia interponeo„tes, & vos interdum pane & aqua victitantes, „ ut cuique viſum eſt. Denique reſpondetis, „ hæc ex arbitrio ageoda, non ex imperio. Mo„viſtis igitur gradum excedendo traditionem, „ cum, quæ non ſint conſtituta, obitis. Qua„le eſt autem, ut tuo arbitrio permittas, quod „ imperio Dei (Montaniſtico ſpiritui) oou das? „ Beoe autem, quod & Epiſcopi (veſtri) uoi„verſæ plebi mandare jejunia aſſolent. Itaque „ ſi & hominis edicto tapinophronin (humiliationem per jejunium) agitatis, quomodo in „ nobis uoitatem jejunationum denotatis?

Idem loc. c. lib. 1. & 2 ſic ſcribit: „ Arguunt „ nos, quod jejunia propria cuſtodiamus, quod „ ſtationes plerumque in veſperam produc... ; „ quod etiam Xerophagias obſervemus, uccao„tes cibum ab omni carne & omoi juru... --- „ Nam quod ad jejunia pertineat, certos dies à „ Domino conſtitutos opponunt, ut cum in Le„vitico præcipit Dominus Moyſi decimam men„ſis ſeptimi diem placationis; Sancta, inquit, „ erit vobis dies, & vexabitis animas veſtras, „ & omnis anima, quæ vexata ooo fuerit in die „ illa, exterminabitur de populo ſuo. Certe in „ Evangelio dies illos jejuniis determioatos pu„tant, in quibus ablatus eſt ſponſus, & hos „ eſſe jam ſolos legitimos jejuniorum Chriſtiano„rum, abolitis legalibus & propheticis vetuſta„tibus. Itaque de cætero indifferenter jeju„nandum ex arbitrio, non ex imperio oovæ „ diſciplinæ. Sic & Apoſtolos obſervaſſe, nul„lum aliud imponeotes jugum certorum & in „ commune omnibus obeundorum jejuniorum; „ proinde nec ſtationum, quæ & ipſæ ſuos qui„dem dies habeant quartæ feriæ & ſextæ; paſſi„ve tamen currant, neque ſub lege præcepti, „ neque ultra ſupremam diei, quando & ora„tiones fere hora oona concludat de Petri ex„emplo.

Ex his ergo patet, quod tempore Tertulliani fideles crediderint, jejunium Paſchale cadere ſub præcepto.

Hioc & lib. de Oratione cap. 14. dicit: „ Sic „ & die Paſchæ (id eſt Paſſiooia) quo communis „ & quaſi publica jejunii religio eſt, merito de„ponimus oſculum.

Dixi, per Paſcha à Tertulliano intelligi diem paſſionis; ita enim ipſe ſe explicat lib. adverſus Judæoa cap. 10. ubi dicit: *Moyſes adjecit, Paſcha eſſe Domini, id eſt, paſſionem Chriſti.* Cæterum an Ter-

Tertullianus jejunium illud Paſchale extenderit ultra hebdomsdam ſacram, videbimus infra.

III.

Irenæus, prout refert Euſebius lib. 5. cap. 24. in Epiſtola ad Victorem Romanum Pontificem, parantem excommunicationis ſulmen in Orientales ob ritum celebrandi cum Judæis diem Paſchatis, cum ea controverſia comparat controverſism de celebrando jejunio Paſchali; ubi ſatetur, omnes agnoſcere obligationem ac debitum jejunandi, ſed non convenire in modo: quin imo ipſa comparatio duarum controverſiarum oſtendit, etiam in jejunio interceſſiſſe obligationem conſcientiæ; vana enim eſſet argumenti à paritate ſumpti vis, ſi diceret; in re indifferente & obſervantiæ liberæ Catholici diſſentiunt ſine præjudicio pacis ac communionis, nempe in materia jejunii Paſchalis; ergo etiam pax rumpenda non eſt in articulo Paſchalis diei exiſtente de præcepto & inſtitutione Apoſtolica. Inſulſa plane foret hæc argumentatio. Ut ergo habeat vim, utrumque controverſiæ punctum debet eſſe de præcepto & inſtitutionis Apoſtolicæ: ſi enim etiam in materia de præcepto Apoſtolico reperitur diverſa obſervantia ſtante tolerantia & communicatione, habetur motivum, etiam in materia Paſchatis parcendi ſulminibus. Verba Irenæi ſic habent: *Non enim de die Paſchatis ſolum, ſed etiam de jejunii* (Paſchalis) *ratione & modo eſt iſta conſtituta controverſia. Quidam enim exiſtimant, ſe debere jejunare unum diem; quidam duos, quidam plures, quidam quadraginta.* (Qui unum diem jejunant) *diurnis nocturniſque horis ſimul computatis diem ſuum metiuntur. Ac nihilominus iſti pacem inter ſe retinuerunt.*

IV.

Origenes homil. 10. in Levit. c. 16. teſtatur, jejunium quadrageſimale eſſe omnium Chriſtianorum; quod autem omnium eſt, non eſt cuivis liberum; quia contingentia, qualia ſunt humanæ libertatis arbitria, non procedunt uniformiter. *Phariſæi*, inquit, *indignati ſunt Domino, cur non jejunarent Diſcipuli ejus. Quibus ille reſpondit, quia non poſſunt filii ſponſi jejunare, quamdiu cum illis eſt ſponſus. Illi erga jejunent, qui perdiderint ſponſum. Nec hoc tamen ideo dicimus, ut abſtinentiæ Chriſtianæ fræna laxemus. Habemus enim quadrageſimæ dies jejunio conſecratos. Habemus quartam & ſextam ſeptimanæ, quibus ſolenniter celebramus.*

V.

Divus Baſilius homil. 2. de Jejunio, dicit:
„ Jejunium quidem ſemper eſt utile iis, qui illud
„ lubenti animo ſuſcipiunt (αἱρεμένοις) ſed multo
„ magis hoc tempore, quo per univerſum ter-
„ rarum orbem undique denuntiatur jejunii præ-
„ conium. Nec ulla eſt inſula, nec ulla terra
„ continens, non civitas, non gens ulla, non
„ extremus mundi angulus, ubi non audiatur
„ jejunii edictum. Quin & exercitus, & viato-
„ res, & nautæ, & negotiatores, omnes pari-
„ ter audiunt edictum (παραγγέλματος). Ne quis
„ igitur ſemet excludat à numero jejunantium,
„ in quo omne genus hominum, omnis ætas,
„ omnes dignitatum ordines recenſentur. An-
„ geli ſunt, qui in ſingulis Eccleſiis deſcribunt
„ ac recenſent jejunantium capita. Vide, ne
„ ob parvum eduliorum voluptatem teipſum
„ apud eum, qui exercitum collegit, obnoxium
„ facias deſertoris crimini. Minus periculum
„ foret, ſi quis in acie clypeum abjiceret, quam
„ ſi magnum illud ſcutum jejunium videatur pre-
„ jeciſſe. Ne jejunium à domo tua expuleris,
„ à voluptate victum ac ſuperatum; ne quando
„ te reum peragat apud jejuniorum legiſlatorem,
„ fiatque ut condemneris ad longe majorem ine-
„ diam mulctæ nomine.

Hæc omnia à Divo Baſilio non bene dicerentur, ſi jejunium quadrageſimale, de quo agit, fuiſſet obſervantiæ liberæ; neque enim offenderetur legiſlator ex ejus transgreſſione, neque incurreretur pœna.

Huc ſervit, quod idem S. Doctor Epiſt. 160. ad Diodorum dicit: „Primum, quod in ejuſ-
„ modi rebus maximum eſt, morem noſtrum
„ objicere poſſumus, ut vim legis habentem,
„ eo quod nobis à viris ſanctis tradita ſint ſtatu-
„ ta. Mos autem ille eſt ejuſmodi, ut ſi quis
„ impuritatis vitio victus in illicitam duarum
„ ſororum conjunctionem inciderint, neque id
„ matrimonium exiſtimetur." Si ergo Divus Baſilius hanc conſuetudinem pro lege agnoſcit, etiam conſuetudinem univerſalem jejunii quadrageſimalis pro lege agnoſcat, neceſſe eſt.

VI.

Epiphanius Hæreſ. 75. de Ærianis in hoc ipſo conſtituit hæreſin Ærii, quod dixerit, jejunia Eccleſiæ eſſe obſervantiæ liberæ. *Sed neque jejunium*, inquit, (Ærius) *eſt præceptum. Quippe juſto nulla lex poſita eſt. Nam ſi jejunare omnino decreverim, quacunque libuerit die ſponte & integra libertate jejunabo. Hinc eſt, quod iſti Dominica die jejunare potius affectant; quarta vero, ſextaque feria veſcantur. Quanquam ſæpenumero quarta feria jejunent, non ulla lege, ſed voluntate, ut aſſerunt, inducti. Porro diebus ipſis Paſchatis, quod tempus humi cubando, caſtimoniam ſervando, affligendoque corpore, nec non & aridorum ciborum uſu, precibus, vigiliis, jejuniis, ac reliquis id genus ſaluberrimis corporis cruciatibus celebrare ſolemus, illi contrario jam tum diluculo abſonare ſolent, & carnibus vinoque diſtenti cachinari, ridere, eoſque, qui illam Paſchatis hebdomadam ſanctiſſimis illis religionibus traducunt, ludibrio habere. --- Quis eſt uſpiam terrarum, qui non in eo conſentiat, quartam ſextamque feriam ſolenni in Eccleſia jejunio conſecratam? Quod ſi ex Apoſtolorum conſtitutione repetenda nobis authoritas eſt, cur illis quartæ ſextæque feriæ jejunium perpetua lege ſancitur? Cur ſex Paſchatis diebus nihil omnino ad cibum præter panem, ſalem & aquam adhibendum definiunt? Jam vero utri tandem peritiores ſunt? An errore deceptus homuncia* (Ærius) *qui nunc emerſit, & adhuc hodie ſuperſtes eſt? An qui ante nos teſtes exſtiterunt, quique ante nos eandem traditionem in Eccleſia tenuerunt, quam & ipſi à parentibus ſuis acceperant, & ipſorum parentes à majoribus ſuis didicerant, quemadmodum Eccleſia, quam à Patribus ſuis accepit rectam fidem, cum traditionibus adhuc obſervat. Quod ſi de quarta ſextaque feria nullam omnino in Conſtitutione ſua mentionem Apoſtoli feciſſent, aliis tamen argumentis uti licebat. Quanquam ea de re eſt ab illis accuratiſſime ſcriptum*

ſcriptum, idque ipſum ab Eccleſia ſuſceptum communi eſt conſenſione firmatum.

Idem in expoſitione ſummaria fidei poſt hæreſin 80. num. 22. dicit: *Sacri conventus ab Apoſtolis inſtituti ſunt quarta ſextaque feria & Dominica. Item quarta ſextaque feria jejunium ad horam usque nonam indictum; propterea quod quarta feria proditus eſt Dominus, & ſexta in crucem ſublatus. Ideo per illos dies jejunandum eſſe decreverunt Apoſtoli, ut impleatur illud quod ſcriptum eſt:* Cum ſublatus ab illis fuerit *ſponſus, tunc jejunabunt.-- Cæterum ante ſeptem Paſchatis dies quadrageſimam obſervare atque in jejuniis perſeverare eadem conſuevit Eccleſia; Dominicis vero nullis omnino, adeoque nec ipſius quidem quadrageſimæ jejunare ſolet. Præterea ſex illos Paſchatis dies Xerophagiis, hoc eſt, arido victu, tranſigere omnis populus aſſuevit, hoc eſt, panem duntaxat cum aqua ſub veſperam adhibere.--* Num. 25. *Hæc eſt Eccleſiæ forma ex Lege, Prophetis, Apoſtolis & Evangeliſtis conſlata.- Hæc eſt Chriſti ſponſæ deſcriptio. Hæc illius dos. Hæc ipſius ſponſi Jeſu Chriſti voluntas.*

VII.

Gregorius Nazianzenus in Epiſt. 74. ad Celeuſium Judicem: *Inique agis, o Judex, qui non jejunes. Et quo modo leges humanas ſervabis, qui divinas contemnis, ac pro nihilo ducis?* His verbis Nazianzenus ſatis inſinuat, extitiſſe legem jejunii.

Idem Carmine 54. teſtatur, ſe carnem aſtrinxiſſe, ſicque mortificatione corporis myſtica ſacra tuliſſe.

Vicinis, Chriſti ut lex fert, totidemque diebus
Purgatæ carni cum medicina venit.

VIII.

Gregorius Nyſſenus Orat. de pauperibus amandis. „Jejunii (interni à vitiis) gratia etiam illud indictum eſt, ut à cibis abſtineamus.-- „Propter munditiam animæ ſunt indicta jejunia." Quæ autem ſunt obſervatu libera, non ſolent indici.

IX.

D. Hieronymus, Epiſt. 54. ad Marcellam. „Nos „unam quadrageſimam ſecundum traditionem „Apoſtolorum toto anno tempore nobis congruo jejunamus. Illi (Montaniſtæ) tres in „anno faciunt quadrageſimas, quaſi tres paſſi „ſint Salvatores. Non quod & per totum an„num, excepta Pentecoſte, jejunare non li„ceat, ſed quod aliud ſit neceſſitate, aliud vo„luntate munus offerre" Supponit ergo Hieronymus, in quadrageſima dari neceſſitatem jejunandi; aliis autem temporibus libertatem.

Idem in cap. 9 *Matth.* ad illa verba: *Ait illis Jeſus*: „Nonnulli putant, poſt dies quadragin„ta paſſionis jejunia debere committi, licet dies „Pentecoſtes indicent nobis feſtivitatem. Et „ex hujus occaſione Montanus, Priſca, & Ma„ximilla etiam poſt Pentecoſten faciunt quadra„geſimam. Eccleſiæ autem conſuetudo ad paſ„ſionem Domini & reſurrectionem per humili„tatem venit. Univerſalis autem Eccleſiæ con„ſuetudo eſt lex, aut ſupponit legem.

X.

D. Auguſtinus, lib. de hæreſibus hær. 53. „Æriani ab Ærio quodam ſunt nominati, qui „in hæreſim Arrianorum lapſus, fertur propria „quoque dogmata addidiſſe, dicens: Orare „pro defunctis non oportere; nec ſtatuta ſolen„niter celebranda eſſe jejunia; ſed cum quisque „voluerit jejunandum, ne videatur eſſe ſub le„ge. Si conſuetudo illa vetus jejunandi non „fuiſſet introducta aut recepta animo ſe vel alios „obligandi, non habuiſſet Ærius prætextum „ſuæ hæreſis.

XI.

D. Chryſoſtom. Hom. 21. in Matth. „Geme„re & amarum quiddam immugire nos conve„nit. Non ſolum enim hypocritas imitamur, „ſed illos quoque ſimulatione ipſa ſuperavimus. „Novi enim, pluresque novi non jejunantes „modo, idque ipſum omnibus oſtentantes; ſed „non jejunantes quoque, & perſonam ſibi je„junantium nihilominus induentes, ac peccatu „ipſo graviorem ſibi excuſationem parantes. „Ne, inquit, ſcandalizem multos, id facio. „Quid ais? divina lex eſt iſta præcipiens, & tu „ſcandali mentionem facis? & cuſtodiens qui„dem legem Dei ſcandalizare te putas, tranſ„grediens vero ſcandalis liberari? Et quid hac „vecordia poſſit eſſe deterius?

Idem Homil. 6. ad Populum Antiochenum. „Studeamus, tempus hujus quadrageſimalis je„junii reddere memorabile; & ſicut ſæpenume„ro veſtimentum adepti vel ſervum temporis „reminiſcimur, & inter nos dicimus: Servum „illum tali ſolennitate emi; veſtimentum hoc „tali comparavi tempore; ita quoque ſi hanc „legem (non jurandi) impleverimus, dicemus: „Juramentum hac correxi quadrageſima. Sed „(dices:) res eſt difficilis correctu conſuetudo. „Novi & ego. Quid difficilius, non jurare, „an per totum diem jejunium manere, & aquæ „potu, & modico epulo exſiccari? ἄσιτον εἶναι, „καὶ ὑδροποσίᾳ καὶ εὐτελεῖ ταριχεύεσθαι διαίτῃ. Cer„tum eſt, quod hoc illa gravius. Sed tamen „conſuetudo res eſt tam facilis, quod adveni„ente jejunio, etſi millies quis exhortetur, & „& infinita crucient, & cogant vinum deliba„re, vel aliud quid jejunii lege non conceſſum „(νενομισμένων) deguſtare, omnia quis mallet „pati, quam prohibitum tangere nutrimentum. „(κεκωλυμένοις τροφῆς.) Et hoc, licet non illi„benter erga menſam affecti ſimus, tamen pro„pter conſuetudinem ex conſcientia omnia ge„neroſe ferimus laborando. διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ συνει„δότος συνήθειαν. Hæc iterum Chryſoſtomi ver„ba oſtendunt, jejunium quadrageſimale non „fuiſſe obſervatu liberum.

Idem Serm. 55. In eos qui primo Paſcha jejunant, teſtatur, conſuetudinem in quadrageſima jejunandi non fuiſſe tantum omnium Eccleſiarum in communi, ſed & ſingulorum fidelibus, quæ generalitas non ſolet reperiri in rebus obſervatu liberis. „Nos quidem, *inquit*, ſi toto „anno clamare ac jejunium prædicare non ceſ„ſemus, nemo verbis noſtris animum attendit. „Quod ſi tantum quadrageſimæ tempus advene„rit, licet cohortetur nemo, licet conſilium „det nemo, etiam qui negligentiſſimus fuerit, „excitatur, & oblatum ab ipſo tempore conſi„lium & cohortationem admittit.

XII.

S. *Leo Papa* non ſolum jejunium quadrageſimale ſed etiam quatuor temporum teſtatur eſſe præceptum, Serm. 8. de Jejunio decimi menſis dicit: „ Hujus obſervantiæ (nempe meditatio-
„ nis rerum divinarum) utilitas in Eccleſiaſticis
„ præcipue eſt conſtituta jejuriis, quæ ex doctri-
„ na ſancti Spiritus ita per totius anni circulum
„ diſtributa ſunt, ut lex abſtinentiæ omnibus ſit
„ adſcripta temporibus. Siquidem jejunium ver-
„ num in quadrageſimæ, æſtivum in Pentecoſte,
„ autumnale in menſe ſeptimo, hyemale in hoc,
„ qui eſt decimus, celebramus, intelligeotes,
„ divinis nihil vacuum eſſe præceptis.

Idem Serm. 7. i. c. cap. 2. „ His converſio-
„ nibus (internis) providente gratia Dei addita
„ ſunt ſancta jejunia, quæ in quibusdam diebus
„ ab univerſa Eccleſia devotionem obſervantiæ
„ generalis exigerent.

Idem Serm. 4. de Pentecoſte. „ Inter omnia
„ Apoſtolicæ inſtituta doctrinæ, quæ ex divinæ
„ inſtitutionis ſonte manarunt, dubium non eſt,
„ influente in Eccleſiæ Principes ſpiritu ſancto,
„ hanc primum ab eis obſervantiam ſuiſſe con-
„ ceptam, ut ſancti obſervatione jejunii omnium
„ virtutum regulas inchoarent.

XII.

S. *Petrus Chryſolog.* Serm 166 de quadrageſimali jejunio. „ Dominus intrat ipſum nume-
„ rum quadraginta dierum jejunii, ut quæ præ-
„ ceptis inſtituerat, roboraret exemplo. Non
„ enim ſuffecerat, hoc Sacramentum (40. die-
„ rum) imperaſſe verbis, niſi commendaſſet &
„ facto.

XIV.

S *Iſidorus* lib. 1. de officiis divinis cap. 4.
„ Quadrageſimæ legibus perfecti contenti non
„ ſunt; quem quidem (Canonem) illis, qui pe
„ totum anni ſpatium delitiis ac negotiis ſæcu-
„ laribus implicantur, Eccleſiarum Principes ſta-
„ tuerunt; ut vel hac legali quoddammodo ne-
„ ceſſitate conſtricti bis ſaltem diebus vacare Do-
„ mino cogerentur, ac dierum vitæ ſuæ vel de-
„ cimas Domino dedicarent.

Objicitur 1. In antiquis pœnitentialibus primis decem ſæculis pœnitentes nunquam interrogantur de violatione jejunii quadrageſimalis, licet interrogentur de omni alio genere & ſpecie peccatorum. Ergo ſignum eſt, violationem jejunii Eccleſiaſtici non ſuiſſe agnitam pro peccato, ſaltem mortali. *Antecedens* patet ex Pœnitentiali Romano ſæcnli VI. Bedæ ſæculo VIII. Hilitgarii ſæculo IX. Joannis Jejunatoris ſæculo VI. quæ omnia habentur apud Morinum *de Pœnitentia.*

Reſpondeo: in illis antiquis Pœnitentialibus tantum exprimi peccata, quibus conſtituta fuerat pœnitentia Canonica. Hinc in illis pœnitentialibus multa alia peccata non exprimuntur, quibus non fuerat conſtituta pœoitentia Canonica, v. g. peccata cogitationum, transgreſſio votorum, &c. cum enim ab ejusmodi peccatis non reſervatis Eccleſiæ in ordine ad pœnitentiam Canonicam quilibet Confeſſarius potuerit abſolvere ſine alligatione ad certos Canones, non expediebat, talia peccata non reſervata referre in Canones pœnitentiales.

Dices. Si jejunium quadrageſimale fuiſſet præceptum ſub peccato, & quidem mortali, veroſimile eſt, illud fuiſſe ſubjiciendum alicui Canoni Pœnitentiali.

Reſpondeo: Primis temporibus fuiſſe prudentiæ, gentiles neoconverſos, aut populos necdum ſatis excultos, aut Eccleſia ſub Principibus probis necdum ſtabilita, onerare pœnis Eccleſiaſticis præciſe ob leges Eccleſiaſticas. Urgebantur ſevere pœnis Canonicis leges divinæ, ſed qui nolebat ſervare conſuetudines Eccleſiaſticas habentes vim tacitæ legis, non cogebantur pœnis, ne cum ubivis locorum fuerit liberum exercitium, aut gentiliſmo, aut hæreſibus, infirmiores ejuſmodi auctione pœoarum Canonicarum circa rem arduam ſingulis obſervandam, impellerentur ad ruinam apoſtaſiæ à fide.

Objicitur 2. Caſſianus collat. 21. c. 30. ſcribit, in primitiva Eccleſia non fuiſſe obligationem jejunii quadrageſimalis; additque, etiam ſuo adhuc tempore juſtos ac perfectos illa lege non teneri.

Reſpondeo diſtinguendo; dicit hoc, intelligendo per primitivam Eccleſiam ſolum eam, quæ uno alterove anno Jeroſolymis fundata fuerat, concedo; intelligendo univerſalem Eccleſiam etiam poſt diviſionem Apoſtolicam. *Nego.* Similiter *diſtinguo* alterum. Dicit, non teneri perfectos lege jejunii in caſu particularis neceſſitatis, idque per Epikiam; *concedo:* generaliter. *Nego.* Caſſianus ſolum dicit, quod viri perfecti, qui toto anno jejunant, in caſu particulari neceſſitatis facile per Epikiam poſſint præſumere de intentione legiſlatoris, eum nolle ſuam obligationem extendere ad illum caſum, ſed velle potius diſpenſare pro tali caſu; qua tamen indulgentia Eccleſia non cenſenda eſt uti erga quosvis homines ſæculares, quia ſi illorum diſcretioni committeret exemptionem à jejunio in caſu *honeſtæ neceſſitatis*, hujusmodi homines profani formarent ſibi laxa dictamina, & imaginarentur ſibi innumeros caſus *honeſtæ neceſſitatis*, ſicque ſecum ipſis diſpenſarent in lege jejunii. Illa itaque perfectorum, toto alioquin anno jejunantium, Epikia de intentione legis re vera locum habuit tempore Caſſiani, quo nondum erat conſuetudinis, petere diſpenſationem pro caſu particulari ab Epiſcopis, adimplebatur enim à perfectis intentio & motivum legis, nempe ut ſic decimæ annni temporis in piis exercitationibus ſolverentur Deo; conſequenter accedente caſu particulari *honeſtæ neceſſitatis* præſumi poterat, cum caſum non comprehendi à legiſlatore ſub intentione ſeu voluntate obligandi. Hanc eſſe mentem Caſſiani patet, attente legenti ejus textum; qui ſi totus inſpiciatur, etiam confirmat noſtram concluſionem, nempe ſæculares ſtrictiſſime, imo quod plus eſt, etiam indiſpenſabiliter ſtatim à temporibus Apoſtolicis ſuiſſe obligatos lege jejunii, nulla illis relicta talium diſpenſationum, quales nunc ex cauſa aut prætextu *honeſtæ neceſſitatis* conceduntur, indulta venia. Textus Caſſiani collat. 21. cap. 30. ſic habet: *Sciendum ſane, hanc obſervantiam quadrageſimæ, quamdiu Eccleſiæ il-*

lius

Digitized by Google

lius primitivæ (Jeroſolymis) perfectio inviolata permanſit, penitus non fuiſſe. Non enim præcepti hujus neceſſitate nec quaſi legali ſanctione conſtricti arctiſſimis (tantum 40. dierum) jejuniorum terminis claudebantur, qui totum anni ſpatium æquali jejunio concludebant. Verum cum ab illa Apoſtolica devotione deſciſcens quotidie credentium multitudo ſuis opibus incubaret, nec eas uſui cunctorum ſecundum Apoſtolorum inſtituta divideret ſed privatim in impendiis ſuis conſulens non ſervare tantum, ſed etiam augere contenderet, Ananiæ & Saphyræ exemplum non contenta ſectari, id univerſis tunc Sacerdotibus placuit, ut homines ſæcularibus curis illigatos, & pene, ut ita dixerim, continentiæ vel compunctionis ignaros, od opus ſanctum canonica jejuniorum indictione revocarent, & velut legalium decimarum neceſſitate compellerent. Ex hoc textu elicitur 1. à Caſſiano agnoſci jejunandi obligationem; hanc enim indicat illis verbis: *præcepti hujus neceſſitate compellerent.* 2. initium huic præcepto Eccleſiaſtico à Caſſiano aſſignari eo tempore quo deſiit à Chriſtianis obſervari vita communis Jeroſolymis introducta, quod contigit brevi poſt prædicationem Evangelii in gentilibus. Itaque juxta Caſſianum jam tunc fuit ab Apoſtolis conſtituta obſervantia quadrageſimæ, non quidem per modum legis expreſſæ, ſed tacitæ, prout infra dicetur. Quod attinet alteram partem objectionis. Caſſianus collat. 21. cap. 29. ſic ſcribit: *Hac quadrageſimæ lege, qui juſtus atque perfectus eſt, non tenetur; nec exigua hujus Canonis ſubjectione contentus eſt, quam profecto illis, qui per totum anni ſpatium deliciis vel negotiis ſæcularibus implicantur, Eccleſiarum principes ſtatuerunt, ut vel hac quodammodo legali neceſſitate conſtricti, his ſaltem diebus vacare Domino cogerentur. Cæterum juſti, quibus lex non eſt poſita, quique ſpiritualibus non exiguam illam, id eſt, decimam partem, ſed totum vitæ ſuæ tempus impendunt, ſi eos ſuperveniens honeſta, & ſancta neceſſitas coarctarit, audent ſtationem jejunii abſque ulla diſceptatione laxare. Quod profecto abſque ſummo fraudis reatu facere ille non poterit, qui nihil voluntarie offerens Deo inexcuſabiliter ſolvere decimas ſuas legis neceſſitate compellitur.* In hoc textu Caſſianus oſtendit 1. obligationem legis illis verbis: *hujus Cononis, quaſi legali neceſſitate cogerentur, ſummo fraudis reatu, inexcuſabiliter compellitur.* 2. initium hujus obligationis conſtitutum fuiſſe per *principes Eccleſiarum*, quo titulo venire ſolent Apoſtoli, ac debent; quia ante Concilium Nicænum, in quo jam ſupponitur obſervantia quadrageſimæ, nulli unquam convenerunt alii Eccleſiarum Principes. Itaque juxta Caſſianum obligatio jejunij eſt inſtitutionis Apoſtolicæ, non per modum expreſſæ legis, ſed per modum traditionis ac conſuetudinis Eccleſiaſticæ, ob quod Caſſianus hanc obligationem bene vocat *quaſi legalem ſanctionem.*

Objicitur 3. D. Chryſoſtomus non agnoſcit in jejunio quadrageſimali obligationem conſcientiæ, ſed tantum pietatem obſervantiæ, quod colligitur ex ſequentibus textibus.

1. In 1. Cor. cap. 3. hom. 9. *Si Deus juſſiſſet gravia, poſſet fortaſſe quiſpiam proferre legum difficultatem. -- Non potes jejunare, neque virginitatem exercere! Atqui potes, ſi velis. Neque tamen adeo ſeverus & rigidus fuit in nos Deus; neque hæc juſſit, neque lege conſtituit, ſed dimiſit in libero arbitrio & electione auditorum. Non potes abjicere omnes pecunias? Quanquam potes. Sed tamen ne hoc quidem juſſit.*

2. In Acta Apoſt. cap. 13. hom. 27. *Non ut legem præcipio jejunium. Neque enim eſt, qui audiat; ſed tollo luxum.*

3. Serm. 55. in eos, qui Paſcha jejunant. *Quam ob cauſam jejunamus per hos dies quadraginta? Multi quondam profane ad hæc myſteria (Euchariſtiæ) accedebant. Cum igitur intelligerent Patres, quantum ex temerario acceſſu detrimenti caperetur, convenientes quadraginta dies jejunii, precum, auditionis verbi Dei, & conventuum deſignarunt, ut in his diebus omnes per preces, per eleemoſinam, per jejunium, per vigilias, per lacbrimas, per confeſſionem, ac per cætera omnia diligenter expurgati ita pro captu noſtro cum conſcientia pura (in Paſchate ad S. Communionem) accedamus.* Cum in hoc textu ponatur jejunium inter alias obſervantias quadrageſimales obſervatu liberas, v. g. vigilias, lachrimas &c. videtur, quadrageſimam tantum fuiſſe inſtitutam, ut daretur fidelibus oecaſio bonorum operum liberæ obſervationis, inter quæ & jejunium.

4. Hom. 16. ad Populum Antioch. *Conſuetudinem omnes per Quadrageſimam habent interrogare, quot quiſque ſeptimanas Quadrageſimæ jejunavit? & audire licet, hos quidem quod duas; hos vero quod tres; illos autem, quod omnes jejunaverunt ſeptimanas.* Cum S. Doctor hæc dicat non improbando, videtur, quod tunc temporis nec ruboris nec culpæ fuerit, ſolum duabus aut tribus ſeptimanis jejunare.

5. Serm. 1. de Anna. *Hæc à me non eo dicuntur, quod cogere vos ad jejunandum velim, ſed ut vos perſuadeam, ne genio indulgeatis.*

Reſpondeo, ad 1. Ibi Sermonem eſſe de jejunio perpetuo quia illud comparat cum virginitate perpetua, & cum paupertate voluntaria pariter perpetua, vel id ſolum inſinuari, nullum jejunium eſſe juris divini, ſed tantum juris Eccleſiaſtici, aut propriæ devotionis.

Ad 2. dicit, ſe non præcipere jejunia extraordinaria; neque enim eo loci agit de Quadrageſima.

Ad 3. Reſpondeo, à D. Chryſoſtomo quidem enumerari varias obſervantias pias, ad quas excolendas quadrageſima inſtituta eſt; ſed addit, obſervantiam jejunii fuiſſe feliciorem cæteris, quia hæc ſola in univerſalem conſuetudinem tranſiit, & ab omnibus recepta eſt. Immediate enim poſt textum objectionis ſubjungit: Porro illos hac ſua condeſcenſione (nempe conſtitutione quadraginta tantum dierum) magnum quid & egregium præſtitiſſe, dum effecerunt, ut in jejunii conſuetudinem veniremus, inde conſtat. Nam nos quidem, ſi toto anno clamare ac jejunium prædicare non ceſſemus, nemo verbis noſtris animum attendit. Quod ſi tantum quadrageſimæ tempus advenerit, licet cohortetur nemo, licet conſilium det nemo, etiam ia qui negligentiſſimus eſt, excitatur, & oblatum ab ipſo tempore conſilium & cohortationem admittit. In hoc textu ergo inſinuatur diſcrimen inter jejunium, & alias obſervantias quadrageſimales, quia illud tranſiit in conſuetudinem univerſalem, quæ habet vim tacitæ legis.

Ad 4. Dico, non eſſe ſenſum illorum verborum, quod *poſt quadrageſimam* finito jam jejunio unus alium interroget, quot durante toto

qua-

quadrageſimæ tempore hebdomadas jejunio ſacraverit; ſed eſſe hunc ſenſum, quod *intra quadrageſimam*, durante adhuc jejunio quadrageſimali, κατὰ τὴν τεσσαρακοστὴν unus alium interroget, quod jam emenſus ſit hebdomadas jejunio, ſicut quæratur tempus ab initio quadrageſimæ, non numerus hebdomadarum durante toto tempore quadrageſimæ jejunio ſacratarum. Neque abſurda eſt illa interrogatio ex duplici ratione. Primo, quia in quibusdam locis inchoabatur jejunium ſex hebdomadis, & alibi ſeptem hebdomadis ante Paſcha. Cum ergo Conſtantinopoli & Antiochiæ non ſolum fuerint perſonæ ex variis provinciis, ſed etiam veroſimile ſit, incolas ejusdem urbis varium obſervaſſe ac numeraſſe jejunii illius initium, recte interrogabant ſe invicem, quot ab initio quadrageſimæ ſuæ quisque numeret hebdomadas? vel an omnes hebdomadas, id eſt, ab initio Quinquageſimæ ſuo jejunio impleverit. De variatione illa provinciarum teſtantur varii Scriptores. Caſſianus Collat. 21. cap. 24. dicit: *Quid cauſæ eſt, ut ſex hebdomadibus quadrageſima celebretur, licet in quibusdam provinciis Religionis forſitan propenſior cura adjeciſſe etiam hebdomadam ſeptimam videatur?* Socrates lib. 5. cap. 21. ſcribit: *Qui in Illyria & tota Græcia, quique Alexandriæ habitant, ante ſex Septimanas jejunia, quæ ante Paſcha ſiunt, ordiuntur. Alii ſeptem ſeptimanas ante illud feſtum initium jejunandi faciunt.* Liber Pontificalis dicit. *Teleſphorus (Papa) conſtituit, ut ſeptem hebdomadis ante Paſcha jejunium celebretur.* Imo Ratramnus in MS. apud Launoium de *jejunio*, teſtatur, Græcos Latinis eo tempore objeciſſe tanquam rem iniquam, quod non more Græcorum ante Paſcha octo aut novem hebdomadis jejunent. Itaque illa interrogatio ſolum erat de diverſo initio jejunii pro cujusvis provinciæ aut civis diverſo more. Secundo ratio ſic interrogandi eſſe poterat ſolatium colloquentium, congratulantium de numero ſuperatarum jam hebdomadarum jejunii. Sed & iſto adhuc tempore imperfecti ſolicite computant numerum hebdomadarum ſuperatarum aut reſiduarum in quadrageſima, & ſolatii cauſa in colloquio memorant, quot hebdomades ſuperatæ ſint, aut ſuperſint. De hujusmodi imperfectis loquitur D. Chryſoſtomus Serm. 1. de Anna, ubi finito quadrageſimali jejunio docet, memoriam jejunii præteriti non deponendam eſſe. *Cum Jejunium*, inquit, *apud nos dies quadraginta fuerit diverſatum, comiter illud excepimus ac dimiſimus. Igitur reminiſcamur eorum bonorum, quæ nobis invexit. Hæc non eo à me dicuntur, quod vos (iterum poſt Paſcha præſens) cogere velim ad jejunandum; ſed ne (poſt hoc tempus Paſchale) genio indulgeatis, neve ſic afficiamini, ut plerique homines ſolent, qui tanquam e vinculis emiſſi, & gravi quopiam carcere liberati ſic alloquuntur ſe mutuo: Tandem aliquando moleſtum illud jejunii pelagus emenſi ſumus: Alii vero qui multo pejus & imbecillius ſunt affecti, etiam ob futuram quadrageſimam pertimeſcunt. Ex hoc textu patet, quod extiterint eo tempore, ſibi de emenſo jejunii curriculo in colloquiis congratulantes; & quod agnoverint omnes obligationem jejunandi; alioquin non ſenſiſſent, ſe quaſi* vinculis & carcere emiſſos.

Ad 5. Dico, D. Chryſoſtomum ſuos tempore paſchali non cogere ad novum Jejunium. Hunc enim eſſe verborum ſenſum patet ex textu proxime adducto.

Objicitur 4. Si extitiſſet obligatio jejunandi primis ſæculis, tranſgreſſio non fuiſſet tam univerſalis, libera, ac immunis, ut vix ullus eam toto quadrageſimali tempore ſervaret, nullo Epiſcoporum contra eam tranſgreſſionem reclamante, atque reos vel ex cathedra arguente, aut à Sacramento Euchariſtiæ tranſgreſſores arcente. Atque ea tranſgreſſio ita fuit generalis ac impunis. Ergo. *Minor probatur* teſtimoniis Patrum.

D. Hieronymus in Epiſt. ad Gal. cap. 3. ad illa verba: *Dies obſervatis, & menſes. Dicat aliquis: Si dies obſervare non licet, & menſes, nos quoque crimen incurrimus obſervantes quartam (feriam) Sabbati, & Paraſceven (id eſt, feriam ſextam) & jejunium quadrageſimæ, & diem Dominicam.-- Qui acutius reſpondere conatur, illud aſſirmat, jejunia & congregationes propter eos à viris prudentibus conſtitutos, qui magis ſæculo vacant quam Deo, nec poſſunt imo nolunt in Eccleſia congregari. Quotus enim quisque eſt, qui ſaltem hæc pauca, quæ ſtatuta ſunt vel orandi tempora vel jejunandi, ſemper exerceat.*

2. *S. Maximus* Hom. de non timendis hoſtibus. *Cum jejunandum dicimus, præter paucos nemo jejunat.*

3. *S. Auguſtinus* Epiſt. 86. ad Caſulanum, de Romanis & de obſervantia jejunii quadrageſimalis loquens ſcribit: *Videant ergo Romani quid agant, apud quos omnibus iſtis ſex diebus præter pauciſſimos Clericos aut Monachos quotus quiſque invenitur, qui frequentet quotidiana jejunia? maxime, quia ibi jejunandum quinta Sabbati non videtur.*

4. *Socrates lib. cap. 21. Jejuniorum rationem, quæ ante Paſcha ſiunt, aliter ab aliis obſervatam eſſe, facile eſt reperire. Nam qui ſunt Romæ, tres ſeptimanas ante Paſcha, Sabbato & Dominica exceptis, ſimul jejunant.* Ita Socrates. Imo D. Auguſtinus loco proxime citato teſtatur, etiam feria quinta Romæ non fuiſſe jejunatum.

Reſpondeo. Negando Minorem, dico enim, Jejunium quadrageſimale quoad ſubſtantiam ubivis manſiſſe in ſuo vigore, quamvis quoad modum, præſertim quoad continuitatem dierum, & quoad refectionis tempus fuerit variatum. Hinc

Ad 1. Dico, paucos fuiſſe tempore S. Hieronymi, qui continuis ſex diebus ſine dierum interruptione Jejunium usque ad occaſum ſolis protraxerint, quin aliquoties comeſtionis tempus anticipaverint; & hunc ſenſum aptiſſime recipiunt illa ejus verba: *Quotus quiſque eſt, qui ſtatuta jejunandi tempora ſemper obſervet?*

Ad 2. Dico, S. Maximum intelligi poſſe de Jejuniis extraordinariis, non de præceptis. Aut ſi de iſtis loquitur, intelligi poteſt in ſenſu primæ reſponſionis.

Ad 3. Dico, D. Auguſtinum pariter intelligendum eſſe de continuis ſex diebus, & hora refectionis, ut ſenſus ſit; Quotus quisque eſt præter paucos Clericos & Monachos, qui continuis ſex diebus Romæ jejunet uſque ad occaſum ſolis, *maxime quia ibi jejunandum quinta Sabbati non videtur,* protrahendo videlicet Jejunium uſque ad occa-

ſum

ſum ſolis. Quod ſi quis exiſtimet, quod mihi non videtur, D. Auguſtinum locutum fuiſſe de omnimoda comeſtione earnium, aut dupliei refectione ſeria quinta; neque id officit, quin reliquis diebus Jejunium exacte ſervatum ſit.

Ad 4. Dico, Senſum verborum poſſe & debere eſſe hune; Romæ tantum tribus ultimis quadrageſimæ hebdomadis ab omnibus jejunari vere ac ſtricte uſque ad occaſum ſolis; nam prioribus quadrageſimæ hebdomadis quamvis pauci Clerici & Monachi eum jeiunandi morem uſque ad oecaſum ſolis obſervent, & quidem continuis ſex diebus; id tamen ab aliis non obſervari, niſi feria 2. 4. & 6. nam aliis diebus ſumi quidem cibos quadrageſimales, & unam refectionem, ſed non ad veſperam diei, prout requirit Jejunium. Hinc & Tertullianus lib. adverſus Pſychicos lib. 13. ad talia Jejunia, quæ non protrahebantur ad veſperam, ſed ſolvebantur hora nona in Jejuniis quatuor temporum, voeat *ſemijejunia*, quæ ipſe eap. 1. reprobat. Hæe explieatio eſt eonformis D. Leoni, qui eodem tempore vixit Romæ, quo Socrates Conſtantinopoli, nempe anno 440. *D. Leo* Sermone octavo, & nono, & ipſe diſtinguit Romæ duplex Jeiunium, unum à medio quadrageſimæ uſque ad Paſcha, quod durat tribus ultimis ſeptimanis, voeat *Jejunium majus*; alterum vero præeedens, quod durat ab initio quadrageſimæ uſque ad ejus medium, vocat tantum *abſtinentiam*, a carne videlieet, & ſecunda refectione.

Idem Serm. 4. de Quadrag. quem habuit initio quadrageſimæ tantum præſcribit ſtrictum Jejunium, nempe uſque ad oecaſum ſolis, pro tribus diebus, nempe pro feria 2. 4. & 6. *Secunda igitur*, inquit, *& quarta*, *& ſexta feria* (uſque ad tres ultimas hebdomadas) *jejunemus*. Sermone 8. quem habuit initio quadrageſimæ, dicit: *quia utilitas abſtinentiæ eſt neceſſaria*. In Serm. 9. quem habuit eirea medium quadrageſimæ, quia eap. 3. dicit, *quoniam jam aliquoties*, (per quadrageſimam) *hic inſtructos vos eſſe meminiſtis*, & cap. 1. *ſcimus dies Paſchales eſſe contiguos*, in eo, inquam, Sermone eap. 1. aſſerit: *In quibus* (diebus Paſchati contiguis, ſeu vicinis) *merito à Sanctis Apoſtolis per doctrinam Spiritus Sancti majora ſunt ordinata jejunia.* His verbis ſat elare indieat, ultimis quadrageſimæ ſeptimanis eſſe ſtrictiora ordinata Jejunia. Similiter Serm. 10. & 11. appropinquante feſto Paſchali dicit, non ſolum à miniſtris Eccleſiæ, ſed etiam ab omnibus *ſine exceptione* fidelibus eſſe magis inſiſtendum Jejunio, & operibus pietatis. Et quamvis forte initio quadrageſimæ jam loquatur de vieinia Paſchatis, ea tamen magis urget ac incitat medio quadrageſimæ.

Dices; Etiam Tertullianus Jejunium tantum reſtringit ad diem paſſionis Dominicæ, non ad totam quadrageſimam nam l. de oratione c. 14. dicit: *Sic & die Paſchæ* (videlieet cœnæ aut Paraſceves) *quo communis & quaſi publica Jejunii religio eſt*, *merito deponimus oſculum.*

Reſpondeo: Tertullianum ideo huius ſolum diei ſaecre mentionem, quia hoc ſolo die Jejunium, quod juxta Evangelium eelebrandum eſt, ex profeſſo publicatur ſubtrahendo in communione Cœnæ oſeulum paeis. Communicatum autem fuiſſe noctu in die Cœnæ, colligitur ex eius l. 2. ad uxorem eap. 4. & Cypriani Ep. 45. & 48.

Objicitur 5. Plures SS. Patrum teſtantur, Jejunium quadrageſimale non eſſe præcepti. 1. Theodoretus lib. 5. divin. Decret. DE ABSTINENTIA. *Eccleſia non prohibet eorum* (vini & carnium) *participationem.* 2. *Tertullianus* l. adverſus Pſychicos c. 2. referens Catholieorum mentem de obligatione Jejunii dicit: „ Quod ad Jejunia „ pertineat, certos dies à Deo conſtitutos opponunt, ut in Levitieo (23.) Certe in Evangelio dies illos Jejuniis determinatos putant, in „ quibus ablatus eſt ſponſus, & hos eſſe jam ſolos legitimos jejuniorum Chriſtianorum. De „ cætero indifferenter jejunandum ex arbitrio, „ non ex imperio diſeiplinæ. Sic & Apoſtolos „ obſervaſſe, nullum aliud imponentes jugum „ eertorum & in commune omnibus obcundorum Jejuniorum; proinde nec Stationum, quæ „ & ipſæ ſuos quidem dies habeant quartæ feriæ „ & ſextæ, paſſive tamen eurrant, neque ſub „ lege præcepti, neque ultra ſupremam diei, „ (horam, id eſt, Nonam) quando & orationes fere hora nona concludant de Petri exemplo." Quot tempore Tertulliani dies Jejunium Paſchale exegerit, eo loei non dicitur nec cap. 13. ubi dicit: *Convenio vos præter Paſcha jejunantes*, quamvis videatur ex aliis locis colligi, ſolum intelligi, hebdomadam Paſſionis. Sic enim l. contra Judæos ſeribit: Paſcha Paſſio Domini eſt, & l. 4. Contra Marein. Quo pateretur; Paſchæ diem elegit Dominus. Et de orat. e. 14. Sic & die Paſchæ, quo eommunis & quaſi publica Jejunii religio eſt, merito deponimus oſculum, & eontra Pſychicos c. 14. Cur dicamus Jejuniis Paraſceven? (id eſt, Sabbatum ante Dominicam Paſchæ) Quanquam & vos etiam Sabbatum ſigurando continuatis, nunquam niſi in Paſcha jejunandum. Si ergo tempore Tertulliani ex præcepto ſola Septimana Paſſionis fuit jejunanda, reliquæ hebdomadæ erant obſervationis liberæ. *Gregorius Nyſſenus* Serm. de pauperibus amandis de Jejunio quadrageſimali loquens ait: De bis ſatis multa diximus, & vos conſilium admonitionemque noſtram reipſa & factia comprobaſtis.

Reſpondeo ad 1. Theodoretum ibi loqui contra hæreticos, qui prohibebant aliqua ciborum genera ut immunda; & dicit, ab Eccleſia non prohiberi ipſum genus, ut perpetuo vitandum. Hic ſenſus patet legenti contextum.

Ad 2. dieo, a Tertulliano per Jejunium Paſchale intelligi totam quadrageſimam. Ratio eſt, quia oppoſitionem inter jejunium præceptum, & jejunia libera facturus tantum ponit hos terminos Jejunio præcepto oppoſitos, Jejunia feriæ quartæ & ſextæ & Jejunia Stationum; ſi autem Jejunium paſchale præceptum tantum reſtringeret ad hebdomadam Paſſionis, debuiſſet inter Jejunia libera ponere etiam Jejunia ipſius reliquæ quadrageſimæ, quam tamen fatetur etiam à Catholieis obſervatam eſſe. Idem patet ex eo, quia Catholici non objiciebant Montaniſtis, quod injungerent novum Jejunium quadrageſimale ante Paſcha, ſed quod injungerent plu-

res quadrageſimas quam unam. *Nos*, inquit Hieronymus Epiſt. 54. *unam quadrageſimam ſecundum traditionem Apoſtolorum jeiunamus*, *illi tres in anno faciunt quadrageſimas.* Si tempore Hieronymi obſervatio unius quadrageſimæ fuiſſet noviter adjecta ab Eccleſia, Montaniſtæ facile pòtuiſſent defendere ſuam adjectionem alterius quadrageſimæ.

Ad 3. dico, Gregorinm Nyſſenum loqui non de ſubſtantia Jejunii, ſed de modo, & majore exactione in reſecandis lautitiis quadrageſimalibus. *De his*, inquit, *multa diximus* (*quod conveniat coquorum ſtudium cohibere*, *& pincernarum manus miſcendis poculis fatigatas comprimere*) & conſilium admonitionemque noſtram comprobaſtis.

Objicitur 6. Teleſphorus Papa, qui rexit Eccleſiam anno 143. Jejunium quadrageſimale inſtituit; ſic enim dicitur in libro Pontificali: Teleſphorus conſtituit, *ut ſeptem hebdomadis ante Paſcha Jejunium celebretur.* Et Interpolator Chronici Euſebiani an annum 236. ſcribit: *Quadrageſimale Jejunium à Teleſphoro Papa per hoc tempus inſtitutum ac præceptum quidam ſcribunt.*

Reſpondeo, quod Teleſphorus tantum auxerit tempus quadrageſimæ ad ſeptem hebdomadas, convenientia hac, ut veroſimile eſt, ductus, quia alioquin non obtinentur 40. dies Jejunii, utpote demptis Dominicis. Iſta autem exactio pertinet ad perfectionem accidentalem Jejunii, quæ etiam nunc obſervatur, inchoando Jejunium à die cinerum. Imperitia Interpolatoris non eſt digna reſponſione; cum certum ſit, Jejunium quadrageſimale non fuiſſe inſtitutum à Teleſphoro, utpote cujus meminerunt antiquiora Teleſphoro documenta, aut coætanea, ut oſtendi in *Demonſtratione Critica Religionis Catholicæ* part. 1.

Objicitur 7. Irenæus teſtatur, eo tempore quo ad Victorem Papam ſcripſit, nempe circa annum 195. adhuc fuiſſe dubitatum; an in quadrageſima unus dies, duo, vel tres, vel quadraginta eſſent jejunandi, ergo ſaltem exeunte ſæculo ſecundo nondum fuit ab Eccleſia agnita obligatio Jejunii quadraginta dierum.

Reſpondeo, à D. Irenæo non approbari, ſed reprobari tanquam abuſum, mera ſimplicitate vel pertinacia particularium Diœceſium jam dudum introductum, morem paucarum Diœceſium in regionibus barbaris jejunandi ante Paſcha paucioribus diebus, quam quadraginta. Cum enim primi cujusvis gentis Apoſtoli non judicaverint expedire, in locis eo tempore barbaris, ut in Galliæ quibusdam Provinciis, urgere præceptum Jejunii quadrageſimalis, maxime ſi ratæ fuerunt familiæ integræ ad fidem converſæ; veroſimile eſt, in hujuſmodi locis particularibus per conniventiam neoconverſis ſolum conſtitutos fuiſſe paucos ante Paſcha dies Jejunii. Duo tamen ex hoc ipſo Irenæi teſtimonio in ſavorem Concluſionis eruo. 1. Id, quod Irenæus tanquam abuſum præciſe toleratum refert, non poſſe ſervire pro regula aliis more apoſtolico genuino imbutis. 2. Illi fideles, quotquot deſignatos Jejunio antepaſchali habuerint dies, eos obſervabant ſub obligatione præcepti, ut colligitur illorum generali ſolicitudine; ergo etiam illi, qui obſervabant 40. dies, id obſervabant ex præcepto. Verba Irenæi ad Victorem Papam, intendentis probare, etiam magnos abuſus, atque aberrationes à vera Inſtitutione Apoſtolica tolerari oportere amore pacis, ſunt iſta: *Non enim de die* (Paſchatis) *ſolum eſt controverſia*, *ſed etiam de modo obſervandi Jejunium* (antepaſchale.) *Quidam enim exiſtimant*, *ſe debere unum diem jejunare*, *alii duos*, *alii plures*, *alii autem quadraginta horas diurnas & nocturnas diem ſuum metiuntur. Atque hæc diverſitas obſervantium non primum noſtro tempore ſed longe ante nos introducta eſt ab iis*, *qui*, *ut veroſimile eſt*, *ſtatuta Apoſtolica non exacte obſervabant*, *ſicque conſuetudinem ex ſimplicitate vel propriis moribus conſtitutam ad poſteros transmittebant. Nihilominus omnes iſti*, (non obſtante tali abuſu) *pacem inter ſe retinuerunt.* Hæc interpretatio conſonat ſonti græco.

Exiſtimant quidem aliqui, Irenæum ſic explicandum eſſe, ut ſenſus ſit, aliquos tam ſtricte Jejunium obſervaſſe, ut 40. horas, aut plures dies, imo & quadraginta dies ſine ullo omnino cibo tranſegerint; Sed hæc explicatio non ſolum rejicienda eſt ex eo, quod Irenæus intendat demonſtrare diverſam obſervantiam circa modum Jejunii præceptum, non circa modum Jejunii arbitrarium; ſed etiam convincitur eſſe ſalſa ex actis Concilii Palæſtini, celebrati anno 198. quo ipſiſſimo ſcripſit Irenæus: In Actis illius Concilii, prout in antiquis membranis habetur teſte Baluzio, ſic habetur: *Cum omnes Apoſtoli ex hoc mundo tranſiſſent*, *per univerſum orbem diverſa erant jeiunia. In Italia alii plenos quadraginta dies jejunabant*; *alii triginta*; *alii dicebant*, *ſeptem diebus in quibus mundus concluditur*, *ſibi ſufficere jejunare. Alii quia Dominus quadraginta diebus jejunaſſet*, *illi horas quadraginta deberent. Cum hæc ergo talis diverſa eſſet obſervatio*, *mœror erat ſacerdotum*, *quod ubi erat una fides*, *diſſonarent Jejunia.* In iisdem Actis habetur, etiam ex *vicinis* Palæſtinæ *provinciis omnes Epiſcopos & ſapientes ad Concilium evocatos eſſe*; ut proin ille abuſus & à quadragenario numero receſſio in ipſo Concilio emendatus fuiſſe videatur.

CAPUT VIII.

Utrum diſpenſatio generalis à refectione unica, *præſertim frequens*, *repugnet finibus*, *à Chriſto ad ſanctificationem ſua Eccleſiæ præſtabilitis?*

Dico; eam certo repugnare. Id probo ex inductione omnium motivorum & finium, quæ aſſignantur à ſanctis Patribus pro inſtitutione quadrageſimalis Jejunii.

I.

S. Leo Serm. 2. de Jejunio decimi menſis. „ Qnid poteſt eſſe efficacius Jejunio? cuius ob„ ſervantia appropinquamus Deo, & reſiſtentes „ diabolo vitia blanda ſuperamus. Semper vir„ tuti cibus Jejunium fuit. De abſtinentia pro„ deunt caſtæ cogitationes, rationabiles volun„ tates, ſalubriora conſilia. Et per voluntarias „ afflictiones caro concupiſcentiis moritur, vir„ tutibus ſpiritus innovatur. Sed quia non ſo„ lo jejunio animarum noſtrarum ſalus aquiritur, „ impendamus virtuti quod ſubtrahitur volupta„ ti. Fiat refectio pauperis abſtinentia jejunan„ tis.

„ tis. Studeamus viduarum defenſioni, pupillorum utilitati, lugentium conſolationi, diſſidentium paci. Suſcipiatur peregrinus, adjuvetur oppreſſus, veſtiatur nudus, ſoveatur ægrotus, ut quicunque noſtrum de juſtis laboribus authori bonorum omnium Deo ſacrificium hujus pietatis obtulerit, ab eodem regni cœleſtis prœmium percipere mereatur.

Idem l. c. Serm. 4. „ In omni tempore, vitaque hujus ſæculi jejunia nos contra peccata ſaciunt ſortiores; jejunia concupiſcentias vincunt, tentationes repellunt, ſuperbiam inclinant, iram mitigant, & omnes bonæ voluntatis affectus ad maturitatem totius virtutis enutriunt; ſi tamen in ſocietatem ſibi benevolentiam charitatis aſſumant; jejunium enim ſine eleemoſina non tam purgatio animæ quam carnis afflictio eſt.

„ *Idem*. In exequendis divinis mandatis quia humana fragilitas plerumque laſſeſcit, & in multis per lubricum ſuæ infirmitatis offendit, miſericors & pius Dominus remedia nobis & adjutoria dedit, per quæ veniam obtinere poſſimus. Quis enim tot illecebras mundi, tot diaboli, tot denique pericula ſuæ mutabilitatis evaderet, niſi clementia æterni regis mallet nos reparare, quam perdere? Nam & qui jam regenerati filii lucis effecti ſunt, quamdiu tamen in hoc mundo, qui totus in maligno poſitus eſt, detinentur, quamdiu infirmitati carnis corruptibilia & temporalia blandiuntur, non poſſunt iſtos dies ſine tentatione tranſire. Nec facile provenit cuiquam tam incruenta victoria, ut inter multos hoſtes, frequenteſque conflictus, etiamſi ſit liber à morte, ſit quoque immunis à vulnere. Curandis igitur læſionibus quas ſæpe incidunt, qui cum inviſibili hoſte confligunt, trium maxime remediorum eſt adhibenda medicina, in orationis inſtantia, in caſtigatione jejunii, in eleemoſinæ largitate; quæ cum pariter excercentur, Deus propitiatur, culpa deletur, tentator eliditur. Et iis quidem præſidiis ſemper fidelis anima debet accingi, ſed tunc ſtudioſius præparari, cum ii adſunt dies, qui proprie ſunt ad hæc pietatis officia præſtituti.

Idem Serm. 8. l. c. „ Cum de adventu regni Dei diſcipulos ſuos Salvator inſtrueret, totamque Eccleſiam ſuam in Apoſtolis erudiret; Cavete, inquit, ne graventur corda veſtra in crapula & ebrietate, & cogitationibus ſæcularibus. --- Ad cujus (proin) adventum omnem hominem convenit præparari, ne quem aut ventri deditum, aut curis ſæcularibus inveniat implicatum. Quotidiano enim experimento comprobatur, potus ſatietate aciem mentis obtundi, & ciborum nimietate vigorem cordis hebetari; ita ut delectatio edendi etiam corporum contraria ſit ſaluti, niſi ratio temperantiæ obſiſtat illecebræ, & quod ſuturum eſt oneri, ſubtrahat voluptati. Quamvis enim ſine anima nihil caro deſideret, & inde accipiat ſenſus, unde ſumit & motus; ejuſdem tamen eſt animæ, quædam ſibi ſubditæ negare ſubſtantiæ, & interiori judicio ab inconvenientibus exteriora frœnare, ut à corporeis cupiditatibus ſæpius libera, in aula mentis poſſit divinæ vacare ſapientiæ, ubi omni ſtrepitu terrenarum ſilente curarum in meditationibus ſanctis, & in delitiis lætetur æternis --- Hujus obſervantiæ utilitas in Eccleſiaſticis præcipue eſt conſtituta jejuniis, quæ ex doctrina ſancti Spiritus ita per totius anni circulum diſtributa ſunt, ut lex abſtinentiæ omnibus ſit adſcripta (quatuor) temporibus.

„ *Idem* Serm. 4. De Quadrageſima. Prædicaturus vobis ſacratiſſimum maximumque jejunium quo aptius utar exordio, quam verbis Apoſtoli: Ecce nunc dies ſalutis? Quamvis enim nulla ſint tempora, quæ divinis non ſint plena muneribus; & ſemper nobis ad miſericordiam Dei per ipſius gratiam præſtetur acceſſus; Nunc tamen omnium mentes majori ſtudio ad ſpiritales profectus moveri, & ampliori fiducia oportet animari; quando ad univerſa pietatis officia illius nos diei, in quo redempti ſumus, recurſus invitat, ut excellens ſuper omnia Paſſionis Dominicæ ſacramentum purificatis & corporibus & animis celebremus. Debebatur quidem tantis myſteriis ita inceſſabilis devotio, & continuata reverentia, ut tales permaneremus in conſpectu Dei, quales nos in ipſo paſchali feſto dignum eſt inveniri. Sed quia hæc fortitudo paucorum eſt; & dum carnis fragilitate auſterior obſervantia relaxatur, dumque per varias actiones vitæ hujus ſolicitudo diſtenditur, neceſſe eſt de mundano pulvere etiam religioſa corda ſordeſcere, magna divinæ inſtitutionia ſalubritate proviſum eſt, ut ad reparandam mentium puritatem quadraginta nobis dierum exercitatio mederetur, in quibus aliorum temporum culpas & pia opera redimerent, & jejunia caſta decoquerent. Ingreſſuri igitur dies myſticos, & purificandis animis atque corporibus ſacratius inſtitutos præceptis apoſtolicis obedire curemus.

Idem Serm. 11. de Quadrag. „ Appropinquante feſtivitate Paſchali adeſt maximum ſacratiſſimumque jejunium, quod obſervantiam ſui univerſis fidelibus ſine exceptione denuntiat; quia nemo tam ſanctus eſt, ut non ſanctior, nemo tam devotus, ut non debeat eſſe devotior. Quis enim in hujus vitæ conſtitutus incerto aut immunis à tentatione, aut liber inveniatur à culpa? Quis eſt, qui nihil virtutis ſibi adjici, aut qui nihil vitii ſibi optet auferri? Cum & adverſa noceant, & ſecunda corrumpant; nec minoris ſit periculi carere deſideratis, quam abundare conceſſis? Inſidiæ ſunt in divitiarum amplitudine; inſidiæ in paupertatis anguſtiis. Illæ elevant ad ſuperbiam; hæ incitant ad querelam. Tentat ſanitas, tentat infirmitas. --- Magni eſt ergo operis, mobilitatem cordis ab omnibus continere peccatis, & cum undique voluptatum illecebræ blandiantur innumeræ, ad nulla contagia vigorem animi relaxare. Quis picem tangit, & non inquinatur ab ea? Quis non infirmatur in carne? Jubet per Apoſtolum doctrina divina, ut qui habent uxores, tanquam non habentes ſint. --- Hanc autem fortitudinem nulli magis

,, quam præſentes & exigunt & conferunt dies,
,, quibus dum obſervantia ſpiritalis impenditur,
,, conſuctudo, in qua perſeveretur, aquiritur.

Idem Serm. 12. De Quadrageſima. ,, Quia
,, univerſitas fidelium ad perfectam innocentiam,
,, & ad plenam debet tendeıe puritatem, omni
,, inſtantią & virtute nitendum eſt, ut quidquid
,, ſecretum conſcientiæ maculat, quidquid aciem
,, mentis obſcurat, diligentiſſimis emundationi-
,, bus deleatur. --- Nemo tam ſanctus, qui in
,, tempore hujus vitæ, quæ tota tentatio eſt,
,, cujuſcunque peccati remiſſione non egeat. Cir-
,, cumſtant undique pericula innumerabilium
,, delictorum, & per ilicitos uſus ad immodera-
,, tos tranſitur exceſſus, dum per curam ſalutis
,, irrepit delectatio voluptatis, & non ſufficit
,, concupiſcentiæ, quod poteſt ſatis eſſe natu-
,, ræ. --- His autem & aliis tentationibus, qua-
,, rum eſt infinita connexio, quæ rectius virtus,
,, quam continentia opponitur, quæ nutriendis
,, atque ſervandis animi & corporis bonis & in-
,, crementa præbet & roborat? Unde in cœleſti-
,, bus Eccleſiæ diſciplinis multum utilitatis adfe-
,, runt divinitus inſtituta jejunia; ut dum conti-
,, nentiæ legibus ſubjicitur carnalis appetitus,
,, motus quoque interior temperetur, ac ſicut
,, corpus à cibis, ita mens ab iniquitate jejunet.
,, Dominus dicit: Guſtate & videte quoniam
,, ſuavis eſt Dominus. Quiſquis dulcedinem ju-
,, ſtitiæ & miſericordiæ Dei guſtu cordis attige-
,, rit, & nullo unquam minuenda faſtidio expe-
,, rimenta ſupernorum hauſerit gaudiorum, cor-
,, ruptibilia & temporalia bona æternorum ad-
,, miratione deſpiciet, & in illo igne, quem Dei
,, accendit charitas concaleſcet, ut algore in fer-
,, vorem converſo, & in lucem mutata nocte,
,, uno opere in animis fidelium Spiritus ſanctus
,, & tenebras abigat, & peccata conſumat. Un-
,, de quia tales fructus mater virtutum continen-
,, tia parit, & jejunantes à vitiis ad ineffabilia
,, oblectamenta perducit, ſtudioſiori nunc ope-
,, re exequamur præeepta cœleſtia, &c.

Idem Serm. 1. De jejunio ſeptimi menſis.
,, Obſervantiam veſtram ita novimus eſſe devo-
,, tam, ut animas veſtras non ſolum legitimis,
,, ſed etiam voluntariis jejuniis excolatis. Ve-
,, rum tamen adjicienda eſt huic ſtudio etiam no-
,, ſtræ admonitionis exhortatio, ut ſiqui ſunt in
,, hoc exercitio tardiores, in his ſaltem diebus
,, communi abſtinentiæ ſe obedienter adjungant,
,, in quibus nos oportet ſacratiſſimam conſuetu-
,, dinem attentius celebrare, ut per humilitatem
,, jejunii contra omnes hoſtes noſtros divinum
,, mereamur auxilium. Res enim eſt præcipui
,, operis, quam & ex authoritate indicimus, &
,, ex charitate ſuademus; ut paululum edendi
,, libertate compreſſa caſtigationi corporum, &
,, & pauperum ſuadeamus alimoniæ.

Idem Serm. 2. De jejunio ſeptimi menſis.
,, Deus, qui nos ad promiſſiones vitæ æternæ
,, per ſemitas vult ambulare juſtitiæ, de futura
,, tentatione, quæ nobis in virtutum itinere in-
,, ſidioſis adverſaretur occurſibus, munitis nos
,, præſidiis, in quibus laqueos diaboli obterere-
,, mus, inſtruxit. Inter quæ hoc famulis ſuis
,, ſaluberrimum contulit, ut contra omnes ini-
,, mici dolos fortitudine ſe continentiæ & operi-
,, bus pietatis armarent. Ille enim, qui ab ini-
,, tio primis hominibus interdicti cibi inſeruit
,, appetitum, & male credulis per illecebram
,, edendi omnium concupiſcentiarum virus in-
,, fudit, eaſdem fraudes retractare non deſinit,
,, & in natura, quam ſcit ſuis ſeminibus eſſe vi-
,, tiatam & corruptam, ſationis ſuæ germen in-
,, quirit, ut ad labefactanda ſtudia virtutis deſi-
,, derium voluptatis accendat. Quoniam pœna
,, ipſius eſt provectio Chriſtiana; nec poteſt eo-
,, rum animos aliquo modo lædere, qui nove-
,, runt auxiliante Domino in ſua carne regnare.
,, Rationabili ergo moderatione ſanctoque pro-
,, poſito frœnandæ ſunt rebelles cupiditates, nec
,, ſinendum eſt, ut caſtis & ſpiritalibus deſideriis
,, corporales concupiſcentiæ reluctentur. Agno-
,, ſcat interior homo exterioris ſui ſe eſſe recto-
,, rem, ut mens divino gubernata dominatu ter-
,, renam ſubſtantiam in bonæ voluntatis cogat
,, obſequium. Nec enim deeſt nobis ad hunc
,, ordinem obſervandum miſericordiſſimi regis
,, auxilium, qui nos ſaluberrimæ obſervantiæ
,, ratione informavit, præfiniens nobis per tem-
,, porum recurſus quoſdam jejuniorum dies in
,, quibus caſtigatione corporum virtus reborare-
,, tur animorum. --- Nam in omni agone certa-
,, minis Chriſtiani utilitas continentiæ plurimum
,, valet, ita ut quidam ſæviſſimorum ſpiritus dæ-
,, monum, qui ab obſeſſis corporibus nullis exor-
,, cizantium fugantur imperiis, ſola jejuniorum
,, & orationum virtute pellantur, dicente Domi-
,, no Matth. 17. Hoc genus dœmoniorum non
,, ejicitur, niſi in jejunio & oratione. Grata
,, ergo eſt Deo, & terribilis diabolo jejunantis
,, oratio; nec latet, quantum aquirat ſaluti ſuæ,
,, quæ tantum præſtat alienæ.

Idem De jejunio ſeptimi menſis Serm 3. ,, Ad
,, exorandam miſericordiam Dei, & ad reno-
,, vandum ſtatum fragilitatis humanæ quantum
,, valeant religioſa jejunia, ſanctorum propheta-
,, rum prædicatione cognoſcimus, qui divinæ
,, juſtitiæ commotionem, quam frequenter po-
,, pulus Iſrael merito iniquitatis inciderat, non
,, niſi jejunio proteſtatur poſſe placare. Unde
,, & Joel propheta: Cunvertimini ad me in to-
,, to corde veſtro, in jejunio, & fletu, & plan-
,, ctu. Et iterum: Sanctificate jejunium, præ-
,, dicate curationem, congregate plebem, ſan-
,, ctificate Eccleſiam. Quæ cohortatio noſtris
,, quoque eſt amplectenda temporibus, quia hu-
,, jus curationis remedia etiam à nobis ſunt ne-
,, ceſſario prædicanda, ut in obſervantia ſancti-
,, ficationis antiquæ quod perdidit Judaica præ-
,, varicatio aquirat Chriſtiana devotio. Divina-
,, rum namque reverentia ſanctionum inter quæ-
,, libet ſpontaneæ obſervantiæ ſtudia habet ſem-
,, per privilegium ſuum, ut ſacratius ſit, quod
,, publica lege celebratur, quam quod privata
,, inſtitutione dependitur. Exercitatio enim
,, continentiæ, quam ſibi quiſque proprio arbi-
,, trio indicit, ad utilitatem cujuſdam pertinet
,, portionis. Jejunium vero, quod univerſa
,, Eccleſia ſuſcipit, neminem à generali purifi-
,, catione ſejungit; & tunc fit potentiſſimus Dei
,, populus, quando in unitatem ſanctæ obedien-

,, tiæ

„ tiæ omnium fidelium corda convenerunt, & „ in caſtris militiæ Chriſtianæ ſimilis ex omni „ parte præparatio, & eadem eſt ubique muni- „ tio. Ad hujus ergo invictæ pietatis potentiam „ etiam hoc nos ſolenne jejunium ſeptimi menſis „ invitat; & ibid. Serm. 4. Quamvis unicuique „ noſtrum liberum ſit voluntariis caſtigationibus „ proprium corpus afficere, & repugnantes ſpi- „ ritui carnales concupiſcentias edomare, qui- „ busdam tamen diebus ab omnibus oportet pa- „ riter celebrare generale jejunium, & tunc eſt „ efficacior, ſanctiorque devotio, quando in „ operibus pietatis totius Eccleſiæ unus animus „ & unus eſt ſenſus. Publica enim præferenda „ ſunt propriis; & ibi intelligenda eſt præcipua „ cura utilitatis, ubi vigilat cura communis.

Idem l. c. Serm. 6. „ Non ignoro, obſer- „ vantiam veſtram ad celebrandum ſolenne je- „ junium ſpiritaliter incitari, quoniam experien- „ do didiciſtis, quantum hæc præparatio & ex- „ riora & interiora hominum purificet, ut eum „ à licitis abſtinetur, facilius illicitis reſiſtatur.

Idem l. c. Serm. 8. „ Omnis divinorum erudi- „ tio præceptorum hoc maxime agit apud corda „ credentium, ut amor parvus recto amore ſu- „ peretur, & delectatione juſtitiæ peccandi eu- „ pliditas deſtruatur. -- Abſtinendum eſt itaque „ ab his, quæ nobis noxie blandiuntur, & lex „ peccati, quæ eſt in membris noſtris, Dei lege „ ſuperanda eſt; ut licet per omnes ſenſus cor- „ poris multæ inſidientur illecebræ, animus ta- „ men, cui ſummum bonum & verum gaudium „ Deus eſt, inter caſtas, ſpiritaleſque delitias „ in ſapientiæ latitudine & in veritatis luce ver- „ ſetur. Si enim ſeipſum ſibi rationalis homo „ comparet, omneſque ſuorum actuum qualita- „ tes vera inſpectione dijudicet, nunquid in in- „ timis conſcientiæ ſuæ hoc delectationis inve- „ niet de iniquitate commiſſa, quod de æquita- „ te ſervata? aut tantum el jucunditatis carnalis „ voluptas, quantum ſpiritalis pariet appetitus? „ Nihil prorſus de virtutum ſplendore attingit, „ nihil de pietatis ſuavitate guſtat, qui magis „ vult ſordeſcere in iis, quæ immunda ſunt, „ quam in iis ſplendere, quæ ſancta ſunt. Non „ ſinit ratio, ut cordibus non uſquequaque cap- „ tivis ita placeat ſatiata ira, ut remiſſa vindicta; „ aut tantum generent gaudium mala quæſita de „ alieno, quantum bona expenſa de proprio. „ Ut autem in hoc profectu animus religioſus „ excellat, & jus ſuæ dominationis obtineat, „ ſubigendo corpori caſtigatio eſt adhibenda je- „ junii.

Ex hucuſque inductis D. Leonis verbis erui poſſunt ſequentes fines jejunii, quos intendit Deus & Eccleſia.

1. Jejunio mente pura & ſerena propinquatur Deo.
2. Per jejunium vitia blanda carnis ſuperantur.
3. Per jejunium exequuntur caſtæ cogitationes, & ſana conſilia, & voluntatis bona propoſita.
4. Concupiſcentia innata moritur aut notabiliter edomatur.
5. Spiritus innovatur virtutibus.
6. Parſimonia victus præbetur facultas ſubveniendi pauperibus, viduis, pupillis, peregrinis, nudis, ægris, &c.
7. Jejunio fit animus adverſus peccata fortior.
8. Motus concupiſcentiæ vincuntur.
9. Tentationes repelluntur.
10. Superbia humiliatur.
11. Ira mitigatur.
12. Bonæ voluntatis affectus ad maturitatem virtutis enutriuntur.
13. Contracta ex innumeris tentationibus vulnera ſanantur.
14. Innumera peccatorum debita redimuntur.
15. Mens à ſtrepitu cupiditatum corporalium liberatur, ſicque fit idonea, ut vacet ſapientiæ divinæ ac delitiis lætetur æternis.
16. Per jejunium purificatur mens à culpis, & affectibus terrenis, ſicque præparatur ad digne recipiendam S. Communionem paſchalem.
17. Boni contrahunt jejunio bonam conſuetudinem, fortius reſiſtendi vitiis & melius inſiſtendi virtutibus.
18. Conjugati aquirunt potentiam ſervandi leges matrimonii, ne excedant aut in peccata mortalia, aut in innumera venialia circa uſum matrimonii.
19. Satisfit pro peccatis.
20. Obligatio tendendi ad perfectionem Chriſtianam cujuslibet ſtatui congruam, quam habet quilibet, magna parte urget ad jejunium, utpote quo intellectus perficitur, & purificatur conſcientia.
21. Jejunium plurimum valet ad promerendum divinum auxilium, contra hoſtes animæ neceſſarium.
22. Aliquod genus dœmoniorum, præſertim eorum, quæ vim & dominatum ſuum in homine exercent per concupiſcentiam, non ejicitur, niſi per jejunium junctum orationi. Sic enim conſtitutum eſt juſto judicio Dei.
23. Deus iratus, dum exercet vindictam in populos immiſſis plagis publicis, non placatur niſi jejuniis communibus & publicis.
24. Abſtinendo à licitis contrahitur facilitas abſtinendi ab illicitis.
25. Jejunio diſponitur animus ad gaudendum in ſolo Deo, ſuo ſummo bono, & in divinis.

Hi ergo ſunt fines à Deo & Eccleſia præſtabiliti atque intenti, qui generaliter atque à potiori in hac providentia non poſſunt à Deo ſperari atque exſpectari ſine lege jejunii. Si ergo Deus & Eccleſia efficaciter volunt hos fines, utpote neceſſarios ad finem primarium ſeu ſanctificationem Eccleſiæ, non poſſunt non velle medium ad illos fines neceſſarium, nempe obligationem quadrageſimalis jejunii. Videant ergo Epiſcopi, quomodo rationem dare poterunt Deo, ſi diſpenſationes à lege jejunii non ſolum quoad eſum carnium, ſed etiam quoad refectionem ſecundam concedant generaliter ob motivum commoditatis temporalis, quaſi vero in ſtatera æſtimationis divinæ non plus valeant fines enumerati, qui fruſtantur, quam fines per diſpenſationem intentl. Quoad diſpenſationem ad ſecundam refectionem non poterunt præten-

dere ignorantiam invincibilem, cum tam aperte
reclamet Summus Pontifex, non novam legem
ſtatuendo, ſed divinam & Eccleſiaſticam decla-
rando.

II.

Tertullianus fines & fructus jejunii; à Chriſto
& ab Eccleſia neceſſario intentos, in libro *ad-
verſus Pſychicos*, ſeu *animales*, per quos intellige-
bat Catholicos, eo quod jejunarent tantum
unam quadrageſimam, non tres more Monta-
niſtarum, ſic deſcribit cap. 2. „ Eo jam ſubtili-
„ ter tendunt, (Pſychici) ut unuſquiſque pro-
„ nior ventri poſſit ſupervacua, nec adeo neceſ-
„ ſaria exiſtimare ſublati vel diminuti vel demo-
„ rati cibi officia, præponendo videlicet juſti-
„ tiæ & innocentiæ opera. Et ſcimus, quales
„ ſint carnalium commodorum ſuaſoriæ; quam
„ facile dicatur: In duobus præceptis (dilectio-
„ nis Dei & proximi) tota lex pendet, non in
„ pulmonum & inteſtinorum meorum inanitate.
„ Itaque nos hoc prius affirmare debemus, quan-
„ tum valeat apud Deum inanitas iſta; & unde
„ ratio iſta proceſſerit hoc modo promerendi
„ Deum. Tunc enim agnoſcetur obſervationis
„ neceſſitas, cum eluxerit rationis authoritas.
„ Acceperat Adam à Deo legem non guſtandi
„ de arbore... verum & ipſe reverſus in pſychi-
„ cum, nec etiam capiens, quæ erant ſpiritus
„ facilius ventri quam Deo ceſſit; ſalutem gula
„ vendidit, ſalvus alioquin, ſi uni arbuſculæ
„ jejunare maluiſſet. Teneo igitur à primordio
„ homicidam gulam, tormentis & ſuppliciis ine-
„ diæ cruciandam, etiamſi Deus nulla jejunia
„ præcepiſſet. Oſtendens enim, unde ſit occi-
„ ſus Adam, mihi reliquerat intelligenda reme-
„ dia offenſæ. Hinc ultro cibum pro veneno
„ deputarem, & antidotum famem ſumerem, per
„ quam purgarem mortis à primordio cauſam,
„ in me quoque cum ipſo genere traductam, cer-
„ tus, hoc Deum velle, cujus contrarium no-
„ luit, ſatiſque confidens, placituram illi con-
„ tinentiæ curam, à quo damnatam comperiſ-
„ ſem incontinentiæ culpam. Porro cum ipſe
„ jejunium mandet, & animam conquaſſatam,
„ utique cibi anguſtiis, ſacrificium appellet,
„ quis dubitabit, omnium victus macerationum
„ hanc fuiſſe rationem, qua rurſus interdicto
„ cibo primordiale delictum expiaretur, ut ho-
„ mo per eandem materiam Deo ſatisfaciat, per
„ quam offenderat, id eſt, per cibi interdictio-
„ nem, atque ita ſalutem æmulo modo reaccen-
„ deret inedia, ſicut extinxerat ſagina, pro uni-
„ co illicito plura licita contemnens. Hæc ra-
„ tio ſervabatur apud providentiam Dei pro
„ temporibus omnia modulantis (nempe uſque
„ ad legem gratiæ, in omnibus perfectam, in
„ qua tandem jejunium quadrageſimale etiam ex
„ iſto ſecreto motivo Dei introductum eſt.)

„ *Ibid.* cap. 6. Nunc conſcientiam noſtram
„ conſulamus, quales nos ante pabulum & po-
„ tum in virgine adhuc ſaliva (id eſt, jejuna) ſen-
„ ſus exhibere conſueverit rebus agendis? (præ-
„ ſertim ad divina tractanda) Examinemus, an
„ multo pollentioris mentis, an multo vivacio-
„ ris cordis ſimus, quam tum totum domicilium
„ interioris hominis eſcis ſtipatum, vinis inun-
„ datum, decoquendis jam ſtercoribus æſtuans
„ præmeditatorium efficitur latrinarum, in quo
„ plane nihil tam in proximo ſuperſit, quam ad
„ laſciviam ſapere. *Manducavit populus & bibit*,
„ *& ſurrexerunt ludere.* Exod. 22. Intellige Scri-
„ pturæ verecundiam, luſum niſi impudicum
„ non denotaſſet. Cæterum quotuſquiſque me-
„ minerit religionis occupatis memoriæ locis?
„ Impeditis ſapientiæ membris? Nemo ita ut
„ decet, ita ut par eſt, ita ut utile eſt, recor-
„ dabitur Dei in eo tempore, quo ipſum ſibi ho-
„ minem excidere ſolenne eſt. Omnem diſci-
„ plinam victus aut occidit, aut vulnerat. Men-
„ tior, ſi non Dominus ipſe oblivionem ſui ex-
„ probrans Iſraeli cauſam plenitudini reputat.
„ *Incraſſatus eſt dilectus, & pinguefactus, & dilata-
„ tus eſt, & dereliquit Deum, qui fecit eum.* Deut. 32.
„ Cæterum (Moyſes) cui cor erectum potius in-
„ veniebatur quam impinguatum, quadraginta
„ diebus jejunium perennavit, & vidit oculis
„ Dei gloriam, & audivit Dei vocem; cum pin-
„ guior populus nec ipſum Moyſen contemplari
„ valeret. Merito igitur & in carne Dominus
„ ſe oſtendit Collegæ jejuniorum ſuorum (Joan-
„ ni Baptiſtæ), non minus, & Eliæ, qui cum
„ vacuo ventre (poſt 40. dierum jejunium) in
„ ſpelunca divertiſſet, familiari congreſſu Dei
„ exceptus eſt. *Quid tu Elia hic?* Multo amicior
„ iſta vox, quam *Adam ubi es?* Illa enim paſto
„ homini minabatur; iſta jejuno blandiebatur.
„ Tanta eſt circumſcripti victus prærogativa, ut
„ Deum præſtet homini contubernalem.

Ibid. cap. 7. „ Proceſſimus jam ad exempla,
„ ut revolvamus utilitatis efficacia poteſtates
„ (jejunii) quod etiam Deum iratum homini re-
„ conciliat. Deliquerat Iſrael apud Maſpha 1.
„ Reg. 7. Statim delictum jejunio diluit. Cum
„ Samuel offerebat holocauſtum, in nullo magis
„ procuratam audimus Dei Clementiam, quam
„ abſtinentia populi. Et corruerunt Allophili
„ in conſpectu Iſrael. Hæ erunt vires Jejunan-
„ tium Deo; cœlum pro ejuſmodi militat. Ha-
„ bes formam præſidii etiam ſpiritualibus bellis
„ neceſſariam. Per inediam etiam Ninive de exitio
„ liberatur. Sodoma quoque & Gomorrha evaſiſ-
„ ſent, ſi Jejunaſſent. Achab poſt idololatriam &
„ necem Nabuthæ jejunavit, & dormivit in ſacco;
„ & tunc ſermo Domini ad Eliam: Vidiſti, ut re-
„ veritus ſit Achab à facie mea? Pro eo, quod
„ reveritus eſt, non ſuperducam læſuram in die-
„ bus ipſius. Ita Jejunium in Deum reverentiæ
„ opus eſt; per quod Anna quoque ſterilis im-
„ petravit à Deo inanem cibo ventrem filio im-
„ plere, & quidem propheta. Sed non modo
„ naturæ mutationem, aut periculorum averſio-
„ nem, aut delictorum obliterationem, verum
„ etiam Sacramentorum agnitionem jejunia de
„ Deo merebuntur. Aſpice Danielis exemplum.
„ Circa ſomnium regis omnes turbant Sophiſtæ.
„ Solus Daniel, ſciens quid ad demerendam Dei
„ gratiam faceret, cum ſua fraternitate jejunat,
„ atque ita orationibus commendatis ſignifica-
„ tionem ſomnii inſtruitur. Non minorem po-
„ ſtea (illuſtrationem) retulit, cum dedit faciem
„ ſuam Deo in jejuniis & ſacco & cinere. Nam

„ & an-

„ & angelus miſſus ad eum hanc ſtatim profeſſus „ eſt cauſam divinæ dignationis. Veni, inquit, „ demonſtrare tibi, quatenus miſerabilis es, je- „ jejunando ſcilicet. In limine Evangelii Anna „ Prophetis poſt egregium titulum veteris & uni- „ viræ viduitatis jejuniorum quoque teſtimonio „ augetur, oſtendeos, in quibus officiis aſſideri „ Eccleſiæ debeat, & à nullis magis intelligi Chri- „ ſtum, quam ſemel nuptis, & ſæpe jejunis. Ipſe „ Dominus baptiſma ſuum, & in ſuo omnium, „ jejuniis dedicavit, imo novum hominem in „ veteris ſugillationem virtute faſtidiendi cibi „ initiabat, ut eum diabolo rurſus per eſcam ten- „ tare quærenti fortiorem fame tota oſtentaret. „ Præſtituit exinde jejuniis legem. Docuit etiam, „ adverſus diriora dæmonia jejuniis prælıandum. „ Quid enim mirum, ſi eadem operatione ſpiri- „ tus iniquus educitur, qua ſanctus inducitur? „ Ut in Centurionem Cornelium necdum tinctum „ dignatio Spiritus Sancti cum chariſmate pro- „ phetiæ feſtinaſſet, jejunia ejus legimus exau- „ dita. Principalis hæc ſpecies in caſtigatione „ victus poteſt jam de inferioribus quoque abſti- „ nentiæ operationibus præjudicare (id eſt, for- „ mare judicium), ut & ipſis pro modo utilibus, „ aut neceſſariis. Nam exceptio eduliorum „ quorundam portionale jejunium eſt.

Ex his Tertulliani teſtimoniis eliciuntur ſequentes jejunii fines & fructus à Deo intenti. 1. Caſtigatio ſolennis culpæ originalis, & conteſtatio odii erga cauſam malorum, ut hoc modo Chriſtianus induat & præferat affectum divinæ juſtitiæ conformem. 2. ut Chriſtiani fiant idonei ad intelligenda divina. 3. ut refrœnetur propenſio ad laſciviam, comes ſaturitatis. 4. ut Chriſtiani conſerventur in memoria habituali Dei & divinorum, quæ extingitur aut ſopitur nimium in ſaturis. 5. Ne Chriſtiani fugiendo ardua induant horrorem diſciplinæ Chriſtianæ; ſed potius aſſueſcantur difficultatibus, & diſciplinæ. 6. ut Chriſtiani fiant idonei ad majorem familiaritatem cum Deo. 7. & ad contemplationem. 8. & ad agnitionem myſteriorum divinorum. 9. ut placetur ira Dei in populum. 10. ut Chriſtiani fortius pugnent contra dæmonem, & felicius; utpote muniti copioſiori præſidio gratiæ. 11. ut poteſtas vehemens dæmonum, quam Deus juſto judicio ſæpe permittit, expellatur ab homine. 12. ut impetrentur uberiora Spiritus Sancti chariſmata.

Cum ergo Deus hos fines & fructus copioſos quærat à ſua Eccleſia, ut ſic exhibeat ſibi glorioſam ſponſam; nec eos obtinere poſſit ſaltem à potiori parte Eccleſiæ ſine jejunio, atque lege jejunii; utpote torpentibus plerumque fidelibus ad ejuſmodi moleſta bona opera, niſi lege adſtringantur; ſequitur; legem jejunii productioris, quale eſt quadrageſimale, eſſe medium neceſſarium ad fines præſtabilitos à Deo.

III.

Origenes neceſſitatem jejunii ad fines à Deo præſtabilitos in cap. 16. Levit. Hom. 10. ſic oſtendit. „ Habemus quadrageſimæ dies jejuniis con- „ ſecratos. Habemus quartam & ſextam ſepti- „ manæ dies, quibus ſolenniter jejunamus. Eſt „ certe libertas Chriſtiano per omne tempus je- „ junandi. Nam quomodo apud eos caſtitas in- „ corrupta ſervatur, niſi arctioribus continen- „ tiæ fulta ſubſidiis? Quomodo Scripturis ope- „ ram dabunt? Quomodo ſcientiæ & ſapientiæ „ ſtudebunt? Nonne per continentiam ventris „ & gutturis? Quomodo quis ſeipſum caſtrat „ propter regnum cœlorum, niſi ciborum af- „ fluentiam reſecet? niſi abſtinentia utatur mi- „ niſtra? Hæc ergo Chriſtianis jejunandi cauſa „ eſt. Ita Origenes.

IV.

S. Baſilius Hom. 1. *De jejunio*, varios recenſet jejunii fines & fructus. „ Hilari animo ex- „ cipiamus Jejunium. Noli triſtis eſſe dum cu- „ raris. Quemadmodum enim vermes, qui in „ puerorum inteſtinis germinant, pharmacis qui- „ buſdam acribus & amaris excutiuntur; ita pec- „ catum in intimis feceſſibus inhabitans delet, „ enecatque, ſimul atque in animam ſupervene- „ rit Jejunium, quod ſcilicet vere ſit hoc nomi- „ ne dignum, num. 3. Reverere jejunii carni- „ tiem. In paradiſo jam præſcriptum eſt. Il- „ lud: *Non comedetis*, jejunii & abſtinentiæ lex „ eſt. Si à ligno jejunaſſet Eva, nequaquam „ hoc nunc jejunio opus haberemus. Fuimus „ per peccatum læſi; ſanemur per pœnitentiam: „ pœnitentia autem ſine jejunio iners eſt & infru- „ gifera. *Maledicta terra, ſpinas & tribulos germi-* „ *nabit tibi.* In triſtitia vivere juſſus es, non in- „ dulgere deliciis. Per jejunium ſatisfacito Deo. „ 4. Quoniam non jejunavimus, exulamus è „ paradiſo: jejunemus igitur, ut ad illum rever- „ tamur. Ne cauſeris corporis infirmam vale- „ tudinem ac debilitatem. Infirmis non cibo- „ rum varietatem, ſed inediam & abſtinentiam „ à medicis ſolere præſcribi ſcio. Utrum ven- „ tri facilius ſit, teoui victu tranſmittere noctem, „ an copia ciborum gravatum jacere? Corpora „ aſſidua expletione degravata facile à morbis „ demerguntur: quæ vero facili levique utun- „ tur alimonia, non modo quod ex morbo im- „ minet malum, velut procellæ aſſultum effu- „ giunt; verum etiam præſentem jam ægritudi- „ nem velut turbinem quendam exorientem diſ- „ cutiunt. --- 6. Quid Samſonem invictum reddi- „ dit; an non jejunium? Hunc peperit Jeju- „ nium; hunc enutrivit Jejunium; jejunio in vi- „ rum adolevit, quod jejunium angelus præſcri- „ pſerat matri. Jejunium prophetas generat; „ roborat fortes; Jejunium legum latoribus ſub- „ miniſtrat ſapientiam; bona animæ cuſtodia; „ corpori tutus contubernalis; armatura forti- „ ter belligerantibus, athletis exercitium. Hoc „ tentationes depellit; hoc ungit ad pietatem; „ ſobrietatis domeſticus comes; opifex caſtita- „ tis; in bellis fortiter agit; Nazaræum ſanctifi- „ cat; perficit Sacerdotem. Jejunium Eliam „ magni illius ſpectaculi ſpectatorem fecit, dum „ meruit in ſpelunca videre Dominum. Atque „ ut ſemel omnia dicam, reperies, quotquot „ fuerunt Sancti, omnes per Jejunium ad vitam „ Deo dignam inſtitutos fuiſſe. Num. 7. Jeju- „ nium precationem tranſmittit in cœlum, dum „ ipſi eſt alarum loco. Jejunium domorum in- „ cre-

,, crementum eſt; ſanctitatis mater; juventutia
,, pædagogua, ornamentum ſenſibus, bonua co-
,, mea viatoribus, tutus contubernalia conjuga-
,, tis. Nullas maritua ſuſpicatur conjugio ſtrui
,, inſidias, conſpiciens uxori familiare Jejunium.
,, Non contabeſcit uxor Zelotypia, cernena ma-
,, ritum amplecti Jejunium. Num. 8. Jejunium
,, non novit fœnoria naturam: non olet uſuras
,, jejunantis menſa. Num. 9. Quod præcipuum
,, eſt, ipſe Dominus noſter non prius in carne
,, diaboli inſultus excepit, quam eam jejunio
,, communiſſet, tum nos erudiens, ut noſmet
,, jejuniia ad tentationum certamina ungamua &
,, exerceamus. --- An ignoras, quod perinde at-
,, que in acie hinc atque hinc inſtructa, qui alte-
,, ri parti fert ſuppetias, facit ut altera vinca-
,, tur? Ita qui carni ſeſe adjungit, expugnat
,, ſpiritum; & qui ad ſpiritum tranſit, carnem in
,, ſervitutem redigit. Proinde ſi mentem cupia
,, reddere validam; fac carnem domes jejunio.
,, Hoc enim eſt, quod ait Apoſtolua, quod
,, quantum externua homo corrumpitur, tan-
,, tum internus renovatur. Item illud: cum in-
,, firmor, tunc potena ſum. --- Jejunium arma-
,, tura eſt ad confligendum cum dœmonibua ----
,, Jejunium etiam in uſu conjugii modum tem-
,, perantiamque docet, ac voluptatum lege con-
,, ceſſarum immodicum uſum caſtigans parit con-
,, cors otium, ut perſeverent in oratione.

Similia habet S. Baſilius in Orat. 2. *De jeju-*
,, *nio* quadrageſimali, in quo per hebdomadam jejunabatur quinque diebus.

V.

S. *Chryſoſtomus* in c. 17. Matth. hom. 58. ad illa verba: Hoc genus dœmoniorum non ejicitur, niſi per orationem & Jejunium, dicit:
,, Univerſum dœmonum genus, non lunatico-
,, rum ſolummodo intellexit. Nec mihi, quæ
,, rara ſunt dicas; quod ſcilicet abſque jejunio
,, ejecti dœmones fuerint aliquando. Si enim
,, unus vel alter ſic expulit, impoſſibile tamen
,, eſt, ſi quis id patitur, & in in delitiia vivít,
,, ab hoc furore liberari. Hujusmodi enim mor-
,, bo laborantibus jejunio maxime opus eſt. Qui
,, jejunat, levior eſt, & vigilanter orat, & cu-
,, piditatia incendia extinguit, ac animam ſuam
,, humiliat, & facile Deum placat. Qui orana
,, jejunat, binaa poſſidet alaa, quibua ventoa
,, ipſoa prætervolando evehitur: non enim oſci-
,, tat, nec torpet orando, ſed igne ardentior &
,, terra ſuperior eſt, quare terribilia hoſtia dœ-
,, monibus redditur. Nihil enim eſt homine pro-
,, be orante potentius.

Ex hucuſque adductis Origenis, D. Baſilii, & D. Chryſoſtomi textibua elicitur 1. jejunium eſſe medium neceſſarium ad ſervandam caſtitatem. 2. Et ad obtinendam ſupernam ſapientiam ex Scripturia. 3. Ad extinguendum peccatum vera pœnitentia & ſatisfactione. 4. Jejunio obtineri etiam ſanitatem corporis. 5. Per Jejunium obtineri ſubſidia generali Eccleſiæ neceſſaria, nempe Prophetas, heroea, legiſlatores bonos, victorias, ſanctos Aſcetas, ſacerdotes & Religioſos perfectos &c. quæ omnia ad bonam Eccleſiæ habitudinem ſunt abſolute neceſſaria. 6. Per Jejunium commendari preces Eccleſiæ Deo, ut ſint efficacea. Quid autem magia Eccleſiæ, adeoque ad finea à Deo præſtabilitos magia neceſſarium, quam efficax oratio? Cum ergo Jejunium ſit neceſſarium ad bonum ſtatum Eccleſiæ, atque ad primaria illius præſidia, negari non poterit, Jejunium eſſe neceſſarium ad fines præſtabilitos à Deo & ab Eccleſia. Si autem eſt neceſſarium ad finea intentoa à Deo & ab Eccleſia, eoipſo debuit à Deo & ab Eccleſia poni lex jejunii ſic inſtructa & qualificata, ut efficacem præbere poſſit ſpem, à potiori & ut in pluribus obtinendi finem intentum. Hoc enim eſt providi gubernatoris aut legiſlatoris, ordinare media, aut Decreta, de ſe idonea ad concipiendam ſpem de aſſequendo ut in pluribus fine ſeu intento.

Dices. Ex his conſequi, quod etiam tria conſilia evangelica, oratio, meditatio, Exercitia S. Ignatii, & varia alia pietatia opera debuiſſent poni ſub præcepto, eo quod & iſta ſint neceſſaria ad perfectum ſtatum Eccleſiæ.

Reſpondeo, aliqua eſſe Eccleſiæ neceſſaria *in ſingulis generum*; alia autem eſſe tantum neceſſaria *in generibus ſingulorum*; quando enim finia Eccleſiæ ſalvatur ſufficienter in generibus ſingulorum, aut in uno determinato genere, non eſt neceſſe, ponere præceptum pro ſingulia generum. Itaque cum perfectio Eccleſiæ ſufficienter obtineatur, ſi illa tria conſilia evangelica ſerventur in cætibus clericalibua aut monaſticia, non eſt opua præcepto generali, ſed tantum vocatione interna divina ad ejuſmodi ſtatus particulari. Econtra fines jejunii hactenua enumerati, ſaltem primarii, urgent in ſingulis generum; igitur ſubjici debet legi univerſali. Quod attinet *orationem*, ea indirecte præcepta eſt omnibus fidelibus per legem devote aſſiſtendi Miſſæ, ſicque communicandi precibus Eccleſiæ. Reliqua pietatis opera, de quibua in objectione ſit mentio, ſunt *ad melius eſſe*, non *moraliter* neceſſaria ad fines à Deo, & ab Eccleſia præſtabilitos.

CAPUT IX.

Utrum ad refectionem unicam teneantur etiam Sexagenarii?

Dico. Etiam Sexagenarii obligantur in quadrageſima ad refectionem unicam.

Probatur 1. Ex tenore Brevis Apoſtolici, quod in caſu diſpenſationia ad eſum carnium nullum omnino excipi vult ab obligatiōne unius refectionis niſi ſolos infirmos. In ſecundo Brevi ſic habetur: *Nos quibuſcunque quacunque occaſione ſive multitudini indiſcriminatim, ſive ſingulis, dummodo nulla certa & periculoſa affectæ valetudinis ratio intercedat, & aliter fieri neceſſario exigat, in quadrageſima, aliiſque anni temporibus, & diebus, quibus carnium, ovorum, & lacticiniorum eſus eſt prohibitus, diſpenſari contigerit, ab omnibus omnino, nemine excepto, unicam refectionem ſervandam tenore præſentium declaramus & edicimus.* Ex hia verbis duo infero. 1. Sexagenarioa, cum & ipſi comprehendantur inter diſpenſatos ad eſum carnium, eoipſo etiam comprehen-

prehendi inter obligatos ad unius refectionis clauſulam. 2. Si Sexagenarii obligantur ad unam refectionem in caſu diſpenſationis ad eſum carnium, multo magis eos obligatos ſore in caſu, quo nulla intercedit diſpenſatio ad eſum carnium.

Probatur 2. ab authoritate Patrum, qui nullos, ne quidem ſenes, excipiunt à lege jejunii, ſeu refectione unica, quæ, ut ſupra c. 6. oſtendi, includebatur in lege jejunii.

D. Baſilius Serm. 2. *de Jejunio* ſic ſcribit: num. 2. „ Jejunium ſemper eſt utile, ſed multo magis hoc tempore, quo per univerſum terrarum orbem undique denuntiatur jejunii præconium. Nec ulla eſt inſula, nec ulla terra continens, non civitas, non gens ulla, non extremus mundi angulus, ubi non audiatur jejunii edictum. Quin & exercitus, & viatores, & nautæ, & negotiatores, omnes pariter audiunt edictum, & ſummo gaudio excipiunt. Ne quis igitur ſemet excludat à numero jejunantium, in quo omne genus hominum, omnis ætas, omnes dignitatum ordines recenſentur. Angeli ſunt, qui in ſingulis Eccleſiis deſcribunt ac recenſent jejunantium capita. Vide ne ob parvam eduliurum voluntatem ſimul & priveris angeli recenſione, & teipſum apud eum, qui exercitum collegit, obnoxium facias deſertoris crimini. Minus periculum foret, ſiquis fugiendo ſcutum in acie abjicere deprehenderetur, quam ſi magnum illud ſcutum Jejunium videatur projeciſſe. Dives es? Ne Jejunium affeceris contumelia, excludens illud à menſæ tuæ conſortio; ne quando te reum peragat apud jejunii legislatorem, fiatque ut condemneris ad longe majorem inediam mulctæ nomine, ſive ex adverſa valetudine corporis, ſive ex alio quopiam triſti caſu. Contra qui pauper eſt, ne ludum Jejunium faciat, quandoquidem illud jam à multo tempore habet menſæ ſocium. Porro mulieribus quam eſt naturale reſpirare, tam eſt conveniens Jejunium. Pueri velut plantæ virides jejunii aqua irrigentur. Senibus levem reddit laborem contracta jam olim cum jejunio familiaritas. Viatoribus expeditus itineris comes eſt Jejunium. Et n. 5. Jejunium ſervat parvulos, ſobrium reddit juvenem, venerabilem facit ſenem; venerabilis enim eſt canities jejunio decorata. Jejunium fœminis ornatus eſt congruentiſſimus; ætate ac robore vigentibus pro frœno eſt; Jejunium matrimonii cuſtodia eſt, virginitatis nutritius. “ Ita D. Baſilius.

Similiter D. Leo ſolos à lege jejunii excipit infirmos. Serm. 2. De jejunio ſeptimi menſis c. 3. dicit: „ In hac obſervantia quamvis omnes nos unanimiter oporteat eſſe devotos, ſi qui tamen ſunt, quorum voluntati aliqua obſiſtit infirmitas, laborem qui ſupra vires eſt corporum, redimant impendiis facultatum.

Probatur 3, Obligatio ad refectionem unicam viguit ab initio Eccleſiæ conſtanter uſque ad ſæculum XVII. nec ex eo tempore nova circumſtantia aut ratio urgens ad abolitionem illius obligationis; ergo etiamnum obligantur.

Antecedens quoad primam partem probatur ex conſenſu omnium fere Doctorum, qui ad illud uſque tempus obligarunt ad legem jejunii. Certe Diana, alioquin minime rigidus, Tom. 4. Tract. 6. Reſol. 6. §. 1. ſcribit: „ Dico, *fere omnes Doctores* aſſerere, ſexagenarios non excuſari à præcepto jejunii: hinc l. cc. teſtatur, ſe, dum amplectitur ſententiam contrariam, *cum paucis commilitonibus* adverſus plures hujus militiæ *fortiſſimos duces* aggredi pugnam.“ Quoad ſecundum membrum *Antecedens* probatur ex eo, quia natura humana intra hos ultimos centum annos non tam notabiliter defecit, ut nunc ſexagenarii à potiori cenſeri debeant excuſari ad ſufferendum onus jejunii: nec aliud motivum novum de obligandi oſtendi poteſt.

Probatur 4. Deobligatio generalis ſexagenariorum in integra natione repugnat finibus a Deo & Eccleſia præſtabilitis. Ergo Deus & Eccleſia nunquam habent intentionem præſtandi conſenſum legalem conſuetudini contrariæ invaleſcenti; conſequenter ea conſuetudo nunquam fit rationalis ac licita, ſed ſemper manet corruptela. *Antecedens* probatur ab inductione eorum finium, quos c. 9. oſtendi fuiſſe intentos à Deo & ab Eccleſia per legem jejunii. Generalis enim eſt regula, obligationem legis non ceſſare, niſi ceſſet finis legis ſaltem pro majore parte communitatis; quam reſpicit. Itaque fines, qui urgent etiam in ſexagenariis pleriſque, ſunt iſti. 1. Ut purificati jejunio mente puriore appropinquent Deo. 2. Ut contracta ex præcedentibus vitiis, ſeu magnis ſeu parvis, vulnera tandem aliquando in ſenio ſanentur; cum jejunium moderetur animum ad habitus vitiorum agnoſcendos & facilius ſanandos. 3. Ut ſatisfaciant pro peccatis toto vitæ tempore commiſſis; cum Indulgentiæ non tollant totum reatum pœnæ niſi ſerio proponentibus ac præſtantibus ſatisfactionem congruam, ſeu viribus proportionatam, prout oſtendi in opere de Indulgentiis. 4. Ut præparentur ad digne recipiendam communionem paſchalem. 5. Ut communicent paſſionibus Chriſti, ſi volunt communicare fructui paſſionis. 6. Ut vacent ſapientiæ ſupernæ, quæ copioſius communicatur jejunis. 7. Ut hoc ſacrificio promereantur virtutem ac gratiam reſiſtendi variis periculoſis tentationibus, à quibus vita humana nec in ſenio eſt exempta longo tempore. 8. Ut, ſi fuerint in matrimonio, facilius contineant ab innumeris peccatis venialibus, quæ incurrunt, niſi utantur matrimonio prolis cauſa. 9. Ut juvent ad placandam iram divinam ſævientem in populum, & ad advertandas plagas publicas. 10. Ut concurrant ad ſtabiliendam diſciplinam Eccleſiaſticam in ſe per exercitium, in aliis per exemplum. 11. Ut ſe conſorment moribus & affectionibus divinis in Chriſto, qui intendit hoc modo ſolennem caſtigationem culpæ originalis, & indurationem Chriſtianorum ad ardua legis Chriſtianæ. 12. Ut promereantur ſaltem in ſenio, ubi ſtrepitus paſſionum regulariter ſilet, uberiura Chariſmata Spiritus ſancti, neceſſaria ad bunum & decorem Eccleſiæ. Hi omnes fines ſimul ſumpti ſunt motivum urgens in mente Dei & Eccleſiæ ad continuandam in ſexage-

nariis obligationem jejunii, nullo notabili motivo retrahente.

Objicies 1. Conſuctudo exemit pueros & juvenes ab obligatione jejunil usque ad annum ætatia vigeſimum primum completum, & quidem præeunte D. Thoma per nudam rationem philoſophicam, eo quod cousque natura bumana ſuſcipiat incrementum. Ergo conſuetudo poterit etiam eximere ſexagenarius à lege jejunii; præſertim cum finis primarius jejunii, qui eſt repreſſio concupiſcentiæ, magis urgeat in juvene, quam ſene.

Reſpondeo. Negando paritatem. Nam ratio eximendi pueros & juvenes reperitur in omnibus; non vero in omnibus ſexagenariis reperitur motivum exemptionis, nempe moralis impotentia ſervandi legem. Dein in juvenibus non reperitur judicium diſcretionis ſufficiens, quo poſſent diſcernere inter caſum obligantem ad legem jejunii & non obligantem. Econtra ſenea habent ſufficiens judicium ad diſtinguendas circumſtantias, in quibus obligantur, aut per Epikiam deobligantur; certe pollent judicio, ut, ſi negotiorum, laboris, aut ſanitatis ratio poſcat ſaltem moderationem jejunii, quantum in rigore jejunii ſit recedendum, ne totaliter infringatur. Denique cum perfectio exigatur à ſene potius, quam juvene, apparet, fines jejunii à Deo & ab Eccleſia præſtabilitos magis urgere in ſenibus quam juvenibus. Quod attinet finem reprimendæ concupiſcentiæ, cum hoc motivum facile agnoſci poſſit, dicendum erit, in tali caſu aut dari obligationem jejunandi per accidens, ſi videlicet periculum morale incidendi in peccatum alio remedio præcaveri non poſſit, aut a Confeſſario jejunium præſcribi poſſe per modum pœnitentiæ medicinalis. Econtra fines illi generalea, qui urgent in ſenſibus, non ita clare agnoſci poſſunt à ſingulis, ut juxta eorum exigentiam Jejunium exiſtimetur neceſſario ſuſcipiendum à ſingulis, aut neceſſario imponendum à Confeſſariis.

Objicies 2. Conſtat, majores aut pares variationes præceſſiſſe in materia Jejunii, quam foret iſta deobligatio ſexagenariorum. Ergo ſi illæ potuerunt ab Eccleſia approbari per conſenſum legalem tacitum, approbari poterit & iſta.

Antecedens probatur ab inductione ſic. 1. Antiquitus ante ſæculum XVI. erat etiam in Germania prohibitus eſus ovorum & lacticiniorum. Nunc autem ex diſpenſatione Pontificia eſt licitus. 2. Primis Eccleſiæ ſæculis feria quarta & ſexta per totum annum non ſolum erat dies abſtinentiæ ab eſu carnium: ſed etiam dies Jejunii. Nunc autem ſolum eſt dies abſtinentiæ die Veneris & Sabbati. De Jejunio quartæ & ſextæ feriæ S. Petrus Alexandrinus in Synodo Can. 15. dicit: *Non reprebendet nos quiſpiam quartam & ſextam feriam obſervantes, in quibus nobis jejunare ſecundum traditionem præceptum eſt.* Et in Canone Apoſtolorum 68. *Si quis laicus quadrageſimam, vel quartam diem, vel paraſceven,* (id eſt, feriam ſextam) *non jejunat, ſegregetur.* Ex aliis quoque Patribus conſtat, his diebus refectionem dilatam fuiſſe uſque ad horam nonam, ſeu tertiam veſpertinam. Sic Epiphanius in *Expoſitione Fidei num.* 22. Conventus ab Apoſtolis inſtituti ſunt quarta ſextaque feria & Dominica. Item ſexta quartaque feria Jejunium uſque ad nonam indictum. 3. Antiquitus Romæ etiam in quadrageſima non jejunabatur, teſte D. Auguſtino Epiſt. 19 ad Hier. In toto vero Oriente non jejunabatur etiam in quadrageſima die Sabbati, prout conſtat ex plurimis textibus Patrum; ergo ſaltem unus dies detrahebatur Jejunio. Hinc & Baſilius 1. & 2. ſer. de Jejunio, & Chryſoſtomus tom. 5. homil. 60. tantum agnoſcunt quinque dies Jejunii per hebdomadam. 4. Antiquitus refectio differebatur uſque ad occaſum diei; nunc ſumitur circa medium diei cum collatiuncula ad veſperam.

Reſpondeo: has variationes non poſſe æquiparari huic variationi magnæ, ſi ſexagenarii eximerentur à lege Jejunii; aut ſi poſſunt æquiparari diviſim, non poſſunt æquari cum nova hac circa ſexagenarios variatione ſimul cum prioribus conjunctim ſumpta. Non enim bona eſt conſequentia. Poteſt diſpenſari unus dies Jejunii in hebdomada; ergo poteſt diſpenſari & ſecundus, & tertius, & omnes ſimul ſumpti. Itaque etiamſi jam valde conciſa fuerit lex Jejunii finibus à Deo intentis; non ſequitur, ſimul cum prioribus illis diſpenſationibus ac variationibus addi poſſe etiam ſecundam refectionem ſaltem circa ſexagenarios; quia addendo hanc ultimam diſpenſationem aboleretur totaliter lex Jejunii, nec obtinerentur ſufficienter primarii quidam fines à Deo & ab Eccleſia intenti per legem Jejunii, qui tamen obtinentur præfatis variationibus non obſtantibus.

Objicies 3. Meipſum faviſſe oppoſitæ ſententiæ in opuſculo: *Conferentiæ novæ Morales.*

Reſpondeo: A me nunquam fuiſſe ſexagenarios deobligatos a lege Jejunii pro illis regionibus, in quibus obligatio illa nondum fuit abrogata per conſuetudinem contrariam. De Germania erat quæſtio facti, an in ſexagenariis vigeat conſuetudo non jejunandi? Cum conſuetudo formetur à majore parte communitatis, attuli Theologos morales Germaniæ, qui favent ſexagenariis, numero longe potiores oppoſitis. Quod attinet quæſtionem juris, an ea conſuetudo haberi poſſit pro regula conſcientiæ, attuli quidem rationes varias, ob quas non ſtatim videri poſſit eſſe evidenter irrationabilis; ut proin pertineat ad diſciplinam variabilem pro diverſitate locorum & temporum, ſi accedat approbatio Superiorum legitima. Nunc ubi video, ſummum Caput Eccleſiæ non obſcure reprobare in ſuo Brevi hanc conſuetudinem, eo quod repugnet notabiliter finibus præſtabilitis à Deo & ab Eccleſia, & ipſe eam conſuetudinem tanquam corruptelam rejicio.

CAPUT X.

Qualis juxta SS. Patres obſervanda ſit regula quoad modum jejunii?

Dico. Tantum quiſque tenetur jejunare, quantum poteſt. Senſus eſt, quod extra refectionem unam juſtam quiſque teneatur abſtinere ab eſculentis, quantum vires ſpectatis ſuis laboribus, ac negotiis permittunt; hinc viciſſim cui-

vis

vls liberum ae lieitum eſt, extra tempua refectionis juſtæ tantundem in collatiuncula ant alias ſumere, quantum neceſſarium eſt ad conſervandas congrue vires pro ſuis laboribus, negotiis, aut functionibus. Hæc regula, quæ pro ſexagenariis æque, ac junioribus cujuſcunque conditionis ſervlt, *probatur* ex ſenſu Patrum.

Probatur itaque ex *S. Hieronymo*, qul in Epiſt. ad Nepotianum hunc illi jejunii modum præſcribit: *Tantum tibi jejuniorum modum impone, quantum ferre potes*: quod documentum licet loquatur de jejuniis etiam ſpontaneis, ſimul tamen loquitur etiam de obligatoriis.

Probatur ex D. Leone Papa, qui ſerm. 3. de Jejunio ſeptimi menſia ſic ſcribit: *Amplectomur, dilectiſſimi, beatam vitam ſacratiſſimæ unitatis* (qua tota Eccleſia uoanimiter jejunat) *ſoliditatem; & ſolenne jejunium concordante propoſito bonæ voluntatis ineamus. Nihil à quoquam arduum, nihil aſperum quæritur; nec aliquid, quod vires noſtras excedit, indicitur ſive in abſtinentiæ caſtigatione, ſive in eleemoſynæ largitate. Sciunt ſinguli, quid poſſint, quidve non poſſint. Ipſi modulum ſuum pendant; ipſi juſta & rationabili toxatione ſe cenſeant... Ea vos regula generaliter cohortamur, ut mandatum Dei ſecundum poſſibilitatis veſtræ menſuram operemini.*

Idem loc. eit. ſerm. 2 eap. 3. dieit: *In hac obſervantia* (jejunii) *quamvis omnes nos unanimiter oporteat eſſe devotos; ſiqui tamen ſunt, quorum voluntati aliqua obſiſtat infirmitas, laborem,* (jejunii) *qui ſupra vires eſt corporum, redimant impendiis facultatum.- Dignum eſt, ut in alimoniam pauperum abundantior ſit eorum largitio, quorum ad abſtinendum minor eſt fortitudo. Quod ergo quis in ſua ſibi infirmitate non denegat, alienæ inopiæ libenter impendat, & propriam neceſſitatem faciat ſibi cum indigente communem. Non culpatur infirmus, à quo cibum accipit pauper eſuriens.*

Circa hnnc & priorem textum Divi Leonis obſervo, quod neuter ſeorſim accipiendus ſit ſine temperamento alterius. In ſermone 2. moderationem jejunii relinquit eujusvis propriæ diſcretioni, ac virium propriarum æſtimationi. Ne autem judicium intellectus in cauſa propria excœcaretur ab amore proprio, in ſermone 3. addit limitationem, dum vires intendi jubet juxta moralem poſſibilitatem.

Probatur 3. Ex D. Gregorio Magno, qui homil. 16. in Evangelia dicit: *Ipſe author hominum in quadraginta diebus nullum omnino cibum ſumpſit. Nos quoque, in quantum poſſumus, annuo quadrageſimæ tempore carnem noſtram per abſtinentiam affligere conemur.*

Probatur 4. Ex D. Petro Chryſologo homil. 166. ubi ſic habet: *Jejunium, ut eſt nobis traditum, ſervetur ad corporis & animæ diſciplinam. Certe qui jejunare non poteſt, non inducat inducere novitatem* (generalem,) *ſed fateotur; eſſe fragilitatis propriæ, quod relaxat; & redimat eleemoſynis, quod non poteſt ſupplere jejuniis.*

Hoc modo & alii SS. Patres reſpiciunt unice ad poſſiuilitatem moraiem jejunantis, dum de obligatione vei moderatione loquuntur eirca modum Jejunii.

Probatur 5. Ex generall regnla Divi Barnabæ Apoſtoli, qui in ſua Epiſtoia num. 21. ſic ſcribit: *Etiam atque etiam poſtulo à vobis, ut ſitis vobiſmet ipſis boni legislatores, & ut perſeveretis vobiſmet ipſis eſſe conſiliarii fidi.* Ἔτι καὶ ἔτι ἐρωτῶ ὑμᾶς, ἑαυτῶν γίνεσθε νομοθέται ἀγαθοί. μένετε ἑαυτῶν σύμβουλοι πιστοί. Itaque in iis, quæ à lege quoad modum præeepti determinata non ſunt, tenetur ſuus eſſe legislator. Et eum legialatoris ſit, ordinare ieges ad bonum commune, id eſt media neceſſaria ad fincs generales præſtabilitos, ſequitur, eum modum jejunii à quovis ſibimetipſi imperandum eſſe, quem judicat neceſſarium ad obtinendos, ut à potiori ac ut in pluribus fines primarios Jejunii ſupra cap. 8. recenſitos. Hoc præſuppoſito principio quis adeo cœcus eſt, ut non videat, plures modos jejunandi qui uſu vigent, non eſſe natos aptos, ſpectata communi natura hominum, à potiori ac in pluribus ad obtinendos illos fines Jejunii à Legislatore intentos? Hæe autem cum propria cuivis dictet eonſcientia, non eſt veroſimile, tranagreſſores excuſandos ex conſcientia aliena.

D. *Amort Tract. de Præceptis.*

§. II.

De Decimis.

QUÆRITUR 1. Quid ſint Decimæ?

RESPONDEO. Decimæ ſunt *decima pars fructuum, vel animalium, Dei benedictione obvenientium, proprio Sacerdoti perſolvenda.* Hæe eſt natura decimarum. Hinc illæ decimæ, quæ non ſolvuntur propriis Sacerdotibus, vel amiſerunt ſuam naturam retenta ſolum quadam analogia cum primæva ſua natura, vel ſunt in perpetuo ſtatu violento. Quidam inter decimas etiam eomputant decimam partem *lucrorum* ex opificio obvenientium; ſed male, quia antiqui Canones non ſaciunt mentionem de lucris, ſed de fructibus, & animalibus.

QUÆRITUR 2. Qnotuplex eſt genus decimarum?

RESPONDEO. Eſt multiplex. Dividuntur enim 1. in *Eccleſiaſticas* & *Laicales*. 2. In *Reales*, *Perſonales*, & *mixtas*. 3. In Decimas *majores* & *minores*. 4. In Decimas *novalium* & *antiquas*.

DECIMÆ ECCLESIASTICÆ ſunt, quæ ex primæva ſua inſtitutione pendebantur proprio Sacerdoti intuitu miniſterii ſacri ad ejus ſuſtentationem, nunc autem etiamnum ad ſuſtentationem perſonarum Eeeleſiaſticarum ordinantur.

LAICALES DECIMÆ ſunt, quæ ex ſua quidem primæva inſtitutione pendebantur proprio Sacerdoti intuitu miniſterii ſacri ad ejua ſuſtentationem, iniuria autem temporum venerunt in manus laicornm. Hæ decimæ laicales, quando *Dominium* eorum *directum* tranalatum eſt in laicos, dieuntur *ſæcularizatæ*, ſeu *mere laicoles*. Quando autem earum ſolum *Dominium utile* translatum eſt in laicos, Dominio directo adhue remanente apud perſonas Eccleſiaſtieas, vocantur tantum ſimpliciter *laicales*.

DECIMÆ REALES, ſeu prædiales dicuntur, quæ penduntur ex fructibus, quos natura vel ſua ſponte, vel per humanam induſtriam adiuta profert. Tales ſunt deeimæ ex fructibus agro-

agrorum, pratorum, vinearum, arborum, olerum, &c. aut ex fœtibus animalium.

Personales Decimæ dicuntur, quæ penduntur ex lucro animalium aut fructuum principaliter humana induſtria parto. Tales ſunt decimæ animalium captorum ex venatione, aucupio, piſcatione. Huc etiam referuntur *decimæ impropria dictæ* ex lucro per negotiationem, artificium, officium, ſtipendium &c. parto. Sed hæ præſtationes merentur potius nomen *penſionis, collationis*, aut *decimæ ſimilitudinariæ*, quam decimæ ſimpliciter dictæ.

Decimæ mixtæ ſunt, quæ penduntur ex rebus partim beneficio naturæ, partim induſtria humana æquo Jure partis. Tales ſunt decimæ ex caſeo, & butyro, &c. In quibus æquale Jus natura & humana induſtria ſibi vindicant.

Decimæ majores nominantur, quæ penduntur ex fructibus communiter pretio & dignitate collectim potioribus, puta ex frumentis, vino, oleo, &c.

Decimæ minores dicuntur, quæ præſtantur ex rebus pretio & dignitate vilioribus. Tales ſunt decimæ ex fructibus hortorum, leguminum, arborum; ex fœno, lino, cannabe, rapis, cepis, milio, lupinis, piſis, ciceribus, lana, caſeo, butyro, item decimæ *carnaticæ*, Blut-Zechend, ex partu animalium, puta ex agnellis, vitulis, pullis gallinarum, ſuculis, &c.

Decimæ novalium vocantur, quæ penduntur ex fructibus terræ noviter coli cœptæ.

Decimæ Antiquæ dicuntur, quæ penduntur ex fructibus terræ jam ab antiquo coli cœptæ.

Quæritur 3. An ſolutio decimarum ſit Juris naturalis, divini, vel poſitivi?

Respondeo. Solutio decimarum eſt *quoad ſubſtantiam* Juris naturalis & divini, *quoad modum* vero eſt Juris poſitivi partim Civilis partim Eccleſiaſtici.

Probatur I. Juris naturalis ac divini eſt, impendere partem tantam bonorum benedictione divina ſibi obvenientium in cultum Dei publicum per ejus miniſtros decenter obeundum, qua Deus poſſit & velit eſſe contentus. Sed hæc eſt pars decima fructuum divina benedictione homini obvenientium. Ergo. *min. prob.* Deus ipſemet ſæpius in lege naturæ, ſcripta, & chriſtiana per ſuos prophetas & Doctores Eccleſiæ luminibus ſupernis præditos ac conſtitutos in candelabra Eccleſiæ declaravit, ſe fore contentum decima parte ejusmodi bonorum. Ergo. *Ant. prob.* ab inductione. Sic 1. Abraham, adhuc conſtitutus in lege naturæ, cum ſciret, à Caino cultum Deo impenſum eſſe per oblationem frugum, ab Abele vero per oblationem primogenitorum gregis ſui, veroſimiliter ex traditione Noemi aut inſpiratione divina edoctus cenſuit, Deum ſecum contentum fore, ſi ſaltem decimam bonorum à Deo acceptorum partem impenderet in cultum Dei publicum per ejus ſacerdotes eximios ex profeſſo actibus religionis incumbentium decentiſſime obeundum. De illo enim Gen. 14. v. 18. ſcribitur: *Melchiſedech rex Salem* (Jeroſolymæ) *proferens panem & vinum; erat enim Sacerdos Dei altiſſimi, benedixit ei* (Abrahamo) *& dedit ei* (Abrahamus) *decimas ex omnibus.* Ad quem locum Apoſtolus ad Hebræos C. 7. ſic ſcribit: *Hic Melchiſedech, rex Salem, Sacerdos Dei ſummi, qui obviavit Abrahæ regreſſo à cæde regum, & benedixit ei; cui & decimas omnium diviſit Abraham. Intuemini, quantus ſit hic, cui & decimas dedit de præcipuis Abraham Patriarcha.* 2. Patriarcha Jacob Gen. 20. v. 22. licet, excepta ſola lege circumciſionis adhuc eſſet conſtitutus in lege naturæ, nihilominus tanquam rem, qua Deus poſſet & vellet ex ſuis bonis eſſe contentus, dicit: *Si fuerit Deus mecum, & dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum, reverſusque fuero proſpere ad domum patris mei, cunctorum, quæ dederis mihi, decimas offeram tibi.* 3. In lege Moyſaica multæ extant leges de ſolvendis Decimis pro ſuſtentatione tribus ſacerdotalis ſeu Leviticæ, cui Joſue in diviſione terræ nullam aſſignavit portionem, quia illi aſſignavit Decimas ex omnibus aliis tribubus, ſub titulo; quod Decimæ ſint pars, ſeu portio bonorum, Deo & ejus miniſtris communis, ac proin titulo reſervationis jure naturæ Deo debita. Ob eam communionem bonorum inter Deum & ejus Miniſtros, quod pars tribus Leviticæ Deus ſit & Sacerdotium Joſ. 18. v. 6. 4. Chriſtus in nova lege confirmavit hanc legem ſolvendi decimas. Matthæi 23. dicit: *Væ vobis Scribæ & Phariſæi, hypocritæ, qui decimatis mentam, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ graviora ſunt legis, judicium, & miſericordiam & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Loquitur hoc loco Chriſtus de dantibus, non de accipientibus decimas. 5. Hunc morem ſolvendi decimas ex parte aliqua ſaltem quoad ſubſtantiam manſiſſe apud Chriſtianos ex Judaiſmo converſos, eumque ſenſim tranſiiſſe ad Chriſtianos ex gentibus converſos, colligitur primo ex *Conſtitutionum Apoſtolicarum* l. 7. C. 30. ubi dicitur: *Dabis ſacerdotibus omnes primitias torcularis & areæ & vindemiæ & meſſis, boum atque ovium; dabis omnem decimam pupillo & viduæ, pauperi, & proſelyto. Dabis etiam ſacerdotibus primitias panum recentium, vini ex dolio, olei, mellis, pomorum, ſive baccarum, uvæ, aut aliorum fructuum.* Secundo, Patres tam Græci quam Latini hortantur fideles ad dandas decimas, quamvis tantum ultro offerendas ob quandam convenientiam exempli veteris in lege naturæ & ſcripta approbati à Deo. Irenæus l. 4. C. 34. *Judæi decimas habebant conſecratas. Qui autem libertatem aſſecuti ſunt, omnia, quæ ſunt ipſorum, ad Dominicos decernunt uſus, hilariter & libere dantes ea.* Justinus Martyr in Apologia II. *Qui copioſiores ſunt & volunt, pro arbitrio quiſque ſuo, quod viſum eſt, contribuunt, & quod ita colligitur, apud Præpoſitum deponitur, atque inde opitulatur pupillis & viduis.* Cyprianus Serm. de Eleemoſ. ait: *Qui poſſeſſor in terris reditus ac fructus ſuos cum fraternitate partitur, dum largitionibus gratuitis communis ac juſtus eſt, Dei imitator eſt.* Et l. 1. Epiſt. 9. *Qui ad ordinationem Clericalem promoventur, in honore ſportulantium fratrum tanquam decimas ex fructibus accipientes ab altaribus non recedant.* Tertullianus in Apologetico. *Modicam unusquisque ſtipem menſtrua die vel cum velit, & ſi modo poſſit, apponit; nam nemo compellitur, ſed ſponte confert; hæc quaſi depoſita pietatis ſunt.* Verum quia hæc liberalis ſpecies decimationis non ſemper ſuffecerat, Concilium

Illi-

ILLIBERITANUM Can. 19. anno 300. & CARTHAGINENSE tempore S. Auguſtini adhuc permittunt, opificio vel negotiatione intra provinciam victum quærere, quod non contigiſſet, ſi gaviſi eſſent jure decimandi ſeu exigendi decimas tanquam ex obligatione jam declarata & menſura determinata debitas. TERTIO, *D. Chryſoſtomus*, *D. Hieronymus*, *D. Auguſtinus*, *Leo & Anthemius Imperatores* ſæculo quarto exeunte, & ſæculo quinto jam agnoſcunt ac urgent in fidelibus conſuetudinem & obligationem ſolvendi decimas, licet hi Imperatores prohibuerint, eas decimas exigi ſub cenſura excommunicationis vel ſub denegatione Sacramentorum in diſtrictu Patriarchatus Conſtantinopolitani. Cum ergo Clerici decimas tanquam jure debitas exegerint, & nulla monſtretur origo tam univerſalis conſuetudinis in ulla lege Imperatoria, veroſimile eſt, ad obligationem decimarum primo ſub hoc modo determinandam ac fundandam concurriſſe tria principia. 1. *Obligationem juris naturalis ac divini* ex fructibus primario ex benedictione divina perceptis recognoſcendi authorem conteſtatione publica per oblationem portionis notabilis, arbitrio divino ſignis aut verbis divinis, aut Vicariorum Dei ſententiis declarato acceptabilis, ad cultum Dei publicum per ejus miniſtros, aliosque ſervos Dei ad ſervitium Dei ſolenne adſcriptos obeundum. 2. *Eccleſiæ declaratio*, qua portione fructuum Deus in conteſtationem ſuæ beneficentiæ ſibi reſervatorum poſſit convenienter & velit eſſe contentus. 3. *Conniventia*, *permiſſio*, *ac conceſſio* Imperatorum, Regum, ac Principum. Hæc omnia probantur ex teſtimoniis coævis, nam LEO ET ANTHEMIUS Imperatores jam anno 460. ſupponunt introductam conſuetudinem decimandi & obligationem, dum præciſe prohibent, ne decimarum exactio fiat a Clericis ſub cenſuris, & quidem in ſolo Patriarchatu C. P. ubi contra contumaces poterat facilis haberi recurſus ad Imperatorem: imo ſic ſtatuendo tacita conniventia, permiſſione, ac conceſſione confirmat obligationem. Imperatores præfati C. l. 39. l. 1. Tit. 3. de Epiſcopis & Clericis ſic habent: *Non oportet, Epiſcopos aut Clericos cogere quosquam ad fructus offerendos, aut angarias dandas, aut alio modo vexare, aut excommunicare, aut anathematizare, aut denegare communionem, aut idcirco non baptizare, quamvis uſus ita obtinuerit. Transgreſſor cadit ab Eccleſia & adminiſtratione ipſius, & dat decem libras. Hæc vero obtinent in ſola Imperatrice* (civitate) *& territorio ejus, & locis ad eos, qui à Patriarcha ordinantur, pertinentibus, aut ad ordinatos ab his Epiſcopis.* Similem conſuetudinem & obligationem anteriorem jam etiam recognovit, eidemque ſolam *conceſſionem*, ſeu permiſſionem confirmatoriam anno 560. addidit Chlotharius Rex Galliæ, dum in ſua conſtitutione num. 11. ſic habet: *Agraria, paſcuaria, vel decimas porcorum Eccleſiæ pro fidei noſtræ devotione concedimus, ita ut actor vel decimator in rebus Eccleſiæ nullus accedat.* De obſervantia autem ſolvendi decimas jam ſæculo quarto & quinto Thomaſſinus Tom. 3. vet. Diſcipl. l. 1. C. 4. & 5. varia adducit teſtimonia. Sic EPIPHANIUS Hæreſi 80. C. 5. & 6. quosdam Sacerdotes laudat, qui *primitias & oblationes* cum pauperibus partiuntur. CONCILIUM GRANENSE vero quosdam monachos carpit, quod *ſibimet vindicent primitias frugum Eccleſiaſticas, & oblationes eorum, quas veterum inſtitutio Eccleſiis tribuit.* GREGORIUS NAZ. Epiſt. 80. *Quemadmodum areæ & torcularis primitias Deo conſecrare juſtum ac pium eſt, quoniam ab ipſo & ipſi & noſtra omnia ſunt, ita novæ quoque hæreditatis.* CHRYSOSTOMUS in Acta Hom. 18. ſuadens extructiones Eccleſiarum parochialium cum collatione decimarum pro ſuſtentatione ſacerdotis pro motivo allegat, quia ſic Deus obligatur fundatori, & quia hoc eſt ſolatio magno. *Parumne eſt, Deum ex omnibus frugibus tuis partem & primitias frugum primum accipere.* IDEM in Epiſt. ad Epheſ. Hom. 5. *Si tunc* (apud Judæos) *erat periculum, decimas non relinquere, cogita, quantum nunc ſit.* Ex hoc textu patet, à D. Chryſoſtomo timeri, ne graviter Deo diſpliceat tenacitas eorum & avaritia vel irreligioſitas, qui recuſabant dare decimas. Itaque inſero, non extitiſſe legem poſitivam Eccleſiæ; alioquin contravenientes ſciviſſent, ſe peccare graviter, ſed tantum legem naturalem ac divinam & ſenſum communem Eccleſiæ, contra quæ ex falſo dictamine operari periculoſum eſt. D. AUGUSTINUS Hom. 48. inter 50. *Reddite, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo. Majores noſtri copiis omnibus abundabant, quia Deo decimas dabant; modo autem, quia diſceſſit devotio Dei, acceſſit indictio fiſci. Noluimus partiri cum Deo, modo autem totum tollitur.* IDEM l. 2. quæſt. Evang. C. 34. *Quisquis operatur in Chriſti Eccleſia abundat juſtitia ejus ſuper Scribarum & Phariſæorum, ut cum illi decimas darent, iſti dimidias dent. Aut certe duplicent decimam, & duas decimas dando ſuperet impendia Judæorum.* Et Serm. 219. de temp. *Jam prope ſunt dies, in quibus meſſes colligere debemus; de offerendis, imo de reddendis decimis cogitemus. Deus enim, qui dignatus eſt totum dare, NB. decimam dignatur à nobis repetere, non ſibi, ſed nobis ſine dubio profuturam. Quod ſi Decimas non habes fructuum terrenorum, quodcunque te paſcit ingenium, Dei eſt. Inde decimas expetit, unde vivis. De militia, de negotio, de artificio redde decimas. Primitias rerum & decimas dignatur petere & negas avare? Quid faceres, ſi partibus* (novem) *ſibi ſumptis tibi Decimam reliquiſſet?* Idem in Pſal. 146. docet, Chriſtum eſſe Imperatorem, cujus fiſco ſaltem per decimas ſatisfaciendum eſt: *Nunquam*, inquit; *hoc facietis* (ut debita veſtra apud hunc Imperatorem expungatis) *niſi aliquid de rebus veſtris ſepoſitum habueritis, quod cuique placet pro neceſſitate rei familiaris ſuæ tanquam debitum quaſi fiſco reddendum.* Si (an) *non habet Rempublicam ſuam Chriſtus? Non habet fiſcum ſuum? Præcidite ergo aliquid, & deputate aliquid fixum vel ex annuis fructibus, vel ex quotidianis quæſtibus veſtris. Exime aliquam partem redituum tuorum. Decimas vis? Decimas exime; quanquam parum eſt. Dictum eſt enim, quia Phariſæi Decimas dabant. Et Dominus ait: Niſi abundaverit juſtitia veſtra plus quam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Et ille, ſuper quem debet abundare juſtitia tua, Decimas dat, tu autem nec milleſimam das. Quomodo ſuperabis eum, cui nec æquaris?* Ibidem S. Doctor teſtatur, Decimas ejusmodi non fuiſſe determinate exactas à Clero,

ſed relictas eſſe diſcretioni fidelium: *Efficite, ut vos ipſos exigatis, efficiemini exactores veſtri, Chriſtus exigit tacitus.* Hinc S. Auguſtinus Serm. 219. ſolum hortando petit. *Qui ſibi aut præmium comparare, aut peccatorum deſiderat indulgentiam promereri, reddat Decimam, & de novem partibus ſtudeat eleemoſinam dare pauperibus.* Cassianus collat. 21. C. 2. & 3. refert quendam ſermooem Joannis monachi ad plebem, afferentem decimas ad monachos, forte quia io vicinia non erat alius parochus, enm ſic perorantem inducit: *Gratanter amplector, quia fideliter primitias veſtras ac decimas indigentium uſibus profuturas, velut ſacrificium Domino bonæ ſuavitatis offertis. Quam devotionem fideliter exequentes, ſcitote vos legis antiquæ juſtitiam conſummaſſe, ſub qua tunc poſiti & transgredientes reatum inevitabiliter incurrebant, & implentes ad perſectionis apicem nihilominus pervenire non poterant. Juſti autem* (in oova lege) *quibus lex non eſt poſita, ſic probantur non eſſe ſub lege, ut juſtitias legis non ſolum implere, verum etiam ſuperare contendant, ſitque devotio eorum legali major imperio, quæ obſervantiam cumulans præceptorum voluntaria addat ad debita.* D. Hieronymus in Epiſtola ad Nepotianum vitam Clericorum exprimens ſcribit: *Si ego pars Domini ſum* (ſicut in V. T. tribus Levi Joſuæ 18.) *& funiculus hæreditatis ejus, nec accipio partem inter cæteras Tribus, ſed quaſi Levita & Sacerdos vivo de decimis, & Altari ſerviens Altaris oblatione ſuſtentor, habens victum & veſtitum his contentus ero.* Idem in C. 3. Malachiæ. *Quia Decimas & Primitias Levitis populus non reddebat, ſeipſum dicit Dominus fraudem ſuſtinere, cujus Miniſtri fame coacti & penuria templum deſeruerint. Quia fraudaſtis me parte mea, hortor vos, ut inferatis decimas in theſauros templi. Si enim per alios viſitatur in carcere & ægrotus ſuſcipitur, & eſuriens, ſitiensque cibum accipit atque potatur, cur non in Miniſtris ſuis ipſe Decimas accipiat,* (hoc eſt, accipere dici poſſit) *& ſi non dentur, parte ſua ipſe privetur?* (hoc eſt privari dici poſſit?) *Quod de Decimis Primitiisque diximus, quæ olim dabantur à populo Sacerdotibus ac Levitis, in Eccleſiæ quoque populis intelligitur; quibus præceptum eſt, non ſolum Decimas dare & Primitias, ſed & vendere omnia, quæ habent, & dare pauperibus, & ſequi Dominum Salvatorem. Quod ſi facere nolumus, ſaltem Judæorum imitemur exordia, ut pauperibus partem demus ex toto, & Sacerdotibus ac Levitis honorem debitum referamus.*

Hæc omnia confirmantur ex praxi Gentilium, qui & ipſi ſolvebant Sacerdotibus decimas. Apud Babylonios omnium, quæ inferebantur, ſolutas fuiſſe Decimas, teſtatur Aristoteles l. 2. œconomicorum. Veteres Diis voviſſe Decimam, habetur l. 2. ff. de pollicitationibus. Ex his ergo Patrum textibus duo inferuntur magni momenti documenta. Primo, quod obligatio ſolvendi Decimas ſit *quoad ſubſtantiam* juris naturalis ac divini. Secundo, quod obligatio ſolvendi decimas non ſit *aggravatio* ſed *alleviatio* juris naturalis ac divini. Cum enim jure naturali ac divino Deo deberetur non ſolum major pars bonorum ſed etiam totum noſtræ ſuſtentationi reſiduum, prout D. Auguſtinus ratiocinatur, Deus onus indeterminatum hujus graviſſimæ obligationis alleviare cupiens ſe decima parte contentum eſſe velle in Lege Moſaica profeſſus eſt. Et cum hæc declaratio Dei nec pertineat ad præcepta *cæremonialia*, utpote allegorica ſeu præfigurativa futurorum adimplendorum in Chriſto & ejus corpore, quod eſt Eccleſia; nec ad præcepta *judicialia*, utpote non directa immediate ad plebem, ſed ad Judices, conſequitur, eam legem de reddendis Decimis eſſe *declarativam* legis naturalis, & divini anterioris, adeoque eam ex ſua natura eſſe *perpetuam*.

Quæritur 4. Quo tempore obligatio reddendi Decimas *quoad modum* præſentem cœperit eſſe Juris poſitivi? Et cujus? Civilis vel Eccleſiaſtici?

Respondeo. Obligatio ſolvendi Decimas *quoad modum* coaluit per leges Conciliorum particularium *declarativas*, & Regum compulſivas ſæculo ſexto, ſeptimo & octavo. Talis lex declarativa legis naturalis ac divini habetur in Concilio Turonensi celebrato anno 567. ubi dicitur: „ Illud inſtantiſſime commonemus, ut „ Abrahæ documenta ſequentes Decimas ex o- „ omni facultate non pigeat Deo pro reliquis, „ quæ poſſidetis, conſervandis offerre. Si quis „ in Abrahæ collocari vult gremio, ejusdem non „ repugnet exemplo, & ſolvat eleemoſynæ pre- „ tium, quisquis optat regnare cum Chriſto." Concilium Matiſconenſe II. celebratum anno 627. ait: „ Leges divinæ conſulentes Sacerdo- „ tibus ac Miniſtris Eccleſiarum pro hæreditatis „ portione omni populo præceperunt, Deci- „ mas fructuum ſuorum ſacris locis præſtare, ut „ nullo labore impediti ſpiritalibus poſſint va- „ care miniſteriis. Quas leges Chriſtianorum „ congeries longis temporibus cuſtodivit inte- „ meratas. Nunc autem paulatim pene Chriſtia- „ ni omnes, quæ divinitus ſancita ſunt, adim- „ plere negligunt. Unde ſtatuimus ac decerni- „ mus, ut mos antiquus à fidelibus reparetur, „ & Decimas Eccleſiaſticis famulantibus cæremo- „ niis populus omnis inferat, quas Sacerdotes „ aut in pauperum uſum aut in captivorum re- „ demptionem prærogantes ſuis orationibus pa- „ cem populo ac ſalutem impetrent." Ad has leges Conciliorum particularium acceſſit tandem etiam lex civilis Pipini Regis Galliæ, Belgii, Ripuariorum ad Rhenum, Sueviæ, & Bavariæ, &c. Is in capitulari Metenſi anno 756. C. 4. ſic mandat: *Qui res Eccleſiaſticas per verbum Domini regis tenent, illos cenſus vel illas Decimas ac nonas dare pleniter debeant, prout eis ad vernum ordinavimus.* Loquitur hoc loco Pipinus de bonis Eccleſiaſticis Eccleſiæ per teſtamentum relictis, quæ, ut veroſimile eſt, à Chilperico rege Eccleſiis ſubtracta & laicis in beneficium commiſſa fuerant. Idem in conſtitutione generali, quam affert Baluzius in Capitularibus Regum Francorum, anno 764. ſic ſtatuit: *Prævidere faciatis & ordinare de verbo noſtro, ut unusquisque homo, aut vellet aut nollet, ſuam Decimam donet.* Idem confirmat Carolus Magnus in capitulari edito anno 779. pro Gallia, Germania, & Italia, ubi C. 7. ſic jubet: *De Decimis, ut unusquisque ſuam Decimam donet, atque per juſſionem Pontificis* (hoc eſt, Epiſcopi) *diſpenſentur.*

Quæritur 5. Quæ ſit origo Decimarum laicalium?

Digitized by Google

Respondeo. Origo eſt triplex. 1. *Aſſignatio Decimarum in partem ſalarii*, ſacta *Advocatis nonnullis* Eccleſiarum per ſpecialem contractum, ab Imperatoribus vel Regibus approbatum vel confirmatum. Hujus rei exempla affert Muratorius *Antiquitatum Italicarum medii ævi* Tomo quinto Tit. *de Advocatiis*. Qui tamen hunc vel ſequentem titulum allegant, eum tenentur probare. 2. *Alienatio* juris decimandi ab Eccleſia in laicos authoritate legitima Eccleſiaſtica facta. Hoc modo tempore belli ſacri & in variis aliis Eccleſiarum neceſſitatibus ſæculo duodecimo Epiſcopi, cum nondum ad ſolennitatem alienationum Eccleſiaſticarum requireretur licentia Papæ, multas Decimas alienarunt in Nobiles Defenſores Eccleſiæ, vel euntes cum comitatu militum ad bellum ſacrum. 3. *Uſurpatio iniqua* quorundam Nobilium vel Principum rapientium & Decimas Eccleſiaſticas; cujus rei triſtia habentur in Germania exempla ex ſæculo decimo. 4. Forte etiam *primæva competentia Fundatoris*, de qua reperitur exemplum in Capitulari Dagoberti Regis Galliæ, edito anno 630. ubi C. 2. *in Legibus Alamannorum* ſic habetur: *Si quis liber res ſuas ad Eccleſiam dederit, & per chartam firmitatem fecerit, & poſt hæc à Paſtore Eccleſiæ in beneficium ſuſceperit ad victualem neceſſitatem conquirendam diebus vitæ ſuæ, & quod ſpondit, perſolvat ad Eccleſiam cenſum de illa terra.* Sicut ergo talis ſibi omnia reſervat præter cenſum, ita poterat etiam fieri pactio valitura pro hæredibus.

Quæritur 6. An decimæ ex primæva ſua inſtitutione ſint tantum ordinatæ ad ſuſtentationem Clericorum?

Respondeo. Decimæ ex primæva ſua inſtitutione non fuerunt ordinatæ tantum ad ſuſtentationem Clericorum, ſed etiam in ſuſtentationem pauperum, & fabricæ, &c. Id patet ex conſtanti teſtimonio Patrum & Scriptorum veterum, qui de oblationibus primævis fidelium, & de ſuccedentibus in vicem oblationum Decimis ſic loquuntur. 1. S. Cyprianus Serm. de Eleemoſ. *Cum univerſa, quæ dantur, & pupillis & viduis conferantur, ſciamus, quæ pœna divitem ſterilem* (non facientem oblationes ad Eccleſiam) *maneat.* 2. Justinus M. in Apologia 2. *Qui copioſiores ſunt & volunt, pro arbitrio ſuo quisque, quod viſum eſt, contribuunt; & quod ita colligitur, apud Præpoſitum deponitur, atque inde opitulatur pupillis & viduis, & his, qui propter morbum vel aliam cauſam egent.* 3. Tertullianus in Apologetico. *Modicam unusquisque ſtipem menſtrua die apponit; Inde alendis egenis, & pueris ac puellis, re ac parentibus deſtitutis, ætateque domitis ſenibus, item naufragis, & ſi qui in cuſtodiis cauſa Dei alumni confeſſionis ſiunt, diſpenſatur.* 4. Author Constitutionum Apostolicarum l. 7. C. 30. *Dabis omnem decimam pupillo, & viduæ; pauperi & proſelyto.* Et l. 2. *Tametſi vos Deus à vinculis* (Moſaicæ legis) *liberarit; non tamen à penſionibus liberavit, quas Sacerdotibus debetis, & quas egentibus benigne largiri oportet.* 5. S. Augustinus Serm. 219. *Decimæ tributa ſunt egentium animarum. Redde ergo tributum pauperibus, offer libamina ſacerdotibus.* 6. Concilium Matisconense II. Can. 5. *Statuimus, ut Decimas populus omnis Eccleſiaſticis famulantibus cæremoniis inferat, quas Sacerdotes aut in pauperum uſum, aut in captivorum redemptionem prærogantes populo ſalutem impetrent.* 7. Othlonus presbyter in vita S. Bonifacii M. *Apoſtoli, omnesque eorum veſtigia ſequentes Decimas in quatuor portiones dividentes, unam ſibi, alteram Clericis, tertiam pauperibus, quartam reparandis Eccleſiis dabant. Nunquid avaritiæ ſuæ tantummodo conſulantes in diſtributione Decimarum obliti ſunt pauperum, reparationiſque Eccleſiarum, ſicut modo, proh dolor! cernimus agi? Canones enim ſancti, ex quorum authoritate colliguntur decimæ, non ſolum decimas dari, ſed etiam inter varios jubent diſtribui, ut in urbibus quibuslibet & vicis Xenodochia habeantur, ut pauperes & peregrini alantur. Sed tam ſanctum, tam neceſſarium præceptum in plurimis locis non ſolum minime curatur, ſed etiam pene ignoratur. Nam ſolummodo illud legitur, quod Decimæ Epiſcopis ſint tribuendæ; quid vero exinde agendum ſit, vel ſi quidpiam aliud curandum ſit circa monaſteria &c. ignorantiæ commendatur.*

Quæritur 7. Utrum adminiſtratio omnium Decimarum per totam Diœceſin ex primæva earum inſtitutione & ex obſervantia Eccleſiæ primis decem ſæculis pertinuerit ad ſolum Epiſcopum?

Raspondeo Affirmative.

Id probat Thomassinus *Vet. diſcipl.* Tom. 3. l. 2. Sic 1. in Concilio Romano VI. ſub Symmacho Papa Collat. 7. dicitur: *Oblationes fidelium à nemine præſumantur abſque conſenſu & voluntate Epiſcopi, in cujus dignoſcuntur eſſe parochia,* (hoc eſt, Diœceſi). 2. Concilium Agathense Can. 22. *Civitatenſes ſive Diœceſani Preſbyteri vel Clerici ſalvo jure rem Eccleſiæ, ſicut permiſerint Epiſcopi, teneant, vendere aut donare non præſumant.* 3. Concilium Aurelianense I. C. 15. *De his, quæ Parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque peculiis quicunque fideles obtulerint, antiquorum Canonum ſtatuta ſerventur, ut omnia in Epiſcopi poteſtate conſiſtant. De his tamen, quæ in Altario acceſſerint, tertia fideliter Epiſcopis deferatur.* 4. In Concilio Francofurtensi, celebrato ſub Carolo M. Can. 48. *De oblationibus, quæ in Eccleſia vel in uſus pauperum conferuntur, Canonica obſervetur norma, & non ab aliis diſpenſentur, niſi cui Epiſcopus ordinaverit.* Et 5. Capitularium Caroli M. l. 5. C. 123. *De Decimis; ut unuſquiſque ſuam Decimam donet, atque per juſſionem Epiſcopi diſpenſentur.* Hæc omnia fuiſſe illo tempore intellecta de oblationibus Decimarum per totam Diœceſin, patet ex Concilio Troslejano, celebrato anno 909. quod priores Canones explicans, C 6. ait: „Ab antiquo tempore conſtitutum eſt à Sanctis Patribus, ſicut habet Epiſcopus in ſua ordinatione omnem „generaliter parochiam cum omnibus ruſticanis „parochiis, quas per triennium inconcuſſe poſſedit; ita & unusquiſque presbyter in ſua or„dinatione, ac diſpenſationis cura habeat paro„chiam ſuam cum dote & decimis Eccleſiæ, vi„delicet cum ſui Epiſcopi conſilio ac diſpoſitio„ne ſecundum regulas antiquitus & divinitus „conſtitutas. *Dein recitatis his Concilii Toletani „III. verbis:* Dotem Eccleſiarum, & omnia „juxta conſtitutionem antiquam ad Epiſcopi „ordi-

„ ordinationem & poteſtatem pertinere, *ſic ulterius pergit:* Quod ſi quæritur, quæ dicat „ OMNIA, procul dubio Decimas, primitias „ fructuum & oblationes eorum, & ea quæ parochiis in terris; vineis, mancipiis, ſeu pecuniis, ſeu quibuslibet rebus, quæcunque fideles obtulerint, quæ omnia ſub poteſtate, „ ut diximus, & diſpoſitione Epiſcoporum regimine, ac diſpenſatione presbyterorum manere debent inconcuſſa.

QUÆRITUR 8. An peccent mortaliter, qui in notabili quantitate defraudant Decimas? Etiam pure laicales?

RESPONDEO Affirmative.

RATIO eſt, quia hæc obligatio *quoad ſubſtantiam* eſt juris naturalis ac divini circa Decimas Eccleſiaſticas. Circa Decimas autem laicales, ubi de uſurpatione iniqua non conſtat, præſumendum eſt, eas fundari vel in *Reſervatione*, vel in *Contractu;* quo caſu peccatur ſaltem contra juſtitiam defrandatione Decimarum.

QUÆRITUR 9. An graviter peccent, qui in dandis Decimis eligunt viliora?

RESPONDEO Affirmative.

RATIO eſt, quia id ſibi graviter diſplicere Deus teſtatur Levitici 27. v. 33. *Non eligetur nec bonum, nec malum,* (hoc eſt, nec meliora, nec deteriora) *nec altero commutabitur. Si quis mutaverit, & quod mutatum eſt, & pro quo mutatum eſt, ſanctificabitur Domino, & non redimetur.*

QUÆRITUR 10. An peccent, qui in agris Decimam meſſis partem numerant in ſingulis ſulcis, non autem continuative per omnes ſulcos continuos?

RESPONDEO. Peccant graviter.

RATIO eſt, quia nec Dominus Decimarum laicalium hoc toleraret ſine gravi indignatione; nec ab initio ſibi Decimas ſub iſto modo ſibi reſervaret. Ergo nec id ſine gravi indignatione tolerat Deus circa Decimas Eccleſiaſticas ſibi debitas.

QUÆRITUR 11. An parochiani quoad Decimas animalium teneantur computare numerum animalium decimabilium anno præterito incompletum?

RESPONDEO. *Per ſe* ad hoc non teneentur.

RATIO eſt, quia Deus in Scriptura hanc annexionem non præcipit; nec etiam videtur, eſſe conveniens, ut præcipiatur. Levitici 27. præciſe dicitur: *Omnium Decimarum bovis & ovis & capræ, quæ ſub paſtoris virga tranſeunt, quidquid decimum venerit, ſanctificabitur Domino.*

NEC OBSTAT, quod alioquin multi, quibus annuatim vix ſeptem, octo, aut novem partus veniunt, tranſirent ſine decimatione. Hujusmodi enim homines ſunt ſæpe pauperes; quos Deus non vult gravari Decimis, cum hæ in ſubſidium potius pauperum ordinatæ ſint. Quia tamen etiam non pauperes ſæpe abutuntur illa licentia, praxis paſſim induxit obſervantiam oppoſitam, quæ ubi viget, obſervanda eſt.

QUÆRITUR 12. An liceat Parochis, obligare parochianos ad præſtandas Decimas jam deſuetudine exoletas?

RESPONDEO. Si conſuetudo ſolvendi certum genus Decimarum nondum exolevit in tota ferme communitate, & in reliquis plerisque partibus communitatis deſuetudo non eſt uniformis, aut continua à tempore immemoriali, ac de anteriori obſervatione conſtat, ita ut in pleriaque primia hujus deſuetudinis authoribus poſſit præſumi mala fides, licite urgent reductionem ad obſervantiam priſtinam. Si vero deſuetudo jam eſt centenaria, uniformis, ac continua, non urgatur reductio licite, quia jam præſcripta eſt ab ultimis à tempore immemoriali poſſeſſoribus immunitas ab eo genere Decimarum, niſi conſtet defuiſſe bonam fidem, vel aliud requiſitum præſcriptionis legitimæ. Reliqua pertinent potiſſimum ad forum externum Canonicum.

FINIS.

Tractatus
DE
CONTRACTIBUS IN SPECIE.

In hac materia, quantum Theologo Morali pro foro præciſe interno ſat fuerit, breviter ſecundum *præcepta Juris Naturalis & poſitivi* diſſerendum cenſeo. Cum enim plerique contractus ſint *contractus bonæ fidei*, in quibus magis inſpicitur *æquitas naturalis*, & *intentio contrahentium* rationabiliter præſumpta, quam rigor legum; imo ipſæ Leges Civiles Juris Communis ob uſum legum provincialium ac municipalium vix in ullo amplius regno, Republica, vel provincia alio modo quam *directive* his temporibus *in caſu particulari* ſerventur, ultimato ſequitur; pro foro interno conſcientias *juxta æquitatem legum naturalium*, ac juxta leges & conſuetudines rationales regnorum vel locorum particularium *præcipue* regulandas eſſe. Agetur autem in hoc Tractatu de ſequentibus Contractibus aut Appendiciis Contractuum.

1. De Precario.
2. De Commodato.
3. De Depoſito.
4. De Emptione & Venditione.
5. De Locato & Conducto.
6. De Emphyteuſi.
7. De rerum permutatione.
8. De Feudis.
9. De Pignoribus & Cautionibus.
10. De Fidejuſſoribus.
11. De Solutionibus.
12. De Donationibus.
13. De Contractu Societatis.
14. De Teſtamentis.

§. I.
De Precariis.

QUÆRITUR 1. Quid ſit *Precarium?*

RESPONDEO. *Precarium* eſt *contractus, quo alicui ad ejus preces res quædam ad utendum gratis conceditur, reſervata tamen libertate, rem revocandi ad libitum.* Niſi addatur promiſſum de non revocando ante certum tempus. Sic, ſi quis amico commodet ſine pretio equum ad exſpatiandum, revocabiliter tamen ad nutum commodantis, dicitur Precarium.

QUÆRITUR 2. Quid ſit *Precaria?*

RESPONDEO. *Precaria eſt contractus, quo alicui ad ejus preces res Eccleſiaſtica immobilis ac frugifera ſine proportionato pretio ad fruendum conceditur, ea tamen conditione, ut contractus ſingulis quinquenniis renovetur.* Ita collegitur ex *C. Precariæ.* & *C. Precarum.* & *C de Precariis.* hoc Titulo.

QUÆRITUR 3. Quid in Precario operetur pactum de non revocando ante certum tempus?

RESPONDEO. Hoc pactum id operatur, ut precatarius teneatur rem precario conceſſam finito tempore reſtituere, etiamſi concedens expreſſe rem non revocaverit.

QUÆRITUR 4. An Prælatus vel alius Adminiſtrator rerum Eccleſiaſticarum poſſit Precariam conſtituere ſine juſta cauſa?

RESPONDEO Negative. Ita communior. Id colligitur ex C. de Precariis, h. tit. ubi ex Concilio Carthaginenſi dicitur: *De Precariis irrationabiliter factis à Rectoribus Eccleſiarum, ſe ſuosque ſucceſſores pœna gravi obligantibus, ut facta ipſorum diſſolvere nequeant; præcipimus, ut nemo ſucceſſor anteceſſoris ſui pœna ſit obligatus, ſed ſuæ providentiæ ſit conceſſum, ut ſi anteceſſor ejus res Eccleſiæ irrationabiliter diſtribuit, ab eo ad jus ejusdem Eccleſiæ revocentur.* Ex hoc tamen textu ſolo non ſequitur, Precariam conſtitui non poſſe ſine ſolennitate, ſaltem ad triennium, cum ad triennium fieri poſſit etiam locatio, prout infra dicetur, ſine ſolennitatibus.

QUÆRITUR 5. An Prælatus vel alius Adminiſtrator rerum Eccleſiaſticarum poſſit ex cauſa rationabili ad quinquennium Precariam conſtituere ſine requiſitis ſolennitatibus?

RESPONDEO Negative. Ita communior.

RATIO eſt, quia Prælato ne quidem conceditur locatio ultra triennium ſine ſolennitatibus, etiamſi in locatione ſolvatur juſtum locationis pretium: Ergo multo magis repugnat intentioni legiſlatoris Precaria ultra triennium, cum in ea non ſolvatur juſtum locationis pretium, & ſic ſit majus periculum damnificationis Eccleſiarum.

QUÆRITUR 6. An Precarium ſolvatur morte concedentis vel precatarii?

RESPONDEO. Precarium non ſolvitur morte concedentis; ſolvitur tamen morte ejus, cui conceſſum eſt. Solvitur etiam per alienationem rei precario conceſſæ: quia alienatio habet vim revocationis implicitæ. Ita habetur. C. Precarium. 3. h. tit.

QUÆRITUR 7. Ad quid obligatur Precatarius in caſu, quo res precario conceſſa perit? vel deterioratur?

RESPONDEO 1. Precatarius tam in Precario, quam in Precaria, jure naturali in caſu tenetur ad refarciendum damnum non ſolum ex dolo vel culpa lata, ſed etiam ex *culpa levi*, ſaltem quoad damni dimidium.

RATIO eſt, quia in contractibus bonæ fidei reſpiciendum magis eſt ad intentionem, quam obli-

obligans veroſimiliter habuiſſet, ſi de caſu extraordinario cogitaſſet. Sine dubio autem obligaſſet precatarium ſaltem ad dimidium damni ex culpa levi.

Respondeo 2. Precatarius tamen non tenetur jure naturali ex culpa leviſſima ad reſarciendam partem damni.

Ratio eſt, quia cum Precarium ſit effectus amicitiæ tendentis ad beneficium gratuitum; amicitiæ autem non ſit, obligare amicum ad culpam leviſſimam, non eſt præſumendum, eam fuiſſe intentionem concedentis, niſi exprimatur oppoſitum.

Nec obstat; quod Commodatarius teneatur etiam ex culpa leviſſima, quando commodatum cedit in utilitatem ſolius commodatarii. Disparitas enim eſt, quia Precarium eſt effectus ſolius ac puræ amicitiæ vel gratitudinis erga eos tantum, quibus ſpeciali amicitia jungimur vel gratitudine obligamur. Neque enim tenemur, gratis aut ſine juſto pretio cuivis concedere uſum rerum noſtrarum abſque onere ſaltem arctioris diligentiæ. Econtra commodatum eſt effectus charitatis Chriſtianæ omnibus debitæ, quibus proin æquæ beneficii conditiones poni poſſunt.

§. II.

De Commodato.

Quæritur 1. Quid ſit *commodatum?*

Respondeo. *Commodatum* eſt *contractus, quo alicui res ad certum uſum & tempus gratis conceditur eo pacto, ut uſu finito eadem in ſpecie reſtituatur.*

Dicitur, *eadem in ſpecie*, hoc eſt, prout Jura hunc terminum ſumunt, *eadem in dividuo.* Hinc res uſu ſungibiles, v. g. eſculenta aut poculenta commodari non poſſunt, niſi commodentur ad ſolam pompam, prout fieri nonnunquam ſolet circa dulciaria.

Quæritur 2. Ad quid obligatur commodans?

Respondeo. Commodans tenetur 1. rem commodatam non revocare nondum elapſo tempore, ad quod conceſſa eſt. 2. Reparare damna commodatario illata ex dolo vel culpa lata, ſi rem vitioſam, v. g. equum ſternacem aut refractarium, ſine prævia monitione de vitio commodaſſet. 3. Reſarcire expenſas neceſſarias, quas commodatarius facere debuit in rem commodatam. Si enim alicui commodata eſt domus vitioſa, aut ruinoſa, commodans tenetur ſolvere reparationes neceſſarias, ſine quibus domus paſſa foret ruinam vel aliud grave detrimentum. Idem contingit circa medicinam pro commodato equo, aut circa expenſas aggerum contra alluvionem pro agro commodato. Ita exigit æquitas naturalis & intentio commodantis rationabiliter præſumpta, & Jus commune.

Quæritur 3. Ad quid obligetur commodatarius?

Respondeo. Commodatarius tenetur 1. Commodatam rem in individuo, ſeu pro ut Jura loquuntur, in ſpecie reſtituere tempore expreſſe vel tacite convento. 2. Re commodata non aliter uti, quam modo per commodantem tacite vel expreſſe conceſſo.

Ratio eſt, quia contractus ex intentione contrahentium legem accipiunt. 3. Rem commodatam, ſi in ſolius commodantis utilitatem commodata ſit, exactiſſima diligentia cuſtodire, ita ut ſi res commodata facta fuerit deterior, vel destructa, vel deperdita, commodatarius teneatur præſtare non ſolum culpam levem, ſed etiam leviſſimam. Ita ſpectata æquitate naturali ſtatuit Gregorius IX. in C. *Cum gratia*, h. tit. ubi ſic ſcribit: *Cum gratia ſui tantum quis commodatum accepit, de leviſſima etiam culpa tenetur. Licet caſus fortuitus, niſi acciderit culpa ſua, vel intervenerit culpa ſua, vel intervenerit pactum ſeu in mora fuiſſet, ſibi non debeat imputari. Contra eum quoque recte* (actione) *commodati non agitur, niſi poſt uſum expletum, cujus gratia res fuerat commodata; cum non decipi beneficio nos oporteat, ſed adjuvari.* Ex hoc ipſo autem textu ſequitur 4. Commodatarium non teneri ad compenſationem, ſi res commodata ſine ulla ſua etiam leviſſima culpa pereat, furto auferatur, aut deterioretur; idque verum eſt pro foro interno ante ſententiam Judicis, etiamſi per leges locorum particularium, quales vigent in noſtra Bavaria, commodatarius in caſu, quo res commodata caſu fortuito abſque ejus culpa perit, teneatur in ſoro externo pro arbitrio Judicis per viam tranſactionis ad compenſationem juxta naturam, exigentiam, acrationem damni illati. 5. Si commodatum cedit in utilitatem utriusque, v. g. ſi quis ſuo Advocato petenti vel Medico commodet libros ad ſtrenue defendendam ſuam cauſam, vel curandam ſuam valetudinem; vel ſi ſponſus ſuæ ſponſæ pro die nuptiarum commodet ſua ornamenta, commodatarius in caſu, quo res commodata perit vel deterioratur, ad compenſationem tenetur ſolum ex culpa levi, non vero ex culpa leviſſima. Ita æquitas naturalis exigit. 6. Si commodatum cedat in utilitatem ſolius commodantis, v. g. ſi in caſibus poſitis nec Advocatus nec Medicus petat ſibi commodari libros, nec ſponſa poſtulet ornamenta, ſed ipſemet commodans ultro offerat ac velit acceptari libros aut ornamenta, commodatarius in caſu, quo res commodata perit vel deterioratur, tenetur ad compenſationem ſolum ex culpa lata. Ita ſpectata æquitate naturali Jus commune. 7. Si dubium ſit, an culpa commiſſa à Commodatario ſit tantum lata vel levis, aut num ſit tantum levis vel leviſſima, commodatarius tenetur inire compoſitionem juxta arbitrium boni viri, & Judex ſecundum dicta de Probabiliſmo conformiter ad doctrinam Cardinalis de Luca *Tomo decimo* Theatri *diſcurſu* vigeſimo quinto tenetur imperare tranſactionem, ſive ſit dubium ſtricte dictum ſive late dictum cum majore probabilitate unius partis.

Ratio eſt, quia dubium hoc verſatur circa quæſtionem facti indefinibilis, & conſequenter ſubjecti vario & variabili Judicum judicio.

§. III.

§. III.

De Depoſito.

QUÆRITUR I. Quid ſit *Depoſitum?*

RESPONDEO. *Depoſitum* eſt *contractus, quo res alicui gratis cuſtodienda traditur eo pacto, ut eadem in ſpecie deponenti ad ejus arbitrium reſtituatur.*

DICITUR *eadem in ſpecie*, hoc eſt, eadem in individuo. Sic Itinerantes deponere ſolent ſuas res apud aurigam, cauponem, nautam, ſtabularium &c.

QUÆRITUR 2. Quotuplex eſt Depoſitum?

RESPONDEO. Eſt varium. Dividitur enim Depoſitum 1. in Conventionale, Judiciale, & ſequeſtrarium. 2. In voluntarium & neceſſarium. 3. In regulare & irregulare. CONVENTIONALE eſt, in quo Depoſitarius ad preces deponentis in ſe recipit cuſtodiam Depoſiti. JUDICIALE eſt, in quo Judex ex officio tenetur in ſe recipere cuſtodiam Depoſiti. v. g. quando Tutores pecunias vel alias res mobiles pupillorum deponunt pro cuſtodia apud Judicem. SEQUESTRARIUM eſt, quando res litigioſa traditur Judici vel Sequeſtri, ut tamdiu cuſtodiatur, donec finita lite pateat, cui ſit reſtituendum. VOLUNTARIUM eſt, quod abſque neceſſitate cogente deponitur. NECESSARIUM eſt, quod neceſſitate cogente depooitur, v. g. ratione hoſtilis incurſionis, incendii, tumultua publici, exilii, &c. ob quod etiam *miſerabile* dicitur. REGULARE eſt, ſeu *purum*, cui non admiſcetur alterius generis contractus. IRREGULARE vero, ſeu *mixtum* eſt, quod non ſiſtit in pura natura contractus depoſiti ſed habet permixtum aliud genus contractus. v. g. ſi deponatur pecunia, frumentum, vinum, vel alia res fungibilis, addita facultate, ut depoſitarins his rebus depoſitis libere uti poſſit. In tali enim caſu cum contractu Depoſiti permiſcetur contractus *mutui*.

QUÆRITUR 3. An Religioſi, Prælati, Minorennes, poſſint in ſe recipere depoſitum?

RESPONDEO 1. Religioſi poſſunt quidem recipere *Depoſita late dicta* ſalva paupertate, ſed non ſalva *obedientia*, ſi hoc illis ſpecialiter fuerit prohibitum.

DIXI, *Depoſita late dicta* non habentia annexum contractum reciprocum, quo depoſitarius ſe obliget ad ſatisſaciendum pro negligentia in cuſtodiendo; depoſita enim *ſtricte dicta* habentia annexum ejuſmodi contractum reciprocum recipere non poſſunt, cum ſint incapaces Dominii, ſaltem abſoluti.

RESPONOEO 2. Prælati poſſunt quidem cum conſenſu Capituli recipere Depoſita etiam *ſtricte dicta;* ſine tamen conſenſu Capituli non poſſunt ſe vel ſuam Eccleſiam obligare ad ſatisfaciendum in caſu negligentiæ.

RATIO eſt, quia Prælati ſunt adminiſtratores bonorum communium, non Domini. Sicut ergo adminiſtrator ſe non poteſt obligare in præjudicium ſui Domini ſine ejus conſenſu tacito vel expreſſo, ita nec poteſt ſe obligare Prælatus ſine conſenſu tacito vel expreſſo communitatis.

RESPONDEO 3. Hinc etiam Pupilli vel Minorennes non poſſunt recipere Depoſita ſtricte dicta ſine conſenſu Tutoris vel Curatoris.

RATIO eſt, quia non poſſunt ſe valide obligare ad ſatisſaciendum in caſu negligentiæ, irritante ejusmodi obligationes non ſolum jure communi, ſed etiam jure particulari locorum, ita ut hæc irritatio videatur eſſe Juris Gentium ac conſequenter ſundata in exigentia Juria naturalis.

QUÆRITUR 4. Ad quid obligetur deponens?

RESPONDEO. Tenetur 1. ad reſarciendum depoſitario damnum etiam *ex culpa leviſſima* v. g. ſi depoſuit apud cauponem equum refractarium vel calcitroſum; aut oves inſectas & oblitus eſt monere pro cautela.

RATIO eſt, quia Depoſiti receptio fit in gratiam ſolius deponentis. 2. Ad reſarciendas omnes expenſas à Depoſitario ſactas pro conſervatione Depoſiti, v. g. pro pabulo equi, vel pro applicatione medicinæ.

RATIO eſt, quia hæc præſumitur eſſe intentio contrahentium.

QUÆRITUR 5. Ad quid obligetur Depoſitarius?

RESPONDEO. Depoſitarius tenetur 1. rem depoſitam ſervare ac cuſtodire cura ordinaria, quam Domini adhibere communiter ſolent in ſervandis rebus propriis. Hinc in caſu deteriorationis vel amiſſionis non teoetur ad præſtandum damnum *ex culpa levi*, ſed tantum *ex culpa lata.* Idque verum eſt, etiamſi Depoſitarius alioquin in cuſtodiendis rebus propriis ſit diligentiſſimus.

RATIO eſt, qnia receptio Depoſiti fit in utilitatem ſolius deponentis, ut proin Depoſitarius non cenſeatur ſe obligare, niſi ad culpam latam. 2. Tenetur re Depoſita non uti ſine expreſſo vel tacito conſenſu deponentis. Ejusmodi enim uſus, ſaltem ſi ſit pretio æſtimabilis, in Jure commuoi recte æquiparatur ſurto, cum lucrum ex re ſrugiſera ſructificatione phyſica vel morali pertineat ad Dominum rei. Cenſetur tamen Domious rei circa uſum rei aliquando non eſſe rationabiliter invitus, ſi uſus rei fiat ſine ullo probabili periculo deteriorationis, & depoſitarius ſimul habeat intentionem compenſandi damnum ſecutum caſu ſortuito aut ex culpa leviſſima ob uſum rei. Si ſorte ex uſu conſequeretur aliquod damnum. 3. Tenetur reſtituere deponenti rem depoſitam, qualem accepit; idque ſioe mora, quam primum deponens rem ſuam repetit.

RATIO eſt, quia hæc præſumitur à Jure intentio contrahentium.

QUÆRITUR 6. An, & quando depoſitarii teneantur ad præſtandam culpam etiam levem?

RESPONDEO. Depoſitarii præſtare tenentur levem etiam culpam 1. quando ita ſtatuunt leges particulares locorum.

RATIO eſt, quia intentio contrahentium cenſetur tacite conſormari diſpoſitioni legum, ubi non conſtat de intentione contraria. 2. Quando ita expreſſe fuit conventum inter contrahentes. 3. Quando Depoſitarius ſe ultro obtu-

obtulit deponenti alloquin non depoſituro, nec ad deponendum compulſo cauſa neceſſitatis vel periculi. 4. Quando Depoſitarius accepit mercedem pro cuſtodia, prout ſolet fieri in nundinis, dum alicui ad horam traduntur in cuſtodiam res vendibiles. 5. Quando Depoſitarii tenentur ad diligentem cuſtodiam rerum, qualiter per Jus commune, imo per Jus Gentium, tenentur Caupones, Nautæ, Stabularii. 6. Quando Depoſitum cedit in utilitatem utriusque contrahentis.

Ratio eſt, quia in tali caſu depoſitarius cenſetur cuſtodire rem tanquam propriam. 7. Quando Depoſitum eſt neceſſarium cauſa periculi, prout ſuperius oſtenſum eſt.

Quæritur 7. Quænam ſint cauſæ excuſantes à reſtitutione Depoſiti?

Respondeo. Cauſæ excuſantes ſunt ſequentes. 1. Si ex reſtitutione ſibi vel aliis timeatur periculum. v. g. ſi furioſus repetat ſuum gladium. 2. Si res Depoſita reperiatur eſſe aliena, eamque repetat rei Dominus. 3. Si rem depoſitam ob crimen capitale deponentis juſte repetat Fiſcus. Aliud tamen dicendum, ſi crimen deponentis non ſit liquidum, aut lex habens annexam pœnam conſiſcationis tantum ſit pœnalis. 4. Quando intervenit impedimentum celeris reſtitutionis, ita ut deponens ad dilationem reſtitutionis non poſſit eſſe rationabiliter invitus.

Objicitur 8. An Depoſitarius in periculo incendii, vel hoſtilis incurſionis teneatur potius ſervare res depoſitas præ rebus propriis?

Respondeo 1. Si res propriæ ſint pretioſiores rebus depoſitis, vel ſaltem æque pretioſæ, Depoſitarius tuta conſcientia ſalvat res proprias præ rebus depoſitis.

Ratio eſt, quia Contractus Depoſiti eſt contractus bonæ fidei, in quo potiſſimum inſpicienda eſt intentio præſumpta contrahentium, quam veroſimiliter habuiſſent, ſi de ejusmodi caſu ſortuito cogitaſſent. Nemo autem ſe obligaret ad ſalvandas potius res depoſitas præ rebus propriis in caſu.

Respondeo 2. Si res depoſitæ ſint eminenter pretioſiores rebus propriis, & depoſitarius poſſit prudenter ſperare compenſationem damni proprii ſecuturi ex prælatione rerum depoſitarum, tenetur potius ſalvare res depoſitas præ rebus propriis.

Ratio eſt, quia ex communi ſenſu Doctorum & Juris Communis ea præſumitur eſſe intentio contrahentium.

Respondeo 3. Si res depoſitæ concernant bonum publicum, quales ſunt Archivia, Cancellariæ, Regiſtraturæ, & Acta Judicialia, &c. Depoſitarius tenetur potius ſalvare res depoſitas præ rebus propriis, etiamſi non ſperet ſatisfactionem damno proportionatam, præſertim ſi obligetur ſpeciali juramento fidelitatis.

Ratio eſt, quia Supremus Princeps pro tali caſu poteſt & præſumitur velle exigere titulo ſupremi Domini ſacrificium rei propriæ pro incolumitate boni publici, reſervato tamen Depoſitariis jure & ſpe recompenſationis. Quod ſi illa ſpes in caſu particulari ob defectum probationum deficiat, urget nihilominus lex generalis de præferendo bono publico rebus propriis. Aliud dicendum, ſi illa Acta relate ad bonum publicum credantur eſſe levis conſequentiæ.

§. IV.

De Emptione & Venditione.

Quæritur 1. Quid ſit Emptio ac Venditio?

Respondeo. Emptio ac Venditio eſt contractus, *quo duo inter ſe paciſcuntur de Dominio rei pretio æſtimabilis pro juſto pretio ab uno in alterum transferendo.* Alii addunt, quod Emptio ac Venditio ſit contractus *conſenſualis*, ad deſignandum, emptionem etiam ante rei traditionem ſolo conſenſu perfici.

Quæritur 2. Quotuplex eſt Emptio ac Venditio?

Respondeo. Emptio ac Venditio dividitur 1. in *publicam* & *privatam*. 2. In Emptionem *generis*, & emptionem *ſpeciei*. 3. In emptionem *ad corpus* ſeu per *averſionem*, & in emptionem quæ eſt *ad quantitatem* vel *menſuram*. 4. In *naturalem* ſeu œconomicam, & *artificialem*, ſeu negotiationem. *Venditio publica* eſt, quæ fit authoritate publica, dum v. g. bona debitoris venduntur *ſub haſta* plus offerenti authoritate Judicis. Econtra *venditio privata* eſt, quæ fit cujuslibet privati arbitrio. *Venditio generis* apud Juriſtas dicitur, quando ex aliquo genere rerum, v. g. ex grege equorum, ovium &c. venditur unum indeterminatum, arbitrio ementis aut vendentis, prout conventum fuerit, determinandum. Econtra *Venditio ſpeciei* apud Juriſtas vocatur, quando ex aliqua collectione rerum ſimilium, v. g. pomorum, ovium, equorum, &c. venditur aliquod individuum determinatum. *Venditio ad corpus ſeu per averſionem* nominatur, quando plura individua, vel ſpecies, aut genera rerum venduntur per modum unius totius aggregati ſine expreſſione numeri, menſuræ, vel ponderis, v. g. ſi vendantur collectim omnia bona mobilia alicujus Parochi defuncti, vel integra Bibliotheca pro mille florenis, abſque taxatione ſingularum hujus collectionis partium. Idem contingit, ſi integer acervus tritici vendatur, aut grex ovium, abſque expreſſione numeri & pretii ſingularum ſcapharum vel ovium, niſi forte id fiat *demonſtrative* ſeu *narrative*, non *taxative* ſeu *paciſcative* pro ſingulis, v. g. dicendo; vendo tibi hunc acervum tritici, quem meus ſervus dimenſus eſt & aſſerit eſſe triginta ſeptem ſcapharum, pro trecentis florenis. *Venditio ad quantitatem ſeu menſuram* dicitur, quando plura individua aut genera venduntur cum taxatione pretii pro ſingulis partibus totius, v. g. ſi quis dicat; ex hoc acervo tritici vendo tibi ſingulas ſcaphas pro octo florenis. Diſcrimen hujus venditionis à priori eſt, quod, ſi poſt numerationem, ponderationem, menſurationem, totius reperiatur major vel minor numerus, aut menſura, quam fuerat creditum, pretium debeat determinate juxta numerum ſingularum partium. Econtra in *venditione ad corpus*, etiamſi facta numeratione partium

Digitized by Google

tium reperiatnr major vel minor numerus partium, non augetur propterea nec minuitur pretium totius. *Venditio naturalis ſeu œconomica* dicitur, quando quis vendit ſibi ſuperflua, ut emat alia ſibi neceſſaria. Econtra *Venditio artificialis* ſen *negotiatio* dicitur, quando quis aliqua lucri cauſa emit, ut ea carius vendat.

Quæritur 3. Quænam requiruntur ad validam venditionem & emptionem?

Respondeo. Requiruntur tria. 1. conſenſus contrahentium validus. 2. Merx pretio æſtimabilis in humano commercio. 3. Pretium juſtum.

Quæritur 4. Quid, & quotuplex ſit pretium juſtum?

Respondeo. *Pretium juſtum* dicitur, quod in æſtimatione morali attentis circumſtantiis æquivalet rei venditæ. Dividitur 1. in *legale, ſeu legitimum*, & *naturale ſeu vulgare*. 2. *In infimum ſeu pium*; & in *mediocre ſeu moderatum*, & in *ſummum ſeu rigoroſum*. *Pretium Legale ſeu legitimum* eſt, quod mercibus, v. g. pani, cereviſiæ, vino, frumento, carni, taxatum eſt à Magiſtratu, principe, lege, ſtatuto, conſuetudine; ita ut arbitrio privatorum nec augeri nec minui poſſit abſque injuſtitia. *Pretium naturale ſeu vulgare* eſt, quod attenta qualitate mercium, & exigentia circumſtantiarum taxatur prudenti æſtimatione privatorum in communi commercio. *Pretium infimum ſeu pium* eſt, pretium minimum, quo res comparari poteſt ſine damno vendentis ſalva juſtitia & charitate. *Pretium ſummum ſeu rigoroſum* eſt pretium maximum, quo majus ab emptore extorqueri nequit ſalva juſtitia & charitate. *Pretium mediocre ſeu moderatum* eſt pretium medium inter pretium ſummum & infimum. Sic in exemplo, ſi in nundinis vendantur tres equi æqualis bonitatis, unus pro *nonaginta*, alter pro *centum*, tertius pro *centum ac decem* florenis, pretium primi erit infimum, ſecundi mediocre, tertii ſummum.

Quæritur 5. An & quænam poſſit conſtitui generalis regula pro taxando pretio juſto?

Respondeo. Poteſt ſtatui hæc univerſalis Regula: *Illud eſt juſtum rerum aut operarum pretium, quod attentis circumſtantiis Magiſtratus urbium, exercituum, aut provinciarum publice in commercio publico approbant aut ſtatuunt.* Hæc regula probatur ex eo; quia, ſi pretium rerum vel operarum ſoret exceſſivum, plerique in urbe, exercitu, aut provincia invenirent mudos, viliori ac juſto pretio ſibi comparandi ejuſmodi merces vel conducendi operas; & ſic eoipſo pretium exceſſivum publice in commercio prudentum non vigeret, nec approbaretur.

Confirmatur hæc regula ex ipſo communi axiomate. *Pretia rerum communi æſtimatione funguntur*, communi videlicet plerorumque prudentum in urbe, exercitu, vel provincia pro circumſtantia perſonarum, locorum, & temporum judicio, non vero æſtimatione privata paucorum imperitorum.

Dixi, *attentis circumſtantiis*. Res enim, & operæ artificum, & negotiatorum pro bono omnium publico locatæ induſtriæ variant in communi plerorumque prudentum æſtimatione 1. ex penuria, raritate, vel copia mercium. 2. Ex paucitate vel multitudine emptorum. 3. Ex ſingularitate vel collectione mercium, quæ collectim vel ſeorſim emuntur. 4. Ex difficultate venditoris in vendendo, aut emptoris in emendo, verbi gratia, ſi venditor ob particularem affectionem aut commoditatem illibenter ſe privet re, quam emptor petit; aut ſi emptor illibenter rem emit, quam venditor ultro offert & obtrudit. 5. Ex magnitudine laboris & periculi, quæ venditor ſubire tenetur in conſervandis, aſportandis, & colligendis mercibus. 6. Ex periculo non obtinendæ ſolutionis, & conſequenter ex periculo damni inde ſecuturi. 7. Ex damno emergente & lucro ceſſante ob venditionem rei, v. g. ſi ruſticus vendat militi tranſeunti ſuos equos, & ex eorum carentia nequeat opportuno tempore colere ſuos agros.

Quæritur 6. An & quænam poſſit dari regula pro differentia inter pretium ſummum & infimum?

Respondeo. Poteſt ſtatui hæc regula: *Illa in quovis genere mercium eſt juſta differentia inter pretium ſummum & infimum, quam attentis circumſtantiis Magiſtratus urbium, exercituum, aut provinciarum publice in commercio prudentum approbant vel ſtatuunt.*

Ratio eſt, quia eadem eſt regula pretii juſti, & extremitatum ſeu limitum juſti, cum ipſum juſtum ſine ſuis limitibus nec ſatis intelligi, nec definiri queat. Hinc cum pro diverſitate circumſtantiarum aliquando amplientur, aliquando arctentur hi limites, contingit interdum, verb. grat. horologia portatilia, pyxides tabaciſticas, vaſa argentea, & alia utenſilia in exercitu, conventu principum, vel alia ſolennitate vendi publice duplo carius, quam alioquin poſtularet pretium infimum in aliis circumſtantiis. Id enim juſte fieri poterit, ſi duplo majus pretium ſit proportionatum labori, induſtriæ, & periculo & operæ, in ordine ad honeſtam ſuſtentationem præſentem & futuram ſui & ſuæ familiæ.

Quæritur 7. Ad quid obligetur venditor erga emptorem?

Respondeo. Venditor tenetur 1. emptori aperire vitium mercis, ſi vitium verſetur circa ſubſtantiam mercis. Cenſetur autem verſari circa ſubſtantiam mercis illud vitium, cujus oppoſito veruſimiliter alligatur intentio ementis, eo quod conſideratis circumſtantiis alias non ſerviat ſine gravi incommodo ad finem ementis. Sic ſi quis ex præſcripto Medici petat vinum Tirolenſe, vel Franconicum, aut Burgundicum; & illi vendatur vinum Alſaticum, aut mixtum, vitium mercis verſatur circa ſubſtantiam; vel ſi viro nobili aut militi vendatur equus ſternax pro manſueto, pariter verſatur vitium circa ſubſtantiam, ſi domari commode nequeat pro uſu intento. 2. Tenetur minuere pretium diminutione proportionata, ſi vitium mercis verſetur circa qualitatem accidentalem, puta, circa quantitatem, menſuram, vel bonitatem.

Ratio eſt, quia tanto minoris valet infra pretium infimum. Imo 3. ſi vitium accidentale rei non verſetur tantum in qualitate vel menſura, ſed in bonitate, v. g. medicinæ, colorum, condimentorum, eſculentorum, poculentorum, & exinde infirmus, pictor, coquus, mercator, caupo, &c. poſſit pati aliquod præjudicium notabile, venditor tenetur emptori aperire vitium mercis etiam accidentale, ut emptor adhibendo majorem cautelam poſſit ſibi præcavere de damno. Alioquin, ſi vitium occultet, peccabit mortaliter non duntaxat contra charitatem, ſed etiam contra juſtitiam, ita ut teneatur reſarcire damna exinde illata emptori. 4. Tenetur rem venditam tradere emptori *vacuam*, hoc eſt, ſine oneribus non deductis tacite in pactum, v. g. ſine ſervitutibus, aut penſionibus extraordinariis. 5. Tenetur rem venditam emptori tradere cum fructibus tam pendentibus, quam perceptis poſt contractum. Sic tenetur tradere equum cum pullo nato poſt contractum; agrum cum meſſe, &c. 6. Tenetur emptori tradere rem cum acceſſionibus & appertinentiis. *Pertinentiarum* autem nomine veniunt omnia, quæ ad uſum rei venditæ perpetuo deſtinantur; aut quæ habentur pro parte rei venditæ; aut quæ rei venditæ infixa ſunt. Sic pro pertinentiis ædium habentur puteus, canales, feræ, claves, tabulæ, vineæ, pali, lupuli, &c. Ad appertinentias caſtrorum, oppidorum, & feudorum ordinarie pertinent territorium, hortus contiguus, ſervitutes, jurisdictio, jura venandi ac piſcandi &c. 7. tenetur emptori reſarcire damna, quæ dolo, culpa lata, vel etiam levi occaſione rei venditæ eidem intulit; v. g. ſi vitium mercis occultavit, & ob ejus ignorantiam emptor paſſus eſt damnum.

Ratio eſt, quia venditio & emptio eſt contractus bonæ fidei & Juris Gentium, utriuſque contrahentis utilitatem pari obligatione ſecundum juſtitiam commutativam reſpiciens. Cum ergo juſtitia commutativa æqualitatem intendat rerum, etiam æqualitatem exſpectat reciproce obligationum, ac conſequenter obligat quisque contrahens conpartem ad eam diligentiam præcavendi alterius damnum, quam ipſe rebus ſuis adhibet, & proin obligat ad præſtandam culpam levem. 8. Tenetur emptori de evictione, ſi res vendita pertinuerit ad alium Dominum, à quo ex toto vel ex parte evincatur in judicio.

Ratio eſt, quia ſi vendatur res aliena, ſicut non potuit à venditore in emptorem valide transferri Dominium rei, ita nec potuit valide ab emptore in venditorem transferri Dominium pretii.

Quæritur 8. Ad quid obligetur emptor erga venditorem?

Respondeo. Emptor tenetur 1. venditori ſolvere conventum pretium ſtatim poſt mercem traditam, ſi ita exigat venditor.

Ratio eſt, quia hæc præſumitur eſſe intentio contrahentium, niſi de alia intentione conſtiterit. 2. Venditori aperire bonitatem mercis, ſi ea notabiliter excedat valorem pretii ſummi; v. g. ſi venditor gemmam pretioſam mille aureorum vendat pro aureo unico ob imperitiam, 3. Aperire venditori vitium pretii, videlicet monetæ; ſi venditor exiſtimet eam pluris valere, quam valeat. Neque excusatur per hoc; quod venditor rem vendiderit ſummo pretio, & valor monetæ adhuc pertingat ad pretium infimum. Cum enim venditio & emptio ſit contractus bonæ fidei, ubi pro regula obligationis ſumenda eſt intentio contrahentium, non eſt emptori liberum, dare pretium infimum pro ſummo pretio convento. 4. Si bonitas mercis excedat notabiliter pretium ſummum, aut pretium conventum notabiliter deficiat à pretio infimo mercis, tenetur cousque augere pretium, donec evadat juſtum. 5. Compenſare venditori expenſas utiliter in rem venditam factas ante traditionem, v. g. ſi equus venditus poſt venditionem manſit adhuc apud venditorem, & interea indiguit medicina. 6. Si emptor poſt traditam mercem fuerit in mora ſolvendi ex culpa levi, tenetur venditori ad uſuras *compenſatorias* ſeu *moratorias*, hoc eſt, eas, quibus venditori ſatisfit ratione lucri ceſſantis, vel damni emergentis, ſi re vera interim venditori lucrum ceſſaverit, vel damnum emerſerit ob dilationem ſolutionis. 7. Ad easdem uſuras compenſatorias venditori ex culpa levi tenetur, ſi non ſolverit in loco debitæ, vel in quantitate aut qualitate monetæ debita, & interea ob defectum debitæ ſolutionis venditori lucrum ceſſaverit, vel damnum emerſerit. Hæc omnia fundantur in Jure communi, & æquitate naturali per Jus commune declarata.

Quæritur 9. An re nondum tradita Dominium & periculum rei venditæ ſit penes emptorem, vel venditorem?

Respondeo 1. Re necdum tradita, nec ſoluta, Dominium rei venditæ, ſi fuerit determinata in individuo, & venditio perfecta ſit & abſoluta, eſt penes venditorem; periculum tamen illius eſt penes emptorem usque ad ſolutionem pretii. Hinc ſi equus venditus Cajo ſed necdum ſolutus, pereat ante illius traditionem, perit Cajo, non venditori.

Ratio eſt, quia emptor, quamdiu nondum ſolvit pretium, ex jure gentium & intentione contrahentium per leges poſitivas declaratis, habet uſumfructum ſeu *Dominium utile*, ac *Dominium uſusfructus* ex re vendita. Ergo cum Dominium uſusfructus inhæreat rei, hac pereunte etiam perit Dominium utile emptori; & cum ſolutio pretii ex Jure gentium & intentione contrahentium per leges poſitivas & conſuetudinem tribunalium declaratis debeatur potius pro Dominio utili, quam pro Dominio *naturali directo*, tenetur in tali caſu emptor ſolvere pretium, etiamſi res jam perierit. Verum, ſi non placeat hæc ratio, ſtat pro ratione vetus conſuetudo, & voluntas legiſlatorum.

Respondeo 2. Si tamen emptor jam ſolverit pretium, tam Dominium quam periculum rei pertinet ad emptorem, ita ut venditor à momento ſolutionis tantum cenſeatur habere cuſtodiam rei ante traditionem, non Dominium, niſi expreſſe hanc ſibi reſervaverit.

Respon-

Respondeo 3. Si venditio fuerit ſolum conditionata uſque ad eventum ſolutionis, vel alterius conditionis, ante impletionem conditionis tam Dominium utile & periculum rei, quam ejus Dominium directum pertinet ad venditorem.

Respondeo 4. Effectus Dominii directi penes venditorem ante ſolutionem pretii eſt, quod venditor teneatur *vendicare* rem & *condicere*, ſi ab aliquo tertio prætendatur, aut violenter occupetur, vel rapiatur; atque interea etiam ſervit loco pignoris, donec ſolvatur ab emptore pretium.

Respondeo 5. Expenſas tamen pro vendicatione rei aut conditione in tali caſu ferre tenetur venditor; quia tenetur emptori tradere rem *vacuam*, hoc eſt, ab oneribus & impenſis extraordinariis liberam.

Respondeo 6. Si emptio & venditio fiat in natione vel cum natione non ſubjecta Juri communi & ejus declarationibus per leges aut conſuetudinem factis, nec extet alia lex in ejusmodi natione; ſpectato jure naturali *Dominium rei directum*, & *Dominium utile*, & *periculum rei* pro indiviſis, & indiviſim haberi & tractari debent; ita ut hæc omnia ſimul ſumpta vel afferenda ſint ſoli venditori, vel ſoli emptori, cujus dicitur & creditur eſſe rea pro more nationis vel intentione contrahentis.

Ratio eſt, quia ita diviſio *Dominii naturalis directi, & periculi* eſt contra naturam contractus, cum recedat à natura aliorum Dominiorum, ut pote quibus inhæret periculum rei, juxta tritum proverbium: *Res Domino perit l. 9. C. de pignor. act.* & valde innaturale ſit, ſolutionem pretii totius circa res mobiles præſtari & intendi pro ſolo Dominio utili. Cæterum has reſponſiones re vera fundari in Jure Cummuni, & in Jure Gentium, probatur ex reſponſis uniformibus Imperatorum, & veterum Juriſtarum gentilium; non ſubjectorum illi Juri Communi. Justinianus § 3. *de emptione & venditione* ſic ſcribit: „ Cum emptio & venditio contracta ſit, „ quod effici diximus, ſimul atque de pretio „ convenerit, cum ſine ſcriptura res agitur, pe„ riculum rei venditæ ſtatim ad emptorem per„ tinet, tametſi ea res emptori adhuc tradita „ non ſit. Ita ſi homo (*mancipium venditum*) mor„ tuus ſit, vel aliqua parte corporis læſus fue„ rit; aut ædes totæ vel aliqua ex parte incen„ dio conſumptæ fuerint; aut fundus vi flumi„ nis totus vel aliqua ex parte ablatus ſit, ſive „ etiam inundatione aquæ, aut arboribus turbi„ ne dejectis longe minor aut deterior eſſe cœ„ perit, emptoris damnum eſt, cui neceſſe eſt, „ licet rem non fuerit nactus, pretium ſolvere. „ Quidquid enim ſine dolo & culpa venditoris „ accidit, in eo venditor ſecurus eſt. Sed & ſi „ poſt emptionem fundo aliquid per alluvio„ nem acceſſerit, ad emptoris commodum per„ tinet. Nam & commodum ejus eſſe debet, „ cujus periculum eſt. Quod ſi fugerit homo „ (*mancipium*) qui vænit, aut ſubreptus fuerit, „ ita ut neque dolus neque culpa venditoris in„ terveneri; animadvertendum erit, an cuſto„ diam ejus uſque ad traditionem venditor ſu„ ſceperit? Sane enim, ſi ſuſceperit, ad ipſius „ periculum is caſus pertinet. Si non ſuſceperit, ſecurus eſt. Idem & in cæteris animalibus, „ cæteriſque rebus intelligimus. Utique tamen „ vendicationem rei & condictionem exhibere „ debebit emptori; quia ſane, qui nondum rem „ emptori tradidit, adhuc ipſe Dominus eſt. „ Idem etiam eſt de furti, & de damni injuriæ „ actione". Similia habentur l. 7. 8. & 9. ff. *de periculo & commodo rei venditæ* ex reſponſis Juriſtarum Pauli, Proculi, et Octaveni, & l. 1. & 4. C. eodem Titulo ex reſponſis Alexandri, et Gordiani Imperatorum.

Respondeo 7. Si ex aliqua collectione rerum conſimilium aut diſſimilium fuerit determinato pretio vendita una earum indeterminata, v. g. ex grege ovium una primum eligenda ab emptore aut venditore, quæcunque pars illius collectionis perit, venditori perit.

Ratio eſt, quia emptor in tali caſu ex nullo determinato collectionis individuo ante electionem percipit commodum nec poteſt dicere; hoc individuum eſſe à ſe emptum. Ergo nec recipit ejus in ſe periculum.

Respondeo 8. Si emptor emendo rem indeterminatam pro pretio determinato nec determinavit individuum rei, nec totam collectionem, ex qua deſumendum eſt individuum, etiamſi integra collectio pereat; venditori perit, ita ut venditor teneatur aliunde comparare rem conſimilem ad ſatisfaciendum emptori. v. g. ſi quis emit viginti menſuras vini Burgundici pro viginti florenis, etiamſi venditori omnia dolia talis vini pereant, pereunt venditori, qui tenetur aliunde comparare, unde ſatisfaciat emptori.

Respondeo 9. Si venditio necdum ſit perfecta ante numerationem, ponderationem, vel menſurationem, prout contingere ſolet, ſi venditur aliquod totum *ad menſuram*; vel quando totum venditur quidem *ad corpus*, ſed *pretio in ſingulas totius partes conſtituto*, periculum ante dimenſionem, ac numerationem manet penes venditorem. Hinc ſi in tali caſu totus grex ovium emptus, aut integrum dolium vini emptum pereat, venditori perit.

Ratio eſt, quia in hoc caſu venditio ante dimenſionem vel numerationem non eſt perfecta.

Respondeo 10. Si totum aliquod vendatur *ad corpus*, vel *per averſionem* conſtituto pretio non in partes, ſed in totum, ita ut emptor ante conſtitutionem pretii determinati non prius petat fieri numerationem, ponderationem, vel menſurationem, periculum eſt penes emptorem, ita ut ſi totum, v. g. grex ovium, vel dolium vini emptum, aut aliqua totius pars pereat, emptori pereat.

Respondeo 11. Si venditio non fuerit abſoluta, ſed conditionata, periculum rei venditæ manet penes venditorem ante impletionem conditionis. v. g. ſi emptor dicat; emo dolium vini pro viginti florenis, ſi prius guſtavero & reperero bonum; dabo pro hoc equo centum florenos, ſi prius probavero & reperero bonum; aut ſi venditor dicat, vendo tibi hunc agrum,

agrum, ſi uxor conſenſerit; nondum impleta conditione res venditori perit aut deterioratur.

Ratio eſt, quia venditio necdum eſt perfecta; & quia emptor non contrahit obligationem novam ſolutionis, vei periculum, quod eſt aliquid facti, niſi hoc probetur à venditore vei ex claro tenore contractus, vel ex diſpoſitione legum, vei ex conſuetudine ioci aut nationis.

Respondeo 12. Præter caſus hucuſque expreſſos, periculum & damnum rei manet apud venditorem in ſex ſequentibus circnmſtantiis. 1. Si espreſſe fuerit contractum. 2. Si res pereat vei deterioretur culpa lata venditoris. Alli cenſent, idem dicendum, ſi res pereat vel deterioretur etiam ex *culpa levi* venditoris. Sed hoc non videtur admittendum; quia venditores non præſumuntur ſe obligare ad diligentiam extraordinariam pro ſola cuſtodia rei ſuæ, niſi de ea intentione poſitive conſtet. 3. Si venditor commiſit moram culpabilem in tradenda re vendita, niſi res æque fuiſſet peritura apud emptorem. 4. Si res ante traditionem addicatur Fiſco propter bonum publicum. In hoc enim caſu venditor tenetur reſundere pretium emptori, & venditori Fiſcus. 5. Si res pereat ex vitio anteriore, præcedente contractum; vel; ſi venditor affirmavit, rem eſſe bonam ac permanſuram ſine mutatione; ea tamen notabiliter mutetur ante traditionem. 6. Si res evincatur ante traditionem.

Quæritur 10. Quid juris, ſi emptor aut venditor fuerit iæſus in contractu?

Respondeo 1. Si emptor fuerit læſus ultra dimidium pretii, poteſt agere vei ad reſcindendum contractum, vel ad reſtituendum exceſſum pretii. Ita diſponit jus commune l. 2. C. de reſcind. vendit.

Ratio eſt, quia intentio ementis cenſetur alligata eſſe æquitati naturali contractus, quæ deficit quoad ſubſtantiam in tali iæſione enormi.

Respondeo 2. Id verum eſſe, ſive venditor ſciverit, ſive ignoraverit vitium rei.

Ratio eſt, quia in caſu ignorantiæ non minus emptoris, quam ipſius venditoris intentio cenſetur eſſe alligata æquitati naturali, quæ in hoc caſu deficit.

Respondeo 3. Emptor ultra dimidium læſus poteſt retinere fructus interea bona fide perceptos, ſaltem in compenſationem iucri ceſſantis, vel damni emergentis occaſione contractus celebrati.

Ratio eſt, quia deficiente æquitate naturali ex parte vendentis emptor debet eſſe ſaltem immunis à damno. Si tamen nullum ex contractu emerſerit damnum, vel ceſſatio iucri, jure naturali tenetur reſtituere fructus perceptos, ſi agat ad reſciſſionem contractus.

Ratio eſt, quia in æſtimatione morali reſciſſio contractus irritat ipſum titulnm percipiendi fructus.

Respondeo 4. Si emptor non fuerit læſus ultra dimidium, poteſt venditorem convenire *actione redbibitoria*, ut reclpiat venditor rem ſusm; vel poteſt eundem convenire *actione æſtimatoria* ad reſtituendum exceſſum pretil, atque ad compenſanda alla damno ſibi ex contractu ſecuta.

Respondeo 5. Idem remedium competit venditori adverſus emptorem.

Ratio eſt, quia æquitas naturalis, in qua fundetur implicite hic modus reconventionis Jure gentium, eſt reciproca inter emptorem & venditorem.

Respondeo 6. Idem remedium competit in aliis contractibus participantibus aliquid de natura venditionis, *v.* g. in iocatione, conductione, permutatione, cambio.

Ratio eſt, quia in his contractibus intervenit aliqua venditio jurium.

Quæritur 11. Quænam iæſio cenſeatur fieri ultra dimidium?

Respondeo 1. Qnando *venditor* fuit læſus, non recipiendo juſtum pretium pro merce, v. g. pro gemma, vel annulo aureo, læſio ultra dimidium tunc cenſetur fieri, quando venditor ne quidem accepit dimidium pretii infimi juſti; v. g. ſi pro gemma, cujus infimum pretium ſunt centum aurei, ne quidem accepit quinquaginta.

Ratio eſt, qnia his limitibus alligatur jure gentium intentio vendentium.

Respondeo 2. Quando *emptor* fuit iæſus recipiendo mercem defectuoſam, læſio ultra dimidium tunc cenſetur fieri, quando duplo plus ſolvit, quam exigeret pretium moderatnm rei. Ita teſte *Mynſingero* Cent. 4. Obſerv. 73. practicat *Camera Imperialis*, & amplectitur *Jus Bavaricum* Tit. 7. a. 20. quibus etiam pro ſoro interno præſumitur conformari intentio contrahentium; cum ea dependeat à jure gentium, ſeu praxi nationum. Ita etiam inter Canoniſtas cenſent *Fachinæus*, *Perez*, *Zoeſius*, *Haunold*, *Wieſtner*, &c. quamvis non pauci Theologi & Canoniſtæ cum *Molina*, *Laymanno*, *Leſſio*, &c. diſſentiant, exiſtimantes, ad læſionem ultra dimidium ſufficere, ſi emptor lædatur ultra dimidium pretii ſummi, rei venditæ correſpondentis. v. g. ſi rem ſummo pretio conſtantem centum florenis emerit pluris quam centum quinquaginta florenis.

Quæritur 12. Quænam res poſſint vendi?

Respondeo. Vendi poſſunt omnes res, in commercio humano pretio æſtimabiles, nec ſpecialiter aiienari prohibitæ. Hinc vendi possunt 1. res nondum extantes, quæ tamen ut ſutura ex diſpoſitione cauſarum aut ſorte exſpectantur, verb. grat. fructus agrorum, partus animalium, jactus aleæ, captus piſcium. Hujusmodi venditiones non ſunt conditionatæ, ſed abſolutæ; quia venditur *jus ſpei*, actu exiſtens, ut habetur l. 52. & 69. ff. *de condit. & demonſt.* obligatio enim ſoivendi pretium urget ſtatim, nec ſuſpenditur ad eventum proſperum. 2. Etiam nomina, debita, chirographa, actiones, ac jura. 3. Hæreditates jam delatæ poſt mortem teſtatoris. 4. Officia publica ſæcularia mere lucroſa, nullam ſpecialem requirentia peritiam, aut prudentiam, aut æquitatem animi. Si enim requiritur ſpecialis peritia legum, aut ſpecialis prudentia, aut fortitudo & æquitas animi, intrinſece jure naturali illicitæ

atque

atque invalidæ ſunt ejuſmodi venditiones & emptiones; eo quod jure naturali talia officia ſint materia juſtitiæ diſtributivæ, cujus adminiſtratio jure naturali eſt reſervata gubernatoribus communitatis. Econtra vendi non poſſunt 1. *Homo liber*, ut habetur l. 34. ff. *de contrab. empt.* Excipitur tamen l. 2. C. *de patribus*, niſi pater in extrema neceſſitate conſtitutus victus cauſa cogatur filium vendere. Verum nec iſtud patri liceret, ſi filius eſſet vendendus gentilibus vel barbaris, obſtaret namque lex charitatis, ita ut pater potius teneatur eligere mortem, quam iſtud morte durius remedium. 2. *res nocivæ*, v. g. venena, libri impuri vel hæretici aut magici, proſtitutio corporis &c. 3. res sacræ, hoc eſt, ad cultum divinum bededictæ vel conſecratæ, præſertim ſi venderentur ad uſum profanum.

Ratio eſt, quia licet poſſet in contractu abſtrahi à ſacratione & ſolum reſpici ad pretium materiæ, Eccleſia tamen ejuſmodi venditiones prohibuit tanquam referentes ſpeciem Simoniæ juris divini. Et ideo talium rerum venditio continet Simoniam Juris Eccleſiaſtici. 4. *res publicæ*, vel uſibus publicis deſtinatæ, v. g. viæ, thermæ, fora, theatra, &c. niſi per ſpeciales contractus communitatis jam tranſierint in jura privatorum. 5. *res pro certis perſonis, vel locis aut circumſtantiis vendi prohibitæ.* Sic prohibentur vendi hoſtibus Romani Imperii arma, & commeatus, præſertim Turcis & Gentilibus: Item prohibentur vendi res litigioſæ, fundus dotalis, res invehi aut evehi prohibitæ, res feudales aut emphitevticæ ſine conſu Domini directi. 6. *res furtiva vel aliena*, ſive emptor ſciverit, ſive neſciverit eſſe alienam.

Ratio eſt, quia cum venditor non habeat talis rei dominium; illud in alium transferre nequit.

Quæritur 13. Quid agendum, ſi quis emerit vel emere modico pretio poſſit rem alienam ſeu furtivam?

Respondeo 1. Si res fuerit uſu conſumptibilis, v. g. vinum, frumentum, licet emere ejusmodi rem cum intentione ſatisfaciendi Domino, ſi intra breve tempus, v. g. annum, fur vel uſurpator rei injuſtus Domino non ſatisfecerit; niſi timeatur, tali emptione furem confirmari ad continuanda furta, aut timeatur, rem Domini fieri deteriorem, ad quam deteriorationem cooperari non licet.

Ratio eſt, quia talis emptio eſt potius exoptabilis Domino.

Respondeo 2. Si res ſic empta evincatur à vero Domino, emptor tenetur eidem reſtituere rém cum fructibus formaliter vel æquivalenter extantibus.

Ratio eſt, quia res fructificat Domino. Si tamen emptor fuerit bonæ fidei, poteſt petere vel ſibi reſervare indemniſationem pro impenſis & labore in fructus.

Respondeo 3. Quamprimum emptori conſtiterit, rem eſſe alienam; aut etiamſi de hoc non conſtiterit, emptor tamen de reſtitutione fuerit judicialiter interpellatus, non poterit licite rem reſtituere furi cum repetitione pretii; ſed præciſe ipſi relinquitur actio perſonalis erga furem. Idque procedit, ſive emptor fuerit bonæ ſive malæ fidei.

Ratio eſt, quia, licet emptor non ſperet refuſionem pretii à Domino rei, res tamen vere eſt aliena, quam non licet nova alienatione auferre ſuo Domino, & jus Domini certum reddere incertum.

Quæritur 14. An res raræ, v. g. gemmæ extraordinariæ, flores Indici, picturæ aut monetæ antiquæ, Manuſcripti codices antiqui, &c. poſſint vendi pretio, quocunque venditori libuerit?

Respondeo 1. *Res raræ, quæ ſunt materia negotiationis*, quales ſunt gemmæ, aut merces Indicæ, utpote quæ à negotiatoribus propterea ſolent emi, ut carius vendantur, à primis authoribus talis negotiationis poſſunt vendi eo auctario lucri, quod in æſtimatione prudentum poſſit movere negotiatorem, ad ſuſcipiendum pro congruentia ſtatus onus, periculum, & ſtudium reſpective requiſitum pro tali negotiatione.

Ratio eſt, quia res, de ſe ſubjectas negotiationi, ultra pretium à negotiatore expenſum plus lucri ab eo prætendi nequit, quam competat ejus labori, induſtriæ, ſtudio, periculo, annexis ſtatui ejuſmodi negotiatorum. Hinc ſequitur, aliquando ultra pretium expenſum ob magnitudinem periculi realis & perſonalis, duplo, triplo, decuplo &c. plus lucri poſtulari poſſe.

Respondeo 2. Circa res raras individuas ac immultiplicabiles venditor exigere poterit pretium, quodcunque voluerit.

Ratio eſt, quia res ejusmodi ob ſingularitatem individui immultiplicabilis pretium non habent in commercio humano; & nemo tenetur ſe privare dominio ſuæ rei in alterius commodum, niſi alter ſatisfaciat Domino rei. Quod ſi res ejuſmodi fuerit neceſſaria bono communi, cui ſatisfieri nequeat per copiam, principis erit taxare pretium.

Quæritur 15. An is, qui ſcit, pretium mercis brevi notabiliter minuendum, v. g. propter copiam frumenti aliunde advehendi, licite adhuc res ſuas vendat currente pretio, non monito emptore?

Respondeo 1. Id licet ſalva juſtitia.

Ratio eſt, quia vendens rem currente pretio eam vendit pretio juſto, prout patet ex definitione pretii juſti.

Respondeo 2. Si tamen jam in majori parte communitatis notum eſſet, pretium proxime fore notabiliter minuendum, ita ut venditor non facile inveniret emptorem, qui rem emere vellet currente hactenus pretio, talis venditor peccaret etiam contra juſtitiam, ſi diminutionis ſecuturæ ignaro rem venderet currente hactenus pretio.

Ratio eſt, quia, cum diminutio ſecutura pretii ſupponatur jam eſſe nota in majori parte communitatis, in æſtimatione morali non amplius manet prior valor rei vendibilis.

Respondeo 3. Si diminutio proxime ſecutura pretii necdum eſt nota in majori parte

communitatis, vendens rem currente pretio *per ſe* nec peccat contra charitatem. *Per accidens* tamen, ſi venditor ſit dives, & emptor ſit pauper, eique merces vendantur in magna quantitate, ita ut illi cauſetur *reſpective gravis* damnificatio, aut contriſtatio, ſic vendens peccat contra charitatem.

Ratio eſt, quia inter divites ejusmodi lucra vel damna adſcribuntur ſorti; ſed inter divitem & pauperem præcaveri ſiniſtram ſortem præcipit lex charitatis juxta illud Chriſti: *Quæcunque vultis, ut faciant vobis homines, & hæc facite illis.*

Quæritur 16. Quales *actiones* ſunt annexæ venditioni & emptioni, ita ut juſte intentari poſſint?

Responneo. *Actiones*, ſeu jura agendi in judicio licite contra vendentem aut ementem, ſunt quinque. 1. *Actio empti*, contra venditorem, & *actio venditi* contra emptorem. Quid autem venditor ab emptore, vel emptor à venditore in caſu læſionis exigere poſſit, jam ſuperius dictum eſt. Illud præterea notandum; utramque hanc actionem tranſire ad hæredes, & contra hæredes. 2. *Actio redhibitoria*, qua emptor convenit venditorem, ut rem vitio occulto notabili laborantem *rehabeat*, & compenſatis damno ac intereſſe pretium reſtituat. 3. *Actio æſtimatoria* dicitur, qua emptor venditorem convenit, ut tantum de pretio remittat vel reſtituat, quanto minoris res vendita ob vitium occultum valet, quam in contractu conventum eſt. 4. *Actio reſciſſoria* contractus, quæ competit læſo ultra dimidium, prout ſuperius dictum eſt. 5. *Retractus*, ſeu *jus protomiſeos* (Vorkauf, Einſtands-Recht,) vi cujus habens privilegium poteſt rem alteri venditam intra certum ſpatium temporis aut perpetuo ad ſe retrahere, ſi priori emptori reſtituat expenſum pretium, & alias expenſas ab eo factas compenſet. Ejusmodi *jus retractus* aliquando eſt *legale*, aliquando *conventionale*, aliquando *gentilitium*, ad quorum proin tenores reſpiciendum eſt.

Quæritur 17. An tuta conſcientia *retrahi* poſſit pro trecentis florenis prædium, quod ante ducentos annos emptum fuit pro trecentis florenis, nunc autem æſtimatur tribus millibus florenorum, licet nulla acceſſerit melioratio?

Respondeo. Non puteſt ſine injuſtitia retrahi refuſo præciſe priſtino pretio *phyſice* ſpectato, niſi perſeveret etiam nunc ille pretium juſtum, ſaltem valore infimo rei.

Ratio eſt, quia in retractus jure, ubi permittitur retractio rei ſub conditione, *ſi emptori reſtituatur idem pretium*, quod expendit, non poteſt eſſe ſermo de eodem pretio *phyſice ſpectato*, ſed tantum de eodem pretio *moraliter ſpectato*. Nam cum *valor extrinſecus* monetarum & bonorum poſt repertam Indiam occidentalem fuerit decuplo mutatus, idemque mutetur enormiter etiam per bella, aut peſtes, naſceretur ingens confuſio in genere humano, ſi ille qui habet jus retractus, poſſet emere prædium pro trecentis florenis, quod nunc æſtimatur tribus millibus, aut ſi non poſſet uti ſuo jure retractus, niſi ſolvat tria millia florenorum olim expenſa ab alio emptore pro prædio, quod nunc ob devaſtationes bellicas & depopulationes tantum æſtimatur trecentis florenis. Nunquam vero intentio legum, aut contrahentium tendit aut explicanda eſt in turbationem generis humani. Hæc turbatio maxima foret præſertim in locis, in quibus integræ urbes aut provinciæ adverſus exteros habent perpetuum jus retractus.

§. V.

De Locatione & Conductione.

Quæritur 1. Quid ſit *locatio & conductio?*
Responneo. Locatio eſt *contractus bonæ fidei, quo alteri conceditur uſus rei, vel opera perſonæ pro certo pretio.* Econtra conductio eſt *contractus bonæ fidei, quo pro certo pretio conducitur uſus rei alienæ, vel opera perſonæ alterius.* Qui concedit alteri uſum ſuæ rei, vel operam ſuæ perſonæ, vocatur *locator*; qui autem conducit uſum rei, vel operam rei, vocatur *conductor*. Sic *inquilinus* ædium, *colonus* prædii eſt *conductor*, Dominus autem ædium vel prædii eſt *locator*. Ubi tamem obſervandum, quod *in locatione rerum* mobilium vel immobilium *ille, cui locatur* res, vocetur *locatarius*. Econtra in locatione operarum vocetur *locatarius* potius *ille, qui locat* ſuam operam.

Quæritur 2. Quotuplex eſt locatio?

Responneo. Locatio eſt quadruplex. Dividitur enim 1. *In locationem rerum & locationem operarum.* Locatio rei eſt, ſi quis alteri pro pretio concedat uſum equi vel prædii. Locatio vero operæ eſt, ſi v. g. operarius diurnus, famulus, ſartor, auriga, vel pictor pro pretio alteri laboret, vel ſerviat pro pretio. 2. In *perpetuam* & *temporalem.* Perpetua dicitur, quæ tribuit alteri jus ad dies vitæ, vel etiam in hæredes, prout ſit, quando locatur alicui prædium. Temporalis autem eſt, quæ tribuit ſolum jus ad præfixum determinatum tempus, ſeu fixum annorum numerum. 3. In *expreſſam*, & *tacitam.* Expreſſa eſt, quæ fit ſignis aut verbis expreſſis. Tacita autem eſt, quæ fit ſola connlventia locantis. v. g. ſi finito locationis tempore conductor ædium aut prædii permittitur adhuc manere in uſu ædium vel prædii. 4. *In regularem & irregularem.* Regularis locatio eſt, quando eadem res, v. g. equus, reſtituenda eſt in individuo. Irregularis autem eſt, quando res tantum reſtituenda eſt in æquivalenti, v. g. alius equus, ſi locatus pereat.

Quæritur 3. Quinam poſſint locare, aut conducere?

Responneo. Locare & conducere poſſunt omnes, qui ſpecialiter non prohibentur. Prohibentur autem locare res immobiles Prælati ultra triennium absque ſolennitatibus Juris, prout habetur in *Extrav.* Ambitiosæ. *De rebus Eccleſiæ non alienandis. Inter communes.* Conducere prohibentur 1. milites & curiales prædia ruſtica. 2. Tutores & curatores prædia, fiſcalia antequam depoſuerunt rationes ſuæ tutelæ vel curatelæ. 3. Perſonæ Eccleſiaſticæ cauſa negotiationis vel quæſtus. 4. Exercentes artem ſtreperam, v. g. viatores & fabri, prohibentur conducere domos vicinas ſcholis, ſi per hoc Profeſſores

feſſores & Scholares à ſtudiis impediantur. Verum hæc ſolum procedunt de jure communi civili, quod hac in re non ligat in conſcientia, niſi ubi & in quantum concurrit exigentia juris naturalis, quæ non ſemper concurrit.

Quæritur 4. An conductor poſſit rem conductam ſublocare alteri inſcio & invito Domino rei?

Respondeo 1. Id conductori tuta conſcientia licet Domino rei inſcio quidem, ſed tamen rationabiliter non invito.

Ratio eſt, quia in tali caſu datur conſenſus locatoris tacitus, ac rationabiliter præſumptus.

Respondeo 2. Id conductori non licet Domino rei rationabiliter invito.

Ratio eſt, quia locatio eſt contractus bonæ fidei, in quo pro lege habenda eſt intentio contrahentium.

Quæritur 5. An & quomodo locari poſſint res Eccleſiaſticæ?

Respondeo 1. Res Eccleſiaſticæ immobiles, vel mobiles pretioſæ non poſſunt de Jure Canonico ſine ſolennitatibus, hoc eſt, ſine conſenſu Capituli tacito vel expreſſo, licite aut valide locari ultra triennium. Ita declarat Paulus II. in Extrav. *Ambitioſæ.* de rebus Eccleſiæ non alien. his verbis: *Ambitioſæ cupiditati illorum præcipue, qui divinis & humanis affectati damnatione poſtpoſita immobilia & mobilia pretioſa Deo dicata profanis uſibus applicare, aut cum maximo divini cultus detrimento exquiſitis mediis uſurpare præſumunt, occurrere cupientes, omnium rerum & bonorum Eccleſiaſticorum alienationem, omneque pactum, per quod ipſorum dominium transfertur, conceſſionem, hypothecam, locationem, & conductionem ultra triennium, nec non infeudationem, vel contractum emphitevticum, præterquam in caſibus à jure permiſſis, ac de rebus & bonis ab antiquo in emphitevſin concedi ſolitis, & tunc Eccleſiarum evidenti utilitate, ac de fructibus & bonis, quæ ſervando ſervari non poſſunt, pro inſtantis temporis exigentia fieri prohibemus. Si quis autem contra hujus noſtræ prohibitionis ſeriem de bonis & rebus ejuſdem quidquam alienare præſumpſerit, alienatio, hypotheca, conceſſio, locatio, conductio & infeudatio hujuſmodi nullius omnino ſint roboris vel momenti.*

Respondeo 2. In Germania ex conſuetudine viget mos locandi ejuſmodi res ad novennium, ſi *Pichlero* creditur h. tit. n. 8. Verum utcunque ſit, quilibet Prælatus ſaltem ex charitate Dei, cum agatur de bono Eccleſiarum, tenetur ſe conformare legi Paulianæ, evidenter utiliori Eccleſiis, niſi locatio ad novennium fiat Capitulo connivente, ſicque tacite conſentiente.

Quæritur 6. Quænam ſit obligatio Locatoris erga Conductorem?

Respondeo. Locator *rerum* tenetur 1. Conductori concedere liberum uſum rei locatæ modo & tempore per conventionem determinato. 2. Ea, quæ in re locata indigent neceſſaria ad uſum reparatione, ſic reparare, ut uſus non impediatur. 3. Conductori compenſare impenſas *neceſſarias* in rem locatam ab eo factas. Non tamen tenetur conductori compenſare impenſas præciſe *utiles* aut ſolum *voluptuarias*, niſi factæ ſint cum præſcitu & conſenſu ſaltem tacito locatoris. 4. Præſtare tributa & onera impoſita rei locatæ. 5. Manifeſtare vitia occulta rei locatæ; & ſi ex reticentia occulti vitii locator paſſus eſt damnum, tenetur reparare illud damnum. 6. Compenſare conductori damna directe vel indirecte illata ex dolo vel culpa lata. De culpa enim levi non cenſeo teneri; quia cum obligatio locatoris fundetur in propria ejus voluntate, non eſt præſumendum, locatores ultro ſe velle obligare ad compenſanda damna gravia ſecuta præter intentionem ex culpa levi. 7. Remittere ex toto vel ex parte mercedem locationis, ſi conductor toto locationis tempore, vel ſaltem aliqua parte illius temporis non potuit uti re locata abſque ſua culpa, aut cauſa. Si enim cauſa impedimenti ſe tenet ex parte ipſius conductoris ob ejus culpam vel infortunium, non tenetur locator quidquam remittere de pretio; quia conductor à tempore impedimenti debuiſſet locatori reſtituere rem locatam, ut poſſet locari alteri, & locator obligaretur acceptare reſtitutionem, dummodo conductor compenſet locatori, quantum ejus intereſt, rem non poſſe tam cito & tam facile locari alteri. Si autem poſitio impedimenti proveniat ab ipſo locatore, tenetur conductori non ſolum compenſare damna ſecuta ex impedimento, ſed etiam intereſſe.

Quæritur 7. An locator teneatur conductori remittere mercedem ex toto vel ex parte pro illo anno, quo conductor ex re frugifera ſibi locata nullum vel exiguum fructum abſque ſua culpa percepit?

Respondeo 1. Locator tenetur conductori proportionaliter remittere de pretio locationis, niſi aliter fuerit expreſſe vel tacite conventum inter contrahentes.

Ratio eſt, quia alioquin aut non ſervaretur juſtitia pretii locationis, aut certe non ſalvaretur intentio contrahentium; quæ tribuit legem contractibus.

Respondeo 2. Locator non cenſetur ſe tacite obligare, nec proin obligatur ad remiſſionem pretii in ſequentibus circumſtantiis. 1. Si conductor expreſſe in ſe recipit omne periculum caſus fortuiti, v. g. inundationis, hoſtilis incurſionis, ſterilitatis extraordinariæ &c. 2. Si ſterilitas, grandines, inundationes, &c. pro ſitu loci ſint frequentes, ita ut facile pro tempore locationis longiori, v. g. ad novennium una vel altera eventuræ probabiliter timeri potuerint, & jam in prioribus locationibus vel pro more prædominante regionis non conſueverint compenſari. 3. Si ob præcedentium vel ſubſequentium annorum fertilitatem compenſetur damnum ex ſterilitate unius anni ſecutum, ut habetur c. 3. h. tit. 4. Si damnum eſt modicum, ita ut computato toto per integrum tempus locationis pretio illud tamen non obſtante damno ſit *moderatum* ſeu *mediocre*, ad quod reſpiciendum eſſe ſuadet æquitas & intentio contrahentium. Hinc, ſi dubium fuerit, an locationis annuum pretium ſtante damno ſit adhuc moderatum comparative ad integrum locationis tempus, pretii ſolutio uſque ad lapſum reſidui temporis differenda eſt, ſi dubium perſeveret, remiſſio facienda eſt, ne grava-

gravamen conductori inferatur certum ob jus locatoris incertum.

Quæritur 8. An & quando locator poſſit expellere conductorem, v. g. inquilinum, ante finitum tempus locationis?

Responoeo 1. Locator non poteſt expellere conductorem ante finitum tempus locationis, niſi interveniat juſta cauſa tacite ex intentione contrahentium excepta.

Ratio eſt, quia in contractibna bonæ fidei Intentio contrahentium ponit legem & limites & modum legis.

Respondeo 2. Cauſæ ex intentione contrahentium tacite exceptæ ſunt ſequentes. 1. ſi ipſemet locator incipiat Indigere re locata, v. g. ædibus; vel ſi res locata neceſſario ſit reparanda, ne pereat; aut ſi ea interea vendatur alteri. Verum in hoe ultimo caſu, niſi locator egeſtate vel alia neceſſitate compulſus cogatur vendere rem locatam, tenetur conductori ad Intereſſe, quantum videlicet ejus intererat, rem locatam non eſſe venditam.

Ratio eſt, quia locator rem locando ſe tacite conductori obligat, ſe ante finitum tempus locationis non initurum abſque neceſſitate pactum cum tertio in præjudicium conductoris. 2. Si conductor male verſetur in re conducta in ejus deteriorationem notabilem, aut periculum, v. g. ſi agros relinquat incultos, ſi rem corrumpat; ſi in domo ſervet meretrices, fures, &c. ex quo naſcitur infamia, & periculum difficilioris in poſterum locationis. 3. Si couductor per notabile tempus non ſolverit mercedem ſeu pretium locationis. In Jure Canonico C 3. h. tit. & in Jure Civili l. 54. & 56. ff. b. tit. ſtatuitur biennium. Verum cum in locatione principium obligans ſit ipſe locator, ex ejus intentione & conſuetudine pendet, quanti temporis neglectua quoad ſolutionem ſufficiat aut requiratur ad expellendum locatorem. Conſuetudo in pleriſque locis obtinet, ut tam locator quam conductor teneantur ſe invicem ante finitum tempus locationis monere, utrum velint continuare contractum locationis vel non? ut videlicet poſſint ſibi mature providere de alio locatore vel conductore.

Quæritur 9. Ad quid obligetur conductori locator operæ?

Responoeo. Tenetur 1. exhibere laborem vel induſtriam fidelem conformiter ad rationabilem intentionem conducentis. Et hinc ſi vel ex imperitia gravi, vel ex negligentia notabili, vel ex culpa lata non præſtitit quoad partem notabilem promiſſi, quod promiſit, tenetur pro rata damni reſtituere mercedem, vel acceptam reſtituere. 2. Tenetur non diſcedere à ſervitio ante tempus conventum abſque juſta cauſa ex intentione contrahentium tacite excepta. Hinc ſi conductor operæ ex tali diſceſſu patiatur damnum injuſtum, locator operæ tenetur illud compenſare. Hinc ſi famuli aut famulæ aliquando ex motivo juſto occulto conſcientiæ diſcedant, & herus non patiatur notabile damnum, debetur illis in foro interno ſalarium pro rata temporis, quo explerunt ſervitium. 3. Locator operæ ex officio ſtabili v. g. aurigæ, nautæ, paſtoris, camerarii, theſaurarii, &c. tenetur ad compenſanda damna etiam *ex culpa levi.*

Ratio eſt, quia reciproea obligatio conductoris ad contractum locationis de ſe perpetuum exigit à locatore ſtrictiorem obligationem, quam à locatore ad nutum intra breve tempus amovibili, qui vix ſe obligaret ad præſtandam culpam levem, ſi de hoc conveniretur expreſſe. 4. Idem dicendum de locatore operæ ad rem pretioſam, prout infra in q. ſequente dicetur.

Quæritur 10. Quæ ſit obligatio conductoris erga locatorem?

Responoeo 1. Condnctor *rerum* tenetur 1. ſolvere integram mercedem; & ſi in ſolvendo commiſit moram, tenetur locatori etiam ad intereſſe prout infra in q. ſequente dicetur, hoc eſt, tenetur illi compenſare damnum emergens, vel jacturam lucri probabiliter venturi, ſi quod damnum vel ejuſmodi jactura ex dilatione ſolutionis locatori emerſit. 2. Tenetur præfatam mercedem convento tempore, aut ſi de tempore conventum non eſt, ſtatim finita locatione. 3. Rem conductam non deſerere, ſeu à contractu reſilire ante finitum tempus locationis, niſi interveniat juſta cauſa tacite excepta ex intentione rationabiliter præſumpta contrahentium, v. g. periculum ruinæ domus, hoſtilis incurſionis, &c. Ubi advertendum; quod ſi abſque juſta cauſa diſcedat, teneatur ſolvere totam penſionem pro Integro tempore locationis, niſi ſtatim ſuccedat alius conductor. Si autem conductor diſcedit ex juſta cauſa proveniente ex facto aut neglectu Ipſius locatoris, v. g. ſi ex neglectu reparationum paſſus eſt, domum fieri ruinoſam, ſolum tenetur ad penſionem pro rata temporis, quo uſus eſt re locata: Imo ſi in hoc caſu conductor ex celeriori emigratione pateretur damnum, teneretur illud ipſi compenſare locator, quia non monuit de vitio domus. Si autem cauſa deſerendi rem locatam non veniat ex facto aut neglectu locatoris, v. g. ſi veniat ex bello, peſte, inundatione, &c. inſpiciendum, an locator & alii plerique maneant in ſuis ædibus vel locis non obſtante illa cauſa? Si manent, tenetur etiam conductor ſolvere penſionem pro toto tempore locationis convento; ſi autem non manent plerique, nec pro eo caſu locator potuit rationabiliter requirere manſionem & penſionem.

Ratio prioris reſponſionis eſt, quia locator pro ea circumſtantia non exemiſſet à penſione locatorem, ſi de hac circumſtantia explicite fuiſſet cogitatum & tractatum. 4. Tenetur uti re locata eo modo & uſu, de quo ex intentione contrahentium rationabiliter præſumpta conventum eſt, v. g. qui conduxit equum ad equitandum, non poteſt eo uti ad vehendum, vel in locum duplo remotiorem. 5 Tenetur rem conductam tempore convento reſtituere. 6. Tenetur ferre damnum, hoc eſt, compenſare, ſi ex ejus culpa lata res locata periit vel deteriorata eſt. Vocatur autem culpa lata, dum quis ne quidem adhibet diligentiam communem, à mediocriter induſtriis adhiberi ſolitam. Alii Doctores communiter, moti ex inſtitutionibus nonnullis legum civilium, obligant tam conductorem quam locatorem reciproce etiam ad præſtandam *culpam levem,*

levem, ſi ex ea eorum unus alteri damnum intulit. Verum juxta eam definitionem, quæ nunc communiter *de culpa levi* tradi ſolet, quod ſit ea, *quam non raro committere ſolent patresfamilias in rebus propriis, alioquin mediocriter ac moderate induſtrii*, non videntur conductor & locator ſe invicem obligare velle ad præſtandam culpam levem, utpote quam ipſimet committunt nonraro in rebus propriis. Cur enim obligarent conductorem ad majorem diligentiam, quam propriam?

Nec obstant l. 9. 11. 13. 25. ff. *Locati & Conducti*. Nam in prioribus tribus textibus ſolum occurrit nomen *culpæ*, quod indefinite ſumptum importat *culpam latam*. In lege autem 25. ſermo eſt de vectore rei pretioſæ, nempe columnæ marmoreæ, in quo caſu facile conceſſerim, locatorem teneri etiam ad culpam levem, tum quia Dominus rei circa ejuſmodi res pretioſas ac irreparabiles ſolet adhibere diligentiam extraordinariam, ad quam proin etiam vectorem vel alium locatorem operæ obligare præſumitur; tum quia ejuſmodi ex officio tenentur ad præſtandam culpam levem, prout ſuperius dictum eſt.

Respondeo 2. Conductor *operarum* tenetur proportionaliter locatori ad eadem, ad quæ obligatur conductor *rerum*, tenetur enim *inprimis* ſolvere mercedem tempore convento, aut, ſi de tempore conventum non ſit, tenetur eam ſtatim ſolvere poſt operam præſtitam. Quod ſi fuerit in mora, tenetur locatori ad intereſſe. *Secundo* tenetur ante finitum locationis tempus à contractu non recedere, v. g. famulum aut ancillam non expellere ſine juſta cauſa, ex intentione conducentis *tacite* excepta, qualis foret, ſi in re gravi non obediat, ſi negligens notabiliter fuerit in laborando, ſi diſciplinæ domeſticæ ſe non ſubjiciat, ſi correptiones juſtas petulanter repellat, &c. Si autem abſque juſta cauſa famulum ante finitum tempus locationis expelleret, teneretur mercedem ſolvere integram pro toto locationis tempore, niſi locator operæ ſtatim alium couductorem inveniat pro æquali mercede.

Quæritur 11. An conductor teneatur locatori præſtare damnum, ſi hoc culpa lata vel levi unius ex famulis cauſatum eſt, v. g. ſi domus locata ex incuria famuli conflagravit, vel equus locatus ex ejus negligentia periit?

Respondeo 1. Conductor non tenetur locatori præſtare damnum cauſatum ſolum ex culpa levi ancillæ aut famuli.

Ratio eſt, quia vix ullus conductorum ſe expreſſe obligaret ad præſtanda ejuſmodi damna, ſi de ejuſmodi circumſtantia in contractu explicite fuiſſet tractatum. Imo conductor ne quidem ex culpa lata ſui famuli tenetur locatori ad præſtandum damnum, ſi elegit famulum induſtrium, aut de ejus incuria nullam notitiam habuit.

Nec obstat, l. 11. ff. locati & conducti; quia ibi tantum ſermo eſt de *culpa lata*, & tunc ſolum, ſi conductor ſcienter induxit ſervum ſeu mancipium luridum in rem locatam. Ulpianus enim ibi ſic ſcribit: *Mihi placet, ut conductor culpam etiam eorum, quos induxit, præſtet ſuo nomine, ſi tamen culpam in inducendis admittit, quod tales habuerit, vel ſuos, vel hoſpites.* Jam ſuperius autem monui, per *culpam* ſimpliciter dictam in Jure intelligi *latam*.

Quæritur 12. An conductor operarum teneatur ſolvere integram mercedem caſu quo uti non poteſt opera perſonæ conductæ, v. g. ob morbum ſubvenientem famulo?

Respondeo 1. Si pretium operarum conditum fuerit *diviſum in ſingulos dies*, vel hebdomadas, conductor non tenetur ſolvere integram mercedem, niſi pro quovis die vel hebdomada utili.

Ratio eſt, quia locatio eſt quædam ſpecies venditionis. Cum ergo in venditione *ad quantitatem*, vel *ad menſuram*, cui talis locatio æquiparanda eſt, tot numerari pretia oporteat, quot numerantur individua; etiam in tali locatione juxta numerum dierum utilium dividenda & ſolvenda eſt merces.

Respóndeo 2. Si pretium operarum conditum fuerit in annum integrum indiviſim, ſine taxatione pretii pro diebus aut hebdomadis ſingulis, ſolvendum eſt integrum pretium, ſi defectus operarum comparative ad totum ſit *modicus*, iſque ſine culpa locatoris. Et ita faciendum circa famulos & ancillas charitas chriſtiana, & æquitas, & intentio locantis exigit. Defectum autem reſpective modicum cenſeo, ſi morbus tantum duret duabus vel tribus hebdomadis comparative ad annum, nec in ejus ſupplementum fieri à conductore notabiles expenſas neceſſe ſit. Notabilem autem defectum cenſeo, ſi famulus vel ancilla ultra integrum menſem ægrotent, in quo caſu, licet ſalva juſtitia eidem pro rato temporis pars ſalarii detrahi poſſit, charitas tamen chriſtiana ſpectata indigentia famulantis & facultate conducentis non raro aliud exigit.

Quæritur 13. An ſucceſſor teneatur ſtare locationi à ſuo prædeceſſore celebratæ?

Respondeo 1. Si fuit locatio rerum, & ſucceſſor eſt univerſalis, qui titulo hæredis ſuccedit in omnia bona defuncti, tenetur continuare locationem uſque ad tempus in contractu præfixum.

Ratio eſt, quia hæres univerſalis ſuccedit in omnia jura & obligationes defuncti.

Respondeo 2. Si fuit locatio operarum, cum perſona locatoris aut conductoris extinguitur etiam contractus locationis.

Ratio eſt, quia in locatione operarum tam locator quam conductor cenſetur elegiſſe reſpectivam habitudinem perſonæ.

Respondeo 3. Si fuit locatio rerum, & & ſucceſſor eſt ſolum particularis, qui ſuccedit ſolum titulo particulari, v. g. emptionis, donationis, &c. non tenetur ſtare locationi factæ à præceſſore.

Ratio eſt, quia talis non contrahit omnes obligationes perſonales ſui præceſſoris. Fatendum tamen; quod vendens, donans, aut alio particulari transferens ſua bona jure naturali teneatur deducere in pactionem conſervationem locationis factæ in favorem conductoris vel locatoris, ſi fieri poſſit ſine notabili gravamine emptoris, donatarii, &c.

Respondeo 4. Si fuit locatio rerum Eccleſiaſticarum, eandem conſervare tenetur ſucceſſor

ceſſor in Prælatura vel beneficio uſque ad finitum tempus iocationis. Idem dicendum de ſucceſſore Tutoris vel Curatoris.

Ratio eſt, quia Prælati & alii Rectores honorum Eccleſiaſticorum, uti etiam Tutores, & Curatores non agunt nomine proprio, ſed nomine Eccieſiæ, pupilli, minorennis; & conſequenter remanet eadem reſpective perſona contrahens in contractu locationis. Si tamen Eccleſia fuiſſet notabiliter læſa, deberet ſucceſſor petere reſtitutionem vel compenſationem.

Rasponnao 5. Si Prælatus, vel Rector Eccieſiæ, vel Parochus, vel Beneficiatus ſuos redditus beneficiales iocavit, poſt ejus mortem, reſignationem, aut depoſitionem ſucceſſor non tenetur ſtare locationi.

Ratio eſt, quia hujuſmodi locatio fit à locante nomine proprio, qui non poteſt contrahere de voluntate ſucceſſoris, in quem non anteceſſor ſed Eccleſia transfert bona Eccleſiaſtica. Neque etiam Eccleſia, quæ Clerico tribuit reditus ſolum ad ſuam ſuſtentationem & prudentem adminiſtrationem, pateretur ſucceſſorem gravari ex ſacto anteceſſoris. Ea enim ex cauſa Concilium Tridentinum Seſſ. 25. C. 11. irritavit locationes, quæ ſiunt anticipatis ſolutionibus in præjudicium ſucceſſorum. Hinc

Rseponneo 6. Parochus nectenctur ſtare locationi manſi parochialis, ſeu prædii, in Germania conceſſi Parochis ad eorum congruam ſuſtentationem, ſi fuerit jure vitaiitio, aut emphitevtico, vel alio, locatum alteri ab ejus anteceſſore.

Ratio eſt eadem, quia Eccleſia non patitur, Parocho in ſuis bonis præjudicari ex facto prædeceſſorum. Aliud dicendum, ſi tale prædium non ordinatur ad ſuſtentationem parochi vel beneficiati, ſed in maſſam honorum Eccleſiæ.

§. VI.

De Emphitevſi & Vitalicio.

Quæritur 1. Quid ſit Emphitevſis?

Responoeo. Emphitevſis eſt *locatio rei immobilis frugiferæ in perpetuum ſub onere certæ penſionis annuæ & laudemii Domino rei perſolvendæ.* Per hoc, quod iſta locatio ſit *in perpetuum* cum jure ſucceſſionis ad hæredes; differt à ſimplici locatione; & ob hoc ipſum transfert totum *dominium utile* rei frugiferæ, v. g. prædii, in Emphitevtam.

Quæritur 2. Quid ſit Vitalitium?

Responneo. Vitalitium eſt locatio rei frugiferæ immobilis ad dies vitæ conductoris ſub onere certæ penſionis annuæ & laudemialis Domino rei perſolvendæ.

Quæritur 3. Quale ſit diſcrimen inter Emphitevſin & Vitalitium?

Responneo. Diſcrimen potiſſimnm conſiſtit in duohus. Primo, quod dominium utile in re emphitevtica primitus ſit à primo authore pro ſe & ſuis ſucceſſoribus ſub determinatis conditionibus pretio condigno emptum. Econtra vitalitium conceditur à Domino rei, quin conductor emat rem ant domininm utile proportionato pretio. Secundo Emphitevſis ex ſua natura tranſit ad hæredes; non autem vitalitium.

Dixi, *pretio condigno*, nempe vel pecuniæ, vei laboris per extirpationem ſylvarum aut cultivationem terræ incultæ.

Quæritur 4. Quid ſit *laudemium?*

Respondeo. Laudemium eſt *penſio plerumque pecuniaria à quovis novo Emphitevta aut conductore vitalitio præſtari ſolita Domino directo.*

Quæritur 5. Quid ſit *Emphitevſis alterata*, ut vocatur, uſitata in Bavaria?

Responnao. Emphitevſis alterata eſt Emphitevſis ordinaria ſuperius deſcripta, ea tamen addita clauſula, ut Emphitevta ſingulis annis à Domino directo poſſit libere expelli reſtituto pretio, quo ille emit jus Emphitevticum?

Quæritur 6. An poſſit etiam dari Vitalitium *alteratum?*

Respondeo. Non repngnat, dari etiam *vitalitium alteratum.* Imo illud actu ſic in nonnullis locis dari videtur; quamvis uſus ſic loquendi necdum obtinuerit. Conſiſtit autem hoc *vitalitium alteratum* in locatione perpetua rei immobilis frugiferæ cum jure ſucceſſionis ad hæredes, ſaltem neceſſarios, attamen nulla interveniente emptione aut prævia rei in vitalitium conceſſæ, nec interveniente perpetua ac immutabili in futuros hæredes quoad Canonis annui vei laudemii quantitatem aut pactione. Hinc diſcrimen inter ejuſmodi Vitalitia alterata, & Emphitevſes alterata conſiſtit in eo, quod in *Vitalitio alterato*, eoipſo quod jus perpetuum tranſiens ad hæredes ſub determinatis conditionibus *certi determinati laudemii & determinati Canonis annui* jure immutabili non ſuerit, ſaltem pretio condigno, emptum, à Domino directo conditiones & laudemii & penſionis annuæ, ſi ſuerint valde improportionatæ, ad æquitatis leges, attenta tamen charitate, revocari poſſint, ita ut pratium emptionis neglectæ ſucceſſive per auctaria landemii & Canonis moderata compenſetur; quod in Emphitevſi, etiam alterata, fieri nequit, cum in illa jus Emphitevticum ſupponatur à primo *aquirente* ſub determinatis conditionibus laudemii & Canonis fixi emptum eſſe. Ubi tamen obſervandum; peccare eos Dominos mortaliter, qui ejuſmodi *vitalitia alterata* ſibi fingunt in præjudicium ſubditorum, niſi in caſu particulari *morali certitudine* conſtet, jus ſucceſſionis ad hæredes à centum annis practicatum, vel modum laudemii & canonis annui à centum annis practicatum non fundari in emptione aut pactione prævia juris perpetui immutabilis, ſed præciſe in *gratuita conniventia præceſſorum.*

Quæritur 7. Unde veniát Etymologia hujus nominis: *Emphitevſis?*

Respondeo. Hoc nomen derivatur à cultivatione terræ incultæ, ſeu *inſitione* rerum frugiferarum. Hoc enim *pretio laboris*, ſeu eradicationis & cultivationis antiquitus poſt devaſtationes provinciarum vendi ſolebant jura emphitevtica perpetua ſub determinatis conditionibus certi ac fixi laudemii & Canonis annui, conſiſtentis in pecunia vel frugibus vel utriſque ſimul.

Quæ-

Digitized by Google

Quæritur 8. Quæ ſit obligatio Empbitevtæ erga Dominum directum?

Respnndeo. Emphitevta tenetur 1. *ſolvere laudemium* in admiſſinne ad uſum rei Emphitevticæ. Eſt autem Laudemium de Jure cnmmuni pars quinquageſima pretii, qun æſtimatur res Emphitcvtica tempnre cnnceſſionis ſeu admiſſinnis in eam. Sic ſi prædium Emphitevticum æſtimetur milie florenis, pro Laudemio de Jure communi ſnlvuntnr viginti. Verum de Jure Bavaricn pro Laudemio ſolvitur vigeſima pars pretii, qun tempore admiſſionis æſtimatur res Empbitevtica; ſeu quinque prn centum. Hinc, ſi prædium Emphitevticum æſtimetur mille ſinrenia, penduntur pro Laudemio quinquaginta finreni.

Tenetur 2. Singulis annis præfixo tempore ſolvere Canonem annuum, ſeu penſionem cnnventam, quæ alicubi conſiſtit in pecunia; alibi in frugibus; aliquando in utrisque ſimul.

Tenetur 3. Fundum vel rem Emphitevticam diligenter cnlere, & in ſtatu bono conſervare. Qund ſi ſua negligentia acciderit rei emphitevticæ damnum, tenetur præſtare culpam latam. Et binc Dnminus directus non tenetur ei compenſare rcparatinnes ordinarias, v. g. in domo, ſtabuln, bnrreis, &c.

Tenetur 4. Rem Empbitevticam nnn vendere irrequiſito Domino, præſertim in perſnnas, ex quibus cnnditio Domini directi redderetur difficilinr, quales ſunt perſnnæ Curiales, valde pntentes, valdc pauperea, luridi œcnnnmi, perſnnæ privilegiatæ quoad forum, nempe Eccleſiaſticæ, & Eccleſiæ.

Quæritur 9. Quæ ſit obligatio Dnmini directi erga Empbitevtam?

Respnnden. Dominus directus tenetur 1. pnſſeſſinnem rei Emphitevticæ cum Dominio utili tranaſerre in Emphitevtam; eique liberum uſum rei cnncedere, & damna compenſare, quæ Empbitevta ob non manifeſtata vitia rei paſſus eſt.

Tenetur 2. Non augere laudemium in mutatione Empbitevtæ, niſi æſtimatin rei Emphltevticæ interea aucta ſit; etiamſi nulla acceſſerit notabilis melinratin rei. Ex hac enim diverſa æſtlmatione nnn rarn cnntingit, quod circa idem prædium, circa qund ante trecentos annos pro Laudemio pendebantur viginti ſinreni, nunc pendantur centum floreni.

Tenetur 3. Nnn augere Cannnem annuum, vel alias præſtatinnes annuas, etiamſi bnnum Emphitevticum interea ſit nntabiliter melioratum, vel augmcntatum.

Ratin eſt, quia quantitas Canonis & Laudemii jam fuit à cnntrahentibua jure perpetuo determinata ac præfixa, prnut ſuperiua dictum eſt. Exceptio tamen quoad jus augendi Canonem fieri pnſſet, quando eſt, evidenter improportionatus ad bona Emphitevtica; & ſimul evidena, valorem pecuniæ extrinſecum pro Cannne pendi ſolitæ decreviſſe nntabiliter. v. g. ſi prædium ante trecentna annns prn Canone ſolverat decem ſinrenns; cum valor pecuniæ illo tempore fuerit ad minimum quadrupio major, quam nunc; ita ut illo tempore pro decem florenis pntuerint ea cnmparari, quæ nunc cnmparantur prn quadraginta ſlorenia, ſequitur, decem ſinrenns hoc tempnre nnn babere *reſpectivam proportionem* cum re emphitevtica primitua Intentam à cnntrahentibus. Et hinc in tali caſu poſſet augeri Canon pecuniarius, niſi cnnſideratis circumſtantiis nbſtet lex charitatis, ne detur anſa querelarum & ſcandali, aut afflictinnis in populo aliunde ſatis afflictn.

Quæritur 10. An liceat petere triplex, aut nmnino quadruplex Laudemium ſub titulo *diſceſſus & acceſſus*?

Respondeo 1. Hujuamndi receſſus à Jure communi, aut Provinciali, aut Municipali circa Emphitevſea prnprie dictaa, aut etiam alteratas quandn v. g. hæreditas defuncti deſertur hæredibus in cnmmuni, & à cnrpore hæredum iterum venditur ſeu relinquitur uni ex illis, ſunt illiciti, niſi veniant ex prima venditinne rei Emphitevticæ, qund ex perpetua obſcrvantia à trecentis & amplius annis cnlligi poterit.

Respondeo 2. Hujusmndi multiplicata Laudemia nec in *vitalitiis alteratis* licita ſunt, ſi conſideratis circumſtantiis locnrum & temporum ſubditum ita gravant, ut commode nnn poſſit lucrari pro ſe, & familia boneſtam ſuſtentationem & elocatinnem bnneſtam liberorum. Ad hoc enim tendunt omnes leges & contractus, & ipſa charitas Chriſtiana.

Respondeo 3. Duplex tamen Laudemium titulo *diſceſſus & acceſſus* circa *vitalitia alterata*, vel ubi valor Canonis & laudemii antiqui duplo vel triplo decrevit, etiam circa Empbitevſes proprie dictas admitti pnſſet, ubi admittitur vel ex *ſpeciali conceſſione principis* ad parianda jura particularia, vel *ex conſuetudine* ferme univerſali prnvinciæ, niſi in caſu particulari etiam hnc nimis gravet ſubditum, ita ut non pnſſit commnde ſat lucrari pro hnneſta ſui & familiæ ſuſtentatione, libernrum educatinne, & elocatione. Hnc enim, ſi non petit juſtitia, tamen exigit Chriſtiana charitas.

Quæritur 11. Ex quibus cauſis Emphitevſis fiat caduca?

Respnndeo. Empbitevſis fit *caduca*, ſeu *cadit in commiſſum*, ita ut ſine ulla obligatinne aut refuſione pretii ab Emphitevta expenſi, revertatur ad Dnminum, ſicque Dominium utile cnnſolidetur denuo cum Dominio directo, ex ſeqnentibus cauſis. 1. Si Emphitevta in Empbitevſi laicali per triennium, aut in Empbitevſi Eccleſiaſtica per biennium culpabiliter nnn ſolvat Cannnem annuum integrum, nec celeri ſatisfactione ultro, quantumvis non admonitus, purget moram. Ita habetur l. 2. C. *de Jure Emphitevtica; & Auth. qui rem. C. de SS. Eccleſiis. C. fin. h. tit.* 2. Emphitevſis fit caduca, ſi Emphitevta rem Emphitevticam notabiliter deterinret dolo aut culpa lata. Cenſetur autem notabilis deterioratin rei Emphitevticæ fieri, ſi Empbitevta immndicia lignatinnibus extirpet cæduaa ſylvas, vel integram ſylvam extirpet, vel pluribus annia non ſtercoret agros, &c. 3. Fit Emphitevſis caduca, ſi Emphitevta irrequiſito Dnmino rem Emphitevticam vendat, aut quovis alio modo

modo alienet, ſecutâ actuali traditione, niſi concurrat conſenſus Domini in ejus diuturna abſentia rationabiliter præſumptus. 4. Si Emphitevta infringat conditiones in conceſſione initas, v. g. ut à prædio clam ſine conſenſu Domini non diſcedat. Ex his ſequitur, Emphitevtam peccare mortaliter, ſi delinquat in eo, in quo tam gravis pœna caducitatis ſtatuta aut conventa eſt.

§. VII.

De rerum permutatione.

QUÆRITUR 1. Quid ſit *permutatio?*

RESPONDEO. Permutatio eſt venditio rei, in qua loco pretii datur alia res æqualis valoris; v. g. ſi pro equo dantur ſex ſcaphæ tritici, aut tria dolia vini.

QUÆRITUR 2. An permutatio numeranda ſit inter contractus innominatos?

RESPONDEO. Permutatio late accepta, prout per rem, pretii loco ſubſtituendam, poteſt intelligi actio humana pretio æſtimabilis, recte numeratur inter contractus *innominatos*, hoc eſt, eos, qui in jure communi non ſortiuntur ſpeciale nomen & titulum, ſub quo tractentur. Id patet ab enumeratione quatuor contractuum *innominatorum*, qui ſunt ſequentes. 1. *Do, ut des.* 2. *Do, ut facias.* 3. *facio, ut des.* 4. *facio, ut facias.*

QUÆRITUR 3. An permutatio ſit contractus bonæ fidei.

RESPONDEO Affirmative.

RATIO eſt, quia permutatio, ſive ſtricte ſive late accipiatur, verſatur tamen in genere venditionis, cujus eſt ſpecies. Venditio autem eſt Jure naturali & Gentium contractus bonæ fidei, ita ut magis attendi debeat ad intentionem contrahentium rationabiliter præſumptam, quam ad rigorem verborum.

QUÆRITUR 4. Quænam res permittuntur vel prohibentur permutari?

RESPONDEO 1. Permutari poſſunt res omnes pretio æſtimabiles, imo etiam ipſæ pecuniæ.

RESPONDEO 2. Prohibentur tamen permutari res ſpirituales & ſacræ pro re temporali. Id patet ex. C. fin. h. tit. ubi GREGORIUS IX. ſic ſcribit: *Exhibita nobis petitio continebat, quod inter Conventum S. Martini, & Præpoſitum Alban. Cauſa ſuper quibusdam decimationibus vertebatur. Arbitrati ſunt, quod ſi dictus Præpoſitus obtineret decem millia ſolidorum regalium à rege Hungariæ concedi monaſterio memorato, ipſi ab earundem decimationum petitione ceſſarent. Mandamus; cum permutatio de ſpiritualibus ad temporalia improbetur, prædictum arbitrium irritum decernatis.*

RESPONDEO 3. Res Eccleſiaſticæ non ſacræ, ſi fuerint immobiles, aut mobiles pretioſæ, prohibentur ſine ſolemnitatibus permutari non tantum in laicos, ſed etiam in perſonas Eccleſiaſticas.

PROBATUR non ſolum ex EXTRAV. *Ambitioſæ*, ſuperius *de venditione* adducta, ſed etiam ex Declaratione Cardinalium juſſu URBANI VIII. edita 7. Sept. 1624. in qua generatim ſic habetur: *Prohibemus omnibus Capitulis & Superioribus Regularibus cujusvis Ordinis, Congregationis, Societatis, vel Inſtituti intra fines Europæ exiſtentibus omnium rerum & bonorum immobilium, ac pretioſarum mobilium alienationem &c. Abſque ipſius Congregationis Concilii expreſſa licentia in Scriptis & gratis concedenda ſub pœna privationis omnium officiorum, vocisque activæ & paſſivæ, &c. quam ipſo facto abſque alia declaratione incurrant.*

RESPONDEO 4. Beneficia Eccleſiaſtica inter ſe quidem permutari poſſunt, ſed concurrentibus ſequentibus conditionibus. PRIMO, ut concurrat juſta cauſa. SECUNDO, ut ea fiat in manu & authoritate Superioris legitimi. TERTIO, ut fiat cum conſenſu Patronorum, ſi fuerint Patronata, aut Electorum, ſi fuerint electiva, aut collatorum, ſi fuerint collativa. QUARTO, ut beneficiati permutantes habeant jus in re, vel ſaltem jus ad rem. QUINTO, ut abſit omnis pactio Simoniaca, qualis foret, ſi peteretur compenſatio fructuum ab habente pinquius beneficium.

QUÆRITUR 5. An revera ſit Simonia, ſi permutentur duo beneficia inæqualia cum pacto, ut exceſſus redituum in uno beneficio compenſetur ſumma pecuniaria?

RESPONDEO. In hoc caſu intervenit vera Simonia non tantum juris Eccleſiaſtici, ſed etiam juris divini.

RATIO eſt, quia Beneficiati non ſunt Domini redituum Eccleſiaſticorum, ſed tantum adminiſtratores, prout ſuppono ex Tractatu *de Juſtitia.* Adminiſtratio autem talium bonorum ex intentione fundatorum eſt *annexa* ipſi beneficio in bonum Eccleſiæ particularis & pauperum, ac Clericorum loci, quæ intentio fundatorum, ſicut nullius jurisdictioni ſubordinata eſt, niſi Epiſcopi, vel Papæ, ita in hac materia nullius privata authoritate aut pacto mutari poteſt.

§. VIII.

De Feudis.

QUÆRITUR 1. Quid ſit *feudum?*

RESPONDEO. Feudum eſt contractus, *quo alicui conceditur res immobilis cum tranſlatione Dominii utilis ſub onere fidelitatis præſtandæ in bellis principi per ſervitia militaria perſonalia.*

QUÆRITUR 2. Quotuplex eſt feudum?

RESPONDEO. Feudum dividitur 1. In proprium, & improprium. 2. In nobile & ignobile. 3. In novum & vetus. 4. In paternum, & avitum. 5. In hæreditarium ſimpliciter, & hæreditarium ex pacto & providentia, ſeu Gentilitium, ac familiæ, & in mixtum. 6. In Eccleſiaſticum & Sæculare. 7. In Ligium, & non ligium. 8. In Maſculinum & fœmineum. 9. In Francum ſeu liberum & non francum. 10. In feudum pignoratitium, & non pignoratitium. 11. In feudum *de camera*, feudum *de cavena*, feudum *ſoldatæ*, feudum *guardiæ*, feudum *caſtaldiæ*, feudum *Advocatiæ*, feudum *Decaniæ* &c. 12. In feudum *burſaticum*, & feudum *cenſiticum.* FEUDUM PROPRIUM eſt, in quo reperiuntur omnes proprietates feudi; IMPROPRIUM, in quo non reperiuntur omnes proprietates feudi,

di, v g. ſi in eo ſuccedant etiam fœminæ ineptæ ad ſervitia militaria, vel ſi in eo omnino nulla præſtentur ſervitia perſonalia. FEUDUM NOBILE eſt, quod confertur à principe habente jus nobilitandi, & quo ſimul nobilitatur recipiens. IGNOBILE eſt, quod confertur à non potente aut non volente nobilitare. FEUDUM NOVUM quod primo confertur; VETUS eſt, quod jam prius aliis conſuevit conferri. FEUDUM PATERNUM eſt, quod ab aſcendentium aliquo usque ad quartum gradum incluſive aquiritur. AVITUM eſt, quod à Majoribus ultra quartum gradum incluſive aquiritur. FEUDUM SIMPLICITER HÆREDITARIUM eſt, in quo bæredes quicunqne, ſive ab inteſtato, ſive ex teſtamento, ſive neceſſarii, ſive extranel, ſive viri ſive fœminæ ſuccedunt. GENTILITIUM, FAMILIARE, ſeu ex PACTO ET PROVIDENTIA eſt, in quo ſoli deſcendentes maſculi alicujus familiæ ſuccedunt. MIXTUM eſt, in quo ſoli deſcendentes maſculi., ſed non alii, niſi qui in aliis bonis hæredea fuerint, ſuccedunt. FEUDUM ECCLESIASTICUM eſt, quod conſtituitur in bonis Eccleſiaſticis; SÆCULARE, quod conſtituitur in bonis ſæcularibus. FEUDUM LIGIUM eſt, in quo Domino feudi promittitur fidelitas contra quoſcunque. NON LIGIUM eſt, in quo Dominu feudi promittitur quidem fidelitas, ſed non contra quoſcunqne. MASCULINUM FEUDUM eſt, in quo ſuccedunt ſoli maſculi; FOEMINEUM eſt, in quo ſuccedunt in defectu maſculorum etiam fœminæ. FRANCUM eſt, in quo vaſallus non obligatur ad ſervitia perſonalia, ſed ad ſolam fidelitatem. PIGNORATITIUM eſt, in quo Dominus confitetur, ſe hoc feudum vaſalio conceſſiſſe pro certa pecuniæ ſumma, ea tamen ratione, ut liberum Domino ſit, tale feudum reſtituta pecunia redimere. FEUDUM DE CAMERA eſt, quando princeps vel alius ex ſuo ærario conſtituit certam pecuniæ ſummam ad congruam ejus ſuſtentationem. FEUDUM DE CAVENA, ſeu CAVENÆ eſt, quando quis ex ſuo borreo vel cella conſtituit annuam quantitatem frumenti vel vini. FEUDUM SOLDATÆ eſt, quando quis alicui conſtituit annuos proventua ſine nllo onere, ita tamen ut non tranſeant ad hæredes. FEUDUM QUARDIÆ eſt, in quo alicui conſtituuntur annui proventus cum onere cuſtodiendi arcem vel territorium. FEUDUM CASTALDIÆ eſt, quod conceditur cum onere adminiſtrandl res œconomicas vel alia negotia concedentis. FEUDUM ADVOCATIÆ eſt, quod conceditur cum onere tuendi res & negotia Eccleſiæ alicujus. FEUDUM BURSATICUM eſt, in quo nulla præſtantur ſervitia perſonalia, aut cenſus annuus, ſed ſolum *relevium* toties iterandum, quoties contingit mutatio in perſona vaſalli, vel Domini. FEUDUM CENSITICUM eſt, in quo loco ſervitiorum perſonalium Domino vaſallus præſtat cenſum annuum.

Quæritur 3. Quænam ſit obligatio Domini erga vaſallum?

Respondeo. Dominus tenetur 1. vaſallo ſtatim dare inveſtituram poſt promiſſam fidelitatem; & reſarcire omnia damna, quæ vaſallus paſſus eſt ex dilatione inveſtituræ. 2. Si vaſallum inveſtivit in re aliena, eidem præſtare evictionem. 3. Vaſallo viciſſim exhibere fidelem tuitionem.

Quæritur 4. Quæ ſit obligatio vaſalli erga Dominum?

Respondeo. Vaſallus tenetur 1. jnrare Domino fidelitatem, dum inveſturam accipit, niſi Dominus Juramentum ultro remittat. Vi autem hujus fidelitatis vaſallus non ſolum obligatur, ut à Domino & perſonis ei proxime conjunctis avertat omnia damna, eisdem in vita, honore, & bonis fortunæ, ſed etiam ut eaſdem perſonas in vita, honore, ac bonis defendat, easque conſilio & auxilio juvet. 2. Tenetur præſtare ſervitia feudalia in contractu explicite vel tacite requiſita. Illa in ſeudo proprie dicto ſolent eſſe militaria ac perſonalia, quæ in caſu gravioris periculi tenetur præſtare etiam non requiſitus. 3. Tenetur re feudali eo modo uti ac frui, quo bonum ac diligentem patremfamilias decet; & ſi dolo aut culpa lata rebus ſeudalibus damnum intulit, tenetur illud compenſare. 4. Tenetur petere inveſtituræ renovationem, quoties contingit mutari perſonam Domini vel vaſalli; ac conſequcnter tenetur in ea mutatione Domino præſtare penſionem, quæ vocatur *relevium*. 5. Tenctur non alienare rem feudalem, vel Dominium utile, vel ad tempus longum locare, ſine conſenſu Domini.

Quæritur 5. Ex quibus cauſis vaſallus amittat feudum?

Respondeo. Vaſallus amittit ſeudnm 1. ſi Intra annum à die factæ mutationia in perſona Domini vel vaſalli negligat petere renuvationcm inveſtituræ. 2. Si debite requiſitus negligat præſtare ſervitia conventa. 3. Si committat crimen *feloniæ*, ſeu *infidelitatis*. Ad hoc crimen vero refertur, ſi vitam Domini in periculo poſitam deſendere, conjurationem in Domlnum avertere, in carcere injuſte detentum liberare, aut inopem pro quantitate feudi & viribus alere, non ſtudeat; ſi Dominum In acie vulncratum deſerat, idque ſine periculo moraliter certæ mortis propriæ fieri poſſit. Imo, ubi ſalus Reipublicæ exigeret, teneretur ſeudatarius præ aliis vitam ſuam pro vita principis exponere. Ad eandem feloniam revocatur, ſi Domino præſtari à filio vel alio ſubdito pro offenſa ſatisfactionem non curet: ſi fœdus vel amicitiam ineat cum hoſtibus Domini in cjus præjudicium, aut ſi ſimilia alia committat fidelitati oppoſita, quæ à feudaliſtis enumerantur. 4. Si Domino atrocem injuriam inferat, eum in corpore, aut honore graviter lædendo, gladium ſtringendo, aut violentas manus injiciendo, de gravi crimine absque neceſſitate accuſando, cum uxore aut filia Domini laſcive verſando &c. 5. Si rem feudalem reddat notabiliter deteriorem, v. g. arbores frugiferas in magna quantitate exſcindendo.

Quæritur 6. An vaſallus in his delinquendo peccet mortaliter?

Respondeo. In omnibus delictis; quæ privationem ſeudi merentur, vaſallus peccat mortaliter.

Ratio eſt, quia agit contra juratas conditiones contractus ſeudalis graviter invito contrahente principali, quod ex gravitate pœnæ colligitur; prout etiam de locatione ratione incurſæ caducitatis dictum eſt.

§. IX.

De Pignore, pacto Antichreſeos, pacto legis commiſſoriæ, Hypotheca, & aliis cautionibus.

Quæritur 1. Quid ſit *pignus?*

Responneo. Pignus vocatur *res mobilis vel immobilis, cujus poſſeſſio à debitore creditori traditur n ſecuritatem debiti.*

Quæritur 2. Quid ſit *Hypotheca?*

Responneo. Hypotheca eſt *res immobilis vel mobilis, in qua à debitore creditori conſtituitur* Jus in re *in ſecuritatem debiti, etiamſi actualis poſſeſſio rei necdum ſit tradita creditori.*

Quæritur 3. Quid ſit pactum *Antichreſeos?*

Responneo. Pactum Antichreſticum eſt *conventio, qua expreſſe vel tacite id agitur, ut creditori uti liceat pignore*, hoc eſt, percipere ejus fructus, donec ſolvatur debitum.

Quæritur 4. Quid ſit *pactum legis commiſſoriæ?*

Responneo. Pactum legis commiſſoriæ ſeu Pactum Commiſſoriæ eſt *conventio, qua id agitur, ut debito intra certum tempus non ſoluto pignus committatur*, hoc eſt, amittatur & creditori aquiratur.

Quæritur 5. Quotuplex ſit *Hypotheca?*

Responneo. Hypotheca dividitur 1. in *expreſſam & tacitam.* 2. in *generalem & ſpecialem.* HYPOTHECA EXPRESSA eſt, de qua contrahentes conſenſu expreſſo conveniunt. Tacita eſt, quæ in re conſtituitur vel ex natura contractus, vel ex diſpoſitione legis, etiamſi in contractu nulla fiat illius mentio. Hinc iſta *hypotheca tacita* vocari ſolet aliquando *pignus legale*, & *hypotheca expreſſa* vocatur *pignus conventionale.* HYPOTHECA GENERALIS eſt, quando alteri oppignorantur vel omnia debitoris, vel certum quoddam genus bonorum, v. g. omnia bona immobilia, vel omnia bona mobilia, vel grex ovium. HYPOTHECA SPECIALIS eſt, quando alteri oppignoratur res aliqua in ſpecie, ſingularis ac determinata, v. g. hæc domus, hic ſcyphus aureus.

Quæritur 6. Quænam dantur Hypothecæ tacitæ ex diſpoſitione legum?

Responneo. Hypothecæ tacitæ ex diſpoſitione Juris Commnnis à Doctoribus enumerantur ſequentes. 1. Princeps habet hypothecam in omnibus bonis ſubditorum ob tributa & collectas, ſi à ſubdito necdum ſoluta ſint. 2. Civitas in bonis adminiſtratoris. 3. Eccleſia & alia pia loca in bonis propriis Prælati vel adminiſtratoris. 4. Pupilli & Minorennes in bonis Tutorum & Curatorum. 5. Legatarii in rebus à teſtatore relictis. 6. Maritus in bonis uxoris, vel ejus qui ſibi dotem promiſit, pro dote obtinenda. Et viciſſim uxor in bonis mariti pro dote aſſecuranda in eventum ſolvendi matrimonii, & pro bonis paraphernis. 7. Liberi prioris matrimonii in bonis tam patris quam matris ad ſecundas nuptias tranſeuntis, ratione bonorum, quæ ipſis debebantur à ſuis parentibus. 8. Venditor in re vendita reſpectu emptoris, donec iſte de pretio ſatisfecerit. 9. Mutuans in re illa determinata, ad quam in individuo emendam, reparandam, vel conſervandam determinate dedit mutuum. 10. Locator ædium in rebus illis, quæ in ædes conductas illatæ ſunt, pro ſolutione penſionis annuæ, aut pro compenſatione deteriorationis factæ in re locata. Textus Juris Communis, in quibus convenienter ad exigentiam Juris naturalis conſtituuntur iſtæ hypothecæ tacitæ, videri poſſunt apud *Harpprecht*, P. *Reiffenſtuel*, & P. *Schmier.*

Quæritur 7. Quænam bona comprehendantur ſub Hypotheca generali?

Responneo. Sub Hypotheca generali comprehenduntur 1. omnia bona tam mobilia quam immobilia, tam corporea qnam incorporea, puta jura, & actiones. 2. Bona tam futura quam præſentia. l. fin. C. quæ res pignori. 3. Non tamen ea, quæ veroſimiliter quis non fuiſſet oppignoraturus, ſi de illis expreſſe fuiſſet cogitatum vel tractatum. Talia ſunt veſtes neceſſariæ, ſuppellex neceſſaria, inſtrumenta artia neceſſaria, niſi oppignorans expreſſe de illis pactus fuerit. 4. Si hypotheca generalis exprimeretur his terminis; oppignoro omnia *bona mobilia & immobilia*, quidam exiſtimant, non comprehendi *jura, actiones*, & *nomina debitorum*; verum, ubi alia bona non ſuppetunt, aut non ſufficiunt, ſpectata intentione contrahentium, & æquitate naturali, præſertim ſi detur mutuum ſine cenſu, videntur etiam iſta comprehendi. 5. Non comprehenditur etiam omne id, quod requiritur ad competentiam ſtatus pro uxore, & recta educatione liberorum in iis, qui ex Jure gaudent privilegio competentiæ.

Quæritur 8. Quis ſit effectus Hypothecæ?

Responneo. Effectns eſt, quod creditori aquiratur *jus in re* in rebus oppignoratis; & ex hoc ſequitur, quod res oppignoratæ tranſeant cum onere pignoris ad quemcunque poſſeſſorem, etiamſi titulo emptionis, vel alterius alienationis juſtiſſime in ejus manus devenerint.

Excipitur tamen pecunia, & aliæ merces venales, quæ licet cenſeantur comprehendi in Hypotheca generali, quamdiu adhuc detinentur in poſſeſſione debitoris, non tamen tranſeunt cum jure hypothecæ ad alios poſſeſſores; ne turbetur humanum commercium.

Quæritur 9. Quid, & quotnplex ſit *cautio?*

Respondeo. Cautio vocatur *ſecuritas* de ſolutione verbis aut rebus à debitore præſtita creditori.

Dividitur in *ſimplicem, juratoriam, pignoratitiam*, & *ſatisdatoriam* ſeu *fidejuſſoriam.* Cautio simplex eſt, quæ fit nuda conteſtatione aſſeveratoria verborum. Cautio juratoria,

Digitized by Google

RIA, quæ ſit jurato promiſſo ſolutionis. CAUTIO PIGNORATITIA eſt promiſſo ſolutionis cum datione pignoris vel conſtitutione hypothecæ. CAUTIO SATISDATORIA ſeu FIDEJUSSORIA eſt, quæ ſit cum aſſignatione fidejuſſoris, qui ſolvat pro debitore impotente.

QUÆRITUR 10. Quinam poſſint conſtituere pignus vel hypothecam? vel accipere?

RESPONDEO. Illi omnes & ſoli poſſunt conſtituere aut accipere pignus vel hypothecam, qui habent poteſtatem alienandi ſuas res cum adminiſtratione libera. Hinc 1. Pignus nec dare nec accipere poſſunt Pupilli & Minorennes ſine authoritate Tutorum vel Curatorum. 2. Nec Procurator vel Adminiſtrator rerum alienarum ſine ſpeciali mandato, aut mandato *cum libera*, res ſui principalis oppignorare vel hypothecare. 3. Fœmina, licet in debito proprio poſſit valide conſtituere pignus, pro extraneo tamen prohibetur conſtituere pignus in re propria ſine authoritate Judicis. Ita ſtatuitur in *S. C. Vellejano*, Si tamen contra conſtitutionem hujus *Senatus-Conſulti* jurato rem ſuam in alterius favorem oppignoret, non permittitur ipſi in foro externo exceptio hujus conſtitutionis, utut introductæ favore boni communis. 4. Nec Prælati poſſunt ſine ſolennitatibus oppignorare bona immobilia, aut res mobiles pretioſas, prout patet ex auth. *Ambitioſæ*, & ex decreto URBANI VIII. de anno 1624. ſuperius §. 8. qq. 4. relatis. 5. Emphitevta, vel alius habens Dominium utile, oppignorare non poteſt rem, in qua habet Dominium utile.

RATIO eſt, quia hæc prohibitio involvitur tacite in contractu Emphitevtico. Cum enim manifeſtum ſit, per has oppignorationes, potiſſimum clandeſtinas, alienari plurima bona ignorante Domino, nullus Dominorum prudenter ſuo Emphitevtæ ejusmodi oppignorationes ſe inconſulto faciendas permitteret, ſi de hac circumſtantia expreſſe fuiſſet cogitatum aut tractatum. Et hinc etiam *Jus Bavaricum* has oppignorationes prohibet ſub pœna caducitatis.

QUÆRITUR 11. Quæ res poſſint vel non poſſint oppignorari?

RESPONDEO. Oppignorari poſſunt omnes & ſolæ illæ res, quæ in commercio humano emi vendique poſſunt. Hinc oppignorari nequeunt 1. Res ſacræ, liber homo, res publicis uſibus deſtinatæ, ut ſunt viæ, res litigioſæ, res fideicommiſſoriæ, fundus dotalis &c. Saltem ſine limitationibus §. 4. *de emptione*, aſſignatis. 2. Res feudales aut emphitevticæ ſine conſenſu Domini. 3. Solus uſus alicujus rei cuidam conceſſus ſine conſenſu rem concedentis. 4. Servitutes activæ & jura prædiorum urbanorum aut ruſticorum ſine prædio dominante ſine conſenſu ejus, cujus intereſt; v. g. jus iter agendi per alterius fundum. 5. Res jam uni oppignoratæ, ſine crimine *ſtellionatus* ſeu fraudulentiæ Juribus exoſæ oppignorari nequeunt alteri, quin is moneatur de priori oppignoratione.

QUÆRITUR 12. An oppignorationi licite adjiciatur *pactum legis commiſſoriæ*?

RESPONDEO. Hoc pactum non eſt licitum, ſed uſurarium, niſi concurrat alterutra ex duabus ſequentibus conditionibus; niſi videlicet aut pignus minus valeat quam eſt debitum; aut niſi in caſu, quo pignus plus valet quam debitum, illud in defectu ſolutionis debiti vendatur, & exceſſus pretii ſupra debitum & intereſſe reſtituatur debitori.

RATIO eſt, quia alioquin creditor plus peteret & acciperet, quam illi debeatur titulo mutui & Intereſſe liciti.

QUÆRITUR 13. An oppignorationi licite adjiciatur pactum *antichreſeos*?

RESPONDEO. Hoc pactum non eſt licitum, ſed uſurarium, niſi fructus, deductis expenſis, deducantur in ſortem debiti principalis, & ipſius Intereſſe, alioquin concurrente juſto titulo liciti.

RATIO eſt eadem, quia alioquin creditor ex pignore, quod fructificat debitori, utpote ſuo Domino, plus acciperet, quam prætendere poſſit titulo mutui, & Intereſſe liciti.

QUÆRITUR 14. Quænam jura conſequitur Creditor ex pignore?

RESPONDEO. Creditor conſequitur ex pignore ſequentia jura. 1. *Jus in re*, vi cujus rem oppignoratam aut hypothecatam vendicare poteſt à quocunque alio poſſeſſore, donec ſibi fuerit ſolutum debitum, etiamſi ea res fuiſſet interea ſine ſuo conſenſu vendita authoritate Judicis. 2. Jus retinendi pignus ſemel ſibi à debitore traditum, donec ſolvatur totum debitum. 3. Jus prælationis, vi cujus, ſi debitor habet plures creditores, quibus ſatisfacere nequeat, creditor præfertur in ſolutione aliis creditoribus, pignore vel hypotheca deſtitutis, & non ſpecialiter privilegiatis. Ex creditoribus autem hypothecariis præferuntur, qui habent ſpecialem hypothecam. 4. Jus diſtrahendi ſeu vendendi pignus alteri plus offerenti, ut ex pretio ſibi ſatisfiat, & reſiduum reſtituatur debitori. Id enim jus naturæ & intentio oppignorantis tacite permittit. Ad quid enim ſerviret pignus, niſi liceat illud diſtrahere?

QUÆRITUR 15. Quæ ſit obligatio creditoris erga oppignorantem?

RESPONDEO. Tenetur 1. rem oppignoratam exacta diligentia conſervare, ita ut teneatur ad compenſationem, ſi *culpa ſua lata* pignus periit, aut deterioratum eſt. Nam, ut habetur l. 14. ff. *de pignoratitia actione Ea, quæ diligens paterfamilias in ſuis rebus præſtare ſolet, à creditore exiguntur.*

NEQUE OBSTANT aliæ leges ab authoribus relatæ, quibus probare intendunt, creditorem obligari etiam *ad culpam levem*, quia l. 3. Tit. 15. §. 4. Inſtitut. *quibus modis recontrahatur obligatio*, tantum ſermo eſt de obligatione Commodatarii, in cujus favorem datur commodatum, non de creditore. Et in l. 3. 5. C. de pign. act. tantum ſermo eſt *de culpa* ſine addito, per quam in Jure regulariter intelligitur *lata*. Dein, etiamſi in foro externo aliud diſponeretur ob præſumptionem *latæ*, ubi conſtat *de culpa*, in foro tamen interno nullus creditorum ſe facile obligaret *ad culpam levem*, ſi ea conditio expreſſe exigeretur ab oppignorante.

Tenetur 2. Abſtlnere ab uſu pignoris, niſi tacite vel expreſſe conſentiat debitor.

Tanetur 3. Reſtituerc fructus ex pignore perceptos, aut eos computare in ſortem & Intereſſe, ſi quod concurrit ex titulo. Imo tenetur ad reitituendos etiam eos fructns, quos percipere potuiſſet, nec tamen percepit ex culpa lata.

Tenetur 4. Reſtituere plgnus cum fructibus, acceſſionibus, & meliorationibus, demptis expenſis, quamprimum debitum ex integro fuerit ſolutum.

Quæritur 16. Quæ ſit obligatio debitoris oppignorantis erga creditorem?

Respondao. Tenetur 1. pignus tradere tempore convento. 2. Creditorem indemnem ſervare, & reſarcire damna, ſi in pignus tradidit rem vitioſam. 3. Reſtituere impenſas utiles vel neceſſarias ex ſuo conſenſu ſaltem tacito, ſeu rationabiliter præſumpto factas.

Ex his saquitur, à debitore oppignorante, aut creditore pignus recipiente peccari moraliter, ſi agant in re gravi contra pactionem ſeu intentionem obligantis *principalis*, nempe creditoris.

§. X.

De Fidejuſſione.

Quæritur 1. Quid ſit *fidejuſſio?*

Respondeo. Fidejuſſio eſt *contractus ſtricti juris, in quo aliquis ſe ſoluturum pro debitore promittit, ſi ille non potuerit ſolvere.*

Dixi, *ſtricti juris;* quia fidejuſſor non obligatur ultra ea, quæ *expreſſis verbis* ſpopondit.

Quæritur 2. Quotuplex eſt fidejuſſio?

Respondeo. Fidejuſſio divlditur. 1. In *Judicialem* & Extrajudicialem. 2. In *principalem*, & *ſuccedaneam.* Junicialis eſt, quæ fit in judiclo, & *ſatisdatio* appellatur. Talis fidejuſſor, ſi caveat de judlcio ſiſti, *Vas;* ſi caveat de judlcatum ſolvi, *Præs*, appellatur. Extrajunicialis eſt, quæ fit extra judicium. Finajussio principalis eſt, qua quls ſe obligat pro debitore principali. Finajussio succenanea eſt, qua quis ſe obligat pro lpſo fidejuſſore. Inonea eſt, quæ fit per fidejuſſorem habilem ad ſolvendum, ita ut in judicio repelli nequeat. Inidonea eſt, quæ fit per fidejuſſorem, qui in judicio repelli poteſt ex juſta cauſa. Tales cauſæ ſunt, ſi dubitetur de ejus ſufficientia ad ſolvendum, vel ſi ſit litigioſus, aut potens, ita ut ſit difficilis conventionis.

Quæritur 3. Quis ſit effectus fidejuſſionis?

Rasponneo. Effectus Fldejuſſionis eſt, quod fidejuſſor teneatur ln caſu impotentiæ ex parte debitoris ſolvere lllam ſummam, quæ tempore fidejuſſionls erat debita à debitore, ſalvo tamen beneficlo excuſſionls.

Dixi, *beneficio excuſſionis ſalvo.* Nam fidejuſſor, ſi conveniatur ante debitorem principalem, petere poteſt, ut prius conveniatur & excutiatur debitor principalis, hoc eſt, ut prlus facultates & bona debitoris luſtrentur ac vendantur; & tum demum, ſi repertum fuerit, debitorem non eſſe ſolvendo, conveniri & compelli poterit fidejuſſor ad ſolvendnm. Hoc tamen beneficium excuſſionis non prodeſt fidejuſſori, 1. Si illi ſpecifice & expreſſe renuntiavit; vel ſi eidem tacite renuntiet, non opponendo exceptionem hujus beneficil. 2. Si debitor principalis notorie non ſit ſolvendo. 3. Si debitor principalis abſit, vel lateat, vel alias difficulter conveniri aut excuti poſſit. 4. Si fidejuſſor malitioſe neget, ſe fidejuſſiſſe pro altero, & mendacii convincatur. 5. Si quis fidejuſſit pro tali, qui civiliter, hoc eſt, ln foro externo non obligatur, v.g. pro pupillo, vel Minorenne.

Quæritur 4. Quinam poſſint fidejubere?

Respondeo. Fidejubere poſſunt illi omnes & ſoli, qui poſſunt alienare ſua bona valide.

Ratio eſt, quia obligatio fidejuſſoria eſt actualis obligatio alienandi ſua bona pro debitore, ſi ſolvendo non ſit. Hinc fidejubere non poſſunt 1. Prælatl Eccleſiarum Regularium vel Sæcularium, obligando bona Eccleſiaſtica ſine conſenſu Capituli in quantitate reſpective notabili; imo, cum fidejuſſio vix unquam tendat in bonum communitatis, & Prælatus Regularis, tanquam adminiſtrator bonorum communium, nil poſſit diſponere, niſi ex conſenſu præſumpto communitatis vel univerſalis Eccleſiæ, vix unquam occurret caſus, in quo Prælatus Regularis abſque peccato mortali in quantitate notabili fidejubere poſſit ſine conſenſu rationabiliter præſumpto Capituli. 2. Religioſi ſine conſenſu Prælati & majoris partis Capituli.

Ratio eſt eadem. 3. Parochi & alil Beneficiati obligando bona ad ſuam congruam ſuſtentationem ordinata.

Ratio eſt, quia non habent illorum Dominium. 4. Mulicres obligando ſuam dotem vel parapbarnalia pro marito, vel quovis alio extraneo; in qua tamen re dantur variæ exceptiones. Poſſunt enim fidejubere in utilitatem propriam; aut ſi fidejubeant interveniente Inſtrumento publico & tribus teſtibus; aut ſi fidejubeat pro dote alterius mulieris, quidam addunt caſum, quo juramento ſuam fidejuſſionem confirmat; quod tamen poſtremum non admitto, quia boc juramentum ſuo valore repugnat bono publico, repugnantia à legibus declarata.

Quæritur 5. Qualia competant beneficia fidejuſſori?

Respondeo. Quatuor. 1. *Excuſſionis*, de quo jam actum eſt. 2. *Diviſionis.* 3. *Cedendarum actionum.* 4. *Liberationis.* BENEFICIUM DIVISIONIS conſiſtit ln eo, quod, ſi fuerint plures fidejuſſores pro debito eodem, fidejuſſor petere poſſit, ut onus ſolutionis dividatur in reliquos. BENEFICIM CEDENDARUM ACTIONUM conſiſtit in eo, quod fidejuſſor à creditore petere poſſit, ut ſibi cedat omnes actiones tam perſonales quam reales, quas habet adverſus debitorem principalem, & confidejuſſores, & alios pignorum poſſeſſores. BENEFICIUM LIBERATIONIS conſiſtit in eo, quod fidejuſſor petat ſe liberari ab onere fidejuſſoris ex juſta cauſa. Aſſignantur autem hujus rei cauſæ. 1. Si debitor

jam

Digitized by Google

jam diu diſtulit ſolntionem culpabiliter, & fidejuſſor jam diu ſtetit in hoc munere. 2. Si debitor principalis incipit diſſipare ſua bona notabiliter, aut vergeret ad inopiam ac impotentiam ſolvendi; dummodo non ſuerit jam prodigus tempore fidejuſſionis ſciente fidejuſſore. 3. Si fidejuſſor prætermiſſo Ordinia beneficio ante debitorem principalem conventus, & jam condemnatus, vel propediem condemnandus eſt. 4. Si fidejuſſor ex rationabili cauſa proficiſcitur in terras remotas diu non reverſurus. 5. Si ex culpa debitoris inter eum & debitorem oriuntur graves inimicitiæ. 6. Si ita ab initio conventnm eſt inter fidejuſſorem & creditorem, ut ille certo tempore evoluto liberetur à fidejuſſione. 7. Si fidejuſſor timeat, ob nimiam procraſtinationem actionis contra debitorem, unum vel alterum conſidejuſſorem labi facultatibus, ac propterea petat, ut conſidejuſſores declarentur, præſenti tempore eſſe pares ſolvendo, adeoque ſibi competere actu beneficium *diviſionis*.

§. XI.

De Solutionibus.

QUÆRITUR 1. Quid ſit *ſolutio*?

RESPONDEO. Solutio eſt *præſtatio ejus, quod ex contractu debetur, tempore, loco, & modo debito.*

QUÆRITUR 2. Qnot ſint modi, ſe liberandi à ſolutione perfecta?

RESPONDEO. Reperiuntur duo modi; nempe *beneficium competentiæ*, & *ceſſio bonorum*. BENEFICIUM COMPETENTIÆ eſt privilegium certis perſonis à jure naturæ, vel à lege conceſſum, vi cujus plus ſolvere non tenentur, quam illis ſupereſt deducta ſuſtentatione congrua. CESSIO BONORUM eſt privilegium certis perſonis à lege competens, vi cujus reſignando creditoribus omnia ſua præſentia bona & jura coram judice non ſolum liberantur ab incarceratione & ulteriori exactione, ſed etiam ab omni ulteriori ſolutione, etiamſi poſtea per donationem, hæreditatem, vel novam negotiationem ad pinquiorem ſortunam venerint.

QUÆRITUR 3. Quinam gaudeant beneficio competentiæ?

RESPONDEO. Beneficio competentiæ gaudent ſequentes. 1. Parentes contra liberos; & viciſſim liberi erga parentes. 2. Fratres ac ſorores erga ſe mutuo. 3. Patronus erga libertum. 4. Maritus erga uxorem in dotis reſtitutione, & viciſſim uxor erga maritum ex promiſſione dotis. 5. Socii omnium bonorum erga ſocios. 6. Donans ex donatione. 7. Mulieres honeſtæ. 8. Milites. 9. Socer utriusque conjugis conſtante matrimonio. 10. Doctores & Profeſſores bonarum artium, quia ſerviunt ſine cujusquam injuria bono publico. 11. Probabiliter etiam illi, qui injuria temporum abſque ſua culpa ad incitas redacti ſunt, prout *Haunoldus*, & *P. Smalzgruber* docent. 12. Clerici, ſaltem in Sacris Ordinibus conſtituti, niſi doloſe contraxerint debitum ex confidentia privilegii. Tales tamen tenentur deponere cautionem juratoriam de ſolvendo, quando ad pinguiorem fortunam venerint.

QUÆRITUR 4. An redactis ad incitas absque ſua culpa beneficium competat jure naturali?

RESPONDEO Affirmative. Id probatur ex communi jure ac ſenſu gentium, & ex judicio communi Doctorum. Nam Imperator *Novella* 135. ſic ſcribit: *Ubi locorum juſtum eſt, ut is qui in univerſum ex accidenti non ſupina negligentia ſua res ſuas amiſiſſe traditus eſt, denuo per vim ad ignominioſam vitam transponatur, & ad quotidiani victus, neque non amictus corporis inopiam adigatur?* HAUNOLDUS, qui Tom. 1. Tr. 2. n. 460. iſtum textum adducit, ſubjungit: *Ob hanc rationem & quasdam alias affirmandum videtur cum decem graviſſimis Jurisconſultis, quos refert & ſequitur* CASPARUS MANZIUS Deciſ. 3. q. 2. competere hoc jus redactis ad incitas. LIMITANDUM tamen hoc eſt, niſi tales perſonæ petendo mutuum huic juri expreſſe vel tacite renuntiaverint ex more regionis.

QUÆRITUR 5. An perſonæ, quæ gaudent beneficio competentiæ, poſſint ante ſententiam Judicis ſibi ipſis clam ſervare, vel etiam ſurripere competentiam?

RESPONDEO Negative.

RATIO eſt, quia cum ad uſum hujus beneficii requirantur multæ conditiones, non poſſunt eſſe judices in cauſa propria: & ſuppoſito etiam, quod liquido conſtaret de requiſitis conditionibus, non tamen conſtaret, an competentia ſibi competat ex lege poſitiva, vel jure naturali? Et ſi hoc conſtaret, non tamen conſtaret, quod ſibi competat ex juſtitia commutativa, vel ſolum diſtributiva dependenter ab actu legitimi Judicis? In dubio autem non licet ſurripere alienum. Mihi videtur; quod hoc beneficium competentiæ ſolum debeatur ex juſtitia diſtributiva.

QUÆRITUR 6. An ſucceſſor in Beneficio vel Prælatura teneatur ſolvere debita contracta à ſuo Anteceſſore?

RESPONDEO 1. Si anteceſſor contraxit debita in luxum vel alios ſumptus inutiles, non tenetur ea ſolvere ſucceſſor.

RATIO eſt, quia tutor non poteſt nocere pupillo; nec ſucceſſor ullo titulo poteſt gravari facto alieno defuncti, cum ſua bona non accipiat hæreditaria ſucceſſione à defuncto, ſed à collatore.

RESPONDEO 2. Si anteceſſor contraxit debita in utilitatem Eccleſiæ, attamen ſine conſenſu eorum, quorum conſenſus requiritur, ſucceſſor non tenetur ſolvere illa debita.

RATIO eſt, quia in tali caſu poſſeſſor beneficii vel Prælatus non poteſt valide obligare bona Eccleſiæ, utpote deficiente conſenſu legitimo ad obligationem realem. Ex ſola autem obligatione ſui anteceſſoris nullo titulo obligatur; cum ab eo nil juris aut bonorum accipiat, ſed à collatore vel Inſtitutore in beneficio.

RESPONDEO 3. Si anteceſſor contraxit debita in neceſſitatem Eccleſiæ, attamen ſine conſenſu eorum, quorum conſenſus ad contrahendam obligationem realem potuit & debuit requiri, nec ſic obligatur ſucceſſor.

Ratio eſt, quia in tali caſu non contrahitur ab anteceſſore obligatio, niſi perſonalis. Ad perſonalem autem obligationem anteceſſoris ſucceſſor non tenetur, cum ab eo nil accipiat juris, vel bonorum, ſed à ſolo collatore.

Respondeo 4. Si anteceſſor contraxit debita pro neceſſitate Eccleſiæ in caſu, quo nullius alterius conſenſus potuit aut debuit requiri, ſic demum obligatur ſucceſſor, in quantum ad eum ultra congruam ſuſtentationem defertur ex bonis Eccleſiæ.

Ratio eſt, quia in tali caſu cenſetur obligari titulo dotis, quam accepit à ſua *ſponſa*, hoc eſt, ab Eccleſia, in qua habet beneficium.

Quæritur 7. Qui ſolvit per errorem, quod non debebat, an poſſit propria authoritate aperte vel clam repetere indebitum?

Respondeo. Qui per errorem ſolvit, quod *certo* non debuit nec naturaliter, nec civiliter, poteſt repetere indebitum *conditione indebiti* coram Judice; & ſi ob defectum probationum non poſſit recuperare ſuum, poteſt illud etiam clam repetere.

Ratio eſt, quia in tali caſu ob defectum conſenſus, aut tituli & materiæ, non transtulit ſoluti dominium. Si autem dubium aliquo modo, ſaltem tenue, ſit, an debuerit ſolutionem civiliter vel naturaliter, non poteſt propria authoritate ſolutum repetere.

Ratio eſt, quia nemo eſt privandus poſſeſſione certa ob jus alterius incertum. Nec etiam licet uti ſententia probabili in præjudicium tertii exiſtentis in poſſeſſione.

Quæritur 8. An detur in conſcientia obligatio ſolvendi in ſpecie, quod conventum eſt? an vero ſatisfiat præſtando intereſſe?

Respondeo. Datur in conſcientia obligatio ſolvendi in ſpecie, quod promiſſum eſt. Et hinc, qui ſolutionem promiſit per dationem equi, vel agri, non ſatisfacit ſolvendo in pecunia, etiamſi offerret ſummum pretium rei.

Ratio eſt, quia contractus ex intentione contrahentium legem accipiunt, quæ intentio ſæpius magis reſpicit ad commoditatem aut affectionem propriam, quam pretium rei.

Quæritur 9. In qua moneta ſit præſtanda ſolutio?

Respondeo. Debitor tenetur ſolvere in monata non ſolum currente, ſed etiam *reſpective utili* ad finea creditoris.

Ratio eſt, quia contractus, in quo fundatur debitum ſolutionis ſupponitur eſſe contractus bonæ fidei, in quo inſpicienda eſt intentio contrahentium rationabiliter præſumpta. Nemo autem ſibi ſolutionem fieri expreſſe permitteret in moneta reſpective inutili, ſi de modo ſolutionis fuiſſet cogitatum vel tractatum. Itaque ſic ſolvens, v. g. in magna quantitate pecuniæ mercatori, aut civi, quem ad uſus ſuos in comparandis neceſſariis ſine damno expendere non poſſit, peccat contra juſtitiam.

Quæritur 10. Quibus debeat ſolvi?

Respondeo. Ad ſolutionem tam pro foro interno quam externo validam requiritur, ut ſolvatur illi, cui ſolvendum ſaltem tacita intentio contrahentis principalis, vel lex requirit, cui ſubjicitur ipſa intentio contrahentium. Hinc ſequitur, non ſatisfieri per ſolutionem. 1. Si ſolvatur procuratori creditoris non habenti generale vel ſpeciale mandatum de recipiendis ſolutionibus. 2. Si ſolvatur uxori creditoris, aut ejus filio, vel ſervo, non habenti adminiſtrationem. 3. Si ſolvatur creditori creditoris ſine hujus conſenſu rationabiliter præſumpto. 4. Si ſolvatur pupillo vel Minorenni ſine tacito conſenſu tutoris vel curatoris rationabiliter præſumpto. Cenſetur autem conſenſus creditoris rationabiliter præſumi, quando negari non poteſt ſine evidenti injuſtitia. Quia creditor, ubi agitur de ejus præſumpto conſenſu, non eſt præſumendus velle committere apertam injuſtitiam.

Quæritur 11. Quis creditorum ex obligatione conſcientiæ ſit præferendus quoad ſolutionem, quando omnibus ſatisfieri non poteſt?

Respondeo 1. Debitor ante omnem ſolutionem tenetur reſtituere res alienas, quæ ſunt in alterius dominio, ſi adhuc extent. Tales res alienæ ſunt *dos*, & dona *paraphernalia* uxoris; *depoſita*, *commodata*, *bona vendita*, quorum dominium ſibi reſervavit venditor uſque ad ſolutionem; bona *à tertio* vendita aut legata Eccleſiæ, monaſterio vel alteri loco pio ante traditionem, quia ante traditionem acquirunt dominium.

Dixi, *à tertio*, nam ſi debitor ea primum vendat aut donet poſt obligationes contractas cum aliis creditoribus, & poſt jam manifeſtatum periculum de ſufficientia ſolvendi, hoc privilegium Eccleſiarum in præjudicium creditorum caret effectu; cum Leges in favorem Eccleſiarum introductæ, dum prodeſſe Eccleſiis volunt, nulli babenti jus anterius ſanĉte & pie obeſſe velle poſſiut.

Respondeo 2. Deductis rebus alienis debitor poſt apertum periculum de ſufficientia omnibus ſolvendi tenetur jure naturali prius ſolvere creditoribus anterioribus, etiam ante hypothecarios ac privilegiatos.

Ratio eſt, quia conſtituendo hypothecam, aut ſumendo mutuum à privilegiato, licite non potuit præjudicare anterioribus creditoribus. Ergo nec præſumitur habuiſſe intentionem ſic præjudicandi.

Respondeo 3. Debitor poſt ſolutionem creditorum anteriorum tenetur prius ſolvere creditoribus anterioribus hypothecariis.

Ratio eſt, quia conſtituendo hypothecam recentiorem, etiam ſpecialem vel alias privilegiatam, non potuit licite habere intentionem præjudicandi anteriori creditori. Ergo, cum hoc non præſumatur, jure naturali tenebatur periculum impotentiæ ad ſolvendum potius transferre in creditorem recentiorem, quam in priorem.

Nec obstat. Quod in Proceſſu Edictali obſervetur ac præſcribatur alius ordo ſolutionis, prout proxime dicetur; quia ille ordo reſpicit res debitoris potius tanquam res ſubjectas dominio alto reipublicæ, quam dominio privato ſeu baſſo debitorum.

Quæritur 12. Qualis ſervetur ordo ſolutionis in foro externo per Leges?

Re-

Respondeo. Deductis rebus alienis ſolvuntur 1. creditores ſpecialiter privilegiati. 2. Creditores hypothecarii ſpeciali juris prærogativa muniti. 3. Creditores hypothecarii nulla ſpeciali juris prærogativa muniti. 4. Creditores chirographarii, privilegio perſonali ratione debiti vel perſonæ muniti. 5. Creditores chirographarii ſimplices, nullo etiam perſonali privilegio muniti.

Quæritur 13. Quinam ſunt creditores ſpecialiter privilegiati?

Respondeo. In Jure communi ponuntur ſequentes 1. illi, quibus aliquid debetur ratione ſumptuum in Judicio Edictali, Inventario, &c. factorum. 2. Illi, quibus aliquid debetur ratione funeralium in morte defuncti debitoris, & ejus uxoris, vel liberorum, juxta conditionem ſtatus *intra limites honeſtatis in ſima* factorum. 3. Illi, quibus aliquid debetur ratione pharmacorum, dictis perſonis in ultimo morbo factorum; quales ſunt Medici, Chirurgi, Pharmacopolæ. 4. Illi, quibus aliquid debetur ratione mercedis, uti ſunt *neceſſarii* famuli & Officiales domeſtici ſpecialiter conducti pro mercede.

Ratio præferentiæ harum perſonarum eſſe poterat, quia creditores non poterant eſſe prudenter inviti, ſi debitor circa ejuſmodi perſonas contraheret, vel actuale pretium offerret, cum id potius cederet in augmentum ſpei & in bonum creditorum, ut ſecurius ſolverentur & integrius.

Quæritur 14. Quinam ſint creditores hypothecarii ſpeciali Juris prærogativa muniti?

Respondeo. Tales ſunt & habentur in Jure 1. illi, quibus aliqua res eſt hypothecata in ſpecie, antequam pervenerat in dominium debitoris, prout contingit circa res hypothecatas in ſpecie liberis ex priori matrimonio. 2 Fiſcus ſeu camera Domini territorialis relate ad tributa, ſteuras, vel alias præſtationes debitas ad ærarium publicum, &c. 3. Uxor & ejus deſcendentes ratione dotis in maritum translatæ, in bonis mariti. 4. Illi, qui mutuam dederunt pecuniam ad domum vel aliam rem emendam, in illa re empta vel refecta. 5. Illi, qui obtinent hypothecam publicam, hoc eſt, Inſtrumento publico conſtitutam coram Judice, Notario &c.

Quæritur 15. Quinam ſint creditores Chirographarii privilegio perſonali inſtructi.

Respondeo. Tales ſunt 1. Illi, qui rem depoſuerunt, & perdito depoſito ſolum habent actionem perſonalem adverſus depoſitarium. 2. Ille, qui unus ex creditoribus pecunias loco debitoris numeravit in continenti. Ingreditur enim per hoc in ejus locum. 3. Dantes mutuum ad exſtruendam, reparandam, vel inſtruendam navem. 4. Reſpublica, vel alia communitas privilegio fiſci gaudens. In hanc claſſem etiam referuntur Eccleſiæ vel alia loca pia, ſi ex eorum pecuniis nihil eſt comparatum, ſi enim aliquid foret comparatum, in ea re haberent hypothecam. Verum hæc omnia, prout monui, pertinent ad forum externum, circa quod Juriſtæ, præſertim provinciales cujuſque provinciæ conſulendi ſunt.

Quæritur 16. Quid ſit, & quomodo fiat, *ſolutio per compenſationem?*

Respondeo. Solutio per compenſationem eſt adæquatio mutuorum debitorum inter ſe. Fit aliquando per deductionem debiti reciproci. *Dividitur* autem in *publicam* ſeu manifeſtam, & *occultam* ſeu clandeſtinam, dum quis alteri, nolenti ſolvere debitum, clandeſtine tantundem auſert, quantum debet.

Quæritur 17. Quid ſit, & quomodo fiat, *ſolutio per Novationem?*

Respondeo. Solutio *per Novationem* eſt modus, quo vetus obligatio transfunditur in aliam manente eodem creditore & debitore, v. g. ſi debitor centum florenorum ſe obligat ad dandum determinatum equum. Sic enim mutuum transfunditur in venditionem.

Quæritur 18. Quid ſit, & quomodo fiat, *ſolutio per delegationem?*

Respondeo. Solutio per delegationem eſt actualis ſubſtitutio alterius debitoris ultro conſentientis & acceptati à creditore.

Quæritur 19. Quid ſit, & quomodo fiat, *ſolutio per aſſignationem nominis?*

Respondeo. Solutio per aſſignationem nominis eſt modus, quo debitor creditori indicat, talem ſummam ſibi ab alio deberi, eique mandat, ut ab illo tertio ſolutionem ſuo nomine exigat, ac loco ſolutionis retineat.

Quæritur 20. An creditor teneatur ſolutionem recipere per partes?

Respondeo. Ex juſtitia non tenetur recipere ſolutionem per partes, niſi ita fuerit conventum aut debitum per partes, vel ex diverſis cauſis, puta, ex mutuo, ex empto, ex locato &c. contractum ſit. Ex charitate tamen tenetur recipere ſolutionem per partes, ſi debitor in gravi neceſſitate conſtitutus vel alias conſtituendus ſit, nec integra ſolutione ſimultanea admodum egeat creditor. Patet ex legibus charitatis datis in Diſput. 1. *de Decalogo.*

Quæritur 21. Quodnam debitum cenſeatur eſſe expunctum, quando debitor partem ſolvit, non exprimendo, pro quo illam ſolvat, debito?

Respondeo. Pro illo debito cenſetur ſolviſſe, pro quo illam veroſimiliter creditor acceptaſſet, ſi expreſſa interveniſſet mentio.

Ratio eſt, quia creditor in tali contractu eſt principalis obligans. Itaque ex parte ipſius creditoris ſtat interpretatio ſuæ mentis, ſi recedere vellet à naturali ordine ſolvendi debitum anterius debitor. Alioquin, niſi aliud colligatur ex circumſtantiis, creditor præſumitur ſequi ordinem naturalem, ipſamque ſolutionem acceptare pro antiquiori debito, vel pro eo, quod conſuevit ſolvi prius, prout conſuevit prius ſolvi intereſſe quam capitale.

Quæritur 22. Quo tempore debeat fieri ſolutio?

Respondeo. Si tempus non fuit præfixum ſolutioni, differri poteſt, donec exigatur à creditore. Quamprimum autem exigitur, ex eo die debetur ſub gravi vel levi obligatione, prout ſecundum varias circumſtantias creditor ſeu obligans principalis poteſt eſſe leviter vel gra-

graviter invitus circa moram ſolutionis. Hinc peccant mortaliter, qui ſolvenda ex pacto certis anni temporibus non ſolvunt, ac per hoc iis, quibus debent, creant gravem contriſtationem vel reſpectivam indigentiam; imo tenentur compenſare damnum, quod mora ſolutionis intulerint.

Quæritur 23. Quo loco debeat fieri ſolutio?

Respondeo 1. Si debitum fuit contractum ex delicto, v. g. fraude, furto, debitor tenetur propriis expenſis ſolvere in eo loco, ubi moratur creditor, vel ubi rem poſſideret, ſi non interveniſſet iniquitas.

Ratio eſt, quia innocens damnificatus ab injuſto damnificante debet ſervari indemnis, ut reparetur prior bonorum & pretiorum læſa æqualitas. Aliud dicendum foret, ſi tantæ expenſæ faciendæ eſſent in reſtitutionem ob diſtantiam loci, ut attenta parvitate reſpectiva debiti, & conditione ſuorum bonorum non cenſeatur invitus, ſi aut differatur, vel in opus aliud pium juxta ejus mentem præſumptam convertatur.

Respondeo 2. Si debitum fundatur in contractu gratuito, v. g. donationis, promiſſionis, legati, &c. non datur obligatio, ſolvendi debitum in alio loco, quam ubi tempore contractus, v. g. donationis extitit; nec tenetur donans, vel hæres, illud ſuis ſumptibus transferre in locum donatarii.

Ratio eſt, quia ea præſumitur fuiſſe intentio obligantis principalis, v. g. donantis.

Respondeo 3. Si contractus, ex quo debetur, cedit in utriuſque contrahentis utilitatem, prout cedit emptio, locatio, &c. ſolutio facienda eſt in loco, ubi res eſt tradita vel ubi conceſſus eſt uſus, niſi aliud ex circumſtantiis colligatur de intentione obligantis principalis, puta, vendentis vel locantis, &c. cujus eſt ſcribere legem contractui. Si autem contractus cedit in utilitatem ſolius debitoris, uti fieri ſolet in commodato, ſolutio fieri debet, ubi commodatarius rem à commodante accepit. Si denique contractus cedit in utilitatem ſolius creditoris, prout fit in depoſito, res reſtituenda eſt in loco, ubi fuit accepta, attamen expenſis creditoris. Hæc probantur ex eo, quia ejuſmodi intentio obligantis principalis præſumitur ex communi ſenſu Doctorum ac conſequenter arguitive gentium.

Quæritur 24. An liberetur ab obligatione iteratæ ſolutionis, qui ſolutionem miſit per bajulum perfidum; aut expilatum à prædonibus?

Respondeo 1. Si ipſemet creditor miſit ejuſmodi bajulum pro recipienda ſolutione, liberatur debitor ab iterata ſolutione, niſi debitor debeat ex delicto. Talis enim in ſe recipit omnia damna & pericula, quæ occaſionari poſſunt ex ſuo delicto, prout dictum eſt in Tract. *de Juſtitia*, niſi eſſent damna aut pericula prorſus extraordinaria, quæ prudenter prævideri aut timeri non poterant.

Respondeo 2. Si debitor miſit bajulum alioquin fidelem, notum, prudentem, nec ullatenus ſuſpectæ fidei, diſtinguendum eſt, an res debita fuerit in individuo, v. g. hoc poculum, vel tantum in genere, v. g. centum floreni? Si prius, res perit creditori; quia cenſetur perire caſu fortuito; nec idem individuum poteſt bis reſtitui, nec reperitur titulus reſtituendi in æquivalenti ex intentione obligantis principalis, niſi in contractibus, v. g. commodati, ubi contractus cedit in utilitatem ſolius debitoris. Si autem res fuit debita ſolum in genere, res perit debitori, qui proin iteratam tenetur præſtare ſolutionem.

Ratio eſt, quia ea eſt intentio contrahentis principalis, ut manente genere debiti pereunte uno individuo ſolvatur ex alio, prout colligitur ex ſenſu Doctorum & Gentium.

Quæritur 25. Quid agendum debitori, ſi debito tempore & loco offerat creditori ſolutionem, & is ob frivolam excuſationem nolit eam acceptare?

Respondeo. Debitor poterit in tali caſu pecuniam numeratam & obſignatam in præſentia duorum teſtium vel Judicis deponere apud Judicem vel apud ipſum creditorem, aut ejus procuratorem, tutorem, curatorem. Effectus hujus depoſitionis eſt, quod habeat vim ſolutionis, & periculum rei, ſi forte pereat, transferat in ipſum creditorem.

Quæritur 26. An & quando creditori liceat uti compenſatione publica vel occulta, ſi debitor nolit ſolvere?

Respondeo 1. Nec publica, nec occulta unquam compenſatione uti licet, ſi debitor *convenienter* poſſit conveniri ac compelli ad ſolutionem per Judicem.

Ratio eſt, quia alioquin ea compenſationum licentia cederet in perturbationem Reipublicæ.

Dixi, *convenienter*. Si enim Judex interpellari nequeat ſine magnis incommodis, expenſis, diſſidiis, inimicitiis, amiſſione gratiæ, &c. cuilibet licet repetere ſuum compenſatione occulta, quantum fieri poteſt ſine perturbatione reipublicæ, & aliorum gravium malorum periculo; ſaltem ſi fuerit res levis, ita ut non ſit operæpretium, actionem inſtituere coram Judice.

Respondeo 2. Etiam in rebus gravioris momenti licet uti occulta compenſatione, ſi concurrant ſequentes conditiones. 1. Ut debitum ſit liquidum, ſeu moraliter certum vel per ſententiam Judicis, vel per ipſam confeſſionem extrajudicialem debitoris, vel per acta ſolennia erecta coram Judice aut Notario, nulli æquivocationi judicio uniformi virorum prudentum indifferentium ac in re peritorum obnoxia. Si enim debitum non ſit confeſſatum ab ipſomet debitore, & debitum non ſit liquidum per ſententiam, vel per arbitrium uniforme trium aut quatuor Juriſconſultorum, non licet uti occulta compenſatione.

Ratio eſt, quia, cum plerique litigantes credant, ſua jura eſſe certa, alioquin bl omnes poſſent uti occulta compenſatione non recurrendo ad Judicem, quod vergeret in gravem perturbationem Reipublicæ. Huc facit propoſitio 37. ab Innocentio XI. damnata: *Famuli & famulæ*

Digitized by Google

famulæ domeſticæ poſſunt occulte heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quod accipiunt. 2. Ut debitum debeatur ex juſtitia, & non tantum ex charitate vel gratitudine. 3. Ut non poſſit convenienter aquiri authoritate Judicis, vel alio medio licito per repetitas inſtantias. 4. Ut, quantum fieri poteſt, accipiatur res ejusdem ſpeciei cum re debita, puta, pecunia pro pecunia, frumentum pro frumento &c.

Ratio eſt, quia alioquin foret periculum excedendi in pretio rerum, quas debitor forte æſtimat & diſtrahere intendit ſummo pretio, & creditor accipit infimo pretio. 5. Ut per compenſationem occultam non creetur periculum ſeu præjudicium innocenti, v. g. ſi propterea innocens veniret in ſuſpicionem probabilem furti, vel ſi præjudicaretur aliis creditoribus, habentibus evidenter jus prælationis etiam pro foro interno conſcientiæ. 6. Ut debitori ex tali compenſatione non oriatur grave damnum vel incommodum, vel creditor impedire teneretur ex charitate vel juſtitia. 7. Ut exoneretur conſcientia debitoris, & præcludatur prætenſio hæredum creditoris, ne ille ex perſuaſione obligationis ſolutionem iteret, vel peccaminoſe differat; aut ne hæredes creditoris ſolutionem à debitore urgeant. His enim malis efficaciter obviare tenetur creditor, ſi uti velit compenſatione occulta. Si autem hæc mala impediri nequeant, tenetur creditor occulte reſtituere ſaltem in æquivalenti, vel donare, quæ occulte accepit.

§. XII.

De Donationibus.

Quæritur 1. Quid ſit *donatio?*

Rasponnao. Donatio eſt *liberalis rei propriæ nec obligatæ quoad Dominium in alterum translatio.*

Quæritur 2. Quotuplex ſit donatio?

Raspondao. Donatio dividitur tripliciter. Datur enim 1. donatio *verbalis*, & *realis*. 2. *Gratuita*, & *remuneratoria*. 3. *Donatio inter vivos*, & *donatio mortis cauſa*. Donatio VERBALIS conſiſtit in ſola promiſſione rei, REALIS conſiſtit in traditione rei donatæ. DONATIO GRATUITA eſt, quæ ex nullo alio motivo principaliter fit, quam ex motivo liberalitatis, REMUNERATORIA eſt, quæ principaliter fit ex motivo gratitudinis, vel incitamenti ad actus magis virtuoſos, vel juſtitiæ diſtributivæ erga bene meritos. DONATIO INTER VIVOS dicitur, quæ fit ſine intuitu vel mentione mortis brevi imminentis. DONATIO MORTIS CAUSA vocatur, quæ fit intuitu aut mentione mortis brevi imminentis. Hæc autem donatio *mortis cauſa* duplici modo fieri poteſt. *Primo*, ut res donata ſtatim fiat accipientis, ea tamen conditione, ut ſi donans ex præſenti mortis periculo evaſerit, res donata donanti reſtituatur, ejusque Dominium revocari poſſit. *Secundo*, ut res non ſtatim fiat accipientis, ſed tunc primum, quando actu mors ſecuta fuerit in præſenti periculo. Hæc poſterior donatio ſtatim quidem valet, ſed ceſſante periculo præſente mortis, eaque non ſecuta ipſo jure exſpirat ſine alia revocatione.

Quæritur 3. Quinam poſſint donare?

Rasponneo. Donare poſſunt omnes & ſoli, qui habent Dominium, & liberam adminiſtrationem bonorum niſi ſpecialiter prohibeantur. Hinc donare, ſaltem ſuo nomine, ex bonis ſuæ adminiſtrationi concreditis non poſſunt 1. Procuratores, tutores, curatores; licet poſſint donationes remuneratorias alieno nomine facere ex voluntate rationabiliter præſumpta conſerentis ſibi adminiſtrationem. 2. Pupilli, Minorennes, prodigi declarati ſine eorum conſenſu, quibus ſubſunt, & filiusfamilias ſine conſenſu patris in bonis adventitiis. 3. Beneficiati & Prælati in cauſas profanas, vel etiam in pias vel remuneratorias ultra conſenſum rationabiliter præſumptum eorum, quorum nomine gerunt adminiſtrationem. 4. Subjecti legibus juris communis prohibentur donare ultra 500. ſolidos abſque inſinuatione apud Judicem. Intelligunt autem aliqui per unum ſolidum unum aureum, alii unum thalerum, alii unum florenum, quod determinationi fori externi relinquitur. 5. Conjuges ad invicem donatione exceſſiva.

Quæritur 4. Ex quibus cauſis facta donatio revocari poſſit?

Responneo. Donatio revocari poteſt ex ſequentibus cauſis. 1. Si donatio excedat 500. ſolidos. 2. Si donatio ſit *inofficioſa*, hoc eſt, ſi non relinquat liberis ſuam legitimam. 3. Si donanti omnia bona, vel magnam bonorum partem inſperato naſcatur proles. In quo caſu donatio cenſetur eſſe revocata ipſo jure; licet donatarius in conſcientia non teneatur donata reſtituere, antequam ea donans repetat.

Ratio eſt, quia prior donatio non eſt jure naturæ invalida; eaque invalidatio ſolum eſt principaliter introducta favore donantis, non in favorem boni publici. Imo ea donatio foret irrevocabilis, ſi fuiſſet remuneratoria. 4. Si donatarius inciperet fieri ingratus erga donantem.

Quæritur 5. An omnis donatio, & ob quamlibet ingratitudinem, revocari poſſit?

Respondeo 1. Donatio revocabilis non eſt 1. ſi facta ſit Eccleſiis, monaſteriis, vel aliis locis piis, & ingratus fuerit Prælatus, Adminiſtrator, vel Capitulum. Ita colligunt authores ex Reg. 76. in 6. ubi dicitur, quod delictum perſonæ nun debeat nocere Eccleſiæ.

Ratio autem eſt, quia donatio cenſetur eſſe facta Deo. 2. Si donatio ſit remuneratoria, eaque non notabiliter excedat merita donatarii. 3. Si donatio facta ſit cauſa dotis, vel propter nuptias. 4. Si alicui donatum fuerit beneficium. 5. Si donationi adjectum fuerit juramentum de non revocando. Si enim ſolum donatio fuerit jurata ſine juramento de non revocando, nihilominus ob ingratitudinem revocari poſſet. 6. Si donatio non fuit revocata à donatore, nec poterit revocari ab ejus hæredibus.

Responneo 2. Ad revocandam donationem non ſufficit alia ingratitudo in foro externo, niſi poſſit revocari ad quinque ſequentes ſpecies ingratitudinis. 1. Si donatarius violen-

tas & impias manus injecerit in donantem, videlicet graviter percutiendo, vulnerando, lapidem in eum projiciendo, &c. 2. Si ipſi atroces injurias intulerit. Reputantur autem atroces, quæ non ſolis verbis, ſed factis committuntur, v. g. ſi donantem detineat captivum; ſi cum ejus uxore committat adulterium, ſi ejus filiæ inferat ſtuprum. 3. Si in rebus fortunæ damnum donanti intulerit *maximum*, v. g. in dimidia vel tertia bonorum parte, quia imperator hoc damnum *molem* injuriæ vocat. 4. Si donanti vitæ periculum ſtruxerit, quamvis morte non ſecuta: v. g. parando venenum, vel eum decapitali crimine accuſando. 5. Si conditiones donationi appoſitas, quas ſe impleturum promiſit, non impleſit. Quæ ultima cauſa etiam ſpectato jure naturali applicari poteſt ad contractus inter Patrem & filium quoad traditionem ſuorum bonorum emphiteuticorum, ſi liberi non ſervent conventas conditiones, ita ut parenti juſte reſtitui poſſent & deberent bona.

Ratio 3. Spectato jure naturali ad revocandam donationem non ſufficit quævis ingratitudo his æquivalens, aut major.

Ratio eſt, quia Imperator l. fin. C. de revoc. donat. expreſſe dicit: *Ex his tantummodo cauſis, ſi fuerint in judicium dilucidis argumentis approbata, donationes in eo factas everti concedimus.* Ex quibus colligitur, eum ne quidem donationes extrajudicialiter factas hoc privilegio proſequi; quod non faceret, ſi ſufficeret jure naturali alia cauſa æquivalens vel major.

§. XIII.

De Contractu Societatis.

Quæritur 1. Quid ſit contractus Societatis?

Respondeo. Contractus Societatis eſt conventio, qua plures perſonæ Summam pecuniariam vel operam inter ſe conferunt ad negotiationem eo pacto, ut commune ſit omnium periculum, & lucrum vel damnum cuivis dividatur juxta proportionem pecuniæ vel operæ contributæ. Sic ſi tres mercatores inter ſe ineant contractum Societatis, atque unus conferat mille aureos, alter duo millia, tertius ſex millia, & ex iſta Summa novem millium lucrentur octodecim aureorum millia, primus lucrabitur duo millia, ſecundus quatuor millia, tertius duodecim aureorum millia. Idem dicendum foret, ſi primus in Societatem conferret ſolam ſuam operam æſtimatam mille aureis.

Quæritur 2. An ſit contractus Societatis, ſi mercator ſuo Inſtitori promittat v. g. ſextam lucri partem?

Respondeo. Si ſexta lucri pars ſit proportionalis operæ quoad ejus valorem, ſi ea opera æſtimaretur pretio, & collata in Societatem conſtanter ſervata proportione ad contributionem ſui Heri conſtitueret ſextam illius contributionis Herilis partem, ea conventio referenda eſt ad contractum Societatis. Si vero non conficiat ſextam contributionis Herilis partem, ſed majorem vel minorem, ille contractus pertinet ad locationem operæ, & ſexta illa lucri pars habebit ſolum rationem ſalarii.

Quæritur 3. An pertineat ad contractum Societatis vel mutui, ſi quis ad negotiationem conferat ſummam pecuniariam eo pacto, ut periculum ſortis incumbat cæteris, ipſe vero loco omnis lucri recipiat determinatam ſummam pecuniæ?

Respondeo. Hic contractus pertinet ad contractum mutui; quia pertinet ad eſſentiam contractus Societatis, ut omnium ſit commune periculum. Conſequenter, ſi illa Summa pecuniaria determinata, de qua in caſu poſito conferens paciſcitur, excedat cenſum alloquin in contractu mutui licitum, ille contractus erit ſaltem præſumptive uſurarius. verb. grat. Si conferat mille aureos, & paciſcatur pro ſecuritate ſuæ ſortis in quocunque negotiationis eventu etiamſi Sociis ſua ſors pereat; ac præterea petat annuum cenſum quinquaginta aureorum pro mille, & præter hunc cenſum inſuper exigat exiguam v. g. ſextam partem lucri, ſi quod obtinetur, iſte contractus erit uſurarius. Sic enim effective plus recipit, quam cenſum licitum ex mutuo.

Nec potest dici, iſtud auctarium cenſus per aliquotam partem lucri accipi poſſe ratione periculi, cui ſuam pecuniam exponit. Nam ſi re vera tantum eſt periculum, ut jus ad rem ſuam perſonale minus valeat quam cenſus conſuetus, poterit exigi major cenſus conſtans ac determinatus, ut poſſit æquari valor juris in re, & valor juris ad rem.

Et si dicatur, aliquotam partem lucri incerti à Sociis libentius promitti ac dari, quam fixum auctarium cenſus ad pariandum periculum, id quidem ſpeculative loquendo locum habere poterit, ipſum tamen genus ejusmodi contractus, dum æſtimationem periculi relinquit privatorum judicio, continet intrinſecum ac generale periculum uſuræ, & in particulari caſu raro continget, quin illa pars aliquota lucri excedat valorem cenſus, conſideratis omnibus etiam periculo ſortis, licite exigibilis. Hujus uſurariæ pravitatis manifeſtum indicium eſt, quod alii in ſimilibus mutuis, licet reperiatur non minus, ſed æquale vel etiam majus ſortis periculum, contenti tamen ſint cenſu conſueto, atque in compenſationem variorum periculorum ſortis taxa quadam communi per leges approbata, prout in Tract. de Juſtitia dictum eſt.

Quæritur 4. Utrum diſſoluta Societate non tantum lucrum, ſed ipſa etiam Sors inter Socios dividenda ſit?

Respondeo. *Per ſe* etiam Sors pro ratione collatæ pecuniæ, & operæ determinato pretio taxatæ, inter Socios dividenda eſt. Hinc ſi quis contulit mille aureos & præter has pecunias ſolus contulit etiam operam, in conventione taxatam aliis mille aureis, is in diviſione recipi & in Superius qq. 1. dato exemplo ex tota maſſa juxta Regulas Arithmeticæ tria aureorum millia cum ſexcentis; ſecundus totidem, tertius decem aureorum millia cum octingentis.

Dixi·

Dixi, *per ſe* niſi videlicet ſic conſerens operam extraordinariam, eam non deducat in paſtum, ſed gratis eam offerat, vel eam velit æquiparari cum aliorum opera, ſicque eam pro diviſione lucri communi conſenſu babere pro objecto neglecto. Si autem quilibet Sociorum ſeparatim faceret taxari ſuam operam initio contractus, v. g. ſi in exemplo qq. 1. poſito primus diceret; ego conſero mille aureos, & meam operam volo taxari mille aureis; & ſecundus; ego conſero duo aureorum millia, & operam meam volo taxari quingentis aureis; ac tertius; ego conſero ſex millia; & operam meam volo taxari pariter quingentis aureis; manifeſtum eſt, conſerri quoad valorem decem aureorum millia cum ſeptingentis. Itaque in dato exemplo lucrum pro ratione collatorum dividendum eſt, *Primo* 3272. *ſecundo* 4090. *tertio* 10636. neglectis ſractionibus.

Quæritur 5. Quæ regula ſit obſervanda in Societate quoad paſtum & ſructum pecorum?

Respondeo. Ut bic contractus Societatis ſit licitus, ſeorſim taxandum eſt pretium rerum collatarum, nempe pecorum; ſecundo taxandum eſt pretium operæ impendendæ ab uno vel altero ſociorum. Tertio taxandum eſt pretium ſeu valor aſſecurationis pro ſingulis individuis pecorum collatorum. Primum & ſecundum pretium computandum eſt pro ſumma portionia collatæ à ſingulis. Tertium pretium ab aſſecurante individua pecorum deducendum ac retinendum eſt ex portione lucri ſocios quoſvis particulatim contingente.

Nec obstat, quod ejuſmodi pacta aſſecurationis Societatis contractui adjecta videantur D. *Antonino*, *Conrado*, & aliis nonnullis uſuraria, tanquam palliata mutua. Aſſecuratio enim rei ex ſua natura ſrugiferæ ac remanentia in Dominio dantis differt à mutuo, utpote cujus Dominium transfertur in mutuatarium. Videtur autem bic contractus aſſecurationis quoad pecora potius eſſe mixtus ex commodato, in quo commodatarius ob ſpem majoris lucri in ſe ultro recipit etiam caſum ſortuitum, ad quam commodans commodatarium obligare poteſt, ſi rem commodat ad longius tempua, & res commodata prævidetur variis periculis obnoxia, nec daretur opportunitas probandi culpam latam vel levem commodatarii & ejus ſamulorum.

Quæritur 6. Quæ ſit obligatio reciproca Sociorum ad invicem?

Respondeo. Socius obligatur 1. ad præſtandam culpam latam, ſi negligentia ſua communi emolumento Sociorum aliquod damnum emergens, vel lucrum ceſſans cauſatum eſt. Ad culpam enim levem non facile quis ſociorum ſe pro ſoro interno conſcientiæ obligaverit. 2. Tenentur Socii ex juſtitia ſocio reſundere expenſas ſeu impendia in mercibus advehendis, cuſtodiendis, redimendis &c. facta. 3. Tenentur pariter ex juſtitia ipſi reſundere expenſas itineris ordinarias, niſi bæ jam ſuerint computatæ in *pretium operæ* collatum in Summam contributam. 4. Tenentur ex juſtitia ſocio reſundere expenſas extraordinarias ac improviſas, ſi ſocius in itinere abſque ſua culpa vulneratus, à latronibus ſpoliatus, aut injuſte incarceratus, aut occaſione itineris morbo gravi correptus, ac propterea ad majores expenſas faciendas compulſus eſt, niſi ſocius hæc omnia pericula in ſe recepcrit, atque in pretium ſuæ operæ computaverit. 5. Non tamen tenentur ipſi ex juſtitia reſundere eleemoſinas in itinere factas; quia hæ pertinent ad legem generalem charitatis non fundatam in ſpeciali contractu. 6. Tenetur Socius pro conſervatione neceſſaria mercium ex propriis bonis dare mutuum; quia ad hoc videtur ſe extendere intentio contrahentium. Hinc ſi ex neglectu talis mutui merces perirent, ex culpa ſocii lata periiſſe cenſerentur. 7. Si ſocius pro conſervatione mercium emiſerit votum reale, v. g. Capellam ædificandi, non poterit ex bonis Socialibus ſatisfacere voto, nec Socii tenentur ad eas expenſas contribuere.

Ratio eſt, quia intentio contrahentium non præſumitur iſta vota exigere, nec ad ea compenſanda ſe obligare.

Quæritur 7. Quæ ſint privilegia Sociorum?

Respondeo. Privilegium Sociorum eſt, ut ſi unus eorum conveniatur ex eo, quod ratione Societatis debet, non condemnetur amplius, quam facere poteſt ſalvo jure competentiæ, boc eſt, ne egeat. Ita habetur l. verum. ff. *pro ſocio.*

Ratio in bac lege additur: quia ſocietas jus quoddam fraternitatis in ſe continet. Limitatur tamen hoc privilegium. 1. Niſi ſocius dolo egerit, ne ex integro ſatisfacere poſſet. *Nec enim æquum eſt, dolum ſuum quenquam relevare*, prout in l. cit. dicitur. 2. Socius cavere debet ad ſatisſaciendum integre, ſi ad meliorem fortunam venerit, prout habetur in l. c. 3. Cum æſtimatur, quantum Socius facere poſſit, ne egeat, non eſt deducendum æs alienum, quod à Socio debetur etiam aliis creditoribus, ut habetur ex l. c. Hinc ſi talis ſocius pluribus creditoribus obæratus à ſociis conveniatur, his aliis creditoribus tacentibus, ex integro ſatisfit ſociis.

Quæritur 8. Quibus modis ſolvitur contractus Societatis?

Respondeo. Ceſſat contractus Societatis 1. Ceſſante negotio aut pereunte re, in qua fundatur ſocietas. 2. Elapſo tempore, ad quod Societas inita eſt; niſi ſocii continuando negotium tacite illud renovent. 3. Morte unius ſociorum ſolvitur etiam ſocietas inter alios, niſi cautum ſit, ut uno decedente perſeveret Societas inter reliquos. Verumtamen, quamdiu mors ſocii ignoratur, valent, quæ interim Societatis jure aguntur, ut babetur l. actione. ff. *pro ſocio.* Hinc contractus ſocietatis ad hæredes non tranſit. 4. Renuntiatione unius ex ſociis tacita vel expreſſa; ita ut etiam unus renuntiare poſſit, modo id ſine dolo ſaciat. l. c. Hoc intelligendum, niſi expreſſe, vel tacite ex conſuetudine particulari in certo genere ſocietatum aliter conventum ſuerit. 5. Publicatione aut ceſſione bonorum unius ex ſociis, ut habetur l. c.

Videri poteſt *Laymanus* l. 3. Tract. 4. C. 20. licet circa conditiones requiſitas ad cavendam uſuram potius legenda ac ſupponenda ſint, quæ ſcripſi in Tract. de Juſtitia.

§. XIV.

De Teſtamentis.

QUÆRITUR 1. Quid ſit TESTAMENTUM?

RESPONDEO. Teſtamentum eſt *legitima hæredis inſtitutio.*

DICITUR *legitima*, in quantum eſt à legibus approbata. Inſtitutio enim hæredis, cui lex naturalis, aut poſitiva reſiſtit, irrita ac nulla eſt.

QUÆRITUR 2. Quid ſit CODICILLUS?

RESPONDEO. Codicillus eſt *ultima ac legitima hominis diſpoſitio de ſuis rebus poſt mortem obſervandis absque directa hæredis inſtitutione?*

DICITUR *legitima*, in quantum eſt à legibus approbata. Nam etiam diſpoſitio hæc, ſi illi lex naturalis vel poſitiva reſiſtat, irrita ac nulla eſt, ſaltem pro foro, in quo reſiſtit.

QUÆRITUR 3. Quid ſit LEGATUM?

RESPONDEO. Legatum eſt *aſſignatio rei per ultimam voluntatem, alicui poſt mortem ab hærede præſtanda.*

QUÆRITUR 4. Quid ſit SUBSTITUTIO?

RESPONDEO, Subſtitutio eſt *unius hæredis in locum alterius pro vario circumſtantiarum eventu per voluntatem ultimam vocatio.* Prior hæres vocatur *inſtitutus*, alter dicitur *ſubſtitutus.*

QUÆRITUR 5. Quid ſit FIDEICOMMISSUM?

RESPONDEO. Fideicommiſſum eſt unius hæredis in locum alterius per ultimam voluntatem qualificata ſubſtitutio, qua hæres immediatus obligatur ad hæreditatem vel ejus partem ſuo tempore reſtituendam alteri?

QUÆRITUR 6. Quid ſit LEGITIMA?

RESPONDEO. *Legitima* eſt *portio hæreditaria, quæ in teſtamento neceſſario debet relinqui hæredibus neceſſariis*, hoc eſt, iis, qui vel jure naturali, vel per diſpoſitionem legis poſitivæ non poſſunt omnino excludi ab hæreditate.

QUÆRITUR 7. Quotuplex ſit teſtamentum?

RESPONDEO. Teſtamentum dividitur 1. in *ſolenne*, & *non ſolenne.* 2. In Nuncupativum & Scriptum. Teſtamentum SOLENNE eſt quod habet omnes ſolennitates à jure requiſitas. NON SOLENNE eſt, quod non habet omnes ſolennitates à jure requiſitas. Solennitas autem illa teſtamentorum potiſſimum conſiſtit in ſufficienti numero teſtium. Teſtamentum NUNCUPATIVUM vocatur, quod eſt oretenus coram ſufficiente numero teſtium prolatum; SCRIPTUM, quod in ſcripto fuit confectum, ac debito modo ſubſcriptum.

QUÆRITUR 8. Quales requiruntur ſolennitates de Jure Civili communi ad Teſtamentum *ſcriptum?*

RESPONDEO. Requiruntur ſolennitates ſequentes. 1. Debent adeſſe ſeptem teſtes idonei. 2. Hi teſtes debent eſſe ſpecialiter rogati à teſtatore. 3. Hi teſtes debent ita eſſe præſentes, ut teſtatorem videant, & audiant. 4. Coram his teſtibus teſtator debet per ſe vel alium affirmare, in charta, quam exhibet, contineri ſuum teſtamentum, etiamſi teſtes præſentes ac ſubſcribentes neſciant, quid in teſtamento ſcriptum, aut quis hæres deſignatus ſit. 5. Huic teſtamento debent omnes teſtes ſubſcribere, eique quisque ſuum ſigillum apprimere. 6. Teſtamentum debet eſſe in Scripturam redactum ab ipſo teſtatore, vel ejus juſſu ab alio nominatim expreſſo, quod in teſtamento exprimendum eſt. Et ſi ipſe teſtator ſubſcribere nolit, vel non poſſit, adhibendus eſt teſtis octavus, qui loco teſtatoris ſubſcribat. 7. Totum negotium uno eodemque moraliter tempore, ſine interruptione per alium actum impertinentem, coram teſtibus omnibus ſimul congregatis, audientibus & videntibus, quæ aguntur, abſolvendum eſt. Hæc omnia habentur partim in Jure communi, partim in *Receſſu* Imperiali Spirenſi de anno 1512. Authores conſulunt, ut adhibeatur etiam Notarius partim ne irrepat vitium, partim etiam ex eo motivo, ut teſtamentum ſubſiſtere pergat, ſi interea ante mortem teſtatoris moreretur unus vel alter teſtium.

QUÆRITUR 9. Quales ſolennitates requirantur ad Teſtamentum *Nuncupativum?*

RESPONDEO. Requiruntur ſequentes. 1. Requiruntur ſeptem teſtes idonei ſpecialiter requiſiti. 2. Teſtator debet eos monere, ut diligenter advertant; iisque declarare, ſe condere teſtamentum nuncupativum. 3. Debet teſtator iisdem teſtibus declarare ſuam voluntatem circa hæredem & legata, ſi quæ fieri cupit. Eam autem ſuam voluntatem poteſt teſtibus declarare vel oretenus ſolum, vel eam ex charta prælegere. Hinc in iſto teſtamento Nuncupativo hæres teſtibus occultari non poteſt. 4. Totum negotium in uno continuo eodemque moraliter tempore ac loco peragendum eſt.

QUÆRITUR 10. Quænam teſtamenta ſunt privilegiata, ut in iis non requirantur præfatæ ſolennitates?

RESPONDEO. Privilegiata ſunt hoc modo, ut ſolennitates non requirantur, teſtamenta ſequentia. 1. *Teſtamentum pium*, ſeu ad cauſas pias. 2. *Teſtamentum inter liberos*, hoc eſt, factum à parentibus per diviſionem hæreditatis inter liberos. 3. *Teſtamentum militis in expeditione bellica.* 4. *Teſtamentum tempore peſtis.* 5. *Teſtamentum ruſtici*, ſaltem de jure communi, quod tamen per leges particulares variorum locorum non conceditur. 6. *Teſtamentum ad Acta*, hoc eſt, coram Judice, Principe, vel alia perſona Nobili privilegiata factum, vel ſaltem eidem oblatum, quamvis clauſum; dummodo eidem dicatur, hoc eſſe ſuum teſtamentum, ſimulque rogetur, ut illud diligenter aſſervet.

QUÆRITUR 11. Quales requiruntur ſolennitates ad validum Codicillum?

RE-

RESPONDEO. Requiruntur ſequentes. 1. ut adſint quinque teſtes. 2. Ut ſint ſimul præſentes, & non tantum ſucceſſive. 3. Ut actus ſit continuus in uno contextu, nec interponatur actus ad negotium impertinens. Perinde tamen eſt, ſive teſtes ſint mares ſive fœminæ, ſive Codicillus ſit ſcriptus ſive nuncupativus.

QUÆRITUR 12. Quid ſit, & quid operetur *Clauſula Codicillaris*, teſtamentis inſeri ſolita?

RESPONDEO 1. *Clauſula Codicillaris* eſt, qua teſtator tacite vel expreſſe profitetur, ſe velle, ut ſuum teſtamentum, ſi forte ex vitio occulto non valeret in vim teſtamenti, valeat tamen in vim Codicilli. Talis profeſſio cenſetur *tacite* fieri, ſi teſtator dicat: *Volo, ut hoc meum teſtamentum valeat modo meliori, quo poteſt;* vel ſi teſtator juret, ut ſerventur omnia in teſtamento contenta.

RESPONDEO 2. Clauſula Codicillaris hoc operatur, ut talis diſpoſitio teſtatoris, quando ob defectum non valet in vim teſtamenti, valeat in vim Codicilli. Itaque *hæres ab inteſtato* vi talis Codicilli tenetur ſolvere legata, & fideicommiſſa in tali teſtamento contenta. Imo vi talis Codicilli *hæres ab inteſtato extraneus* tenetur totam hæreditatem reſtituere hæredi in teſtamento illo invalido inſtituto, ſola illi relicta *Trebellianica?*

QUÆRITUR 13. Quid ſit *Trebellianica?*

RESPONDEO. Trebellianica eſt quarta pars omnium bonorum à teſtatore, deducto ære alieno & funeralibus relictorum, quæ relinquitur hæredi inſtituto, ſi nimium gravetur *fideicommiſſo univerſali*, ita ut alioquin ei non remaneret quarta pars bonorum. Itaque trebellianica eſt quædam ſpecies *falcidiæ*, ſeu *detractionis* ex bonis per teſtamentum vel Codicillum à teſtatore legatario aſſignatis, factæ in favorem hæredis.

QUÆRITUR 14. Quid ſi *Falcidia?*

RESPONDEO.. Falcidja eſt quarta pars bonorum, deducto ære alieno & funeralibus à teſtatore relictorum, quæ relinquitur hæredi *nimiis legatis* gravato, ita ut, ſi omnia exſolverentur, hæredi ne quidem remaneret quarta pars bonorum.

QUÆRITUR 15. Quinam ſint vel non ſint teſtes idonei in teſtamento?

RESPONDEO. Teſtes idonei in teſtamento ſunt omnes illi, qui ſpecialiter non prohibentur. Prohibentur autem 1. Mulieres. 2. Impuberes. 3. Furioſi, & his æquiparati prodigi declarati. 4. Muti. 5. Surdi. 6. Cœci. 7. Infames. 8. Inviti & coacti. 9. Qui ſunt in poteſtate teſtatoris, vel in poteſtate teſtis, vel ambo in poteſtate tertii. Sic filiusfamilias nequit eſſe teſtis in teſtamento patris, nec viciſſim; nec frater in teſtamento fratris, ſi uterque ſit in patria poteſtate. 9. Hæres. Legatarius tamen à teſtando non excluditur, quia ejus negotium non geritur principaliter, ſed tantum ſecundario, in teſtamento. 10. Omnes, qui à lege tanquam inteſtabiles active vel paſſive declarantur: hoc eſt, qui aut non poſſunt condere validum teſtamentum, aut non poſſunt inſtitui in hæredes. EX HIS SEQUITUR, in teſtamentis teſtem agere poſſe 1. conſanguineos. 2. Patrem in teſtamento filii emancipati, ac viciſſim. 3. Maritum in teſtamento uxoris. 4. Domeſticos. 5. Fratrem emancipatum in teſtamento fratris. 6. Filiumfamilias in teſtamento alieno. 7. Patrem in teſtamento filiifamilias quoad bona caſtrenſia. 8. Religioſum, *ſaltem valide*, etiam ſine conſenſu Superioris, etiamſi monaſterium ſit inſtitutum in hæredem, per text. in C. 6. & 12. de teſtibus.

DIXI, *valide*, ſi ſpectetur Jus commune. Id enim fieri extra caſum neceſſitatis non convenit, partim ob ſcandala, partim ob periculum irritationis à ſupremis tribunalibus, faciendæ, à quibus non raro Jus commune vel non acceptatur, vel in dubiis pro æquitate circumſtantiarum particularium explicatur.

QUÆRITUR 16. An teſtamentum *ſcriptum*, ſi deficiat in ſolennitate requiſita ad teſtamentum ſcriptum, habeat tamen ſolennitates requiſitas ad teſtamentum *nuncupativum*, v. g. ſi deſit ſubſcriptio & ſubſignatio teſtium, valeat etiam ſine clauſula per modum teſtamenti *nuncupativi?*

RESPONDEO Affirmative.

RATIO eſt, quia non eſt recedendum à naturali libertate teſtandi, quousque ea non reſtringitur evidenter per leges poſitivas, quod in præſenti non ſit. Ita etiam ſentit communior Doctorum.

QUÆRITUR 17. An teſtamentum *nuncupativum*, in quo teſtator non nominat hæredem, ſed pro ejus deſignatione ſe refert ad ſchedam, in qua dicit eſſe ſcriptum hæredem, ſit validum?

RESPONDEO. Hoc teſtamentum eſt validum; pro exigentia autem circumſtantiarum eſt irritabile authoritate Judicis.

RATIO eſt, quia jure naturali eſt validum; & non reperitur eſſe evidenter irritatum per leges poſitivas. Ita ſenſerunt Doctores antiqui contra communiorem recentiorum. Si tamen in aliqua Provincia reperitur eſſe irritatum, haud dubie in eo loco pro invalido habendum eſt.

QUÆRITUR 18. An valeat teſtamentum *nuncupativum* præciſe nutibus, vel verbo approbativo factum ad alterius interrogationem?

RESPONDEO Affirmative.

RATIO eſt, quia jure naturali valet; & non eſt evidenter irritatum per leges poſitivas. Hinc ſi teſtator ad interrogationes alterius annuat, vel reſpondeat: *Ita placet, ita volo*, teſtamentum valet. Requiritur tamen; ut ſit ſanæ mentis, & bonæ adhuc memoriæ; & quod necdum ſit morti proximus, & quod teſtes convocari juſſerit; nec ſit præſumptio, ægrum fuiſſe interrogatum in gratiam præſentium, atque ad importunam eorum inſtantiam. Si enim horum unum redditur dubium, vel defuiſſe conſtet, etiam teſtamentum redditur *dubium* vel *nullum*, cum agatur de eſſentiali requiſito teſtamenti, videlicet de voluntate libera teſtantis.

QUÆRITUR 19. An teſtamentum *imperfectum*, ſeu deficiens in aliqua ſolennitate ſubſtantiali ſit irritum in foro externo?

RESPONDEO Affirmative. Ita habetur l. 9. 12. 21. C. *hoc titulo.*

Quæritur 21. An corruente teſtamento ob defectum alicujus ſolennitatis corruant etiam Legata & Fideicommiſſa particularia?

Respondeo. Affirmative. Ita habetur l. 29. C. de Fideicommiſſis. Excipiuntur tamen tres Caſus. 1. Si teſtamento tacite vel expreſſe appoſita eſt clauſula Codicillaris. 2. Si hæres ab inteſtato ſuccedens ipſemet audivit præſens voluntatem defuncti, agnovit, vel fatetur, ut habetur l. 16. C. h. tit. 3. Si hæres ab inteſtato legatum jam ſolvit. Nec enim conceditur ei repetitio, ut habetur l. 2. C. de Fideicom. quia præſumitur conſcientia urgente ſolviſſe.

Quæritur 21. An teſtamentum ob defectum ſolennitatum in foro externo irritum valeat pro foro interno?

Respondeo. Hoc teſtamentum, ſi habeat omnia jure naturali requiſita ad validum teſtamentum, valet pro foro interno tam quoad inſtitutionem hæredis, quam quoad legata, donec à Judice non pronuntietur invalidum. Ita ſentiunt plerique antiqui Juriſtæ ac Theologi cum *Soto*, *Molina*, *Fachinæo*, *Laymano*, *Reiffenſtuel* cum aliis contra valde multos recentiores.

Ratio eſt, quia non ſufficienter probatur, ejusmodi teſtamenta irritata eſſe per leges poſitivas etiam pro foro interno, præſertim cum authores Juris Romani, quorum plerique erant Gentiles, non fuerint ſoliciti pro foro interno.

Nec obstat, quod leges, quibus irritantur ejusmodi teſtamenta, videantur *diſponere de Dominio rerum*; ut proin hæres vi teſtamenti invalidi nil poſſit ſumere tanquam *ſuum*.

Respondetur enim, leges ſolum diſponere de Dominio rerum relictarum *conſequenter* ad ſententiam Judicis, non antecedenter.

Nec obstat 2. quod talia teſtamenta habeantur pro invalidis etiam in foro Canonico. Nam forum Canonicum in hac cauſa ſequitur forum Civile ſolum pro foro externo, pro quo lex Civilis juſta eſt in hac parte. EX HAC AUTEM DOCTRINA SEQUITUR; quod hæres in tali teſtamento imperfecto inſtitutus vel Legatarius, poſſit tuta conſcientia clam arripere vel retinere hæreditatem vel legatum, etſi ſciat nullitatem teſtamenti; imo hæres ab inteſtato ſuccedens tenetur tali hæredi vel legatario inſtituto conſignare hæreditatem aut legatum, niſi velit judicialiter impugnare teſtamentum, quod ipſi licet; cum quilibet uti poſſit privilegio ſibi indulto à Jure.

Quæritur 22. Utrum in Codicillo quinque teſtes requirantur ad valorem, vel tantum ad probationem?

Respondeo. Requiruntur ad valorem.

Ratio eſt, quia ad probationem etiam in judicio in cauſis graviſſimis ſufficiunt duo teſtes omni exceptione majores.

Nec obstat, quod ipſum Jus non requirat quinque teſtes, quando ipſemet hæres interfuit ultimæ voluntati, nec audet negare vel jurare contrarium. Hæc enim tacita confeſſio ipſius hæredis merito cenſetur plus ponderare, quam quinque aut ſeptem teſtes.

Quæritur 23. Utrum etiam in foro Canonico ad valorem teſtamenti requirantur ſeptem teſtes? An vero ſufficiant duo vel tres cum Parocho?

Respondeo. In foro Canonico ad valorem teſtamenti ſufficiunt duo vel tres teſtes cum Parocho. Hæc Reſponſio pro praxi non tantum ſervit in territorio temporali Papæ, ubi etiam circa temporalia obſervantur leges Canonicæ, ſed etiam in omnibus regionibus, ubi circa temporalia ſolum obſervantur leges Civiles. Servit enim *inprimis* pro caſu, quo Clerici habent facultatem teſtandi in cauſas materialiter profanas, attamen formaliter pias. *Secundo* ſervit pro caſu, quo Domini territoriales Eccleſiaſtici ſuperiorem, *Monarcham*, non agnoſcentes, habent jus, privilegium, vel conſuetudinem condendi proprias leges, etiam contrarias Juri Communi.

Probatur reſponſio ex C. *ut eſſes*, h. tit. ubi Alexander III. ad Epiſcopum Oſtienſem ſic ſcribit: *Cum eſſes in noſtra præſentia conſtitutus, propoſuiſti, talem in tuo Epiſcopatu conſuetudinem obtinere, quod teſtamenta, quæ ſiunt in ultima voluntate, penitus reſcindantur, niſi cum ſubſcriptione ſeptem vel quinque teſtium ſiant, ſecundum quod leges humanæ decernunt. Quia vero à divina lege, & Sanctorum Patrum inſtitutis, & a generali conſuetudine id noſcitur eſſe alienum, cum ſcriptum ſit, quod in ore duorum vel trium teſtium ſtet omne verbum, præſcriptam conſuetudinem impro*bamus*, & teſtamenta, quæ parœciani coram presbytero ſuo, & tribus vel duabus aliis perſonis idoneis in extrema fecerint voluntate, firma decernimus permanere ſub interminatione anathematis, prohibentes, ne quis hujusmodi audeat reſcindere teſtamenta.* Cum autem hoc Reſcriptum particulare Pontificia fuerit inſertum Juri Canonico, facit legem univerſalem pro loco & caſu, pro quo non obligat Jus Civile.

Quæritur 24. Quid requiratur ad valorem Teſtamenti vel Legati pii?

Respondeo 1. Plus non requiritur ſpectato Jure naturali, quam ut ſufficienter conſtet de voluntate teſtantis vel legantis.

Ratio eſt, quia Jus Canonicum nullibi irritat teſtamenta vel legata jure naturali valida, quamvis ſine ulla ſolennitate edita. Hinc, qui certus eſt de ultima voluntate teſtantis vel legantis ad pias cauſas, poteſt tuta conſcientia res ſibi relictas clam arripere, quamdiu res necdum fuerit deducta ad forum externum, Civile vel Canonicum.

Respondeo 2. In foro externo, etiam Canonico, ad teſtamentum vel legatum pium dubium, *niſi hæredi ab inteſtato ſufficienter conſtet de voluntate defuncti*, duo teſtes non ſolum requiruntur ad probationem ſed etiam ad valorem. Et hinc hæres inſtitutus vel legatarius in tali caſu legitime conventus poſt ſufficientia clandeſtinæ ſurreptionis indicia non poteſt uti æquivocatione ad negandam ſurreptionem, nec poteſt ſe eximere in foro interno à ſententia Judicis.

Dixi *niſi hæredi ſufficienter conſtet de voluntate defuncti*. Ea enim notitia hæredis convincenter probata ex eo, quod factum non audeat negare, aut contrarium jurare, licet ipſemet interfuerit, valet plus, quam numerus ſeptem teſtium.

Pro-

Probatur reſponſio ex C. relatum. 11. h. tit. ubi Alexandrr III. dicit: *Relatum eſt, quod cum ad veſtrum examen ſuper relictis Eccleſiæ cauſa deducitur, vos niſi ſeptem vel quinque idonei teſtes intervenerint, inde poſtponitis judicare. Mandamus, quatenus cum aliqua cauſa talis ad veſtrum fuerit examen deducta, eam non ſecundum leges* (civiles) *ſed ſecundum decretorum ſtatuta tractetis, tribus aut duobus legitimis teſtibus requiſitis; quoniam ſcriptum eſt; in ore duorum vel trium teſtium ſtat omne verbum.*

Quæritur 25. Qualia teſtamenta aut legata poſſint vocari pia?

Respondeo. Teſtamenta aut legata pia non tantum vocantur illa, quæ fiunt locis piis, v. g. Eccleſiis, monaſteriis, hoſpitalibus, ant pauperibus manifeſtis; ſed etiam, quæ fiunt perſonis ſæcularibus ex motivo pio, v. g. miſericordiæ, educationis boneſtæ, dotationis &c. in quantum ſiſtitur intra limites motivi pii. Requiritur tamen, ut in teſtamento vel legato fiat expreſſa vel ſaltem tacita mentio motivi pii. Per Legos Civiles ex ſpeciali privilegio ad teſtamenta vel legata pia referuntur etiam illa, quæ fiunt in bonum publicum, v. g. pro munitione civitatis, pro reparatione viarum &c.

Quæritur 26. An valeant legata profana inſerta teſtamento pio non ſolenni?

Respondeo. Valent ſi de illis legatis ſufficienter conſtet, quod vere facta ſint à teſtatore.

Ratio eſt, quia jure naturali valent, & non ſufficienter conſtat, quod Jus poſitivum in caſu, quo ſe habent acceſſorie ad principale, ea reſtrinxerit à ſua libertate naturali.

Quæritur 27. Quid requiritur ad valorem teſtamenti privilegiati *inter liberos?*

Respondeo. Ad valorem ejusmodi teſtamenti, ſi fuerit *nuncupativum*, ſolum duo requiruntur. *Primo*, ut ſufficienter conſtet de voluntate teſtantis per duos teſtes, vel alio modo. *Secundo*, ut ſingulis liberis relinquatur ſua portio *legitima*, & ſinguli bonorentur nomine bæredis. Si autem teſtamentum fuerit *ſcriptum*, requiritur 1. ut ipſe pater, mater, vel avus teſtamentum ſcribat, vel ſubſcribat, ita ut liberi manum patris agnoſcant. 2. Ut exprimatur tempus conditi teſtamenti. 3. Ut exprimantur ſingulorum liberorum nomina, atque unciæ ſeu portiones ſingulis aſſignatæ, quæ poſſunt eſſe inæquales ſalva tamen portione legitima ſingulorum. 4. Ut tam tempus quam nnmeri unciarum non ſignentur per ciffras, ſed per verba integra.

Quæritur 28. Quid requiratur ad valorem teſtamenti privilegiati militum? Et qui veniant hoc nomine?

Respondeo 1. Ad validum teſtamentum exiſtentis in conflictu nulla requiritur ſolennitas. Si autem teſtamentum fiat in caſtris extta conflictum, requiruntur ſaltem duo teſtes. Si autem fiat in hybernis extra expeditionem, nullum privilegium habet. Ita habetur in Receſſu Imperii 1512. Extra Imperium Romanum leges particulares inſpiciendæ ſunt.

Respondeo 2. Hoc privilegio militum etiam gaudent Medici, Chirurgi, & mercatores caſtrenſes.

Quæritur 29. Quid requiratur ad valorem teſtamenti ruſticorum? Et qui veniant hoc nomine?

Respondeo 1. Ad valorem teſtamenti ruſticorum, ubique ſeptem teſtes commode baberi nequeunt, ſufficiunt quinque teſtes rogati. 2. non reqoiritur ſubſcriptio teſtium vel ſigillorum appoſitio, ſi ſcribere neſciant, vel non babeant ſigillum. Si tamen aliqui forent ſcribendi periti, ipſi deberent ſubſcribere, & ſi volunt; aliis præſentibus, etiam pro aliis ſubſcribere.

Responneo 2. Nomine ruſticorum juxta multos ob paritatem rationis veniunt etiam alii ruri degentes. Imo quidam hoc privilegium extendunt etiam ad cives ruri habitantes, vel ad nobiles ibi morantes. Vide l. fin. C. h. tit.

Quæritur 30. Quid requiratur ad valorem teſtamenti tempore peſtis confecti?

Responneo 1. Spectato rigore juris etiam tempore peſtis requiruntur ſeptem teſtes, quamvis non debeant eſſe ſpecialiter vocati, ut habetur l. 8. C. h. tit. Si tamen peſtis atrociter ſæviat, ſufficiunt quinque vel duo. In Camera Imperiali, ſpectata & exigente æquitate naturali, admittuntur talia teſtamenta facta coram duobus textibus.

Quæritur 31. Quid requiratur, ut va leat teſtamentum *ad acta*, ſeu *apud acta*, depoſitum?

Respondeo. Ad valorem bujuſmodi teſtamentorum, qnæ ſunt omnium facillima, & omnibus ſuadenda, niſi expenſæ alicubi forent exceſſivæ ſolvendæ poſt mortem, requiruntur ſequentia. 1. Ut ipſemet teſtator perſonaliter, ſi poſſit, ant ſi nullo modo poſſit, per alium fide digniſſimum, offerat teſtamentum ſigillo clauſum Judici, ipſum rogando, ut illud uſque ad ſuam mortem aſſervet, & tueatur. 2. Ut teſtamentum offerat Judici in præſentia duorum teſtium, vel Notarii. Qoamvis enim hoc non reqniratur ad valorem ejuſmodi teſtamenti, requiritur tamen ad probationem, ut conſtet, Judici teſtamentum fuiſſe oblatum. Si autem nec Notarius, nec alii teſtes fuerint adhibiti, debet Judex teſtamento exterius adſcribere annum, diem, & locum, in quo teſtamentum ſibi fuit oblatum. Expedit etiam, ut à Judice petatur *Recepiſſe*, ſeu teſtimonium de receptione teſtamenti. Si autem teſtamentum offeratur *ad Acta* integro Magiſtratui, vel Senatni, iſtis cautelis teſtium opus non eſt. 3. Si teſtis non poſſit præ infirmitate adire Judicem, debet eum per alium vel Epiſtolam rogare, ut vel ipſemet ad ſe veniat, & teſtamentum excipiat, vel aliam perſonam fidam vel duas, ad ſe deputet, cui teſtamentum in præſeotia duorum teſtium vel Notarii extradat. Si autem teſtator vellet domi ſuæ facere teſtamentum nuncupativum, deberet cum Judice præſens eſſe Actuarius, vel duo teſtes, qui ſimul audiant ultimam voluntatem. Licebit tamen teſtatori, ſi diutius poſt eam oblationem teſtamenti ad acta vixerit, illud repetere à Judice, quocunque tempore voluerit, & illud mutare, vel omnino lacerare.

Quæritur 32. Quinam poſſint vel non poſſint teſtari?

Re-

Respondeo 1. Teſtarl poſſunt omnes, qul jure non prohibentur, ſi babeant rerum propriarum dominium.

Responoeo 2. Prohibentur teſtari 1. ſervi proprie dicti, boc eſt, mancipia. 2. damnati ad mortem .vel perpetuos carceres. 3. filiuaſamilias quoad bona profectitia. 4. mente capti, ſurioſi. 5. prodigi declarati 6. inſantes ac impuberea, etiamſi accederet conſenſus tutoris. 7. muti & ſurdi ſimul quoad teſtamentum nuncupativum. 8. cœci, niſi præter ſeptem teſtea adhibeant Notarium pro octavo teſte. 9. rei læſæ majeſtatis. 10. contrahentes incæſtuoſas nuptias quoad inſtitutionem eorum, qui in linea collaterali ultra ſecundum gradum conjuncti ſunt. 11. condemnati ob ſamoſum libellum. 12. hæretici, ubi non ſunt tolerati. 13. omnes, qui de jure ſunt inteſtabiles, boc eſt, quibus poteſtas ferendi teſtimonii adempta eſt. 14. uſurarii maniſeſti. 15. excommunicatl propter hæreſin, eorumque ſautores, ubi non ſunt tolersti. 16. percuſſor Cardinalis. 17. Religioſi poſt emiſſa vota ſolennia. 18. Clerlci de bonis beneficialibus ſuperfluis etiam ad cauſaa pias. Hi omnes partim jure naturali, partim civili, partim Canonico, quatenus hæc jura poſitiva, Civile & Canonicum, pro diverſitate locorum & temporum ſunt in uſu, ſunt inhabiles ad teſtamentum condendum, ſaltem valide pro ſoro externo Canonico, vel civili. Econtra babiles ad teſtandum ſunt 1. banniti ſeu proſcripti. 2. filiiſamilias quoad bona caſtrenſia. 3. Minorennes, etiam ſine conſenſu Curatoris. 4. ſurdaſtri. 5. Religioſi Ordinum militarium ex privilegio Papæ. 6. Novitii. Quod autem attinet Clericoa, qui ſæculo decimoquarto privilegium teſtandi partim ex conceſſione Epiſcoporum, partim ex conſuetudine aquirere, vel ſibi arrogare cœperunt, monendl videntur, ne transgrediantur juſtos limites juris divini, quo per tredecim priora ſæcula bona intuitu beneficii parta ſemper ad cauſas pias, & quidem ipſam Eccleſiam beneficialem propius reſpicientes applicari debuerant. Jus illud anterius adhuc urgetur in Concilio Lateranenſi celebrato ſub Alexandro III. prout refertur C. *cum in officiis*, b. tit. his verbis: *Cum in officiis charitatis primo loco illis teneamur obnoxii à quibus beneficium nos cognoſcimus recepiſſe; econtra quadam Clerici cum ab Eccleſiis ſuis multa beneficia perceperint, bona per eas aquiſita in alios transferre præſumunt. Hoc igitur, quia antiquis Canonibus conſtat inhibitum, nos indemnitati Eccleſiarum providere volentes, ſive inteſtati deceſſerint, ſive aliis conferre voluerint, penes Eccleſias eadem bona præcipimus remanere.* Ita ſtatutum ſuit in Concilio Generali anno 1180. Et C. *Ad bæc*, h. tit. habetur aliud Decretum ejusdem Alexandri III. bis verbis: *Ad bæc præſentibus innoteſcat, quod Clerici de mobilibus, quæ per Eccleſiam ſunt adepti, de jure teſtari non poſſunt. Viventes tamen & ſui compotes moderate valent aliqua de bonis ipſis non ratione teſtamenti, ſed eleemoſinæ intuitu erogare in ægritudine conſtituti.*

Dixi, primum ſæculo decimo quarto *jus teſtandi* apud Clericos circa bona ex beneficiis parta invectum fuiſſe. Sic P. Kham in Hierarcbla Auguſtana Tom. 1. Sect. 12. de Friderico Epiſcopo ad annum 1307. ſcribit: *Eccleſiæ Auguſtanæ Canonicis & Vicariis jus teſtandi conceſſit.* Imo uſus impune teſtandi per Capitulationes ab Epiſcopis extorqueri cœpit primum ſæculo decimo quarto. Sic Schilterus in Gloſſario Teutonico V. *fio* ſcribit: *Confirmatio confraternitatis Majoris Cleri Argentinenſis* 1419 *Wilbelmi Epiſcopi. Epiſcopus Fertone, id eſt, quarta parte Marcæ argenti per Clericum decedentem ſibi ut Ordinario loci legato contentus bona defuncti, vel Eccleſiæ, ſi ejus intuitu aquiſita ſunt, vel hæredibus proximioribus ipſius defuncti cedere permittat.* Similis confirmatio ibidem habetur pro Eccleſia Spirensi, ubi expreſſe additur, in caſu, quo Clericus non dederit *fertonem*, nec habuerit aliud indultum, bona derelicta pertinere ad Epiſcopum *ex veteri more*, nach altem Herkommen. Ubi nota; etiam tunc bona *intuitu Eccleſiæ*, hoc eſt, ex labore clericali aquiſita pertinere ſine diſcrimine ad Epiſcopum.

Quæritur 33. Quid requiratur ad legitime adeundam hæreditatem?

Respondeo. Pro adeunda hæreditate requiritur 1. ut bæredi concedatur ſpatium ſufficiens deliberandi, velitne adire hæreditatem, vel non?

Ratio eſt, quia hæres *adita*, ſeu *acceptata* ſemel bæreditate tenetur ſolvere omnia debita defuncti. Hoc autem ſpatium deliberandi de Jure communi eſt annus integer. 2. Ut hæredi concedatur *beneficium Inventarii*; ſeu libertas annotandi omnia *bona, jura*, ac *debita*, quæ reperiuntur in hæreditate defuncti. Confici autem debet Inventarium autboritate Judicis vel Notarii intra ſex menſes à morte defuncti, & in præſentia illorum, quorum intereſt, puta creditorum, & hæredum neceſſariorum, ſi non nimium diſtent.

Quæritur 34. In quot partes ſoleat dividi hæreditas? Et quota pars dicitur *Legitima*?

Respondeo 1. Tota hæreditas de Jure communi dividitur in duodecim partes, ſeu, ut vocantur, *uncias*. Duæ ejuſmodi unicæ vocantur *ſextans*, tres vocantur *quadrans*, quatuor *triens*, quinque *quincunx*, ſex *ſemis* ſeu *ſemiſſis*, ſeptem *ſeptunx*, octo *bes*, novem *dodrans*, decem *dextans*, undecim *deunx*, tota vero hæreditas, ſeu duodecim unicæ, vocatur *As*; & binc qui totam hæreditatem accipit, dicitur *ex aſſe* hæres.

Respondeo 2. De Jure communi omnibus hæredibus ſimul ſumptis pro *legitima* plus non debetur, quam *triens*, hoc eſt, tertia pars hæreditatis, ſeu quatuor unciæ.

Respondeo 3. In partem legitimæ debent computari etiam ea, quæ heredes neceſſarii jam acceperunt titulo dotis, vel donationis propter nuptias, &c. dum teſtator adhuc erat in vivis.

Respondeo 4. In partem legitimæ computari non debent ſumptus, quos parens fecit in educandis liberis, ſtudiorum, opificii, vel artis addiſcendæ cauſa, niſi ubi aliud petunt leges, conſuetudines, vel pactiones particulares.

Respondeo 5. Illa legitima non debet eſſe *onerata* aliis oneribus, quæ pretio æſtimari poſſint; alioquin eoipſo non reciperetur legitima integra.

Quæ-

Digitized by Google

Quæritur 35. Quinam dicantur hæredes neceſſarii?

Reſpondeo. Hæredes neceſſarii ſunt 1. *Liberi legitimi*, ſive jam ſint emancipati, ſive adhuc ſint conſtituti in patria poteſtate. 2. *Filii naturales reſpectu matris*, ſaltem de jure communi. 3. Si liberi legitimi jam ſunt præmortui, eorum loco hæredes neceſſarii ſunt horum liberorum deſcendentes, nempe *nepotes & neptes ex liberis*. 4. Si neque nepotes neque neptes ex liberis defuncti ſuperſunt, pro hæredibus neceſſariis habentur *parentes* ipſius defuncti; &, ſi parentes jam obierint, alii *aſcendentes*. 5. Inter liberos computantur non ſolum *poſthumi*, ſed etiam adoptati à defuncto. 6. Fratres & ſorores non ſunt hæredes neceſſarii, niſi in caſu, quo in hæredem fuiſſet inſtituta perſona turpis, v. g. meretrix, concubinarius, leno, mimus obſcœnus, filius presbyteri, filius adulterinus vel inceſtuoſus, infamis infamia juris vel facti, &c.

Quæritur 36. Ex quibus cauſis exhæreditari poſſint hæredes alioquin neceſſarii?

Reſpondeo. De jure communi enumerantur cauſæ ſequentes. 1. Si filius vel alius deſcendens violentas manus in parentem ſeu avum injecerit. 2. Si ei maledixerit, vel aliam gravem injuriam intulerit. 3. Si eum criminaliter accuſaverit extra caſum, quo in principem vel Rempublicam deliquerit. 4. Si eum detulerit judicialiter cum gravi ejuſdem præjudicio in bonis honoris vel fortunæ. 5. Si ejus vitæ inſidias ſtruxerit. 6. Si filius pro perſona aut debito patris in carcere ſeu vinculis detenti rogatus non fidejuſſerit. Filia tamen hac obligatione non conſtringitur. 7. Si parentem ab hoſtibus captum non redemerit. 8. Si furioſo vel in amentiam lapſo competens obſequium non præſtiterit, ſed eum neglexerit. 9. Si cum novercam carnalem habuerit. 10. Si teſtamentum facere vel mutare volentem prohibuerit. Si ſe aſſociaverit mimis, hoc eſt, illicitos ludos exhibentibus parente invito. 12. ſi ut maleficus verſetur cum maleficis. 13 Si defecerit à fide factus hæreticus, niſi ubi hæretici fuerint tolerati, & ſimul interceſſerint ſpecialia cum illis pacta. 14. Si filia recuſatis honeſtis nuptiis ante annum ætatis 25. elegerit eſſe meretrix, & libidinoſe vixerit. Huc de Jure Bavarico & æquitate naturali revocatur, ſi filius ante 25. & filius ante 30. ætatis annum abſque conſenſu parentum nupſerit perſonæ turpi.

Quæritur inter Doctores, utrum ad exhæredidandum ſufficiat etiam alia cauſa æque gravis, aut etiam gravior, quam hic expreſſa eſt?

Id affirmant *Covarruvias*, *Facbinæus*, & *Struvius*, quibus omnino aſſentior ſaltem ſi cauſa *in eodem genere* cum cauſis hic expreſſis verſetur; quia Imperator Novell. 115. §. 2. dicit: ſufficere *gravem & inhoneſtam injuriam parenti illatam*. Atqui omnis cauſa *æque gravis, vel gravior* quam hic expreſſa eſt, infert *gravem* & *inhoneſtam* injuriam parenti. Itaque dum in eadem Novella dicitur; *non licere ex alia lege ingratitudinis cauſas imponere*, ſenſus tantum eſt, quod aliæ cauſæ *minoris momenti* opponi nequeant, quæ his recenſitis *genere* & *gravitate* æquiparari nequeant.

Quæritur 37. Quænam requirantur conditiones, ut exhæredatio liberorum ſit valida?

Reſpondeo. Requiruntur conditiones ſequentes, 1. ut exhæredatio non fiat tantum in codicillo, ſed in teſtamento ipſo. Ratio eſt, quia hæreditas non datur in codicillo, ſed in teſtamento. Ergo nec in illo adimitur. 2. Ut in teſtamento exprimatur cauſa juſta exhæreditationis, qui modus expreſſionis vocatur *exhæreditatio cum elogio*. 3. Ut exhæreditandus exprimatur ſuo nomine. 4. Ut exhæreditatio fiat pure, & non ſub conditione. 5. Ut hæres ſcriptus probet veritatem hujus cauſæ.

Quæritur 38. Quinam non poſſint inſtitui pro hærede?

Reſpondeo. Inſtitui non poſſunt 1. hæretici non tolerati, aut ſi tolerati ſint, per leges, conſuetudines, vel pactiones locorum particularium excluſi. 2. Apoſtatæ à fide chriſtiana, quales re vera ſunt ii, qui vocantur *Franc-maçons*, Freymaurer, cum manifeſte rejiciant authoritatem Scripturæ, & leges in ea contentas, v. g. de vitanda fornicatione, & centum alias veritates in Scriptura contentas. Hujusmodi ergo homines, niſi ſaltem coram magiſtratu renovent profeſſionem fidei chriſtianæ, plane exhæredandi ſunt à parentibus. 3. Banniti à Romano Imperio, quia ſunt civiliter mortui. 4. Damnati ad ultimum ſupplicium. 5. Damnati ad metalla vel triremes in perpetuum. 6. Liberi perduellium, & reorum læſæ majeſtatis. 7. Communitates incapaces Dominii, &c. Verum de his in caſu extraordinario pro foro externo plura reperiri poterunt in Civiliſtis, vel Canoniſtis.

Quæritur 39. An teſtamentum conditum ante ingreſſum religionis vel ante profeſſionem rumpatur per profeſſionem?

Reſpondeo. Negative. Ita certe; quia Tridentinum Novitio in ultimo bimeſtri permittit condere teſtamentum, quod fruſtra permitteret, ſi non perſiſteret poſt profeſſionem.

Quæritur 40. An teſtamentum ſemper poſſit revocari? etiam ſi interceſſit pactum vel juramentum de non revocando?

Reſpondeo 1. Quilibet poteſt pro libitu revocare ſuum teſtamentum niſi intervenerit pactum utrinque oneroſum.

Ratio eſt, quia ut dicitur l. 4. ff. de adimpl. legat: *Ambulatoria eſt voluntas ad ſupremum vitæ exitum.*

Reſpondeo 2. Ea mutatio licita eſt, etiamſi intervenerit pactum gratuitum de non revocando.

Ratio eſt, quia ejuſmodi pactiones à jure civili irritantur, vel tanquam nullæ, utpote repugnantes libertati naturali in re maximi momenti, declarantur. Sic. l. 22. ff. de legat. dicitur: *Nemo poteſt ſibi eam legem dicere, ut à priore ei non liceat recedere.*

Reſpondeo 3. Si tamen interveniſſet pactum juſtum utrinque *æque* oneroſum, atque ex altera parte jam impletum, vel pactum pacificatorium per modum compoſitionis, non licet variare teſtamentum; niſi interveniente nova ac ſufficiente variationis cauſa.

Ratio eſt, quia non repugnat juri natnrali, ſi quis in majus bonum proprium ſe obliget ad non variandam ſuam diſpoſitionem teſtamentariam, v. g. ſi quis paciſcatur de inſtituendo hærede ea conditione, ut ſibi ſerviat in longa & difficili infirmitate, ut ſibi aſſiſtat in ſuis neceſſitatibus, ut ſe juvet in bello juſto, &c. & hæc libertas naturalis ita ſe obligandi non eſt manifeſte ſublata per leges poſitivas in foro interno. Dein hujuſmodi pactum videtur potius resle, quam perſonale, in quantum videlicet paciſcens conpaciſcenti adhuc in vivis obligat omnia ſua bona tam mobilia quam immobilia.

Dixi, *æque oneroſum*, ſi enim foret onus reſpective leviſſimum pro hæreditate maxima, pactum ſimpliciter eſſet potius gratuitum, quam oneroſum.

Quæritur 41. An poſſit ſcribi hæres incertus? v. g. volo eſſe hæredem, quem Titius poſt meam mortem deſignaverit

Respondeo. *De Jure civili* non poteſt ſic ſcribi. Ita habetur l. 68. ff. de hæredibus inſtituendis, ubi dicitur: Si quis ita ſcripſerit: *Si Titius voluerit, Sempronius hæres eſto, non valet inſtitutio.*

Ratio eſt, quia ſic non defunctus ſed alius hæredem inſtituiſſet; quod nimis grave accidit hæredibus ab inteſtato, & ideo merito caſſatum eſt à lege poſitiva, licet non repugnet ſic fieri per jus naturale, cum aliquando quis in seligendis recte hæredibus magis confidere poſſit in prudentia & exacta circumſpectione aliena, quam propria, præſertim ſi jam ſit morbo gravatus. Hinc in Jure Canonico C. 13. de Teſtam. habetur contrarium his verbis: *Qui extremam voluntatem in alterius diſpoſitionem committit, non videtur decedere inteſtatus.*

Quæritur 42. Quandonam locum non habeat *Falcidia* vel *Trebellianica*?

Respondeo. Falcidia non habet locum 1. In legatis piis. 2. In ſpecialiter exceptis ab ipſomet teſtatore, ſi videlicet in teſtamento expreſſe cavit, ne à legatis detrahatur falcidia. 3. Si hæres de bonis hæreditariis aliquid ſurripuit, vel negavit. 4. Si hæres non confecit Inventarium debito tempore & forma. 5. Quando in teſtamento aliquid legatur ea conditione, ut nec ab ipſomet legatario alienari poſſit, ſed neceſſario ad hæredes tranſeat. Ita habetur in diverſis textibus Juris Civilis, ubi viget. Hinc inſpiciendæ leges, vel conſuetudines locorum particularium.

Quæritur 43. Quibus modis *reſolvitur*, ſeu annulatur, teſtamentum?

Respondeo. Reſolvitur quatuor modis; videlicet 1. Irritatione. 2. Deſtitutione. 3. Ruptione. 4. Reſciſſione. Prioribus tribus modis invalidatur teſtamentum ipſo jure; ſed ultimo modo ſolum irritatur *per quærelam inofficioſi teſtamenti.*

Irritari teſtamentum dicitur, quando teſtator interea redditur incapax ad condendum teſtamentum, v. g. per bannitionem, ſervitutem perpetuam, &c.

Destitui teſtamentum dicitur, quando interea hæres redditur incapax ad ſuccedendum, v. g. per mortem, per defectum conditionis in teſtamento appoſitæ, vel per repudiationem hæreditatis coram Judice factam.

Rumpi teſtamentum dicitur, quando teſtator tacite vel expreſſe revocat prius teſtamentum, v. g. condendo novum teſtamentum, vel quando ipſi ſupervenit filius poſthumus, aut quando interea adoptat filium.

Quærela inofficioſi teſtamenti dicitur, actio hæredis neceſſarii in teſtamento omiſſi, vel exhæredati, qua apud Judicem conqueritur, ſe injuſte fuiſſe omiſſum, vel exhæreditatum; probatque cauſas exhæreditationis non ſubſiſtere.

Quæritur 44. Quotuplex ſit *Executor* teſtamenti?

Respondeo. Executor eſt triplex 1. *Legitimus*, ſeu *legalis*. 2. *Teſtamentarius*. 3. *Dativus*. Horum autem quilibet aliquando dicitur *univerſalis*, aliquando *particularis*.

Executor legitimus seu legalis eſt, quem lex determinat ac conſtituit.

Testamentarius eſt, quem teſtator determinat.

Dativus eſt, quem Judex in alterius defectu conſtituit.

Universalis eſt, cui datur generalis facultas in omnia bona defuncti.

Particularis eſt, cui datur ſolum facultas diſponendi circa partem bonorum defuncti.

Quæritur 45. Quis poſſit conſtitui in Executorem teſtamenti?

Respondeo 1. In teſtamento profano poteſt conſtitui quælibet perſona jure non prohibita, etiam mas vel fœmina.

Ratio eſt, quia ſaltem de Jure Canonico fœmina in Executricem admittitur etiam jure naturæ in teſtamento pio, prout habetur C. 3. h. tit. Ergo multo magis admittitur de Jure naturæ in teſtamento profano.

Respondeo 2. Clerici, ac proin multo magis Religioſi, prohibentur agere executorem in teſtamento profano, niſi ex ſpeciali licentia Epiſcopi vel Superioris.

Ratio eſt, quia de Clericis in variis Conciliis ſtatuitur, ne ſint *actores* vel *procuratores* negotiorum ſæcularium; quod tamen munus eſſentialiter involvitur in officio Executoris circa teſtamenta profana. De Religioſis vero dicitur c. fin. h. tit. in 6. *Religioſus executor ab aliquo in ſua voluntate ultima deputatus non poteſt hujuſmodi officium ſuſcipere vel exequi, niſi à Superiore ſuo petita ſuper hoc licentia & obtenta.*

Respondeo 3. In teſtamento pio Clerici poſſunt ſuſcipere munus Executoris. Religioſi tamen etiam ad hoc indigent licentia Superioris.

Ratio eſt, quia de Religioſis textus inhibitorius loquitur indefinite ſine diſtinctione inter teſtamenta pia & profana. De aliis autem Clericis id clare permittitur c. 19. h. tit. *Joannes Clericus & P. laicus conſtituti executores ultimæ voluntatis O. Clerici, qui piis locis in ultima voluntate legavit, poſt mandatum ſuſceptum per Diœceſanum cogi debent teſtatoris explere ultimam voluntatem.*

Quæ-

Quæritur 46. Ad quid obligetur Executor teſtamenti?

Respondxo. Executor tenetur 1. exequi ultimam voluntatem defuncti ſine mora. Et ſi admonitus eam executionem intra annum circa legata profana, vel intra ſex menſes circa pia legata negligat, perdit omnia emolumenta, quæ alioquin ex hæreditate conſequeretur. 2. In dubio de intentione teſtatoris tenetur teſtamentum vel legatum exequi, juxta illins voluntatem rationabiliter præſumptam. 3. Poſt executionem tenetur legitimis Superioribus reddere rationem acceptorum & expenſorum, licet teſtator eam remiſerit.

Quæritur 47. Quis poſſit commutare ultimas voluntates?

Responneo 1. Circa teſtamentum vel legatum profanum nemo hsbet poteſtstem commutandi ultimas voluntates; etiam in evidenter melius, niſi ſupremus Princeps ſeu Magiſtratus, idque non niſi exigente cauſa publica neceſſitatis reipublicæ.

Ratio eſt, quia privato ſubditorum dominio princeps præjudicare nequit, niſi ſic exigente dominio alto in bonum neceſſarium reipublicæ. Ergo neque præjudicare poteſt diſpoſitioni privatorum in eventum mortis, niſi aliud petat bonum reipublicæ.

Responoeo 2. Circa teſtamenta vel legata pia commutare ultimas voluntates nemo poteſt, niſi Summus Pontifex, vel Epiſcopus tanqnam delegatus Sedis Apoſtolicæ.

Ratio eſt, quia dominio privato laicorum, aut Eccleſiarnm, vel locorum particularium præjudicari nequit, niſi per expoſitionem voluntatis defunctorum rationabiliter præſumptæ, quæ expoſitio pertinet etiam ad poteſtatem ordinariam Epiſcopi, vel ex plenitudine poteſtatis commutando voluntatem defuncti certsm ac liquidam ex cauſa neceſſitatis reſpicientis bonum publicum Eccleſiæ. Ea vero plenitudo poteſtatis pertinet ad Papam. Id quoad rem probatur ex Concilio Tridentino Seſſ. 22. c. 6. de ref. ubi dicitur: *In commutationibus ultimarum voluntatum, quæ non niſi ex juſta & neceſſaria cauſa fieri debent, Epiſcopi tanquam delegati Sedis Apoſtolicæ ſummarie & extrajudicialiter cognoſcant.* Similiter dicitur in Clementina 2. de religioſis domibus: *Cum ea quæ ad certum uſum largitione ſunt deſtinata fidelium (ſalva Sedis Apoſtolicæ authoritate) debeant converti, &c.*

Quæritor 48. Quo ordine *ab inteſtato* ſuccedant hæredes, in caſu, quo nullum teſtamentum eſt confectum; vel quo illud eſt invalidum?

Responneo. Hæredes *ab inteſtato* de jure communi hoc ordine ſuccedunt. 1. *Deſcendentes* in linea recta, nempe liberi, nepotes, pronepotes, &c. 2. *Aſcendentes* in lines recta, nempe parentes, avi, &c. 3. *Conſanguinei* collaterales, nempe fratres, ſorores, eorumque filii, & filiæ, nepotes & neptes, ſi eorum parentes jam obierint. 4. *Conjuges* reciproce, ſi deſcendentes, aſcendentes, & conſanguinei collaterales deficiant. 5. *Fiſcus*, ſi deficiant alii hæredes.

Quæritur 49. An nepotes & neptes defuncti ſuccedant in capita vel in ſtirpes?

Respondeo. Nepotes & neptes defuncti, ſive adhuc vivant aliqui hujus liberi, ſive nulli, ſive deſcendant ex uno ſtipite, ſive ex pluribus, tantum ſuccedunt in ſtirpes, & non in capita.

Ratio eſt, quia tantum ſuccedunt *jure repræſentationis*, in quantum repræſentant ſuum parentem. Itaque ſolum *in corpore* illis licet adire vel repudiare hæreditatem.

Quæritua 50. Quomodo ab inteſtato ſuccedsnt privigni?

Respondeo. Vitrico aut Novercæ non ſuccedunt, niſi interceſſerit *parificatio prolium* inter conjuges; ſed ſuccedunt tantum illi parenti, ex quo procreati ſunt. Ita jus commune.

Qoæritur 51. Quomodo ſuccedant liberi *naturales*, ſpurii, legitimati, &c.

Respondeo 1. *Naturales* necdum legitimati, ſi adſint alii liberi legitimi, non ſuccedunt patri; ſuccedunt tamen matri, avo & aviæ maternæ, æqusliter cum aliis liberis legitimis, & quidem in capita. Ita habet Jus commune quamvis quoad æqualitatem portionis maternæ ſorte repugnante æquitate naturali.

Respondeo 2. Si pater nullòs alios habeat liberos legitimos, nsturales ſuccedunt etiam patri non habenti legitimam uxorem, attamen ſolum in duabus uncis. Reliquæ decem unciæ obveniunt reliquis conſanguineis defuncti.

Respondeo 3. Nepotes naturales & pronepotes à ſucceſſione avi paterni vel proavi omnino & ſemper excluduntur.

Respondeo 4. Legitimi tantum, ſeu adoptivi & arrogati ſuccedunt cum aliis legitimis æqualiter in bonis allodialibus.

Respondeo 5. Spurii, hoc eſt, nati ex meretrice publica, ſuccedunt cum legitimis liberis æqualiter matri, niſi fuerit nobilis. Tunc enim illis ſolum debetur alimentatio ex bonis maternis. Verum illa æqualitas portionum forte non congruit cum æquitate naturali.

Respondeo 6. Nati ex damnato coitu, hoc eſt, adulterini, incæſtuoſi, ſacrilegi, nec patri nec matri ſuccedunt; ſed debetur ipſis ſola alimentatio.

Respondeo 7. Legitimati per ſubſequens matrimonium ſuccedunt æqualiter cum aliis legitimis.

Responneo 8. Legitimati per reſcriptum Principis non ſuccedunt, ſi extent alii legitimi tempore legitimationis, niſi Princeps illos ſpecialiter legitimaverit etiam ad ſucceſſionem.

Quæritur 52. Quis ſuccedat Clerico ab inteſtato?

Responneo 1. In bonis patrimonialibus, quaſi patrimonialibus, & induſtrialibus induſtria profans, ſuccedunt proximi conſanguinei.

Respondeo 2. In bonis beneficialibus, parſimonialibus vel induſtrialibus ex labore Clericali, ſuccedit Eccleſia, in qua defunctus habuit beneficium, ita tamen, ut jus ſpolii competat Epiſcopo, hoc eſt, jus accipiendi partem bonorum.

Ratio eſt, quia Clerici ſunt jure divino incapaces Dominii in bona titulo clericali ſeu

labore clericali parta, prout in Tract. de Juſtitia oſtenſum eſt. Hæc ſunt liquida in Jure Canonico, ut mirum ſit, à nonnullis authoribus ſcribi oppoſitum. Nam C. 1. *de peculio Clericorum* ex Coocilio Arelatenſi ſic habetur: *Inveſtigandum eſt, ſi nihil patrimonii habens presbyter, quando promotus eſt ad Eccleſiaſticum ordinem, poſtea emerit prædia, cujus juris ſint? Quoniam Eccleſiæ, ad quam promotus eſt, eſſe debent juxta Canonicam authoritatem.* Et l. c. c. 3. *Unusquiſque Presbyter, quas poſt dies conſecrationis aquiſierit, propriæ Eccleſiæ relinquat.* Et c. 12. de teſtamentis Alexander III. ſcribit: *Relatum eſt auribus noſtris, quod quia ſtatuimus in Generali Concilio, ut bona per Eccleſiam aquyſita ad eam in Clericorum obitu devolvantur, dubitatis, an hoc ſit de immobilibus tantum, vel de mobilibus ſentiendum? Reſpondemus, quod generaliter bona quælibet per Eccleſiam aquiſita eis debent juxta Concilium Lateranenſe poſt aquirentis obitum remanere. Nomine autem Eccleſiæ non Epiſcopus vel ſucceſſor Clerici morientis, ubi eſt collegium Clericorum, ſed communis congregatio intelligitur. Licet autem mobilia per Eccleſiam aquiſita de jure in alios pro morientis arbitrio transferri non poſſint, conſuetudinis tamen eſt non improbandæ, ut de his pauperibus, & religioſis locis, & illis, qui viventi ſervierant, ſive alii, aliqua juxta ſervitis meritum conferantur. Cæterum quæ ex hæreditate, vel artificio, aut doctrina proveniunt, diſtribuentur pro arbitrio decedentis.*

Quæritur 53. Quomodo ſuccedant uxores ab inteſtato? vel mariti?

Respondeo 1. Quando nulli adſunt liberi ex conjugio, Jure Prætorio ſuccedit uxor in omnibus bonis mariti; & viciſſim maritus ſuccedit in omnibus bonis uxoris, puta, niſi adſint alia pacta dotalia vel conjugalia. Si vero adſunt liberi, iique non ſint plures quam tres, nec extent alia pacta, vel conſuetudines aut leges particulares locorum, de Jure communi ſuccedit uxor marito, & maritus uxori in quarta parte bonorum defuncti. Si autem adſint plures, quam tres, ſuccedunt *in parte virili*, hoc eſt, obtinent partem æqualem parti uniuscujusque ex liberis. Requiritur tamen, ut defunctus ſit dives. Advertendum etiam, quod, ubi uxor concurrit cum liberis, aquirat ſolum uſumfructum ſuæ portionis; ubi autem concurrit cum aliis conſanguineis, aquirit etiam dominium ſuæ portionis.

Verum de hac materia teſtamentaria quilibet Parochus & Confeſſarius conſulat, & attente legat leges particularium locorum, ne conſulendo vel judicando graviter peccet contra juſtitiam. Pro meliori captu & directione accludo ex Jure Canonico P. Pichler formulam Teſtamenti idiomate latino.

In Nomine Sanctiſſimæ & Individuæ Trinitatis, Patris, & Filii & Spiritus Sancti, Amen.

Ego Adamus Chripel, *animo revolvens humanæ vitæ brevitatem, mortisque inevitabilis certitudinem, & incertam illius horam, ad evitandas, quæ alias poſt obitum meum oriri poſſent, lites, liberrima voluntate, & pleno rationis uſu, ultimam de rebus meis diſpoſitionem & teſtamentum feci, ut ſequitur.*

I. Inprimis Omnipotenti Deo æternas ago gratias pro omnibus beneficiis toto vitæ tempore mihi liberaliſſime collatis, eique tanquam Creatori animam meam, pretioſo ſanguine Chriſti Jeſu, amantiſſimi Salvatoris redemptam, rurſus reſtituo, & in ſanctiſſimas manus trado, eumque per hujus unigeniti Filii ſui infinita merita humillime rogo, ut eandem Regni cœleſtis hæredem facere miſericorditer velit; atque eum in finem etiam pias Beatiſſimæ Virginis Mariæ, Patronæ clementiſſimæ, ac omnium Sanctorum preces ac interceſſionem devotiſſime imploro.

II. Corpus, quod de terra formatum eſt, rurſus terræ conſigno, & volo, ut illud abſque ſpeciali pompa, conformiter tamen ſtatui, ſepeliatur in Eccleſia Parochiali S. Viti, atque in die Depoſitionis, ſeptima & trigeſima, quas celebrari in animæ ſolatium cupio, cum tot Miſſis, quot Sacerdotes illis diebus haberi poterunt, ſtatuendo pro qualibet ſtipendium 45. crucigerorum.

III. In eundem finem ſpecialiter lego ducentos florenos pro quadringentis Miſſis, medio floreno pro qualibet deſtinato, poſt obitum meum legendis, & quidem a Sacerdotibus ſæcularibus, quam primum fieri poterit, ac ſaltem intra bimeſtre, ſive ruri, ſive in urbibus, alios autem quinquaginta florenos pro Anniverſario cum vigilia, officio funebri, & Miſſa una.

IV. RR. PP. Franciſcanis Ingolſtadii 50. florenos cum onere 50. Miſſarum, & RR. PP. Auguſtinianis Eremitis ibidem 40. florenos pariter cum onere 40. Miſſarum pro mea anima intra breve tempus legendorum, quantum fieri poteſt, tradi volo: Confraternitati autem S. Monicæ apud eosdem PP. Auguſtinianos 20. florenos, ac totidem Congregationi Academiæ Majori in eadem urbe Ingolſtadienſi, cui & mors mea ſtatim nuntietur.

V. Pauperibus, in quibus Chriſtum ſemper ſuſpexi & veneratus ſum, lego mille florenos, de quibus centum tradantur P. Præfecto Gymnaſii Ingolſtadienſis, & centum P. Profeſſori SS. Canonum, diſtribuendi inter ſtudioſos Gymnaſii & Juris Canonici, qui præter indigentiam plus habent pietatis & doctrinæ, prout dictis Patribus videbitur: rurſus centum P. Operario ibidem pro ægris, quos viſitat, vel quos alios eleemoſina digniores in illa urbe judicaverit. Trecenti dentur pauperibus (vulgo den Hauß-Armen*) loci, ubi ſunt exuviæ corporis mei, & viciniæ ad duas horas in circuitu: quadringentos reſiduos relinquo diſpoſitioni liberæ executoris, ut eroget iis egentibus, quibus in Domino erogandos cenſuerit.*

VI. Sorori meæ pro aliquali recognitione benevolentiæ, & obſequiorum mihi ſæpius exhibitorum per modum legati relinquo meam argenteam, & lineam ſuppellectilem cum vaſis ſtanneis & cupreis, atque 50. florenis. Cuilibet autem ex ancillis, uti & ex famulis, 12. florenos. Denique Ludi Magiſtro 30. florenos, ut unum vel alterum adoleſcentem pauperem gratis inſtruat per tres annos.

VII. Cum vero ſciam, baſim quodammodo ac ſubſtantiam Teſtamenti eſſe inſtitutionem hæredis, in dimidia parte bonorum meorum, quæ ſubtractis expenſis funeralibus, & primum ſpecificatis 1555. florenorum legatis tum piis tum profanis reſidua invenientur, pro hærede inſtituo ſeminarium juniorum Sacerdotum ad D. Virginem Thaumaturgam prope oppidum Dorffen *in Bavaria nuper Sanctiſſimo Zelo cujusdam Mæcenatis mei obſervandiſſimi erectum, ut plures ibi Sacerdotes ſæcu-*

Digitized by Google

ſæculares ſub diſciplina Zeloſi Moderatoris ſuſtentari poſſint, qui pro cura animarum rite adminiſtranda practice formentur, pie illuc peregrinantium confeſſiones excipiant, ac integræ vitæ exemplo, & concionibus, ædificent populum chriſtianum: in altera vero dictorum bonorum dimidia parte hæredes volo Theophilum ex Fratre meo, & Ignatium ex ſorore mea nepotes; ſi vero alterutrum, vel ambos, hanc hæreditatem non adire contingeret, ſubſtituo illi, vel illis, Domum tertiæ Probationis Patrum Societatis Jeſu Oettingæ veteris.

VIII. Ut autem hæc mea voluntas ultima ſecurior ſit ab omni periculo impugnationis aut nullitatis, volo, ut, ſi forte non ſubſiſteret ut Teſtamentum, ſaltem valeat tanquam codicillus, vel alio meliori modo, quo de Jure valere poteſt: reſervata tamen mihi libera poteſtate mutandi, addendi, minuendi, delendi, &c. quandocunque & quomodocunque voluero.

IX. Denique ut omnia certius citiusque executioni mandentur, pro Executore hujus ſupremi mei elogii denomino, & ut pro veteri amicitia hoc ultimum charitatis obſequium mihi exhibere velit, demiſſe rogo admodum Reverend & Doctiſſ. Dominum Bonifacium Guetwillig, Parochum ad ſuperius memoratam Eccleſiam S. Viti, eique in aliqualem recognitionem laboris & ſolicitudinis Bibliothecam meam aſſigno.

X. Præſentem hanc diſpoſitionem ultimæ voluntatis meæ non modo propriæ manus ſubſcriptione & proprii ſigilli appreſſione, verum etiam 7. teſtium ad id ſpecialiter rogatorum ſubſcriptione & ſubſignatione, ut videre eſt, firmavi, interventu etiam D. Notarii ad id requiſiti. Quæ acta ſunt Æthiopolibii 26 Martii anno poſt reparatam Salutem MDCCXIX.

De Mutuo.

QUÆRITUR I. Quid ſit mutuum?

RESPONDEO. Mutuum eſt contractus, quo res unico uſu conſumptibilis traditur alteri in ejus dominium, ea lege, ut reſtituatur eadem in genere. Inter *res uſu conſumptibiles* numerantur non ſolum vinum, oleum, frumentum, &c. ſed etiam pecunia. Hujus enim uſus etiam unicus transfert illius dominium in alios, ſicque illam ſuo priori Domino moraliter deſtruit. *Reſtitui in genere* dicitur, quod reſtituitur in ſimili, hoc eſt, ejusdem ſpeciei, v. g. pecunia pro pecunia, frumentum pro frumento.

QUÆRITUR 2. Quid ſit uſura?

RESPONDEO. Uſura eſt omne auctarium mutui ex obligatione à mutuatario pendendum mutuanti, præciſe titulo mutui. *Auctarium* tale eſt, ſi quis mutuanti *centum* florenos tenetur poſt annum ſolvere *centum & quinque* florenos. Dicitur autem iſtud vel aliud auctarium præſtari *præciſe ratione mutui*, quando mutuans non habet alium titulum pretio æſtimabilem exigendi iſtud auctarium, niſi quia mutuavit pecuniam vel aliam rem unico uſu conſumptibilem cum obligatione reſtituendi eandem genere rem.

QUÆRITUR 3. An licitum ſit, exigere auctarium ex mutuo præciſe *titulo mutui?*

RESPONDEO Negative.

RATIO eſt, quia in tali contractu non ſervatur æqualitas juſtitiæ inter *datum* & *acceptum.* Plus enim reſtituitur, quam accipitur.

DICES: Plus valet pecunia *numerata*, quam *numeranda*, ſeu *actio perſonalis*, quam creditor erga mutuatarium habet ad exigendam ab eo pecuniam. Ergo, cum creditor pro numerata pecunia tantum accipiat actionem perſonalem, re vera accipit aliquid minoris valoris, quam dedit. Igitur ad compenſandum hunc inæqualem valorem dati & accepti, ad actionem perſonalem addendum eſt aliquod jus pretio æſtimabile, & in æſtimatione morali æquivalens exceſſui valoris, quem habuit pecunia numerata ſupra valorem actionis perſonalis.

RESPONDEO d. a. plus valet pecunia numerata *aliquando*, ac *per accidens* ratione adjuncti periculi, parati lucri, vel damni emergentis, c. univerſaliter ac per ſe, n. falſitas hujus univerſalis propoſitionis patet ex eo, quia ſæpe pecunia numerata plus habet periculi in crumena vel ciſta propria, quam in manu depoſitarii divitis; & ſcheda cambialis apud itinerantem acceptior eſt, quam numerata pecunia; & numeranda pecunia à fido & habili emptore, locatario, vel mutuatario, quando repeti poteſt pro libitu, perinde æſtimatur, ac ipſa pecunia, præſertim accedente actuali pignore. Hinc merito damnata eſt ab Innocentio XI. ſequens propoſitio, ordine 41. *Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quam futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari.*

QUÆRITUR 4. An mutuans poſſit aliquid ultra ſortem exigere *titulo benevolentiæ* exhibitæ, alias indebitæ, vel *titulo gratitudinis?*

RESPONDEO Negative.

RATIO eſt, quia repugnat ſocietati humanæ, ut officia reciprocæ inter amicos vel ſocios benevolentiæ, pretio vendantur. Si ergo jure naturæ actus reciprocæ benevolentiæ exempti ſunt à commercio lucroſo & taxatione pretii, manifeſtum eſt, quod non ſint res pretio æſtimabilis. Itaque nec pariunt titulum exigendi auctarium ultra ſortem. Eodem modo diſcurrendum eſt de actibus gratitudinis, utpote reciprocæ ad prævios actus benevolentiæ. Idem enim in æſtimatione morali eſt, ſive dicam, me vendere actus benevolentiæ, ſive dicam, me emere actos gratitudinis pro actibus præcedentibus benevolentiæ. Hinc merito damnata eſt ab Innocentio XI. ſequens propoſitio ordine 4. *Uſura non eſt, dum ultra ſortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum; ſed ſolum, ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum.*

QUÆRITUR 5. An mutuans poſſit aliquid ultra ſortem exigere *titulo damni emergentis?*

RESPONDEO Affirmative.

RATIO eſt; quia jus naturæ non obligat amicos vel ſocios ad ſuccurrendum ſibi invicem cum damno proprio ſine onere compenſandi tale damnum, quando poterit compenſari. Neque enim amicus vel ſocius prudenter ab amico vel ſocio exigeret onus ſubeundi pro ſe damni, ſi propriis ex bonis poſſit illum præſtare indemnem. Multo minus poterit quis obligari ab extraneo ad incurrendum ejus gratia damnum, ſi ex bonis propriis vel ſua opera poſſit indemniſare benefactorem. Hinc omnes authores con-

veniunt, quod licitum ſit, *in mutuo* exigere aliquid ultra ſortem titulo *damni emergentis*. Quia in tali caſu auctarium ſortis non exigitur *titulo mutui*, ſed titulo alterius concomitantis obligationis ſeu conventionis, qua recipiens beneficium mutui ſe obligat ad compenſandum *totum damnum*, ſecuturum ex beneficio *per ſe*, hoc eſt, tale, quod vel actu incipit, vel probabiliter poterat timeri. Ad compenſanda enim damna, conſecuta benefactori per accidens, quæ probabiliter non poterant prævideri, nec prudenter timeri, non obligavit ſe tacite mutuatarius, nec veroſimiliter ſe expreſſe ad hoc obligaſſet, ſi de ſubeundo hoc onere fuiſſet tractatum. Maluiſſet enim quærere alium benefactorem, congruentiorem ſocietati civili hominum, & obſervantiorem legum benevolentiæ reciprocæ.

QUÆRITUR 6. An mutuans poſſit aliquid ultra ſortem accipere *titulo lucri ceſſantis?*

RESPONDEO. Mutuans licite aliquid accipit ultra ſortem *titulo lucri vere ceſſantis.* Vere autem ceſſare dicitur, quod, cum actu exiſtat, interrumpitur, aut omnino extinguitur. Nequit enim ceſſare, quod necdum phyſice vel ſaltem moraliter in præparatione cauſarum ita exiſtit, ut in æſtimatione morali jam haberi cenſeatur.

RATIO reſponſionis eſt, quia ceſſatio lucri jam phyſice vel moraliter præſentis eſt reipſa aliquod damnum juxta æſtimationem communem; Ergo, cum damnum emergens fundet titulum ſufficientem ad exigendum auctarium ultra ſortem, idem præſtabit titulus lucri vere ceſſantis.

QUÆRITUR 7. An mutuans poſſit aliquid ultra ſortem accipere *titulo periculi de ſorte?*

RESPONDEO. Probabile periculum ſortis præbet ſufficientem titulum ad accipiendum aliquid ultra ſortem.

RATIO eſt, quia probabile periculum ſortis efficit, ut in æſtimatione morali ſit minor valor *actionis perſonalis* ſeu *juris ad rem*, quam ſit valor ipſius Summæ Capitalis actu poſſeſſæ phyſice vel moraliter ſeu *juris in re.* Ergo cum juſtitia contractus exigat æqualitatem inter datum & acceptum, eouſque augendum eſt pretium actionis perſonalis ſeu juris ad rem, donec æquet valorem juris in re, ſeu ipſius Summæ Capitalis actu poſſeſſæ.

QUÆRITUR 8. Quænam requiruntur conditiones ad hoc, ut poſſit aliquid accipi ultra ſortem *titulo damni emergentis?*

RESPONDEO. Juxta communem Theologorum requiruntur conditiones ſequentes. 1. Ut damnum ſit verum ac reale. 2. Ut hoc damnum cauſetur ex ipſo mutuo, & non aliunde. 3. Ut damnum ſit æquale compenſationi, quæ exigitur. 4. Ut damni compenſatio deducatur expreſſe vel tacite in pactum. 5. Ut non ſecuto damno remittatur compenſatio. Ex defectu primæ conditionis non eſt locus compenſationi, ſi quis prætendat compenſationem damni ex eo, quod potuiſſet illa pecunia uti ad aſſequendum lucrum valde incertum. Nemo enim dicitur ex eo pati damnum, quod potuerit elocare pecuniam ad aſſequendum lucrum incertum. Secunda conditio deficit, ſi mutuans habuerit aliam pecuniam, vel aliud medium, quo potuerit præcavere damnum; vel ſi mutuans domum ex defectu reparationis collapſam nihilominus non fuiſſet reparaturus, etiamſi pecuniam non elocaſſet.

QUÆRITUR 9. Quales conditiones requirantur ad hoc, ut mutuans poſſit aliquid exigere ultra ſortem *titulo lucri ceſſantis?*

RESPONDEO. Requiruntur ſequentes conditiones. 1. Ut pecunia, quæ mutuo datur, ſit actu expoſita vel jam actu deſtinata ad illam proxime exponendam pro lucroſo contractu negotiationis, commercii, emptionis, elocationis &c. 2. Ut mutuans non habeat aliam pecuniam otioſam, quam poſſit mutuare ſine detrimento ſui lucri. 3. Ut lucrum non tantum ſit poſſibile, ſed etiam probabile, hoc eſt, tale, quod mutuans credit ſe aſſecuturum veroſimilius. Lucrum enim, quod probabilius non ſequetur, vel quod ſtricte dubium eſt, ac æque probabiliter non ſequetur, non poteſt fundare jus compenſationis ex juſtitia. Compenſatio namque daret lucrum certum pro lucro incerto, & ſic non obſervaretur æqualitas inter datum & acceptum.

QUÆRITUR 10. Quales requirantur conditiones ad hoc, ut mutuans poſſit aliquid exigere ultra ſortem *ob periculum ſortis?*

RESPONDEO. Requiruntur ſequentes conditiones. 1. Ut mutuans non teneatur in ſe recipere periculum ſortis ex charitate. Si enim mutuatarius conſtitutus ſit in gravi neceſſitate, præſertim caſu fortuito abſque ſua gravi culpa; ſi inſuper ſit perſona induſtria, fidelis in ſervandis promiſſis, conſcientioſa, ac præterea cognationis, ſocietatis, vel ſubjectionis vinculo conjuncta; & mutuans habeat pecunias otioſas, ex quarum mutuatione ac periclitatione non timet periculum ſubeundæ gravis neceſſitatis, charitas chriſtiana amicitiæ, ſocietatis, vel ſubjectionis & familiaritatis præcipit, ut quis ſubeat periculum diſpendii quoad bona ſuperflua ad ſublevandam miſeri ita ſibi conjuncti gravem indigentiam. 2. Ut periculum non ſit tantum poſſibile, ſed etiam probabile, hoc eſt, tale, quo ſtante prudenter poſſit timeri amiſſio ſortis in toto vel in parte. 3. Ut hoc periculum probabile non jam ſufficienter excludatur per fidejuſſores, vel per pignus, vel per hypothecam, vel aſſecurationem aliam.

QUÆRITUR 11. An mutuans poſſit aliquid exigere ultra ſortem *ob Statutum principis*, taxantis moderatum cenſum in favorem mutuantium?

RESPONDEO. Solum Statutum Principis non poteſt licitum reddere auctarium ex mutuo, niſi concurrat alius titulus diſtinctus à mutuo.

RATIO eſt, quia Princeps ſuo Statuto licitam reddere nequit violationem juſtitiæ, ita ut in contractibus non ſervetur æqualitas inter datum & acceptum. Hoc autem contingeret, ſi redderet licitum lucrum ex mutuo. Idem enim objectum, quod ſine ſtatuto foret intrinſece iniquum, ſine ulla variatione ex parte objecti, redderet licitum.

DICES cum Haunoldo & aliis, quod princeps per ſuum Statutum non adjudicet mutuanti aliquod auctarium titulo mutui; ſed quod ex bonis

bonis mntuatarii transſerat Dominium cenſûs in mutuantem titulo Dominii alti ob bonum commune ſolum pro caſu, quo mutuans non tenetur alteri mutuare ex juſtitia vel charitate. Cum enim in tali caſu vix ullus ſit mutuaturus alteri, & exinde ſequatur bono communi Reipublicæ ingens damnum ex inertia commerciorum, artium, officiorum, culturæ agrorum, œconomiarum &c. videtur bonum commune exigere, ut princeps procuret facilitatem mutui etiam erga eos, erga quos ad præſtationem mutui nec obligat lex charitatis nec juſtitiæ. Id vero congruentiori medio præſtare nequit, quam ſi mutuatarios obliget ad ſolvendum moderatum auctarium creditori benevolo, alioquin ad mutuandum non obligato ex lege charitatis.

Confirmatur à pari. Sic enim, licet officium tutelæ & curatelæ ſit jure naturali ac divino ex ſe gratuitum, nihilominus principes finita tutela & curatela obligant majorennem ad congruam compenſationem exhibitorum officiorum de ſe gratuitorum.

Respondeo d. Poteſt hoc princeps ſtatuere, ſi tale Statutum exigat generalis neceſſitas vel utilitas Reipublicæ, vel neglectus generalis legum charitatis, C. ſi hoc tantum petat utilitas Reipublicæ in uno vel altero caſu particulari. n. ant. Dico enim, eam legem non exigi à generali neceſſitate vel utilitate Reipublicæ. Nam in primis Problema eſt, an plures familiæ plus paſſuræ ſint nocumenti ex ejusmodi lege, quam ex deſectu mutui, aut neglectu legum charitatis. Si non daretur ea lucroſa mutuandi facilitas, non daretur tanta ſuperbia & luxus in veſtibus, conviviis, inutilibus ædificiis, comparandis peregrinis inutilibus mercibus, picturis exteris, curioſitatibus, &c. quales expenſæ non ſolent fieri ſine mutuo ad familiarum multarum ruinam. Quod ſi autem pecunia opus ſit ad fines Reipublicæ aut familiæ utiles, reperiuntur contractus Societatis; dantur propinqui, dantur familiares, dantur arctiori communis utilitatis vinculo juncti, in quo caſu admodum rarum eſt, nullum inter tot notos reperiri, qui non poſſit, ac non teneatur juvare gratis indigentem *ex lege charitatis*. Ordinarie enim vel juvari poſſunt gratis recepto pignore, vel per ſolutiones ſucceſſivas, computandas in ſortem. Itaque prætextus ille ex Statuto Principis non excuſat exigentes auctarium ſortis ſine alio particulari titulo.

Quæritur 12. An mutuans in caſu, quo non tenetur mutuare gratis, poſſit licite exigere auctarium ſortis *titulo emptionis cenſus ex re vel perſona frugifera?*

Respondeo. Diſtinguendo. Si enim emptio cenſus fiat ex re vel perſona determinata, & periculum capitalis & fructuum maneat partialiter penes emptorem, tanquam uſufructuarium vel colonum partiarium, contractus eſt juſtus. Si autem emptio cenſus fiat ex parte bonorum indeterminata, vel ex omnibus bonis, & periculum cenſus & ſortis maneat penes ſolum venditorem, contractus eſt injuſtus, niſi collatio Summæ ita ſuperet induſtriam coloni vel ſocii partiarii, quod tamen in praxi vix fiet, ut tantum detrahatur à quantitate fructûs ſeu cenſus partiarii juſti, quantum juxtà communem æſtimationem valet receptio totius periculi quoad Capitale & fructus ex parte mutuatarii, ſeu potius coloni ſeu ſocii partiarii. Sic, ſi quis Agricolæ vel Aulico commodet mille florenos, atque ex illius prædio, ex hujus vero opera ſeu officio emat annuos reditus quinquaginta florenorum, & neuter poſſit annuatim etiam in anno fertili fructuum vel accidentium lucrari ultra centum florenos, contractus erit injuſtus, quando periculum cenſus relinquitur ex parte ſolius mutuatarii. Ponitur enim in caſu, quod in tali contractu emptionis ſeu potius Societatis, quinquaginta floreni ſint portio juſta lucri communis, etiamſi periculum juxta leges contractuum Societatis maneat commune. Itaque ſi ſolus mutuatarius in ſe recipiat periculum, tantum mutuans tenetur detrahere de æquali partitione fructuum, quantum alteri additur oneris ex recepto in ſe periculo juxta æſtimationem prudentum.

Ex hoc sequitur, omnia mutua innixa præciſe titulo emptionis, quando ob improportionem Summæ & rei, ex qua celebrari prætenditur emptio, ſunt moraliter irreducibilia ad contractum Societatis, eſſe reipſa purum mutuum. Non enim poteſt æſtimationem ſumere juſtam ejusmodi emptio juris cenſualis, niſi ſciatur, quantum mutuatarius ſuo labore vel officio poſſit lucrari ex ſumma mutuata. Hinc Summa mutuata comparanda eſſet ad valorem totius prædii vel officii, ut illi Summæ aſſignetur correſpondens fructus. v. g. ſi prædium comparetur mille florenis; & annuum lucrum deductis expenſis ſit centum floreni. Si quis tali Colono commodet centum florenos; correſpondens lucrum annuum erunt decem floreni. Cum igitur mutuans tantum conferat pecuniam, alter laborem, mutuanti ſolum debetur hujus lucri dimidium, nempe quinque floreni, ita tamen ut utrique tam mutuanti quam mutuatario, ſit commune periculum. Itaque ſi ſoli mutuatario relinquitur periculum, mutuanti non debentur quinque pro centum, ſed minor pars, aut certe remiſſio totius cenſus illo anno, quo res vel opera vel perſona remanſit ſterilis ſine lucro notabili. Ex his omnibus ſequitur; titulum emtionis etiam erga perſonas, erga quas non datur obligatio mutuandi gratis licet ſpeculative per *contractum trinum* infra qq. 16. explicandum defendi poſſit, practice tamen ac ordinarie, variis periculis committendæ injuſtitiæ obnoxium eſſe. Vide dicenda qq. 16.

Quæritur 13. An mutuans, aliunde non obligatus ad mutuandum gratis, poſſit aliquid ultra ſortem accipere *titulo Cenſus Germanici?*

Respondeo. Si Contractus cenſualis germanicus eſt revera diſtinctus à contractu mutui, ita ut importet titulum practice diſtinctum à titulo mutui, licite aliquid accipitur ultra ſortem titulo ejusmodi contractus cenſualis germanici. Si vero non diſtinguitur practice, ſed tantum ſpeculative per diverſas intentiones & formalitates pure mentales, non eſt licitum, uti hoc prætextu ſeu titulo. Hinc

Quæritur 14. Quid ſit contractus cenſualis germanicus?

Re-

Respondeo. Contractus cenſualis germanicus eſt *permutatio juris realis* in re uſu conſumptibili pro *inæqualis valoris jure perſonali* ad eandem ſpecie rem nullo alio charitatis aut juſtitiæ titulo debita, atque inæqualis valoris per cenſum lege taxatum legitima compenſatio. In hac definitione pro genere proximo ponuntur illa verba: *Juris realis in re uſu conſumptibili pro inæqualis valoris jure perſonali ad eandem ſpecie rem.* Per hæc enim verba cenſus germanicus ponitur in genere *permutationis*, prout permutatio in Jure dicit contractum ſpecificum, ſpecie diſtinctum ab omni alio contractu nominato in Jure. Non enim convenit cuivis contractui, v. g. emptioni, eſſe permutationem *juris realis pro jure perſonali*; cum in illis contractibus potius fiat permutatio *juris realis pro jure reali.* Imo per illa verba: *pro jure perſonali inæqualis valoris*, hic contractus cenſualis germanicus jam diſtinguitur inadæquate à contractu mutui tanquam ſpecies à genere; quia Mutuum latius patet, quam iſta permutatio. Licet enim omne mutuum ſit permutatio *juris realis pro jure perſonali ad eandem ſpecie rem*, non tamen omne mutuum eſt permutatio *juris realis pro jure perſonali inæqualis valoris.* Datur enim mutuum, quod eſt permutatio juris realis pro jure perſonali æqualis valoris, nempe gratuitum meritorium, & oneroſum uſurarium. Pro prædicato differentiali non ſolum ab aliis contractibus, ſed etiam à contractu mutui univerſim ponuntur illa verba: *atque inæqualis valoris per cenſum lege taxatum legitima compenſatio.* Nam per hæc verba iſte contractus cenſualis diſtinguitur inprimis à mutuo gratuito, quia in illo non exigitur ut, cenſus, ſive jus perſonale ſit ejusdem valoris ſive diverſi valoris cum jure reali, quod permutatur cum jure perſonali. Diſtinguitur etiam iſte contractus cenſualis germanicus per illa verba *à mutuo uſurario:* quia in mutuo uſurario vel permutatur jus reale cum jure perſonali ejusdem valoris, vel quando permutatur jus reale cum jure perſonali inæqualis valoris, exigitur compenſatio illegitima utpote repugnans vel legi naturali charitatis aut juſtitiæ, vel excedens generales limites conſtitutos per taxam legalem. Denique per illa verba Contractus cenſualis germanicus diſtinguitur etiam *à mutuo licito non gratuito*, ſed oneroſo per cenſum titulo lucri ceſſantis, vel damni emergentis; quia in tali mutuo licite exigitur cenſus, etiamſi fiat permutatio *juris realis pro jure perſonali ejusdem valoris*, puta in caſu, quo melius eſt, vel æque exoptabile, habere jus perſonale ad rem, quam jus reale in re, v. g. tempore belli, in itinere, in loco furtis, incendiis, inundationi, corruptioni obnoxio. In tali enim caſu non præſtatur cenſus in compenſationem inæqualis valoris inter jus reale & jus perſonale, ſed in compenſationem damni concomitantia, ad quod refertur etiam *ceſſatio* actualis lucri phyſice vel moraliter præſentis. Valor autem inæqualis inter jus perſonale ad rem, & juris realis in re unice fundatur in *periculo incurrendi damnum*, taxato per legem taxa aliqua generali moderata ac juſta. Perinde autem eſt, ſive illud periculum reſpiciat periclitationem ſortis, ſive periclitationem lucri actualis jam moraliter præſentis, ſive periclitationem incurrendi damnum aliud ex carentia pecuniæ. Ex his ergo manifeſtum eſt, Cenſum germanicum ſic deſcriptum differre à mutuo. Fuſius autem definitionem explicandam duxi, quia Cl. P. Zech in ſua Diſſert. 3. de Uſura Sect. 8. §. 279. fol. 183. hanc diſtinctionem aſſecutus non eſt.

Quæritur 15. Quales requirantur conditiones ad hoc, ut mutuans poſſit exigere auctarium ſortis ex titulo Contractus Germanici?

Respondeo. Requiruntur ſequentes conditiones. 1. Ut vere interveniat tale periculum ſortis, vel alterius damni incurrendi, quo ſtante *jus perſonale ad eandem ſpecie rem* juxta æſtimationem prudentum ſit minoris valoris, quam *jus in re*, quod creditor ceſſit creditori *pro jure perſonali ad rem.* 2. Ut creditor non teneatur aliunde ex lege charitatis vel juſtitiæ mutuare gratis etiam cum ſuo periculo, prout obligatur opulentus ſuccurrere conſtituto in gravi neceſſitate, præſertim amico, ſocio, ſubdito, ſuæ curæ ſpecialiter commiſſo. 3. Ut cenſus non transgrediatur generalem taxam periculi à lege ſtatutam, niſi in caſu particulari ob ſpeciales circumſtantias major taxa periculi fiat per expreſſum decretum principis, aut in ejus defectu communis æſtimatio manifeſta evidenter requirat aliam majorem taxam periculi v. g. in bello.

Quæritur 16. An licitum ſit celebrare contractum trinum ad aquirendum auctarium ſortis nullo concurrente particulari titulo damni emergentis, lucri ceſſantis, vel periculi ſortis?

Respondeo. Contractus trinus in ordine ad exigendum auctarium ſortis non eſt *practice* tutus, nec poteſt haberi pro generali titulo excuſante ab uſura.

Id probatur 1. ex natura rei. Nam ad expurgandum hunc contractum *ſpeculative* ab uſura requiruntur tales conditiones, quas inter centum millia creditorum vix ullus obſervat aut poteſt obſervare. Requiritur enim in primis ut habeatur juſtitia emptionis, juſtitia aſſecurationis, & juſtitia ceſſionis lucri majoris pro minori. Atqui hæ tres juſtitiæ in praxi haberi non poſſunt ſine exacto computu, & ſine ſuſceptione aliquali periculorum ex eventibus fortuitis. Nam juſtitia emptionis non habetur, niſi in emptorem transferatur periculum rei emptæ, nempe cenſus uſufructuarii; juſtitia aſſecurationis non habetur, niſi in aſſecurato relinquat damnum certum ipſius pretii aſſecurationis, ſeu partis aliquotæ ex ſumma aſſecurata; & juſtitia ceſſionis majoris lucri ſperati pro minori lucro importat certum damnum alicujus juris ſeu actionis utilis, pretio æſtimabilis. Hæc omnia exigunt exactum computum, quo inſtituto vix ullus volet inire hunc contractum plerumque inutilem. At vero in praxi neglecto computu in contractu trino Damnum certum ſubitur nullum, & lucrum comparatur certum.

Idem probatur 2. Authoritate Summorum Pontificum & Theologorum Inſignium.

I. Sixtus V. in Bulla, *deteſtabilis*, ſic ſcribit: „Humani generalis hoſtis incautos homi-„nes eo perducit, ut ſeipſos in uſurarum vora-

„ ginem, ſacris Canonibus damnatam & Chriſtia- „ næ charitati contrariam immergant. Nam „ multi honeſtum Societatis nomen ſuis fœnera- „ titiis contractibus prætexendo, hoc quaſi co- „ lore & ſuco Mercatoribus, Opificibus, Ne- „ gotiatoribus & aliis perſonis ſuper eorum mer- „ cibus, Officinis, tabernis, pannariis, aliiſ- „ que rebus, ac bonis pecunias ſuas, aut alias „ res Societatis nomine conferunt, vel greges, „ armenta, aut certa animalia agricolis, ſeu ter- „ rarum cultoribus, aliiſque perſonis dant in „ Societatem, ſive ad ſoccidam, ut vocant, ea „ conditione, ut ſors ipſa ſeu caput, quod vul- „ go dicitur Capitale, tam pecuniarum, quam „ animalium, & rerum, ſalvum ſemper & inte- „ grum exiſtat pro eo, qui non induſtriam, aut „ operas, ſed pecunias, animalia, aut res hu- „ jusmodi in Societatem confert, ut omne peri- „ culum & damnum ab altero ſocio recipiente ſu- „ ſtineatur, contra æquitatem & Societatis ju- „ ſtitiam diverſimode paciſcuntur; eos denique „ ſocios, cum quibus contrahunt, plerumque „ pauperes & egenos, ſuoque labore & induſtria „ victitantes, & ſortem ſeu Capitale reſtituen- „ dum, quicunque tandem caſus & rerum even- „ tus conſequatur, pacto & obligatione obſtrin- „ gunt, ſimulque etiam certi lucri quantitatem „ & ſummam veluti tot pro quolibet centenario „ in ſingulos annos aut menſes per alterum ſo- „ cium durante ſocietate ſolvendam præfiniunt „ ac præſcribunt; eamque ſummam & quantita- „ tem non ſubductis rationibus accepti & expen- „ ſi, quod in Codices ſeu tabellas Societatis re- „ ferri ſolet, *neque facto calculo vel computo* pro ip- „ ſius lucri vel damni modo variabilem, ſed la- „ borem & curam computandi & calculandi ſe „ invicem remittere, & renuntiare aſſerentes, „ quovis tempore certam conſtituunt. Proin- „ de nos, ut gregem Dominicum ab æternæ vi- „ tæ diſcrimine tutum in viam ſalutis dirigere „ nitamur, hujuſmodi morbi contagionem, an- „ tequam in communem fidelium perniciem ſer- „ pat, tollere cupientes, de attributæ nobis „ Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine hac noſtra „ perpetua valitura conſtitutione damnamus, & „ reprobamus omnes & quoſcunque contractus, „ conventiones & pactiones, poſthac ineundos „ ſeu ineundas, per quos, ſeu quas cavebitur „ perſonis, pecunias, animalia, aut quaslibet „ alias res Societatis nomine tradentibus, ut „ etiam ſi fortuito caſu quamlibet jacturam, dam- „ num, aut amiſſionem ſequi contingat, ſors „ ipſa ſeu Capitale ſemper ſalvum ſit, & inte- „ grum à Socio recipiente reſtituatur, ſive ut „ de certa quantitate vel ſumma in ſingulos an- „ nos aut menſes durante Societate reſpondea- „ tur, ſtatuimuſque, hujuſmodi contractus, con- „ ventiones, & pactiones uſurarios & illicitos „ poſthac cenſeri debere; atque in *poſterum* „ non licere iis, qui pecunias vel animalia aut „ alias res in Societatem tradent, de certo lu- „ cro, ut præfertur, perficiendo inter ſe paciſci „ & concordare, neque etiam ſive ad certum, „ ſive ad incertum lucrum convenerint, Socios, „ qui ea recipient, ad ſortem ſeu Capitale ſal- „ vum & integrum, ubi illud caſu fortuito pe- „ rierit, vel amiſſum erit, quovis pacto vel pro- „ miſſione ſibi obligare. Ac ne *de cætero* Socie- „ tates ineantur ſub hujuſmodi pactis & condi- „ tionibus, quæ uſurariam pravitatem ſapiunt, „ directe interdicimus & prohibemus, decernen- „ tes, ſi qui contractus *in futurum* contra noſtram „ hujuſmodi prohibitionem de facto initi fuerint, „ nullam ex eis, tanquam per hanc conſtitutio- „ nem noſtram damnatis, obligationem civilem „ aut naturalem oriri, nec aliud jus unquam „ competere .... Mandamus vero *univerſim loco- „ rum Ordinariis per quascunque provincias* Chriſtiani „ Orbis conſtitutis, ut in ſuis Diœceſibus præ- „ ſentem noſtram Conſtitutionem publicari & „ inviolabiliter obſervari curent. anno 1586. 12. „ Kal. Nov. " Ex hoc textu patet, opus eſſe computu damnorum & lucrorum, præſertim pro- venientium ex caſu fortuito, ad hoc, ut iſte contractus trinus ſpeculative purgetur ab uſura, qui tamen computus in praxi nunquam, nec commode fieri aut ſperari poteſt ſine maximis perplexitatibus. Hinc non poteſt hic contractus trinus ſervire pro regula generali juſti contra- ctus cenſualis germanici in praxi præſertim ab iis, qui docent, leges Romæ promulgatas obligare in tota Eccleſia, ſi fuerint editæ pro tota Eccle- ſia, qualis eſt præſens Conſtitutio Sixtina. Hinc etiam cum iſta Conſtitutione Sixtina non concor- dant, quæ ſcribit Cl. P. Zechius in ſuo Rigore, ut vocat, moderato, Differt. 3. §. 280. 281. 282. 287. 288. 289. 291. Neque Conſtitutionem Six- tinam evadit Cl. P. Zechius, dum §. 242. & §. 292. concedit, in contractu germanico *nonnun- quam* intervenire pravitatem uſurariam, quan- do videlicet contractus cenſualis germanicus ce- lebratur, *ubi nec datur res frugifera, nec perſona fru- gifera*, ſeu prout alibi, nempe §. 288. explicat, ubi venditor cenſus nullos ex ſuis bonis vel of- ficiis habet fructus, niſi *ad ſuſtentationem vitæ neceſſa- rios*. Nam Conſtitutio Sixtina non generaliter damnat, quod tantum *nonnunquam* contractui ac- cidit ob ſpecialem indigentiam mutuatarii, ſed ipſum contractum ſic explicatum ratione ſui do- cet *ſapere uſuram*, & continere generale *periculum uſuræ*, quia non relinquit ex parte creditoris ul- lum periculum. Itaque tolerandus non eſt iſte contractus ſeu titulus, prout generaliter tole- randum ſcribit Cl. P. Zechius §. 292. cum eum generaliter non tolerandum ſcribat Pontifex Six- tus V. in præfata Conſtitutione, edita tribus an- nis poſt exactam diſcuſſionem occaſione Interro- gationis Wilhelmi Ducis Bavariæ. Idque potiſ- ſimum ab iis tenendum eſt, qui cum Cl. P. Ze- chio docent, leges Pontificias promulgatas Ro- mæ obligare in toto orbe. Cur enim ab hac re- gula excipiatur Sixtina Conſtitutio?

PROBATUR RESPONSIO 2. SS. D. N. Bene- dictus XIV. in l. de Synodo l. 7. C. 50. docet, hunc contractum tanquam periculoſum in praxi merito ab Epiſcopis prohiberi. Ergo non eſt practice tutus, ac conſequenter non eſt toleran- dus generaliter in integris provinciis. Summus Pontifex ſic ſcribit: „ Poſtquam Clericis ab om- „ ni, etiam in ſe licita negotiatione proprie ta- „ li, omnino abſtinendum diximus, indagan- „ dum reſtat, an laicis inire liceat contractum „ ſocie-

,, ſocietatis, cum *aſſecuratione* (ut ajunt) *Capitalis,*
,, *& fructuum*, quem etiam *Contractum trinum* ap-
,, pellant, quidque de illo ab Epiſcopo decerni
,, queat, eſt indicandum. Contractus Societa-
,, tis generatim acceptus, *eſt duorum, vel plurium*
,, *conventio contribuendi ad commune lucrum, & dam-*
,, *num, ſecundum proportionem rerum contributarum;*
,, poteſt autem contribui, vel pecunia, vel ope-
,, ra, ſeu induſtria, vel inſtrumentum, puta
,, Navis, Equus, animalia &c. eaque omnia de-
,, bent ad negotiationem deſtinari: nulla quip-
,, pe, niſi ficta, poteſt eſſe Societas, ubi nulla
,, ex rebus à Sociis collatis inſtituitur negotia-
,, tio, ex qua lucrum ſperari queat. Ut autem
,, Societas juſta ſit, ſicuti lucrum, ita & pericu-
,, lum, ac damnum debet, ſecundum eandem
,, proportionem, eſſe ſingulis ſociis commune:
,, Nam, ut ait Ulpianus *in leg.* 29. *ff. pro Socio*, *ſi*
,, *alter lucrum tantum, alter damnum ſentiret*, Socie-
,, tas diceretur *Leonina*, ab apologo leonis, qui
,, abſque ullo ſui periculo, aliarum ferarum ve-
,, nationis particeps eſſe voluit.

,, Ad ejusmodi vero periculum evitandum,
,, atque unum ex Sociis Solius lucri participem,
,, ejusque ſecurum reddendum, hic ineundæ So-
,, cietatis modus eſt inventus: Titius init con-
,, tractum Societatis cum Sempronio Mercato-
,, re, cui mille aureos tradit, è quibus probabi-
,, liter ſperat, ſe centum, & triginta lucratu-
,, rum: Sed metuens titius, ne una cum ſpera-
,, to lucro, etiam capitale amittat, alium con-
,, tractum init cum eodem Sempronio, cui con-
,, donat ſexaginta aureos ſperati lucri, ut, qua-
,, liscunque ſit futurus negotiationis exitus, ipſi
,, caveat de ſecuritate Capitalis mille aureorum;
,, rurſusque ſecum reputans Titius, melius ſibi
,, fore, aliquod moderatum lucrum, ſed certum
,, habere, quam pinguius, ſed incertum, exſpe-
,, ctare, tertium contractum cum eodem Sem-
,, pronio init, quo eidem remittit alios viginti
,, aureos ſperati lucri, ut quinquaginta reſiduos
,, ei ſolvat, ſive negotiatio bene, ſive male ſuc-
,, cedat. Obſtringitur itaque hiſce contractibus
,, Sempronius, ad reddendum Titio, intra cer-
,, tum tempus, integram ſortem, id eſt Sum-
,, mam mille aureorum ſalvam, & quinquagin-
,, ta inſuper aureorum incrementum.

,, Hic porro eſt trinus ille contractus, quem
,, celebrem fecit, exorta inter Dominicum So-
,, tum, & Martinum Navarrum diſcordia: pu-
,, tabat nimirum Navarrus, tres prædictos con-
,, tractus ſimul, & cum eadem perſona, tuta
,, conſcientia iniri poſſe, atque ab uſuraria pra-
,, vitate immunes eſſe, ob rationes, quas ad-
,, ducit *in ſuo manuali, cap.* 17. *num.* 254. *& ſeqq.*
,, Sotus ex adverſo aſſerebat trium illorum con-
,, tractuum conjunctionem degenerare in mutuum
,, fœneratitium, & Societatis leges, quæ lucri,
,, damnique communionem expoſcunt, everte-
,, re, ſuamque aſſertionem pluribus propugna-
,, bat argumentis, quæ videri poſſunt *in ejus ope-*
,, *re de juſtitia. lib.* 6. *quæſt.* 6. *art.* 2. Cauſa delata
,, eſt ad Sixtum V. Pont. Max. qui diligenter
,, quæſtione diſcuſſa, duplicis ſecuritatis pactio-
,, nem Societati adjectam, uſurariam pronuntia-
,, vit, eamque deinceps fieri prohibuit, ſua
,, Conſtitutione 68. quæ incipit *Deteſtabilis*, edita
,, anno 1586. (*tom.* 4. *part.* 4. *Bullar. pag.* 263.)

,, Et nihilominus nondum cauſa finita eſt:
,, Siquidem plures, & non obſcuri nominis po-
,, ſteriores Theologi trinum Contractum ab om-
,, ni uſuræ reatu abſolvunt, & licite etiam nunc
,, fieri poſſe defendunt; inter quos Covarr. 3.
,, *var. cap.* 2. *num.* 3. Leſſius *lib.* 2. *de juſt. cap.* 25.
,, *dub.* 3. *num.* 24. Franciſcus Garcia *de Contract.*
,, *pars.* 2. *cap.* 67. Cardinalis de Lugo *de juſt. &*
,, *jur. diſput.* 30. *ſect.* 4. Gibalinus *de uſur. lib.* 6.
,, *cap.* 3. *art.* 4. Salmanticenſes *tom.* 3. *curſ. moral.*
,, *tract.* 14. *cap.* 3. *punct.* 2. *§.* 2. Bonacina *de Con-*
,, *tract. diſput.* 3. *quæſt.* 3 *punct.* 11. *num.* 2. Vanroy
,, *part.* 3. *tract. de Contract. cap.* 6. *quæſt.* 10. Neque
,, his negotium faceſſit contraria conſtitutio Six-
,, ti V. ajunt enim, Cardinales Toletum, & S.
,, Severinæ, quibus concinnandæ Conſtitutionis
,, cura fuerat à Pontifice commiſſa, teſtatos eſſe
,, Patri Stephano Tuccio, Societatis Jeſu, Six-
,, ti mentem fuiſſe, damnare duntaxat conven-
,, tiones, & pacta, quæ in ſe injuſta, illicita, &
,, uſuraria forent, non vero quæ omni uſura va-
,, care probarentur, quod refert Comitolus *re-*
,, *ſponſ. moral. lib.* 3. *quæſt.* 12. *num.* 3. hiſce verbis:
,, *Cardinalis Toletus, & Cardinalis S. Severinæ, qui-*
,, *bus munus mandatum fuit à Sixto V. componendæ le-*
,, *gis, ſeu Bullæ, deteſtabilis, affirmarunt Patri Ste-*
,, *phano Tuccio Theologo Societatis Jeſu, ut is datis ad*
,, *me litteris teſtatus eſt, noluiſſe Sixtum ſua lege pro-*
,, *hiberi, niſi injuſtos Societatis contractus; quare qui*
,, *ante legem latam juſti erant, poſt latam quoque lice-*
,, *re;* At ante legem à Sixto latam, pergunt præ-
,, fati Doctores, injuſta, & uſuraria erat Socie-
,, tas, in qua periculum Capitalis, & lucri reji-
,, citur in alium ſocium, virtute ſolius contra-
,, ctus Societatis; non autem, quæ vi duorum,
,, qui ſocietati ſuperadduntur, contractuum,
,, unum ſocium ſecurum reddit Capitalis, & ali-
,, cujus partis lucri: hic quippe hanc ſecurita-
,, tem emit ab altero ſocio, qui libere & ſpon-
,, te ad eam ſe obligat, &, tanquam præſtitæ
,, cautionis pretium, aſſequitur illud longe ma-
,, jus lucrum, quod primus, ex collata in nego-
,, tiationem pecunia probabiliter ſperare poſſet.
,, Ita pariter ſenſiſſe addunt celebrem Romanæ
,, Rotæ Auditorem Joannem Baptiſtam Cocci-
,, num *in una Romana Societatis* 3. *Junii* 1602. cujus
,, ſententiam idem Sacræ Rotæ tribunal con-
,, ſtanter tenuit, pluribusque confirmavit deci-
,, ſionibus, in quibus ratum habuit contractum
,, trinum.

,, At præfatis Doctoribus contradictores ſe
,, præbent Genett. *Theolog. moral. tom.* 1. *tract.* 4.
,, *cap.* 14. Natalis Alexander *Theolog. dogmat. &*
,, *moral. edit. Pariſ. tom.* 8. *cap.* 7. *art.* 5. *regul.* 23.
,, Auctor *diſſert. edit. Lugduni anno* 1673. *de uſura-*
,, *ria trium contractuum pravitate*, Aurelius Piette
,, *tom.* 4. *de Contract. quæſt.* 4. *§.* 2. Sa Intebeuve
,, *caſ.* 185. *tom.* 2. *reſolut.* Auctor *Theolog. moral. ad*
,, *uſum Seminarii Petrocorienſis*, *tom.* 2. *lib.* 4. *cap.* 8.
,, Gabriel Antoine *tom.* 3. *Tract. de Contractibus*,
,, *cap.* 8. *quæſt.* 3. Continuator *prælect. Tournely*,
,, *part.* 2. *de Contract. cap.* 4. *art.* 1. & nuper Daniel
,, Concina in opere, cui titulus: *Uſura Contra-*
,, *ctus trini diſſertationibus Hiſtorico-Theologicis demon-*

ſtrata,

,, *ſtrata*, aliique, quibus abſonum videtur opi-
,, nari, Sixtum V. in Conſtitutione, quam edi-
,, dit ad terminandam Controverſiam inter So-
,, tum & Navarrum, ſumma contentione agita-
,, tam, circa illum contractum trinum, de quo
,, in præſens eſt ſermo, verbis luſiſſe; & quæ-
,, ſtionis nodum non ſolum non ſolviſſe, ſed
,, ne attigiſſe quidem. Ex aſſertione autem Car-
,, dinalium Toleti, & S. Severinæ, aliud non in-
,, ferri autumant, niſi quod Sixtus noluerit le-
,, gem novam rogare, ſed contractum proſcri-
,, bere, quem deprehenderat jam in ſe turpem,
,, & uſuræ labe fœdatum: Equidem cum tempo-
,, re Clementis VIII. compilandus eſſet liber ſe-
,, ptimus Decretalium, fuit dubitatum, an illa
,, inſerenda foret prædicta Sixtina Conſtitutio,
,, atque in Congregatione babita, die 12. No-
,, vembris 1693. deliberatum, non eſſe inſeren-
,, dam, eo quod nihil novi in ea decernatur,
,, ſed contractus reprobetur in ſe fœneratitius,
,, jam à jure communi præſcriptus, ſicuti colli-
,, gitur ex Actis Congregationum, ea ſuper re
,, habitarum, quæ aſſervantur in archivo Arcis
,, Sancti Angeli. Quod autem Contractus trium
,, Contractuum ſit in ſe fœneratitius, evidenter
,, patere, prædicti Auctores arbitrantur; quo-
,, niam conferens pecuniam, rejecto periculo
,, in accipientem, cenſetur mutuum dare, &
,, pecuniæ dominium in eundem accipientem
,, transferre, cui reipſa perit, ſi pereat. Ne-
,, que ad rem facere videtur, quod accipiens
,, pecuniam obligetur ex pacto, ad eam erogan-
,, dam in negotiationem, quod non contingit in
,, vero mutuo, cujus ratione, ita mutuatarius
,, fit dominus acceptæ pecuniæ, ut eam pro ſuo
,, libitu, in quemcunque uſum impendere va-
,, leat: Etenim ea pactio, & inde orta obliga-
,, tio videtur apparens, atque unice appoſita ad
,, obtegendam uſuram, quia re vera nihil intereſt
,, ejus, qui pecuniam tradit, habita cautione,
,, & pecuniæ & lucri, an illa ab accipiente, in
,, negotiationem, vel in alium quemcunque uſum
,, impendatur. Addunt præterea trini contra-
,, ctus obtentu, omnes leges eludi, uſuras pro-
,, hibentes, cum petenti mutuum quilibet re-
,, ſpondere poſſit: nolo mutuum dare, ſed ſo-
,, cietatem tecum inire, ſub pacto, ut me de
,, ſorte ſecurum facias, & ob majus lucrum,
,, quod ex negotiatione probabiliter ſpero even-
,, turum, aliquod minus, ſed certum, mihi tra-
,, dendum promittas. Sciunt ſane, etiam hunc
,, contrahendi modum approbari à Navarro cit.
,, loc. num. 255. at non ita ſenſiſſe clamitant Gre-
,, gorium IX. *in cap. Naviganti*, *de uſuris*, cum
,, ait: *Naviganti, vel eunti ad nundinas, certam mu-*
,, *tuans pecuniæ quantitatem, pro eo, quod ſuſcipit in*
,, *ſe periculum, recepturus aliquid ultra ſortem, uſu-*
,, *rarius eſt cenſendus*, ſiquidem (inquiunt) ſi Pon-
,, tifex *fœneratorem* pronuntiavit, qui non aliter
,, pecuniam vult mutuam dare Mercatori mariti-
,, mo, quam ſubeundo ejusdem pecuniæ pericu-
,, lum, ut hac ratione, aliquid ultra ſortem, à
,, mutuatario percipiat, quemadmodum prædi-
,, ctum textum expendentes adnotarunt S. An-
,, toninus 2. *p. cap.* 7. §. 21. *tit.* 7. Silveſter V.
,, *uſura I.* §. 35. Molina *de Contract. Diſput.* 318.
,, *D. Amort Tract. de Contract. in ſpecie.*
,, *num.* 1. & Gonzalez *in eodem cap. Naviganti*,
,, *num.* 8. multo magis uſurarius erit, qui non
,, aliter vult ſocietatem inire, niſi rejecto in ſo-
,, cium ſortis periculo, & accepta inſuper ab
,, eo ſecuritate alicujus lucri; Neque vero au-
,, diendos volunt Auctores, relatos à Gibalino
,, *de uſuris*, *lib.* 2. *cap.* 4. *art.* 3. *n.* 25. exiſtiman-
,, tes in allegatum textum irrepſiſſe mendum, &
,, legendum, *uſurarius non eſt cenſendus*; huic quip-
,, pe explicationi, teſte eruditiſſimo Gonzalez
,, *ibid. num.* 7. *in fin.* repugnat omnium Codicum
,, fides, in quorum nullo invenitur particula
,, *Non*, ſed textus legitur, ſicuti habetur in vul-
,, gata Decretali.

,, Hæc ſunt præcipua rationum momenta,
,, quæ in utramque partem adducuntur; Neque
,, Apoſtolica Sedes priori opinioni, etſi minus
,, congruere videatur Sixtinæ Conſtitutioni, ul-
,, lam hactenus cenſuram inuſſit, à qua proinde
,, eidem infligenda debet Epiſcopus abſtinere:
,, Ad uſum vero quod attinet, tuto poterit con-
,, tractum trinum, quem etiam ejusdem Patroni
,, periculoſum fatentur, pro viribus impedire,
,, atque ab eo ineundo ſuos ſubditos dehortari,
,, quod à pleriſque Epiſcopis, in ſuis Diœceſa-
,, nis Synodis ſapientiſſime factum, referunt cit.
,, Genett. *tom.* 1. *tract.* 4. *cap.* 14. & *Natal. Alexand.*
,, *epiſt.* 94. *in appendic. ad tom.* 2. *ſuæ Theolog. moral.*

PROBATUR 3. ex ſenſu ipſorum Doctorum, qui alioquin contractum trinum defendunt. Ipſimet enim, ſaltem plerique fatentur, hunc contractum practice periculoſum, nec tolerandum eſſe. Horum teſtimonia annecto ex Diſſert. 3. cc. Cl. P. Zecchii, qui ſic ſcribit:

§. 154. Nemo in dubium vocabit honeſtatem & utilitatem Societatis, Aſſecurationis, & Conventionis de lucro certo pro incerto, ſi contractus hi ſinguli ſeorſim conſiderentur. Magna autem animis agitatur quæſtio, an triplex hic contractus inter eosdem contrahentes circa eandem pecuniam ab uno collatam iniri poſſit.

§. 159. Mihi animus non eſt, fuſius pro rei gravitate hanc materiam diſcutere. Poſtquam igitur recenſuero potiſſima argumenta eorum, qui licitum hunc contractum exiſtimant; illorum quoque, qui eundem tanquam contrarium condemnant, demum paucis mentem meam aperiam.

§. 164. Rationi magis conſentaneum videtur, ut triplex iſte contractus potius cum uno, quam cum tribus ineatur. Si quis aſſecurari ſortem ſuam cupit, ſimulque computationum tricas averſatur, commodius cum Socio ſuo volente & optante hæc pacta init, quam ut per ambages & non ſine novis impenſis cum alio contractum aſſecurationis, cum tertio conventionem de lucro certo minore pro majore incerto celebret. Magis etiam conſultum eſt Mercatoribus, qui tali modo rationum libros edere non tenentur, nec tamen infidelis computi accuſari poſſunt.

§. 180. Quod admiſſo contractu trino omnes leges adverſus uſuras eludantur, oſtendere conantur impugnatores hujus contractus. Verum illi, in quorum provinciis hæc contrahendi forma moribus eſt introducta, haud difficulter reſpondebunt, contractum hunc iniri non poſſe, niſi cum

 iis,

iis, qui ope alienæ pecuniæ longe majus lucrum ſolent aquirere, quam quod vi contractus præſtare tenentur. Si alteri cuipiam pecuniæ concedantur, non niſi mutuum cenſebitur celebratum, lucrumque inde quæſitum judicabitur uſurarium.

§. 184. Multis perpenſis mentem meam breviter aperio. I. Ea, quæ de uſura contractus trini demonſtrare ſibi videtur P. Concina nequaquam me perſuaſum reddunt de uſuraria pravitate aut intrinſeca inhoneſtate hujus contractus, neque de proſcriptione earundem opinionum. II. Conſideratis ſingulis contractibus & pactis, quæ in hoc contractu trino involvuntur, nihil occurrit, quod æquitati naturali videatur repugnare, modo cum iis ineantur NB. qui ex ſubminiſtrata pecunia magnum ſolent lucrum aquirere, & ſervetur æqualitas juxta communem peritorum æſtimationem. III. Unde ſi quis in locis, ubi hic contractus inter Mercatores, aut alios negotiatores viget, nec peculiari lege eſt interdictus, ex eo lucrum percipiat, argui de uſura propterea non poteſt.. IV. Neque opus eſt, ut ſinguli ex his tribus contractibus ſucceſſive, aut explicitis verbis ineantur. V. Hinc in iis locis non ſunt damnandi illi, qui præbent pecunias ſuas Mercatori cum intentione contrahendi & lucrum percipiendi meliore, quo fieri licet, modo. VI. In illis locis, ubi hæc contrahendi forma in communem uſum non eſt introducta, non poteſt hæc implicita intentio ſufficere ad lucrum prætextu trini contractus excuſandum, cum nemo cenſeatur contrahere velle modo ac forma inſolita. VII. Nec facile permitti debet, ut NB. extra majora Mercatorum emporia hic contrahendi uſus invaleſcat, neo hominibus privatis paſſim ſuaderi, ut hac forma utantur, cum pronum ſit, ut multi uſurarium animum hoc pallio tegant, & mera verborum pigmenta pravitati uſurariæ illinant.

§. 185. In hoc jam explicato, non alio ſenſu, Facultas Thaologica Ingolſtadienſis approbavit contractum trinum in ordine ad negotiationem, & pro locis, in quibus hæc contrahendi forma in uſum jam eſt deducta.

§. 216. Si cenſus conſtituatur in perſona vel re determinata, pereunte tali re vel perſona extinguitur cenſus.

§. 231. Quod venditor cenſus in re immobili conſtituti pereunte re non ultra obligetur, cedit in vendentis favorem. Nihil autem obſtare videtur, quia renuntiare favori ſuo poſſit, ita ut volens poſtea arctetur.

§. 232. Juſtum pretium (in contractu cenſuali) eſt, quando emptor poſt contractum in communi hominum æſtimatione tantum videtur habere habendo rem emptam, quantum habuit ante contractum habendo pretium.

§. 241. Alius re vera effectus quoad reſtitutionem Summæ Capitalis ſequitur ex contractu cenſuali, alius ex mutuo. In hoc enim ſi pereat pignus ſine culpa creditoris, manet tamen mutuatarius obſtrictus ad reſtitutionem mutui. Econtra in contractu cenſuali, cum ad reſtitutionem pretii requiratur novus contractus, conſequenter etiam merx reemenda, fluit exinde, ceſſare obligationem reſtituendi pretium, ſi res aut perſona pereat; ſuper qua cenſus directe vel indirecte eſt conſtitutus, cum cenſus non poſſit conſiſtere ſine re frugifera.

§. 242. Unde facile concedo, committi nonnunquam uſuram ſub larva contractus cenſualis, tunc nempe, quando emi cenſus dicitur, ubi nec res, nec res frugifera datur, ex cujus emolumentis ſolvi cenſus poſſit.

§. 251. Jam quid circa contractus de uſura accuſatos in Bavaria actum ſit, recenſemus. Sæculo XV. Joannes Dux Bavariæ creditoribus ſuis caſtra quædam in pignus dederat. Erneſtus filius ex dote ab Eliſabetha Mediolanenſi ſibi allata Patri ſubminiſtrabat pecunias (50000. florenos) pro redimendis caſtris ea conditione, ut ſibi decem annua in centum concederentur percipienda ex fructibus caſtrorum. Nihilominus annui cenſus computabantur integri pro 75000. florenis (in dotem promiſſis, ſed non integre à Mediolanenſi ſolutis.) Defuncta Eliſabeta Erneſti conjuge Wilhelmus (Frater Erneſti) rem omnem propoſuit quibusdam Patribus & Doctoribus Baſileæ anno 1432. congregatis. Tulitque in ſuum favorem reſponſum. Judicabant iſti, caſtra reſtituenda eſſe fraternæ diviſioni (utpote necdum introducto Majoratu in Bavaria) & quæ hucusque ex iis (ab Erneſto per triginta quinque annos) percepta fuiſſent, in ſortem computanda eſſe. Addebat tamen Epiſcopus Petrogoricenſis, Erneſtum detrahere poſſe, quantum ratione damni emergentis, aut lucri ceſſantis ſua intererat, pecunias dotales, quarum fructus ſervi debebant in ſuſtentanda onera matrimonii, non fuiſſe exhibitas (integras) patri pro redimendis è manu externorum caſtris.

§. 252. Anno 1516. Wilhelmus & Ludovicus Duces Bavariæ, poſt Comitia Ingolſtadii celebrata, ediderunt Statuta, quibus omne lucrum ex mutuatis pecuniis ſevere prohibetur. Duobus poſt annis iidem principes reformationem Juris Bavarici ediderunt, ubi eadem prohibitio clarioribus & efficacioribus verbis continetur. Albertus V anno 1553. Statuta Bavariæ publicari curavit, in quibus ille ſolus cenſus annuus pro mutuatis pecuniis uſurarius dicitur, qui nimis grave incrementum exigit. Wilhelmus V. avi ſui Wilhelmi & Ludovici ſtatuta verbotenus reduci juſſit anno 1588.

§. 253. Ejuſdem cum Wilhelmo V. mentis erat Joannes Egolſus Epiſcopus Auguſtanus, animatus Romanorum quorundam Theologorum ſententia. Juſſit hic publicari Mandatum Dominica *Lætare* anno 1575. ne Sacerdotes abſolverent in Confeſſionali pœnitentes, neque Parochi ad Synaxin tempore Paſchali admitterent, qui nollent à contractu, quo promiſcue dabantur 5. pro 100. abſolvere.

§. 254. A Senatu Auguſtano mox eadem hebdomade deputabantur Dilingam, ubi Epiſcopus morabatur, demonſtraturi, ejuſmodi contractus non tantum in Germania, ſed in aliis etiam regnis eſſe uſitatos, ab Epiſcopis toleratos, communi bono utiliſſimos, &c. Scripto reſpondit Epiſcopus, ſe declaraturum, illud mandatum non de conſuetis & hactenus uſitatis negotiationibus, ſed ſolum de inſolitis, illicitis, & apud omnes Magiſtratus prohibitis uſurariis contracti-

bus

bus intelligendum eſſe. Reſponſum hoc datum eſt Dilingæ 19. Martii 1575.

§. 255. Romam de hoc negotio conſulti reſcripſerunt, ut in ſcholis quidem & publicis cathedris à tractando hoc negotio ſuperſederetur, privatim tamen ad normam Sanctionis Pii V. (editæ 1569.) urgeretur abolitio hujus contractus, neque abſolutio à peccatis daretur illi, qui abſtinere nollet. Marquardus Epiſcopus Auguſtanus (Egolfi ſucceſſor) arbitrabatur, neque privatim damnandum eſſe hunc uſum. Gaſpar Hayvodus S. J. Theologiæ in Academia Dilingana Profeſſor in publicis Prælectionibus hunc contractum damnavit, maxima Epiſcopi offenſa.

§. 256. Faciles econtra aures doctrina Hayvodi inveniebat in aula Monacenſi Wilhelmi Ducis Bavariæ, detonante præſertim contra uſuras Concionatore aulico. Miſerat hic Princeps ad Academiam ſuam Ingolſtadienſem formulam mandati contra contractus obligantes ad 5. pro 100. quæſivitque, utrum videatur mandatum ea forma promulgandum? Dein quibus de cauſis, & qua cautione poſſit in foro externo concedi actio iis, qui petunt intereſſe ultra ſortem? & qua ratione legitimus cenſus creari poſſit? Reſponderunt Ingolſtadienſes, Principem neque teneri, neque commode jam poſſe rebus ita ſtantibus hujuſmodi generale mandatum publicare. Ad alteram quæſtionem nihil diſtincte reſpondendum eſſe credebant Ingolſtadienſes.

§. 257. Non omnes Profeſſores Ingolſtadienſes ejusdem opinionis erant. Aliud enim Reſponſum ad dictas Principis interrogationes in eadem Academia circa idem tempus anno 1580. formavit EVERHARDUS, quo impreſſo volumini primo ejus *Conſiliorum* inſertum legitur addita ſubſcriptione per generale vocabulum, *Facultatis Theologicæ & Juridicæ*. Everhardus cenſus ad libitum emptoris redimibiles judicabat uſurarios, & circa alios quoque articulos ſeveriorem doctrinam tenebat.

§. 258. Cum Wilhelmus Doctores Provinciæ ſuæ circa hoc negotium concordes non reperiret, inſtabat apud Gregorium XIII. ut ab Apoſtolica Sede edoceretur, quid ſibi ſtatuendum pro ſua Provincia eſſet. Voluit Pontifex, ut Claudius Aquaviva (Generalis S. J.) deputaret quosdam cauſæ huic ponderandæ. Hæ igitur ſunt famoſæ illæ congregationes, quibus ſe interfuiſſe Gregorius de Valentia ſæpius teſtatur.

§. 263. Ex omnibus hinc inde diſputatis duodecim quæſtiones controverſas eruunt adjectis reſponſionibus, quæ quantum ad præſentem materiam attinet, in hoc collimant. I. Factum propoſitum. (§. 259. 260. in quo Titius centenaria ſumma Sempronio tradita cum eo paciſcitur de quinario lucro quotannis, ſecuro capitali & lucro, poteſtate utrique parti relicta reſcindendi contractum, modo ad ſemeſtre ſpatium præmoneat ea de re ſocium,) ſi ſecundum generalem nude conſideretur, non eſſe ita juſtum aut per ſe licitum, ut non poſſit injuſte fieri: II. Neque illicitum eſſe per ſe, ſi ſumatur in genere: ſi autem in particulari ſumatur nulla mentione certi cujusdam contractus, illicitum eſſe, quando ſine perſonarum delectu fit cum cujusvis conditionis homine. III. Generalem notitiam hujus facti *in genere* ſumpti non ſatis eſſe ad ullum condemnandum vel probandum; quia nullus facit rem in genere; ſed generalem notitiam facti in *particulari*, quando contractus exprimitur ſine perſonarum delectu, etiamſi nulla ſpecialis ratio mutui, vel alterius contractus exprimatur, ſufficientem eſſe ad omnes damnandos, qui ita contrahunt, quia tunc niſi mutui contractus eſſe non poteſt, & intrinſece malus eſt. IV. Tolerabile tamen eſſe lucrum quinarium pro centenario, quando tres contractus concurrunt, Societatis, Aſſecurationis capitalis, & lucri minoris certi, ita ut nec obligandi ſint ad reſtitutionem, qui jam ex contractu lucrum reportarunt; neque neganda ſit abſolutio his, qui tali modo contrahere voluerint. V. Tolerabile etiam eſſe ex natura rei illud lucrum, ſi fiat per cenſum ſuper bonis fructiferis utrinque redimibilem, etiam cum pacto aſſecurationis, cenſu tamen propter tale pactum diminuto. VI. Cenſum perſonalem ſuper perſona non fructifera, ſi propter notabilem aliquam induſtriam ex natura rei ſit tolerabilis, tamen ob magna pericula, ne debitæ circumſtantiæ non ſerventur, communiter non eſſe tolerandum. VII. Tolerabilem eſſe cenſum utrinque redimibilem ſuper bonis fructiferis in iis tantum locis, ubi Conſtitutio Pii V. non eſt in uſum deducta. VIII. Item in iis terris Imperii, in quibus Conſtitutio Imperialis taxat pretium cenſus ex altera parte redimibilis cum prædicta Aſſecuratione. IX. Non poſſe eſſe juſtum hoc lucrum, ea præciſe ratione, quod illud perſonæ miſerabiles recipiant, neque ullam conſuetudinem, aut bona intentione, vel recto fine illum contractum juſtificari poſſe, cum ſit per ſe malus, ſi alia non addatur, quam circumſtantia perſonæ miſerabilis. X. Fruſtra dici, donari aut ultro pendi, quod ex civili obligatione redditur, quæ jus facit alteri ad petendum, quamvis in vitæ ſubſidium dari dicatur, aut quacunque alia bona intentione, ſed non ex mutuo, modo non niſi mutuanti reddatur per contractum, civilis obligationis productivum. XI. Quando à contrahentibus expreſſe dicitur, velle ſe meliori aut juſtiori modo, quo fieri poteſt, contrahere, quamvis ipſi ſpeciem expreſſam modi talis ignorent, ſi tamen circumſtantiæ reſpondeant à parte rei, ita ut cum mercatore, vel perſona induſtria, non habente bona fructifera contrahant, non eſſe dubium, contractum hunc quinque pro centum licitum eſſe, & non injuſtum lucrum, quod inde reportatur.

§. 264. Hæc fuerunt ſenſa Romanorum Theologorum è Societate Jeſu. Reſolutio autem Gregorii XIII. ad formam contractus à Wilhelmo Duce Bavariæ propoſitam, erat ſequens: Contractus modo & forma prædictis, (nempe his:) *Titius in Germania pecuniam habens, eandem Sempronio cujusvis conditionis homini, ad nullum certum uſum, ſed pro arbitrio debitoris diſtrahendam, ea lege tradit, ut Titius ex pacto & civili obligatione (quæ aliquando in iisdem litteris, interdum in aliis adjicitur) jus habeat, quamdiu eadem pecunia apud Sempronium*

relinquitur, accipiendi quot annis ab eodem Sempronio quinque florenos pro ſingulis centenariis, & poſtea totam quoque ſummam capitalem. De tempore autem, quo reſtitutio capitalis fieri debeat, licet interdum aliquid certi determinetur, ut plurimum tamen nihil ſtatuitur, ſed tam Titio, quam Sempronio plena poteſtas relinquitur, ut quandocunque voluerit (utilitate interim percepta in partem ſortis non computata) contractum reſcindere poſſit, dummodo is, qui contractum reſcindit, alterum ſex menſes antea præmoneat. Ex vi autem contractus aut pacti adjecti Titius annui lucri, aut ſummæ capitalis perdendæ nullum periculum ſubit, ſed ſive Sempronius fructificet, ſive non, jus habeat ab eo exigendi lucrum quinarium annuum pro omni centenario, & ſive vivat Sempronius, ſive moriatur, Titius ab illo vivente, aut illo mortuo, ab ejus hærede ſummam capitalem recuperat, nihil quod interim accepit, reſtituens. De hoc ſupradicto contractu, cum varia à variis in utramque partem proferantur, ad multa gravamina conſcientiæ, graviaque incommóda vitanda, quid de ipſis ſequentibus propoſitionibus judicari debeat, ultima & ſecura definitio petitur. Huic caſui ſubjectæ erant 27. propoſitiones, quarum prima his verbis concipiebatur! *Supradictus contractus ex parte Titii, uſurarius contractus eſt, jure humano, jure divino ſcripto, & jure naturæ prohibitus; ſit enim conventio de lucro ultra capitale in eo contractu, qui nullum aliud contractus genus referri poteſt, quam ad contractum mutui.*

§. 265. Poſtquam deciſio caſus propoſiti ad aulam Monacenſem miſſa eſt, Wilhelmus Edictum miſit ad omnia Tribunalia, quibus prohibebantur Judices aſſiſtere, aut actionem dare iis, qui ſtipularentur quinque annua pro centum.

§. 266. Cogebantur paulo poſt anno 1583. Comitia utriusque Bavariæ. Nobiles & Oppida mox primo loco non tantum ſe, ſed totam provinciam gravatam quærebantur Edicto Principis, quo prohibebantur Judices adjudicare cuipiam annuum cenſum 5. pro 100. graviſſima inde damna enaſci toti Provinciæ, etiam Eccleſiis ac monaſteriis; commercia deficere; ſubditos cum maximo ſuo damno cogi ad vendenda bona immobilia, &c. &c.

§. 267. Ad has querelas Nobilium reponebat Princeps; non conſtare, unquam ab aliquo Theologo docto, aut Juriſconſulto ejusmodi contractum, in quo ex mero mutuo 5. pro 100. exigerentur, approbatum eſſe; multo minus Tribunal Cameræ Imperialis unquam tales ſtipulationes tanquam licitas agnoviſſe, neque unquam ab Imperatore fuiſſe probatas; nam in ordinatione politica anni 1548. prohiberi etiam emptionem cenſus 5. pro 100. tanquam uſurariam, quando facultas reemendi dependeret ex arbitrio emptoris. In præſenti Provincia ejuſmodi contractus non à longo tempore invaluiſſe, neque alibi eſſe uſitatos, præſertim ad Tractum Rheni, ubi ſoli venditori cenſuum retrovenditio reſervatur. Eandem fere eſſe rationem cenſuum utrinque redimibilium. Licet autem in Imperio tales contractus prohibeantur & pro uſurariis habeantur, nihilominus ut ſatisfieret Statui Nobilium, & ex ratione, quod iſtis temporibus vix ullus vellet emere perpetuos cenſus 5. pro 100. niſi utrinque redimibiles, declarare Principem, ſe toleraturum cenſus utrinque redimibiles, ſed tamen revocabiliter ad ſuum beneplacitum. Curaturum etiam Principem, ut certa formula conciperetur & Dicaſteriis communicaretur, cui ſe in poſterum durante permiſſione contrahentes conſormarent; ſtatuendam etiam eſſe formulam, juxta quam illi, qui bona immobilia, unde cenſum venderent, non habent, poſſint ſecure & valide contrahere.

§. 268. 269. 270. Replicarunt mox Nobiles, ſe in exhibito gravamine nequaquam locutos eſſe de Mutuo, &c. Ad has Replicas reſcribi juſſit Princeps; gravamen Nobilium non aliter niſi de mutuo intelligi potuiſſe; & re vera plurimos contractus, per quos hucusque exacta fuiſſent 5. pro 100. non ad aliam ſpeciem reduci potuiſſe, quam ad mutuum. Ut ſcirent Magiſtratus, quid licitum, quid uſurarium ſit, neceſſe eſſe, ut concipiantur formulæ, prout factum in Comitiis Auguſtanis anno 1500. Huic declarationi Principis aquievere tandem Nobiles. Wilhelmus formulas diverſorum contractuum concipi & in vernacula lingua typis Ingolſtadienſibus excudi juſſit, quæ in ſeparatis foliis habentur, & inſertæ etiam ſunt Joannis Jacobi Speidelii Speculo Juridicarum obſervationum. V. Gülten. In prima continetur contractus cenſualis perpetuus & irredimibilis. In altera redimibilis ex parte venditoris; in tertia redimibilis tam ex parte venditoris, quam ex parte emptoris. In omnibus his tribus formulis emuntur cenſus ex bonis immobilibus fructiferis. Poſtea pro iis, qui bona immobilia non habent, exhibetur formula Societatis, qua aliquis ad profectum ſuæ negotiationis, opificii, operarum, &c. ſumit ab altero pecunias, omnique illarum periculo in ſe ſuſcepto promittit illi pro annuo lucro certam quantitatem in ſingulos centenarios reliquo toto lucro ſibi reſervato in compenſationem periculi totius ſummæ in ſe ſuſcepti. Subjunguntur demum duæ formulæ contractus mutui cum reſarcitione lucri ceſſantis vel damni emergentis.

§. 272. 273. Anno 1597. Wilhelmus onus regiminis depoſuit in filium Maximilianum. Maximilianus inter primas ſui Principatus curas Jus patrium Bavariæ reformandum ſibi ſumpſit. Mox præſtantiſſimi ex ſingulis Bavariæ Dicaſteriis & Univerſitate Ingolſtadienſi Juriſconſulti de ſingulis articulis bujus Reformationis mentem ſuam declarare juſſi ſunt. Ad articulum de mutuo (anno 1610.) obſervant, contradictum eſſe ab aliquibus Imperii Statibus Receſſui Deputationis Wormatienſis anno 1586. celebratæ, quod ex mente Deputatorum Wormatienſium creditor ad exactionem 5. pro 100. non aliter admittendus ſit, niſi plene probaverit, tanti ſua intereſſe. Unde anno 1600. in conventu Spirenſi creditori poſt moram debitoris adjudicata eſſe quinque annua pro centum abſque alia probatione ex ſola præſumptione lucri ceſſantis.

§. 274. Poſt accuratam geſtorum narrationem inferunt Juriſconſulti, præcipuam quæſtionem in eo verſari, an permiſſio & tolerantia Wilhelmi de cenſibus utrinque redimibilibus revocabiliter facta jam ſit recipienda tanquam perpetuum Bavariæ Statutum, novæ Reformationi inferen-

ſerendum, licet ſit contrarium Juri cnmmuni & Cnnſtitutionibus Imperii? Dun videbantur ſibi diſputanda, primum, an licita ſit talis conventio? alterum, an ſpeciale Statutum de ea Juri Bavarico ſit inſerendum? Circa licentlam talis conventionia de cenſu utrinque redimibili ajunt, ante non paucos annos ſnrmulam præſtationis cenſus utrinque redlmibilia nblatam eſſe Principi, quæ Romæ approbata eſſe dicebatur ſub hia conditionibua. 1. Ut cenſua emantur ex bonis (rebus, fundis) frugiferia. 2. Ut neuter, præcipue ne venditor, gravetur nimium. 3. Ut cenſus utrinque redimibiles, ubi Statutum de eorum prohibitione receptum eſt, non permittantur. Putabant tamen, cenſum perſonalem ex ntraque parte redimibilem eſſe è Republica rejiciendum, cum viam præcludat charitati, ſublato omni mutuo, occaſionemque avaris præbeat exercendi uſuras ſub colore talium cenſuum.

§. 275. 276. Juriscnnſulti ulterius cenſebant, Statutia Provincialibua articulum inſerendum eſſe; quo emptinnes cenſuum utrinque redimibilium (ex bonia immnbilibua) eſſent permiſſæ. Verum aliter viſum Maximiliano. Articulus enim iſte penitus nmiſſua eſt.

§. 277. Theologi Romani & Ingolſtadienſes cenſuerunt, poſſe celebrari emptinnem cenſus cum eo, qui habet bona immobilia frugifera; Societatem autem cum eo, qui tantum induſtria valeret. Cenſum tamen perſonalem utrinque redimibilem ob multa pericula nnn credebant admitti debere.

§. 288. Supponitur, fructus aliquns venditori obvenire ad vitæ ſuſtentationem non abſolute neceſſarioa, & hinc neceſſario fieri debet ſelectus perſnnæ, Ita ut contractua iſte iniri non poſſit cum illis, quibua præter neceſſariam vitæ ſuſtentationem nulla emnlumenta obveniunt, neque ex rebus immobilibua aut mobilibus, neque ex arte & induſtria, neque ex negotiatinne, aut aliis juribus perſonalibus. Notabilia hæc eſt differentia hndierni cnntractus ab eo, qui deciſioni Gregnrii XIII. ſuit propoſitus. In illo enim Theologi Romani præcipue obſervabant voces, *cujusvis conditionis homini*, & ob hæc præcipue verba credebant, eam ad nullam cnntractuum ſpeciem reduci poſſe, niſi ad mutuum. Si enim ineatur cum eo, qui annua emnlumenta ultra neceſſariam vitæ ſuſtentationem non habet, nec emptio, nec cenſus, nec Societas conſiſtere poteſt, nt facile patet conſideranti.

§. 292. Facile mihi perſuaderi patiar, uſuræ aut injuſtitiæ labe nonnunquam contractus infici, qui ſine perſonarum delectu *cum cujusvis conditionis homine* abſque periculo ſnrtis; damni emergentia, aut lucri ceſſantis incuntur ad captandum lucrum. Ubi enim cenſus annuus, qui emi poſſit, non datur, locum invenire non poteſt emptio cenſus, ſed ſnlummodo permutatio juris realis in pecunia pro jure perſonali ad eandem in genere, ſeu contractus mutui, qui auctarium ſortia non admittit, niſi ex accedente ſpeciali titulo. Ob ejusmodi autem abuſus nequaquam id mihi arrogo, ut cnntractum germanicum ob non ſervatas regulas mutui *univerſim* damnem. Viciſſim neque propugnationem hujua cnntractus prnfitenr. Hucusque Cl. P. Zechius.

Ex his vero omnibua infero, contractum trinum non eſſe *practice* tutum, nec eum baberi poſſe pro generali titulo, ex quo contractua cenſualis germanicus poſſit excuſari ab uſura ſine titulo particulari.

Nam PRIMO *ad contractum trinum licite* ineundum requiritur computua ſaltem ſummarius, ſeu æſtimatio prudena, quod mutuatarius ex pecunia mutuata non ſolum ultra ſuam ſuſtentationem neceſſariam pnſſit obtinere nntabile lucrum, ſed etiam qund illud *lucrum certum aut ſpes lucri incerti* debeat ad minimum ſextuplo plua valere, quam valet cenſus annuua; niſi enim triplo plua valeat, nihil conceditur mutuatario pro aſſecuratione, nibil etiam pro cnmpenſatione majoris lucri incerti pro minore lucro incerto. Cum enim contractus trinus pro ſuo fundamento habeat contractum Sncietatis; in quo pariantur lucra, damna, & pericula, manifeſtum eſt, ex parte tam creditoris, quam mutuatarii antecedenter ad contractum aſſecurationis & ceſſionis lucri majnris debere ſuppnni lucrum triplo majus cenſu annuo ex parte mutuatarii, & pariter lucrum triplo majua cenſu annuo; quæ duo lucra triplo majora, ſi ſimul ſumantur, adhuc remanente communi ſpe & periculo, faciunt lucrum ſextuplo majua. Si itaque creditor pro aſſecuratinne Summæ Capitalis cedat unam partem tertiam ſui lucri incerti, & ſi pro ceſſinne luceri majnria incerti iterum cedat unam partem tertiam lucri, habebit mutuatarius ex Summa mutuata quinque partes lucri incerti ultra ſuam ſuſtentatinnem neceſſariam, quæ & ipſa mutuatario ex ſumma mutuata deducenda eſt, econtra creditori remanebit una para ſexta lucri ſperata, eaque certa. Jam vero in praxi rariſſimum erit, aut vix unquam occurret, quod ſola ſpes lucri incerti ſextuplo plus valeat, quam cenſus annuus certus. Itaque in praxi vix unquam contractua trinus excuſabitur ab uſura, licet in aliquo caſu rariſſimo, aut metapbyſico, ſpeculative loquendo ab uſura excuſari poſſit.

SECUNDO, iſte contractus trinua juxta repetitam confeſſinnem Cl. P Zechii §. 180. 184. 288. 292. iniri nnn pnteſt cum iis perſonia, quibus præter *neceſſariam ſuſtentationem* aliud lucrum ex mutuo non aquiritur. Cum ergo cnntractus germanicua raro celebretnr cum divitibus, plerumque autem cum indigentibus, atque ad neceſſariam ſuſtentationem referri debeat etiam ſuſtentatio uxoris, liberorum, familiæ, liberorum educatio, & elocatin, debitorum ſnlutio, &c. etiam ex hoc capite contractus trinus non niſi in caſu rariſſimn locum babere pnſſet. Itaque etiam contractus germanicus non niſi rariſſime per contractum trinum excuſari pnſſet.

TERTIO, juxta iteratam confeſſinnem Cl. P. Zechii extinguitur cenſus, quando perit res, ſupra quam conſtituitur cenſus, ſive ſit rea immobilia, ſive mobilis, ſive perſnna, §. 231. §. 241. Cum ergo in cenſu germanico bæc lex non obſervetur ab ullo hnminum, manifeſtum eſt, etiam ex hoc capite contractum cenſualem germanicum *frequenter* eſſe uſurarium.

QUAR-

Quarto. Poſito etiam, quod alicui commodetur pecunia, & conſtituatur cenſus in re vel perſona frugifera, quæ deducta ſuſtentatione neceſſaria adhuc ſextuplo plus lucri ferat, quam eſt cenſus annuus, frequenter tamen contingit, quod illa bona, vel illa perſona jam ſit antecedenter obærata aliis debitis, ita ut effective ultra neceſſariam ſuſtentationem aut nulla aut non niſi exigua pars lucri remaneat. Itaque etiam in hoc caſu non habebit locum contractus trinus. Conſequenter etiam ex hac circumſtantia contractus cenſualis germanicus erit frequentiſſime uſurarius juxta dicta Cl. P. Zechii §. 180. 184. 288. 292.

Quinto. Contractus cenſualis germanicus utrinque redimibilis abſolute fuit rejectus *in praxi* à Comitiis Imperii 2548. à Pio V. à Sixto V. à Gregorio XIII. à Theologis Romanis, Ingolſtadienſibus, Dilinganis, à Wilhelmo V. & Maximiliano I. Bavariæ Principibus, à Conventu Wormatienſi & Spirenſi, prout patet ex ſerie actorum huc uſque recenſita. Ergo ſignum eſt, in tali contractu utrinque redimibili non tantum *nonnunquam*, ſed frequentiſſime intervenire uſuram. Leges enim non reſpiciunt ad ea, quæ raro contingunt, ſed quæ ordinarie eveniunt.

Quæritur 17. In quo mea doctrina conveniat in praxi cum doctrina Cl. P. Zechii?

Respondeo. Convenit in tribus punctis notatu digniſſimis, 1. quod cenſus non poſſit iniri cum perſonis, quibus ultra neceſſariam ſuſtentationem non relinquitur lucrum notabile. Cum his enim ſolum iniri poteſt contractus mutui, in quo licitus non eſt cenſus, niſi concurrente uno ex tribus Titulis lucri ceſſantis, damni emergentis, vel periculi ſortis. Ita docet §. 180. 184. 288. 292. 2. quod pereunte re, in qua conſtituitur cenſus, extinguatur etiam cenſus, adeoque non tranſeat ad hæredes. Ita docet §. 231. & 241 3. Quod lex charitatis nonnunquam obliget ad mutuandum gratis.

Ex his ſequitur, quod contractus cenſualis germanicus in praxi ſit periculoſus. In hoc convenimus. Itaque hi tres caſus explicandi & urgendi ſunt à concionatoribus.

Quæritur 18. Utrum terminus uſuræ in Scriptura habeat notionem fixam, vel vagam?

Respondeo. Terminus uſuræ habet notionem fixam. Semper enim ſignificat auctarium lucri, ſive ſumatur in bono ſenſu ſive malo. Quando autem ſumitur *ſpecifice* pro auctario ex mutuo, ſemper ſumitur in malo, & viciſſim quando ſumitur in malo, ſemper ſumitur pro auctario ex mutuo. Quando ergo ſumitur ſpecifice, non poteſt licita eſſe *uſura moderata*; & quando ſumitur *generice* pro quovis auctario lucri, non poteſt dici, notionem illius eſſe *vagam*. Nam termini generici, verb. grat. *animal*, *vivens*, *ſubſtantia*, *ens*, non recte dicuntur habere notionem vagam, hoc eſt, variam; quia ſemper ſignificant determinate ac *fixe idem prædicatum*, quamvis commune pluribus, quod participatur ſemper *adæquate* ab omnibus inferioribus, prout patet ex datis exemplis. Imo, ubi *uſura* in Scripturis contrahitur ad ſpeciem auctarii bonam, non laudatur *uſura moderata* ſeu exigua; ſed quo major eſt, eo etiam eſt melior.

F I N I S.

Tractatus
DE
SEPTEM VITIIS CAPITALIBUS.

A modernis Theologis enumerantur ſeptem Vitia Capitalia, nempe: 1. Superbia. 2. Avaritia. 3. Luxuria. 4. Invidia. 5. Gula. 6. Ira. 7. Acedia. Vocantur *Capitalia*, quia ex illis tanquam fontibus pleraque alia peccata promanant. In Catechiſmo Germanico dicuntur ſeptem peccata *mortalia*, quia in Scriptura ex ſuo genere frequenter proponuntur tanquam objectum gravis indignationis divinæ.

§. I.

De ſeptem Vitiis Capitalibus in genere.

Quærıtur 1. An iſta ſeptem vitia ſint peccata mortalia ex ſuo genere?

Respondeo Affirmativè.

Ratio eſt, quia *genericè* ſumpta in Scriptura proponuntur tanquam objectum gravis indignationis divinæ, & tanquam meritoria damnationis æternæ. Sic de Superbia Prov. 16. dicitur: *Abominatio Domini eſt omnis arrogans.* De Avaritia Eccleſ. 10. *Avaro nihil eſt ſceleſtius.* Et 1. Corinth. 6. *Neque idolis ſervientes, neque adulteri, neque fures, neque avari regnum Dei poſſidebunt.* De Luxuria dicitur *Judæ* v. 4. *Subintroierunt impii Domini noſtri gratiam transferentes in luxuriam.* De Invidia ad Gal. 5. v. 21. dicitur, & de Gula & Ira: *Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, invidiæ, homicidia, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.* De Acedia habetur exemplum gravis indignationis divinæ & damnationis in ſervo defodiente ſuum talentum in terra Matth. 25. ubi ſervo otioſo dicitur: *Serve male & piger -- oportuit te pecuniam meam dare nummulariis -- ſervum inutilem ejicite in tenebras exteriores.* Ex his ergo patet, iſta ſeptem vitia proponi ex ſuo genere tanquam objectum gravis indignationis divinæ; ac proin ea ex ſuo genere eſſe peccata mortalia.

Quæritur 2. An hæc ſeptem vitia, quando dicuntur eſſe peccatum mortale, ſumantur in actu, vel habitu?

Respondeo: Sumuntur *in habitu*, & non in actu.

Ratio eſt, quia actus horum 7. vitiorum non ſunt ſemper peccatum mortale, quamvis habitus liberè ingeneratus vel aſſumptus ſit ſemper peccatum mortale, utpote intrinſecè tendens ſeu inclinans partim ad actus ſeorſim graviter peccaminoſos, vel ad complexum multorum peccatorum venialium in unum objectum gravis indignationis divinæ coaleſcentium. Sic enim v. g. *arrogans* dicitur *abominatio apud Deum*, quamvis nemo dicatur *arrogans* ex uno vel altero actu, ſed ex frequentatione ſeu continuatione actuum ſuperbiæ, nullum alium agnoſcentium finem primarium, niſi æſtimationem & laudem propriam.

Ex hoc ſequitur, iſta ſeptem vitiâ, cùm conſiſtant in pravo interno habitu mentis, eſſe cognitu difficillima, & ob hoc ipſum omnium vitiorum periculoſiſſima.

Quæritur 3. Ex quibus indiciis poſſit agnoſci gravis malitia horum ſeptem vitiorum?

Respondeo: Poteſt fermè unicè agnoſci ex effectibus; nempe vel ex actibus mortaliter peccaminoſis; vel ex complexo multorum peccatorum venialium in gravem deordinationem habitualem vel eſſe objectivum gravis diſplicentiæ divinæ coaleſcentium, prout ex dicendis manifeſtum fiet, ubi enumerantur *effectus*, ſeu ut vocari ſolent, *filiæ* horum vitiorum.

§. II.

De Superbia.

Quæritur 1. Quid ſit *ſuperbia*?

Respondeo: Superbia eſt *inordinata appretiatio propriæ excellentiæ.*

Dixi, *appretiatio*, quæ poteſt eſſe *ſpeculativa*, dum homo ſe & ſua dona nimis æſtimat, vel *practica*, dum homo ob nimiam ſui æſtimationem ab aliis inordinatè gloriam, laudes, dignitates quærit vel appetit. Ob hoc Theologi, quamvis inadæquatè, ſuperbiam definiunt, quod ſit *inordinatus appetitus propriæ excellentiæ.*

Quæritur 2. Quot ſunt *ſpecies*, ſeu potius primarii actus, ſuperbiæ?

Respondeo: Species, ſeu potius primarii actus eliciti ſuperbiæ ſunt ſequentes: 1. Conſiderare & admirari libenter perfectiones ſeu excellentias proprias. 2. Sibi complacere & delectari circa perfectiones proprias. 3. Æſtimare ſuas perfectiones tanquam forent à ſeipſo; quod tunc interpretativè fit, ſi quis eas perfectiones libenter conſideret ſine relatione actuali aut virtuali ad Deum tanquam illorum Authorem. 4. Suas perfectiones attribuere quidem Deo, eas tamen exiſtimare ſibi à Deo collatas eſſe intuitu ſuorum meritorum. 5. Sibi attribuere in ſua æſtimatione perfectiones, quas non habet, vel majores,

quàm habet. 6. Exiſtimare, eas perfectiones vel excellentias, quas aliquis verè habet, eſſe majores quàm alii habent, vel eas ab aliis non haberi, vel ſe non ab aliis æquari aut ſuperari in alio genere virtutum, ita ut appretiatio propriæ excellentiæ ſit comparativa ad alios cum eorum contemptu. Quatuor poſteriores modos ſuperbiæ recenſet D. THOMAS 2. 2. q. 162. a. 4. C. ubi ait: *Cum aliquis attribuit ſibi majus bonum, quàm babeat, conſequens eſt, quod ejus appetitus tendit in propriam excellentiam ultra modum ſibi convenientem, & ſic eſt tertia ſpecies ſuperbiæ, cum ſcilicet aliquis jactat ſe babere, quod non babet. Alio modo ſumuntur duæ primæ ſpecies ſuperbiæ, cum quis à ſemetipſo babere æſtimat, quod à Deo babet, vel cum propriis meritis ſibi datum deſuper credit. Tertio modo ſumitur quarta ſuperbiæ ſpecies, quæ eſt cum aliquis aliis deſpectis ſingulariter vult videri.*

Ibidem *ad* 1. explicans, quomodo ſuperbia ſine errore hæreticali ſibi vel ſuis meritis attribuat, quod Deo & ejus gratiæ tribuendum eſt, oſtendit; id ſolùm fieri *negativè*, in quantum videlicet homo negligit, ea ſua dona referre ad Deum. *Quod aliquis ex inordinato appetitu propriæ excellentiæ,* inquit, *ita de bonis ſuis glorietur, ac ſi ea à ſe baberet, vel ex meritis propriis, pertinet ad ſuperbiam, & non ad infidelitatem, propriè loquendo.* De primo autem & ſecundo actu ſeu gradu ſuperbiæ, quem D. Thomas explicitè non tangit, habetur fundamentum ex Scriptura *Ezech.* 28. v. 17. ubi de Lucifero dicitur: *Elevatum eſt cor tuum in decore tuo.* Et *Danielis* 4. v. 27. exprimitur ſuperbia Nabuchodonoſoris his ejus verbis: *Nonne bæc eſt Babylon, quàm ædificavi in gloria decoris mei?* Hinc etiam CARTESIUS in libro de paſſionibus rectè obſervavit; *admirationem*, ſeu *fixam conſiderationem appretiativam* objecti boni vel mali eſſe principium omnium paſſionum animæ.

QUÆRITUR 3. Quinam ſint actus imperati, ſeu ut vocari ſolent, *filiæ ſuperbiæ?*

RESPONDEO: Enumerari ſolent ſequentes *filiæ*, ſeu ut rectius vocarentur, *effectus* aut actus imperati ſuperbiæ. 1. Vana gloria. 2. Jactantia. 3. Faſtus. 4. Hypocriſis. 5. Contentio. 6. Pertinacia. 7. Diſcordia. 8. Præſumptio. 9. Ambitio.

QUÆRITUR 4. Quid ſit *vana gloria?*

RESPONDEO: Vana gloria eſt, *quæ aut recto gloriandi fundamento aut fine caret.* Id D. THOMAS 2. 2. q. 132. a. 1. triplici modo poſſe contingere oſtendit. *Secundò*, ſi quis gloriam quærit ex bono, quod re vera non babet, ſed in ſe reperiri falſo exiſtimat, aut ab aliis exiſtimari deſiderat. *Secundò*, ſi quis ex re vana gloriam quærit, ex qua Chriſtiano gloriandum non eſt, v. g. ex nobilitate, ex ſtatura, pulcbritudine, vel viribus corporis, ingenio, aut ex bonis fortunæ, &c. quæ omnia non ſunt in poteſtate hominis, nec parta labore humano. Idem contingit; ſi quis glorietur ex fama bominum imperitorum, plerumque inſufficientium ad ferendum rectum de rebus judicium. *Tertiò*, ſi quis gloriam, quam amat, aut quærit, non refert in debitum finem, nempe ad honorem Dei vel proximi.

QUÆRITUR 5. An ſemper ſit peccatum, quærere gloriam in hoc mundo?

RESPONDEO: Non eſt peccatum, quærere in hoc mundo gloriam tanquam medium ſubordinatum ad promovendam gloriam Dei vel ſalutem proximi.

Id PROBATUR ex Scriptura. Dicitur enim *Matth.* 5. *Sic luceat lux veſtra coram bominibus, ut videant opera veſtra bona coram bominibus, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cælis eſt.* Et Apoſtolus ad Rom. C. 12. v. 17. ſcribit: *Nolite eſſe prudentes apud vosmetipſos, providentes bona non tantùm coram Deo, ſed etiam coram omnibus bominibus.* Et 2. ad Cor. 8. *Miſimus cum illo fratrem* (D. Lucam), *cujus laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias: Non ſolum autem* (in hoc conſiſtit ejus laus) *ſed & ordinatus eſt ab Eccleſiis comes peregrinationis noſtræ in banc gratiam, quæ miniſtratur à nobis in Domini gloriam, devitantes bos, ne quis nos vituperet in bac plenitudine, quæ miniſtratur à nobis. Providemus enim bona non ſolùm coram Deo, ſed etiam coram bominibus.* Sic etiam *Eccleſiaſtici* 41. dicitur: *Curam babe de bono nomine.*

RESPONDEO 2. Semper eſt peccatum quærere gloriam propriam tanquam finem inadæquatum, aut concomitantem cum gloria Dei, quantumvis intendatur tanquam finis ſecundarius ac minus principalis, niſi ſubordinetur tanquam medium ad gloriam Dei.

PROBATUR inprimis ex eo; quia non datur actus indifferens in individuo, prout ſuppono ex Tract. *de Actibus bumanis.* Ergo non eſt intendibilis gloria propria tanquam finis *ratione ſui intendibilis*, etiamſi intendatur tanquam finis concomitans ad gloriam Dei, ſecundarius, ac minus principalis.

Idem PROBATUR ab exemplo Chriſti & Apoſtoli, qui non quæſierunt gloriam propriam niſi per ſubordinationem; eoque ſuo exemplo inſinuarunt non ſolùm quid perfectius, ſed etiam quid à crimine purum ſit. Chriſtus Joannis 7. v. 18. dicit: *Qui à ſemetipſo loquitur, gloriam propriam quærit; qui autem quærit gloriam ejus, qui miſit eum, bic verax eſt, & injuſtitia in illo non eſt.* Et C. 8. v. 50. *Ego non quæro gloriam meam. — Si ego glorifico meipſum, gloria mea nibil eſt.* Et Apoſtolus 1. Cor. 12. *Si gloriari oportet, veniam ad viſiones. Pro bujusmodi gloriabor; pro me autem nibil.* Et 1. Tim. 2. *Soli Deo bonor & gloria.*

RESPONDEO 3. Quærere in boc mundo gloriam non ſubordinatam per modum medii idonei ad promovendam gloriam Dei, ſemper eſt peccatum.

PROBATUR ex eo, quia *gloriam inanem* quærere eſt peccatum; gloria autem non ſubordinata per modum medii ad gloriam Dei eſt *gloria inanis*, utpote ſine merito & fructu. Ergo. Maj. patet ex Apoſtòlo ad Gal. 5. ubi dicitur: *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi.* Et ad Philipp. 2. *Nibil per contentionem, neque per inanem gloriam.*

QUÆRITUR 6. An & quando operari ex vana gloria poſſit eſſe peccatum mortale?

RESPONDEO: Peccant mortaliter 1. qui vanam gloriam quærunt ex re mortaliter peccaminoſa, v. g. ex duello, ex fornicatione, ex carmine amatorio, ex pictura obſcœna, ex laſcivo dicto, ex cantione libidinoſa, & Comœdia vel

Aria

Aria laſciva, ex nova inventione veſtinm bono pnblico pernicioſa, ex ingenioſo modo calumniendi, decipiendi, juſtitiam corrumpendi &c. De his enim Iſaiæ 3. dicitur: *Peccatum ſuum ſicut Sodoma prædicaverunt.* Et Pſalmo 9. *Laudatur peccator in deſideriis animæ ſuæ & iniquus benedicitur.* 2. Peccant mortaliter etiam illi, qui ex re venialiter peccaminoſa in populo ex habitu, vel ex more vanam gloriam quærunt. Tales ſunt, qui exhibent Comœdias repugnantes honeſtati morum; qui canunt Cantilenas diſſolutas, qui, cum ſint Clerici, agunt hiſtriones; qui in Eccleſia organo aut cheli ludunt modulos ſaltatorios vel *Arias* profanas, à populo cantari ſolitas cum Cantilenis profanis.

Ratio eſt, quia ex talibus rebus vanam gloriam quærere, eſt ex his *famam* quærere. Gloria enim definitur, quod ſit *clara* apud multitudinem *cum laude notitia*, ſeu *frequens cum laude de aliquo fama.* Ut enim rectè D. Thomas obſervat 2. 2. q. 132. a. 1. C. fama & gloria propriè loquendo non conſtringitur ad paucos. *Quia*, inquit, *quod clarum eſt, à multis conſpici poteſt & à remotis, ideo propriè per nomen gloriæ deſignatur, quod bonum alicujus deveniat in multorum notitiam & approbationem; ſecundum quod* Sallustius *dicit in Catilinario: Gloriari ad unum non eſt.* Cum ergo ille, qui ex re venialiter peccaminoſa vanam gloriam quærit, cupiat, ut integra multitudo admiretur, approbet ac laudet rem vel actionem venialiter peccaminoſam, per hoc cauſat illa extenſione grave præjudicium divinæ gloriæ, quod graviter repugnat charitati erga Deum.

Confirmatur ex eo, quia plerique docent, Prælatos religioſos peccare graviter, ſi negligentia ſua ſint in cauſa, quod in ſubditis multiplicentur paſſim transgreſſiones Conſtitutionum de ſe leves. Ergo idem dicendum de eo, qui ab integra multitudine quærit vanam gloriam ex re venialiter peccaminoſa. 3 Peccant mortaliter etiam illi, qui ex actionibus de ſe bonis præter gloriam Dei ex habitu quærunt gloriam propriam tanquam finem partialem & inadæquatum ſine ejus ſubordinatione ad gloriam Dei.

Ratio eſt, quia ejusmodi habitualis diſpoſitio non ſolùm corrumpit innumeras actiones ex integro referendas ad Deum ſaltem virtualiter, ſed etiam actiones ex ſua natura ordinatas in ſalutem proximi, v. g. Conciones, Catecheſes, Inſtructiones juventutis, &c. exuit ſuo genuino ſpiritu, easque proin reddit notabiliter minus fructuoſas, quod pariter repugnat graviter charitati erga Deum. 4. Peccant mortaliter etiam illi Authores, vel Profeſſores, vel Confeſſarii, qui ex defenſione vel uſu notorio laxarum opinionum, divinæ gloriæ & decori Eccleſiæ præjudicantium, vanam gloriam quærunt.

Ratio eſt eadem, quæ ſuperius num. 2. aſſignata eſt; quia videlicet illa laxitas, licet in caſu particulari ac in individuo ſolùm afferat leve præjudicium divinæ gloriæ, multiplicata tamen in totam multitudinem, quæ laxæ doctrinæ vel praxi ſe conformat, affert divinæ gloriæ ingens præjudicium; ac proin graviter repugnat charitati erga Deum, quæ petit emolumenta divinæ gloriæ præferri in rebus magni momenti commodis propriis, quantum ſine gravi damno vel præjudicio proprio fieri poteſt.

Hæc autem, quæ num. 2. & 3. & 4. dicta ſunt, Confirmantur ex verbis Christi, quibus teſtatur, *amorem habitualem vanæ gloriæ* eſſe maximum impedimentum agnoſcendæ aut recipiendæ veritatis in rebus fidei ac morum. Nam prout D. Augustinus l. 5. de Civit. C. 14. ex verbis Chriſti obſervat: *Tam eſt hoc vitium inimicum piæ fidei, ſi major ſit in corde cupiditas gloriæ, quàm Dei timor vel amor, ut Dominus* (Joan. 5.) *diceret: Quomodo poteſtis credere, gloriam ab invicem exſpectantes, & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt, non quærentes? Item de quibuſdam, qui in eum crediderant, ac verebantur palam confiteri, ait Evangeliſta* (Joan. 11.) *Dilexerunt gloriam hominum magis quàm Dei.* In hoc textu D. Auguſtinus uſus eſt verſione veteri Italica. In noſtra autem Vulgata textus cum contextu notabili ſic habet: *Claritatem* (hoc eſt, gloriam) *ab hominibus non accipio; ſed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis. --- Quomodo poteſtis vos credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam, quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?*

Dices: Juxta D. Thomam amor vanæ gloriæ eſt ſolùm peccatum veniale, quia 2. 2. q. 132. a. 3. C. ſic ſcribit: *Si amor humanæ gloriæ, quamvis ſit inanis, non repugnet charitati, neque quantum ad id, de quo eſt gloria, neque quantum ad intentionem gloriam quærentis, non eſt peccatum mortale, ſed veniale.*

Respondeo diſtinguendo. Quando ille amor vanæ gloriæ non procedit ex habitu infectivo univerſaliter ferme omnium operum, & non verſatur circa opus peccaminoſum. *Concedo.* Secus. *Nego.* Hoc ipſum enim graviter repugnat charitati, ſi vana gloria quæratur ex actu peccaminoſo, vel ſi ille habitus vanæ gloriæ tendat ad infectionnm generalem operum. Neque hoc negat S. Thomas l. c. ubi ſic ait: *Dicendum, quod ex hoc aliquod peccatum eſt mortale, quod charitati contrariatur. Peccatum autem inanis gloriæ, quantum ad dilectionem Dei, poteſt contrariari charitati dupliciter; uno modo ratione materiæ, de qua quis gloriatur; puta cum quis gloriatur de aliquo falſo, quod contrariatur divinæ reverentiæ, ſecundum illud* 1. *Cor.* 4. *Quid habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Jam ſuperius autem oſtenſum eſt, quod iſte modus gloriandi juxta D. Thomam non pertineat ad infidelitatem, ſeu errorem intellectus poſitivum, quod aliqua dona non ſint à Deo, ſed ad habitualem neglectum referendi talia dona in Deum. Hinc etiam Actorum 12. de Herode Antipa legitur: *Veſtitus veſte regia ſedit pro Tribunali, & concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat: Dei voces, & non hominis. Confeſtim autem percuſſit eum Angelus Domini; eò quod non dediſſet honorem Deo, & conſumptus à vermibus exſpiravit.* In hoc textu Herodes Antipas, ſervidus cultor, prout videri cupiebat, Religionis Judaicæ, non prætendebat haberi pro Deo, ſed quia non monſtrabat diſplicentiam circa adulatoriam

acclamationem Gentilium Tyriorum & Sidoniorum, morte punitus eſt.

Quæritur 7. Quid ſit *jactantia?*

Respondeo: Jactantia eſt *inordinata ſui coram aliis præter verum aut rectum finem verbo vel facto edita gloriotio.*

Quæritur 8. Quomodó poſſit peccari per jactantiam?

Respondeo: Peccatur per jactantiam mortaliter *Primò*, ſi quis ſe jactet de peccato mortali.

Ratio eſt, quia talis jactantia involvit complacentiam & approbationem ſaltem ſimulatam, de peccato mortali, adeoque monſtrat contemptum Dei & profeſſionem vilipenſionis erga Legem Dei. *Secundò*, ſi quis ſe jactet de peccato veniali commiſſo vel committendo ex habitu ſeu conſuetudine.

Ratio eſt, quia jactantia de peccato veniali importat contemptum Legis leviter obligantis; peccare autem per contemptum Legis, quamvis ſolùm obligantis ſub veniali, in æſtimatione morali repugnat charitati, quæ petit, ne paſſim, ſtudioſe, & ex petulantia offendatur amicus. Ut enim Apoſtolus monet ad Gal. 6. v. 7. *Deus non irridetur. Tertiò* peccatur ſolùm venialiter, ſi quis ſe jactet ſolius lucri vel emolumenti cauſa ſine cujusquam præjudicio de arte vel bono quod non habet.

Ratio eſt, quia non involvit aliam malitiam, niſi tantùm mendacu. Ita S. Thomas 2. 2. q. 112. a. 2. C. & ad 3.

Nec obstat, quod appetitus vanæ gloriæ ſit peccatum mortale, ſi procedat ex habitu. Jactantia enim non neceſſariò ſupponit appetitum vanæ gloriæ. Hinc *Quarto* concedendum; etiam jactantiam eſſe peccatum mortale, quando procedit ex habitu vanæ gloriæ. Ita S. Thomas l. c. ſcribit: *Jactantia quandoque eſt peccatum veniale, quando ſcilicet aliquis de ſe talia jactat, quæ neque ſunt contra Deum, neque contra proximum. Alio modo poteſt conſiderari ſecundùm ſuam cauſam, ſcilicet ſuperbiam, & ſic ſi procedat ex ſuperbia vel inani gloria, quæ ſit peccatum mortale, etiam jactantia erit peccatum mortale. Quintò*, Jactantia eſt etiam peccatum mortale, quando eſt inductiva ad gravem damnificationem, vel iniquam depreſſionem proximi per arrogationem falſi. v. g. Si quis jactet; ſe optimè callere artem, qnàm ſolùm ſcit imperfectè; vel ſi ſuam peritiam allegando falſum ſupra alios extollat, ſicque in cauſa ſit, ut alteri peritiori præferatur ad officium vel lucrum.

Ratio eſt, quia licet proximus nondum habeat jus ad officium vel lucrum ſperatum, habet tamen jus, ne impediatur fraude vel mendacio. Cum tamen in tali caſu proximus necdum habeat jus in re, vel ad rem, ex tali jactantia non oritur obligatio reſtitutionis erga proximum, cui ſic præripitur lucrum vel officium, niſi in quantum damnificatur excluſus per mendacium, donec obtineat aliam accommodationem, ad quam procurandam tenetur damnificans.

Quæritur 9. Quid ſit Faſtus, ſeu pompa inanis?

Respondeo: Faſtus eſt inordinatus appetitus excellentiæ, animo alios æquandi vel ſuperandi per ſumptus ultra decentiam ſtatus ſuperfluos. Talis faſtus plerumque conſiſtit in ſuperfluo apparatu conviviorum, in luxu veſtium, in ſplendore ædificiorum, hortorum, raritate picturarum, &c.

Quæritur 10. An & quomodo poſſit peccari mortaliter per faſtum?

Respondeo: Peccant mortaliter 1. qui in veſtibus, conviviis, ædificiis, ornatibus notabiliter tranſcendunt morem honeſtùm ſui æqualium.

Ratio eſt, quia tales non poſſunt habere finem alium, niſi vanam gloriam ex re, quæ non continet Chriſtianum motivum gloriandi, & in qua non ſervatur ordo charitatis erga Deum & proximum. Ille enim vult, bona ſuperflua impendi in ſuum cultum & ſuos pauperes. Iſte verò dolet vel ab æquali per faſtum contemni, vel compelli ad pares expenſas cum onere ſuæ familiæ. 2. Peccant mortaliter, qui imitantur aliorum faſtum tranſcendentem decentiam ſtatus. Voco autem *decentiam ſtatus*, ſecundùm quam plerique ſimilis conditionis non ſolùm adhuc conſervant ſui venerationem ab omnibus, ſed etiam rectum ordinem charitatis erga Deum & proximum quoad diviſionem bonorum, puta quoad ſubſidia in cultum Dei, pauperes, & alias cauſas pias. 3. Peccant mortaliter, qui hunc faſtum tolerant, nec impediunt, cum poſſint vel inventiones novorum modorum magis pretioſorum invehunt, prout nonnunquam faciunt mercatores, ſartores, &c.

Ratio eſt, quia hic faſtus non ſolùm repugnat recto ordini charitatis erga Deum & proximum, ſed etiam cedit in graviſſimum damnum Reipublicæ. Hæ verò reſponſiones probantur generaliter ex Scriptura, in qua hujusmodi faſtus univerſim proponitur tanquam objectum gravis indignationis & abominationis divinæ. Sic Jacobi 4. v. 16. dicitur: *Exultatis in ſuperbiis veſtris; omnis exultotio talis maligna eſt. Agite nunc divites, plorate ululantes in miſeriis veſtris, quæ advenient vobis; divitiæ veſtræ putrefactæ ſunt, & veſtimenta veſtra à tineis comeſta ſunt; aurum & argentum veſtrum æruginavit; & ærugo eorum in teſtimonium vobis erit; & manducobit carnes veſtras ſicut ignis; theſaurizaſtis vobis iram in noviſſimis diebus.* Et 1. Petri 3. *Similiter & mulieres, quarum non ſit extrinſecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indmenti veſtimentorum cultus.* Et 1. Joan. 2. *Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo; quoniam omne, quod eſt in mundo, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.* Sic etiam in Evangelio D. Lucæ deſcribitur dives Epulo tanquam victima inferni, qui dum induebatur byſſo, & epulabatur quotidie ſplendidè, etiam ſub hac Idea proponitur ut objectum iræ divinæ. Sic & ſuperbia Scribarum & Phariſæorum deſcribitur Matth. 23. *Omnia opera ſua faciunt, ut videantur ab hominibus; dilatant enim philacteria ſua, & magnificant ſimbrias, amant autem primos recubitus in cœnis &c.* In veteri Teſtamento Prophetæ ſæpiſſime invehuntur in faſtum. Sic Amos 6. v. 1. dicitur: *Væ qui opulenti eſtis, optimates, capita populorum, ingredientes pompaticè domum Iſraël.* Ex his apparet, Deum odiſſe faſtum; alioquin culparentur peccata ſola *per accidens* annexa

nexa faſtui, & non ipſe faſtus. Quod ſi alia peccata faſtui annexa ſunt *per ſe*, jam ipſe faſtus innocens eſſe non poteſt

Si quis autem quærat, quanta Summa evidenter ultra decentiam ſtatus expenſa in faſtum ſufficiat ad conſtituendum peccatum mortale?

Respondeo: Sufficere eam Summam, quæ ſufficeret ad conſtituendum grave furtum, ſi auferretur alicui communitati pauperum, nempe dimidius aureus.

Ratio eſt, quia tales expenſæ in faſtum pertinent ad ſuperfluum ſtatus, quod homo tenetur erogare in pauperes. Hinc credo; plerusque ejusmodi pompæ & faſtui deditos, cum vix ullus prætendere poſſit ignorantiam invincibilem, æternùm perituros.

Quæritur II. Quid ſit *Hypocriſis*?

Respondeo: Hypocriſis eſt ſtudioſa voluntas adumbratam ſanctitatis imaginem præſeferendi vitia occulta contegendo, vel externam virtutis ſpeciem ſimulando.

Quæritur 12. An Hypocriſis ſit ſpeciale peccatum?

Respondeo: Hypocriſis eſt ſpeciale peccatum ab aliis peccatis ſpecie diverſum.

Probatur I. ratione. Hypocriſis eſt quædam ſpecies mendacii, oppoſita veracitati cum ſpeciali quadam deformitate notabili in nullo aliorum mendaciorum genere reperibili. Ergo continet raionem malitiæ ſpecie diverſam ab aliis peccatis. *Major quoad primam partem* patet ex ratiocinio D. Thomæ, qui 2. 2. q. 111. a. 1. C. ſic ſcribit: *Ad virtutem veritatis pertinet, ut quis talem ſe exhibeat exterius per ſigna exteriora, qualis eſt. Signa autem exteriora non ſolùm ſunt verba, ſed etiam facta. Sicut ergo veritati opponitur, quod aliquis per verba exteriora aliud ſignificet, quam habet apud ſe, quod ad mendacium pertinet; ita etiam opponitur veritati, quod aliquis per aliqua ſigna factorum vel rerum aliud ſignificet contrarium ejus, quod in eo eſt, quod propriè ſimulatio dicitur. Unde ſimulatio propriè eſt mendacium quoddam in exteriorum ſignis factorum conſiſtens.* Quoad *ſecundam partem Major probatur* ex æſtimatione communi SS. Patrum, qui apprehendunt ſpecialem inhoneſtatem ſeu deformitatem in hypocriſi, diſtinctam à ſimplici mendacio, prout patebit ex textibus proximè referendis.

Probatur 2. ex Scriptura, quæ hypocriſin conſiderat tanquam peccatum diverſum à ſimplici mendacio. Sic 1. Tim. 4. v. 2. de extrema quorundam malitia dicitur: *In hypocriſi loquentium mendacium & cauteriatam* (fucatam, falſo odore imbutam) *habentium ſuam conſcientiam.* Sic etiam Christus Lucæ 12. v. 1. ſpecialem malitiam ſpeciali veneno imbutam in hypocriſi agnoſcit, dum ait: *Cavete à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis.* Itaque hic modus mentiendi ob varia connotata eſt objectum ſpecialis attentionis & abominationis divinæ.

Quæritur 12. An & quomodo poſſit peccari mortaliter per hypocriſin?

Respondeo: Peccatur per hypocriſin mortaliter 1. Si ſtatus ſanctitatis ſeu devotionis extraordinariæ alioquin non aſſumendæ præciſe aſſumitur ex hoc fine, ut ſic contegatur habitualis impœnitentia ſeu conſuetudo peccandi.

Ratio eſt, quia aſſumptio talia larvæ eſt quædam ſpecies ſacrilegii, ſeu abuſus rei ex ſua natura ſacræ ad uſum contrarium ſeu repugnantem Deo, nempe actionum piarum ad actiones impias tutius ac ſecuriùs exequendas, quæ exhonoratio & abuſio actionum ſacrarum eſt quædam illuſio Dei ac conſequenter ſpecialis abominatio Dei. Sic Deus ſpecialiter indignatur Sacerdotibus & Prophetis hypocritis veteris Teſtamenti, v. g. Pſalmo 49. ubi dicitur: *Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras juſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum; tu verò odiſti diſciplinam, & projeciſti ſermones meos retrorſum?* 2. Peccatur mortaliter, ſi aſſumitur prætextus zeli pro gloria Dei, pro honore Sanctorum, pro veritate doctrinæ ſanæ, pro incolumitate Legum ſacratiſſimarum ad tuendas *manifeſtè* illicitas laxitates morum, opiniones *manifeſtè* ultra rectum faventes carni, conſuetudines *manifeſtè* pravas, devotiunculas ſuperſtitioſas, aut ſuperfluas cum neglectu *manifeſto* prædicandi & urgendi obligationes Chriſtianiſmi eſſentiales. Hæc omnia pertinent ad abominabilem Deo hypocriſin, à qua non rarò graviſſimas perſecutiones patiuntur, qui corde puro ac ſine fuco ſerviunt & ſerviri volunt Deo. Et hæc eſt illa hypocriſis, quam toties abominatus eſt Chriſtus in Scribis & Phariſæis. Matth. 15. *Acceſſerunt ad eum Scribæ & Phariſæi, dicentes. Quare Diſcipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum? Non enim lavant manus ſuas, cum panem manducant? Ille autem ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? --- Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Iſaias dicens: Populus hic labiis me honorat; cor autem eorum longè eſt à me.* Et Matth. 22. *Mittunt ei diſcipulos cum Herodianis dicentes: Magiſter, ſcimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces; dic nobis: licet cenſum dare Cæſari? Cognita autem nequitia eorum Jeſus ait: Quid me tentatis hypocritæ?* Et Luc. 13. *Archiſynagogus indignans, quia Sabbato curaſſet Jeſus, dicebat turbæ: Sex dies ſunt, in quibus oportet operari: Reſpondens Dominus dixit: Hypocritæ, unusquisque veſtrum Sabbato ſolvit bovem ſuum.* Et Matth. 23. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia decimatis mentam & anethum & cyminum; & reliquiſtis, quæ ſunt graviora Legis, judicium, & miſericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere, Duces cæci, excolentes culicem, Camelum autem glutientes. Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia mundatis quod deforis eſt calicis & paropſidis, intus autem pleni eſtis rapina & immunditia. Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ aforis parent hominibus ſpecioſa; intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia; ſic & vos, aforis quidem paretis hominibus juſti; intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate. Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ædificatis ſepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta juſtorum; & vos implete* (impletis) *menſuram patrum veſtrorum.* En genuinam hypocritarum ex ore Chriſti Ideam! 3. Maximum & ſpeciale hypocriſis crimen eſt, ſi quis larva ſanctitatis abutitur ad ſeminandos errores, obtinendam præbendam Eccleſiaſticam, ad quam eſt indignus, vel ad ſeducendas pro laſcivia innocentes animas.

mas. 4. Si quis pietatem ſimulet ſolùm *ex tranſitoria intentione* vanæ gloriæ, vel alterius finis profani, committitur ſolùm peccatum veniale.

Dixi, *intentione tranſitoria*, ſi enim *ex habitu* actiones ex ſua natura ordinatas ad verum cultum Dei ordinet ad finem illicitum vel profanum, ea hypocriſis eſt ſemper peccatum mortale. Id colligitur ex D. Thoma 2. 2. q. 111. a. 4. C. ubi ait: „ Si aliquis (habitualiter) non curet ſanctitatem habere, ſed ſolùm ſanctus apparere, ſic „ manifeſtum eſt, quod eſt peccatum mortale. „ Si autem intendit ſimulare ſanctitatem, quamvis ſit in peccato mortali (transeunter), non „ tamen ſemper ipſa ſimulatio eſt ei peccatum „ mortale, ſed quandoque veniale. Quod diſcernendum eſt ex fine; qui ſi repugnet charitati „ Dei vel proximi, puta, cum ſimulat ſanctitatem, ut falſam doctrinam diſſeminet, vel ut adipiſcatur Eccleſiaſticam dignitatem indignus, vel „ quæcunque alia temporalia bona, in quibus finem conſtituit (negativè, ea non ordinando ad „ verum cultum Dei). Si verò finis non repugnet charitati, erit peccatum veniale, puta, cum „ aliquis in ipſa fictione (transeunter) delectatur.

Dixi, D. Thomam loqui de ſimulatione *tranſeunte*; nam ex conſuetudine ſeu habitu abuti actionibus intrinſecè ordinatis ad Deum eſt quædam ſpecies ſacrilegii, ſeu exhonoratio cultus externi religioſi ſeu actionum ſacratarum Deo. Nam Christus Joan. 4. v. 21. dicit: *Venit hora & nunc eſt, quando veri adoratores adorabunt Patrem in Spiritu & veritate; nam & Pater tales quærit. Spiritus eſt Deus; & eos, qui adorant eum, in Spiritu & veritate oportet adorare.*

Quæritur 13. Quid ſit *contentio?*

Respondeo: Contentio prout definitur à D. Amarosio in Epiſt. 1. ad Rom.; & prout ſumitur l. c. in Scriptura, eſt *impugnatio veritatis* (quæ poteſt & debet agnoſci) *cum confidentia clamoris*. Videtur tamen latiùs accepta definiri poſſe, quod ſit *vehemens impugnatio veri aut falſi, ex imperio potius iræ quàm rationis profecta ſine ſpe fructus probabili.*

Quæritur 14. An contentio ſit ex ſuo genere peccatum mortale?

Respondeo: Contentio ſtrictè in ſenſu prioris definitionis accepta eſt *ex ſuo genere* peccatum mortale.

Probatur ex eo, quia Scriptura nobis proponit *contentionem* conſtanter tanquam objectum gravis indignationis divinæ. Nam Apoſtolus ſcribit Rom. 1. *Tradidit illos in reprobum ſenſum, repletos omni iniquitate, homicidio, contentione, &c.* Et C. 11. *Iis autem, qui ſunt ex contentione, & qui non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati, ira & indignatio.* Et ad Gal. 6. *Manifeſta ſunt opera carnis, quæ ſunt fornicatio, veneficia, inimicitiæ, contentiones, iræ, rixæ, diſſenſiones, ſectæ, &c. qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.*

Dixi, *ex ſuo genere*; ſi quis enim contentioſe impugnet veritatem levis momenti circa res mere profanas, ea contentio erit tantùm peccatum veniale.

Quæritur 15. An peccet mortaliter, qui contentioſe impugnat veritatem levis momenti circa res ſpirituales?

Respondeo 1. Si quia contentioſe impugnet veritatem quamcunque in materia doctrinæ circa res ſpirituales, ſemper peccat mortaliter.

Ratio eſt; qnia in materia doctrinæ circa fidem, vel circa leges naturales ac divinas non datur parvitas materiæ; Impugnatio enim cujuscunque veritatis à Deo revelatæ, aut cujuscunque Legis divinæ, ſive graviter, ſive leviter obligantis, in æſtimatione morali continet gravem irreverentiam contra veracitatem, ſapientiam, providentiam, bonitatem ac juſtitiam divinam. Et hinc timendum eſt; ne multi Profeſſores, qui amore anticipato laxitatum per ignorantiam vincibilem deflectunt in defenſionem doctrinæ circa leges naturales ac divinas erroneæ, inſtar hæreticorum vincibilium habitualiter errori inhærentes æternùm pereant.

Respondeo 2. Si quis contentioſe impugnet veritatem in quæſtione facti levis momenti ſine gravi ſcandalo & aliorum præjudicio, ejusmodi contentio non videtur excedere culpam venialem.

Ratio eſt, quia mendacium in materia levi, & impugnatio veritatis in materia levi cæteris paribus videntur eſſe ejusdem malitiæ.

Quæritur 16. An & quomodo contentioſa impugnatio falſitatis ſit peccatum?

Respondeo 1. Impugnatio falſitatis modo indebito, niſi enaſcatur grave ſcandalum, aut alia damnificatio juſtitiæ vel charitati oppoſita, non excedit culpam venialem. Ita docet D. Thomas 2. 2. q. 38. a. 1. C. ubi ait: „ Si contentio dicatur impugnatio falſitatis cum debito „ modo acrimoniæ, ſic contentio eſt laudabilis. „ Si autem accipiatur contentio, ſecundùm quod „ importat impugnationem falſitatis cum inordinato modo, ſic poteſt eſſe peccatum veniale, „ niſi forte tanta inordinatio fiat in contendendo, ut ex hoc generetur ſcandalum aliorum. „ Unde Apoſtolus, cum dixiſſet 2. Tim. 2. Noli „ verbis contendere, ſubdit: Ad nihil enim utile eſt, niſi ad ſubverſionem audientium.

Respondeo 2. Contentioſa impugnatio falſitatis poteſt fieri peccatum mortale ex triplici cauſa; videlicet *primò*, ſi procedat ex habitu gravis odii. *Secundò*, ratione effectus, ſi cauſet graves inimicitias ſeu diſſenſiones animorum. *Tertiò*, ſi verſetur circa rem inutilem vel levis momenti cum diſpendio ingentium bonorum pro gloria Dei vel bono Eccleſiæ. De hujusmodi contentionibus locutus fuiſſe videtur Apoſtolus 2. Cor. 12. ubi ait: *Timeo, ne, cum venero, forte contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, detractiones, ſuſurrationes, inflationes, ſeditiones ſint inter vos.* Hoc loco Apoſtolus enumerat multa gravia mala, quæ oriri ſolent ex contentionibus circa quæſtiones non neceſſarias. Hinc etiam 1. Cor. 3. ait: *Cum ſint inter vos zelus & contentio, nonne carnales eſtis, & ſecundùm hominem ambulatis?* Hnc pertinet textus Apoſtoli ſuperiùs ex Epiſtola ad Galatas adductus, ubi *inimicitias, contentiones, iras, rixas, diſſenſiones, ſectas*, continua ſerie, quaſi vitia

Digitized by Google

vitia inter ſe per modum cauſæ, vel effectus conjungit. Ob eandem concatenationem horum vitiorum D. Jacobus in Epiſtola C. 3. ſcribit: *Quod ſi zelum amarum habetis, & contentiones ſint in cordibus veſtris, nolite gloriari & mendaces eſſe adverſus veritatem; Non eſt enim iſta ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis, diabolica; ubi enim zelus & contentio, ibi inconſtantia & omne opus pravum.*

QUÆRITUR 17. Quid ſit *pertinacia?*

RESPONDEO: Pertinacia eſt vitium, quo quis ex inordinato amore vanæ gloriæ repudiata meliore ſententia de ſua dimoveri renuit.

QUÆRITUR 18. An & quomodo poſſit peccari pertinacia?

RESPONDEO: Peccatur pertinacia mortaliter 1. ſi quis meliori ſententiæ accedere recuſat in rebus fidei, morum, aut Diſciplinæ Eccleſiaſticæ.

RATIO eſt, quia ejusmodi pertinacia manifeſtè cedit in præjudicium grave divinæ gloriæ, ſalutis animarum, decoris Eccleſiæ, quod repugnat charitati ſeu amicitiæ ad Deum. 2. Si quis adverſatur in rebus gravis momenti judicio eorum, quos manifeſtum eſt, dirigi à Deo majori ſuperno lumine, aut experientia. Sic enim faciunt, qui repugnant judicio, aut ſenſui ferme univerſali Doctorum pietate & eruditione illuſtrium. 3. Idem contingit, ſi quis in materia fidei vel morum recedit à judicio Sedis Apoſtolicæ. 4. Si in materia fidei vel morum recedit à doctrina ferme univerſali SS Patrum. 5. Si quis in materia fidei vel morum recedit à ſenſu ferme univerſali Synodorum particularium. 6. Si quis in materia diſciplinæ recedit à judicio ferme univerſali legitimorum Superiorum, v. g. Epiſcoporum, vel Summorum Pontificum. 7. Si quis in propoſitione dogmatica, in ſenſum ſanum exponibili, renuit loqui cum Sede Apoſtolica, aut cum Concilio repræſentante eminenter tam dignitate & authoritate quàm ſanctitate, eruditione, & numero eminenter potiorem partem Eccleſiæ. 8. Si quis contra judicium aut conſilium ferme univerſale virorum indifferentium ac prudentium circa materiam ad res fidei ac morum adiaphoram cum perturbatione communitatis urgeat concluſa capitularia vel municipalia. 9. Si quis Scripturam, Traditiones Patrum, vel leges exponat contra ſenſum ferme univerſalem Doctorum eruditione & virtute illuſtrium cum periculo gravis præjudicii contra divinam gloriam, ſalutem animarum, decorem Eccleſiæ, puritatem morum. Has regulas ſæpe inſpiciant, qui animo obfirmato reſiſtunt, vel ſententiis Doctorum illuſtrium ferme univerſalibus, vel Decretis Epiſcoporum aut alicujus Ordinis Religioſi Generalium, directivis morum.

In CONFIRMATIONEM dictorum ſerviunt ſequentes Textus Scripturæ & Patrum. 1. Numerum 12. v. 1. *Locuta eſt Maria & Aaron contra Moyſen, & dixerunt: Num per ſolum Moyſen locutus eſt Dominus? Nonne & nobis ſimiliter locutus eſt? Quod cum audiſſet Dominus, locutus eſt ad Aaron & Mariam: Quare non timuiſtis detrahere ſervo meo Moyſi? Iratusque contra eos abiit.* 2. Eccleſiaſtici 6. v. 35. *In multitudine Presbyterorum prudentium ſta, & ſapientiæ illorum ex corde conjungere, ut omnem narrationem Dei poſſis audire.* Et l. c. C. 7. v. 15. *Noli verboſus eſſe in multitudine Presbyterorum, & ne iteres verbum* (pertinaciter illud contra ferme univerſalem ſenſum talium Presbyterorum defendendo) *in oratione* (hoc eſt, ſermone) *tua.* 3. S. AUGUSTINUS l. 2. de Baptiſmo C. 5. *Aliquid aliter ſapere quàm res ſe habet, humana tentatio eſt. Nimis autem amando ſententiam ſuam vel invidendo melioribus uſque ad præcidendæ communionis & condendi ſchiſmatis vel hæreſis ſacrilegium pervenire, diabolica præſumptio.* Idem ſentiendum, ſi tollitur communio charitatis. 4. Idem in Epiſt $\frac{7}{141}$. *Si maniſeſtiſſimæ certæque rationi* (vel traditioni & obſervantiæ univerſali continuatæ à temporibus Apoſtolicis) *velut Scripturarum ſanctarum objicitur authoritas; non intelligit, qui hoc facit; & non Scripturarum illarum ſenſum, ad quem penetrare non potuit, ſed ſuum potius objicit veritati: nec quod in eis, ſed quod in ſeipſo velut pro eis invenit, opponit.*

QUÆRITUR 19. Quid ſit *diſcordia?*

RESPONDEO: Diſcordia eſt diſſenſio voluntatum circa ea bona, quæ homo Deo vel proximo ex charitate præſtare tenetur.

QUÆRITUR 20. An diſcordia ſit ex ſuo genere peccatum mortale?

RESPONDEO Affirmativè.

RATIO eſt, quia diſcordia ex ſuo genere proponitur tanquam objectum gravis indignationis divinæ. Sic Apoſtolus ad Gal. 5. dicit: *Idolorum ſervitus veneficia -- diſſenſiones, ſectæ, qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.* Et Proverb. 6. dicitur: *Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima ejus.* Iſtud ſeptimum autem eſt: *Eum, qui ſeminat inter fratres diſcordias.*

QUÆRITUR 21. An diſcordia ſemper ſit peccatum? præſertim mortale?

RESPONDEO 1. Si quis diſcordat ab alio circa bonum agibile gravis momenti, ad quod promovendum tenetur ex charitate Dei vel proximi, talis diſcordia eſt peccatum mortale.

RESPONDEO 2. Si *bonum* illud agibile, circa quod eſt diſcordia, eſt tantùm *leve*; vel, etiamſi grave ſit, ſi tamen conſideratis circumſtantiis ſit tantum objectum *charitatis hic & nunc tantùm obligantis ſub levi;* vel denique ſi motus diſcordiæ *non ſint habituales, ſed cito tranſeuntes* per modum primorum motuum, in his tribus circumſtantiis diſcordia eſt tantùm peccatum veniale.

RESPONDEO 3. Si bonum illud agibile, circa quod eſt diſcordia, ſe habeat ad gloriam Dei per modum excedentis & exceſſi comparativè ad bonum oppoſitum; vel ſi alterutrum bonum, quod eſt minus conducibile ad gloriam Dei, per ignorantiam invincibilem judicetur æqualiter vel magis conducibile, diſcordia ex parte illius, qui habet talem æſtimationem, non eſt formale peccatum.

RESPONDEO 4. Ab aliis diſcordare in malo non ſolùm hoc eſt peccatum, ſed etiam laudabile ac mertorium.

Hæc omnia PROBANTUR ratione & authoritate S. THOMÆ, qui 2. 2. q. 37. a. 1. C. ſic ſcribit: „Concordia ex charitate cauſatur; in quantum ſcilicet charitas multorum corda conjungit „in aliquid unum, quod principaliter eſt ipſum

„bonum

„ bonum divinum, ſecundariò autem bonum pro-
„ ximi. Diſcordia igitur ea ratione eſt pecca-
„ tum, in quantum bujusmodi concordiæ con-
„ trariatur. Sed ſciendum, quod hæc concordia
„ tollitur dupliciter. Uno modo per ſe; alio
„ verò modo per accidens. Per se quidem,
„ quando ſcienter & ex intentione diſſentit à bo-
„ no divino, & à proximi bono, in quo debet
„ conſentire. Per accidens autem, cum
„ intentio aliquorum eſt ad aliquod bonum, quod
„ pertinet ad honorem Dei vel utilitatem proxi-
„ mi; ſed unus æſtimat, hoc eſſe bonum; alius
„ autem habet contrariam opinionem; diſcordia
„ tunc eſt per accidens (ſeu præter inten-
„ tionem) contra bonum divinum vel proximi.
„ Et talis diſcordia non eſt peccatum, nec repu-
„ gnat charitati, niſi hujusmodi diſcordia ſit vel
„ cum errore circa ea, quæ ſunt de neceſſitate ſa-
„ lutis, vel pertinacia indebita adhibeatur. Ex
„ quo patet, quod diſcordia quandoque eſt ex
„ peccato unius tantùm, puta, cum unus vult
„ bonum, cui alter ſcienter reſiſtit. Quandoque
„ autem eſt cum peccato utriuſque, puta, cum
„ uterque diſſentit à bono alterius, & uterque di-
„ ligit bonum proprium.

Et *ad* 2. „ Cauſare diſcordiam, per quam tol-
„ litur mala concordia ſcilicet in mala voluntate,
„ eſt laudabile. Et hoc modo laudabile fuit,
„ quod Paulus poſuit diſſenſionem inter eos, qui
„ erant concordes in malo. Act. 23. Et Domi-
„ nus de ſe dicit Matth. 10. Non veni pacem mit-
„ tere, ſed gladium.

Et *ad* 3. „ Diſcordia, quæ fuit inter Paulum
„ & Barnabam, Act. 15. fuit per accidens; & non
„ per ſe; uterque enim intendebat bonum. Sed
„ uni videbatur, hoc eſſe bonum; alii aliud; quod
„ ad defectum humanum (cognitionis) pertine-
„ bat. Non enim erat talis controverſia in his,
„ quæ ſunt de neceſſitate ſalutis. Quamvis hoc
„ ipſum fuerit ex divina providentia ordinatum
„ propter utilitatem inde conſequentem.

Quæritur 22. Quid ſit *præſumptio?*

Respondeo: Præſumptio eſt molitionis arduæ vires naturæ & gratiæ veroſimiliter tranſcendentis attentatio circa gubernationem rerum humanarum.

Quæritur 23. An præſumptio ſit ex ſuo genere peccatum mortale?

Respondeo Affirmativè.

Ratio eſt, quia in Scriptura proponitur tànquam objectum gravis indignationis divinæ. Sic Judith 6. v. 15. dicitur: *Domine Deus cæli & terræ, intuere ſuperbiam eorum, & oſtende, quoniam non derelinquis præſumentes de te; & præſumentes de ſe & de ſua virtute gloriantes humilias.* Et Eccleſiaſtici 18. v. 10. *Vidit præſumptionem eorum, quoniam mala eſt, & cognovit ſubverſionem illorum.* Et l. c. C. 35. v. 23. *Dominus gentibus reddet vindictam, donec tollat plenitudinem ſuperborum, & reddat hominibus ſecundum opera Adæ, & ſecundum præſumptionem illius.* Et C. 37. v. 3. *O præſumptio nequiſſima, unde creata es cooperire aridam malitia & doloſitate illius?*

Quæritur 24. In quo conſiſtit malitia præſumptionis?

Respondeo: Malitia præſumptionis conſiſtit in oppoſitione ad ſuaviſſimum ordinem divinæ ſapientiæ omnia ſuaviter, patienter, & providè gubernantis. Cum enim Deus ad fines à ſe præſtabilitos vel præceptos media proportionata ordinet, nempe vires naturæ & gratiæ, ſuperbus contra hunc ordinem per media violenta ac improportionata ad ſublimiora invito Numine contendit. Hinc Apoſtolus 2. Cor. 10. v. 12. dicit: *Non audemus nos inſerere aut comparare nos quibuſdam, qui ſeipſos commendant; ſed ipſi in nobis noſmetipſos metientes & comparantes noſmetipſos nobis, non in immenſum gloriabimur, ſed ſecundum menſuram regulæ, qua menſus eſt nobis Deus menſuram pertingendi uſque ad vos; non enim ſuperextendimus nos.*

Quæritur 25. Quomodo peccari poſſit per præſumptionem?

Respondeo: Per præſumptionem peccatur 1. Si quis deſtitutus neceſſariis ſcientiarum ſubſidiis præſumat docere vel gubernare alios. Et hoc genus præſumptionis, ſi quis ſponte ejusmodi Doctoris vel Superioris Munus ſine ſpeciali vocatione arroget, eſt peccatum mortale, quia ſe & alios exponit multorum errorum ac peccatorum periculo. 2. Si quis ſoli rationi confiſus præſumat introducere novas doctrinas Traditioni uniformi contrarias circa res ſupernaturales fidei vel morum. Scribit enim Apoſtolus 1. Tim. 6. v. 20. *O Timothee, depoſitum cuſtodi, devitans profanas vocum novitates.* Ad quem textum Vincentius Lirinensis l. 1. Commentarii C. 27. ſcribit: „ Quid eſt depoſitum? Id eſt, quod tibi
„ creditum eſt, non quod à te inventum eſt: quod
„ accepiſti; rem non ingenii, ſed doctrinæ; non
„ uſurpationis privatæ, ſed traditionis; in qua
„ non author debes eſſe, ſed cuſtos; non inſtitu-
„ tor, ſed ſectator; non ducens, ſed ſequens.

3. Si quis in ritibus & diſciplina Eccleſiæ in rebus magni momenti introducat novationem absque authoritate Epiſcoporum, præſertim Romani Pontificis, peccat mortaliter. Hoc modo peccant graviter, qui B. Virginem veſtiunt novo veſtiendi genere, præſertim profano; qui in Altarium forma, in cæremoniis Divini Officii, in Precationum Eccleſiaſticarum, v. g. Litaniarum, Formulis, in Benedictionum Eccleſiaſticarum ritu, vel in uſu rerum piarum, novitates notabiles immiſcent, vel immiſcentibus verbo, exemplo, aut imitatione cooperantur. De aliis ejusmodi novitatibus introducendis Nicolaus de Clemangis, Archiepiſcopus Bajocenſis, in Tract. de novis Celebritatibus non inſtituendis, ſic ſcribit: „ Pariunt novitates diſcordias, partas
„ nutriunt, nutritas augent, auctas roborant. Per
„ novitates Dominus graviter irritari ſolet, de
„ quibus in Pſalmo ſcriptum eſt: Irritaverunt
„ eum in adinventionibus ſuis, & multiplicata
„ eſt in eis ruina. „

4. Peccatur etiam, ſi antiquæ conſuetudines, non repugnantes charitati erga Deum & proximum abſque juſta cauſa & ſimul prudenti ſpe obtinendi majus bonum cum magna turbatione immutantur vel evertuntur.

Ratio eſt, quia omnis novitas perturbat, quæ turbatio licita non eſt, niſi compenſetur lucro majorum bonorum. Ita ſcribit S. Augu-

STINUS

STINUS Epiſt. 118. ad Januarium C. 5. „Faciat „quiſque, quod in ea Eccleſia, in quam venit, „invenerit. Non enim quidquam eorum contra „fidem fit, aut contra mores, hincinde meliores. „His enim cauſis, id eſt propter fidem, aut pro„pter mores, vel emendari oportet, quod per„peram fiebat, vel inſtitui, quod non fiebat. „Ipſa quippe mutatio conſuetudinis, etiam quæ „adjuvat utilitate, novitate perturbat. Qua„propter, quia utilis non eſt, perturbatione in„fructuoſa conſequenter noxia eſt.

QUÆRITUR 26. Quid ſit *ambitio?*

RESPONDEO: Ambitio eſt inordinatus appetitus eminentiæ quoad gradum honoris ſuper alios per media non ordinata à Deo.

QUÆRITUR 27. An ambitio ſit ex ſuo genere peccatum mortale?

RESPONDEO Affirmativè.

RATIO eſt, quia in Scriptura proponitur tanquam contraria charitati, & mandato Chriſti. Apoſtolus 1. Cor. 13. ſcribit: *Charitas non eſt ambitioſa.* Et Chriſtus Matth. 18. Apoſtolis de præeminentia contendentibus: *Niſi efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* Et Marci 9. *Si quis vult primus eſſe, ſiat noviſſimus.* Et Luc. 22. *Reges Gentium dominantur eorum. Vos autem non ſic. Sed qui major eſt in vobis, fiat ſicut minor; & qui præceſſor, ſicut miniſtrator.* Et Matth. 20. *Quicunque voluerit inter vos major fieri, ſit veſter miniſter.*

QUÆRITUR 28. In quo conſiſtat malitia ambitionis?

RESPONDEO: Malitia ambitionis conſiſtit PRIMARIO in oppoſitione ad charitatem per hoc, quod ſine relatione ad Deum pro ſuo explicito fine *habitualiter* conſtituat honorem, cum tamen honor ſit tantum medium ad ſerviendum aliis. SECUNDARIO autem conſiſtit in oppoſitione ad ordinem divinæ ſapientiæ in diſtribuendis honoribus, quam ordinem ambitioſus transgreditur, arripiendo media non ordinata à Deo.

DIXI, *habitualiter.* Quamvis enim non peccet, qui non ſemper actiones ſuas *actualiter* in Deum referret, grave tamen peccatum & gravis deordinatio eſt, integrum ſtatum honoria conſiſtentem in *eſſe habituali diuturno* non referre ad ſervitium Dei vel proximi. Hanc malitiam ex oppoſitione ad charitatem eleganter deſcribit PETRUS BLESENSIS his verbis: „Charitas pa„tiens eſt pro æternis; ambitio patitur omnia „pro caducis, charitas benigna eſt pauperibus, „ambitio divitibus: Charitas omnia ſuffert pro „veritate, ambitio pro vanitate. Utraque omnia „credit, omnia ſperat, ſed longè diſſimili modo: „hæc ad gloriam hujus vitæ, illa ad gloriam ſine „fine.„ Ex his patet, habitualem ordinationem mediorum ad finem profanum honoris, primariò ad duos vel tres annos reſpectum ſine relatione ad Deum eſſe actum intrinſecè oppoſitum legibus veræ charitatis, ac conſequenter eum eſſe graviter peccaminoſum intrinſecè.

QUÆRITUR 29. An ambitio ſit grave peccatum, ſi quis honores quærat ad promovendam majorem Dei gloriam?

RESPONDEO Affirmativè.

D. Amort Tract. de 7. Vitiis Capital.

RATIO eſt, quia ſi majorem Dei gloriam tantum quærat ſecundariò, relinquitur in intentione gravis deordinatio per oppoſitionem ad rectum habitualem ordinem charitatis. Si autem gloriam divinam primariò quærat, relinquitur nihilominus in tali actu gravis deordinatio per oppoſitionem ad ordinem divinæ ſapientiæ, in quantum ſtatum habitualem honoris quærit per media non ordinata à Deo.

QUÆRITUR 30. Quomodo poſſit peccari per ambitionem?

RESPONDEO: *Circa Beneficia Eccleſiaſtica*, quæ digniori conferri debent, peccari poteſt his modis. 1. Si aſpirans ad talia beneficia prece, pretio, donis, ſervitiis, beneficiis, mutuo, humanitatis officiis extraordinariis &c. Patronum tacitè obliget ad conferendum ſibi votum. 2. Si aſpirans Patronum quidem nec tacitè obliget ad dandum votum, eum tamen extraordinariis ſumptibus vel officiis flectere conetur ad ſibi potius, quàm alteri conferendum beneficium, etiamſi non ſit eminenter dignior aliis. 3. Si negligat in conferentibus votum ea debitu modo corrigere, ad quorum correctionem per ſe tenetur ex officio. 4. Si alias obligationes ſui ſtatus, pietatis vel charitatis officia aliunde debita prætermittat, ne diſpliceat conferenti votum. Hoc enim inter præcipuas ambitionis malitias, proprietatea & ſigna refereodum eſt, quod integris menſibus omne tempus artibus, ſtudiis, & officiis pro ſcopo honoris impendat, & tanto tempore orationes, pia conſueta exercitia Deo luridiſſimè præſtet, vel omittat, quod non parum diſplicet Deo. 5. Si quidpiam agat vel omittat ad præripiendum votum æque dignis præciſe ex motivo honoris vel emolumenti temporalis. Hæc enim omnia ſunt manifeſta indicia ambitionis circa beneficia ſpiritualia, in quibus unicè pro ſine haberi debet ſervitium Dei majus, & utilitas major Eccleſiæ.

RESPONDEO: *Circa officia temporalia* per ambitionem peccatur 1. ſi via ſternitur per neglectum juſtitiæ, charitatis, & pietatis. 2. Si via ſternitur per media aſpiranti & conferenti quoad conſcientiam periculoſa. 3. Si quæratur officium periculoſum animæ loco officii ſecuri pro conſcientia. 4. Si ambiatur officium cum præjudicio tertii, cui ſubveniri jubet lex charitatis. Ex his omnibus autem patet, vix unquam ſine peccato ambitionis aſpirari poſſe ad Officia Civilia vel Eccleſiaſtica ratione eminentiæ, niſi poſitivè urgeat lex charitatis erga Deum, Eccleſiam, vel Rempublicam; aut ſi officium non quæratur ratione eminentiæ ſeu honoris, ſed ratione lucri ſeu emolumenti temporalis, illud aliis præripi non poſſe, niſi officium ſit viribus æque proportionatum ſuis, ac aliorum viribus; & æqualia ſperetur utilitas ex ſuo ſervitio pro gloria Dei, ſalute animarum, & decore Eccleſiæ. Hæc ſi deſint, appetitus officii jam eſt inordinatus inordinatione gravi vel levi pro gravitate bonorum, quæ amittuntur, vel malorum, quæ veroſimiliter conſequuntur, quod dictu & cogitatû terribile ob plurimorum damnationem, quæ ex ejusmodi ambitionibus dependet.

§. III.

§. III.

De Avaritia.

QUÆRITUR I. Quid ſit *avaritia?*
RESPONDEO: Avaritia eſt inordinatus appetitus bonorum temporalium?

QUÆRITUR 2. An avaritia ſit ex genere ſuo peccatum mortale?
RESPONDEO Affirmativè.

Id PROBATUR ex Scriptura, quæ avaritiam conſtanter proponit tanquam objectum gravis indignationis divinæ. Sic enim Apoſtolus 1. Cor. 5. ſcribit: *Scripſi vobis: ſi is, qui frater* (Chriſtianus) *nominatur, eſt fornicator, aut avarus, aut idolis ſerviens, —. cum ejusmodi nec cibum ſumere.* Et C. 6. *Neque fornicarii, neque idolis ſervientes, neque fures, neque avari, regnum Dei poſſidebunt.* Et 1. Tim. 6. v. 10. *Radix omnium malorum eſt cupiditas.*

QUÆRITUR 3. In quo conſiſtat malitia avaritiæ?

RESPONDEO: Malitia avaritiæ conſiſtit in duobus: PRIMO ac PRIMARIO *in oppoſitione ad charitatem*, in quantum avarus *negativè* longo tempore quieſcit in divitiis temporalibus, tanquam fine ſuo curarum omnium, non referendo eas ad finem ultimum virtualiter. SECUNDO ac SECUNDARIO *in prava ſpontanea propenſione ad varium genus vitiorum*, cum quibus avaritia plerumque connexa eſt. Plurima enim vitia ex avaritia naſcuntur, quæ propterea etiam *filiæ* avaritiæ dici ſolent.

QUÆRITUR 4. Quænam ſunt *filiæ avaritiæ?*

RESPONDEO: Enumerantur ſequentes. 1. Proditio. 2. Fraus. 3. Fallacia. 4 Perjurium. 5. Inquietudo cum neglectu actionum ſpiritualium, præſertim Sacerdotalium, ſi avari fuerint ipſimet Sacerdotes. 6. Violentia. 7. Obduratio contra miſericordiam. Has ſeptem avaritiæ filiss aſſignat S. GREGORIUS l. 31. *Moralium.* Fundamentum autem ejusmodi deductionis ſumptum eſt ex præfato textu Apoſtoli: *Radix omnium malorum cupiditas*, 1. Tim. 6. & ex C. 9. Amos, ubi dicitur: *Vidi Dominum ſtantem ſuper Altare, & dixit: Percute cardinem, & commovebuntur ſuperliminaria: avaritia enim in capite omnium.*

QUÆRITUR 5. Ex quibus ſignis agnoſcatur latens morbus & gravitas avaritiæ?

RESPONDEO: Latens in animo radix & gravis malitia avaritiæ cognoſcitur ex effectu, nempe ex actibus filiarum avaritiæ. Nam PRIMO, ſi homo amore temporalium incipiat committere manifeſta peccata mortalia, v. g. proditiones patriæ, fraudes in contractibus, fallacias ad oppreſſiones innocentium, perjuria, aut violentas emunctiones miſerorum; non eſt dubium, latentem avaritiæ morbum eſſe vehementem, cui homo teneatur ſub peccato mortali applicare efficacia remedia. SECUNDUM ſignum latentis radicatæ avaritiæ eſt, ſi quis præ amore temporalium diuturno tempore, v. g. integro anno, continuet magnam negligentiam in divinis, v. g. ſi ex motivo, ne particulæ lucri pereant, omittat vel deproperet, aut deproperari faciat à ſubditis preces matutinas, menſales, veſpertinas; ſi ex eo fine omittat, vel omitti faciat conciones; ſi ex eodem motivo non ſolùm ipſe in diebus feſtis ab exercitiis pietatis pomeridianis in Eccleſia abſtineat, ſed etiam alios ab iisdem arceat; ſi ex motivo, ne perdat famulos & ancillas utiles, iisdem laxet frænos nocturnæ, vel alias majoris juſto licentiæ; ſi ex motivo, ne teneatur parum aliquid contribuere pro erectione Scholæ in viculis, pro introductione devotionum ſalubrium, pro fundatione concionatorum, aut pro aliis piis inſtitutis, non ſolùm ſuam retrahat opem, ſed etiam conetur impedire diſſuadendo conſenſum cæteris concivibus; ſi denique decorem Dei negligat promovere, & ſalutem animarum, ex metu temporalis diſpendii. Hi omnes & innumeri alii rami progerminant ex radice & arbore avaritiæ; cum lex charitatis ſeu amicitiæ erga Deum velit emolumenta divinæ gloriæ in rebus magni momenti præferri commodis propriis. TERTIUM avaritiæ latentis ſignum eſt, ſi quis longo tempore negligat ſuperflua ſuo ſtatui erogare in pauperes vel alias cauſas pias, eaque opera miſericordiæ horreat. De quibus tamen jam ſufficienter actum eſt in *primo Præcepto Decalogi.* QUARTUM ſignum eſt, ſi quis nec ſentiat, nec patiatur, ſe ad miſericordiam flecti indigentium precibus, aut fletibus; nec audire velit de ſupplicationibus ac gravaminibus, vel remediis tribulatorum, vel de cohortationibus ad opera miſericordiæ.

§. IV.

De Luxuria.

QUÆRITUR I. Quid ſit *luxuria?*
RESPONDEO: Luxuria eſt inordinatus appetitus venereorum, ſeu actuum ad profuſionem humani ſeminis præter ordinem à Deo conſtitutum tendentium. Verùm de hoc genere peccati ſufficienter actum eſt in ſexto præcepto Decalogi.

QUÆRITUR 2. Quænam aſſignantur *filiæ luxuriæ?*

RESPONDEO: Aſſignantur ſequentes. 1. CÆCITAS MENTIS, qua homo in agendis aberrat à via ac regulis prudentiæ. Hæc mentis cæcitas luculenter apparet in illis duobus libidinoſis ſenibus, de quibus ſcribitur Dan. 13. *Exarſerunt in concupiſcentiam ejus* (Suſannæ) *& everterunt ſenſum ſuum, & declinaverunt oculos ſuos, ut non viderent cœlum, neque recordarentur judiciorum juſtorum.* Horum uni Daniel dixit: *Species decepit te, & concupiſcentia ſubvertit cor tuum.* 2. PRÆCIPITANTIA, qua homo impetu concupiſcentiæ abreptus ſine matura deliberatione, circumſpectione, ac providentia in actum libidinoſum prorumpit. Libidinoſis enim congruit, quod ſcribitur Jobi 18. *Lux impii obtenebreſcet in tabernaculo illius, & lucerna* (gratiæ), *quæ ſuper eum eſt, extinguetur. Arctabuntur greſſus virtutis ejus, & præcipitabit eum conſilium ſuum: Immiſit enim in rete pedes ſuos, & in maculis ejus ambulat.* 3. INCONSIDERATIO, qua homo, etiamſi conetur cum deliberatione procedere

re ac lentè, nihilominus ob inclinationem affectus ad objecta, motiva, & media prædilecta, ad ea attentionem ſuæ mentis affigit, & econtra à conſideratione objectorum, motivorum, ac mediorum retrahentium attentionem ſuæ mentis vel totaliter, vel partialiter retrahit. 4. INCONSTANTIA, qua libidinoſus, dum ſeſe à *vitioſo habitu extricare conatur, facile à bono propoſito recedit, aut levi difficultate fractus, aut dominante voluntate illectus.* 5. AMOR INORDINATUS QUARUMVIS BLANDITIARUM CARNIS in omni genere voluptatum. Proprium eſt enim ejusmodi voluptati carnali, ut qui hanc amat, etiam delicias reliquorum ſenſuum, puta tactus, guſtus, odoratus, viſus, & auditus amet. Hinc Sapientiæ 2. Luxurioſi dicunt: *Venite, fruamur bonis, quæ ſunt, & utamur creatura tanquam in juventute celeriter. Coronemus nos roſis, antequam marceſcant; nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra.* 6. ODIUM DEI, ſeu ejus judiciorum & legum. Hinc luxurioſi plerumque perſequuntur Doctores tuentes obligationem veram Legum Divinarum, eosque habent odio, in quibus oduint Deum Authorem legum caſtiſſimarum. 7. INORDINATUS AMOR VITÆ PRÆSENTIS, quo libidinoſi mallent, voluptates præſentis vitæ eſſe æternas cum contemptu futuræ vitæ gaudiorum. 8. DESPERATIO ASSEQUENDÆ BEATITUDINIS. Libidinoſi enim juſto Dei judicio ſic relinquuntur poteſtati Dæmonis inhabitantis, ut credant, ſe ſalvos fieri, & pravam conſuetudinem deponi non poſſe. Hinc Oſeæ C. 5. dicitur: *Non dabunt cogitationes, ut revertantur ad Deum ſuum; quia ſpiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.* Et Epheſ. 4. *Deſperantes ſemetipſos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis.* Et D. THOMAS 2. 2. q. 73. a. 5. ad 2. hæc notatu digniſſima ac veriſſima ſcribit: „Diabolus dicitur maximè gaudere de peccato luxuriæ, quia eſt maximæ adhærentiæ, & difficile ab ea homo poteſt eripi.„ 9. STULTITIA, TURPILOQUIUM, & SCURRILITAS. Connaturale enim eſt, ut lingua facile eructet, quo cor plenum eſt. Quod autem attinet ſtultitiam ſeu turbationem mentis, de ea S. THOMAS 2. 2. q. 46. a. 3. ſic ſcribit: „Stultitia ſecundùm quod eſt peccatum, provenit ex hoc, quod ſenſus ſpiritualis hebetatus eſt, ut non ſit aptus ad ſpiritualia dijudicanda. Maximè autem ſenſus hominis immergitur ad terrena per luxuriam, quæ eſt circa maximas delectationes, quibus anima maximè abſorbetur. Et ideo ſtultitia, quæ eſt peccatum, maximè naſcitur ex luxuria.„ Hinc etiam Apoſtolus 1. Cor. 2. v. 14. ſcribit: *Animalis homo non percipit ea, quæ ſunt Spiritus Dei: ſtultitia enim eſt illi.* Et Proverb. 7. de Juvene meretricem ſequente dicitur: *Statim eam ſequitur, quaſi bos ductus ad victimam, & quaſi agnus laſciviens, ignorans, quod ad vincula ſtultus trahatur, donec transfigat ſagitta jecur ejus; velut ſi avis feſtinet ad laqueum, & neſcit, quod de periculo animæ ejus agitur.* Eodem in ſenſu S. HIERONYMUS l. 1. adverſus Jovinianum ſcribit: „Amor formæ rationis oblivio eſt, & inſaniæ proximus. Fœdum, minimeque conveniens animo ſopiti vitium; turbat conſilia, altos & generoſos Spiritus frangit, à magnis cogitationibus ad humillimas detrahit. Querulos, iracundos, temerarios, durè imperioſos, ſerviliter blandos, omnibus inutiles, ipſi noviſſime amori, facit. Nam cum fruendi cupiditate inſatiabilis flagrat, plura tempora ſuſpicionibus, lachrymis, conqueſtionibus perdit, odium ſui facit, & ipſe noviſſimè ſibi odio eſt.

QUÆRITUR 3. Quænam ſunt remedia contra luxuriam?

RESPONDEO: P. NATALIS ALEXANDER in Theol. Mor. l. 3. C. 8. a. 5. ſequentia enumerat.

Primum eſt *conſideratio damnorum, & inhoneſtatis*, quæ ex hoc peccato oriuntur. Nam luxurioſi corporis animique pœnis graviſſimis ſæpe plectuntur, & præſertim cæcitate mentis, quæ pœna omnium graviſſima eſt, ita ut neque Dei, nec ſalutis æternæ, neque famæ, neque dignitatis, neque filiorum, vitæque ſuæ rationem habeant; ſicque adeo inutiles & nequam fiunt, ut nihil grave committi eis debeat, & ad nullum fere officii munus idonei ſint. Hinc Oſeæ 4. ſcriptum eſt: *Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.*

Secundum remedium eſt *otii fuga*, nec non crapulæ & ebrietatis, quæ ad luxuriam provocant. Unde Ezechielis 16. ſcriptum eſt: *Ecce, hæc fuit iniquitas Sodomæ ſororis tuæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & otium ipſius, & filiarum ejus.* David in adulterium lapſus eſt, cùm de ſtrato ſuo poſt meridiem ſurrexiſſet, & in Solario Domus Regiæ deambularet; *Eo tempore, quo ſolent Reges ad bella procedere*, otio vacans. Hinc S. HIERONYMOS Epiſt. 4. „Ama (inquit) ſcientiam ſcripturarum, & carnis vitia non amabis --- ſacito aliquid operis, ut te ſemper Diabolus inveniat occupatum.„ Quantùm verò fugiendæ ſint crapula & ebrietas ad cuſtodiam caſtitatis, Scriptura Sacra non uno in loco docet. Exodi 32. *Sedit populus bibere, & manducare, & ſurrexerunt ludere.* Quem locum TERTULLIANUS Lib. de Jejuniis proferens ait: „Intellige Sanctæ Scripturæ verecundiam, luſum niſi impudicum non denotaſſet. Eodemque in Libro ait: „Appendices gulæ laſcivia atque luxuria.„ Proverb. 20. *Luxurioſa res vinum.* Ad Epheſ. 5. *Et nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* Hinc S. HIERONYMUS Lib. 2. adverſus Jovinianum ſcribit: „Non ei debemur, cui naſcimur, ſed cui renaſcimur, qui repugnantem carnem, & ad libidinum incentiva rapientem inedia ſubjugamus. Eſus carnium, & potus vini, ventriſque ſaturitas, ſeminarium libidinis eſt.„ Unde & Comicus: „Sine Cerere (inquit) & Libero friget Venus.„ Hinc POMPEJI Amphitheatrum *Baccho* ſimul & *Veneri* dedicatum: Qua de re TERTULLIANUS Libro *de Spectaculis* ait: „Duo iſta Dæmonia conſpirata & conjurata inter ſe ſunt, ebrietatis & libidinis. Itaque Theatrum Veneris Liberi quoque domus eſt.„ Hinc S. GREGORIUS Curæ Paſtoralis P. 3. Admonitione 20. „Plerumque (inquit) edacitas uſque ad luxuriam pertrahit; quia dum ſatietate venter extenditur, aculei libidinis excitantur. Gulæ deditos luxuria ſequitur, Propheta teſtante, qui dum aperta narrat, occulta

„ denuntiat, dicens (Jerem. 52.) Princeps co-
„ quorum deſtruxit muros Jeruſalem. Prin-
„ ceps coquorum venter eſt. Muri Jernſalem,
„ virtutes animæ ad deſiderium ſupernæ pacis e-
„ levatæ. Coquorum ergo Princeps muros Jeru-
„ ſalem dejicit, quia dum venter ingluvie diten-
„ ditur, virtutes animæ per luxuriam deſtrnun-
„ tur.

Tertium remedium eſt, *nimiam frequentationem & familiaritatem mulierum vitare.* Hinc Proverbiorum 6. dicitur: *Nunquid enim poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo, ut veſtimenta illius non ardeant? Aut ambulare ſuper prunas, ut non comburantur plantæ ejus? ſic qui ingreditur ad mulierem, &c.* Et Eccli. 42. *In medio mulierum noli commorari: de veſtimentis enim procedit tinea, & à muliere iniquitas viri. Melior eſt enim iniquitas viri, quàm mulier benefaciens, & mulier confundens in opprobrium: Id eſt, mulieris, quamvis piæ, ſocietas periculoſior, quàm viri improbi.* Et Cap. 9. *Speciem mulieris alienæ multi admirati reprobi facti ſunt. Colloquium enim illius quaſi ignis exardeſcit. Cum aliena muliere ne ſedeas omnino, nec accumbas cum ea ſuper cubitum: & non alterceris cum illa in vino, ne fortè declinet cor tuum in illam.*

Quartum remedinm eſt *fidelis & vigilans cuſtodia ſenſuum: Quia aſcendit mors per feneſtras noſtras, ingreſſa eſt domos noſtras* (ut dicitur Jeremiæ 9.) *id eſt, per omnes ſenſus ad animæ interitum mors introit peccatorum;* (ut S. Hieronymus explicat; quem eo de argumento differentem Lib. 2. contra Jovin. audire operæ pretium eſt.) „ Per quinque
„ ſenſus (inquit) quaſi per quaſdam feneſtras vi-
„ tiorum ad animam introitus eſt. Non poteſt
„ ante Metropolis & arx mentis capi, niſi per por-
„ tas ejus irruerit hoſtilis exercitus. Horum per-
„ turbationibus anima prægravatur, & capitur a-
„ ſpectu, auditu, odoratu, ſapore, tactu. Si Cir-
„ cenſibus quiſpiam delectetur; Si Athletarum
„ certamine, ſi mobilitate hiſtrionum, ſi formis
„ mulierum, ſplendore gemmarum, veſtium, me-
„ tallorum, & cæteris hujuſcemodi: Per oculo-
„ rum feneſtras animæ capta libertas eſt, & im-
„ pletur illud Propheticum: Mors intravit per
„ feneſtras noſtras. Rurſum auditus vario or-
„ ganorum cantu, & vocum inflexionibus delini-
„ tur, & Carmine Poëtarum, & Comœdiarum,
„ Mimorumque urbanitatibus & ſtrophis, & quid-
„ quid per aures introiens virilitatem mentis effe-
„ minat. Odoris autem ſuavitas, & diverſa thy-
„ miamata, & amomum, & cyphi, œnanthe, mu-
„ ſcus, & peregrini muris pellicula, quod diſſolu-
„ tis & amatoribus conveniat, nemo niſi diſſolu-
„ tus negat. --- Tactus autem alienorum corpo-
„ rum, & fœminarum ardentior appetitus, vici-
„ nus inſaniæ eſt. Ob hunc ſenſum cupimus, ira-
„ ſcimur, geſtimus, invidemus, æmulamur, ſoli-
„ citi ſumus: & expleta voluptate, per quandam
„ plenitudinem rurſus accendimur, quærimusque
„ facere, quod cùm fecerimus, iterum pœnitea-
„ mus. Igitur cùm per has portas quaſi quidam
„ perturbationum cunei ad arcem noſtræ mentis
„ intraverint, ubi erit libertas, ubi fortitudo e-
„ jus, ubi de Deo cogitatio? Maximè cùm tactus
„ depingat ſibi etiam præteritas voluptates, & re-
„ cordatione vitiorum cogat animam compati, &
„ quodam modo exercere quod non agit. His
„ igitur rationibus invitati multi Philoſopborum
„ reliquerunt frequentias urbium, & hortulos ſub-
„ urbanos, ubi ager irriguus, & arborum comæ,
„ & ſuſurrus avium, fontis ſpeculum, rivus im-
„ murmurans, & multæ oculorum auriumque Il-
„ lecebræ, ne per luxum & abundantiam copia-
„ rum animæ fortitudo molleſceret, & ejus pudi-
„ citia conſtupraretur. Inutile quippe eſt cre-
„ bro videre, per quæ aliquando captus ſis, & eo-
„ rum te experimento committere, quibus diffi-
„ culter careas. Nam & Pythagorei hujuſcemo-
„ di frequentiam declinantes in ſolitudine & de-
„ ſertis habitare conſueverant. Platonici quo-
„ que & Stoici in Templorum locis & porticibus
„ verſabantur, ut admoniti auguſtioris habitacu-
„ li ſanctitate, nihil aliud quàm de virtutibus co-
„ gitarent. Sed & ipſe Plato, cùm eſſet dives, &
„ thoros ejus Diogenes lutatis pedibus conculca-
„ ret, ut poſſet vacare Philoſophiæ, elegit aca-
„ demicam villam ab urbe procul, non ſolùm de-
„ ſertam, ſed & peſtilentem, ut cura & aſſiduita-
„ te morborum libidinis impetus frangeretur, Di-
„ ſcipulique ſui nullam aliam ſentirent volupta-
„ tem, niſi earum rerum quas diſcerent. Quoſ-
„ dam legimus efodiſſe ſibi oculos, ne per eo-
„ rum viſum à contemplatione Philoſophiæ avo-
„ carentur. Unde & Crates ille Thebanus pro-
„ jecto in mare non parvo auri pondere; Abite
„ (inquit) peſſum malæ cupiditates: Ego vos
„ mergam, ne ipſe mergar à vobis. Quod ſi quis
„ exiſtimat, & abundantia ciborum potionumque
„ ſe perfrui, & vacare poſſe ſapientiæ, hoc eſt,
„ & verſari in deliciis, & deliciarum vitiis non
„ teneri, ſeipſum decipit. Cùm enim procul ab
„ his remoti, ſæpe capiamur naturæ illecebris, &
„ cogamur ea cupere, quorum copiam non habe-
„ mus: Quantò magis, ſi circumdati retibus vo-
„ luptatum, eſſe nos liberos arbitremur? Vetus
„ quoque ſententia eſt: Difficile eſt, imo impoſ-
„ ſibile, deliciis & voluptatibus affluentes, non
„ ea cogitare, quæ gerimus: Fruſtraque quidam
„ ſimulant, ſalva fide, & pudicitia, & integritate
„ mentis, ſe abuti voluptatibus, cùm contra na-
„ turam ſit, copiis voluptatum ſine voluptate
„ perfrui: Et Apoſtolus boc ipſum cavens dixe-
„ rit: Quæ autem in deliciis eſt vidna, vivens
„ mortua eſt. Senſus corporum quaſi equi ſunt
„ ſine ratione currentes; Anima verò in Aurigæ
„ modum retinet fræna currentium, & quomodo
„ equi abſque rectore præcipites ruunt: Ita cor-
„ pus ſine ratione & imperio animæ in ſuum fer-
„ tur interitum.

Conſonat S. Gregorius, Libro 21. *Mor.* cap. 11. explicans illud Job. 31. *Pepigi fœdus cum oculis meis, ut ne cogitem quidem de virgine.* Sic enim banc ſententiam exponit: „ Cùm ſit inviſi-
„ bilis anima, nequaquam corporearum rerum
„ delectatione tangitur, niſi quòd inhærens cor-
„ pori, quaſi quædam egrediendi foramina ejuſ-
„ dem corporis ſenſus habet. Viſus quippe, au-
„ ditus, guſtus, odoratus & tactus quaſi quædam
„ viæ mentis ſunt, quibus foris veniat, & ea, quæ
„ extra ejus ſunt ſubſtantiam, concupiſcat. Per
„ hos etenim corporis ſenſus quaſi per feneſtras

„ quaſ-

„ quaſdam exteriora quæque anima reſpicit, re-
„ ſpiciens concupiſcit. Hinc etenim Jeremias ait:
„ Aſcendit mors per feneſtras noſtras, ingreſ-
„ ſa eſt domos noſtras. Mors quippe per fe-
„ neſtras aſcendit, & domum ingreditur, cùm per
„ ſenſus corporis concupiſcentia veniens hsbita-
„ culum intrat mentis. Quo contra de Juſtis per
„ Isaiam dicitur: Qui ſunt hi, qui ut nubes
„ volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas?
„ Juſti namque volare ut nubes dicti ſunt, quia à
„ terrenis contagiis ſublevantur: & quaſi colum-
„ bæ ad feneſtras ſuas ſunt, quia per ſenſus cor-
„ poris exteriora quæque intentione non reſpi-
„ ciunt rspscitatis, eosque foras non rapit con-
„ cupiſcentia carnalis. Quisquis verò per has
„ corporis feneſtras incautè exterius reſpicit, ple-
„ rumque in delectationem peccati etiam nolens
„ cadit; atque obligstus deſideriis incipit velle
„ quod noluit. Et nonnullis ſubjunctis, ita col-
„ ligit: Unde nobis ad cuſtodiendam cordis mun-
„ ditiam, exteriorum quoque ſenſuum diſciplina
„ ſervanda eſt. Nam quantalibet virtute mens
„ polleat, quantalibet gravitste vigeat, carnales
„ tamen ſenſus puerile quiddam exterius perſtre-
„ punt; & niſi interioris gravitatis pondere &
„ quaſi juvenili quodam vigore refrænentur, ad
„ fluxa quæque & levia mentem enervem tra-
„ hunt.

Ante hos Patres S. Basilius Lib. de *S. Virginitate*, in eandem ſententiam ſcribit: „ Volu-
„ ptss cùm una generaliter ſit, veluti ſons qui-
„ dam à carne profluit; atque in quinos ſenſus,
„ veluti rivos totidem diſtributa, per hos ab in-
„ timis ad ſenſibilia fluit: Quorum quilibet per
„ propriam organi ſui feneſtram vehementer e-
„ mittens fluentum ſuum, quidquid corruptum
„ cominus occurrerit, ad ſe pertrahit; carnali-
„ que limo implet, torrentis inſtar. Rurſus quo-
„ que ab exterioribus per easdem feneſtras in car-
„ nis æſtus celerius refluens animsm fluctibus per-
„ turbationum qustit, atque in profunda demer-
„ git.„ Et infra: „Obſtruendus eſt igitur primus
„ ingreſſus per ſenſus ſatelliti carnis; ſenſusque
„ ipſi ut januæ ac feneſtræ cordis, ſeris ac vecti-
„ bus undique firmandi atque muniendi: Ne per
„ aliquem illorum verſutus aſcendens, mortem
„ contubernalem ſuam ſecum unà introducat.
„ Mors enim (inquit) aſcendit per feneſtras.
„ Re vera enim ſenſus feneſtræ animæ ſunt: Qui-
„ bus anima, ſive ut pudica mulier exteriorem
„ ſenſuum lucem ad conſiderationem rei cujusque
utilis, modicè caſteque eas aperiens haurit: Si-
„ ve ut impudica meretrix, attonita ad exteriora
„ quæque ac noxia curioſe ſpectanda, proſpicit
„ ad oblectamenta laſciviæ; cervicem malè con-
„ torquens, ac per boc ſuavia & læta hauriens.

Quintum remedium eſt *humiliatio & mortificatio Spiritus.* Quò ſpectat juvenis cujusdam Monachi Hiſtoria, quam S. Hieronymus narrat Epiſt. 4. ad *Ruſticum* data. „ Græcus adoleſcens e-
„ rat in Cœnobio (inquit) qui nulla abſtinentia
„ nulla operis magnitudine flammam poterat car-
„ nis extinguere. Hunc periclitantem Pater Mo-
„ naſterii hac arte ſervavit. Imperat cuidam vi-
„ ro gravi, ut jurgils atque convitiis inſectaretur
„ hominem; & poſt irrogatam injuriam, primus
„ veniret sd querimoniam. Vocati teſtes, pro
„ eo loquebantur, qui contumeliam fecerat. Fle-
„ re ille contra mendacium: Nullus alius crede-
„ re veritati: Solus Pater defenſionem ſuam cal-
„ lidè opponere, ne abundsntiori triſtitia abſor-
„ beretur frater. Quid multa? Ita annus ductus
„ eſt: Quo expleto, interrogatus adoleſcens ſu-
„ per cogitationibus priſtinis, an adhuc moleſtiæ
„ aliquid ſuſtineret? Sæpè, inquit, vivere mihi
„ non licet, & fornicari libeat?

Sextum remedium eſt *Oratio jugisque ad Deum gemitus*, ut colligitur ex illo Sspientiæ 8. *Et ut ſcivi, quoniam aliter non poſſem eſſe continens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat Sapientiæ, ſcire cujus eſſet hoc donum: Adii Dominum, & deprecatus ſum illum.* Et ex illo 1. ad Cor. 12. *Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ Angelus Satanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogavi, ut diſcederet à me: & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea.* Quàm ſalubre ſit iſtud remedium, exemplo ſuo docuit S Hieronymus Epiſtola 22. ad Eustochium *de Cuſtodia Virginitatis.*
„ O quoties (inquit) ego ipſe in eremo conſtitu-
„ tus, & in illa vaſta ſolitudine, quæ exuſta Solis
„ ardoribus horridum Monachis præſtat habita-
„ culum, putabam, me Romanis intereſſe deliciis.
„ Sedebam ſolus, qui amaritudine repletus eram.
„ Horrebant ſacco membra deformia, & ſqualli-
„ da cutis ſitum Æthiopicæ carnis obduxerat.
„ Quotidie lachrymæ, quotidie gemitus, & ſi
„ quando repugnantem ſomnus imminens oppreſ-
„ ſiſſet, nuda humo vix oſſa hærentia collidebam.
„ De cibis verò & potu taceo, cùm etiam lan-
„ guentes Monachi aqua frigida utantur, & co-
„ ctum aliquid accepiſſe, luxuria ſit. Ille igitur
„ ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere
„ ipſe damnaveram, Scorpionum tantùm ſocius
„ & ferarum, ſæpe choris intereram puellarum.
„ Pallebant ora jejuniis, & mens deſideriis æſtua-
„ bst in frigido corpore, & ante hominem ſua
„ jsm carne præmortuum, ſola libidinum incen-
„ dia bulliebant. Itaque omni auxilio deſtitutus
„ ad Jeſu jacebam pedes, rigabam lscrymis, car-
„ ne tergebam, & repugnantem carnem hebdo-
„ madarum inedia ſubjugabam. — Memini, me
„ clamantem diem crebro junxiſſe cum nocte, nec
„ prius à pectoris ceſſaſſe verberibus, quàm re-
„ diret, Domino increpante tranquillitas. Ipſam
„ quoque cellulam meam, quaſi cogitationum
„ mearum conſciam; pertimeſcebam: & mihi-
„ met iratus & rigidus ſolus deſerta penetrabam.
„ Sicubi concava vallium, aſpera montium, ru-
„ pium prærupta cernebam; ibi meæ orationis
„ locus, ibi illud miſerrimæ carnis ergsſtulum:
„ &, ut ipſe mihi teſtis eſt Dominus, poſt mul-
„ tas lacrymas, poſt cœlo inhærentes oculos,
„ nonnunquam videbar mihi intereſſe agminibus
„ Angelorum; & lætus gaudensque cantsbam:
„ Poſt te in odorem unguentorum tuorum curre-
„ mus.

Forte etiam non inutile fuerit ex Medicis aliqua excerpere, quæ pro mitigando ſtimulo carnis, ſeu paſſione concupiſcentiæ præſcribunt. Primerosius l. 3. C. 9. ſic ſcribit: „ Ad cura-
„ tio-

tionem ſeminis acrimonia mitiganda, ejus copia minuenda, & omnia Veneris irritamenta tollenda ſunt. Vitentur igitur vita otioſa, deſes; nec turpia legant, audiant, vel intueantur; cum puellis (ſeu viciſſim puellæ cum juvenibus) non converſentur. Victu parco, precibus, & jejuniis libidinem doment; objurgationibus, pudore, & etiam, ſi opus ſit, verberibus (flagellis) ab impudicis cogitationibus divertantur. Omnis victus ratio ſit tenuis, & refrigerans; aer igitur ſit frigidior, aut in frigida natent; vel laventur crura decocto refrigerante, (vel palmæ manuum, plantæ pedum, lapidi vel alteri objecto valde frigido applicentur). Somnus ſit parcior, nec in culcitris (ſeu lectis) plumeis. In lecto ſubſternantur ſolia lactucæ, viticis, & ſalicis, & alia ejuſdem virtutis; Otia vitent, ſed laboribus continuis exerceantur. In cibo & potu vitent omnia polytropha (hoc eſt, valde nutritiva), caleſacientia, ſalſa, & acria. Hæc enim Venerem irritant. Igitur noxia ſunt ova, carnes gallinarum, caponum, vitulorum, quia multum nutriunt, carnes ſalſæ aromatibus conditæ; quia & multrum nutriunt, & caleſaciunt, ſicut & vinum generoſum; ſed conveniunt piſces, & olera, & lactucæ, portul. endiv, cichor. acetoſa cum aceto, vel etiam juſculis cocta, melones, cucurbitæ, poma, ceraſa, panis furfuraceus, aquæ potus. Nocent verò Amygdala, piſtacia, nuces pineæ, ficus, dactyli, & quæcunque Venerem ſtimulant. Acida proſunt, ut acetum, omphacium, ſuccus limon. arantior. granat. olivæ, cappares, & ſimilia oligotrapha (hoc eſt, parum nutritiva) refrigerantia, incidentia, exſiccantia, & corruptiones humorum emendantia. Si hæc non ſufficiant, tunc aliis remediis erit utendum. Venæ ſectio ſæpius repetita prodeſt; ſanguinem enim refrigerat, & ſeminis materiam demit. Humores vitioſi acrimoniam ſemini conciliantes temperentur primò, dein vacuentur. Temperant & extinguunt ſeminis acrimoniam vel refrigerantia, ut ſaccharum Saturni, lactuca, portul. viola, umbilicus Veneris, nymph. ſalix; hæcque duo poſteriora ex Dioſcoride & Plinio Veneris appetitum in totum auferunt; vel proprietate occulta agentia, ut folia, ſemina, & flores agni caſti, qui etſi calidus ſit, acris, ac tenuis ſubſtantiæ, vi tamen occulta libidinem compeſcit. Idem faciunt ruta, aneth, menta, ſemen cannabis, verbena, camphora, quæ etſi calida ſit, per accidens tamen refrigerat, dum calidos vapores educit. Demum narcotica Venerem tollunt. Coriandrum &c. Ex prædictis varia fieri poſſunt, tam interna, quàm externa. Interna ſunt primò ſyrupi. ℞. ſolior. viticis, lactucæ, ſalicis, nymph. portul. umbilici vener. ana. M. ij. menthæ, ruthæ, ſumnit. anet. ana. M. j. flor. violar. nymph. P. j. ſem. cannab. coriand. lactucæ, papav. & quatuor frigid. major. ana. ʒj. fiat decoctio ad ℔. 1. ß. cui adde ſucci verbenæ depurati, & limon. ana. ʒiij. aceti roſacei ℥j. ſacchari ℔. ß. fiat Apozema, cui addi poteſt camph. ʒj. II. Emulſiones ex prædictis ſeminibus cum aquis idoneis & ſyrupo de nymph. III. Pulveres & electuaria &c. &c.„ Hæc omnia fuſius declarantur in præfato Authore, & in aliis Medicis, qui, ubi opus fuerit, conſulendi ſunt.

Dixi, *ubi opus fuerit*. Nam applicanti remedia ſpiritualia, ſuperius & in *Appendice* Tractatus de Pœnitentia deſcripta, vix unquam opus erit iſtis remediis medicis; & nolenti applicare remedia ſpiritualia vix unquam proderunt iſta remedia medica. Imo perſonis ſæcularibus aſpirantibus ad ſtatum conjugalem nunquam applicari debent, nec licitè conſuli poſſunt abſque conſilio Medici, ne, dum corrigitur exceſſus, ipſa virtus generativa depravetur.

Similia ferme remedia præſcribit ex Medicis Vincentius Belluacensis in ſuo *Speculo* Tomo ſecundo, Libro duodecimo, Capite vigeſimo tertio, ubi ſic ſcribit: „Cujus teſticuli calidæ complexionis ſunt, multum ſperma generantes, in tantum ut ſæpius coitum requirant, hunc oportet cavere cibos ſperma generantes; uti quoque regimine appetitum coitus minuente; exercitii quoque fortis aſſiduitate, quo moveantur plus cæteris ſuperiora membra corporis, ut eſt ludus pilæ, ſublevatio vel jactus lapidis: utatur etiam aquæ frigidæ balneo; lumboſque ſuos liniat oleo roſato, & nenuphare coctanorum (Nemiſar deſcribitur ab eodem Vincentio Tomo primo l. 9. C. 108., quod ſit herba paluſtris in ſecundo gradu frigida) dorſo quoque ſuo imponat opium diſtemperatum cum aqua roſarum atque lactucarum. Comedat autem Sebedenech: eique propinet quis feræ ſemen, lactucarum, & portulacæ, æquis partibua datur. De his quoque, quæ ſperma, & erectionem virgæ minuunt, ſunt acetoſa, & ſtiptica in cibo ſumpta, ut acetum, & uvæ acerbæ ſuccus, & ribes, & his ſimilia. Erectionem quoque minuunt, quæ ventoſitatis diſſolutiva ſunt, ut agnus caſtus, ruta, mentaſtrum, ciminum, & ameos.„ Hucuſque Vincentius.

§. V.

De Invidia.

Quæritur 1. Quid ſit *invidia?*

Respondeo: Invidia eſt inordinata triſtitia de bono alieno.

Quæritur 2. An invidia ſit ex ſuo genere peccatum mortale?

Respondeo Affirmativè.

Ratio eſt, quia in Scriptura proponitur tanquam objectum gravis indignationis divinæ. Apoſtolus enim ad Gal. 5. v. 21. enumerans gravia vitia, *invidias, homicidia, &c.* addit: *Qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.*

Quæritur 3. In quo conſiſtat malitia invidiæ?

Respondeo: Malitia invidiæ conſiſtit *primariò in oppoſitione ad charitatem Dei & proximi.* Qui enim Deum amat, nil æſtimat aut quærit præter

præter Deum; amat etiam omnia, quæ ordinat, & amat Deus; & delectatur, ſi omnes alii homines per varia dona Dei trahantur ad Deum. At verò invidia æſtimat ſua bona, & quærit ſua bona, & excellentiam ſuper alios. Propterea enim triſtatur, quia videt alios eminere ſuper ſe, & majoribus à Deo donis cumulari, quàm ſe. Hinc Apoſtolus 1. Cor. 13. dicit: *Charitas non æmulatur, non eſt ambitioſa.* *Secundariò* autem conſiſtit in prava inclinatione animi ad gravia ſcelera. Hanc malitiam invidiæ S. CYPRIANUS eleganter deſcribit in Tractatu *de zelo & livore*, ibique depingens exempla vetera, quaſi in umbra delineat ingentia mala Eccleſiæ, quæ ex invidia naſcuntur quorundam, ferre non valentium, ſi Deus alios præter ſe miro ordine providentiæ conſtituat in candelabro Eccleſiæ. Itaque l. c. ſic habet: „Zelare, quod bonum videas, & invidere melioribus, leve apud quoſdam & modicum crimen videtur; dumque exiſtimatur leve eſſe & modicum, non timetur; dum non timetur, contemnitur; dum contemnitur, non facile vitatur, & fit cæca & occulta pernicies. — Videamus, unde zelus, & quando, & quomodo cœperit? facilius enim à nobis malum tam perniciosum vitabitur, ſi ejusdem mali & origo & magnitudo noſcatur. Hinc Diabolus inter initia ſtatim mundi & periit primus, & perdidit. Ille dudum angelica majeſtate ſubnixus, ille Deo acceptus & charus, poſtquam hominem ad imaginem Dei factum conſpexit, in zelum malevolo livore prorupit, non prius alterum dejiciens inſtinctu zeli, quàm ipſe zelo ante dejectus; captivus antequam captus, perditus antequam perdens; dum ſtimulante livore homini gratiam datæ immortalitatis eripit, qui ipſe quoque id, quod prius fuerat, amiſit. Quale malum eſt, fratres dilectiſſimi, quo Angelus cecidit, quo circumveniri & ſubverti alta illa & præclara ſublimitas potuit, quo deceptus eſt ipſe, qui decipit? Exinde invidia graſſatur in terris, dum livore periturus magiſtro perditionis obſequitur; dum Diabolum, qui zelat, imitatur, ſicut ſcriptum eſt: Invidia autem Diaboli mors introivit in orbem terrarum. Imitantur ergo illum, qui ſunt ex parte ejus. Hinc denique novæ fraternitatis prima odia, hinc homicidia neſanda cœperunt, dum Abel juſtum Cain zelat injuſtus, dum bonum malus invidia & livore perſequitur. Tantùm valuit ad conſummationem facinoris æmulationis furor; ut nec charitas fratris, nec ſceleris immanitas, nec timor Dei, nec pœna delicti cogitaretur. Injuſtè oppreſſus eſt, qui juſtitiam primus oſtenderat; odia perpeſſus eſt, qui odiſſe non noverat; occiſus eſt impiè, qui moriens non repugnabat. Et quod Eſau fratri ſuo Jacob inimicus extitit, zelus fuit. Nam quia ille benedictionem patris acceperat, hic in odium perſecutionis facibus livoris exarſit. Et quod Joſeph fratres ſui vendiderunt, cauſa vendendi de æmulatione deſcendit; poſtquam id, quod ſibi in viſionibus proſperum fuerat oſtenſum, ſimpliciter ut fratribus frater expoſuit, in invidiam malevolus animus erupit. Saul quoque Rex ut David odiſſet, ut perſecutionibus ſæpe repetitis innocentem, miſericordem, miti lenitate patientem necare cuperet, quid aliud quàm zeli ſtimulus provocavit? Quod Goliath interfecto & ope ac dignatione divina tanto hoſte deleto, populus admirans in laudes David prædicationis ſuffragio proſiliit; Saul ſimultatis atque inſectationis furias de livore concepit. Judæi nonne inde perierunt, dum Chriſto malunt invidere, quàm credere? obtrectantes magnalibus, quæ ille faciebat, zelo excœcante decepti ſunt, nec ad divina noſcenda cordis oculos aperire potuerunt. — Non eſt autem, quod aliquis exiſtimet, malum illud una ſpecie contineri, aut brevibus terminis & anguſto fine concludi. Latè patet zeli multiplex & fœcunda pernicies. Radix eſt malorum omnium, fons cladium, ſeminarium delictorum, materia culparum. Inde odium ſurgit, animoſitas inde procedit. Avaritiam zelus inflammat; dum quis ſuo non poteſt eſſe contentus, videns alterum ditiorem. Ambitionem zelus excitat; dum cernit quis alium in honoribus auctiorem. Zelo excæcante ſenſus noſtros, atque in ditionem ſuam mentis arcana redigente, Dei timor ſpernitur, magiſterium Chriſti negligitur, judicii dies non providetur. Inflat ſuperbia, exacerbat ſævitia, perfidia prævaricatur, impatientia concutit, furit diſcordia, ira ferveſcit; nec ſe jam poteſt cohibere vel regere, qui factus eſt poteſtatis alienæ. Hinc dominicæ pacis vinculum rumpitur, hinc charitas fraterna violatur, hinc adulteratur veritas, unitas ſcinditur, ad hæreſes atque ad ſchiſmata proſilitur, dum obtrectatur Sacerdotibus, dum Epiſcopis invidetur; cùm quis aut queritur, non ſe potius ordinatum, aut dedignatur alterum ferre Præpoſitum. Hinc recalcitrat, hinc rebellat de zelo ſuperbus, de æmulatione perverſus, animoſitate & livore, non hominis, ſed honoris inimicus. Qualis verò animæ tinea, quæ cogitationum tabes, pectoris quanta rubigo? Zelare in altero vel virtutem ejus, vel felicitatem, id eſt, odiſſe in eo vel merita propria, vel beneficia divina; in malum proprium bona aliena convertere, illuſtrium proſperitate torqueri, aliorum gloriam facere ſuam pœnam, velut quoſdam pectori ſuo admovere carnifices, cogitationibus & ſenſibus ſuis adhibere tortores, qui ſe inteſtinis cruciatibus lacerent, qui cordis ſecreta malevolentiæ ungulis pulſent! Non cibus talibus lætus, non potus poteſt eſſe jucundus; ſuſpiratur ſemper, & ingemiſcitur & doletur: Dumque ab invidis nunquam livor exponitur, diebus ac noctibus pectus obſeſſum ſine intermiſſione laceratur. Mala cætera habent terminum; & quodcumque delinquitur, delicti conſummatione finitur. In adultero ceſſat facinus perpetrato ſtupro; in latrone conquieſcit ſcelus homicidio admiſſo; & prædoni rapacitatem ſtatuit præda poſſeſſa; & falſario modum ponit impleta fallacia: Zelus terminum non habet, permanens jugiter malum & ſine fine peccatum, quantoque ille, cui invidetur, ſucceſſu meliore profecerit, tantò invidus in majus incendium livoris ignibus inarde-

„ inardeſcit. Hinc vultus minax, torvus aſpe-„ ctus, pallor in facie, in labiis tremor, ſtridor „ in dentibus, verba rabida, effrænata convicia, „ manus ad cædis violentiam prompta, etiamſi à „ gladio interim vacua, odio tamen furiatæ men-„ tis armata: Et idcirco Spiritus Sanctus dicit in „ Pſalmis: Nolite zelare benè ambulantem in „ via ſua. Et iterum: Obſervabit peccator „ juſtum, & ſtridebit ad eum dentibus ſuis. „ Deus autem irridebit eum; quoniam provi-„ det, quia veniet dies ejus. Hos D. Apoſto-„ lus Paulus deſignat & denotat dicens: Vene-„ num aſpidum ſub labiis eorum, & os eorum „ maledictione & amaritudine plenum eſt. „ Veloces ad effundendum ſanguinem pedes „ eorum: Contritio & calamitas in viis eo-„ rum, qui viam pacis non agnoverunt, nec „ eſt timor Dei ante oculos eorum. Multò „ malum levius, & periculum minus eſt, cùm „ membra gladio vulnerantur. Facilis cura eſt, „ ubi plaga perſpicua eſt; & citò ad ſanitatem „ medela ſubveniente perducitur vulnus, quod „ videtur: Zeli vulnera abſtruſa ſunt & occulta, „ nec remedium curæ medentis admittunt, quæ „ ſe intra conſcientiæ latebras cæco dolore clau-„ ſerunt. Quicunque es invidus & malignus, vi-„ deris, quàm his eis, quos odiſti inſidioſus, per-„ niciosus, infeſtus: Nullius magis quàm tuæ ſa-„ lutis inimicus es. Quisquis ille eſt, quem zelo „ perſequeris, ſubterfugere & vitare te poterit: „ Tu te non potes fugere: Ubicunque fuerit, „ adverſarius tuus tecum eſt, hoſtis ſemper in „ pectore tuo eſt, pernicies intus incluſa eſt, in-„ eluctabili catenarum nexu ligatus & vinctus es, „ zelo dominante captivus es, nec ſolatia tibi ul-„ la ſubveniunt. Perſeverans malum eſt, homi-„ nem perſequi ad Dei gratiam pertinentem: ca-„ lamitas ſine remedio eſt, odiſſe felicem.

Quæritur 4. An triſtari de bono alieno ſemper ſit peccatum? præſertim mortale?

Respondeo 1. Triſtari de bono alieno non ſemper eſt peccatum, ſed tunc ſolùm, quando illa triſtitia eſt inordinata, hoc eſt, ſine recto ordine ad Deum, tanquam motivum & finem contriſtationis ultimum. Hinc 1. Non eſt invidia, nec peccatur, ſi quis referendo ſe & omnia ſua ad Deum triſtetur de bono alterius, quatenus ex eo timetur grave malum, ſibi ipſi, vel aliis perſonis bonis injuſtè inferendum. Sic *Eſther* & *Mardochæus* de gratia & auctoritate Aman apud Regem Perſarum meritò dolere poterant, à quo ſibi totique Judæorum Genti ſupremam cladem imminere cernebant. Hinc S. Gregorius Lib. 22. Mor. cap. 6. ait: „ Evenire ple-„ rumque ſolet, ut non amiſſa caritate, & inimi-„ ci nos ruina lætificet, & rurſum ejus gloria ſi-„ ne invidiæ culpa contriſtet: Cùm & ruente eo, „ quoſdam bene erigi credimus, & proficiente il-„ lo, plerosque injuſtè opprimi formidamus. „ Qua in re mentem noſtram nec ejus jam defe-„ ctus erigit, nec ejus profectus addicit, ſi recta „ noſtra cogitatio non quid in ipſo, ſed quid de „ ipſo circa alios agatur, attendit. Sed ad hæc „ ſervanda valde eſt neceſſarium ſubtiliſſimæ di-„ ſcretionis examen: Ne, cùm noſtra odia exe-„ quimur, fallamur ſub ſpecie utilitatis alienæ. *Secundò:* Non eſt reus invidiæ, qui dolet de bono ſpirituali alterius, non quòd proximum hujusmodi bono carere velit; ſed quod ipſe illo careat. Hæc enim laudabilis æmulatio eſt: ut docet S. Thomas loco ſupra citato. „ Poteſt „ (inquit) aliquis de bono triſtari alterius, non „ ex eo, quod ipſe habet bonum, ſed ex eo, „ quod nobis deeſt bonum illud, quod ipſe ha-„ bet. Et hoc propriè eſt zelus. Et ſi iſte ze-„ lus ſit circa bona honeſta, laudabilis eſt, ſecun-„ dum illud 1. ad Corinth. 14. Æmulamini Spi-„ ritualia. Hæc æmulatio non invidiæ, ſed „ charitatis eſt. Unde ibidem præmittit: Secta-„ mini charitatem. Illa fit, ut virtutes proxi-„ morum imitemur, adeoque ut de illius bonis, „ quæ nobis communia ſunt, & in quibus ſumus „ ipſi ſimiles, gaudeamus. „ *Tertiò.* Triſtari de bonis alienis propter Deum, eò quod indignis malitia hominum collata vel arrepta ſint, ſicque pauperes vel animæ deſtituantur debitis ſubſidiis, non eſt peccatum, ſed juſta erga malitiam hominum indignatio. Sic juſtè dolent viri pii, & Eccleſiæ vel Reipublicæ amantes, quod beneficia & dignitates ſæculares aut Eccleſiaſticæ illis conferantur, qui re vera ſunt indigni.

Respondeo 2. Peccant tamen mortaliter peccato invidiæ, qui habitualiter triſtantur de temporalibus aliorum bonis, quatenus ex divinæ providentiæ ordine etiam improbis diſtribuuntur.

Ratio eſt, quia talis contriſtatio habitualis indicat, in bonis temporalibus propriis, quæ ſic invidens appetit, conſtitui negativè diuturno tempore, v. g. per annum, ultimum finem, utpote ea bona non referendo ad Deum, aut ſe longo tempore non referendo ac committendo cum reſignatione ad diſpoſitionem divinam.

Respondeo 3. Peccant etiam mortaliter, qui triſtantur habitualiter de aliorum bonis, in quantum ii ſibi præferuntur vel exæquantur.

Ratio eſt, quia talis habitualis triſtitia diuturno tempore continuata oritur ex habituali amore alicujus boni concupiti, quod nec actualiter, nec virtualiter refertur in Deum. Si enim tale bonum, ob cujus carentiam oritur triſtitia, ſaltem virtualiter, referretur in Deum tanquam finem unicè concupitum ultimum, non permaneret habitualis triſtitia de alieno bono tam diuturno tempore, ſed mens aliquando evigilaret ad Deum. Hinc rectè dicit S. Augustinus l. de vera Religione C. 47. „ Bene vivere ſemper de-„ cet. Quare quisquis hoc & diligit & facit, non „ ſolùm non invidet imitantibus, ſed & his ſe „ præbet libentiſſimè atque humaniſſimè, quan-„ tum poteſt; nec tamen eis indiget. Nam quod „ in illis diligit, in ſeipſo habet totum, atque „ perfectum. Ita cum diligat proximum tanquam „ ſeipſum, non invidet ei, quia nec ſibi ipſi. „ Præſtat ei, quod poteſt, quia & ſibi ipſi. Non „ eo indiget, quia nec ſeipſo. Tantùm Deo in-„ diget, cui adhærendo beatus eſt. Nemo au-„ tem illi eripit Deum.

Quæritur 5. Ex quibus ſignis agnoſcatur latens morbus ſeu radix invidiæ graviter peccaminoſæ?

Respondeo: Agnoſcitur ex effectibus graviter peccaminoſis, ſeu ex filiabus invidiæ, ut vocantur.

Quæritur 6. Quænam ſunt *filiæ invidiæ?*

Respondeo: D. Gregorius M. l. 31. Mor. C. 17. enumerat quinque effectus ſeu filias invidiæ. Sunt autem ſequentes: 1. Odium, ſeu averſio animi ab alicujus perſona; cum affectu nolendi ipſi bona, ſed potius volendi ipſi mala. 2. Suſurratio. 3. Detractio. 4. Exultatio in adverſis proximi. 5. Et afflictio in ejus proſperis.

Quæritur 7. An odium proximi ſit ex ſuo genere peccatum mortale?

Respondeo Affirmativè.

Ratio eſt, quia ipſa averſio animi ab alicujus perſona eſt quædam ſpontanea inclinatio animi ad ſubtractionem gravium bonorum, & poſitionem gravium malorum in proximo. Hoc autem repugnat charitati, quam quisque debet proximo, tanquam rei pertinenti ad Deum, & tanquam imagini ac Filio Dei, ut patet.

Idem Probatur ex Scriptura, & D. Auguſtino. Nam S. Joannes 1. Epiſt. C. 2. ſic ſcribit: *Qui odit fratrem ſuum, in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo eat: Quia tenebræ obcæcaverunt oculos ejus.* Et infra: *In hoc manifeſti ſunt filii Dei, & filii Diaboli. Omnis, qui non eſt juſtus, non eſt ex Deo, & qui non diligit fratrem ſuum: quoniam hæc eſt annuntiatio quam audiſtis ab initio, ut diligatis alterutrum. Non ſicut Cain, qui ex maligno erat, & occidit fratrem ſuum. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera ejus maligna erant; fratris autem ejus juſta. Nos ſcimus, quoniam tranſlati ſumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte: Omnis, qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Et ſcitis, quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſemetipſo manentem.* In quem locum S. Auguſtinus Tract. 6. in illam Epiſtolam ait: *Jam ergo ſi contemnebat quisquam odium fraternum; nunquid & homicidium in corde ſuo contempturus eſt? Non movet manus ad occidendum hominem, homicida jam tenetur à Domino: Vivit ille, & iſte jam interfector judicatur.* Et paulò ſuperius: *Ubi eſt invidia, amor fraternus eſſe non poteſt. Qui invidet, non amat. Peccatum Diaboli eſt in illo: quia & Diabolus invidendo dejecit. Cecidit enim, & invidit ſtanti. Non ideo voluit dejicere ut ipſe ſtaret, ſed ne ſolus caderet. Tenete in animo, ex hoc, quod ſubjecit, invidiam non poſſe eſſe in charitate. Habes apertè cùm laudaretur ipſa charitas, charitas non æmulatur. Non fuit charitas in Cain; & niſi eſſet charitas in Abel, non acciperet Deus ſacrificium ejus. Cum enim ambo obtuliſſent, ille de fructibus terræ, ille de fœtibus ovium: Quid putatis Fratres, quia Deus fructus terræ neglexit? Non intendit Deus ad manus; ſed in corde vidit: & quem vidit cum charitate offerre, ipſius ſacrificium reſpexit; quem vidit cum invidia offerre, ab ipſius ſacrificio oculos avertit. Opera ergo bona Abel non dicit niſi charitatem: Opera mala Cain non dicit niſi odium fraternum. Parum eſt, quia odit fratrem ſuum, & invidit operibus bonis: Quia imitari noluit, necare voluit. Et hinc apparuit, quia filius erat Diaboli, & ille hinc apparuit Juſtus Dei. Hinc ergo diſcernuntur homines. Nemo attendat linguas, ſed facta, & cor.*

Quæritur 8. An ſint capaces Abſolutionis & S. Communionis, qui ſovent odium, præſertim manifeſtum ac ſcandaloſum? Et quænam ſint ſigna talis odii?

Respondeo 1. Signa gravis ejusmodi odii ſunt, ſi quis gaudeat de malo gravi alieno; ſi optet inimico grave malum; ſi libenter audiat vel loquatur de vitiis ac defectibus inimici nullo alio ex motivo utilitatis vel neceſſitatis propriæ, quàm oblectationis ex malo inimici, ſi recuſet acceptare æquas conditiones reconciliationis vel pacificationis; ſi nolit tentare conſueta media reconciliationis ſeu compoſitionis; ſi nolit compromittere in æquos arbitros; ſi in jure dubio vel intricato recuſet æquam transactionem judicio virorum indifferentium; ac denique ſi in jure etiam certo, attamen non liquido ob defectum ſufficientium probationum, vel non ſatis demonſtrato ob incapacitatem intellectus in adverſario nolit parum aliquid ex charitate cedere amore pacis, quantum ſine gravi ſuo & ſuorum præjudicio fieri poteſt.

Respondeo 2. Si Confeſſarius aut Parochus facto exacto de his ſignis examine deprehendat in pœnitente vel Parochiano ſigna *manifeſta* talis odii, tenetur ei denegare abſolutionem, & ſi ſigna fuerint *publicè notoria* cum aliorum ſcandalo, etiam Communionem, niſi ſpondeat emendationem & obſervationem conditionum Jure naturali ac divino requiſitarum.

Id Probatur ex Scriptura, Patribus & Conciliis, adductis à P. Natali l. c. C. 9. a. 5. Reg. 2. Nam 1. Christus Matth. 5. dicit: *Si offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adverſum te, relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade prius reconciliari fratri tuo, & tunc veniens offeres munus tuum.*

2. S. Augustinus Lib. 1. *de Sermone Domini in Monte* Cap. 10. ait: „Pergendum eſt ergo „ad reconciliationem, cùm in mentem venerit, „quod nos fortè fratrem in aliquo læſimus: Pergendum autem non pedibus corporis, ſed motibus animi, ut te humili affectu proſternas fratri, ad quem chara cogitatione cucurreris, in conſpectu ejus, cui munus oblaturus es. Ita „enim etiamſi præſens ſit, poteris eum non ſimulato animo lenire, atque in gratiam revocare „veniam poſtulando, ſi hoc prius coram Deo feceris, pergens ad eum non pigro motu corporis, ſed celerrimo dilectionis affectu: Atque inde veniens, id eſt, intentionem revocans ad id „quod agere cœperis, offeres munus tuum.

3. S. Joannes Chrysostomus Homil. 16. in Matthæum. „O admirabilem (inquit) benignitatem, atque ineffabilem erga homines amorem Dei! Honorem ſuum deſpicit, dum in „proximo charitatem requirit. Interrumpatur, „inquit, cultus meus, ut charitas tua integretur. „Sacrificium mihi eſt fratrum reconciliatio. Propterea quippe non dixit: Poſtquam obtuleris, „aut prius quàm offeras: Sed munere ipſo jam „poſito, & inchoante ſacrificio reconciliandum „mittit ad fratrem. Quam igitur ob cauſam i-

„ ſtud fieri jubet? Dno ſunt, quæ per iſta deſi-
„ gnat. Unum quidem, quod jam dixi, oſtende-
„ re ſcilicet volens, quod honoret maximè cha-
„ ritatem, & hanc acceptiſſimum eſſe Sacrificium
„ ducat; abſque iſta verò nec illud profectò ſu-
„ ſcipiat. Aliud verò quo irrefutabilem quan-
„ dam neceſſitatem reconciliationis imponat. Qui
„ enim juſſus eſt non prius munus offerre quàm
„ reconcilietur offenſo: etiamſi non ob proximi
„ charitatem, ſaltem ne Sacrificium maneat im-
„ perfectùm, currere ad contriſtatum jubet, ini-
„ micitiasque diſſolvere. Propterea & diſerte
„ cuncta memoravit, terrens illum videlicet &
„ ſuſcitans. Cùm enim dicatur: Relinque mu-
„ nus tuum, non ibi ſubſiſtit, ſed intulit, ante
„ Altare; rurſus ab ipſo etiam loco horrorem
„ injiciens: & vade: Nec tantùm dicit: Vade:
„ Sed adjunxit, prius: & tunc veniens offeres
„ munus tuum: Per omnia iſta ſignificans, quia
„ per aliquas inter ſe inimicitias diſſidentes ne-
„ quaquam Menſa illa ſuſcipiat. Audiant hi, qui
„ ſacris Myſteriis initiati, cum inimicitiis ad Com-
„ munionem Altaris accedunt. Audiant etiam
„ illi, qui nondum initiati ſunt. Offerunt nam-
„ que & ipſi munus & hoſtiam, orationem dico
„ & eleemoſynam. Quia enim & hoc Sacrificii
„ inſtar obtineant, audi Prophetam loquentem:
„ Sacrificium laudis honorificabit me. Et rur-
„ ſum: Immola Deo Sacrificium laudis: &c.
„ Elevatio manuum mearum Sacrificium ve-
„ ſpertinum. Itaque etiamſi orationem cum ta-
„ li offeras voluntate, melius eſt orationem re-
„ linquere, & ad reconciliationem fratris excur-
„ rere, & tunc orationem conſequenter offerre.
„ Propter hoc enim facta ſunt omnia. Idcirco &
„ Deus homo factus eſt, atque omnia illa geſſit,
„ ut nos in unum ſine dubio congregaret.

4. Concilium Carthaginense quartum, Canone nonageſimo tertio: „ Oblationes
„ (inquit) diſſidentium fratrum, neque in Sacra-
„ rio, neque in gazophylacio recipiantur.

5. Concilium Arelatense II. Can. 50. „ Hi, qui publicis inter ſe odiis exardeſcunt,
„ ab Eccleſiaſticis Conventibus ſunt removendi,
„ donec ad pacem recurrant.

6. Concilium Agathense, Can. 31.
„ Placuit, ut ſicut plerumque fit, quicumque o-
„ dio aut longinqua inter ſe lite diſſenſerint, &
„ ad pacem revocari diutina intentione nequive-
„ rint, à civitatis primitus Sacerdotibus arguan-
„ tur. Qui ſi inimicitias deponere pernicioſa in-
„ tentione noluerint; de Eccleſiæ cœtu juſtiſſi-
„ ma Excommunicatione pellantur.

7. Concilium Illerdanse, Can. 7.
„ Qui Sacramento ſe obligaverit, ut litigans cum
„ quolibet, ad pacem nnllo modo redeat, pro
„ perjurio uno anno à Communione Corporis &
„ Sanguinis Domini ſegregatus, reatum ſuum e-
„ leemoſynis, fletibus, & quantis potuerit jeju-
„ niis, abluat; ad charitatem verò, quæ operit
„ multitudinem peccatorum, celeriter venire fe-
„ ſtinet.

8. Concilium Toletanum XI. Can. 4.
„ Sicut omnis, qui diligit fratrem ſuum ex Deo,
,, ita omnis, qui non diligit proximum, ex Dia-
,, bolo eſt: Dilectione enim ſola diſcernitur quis,
,, ex quo genitus approbetur, dicente Joanne:
,, In hoc manifeſti ſunt filii Dei & filii Diabo-
,, li. Omnis, qui non facit juſtitiam, non eſt
,, de Deo, & qui non diligit fratrem ſuum. —
,, Et poſt paululum: Omnis, qui odit fratrem
,, ſuum, homicida eſt. — Cùm igitur his præ-
,, ceptis Beatus Apoſtolus conſona prædicatione
,, concordet dicens: Non occidat Sol ſuper
,, iracundiam veſtram, & nolite locum dare
,, Diabolo; relatæ ſunt nobis quorumdam Sa-
,, cerdotum perſonæ in tantam obſtinationis ef-
,, ferbuiſſe diſcordiam, ut non ſolùm illos ab ira
,, occaſus Solis non revocet, ſed nec annoſa qui-
,, dem tranſactio temporum ad bonum charitatis
,, reclinet: Quippe in quorum cordibus ita Sol
,, juſtitiæ Chriſtus occubuit, ut ad lumen chari-
,, tatis redire vix poſſint. Horum igitur & ſimi-
,, lium diſcordantium fratrum oblationes, juxta
,, antiqui Canonis definitionem, nullo modo re-
,, cipiendas eſſe cenſemus. De perſonis tamen
,, diſcordantium id ſpecialiter definitione præci-
,, pimus, ut antequam eos reconciliatio vera in-
,, nectat, nullus eorum accedere ad Altare Do-
,, mini audeat, vel gratiam Communionis ſanctæ
,, percipiat. Sed geminato tempore per Pœni-
,, tentiam compenſabunt, quòd diſcordiæ ſervie-
,, runt. Quodſi unus eorum, alio contemnente,
,, ad ſatisfactionem charitatis cucurrerit; ex eo
,, tempore, ut pacificus intra Eccleſiam recepte-
,, tur, ex quo ad concordiam feſtinaſſe convin-
,, citur; Sententia tamen Superiori ſervata, ut
,, tempus, quod quisque in ira expendit, gemina-
,, tum in Pœnitentiæ ſatisfactione nerſolvat.

9. Concilium Toletanum, Can. 12. ,, Cohibenda eſt iracundia, pellenda diſcor-
,, dia, refrænanda eſt rixa, ut non ſolum noſtro
,, vitio non provocemus quemquam, ſed ut pro-
,, vocati, & graviter læſi, juxta Pauli vocem, ſi-
,, mus cum patientia ſupportantes invicem, &
,, donantes nobismetipſis, ſi quis adverſus ali-
,, quem habet querelam. Sicut Deus in Chriſto
,, donavit nobis, ita & nos dimittamus invicem
,, quod debetur nobis, nt dimittatur quod debe-
,, tur à nobis. Tale quippe pactum cum Deo
,, facimus in Oratione, dicendo: Dimitte no-
,, bis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus
,, debitoribus noſtris. Unde ſummopere ca-
,, vendum eſt omnibus nobis. Qui enim non di-
,, mittit ei, qui facit ſibi injuriam, hoc petendo
,, non pro ſe facit orationem, ſed ſuperinducit
,, maledictionem, & fruſtra ſibi Deum propitium
,, fieri quærit, qui placari proximo negligit. Et
,, quia tales ab eo, qui Pax eſt, ſeparati ſunt, ju-
,, re & ab Eccleſia ſeparantur, niſi inimicitias de-
,, poſuerint.,, Quod ubi confirmavit recitatis
Conciliorum Carthaginenſis IV, & Agathenſis Ca-
nonibus, ita concludit: ,, Quorum igitur obla-
,, tio in præſentis Eccleſiæ non recipitur Sacra-
,, rio, horum procul dubio animæ à Cœleſtis Sa-
,, crarii ſcilicet Regni Dei repelluntur conſortio.

10. Concilium Nannetense, Can. 1. ſtatuit, ,, ut Dominicis & Feſtis diebus Presby-
,, teri

,, teri, antequàm Miſſas celebrent, interrogent,
,, ſi aliqui diſcordantes ſint, qui inter ſe litem
,, implacabilem habeant. Et ſi inventi fuerint,
,, ſtatim reconcilientur. Quodſi renuerint pa-
,, cem ſuſcipere, ab Eccleſia ejiciantur, uſque-
,, quo ad charitatem redeant. Non enim poſſu-
,, mus munus vel oblationem ad Altare offerre,
,, donec priùs fratri reconciliemur. His ita per-
,, actis Sacerdotes Miſſarum Solemnia ritè pera-
,, gant.

QUÆRITUR 9. Quid ſit *Suſurratio?*

RESPONDEO: Suſurratio eſt ſecreta oblocutio, qua quis malum culpæ alienæ vel pœnæ, vel aliquem naturæ defectum inordinatè cuipiam renuntiat eo fine, ut juſtam, quæ inter eos intercedit, amicitiam lædat, aut dirimat. Ad vitium ſuſurrationis etiam pertinet, ſi quis ex inconſideratione graviter culpabili, præſertim habituali talia vitia detegat, quæ laudabilem aliorum amicitiam graviter lædere vel diſſolvere poſſunt, ſive id fieri poſſit ex natura oblocutionis, ſive ratione circumſtantiarum & perſonarum, circa quas verſatur oblocutio.

QUÆRITUR 10. An Suſurratio ſit ex ſuo genere peccatum mortale?

RESPONDEO Affirmativè.

RATIO eſt, quia in Scriptura ſæpius proponitur tanquam objectum gravis indignationis divinæ. In Levitico Cap. 19. dicitur: *Non eris criminator, nec ſuſurro in populo.* Et Proverb. Cap. 6. *Sex ſunt, quæ odit Dominus, & ſeptimum deteſtatur anima ejus: Oculos ſublimes, linguam mendacem, manus effundentes innoxium ſanguinem, cor machinans cogitationes peſſimas, pedes veloces ad currendum in malum, proferentem mendacia, teſtem fallacem, & eum, qui ſeminat inter fratres diſcordias.* Et Cap. 26. *Cum defecerint ligna, extinguetur ignis, & ſuſurrone ſubtracto jurgia conquieſcent.* Eccleſiaſtici 28. *Vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittet inimicitiam. — Suſurro & bilinguis maledictus: Multos enim turbabit pacem habentes. Lingua tertia multos commovit, & diſperſit illos de gente in gentem. Civitates muratas Divitum deſtruxit, & domos Magnatorum effodit. Virtutes populorum concidit, & gentes fortes diſſolvit. Lingua tertia mulieres viratas ejecit, & privavit illas laboribus ſuis. Qui reſpicit illam, non habebit requiem, nec habebit amicum, in quo requieſcat. Flagelli plaga livorem facit: Plaga autem linguæ comminuet oſſa. Multi ceciderunt in ore gladii, ſed non ſic quaſi qui interierunt per linguam ſuam.* Eccleſiaſtici Cap. 5. *Non appelleris ſuſurro & lingua tua ne capiaris, & confundaris. Super furem enim eſt confuſio, & pœnitentia, & denotatio peſſima ſuper bilinguem: Suſurratori autem odium, & inimicitia, & contumelia.* Epiſt. ad Rom. Cap. 1. *Tradidit illos Deus in reprobum ſenſum, ut faciant ea, quæ non conveniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia, plenos invidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, Deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes, inſipientes, incompoſitos, ſine affectione, abſque fœdere, ſine miſericordia. Qui cùm juſtitiam Dei cognoviſſent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte: & non ſolùm qui ea faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.*

D. Amort Tract. de 7. Vitiis Capital.

QUÆRITUR 11. Ex quibus cauſis oblocutio poſſit ab omni peccato, vel ſaltem mortali excuſari?

RESPONDEO 1. Oblocutio excuſatur à peccato mortali, ſi aliorum recta amicitia non graviter læditur.

RESPONDEO 2. Oblocutio excuſatur ab omni peccato, quando per eam aliorum injuſta ac nociva amicitia diſſolvitur. Ita rectè P. NATALIS loco citato, ubi Reg. 4. & 5. ſic ſcribit: *Primò.* ,, In ſuſurrationis peccatum non incur-
,, rit, qui malum proximi renuntiat alteri, vel ad
,, ſalutem ipſius procreandam, vel ob Eccleſiæ,
,, aut Reipublicæ utilitatem; vel ut amicorum
,, ſuorum bono conſulat, vel ut pravas & in da-
,, mnum alterius conſpirantes amicitias diſſolvat.
,, Non ſunt igitur ſuſurrationis rei, qui Superio-
,, ri mala ſubditorum revelant, ad eorum emen-
,, dationem, vel boni publici gratia, putà ne ad
,, ſacros Ordines promoveatur Canonicis impe-
,, dimentis irretitus, ne ad Beneficium Eccleſia-
,, ſticum promoveatur indignus: Ne ad Mona-
,, ſticam Profeſſionem admittatur, qui ſecundùm
,, Canones, aut Regulas, vel Conſtitutiones Re-
,, ligioſorum Ordinum, ad eam vel abſolutè, vel
,, in tali Ordine emittendam ineptus eſt: Ne ma-
,, trimonium contrahere permittantur, quos à
,, contrahendo, vel abſolutè, vel inter ſe, Lex
,, Divina, vel Eccleſiaſtica impedit: Ne aditus
,, ad Aulam pateat ſuſpectæ fidei viris, vel ad-
,, verſus ſalutem Principis conjuratis: ne Divini
,, Verbi prædicatio, Confeſſionum audiendarum
,, munus, docendi provincia hominibus errores
,, contra fidem aut bonos mores clam diſſemi-
,, nantibus, ſeu prava quæcunque Dogmata tra-
,, dentibus, aut ad novitates doctrinarum pro-
,, penſis, ſive mente & corde corruptis deman-
,, dentur. Non ſunt etiam ſuſurrones, qui puel-
,, læ, aut ejus parentibus, ex charitate, & amici-
,, tia vitia aut verò defectus alicujus hominis a-
,, periunt, qui puellæ ipſius nuptias ambit, & in
,, eorum affinitatem per fraudes & dolos irrepe-
,, re nititur. Suſurronibus denique non ſunt
,, annumerandi, qui mala alienæ culpæ, aut pœ-
,, næ, vel naturales defectus aperiunt alteri, eo
,, fine, ut diſſolvant amicitiam utriuſque ſaluti
,, periculoſam, aut in grave ſcandalum aliorum
,, vergentem; ut ſi quis inter concubinam &
,, concubinarium diſcordiam excitet eo fine ut
,, infame illorum contubernium diſſolvat. *Se-*
,, *cundò.* Venialis eſt ſuſurratio, cùm quis per
,, jocum amicorum uni renuntiat aliquid de alte-
,, ro, quod ſcit ingratum ipſi fore, & ex eo non
,, nihil commotum iri adverſus amicum, non ta-
,, men ita ut amicitia diſſolvatur aut labefacte-
,, tur. In ea enim hypotheſi nec amicos disjun-
,, gère, aut gravem inter illos diſcordiam ſerere
,, intendit: Nec quæ dicit homo leviculus, &
,, facetus, talia ſunt ut ſuapte natura, aut habita
,, ratione perſonarum, amicitiam infringere, aut
,, graviter lædere valeant; & ſi leves aliquæ ſu-
,, ſpiciones, vel contentiones hinc inter amicos
,, oriantur, certum eſt, ſe illas protinus diſſipa-
,, turum, ac ſedaturum; quia apud utrumque au-
,, ctoritate valet, utrique amicus eſt, novit uter-
,, que ipſum ad jocos hujusmodi, alias periculo-

„ ſos, proclivem. His, inquam, circumſtantiis
„ concurrentibus, ſuſurratio veniale duntaxat
„ peccatum eſt.

Quæritur 12. An ſuſurratio ſit majus peccatum detractione?

Respondeo Affirmativè.

Id P. Natalis l. c. Reg. 6. ſic probat:
„ Peccatum in proximum eo gravius eſt; quo
„ per ipſum gravius damnum proximo infertur:
„ Damnum autem eo gravius cenſendum eſt,
„ quo majus & excellentius bonum ipſi eripitur.
„ Inter cætera verò bona exteriora præeminet a-
„ micus. Unde dicitur Eccleſiaſtici 6. *Amicus*
„ *fidelis, protectio fortis: Qui autem invenit illum, in-*
„ *venit theſaurum. Amico fideli nulla eſt comparatio,*
„ *& non eſt digna ponderatio auri & argenti contra bo-*
„ *nitatem fidei illius. Amicus fidelis medicamentum*
„ *vitæ & immortalitatis, & qui metuunt Dominum, in-*
„ *venient illum.* Fama autem ipſa, quæ per detra-
„ ctionem tollitur, ad hoc maximè neceſſaria eſt,
„ ut homo idoneus ad amicitiam habeatur. Et
„ ideo ſuſurratio eſt majus peccatum quàm de-
„ tractio, & etiam quàm contumelia: Quia ami-
„ cus eſt melior quàm honor; inquit S. Thomas
„ 2. 2. quæſt. 74 art. 2.

Quæritur 13. An quædam ſuſurrationum genera ſint aliis graviora? Et quænam illa?

Respondeo ex P. Natali l. c. Reg. 7.
„ Suſurrationis peccatum aliud altero gravius eſt
„ non ſolum ratione finis, quo fit interdum ut
„ novæ deformitatis acceſſione cumuletur, ſeu
„ ad alteram quoque peccati ſpeciem pertineat;
„ ſed etiam ratione aliarum circumſtantiarum.
„ Gravius eſt ſcilicet peccatum ſuſurronis, qui
„ diſcordiam ſerit inter virum & uxorem, ut
„ ipſius uxoris amplexibus fruatur, quàm ſi nul-
„ la alia niſi ſuſurrandi libidine eorum concor-
„ diam turbet: Quia non ſolùm ſuſurrationis,
„ ſed etiam adulterii reus eſt. Sed & ſuſurratio
„ qua quis alteri conjugum renuntiat abſolutè a-
„ liquid de altero, quod ipſorum amorem diri-
„ mere aut labefactare poſſit, gravius peccat in-
„ tra eandem ſpeciem, quàm ſi neceſſitudines a-
„ lias, quarum non ita ſacrum nec ſtrictum vin-
„ culum eſt, diſrumpere niteretur. Sic gravius
„ peccat ſuſurro, qui Patrem ita commovet in fi-
„ lium, ut ipſum exhæredet, aut durius tractet:
„ Vel qui Domino aliquid renuntiat de ſervo,
„ quo fit ut ipſum è domo ſuo expellat, aut gra-
„ ves adverſus illius fidelitatem ſuſpiciones con-
„ cipiat, aut ipſum excipiat acerbius: vel Auli-
„ cus, qui in aurem Principis aliquid ex invidia
„ inſuſurrat de altero, quod ejus animum ab illo
„ ita abalienet, aut abalienare poſſit, ut gratia
„ ſua, & beneficiis, & muneribus vel officiis il-
„ lum privet, illique Aulæ aditu interdicat: Id-
„ que molitur ut de illius infortunio creſcat, ut
„ in ejus locum adrepat: vel qui ſuſurrationibus
„ ſuis bella ſive inteſtina, ſive externa accen-
„ dunt, quales multi erant ex Conſiliariis *Saulis*,
„ qui ejus voluntatem à *Davide* alienare, & in il-
„ lum Regem concitare conabantur, 1. Reg. cap.
„ 12. & 24. Illi (inquam) gravius ſuſurrationis
„ peccatum committunt, quàm ſi vulgares con-
„ junctiones & amicitias oblocutionibus ſuis di-
„ rimere aut perturbare conarentur. Unde cir-
„ cumſtantiæ hujusmodi in Sacramentali Confeſ-
„ ſione ſunt neceſſariò exprimendæ. Sic gra-
„ vius peccant ſuſurrones, qui Religioſorum ho-
„ minum, vel Sanctimonialium amicitiam diri-
„ munt, aut ſubditos adverſus Prælatos & Supe-
„ riores commovent: Unde fit ut diſciplina Re-
„ gularis ſolvatur, vel remittatur; Ordo, & pax
„ Monaſteriorum, vel aliarum Societatum ſan-
„ ctarum perturbetur, partes fiant & conventi-
„ cula, naſcantur lites, ſcandala oriantur. Cùm
„ enim ſanctior ſit Fratrum & Sororum in eadem
„ Familia religioſa Deo ſervientium, quàm ſæ-
„ cularium amicorum ſocietas, & verſus ille
„ Pſalmi 132. *Ecce, quàm bonum & quàm jucundum*
„ *habitare fratres in unum*, magis propriè ad eos
„ pertineat: *Qui ſic vivunt in unum, & unum homi-*
„ *nem faciant, ut ſit illis verè quod ſcriptum eſt, anima*
„ *una, & cor unum, multa corpora, ſed non multæ a-*
„ *nimæ; multa corpora, ſed non multa corda*; (ut do-
„ cet S. August. expoſ. in hunc Pſalmum) gra-
„ vius peccat ſuſurro, qui diſcordias ſerit inter
„ Monachos, aut Sanctimoniales, quàm qui ſæ-
„ cularium amicorum concordiam ſive amicitiam
„ labefactat aut perturbat.

Quæritur 14. Quomodo poſſit peccari per detractionem, vel exultationem de malo alieno?

Respondeo: De his dictum eſt in Decalogo *Præcepto* 1. 5. & 8.

§. VI.

De Gula, & Ebrietate.

Quæritur 1. Quid ſit *Gula*?

Respondeo: Gula eſt inordinatus appetitus circa eſculenta & poculenta.

Quæritur 2. Quid ſit *ebrietas*, ſeu *crapula*? Et quotuplex?

Respondeo: Ebrietas eſt *privatio uſus rationis per immoderantiam in potu.* Eadem eſt definitio crapulæ. Dividitur autem crapula in *Theologicam* & *non Theologicam.* Crapula Theologica eſt, in qua homo ſic deſtituitur uſu rationis, ut nequeat diſtinguere inter peccatum & non peccatum. Crapula autem non Theologica eſt, in qua homo necdum ita deſtituitur uſu rationis, ut neſciat diſtinguere inter peccatum & non peccatum.

Quæritur 3. An Gula & Ebrietas ſint ex ſuo genere peccatum mortale?

Respondeo Affirmativè.

Ratio eſt, quia in Scriptura proponuntur tanquam objectum gravis indignationis divinæ. Sic dicitur Iſaiæ 5. *Væ, qui conſurgitis mane ad ebrietatem ſectandam, & potandum uſque ad veſperam, ut vino æſtuetis.* Et Christus Lucæ 21. *Attendite vobis, ne forte graventur corda veſtra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ, & ſuperveniat in vos repentina dies illa. Tanquam laqueus enim ſuperveniet in omnes, qui ſedent ſuper faciem univerſæ terræ.* Et Apoſtolus ad Rom. 13. *Abjiciamus opera tenebrarum, & induamus arma lucis.*

cis. Sicut in die honeſtè ambulemus, non in comeſſationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis. Et 1. Cor. 5. *Scripſi vobis, ſi is, qui frater nominatur, eſt fornicator, aut idolis ſerviens, aut ebrioſus, aut rapax, cum hujusmodi nec cibum ſumere.* Et C. 6. *Nolite errare; neque fornicarii, neque idolis ſervientes, neque adulteri, neque ebrioſi regnum Dei poſſidebunt.* Et ad Gal. 5. *Manifeſta ſunt opera carnis, fornicatio, idolorum ſervitus, homicidia, ebrietates, comeſſationes; qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.* Et Lucæ 12. v. 45. *Si dixerit ſervus: moram facit Dominus meus venire; & cœperit percutere ſervos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari, veniet Dominus ſervi illius, & dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet.*

QUÆRITUR 4. In quo conſiſtat malitia gulæ & ebrietatis?

RESPONDEO: Malitia gulæ & ebrietatis conſiſtit in tribus: PRIMO *in voluntaria deordinatione rationis ad finem ultimum*, circa objectum ex ſuo genere graviter dehoneſtativum, & damnificativum vitæ humanæ, utpote valde inclinans ad conſtituendum finem negativè in hoc genere voluptatum, & agendam vitam beſtialem. In hoc ſenſu Apoſtolus dicit: *Quorum Deus venter eſt.* Phil. 3. Ebrius enim ineptus eſt ad operandum modo humano ad gloriam Dei, cum nec ſtatus ebrietatis ſit medium ad reparandas vires, quale eſt ſomnus, & refectio; nec actualis inebriatio poteſt deponi, ut ſomnus, ſi quis excitetur; nec in eo ſtatu permittit ullam actionem ex imperio rationis. Itaque hic ſtatus eſt beſtialis, & continet gravem inhoneſtatem, vitæ humanæ ex ſua natura ordinatæ in Deum. SECUNDO, *in perditione talentorum*, quæ Deus homini conceſſit in ſuſtentationem propriam, familiæ & pauperum. Itaque continet etiam malitiam prodigalitatis. TERTIO, *in voluntaria inclinatione appetitus ad varia vitia*, puta, luxuriæ, litium, inconſiderationis in negotiis, perditionis temporis, neglectus bonorum operum, tepiditatis in divinis, adhæſionis habitualis ad hoc genus voluptatis beſtialis, ita ut facile homo per aſſuetudinem in ea voluptate conſtituat negativè finem ultimum, &c. Hinc Proverb. 13. dicitur: *Cui væ? cujus patri væ? cui rixæ? cui foveæ? cui ſine cauſa vulnera? cui ſuffuſio oculorum? Nonne his, qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis?*

QUÆRITUR 5. An peccent mortaliter, qui graviter ultra congruam ſuſtentationem naturæ excedunt in cibo & potu, etiamſi non priventur uſu rationis, nec repleantur uſque ad vomitum?

RESPONDEO 1. Si exceſſus ille *notabilis* & *evidens* ſit, & quoad valorem eſculentorum vel poculentorum pertingat ad quantitatem ſufficientem pro gravi furto reſpectu communitatis pauperum, nempe mediam partem aurei, talis exceſſus eſt peccatum mortale, etiamſi non ſequatur vomitus, aut privatio rationis.

DIXI: *notabilis* & *evidens*. Talis exceſſus foret, ubi quis jam advertit; ſe manifeſtè transgredi, ſaltem venialiter, limites temperantiæ vel honeſtatis, & tamen ultra materiam peccati venialis pergit aggravare notabiliter quantitatem expenſæ.

RATIO eſt, quia quilibet ſub peccato mortali tenetur ſuperflua ſuo ſtatui & familiæ erogare in pauperes, prout oſtenſum eſt in *Præcepto primo*. Ergo, cum ea, quæ talis inſumit in ſuperfluos cibos & potus, evidenter pertineant ad ſuperflua, eoipſo in præfata quantitate conſtituent peccatum mortale, dum ſubtrahuntur pauperum communitati.

RESPONDEO 2. Si ille exceſſus notabilis quoad valorem eſculentorum vel poculentorum committatur ab habente uxorem vel familiam pauperem, octava pars aurei ſuperfluè inſumpti ſufficit ad conſtituendum peccatum mortale.

RATIO eſt, quia ſubtrahere uxori vel familiæ pauperi octavam partem aurei, eſt peccatum mortale, prout in Præcepto ſeptimo de furto dictum eſt.

IDEM PROPORTIONALITER DICENDUM EST de mediocriter divite, ut exceſſus cum ſuperflua expenſione quartæ partis unius aurei ſeu unius floreni ſufficiat ad conſtituendum peccatum mortale.

RESPONDEO 3. Ad conſtituendum peccatum mortale perinde eſt, ſive per exceſſum ejusmodi aſcendatur ad quantitatem ſufficientem pro gravi furto per unum actum, ſive per plures actus moraliter continuos, prout cõntinui ſunt, ſi quis ſingulis diebus Dominicis ac Feſtis in hoſpitio metas ſobrietatis excedat. Exceſſus enim leves in æſtimatione morali eatenus coaleſcunt in ſummam gravem.

RESPONDEO 4. Si exceſſus notabilis quoad cibum vel potum ſit habitualis, ita ut peccans habeat conſuetudinem ordinariè excedendi in cibo vel potu, omnes actus provenientes ex tali conſuetudine ſunt peccatum, quamdiu malitia hujus conſuetudinis non ſufficienter retractatur per efficacem conatum eradicandi talem conſuetudinem, v. g. per fugam occaſionum ex prava ſocietate, aut per pœnitentias pro lapſibus, puta jejunia, abſtinentias, &c. etiamſi ille exceſſus non aſcenderet ad quantitatem ſufficientem pro materia gravis furti, nec peccans privetur uſu rationis.

RATIO eſt; quia ipſa hæc conſuetudo continet malitiam gravem, utpote voluntatem habitualem conſtituendi negativè ſuum ultimum finem in tali voluptate irrationali ac beſtiali, utpote nec relato, nec virtualiter referibili ad Deum.

RESPONDEO 5. Peccant etiam mortaliter in hoc genere Prælati & Religioſi, ſi per comeſſationes aut compotationes ſimul uno actu vel ſucceſſivè ultra eam quantitatem, quæ jam manifeſtè ſaltem peccato veniali transgreditur limites temperantiæ vel honeſtatis, inſumant ſuperfluè notabilem quantitatem ſufficientem pro materia gravis furti; aut ſi habeant conſuetudinem excedendi in cibo & potu, etiamſi non priventur uſu rationis, nec ſatientur ad vomitum, nec perveniant ad quantitatem ſufficientem pro materia gravis furti. Idem dicendum de illis Prælatis, qui permittunt talia fieri.

RATIO eſt, quia Religioſi longè magis tenentur ſua ſuperflua erogare in pauperes vel alias cauſas pias, quàm ſæculares; cui obligationi gra-

viter contraveniunt per ejuſmodi graves vel repetitos exceſſus. Et in caſu, quo non perveniunt ad quantitatem gravem, nihilominus ipſa conſuetudo ſic excedendi continet malitiam gravem, præſertim in Religioſo, nempe voluntatem habitualem, negativè conſtituendi ſuum ultimum ſinem in ejuſmodi voluptate repetita ex ſuo genere non referibili ad Deum, aut certè inhæſionem habitualem ad genus voluptatis, ex ſuo genere inductivæ ad varios effectus nocivos generi humano. Hæc omnia, quod in comeſſationibus & compotationibus non ſolùm tunc peccetur, ſi homo privatur uſu rationis, ſed etiam quando uſus eſculentorum vel poculentorum eſt ſuperſluus, aut quando frequens exceſſus tranſit in habitum,

Probantur etiam ex Scriptura & Patribus. 1. Proverb. 23. v. 20. *Noli eſſe in conviviis potatorum, nec in comeſſationibus eorum, qui carnes ad veſcendum conferunt; quia vacantes potibus & dantes Symbola conſumentur.* In hoc Textu præciſe arguitur conſuetudo compotandi & comeſſandi, tanquam cauſa ex ſuo genere frequenter inductiva ad paupertatem, & ob hoc ipſum intrinſecè mala, ac inhoneſta. Similiter ſub ratione inductiva generali ad varios effectus generi humano nocivos carpitur conſuetudo compotandi Proverb. 23., ubi dicitur: *Cui væ? cujus patri væ? Cui rixæ? Cui foveæ? Cui ſine cauſa vulnera? Cui ſuffuſio oculorum? Nonne his, qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis?* In hoc Textu iterum eſt ſermo de conſuetudinariis in compotatione. De malitia autem prodigalitatis in compotationibus reperibili, & de inhoneſtate plus quàm beſtiali, loquitur S. Cæsarius Serm. $\frac{90}{231}$. inter Auguſtinianos, ſic ait: „Conſiderent ebrioſi, ſi non pejores animalibus judicandi ſunt. Cum enim animalia amplius, quàm eis opus eſt, bibere nolunt, illi & duplum & triplum, quàm eis oportet, potum accipiunt. Et unde tribus aut quatuor diebus refectionem rationabilem potuerant habere, uno die cum grandi peccato ſuo contendunt perdere potius, quàm expendere. Atque utinam vel potum tantummodo perderent, & non etiam ipſi perirent.„ Idem l. c. Serm. $\frac{91}{232}$. „Qui amico ſuo nimium propinando in anima efficitur inimicus, & corpus ejus debilitare, & animam probatur occidere. Melius erat, ut ex illo, quod una die plus eum accipere coegit, quàm expedit, per duos aut tres dies ipſum amicum ad ſuum convivium revocaret; & unde eum una die nimium bibendo debilitat, ipſum in aliis diebus ſufficienti potu reficeret; ut nec ille potum perderet, nec amicum deciperet; aut certè quod eſt melius, quidquid nimio potu perditura erat gula, pauperibus daretur in eleemoſynam, ut & caro rationabiliter bibendo reficeretur, & per miſericordiam pauperum animo redemptio præpararetur.„ S. Ambrosius l. de Paradiſo C. 15. obſervat inhoneſtatem primi generis in comeſſatione & compotatione conſuetudinaria, quod nempe homo in hac voluptate habitualiter conſtituat finem negativè ultimum. „Qui ſunt, inquit, qui (ut ſerpens) in utero ſuo ambulant, niſi qui ventri & gulæ vivunt, quorum Deus venter eſt, & gloria in pudendis (in confuſione) eorum, qui terrena ſapiunt, & cibo onerati ad terrena curvantur.„ Hanc animi à ſupernis depreſſionem in hoc vitio Christus innuit; dum Lucæ 21. dicit: *Attendite, ne corda veſtra graventur in crapula & ebrietate, & curis hujus ſeculi, & ſuperveniat in vos repentina dies illa.* D. Gregorius l. 30. Mor. C. 13. obſervat, per intemperantiam omnes virtutes ſubverti. „Mens, inquit, ſub gravi confuſionis dedecore à ſpiritualis certaminis congreſſione repellitur, quando infirma in carnis prælio gulæ gladiis confoſſa ſuperatur. Nonnulli aliquando etiam, quæ magnæ ſunt fortitudinis, faciunt; ſed dominante gulæ vitio per carnis illecebram omne, quod fortiter egerint, perdunt; & dum venter non reſtringitur, per carnis illecebram omne, quod fortiter egerint, perdunt, & dum venter non reſtringitur, per carnis concupiſcentiam ſimul cunctæ virtutes obruuntur. Unde & de Nabuchodonoſore vincente ſcribitur: Princeps coquorum deſtruxit muros Jeruſalem. Quid enim per muros Jeruſalem ſignificans Scriptura exprimit, niſi virtutes animæ, quæ ad viſionem tendit? Aut quis coquorum Princeps, niſi venter accipitur, cui diligentiſſima à coquentibus cura ſervitur? Muros igitur Jeruſalem Princeps coquorum deſtruit, quia virtutes animæ, dum non reſtringitur venter, perdit.„ Idem in Paſtorali part. 3. admonit. 20. „Hoſti callido (ſerpenti) divina voce dicitur: Pectore & ventre repes. Gen. 3., acſi apertè diceret: Cogitatione & ingluvie ſuper humana corda dominaberis.„ Inclinatio Gulæ ad omne genus vitiorum etiam exprimitur Ezech. 16. v. 49. *Hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia.* Damna temporalia quoad bona fortunæ & quoad bona corporis, nempe quoad ſanitatem, ad quæ damna conſuetudo ſuperfluè comeſſandi & compotandi per ſe ſenſim ac gradatim diſponit, Scriptura & Patres in pluribus locis indicant: Sic Proverb. 21. dicitur: *Qui diligit epulas, in egeſtate erit: qui amat vinum & pinguia, non ditabitur.* Et Ecclef. 19. *Operarius ebrioſus non locupletabitur. Valetudinem corporis gula profligat, hominem interimit, imo vivum ſepelit.* Hinc Ecclef. 37. præceptum illud ſaluberrimum tradit Spiritus Sanctus: *Noli avidus eſſe in omni epulatione, & non te effundas ſuper omnem eſcam: in multis enim eſcis erit infirmitas. — Propter crapulam multi obierunt: qui autem abſtinens eſt, adjiciet vitam.* Et Proverb. 23. *Cui væ? Cujus patri væ? Cui rixæ? Cui foveæ? Cui ſine cauſa vulnera? Cui ſuffuſio oculorum? Nonne his, qui commorantur in vino, & ſtudent calicibus epotandis? ne intuearis vinum, quando flaveſcit, cùm ſplenduerit in vitro color ejus: ingreditur blandè, ſed in noviſſimo mordebit ut coluber, & ſicut regulus venena diffundet. Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur perverſa. Et eris ſicut dormiens in medio mari, & quaſi ſopitus gubernator amiſſo clavo: & dices: Verberaverunt, ſed non dolui: Traxerunt me, & ego non ſenſi: Quando evigilabo, & rurſus vina reperiam?* Mala ex ebrietate conſecuta diſertè deſcribit S. Basilius *Homilia in ebrietatem*, in qua hæc habet inter alia: „Ebrietas rationis interitus, roboris

„ris pernicies, ſenectus immatura, mors momentanea. Quid, quæſo, ſunt ebrii, quàm gentium idola? oculos habent, & non vident: aures habent, & non audiunt; manus paralyſi affectas habent, pedes infirmos, atque emortuos, &c.„ S. Baſilio concinit S. Ambrosius Lib. de Elia & Jejunio Cap. 14. „Rogas (inquit) ad jucunditatem, cogis ad mortem: invitas ad prandium, efferre vis ad ſepulchrum: cibos promittis, tormenta irrogas: vina prætendis, venena ſuffundis. Omne enim, quidquid nocet, venenum eſt. Tollit ſenſus, viſcera exurit, ſomnum infeſtat, caput vexat. Et jam major pars vini, quàm veneni eſt. Denique venenum vino excluditur, non vinum veneno. Merito Deus per Moyſen non ſolùm veneno, ſed etiam Draconum veneno, vinum comparavit dicens: *Furor Draconum vinum eorum, & ira aſpidum inſanabilis*; Et pulchre addidit, *inſanabilis*; multi enim à reliquo ſerpentium veneno curantur, nemo ab ebrietate. Certe veneno caro vulneratur, mens ſine noxa eſt; ebrietas ad corporis mortem, mentis etiam crimen adjungit.„ Huc pertinet Parabola de Epulone divite Luc. 16. v. 19. ubi dicitur: *Homo erat dives, qui induebatur purpura & byſſo, & epulabatur quotidie ſplendide, & ſepultus eſt in inferno*, ubi faſtus, conſuetudo comeſſandi & oblivio pauperis Lazari, tanquam tres diſtinctæ cauſæ, allegantur pro cauſa damnationis. Ex his omnibus patet, quod intemperantia in cibo & potu habitualis, quando tranſit in conſuetudinem, etiamſi non excedat ad privationem uſus rationis, vel uſque ad vomitum, ſit tamen fœcunda plurimorum malorum mater, ac proclivis in ea diſpoſitio, adeoque ex ſua natura ac intrinſecè objectum gravis indignationis divinæ.

Quæritur 6. An ſit peccatum mortale, ſeſe inebriare uſque ad privationem uſus rationis, aut vomitum, etiamſi in caſu particulari non concurrat periculum alterius mali vel peccati, neque id fiat ex habitu?

Respondeo Affirmativè.

Ratio eſt, quia, etiamſi non concurrat in caſu particulari periculum alterius mali vel peccati, reperitur tamen in hoc actu gravis inhoneſtas, reperibilis in hoc, quod deturpet enormiter imaginem Dei, eamque reddat in operando ſimilem beſtiis. Dein, etiamſi nec attenderetur iſta generalis inhoneſtas, nihilominus verum eſt dicere, quod cum ejusmodi inebriatione concurrat *generale periculum gravium malorum*, hoc eſt, reſpectu plerorumque hominum, ita ut pleroſque pro diverſa cujusque diſpoſitione inclinet ſaltem ad unum genus malorum, puta luxuriæ, proditionis ſecretorum, indeliberationis in negotiis arduis, neglectus legum forte pro duraturo inebriationis tempore urgentium, ſcandali, torporis circa divina, rixarum, contumeliarum, blaſphemiarum, &c. Eſt autem generalis Regula, prout oſtenſum eſt in *Tractatu de Legibus*, quod objecta à Legiſlatore prohibita ob generale periculum, non fiant in caſu particulari licita ob ceſſationem periculi. Sic enim, ubi geſtatio armorum eſt prohibita ob generale periculum, ea non eſt licita pacifico ſenecioni, in quo non eſt periculum.

Hæc reſponſio Probatur 1. Authoritate D. Thomæ. 2. S. Ambroſii. 3. S. Petri Chryſologi. D. Thomas 2. 2. q. 150. a. 2. C. ſic ſcribit: „Culpa ebrietatis conſiſtit in immoderato uſu, & concupiſcentia vini. Hoc autem contingit tripliciter. Uno modo ſic, quod neſciat, potum eſſe immoderatum, & inebriare potentem. Et ſic ebrietas poteſt eſſe ſine peccato: Præcipuè ſi ex negligentia homini non contingat. Sic Noe inebriatus fuiſſe creditur. Alio modo ſic, quod aliquis percipiat, potum eſſe immoderatum, non tamen æſtimet, potum eſſe inebriare potentem: Et ſic ebrietas poteſt eſſe cum peccato veniali. Tertio modo poteſt contingere, quod aliquis benè advertat, potum eſſe immoderatum, & inebriantem; & tamen magis vult ebrietatem incurrere, quàm à potu abſtinere. Et ſic ebrietas eſt peccatum mortale; quia homo volens, & ſciens privat ſe uſu rationis, quo ſecundùm virtutem operatur, & peccata declinat; & ſic peccat mortaliter periculo peccandi ſe committens.„ D. Ambrosius Lib. 1. de Abraham Cap. 6. „Sanè (inquit) diſcimus, vitandam ebrietatem, per quam crimina cavere non poſſumus. Nam, quæ ſobrii cavemus, per ebrietatem ignorantes committimus. Parum eſt, quod ea inflammat libidinem, accendit cupiditates corporis: ipſa quoque mentem ſubruit, & animum capit, ſenſum extorquet. --- Multi ſe fortes putant, num fortiores quàm Lot? Num continentiores quàm Noe? Non utique; vitia Patriarcharum Scriptura expoſuit, quos victos vino legimus: ſed ut tu diſceres, quid caveres. Ille nudus jacuit, iſte filiarum errori paruit. Et Noe juſtus deceptus eſt, quia vini via adhuc ignorabatur, ſed in illo inſtructus es, ne tu ignorares. Lot filiabus ſe credidit, & per ſenectutem madidam vino ſolutus, commiſit inceſtum ignorans: tu ſic bibe, ne capiaris. Inſtruant te Patriarchæ non ſolùm docentes, ſed etiam errantes. Ideo Iteratum eſt exemplum ebrietatis, ut confirmetur Magiſterium cautionis.„ Et S. Petrus Chrysologus Serm. 62. „Meritò (inquit) inter cætera, quæ in diſpenſatore malo arguit hodiernus ſermo, vini condemnat inſaniam, dicendo: *Quod ſi dicat ſervus ille, Moram facit Dominus meus venire: & cœperit percutere pueros, & ancillas, & edere, & inebriari.* Propriè dixit: *edere, & bibere, & inebriari, & percutere.* Ebrietas cædis mater, parens litium, furoris genitrix, petulantiæ deformiter eſt Magiſtra: hanc, qui habet, ſe non habet; hanc qui habet, homo non eſt: hanc qui habet, non peccatum facit, ſed ipſe eſt peccatum. Ebrietas eſt dæmon blandus, venenum dulce, rabies voluntaria, invitatus hoſtis, illecebra honeſtatis, & pudoris injuria: hanc nullus noverit Chriſtianus, ne auditu quidem Sacerdos attingat: ne, qui eſt forma virtutum, vitiorum inde fiat, & inveniatur exemplum.

Quæritur 7. An ebrioſis, niſi ſe emendent, poſſit denegari à Parocho Communio Paſchalis?

Respondeo: Ebrioſis, niſi ſe emendent, poteſt & debet denegari Communio Paſchalis.

In

In praxi tamen, ſi præmoniti emendationem ſpondeant, primo anno poteſt credi eorum ſponſioni; imo ſi notabilem emendationem ſpoponderint, etiam ſecundo anno; ſi autem ferme nulla apparuerit emendatio, præmiſſa prius communicatione cum Ordinario, vel aliis duobus Parochis, ne fidatur proprio judicio aut præjudicio, juxta eorum conſilium Communio Paſchalis denegetur, vel uſque ad præfixum certum emendationis tempus differatnr. Ita habetur CAPITULARIUM l. 5. C. 162. ubi dicitur: „Magnum malum ebrietatis, unde omnia vitia pullulant, modis omnibus cavere præcipimus. Qui autem hoc vitare noluerit, excommunicandum eum eſſe decrevimus uſque ad emendationem congruam.„ Illis autem temporibus excommunicatio potiſſimum conſiſtebat in ſequeſtratione à S. Communione. Similis ſequeſtratio habetur in CONCILIO MOOUNTINO anno 813. C. 46. & in LINGONENSI Tit. 11. C. 6. & in BURCHARDO l. 14. C. 2. & in IVONE Carnotenſi Part. 13. C. 70. Quod autem attinet Clericos, P. NATALIS l. c. art. 5. affert varios Canones Conciliorum, in quibus jubentur huic vitio dediti triginta vel quadraginta dierum ſpatio à Communione ſuſpendi, aut corporali ſupplicio ſubdi.

QUÆRITUR 8. An peccent mortaliter, qui alios ad æquales hauſtus cogunt? vel alios per iteratas invitationes ad bibendum periculo inebriationis exponunt? Et quomodo puniendi?

RESPONDEO: Peccant mortaliter, qui alios bibere cogunt ad æquales hauſtus; vel qui iteratis invitationibus ad bibendum ſe aut alios periculo inebriationis exponunt. Clerici verò hujus peccati rei, niſi poſt Superioris commonitionem ſatisfecerint, ſuſpenſione ab Officio & beneficio plectendi ſunt. Ita P. NATALIS l. c. art. 8.

Id PROBATUR *quoad primam partem*, quia judicio SS. Patrum in hac coactione ad æquales, vel iterata invitatione ad frequenter bibendum reperitur magna inhoneſtas valde oppoſita ſtatui vitæ Chriſtianæ. S. BASILIUS Hom. 14. in ebrietatem ait: „Tu homo convivium in aciem bellicam convertiſti. Ejicis juvenes manu ductos tanquam in prælio vulneratos, ætatis florem vino abſumis, vocas ad cœnam ut amicum, poſtea ejicis ut cadaver, vita illius per vinum extincta. Cùm autem putantur jam eſſe benè poti, tunc bibere incipiunt, potantque pecudum more, ut ex fonte perenni æquas ſcaturigines accumbentibus adminiſtrante. Procedente namque potatione prodit in medium Adoleſcens nondum ebrius, phialam vini refrigerati humeris ferens. Is ſubmoto illorum pincerna in medio adſtans per obliquas fiſtulas æquam convivis diſtribuit ebrietatem. Novum genus hoc menſuræ, ubi nullus eſt menſuræ modus, ut per poculorum æqualitatem inter eos nulla ſit invidia, nec alius alium bibendo excedat aut ſuperet. Arripit quisque ante ſe poſitum canalem, ut ex quadam ciſterna more boum ſine reſpiratione uno hauſtu tantum bibere contendant, quantum vas illud per argenteam fiſtulam ex ſupernis ſuppeditat. Reſpice parumper ad miſerum ventrem: diſce ſuſcipientis vaſis magnitudinem, quod unius heminæ ſit capax: Quamobrem jure clamat Propheta: Væ ſurgentibus mane, & ſiceram perſequentibus, & in vino perdurantibus uſqne ad veſperam & diem in ebrietate conſumentibus, ac nullum tempus ad conſiderandam Dei ſapientiam, & opera manuum ejus dignoſcenda interponentibus. Vinum enim illos comburet. Quod ſanè dicit, quoniam vini calor corpori infuſus, igniculus ſit ignitorum inimici jaculorum. S. AMBROSIUS Lib. de Elia & Jejunio cap. 17. „Quid autem oſtentationes potantium loquar? Quid memorem Sacramenta, quæ violare nefas arbitrantur? Sinamus, inquiunt: Opto Salutem Imperatorum, ut qui non biberit, fiat reus indevotionis, videtur non amare Imperatorem, qui pro ejus ſalute non biberit. O piæ devotionis obſequium! Bibamus pro ſalute Exercituum, pro Comitum virtute, pro filiorum ſanitate, & hæc vota ad Deum pervenire judicant, ſicut illi, qui calices ad ſepulchra Martyrum deferunt, atque illic ad veſperam bibunt, & aliter ſe exaudiri poſſe non credunt. O ſtultitiam hominum, qui ebrietatem ſacrificium putant! qui æſtimant, illis ebrietatem placere, qui jejunio paſſionem ſuſtinere didicerunt! - - - Quid retexam auditum mihi non poculi, ſed profluvii genus, quo in ora hominum tanquam per fiſtulas, aut canales vina funduntur? hos homines, an utres verius æſtimarim? & tamen ipſi utres, niſi moderata transfuſio ſit, ſæpe rumpuntur. Per cornu etiam fluentia in fauces hominum vina decurrunt; & ſi quis reſpiraverit, commiſſum flagitium, ſoluta acies, loco motus habetur. Aqua decurrens à Libano cautes rupeas ſolvit, quomodo mollibus putant nequaquam nocere viſceribus vinolentorum impetus fluentorum?„ S. CÆSARIUS Serm. 90. aliàs inter Auguſtinianos de Tempore 231. nunc in Appendice 294. „Qui alterum cogit, ut ſe, pluſquam opus eſt, bibendo inebriet, minus malum ei erst, ſi carnem ejus vulneraret gladio, quàm animam ejus per ebrietatem occideret. Et infra: „Sed illi miſerabiliter ſe excuſare conantur, dicentes: Ingratum habeo amicum meum, ſi, quoties illum ad convivium vocavero, potum ei, quantum voluerit, ipſi non dedero. Et non ſit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicum, qui & tuus & ſuus eſt inimicus: ſi te, & alium inebriaveris, hominem amicum habebis, & Deum inimicum: & ideo ſapienter conſidera, an juſtum ſit, ut te à Deo ſepares, dum te ebrioſo conjungis. Ad extremum tu eum noli adjurare, noli cogere, ſed in poteſtate illius dimitte, ut quantum ipſi plscuerit, bibat: ut ſi ſe inebriare voluerit, vel ſolus pereat, & non ambo pereatis.„ Et Serm. 91. „Qui amico ſuo nimium propinando in anima efficitur inimicus, & corpus ejus debilitare, & animam probatur occidere. Melius erat, ut ex illo, quod una die plus eum accipere cogebat, quam expedit, per duos aut tres dies ipſum amicum ad ſuum convivium revocaret; & unde eum una die nimium bibendo debilitat, ipſum in aliis diebus ſufficienti potu reficeret; ut nec

„ille

„ ille potum perderet, nec amicum deciperet:
„ aut certe, quod eſt melius, quidquid nimio po-
„ tu perditura erat gula, pauperibus daretur in
„ eleemoſynam, ut & caro rationabiliter biben-
„ do reficeretur, & per miſericordiam pauperum
„ animo redemptio præpararetur.

Quoad ſecundam partem de Clericis in Capitulis
HINCMARI, Archiepiſcopi Rhemenſis, & in De-
cretis INNOCENTII III. ſic habetur: HINC-
MARUS anno 852. ſic ſcribit: „ Nullus Presby-
„ terorum, quando ad Anniverſarium diem tri-
„ geſimum, ſeptimum aut tertium alicujus de-
„ functi, aut quacunque ratione ad Collectam
„ Presbyteri convenerit, ſe inebriare ullatenus
„ præſumat, nec precatus amore Sanctorum, vel
„ ipſius animæ bibere, aut alios ad bibendum co-
„ gere, vel ſe aliena precatione ingurgitare, nec
„ plauſus, nec riſus inconditos, & fabulas inanes
„ ibi referre, aut cantare præſumat, aut turpia
„ joca, vel curſo, vel tornatricibus ante ſe fieri
„ patiatur: nec larvas Dæmonum ante ſe fieri
„ conſentiat: quia hoc diabolicum eſt, & à ſacris
„ Canonibus prohibitum.

Et INNOCENTIUS III. C. *à crapula*, ſeu
potius in Concilio Lateranenſi Can. 15. *de vita &
boneſtate Clericorum* ſic ſcribit: „ A crapula & e-
„ brietate omnes Clerici diligenter abſtineant;
„ unde vinum ſibi temperent, & ſe vino. Nec
„ ad bibendum quiſpiam incitetur: cùm ebrie-
„ tas, & mentis inducat exilium, & libidinis pro-
„ vocet incentivum. Unde illum abuſum peni-
„ tus decernimus abolendum, quo in quibusdam
„ partibus ad potus æquales ſuo modo ſeſe obli-
„ gant potatores: & ille judicio talium plus lau-
„ datur, qui plures inebriat, & calices fœcundio-
„ res exhaurit. Si quis autem ſuper his ſe culpa-
„ bilem exhibuerit, niſi à Superiore commoni-
„ tus ſatisfecerit, ab Officio, vel Beneficio ſu-
„ ſpendatur.

QUÆRITUR 9. An comedere & bibere uſ-
que ad ſatietatem ob ſolam voluptatem ſit pec-
catum?

RESPONDEO Affirmativè.

Id PROBATUR 1. ex propoſitione ab IN-
NOCENTIO XI. damnata, quæ ita habet: „Co-
„ medere & bibere uſque ad ſatietatem ob ſolam
„ voluptatem non eſt peccatum, modo non ob-
„ ſit valetudini; quia licitè poteſt appetitus na-
„ turalis ſuis actibus frui.

PROBATUR 2. ex variis teſtimoniis SS.
Patrum. 1. S. AUGUSTINUS l. 10. Confeſſ.
C. 31. ſic Deum alloquitur: „ Hoc me docuiſti,
„ ut quemadmodum medicamenta, ſic alimenta
„ ſumpturus accedam. Sed dum ad quietem ſa-
„ tietatis ex indigentiæ moleſtia tranſeo, in ipſo
„ tranſitu mihi inſidiatur laqueus concupiſcen-
„ tiæ. - - - Ipſe enim tranſitus voluptas eſt, &
„ non eſt alius locus quà tranſeatur, quo tranſi-
„ re cogit neceſſitas: & cum ſalus ſit cauſa eden-
„ di, & bibendi, adjungit ſe tanquam pediſſequa
„ periculoſa jucunditas, & plerumque præire co-
„ natur, ut ejus cauſa fiat, quod ſalutis cauſa me
„ facere vel dico, vel volo, nec idem modus u-
„ triuſque eſt. Nam quod ſaluti ſatis eſt, dele-
„ ctationi parum eſt. Et ſæpe incertum fit, u-
„ trum adhuc neceſſaria corporis cura ſubſidium
„ petat, an voluntaria cupiditatis fallacia mini-
„ ſterium ſuppetat. Ad hoc incertum hilareſcit
„ infelix anima, & in eo præparat excuſationis
„ patrocinium, gaudens, non apparere, quid ſatis
„ ſit moderationi valetudinis, ut obtentu ſalutis
„ obumbret negotium voluptatis. His tentatio-
„ nibus quotidie conor reſiſtere; & invoco dex-
„ teram tuam ad ſalutem meam, & ad te refero
„ æſtus meos, quia conſilium mihi de hac re non-
„ dum ſtat. Audio vocem jubentis Dei mei:
„ Ne graventur corda veſtra in crapula, & ebrie-
„ tate. Ebrietas longè eſt à me: miſereberis,
„ ne appropinquet mihi: Crapula autem non-
„ nunquam ſurrepit ſervo tuo: miſereberis, ut
„ longè fiat à me. Nemo enim poteſt eſſe con-
„ tinens, niſi tu des. - - In his ergo tentationi-
„ bus poſitus certo quotidie adverſus concupi-
„ ſcentiam manducandi & bibendi. - - - Itaque
„ fræni gutturis temperata relaxatione & conſtri-
„ ctione tenendi ſunt. Et quis eſt, Domine, qui
„ non rapiatur aliquantulum extra metas neceſſi-
„ tatis? Quisquis eſt, magnus eſt, magnificet no-
„ men tuum. Ego autem non ſum, quia pecca-
„ tor homo ſum. „ Et Lib. adverſus Julianum
cap. 14. ait: „ Cùm natura quodammo poſci
„ ſupplementa, quæ deſunt, non vocatur libido,
„ ſed fames, aut ſitis: Cum vero ſuppleta neceſ-
„ ſitate, amor edendi animum ſolicitat, jam libi-
„ do eſt, jam malum eſt, cui credendum non eſt,
„ ſed reſiſtendum. Hæc duo, id eſt, famem &
„ edendi amorem etiam Poëta diſcrevit, qui poſt
„ maris jactationem, ſociis Æneæ naufragis ſatis
„ eſſe judicans tantum ſumere alimentorum,
„ quantum refectionis indigentia poſtularet, ait:
„ Poſtquam exempta fames epulis, menſæque
„ remotæ. Cùm verò Æneas ipſe ab Evandro
„ Rege ſuſceptus eſt hoſpes, decentius arbitra-
„ tus, ampliores exhiberi epulas Regias, quàm ne-
„ ceſſitas poſceret, non ſatis fuit, ut diceret:
„ Poſtquam exempta fames: ſed addit, & amor
„ compreſſus edendi. Quanto magis nos diſcer-
„ nere, ac noſſe debemus, quid neceſſitas refe-
„ ctionis, quid libido edacitatis expoſcat, quorum
„ negotium eſt contra concupiſcentem carnem
„ ſpiritu concupiſcere, & condelectari Legi Dei,
„ ſecundùm interiorem hominem, ejusque dele-
„ ctationis ſerenitatem, nullis libidinoſis delecta-
„ tionibus nubilare? nam iſte amor edendi, non
„ edendo, ſed continendo eſt comprimendus.
Ibidem: „ Jam verò cùm ad uſum ventum fue-
„ rit neceſſariæ voluptatis, per quam reficimus
„ corpus, quis verbis explicet, quemadmodum
„ nos modum neceſſitatis ſentire non ſinat, &
„ ipſum limitem procurandæ ſalutis, ſi qua ad-
„ ſunt delectabilia, rapiendo abſcondat, & trans-
„ cat, putantibus nobis, ſatis non eſſe, quod ſa-
„ tis eſt, dum libenter ejus provocationibus du-
„ cimur, exiſtimantes, nos adhuc agere negotium
„ valetudinis, cùm agamus potius cruditatis?
„ quid enim mali fecerimus, crapula pœnitendo
„ teſtatur, quod metuentes, plerumque minus,
„ quàm eximendæ fami ſufficiat, veſcimur. Ita
„ neſcit cupiditas, ubi finiatur neceſſitas.

Secundò S. GREGORIUS M. l. 30. Moralium
C. 13. & 14. ſic habet: „ Ea quærenda ſunt, quæ
„ naturæ neceſſitas quærit, & non quæ edendi li-

„ bido ſuggerit. Sed magnus diſcretionis labor
„ eſt, huic exactori, & aliquid impendere, & ali-
„ quid denegare: & non dando gulam reſtringe-
„ re, & dando naturam nutrire. Quæ fortaſſe
„ diſcretio ſubinſertur, cùm dicitur: Clamorem
„ exactoris non audit, ſermo namque hujus exa-
„ ctoris, eſt neceſſaria poſtulatio naturæ. Cla-
„ mor verò ejus, eſt menſura neceſſitatis, tranſiens
„ appetitus gulæ. Hic itaque onager exactoris
„ hujus ſermonem audit, clamorem non audit;
„ quia diſcretus vir, ac continens, uſque ad tem-
„ perandam neceſſitatem ventrem reficit, & à vo-
„ luptate reſtringit. Sciendum vero eſt, quia ſic
„ voluptas ſub neceſſitate ſe palliat, ut vix eam
„ perſectus quisque diſcernat. Nam dum ſolvi
„ debitum neceſſitas petit, voluptas explere de-
„ ſiderium ſuppetit: & tanto gula ſecurius in
„ præceps rapit, quanto ſub boneſto nomine ne-
„ ceſſitatis explendæ ſe contegit. Sæpe autem
„ ipſa edendi via furtivè adjuncta voluptas ſub-
„ ſequitur: nonnunquam vero imprudenter li-
„ bera etiam præire conatur. Facile autem eſt
„ deprehendere, cùm voluptas ejus neceſſitatem
„ prævenit: ſed valde eſt difficile diſcernere,
„ cum ipſo eſu neceſſario ſe occulta ſubjungit.
„ Nam, quia præeuntem naturæ appetitum ſequi-
„ tur, quaſi à tergo veniens tardius videtur. Eo
„ enim tempore, quo neceſſitati debitum ſolvi-
„ tur, quia per eſum voluptas neceſſitati miſce-
„ tur, quid neceſſitas petat, & quid voluptas ſup-
„ petat, ignoratur. Sæpe verò & diſcernimus:
„ & quia utramque ſibi conjunctam novimus, in
„ hoc, quod extra metas rapimur, liberè reficien-
„ do fallimur: & dum ſibi mens ex neceſſitate
„ blanditur, ex voluntate decipitur. Scriptum
„ quippe eſt: Carnis curam ne feceritis in de-
„ ſideriis. Quæ igitur fieri in deſideriis prohi-
„ betur, in neceſſitate conceditur. Sed ſæpe
„ dum incautè neceſſitati condeſcendimus, deſi-
„ deriis deſervimus.

Idem confirmat S. Thomas 2. 2:
q. 141. art. 6. ubi ſic ſcribit: „ Omnia delectabi-
„ lia, quæ in uſum hominis veniunt, ordinantur
„ ad aliquam hujus vitæ neceſſitatem ſicut ad fi-
„ nem: & ideo temperantia accipit neceſſitatem
„ hujus vitæ, ſicut regulam delectabilium, qui-
„ bus utitur, ut ſcilicet tantum eis utatur, quan-
„ tum neceſſitas hujus vitæ requirit. „ Et quæſt.
148. art 1. ad 2. „ Vitium gulæ non conſiſtit in
„ ſubſtantia cibi, ſed in concupiſcentia non re-
„ gulata ratione. Et ideo ſi aliquis excedat in
„ quantitate cibi, non propter concupiſcentiam
„ cibi, ſed æſtimans, id ſibi neceſſarium eſſe, non
„ pertinet hoc ad gulam, ſed ad aliquam imperi-
„ tiam. Sed hoc ſolum pertinet ad gulam, quod
„ aliquis propter concupiſcentiam cibi delectabi-
„ lis ſcienter excedat menſuram in edendo.

Quæritur 10. Quænam ſunt *filiæ* ſeu ef-
fectus *gulæ?*

Respondeo: S. Gregorius M. l. 31.
Mor. C. 17. enumerat ſequentes quinque gulæ fi-
lias. 1. Ineptam lætitiam. 2. Scurrilitatem.
3. Immunditiam. 4. Multiloquium. 5. Hebe-
tudinem mentis. De his P. Natalis l. c.
art. 3. ſic ſcribit:

„ I. Inepta lætitia eſt, quæ capitur
„ ex rebus, quæ nullam delectationem parere
„ poſſunt, ſi recta ratio conſulatur: vel ſi ali-
„ quam afferre poſſunt, in illam diſſoluto peni-
„ tus animo, hoc eſt, rationis gubernaculo per
„ cibi & potus immoderationem veluti ſopito,
„ aliquis effunditur. Ad ineptam lætitiam per-
„ tinet jocandi genus illiberale, petulans, flagi-
„ tioſum, obſcœnum; cùm ſcilicet aliquis cauſa
„ ludi utitur turpibus verbis, vel factis, vel et-
„ iam his, quæ vergunt in nocumentum proxi-
„ mi, quæ lethalia per ſe peccata ſunt, ut docet
„ S. Thomas 2. 2. quæſt. 158. art. 3. Ad læti-
„ tiam ineptam, & incompoſitam pariter perti-
„ net vanitas hiſtrionum, larvatorum, thymeli-
„ corum, ſive hominum alios ad voluptatem pa-
„ rum ingenuam vel cantu, vel manu, aut alia
„ quavis geſticulatione, ſeu clam, ſeu palam pro-
„ vocantium. Ad ineptam denique lætitiam per-
„ tinent choreæ diſſolutæ, tripudia, motus omnes
„ laſcivi, & indecori, qui intemperantis hilarita-
„ tis ſigna ſunt, vel incitamenta.

De prima illa gulæ ſobole S. Basilius Ho-
mil. in Ebriet. & Lux. ſic loquitur: „ Rationem,
„ ac mentem vinum demergit: voluptates, & a-
„ nimi cæteros affectus malos velut apum exa-
„ men excitat. Quis currus equorum indomito-
„ rum ita præceps fertur; aurigam ſuam excu-
„ tiens? Quod navigium ita gubernatore deſti-
„ tutum, ita fluctibus agitatum, & concuſſum?
„ Ex talibus itaque malis viris ac fœminæ com-
„ munes conſtituentes choros, maloque Dæmo-
„ ni miſeras tradentes animas, ſeſe invicem libi-
„ dinum telis confodiunt, atque lacerant. Ri-
„ ſus inter ſe hiſtrionicos, cantus probroſos, me-
„ retricios geſtus ad libidinem invitantes exer-
„ cent. Rides, dic mihi, & gaudes inepta, ſto-
„ lidaque lætitia; cum lachrymas fundere, ac
„ dolere, ob ea, quæ admiſiſti, oportet? Can-
„ tus profanos exerces, oblitus Pſalmorum, &
„ Hymnorum, quos didiciſti. Moves pedes, &
„ inſanus ſaltas, choreas ducis illicitas, cùm ge-
„ nua ad Dei & Domini noſtri Jeſu Chriſti cul-
„ tum flectere oporteat. Quas ego fleam, puel-
„ lasne conjugii expertes, an maritis junctas?
„ Hæ quidem amiſſa virginitate reverſæ ſunt: il-
„ læ verò pudicitiam maritis minime reduxerunt.
„ Nam ſiquæ forſan peccatum corpore vitavere,
„ animo tamen admiſere: Quæ quidem & de vi-
„ ris ſimul dicta mihi, monitaque ſint. Vidit il-
„ la malè, viſa eſt illa malè. Qui mulierem ad
„ concupiſcendum viderit, jam eſt mœchatus
„ eam in corde ſuo. Si fortuiti occurſus iis,
„ qui obiter mulierculam inſpexerunt, tantum
„ pariunt periculi, quanto majus fuerit, cùm de
„ induſtria congrediuntur, cum debita opera mu-
„ lieres in ebrietate, & convivio, & omni laſci-
„ vo geſtu, ſaltatione, cantu impudico ad libidi-
„ nem effrænes juvenes invitantes ſpectantur?

„ II. Scurrilitas *eſt immoderatio in jocis,*
„ *& facetiis, aut in ſtudio commovendi aliis riſum;*
„ Quæ veniale plerumque peccatum eſt, cum
„ perſonarum quidem decorum in jocis non ſer-
„ vatur, ſed abeſt ſcandalum, & prava intentio;
„ quandoque mortale, ratione materiæ, ſeu ob-
„ jecti,

„jecti, ſi jocus redundet in gravem Dei, Sanctorum, Religionis, vel proximorum injuriam; aut obſcœnus ſit, & ad libidinem provocans. Unde Apoſtolus ad Epheſ. 5. ait: *Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut avaritia nec nominetur in vobis, ſicut decet Sanctos; aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinent, ſed magis gratiarum actio.* Et 1. ad Cor. cap. 15. *Corrumpunt mores bonos colloquia mala.*

„III. Immunditiæ nomine intelligitur *impuritas omnis verborum & factorum*, obſcænitas omnis, qua vel per vomitum, vel pollutionem etiam in ſomno ex intemperantia conſecutam, corpus, & anima belluonum, & potatorum contaminantur. Quo ſpectat illud Iſaiæ 28. *Præ vino neſcierunt, & præ ebrietate erraverunt: Sacerdos, & Propheta neſcierunt præ ebrietate, abſorpti ſunt à vino. - - - Omnes enim menſæ repletæ ſunt vomitu, ſordiumque ita ut non eſſet ultra locus.* Hinc Tertullianus Lib. de Jejuniis: *Appendices gulæ*, inquit, *laſcivia, atque luxuria.* Et S. Hieronymus: *Venter eſcis repletus, facile deſpumat in libidines.*

„IV. Multiloquium, ſive garrulitas effrænis, quarta gula filiæ, veniale plerumque peccatum eſt; aliquando mortale, ſi nimirum in Dei, aut proximorum injuriam effundatur, quod hominibus nimio cibo, aut potu exhilaratis ſæpe contingit. Arcana enim ſibi commiſſa revelant, præſentes contumeliis inſectantur, abſentibus lubenter detrahunt, de rebus divinis temerè, & impiè loquuntur. Quo ſpectat illud Pſal. 72. *Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorum, tranſierunt in affectum cordis, cogitaverunt & locuti ſunt nequitiam: iniquitatem in excelſo locuti ſunt. Poſuerunt in cœlum os ſuum, & lingua eorum tranſivit in terra.* Hinc multiloquium velut cum peccato ſemper conjunctum Spiritus Sanctus prohibet. Proverb. 10. *In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt.* Prov. 13. *Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animam ſuam; qui autem inconſideratus eſt ad loquendum, ſentiet mala.* Proverb. 31. *Noli Regibus dare vinum: quia nullum ſecretum eſt, ubi regnat ebrietas: & ne forte bibant, & obliviſcantur judiciorum, & mutent cauſam filiorum pauperis.* Eccleſ. 20. *Qui multis utitur verbis, lædet animam ſuam.* Et cap. 23. *Indiſciplinatæ loquelæ non aſſueſcat os tuum: eſt enim in illa verbum peccati.*

„V. Hebetudo sensus ſive mentis, quinta gulæ filia. Crapula nimirum & ebrietas ita mentis aciem obtundunt, ut ineptus reddatur homo ad veritatis contemplationem, & ad actiones omnes, quæ ingenii, rationis, & prudentiæ luce, ac moderamine magis indigent, Deique etiam obliviſcatur. Hinc Eccleſiaſtis cap. 11. Salomon ait: *Cogitavi in corde meo abſtrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad ſapientiam, devitaremque ſtultitiam.* Et Oſeæ 4. *Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.* Hinc Tertullianus Lib. de Jejuniis cap. 4. *Conſcientiam communem* (inquit) *conſulamus, ipſa natura enuntiabit, quales nos ante pabulum, & potum in virgine adhuc ſaliva exhibere conſuevit rebus duntaxat ſenſus agendis, quo divina tractantur, ſi multò pollentioris mentis, ſi multò vivacioris cordis, quàm cùm totum illud domicilium interioris hominis, eſcis ſtipatum, vinis inundatum, decoquendis jam ſtercoribus æſtuans, præmeditatorium efficitur latrinarum, in quo plane nihil tam in proximo ſuperſit, quàm ad laſciviant ſapere. - - - Ceterùm quotusquisque meminerit Religionis, occupatis memoriæ locis, impeditis ſapientiæ membris? Nemo ita, ut decet, ita, ut par eſt, ita, ut utile eſt, recordabitur Dei in tempore, in quo ipſum ſibi hominem excidere ſolemne eſt. Omnem diſciplinam victus aut occidit, aut vulnerat. Mentior, ſi non Dominus ipſe oblivionem ſui exprobrans Iſraeli, cauſam plenitudini deputat; Incraſſatus eſt dilectus, & pinguefactus, & dilatatus eſt, & dereliquit Deum, qui fecit eum, & abſceſſit à Domino ſalutari ſuo.*

D. Amort Tract. de 7. Vitiis Capital.

„Hebetudo porro ſenſus non ſolùm pœna peccati, ſed peccatum eſt, quatenus eſt voluntaria, ut in iis, qui ſcientes, advertentes, & ad advertendum obligati, in ſenſus hebetudinem incurrunt. Quod quidem peccatum lethale eſt, cùm aliquis ex affectu ad terrena faſtidit, ac negligit conſiderationem ſpiritualium, eo tempore, quo ſub periculo ſalutis obligatur, vel cum ex nimia cibi, & potus ingurgitatione redditur ineptus ad exequenda officia, ſeu civilia, ſeu religioſa, quæ implere tenetur, veluti, ſi Medicus, Advocatus, Judex, Concionator, Curatus, Confeſſarius, redduntur inepti ad Munia ſua, ut par eſt, obeunda.

§. VII.

De Ira.

Quæritur 1. Quod ſit *ira?*

Respondeo 1. Ira *genericè ſumpta* eſt vehemens commotio animi ad propulſandum malum occurrens. In hac generica acceptione ira abſtrahit à ratione boni vel mali. Cum enim ipſemet Deus dicatur iraſci; & in Pſalmo 4. dicatur: *Iraſcimini, & nolite peccare*, manifeſtum eſt, dari iram bonam & malam.

Respondeo 2. Ira *ſpecificè ſumpta & in actu* prout hoc loco ſumitur, eſt *inordinata commotio animi ad propulſandum malum occurrens.*

Respondeo 3. Ira *in habitu ſumpta* eſt voluntaria *diſpoſitio inordinata* animi ad propulſanda quævis occurrentia mala mediis illicitis.

Dixi, *voluntaria*, ſaltem *in cauſa ac interpretativè.*

Quæritur 2. An ira ex ſuo genere ſit peccatum mortale?

Respondeo 1. Ira juſta non eſt peccatum, ſed opus debitum ac meritorium. Id patet ab exemplo Chriſti, de quo Marci 3. v. 5. ſcribitur: *Circumſpiciens eos cum ira.*

Respondeo 2. Rarum tamen eſt, iram eſſe veſtitam omnibus circumſtantiis à peccato excuſantibus, ut patebit ex dicendis.

Respondeo 3. Ira ſumpta *in habitu* eſt ex ſuo genere peccatum mortale.

Probatur ex Scriptura, ubi proponitur

tanqoam cauſa gravium malorom, & tanquam objectum gravis indignationis divinæ. Sic io Epiſtola D. Jacobi dicitur: *Ira viri juſtitiam Dei non operatur.* Et Apoſtolus ad Epheſ. 4. dicit: *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor* (habitualiter ſumpta, ſeu clamoroſitas) *& blaſphemia tollatur à vobis cum omni malitia*, ubi hæc omoia vitia in habitn accepta, io quantum ille habitus eſt voluntarius ln cauſa, puta in oegligeotia eum corrigendi, ponitur io ordine gravium peccatorum. Et Proverb. 27. dicitur: *Ira non habet miſericordiam, nec erumpens furor, & impetum concitati ſpiritus ferre quis poterit?* Et Prov. 18. *Spiritum ad iraſcendum facilem quis poterit ſuſtinere?* Et Prov. 21. *Melius eſt habitare in terra deſerta, quàm cum muliere rixoſa & iracunda.* Et C. 22. *Noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioſo; ne forte diſcas ſemitas ejus, & ſumas ſcandalum animæ tuæ.* Et Prov. 27. *Grave eſt ſaxum, & oneroſa arena; ſed ira ſtulti utroque gravior.* Eccleſiaſtici 40. v. 4. *Furor, zelus, tumultus, fluctuatio, iracundia perſeverans, immutant ſcientiam ejus.* Et Prov. 15. *Vir iracundus provocat rixas.* Et C. 26. *Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignem, ſic homo iracundus ſuſcitat rixas.* Et Eccleſiaſtici 28. *Homo iracundus incendit litem.* Et Apoſtolus ad Tit. 1. v. 7. *Oportet Epiſcopum ſine crimine eſſe, non ſuperbum, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri cupidum.* Et ad Galatas 5. *Fornicatio, idolorum ſervitus, veneficia, inimicitiæ, iræ, homicidia, ebrietates; qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt.* Hæc omnia oſtendunt, iram, ſaltem in habitu voluntario ſumptam, eſſe ex ſuo genere peccatum mortale.

RESPONDEO 4. Ira ln actu ſpectata aliquando eſt peccatum veniale, aliquando mortale. Quando enim tendit ad inſerendum malum grave injuſtum, vel quaodo eſt adco vehemens, ut ſit conjuncta cum probabili periculo prorumpendi in grave malum, v. g. io blaſphemiam, rixam, calumniam, contumeliam, &c. eſt peccatum mortale. Sed quando non tendit ad inferendum malum, nec eſt coojuncta cum probabili periculo prorumpeodi lo grave peccatum, eſt peccatum venlale.

Id PROBATUR ex verbis Chriſti Matth. 5. ubi dicit: *Omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio*, hoc eſt, trahetur ad judicium ad examinandum ac diſcernendum, an peccatum iræ nullum ſit, aut veniale vel mortale? *Qui autem dixerit fratri ſuo:* RACA, *reus erit Concilio*, hoc eſt, qui cum gravi indignatiooe, ac vehementia verborum iraſcitur, reus erit exactiorc diſcuſſiooe, an peccaverit ſolùm venialiter, vel etiam mortaliter? *Qui autem dixerit: fatue*, hoc eſt, qui calumnioſe proruperit in gravem cootumeliam, affirmando ſeriò, eum eſſe ſtultum, *reus erit gehennæ ignis.* Hæc explicatio quoad ſubſtantiam ſumpta eſt ex D. AUGUSTINO l. 2. de Serm. Dom. in Monte, & ex D. GREGORIO l. 21. Moral. C. 4.

QUÆRITUR 3. An etiam ira cum appetitu gravis vindictæ poſſit aliquando eſſe peccatum veniale?

RESPONDEO: Talis ira poteſt aliquando eſſe peccatum veniale ob imperfectiooem ſeu indeliberationem actus, quando videlicet repentinus motus ſeu appetitus gravis vindictæ deliberationem perfectam rationis, gravitatem vel injuſtitiam malorum infligendorum nondum ſufficieoter expendentis, nec certum quid io animo ſtatuentis, prævenit. Ita docet D. THOMAS 2. 2. q. 158. a. 3. ubi ſic ſcribit: „Cum aliquis appetit injuſtam vindictam, ſic ex genere ſuo ira „eſt peccatum mortale. Poteſt tamen cootingere, quod talis appetitus ſit peccatum veniale propter imperfectiooem actus. Quæ quidem imperfectio attenditur vel ex parte appetentis, puta, cùm motus iræ prævenit judicium „ratioois, vel etiam ex parte appetibilis, puta, „cùm aliquis appetit in aliquo modico ſe vindicare: quod quaſi oihil eſt reputandum; ita „quod etiamſi actu inſeratur, ooo eſſet peccatum mortale, puta, ſi aliquis puerum parum „trahat per capillos; vel aliquid hujusmodi. Et art. 2. ad 3. „Motus, inquit, qui præveniunt „judicium rationis, non ſunt io poteſtate hominis in generali, ut ſcilicet nullus eorum inſurgat, quamvis ratio poſſit quemlibet ſingulariter impedire, ſi ioſurgat. Et ſecundum hoc „dicitur, quod motus iræ non eſt io poteſtate „hominis, ita ſcilicet, quod nullus inſurgat. „Quia tamen aliqualiter eſt in homiois poteſtate, non totaliter perdit rationem peccati, ſi ſit „inordinatus.„ Quo ſenſu CASSIODORUS in Pſal. 4. ait: *Venialis eſt ira, quæ ad effectum indignationis ſuæ non pervenit, ſicut ſcriptum eſt: Melior eſt, qui vincit iram, quàm qui capit civitatem.* Ideo præceptum curationis adhibetur, ut, ſi jam iraſcimur, noo iocooſulta temeritate peccemus. Motum ſiquidem animi ſervidum propter humanam fragilitatem habere in poteſtate non poſſumus; ſuffragante tamen Dei gratia ratione diſciplinabili contioemus. Et ideo B. Propheta, quod eſt quidem conſuetudinis, permiſit; quod vero culpæ, prohibuit. Nam ſi iraſcimur, oec Domioi conſideratione refrænemur, ſed à voto noſtro impediamur aliquo neceſſitatis objectu, tunc utique cooſtat, nos facti crimen portare, etiamſi noo poſſimus, quæ volebamus, efficere.

QUÆRITUR 4. An ſit peccaminoſa ira cum appetitu gravis ac juſtæ viodictæ, ad correctionem peccantis, gloriam Dei, vel aliorum incolumitatem à legitimo Superiore ioferendæ?

RESPONDEO Negativè, dummodo pro objecto concomitante ſimul reſpiciatur viodicta injuriæ propriæ tanquam finis aut motivum ſecundarium, ſed unicè correctio delinqueotis, aut gloria Dei, aut ſalus & iocolumitas propria vel aliena. P. NATALIS l. c. C. 11. art. 2. Reg. 8. hanc reſpooſionem probat ex S. Auguſtino & D. Thoma. S. AUGUSTINUS l. 1. de Serm. Dom. lo Monte C. 19. ſic ſcribit: „Neque hic „ea vindicta prohibetur, quæ ad correctiooem „valet: etiam ipſa enim pertinet ad miſericordiam; nec impedit illud propoſitum, quo quisque paratus eſt ab eo, quem correctum eſſe „vult, plura perferre. Sed huic vindictæ referendæ

Google

„rendæ non eſt idoneus, niſi qui odium, quo ſolent flagrarc, qui ſe vindicare deſiderant, dilectionis magnitudine ſuperaverit. Non enim metuendum eſt, ne odiſſe parvulum filium psrentes videsntur, cum ab eis vapulat peccans, ne peccet ulterius. Et certè perſectio dilectionis ipſius Dei Patris imitatione nobis proponitur, cùm in ſequentibus dicitur: *Diligite inimicos veſtros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro eis, qui vos perſequuntur.* Et tamen de ipſo dicitur per Prophetam: *Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit*, dicit & Dominus: *Servus, qui neſcit voluntatem Domini, & facit digna plagis, vapulabit pauca: Servus autem, qui ſcit voluntatem Domini ſui, & facit digna plagis, vapulabit multa.* Non ergo quæritur, niſi ut & ille vindicet, cui rerum ordine poteſtas data eſt, & ea voluntate vindicet, qua Pater in parvulum filium, quem per ætatem nondum odiſſe poteſt. Hinc etiam aptiſſimum exemplum ducitur, quo ſatis spparest, poſſe peccatum amore potius vindicari, quàm impunitum relinqui: ut illum, in quem vindicat, non pœna miſerum, ſed correctione beatum velit; paratus tamen, ſi opus ſit, æquo animo plura tolerare ab eo illata, quem vult eſſe correctum, ſive in eum habeat poteſtatem coercendi, ſive non hsbeat. Magni autem, & Ssncti Viri, qui jam optimè ſcirent, mortem iſtam, quæ animam diſſolvit à corpore, non eſſe ſormidandam, ſecundùm eorum tamen animum, qui illsm timerent, nonnulla peccata morte punierunt, quod & viventibus utilis metus incuteretur, & illis, qui morte puniebantur, non ipſa mors noceret, ſed peccatum: quod augeri poſſet, ſi viverent. Non temerè illi judicabant, quibus tale judicium donaverat Deus. Inde eſt, quod Elias multos morte affecit, & propria msnn & igne divinitùs imperato: quod & alii multi magni & divini Viri eodem Spiritu conſulendi rebus humanis non temerè fecerunt. De quo Elia cum exemplum dediſſent Diſcipuli, Domino commemorante, quid ab eo factum ſit, ut etiam ipſis dsret poteſtatem petendi de cœlo ignem ad conſumendum eos, qui ſibi hoſpitium non præberent, reprehendit in eis Dominus non exemplum Prophetæ Sancti, ſed ignorantiam vindicandi, quæ adhuc erat in rudibus: animsdvertens, eos, non amore correctionem, ſed odio deſiderare vindictam. Itaque, poſteaquam eos docuit, quid eſſet diligere proximum tanquam ſeipſum, infuſo etiam Spiritu Sancto, non defuerunt tales vindictæ, quamvis multo rarius, quàm in Veteri Teſtamento. Ibi enim majore psrte ſervientes timore premebantur: hic autem maximè dilectione liberi nutriebantur. Nam & verbis Apoſtoli Petri Ananias, & uxor ejus exanimes ceciderunt, nec reſuſcitati ſunt, ſed ſepulti.

Et Epiſt. 131. àliàs 5. ad *Marcellinum* cap. 11. „Quanta (inquit) præcepta concordiæ, non humanis diſputationibus exquiſita, ſed divina auctoritate conſcripta in Chriſti Eccleſiis lectitentur, quis ab illa Religione alienus, ita ſurdus eſt, ut ignoret? Ad hoc enim, ut illa pertinent, quæ malunt exsgitari, quàm diſcere, alteram percutienti præbendam eſſe maxillsm, volenti auſerre tunicam dsndum etism pallium, cum angariente duplicandam viam. Hoc quippe fit, ut vincatur bono malum, & homo liberetur à malo, non exteriore & alieno, ſed intimo, sc ſuo, quo gravius, ac pernicioſius, quàm cujusvis hoſtis extrinſecus immanitate vaſtatur. Qui ergo vincit bono malum, patienter amittit temporalia commods, ut doceat, qnam pro fide, atque juſtitia contemnends ſint, quæ ille nimis amando fit malus; acſi injurioſus ab eo ipſo, cui fecit injuriam, diſcat, quslia ſint, propter quæ fecit injuriam, atque ita concordiam, qua nihil eſt utilius civitati, pœnitens acquirat, victus non ſævientis viribus, ſed benevolentia patientis. Tunc enim rcċte fit, cùm videtur ei proſuturum eſſe, propter quem fit, ad opersndam in eo correctionem, atque concordiam. Hoc certè animo fsciendum eſt, etiamſi alius exitus conſequatur, nec corrigi velit, atque pacari, propter quem corrigendum atque pacandum, velut curandum, & ſansndum adhibita eſt iſta medicina. - - Paratus itaque debet eſſe homo juſtus, & pius, patienter eorum malitiam ſuſtinere, quos fieri bonos quærit, ut numerus potius creſcat bonorum, non ut pari malitia, ſe quoque numero addat mslorum. Denique iſta præcepta magis ad præparationem cordis, quæ intus eſt, pertinere, quàm ad opus, quod in aperto fit, ut teneatur in ſecreto animi patientia cum benevolentia; in msniſeſto autem id fiat, quod eis videtur prodeſſe poſſe, quibns benè velle debemus, hinc liquidò oſtenditur, quod ipſe Dominus Jeſus exemplum ſingulare patientiæ, cùm percuteretur in ſaciem, reſpondit: *Si male dixi, exprobra de malo; ſi autem benè, quid me cædis?* Nequaquam igitur Præceptum ſuum, ſi vèrba intuesmur, implevit. Neqne enim percutienti præbuit alteram psrtem, ſed potius prohibnit, ne, qui ſecerat, injnriam augeret: & tsmen psratus venerat, non ſolùm in faciem percuti, verùm etiam pro his quoque, à quibus hæc patiebatur, crucifixus occidi, pro quibus ait in Cruce pendens: *Pater ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt.* Nec Paulus Apoſtolus Præceptum Domini & Msgiſtri ſui videtur impleſſe, ubi etiam ipſe percuſſus in ſaciem dixit Principi Sacerdotum: *Percutiet te Deus, paries dealbate: ſedens judicas me ſecundum legem, & contra legem jubes me percuti.*

„Sunt ergo iſta præcepta patientiæ ſemper in cordis præparatione retinends, Ipſaque benevolentia, ne reddatur malum pro mslo, ſemper in voluntate complenda eſt. Agenda ſunt autem multa etiam, cum inviti benigna qusdam aſperitate plectendi, quorum potius utilitati conſulendum eſt, quàm voluntati. - - Nam in corripiendo filio quamlibet aſperè, „nun-

„nunquam profećto amor paternus amittitur.
„Fit tamen, quod nolit, & doleat, qui etiam
„invitus videtur dolore ſanandus. Ac per hoc,
„ſi terrena Reſpublica Præcepta Chriſtiana cu-
„ſtodiat, & ipſa bella ſine benevolentia non ge-
„rentur, ut ad pietatis, juſtitiæque pacatam ſo-
„cietatem victis facilius conſulatur. Nam, cui
„licentia iniquitatis eripitur, utiliter vincitur:
„quoniam nihil eſt infelicius felicitate peccan-
„tium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala
„voluntas velut hoſtis interior roboratur.

Item S. Thomas 2. 2. q. 72. art. 3. „Te-
„nemur (inquit) habere animum paratum ad
„contumelias tolerandas, ſi expediens fuerit.
„Quandoque tamen oportet, ut contumeliam
„illatam repellamus, maximè propter duo. Pri-
„mo quidem propter bonum ejus, qui contu-
„meliam infert, ut videlicet ejus audacia repri-
„matur, & de cætero talia non attentet, ſecun-
„dùm illud Prov. 26. *Reſponde ſtulto juxta ſtulti-*
„*tiam ſuam, ne ſibi ſapiens videatur.* Alio modo
„propter bonum multorum, quorum profectus
„impeditur propter contumelias nobis illatas.

Quæritur 5. An ira ex zelo ſemper ca-
reat peccato?

Respondeo: Non ſemper caret peccato.
Si enim ſit ita vehemens, ut turbet plenam in-
differentiam & deliberationem ad eligendum re-
ctiſſimum ordinem in correctione proximi, illa
ira jam quoad exceſſum deordinata eſt.

Id Probatur ratione & anthoritate S.
Gregorii M., qui Lib. 5. Moral. C. 30. ſic
ſcribit: „Cùm per zelum animus movetur, cu-
„randum ſummopere eſt, ne hæc eadem, quæ
„inſtrumento virtutis aſſumitur, menti ira do-
„minetur, nec quaſi domina præeat, ſed velut
„ancilla ad obſequium parata, à rationis tergo
„nunquam recedat. Tunc enim robuſtius con-
„tra vitia erigitur, cùm ſubdita rationi ſamula
„tur. Nam, quantumlibet ira ex zelo rectitudi-
„nis ſurgat, ſi immoderata mentem vicerit, ra-
„tioni protinus ſervire contemnit: & tantò ſe
„imprudentius dilatat, quanto impatientiæ vi-
„tium virtutem putat. Unde neceſſe eſt, ut
„hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis move-
„tur, attendat, ne ira extra mentis dominium
„tranſeat, ſed in ultione peccati tempus, mo-
„dumque conſiderans, ſurgentem animi pertur-
„bationem ſubtilius retractando reſtringat, ani-
„moſitatem reprimat, & motus ſervidos, ſub
„æquitate diſponat: ut eo fiat juſtior ultor a-
„lienus, quo prius extitit victor ſuus: quate-
„nus ſic culpas delinquentium corrigat, ut ante
„ipſos, qui corrigit, per patientiam creſcat, &
„ſervorem ſuum tranſcendendo judicet, ne in-
„temperanter excitatus zelo rectitudinis, longè
„à rectitudine aberret.

„Et S. Beanardus Epiſt. 69. „Peccabis
„non minus nimis iraſcendo, quam omnino non
„iraſcendo: Siquidem non iraſci, ubi iraſcen-
„dum ſit, nolle emendare, peccatum eſt, plus
„verò iraſci, quàm iraſcendum ſit, peccatum pec-
„cato addere eſt.

Quæritur 6. An gravius peccent Sacer-
dotes, Parochi, Confeſſarii, vel Superiores,
quàm Laici, ſi ex immoderata ira tractent pœni-
tentes, parochianos, vel ſubditos?

Respondeo Affirmativè. Idque adeo ve-
rum eſt, ut poſſint peccare etiam mortaliter, ſi
illo modo agendi commiſſos ſibi injuſtè ac gravi-
ter contriſtent, vel graviter ſcandalizent, vel à
bonis operibus, & confidentia retrahant.

Ratio eſt, quia Chriſtus verbo & exem-
plo docuit, Miniſtris ſuis proprium eſſe debere
ſpiritum manſuetudinis, & quia ſublato hoc ſpi-
ritu manſuetudinis tollitur in plebe *amor*, & *con-*
fidentia erga ſuos Paſtores, quibus ſublatis tolli-
tur maxima pars illius fructus, qui capi poſſet ex
Concionibus, & Adhortationibus Sacerdotum.

Eleganter hanc veritatem Probat P. Na-
talis l. c. Reg. 1a his verbis: „Quod Chri-
„ſtus Chriſtianis omnibus in perſona Diſcipulo-
„rum ſuorum dixit: *Diſcite à me, quia mitis*
„*ſum, & humilis corde*, Sacerdotibus maximè di-
„ctum eſſe intelligendum eſt, qui Legis novæ,
„quæ Lex eſt amoris, & charitatis, Prædicato-
„res ſunt, & Miniſtri, & Sacerdotii Chriſti cha-
„racteres ab Isaia, & S. Matthæo deſcri-
„ptos in ſe exprimere debent. *Ecce*, (inquit),
„*puer meus, quem elegi. - - - Ponam Spiritum meum*
„*ſuper eum, & judicium Gentibus nunciabit. Non*
„*contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in*
„*plateis vocem ejus: arundinem quaſſatam non con-*
„*fringet, & lychnum fumigans non extinguet:* Id
„eſt, peccatores non exacerbabit, non à ſe re-
„pellet, non agreſti quadam, & fera ſeverita-
„te in deſperationem compellet, ſed divina be-
„nignitate, & compatiente charitate ad Evan-
„gelicæ Legis obſervantiam ſuaviter trahet.

„Debent præterea Sacerdotes, non minus
„quàm Apoſtoli, in Mundo, id eſt, in medio
„hominum ſæcularium, & peccatorum verſa-
„ri. Sicut agni inter lupos debent columba-
„rum ſimplicitatem imitari. Sic fiet, ut lupos
„in naturam ovium transmutent. *Majus autem,*
„*atque admirabilius eſt, mentem* (inquit S. Jo.
„Chrysostomus Hom. 34. in Matth.) *at-*
„*que animum adverſariorum commutare, quàm gladio*
„*ipſos ſuperare. Erubeſcant igitur, qui contra fa-*
„*cientes, quaſi lupi adverſarios ſuos perſequuntur, cùm*
„*videant, innumeros lupos ab ovibus vinci pauciſſimis*
„(duodecim nimirum Apoſtolis). *Et certe, quo-*
„*uſque ſumus oves, facile hoſtes vincimus: Cùm ve-*
„*rò in naturam luporum tranſimus, tunc ſuperamur:*
„*tunc enim multum nobis à Paſtore patrocinium adeſt,*
„*qui non lupos, ſed oves paſcit: atque ideo, cùm in*
„*lupum te converteris, abit confeſtim, & relinquit te,*
„*qui non permittis virtutem ipſius in te clareſcere.*
„*Quando enim injuria vexatus, æquo, mitique animo*
„*cuncta pateris, ipſi ſoli trophæum attribuis. Si ve-*
„*rò exieris adverſus hoſtes, atque pugnaveris, victo-*
„*riam illius obſcuras.* Hinc Apoſtolos *ſine bacu-*
„*lo* miſit, id eſt, abſque armis offendentibus.
„*Arma* quippe *Clericorum ſunt lacrymæ, & oratio-*
„*nes*, (inquit Concilium Aquilejense
„Can.

„ Can. 11.) Hinc Apoſt. 1. ad Timoth. 3. &
„ ad Tit. 1. Epiſcopi dotes deſcribens: *Non*
„ *percuſſorem, non iracundum, ſed benignum eſſe o-*
„ *portere docet.* Et 2. ad Tim. 4. Epiſcopum in-
„ formans, *argue*, inquit, *obſecra*, *increpa*, *in o-*
„ *mni patientia & doctrina.* Chriſtus ſcilicet re-
„ gendarum animarum provinciam Apoſtolis
„ ſuis, & Epiſcopis illorum ſucceſſoribus tra-
„ dens, juſſit ut tanquam Paſtores, non ut Do-
„ minos ſe gererent: eandemque formam ſequi
„ voluit ſecundi Ordinis Sacerdotes, & quot-
„ quot ad Eccleſiaſticas Præfecturas, & Regi-
„ men animarum vocantur. *Scitis*, inquit, *quia*
„ *Principes Gentium dominantur eorum: & qui Ma-*
„ *jores ſunt, poteſtatem exercent in eos. Non ita e-*
„ *rit inter vos, ſed quicunque voluerit inter vos Ma-*
„ *jor fieri, ſit veſter Miniſter, & qui voluerit inter*
„ *vos primus eſſe, erit veſter ſervus.* Quamvis e-
„ nim auctoritatem ſpiritualem, quam ipſis com-
„ miſit, illos exercere velit Chriſtus, vult ta-
„ men, ut abſque faſtu, & acerbitate ſubditos re-
„ gant; ut Sacrum Principatum in animas dun-
„ taxat, non in corpora extendi meminerint;
„ ut Religione, & charitate ſuaderi, & impera-
„ ri, non timore, & minis, non durioribus ver-
„ bis pœniſque temerè, & iracundè inflictis ex-
„ torqueri, & cogi debere ſubditorum obedien-
„ tiam certi ſint. Hinc S. Petrus Epiſt. 1.
„ Cap. 5. ait: *Neque ut dominantes in Cleris, ſed*
„ *forma facti gregis ex animo.* Hanc Regulam con-
„ firmat Canon inter eos, qui Apoſtolici dicun-
„ tur, 27. relatus Can. *Epiſcopum*, diſt. 45. *E-*
„ *piſcopum, aut Presbyterum, aut Diaconum percu-*
„ *tientem fideles delinquentes, aut infideles inique agen-*
„ *tes, & per hujusmodi volentem timeri, dejici ab Of-*
„ *ficio ſuo præcipimus, quia nuſquam nos hoc Dominus*
„ *docuit. Econtrario vero ipſe, cùm percuteretur, non*
„ *percutiebat; cùm malediceretur, non maledicebat:*
„ *cùm pateretur, non comminabatur.*

„ Idem Confirmat S. Gregorius E-
„ piſt. 52. Lib. 2. Ind. 11. „ *Quid autem*, in-
„ quit, *de Epiſcopis, qui verberibus timeri volunt?*
„ *Canones dicant, bene Fraternitas veſtra novit. Pa-*
„ *ſtores etenim ſancti ſumus, non percuſſores. Et e-*
„ *gregius Prædicator dicit: Argue, obſecra, in-*
„ *crepa, in omni patientia & doctrina. Nova*
„ *verò, atque inaudita eſt iſta prædicatio, quæ verbe-*
„ *ribus exigit fidem.*

„ Et Concilium Toletanum II. Can.
„ 5. *Nullis vita Præſulum perturbari debet exceſſi-*
„ *bus motionum; quia valde indignum eſt, ut, qui*
„ *throni Dei vocantur, levi motione turbentur: &*
„ *qui debent eſſe arca juſtitiæ, ipſi efficiantur ſemina-*
„ *rium litis, atque rapinæ.*

Quæritur 7. An melius ſit, omnino non iraſci, quàm iraſci cum præſentiſſimo periculo excedendi in modo ob proclivitatem naturæ?

Respondeo: Si non urgeat præceptum iraſcendi ex charitate Dei vel proximi, v. g. ad neceſſariam aliorum correctionem, melius eſt non iraſci, quàm ſe exponere periculo ſic peccandi. Quia nemo tenetur alteri procurare bonum *non neceſſarium, niſi tantum ad melius eſſe*, cum periculo damnificationis propriæ. Si autem urgeat præceptum iraſcendi, v. g. ad aliorum correctionem, eaque convenienter differri nequeat, melius eſt, iraſci cum periculo exceſſus, quàm non iraſci. Non enim ſunt violandæ Leges violatione certa ob periculum violandi aliam Legem, præſertim inferioris Ordinis relatè ad gloriam Dei extrinſecam.

Prior Reſponſionis pars Probatur ex S. Augustino, qui Epiſt. $\frac{38}{149}$. ſic ſcribit: „ In-
„ veteraſcens ira fit odium, dum quaſi juſti do-
„ loris admixta dulcedo diutius eam in vaſe deti-
„ net, donec totum aceſcat, vaſque corrum-
„ pat. Quapropter multò melius, nec juſtè cui-
„ piam iraſcimur, quàm velut juſtè iraſcendo in
„ alicujus odium iræ occulta facilitate delabi-
„ mur. In recipiendis enim hoſpitibus ignotis
„ ſolemus dicere, multo eſſe melius malum ho-
„ minem perpeti, quàm forſitan per ignorantiam
„ excludi bonum, dum cavemus, ne recipiatur
„ malus: ſed in affectibus animi contra eſt.
„ Nam incomparabiliter ſalubrius eſt etiam iræ
„ juſtè pulſanti non aperire penetrale cordis,
„ quàm admittere, non facile receſſuram, & per-
„ venturam de ſurculo ad trabem. Audet quip-
„ pe impudenter etiam creſcere quàm putatur.
„ Non enim erubeſcit in tenebris, cùm ſuper eam
„ Sol occiderit.

Quæritur 8. Quænam ſint *filiæ iræ*?

Respondeo: Enumerantur ſex effectus iræ, ſeu, ut vocantur, filiæ. 1. Rixa. 2. Tumor mentis. 3. Contumelia. 4. Clamor. 5. Indignatio. 6. Blaſphemia.

Quæritur 9. Quid ſit *rixa*? Et quomodo per eam graviter peccari poſſit?

Respondeo: *Rixa* eſt *duorum reciproca ex repentino iræ motu orta aggreſſio ad percutiendum, vulnerandum, aut occidendum.* Peccatur per rixam ex parte aggreſſoris mortaliter, ſi aut habeat intentionem inferendi grave nocumentum, vel ſi rixando alterutram rixantium partem exponat probabili periculo patiendi aut inferendi grave nocumentum. Ex parte autem defendentis peccatur mortaliter, ſi præbet cauſam probabilem aggreſſionis; aut ſi non data cauſa poſſit declinare rixam reſervando cauſam Judici; aut ſi nec iſti effugio ſuperſit locus, ſi excedat moderamen inculpatæ tutelæ intendendo vel inferendo grave nocumentum, quo ad ſui defenſionem præſentem & futuram opus non erat.

Quæritur 10. Quid ſit *tumor mentis*? Et quomodo per eum mortaliter peccari poſſit?

Respon-

Respondeo: Tnmor mentis, prout hoc loco ſumitur, eſt quædam ſuperba præſumptio inveniendi atque adhibendi extraordinaria media ſe ulciſcendi. Quando ſuperba illa præſumptio fertur ad media gravis vindictæ, peccatum tumoris eſt mortale, niſi excuſetur à mortali, & tranſeat in veniale ratione indeliberationia, & imperfectionis actus ob defectum ſufficientis advertentiæ ad gravitatem vel injuſtitiam vindictæ.

Quæritua 11. Quid ſit *contumelia?* Et quomodo per eam poſſit peccari mortaliter?

Respondeo: *Contumelia* ſeu *convitium* eſt *verbalis & injuſta læſio alieni honoris in faciem offenſi.* Differt ab *injuria*, quod injuria ſit injuſta dehonoratio verbalis etiam reſpectu abſentis. *Peccatur mortaliter*, ſi hæc duo concurrant, nempe ut *dehonoratio* ſit gravis, atque ut etiam *injuſtitia* in dehonoratione commiſſa, ſit gravis. Si enim tantùm alterutrum detur, illa læſio pertinet ad aliud genus vitii, quàm ad vitium contumeliæ. Ita docet quoad rem D. Thomas 2. 2. q. 72. a. 2. ubi ſic ſcribit: „Cum convi-
„tium vel contumelia de ſui ratione importet
„quandam dehonorationem; ſi intentio profe-
„rentis ad hoc feratur, ut per verba, quæ pro-
„fert, honorem alterius auferat; hoc pro-
„priè & per ſe eſt dicere convitium, vel con-
„tumeliam; & hoc eſt peccatum mortale, non
„minus, quàm furtum, vel rapina. Non enim
„homo minus amat ſuum honorem, quàm rem
„poſſeſſam.„ Et paulo poſt addit: „Hujus-
„modi verbis, etiam correptionis, aut delecta-
„tionis gratia prolatis moderatè & prudenter u-
„tendum; Quia poſſet eſſe ita grave convi-
„tium, ut per incautelam prolatum, auſer-
„ret honorem ejus, contra quem profertur; &
„tunc poſſet homo peccare mortaliter, etiamſi
„non intenderet dehonorationem alterius; ſicut
„etiamſi aliquis incautè alium ex ludo percutiens,
„graviter lædat, culpa non caret.

Quæitua 12. An detur obligatio reſtituendi pro illata contumelia, convitio, vel injuria?

Responneo: Qnicunque loquitur verba *injuſtè* diminutiva alieni honoris, tenetur ad reſtitutionem, modo meliori ac convenientiori, quo fieri poteſt, faciendam.

Nec interest, ſive ea honoris diminutio facta ſit per atteſtationem ſeu allegationem falſi, ſive per exaggerationem veri; ſive fiat per contnmeliam erga præſentes, aut per injuriam erga abſentes; ſive fiat conſideratè aut per inconſiderationem. Modus autem reſtituendi pro contumelia circa æquales, aut inferioris ad Superiorem, ordinariè ſolet eſſe deprecatio; in Superiore autem ad inferiorem extraordinaria exhibitio benevolentiæ. S. Augustinus in ſua Regula ſic ſcribit: „Pro-
„inde verbis à verbis durioribus parcite; quæ
„ſi emiſſa fuerint ex ore veſtro, non pigeat
„ex ipſo ore proferre medicamenta, unde fa-
„cta ſunt vulnera. Quando autem neceſſitas
„diſciplinæ in moribus coercendis dicere vos
„dura verba compellit, etiamſi modum vos ex-
„ceſſiſſe ſenſitis, non à vobis exigitur, ut à vo-
„bis ſubditis veniam poſtuletis; ne apud eos,
„quos oportet eſſe ſubjectos, dum nimium ſer-
„vatur humilitas, regendi frangatur auctori-
„tas; ſed tamen petenda eſt venia ab omni-
„um Domino, qui novit, etiam eos, quos plus
„juſto fortè corripitis, quanta benevolentia di-
„ligatis.„ Et Lib. 21. de Civitate Dei cap. 27.
„Si quis præoccupatus fuerit hoc delicto, ut
„fratri ſuo dicat: Fatue, id eſt, non ejus pec-
„catum volens auferre, convicietur injuſtè, pa-
„rùm eſt illi ad hoc remedium eleemoſynas fa-
„cere, niſi etiam, quod ſequitur, remedium re-
„conciliationis adjungat. Ibi enim ſequitur:
„*Si offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus*
„*fueris, quod frater tuus habet aliquid adverſum*
„*te, relinque ibi munus tuum ad Altare, & va-*
„*de prius reconciliare fratri tuo, & tunc veniens offe-*
„*res munus tuum.*

Quæaitur 13. Quid ſit *clamor*, ſeu *clamoroſitas?* Et quomodo per eam mortaliter peccari poſſit?

Respondeo: *Clamor* ſeu *clamoroſitas* eſt *laxatio linguæ in verba iracundiæ vehementia ex inordinato impetu iræ.* Poteſt per eam peccari mortaliter, ſi eouſque laxetur frœnum linguæ, ut concurrat probabile periculum prorumpendi in verba graviter peccaminoſa, v g. blaſphema, imprecatoria, perjura, rixoſa, contumelioſa vel graviter injurioſa. Malitiam hanc clamoroſitatis eleganter deſcribit S. Greoorius l. 5. Moral. Cap. 30. his verbis: „Iræ ſuæ ſtimnlis ac-
„cenſum eor palpitat, corpus tremit, lingua ſe
„præpedit, facies igneſcit, exaſperantur ocu-
„li, & nequaquam recognoſcuntur noti. Ore
„quidem clamorem format, ſed ſenſus, quid lo-
„quatur, ignorat. In quo itaque iſte ab arrepti-
„tiis longè eſt, qui actionis ſuæ conſcius non
„eſt? Unde fit plerumque, ut uſque ad ma-
„nus ira proſiliat, & quo ratio longius recedit,
„audacior exurgat, ſeque ipſum animus retine-
„re non valeat, quia factus eſt poteſtatis alie-
„næ, & eò furor membra foris in ictibus exer-
„cet, quo intus ipſam membrorum dominam
„mentem captivam tenet. Aliquando autem
„manus non exerit, ſed in maledictionis jacu-
„lum linguam vertit. Fratris namque interi-
„tum precibus expoſcit, & hoc Deum perpe-
„trare expetit, quod ipſe perverſus homo face-
„re, vel metuit, vel erubeſcit. Fitque, ut vo-
„to, & voce homicidium peragat, etiam, cum à
„læſione proximi manibus ceſſat.

Quæritur 14. Quid ſit *indignatio?* Et quomodo per eam poſſit peccari mortaliter?

Respondeo: *Indignatio* eſt *averſio animi ſignis externis iracundiæ internæ demonſtrata.* Ea externa averſionis internæ oſtenſio ordinariè ſolet

ſolet fieri ſilentio, quo quis recuſat cum altero loqui, vel fuga conſortii. Quando aliqualis averſio animi ejusque externa demonſtratio præciſe tendit ad ulterius correctionem, ac bonum, non eſt peccatum. Quando verò tendit ad alterius gravem ac injuſtam contriſtationem, aut damnificationem; vel quando conjuncta eſt cum probabili periculo alterum injuſtè ac graviter contriſtandi vel damnificandi, eſt peccatum mortale. De hoc P. NATALIS l. c. Reg. 2. ſic ſcribit: „indignatio lethale peccatum eſt;
„ ſi gravem proximi contemptum contineat, vel
„ grave puſillis ſcandalum afferat, vel ſi quis à
„ ſua familiaritate, & colloquio eum velut in-
„ dignum arceat, in iis caſibus, in quibus ſub
„ peccato mortali cum eo familiariter verſari, &
„ colloqui tenetur; vel tandem ſi ita ſit affectus
„ ut eum in gravi neceſſitate corporis, aut ani-
„ mi conſtitutum juvare nollet. Hos namque
„ motus omnes, & affectus opponi charitati, &
„ Manſuetudini Chriſtianæ compertum eſt. Quod
„ verò ſilentium attinet ab ira imperatum, gra-
„ ve plerumque peccatum eſſe, docet S. GRE-
„ GORIUS Lib. 5. Moral. cap. 30. *Aliquando i-*
„ *ra perturbato animo, quaſi ex judicio ſilentium indi-*
„ *cit, & quo ſe foras per linguam non exprimit, intus*
„ *deterius igneſcit, ut iratus quisque collocutionem ſuam*
„ *proximo ſubtrahat, & nil dicendo, quàm ſit aver-*
„ *ſus, dicat. Et nonnunquam hæc ſilentii ſeveritas*
„ *per diſciplinæ diſpenſationem geritur: ſi tamen ſoli-*
„ *citè in intimis diſcretionis forma teneatur. Nonnun-*
„ *quam vero, dum accenſus animus à conſueta locutione*
„ *reſtringitur, per acceſſum temporis penitus à proxi-*
„ *mi dilectione ſeparatur, & acriores ſtimuli ad men-*
„ *tem veniunt, cauſæ quoque, quæ gravius exaſpe-*
„ *rant, oriuntur: atque in irati oculo feſtuca in tra-*
„ *bem vertitur, dum ira in odium permutatur. Ple-*
„ *rumque ira per ſilentium clauſa intra mentem vehemen-*
„ *tius æſtuat, & clamoſas tacita voces format: ver-*
„ *ba ſibi, quibus exaſperetur, objicit, & quaſi in*
„ *cauſæ examine poſita durius exaſperata reſpondet, quod*
„ *SALOMON breviter inſinuat, dicens: Præ-*
„ *ſtolatio impiorum furor. Sicque ſit, ut pertur-*
„ *batus animus majorem ſtrepitum ſui ſilentii ſentiat,*
„ *eumque gravius clauſa iræ flamma conſumat: Unde*
„ *bene ante nos quidam Sapiens dixit: Cogitationes*
„ *iracundi viperea ſunt generationes, mentem co-*
„ *medunt matrem ſuam.*

QUÆRITUR 15. Quænam ſunt remedia contra iram?

RESPONDEO: D. GREGORIUS duo remedia utiliſſima præſcribit, nempe *primò* frequentem præſentationem malorum, quæ accidere poſſunt, cum idonea præparatione animi ad omnes eventus. *Secundò*, remonſtrationem propriorum peccatorum ac defectuum in caſu adverſo, ſic enim homo cogitabit, hæc mala ſibi eſſe immiſſa à Deo ex infinito amore, ut homo à reatu pœnarum & amore ſæculi magis purgetur. Hæc remedia tradit D. GREGORIUS l. 5. Moral. C. 30., ubi ſic ſcribit: „Duobus
„ modis fracta poſſidere animum ira deſueſcit.
„ Primus quippe eſt, ut mens ſolicita, ante-
„ quam agere quodlibet incipiat, omnes ſibi,
„ quas pati poteſt, contumelias proponat; qua-
„ tenus Redemptoris ſui probra cogitans, ad ad-
„ verſa ſe præparet. Quæ nimirum venientia
„ tantò fortius excipit, quantò ſe cautius ex
„ præſcientia armavit. Qui enim improvidus
„ ab adverſitate deprehenditur, quaſi ab hoſte
„ dormiens imminentia per ſolicitudinem præ-
„ notat, hoſtiles incurſus quaſi in inſidiis, vigi-
„ lans exſpectat: Et inde ad victoriam valen-
„ ter accingitur, unde neſciens deprehendi puta-
„ batur. Solerter ergo animus ante actionis
„ ſuæ primordia, cuncta debet adverſa medita-
„ ri: ut ſemper per hæc cogitans, ſemper con-
„ tra hæc thorace patientiæ munitus, & quidquid
„ acciderit providus ſuperet, & quidquid non
„ acceſſerit, lucrum putet.
„ Secundus autem ſervandæ manſuetudinis
„ modus eſt, ut cùm alienos exceſſus aſpici-
„ mus, noſtra, quibus in aliis excedimus, de-
„ licta cogitemus, conſiderata quippe infirmi-
„ tas propria, mala nobis excuſat aliena. Pa-
„ tienter namque illatam injuriam tolerat, qui
„ piè meminit, quod fortaſſe adhuc habeat, in
„ quo debeat ipſe tolerari. Et quaſi aqua ignis
„ extinguitur cum ſurgente furore animi, ſua
„ cuique ad mentem culpa revocatur: quia e-
„ rubeſcit peccato non parcere, qui vel Deo
„ vel proximo ſæpe ſe recolit parcenda pec-
„ caſſe.

D. Amort Tract. de 7. Vitiis Capital.

§. VIII.

De Acedia.

QUÆRITUR 1. Quid ſit *acedia?*

RESPONDEO: *Acedia* eſt *pigritia allaborandi ad majus augmentum divinæ gloriæ & profectum virtutum juxta exigentiam talentorum concreditorum à Deo.* Alii definiunt acediam, quod ſit *faſtidium boni interni*, vel *triſtitia* torpentis animi *de bono ſpirituali, in quantum eſt bonum divinum*, hoc eſt, in quantum eſt bonum Dei extrinſecum, conſiſtens in augmento divinæ gloriæ.

QUÆRITUR 2. An acedia ſit ex ſuo genere peccatum mortale?

RESPONDEO Affirmativè.

RATIO eſt, quia tepiditas fructificandi Deo per allaborationem ad majus augmentum divinæ gloriæ, & neglectus talentorum ad majus lucrum divini patrisfamilias in Scriptura conſtanter proponitur tanquam objectum gravis indignationis divinæ. Sic dicitur Matth. 3. v. 10. *Jam ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Et Matth. 7. *Omnis arbor bona fructus bonos facit; mala autem arbor malos fructus facit. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Et Matth. 21. v. 19. *Videns fici arborem unam ſecus viam, venit ad eam, & nihil invenit in ea, niſi folia tantum; & ait illi: Nunquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum. Et areſacta eſt continuò ficulnea.* Et v. 33. *Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus eſt. Cum autem tempus fructuum appropinquaret, miſit ſervos ſuos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus. Et agricolæ*

appre-

apprehenſis ſervis ejus alium ceciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidaverunt. Cum ergo venerit Dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? ajunt illi: Malos malè perdet, & vineam ſuam locabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus ſuis. Dicit illis Jeſus: quia auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus. Et Lucæ 13. *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea ſua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit. Dixit autem ad cultorem vineæ: Ecce, anni tres ſunt, ex quo venio quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio. Succide ergo illam. Ut quid etiam terram occupat? At ille reſpondens dicit illi: Domine dimitte illam & hoc anno, uſque dum fodiam circa illam, & mittam ſtercora. Et ſi quidem fecerit fructum. Sin autem; in futurum ſuccides eam.* Et Matth. 25. *Simile eſt regnum cælorum decem virginibus. Quinque autem ex eis erant fatuæ. Moram autem faciente ſponſo dormitaverunt omnes & dormierunt. Media nocte venit ſponſus, & quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt janua. Noviſſimè veniunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Domine aperi nobis. At ille ait: Amen dico vobis: Neſcio vos.* Et ibidem: *Sicut homo peregrè proficiſcens vocavit ſervos, & tradidit illis bona ſua; & uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique ſecundum propriam virtutem, & profectus eſt ſtatim. Abiit autem, qui quinque talenta acceperat, & operatus eſt in eis, & lucratus eſt alia quinque. Similiter & qui duo acceperat, lucratus eſt alia duo. Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, & abſcondit pecuniam Domini ſui. Poſt multum verò temporis venit Dominum ſervorum illorum, & poſuit rationem cum eis. Et accedens, qui unum talentum acceperat, ait: Domine, ſcio, quia homo durus es, metis, ubi non ſeminaſti, & congregas, ubi non ſparſiſti. Et timens abii, & abſcondi talentum tuum in terra. Ecce, habes, quod tuum eſt. Reſpondens autem Dominus ejus dixit ei: Serve male & piger; oportuit te committere pecuniam meam nummulariis, & veniens ego recepiſſem utique, quod meum eſt, cum uſura. Tollite itaque ab eo talentum, & inutilem ſervum ejicite in tenebras exteriores.* Hæc Parabola à Chriſto repetitur in alio loco ſub alia forma. Ex his autem patet; pigritiam allaborandi pro viribus ad majus augmentum divinæ gloriæ & proferendi fructus bonorum operum eſſe objectum gravis indignationis divinæ.

QUÆRITUR 3. In quo conſiſtat malitia acediæ?

RESPONDEO: Malitia acediæ conſiſtit in duobus. *Primò*, in tepore ſeu gravi defectu charitatis. Cum enim charitas ſit amor amicitiæ, quæ perpetuò tendit ad communicationem reciprocam bonorum, in æſtimatione morali non decet Deum, ut pro amico agnoſcere velit eum, qui nullum ſovet ſtudium promovendi bonum Dei extrinſecum, ſeu gloriam Dei. *Secundò*, in neglectu talentorum à Deo concreditorum, puta ingenii, divitiarum, virium, authoritatis, familiaritatis cum magnatibus, &c. Quod tepor ſeu notabilis refrigeſcentia charitatis quoad ſtudium promovendi augmentum divinæ gloriæ ſit objectum gravis indignationis divinæ, probatur ex APOCALYPSI, ubi Cap. 2. Epiſcopo Epheſi dicitur: *Habeo adverſum te, quod charitatem tuam primam reliquiſti; Memor eſto itaque, unde excideris, & age pœnitentiam, & prima opera fac; ſin autem, venio tibi cito, & movebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris.* Et Cap. 3. Epiſcopo Laodiciæ dicitur: *Scio opera tua, quod neque frigidus es, nec calidus. Utinam frigidus eſſes, aut calidus, ſed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo; quia dicis: dives ſum, & nullius egeo, & neſcio, quia tu es miſer, & miſerabilis, & cæcus, & nudus. Suadeo tibi, emere à me aurum ignitum, &c.* Ex his apparet, teporem habitualem pejorem eſſe ſtatu aperto peccati mortalis. Talis enim peccator ſaltem habet animum, ſe aliquando convertendi & fervidè ſerviendi Deo; tepidus autem non habet animum ſe convertendi & proficiendi in melius, quia judicat, ſe nullo profectu virtutum ad obtinendam ſalutem indigere. Quoad neglectum talentorum jam oſtenſum eſt, eum eſſe objectum gravis indignationis divinæ. Cum enim Deus, prout Proverb. 16. v. 4. dicitur, univerſa propter ſemetipſum operatus ſit, hoc eſt, ad majus augmentum ſuæ gloriæ extrinſecæ, ex omnibus creaturis, & conſequenter etiam ex omnibus actionibus humanis quærit augmentum ſuæ gloriæ. Itaque ſi quis longo tempore per acediam habitualem Deum his fructibus privet & fine intento fruſtret, meretur gravem indignationem divinam.

QUÆRITUR 4. Quænam ſint *filiæ*, ſeu effectus acediæ?

RESPONDEO: A D. GREGORIO l. 31. Moralium C. 17. enumerantur ſex ſequentes filiæ. 1. Malitia. 2. Rancor. 3. Puſillanimitas. 4. Deſperatio. 5. Torpor circa præcepta. 6. Evagatio mentis circa illicita.

QUÆRITUR 5. Quid ſit iſta *malitia*, acediæ filia?

RESPONDEO: *Malitia* illa, quæ eſt acediæ filia, conſiſtit *in ſtudioſa impugnatione bonorum ſpiritualium.* Nihil iſto effectu acediæ eſt peſtilentius. Eſt enim peccatum in Spiritum Sanctum, ſi quis ex pigritia allaborandi ad augmentum divinæ gloriæ impugnet fervidos amatores Dei, qui omnes ad parem amoris fervorem accendere, & univerſos Fideles ad rectum ordinem diſciplinæ ac juſtitiæ reducere conantur. De hoc vitio P. NATALIS l. c. C. 12. art. 2. ſic ſcribit: „Malitia eſt impugnatio bono-
„rum ſpiritualium, quorum in deteſtationem
„adducit Acedia. Hujus malitiæ fermento cor-
„rupti homines, non ſolùm viros pios, ſed &
„pietatem ipſam, ſive quæ ad eam pertinent,
„irridere geſtiunt, operumque & exercitiorum
„pietatis contemptum aliis ingenerare. Hæc
„malitia reproborum hominum character eſt,
„qui per miſeram æternitatem dicturi ſunt intra
„ſe, pœnitentiam agentes inutilem, & præ an-
„guſtia ſpiritus gementes: *Hi ſunt, quos habui-*
„*mus aliquando in deriſum, & in ſimilitudinem im-*
„*properii: nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus*
„*inſaniam, & finem illorum ſine honore: ecce, quomo-*
„*do computati ſunt inter filios Dei, & inter Sanctos ſors*
„*illorum eſt.*

QUÆ-

Quæritur 6. Quid ſit *rancor?*

Responneo: *Rancor*, prout hoc loco ſumitur, eſt quædam *indignatio adverſus homines, qui ad ſpiritualia bona* ſuis adhortationibus, monitis, increpationibus, & ſalubri correptione *nos impellere*, & ad ſalutem æternam, vel perfectionem vitæ ſpiritualis promovere *nituntur*. Hoc peccatum cum priori connexum eſt, ex interna enim indignatione naſcitur externa impugnatio virorum ad meliora incitantium, eorumque doctrinæ. Hinc etiam iſte rancor pertinet ad graviſſimum genus peccatorum, nempe ad peccata in Spiritum Sanctum.

Quæritur 7. Quid ſit *puſillanimitas?*

Responneo: *Puſillanimitas* eſt *abjectio animi ad ferenda vel aggredienda ardua*, quæ lex charitatis vel ad conteſtandam ſuam erga Deum amicitiam, vel ad obtinendum finem ſuum ultimum requirit. Ea verò abjectio animi fundatur partim in conſideratione propriæ infirmitatis ex lapſibus præteritis, partim in viva apprehenſione difficultatum ſuperandarum in via ſalutis, partim in defectu rememorationis virium gratiæ & bonitatis divinæ, quæ proin puſillanimi vivaciſſimè præſertim per exempla Sanctorum repræſentanda ſunt.

Quæritur 8. Quid ſit *deſperatio?*

Responneo: *Deſperatio* eſt *abjectio omnis curæ de obtinenda ſalute*, orta ex vana apprehenſione impoſſibilitatis abſolutæ vel reſpectivæ. *Abſolutam impoſſibilitatem* apprehendunt illi, qui cenſent, Deum jam tuliſſe ſententiam ſuæ reprobationis, nec eum amplius ſibi collaturum gratiam ſufficientem ad veram pœnitentiam. Hi ſanandi ſunt per exempla pœnitentium in Evangelio, & teſtimonia Evangeliſtarum de bonitate Chriſti, præſertim autem per orationes piorum, & eleemoſynas, pro converſione ac illuſtratione deſperantis offerendas.

Quæritur 9. Quid ſit *torpor?*

Respondeo: *Torpor* eſt *remiſſio animi circa exactam præceptorum obſervantiam*, ita ut vel truncentur per omiſſiones ſaltem venialiter peccaminoſas, vel, ſi implentur integrè, non niſi perfunctoriè, negligenter, & oſcitanter impleantur. Si hæc negligentia transeat in habitum, ac continuetur longo tempore, meritò timendum eſt de peccato mortali. Scriptum eſt enim Jeremiæ 48. v. 10. *Maledictus, qui facit opus Dei fraudulenter, ſeu prout ſeptuaginta Interpretes legunt, negligenter.*

Quæritur 10. Quid ſit *evagatio mentis?*

Responneo: *Evagatio* eſt *inquieti animi motus, quo mens ob tædium circa divina ſpiritualia ſeſe ad vanas oblectationes terrenas diffundit.* Animus enim humanus ſic comparatus eſt, ut vel delectetur circa æterna, vel circa tranſitoria vana ſolatiuncula. Verum hæc evagatio plerumque aut præbet Dæmoni aditum ad graves tentationes circa varia vitia, aut fovet habitualem acediam, ſeu pigritiam allaborandi ad augmentum divinæ gloriæ, atque ad fructificandum Deo per uſum talentorum concreditorum à Deo; & ob hoc ipſum, ſi continuetur hæc evagatio longo tempore, v.g. ad luſus, compotationes, ſuperfluas recreationes, novellas inutiles, garrulitates, negotia impertinentia, curas temporales inordinatas ac ſuperfluas, non immunis eſt à peccato mortali, quia cauſat, fovet, & magna parte conſtituit grave peccatum habitualis acediæ.

Quæritur 11. Quænam ſint indicia acediæ lethaliter peccaminoſæ?

Responneo: Indicia, ſaltem probabilia, acediæ moventis Deum ad gravem indignationem, ſunt ſequentia. 1. Si quis longo tempore ſine legitima cauſa notabiliter negligat conſueta inter æquales ſui ſtatus media ſalutis, atque exercitia Chriſtiana, v.g. omittendo Conciones, Veſperas, Proceſſiones, Conventus ſacros, Orationes matutinas, veſpertinas, reverentiam & orationem ad pulſum campanæ meridie ac veſpere, &c. 2. Si quis ad Sacramentum Evchariſtiæ tantùm ſemel per annum accedit. Signum enim eſt, id timore potius fieri, vel ex reſpectu humano, quàm ex motivo curandi ſuam ſalutem, proficiendi, ac fructificandi Deo. 3. Si quis tempus à Deo conceſſum in otio, ſomno, ludis, inanibus colloquiis, ambulationibus ac viſitationibus minimè neceſſariis, & ſæculi voluptatibus ultra metas juſtæ ad reſtaurationem moderatam virium recreationis exceſſivè perdat, v. g. per integros menſes. 4. Si quis juſtè corrigentes, aut de negligentia monentes averſetur, de iis malè loquatur, eorumque doctrinam vel zelum indiſcretionis arguat. 5. Si quis officia à Superioribus oblata vel injuncta, difficilia quidem, attamen ad comparandum majus meritum & promovendum augmentum divinæ gloriæ valde idonea, amore commoditatum reſugiat vel reſpuat, v. g. Parochias laborioſas. Quæ omnia P. Natalis l. c. erudite, fervide, & fuſe explanat, & apud eundem videri poſſunt Regula 6. 8. 10. 12. 13.

O. A. M. D. G.

Digitized by Google

SUPPLEMENTUM,

ubi continentur

Notabiles quædam Conſtitutiones ac Declarationes SS. D. N. Benedicti XIV.

INDEX.

1. Conſtitutio, ne Confeſſarii à pœnitentibus paſſim exquirant complicum nomina.
2. Declaratur, Patronum Eccleſiaſticum obligari ad præſentandum digniorem, & ſi dignior contemnatur, dari locum appellationi.
3. Declaratur obligatio applicandi Miſſam parochialem pro parochianis, & Conventualem pro Benefactoribus.
4. Parochis ſuadetur, ut cum ſuis parochianis inſtituant Meditationes in Eccleſia.
5. Declaratur, convictos pœna ordinaria, ſi bonum commune id exegerit, affici poſſe.
6. Mercimonia ſeu negotiationes circa Miſſarum ſtipendia ſevere prohibentur.
7. Excommunicantur, qui vendunt redditus ſuorum beneficiorum in longum tempus, & tales contractus annullantur.
8. Matrimonia non poſſunt ab Epiſcopis diſſolvi, niſi pro eorum valore defendendo in favorem partis ſtantis pro valore conſtituatur Syndicus.
9. Idem ſtatuitur circa annullationem profeſſionis religioſæ.
10. Præſcribitur forma pro matrimoniis conſcientiæ.
11. Annullantur conceſſiones ingrediendi clauſuras Monialium.
12. Epiſcopis & Superioribus Parochorum Regularium aſſeritur poteſtas cumulativa amovendi talem Parochum, quin unus teneatur alteri dare rationem.
13. Statuitur, Regulares non poſſe ordinari ab alio Epiſcopo, niſi afferant ſcriptum teſtimonium à ſuo Ordinario, quod non habeat Ordinationem, aut niſi muniantur ſpeciali privilegio, ipſis directè poſt Tridentinum conceſſo.
14. Inhabilitantur perpetuo ad celebrandam Miſſam, qui in Confeſſionali ſolicitant ad turpia, vel abutuntur Miſſa ad Sacrilegia.
15. Regulatur Jus Aſyli.

§. I.

Duæ Conſtitutiones SS. D. N. Benedicti XIV, quibus ſub Excommunicatione Confeſſariis interdicitur, ne à pœnitentibus paſſim interrogent Complicum nomina.

De hac re egi in Tractatu *de Pœnitentia Diſput. XI.* Ipſæ verò Conſtitutiones Summi Pontificis ſunt ſequentes:

PRIMA.

Benedictus E. S. S. D. ad f. r.m.

Ubi primum de perverſa quadam & abſurda praxi in Sacramento Pœnitentiæ adminiſtrando apud nonnullos Confeſſarios in Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis introducicœpta, non ſine animi Noſtri dolore, nuntium accepimus non levi aliquo incertoque rumore ad Nos perlatum, ſed ita gravibus, ſolidisque fundamentis innixum, ut prudentem omnino fidem de periculi cum veritate, tum magnitudine faceret; præmittere non potuimus, quin continuo datis ad Venerabiles Fratres eorundem Regnorum ac Ditionum Archiepiſcopos, & Epiſcopos Apoſtolicis Noſtris Litteris, remedium naſcenti malo quàm promptiſſimè adhiberemus. Earum vero Litterarum die ſeptima menſis Julii ſuperioris anni milleſimi ſeptingenteſimi quadrageſimi quinti editarum, quas præſenti huic Noſtræ Conſtituoni inſerendas exiſtimamus, hic tenor erat:

Benedictus Papa XIV.

Venerabiles Fratres, Salutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

Suprema omnium Eccleſiarum ſolicitudo, & divina Jeſu Chriſti omnium Paſtorum Principis, cujus vi-

ces plane immerentes gerimus, charitas aſſiduè urget Nos, ut pro commiſſa divinitus imbecillitati Noſtræ univerſi Dominici gregis cura ſemper advigilantes, periculis animarum, ſicubi forte ſuperimpenderint, per omnes Chriſtiani Orbis Populos ac Nationes opportunè, quantum cum Domino poſſumus, occurramus, atque iis præcipue Regnis, & Locis peculiari quodam Apoſtolicæ Noſtræ Charitatis ſtudio, auctoritatisque providentia conſulamus, in quibus, cum Fides, Religio, Pietas quàm maximè floreant, callidus humani generis hoſtis nocere fidelibus dum aperto bello deſperat, per inſidias molitur, in Angelum ſcilicet ſeſe lucis transfigurans, & ementita boni ſpecie incautis illudens; qua ex arte non minora ſæpe animarum detrimenta, quàm ex aggreſſione manifeſta, eſſe proventura nequiſſimus veterator confidit. In harum autem fraudum numero computamus, quod in florentiſſimis Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis, & Ditionibus, quibus vos Antiſtites ſumma cum ſacerdotalis virtutis veſtræ commendatione præſidetis, & quibus pro ſingulari erga Catholicam Eccleſiam, atque Apoſtolicam hanc ſanctam Sedem obſervantia meritæ debentur laudes, nuper eveniſſe non ſine ingenti animi Noſtri dolore cognovimus. Pervenit enim haud ita pridem ad aures Noſtras, nonnullos iſtarum partium Confeſſarios falſa zeli imagine ſeduci ſe paſſos, ſed à zelo ſecundùm ſcientiam longe aberrantes, perverſam quandam, & pernicioſam praxim in audiendis Chriſti fidelium confeſſionibus, & in ſaluberrimo Pœnitentiæ Sacramento adminiſtrando invehere, atque introducere cœpiſſe; ut videlicet, ſi forte in pœnitentes incidiſſent ſocium criminis habentes, ab iisdem pœnitentibus ſocii hujusmodi, ſeu complicis nomen paſſim exquirerent; atque ad illud ſibi revelandum non inducere modo ſuadendo conarentur; ſed, quod deteſtabilius eſt, denunciata quoque, niſi revelarent, abſolutionis ſacramentalis negatione, prorſus adigerent, atque compellerent; imo etiam Complicis ejusdem nedum nomen, ſed habitationis inſuper locum, ſibi exigerent deſignari. Quam illi quidem intolerandam imprudentiam tum procurandæ complicis correctionis, aliorumque bonorum colligendorum ſpecioſo prætextu colorare, tum emendicatis quibusdam Doctorum opinionibus defendere non dubitarent; cùm revera opiniones hujusmodi vel falſas, & erroneas ſequendo, vel veras & ſanas malè applicando, perniciem tam ſuis, quàm pœnitentium animabus conſciſcerent; ac ſeſe præterea plurium gravium damnorum, quæ inde facile conſecutura fore prævidere debuerant, reos coram Deo æterno Judice conſtituerent. Et verò jam ſecuta fuiſſe multa ejusmodi damna infelici experientia compertum eſt: Nec fieri potuit, quin ea de cauſa & oblocutiones, & ſcandala, & non Miniſtrorum tantùm, ſed ſacri etiam ipſius miniſterii odium & animorum ingens conturbatio in populo fideli exorta ſint. Triſtia Nos hæc nuntia cum accepimus, ſimul audivimus, contra exitialem hujusmodi abuſum protinus juſta indignatione pro munere ſuo commotos fuiſſe dilectos filios Noſtros Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales Nunum a Cunha in iisdem Portugalliæ, & Algarbiorum Regnis Generalem Inquiſitorem, & Thomam de Almeyda, Patriarcham Lisbonenſem; atque utrumque ſolicite gliſcenti malo compeſcendo, atque eradicando adlaboraſſe. Nos autem, ne in tam gravi diſcrimine ulla ex parte Apoſtolico Noſtro Miniſterio deeſſe videamur, neve mentem hac ſuper re Noſtram apud Vos obſcuram & ambiguam eſſe ſinamus; Notum vobis eſſe volumus, memoratam ſuperius praxim penitus reprobandam eſſe, eandemque à Nobis per præſentes Noſtras in forma Brevis Litteras reprobari, atque damnari tanquam ſcandaloſam, & perniicioſam, ac tam famæ proximorum, quam ipſi etiam Sacramento injurioſam, tendentemque ad ſacroſancti ſigilli ſacramentalis violationem, atque ab ejusdem Pœnitentiæ Sacramenti tantopere proficuo, & neceſſario uſu Fideles abalienantem. Eapropter, Venerabiles Fratres, quanquam de paſtorali veſtra vigilantia nihil eſt, quod dubitemus; Supremi tamen Officii quoque Noſtri eſſe cenſemus, alacritatem ipſam veſtram hac mentis Noſtræ aperta ſignificatione & Apoſtolicis inſuper hortationibus Noſtris intentiùs acuere, & excitare, ut pro ſe quisque veſtrum opportunioribus, quascunque prudentia ſuggeſſerit, initis rationibus, & efficacioribus quibusque juris remediis, quoad opus fuerit, contra delinquentes Miniſtros adhibitis, noxiam hujusmodi novitatem ſtrenuè inſectemini, ac pene naſcentem opprimatis, neque patiamini traditis curæ veſtræ ovibus ibi offendiculum parari, ubi ſalus à Chriſto poſita eſt, ab eoque divinæ miſericordiæ fonte illas averti, ac deterreri, ad quem ab eodem Redemptore Noſtro ab abluendas, dealbandasque in ſanguine ſuo animas amantiſſimè invitantur. Interea, dum à zelo veſtro, ac prudentia luculentiora Nobis certò pollicemur veſtræ pietatis, & obſervantiæ argumenta, Apoſtolicam Benedictionem cum uberrima cœleſtium chariſmatum copia conjunctam Vobis, Venerabiles Fratres, ex animo impertimur. Volumus autem, ut præſentium tranſumptis, ſive exemplis, etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & Sigillo Perſonæ in Dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eadem prorſus ubique Fides adhibeatur, quæ præſentibus adhiberetur, & adhiberi poſſet, ſi forent exhibitæ vel oſtenſæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem ſub Annulo Piſcatoris, die VII. menſis Junii MDCCXLVI. Pontificatus Noſtri Anno quinto.

Cajetanus Amatus.

Has porro Nos Litteras in forma Brevis tunc datas iterum præſentibus Noſtris confirmamus & roboramus, easque ab omnibus, & ſingulis fideliter exacteque obſervari injungimus, atque præcipimus.

Statuentes inſuper ac decernentes, ut quicunque cujusvis ſtatus, gradus, conditionis, dignitatis & ordinis, etiam ſpeciali, & individua, ad effectum, ut hiſce Noſtris præſentibus comprehendantur, mentione & expreſſione digni, auſus in poſterum fuerit docere, licitam eſſe hujusmodi praxim, prout ea in relato Noſtro Brevi exponitur, ac reprobatur; vel ſcribere, aut loqui præſumpſerit in ejusdem damnatæ praxis defenſionem; vel ea, quæ in dicto Brevi contra eandem praxim decreta ſunt, impugnare, aut in alienos ſenſus temerè detorquere, ſeu interpretari; incidat ipſo facto in excommunicationem, à qua non poſſit, præterquam in articulo mortis, ab alio, quacunque etiam dignitate fulgente, vel auctoritate ſuffulto, niſi à Nobis, vel à pro tempore exiſtente Romano Pontifice, abſolvi.

Et quia non modo cavendum, ut, quæ ſunt à Nobis in præinſertis Litteris decreta, ab omni impugnatione, contradictione, pravaque interpretatione ſalva ſint, & immunia; verùm etiam ne quis in Sacramenti Pœnitentiæ adminiſtratio-

ne

Digitized by Google

ne ab eorum omnimoda obſervantia unquam recedat; idcirco omnibus & ſingulis Confeſſariis utrinſque Cleri tam Sæcularis, quàm Regularis, quantumvis exempti, & quacunque ſpeciali, & expreſſa mentione alias fortaſſe nominandi, graviter & diſtrictè, divini interminationc judicii, atque in virtute ſanctæ obedientiæ, prohibemus, ne, conſormiter ad prædictam reprobatam praxim, pœnitentes, qui peccatum, ſeu crimen aliquod, cujus ſocium, aut ſocios habuerint, ipſis in Tribunali Pœnitentiæ confiteantur, interrogare præſumant, de nomine ſocii, ſeu complicis, loco habitationis, vcl aliis hujusmodi adjunctis, ſive circumſtantiis, expreſſionem magisque individuam ejusdem complicis manifeſtationem concernentibus; eidem pœnitenti, ſi manifeſtare renuerit, ſacramentalem abſolutionem denegando: alioquin noverint ſeſe, ultra peccati lethalis incurſum, ſuſpenſioni ab officio audiendarum confeſſionum, aliisque etiam gravioribus pœnis ſore ſubjiciendos.

Præterea, quoniam contra damnatum hujusmodi exitialem abuſum, ne cum animarum pernicie radices agat, neceſſe ducimus, modum, ac formam etiam in ſoro externo procedendi, & ultrices adverſus reos pœnas imponendi, ſtatuere, atque ordinare; omnesque ſuper hoc exorituras, vel etiam jam exortas diſſenſiones componere, & penitus amputare; volumus, decernimus, ac declaramus, quod docentes, ut ſupra licitam eſſe praxim à Nobis jam reprobatam, vel in ejusdem praxis defenſionem ſcribentes, aut loquentes, vel ejusdem reprobationem in memorato Noſtro Brevi contentam impugnantes, aut perverſe interpretantes, in Officio ſanctæ Inquiſitionis prædictorum Regnorum, atque Ditionum ſevere puniantur, & contra eos, & eorum quemlibet in eodem Officio procedatur, non minus, ac contra illos ibidem procedi ſolet, qui aſſerunt, tradunt, tuentur opiniones ſcandaloſas, pernicioſas, & uti tales à Sede Apoſtolica rejectas, & condemnatas.

Similiter in eodem Officio procedendum erit, & procedi volumus, ac ſtatuimus contra Confeſſarios quoque, ut ſupra, delinquentes, ac de nomine complicis pœnitentem interrogantes, eidemque pœnitenti, niſi illud ſibi manifeſtet, abſolutionem denegantes: Dummodo tamen hujusmodi interrogandi, ac denegandi actus talibus circumſtantiis conjunctus ſit, ac conveſtitus, quæ ſic agentem Confeſſarium de adhæſione ad prædictam reprobatam praxim, tanquam ad licitam, vel alio quovis modo de prava credulitate ſuſpectum reddant.

Itaque contra prædictos omnes & ſingulos delinquentes tam ſæculares, quàm quorumvis etiam quomodolibet exemptorum, ac Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjectorum Ordinum, Inſtitutionum, Societatum, & Congregationum Regulares, cujuscunque dignitatis ac præeminentiæ, aut quovis privilegio muniti exiſtant, & quorum ſpecialis & nominatim mentio ſacienda ſit, prædictorum Regnorum, ac Ditionum Inquiſitores, poteſtate à Nobis tradita, & quatenus opus ſit, præſentium tenora de novo conceſſa, prout in cauſis fidei, juxta Sacrorum Canonum, nec non Sancti Officii Inquiſitionis hujusmodi Conſtitutiones, privilegia, conſuetudines, & decreta, diligenter inquirant, & procedant, & quos in aliquo ex ejusmodi exceſſibus culpabiles repererint, in eos, pro criminum qualitate, & circumſtantiis, ſuſpenſionis ab officio confeſſiones audiendi, vel etiam ab executione Ordinum, privationis Beneficiorum, Dignitatum, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, nec non vocis activæ ac paſſivæ, ſi Regulares fuerint, aliasque pœnas decernant; omnes etiam vel earum tantùm aliquas, in perpetuum, vel ad tempus infligendo.

Quicunque vero alium quemlibet aliquo ex ſupradictis modis deliquiſſe cognoverit, eum, intra terminum dierum, in Edictis Sancti Officii ejusmodi Inquiſitionis præfigi ſolitum, eidem Sancto Officio denunciare teneantur: alioquin pœnas non denunciantibus per eadem Edicta infligi conſuetas incurrant. Verumtamen ab hujusmodi onere denunciandi juſtis de cauſis eximi volumus, & eximimus perſonam ipſam pœnitentem duntaxat in cauſa propria, id eſt, in caſu, quod ſuum peccatum confitens à Confeſſario adigatur ad ſibi manifeſtandum nomen complicis in eodem peccato: tunc enim pœnitentem hujusmodi ab obligatione eundem Confeſſarium denunciandi liberamus. Sed quando aliunde, quàm ex propria, ut dictum eſt, Confeſſione, noverit, Confeſſarium aliquo ex ſuperius enumeratis, & Sancto Officio denunciandis modis deliquiſſe, tunc eum & ipſe denunciare ex iſta aliunde habita notitia teneatur.

Quod ſi Confeſſarii de complicis nomine perperam interrogantis, abſolutionemque, ni ſibi detegatur, denegantis actum contingat ejusmodi eſſe, ut, quamvis imprudens, & malus, ſimplex tamen quidam, & nudus actus fuerit, id eſt, iis circumſtantiis deſtitutus, quæ de prava credulitate, vel de mala adhæſione ad praxim in ſæpe dicto Noſtro Brevi reprobatam, tanquam ad licitam, eundem Confeſſarium ſuſpectum reddant; tunc iſtiusmodi delictum, neque denuntiationis oneri, neque Sancti Officii prædicti cognitioni ſubjectum erit; ſed de illo cognoſcere, atque in delinquentem Confeſſarium, per ſuſpenſionem ab audiendis Confeſſionibus, vel alias Canonicas, & legitimas pœnas pro delicti modo animadvertere, ad locorum Ordinarios in ſua cujusque Diœceſi omnino ſpectabit.

His igitur circa ordinem, formam, modumque contra ejusmodi delinquentes procedendi, ut præſertur, conſtitutis, ac ſuis, unicuique Judici Eccleſiaſtico juribus aſſignatis, & diſtributis; hanc Nos deinceps regulam ab omnibus obſervari, ac cuſtodiri volumus, & mandamus, ſi quando talia delicta deprehendi contigerit; quæ tamen haud unquam poſthac eventura in Domino confidimus, accedente inſuper præclara inclytæ Luſitaniæ Nationis univerſæ erga Sedem Apoſtolicam obſervantia, & obedientia, nec non eximia tum iſtius Sanctæ Inquiſitionis Officii, tum cujusque loci Ordinariorum nunquam defutura vigilantia. Quapropter, quæcunque aliter, quàm præſentibus Noſtris decrevimus & conſtituimus, ſive in Edictis præfati Officii Inquiſitionis,

nis, ſive in quibuslibet quorumvis Ordinariorum Mandatis, aut Paſtoralibus Litteris, vel Decretis antehac ſtatuta prodierint, ea Nos, quoniam poſt Apoſtolicam hanc à Nobis propoſitam agendi, ſeu judicandi normam minus neceſſaria fore cenſemus, deſinere jam, & ceſſare, ac, veluti ounquam emanaſſent, omnem obligandi vim amittere, motu proprio, & ex certa ſcientia, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine declaramus, ſtatuimus, atque ſancimus.

Decernentes easdem præinſertas, nec oon præſentes Noſtras Litteras, & in eis conteota quæcunque, etiam ex eo, quod quicunque cujusvis ſtatus, gradus, ordinis, præeminentiæ, & dignitatis exiſtant, ſeu aliàs ſpeciali, & iodividua mentiooe, & expreſſione digni, in præmiſſis intereſſe habentes, ſeu habere quomodolibet prætendentes, illis oon conſenſeriot, oec ad ea vocati, citati, & auditi, oeque cauſæ, propter quas tum præinſertæ, tum præſentes emanaverint, ſufficienter adductæ, verificatæ, & juſtificatæ fuerint, aut ex alia qualibet etiam privilegiata cauſa, colore, prætextu, & capite, de ſubreptionis, vel obreptionis, aut oullitatis vitio, ſeu intentioois Noſtræ, vel intereſſe babentium conſenſu, aliove quolibet defectu, ootari, impugnari, aut in controverſiam vocari poſſe; ſed ipſas præſentes, easdemque præfatas io forma Brevis Litteras, firmas, validas, & efficaces exiſtere & fore, ſuosque plenarios, & integros effectus ſortiri, & obtinere, & ab omnibus, & ſiogulis præmiſſis, ad quos ſpectat, ſeu pro tempore ſpectabit, exactè, & inviolabiliter obſervari.

Sicque & non aliter in præmiſſis cenſeri, atque ita per quoscunque Judices Ordinarios & Delegatos, etiam Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, & contra hæreticam pravitatem Generales Inquiſitores, Legatos quoque de Latere, & Apoſtolicæ Sedis Nuntios, aliosve quoslibet quacunque authoritate, poteſtate, & præeminentia fungentes, & ſuocturos, ſublata eis, & eorum cuilibet aliter judicandi, & interpretandi facultate, judicari, & definire debere, ac irritum & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam ſcieoter, vel igooranter contigerit attentari.

Non obſtantibus quibusve Apoſtolicis & Univerſalibus, ſive Provincialibus, aut Synodalibus Conciliis editis generalibus, ſive ſpecialibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus, Edictis quoque prædicti Inquiſitionis Officii, & quorumcunque Ordinariorum, etiam Epiſcoporum, & Metropolitanorum Mandatis, Litteris Paſtoralibus, ſive Decretis, nec non ejusdem Officii, & quarumcunque Eccleſiarum etiam Epiſcopalium, & Metropolitanarum, & quorumcunque Ordinum, Congregatioonum, Religionum, & Inſtitutorum, etiam Societatis Jeſu, aliisve quibusvis, etiam juramento, Cooſirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis ſtatutis, ſtilis, uſibus, & conſuetudinibus; privilegiis quoque, indultis, & Litteris Apoſtolicis eidem Inquiſitionis Officio, illiusque Ioquiſitoribus, Commiſſariis, aliisque Officialibus, tum etiam Eccleſiis, eorumque Prælatis, Ordinibus, Congregationibus, Inſtitutis, Societatibus, illorumque Superioribus, & perſonis quibuslibet, ſub quibusvis verborum tenoribus & formis; & cum quibuscunque etiam efficaciſſimis, & inſolitis derogationibus, clauſulis, atque decretis, etiam motu, & Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine ſimilibus, ſeu ad quarumcunque perſonarum, etiam Regia, aliave qualitate mundana, vel Eccleſiaſtica poteſtate fulgentium inſtantiam, vel aliàs quomodolibet in contrarium præmiſſorum conceſſis, confirmatis, & inoovatis.

Quibus omoibus & ſingulis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione, de illis, eorumque totis tenoribos ſpecialis, & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas geoerales idem importantes, mentio, ſeu quævis alia expreſſio babenda, aut alia exquiſita forma ad hoc ſervanda foret, tenores prædictos pro ſufficienter, & de verbo ad verbum expreſſis & inſertis, formasque hujusmodi pro plene, & exacte obſervatis habentes, ad præmiſſorum effectum, hac vice duntaxat ſpecialiter, & expreſſe derogamus.

Volumus autem, ut earumdem præſentium tranſumptis, ſive exemplis, etiam impreſſis, manu Notarii publici ſubſcriptis & Sigillo perſonæ in Eccleſiaſtica Dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides in judicio, & extra, ubique habeatur, quæ adhiberetur ipſis præſentibus, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc Noſtrarum condemoationis, reprobationis, confirmationis, ſanctionis, prohibitionis, ordinationis, abrogationis, derogationis, & voluntatis iofringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc atteotare præſumpſerit, iodignationem Omoipoteotis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe ooverit incurſurum.

Datum in arce Gandulphi Albanenſis Diœceſis Anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ſeptingenteſimo quadrageſimo ſexto, qnarto Nonas Junii, Pontificatus Noſtri Anno ſexto.

SECUNDA

Conſtitutio SS. D. N. Benedicti XIV, in qua Decreta contra Confeſſarios paſſim à Pœnitentibus nomina Complicum exquirentes ad totam Eccleſiam extenduntur.

BENEDICTUS Epiſcopus S. S. D.
ad p. r. m.

Ad eradicandum pravum zizanii ſemen, quod ab adverſario generis humani in Agro Dominico ſparſum, per Luſitaniæ primum Regiones; ubi nimirum apud nonnullos Confeſſarios, in adminiſtrando Sacrameoto Pœnitentiæ, perverſa quædam, & abſurda praxis, Eccleſiaſticis Regulis contraria, eidemque Sacramento injurioſa, & ad avertendos Fideles ab ipſius ſalutifero uſu quam maximè tendens introduci cœperat; pro impoſito Nobis vigilandi debito, Apoſtolicas in forma Brevis Litteras direximus Venerabilibus Fratribus Archiepiſcopis, & Epiſcopis, per Portugalliæ & Algarbiorum Regna, atque Ditiones conſti-

conſtitutis, quas deinde per alias Noſtras ſub plumbo expeditas Litteras, nuper, quarto nimirum Nonas elapſi menſis Junii, confirmavimus & innovavimus, adjectis nonnullis ordinationibus; & declarationibus, quas ad meritas pœnas tam delinquentibus, quàm contrarium tenentibus, ſive docentibus, irrogandas, & ad rectum adverſus eos procedendi ordinem in prædictis Regnis, & Ditionibus ſervandum, opportunè expedire in Domino judicavimus.

Earum autem Litterarum, quas ad hujuſmodi erroris & abuſus reprobationem primum edidimus, hic tenor erat.

Sequitur integer tenor Litterarum Sanctiſſimi Domini Noſtri Suprema, &, Ubi primum relat. in Tom. I. Conſtit. CXXXIV. fol. 535.

Quoniam verò nullam Paſtoralis vigilantiæ cautelam ſuperfluam eſſe ducimus, ubi de Fidelium animarum pernicie, deque ſubvertenda ſanæ doctrinæ integritate, & recta Sacramentorum adminiſtratione, periculum ſubeſſe dubitetur; neque verò ignoramus, alibi quoque auditas eſſe pœnitentium querelas de importunis nonnullorum Confeſſariorum perquiſitionibus, pro inveſtigandis complicum nominibus, aliiſque notitiis juxta praxim in præinſertis Noſtris Apoſtolicis Litteris relatam atque damnatam; erroneas verò quorumdam Doctorum hac de re opiniones, vel pravas aliorum rectè opinantium interpretationes & applicationes, in eiſdem Litteris enunciatas, aliquibus arridere; nec ſatis eliminatas reputari per ipſas præmiſſas Litteras, quas, utpote ad Luſitaniæ Regnorum atque Ditionum opportunitatem accommodatas, & pro iiſdem ſolummodo emanatas, generalis definitionis, & legis vim, auctoritatemque habere, ab aliquibus temerè negatum fuit. Ideo Nos, motu proprio, atque ex certa ſcientia, hujus Noſtræ generalis Sanctionis tenore, ac de Apoſtolicæ poteſtatis Noſtræ plenitudine, eaſdem præinſertas Litteras iterum confirmantes & roborantes, decernimus, & declaramus, memoratam praxim in ſe ipſa, & ubique locorum ac temporum, Apoſtolica auctoritate reprobatam atque dâmnatam eſſe, & cenſeri debere; nec ulli licitum eſſe contra doctrinam in præfato Noſtro Brevi contentam docere, ſcribere, aut loqui, camque impugnare, aut perverſe interpretari, vel ipſi actu contraire; ſub pœnis adverſus tuentes, aſſerentes, aut tradentes opiniones ſcandaloſas, perniciofas, & uti tales à Sede Apoſtolica rejectas & condemnatas, & reſpectivè adverſus contrafacientes mandatis Apoſtolicis, & Eccleſiaſticis Sanctionibus, ſtatutis, atque præſcriptis.

Decernentes eaſdem præinſertas, nec non præſentes Noſtras Apoſtolicas Litteras, nullo ex capite, colore, aut prætextu, de ſubreptionis, obreptionis, aut nullitatis vitio, ſeu intentionis Noſtræ, aut alio quolibet defectu notari, impugnari, aut in controverſiam vocari poſſe; ſed ſemper firmas, validas, & efficaces exiſtere, & perpetuo fore, atque omnes ubique Terrarum cujuſvis ſtatus, gradus, ordinis, præeminentiæ, & dignitatis, & tam ſæculares, quàm quorumvis etiam quomodolibet exemptorum, ac Sedi Apoſtolicæ immediate ſubjectorum Ordinum, Inſtitutorum, Societatum, & Congregationum Regulares, quocunque privilegio munitos, aliosque etiam ſpeciali mentione dignos, afficere & arctare, ac ſuos ubique plenarios & integros effectus ſortiri, & obtinere, & ab omnibus & ſingulis ad quos ſpectat, ſeu pro tempore ſpectabit, exactè, & inviolabiliter obſervari debere.

Sicque & non aliter per quoſcunque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam S. R. E. Cardinales, & contra hæreticam pravitatem Generales Inquiſitores, Legatos quoque de Latere, & Apoſtolicæ Sedis Nuntios, aliosque quoslibet quacunque Auctoritate & poteſtate fungentes, & functuros, ſublata eis & eorum cuilibet aliter judicandi & interpretandi facultate, judicari & definiri debere; ac irritum & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam ſcienter vel ignoranter contigerit attentari.

Non obſtantibus quibusvis Apoſtolicis, & in Univerſalibus, ſive Provincialibus, aut Synodalibus Conciliis editis generalibus, ſive ſpecialibus Conſtitutionibus, & Ordinationibus; Privilegiis quoque, Indultis, & Litteris Apoſtolicis cuicunque Perſonæ, ſive Ordini, Inſtituto, Societati, & Congregationi, ſub quibuscunque tenoribus, & formis, & cum quibuslibet clauſulis, atque decretis, etiam motu, & Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine ſimilibus, in contrarium forſan conceſſis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus & ſingulis, etiamſi pro illorum ſufficienti derogatione, de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes, mentio, ſeu quævis alia expreſſio habenda, aut alia exquiſita forma ad hoc ſervanda foret, tenores prædictos pro ſufficienter, & de verbo ad verbum expreſſis & inſertis, formasque hujusmodi pro plenè & exactè obſervatis habentes, ad præmiſſorum effectum, hac vice duntaxat ſpecialiter & expreſſe derogamus.

Ut autem eædem præſentes, & in eis contenta quæcunque, ad omnium notitiam deducantur, & ne aliquis illorum ignorantiam prætendere poſſit; volumus eaſdem per aliquem, ſeu aliquos ex Curſoribus Noſtris ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, & in acie Campi Floræ, aliisque conſuetis Urbis locis publicari, earumque copias ibidem affigi, & affixas relinqui; quæ ſic publicatæ & affixæ, omnes & ſingulos, quos concernunt, arctent, & afficiant, non ſecus ac ſi eorum unicuique perſonaliter intimatæ & notificatæ fuiſſent; quodque earundem præſentium tranſumptis ſive exemplis, etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo perſonæ in Dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides adhibeatur in judicio & extra illud, ubique locorum, quæ adhiberetur ipſis præſentibus, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.

Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc noſtrarum confirmationis, reprobationis, condemnationis, prohibitionis, ſanctionis, & voluntatis infringere, ſeu eidem auſu temerario contraire: Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum

torum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ MDCCXLVI. IV. Kalendas Octobris, Pontificatus Noſtri Anno ſeptimo.

§. 2.

Epiſtola Decretalis SS. D. N. BENEDICTI XIV, in qua declarat, Patronum Eccleſiaſticum obligari ad præſentandum digniorem; &, ſi dignior contemptus fuerit, dari locum appellationi.

Epiſtola ad Archiepiſcopum Florentinum ſic habet:

„Redditæ Nobis ſunt Litteræ Tuæ, quibuscum una ad Nos miſiſti diſceptationem Advocati Petri Brogiani, ut de iis, quæ à Te proponebantur, quæ noſtra ſententia ſit, diceremus.

„Primum: *An Patronus Eccleſiaſticus teneatur in foro externo præſentare ad Beneficium Curatum eum, qui inter approbatos ab Examinatoribus magis idoneus, & magis dignus eſt?*

„Secundum: *An Epiſcopus, ad quem ſpectat dare inſtitutionem, debeat ſequi judicium Patroni de magis idoneo, magiſque digno; an potius inquirere, rectum ne ſit Patroni judicium, an ſecus?*

„Tertium: *Si appellaverit, qui ſe digniorem eſſe putat, & poſthabitus eſt; an ſuſpendi debeat inſtitutio præſentati, an verò hæc debeat ſuum effectum ſortiri; paucis, an appellatio interpoſita locum habeat in devolutivo tantùm, an potius etiam in ſuſpenſivo?*

„Ut igitur exordiamur à prima Quæſtione, in qua quæritur, an Patronus Eccleſiaſticus teneatur in foro externo præſentare ad Beneficium curatum eum, qui magis idoneus, magiſque dignus eſt inter approbatos ab Examinatoribus; reſpondemus, *teneri*. Nam antiquis omnibus diſputationibus omiſſis, cùm juxta Concilii Tridentini præſcriptum in Beneficiis Curatis coram Examinatoribus Synodalibus concurſus haberi debeat, debeantque Examinatores Synodales approbare eos, qui magis idonei ſunt, quorum deinde unum debet Patronus Eccleſiaſticus Epiſcopo præſentare, ut ei inſtitutionem præbeat, hæc agendi ratio, ac methodus neceſſariò ſecum fert, ut Patronus Eccleſiaſticus teneatur præſentare eum, quem digniorem inter probatos ab Examinatoribus exiſtimat.

„Verba Concilii ſatis per ſe clara ſunt *in cap. XVIII. Seſſ. 24. de Reformatione: Si verò Juris patronatus Eccleſiaſtici erit*, loquitur de Beneficio Curato, *ac inſtitutio ad Epiſcopum, & non alium pertineat, is, quem Patronus digniorem inter probatos ab Examinatoribus judicabit, Epiſcopo præſentare teneatur, ut ab eo inſtituatur.*

„Quod procedit, etiamſi Epiſcopus Patrono non intimaverit, ut digniorem præſentet, quam cautionem memorat *Abbas in cap. Conſtitutis h. de appellationibus*. Quoniam quidquid ſit de utilitate hujus cautionis ante Concilium Tridentinum, ſuperflua certè eſt poſt idem Concilium, à quo in Beneficiis Curatis Patronatus Eccleſiaſtici demandatus eſt concurſus; & injunctum fuit Patrono Eccleſiaſtico, ut cum præſentet, quem inter probatos ab Examinatoribus digniorem, magiſque idoneum cenſebit, quod valet amplius quacunque admonitione, ſeu interpellatione, quam Epiſcopus Patrono Eccleſiaſtico faciat.

„Expediti a prima quæſtione ad alteram tranſibimus, in qua quæritur: An Epiſcopus, ad quem pertinet inſtituere, ſequi debeat judicium Patroni circa magis idoneum, magiſque dignum, an potius inquirere, judicium ejuſdem Patroni rectumne ſit, an non; & quod ad hanc quæſtionem attinet, cenſemus neceſſe eſſe unum ab altero caſum diſtinguere.

„Nam, aut inter probatos ab Examinatoribus nemo eſt, qui de Patroni judicio quæratur, à quo, puta Titius magis idoneus, magiſque dignus æſtimatus eſt, iſque Epiſcopo præſentatus, & tum Epiſcopus ſequi debet judicium Patroni, neutiquam verò in ejus judicium inquirere. Nam à Sacro Concilio non præſcribitur, ut digniorem inſtituat, ſed quem Patronus inter approbatos ab Examinatoribus digniorem judicaverit: *quem Patronus digniorem inter probatos ab Examinatoribus judicabit*. Ut bene animadvertit Fagnanus in ſuis manuſcriptis, quæ apud Nos extant *ſuper cap. XVIII. Seſſ. 24. de Reformatione. Et non poteſt Epiſcopus opponere, quod Patronus Eccleſiaſticus non vere digniorem, ſed quem ipſe Patronus digniorem arbitratur, elegerit, & Epiſcopo præſentaverit, quia Concilium voluit abſolutè inſtitui illum, quem Patronus tanquam digniorem elegerit.*

„Et in hujuſmodi facti ſpecie locum habet reſcriptum Congregationis Concilii ann. 1573. ut videre eſt *lib. 5. Decretorum pag.* 167. verba autem hæc ſunt: *Sacra &c. cenſuit, ſi parochia ſit Juris patronatus Eccleſiaſtici, & inſtitutio ad Epiſcopum pertineat, facultatem judicandi digniorem inter idoneos probatos ab Examinatoribus, ſpectare ad Patronum Eccleſiaſticum, & Epiſcopum teneri inſtituere eum, quem dictus Patronus judicaverit digniorem, & ipſi Epiſcopo præſentaverit.*

„Aut inter ab Examinatoribus idoneos probatos aliquis eſt, qui judicio Patroni minime acquieſcens coram Epiſcopo, cujus eſt dare inſtitutionem, queritur, ſe poſthabitum fuiſſe, licet magis dignus, & idoneus altero ſit, quem Patronus tanquam digniorem, & magis idoneum Epiſcopo præſentavit; & hoc ſecundo caſu cum Epiſcopus Judicis perſonam ſumere cogatur, ſequi non debet Patroni Judicium circa magis idoneum, magiſque dignum, ſed prius quàm inſtitutionem concedat, in Patroni judicium inquirere, ut inter alios rectè conſiderant *Garzia de Benefic. par. 9. cap. 2. num. 265. & ſeq. & præcipue num. 268. & ſeq. & Ventrilia in prax. rer. Eccleſ. tom. 2. adnot. 5. §. 2. num. 5. 6.*

„Non obſtat, ſi quis aſſereret etiam hoc ſecundo caſu clauſis oculis ſequendum eſſe Patroni judicium de magis idoneo, magiſque digno, perinde ac ſi id conſentaneum ſit verbis Concilii ſuperius laudatis: *Quem Patronus digniorem inter probatos ab Examinatoribus judicabit:* Nam prætermiſſis, quæ à Doctoribus dicuntur, nempe ea verba intelligenda eſſe de juſto, vero,

„pro-

Google

proboque judicio, ut videre licet apud *Maſſobrium in praxi babendi concurſum requiſ. 5. dub. 1. num. 43. 44.* Concilium agens de Beneficio Curato Patronatus Eccleſiaſtici inquit: *quem Patronus digniorem inter probatos ab Examinatoribus judicabit.* Non multo autem ſuperius loquens eodem loco de Beneficio Curato liberæ collationis Ordinarii, his verbis utitur: *Epiſcopus*, inter eos, qui probati ſunt tanquam idonei ab Examinatoribus Synodalibus, *eum eligat*, *quem cæteris magis idoneum judicaverit.*

„ At vero ſi quis ab Examinatoribus probatus tanquam idoneus contra judicium, quod ſecundùm alterum tulit Epiſcopus eum præeligendo, inſtiterit, auditur, & ab appellationis Judice expenditur, Epiſcopi judicium rectumne probumque ſit, an pravum, atque injuſtum, ut quotidie re ipſa contingit, & definitum legitur à San. mem. Pio V. Prædeceſſore Noſtro *in ſua Conſtitut. XXXIII. in Conferendis.* Multo magis quæviscunque ſint Concilii verba; ſi quis inter probatos ab Examinatoribus actionem moveat contra judicium à Patrono latum, æquum juſtumque erit, ut audiatur, & munus erit Epiſcopi, ad quem inſtituere in Beneficio pertinet, diligenter inquirere, Patroni judicium utrum valeat, nec ne; regulisne juſtitiæ, an ſecus innitatur.

„ Supereſt tertia quæſtio, in qua, ut ſuperius diximus, quæritur, ſi is, qui ſe digniorem exiſtimat, & poſthabitus eſt, ſuſpendi debeat inſtitutio præſentati, an potius eam exequi oporteat, paucis, ſi appellatio interpoſita locum habeat in devolutivo duntaxat, an etiam in ſuſpenſivo: Et hic etiam opus eſſe videtur unum caſum ab altero diſtinguere. Nam aut judicium Epiſcopi convenit cum illo Patroni Eccleſiaſtici, adeo ut is, qui præſentatus eſt à Patrono Eccleſiaſtico tanquam magis idoneus, & dignus, talis etiam ab Epiſcopo judicetur, & iſti inſtitutio ab Epiſcopo concedatur, ſi poſthabitus à Patrono, & ab Epiſcopo appellet, ejus appellatio in devolutivo tantùm locum habebit, & illi, qui inſtitutus eſt ab Epiſcopo, Parochiæ poſſeſſionem minime retardabit.

„ Et quidem ſi agatur de Eccleſia Parochiali liberæ collationis Epiſcopi, & ab Epiſcopo uni ex approbatis ab Examinatoribus Synodalibus tanquam digniori, & magis idoneo inſtitutio detur, is, qui inter probatos ab eisdem Examinatoribus ſe injuſte poſthabitum ab Epiſcopo contendit, ſibique, & non alteri debitam eſſe inſtitutionem, appellans obtinere nequit, ut ſua appellatio ſuſpenſiva ſit, quæ non alia ratione admittitur, niſi in devolutivo juxta paragraphum octavum laudatæ Conſtitutionis *in Conferendis San. mem. Pii V.* multo magis cum agitur de Eccleſia Parochiali Juris patronatus Eccleſiaſtici, & in digniori magisque idoneo judicando Patronus & Epiſcopus conſentiunt, qui inter probatos ab Examinatoribus Synodalibus contendit, à Patrono, & ab Epiſcopo injuriam ſibi illatam eſſe, ſi appellationem interponat, ejus appellatio non in ſuſpenſivo, ſed duntaxat in devolutivo admittetur. Nam primo caſu appellanti judicium ſolius Epiſcopi; ſecundo antem caſu præter Epiſcopi judicium etiam Patroni ei adverſatur.

„ Aut enim, ut alteram diſtinctionis partem proſequamur, in ferendo judicio de magis digno, magisque idoneo ſententiam Epiſcopi, & Patroni Eccleſiaſtici minime concordant, & tum ſi quis ex approbatis ab Examinatoribus, & tanquam magis dignus præelectus eſt à Patrono, putet ſe gravatum eſſe ab Epiſcopo, nec ejus judicio acquieſcere vult, & ideo provocet, ejus appellatio ad ſuſpenſionis effectum operari debet, & Eccleſia Parochialis ſub Oeconomo remanere, donec lis inter eum, qui dignior habitus eſt à Patrono, & alterum, qui ab Epiſcopo, & ideo ut dignior in Parochiali Eccleſia inſtitutus eſt, finiatur. Nam hoc caſu conſiderari debet præelecto ab Epiſcopo refragari judicium Patroni, nempe ejus, cui præcipue Concilium electionem inter idoneos elargitum eſt; cujus judicio, ſi nemo ſit, qui adverſetur, ſtandum eſſe voluit, ut paulo ante adnotavimus; ejus demum, ad quem in paritate meritorum pertinet uni, vel alteri gratiſicari, ut apud *Gratian. loc. laudat. num. 264. & apud Ventrill. loc. pariter cit. num. 5.*

„ Quæ cum ita ſe habeant, nimis durum eſſet, ſi quis cauſa cadens in ſecundo judicio, quod fert Epiſcopus, & propterea appellationem interponeret; deinde ejus appellatio non operaretur niſi in devolutivo, & non etiam in ſuſpenſivo, cum regula in jure certa ſit, cum aliquis in primo judicio victor in altero ſuccumbit, ſi a ſecundi Judicis ſententia appellet, ejus appellationem non ſolum in devolutivo, ſed etiam in ſuſpenſivo valere.

„ Si opponeretur in hujusmodi cauſis omne appellandi jus ſublatum eſſe à Concilio Tridentino *cit. cap. 18. verſ. in omnibusque Seſſ. 24. de Reformatione*, ſcire oportet, Concilium ibi loqui de eo, qui à relatione Examinatorum Synodalium provocat, à quibus idoneus probatus non eſt, cum ſe talem eſſe exiſtimet, quod nihil pertinet ad ſpeciem facti à Nobis propoſitam, in qua agitur de appellante ab irrationabili judicio Epiſcopi, cujus generis appellatio ignota fuit Sacro Concilio, ſed uſu introducta eſt à San. mem. Pii V. in laudata Conſtitutione, ut bene etiam conſiderat Fagnanus in ſuis mſſ. ſuperius citatis. Inſuper & illud, opus eſt intelligere, ſi quis contenderet argumentari poſſe à caſu appellantis à mala relatione Examinatorum ad caſum appellantis ab irrationabili judicio Epiſcopi, ejus argumentatio longius procederet, quàm vellet, cum nec ipſe velit provocantem ab irrationabili judicio Epiſcopi non audiri ſaltem in devolutivo, & Doctores doceant appellantem à malà relatione Examinatorum, ejus appellationem aut neque in devolutivo admitti, aut certe ad eum duntaxat finem, ut famæ, atque exiſtimationi ſuæ appellans conſulere poſſit, amovendo notam ab Examinatoribus ſibi inuſtam, nunquam verò, ut Eccleſiam Parochialem conſequi poſſit, ut ad propoſitum noſtrum bene diſſerit *Maſobrius in praxi habendi concurſum requiſ. 5. dub. 4. Ventrill. in praxi rerum Eccleſiaſticarum par. 2. annotat. 5. §. 2. num. 48.*

„ Hæc

„Hæc quidem ſunt, quæ opportunum eſſe „duximus exponere, ut reſponderemus iis, quæ „à Te quærebantur ea hebdomada, quæ Nobis „omnium totius anni laborioſiſſima eſt, nempe „Hebdomada Sancta. Te autem interea bene„volo animo in caritate Dei complectentes Ti„bi, Tuisque omnibus in Florentina Diœceſi „commorantibus Apoſtolicam benedictionem „impertimus.

„Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die „9. Aprilis 1746. Pont. Noſtri An. VI.

§. 3.

Conſtitutio SS. D. N. BENEDICTI XIV. de obligatione applicandi Miſſam Parochialem &c.

Circa hanc Conſtitutionem prænotandum eſt; quod ſcripta quidem ſolùm fuerit ad Epiſcopos Italiæ; quia tamen *Decretales* ſummorum Pontificum, quando ſunt *declarativæ* legum naturalium, vel divinarum, vel Legum Eccleſiaſticarum anteriorum univerſalium, obligantium totam Eccleſiam, obligant totam Eccleſiam, idem in præſenti materia tenendum eſt. Quod ejusmodi Decretales, ſeu Reſcripta particularia Summorum Pontificum ad totam Eccleſiam extendi debeant, obſervat SS. D. N. Benedictus XIV. in ſua Conſtitutione: *Ad eradicandum*, ſuperius §. 1. relata, ubi declarat, Suam Decretalem, *Suprema*, &, *Ubi primum*, licet ſolùm ad Epiſcopos Luſitaniæ ſcripta fuerit, ſua obligatione etiam comprehendiſſe reliquam Eccleſiam. Sic enim ſcribit: *Quoniam Litteras noſtras, utpote ad Luſitaniæ regnorum atque ditionum opportunitatem accommodatas, & pro iisdem ſolummodo emanatas, generalis definitionis, & legis vim, authoritatemque habere, ab aliquibus* (NB.) *temerè negatum fuit; ideo Nos* (NB.) *hujus noſtræ generalis Sanctionis tenore declaramus, memoratam praxin in ſeipſa, & ubique locorum ac temporum, reprobatam atque damnatam eſſe, & cenſeri debere, &c.*

Nec obstat illa Lex Arcadii, Honorii, & Theodoſii Imperatorum, quæ extat in Codice Theodoſiano l. 1. Tit. 2. l. 9. quæ ſic ſonat: *Reſcripta ad conſultationem emiſſa vel emittenda, in futurum iis tantùm negotiis opitulentur, quibus effuſa docebuntur.* Nam hæc Lex non loquitur de Reſcriptis declarativis legis anterioris, ſed de Reſcriptis conſtitutivis novæ legis ſeu obligationis. Imo videtur, etiam Reſcripta conſtitutiva novæ legis in iſta Lege Imperiali haberi pro regula generali in *eodem negotio*, quamvis non verſante circa easdem perſonas, ad quas datum fuerat Reſcriptum. De qua re videri poſſunt Commentaria Gothofredi in Codicem Theodoſianum. Cæterum Conſtitutio Summi Pontificis ſic habet:

Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, cunctisque locorum Ordinariis per Italiam conſtitutis.

BENEDICTUS. Papa XIV.

Venerabiles Fratres ſalutem, & Apoſtolicam benedictionem.

„Cùm ſemper oblatas Nobis occaſiones Apo„ſtolica ſcripta dirigendi ad Fraternitates „veſtras libenter amplectimur, ut ſinceræ No„ſtræ erga Vos dilectionis argumenta frequenter „eluceant; tum verò majori animi alacritate id „ipſum præſtamus, quum ad excitandum Frater„nitatum veſtrarum zelum pro conſervatione „rectæ diſciplinæ in Clero regimini veſtro com„miſſo, præſentibus rerum, aut temporum con„ditionibus commovemus. Nec enim impoſi„tum imbecillitati Noſtræ omnium Eccleſiarum „ſolicitudinis onus aliter ſuſtinere Nos poſſe „confidimus, quàm ſi divini cultus augmentum, „atque exactam Eccleſiaſticarum Sanctionum in „ſingulis Diœceſibus cuſtodiam religioſæ vigi„lantium Paſtorum curæ, identidem inculcando, „commendemus.

„Hujus porro Epiſtolæ ad Vos ſcribendæ oc„caſionem Nobis atque argumentum inprimis „præbet onus illud, quod omnibus animarum „curam gerentibus incumbit, applicandi Miſſam „Parochialem pro Populo ipſorum curæ com„miſſo; tum etiam applicatio Miſſæ Conventua„lis, quæ pro Benefactoribus in genere facienda „eſt ab iis, qui Miſſas canunt in Eccleſiis Patriar„chalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Col„legiatis; tum denique debitum pſallendi, quo „tenentur Canonici prædictarum Eccleſiarum „choro aſſiſtentes. Cujus quidem argumenti mi„nimè nova, ſed à Scriptoribus frequenter habi„ta tractatio eſt; Cumque ea res in hujus almæ „Urbis noſtræ Congregationibus, & potiſſimùm „in Congregatione Venerabilium Fratrum no„ſtrorum S. R. E. Cardinalium Concilii Tridenti„ni Interpretum, cujus Secretarii munere olim „in minoribus conſtituti multos annos perfuncti „ſumus, multoties diſcuſſa ac definita fuerit; „quamvis earundem Congregationum Decreta „plerumque circa eam uniformia & ſibi conſona „prodierint, eorumque Decretorum nonnulla „etiam Pontificiam Prædeceſſorum Noſtrorum „approbationem & confirmationem meruerint; „minimè tamen mirandum eſſet, eorum noti„tiam ad ſingulos quoſdam veſtrum non adhuc „perveniſſe. Quapropter non modo opportu„num, verùm etiam neceſſarium duximus, En„cyclicam hanc Epiſtolam ad Vos ſcribere, per „quam, ſublata demum diverſarum, in quas Scri„ptores abierunt, opinionum varietate, conſtans „hujus Apoſtolicæ Sedis ſententia prædictis de „rebus cuilibet innoteſcat; & Fraternitatibus „veſtris quædam veluti norma ac regula ſuppe„tat,

„tat, juxta quam Synodales, aliaſque veſtras circa præmiſſa Conſtitutiones, Ordinationes, ſeu Edicta, quorum publicationem Vobis injungimus, dirigere valeatis. Eorum verò executionem, dum, juxta ea, quæ in præſentibus tenenda, atque ſervanda præſcribimus, omni, qua decet, ſolicitudine ac vigilantia urgere ſtudebitis, minimè dubitandum Vobis erit, ne ſtatutorum Veſtrorum implemento obicem aut moram afferre valeant recurſus ad hujus Noſtræ Curiæ Tribunalia forſitan habendi; utpote quos omnino rejiciendos eſſe præcipimus, ac jubemus; quamobrem has ipſas Litteras Noſtras in ſingulorum Tribunalium Regeſtis aſſervari volumus, atque ad earum præſcriptum tam ipſorum Tribunalium reſolutiones, quàm de Veſtris Decretis, quæ ipſis præſentibus inhærentes edituri eſtis, judicia exigi, & conferri mandamus.

„Et quidem quod nuper enunciavimus, ſacroſanctum Miſſæ ſacrificium à Paſtoribus animarum applicari debere pro Populo ipſorum curæ commiſſo, id veluti ex divino præcepto deſcendens, à ſacra Tridentina Synodo diſertè exprimitur Seſſ. 23. c. 1. de Reformat. per hæc notabilia verba: *Cum Præcepto Divino mandatum ſit omnibus, quibus animarum cura commiſſa eſt, oves ſuas agnoſcere, pro his ſacrificium offerre &c.* & quamvis minimè defuerint, qui per inanes & frivolas interpretationes hujuſmodi obligationem à S. Synodo memoratam de medio tollere, vel ſaltem extenuare contenderint, quum tamen relata Concilii verba ſatis clara & perſpicua ſint, cumque prædicta Congregatio ejuſdem Concilii interpretationi privativè præpoſitæ, conſtanter edixerit, eos, quibus animarum cura demandata eſt, non modo Sacrificium Miſſæ celebrare, ſed illius etiam fructum medium pro Populo ſibi commiſſo applicare debere, nec illud pro aliis applicare, aut pro hujuſmodi applicatione eleemoſynam percipere poſſe; quodque magis intereſt, cùm hæc intelligentia à Prædeceſſoribus Noſtris Romanis Pontificibus approbata fuerit, & confirmata; nihil jam amplius ulli veſtrum deſiderandum ſupereſt, ut eam amplecti, eidemque obſequi, nec non illius promptam executionem in Veſtris reſpectivè Diœceſibus omni ſtudio procurare debeatis.

„Neque eos tamen, qui, ut ſuperius innuimus, in minoribus adhuc degentes, munus Secretarii prædictæ Congregationis Concilii Tridentini Interpretis plures annos obivimus, alioſque non paucos partim in Anconitanæ Cathedralis, partim in Metropolitanæ Bononienſis, Patriæ Noſtræ dilectiſſimæ, quam adhuc retinemus, gubernatione aſſiduè tranſegimus, non, inquam, nos latent multiplicis generis effugia, per quæ nonnulli prædictæ obligationis implementum declinare ſatagunt, quibuſque proinde opportunè à Nobis eſt occurrendum.

„Cùm enim ſacrum Tridentinum Concilium, ne animarum cura negligatur, non uno in loco Epiſcopis mandet, ut, quotieſcunque opus fuerit, idoneos Vicarios cum certorum fructuum aſſignatione ad eandem curam exercendam eligant, ac deputent, uti videre eſt in Seſſ. 6. c. 2. Seſſ. 7. c. 5. & 7. Seſſ. 21. c. 6. Seſſ. 25. c. 16. non rarò autem eveniat, ut aliqua Eccleſia Parochiali vacante, Vicarius pariter ad implenda hujuſmodi Eccleſiæ onera, uſque ad novi Electionem Rectoris, ab Epiſcopo deputari debeat, eodem Concilio Tridentino id jubente Seſſ. 24. c. 18. de Reformat. nonnulli ex hujuſmodi Vicariis nituntur ſeipſos à prædicta obligatione ſubtrahere, vel ex eo quod, habituali cura penes alium ſeu alios reſidente, ipſi actualem duntaxat exerceant; vel quod ipſi ſint ad nutum amovibiles; vel ad breve tempus hujuſmodi curæ ſint addicti: ut nihil hic loquamur de Parochis Regularibus, qui à prædicta applicatione Miſſæ pro Populo nonnunquam alienos ſe oſtendunt. Itaque mens Noſtra & ſententia eſt, ſicuti etiam pluries à prælaudatis Congregationibus judicatum fuit, ac definitum, quod omnes & ſinguli, qui actu animarum curam exercent, & non ſolum Parochi aut Vicarii Sæculares, verum etiam Parochi aut Vicarii Regulares, uno verbo, omnes & ſinguli, de quibus ſupra dictum eſt, atque alii quicunque etiam ſpecifica, & individua mentione digni æque teneantur Miſſam Parochialem applicare pro Populo, ut præfertur, ipſorum curæ commiſſo.

„Nonnulli verò ad evitandum hujuſmodi obligationis implementum allegare ſolent, congruos ſibi Parochiæ ſuæ redditus non ſuppetere; alii denique ad inveteratam conſuetudinem confugiunt, ſuſtinentes, id neque ſibi, neque deceſſoribus ſuis, per longum tempus, quod immemorabile affirmant, unquam in uſu fuiſſe. Nos autem ad præcedentes prædictæ Congregationis Concilii reſolutiones Noſtram approbationem & confirmationem extendimus; & quatenus opus ſit, Auctoritate Apoſtolica iterum tenore præſentium decernimus & declaramus, quòd, licèt Parochi, ſeu alii, ut ſupra, animarum curam habentes, congruis præfinitis redditibus deſtituantur, & quamvis antiqua ſeu etiam immemorabili conſuetudine in ipſorum Diœceſibus ſeu Parochiis obtinuerit, ut Miſſa pro Populo non applicaretur, eadem nihilominus omnino in poſterum ab ipſis debeat applicari.

„Dum tamen diximus, omnes animarum curam habentes, Miſſæ ſacrificium pro Populo ſibi commiſſo applicare debere, non ideo ſtatuere volumus, eoſdem aut quotidie, aut quotieſcunque celebraverint, ad prædictam applicationem pro Populo teneri. Et quidem Sacroſancta Tridentina Synodus Seſſ. 23. c. 14. præcipit Epiſcopis curare, ut Sacerdotes ſaltem diebus Dominicis, & Feſtis ſolennibus Miſſarum ſacra faciant, *ſi autem curam habuerint animarum, tam frequenter, ut ſuo muneri ſatisfaciant, Miſſas celebrent*; in pluribus autem Synodalibus Epiſcoporum Conſtitutionibus novimus providè conſtitutos ac deſignatos eſſe dies, quibus animarum Paſtores Miſſas celebrare debeant. At verò Nos id unum in præſenti ſuſcepimus decernendum, quando nimirum iidem pro Populo celebrare & applicare teneantur; & quamvis compertum habeamus id, quod aliàs à Con-

„ gregatione Concilii reſponſum fuit, Parochum nempe pinguibus redditibus dotatum quotidie pro Populo celebrare & applicare debere; eum verò, qui uberioribus hujusmodi redditibus non gaudeat, feſtivis tantùm diebus idipſum præſtare teneri; cùm tamen pariter Nobis perſpectæ ſint tum controverſiæ ſuper hoc ipſo exortæ, nimirum ad quam ſummam pertingere debeant Eccleſiæ Parochialis proventus, ut pingues & uberes appellari poſſint; quoniam pingues minimè habendi ſunt redditus, etiam copioſi, quibus tamen multiplicia & gravia ſint onera adnexa; tum etiam multorum querelæ adverſus hujusmodi Decretum, tanquam plus æquo rigidum, eacitatæ Nobis innoteſcant; idcirco opportunum cenſemus Fraternitatibus veſtris declarare, Nobis abunde ſatisfactum fore, Vobisque ſatis proinde eſſe poſſe, dum ii, qui animarum curam exercent, Sacrificium Miſſæ pro Populo celebrent atque applicent in Dominicis, aliisque per annum diebus Feſtis de præcepto; cùm prædicti Dominici, aliique Feſti dies ii ſint, in quibus juxta præceptum Concilii Tridentini Seſſ. 5. c. 2. & Seſſ. 24. c. 4. *quilibet animarum curæ Præpoſitus Populum ſibi commiſſum ſalutaribus verbis paſcere debet, docendo ea, quæ ſcire omnibus neceſſarium eſt ad ſalutem*; iidemque ſint dies, de quibus eadem ſancta Synodus ſtatuit, *ut moneat Epiſcopus Populum diligenter, teneri unumquemque Parochiæ ſuæ intereſſe, ubi commodè id fieri poteſt, ad audiendum verbum Dei*; & quibus Parochi ſubditos ſuos in Doctrina Chriſtiana erudire debent, juxta id, quod à prædicto Concilio in citato c. 4. Epiſcopis præcipitur, ut nempe ſaltem Dominicis & aliis Feſtivis diebus pueros in ſingulis Parochiis, fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum & Parentes diligenter ab iis, ad quos ſpectabit, doceri curent.

„ Et quia in nonnullis Diœceſibus numerum dierum Feſtorum de præcepto, de Apoſtolica Noſtra auctoritate & conſenſu, eatenus eſt imminutus, ut nempe in aliquibus Feſtis Chriſti Fideles & Miſſam audire, & ab operibus ſervilibus abſtinere debeant; in aliis verò Populo permiſſum ſit opera ſervilia exercere, firma remanente obligatione audiendi Miſſæ Sacrificium; Nos, ut obortæ jam dubitationes circa onus applicationis Miſſæ Parochialis in hujusmodi diebus Feſtis penitus eliminentur, ſtatuimus & declaramus, quod etiam iisdem Feſtis diebus, quibus Populus Miſſæ intereſſe debet, & ſervilibus operibus vacare poteſt, omnes animarum curam gerentes Miſſam pro Populo celebrare, & applicare teneantur.

„ Quia vero propria nonnunquam experientia ſatis agnovimus, aliquos eſſe Parochos adeo pauperes, ut ferme ex eleemoſynis, quos à Fidelibus pro Miſſarum celebratione accipiunt, vivere cogantur, eos verò qui, Eccleſia Parochiali vacante, ad animarum curam exercendam ſub Vicarii ſeu Oeconomi nomine deputantur, aliquibus in locis adeo illiberaliter tractari, ut exigui redditus ipſis conſtituti, & pauca incerta emolumenta eisdem obvenientia, ægrè ad eorum vitæ neceſſaria ſufficiant; quod iis quoque non raro evenire ſolet, qui in aliquibus Eccleſiis, habituali cura apud alios manente, actualis tantùm exercitio ſunt addicti; proindeque cum iſtis ſeverè nimis agi videretur, ſi diebus Feſtis, quibus potiſſimùm hujusmodi occaſio ſe offert, eisdem vetitum eſſet eleemoſynam pro applicatione Miſſæ recipere; Idcirco Nos tam iſtorum, quam illorum inopiam ſummopere miſerantes, eiſdemque, quantum Nobis integrum eſt, conſulere volentes; quamvis, ut ſupra dictum eſt, omnes & ſinguli prædicti teneantur diebus Feſtis Miſſam pro Populo celebrare & applicare; attamen, quod pertinet ad prædictos Parochos egentes, unicuique veſtrum facultatem concedimus, cum iis, quos re vera tales eſſe noveritis, opportunè diſpenſandi, ad hoc ut, etiam diebus Feſtis, hujusmodi eleemoſynam ab aliquo pio offerente recipere, & pro ipſo Sacrificium applicare, quatenus id ab eo requiratur, liberè & licitè poſſint & valeant; dummodo ad neceſſariam Populi commoditatem in ipſa Eccleſia Parochiali Miſſam celebrent: ea tamen adjecta conditione, ut tot Miſſas infra hebdomadam pro Populo applicent, quot in diebus Feſtis, infra eandem hebdomadam occurrentibus, juxta peculiarem intentionem alterius pii Benefactoris obtulerint.

„ Quod autem ſpectat ad Vicarios, ſive Oeconomos Eccleſiarum vacantium, cùm à ſacro Tridentino Concilio citata Seſſ. 24. c. 18. cuilibet Epiſcopo tribuatur facultas eos deputandi & conſtituendi, *cum congrua ejus arbitrio fructuum portionis aſſignatione*; veſtrum erit, Venerabiles Fratres, cum iis agere, qui vacantis Eccleſiæ fructus exigunt, ut egenti Vicario, qui exigua hujusmodi certorum fructuum aſſignatione, paucisque incertis proventibus gaudeat, congruum aliquod augmentum præbeatur pro onere celebrandi & applicandi Miſſam pro Populo diebus Feſtis. Quapropter pro iis locis, in quibus Eccleſiarum vacantium fructus ad commodum Cameræ Noſtræ Apoſtolicæ exiguntur, opportuna Theſaurario Noſtro Generali mandata dirigimus, quæ is denunciare non prætermittet peculiaribus dictorum locorum Collectoribus, cum quibus Epiſcopi Eccleſiaſticæ Noſtræ Ditionis, cæterorumque locorum, in quibus, ut præfertur, Eccleſiarum vacantium fructus ad Cameram prædictam pertinent, officii ſui partes in eum finem, de quo ſupra diximus, interponere debebunt.

„ Ac demum quoad illos, qui tanquam Vicarii ſive perpetui, ſive ad tempus conſtituti, animarum curam adminiſtrant, quæ apud alios habitu reſidet, ratione alicujus Eccleſiæ Parochialis, ipſorum Eccleſiis ſeu Monaſteriis, Collegiis, aut locis piis olim unitæ, quamvis à rec. mem. Prædeceſſore Noſtro S. Pio Papa V. præfinita fuerit certa pars fructuum hujusmodi Vicariis aſſignanda, prout in ipſius Conſtitutione, quæ incipit: *Ad exequendum*, data Kalendis Novembris Anni 1567. diſtinctè ſtatuitur, nihilominus, ubi præſcripta fructuum portio vel nullo modo, vel non integrè Vicariis prædictis aſſignata reperiatur, vel etiam ubi ea, quæ ad

„ nor-

Digitized by Google

„ normam prædictæ Conſtitutionis eisdem fuerit attributa, minimè ſufficiens à Vobis reputetur, propter temporum circumſtantias, & ſignanter pro implendo onere celebrandi & applicandi Miſſam pro Populo diebus Feſtis de præcepto Seſſ. 7. c. 7. dum illorum arbitrio permiſit, juxta temporum atque injunctorum onerum rationem, congruam prædictis Vicariis fructuum portionem aſſignare; quam ob cauſam Nos etiam Fraternitatibus veſtris, quatenus opus ſit, neceſſarias omnes & opportunas facultates impertimur; quibuscunque appellationibus, privilegiis, aut exemptionibus, ut in eodem Concilio ſancitur, adverſus ea, quæ ſalubriter à Vobis conſtituta fuerint, minimè ſuffragantibus.

„ Hæc igitur circa Miſſam Parochialem ſtatuenda, & Fraternitatibus veſtris denuncianda judicavimus, indeque gradum facientes ad ea, quæ pertinent ad Miſſam Conventualem, neminem veſtrum latere putamus ſanctorum Canonum Sanctiones, quibus præcipitur, ut ſingulis diebus in Eccleſiis Patriarchalibus, Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis tum Horæ Canonicæ debitis modo & forma recitentur, tum etiam Miſſa Conventualis celebretur; quæ adeo claræ ſunt, ut nulla ſuper iis oriri poſſit dubitatio. Eaque de re perſpicuæ pariter, & per omnia uniformes exiſtunt Reſolutiones ab hac Congregatione Venerabilium Fratrum Noſtrorum Concilii Tridentini Interpretum repetitis vicibus emanatæ, quas omnes Apoſtolica Auctoritate Noſtra confirmamus & approbamus, earum executionem Vobis enixè inculcantes: ut ſcilicet Miſſa Conventualis, quæ ſingulis diebus canitur a Clero prædictarum Eccleſiarum, pro earundem Benefactoribus in genere quotidie applicetur; eodem prorſus modo, quo Miſſam Parochialem ab iis, qui curam animarum gerunt, pro Populo ſibi commiſſo, ſingulis ſaltem diebus Feſtis de præcepto, applicari debere ſuperiùs declaravimus. Itaque date operam, ut falſam quorundam opinionem eliminetis, quam in aliquibus Eccleſiis ejusmodi, ſive dolo malo, ſive per errorem invectam eſſe novimus: quod nempe, dum Miſſa Conventualis pro certo aliquo Eccleſiæ Benefactore vel grati animi ergo, vel ex vi oneris impoſiti celebratur, & applicatur, ſatis impletum cenſeatur debitum applicationis Miſſæ Conventualis. Etenim hujusmodi debitum non quidem reſpicit ſingulares aliquos Benefactores, ſed Benefactores in genere cujuslibet Eccleſiæ, cujus ſervitio addicti ſunt, quicunque in eadem ſive dignitates, ſive Canonicatus, ſive Manſionariatus, ſive Beneficia Choralia obtinent, & Miſſam Conventualem ſuis reſpectivè vicibus celebrant. Neque minus improbandam noveritis aliorum ſententiam, qui ſatis putant, ſupradictam obligationem impletam eſſe, dum in eorum Eccleſiis pro Benefactoribus in genere aliquæ interdum preces fiunt, vel anniverſaria ſtatis diebus ſacrificia pro illis peraguntur. Nemo enim id ſibi arrogare debet, ut impoſitæ obligationi alia ratione ſatisfacere poſſit, quàm ea, quæ à Lege Eccleſiaſtica multoties præſcripta fuit; nimirum Miſſam Conventualem ſingulis diebus pro Benefactoribus celebrando, eandemque pro illis in genere applicando.

„ Profectò non ſolùm prioribus Eccleſiæ ſæculis, verùm etiam temporibus haud longè à Noſtra ætate remotis (quod Vos ex hiſtoria Eccleſiæ didiciſſe non dubitamus) ſervabatur olim in ſingulis Eccleſiis ſeries accurata omnium, & ſingulorum, quorum liberalitate unaquæque aucta fuerat, eorumque nomina ſacris Diptychis, ſic enim vocabantur, ideo conſignata erant, ut eorundem recordatio nunquam interiret, utque pro iis tum preces funderentur, tum etiam Miſſæ Sacrificium offerretur; quam ob cauſam etiam prædictus Catalogus in pleriſque Eccleſiis ob oculos Presbyteri celebrantis apponi conſuevit, licet iidem pii Benefactores in ſuis Donationibus nihil penitus pro ſe pacti eſſent, ſed tantummodo pro peccatorum ſuorum remiſſione ſe bona ſua Deo offerre declaraſſent. Eccleſiarum ſiquidem Præſules preces pro iis imperandas eſſe duxerunt, quamvis illi propria bona offerentes ne verbum quidem ea de re feciſſent. Sacrorum hujusmodi Diptychorum uſus ſenſim defecit; ob idque in oblivione jacent alicubi complurium Benefactorum nomina. At non idcirco deſerere fas eſt uſum & diſciplinam orandi pro iis, & ſacrificium Miſſæ pro illis offerendi. Atque inde præceptum applicandi Miſſam Conventualem pro Benefactoribus in genere, originem atque rationem deſumit.

„ Quemadmodum verò, loquendo de Miſſa Parochiali, ſuperiùs dictum eſt, varias excuſationes afferri ſolere, ad declinandam illius applicationem pro Populo diebus Feſtis de præcepto; ita pariter uſuvenit quoad applicationem quotidianam Miſſæ Conventualis pro Benefactoribus in genere. Ut autem ſuperiores illæ, ſic etiam hæ poſteriores provide è medio ſublatæ fuerint per opportunas Congregationis Concilii Tridentini reſolutiones, quas proinde in his etiam Auctoritate Noſtra approbamus, & confirmamus. Nonnulli ſiquidem obtentu contrariæ conſuetudinis, etiam immemorabilis, in propria Eccleſia vigentis, ſe ab hujusmodi onere eximi poſſe ſibi perſuaſerunt.

„ Verùm jam pluries reſponſum fuit, hujusmodi conſuetudinem, licèt immemorabilem, quæ potiùs abuſus & corruptela dicenda eſt, nemini ſuffragari, alii à Miſſa pro Benefactoribus in genere applicanda ſe excuſatos voluiſſent, ex eo, quòd alio quopiam Miſſarum onere obſtricti inveniantur, vel ratione proprii Canonicatus, aut alterius Beneficii Eccleſiaſtici, quod in ſimul cum Canonicali Præbenda obtinent; vel quia præter munus Canonici ſeu Beneficiati, aut Manſionarii in Eccleſia Cathedrali ſeu Collegiata, cùm etiam in eadem, vel in alia Eccleſia Parochialem curam exerceant, dum Miſſam Conventualem canunt diebus Feſtis de præcepto, debent pro Populo ſibi commiſſo eam applicare; ac proinde nequeunt eandem pro Eccleſiæ Benefactoribus ſpecialiter offerre. Sed his quoque obviam itum eſt, jubendo ſingulis

,, prædictis, ut Miſſam Conventualem, quam ca-
,, nunt, pro Eccleſiæ Benefactoribus in genere
,, applicent, pro aliis verò, pro quibus ipſi pe-
,, culiariter Miſſam applicare tenentur, alterum
,, ſubſtituant, qui ipſorum loco Miſſam hujusmo-
,, di celebret, applicetque.

,, Aliorum pariter exceptio fuit, quod Miſſa
,, Conventualis non ſemper à Canonicis aut Di-
,, gnitatibus celebretur, ſed aliquando etiam à
,, Beneficiatis aut Manſionariis; quos minus æ-
,, quum videtur pro Miſſæ celebratione omni e-
,, leemoſyna carere, quæ unde deſumi valeat,
,, ignoratur. .Cni tamen rei pariter conſultum
,, eſt, demandando, ut ea deſumatur ex Maſſa
,, diſtributionum.

,, Alii denique obtenderunt exiguitatem hu-
,, jusmodi diſtributionum, quæ, ob detractam e-
,, leemoſynam quotidianam pro Miſſa Conven-
,, tuali, ad nihilum ſerè redactæ, vix foret, ut ab
,, aliquo curarentur, cum magno detrimento ſer-
,, vitii Eccleſiæ præſtandi. Tridentina quidem
,, Synodus Seſſ. 24. c. 15. opportunas rationes o-
,, ſtendit, quibus Canonicalium Præbendarum
,, inopiæ valeat provideri. Si verò deſignatam
,, à Concilio viam, ut ſerè evenire ſolet, nequa-
,, quam iniri poſſe contingat, reliquum erit ad
,, Congregationem Concilii recurſum habere;
,, cujus erit, perſpecto ex Veſtris Relationibus
,, rerum ſtatu, Auctoritate Apoſtolica à Præde-
,, ceſſoribus Noſtris eidem impertita, & à Nobis
,, etiam præſentium tenore confirmata, quotidia-
,, nam applicationem Miſſæ Conventualis pro
,, Benefactoribus in genere, nt aliàs, ad Feſtos
,, tantummodo dies rednecere.

,, Non modo Eccleſiis Patriarchalibus, Me-
,, tropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis in-
,, junctum reperitur, ut quotidie Miſſa Conven-
,, tualis in eisdem canatur, ſed etiam in Rubricis
,, generalibus, quarum exactiſſimam Fraternitati-
,, bus veſtris cuſtodiam commendamus, præſcri-
,, bitur, ut certis diebus non una, ſed binæ, at-
,, que etiam aliquando tres Miſſæ Conventuales
,, uno die celebrentur. Itaque, cùm nuper à No-
,, bis dictnm ſuerit, primam Miſſam Conventua-
,, lem quotidie pro Benefactoribus in genere ce-
,, lebrandam & applicandam eſſe, nunc expen-
,, dendum ſupereſt, an earundem Eccleſiarum
,, Capitula Jurisdictioni Veſtræ reſpectivè ſub-
,, jecta adigere debeatis, nt alias quoque Miſſas,
,, ſi plures, ut præſertur, celebrari contigerit,
,, pro Beneſactoribus in genere ſimiliter appli-
,, cent.

,, Hujnsmodi quæſtio ab aliquibus ex Vobis
,, Eccleſiaſtico Zelo flagrantibus ſupradictæ Con-
,, gregationi Venerabilium Fratrum Noſtrornm
,, Concilii Tridentini Interpretum propoſita eſt.
,, Jamque ante illius propoſitionem compertnm
,, ſuerat, aliàs ab eadem Congregatione reſpon-
,, ſum fuiſſe, concedendam eſſe exemptionem ab
,, onere applicandi ſecundam & tertiam Miſſam
,, Conventualem pro Benefactoribns in genere,
,, attenta Canonicatuum & Beneficiorum tenuita-
,, te, ex quo inferri poterat, bujusmodi applica-
,, tionis debitum manere, ubi de Eccleſiis paupe-
,, ribus non ageretur. Verùm, cùm hanc defi-
,, niendæ quæſtionis regulam apnd prædictam
,, Congregationem non admodùm veteri obſer-
,, vantia firmatam probè noverimus, cumque bu-
,, jusce dubii ſolutionem eadem Congregatio nu-
,, per Judicio Noſtro remittendam eſſe cenſuerit,
,, Nos ita judicamus, idque Vobis tenendum in-
,, dicimus, laudandos nempe & confirmandos eſ-
,, ſe, quotquot ſponte ſua ſecundam, aut tertiam
,, Conventualem Miſſam pro Beneſactoribus in
,, genere applicant; qui verò idem agunt ex vi
,, conſuetudinis in ipſorum Eccleſia vigentis, iis
,, imperandum, ut in ea conſuetudine perſeve-
,, rent. Ubi verò id uſu receptum non inveni-
,, tur, liberam omnino ſecundæ, tertiæque Miſ-
,, ſæ Conventualis applicationem celebrantibus
,, relinquendam eſſe, dummodo in commemora-
,, tione pro deſunctis, Eccleſiæ Benefactorum in
,, genere non obliviſcantur.

,, Huic demum Epiſtolæ Noſtræ finem impo-
,, nentes, Fraternitates veſtras enixè hortamur,
,, ut maximam curam & vigilantiam in id conſe-
,, ratis, ut in Eccleſiarum Veſtrarum choris, præ-
,, ter devotam celebrationem, debitamque appli-
,, cationem Miſſæ Conventualis, Horæ Canoni-
,, cæ non præproperè, ſed exactè, pauſa nempe
,, interpoſita, & maxima, qua decet, reverentia,
,, ac Religione canantur. Equidem ſcimus, in a-
,, liquibus Metropolitanis & Cathedralibus Ec-
,, cleſiis, inter Canonicos eam opinionem inva-
,, luiſſe, ut ſe munus ſuum ſatis implere conten-
,, dant, dum Choro præſentes aſſiſtunt, licèt ipſi
,, ſibi ſilentium imperent, neque pſallentibus Be-
,, neficiatis aut Manſionariis in cantu ſe adjun-
,, gant. In hujusce verò opinionis confirmatio-
,, nem adduci ab iisdem ſolent inveteratæ con-
,, ſuetudines, ſtatuta peculiaria, aut etiam præ-
,, tenſa Eccleſiarum ſuarum Privilegia. At, cùm
,, Synodus Tridentina Seſſ. 24. c. 12. loquens de
,, Dignitatibus & Canonicis, qui Choro intereſſe
,, debent, unum ex eorum officiis eſſe dicat, *in*
,, *Choro ad pſallendum inſtituto, Hymnis & Canticis*
,, *Dei nomen reverenter, diſtinctè, devoteque laudare*,

,, Cumque pauca omnino ſint Capitula, in
,, quibus eo modo à Canonicis in Choro aſſiſti-
,, tur, ideoque receptæ in univerſa Eccleſia di-
,, ſciplinæ paucos illos adverſari dignoſcatur;
,, cùm inſuper opinio nulla nunquam in Congre-
,, gatione Concilii Tridentini interpretationi
,, præpoſita examinata ſit, quin ſtatim exploſa
,, ſuerit, & improbata; quamvis præſumptis con-
,, ſuetudinibus, aliisque ſundamentis & rationi-
,, bus innixa perhiberetur, Canonicis etiam Ec-
,, cleſiarum Patriarchalium hujus Noſtræ Urbis
,, ſuper hoc inſtantibus; cùm deniqne idem ju-
,, dicium prolatum reperiatur à pluribus Conci-
,, liis Provincialibus, ab hac etiam Apoſtolica
,, Sede approbatis & confirmatis, nihil jam reli-
,, quum eſſe videtur, quo minus pauciores uni-
,, verſorum Legi ſe accommodent. Equidem
,, minimè Nobis compertum eſt, quo peculiari
,, titulo ſuffulti perſuaſum habeant unius vel al-
,, terius Eccleſiæ Canonici, ſe muneri ſuo ſatisfa-
,, cere per ſimplicem in Choro aſſiſtentiam, abs-
,, que Divinæ Pſalmodiæ cantu. Verùm, niſi il-
,, lis præſto ſit Apoſtolicum non præſumptum
,, vel abrogatum, ſed legitimum ac vigens Privi-
,, legium

„legium ſive indultum, jure ac merito verendum eſt, ne iſti, dum ita ſe gerunt, Præbendarum ac diſtributionum fructus minimè ſuos faciant, & conſequenter ne ad eorum reſtitutionem teneantur. Quapropter veſtrum erit, Venerabiles Fratres, hæc omnia illis aperire, ut neque Nobis, neque Vobis apud Divinum Judicem fraudi ſit, ſi in hujusmodi re, quæ tanti eſt momenti, utpote quæ ad ipſius Dei cultum proximè ſpectat, abuſus & corruptelas, quas arguendo & increpando evellere debebamus, diſſimulatione ac ſilentio Noſtro foviſſe & confirmaſſe inveniamur. Interea Fraternitatibus veſtris, quas intimo cordis affectu complectimur, Apoſtolicam Benedictionem amantiſſimè impertimur. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die 19. Auguſti anno 1744. Pontificatus Noſtri Anno quarto.

„Romæ 1744. ex Typographia Cameræ Apoſtolicæ.

§. 4.

Bulla SS. D. N. BENEDICTI XIV, in qua adhortatur Parochos, ut in ſuis Eccleſiis cum Parochianis opportuno tempore Meditationes inſtituant, vel domi inſtitui curent, conceſſis in eum finem Indulgentiis.

Hic mos inſtituendi cum populo meditationem, tractim prælegendo puncta, & poſt aliquam pauſam ſubjungendo affectus, & orationem communem alta voce dicendam à populo, poſſet frequentari v. g. in Adventu, Quadrageſima, vel quando in die feriato ob conſuetudinem, aut inhabilitatem Parochi non habetur ſub Miſſa ſolenni Concio; item ſub Miſſa matutina in diebus Feſtis vel poſt illam. Poſſent in hunc finem adaptari Meditationes Ven *Ludovici de Ponte* S. J. quæ etiam poſſent ſuppleri domi ab iis, qui in diebus Feſtis non poſſunt intereſſe Concioni. Bulla ſic habet:

Venerabilibus Fratribus Patriarchis, Primatibus, Metropolitanis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, & Præſulibus locorum Ordinariis univerſis gratiam, & communionem Sedis Apoſtolicæ habentibus.

Benedictus Papa XIV.

Venerabiles Fratres, ſalutem, & Apoſtolicam Benedictionem.

„Quemadmodum nihil eſt hominibus à familiari Dei conſortio, & conſuetudine avulſis, & ejectis, ad divinos hauriendos fulgores, ad æternam ſalutem procurandam, & ad Deum quaſi manu facta coeundum, magis opportunum, ſalutare, ac neceſſarium Oratione, quæ eſt velut aſcenſio animæ de terreſtribus ad cæleſtia, inquiſitio ſupernorum, inviſibillum deſiderium, conjunctio Spiritui Sancto, & ad Deum locutio; ita, ne deſolatione deſoletur univerſa terra ex eo, quod nullus recogitet corde, omnes & ſinguli ubique, & ſemper ſalutaribus præceptis monendi ſunt, quod oporteat ſemper orare, & nunquam deficere; ut in omni oratione, & obſecratione, cum gratiarum actione, petitionibus Noſtris innoteſcentibus apud Deum, ipſe, qui dives eſt in omnes, eum invocantes, nec Noſtras abs ſe deprecationes, nec ſuas à Nobis amoveat miſerationes. Eapropter Prædeceſſores Noſtri Romani Pontifices divina inſtitutione formati, ut Chriſti fideles ad orationis, ſive vocalis, ſive mentalis, ut dicitur, illa ſit, ſtudium cum alacritate ineundum, & ſine intermiſſione frequentandum incitarent, eosdem tum cohortationibus inflammare, tum cœleſtium etiam munerum theſauris, quorum diſpenſationem ipſis crediderat Altiſſimus, allicere ſtuduerunt. Indulgentias enim, peccatorum remiſſiones, & de injunctis eis quomodolibet debitis pœnitentiis relaxationes elargiti ſunt iis, qui ſive vocales preces recitarent, ſive per aliquod temporis ſpatium quotidie in Lege Domini meditarentur. Nos autem laudatiſſimis eorumdem Prædeceſſorum Noſtrorum exempla incenſi, non ſolùm omnes & ſingulas indulgentias, peccatorum remiſſiones, & pœnitentiarum relaxationes per eosdem Noſtros Prædeceſſores pro recitantibus quascunque vocales preces (dummodo nunquam revocatæ fuerint) aut quomodolibet orantibus, quocumque modo ſive ad tempus, ſive in perpetuum ad hanc uſque diem conceſſas, Apoſtolica auctoritate, tenore præſentium, ſub iisdem prorſus modo, ac forma confirmamus, &, quatenus opus ſit, de novo concedimus; verùm etiam alias inſuper iis præſertim, qui mentalis orationis, ſeu meditationis ſtudio operam dederint, ut infra, impertimur. Primum itaque omnibus & ſingulis, ſive qui tam in Eccleſiis, quàm alibi, & ubicunque locorum publicè, & privatè quoscumque homines orandi, ſeu meditandi rudes quomodocumque orare, & meditari docuerint, ſive qui piæ orandi, & meditandi inſtitutioni hujusmodi, ut præmittitur interfuerint, dummodo verè pœnitentes, ac ſacra Communione refecti, qua vice id egerint, ſeptem annos, & totidem quadragenas de injuncta eia, ſeu aliàs quomodolibet debitis pœnitentiis in forma Eccleſiæ conſueta relaxamus. Iis vero tam docentibus, quam addiſcentibus, qui aſſiduè præmiſſa peregerint, ac ſimiliter verè pœnitentes, ac ſacra Communione refecti, pro Chriſtianorum Principum concordia, hæreſum extirpatione, ac Sanctæ Matris Eccleſiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint, ſemel in menſe pro uniuscujuaque commodo, & arbitrio, plenariam omnium peccatorum ſuorum indulgentiam, & remiſſionem, quam per modum ſuffragii animabus Chriſti fidelium, quæ Deo in caritate conjunctæ ab hac luce migraverint, applicare poſſint, miſericorditer in Domino concedimus. Inſuper iis, qui per duos quadrantes continuatos, vel ſaltem per quadrantem horæ ſingulis diebus, & per totum menſem, orationi mentali dabunt operam, & verè pœnitentes, & confeſſi, Sanctiſſimum Eu-

„ eucharistiæ Sacramentum ſumſerint, ac pro Chri-
„ ſtianorum Principum concordia, hæreſum ex-
„ tirpatione. & Sanctæ Matris Eccleſiæ exaltatio-
„ ne pias ad Deum preces pariter effuderint, ple-
„ nariam ſemel quolibet menſe omnium peccato-
„ rum ſuorum indulgentiam, & remiſſionem,
„ quam itidem per modum ſuffragii animabus
„ Chriſti fidelium, quæ Deo in caritate conjun-
„ ctæ ab hac luce migraverint, applicare poſſint,
„ auctoritate & tenore ſimilibus miſericorditer in
„ Domino elargimur. Etſi autem, juxta divi-
„ num Domini Noſtri Jeſu præceptum, oporteat,
„ ut quisquis oraturus, ne ad inſtar Hypocrita-
„ rum videatur ab hominibus, intret cubiculum
„ ſuum, & clauſo oſtio oret Cœleſtem Patrem in
„ abſcondito: tamen, cùm ipſe Dominus dixerit,
„ quod, ubi ſunt duo, vel tres congregati in no-
„ mine meo, ibi ſum in medio eorum, & ſanctus
„ Joannes Chryſoſtomus prædicet, eſſe in ora-
„ tione cum fratribus plus aliquid, videlicet con-
„ cordiam, conſpirationem, amoris conjunctio-
„ nem, & caritatis clamorem, felici ſocietate, ex
„ qua orationes infirmiores ſe ſimul complexas,
„ validiores in cœlum evehi: optimum eſſet, ubi
„ commodè fieri poſſet, ut, quemadmodum in
„ nonnullis inſtitutum eſſe accepimus, ita in o-
„ mnibus & ſingulis Diœceſibus in more ponere-
„ tur; nimirum, ut ſingulis diebus dato certo
„ campanarum ſigno, ſive in Eccleſiis, dummo-
„ do totius populi multitudo unum in locum, u-
„ bi oret, maſculis à fœminis ſeorſim collocatis,
„ convenire facile poſſit, & nulla ſuboriatur con-
„ fuſio & inordinatio, ſive in propria domo Pa-
„ tresfamilias eo, aut alio opportuniori tempo-
„ re, ante Imaginem ſacram cum tota familia con-
„ venientes orent. Eapropter Vos, Venerabi-
„ les Fratres, rogamus, & in Domino adhorta-
„ mur, ut omnibus & ſingulis Eccleſiarum, pio-
„ rumque locorum, in Civitatibus quidem Cathe-
„ dralis, aliarumque præcipuarum Eccleſiarum,
„ in Oppidis verò Parochialium Eccleſiarum Su-
„ perioribus, ac Rectoribus injungatis, ut, præ-
„ miſſo campanæ ſonitu iis diebus, iisque horis,
„ quibus Vobis opportunius in Domino viſum
„ fuerit, dando decernendoque, omnes Chriſti
„ fideles uniuscujusque curæ commiſſos, quos in
„ unum convenire contigerit, in mentalis oratio-
„ nis ſtudio erudire, ſive per alios peritos erudi-
„ ri faciant, atque ad illam frequentandam acce-
„ dere, neceſſitatem utilitatemque proponere, In-
„ dulgentiarum theſauros, quos de benignitate
„ Apoſtolica elargimur, explicare, & ad ipſos ea,
„ qua decet, pietate, ac reverentia lucrandos in-
„ flammare ſtudeant, & enitantur; atque etiam,
„ ſi commode, ut præmittitur, fieri poterit, ora-
„ tioni mentali in communi practica, ut dicitur,
„ vacare, in eaque exerceri faciant, & curent.
„ Præſentibus perpetuis futuris temporibus vali-
„ turis. Volumus autem, ut earumdem præſen-
„ tium Litterarum tranſumptis, ſeu exemplis, et-
„ iam impreſſis, manu alicujus Notarii publici
„ ſubſcriptis, & ſigillo Perſonæ in Dignitate Ec-
„ cleſiaſtica conſtitutæ munitis, eadem prorſus
„ fides adhibeatur, quæ adhiberetur eisdem præ-
„ ſentibus, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ.
„ Interim Apoſtolicam Benedictionem Vobis,
„ Venerabiles Fratres, peramanter impertimur.
„ Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majo-
„ rem ſub Annulo Piſcatoris die 16. Decembris
„ 1746. Pontificatus Noſtri Anno ſeptimo.

Cajetanus Amatus.

§. 5.

Decretum SS. D. N. BENEDICTI XIV, quo declarat, & pro Diſtrictu Romano ſtatuit, Reos per indicia indubitata convictos, quamvis non confeſſos, pœnis ordinariis mulctandos eſſe.

Jam Clemens XII. in Bulla: *In ſupremo*, circa crimen homicidii ſtatuerat, non ſolùm confeſſos, ſed etiam præciſe convictos pœna ordinaria afficiendos eſſe; ſic enim ſcribit: *Ne prætextu erroneæ & nunquam approbatæ conſuetudinis, ſive interpretationis quiſpiam decipiatur, ad omnium ac ſingulorum memoriam revocamus, prædicta pœna ordinaria* (capitali) *teneri nedum ore proprio homicidium confeſſos, ſed etiam qui de commiſſo homicidio juxta Juris Canonici ac Civilis diſpoſitionem, quam in cæteris quibuscunque delictis ſartam tectamque fore volumus, convicti fuerint; quibusvis prætenſis uſu & ſtylo, reiusque judicatis in contrarium minimè attentis.* Ita Clemens XII. Hanc Conſtitutionem SS. D. N. Benedictus XIV. extendit etiam ad alia crimina. Nam cum anno 1742. SS. D. N. Benedictus XIV. *ob frequentiam* homicidiorum & aliorum delictorum qualificatorum ordinaret ſpecialem Congregationem pro exquirendo remedio, in præfata Congregatione propoſita, ac reſoluta ſunt ſequentia dubia:

Primo: An duo, vel tres teſtes concludentes perneceſſe delictum, & aliquas patientes exceptiones, præter illas, pro quibus teſtes de jure in totum repelluntur à teſtificando, poſſint ſuppleri tam ex aliis indiciis, & conjecturis probatis per teſtes minus habiles, & idoneos, quàm ex numero teſtium, ad effectum imponendi pœnam ordinariam?

Responsum: Attentis frequentia delictorum, & facilitate, qua Rei negativi evadunt promeritas pœnas, eſſe conſulendum Sanctiſſimo, ut declaret, in Tribunalibus ſupremis, & ſuas vices gerentibus, ac in delictis atrociſſimis, homicidiis appenſatis, & furibus famoſis, poſſe ſuppleri tam ex indiciis, quàm ex numero, etiam per teſtes minus habiles, & idoneos.

Secundo: An idem ſervandum ſit in delictis ſequutis in Lupanaribus, Cuſtodiis Birruariorum, aliisque locis, ubi nec actu, nec habitu ſolent intervenire, aut intervenerint alii teſtes, quàm perſonæ infames.

Responsum: Affirmativè, dummodo ſuppletio fiat per indicia, & conjecturas, quæ probentur per alios teſtes.

Tertio: An contra Convictum indiciis indubitatis concludentibus perneceſſe taliter, ut adimant ab animo Judicis omnem rationabilem hæſitationem, quod res aliter ſe habere potuerit, deveniendum ſit ad pœnam ordinariam?

Responsum: Affirmativè.

Quar-

Quarto: An concurrentibus duabus ſemiplenis probationibus, poſſint hæ inſimul conjungi ad imponendam pœnam ordinariam?

Responsum: Negativè.

Quinto: Demum an in conteſtationibus faciendis reis, quando indicia ſunt de illis proximis indubitatis, poſſint reticeri aliquæ circumſtantiæ, ad hoc, ut in caſu, quo rei tormentis ſubjiciantur, & tales circumſtantias non conteſtatas fateantur, haberi poſſint pro verificationibus à parte poſt Confeſſionis, taliter ut opus non ſit ratificatione ad imponendam pœnam ordinariam?

Responsum: Negativè.

Hucuſque *Dubia* & *Reſponſa* particularis Congregationis, ſuperius dictæ. Cum autem ea indigerent ratificatione Pontificia, SS. D. N. Benedictus XIV. *frequentia* talium delictorum permotus edidit pro Diſtrictu Romano ſequens Decretum, pro eiuſmodi circumſtantia declaratorium Juris communis, quod idiomate Italico editum eſt in Tomo I. Bullarii hujus Pontificis f. 71.

Decretum

Franciſco Riccio, in Urbe & per diſtrictum Gubernatori Generali, ac Vice-Camerario.

Ad noſtram expreſſam commiſſionem datam ex Secretaria Status 29. Aprilis anno præterito 1742, ut, ad obviandum crebris homicidiis, & aliis qualificatis delictis, quæ Romæ & in Statu Eccleſiaſtico committuntur ex confidentia impunitatis, eo quod rei ad mortem condemnari nequeant, niſi ſponte fateantur crimen, aut confeſſionem tortura extortam poſt torturam confirment, particularem Congregationem convoces cum interventu DD. Bardi, Secretarii Conſultæ, Fabretti & Ciarelli Referendariorum ejuſdem conſultæ, Toppi Fiſcalis Generalis, & Advocatorum, Mocci Locumtenentis A. C., Delfini Locumtenentis Vicarii Cardinalis, Michilli & Mirogli Locumtenentium tui Gubernii Tribunalis, & de Angelis Judicis cauſarum criminalium in Capitolio; utque ab eis requiras cujuſque mentem, reſpondiſti, poſt plures ejuſmodi ſuper celebratas Congregationes, atque requiſito etiam judicio Advocati pauperum, ad ſequentia dubia maturè expenſa Reſponſiones hunc in modum ſubſcriptas eſſe.

Primo: *An duo* &c.

Hic inſerta ſunt dubia & reſponſa ſuperius adducta.

Unde attendentes, non ſolùm juſtitiæ, ſed etiàm tam publico quam privato conducere punitionem delinquentium, eumque finem facilius obtineri poſſe, ſi Reſolutiones circa præfata dubia executioni mandentur, præſente chirographo ex certa ſcientia & ex plenitudine poteſtatis præfatas Reſolutiones, quatenus opus fuerit, approbantes, declaramus & mandamus, ut omnia Tribunalia ſuprema, & quæ authoritate noſtra funguntur, tam Romæ, quam in toto Statu Eccleſiaſtico, comprehenſis etiam Legationaturis Bononienſi, Ferrarienſi, Ravennatenſi, Urbinatenſi, & Beneventana in caſibus ſupra expreſſis, indicent, condemnent, atque ad executionem pœnarum procedant juxta tenorem præfatarum Reſolutionum, quas volumus habere plenam vim Legis univerſalis, easque inviolabiliter obſervari, acſi venirent ex Jure communi, Canonibus Conciliorum, Conſtitutionibus Apoſtolicis, Decretis, Statutis, & Opinionibus approbatis Doctorum. Volumus præterea, eas durare perpetuo ad Beneplacitum S. Sedis Apoſtolicæ, derogando propterea, quatenus id opus fuerit, omnibus, quæ in contrarium decerni poſſent. Pro executione hujus Noſtri mandati tranſmittas copiam præſentis chirographi omnibus Præſidentibus præfatorum Tribunalium, ut eam in Cancellaria conſervent, & in caſu emergente conformiter ad prædictas Reſolutiones judicent.

Volumus præterea, ut præſens hoc Noſtrum Chirographum, quantumvis ſola Noſtra ſubſcriptione munitum, valeat, & plenum effectum atque executionem habeat, quamvis non ſit regiſtratum in Libris Cameræ, nec obſervata ſit forma Conſtitutionis Pii IV, de *Regiſtrandis*, cui eatenus hac vice derogamus; nec opponi poſſit ob vitium obreptionis, vel ſubreptionis defectus noſtræ voluntatis ac intentionis, vel alius quiscunque defectus, licet ſpeciali ac individua mentione dignus; neque interpretatio contraria fieri, quamvis interpretatio ſumeretur ex Canonibus Conciliorum, Legum, Conſtitutionum, Decretorum, & Opinionum approbatarum; quia hæc eſt Noſtra voluntas; & ſic volumus cum clauſula: *Sublata*, & cum Decreto irritante, & omni alio modo.

Datum in Palatio Noſtro Apoſtolico Quirinali 2. Januarii 1743.

§. 6.

De Pactionibus & Mercimoniis circa ſtipendia Miſſarum Conſtitutio SS. D. N. BENEDICTI XIV.

In Bulla, *Quanta*, ad omnes Epiſcopos Eccleſiæ ſic ſcribit: „Ut à tanti Sacrificii dignitate cujusvis generis mercedum conditiones, pacta, „importunæ atque illiberales eleemoſynarum ex„actiones potius, quam poſtulationes, aliaque „hujusmodi, quæ à Simoniaca labe, vel certè à „turpi quæſtu non longè abſunt, è medio tol„lantur -- per Edictum in veſtris Diœceſibus „proponendum, aſligendumque univerſis notum „facite, quemcunque, qui eleemoſynas ſeu ſti„pendia majoris pretii pro Miſſis celebrandis, „quemadmodum locorum conſuetudines, vel Sy„nodalia Statuta exigunt, colligens, Miſſas re„tenta ſibi parte earundem eleemoſynarum ſeu „ſtipendiorum acceptorum, ſive ibidem ſive „alibi, ubi pro Miſſis celebrandis minora ſtipen„dia ſeu eleemoſynæ tribnuntur, celebrari fece„rit, Laicum quidem ſeu ſæcularem, præter a„lias arbitrio veſtro irrogandas pœnas, Excom„municationis pœnam, Clericum vero ſive quem„cunque Sacerdotem, pœnam ſuſpenſionis ipſo „facto incurrere, à quibus nullus per alium, quàm

„ per Nos ipſos, ſeu Romanum Pontificem pro tempore exiſtentem, niſi in mortis articulo conſtitutus abſolvi poſſit &c.

„ Datum Romæ 30. Junii 1741.

§. 7.

Conſtitutio SS. D. N. BENEDICTI XIV, *in qua excommunicationem & annullationem contractus incurrunt vendentes redditus ſuorum Beneficiorum in longum tempus.*

In Bulla: *Univerſalis*, ſic ſcribit: „ Ut Clerici redditus beneficiorum tanquam boni diſpenſatores ita adminiſtrent, ut & vitæ ſuæ neceſſaria provideant, & pauperum inopiæ, & Eccleſiarum neceſſitatibus ſuccurrant, omnibus Clericis interdicimus & prohibemus, ne audeant quovis titulo vendere ac diſtrahere ſuorum reſpectivè beneficiorum redditus & proventus vel ad vitam, vel in longum tempus, recepta ab emptore per unam vel plures ſolutiones pecuniarum quantitate, quam ipſi beneficiati per ejusdem temporis vel vitæ ſpatium probabiliter conſequi potuiſſent, ſub pœna excommunicationis, & nullitatis actus ſeu contractus & omnium inde conſecutorum; & declaramus, neminem ad bujusmodi contractuum obſervantiam obligari, etiamſi pluries juramento firmati ſint, ſed nullum inde jus cuicunque aut actionem vel titulum etiam coloratum poſſidendi aut præſcribendi per quodvis longiſſimum temporis ſpatium acquiri unquam poſſe præcipimus; volumusque præſentes Litteras omnes & ſingulos ſic afficere, & obligare, ac ſi illis ipſis fuiſſent ſingulariter intimatæ. Romæ 1741. 4. Kal. Sept.

Ibidem per aliam Bullam, *In ſublimi*, datam ſub ſimili promulgationis clauſula eodem anno ac die annullantur reſignationes beneficiorum cum reſervatione penſionis, etiamſi ab ipſomet Summo Pontifice admiſſæ ſint, ſi intra ſex menſes captæ poſſeſſionis beneficii interveniat aliud pactum, quo extinguitur penſio per anticipatam vel anticipandas ſolutiones, niſi in ſupplicatione pro Confirmatione Apoſtolica bujus pacti fiat mentio prioris conceſſionis.

§. 8.

Conſtitutio SS. D. N. BENEDICTI XIV, *in qua diſſolutiones conjugiorum ab Epiſcopis factas declarat eſſe nullas, niſi in favorem partis ſtantis pro valore fuerit conſtitutus Syndicus Apoſtolicus, & poſt bujus appellationem fuerit impetrata altera ſententia prioris confirmatoria.*

Bulla: *Dei miſeratione*, ſic habet: „ Quamvis Concilii Tridentini Decretum, quo cauſæ matrimoniales ſubtractæ fuerunt Decani, Archidiaconi, & aliorum inferiorum judicio, & Epiſcoporum tantum examini & jurisdictioni reſervatæ, duntaxat procedat de iis, qui privilegio aliquo vel præſcriptione cauſarum matrimonialium cognitionem ſibi arrogabant, & idcirco minimè obſtet commiſſionibus, quæ pro iisdem cauſis matrimonialibus definiendis à Sede Apoſtolica alicui in ſecunda inſtantia fierent, nihilominus mandamus iis, ad quos hujusmodi commiſſionum cura pertinet, ut cauſarum matrimonialium cognitionem non committant, niſi Epiſcopis. --- A locorum autem Ordinarus eligatur perſona idonea, quæ matrimoniorum defenſor nominabitur. Si contra matrimonii validitatem in prima inſtantia ſententia feratur, defenſor appellabit adhærens parti, quæ pro validitate agebat; cum autem in judicio nullus ſit, qui pro matrimonii validitate inſiſtat, vel ſi adſit, lata contra eum ſententia, judicium deſeruerit, ipſe ex Officio ad Superiorem Judicem provocabit. Si ſecunda ſententia alteri conformis ſit, & Pars vel Defenſor non crediderit appellandum, in poteſtate conjugum ſit, novas nuptias celebrare. Defenſor, ſi operam ſuam ſine mercede exhibere recuſaverit, ab ipſius cauſæ Judice ei conſtituatur vel ab ea parte, quæ pro validitate matrimonii agit, vel ex mulctis Tribunalium. --- Decernimus irritum, ſi ſecus ſuper his à quoquam quavis authoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Volumus antem, ut præſentes Litteræ ſingulos perinde arctent, ac ſi unicuique eorum nominatim & perſonaliter intimatæ fuiſſent. Romæ 1741. 3. Nov.

Idem per Breve: *Nimiam*, datum ad Epiſcopos Poloniæ, declarat nullum, pactum conjugum de non appellando vel agendo ſuper nullitate matrimonii. Romæ 18. Maji 1743.

§. 9.

Idem Pontifex in Conſtitutione: *Si datam*, præſcribit eandem formam agendi ſuper nullitate profeſſionis Regularium, quam præſcripſerat in proximè allegata Bulla agendi ſuper nullitate matrimonii. Vult enim ſub pœna nullitatis conſtitui defenſorem pro valore, ab eoque appellari, ſi in prima inſtantia lata fuerit ſententia pro nullitate profeſſionis, etiamſi nec Religioſus, nec monaſterium inſiſtat pro valore. Romæ 4. Martii 1748.

§. 10.

Conſtitutio SS. D. N. BENEDICTI XIV, *in qua præſcribit formam pro matrimoniis conſcientiæ.*

In Bulla: *Satis vobis*, edita 17. Nov. 1741. præcipit omnibus Epiſcopis: 1. ut à præviis denuntiationibus non diſpenſet, niſi ex cauſa *gravi, urgente*, & *urgentiſſima*. 2. ut faciant ſibi à contrahentibus exhiberi *clara* & *indubia* documenta ſtatus liberi. 3. ut matrimonia talia nihilominus celebrentur coram duobus teſtibus. 4 ut ea cum atteſtationibus inſcribant ſpeciali libro ſigillis clauſo. 5. ut non ſolùm adhortentur contrahentes de baptizanda & educanda prole, ſed etiam eos obligent, ut, cum in libro baptiſmali

Digitized by Google

mali locorum nomen parentum reticentur, intra triginta dies à partu de prole & ejus baptiſmo notitiam Epiſcopo præbeant, eisque prædicant, niſi hoc faciant, à ſe alioquin ex decreto hujus Bullæ publicari deberi matrimonium.

§. 11.

Conſtitutio SS. D. N. BENEDICTI XIV, in qua irritat, & pœnis à jure latis ſubjicit omnes conceſſiones, quæ fiunt fœminis pro ingredienda clauſura virorum.

In Bulla: *Regularis diſciplinæ*, edita 3. Januarii 1743. ſic ſcribit: „Omnia indulta, privilegia, prærogativas, facultates, licentias, & conceſſiones quibuscunque --- à quibusvis, etiam ab ipſis Romanis Pontificibus, Prædeceſſoribus Noſtris, factas, annullamus, & declaramus ac ſtatuimus, quemlibet facultate hujusmodi temere uti audentem, ipſo facto absque alia declaratione poſtea & cenſuras incurrere, à quibus à nemine, præterquam à Romano Pontifice, niſi in mortis articulo, abſolvi poſſit. Cæterum per præſentes non intendimus derogatum eſſe iis conceſſionibus, quæ ad favorem quarumcunque Nobilium Fœminarum ex eo, quod eorum Majores de familia Fundatores vel inſignes Benefactores illius monaſterii habeantur, ſive fœminæ hujusmodi ſint conſanguineæ vel affines eorum, qui ſunt Domini in temporalibus locorum, in quibus monaſteria ſita reperiuntur, &c. dummodo pietatis opera exercendi ſtudio ingrediantur, &c.

§. 12.

Conſtitutio SS. D. N. BENEDICTI XIV. de jurisdictione Epiſcoporum in Parochos Regulares, horumque viſitatione.

In Bulla: *Firmandis*, edita 6. Nov. 1744. ſic ſcribit: „Quidquid Epiſcopus à Parocho ſæculari (in viſitatione) exquirere atque exigere ſolet ac debet, id omne, regulari obſervantia unicè excepta, à Parocho Regulari exquirere & exigere poteſt, atque ubi hunc muneri ſuo defuiſſe compererit, opportuna Decreta condere & pronuntiare, ac meritas in eundem pœnas ſtatuere, in quo nihilominus Epiſcopi facultates minimè privativæ ſunt, ſed Præſul Regularis jus cumulativum cum ipſo habet, ita tamen, ut ſi aliter à Superiore Regulari, aliter ab Epiſcopo decerni contingat, hujus, non verò illius Decretis ſit ſtandum. Eveniente autem caſu, quo vel Epiſcopus vel Superior Regularis aliquem ex prædictis Parochis ab exercitio curæ removendum, eademque privandum eſſe judicaverint, quoniam hujusmodi Parochis ſine prævia Epiſcopi approbatione ad curam animarum accedere nequaquam licet, quamvis à ſuis Superioribus deputati, iidemque ad nutum ſint amovibiles, dubitatum propterea fuit, an Epiſcopus poſſet ad hujusmodi amotiones procedere ſine Superioris Regularis conſenſu, & an remotionis cauſas eidem adducere, easque verificare deberet; tum etiam an Regularis Superior ad ſimilem remotionem & privationem ſuo jure deveniens conſenſum Epiſcopi exquirere, ſuasque agendi rationes illi notas atque probatas facere teneretur. Qua de re Congregatio Concilii decrevit, hujusmodo Parochos tam ab Epiſcopo, quam à Superiore Regulari æquo jure non requiſito alterius conſenſu ab animarum cura removeri poſſe, nec unum alteri cauſas judicii ſui aperire, multoque minus probare & verificare debere. Id quod à Nobis in omnibus approbatur & confirmatur, &c.

§. 13.

Bulla SS. D. N. BENEDICTI XIV. de Ordinationibus Regularium extra Diœceſes proprias.

In hac Bulla ſtatuitur, Regulares, qui habent Privilegium ſuſcipiendi Ordines à quocunque Epiſcopo, poſſe quidem ordinari ab alio Epiſcopo, quam ſuo, ſed tantùm obſervatis his conditionibus, 1. ut privilegium, quod prætendunt, fuerit ipſis indultum *poſt Concilium Tridentinum.* 2. ut illud privilegium fuerit Ordini conceſſum *directè*, & non tantùm per communicationem cum alio Ordine. 3. ut quivis alius Regularis, cujus Ordo non accepit poſt Tridentinum ſpeciale privilegium ſuſcipiendi Ordines à quocunque Catholico Antiſtite, ac petens ordinari ab alio Epiſcopo, exhibeat teſtimonium à ſuo Vicario Generali vel Secretario, ſuum Epiſcopum abeſſe vel non habere Ordinationem. In præfata Bulla, quæ incipit: *Impoſiti*, Pontifex inter alia ſic ſcribit:

„A. ſ. m. Clemente VIII. ad hujusmodi Controverſias perpetuò extinguendas ſequens Decretum editum fuit: De mandato SS. D. N. Clementis VIII. mandatur omnibus Regularium Superioribus, ut de cætero obſervent & obſervari faciant ea, quæ in Decreto S. Congregationis Concilii Tridentini continentur, cujus tenor eſt talis: Congregatio Concilii cenſuit, Superiores Regulares poſſe ſuo ſubdito itidem Regulari, qui præditus qualitatibus requiſitis Ordines ſuſcipere voluerit, Litteras dimiſſorias concedere, ad Epiſcopum tamen Diœceſanum, nempe illius monaſterii, in cujus familia ab iis, ad quos pertinet, Regularis poſitus fuerit, & ſi Diœceſanus abſuerit, vel non eſſet habiturus Ordinationes, ad quemcunque alium Epiſcopum, dum tamen ab eo Epiſcopo, qui Ordines contulerit, examinetur quoad doctrinam, & dum ipſi Regulares non diſtulerint de induſtria conceſſionem dimiſſoriarum in id tempus, quo Epiſcopus Diœceſanus vel abſuturus, vel nullas eſſet habiturus Ordinationes. Verùm cùm à Superioribus Regularibus Epiſcopo Diœceſano abſente vel Ordinationes non habente, Literæ dimiſſoriæ dabuntur, in eis utique hujusmodi cauſam abſentiæ Diœceſani Epiſcopi, vel Ordinationum ab eo non habendarum, exprimendam eſſe. Quod qui non fecerint, Officii & dignitatis, ſeu adminiſtrationis, ac vocis a-

„ ctivæ ſeu paſſivæ privationis, ac alias arbitrio „ ejusdem SS. D N. Papæ reſervatas pœnas in- „ currant &c. Datum Romæ 15. Martii 1596. „ — Ea omnia confirmamus, ac Regulares, qui „ contra illius Decreti præſcriptum promoti fue- „ rint, & Antiſtites eos promoventes, pœnas at- „ que cenſuras, quæ adverſus ſacram Ordinatio- „ nem ſuſcipientes ab Epiſcopo, qui ad hunc ef- „ fectum proprius haberi nequit, nec non adver- „ ſus Epiſcopos alienos ſubditos indebitè ordi- „ nantes, in Jure ſtatutæ habentur. Prætèrea „ decernimus, quod Superiorum Regularium di- „ miſſoriæ ad alium Antiſtitem nullius ſint robo- „ ris & momenti, niſi illis juncta fuerit authenti- „ ca atteſtatio Vicarii Generalis, vel Cancellarii, „ aut Secretarii Epiſcopi Diœceſani, ex qua con- „ ſtet, vel ipſum à Diœceſi abeſſe, vel Clerico- „ rum Ordinationem habiturum non eſſe. Quod „ ſi quis Antiſtes ſine præfata atteſtatione in for- „ ma probante Regularem ad Ordines promove- „ re præſumpſerit, declaramus, hunc ipſo facto „ incurrere in pœnas Canonicas adverſus eos con- „ ſtitutas, qui alienum ſubditum legitimis dimiſ- „ ſoriis deſtitutum ordinaverint, &c. Quemad- „ modum verò Ordinum eorum privilegia firma „ eſſe volumus, quibus ab Apoſtolica Sede re- „ peritur indultum, ut eorum alumni à quolibet „ Catholico Antiſtite ordinari valeant, dummodo „ hujusmodi privilegia poſt Tridentinum Conci- „ lium & ipſis Ordinibus nominatim atque dire- „ ctè, non autem per communicationem conceſ- „ ſa fuerint; ita omnia ſimilia privilegia, quæ a- „ liis Ordinibus ante præfatum Concilium Triden- „ tinum indulta ſint, vel poſt Concilium non ipſis „ directè conceſſa, ſed per communicationem ad „ eos extenſa eſſe dicantur, nulla eſſe & irrita ſta- „ tuimus, decernentes, hujusmodi privilegia ne- „ quaquam poſt Concilium Tridentinum indulta „ cenſeri, niſi vel poſt Concilii confirmationem „ reipſa fuerint conceſſa, vel quatenus antea con- „ ceſſa, & poſtea confirmata eſſe aſſerantur, hu- „ jusmodi confirmationes in forma ſpecifica cum „ litterali veteris indulti inſertione, ejusque ex- „ preſſa innovatione factæ dignoſcantur, ac de- „ clarantes, alterius generis confirmationes, quæ „ *in forma communi* nuncupantur, nemini ad præ- „ miſſum effectum ullo pacto ſuffragari, &c. „ Datum Romæ 27. Febr. 1746.

§. 14.

Decretum S. Inquiſitionis, quo ſtatuitur perpetua inhabilitatio ad celebrationem Miſſæ pro ſolicitantibus ad turpia in Confeſſionali, vel abutentibus Sacrificio Miſſæ ad Sortilegia.

Feria V. die 5. Auguſti 1745.

In Congregatione Romanæ Inquiſitionis habita coram SS. D. N. Benedicto XIV. SS.mus decrevit, quod in poſterum Sacerdotes tam Sæculares quam Regulares cujuscunque Ordinis, Inſtituti, Congregationis, Societatis etiam de neceſſitate exprimendæ, vel in actu Sacramentalis Confeſſionis, ſive illius occaſione aut prætextu ad turpia ſolicitantes, vel Sacrificio Miſſæ abutentes ad ſortilegia, præter pœnas à Jure inflictas perpetuam etiam inhabilitationem incurrant ad præfati Sacrificii celebrationem &c.

§. 15.

De Jure Aſyli Inſtitutio Paſtoralis SS. D. N. BENEDICTI XIV, dum adhuc erat Cardinalis in Archiepiſcopatu Bononienſi.

§. I.

De cauſa, & occaſione hujus inſtitutionis.

Clemens XII. qui Pontificiam Sedem feliciter obtinet, poſtquam per ſeipſum, ac per Congregationem peculiarem Cardinalium, ac Præſulum virtute præſtantium ſerio perpendit, qua ratione impediri queant tot homicidia, quæ Romæ, atque in tota Ditione Eccleſiaſtica perpetrantur, Conſtitutionem promulgavit, quæ incipit: *In ſupremo;* cujus exemplum, & vernacula lingua deſcriptum compendium tranſmiſit, & per Sacram Immunitatis Congregationem die 19. Martii proximè elapſi nobis demandavit, ut ipſius Decreti capita ſummatim complectentes, ſingulis Parochis Urbis, ac Diœceſis diſtribuamus. Cùm tamen multa in eadem Conſtitutione occurrant, quæ intelligi nequeunt, niſi plurima ante percipiantur, quæ per ſacros Canones, aliosque Summos Pontifices perſcripta fuerunt, hanc inſtitutionem loco compendii ſufficiendam potius exiſtimavimus. Accedit etiam, quòd variis Congregationibus, cum inter Præſules Romæ verſaremur, regnantibus tum Clemente XI. tum Benedicto XIII. interfuimus, ubi de pluribus rebus actum fuit, quæ modo in hisce Pontificis Litteris continentur. Inſuper juſſu ejusdem Pontificis Clementis XI. aliqua tunc deſcripſimus, & in lucem etiam pro noſtri ingenii tenuitate protulimus, ut nonnullæ difficultates, quæ tunc propoſitæ fuerant, clarius explicarentur.

§. II.

De aſylo, ſeu de locali immunitate Sacrarum Ædium.

Certiſſimum eſt ex ipſo Jure Canonico, reos omnes, qui ad Eccleſiam, & loca ſacra confugiunt, aſyli beneficio gaudere, nec ſine ſummo piaculo invitos abduci poſſe, niſi ea crimina per illos patrata fuerint, quibus aſyli privilegium ob rei magnitudinem, & gravitatem à ſacris Canonibus, Summisque Pontificibus denegatur. Conciliorum & Patrum teſtimonia, quibus aſyli jus comprobatur, Gratianus (a) complectitur. Idem jus civile confirmat: cum enim ſalvi, & incolumes evaderent, qui ſimulacris Principum protegerentur (b); factum eſt, ut Chriſtiani Principes idem privilegium ſacris ædibus conceſſerint, & pœnas aliis ſeveriſſimas decreverint, qui reos à ſacris locis per vim divellere conarentur (c).

Sæculo

Sæculo quarto Eutropius, qui Imperatorem Arcadium ad jus aſyli penitus abrogandum impulerat lata lege, quæ in Theodoſiano Codice tertia adnumeratur, poſt annum omni honoris titulo deſtitutus, in Fidelium Eccleſiam reſtituto jam aſyli beneficio auſugere debuit, ut vitam tueretur, quod quidem interpoſita Sancti Joannis Chryſoſtomi auctoritate obtinuit (d). Attamen aſyli inſtitutionem magis adprobant ſacræ Litteræ, & ſimul crimina exponunt, quibus aſyli ſecuritas recuſatur. Nam conſtitutæ fuerunt refugii civitates, quæ ſalvos eos præſtarent, qui fortuito, non autem conſulto aliquem necaverant (e). Exodi verò Capite 21. ita decernitur: *Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias; ab altari meo evelles eum, ut moriatur.* Id miſero Joabo contigit, qui Abner, & Amaſam per dolum interfectis, licet ſacrum altare complecteretur, tamen juſſu Salomonis ibi percuſſus eſt à Banaja Joadæ filio, cum à templo exire renuiſſet, quemadmodum Joadas ipſe præceperat (f).

§. III.

Ob qualia crimina ex Jure communi & antiquis Pontificum Decretis rei minime gaudeant Eccleſiæ, & ſacrorum locorum aſylo.

Si Juris communis nomine Jus civile deberet intelligi, nullam ab Eccleſia ſecuritatem reciperent, qui modo perpetratis quibusdam criminibus ad ſacras ædes tuto confugiunt (g). Thomaſſinus (h) à Balſamone ſcriptum fatetur juxta Imperatorum leges: *Immunitate frui non permiſſos homicidas, adulteros, & raptores* Cùm tamen ex Jure Canonico, & Pontificum Decretis agendum ſit, primo nullam à ſacris ædibus immunitatem conſequuntur, qui publice, & impudenter aliena bona diripiunt: *niſi publicus latro fuit:* hæc habet Canon: *Sicut antiquitus;* eadem verba continentur in Decretali: *Inter alia de immunitate Eccleſiarum.*

Secundo, qui nocturno tempore agros depopulatur, & meſſes, fructusque igne devaſtat, ut in eadem Decretali his verbis oſtenditur: *vel nocturnus depopulator agrorum.*

Tertio, qui hominem in Templo interficit, vel ita percutit, ut aliqua parte corporis ineptum efficiat: *Homicidia* (inquit Gregorius IX.) (i) *& mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis, vel earum cœmeteriis committere non verentur.*

Quarto, qui ſicario utitur, vel in domum ſuam excipit, ut alicui mortem inſerat. Hoc hominum genus in Syria verſabatur, qui alterius juſſu quemlibet necabant, teſtibus Raphaele Volaterano (k), atque Æmilio, qui Arſacem ſicariorum Principem, accepta magna pecunia, nonnullos ex ipſis miſiſſe teſtatur, qui Sanctum Ludovicum, Galliarum Regem, obtruncarent. Illorum operam Fideles etiam adhibuerunt, ut de inimicis ulciſcerentur; atque de ipſis agit Innocentius IV. cap. *pro humani, de homicidio in ſexto*, ubi cùm his verbis uſus fuerit: *Sit etiam cum ſuis bonis mundanis omnibus, tanquam Chriſtianæ Religionis æmulus, à toto Chriſtiano Populo perpetuo diffidatus;* per hanc ſententiam aſylum recuſari Interpretes declararunt, factumque eſt, ut quarto loco ſicarii immunes non haberentur.

Quinto, qui aliquem per inſidias vita ſpoliaverit, in qua re Jus Pontificium Exodi præceptum ſequitur, ubi hæc ſtatuuntur (l): *Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias; ab altari meo avelles eum, ut moriatur.* Docent namque Theologi, quod mandata judiciaria antiquæ Legis *ſunt mortua, ſed non mortifera.* Hoc autem alio teſtimonio comprobatur; nam capite: Si rixati, de injuriis, Exodi præceptum renovatur, ubi reparanda damna, & iis omnibus à percuſſore ſatisfaciendum præcipitur, quæ pro Chirurgi opera perſolvuntur.

Sexto, Hæreticus, vel de hæreſi ſuſpectus; Item Judæus, qui ſuſceptam antea Chriſtianam Religionem deſeruit, licet ad ſacras ædes confugiant, Joannis XXII. Decreto, nulla gaudent immunitate (m).

§. IV.

Quinam ſacrarum ædium Immunitate privantur juxta Conſtitutionem Gregorii XIV.

Qui Pontificum Sanctiones interpretati ſunt, varias controverſias de illis criminibus excitarunt, quibus ſacrum aſylum minimè conceditur. Primo, utrum hac immunitate careant, qui aliis ſceleribus inquinati ſunt, quoties id publica tranquillitas exigere videatur, vel majus rationis fundamentum, aut ſaltem æquale pro immunitate Eccleſiæ deneganda cognoſcatur. Secundo, cum Pius V. decreverit (n), ut more latronum extremo ſupplicio plectatur, qui non fortuito, ſed ob ſocordiam, profuſionem, aut luxuriam omnia bona diſſipaverit, aut ſe decoctorem ſimulans, occultatis ipſis bonis, creditores feſellerit, vel ipſorum pecuniam in ſuam utilitatem converterit; hinc diſputari cœpit, utrum ipſi immunitatem ſibi à ſacris ædibus compararent. Contrarium non pauci adfirmarunt, inter quos Anaſtaſius Germonius hæc tradit (o): *Putarem enim Judicibus ſæcularibus liberè hujusmodi homines, quos vulgo fallitos vocamus, & propriè (fallunt enim) extrahendos concedere debere; ſiquidem Pius Papa V. decrevit, decoctores ultimi ſupplicii, qua fures ipſi jure vel conſuetudine, vel particulari, vel municipali ſtatuto, plecti ſolent, pœna puniendos eſſe.* Poſtremo, cum Romani Pontifices, ac præſertim S. Pius V. & Sixtus V. petentibus Principibus indulſerint, ab Eccleſia eos quoque divelli, qui criminibus per leges minimè cautis tenebantur, & cùm maxima rerum perturbatio ex hoc dimanaverit (p), quibus Conceſſiones Principum gratia per Deceſſores ſuos, vel per ſe ipſum obſignatas antea, penitus abrogavit, vetuitque, ne quis eandem criminum naturam, vel etiam majorem gravitatem pro retribuenda vel recuſanda Eccleſiæ immunitate perpenderet, ſed ea tantummodo probaret, quæ iiſdem litteris proponeret, ob quæ ſceleſti homines ſacro aſylo carere deberent. Itaque partim veteres Canones ſequutus; partim ipſorum terminos extendens, hæc, quæ ſubjicimus, ſua auctoritate declaravit, & conſtituit.

Primo, fures publicos ab Eccleſiæ immunitate prohibuit, uti Jus commune antea caverat; qui verò ſub illo nomine continentur, his verbis explicavit: *Si fuerint publici latrones, viarumque graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident, ac viatores ex inſidiis aggrediuntur.*

Secundo, illos quoque ab Eccleſiaſtica immunitate prohibuit, qui agros populantur, uti Jus Canonicum antea præceperat, illudque ſolum diſcrimen eſt inter Jus Canonicum, & Gregorii Conſtitutionem, quod in illo legitur: *Nocturnus populator agrorum:* In hac vero generatim *Depopulatores agrorum* nominantur. Quæ verba Gregorius XIV. adhibuit, ut fortaſſe indicaret illorum opinionem ſe minime probare, qui non dcturnum, non vero diurnum Depopulatorem im munitate Eccleſiæ ſpoliabant.

Confirmavit idem Pontifex veterum Canonum Decreta, quæ ſuperius enumeravimus, nempe contra eos, qui homicidia & mutilationes membrorum in ipſis Eccleſiis vel earum Cœmeteriis committere non verentur; qui inſidioſe aliquem obtruncant, vel publicè graſſantur. Advertendum tamen eſt, cum Gregorius Pontificatum adminiſtraret, à Syria magno pretio acciri non conſueviſſe, qui necem inferrent, ſed inter ipſos Chriſtianos tanta inhumanitate aliquos verſari cœpiſſe, qui Syrorum partes ultro ſibi deſumerent; hinc ipſius Apoſtolicæ Litteræ non eo modo explicari poſſunt, quo paulo ante illas Innocentii IV. explicandas innuimus, ſed neceſſe eſt eos Eccleſiæ ſecuritate deſtitutos intelligere, qui alieno juſſu, mercede ducti aliquem interficiant, cujuſcunque nationis ſint, & quamlibet Religionem ſequantur. Inſuper hæreticum inter cæteros, qui immunitate carent, Pontifex adnumeravit. Poſtremo illud novum decrevit, nempe illis immunitatem nullam concedi, qui aliquid contra vitam ipſius Principis moliruntur: *aut læſæ Majeſtatis in perſona ipſiuſmet Principis.*

§. V.

De aliis criminibus, quibus immunitas denegatur Benedicti XIII. & Clementis XII. Conſtitutiones.

Cum hominum impudentia ac temeritas eo deveniſſet, ut ſcelera magis in dies augerentur, à Sede Apoſtolica ſuppliciter petitum fuit, ut criminum numerum, quibus ſacrum aſylum minimè permittitur, latius amplificaret. Cum Pontifices Clemens IX. & Clemens X. ſupremam Sedem obtinerent, de his actum fuit: ſed nihil novi conſtitutum. Iterum propoſita fuerunt, cùm univerſam Eccleſiam Clemens XI. adminiſtraret: tunc juſſu ipſius Pontificis iis Congregationibus interfuimus, in quibus in examen hæc vocabantur. Poſt diuturnas, graveſque diſceptationes Gregorianum decretum magis extendendum omnes unanimes aſſenſerunt, & quædam peculiaria crimina notata ſunt, quæ eidem decreto adjungi poſſe videbantur. Cum hæc tamen in lucem haud prolata fuerint ob eas cauſas, quas inferius memorabimus, iterum Pontifice Benedicto XIII. neceſſe fuit diligenter expendere, utrum Gregorii Conſtitutio proferri, quidve addi deberet. Coactis novis cœtibus, quibus nos adſcripti fuimus, omnia, quæ in Pontificatu Clementis XI. ſtatuta jam fuerant, unanimi voluntate confirmata ſunt. Quare Benedictus XIII. Litteras Apoſtolicas, quæ incipiunt: *Ex quo Divina* &c. promulgavit.

In his præter ſeptem crimina, quæ Gregorius Eccleſiæ immunitate prorſus indigna judicavit, hæc, quæ ſequuntur, addita fuerunt.

Primo: *Qui confugientibus vim inferunt, atque ipſos ab Eccleſia aliove loco immuni violenter extrahunt, & abducunt.*

Secundo: *Interficientes proximum ſuum animo præmeditato, ac deliberato.*

Tertio: *Falſificantes Litteras Apoſtolicas.*

Quarto, contra eos, qui Montem Pietatis, aut ejuſdem generis alia publica loca diminiſtrant: *Furtum, aut falſitatem in prædictis locis committentes, cujus ratione arca pecuniaria ita minuatur, ut pœnæ ordinariæ locus ſit.*

Quinto: *Conflantes, adulterantes, vel tondentes, quaſcunque monetas aureas, vel argenteas, etiam Principum exteriorum, quotieſcunque in loco aut provincia, ubi crimen admittitur, liberum habeant uſum, & commercium, vel ipſas monetas conflatas, adulteratas, aut detonſas ſcienter ita expendere, & erogare præſumentes, ut fraudis conſcii atque participes cenſeri poſſint.*

Sexto: *Illos denique, qui ſub nomine curiæ ſeſe introducunt in alienas domos animo ibidem perpetrandi rapinas, easque re ipſa committunt cum homicidio, aut mutilatione membrorum alicujus ex domeſticis earumdem ædium, vel etiam extranei, quem ibi forte reperiri contigerit, dummodo homicidium, vel membrorum mutilatio ſequatur.*

Septimo: *Item declaramus, omnes, & ſingulos prædictos tam Laicos, quam Eccleſiaſticos, qui in urbe, ac ditione præfatis ex cauſa & occaſione homicidii, etiam in rixa, commiſſi, cum armis, ſeu inſtrumentis ſuapte natura aptis ad occidendum inquiſiti, & proceſſati, vel in contumaciam banniti, & condemnati fuerint, dummodo homicidium non fuerit caſuale vel ad propriam defenſionem, immunitatis præfatæ beneficio minimè etiam gaudere.* Id verò in Ditione ſolum Eccleſiaſtica locum obtinet: ex Jure communi, & Gregorii Decreto per univerſum orbem ſolum homicidium ex proditione commiſſum immunitatis beneficio carebat. Deinde Benedictus XIII. uti nuper oſtendimus, homicidii deliberati reos à ſacris ædibus arcendos indixit. Poſtremo Clemens XII. in Litteris Apoſtolicis, quæ incipiunt: *In ſupremo:* & quæ Nos ipſos ad hanc inſtitutionem proferendam impulerunt, per omnem Eccleſiaſticam Ditionem immunes eſſe noluit, qui homicidium per rixam patraverint, modo tamen fortuito, vel ad propriam defenſionem illud non contigerit.

§. VI.

De quæſtionibus circa localem ſacrarum ædium immunitatem per eosdem Pontifices Benedictum XIII. & Clementem XII. definitis.

Qui Bibliothecam habent, & libros aliquando evolvunt, ne pulvere, tineiſque abrodantur,

tur, in admirationem procul dubio abducuntur, cum advertent ingenium, conatusque omnes eo Scriptores acutiſſimè contuliſſe, ut rei, licet ootati criminis, ab immunitate ſacrarum ædium minimè rejiciantur. Inter ipſos, uti ſuperius dictum eſt, numerantur, qui homicidia, & mutilationes membrorum, in Eccleſiis aut Cœmeteriis commiſeriot; hioc diſputatio inter Scriptores agitari cœpit, ao immunitate careat, qui ex loco ſacro interficiat, aut mutilet aliquem in profano loco cooſtitutum; Item, an Eccleſiæ beoeficium concedi debeat, ſi reus extra locum immunem poſitus necem afferat, aut mutilationem illi, qui in loco ſacro verſatur; poſtremo, ſi immuoitas neganda utriuſque videatur, utrum Eccleſia ſolum, quæ oefario ſcelere violata fuit, immunitatem reo præſtare nequeat, an reliquæ omoes eandem rationem præſeferant. Quare Beoedictus XIII. in ea Conſtitutiooc, quæ iocipit: *Ex quo* &c: Sacrarum Ædium immuoitatem illis omnibus recuſandam decernit, *qui ſtantes in Eccleſia, vel Cœmeterio interficiunt ſtantes extra Eccleſiam, vel Cœmeterium, aut ipſis membrum mutilant, nec non eos, qui ſtantes extra Eccleſiam, vel Cœmeterium occidunt ſtantes intra Eccleſiam vel Cœmeterium, aut iis membrum mutilant.* Inſuper non modo reos ejusmodi, ſed impedientes quoque, ne quis in locum immuoem ſe recipiat, vel per vim à Sacris Ædibus aliquem abripientes, cujuscunque Eccleſiæ beneficio gaudere minime poſſe conſtituit: *Declarantes, in quatuor præmiſſis caſibus ejusmodi reos non illius tantum Eccleſiæ, quam violarunt, ſed cujuscunque etiam alterius Eccleſiæ immunitate gaudere nequaquam poſſe aut debere.*

Gregorius XIV., uti jam dictum eſt, *viarum graſſatores, qui itinera frequentata, vel publicas ſtratas obſident*, ſacro aſylo prorſus excludit. Cum itaque Pontiſex plurali numero utatur, & cum de publicis viis ſermo ſit, quidam putarunt, bac Pootificis ſententia eum oon cootineri, qui ſemel tantum graſſatus fuerit, vel crimen ejusmodi in vicinalibus admiſerit. Contra vero Benedictus XIII. ita ſanxit: *Unicam tantum graſſationem in via publica, aut vicinali admiſſam ſufficere ad boc, ut quis publicus latro, & graſſator dici valeat, dummodo tamen graſſati mors, aut membrorum mutilatio ſequuta fuerit, tenore præſentium definimus, & declaramus.*

Item Rei aſſaſſinii locali immunitate deſtituti per eundem Gregorium XIV. declarantur. Cùm igitur, oti oonnulli ſatis ingenioſe perpenderunt, ſicarii oomen illis tribuatur, qui juſſu alterius aliquem occidunt, non autem, qui tam nefarium ſcelus propoſita mercede imperaverint, iſtos quidem immuoes eſſe arbitrantur. Poſt hæc, ut ſuam beneficentiam in ſicarios etiam exercerent, &, ſi fieri poſſet, incolumes vindicareot, ab illis quandoque merces aliquas pro crimine, noo pecuniam ullam accipi, aliquando etiam pacta pecunia vel mercibus fraudari, adverteotes, tunc ſicarios ipſos immuoitate frui debere pronunciarunt. At Benedictus XIII. bis verbis eorum opinionem penitus improbavit: *Ad bæc in crimine aſſaſſinii non modo Mandatarios, qui in ipſamet Gregoriana Couſtitutione aperte excipiuntur, ſed etiam mandantes, qui certum præmium, aut mercedem ſive in pecunia, ſive in aliis rebus tradiderint, aut promiſerint, quamvis promiſſio nullum babuerit effectum, dummodo aſſaſſinium re ipſa patratum fuerit, ab Eccleſiaſticæ immunitatis beneficio excludimus, ac pro excluſis perpetuo baberi volumus, & mandamus.*

Poſtremo, cum idem Benedictus à ſacris aſylis eos depulerit, qui homicidium deliberato animo patraveriot, oullam tamen de Eccleſiaſticis mentionem ſecerit, nec illud explicaverit, an aliqua ætatis ratio habenda ſit; poſtremo, an eadem pœna eos complectatur, qui conſilium, vel opem homicidæ attulerint, Clemens XII. qui feliciter regnat, in ea Conſtitutione, quæ incipit: *In ſupremo:* Eccleſiaſticos homicidii reos ab immunitate ſecludit: *Ad ipſos Eccleſiaſticos, cujuscunque gradus, & Ordinis exiſtant, in Urbe, ac univerſa ditione Nobis, & Sedi Apoſtolicæ mediate, vel immediate ſubjecta bomicidium animo ſimiliter præmeditato, ac deliberato patrantes extendimus quoque, & ampliamus.* De ætate verò, ac de iis, qui coofilium vel operam homicidis præbent, hæc ſtatuit: *Declaramus bomicidii reos natis minores viginti quinque, majores vera viginti annis tam Laicos, quam Clericos, qui mandatum, conſilium, inſtigationem, auxilium cooperativum, aut aliam operam occiſori præbuerint, ex quorum ſingulis pravis actibus bomicidium evenerit in dicta Benedicti Prædeceſſoris Couſtitutione comprebenſos eſſe, ac deinceps cenſeri debere, eamque, quatenus opus ſit, ad ipſos pariter extendimus.*

§. VII.

De ratione extrabendi à Sacris Ædibus eos, qui ob ſcelera ſuperius expoſita nulla immunitate gaudent.

Itaque, ſi ad Eccleſiam confugiaot, qui ejusmodi criminibus ſeſe inquinaverint, & omnem immunitatem amiſerint, à Sacris Ædibus deducendi ſuot, & Judici tradendi, ut debitas pœnas exſolvant. Qua de re juſſu Clementis XI. cætus habiti ſunt, & in medium prolata omnia, quæ Pontificibus Clemente IX. & Clemente X. tum per Eccleſiaſticos, tum per Laicos ſcripta fuerant. Tum facile conſtitutum fuit, ut Judicis Ordinarii Eccleſiaſtici auctoritate interpoſita, criminoſi homines ab aſylis removeantur; ut aliquis Eccleſiaſticus ab eodem deſignatus interſit; demum, ut per ſolum Judicem Eccleſiaſticum cognoſcatur, an reus ea crimina perpetraverit, ob quæ immuoitate prorſus indignus habeatur, cum agatur de eo, qui in Eccleſiaſtica ditione, ſcilicet immuni loco verſabatur, ex quo ſolum abripitur, quia Jure Pootificio permiſſum id habetur. Illud magnopere implicatum viſum fuit; videlicet quæ argumenta criminis proferri deberent, ut Judex Eccleſiaſticus reum aſylo ſacro frui non poſſe, proprioque Jodici committendum decerneret. Io Gregoriano Decreto hæc leguntur: *Quodque delinquentes &c. Curiæ Sæculari &c. conſignari, nec tradi poſſint, niſi cognito prius per Epiſcopum, ſeu ab eo deputatum, an ipſi verè crimina ſuperius expreſſa commiſerint.* Præclariſſimi Jurisperiti Farinaccius (q), & Falconius, cum eadem verba interpretareotur, reos ejusmodi Sacrarum Ædium beneficio ſpoliari non poſſe adfirmarunt, ſi dum cauſa per Judicem Eccleſiaſticum cognoſcitur, iodicia ſolum, & conjecturæ producantur: ſed certiſſimis & perſpicuis rationibus agendum putaverunt. Sed tamen veritati parum conſentaneum

cæteris viſum eſt, quos Antonius de Poſſentibus commemorat (r), & ſane ad veram rectamque probationem neceſſe eſt, ut reus crimen ſuum fateatur, aut de illo convincatur. Hoc poſtremum non ita facile evenire ſolet. Illud vero primum vix poteſt excogitari. Siquidem, cum nequeat Eccleſiaſticus Judex à reo veritatem tormentis extorquere, idem erat propriam ejusdem confeſſionem exquirere, ac putare illum ultro, & conſcientiæ ſtimulis adactum ad manifeſtandam veritatem paratum eſſe. Quare, ſi reus ipſe de crimine ſuo convinci, aut illud confiteri deberet, ut à Sacris Ædibus avulſus Sæculari Curiæ committi poſſit, nullus unquam quolibet ſcelere inquinatus eidem Curiæ traderetur, uti prius Carolus Beſcapeſius Novarienſis Epiſcopus expendit (s): Si plenam probationem requirimus, hoc eſt, ut reus confeſſus ſit, vel aliorum teſtimonio convictus, pauciſſimos trademus Laicis, quod cum Romæ dixiſſem Farinaccio, nihil reſpondit, niſi ſimilia fere verba illis, quid ſcripſi, ſcripſi. Cùm hæc ita ſint, cœtus juſſu Clementis XI. uti jam dictum eſt, coacti, habita plurium ſuffragiorum ratione, decreverunt non quidem certiſſima, & plana argumenta requiri in cognitione cauſæ, quæ per Eccleſiaſticum inſtituitur, ut reus aliquis Sæculari Curiæ tradatur, ſed ſatis eſſe, ut veritati conſentanea probentur, & vehemens aliquod ſceleris indicium, & conjecturæ in medium ferantur. Judex autem Sæcularis cauſam iis omnibus corroboravit, quæ ab Eccleſiaſtico prætermiſſa ſunt, ut reum ſibi traditum, adhibitis etiam tormentis, vel ad criminis confeſſionem impellat, vel neceſſariis teſtibus convincat.

Hac difficultate expedita, alia propoſita fuit, an, ſi reus eo modo, quem nuper explicavimus, Sæculari Curiæ committendus ſit, priusquam id fieret, defenſionis tempus ipſi reo tribuendum videretur. Id quidem neceſſarium aliquibus viſum eſt, ne reus indicta cauſa immunitate careret. Alii tamen id non modo ſuperfluum putarunt, cum ad Judicem Laicum hoc negotium pertineat, ſed etiam pernicioſum, & quoddam veluti juſtitiæ impedimentum. Nam ſi reus, dum cauſam ſuam defendit, teſtimonia in ipſum conflata deprehenderit, tunc vel ipſa vel ejus familiares longe arcendos eos teſtes curabunt, ne, cum reus in manus Laici Judicis devenerit, & cauſæ cognitio per ipſum judicetur eadem teſtimonia repetantur, vel ſaltem immutentur, cum in Examen vocantur.

Hæc ſane controverſia, quæ in memoratis Congregationibus propoſita, componi ſub Clemente XI. minimè potuit, reliquis omnibus, quæ agebantur, curſum continuit, & eorum, quæ jam ſancita fuerant, promulgationem impedivit. Quare, cum Benedictus XIII. Pontificatum gereret, idem negotium ſuſceptum fuit, & omnibus iterum diligenter examinatis, hæc, quæ ſubjicimus, per allatam ſuperius Conſtitutionem: *Ex quo* conſtituta fuerunt: Primo, ut reus ab immuni loco deduci, & in carceres Epiſcopi tradi poſſit, ſatis eſſe *Indicia, quæ ad capturam decernendam ſufficere videantur:* Secundo, ut Eccleſiaſticus, crimen, de quo agitur, judicio ſuo agnoſcat: *Ubi verò* (proſequitur Pontifex) *ex proceſſu informativo deſu-per conficiendo conſtet de crimine excepto, ac inſuper adverſus eundem extractum talia reſultent indicia, ut crimen ab eo fuiſſe patratum moraliter credi poſſit (quæ quidem indicia juxta regulas juris vocantur intra torturam) eo tantum caſu præfatum extractum Miniſtris, & Officialibus Curiæ ſæcularis tradere & conſicere poſſit, ac debeat.* Tertio, ne rei Judicibus Laicis tradantur, niſi, *exacta tamen, receptaque prius ab ipſis obligatione in forma juris valida reſtituendi extractum Eccleſiæ ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, Nobis, ac pro tempore exiſtenti Romano Pontifici reſervatæ, quatenus idem extractus indicia contra ipſum acquiſita in ſuis defenſionibus purget, ac diluat. Quod, ſi ea minimè purgaverit, & vere delinquens repertus fuerit, Curiæ ſæculari in ipſum tali caſu, ut juris eſſe cenſuerit, agere, atque procedere liceat.*

Eadem in Conſtitutione Clementis XII. continentur, ubi præ cæteris illud Benedicti Conſtitutioni additum fuit, quoties de homicidio deliberato, vel per inſidias, aut etiam per rixam patrato judicium ſtatuetur (niſi fortuito, vel pro vitæ defenſione contigerit) ſatis eſſe in Ditione Eccleſiaſtica, ut foro ſæculari reus committatur, non quidem indicia *ultra torturam*, uti Benedictus præcepit, verum id fieri poſſe, *ex acquiſitis, ſeu ſubminiſtratis indiciis ad torturam tantum ſufficientibus;* quod eo ſolum conſilio ſancitum fuit, ut mortalium audacia in patrandis tam frequenter homicidiis comprimatur, cùm id præſertim plurimum etiam Deceſſorum Pontificum comprobetur. Nam Clemens VIII jurisprudentiæ laude clariſſimus, poſtquam Farinaccii & Falconii Conſultationes expendit, quosdam homicidii reos, qui in Sacras Ædes ſe receperant, Laico Judici tradi imperavit: *Si tamen prius ſummarie, ſimpliciter, & extrajudicialiter, & quantum pro conſcientiæ tuæ informatione ſufficere poſſe videbitur, illos homicidium prædictum perpetraſſe, aut illi cooperatos, ſeu in illo culpabiles fuiſſe* (t). Inſuper peculiaris Congregatio juſſu Clementis X. convocata epiſtolam confecerat, in qua hæc ſententia legitur: *Ut juſtitiæ exercendæ nullum impedimentum aſſeratur, Sanctitas Sua Eminentiæ Veſtræ permittit ut ſufficientibus ad tormenta indiciis, ut reus ſacra Immunitate indignus declaretur.*

§. VIII.

De pœnis, quæ his criminibus exceptis infliguntur.

Rei propriis Judicibus traditi, legum auctoritate puniuntur, uti decernunt iidem Pontifices Gregorius, Benedictus, & Clemens XII. qui Petri Sedem feliciter occupat. Cùm ipſe non modo deliberatum homicidium, uti Benedictus antea conſtituerat, ſed ex rixa pariter commiſſum iiſdem pœnis plectendum ſanxerit, niſi caſu, vel pro vitæ defenſione evenerit, ne locus excuſationi ſuperſit, & ne impotens quædam iracundia ad reum protegendum de more afferatur, ſanxit, juſſitque Pontifex conſuetum mortis ſupplicium indici, ſi occiſor prius rixam excitaverit. Id Romæ, & per univerſam Pontificum ditionem, ac potiſſimum Bononiæ, ejusque Diœceſi obſervandum præcepit: *Occiſor pœna pariter ordinaria puniatur, licet homicidium ſecutum ſit in rixa, ſi homicida rixæ auctor fuerit.* Ita per eandem Clementis XII.

XII. Conſtitutionem decernitur, in qua præterea illud cautum fuit: *Utque calor iracundiæ à pœna ordinaria delinquentem nuſquam eximat, ubi inter tempus rixæ, ac patratum homicidium ſex horarum ſpatium interceſſerit, id ſufficere volumus, ut reus ad actus extraneos diverterit, vel divertiſſe debuerit.* Alia ſapienter ab ipſo Pontifice pro coërcendis homicidiis ſtatuta ſunt, quæ in eadem Conſtitutione deſcribuntur. Diſſimulare hic non poſſumus aliquos, qui boni juriſperiti exiſtimari volunt, eo deveniſſe, ut non modo familiaribus, ſed etiam ſcripto contenderint ex veteri ſaltem conſuetudine in Pontificia Ditione capitali ſententia damnarl neminem poſſe, qui ſcelus antea confeſſus non fuerit. Id autem criminoſi homines adeo pro certo habuerunt, ut pœnas ſcelerum ſe nnnquam daturos putaverint, ſi tormentis adacti illa denegarent, vel Confeſſionem tormentis expreſſam minimè confirmarent. Qua de re Pontifex hanc falſam opinionem his verbis improbavit: *Neve prætextu erroneæ, & nunquam approbatæ conſuetudinis ſive interpretationis quiſpiam decipiatur, ad omnium & ſingulorum memoriam ſerio revocamus, prædicta pœna ordinaria teneri nedum ore proprio homicidium confeſſos, ſed etiam, qui de commiſſo homicidio juxta Juris Canonici ac Civilis diſpoſitionem, quam in cæteris quibuſcunque delictis ſartam tectamque fore volumus, convicti fuerint, quibuſvis prætenſis uſu & ſtilo, rebuſque judicatis in contrarium minimè attentis.*

§. IX.

De reis, qui ſacri aſyli immunitate gaudent.

His criminibus ſolum exceptis, quæ ſuperius enumeravimus, reliquis omnibus ſacrorum locorum immunitas conceditur. De his agendum ſupereſt. Ac primum in memoriam revocandum eſt, quod ejuſmodi rei, ſi extra locum immunem caperentur, ſtatim per dolum ſe ab aſylo ſacro deductos fuiſſe olim affirmabant, & licet contrarium probaretur, tunc non ſemel id contigiſſe, ſed quater etiam aſſerebant, teſteſque paratos adducebant, qui falſo rem jurarent: ſed illud graviſſimum, & non ferendum erat, quod, cum ſemel ſe per dolum abreptos à ſacris locis oſtenderent, etiamſi nova deinde crimina patrarent, in aſylum reſtitui debeant, ubi poſt tot maleficia per iniquam ſimulationem conquieſcerent. Qua de re Clementis XI. juſſu peculiaris Congregatio conſtituta fuit, ut hæc prava conſuetudo ſalutari aliquo conſilio de medio auferretur. Tunc opinionem noſtram deſcriptam exponere coacti ſermonem ſuper hac re pro noſtri ingenii imbecillitate typis edidimus. Primo nullam in Jure Pontificio legem reperiri advertimus, quæ immunes eos declaret, qui poſtquam ad loca ſacra perfugerint, longe ab ipſis deinde capiuntur, niſi forte per vim abſtrahantur. In Concilio ſolum Aurelianenſi de illis, qui doloſe à ſacris aſylis deducuntur, mentio habetur (u): *ſeu vi, ſeu dolo abſtrahere, aut ſolicitare fortaſſe præſumpſerit &c. eo tamen, qui abſtractus, prius Eccleſiæ reſtituto.* Id vero Concilium, cum peculiare unius provinciæ fuerit, illius ſolum terminis concluditur. Inſuper expoſulmus, etiam ſi dolo ſeducti incolumes eſſe debeant, nullum in poſterum doli ſuſpicionem futuram eſſe, ſi publicè declaretur, ne à ſacris locis longe abſcedant, nec ullo artificio moveantur, qui ob aliquod ſcelus ad illas confugerunt, aliter, niſi aperta vis interceſſerit, doli excuſationem minime profuturam; eo ſane pacto, quo ſe deceptum queri non poteſt, qui ex aliquo loco in carceres rapiatur, ex quo priſtina immunitas ſublata fuit, ſi per Tabellam januæ affixam idem locus immunitate carere indicetur. In hanc ſententiam Innocentius III. olim reſpondit (w): Nec obſtante dolo, quo ſe proponebant fuiſſe ſeductos, cum talis dolus non tam ad circumventionem prædictorum Ciſtercienſium, quam ad fatuitatem eorum debeat retorqueri Cum hanc noſtram opinionem Congregatio adprobaſſet, die 22. Dec. A. 1716. Decretum promulgavit ipſius Clementis XI. auctoritate firmatum, quod deinde ad omnes Italiæ Epiſcopos tranſmiſſum fuit. In eo ſtatuitur: ut de cætero illæ duntaxat extractiones ſuffragentur, quæ aut violenter patratæ, aut ſub fide Salviconductus ab aliquo Judice ordinario, ſeu Delegato conceſſi, ac ſubſcripti ſecutæ fuerint, qui tamen Salvusconductus ſuffragari poterit, pro tempore tantum in eo præſcripto.

Quondam immunitatem, & vitam ſibi comparabant, qui Sacrarum Ædium vel Regularium domorum perfugium obtinuerant. Curabant Eccleſiaſtici, ut crimina ſalutari pœnitentia expiarent, nec ab iiſdem aſylis decedere illos ſinebant, antequam divinæ juſtitiæ rite ſatisfeciſſent. Furem celeberrimum à ſupplicio S. Bernardus eripuerat, idque comiti Theobaldo moleſtum, ingratumque fuerat, qui impunitum furem dimittere ægro animo patiebatur. Quam ob cauſam S. Bernardus his verbis ad eum ſcripſit: *Tu illum decreveras brevi ſupplicio, & interitu momentaneo conſummari; ſed ego eum faciam diuturno cruciatu, & morte longiſſima mori. Tu furem appenſum per unum, aut per plurimos dies mortuum in patibulo remanere permitteres; ego cruci affixum per annos quamplurimos faciam in pœna jugiter vivere, & pendere.* Ita revera accidit: Furem ad Monaſterium Clarevallis perduxit, inter Monachos cooptavit, ibique per triginta annos pœnitentia incredibili confectum detinuit. Hujus generis exempla rerum ſacrarum Scriptores plurima commemorant.

Nunc autem, qui ſacrum aſylum amplectuntur, non quidem de æterna ſalute comparanda, ſed potius de novis criminibus patrandis cogitant, & eodem aſylo (uti ſæpius contigit) impudenter abutuntur. Id profecto, ſi in hac Civitate, vel Diœceſi contingat, opportunum malo huic graviſſimo remedium excogitabitur. Nam vix ejuſmodi impudentia nobis delata, ac probata fuerit, ad eas pœnas, quæ neceſſariæ ſunt, deveniemus, prout Sacra Immunitatis Congregatio nobis conceſſit, aliaſque, ſi opus ſit, ab eadem Sacra Congregatione, vel ab ipſo Summo Pontifice facultates impetrabimus. Ut vero falſa opinio, quæ in vulgus emanavit, penitus diluatur, Sacras Ædes ea de cauſa inſtitutas, ut criminoſi homines ſuam audaciam tueantur. Sciant univerſi, præter ea ſcelera, quibus omnis immunitas jure negatur, ſi cætera quoque gravia ſint, vel ſæpius admittantur, tunc Summi Pontificis, vel Sacræ Congregationis auctoritate interpoſita, in carceres Eccleſiaſtici Judicis ex loco immuni reos poſſe detrudi *nomine Eccleſiæ*, cauſaque ipſorum cognita pœnam conſtitui, non

quidem pro ſceleris ratione,& gravitate,ſed aliam extra legis ordinem benigniorem, ut ſimul juſtitia in reos adminiſtretur, & Eccleſiæ ratio quædam ducatur, quemadmodum ſuo exemplo docuit Theodoricus, qui cum de Jovino Collegæ ſui interſectore ad Fauſtum Præſectum ſcriberet, hæc habet (x): Sed conſcius ſacti ſui inter Eccleſiæ ſepta reſugiens declinare ſe credidit præſcriptam legibus ultionem. Vulcanicæ Inſulæ perpetua relegatione damnamus, ut & ſancto Templo reverentiam habuiſſe videamur, nec vindictam criminoſus evadat in totum, qui innocenti non credidit eſſe parcendum.

§. X.

Quid agendum ſit Parochis poſt hanc inſtitutionem.

Series hujus noſtræ inſtitutionis finem, cauſamque ipſius ſatis oſtendit; videlicet, ut Parochi omnes in Civitate, ac Diœceſi ea cognoſcant, quæ veteri, recentique Jure Pontificio de Sacrarum Ædium immunitate perſcribuntur; utque certiores fiant de reis, qui ſacri aſyli beneficio carent,& qua ratione ii contineri debeant,qui poſt aliquod facinus ad Eccleſias perfugiunt. Sanctitas Sua per eas Litteras Sac. Congregationis, quæ die 19. Martii, ut ſuperius expoſuimus, datæ fuerut, juſſit nos indicere Parochis urbanis, & totius noſtræ Diœceſis,ut Feſto die inter *Miſſarum Solemnia*,ſancto prius Evangelio declarato, ea crimina populo denuncient, quæ Sacra Immunitate deſtituuntur. Quare Summo Pontifici morem libentiſſime gerentes,Parochis præcipimus, ut hoc anno, & in poſterum quotanni id, quod nuper propoſitum fuit,univerſi perficiant. Hortamur etiam,ut pro re facilius gerenda percurrant ea, quæ §. 4. & §. 5. hujus inſtitutionis continentur.

Qui Apoſtolicas Conſtitutiones, illaſque potiſſimum Benedicti XIII. & Clementis XII. ſecum reputavit,plane intelliget, eos Pontifices pro ſtudio, curaque ſuſcepta ad nefarium homicidii ſcelus impediendum commendari ſummopere debere, cum in Ditione Eccleſiaſtica nimis frequenter perpetretur. Nos quidem, ne exteræ gentes exhorreſcant, prætermittimus homicidia recenſere, quæ ſolum ad Congregationem negotiis ſtatus conſultandis præpoſitam Romam ſingulia annis deſerantur. Inter illa minime adnumerantur homicidia, quæ tum in Urbe, tum in Legationibus Ferrarienſi,Bononienſi,Ravennate,atqueUrbinate perpetrantur,pro quibus examinandis aliæ peculiares Congregationes deſignatæ ſunt. Iisdem Litteris, quas modo memoravimus, impellimur Parochos admonere, ut hujus teterrimi ſceleris magnitudinem, facilitatemque graviſſimis verbis oſtendant, & vehementer inſectentur: *Qui hominem occidit*, (inquit Philo de ſpecialibus legibus) *qui hominem occidit, appellatur homicida, ſed revera eſt ſacrilegus, & quidem inſignis; quippe qui perpetravit ſacrilegium maximum, ſublata è mundo re pretioſiſſima, ſacratiſſimaque, quando nihil eſt Deo tam ſimile, quàm hoc ſigillum pulcherrimum, expreſſum è matrice pulcherrima, ad exemplar ideæ rationalis effictum.* Sanctus vero Cyrillus ita homicidam alloquitur (y): *Ut mihi, fare, age, Salvatoris legem collocaſti, & quidem, qui te Chriſtianum eſſe confitebare? violas nempe charitatis ſanctiones, teque in immitem Beſtiam immutatum fuiſſe, & in feritatem naturæ inimicam incidiſſe non ſentis.* Sed quoniam formidine pœnæ nefarii homines à maleficiis removentur, ideo populo de homicidii gravitate diſſerentes explicabunt celebre illud, ac vulgare effatum, *locum immunem arripiam* minime profuturum; nam propoſitam ſibi immunitatem pro certo amittent. Inanem præterea ſpem, vanaſque illorum cogitationes adfirmabunt, qui cauſam criminis feliciter abſolvi poſſe, & ab omni periculo incolumes præſtantium virorum gratia, & commendatione brevi ſe in patriam reverſuros confidunt. Pontifex enim Principibus etiam viris facultatem ademit, ut homicidas ejusmodi abſolverent, vel data fide publica dimitterent. Nihil etiam proderit pro vitæ defenſione, ſi capti commiſſum crimen audacter inficientur, tormentorum vim ſuperent, vel confeſſionem tormentis expreſſam poſtea non confirment. Nam ea juris norma ſervanda eſt, ut rei vel ob criminis confeſſionem, vel indiciia, ac teſtimoniis convicti debito ſupplicio puniantur. Tandem, ut uno verbo omnia complectamur, illud Geneſis præceptum ſine ulla dubitatione obſervabitur (z): *Quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius; ad imaginem quippe Dei factus eſt homo.* Idem habetur Exodi cap. 21. *Qui percuſſerit hominem volens occidere, morte moriatur.* Poſtremo idem judicium Sancti Matthæi cap. 26. decernitur: *Omnes, qui acceperint gladium, gladio peribunt.*

(a) *In Dec. q 4. cauſ. 17.* (b) *L. unica c. de his, qui ad ſtatuas.* (c) *De iis, qui ad Eccleſ. confugiunt.* (d) *Homil. in Eutropium.* (e) *Num. c. 45. Deut. c. 19. Joſue c. 20.* (f) *Lib. 3. Reg. c. 2.* (g) *Autent. de mandatis Principum §. Sed neque. Item interpret. ad Canon. ſicut antiquitus, in ea verba, niſi publicus. 17. quæſt. 4.* (h) *De veteri & nova Eccleſ. diſciplina part. 2. lib. 3. c 98 ſub n. 11.* (i) *Cap. Immunitatem, de Immunitate Eccleſiarum.* (k) *Lib. 10.* (l) *Cap. 1. de Homicidio.* (m) *Conſt. 1. to. 1. Bull. Roman.* (n) *Conſt. 112 t. 2. Bullar.* (o) *De Sacrorum Immunit. lib. 3. c. 16 in fine.* (p) *Tom. 2. Bull. Rom.* (q) *Conſ. 76. n. 3 & ſeqq.* (r) *Singul. cent. 2. ſin. 143. n. 2.* (s) *In Comment. ſub c. Inter alia de Immunit. Eccleſiaſt.* (t) *In Litt. Apoſt. die 6. Febr. edit. apud Genuenſem in Praxi Cur. Archiep. Neapol. c. 76 ſub n. 2. & apud Pellegrinum de Immunit. c. 7. ſub n. 21.* (u) *Actum fuit anno 541. t 2 Conc. Gener. Regiæ editionis Pariſ. impreſſum habetur an. 1714.* (w) *Cap. 1. Cum dilectus de iis, qui vi, metusve &c.* (x) *Caſſiodorus lib. 3. epiſt. 47.* (y) *Homil. 8. Paſchal.* (z) *Cap. 9.*

ADDITIO

Huic Inſtitutioni Paſtorali SS.D.N. BENEDICTI XIV. addo Declarationem Ser.mi ac RR.mi Epiſcopi Auguſtani, JOSEPHI, LANDGRAVII HASSIÆ, quæ continetur in Encyclica ad ſuum Clerum, data 13. Maji 1748. numero XII. & ſic habet:

„Cùm experientia multifariam compertum ſit, Militiæ, „ſpreta Jurisjurandi Religione, deſertores non raro „ad loca ſacra confugere, non tam ut per Eccleſiæ pietatem vitam prorogent, quàm ut Eccleſiam ipſam præconceptæ iniquitatis ſibi quaſi Miniſtram, ipſamque „deſertionem ſecurius moliantur, & exequantur; juxta „mentem SS. Canonum & S. Congregationis Cardinalium Immunitati Eccleſiaſticæ præpoſitorum, iſtiusmodi confugis, quamdiu in actu deſertionis ſunt, Aſyla „nequaquam patrocinantur, ſed ipſi, ſi Militiæ ſemel libere addixerint, tanquam res furtiva, per deſertionem „Principi ablata, ad ſimilitudinem ſervorum, reſtitui „debent, prius tamen per Supremum Magiſtratum, cujus eſt jus aggratiandi, præſtita ſufficiente cautione, de „non inferenda morte, aut mutilatione, aliave gravi pœna, prout Noſtrum erit deſuper cognoſcere. Quodſi antehac profugi, & poſt pœnitentia ducti ſub ſigna redire „voluerint, tanquam criminis non excepti rei excludi ab „Aſylo nequeunt, cum Sæculari tamen Judicio pro remiſſione vel moderatione pœnæ, uti ſupra, „compoſitio fieri poterit.

Propoſitiones damnatæ,

juxta

Ordinem materiarum coordinatæ.

Index.

§. 1. De actibus humanis & conſcientia.
2. De libero arbitrio & voluntario.
3. De Legibus.
4. De peccatis errores hæreticales.
5. De peccatis errores morales.
6. De præceptis Decalogi.
7. De præceptis Eccleſiæ.
8. De fide & ſpe.
9. De charitate.
10. De charitate proximi.
11. De contractibus.
12. De Clericis & Regularibus.
13. De beneficiis & ſimonia.
14. De Sacramentis, Baptiſmo, Confirmatione, Matrimonio.
15. De Euchariſtia & Sacrificio Miſſæ.
§. 16. De Pœnitentia, ejus Miniſtro, & Indulgentiis.
17. De natura, authoritate, & variis Decretis Eccleſiæ.
18. De Deo, Chriſto, B. Virgine, & Angelis.
19. De homine in ſtatu naturæ integræ, lapſæ, & reparatæ.
20. De Gratia Bajaniſtarum.
21. De juſtificatione & merito Bajaniſtarum.
22. De Gratia Janſeniſtarum & Quesnelliſtarum.
23. De Quietiſmo Michaëlis Molinos.
24. De ſtatu habituali perfectionis per amorem deſintereſſatum Fenelonii.

Propoſitiones damnatæ,

Ordine materiarum coordinatæ.

§. 1.

De actibus humanis, & conſcientia.

1.

Non licet ſequi opinionem probabilem, vel inter probabiles probabiliſſimam. *Alex. VIII.* 1690. 3.

2. Generatim, dum probabilitate ſive intrinſeca ſive extrinſeca, quantumvis tenui, modo à probabilitatis finibus non exeatur, confiſi aliquid agimus, ſemper prudenter agimus. *Innocent. XI.* 1679. 3.

3. Si liber ſit alicujus junioris & moderni, debet opinio cenſeri probabilis, dum non conſtet, rejectam eſſe à Sede Apoſtolica tanquam improbabilem. *Alex. VII.* 1665. 26.

4. Quando litigantes habent pro ſe opiniones æque probabiles, poteſt judex pecuniam accipere pro ferenda ſententia in favorem unius præ alio. *Alex. VII.* 1665. 26.

5. Probabiliter exiſtimo, judicem poſſe judicare juxta opinionem etiam minus probabilem. *Innocent. XI.* 1679. 2.

6. Ab infidelitate excuſabitur infidelis non credens, ductus opinione minus probabili. *Innoc. XI.* 1679. 4.

7. Ubi quis invenerit doctrinam in *Auguſtino* clare fundatam, illam abſolute poteſt tenere, & docere, non reſpiciendo ad ullam Pontificis Bullam. *Alex. VIII.* 1690. 30.

§. 2.

De libero arbitrio, & voluntario.

1. In ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum mortale & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in cauſa ſua peccato originali, & voluntate Adami peccantis. *Alex. VIII.* 1690. 1.

2. Pelagianus eſt error, dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum. *Baji* 28.

3. Liberum arbitrium ſine gratiæ Dei adjutorio non niſi ad peccandum valet. *Baji* 27.

4. Quod voluntarie fit, etiamſi neceſſitate fiat, libere tamen fit. *Baji* 39.

5. Is libertatis modus, qui eſt à neceſſitate ſub libertatis nomine, non reperitur in ſcripturis, ſed ſolum nomen libertatis à peccato. *Baji* 41.

6. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali. *Baji* 66.

7. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod neceſſario facit. *Baji* 67.

8. Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas à neceſſi-

neceſſitate, ſed ſufficit libertas à coactione. *Janſenii* 3.

§. 3.
De Legibus.

1. Populus non peccat, etiamſi absqne ulla cauſa non recipiat legem à principe promulgatam. *Alex. VIII.* 1665. 28.

2. Definitiva hæc ſententia: *Deum homini nihil impoſſibile præcepiſſe*, ſalſo tribuitur Auguſtino, cum Pelagii ſit. *Baji* 54.

3. Prava deſideria, quibus ratio non conſentit, & quæ homo invitus patitur, ſunt prohibita præcepto: *Non concupiſces. Baji* 50.

4. Concupiſcentia ſive lex membrorum, & prava ejus deſideria, quæ inviti ſentiunt hominea, ſunt vera legis inobedientia. *Baji* 51.

5. Motus pravi concupiſcentiæ ſunt pro ſtatu hominis vitiati prohibiti præcepto: *Non concupiſces.* Unde homo eoa ſentiens, & non conſentiens, transgreditur præceptum: *Non concupiſces*; quamvis transgreſſio peccatum non deputetur. *Baji* 75.

6. Quamdiu aliquid concupiſcentiæ carnalis in diligente eſt, non facit præceptum: *Di.iges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Baji* 76.

7. Homo ob ſui conſervationem poteſt ſeſe diſpenſare ab ea lege, quam Deus condidit propter ejus utilitatem. *Quesneli* 71.

§. 4.
De peccatis errores hæreticales.

1. Nullum eſt peccatum ex natura ſua veniale, ſed omne peccatum meretur pœnam æternam. *Baji* 20.

2. Omne, quod agit peccator, vel ſervitus peccati vel peccatum eſt. *Baji* 35.

3. Ad rationem & definitionem peccati non pertinet voluntarium; nec definitionis quæſtio eſt, ſed cauſæ originis, utrum omne peccatum debeat eſſe voluntarium. *Baji* 46.

4. Unde peccatum originia vere habet rationem peccati ſine ulla relatione ac reſpectu ad voluntatem, à qua originem habuit. *Baji* 47.

5. Concupiſcentia in renatis relapſis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum eſt, ſicut & alii pravi habitus. *Baji* 74.

6. Peccatum originis eſt habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium. Et ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus decedens ſine regenerationis Sacramento, quando rationia uſum conſecutus erat, actualiter Deum odio habeat, Deum blaſphemet, & legi Dei repugnet. *Baji* 49.

7. Omne ſcelus ejua eſt conditionis, ut ſuum authorem & omnes poſteros eo modo inficere poſſit, quo infecit prima transgreſſio. *Baji* 52.

8. Diviſio immediata humanorum operum eſt, quod ſunt vel virtuoſa vel vitioſa; quia ſi homo eſt vitioſus, & agit quidquam, tunc agit vitioſe; & ſi eſt virtuoſus, & agit quidquam, tunc agit virtuoſe. Quia, ſicut vitium, quod crimen dicitur, ſeu mortale peccatum, inficit univerſaliter actus hominis vitioſi, ſic virtus vivificat omnes actus hominia virtuoſi. *Huſſi* 16.

§. 5.
De peccatis errores morales.

1. Peccatum philoſophibum, ſeu morale, eſt actus humanus diſconveniens naturæ rationali & rationi. Theologicum vero mortale eſt transgreſſio libera divinæ legis. Philoſophicum, quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de eo actu non cogitat, eſt grave peccatum, ſed non eſt offenſa Dei, neque peccatum mortale diſſolvens amicitiam Dei, neque æterna pœna dignum. *Alexand. VIII.* 24. *Aug.* 1690. 2.

2. Tametſi detur ignorantia invincibilis juria naturæ, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem reipſa non excuſat à peccato formali. *Alex. VIII.* 1690. 7. *Dec.* 2.

3. Comedere & bibere ad ſatietatem ob ſolam voluptatem non eſt peccatum, modo non obſit valetudini, quia licite poteſt appetitus naturalis ſuis actibus frui. *Innocent. XI.* 1679. 8.

4. Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali. *Innocent. XI.* 1679. 9.

5. Non tenemur proximum diligere actu interno & formali. *Innocent. XI.* 1679. 10.

6. Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſulos actus externos. *Innocent. XI.* 1679. 11.

7. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum. *Innoc. XI.* 1679. 13.

8. Licitum eſt abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas. *Innoc. XI.* 1674. 14.

9. Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis à ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſecutas. *Innoc. XI.* 1679. 15.

10. Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantum veniale, oſculum habitum ob delectationem carnalem & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris & pollutionis. *Alex. VII.* 1666. 40.

11. Proxima occaſio peccandi non eſt fugienda, quando cauſa aliqua utilia aut honeſtas non fugiendi occurrit. *Innoc. XI.* 1679. 62.

12. Licitum eſt, quærere directe occaſionem proximam peccandi pro bono ſpirituali vel temporali noſtro vel proximi. *Innoc. XI.* 1679. 63.

§. 6.
De Præceptis Decalogi.

1. Vocare Deum in teſtem mendacii levia, non eſt tanta irreverentia, propter quam

quam velit aut poſſit damnare hominem. *Innoc. XI.* 1679. 24.

2. Cum cauſa licitum eſt jurare ſine animo jurandi, ſive res ſit levis, ſive gravis. *Innoc. XI.* 1679. 25.

3. Si quis vel ſolus, vel coram aliis, ſive interrogatus, ſive propria ſponte, ſive recreationis cauſa, ſive quocunque alio fine juret, ſe non feciſſe aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra ſe aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel aliud quodvis additum verum, revera non mentitur, nec eſt perjurus. *Innoc. XI.* 1679. 26.

4. Cauſa juſta utendi his amphibologiis eſt, quoties id neceſſarium aut utile eſt ad ſalutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio cenſeatur tunc expediens & ſtudioſa. *Innoc. XI.* 1679. 27.

5. Qui mediante commendatione vel munere ad Magiſtratum vel officium publicum promotus eſt, poterit cum reſtrictione mentali præſtare juramentum, quod de mandato Regis à ſimilibus ſolet exigi, non habito reſpectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum. *Innoc. XI.* 1679. 28.

6. Nihil Spiritui Dei & doctrinæ Jeſu Chriſti magis opponitur, quam communia facere juramenta in Eccleſia; quia hoc eſt multiplicare occaſiones pejerandi, laqueos tendere infirmis & idiotis, & efficere, ut nomen & veritas Dei aliquando deſerviant conſilio impiorum. *Queſnelli.* 101. *Clemens XI.* 1713.

7. Præceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus. *Innoc. XI.* 1679. 52.

8. Satisfacit præcepto Eccleſiæ de audiendo Sacro, qui duas ejus partes, imo quatuor, ſimul à diverſis celebrantibus audit. *Innoc. XI.* 1679. 53.

9. Licitum eſt, abſoluto deſiderio cupere mortem patris, non quidem ut malum patris, ſed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura eſt pinguis hæreditas. *Innoc. XI.* 13.

10. Licitum eſt filio gaudere de parricidio parentis à ſe in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hæreditate conſecutas. *Innoc. XI.* 15.

11. Fas eſt viro honorato occidere invaſorem, qui nititur calumniam inferre, ſi aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque dicendum, ſi quis impingat alapam, vel fuſte percutiat; & poſt impactam alapam vel ictum fuſtis fugiat. *Innoc. XI.* 30.

12. Regulariter occidere poſſum furem pro conſervatione unius aurei. *Innoc. XI.* 31.

13. Non ſolum licitum eſt, defendere occiſiva defenſione, quæ actu poſſidemus; ſed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos poſſeſſuros ſperamus. *Innoc. XI.* 32.

14. Licitum eſt tam hæredi quam legatario contra injuſte impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata ſolvantur, ſe taliter defendere, ſicuti & jus habenti in cathedram vel præbendam, contra eorum poſſeſſionem injoſte impedientem. *Innoc. XI.* 33.

15. Licet procurare abortum ante animationem fœtus, ne puella deprehenſa gravida occidatur, aut infametur. *Innoc. XI.* 34.

16. Videtur probabile, omnem fœtum, quamdiu in utero eſt, carere anima rationali, & tunc primum incipere eandem habere, cum paritur, ac conſequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi. *Innocent. XI.* 35.

17. Vir equeſtris ad duellum provocatus poteſt illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat. *Alexand. VII.* 1665. 2.

18. Eſt licitum Religioſo vel Clerico, calumniatorem gravia crimina de ſe, vel de ſua religione ſpargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non ſuppetit, uti ſuppetere non videtur, ſi calumniator ſit paratus vel ipſi religioſo vel ejus religioni publice & coram graviſſimis viris prædicta impingere, niſi occidatur. *Alexand. VII.* 1665. 17.

19. Licet occidere falſum accuſatorem, falſos teſtes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certo imminet ſententia, ſi alia via non poteſt innocens damnum evitare. *Alexand. VII.* 1665. 18.

20. Tam clarum videtur, fornicationem ſecundum ſe nullam involvere malitiam, & ſolum eſſe malam, quia interdicta, ut contrarium rationi diſſonum videatur. *Innoc. XI.* 1679. 48.

21. Mollities jure naturæ prohibita non eſt; unde, ſi Deus eam non interdixiſſet, ſæpe eſſet bona, & aliquando obligatoria ſub mortali. *Innoc. XI.* 1679. 49.

22. Famulus, qui ſubmiſſis humeris ſcienter adjuvat herum ſuum aſcendere per feneſtras ad ſtuprandam virginem, & multoties eidem ſubſervit deferendo ſcalam, aperiendo januam, aut quid ſimile cooperando, non peccat mortaliter, ſi id faciat metu notabilis detrimenti, puta, ne à Domino male tractetur, ne torvis oculis aſpiciatur, ne domo expellatur. *Innoc. XI.* 51.

23. Eſt probabilis opinio, quæ dicit, eſſe tantum veniale, oſculum habitum ob delectationem carnalem & ſenſibilem, quæ ex oſculo oritur, ſecluſo periculo conſenſus ulterioris & pollutionis. *Alexand. VII.* 1666. 40.

24. Vellicare genas & mamillas tangere Monialium ſunt actus ſubimpudici de ſe veniales, & ſolum ex pravo affectu & ex prava intentione mortales. *Per ſpeciale Decretum SS. D. N. Benedicti XIV. & S. Congr. S. Officii* 1744.

25. Permiſſum eſt furari non ſolum in extrema neceſſitate, ſed etiam in gravi. *Innoc. XI.* 1679. 36.

26. Famuli & famulæ domeſticæ poſſunt occulte heris ſuis ſurripere ad compenſandam operam ſuam, quam majorem judicant ſalario, quod recipiunt. *Innocent. XI.* 1679. 37.

27. Non tenetur quis ſub pœna peccati mortalis reſtituere, quod ablatum eſt per parva furta, quantumcunque ſit magna ſumma totalis. *Innocent. XI.* 1679. 38.

28. Qui alium movet aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad reſtitutionem illius damni illati. *Innoc. XI.* 1679. 39.

29. Quidni non niſi veniale ſit, detrahentis authoritatem magnam ſibi noxiam falſo crimine elidere? *Innoc. XI.* 1679. 43.

30. Probabile eſt, non peccare mortaliter, qui imponit falſum crimen alicui, ut ſuam juſtitiam & honorem defendat; & ſi hoc non ſit probabile, vix ulla opinio erit probabilis in Theologia. *Innoc. XI.* 1679. 44.

§. 7.
De præceptis Eccleſiæ.

1. Præceptum ſervandi feſta non obligat ſub mortali, ſepoſito ſcandalo, ſi abſit contemptus. *Innoc. XI.* 1679. 52.

2. Satisfit præcepto Eccleſiæ de audiendo ſacro, qui duas ejus partes, imo quatuor ſimul à diverſis celebrantibus audit. *Innocent. XI.* 1679. 53.

3. Nullus in foro conſcientiæ Parochiæ ſuæ intereſſe tenetur nec ad annuam confeſſionem, nec ad Miſſas Parochiales, nec ad audiendum verbum Dei, divinam legem, fidei rudimenta, morum doctrinam, quæ ibi in Catecheſibus an nuntiantur & docentur. *Alexand. VII.* 1669.

4. Talem legem in hac materia neque Epiſcopi, neque Concilia Provinciarum, vel nationum ſancire, neque delinquentes aliquibus pœnis aut eccleſiaſticis cenſuris mulctare poſſunt. *Alexand. VII.* 1659.

5. Qui facit confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit Præcepto Eccleſiæ. *Alexand VII.* 1665. 14.

6. Præcepto communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem. *Innoc. XI.* 1679. 55.

7. Frangens jejunium Eccleſiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, niſi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult ſe ſubjicere præcepto. *Alex. VII.* 1665. 25.

8. In die jejunii, qui ſæpiùs modicum quid comederit, etſi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium. *Alex. VII.* 1666. 29.

9. Omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, ſunt excuſati ab obligatione jejunii, nec debent ſe certificare, an labor ſit compatibilis cum jejunio. *Alex. VII.* 1666. 30.

10. Excuſantur abſolute à Præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcunque iter agant, etiamſi iter neceſſarium non ſit, & etiamſi iter unius diei conficiant. *Alexand. VII.* 1666. 31.

11. Non eſt evidens, quod conſuetudo non comedendi ova & lacticinia in quadrageſima obliget. *Alex. VII.* 1666. 32.

§. 8.
De Fide & Spe.

1. Ab infidelitate excuſabitur infidelis, non credens, ductus opinione minus probabili. *Innoc. XI.* 1679. 4.

2. Fides non cenſetur cadere ſub præceptum ſpeciale, & ſecundum ſe. *Innoc. XI.* 1679. 16.

3. Satis eſt actum fidei ſemel in vita elicere. *Innoc. XI.* 1679. 17.

4. Si quis à poteſtate publica Interrogatur, fidem ingenue confiteri, ut Deo & fidei glorioſum conſulo taeere, ut peccaminoſum per ſe non damno. *Innoc. XI.* 1679. 18.

5. Voluntas non poteſt efficere, ut aſſenſus fidei in ſe ipſo ſit magis firmus, quam meretur pondus rationum ad aſſenſum impellentium. *Innoc. XI.* 1679. 19.

6. Hinc poteſt quis prudenter repudiare aſſenſum, quem habebat ſupernaturalem. *Innoc. XI.* 1679. 20.

7. Aſſenſus fidei ſupernaturalis & utilis ad ſalutem ſtat cum notitia ſolum probabili revelationis, imo cum formidine, qua quis formidet, ne non ſit locutus Deus. *Innoc. XI.* 1679. 21.

8. Non niſi fides unius Dei neceſſitate medii neceſſaria videtur, non autem explicita remunerationis. *Innoc. XI.* 1679. 22.

9. Fides late dicta ex teſtimonio creaturarum ſimilive motivo ad juſtificationem ſufficit. *Innoc. XI.* 1619. 23.

10. Abſolutionis capax eſt homo, quantumvis laboret ignorantia myſteriorum fidei, & etiamſi per negligentiam etiam culpabilem neſciat myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini noſtri JEſu Chriſti. *Innocent. XI.* 1679. 64.

11. Sufficit myſteria Sanctiſſimæ Trinitatis & Incarnationis ſemel crediſſe. *Innocent. XI.* 1679. 65.

12. Homo nullo unquam vitæ ſuæ tempore tenetur elicere actum fidei, ſpei, & charitatis, ex vi Præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium. *Alexand. VII.* 1665. 5.

13. Quamvis evidenter tibi conſtet, Petrum eſſe hæreticum, non teneris denuntiare, ſi probare non poſſis. *Alex VII.* 1665. 5.

14. Futilis & toties convulſa eſt aſſertio de Pontificis ſupra œcumenicum authoritate atque fidei quæſtionibus decernendis infallibilitate. *Alex. VIII.* 1690. 29.

15. Bulla Urbani VIII. *in eminenti* de Janſeniſtis eſt ſubreptitia. *Alexand. VIII.* 1690. 31.

16. Libri prohibiti, donec expurgentur, poſſunt retineri, uſquedum adhibita diligentia corrigantur. *Alex. VIII.* 1666. 45.

17. Infidelitas pure negativa, in his, quibus Chriſtus non eſt prædicatus, peccatum eſt. 68. *Baji.*

18. Omnia opera infidelium ſunt peccata, & Philoſophorum virtutes ſunt vitia. 25. *Baji.*

19. Neceſſe eſt, infidelem in omni opere peccare. *Alexand. VIII.* 1690. 8.

20. Omne, quod non eſt ex fide chriſtiana ſupernaturali, quæ per dilectionem operatur, peccatum eſt. *Alex. VIII.* 1690. 11.

21. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides, & etiamſi videntur credere, non eſt fides divina, ſed humana. *Alex. VIII.* 1690. 12.

22. Nullæ dantur gratiæ, niſi per fidem. 26. *Quesneli.*

23. Fi-

23. Fides eſt prima gratia, & fons omnium aliarum. *Queſneli* 27.

24. Prima gratia, quam Deus concedit peccatori, eſt peccatorum remiſſio. *Queſneli* 28.

25. Extra Eccleſiam nulla conceditur gratia. *Queſneli* 29.

26. Fides juſtificat, quando operatur, ſed ipſa non operatur, niſi per charitatem *Queſneli* 51.

27. Omnia alia ſalutis media continentur in fide, tanquam in ſuo germine & ſemine; ſed hæc fides non eſt abſque amore & fiducia. *Queſneli* 52.

28. Totum deeſt peccatori, quando ei deeſt ſpes, & non eſt ſpes, ubi non eſt amor Dei. *Queſneli* 57.

29. Si ſolus ſupplicii timor animat pœnitentiam quo hæc eſt magis violenta, eo magis ducit ad deſperationem. *Queſneli* 60.

30. Dei bonitas abbreviavit viam ſalutis claudendo totum in fide & precibus. *Queſneli* 68.

31. Fides, uſus, augmentum, & præmium fidei, totum eſt donum puræ liberalitatis Dei. *Queſneli* 69.

§. 9.

De Charitate.

1. Bonitas objectiva (actuum humanorum) conſiſtit in convenientia objecti cum natura rationali. Formalis vero (bonitas actuum humanorum conſiſtit) in conformitate actus cum regula morum. Ad hoc (poſterius, nempe ad bonitatem formalem actuum)* ſufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretative. Hunc (finem ultimum) homo non tenetur amare neque in principio, neque in decurſu vitæ ſuæ moralis. *Alexand. VIII.* 1690. 1.

2. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei ſemel tantum eliceret; condemnare non audemus. *Innoc. XI.* 1679. 5.

3. Probabile eſt, ne ſingulis quidem rigoroſe quinquenniis per ſe obligare præceptum charitatis erga Deum. *Innoc. XI.* 1679. 6.

4. Tunc ſolum obligat (præceptum charitatis), quando tenemur juſtificari, & non habemus aliam viam, qua juſtificari poſſumus. *Innoc. XI.* 1679. 7.

5. Charitas perfecta & ſincera, quæ eſt ex corde puro, & conſcientia bona & fide non ficta, tam in Catechumenis, quam in pænitentibus, poteſt eſſe ſine remiſſione peccatorum. *Baji* 31.

6. Charitas illa, quæ eſt plenitudo legis, non eſt ſemper conjuncta cum remiſſione peccatorum. *Baji* 32.

7. Catechumenus juſte, recte, & ſancte vivit, & mandata Dei obſervat, ac legem implet per charitatem ante obtentam remiſſionem peccatorum, quæ in baptiſmi lavacro demum percipitur. *Baji* 33.

Item: Non eſt vera legis obedientia, quæ fit ſine charitate. *Baji* 16.

8. Homo exiſtens in peccato mortali, ſive in reatu æternæ damnationis poteſt habere veram charitatem; & charitas etiam perfecta poteſt conſiſtere cum reatu æternæ damnationis. *Baji* 70.

9. Omnis amor creaturæ rationalis aut vitioſa eſt cupiditas, qua mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffuſa Deus amatur. *Baji* 38. In omnibus ſuis actibus peccator ſervit cupiditati dominanti. *Baji* 40.

10. Diſtinctio illa duplicis amoris, naturalis ſcilicet, quo Deus amatur ut author naturæ; & gratuita, quo Deus amatur, ut beatificator, vana eſt & commentitia, & ad illudendum ſacris literis & plurimis veterum teſtimoniis excogitata. *Baji* 34.

Illa Doctorum diſtinctio, divinæ legis mandata bifariam impleri, altero modo, quantum ad præceptorum operum ſubſtantiam tantum, altero quantum ad certum quemdam modum, videlicet ſecundum quem valeant operantem perducere ad regnum æternum (hoc eſt ad modum meritorum) commentitia eſt, & explodenda. *Baji* 61.

Item: Illa quoque diſtinctio, qua opus dicitur bifariam bonum, vel quia ex objecto, & omnibus circumſtantiis rectum eſt & bonum, quod moraliter bonum appellare conſueverunt; vel quia eſt meritorium regni æterni, eo quod ſit à vivo Chriſti membro per Spiritum charitatis, rejicienda putatur. *Baji* 62.

11. Omnis humana actio deliberata eſt Dei dilectio vel mundi; ſi Dei; charitas Patris eſt, Si mundi; concupiſcentia carnis, hoc eſt, mala eſt. *Alex. VIII.* 1690. 7.

12. Intentio, qua quis deteſtatur malum, & proſequitur bonum, mere ut cœleſtem obtineat gloriam, non eſt recta, nec placens Deo. *Alex. VIII.* 1690. 10.

13. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate ſi caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur. *Alex. VIII.* 1690. 13.

14. Non ſunt niſi duo amores, unde volitiones & actiones omnes noſtræ naſcuntur; Amor Dei, qui omnia agit propter Deum, quemque Deus remuneratur; & Amor, quo nos ipſos, ac mundum diligimus, qui, quod ad Deum referendum eſt, non refert, & propter hoc ipſum fit malus. *Queſneli* 44.

15. Amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante, neceſſe eſt, ut in eo carnalis regnet cupiditas, omneſque actiones ejus corrumpat. *Queſneli* 45.

16. Cupiditas aut charitas uſum ſenſuum bonum, vel malum faciunt. *Queſneli* 46.

17. Obedientia legis profluere debet ex fonte, & hic fons eſt charitas, quando Dei amor eſt illius principium interius, & Dei gloria ejus finis, tunc purum eſt, quod apparet exterius, alioquin non eſt, niſi hypocriſis, aut falſa juſtitia. *Queſneli* 47.

18. Quid aliud eſſe poſſumus, niſi tenebræ, niſi aberratio, & niſi peccatum ſine fidei lumine, ſine Chriſto & ſine charitate. *Queſneli* 48.

19. Ut nullum peccatum eſt ſine amore noſtri, ita nullum eſt opus bonum ſine amore Dei. *Queſneli* 49.

20. Fruſtra clamamus ad Deum, Pater mi, ſi ſpiritus charitatis non eſt ille, qui clamat. *Queſneli* 50.

21. Fides juſtificat, quando operatur, ſed ipſa non operatur, niſi per charitatem. *Queſneli* 51.

22. Omnia alia ſalutis media continentur in fide, tanquam in ſuo germine & ſemine; ſed hæc fides non eſt abſque amore & fiducia. *Queſneli* 52.

23. Sola charitas chriſtiano modo facit (actiones chriſtianas) per relationem ad Deum & Jeſum Chriſtum. *Queſneli* 53.

24. Sola charitas eſt, quæ Deo loquitur, eam ſolam Deus audit. *Queſneli* 54.

25. Deus non coronat, niſi charitatem; qui currit ex alio impulſu, & ex alio motivo, in vanum currit. *Queſneli* 55.

26. Deus non remunerat niſi charitatem, quoniam charitas ſola Deum honorat. *Queſneli* 56.

27. Totum deeſt peccatori, quando ei deeſt ſpes & non eſt ſpes in Deo, ubi non eſt amor Dei. *Queſneli* 57.

28. Nec Deus eſt, nec religio, ubi non eſt amor Dei. *Queſneli* 58.

29. Oratio impiorum eſt novum peccatum, & quando Deus illis concedit, eſt novum in eos judicium. *Queſneli* 59.

30. Timor non niſi manum cohibet, cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore juſtitiæ non ducitur. *Queſneli* 61.

31. Qui à malo non abſtinet, niſi timore pœnæ, illud committit in corde ſuo, & jam eſt reus coram Deo. *Queſneli* 62.

32. Baptizatus adhuc eſt ſub lege ſicut Judæus, ſi legem non adimpleat, aut adimpleat ex ſolo timore. *Queſneli* 63.

33. Sub maledicto legis, nunquam fit bonum, quia peccatur ſive faciendo malum, ſive illud non niſi ob timorem evitando. *Queſneli* 64.

34. Moyſes, Prophetæ, Sacerdotes, & Doctores legis mortui ſunt, abſque eo, quod ullum Deo dederint filium, cùm non effecerint niſi mancipia per timorem. *Queſneli* 65.

35. Qui vult Deo appropinquare, nec debet ad ipſum venire cum brutalibus paſſionibus, neque adduci per inſtinctum naturalem, aut per timorem ſicut beſtiæ, ſed per fidem, & per amorem ſicuti filii. *Queſneli* 66.

36. Timor ſervilis non ſibi repræſentat Deum, niſi ut Dominum durum, imperioſum, injuſtum, intractabilem. *Queſneli* 67.

Vide etiam infra §. 24. de amore deſintereſſato habituali Fenelonii.

§. 10.

De Charitate Proximi.

1. Non tenemur proximum diligere actu interno & formali. *Innocent. XI.* 2. *Mart.* 1679. 10.

2. Præcepto proximum diligendi ſatisfacere poſſumus per ſolos actus externos. *Innocent. XI.* 2. *Mart.* 1679. 11.

3. Si cum debita moderatione facias, potes abſque peccato mortali de vita alicujus triſtari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere & deſiderare, non quidem ex diſplicentia perſonæ, ſed ob aliquod temporale emolumentum. *Innocent. XI.* 2. *Mart.* 1679. 12.

4. Vix in ſæcularibus etiam Regibus invenies ſuperfluum ſtatui, & ita vix aliquis tenetur ad eleemoſynam, quando tenetur tantum ex ſuperfluo ſtatui. *Innocent. XI.* 2. *Mart.* 1679. 12.

§. 11.

De Contractibus.

1. Licitum eſt mutuanti, aliquid ultra ſortem exigere, ſi ſe obliget, ad non repetendam ſortem usque ad certum tempus. *Alex. VII.* 1666. 42.

2. Cum numerata pecunia pretioſior ſit numeranda, & nullus ſit, qui non majoris faciat pecuniam præſentem, quam futuram, poteſt creditor aliquid ultra ſortem à mutuatario exigere, & eo titulo ab uſura excuſari. *Innocent. XI.* 1679. 41.

3. Uſura non eſt, dum ultra ſortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia & gratitudine debitum, ſed ſolum ſi exigatur tanquam ex juſtitia debitum. *Innoc. XI.* 1679. 43.

4. Contractus Mohatra licitus eſt, etiam reſpectu ejusdem perſonæ, & cum contractu retrovenditionis prævie inito cum intentione lucri. *Innoc. XI.* 1679. 40.

§. 12.

De Clericis & Regularibus.

1. Qui non poteſt recitare Matutinum & laudes, poteſt autem recitare reliquas horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad ſe minorem. *Innoc. XI.* 2. *Mart.* 1679. 54.

2. In die Palmarum recitans Officium Paſchale ſatisfacit Præcepto. *Alex. VII.* 8. *Mart.* 1666. 34.

3. Unico officio poteſt quis ſatisfacere duplici præcepto pro die præſenti & craſtino. *Alex. VII.* 8. *Mart.* 1666. 35.

4. Regulares mendicantes petere poſſunt licite à Judicibus ſæcularibus, ut Injungant Epiſcopis, quatenus ipſis mandata concedant ad prædicandum in Adventu & Quadrageſima, quod ſi renuant facere Epiſcopi Decretum Judicum ſæcularium tantundem valet, ac ſi permiſſio dictis Religioſis conceſſa fuiſſet. *Sub Alex. VII.* 30. *Jan.* 1659.

5. Regulares poſſunt in foro conſcientiæ uti privilegiis, quæ ſunt expreſſe revocata per Tridentinum. *Alex. VII.* 8. *Mart.* 1666. 36.

§. 13.

De Beneficiis & Simonia.

1. Cùm dixit Concilium Tridentinum, eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui niſi quos digniores & Eccleſiæ magis utiles ipſi judicaverint ad Eccleſias promovent, Concilium vel primo videtur per hoc *digniores:* non aliud ſignificare velle, niſi dignitatem eligendorum ſumpto comparativo pro poſitivo, vel ſecundo locutione minus propria ponit digniores, ut excludat indignos, non vero dignos,

Digitized by Google

dignos, vel tandem loquitur tertio, quando ſit concurſus. *Innoc. XI.* 2. *Mart.* 1679. 47.

2. Non eſt contra juſtitiam beneficia non conferre gratis, quia collator conferens illa beneficia eccleſiaſtica pecunia interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, ſed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur. *Alex. VII.* 24. *Sept.* 1665. 22.

3. Dare temporale pro ſpirituali non eſt ſimonia, quando temporale non datur tanquam pretium, ſed duntaxat tanquam motivum conferendi vel efficiendi ſpirituale, vel etiam quando temporale ſit ſolum gratuita compenſatio pro ſpirituali, aut econtra. *Innocent. XI.* 2. *Mart.* 1679. 45.

4. Et id quoque locum habet, etiamſi temporale ſit principale motivum dandi ſpirituale, imo etiamſi ſit finis ipſius rei ſpiritualis, ſicut illud pluris æſtimetur, quam res ſpiritualis. *Innoc.* 2. *Mart.* 1679. 46.

5. Reſtitutio à Pio V. impoſita Beneficiatis non recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſententiam declaratoriam Judicis, eo quod ſit pœna. *Alex. VII.* 24. *Sept.* 1665. 20.

6. Habens Cappellaniam, aut quodvis Beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio literarum vacet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi officium per alium recitet. *Alex. VII.* 24. *Mart.* 1665. 21.

7. Reſtitutio fructuum ob omiſſionem horarum ſuppleri poteſt per quaſcunque eleemoſynas, quas antea beneficiarius de fructibus ſui beneficii fecerit. *Alex. VII.* 8. *Mart.* 1666. 33.

8. Annuum legatum pro anima relictum non durat plus quam per decem annos. *Alex. VII.* 8. *Mart.* 1666. 43.

§. 14.

De Sacramentis in genere, & in ſpecie de Baptiſmo & Confirmatione, & Matrimonio.

De Sacramentis in genere.

1. Non eſt illicitum in Sacramentis conficiendis ſequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, niſi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi, hinc ſententia probabili tantum utendum non eſt in collatione Baptiſmi, Ordinis Sacerdotalis, aut Epiſcopalis. *Innoc. XI.* 2. *Mart.* 1679. 1.

2. Urgens metus gravis eſt cauſa juſtam Sacramentorum adminiſtrationem ſimulandi. *Innoc. XI.* 2. *Mart.* 1679. 29.

De Baptiſmo & Confirmatione.

1. Valuit aliquando Baptiſmus ſub hac forma collatus: *In nomine Patris*, prætermiſſis illis: *Ego te baptizo. Alexand. VIII.* 7. *Decemb.* 1690. 27.

2. Valet Baptiſmus collatus à Miniſtro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi obſervat, intus vero in corde ſuo apud ſe reſolvit, non intendo, quod facit Eccleſia. *Alex. VIII.* 7. *Decemb.* 1790. 28.

3. In hominibus pœnitentibus ante Sacramentum Abſolutionis & in Catechumenis ante Baptiſmum eſt vera juſtificatio, ſeparata tamen à remiſſione peccatorum. *Baji* 43.

4. Unde in Sacramento Baptiſmi aut Sacerdotis abſolutione proprie reatus peccati duntaxat tollitur, & miniſterium Sacerdotum ſolum liberat à reatu. *Baji* 57.

De Matrimonio.

1. Opus conjugii ob ſolam voluptatem exercitum omni penitus caret culpa ac defectu veniali. *Innoc. XI.* 2. *Mart.* 1679. 9.

2. Copula cum conjugata conſentiente marito non eſt adulterium, adeoque ſufficit in confeſſione dicere ſe eſſe fornicatum. *Innocent. XI.* 2. *Mart.* 1679. 50.

3. Non peccat maritus, occidens propria authoritate uxorem in adulterio deprehenſum. *Alex. VII.* 24. *Sept.* 1665. 19.

§. 15.

De Euchariſtia & Sacrificio Miſſæ.

1. Sacrilegi ſunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis ſuis pœnitentiam egerint. *Alexand. VIII.* 7. *Decemb.* 1690. 22.

2. Similiter arcendi ſunt à ſacra communione, quibus nondum ineſt amor Dei puriſſimus & omnis mixtionis expers. *Alex. VIII.* 7. *Decemb.* 1690. 23.

3. Præcepto communionis annuæ ſatisfit per ſacrilegam Domini manducationem. *Innocent. XI.* 2. *Mart.* 1679. 55.

4. Duplicatum ſtipendium poteſt Sacerdos pro eadem Miſſa licite accipere, applicando petenti partem etiam ſpecialiſſimam fructus, ipſimet celebranti correſpondentem, idque poſt Decretum Urbani VIII. *Alex. VIII.* 24. *Septemb.* 1665. 8.

5. Poſt Decretum Urbani poteſt Sacerdos, cui Miſſæ celebrandæ traduntur, per alium ſatisfacere collato illi minore ſtipendio, alia parte ſtipendii ſibi retenta. *Alexand. VII.* 24. *Septemb.* 1665. 9.

6. Non eſt contra juſtitiam pro pluribus ſacrificiis ſtipendium accipere, & Sacrificium unum offerre, neque etiam eſt contra fidelitatem, etiamſi promittam promiſſione per juramentum firmata danti ſtipendium, quod pro nullo alio offeram. *Alex. VII.* 24 *Sept.* 1665. 10.

7. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti ſacrificanti ex neceſſitate cum peccato mortali confitendi, quamprimum, eſt conſilium non præceptum. *Alex. VII.* 8. *Mart.* 1666. 38.

8. Illa particula: *quamprimum*, intelligitur, dum Sacerdos ſuo tempore confitebitur. *Alex. VII.* 8. *Mart.* 1666. 39.

9. Sacrificium Miſſæ non alia ratione eſt Sacrificium quam generali illa, qua omne opus, quod ſit, ut ſancta Societate homo Deo inhæreat. *Baji* 45.

§. 16.

De Pœnitentia, ejus Miniſtro & Indulgentiis.

De Contritione.

1. Timor gehennæ non eſt ſupernaturalis. *Alex. VIII. 7. Dec.* 1690. 14.

2. Attritio, quæ gehennæ & pœnarum metu concipitur ſine dilectione Dei propter ſe, non eſt bonus motus ac ſupernaturalis. *Alex. VIII. 7. Dec.* 1690. 15.

3. Revera peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, & diſconvenientiam cum natura ſine ullo ad Deum offenſum reſpectu. *Alex. VIII. 7. Decemb.* 1690. 9.

4. Probabile eſt ſufficere attritionem naturalem modo honeſtam. *Innocent. XI. 2. Martii* 1679. 58.

5. Per contritionem etiam cum charitate perfecta & cum voto ſuſcipiendi conjunctam non remittitur crimen extra caſum neceſſitatis aut martyrii ſine actuali ſuſceptione Sacramenti. *Baji* 71.

6. Homo debet agere tota vita pœnitentiam pro peccato originali. *Alexand. VIII. 7. Decemb.* 1690. 19.

De Confeſſione.

1. Confeſſiones apud Religioſos factæ, pleræque vel ſacrilegæ ſunt, vel invalidæ. *Alex. VIII. 7. Dec.* 1690. 20.

2. Frequens confeſſio & communio etiam in his, qui gentiliter vivunt, eſt nota prædeſtinationis. *Innoc. XI.* 2. *Mart.* 1679. 56.

3. Non tenemur Confeſſario interroganti fateri peccati alicujus conſuetudinem. *Innoc. XI.* 2. *Mart.* 1679. 58.

4. Peccata in confeſſione omiſſa ſeu oblita ob inſtans periculum vitæ, aut ob aliam cauſam, non tenemur in ſequenti confeſſione exprimere. *Alex. VII.* 24. *Sept.* 1665. 11.

5. Satisfacit præcepto annuæ confeſſionis, qui confitetur regulari Epiſcopo præſentato, ſeu ab eo injuſte reprobato. *Alexand. VII.* 24. *Sept.* 1665. 13.

6. Qui facit confeſſionem voluntarie nullam, ſatisfacit præcepto Eccleſiæ. *Alex. VII.* 24. *Sept.* 1665. 13.

7. Mollities, Sodomia, Beſtialitas ſunt peccata ejusdem ſpeciei infimæ, ideoque ſufficit dicere in confeſſione procuraſſa pollutionem. *Alex. VII.* 24. *Sept.* 1665. 24.

8. Qui habuit copulam cum ſoluta ſatisfacit confeſſionis præcepto dicens: Commiſi cum ſoluta grave peccatum contra caſtitatem, non explicando copulam. *Alex. VII.* 24. *Sept.* 1665. 25.

De Satisfactione.

1. Ordinem præmittendi ſatisfactionem abſolutioni induxit non politia, aut inſtitutio Eccleſiæ, ſed ipſa Chriſti lex & præſcriptio, natura rei idipſum quodammodo dictante. *Alex. VIII.* 7. *Decemb.* 1690. 16.

2. Per illam praxim mox abſolvandi ordo pœnitentiæ eſt inverſus. *Alexand. VIII. 7. Dec.* 1690. 17.

3. Conſuetudo moderna quoad adminiſtrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamſi eam plurimorum hominum ſuſtentet authoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Eccleſia non habetur pro uſu ſed abuſu. *Alex. VIII. 7. Dec.* 1690. 18.

4. Parochianus poteſt ſuſpicari de mendicantibus, qui eleemoſynia communibus vivunt, de imponenda nimis levi & incongrua pœnitentia ſeu ſatisfactione ob quæſtum vel lucrum ſubſidii temporalis. *Alex. VIII.* 7. *Decemb.* 1690. 21.

5. Pœnitens propria authoritate ſubſtituere ſibi alium poteſt, qui loco ipſius pœnitentiam adimpleat. *Alex. VII.* 24. *Sept.* 1665. 15.

6. Satisfactiones laborioſæ juſtificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem reſtantem poſt culpam condonatam. *Baji* 77.

De Abſolutione.

1. Licet Sacramentaliter abſolvere dimidiate tantum confeſſos ratione magni concurſus pœnitentium, qualis v. g. poteſt contingere in die magnæ Feſtivitatis aut indulgentiæ. *Innoc. XI.* 2. *Mart.* 1979. 59.

2. Pœnitenti habenti conſuetudinem peccandi contra legem Dei naturæ, aut Eccleſiæ, etſi emendationis ſpes nulla appareat, nec eſt neganda, nec differenda abſolutio, dummodo ore proferat ſe dolere, & proponere emendationem. *Innoc. XI.* 2. *Martii* 1679. 60.

3. Poteſt aliquando abſolvi, qui in proxima occaſione verſatur, quam poteſt, & non vult omittere; quinimo directe & ex propoſito quærit aut eo ſe ingerit. *Innocent. XI.* 2. *Martii* 1679. 61.

4. Prælati regulares poſſunt in foro conſcientiæ abſolvere quoscunque ſæculares ab hæreſi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurſa. *Alex. VII.* 24. *Sept.* 1665. 4.

5. Quoad forum conſcientiæ reo correcto, ejusque contumacia ceſſante, ceſſant cenſuræ. *Alex. VII.* 8. *Mart.* 1666. 41.

6. Non eſt obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, ſi hæc nimis utilis eſſet ad oblectamentum concubinarii, vulgo regale, dum deficiente illa nimis ægre agere vitam, & aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficile inveniretur. *Alex. VII.* 8. *Mart.* 1666. 41.

7. In hominibus pœnitentibus ante Sacramentum Abſolutionis & in Catechumenis ante Baptiſmum eſt vera juſtificatio, ſeparata tamen à remiſſione peccatorum. *Baji* 43.

8. Peccator pœnitens non vivificatur miniſterio Sacerdotis abſolventis, ſed à ſolo Deo, qui pœnitentiam ſuggerens & inſpirans vivificat eum, & reſuſcitat miniſterio autem Sacerdotis ſolus reatus tollitur. *Baji* 58.

9. Licet per literas ſive per internuntium Confeſſario abſenti ſacramentaliter confiteri, & ab eodem abſente abſolutionem petere. Damnata

mnata *ſub Clem. VIII.* 20. *Jun.* 1602. hancqne pro utraque parte intelligendum eſſe declaravit *Paulus V. An.* 1605. 14. *Jun.*

10. Sententia aſſcrens Bullam cœnæ ſolum prohibcre abſolutionem hæreſis & aliorum criminum, quando publica ſunt, & id non derogare facultati Tridcntini, in qua de occultis criminibus ſermo eſt. An. 1629. viſa & tolerata eſt. *Alexand. VII.* 29. *Sept.* 1665. 3.

De Approbatione, Indulgentiis, & Sigillo.

1. Qui beneficium curatum habent, poſſunt ſibi eligere in confeſſarium ſimplicem Sacerdotem non approbatum ab Ordinario. *Alexand. VII.* 24. *Sept.* 1665. 16.

2. Concilium Tridentinum non obligat regulares ad obtinendas approbationes ab Epiſcopis, ut ſæcularium confeſſiones audire poſſint, neque de illius Concilii authoritate privilegia regularium reſtringi poſſunt, cum in Gallia receptum non ſit, præterquam in deciſionibus fidei, neque Bulla Pii IV. pro confirmatione illius Concilii promulgata. *Sub Alexand. VII.* 30. *Januar.* 1659.

3. Ubi Concilinm Tridentinum eſt receptum, non poſſunt Epiſcopi reſtringere vel limitare approbationes, quas regularibus concedunt ad confeſſiones audiendas, neque illas ulla ex cauſa revocare; quinimo Ordinum mendicantium Religioſi ad eas approbationes obtinendas non tenentur, et ſi ab Epiſcopis Rcligioſi non approbentur, rejectio illa valet tantum, acſi approbatio conceſſa fuiſſet. *Sub Alexand. VII.* 30. *Jan.* 1659.

4. Regulares Ordinum mendicantium ſemel approbati ab Epiſcopo ad confeſſiones audiendas in ſua Diœceſi babentur approbati in aliis, nec nova Epiſcoporum indigent approbatione: regulares habent poteſtatem abſolveudi à peccatis Epiſcopis reſervatis, etiamſi ab Epiſcopo authoritas illa indulta ipſis non fuerit. *Sub Alexand. VII.* 30. *Jan.* 1659.

5. Confeſſarius, qui in ſacramentali confeſſione tribuit pœnitenti cbartam poſtea legendam, in qua ad venerem incitat, non cenſetur ſollicitaſſe in confeſſione, ac proinde non eſt denunciandus. *Alex. VII.* 24. *Sept.* 1665. 6.

6. Modus evadendi obligationem denunciandæ ſollicitationis eſt, ſi ſollicitatus confiteatur cum ſollicitante, hic poteſt ipſum abſolvere absque onere denunciandi. *Alex. VII.* 24. *Sept.* 1665. 7.

7. Per paſſiones Sanctorum in Indulgentiis communicatas non proprie redimuntur noſtra delicta, ſed per communionem charitatis nobis eorum paſſiones impertiuntur, ut digni ſimus, qui pretio Sanguinis Chriſti à pœnis pro peccatis debitis liberemur. *Baji* 60.

8. Indulgentiæ conceſſæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie ſunt revalidatæ. *Alex. VII.* 8. *Mart.* 1656. 37.

9. Scientia ex confeſſione acquiſita, modo fiat ſine directa aut indirecta revelatione & gravamine pœnitentis, uti licet, ſi aliud multo gravius ex non uſu ſequatur, in cujus comparatione prius merito contemnatur: addita deinde explicatione ſive limitatione, quod ſit intelligenda de uſu ſcientiæ ex confeſſione acquiſitæ cum gravamine pœnitentis, ſecluſa quacunque revelatione, atque in caſu, quo multo gravius gravamen ejusdem pœnitentis ex non uſu ſequeretur. *Hæc propoſitio*, quatenus admittit uſum dictæ ſcientiæ cum gravamine pœnitentis, etiam cum dicta explicatione ſive limitatione prohibita eſt *Anno* 1682. 19. *Nov. unica.*

§. 17.

De natura, authoritate, & variis Decretis Eccleſiæ.

1. Nota Eccleſiæ Chriſtianæ eſt, quod ſit Catholica, comprehendens & omnes Angelos cœli & omnes Electos, & juſtos terræ, & omnium ſæculorum *Quesnelli* 72.

2. Quid eſt Eccleſia, niſi cœtus Filiorum Dei, manentium in ejus ſinu, adoptatorum in Chriſto, ſubſiſtentium in ejus perſona, redemptorum ejus ſanguine, viventium ejus ſpiritu, agentium per ejus gratiam, & exſpectantium gratiam futuri ſæculi? *Quesneli* 73.

3. Eccleſia, ſive integer Chriſtus, Incarnatum Verbum habet ut Caput, omnes vero Sanctos ut membra. *Quesneli* 74.

4. Eccleſia eſt unus ſolus homo, compoſitus ex pluribus membris, quorum Chriſtus eſt capnt, vita, & ſubſiſtentia, & perſona; Unns ſolus Chriſtus compoſitus ex pluribus Sanctis, quorum eſt Sanctificator. *Quesneli* 75.

5. Nibil ſpatioſius Eccleſia Dei, quia omnes electi, & juſti omnium ſæculorum illam componunt. *Quesneli* 76.

6. Qui non ducit vitam dignam Filio Dei, & membro Chriſti ceſſat interius habere Deum pro Patre, & Chriſtum pro capite. *Quesneli* 77.

7. Separatur quis à Populo Electo, cujus figura fuit Populus Judaicus, & Caput eſt Jeſus Chriſtus, tam non vivendo ſecundum Evangelium, quam non credendo Evangelio. *Quesneli* 78.

8. Utile, & neceſſarium eſt omni tempore, omni loco, & omni perſonarum generi ſtudere, & cognoſcere Spiritum, Pietatem, & Myſteria Sacræ Scripturæ. *Quesneli* 79.

9. Lectio Sacræ Scripturæ eſt pro omnibus. *Quesneli* 80.

10. Obſcuritas Sancti Verbi Dei non eſt Laicis ratio diſpenſandi ſe ipſos ab ejus lectione. *Quesneli* 81.

11. Dies Dominicns à Chriſtianis debet ſanctificari lectionibus pietatis, & ſuper omnia Sanctarum Scripturarum. Damnoſum eſt velle Chriſtianum ab hac lectione retrahere. *Quesneli* 82.

12. Eſt illuſio, ſibi perſuadere, quod notitia Myſteriorum Religionis non debet communicari fœminis lectione ſacrorum librorum. Non ex fœminarum ſimplicitate, ſed ex ſuperba virorum ſcientia, ortus eſt ſcripturarum abuſus, & natæ ſunt bæreſes. *Quesneli* 83.

13. Abripere à Chriſtianorum manibus Novum Teſtamentum, ſeu eis illud clauſum tenere,

auferendo eis modum illud intelligendi, eſt illis Chriſti os obdurare. *Quesneli* 84.

14. Interdicere Chriſtianis lectionem Sacræ Scripturæ, præſertim Evangelii, eſt interdicere uſum luminis filiis lucis, & facere, nt patiantur ſpeciem quandam excommunicationis. *Quesneli* 85.

15. Eripere ſimplici popnlo hoc ſolatium jungendi vocem ſuam voci totius Eccleſiæ, eſt uſus contrarius praxi Apoſtolicæ, & intentioni Dei. *Quesneli* 86.

16. Modus plenus ſapientia, lumine, & charitate eſt darc animabus tempus portandi cum humilitate & ſentiendi ſtatum peccati, petendi ſpiritnm pœnitentiæ & contritionis, & incipiendi ad minus ſatisfacere juſtitiæ Dei, antequam reconcilietur. *Quesneli* 87.

17. Ignoramus, quid ſit peccatum, & vera pœnitentia, quando volumus ſtatim reſtitui poſſeſſioni bonorum illorum, quibus nos peccatum ſpoliavit, & detractamus ſeparationis iſtius ferre confuſionem. *Quesneli* 88.

18. Quartus decimus gradus converſionis peccatoris eſt, quod, cum ſit jam reconciliatus, habet jus aſſiſtendi Sacrificio Eccleſiæ. *Quesneli* 89.

19. Eccleſia authoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Paſtores de conſenſu, ſaltem præſumpto, totius corporis. *Quesneli* 90.

20. Excommunicationis injuſtæ metus, nunquam debet nos impedire ab implendo debito noſtro: nunquam eximus ab Eccleſia, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulſi, qnando Deo, Jeſu Chriſto, atque ipſi Eccleſiæ per charitatem affixi ſumus. *Quesneli* 91.

21. Pati potius in pace excommunicationem, & anathema injuſtum, quam prodere veritatem, eſt imitari Sanctum Paulum: tantum abeſt, ut ſit erigere ſe contra authoritatem aut ſcindere unitatem. *Quesneli* 92.

22. Jeſus quandoque ſanat vulnera, quæ præceps primorum Paſtorum feſtinatio infligit, ſine ipſius mandato; Jeſus reſtituit, quod ipſi inconſiderato zelo reſcindunt. *Quesneli* 93.

24. Nibil pejorem de Eccleſia opinionem ingerit ejus inimicis, quam videre illic dominatum exerceri ſupra fidem fidelium, & foveri diviſiones propter res, quæ nec fidem lædunt, nec mores. *Quesneli* 94.

24. Veritatcs eo devenerunt, ut ſint lingua quaſi peregrina pleriſque Chriſtianis, & modus eas prædicandi eſt veluti idioma incognitum: adeo remotus eſt à ſimplicitate Apoſtolorum, & ſupra communem captum fidelium; neque ſatis advertitur, quod bic defectus ſit unum ex ſignis maxime ſenſibilibus ſenectutis Eccleſiæ, & iræ Dei in filios ſuos. *Quesneli* 95.

25. Deus permittit, ut omnes poteſtates ſint contrariæ Prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non poſſit niſi divinæ gratiæ. *Quesneli* 96.

26. Nimis ſæpe contingit membra illa, quæ magis ſancte ac magis ſtricte unita Eccleſiæ ſunt, reſpici atque tractari tanquam indigna, ut ſint Eccleſia, vel tanquam ab ea ſeparata, ſed juſtus vivit ex fide, & non ex opinione hominum. *Quesneli* 97.

27. Status perſecutionis & pœnarum, quas quis tolerat, tanquam hæreticus, flagitioſus, & impius, ultima plerumque probatio eſt, & maxime meritoria, utpote quæ facit hominem magis conformem Jeſu Chriſto. *Quesneli* 98.

28. Pervicacia, præventio, obſtinatio in nolendo, aut aliquid examinare, aut agnoſcere ſc fuiſſe deceptum, mutant quotidie quoad multos in odorem mortis id, quod Deus in ſua Eccleſia poſuit, ut in ea eſſet odor vitæ, v. g. bonos libros, inſtructiones, ſancta cxempla. *Quesneli* 99.

29. Tempus deplorabile, quo creditur honorari Deus, perſequendo veritatem, ejusque diſcipulos. Tempus hoc advenit. . . . Haberi, & tractari à Religionis Miniſtris, tanquam impium, & indignum omni commercio cum Deo, tanquam membrum putridum, capax corrumpendi omnia in Societate Sanctorum, & hominibus piis morte corporis mors terribilior. Fruſtra quis ſibi blanditur de ſuarum intentionum puritate, & zelo quodam Religionis, perſequendo flamma, ferroque viros probos, ſi propria paſſione eſt excæcatus, aut obreptus aliena, propterea quod nihil vult examinare. Frequenter credimus ſacrificare Deo impium, & ſacrificamus diabolo Dei ſervum. *Quesneli* 100.

30. Nihil Spiritui Dei, & doctrinæ Jeſu Chriſti magis opponitur, quam communia facere juramenta in Eccleſia, quia hoc eſt multiplicare occaſiones pejerandi, laqueos tendere infirmis & idiotis, & efficere, ut nomen & veritas Dei aliquando dcſerviant conſilio impiorum. *Quesneli* 101.

§. 18.

De Deo, Chriſto, B. Virgine, & Angelis.

1. Deus donat nobis omnipotentiam ſuam, ut ea utamur, ſicut aliquis alteri donat villam vel librum. *Innoc. XI.* 23. *Noveub.* 1679. 1.

2. Deus ſubjicit nobis ſuam omnipotentiam. *Innoc. XI.* 23. *Novemb.* 1679. 2.

3. Dei Patris ſimulacrum neſas eſt Chriſtiano in templo collocare, *Alex. VIII.* 1690. 25.

4. Semipelagianum eſt dicere Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe aut ſanguinem ſudiſſe. *Urb. VIII. Anno* 1641. *pridie Nonas Mart.*

5. Opera juſtitiæ & temperantiæ, quæ Chriſtus fecit ex dignitate perſonæ operantis non traxerunt majorem valorem. *Baji* 19.

6. Dedit ſemetipſum pro nobis oblationem Deo non pro ſolis electis, ſed pro omnibus & ſolis fidelibus. *Alex. VIII.* 7. *Decemb.* 1690. 4

7. Oblatio in templo, quæ fiebat à B. V. M. in die Purificationis ſuæ per duos pullos columbarum, unum in holocauſtum, & alterum pro peccatis ſufficienter teſtantur, quod indiguerit purificatione, & quod filius, qui offerebatur, etiam macula matris maculatus eſſet ſecundum verba legia. *Alex. VIII.* 7. *Decemb.* 1690. 24.

8. Ne-

8. Nemo præter Chriſtum eſt abſque peccato originali, hinc B. V. mortua eſt propter peccatum ex Adam contractum, omneſque ejus afflictiones in hac vita, ſicut & aliorum juſtorum fuerunt ultiones peccati actualis vel originalis. *Baji* 73.

9. Laus, quæ deſertur Mariæ, ut Mariæ vana eſt. *Alexand. VIII.* 1690. 26.

10. Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita recte vocantur gratia. *Baji* 1.

11. Et bonis Angelis & primo homini, ſi in ſtatu illo permanſiſſent, uſque ad ultimum vitæ, felicitas eſſet merces & non gratia. *Baji* 3.

12. Vita æterna homini integro & Angelo promiſſa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera lege naturæ ad illam conſequendam per ſe ſufficiunt. *Baji* 4.

13. In promiſſione facta Angelo & primo homini, continetur naturalis juſtitiæ conſtitutio, qua pro bonis operibus ſine alio reſpectu vita æterna juſtis promittitur. *Baji* 5.

14. Dona conceſſa homini integro & Angelo forſitan non improbanda ratione poſſunt dici gratia, ſed quia ſecundum uſum Scripturæ nomine gratiæ tantum ea munera intelliguntur, quæ per Jeſum male merentibus & indignis conferuntur, ideo neque merita, neque merces, quæ illis redditur, gratia dici debet. *Baji* 9.

§. 19.

De homine in ſtatu naturæ integræ, naturæ lapſæ, & naturæ reparatæ.

1. In ſtatu naturæ lapſæ ad peccatum mortale, & demeritum ſufficit illa libertas, qua voluntarium ac liberum fuit in cauſa ſua peccato originali & voluntate Adami peccantis. *Alex. VIII.* 7. *Decemb.* 1690. 1.

2. Tametſi detur ignorantia invincibilis juris naturalis, hæc in ſtatu naturæ lapſæ operantem reipſa non excuſat à peccato formali. *Alex. VIII.* 7. *Decemb.* 1690. 2.

3. Pelagianus error eſt, dicere, quod liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum. *Baji* 28.

4. Quod voluntarie fit, etiamſi neceſſitate fiat, libere tamen fit. *Baji* 39.

5. In omnibus ſuis actibus peccator ſervit cupiditati dominanti. *Baji* 40.

6. Non niſi Pelagiano errore admitti poteſt uſus aliquis liberi arbitrii bonus ſive non malus, & gratiæ Chriſti injuriam facit, qui ita ſentit & docet. *Baji* 65.

7. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali. *Baji* 66.

8. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod neceſſario facit. *Baji* 67.

9. Ad rationem & definitionem peccati non pertinet voluntarium, nec definitionis quæſtio eſt, ſed cauſæ originis, utrum omne peccatum debeat eſſe voluntarium. *Baji* 46.

10. Unde peccatum originis vere habet rationem peccati ſine ulla relatione ac reſpectu ad voluntatem à qua originem habuit. *Baji* 47.

11. Peccatum originis eſt habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eo quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium. *Baji* 48.

12. Et ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus decedens ſine regenerationis Sacramento, quando rationis uſum conſecutus erat, actualiter Deum odio habeat, Deum blaſphemet, & legi Dei repugnet. *Baji* 49.

13. Omne ſcelus ejus eſt conditionis, ut ſuum authorem & omnes poſteros eo modo inficere poſſit, quo infecit prima transgreſſio. *Baji* 52.

14. Quantum eſt ex vi transgreſſionis, tantum meritorum malorum à generante contrahunt, qui cum minoribus naſcuntur vitiis, quam qui cum majoribus. *Baji* 53.

15. In peccato duo ſunt: actus & reatus, tranſeunte autem actu, nihil manet niſi Reatus ſive obligatio ad pœnam. *Baji* 56.

16. Omnes omnino juſtorum afflictiones ſunt ultiones peccatorum ipſorum, unde Job & Martyres, quæ paſſi ſunt, propter ſua peccata paſſi ſunt. *Baji* 72.

17. Concupiſcentia in renatis relapſis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum eſt, ſicut & alii habitus pravi. *Baji* 74.

18. Motus pravi concupiſcentiæ ſunt pro ſtatu hominis vitiati prohibiti præcepto: *Non concupiſces:* unde homo eos ſentiens, & non conſentiens, transgreditur præceptum *non concupiſces*, quamvis transgreſſio peccatum non deputetur. *Baji* 75.

19. Quamdiu aliquid concupiſcentiæ carnalis in diligente eſt, non facit præceptum: *Diliges Dominum DEUM tuum ex toto corde tuo.* *Baji* 76.

20. Naturali lege conſtitutum fuit homini, ut ſi in obedientia perſeveraret, ad eam vitam pertranſiret, in qua mori non poſſet. *Baji* 6.

21. Opera bona juſtorum non accipient in die judicii extremi ampliorem mercedem, quam juſto Dei judicio mererentur accipere. *Baji* 14.

22. Opera Catechumenorum, ut fidem & pœnitentiam, ante remiſſionem peccatorum facta ſunt vitæ æternæ merita, quam vitam non conſequentur Catechumeni, niſi prius præcedentium delictorum impedimenta tollantur. *Baji* 18.

23. Humanæ naturæ ſublimatio & exaltatio in conſortium divinæ naturæ debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda eſt, & non ſupernaturalis. *Baji* 21.

24. Cum Pelagio ſentiunt, qui textum Apoſtoli ad Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis ſunt, faciunt*, intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus. *Baji* 22.

25. Non ſolum fures ii ſunt & latrones, qui Chriſtum viam & oſtium veritatis & vitæ negant, ſed etiam quicunque aliunde, quam per Chriſtum in viam juſtitiæ, hoc eſt, ad aliquam juſtitiam conſcendi poſſe dicunt. *Baji* 24.

26. Aut tentationi ulli, ſine gratiæ ipſius adjutorio reſiſtere hominem poſſe, ſic ut in eam non inducatur, aut ab ea ſuperetur. *Baji* 30.

27. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur ex ſola Philoſophia per elationem præſumptio-

ſumptionis humanæ, cum injuria Crucis Chriſti defenditur à nonnullis Doctoribus. *Baji* 36.

28. Omne quod agit peccator, vel ſervitus peccati, vel peccatum eſt. *Baji* 35.

29. Operibus plerisque, quæ à fidelibus fiunt, ut mandatis Dei pareant, cujusmodi ſunt obedire Parentibus, depoſitum reddere, ab homicidio, à furto, à fornicatione abſtinere, juſtificantur quidem homines, quia ſunt legis obedientiæ & veræ legis juſtitia, non tamen iis obtinent incrementa virtutum. *Baji* 44.

30. Quando per eleemoſynas aliaque pietatis opera Deo ſatisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis noſtris offerrimus, ſicut quidam errantes autumant; nam alioquin eſſemus aliqua ſaltem ex parte Redemptores, ſed aliquid facimus, cujus intuitu Chriſti ſatisfactio nobis applicatur & communicatur. *Baji* 59.

31. Denique & illa diſtinctio duplicis vivificationis alterius, qua vivificatur peccator, dum ei pœnitentia & vitæ novæ propoſitum, & inchoatio per Dei gratiam inſpiratur, alterius, qua vivificatur, qui vere juſtificatur, & palmes vivus in vite Chriſto efficitur, commentitia judicatur, & Scripturis minime congruens. *Baji* 64.

32. Cum Pelagio ſentit, qui boni aliquid naturalis, hoc eſt, quod ex naturæ viribus ortum ducit, agnoſcit. *Baji* 32.

§. 20.

De Gratia Bajaniſtarum.

1. Nec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita recte vocantur gratia. *Baji* 1.

2. Sicut opus malum ex ſua natura eſt mortis æternæ meritorium, ſic bonum opus ex natura ſua eſt vitæ æternæ meritorium. *Baji* 2.

3. Et bonis Angelis & primo homini, ſi in ſtatu illo permanſiſſent usque ad ultimum vitæ, felicitas eſſet merces & non gratia. *Baji* 3.

4. Vita æterna homini integro & Angelo promiſſa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam conſequendam per ſe ſufficiunt. *Baji* 4.

5. In promiſſione facta Angelo & primo homini continetur naturalis juſtitiæ conſtitutio, qua pro bonis operibus ſine alio reſpectu vita æterna juſtis promittitur. *Baji* 5.

6. Naturali lege conſtitutum fuit homini, ut ſi in obedientia perſeveraret, ad eam vitam pertranſiret, in qua mori non poſſet. *Baji* 6.

7. Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis *munera*; ſed juxta modum loquendi Scripturæ Sacræ non recte vocantur *gratiæ*; quo fit, ut tantum merita, non etiam gratiæ debeant nuncupari. *Baji* 7.

8. In redemptis per gratiam Chriſti nullum inveniri poteſt bonum meritum, quod non ſit gratis indigno collatum. *Baji* 8.

9. Dona conceſſa homini integro & Angelo forſitan non improbanda ratione poſſunt dici gratia, ſed quia ſecundum uſum Scripturæ nomine gratiæ *tantum ea munera* intelliguntur, quæ *per Jeſum male merentibus & indignis* conferuntur, ideo neque merita, neque merces, quæ illis redditur, gratia dici debet. *Baji* 9.

10. Solutionem pœnæ temporalis, quæ peccato dimiſſo ſæpe manet, & corporis reſurrectionem proprie non niſi meritis Chriſti adſcribendam eſſe. *Baji* 10.

11. Quod pie, & juſte in hac vita mortali usque in finem converſati vitam conſequamur æternam, id non proprie gratiæ Dei, ſed ordinationi naturali ſtatim initio creationis conſtitutæ juſto Dei judicio deputandum eſt; nec in hac retributione bonorum ad Chriſti meritum reſpicitur, ſed tantum ad primam inſtitutionem generis humani, in qua lege naturali inſtitutum eſt, ut juſto Dei judicio obedientiæ mandatorum vita æterna reddatur. *Baji* 11.

12. Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, ſed naturalis ejus conditio. *Baji* 26.

13. Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, ſed naturalis conditio. *Baji* 25.

14. Deus non potuiſſet ab initio talem creare hominem, qualis nunc naſcitur. *Baji* 55.

15. Falſa eſt Doctorum ſententia, primum hominem potuiſſe à Deo creari & inſtitui ſine juſtitia naturali. *Baji* 79.

§. 21.

De Juſtificatione & Merito Bajaniſtarum.

1. Juſtificatio impii fit formaliter per obedientiam legis, non autem per occultam communicationem & inſpirationem gratiæ, quæ per eam juſtificatos facit implere legem. *Baji* 69.

2. Opera bona à filiis adoptionis facta non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, ſed tantum ex eo, quod ſint conformia legi, quodque per ea præſtatur obedientia legi. *Baji* 13.

3. Ratio meriti non conſiſtit in eo, quod qui bene operatur habeat gratiam & inhabitantem Spiritum Sanctum, ſed in eo ſolum quod obedit divinæ legi. *Baji* 15.

4. Sentiunt cum Pelagio, qui dicunt, eſſe neceſſarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis ſublimetur ad ſtatum Deificum. *Baji* 17.

5. Pelagii ſententia eſt, opus bonum citra gratiam adoptionis factum non eſt regni cœleſtis meritorium. *Baji* 12.

6. Juſtitia, qua juſtificatur impius per fidem, conſiſtit formaliter in obedientia mandatorum, quæ eſt operum juſtitiæ, non autem in gratia aliqua animæ infuſa, qua adoptatur homo in Filium Dei, & ſecundum interiorem hominem renovatur, ac divinæ naturæ conſors efficitur, ut ſic per Spiritum Sanctum renovatus deinceps bene vivere & Dei mandatis obedire poſſit. *Baji* 42.

7. Abſurda eſt eorum ſententia, qui dicunt, hominem ab initio dono quodam ſupernaturali & gratuito ſupra conditionem naturæ fuiſſe exaltatum, ut fide, ſpe, & charitate Deum ſupernaturaliter coleret. *Baji* 23.

8. A

8. A vanis & otioſis hominibus ſecundum inſipientiam Philoſophorum excogitata eſt ſententia, quæ ad Pelagianiſmum rejicienda eſt, hominem ab initio ſic conſtitutum, ut per dona naturæ ſuperaddita fuerit largitate conditionis ſublimatus, & ad Dei Filium adoptatus. *Baji* 24.

§. 22.

De Gratia Janſeniſtarum & Quesneliſtarum.

1. Aliqua Dei præcepta hominibus juſtis volentibus & conantibus ſecundum præſentes, quas habent, vires, ſunt impoſſibilia; deeſt quoque illis gratia, qua poſſibilia fiant. *Janſenii* 1. *Urbanus VIII.* 1641.

2. Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunquam reſiſtitur. *Janſenii* 2.

3. Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non requiritur in homine libertas à neceſſitate, ſed ſufficit libertas à coactione. *Janſenii* 3.

4. Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus etiam ad initium fidei; & in hoc erant hæretici, quod vellent, eam gratiam eſſe talem, cui poſſet humana voluntas reſiſtere vel obtemperare. *Janſenii* 4.

5. Semipelagianum eſt dicere, Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſanguinem fudiſſe. *Janſenii* 5.

6. Pagani, Judæi, hæretici, aliique hujus generis nullum accipiunt à Jeſu Chriſto influxum; adeoque hinc recte inferes; in illis eſſe voluntatem nudam & inermem ſine omni gratia ſufficiente. *Alex. VIII.* 1690. 5.

7. Gratia ſufficiens ſtatui noſtro non tam utilis quam pernicioſa eſt, ſic ut proinde merito poſſimus petere; à gratia ſufficiente libera nos Domine. *Alexand VIII.* 1690 *6.* 7.

8. Quid aliud remanet animæ, quæ Deum atque ipſius gratiam amiſit, niſi peccatum, & peccati conſecutiones, ſuperba paupertas, ſegnis indigentia, hoc eſt generalis impotentia ad laborem ad orationem, & ad omne opus bonum? *Quesneli* 3.

9. Jeſu Chriſti gratia, principium efficax boni cujuscunque generis, neceſſaria eſt ad omne opus bonum; absque illa, non ſolum nihil fit, ſed nec fieri poteſt. *Quesneli* 2.

10. In vanum Domine præcipis, ſi tu ipſe non das, quod præcipis. *Quesneli* 3.

11. Ita Domine; omnia poſſibilia ſunt ei, cui omnia poſſibilia facis, eadem operando in illo. *Quesneli* 4.

12. Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ ſuæ, exhortationes, & gratiæ exteriores non inſerviunt, niſi ad illud magis obdurandum. *Quesneli* 5.

33. Diſcrimen inter fœdus Judaicum & Chriſtianum eſt, quod in illo Deus exigit fugam peccati, & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in ſua impotentia: in iſto vero Deus peccatori dat, quod jubet, illum ſua gratia purificando. *Quesneli* 6.

14. Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo Deus illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipſi ſuam legem? Quæ vero felicitas non eſt admitti ad fœdus, in quo Deus nobis donat, quod petit à nobis. *Quesneli* 7.

15. Nos non pertinemus ad novum fœdus, niſi in quantum participes ſumus ipſius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id quod Deus nobis præcepit. *Quesneli* 8.

16. Gratia Chriſti eſt gratia ſuprema, ſine qua confiteri Chriſtum nunquam poſſumus, & cum qua nunquam illum abnegamus. *Quesneli* 9.

17. Gratia eſt operatio manus omnipotentis Dei, quam nihil impedire poteſt, aut retardare. *Quesneli* 10.

18. Gratia non eſt aliud, quam voluntas omnipotentis Dei jubentis, & facientis, quod jubet. *Quesneli* 11.

19. Quando Deus vult ſalvare animam, quocunque tempore, quocunque loco effectus indubitabilis ſequitur voluntatem Dei. *Quesneli* 12.

20. Quando Deus vult animam ſalvam facere, & eam tangit interiori gratiæ ſuæ manu, nulla voluntas humana ei reſiſtit. *Quesneli* 13.

21. Quantumcunque remotus à ſalute ſit peccator obſtinatus, quando Jeſus ſe ei videndum exhibet lumine ſalutari ſuæ gratiæ, oportet, ut ſe dedat, accurrat, ſeſe humiliet, & adoret Salvatorem ſuum. *Quesneli* 14.

22. Quando Deus mandatum ſuum, & ſuam æternam locutionem comitatur unctione ſui ſpiritus, & interiori vi gratiæ ſuæ, operatur illa in corde obedientiam, quam petit. *Quesneli* 15.

23. Nullæ ſunt illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ, quia nihil reſiſtit omnipotenti. *Quesneli* 16.

24. Gratia eſt vox illa Patris, quæ homines interius docet, hac eos venire facit ad JEſum Chriſtum: quicunque ad eum non venit, poſtquam audivit vocem exteriorem Filii nullatenus eſt doctus à Patre. *Quesneli* 17.

25. Semen verbi, quod manus Dei irrigat, ſemper affert fructum ſuum. *Quesneli* 18.

26. Dei gratia nihil aliud eſt, quam ejus omnipotens voluntas: hæc eſt idea, quam Deus ipſe nobis tradit in omnibus ſuis Scripturis. *Quesneli* 19.

27. Vera gratiæ idea eſt, quod Deus vult ſibi à nobis obediri, & obeditur, imperat, & omnia ſibi ſubmiſſa ſunt. *Quesneli* 20.

28. Gratia Jeſu Chriſti eſt gratia fortis, potens, ſuprema, invincibilis, utpote quæ eſt operatio voluntatis omnipotentis, ſequela, & imitatio operationis Dei incarnantis, & reſuſcitantis filium ſuum. *Quesneli* 21.

29. Concordia omnipotens operationis Dei in corde hominis, cum libero ipſius voluntatis conſenſu, demonſtratur illico nobis, in Incarnatione, veluti fonte atque Archetypo omnium aliarum operationum miſericordiæ & gratiæ, quæ omnes ita gratuitæ, atque ita dependentes à Deo

Deo ſunt, ſicut ipſa originalis operatio. *Queſneli* 22.

30. Deus ipſe nobis ideam tradidit omnipotentis operationis ſuæ gratiæ, eam ſignificans per illam, qua Creaturas à nihilo producit, & mortuis reddit vitam. *Queſneli* 23.

31. Juſta idea, quam Centurio habet de omnipotentia Dei, & Jeſu Chriſti, in ſanandis corporibus ſolo motu ſuæ voluntatis, eſt imago ideæ, quæ haberi debet de omnipotentia ſuæ gratiæ in ſanandis animabus à cupiditate. *Queſneli* 24.

32. Deus illuminat animam, & eam ſanat æque ac corpus, ſola ſua voluntate; jubet, & ipſi obtemperatur. *Queſneli* 25.

33. Omnes, quos Deus vult ſalvare per Chriſtum, ſalvantur infallibiliter. *Queſneli* 30.

34. Deſideria Chriſti ſemper babent ſuum effectum; pacem intimo cordium infert, quando eis illam optat. *Queſneli* 31.

35. Jeſus Chriſtus ſe morti tradidit ad liberandum pro ſemper ſuo ſanguine Primogenitos, id eſt, Electos de manu Angeli exterminatoris. *Queſneli* 32.

36. Proh! quantum oportet bonis terrenis, & ſibimetipſi renunciaſſe, ad hoc ut quis fiduciam habeat ſibi, ut ita dicam, appropriandi Chriſtum Jeſum, ejus amorem, mortem & myſteria, ut facit Sanctus Paulus dicens: *Qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.* *Queſneli* 33.

37. Gratia Adami non producebat niſi merita humana. *Queſneli* 34.

38. Gratia Adami eſt ſequela creationis, & erat debita naturæ ſanæ & integræ. *Queſneli* 35.

39. Differentia eſſentialis inter gratiam Adami & ſtatus innocentiæ ac gratiam chriſtianam eſt, qnod primam unusquisque in propria perſona recepiſſet: iſta vero non recipitur, niſi in perſona Jeſu Chriſti reſuſcitati, cui nos uniti ſumus. *Queſneli* 36.

40. Gratia Adami ſanctificando illum in ſemetipſo erat illi proportionata: Gratia chriſtiana nos ſanctificando in Jeſu Chriſto, eſt omnipotens, & digna Filio Dei. *Queſneli* 37.

41. Peccator non eſt liber, niſi ad malum, ſine gratia Liberatoris. *Queſneli* 38.

42. Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, niſi ad errandum; ardoris, niſi ad ſe præcipitandum; virium, niſi ad ſe vulnerandum; eſt capax omnis mali, & incapax ad omne bonum. *Queſneli* 39.

43. Sine gratia nihil amare poſſumus, niſi ad condemnationem. *Queſneli* 40.

44. Omnis cognitio Dei etiam naturalis, etiam in Philoſophis ethnicis, non poteſt venire, niſi à Deo, & ſine gratia non producit, niſi præſumptionem, vanitatem, & oppoſitionem ad ipſum Deum, loco affectuum adorationis, gratitudinis & amoris. *Queſneli* 41.

45. Sola gratia Chriſti reddit hominem aptum ad ſacrificium fidei, ſine hoc nihil, niſi impuritas; nihil niſi indignitas. *Queſneli* 42.

6. Primus effectus gratiæ baptiſmalis eſt facere, ut moriamur peccato; adeo, ut ſpiritus, cor, ſenſus non habeant plus vitæ pro peccato, quam homo mortuus habeat pro rebus mundi. *Queſneli* 43.

§. 23.
De Quietiſmo Michaelis Molinos.

Quietiſmus MOLINII *turpiſſimus conſiſtit in quadam prætenſa imperturbabili quiete animi per contemplationem uniti cum Deo, fundata in abſtractione mentis ab omni ſpecie rerum ſenſibilium, etiam religioſiſſimarum; ac compatibilis cum quibusvis operationibus, etiam luxurioſiſſimis in corpore.* Author hujus nefariæ doctrinæ erat Michael Molinos, Sacerdos Sæcularis Diœceſis Cæſarauguſtanæ, natus Munieſſæ in Hiſpania. Hic inſignis hypocrita edidit Romæ Anno 1675. librum italice ſcriptum ſub titulo: *Dux Spiritualis, quo anima per viam interiorem perducitur ad perfectam contemplationem, & theſaurum maximum pacis internæ*, QUIDA SPIRITUALE &c. Liber iſte reimpreſſus eſt Madriti Anno 1676. Cæſarauguſtæ Anno 1677. & Sevillæ 1685. Cum autem in hoc Opuſculo venenum inſtillaretur latenter, author non ſolum ſibi aquiſivit Anno 1680. Romæ ſuis prædicationibus famam Doctoris illuminati quoad directionem Spiritus, ſed etiam traxit in ſuum rete ingentem multitudinem perſonarum, contemplationi deditarum, præſertim mulierum, ad ejusmodi illuſiones facilium. Exinde ergo contigit, ut tales mulierculæ contemplationem Molinoſianam profeſſæ ſæpe accederent ad S. Communionem ſine ulla præparatione ac confeſſione, & in Eccleſiis orationi vacarent, quin unquam aperirent oculos ad SS. Sacramentum, vel ad pias imagines, ne iſto aſpectu rerum ſenſibilium prætenſam contemplationem interrumperent. Nec ſolum mulieres, ſed etiam perſonæ Eccleſiaſticæ, alioquin bonæ famæ, ſe illa ſpecie contemplationis decipi paſſæ ſunt. Cum autem ſolus liber nimis ſuccinctus ipſis non videretur ſufficiens ad perfecte aſſequendam novæ vitæ contemplativæ doctrinam, partim per litteras, partim oretenus petierunt ab authore explicationem, ex qua aliud erui non poterat, niſi animam in oratione quietis Deo unitam non poſſe ſua voluntate peccare per quosvis actus etiam abominandos in corpore, eo quod hi imputandi eſſent aut violentiæ tentationis, aut paſſioni corporis. In defenſionem hujus ſuæ doctrinæ adducebat illum textum Jobi c. 16. *Hæc paſſus ſum absque iniquitate manus meæ, cum haberem mundas ad Deum preces.* Hunc enim textum propoſit. 49. ſic explicabat: *Job ex violentia dæmonis ſe propriis manibus polluebat eodem tempore, quo habebat mundas ad Deum preces.* Non tamen poterat hæc impoſtura longiori tempore latere Romana Tribunalia; Incarceratus tandem Romæ eſt hypocrita 16. Jul. 1685. & poſt incarcerationem ferme duorum annorum tandem impoſturas ſuas faſſus, publice in foro *Alla Minerva* eas retractare compulſus, & ad perpetuos carceres damnatus eſt. PACICHELLUS ſcribit, eum viginti duobus annis vixiſſe Romæ; Palinodiam ceciniſſe anno ætatis ſuæ ſexageſimo; eum per duodecim annos nunquam fuiſſe confeſſum, etiamſi à faciendo Sacro

non

non abſtineret; &, cum caperetur, quatuor millia aureorum, & duodecim millia Epiſtolarum in ejus ſcriniis reperta eſſe. Plura de hac re videri poſſunt in opere *de Hæreſibus* DOMINICI BERNINI. Propoſitiones vero, ex libro impoſtoris, Anno 1685. excerptæ, condemnatæ ſunt 24 Novemb. Anno 1687. per Decretum S. Inquiſitionis juſſu & authoritate Innocentii XI. & dein per Bullam Pontificiam, quæ ſic habet:

Innocentius Epiſcopus,

Servus Servorum Dei.

Ad perpetuam rei memoriam.

Cœleſtis Pater Chriſtus Dominus, ut jacentem in tenebris mundum, variiſque Gentium erroribus involutum à poteſtate diaboli, ſub qua miſere poſt lapſum primi Parentis tenebatur, ſua ineffabili miſeratione liberaret, carnem ſumere; & in Ligno Crucis Chirographo Redemptionis noſtræ affixo in teſtimonium ſuæ in nos charitatis ſeſe Hoſtiam viventem Deo pro nobis offerre dignatus eſt, mox rediturus in Cœlum Eccleſiam Catholicam Sponſam ſuam tanquam novam Civitatem ſanctam Hieruſalem deſcendentem de cœlo non habentem rugam, neque maculam, unam, ſanctamque in Terris reliquens armis potentiæ ſuæ contra Portas Inferi circumvallatam, Petro Apoſtolorum Principi, & Succeſſoribus ejus regendam tradidit, ut doctrinam ab ipſius ore hauſtam ſartam, tectamque cuſtodirent; ne oves pretioſo ſuo Sanguine redemptæ pravarum opinionum pabulo in antiquos errores reciderent, quod præcipue Beato Petro mandaſſe Sacræ Litteræ docent: cui enim Apoſtolorum niſi Petro dixit: Paſce oves meas; & rurſus: Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando converſus confirma fratres tuos? Quare nobis, qui non noſtris meritis, ſed inſcrutabili Dei omnipotentis conſilio in ejuſdem Petri Cathedra pari poteſtate ſedemus, ſemper fixum in animo fuit, ut Populus chriſtianus eam ſectaretur Fidem, quæ à Chriſto Domino per Apoſtolos ſuos perpetua, & nunquam interrupta traditione prædicata fuit, quamque ipſe usque ad ſæculi conſummationem permanſuram eſſe promiſit.

Cum igitur ad Apoſtolatum noſtrum relatum fuiſſet quendam *Michaelem de Molinos* prava dogmata tum verbo, tum ſcripto docuiſſe, & in praxin deduxiſſe, quæ prætextu Orationis quietis contra doctrinam, & uſum à ſanctis Patribus ab ipſis naſcentis Eccleſiæ primordiis receptum, Fideles à vera Religione, & à chriſtianæ pietatis puritate in maximos errores, & turpiſſima quæque inducebant. Nos, cui cordi ſemper fuit, ut fidelium animæ Nobis ex alto commiſſæ purgatis pravarum opinionum erroribus ad optatum ſalutis portum tuto pervenire poſſint, legitimis præcedentibus indiciis, prædictum *Michaëlem de Molinos*, carceribus mancipari mandavimus, deinde coram Nobis, & venerabilibus Fratribus noſtris S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Chriſtiana Generalibus inquiſitoribus Apoſtolica auctoritate ſpecialiter deputatis, auditis pluribus in ſacra Theologia Magiſtris, eorumque ſuffragiis tum voce, tum ſcripto ſuſceptis, matureque perpenſis, implorata etiam Sancti Spiritus aſſiſtentia, cum prædictorum Fratrum noſtrorum unanimi voto, ad damnationem infra ſcriptarum Propoſitionum ejusdem *Michaelis de Molinos*, à quo fuerunt pro ſuis recognitæ, & de quibus Propoſitionibus tanquam à ſe dictatis, ſcriptis, communicatis, & creditis ipſe convictus, & reſpective confeſſus fuerat, ut latius in proceſſu, & Decreto de Mandato Noſtro lato die 28. Aug. præſentis Anni 1687. devenire ut infra decrevimus.

Propoſitiones.

1. Oportet hominem ſuas potentias annihilare; & hæc eſt Via Interna.

2. Velle operari active, eſt Deum offendere, qui vult eſſe ipſe ſolus Agens; & ideo opus eſt, ſe ipſum in Deo totum, & totaliter derelinquere, & poſtea permanere velut corpus exanime.

3. Vota de aliquo faciendo ſunt perfectionis impeditiva.

4. Activitas naturalis eſt Gratiæ inimica, impeditque Dei operationes, & veram perfectionem, quia Deus operari vult in nobis ſine nobis.

5. Nihil operando Anima ſe annihilat, & ad ſuum principium redit, & ad ſuam originem, quæ eſt eſſentia Dei, in qua transformata remanet, ac divinizata, & Deus tunc in ſeipſo remanet; quia tunc non ſunt amplius duæ res unitæ, ſed una tantum: & hac ratione Deus vivit, & regnat in nobis, & anima ſeipſam annihilat in eſſe operativo.

6. Via interna eſt illa, in qua non cognoſcitur nec lumen, nec amor, nec reſignatio, & non oportet Deus cognoſcere; & hoc modo recte proceditur.

7. Non debet Anima cogitare, nec de præmio, nec de punitione, nec de Paradiſo, nec de Inferno, nec de Morte, nec de Æternitate.

8. Non debet velle ſcire an gradiatur cum voluntate Dei, an cum eadem voluntate reſignata maneat, necne; nec opus eſt, ut velit cognoſcere ſuum ſtatum, nec proprium nihil, ſed debet ut corpus examine manere.

9. Non debet Anima reminiſci, nec ſui, nec Dei, nec cujuscunque rei, & in Via Interna omnis reflexio eſt nociva, etiam reflexio ad ſuas humanas actiones, & ad proprios defectus.

10. Si propriis defectibus alios ſcandalizet, non eſt neceſſarium reflectere, dummodo non adſit voluntas ſcandalizandi; & ad proprios defectus non poſſe reflectere, gratia DEI eſt.

11. Ad dubia, quæ occurrunt, an recte procedatur necne, non opus eſt reflectere.

12. Qui ſuum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet curam habere, nec de Inferno, nec de Paradiſo; nec debet deſiderium habere propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ ſanctitatis, nec propriæ ſalutis, cujus ſpem purgare debet.

13. Reſignato Deo libero arbitrio, eidem Deo relinquenda eſt cogitatio, & cura de omni re noſtra, & relinquere, ut ſaciat in nobis ſine nobis ſuam Divinam voluntatem.

14. Qui Divinæ volnntati reſignatus eſt, non convenit, ut à Deo rem aliquam petat, quia petere eſt imperſectio, cum ſit actus propriæ voluntatis, & electionis, & eſt velle, quod Divina voluntas noſtræ conformetur, & non quod noſtra Divinæ. Et illud Evangelii: *Petite, & accipietis*. Non eſt dictum à Chriſto pro Animabus internis, quæ nolunt habere voluntatem. Imo hujusmodi Animæ eo perveniunt, ut non poſſint à Deo rem aliquam petere.

15. Sicut non debent à Deo rem aliquam petere, ita nec illi ob rem aliquam gratias agere debent; quia utrumque eſt actus propriæ voluntatis.

16. Non convenit Indulgentias quærere pro pœna propriis peccatis debita, quia melius eſt Divinæ Juſtitiæ ſatisfacere, quam Divinam Miſericordiam quærere; quoniam illud ex puro Dei amore procedit, & iſtud ab amore noſtri intereſſato, nec eſt res Deo grata, nec meritoria, quia eſt velle Crucem fugere.

17. Tradito Deo libero arbitrio, & eidem relicta cura, & cognitione Animæ noſtræ, non eſt amplius habenda ratio tentationum, nec eis alia reſiſtentia fieri debet, niſi negativa, nulla adhibita induſtria; & ſi natura commovetur, oportet ſinere, ut commoveatur, quia eſt natura.

18. Qui in Oratione utitur Imaginibus, figuris, ſpeciebus, & propriis conceptibus, non adorat Deum in ſpiritu, & veritate.

19. Qui amat Deum eo modo, quo argumentatur, aut intellectus comprehendit, non amat verum Deum.

20. Aſſerere, quod in Oratione opus eſt ſibi per diſcurſum auxilium ferre, & per cogitationes, quando Deus animam non alloquitur, ignorantia eſt. Deus nunquam loquitur: ejus locutio, eſt operatio; & ſemper in Anima operatur, quando hæc ſuis diſcurſibus, cogitationibus, & operationibus eum non impedit.

21. In Oratione opus eſt manere in fide obſcura, & univerſali, cum quiete, & oblivione cujuſcunque cogitationis particularis, ac diſtinctæ Attributorum Dei, ac Trinitatis, & ſic in Dei præſentia manere ad illum adorandum, & amandum, eique inſerviendum, ſed absque productione actuum, quia Deus in his ſibi non complacet.

22. Cognitio hæc per fidem non eſt actus à Creatura producta, ſed eſt cognitio à DEO Creaturæ tradita, quam Creatura ſe habere non cognoſcit, nec poſtea cognoſcit illam ſe habuiſſe; & idem dicitur de Amore.

23. Myſtici cum Sancto Bernardo in Scala Clauſtralium, diſtinguunt quatuor gradus, Lectionem, Meditationem, Orationem, & Contemplationem infuſam. Qui ſemper in primo ſiſtit, nunquam ad ſecundum pertranſit. Qui ſemper in ſecundo perſiſtit, nunquam ad tertium pervenit, qui eſt noſtra contemplatio acquiſita, in qua per totam vitam perſiſtendum eſt, dummodo Deus Animam non trahat, absque eo quod ipſa id expectet, ad contemplationem infuſam, & hac ceſſante, Anima regredi debet ad tertium gradum, & in ipſo permanere, absque eo quod amplius redeat ad ſecundum, aut primum.

24. Qualescunque cogitationes in Oratione occurrant, etiam impuræ, etiam contra Deum, Sanctos, Fidem, & Sacramenta, ſi voluntarie non nutriantur, nec voluntarie expellantur, ſed cum indifferentia, & reſignatione tolerentur, non impediunt Orationem Fidei; imo etiam perſectiorem efficiunt; quia Anima tunc magis Divinæ voluntati reſignata remanet.

25. Etiamſi ſuperveniat ſomnus, & dormiatur, nihilominus ſit Oratio, & contemplatio actualis; quia Oratio, & reſignatio, reſignatio & Oratio idem ſunt; & dum reſignatio & Oratio idem ſunt; & dum reſignatio perdurat, perdurat & Oratio.

26. Tres illæ viæ, Purgativa, Illuminativa, & Unitiva, ſunt abſurdum maximum, quod dictum fuerit in Myſtica; cum non ſit niſi unica via, ſcilicet via interna.

27. Qui deſiderat, & amplectitur devotionem ſenſibilem, non deſiderat, nec quærit Deum, ſed ſeipſum, & male agit, cum eam deſiderat, & eam habere conatur, qui per viam internam incedit tam in locis ſacris, quam in diebus ſolemnibus.

28. Tædium rerum ſpiritualium bonum eſt; ſiquidem per illud purgatur amor proprius.

29. Dum Anima interna faſtidit diſcurſus de Deo, & virtutes, & frigida remanet, nullum in ſeipſa ſentiens fervorem, bonum ſignum eſt.

30. Totum ſenſibile, quod experimur in vita ſpirituali, eſt abominabile, ſpurcum, & immundum.

31. Nullus Meditativus veras virtutes exercet internas, quæ non debent à ſenſibus cognoſci. Opus eſt amittere virtutes.

32. Nec ante, nec poſt Communionem alia requiritur præparatio, aut gratiarum actio (pro iſtis Animabus internis) quam permanentia in ſolita reſignatione paſſiva, quia modo perſectiore ſupplet omnes actus virtutum, qui poſſunt, & fiunt in via ordinaria. Et ſi hac occaſione Communionis inſurgunt motus humiliationis, petitionis, aut gratiarum actionis, reprimendi ſunt, quoties non dignoſcatur, eos eſſe ex impulſu ſpeciali Dei; alias ſunt impulſus naturæ, nondum mortuæ.

33. Male agit Anima, quæ procedit per hanc Viam Internam, ſi in diebus ſolemnibus vult aliquo conatu particulari excitare in ſe devotum aliquem ſenſum, quoniam Animæ Internæ omnes dies ſunt æquales, omnes feſtivi. Et idem dicitur

citur de locis ſacris, quia hujusmodi animabus omnia loca æqualia ſunt.

34. Verbis, & lingua gratias agere Deo non eſt pro Animabus Internis, quæ in ſilentio manere debent, nullum DEO impedimentum apponendo, quod operetur in illis: & quo magis DEO ſe reſignant, experiuntur ſe non poſſe Orationem Dominicam, ſeu Pater noſter recitare.

35. Non convenit Animabus hujus Viæ Internæ, quod faciant operationes, etiam virtuoſas, ex propria electione, & activitate, alias non eſſent mortuæ: nec debent elicere actus amoris erga Beatiſſimam Virginem, Sanctos, aut Humanitatem Chriſti; quia cum iſta objecta ſenſibilia ſint, talis eſt amor erga illa.

36. Nulla Creatura, nec Beata Virgo, nec Sancti ſedere debent in noſtro corde, quia ſolus Deus vult illud occupare, & poſſidere.

37. In occaſione tentationum, etiam furioſarum, non debet Anima elicere actus explicitos virtutum oppoſitarum; ſed debet in ſupradicto amore, & reſignatione permanere.

38. Crux voluntaria mortificationum pondus grave eſt, & infructuoſum, ideoque dimittenda.

39. Sanctiora opera, & pœnitentiæ, quas peregerunt Sancti, non ſufficiunt ad removendam ab Anima, vel unicam adhæſionem.

40. Beata Virgo nullum unquam opus exterius peregit, & tamen fuit Sanctis omnibus ſanctior. Igitur ad Sanctitatem perveniri poteſt abſque opere exteriori.

41. Deus permittit, & vult, ad nos humiliandos, & ad veram transformationem perducendos, quod in aliquibus animabus perfectis, etiam non arreptitiis, dœmon violentiam inferat eorum corporibus, easque actus carnales committere faciat, etiam in Vigilia, & ſine mentis offuſcatione, movendo phyſice illorum manus, & alia membra contra earum voluntatem. Et idem dicitur quoad alios actus per ſe peccaminoſos, in quo caſu non ſunt peccata; quia his non adeſt conſenſus.

42. Poteſt dari caſus, quod hujusmodi violentiæ ad actus carnales contingant eodem tempore ex parte duarum perſonarum, ſcilicet maris, & fœminæ, & ex parte utriusque ſequatur actus.

43. Deus præteritis ſæculis Sanctos efficiebat Tyrannorum miniſterio, nunc vero eos efficit Sanctos miniſterio Dœmonum, qui cauſando in eis prædictas violentias, facit, ut illi ſeipſos magis deſpiciant, atque annihilent, & ſe Deo reſignent.

44. Job blaſphemavit, & tamen non peccavit labiis ſuis, quia fuit ex Dœmonis violentia.

45. Sanctus Paulus hujusmodi Dœmonis violentias in ſuo corpore paſſus eſt, unde ſcripſit: *Non quod volo bonum, boc ago, ſed quod nolo malum, boc facio.*

46. Hujusmodi violentiæ ſunt medium magis proportionatum ad annihilandam animam, & ad eam ad veram transformationem, & unionem perducendam, nec alia ſupereſt via. Et hæc eſt via facilior, & tutior.

Propoſ. damn.

47. Cum hujusmodi violentiæ occurrunt, ſinere oportet, ut Satanas operetur, nullam adbibendo induſtriam, nullumque proprium conatum, ſed permanere debet bomo in ſuo nihilo, & etiamſi ſequantur pollutiones, & actus obſcæni propriis manibus, & etiam pejora, non opus eſt ſeipſum inquietari; ſed foras emittendi ſunt ſcrupuli, dubia, & timores; quia anima fit magis illuminata, magis roborata, magisque candida, & acquiritur ſancta libertas. Et præ omnibus non opus eſt bæc confiteri, & ſanctiſſime fit, non confitendo, quia boc pacto ſuperatur Dœmon, & acquiritur theſaurus pacis.

48. Satanas, qui hujusmodi violentias infert, ſuadet deinde, gravia eſſe delicta, ut anima ſe inquietet, ne in via interna ulterius progrediatur; unde ad ejus vires enervandas, melius eſt ea non confiteri, quia non ſunt peccata, nec etiam venialia.

49. Job ex violentia dœmonis ſe propriis manibus polluebat, eodem tempore, quo *mundas babebat ad Deum preces* (ſic interpretando locum ex cap. 16. Job.)

50. David, Hieremias, & mnlti ex Sanctis Propbetis bujusmodi violentias patiebantur harum impurarum operationum externarum.

51. In Sacra Scriptura multa ſunt exempla violentiarum ad actus externos peccaminoſos. Uti illud de Samſone, qui per violentiam ſeipſum occidit cum Philiſtæis, conjugium injit cum alienigena, & cum Dalila meretrice fornicatus eſt, quæ alias erant prohibita, & peccatā fuiſſent. De Juditha, quæ Holopherni mentita fuit. De Eliſeo, qui pueris maledixit. De Elia, qui combuſſit Duces cum turmis Regis Achab. An vero fuerit violentia immediate à Deo peracta, vel dœmonum miniſterio, ut in aliis animabus contingit, in dubio relinquitur.

52. Cum hujusmodi violentiæ, etiam impuræ abſqne mentis offuſcatione accidunt, tunc Anima Deo poteſt uniri, & de facto ſemper magis unitur.

53 Ad cognoſcendum jn praxi, an aliqua operatio in aliis perſonis fuerit violentia, regula, qnam de boc habeo, nedum ſunt proteſtationes Animarum illarum, quæ proteſtantur ſe dictis violentiis non conſenſiſſe, aut jurare non poſſe, quod in iis conſenſerint; & videre. quod ſint Animæ, quæ proficiunt in via interna, ſed regulam ſumere à lumine quodam actuali, cognitione humana, ac Theologica ſuperiore, qnod me certo cognoſcere facit cum interna certitudine, quod talis operatio eſt violentia, & certus ſum, quod boc lumen à Deo procedit, quia ad me pervenit conjunctum cum certitudine, quod à Deo proveniat, & mihi nec umbram dubii relinquit in contrarium, eo modo quo interdum contingit, quod Deus aliquid revelando. eodem tempore animam certam reddit, quod ipſe ſit, qui revelat, & anima in contrarium non poteſt dubitare.

54. Spirituales vitæ ordinariæ in hora mortis ſe deluſos invenient, & confuſos, & cum omnibus paſſionibus in alio mundo purgandis.

55. Per hanc viam internam pervenitur, etſi multa cum ſufferentia, ad purgandas, & extin-

guendas omnes paſſiones, ita quod nihil amplius ſentitur, nihil, nihil; nec ulla ſentitur inquietudo, ſicut corpus mortuum, nec anima ſe amplius commoveri ſinit.

56. Duæ leges, & duæ cupiditates, animæ una, & amoris proprii altera, tamdiu perdurant, quamdiu perdurat amor proprius; unde quando hic purgatus eſt, & mortuus, ut fit per viam internam, non adſunt amplius illæ duæ leges, & duæ cupiditates, nec ulterius lapſus aliquis incurritur, nec aliquid ſentitur amplius, ne quidem veniale peccatum.

57. Per contemplationem acquiſitam pervenitur ad ſtatum non faciendi amplius peccata, nec mortalia, nec venialia.

58. Ad hujusmodi ſtatum pervenitur, non reflectendo amplius ad proprias operationes; quia defectus ex reflexione oriuntur.

59. Via interna ſejuncta eſt à Confeſſione, à Confeſſariis, & à Caſibus conſcientiæ, à Theologia, & Philoſophia.

60. Animabus provectis, quæ reflexionibus mori incipiunt, & eo etiam perveniunt, ut ſint mortuæ, Deus confeſſionem aliquando efficit impoſſibilem, & ſupplet ipſe tanta gratia præſervante, quantum in Sacramento reciperent; & ideo hujusmodi animabus non eſt bonum in tali caſu ad Sacramentum Pœnitentiæ accedere; quia id eſt illis impoſſibile.

61. Anima, cum ad mortem myſticam pervenit, non poteſt amplius aliud velle quam quod Deus vult, quia non habet amplius voluntatem. & Deus illi eam abſtulit.

62. Per viam internam pervenitur ad continuum ſtatum immobilem in pace imperturbabili.

63. Per viam internam pervenitur etiam ad mortem ſenſuum; quinimo ſignum, quod quis in ſtatu nihilitatis maneat, id eſt, mortis myſticæ, & ſi ſenſus exteriores non repræſentent amplius res ſenſibiles, ac ſi non eſſent: quia non perveniunt ad faciendum, quod intellectus ſe ad eas applicet.

64. Theologus minorem diſpoſitionem habet, quam homo rudis, & ſtatus contemplativi. Primo quia non habet fidem adeo puram. Secundo, quia non eſt adeo humilis. Tertio, quia non adeo curat propriam ſalutem. Quarto, quia caput refertum habet phantaſmatibus, ſpeciebus, opinionibus, & ſpeculationibus, & non poteſt in illum ingredi verum lumen.

65. Præpoſitis obediendum eſt in exteriore; & latitudo voti obedientiæ Religioſorum tantummodo ad exterius pertingit. In interiore vero aliter res ſe habet, quo ſolus Deus, & Director intrant.

66. Riſu digna eſt nova quædam doctrina in Eccleſia Dei, quod anima quoad internum gubernari debeat ab Epiſcopo: quod ſi Epiſcopus non ſit capax, anima ipſum cum ſuo directore adeat. Novam, dico, doctrinam quia nec Sacra Scriptura, nec Concilia, nec Canones, nec Bullæ, nec Sancti, nec Authores eam unquam tradiderunt, nec tradere poſſunt; quia Eccleſia non judicat de occultis, & anima jus habet eligendi quemcunque ſibi bene viſum.

67. Dicere, quod internum manifeſtandum eſt exteriori Tribunali Præpoſitorum, & quod peccatum ſit id non facere, & manifeſta deceptio; quia Eccleſia non judicat de occultis; & propriis animabus præjudicant his deceptionibus, & ſimulationibus.

68. In mundo non eſt facultas, nec jurisdictio ad præcipiendum, ut manifeſtentur Epiſtolæ Directoris quoad internum animæ; & ideo opus eſt animadvertere, quod hoc eſt inſultus Sathanæ &c.

Quas quidem Propoſitiones tanquam Hæreticas, ſuſpectas, erroneas, ſcandaloſas, blaſphemas, piarum aurium offenſivas, temerarias, Chriſtianæ diſciplinæ relaxativas, & everſivas, & ſeditioſas reſpective, ac quæcunque ſuper iis verbo, ſcripto, vel typis emiſſa, pariter, cum voto eorundem Fratrum noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, & Inquiſitorum Generalium damnavimus, circumſcripſimus, & abolevimus: deque eisdem, & ſimilibus omnibus, & ſingulis poſthac quoquo modo loquendi, ſcribendi, diſputandi, easque credendi, tenendi, docendi, aut in praxim reducendi facultatem quibuscunque interdiximus, & contrafacientes omnibus Dignitatibus, Gradibus, Honoribus, Beneficiis, & Officiis ipſo facto perpetuo privavimus, & inhabiles ad quæcunque decrevimus, vinculoque etiam anathematis eo ipſo innodavimus, à quo niſi à Nobis, & à Romanis Pontificibus Succeſſoribus Noſtris valeant abſolvi: præterea eodem noſtro Decreto prohibuimus, & damnavimus omnes Libros, omniaque opera quocunque loco, & idiomate, impreſſa, nec non omnia manuſcripta ejusdem *Michaelis de Molinos*, vetuimusque, ne quis cujuscunque gradus, conditionis, vel ſtatus, etiam ſpeciali nota dignus, audeat ſub quovis prætextu, quolibet pariter idiomate, ſive ſub eisdem verbis, ſub æqualibus, aut æquipollentibus, ſive absque nomine, ſeu ficto, aut alieno nomine ea imprimere, vel imprimi facere, neque impreſſa, ſeu manuſcripta legere, vel apud ſe retinere, ſed Ordinariis locorum, aut hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus ſtatim tradere, & conſignare teneantur ſub eisdem pœnis ſuperius inflictis, qui Ordinarii, & Inquiſitores ſtatim ea igni comburant, vel comburi faciant. Tandem, ut prædictus *Michaël de Molinos* ob hæreſes, errores, & turpia facta prædicta debitis pœnis in aliorum exemplum, & ipſius emendationem plecteretur, lecto in eadem noſtra Congregatione toto proceſſu, & auditis dilectis filiis Conſultoribus Noſtris Sanctæ Inquiſitionis Officii, in Sacra Theologia, & in Jure Pontificio Magiſtris, cum eorundem Venerabilium Fratrum Noſtrorum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalium unanimi voto, dictum *Michaëlem de Molinos*, tanquam reum convictum, & confeſſum reſpective, & uti hæreticum formalem, licet pœnitentem in pœnam arcti, & perpetui carceris, & ad peragendas alias pœnitentias ſalutares, prævia tamen abjuratione de formali per ipſum emittenda ſervato juris ordine damnavimus: mandante, ut die, & hora præfigendis in Eccleſia Sanctæ Mariæ ſupra Minervam hujus Al-

mæ

mæ Urbis præſentibus omnibus Venerabilibus Fratribus Noſtris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, & Romanæ Curiæ Noſtræ Prælatis, univerſoque populo ad id etiam per conceſſionem Indulgentiarum convocando, ex alto tenor proceſſus ſtante in ſuggeſto eodem *Michaële de Molinos* una cum ſententia inde ſequuta legeretur, & poſtquam idem *de Molinos* habitu pœnitentiæ indutus prædictos errores, & hæreſes publice abjuraſſet, facultatem dedimus dilecto filio Noſtri Sancti Officii Commiſſario, ut eum à Cenſuris, quibus innodatus erat, in forma Eccleſiæ conſueta abſolveret; quæ omnia in executionem dictæ Noſtræ Ordinationis die 3. Septembris labentis anni ſolemniter adimpleta ſunt.

Et licet ſupra narratum Decretum de Mandato Noſtro latum ad majorem fidelium cautelam typis æditum publicis locis affixum, & divulgatum fuerit, nihilominus ne hujus Apoſtolicæ damnationis memoria futuris temporibus deleri poſſit, utque populus Chriſtianus Catholica veritate inſtructior per viam ſalutis incedere valeat, Prædeceſſorum noſtrorum Summorum Pontificum veſtigiis inhærentes, hac noſtra perpetua valitura Conſtitutione ſupradictum Decretum denuo approbamus, confirmamus, & debitæ executioni tradi mandamus, iterum ſupradictas Propoſitiones definitive damnantes, & reprobantes, libroſque, & manuſcripts ejuſdem *Michaëlis de Molinos* prohibentes, & interdicentes ſub eiſdem pœnis, & cenſuris contra transgreſſores latis, & inflictis.

Decernentes inſuper præſentes litteras ſemper, & perpetuo validas, & efficaces exiſtere, & fore, ſuoſque plenarios, & integros effectus ſortiri, & obtinere: ſicque per quoſcunque Judices Ordinarios, & Delegatos quavis auctoritate fungentes, & functuros ubique judicari, & definiri debere, ſublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, ac irritum, & inane quicquid ſecus ſuper his à quoquam quavis auctoritate ſcienter, vel ignoranter contigerit attentari. Volumus autem, ut præſentium tranſumptis etiam impreſſis manu Notarii publici ſubſcriptis, & Sigillo alicujus perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ munitis eadem fides prorſus adhibeatur, quæ ipſis originalibus literis adhiberetur, ſi eſſent exhibitæ, vel oſtenſæ. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ approbationis, confirmationis, damnationis, reprobationis, punitionis, Decreti, & voluntatis infringere, vel ei auſu temerario contraire: ſi quis autem hoc attentare præſumpſerit indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ Anno milleſimo ſexcenteſimo octuageſimo ſeptimo, duodecimo Kalendas Decembris.

F. Datarius.

I. F. Albanus.

Regiſtrata in Secretaria Brevium.

Viſa de Curia S. de Pilaſtris,
D. Ciampinus.

Loco † Sigilli.

Sequitur publicatio in locis ſolitis.

§. 24.

De ſtatu habituali perfectionis per amorem deſintereſſatum Fenelonii.

FRANCISCUS di SALIGNAC FENELON, Archiepiſcopus & Dux Cameracenſis, vir ſcientia, virtute, & potentia clarus, cui LUDOVICUS XIV. directionem ſuorum trium ex Delphino nepotum, nempe Ducis Burgundiæ, Ducis Berryenſis, & Ducis Andegavenſis PHILIPPI, poſtea Regis Hiſpaniæ commiſerat, cum contemplationi eſſet valde addictus, edidit typis Pariſienſibus Anno 1697. librum idiomate gallico ſcriptum, cui titulus: *Principia fundamentalia Sanctorum circa viam interiorem explicata.* Contra hunc librum ſtatim inſurrexerunt varii Doctores Galliæ ac inprimis BENIGNUS BOSSUET, Epiſcopus Meldenſis, ſcribentes, in hoc libro reperiri principia *Quietiſtarum*, quæ facile degenerare poſſent in errores *Molinistarum*. Itaque, cum orirentur variæ factiones in Gallia, liber denunciatus eſt Summo Pontifici, & cum in tanta re maturo conſilio longius protraheretur ſententia, ipſemet Rex pro accelerando judicio inſtitit. Deciſio tandem ſecuta eſt Anno 1699. per ſequens Breve INNOCENTII XII. hujus tenoris:

INNOCENTIUS, Papa XII.

Ad perpetuam rei memoriam.

Cum alias ad Apoſtolatus Noſtri notitiam pervenerit, in lucem prodiiſſe librum quemdam Gallico idiomate editum, cui titulus: *Explication des Maximes des Saint ſur la Vie interieure, par Meſſire Francois de Salignac Fenelon, Archeveque Duc de Cambray, Præcepteur de Meſſigneurs les Ducs de Bourgogne, d'Anjou & de Berry. A Paris chez Pierre Aubouin, Pierre Emery, Charles Clouſier* 1679. Ingens vero ſubinde de non ſana libri hujuſmodi doctrina excitatus in Galliis rumor adeo percrebuit, ut opportunum Paſtoralis vigilantiæ noſtræ opem efflagitaverit: Nos eundem librum nonnullis ex Venerab. Fratribus Noſtris S. R. E. Cardinalibus, aliiſque in Sac. Theologia Magiſtris mature, ut rei gravitas poſtulare videbatur, examinandum commiſimus. Porro hi Mandatis noſtris obſequentes, poſtquam in quamplurimis Congregationibus variis propoſitiones ex eodem libro excerptas diuturno, accuratoque examine diſcuſſerant, quid ſuper earum ſingulis ſibi videretur, tam voce, quam ſcripto nobis expoſuerunt. Auditis igitur in pluribus itidem coram Nobis deſuper actis Congregationibus memoratorum Cardinalium, & in Sac. Theologia Magiſtrorum ſententiis, Dominici Gregis Nobis ab Æterno Paſtore crediti periculis, quantum Nobis ex alto conceditur, occurrere cupientes, motu proprio, ac ex certa ſcientia, & matura deliberatione Noſtris, deque Apoſtolicæ poteſtatis plenitudine, librum prædictum ubicunque, & quocunque alio idiomate, ſeu quavis editione, aut verſione hucuſque impreſſum, aut in poſterum imprimendum, quippe ex cujus lectione, & uſu fideles ſenſim in errores ab Ec-

cleſia Catholica jam damnatos induci poſſent, ac inſuper tanquam continentem propoſitiones, ſive in obvio earum verborum ſenſu, ſive attenta ſententiarum connexione, temerarias, ſcandaloſas, male ſonantes, piarum aurium offenſivas, in praxi pernicioſas, ac etiam erroneas reſpective, tenore præſentium damnamus, & reprobamus, ipſiusque libri impreſſionem, deſcriptionem, lectionem, retentionem, & uſum omnibus, & ſingulis Chriſtifidelibus etiam ſpecifica, & individua mentione, & expreſſione dignis, ſub pœna excommunicationis per contrafacientes ipſo facto, abſque alia declaratione incurrenda, interdicimus, & prohibemus. Volentes, & Apoſtolica auctoritate mandantes, ut quicunque ſupradictum librum penes ſe habuerint, illum ſtatim, atque præſentes literæ eis innotuerint, locorum Ordinariis, vel hæreticæ pravitatis Inquiſitoribus tradere, ac conſignare omnino teneantur. In contrarium facientibus non obſtantibus quibuscunque. Cæterum Propoſitiones in dicto libro contentæ, qnas Apoſtolici cenſura judicii, ſicut præmittitur, configendas duximus ex Gallico idiomate in latinnm verſæ, ſunt tenoris, qui ſequitur, videlicet:

1. Datur habitualis ſtatus amoris Dei, qui eſt Charitas pura, & ſine ulla mixtione motivi proprii intereſſe. Neque timor pœnarum neque deſiderium remunerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem, in eo amando inveniendum.

2. In ſtatu vitæ contemplativæ, ſeu unitivæ omittitur omne motivum intereſſatum timoris, & ſpei.

3. Id quod eſt eſſentiale in directione animæ eſt non aliud facere, quam ſequi pendentim gratiam cum infinita patientia, præcautione, & ſubtilitate. Oportet ſe intra bos limites continere, ut ſinatur Deus agere, & nunquam ad purum amorem ducere niſi quando Deus per unctionem interiorem incipit aperire Cor buic verbo, quod adeo durum eſt animabus adhuc ſibimet affixis, & adeo poteſt illas ſcandalizare, aut in perturbationem conjicere.

4. In ſtatu ſanctæ indifferentiæ anima non habet amplius deſideria voluntaria, & deliberata propter ſuum Intereſſe, exceptis iis occaſionibus, in quibus toti ſuæ gratiæ fideliter non cooperatur.

5. In eodem ſtatu ſanctæ indifferentiæ nihil nobis, omnia Deo volumus. Nihil volumus, ut ſimus perfecti, & beati propter intereſſe proprium, ſed omnem perfectionem, ac beatitudinem volumus, in quantum Deo placet efficere, ut velimus res iſtas impreſſione ſuæ gratiæ.

6. In boc ſanctæ indifferentiæ ſtatu nolumus amplius ſalutem, ut ſalutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem noſtrorum meritorum, ut noſtrorum intereſſe omnium maximum; ſed eam volumus voluntate plena, ut gloriam, & beneplacitum Dei, ut rem, quam ipſe vult, quam nos vult velle propter ipſum.

7. Derelictio non eſt niſi abnegatio, ſeu ſui ipſius renunciatio, quam JEſus Chriſtus à nobis in Evangelio requirit, poſtquam externa omnia reliquerimus. Iſta noſtri ipſorum abnegatio non eſt, niſi quoad intereſſe proprium. Extremæ probationes, in quibus bæc abnegatio, ſeu ſui ipſius derelictio exerceri debet, ſunt tentationes, quibus Deus æmulator vult purgare amorem, nullum ei oſtendendo perfugium, neque ullam ſpem quoad ſuum intereſſe proprium, etiam æternum.

8. Omnia Sacrificia, quæ fieri ſolent ab Animabus quam maxime deſintereſſatis circa earum æternam beatitudinem ſunt conditionalia. Sed hoc Sacrificium non poteſt eſſe abſolutum in ſtatu ordinario. In uno extremarum probationum caſu hoc Sacrificium fit aliquo modo abſolutum.

9. In extremis probationibus poteſt animæ invincibiliter perſuaſum eſſe perſuaſione reflexa, quæ non eſt intimus conſcientiæ fundus, ſe juſte reprobatam eſſe à Deo.

10. Tunc anima diviſa à ſemetipſa expirat cum Chriſto in Cruce dicens: Deus, Deus meus, ut quid dereliquiſti me. In hac involuntaria impreſſione deſperationis conficit Sacrificium abſolutum ſui intereſſe proprii quoad æternitatem.

11. In hoc ſtatu anima amittit omnem ſpem ſui proprii intereſſe, ſed nunquam amittit in parte ſuperiori, ideſt in ſuis actibus directis, & intimis ſpem perfectam, quæ eſt deſiderium deſintereſſatum promiſſionum.

12. Director tunc poteſt buic animæ permittere, ut ſimpliciter acquieſcat jacturæ ſui proprii intereſſe, & juſtæ condemnationi, quam ſibi à Deo indictum credit.

13. Inferior Chriſti pars in cruce non communicavit ſuperiori ſuas involuntarias perturbationes.

14. In extremis probationibus pro purificatione amoris fit quædam ſeparatio partis ſuperioris animæ ab inferiori. In iſta ſeparatione actus partis inferioris manant ex omnino cæca, & involuntaria perturbatione; nam totum, quod eſt voluntarium, & intellectuale, eſt partis ſuperioris.

15. Meditatio conſtat diſcurſivis actibus, qui à ſe invicem facile diſtinguuntur. Iſta compoſitio actuum diſcurſivorum, & reflexorum eſt propria exercitio amoris intereſſati.

16. Datur ſtatus contemplationis adeo ſublimis, adeoque perfectæ, ut fiat habitualis, ita ut quoties anima actu orat, ſua oratio ſit contemplativa, non diſcurſiva. Tunc non amplius indiget redire ad meditationem, ejusque actus methodicos.

17. Animæ contemplativæ privantur intuitu diſtincto, ſenſibili, & reflexo Jeſu Chriſti duobus temporibus diverſis. Primo, in fervore naſcente earum contemplationis. Secundo, anima amittit intuitum Jeſu Chriſti in extremis probationibus.

18. In ſtatu paſſivo exercentur omnes virtutes diſtinctæ, non cogitando, quod ſint virtutes. In quolibet momento aliud non cogitatur, quam facere id, quod Deus vult, & amor Zelotypus ſimul

Digitized by Google

ſimul efficit, ne quis amplius ſibi virtutem velit, nec unquam ſit adeo virtute præditus, quam cum virtuti amplius affixus non eſt.

19. Poteſt dici in hoc ſenſu, quod anima paſſiva, & deſintereſſata, nec ipſum amorem vult amplius, quatenus eſt ſua perfectio, & ſua felicitas, ſed ſolum quatenus eſt id, quod Deus a nobis vult.

20. In confitendo debent animæ transformatæ ſua peccata deteſtari, & condemnare ſe, & deſiderare remiſſionem ſuorum peccatorum, non ut propriam purificationem, & liberationem, ſed ut rem, quam Deus vult, & vult, nos velle propter ſuam gloriam.

21. Sancti Myſtici excluſerunt à ſtatu animarum transformatarum exercitationes virtutum.

22. Quamvis hæc doctrina (*de puro amore*) eſſet pura, & ſimplex perfectio Evangelica in univerſa traditione deſignata, antiqui Paſtores non proponebant paſſim multitudini juſtorum, niſi exercitio amoris intereſſati eorum gratiæ proportionata.

23. Purus amor ipſe ſolus conſtituit totam vitam interiorem, & tunc evadit unicum principium & unicum motivum omnium actuum, qui deliberati, & meritorii ſunt.

Non intendimus tamen per expreſſam propoſitionem hujusmodi reprobationem alia in eodem libro contenta ullatenus approbare. Ut autem eædem præſentes literæ omnibus facilius innoteſcant, nec quisquam illarum ignorantiam valeat allegare, volumus pariter, & auctoritate præfata decernimus, ut illæ ad valvas Baſilicæ Principis Apoſtolorum, ac Cancellariæ Apoſtolicæ, necnon Curiæ Generalis in Monte Citatorio, & in Acie Campi Floræ de Urbe per aliquem ex curſoribus noſtris, ut moris eſt, publicentur, illarumque exempla ibidem affixa relinquantur; ita ut ſic publicatæ omnes, & ſingulos, quos concernunt, perinde afficiant, ac ſi unicuique illorum perſonaliter notificatæ, & intimatæ fuiſſent; utque ipſarum præſentium literarum tranſumptis, ſeu exemplis, etiam impreſſis, manu alicujus Notarii publici ſubſcriptis, & Sigillo perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, eadem prorſus fides tam in judicio, quam extra illud ubique locorum habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ die 12. Martii, M.DC.XCIX.

I.F. Card. ALBANUS.

Sequitur publicatio in locis ſolitis.

Ex his patet, non perſonam *Fenelonii*, ſed tantum ejus librum damnatum fuiſſe. Quinimo pientiſſimus hic Præſul ex celeri ac ſubmiſſa acceptatione ac publicatione Decreti Pontificii immortalem gloriam ſibi peperit. Ejus publica revocatio in Epiſtola circulari ad totam ſuam Diœceſin eſt ſequentis tenoris:

Mandatum Illuſtriſſimi, ac Reverendiſſimi Domini D. Archiepiſcopi Ducis Cameracenſis, Sacri Romani Imperii Principis, Comitis Cameracenſis &c.

Datum Cameraci die 9. Aprilis 1699.

Propoſ. damn.

Franciſcus Miſeratione Divina, & S. Sedis Apoſtolicæ gratia Archiepiſcopus Dux Cameracenſis, Sacri Romani Imperii Princeps, Comes Cameracenſis &c. Clero Sæculari, & Regulari noſtræ Diœceſis ſalutem, & benedictionem in Domino.

Vobis, Fratres chariſſimi, nos totos debemus, quippe jam non noſtri, ſed gregi credito devoti ſumus. Servos autem veſtros per JEſum. Sic affecti, quæ nos attinent ſuper libello, cui titulus: Placita Sanctorum *explicita, apertis præcordiis hic exponendum eſſe arbitramur.*

Tandem opuſculum cum 23. Propoſitionibus excerptis damnatum eſt Brevi Pontificio Martii die 12. dato, quod jam vulgatum legiſtis.

Cui quidem Brevi Apoſtolico, tam de libelli contextu, quam de 23. Propoſitionibus ſimpliciter, abſolute, & absque ulla reſtrictionis umbra adhærentes, libellum cum 23. Propoſitionibus, eadem præciſè forma, iisdemque qualificationibus ſimpliciter, abſolute, & absque ulla reſtrictione condemnamus. Inſuper & eadem pœna prohibemus, ne quis hujus Diœceſis libellum, aut legat, aut domi ſervet.

Cæterum, Fratres chariſſimi, quamquam humiliatur Magiſter, haud deerit ſolatium, modo verbi miniſterium, quod accepit à Domino ad ſanctificationem veſtram, non ſordeſcat in illius ore, neque eo minus grex apud Deum gratia creſcat.

Porro vos omnes ex animo adhortamur ad ſinceram ſubmiſſionem, & intimam docilitatem, ne ſenſim marceſcat illa erga Sedem Apoſtolicam obedientiæ ſimplicitas, in qua præſtanda, Deo miſericorditer adjuvante, ad extremum usque ſpiritum vobis exemplo erimus.

Abſit, ut unquam noſtri mentio fiat, niſi forte ut meminerit aliquando fideles Paſtorem infima gregis ove ſe dociliorem præbendum duxiſſe, nullumque obedientiæ limitem fuiſſe poſitum.

Oro, Fratres chariſſimi, ut gratia Domini noſtri JEſu Chriſti, Charitas Dei, & Communicatio Spiritus Sancti maneat cum omnibus vobis. Amen.

Signatum ✠

Franciſcus Archiepiſcopus,
Dux Cameracenſis.

De mandato Illuſtriſſ. & Reverendiſſ. Domini mei
Des Agnes, Secret.

Qualificationes præfatarum Propoſitionum damnatarum.

I.

De Propoſitionibus Baji.

Sanctus Pius in fine ſuæ Bullæ hæc ſubjungit:
„Quas (Baji) ſententias, quanquam nonnullæ
„ aliquo pacto ſuſtineri poſſent, *in rigore & pro-*
„ *prio verborum ſenſu ab aſſertoribus intento hæreticas,*
„ *erroneas, ſuſpectas, temerarias, ſcandaloſas, & in*
„ *pias aures offenſionem immittentes, reſpective,* ac
„ quæcunque ſuper iis verbo, ſcriptoque emiſſa,
„ damnamus; deque eisdem & ſimilibus poſthac
„ quocunque pacto loquendi, ſcribendi, & di-
„ ſputandi facultatem quibuscunque interdici-

„ mus. Qui ſecus fecerint, ipſos omnibus beneficiis & officiis perpetuo privamus, ac inhabiles decernimus, vinculo quoque anathematis eoipſo innodamus, à quo nullus Romano Pontifice inferior valeat ipſos excepto mortis articulo liberare &c." In hac Qualificatione etiam notandum, quod Bajaniſtæ illa verba: *In rigore & proprio verborum ſenſu*, ad præcedentia ſine intermedia punctatione retulerint, ſed erroris ex originali convicti ſunt.

2.

De Propoſitionibus Janſenii.

Innocentius X. in Bulla condemnatoria quinque propoſitionum Janſenii ſic loquitur: „*Primam* „ prædictarum propoſitionum temerariam, impiam, blaſphemam, anathemate damnatam & „ hæreticam declaramus, & uti talem damna- „ mus. *Secundam* hæreticam declaramus & uti „ talem damnamus. *Tertiam* hæreticam decla- „ ramus & uti talem damnamus. *Quartam* fal- „ ſam & hæreticam declaramus, & uti talem da- „ mnamus. *Quintam* falſam, temerariam, ſcan- „ daloſam, & intellectam eo ſenſu, ut Chriſtus „ duntaxat pro ſalute Prædeſtinatorum mortuus „ ſit, impiam, blaſphemam, contumelioſam, „ divinæ pietati derogantem, & hæreticam decla- „ ramus, & uti talem damnamus. Mandamus „ omnibus fidelibus, ne de dictis propoſitionibus „ aliter ſentire, docere, prædicare præſumant, „ ſub cenſuris & pœnis contra hæreticos & eorum „ fautores in jure expreſſis."

3.

De Propoſitionibus ab Alexandro VII. damnatis.

Alexander VII. tam circa propoſitiones damnatas 1665. quam damnatas 1666. eadem qualificationis formula in ſuo Decreto uti præcepit his verbis: „Sanctiſſimus ſtatuit & decrevit, præ- „ dictas propoſitiones, & unamquamque ipſarum „ ut minimum tanquam ſcandaloſas eſſe damnan- „ das & prohibendas, ſicut eas damnat & prohi- „ bet; ita ut quicunque illas aut conjunctim aut „ diviſim docuerit, defenderit, ediderit, aut de „ eis etiam diſputative publice aut privatim tra- „ ctaverit, niſi forſan impugnando, ipſo facto „ incidat in excommunicationem, à qua non „ poſſit, præterquam in mortis articulo ab alio „ niſi à Romano Pontifice abſolvi. Inſuper di- „ ſtricte in virtute S. Obedientiæ & ſub inter- „ minatione divini judicii prohibet omnibus fide- „ libus, ne prædictas opiniones aut aliquam ipſa- „ rum ad praxin deducant."

4.

De Propoſitionibus ab Innocentio XI. damnatis.

Qualificatio prorſus iisdem terminis concepta eſt, quibus concepta eſt, circa propoſitiones ab Alexandro VII. damnatas.

5.

De Propoſitionibus Molinoſii.

Innocentius XI. ſic eas damnat: „Quas propo- „ ſitiones tanquam hæreticas, ſuſpectas, erro- „ neas, ſcandaloſas, blaſphemas, piarum au- „ rium offenſivas, temerarias, chriſtianæ diſci- „ plinæ relaxativas & everſivas, & ſeditioſas „ reſpective, ac quæcunque ſuper iis verbo, „ ſcripto, vel typis emiſſa damnat &c." Reliqua conſonant cum qualificatione propoſitionum Baji. La Croix loco *ſeditioſas* corrupte legit *ſcandaloſas*.

6.

De Propoſitionibus Fenelonii.

Innocentius XII. hoc tenore illas damnat: „Li- „ brum prædictum (Fenelonii) quocunque „ idiomate impreſſum, tanquam continentem „ propoſitiones ſive in obvio earum verborum „ ſenſu, ſive attenta ſententiarum connexione „ temerarias, ſcandaloſas, male ſonantes, piarum aurium offenſivas, in praxi pernitioſas, „ ac etiam erroneas reſpective, damnamus, „ ipſiusque libri lectionem, retentionem, & uſum „ omnibus ſub pœna ex communicationis ipſo „ facto incurrenda prohibemus."

7.

De Propoſitionibus Queſnelli.

Clemens XI. in Bulla: Unigenitus has inurit cenſuras: „Omnes & ſingulas propoſitiones „ præinſertas (Queſneli) tanquam falſas, ca- „ ptioſas, male ſonantes, piarum aurium offen- „ ſivas, ſcandaloſas, pernitioſas, temerarias, „ Eccleſiæ & ejus praxi injurioſas, neque in Eccleſiam ſolum, ſed etiam in poteſtates ſæculi „ contumelioſas, ſeditioſas, impias, blaſphemas, „ ſuſpectas de hæreſi, ac hæreſin ipſam ſapien- „ tes, nec non hæreticis & hæreſibus, ac etiam „ ſchiſmati faventes, erroneas, hæreſi proximas, „ pluries damnatas, ac demum etiam hæreticas, „ variasque hæreſes, & potiſſimum illas, quæ „ in famoſis Janſenii propoſitionibus, & quidem „ in eo ſenſu, in quo hæ damnatæ fuerunt, ac- „ ceptis, continentur, manifeſte innovantes, „ reſpective hac noſtra conſtitutione damnamus. „ Mandamus omnibus, ne de dictis propoſitioni- „ bus ſentire, docere, prædicare aliter præſu- „ mant, ita ut quicunque illas vel illarum aliquam conjunctim vel diviſim docuerit, defen- „ derit, vel ediderit, aut de eis etiam diſputa- „ tive publice aut privatim tractaverit, niſi for- „ ſan impugnando, Eccleſiaſticis cenſuris, aliis- „ que contra ſimilia perpetrantes à Jure ſtatutis „ pœnis ipſo facto abſque alia declaratio- „ ne ſubjaceat.

Google

INDEX
GENERALIS
SYNOPTICUS.

Ordo Tractatuum.

Tomus I.

Continet Tractatus V.
nempe:

1. *De Deo.*
2. *De Angelis.*
3. *De Actibus humanis & Conſcientia.*
4. *De Virtutibus, præſertim de Fide, Spe & Charitate.*
5. *De Jure & Juſtitia.*

Tomus II.

Continet Tractatus VI.
nempe:

1. *De Peccatis.*
2. *De Peccato originali & Gratia.*
3. *De Incarnatione.*
4. *De Sacramentis in genere.*
5. *De Baptiſmo & Confirmatione.*
6. *De Euchariſtia.*

Tomus III.

Continet Tractatus III.
nempe:

1. *De Pœnitentia.*
2. *De Extrema Unctione & Ordine.*
3. *De Matrimonio.*

Tomus IV.

Continet Tractatus IV.
nempe:

1. *De Legibus.*
2. *De Præceptis Decalogi & Eccleſiæ.*
3. *De Contractibus.*
4. *De Septem Vitiis capitalibus.*
   Supplementum.
   Propoſitiones damnatas.

INDEX

Digitized by Google

INDEX
GENERALIS
SYNOPTICUS.

Tituli huius Indicis.

Abbas.
Abſolutio.
Abſolutio complicis.
Abſtinentia.
Acedia.
Acolythatus.
Actus humani,
Adamus.
Adjuratio.
Adoratio.
Ambitio.
Æquivocatio.
Amor Dei.
Amor proximi.
Angeli.
Apes.
Approbatio Confeſſarii.
Aſylum.
Attritio.
Avaritia.
Aves.
Baptismus.
Bellum.
Beneficiatus.
Beneficium competentiæ.
Beneficium Eccleſiaſticum.
Blasphemia.
Bona.
Breviarium.
Cæremoniæ Miſſæ.
Canones Pœnitentiales.
Cenſura.
Character.
Charitas Dei.
Clerici.
Clericorum bona.
Clericorum cœlibatus.
Columbaria.
Commodatum.
Communio.
Confeſſariorum Inſtructiones.
Confeſſarii jurisdictio.
Confeſſarii prudentia.
Confeſſio.
Confirmatio.
Conſcientia.
Contentio.
Contractus.
Contritio,
Correctio fraterna.
Culpa lata, levis &c.
Cultus Dei & Sanctorum.
Decimæ.
Denuntiatio.
Denuntiationes matrimonii.
Depoſitum.
Detractio.
Deus
Diaconatus.
Divinatio.
Divortium.
Dominium in genere.
Dominium circa bona.
Dominium in feras.
Donatio.
Eleemoſina.
Emphiteuis.
Emptio venditio.
Epikia.
Euchariſtia.
Excommunicatio.
Exorciſtatus, Exorcismus.
Extrema unctio.
Famuli.
Feſta.
Feuda.
Fidejuſſio.
Fides.
Fidei obligatio.
Fidei demonſtratio.
Fidei proprietates.
Furtum.
Gratia.
Gula.
Hæreſis.
Horæ Canonicæ.
Hypocriſis.
Hypotheca.
Jactantia.
Idololatria.
Jejunium.
Ignorantia.
Impedimenta impedientia.
Impedimenta dirimentia.
Incarnatio.
Indulgentiæ.
Inimicorum dilectio.
Intentio.
Invidia.
Ira.
Interdictum.
Irregularitas.
Judæus.
Judex.
Judicium temerarium.
Jurisdictio.
Juramentum.
Jus & juſtitia.
Lectoratus.
Lex.
Ligamen.
Lignandi jus.
Locatio & conductio.
Ludus.
Magia, maleficium.
Mancipium.
Maritus.
Matrimonium.
Medicus.
Mendacium.
Meritum.
Metus.
Minorennis.
Miraculum.
Miſericordia.
Miſſa.
Mutuum.
Naufragorum bona.
Negotiatio.
Nuptiæ ſecundæ.
Obedientiæ votum.
Obſeſſi.
Opinio.
Ordinationes.
Ordines.
Oſtiaratus.
Parochus.
Paſcua.
Patrini.
Paupertas religioſa.
Peccatum.
Peccatum originale.
Permutatio.
Pertinacia.
Pignus.

Pœnitentia.
Pœnitentialia.
Pollutio.
Præceptum Decalogi I.
II.
III.
IV.
V.
VI.
VII.
VIII.
Prædicare.
Prælatus.
Præſcriptio.
Precarium.
Presbiteratus.
Privilegia.
Privilegium Canonis.
Privilegium Fori.
Probabilis opinio.
Profeſſio religioſa.
Propoſitum.
Pupillus.
Religioſi.
Reſervati caſus.
Reſtitutio.
Reſtrictio mentalis:
Reus.
Rubricæ Miſſæ.
Sacerdos.
Sacramenta.
Sacrificium Miſſæ.
Sacrilegium.
Satisfactio.
Scandalum.
Scrupuloſus.
Septem vitia Capitalia.
Sigillum Confeſſionis.
Simonia.
Societatis contractus.
Sollicitatio in Confeſſionali.
Solutio.
Spes.
Sponſalia.
Subdiaconatus.
Superior.
Superſtitio,
Suſpenſio.
Suſpicio.
Sylvæ.
Temerarium judicium.
Theſaurus.
Tentatio Dei.
Teſtamentum.
Teſtis.
Titulus ad Ordines.
Tonſura.
SS. Trinitas.
Tutor.
Vana gloria.
Vana obſervantia.
Venatio.
Virtus.
Viſitator.
Vitalitium.
Votum.
Uſura.
Uſus matrimonii.
Uxor.

Tr. ſignificat *Tractatum.* *Diſp.* *Diſputationem.* *Q.* *Quæſtionem.* *Q.q.* *Quæſtiunculam.* *N.* *Numerum reſponſionis.* *L.cc.* *Loco proximè citato.*

Abbas.

1. Abbates & alii Superiores Regularium peccant mortaliter, ſi ſuis Religioſis relinquant peculium ad uſus indeterminatos, etiam vanos; vel ſi non curent, talia peculia aſſervari in depoſito communi. *In Tract. de Jure & Juſt.* Diſp. 2. Quæſt. 4. Quæſtiuncula 5.

2. Peccant etiam mortaliter, expendendo notabilem quantitatem bonorum Eccleſiaſticorum in uſus profanos, nec materialiter nec formaliter pios. l. cc. q. 3. qq. 1. 2. 3.

3. Poſſunt etiam peccare graviter, ſi bona Eccleſiaſtica expendant quidem in uſus pios, ſed non ſervato debito ordine charitatis, l. cc. q. 3. qq. 5. & in Epiſt. 42. D. Bernardi ad Henricum Senon.

4. Peccant etiam mortaliter, ſi in rebus gravis momenti circa bona vel jura Eccleſiaſtica diſponant, alienent, permutent, locent, fidejubeant, donent, &c. ſine conſenſu communitatis, cujus ſunt Adminiſtratores, vel expreſſo, vel tacito rationabiliter præſumpto, ſaltem ſi communitas ſit graviter invita. *In Tract. de Decal. Diſp.* 8. & l. cc. ex Decretis. & qq. 2. *Et in Tr. de Contract.* §. 1. qq. 4. & §. 3. qq. 3. & §. 5. qq. 5. & §. 7. qq. 4. & §. 9. qq. 10. & §. 0. qq. 4. & §. 12. qq. 3.

5. Pro materia ſufficiente ad peccatum grave quoad transgreſſionem voti paupertatis rectè conſtituunt unum florenum. l. cc. qq. 3.

6. Non poſſunt recipere depoſita ſtrictè dicta ſine conſenſu Capituli. *In Tr. de Contract.* §. 3. qq. 4.

7. Extra Capitulum generale, & præter transgreſſiones trium votorum, poſſunt ſibi tantùm alios undecim caſus reſervare. Poſſunt tamen aliis peccatis annectere excommunicationem, eamque ſibi reſervare. *In Tr. de Pænit.* Diſput. 9. qq. 55. 56.

8. Quando Confeſſarius à Superiore petit facultatem abſolvendi à caſu per Superiorem reſervato, niſi velit, ut pœnitens ſibi confiteatur, non poteſt à Confeſſario exquirere nomen pœnitentis, vel aliam circumſtantiam, ex qua pœnitentem agnoſcat, poteſt tamen Confeſſarium obligare ad imponendam pœnitentiam à ſe determinandam. l. cc. qq. 29. 30.

9. Peccant graviter, ſi denuntiationes delictorum ſibi factas pro admonitione ſeu correctione paterna privata uſurpent ad punitiones publicas. *In Tract. de Decal.* part. 1 Diſput. 1. quæſt. 5. qq. 9. & 12.

10. Tenentur ſub peccato mortali corrigere defectus de ſe tantùm veniales, ſi ex neglectu correctionis paſſim ſequantur ſimiles transgreſſiones in aliis. l. cc. qq. 16.

11. Prohibentur locare res Eccleſiaſticas immobiles vel mobiles pretioſas ultra triennium ſine conſenſu expreſſo vel tacito Capituli. *In Tract. de Contract.* § 5. q. 3. & 5.

12. Non tenentur ſolvere debita ſui anteceſſoris ſine conſenſu Capituli contracta & expenſa in ſumptus inutiles. l. cc. §. 11. qq. 6.

13. Non poſſunt irritare vota ſuorum Religioſorum, niſi in quantum præjudicant ſuo gubernio. *In Tract. de Decal.* part. 1. diſput. 3. §. 3. qq. 1.

14. De Privilegiis Abbatum & aliorum Regularium conſuli poteſt Opus R. D. Ruperti Grueber *De Privilegiis Regularium*, à me cum Notis editum apud Martinum Veith Auguſtæ.

Vide Amor Dei. Charitas. Eleemoſina. Lex. §. ult. Privilegium. Religioſi. Paupertas. Caſus Reſervati. Correctio fraterna. Votum. Præceptum. IV.

Abſolutio.

1. Verba abſolutionis ſignificatione directa ac immediata non tantùm ſignificant remiſſionem peccati quoad reatum culpæ, & remiſſionem pœnæ æternæ, ſed etiam, & quidem in priori ſigno rationis, remiſſionem obligationis ad rigoroſè ſatisfaciendum in ordine ad obtinendam remiſſionem culpæ, *In Tract. de Pænit.* diſp. 5. q. 1.

2. Re-

2. Remiſſio culpæ & pœnæ æternæ ſignificatur per verba abſolutionis in poſteriore ſigno rationis. l. cc. q. 1. *Concl. 4.*

3. Usque ad ſæculum decimum tertium ferme univerſim ſolùm viguit forma deprecatoria. l. cc. q. 2.

4. Pœnitentes ſemper etiam in primitiva Eccleſia fuerunt ſtatim abſolnti poſt confeſſionem *Sacramentaliter* in ipſa ſuſceptione pœnitentiæ. l. cc. q. 3.

5. Ea abſolutio, quæ pœnitentibus dabatur in die Cœnæ Domini poſt peractam pœnitentiam, erat tantùm Indulgentialis. l. cc. q. 3. ad Object. 2.

6. Ad eſſentiam formæ abſolutionis ſpectant tantùm illa verba: *Abſolvo te.* l. cc. qq. 1.

7. Neceſſitate autem præcepti neceſſaria ſunt illa verba *Ego te abſolvo à peccatis tuis in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti, Amen.*

8. Probabiliùs nulli unquam pœnitenti, de cujus emendatione habebatur prudens ſpes, fuit denegata abſolutio. l. cc. qq. 3.

9. Solennis pœnitentia & abſolutio Indulgentialis in veteri Eccleſia fuit tantùm ſemel conceſſa in vita. Privata tamen abſolutio ſacramentalis ſemper fuit conceſſa. l. cc. qq. 4

10. Abſolutio ſacramentalis nunquam fuit data abſentibus. l. cc. qq. 5.

11. Abſolutio ne quidem in caſu neceſſitatis poteſt dari abſenti, ita ut non ſit tantùm illicita, ſed etiam invalida. l. cc. qq. 5. 6.

12. Talis abſolutio eſt invalida etiam in caſu, quo priùs confeſſio facta eſt præſenti. l. cc. qq. 7. 8.

13. Talis abſolutio eſt invalida jure divino, attamen accedente determinatione Eccleſiæ. l. cc. qq. 9.

14. Nunquam fuit denegata abſolutio in articulo mortis etiam iis, qui pœnitentiam usque in mortem diſtulerunt. l. cc. qq. 10.

15. Conſuetudo conferendi morientibus abſolutionem etiam Indulgentialem in Eccleſia Græca viguit ſemper; in Eccleſia verò Latina introducta eſt ſæculo tertio quoad mœchiam. l. cc. qq. 11.

16. Jam antiquitùs abſoluti ſunt ii morientes, qui obmutuerunt, priùs tamen vocârunt Presbiterum. l. cc. qq. 12.

17. Non ſunt abſolvendi ſub conditione, qui moriuntur ex ipſo actu criminoſo v. g. duello, inebriatione, ſi ne quidem habeant ſignum prudenter dubium doloris præſentis ordinati ad confeſſionem & abſolutionem. l. cc. qq. 13.

18. Neque peccatores notorii abſolvendi ſunt in articulo mortis ſub conditione, ſi obmutuerint nullo edito externo ſigno doloris ſaltem prudenter dubio. l. cc. qq. 14.

19. Sola vita chriſtianè acta non ſufficit ad impertiendam morienti abſolutionem, niſi concurrat ſignum externum doloris ſaltem dubium, ac moraliter præſens ad abſolutionem. In praxi tamen circa tales dubitari poteſt, an non jam ante adventum Sacerdotis ediderint, vel in ejus præſentia edant ſignum dubium, licet non advertatur vel intelligatur à præſentibus. l. cc. qq. 15.

20. Conſuetudinariis abſolutio differenda eſt 1) ſi ſpes emendationis nulla appareat. 2) ſi pœnitens nullum præbeat veroſimile indicium veri doloris & firmi propoſiti. 3) ſi recuſet acceptare media emendationis, conditioni, ſtatui, & vitiis pœnitentis proportionata. 4) ſi recuſet vitare occaſiones propinquas peccatorum, pœnitenti moraliter evitabiles. 5) ſi in dubio valde magno de ſufficiente dolore vel propoſito pœnitentis dilatio abſolutionis creditur ei plus profutura, quàm obfutura. 6) ſi pœnitens jam ſæpius promiſerit emendationem, & media præſcripta vel neglexerit, vel ſine fructu emendationis adhibuerit, niſi alia nova media magis ardua ſpondeant emendationem. 7) ſi pœnitens reſtitutionem vel aliam obligationem jam ſæpius promiſſam neglexerit. l. cc. qq. 16.

Vide etiam in Tract. de Pœnit. *Appendicis partem 2.* & Abſolutio. n. 11.

Abſolutio Complicis circa peccatum turpe.

1. Affertur Bulla *Benedicti XIV.* de abſolutione complicis cum ejus *declaratione* & hujus promulgatio in diœceſi Auguſtana. *In Tract. de Pœnit.* Diſp. 10. §. 2. qq. 1. 2.

2. Per peccatum *turpe* intelligitur omnis actus libidinoſus, ſeu diſponens ad vehementem commotionem ſpirituum genitalium. l. cc. qq. 3.

3. Bulla *Benedicti XIV.* effecit & efficit abſolutiones ejusmodi complicum invalidas, etiam ubi promulgata non fuit. l. cc. qq. 4. Nec jurisdictio Confeſſariorum eatenus ſuppleta fuit ab Eccleſia l. cc qq. 5.

4. Confeſſio complici facta extra caſum neceſſitatis eſt illicita, in iis tamen, qui putant ſe habere ſufficientem dolorem & propoſitum, niſi hoc ex ignorantia craſſa fiat, eſt valida. l. cc. qq. 6.

5. In articulo mortis complici pœnitens validè confitetur, ſi non poſſit haberi alius Sacerdos, & ſi abſit omne periculum ſcandali & ſeductionis novæ ex parte confitentis & abſolventis. l. cc. qq. 7.

6. Si in articulo mortis perſona ſollicitata, Conſtitutionis ignara, licèt poſſet habere alium Confeſſarium, confiteatur complici, abſolutio quidem erit valida, ſed abſolvens incurrit ipſo facto excommunicationem. l. cc. qq. 8.

7. Si perſona ſollicitata, in articulo mortis conſtituta, præter complicem nullium alium reperiat Confeſſarium, niſi Sacerdotem ſimplicem, tenetur eum ſub alio prætextu vocare, & ſub ſigillo confeſſionis ei ante confeſſionem aperire, quod hic & nunc non poſſit confiteri alteri Sacerdoti. l. cc. qq. 9.

Abſtinentia.

Vide Jejunium, n. 29.

Acedia.

Vide Septem vitia capitalia.

Acolythatus.

1. Eſt ſignum, quo confertur poteſtas præparandi vinum pro conſecratione, & deferendi lumina in ſacrificio Miſſæ. *In Tract. de Sacr. Ord.* §. 6. q. 1.

2. Materia ſunt urceoli vacui cum candelabris necdum accenſis; forma ſunt iſta verba: *Accipite Ceroferarium cum cereo, & ſciatis vos ad accendenda Eccleſiæ luminaria mancipari. Et in porrectione urceoli: Accipite urceolum ad ſuggerendum vinum & aquam in Euchariſtiam ſanguinis Chriſti.* l. cc. q. 2. 3.

3. Officium Acolythi eſt, ceroferarium ferre, luminaria Eccleſiæ accendere, vinum & aquam ad Euchariſtiam miniſtrare. l. cc. q. 4.

4. Panem antiquitùs miniſtrabat ipſe populus. l. cc. q. 6.

5. Ubi haberi poſſunt Acolythi, debent hæc miniſteria imponi potiùs Acolythis, quàm Laicis. l. cc. q. 7.

Actus humani.

1. Actus humani ſunt, qui ex voluntate deliberata procedunt. *In Tract. de actibus hum.* §. 1. qq. 1.

2. Non omne *voluntarium* eſt liberum. l. cc. qq. 3. & §. 2. qq. 2.

3. Quod fit *ex metu*, eſt voluntarium ſimpliciter, ſed involuntarium ſecundùm quid. l. cc. §. 2. qq. 6.

4. Concupiſcentia, licet aliquando minuat libertatem, auget tamen voluntarium. l. cc. qq. 7.

5. Ignorantia antecedens, niſi fuerit affectata, aut aliquo modo voluntaria in cauſa, cauſat ſimpliciter involuntarium; non autem cauſat involuntarium ignorantia concomitans vel conſequens. l. cc. qq. 8.

6. Actus humanus liber eſt ſimul actus intellectus & voluntatis. l. cc. §. 3. qq. 3. 4. 5.

7. Ad libertatem actus humani requiritur indifferentia judicii, & cognitio comparativa objecti ad regulam honeſtatis; non tamen cognitio comparativa motivorum allicientium & abſterrentium. l. cc. §. 3. qq. 1. & qq. 6.

8. Aliqui actus humani ſunt liberi in ſe, alii in ſua cauſa. l. cc. qq. 7.

9. Moralitas actuum humanorum conſiſtit in conformitate actuum ad primam regulam honeſtatis. l. cc. §. 4. qq. 1.

10. Moralitas humanorum actuum ſumitur *ex fine, ex objecto & ex circumſtantiis.* l. cc. qq. 2. 3. 6. 7. 8.

11. Actus humani, *quoad ſuum materiale,* ſpecificantur ab objecto, ſed quoad ſuum formale ſpecificantur à moraliter diverſo ordine ad finem ultimum. l. cc. qq. 4. 5. 7. 8.

12. Finis actuum non eſt aliquid creatum. l. cc. §. 5. qq. 9. 10. 11.

13. Sed ſola fruitio beatifica Dei. l. cc. qq. 13. 14.

14. Actus externus non auget *per ſe* & formaliter bonitatem vel malitiam actus interni, ſed tantùm *per accidens*, aut materialiter & extenſivè. l. cc. *quæſt. diſputat.* q. 1.

15. Libertas eſt actui voluntatis adæquatè intrinſeca. l. cc. q. 2.

16. Non eſt poſſibilis pura omiſſio libera *per ſe*, ſed tantùm *per accidens*, hoc eſt, præter intentionem omittendi præſcripta. l. cc. q. 3.

17. Non datur actus moralis in individuo indifferens ad finem naturalem, diſtinctum à delectatione. l. cc. q. 4. concl. 1.

18. Nec etiam datur actus in individuo indifferens, *per ſe talis*, in ordine ad finem ſupernaturalem. l. cc. q. 4. concl. 2.

19. Nec datur actus moralis in individuo indifferens per accidens. l. cc. q. 4. concl. 3.

Vide etiam Tractatum *de Spe & Charitate.* Diſp. 1. q. 1.

Adamus.

1. Adamus priùs fuit creatus in ſolis naturalibus, ſi non prioritate temporis, ſaltem prioritate naturæ. *In Tract. de peccato orig.* Diſp. 1. q. 1.

2. Adamus in ſtatu naturæ integræ ante lapſum non habuit gratiam ſanctificantem ejuſdem ſpeciei, qualis datur per Chriſtum. l. cc. q. 2.

3. Probabile eſt, nec pauciores nec plures fuiſſe ſalvandos in ſtatu naturæ integræ, ac nunc ſalvantur in ſtatu naturæ reparatæ. l. cc. q. 3.

4. Adamus non vidit Deum per eſſentiam, niſi fortè in ſopore per raptum. l. cc. q. 4. qq. 2.

5. Habuit omnium ſcientiam in habitu & radice. l. cc. q. 4. qq. 3.

6. Corpus Adami non fuit immortale & impaſſibile ab intrinſeco. l. cc. q. 4. qq. 4.

7. Certum eſt, homines in paradiſo futuros fuiſſe immortales. l. cc. q. 4. qq. 5.

8. Utrum vis reparativa ſanitatis in arbore vitæ fuerit naturalis vel ſupernaturalis, diſputant authores. l. cc. q. 4. qq. 6.

9. An fuerit tantùm una arbor vitæ in paradiſo, incertum eſt. l. cc. q. 4. qq. 7.

10. Ge-

10. Genus humanum in paradiſo fuiſſet propagatum per coitum. l. cc. q. 4 qq. 8.

11. Juſtitia originalis ſecundùm partem materialem dicit ſubjectionem inferiorum animæ virium ad rationem per qualitatem ſuperadditam; ſecundùm formale verò dicit ſubjectionem arbitrii ad Deum per gratiam ſanctificantem. l. cc. diſp. 2. q. 1. *concluſ.* 6.

12. Si Adamus perſeveráſſet, juſtitia originalis in eo habuiſſet in carne ac ſemine virtutem inſtrumentalem phyſicam cauſandi conſimilem juſtitiam in poſteris tam quoad ejus materiale ac formale. l. cc. q. 1. *concl.* 7.

Vide. Gratia.

Adjuratio.

1. *Adjuratio* eſt poſtulatio alicujus rei à creatura rationali, ut eam præſtet in conteſtationem publicam ſuæ reverentiæ aut obedientiæ rebus divinis debitæ. *In tract. de Decal.* part. 1. diſp. 3. §. 2. qq. 1.

2. Adjuratio *ſolennis* eſt, quæ habet præſcriptam ab Eccleſia formulam. *Deprecativa* eſt, qua rogatur per aliquid ſacrum. *Imperativa* eſt, qua ſubdito aliquid præcipitur in conteſtationem reverentiæ rebus divinis debitæ. l. cc. qq 2.

3. Tunc licita eſt adjuratio, quando non datur aliud expeditius medium obtinendi rem ſibi ex juſtitia vel charitate debitam, nec timetur recuſatio adjurationis. l. cc. qq. 3.

4. Non licet adjurare dœmonem deprecative, ſed tantùm præceptivè, & ſolùm circa rem aliunde ſibi debitam. l. cc. qq. 4.

5. Non licet adjurare creaturas irrationales, niſi adjuratio dirigatur in dœmonem; in hunc autem dirigi nequit, niſi detur prudens dubium, an dœmon iis in caſu particulari utatur tanquam ſuo inſtrumento. Imo, quia tales adjurationes ſpeciem habent, quaſi dirigerentur in creaturam irrationalem melius abolerentur. l. cc. qq 5.

6. Ad hoc ut adjuratio ſit licita, requiruntur tria. 1) *veritas* ex parte rei ſacræ, per quam fit adjuratio, & ex parte motivi. 2) *juſtitia*, ut res poſtulata ſit honeſta ac licita. 3) *judicium*, ne adjuratus exponatur periculo peccandi, ſi forte recuſet adjurationem. l. cc. qq. 6.

7. Licet adjurare modo deprecativo etiam ſanctos, ſi petantur juſta & cum ſubmiſſione ad majus beneplacitum Dei. l. cc. qq 7.

8. Ad licitam adjurationem dœmonis requiritur legitima poteſtas per ordinem Exorciſtatûs & deputationem, vel per gratiam gratis datam. 2) modus imperativus. 3) animus contrarius dœmoni. l. cc. qq. 8.

9. In adjuratione dœmonum non licet interrogare curioſa, 2) nec ſecreta hominum peccata. 3) nec imperare, ut ferant opem contra tempeſtates &c. 4) nec aſſertionibus illorum adhibere plenam. 5) licet tamen interrogare eorum nomen ſeu proprietatem. l. cc. qq. 9.

10. Peccant graviter, qui omittunt unam ex quatuor primis cautelis. l. cc. qq. 10.

11. Peccant graviter, qui cum adjurationibus contra dœmones adhibent rutam, ſtercus caprinum, flagella, contumelias, ſputa, alapas &c. l. cc. qq. 11. Licet tamen adhibere conſortativa obſeſſi, v. g. rutam, aromatica. l. cc.

12. Quando dœmon promittit ſe egreſſurum ab obſeſſo, ſed ſub certis conditionibus, v. g. ut relegetur in certum locum; non licet cum illo inire tales pactiones. l. cc. qq. 12.

13. Exorciſta poterit quidem rogare Deum, ut compellat dœmonem in egreſſu ad certum ſignum, non tamen poteſt hoc petere ab ipſo dœmone. l. cc. qq. 13.

Vide. *Exorciſmus Exorciſta.*

Adoratio.

1. Adoratio in genere eſt exhibitio reverentiæ in conteſtationem excellentiæ dominativæ unius in alium. *In Tr. de Decal.* part. 1. Diſp. 2. §. 1. qq. 2.

2. Adoratio Dei eſt exhibitio cultus, Deo exhiberi ſoliti in conteſtationem ejus ſupremi dominii in homines. l. cc. qq 3.

3. Chriſtus etiam ut homo eſt adorandus adoratione latriæ. l. cc. qq. 5.

4. Humanitas Chriſti, ejus anima corpus, cor, nomen, ſunt quidem adoranda cultu latriæ, ſed tantùm cultu reſpectivo, non abſoluto. l. cc. qq. 6.

5. Ad hoc, ut alicui rei poſſit exhiberi cultus latreuticus reſpectivus, ſufficit & requiritur, ut Deus ea in re vel in imagine honorari velit cultu excellenti tanquam immediatô inſtrumentô ſuo noſtræ ſalvationis & ſuæ gloriæ. l. cc. qq. 7.

6. Illæ ſolùm Imagines Dei & SS. Trinitatis pro cultu publico tolerandæ ſunt, in quibus Deum aliquando apparuiſſe moraliter conſtat. l. cc. qq. 8.

Vide. *Cultus Sanctorum.*

Ambitio.

Vide. Septem vitia Capitalia.

Æquivocatio.

1. Æquivocatio eſt affirmatio vel negatio rei per verba ad duplicem ſenſum indifferentia ex intentione permittendi deceptionem audientis. *In Tr. de Decal.* Diſp. 9. qq. 46.

2. Æquivocatio ſenſibilis, ſeu amphibilogia licita eſt ex cauſa gravi & juſta. l. cc. qq. 52.

3. Ad licitum uſum æquivocationis requiruntur tria. 1) ut propoſitio in aliquo ſenſu ſit vera. 2) ut ille ſenſus aliquo ſigno externo ſaltem dubio ſit expreſſus. 3) ut detur cauſa ſufficiens occultandæ veritatis negotio proportionata nempe gravis in negotio gravi. l. cc. qq. 53.

Vide. reſtrictio mentalis. mendacium. teſtis. reus.

Amor Dei.

1. Amor Dei eſt *amor amicitiæ, quo homo Deo vult efficaciter omnia bona tam intrinſeca quàm extrinſeca, ſibi autem nil aliud præter ipſum Deum.* In Tract. de Præcept. Decal. part. 1. diſp. 1. q. 1. qq. 1.

2. Ille amor poteſt etiam *triplici alia definitione* definiri. *Primò* quod ſit amor amicitiæ, practicus quo homo per amorem benevolentiæ & concupiſcentiæ vult Deo & ſibi mutuam communicationem omnium bonorum. *Secundò*, quod ſit amor amicitiæ, qua diligitur Deus ut ſummum bonum tam abſolutum, quàm relativum in ordine ad actus amicitiæ practicos. *Tertiò*, quod ſit conſtans & perpetua voluntas exhibendi Deo actus amicitiæ practicos. l. cc. qq. 1.

3. *Objectum materiale* hujus amoris eſt Deus ut ſummè bonus, ſummè amabilis & deſiderabilis l. cc. qq. 2.

4. *Objectum formale* ſeu motivum hujus amoris eſt infinita bonitas Dei tam abſoluta quàm relativa, hoc eſt, Deus ut in ſe bonus, & per ſui fruitionem nobis bonus. l. cc. qq. 3.

5. *Formula amoris* poteſt eſſe hic actus: Mi Deus, cujus natura & voluntas bonitas eſt; qui etiam prior dilexiſti me, atque ad intimam tuam amicitiam invitàſti me, te reciproco amore præ omnibus aliis bonis creatis complector, nec aliud cupio niſi te. Spondeo inſuper, me omnia præſtiturum, quæ lege amicitiæ à me exegeris rectiſſimo ordine charitatis. l. cc. qq. 4.

6. *Actus eliciti* hujus amoris ſunt gaudium de perfectionibus divinis, deſiderium operandi & patiendi pro gloria Dei, deſiderium beatificæ unionis cum Deo. l. cc. qq. 5.

7. *Actus imperati* hujus amoris ſunt, libenter de Deo cogitare, audire, & loqui, promovere pro viribus gloriam Dei alios homines pertrahendo ad agnitionem, amorem, laudem, & cultum Dei, libenter in omnibus ſequi nutus beneplaciti divini. l. cc. qq. 6.

8. *Ad hoc nutus beneplaciti* divini pertinet, libenter pati pro augmento divinæ gloriæ, impedire peccata ſeu inhonorationes Dei, promovere decorem & incrementum Eccleſiæ ſponſæ Dei, promovere ac tueri omnia, quæ Deus amat, puta pacem, tranquillitatem & conſolationem fidelium, plantare ubivis virtutes & conſuetudines Deo acceptas, conſervare decorem templorum & religionis in omnibus. l. cc. qq. 6.

9. Homo tenetur elicere actum amoris erga Deum 1) initio uſus rationis. 2) in articulo mortis. 3) in confeſſione & communione annua. 4) in quovis arduo ſalutem animarum vel gloriam Dei attingente negotio. 5) in ſtatu peccati mortalis occurrente cogitatione practica de converſione ad Deum 6) in ſtatu frigeſcentis charitatis. l. cc. qq. 7.

10. Datur etiam obligatio ſaltem ſub peccato veniali eliciendi actum amoris erga Deum diebus Dominicis ac feſtis. l. cc. qq. 8.

11. Ad ſatisfaciendum præcepto amandi Deum non ſufficit actus imperatus, niſi ſaltem virtualiter procedat ex præcedente actu elicito amoris. l. cc. qq 9.

12. Non ſatisfit huic præcepto, niſi amor ſaltem virtualiter ſe extendat ad omnes actus amicitiæ eſſentiales. l. cc. qq. 10. 11.

13. Actus eſſentiales amoris amicitiæ ſunt 1) ut fugiatur omne peccatum determinatè prohibitum ſub gravi indignatione divina. 2) ut præferantur emolumenta divinæ gloriæ Commodis propriis, ubi agitur de gravi illius præjudicio. 3) ut caveatur torpor in exercitio actuum charitatis. l. cc. qq. 12.

14. Signum conſtitutivum torporis graviter peccaminoſi eſt, quando ex frequentato neglectu actuum de ſe accidentalium charitatis in occaſionibus obviis accreſcit magnum præjudicium divinæ gloriæ. l. cc qq. 13.

15. Inter alia ſigna gravis torporis mortaliter peccaminoſi eſt, ſi homo non curat emendare peccata venialia plene deliberata; ſi non vitet pericula peccatorum non neceſſaria; ſi non curat media conſervativa gratiæ; ſi per laxas ſententias non curat transgreſſiones materiales legum divinarum, ordinatarum ad incrementa divinæ gloriæ & honeſtatem religionis. l. cc. qq. 14. 15. 16.

16. Amare Deum *ex toto corde, ex tota mente, & ex totis viribus*, eſt omnes affectiones cordis inclinare, cogitationes intendere, & talenta omnia naturæ, fortunæ, famæ &c. ordinare practicè ad gloriam divinam promovendam. l. cc. qq. 17.

17. Homo poteſt & tenetur hoc præceptum ſaltem eatenus adimplere, ut nihil velit, nihil æſtimet, nec in aliquid ſuum affectum inclinet contra rectiſſimum ordinem charitatis. l. cc. qq. 18.

18. Etiam in præcepto amandi Deum datur obligatio ſervandi *ordinem charitatis*, conſiſtentem in eo, ut ea, quæ notabiliter magis conducunt ad gloriam Dei extrinſecam præferantur in praxi iis, quæ ad illam gloriam notabiliter minus conducunt. l. cc. qq. 19.

19. Recenſentur propoſitiones circa hoc præceptum amoris damnatæ ab Alexandro VII. Innocentio XI. & Alexandro VIII. l. cc. qq. 20.

20. Recenſentur Errores Bay, Fenelonii, & Queſnelli in hac materia. l. cc. qq. 21. 22. 23.

21. Affertur & explicatur genuinus Affectus *Xaverianus* de amore Dei. l. cc. qq. 22.

22. Ad actum meritorium requiritur, ut ſaltem virtualiter procedat ex actu amoris erga Deum. l. cc. qq. 24.

Vide. *Charitas Dei.* amor proximi. Lex. §. ult.

Digitized by Google

Amor proximi.

1. Amor proximi eſt amoris erga Deum extenſio ad creaturas rationales inquantum ſunt aliqua res pertinens ad Deum, atque ab Ipſo Deo dilecta. *In Tract. de Decal.* part. 1. Diſp. 1. q. 2. qq. 1.

2. Eſt una eademque charitas, qua diligitur Deus & proximus, & qua homo diligit ſe ipſum ſaltem in conſideratione ſupernaturali Amor enim proximi naturalis differt in conſideratione morali ab amore Dei. l. cc. qq. 2. 3. 4.

3. Homo in eo ſenſu tenetor plus diligere Deum, quàm ſeipſum, quatenus in omni caſu *poſſibili ac decente Deum* tenetur potius ferre omnia detrimenta ſuæ perſonæ, quàm divinæ gloriæ. l. cc. qq. 5.

4. Homo ſecundùm animam tenetor magis amare ſeipſum, quàm proximum. l. cc. qq 6.

5. Homo tenetur diligere proximum per actus internos. l. cc. qq. 7.

6. Ille actus internus amoris erga proximum eliciendus eſt ſaltem virtualiter, quando eliciendus eſt actus amoris erga Deum. 2) quoties datur obligatio exhibendi proximo actum amoris externum. 3) quando urget obligatio retractandi odium internum erga proximum 4) quando datur gravis tentatio aſſentiendi motibus odii erga proximum. l. cc. qq. 8.

7. Parochi & Concionatores graviter peccant vix unquam aut rarò inculcando hoc præceptum. l. cc. qq. 9.

8. Dator obligatio obſervandi *ordinem charitatis* erga proximum. l. cc. q. 3. qq. 1.

9. Ille ordo conſiſtit in eo, ut ſalus animæ in proximo *per ſe* præferatur omnibus bonis corporis proprii. 2) ut inter proximos præferentur illi, qui arctiori vinculo Societatis humanæ nobis conjuncti ſunt. l. cc. qq. 1.

10. Illa regula de præferenda aliena ſalute animæ bonis proprii corporis vera eſt, quando illa ſalus alio modo prudenter ſperari nequit; & non per auxilium proximi periclitatur ſalus animæ propriæ, vel magis conjunctorum, vel aliunde ob particulares circumſtantias illud ſacrificium ſui non credatur expetibile à Deo. l. cc. qq. 2.

11. Mater moribunda tenetur abſtinere à medicina, ex qua judicio medici creditur probabilius interiturus infans in utero, niſi timeatur etiam infans ſimul interiturus cum matre. l. cc. qq 3.

12. Uxor, etſi ex novo conceptu credat ſe morituram, tenetur marito laboranti periculo incontinentiæ reddere debitum, illud inſtanter petenti. l. cc. qq. 3.

13. Mater infante alioquin perituro in utero nec tenetur nec poteſt pati ſectionem, ſi ex ſectione certò ſit moritura, etſi infans foret unicus hæres regni. l. cc. qq. 3.

14. Parochus non tenetur cum præſentiſſimo vitæ periculo tranſire torrentem ad providendum infirmum vel baptizandum infantem alio baptizante destitutum. l. cc. qq. 3.

15. Tenentur tamen Parochi, & eo deficiente quivis alii ſacerdotes aſſiſtere moribundis tempore peſtis. l. cc. qq. 3.

16. Tenetur quilibet etiam cum certo periculo vitæ veram religionem integræ provinciæ conſervare, vel eam invehere, ſi prudenter credat, ſe obtenturum hunc effectum. l. cc. qq. 3.

17. Proximi ſecundùm diverſam eorum nobiscum conjunctionem ſunt inæqualiter diligendi non tantùm quoad effectum externum, ſed etiam quoad affectum internum. l. cc. qq. 4.

18. Tenemur magis diligere meliores eis volendo majorem communicationem boni finalis; ſed quoad majoritatem bonorum vialium & quoad intenſionem poſſumus ac tenemur magis diligere propinquiores. l. cc. qq 5.

19. Inter eos tamen, qui nobis nullo modo, vel æqualiter conjuncti ſunt, tenemur magis diligere meliores. l. cc. qq. 6.

20. In concurſu tenemur magis diligere, qui nobis conjuncti ſunt ex contracto, quam qui ex conſanguinitate. l. cc. qq. 7.

21. In articulo neceſſitatis tenetur homo magis ſuccurrere Patri quàm filio; ſed extra neceſſitatem tenetur quidem homo patri deferre plus reverentiæ & honoris, plus tamen ſubſidii filio. l. cc. qq 8.

22. *Per ſe* loquendo plus diligendus eſt pater, quàm mater, niſi videlicet ex parte patris concurrat ſpecialis malitia, aut ex parte matris extraordinaria beneficentia. l. cc. qq. 9.

23. Parentibus debetur in caſu neceſſitatis major ſubventio ex bonis propriis, ſeu paraphernalibus vel induſtrialibus, ſed ex bonis communibus debetur major ſubventio uxori. l. cc. qq. 10.

24. Datur obligatio, magis diligendi benefactorem, ſi beneficia ab eo accepta ſint ingentia, quam beneficiatum à ſe qualicumque beneficio. l. cc qq. 11.

Vide. *Miſericordia*, *eleemoſina*, *inimicorum dilectio*. Præceptum IV. Correctio fraterna, Denuntiatio.

Angeli

Exiſtentia & natura.

1. Exiſtentia Angelorum poteſt ratione naturali demonſtrari. In tract. *de Angelis*. Diſp. 1. q. 1.

2. Sunt immediatè creati à Deo non multò ante mundum partim in cœlo Empyreo, partim in cœlo Sydereo. l. cc. q 2.

3. In menſura tamen temporis angelici quoad ſucceſſionem operationum mentalium poſſunt dici creati multis millionibus annorum ante mundum. l cc. q 2. reſp. 2. ad object. 2.

4. Tota multitudo hominum ad numerum angelorum ſe habet ut unum ad quaſi infinitum. l. cc. q. 2. concl. 7.

5. Sunt

5. Sunt incorporei & immateriales. l. cc. q. 3.

6. Poteſt tamen dici, eos habere ſecum identificatam quandam quantitatem indefinitam, terminabilem diverſimode juxta mentis arbitrium. l. cc. q. 3. Reſp. 2. ad Object. 1. 3. 4. 5. 6. 7.

7. Angeli ſunt in loco per ubicationem modalem, hoc eſt, per aliquod determinativum ad operandum in loco determinato. l. cc. q. 4. concl. 4.

8. Angeli intra locum ſuum *adæquatum*, hoc eſt, illum, qui ipſis ad aliquando in cooperandum aſſignatus eſt, ſunt ubique negativè per indiſtantiam. l. cc. q. 4. concl. 5.

9. Angeli intra ſpatium adæquatum poſſunt eſſe poſitive in duobus locis naturaliter, v. g. Angeli cuſtodes, quin ſint in intermedio. l. cc. q. 4. concl. 8. 9.

10. Tantus cuilibet Angelo, v. g. Cuſtodi, competit locus adæquatus, quantus requiritur ad ſeriem omnium operationum durante iſto mundo. l. cc. q. 4. concl. 13.

11. Angelus intra ſuum ſpatium adæquatum poteſt moveri motu continuo vel diſcreto. l. cc. q. 5. concl. 3.

12. Hinc etiam poteſt ab uno loco tranſire in alium non tranſito medio. l. cc. q. 5. concl. 4. 5.

13. Ille motus poteſt eſſe inſtantaneus. l. cc. q. 5. concl. 6.

14. Angeli in eodem Ordine differunt ſolo numero per relationem individualem eſſentialem ad diverſas actiones. l. cc. q. 6.

15. Quot ſint Chori ſeu Ordines Angelorum, incertum eſt. l. cc. q. 6. quamvis probabilius dividantur in tres Hierarchias & novem Ordines. l. cc. Concl. 2. 3. 4.

16. Probabile eſt S. Michaelem eſſe ſupremum angelorum, ſi non per naturam, ſaltem per meritum. l. cc. q. 6. Concl. 5.

17. Angeli non ſunt in tempore noſtro, ſed in ævo angelico ſeu in unico *nunc*, in quo ipſis omnia, quæ apud nos tranſeunt, videntur ipſis præſentia. l. cc. q. 7. qq. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

Cognitio Angelorum.

18. Angeli cognoſcunt ſeipſos per ſuammet eſſentiam. l. cc. Diſp. 2. q. 1.

19. Per eandem ſuam eſſentiam cognoſcunt angelos ſuperiores, quamvis non comprehenſivè. l. cc. q. 1. concl. 2. 3.

20. Angeli cognoſcunt totum mundum quoad ſeriem cauſarum & effectuum naturalium. l. cc. q. 1. Concl. 5. 6.

21. Cognoſcunt omnes cogitationes humanas quæ imprimunt ſpeciem in phantaſiam, ſaltem quoad apprehenſionem. l. cc. q. 2. Concl. 1.

22. Dœmones immo nec angeli boni non cognoſcunt cogitationes & affectiones humanas quæ nullam imprimunt ſpeciem in phantaſia. l. cc. q. 2. Concl. 2. 3.

23. Angeli tamen cuſtodes cognoſcunt in Verbo omnia ſecreta cordium ſuorum Clientum. l. cc. Concl. 4.

24. Dœmones cognoſcunt ex effectu ſubtractionis gratiæ actus internos graviter peccaminoſos, non tamen leviter peccaminoſos, aut meritorios. l. cc. concl. 4. 5.

25. Angeli non cognoſcunt certitudinaliter myſteria ſupernaturalia, niſi per revelationem, aut in Verbo, aut per potentiam organicam, accidentaliter naturæ angelicæ interdum ſuperadditam. l. cc. q. 3.

26. Angeli ſunt ſemper in actu intelligendi quoad cognitionem ſui, Dei & objectorum connaturalium nec tamen intelligere eſt de ſubſtantia angeli niſi quoad eſſe ſubjectivum cognitionis. l. cc. q. 4. concl. 3. & Ob. 1.

27. Omnia intelligunt per unam ſpeciem, quam jam acceperunt in primo momento creationis. l. cc. concl. 4. 6.

28. In angelis ſaltem bonis, non poteſt dari diſcurſus propriè dictus. l. cc. concl. 8.

29. Locutio Angelorum ad invicem conſiſtit in ſola directione conceptuum ad invicem. l. cc. q 5.

Voluntas, Gratia & Meritum.

30. Angeli diligunt Deum naturali dilectione plus quàm ſe. l. cc. Diſp. 3. q. 1. concl. 5. inquantum videlicet Deus amatur tanquam majus bonum quàm homo. l. cc. Not. 6.

31. Voluntas angelorum non eſt inflexibilis per gratiam, eſt tamen inflexibilis per vires naturæ. l. cc. q. 2.

32. Angeli ſunt creati in beatitudine naturali, ad obtinendam tamen beatitudinem ſupernaturalem indiguerunt gratia. l. cc. q. 3.

33. In primo momento creationis habuerunt gratiam ſanctificantem juxta diſpoſitionem propriam & viſionem tranſeuntem divinæ eſſentiæ. l. cc. concl. 3. 5. 6. 7.

34. Via angelorum tantùm duravit per duo inſtantia temporis angelici menſurati per ſucceſſionem actuum voluntatis; ea tamen duo inſtantia æquivalent multis noſtris ſæculis. l. cc. concl. 10. 11.

35. Peccatum Luciferi fuit ſuperbia conſiſtens in eo, quod elegerit potius adorari in mundo pro Deo loco Chriſti à gentilibus & malis Chriſtianis, quàm obedire Chriſto. l. cc. q. 4. concl. 13.

36. Dœmones eodem modo torquentur ab igne, quo noſtra anima in corpore per alligationem arbitrariam Dei. l. cc. q. 5. concl. 4. 5. 6.

37. Dœmones fuerunt quidem ſtatim damnati poſt peccatum, ſed locus damnationis pleriſque dœmonibus usque ad diem judicii eſt aer caliginoſus. l. cc. q. 5. concl. 1. & 7.

Imperium & Operationes dœmonum.

38. Imperium dœmonum eſt tantùm democraticum, nec datur poteſtas unius dœmonis in alium, niſi ſuadendo. l. cc. Diſp 4. q 1.

39. In

39. In herbis, lapidibus, & aliis rebus naturalibus non datur vis naturalis contra dœmones & maleficia. l. cc. q. 2.

40. Adbibere amuleta naturalia, tanquam idonea contra dœmones & maleficia operationis continuæ dœmonum: quamvis adhibeantur cum benedictionibus, ſuperſtitioſum eſt. l. cc. q. 3.

41. Dœmones non habent ullam poteſtatem in homines ſine ſpeciali licentia Dei pro quovis caſu particulari. l. cc Diſp. 4 q 4. qq. 1.

42. Cauſæ, cur dœmoni tanta relinquatur poteſtas in homines ſunt duæ, nempe *juſtitia* Dei, qua ne quidem hoſti vult ſua mancipia eripere violenter, ſed æquitate; deinde ut magis confundatur ſuperbia horum ſpirituum, ſi vincantur ab homine. l. cc. qq. 2.

43. Dantur veri obſeſſi in potentiis internis, nempe in imaginativa, appetitiva, iraſcibili, concupiſcibili, etiamſi non ſint obſeſſi in aliis membris l. cc. qq. 3. Hujus obſeſſionis quoad potentias internas traduntur ſigna. l. cc. qq. 4

44. Non omnes cogitationes pravæ veniunt ex ſuggeſtione dœmonum. l. c. qq. 5.

45. Dœmones ſemel devicti non ſemper ſtatim detruduntur in Tartara. l. cc. qq. 6.

46. Quando dœmones ab obſeſſis vel tentatis recedunt, id communiter fit ob inflictionem vel ob metum novorum ſuppliciorum. l. cc. qq 7.

47. Quando in Evangelio dicitur, aliquod genus dœmoniorum non ejici, niſi in *oratione & jejunio*, id potiſſimùm verum eſt de obſeſſis quoad potentias internas. l. cc. qq 8.

48. Etiam ex Scriptura probari poteſt, dari vera maleficia l. cc. qq. 9.

49. Dœmones poſſunt cognoſcere & manifeſtare cogitationes conjunctas cum operatione phantaſiæ l cc. qq. 10.

50. Animalia, quæ naſcuntur ex ovulis extra uterum, poſſunt excluſione ovorum produci à dœmone accedente permiſſione divina, non autem poſſunt produci animalia perfecta, quæ naſcuntur in utero. l. cc. qq. 11.

51. Cauſæ, ob quas homines frequentius relinquantur operationibus dœmonum, ſunt imprecationes aliorum cauſatæ per malitiam propriam, perjuria execratoria, ſuperſtitiones, cruciatio amicorum Dei, ſacrilega uſurpatio ſacrorum v. g. Euchariſtiæ. l. cc. qq. 12.

52. Cauſæ, ob quas Deus perſonas etiam ſanctas tradit illuſionibus dœmonum per falſas apparitiones & revelationes, ſunt præſumptio aut curioſitas propria vel aliena ſic jubentium indagandi à Deo, quæ non decent à tali perſona peti, complacentia in habitis revelationibus &c. l. cc. qq. 13.

53. Explicantur pleræque artes dœmonum valde notabiles in tentandis hominibus. l. cc. qq. 14.

Vide. Idololatria. Maleficis. Obſeſſi. Superſtitio. Vana Obſervantia. Exorciſtatus.

Apes.

Vide. Dominium in feras.

Approbatio Confeſſarii.

1. Approbatio Confeſſarii eſt teſtimonium Epiſcopi de ejus idoneitate ad excipiendas Confeſſiones. *In Tract. de Pœnit.* Diſp. 8. q. 2. qq. 1.

2. Ex diſpoſitione Concilii Tridentini requiritur ad valorem. l cc. qq. 2.

3. Non ſuppletur ab Eccleſia, niſi de Confeſſarii idoneitate concurrat ſimul error communis & ſimul titulus coloratus. l cc. qq. 3.

4. Non valet approbatio Epiſcopi ſine judicio circa *abſolute* idoneum. l. cc. qq. 4. alioquin valet l. cc. qq 5.

5. Ad valorem approbationis non requiritur ut præcedat examen, nec ut fiat in ſcripto, nec ut fiat gratis l. cc. qq. 6 7. 8.

6. Sufficit approbatio tacita, dum Epiſcopus alicui concedit munus Parochi vel Confeſſarii. l. cc. qq. 9. 11.

7. Approbatione etiam indigent Doctores in Theologia vel Jure, Lectores, Concionatores & Religioſi. l. cc. qq. 10. 22.

8. Parochus approbatus pro ſua Parochia non eo ipſo eſt approbatus pro tota diœceſi, & reſignata Parochia non manet eoipſo approbatus ad excipiendas Confeſſiones in eo parochia; & tranſiens ab una Parochia ad aliam indiget nova approbatione. l. cc. qq. 12. 13. 14.

9. In Jubilæo poteſt eligi approbatus pro loco particulari, niſi Epiſcopus approbationem reſtrinxerit: ſed electus in Confeſſarium debet eſſe approbatus ab Ordinario loci in quo Confeſſio deponitur. l. cc. qq. 16. 17. 24.

10. Religioſus approbatus pro tota diœceſi, ſi mittatur ab uno loco in alium ejuſdem diœceſis, non indiget nova approbatione. l. cc. qq. 15.

11. Religioſus approbatus pro ſua diœceſi, ſi tranſeat per aliam, in qua non eſt approbatus, non poteſt in illa validè abſolvere. l. cc. qq 18.

12. Approbatio illimitatè impenſa Sacerdotibus juxta communiorem non poteſt revocari ſine juſta cauſa ad Sacramenti adminiſtrationem ſpectante. l. cc. qq. 19.

13. Non ſufficit approbatio præſumpta. l. cc. qq. 20.

14. Non cenſetur approbatus, qui audit confeſſiones Epiſcopo prima vice id vidente nec contradicente. l. cc. qq. 21.

15. Religioſi ad excipiendas confeſſiones Regularium non indigent approbatione Epiſcopi ſed ſui Superioris. l. cc. qq. 23.

16. Epiſcopi debent Regulares generaliter approbare, quos *generaliter idoneos* reperiunt. Et generaliter approbatos non poſſunt ad

novùm examen revocare, niſi ex juſta cauſa reſpiciente adminiſtrationem Sacramenti. Quia tamen ad generalem idoneitatem requireretur nimis longum & exactum examen, invaluit praxis Romæ approbata concedendi Regularibus approbationem limitatam. l. cc. qq. 25.

17. Non poſſunt Epiſcopi ſimul ac ſemel ſuſpendere integros coaventus ab audiendis Confeſſionibus. l. cc. qq. 25.

18. Regulares poſſunt ſine approbatione Epiſcopi audire confeſſiones ſæcularium de familia, qui ſunt continui commenſales. l. cc. qq. 26.

19. Non tamen poſſunt ſine approbatione Epiſcopi audire Confeſſiones Monialium ſui Ordinis. l. cc. qq. 27.

20. Regulares approbati in una diœceſi non ſunt eoipſo approbati pro alia diœceſi. l.cc. qq. 28.

21. Quilibet Sacerdos etiam ſpecialiter non approbatus poteſt abſolvere conſtitutum in articulo mortis, niſi ſit complex. In tali enim caſu alius Sacerdos vocandus eſſet, ſi haberi poſſet. l. cc. qq. 29. Cenſetur autem articulus mortis, quando datur periculum mortis. l. cc. qq. 30.

22. Sacerdos non approbatus ne quidem poteſt alios abſolvere à ſolis venialibus. l. cc. qq. 31.

23. Religioſus à ſuo Superiore prohibitus ab audiendis confeſſionibus ſæcularium, etiamſi ſit approbatus ab Epiſcopo, probabilius invalidè abſolvit. l. cc. qq. 32.

24. Prælatus Regularis generaliter approbatus pro diœceſi in parochia pleno jure incorporata poſt mortem ſui Vicarii Regularis ad nutum amovibilis poteſt vel per ſeipſum vel per alium ſuum Vicarium ad unam vel alteram ſeprimanam exercere curam animarum. l. cc. qq. 33.

25. Confeſſarii & Parochi in confiniis diœceſium in concurſu poſſunt ſe invicem adjuvare in audiendis confeſſionibus, ſi hæc praxis paſſim vigeat, & ſciatur à viſitatoribus, quamdiu Ordinarius non reclamat. l.cc. qq. 34

26. Parochi non poſſunt ſibi in Confeſſarium eligere Sacerdotem ſimplicem non approbatum. l. cc. qq. 35.

27. Ad licitè abſolvendum non ſufficit approbatio dubia vel tantùm probabilis. l. cc. qq. 36.

Aſylum.

1. Aſylo non gaudent publici latrones, viarumque graſſatores, qui viatores ex inſidiis aggrediuntur. *In Supplem.* §. 15.

2. Nec depopulatores agrorum. l. cc.

3. Nec committentes homicidia vel mutilationes in locis ſacris. l. cc.

4. Nec proditoriè committentes homicidium. l. cc.

5. Nec Aſſaſſini. l. cc.

6. Nec hæretici. l. cc.

7. Nec rei læſæ majeſtatis in perſonam principis. l. cc.

8. Nec ſtantes in Eccleſia vel cœmeterio, ſi occidunt vel mutilant ſtantem extra Eccleſiam vel cœmeterium. l. cc.

9. Nec ſtantes extra Eccleſiam vel cœmeterium, ſi occidunt vel mutilant ſtantem intra Eccleſiam vel cœmeterium. l. cc.

10. Nec vim inferentes confugienti in Aſylum vel eum exinde violenter abducunt. l. cc.

11. Nec mandantes Aſſaſſinium, vel mercede conducentes Aſſaſſinum, etiamſi ſecuta morte merces promiſſa non fuerit reddita. l. cc.

12. Nec committentes homicidium animo præmeditato. l. cc.

13. Nec falſificantes Litteras Apoſtolicas. l.cc.

14. Nec miniſtri Telonii, Banci, aut montium pietatis, ſi committant fraudem ſufficientem ad pœnam ordinariam. l. cc.

15. Nec conflantes, adulterantes, vel tondentes monetas. l. cc.

16. Nec illi, qui ejusmodi falſariorum participes tales monetas expendunt. l. cc.

17. Nec illi, qui ſub nomine miniſtrorum Curiæ ingrediuntur domos, ibique perpetrant rapinas, mutilationes, vel homicidia. l.cc.

18. Nec deſertores milites in ipſo actu injuſtæ deſertionis. l. cc.

19. Nec committentes alia gravia crimina judicio S. Cong. Immunitatis æquiparata vel æquiparanda præfatis criminibus exceptis. l. cc.

20. Tales confugæ ante extraditionem aſſervandi ſunt in carcere Epiſcopali, nec prius extradendi, antequam morali certitudine conſtet de exiſtentia & gravitate delicti.

21. Milites etiam deſertores extradendi non ſunt, niſi recepta cautione de non inferenda morte ab eo, qui habet jus aggratiandi.

22. Poſt ſufficientia indicia de crimine excepto; quæ ad incarcerationem ſufficiunt, confuga ad carcerem Epiſcopalem extrahi & deduci debet per executores Epiſcopales, etiam ubi opus eſt implorato brachio ſæculari & cum interventu perſonæ Eccleſiaſticæ. l. cc.

Attritio.

Vide. Contritio. pœnitentia.

Avaritia.

Vide. Septem vitia capitalia.

Aves.

Vide. Dominium in feras.

Baptiſmus.

1. B*aptiſmus fluminis* eſt ablutio corporis exterior ex inſtitutione Chriſti ſignificans & ex opere operato cauſans interiorem ablutio-

lutionem animæ tam quoad reatum culpæ originalis & actualis, quam quoad reatum pœnæ. *In Tract. de Bapt.* §. 1. qq. 1.

2. *Baptiſmus flaminis* eſt ablutio interior animæ quoad reatum culpæ tam originalis, quàm actualis cauſata per contritionem perfectam intuitu baptiſmi in voto. l. cc. qq. 2.

3. Baptiſmus *ſanguinis* eſt ablutio animæ interior non ſolùm quoad reatum culpæ tam originalis quàm actualis, ſed etiam quoad reatum pœnæ, cauſata per martyrium. l. cc. qq. 2.

4. Sacramentum baptiſmi probabilius fuit primùm inſtitutum poſt reſurrectionem Chriſti. l. cc. qq. 3.

5. Baptiſmus in voto ſaltem implicito eſt neceſſarius *neceſſitate medii*. l. cc. qq. 4. ſufficit tamen ad ſalutem baptiſmus in voto implicito. l. cc.

6. Parentes ſpectata præſente conſuetudine Eccleſiæ tenentur ſuos infantes offerre baptiſmo, quàm primum poſſunt. l. cc. qq. 5.

7. Peccarent mortaliter, ſi abſque gravi cauſa baptiſmum infantis differrent ultra duodecim dies. l. cc. qq. 5. *reſp.* 2.

8. Miniſtri etiam tenentur promptè conferre baptiſmum, niſi adſit periculum mortis, & impediantur motivo altioris ordinis. l. cc. qq. 5. *reſp.* 3.

9. SS. Patres antiquitùs non obligarunt fideles ad ſuſcipiendum baptiſmum ante ſenium vel periculum vitæ; eam tamen dilationem non ſuaſerunt. Solus Tertullianus eam dilationem ſuaſit in infantibus usque ad annos diſcretionis. l. cc. qq. 6.

10. Dilatio baptiſmi poſt converſionem majoris partis gentilium rationabiliter fuit ſublata. l. cc. qq. 7.

11. Dilatio baptiſmi infantibus nocet ob majorem dœmonis in eos poteſtatem. l. cc. qq. 8.

12. Obligatio ſuſcipiendi baptiſmum fideles obligabat à die promulgationis Evangelii in Pentecoſte. l. cc. qq. 9.

13. Materia *remota* baptiſmi eſt aqua elementaris, *proxima* eſt ablutio. l. cc. §. 2. qq. 1.

14. Sufficit aqua marina, paludoſa, lutea, acidula, ſulphurea, martialis, nivea, glacialis, ex rore vel pruina collecta. l. cc. qq. 1.

15. Sufficiens non eſt aqua artificialis, v. g. ex herbis vel floribus expreſſa, roſacea, ſerum, lachrimæ. l. cc. qq. 1.

16. Materia dubia eſt jusculum, brodium, lixivium, cereviſia, l. cc. qq. 1.

17. Forma baptiſmi apud Latinos conſiſtit in illis verbis: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti. Amen.* Apud Græcos in his: *Baptizetur ſervus Chriſti N. in nomine &c.* l. cc. qq. 2.

18. Illa tamen verba: *Ego* & *Amen* eſſentialia non ſunt. l. cc. qq. 3.

19. Mutatio ſubſtantialis formæ eſt, qua tollitur ſignificatio verborum intenta à Chriſto. Talis foret, ſi quis dicat: *Ego te baptizo in nominibus Patris &c. Ego te baptizo in nomine Chriſti &c.* l. cc. qq. 4.

20. Mutatio accidentalis foret, ſi quis ex imperitia linguæ diceret: *Ego te baptizo in nomine patria, & filia & ſpiritua ſancta.* l. cc. qq. 4.

21. Forma dubia eſſet, ſi quis dicat: *Ego de baptizo in nomine Patris majoris & filii minoris &c, Ego te baptizo in nomine Patris, & in nomine filii, & in nomine Spiritus Sancti. Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti & B. Virginis.* l. cc. qq. 4.

22. Materia dubia adhiberi ſolùm poteſt in caſu neceſſitatis. l. cc. qq 5.

23. Quando adhibita eſt materia aut forma dubia, baptiſmus iterum conferendus eſt ſub conditione. l. cc. qq. 6.

24. Valet baptiſmus ſive fiat per immerſionem ſive per affuſionem, ſive per aſperſionem; quando tamen fit per aſperſionem, debent guttulæ diſtendi per modum ablutionis. l. cc. qq. 7.

25. Trina immerſio ſervabatur etiam in Eccleſia Latina usque ad ſæculum decimum tertium. l. cc. qq. 8. 9. Cauſa mutandi hunc morem fuit, quia ab eo tempore converſis jam gentilibus in Europa baptizabantur ferè ſoli infantes. l. cc. qq. 10.

26. Recenſentur cæremoniæ baptiſmi. l. cc. qq. 11.

27. Subjectum baptiſmi eſt omnis & ſolus homo viator nondum baptizatus. l. cc. §. 3. qq. 1.

28. In monſtro, quando dubium eſt, an lateat natura humana, baptiſmus eſt conditionatè conferendus, conſulto tamen prius, ſi fieri poteſt, Ordinario. l. cc. qq. 2.

29. Quando dubium eſt, utrum in monſtro reperiantur duæ perſonæ, una pars baptizanda eſt abſolutè, altera conditionatè. l. cc. qq. 3.

30. Quando mulier prægnans objit, ſecanda eſt; in qua re præſcribuntur cautelæ. l. cc. qq. 4.

31. Matres prægnantes vivæ nunquam tenentur pati ſectionem. l. cc. qq. 5.

32. In utero clauſi baptizandi non ſunt, niſi emiſerint aliquod membrum. l. cc. qq. 6. ſub conditione tamen eos ab Obſtetricibus ope ſiphonis vel ſpongæ baptizari poſſe ſub conditione docet SS. D. N. Benedictus XIV. l. cc. *Quæſt. Diſputata 1. Diſſert. 2.*

33. Infantes infidelium invitis parentibus ante uſum rationis baptizandi non ſunt, niſi ſint in evidenti mortis periculo. l. cc. qq. 7.

34. Probabile tamen eſt, *ſaltem ſpeculativè*, baptizari poſſe invitis parentibus iis, qui nequidem agnoſcunt unum Deum, vel qui apoſtatarunt à Religione. l. cc. qq. 7.

35. Poſſunt invitis parentibus baptizari etiam infantes ſubditorum Chriſtianis Principibus, aut mancipiorum Domini Chriſtiani, l. cc. qq. 7.

36. Aſ-

36. Affertur Bulla SS. D. N. Benedicti XIV. *Poſtremo.* De baptiſmo Judæorum ſive infantium ſive adultorum ubi fere omnia dobia circa hanc rem reſolvuntur. l. cc. qq. 7.

37. Infantes expoſiti, niſi de eorum baptiſmo conſtet, ſub conditione ſunt baptizandi. l. cc. qq. 8. Schedæ.

38. Baptizati ab hæreticis, quando illorum forma vel materia dubia eſt, ſunt iterum baptizandi. In aliis ſupplendæ ſunt cæremoniæ. l. cç. qq. 9.

39. Baptizati ab obſtetricibus, niſi eorum peritia nota excludat omne prudens dubium, poſſunt ſub conditione baptizari. l. cc. qq. 10.

40. Infantes ſine baptiſmo mortui ad Imagines Thaumaturgas delati, quando de eorum prævia morte certò conſtat, non ſunt baptizandi ſub conditione, niſi edant ſigna vitæ indubitata; ſi verò de eorum morte nondum indubitato conſtat, prout ordinariè contigit, quando ab eorum præſumptiva morte cauſata in partu necdum interceſſit biduum aut triduum, ſi interea apparere incipiant ſigna vitæ dubia, poſſunt baptizari ſub hac conditione: *Si adhuc vivis &c.* l. cc. qq. 11. & *Quæſtione Diſputata II.*

De Miniſtro Baptiſmi.

41. Quivis homo, etiam hæreticus, ac gentilis, ſi habeat intentionem faciendi quod facit Eccleſia, validè baptizat. l. cc. §. 5. qq. 1.

42. Ordinarius Miniſter eſt ſolus Epiſcopus vel Sacerdos. l. cc. qq. 1. n. 2.

43. Diaconus ſine commiſſione parochi ſolenniter baptizans fit irregularis. l. cc. qq. 2.

44. Laicus in caſu neceſſitatis licitè baptizat, ita tamen, ut ſi adſit Clericus, præferatur laico, & vir fœminæ. l. cc. qq. 3. 4.

45. Pater vel Mater in caſu neceſſitatis baptizans proprium infantem non contrahit cognationem. l. cc. qq. 5.

46. Parochus tunc ſolùm poteſt Diacono committere poteſtatem ſolenniter baptizandi, quando Sacerdos commode haberi nequit. l. cc. qq. 6.

47. Baptiſmum ſolennem pro adultis decet ſolùm adminiſtrari in Sabbato ante Paſcha & Pentecoſten; pro infantibus poteſt quovis tempore adminiſtrari. l. cc. qq. 7.

48. Peccant graviter, qui baptiſmum ſolenniter adminiſtrant in ædibus privatis, niſi reſpectu principum. l. cc. qq. 8.

49. Miniſter incurrit irregularitatem, ſi baptiſmum jam prius certo validum ex mero frivolo ſcrupulo de novo conferat ſub conditione. l. cc. qq. 9.

De effectu baptiſmi,

50. Effectus baptiſmi eſt. 1) character. 2) gratia ſanctificans. 3) remiſſio reatus pœnæ. 4) gratia regenerativa, qua potentiæ internæ in anima ad faciliorem obſervantiam legis Chriſtianæ per modum habitus infuſi diſponuntur. l. cc. §. 6. qq. 1.

51. Ad conſequendum effectum baptiſmi in adultis per modum diſpoſitionis requiritur; actus fidei. 2) ſpei. 3) pœnitentiæ. 4) dilectionis initialis. l. cc. qq. 2.

52. Utrum infantes in utero materno baptizari validè poſſint, relinquitur adhuc ſub Problemate, de qua re afferuntur duæ doctæ Diſſertationes Em. Card. *Pignatelli*, & SS. D. *N. Benedicti XIV.* Prior defendit, talem baptiſmum eſſe validum; poſterior relinquendo valorem in dubio docet, inſtruendos eſſe in tali caſu obſtetrices, ut ejusmodi infantibus conferant baptiſmum ſub conditione. l. cc. *Quæſt. Diſput. I.*

53. Multi infantes, habiti pro mortuis, adhuc retinent vitam internam per biduum vel triduum inſenſibiliter, & hinc, ne in via amittant vitam etiam internam, non ſunt deportandi ad loca pia, ſed commendandi Deo etiam cum emiſſione vororum ad loca pia, & ſi intra biduum vel triduum appareant ſigna interioris vitæ reſiduæ dubia, baptizari poſſunt ſub conditione. l. cc. *Quæſtione Diſputata II. & in duabus Diſſertationibus ſubnexis.*

54. Non eſt improbanda devotio parentum vel aliorum, rogantium Deum, ut infantes non venientes ad baptiſmi gratiam extra ſacramentaliter juſtificet. l. cc. *Quæſt. Diſp. III.*

Bellum.

Vide. Præceptum V. Fidei obligatio, n. 14.

Beneficiatus.

1. Non poteſt ſuos redditus vendere ad dies vitæ, nec ſimultanea ſolutione, nec per partes, idque prohibentur ſub excommunicatione. *In Supplem.* §. 7.

2. Locatio redditum, vel manſi aut prædii parochialis non durat poſt mortem beneficiati. *In Tr. de Contract.* § 5. qq. 13. Reſp. 5. 6. *de Locat.*

3. Locatio tamen rerum immobilium Eccleſiaſticarum, cujus redditus ſpectant ad communem maſſam Eccleſiæ, durat adhuc poſt mortem locantis, & ligat ſucceſſorem in beneficio. l. cc.

Vide. Clericus. Bona. Miſſa. Supplem. §. 3.

Beneficium competentiæ.

Vide. Solutio. n. 1. 2. 3.

Beneficium Eccleſiaſticum.

1. Datur gravis obligatio, ea conferendi dignioribus. *In Supplem.* §. 2.

2. Beneficiati prohibentur ſub excommunicatione & nullitate contractus vendere in longum tempus redditus beneficiorum. *In Supplem.* §. 7.

3. Permutatio beneficiorum debet fieri authoritate Superiorum, & cum conſenſu Patronorum. *In Tr. de Contract.* §. 7. *de permut.* qq. 4.

4. Si

4. Si in permutatione beneficiorum fiat compenſatio redditunm pinguiorum, eſt Simonia. l. cc, qq. 5.

Blaſphemia.

1. Blaſphemia eſt contumelioſa tractatio alicujus perſectionis divinæ. *In Tract. de Decal.* part. 1. diſp. 2. §. 7. qq. 1.

2. Blaſphemia formalis eſt, quæ fit ex iotentione inhonorandi Deum; materialis eſt, quæ fit ſine tali intentione. l. cc. qq. 2.

3. Blaſphemia hæreticalis eſt, in qua Deo aut rebns divinis tribuitur aliquid falſi, aut detrahitur aliquid veri, l. cc. qq. 2.

4. Blaſphemia immediata eſt, quæ immediatè fertur in Deum; mediata eſt, quæ dum directè fertur in Sanctos, vel opera Dei, reduodat in Deum. l. cc. qq. 2.

5. Recenſentur variæ formulæ blaſphemandi. Ad hoc refertur, ſi ſpuat vel dentibus ſreodeat ex ira contra cœlum, ſi libenter ſoveat cogitationes blaſphemas, ſi injurioſè uſurpet membra vel operationes Chriſti; ſi Sanctis det contumelioſa agnomina, ſi ex modo agendi prodat intentionem inhonorandi Deum. l. cc. qq. 3.

6. Omnis blaſphemia eſt ex ſuo genere peccatum mortale, niſi ex indeliberatione excuſetur à mortali. l. cc. qq. 4.

7. Blaſphemia deliberata, etiamſi tantùm procedat ex ira, eſt peccatum mortale. l. cc. qq. 5.

8. Etiam blaſphemia procedeos ex conſuetudine eſt peccatum, niſi adhibeatur ſufficiens conatus eradicandi conſuetudinem, etiamſi talis blaſphemia non ſit libera in ſe, ſed tantùm in ſua cauſa. l. cc. qq. 6.

9. In dubio, an blaſphemus habuerit ſufficientem advertentiam ad malitiam blaſphemiæ, præſumenda eſt ſufficiens advertentia l. cc. qq. 7.

10. In jure ſunt ſtatutæ graviſſimæ pœnæ & pœnitentiæ in blaſphemos. l. cc. qq. 8.

11. Blaſphemis conſuetudinariis ſunt imponendæ pœnitentiæ etiam conditionatæ in caſum relapſus, quæ præbeant prudentem ſpem eradicandæ conſuetudinis. Quod ſi pœnitens eas neglexerit, differenda illi eſt abſolutio. l. cc. qq. 9.

12. Si quis non ex ira contra Deum, ſed ex ira contra hominem, prnnuntiet irreverenter *Sacramenta*, vel *alias res divinas*, non eſt blaſphemia, ſed irreverentia, quia tamen non raró proferuntur cum aliqua indignatione contra Deum, remediis idoneis per confeſſarios eradicandæ ſunt. l. cc. qq. 10.

13. Eſt blaſphemia: *Es ſtultus, ſi haberes Deum in patrem.* l. cc. qq. 11.

14. Peccat mortaliter, qui ebrium, ſtultum, vel infantem inducit ad blaſphemandum. l. cc. qq. 12.

Bona.

Vide. Dominium in bona inventa, derelicta, incerta, communia &c. adnata, commixta &c.

Breviarium.

Vide. Horæ Canonicæ.

Cæremoniæ Miſſæ.

1. Miſſæ ſolùm poſſunt dici in Eccleſia ſaltem benedicta, vel in Oratorio privato, niſi aliud exigat neceſſitas. *In Tract. de Sac. Ord.* § 24. q. 1. 2.

2. Non licet ampliùs Regularibus celebrare in Portatili extra Oratoria. l. cc. q. 3.

3. Quandonam, & ſub quibus limitationibus liceat celebrare in Oratoriis privatis, dependet à tenore concedentis. l. cc. q. 4.

4. Non licet celebrare in Eccleſia polluta, exſecrata, vel interdicta. l. cc. q. 5.

5. Eccleſia polluta cenſetur per humani ſanguinis copioſam effuſionem graviter peccaminoſam, notoriam; per ſeminis effuſionem vel copulam conjugalem, notoriam, per ſepulturam excommunicati, per homicidium voluntarium. l. cc. q. 6.

6. Exſecratur Eccleſia, ſi ſimul deſtruitur majori ſui parte. l. cc. q. 7.

7. Polluto cœmeterio non polluitur Eccleſia. l. cc. q. 8.

8. Exſecratur Altare, ſi in nulla lapidis parte integra calix reponi poſſit. l. cc. q. 9.

9. Non exſecratur Eccleſia, ſi in ea excommunicatus celebret. l. cc. q. 10.

10. Si Eccleſia tempore belli convertatur in hoſpitale, ſtabulum &c. habenda eſt pro exſecratà. l. cc. q. 11.

11. Non licet celebrare Miſſam coram excommunicato non tolerato; coram tolerato licet. l. cc. q. 12.

12. Miſſa regulariter non eſt celebranda, niſi à diluculo usque ad duodecimam. l. cc. q. 13.

13. Si crux picta ſit in conſpectu Sacerdotis, non requiritur alia crux in altari. l. cc. q. 15.

14. In caſu neceſſitatis licet uti uno colore pro alio. l. cc. q. 17. imo in Eccleſiis Regularium licet ſe accommodare quoad colorem. l. cc. q. 18.

15. In caſu neceſſitatis licet celebrare ſine amictu vel Manipulo. l. cc. q. 19.

16. In caſu neceſſitatis, ſi non poſſit haberi miniſter maſculus, melius eſt celebrare ſine miniſtro, quam miniſtrante fœmina. l. cc. q. 20.

17. Requiritur ad licitè celebrandum jejunium naturale, ſed non ſuperſtitioſum, hinc ſi Sacerdos ex incuria aliquid comediſſet, & omiſſo Sacro oriretur murmur vel ſcandalum licitè celebraretur. l. cc. q. 22.

18. Nocturna pollutio, ſi certum ſit, non fuiſſe peccatum mortale, non impedit celebrationem. l. cc. q. 23.

19. Eccleſia jam ſæculo quarto uſa eſt aliis veſtibus in Miſſa quàm in uſu vulgari. l. cc. q. 25.

20. Veſtibus ſacris tantùm ſucceſſu temporum accrevit ſignificatio pia. l. cc. q. 26.

Vide. Rubricæ Miſſæ. Sacrificium Miſſæ. Presbyteratus.

Canones Pœnitentiales.

1. Editi fuerunt non ſolùm pro peccatis publicis, aut denuntiatis, ſed etiam pro nonnullis peccatis actu externo commiſſis, occultis quidem, ſed tamen ſpecialiter reſervatis. *In Tract. de Pœnit.* Diſput. 6. quæſt. 1 Propoſitione 8. & in *Appendice* part. 1. §. 1. & §. 2.

2. Quando peccata competenter puniri cœperunt per leges Chriſtianorum principum, rigor illorum Canonum decreſcere cœpit. *In Append.* l. cc. §. 1. & 2.

3. Origo horum Canonum ex D. Paulo. l. cc. §. 3.

4. Jam fuerunt uſitati ſæculo 2. & 3. prout conſtat ex Irenæo, Tertulliano & Cypriano. l. cc. Diſp. 6. q. 1. prop. 8. & in *Append.* p. 1. §. 3.

5. Canones Gregorii Thaumaturgi. l. cc §. 4.

6. Canones Concilii Eliberitani. l. cc. §. 5.

7. Et Petri Alexandrini. l. cc. §. 6.

8. Concilii Arelatenſis. l. cc. §. 7.

9. Concilii Ancyrani. l. cc §. 8.

10. Concilii Neocaſarienſis. l. cc. §. 9.

11. Concilii Laodiceni. l. cc. §. 10.

12. Concilii Nicæni. l. cc. §. 11.

13. Canones D. Baſilii in tribus Epiſtolis Canonicis. l. cc. §. 12.

14. Canones Gregorii Nyſſeni in Epiſtola ad Letojum. l. cc. §. 13.

15. Canones Concilii Carthaginenſis. l. cc. §. 14.

16 Siricii Papæ. l. cc. §. 15.

17. Innocentii I. l. cc. §. 16.

18. Leonis I. l. cc. § 17.

19. Concilii Milevitani, Arelatenſis, Andegavenſis, Turonenſis, Venetici, Romani, *Sæculo V.* l. cc. §. 18.

20. Concilii Agathenſis, Aurelianenſis, Gerundenſis, Epaonenſis, Lugdunenſis, Ilerdenſis, Arelatenſis, Toletani, Barcinonenſis, & Canones Orientales, *Sæculo VI. VII.* l. cc. §. 19.

21. Theodori Cantuarienſis. l. cc. §. 20.

22. Gregorii II. l. cc. 21. 22.

23. Zachariæ Papæ. l. cc. 23.

24. Inæ Regis Angliæ. l. cc. §. 24.

25. S. Bonifacii Moguntini. l. cc. §. 25.

26. Egberti Eboracenſis. l. cc. §. 26.

27. Stephani II. l. cc. §. 27.

28. Concilii Calcuthenſis. l. cc §. 28.

29. Caroli Magni in Concilio Aquisgranenſi. l. cc. §. 29

30. Pœnitentiale Romanum. l. cc. §. 30.

31. Pœnitentialia varia. §. 31. 32. 33. 34. &c. *Vide.* Pœnitentialia.

Cenſura.

1. Cenſura eſt pœna Eccleſiaſtica medicinalis privans uſu quorundam bonorum ſpiritualium. *In Tract de Sacr. Ord.* § 26. q. 1.

2. In cenſuris *latæ ſententiæ* ſolet tamen requiri ſententia declaratoria criminis. l. cc. q. 4.

3. Cenſuræ *latæ ſententiæ* utuntur præſenti tempore, *ferendæ ſententiæ* utuntur futuro tempore. l. cc. q. 5.

4. Cenſura *à Jure* fertur per legem in omnes, *ab homine* fertur per Judicem in particulares l. cc. q. 6. 7.

5. Cenſuræ tantùm privant uſu bonorum exteriorum. l. cc. q. 8.

6. Cenſuram ferre poſſunt tantùm Prælati habentes jurisdictionem in foro externo. l. cc. q. 10.

7. Ad incurrendam cenſuram requiritur peccatum mortale externum cum contumacia conjunctum. Ad incurrendam cenſuram *ab homine* inſuper requiritur monitio Canonica trina. l. cc. q. 11. 12.

8. Suſpenſio & Interdictum in integras communitates ferri poteſt, non verò excommunicatio. l. cc. q. 13.

9. Cenſura ferri poteſt ob cauſam de ſe levem attamen gravem comparatè ad bonum commune. l. cc. q. 14.

10. Ab incurrenda Cenſura excuſant 1) nullitas ſententiæ ob defectum eſſentialem. 2) Innocentia notoria Cenſurati. 3) defectus promulgationis. 4) impotentia obſequendi. 5) ignorantia invincibilis tam Juris, quàm facti. *l.* cc. q. 15.

11. Appellatio non eximit à cenſura. l. cc. q. 16.

12. A Cenſuris ab homine poteſt abſolvere, qui eas tulit, à cenſuris à Jure, reſervatis abſolvit author; à non reſervatis poteſt abſolvere quilibet Confeſſarius. l. cc. q. 17.

Vide. Pœnitentiæ Sacramentum. Diſp. 5. Diſp. 10. *& Append.* part. 2.

Character.

Vide. Sacramenta.

Charitas Dei.

1. Charitas, qua jubemur in Scriptura diligere Deum, eſt amor amicitiæ. *In Tract. de Spe & Charit. Diſput.* 3. q 1.

2. In actu charitatis eſſentialiter ſimul includuntur amor benevolentiæ & concupiſcentiæ, tanquam ejus conſtitutiva materialia. l. cc. q. 2.

3. Motivum formale charitatis eſt *bonitas Dei infinita, tam abſoluta quàm relativa,* attamen ut antecedens, & non præciſe ut conſequens. l. cc. q. 3.

4. Præ.

4. Præceptum charitatis obligat ad actus practicos ſibi proprios, ex ſuo genere gratuitos, & vi aliorum mandatorum indebitos. l. cc. q. 4.

5. Enumerantur varii ejusmodi actus practici charitatis partim eſſentiales, partim accidentales. l. cc. q. 4. probat. 4. & Notando 7.

6. Actus eſſentiales charitatis ſunt, ut quis in rebus magni momenti emolumenta divinæ gloriæ præferat commodis propriis, ubi id lex amicitiæ petit ſervato ordine charitatis l. cc. Not 7. & ad object. 1.

7. Actus humanus non poteſt eſſe meritorius vitæ æternæ de condigno, niſi ſaltem virtualiter procedat ex actu charitatis. l. cc. q. 5.

8. Charitas infuſa eſt amor Dei gratia ſanctificante informatus, ita ut amor Dei actualis vel habitualis ſit in hoc concreto ipſum *materiale*, gratia autem ſanctificans ſit ipſum *formale*. l. cc. q 6.

9. Quilibet homo in primo momento uſus moralis rationis tenetur ſe ad Deum convertere per actus eſſentiales charitatis. l. cc. q. 7. concl 1.

10. Etiam peccator, quandocunque illi occurrit cogitatio practica de ſui converſione ad Deum, tenetur elicere actum amoris erga Deum. l. cc. q 7. concl. 2.

11. Datur etiam gravis obligatio, eliciendi actum dilectionis erga Deum in articulo mortis. l. cc. concl. 3

12. Tenetur homo ſub mortali elicere actum dilectionis erga Deum, quotiescunque ſub mortali tenetur ſuſcipere ſacramentum pœnitentiæ. l. cc. concl. 4.

13. Homo ſub peccato mortali tenetur elicere actum charitatis quando in re gravis momenti ordo charitatis exigit, ut commodum divinæ gloriæ præponatur commodo aut lucro proprio. l. cc. concl. 5. Hujus obligationis recenſentur exempla. l. cc. concl. 5.

14. Tenetur homo ſub peccato mortali elicere actum charitatis, quando ex iteratis omiſſionibus vel commiſſionibus directè charitati contrariis, quamvis ſolùm venialiter peccaminoſis, in ſe advertit, vel advertere tenetur notabiliter frigeſcere charitatem. l. cc. concl. 6.

15. Datur obligatio ſaltem ſub peccato veniali, eliciendi actum dilectionis erga Deum ſingulis diebus Dominicis & feſtis. l. cc. concl. 7.

16. Ponitur formula actûs charitatis erga Deum. l. cc. q. 7. *in fine objectionum*.

Vide. *Amor Dei*. Præceptum l. Lex. §. ult.

Clauſura.

1. Irritantur omnes conceſſiones ingrediendi clauſuram Monialium, præterquam à jure communi indultæ &c. *In Supplem*. §. 11.

Clerici.

1. Ad honeſtatem vitæ Clericalis requiritur 1) modeſtia veſtium. 2) Moderatio ſuppellectilis. 3) Frugalitas menſæ. 4) Cohabitatio non ſuſpecta. 5) Abſtinentia à ludis indecentibus. 6) ſequeſtratio à vanis ſpectaculis & choreis. 7) Fuga crapulæ & ebrietatis. 8) devitatio venationis clamoſæ. 9) Abdicatio negotiorum ſæcularium. 10) Diſpenſatio pia & fidelis redituum Eccleſiaſticorum *In Tract. de Sacr. Ord.* §. 8. q. 1. 2. 3. 4.

2. Veſtis non ſit ſæcularis, nec recedens à communi approbata conſuetudine Clericorum. l. cc. §. 9. q. 1. 2. 3.

3. Eadem ſit Talaris, l. cc. q. 5.

4. Clerico non licet comparere ſine veſte talari. l. cc. q. 1.

5. Improbatur in veſtitu Clericorum color rubeus, viridis, varius. l. cc. q. 6.

6. Veſtitus Clericorum in primitiva Eccleſia erat uſitatus in populo, modeſtus tamen. l. cc. q. 7. color erat albus. l. cc. q. 8.

7. Induere veſtem lugubrem in funere propinquorum Clericis aliqui Epiſcopi interdixerunt. l cc. q. 9.

8. In veſtibus potiſſimùm hæc duo vitanda ſunt, novatio & pretioſitas. l. cc. q. 10.

9. Deditì vitio carnali non eligant Statum Clericalem. *In Tract. de Ordinis Sacramento*. §. 1.

Vide. Ordo. Clericorum bona. Dominium.

Clericorum bona.

1. Clerici non habent dominium perfectum in redditus Eccleſiaſticos ſui beneficii ad honeſtam ſuſtentationem ſuperfluos. *In Tract. de Jure & Juſt.* Diſp 2. q. 1.

2. Clerici ne quidem habent dominium perfectum in diſtributiones quotidianas, eleëmoſinas Miſſarum, ac redditus ſtolæ. l. cc. q. 2.

3. Clerici ne quidem habent dominium perfectum in redditus Eccleſiaſticos congruæ ſuſtentationi neceſſarios, ſi poſſint honeſtè vivere ex ſuo patrimonio. l cc. q. 3.

4. Clerici tenentur ſua bona ſuperflua expendere in cauſas pias jure naturali & divino. l. cc. q. 3. qq. 1.

5. Illa bona ſunt Clerico ſuperflua, quæ nec requiruntur ad decentiam ſtatus, nec ad decentiam perſonæ in ordine ad finem ſupernaturalem. l. cc. q. 3. qq. 2.

6. Illa ſumma ex redditibus Eccleſiaſticis in uſus profanos expenſa ſufficit ad conſtituendum peccatum mortale, quæ ſufficit ad conſtituendam gravem materiam furti. l. cc. q. 3. qq. 3.

Clericorum cœlibatus.

1. Cœlibatus ſemper fuit annexus Subdiaconatui in Eccleſia latina; immo etiam in Græca, quamprimum interductus eſt. *In Tr. de Sacr. Ord.* §. 14. q. 1.

2. Clerici in Sacris Ordinibus conſtituti obligantur ex voto. l. cc. q. 3.

3. Explicatur proin præparatio Sacris Ordinibus præmittenda. l. cc. q. 4.

4. Ex-

4. Explicantur media ſervandæ caſtitatis. l. cc. q. 5.

Columbaria.

Vide. Dominium in feras.

Commodatum.

1. Commodatum eſt, quo alicui res ad certum tempus & uſum gratis conceditur eo pacto, ut uſu finito eadem in ſpecie reſtituatur. *In Tract. de Contract.* §. 2. q. 1.

2. Commodans tenetur rem commodatam non revocare ante conſtitutum tempus, reſarcire commodatario damna ei illata ex *culpa lata*, & illi refundere expenſas in rem commodatam factas. l. cc. q. 2.

3. Commodatarius tenetur reſtituere rem commodatam præfixo tempore, re commodata nullo modo uti, niſi conceſſo, reſarcire damna etiam *ex culpa leviſſima*; aut ſi res commodata cedit etiam in utilitatem commodantis, *ex culpa levi*, aut ſi cedat in utilitatem ſolius commodantis, ſolùm *ex culpa lata*. Si autem dubium ſit, an culpa ſit lata, levis, vel leviſſima, tenetur inire compoſitionem. l. cc. q 3.

Communio

1. In communicantibus ſpecies panis non corrumpuntur ordinariè intra dimidiam horam. *In Tract. de Euchar.* Diſp. 4. qq. 10.

2. Communicantes exiſtentes in ſtatu peccati mortalis, cujus non recordantur, ſi bona fide accedant cum dilectione, juſtificantur per accidens. l. cc. Diſp. 5. q. 1.

3. Communio in ratione Sacramenti non cauſat plus gratiæ ſub duplici ſpecie, quàm una ſpecie. l. cc. q. 2.

4. Eccleſia non erravit, præcipiendò laicis communionem ſub una ſpecie. l. cc. q. 3.

5. Obligatio communicandi eſt juris divini, eaque urget ſaltem in articulo mortis. l cc. q. 3. Etſi quis jam communicaverit in Paſchate. l. cc. q. 6. qq. 4.

6. Ex determinatione Eccleſiæ urget in Paſchate. l. cc. q. 3. & q. 6. qq. 1. 2. 3. & §. 2. qq. 1. 10.

7. Non eſt improbabile, animam Chriſti habere unionem quandam phyſicam cum anima digne communicantis. l. cc. q. 4.

8. Regulariter ac *per ſe* communio *Menſtrua* ſuadenda eſt omnibus Chriſtianis, *Octiduana* iis, qui rarò incidunt in peccata venialia plenè deliberata, *frequentior in diebus feſtis etiam continuis illis*, qui rariſſimè ac vix unquam incidunt in peccata venialia plenè deliberata, aut externas indecentias; *quotidiana* ſolùm iis, qui clarent quadam eminentia virtutum & donorum ſupernaturalium. l. cc. q. 5.

9. Quotidiana communio, licet non ſit ſuadenda niſi valde perfectis, deneganda tamen non eſt iis, quibus eſt utilis, juxta decretum Congr. S. Concilii Trident. l. cc. q. 5. ad Oject. 2.

10. Communio menſtrua multis eſt neceſſaria ſaltem per accidens, inquantum ſine illa non facile perſeverant in gratia. l. cc. ad Object. 2. in fine & q. 6. qq. 17.

11. A Communicante prorſus nullus obtinetur fructus, niſi ad S. Communionem accedat cum devotione. l. cc. q. 6.

12. Etiamſi quis communicaverit paulo ante articulum mortis, tenetur tamen ſaltem *per accidens* iterum communicare ſuperveniente repentino articulo mortis, nempe ut ſe confortet contra tentationes, & ſe magis cum Deo uniat. Ea obligatio datur ſaltem ſub veniali. l. cc. qq. 5.

13. Qui eodem die, quo incidit in articulum mortis, jam communicavit ex devotione, poteſt iterum communicare, licet ad hoc non teneatur, niſi valde tepidè communicaverit. l. cc. qq 6.

14. Qui jam ſumpſit viaticum, & iterum incidit in peccatum mortale, tenetur iterum communicare, ſi fieri poſſit ſine ſcandalo. l. cc. qq. 7.

15. Qui ex negligentia non communicavit in articulo mortis, ſi reconvaleſcat, non tenetur ſupplere hoc præceptum. l. cc. qq. 8.

16. Præceptum communicandi in articulo mortis obligat etiam damnatos ad mortem, quando eis communio permittitur. l. cc. qq. 9.

17. Talis damnatus ad mortem tenetur communicare, ſi convenienter poteſt, etſi non ſit jejunus. l. cc. qq. 10.

18. Judex damnato ad mortem tenetur concedere S. Communionem, ſi convenienter dari poſſit. l. cc. qq. 11. 12. Idque *per ſe* verum ipſo die, immo & hora mortis. l. cc. qq. 13. 14.

19. Judex nolentem pœnitere & communicare tenetur nihilominus damnare ad mortem l. cc. qq. 15.

20. Etiam puer tenetur communicare in articulo mortis, dummodo ſit capax, etiamſi prius nunquam communicaverit. l. cc. qq. 16 & § 2 qq. 6.

21. Communis negat, Religioſos *per ſe* obligari ad communicandum ſæpius in anno, quàm in Paſchate l. cc. §. 2. qq. 2.

22. Infantes nec ligantur præcepto communionis, nec hoc tempore ceſſantibus perſecutionibus ſunt capaces fructus ſacramentalis. l. cc. qq 3. 4.

23. Pueri obligantur hoc præcepto, quamprimùm ad annos ſufficientis diſcretionis pervenerunt, l. cc. qq. 5. Sed ea ſufficientia relinquenda eſt judicio parentum, parochorum &c. l. cc qq. 7.

24. Pueris danda eſt S. Communio pro viatico, etiamſi dubitetur de eorum capacitate l. cc. qq. 8.

25. Pueri non communicantes in Paſchate non incurrunt pœnas Canonicas. l. cc. qq. 9.

26. Quid intelligatur per tempus Paſchale, dependet à conſuetudine locorum. Communi-

Google

munier intelligitur octiduum Feſtivitatem Reſurrectionis præcedens & ſubſequens. l. cc. qq. 11. 12.

27. Communio Paſchalis obligat etiam tempore Interdicti. l. cc. qq. 13.

28. Præceptum hoc impleri debet in Parochia propria, nec illi ſatisfit per communionem in Eccleſia Cathedrali, niſi ſit parochialis ipſius communicantis. l. cc. qq. 14. 15.

29. Malè agunt Parochi tribuentes ſuis parochianis facultatem communicandi, ubi voluerint. l. cc. qq. 16.

30. Advenæ tamen & Peregrini ſatisfaciunt communicandô in alia, etiamſi ſit Regularis, Eccleſia. l. cc. qq. 17.

31. Peccant venialiter, qui in Eccleſiis Regularium communionem Paſchalem ſumunt ex licentia ſui Parochi ſolùm tacita vel præſumpta. l. cc. qq. 18.

32. Epiſcopus poteſt Regularibus prohibere, ne in ſuis Eccleſiis diſtribuant S. Communionem in die Paſchatis, licet non poſſit hoc prohibere aliis diebus temporis Paſchalis. l. cc. qq. 19. & 20.

33. Ne quidem vi Bullæ Cruciatæ ſatisfit per communionem extra parochiam. l. cc. qq. 21.

34. Religioſi non poſſunt ſæcularibus in articulo mortis miniſtrare Euchariſtiam, etiam per modum viatici ſine licentia Parochi. l. cc. qq. 22.

35. Deficiente, aut nolente irrationabiliter Euchariſtiam miniſtrare Parocho moribundis poteſt eam miniſtrare quilibet Sacerdos. l. cc. qq. 23.

36. Non tamen poſſunt Regulares in Paſchate communionem dare in ordine ad ſatisfaciendum præcepto Eccleſiæ, ſi Parochus eam dare recuſet. l. cc. qq. 24.

37. Regulares poſſunt ſuos *familiares* & *famulos* commorantes in monaſterio communicare in Paſchate & in articulo mortis. l. cc. qq. 25.

38. Sacerdotes tempore Paſchali non tenentur celebrare in Parochia propria; tenentur tamen in ea celebrare, ſi alibi non celebrent. l. cc. qq. 26.

39. Parochi poſſunt in Paſchate ſuis Parochianis dare communionem in aliena Eccleſia. l. cc. qq. 27.

40. Non ſatisfit præcepto communionis Paſchalis per communionem ſacrilegam. l. cc. qq. 28.

41. Qui fuerunt impediti ad communicandum in Paſchate, rectè obligantur ad ſupplendam communionem Paſchalem. l. cc. qq. 29.

42. Qui prævidet, ſe impediendum ad communicandum in Paſchate, non tenetur anticipare. l. cc. qq. 30.

43. Qui exiſtimans ſe impediendum in Paſchate anticipavit communionem, tenetur nihilominus communicare in Paſchate. l. cc. qq. 31.

44. Qui prævidet, ſe impediendum à communione poſt Paſcha, tenetur communicare hebdomadà præcedente. l. cc. qq. 32.

45. Excommunicati & Interdicti excuſantur à communione Paſchali, quando ſerio conantur impetrare abſolutionem. l. cc. qq. 33.

46. Papa poteſt ſecum diſpenſare quoad tempus, non quoad ſubſtantiam communionis Paſchalis. l. cc. qq. 34.

47. Qui negligit communionem in Paſchate, non incurrit cenſuram ipſo facto. Nam interdictum Eccleſiæ & privatio ſepulturæ eſt tantùm ferendæ ſententiæ. l. cc. qq. 35.

48. Qui communicavit in ſtatu peccati mortalis invincibiliter ignorati, ſatisfecit præcepto Eccleſiæ. l. cc. qq. 36.

49. Qui in ſua parochia communicavit ſacrilegè, non tenetur ſupplere hunc defectum in propria parochia. l. cc. qq. 37.

50. Convictores in Seminariis Societatis Jeſu non ſatisfaciunt huic præcepto, ſine licentia ſaltem tacita Parochi communicando in Eccleſia Societatis. l. cc. qq. 38.

51. Puerperis rectius differtur communio Paſchalis usque ad purificationem. l. cc. qq. 39.

52. Quicunque eſt capax abſolutionis conditionatæ, v. g. ſemifatuus, habens lucida intervalla dubia, ſtupidus, ille etiam eſt capax communionis Paſchalis ſi abſit periculum irreverentiæ. l. cc. qq. 40.

53. Phreneticis, ſi fuerint moribundi & abſit periculum irreverentiæ, danda eſt communio. l. cc. qq. 41.

54. A nativitate ſimul ſurdis & mutis poteſt dari communio, ſi potuerint diſponi ad ſigna ſaltem dubia contritionis, & proteſtationis, quod Euchariſtiam agnoſcant ſaltem ſub generica ratione rei ſacramentalis animabus proficuæ. l. cc. qq. 42.

55. Ex cauſa gravi, ubi non eſt facilis recurſus ad Papam, poteſt per Epiſcopos extendi tempus Paſchale. l. cc qq. 43.

De Miniſtro.

56. Miniſter Euchariſtiæ conficiendæ eſt ſolus Sacerdos. l. cc. §. 3. qq. 1.

57. Ad licitè celebrandum Neomyſta indiget licentia Ordinarii ſaltem tacita. l. cc. qq. 2.

58. Regularis ad celebrandum in aliena Eccleſia indiget licentia parochi ſaltem ratione paramentorum &c. l. cc. qq. 3.

59. Ad hoc, ut Sacerdos ſæcularis diſpenſet Euchariſtiam in Eccleſia Regulari, indiget licentia Superiorum ſaltem tacita. l. cc. qq. 4.

60. Habens Bullam Cruciatæ non poteſt ſuſcipere Euchariſtiam à quocunque Sacerdote ſine licentia parochi. l. cc. qq. 5.

61. Diaconus poteſt diſpenſare Euchariſtiam ex commiſſione Epiſcopi vel Parochi. l. cc. qq. 6.

62. Ea tamen commiſſio non facile detur ſine neceſſitate. l. cc. qq. 7.

63. Abſente vel irrationabiliter nolente presbytero poteſt Diaconus Euchariſtiam infirmis miniſtrare. l. cc. qq. 8. 9. Immo in ca-

ſu neceſſitatis abſente Sacerdote id licet Subdiacono. l. cc. qq. 10.

64. In caſu neceſſitatis poſſet laicus ſeipſum communicare, ſi abeſſet ſcandalum; immo & alios. l. tc. qq. 11. 12. In hoc caſu tamen requirenda foret licentia Ordinarii, ſi haberi poſſet. l. cc. qq. 11.

65. Sacerdos abſente alio Sacerdote poteſt communicare ſeipſum etiam extra neceſſitatem. l. cc. qq. 13. Idem hoc poteſt committere Diacono, ſi non poteſt communicare ſeipſum. l. cc. qq. 14.

66. Diaconus tamen extra neceſſitatem non debet commnnicare ſe ipſum. l. cc. qq. 15. &7.

67. Non licet Sacerdoti, communicanti ex mera devotione in defectu alterius Hoſtiæ frangere partem ſuæ Hoſtiæ, licet hoc aliqui authores concedant. l. cc. qq. 16.

68. Parochi tam inſtituti quàm etiam Manuales tenentur tempore peſtis dare Euchariſtiam etiam cum periculo vitæ. l. cc. qq. 17.

69. Sacerdos laborans Chiragra, ſi non poſſit miniſtrare Euchariſtiam pollice & Indice, extra caſum neceſſitatis eam non miniſtret aliis digitis ſine licentia Ordinarii. l. cc. qq. 18.

70. Tempore peſtis Sacerdos Euchariſtiam rectè porrigit cochleari argenteo. l. cc. qq. 9. Immo, ſi id cochleari fieri non poſſet, ſacerdos rectè eam in vaſe decente mitteret vel poneret Infirmo, ut ab eo ore capiatur. l. cc. qq. 18.

71. Sacramentum pœnitentiæ & Euchariſtiæ ab excommunicato peti poſſet, ſed non ab hæretico. l. cc. qq. 21.

72. Extra neceſſitatem tangens Euchariſtiam in ſtatu peccati mortalis, peccat mortaliter, præſertim Diaconus vel Sacerdos. l. cc. qq. 22. 23.

De Jejunio communicantium.

73. Præceptum communicandi jejunè eſt tantùm juris Eccleſiaſtici. l. ec. §. 4. qq. 1.

74. Hoc jejunium debet eſſe naturale. l. cc. qq. 2.

75. Peccat mortaliter, qui communicat poſt ſumptionem cibi, quamvis exigui. l. cc. qq. 3.

76. Qui comedit vel bibit in dubio, an jam ſonuerit duodecima noctis, niſi credat, jam probabilius ſonuiſſe duodecimam, poteſt altero die communicare. l. cc. qq. 4.

77. Idem dicendum, ſi unum horologium ſonuerit duodecimam, alterum verò nondum ſonuerit, niſi ipſemet operans credat, ſecundum eſſe falſum. l. cc. qq. 5. peccaret tamen venialiter ſic operans, ſi ita faciat ex mera voluptate, immo mortaliter, ſi ita faciat ex conſuetudine, vel conſtanti propoſito. l. cc. qq. 5.

78. Idem dicendum, ſi operans ſe accommodet primo horologio quoad jejunium Eccleſiaſticum, ſecundo quoad jejunium naturale l. cc. qq. 6.

79. Pulſante horológio duodecimam noctis poteſt comedi usque ad finem pulſationis. l. cc. qq. 7.

80. Reliquiæ ciborum intra dentes hærentes poſſunt deglutiri ſcienter, quin impediatur communio. l. cc. qq. 8.

81. Non impeditur à communione deglutiens aquam per nares trajectam, vel ſanguinem è naribus defluentem. l. cc. qq. 9.

82. Nec maſticatio tabacci, nec ejus fumigatio, nec attractio pulveris per nares impedit communionem. l. cc. qq. 10. ſi tamen id fiat ſine neceſſitate, ſic operans peccat venialiter, & ſi ex conſuetudine, vel conſtanti propoſito fiat, etiam mortaliter. l. cc. qq. 10.

83. Bibens próprium ſanguinem ex vena aut vulnere, impeditur á communione. l. cc. qq. 11.

84. Qui in ablutione oris præter intentionem aliquas guttas aquæ trajicit, non impeditur à communione. l. cc. qq. 12.

85. Idem dicendum, ſi quis trajiciat oſſicula, vel aliud non comeſtibile. l. cc. qq. 13. peccaret tamen venialiter, qui talia ſine neceſſitate trajiceret l. cc. qq. 13.

86. Ex depravato appetitu comedens cretam, carbones &c. impeditur à communione. l. cc. qq. 14.

87. Idem dicendum, ſi quis deglutiat nucem avellanam cum cortice. l. cc. qq. 15.

88. Non impeditur deglutiens muſcam repente ori illapſam. l. cc. qq. 16.

89. Nec impeditur, audito ultimo pulſu duodecimæ trajiciens bolum jam maſticatum. Peccaret tamen venialiter, qui advertens proximum pulſum horologii adhuc cum intentione craſtino communicandi bolum inos ſumeret. l. cc. qq. 17.

90. Si quis ante medium noctis imponat ori ſaccarum, ſperans, illud probabilius reſolvendum ante medium noctis, non impeditur, etiamſi forte non reſolvatur ac trajiciatur ante duodecimam. l. cc. qq. 18.

91. Impeditur à communione, qui comeſtibile deglutit ac denuo evomit. l. cc. qq. 19.

92. Non licet Sacerdoti nonjejuno celebrare ad conferendum viaticum moribundo. l. cc. qq. 20. Multò minus in tali caſu id licet ſine Miſſa. l. cc. qq. 22.

93. Si tamen in tali caſu ex non celebratione oriretur ſcandalum vel murmur, licitè celebraret non jejunus. l. cc. qq. 21.

94. Idem dicendum in quovis ſimili caſu, in quo ex non celebratione oriretur ſcandalum vel murmur populi, v. g. ſi parochus in Nativitate Domini in Miſſa prima ſumeret ablutionem. l. cc. qq. 21.

95. Non eſt exſpuenda aqua, ſed deglutienda ſi eam Sacerdos loco vini per errorem conſecravit & in os ſumpſit; ſicque de novo vinum infundendum & conſecrandum eſt. l. cc. qq. 23.

96.

96. Si Sacerdos in ſumptione advertat ſe ſumpſiſſe aquam, & integritatem Sacrificii ſopplere non poſſit ſine gravi ſcandalo ac ſuo præjudicio, poſſet pergere in Miſſa. l. cc. qq. 24.

97. Sacerdos, ſi ante conſecrationem recordetur, ſe oou eſſe jejonum, & deſiſtere non poſſit ſine aliorum offenſiooe ac ſuâ infamia, non tenetur deſiſtere. Alioquio tenetur. l. cc. qq. 25.

98. Si Sacerdos ante conſecrationem corripiatur morbo, poſſet alius ſacerdos ſopplere Miſſam, noo tamen adhoc tenetur. l. cc. qq. 26.

99. Si Sacerdos moriatur poſt utramqoe conſecrationem, alius Sacerdos jejunos oon tenetur ſupplere, ſi ipſe intendat celebrare ad aliam intentionem. aliàs tenetur. l. cc. qq. 27.

100. Immo, ſive moriatur poſt utramque conſecratiooem, ſive poſt primam tantùm, juxta Rubricas Miſſa ſupplenda eſt per alium Sacerdotem etiam noo jejunum, pota jejunio naturali. Si enim alius Sacerdos jam eſſet pranſus, non teneretur ſupplere Miſſam. l. cc. qq. 28.

101. Si in prædicto caſu deſit Sacerdos, ſpecies vini deberent potius aſſervari in alterum diem, qoàm dari laico jejano, niſi timeatur ne aceſcant. In quo caſo eſſent potius dandæ infanti. l. c. qq. 29.

102. Si ſacerdos poſt ſumptionem ablutionis deprehendat Particulam Hoſtiæ, parvam ſumat, notabilem aſſervet in Sacrario. l. cc. qq. 30.

103. Tales parvæ particulæ poſſunt à Sacerdote abſumi etiam poſt ſuum reditum in Sacriſtiam. l. cc. qq. 31.

104. Idem dicendum, ſi parvæ particulæ reperiantur ab alio conſecratæ. l. cc. qq. 32.

105. Idem dicendum, ſi tales particulæ deprehendantur poſt diſtributiooem Eochariſtiæ, & commodè ſervari non poſſiot. l. cc. qq. 33.

106. Tales reliquiæ nou ſunt porrigendæ communicantibus ante ablutiooem. l. cc. qq. 34.

107. Laicus etiam uon jejunos licitè abſumit Hoſtias, ſi alioquin eſſet periculum, oe irreverenter tractentur ab hæreticis. l. cc. qq. 35.

108. Licitè communicat etiam noo jejuous, ſi alioquin incurreret periculum infamiæ. l. cc. qq. 36.

109. Poteſt dari Euchariſtia infirmo periculoſè decumbenti etiam non jejuno, etiamſi jam acceperit viaticum. Quotidiè aotem noo eſt communicandus, ſi per plateas debeat deferri SSmum. l. cc. qq. 37. 38. 39.

110. Poteſt infirmus poſt ſumptionem medicioæ communicari in Paſchate ſi alio die non poſſit commodè haberi parochus, vel ſumptio medicioæ primùm reſciatur poſt deportationem SSmi. l. cc. qq. 40.

111. Non licet Euchariſtiam deferre ad infirmum, qui eam non poteſt ſumere, vel oon retinere ratione vomitùs. l. cc. qq. 41.

112. Statim comedere vel bibere ſine gravi caoſa poſt ſomptionem Euchariſtiæ eſt peccatum veniale, & ſi fiat ex conſuetudine vel conſtanti propoſito eſt mortale. l. cc. qq. 42.

113. Communicare poſt convivia vel compotatiooes io ſeram noctem protractas guloſitatis cauſâ, cibis adhoc indigeſtis eſt veniale & ſi fiat ex conſuetudioe vel conſtanti propoſito, eſt mortale. l. cc. qq. 43.

De variis aliis diſpoſitionibus in communicante requiſitis.

114. Pollutio cauſata ex negligentia ſolùm venialiter peccaminoſa, noo impedit communiooem *ex neceſſitate*, ſed tantùm *ex congruentia*, quæ etiam ipſa non impedit commonionem, ſi absque aliorum ſioiſtris ſuſpicionibus, vel ſimili cauſa rationabili omitti oou poſſit. l. cc. §. 5. qq. 1.

115. Qui poſt voluntariam pollutionem aut fornicatiooem verè pœnitent, non impediuntur à communione eodem die ſumenda, niſi tamen in ſe experiantur ſpecialem fidociam, rectius abſtinent, qood judicio Confeſſarii relinquendum. l. cc. qq. 2.

116. Conjugata perſona reddens debitom non impeditur à communione, immo nec petens cauſa incontinentiæ ſine ſua culpa ortæ. Petens tamen cauſâ voloptatis peccat venialiter eodem die communicando. l. cc. qq. 4.

117. Mulieri patienti fluxum ſanguinis, aut tempore menſtrui ſi valde devota & exemplaris ſit, uoo eſt deneganda communio. Aliter dicendum, ſi mulier accedat ad communiooem tantùm ex conſuetudioe, & perpetuo cum iiſdem peccatis venialibus externis ſatis deliberatis. l. cc. qq. 5.

118. Peccat venialiter, qui in die communiools ſine cauſa rationabili negligit lavare os, faciem & manus. l. cc. qq. 6.

119. Energumenis licitè datur communio, dummodo in Eccleſia quieti ſint. l. cc. qq. 7.

120. Conſtitutus in peccato mortali cum contritione perfecta licitè celebrat vel communicat, ſi deſit copia Confeſſarii, & urgeat neceſſitas communicandi. l. cc. qq. 8.

121. Idem dicendum, ſi alioquin ſequeretur ſcandalum aot infamia. l. cc. qq. 9.

122. Idem dicendum, ſi daretur periculum ſcandali poblici, aut infamiæ publicæ. l. cc. qq. 10.

123. Non tamen idem dicendum, ſi præciſè ſequeretur aliorum admiratio, aot ſioiſtra ſuſpicio apud familiares, paucos probos, vel uonm & alterum ſine periculo infamiæ aut ſcandali. l. cc. qq. 10.

124. Sacerdos jam conſtitutus in altari, ſi ibi recordetur peccati mortalis, poteſt pergere cum ſola contritione. l. cc. qq. 11.

125. Idem dicendum de commonicante jam conſtituto in ſcamno communionis. l. cc. qq. 12.

126. Sacerdos, vel laicus, qui in confeſſione præcedente oblitus eſt peccati mortalis, quamvis tale peccatum jam ſit indirecte remiſſum, tenetur nihilominus elicere contritionem ante communionem. l. cc. qq. 13.

127. Talis vero non tenetur confiteri iterum de novo ante communionem, etiamſi poſſet de novo confiteri absque ſcandalo vel infamia, dummodo moraliter certus ſit, ſe jam eſſe conſtitutum in gratia per Sacramentum pœnitentiæ. l. cc. qq. 14.

Vide. Euchariſtia, Sacrificium Miſſæ.

Competentiæ beneficium.

Vide. Solutio.

Concionator.

Vide. Prædicare *Amor proximi.* num. 7. & *Diaconus*, ubi traduntur Regulæ pro Concionatoribus ex D. Saleſio. & *feſta.* n. 27.

Confeſſariorum Inſtructiones practicæ.

1. *Regula aurea Confeſſariorum* edita a *S. Carolo Borromæo*, cum Notis, & Lectionibus variantibus. *In Tract. de Pœnit. Append.* part. 2. num. I. II.
2. Monita S. Franciſci Xaverii. l. cc. n. III.
3. Doctrina *Concilii Tridentini* de Pœnitentia. l. cc. num IV.
4. *Rituale Romanum* de Pœnitentia l. cc. n. V.
5. Decreta Romana de ætate Confeſſariorum requiſita; de non audienda Confeſſione in ædibus privatis, de modo excipiendi confeſſiones ægrotantium. l. cc. n. VI. VII.
6. Decretum Clementis VIII. de confeſſione per litteras. l. cc. num. VIII.
7. Decretum Alexandri VII. de attritione ex metu inferni. l. cc. num. IX.
8. De exceptione hæreſis in privilegio abſolvendi a caſibus Bullæ Cœnæ. l. cc. n. IX.
9. De modo recurrendi ad Pœnitentiariam pro foro interno. l. cc. num. X.
10. *Idea boni Confeſſarii*, excerpta ex libris *S. Franciſci Saleſii*, l. cc. num. XI.
11. Monita Gerſonis Cancellarii Pariſienſis, de modo audiendi Confeſſiones, l. cc. n. XII.
12. Directiones Confeſſariorum, ex variis authoribus collectæ à P. La Croix. l. cc. num. XIII.
13. Incurrunt excommunicationem exquirentes à pœnitentibus complicum nomina ſine neceſſitate pertinente ad integritatem Sacramenti. *In Supplem.* §. 1.
14. Incurrunt perpetuam inhabilitatem ad celebrandam Miſſam ſollicitantes in Confeſſionali ad turpia. *In Supplem.* §. 14.

Confeſſarii Juriſdictio.

1. Juriſdictio hæc eſt poteſtas judicandi ſubditos in foro interno. *In Tract. de Pœnitent.* diſp 8. q. 3. qq. 1.
2. Eſt neceſſaria ad validam abſolutionem, l. cc. qq. 2.
3. Non ſuppletur ab Eccleſia, quando eſt exiſtimata ex errore tantum paucorum, aut craſſo. l. cc. qq 3.
4. Non licet uti Juriſdictione dubia, niſi in caſu neceſſitatis, & præmonito pœnitente, ut brevi iterum confiteatur habenti juriſdictionem certam. l. cc. qq. 4.
5. Nullus Parochus habet juriſdictionem in parochianos alterius parochi, niſi accedat ejus conſenſus ſaltem tacitus. l. cc. q. 5. Idem dicendum de Epiſcopo erga Diœceſanos alterius Epiſcopi. l. cc. qq. 6.
6. Regulares privilegiati habent juriſdictionem in omnes fideles. l. cc. qq. 7.
7. Epiſcopus poteſt Confeſſariis ſæcularibus & Regularibus non privilegiatis limitare juriſdictionem quoad locum, tempus, ſexum, perſonas. &c. l. cc. qq. 8. Eam tamen Prælatus ſuis Religioſis non poteſt limitare, niſi ex poteſtate delegata ab Epiſcopo. l. cc. qq. 9.
8. Juriſdictio *ordinaria*, annexa officio, aut directè conceſſa non exſpirat morte, aut deſtitutione concedentis; delegata vero exſpirat. l. cc. qq. 10. Quia tamen Vicarius Generalis delegans poteſtatem abſolvendi à caſibus Papæ reſervatis, id non facit nomine proprio, ſed nomine Papæ, morte Vicarii Generalis non exſpirat illa poteſtas. l. cc. qq. 10.
9. Excommunicatus validè abſolvit, niſi fuerit nominatim denuntiatus. l. cc. qq. 11. Similiter validè abſolvit irregularis. l. cc.
10. Nec Confeſſarius Sæcularis, nec Regularis validè abſolvit Religioſum, niſi habeat in eum juriſdictionem ab illius Superiore, aut in Jubilæo. l. cc. qq. 12.
11. Parochi poſſunt ſibi eligere confeſſarium ab ordinario approbatum, quem voluerint, niſi Epiſcopus eam facultatem reſtringat ad Confeſſarios determinatos. l. cc. qq. 13.
12. Affertur Bulla SS. D. N. Benedicti XIV. de abſolutione à Caſibus reſervatis in Jubilæo. l. cc. qq. 13.

Confeſſarii Prudentia.

1. Confeſſarius tenetur pœnitentem monere, ſi laboret ignorantia circa rem directè in Confeſſione expoſitam. *In Tract. de Pœnit.* diſp. 11. q. 3. qq. 1.
2. Tenetur etiam monere pœnitentes circa obligationem denuntiandi ſeductores & ſcandaloſos. l. cc. qq 2, 3.
3. Præſertim ſollicitantes in confeſſionali. l. cc. qq. 4.
4. Non debet paſſim pœnitentem interrogare de perſona complicis, ſed tunc ſolùm, ſi absque notitia de perſona complicis a pœnitente explicari nequit occaſio proxima aut propingua peccandi, vel obligatio denuntiandi, ubi advertit; ejus maliriam redundare in ſeductionem vel ſcandalum plurium. l. cc. qq. 6. & in Suppl. §. 1.
5. Pœnitentes interrogandi ſunt 1. de numero & ſpecie peccatorum veróſimili. 2. De

circum-

circumſtantiis diverſæ rationis, quando veroſimile eſt, talem notabiliter aggravantem concorrere. 3. Circa durationem actuum internorum complacentiæ laſcivæ. 4. Circa occaſiones actuum & verborum laſcivorum. 5. Circa pueros, & puellas, & laſciva ab interrogatione abſtinendum circa ea, quæ fieri quidem poſſunt, ſed veroſimile non eſt, in tali perſona accidiſſe. l. cc. qq. 7.

Confeſſarii requiſita ad rectum uſum clavium.

1. Confeſſarius, ſi ſit in ſtatu peccati mortalis, tenetur prius confiteri. *In Tract. de Pœnit* diſp. 11. q. 1. qq. 1.
2. Tenetur ſcire, & frequenter repetere Moralia, l. cc. qq. 2.
3. In caſu difficili, de cujus recta reſolutione dubitat, tenetur reſolutionem differre, vel alios conſulere. l. cc. qq. 3.
4. Tenetur rudes inſtruere, parum diſpoſitos ad dolorem diſponere, à vitiis abſterrere, vindicare ſcelera, ad virtutem animare, probos ad perfectionem dirigere. l. cc. qq. 4.
5. Hinc familiaria habeat in eum finem motiva, & principia aſcetica. l. cc. qq. 4.
6. Abſolutionem differat conſuetudinariis, de quibus non ſperat emendationem. 2. Iis, qui occaſionem proximam nolunt dimittere. 3. Iis, qui occaſionem proximam non poſſunt dimittere, nolunt tamen recipere media neceſſaria. 4. Iis, qui licet adhibeant media, ſemper tamen recidunt. 5. Iis, de quibus non eſt veroſimile, media neceſſaria applicaturos. 6. Negligentibus quoad reſtitutionem, vel implendas pœnitentias, vel ſervanda media. l. cc. q. 2. qq. 2.
7. Abſolutio non ſolum eſt deneganda iis, qui ſunt indiſpoſiti, ſed etiam iis, qui nolunt emendare quædam habitualia peccata venialia, de quibus dubium, an non tranſeant in mortale. l. cc. qq. 3.
8. Pro delictis occultis non ſunt imponendæ pœnitentiæ publicæ, nec pro publicis relinquentes infamiam. 2. Puſillanimitati quoad moderationem pœnitentiarum condeſcendendum, non vero malorum audaciæ. 3. Si non poteſt injungi gravis pœnitentia, gravitas compenſanda eſt diuturnitate temporis 4. Si non poſſunt peragi pœnitentiæ quotidianæ, transferendæ ſunt in dies feſtos, vel hebdomadas ſine alligatione ad diem. 5. Quando conſuetudinariis imponuntur pœnitentiæ conditionatæ, quo major eſt conſuetudo, eo minor imponenda eſt. 6. Rudes monendi ſunt, ut moneant de difficultate, ſi quam habent. 7. Rarò confitentibus imponenda confeſſio circiter menſtrua. 8. Pro inimicis & offenſis injungendæ preces quotidianæ. 9. Reſtitutiones in cauſas pias non in ſe derivet confeſſarius. 10. Circa peccata inveterata laſciviæ non eſt facile condeſcendendum quoad pœnitentias auſteras ob nimiam poteſtatem dœmonis in tales perſonas. 11. Preces pœnitentiales, quæ imponuntur, utilius fiunt, ſi jubeantur dirigi ad ſpeciale myſterium, ad quod afficitur pœnitens.
9. Confeſſariis ſub Excommunicatione interdicitur, ne paſſim exquirant à pœnitente nomina complicis. In Supplemento §. 1.

Vide. Abſolutio, ſatisfactio. Append. part. 2.

Confeſſio.

1. Pœnitens tenetur confiteri circumſtantias notabiliter aggravantes Confeſſario de iis interrogante. *In Tract. de Pœnit.* diſp. 4. q. 1.
2. Per ſe autem non tenetur confiteri circumſtantias notabiliter aggravantes, niſi illas, quæ addunt gravem malitiam *diverſæ rationis*, aut quæ moraliter æquivalent pluribus numero peccatis. l. cc. q. 1. Concl. 2. & 3.
3. Peccata *diverſæ rationis* vocantur, quæ licet juxta regulam *multorum* differentiæ ſpecificæ *modernam* non differant ſpecie, in ſuo conceptu tamen connotant vel cauſant inhoneſtatem contrariam alteri legi vel virtuti. l. cc. q. 1. in Prænot. 4. & 5.
4. Non datur obligatio confitendi peccata dubia latè talia, ſive ſit dubium juris ſive facti. Vocatur autem *dubium latè dictum*, in quo quis judicat, peccatum probabilius vel non eſſe commiſſum, vel non eſſe grave. l. cc. q. 2. Not. 2. & Concl. 1.
5. Datur obligatio confitendi peccata ſtricte dubia, ſive ſit dubium juris ſive facti. *Strictè dubium* dicitur, ubi eſt æqualis probabilitas in utrumque. l. cc. q. 2. Concl. 2. Vide exceptionem. n. 15.
6. Pii tamen, qui per multos annos non commiſerunt peccatum mortale, poſſunt *in dubio facti recentis* per dictamen reflexum ſe reſolvere, à ſe non eſſe præſtitum conſenſum requiſitum ad peccatum mortale. l. cc. q. 2. Concl. 3.
7. Confeſſio poteſt eſſe valida & informis, dummodo fuerit exiſtimata abſque ignorantia craſſa graviter culpabili, quæ æquiparetur ſcientiæ. l. cc. q. 3.
8. Sacramentum tamen pœnitentiæ non poteſt eſſe validum & informe, quia ſola confeſſio, utut valida, non conſtituit ſacramentum validum. l. cc. q. 3. concl. 2.
9. Extra caſum neceſſitatis non ſufficit ſola confeſſio generalis. l. cc. qq. 1. R. 3.
10. Ad caſum neceſſitatis pertinet extrema quorundam ſtupiditas, à quibus non poteſt elici peccatum determinatum. l. cc. qq. 1. R. 4.
11. Qui ſcit ſe commiſiſſe peccatum mortale, cujus non recordatur in particulari, tenetur confiteri, ſe habere mortale. l. cc. qq. 1. R. 2.
12. Peccata dubia, ſi non habetur ab ultima confeſſione peccatum certum, ſunt materia confeſſionis, ita tamen, ut adhibeatur abſolutio mentaliter conditionata. l. cc. qq. 2.

13. Confeſſio generalis addi ſolita in fine confeſſionum habet verè rationem ſacramentalem directè remiſſivam peccatorum mortalium oblitorum. l. cc. qq. 3. Imo in antiqua Eccleſia probabiliter erat Sacramentalis reſpectu illorum, qui actu ſtabant in ordine pœnitentium, & reſpectu illorum, qui habebant tantum venialia. l. cc. qq. 3. R. 3.

14 Venialia ſunt materia Sacramenti etiam quoad reatum culpæ. l. cc. qq 4.

15. Si concurrant *duo dubia ſtricte dicta*, nempe *facti*, an fuerit peccatum commiſſum, vel *juris*, an fuerit grave peccatum, & *dubium aliud facti*, an illud quis jam fuerit confeſſus, non datur obligatio illud de novo confitendi. l. cc. qq. 5. R. 3.

16. Univerſim non datur obligatio confitendi ea peccata, quæ quis jam probabilius eſt confeſſus. l. cc. qq 5.

17. Immò nec tenetur illud confiteri, ſi habet rationem judicandi, quod illud ſit jam confeſſus, vel illud non eſſe mortale, nec habet rationem in oppoſitum. l. cc. qq. 5. R. 4.

18. Qui confeſſus eſt peccatum ut dubium, ac dein comperit eſſe certum, tenetur illud de novo confiteri ut certum. Eximuntur tamen ab hac obligatione ſcrupuloſi, ſi experiantur, in ſimilibus variare ſuum judicium, & jam longum tempus effluxerit, & dubietas verſetur circa dictamen habitum conſcientiæ, l. cc. qq. 6.

19. Qui confeſſus eſt numerum peccatorum ut dubium, & comperit certum, non tenetur illum de novo confiteri, niſi ille numerus certus notabiliter variet judicium Confeſſarii in ordine ad injungendam pœnitentiam. l. cc. qq. 7. 8.

20. Qui confeſſus eſt peccatum ut certum, & comperit eſſe dubium, non tenetur retractare, niſi timeat, confeſſarium propterea erraturum in ſui directione. l. cc. qq. 9.

21. Datur obligatio confitendi non ſolùm actus externos, ſed etiam effectus, qui facile poterant conſequi, etiamſi tales effectus non fuerint directè intenti, & etiamſi jam fuerint retractati. l. cc. qq. 10. 11. 12. 13.

22. Quamvis nemo per ſe teneatur ſtatim confiteri, ſed tantùm per accidens, ſi ingruat periculum mortis, aut neceſſitas adminiſtrandi vel ſuſcipiendi Sacramenti, datur tamen obligatio, non protrahendi tamdiu confeſſionem, ut conſiderata diſpoſitione animi ſit morale ac probabile periculum relapſûs. l. cc. qq. 14.

23. Statim poſt peccatum mortale, quamprimùm occurrit cogitatio practica de agenda pœnitentia, datur obligatio gravis eliciendi contritionem ſaltem imperfectam, imo datur obligatio ſub veniali etiam eliciendi contritionem perfectam. l. cc. qq. 15.

24. Peccata jam ſemel confeſſa ſunt materia confeſſionis vel in ordine ad diminuendam pœnam, vel ad diminuendam indignitatem recipiendi majores gratias. l. cc. qq. 16.

25. Confeſſio peccatorum venialium non ſolùm poteſt præcipi, ſed etiam actu præcepta eſt ab Eccleſia reſpectu eorum, qui non habent mortale in confeſſione annua. l. cc. qq. 17. 18.

26. Tenetur quilibet ſemel in anno confiteri proprio Parocho vel ejus Vicario; quamvis nunc huic confeſſioni ſatisfiat apud Regulares Privilegiatos. l cc. qq. 19. 20. Sed apud non privilegiatos, vel alios parochos non ſatisfit ſine licentia proprii Parochi. l. cc. qq. 21.

27. Confeſſio non poteſt fieri laico in eſſe ſacramentali. l. cc. qq 22.

28. Confeſſio non fit licitè in Scripto, ubi poteſt fieri vocaliter. l. cc. qq. 23. Immo talis confeſſio nec eſt valida. Nec datur in caſu neceſſitatis obligatio confitendi in Scripto. l. cc. R. 2. 3.

29. Nec in Paſchate, nec in articulo mortis datur obligatio confitendi per interpretem. l. cc. qq. 24.

30. Si peccatum non poſſit explicari ſine complice, debet quidem pœnitens ex charitate adire confeſſarium, cui eſt ignota perſona complicis, ſi tamen perſeveret periculum ex complice, poteſt hunc explicare confeſſario ordinario. Semper tamen in Eccleſia viguit neceſſitas explicandi complicem, ubi aliter peccati ſpecies explicari nequit. l. cc. qq. 25.

31. Ab integritate confeſſionis excuſat 1. Oblivio poſt diligens examen. 2. Impotentia phyſica 3. Impotentia moralis, ſi absque gravi ſuo vel confeſſarii damno fieri nequeat l. cc. qq 26.

32. Ad impotentiam tamen moralem non pertinet magnus concurſus pœnitentium, vel infamia incurrenda apud confeſſarium, vel periculum lapſus ex longiori examine, vel neceſſitas manifeſtandi complicem, vel neceſſitas Superiori confitendi peccatum reſervatum. l. cc. qq. 27.

33. In Paſchate non ſatisfacit præcepto per confeſſionem ſacrilegam. l. cc. qq. 28.

Confirmatio.

1. Sacramentum Confirmationis eſt ſignum ſenſibile, quo per impoſitionem manuum Epiſcopi confertur gratia confortativa in fide. *In Tract. de Bapt. & Confirm.* de Confirm. qq 1.

2. Materia eſſentialis Confirmationis eſt ſola impoſitio manuum varia juxta diverſam determinationem Eccleſiæ. l. cc. qq. 2. & in *Quæſt. Diſput. Concluſ.* 3.

3. Forma conſiſtit in illis verbis: Signo te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis in nomine patris &c. l. cc. qq. 3.

4. Chriſma eſt oleum cum balſamo permixtum ab Epiſcopo ſolenni cæremonia conſecratum. l. cc. qq. 4.

5. Mi-

5. Miniſter ordinarius eſt ſolus Epiſcopus, extraordinarius verò ex commiſſione Papæ etiam presbyter. l. cc. qq. 5. & qq. 16.

6. Effectus eſt character & extenſio gratiæ baptiſmalis in ordine ad conſervationem & defenſionem fidei cujuslibet vocationi propriam. l. cc. qq. 6.

7. Peccant mortaliter, qui oblata opportunitate negligunt ſuſcipere hoc Sacramentum. l. cc. qq. 9.

8. Magis decet, ut hoc Sacramentum adminiſtretur primùm poſt adeptum uſum rationis. l. cc. qq. 10.

9. Decet, ut recepturi hoc Sacramentum ſe ad iſtud diſponant confeſſione, jejuniis, & aliis bonis operibus, ad quæ ſunt prius per hebdomadæ vel menſis ſpatium præparandi à Parochis. l. cc. qq. 11.

10. Signatio in fronte admonet confirmandos ut ſine verecundia aut metu profiteantur fidem. l. cc. qq. 12.

11. Percuſſio in maxilla admonet, omnia adverſa pro Chriſto invicto animo ferenda eſſe. l. cc. qq. 13.

12. Oleum ſignificat gratiamSpiritus.l.cc.qq.14.

13. Balſamum admonet, ut confirmati bono odore virtutum aliis dent bonum exemplum l. cc. qq. 15.

14. In Eccleſia Latina Summus Pontifex ſibi ſoli reſervavit confirmandi poteſtatem delegandi presbyteris; ſed in Eccleſia Græca ex tacita delegatione illam habent Epiſcopi. l. cc. qq. 16.

15. Poteſt presbyteris probabiliter delegari poteſtas etiam conſecrandi Chriſma. l. cc. qq. 16.

16. Eccleſia nunquam conſuevit confirmare infantes moribundos ante uſum rationis; non tamen improbanda eſt devotio Epiſcoporum, moribundos pueros vel puellas confirmandi in eorum ædibus. l. cc. qq. 17.

Conſcientia.

1. *Vincibiliter erronea* eſt, quæ potuit & debuit deponi; *invincibiliter erronea* eſt, quæ vel non potuit vel non debuit deponi *In Tract. de Act. hum.* Diſp 2. §. 1. qq. 4. 6.

2. Conſcientia *ſtrictè dubia* eſt dictamen de æqualitate rationum pro honeſtate vel inhoneſtate actionis. l. cc. qq. 8. Econtra conſcientia *latè dubia* eſt aſſenſus àd ſententiam probabiliorem. l. cc. qq. 8.

3. Conſcientia *poſitivè dubia*, quæ dubitat cum fundamento probabili in alterutram contradictionis partem; ſed *negativè dubia* eſt, quæ dubitat ſine probabili fundamento in alterutram contradictionis partem. l. cc. qq. 9.

4. Conſcientia *ſpeculativè dubia* eſt, quæ dubitat, de licentia actionis in genere. *Practicè dubia* eſt, quæ dubitat, an actio ſit licita ſibi, hic & nunc, ſtante tali dictamine conſcientiæ dubio, probabili &c. l. cc. qq. 10.

5. Conſcientiæ ultimum dictamen practicum eſt, quo homo judicat, Deum hic & nunc ſibi non indignaturum, ſi operetur ſtante tali dubio vel dictamine directo de licentia actionis. l. cc. qq. 11.

6. Conſcientia ſcrupuloſa eſt, quæ nititur levi motivo non ſufficiente ad formandum prudens dubium. l. cc. qq. 12.

7. Peccat qui agit contra conſcientiam, quamvis erroneam. l. cc. §. 2. qq. 1.

8. Peccat etiam, qui ponit actionem illicitam ex conſcientia vincibiliter erronea. l. cc. qq. 2.

Vide. Probabilis opinio. Actus humani.

Contentio.

Vide. Septem vitia Capitalia. §. *Superbia.*

Contractus.

1. Pupillus vel Minorennis contrahendo ſine authoritate tutoris, aut curatoris, nec obligatur naturaliter nec civiliter, adeoque nec in foro conſcientiæ niſi in caſibus ſpecialiter à jure permiſſis. *In Tract. de Jure & Juſt.* Diſp. 7. q. 1. Permittitur autem à jure Pupillo, ut poſſit ſine authoritate tutoris ſua bona transferre in monaſterium, locare ſuas operas, ſe obligare perſonaliter. ſe obligare ex ſtipulatu, hoc eſt, contractu ſolenni coram Judice vel Notario citra alienationem rei. l. cc.

2. Idque verum eſt, etiamſi non habeat conſtitutum Tutorem vel Curatorem; niſi inquantum factus eſt locupletior. l. cc. q. 1. concl. 3.

3. Contractus de obligatione ſub conditione turpi eſt omnino nullus, nec obligatur contrahens naturaliter in conſcientia, nec civiliter in foro externo, niſi in caſu, quo tales conditiones per legem vel conſuetudinem habentur pro non adjectis, prout fit in matrimonio, ſponſalibus & teſtamentis. l. cc. q. 2.

4. Immo neqnidem valent ſponſalia inita ſub conditione copulæ non ſecuta impregnatione, vel alia damnificatione irreparabili & pretio æſtimabili. l. cc. ad Object. 5.

5. Error antecedens, qui verſatur circa ſubſtantiam rei, hoc eſt, talis, cui ſaltem tacitè alligatur intentio contrahentis, irritat contractum. l. cc. in Quæſtiunc qq. 2.

6. Illi conditioni vel qualitati cenſetur tacitè alligari intentio contrahentis, cui ſolet alligari ex communi uſu hominum, vel ex diſpoſitione legis, vel ex circumſtantia finis, ad quem contractus ordinatur, & relatè ad quem contractus fieret inutilis. l. cc. qq. 3. 4.

7. In dubio, utrum intentio contrahentis fuerit alligata qualitati, ſtandum eſt pro valore contractûs. l. cc. qq. 4.

8. Dolus aut fraus, ſi committantur ab aliquo tertio, non invalidant contractum; ſi autem committantur à contrahente, & verſantur

ſantur circa ſubſtantiam, invalidant contra-ctum. l. cc. qq. 5. Si autem verſantur circa conditionem accidentalem, contractus eſt reſcindibilis à Judice ad inſtantiam decepti. l. cc.

9. Actio doli debet moveri intra biennium. l. cc. qq. 6.

10. Vis abſoluta, & metus, quando tollit conſenſum internum, invalidant contractum l. cc. §. 2. qq. 1. 2.

11. Præſumendum eſt, adeſſe conſenſum internum, quando metus provenit à cauſa extrinſeca naturali, vel à cauſa intrinſeca v. g. infirmitate, vel à cauſa extrinſeca libera incutiente metum juſtum. l. cc. qq. 3.

12. Contractus ex metu injuſtè incuſſo niſi tollat conſenſum internum, non eſt irritus jure naturæ, ſed tantum irritandus. l. cc. qq. 4.

13. Contractus metu gravi injuſte incuſſo extortus firmatur juramento, niſi præjudicet bono communi, vel tertii, vel legi altiori. l. cc. qq. 6.

14. Qui in contractu nullum potuit conſenſum internum, ne quidem per excommunicationem obligatur ad contractum in foro interno. l. cc. qq. 5.

Contritio.

1. Ad Sacramentum pœnitentiæ fructuoſè ſuſcipiendum requiritur dolor ſupernaturalis *quoad ſubſtantiam*, hoc eſt, ex motivo intrinſece ſupernaturali, ita ut ex ſuo genere in nullis circumſtantiis ex principiis merè naturalibus elici poſſit. *In Tract. de Pœnit.* Diſp. 3. q. 1.

2. Attritio ex metu inferni, quoad æternam pœnam ſenſus ſpectati, licet ſit ſupernaturalis, non tamen *per ſe ipſum* excludit *poſitive* omnem voluntatem peccandi, nempe *conditionatam*, *compoſſibilem* cum tali attritione. l. cc. q. 2.

3. Talis attritio neque per actum aliquem imperatum excludit poſitivè omnem voluntatem peccandi conditionatam, niſi vel actus imperans, vel actus imperatus eliciatur ex motivo proprio filialis timoris initialis, ſeu amoris initialis. l. cc. q. 2. concl. 2.

4. Attritio concepta ex ſolo metu inferni ſine amore Dei initiali, qui eſt amor Dei ſuper omnia, non ſufficit ad gratiam in Sacramento impetrandam. l. cc. qq. 3. & Notando 2.

5. Non omnis amor Dei ſuper omnia, nec omnis dolor ex tali amore profectus juſtificat *infallibiliter* extra Sacramentum pœnitentiæ. l. cc. q. 4.

6. Ad contritionem juſtificativam extra Sacramentum non requiritur intenſio ſe tenens ex parte actus. l. cc. q. 5.

7. Nec requiritur certa duratio actûs. l. cc. q. 5. concl. 2.

8. Ad contritionem extra Sacramentum infallibiliter juſtificativam requiritur *extenſio amoris* ad actus amoris accidentales, præſertim ad actus congruè compenſatorios offenſæ, *ac conſequenter* etiam requiritur *intenſio virium*. l. cc q. 5. concl. 3. & prob. 1.

9. Sententia aſſerens, in Sacramento pœnitentiæ ſufficere ſolam attritionem ex metu inferni ſine motu dilectionis initialis in Deum non eſt practicè tuta. l. cc. q. 6.

10. Affertur Diſſertatio SS. D. N. Benedicti XIV. de neceſſitate amoris initialis in attritione. l. cc. q. 6. in fin. probat.

11. Affertur Cenſura S. Facultatis Theologicæ Pariſienſis adverſus propoſitiones D. *le Roux*. de attritione. l. cc. q. 6. in fin. probat.

12. Veteres Theologi nomen contritionis uſitatius ſumpſerunt pro contritione perfecta. l. cc. qq. 2.

13. Veteres Theologi in hoc ſenſu dixerunt, quod Sacramentum ex attrito faciat contritum, & quod in Sacramento attritio fiat contritio, inquantum docuerunt, quod amor Dei ſuper omnia initialis ſeu imperfectus, de ſe non infallibiliter juſtificativus, in Sacramento infallibiliter informetur gratia ſanctificante. l. cc. qq. 3.

14. Et hoc probabilius poteſt contingere manente eodem actu attritionis. l. cc. qq. 4.

15. In juſtificatione peccatoris datur mutua naturæ prioritas inter actum contritionis & infuſionem gratiæ, tanquam inter materiam & formam. l. cc. qq. 5. 6.

16. Charitas, quæ in juſtificatione infunditur eſt concretum ex amoroſa diſpoſitione voluntatis & gratia ſanctificante informante illam diſpoſitionem primario cauſatam à Deo per gratiam. l. cc. qq. 7. & qq. 8.

17. Gratia ſanctificans, licet juxta modum loquendi Scripturæ & Patrum videatur importare quandam ſubſtantivam præſentiam ſeu inhabitationem Spiritûs Sancti, in conſideratione tamen metaphyſica probabilius dicit qualitatem relativam, ſeu unionem accidentalem & applicationem Spiritus Sancti ad animam. l. cc. qq. 9. & 10.

18. Habitus infuſi in juſtificatione peccatorum non ſunt æqualis perfectionis, ſed inæqualis juxta variam eorum diſpoſitionem. l. cc. qq. 11.

19. Non datur ſtatus medius inter cœlum & infernum pro adultis decedentibus cum ſola attritione, & contrarium videtur illativè repugnare principiis fidei. l. cc. qq. 12. 13.

20. Gentiles, Turcæ & Judæi, ſi qui habent ignorantiam invincibilem de fide Catholica mediante fide implicita, & contritione perfecta de ſuis peccatis poſſunt ſalvari. l. cc. qq. 14.

21. Culpa ſeu gravis offenſa Dei debet magis diſplicere, quam æterni cruciatus inferni, non tamen tenetur reſpondere ad cogitationem, quid eligendum eſſet, ſi alterutrum eligendum eſſet, ſed talis cogitatio tanquam blaſphema ac Deo indigna ſtatim abjicienda eſt, ſicut ſi veniret cogitatio, quid ageres,

res, ſi Deus præciperet odium ſui? l. cc. qq. 15.

22. Contritus debet quidem ita eſſe diſpoſitus, utdebeat potius velle pati omnia tyrannorum tormenta, quàm offendere Deum, ſed non eſt conſultum, ut hæc ſibi diſtinctè proponat. l. cc. qq. 16.

23. Contritio ſenſibilis poteſt eſſe nimia, ſed rationalis non poteſt eſſe nimia. l. cc. qq. 17.

24. Contritio debet eſſe major de uno peccato, quàm de alio. l. cc. qq. 18.

25. Pœnitens tenetur diſtinctè conteri de ſingulis gravibus peccatis. l. cc. qq. 19.

26. Contritio de peccatis debet durare toto vitæ tempore. l. cc. qq. 20.

27. Contritio rationalis eſt maximus omnium dolorum poſſibilium. l. cc. qq. 21.

28 Poteſt eſſe tanta, ut ſufficiat ad delendam omnem pœnam. l. cc. qq. 22.

29. Inter formulas contritionis hæc præplacet: *De his & omnibus aliis meis peccatis doleo, quod Deum ſummum bonum offenderim.* l. cc. qq. 23.

30. Formula dicentium: *Doleo, quod infernum & purgatorium meruerim, magis autem quod offenderim Dominum tanta pro me paſſum* non eſt introducenda. l. cc. qq. 24.

31. In Sacramento pœnitentiæ *per ſe* requiritur dolor formalis & explicitus. l. cc. qq. 25.

32. Deficiente propoſito *explicito* ſervandi mandata ſaltem ſub termino convertibili *ac implicito* Sacramentum eſt invalidum. l. cc. qq. 26.

33. Ad hoc, ut propoſitum dicatur efficax, requiritur 1) *cognitio eorum mandatorum* & obligationum, ad quorum obſervantiam ſe propoſitum in genere extendit; præſertim cognitio de natura mandati primi ac ſecundi, quid nempe requirat amor Dei & proximi practicè, & cognitio obligationum ſui ſtatûs. 2) moralis potentia præſtandi ea, quæ proponuntur, ac proin requiritur propoſitum comparandi ſibi hanc moralem potentiam, ſi necdum habeatur; nempe per orationes, eleemoſinas, mortificationes &c. 3) propoſitum vitandi occaſiones propinquas peccatorum moraliter evitabiles. 4) propoſitum eradicandi per media efficacia pravas conſuetudines, habitus vitioſos & paſſiones prædominantes. l. cc. qq. 27.

34. Circa peccata venialia plenè deliberata requiritur in confeſſione propoſitum particulare explicitum; circa peccata autem venialia ſemdeliberata ſufficit propoſitum generale ac virtuale, nil committendi, quod poſſit diſplicere Deo. l. cc. qq. 28.

Correctio fraterna.

1. Correctio fraterna præcipitur lege divina & naturali. *In Tr. de Decal.* part. 1. diſp. 1. q. 5. qq. 3. 4.

2. Correctio fraterna pertinet ad omnes, etiam reſpectu ſuperiorum. l. cc. qq. 5. 6.

3. Etiam ii, qui in eodem genere delicti notoriè delinquunt, tenentur inprimis notoriè corrigere ſeipſos, dein etiam proximum l. cc. qq. 7.

4. Non datur obligatio corrigendi delinquentem, ſi timetur, eum ex correctione futurum deteriorem. l. cc. qq. $\frac{7}{2}$

5. Quando peccata ſunt publica, denuntianda ſunt ſine prævia admonitione. l. cc. qq. 8.

6. Quando peccta ſunt occulta, ſed nociva aliis, v. g. per ſeductionem, & dubitatur, an illa nocumenta per monitionem ſecretam impediri poſſint, denuntiatio facienda eſt ſine monitione prævia. l. cc. qq. 8.

7. Quando peccata ſunt occulta, nec ulli nocivs, niſi delinquenti & complici, & probabilius credatur, delinquentem emendandum fore ſine denuntiatione per monitionem ſecretam, denuntiatio omittenda eſt. Si autem probabilius ſit, vel ſtrictè dubium, monitionem privatam non profuturam, denuntiatio facienda eſt, l. cc. qq. 8. & qq. 12. & qq. 9.

8. Quando fit denuntiatio, debet conſtare de facto quod denuntiatur, & ſuperior monendus eſt, eam denuntiationem prima vice non fieri in ordine ad punitionem publicam ſed in ordine ad faciendam admonitionem paternam privatam, excludatur paſſio, librentur exactè omnia, invocetur Deus, legantur cautelæ ab auctoribus præſcribi ſolitæ. l. cc. qq. 9.

9. Proclamationes publicæ in Capitulo Religioſorum circa culpas leviores, quæ non inurunt infamiam, licent: Circa culpas autem graviores non licent, ſi ſufficienter profutura credatur firmiter admonitio privata ad arcendum aliorum vel communitatis periculum. l. cc. qq. 10.

10. Viſitatori procedenti ad vindictam per modum inquiſitionis, non ſunt pandenda delicta aliorum prorſus occulta, niſi præceſſerint ſufficientia ad inquirendum indicia, etſi exactum fuerit à Viſitatore juramentum de manifeſtatione delictorum, niſi ex delicto ſit timendum aliorum periculum. Aliud dicendum, ſi viſitator procedere ſperetur ad correctionem ſolùm paternam. l. cc. qq. 11.

11. Etiam in Societate Jeſu ceſſio juris ad famam propriam limitanda eſt juxta regulam. qq. 8. 9. 12. & 13. traditam.

12. Non omnino omnia, ſed *fere omnia* delicta Religioſorum externa, graviter peccaminoſa, quæ ſupponunt pravum animi habitum internum, etſi raro in opus prodeant cenſenda ſunt, ſimul nociva eſſe proximo, adeoque immediatæ denuntiationi ad ſuperiorem obnoxia. l. cc. qq. 14.

13. Hæc obligatio denuntiandi delinquentes ſemper viguit in Eccleſia. l. cc. qq. 15.

14. Superior ſub peccato mortali tenetur corrigere defectus etiam veniales, ſi ex defe-

ctu correctionis ſequatur paſſim eadem licentia in aliis. l. cc. qq. 16.

Vide, *Denuntiatio.*

Culpa.

1. *Culpa Theologica* eſt, quæ committitur cum peccato, ſaltem veniali. *In Tract. de Jure & Juſt.* Diſp. 8. q. 1. Not. 1.

2. *Culpa Juridica* eſt, quæ committitur ſine culpa Theologica ſed in foro externo reputatur pro culpa. l. cc.

3. *Culpa lata* eſt omiſſio diligentiæ ordinariæ ac communis, quam ſolent adhibere plerique homines utut alias ſolùm parum diligentes in cuſtodiendis rebus propriis. l. cc.

4. Culpa levis eſt omiſſio diligentiæ alioquin adhiberi ſolitæ ordinariè ab iis hominibus, qui ſunt diligentiores, & nullatenus incurii in cuſtodiendis rebus propriis. l. cc.

5. Culpa leviſſima eſt omiſſio diligentiæ extraordinariæ, quam non niſi diligentiſſimi ſolent adhibere. l. cc.

6. Reatus culpæ eſt obligatio reſidua ad ferendam indignationem offenſi. Reatus pœnæ eſt obligatio reſidua ad ferendam pœnam à juſtitia legali ſtatutam jam placato animo offenſi. *In Tract. de Pœnit.* Diſp. 3. & 6.

Cultus Dei & Sanctorum & Reliquiarum.

1. Cultus *latriæ*, ſeu latrevticus eſt genus reverentiæ ſoli Deo in conteſtationem ejus ſupremi Dominii debitæ. *In Tr. de Decal. part.* 1. Diſp 2. §. 1. qq. 4.

2. Cultus *Hyperduliæ* eſt genus reverentiæ ſoli Genitri i Dei ob ejus ſupra Angelos & alios Sanctos excellentiam exhiberi ſolitæ, l. cc. qq. 4.

3. Cultus *Duliæ* eſt genus reverentiæ Angelis & Sanctis exhiberi ſolitæ l. cc. qq. 4.

4. Cultus *abſolutus* eſt, qui immediatè reſpicit ipſas perſonas capaces honoris & invocationis, ſed cultus *reſpectivus* eſt reverens tractatio rei per reſpectum ad perſonam, ad quam babet relationem. l. cc. qq. 4.

5. Cultus Hyperduliæ differt ſpecie à cultu Duliæ. l. cc. qq. 9.

6. Uterque bic cultus pertinet ad virtutem religionis. l. cc. qq. 10.

7. Cultus Duliæ publicus poteſt exhiberi ſolis Canonizatis vel Beatificatis per ſolenne judicium Eccleſiæ, vel iis, qui jam ante decretum Urbani VIII. editum anno 1625. habuerunt à centum annis cultum publicum. l. cc. qq. 11.

8. Ad talem cultum publicum pertinet, ſi tabulæ votivæ relinquantur in Eccleſia publicè appenſæ; ſi talium perſonarum imagines publicè exponantur, vel ſi privatim cum radiis aut ſplendoribus exhibeantur; ſi eorum miracula ac beneficia per libellos ſine approbatione ſedis Apoſtolicæ publicentur; ſi eorum nomina Litaniis ab Eccleſia uſitatis inſerantur. l. cc. qq. 11.

9. Licitum tamen eſt, perſonis, de quarum ſanctitate & ſancto obitu morali certitudine conſtat, exhibere cultum privatum, hoc eſt, eos privatis orationibus invocare, eos in Patronum eligere, in eorum honorem jejunare, eorum imagines ſine radiis reverenter ſervare, ac videntibus aliis domeſticis in domo privata venerari. l. cc. qq. 11.

10. Plura alia decreta Romana de cultu Sanctorum recenſentur. l. cc. qq. 11.

11. Datur obligatio inſiſtendi his decretis. l. cc. qq. 12.

12. Cultus plenus, hoc eſt, cum invocatione publica, poſt decretum Urbani VIII. ſine authoritate Sedis Apoſtolicæ introductus eſt tollendus, ſi id fieri poſſit ſine gravi ſcandalo; alioquin ſi habeatur moralis certitudo de ſanctitate perſonæ & cultus jam ſit ab immemoriali tempore relinqui poteſt.

13. Moralis certitudo de ſanctitate perſonæ habetur 1mum ex notoreitate virtutum eximiarum cum habitu peccati, etiam venialis plenè deliberati, incompoſſibilium. 2do ex notoreitate miraculorum poſt mortem, moraliter certorum. l. cc. qq. 14.

14. Non licet ponere in Eccleſia ſtatuas vel imagines Sanctorum ſub novo genere habitus, aut modo indecente; aut in frontiſpiciis Eccleſiæ. l. cc. qq. 15.

15. Tridentinum prohibet publicari hiſtorias incertas de Sanctis. l. cc. qq. 16.

16. Idem damnat eos, qui negant, Sanctos utiliter invocari. l. cc. qq. 16.

17. Idem prohibet publicari nova miracula vel exponi novas Reliquias, niſi approbentur ab Epiſcopo. l. cc. qq. 16.

18. Non licet vendere reliquias, nec eas exponere extra Capſas. l. cc. qq. 17.

19. Quando incertæ Reliquiæ nimis invaluerunt, commiſcendæ ſunt cum certis in Maſſam ſub titulo: Maſſa Reliquiaria anonyma. l. cc. qq. 18.

Vide. *Adoratio.*

Decimæ.

1. Decimæ ſunt decima pars fructuum vel animalium Dei benedictione obvenientium proprio Sacerdoti perſolvenda. *In Tr. de Decal.* Diſp. 10. §. 2. qq. 1.

2. *Decimæ Eccleſiaſticæ* ſunt, quæ non ſolùm ex primæva ſua inſtitutione pendebantur proprio ſacerdoti, ſed etiam adhuc ad ſuſtentationem perſonarum Eccleſiaſticarum ordinantur. l. cc. qq. 2.

3. *Decimæ Laicales* ſunt, quæ, licet ex primæva ſua inſtitutæ pro ſuſtentatione proprii ſacerdotis, injuria tamen temporum venerunt in manus laicorum. Et quando non tantum *dominium utile*, ſed etiam *directum* in laicos translatum eſt, dicuntur *ſæculariſatæ*. l. cc. qq. 2.

4. *Decimæ reales*, ſeu prædiales ſunt decima pars fructuum, quos natura ſua ſponte, vel

vel per induſtriam humanam adjuta profert. l. cc. qq. 2.

5. *Decimæ perſonales* ſunt, quæ penduntur ex fructibus vel lucris ſaltem principaliter humana induſtria partis. l. cc. qq. 2.

6. Decimæ Novalium ſunt, quæ penduntur ex fructibus terræ prius incultæ noviter coli cœptæ. l. cc. qq. 2.

7. Solutio decimarum quoad ſubſtantiam eſt juris naturalis & divini; quoad modum verò eſt Juris poſitivi partim Civilis partim Eccleſiaſtici. l. cc. qq. 3.

8. Præſens modus ſolvendi decimas coaluit ſæculo 6. 7. 8. per leges Conciliorum particularium declarativas, & Regum compulſivas. l. cc. qq. 4.

9. Origo decimarum laicalium venit. 1) ex aſſignatione decimarum in partem Salarii, facta Advocatis Eccleſiarum. 2) ex alienatione bonorum Eccleſiaſticorum in Laicos authoritate Eccleſiaſtica in neceſſitatibus vatiis Eccleſiæ v. g. tempore belli ſacri in conquirendos milites. 3) ex uſurpatione iniqua nobilium vel principum. 4) ex primæva reſervatione vel competentia fundatoris. l. cc. qq. 5.

10. Decimæ ex primæva ſua inſtitutione non fuerunt ordinatæ tantùm ad ſuſtentationem Clericorum, ſed etiam pauperum & fabricæ. l. cc. qq. 6.

11. Adminiſtratio & jus omnium decimarum ex primæva ſua inſtitutione & obſervantia per totam diœceſin pertinuit ad ſolum Epiſcopum. l. cc. qq. 7.

12. Peccant graviter, qui in notabili quantitate defraudant decimas, etiamſi ſint purè laicales. l. cc. qq. 8.

13. Peccant etiam graviter, qui in dandis decimis eligunt notabiliter viliora. l. cc. qq. 9.

14. Peccant etiam graviter, qui decimas partes tantùm numerant in ſingulis ſulcis, non autem in omnibus continuo ordine ſimul ſumptis. l cc. qq. 10.

15. Parochiani *per ſe* non tenentur computare numerum animalium decimabilium anno præterito incompletum, niſi alicubi alia vigeat obſervantia. l. cc. qq. 11.

16 Ubi jam à tempore immemoriali exolevit uniformiter conſuetudo præſtandi certum genus decimarum, non poteſt à parocho licitè exigi reductio prioris obſervantiæ exoletæ. Si autem deſuetudo in pleriſque partibus communitatis non eſt uniformis, aut non continua & de anteriori obſervantia ante centum annos conſtat, rectè urgetur reductio, quia difformitas eſt indicium malæ fidei in authoribus.

Denuntiatio.

Vide. Pœnitentia Diſp. 5. & 10. & Append. part. 2. Correctio fraterna.

Denuntiationes matrimonii.

Vide. Impedimenta dirimentia matrimonii. §. *Impedimentum clandeſtinitatis*, n. 28. 29.

Depoſitum.

1. Religioſi non poſſunt recipere depoſita ſtrictè dicta, hoc eſt, cum annexa obligatione ſatisfaciendi. Imo nec poſſunt licitè recipere depoſita late dicta, ſi hoc ipſis prohibeatur. *In Tr. de Contract.* §. 3. q. 3.

2. Nec Prælati poſſunt ſine conſenſu Capituli recipere depoſita ſtrictè dicta; uti nec Pupilli vel Minorennes. l. cc. q. 3.

3. Deponens tenetur depoſitario præſtare etiam culpam leviſſimam, & illi reſarcire omnes expenſas factas pro conſervatione depoſiti. l. cc. q. 4.

4. Depoſitarius tenetur præſtare ſolùm culpam latam & reſtituere rem depoſitam, quàmprimùm repetitur, nec poteſt uti re depoſita ſine conſenſu ſaltem tacito deponentis. l. cc. q. 5.

5. Depoſitarius tenetur præſtare culpam etiam levem quando ita fuit conventum, quando depoſitarius ad cuſtodiam ſe ultro obtulit, vel ſi pro cuſtodia accepit mercedem, quando tenetur ad cuſtodiam ex officio, quando depoſitum cedit etiam in utilitatem depoſitarii, quando depoſitum eſt neceſſarium ratione periculi. l. cc. q. 6.

6. Cauſæ excuſantes à reſtitutione depoſiti ſunt, ſi alicui ſequatur periculum ex reſtitutione, ſi res depoſita reperiatur eſſe aliena, ſi deponens ob dilationem reſtitutionis non poſſit eſſe rationabiliter invitus, ſi ob crimen liquidum rem repetat fiſcus. l. cc. q. 7.

7. Depoſitarius in hoſtili incurſione vel incendio tenetur res depoſitas præ ſuis ſalvare in duplici caſu, nempe ſi ſint eminenter pretioſiores propriis, & propriarum poſſit ſperari compenſatio, ſecundò, ſi res depoſitæ concernant bonum publicum v. gr. Archivia, Cancellariæ.

Detractio.

1. Detractio pertinet ad præceptum VIII. *In Tract. de Decal.* diſp. 9. qq. 2.

2. *Detractio* eſt injuſta diminutio alienæ famæ vel honoris. l. cc. qq. 3.

3. Detractio *formalis* ac directa eſt, quæ fit cum intentione denigrandi famam alienam. *Materialis* eſt, quæ fit ſine tali intentione. l. cc. qq. 4.

4. Detractio directa fit quatuor modis. 1. Imponendo crimen falſum. 2. Manifeſtando crimen occultum. 3. Amplificando crimen verum. 4 Siniſtrè interpretando alterius factum. Indirecta detractio fit etiam quatuor modis. 1. Negando bene facta & bonas dotes alterius. 2. Eadem extenuando. 3. Eadem tacendo in circumſtantiis, in quibus ſilentium habetur pro vituperio. 4. Simulatè ac frigidè laudando. l. cc. qq. 5.

5. Detractio ex ſuo genere eſt peccatum mortale. l. cc. qq. 6. 17.

6. Omnes detractiones ſunt ejusdem ſpeciei, niſi inquantum producunt diverſos effectus mora-

moraleſ, v. g. amiſſionem Officii, inhonorationem ſacerdotis, parentis; vel inquantum procedunt ex habitu ſpecie diverſo, v. g. ex odio vel vindicta. l. cc. qq. 7.

7. In Scriptura nomen detractionis ſumitur ferme conſtanter pro imputatione criminis falſi. l. cc. qq. 8.

8. In materia detractionis per manifeſtationem vitii occulti ſunt tres Regulæ. 1. Si fama delinquentis nulli nocet, niſi ſibi & complici, peccatur contra juſtitiam manifeſtatione criminis occulti. 2. Si fama delinquentis nocet bono communi vel privato jure debito, non peccatur contra juſtitiam manifeſtatione criminis occulti, ſi manifeſtatio illis fiat, qui poſſunt & tenentur impedire illud nocumentum. 3. In hoc ipſo tamen caſu, ſi manifeſtatio criminis cauſat evidenter majora mala & impedit evidenter majora bona, quàm cauſaret vel impediret occultatio vitii, peccatur contra charitatem manifeſtatione vitii. l. cc. qq. 9. & 10. 18.

9. Præſcribuntur in hac re cautelæ. l. cc. qq. 9.

10. Gravis malitia detractionis debet deſumi ex gravitate damni, præjudicii, vel contriſtationis exinde facile ſecuturi. l. cc. qq. 11.

11. Hinc etiam per manifeſtationem peccati venialis vel defectus naturalis poteſt peccari mortaliter, ſi exinde proximum ſit naſci grave præjudicium. l. cc. qq. 12.

12. Non licet manifeſtare delicta vetera quondam facta notoria, ſed jam oblivione deleta, & probabiliter emendata, niſi ſint talia, quæ ſoleant relinquere pravum habitum nocivum bono communi vel privato jure debito, & hoc non ſit exponendum periculo. l. cc. qq. 13.

13. Licet Hiſtoricis ſcribere vitia notoria principum, non tamen iis licet, vitia occulta perſonarum illuſtrium revelare, niſi etiam poſt earum mortem fama talium perſonarum pergat nocere vel eſſe perniculoſa poſteris. l. cc. qq. 14.

14. Defunctorum vitia notoria referre licet, ſi id utile fuerit audienti & abſit ſcandalum. Eorum tamen vitia occulta referre non licet, niſi eorum fama credatur eſſe nociva bono communi vel privato jure debito. l. cc. qq. 15.

15. Referre ex cauſa rationabili perſonarum audientibus ignotarum vitia occulta licet, ſi moraliter abſit periculum deveniendi in earum notitiam. l. cc. qq. 15.

16. Referre vitia urbis aut nationis in aliis regionibus licet, niſi exinde quibusdam cauſetur præjudicium, & hoc arceri jubeat charitas. l. cc. qq. 16.

17. In caſu, quo manifeſtatio criminis ferme nullam delinquenti creat infamiam, aut præjudicium, ea licita eſt ob ſolam utilitatem audientis. l. cc. qq. 18.

18. Manifeſtatio peccati occulti non excuſatur à vitio detractionis præciſè ex eo, quod fiat viris prudentibus, aut amicis ſecreti tenacibus. l. cc. qq. 19.

19. Qui narrat rem jam inter plures notoriam, quam credit, proximè in majore parte communitatis divulgandam, non peccat narrando certa ut certa, dubia ut dubia. l. cc. qq. 20.

20. Si autem ab uno vel altero auditum crimen occultum, necdum pluribus notorium, nec certò vulgandum, aliis narrat, peccat eodem modo, ac ſi primus id manifeſtâſſet, niſi concurrant circumſtantiæ excuſantes ſuperius relatæ. qq. 9. l. cc. qq. 20. n. 2.

21. Qui vitium occultum, probabilius falſum quamvis jam pluribus notum narrat ut probabilius verum, vel ut ſtrictè dubium, peccat mortaliter. l. cc. qq. 20. n. 3.

22. Immo ſi vitium occultum probabilius falſum aliis narret ſolùm ut aliquatenus dubium, peccat mortaliter. Idem dicendum, ſi non concurrente circumſtantia excuſante ſuperius relata. qq. 9. delictum ſtrictè dubium necdum pluribus notorium aliis ut dubium referat. l. cc. qq. 20. n. 4. & 5.

23. Qui aliis narrat injuriam ſibi illatam, poteſt peccare graviter peccato ultionis, ſed non peccat peccato gravis detractionis, niſi propalatio pariat injurianti gravem infamiam. l. cc. q. 21.

24. Infamans ſeipſum *poſitivè* ſemper peccat mortaliter; immo etiam peccat graviter ſe infamans *permiſſive*, niſi id faciat ex ſpeciali inſtinctu divino, eoque certo, & ex intentione, per hoc procurandi majus augmentum divinæ gloriæ. l. cc. qq. 22.

25. Omnium graviſſimè peccant, qui famoſis libellis aliorum vitia occulta, præſertim excuſabilia, aut omnino falſa, in vulgus ſpargunt. Hoc peccatum aggravatur, ſi perſona, quæ infamatur, ſit in dignitate, vel gradu conſtituta. l. cc. qq. 23.

26 Audiens detrahentem, ſi non eſt certus de malitia detractionis, non tenetur corrigere loquentem. Si autem certus ſit de malitia detractionis, ſed credit, ſe nil profuturum ſua correctione, tenetur ſaltem monſtrare diſplicentiam. Si vero probabilius credat, narrata eſſe falſa, aut ſi de eorum veritate dubitet dubio ſtrictè tali, & certus ſit, non dari ex parte detractoris veroſimile motivum excuſans à vitio detractionis, tenetur impedire detractionem, quando fieri poteſt ſine ſuo detrimento. l. cc. qq. 24.

27. Non licet repellere detractionem alia detractione, vel calumniam alia calumnia. l. cc. qq. 25.

28. Si detrahens narravit delictum falſum, tenetur revocare, ſive delictum ſit grave ſive leve, etiamſi detrahens crediderit verum, & narrando nullam omnino commiſerit culpam. Atque ad hoc tenetur cum amiſſione propriæ famæ, fortunæ, aut vitæ, ſi damnum cauſa-

cauſatum ſit tantum, ut propterea liceat occidere aggreſſorem. Si autem delictum ſit verum, & bona fama denigrati onlli ſit nociva, aut ſi aliquantulum bono privato ſit nociva, ita tamen, ut denigratio talis perſonæ plus noceat bono communi, vel divinæ gloriæ, datur etiam obligatio reſarciendi famam ſaltem indirectè. l. cc. qq. 26. 27.

29. Quando detrahens narravit crimen falſum, & damnum cauſatum non ſit tanti momenti, ut proprerea liceat occidere injuſtum aggreſſorem, non datur obligatio reſtituendi cum amiſſione bonorum omnium fortunæ aut vitæ. Sed cum amiſſione ſola propriæ famæ tenetur in tali caſu reſtituere. l. cc. qq. 27. n. 2. 3.

30. Quando detrahens narravit crimen verum, non tenetur reſtituere cum amiſſione famæ propriæ. l. cc. qq. 27. n. 4.

31. Quando fama reſtitui non poteſt ſine amiſſione famæ propriæ, detractor ſi dives & occultus eſt, tenetur conducere advocatos, vel ſcriptores pro defenſione innocentis. Si autem author infamationis ſcitur, tenetur directè revocare, v. g. procurando publicam revocationem ex cathedra coram parochia. l. cc. qq. 28.

32. Qui committendo homicidium vel aliud grave crimen prævidet, alium loco ſui habendum pro homicida, & morte plectendum, tenetur liberare innocentem cum amiſſione vitæ propriæ. l. cc. qq. 29.

33. Tenetur ad reſtitutionem etiam ille, qui infamem in uno genere delicti, v. g. luxuriæ, eum infamat in alio. l. cc. qq. 30.

34. Non datur obligatio reſtituendi, quando ex detractione nullum præjudicium ſecutum, aut infamia oblivione deleta, vel alio modo ſanata eſt. l. cc. qq. 31.

35. Non eſt locus compenſationi, nec detrahens excuſatur à reſtitutione quando detrahens ab infamato paſſus eſt ſimilem infamationem in pari vel eodem genere delicti, ſive delicta ſint vera, ſive falſa, paria ſive imparia. l. cc. qq 32.

36. Non eſt ſufficiens reſtitutio famæ, ſi quis præciſe alterius famam in alio genere augeat, vel cum eo familiariter converſetur. l. cc. q. 33.

37. Detrahens liberatur ab onere reſtitutionis, ſi infamatus condonet reſtitutionem, niſi infamia ſimul cedat in aliorum præjudicium, quorum nomine condonare nihil poteſt. l. cc. qq. 34.

38. Etiam Prælatus tenetur ad reſtitutionem famæ, ſi non compeſcit detrahentem ſuo ſubdito, aut ſubditum detrahentem extero. l. cc. qq. 35.

39. Detractor etiam tenetur compenſare omnia damna, quæ ſequuntur *per ſe*, ſeu regulariter, ex tali detractione; non autem tenetur compenſare damna, quæ ſequuntur *per accidens*, ſeu rarò. l. cc. qq. 36.

40. Obligatio reſtituendi talia damna realia, ex detractione ſecuta per ſe, tranſit etiam ad hæredes detractoris. l. cc. qq. 37.

41. Qui per detractionem falſam alium impedivit à conſecutione beneficii jam collati vel deſtinati, tenetur reſtituere valorem juris. Si autem necdum collatum aut deſignatum eſt, tenetur reſtituere valorem ſpei. l. cc. qq. 38.

42. Qui crimen perſonæ in alio loco jam vulgatum narrat in alio loco, non committit detractionem, peccat tamen aliquando contra charitatem. l. cc. qq. 39.

43. Cauſæ excuſantes à reſtitutione famæ ſunt. 1. Impotentia reſpectiva qua ſtante infamatus non poteſt eſſe rationabiliter invitus ad omiſſionem reſtitutionis. 2. Condonatio eorum, qui condonare poſſunt, rationabiliter præſumpta. 3. Defectus materiæ ſeu ceſſatio infamiæ, v. g. ſi in oblivionem abiit, aut fuerit purgata, aut fama infamati interea culpabiliter cœperit fieri nociva vel periculoſa bono communi vel privato. l. cc. qq. 40.

Vide. Suſpicio. Judicium temerarium.

Deus.

Exiſtentia.

1. Exiſtentia Dei eſt per ſe lumine naturæ nota. *In Tract. de Deo*. diſp. 1. q. 1.

2. Exiſtentia Dei ſub prædicato convertibili cum Deo, v. g. *Primi legiſlatoris*, poſt adeptum *uſum rationis moralem* ne quidem per momentum poteſt invincibiliter ignorari. l. cc. q. 2.

Eſſentia Dei.

3. Eſſentia Dei in conſideratione phyſica conſiſtit in cumulo omnium perfectionum ſimplicium. l. cc. diſp. 2. q. 1.

4. Perfectiones creaturarum continentur in Deo formaliter eminenter. l. cc. q. 2.

5. Neque operationes Dei ad intra, neque Perſonalitates, neque attributa divina diſtinguuntur realiter ab eſſentia divina. l. cc. q. 3.

6. Attributa divina nec diſtinguuntur inter ſe, nec ab eſſentia divina formaliter ex natura rei. l. cc. q. 4.

7. Diſtinguuntur tamen tam inter ſe, quam ab eſſentia divina *fundamentaliter*, ſeu, quod reipſa idem eſt, *virtualiter*. l. cc. q. 4. Principium illud: *Quæcunque ſunt eadem uni tertio. &c.* non procedit in ente infinito. l. cc.

Attributa divina, Æternitas, Omnipotentia. &c.

8. Deus eſt unus & incorporeus & ſimplex. l. cc. diſp. 3. q. 1. 2.

9. Deus eſt quidem ubique, ſed non eſt ſubſtantialiter præſens in ſpatiis imaginariis. l. cc. q. 3.

10. Deus conſtituitur formaliter præſens in loco per operationem ad extra. l. cc. q. 3.

11. Deus eſt ſua æternitas. l. cc. q. 4.

12. Omnia entia, præterita, præſentia, & futura, ſunt phyſicè Deo præſentia per totam æternitatem, etiamſi comparativè ad nos nec præterita nec futura nunc actu exiſtant. l. cc. q. 4.

13. Deus poteſt facere materialiter meliora iis, quæ acto facit. l. cc. q. 5.

14. Non tamen poteſt intra collectionem entium finitam facere meliora formaliter iis, quæ actu facit. l. cc. q. 5.

15. Poteſt Deus facere etiam formaliter melora, hoc eſt, meliori combinatione, iis, quæ actu facit, comparativè ad infinitas creatoras poſſibiles, quas poteſt creare. l. cc. q. 5.

Viſio intuitiva Dei.

16. Viſio Dei unius & trini non eſt poſſibilis naturaliter. l. cc. diſp. 4. q 1.

17. In viſione Dei beatifica non intervenit ſpecies impreſſa creata; immo talis ſpecies ne quidem poteſt dari. l. cc. q 2.

18. Nec etiam poteſt dari ſpecies expreſſa Dei. l. cc. q. 2.

19. In viſione beatifica unitur eſſentia divina intellectui creato immediatè per ſeipſam loco ſpeciei impreſſæ vel expreſſæ. l. cc. q. 2.

20. Deus non poteſt videri oculis, tanquam *objectum per ſe;* videbitur tamen à beatis per oculos tanquam *objectum per accidens*, inquantum videbunt in omnibus rebus operantem Deum, ſicut homo per oculos videt hominem vivere. l. cc. q. 3.

21. Homo naturaliter appetit viſionem intuitivam Dei ut authoris naturæ. l. cc. q. 4.

22. Poteſt dari intellectus creatus, cui naturaliter deberur viſio intuitiva Dei per eſſentiam. l. cc. q. 4.

23. Animæ poſt mortem, ſi fuerint plenè purgatæ, ſtatim vident Deum. l. cc. q. 5.

24. Circa prædicata divina ex ſua natura ſupernaturalia non datur lumen creatum in ratione luminis, ſed tantùm in ratione virtutis activæ & unitivæ. l. cc. q. 6.

25. Creaturæ poſſibiles poſſunt in Deo videri formaliter, ſaltem ſingolæ per collectiones finitas. l. cc. q. 7.

26. Beati vident in Deo omnes creaturas actu exiſtentes, quas volunt videre. l. cc. q. 7 Conclus. 4. & 7.

27. Sancti non poſſont Deum videre comprehenſivè quoad omnia objecta ſcientiæ & omnipotentiæ divinæ. l. cc. q. 7.

28. Sancti non vident Deum æqualiter. l. cc. q. 7.

Scientia Dei.

29. Deus cognoſcit negationes entium & peccata in rectitudine oppoſita. diſp. 5. q. 1.

30. Deus cognoſcit etiam omnia conditionatè futura: l. cc. q. 1.

31. Deus poſſibilia cognoſcit in ſuis Ideis; & futura cognoſcit in ſuis ideis, ut connotantibus decretum prædefinitivum, licet ea non cognoſcat in ipſo decrero. l. cc. q. 2.

32. Deus prævidet actus humanos liberos dependenter à Decreto prædeterminante, ſed connotante mutuam prioritatem inter determinationem Dei & creaturæ. l. cc. q. 3.

33. Scientia media explicara conformiter ad hanc mutuam prioritatem debet admitti. l. cc. q. 4.

Voluntas Dei.

34. Actus liberi in Deo identificantur adæquatè cum Deo. l. cc. diſp. 6. q. 1.

35. Prædeſtinatio ad ſeriem gratiarum ſufficientium fit independenter à præviſis meritis. l. cc. q. 2.

36. Prædeſtinatio ad gratiam & gloriam ſimul fit partim ante partim poſt præviſionem meritorum. l. cc. q. 2.

37. Deus aliquos prædeſtinat ad ſeriem gratiarum efficacium dependenter à meritis; alios verò prædeſtinat præciſè ad ſeriem gratiarum ſufficientium dependenter ab eorum demeritis. l. cc. q. 2.

38. Probabilis eſt ſententia Catharini, quod Deus aliquos eximiè Sanctos, quibus decrevit ſuperſtruere ſuam Eccleſiam prædeſtinet non ſolùm ad gratiam ſed etiam ad gloriam independenter ab eorum meritis. l. cc. q. 2.

39. Deus vult omnes homines ſalvos fieri voluntate univerſali etiam efficaci. l. cc. q. 3.

40. Traditor ex *Maffeo* Syſtema *D. Auguſtini* de Gratia & Prædeſtinatione. l. cc.

Diaconatus.

1. Eſt Ordo ſacer, quo confertur poteſtas agendi miniſtrum immediatum Presbyteri in divinis. *In Tract. de Sacr. Ord.* §. 17. q. 1.

2. Materia eſt impoſitio manuum, & juxta communem opinionem etiam traditio libri Evangeliorum. l. cc. q. 2.

3. Forma ſunt illa verba: *Accipite Spiritum Sanctum ad robur, & ad reſiſtendum diabolo, & tentationibus ejus in nomine Domini.* l. cc. q. 3. Altera forma in traditione libri Evangeliorum à multis cenſetur eſſe ſolùm accidentalis. l. cc. q. 3. 4.

4. Officium Diaconi eſt miniſtrare Sacerdoti ad altare, conferre baptiſmum, prædicare Verbum Dei. l. cc. q. 5. Traduntur hoc loco Regulæ pro Concionatoribus ex D. Saleſio.

5. Diaconatus eſt Sacramentum. l. cc. q. 7.

6. Ad licitè recipiendum Diaconatum requiritur ætas 22. annorum, & interſtitia unius anni. l. cc. q. 8. 9. 10. Et ſtatus gratiæ l. cc. q. 11.

7. Effectus eſt gratia ſanctificans, & character. l. cc. q. 12.

8. Mi-

8. Miniſter eſt ſolus Epiſcopus. l. cc. qq. 13.

9. In primitiva officium Diaconorum erat etiam adminiſtratio bonorum, & cauſa pauperum, ac viduarum & virginum ſacratarum Deo. l. cc. q. 14.

10. Si eſt Parochus, poteſt validè aſſiſtere matrimonio, ſi autem non eſt Parochus, non aſſiſtit valide ex commiſſione parochi. *Vide* Impedimentum Clandeſtinitatis, n. 9.

Vide. Baptismus.

Diſcordia.

Vide. Septem vitia Capitalia. §. ſuperbia.

Diſpenſatio.

Vide. Lex §. 14. de diſpenſatione.

Divinatio.

1. Divinatio eſt prænotio de futuris contingentibus, acquiſita ope dœmonis. *In Tr de Decal.* part. 1. Diſp. 2. qq. 4.

2. Divinatio eſt ſpecies ſuperſtitionis. l. cc. qq. 6.

3. Dantur varii modi divinationum, nempe per *nigromantiam*, quando evocantur mortui; *ſomnia*, *geomantiam*, *hydromantiam*, *pyromantiam*, *aereomantiam*, quando fit per terram, aquam, ignem, aërem, *haruſpicium* quando fit ex viſceribus animalium, *aſtrologiam judiciariam*, fortuitos motus avium, fortuitos concurſus vel eventus vel *ſortes*, *chiromantiam* ſeu lineamenta manuum. l. cc. qq. 6. 7. 8. 9.

4. Non licet interrogare dœmones ex obſeſſis niſi ea ſola; quæ concernunt perſonalem ſtatum obſeſſi & obſidentis, & ſimul ſerviunt ad deſtruendam poteſtatem dœmonis ac promovendam utilitatem fidelium, ſintque talia, quæ dœmon non niſi compulſus diceret. l. cc. qq. 10.

5. Non licet divinare ex aſtris de futuris contingentibus, à libero arbitrio humano dependentibus. l. cc. qq. 11.

6. Quamvis liceat conjecturam ſumere de temperamento hominis ex ejus ſomniis, non tamen licet, ex iis divinare de futuris contingentibus, niſi veroſimile ſit, ea venire à Deo vel Angelo. l. cc. qq. 12.

7. Divinatio per fortuitos eventus eſt ſuperſtitioſa, niſi conſideratis circumſtantiis veroſimile ſit, eos ſpecialiter venire ex providentia divina aliquid ſignificandi gratia. l. cc. qq. 13.

8. Divinatio per ſortes de futuris contingentibus nunquam eſt licita. l. cc. qq. 14.

9. Licitum tamen eſt uti ſortibus ad tollendam ambiguitatem jurium vel animorum, quando ea ambiguitas nullo præponderante motivo tolli poteſt. l. cc. qq. 14. n. 2.

10. Non licet uti ſortibus ad explorandam veritatem rei, aut voluntatem divinam, niſi detur ſpecialis permiſſio divina ſigno intelligibili declarata. l. cc. qq. 14. n. 3.

Dæmones.

Vide. Angeli Diſp. 5 Maleficia. Idololatria. Superſtitio. Vana obſervantia. Obſeſſi.

Divortium.

1. Matrimonium non poteſt diſſolvi *quoad vinculum* cauſâ adulterii vel hæreſis. *In Tract. de Matrim.* §. 5. q. 3.

2. Ad faciendum divortium *quoad thorum* ſufficit adulterium conjugis. l. cc. qq. 5.

3. Ad hoc tamen requiritur, ut adulterium ſit conſummatum, formale, convincenter probatum, ac necdum tacitè remiſſum. l. cc. q. 6.

4. Ad faciendum divortium etiam ſufficit beſtialitas, aut Sodomia, quantumvis Sodomia cum propria uxore commiſſa ſit. l. cc. q. 7. 8.

5. Pollutiones cum propria v. g. uxore, præbent cauſam ad divortium temporale. l. cc. q. 9.

6. Idem dicendum de tactibus laſcivis cum alia perſona commiſſis. Imo ſi tactus laſcivi præbent violentam præſumptionem de adulterio conſummato, ſufficiunt etiam ad divortium perpetuum. l. cc. q. 10.

7. Marito & uxori competit reciprocè æquale jus ad inſtituendum divortium. l. cc. q. 11.

8. Ad inſtituendum divortium ratione adulterii de Jure non requiritur monitio prævia; ubi tamen ſperatur fructus, prærequiritur ex charitate. l. cc. q. 12.

9. Jus inſtituendi divortii, niſi fuerit tacitè remiſſum non extinguitur lapſu temporis. l. cc. q. 13.

10. Pars innocens tenetur inſtituere divortium temporale, quando id utilius eſt ad emendationem delinquentis; vel quando ex ulteriori cohabitatione naſcitur grave ſcandalum. l. cc. q. 14.

11. In foro interno tenetur pars innocens pœnitenti reconciliari, niſi ex ejus receptione ſibi timeat gravia damna. l. cc. q. 15.

12. Si etiam pars innocens poſtmodùm commiſerit adulterium, tenetur in foro interno recipere ſeparatum pœnitentem, & in foro externo poteſt ad hoc compelli. l. cc. q. 16.

13. Quando pars innocens inſtituit divortium temporale, poteſt delinquentem revocare, quandocunque voluerit. l. cc. q. 17. non verò poteſt eum revocare facto divortio perpetuo. ibid.

14. Facto divortio perpetuo licet utrique parti, nocenti & innocenti emittere votum perpetuæ caſtitatis vel ingredi religionem; neutri verò id licet facto divortio temporali. l. cc. q. 18.

15. Facto divortio temporali tenetur maritus uxori præſtare alimenta; non verò ad hoc tenetur facto divortio perpetuo. l. cc. q. 19.

16. Pars innocens, ſi fuerit certa de adulterio compartis, poteſt propria authoritate inſti-

inſtituere divortium quoad thorum. l. cc. q. 20.

17. Si tamen quoad forum externum in probatione deficiat, & compellatur ſub excommunicatione ad reddendum debitum, tenetur illud reddere, niſi appellet. l. cc. q. 20.

18. Pars rea licitè poteſt petere debitum, ſi pars innocens illi tantùm objiciat vel habeat probationes ſemiplenas, & pars innocens tenetur illud reddere. l. cc. q. 20. 21.

19. Apoſtaſia à fide præbet quidem cauſam divortii, ſed ſi Apoſtata vult cohabitare ſine contumelia creatoris, in illis regionibus, ubi hæreſis eſt tolerata, relinquitur diſcretioni Epiſcoporum, an divortium permittendum ſit. l. cc. q. 23.

20. Sufficit ad divortium etiam ſævitia aut moleſtia, ſi tanta ſit, ut ex ea ſtatus conjugalis reddatur *perpetuò* miſer. l. cc. q. 24.

21. Perpetuitas miſeriæ colligitur ex incorrigibilitate conjugis poſt iteratam monitionem. l. cc. q. 25.

22. Si periculum ſit in mora, licet propria authoritate inſtituere divortium temporale per fugam. l. cc. q. 26.

23. Parochi tenentur Ordinario denuntiare eos, qui propria authoritate inſtituunt divortium. l. cc. q. 27.

24. Ad inſtituendum divortium cauſâ ſævitiæ requiritur probabilis perpetuitas mali. l. cc. q. 28.

Dominium.

1. *Dominium* eſt facultas diſponendi de re tanquam ſua ad omnem uſum lege non prohibitum. *In Tract. de Jure & Juſt.* Diſp. 1. q. 2. n. 1.

2. *Dominium baſſum* eſt dominium juriſdictionis alterius dominio ſubditum. l. cc. n. 5.

3. *Dominium altum* eſt dominium juriſdictionis nullius alterius juriſdictioni ſubditum, quo competit facultas diſponendi circa dominia ſubditorum in caſu neceſſitatis publicæ. l. cc. n. 6.

4. *Dominium utile* eſt facultas diſponendi de fructibus rei in proprium commodum. l. cc. n. 8.

5. *Dominium directum* eſt facultas diſponendi de re uſufructu in alium translato. l. cc. n. 9.

6. *Dominium perfectum* eſt, in quo facultas diſponendi de re tanquam ſua in proprium commodum à concedente dominium non reſtringitur ad uſus determinatos. l. cc. diſp. 2. q. 1. Notando 7.

7. *Dominium imperfectum* eſt, in quo facultas diſponendi de re tanquam ſua in proprium commodum à concedente reſtringitur ad uſus ex ſuo genere determinatos. l. cc. notando. 7.

8. Plures non poſſunt ſimul in eodem inſtanti reali vel rationis habere dominium *perfectum ac permanens* de eadem re in ſolidum. l. cc. diſp. 1. q. 6.

9. Uſus facti in rebus uſu conſumptibilibus eſt ſeparabilis à dominio. l. cc. q. 7.

Dominium Clericorum.

10. Clerici non habent dominium perfectum in redditus Eccleſiaſticos ſui beneficii ad honeſtam ſuſtentationem ſuperfluos. l. cc. diſp. 2. q. 1.

11. Clerici ne quidem habent dominium perfectum in portionem Canonicam, vel in diſtributiones quotidianas, vel in eleemoſinas Miſſarum, redditus Stolæ &c. l. cc. q. 2.

12. Clerici ne quidem habent dominium perfectum in redditus Eccleſiaſticos congruæ ſuſtentationi neceſſarios, ſi poſſint honeſtè vivere ex ſuo patrimonio. l. cc q. 3.

13. Dominium perfectum in homines non datur; ſed tantùm dominium juriſdictionis, & imperfectum proprietatis. l. cc. Diſp. 3. in Quæſtiunc. qq. 1. 2. 5.

14. Abbates & Prælati non ſunt Domini bonorum communium, ſed tantum adminiſtratores & peccant graviter, ſuntque veri proprietarii, ſi in ſumma gravi diſponant ſine conſenſu communitatis expreſſo vel tacito rationabiliter præſumpto. l. cc. Diſput. 2. & *in Tr. de Decal* Diſput 8. de furto.

Dominium circa bona inventa, derelicta, incerta.

1. Licitè emitur fundus, in quo ſcitur latere theſaurus. *In Tr. de Jure & Juſt* Diſp. 5. q. 1.

2. Inventor theſauri licitè eum retinet in foro interno ante ſententiam Judicii, ſive eum inveniat in alieno fundo ſive in proprio. l. cc. q. 2. & qq. 4.

3. Non datur obligatio, bona *inventa*, vel *incerta abſque delicto* expendendi in cauſas pias. l. cc. q. 3.

4. Si theſaurus adhuc inveſtigetur à deponente vel hæredibus, non eſt inventoris. l. cc. qq. 1.

5. De jure poſitivo theſaurus inventus in fundo publico dividitur inter inventorem & dominum fundi; inventus mediis illicitis addicitur fiſco, inventus in fundo uſufructuarii dividitur inter illum & dominum; inventus in fundo feudatarii vel emphiteutæ pertinet ad feudatarium vel emphiteutam, ac juxta alios ad dominum fundi.

Dominium circa foſſilia, paſcua, ſylvas.

6. Mineralia pertinent ad dominum fundi, niſi princeps ſibi reſervarit horum dominium. l. cc. qq. 5.

7. Bona nullius vel derelicta ſunt primò occupantis. l. cc. §. 2. qq. 5.

8. Bona incerta debent reſervari domino, donec pereat memoria amiſſionis, aut ſpes recuperationis intra viginti annos & ſaltem in æquivalenti, reſtitui, ſi dominus comparuerit. l. cc. §. 2. qq. 6. 7. 13.

9. Bona defunctorum ſine hærede pertinent ad fiſcum. l. cc. qq. 8.

10. Bo-

Digitized by Google

10. Bona defunctorum peregrinorum debent ab Epiſcopo reſervari hæredibus, & ſi nulli compareant, ab eodem applicari in cauſas pias. l. cc. qq. 9.

11. Bona incerta ex delicto applicari debent jure naturali in cauſas pias. l. cc. qq. 10.

12. Bona incerta, certæ tamen communitatis exignæ, dividi debent inter membra illius communitatis. l. cc. qq. 11.

13. Bona incerta ex delicto *per ſe* poſſunt applicari ipſi delinquenti verè pauperi, ſi abſit fraus, nec extet alia lex & obſervetur in diſtributione ordo charitatis. l. cc. qq. 12.

14. Si inventor rei alienæ eam ſine prævia debita inquiſitione erogavit in pauperes, tenetur domino comparenti reſtituere valorem, niſi apud pauperes adhuc extet in æquivalenti, nec intervenerit præſcriptio. Si autem poſt inquiſitionem ſufficientem fuit erogata in pauperes, inventor ad nihil tenetur. l. cc. qq. 14.

15. Inventor à Domino rei inventæ pro reſtitutione nihil poteſt exigere, niſi quæ ipſemet expendit. l. cc. qq. 15.

Dominium circa jus lignandi & paſcua.

1. Leges principum circa jura lignandi & paſcendi obligant in conſcientia etiam ante ſententiam Judicis, quia diſponunt de rerum Dominiis. l. cc. §. 3. qq. 3.

2. Qui cædunt ligna in ſylva ſpectante ad propriam communitatem, tenentur quidem in conſcientia ad ſolvendam pœnam, ſi deprehendantur, non tamen tenentur ad reſtitutionem communitati faciendam, niſi damnum eſſet notabile aut ligna venderentur exteris; tunc enim tenerentur ad reſtitutionem pro valore ligni ante cæſionem, niſi membra communitatis ſine ullius familiæ particularis onere etiam hanc reſtitutionem ſibi invicem tacitè remittant. l. cc. §. 3. qq. 4. 5.

3. Gravitas peccati quoad cæſionem lignorum in aliena ſylva metienda eſt ex præſumpta voluntate domini graviter vel leviter inviti l. cc. qq. 7.

4. Qui depaſcitur paſcua ſuæ communitatis ultro conceſſum, tenetur quidem ſolvere pœnam poſt ſententiam, non tamen tenetur reſtituere communitati. Qui verò depaſcitur paſcua alicujus privati, peccat mortaliter, ſi damnum ſit reſpectivè notabile, & tenetur illi reſtituere juxta præſumptam ejus voluntatem. l. cc. qq. 8. 9.

5. In reſtituendo attendendum eſt ad æſtimationem damni certi, neque illi ſatisfit per compenſationem tantùm probabiliter ſeu dubiè ſufficientem. l. cc. qq. 10.

De modis aquirendi dominium jure gentium.

1. Per nativitatem aquiritur dominium, inquantum omnis res, v. g. animal, fructificat ſuo domino. l. cc. Diſp. 6. §. 1. qq. 3.

2. *Per alluvionem* quidquid tuo agro flumen adjecerit, tuum fit. l. cc. qq. 4. & 16.

3. *Per ſpecificationem* res fit ſpecificantis ſi ad priorem materiam reduci nequit; ſi autem reduci poteſt, dominium manet domino materiæ. l. cc. qq. 5.

4. *Per acceſſionem, inædificationem, implantationem, ſationem, ſcriptionem picturam* res illius dominio accedit, cujus veſti, fundo, vel tabulæ acceſſit. l. cc. qq. 6. 9. 10. 11. 12. Sed in ſcriptione, pictione conſuetudo eſt contraria. l. cc.

5. *Per confuſionem aut commixtionem* fit res communis, ſi partes diſcerni nequeunt; vel illi, contra cujus voluntatem commixta ſunt competit actio pro æſtimatione rei commixtæ v. g. tritici cum ſiligine commixti. l. cc. qq. 7. 8.

6. *Bona naufragorum* manent etiam in littore naufragantium, niſi poſt naufragium longum tempus interceſſerit. l. cc. qq. 14.

7. *Inſula in mari* nata fit primò occupantis, ſed in flumine nata fit illorum, qui habent vicina prædia, niſi inceperit naſci in majori vicinia unius prædii. l. cc. qq. 15.

8. Idem dicendum de alveo derelicto. l. cc.

Dominium in feras & animalia.

1. Qui venantur & piſcantur in loco interdicto non clauſo, aquirunt Dominium feræ vel piſcis, quem capiunt. *In Tract. de Jur. & Juſtit.* diſp. 4. q. 1.

2. Qui venantur vel piſcantur in loco interdicto, ſemper peccant ad minimum venialiter. l. cc. q. 2.

3. Si per venationem aut piſcationem inferatur grave damnum Domino, qui habet jus venandi vel piſcandi, peccant ſic venantes aut piſcantes mortaliter, & tenentur ad reſtitutionem juxta gravitatem illati damni. l. cc. q. 2.

4. Gravitas damni illati æſtimanda eſt non ex pretio feræ captæ, ſed ex *valore ſpei & inter eſſe*, quanti domino intereſt, feram non eſſe captam. l. cc. q. 7. concl. 3. 4. & in Quæſtiunc. qq. 8.

5. Per talem venationem aut piſcationem violatur *jus ſpei*, ſeu *jus ad rem* indeterminatum & conditionatum, quod, cum ſit materia contractus, eſt pretio æſtimabile. l. cc. q. 2. concl. 4. & probat. 3.

6. Dominium in animalia manſueta non amittitur, etiamſi longiſſimè aberrent vel auferantur. l. cc. in Quæſtiunc. qq. 2.

7. Earum ferarum, quæ educatione cicuratæ ſunt, tamdiu retinetur dominium, quamdiu conſuetudinem redeundi retinent: hac verò amiſſa fiunt primò occupantis. l. cc. q. 3. 4.

8. Idem dicendum de columbis. l. cc. q. 5.

9. Licet occidere columbas & alias feras, ſi inferant notabile damnum ſatis, vel agris &c. l. cc. qq. 5. reſp. 5. ubi tamen ſervandum moderamen inculpatæ tutelæ, & facienda

compenſatio Domiuo pro exceſſu lucri ex fera. l. cc.

10. Non licet alere columbas vel alia auimalia, quæ aliis notabile damnum inferuot. l. cc. qq. 5. reſp. 6.

11. Licitum eſt hsbere numeroſa columbaria, quamdiu nou conſtat, ab iis iuferri notabile damnum, niſi aliud præſcribaut Statuta particularia. l. cc. qq. 6.

12. Apes, & nuva examiua illius ſunt, ex cujus alveario prodeunt; hoc tamen dominium amittitur, quando ita diſpareot, ut ſit difficilis earum comptehenſio. l. cc. qq. 7.

13. Examina quæ domino carent, ſunt primò occupantis. l. cc. qq. 7.

14. Qui venatur aut piſcatur in loco luterdicto, tenetut sd pœnam poſt ſententiam Judicis etiam iu foro interno. l. cc. qq. 8.

15. Qui veuatur aut piſcatur in loco intetdicto, quamvis non teneatur ad reſtitutionem feræ, tenetur tamen ad reſtitutiouem juxta valorem *juris ſpei*, quod domino juris piſcandi aut venandi competit. In praxi feripetæ rectè imponitut, ut Domino reſtituat dimidium pretii feræ, & reliquum expendat in cauſas pias. l. cc. qq. 8. reſp. 4. 5. 6.

16. Idque verum eſt, etiamſi quis jam ſubierit pœnam lege ſtatutam. l. cc. qq. 9.

17. Pro fera iu ſepto, vel piſcibus io ſtagno incluſis reſtituendum eſt torum pretium aoimalis; ſi autem ſeptum aut ſtagnum fuerit tam amplum, ut animal determinatum ſit difficilis comprehenſionis, reſtituendum eſt Domino juxta valorem *juris ſpei*, & reſiduum reſtituendum in cauſas pias. l. cc. qq. 10.

18. Quando feræ egrediuntur ex loco interdicto, fiuut primo occupantis; peccaut tamen coutra charitatem, qui capiendo tenellos hinnulos, aut egredientia receutet excluſa agmina piſculorum capiendo privant dominum ſylvæ vel ſtagni maximo emolumento, levi ſuo lucrô. l. cc. qq. 11.

19. Feræ captæ ſolùm tempore interdicto fiuot occupantis; peccatur tamen venialiter ſic venaodo. l. cc. qq. 12.

20. Licitum eſt, capere feras vaſtantes ſata, ſi non ſperetur indemniſatio & oou detur aliud medium arcendi feras. l. cc. qq. 23.

21. Eadem obligatio reſtituendi datur iu ementibus feras à feripetis, ſi hi nou teſtituaut, quæ datur in ipſis feripetis. l. cc. qq. 14. 15. Unde ſemper peccant ſic ementes graviter vel leviter pro gravitate damui. l. cc. qq. 14.

22. Pœoæ feripetarum in Bavariâ. l. cc. qq. 16.

23. Fera vulnerata fugieus eſt primò occupautis, uiſi aliud obtineat couſuetudo vel lex. l. cc. qq. 17.

24. Fera laqueo vel alio inſtrumento capta nou poteſt ab alio licitè eximi, uiſi poſſit ſeipſam extricare; & in hoc caſu reſtitutio facienda eſſet pto dimidio, ſi dubium foret, au ſit ſe extricatura. Si autem extricetur iu fundo alieni juris, Domino reſtituendum eſſet in tali dubio juxta valotem ſpei. l. cc. qq. 18.

Donatio.

1. Non poſſuut donare pro ſuo libitu, qui non habent dominium, vel liberam adminiſtratiooem bouorum. *In Tract. de Contract.* §. 12. qq. 3.

2. In Jure ptohibetur donatio ultra 500. ſolidos ſine inſiuuatione ad Judicem. l. cc. qq. 3.

3. Donatio revocari poteſt ſi excedat 500. ſolidos, 2. ſi ſit iooſficioſa. 3. Si donanti naſcatur inſperata proles. 4. Si donatarius fiat ingratus inferendo violentas manus donauti, vel atroces injurias, vel enorme damuum, vel ſtruendo vitæ periculum. 5. Si donatarius noo ſervet conditioues. l. cc. qq. 4. & 5.

4. Revocari autem nequit donatio facta Deo, vel remuueratoria, vel cauſa dotis facta, vel jurata. 2. Nec etiam poteſt revocari ab hæredibus. l. cc. qq. 5.

5. Spectato jure natutali non ſufficit ad revocaudam douatiouem alia ingratitudo præter ſuperius expreſſas, etiamſi his æquivaleat. l. cc. qq. 5.

6. Donatio *inter vivos* eſt, quæ fit ſine mentione vel intuitu mortis brevi imminentis. Douatio mortis cauſa eſt, quæ fit intuitu mortis. Hæc poſterior aliquando eſt abſoluta, ſed tevocabilis uon ſecuta morte. Aliquaodo eſt ſuſpenſiva usque ad eventum mortis. l. cc. qq. 2.

Ebrietas.

Vide. Septem vitia Capitalia.

Eleemoſina.

1. Præceptum dandi eleemoſinam eſt juris natutaiis & divini. *In Tract. de decal.* part. 1. diſp. 1. q. 6. qq. 2.

2. Neceſſitas *extrema* eſt, qusndo morali certitudiue imminet periculum vitæ, niſi ſuccurratur. *Quaſi extrema* eſt, quando morali certitudine imminet malum in æſtimatione prudentum non miuus ipſa morte. l. cc. qq. 3.

3. Gtavis neceſſitas eſt, quaodo morali certitudine imminet malum, quo ſtante homo difficillimè vivit ſecundùm ſuum ſtatum. Communis neceſſitas eſt, qua laborant pletique pauperes juxta conditionem ſtatûs ſui. l. cc. qq. 3.

4. Si vir nobilis abſque ſua culpa cogatur publicè mendicare, id ad neceſſitatem quaſi extremam referendam eſt. l. cc. qq. 5.

5. Datur obligatio, conſtitutis io extrema vel quaſi extrema neceſſitate ſubveniendi non ſolùm ex ſuperfluis ſtatûs, ſed etiam ex neceſſatiis ad honeſtatem ſtatûs tranſeunter, uon tameo ad ſuſtentationem vitæ. l. cc. qq. 6. 7. 8.

6. Nec

6. Nec datur obligatio, conſtitutis in extrema neceſſitate ſubveniendi cum periculo incidendi in neceſſitatem gravem perpetuam. l. cc. qq. 8.

7. Illa obligatio ſuccurrendi in extrema neceſſitate jam incipit, quando incipit periculum incidendi in eam neceſſitatem. l. cc. qq. 9.

8. In extrema neceſſitate omnia quidem ſunt communia, ſed tantùm quoad uſum, non quoad dominium, & non ultra limites neceſſitatis nec ultra modum præſumptivè permiſſum à principe. l. cc. qq. 10.

9. Hoc Privilegio non poſſunt uti conſtituti in quaſi extrema neceſſitate, niſi tantùm levi ſubſidio poſſint præmunire à tali malo. l. cc. qq. 11.

10. Licet etiam ex alieno ſubvenire conſtituto in extrema vel quaſi extrema neceſſitate, ſi re modica juvari, & aliter ex bonis propriis juvari non poſſit. l. cc. qq. 12.

11. Gravatus ære alieno, ſi dubitet, an reliqua ſua bona ſufficiant ſint ad ſatisfaciendum creditoribus, validè quidem dat eleemoſinas, ſed non licitè. l. cc. qq. 13.

12. Eleemoſinæ tamen ex male partis reſtitutioni obnoxia nec licitè nec valide dantur l. cc. qq. 14.

13. Adminiſtrator bonorum in erogandis eleemoſinis debet attendere ad voluntatem *perſonalem* vel *legalem* domini bonorum. l. cc. qq. 15. & 16.

14. Si uxor habet bona cum marito communia per aquæſtum, poterit dare moderatas eleemoſinas juxta morem vel juxta voluntatem mariti judicio confeſſarii rationabiliter præſumptam. l. cc. qq. 17.

15. Liberi, niſi habeant adminiſtrationem, non poſſunt dare eleemoſinam niſi ex concenſu ſaltem unius parentis, præditi facultate diſponendi. l. cc. qq. 18.

16. Cæteris paribus, vel ſi gravis ſit neceſſitas & magna propinquitas, magis ſuccurrendum eſt propinquiori, quàm ſanctiori. l. cc. qq. 19.

17. Si Reſpublica tantùm ſub pœna prohibeat dare eleemoſinam vagabundis, licebit dare eleemoſinam. Si autem in extrema neceſſitate conſtituti ſint, procedunt ſuperiùs n. 5. 6. 7. traditæ regulæ. l. cc. qq. 20.

18. Quando talibus vagabundis debetur congrua ſuſtentatio à Republica, eam quærere non poſſunt à privatis, ſed ab eo, qui habet curam communitatis. l. cc. qq. 20.

Vide, *amor proximi. charitas, mutuum, uſura.*

Emphiteuſis.

1. Emphiteuſis eſt locatio rei immobilis frugiferæ ſub onere penſionis annuæ. Quando ſit in perpetuum, vocatur emphiteuſis ſimpliciter dicta; ſi autem emphiteuta refuſo emptionis pretio poſſit ſingulis annis expelli vocatur *alterata. in Tract. de Contract.* §. 6. q. 1 & 4.

2. Emphiteuta tenetur ſolvere laudemium in admiſſione, ſolvere canonem annuum, rem diligenter colere, eam non vendere irrequiſito domino. l. cc. q. 8.

3. Dominus rei tenetur Emphiteutæ concedere uſum liberum rei, non augere laudemium in mutatione emphiteutæ, non augere canonem annuum, niſi evidens ſit, valorem pecuniæ antiquitus pendi ſolitæ reſpectivè decreviſſe. l. cc. q. 9.

4. Laudemia triplicata aut quadruplicata, niſi veniant ex prima pactione, ſunt illicita. l. cc. q. 10.

5. Emphiteuſis ſit caduca, ſi per biennium vel triennium emphiteuta non ſolvet canonem annuum, ſi rem notabiliter reddat deteriorem, ſi rem irrequiſito domino vendat & tradat alteri, ſi non ſervet conditiones in contractu requiſitas. l. cc. q. 11.

Emptio & Venditio

1. Illud eſt juſtum rerum vel operarum pretium, quod attentis circumſtantiis Magiſtratus in publico commercio approbant vel ſtatuunt. *In Tract. de Contract.* §. 4. q. 5.

2. Illa in quovis genere mercium eſt juſta differentia inter pretium ſummum & infimum, quam attentis circumſtantiis Magiſtratus publicè in commercio approbant vel ſtatuunt. l. cc. q. 6.

3. Venditor tenetur 1mò aperire vitium mercis, ſi verſetur circa ſubſtantiam, & ſi vitium verſetur circa qualitatem, tenetur minuere pretium mercis; aut ſi vitium poſſit emptori creare periculum, tenetur aperire vitium ex juſtitia. adò tenetur tradere rem vacuam ſine oneribus, cum fructibus tam pendentibus quàm perceptis poſt contractum, cum acceſſionibus & appertinentiis. 3tiò tenetur reſarcire damna etiam ex culpa levi. 4tò tenetur ad evictionem. l. cc. q. 7.

4. Emptor tenetur ſolvere pretium ſtatim poſt mercem traditam, venditori aperire juſtum valorem mercis, & vitium pretii, compenſare expenſas in rem ante traditionem factas, ſolvere uſuras moratorias ob dilationem ſolutionis &c. l. cc. q. 8.

5. Re determinata, abſolutè vendita, ſed nondum tradita nec ſoluta dominium rei eſt penes venditorem, periculum tamen rei eſt penes emptorem uſque ad ſolutionem pretii. Si pretium jam fuit ſolutum, tam dominium quam periculum eſt penes emptorem, idque verum eſt in locis ſubjectis juri communi. Jure enim naturali non ſeparatur periculum & dominium. l. cc. q. 9.

6. Re ex aliqua collectione indeterminatè vendita periculum eſt penes venditorem, etiamſi tota collectio pereat. l. cc. q. 9.

7. Si totum vendatur ad corpus, periculum eſt penes emptorem. l. cc. q. 9.

8. Si emptor fuerit læſus *ultra dimidium*, poterit agere ad reſciſſionem, ac nihilominus poteſt

poteſt retinere fructus interea perceptos. Idem permittitur venditori læſo. l. cc. q. 10.

9. Si emptor aut venditor fuerit læſus infra dimidium, datur illi actio redhibitoria, ut quisque recipiat rem ſuam. l. cc. q. 10.

10. Venditor cenſetur læſus ultra dimidium, ſi non accepit dimidium pretii infimi. Emptor autem cenſetur læſus ultra dimidium, ſi duplo plus ſolvit, quàm exigeret pretium moderatum rei. l. cc. q. 11.

11. Res furtiva emi non poteſt, niſi animo reſtituendi eam ſub refuſione pretii domino. Si evincatur à Domino, reſtituenda eſt cum fructibus etiam æquivalenter extautibus. Non licet eam reſtituere furi. l. cc. q. 13.

12. Res raræ à ptimis authoribus habent pretium juxta valorem laboris, periculi, & ſtatûs. Sed res prorſus extraordinariæ poſſunt vendi quovis pretio, quodcunque venditor exegerit. l. cc. q. 14.

13. Qui ſcit, pretium mercis brevi minuendum, poteſt eam vendere currente pretio, niſi ſecutura diminutio jam ſit uota ac certa in majore parte communitatis. l. cc. q. 15.

14. In Retractu debet refundi pretium moraliter idem. l. cc. q. 17.

Epikia.

Vide. Lex §. 8. de Interpretatione legum.

Euchariſtia.

1. Exiſtentia Euchariſtiæ poteſt efficaciter probari ex verbis Chriſti Joan. 6. & ex verbis Chriſti in ultima cœna, & ex traditione perpetua. *In Tr. de Euchar.* Diſp. 1. q. 1. a. 3. & Diſp. 4. qq. 4.

2. Materia Euchariſtiæ eſt panis triticeus, & vioum de vite. l. cc. Diſp. 2. q. 1.

3. Hinc non eſt materia panis ex radicibus, fructibus arborum, leguminibus, oriza, avena, milio, frumento Turcico. l. cc Corr. 1.

4. Nec maſſa cruda, elixa, frixa, nec panis permixtus materiæ heterogeneæ *in magna* quantitate v. g. hoſtia rubra Cinuubero permixta, nec amydum. Störk. l. cc.

5. Nec panis ſubactus oleo, butyro, lacte, ovis, ſaccaro, vel aliis aquis artificialibus. l. cc.

6. Nec liquores ex pomis piris &c. nec vinum myrrhatum, nec vinum aduſtum, nec agreſta, nec ſuccus in uvis contentus, nec vinum in pane imbibitus, nec loca ex acinis expreſſa, nec ſapa ſeu defructum, nec vinum aromatibus conditum in magna quantitate, nec acetum ex vino. l. cc. corr. 2.

7. Materia idonea eſt panis ex farre Kern ſpelta ſeu tritico ſuevico, & ex ſiligine. Rocken, panis fermentatus, muſtum vini, vinum aliquantulum aceſcens. l. cc. Corr. 3. 4.

8. Materia dubia eſt panis in *notabili* quantitate cum heterogenea materia mixtus, panis aqua roſacea vel matlua ſubactus, vinum congelatum, vinum ex uvis paſſis, ſole toſtis panis hordeaceus l. cc. corr. 5.

9. Vinum tamen ex uvis in aere umbroſo deſiccatis eſt materia ſufficiens. l. cc. corr. 5.

10. Forma Euchariſtiæ conſiſtit in illis verbis: *Hoc eſt corpus meum.* Et; *Hic eſt calix ſanguinis mei.* l. cc. q. 2.

11. Pattes hujus Sacramenti ſunt Corpus & ſanguis Chriſti, ſpecies panis & vini, & verba conſecrationis, & voluntas Chriſti inſtituentis. l. cc. q. 3.

12. Panis & vinum, & tranſubſtantiatio, & ſumptio, non eſt pars Euchariſtiæ. l. cc. q. 3.

13. Verba Conſecrationis in ſenſu grammaticali accepta tantùm proferuntur recitativè, in ſenſu tamen ſymbolico accepta proferuntur ſignificativè. l. cc. q. 4.

14. Aqua vino admixta immediatè convertitur iu ſanguinem. l. cc. qq. 5.

15. Actio tranſubſtantiativa eſt actio unius in aliud ſub novo modo eſſendi creativa. l. cc. Diſp. 3.

16. Dantur in Euchariſtia accidentia abſoluta; ſententia tamen oppoſita, quæ iſtas ſpecies explicat per meram apparitiouem, non eſt hæretica, nec hæreſi propingua, nec erronea, nec periculoſa in fide. l. cc. Diſp. 4.

17. Euchariſtia ſub ſpecie panis & vini eſt unum Sacramentum. l. cc. qq. 1.

18. Laici ſub una ſpecie accipiunt totum Sacramentum eſſentialiter ſumptum, non tamen totum *integraliter* in ratione ſigni ſymbolici acceptum. l. cc. qq. 2.

19. Sacramentum Euchariſtiæ in pluribus Hoſtiis eſt numero multiplex. l. cc. qq. 3.

20. Subſtantia panis & vini non deſinit pet annihilationem. l. cc. q. 5.

21. In conſectatione panis *vi verborum* ponitur ſolum corpus Chriſti, & in conſecratione viui vi verbotum ponitur ſolus ſanguis Chriſti; *per concomitantiam* autem utrinque ponitur & anima & divinitas Chriſti & iu priori conſecratioue etiam ſanguis, in poſteriore verò etiam corpus Chriſti. l. cc. qq. 6.

22. Chriſtus ſub una Hoſtia tantùm ſemel continetur. l. cc. qq. 7.

23. Chriſtus poſt diviſionem Hoſtiæ vel vini continetur quidem ſub quavis particula, ſed non manet ſub particulis tam exiguis, ut amittaut taliter ſtatum ſenſibilem, ut per collectionem non poſſint amplius facile reduci ad ptiorem ſtatum ſenſibilem. l. cc. qq. 8.

24. Non repugnat Chriſtum in Euchariſtia connatutaliter audire & videre quæ fiunt in viciuia, eumque ibi habere alias actiones connaturales. l. cc. qq. 9.

25. Chtiſtus in communicantibus juxta ordinariam diſpoſitionem temperameuti humani facile poteſt manere per dimidiam horam. l. cc qq. 10.

26. Tunc cenſentur ſpecies deſtrui, & deſiuere præſentia Chriſti, quando ſpecies in

æſtimatione morali amittunt nomen panis aut vini uſualis. l. cç. qq. 11.

27. Chylus, & vermes ex Hoſtia corrupta producuntur per novam actionem converſivam ac ſimul creativam. l. cc. qq. 12.

28. Eucharistia in peccatoribus bona fide accedentibus, & cum dilectione initiali attritis cauſat primam gratiam per accidens. l. cc. Diſp. 5. q. 1.

29. Euchariſtia in ratione Sacramenti non cauſat plus gratiæ ſub duplici ſpecie, quàm ſub una ſpecie. l. cc. q. 2.

30. Obligatio ſumendi Euchariſtiam eſt juris divini; & ea obligatio urget ſaltem in articulo mortis. l. cc. q. 3.

31. Ex determinatione Eccleſiæ ea obligatio urget in Paſchate. l. cc. q. 3.

32. Eccleſia non erravit præcipiendô laicis communionem ſub una ſpecie. l. cc. q. 3.

33. Non eſt improbabile, dari unionem phyſicam de ſe perpetuam inter animam Chriſti, & animam dignè communicantis. l. cc. q. 4.

Vide, *Communio*.

Excommunicatio.

1. Excommunicatio directè non privat bonis Internis. *In Tr. de Sacr. Ord.* §. 26. ll. q. 2.

2. Illi tantùm Excommunicati ſunt vitandi, qui perſonaliter aut in ſpecie ſunt denuntiati, exceptis percuſſoribus Clericorum notoriis. l. cc. q. 6.

3. Excommunicatio privat participatione Sacramentorum tam activa, quàm paſſiva, & communibus Eccleſiæ ſuffragiis, & uſu divinorum officiorum; inducit inhabilitatem ad beneficia & dignitates, privat uſu licito juriſdictionis ſpiritualis, reddit irrita Reſcripta Apoſtolica, privat commonione fidelium etiam in rebus civilibus, & privat ſepultura Eccleſiaſtica. l. cc. q. 7.

4. Beneficiatus per excommunicationem nec privatur poſſeſſione nec titulo, nec fructibus beneficii. l. cc. q. 8.

5. Fideles non poſſunt recipere Sacramenta ab Excommunicato vitando niſi in caſu neceſſitatis. l. cc. q. 9.

6. Tenentur non aſſiſtere officiis divinis coram tali excommunicato, & fugere ejus conſortium in converſatione civili. l. cc. q. 9.

7. Licet tamen cum excommunicato communicare cauſâ *utilitatis* notabilis, *vinculi* conjugalis, *ſubjectionis*, *neceſſitatis*, *ignorantiæ*. l. cc. q. 10.

8. Qui cum excommunicato communicat ſine cauſa excuſante, incurrit excommunicationem minorem. l. cc. q. 11.

9. Excommonicatio minor privat uſu paſſivo Sacramentorum, & voce paſſiva ad beneficia vel dignitates Eccleſiaſticas. l. cc. q. 12.

10. Enumerantur ordine alphabetico omnes Excommunicationes tam Reſervatæ, quàm non reſervatæ. *In Tr. de pœnit. Diſput. 9. de Caſibus reſervatis.* *Index gen.*

Vide. Ordo, §. 26. de Cenſuris.

Exorciſtatus. Exorciſmus.

1. Eſt cæremonia, qua confertur poteſtas imponendi manus ſuper energumenos, ſicque expellendi dœmones ab obſeſſis corporibus *In Tr. de Sacr. Ord.* §. 5. q. 1.

2. Materia eſt liber Exorciſmorum; forma ſunt illa verba: *Accipite & commendate memoriæ, & habete poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos.* l. cc. 2. 3. 4. 6.

3. Officium Exorciſtæ eſt uti Exorciſmis ad expellendos dœmones, ſegregare à communione interdictos, & fundere aquam in miniſterio. l. cc. q. 5.

4. Per Exorciſtatum confertur poteſtas interna præceptiva in dœmones. l. cc. q. 7. 8.

5. Poteſtatis hujus uſus differtur usque ad ſacerdotium convenientiæ causâ. l. cc. q. 9.

6. In multis diœceſibus ad exorcizandum requiritur ſpecialis facultas Epiſcopi. l. cc. q. 10.

7. Pertinet ad ſuperſtitionem maledicere & anathematizari creaturas irrationales, niſi dirigatur contra dœmonem; contra hunc verò dirigi nequit, niſi veroſimile ſit, intervenire operationem dœmonia. l. cc. q. 11. 12.

8. Exorciſmi deprecativi erga creaturas irrationales adhiberi poſſunt, ut, obi applicatæ fuerint, per Eccleſiæ preces arceantur inſidiæ dœmonum. l. cc. q. 12.

9. Exorciſmus eſt inductio dœmonis ad faciendum vel omittendum aliquid per invocationem Dei. l. cc. q. 13.

10. Exorciſmi tantùm ſumendi ſunt ex Rituali Romano vel Diœceſano. l. cc. q. 14.

11. Cavendum, ne exorciſmi ſumantur ex libris Romæ confixis qui enumerantur. l. cc. q. 15.

12. Laici peccant mortaliter utendo exorciſmis. l. cc. q. 16.

13. Signa obſeſſionis ſunt, ſi obleſſus ea agat, quæ ſuperant vires humanas. Sed, cum ejusmodi actiones poſſint eſſe effectus dœmonis *operantis transeunter*, non *inhabitantis permanenter*, conſiderandum eſt, an non curioſitas interrogantis, cupiditas locri, exorcizandi temeritas &c. dœmoni ad operandum transeuntér anſam præbere potuerit? l. cc. q. 17.

Vide. *Adjuratio.*

Extrema Unctio.

1. Hoc ſacramentum eſt ſignum, quo moribundi per alleviationem ab oncre peccatorum & aggravatione diabolica morbi ad extremam luctam confortantor. *In Tr. de Ext. Unct.* q. 1.

2. Materia eſt oleum ab Epiſcopo benedictum l. cc. q. 2.

3. Effectus eſt confortatio contra tentationes dœmonis, alleviatio à reatu peccatorum, & alleviatio ab aggravatione morbi, cau-

K ſari

ſari ſolita per dœmones. l. cc. q. 4. Hinc ex iſta alleviatione interdum conſequitur etiam ſanitas corporis. l. cc. q. 5. 8.

4. Peccata mortalia per hoc ſacramentum non remittuntur *per ſe*, remittuntur tamen *per accidens*, quando moribundus non amplius poteſt ponere ſignum externum ordinatum ad ſacramentum pœnitentiæ. l. cc. q. 6.

5. Per hoc Sacramentum nec remittuntur peccata mortalia quoad reatum pœnæ, nec venialia quoad reatum culpæ, ſed remittuntur reliquiæ peccatorum, nempe indignitas ad uberiores gratias, proclivitas ad malum, debilitas ad bonum, ſubjectio juſta ad majorem poteſtatem dœmonis. l. cc. 7. 8.

6. Miniſter eſt ſolus Sacerdos. l. cc. q 9.

7. In defectu Parochi & alterius presbyteri ſæcularis poteſt adminiſtrari etiam à religioſo. l. cc. q. 10.

8. Antiquitùs adhibebantur plures presbyteri usque ad ſæculum duodecimum, quo deſiit communis vita presbyterorum. l. cc. q. 11.

9. Subjectum hujus ſacramenti eſt infirmus periculoſè decumbens. l. cc. q. 12.

10. Debet conferri etiam pueris jam ſemel confeſſis, etſi nondum communicaverint, dummodo habent rudem ſacramenti notitiam. l. cc. q. 13.

11. Recidivo in eundem morbum poſt perfectam reconvaleſcentiam poteſt iterum conferri; non verò durante eodem morbo. l. cc. q. 14.

12. Hoc ſacramentum nec eſt neceſſarium neceſſitate medii, nec neceſſitate præcepti, peccaret tamen mortaliter, qui ex tepore, vel avaritia illud petere vel conferre negligeret. l. cc. q. 15.

13. Ad fructuoſè recipiendum hoc ſacramentum requiritur per ſe ſtatus gratiæ, & devotio actualis vel virtualis, aut ſi haberi nequit ſaltem habitualis. l. cc. q. 16.

14. Ad eſſentiam hujus ſacramenti ſufficit, dummodo inungatur aliqua pars notabilis corporis. l. cc. q. 17. 18.

15. Ad eſſentiam formæ ſufficiunt hæc verba: *Per iſtam unctionem indulgeat tibi Deus, quidquid deliquiſti*. l. cc. q. 20.

16. Antiquitùs erat forma indicativa, ſeu abſoluta, non deprecatoria. l. cc. q 21.

17. Antiquitùs præmittebatur ad ſacram communionem, nunc rectè ſubjungitur. l. cc. q. 23.

18. Amentibus & furioſis, ſi aliquando devotè frequentârunt Sacramenta, poteſt conferri, ſi id fieri poſſit ſine irreverentia. l. cc. q. 22.

Famuli.

Vide. Contractus, furtum, reſtitutio, locatio.

Faſtus.

Vide. Septem vitia Capitalia. §. *ſuperbia*.

Feſta.

1. Sanctificatio Dominicæ quoad ſubſtantiam eſt juris divini. *In Tract. de Decal. part. 1. Diſput. 4. qq. 2.*

2. Auditio Sacri ſemper fuit conſueta in Eccleſia, etiam ſub obligatione. l. cc. qq. 3. obligat ſub mortali. l. cc. qq. 35.

3. Etiam mos & obligatio abſtinendi ab opere ſervili non neceſſario ſemper fuit in Eccleſia. l. cc. qq 4. 5.

4. Ad opera ſervilia referuntur opera mancipiis propria, labores ex ſuo genere mercenarii pro victu quotidiano, agricolarum, artificum, civium, aut ſamulorum viliora opera, & univerſim ea, quæ principaliter perficiuntur miniſterio corporis pro ſervitio corporis. Quæ autem principaliter fiunt labore mentis, dicuntur liberalia. Non neceſſarii autem dicuntur, qui non ſuſcipiuntur cauſa gravis damni vitandi, aut inhoneſtatis vitandæ, vel gravis negotii expediendi. l. cc. qq. 6. 8. 13.

5. Prohibentur etiam mercata publica, non neceſſaria vel excepta, diſceptationes forenſes, actus judiciales, ludi theatrales profani, choreæ periculoſæ. l. cc. qq. 6. 7. 9. & 10.

6. Primis temporibus non erat prohibitum vehiculo iter agere; nec cultura agrorum in locis, ubi rariores ſunt pluviæ. l. cc. qq. 8.

7. Uſque ad ſæculum 13. obligatio feſtorum incipiebat à primis veſperis uſque ad ſecundas; dein verò à medio noctis uſque ad noctis medium. l. cc. qq. 10.

8. Ad laborandum die feſto excuſat neceſſitas & pietas. l. cc. qq. 11.

9. Duæ horæ ſufficiunt ad conſtituendum peccatum mortale ratione laboris. l. cc. qq. 12.

10. Tranſcribere mercedis cauſâ non eſt opus ſervile. l. cc. qq. 14.

11. Delineationes ædificiorum, picturæ requirentes magnam intenſionem animi &c. non ſunt labor ſervilis; ſervilis autem eſt pictura, quæ pro pretio fieri ex ſuo genere ſolet ex habitu artis ſine magna attentione vel intenſione. l. cc. qq. 15.

12. Venationes, piſcationes & aucupationes, quæ fiunt à plebeis lucri cauſa, niſi excuſet neceſſitas aut pietas; item voluptuariæ, quando non fiunt ſine multo miniſterio famulorum, ſunt graviter prohibitæ: aliàs ſunt nihilominus plerumque peccatum veniale, ſi fiant cauſâ recreationis. Et quando excuſat neceſſitas, in aliud opus pium commutandæ ſunt. l. cc. qq. 16.

13. Exercitationes militares, niſi fiant cauſa neceſſitatis vel pietatis, pertinent ad opera ſervilia. l. cc. qq. 17.

14. Sartores, ſutores, netrices &c. licitè laborant pro urgentibus neceſſitatibus ancillarum, famulatum, vel aliarum perſonarum reſpectivè pauperum, dummodo fiat ſine mercede. 2. Etiam licet laborare cauſa neceſſitatis vel honeſtatis publicæ, etiam pro mercede.

mercede. 3. Solius tamen otii vitandi cauſa laborare non licet. l. cc. qq. 18.

15. Licitæ ſunt actiones juriſdictionis voluntariæ v. g. concilii convocatio, electio officialium, Tutorum conſtitutio &c. 2. recreationes honeſtæ ad exhilerationem animi, vel reſtaurationem virium corporis. l. cc. qq. 19.

16. Ad actus judiciales prohibitos pertinent exactio juramenti, citatio rei, examen & depoſitio teſtium, productio documentorum, ſententia & executio. Hæc omnia prohibentur etiam in cauſa civili. l. cc. qq. 20.

17. Causâ pietatis licent opera proximè ſervientia vel præparatoria ad cultum; idque tunc ſolùm, ſi commodè fieri non potuerint in profeſto; ſed tantùm remotè præparatoria v. g. lavatio aut confectio vaſorum, non licent. l. cc. qq. 21.

18. Causâ pietatis erga proximum licent opera *per ſe* pia, v. g miniſtrare infirmis, non autem opera ſolùm *per accidens* pia, v. g. laborare pro dandis ex lucro eleemoſinis. l. cc. qq. 22.

19. Licita ſunt confectio ciborum'& panis; non autem farinæ, ſi aliis diebus hominum neceſſitatibus ſatisfieri poſſit. 2. Refectio viarum & pontium, ſi abſque damno differri nequeat. 3. Collectio fructuum aliàs periclitantium. 4. Satio agrorum, ſi timeatur amitti opportunitas. 5. Venatio aut piſcatio animalium transeuntium. l. cc. qq. 23.

20. Servi, ancillæ, uxores, liberi poſſunt ex metu gravi parere hero, marito, vel parenti præcipienti laborem, niſi ſimul conſtet certò, laborem eſſe prohibitum, & deeſſe cauſam excuſantem. In dubio tenentur pro futuro conſulere parochum vel Confeſſarium. l. cc. qq. 23. n. 7.

21. Neceſſitas quærendæ ſuſtentationis congruæ excuſat ad laborandum, dummodo non negligantur diviña, & vitetur ſcandalum, & non tranſeantur limites neceſſitatis. l. cc. qq. 24.

22. In dubio de ſufficientia cauſæ petenda eſt à Superiore declaratio vel diſpenſatio. Si haberi nequeat parendum legi, niſi videatur probabilius, dari excuſationem ſufficientem. l. cc. qq 25.

23. Quando adiri non poteſt Epiſcopus, vel alius præditus poteſtate diſpenſandi, poteſt ad tempus d ſpenſare etiam Parohus vi conſuetudinis l. cc. qq. 26. 27.

24. Si nimia multitudo feſtorum univerſalium ſit oneroſa ac damnoſa populo pauperi, à Clero & Magiſtratu conveniendus eſt Epiſcopus in Synodo, ut ſupplicet Papæ pro reductione, vel dimidiatione diei, vel translatione. l. cc. qq. 28.

25. Inſtituere feſta pro tota Eccleſia poteſt Papa, pro Diœceſi Epiſcopus. l. cc. qq. 29. Epiſcopus autem requirat conſenſum Cleri & populi. l. cc.

26. Communitates vovendò celebrationem feſti non poſſunt in conſcientia obligare perſonaliter invitos, vel ſucceſſores ſuos. l. cc. qq. 30.

27. Parochiani tenentur in diebus feſtis audire verbum Dei, & quidem in parochia propria, ubi huic conſuetudini non fuit derogatum, & ubi derogatum eſt, tenentur Epiſcopi providere, ut reducatur. l. cc. qq. 31. 32. 33.

28. Ab auditione Sacri excuſat neceſſitas aut pietas. l. cc. qq. 34.

29. Non ſatisfacit præcepto Eccleſiæ, qui ſimul audit duas medietates Miſſæ. l. cc. qq. 35. 36.

30. Ad audiendam Miſſam obligantur 1. hæretici formales. 2. Sacerdotes non celebrantes. 3. Pueri adepto uſu rationis. 4. Etiam exempti in feſto Diœceſano. 5. A nativitate ſimul perfectè ſurdus & mutus, & cœcus. 6. Aut ex accidenti ſimul cœcus & ſurdus. l. cc. qq. 37.

31. Non datur obligatio audiendi ſacrum 1. In die Cinerum. 2. In feſto S. Marci. 3. In die animarum. 4. Feria quinta & ſexta majoris hebdomadæ. 5. In feſto ex mandato ſolo Principis. 6. In feſto ex ſola conſuetudine populi ſine approbatione Epiſcopi. l. cc. qq. 38.

32. Audientes Sacrum in Oratorio privato non ſatisfaciunt præcepto in Litteris conceſſionis excepti. Quando autem hoc privilegium indulgetur exiſtentibus de familia, intelligi poſſunt utentes eadem menſa, & in caſu extraordinario etiam inquilini, vel inviſentes, vel præſentes cauſa negotii, ubi id de concedente prudenter præſumitur. Lex autem per ſe eſt ſtrictæ interpretationis. l. cc. qq. 40.

33. In caſu extraordinario ſatisfacit etiam audiens in caſtris vel littore, etiamſi non ſit militans vel navigans. l. cc. qq. 41.

34. Ad ſatisfaciendum requiritur ſaltem in actu exercito intentio honorandi Deum. Hinc qui ſimul haberet intentionem ſub Miſſa furandi vel laſciva tractandi, non ſatisfaceret præcepto. l. cc. qq. 42. 43.

35. Exſpectans per quadrantem egreſſum Miſſæ, ſi advertat, quemdam Sacerdotem jam conſecrare, non ſatisfacit audiendo hoc ſacrum. l. cc. qq. 44.

36. Qui in Nativitate Domini audivit primam Miſſam intendens ſatisfacere ſoli devotioni, ſatisfacit, etiamſi non audiat aliud ſacrum. l. cc. qq. 45.

37. Audiens Miſſam unam, ſi ex triplici titulo obligetur ad audiendas tres, in dubio cenſetur ſatisfeciſſe obligationi urgentiori. l. cc. qq. 46.

38. Requiritur ſolùm præſentia moralis, quæ datur, etiamſi audiens Miſſam nec videat nec audiat celebrantem, dummodo partes præcipuas Miſſæ advertat ex actionibus præſentium, vel aliis ſignis. l. cc. qq. 47.

39 Non ſatisfacit præcìſe præſens ex metu, vel dormiens per majorem partem Miſſæ. l. cc. qq. 48.

40. Ad ſatisfaciendum requiritur attentio interna & externa; quam habere poſſunt etiam Miniſtri & Muſici ſuas actiones ordinando ad cultum Dei. Hinc non ſatisfaciunt per majorem partem Miſſæ voluntariè diſtracti, vel alia, præſertim profana tractantes. l. cc. qq. 49.

41. Confitentes ſub Miſſa, ſi non poſſint commodè audire aliam Miſſam, ſatisfaciunt, etſi confeſſio longa ſit. l. cc. qq. 50.

42. Qui non intereſt Miſſæ ab Offertorio uſque ad finem Orationis Dominicæ, peccat mortaliter. l. cc. qq. 51. Satisfaceret tamen veniens ſolùm ad initium canonis vel conſecrationis. l. cc. qq. 51.

43. Habens Oratorium privatum, ſi non poſſit adire Eccleſiam, tenetur conducere Sacerdotem. l cc. qq. 52. Similiter impeditus ab audiendo Sacro in Eccleſia tenetur illud audire in Oratorio. l. cc. n. 2.

44. Diſtantia unius horæ plebem ruſticam ab audiendo Sacro etiam matutino, ab æquinoctio ſaltem vernali uſque ad autumale, non excuſat, niſi vigeat alia conſuetudo in vicinia: & ubi talis viget, plebs ſolum ſuaſione eſt inducenda ad meliora. l. cc. qq. 53.

45. Excuſati ab audiendo Sacro tenentur domi vel in via ſupplere cultum Deo impendendum. l. cc qq. 54.

46. Exhibetur Bulla SS. D. N. Benedicti XIV. de reductione feſtorum, l. cc. ad finem qq. 54.

Vide. Miſſæ.

Feuda.

1. Dominus tenetur vaſallo dare inveſtituram præſtare evictionem, & exhibere tuitionem. *In Tr. de Contract*. §. 8. q. 3.

2. Vaſallus tenetur jurare fidelitatem, præſtare ſervitia requiſita, uti re feudali fideliter, præſtare damna illata ex culpa lata, petere renovationem inveſtituræ in mutatione Domini aut vaſalli, rem non alienare irrequiſito Domino. l. cc. q. 4.

3. Vaſallus amittit feudum, & peccat mortaliter, ſi intra annum mutationis Domini negligat petere renovationem inveſtituræ, ſi requiſitus negligat debita ſervitia, ſi committat crimen feloniæ, ſi domino inferat atrocem injuriam, ſi rem feudalem reddat notabiliter deteriorem. l. cc. q. 5.

Fidejuſſio.

1. Effectus fidejuſſionis eſt, quod fidejuſſor teneatur in caſu impotentiæ debitoris ſolvere, ſalvo tamen beneficio excuſſionis. *In Tr. de Contract*. §. 10. q. 3.

2. Fidejubere non poſſunt, qui non poſſunt liberè alienare ſua bona, v. g. Prælati ſine conſenſu Capituli, Parochi, mulieres &c. l. cc. q. 4.

3. Fidejuſſori competit beneficium excuſſionis, diviſionis, cedendarum actionum, liberationis. l. cc. q. 5.

Fides.

1. Fides *divina* eſt aſſenſus objecto præſtitus ob authoritatem Dei atteſtantis. *In Tract. de fide Proleg*. qq. 1.

2. Fides *Theologica* eſt aſſenſus objecto præſtitus ob authoritatem Dei atteſtantis circa ea, quæ ſunt de Deo, vel ad Deum tanquam finem ſupernaturalem generis humani. l. cc. qq. 4.

3. Fides *Hiſtorica* eſt aſſenſus ob authoritatem Hiſtorici. l. cc. qq. 5.

4. Fides *Eccleſiaſtica* eſt aſſenſus ob authoritatem Eccleſiæ circa rem necdum pro indubia definitam. l. cc. qq. 6.

5. Objectum *materiale* fidei eſt, quod creditur; *formale* autem eſt motivum, propter quod creditur, nempe veritas prima Dei falli & fallere neſcii. l. cc. qq. 7. 8.

6. Fides *naturalis* eſt, quæ caret ordine efficaci ad finem ultimum, per media ordinata à Deo, nempe per vera ſacramenta Eccleſiæ, & dona Dei. *Supernaturalis* eſt, quæ h bet ordinem efficacem ad finem ultimum per media ordinata à Deo. l. cc. qq. 9.

7. Fides dicitur *donum Dei* ex triplici cauſa: imò quia venit ex ſpeciali providentia Dei. 2dò quia dependet à ſpeciali interno lumine *ſuaſivo*, *impulſivo*, & *corroborativo*. l. cc. qq. 10.

8. Actus fidei *elicitus* eſt, qui *immediatè* elicitur ex motivo formali fidei; ſed *imperatus* eſt, qui elicitur mediatè, nempe mediante prævio actu elicito fidei. l. cc. qq. 12.

9. Actus fidei *immediatus* eſt aſſenſus, qui innititur authoritati Dei loquentis ſine mediatione raciocinii; *mediatus* eſt aſſenſus, qui innititur ſimul intermedio raciocinio, l. cc. qq. 14.

10. *Nomen fidei* ſæpè in ſcriptura ſumitur pro *fiducia*. l. cc. qq. 15.

11. *Revelationes privatæ* non pertinent ad objectum materiale fidei. l. cc. Diſput. 1. q. 1.

12. Concluſio Theologica deducta ex una præmiſſa revelata & altera moraliter vel phyſicè certa non eſt de fide. l. cc. qq. 2. Pertinet tamen ad actus fidei imperatos. l. cc. concluſ. 2.

13. Concluſio Theologica deducta ex duabus præmiſſis, quarum una eſt revelata, altera metaphyſicè certa, eſt de fide. l. cc. q. 2. concluſ. 3.

14. Eſt de fide, omnem Romanum Pontificem canonicè electum, eſſe legitimum Vicarium Chriſti. l. cc. q. 3.

15. Quando ſolùm morali certitudine conſtat, Romanum Pontificem pro tempore ſedentem, eſſe Canonicè electum, pertinet ad actum fidei imperatum, eum eſſe legitimum Vicarium Chriſti. l. cc. q. 3. concl. 2.

16. Quando certitudine metaphyſica conſtat, Romanum Pontificem pro tempore ſedentem eſſe Canonicè electum, pertinet ad actum

actum fidei elicitum, eum eſſe legitimum vicarium Chriſti. l. cc. q. 3. concl. 3.

17. Univerſim datur metaphyſica certitudo de Canonica electione Papæ pro tempore ſedentis, quando pro Canonica agnita eſt a tota Eccleſia. l. cc. q. 3. concl. 4.

18. Romanus Pontifex loquens ex cathedra eſt infallibilis. Loquitur autem ex cathedra, quando poſt adhibitam moralem diligentiam definit articulum in materia fidei & morum obligando ſimul omnes fideles ad credendum objecta definita. l. cc. q. 4. & notandò primò.

19. Probabile eſt, Summum Pontificem non eſſe infallibilem in Beatificatione *æquipollenti*, hoc eſt, eà, qua Pontifex ſententiam Epiſcopi circa cultum ex antiquo impenſum præciſe approbat. l. cc. q. 5. concl. 1.

20. Videtur probabile, etiam Beatificationis formalis judicium reſtrictum pro loco particulari non eſſe infallibile, nec pertinere ad fidem. l. cc. q. 5. concl. 2. & notando 7.

21. Papa ex cathedra obligans totam Eccleſiam ad invocationem & ſolennem cultum Sancto exhibendum eſt infallibilis. l. cc. q. 5. concl. 3.

22. Eſt de fide mediatâ per illationem ex una revelata & altera metaphyſicè certa, quod Papa ex Cathedra totam Eccleſiam obligans ad ſolennem cultum & invocationem alicujus Sancti ſit infallibilis. l. cc. q. 5. concl. 4.

23. Judicium Papæ ex cathedra definitivum circa facta doctrinalia, quibus falſificatis non poteſt moraliter ſalvari Eccleſiæ *veritas unitas*, aut *honeſtas* eſt infallibile, & pertinet ad fidem mediatam. l. cc. q. 6.

24. Ab Eccleſia aut Summo Pontifice non poſſunt condi novi articuli fidei. l. cc. q. 7.

25. Probabilius eſt, libros pleroſque Canonicos eſſe Verbum Dei *per informationem*, hoc eſt, per quoddam generale lumen propheticum, quo Scriptores diſcernebant verum à falſo, licet nec verba, nec ſenſus *immediatè* ac *ſpecialiter* fuerint dictata à Deo. l. cc. q. 7.

26. Objectum formale fidei, ſeu motivum cur credatur, *materialiter ſpectatum*, eſt quodlibet objectum infallibiliter connexum cum prima veritate, v. g. Scriptura, revelatio; ſed *formaliter* ſpectatum eſt ſola prima veritas in eſſendo. l. cc. Diſp. 2. q. 1.

27. Deus non poteſt uti reſtrictione mentali, nec facere aut permittere miracula in confirmationem falſi. l. cc. q. 2.

28. Fides non reſolvitur in aliud motivum ut quo, niſi in lumen ſupernaturale, in quo agnoſcitur veritas revelata. l. cc. q. 3.

29. Ultima diſpoſitio ad lumen ſupernaturale fidei ordinariè eſt lumen fidei naturale, quo homo ſine paſſione aut ignorantia vincibili judicat, hanc religionem eſſe evidenter credibiliorem. l. cc. q. 3.

Fidei obligatio.

1. *Neceſſitate medii* neceſſaria eſt fides de exiſtentia unius Dei, ut remuneratoris bonorum & vindicis malorum. l. cc. Diſp. 3. qq. 16.

2. Non eſt neceſſarium *neceſſitate medii* credere *explicite* myſterium SS. Trinitatis & Incarnationis. l. cc. qq. 17.

3. Neceſſitate præcepti tenetur homo credere. 1) Myſterium SS. Trinitatis & Incarnationis. 2) contenta in Symbolo. 3) contenta in forma Profeſſionis Catholicæ &c. l. cc. Diſp. 4. qq. 1.

4. Frequentius populo explicari debent exiſtentia & perfectiones Dei, perfectiones, opera & doctrina Chriſti, operationes Spiritus Sancti, ſigna veræ Eccleſiæ, neceſſitas amoris practici erga Deum & proximum, natura Sacrificii pœnitentiæ, gravitatis peccatorum. l. cc. qq. 2.

5. Qui ignorant Symbolum, non ſunt abſolvendi, niſi Sacerdos certo credat, eos proximè id diſcituros. l. cc. qq. 3.

6. Homo tenetur elicere actum fidei *generalem* initio vitæ moralis, in articulo mortis, & in gravi tentatione: ſed ad actum fidei particularis obligatur in ſuſceptione Sacramentorum, & in quovis actu religionis præcepto. l. cc. qq. 4.

7. Quilibet tenetur amplecti religionem evidenter credibiliorem. l. cc. qq. 5.

8. Perpenſis bene motivis impoſſibile eſt, ut Religio Catholica non videatur evidenter credibilior. l. cc. qq. 5.

9. Datur obligatio profitendi fidem coram legitimo Magiſtratu publicè inquirente in religionem ſubditorum. l. cc. qq. 6.

10. Eadem obligatio datur, quando profeſſionem ſuæ fidei expoſcit gloria Dei. l. cc. qq. 6.

11. Nunquam licet uti ſigno proteſtativo religionis falſæ. l. cc. qq. 6.

12. Immo nec licet uti ſigno ambiguo, quando id cederet in præjudicium divinæ gloriæ vel animarum. l. cc. qq. 6.

13. Pueri & puellæ poſtulantes recipi ad veram Eccleſiam poſt ſufficientem probationem de conſtantia non poſſunt excludi ob ſtatutum Magiſtratus. l. cc. qq. 7.

14. Infideles poſſunt à ſuo Domino cogi ad audiendam fidem, non tamen ad amplectendam. l. cc. qq. 9. Si verò non ſunt ſubditi, ne quidem poſſunt armis cogi ad audiendam fidem, niſi contra eam moveant perſecutionem vel tollant commercium. l. cc. qq. 8.

15. Captio tamen Maurorum Sylvaticorum, ut inſtruantur in fide, licita eſt. l. cc. qq. 10

16. Servanda ſunt pacta cum hæreticis vel gentilibus inita, ſi etiam ipſi talia pacta ſervent. l. cc. qq. 11.

Fidei Probatio.

1. Datur Religio revelata, idque lumine na-

turæ notum eſt. *In Tract. de fide. Diſput. 5. q. 1.*

2. Religio evidenter credibilior religionibus cæteris eſt eoipſo certiſſimè vera. l. cc. q. 2.

3. Quilibet tenetur eam religionem ſequi, quæ eſt evidenter credibilior cæteris. l. cc. q. 2. Concl. ſeu. q. 3.

4. Religio Catholica eſt evidenter credibilior religionibus cæteris. l. cc. q. 4. & 5.

5. Religio Catholica eſt perpetua & infallibilis. l. cc. q. 4. & 5.

Fidei proprietates.

1. Fides non eſt diſcurſiva. *In Tract. de fide. Diſp. 3. qq. 1.*

2. In fide neceſſaria eſt certitudo non ſolùm adhæſionis, ſed etiam aſſenſionis. l. cc. qq. 2. 3.

3. Si poſſet dari homo, qui invincibiliter crederet, omnes religiones eſſe dubias, poſſet in eo dari fides generalis, explicita circa articulos generales, & implicita circa articulos particulares. l. qq. 4.

4. Fides eſt certior omni veritate naturali etiam metaphyſicè certa, lu quantum ob lumen fidei eſt minus perturbabilis. l. cc. qq. 5.

5. Fides dicitur obſcura in eo ſenſu, inquantum verſatur circa objecta, quorum exiſtentia juxta ordinariam capacitatem hominum certâ notitiâ ſciri nequit. l. cc. qq. 8.

6. Fides ſtat cum evidentia in atteſtante. l. cc. qq. 9.

7. Ad actum fidei ſupernaturalis ante plenam inſtructionem ſufficit, ut tendat in objectum ſub prædicato ſupernaturali implicito l. cc. qq. 10.

8. Ad omnem actum ſupernaturalem fidei requiritur gratia actualis intrinſecè ſupernaturalis. l. cc. qq. 11.

9. Fides in actu exercito affirmat etiam revelationem & authoritatem Dei loquentis l. cc. qq. 12.

10. Revelatio in actu fidei non affirmatur propter ſeipſam, ſed ob evidentiam ex motivis relictam lumine fidei auctam. l. cc. q. 13.

11. Poteſt dari eadem apparentia credibilitatis circa articulum particularem fidei verum & falſum, ſed non circa totam religionem. l. cc. qq. 14.

12. Voluntas adjuta per lumen fidei corroborativum poteſt aſſenſum fidei reddere firmiorem, quam meretur pondus rationum. l. cc. qq. 15.

13. Lumen fidei eſt inſtar luminis ſolaris, colluſtrativi totius objecti, & ſymmetriæ omnium partium, ac impulſivi ad aſſenſum de exiſtentia objecti ſic viſi. l. cc. qq. 19.

14. Habitus fidei eſt unio hujus luminis ad animam. l. cc. qq. 18.

15. Etiam Angeli in prima creatione habuerunt Fidem. l. cc. qq. 20.

16. In dæmonibus eſt fides naturalis, non ſupernaturalis. l. cc. qq. 21.

17. In hæretico formali non datur fides ſupernaturalis, ne quidem circa articulos communes cum Eccleſia. l. cc. qq. 22.

18. In Chriſto non dabatur fides ſimpliciter. l. cc. qq. 23.

19. Nec datur in Beatis. l. cc. qq. 24.

20. Datur tamen in animabus purgatorii. l. cc. qq. 25.

Furtum.

1. Furtum eſt occulta ablatio rei alienæ invito rationabiliter Domino. *In Tr. de Decal. Diſp. 8. qq. 3.*

2. Rapina eſt violenta ablatio rei alienæ invito rationabiliter Domino. l. cc. qq. 4.

3. Furtum & rapina ſunt ex ſuo genere peccatum mortale. l. cc. qq. 5.

4. Differunt ſpecie. l. cc. qq. 6.

5. Ad conſtituendam materiam gravem furti reſpectu *ditiſſimorum* ſufficit aureus, reſpectu *divitum* dimidius aureus, reſpectu *mediocrium* quarta pars aurei ſeu florenus, reſpectu *pauperum* octava pars aurei, ſeu dimidius florenus. l. cc. qq. 7.

6. Levis materia furti quandoque tranſit per accidens in materiam gravem, ſi ex inde Domino cauſatur gravis damnificatio, vel gravis contriſtatio. l. cc. qq. 8.

7. Per furta minuta peccatur graviter eo momento, quo fur habet animum perveniendi ad ſummam gravem, vel quo advertere poteſt & debet, continuatione furti conflari ſummam gravem. l. cc. qq. 9.

8 Datur obligatio reſtituendi, quod per furta minuta ablatum eſt. l. cc. qq. 10.

9. Nec refert, utrum exiguo tempore, vel magno, v. g. per triennium, aut per magna intervalla ad gravem ſummam perventum ſit. l. cc. qq. 11.

10. Furta minuta conſtituunt gravem materiam furti etiam tunc, quando res minutæ auferuntur diverſis Dominis, attamen confœderatis in unam ſocietatem communium onerum, ita tamen, ut in tali caſu pro materia gravi conſtituendus ſit aureus, ubi communitas tanta eſt, ut æquivalcat viro uni ditiſſimo. l. cc. qq. 11.

11. Per furta minuta ſucceſſiva aſcendentia ad ſummam gravem committitur peccatum, & contrahitur obligatio reſtituendi totum damnum, etſi fur in continuatione non recordetur vincibiliter priorum furtorum, aut ea per pœnitentiam jam retractârit. l. cc. qq. 12.

12. Qui aufert rem levem ex communi cum aliis conſenſu, etiam aufferentibus rem levem, peccat mortaliter, & tenetur ad reſtituendum in ſolidum, ſi exinde Dominus graviter damnificetur. Idem dicendum, ſi ſecutus aliorum exemplum ſcienter compleat ſummam gravem. l. cc. qq. 13.

13. Lici-

13. Licitum eſt, in extrema neceſſitate ſurripere neceſſaria ſuſtentationis, ubi tamen illa ſurreptio non eſt facienda pauperi, & ſi Dominus rei reſiſtat, nor licet eum occidere. In neceſſitate ſolùm gravi non licet ſurripere aliena. l. cc. qq. 14.

14. Qui in extrema neceſſitate ſurripit aliena, tenetur reſtituere, ſi ad meliorem fortunam venerit. l. cc. qq. 15.

15. Qui habet bona propria, tenetur potius ex bonis propriis, quàm alienis ſuccurrere extremè indigenti, niſi aliàs ipſemet periclitaretur delabi in gravem neceſſitatem. l. cc. qq. 16.

16. Conſtitutus in extrema neceſſitate peccaret non ſurripiendo neceſſaria pro conſervatione vitæ. l. cc. qq. 17.

17. Conſtitutus in gravi neceſſitate non peccat ſurripiendo res exigui valoris, ſi alioquin periclitaretur delabi in neceſſitatem gravem. l. cc. qq 18.

18. Filius non committit furtum ſurripiendo patri bona caſtrenſia vel quaſi caſtrenſia, à ſe intuitu militiæ, officii, vel artis obtenta, & apud patrem depoſita. l. cc. qq. 19.

19 Committit tamen furtum ſurripiendo patri *bona adventitia*, v. g. ex hæreditate ſibi alicujus cognati, vel avi, obvenientia. Idem dicendum, ſi ſurripiat patri *bona profectitia*, quæ à patre ſibi aſſignata ſunt v. g. pro titulo menſæ, aut filiæ in dotem. Illorum enim pater habet uſumfructum, iſtorum etiam dominium. l. cc. qq. 19.

20. Filius committit furtum, ſi patri auſtero vel avaro ſurripiat neceſſaria ad honeſtam recreationem vel eleemoſinam, etiamſi talia ab aliis parentibus miniſtrari ſoleant ſuis æqualibus. l. cc. qq. 20.

21. Idem dicendum, ſi pecunias, ſibi à parente conceſſas ad comparandos libros vel alia neceſſaria, inſumat in uſus illicitos. l. cc. qq. 21.

22. Filii aut filiæ majorennes, ſi parentibus inſtar ſervorum vel ancillarum pluribus annis ſerviant ſine pactione ſalarii, non poſſunt uti occulta compenſatione, etiamſi totam domum gubernarent. Si tamen bona per ſubhaſtationem veniant ad extraneos, judex rectè illis aſſignat pro annis præteritis æquum ſalarium. Poſſunt etiam liberi ſic ſervientes ſumere ad honeſtam ſuſtentationem in victu & veſtitu neceſſaria, vel ad honeſtam educationem requiſita, aut ea, ad quæ acceſſerit unius parentis rationabilis conſenſus. l. cc. qq. 22.

23. Uxores licitè diſponunt. 1mò circa paraphernalia, hoc eſt, quæ non attulerunt in dotem. 2dò circa neceſſaria ad ſuam honeſtam ſuſtentationem in victu & veſtitu. 3tiò circa neceſſaria ad honeſtam adminiſtrationem rei domeſticæ vel œconomiæ ſibi concreditæ. 4tò circa vigeſimam circiter partem communis aquæſtus annui, ſi uxor incretur ferme dimidium hujus aquæſtus. Imò ſi uxor ex bonis communibus merè parſimonialibus vel induſtrialibus pro ſublevanda gravi indigentia ſuorum parentum, fratrum vel ſororum ſemel ſine conſequentia ad alios annos impenderet ferme tertiam partem ſui aquæſtus communis anni, non ageret illicitè. 5tò Si maritus bona communia vel omnino dotalia ludendo, compotando &c. in periculo collocet, poteſt uxor clam tantum ſibi ſurripere, quantum ſufficit ad ſuum aquæſtum vel dotem in tuto collocanda, dummodo ex tali reſervatione non patiatur damnum œconomia vel negotiatio communis. 6tò Licet uxori donare alia dona accepta à conſanguineis mariti intuitu mariti, dummodo per hoc non lædatur charitas conjugalis. l. cc. qq. 23.

24. Uxor committit furtum. 1mò ſi clam ſurripiat ex bonis ſuis dotalibus ſine conſenſu mariti ſaltem præſumpto. 2dò ſi ſurripiat partem notabilem ex bonis communibus ſine ſpeciali cauſa excuſante. 3tiò ſi de bonis marito propriis plus ſumat, quàm neceſſarium eſt ad ſuam honeſtam ſuſtentationem. l. cc. qq. 23.

25. Famuli & famulæ committunt furtum 1mò ſi quid auferant ſine conſenſu Domini ſaltem tacito vel præſumpto. 2dò ſi faciant compenſationem pro labore ordinario quem æſtimant majorem ſuo ſalario, ſi autem vi aut metu injuſto cogantur ad ſubeundos labores prorſus extraordinarios, quibus evidenter deberetur majus ſalarium, poſſunt petere dimiſſionem ex ſervitiis vel auctius Salarium & ſi ea dimiſſio recuſetur, tunc demum uti compenſatione occulta. 3tiò ea compenſatio occulta nec tunc eſt licita, quando mendicabula ſumuntur in ſervitia ſub minore quidem, quam juſtum foret ſalario, ſed tamen cum periculo infidelitatis aut damnificationis ob eorundem imperitiam. Aliud dicendum, ſi tentata ſufficienter fidelitate & peritia nihilominus injuſte compellantur ad acceptandum minus juſto ſalarium. l. cc. qq. 24.

Vide. Reſtitutio. Detractio. Suſpicio. Temerarium Judicium. Præceptum VIII. Mendacium.

Gratia.

1. Gratia eſt beneficium gratuitum homini à Deo impenſum. *In Tract. de Pecc. orig. & gratia.* Diſp. 3. q. 1. qq. 1.

2. Traduntur & explicantur variæ diviſiones gratiæ, inter quas bene notanda diviſio in gratiam *intrinſecè ſupernaturalem* & *extrinſecè ſupernaturalem* hoc eſt, talem, quæ licet ſit entitativè naturalis, v. g. bona educatio, admonitio parentum, lectio boni libri &c. ordinatur tamen â providentia divina ad finem ſupernaturalem; Item diviſio in gratiam *formaliter ſanctificantem*, & *cauſaliter ſanctificantem*. l. cc. q. 1. qq. 5. & 7.

3. Gra-

3. Gratiæ gratis datæ ordinariè conferuntur per modum habitûs. l. cc. qq. 9.

4. Explicatur, quid ſit gratia operans & cooperans? quid ſit *præveniens concomitans*, & *ſubſequens*? quid ſit *excitans & ſanans?* quid ſit gratia *conditoris*, & *mediatoris*? quid ſit *ſufficiens*, & *efficax?* quid ſit *generalis & ſpecialis?* quid ſit gratia *præparans*, *applicans*, & *protegens?* quid ſit gratia *naturæ & individui*? quid ſit gratia *congrua?* quid ſit adjutorium *cum quo*, & adjutorium *ſine quo non?* quid ſit gatia ſupernaturalis *entitativè* ſeu *quoad ſubſtantiam*, & *quoad modum?* l. cc. qq. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22.

5. Ad errores Pelagianos ac Semipelagianos pertinent ſequentes propoſitiones. 1mò. Non datur originale peccatum. 2dò. Adamus fuiſſet nihilominus moriturus, etiamſi non peccâſſet. 3tiò. Parvuli non baptizati, etiamſi non aquirant regnum cœlorum, aquirent tamen ſalutem ac vitam æternam. 4tò ad vivendum ſanctè & eliciendos actus meritorios vitæ æternæ non eſt opus gratià Dei. 5tò. Concupiſcentia & debilitas ad rectè vivendum non vaniunt ex nativitate, ſed ex prava conſuetudine vitiorum. 6tò. Gratia Chriſti eſt omnibus neceſſaria ad bene vivendum; ſed illa gratia conſiſtit in lege, doctrina, ac exemplo Chriſti, & in condonatione peccatorum. 7mò. quamvis gratia etiam interna ſit neceſſaria ad bona opera, illa tamen gratia confertur per fidem, quæ non habetur per gratiam, ſed per liberum arbitrium. 8vò. Gratia datur ex merito fidei. 9nò. Petere à Deo gratiam ſanantem depravatæ naturæ, non eſt effectus gratiæ, ſed liberi arbitrii. 10mò. Prædeſtinatio fit propter merita naturalia donum fidei præcedentia, & ob perſeverantiam finalem. 11mò. Ideo aliqui parvuli aliis ſine baptiſmo decedentibus ad baptiſmum perveniunt, quia Deus illorum bonas voluntates præviderat, ſi diutius vixiſſent. 12mò. Sicut initium fidei, ita etiam perſeverantia finalis donum Dei non eſt. l. cc. q. 2.

6. Ad actiones moraliter bonas ſufficit gratia extrinſecè ſupernaturalis. l. cc. q. 3.

7. In ſtatu naturæ lapſæ ad actiones moraliter bonas ſingulas ad hoc, ut ſecundùm omnes circumſtantias habeant rationem adæquatam boni, requiritur gratia extrinſecè ſupernaturalis l. cc. q. 3. concluſ. 2.

8. Ad opera bona ex ſuo genere ſupernaturalia requiritur gratia intrinſecè ſupernaturalis. l. cc. q. 3. concl. 3.

9. Perſeverantia uſque ad mortem nec in operibus moraliter bonis, nec in operibus ſupernaturalibus haberi poteſt ſine ſpeciali dono gratiæ habitualis. l. cc. q. 3. concl. 4.

10. Gratia efficax non conſiſtit in præmotione morali, nec phyſica, niſi in hac admittatur mutua naturæ prioritas inter determinationem Dei & creaturæ. l. cc. q. 4. concl. 1. & 2.

11. Gratia efficax conſiſtit in ſupernaturali illuſtratione intellectûs vel motione voluntatis, prout ſubſtat ſcientiæ mediæ de conjungendo hominis aſſenſu. l. cc. q. 4. concluſ. 3.

12. Vera eſt hæc propoſitio; facienti, quod eſt in ſe per vires gratiæ extrinſecè ſupernaturalis Deus non denegat gratiam intrinſecè ſupernaturalem. l. cc. q. 5.

13. Nec infideles, nec peccatores, etiam indurati, nullo unquam momento, quo gaudent uſu libero rationis, deſtituuntur gratia proximè ſufficiente ad juſtificationem. l. cc. q. 6.

14. Gratia ſanctificans diſtinguitur realiter ab actibus & habitu charitatis. l. cc. q. 7. concl. 1.

15. Gratia formaliter ſpectata conſiſtit in unione accidentali ſeu ordine activo animæ ad actus ſupernaturales impreſſo à Spiritu ſancto. l. cc. q. 7. concl. 2.

16. Juſtificatio fit per formam inhærentem. l. cc. q. 8. qq. 1.

17. Impoſſibile eſt, poſſe dari gratiam ſanctificantem ſine amicitia Dei. l. cc. q. 8. qq. 2.

18. Charitas perfecta in nullo ſtatu dari poteſt ſine remiſſione peccatorum. l. cc. q. 8. qq. 3.

19. Gratia ſanctificans creatur, & formaliter loquendò recipitur in potentiis animæ. l. cc. q. 8. qq. 4. 5.

20. In Sacramentis inæqualiter diſpoſitis confertur inæqualis gratia. l. cc. q. 8. qq. 6.

21. Abſque ſpeciali revelatione nemo poteſt eſſe certus, ſe eſſe in gratia. l. cc. q. 8. qq. 7.

22. In nullo ſtatu peccator poteſt juſtificari ſine infuſione gratiæ proportionatæ illi ſtatui. l. cc. q. 8. qq. 8.

23. Peccatum actuale non poteſt à Deo remitti ſine ullo actu interno peccatoris. l. cc. q. 8. qq. 9.

24. Inter motum contritionis vel dilectionis perfectæ, & infuſionem gratiæ ſanctificantis datur mutua naturæ prioritas. l. cc. q. 8. qq. 10.

25. Infuſio gratiæ & remiſſio culpæ eſt una mutatio ex parte Dei. l. cc. q. 8. qq. 11.

26. Ex parte Dei prioritate rationis prior eſt Infuſio gratiæ quàm remiſſio culpæ; ſed ex parte hominis recipientis gratiam priòr eſt remiſſio culpæ quàm infuſio gratiæ. l. cc. q. 8. qq. 12.

27. Non omnis opera, quæ non ſunt meritoria, ſunt peccata, licet ſint conjuncta cum concomitante omiſſione peccaminoſa ordinis ad finem ultimum. l. cc. q. 9. qq. 1.

Vide. Adamus. Sacramenta. Pœnitentia.

Gula.

Vide. Septem vitia Capitalia.

Hæreſis, Judaiſmus, Paganiſmus, Schiſma.

1. *Hæreſis* eſt error intellectûs liber & pertinax circa articulos fidei in eo; qui ſemel religionem Chriſtianam ſuſcepit. *In Tr. de Decal.* part. 1. Diſp. 1. §. 2. qq. 5.

2. *Ju-*

2. *Judaiſmus* eſt error intellectus in iis qui poſt promulgationem Evangelii, negando Chriſtum inhærent legi Moſaicæ. l. cc. qq 4.
3. *Paganiſmus* eſt error intellectus in iis, qui admittunt plures Deos. l. cc. qq. 3.
4. *Schiſma* eſt error intellectus in iis, qui negant Primatum Jurisdictionis in Papa. l. cc. qq. 7.
5. *Religio Turcarum* eſt erronea Religio ex Judaiſmo, & ex hæreſi Neſtoriana mixta. l. cc. qq. 6.
6. Hæreſis *materialis* eſt error intellectus circa articulum fidei in eo, qui profitetur religionem Chriſtianam, fundatus in ignorantia invincibili. l. cc. qq. 8.
7. Hæreſis *formalis* eſt error intellectus circa articulum fidei in eo, qui profitetur religionem Chriſtianam, fundatus in ignorantia vincibili. l. cc. qq. 8.
8. Hæreſis *poſitiva* eſt poſitiva affirmatio articuli hæretici; hæreſis *negativa* eſt ſuſpenſio judicii circa articulum Catholicum. l. cc. qq. 8.
9. Hæreſis tolerata eſt, cujus aſſeclæ liberè poſſunt converſari cum Catholicis in negotiis profanis ſine ulla pœna legum Civilium. l. cc. qq. 8.
10. Hæreſis *interna* eſt error hæreticalis nón manifeſtatus ſigno externo. Hæreſis *externa* eſt error hæreticalis manifeſtatus ſigno externo. Hæreſis *publica* eſt, quæ vel actu deducta eſt ad forum externum, vel tam notoria, ut credatur proximè deducenda. l. cc. qq. 8.
11. Ab hæreſi mere interna poſſunt abſolvere omnes confeſſarii, non autem ab hæreſi externa, ſed ejus abſolutio reſervata eſt Papæ vel ubi Papa non poteſt adiri, Epiſcopo. l. cc. qq. 9 Vide Tr.
12. Non ſolum dubitans in fide dubio poſitivo, hoc eſt, affirmans dubietatem articuli Catholici, ſed etiam dubitans dubio negativo, hoc eſt, ſuſpendens judicium circa articulum Catholicum practicè loquendo incurrit hæreſin. l. cc. qq 10.
13. Ad incurrendam hæreſin ſufficit & requiritur ea pertinacia, qua errans ſe reſolvit ad negandum perpetuò aſſenſum Eccleſiæ circa articulum. l. cc. qq. 11.
14. Ignorantia vincibilis, ſi fuerit graviter culpabilis culpabilitate mortaliter peccaminoſa, non excuſat ab hæreſi. l. cc. qq. 12.
15. Pro hæreſi merè interna nulla conſtituta eſt pœna; pro hæreſi autem externa lata eſt pœna excommunicationis latæ ſententiæ & reſervatæ Papæ. l. cc. qq. 13.
16. Talis tamen excommunicatus non eſt vitandus, niſi ſit perſonaliter denuntiatus. l. cc. qq. 13. n. 4.
17. Qui ſigno externo prodidit ſuam hæreſin, ex eo die poſt ſententiam declaratoriam criminis privatur omnibus beneficiis. l. cc. qq. 13. n. 5.
18. Aliæ pœnæ hæreticorum ſunt confiſcatio bonorum, irregularitas, infamia, irregularitas, incapacitas reſtandi aut ſuccedendi, privatio ſepulturæ in loco ſacro, degradatio &c. l. cc. qq. 13. n. 6.

Horæ Canonicæ.

1. Jam antiquitus Clerici tenebantur recitare Horas Canonicas etiam privatim. *In Tract. de Sacr. Ord.* §. 15. q. 1. 2. 3. 4. 5.
2. Hæc lex obligat ſub gravi. l. cc. q. 7.
3. Incipit obligatio à momento Ordinationis in Sub-Diaconum. l. cc. q. 6.
4. Tenentur hac lege etiam Beneficiati necdum in Sacris Ordinibus conſtituti. l. cc. q. 8. Idque verum, etſi vacent ſtudiis, ac beneficium non ſit curatum. l. cc. q. 9. 10.
5. Beneficiatus non recitans Breviarium tenetur reſtituere fructus, etiamſi beneficium ſit tenue; nec licet, eleemoſinas antea factas computare pro reſtitutione. l. cc. q. 11. 12. 13.
6. Non ſatisfacit præcepto recitans ſimul Matutinum tempore veſpertino pro currente & ſequente die, aut recitans in Dominico Officio Officium de Paſchate. l. cc. q. 14. 15.
7. Impeditus à recitando toto Breviario tenetur ſaltem ad partem. l. cc. q. 16.
8. Clerici fruentes penſione vel ſtipendio Eccleſiaſtico tenentur recitare Officium B. Virginis. l. cc. q. 17. 34.
9. Religioſi tenentur ad Breviarium, licet necdum ſint conſtituti in Sacris Ordinibus. l. cc. q. 18.
10. Omiſſio unius Horæ, vel partis uni Horæ æquivalentis, ſufficit ad conſtituendum peccatum mortale. l. cc. q. 19. 35.
11. A recitando Breviario excuſat gravis infirmitas, quæ timetur aggravari vel tardius ſanari. l. cc. q. 20.
12. Omiſſiones Breviarii ex cauſa voluntaria, v. g. ex inebriatione vel projectione Breviarii in mare, reputantur in peccatum, quamdiu non ſufficienter retractatur culpa. l. cc. q. 21.
13. Peccat mortaliter, qui ex propoſito per integram Horam Canonicam evagatur ad contraria orationi. l. cc. q. 22. 25.
14. Datur triplex attentio, *materialis* ad verba, *Spiritualis* ad ſenſum, *Generalis* ad Deum. Sufficit materialis ad ſatisfaciendum præcepto quoad ſubſtantiam, ne debeat reiterari Breviarium, requiritur tamen attentio ſaltem Generalis ad ſatisfaciendum præcepto quoad modum, ut devotè reciteretur. l. cc. q. 23. 24. 25.
15. Peccat mortaliter, qui cum recitatione Breviarii conjungit actionem incompoſſibilem cum devotione interna. l. cc. q. 25. 29.
16. Non datur obligatio audiendi ſeipſum in recitatione Breviarii. l. cc. q. 26.
17. Licet invertere Ordinem Horarum ex cauſa rationabili. l. cc. q. 27.

18. Uſus Breviarii Romani in Diœceſin Auguſtanam primùm introductus eſt anno 1610. l. cc. q. 28.

19. Aſſignantur media conſervandi devotionem ſub Horis. l. cc. q. 30. 31.

20. Ordinatus in Sub-Diaconum tenetur ad eam Horam, quæ poſt Ordinationem celebratur in Cathedrali. l. cc. q. 32.

21. Privatus injuſtè fructibus Beneficii, ratione Beneficii non tenetur ad Breviarium. Privatus autem juſtè tenetur ad recitationem, donec poſſeſſio Beneficii transferatur in alium. l. cc. q. 33.

22. Etiam habentes præſtimonia tenentur recitare Breviarium. l. cc. q. 34.

23. Omittens ex petulantia in quavis Hora partem, ita ut omnes partes æquivaleant uni Horæ, vel omittens ſic Veſperas in Sabbato Sancto, peccat mortaliter; ſi fiat ex negligentia, non eſt peccatum mortale. l. cc. q. 35. 36.

24. Matutinum & Laudes conſtituunt duas Horas. l. c. q. 37.

25. Tenetur ad reſtitutionem, qui omittit Breviarium ob infirmitatem ex ebrietate contractam, niſi efficaciter retractet culpam. l. cc. q. 38.

26. Non tenetur ad reſtitutionem, qui recitat Breviarium cum voluntaria diſtractione. l. cc. q. 39.

27. Nec ille, qui ſolùm omittit exiguam partem Horæ, tenetur ad reſtituendam partem correſpondentem. l. cc. q. 40.

28. Qui omittit unam Horam vel unum Nocturnum, vel plures, tenetur pro ſingulis Horis vel Nocturnis reſtituere totidem partes decimas fructuum correſpondentium diei. l. cc. q. 41.

29. Ægrotus, ſi non poſſit recitare totum Breviarium, & nec poſſit recitare partem ſine incommodo, nec tenetur ad partem. l. cc. q. 42.

30. Non excuſatur à recitando Breviario, qui non habet aliud motivum, niſi quod alioquin non poſſit commodè vacare ſtudiis. l. cc. q. 43.

31. Si recitatio Breviarii impediat à præparatione ad concionem, Catecheſin, audiendis confeſſionibus, excuſatur ſic impeditus. l. cc. q. 44.

32. Carens Breviario vel cœcus, tenetur ad partem, quam ſcit memoriter. l. cc. q. 45.

33. Qui non poteſt recitare Breviarium ſine ſocio, tenetur recitare cum ſocio, ſi talem facile inveniat ſine illius incommodo. l. cc. q. 46.

34. Pro cauſa diſpenſationis ſufficit quælibet notabilis incommoditas. l. cc. q 47.

35. Parochi habentes mane concionem, Summum Officium, tempore pomeridiano Catecheſin, & ſolennes Veſperas &c. mererentur diſpenſari, ſi habeant perſonalem difficultatem. l. cc. q. 48.

36. Qui probabiliùs judicat, ſe jam recitáſſe Horam, aut obliviosus concurrente quavis levi ratione, non tenetur repetere. l. cc. q. 49.

37. Interrumpere Horas in quovis Pſalmo licet ex quavis rationabili cauſa. l. cc. q. 50.

38. Extra Chorum datur obligatio recitandi Officium Defunctorum in Commemoratione animarum, & in diebus Rogationum Litanias; ſed non datur obligatio recitandi pſalmos Graduales, & Pœnitentiales, & Officium parvum B. Virginis. l. cc. q. 51.

39. *Per ſe* non eſt peccatum, dicere Miſſam ante Matutinum & Laudes, niſi id fiat paſſim ſine ulla cauſa rationabili ex mera pigritia. l. cc. q. 52. in quo foret peccatum veniale. l. cc.

Hypocriſis.

Vide. Septem vitia Capitalia. §. *ſuperbia.*

Hypotheca.

Vide. Pignus.

Jactantia.

Vide. Septem vitia Capitalia. §. *ſuperbia.*

Idololatria.

1. Idololatria eſt adoratio creaturæ tanquam Dei, hoc eſt, tanquam habentis in ſe vim opitulandi ex ſe ipſo independenter ab alio. *In Tr. de Decal. part. 1. Diſp.* 2. §. 2. *qq.* 1.

2. Idololatria materialis eſt adoratio creaturæ, quam invincibiliter judicat eſſe Deum. l. cc. qq. 2.

3. Idololatria formalis eſt adoratio creaturæ, quam vincibiliter ex ſuo genere judicat eſſe Deum. l. cc. qq. 2.

Jejunium.

1. Jejunium Eccleſiaſticum eſt abſtinentia ab eſu carnium & à refectione duplici. *In Tr. de Decal. Diſp. 10. qq. 1.*

2. Ad ſubſtantiam jejunii Eccleſiaſtici potiùs pertinet abſtinentia à duplici refectione, quàm ab eſu carnium. l. cc. qq. 2.

3. Diſpenſati ad eſum carnium ratione infirmitatis poſſunt præſumi eſſe diſpenſati etiam ad ſecundam refectionem. Si autem fuerint diſpenſati ratione indiſpoſitionis reſpectivæ ad cibos eſuriales, aut ſi diſpenſatio eſt localis, non eo ipſo ſunt diſpenſati ad ſecundam refectionem. l. cc. qq. 3.

4. Peccant mortaliter, qui in diſpenſatione Diœceſana ad eſum carnium tempore Quadrageſimæ ob inolitam conſuetudinem ſumunt ſecundam refectionem. l. cc. qq. 4.

5. Diſpenſati in Quadrageſima ad eſum carnium poſſunt die Dominico etiam in ſecunda refectione ſumere carnes. l. cc. qq. 5.

6. Illi *omnes & ſoli ratione laboris* eximuntur à lege jejunii, qui per unam refectionem non

poſſunt

poſſunt ſine notabili debilitatione virium animi vel corporis decenter obire ſuoa labores actu urgentes vel brevi imminentes, ex obligatione ſui ſtatus debitos. l. cc. qq. 6.

7. Illi *omnes & ſoli ratione itineris* eximuntur à lege jejunii, qui non poſſunt ſub una refectione ſine notabili debilitatione vitium animi vel corporis decenter obire ſua negotia actu urgentia vel brevi imminentia, ex obligatione ſui ſtatus debita. Si enim eſſent itineta tantùm voluptuaria, non eximerentur. l. cc. qq. 7.

8. *Ratione ætatis* eximuntur à lege jejunii pueri & puellæ usque àd annum ætatis vigeſimum primum. Sexagenarii verò, vel alterius cujusvis ſenii, non eximuntur à lege jejunii, niſi concurrat ſufficienter excuſans motivum laboris vel infirmitatis. l. cc. qq. 8.

9. Lex jejunii Eccleſiaſtici obligat ſub peccato mortali. l. cc. qq. 9.

10. Illa eſt *gravis materia* quoad fractionem, quæ in æſtimatione morali æquivalet moderatæ refectioni ordinariæ *Levis materia* eſt, quæ ita excedit neceſſitatem naturæ ad decenter obeundos labores, ut tamen non pertingat ad menſuram moderatæ refectionis. Licita materia, quæ extra refectionem unicam non excedit neceſſitatem naturæ ad decenter obeundos labores ex obligatione ſtatus debitos. l. cc. qq. 10.

11. Non licet in collatione ſumere cibos calidos præparatos ad modum refectionis ordinariæ, niſi in caſu vel individuo particulari excuſet neceſſitas ad ſuos labores decenter obeundos. Hic neglectus quoad qualitatem ciborum eſt peccatum veniale. l. cc. qq. 11.

12. Non eſt illicitum, in collatione permiſcere aquam cum vino, vel alio liquore. l. cc. qq. 12.

13. Non licet, in vigilia Nativitatis, Paſchatis, vel Pentecoſtes ſumere collationem lautiorem, niſi excuſet diſpenſatio Pontificia in loco particulari, vel conſuetudo generalis in aliqua natione vel religione. l. cc. qq. 13.

14. Quantitates parvæ ſæpius per diem ſumptæ poſſunt excreſcere in quantitatem gravem ſufficientem ad fractionem jejunii. l. cc. qq. 14.

15. Qui ſemel fregit jejunium, toties de novo peccat mortaliter, quoties eodem die ſumit, quantum ſufficit ad juſtam refectionem. l. cc. qq. 15.

16. Diſpenſatus ad eſum carnium ob indiſpoſitionem ſtomachi ad cibos eſuriales, peccat graviter, ſi ſibi ſimul apponi faciat cibos eſuriales ſibi non ſalubres, vel carnea non ſalubres. l. cc. qq. 16.

17. Qui tranſit in aliam Diœceſin figendi domicilii causâ ubi Paſcha celebratur octidno citius vel tardius, poteſt & tenetur ſe conformare illi diœceſi. Sed qui ſolùm tranſit, debet ſe conformare ſuæ Diœceſi. l. cc. qq. 17.

18. Quando Feſtum S. Matthiæ incidit in diem Cinerum, vel præcedentem diem Martis, relinquitur Epiſcopis poteſtas, ordinandi anticipationem jejunii, ſi videatur expedibilius. l. cc. qq. 18.

19. Licet non ſit præſcripta certa hora pro refectione, peccaret tamen venialiter, qui ſine rationabili cauſa notabiliter anticiparet horam undecimam. l. cc. qq. 19. Licitum tamen eſt, ſumere collationem in meridie, & vrſpere prandium. l. cc. n. 2.

20. In Quadrageſima non licet, convivia notabiliter protrahere ultra duas horas. l. cc. qq. 20.

21. Prandio in æſtimatione morali jam clauſo non licet apponere nova fercula. 2) Interrumpens prandium cauſâ obedientiæ vel neceſſarii negotii licitè redit ad prandium. 3) capta jam ac clauſa juſta refectione, & capta firma reſolutione non redeundi ad prandium, poſt tempus notabile non licet variare & redire ad prandium. 4) ſi prandium differendum ſit in ſerius tempus, licet mane ſumere parum aliquid cibi, ſi exigat neceſſitas ad decenter obeundas ſuas functiones. l. cc. qq. 21.

22. Non licet dividere juſtam refectionem in duas incompletas, niſi excuſet neceſſitas, v. g. itineris, paupertatis, ubi non poteſt haberi una juſta refectio. l. cc. qq. 22.

23. Sola potatio non frangit jejunium. Si quis tamen frequenter per diem ſumeret poculenta valde nutritiva & ſatiativa absque exigentia naturæ ad eludendam arduitatem legis Eccleſiaſticæ, peccaret mortaliter. Hinc frequens ſumptio Chocolatæ extra tempus refectionis & collationis non caret peccato. l. cc. qq. 23.

24. Ad potum extra tempus refectionis non licet ſumere plus panis, quam requiritur ad hoc, ne noceat hauſtus. l. cc. qq. 24.

25. Fumare tabacum licet; comedere autem poma, limonia, uvas non licet pro ſedanda ſiti, quamvis liceat ſumere ſuccum inde expreſſum. l. cc. qq. 25.

26. A jejunio excuſantur. 1) *pauperes*, qui regulariter non habent ſufficientia eſculenta pro honeſta unica refectione. 2) *Incarcerati* ob eandem rationem. 3) *periclitantes de gravi damno* ſanitatis vel alterius boni ex jejunio v. g. qui non poſſunt dormire ſine ſecunda refectione, aut qui non poſſunt aliàs lucrari ſuam ſuſtentationem. 4) gravidæ jam expleto quinto menſe gravidationis & lactantes. l. cc. qq. 26.

27. Non excuſantur tamen niſi in caſu particulari concurrat aliud motivum excuſans. 1) puellæ nobiles ratione formæ ſervandæ. 2) nec barbitonſores. 3) nec ſcribæ. 4) nec fatigati ex opere illicito vel voluptuario. 5) nec conjuges titulo exigendi debitum. 6) nec ſe flagellantes, crucem bajulantes, vel alteri operi pio indebito vacantes 7) nec monachi vel muſici ratione Chori. l. cc. qq. 26. n. 2.

28. Datur obligatio abſtinendi à lacticiniis in omnibus provinciis, in quibus ea conſuetudo à primæva ſua converſione, aut per novas leges introducta eſt. In Germania tamen à ptima gentis convetſione ea conſuetudo introducta non fuit. l. cc. qq. 27. Hinc ea exemptio eſt potius nationalis ac perſonalis, quam localis, in germania. *In Tract. de Leg.* §. 5. qq. 11.

29. Contra legem abſtinentiæ graviter peccant, qui ſine ullo motivo rationabili ex meto paſſionis impulſu etiam patum carnis comedunt. Qui autem ex levi aliquo mutivo, ſed inſufficiente, parum comedit, tantùm venialiter peccat. Parum autem dicitur, quod non excedit quartam juſtæ refectionis partem. Qui autem de carnibus parum comedit ex cauſa verè tatinnabili, omnino non peccat. l. cc. qq. 28.

30. Itinerantes, ſi non poſſunt commodè habere alios cibos, licitè veſcuntur carnes; uti etiam paoperes reſiduas divitum carnea in die cinerum. l. cc. qq. 28.

31. Affertur Breve SS. D. N. Benedicti XIV. de obligatione ad unam refectionem, quando diſpenſatur ad eſum carnium. l. cc. *in Diſſert.* cap. 1. 4.

32. Afferuntur ſimilia aliotum Summorum Pontificum & Epiſcopotum de hac re decreta. l. cc. cap. 2. 3.

33. Effugia contra hanc obligationem refelluntur. l. cc. cap. 5.

34. Una refectio in jejunio ſemper fuit reqoiſita ab Eccleſia. l. cc. cap. 6.

35. Lex jejunii ſemper obligavit fideles in conſcientia. l. cc. cap. 7.

36. Diſpenſationes generales in Diœceſibus à refectione unica tepugnant finibus à Deo & ab Eccleſia præſtabilitis. l. cc. cap. 8.

37. Etiam ſexagenarii obligantor ad onam refectionem, niſi concurrat in patticulari individoo alia cauſa excuſans, & conſuetudo contratiá habenda eſt pto corruptela. l. cc. cap. 9.

38. Hæc ſola eſt optima quoad modnm jejunandi tegula: Quisque tenetur eo modo jejunare, quem vites admittunt ad functiones ſuas decenter obeundas. l. cc. cap. 10.

Ignorantia.

1. *Vincibilis* eſt, quæ potuit & debuit deponi, nec adhuc eſt ſufficienter tetractata. Invincibilis eſt, quæ vel non potuit, vel non debuit deponi, vel jam ſufficienter eſt tetractata. *In Tr. de act. hum.* Diſp. 2. §. 1. qq. 4. 6. & §. 2. qq. 4.

2. Ignorantia vincibilis *retractatur* ſufficienter per propoſitum de ſe efficax aſſumendi media efficaciter deſtructiva ignorantiæ. l. cc. §. 2. qq. 3. 4. *Et in Quæſt. Diſput.* q. 1. concl. 2.

3. Ignorantia *craſſa* eſt, quæ oritnr ex vincibili neglectn mediorum obviotom, aut parato facilium. l. cc. §. 1. qq. 5.

4. Ignorantia *Affectata* eſt, qoæ oritur ex ſtudioſa voluntate evitandi media aquirendi ſcientiam. l. cc. §. 1. qq. 5.

5. Peccata ex ignotantia vincibili necdnm ſufficienter retractata ſunt peccata formalia. l. cc. § 2. qq. 2. & *in Quæſt. Diſputatis* q. 1.

6. Actus humani procedentes ex ignorantia venialiter peccaminoſa poſſunt ſimnl eſſe concomitanter meritorii. l. cc. qq. 5.

7. Non poteſt dari ignorantia invincibilis de exiſtentia Dei. l. cc. qq 9.

8. Nec circa *prima principia* ant *præcepta primaria* legis naturalis. l. cc qq. 10.

9. Poteſt tamen dari ignorantia invincibilis citca leges poſitivas humanas & divinas & circa præcepta *ſecundaria ac mediata* legis naturalis. *Secundaria ac mediata* dicuntur, quæ mediante ratiocinio eruuntur ex primis principiis vel præceptis ptimariis legis naturalis. l. cc. qq. 10. 11. & qq. 6. 12. 13.

10. Ignorantia invincibilis excuſat in quæſtione facti tam in foto interno, quam externo l. cc. qq. 13.

11. Eadem excuſat à pœna v. g. Excommunicatione, ſuſpenſione &c. l. cc. qq. 14.

12. Eadem excuſat ab irregolaritate ex delicto non tamen ab irregularitate ex defectu. l. cc. qq. 16.

13. Non tamen excuſat à teſervatione caſuum nec ab impedimentis mattimonii. l. cc. qq. 15. 17.

14. Eadem nec excuſat à teſtitutione qooad exceſſum damni illati ex culpa theologicè gravi, licet excuſet quoad exceſſum damni illati ex culpa theologicè levi, niſi quis teneatur ad præſtandam culpam etiam levem aut pattiendum damnnm. l. cc. qq. 18. 19.

15. Confeſſatius tenetnr admonere pœnitentem, ſi in eo deprehendat ignotantiam legis naturalis vel divinæ, de qua dubitari poteſt, an ſit vincibilis vel non. l. cc. qq. 20.

16. Ad hoc, ut actus procedens ex ignorantia vincibili, ſit peccaminoſns, non tequiritnr in ipſo actu auctualis advertentia ad malitiam actionis vel ignorantiæ. l. cc. qq. 7.

17. Omnes, etiam docti, debent ſibi timere ob peccata ignorantiæ. l. cc. qq. 8.

18. Enumerantur cauſæ, ſigna, & remedia conſcientiæ ſcrupuloſæ. l. cc. §. 5. qq. 2 3. 4.

Impedimenta Impedientia matrimonii.

1. *Sacratum tempus*, qood dorat ab Adventu usque ad Epiphaniam, & à die Cinerum osque ad Octavam Paſchæ, tantùm prohibet ſolennem benedictionem, & alias ſolennitates nnptiales; Non autem prohibet benedictionem non ſolennem accedente licentia Ordinarii ſaltem præſumpta, ubi expreſſa haberi nequit, & urgeat neceſſitas. *In Tract. de matrim.* §. 3. q. 3.

2. *Vetitum* Eccleſiæ ptohibere poteſt celebratio-

brationem nuptiarum non ſolùm ob retecta priora alia ſponſalia, vel impedimenta, ſed etiam ob ſecutura gravia ſcandala, diſſidia &c. l. cc. q. 4.

3. *Sponſalia* priora oon ſolvuntur per poſteriora jurata. l. cc. q. 6.

4. Neque etiam ſolvuntur per poſteriora, etſiamſi poſterioribus acceſſerit copula, vel imprægnatio. l. cc. q. 7. 8.

5. Si tamen imprægnatæ noo poteſt aliter reſarciri damnum, niſi per matrimonium, & illa neſcivit priora ſponſalia, imprægnans tenetur eam ducere *ex dolo*, quo reticuit priora ſponſalia. l. cc. q. 9.

6. Sponſalia per matrimonium cum tertia perſona initum tantùm ſuſpenduntur usque ad obitum uxoris vel mariti. l. cc. qq. 10.

7. *Votum* perpetuæ caſtitatis, non nubendi, ingrediendi religionem, recipiendi ſacros Ordines reddit matrimonium illicitum; ſed fracto voto non nubendi licitè conſummat, & petit debitum conjugale. l. cc. q. 11. 13.

8. Contrahens matrimonium cum voto perpetuæ caſtitatis vel ſuſcipiendi ſacros Ordines, vel ingrediendi religionem, tenetur abſtinere primo bimeſtri ab uſu matrimonii, & tentare ingreſſum; vel ſi hoc convenienter fieri nequeat, petere diſpenſationem l. cc. q. 12. 13. Si autem nolit petere diſpenſationem, tenetur perpetuo abſtinere ab uſu conjugii habens votum perpetuæ caſtitatis. l. cc.

9. Ligatus voto non nubendi, ingrediendi religionem vel recipiendi ſacros Ordines ſi contrahat matrimonium, tenetur mortuo conjuge abſtinere à ſecundis nuptiis l. cc. q. 13.

10. Qui poſt contracta ſponſalia emittit votum ingrediendi religionem, non tenetur primo bimeſtri matrimonii jam contracti tentare ingreſſum. l. cc. q. 14.

Impedimenta dirimentia matrimonii.

1. *Impedimentum erroris* circa perſonam ſemper dirimit matrimonium *In Tract. de matrim.* §. 4. q. 5.

2. Etiam error circa qualitatem dirimit matrimonium, quando intentio contrahentis præſumitur eſſe tacitè alligata illi qualitati. l. cc. q. 6.

3. In dubio, utrum intentio contrahentis fuerit tacitè alligata qualitati, ſtandum eſt pro valore matrimonii. l. cc. q. 7.

4. Exiſtimans erroneè, ſe laborare impedimento indiſpenſabili, validè, ſed illicitè contrahit. l. cc. q. 8.

Impedimentum conditionis.

1. Invalidum eſt matrimonium initum à perſona libera cum mancipio ſtrictè dicto, quando ignoratur ejus conditio. l. cc. q. 12.

2. Valet matrimonium inter mancipia ſtrictè dicta, inita invito Domino. l. cc. q. 12.

3. Valet etiam matrimonium initum à mancipio cum libera ſciente illius conditionem ſervilem. l. cc. q. 12.

Impedimentum voti.

1. Solum votum ſoleone caſtitatis, quod eſt annexum profeſſioni religioſæ & ſacris Ordinibus irritat matrimonium. l. cc. q. 14.

2. Huic Gregorius XIII. addidit votum ſimplex Caſtitatis in Societate JEſu. l. cc. q. 14.

3. valide contrahit matrimonium, qui ſuſcepit ſacros Ordines ſine animo vovendi caſtitatem, vel coactus per metum injuſtè incuſſum. l. cc. q. 15.

4. Etiam dirimit matrimonium in ſuſcipiente ſacros Ordines in pueritia, vel cum ignorantia de annexo voto caſtitatis. l. cc. q. 16.

Impedimentum cognationis carnalis.

1. Impedimentum conſanguinitatis ſe extendit ad quartum gradum incluſivè, ſive oriatur ex copula licita ſive illicita. l. cc. q. 18.

2. Regula computandi gradus conſanguinitatis in linea transverſa eſt; *Tot gradibus duæ perſonæ diſtant inter ſe, quot gradibus uterque vel remotior diſtat à communi ſtipite.* l. cc. q. 19.

3. De Jure Civili *tot gradibus duæ perſonæ diſtant inter ſe, quot numerantur utrinque perſonæ usque ad communem ſtipitem, ſtipite dempto*. l. cc. q. 20.

4. In linea recta hoc impedimentum eſt juris naturalis, ſed tantùm usque ad gradum quartum incluſivè. l. cc. q. 21. 22.

5. In linea transverſa hoc impedimentum jure naturali ſe tantùm extendit ad primum gradum. l. cc. q. 23.

6. Contrahentes ſcienter in gradu conſanguinitatis vel affinitatis prohibito incurrunt ipſo facto excommunicationem. l. cc. q. 24.

Impedimentum cognationis ſpiritualis.

1. Contrahitur 1mò inter baptizantem & baptizatum vel inter confirmantem & confirmatum. 2dò Inter baptizantem & baptizati patrem ac matrem. 3tiò Inter patrinum, & baptizatum vel confirmatum, ejusque patrem & matrem. l. cc. q. 25. Patrini autem non contrahunt cognationem inter ſe. l. cc.

2. Maritus vel uxor propriam prolem baptizans in caſu neceſſitatis non incurrit cognationis impedimentum. l. cc. q. 26.

3. Neque incurritur in tali caſu neceſſitatis ab alio laico baptizante, ſi id ipſi cedat in præjudicium. l. cc. q. 27.

4. Neque incurritur à levante infantem in baptiſmo non ſolenni ſolùm materialiter. l. cc. q. 28.

Impedimentum cognationis legalis.

1. Hòc impedimentum incurritur ex adoptione, etiam imperfecta, l. cc. q. 29. 32.

2. Eſt antem adoptio imperfecta actus legitimus, quo aliquis in patria poteſtate exiſtens authoritate inferioris Judicis ab alio aſſumitur in filium vel nepotem cum jure ſucceſſionis ab inteſtato, ita tamen, ut non tranſeat in poteſtatem ac familiam adoptantis. l. cc. q. 29.

3. Contrahitur 1mò Inter adoptantem & adoptatum, ejusque deſcendentes in adoptati poteſtate exiſtentes. adò Inter adoptatum & adoptantis liberos tam naturales quàm legitimos in adoptantis poteſtate exiſtentes. 3tiò Inter adoptantem & uxorem adoptati, ac viciſſim inter adoptatum & uxorem adoptantis. l. cc. q. 31.

4. In linea transverſa ſe non extendit ultra perſonas hic numeratas, & ſolùm dorat durante adoptione, in linea autem recta ſe tantùm extendit ad quartum gradum. l. cc. q. 33.

Impedimentum criminis.

1. Hoc impedimentum incurritur 1mò per adulterium cum promiſſione recipro a matrimonii. adò Per adulterium cum conjugicidio etiam absque communi conſilio complicis commiſſum, ex intentione ducendi complicem. 3tiò Per conjugicidium cum promiſſione matrimonii erga complicem conjugicidii. l. cc. q. 34 35. 36.

2. Incurritur etiam ab ignorantibus impedimentum. l. cc. q. 37.

3. Circa hoc crimen occultum diſpenſat Pœnitentiaria Romana; circa notorium ſolus Pontifex. Si nuptiæ differri nequeant, aliquando locus eſt Epikiæ. l. cc. q. 38.

Diſparitas cultûs.

1. Matrimonium contractum à fideli cum Infideli eſt invalidum l. cc. q. 40.

2. Matrimonium Infidelium eſt validum in ratione contractûs civilis. l. cc. q. 41.

3. Uno conjugum infidelium ad fidem converſo, ilio volente cohabitare ſine contumelia creatoris, converſus tenetur cohabitare. l. ec. q. 42.

4. Converſus ab infidelitate ad fidem tenetur per ſe iliam ſibi retinere uxorem, quam primo elegerat. l. cc. q. 43.

5. Uno conjugum Catholicorum apoſtatante ad Infideles vel hæreticos perſeverans licitè inſtituit divortium, ſed non poteſt contrahere aliud matrimonium. l. cc. q. 44.

6. Infideles conjuges, ſi ambo convertantur ad fidem, non poſſunt coram parocho renovare matrimonium, ſed ea renovatio fit in ſuſceptione baptiſmi. l. cc. q. 45.

Impedimentum vis & metûs.

1. Matrimonium metu injuſto ad illud extorquendum directè incuſſo contractom eſt in utroque foro invalidum, etſiamſi ſit juratum. l. cc. q. 48.

2. Si tamen acceſſit conſenſus internus, eſt tantùm jore Eccleſiaſtico invalidum. l. cc. q. 50.

3. Si metus fuerit incuſſus indirectè, & intentio metum incutientis non fuerit manifeſtata ſigno externo, matrimonium valet. Secus erit invalidum. l. cc. q. 49.

4. Tale matrimonium revalidatur per novum conſenſum, vel copulam metum paſſi ceſſante metu. l. cc. q 51.

Impedimentum Ordinis.

1. Sacri Ordines non dirimunt matrimonium jam contractum, quamvis præciſe ratum; ſed tantùm contrahendum. l. cc. q. 52. 53.

2. Id verum eſt etiam in Eccleſia Græca, in qua conjugati ordinati poſſunt etiam uti matrimonio ante Ordines contracto. l. cc. q. 54.

3. Non incurrunt hoc impedimentum ordinati ante annos diſcretionis, nec ordinati per vim abſolutam, vel per metum gravem injuſtè ac directè incuſſum. l. cc. q 55. 56.

Impedimentum ligaminis.

1. Polygamia eſt prohibita jure naturali abſoluto pro omni caſu, quo ejus deordinatio non corrigitur per bonum altioris ordinis divinitùs declaratum. l. cc. q. 58.

2. Ad contrahendum novum matrimonium requiritur & ſufficit certitudo moralis de morte prioris conjugis l. cc 59

3. Si contracto ſecundo matrimonio ſuperveniat notitia certa de vita prioris conjugis, datur obligatio abſtinendi ab uſu matrimonii & redeundi ad priorem conjugem l. cc. q. 60.

4. Si notitia ſuperveniens ſit ſtrictè dubia, datur jus reddendi & petendi debitum. Si autem notitia de vita prioris conjugis ſit probabilior, prior conjux poteſt licitè reddere, non tamen petere debitum. l. cc. q. 61.

5. Si quis ſcienter contraxit matrimonium vivente priore conjuge, nec poteſt reddere nec petere debitum. Si quis autem contraxit matrimonium ſtante dubio de vita prioris conjugis, & compars exiſtit in bona fide, poteſt reddere, ſed non petere debitum. l. cc. q. 61.

Impedimentum publicæ honeſtatis.

1. Vi hujus impedimenti perſona deſponſata prohibetur contrahere matrimonium cum conſanguineis ſui ſponſi vel ſponſæ in primo grado; nec ſe extendit ultra primum gradum. l. cc. q. 62. 63.

2. Non oritur ex ſponſalibus invalidis de futuro, oritur tamen ex matrimonio rato invalido. l. cc. q. 64.

3. Nec oritur ex ſponſalibus conditionatis l. cc. q. 65.

4. Nec oritur ex ſponſalibus impuberum adepta pubertate diſſolutis l. cc. q. 66. & §. 1. de Sponſal. q. 48.

5. Ori-

Digitized by Google

5. Oritur tamen ex ſponſalibus puberum mutuo conſenſu diſſolutis. l. cc. q. 66.

Impedimentum affinitatis.

1. Gradus affinitatis computantur hac regula: *Illo gradu quis eſt affinis mulieri alterius viri quoto gradu eſt conſanguineus illius viro*; ac viciſſim, *illo gradu eſt affinis viro alterius mulieris, quoto gradu eſt conſanguineus illius mulieri. l. c. q. 71.*
2. Hoc impedimentum ex copula licita mulieris cum viro ſe extendit ad quartum gradum incluſivè: Ex copola aotem illicita ſe extendit ad gradum ſecundum incluſivè.
3. Affinitas non parit affinitatem nequidem per novum conjugium perſonæ affinis. l. cc. q. 69. 70.
4. Traditur tabula gradunm affinitatis. l. cc. q. 71.
5. Impedimentum affinitatis in primo gradu lineæ rectæ eſt juris natúralis, non autem in primo gradu lineæ transverſæ. l. cc. q. 72.

Impedimentum clandeſtinitatis.

1. Matrimonium clandeſtinum dicitur, qood contrahitur ſine præſentia parochi & duorum teſtium. l. cc. q. 73.
2. Non eſt clandeſtinum, qood eſt contractum coram parocho & duobos teſtibus clam ſine præviis denuntiationibus l. cc. q. 74.
3. Parochus debet eſſe parochos domicilii vel quaſidomicilii ſaltem unius contrahentium. l. cc. q. 75.
4. Valide aſſiſtit, etiamſi aſſiſtat coactus, vel ſit excomunicatus, aut ſuſpenſus, vel interdictus, immo etſi necdum ſit Sacerdos. l. cc. q. 75.
5. Teſtes debent eſſe moraliter præſentes, non tamen requiritur ut ſint ſpecialiter rogati, dummodo pro teſtibus non aſſumatur confuſa multitudo præſentium in Eccleſia. l. cc. q. 76.
6. Nomine parochi venit etiam Epiſcopus Vicarius Generalis, Vicarius parochi, etiam temporalis. l. cc. 77.
7. Parochus vagorum eſt quilibet parochos, in cujus parochia morantur. Ad hoc tamen, ut matrimonio vagorom licitè aſſiſtant, requiritur licentia Ordinarii. l. cc. q. 77.
8. Parochus militum in abſentia dioturna Curionis Caſtrenſis eſt parochus loci, ubi morantur per magnam anni partem, non verò parochus loci, in quo tranſeunt. l. cc. q. 78.
9. Diaconus ex commiſſione Parochi non poteſt validè aſſiſtere matrimonio. l. cc. q. 79.
10. In teſtes adhiberi poſſont validè etiam fœminæ, infames, perjuri; licitè antem non adhibentur, niſi circomſpecti, nec partiales. l. cc. q. 80.
11. Valet matrimonium clandeſtinum in locis, obi Tridentinum non eſt promulgatum. l. cc.
12. Qui ſe conferunt in locum, ubi Tridentinum non eſt promulgatum, præciſe eo animo, ot contrahant clandeſtinè, vel cauſa negotiorum ad breve tempus, non contrahunt validè matrimonium ſine parocho & teſtibos. l. cc. q. 82.
13. In loco, obi Tridentinum ſuit promulgatum, ſed per hæreſin abrogatum, Catholici non contrahunt valide ſine Parocho & teſtibus, ſed tenentur excorrere ad loca catholica ad contrahendum, ſi fieri poteſt ſine gravi damno. l. cc. q. 83. 84.
14. Ubi Catholici adſtringuntur ad contrahendum coram Judice hæretico vel Turcico, id facere poſſunt tanquam coram teſte Politico dummodo prius contrâxerint coram parocho & duobus teſtibus. l. cc. q 85.
15. Matrimonium clandeſtinè contractum non habet vim ſponſalium; nec tamen tollit obligationem ſponſalium præcedentium. l. cc. q. 86.
16. Parochus alienos parochianos conjungens ſine licentia eorom parochi ipſo jure tamdiu ſuſpenſus eſt, donec abſolvatur ab ordinario illius Parochi, à quo debuerant conjongi. l. cc. q. 87.
17. Contrahentes clandeſtinè poſſunt ab Epiſcopo puniri pœna arbitraria. l. cc. q. 87.
18. Denuntiationes faciendæ ſunt tribus diebos diſtinctis inter Miſſarum ſolennia. l. cc. q. 88. 89.
19. Quando ab ordinario diſpenſatur, ot denontiationes fiaot poſt contractum matrimonium, tenentur conjuges interea abſtinere ab uſu conjugii. l. cc. q. 90.
20. Parochus omittendo unam denuntiationem ſine gravi cauſa peccat mortaliter. l. cc. q. 91.
21. Idem dicendum, ſi denuntiationes ſine gravi cauſa faciat tribus diebus non feſtivis, aut eas non faciat inter Miſſarum ſolennia. l. cc. 92. 93.
22. Denuntiationes fieri debent in utrinsque contrahentis parochia, ſed num faciendæ ſint etiam in parochiis, ubi tranſegerunt majorem vitæ partem, relinquitur judicio parochi, à quo conjunguntur. l. cc. q. 94. 95.
23. Etiam in matrimonio vagorom præmittendæ ſunt denuntiationes. l. cc. q. 96.
24. Diſpenſare circa denuntiationes poteſt ſolus ordinarius, ſed ubi diſpenſatio exſpectari nequit, in caſu neceſſitatis Epikiâ uti poſſunt Parochi. l. cc. 97.
25. Diſpenſato uno contrahentium circa denontiationes diſpenſatur etiam alter quamvis exiſtat in alia diœceſi. l. cc. q. 97.
26. Ad diſpenſandum circa denuntiationes ex toto vel ex parte reqoiritur & ſufficit probabile periculum gravis damni vel præjudicii ex parte contrahentium. l. cc. q. 98. Enomerantor ibidem variæ cauſæ in ſpecie.
27. Pœna omiſſionis denuntiationum eſt ſuſpenſio triennalis parochi, & illegitimitas pro-

prolis, ſi retegatur impedimentum. l. cc. q. 99.

28. Epiſcopi non ſiut faciles ad diſpenſandum circa denontiationes, præſertim in ordine ad matrimonia conſcientiæ. l. cc. q. 100.

29. Diſpenſati circa denuntiationes ad matrimonium conſcientiæ teuentur iutra triginta dies à partu aununtiare prolem ordinario, ut inſcribatur & probari poſſit ejus legitimitas. *In Supplem.* §. 10.

Impedimentum impotentiæ.

1. Matrimonium tantùm dirimitur per impotentiam perpetuam & antecedentem. l. cc. q. 103. Non autem per ſupervenientem. q. 108.

2. In dubio, au impotentia ſit perpetua, conceditur parti neganti probatio ad triennium. Si autem neutra pars petat diſſolutionem conceditur conjugibus tamdiu probatio, donec omnis ſpes tollendæ per artem impotentiæ evanuerit. l. cc. q. 104.

3. Quando evaneſcit omnis ſpes tollendæ impotentiæ, poteſt matrimonium accedente conſenſu diſſolvi etiam uecdum expleto probationis triennio. l. cc. q. 105.

4. Fatente utroque conjuge impotentiam, probatio ſupplenda eſt per utriusque juramentum, & per *ſeptimam manum* hoc eſt, juramentum, propinquorum de credulitate, quod conjuges vera dicant. l. cc. q. 106.

5. Mulier impotens ob arctitudinem non teuetur pati ſectionem. l. cc. q. 107.

6. Caſtrati uno teſticulo poſſunt contrahere matrimonium, non autem caſtrati utroque teſticulo. l. cc. q. 109. 110.

7. Impotentia ex maleficio uon eſt ex ſe perpetua, nec dirimit matrimonium. l. cc. q. 111.

8. Hermaphroditi poſſunt contrahere matrimonium ſecundum ſexum prævalentem: ſi antem uterque ſexus ſit æqualis, tenentur contrahere ſecundùm ſexum virilem tanquam certiorem. l. cc. qq. 112.

9. Etiam valde ſenes poſſunt contrahere matrimonium, niſi jam ſint impotentes ad copulam. l. cc. q. 113.

10. Steriles validè & licitè contrahunt matrimonium. l. cc. q, 114.

11. Ruptura non eſt impedimentum matrimonii. l. cc. q. 115.

12. Quando matrimonio ſupervenit impotentia certa tenentur conjuges abſtinere ab uſu conjugii, licent tamen ſigna conteſtativa amoris in quibus abeſt periculum pollutionis. l. cc. 116.

Impedimentum Raptûs.

1. Matrimonium cum rapta, quamdiu in poteſtate raptoris manet, nullum eſt. l. cc. q. 118.

2. Raptor eſt excommunicatus ipſo jure. Clericus autem raptor deponitur. l. cc. q. 119.

3. Ad incurrendum hoc impedimentum requiritur, ut rapta abducatur violenter in alium locum exercendæ libidinis cauſa. l. cc. q. 120.

4. Hoc impedimentum uon incurritur, ſi mulier rapiat virum. l. cc. q. 121.

Incarnatio.

Exiſtentia & natura Incarnationis.

1. Eſt poſſibilis. *In Tr. de Incarnat.* Diſput. 1. quæſt. 1.

2. Jam eſt peracta. l. cc. q. 2.

3. Eſt conveuiens quoad circumſtantias. l. cc. q. 3.

4. Unio hypoſtatica non eſt facta in natura humana & divina, ſed in perſona ſeu hypoſtaſi. l. cc. q. 4. qq. 1. 2. 3.

5. Præter unionem hypoſtaticam datur in Chriſto alia unio iuter corpus & animam. l. cc. q. 4. qq. 4.

6. Natura humana fuit unita verbo ſubſtantialiter. l. cc. q. 4. qq. 5.

7. Unio hypoſtatica ex parte naturæ humanæ ad verbum eſt aliquid creatum & conſiſtit in entitate modali; Econtra unio verbi ad naturam humanam conſiſtit in decreto divino communicandi propriam ſubſiſtentiam naturæ humanæ. l. cc. q. 4. qq. 6. & q. 5.

8. Præter unionem hypoſtaticam verbi ad naturam humanam, nempe per gratiam. l. cc. q. 4. qq. 9.

9. Quælibet perſona divina potuerat aſſumere naturam humanam. l. cc. q. 4. qq. 13

10. Etiam plures perſonæ divinæ potniſſent aſſumere unam naturam humanam. l. cc. q. 4. qq. 14.

11. Eadem perſona divina poſſet aſſumere duas vel plures naturas humanas. l. cc. q. 4. qq. 15.

12. Verbum aſſumpſit corpus, animam, unionem animæ cum corpore, ſanguinem & alios humores naturæ humanæ. l. cc. q. 6.

13. In Chriſto datur communicatio idiomatum inter naturam divinam & humanam in concreto ſpectatas, non autem in abſtracto ſpectatas. l. cc. q. 7. Imo ne quidem datur communicatio idiomatum inter illas duas naturas in concreto ſpectatas quoad illa attributa, quæ non important formam præciſe uuitam, ſed etiam receptam. l. cc. q. 7.

De neceſſitate & motivo Incarnationis.

1. Incarnatio nec fuit neceſſaria neceſſitate abſoluta, nec ex ſuppoſitione mundi conditi. l. cc. Diſp. 2. q. 1.

2. Incarnatio nec fuit neceſſaria ex ſuppoſitione humanæ naturæ lapſæ nec ex ſuppoſitione naturæ humanæ ad ſtatum ſupernaturalem elevatæ. l. cc. q. 2.

3. Peccatum mortale eſt malitiæ ſimpliciter infinitæ. l. cc. q. 3.

4. Nulla pura creatura poteſt condignè ſatisfacere pro peccato mortali. l. cc. q. 4.

5. Poteſt

5. Poteſt tamen pura creatura condignè ſatisfacere pro peccato veniali. l. cc. q. 5.

6. Probabile eſt, Chriſtum venturum fuiſſe in natura ſubliminre vi alterius Decreti, ſi Adam non peccâſſet, probabilius tamen eſt, Chriſtum vi præſentis decreti non fuiſſe venturum, ſi Adam non peccâſſet.

De Cauſa effectiva & meritoria Incarnationis.

1. B. Virgo fuit cauſa inſtrumentalis phyſica Incarnationis. l. cc. Diſp. 3. q. 1.

2. Chriſtus pro priori naturæ ad unionem hypoſtaticam non potuit mereri unionem hypoſtaticam. l. cc. q. 2.

3. B Virgo meritа eſt maternitatem Chriſti merito de còngruo ſtrictè dicto. l. cc. q. 3.

4. Nec progenitores Chriſti, nec ulla alia pura creatura potuit de condigno mereri Incarnationem in præſenti providentia. l. cc. q. 4.

5. Progenitores de congruo meriti ſunt Incarnationem quoad circumſtantias. l. cc. q 4.

De libertate, ſcientia & aliis perfectionibus Chriſti.

1. Voluntas humana in Chriſto fuit impeccabilis ratione unionis hypoſtaticæ. Diſp. 4. q. 1.

2. Mandatum moriendi Chriſto impoſitum fuit mandatum amoris; non timoris. l. cc. q. 2.

3. Humanitas Chriſti nec intelligit, nec intelligere poteſt per intellectionem increatam verbi. l. cc. q. 3.

4. Poteſt tamen intellectus creatus in Chriſto omnia, quæ vult, intelligere ſine ſpecie creata impreſſa vel expreſſa. l. cc. q. 3.

5. Chriſtus toto vitæ tempore etiam quoad naturam humanam habuit viſionem intuitivam Dei eo modo, quo illam habere voluit. l. cc. q. 3.

6. Anima Chriſti in Verbo habitualiter non ſolùm cognoſcit omnia futura, ſed etiam omnia poſſibilia & conditionatè futura. l. cc. q. 3.

7. In Chriſto præter ſcientiam habitualem in Verbo dabatur etiam ſcientia *infuſa* rerum ad Chriſtum pertinentium, ac inſuper dabatur ſcientia aquiſita *experimentalis*. l. cc. q. 3.

8. Humanitas Chriſti erat formaliter ſancta per ipſam ſanctitatem ſubſtantialem Verbi, applicativè autem fuit ſancta per unionem hypoſtaticam. l. cc. q. 4.

9. In anima Chriſti dabatur etiam gratia habitualis diſtincta à Verbo & ab unione hypoſtatica. l. cc. q. 4.

10. Actiones Chriſti fuerunt valoris ſimpliciter infiniti. l. cc. q. 5.

De Anno Nativitatis & mortis Dominicæ.

1. Chriſtus natus eſt anno ſexto ante Æram Vulgarem. Diſp. 5.

2. Chriſtus crucifixus eſt anno vigeſimo octavo Æræ Vulgaris l. cc.

Argumentum I. Herodes Infanticida obiit quatuor annis ante Æram vulgarem.

Argumentum II. Chriſtus crucifixus eſt annô quo fuerunt Conſules *Duo Gemini*.

Argumentum III. Chriſtus paſſus eſt, die vigeſimo quinto Martii, qui erat Paraſceve, ſeu præparatorius ad diem Paſchatis, quæ circumſtantiæ nulli alteri anno congruunt.

Indulgentiæ.

1. Jam in primitiva Eccleſia dabantur Indulgentiæ cum modernis univocæ. *In Tr. de Pænit.* Diſp. 7. q. 1.

2. Fructus plenarius Indulgentiæ de ſe plenariæ obtineri nequit ſine propoſito congruè ſatisfaciendi pro ſuis peccatis. l. cc. q. 2

3. Valor Indulgentiarum pro defunctis in actu primo dependet à ſolutione ex theſauro Eccleſiæ, facta authoritativè à Papa; in actu tamen ſecundo dependet à ſolenni deprecatione Eccleſiæ, & à liberrima acceptatione Dei. l. cc. q. 3.

4 Explicatur, quid ſit Indulgentia, quid *partialis*, *decem annorum*, *quadragena*, *Jubilæi*, *Cruciatæ*, *pleniſſima &c.* l. cc. qq. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9.

5. Explicantur, quæ pertinent ad Indulgentias *Feſtorum*, *Stationum*, *ſeptem altarium ſeptem Eccleſiarum Urbis*, *feriarum ſextarum in Quadrageſima*, *Scalæ Sanctæ*. l. cc. qq. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 42. 67.

6. De indulgentiis *in Dedicatione*, & *per Octavam Corporis Chriſti*. l. cc. qq. 16. 17.

7. De Indulgentiis *Regularium*. l. cc. qq. 18. 19 20. 21. 22.

8. Non omnes *Indulgentiæ Confraternitatum* anteriores Paulo V. ſunt revocatæ. l. cc. qq. 23. 50.

9. De Indulgentiis *ad pulſum Salutationis Angelicæ*, *feria ſextæ*, & *veſpere pro defunctis*. l. cc. qq. 24. 25. 26.

10. De Indulgentiis *in articulo mortis*. l. cc. qq. 27.

11. De Indulgentiis *Numiſmatum*, *Roſariorum &c.* benedictorum à Papa. l. cc. qq. 28. 29.

12. De Indulgentiis *pro recitantibus Roſarium* qui non ſunt in Confraternitate Roſarii. l. cc. qq. 30.

13. Ad lucrandas Indulgentias requiritur implètio præſcriptorum operum, ſtatus gratiæ, etiamſi indulgentiæ ſint pro defunctis, propoſitum congruè ſatisfaciendi; nec ſufficit opus jam aliunde debitum. l. cc. qq. 31. 32.

14. Impotentia implendi integrè opera præſcripta non reddit capacem Indulgentiæ. l. cc. qq. 33. 34. relinquit tamen capacem culpa venialis concomitans ad impletionem operum. l. cc. qq. 35

15. Quando eodem die concurrunt plures Indulgentiæ, & præſcribitur in qualibet opus eodem die initerabile, v. g. communio, vel con-

confeſſio poteſt quis eodem die lucrari plures indulgentias; ſi autem opus eſt prudenter iterabile, id nequit fieri. l. cc. qq. 36.

16. Nemo poteſt Indulgentiam pro vivis conceſſam lucrari pro alio. l. cc. qq. 37.

17. Qui habet facultatem à Papa diſtribuendi aliis Indulgentias, non poteſt eam donare alteri, ne quidem ex parte. l. cc. qq. 38.

18. Indulgentiæ in ſtatu peccati mortalis perſolutæ non vivificantur per pœnitentiam. l. cc. qq. 39.

19. Indulgentiæ conceſſæ pro defunctis non comprehenduntur in communicatione generali Indulgentiarum. l. cc. qq. 40.

20. Qui retinet affectum ad peccatum veniale, poteſt quidem lucrari Indulgentiam plenariam, ſed non totaliter. l. cc. qq. 41.

21. De Indulgentia Portiunculæ. l. cc qq. 43. Non poteſt eodem die obtineri ſæpius, neque pro abſentibus extra Eccleſiam Portiunculæ. l. cc. n. 78.

22. Indulgentiæ pro vivis conceſſæ non poſſunt propria authoritate applicari pro defunctis. l. cc. qq. 44.

23. Sacerdos obligatus ad celebrandum in Altari Privilegiato non ſatisfacit celebrando cum Numiſmate aut crucula habente privilegium pro defunctis. l. cc. qq. 45.

24. De Indulgentia Altarium Privilegiatorum. l. cc. qq. 46. 58.

25. De Indulgentia ſalutationis: *Laudetur JEſus Chriſtus.* l. cc. qq. 47.

26. De Indulgentiis Confraternitatum. l. cc. qq. 48.

27. Qua horâ Indulgentiæ incipiant vel deſinant. l. cc. qq. 49.

28. De revocatione Indulgentiarum. l. cc. qq. 50.

29. De Indulgentia *Viæ Crucis*, in qua prohibentur adſcribi determinatæ Indulgentiæ. l. cc. qq. 52. §. 3.

30. Non licet promulgare Indulgentias dubias, nec eas continuare ſine requiſitione S. Cong. Indulg. Privatim tamen pro ſe cuivis licet uti Indulgentia, vel conditione dubia. l. cc. qq. 51.

31. Indulgentia habetur pro authentica, de cujus conceſſione habetur copia authentica. l. cc. qq. 53.

32. Fruſtulum panni aſſutum veſti non ſufficit loco ſcapularis Ordinis ad lucrandas Indulgentias. l. cc. qq. 54.

33. Non poteſt una Confraternitas alteri *aggregari* ad participandas ejus Indulgentias. l. cc. qq. 55.

34. *In Revocatione Bullæ* non revocantur Indulgentiæ, ſi ex tenore colligatur, mentem Papæ tantùm fuiſſe, ut revocentur privilegia contentioſa. l. cc. qq. 56.

35. Rariſſimè conceduntur Indulgentiæ *pro cultu Sanctorum*, qui non ſunt in Martyrologio. l. cc. qq. 57.

36. Pro conceſſione *Indulgentiæ Plenariæ quotidianæ* pro peregrinis ſolet nunc requiri concurſus centum millium hominum, & in confirmatione requiritur teſtimonium Epiſcopi, numerum ooo fuiſſe imminutum. l. cc. qq. 59.

37. Si non poſſit ſatisfieri *numero Miſſarum* jam receptarum in Altari Privilegiato, ſupplicandum S. Congregationi Indulg:, ut poſſit ſatisfieri in alio. l. cc. qq. 60.

38. De Indulgentiis *Jubilæi*. l. cc. qq. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 68. 69. 70. 71. 72. 73. & in Appendice.

39. Tranſlato feſto non eoipſo tranfertur Indulgentia. l. cc. qq. 74.

40. Indulgentiæ conceſſæ ſub forma: *de injunctis pœnitentiis*, valent etiam *de injungendis*. l. cc. qq. 75.

41. Non valent Indulgentiæ Confraternitatum Roſarii & SS. Nominis, niſi poſt Decretum Clementis VIII. Confraternitates de novo erectæ ſint. l. cc qq. 76.

42. Non poteſt eadem Indulgentia eodem die ſæpius obtineri. l. cc. qq. 77.

43. Indulgentiæ ad ſeptennium valent à die *Dati*, ſed circa altaria Privilegiata valent à die præſentationis l. cc. qq. 78.

44. Non licet accipere onera perpetua vel fundationes ad altaria Privilegiata. l. cc qq. 79.

45. Ad lucrandam Indulgentiam conceſſum ſub conditione: *Confeſſis*, non ſufficit, ſi deficiente Confeſſario eliciatur contritio. l. cc. qq. 80.

46. In formula: Ut præſentes Indulgentiæ nullæ ſint, ſi in Eccleſia extet alia Indulgentia ſimilis conceſſionis, non comprehendit altaria privilegiata pro defunctis, nec Indulgentias certo generi perſonarum, v. g. Confraternitatibus, Regularibus, Capitulo, vel pro certo genere piorum operum &c. &c. conceſſas. l. cc. qq. 81.

47. Indulgentiæ conceſſæ pro viſitantibus Eccleſiam Confraternitatis non poſſunt obtineri ab abſentibus. l. cc. qq. 82.

48. Falſum eſt, omnes Indulgentias vivis conceſſas ex conceſſione Benedicti XIII. poſſe applicari pro defunctis. l. c. qq. 83.

49. Privilegium Altaris non extinguitur, ſed ſuſpenditur pro eo die, quo non legitur in Eccleſia præſcriptus numerus Miſſarum l. cc. qq. 84. Conceſſum tamen cum expreſſione certi numeri Sacerdotum in Eccleſia deſervientium, eo imminuto extinguitur. l. cc. qq. 85.

50. Per aggregationem ad Baſilicam Lateranenſem non communicatur Privilegium Altaris perpetuum. l cc. qq. 86.

51. De poteſtate concedendi Indulgentias. l. cc. qq. 87. 88.

52. Epiſtola SS. D. N. Benedicti XIV. declaratoria plus quàm quadraginta quæſtionum de Jubilæo. l. cc. *in Appendice*.

1. Da-

Digitized by Google

Inimicorum dilectio.

1. Datur obligatio, diligendi inimicos. *In Tract. de Decal.* part. 1. diſp. 1. q. 4. qq. 1.

2. Ea obligatio jam dabatur in V. T. & in lege naturæ. l. cc. qq. 2. 3.

3. Non licet, inimico ad ejus emendationem, vel ad propriam liberationem *optare aliquod malum, quod non licet inferre.* l. cc. qq. 4.

4. Immo, iis perſonis, quibus ob ſpecialem conditionem ſtatûs non licet inferre malum directè vel indirectè, nequidem licet optare malum, quod ab aliis poteſt inferri. Sic non licet filio, optare patri furi patibulum, niſi cooperari illi liceat ob indemnitatem publicam. l. cc. qq 4. 5.

5. Non datur obligatio, eliciendi erga inimicum dilectionis actum internum particularem, niſi quando urget obligatio illi exhibendi actum dilectionis externum. l. cc. qq. 6.

6. Si tamen detur gravis tentatio de odio, datur obligatio eliciendi erga inimicum actum internum dilectionis poſitivum & particularem. l. cc. qq. 7.

7. Quilibet tenetur inimicis exhibere *communia ſigna* charitatis, ad peculiaria verò ſeu extraordinaria *per ſe* non tenetur. l. cc. qq. 8.

8. Ad *communia ſigna*, omnibus aliàs exhiberi ſolita, pertinet. 1mò Reſalutare ſalutantem. 2dò Frequentare converſationem ſolitam. 3tiò Non ſubtrahere allocutionem conſuetam. 4tò In oratione pro aliis non excipere perſonam inimicam. 5tò Petenti non denegare ignem ex foco, vel aquam ex fonte, alioquin communicari ſolitam. l. cc. qq 9.

9. Datur obligatio exhibendi inimicis etiam *ſpecialia* ſigna amoris, quando id exigit ordo charitatis erga Deum, quando nempe ſine gravi præjudicio proprio poteſt impediri grave ſcandalum, vel perditio animæ. l. cc. qq. 10.

10. In tali caſu offenſus tenetur ultro quærere reconciliationem cum offendente. l. cc. qq. 11.

11. Immo in tali caſu læſus tenetur aliquid de jure ſuo remittere aut ferre leve damnum. l. cc. qq. 12.

12. Quilibet tenetur ſub peccato mortali, univerſim, ſemper, & ſtatim dare inimico ſeriò petenti veniam. l. cc. qq. 13.

13. *Per ſe* tamen non datur obligatio, petenti veniam etiam condonandi *ſatisfactionem* pro illato damno in bonis famæ aut fortunæ. l. cc. qq. 14. 15.

14. *Per accidens* tamen datur obligatio condonandi ex charitate etiam ſatisfactionem rigoroſam. 1mò Quando rigoroſa ſatisfactio offendenti eſt moraliter impoſſibilis 2dò Si ſatisfactio prævideatur fore inutilis oſtenſo & ejus familiæ. 3tiò Si ſatisfactio levis momenti præſtari nequeat ſine onere graviſſimo offendentis alioquin indebito, vel ſcandalo. l. cc. qq. 16.

15. Superior petenti veniam tenetur quidem ſtatim exhibere ſigna benevolentiæ, ſed non tenetur illi ſtatim exhibere priora ſigna beneficentiæ. l. cc. qq. 17.

16. Similiter pater filio contrahenti inconveniens matrimonium, ac petenti veniam tenetur quidem reconciliari in ordine ad effectus benevolentiæ, ſed non tenetur reconciliari in ordine ad effectus beneficentiæ. Cavendum tamen, ne ſic relinquatur radix odii, & ne major ſit pœna delicto. l. cc. qq. 18.

17. In perſonis privatis ad ſubtrahenda conſueta ſigna beneficentiæ non habet locum titulus punitionis; ſed tantùm titulus fraternæ ſatisfactionis. l. cc. qq. 19.

18. Non datur obligatio credendi inimico poſcenti veniam in ordine ad renovandam familiaritatem priſtinam, ubi prudenter timetur dolus, vel inconſtantia poſcentis. l. cc. qq. 20.

19. Quando duo mutuò ſe offenderunt, quilibet tenetur primâ data opportunitate quærere reconciliationem quoad animorum concordiam conteſtatione ſuæ affectionis verbo & opere, & humili deprecatione, niſi ex tali deprecatione timeantur gravia ſua aut ſuorum diſpendia Jus tamen ad ſatisfactionem remanet ipſi in ſalvo. l. cc. qq. 21.

Vide, *reſtitutio, detractio, amor proximi*

Intentio.

Vide. Sacramenta. Horæ Canonicæ. Lex. Ordo.

Invidia.

Vide. Septem vitia Capitalia.

Ira.

Vide. Septem vitia Capitalia.

Interdictum.

1. *Interdictum* eſt pœna Eccleſiaſtica medicinalis privans Sacramento Euchariſtiæ, collatione Ordinum, celebratione divinorum, benedictione nuptiali & ſepulturâ. *In Tract. de Sacr. Ord.* §. 26. q. 11. 15. 17.

2. Interdictum privat etiam Sacramento pœnitentiæ eos, qui ſunt cauſa interdicti, antequam reſipiſcant. l. cc. q. 15.

3. Tempore interdicti licet in diebus ſolennibus celebrare Divina. l. cc. q. 16.

4. Licet etiam ſemel in hebdomada celebrare Miſſam ad conficiendam Euchariſtiam. l. cc. q. 17.

5. Tempore Interdicti Laici non poſſunt ſepeliri in cœmeterio, ſed Clerici poſſunt ſic ſepeliri. l. cc. q. 17. Poſſunt tamen Laici tempore Interdicti localis deferri ad aliam Eccleſiam non interdictam. l. cc. q. 17.

6. Ad ferendum Interdictum requiritur culpa gravis. l. cc. q. 18.

7. Interdictis Clericis non interdicuntur Laici, & interdictâ familiâ non interdicuntur Clerici illius familiæ; & interdicta Eccleſia non interdicuntur Incolæ loci &c. l. cc. q. 19.

8. Quando interdicitur Eccleſia Cathedralis tenentur etiam Regulares obſervare Interdictum. l. cc. q. 19.

Irregularitas.

1. Eſt inhabilitas de ſe perpetua ad Ordines ſuſcipiendus, atque in iis miniſtrandi. *In Tr. de Sacram Ord.* §. 12. q. 1.

2. Eſt duplex, ſcempe *ex defectu* & *delicto*; Ex *defectu* animi, corporis, natalium, libertatis, ſacramenti, lenitatis. *Ex delicto* iterati baptiſmi, indebitæ ſuſceptionis vel adminiſtrationis ordinis, homicidii vel mutilationis, infamiæ, ſodomiæ, l. cc. q. 2, 3. 4.

3. *Ex defectu animi* irregulares ſunt furioſi, amentes, energumeni. l cc. q. 5.

4. *Ex defectu corporis* irregulares ſunt mutilati, deformes, infirmi, hermaphroditi, & qui ſe caſtraverunt. l. cc. q. 6.

5. *Ex defectu natalium* irregulares ſunt illegitimi omnes, etiamſi ſint tantùm naturales & occulti. l cc. q. 7.

6. *Ex defectu libertatis* irregulares ſunt mancipia, & ratiociniis obligati, antequam depoſuerint ratiocinia, niſi cooſtituerint cautionem vel fidejuſſionem. l. cc. q. 8.

7. *Ex defectu Sacramenti* irregulares ſunt bigami, ſive ſit bigamia *vera* per matrimonium cum duabus ſucceſſivè uxoribus, ſive ſit *interpretativa* per matrimonium cum vidua vel cum duabus ſucceſſivè uxoribus ratione impedimenti invalidum ſive ſit *ſimilitudinaria* per matrimonium attentatum & conſummatum cum virgine ab eo, qui conſtitutus eſt in ſacris Ordinibus vel eſt religioſus. l. cc. q. 9.

8. *Ex defectu lenitatis* irregulares ſunt, qui committunt homicidium in bello etiam juſto, qui judicium ſanguinis agitant, aut truncationem membrorum inferunt actione quadam præſeferente ſpeciem ſævitiæ. l. cc. q 10.

9. Non incurrunt irregularitatem ex defectu lenitatis Prælati, ſi judicibus ſubditis injungant in caſu particulari, ut inquirant & juxta jura pœnam ſanguinis inferant; nec eam incurrunt Clerici, ſi malefactores ratione ſatisfactionis ad judicem deferant, licet morte plectantur, nec Principes condentes legem pœnalem. l. cc. q. 11. 12. 13.

10. Nec fiunt irregulares curiones caſtrenſes adhortantes ad ſtrenuè pugnandum; nec Clerici, qui faciunt capi maleficum, licet morte plectatur, dummodo proteſtetur ſe non intendere pœnam ſanguinis. l. cc. q. 14. 15.

11. Irregularitas ex reiteratione baptiſmi non incurritur, quando probabiliter timetur, priorem baptiſmum fuiſſe invalidum. l. cc. q. 16.

12. Irregularitatem incurrunt, qui actum Ordinis exercent ſine prævia ordinatione, vel in ſtatu cenſuræ. l. cc. q. 17. 18. niſi ignorantia facti aut juris non omnino craſſa vel ſupina excuſet. l. cc. q. 19. 20.

13. Irregularitatem ex homicidio incurrunt, qui verbo aut facto ad homicidium aut mutilationem injuſtam directè vel indirectè v. g. dando operam rei illicitæ, vel non adhibendo debitam diligentiam, vel non ſervando moderamen inculpatæ tutelæ, vel procurando abortum concurrunt. l. cc. q. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27.

14. Ex infamia facti irregulares ob grave delictum ſi ſtabilem emendationem monſtraverint, poſſunt ab Epiſcopo admitti. Qui vero commiſerunt delictum habens annexam à Jure infamiam, non poſſunt poſt declaratoriam ſententiam criminis admitti ſine diſpenſatione. l. cc. q. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34.

15. Diſpenſare poteſt Epiſcopus in omnibus irregularitatibus ex delicto occulto excepto homicidio. l. cc. q. 35.

Judex.

1. Judex non poteſt licitè ferre ſententiam in favorem cauſæ minus probabilis. *In Tract. de act. hum. & Conſcientia.* Diſput. 2. in quæſtiunculis. §. 4. qq. 4.

2. Nec poteſt in cauſa utrinque æque probabili ferre ſententiam in favorem unius partis, ſed tenetur facere compoſitionem dimidiando jura l. cc.

3. Quando una cauſa videtur quidem probabilior, ita tamen, ut ex eſſus probabilitatis non ſit *evidenter*, *certò*, & *eminenter* major, tenetur pariter jura juxta probabilitatem cujusvis collitigantium dividere, ita ut habenti majorem probabilitatem plus juris vel rei adjudicet, quàm alteri. l. cc.

4. Si non adhibet moralem diligentiam in acquirenda ſcientia juris, vel in conſulendis ſuper cauſa controverſa legibus obligatoriis, vel in examinanda exactè cauſâ, omnes ſententiæ injuſtæ ex tali ignorantia ſequentes ſunt novum injuſtitiæ peccatum formale, & tenetur ad totius damni inde cauſati reſtitutionem. *In Tr. de peccatis.* Diſput. 1. quæſt. 4.

5. Peccat mortaliter, ſi de crimine occulto, de quo non præceſſerunt indicia ſufficientia ad inquirendum, judicialiter conveniat vel interroget perſonam ſimplicem. *In Tract de Decal. Præcepto* 7. & 8.

6. Non licet Judici, deferre teſtibus juramenta execratoria niſi in cauſis graviſſimis. l. cc. Præcepto 2. de Juram. qq. 12.

7. Tenetur Judex articulos probatoriales in re variis circumſtantiis involuta minutatim diſtinguere, & teſtes ante depoſitionem juramenti monere, ut non jurent in confuſo ſuper articulo, niſi de omnibus circumſtantiis interrogatis omnino phyſicè ex viſu vel auditu certi ſint. l. cc. qq. 11.

8. In ſubhaſtatione bonorum cauſata ex mero in-

Digitized by Google

infortunio rectè aſſignat competentiam ſtatua quandam ſubhaſtatis, quamvis ſint ruſtici vel aliàs plebei. *In Tr. de Contractibus*, §. de Solutionibus. qq. 3. 4. 5.

9. In ſubhaſtatione, ſive ſit ſecuta ex culpa ſive ex infortunio, recte aſſignat liberis majorennibus ſalatium annuum qnantum æquitas poſcit, pro ſervitiis parenti præſtitis. *In Tr. de Decal.* Diſp. 8. qq. 22.

10. Tenetur ratum habere legata, vel teſtamenta uxorum, ex ſua dote vel aquæſtu ultra legitima erga liberos vel maritum per leges taxata diſponentium in extraneos vel cauſas pias, & hoc procedit non obſtantibus pactis conjugalibus de refluxu bonorum in propinguos, ſi improles decedant. Id enim intelligendum, ſi inteſtati aut ſine alià diſpoſitione decedant. *In Tr. de Decal.* Diſp. 8. qq. 23.

11. Poteſt aliquando exigente ſpeciali neceſſitate boni publici per indicia indubitata convictos, quamvis non confeſſos, afficere pœna ordinaria, etiam mortis. *In Supplementis* §. 5.

Judicium temerarium.

1. Judicium temerarium eſt, quo quis ſine ſufficiente fundamento poſitivè judicat, alterius intentionem vel actionem eſſe probabilius aut certo pravam. *In Tr. de Decal.* Diſp. 9. qq. 42.

2. Omne judicium temerarium circa objectum grave, ſi hoc judicetur tanquam certum judicio firmo, eſt peccatum mortale. l. cc. qq. 44.

3. Cenſetur autem firmum, ſi illi longo tempore v. g. per tres hebdomadas ſine dubio de oppoſito inhæreat. l. cc. qq. 45.

Vide. Suſpicio. Detractio.

Juramentum.

1. Juramentum eſt invocatio Dei in teſtem aſſerti, vel etiam in fidejuſſorem promiſſi. *In Tr. de Decal.* part. 1. Diſp. 3 §. 1. qq. 1.

2. Juramentum *aſſertorium* eſt invocatio Dei in teſtem aſſertionis de re præſente vel præterita. l. cc. qq. 2.

3. Juramentum *promiſſorium* eſt invocatio Dei in teſtem præſentis animi de ſervando promiſſo, & ſimul in fidejuſſorem pro illius impletione. l. cc. qq. 2.

4. Juramentum *execratorium* eſt invocatio Dei in teſtem ſimul & vindicem, ſi non ſubſiſtant aſſerta aut non ſerventur promiſſa. l. cc. qq. 2.

5. Juramentum *comminatorium* mali injuſtè infligendi continet tres, & ſi accedat execratio, quatuor malitias. l. cc. qq 2.

6. Ad licitum juramentum requiruntur tria, nempe *veritas*, ut aſſerta ſint vera, *juſtitia* ut res aſſerta poſſit licitè revelari, aut promiſſa licitè præſtari, *judicium*, ut invocatio fiat ob cauſam gravis momenti, & cum matura deliberatione. l. cc qq. 3.

7. Materia juramenti aſſertorii eſt omnis veritas per experientiam propriam comperta, ac manifeſtari non prohibita. l. cc. qq. 4.

8. Materia juramenti promiſſorii eſt omnis res præſtari non prohibita, ac melior vel æque bona oppoſito. l. cc. qq. 4.

9. Nec in juramento aſſertorio nec in promiſſorio datur parvitas materiæ. l. cc. qq. 9.

10. Peccat mortaliter jurans, ſe aliquid audiviſſe vel vidiſſe, ſi dubitat aut tantùm ſit moraliter certus, ſe illud audiviſſe vel vidiſſe. l. cc. qq. 10. & qq. 11.

11. Formulæ juramenti ſpeculativè loquendi non ſunt: *Deus novit*, *Deus ſcit; Deus teſtabitur ſuo tempore; coram Deo loquor*, *Deus novit omnia*, *Deus videt meam conſcientiam*, practicè tamen loquendo, ſi deſit veritas, judicium, vel juſtitia, continent ſpecialem malitiam, quæ ad juramentum revocari debet. l. cc. qq 5.

12. Non eſt juramentum, ſi quis dicat: *Caput mihi amputes*, *amputentur mihi aures* (puta, à judice, vel alio homine) niſi ita ſit l. cc. qq. 5.

13. Nec eſt juramentum, ſi quis rem aſſeveret ejusmodi terminis: *certè*, *verè*, *revera*, *in veritate*, *fide boni viri*, *per meam fidem*, *in conſcientia*, *per meam conſcientiam.* l. cc. qq 5.

14. Nec ſunt juramentum termini comparativi; v. g *tam verum eſt*, *ac ſol lucet*; *quàm vere hic ſto*, *ſedeo*, *ambulo.* Si quis tamen mentiendo dicat; tam verum eſt, ac Deus eſt; tam verè ac Chriſtus eſt in SS. Sacramento; tam verè, ac omnia *Amen*; quod loquor eſt purum evangelium; eſt ſicut articulus fidei; ſum tam innocens ac B. Virgo &c. ejusmodi locutiones ſunt quidem blasphemia, ſed non ſunt perjurium. l. cc. qq. 5.

15. Qui dicit, ſe jurare per cœlum, terram per omnes dœmones verè jurat. l. cc. qq 6.

16. Non omne juramentum eſt illicitum, ſed aliquando etiam præceptum. l. cc. qq. 7.

17. Omne perjurium tam promiſſorium quàm aſſertorium eſt grave peccatum. l. cc. qq. 8.

18. Tenentur Judices monere, ut in re involuta pluribus circumſtantiis teſtes inæqualiter circa varias circumſtantias certi non jurent in confuſo de omnibus. l. cc. qq. 11.

19. Judici non licet, teſtibus deferre juramentum ſub formula execratoria, niſi in cauſis graviſſimis. l. cc. qq. 12.

20. Omne juramentum, in quo deeſt juſtitia, eſt peccatum mortale, etiamſi res promiſſa vel comminata, tantum ſit peccatum veniale. l. cc. qq 13.

21. Non eſt ſemper peccatum mortale, ſi in juramento deſit judicium. l. cc. qq. 14.

22. Ad licitè jurandum requiritur ea maturitas ac circumſpectio, ut abſit omne periculum prolabendi in perjurium. 2) ut ſit medium neceſſarium ad impediendum grave malum, vel procurandum magnum bonum proprium vel alienum, ſpirituale, vel temporale. l. cc. qq. 15.

23. Qnilibet tenetur ſnb peccato mortali adhibere efficacia remedia ad extirpandam pravam conſuetudinem temerè jurandi, quamvis ordinariè verum juret. l. cc. q. 16.

24. Peccat mortaliter, qui in juramento utitur æqnivocatione, aut reſtrictione mentali abſolutè quidem ſenſibili, ſed quam jurans certò ſcit, non advertendam ab audiente. l. cc. qq. 17. niſi ſit evidenter injuſtè extortnm, & agatur de amiſſione vitæ vel alio malo graviſſimo. *In Tr. de Decal.* Diſp. 9. qq. 57.

25. Juramentum metu injuſto extortum, ſi injuſtitia ſit notoria & ab ipſo extorquente ſnfficienter agnita, eſt invalidum. l. cc. qq. 18.

26. Nec eſt validum juramentum dolo extortum, ſi dolus det cauſam juramento, ſtante virtuali repngnantia jurantis in oppoſitum l. cc. qq. 19.

27. Qni alium provocat ad jnrandum, quem ſcit certò peieraturum, peccat mortaliter. l. cc. qq. 20.

28. Juramentum promiſſorium de minori bono eſt invalidum; ſi autem ab initio fuerit de melinri bono, & incipiat fieri de minori bono, eoipſo incipit eſſe invalidum. l. cc. qq. 21.

29. Juramentum promiſſorinm ſolenne non deſinit obligare, quando res promiſſa incipit fieri nimis gravis. Jutamentum verò non ſolenne in tali caſu deſinit obligare, quando devenitur ad talem arduitatem, ad quam ſe non extendebat promiſſin. l. cc. qq. 22.

30. Civis vel Canonicns non tenetnr ad nova Statuta vi juramenti, niſi ſint præciſe explicativa vel conſervativa priorum, ſed tantùm tenetur vi novæ legis. l. cc. qq. 23.

31. Civis vel Canonicus, qui juravit in Statuta per conſuetudinem jam abrogata, tenetur ad ea nihilominus, ſi conſuetudo non ſit rationabilis, & poſitio Staturorum non dependeat ab ipſa commnnitate. l. cc. qq. 24.

32. Si probabile ſit, Gentilem, vel Turcam vel Judæum laborare ignorantia invincibili licitè ab iis exigitur juramentum per Deos, Mahometem, Abrahamum, dummodo etiam Gentilis credat in unum quendam ſupremum Denm vindicem malorum. l. cc. qq. 25.

33. Qui jnrat, ſe non amplius luſnrum ad vitanda peccatornm pericnla, obligatur; ſecus ſi juramentum tantùm reſpiciat circumſtantiam ſuperſtitioſam. Tunc enim eſt invalidum. l. cc. qq. 26. In dnbio pro ſaniori intentinne ſtandum eſt. l. cc.

34. Juramentum non mutuandi ex bono fine valet, non autem ex motivo vitioſo. l. cc. qq. 27. In dubio pro ſaniori intentione ſtandum eſt. l. cc.

35. Juramentum non vendendi minori pretio aut non emendi cariori pretio eſt invalidum l. cc. qq. 28.

36. Juramentum non deuuntiandi delinquentem ante commiſſum delictum eſt invalidum; poſt commiſſum valet, ſi non repugnet bono communi. l. cc. qq. 29.

37. Juramentum denuntiandi delinquentem, quando eſt de bono meliori, valet, etſi juramentum fiat ex ira & vindicta. Quando autem non eſt de bono meliori, eſt invalidum. l. cc. qq. 30.

38. Medicus in locis, ubi jnravit, ſe non recepturum in ſui curam infirmnm, niſi confeſſum, non tenetur eo jnramento, ſi probabilius ſit, ægrum ex obſtinatione potius moriturum. l. cc. qq. 31.

39. Prius promiſſum aut votum non tollnntnr poſteriore promiſſo aut voto jurato, niſi prius ſpecialiter irritetur à Jure. l. cc. qq. 32.

40. Omnes actus ſupervenientes ac repngnantes juramento ſunt invalidi, niſi juramentum fuerit irritatum à Jure. l. cc. qq. 33.

41. Jutamentum contrarium legi eſt invalidum, ſi lex principaliter ac immediatè reſpiciat bonum commune; ſecus, ſi principaliter reſpiciat bonum privatum. l. cc. qq 34.

42. In dubio de obligatione juramenti ſervari debent hæ regulæ. 1) In dubio tenendum eſt, quod ſervata proprietate verborum & intentione jurantis minus ſtringit. 2) Juramentum ſequitur naturam actus, cui adjicitur. 3) Juramenti obligatio manet manente objecto in eodem ſtatu; ſecus, ſi objectnm notabiliter recedat ab intentione jurantis. 4) Juramentum in præjudicium tertii, inquantum eſt violativum juris alieni, irritum eſt. l. cc. qq. 34.

43. In dubio ſtrictè tali, an emiſſum ſit juramentùm, non obligat. In dubio, an interceſſerit intentio jurandi, obligat. In dubio, an licitum fuerit juramentum, datur obligatio conſulendi peritum. l. cc qq. 36.

44. Jurare in judicio prohlbentur. 1) Perjuri declarati. 2) Inſames declarati, ſi ultro ſe offerant. 3) Capitales inimici. 4) Socii criminum. 5) Judæi & Turcæ. 6) Laici contra Clericos in criminalibus. 7) Conſanguinei usque ad quartum gradum, ita ut non poſſint cogi. 8) Mulieres in criminalibus de Jure Canonico. 9) Sacerdotes in judicio laico, niſi in cauſa propria vel Eccleſiæ, de jure Canonico. 10) Impuberes vel alii imperfecti judicii. l. cc. qq. 35.

45. Juramentum poteſt deponi per procuratorem. l. cc. qq. 36.

46. Lex Civilis poteſt indirectè irritare juramenta irritando contractns. l. cc. qq. 37.

47. Illa ſola juramenta poſſunt irritari à Superioribns, quorum materia eſt iis ſubjecta. l. cc. qq. 38. Ad actualem autem irritatinnem requiritur, ut obſervatio juramenti ſit evidenter in eorum præjudicium. l. cc.

48. Papa poteſt irritare juramenta facta de alienandis vel non alienandis bonis dicatis Den, inquantum vi primæ donatinnis fuerunt exempta à Iure principum. 2) juramen-

ta

ta de beneficio renunciando. 3tiò Juramenta Capitulorum Cathedralium velCollegialium, quatenus repugnant bono communi, aut Diſciplinæ. 4tò Juramenta feudatariorum Romanæ Eccleſiæ ubi jus feudale, & præjudicium juris certum eſt. l. cc. qq. 39.

49. Epiſcopus poteſt irritare juramenta Capitulorum vel Clericorum præjudicantia diſciplinæ. l. cc. qq. 39.

50. Prælatus, maritus reſpectu uxoris & liberorum, tutores reſpectu pupilli, Dominus reſpectu ſervi poteſt irritare juramenta ſubditorum præciſe inquantum præjudicant ſuæ poteſtati. l. cc. qq. 39.

51. Superior juramenta ſubditi ſemel à ſe approbata non poteſt irritare niſi emergente nova cauſa. l. cc. qq. 40.

52. Juramenta ſemel irritata non reviviſcunt morte irritantis. l. cc. qq. 41.

53. Ad valorem irritationis requiritur cauſa juſta. l. cc. qq. 42.

54. Irritatio juramenti à diſpenſatione differt per hoc, quod irritatio ſit actus Superioris declarantis ſuum diſſenſum in re à ſua poteſtate dependente: Econtra diſpenſatio ſit nomine Dei remittentis obligationem pro circumſtantiis, pro quibus eam remiſſionem exigit major Dei Gloria. l. cc. qq. 43.

55. Etiam ad valorem diſpenſationis à juramento requiritur legitima cauſa. l. cc. qq. 44.

56. Cauſæ diſpenſandi legitimæ ſunt duæ. 1mò Exigentia boni communis. 2dò Dubietas de valore juramenti. l. cc. qq. 45.

57. Omnis diſpenſatio circa juramenta habet ſimul naturam declarationis & jurisdictionis. l. cc. qq. 46.

58. In diſpenſatione juramentorum & votorum, niſi diſpenſans habeat plenitudinem poteſtatis, rectius conjungitur commutatio. l. cc. qq. 47.

59. Qui habet poteſtatem commutandi vota, non eoipſo habet poteſtatem commutandi juramenta. l. cc. qq. 48.

60. Jurans non poteſt propria authoritate commutare juramentum, niſi in aliquid evidenter melius. l. cc. qq. 49.

61. Commutare diſpenſando, vel diſpenſare commutando ſignificat, ſimul conjungendam eſſe commutationem cum diſpenſatione. l. cc. qq. 50.

Vide. Reſtrictio mentalis. æquivocatio. teſtis. reus.

Jus & Juſtitia.

1. *Juſtitia* eſt conſtans ac perpetua voluntas cuique tribuendi jus ſuum. *In Tract. de Jure & Juſt. Diſp. 1. q. 1.*

2. *Jus* eſt facultas diſponendi de bonis conceſſa à lege. l. cc. n. 3.

3. *Jus naturale* eſt facultas diſponendi de bonis conceſſa à lege naturali. l. cc. n. 4.

4. *Jus poſitivum* eſt facultas diſponendi de bonis conceſſa à lege humana vel Divina circa ea, quæ non fuerunt diſpoſita per legem naturalem. l. cc. n. 5.

5. *Jus gentium* eſt facultas diſponendi de bonis ex more vel conſenſu gentium. l. cc. n. 8.

6. *Jus in re* eſt, quo res ita homini eſt devincta, ut ab alio nec licitè nec validè ipſo invito alienari poſſit. l. cc. n. 11.

7. *Jus ad rem* eſt, quo alicui devincitur, ſeu obligatur, perſona ad tradendam ſibi rem. l. cc. 12.

8. *Juſtitia commutativa* eſt, qua per contractum redditur æquale pro æquali. l. cc. n. 13.

9. *Juſtitia diſtributiva* eſt, qua in communitate diſtribuuntur commoda & onera juxta vires & merita ſingulorum. l. cc. n. 14.

10. *Juſtitia legalis* eſt, qua in communitate exæquantur commoda & onera juxta congruentiam totius & partium communitatis. l. cc. n. 15.

11. Datur actu juſtitia commutativa hominis ad Deum, & Dei ad hominem. l. cc. q. 4. & 5.

12. Inter patrem filium, Dominum & ſervum, *quà tales*, non poteſt dari juſtitia commutativa. l. cc. q. 3. Poteſt tamen dari inter eos, qui ſunt tales. l. cc.

13. Inter maritum & uxorem etiam *quà tales* poteſt dari juſtitia commutativa. l. cc. q. 3. concl. 3.

Juſtitia Originalis.

Vide. Adamus. Gratia.

Lectoratus.

1. EST ſignum, quo traditur poteſtas prælegendi verbum Dei in Eccleſia. *In Tract. de Sac. Ord.* §. 4. q. 1.

2. *Materia* eſt liber prælegendus; *forma* ſunt illa verba: *Accipite & eſtote Verbi Dei relatores*. l. cc. q. 2. 4.

3. Officium Lectoris eſt, 1mò Verbum Divinum populo prælegere. 2dò Illud prælegendo prædicare. 3tiò Catechiſin explicare. 4tò Benedicere panem & fructus novos. l. cc. q. 3. 4. 5. 6. 7. 14. 15. 16. 17.

4. Lectoris eſt non ſolùm prælegere libros ſcripturæ, ſed etiam alios approbatos ab Eccleſia. l. cc. q. 8. 9. 10. 13.

5. Ad Lectoratum non requiritur certa ætas. l. cc. q. 11.

Lex.

Lex in genere.

1. Eſt ordinatio rationis ad bonum commune ſub obligatione de ſe ſtabili. *In Tract. de Legibus*, §. 1. qq. 1.

2. Lex

2. Lex *mere pœnalis* eſt, quæ ſolùm obligat ad ſubeundam ſine reſiſtentia pœnam à Superiore imponendam. l. cc. qq. 5.

3. Lex *directiva* eſt, quæ illos, qui eam ſequuntur, eximit à juſta reprehenſione & culpa. l. cc. qq. 6.

4. Lex *favorabilis* eſt, cujus extenſio ad caſus conſimiles, conformiter ad intentionem Legislatoris eſt melior pro bono communi. l. cc. qq. 9.

5. Lex *odioſa* eſt, quæ pleroſque gravat, nec petit extendi ad caſus conſimiles ad majus bonum commune conformiter ad intentionem Legislatoris. l. cc. qq. 9.

Lex naturalis.

6. Lex *naturalis* eſt ordinatio rationis in mente Dei circa ordinem rerum agendarum, per lumen rationis vel per inſtinctum naturæ promulgata. l. cc. §. 2. qq. 1.

7. Lex *naturalis* præſcribit quidem pro diverſis circumſtantiis diverſas obligationes aut facultates, prout facit Ars medica, œconomica, Politica &c. ſicut tamen ejusmodi artes ſunt in ſe pſis immutabiles, & non conditionatæ, ne quidem *objectivè*, ita etiam Lex naturalis eſt immutabilis, & ne quidem *objectivè* conditionata. l. cc. qq. 2. 3. 4.

8. Datur eadem Lex naturalis in ſtatu naturæ integræ, & in ſtatu naturæ lapſæ. l. cc. qq. 5.

9. Deus non poteſt diſpenſare in lege naturali. l. cc. qq. 6

10. Objectum legis naturalis materiale eſt ſolum bonum ad ſocietatem humanam vel ad honeſtatem Religionis abſolutè vel ſaltem moraliter neceſſarium; non autem bonum præciſe neceſſarium ad melius eſſe. l. cc. qq. 7.

11. Formale objectum ſeu motivum legis naturalis eſt *melioritas ſimul rei & ſimul præcepti*; ita ut non ſufficiat, rem eſſe meliorem, ſed etiam requiratur, melius eſſe, ſi detur obligatio, quàm non detur. l. cc. qq. 7.

12. In moderna providentia nulla datur Lex naturalis, quæ agnoſcitur per ſolum inſtinctum internum, prout agnoſcitur à brutis, quin ſimul agnoſcatur per lumen rationis. l. cc. qq. 8.

13. Deordinationem creaturarum ad invicem poteſt Deus ob majus bonum ſupernaturale non ſolum permittere ſed etiam præcipere; non verò poteſt permittere deordinationem circa ordinem intrinſecum creaturarum ad Deum. l. cc. qq. 9.

14. Propriè loquendô non datur Lex naturalis reflexa. l. cc. qq. 10.

15. Circa prima principia generalia legis naturalis, & circa concluſiones in iis evidenter contentas non poteſt dari ignorantia invincibilis; poteſt tamen dari circa concluſiones in iis non evidenter contentas. l. cc. qq. 11.

16. Lex naturalis quoad concluſiones particulares dubia tranſit in materiam legis poſitivæ Eccleſiaſticæ, non autem in materiam legis Civilis, niſi per Sacros Canones ſpecialiter approbatæ. l. cc. qq. 12.

17. Regula agnoſcendi leges naturales eſt; ut cenſeatur illa obligatio eſſe legis naturalis, quam plerique Doctores eruditione & pietate inſignes agnoſcunt. l. cc. qq. 14.

Lex poſitiva.

18. Legis poſitivæ objectum *materiale* eſt omne bonum utile ad ſocietatem humanam vel ad honeſtatem religionis. l. cc. §. 3 qq. 2 Objectum autem formale eſt ratio melioris ſeu majoris utilitatis ad ſocietatem humanam vel ad honeſtatem religionis. l. cc. qq. 2.

19. Lex poſitiva non eſt ferenda pro caſibus extraordinariis ac rariſſimis, niſi contineant enormem malitiam. l. cc. qq. 5.

20. Lex poſitiva convenienter ſe conformat conſuetudini, quando ex mutatione conſuetudinis timenda ſunt mala *majora*, *plura*, & *diuturniora*. l. cc. qq. 6.

21. Per legem poſitivam illa potiſſimùm vitia cohibenda ſunt quæ aut graviora ſunt aut proximo nociva ſunt. aut quorum coercitio moraliter neceſſaria eſt bono communi. l. cc. qq. 7.

22. Leges humanæ non ſunt mutandæ, niſi causâ evidentiſſimæ ac maximæ utilitatis, vel causâ neceſſitatis. l. cc. qq. 8.

23 Mens Legislatorum circa leges humanas meliori regulâ agnoſci nequit, quàm ex ſenſu Doctorum expertorum, eruditione & pietate inſignium. l. cc. qq. 9.

Materia legum.

24. Actio etiam formaliter indifferens, relatè ad motivum prudenter intendibile, non eſt materia legis. l. cc. §. 4. qq. 1.

25. Leges humanæ circa præcepta naturalia vel Divina ſunt tantùm pœnales. l. cc. qq. 2.

26 Actio de ſe indifferens vel tantùm venialiter peccaminoſa poteſt eſſe materia legis graviter obligantis, ſi bonum commune vel motivum petat gravem obligationem. l. cc. qq. 3.

27. Peccat Legislator, ſi materiam, quæ petit prohiberi ſub gravi ſolùm prohibeat ſub levi, niſi jam aliunde per legem naturalem vel divinam ſit ſufficienter prohibita ſub gravi, & delictum in foro externo non graviter obſit bono communi. l. cc. qq. 4.

28. Eccleſia non poteſt præcipere actus mere internos directè, poteſt tamen eos præcipere indirectè, inquantum præcipit actum externum, cui vel *ex natura actus vel ex contractu* eſt annexus actus internus; ſeu inquantum præcipit *concretum* ex actu externo & interno. l. cc. qq. 5 6.

Subjectum Legum.

29. Legislator non tenetur ſuis legibus *purè humanis*. l. cc. §. 5. qq. 1. 3. niſi exinde timeatur ſcandalum. l. cc. qq. 3.

30. Epiſ.

30. Epiſcopus non tenetur ſtare legibus à ſuo Anteceſſore in Synodo editis. l. cc. qq. 2.

31. Infideles laborantes ignorantia vincibili obligantur omnibus Eccleſiæ legibus *explicativis* ſeu *ſpecificativis* juris naturalis vel divini, non tamen obligantur legibus Eccleſiæ arbitrariis. l. cc. qq. 4.

32. Transgreſſio legum, etiam Eccleſiaſticarum, eſt ebriis formale peccatum, ſi eſt ipſis libera in cauſa, necdum retractatâ. l. cc. qq. 5.

33. In dubio, utrum amentes habeant ſufficientem advertentiam, ſaltem in cauſa liberam, adſtringendi ſunt ad obſervantiam legum; peccantque graviter, qui etiam perfectè amentes incitant ad actus contrarios legi. l. cc. qq. 6.

34. Infantes quidem ante uſum moralem rationis non obligantur in actu ſecundo legibus; peccant tamen graviter, qui eos incitant ad actus contrarios legi, vel qui ſine cauſa rationabili illis apponunt carnes in diebus abſtinentiæ. l. cc. qq. 7.

35. Impuberes obligantur lege Confeſſionis & Communionis, quamprimum ejus naturam intelligunt. l. cc. qq. 8. Immo in dubio, an ſint capaces, rectè illis utrumque confertur. l. cc. R. 2.

36. Impuberes tenentur ad abſtinentiam à carnibus & auditionem Sacri ſtatim poſt adeptum uſum rationis. l. cc. qq. 8. R. 3.

37. Tenentur quidem Cenſuris à Jure latis, non tamen ab homine latis. l. cc. qq. 8. R. 4. 5.

38. Viatores non tenentur legibus locorum particularium in quibus transeunt, niſi pœnalibus, ſi hæ etiam in viatores latæ ſint. l. cc. qq. 9.

39. Immo nec Peregrini iis legibus, niſi pœnalibus obligantur. l. cc. qq. 10.

40. Obligantur tamen peregrini legibus locorum particularium. 1mò circa contractus & ſolennitates. 2dò circa leges communes cum ſuo domicilio. 3tiò circa leges, quarum transgreſſio nocet bono communi illius loci. 4tò quoad leges univerſales Eccleſiæ, etſi ſuum domicilium gaudeat exemptione. l. cc. qq. 11.

41. Non licet egredi ex ſua Diœceſi in aliam præciſe ex intentione ſe eximendi à lege diœceſana, niſi interveniente præſumpta licentia proprii Epiſcopi. l. cc. qq. 12.

42. Peregrinus poteſt ex communicari à proprio Epiſcopo, quando delictum fuit inchoatum, dum adhuc erat in Diœceſi, vel ſi cauſat infamiam Diœceſi; immo etiamſi nec fuerit in propria Diœceſi inchoatum, nec cauſet illi infamiam. l. cc. qq. 13.

43. Vagi tenentur legibus locorum particularium, ſaltem ſolennibus & notoriis. l. cc. qq. 14.

44. Clerici tenentur *per ſe ac directè* legibus principum *realibus* ſeu *ſcriptis in res*. a) & legibus ſpectantibus ad gubernationem ſeu quietem publicam. l. cc. qq. 15. R. 1. 2. 3.

45. Clerici non obligantur legibus civilibus reſpicientibus tantùm eorum perſonas, aut eorum actiones præciſe perſonales, aut eorum congruam ſuſtentationem. l. cc. qq. 15. R. 4. Si tamen principes eatenus contraria violenter attentent, obligantur jure divino ad non reſiſtendum violentiæ. l. cc. qq. 15. R. 5.

46. Exemptio Clericorum à legibus Civilibus quoad eorum perſonas, actiones perſonales, & congruam ſuſtentationem eſt juris naturalis, gentium, divini & humani. l. cc. qq. 16.

Promulgatio legum.

47. Promulgatio quoad leges naturales, divinas & humanas ea requiritur & ſufficit, qua veriſimilior redditur exiſtentia vel intentio legis. l. cc. §. 6. qq. 3. 4. 5.

48. Pontifex poteſt obligare totam Eccleſiam ad leges, quæ tantùm fuerunt promulgatæ Romæ; utrum autem in caſu particulari velit ſic obligare, deſumendum eſt ex tenore Bullæ, ex ſubjecta materia, & fine. l. cc. qq. 6.

49. Actu ſic obligat. 1) quando id *expreſsè* in Bulla declarat. 2) vel per terminos æquivalentes. 3) quando Ordinarius præcipit promulgationem legis, nec occurrit rationabilis cauſa eam ſuſpendendi. 4) quando obligationi in locis inchoandæ ponit menſem vel diem. 5) quando lex eſt tantùm declarativa anterioris legis ubique promulgata. 6) quando ſtatuit cenſuram ipſo facto incurrendam circa actum jam aliunde lege univerſali prohibitum. 7) quando Bulla eſt revocatoria gratiarum à ſola voluntate Papæ dependentium. 8) quando Bulla irritat actus quorum valor ſolùm dependet ab Eccleſia. 9) quando Bulla præſcribit formam judicialem pro actu externo. l. cc. qq. 6. R. 3.

50. Pontifex non eſt præſumendus obligare in actu ſecundo ad obſervantiam ſuæ legis in Diœceſi vel Provincia non promulgatæ, quando ex obſervantia paucorum timoratorum privatâ notitiâ ſcientium legem naſceretur magna perturbatio vel aliud grave præjudicium Eccleſiæ. l. cc. qq. 6. R. 4.

Obligatio Legum, præſertim in dubio.

51. Leges Civiles juſtæ, hoc eſt, quæ ordinantur ad bonum commune ſervata æqua proportione onerum in ſubditos, obligant in conſcientia; pœnales autem ſolùm obligant ad non reſiſtendum Miniſtris juſtitiæ. l. cc. §. 7. qq. 1.

52. Leges civiles habendæ ſunt pro juſtis, quamdiu non evidenter conſtat, eſſe injuſtas. l. cc. qq. 1. R. 3

53. Illæ leges civiles obligant in conſcientia 1mò quarum finis & gravis obligatio eſt moraliter neceſſaria bono communi, v. g. ſolutio præſtationum introducta jure gentium. 2dò quando earum transgreſſio cedit vel in gravem religionis ignominiam, vel in grave præjudicium boni communis, vel in grave periculum multarum familiarum.

Econtra leges Civiles, quæ ſolùm dictant mulctam pecuniariam, non obligant in conſcientia. l. cc. qq. 2.

54. Leges divinæ circa neceſſaria neceſſitate medii obligant cum detrimento vitæ: Circa moraliter neceſſaria ad ſalutem obligant cum periculo vitæ & bonorum; uti etiam circa moraliter neceſſaria ad promovendum ingens emolumentum divinæ gloriæ in publico religionis negotio v. g. integræ provinciæ, aliàs irreparabile. Sed circa non neceſſaria moraliter ad ſalutem propriam vel alienam. l. cc. qq. 3.

55. Leges Eccleſiaſticæ non obligant cum gravi damno fortunarum, niſi transgreſſio cedat in gravem contemptum Religionis, vel grave damnum Eccleſiæ non facile reparabile. l. cc. qq. 4.

56. Leges non ſolum naturales, ſed etiam Eccleſiaſticæ ac Civiles obligant ad removenda impedimenta. l. cc. qq. 5.

57. Gravis vel levis obligatio legum deſumitur 1) ex tenore legis. 2) ex natura objecti. 3) ex gravitate pœnæ. 4) ex communi ſenſu doctorum inſignium. 5) ex communi ſenſu & praxi fidelium timoratorum circa leges humanas. l. cc. qq. 6.

Interpretatio legum & Epikia.

58. Principia bonæ interpretationis ſunt. 1mò tenor ac proprietas verborum. 2dò ſubjecta materia. 3tiò intentio legislatoris aliunde nota. l. cc. §. 8. qq. 3.

59. Epikia eſt benigna interpretatio legis pro particulari perſonali circumſtantia à legislatore præſumptivè vel non præviſa vel non comprehenſa ſub lege. l. cc. qq. 4.

60. Senſum præceptivum habent etiam iſta verba: volumus, decernimus, ordinamus, ſtatuimus, caveant, abſtineant, debent, oportet &c. l. cc. qq. 5.

61. Quando Legislator præcipit ſervari integrum corpus Conſtitutionum, etſi obſervantiam injungat *in virtute obedientiæ*, & *ſub indignatione Dei*, ea tamen gravis obligatio non refertur ad ſingulos articulos vel actus in particulari, ſed tantùm ad hoc, ut urgeatur obſervantia, eaque non negligatur per contemptum formalem, vel interpretativum. l. cc. qq. 6.

62. Traduntur Regulæ interpretandi leges. l. cc. qq. 7. & 8. & 9. & 11.

Obſervantia legum.

63. Ad obſervantiam legis affirmativæ naturalis vel divinæ requiritur intentio formalis ſatisfaciendi, ſed circa legem merè humanam ſufficit intentio materialis. l. cc. §. 9. qq. 1. 4. 5.

64 Ebrius vel dormiens non ſatisfacit præcepto v. g. audiendi Miſſam. l. cc. qq. 2.

65. Etiam inviti ſatisfaciunt præcepto Eccleſiaſtico, dummodo non habeant, vel ipſis factis demonſtrent, ſe habere intentionem contrariam abſolutam vel conditionatam non ſatisfaciendi formaliter. l. cc. qq. 3.

66. Implens præceptum ex fine illicitò poteſt ſatisfacere, ſi habeat concomitans motivum implendi præceptum. l. cc. qq. 6.

67. Qui rectè adimplet opus præceptum cum intentione non ſatisfaciendi per hunc actum, mutare poteſt propoſitum, nec tenetur ſatisfacere per alium actum. l. cc. qq. 7.

68. Qui adimplet opus cum circumſtantia incompoſſibili ad modum debitum, v. g. ad devotionem internam, non ſatisfacit præcepto quoad ſubſtantiam. l. cc. qq. 8.

69. An & quando unico actu poſſit ſatisfieri pluribus præceptis, dependet ab intentione legislatoris, vel obligantis quæ agnoſcitur ex natura objecti vel praxi. l. cc. qq. 5. 11. 12.

70. In concurſu legum incompoſſibilium obſervatu pro eadem circumſtantia præferendæ ſunt 1) leges negativæ affirmativis. 2) divinæ circa magis neceſſaria ad ſalutem vel gloriam Dei naturalibus affirmativis. 3) naturales poſitivis circa minus neceſſaria ad ſalutem vel gloriam Dei. 4) divinæ humanis. 5) leges ordinis altioris bonorum legibus inter otis Ordinis. l. cc. qq. 13.

71. Datur obligatio ſaltem ſub veniali implendi leges ad minimum ex influxu virtuali charitatis initialis. l. cc. qq. 14.

Cauſæ excuſantes ab obſervantia, præſertim Epikia,

72. Ignorantia invincibilis excuſat, ſed indicia ignorantiæ vincibilis ſunt, neglectus moralis diligentiæ in inquirendo, neglectus audiendi aliorum conſilia; frequentandi Conferentias &c. l. cc. §. 10. qq. 1. 2. 3.

73. Ignorantia vincibilis poteſt fieri invincibilis per efficax propoſitum recipiendi media de ſe deſtructiva ignorantiæ. l. cc. qq. 4.

74. A lege humana, ac multo magis à cenſura, excuſat ignorantia etiam vincibilis, ſaltem in foro interno, dummodo non ſit ſupina aut craſſa. l. cc. qq. 5 6.

75. Nullus metus excuſat ab actu intrinſecè malo; excuſat tamen à lege divina poſitiva in circumſtantiis, in quibus incutteretur graviſſimum malum, & ex oppoſito non ſequatur graviſſimum præjudicium divinæ gloriæ, ita ut Deus non cenſeatur eſſe invitus. l. cc. qq. 7.

76. Circa leges humanas metus gravis tunc excuſat, quando legislator conſideratis circumſtantiis mali, & rei præceptæ non cenſetur eſſe invitus. l. cc. qq. 7. R. 3.

77. Impotentia moralis tunc excuſat, quando conſideratis circumſtantiis & fine legis Legislator non cenſetur eſſe invitus. l. cc. qq. 8.

78. Quando in parte adhuc reperitur ſufficiens ratio legis, impotens ad totum non excuſatur à parte. l. cc. qq. 9.

79. Impotentia libera in cauſa, in qua potuit & debuit præcaveri, non excuſat à culpa, niſi ipſa cauſa fuerit efficaciter retractata. l. cc. qq. 10. 11.

80. Illa

80. Illa impotentia ſeu poſitio Impedimenti debuit præcaveri, ad cujus cauſationem legislatur conſideratis circumſtantiis & motivo legis cenſetur invitus. l. cc. qq. 12.

81. Licet uti Epikia, quando certum eſt moraliter, legislatorem non pro hac circumſtantia obligaturum fuiſſe, ſi de hac cogitâſſet. l. cc. qq. 13. In dubio judicium à confeſſario exquirendum eſt. l. cc. R. 3.

82. Epikia non habet locum circa leges naturales & divinas. l. cc. qq. 14. quamvis liceat eas interpretari relatè ad caſus non adeo perſonales ſeu individuales, prudenter comprehenſibiles vel non comprehenſibiles à lege. l. cc.

83. Non acceptatio legis tunc ſolùm excuſat, quando lex vel eſt injuſta, aut moraliter innbſervabilis, aut ex prudenti intentione legislatoris non reſpectiva talium locorum, temporum vel circumſtantiarum. l. cc. qq. 15.

84. Defectus finis tunc ſolùm excuſat, quando ceſſat finis eſſentialis adæquatus l. cc. qq. 16.

85. Quando finis ſolùm ceſſat ad tempus, tantùm ſuſpenditur lex; & quando lex eſt diviſibilis, ceſſante fine tantùm quoad unam partem, non ceſſat lex quoad alteram. l. cc. qq. 16.

86. Ceſſante fine, & ſubſtituto alio æque utili, non ceſſat lex. l. cc.

87. Ceſſante fine in caſu particulari non ceſſat Lex fundata in motivo periculi generalis. l. cc. qq. 16.

Conſuetudo.

88. Conſuetudo eſt jus moribus conſtitutum, quod pro lege recipitur, cum deficit Lex. §. 11. qq. 1.

89. Ad legitimam conſuetudinem requiritur. 1mò Ut ſit rationabilis. 2dò Legitimo tempore continuata. 3tiò Introducta à majore parte communitatis. 4tò Et introducta per actus frequentatos moraliter non interruptos. 5tò Introducta animo ſe obligandi. 6tò Ut accedat conſenſus legalis Legislatoris. l. cc. qq. 2.

90. Ad hoc ut conſuetudo ſit rationabilis circa adiaphora, quæ non vergunt in præjudicium morum vel diſciplinæ, ſufficit, ſi ſit *negativè rationabilis*, nil continendô poſitivè præjudicans moribus, ſed circa non adiaphora requiritur, ut ſit poſitivè rationabilis compenſandô æquali vel majori bono, id quod abrogatur. l. cc. qq. 3. 4.

91. Quodlibet membrum communitatis tenetur pro viribus allaborare ad eradicandas pravas conſuetudines ſuæ communitatis. l. cc. qq. 5.

92. Ad hoc, ut valeant conſuetudines antiquiores lege, requiritur tempus immemoriale. Idem dicendum de conſuetudine, quæ ſine peccato inchoari & continuari nequit. cc. qq. 6.

93. Ad conſuetudines circa adiaphora non requiritur plus temporis, quàm ut ſit difficulter mobilis, ſed circa non adiaphora requiritur tantùm temporis, quantum requiritur ad hoc, ut Lex abrogata dicatur compenſari æquali vel majori bono. l. cc. qq. 7.

94. Actus ad formandam conſuetudinem non debent eſſe interrupti, & ſi raró redeant, requiruntur intra 30. vel 40. annos ſaltem tres. l. cc. qq. 8.

95. Animus ſe obligandi per conſuetudinem colligitur ex ſenſu vicinorum Parochorum, Confeſſariorum, & ex pœna. l. cc. qq. 9.

Privilegia.

96. Explicantur clauſulæ apponi ſolitæ. l. cc. §. 12. qq. 3.

97. Aquiruntur 1mò ex conceſſione. 2dò Conſuetudine, 3tiò communicatione privilegiorum. l. cc. qq. 6.

98. Privilegia non extenduntur ad loca & perſonas nec virtualiter expreſſa. l. cc. qq. 7.

99. Conceſſa religioſis extenduntur etiam ad Prælatos & Novitios, & conceſſa viris ad Moniales. l. cc. qq. 7.

100. Nemo poteſt authoritativè interpretari privilegia Papalia Eccleſiaſtica niſi Papa. l. cc. qq. 8.

101. Privilegia in præjudicium tertii, vel in materia ambitioſa, vel inductiva ſcandali ſtrictè ſunt interpretanda. l. cc. qq. 8.

102. Nemo tenetur uti privilegio conceſſo pro ſe. Privilegio tamen conceſſo communitati tenentur uti ejus membra. l. cc. qq. 9.

103. Privilegiatus, ſi ſit in poſſeſſione vel certet de damno vitando, poteſt uti privilegio contra Privilegiatum. l. cc. qq. 9.

104. Circa revocationem privilegiorum notandæ ſunt hæ regulæ. 1o. Ad derogandum privilegio contento in corpore juris ſufficit clauſula derogatoria *generalis*; ſed reſpectu contenti extra corpus Juris, ſi poſſit haberi facilis ejus notitia, requiritur *ſpecialis*. l. cc. qq. 10. Idem dicendum de conceſſis per Concilia generalia. l. cc. qq. 10.

105. Privilegia remuneratoria non poſſunt à principe revocari, niſi ex cauſa gravi. l. cc. qq. 10.

106. Privilegia conventionalia non poſſunt revocari niſi ob neceſſitatem publicam. l. cc. qq. 10.

107. Leo X. revocavit multa Privilegia Regularium, ſed non omnia. A Tridentino fuerunt revocata omnia, quæ ejus Decretis adverſantur; & à Gregorio XV. inter vivæ vocis oracula fuerunt etiam revocata privilegia vivæ vocis. l. cc. qq. 11.

108. Privilegia exſpirant lapſu temporis, pro quo conceſſa ſunt, perſonalia exſpirant cum perſona. l. cc. qq. 12.

109. Privilegia conceſſa, *uſque ad noſtram revocationem*, ſi ſint talia, quæ non ſolent concedi

cedi in perpetuum nomine dignitatis, exſpirant morte concedentis, etſi conceſſa ſint communitati. l. cc. qq. 12.

110. Privilegia merè favorabilia non ceſſant per non uſum, vel ceſſante cauſa finali. l. cc. qq. 12.

111. Privilegia odioſa, vel habentia tractum ſucceſſivum, vel quæ ſunt in præjudicium tertii, amittuntur per non uſum, vel *contrariè* ceſſante fine. l. cc. qq. 12.

112. Privilegia non amittuntur per renuntiationem Prælati ſine conſenſu Capituli. l. cc. qq. 12.

113. Privilegia amittuntur etiam ob abuſum, non tamen ipſo facto. l. cc. qq. 12.

Poteſtas ferendi leges.

114. Capitulum ſede vacante tantùm habet poteſtatem ferendi leges proviſionales. l. cc. §. 13. qq. 2.

115. Abbatiſſæ & Superiorifſæ etiam Generales, non habent poteſtatem ferendi leges; uti nec oppida ſine approbatione ſui principis. l. cc. qq. 3. 4.

Diſpenſatio.

116. Diſpenſatio ab homine tantùm poteſt dari circa leges humanas. l. cc. §. 14. qq. 2. aut mixtas ex humanis. l. cc. qq. 2.

117. Diſpenſare ipſemet Legiſlator nequit, ſi lex fuerit ab eo confirmata juramento; ſi tranſierit in pactum, ſi fuerit confirmata à Superiore. l. cc. qq. 3.

118 Inferior non poteſt diſpenſare in lege Superioris ſine ejus conceſſione tacita, vel in caſu neceſſitatis præſumpta. l. cc. qq. 4. 5.

119. Inferior poteſt diſpenſare in lege Superioris. 1mò Si in aliqua materia habeat facultatem generalem. 2dò Si materia legis eſt levis quantitate, duratione, numero. 3tiò Si caſus ſint frequentes & locus Superioris remotus, & materia non exigat ſubſtare arctiori reſervationi. 4tò Quando Papa vel Imperator ſcripſit leges Provinciæ remotæ accommodatas illius moribus. 5tò Quando in caſu extraordinario concurrit neceſſitas diſpenſandi & periculum eſt in mora. 6tò Quando concurrit dubium ſtrictè dictum, an caſus indigeat diſpenſatione. 7mò Quando illa poteſtas diſpenſandi jam fuit præſcripta. l. cc. qq. 5.

120. Capitulum Sede vacante non poteſt diſpenſare cum criminoſo qui eſt privatus voce activa. l. cc. qq. 6.

121. Habens poteſtatem delegatam diſpenſandi poteſt indirectè diſpenſare ſecum ipſo. l. cc. qq. 7.

122. Vagi poſſunt diſpenſari à Superiore loci, non tamen peregrini, niſi circa leges communes ex poteſtate à Superiore communi data. l. cc. qq. 8.

123. Metropolitanus non poteſt diſpenſare cum Suffraganeis ſubditis. l. cc. qq. 9.

124. Religioſi ſubjecti Epiſcopo circa juramenta, vota, & pœnas debent diſpenſationem petere ab Epiſcopo, niſi Prælatus habeat ſpecialem facultatem; exempti autem non poſſunt eam diſpenſationem ab Epiſcopo petere ſine licentia Superioris, niſi hic injuſtè licentiam deneget. l. cc. qq. 10.

125. Superior ac ipſemet Legiſlator ſine rationabili cauſa diſpenſans circa objecta adiaphora peccat venialiter; circa objecta non adiaphora peccat mortaliter. l. cc. qq. 11.

126. Diſpenſatio facta circa objecta non adiaphora ſine cauſa manifeſtè inſufficiente eſt invalida. l. cc. qq. 12.

127. Circa decreta ab apoſtolis edita poteſt Papa pro caſu particulari diſpenſare; ſed non poteſt ea abrogare generaliter, niſi generaliter ceſſet finis legis. l. cc. qq. 13.

128. Diſpenſatio facta ſine legitima cauſa, quam tamen diſpenſans credit eſſe legitimam, eſt invalida, ſi inſufficientia cauſæ poterat facillimè agnoſci à diſpenſante. l. cc. qq. 14.

129. Cauſa diſpenſandi ſemper debet reſpicere bonum publicum, ſaltem mediatè; eaque debet eſſe æqualis ut litatis relatè ad bonum publicum, ac obſervatio legis. l. cc. qq. 15.

130. Cauſa diſpenſandi eſt triplex, nempe pietas, utilitas, neceſſitas. l. cc. qq. 15.

131. Superior non tenetur diſpenſare, niſi diſpenſationem exigat utilitas boni publici evidenter & notabiliter major, vel charitas Dei aut proximi, vel contractus prævius. l. cc. qq. 16.

132. Diſpenſans non poteſt pro diſpenſatione imponere mulctam pecuniariam, præſertim in ſpiritualibus: poteſt tamen obſervantia legis commutari in eleemoſinam vel contributionem ad cauſas pias. l. cc. qq 17.

133. Signa tacitæ diſpenſationis ſunt 1mò ſi ſuperior concedat actum, qui concedi nequit ſine diſpenſatione. 2dò Si ſuperior videat ſubditum bona fide operari contra legem, & non impediat, cum facillimè poſſit impedire. l. cc. qq. 18.

134. Sola taciturnitas Superioris ad transgreſſiones legum non poteſt haberi pro tacita diſpenſatione. l. cc. qq. 19.

135. Diſpenſatio facta ſine cognitione cauſæ invalida eſt, etiamſi cauſa ſubſiſtat, niſi fiat ab ipſomet legiſlatore l. cc. qq. 20.

136. Pro foro interno poteſt præſumi, Superiorem habere & examinâſſe legitimam cauſam diſpenſandi, niſi conſtet de contrario. l. cc. qq. 21.

137. Diſpenſatio vitiatur ex duabus cauſis, nempe per *ſubreptionem*, quæ eſt reticentia veri, & *obreptionem*, quæ eſt narratio falſi l. cc qq. 22.

138. Diſpenſatio *obreptitia* vel *ſubreptitia* eſt invalida, quando motivum reticitum vel ſuggeſtum fuit motivum *ſine quo non*. l. cc. qq. 23.

139. Quan-

139. Quando ſubreptio, vel obreptio non contigit ex malitia, ſed ex ſimplicitate vel ignorantia, relinquitur delegato libertas ſtatuendi, quæ veroſimiliter Pontifex bene informatus ſtatuiſſet. l. cc. qq. 24.

140. Dantur exempla ſubteptionis ſubſtantialis. qq. 25.

141. In dubio, an ſubreptio vel obreptio ſit ſubſtantialis, eligendum, quod conducib lius ad ſalutem animarum, honeſtatem religionis, & gloriam Dei. l. cc. qq. 26.

142. Affertur inſtructio Parochorum & Confeſſariorum pro Caſibus, quorum abſolutio ſeu diſpenſatio à S. Pœnitentiaria Apoſtolica petenda eſt. l. cc. qq. 27.

Lex Suprema Charitatis.

143. Lex ſuprema charitatis conſiſtit in eo, quod homo emolumenta divinæ gloriæ in rebus magni momenti teneatur præferre commodis propriis. l. cc. §. 15. qq. 1.

144. Hæc Lex regulat ferme omnes controverſias morales dubias. l. cc. qq. 2. 6. 7.

145. Vi hujus legis homo per ſe tenetur vitare non ſolùm ea, quæ graviter diſplicent Deo, ſed etiam ea, quæ inferunt grave detrimentum divinæ gloriæ vel bono Eccleſiæ, vel homini ſpecialiter pertinenti ad Deum. Etſiamſi fiant ſine peccato formali. l cc. qq. 3. 5.

146. Hæc Lex obligat per ſe etiam ad hoc, ut in rebus gravis momenti bonum eminenter majus præferatur minori, commune privato, bonum Superioris bono inferioris. l. cc. qq. 3. 5.

147. Hæc obligatio fundata in lege charitatis ſuſpenditur, quando Lex altioris vel ſtrictioris obligationis oppoſitum petit. l. cc. qq. 4. 5.

148. Referuntur varii caſus particulares, in quibus deficiente alia lege directa urget Lex charitatis. l. cc. qq. 6. & qq. 7.

Lignandi jus.

Vide. Dominium in bona. §. 3.

Locatio & Conductio.

1. Prohibentur Prælati locare res Eccleſiaſticas immobiles vel mobiles pretioſas ultra triennium ſine ſolennitatibus. *In Tract. de Contract.* §. 5. q. 3. & 5.

2. Prohibentur conducere milites prædia ruſtica, Tutores & Curatores prædia fiſcalia ante depoſitionem rationum, perſonæ Eccleſiaſticæ ratione quæſtûs, exercentes artem ſtreperam domos vicinas Profeſſoribus. l. cc. q. 3.

3. Conductor non poteſt rem ſublocare alteri invito Domino. l. cc. q. 4.

4. Locator tenetur conductori concedere liberum uſum rei, reparare neceſſaria ad uſum, compenſare expenſas neceſſarias, præſtare tributa & onera, manifeſtare vitia occulta rei, compenſare damna illata ex culpa lata, remittere mercedem locationis, ſi locator non potuit uti re locata. l. cc. q. 6.

5. Locator rei frugiferæ in anno ſterili non tenetur remittere mercedem locationis, ſi ita fuerit conventum tacitè vel expreſſè, aut ſi anni fertiles compenſent damnum. l. cc. q. 7.

6. Locator poteſt expellere conductorem, ſi ipſemet locator incipiat indigere, ſi conductor male verſetur in re locata, ſi conductor per notabile tempus non ſolverit pretium locationis. l. cc. q. 8.

7. Conductor rerum tenetur ſolvere mercedem tempore convento, rem conductam non deſerere, uti re modô permiſſô, & præſtare damnum illatum ex culpa lata. l. cc. q. 10.

8. Idem proportionaliter dicendum de locatore operæ. l. cc. q. 10.

9. Conductor non tenetur præſtare damnum ex culpa levi famuli. l. cc. q. 11.

10. Conductor operæ ad longum tempus tenetur ſolvere totam mercedem, ſi locatarius impediatur, v. g. morbo, ad tempus ſolùm reſpectivè exiguum. l. cc. qq. 12.

11. Succeſſor univerſalis tenetur ſtare contractu locationis *rerum* ab anteceſſore initæ; non vero tenetur illo ſtare ſucceſſor particularis. Imo in locatione operarum ne quidem tenetur illo ſtare ſucceſſor univerſalis. l. cc. q. 13.

12. Si Prælatus, Parochus, vel Beneficiatus locavit ſuos reditus, non tenetur ſucceſſor ſtare illa locatione. l. cc. q. 13.

Ludus.

1. Ludus eſt dictum vel factum animi relaxandi cauſâ. *In Tr. de Jur. & Juſt.* Diſp. 9. poſt. q. 3. qq. 1.

2. Ludus eſt licitus; ſed ad ejus licentiam exigitur 1mò ut finis non conſtituatur in ipſa delectatione, ſed ordinetur ad reparationem virium animi & corporis. 2dò ut fiat tempore, loco, & in circumſtantiis debitis. 3tiò ut non fiat nimio affectu vel tempore. l. cc. qq. 2. 3.

3. Licet etiam ludere pro moderato pretio. l. cc. qq. 4.

4. In Ludo non transfertur dominium. 1mò ſi ludens non habet poteſtatem alienandi, ut pupilli, minorennes, uxores, filii familias &c. in rebus quorum non habent adminiſtrationem. 2dò ſi unus ſimulando ſe imperitum alterum fraude inducat. 3tiò ſi lucrum in ludo quæſitum eſt dolo vel fraude. l. cc. qq. 5.

5. In Bavaricis legibus prohibentur ludi excedentes quindecim crucigeros, hoc eſt, partem decimam ſextam aurei: item nocturni & clancularii, & qui fiunt ſub officio matutino vel veſpertino. l. cc. qq. 6.

6. Qui alterum notabiliter excedit in arte ludendi, probabilius tenetur ad reſtitutionem. l. cc. qq. 7.

7. Ludos eſt peccatum mortale imò ſi quis faciat profeſſionem ludendi. adò quando totum fere tempus diurnum & nocturnum in eo diebus feſtis impenditur. 3tiò qui ludit cum iis, qui ſunt proni ad blaſphemandum in ludo. 4tò qui in ludo exponit nimiam ſummam, ita ut res familiares conjiciat in periculum notabilis damni. l. cc. qq. 8.

8. Peccant graviter, qui ludis vel luſoribus prohibitis aperiunt domum. l. cc. qq. 9.

Luxuria.

Vide. Septem vitia Capitalia. Præceptum VI.

Magia, Maleficium.

1. *Magia* eſt ſtudioſa voluntas patrandi ope dæmonis mira, communes hominum vires excedentia. *In Tr. de Decal.* part. 1. Diſp 2 §. 3. qq. 1.

2. *Maleficium* eſt ſtudioſa voluntas ope dæmonis nocendi proximo. l. cc. qq. 2.

3. *Veneficium* eſt ſtudioſa voluntas, ope vel ex inſtructione dæmonis per applicationem ſimulaneam rerum naturaliter nocivarum nocendi proximo. l. cc. qq. 3.

4. Dantur vera maleficia, & vera magia. l cc. qq. 4

5. Diſcrimen inter magos & veneficos eſt, quod illi habeant ordinariè expreſſum pactum cum dæmone, iſti implicitum; item, quod illi principaliter intendant patrare mira, iſti nocere proximo. l. cc. qq. 5. 6.

6. *Sagæ* dicuntur, quæ ineunt expreſſum pactum cum dæmone principaliter ad oblectationem propriam. l. cc. qq. 6.

7. Non eſt veroſimile, dari integros conventus ſagarum, licet aliquando contingat, Sagam transferri ab ono loco in alium, l. cc. qq. 7.

8. Maleficium ſomnificum, amatorium ſeu *philtrum*, ligaminis &c. tantùm differunt ratione effectus diverſi. l. cc. qq 8.

9. Maleficium *per operationem dæmonis tranſeuntem* eſt, quo dæmon unica operatione tranſeunte, v. g. corruptione organorum, cauſat effectum ſtabilem, v. g. morbum. Maleficium *per operationem dæmonis permanentem ſeu continuam* eſt, quo dæmon perpetuò operatur v. g per vehementiſſimas tentationes internas vel moleſtationes externas, v. g. ad amorem, odium, damnum cauſandum. Hæc diſtinctio eſt bene notanda. l. cc. qq. 8.

10. Deus permittit maleficia interdum ad tentandam excellentem virtutem maleficiati, interdum ad demonſtrandam ſuam juſtitiam vindicativam, interdum ad manifeſtandam ſuam opportuno tempore omnipotentiam. l. cc. qq. 9.

11. Ex parte maleficiati ſumit Deus quandoque cauſam ad permittenda maleficia. 1) ob imprecationes injuſtè oppreſſorum vel afflictorum. 2) ob effrœnem luxuriam. 3) ob blaſphemias. 4) ob odium & invidiam erga perſonas Deo acceptas, vel ob profanationem ſacrarum rerum. 5 ob immiſericordiam erga pauperes. 6) ob applicationem remediorum ſuperſtitioſorum contra infeſtationes dæmonum vel maleficia. l cc. qq. 10.

12. Non datur in rebus naturalibus remedium contra infeſtationes Sagarum vel dæmonum; adeoque eo fine iſta adhibere ſuperſtitioſum eſt. l. cc. qq. 11.

13. Non licet tollere aut impedire maleficium per actionem de ſe ex ſua natura improportionatam ad inhibendam vim dæmonis. l. cc. qq 12.

14 Ligaturas ex inſtituto quærere, quaſi illis non inventis Deus minus facilem conferat opem ad inhibendam operationem permanentem dæmonis, ſuperſtitioſum eſt, & nihil aliud, quàm ſumere Salvaguardiam à dæmone. l. cc. qq. 13.

15. Contra maleficia cauſata per *operationem dæmonis tranſeuntem* relicto effectu naturali permanente utendum eſt remediis naturalibus, ſed contra malefi ia, quæ cauſantur *per operationem dæmonis continuam ſeu permanentem* uti licet ſolis remediis ſpiritualibus. l. cc. qq. 14. & 15.

Vide. Angeli Diſput. ult.

Mancipium.

1. Mancipatus nec repugnat legi naturali, nec divinæ. *In Tr. de Jure & Juſt.* Diſp. 3. in Quæſtiunc. qq. 5 6.

2. Apud Chriſtianos non poteſt licitè introduci, poteſt tamen introducta permitti. l. cc. qq. 6.

3. Contrahitur nativitate, jure belli, condemnatione vendɩtione. l. c. qq. 7. 8. 9. 10.

4. Licet ſeipſum, aut in gravi neceſſitate etiam filium vendere in ſervum. l. cc. qq. 11.

5. Juſto titulo redacti in ſervitutem non poſſunt fugere á domino; Siqui autem in ſervitutem redacti ſunt bellò evidenter injuſtò, poſſunt tales fugere, & ab aliis adjuvari in fuga, imo poſſunt etiam uti compenſatione pro damnis acceptis. l. cc. qq. 12.

6. Negotiatio Europæorum circa mancipia cum barbaris eſt illicita, niſi ultro conſentiant. l. cc. qq. 13.

7. Mancipatus ſolvitur. 1) manumiſſione. 2) ſi dominus infantem ex ſervo exponat, vel ancillam in domo publica. 3) ſi judæus, gentilis vel hæreticus in ditione principis chriſtiani ſervum chriſtianum poſſideat &c. l. cc. qq. 14.

8. Jura Domini ſunt, ut quidquid ſervus lucratur, lucretur Domino. Non tamen habet jus in vitam & membra ſervi nec poteſt ei prohibere conjugium. l. cc. qq. 15.

9. Servi poſſunt lucrari ſibiipſis, imò ſi interveniat pactum cum domino, aut gratuita conceſſio. adò ſi aliquid lucrentur ex ludo, nego-

Digitized by Google

negotiatione ſine detrimento obſequiorum, inventione, donatione aliena, legato, hæreditate. 3tiò quando à domino ei aliquid reſtituitur pro illata injuria. l. cc. qq. 15.

Maritus.

Vide. Uxor. Præceptum IV. amor proximi. pignus.

Matrimonium.

1. Materia Sacramenti matrimonii eſt contractus civilis inter marem & fœminam, ad individuam vitæ ſocietatem, ac per ſe ex genere ſuo etiam ad generationem prolis ordinatus. *In Tr. de Matrim.* §. 2. q. 4.

2. Forma hujus Sacramenti ſunt illa verba, quibus Miniſter Eccleſiæ authoritate Chriſti contractum illum civilem confirmat. l. cc. q. 5.

3. Miniſter hujus Sacramenti eſt contrahentium Parochus, qui nomine Chriſti illorum contractum confirmat. l. cc. q. 6.

4. Poteſt etiam à Catholicis, ubi non poteſt haberi Parochus, celebrari matrimonium in ratione contractûs civilis, quin celebretur in ratione Sacramenti. l. cc. q. 7.

5. Poteſt matrimonium contrahi ſub obligatione ſervandæ perpetuæ caſtitatis. l. cc. q. 8.

6. Non valet matrimonium à parentibus loco liberorum præſentium & tacentium initum. l. cc. q. 9.

7. Ad valorem matrimonii non requiritur conſenſus parentum. l. cc. q. 10.

8. Nec Princeps poteſt irritare pro foro interno matrimonia ſine conſenſu parentum inita; licet poſſit ea irritare pro foro externo ad effectum exhæredationis. l. cc. q. 12.

9. Parentes peccant graviter, ſi absque juſta cauſa matrimonia liberorum impediant, vel nimis diu differant. l. cc. q. 11.

10. Si unus conjugum infidelium altero ad fidem converſo nolit cohabitare ſine contumelia creatoris, pars converſa tenetur ſe ſeparare, & ſi vult, poteſt contrahere aliud matrimonium. Si autem infidelis vult cohabitare ſine contumelia creatoris, pars converſa tenetur illi cohabitare l. cc. q. 13. Si autem infidelis interea contraxit aliud matrimonium, ac dein convertatur, & pars converſa necdum contraxit matrimonium, tenetur ad eam redire. l. cc.

11. Idem dicendum de hæreticis in hæreſinatis, educatis ac toleratis l. cc. q. 14.

12. Valet matrimonium contractum per procuratorem. l. cc. q. 15.

13. Conſenſus contrahentium debet eſſe ſaltem moraliter ſimultaneus. l. cc. q. 16.

14. Fictè contrahens ante conſummationem ſatisfacit; ſi compenſet damnum illatum parti læſæ: ſed poſt conſummationem, aut ſi per excommunicationem compellatur, tenetur ponere conſenſum. l. cc. q. 17.

15. Dantur tamen cauſæ recuſandi conſenſum etiam poſt ſententiam Judicis l. cc. q. 18.

16. Fictè contrahens poteſt quovis actu conjugali renovare ſuum conſenſum altera parte non monita. l. cc. q. 19. 20.

17. Matrimonium ratum præciſe eſt diſſolubile authoritate Eccleſiæ, in quantum eſt merus contractus civilis, vel inquantum eſt tacitè conditionatum, vel in quantum eſt dubiè validum. l. cc. q. 21.

18. Epiſcopi jubentur conſtituere Syndicum pro valore matrimonii, quando agitur de Diſſolutione matrimonii, & ille tenetur appellare contra diſſolutionem; alioquin acta ſunt nulla *In Supplem.* §. 8.

Vide. *Divortium*, *Impedimenta matrimonii*, *Uſus matrimonii*, *Obligationes conjugum.*

Medicus.

1. Medico non licet præbere medicinam probabilem relicta tutiore. *In Tr. de act. hum. & Conſcientia.* Diſput. 2. in quæſtiunc. §. 4. qq. 5.

2. Licitum tamen illud eſt, ſi fiat ex conſenſu tacito vel expreſſo infirmi, rationabili tamen, puta in caſu quo ægroto vel ob majus pretium vel ob faſtidium probabilioris medicinæ licitum fuerit infirmo eligere minus probabilem. l. cc.

3. Non licet fœminæ gravidæ dare medicinam pro evitanda infirmitate perpetua, ſi grave periculum ſit, exinde enecandum infantem in utero, niſi cum ægritudine matris periclitetur ſimul vita infantis. *In Tr. de Decal.* Diſp. 6. qq. 37.

Mendacium.

1. Mendacium eſt affirmatio vel negatio rei, in mente loquentis ſcienter falſæ, ex intentione fallendi audientem. *In Tr. de Decal. Diſp. 9. qq. 46.*

2. Dividitur in pernicioſum, officioſum, & jocoſum. l. cc. qq. 47.

3. Omne mendacium eſt peccatum. l. cc. qq. 48.

4. Qui affirmat vel negat rem, de qua dubitat, an ſit vera, mentitur. l. cc. qq. 49.

5. Quando nutrices infantibus narrant varias fabulas, mentiuntur, niſi illæ fabulæ recipiant ſenſum allegoricum utilem, de cujus ſignificatione ſuo tempore inſtruantur. l. cc. qq. 50.

6. Illa ſententia, quod in caſu maximæ neceſſitatis verba poſſint proferri ſolùm *materialiter*, hoc eſt, ſine ulla ſignificatione, nec eſt vera, nec probabilis. l. cc. qq. 51.

Vide. Æquivocatio, reſtrictio mentalis.

Meritum.

1. Meritum *de condigno* eſt, quod habet æqualitatem cum præmio, *de congruo ſtricte dictum eſt*, quod licet non habeat æqualitatem cum præmio, fundat tamen decentiam ex parte præmiantis ad prœmiandum. *De congruo late dictum eſt*, quod non habet ullam proportionem æqualitatis, vel decentiæ, ponit tamen *conditiones* à remuneratore requiſitas

tas ad præmium. *In Tract. de pecc. Orig. & Gratia. Diſp. 3. q. ult. qq. 2.*

2. Opera juſtorum merentur vitam æternam de condigno. l. cc. qq. 3.

3. Merita puri hominis non habent condignitatem ad ullum præmium, niſi ad illud ordinentur à præmiante. l. cc. qq. 4.

4. Deus remunerat merita juſtorum ſupra condignum. l. cc. q. 5.

5. Etiam damnati puniuntur infra condignum. l. cc. q. 6.

6. Ad merendum vitam æternam requiritur ſtatus gratiæ, libertas contradictionis, & ſtatus viæ. l. cc. qq. 7.

7. Nullus actus eſt meritorius vitæ æternæ, niſi ſaltem virtualiter procedat ex charitate. l. cc. qq. 8.

8. Nemo poteſt mereri gratiam ope ejusdem gratiæ. l. cc. qq. 9.

9. In juſtis quolibet bono opere quantumvis remiſſo augetur gloria, & habitus charitatis, quoad materiale habitûs. l. cc. qq. 10.

10. Nemo poteſt alteri mereri de condigno, ita ut poſſit alteri cedere ſuum meritum. l. cc. qq. 11.

11. Merita per peccatum mortale mortificata reviviſcunt quidem per juſtificationem, ſed ſecundùm menſuram pœnitentiæ. l. cc. qq. 12.

Metus.

Vide. Contractus. Actus humani. Votum. Sponſalia. Matrimonium.

Minorennis.

Vide. Contractus.

Miraculum.

Vide. Tentatio Dei. Fides. Baptiſmus.

Miſericordia.

1. Immiſericordia eſt ſpeciale peccatum. *In Tract. de Decal.* part. 1. Diſp. 5. qq. 1.

2. Frequentari actus immiſericordiæ de ſe veniales poſſunt coaleſcere in habitum immiſericordiæ graviter peccaminoſum. l. cc. qq. 2.

3. Peccat graviter, qui rem pauperi neceſſariam cum gravi illius damnificatione in pignus retinet. l. cc. qq. 3.

4. Peccant graviter, qui in penuria frumenti coacervant frumenta, ſicque cauſant, ut fiat notabiliter carior. l. cc. qq. 4.

5. Tempore famis non licet indiſcriminatim peregrinos ejicere ex urbe vel provincia, etiam ens, qui tali ejectione conjicerentur in neceſſitatem quaſi extremam. l. cc. qq. 5.

6. Peccant mortaliter, qui mendicos in neceſſitate communi conſtitutos in gravem neceſſitatem perpetuam conjiciunt l. cc. qq. 6.

7. Peccant mortaliter, qui paſſim negant eleemoſinas ex ſuperfluis ſtatûs, ut ad altiorem ſtatum coacervatione bonorum aſcendant, l. cc. qq. 7.

8. Peccant mortaliter, qui ſuperflua ſtatûs neglectis pauperibus in ſuperfluas epulas, ſtructuras, curioſitates, ſuppellectiles &c. profundunt. l. cc. qq. 8.

9. Advocati tenentur ſub peccato mortali gratis in ſe recipere patrocinium pauperis, ſi alioquin periculum gravis neceſſitatis incurreret. l. cc. qq. 9.

10. Peccant graviter Medici, Chirurgi, Pharmacopolæ, ſi ſine ſuo gravi diſpendio juvare poſſint ægrum, alioquin gravem diuturnam infirmitatem vel mortem ſubiturum, idque implorati negligant. l. cc. qq. 10.

11. Peccant graviter, qui debitores ad ſolvendum impotentes extorſione ſolutionis ingravem diuturnam neceſſitatem conjiciunt, cum dilationem ſolutionis ferre poſſent ſine ſuo gravi diſpendio. l. cc. qq. 11.

12. Peccant graviter à colonis extorquentes canonem conſuetum tempore ſterilitatis vel ulterius infortunii, ſi Canon jam ſit ſufficienter commenſuratus fructibus & damnum non ſoleat compenſari per annos fertiles. l. cc. qq. 12.

13. Peccant graviter Clerici divites, ſi non relinquant notabilia legata in favorem Clericorum, Seminariſtarum, vel Eccleſiarum pauperum, niſi excuſentur intentione alterius cauſæ magis piæ. l. cc. qq. 13.

14. Peccant graviter, qui alios retrahunt, à faciendis vel obſervandis legatis in favorem pauperum, niſi ſic faciant ex intentione cauſæ magis piæ, & magis acceptæ Deo. l. cc. qq. 14.

Vide. *Charitas, amor proximi, eleemoſina.*

Miſſa.

1. Mercationes circa ſtipendia Miſſarum prohibentur. In ſupplemento. §. 6.

2. Miſſa Parochialis debet applicari pro parochianis. I *Supplem.* §. 3. & de Sacram. Ord. §. 24. qq. 16. 17. 18.

Vide. Presbyteratus. Cæremoniæ Miſſæ. Rubricæ Miſſæ. Sacrificium Miſſæ. Feſta. Parochus.

Mutuum.

1. Mutuum eſt contractus, quo res unico uſu conſumptibilis traditur alteri in ejus dominium, ea lege, ut reſtituatur eadem ſpecie *In Tr. de Contract.* §. ult. qq. 1.

2. Uſura eſt quodvis auctarium ſortis, ex obligatione pendendum à mutuatario, præciſe titulo mutui. l. cc. qq. 2.

3. Non licet exigere aliquid ultra ſortem titulô mutui. l. cc. qq. 3.

4. Nec licet aliquid exigere ultra ſortem tanquam debitum ex benevolentia, vel gratitudine. l. cc. qq. 4.

Digitized by Google

5. Licet tamen aliquid exigere ultra ſortem titulo damni emergentis, lucri ceſſantis, vel periculi ſortis. l. cc. qq. 5. 6. 7.

6. Sed in tali caſu requiritur, ut damnum ſit reale, cauſatum ex ipſo mutuo, æquale compenſationi, deductum in pactum, atque damno non ſecuto remittatur compenſatio. l. cc. qq. 8.

7. In titulo lucri ceſſantis requiritur, ut lucrum ſit probabile, ut mutuans non habeat alias pecunias otioſas ad procurandum illud lucrum, & ut pecunia ſit actu expoſita vel deſtinata ad illud lucrum. l. cc. qq. 9.

8. In periculo ſortis requiritur, ut ſit probabile, ut non ſufficienter excludatur per pignora, fidejuſſores &c. atque ut mutuans non teneatur aliunde, recipere in ſe tale periculum ex pacto, vel ex charitate. l. cc. qq. 10.

9. Solum ſtatutum principis non poteſt licitum reddere auctarium ex mutuo, niſi concurrat alius titulus diſtinctus à mutuo. l. cc. qq. 11.

10. In caſu, quo mutuans non tenetur mutuare gratis ex charitate, licitum eſt, abſque omni alio titulo emere cenſum ex re vel perſona frugifera, ſed ea conditione, ut periculum capitalis & cenſûs maneat apud emptorem, niſi hoc periculum redimatur à creditore per remiſſionem proportionatam lucri partiarii, æquivalentem utrique periculo ſortis & cenſûs. l. cc. qq. 12.

11. Attamen hic contractus practicè eſt injuſtus, niſi lucrum annuum ex re vel perſona frugifera, demptâ neceſſaria ſuſtentatione mutuatarii, & ſolutione cenſuum anteriorum, ſuperet ad minimum ſextuplo valorem cenſûs annui. l. cc. qq. 12. 16.

12. Hic contractus trinus meritò prohibetur à legibus generaliter, nec eſt practice tutus, quia in praxi vix unquam concurrunt omnes conditiones requiſitæ ad ejus licentiam. l. cc. qq. 16.

13. Cenſus germanicus non poteſt aliter defendi practicè, niſi dicatur, quod ſit permutatio juris realis pro jure perſonali inæqualis valoris aliunde ex charitate vel juſtitia indebita, atque illius inæqualis valoris per cenſum lege taxatum legitima compenſatio. l. cc. qq. 13. 14.

14. Ad juſtitiam hujus contractus germanici requiritur. 1mò Ut interveniat tale periculum ſortis, quo ſtante minus valeat jus perſonale quàm reale. 2dò Ut creditor ad mutuandum gratis etiam cum ſuo periculo non teneatur aliunde ex charitate vel juſtitia. 3tiò Ut cenſus non transgrediatur taxam à lege ſtatutam. l. cc. qq. 17.

15. Datur obligatio mutuandi gratis in triplici caſu. 1mò Quando pecuniæ otioſæ ſine morali periculo ſortis commodari poſſunt amico vel ſubdito, in gravi neceſſitate conſtituto, vel 2. alteri in quaſi extrema neceſſitate conſtituto. 3. Quando pecuniæ ad decentiam ſtatûs requiſitæ commodari poſſunt in extrema neceſſitate conſtituto abſque morali periculo, per hoc incidendi in gravem neceſſitatem perpetuam. *In Tract. de Decal. part. 2. Diſp. 1. q. 7. qq. 1.*

16. Peccat mortaliter, qui denegat mutuum gratuitum in gravi neceſſitate conſtituto, ſi non ſubit per hoc periculum damni, aut ſi ad ſubeundum tale periculum aliunde tenetur ob arctiorem conjunctionem vel ob ordinem charitatis. l. cc. qq. 2.

Vide. Uſura.

Naufragorum bona.

Vide. Dominium §. de modis aquirendi. n. 6.

Negotiatio.

1. Negotiatio eſt, qua res emitur animô eam, non mutatam in melius, carius vendendi. *In Tract. de Jure & Juſt. Diſp. 9. q. 4.*

2. Negotiatio Clericis & religioſis eſt prohibita jure divino & humano. l. cc. q. 4. Concl. 2.

3. Negotiatio latè dicta licita eſt Clericis, ſi habeat ſequentes conditiones. 1mò Si res, quæ venditur, non fuerit empta. 2dò. Si res non ematur ut vendatur. 3tiò Si vendatur mutata. 4tò Si non vendatur lucri cauſa; ſeu carius. l. cc. Concl. 3.

4. Religioſi vitare debent lucra etiam operâ manuum ſuarum quæſita, ſi illis non ſint neceſſaria, & populo cauſam querelarum præbeant. l. cc. Concl. 4.

Vide. Clerici. Ordo. §. 1.

Nuptiæ Secundæ.

1. Si mulier ſecundò nubat, tales nuptiæ non ſunt benedicendæ. *In Tract. de matrim.* §. 5. q. 29.

2. Si vir ſecundò nubat, poſſunt benedici, ſi ita conſuetudo tulerit. l. cc. q. 30. 31.

3. Viduæ impraegnatæ à defuncto marito non ſunt admittendæ ad ſecundas nuptias ante partum. l. cc. q. 31.

Vide. Matrimonium. §. 6.

Obedientiæ votum.

1. Quando Superior aliquid præcipit, quod ſubdito videtur eſſe probabilius iniquum, tenetur Religioſus obedire, ſi res præcepta tantùm per legem humanam videatur iniqua. *In Tract. de act. de hum. de Conſcientia Quæſt. 4. Object. 5.*

2. Si autem res præcepta probabilius ſit intrinſecè mala, Religioſus tenetur conſulere peritiores; & ſi illis idem videatur, tenetur potius appellare ad Superiorem Superioris, quàm obedire. l. cc. Object. 5.

3. Idem dicendum. 1mò. Si Superior præcipiat aliquid, quod probabilius cedit in grave nocumentum proprium vel præjudicium tertii, & dubium eſt, an hoc Superior poſſit præci-

præcipere. 2dò Si Superior non ſit Superior quoad actum præceptum, v. g. circa actum mere internum, articulos fidei, adminiſtrationem Sacramenti pœnitentiæ &c. 3tiò Si Superior transgrediatur limites ſuæ poteſtatis præcipiendo ea, quæ manifeſtè omnium aliorum indifferentium judicio notabiliter excedunt obligationes ſui ſtatûs. l. cc. Object. 5.

Vide. Votum, Lex.

Obſeſſi.

Vide. Exorciſtatus. Angeli Diſput. ult. Communio. n. 115. Divinatio.

Opinio.

Vide. Probabilis opinio.

Ordinationes.

1. Regulares poſſunt quidem ordinari ab alio Epiſcopo, ita tamen, ut habeant teſtimonium à ſuo Ordinario; non haberi ordinationem in Diœceſi propria. *In Supplem.* §. 13.

Ordines.

1. Ordines ſunt unum Sacramentum unitate finis & unitate ſubordinationis unius ad alterum relatè ad eundem finem. *In Tract. de Sacram. Ordinis* § 1. q. 2.
2. Signa vocationis ad ſtatum Clericalem ſunt talenta naturæ & gratiæ, inclinatio ad hæc munia ſanctè obeunda, opportunitas mediorum. l. cc. q. 5.
3. Peccant mortaliter, qui ad Ordines aſpirant ex primario motivo aſſequendi honores, vel divitias, ſeu temporalia. l. cc. q. 6.
4. Dediti vitiis carnalibus non debent recipere Ordines. l. cc. qq. 3. 4.

Ordines Minores.

1. Quoad ſubſtantiam ſunt inſtitutionis divinæ, quoad modum ſunt inſtitutionis Eccleſiaſticæ. l. cc. §. 7. q. 1. 8.
2. Fuerunt ſemper in Eccleſia Latina. l. cc. q. 2. Non autem in Eccleſia Græca. l. cc. q. 3.
3. Antiquitùs fuerunt collati diviſim. l. cc. q. 4.
4. Antiquitùs aſcendebatur ad Superiores Ordines omiſſo uno vel altero ex Ordinibus Minoribus. l. cc. q. 5.
5. An Minores Ordines ſint Sacramentum, poteſt diſputari in utramque partem. l. cc. q. 6. Inde etiam Diſputari poteſt, an imprimant characterem. l. cc.

Oſtiaratus.

1. Eſt ſignum &c. quo traditur poteſtas aperiendi Eccleſiam dignis, eamque claudendi indignis. *In Tract. de Sac. Ord.* §. 3. q. 1.
2. Eſt Ordo. l. cc. q. 2. 3.
3. Materia eſt traditio clavium Eccleſiæ; forma ſunt illa verba: *Sic agite, quaſi reddituri Deo rationem pro iis rebus, quæ his clavibus recluduntur.* l. cc. q. 4. 5.
4. Officium Oſtiarii eſt 1mò congruis horis convocare ad divina populum. 2dò Aperire Eccleſiam dignis, excludere indignos, puta excommunicatos, hæreticos &c. 3tiò Cuſtodire ſacrarium. 4tò Servare & diſponere libros ad divina. l. cc. q. 6. 7.

Parochus.

1. PArochus tenetur ſingulis Dominicis & feſtis de præcepto applicare Miſſam pro populo. Si autem habeat tenues redditus, poteſt die Dominico aut feſto accipere ſtipendium, & applicationem differre in feriam. *In Tr. de Sacram. Ordinis.* §. 14. qq. 16. 17. 18. *Et in Supplem.* §. 3.
2. Parochi tenentur ſingulis Dominicis & Feſtis prædicare verbum Dei; & ſi notabiliter hanc obligationem negligant, peccant mortaliter. l. cc. §. 20. qq. 1.
3. Non ſatisfaciunt huic obligationi, qui alternatim habent concionem & catecheſin, niſi Epiſcopus pro congruentia loci particularis aliud diſpoſuerit; tenentur enim *per ſe* in Dominicis & feſtis præter concionem etiam habere Catecheſin. l. cc. qq. 2.
4. Tenentur frequenter inviſere infirmos, & aſſiſtere moribundis, etiamſi jam fuerint proviſi Sacramentis. *In Tr. de Legibus.* *§. ult. qq. 6. 7. & in Tr. de Decal. Diſp. 1.* & in Tr. de ſpe & charitate. q. 4. Not. 7. & ad Object. 1.
5. Tenentur jure divino omnes redditus Eccleſiaſticos, etiam Stolæ, impendere in cauſas pias: tenentur etiam inter cauſas pias præferre hic & nunc evidenter acceptiorem Deo; & ſi notabilem partem, quæ ſufficit ad gravem materiam furti impendant in cauſam merè profanam nec materialiter nec ſaltem formaliter piam. *In Tr. de Jure & Juſt. Diſp.* 2 *q.* 1. 2. 3.
6. Peccant graviter, ſi perſonas parochianas impediant à frequenti confeſſione & communione. *In Tr. de Euchar. Diſp.* 5. *q.* 5.
7. Diligenter legant & obſervent regulas Concionatoribus à d Saleſio, & aliis præſcriptas. *In Tr. de Sacram. Ord.* §. 20.
8. Si impediantur à frequenti concione ob debilitatem memoriæ, defectus poterit ex licentia Ordinarii ſuppleri per Prælectionem l. cc. §. 4. de Lectoratu.
9. Si eodem die ſunt occupati in Concionando, audiendis confeſſionibus, Catechizando, cantandis Veſperis, &c. rectè ab Ordinario petunt & impetrant diſpenſationem à recitando privatim Breviario, ſaltem ex parte, ſi in hoc ſentiunt particularem difficultatem. l. cc. §. 15. de Horis Canonicis. qq. 48.
10. Inſtituant cum ſuis Parochianis Meditationes in Eccleſia. In Supplem. §. 4.
11. Parochi Regulares poſſunt amoveri ab Epiſcopo vel Superiore, quin unus alteri teneatur reddere rationem amotionis. *In Supplem.* §. 12.

Vide. Sacrificium Miſſæ. Prædicare. Simonia. Appro-

Digitized by Google

Approbatio. Jurisdictio. Exorciſmi. Locatio. Amor proximi. Impedimenta. Sponſalia.

Paſcua.

Vide. Dominium circa foſſilia, paſcua &c.

Patrini.

Patrini in baptiſmo.

1. *Patrinus in baptiſmo* dicitur, qui baptizatum levat, ac ſimul fidejuſſoris munus in ſe recipit de dirigendo baptizato in fide Catholica. *In Tr. de bapt.* §. 4. qq. 1.

2. Mos adhibendi patrinos jam viguit primis ſæculis. l. cc, qq. 2.

3. Officium patrini eſt, baptizatum monere ac dirigere, ut vivat conformiter Evangelio. l. cc. qq. 3.

4. Tridentinum præcipit, tantùm adhiberi *unum vel unam*; aut ad ſummum *unum & unam.* l. cc. qq. 4.

5. Adhibendi non ſunt, qui ſuo officio ſatisfacere non poſſunt, aut veroſimiliter ſatisfacturi non ſunt l. cc. qq. 5.

6. A munere patrini excluduntur omnes Regulares. l. cc. qq 6

7. Nec poſſunt adhiberi duo patrini, vel duæ commatres. l. cc. qq. 7.

8. Peccant, qui ſine urgente neceſſitate adhibent hæreticum pro patrino; quod ſi mos patriæ cogat, adhibendus tantum eſt patrinum politicum pro honeſta infantis educatione, & ſimul conſtituendus eſt alius patrinus catholicus. l. cc. qq. 8.

9. Integra communitas non poteſt in ſe recipere munus patrini, niſi tantùm politici & honorarii. l. cc. qq. 10.

10. Pro infante maſculo non eſt adhibenda ſolùm patrina, nec pro fœmella ſolùm patrinus. l. cc. qq. 11.

11. Poſſunt duo conjuges ſimul levare eundem infantem. l. cc. qq. 12.

12. Baptizans non poteſt ſimul eſſe patrinus. l. cc. qq. 12. n. 2.

13. Pater non poteſt eſſe patrinus ſui filii illegitimi. l. cc. n. 3.

14. Contrahit obligationem patrini levans infantem, etſi non ſit deſignatus à parocho vel parentibus. l. cc. n. 4.

15. Quando contra decretum Tridentini plures ſunt admiſſi in patrinos, omnes contrahunt cognationem. l. cc. n. 5.

16. In baptiſmo non ſolenni ex neceſſitate levans infantem non contrahit hanc cognationem. l. cc. n. 6.

17. Parochus peccat deſignando patrinum rationabiliter invitis parentibus; deſignatus tamen contrahit cognationem. l. cc n. 7.

18. Ad contrahendam obligationem requiritur ut patrinus phyſicè per ſe vel alium tangat infantem. l. cc. n. 8.

19. Quando levatur infans per procuratorem cognationem contrahit ſolus principalis. l. cc. n. 9. Idque verum eſt, etſi interea principalis revocaverit mandatum. l. cc. n. 10.

Patrini in Confirmatione.

20. In Confirmatione tantùm debet adhiberi *unus Patrinus vel una patrina.* l. cc. de Confirm. qq. 7.

21. Cognatio ſpiritualis tantùm contrahitur inter confirmantem & confirmatum, illiusque matrem & patrem & patrinum. l. cc. qq. 8.

Paupertas Religioſa.

1. Proprietarius eſt, qui diſponit de re contrà voluntatem ſuperioris. *In Tr. de Jure & Juſt.* Diſput. 2. q. 4. qq. 1.

2. In Religioſis, nullam habentibus adminiſtrationem circa res communes, ea ſufficit materia ad peccatum mortale, cujus ablatio fit graviter invito ſuperiore. l. cc. qq. 2.

3. In Religioſis nullam habentibus adminiſtrationem, ſpectandò præciſe violationem juris alieni talis eſt gravis materia, qualis in furto, ita ut intra florenum ea gravitas à Superiore non debeat notabiliter reſtringi, nec notabiliter ampliari ultra aureum. l. cc. qq. 2.

4. Spectandô tamen obligationem fidelitatis erga Deum per votum Deo promiſſæ Superior pro Religioſis in materiam gravem rectè conſtituit unum florenum, ſi ultra conceſſa expendatur in uſus privatos. l. cc. qq. 2. 3.

5. In Religioſis habentibus adminiſtrationem bonorum communium, ſi expendatur etiam ſumma gravis v. g. centum aut mille florenorum in bonum commune, Superiore tamen non graviter, ſed tantùm *leviter invito* illa uſurpatio bonorum non erit peccatum mortale ſed veniale. l. cc. qq. 2. n. 4.

6. Ubi ſuperior nullam determinavit materiam paupertatis pro peccato mortali, illa materia pro gravi habenda eſt, quam pro gravi agnoſcit *praxis* Religioſorum timoratæ conſcientiæ, non tantum reſpectivè paucorum, ſed *univerſalis, publica*, & *ſuperioribus nota.* l. cc. qq. 3. n. 3.

7. In dubio, utrum aliqua materia paupertatis ſit gravis vel levis, eoipſo pro gravi habenda eſt. l. cc qq. 3. n. 5.

8. Non licet Religioſo habere pecuniam vel rem tanquam propriam etiam cum conſenſu Superioris, cenſetur autem haberi tanquam propria, quando Religioſus habet plenam poteſtatem de ea diſponendi non revocabilem à ſuperiore ſine gravi offenſione ſubditi. l. cc. qq. 4.

9. Nec licet Religioſo habere peculium vel alia bona *jure ſtabili & poſſeſſorio* etiam nomine conventus & cum conſenſu ſuperioris l. cc. qq 4. n. 2.

10. Nec licet Religioſo habere peculium, quamvis modicum, ad uſus indeterminatos. l. cc. qq. 4. n. 3. & qq. 5.

11. Nec licet Religioſo habere vitalitia, niſi pecu-

pecuniæ exinde obvenientes detineantur in communi depoſito, ita ut eas Religioſus accipiat è manu Superioris ad uſus convenientes, de quibus ſuperior poſſit libere inquirere & dare vel negare licentiam. l. cc. qq. 6.

12. Poteſt contra paupertatem peccari, 1) acceptione, 2) alienatione. 3) mutuatione. 4) uſurpatione. 5) abſconſione. 6) deſtructione ſi fiant ſine conſenſu ſuperioris. l. cc. qq. 7.

13. Licentia ſuperioris, ad hoc ut ſubditum à peccato excuſet, debet eſſe *libera* à coactione, metu, dolo, ac fraude. adò *juſta*, ſeu talis, quæ licitè dari poſſit à ſuperiore. l. cc. qq 8.

14. Sufficit Religioſo ad licitum uſum rerum licentia Superioris *tacita*, quando videlicet continetur implicitè in licentia quadam expreſſa generali, vel cum ea connectitur, vel quando ſic notoriè conſuetum eſt legitimè, vel quando Religioſus ſic diſponit ſuperiore ſciente & abſque metu graviorum malorum liberrimè connivente. l. cc. qq. 8

15. Quando ſuperior commodè adiri nequit & neceſſitas operandi urget, ſufficet licentia præſumpta, dummodo probabilius ſit ſuperiorem, ſi interrogaretur daturum licentiam & acceptin rei dein manifeſtetur ſuperiori. l. cc. qq. 8. n. 4.

16. Hæc licentia præſumpta etiam ſufficit ad excuſandum à vitio proprietatis, quando ſuperior quidem adiri poſſet ſed non aditur ob reſpectum humanum v. g. pudorem, vel aliam ſimilem difficultatem, dummodo ſuperior non cenſeatur abſolutè invitus, nipetatur licentia. Verum in praxi, ſi ſuperiori hic modus agendi ex licentia præſumpta diſpliceat, fere ſemper intervenit peccatum veniale, & ſi mens paſſionibus excæcata ſibi formet dictamen erroneum de licentia præſumpta, facile etiam intervenit peccatum mortale. l. cc qq. 8. n. 5.

17. Si ſuperior irrationabiliter neget, vel negaturus licentiam prævideatur, non licet agere contra ejus voluntatem, niſi res, quæ à ſuperiore negatur, Religioſo ſit abſolutè debita vel jure naturæ, v. g. alimenta & tegumenta, vel jure divino, vel jure religionis, vel jure officii. l. cc. qq. 9.

18. Afferuntur decreta Romana à Clemente VIII. & aliis Pontificibus edita in materia paupertatis. l. cc. ad fin. Objectionum.

Vide. Votum. Clericorum bona.

Peccatum.

Natura Peccatorum.

1. Eſt dictum, factum, vel concupitum contra legem æternam Dei. *In Tr. de peccatis* Diſp. 1. q. 1.

2. Nec datur, nec dari poteſt peccatum Philoſophicum. l. cc. q. 2.

3. Ad peccatum mortale non requiritur advertentia reflexa ad malitiam ſuæ actionis, ſed ſufficit advertentia virtualis & interpretativa, l. cc. q. 3.

4. Advertentia interpretativa habetur, dum quis poteſt & debet habere advertentiam actualem directam ad malitiam ſuæ actionis. l. cc. q. 3.

5. Peccata ignorantiæ, peccata conſuetudinis & alia peccata, quæ tantùm ſunt libera in ſua cauſa, ſunt peccata formalia, inquantum conſtituunt unum totum morale cum libertate antecedente, necdum ſufficienter retractatâ, à qua denominantur libera. l. cc. q. 4.

6. Actus omiſſioni culpabili conjunctus, niſi ſit cauſa ponendi omiſſionem, non eſt peccatum. l. cc. q. 5. Si autem ſit cauſa omiſſionis, contrahit eandem ſpecie malitiam, quam haber ipſa omiſſio. l. cc. q 5.

7. Materiale peccati conſiſtit in converſione ad creaturam; formale autem peccati conſiſtit in ſola privatione debiti ordinis ad ſidem ultimum. l. cc. q. 6.

8. In omni peccato ſimul intervenit error intellectus. l. cc. in Quæſtiunc. qq. 1.

9. Omne peccatum ſimul repugnat naturæ rationali. l cc qq. 2.

10. Peccata non ſunt inter ſe connexa. l. cc. qq. 3.

11. Peccatum non reperitur in ſenſibus elicitivè l cc qq. 4.

12. Omnis peccans conſtituit ſuum ultimum finem in creatura l. cc. qq. 5.

13. Venialiter peccans actus ſuos humanos refert habitualiter in Deum. l. cc. qq. 6.

Diſtinctio peccatorum.

14. Dantur peccata ex ſua natura venialia. l. cc. Diſp. 2 q. 1.

15. Nullum eſt veniale plenè deliberatum, quod ſeorſim ſpectatum non potuerit à Deo prohiberi ſub gravi. l. cc. q. 1. concl. 3.

16. Diſcrimen inter peccatum mortale & veniale deſumitur à diverſitate legum, ſub gravi vel levi obligantium. l. cc. q. 1. concl. 4.

17. Utrum lex velit obligare ſub gravi vel levi, deſumendum eſt 1mo *ex tenore legis*, obſervantiam graviſſimè inculcantis 2dò *ex natura objecti*, quod petit prohiberi ſub gravi. 3tiò ex gravitate pœnæ. 4tò ex ſenſu doctorum. 5tò ex conſuetudine ac ſenſu timoratorum. 6tò ex interpretatione Præſidentium in Eccleſia vel Republica, l. cc. q. 1. concl. 5. 6.

18. Idem numero actus non poteſt tranſire ex mortali in veniale aut viciſſim. l. cc. q. 2.

19. Omnia peccata mortalia poſſunt tranſire in veniale ex defectu plenæ deliberationis ſeu libertatis plenæ. l. cc. q. 2. concl. 2.

20. Aliqua peccata tranſeunt ex mortali in veniale ob parvitatem materiæ, ubi ipſa parvitas materiæ non petit ſubſtare legi graviter prohibenti. l. cc. q. 2. concl. 3.

21. Aliqua peccata tranſeunt ex mortali in veniale ex tacita intentione legiſlatoris. l. cc. q. 2. concl. 4.

22. Peccata venialia ex multiplicatione actuum non

non transeunt in mortale, niſi quando in æſtimatione morali coaleſcunt in unam ſummam vel materiam. l. cc. concl. 5.

23. Peccata venialia transeunt in mortale ratione finis graviter peccaminoſi, vel ratione effectus graviter damnoſi homini vel Deo. l. cc. concl. 6.

24. Peccata differunt ſpecie ex oppoſitione ad leges ſpecie diverſas; ipſæ autem leges differunt ſpecie ex motivo legum *immediato* ac *formali eſſentialiter diverſo*. Ad hoc porro, ut motiva legum ſint eſſentialiter diverſa, requiritur 1mò ut motivorum diverſitas ſit in actu primo ſufficiens ad condendam aliam legem. 2dò ut illa motivorum diverſitas actu ſubſtet attentioni legislatoris. 3tiò ut ea motivorum diverſitas in actu ſecundo aſſumatur pro condenda nova lege in ordine ad diverſum effectum legis. l. cc. q. 3.

25. Illa peccata numero differunt, quæ habent *ſubjectum denominationis totale diverſum*, v. g. homicidium. l. cc. q. 4.

26. Actus continui circa objecta regulariter cohærentia & coordinata ad unum finem ſunt unum numero moraliter peccatum. l. cc. q. 4. concl. 2.

27. Actus phyſicè plures circa objecta diſparata, hoc eſt, ex ſuo genere non coordinata in unum, ſunt plura numero peccata. l. cc. q. 4. concl. 3.

28. Interruptio moralis actuum cum retractatione tacitâ vel expreſſa conſtituit plura numero peccata. l. cc. concl. 4.

29. Interruptio actuum per ceſſationem liberam vel neceſſariam conſtituit novum peccatum phyſice & moraliter, quandocunque ponitur nova malitia actûs interni; iſte tamen numerus actuum internorum ſufficienter explicatur per durationem, vel aliam circumſtantiam actûs. l. cc. concl. 5. 6.

30. Deus non eſt cauſa moralis peccati, cauſat tamen materiale peccati ut determinatus à creatura ad ſpeciem actûs. l. cc. Diſp. 3. q. 1.

31. Peccatum habituale eſt actus peccati præteritus necdum ſufficienter retractatus, vel poteſt dici, quod ſit ipſa macula ſeu deformitas animæ habitualis. l. cc. q. 2. concl. 2. 5.

32. In peccato datur duplex macula; una *theologica*, quæ conſiſtit in privatione gratiæ ſanctificantis, & aliorum donorum, altera *moralis*, quæ conſiſtit in habituali deordinatione voluntatis & intellectus. l. cc. q. 2. concl. 3. 4.

33. Datur macula moralis etiam in peccato veniali. l. cc. q. 2. concl. 6.

34. Maculæ morales, quæ vocari poſſunt cauſales ac conſtitutivæ peccati, differunt inter ſe ſpecie juxta diverſitatem ſpecificam peccatorum. l. cc. q. 2. concl. 7.

35. Per reatum culpæ rectè intelligitur macula adæquata, nempe theologica & moralis l. cc. concl. 8.

36. Reatus culpæ, & reatus pœnæ *ſtrictè dictæ*, hoc eſt, Inflictæ cum renitentia voluntatis, realiter identificantur. l. cc. q. 3.

37. Simpliciter tamen loquendô, hoc eſt, abſtrahendo à pœna ſtrictè vel latè dicta, reatus culpæ & reatus pœnæ diſtinguuntur. l. cc. q. 3. concl. 2.

38. Certum eſt, peccato mortali de facto infligi pœnam æternam non ſolùm damni, ſed etiam ſenſûs. l. cc. q. 4.

39. Peccato mortali debetur æterna pœna ſenſus etiam per ſe, & ex malitia intrinſeca actûs. l. cc. q. 4. concl. 2.

40. Non tamen debetur peccato mortali pœna intenſivè infinita. l. cc.

41. Peccatum veniale quoad culpam jam remiſſum non punitur pœna æterna per accidens in inferno: punitur tamen per accidens pœna æterna, quando culpa in mundo necdum remiſſa eſt. l. cc. in Quæſtiunc. qq. 1.

42. Unum peccatum poteſt eſſe pœna alterius non *per ſe quoad culpam*, ſed ratione annexi. l. cc. qq. 2.

43. Inclinatio naturalis ad bonum corrumpitur ſeu hebetatur, ne tam promptè exeat in actus, per quodvis peccatum. l. cc. qq. 3.

44. Idem actus ſub diverſa ratione poteſt eſſe peccaminoſus venialiter & meritorius. l. cc. qq. 4.

45. Non omnia peccata proveniunt ex immediata ſuggeſtione dœmonis. l. cc. qq. 5.

Genera Peccatorum.

46. Motus primoprimi in appetitu naturali nunquam ſunt peccatum. l. cc. Diſp. 4. q. 1.

47. Motus primoprimi in appetitu rationali, vel ſenſitivo, parente imperio rationis, ſunt peccatum veniale, quando ſunt voluntarii in cauſa, hoc eſt, quando potuerunt impediri, ne orirentur & per negligentiam venialiter peccaminoſam non fuerunt impediti. l. cc. q. 1. concl. 2. Idem dicendum, quando non reprimuntur per rationem concomitantem. l. cc. q. 1. concl. 3.

48. Omnis delectatio plenè deliberata de objecto graviter peccaminoſo eſt peccatum mortale. l. cc. q. 2. concl. 1.

49. Omnis delectatio plenè deliberata circa objectum, quod formaliter aut per connexionem neceſſariam per ſe ex ſuo genere, vel ex intentione operantis fovet affectum ad actum graviter in ſe peccaminoſum, eſt peccatum mortale. l. cc. qq. 2. concl. 2.

50. Delectatio voluntaria, etiam ſenſibilis tantùm, circa objecta, quibus annectitur periculum proximum incidendi in delectationem ſenſualem voluntariam eſt peccatum mortale. l. cc. q. 2. concl. 3.

51. Eſt peccatum mortale, ad motus indeliberatos delectationis venereæ ſe habere negativè non avertendô attentionem ad aliud objectum, vel non poſitivè reſiſtendo. l. cc. q. 3

52. Datur gravis obligatio vitandi periculum probabile peccandi quando vitari poteſt ſine valde gravi damno. l. cc. q. 4.

Peccatum originale.

1. Peccatum originale non fundatur in alligatione voluntatis poſterorum ad voluntatem Adami. *In Tr. de peccato orig.* Diſp. 2. q. 1.

2. Peccatum originale non conſiſtit præciſe in concupiſcentia, aut in morbida qualitate. l. cc. q. 1.

3. Peccatum originale conſiſtit materialiter in concupiſcentia, formaliter verò in privatione juſtitiæ originalis, idque ob connexionem phyſicam cum culpa Adami. l. cc. q. 1.

4. Illa concupiſcentia, in qua conſiſtit materiale peccati originalis, eſt habitualis, non actualis. l. cc. q. 1.

5. Eadem non conſiſtit in qualitate ſuperaddita, ſed in natura virium agentium ſine frœno. l. cc. q. 1.

6. Semen humanum, ut primordialiter deſcendens ab Adamo, & ut carens prædicta virtute inſtrumentali productiva juſtitiæ originalis eſt cauſa phyſica inſtrumentalis peccati originalis. l cc. q 1. concluſ. 8.

7. Primus effectus phyſicus ſeminis ſic defectuoſi eſt concupiſcentia habitualis in embrione ante infuſionem animæ rationalis. l. cc. q. 1. concluſ. 9.

8. Concupiſcentia radicalis in embrione ut deſcendens ab Adamo eſt cauſa materialis culpæ originalis, ſicut converſio ad bonum commutabile eſt cauſa materialis culpæ actualis. l. cc. q. 1. concl. 10.

9. Homo per peccatum originale non eſt ſpoliatus donis ſuæ naturæ abſolutè debitis. l. cc. q. 2.

10. Homo per peccatum originale vulneratus eſt etiam in naturalibus latè dictis, & ſpoliatus donis ſibi conditionatè ex prærordinatione divina debitis, hoc eſt, ſub conditione, ſi homo ponat diſpoſitiones congruas. l. cc. q. 2.

11. Parvuli poſt baptiſmum decedentes nec fruuntur, nec poſt diem judicii fruentur beatitudine aliqua temporali. l. cc. q. 3.

12. Iidem tamen non ſubibunt pœnam ignis. l. cc. q. 3.

13. B. Virgo fuit concepta ſine macula peccati originalis. l. cc. q. 4.

Permutatio.

1. Prohibentur permutari res ſpirituales pro temporali. *In Tr. de Contr.* §. 7 q. 4. Item beneficia inter ſe, vel res Eccleſiaſticæ immobiles aut pretioſæ mobiles ſine ſolennitatibus, aut diſpenſatione. l. cc.

2. Permutatio duorum beneficiorum inæqualis valoris ſine diſpenſatione cum pacto compenſandi exceſſum redituum, eſt juris divini. l. cc. q. 5.

Pertinacia.

Vide. Septem vitia capitalia. §. *ſuperbia.*

Pignus, *Hypotheca.*

1. Hypothecam tacitam habent princeps in bonis ſubditorum, civitas & loca pia in bonis ſui adminiſtratoris, legatarii in rebus à teſtatore relictis, maritus in bonis uxoris, & uxor in bonis mariti pro dote, liberi prioris matrimonii in bonis patris vel matris ad ſecundas nuptias tranſeuntis, venditor in re vendita pro pretio, mutuans in re, ad quam emendam vel reparandam datum eſt mutuum, locator ædium in rebus illatis *In Tr. de Contr* § 9. q. 6.

2. Sub hypotheca generali comprehenduntur omnia bona corporalia & incorporea, præſentia & futura; non tamen comprehenduntur ea, quæ aliquis veroſimiliter non fuiſſet oppignoraturus, neque ea quæ requiruntur ad competentiam ſtatus. l. cc. q. 7.

3. Oppignorare non poſſunt, qui non habent dominium vel liberam adminiſtrationem rei, ut Minorennes, adminiſtratores, Prælati, Emphiteutæ, l. cc. q 10.

4. Oppignorari non poſſunt res ſacræ, publicæ, litigioſæ, fideicommiſſoriæ, fundus dotalis, res feudales & emphiteuticæ ſine conſenſu Domini, ſervitutes activæ ſine prædio dominante, ſolus uſus rei, res jam alteri oppignoratæ l. cc. q. 11.

5. Pactum *legis commiſſoriæ* uſurarium eſt, uti etiam pactum *antichreſeos*, niſi, quod ſuperat mutuum & cenſum licitum, reſtituatur debitori. l. cc. qq. 12. 13.

6. Creditor conſequitur ex pignore jus in re, jus retinendi uſque ad ſolutionem, jus prælationis, jus diſtrahendi attamen cum obligatione reſtituendi ex eſſum. l. cc. q. 14.

7. Creditor tenetur *ex culpa lata*, ſi pignus periit, vel deterioratum eſt; tenetur etiam abſtinere ab uſu pignoris, reſtituere fructus aut eos computare in ſortem, reſtituere pignus cum acceſſionibus. l. cc. q. 15.

8. Debitor tenetur ſervare creditorem indemnem, ſi tradidit pignus vitioſum, reſtituere impenſas utiles in pignus factas. l. cc. q. 16.

Piſcatio.

Vide. Dominium in feras.

Pœnitentia.

Virtus.

1. Ad veram pœnitentiam jure naturali requiritur *dolor de præterito, ſaltem implicitè ac virtualiter.* In Tract. de Pœnit. Diſp. 1. q. 1.

2. Ad veram pœnitentiam pro obtinenda condonatione culpæ requiritur jure naturali propoſitum ſatisfaciendi juxta offenſi arbitrium. l. cc. q. 2.

3. Ad veram pœnitentiam jure naturali requiritur dilectio Dei ſuper omnia, ſaltem *initialis* ac *imperfecta*, quæ abſolutè poſſit accep-

Digitized by Google

acceptari à Deo ad reconciliationem. l. cc. q. 3.

4. Pœnitentia juſtificativa extra Sacramentum baptiſmi & pœnitentiæ, ſaltem in iis, qui non ſunt exercitati in actibus perfectæ charitatis, nec facilis nec frequens eſt. l. cc. q. 4.

5. Poteſt quidem elici pœnitentia ad ſalutem ſufficiens etiam in extremo momento vitæ; pœnitentia tamen, quæ differtur in articulum mortis, rarò eſt ſufficiens ad ſalutem. l. cc. q. 5.

6. In nulla providentia poteſt peccatum mortale remitti ſine omni pœnitentia per condonationem extrinſecam. l. cc. qq. 4.

7. Ne quidem peccatum veniale poteſt remitti ſine omni pœnitentia. l. cc. qq. 5.

8. Ad remiſſionem peccati venialis requiritur ſaltem *diſplicentia virtualis*, conſiſtens in actuali affectione mentis erga Deum efficaciter excluſiva peccati, ſi menti hic & nunc occurreret. l. cc. qq. 6.

9. Peccatum veniale ac proin multo minus mortale non poteſt quidem remitti ſine mortali, poteſt tamen unum veniale remitti ſine altero veniali. l. cc. qq. 7. 8. 11.

10. Peccata venialia remitti poſſunt in Purgatorio etiam quoad culpam per ſpecialem motum liberi arbitrii primùm excitari per pœnam correſpondentem tali peccato. l. cc. qq. 9.

11. Sacramentalia, v. g. aſperſio aquæ benedictæ, non cauſant remiſſionem venialium immediatè ac per ſe, ſed mediatè & per accidens, inquantum impetratoriè conferunt gratiam excitantem, & monent de actibus bonis. l. cc. qq. 10.

12. Nemo poteſt agere pœnitentiam pro peccato originali, vel pro peccatis alienis. l. cc. qq. 12. 13.

13. Poteſt agi pœnitentia de peccatis ignorantiæ eam deſtruendo per media generalia in ſua radice. l. cc. qq. 12.

14. Virtus pœnitentiæ non dabatur in Chriſto; habitus tamen infuſus reperitur etiam in innocentibus, & perſeverat in ordine ad gratiarum actionem in Beatis. l. cc. qq. 16. 17. 18.

15. Pœnitentia pro ſuo materiali habet quatuor virtutes fidei, ſpei, dilectionis initialis, & juſtitiæ initialis puta generalis, commutativæ & diſtributivæ; quoad formale autem dicit *eſſe quoddam relativum* harum virtutum ad peccata, animam & Deum, commune toti complexo harum virtutum. l. cc. qq. 19. 20.

Sacramentum.

16. Pœnitentia eſt Sacramentum à baptiſmo & aliis Sacramentis diſtinctum. l. cc. Diſp. 2. q. 1.

17. Partes materiales hujus Sacramenti ſunt, contritio, confeſſio, & ſatisfactio in voto. Forma ſunt verba abſolutionis. l. cc. q. 2.

18. Virtus collativa gratiæ in hoc Sacramento eſt *immediatè* alligata ſoli abſolutioni. l. cc. q. 2. Concl. 2. Sicut materia corporum naturalium non eſt immediatè activa ratione ſui, ſed mediante formâ. l. cc. ad object. 6.

19. Chriſtus reliquit Eccleſiæ poteſtatem determinandi materiam etiam hujus Sacramenti quoad ſpeciem infimam, ita tamen ut jure divino detur obligatio confitendi ſpecies infimas determinatas ab Eccleſia ad rationem ſpecificam infimam. l. cc. qq. 3.

20. Sacramentum pœnitentiæ lapſo in peccatum mortale eſt neceſſarium *ſaltem in voto implicito* neceſſitate medii. qq. 1. 2.

21. Non tamen juſtificat *in voto* niſi per actum amoris perfecti. l. cc. qq. 3.

22. Dabatur jam in Lege naturæ & ſcripta aliquod Sacramentum pœnitentiæ habens promiſſionem gratiæ, ſed ratione conditionum requiſitarum, ſub quibus promittebatur gratia, effectus non erat tam infallibilis, ſicut in lege gratiæ. l. cc. qq. 4. 5. & in Prœmio, & in Diſp. 4. & 5.

23. Non eſt de fide, confeſſionem immediatè & explicitè per ſeipſum fuiſſe à Chriſto inſtitutam. Simpliciter tamen eſt de fide, Sacramentum pœnitentiæ à Chriſto inſtitutum eſſe. l. cc. qq. 6.

24. Licet Confeſſario in hoc Sacramento uti materia dubia, ſi materia certior adhibito omni conatu ex parte Confeſſarii & Pœnitentis non poteſt haberi, & abſolutio nequit differri ſine gravi periculo animarum generali vel particulari. l. cc. qq. 7. 8. 9.

Pœnitentiæ injungendæ.

Vide. Satisfactio. Confeſſarii requiſita.

Pœnitentialia.

1. *Pœnitentiale Romanum* tempore Gregorii M. *In Tract. de Pœnit. in Append. part. 1. §. 30. num. I.*

2. Pœnitentiale *Egberti* Sæculo VIII. l. cc. §. 30. num. II.

3. Pœnitentiale *Siculum*. l. cc. num. III.

4. Pœnitentialia *Andegavenſia*. l. cc. n. IV. V.

5. Excerpta *Reginonis*. l. cc. n. VI.

6. Pœnitentiale *Turonenſe*. l. cc. n. VII.

7. Pœnitentiale *Rhemenſe*. l. cc. n. VIII.

8. *Bellovacenſe*, *Rhotomagenſe*, *Victorinum*. l. cc. n. IX. X. XI.

9. Pœnitentiale *Toloſanum*. l. cc. n. XII.

10. Duo Pœnitentialia *Joannis Jejunatoris* Patriarchæ C. P. ſæculo 6. l. cc. §. 31.

11. Pœnitentiale Romanum & Joannis Jejunatoris contra Baſnagium vindicantur. l. cc. §. 30.

12. Pœnitentiale Auguſtanum ſæculo decimo. l. cc. §. 32.

Pollutio.

Vide. Communio. n. 110. 111. 112.

Præcep-

Præceptum. I.

Vide. Adjuratio. adoratio. amor Dei. charitas Dei. Magia. amor proximi. divinatio. coltus Dei & Sanctorum. Sacrilegium. ſoperſtitio. vana obſervantia. maleficium. amor ptoximi. miſericordia. correctio fraterna. eleemoſina. Inimicorum dilectio. blaſphemia. Simonia. Tentatio Dei.

Præceptum II.

Vide. Juramentum. Votum.

Præceptum III.

Vide. Feſta. Miſſa.

Præceptum IV.

1. Liberi debent parentibus. 1) amorem. 2) reverentiam. 3) obedientiam. *In Tr. de Decal.* part. 2. Diſp. 5. qq. 2. 3.

2. *Contra amorem* peccatur 1) odio poſitivo. 2) imprecatione vel optatione mali. 3) complacentia de malo parentum. 4) aſpera tractatione parentum. 5) contriſtatione parentum per verba aot ſigna contomelioſa, quæ ſi ob ipſam frequentiam vel diuturnitatem gravem contriſtationem cauſare meritò poſſint, ſunt peccatum mortale. Talibus liberis in facto recenti rectè injungitur deprecatio, aliàs vero oratio quotidiana determinata pro parentibus usque ad certum tempus. l. cc. qq 4.

3. *Contra reverentiam* peccatur, 1) percutiendo, ita ot etiam de ſe levis percuſſio parentum ſit peccatum mortale. 2) eos afficiendo contumeliis & conviciis. 3) eos provocando ad iracundiam verbis aut factis. 4) eos coram aliis contemnendo, ob paupertatem non agnoſcendo. 5) eos infamando, vel in cauſa criminali accuſando, niſi id exigat ſalus publica. Quando ex ejusmodi actu vel actuum frequentatione generatur parentibus gravis contriſtatio, eſt peccatum mortale. l. cc. qq. 5.

4. Etiam graviter peccatur, conjiciendo maledicta vel contumelioſa in parentes defunctos. l. cc. qq. 6.

5. Non licet filio occidere parentem bannitum; licet tamen occidere aggreſſorem propriæ vitæ, Reipublicæ, vel Eccleſiæ, ſi malum alio modo averti non poſſit, l. cc. qq. 7.

6. *Contra obedientiam* peccatur, non obediendo circa res pertinentes ad rectam gubernationem domûs, vel honeſtatem morum. Hinc liberi peccant graviter freqoentandô pericoloſa conventicula, præſertim nocturna &c. contra prohibitionem parentum. l. cc. qq. 8.

7. Liberi non tenentur obedire parentibus. 1) qoando præcipiunt peccaminoſa, vel periculoſa animæ, v. g ut cooperentor falſationi mercium, adeant choreas, vel alia pericoloſa conventicula. 2) quando agitur de electione ſtatûs religioſi vel conjugalis. 3) quando jubent ſumere ſponſum vel ſponſam contra ſuam poſitivam inclinationem naturalem. l. cc. qq. 9.

8. Liberi peccant etiam contra amorem, ſi non ſubveniant eis in neceſſitate ſpirituali. 1mò ſi negligant eis miniſtrari ſacramenta conſueta in articulo mortis. 2dò ſi in morbo periculoſo eos non juvent lectione pia, recitatione precum, piis imaginibus, ubi hæc in ſua præſentia fieri vel collocari optant. 3tiò ſi eos impediant, ne faciant teſtamenta vel legata pia. 4tò ſi negligant reſtitutionem bonorum ſibi a parentibus injunctam. 5tò ſi non curent celebrari exequias vel anniverſaria, aut non exequantur legata ſibi à defunctis parentibus præſcripta. l. cc. qq. 10.

9. Peccant etiam contra amorem, ſi ubi ſine gravi præjudicio ſui ſtatûs poſſent, non ſubveniant parentibus in gravi neceſſitate corporali conſtitutis. 1mò non dando vel procurando ſic egentibus alimenta. 2dò eos non liberando ex captivitate vel carcere. 3tiò infirmos non viſitando & verbo vel facto ſublevando; aut neceſſaria medicamenta non procorando. l. cc. qq. 11.

10. Hæc obligatio ſubveniendi parentibus io neceſſitate gravi datur etiam erga parentes hæreticos, ſi ſint tolerati, nec tentent alios ſeducere. l. cc. qq. 12.

11. Si parentes ſint in gravi neceſſitate, aut timeantur brevi incurſuri gravem neceſſitatem, filios tenetur potius manere in ſæculo aot exire ex Novitiato, quàm ingredi religionem, ut juvet parentes, ſi poſſit. Ea tamen obligatio non datur erga fratres & ſorores, ſaltem ſi religionem intrando longè ſecurius ſuam ſalutem obtineri poſſe ſperet, vel ſola dilatione ſufficienter fratres vel ſorores juvari poſſe videat. l. cc. qq. 13. Et hæc vera ſunt, etiamſi quis emiſerit votum ingrediendi religionem. Egredi verò vel egreſſum poſt profeſſionem quætere non tenetur. l. cc. qq. 13 n. 5. 6.

12. Liberi non tenentur ſolvere debita parentum, qoando excedunt rel ctam hæreditatem. l. cc. qq. 13. Idque verum eſt, etſi amſi debita ſint contracta pro alimentatione liberorum. Idem dicendum de uxore. l. cc. qq. 14.

13. Parentes tenentur alimentare liberos, oſque dum poſſint ſibimet ipſis providere de ſuſtentatione. 2dò Ea lex etiam ſtringit avos & avias. 3tiò Parentes ad idem tenentur erga illegitimos & ſpurios. 4tò Et erga liberos emancipatos, ſi abſque ſua culpa in gravem neceſſitatem venerunt, vel emendationis ſpes appareat. Si autem ſua culpa in eam neceſſitatem venerunt, levanda tamen eſt ex charitate eorum indigentia. l. cc. qq. 15.

14. Mater tenetur per triennium ablactare infantem. Finita ablactatione tenetur pater ad alimentationem. l. cc. qq. 15.

15. Mater peccant ſaltem venialiter, ſi abſque cauſa legitima neceſſitatis tradant infantes aliis ad ablactandum. l. cc. qq. 16.

16. Pec-

16. Peccant parentes mottalitet, ſi intaotes ſuos exponant, & tentntur ad reſuſionem expenſarum iis, qui expoſitos alimentârunt. l. cc. qq. 17.

17. Clerici ex bonis Eccleſiaſticis nec tenentur nec poſſunt dotare filias ſpurias ad matrimonium, immò nec magnam dotem conferre in monaſtetia, ſi adſiot aliæ cauſæ piæ urgentiores. Teneotut tamen patentes libetis ſputiis tantum conferre, ut poſſiot honeſtè viverè. l. cc. qq. 18.

18. Peccant patentes mortaliter, ſi in liberis negligant diſciplinam motum, & bonam educationem. 2dò Si iis nou auferant occaſiones propinquas ad peccaudum mottaliter. 3tiò Si eos depravent malo exemplo, vel neglectu correctionis. 4tò Si eos cogant ad matrimonium vel ſtatum teligioſum. Immo ſi filias coguot ad ſtatum religioſum, incurtont excommunicationem. Hanc tamen uon incutrit, qui filiæ illegitimæ offert hæreditatem, ſi ingrediatut monaſterium, ſecùs ſi offerat duntaxat Legatum exiguum. 5tò Si continuâ ttuculentiâ eos teddunt puſillanimes. 6tò Si ex mero motivo avaritiæ vel majoris commoditatis eorum matrimonia nimis diu ptotrahunt. l. cc. qq. 19. 20.

19. Conjuges ſibi invicem debent. 1mò *Amorem* conjugalem tam internum pet affectionem tationalem, quàm exteruum per obſequia amoris. 2dò *Honorem* in verbis & factis. 3tiò Obedientiam quoad opus conjugii. l. cc. qq. 21.

20. Tenentur ſub mottali cohabitare quoad thorum & menſam, niſi cauſa legitima excuſet. l. cc. qq. 22.

21. Matitus tenetur ad alimentationem prolis, etiam tunc, quaudo diſceſſit ob ſævitiem mariti. l. cc. qq. 23.

22. Maritus in caſu exttemæ indigentiæ tenetur potius ſubvenite patri quàm matri, aut uxori, & magis uxori, quàm liberis, niſi allus ſit conſenſus ptæſumptus patris. l. cc. qq. 24.

23. Conjuges poſſunt graviter peccare contra amotem ſibi iuvicem debitum. 1mò Si pars alterutta in alteram ptoferat verba injurioſa, quæ illi poſſint cauſare gravem ac diuturnam contriſtatiouem. 2dò Si maritus immodetatè & graviter percutiat uxorem, ultra quàm neceſſe ſit ad ejus emendationem. 3tiò Si maritus uxorem impediat ab obſetvatione mandatorum Dei ac Eccleſiæ, vel ſi eam lougo tempore arceat à devotionibus apud pleraſque alias fœminas paris coodilionis conſuetis. 4tò Si uxot ſibi arroget adminiſtrationem domûs ſibi oon competentem ex lege vel conſuetudine. 5. Si uxor maritum impediat à recta liberorum educatione vel caſtigatioue. 6tò Si uxot ſine joſta cauſa teeuſet ſequi maritum mutantem domicilium. 7mò Si oxor marlto ad inopiam redacto deneget media ad honeſtam ſuſteutatiooem. l. cc. qq. 25.

24. Fratres & ſorores, ſi habeant bona propria, ſibi invicem in gravi neceſſitatè conſtitutis, teneutut præbere media ad honeſtam ſuſtentationem. l. cc. qq. 26. Immo ſi ſunt divites, tenentur ex bonis ſibi ptopriis fratrem vel ſororem pauperem etiam dotare. l. cc. qq. 26. 27.

25. Clericus Beneficiatus tenetot quidem alere ſototem pauperem, nou tamen tenetut eam dotate, ſi adſint aliæ cauſæ piæ urgentiores. l. cc. qq. 28.

26. Domini erga ſamulos & ancillas teneutur. 1mò. Curam gerert de æterna eorum ſalute. 2dò. Eos adſtringere ad obſervantiam mandatorum. 3tiò Iis præſcindere occaſiones propinquas peccandi. 4tò Corrigere delinquentes, & peſtiferos domo ejicere, ne reliquos perdant. 5tò Præſtate iis competentia alimenta, ut cum ſolatio & gratiarum actione ſerviant Deo, nec ſanitatem ſuam ac vires notabilitet lædant. 6tò Eos tractare chatitativè, modeſtè, ac ſuaviter, ne graviter contriſtentur. 7mò Iis ſine mota ſolvere metcedem. 8vò Gerere curam ægrotantium, nec iis de ſalario detrahere, ſi infirmitas ſolùm duret btevi tempore. 9nò. Eos nou impedire à mattimonio opportuno per ſubtractionem ſalarii pro rata temporis. l. cc. qq. 29.

27. Famuli & ancillæ erga Dominos teneotur. 1mò Ad obedientiam quoad gubernationem domûs tam in tempotalibus, quàm ſpiritualibus. 2dò Ad hooorem & reverentiam. 3tiò Ad fidelitatem, vi cujus etiam tenentur impedite furta, & damuificationes, quæ à conſervis vel ab aliis Domino notabilitet inferuntur; &, ſi privata monitio non ptodeſt, debent de hoc monere ſuos Dominos. l. cc. qq. 30.

28. Honot, & teverentia, ac reſpectivè obedientia etiam exhibenda eſt 1mò Patrinis. 2dò Parocho & Epiſcopo. 3tiò Confeſſario. 4tò Superiori in tempotalibus vel ſpiritualibus. 5tò Tutotibus & Curatotibus. 6tò Senioribus. l. cc. qq. 31.

Vide. Amor proximi. n. 11. 12. 13. 21. 22. 23. Patochus. eleemoſina. n. 14. 15. Fidel obligatio. n. 13. 14. pignus.

Præceptum V.

1. Hoc præcepto ptohibetur. 1mò omne homicidium injuſtum. 2dò omne deſiderium homicidii injuſti. 3tiò quævis actio tendens vel diſponens ad homicidium, ad quod pertinent contumelioſa verba, convitia, rixæ, vulnetatio, mutilatio, provocatio ad duellum, inſidiarum ſtuctio, imptecationes, optationes mortis, maledictiones. *In Tract. de Decal.* part. 2. Diſp. 6. qq. 2.

2. Licitum eſt, maleſactotes publica authoritate occidere. l. cc. qq. 3.

3. Quando Reſpublica cuivis ſubdito dat facultatem proſcriptam occidendi, non licet eum occidere in alieno territotio, immo ſi ptobabilitet poteſt eſſe innocens, nec ti-

meatur amplius fore nocivus Reipublicæ, non licet privato, eum occidere. l. cc. qq. 4. Filio id nunquam licet. l. cc. qq. 7.

4. Non licet marito, occidere uxorem in adulterio deprehenſam. l. cc. qq. 5.

5. Etiam fœminæ principi vel nobili non licet privata authoritate occidere concubinam ſui mariti, niſi à ſuprema poteſtate in talem notoriam concubinam ſtatueretur pœna mortis, eaque ipſi intimaretur, niſi ceſſet, & privato committeretur executio ſententiæ. l. cc. qq. 6.

6. Non licet Principi, dare quibusvis privatis facultatem occidendi reum inauditum. Si tamen ea delegatio ſit bono communi neceſſaria, deberet ea delegatio fieri viris prudentibus & probis cum clauſula non procedendi ſine exacto examine, ac ſine relicto ſpatio pœnitentiæ. l. cc. qq. 8.

7. Non licet privata authoritate occidere tyrannum poſt acceptam pacificam poſſeſſionem & præſtitum juramentum fidelitatis. l. cc. qq. 9.

8. Cuivis, etiam Clerico vel religioſo, etiam ſub Sacris in Eccleſia, licet occidere injuſtum aggreſſorem quemcunque, etiam miniſtrum juſtitiæ ad defenſionem propriæ vitæ vel integritatem membrorum, ſervato tamen moderamine inculpatæ tutelæ. l. cc. qq. 10. 13.

9. Id licet, etiamſi quis verbis vel factis dedit cauſam injuſtæ aggreſſionis, ſi nec intendit, nec prævidit, exinde ſecuturam injuſtam aggreſſionem. l. cc. qq. 11.

10. Non tamen licet præveniendô occidere eum, de quo morali certitudine conſtat, eum ſibi machinari mortem, niſi in æſtimatione morali, v. g. in actu primo proximo actu ſit incepta aggreſſio, & alia via evadendi non ſuppetat. l. cc. qq. 12. & 14. Immo in tali caſu id licet fieri per alium. l. cc. qq. 15. dummodo id fiat in continenti.

11. Etiam milites & nobiles tenentur ſibi potius fugâ conſulere quàm injuſtum aggreſſorem occidere. l. cc. qq. 16.

12. Non licet injuſtum aggreſſorem occidere pro conſervatione unius aurei, vel alterius partis bonorum, niſi tanta ſit, ut vel. 1mò in æſtimatione morali æquiparetur mutilationi alicujus membri in damnificato, vel 2dò ut ejus ablatio plectatur morte per leges provinciæ vel 3tiò ut aggreſſoris occiſio per tribunalia loci certò non puniretur nec pœna homicidii, nec aliâ gravi, vel 4tò ut ejus ablatione homo invaſus conſtitueretur in diuturna gravi neceſſitate, ſicque cogeretur ægrè traducere vitam. l. cc. qq. 17. & 18.

13. Non licet occidere aggreſſorem bonorum quæ primum exſpectantur, v. g. per teſtamentum, legatum, vel ad quæ tantum habetur *jus ad rem*. l. cc. qq. 19.

14. Non licet occidere eum, qui ſtruit gravem calumniam, aut falſo teſtimonio evicturus eſt injuſtam ſententiam. l. cc. qq. 20.

15. Certum eſt, eum mentalis homicidii reum eſſe, qui procurat abortum quadrageſimo die pôſt conceptionem. Immo probabilius eſt, per procurationem abortûs committi homicidium ſtatim poſt conceptionem. l. cc. qq. 21.

16. Virgo licitè interficit ſui aggreſſorem violentum pro eripienda virginitate, niſi id fiat tempore perſecutionis juſſu perſecutoris hoc eſt, ſupremi magiſtratûs. l. cc. qq. 18. 2. ſervandum tamen moderamen inculpatæ tutelæ.

17. Idem dicendum eſt de alia fœmina nupta, vel jam alias corrupta, & de juvene in hoc genere ad fornicationem vel Sodomiam patiente violentiam. l. cc. qq. 19. 2.

18. Nunquam licet occidere injuſtum aggreſſorem ſui honoris. l. cc. qq. 20. 2.

19. Si manifeſta ſit Injuſtitia aggreſſionis, licita eſt etiam occiſio aggreſſoris alienæ vitæ, pudicitiæ, vel ſuſtentationis honeſtæ, quando invaſus id petit, & Reſpublica præſumptivè permittit. l. cc. qq. 21. 2.

20. Immo ad hoc obligatur, quando id exigit ordo charitatis, vel id præſumptivè Reſpublica jubet, idque fieri poteſt ſine periculo gravis damnificationis propriæ. l. cc. qq. 22.

21. Seipſum directè ac immediatè occidere nunquam licet. l. cc. qq. 23.

22. Suicida non eſt ſepeliendus in loco ſacro, niſi in communi æſtimatione probabilius ſeu credibilius ſit, eum non fuiſſe compotem rationis ſufficientis ad committendum peccatum mortale. l. cc. qq. 24.

23. Peccat, qui vitam ſuam notabiliter abreviat per indiſcretas mortificationes, quando videt, cultum Dei magis conſervari poſſe per conſervationem ſuæ vitæ l. cc. qq. 25.

24. Non licet indirectè occidere ſeipſum, intendendo ſuam mortem tanquam finem, vel tanquam medium ad finem, licet tamen aliquid agere conjunctum cum periculo moraliter certo propriæ mortis, ſi ejusmodi actio ſit neceſſaria ad obtinendum bonum eminenter majus Reipublicæ vel Eccleſiæ, & exinde ſperetur hoc bonum. l. cc. qq. 26.

25. Licet ſe morti offerre pro temporali vita amici, ſi ejus vita ſit evidenter & eminenter utilior bono communi; alias id non licet. l. cc. qq. 27.

26 Non licet ſibi amputare virilia ad fugiendas carnis moleſtias, aut fugiendum peccatum. l. cc. qq. 28.

27. Licet tamen ſibi amputare, vel pati amputationem membri alicujus pro conſervatione totius corporis. l. cc. qq. 29.

28. Immo datur obligatio patiendi eam amputationem, ſi alioquin certa immineat mors, & ea amputatio fieri poſſit ſine magnis doloribus, vel magno gravamine proprio vel familiæ. Quod ſi perſona ſit neceſſaria bo-

no

Digitized by Google

no communi judicio peritorum, tenetur eam amputatiouem pati non obſtantibus præfatis doloribus vel incommodis. l. ce. qq.30

29. Nec innoceuti, nec mortis reo licet ſeipſum ſuſpendere, vel occidere v. g. ſumptione veneni juſſu Magiſtratûs. Immo ob talem juſſionem nec licet ſe mutilare ex metu mortis intentatæ. l. cc. qq. 31.

30. Hinc nec licet exercere gladiatoriam juſſu Principis vel Magiſtratûs. l. cc. n. 4.

31. Licet tamen ex imperio Magiſtrstûs ponere actiones diſpoſitivas ad mortem ab alio luferendam, v. g. aſcendere ſcalam, caput inclinare ſecuri. l. cc. n. 5.

32. Iu expugnatione urbium non licet occidere innocentes, v. g. infautes in utero, pueros ac puellas. l. cc. qq. 32.

33. Nec licet occidere obſides, aut eos ſic tractare, nt inedia pereant, ſi pacta non ſerventur. l. cc. qq. 33.

34. Nec licet occidere innocentem, ſi ejns ſolius caput petat tyrannus; nec etiam licet hoſti tradere virgines ſtuprandas. l. cc. qq. 34

35. Quando officiales in expugnatione urbium cogunt ruſticos ad præeundum in aſſultu, ſic coacti licitè occidunt eos, à quibus compeliuntur contra jus gentium. Obſeſſi verò debent dare ſignum, ut ſe proſternant in terram; quod ſi facere recuſent, licitè occiduntur, quando hoſtis alio modo arceri non poteſt. l. cc. qq. 35.

36. Judex tenetur potiùs relinquere ſuum officium, quàm juxta allegata & probata condemnare innocentem, de cujus innocentia phyſicè certus eſt. l. cc. qq. 36. Aliud dicendum, ſi tantùm habeat moralem certitudinem de ejus innocentia. l. cc. qq. 36.

37. Matri gravidæ non licet ſumere medicinam præciſe ad vitandam gravem infirmitatem perpetuam, ſi grave periculum aut omnino moraliter certum ſit, exinde enecandum infantem in utero. Si autem absque medicina æquali periculo periclitaretur infans in utero cum matre de vita, licitè ſumeret. l. cc. qq. 37.

38. Duellum, quod eſt duorum Superiorem recognoſcentium ex condicto certamen cum intentione alterum occidendi vel graviter vulnerandi eſt grave peccatum. l. cc. qq. 38.

39. Acceptare duellum eſt illicitum, etiamſi Superior nolit judicare in cauſa, & non acceptans propterea amiſſurus ſit ſuum officium, & conſtituendus in gravi neceſſitate mendicandi. l. cc. qq. 39.

40. Caſtratio nec à parentibus nec à muſico poteſt licitè permitti præcisè ad conſervandam ſuavitatem vocis, aut ex motivo obtinendæ ſuſtentationis. l. cc. qq 40.

41. Ad bellum licitum tam defenſivum quàm offenſivum, requiruntur quatuor conditiones. 1mò ut geratur *authoritate ſuprema* ſuperiorem non recognoſcente. 2dò ut *cauſa juſta ,ſit graviſſima* præponderans gravitati malorum connexorum cum bello. 3tiò ut habeatur *recta intentio* ſemper ineundi pacem, quamprimum oblata fuerit æqua ſatisfactio; & aſſecuratio in futurum. 4tò ut ſervetur debitus ordo charitatis erga Deum & proximum præferendo emolumenta divinæ gloriæ ac Eccleſiæ commodis propriis, & ſalutem animarum bono temporali. l. cc. qq. 41.

42 Supremus princeps non poteſt alteri licitè indicere bellum ſtante dubio ſtrictè tali de juſtitia belli, nec aggredi hoſtem exiſtentem in poſſeſſione à centum annis; ſi autem neutra pars ſit in poſſeſſione, ſtante dubio ſtrictè dicto tenetur utraque pars offerre & acceptare æquam compoſitionem, in qua ſit diviſio jurium. l. cc. qq. 42.

43. Bellum poteſt eſſe utrinque formaliter juſtum, non autem materialiter. l. cc. qq 43.

44. Si milites non poſſint fundamentaliter examinare juſtitiam belli poſſunt ſervire ex præſumpta juſtitia belli etiam extraneo Domino, quando non obſtat lex charitatis erga Deum & proximum vel patriam: parati autem ad ſerviendum cuicunque domino, ſive ejus bellum ſit apertè injuſtum, ſive non, ſunt in ſtatu peccati mortalis. l. cc. qq. 44. Hinc etiam principes non poſſunt ſuas copias relinquere potentiis exteris, niſi prius diligenter & fundamentaliter examinent juſtitiam partis. l. cc. n. 1.

45. Clericis non licet agere militem niſi pro tuenda ſua & concivium vita, vel libertate à ſervitute barbarica, aut pro tuenda religione ab excidio in urbe vel provincia. l. cc. qq. 45.

46. In bello juſto omnia licent, quæ juxta leges militares gentium moribus receptas ſerviunt ad finem in bello intentum. Hinc non licet. 1) extorquere à ruſticis vel civibus pecunias vel alia utenſilia ultra conceſſa à ducibus. 2) nec occidere innocentes, v. g. ruſticos, mercatores, itinerantes &c. 3) nec comburere domos, vel Eccleſias, niſi hoſtis illis utatur pro receptaculis. 4) nec veneno inficere aquas, puteos, globos, arma; nec uti eo armorum genere, quæ ederent nimiam ſtragem hominum. 5) nec ſollicitare hoſtiles milites ad defectionem, niſi eorum bellum ſit manifeſtè injuſtum. 6) non uti mendacio, vel reſtrictione purè mentali ubi adhibentur ſtratagemata vel exploratores. l. cc. qq. 46.

47. Spolia conſiſtentia in bonis mobilibus ſunt primò occupantis. Immobilia cedunt principi. l. cc qq 47.

48. Qui ſe ultro dedunt, non poſſunt occidi, niſi eorum bellum ſit evidenter injuſtum, & aliunde non obſtet lex charitatis. l. cc. qq. 48.

49. Captus in bello poteſt fugere, niſi jam depoſuerit juramentum fidelitatis, vel ſub ea conditione ut ſerviat, ipſi fuerit condonata vita. l. cc. qq. 49.

50. Ad hoc ut Repreſſaliæ ſint licita, requiritur

Digitized by Google

tur 1) ut manifeſtè conſtet de injuſta damnificatione. 2) ut damnificans fuerit interpellatus pro compenſatione. 3) ut princeps proprius ſubditis damnificatis Repreſſalia concedat. 4) ut per Repreſſalia non inferatur plus damni, quàm ſatisfactio & expenſæ exigunt. 5) ut Repreſſalia quantùm fieri poteſt, fiant potius erga perſonas damnificantes, quàm alias innocentes. 6) ut præda capta applicetur pro indemniſatione damnificatorum. l. cc. qq. 50.

51. Si militi non præſtentur victualia, veſtimenta, vel ſalaria, ita ut ex horum defectu incurrat periculum mortis, aut diuturnæ infirmitatis, difficulter reparabilis, licitè deſerit ſigna, etſi id contingat ex impotentia vel imprudentia principis. Si autem ille defectus veniat ex fraude Officialium non correcta à principe, licitè fugit, ſi alioquin diu, v. g. per plures menſes cogeretur in gravi neceſſitate vivere. l. cc. qq. 51.

Præceptum VI.

1. Sexto præcepto prohibentur. 1) adulteria 2) fornicationes, ſtupra, incæſtus ſacrilegia. 3) peccata contra naturam, pollutio, Sodomia, beſtialitas. 4) verba & facta luxurioſa. 5) cogitationes & deſideria luxurioſa. *In Tr. de Decal.* Diſp. 7. qq. 2. 3.

2. *Fornicatio* eſt commixtio extramatrimonialis maris cum fœmina, de ſe ad generationem prolis idonea. l. cc. qq. 4.

3. Eſt jure naturali illicita. l. cc. qq. 5.

4. Copula cum alterius ſponſo vel ſponſa de præſenti eſt adulterium; ſed cum alterius ſponſo vel ſponſa de futuro eſt tantum ſimplex fornicatio. l. cc. qq. 6.

5. Eſt peccatum mortale meretrices jam aliunde paratas ad fornicandum invitare ad fornicandum. l. cc. qq. 7.

6. Non licet principi in ſuo principatu pro ſuis ſubditis tolerare publicas meretrices ſuæ jurisdictioni ſubditas, ſi habet authoritatem & potentiam ſufficientem coercendi fornicationes & alia majora vitia. l. cc. qq. 8.

7. Nulli homini privato licet ſuam domum locare meretricibus, etſi in urbe permittantur lupanaria. l. cc. qq. 9.

8. Concubinatus eſt conſuetudo viri utendi fœmina ſibi non conjugata tanquam ſua conjuge. l. cc. qq. 10.

9. Concubinarius occultus prima vice poteſt abſolvi ſub promiſſo ejiciendo vel non frequentandi concubinam. Concubinarios autem notorius ne quidem in articulo mortis debet abſolvi, niſi actu mandatum dederit, ſine mora ejiciendi concubinam ex domo vel territorio. l. cc. 11.

10. Clerici concubinarii poſſunt ab Epiſcopo ſuſpendi, ſed non ſunt ipſo facto ſuſpenſi. l. cc. qq. 2.

11. Etiam concubinarii ſæculares poſſunt excommunicari, & aliis pœnis affici ab Epiſcopo, l. cc. qq. 12

12. *Adulterium* eſt concubitus perſonæ conjugatæ cum alia perſona ſive hæc ſit conjugata ſive ſoluta. l. cc. qq. 13.

13. Eſt verum adulterium, etiamſi conjux adulterantis conſentiat. l. cc. qq. 14.

14. Adulterium perſonæ conjugatæ cum conjugata continet duplicem malitiam. l. cc. qq. 15.

15. Adulterium non privat adulterum jure petendi debitum, niſi per ſententiam Judicis, vel recuſationem conjugis fundatam in violentis præſumptionibus. l. cc. qq. 16.

16. Pœna adulterii eſt. 1) pœna mortis. 2) amiſſio dotis ex parte uxoris adulteræ; ſed hæc amiſſio dotis non datur de jure naturali, nec ante ſententiam, quæ non fertur, niſi adulterium ſit conſummatum, & de hoc conſtet per violentas præſumptiones. De Jure Bavarico etiam uxor lucratur dotem mariti adulteri. l. cc. 17.

17. Si adulter *certò credat*, prolem eſſe ſuam, tenetur marito adulteræ refarcire totum damnum: ſi id *probabilius* judicet, tenetur refarcire dimidium damni. Si id fuerit ſtrictè dubium, ad nihil tenetur. l. cc. qq. 18.

18. Si fœmina fuerit ſoluta, adulter juxta eandem certitudinis vel majoris probabilitatis regulam tenetur illi poſt triennalem ablactationem dare totam vel dimidiam alimentationem prolis. l cc. qq. 18.

19. Adultera ne quidem ſuæ proli in articulo mortis tenetur fateri crimen ſuum, niſi jam dentur notoriè vehementes præſumptiones contra ſe & propterea fuerit interrogata à legitimo judice. l. cc. qq. 19. Tenetur tamen legitimis liberis per teſtamentum vel legatum relinquere pinguiorem dotem, aut illegitimæ proli ſuadere ſtatum, in quo ceſſat prætenſio dotis. l. cc.

20. *Stuprum* eſt concubitus illicitus viri cum virgine. l. cc. qq. 20.

21. Stuprum eſt diverſæ rationis à fornicatione. l. cc. qq. 21.

22. Defloratio virginis habet rationem ſtupri, etiamſi ipſa conſentiat. l. cc. qq. 22.

23. Stuprator tenetur ſtupratam poſt notorietatem criminis ducere vel dotare etiam ante ſententiam Judicis ſi eam vi, metu, fraude, promiſſis, vel mendaciis induxit. Secus ad nihil tenetur. l. cc. qq. 23.

24. Si Stuprator ſolùm muneribus, importunis precibus, vel blanditiis induxit puellam ad nullam compenſationem tenetur. l. cc. qq. 24.

25. Si corruptio puellæ non fuerit notoria, poteſt nihilominus velari & ſacrari. l. cc. qq. 25.

26. *Incæſtus* eſt concubitus cum perſona cognata intra gradus dirimentes matrimonium. Nec intereſt, utrum ea cognatio ſit per conſanguinitatem, vel affinitatem, vel adoptionem, vel cognationem ſpiritualem. l. cc. qq. 26.

27. Ad

27. Ad incurrendas pœnas à lege Civili vel Eccleſiaſtica pro incæſtu taxatas requiritur copula perfecta; ſed ad incurrendas pœnas arbitrarias à Judice infligendas ſufficiunt quivis actus luxurioſi cum cognata, qui etiam in confeſſione ſpecialiter explicandi ſunt. l. cc. qq 27.

28. Omnis actus luxurioſus Confeſſarii cum filia confeſſionis eſt Incæſtus. l. cc. qq. 28.

29. Diverſa genera incæſtuum differunt ſpecie inter ſe. l. cc. qq. 29.

30. Solus primus gradus conſanguinitatis vel affinitatis in genere incæſtûs differt ſpecie à reliquis gradibus. l. cc. qq. 30.

31. Pœnæ incæſtûs ſunt. 1mò perſona conjugata, ſi committat incæſtum cum conſanguinea ſui mariti vel uxoris in primo vel ſecundo gradu, privatur jure petendi debitum; quo tamen non privatur, ſi committat incæſtum cum propria conſanguinea. 2dò qui ſcienter contrahit nuptias incæſtuoſas, ipſo facto incurrit excommunicationem l. cc. qq. 31.

32. *Sacrilegium* in genere luxuriæ eſt actus luxurioſus, quo violatur perſona ſacra vel locus ſacer. l. cc. qq. 32.

33. Sacrilegium tale committitur triplici modo, 1) ſi perſona ligata voto caſtitatis ſolenni vel ſimplici committat actum luxurioſum externum vel internum 2) ſiquis peccet actu luxurioſo interno vel externo relatè ad perſonam ligatam voto caſtitatis. 3) ſiquis ſe polluat in loco ſacro vel benedicto. l. cc. qq. 33.

34. Religioſus ſimul initiatus ſacris Ordinibus ſic peccans committit duplex ſacrilegium. l. cc. qq. 34.

35. Sacrilegium ratione voti ſolennis non differt ſpecie à Sacrilegio commiſſo ratione voti ſimplicis. l. cc. qq. 35.

36. Non committitur Sacrilegium, ſi quis peccet cum perſona gerente appenſas in collo Reliquias vel Agnos Benedictos, committitur tamen gravis irreverentia, quæ eſt diverſæ rationis à peccato luxuriæ. l. cc. qq. 36.

37. Copula inter conjuges in loco ſacro, ſi fiat abſque neceſſitate & ſine periculo incontinentiæ, eſt ſacrilegium. Si autem fiat ex neceſſitate & ex motivo vitandæ incontinentiæ, eſt veniale peccatum irreverentiæ l. cc. qq. 37.

38. Committitur ſacrilegium per quosvis actus luxurioſos externos tendentes ad pollutionem vel copulam, ſi exerceantur in loco ſacro; non autem committitur ſacrilegium per tales actus ſolùm internos. l. cc. qq. 38.

39. Ad loca ſacra hic referuntur. 1mò Eccleſiæ vel Oratoria ad cultum divinum perpetuò deputata authoritate Epiſcopi, etiamſi ſolùm benedicta ſint. 2dò Cœmeteria, capellæ, chorus, annexa Eccleſiis. l. cc. qq. 39.

40. Ad hoc, ut dicatur polluta eſſe Eccleſia, requiritur effuſio ſeminis directè volita, de ſe idonea ad generationem, & notoria. l. cc. qq. 40.

Pollutio.

41. Pollutio eſt voluntaria effuſio ſeminis extra vas debitum ad generationem idoneum l. cc. qq. 41.

42. Semper eſt peccatum mortale, etiamſi fiat cauſâ ſanitatis vel ſedandæ tentationis. l. cc. qq. 42.

43. Eſt jure naturali prohibita. l. cc. qq. 43.

44. Tunc cenſetur pollutio voluntaria, quando facile prævidetur ſecutura ex actione de ſe nec ordinata ad finem honeſtum, nec neceſſaria. l. cc. qq. 44.

45. Licitum eſt, cauſa ſanitatis ſumere medicinam ad reſolvendum ſemen corruptum in alios humores. l. cc. qq. 45.

46. Non datur obligatio reprimendi in vigilia pollutionem jam inchoatam in ſomno per fluxum ſeminis jam deciſi in lumbis, dummodo abſit periculum conſenſûs in delectationem & ea pollutio non ſit voluntaria in cauſa, & pollutionem patiens non cooperetur in vigilia ad ſeminis jam deciſi expulſionem. Si enim una ex his tribus conditionibus deficeret, & pollutio in plena vigilia non reprimeretur, non evitaretur grave peccatum. l. cc. qq. 46.

47. Practicè non licet optare cauſa ſanitatis, vel tentationis vitandæ, ut in ſomno ſequatur pollutio; licet taman de ſic ſecuta gaudere. l. cc. qq. 47.

48. Pollutionea abſtrahendo à circumſtantia perſonæ ſacræ vel loci ſacri ſecundùm ſe ſunt ejusdem ſpeciei. l. cc. qq. 48.

49. Procurara magnam commotionem ſpirituum genitalium diſponentium ad pollutionem vel ad magnam diſtillationam eſt gravè peccatum. l. cc. qq. 49.

50. *Sodomia* eſt copula in vaſe virili vel muliebri inepto ad generationem. l. cc. qq. 50. Authores ejusmodi copulam inter perſonas ejusdem ſexûs, vocant Sodomiam perfectam at verò copulam inter perſonas diverſi ſexûs in vaſe præpoſtero vocant Sodomiam imperfectam. l. cc. qq. 50.

51. In Sodomia explicandæ ſunt circumſtantiæ addentes gravem malitiam diverſæ rationis v. g. an commiſſa ſit cum perſona ſacra, vel cognata, vel virgine, vel cum violentia. l. cc. qq. 51.

52. In Sodomitas jure civili ſtatuta eſt pœna mortis, & poſt mortem comburium; iisque denegatur jus teſtandi. 2) De jure Canonico Clerici degradantur & Judici ſæculari traduntur, ut morte puniantur & comburantur. 3) Sodomia conjugatis dat cauſam divortii. l. cc. qq. 52. & 54.

53. Clerici Sodomitæ, ſi crimen occultum ſit, non incurrunt ipſo facto ſuſpenſionem ab officio & beneficio ante ſententiam Judicis, l. cc. qq. 53.

54. S. Pius V. Clericos Sodomitas omni privi-

legio Clericali, officio & beneficio exuit. l. cc. qq. 54.

55. Ad has pœuas Incurrendas requiritur Sodomia perfecta. l. cc. qq. 55. & juxta authores etiam frequentatio. l. cc. qq. 56.

56. In Confeſſione explicanda etiam eſt circumſtantia, an quis fuerit agens vel patiens l. cc. qq. 56.

57. *Beſtialitas* eſt copula cum animali irrationali. l. cc. 57.

58. De jure civili punitur pœna mortis, & ſi fuerit imperfecta, pœna relegationis. l. cc. qq. 58.

59. Probabilius non datur cougreſſus cum dœmone. l. cc. qq. 59.

60. *Modus congrediendi cum fœmina innaturalis*, v. g. ſi vir ſit ſuccubus, ſi ambo ſedeant, ſi vir retrò accedat, eſt peccatum mortale, quaudo hoc fit abſque neceſſitate & cum periculo effundendi ſemen extra vas muliebre, vel cum periculo valde imperfectò obtinendi effectum generationis. l. cc. qq. 60.

Præceptum VII.

Vide. Furtum. Contractus. Jus. Juſtitia.

Præceptum VIII.

Vide. Detractio. Mendacium. Æquivocatio. Reſtrictio mentalis. Suſpicio. Judicium temerarium.

Prædicare, Concionari.

1. Parochi tenentur diebus Dominicis & ſingulis feſtis ſolennibus prædicare Verbum Dei, ita ut péccent mortaliter, ſi hanc obligationem notabiliter negligant. *In Tract. de Sac. Ord. ſ. 18. q. 1. 2.*

2. Regularibus non licet prædicare in aliena Ecleſia ſine conſenſu ſaltem tacito Epiſcopi. l. cc. q. 3.

3. Nou poteſt fœminis utut pietate claris committi facultas prædicandi in Eccleſia. l. cc. q. 3.

4. Concionatoribus à Tridentino inculcatur 1mò ut pro materia ſumant dogmata ad ſalutem neceſſaria, vitia, & virtutes. 2dò Ut ſermo ſit facilis. 3tiò Ut ſit brevis. 4tò Ne verbis Scripturæ abutantur ad vana & adulatoria. 5tò Ne in concionibus proponantur quæſtiones ſubtiles, hiſtoriæ vel revelationes incertæ quæ ſpecie falſi laborant, miracula non approbata &c. l. cc. q. 5.

5. Aliæ qualitates ad bonam concionem requiſitæ à D. Saleſio & S. Carolo enumerantur. l. cc. q. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 40. 21. 22.

Prælatus.

Vide. Abbas. Contractus. Locatio. venditio.

Præſcriptio.

Natura & bona fides.

1. Præſcriptio eſt aquiſitio dominii per continuationem poſſeſſionis tempore & modo à legibus definito. *In Tract. de Jur. & Juſt.* Diſp. 6. §. 2. qq. 1.

2. Valet etiam in foro interno. l. cc. qq. 3. & §. 7 q. 1.

3. Qui rem præſcriptam ex ignorantia juris reſtituit, poteſt eam repetere. l. cc. qq. 4.

4. Poteſt tamen renuntiari juri præſcriptionis. l. cc. qq. 5.

5. Ad inchoandam præſcriptionem requiritur fides *poſitivè bona*, hoc eſt, talis qua quis judicet ſe rem probabilius juſtè poſſidere poſſe. l. cc. §. 3 qq. 3.

6. Etiam ad continuandam poſſeſſionem in ordine ad præſcriptionem requiritur fides poſitivè bona. l. cc. qq. 4. & ſ. 7. q. 2.

7. Ignorantia inculpabilis facti alieni, v. g. furti, non obſtat bonæ fidei ad præſcribendum. l. cc. ſ. 7. q. 3.

8. Ignorantia, etiam culpabilis, juris dubii, v. g. an uxor habuerit jus ad vendendum non obſtat bonæ fidei. l. cc. concl. 2.

9. Ignorantia juris certi etiam invincibilis, obſtat bonæ fidei tam pro foro interno, quàm externo, niſi in perſonis, in quibus toleratur hæc ignorantia, aut in præſcriptione longioris temporis. l. cc. concl. 3. 4.

10. Mala fides authoris non nocet ſucceſſori particulari. l. cc. ſ. 3. qq 6. & ſ. 7. q. 4.

11. Succeſſor univerſalis nullo tempore poteſt præſcribere rem, quam accepit à poſſeſſore malæ fidei. l. cc. q. 4. concl. 2.

12. Etiam ſucceſſor particularis authoris malæ fidei non poteſt præſcribere tempore ordinario, ſi Dominus ignoret rem poſſideri ab alio, & res ſit immobilis, aut furtiva, aut vi poſſeſſa. l. cc. concl. 3. 4.

13. Mala fides Prælati aut Rectoris Eccleſiæ, niſi ſit ſufficienter cognita, non nocet Eccleſiæ. l. cc. §. 3. qq. 7.

14. Mala fides poſſeſſoris quoad unam partem fundi non nocet fidei quoad alteram partem fundi. l. cc. qq. 8.

15. Nocet tamen mala fides reſpectu unius perſonæ etiam reſpectu alterius. l. cc. qq 8.

16. Non dantur caſus, in quibus poſſit præſcribi mala fide; dantur tamen caſus, in quibus præſcribi libertas à jure alieno, ſervitute, actione, idque cum ſcientia juris alieni & negligentiæ in uſu. l. cc. qq. 9.

17. Non obeſt bonæ fidei, ſi quis poſſidet rem alienam contra charitatem, dummodo non poſſideat contra juſtitiam. l. cc. qq. 10.

18. Conſcientia rei alienæ ſolùm venialiter culpabilis non obeſt bonæ fidei. l. cc. qq. 11.

Titulus & poſſeſſio.

19. Poſſeſſio eſt detentio rei corporis, animi, & juris adminiculo. l. cc. §. 4. qq. 1.

20. Ad præſcriptionem inchoandam non ſufficit poſſeſſio merè *naturalis*, ſed requiritur ſimul *civilis*, nempe ſimul adminiculo corporis & animi; ad continuandam vero præſcriptionem ſufficit ſola poſſeſſio *civilis*. l. cc. qq. 3.

21. Ad

21. Ad præſcriptionem requiritur, ut poſſeſſio ſit continua & non interrupta, puta per poſitivum impedimentum poſſeſſionis naturalis vel civilis, quamvis poſſit aliquando *dormire* tempore inutili. l. cc. qq. 4.

22. Non eſt neceſſe, ut poſſeſſio continuetur ab eodem poſſeſſore. l. cc. qq. 5.

23. Non tamen ad ſibi præſcribendum ſufficit, ſi res poſſideatur alieno nomine. l. cc. qq. 6.

24. Ad præſcribendum ſufficit titulus coloratus, aut exiſtimatus, dummodo exiſtimatio ab errore juſto procedat. l. cc. qq 9.

25. Ad præſcribendum tempore ordinario non ſufficit titulus præſumptus. l. cc. qq 10. ſufficit tamen ad præſcribendum tempore extraordinario. l. cc. qq. 11.

Tempus.

26. Res mobiles, niſi ſint furtivæ, aut vi poſſeſſæ, cum titulo præſcribuntur intra triennium. l. cc. §. 5. qq. 2.

27. Res mobiles ſine titulo colorato aut exiſtimato præſcribuntur tricenniô, hoc eſt, per triginta annos. l. cc. qq. 3.

28. Res immobiles cum titulo inter præſentes præſcribuntur per *decem* annos, inter abſentes per *viginti* annos. l. cc. qq. 4.

29. Res immobiles ſine titulo exiſtimato præſcribuntur *triginta* annis. l. cc. qq. 5.

30. Res immobiles contra Eccleſias Romanâ inferiores tam cum titulo quàm ſine titulo præſcribuntur *quadraginta* annis. l. cc. qq. 6.

31. Contra Eccleſiam Romanam præſcribitur ſpatio *centum* annorum. l. cc. qq. 7.

32. Contra Civitates tam mobilia quam immobilia ſine titulo præſcribuntur *centum* annis. l. cc. qq. 8.

33. Bona vacantia contra fiſcum ſæcularem ſine titulo præſcribuntur *quadraginta* annis poſt denuntiationem. Si autem fiſco necdum denuntiata ſunt, præſcribuntur *triginta* annis. Mobilia cum titulo præſcribuntur *triennio*, immobilia inter præſentes decennio. l. cc. qq. 9.

34. Officia præſcribuntur inter præſentes cum titulo decem annis, inter abſentes viginti annis, ſine titulo *triginta* annis. l. cc. qq. 10.

35. Beneficia Eccleſiaſtica cum titulo colorato pacificè poſſeſſa præſcribuntur per *triennium*. l. cc. qq. 10.

36. Jus præſentandi ad beneficia non præſcribitur niſi tempore immemoriali. l. cc. qq. 10.

37. Servitutes perſonales, & reales continuæ præſcribuntur cum titulo inter præſentes decem annis, inter abſentes viginti annis, ſine titulo triginta annis. Servitutes autem diſcontinuæ præſcribuntur ſolùm tempore immemoriali. l. cc. qq. 11.

38. Immunitas à ſervitute præſcribitur eodem tempore, quo ſervitus, & ſi ſit alternativa requiritur duplum temporis. l. cc. qq. 12.

39. Actiones reales extinguuntur per præſcriptionem eo tempore, quo præſcribuntur ipſæ res mobiles vel immobiles. Actiones verò perſonales extinguuntur triginta annis. Sed actio hypothecaria non perimitur niſi quadraginta annis. Actio *redhibitoria* & *quanti majoris* extinguitur ſex menſibus. Actio doli extinguitur biennio. Actiones Eccleſiarum Romanâ inferiorum extinguuntur quadraginta annis, actiones Romanæ Eccleſiæ centum annis. l. cc. qq. 13.

40. Actiones criminales criminaliter intentatæ, & obligationes ortæ ex delicto præſcribuntur vicennio; fieri tamen poſſunt exceptiones contra taliter delinquentem. l. cc. qq. 14.

41. Actiones injuriarum præſcribuntur ſpatio unius anni; actiones adulterii, ſtupri, inceſtûs quinquennio. l. cc. qq. 14. Accuſationes adulterii conjuncti cum violentia, ſtupri per vim abſolutam, parricidii, & læſæ majeſtatis, nunquam præſcribuntur. l. cc. qq. 14.

Res & Perſonæ.

42. Præſcribi non poſſunt homo liber, ſervus fugitivus, res ſacræ, res publicæ, limites regnorum, Diœceſium & Parochiarum, res communis à membris, immunitas à viſitatione, obedientia, vel procuratione, & obligationibus erga principem, jus primogenituræ, jus decimandi. l. cc. §. 6. qq. 2.

43. Tantùm extraordinario tempore præſcribi poſſunt res furtivæ, res fiſco incorporatæ, fundus dotalis, bona adventitia filiifamilias, res pupillares, res minorennium, majoratus, fideicommiſſa, feuda &c. l. cc. qq. 3.

44. Pupilli ante uſum rationis non poſſunt præſcriptionem inchoare, poſſunt tamen eam aliunde inceptam continuare. l. cc. qq. 4.

45. Præſcribi non poteſt contra filiumfamilias, Minorennem, prodigum, & eos, qui bona ſua alienare non poſſunt. l. cc. qq. 5.

46. Præſcriptio dicitur *non currere*, quando incipiunt deficere conditiones, à quibus præſcriptio poterat inchoari; *dormire* verò dicitur, quando legitimè inchoata ob aliquod impedimentum ſuſpenditur. l. cc. qq. 6 7.

47. *Interrumpi* dicitur præſcriptio, quando ſuperveniente impedimento totaliter, ita ut debeat de novo inchoari. l. cc. qq. 8.

48. Poſt præſcriptionem completam reſtituuntur in integrum Minorennes per quadriennium utile, uti & Majorennes impediti v. g. captivitate ab interrumpenda præſcriptione, & Eccleſiæ ac alia pia loca. l. cc. qq. 9.

Præſumptio.

Vide. Septem vitia Capitalia. §. *ſuperbia.*

Precarium.

1. *Precarium* eſt, quo alicui res ad utendum gratis conceditur reſervata libertate rem revocandi ad libitum. *In Tract. de contract. ſ. 1. q. 1.*

2. Preca-

2. Precaria eſt contractus, qoo alicui res Eccleſiaſtica immobilis ac frugiſera ſine proportionato pretio ad ſroendum conceditur, Ita tamen ot renovetur ſingulis quinquenniis. l. cc. qq. 2.

3. Quando in Precario apponitur tempus reſtitutionis, ſenſus tantùm eſt, quod illo tempore evoluto non ſit opos nova monitione. l. cc. q. 3.

4. Prælatus non poteſt conſtitoere Precariam ſine juſta caoſa, ne quidem ad breve tempus. l. cc. q. 4.

5. Prælatos ne quidem ex joſta cauſa poteſt conſtituere Precariam ad quinquennium ſine ſolennitatibus. l. cc. q. 5.

6. Precarium non ſolvitur morte concedentis, ſolvitur tamen morte precatarii. l. cc. q. 6.

7. Precatarios tenetur ad reſarciendum damnum etiam ex culpa levi ſaltem quoad damni dimidiom, non tamen ex culpa leviſſima. l. cc. q. 7.

Presbyteratus.

1. Eſt Ordo, qoo confertur poteſtas In corpus Chriſti phyſicum & in corpus Chriſti myſticum. *In Tract. de Sacr. Ord. §. 19. q. 1.*

2. Materia eſt impoſitio manuum & traditio Inſtrumentorum, nempe calicis cum vino & aqua, & patenæ cum Hoſtia. l. cc. q. 2.

3. Forma eſt duplex; prima In traditione inſtrumentorum: *Accipe poteſtatem offerre ſacrificium Deo. &c.* Altera in impoſitione manoom: *Accipe Spiritum Sanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta ſunt.* l. cc. q. 3.

4. Si attactus Inſtrumentorum phyſicus fuiſſet omiſſus, ſecoritatis cauſâ deberet ſuppleri com forma. l. cc q. 4.

5. Joxta communem doctrinam non poteſt ſeparatim conſerri poteſtas in corpus Chriſti phyſicum & myſticum. l. cc. q. 5.

6. Presbyteri in ordinatione jurant quandam obedlentiam ſpecialem Epiſcopo. l. cc. q. 6. 7. 8. 9. 10.

Vide. Sacerdos. Euchariſtia. Miſſa. Communio. Cæremoniæ. Rubricæ. Jejunium. Communio. Cenſura. Irregularitas. Simonia. Privilegiom Canoois & ſori. Immonitas. Excommunicatio. Suſpenſio. Abſolotio. Approbatio. Jurisdictio.

Privilegia.

Vide. Lex §. 12. privilegia.

Privilegium Canonis.

1. Privilegium Canonis vocatur, qoo ſob excommunicatione prohibetur violenta ac ſacrilega injectio manuom in Clericos. *In Tr. de Sacr. Ord.* §. 10. q. 1.

2. Ad incurrendam hanc excommonicationem non ſufficiont injurioſa verba, ſed reqoiritur violenta & graviter peccamlnoſa injectio manuum ſuadente diabolo facta. l. cc. q. 2. 3. 4.

3. Hinc iſtam excommunicationem non incurrunt, qoi percutiunt Clericum cauſâ correctionis vel qui vim vi repellunt. l. cc. q. 5. 6.

4. Nec eam incurrunt, qui occidunt Clericum in adulterio vel ſeditione deprehenſum; qui percutiunt Clericum deferentem habitum laicum, ſi eum igoorent eſſe Clericum; qui percutiunt Clericom, qui poſt rrinam monitionem arma militaria geſtaverit; qui incarcerant Clericum, ſi ſe publicè geſſit pro laico, licet deprehenſos ſis in habitu Clericali, & qui percutiunt Clericom bigamom bigamia vera. l. cc. q. 7. 8.

5. Hanc excommunicationem incurrunt etiam pueri, aut fœminæ percutientes, vel percuſſionem mandantes; idque verum eſt, etjamſi percuſſio fiat clam, ot probari nequeat. l. cc. q. 9. 10. 11.

6. Incurritur, etiamſi Clericus ſolùm includatur. l. cc. q. 12.

7. Excommunicatio hæc eſt reſervata Papæ, poſſunt tamen abſolvi ab Epiſcopo impuberes ſe invicem percutientes, Religioſi, fœminæ & qui ſui juris non ſunt, ſenes, valetudinarii, & qoi ob inimicorum inſidias non poſſunt proficiſci Romam, ſi Oſtiarius Clericum ratione ſui moneris percuſſit. l. cc. cc. q. 13.

8. Immo Epiſcopi, & alii jurisdictionem quaſi Epiſcopalem in ſoos exercentes poſſunt abſolvere ab omnibus delictis occultis necdum deductis ad ſorum contentioſum, vel proximè deducendis. l. cc. q. 14.

Privilegium fori.

1. Privilegium fori eſt exemptio à joriadictione tribunalium ſæcularium tam in cauſis civilibus quam criminalibus. l. cc. §. 11. q. 1.

2. In cauſis tam civilibus ſaltem perſonalibus qoàm criminalibus qoando Clericos concurrit cum Clerico, ea exemptio eſt juris non ſolùm divini, ſed etiam naturalis. l. cc. q. 2.

3. Illa exemptio eſt etiam juris divini in cauſa criminali non politica, ſi concurrit laicus tanquam actor cum Clerico. l. cc. q. 3.

4. Exemptionem Clericorum à jurisdictione ſæculari in caoſis civilibus contulerunt Imperatores ſæculo quarto & quinto. l. cc. q. 4.

5. Ad ferendom teſtimonium in caoſis civilibus, ubi alii teſtes idonei deficiunt, tenentur Clerici ferre teſtimonium coram iis, quos Epiſcopos ad excipiendom teſtimonium deſignaverit, l. cc. q. 5.

6. Ut Clerici privilegio fori gaudeant requiritur, ut deſerant tonſuram & habitum; ac præterea ut vel habeant beneficium, vel alicui Eccleſiæ deſerviant, vel ex conſenſo Epiſcopi In aliqua Schola verſentur. l. cc. q. 6.

Probabilis opinio.

1. *Probabiliſmus* eſt doctrina regulans conſcientiam

Digitized by Google

entiam per opiniones quaſcunque verè probabiles. *In Tr. de act. hum.* Diſp. 2. §. 3. qq. 1.

2. *Probabilis* opinio eſt, quæ poteſt movere virum prudentem ad aſſenſum. l. cc. qq. 2.

3. *Theologicè probabilis* opinio eſt, quæ habet conditiones ad veram probabilitatem à Theologis requiſitam. l. cc. qq. 5.

4. *Comparativè probabilis* opinio eſt, quæ etiam conſideratis motivis oppoſitæ ſententiæ poteſt movere virum prudentem ad aſſenſum. l. cc. qq. 15.

5. *Practicè probabilis* opinio eſt, quam in praxi non concomitatur periculum incidendi in aliud grave peccatum, vel non obtinendi gratiam v. g. ſi quis diceret, probabile eſſe, quod tactus obſcœnarum partium in altero ſexu non ſit grave peccatum; id enim non eſt practicè probabile ob concomitans periculum incidendi in delectationem moroſam. l. cc. qq. 16.

6. *Notabiliter minus probabilis* opinio eſt, ubi intellectus evidenter, ac ſine hæſitatione adhæreret ſententiæ oppoſitæ, ſi de alterutra eſſet ferendum judicium. l.cc.qq. 8.

7. *Tenuiter probabilis* opinio eſt, quæ eſt verè probabilis, ſed cum vehementi formidine oppoſiti, & cum credibilitate ſeu veriſimilitudine *eminenter majori* oppoſiti. l. cc. qq. 17.

8. Ad licitè operandum non ſufficit dictamen ultimum practicum præciſè probabile, ſed illud debet eſſe ad minimum moraliter certum. l. cc. §. 4. qq. 1. & in Quæſt. Diſput. q. 2.

9. Non licet ſequi ſententiam minus probabilem relictâ probabiliori in materia fidei. l. cc. qq. 2.

10. Nec in materia Sacramentorum, ubi agitur de valore. l. cc. qq. 3.

11. Nec Judici, qui tamen, niſi altera pars ſit certò, evidenter, & eminenter probabilior, tenetur ex æquo dividere jura. l. cc. qq. 4. attentâ ſimul additione *in Mendis.*

12. Nec Medico, niſi ex conſenſu rationabiliter conducentis. l. cc. qq. 5. & *in Mendis.*

13. Nec licet eam ſequi, ubi agitur de præjudicio tertii. l. cc. qq. 6.

14. Nec licet ſequi ſententiam præciſè tenuiter, aut omnino ſolùm dubiè probabilem. l. cc. qq. 7. 8.

15. Univerſim nunquam licet ſequi ſententiam *notabiliter* minus probabilem minus tutam. l. cc. qq. 9. *& in Quæſt. Diſput.* q. 4.

16. Nec licet ſequi ſententiam æquè probabilem ſtante dubio de exiſtentia directa legis; poteſt tamen dubium hoc excludi per dictamen reflexum, ſeu concomitans. l. cc. qq. 10. *& in Quæſt. Diſput.* q. 5.

17. Licet tamen ſequi ſententiam probabiliorem relicta tutiore. l. cc. qq. 11.

18. Intellectus non poteſt judicare verum, quod probabilius eſt verum. l. cc. *in Quæſt. Diſp.* q. 3.

19. Catalogus variarum opinionum laxarum ex *Roncoglia.* l. cc. *in Quæſt. Diſput.* q. 4. ad Object. 8.

20. Catalogus opinionum probabilium circa generalia morum principia ex *la Croix.* l. cc. *in Quæſt. Diſput.* ad finem. q. 5.

Profeſſio Religioſa.

1. Nequit ab Epiſcopo annullari, niſi in favorem profeſſionis conſtituatur Syndicus, qui tenetur appellare contra annullationem. *In Supplem.* §. 8. 9.

2. Poteſt tamen Epiſcopus diſpenſare in votis ſolennibus dubiis. *In Tr. de Decal.* part. 1. Diſp. 3. §. 3. qq. 83.

Vide. Religioſi.

Propoſitum.

Vide. Contritio. Pœnitentia.

Pupillus.

Vide. Contractus. Ludus. Præceptum IV. Sponſalia. n. 51. 52.

Religioſi.

Paupertas & Dominium.

1. Religioſi ſunt capaces dominii in communi, niſi obſtent conſtitutiones Ordinis, non tamen ſunt capaces dominii in particulari. *In Tr. de Jure & Juſt.* Diſp. 2. q. 4.

2. Monachi jam erant incapaces dominii particularis Sæculo octavo, ſed non Canonici. l. cc. q. 4.

3. Jure novo Tridentino omnes Religioſi facti ſunt incapaces dominii particularis, etiam Canonici Regulares, exceptis ſolis Religioſis Scholaribus & Coadjutoribus non formatis Societatis Jeſu. l. cc. q. 4.

4. Incapacitas dominii in particulari apud Religioſos ſolum fundatur in jure poſitivo. l. cc. q. 4.

5. Canonici Regulares & alii Ordines Clericales ſunt incapaces perfecti dominii etiam in communi quoad illa bona, quæ iis proveniunt à fundatoribus vel benefactoribus intuitu miniſterii ſacri. l. cc. q. 4.

6. Proprietarius eſt, peccatque contra votum paupertatis, qui diſponit de re contra Superioris voluntatem. l. cc. *in Quæſtunc.* qq. 1.

7. Illa quantitas ſufficit ad conſtituendum peccatum mortale in materia paupertatis, quæ ſufficit ad conſtituendum peccatum mortale in materia furti, hoc eſt, quæ uſurpatur graviter & rationabiliter invito ſuperiore. l. cc. qq. 2.

8. Hinc pro diverſitate circumſtantiarum materia de ſe gravis poteſt fieri levis, præſertim in officialibus, vel parochis Regularibus habentibus adminiſtrationem bonorum. l. cc. qq. 2. Reſp. 4.

9. Superiores pro materia gravi violationis paupertatis rectè determinant unum florenum, ſeu quinque Julios Romanos, ſi expendatur graviter ac rationabiliter invito Superiore, præſertim in commodom proprium. l. cc. qq. 3. 5.

10. Peculium privatum religioſorum ad uſus indeterminatos utut honeſtos ultra moderatam quantitatem ad oſus obvios neceſſariam illicitum eſt etiam cum conſenſu Superiorum. Licitum tamen eſt ad uſus determinatos obvios, ubi hoc exigit neceſſitas, inquantum hoc exigit. l. cc. qq. 4. 5.

11. Vitalitia quæ adminiſtrantur ab ipſo Religioſo, illicita ſunt; uti etiam ea, quæ adminiſtrantur quidem à Superiore, ſed cum obligatione, ea non expendendi, niſi juxta voluntatem religioſi. l. cc. qq. 6.

12. Licita tamen ſunt vitalitia ad uſus toti monaſterio ſimul utiles v. g. ad libros privato religioſo emendos, medicinas, veſtitus. &c. ad parcendum ſomptibus monsſteril, alioquin ad majorem religioſorum utilitatem facilitatem, ac honeſtatem libenter expendendis, ſi reditus ſufficientes pro ejusmodi uſibus ſuppeterent, dummodo adminiſtrentur à Superiore ad talem intentionem benefactorum cc. qq. 6.

13. Peccari poteſt contra paupertatem ſex modis; acceptione, alienatione, mutuatione, uſurpatione, abſconſione, deſtructione. l. cc. qq. 7.

14. Ad hoc, ut à transgreſſione voti paupertatis excuſet licentia Superioris, ea debet eſſe libera, juſta ac rationabilis, ac ſaltem tacita vel præſumpta. l. cc. qq. 7.

15. Ad hoc, ut locus ſit licentiæ præſumptæ, ea debet eſte ſaltem probabilior, ita ut operans veroſimilius credat, eam concedendam. l. cc. qq 7. reſp. 6.

16. Quando Superior Irrationabiliter neget vel prævideatur irrationabiliter negaturus licentiam, noo licet operari vel uſurpare rem, niſi ea res Religioſo ſit debita jure naturæ, jure divino, jure religionis, vel jure officii. In hoc enim caſu ſufficit licentia Superioris *qua talis*, ut rectè fungentis ſuo officio, & quatenus rectè adminiſtrat bona communia ex conſenſu communi rationabiliter præſumpto. l. cc. qq. 9.

17. Afferuntur Decreta Romanorum Pontificum concernentia votum paupertatis & adminiſtrationem bonorum communium. l. cc. qq. 9. in ſolut. Object. ad finem.

Vide. Approbatio. Depoſitum. Dominium, Lex §. privilegia. profeſſio. *Ordinationes.* votum.

Reſervati Caſus.

1. Reſervatio Caſuum eſt reſtrictio jurisdictionis in ſubditos pro foro interno circa quædam graviora crimina, quorum abſolutionem ſibi reſervat Superior. *In Tract. de Pœnit. Diſp. 9.* qq. 1.

2. Habentur hujus reſervationis exempla in primitiva Eccleſia. l. cc. qq. 4.

3. Cauſa, cur Summi Pontifices ſæculo undecimo tot ſibi reſervaverint Caſus, foit ipſa voluntas Epiſcoporum. l. cc. qq. 5. 6.

4. In primitiva Eccleſia actus merè ioterni probabilius non fuerunt reſervati ab Epiſcopis in ordine ad ſulennem pœnitentiam. l. cc. qq. 7.

5. Reſervabantur tamen & adhuc reſervantur actus externi occulti, etiamſi nulli hominum noti. l. cc. qq. 8.

6. Enumerantur varia reſervationum exempla à Sæculo 12. uſque ad Sæculum 14. l cc. qq. 9.

7. Refertur Diſciplina Diœceſis Auguſtanæ circa Caſus reſervatos à Sæculo 14. uſque ad Sæculum 17. l. cc. qq. 10.

8. Quid circa Caſus reſervatos decreverit Tridentinum? l. cc. qq. 11. 12.

9. An poteſtas abſolvendi ab hæreſi occulta per Tridentinum Epiſcopis indulta fuerit ſoblata per Bullam Cœnæ, proponitur Problematicè. l. cc. qq. 13.

10. Afferuntur Decreta S. Cong. Epiſc. & Regul. in quorum uno habetur, v. g. *ne Epiſcopi ſibi ſuperfluè reſervent Caſus jam aliunde reſervatos Sedi Apoſtolicæ* & in alio; *ne Epiſcopi ſibi reſervent omnia peccata habentia annexam excommunicationem majorem non reſervatam Papæ.* l. cc. qq. 14.

11. Regulares vi ſuorum Privilegiorum non poſſunt abſolvere ab hæreſi externa occulta. l. cc. qq. 14. n. 5. & qq. 15. Nec à Caſibus Ordinario reſervatis. l. cc. qq. 16.

12. Confeſſarii ab hæreſi externa nec poſſunt abſolvere tempore Jubilæi ſine alia ſpeciali facultate. l. cc. qq. 17.

13. Qui habet facultatem abſolvendi à caſibus Papæ reſervatis, non eoipſo habet poteſtatem abſolvendi ab ejusmodi caſu, ſi idem caſus ob exigentiam circumſtantiarum ſimul eſt reſervatus Epiſcopo. l. cc. qq. 18.

14. Omnes caſus Papæ reſervati quoad illos, qui non poſſunt perſonaliter accedere Papam, ſunt reſervati Epiſcopo. Cenſentur autem non poſſe adire Romam, Religioſi, Impuberes, Minorennes, pauperes, ſervi, filiifamilias, Parochi, ſenes, valetudinarii &c. Mulieres, & aliæ perſonæ, quæ ſui juris non ſunt &c. l. cc. qq. 19.

15. Omnis excommunicatio major, aliàs Sedi Apoſtolicæ non reſervata, per ſe eſt reſervata Epiſcopo. l. cc. qq. 20.

16. Reſervatio incorritur etiam ab ignorante, niſi peccatum ſit tantùm reſervatum ratione annexæ excommuoicationis majoris. l. cc. qq. 21.

17. Peccata venialia oon ſunt materia reſervationis. l. cc. qq. 22.

18. Peccata dubia, niſi ſint notoria, non ſunt materia reſervationis. Peccatum autem dubium notorium eſt reſervabile. l. cc. qq. 23.

19. In dubio ſtrictè dicto, ao peccatum certò

com-

commiſſum ac certò mortale comprehendatur in reſervatione, Confeſſarius debet illud habere pro non reſervato; ſecus autem, ſi probabiliùs comprehendatur ſub reſervatione. l. cc. qq. 24.

20. Peregrini, qui confitentur in aliena Diœceſi caſum in ſua Diœceſi reſervatum, poſſunt in illa aliena Diœceſi abſolvi, ſaltem à Confeſſariis Regularibus privilegiatis, & ab aliis Confeſſariis non privilegiatis cum onere recurrendi ad Ordinarium pro abſolutione à reſervatis, niſi Epiſcopus proprius Peregrini exteris Confeſſariis noluerit delegare juriſdictionem quoad tales caſus. l. cc. qq. 25.

21. Si Peregrinus aut vagus confiteatur caſum in Confeſſarii Diœceſi reſervatum, non poteſt ab eo abſolvi. l. cc. qq. 26.

22. Si abſolutio afferentis caſum reſervatum ſine infamia differri nequeat, poteſt à reſervato abſolvi indirectè cum obligatione ſe ſiſtendi Superiori. l. cc. qq. 27.

23. Si indirectè abſolutus à caſu reſervato ſe ſiſtat Superiori, poterit ab hoc auditâ prius confeſſione abſolvi ſacramentaliter, aut, ſi non præcedat confeſſio, extraſacramentaliter tollendo reſervationem ſub onere certæ pœnitentiæ. l. cc. qq. 28.

24. Habens peccatum reſervatum & non reſervatum non poteſt dimidiare confeſſionem, Superiori confitendo ſolum reſervatum, inferiori ſolum non reſervatum. l cc. qq. 29.

25. Si Confeſſarius inferior petat à Superiore licentiam abſolvendi à reſervato, non poteſt Superior exigere manifeſtationem perſonæ, aut circumſtantiarum, ex quibus facile deveniretur in notitiam delinquentis, ſed tantùm poteſt inquirere in ſpeciem delicti, niſi velit, ſibiipſi reſervare confeſſionem pœnitentis. l. cc. qq. 30.

26. Poteſt tamen Superior Confeſſarium inferiorem obligare ad imponendam determinatam pœnitentiam pro caſu reſervato. l. cc. qq. 31.

27. In articulo mortis, ſi deſit Superior reſervans, vel habens poteſtatem abſolvendi, poteſt quilibet Sacerdos abſolvere à caſu reſervato; pœnitens verò, ſi reconvaleſcat, licet non teneatur ſe ſiſtere Superiori ad obtinendam novam abſolutionem ab excommunicatione, ubi ratione hujus facta eſt reſervatio, tenetur tamen ſe ſiſtere Superiori, ut ſe offerat ad pœnitentiam proportionatam. l. cc. qq. 32. 33.

28. Si quis abſolvatur à caſu comprehenſo in Bulla Cœnæ, Confeſſarius debet pœnitentem obligare ad tria. 1mò Ut præſtet cautionem de ſatisfaciendo parti læſæ. 2dò Ut juret de parendo mandatis Eccleſiæ. 3tiò Ut juret de ſe ſiſtendo Superiori vel ejus delegato, quàm primùm commodè poterit. l. cc. qq. 34. Et hoc juramentum exigendum eſt, etiamſi crimen ſit tantùm occultum l. cc. qq. 35. niſi aliunde pœnitens deobligetur ab onere ſe *perſonaliter* ſiſtendi Superiori. l. cc. qq. 36.

29. Impediti ab adeundo Papa perſonaliter pro obtinenda abſolutione à caſu in Bulla Cœnæ reſervato obligantur tamen ad illum adeundum per litteras vel ad Epiſcopum. l. cc. qq. 37.

30. In foro interno abſolvens excommunicatum poteſt uti hac brevi forma: *Ego te abſolvo ab Excommunicatione majore. In nomine &c.* l. cc. qq. 38.

31. In articulo mortis licitè petitur abſolutio ab excommunicato non denuntiato; ſed à denuntiato nec confertur validè. l. cc. qq. 39.

32. Ad incurrendum caſum reſervatum requiritur. 1mò Ut peccatum ſit certò mortale. 2dò. Ut ſit externum. 3tiò Ut certò comprehendatur ſub reſervatione. 4tò Si caſus eſt reſervatus ratione excommunicationis, requiritur inſuper, ut ſciatur eſſe annexa excommunicatio, nec appareat cauſa excuſans ab excommunicatione. 5tò Quando ſub ſignificato proprio peccati reſervati juxta ſtylum Eccleſiæ comprehenditur etiam actus non conſummatus, non requiritur ad incurrendam reſervationem actus conſummatus. l. cc. qq. 40. 41.

33. In Diœceſi Auguſtana *per homicidium reſervatum* etiam intelligitur procuratio abortûs in fœtu animato, ſaltem quadrageſimo die poſt conceptionem, & omnis actio efficaciter influens directè vel indirectè in occiſionem hominis. l. cc. qq. 42. 43.

34. In Diœceſi Auguſtana *per hæreſin reſervatam* intelligitur omnis hæreſis nondum deducta ad forum contentioſum. l. cc. qq. 44.

35. Enumerantur excommunicationes Papæ reſervatæ, & non reſervatæ. l. cc. qq. 45.

36. In Diœceſi Auguſtana reſervantur omnia peccata habentia annexam excommunicationem majorem Papæ directè *per ſe*, vel *per accidens* ratione impedimenti non reſervatam; ſed hoc intelligendum de excommunicationibus *in Corpore Juris*, *in Tridentino*, *in Bulla Cœnæ*, vel aliis ab Epiſcopo ſpecialiter promulgatis. l. cc. qq. 46.

37. In Diœceſi Auguſtana per *inceſtum cum moniali* reſpectu Clericorum reſervatum intelligitur omnis concubitus cum Moniali etiamſi nec ſit conſanguinea nec affinis. l. cc. qq. 47. 48.

38. In Diœceſi Auguſtana per *veneficium* reſpectu Clericorum reſervatum intelligitur actio ſuperſtitioſa, qua inducitur paſſio amoris, odii, perturbationis; *per maleficium* actio nociva corporibus hominum, brutorum, vel aliis rebus corporalibus, *per incantationem* aperta invocatio dœmonis ad veneficia, maleficia, retegenda ſecreta; *per magiam* aperta invocatio dœmonis ad miros effectus. l. cc. qq. 49.

39. In Diœceſi Auguſtana per abuſum Euchariſtiæ & Reliquiarum ad artes magicas intelligitur earum abuſus ad apertam invocationem dœmonis in ordine ad veneficia vel maleficia, vel incantationes &c. l. cc. qq. 50.

40. In Diœceſi Auguſtana pro Clericis etiam reſervatur abuſus Sacræ Scripturæ ad exercitium Magiæ, & fractio ſigilli Confeſſionis etiamſi à nemine animadverſa, & alii Caſus ibidem pro laicis reſervati. l. cc. qq. 51. 52. 53.

41. Hi tamen caſus in iſta Diœceſi pro Religioſis reſervati non ſunt. l. cc. qq. 54.

42. Enumerantur Caſus undecim, ex quibus ſolis aliqui poſſunt à ſuperioribus Regularium ſibi reſervari. l. cc. qq. 55. In Capitulo tamen Generali, vel ab Epiſcopo relatè ad Religioſos ſubditos, poſſunt etiam alii Caſus reſervari. l. cc. qq. 56. Immo quivis ſuperior poteſt ſibi etiam reſervare quamlibet transgreſſionem votorum; vel poteſt aliis peccatis annectere excommunicationem ſibi reſervatam. l. cc. qq. 56.

43. Religioſi in Jubilæo poſſunt à quovis Confeſſario per Ordinarium approbato abſolvi etiam à Caſibus ipſorum Superiori reſervatis. l. cc. qq. 57.

Reſtitutio.

1. Per ſe tantùm datur obligatio reſtitutionis ex culpa theologica, niſi quis ſe ſaltem tacitè obligaverit ad præſtandam etiam culpam Juridicam. *In Tract. de Jure & Juſt.* Diſp. 8 q. 1.

2. Datur obligatio reſtitutionis ex culpa juridica poſt ſententiam Judicis. l. cc. q. 1. concl. 2.

3. Niſi quis obligetur ex officio vel contractu oneroſo ad præſtandam etiam culpam levem, non datur obligatio reſtituendi damnum præter intentionem ſecutum ex culpa theologicè veniali ante ſententiam Judicis. l. cc. q. 2. concl. 2.

4. Si quis tamen ex officio vel contractu oneroſo obligatur ad præſtandam culpam levem, tenetur ad reſtitutionem etiam ex culpa theologicè veniali. l. cc. q. 2. concl 1.

5. Ex culpa theologicè gravi datur obligatio reſtituendi etiam exceſſum damni invincibiliter ignoratum. l. cc. q. 3.

6. Datur obligatio etiam reparandi damna animæ, illata v. g. per ſcandalum vel ſeductionem. l. cc. §. 1. qq. 1.

7. Qui nocuerunt per ſcandalum publicum tenentur etiam publicè reparare ſcandalum. l. cc. qq. 1. R. 2.

8. Homicida tenetur etiam reparare totum damnum uxori & liberis occiſi cauſatum ex homicidio. l. cc qq. 2.

9. Talis homicida tenetur etiam reparare damnum propinquis occiſi illatum in re illis debita, immo etiam creditoribus occiſi, quibus potuiſſet ſatisfieri, ſi diutius vixiſſet interemptus; etiamſi interfector de tali damno non cogitaverit. l. cc. qq. 2. R. 2.

10. Ob mutilationem vel debilitationem datur obligatio reſtituendi lucrum ceſſans, & impenſas v. g. pro Medico. Pro ſola deformatione per ſe non datur obligatio reſtituendi, niſi damnum exinde ſecutum v. g. In puella aut juvene. l. cc. qq. 3.

11. Qui injuſtè alium infamavit, tenetur reſtituere famam etiam cum detrimento famæ propriæ. l. cc. qq. 4. 5.

12. A reſtitutione famæ excuſat. 1) ſi infamatio nullum habuit effectum. 2) ſi infamatus jam recuperavit ſuam famam. 3) ſi reſtitutio famæ ſit phyſicè impoſſibilis. 4) ſi offenſus ultro condonet obligationem reſtitutionis & habet poteſtatem condonandi reſtitutionem, qualem non habent perſonæ valde utiles bono publico. 5) ſi offenſus etiam injuſtè infamavit infamantem pari infamia. l. cc. qq. 6.

13. Si infamatus recuperavit quidem ſuam famam, ſed non ſine damnis aliis, infamator tenetur reparare illa damna. l. cc. qq. 6. n. 3.

14. Si reſtitutio famæ ſit phyſicè impoſſibilis, tenetur tamen infamans ſatisfacere, quantum poteſt, quærendo occaſionem laudandi debitè perſonam infamatam. l. cc. qq. 6. n. 4.

15. Si non poteſt fieri reſtitutio famæ, compenſatio fieri debet in pecunia. l. cc. qq. 6. n. 7.

16. Non licet reſtitutionem ſuæ famæ quærere per alterius injuſtam infamationem. l. cc. qq. 6. n. 6.

17. Si animal ſine culpa Domini cuidam damnum intulit, tenetur Dominus poſt ſententiam Judicis vel reſarcire damnum vel tradere animal noxæ. Si autem culpa Domini id factum eſt, tenetur Dominus reſarcire totum damnum. l. cc. §. 2. qq. 1.

18. Idem dicendum de ſervo propriè dicto. Circa famuli autem damnificationem aliis illatam Dominus ad nihil tenetur, niſi ſervum adhibuerit, quem ſciebat negligentem vel perniciosum. l. cc. qq 2.

19. Qui intulerunt damnum in exercitio officii, vel artis, vel locatæ operæ, tenentur ad reſtitutionem totius damni etiam ex culpa levi. l. cc. qq. 3. Idem dicendum de negligentia artificum v. g. ſartorum, ſutorum fabrorum, mutariorum &c. l. cc.

20. Tenetur ad reſtitutionem, qui cooperatur phyſicè vel moraliter ad damnum, efficaciter influendo in damnum. l. cc. qq. 4.

21. Ea cooperatio fit juſſione, conſilio, conſenſu, adulatione, recurſum præbendo, participatione, ſilendo, non impediendo, non manifeſtando iis, qui poſſent impedire, l. cc. qq. 4.

22. Malæ fidei poſſeſſor tenetur reſtituere omnes fructus etiamſi tantum æquivalenter extantes, vel mixtos ex naturalibus & induſtrialibus, non tamen merè induſtriales. l. cc. qq. 5.

23. Bonæ fidei poſſeſſor tenetur quidem reſtituere fructus, etiam mixtos, formaliter extantes, non tamen virtualiter ſolùm extantes. l. cc. qq. 5.

24. Ordo reſtitutionis eſt ſequens. 1) ſi res injuſtè

injuſtè ablata extet, tenetur reſtituere poſſeſſor. 2) ſi principalis damnificans reſtituat, eximuntur à reſtitutione cæteri. 3) principaliter tenetur reſtituere principalis in facto. 4) damnificans per ſeipſum tenetur reſtituere ante cooperantes. 5) cooperantes tenentur ſinguli in ſolidum, ita ut aliis non reſtituentibus teneatur quilibet totum damnum reſarcire; habito tamen regreſſu ad cooperantes. 6) ſi damnificatus patitur damnum ex dilatione reſtitutionis, debet etiam illud reſtitui. l. cc. qq. 6.

25. Hæres, etiam extraneus, tenetur ad reſtituenda omnia damna cauſata à defuncto. l. cc. qq. 7.

26. Cauſæ excuſantes à reſtitutione ſunt. 1) moralis impotentia. 2) condonatio ſaltem tacita. 3) compenſatio debiti, aliter inobtinibilis. l. cc. qq. 8.

27. Reſtitutio per ſe debet ſtatim fieri; poteſt tamen per accidens differri, ſi damnum ſpirituale vel temporale ex celeri reſtitutione in reſtituente eſſet majus, quàm illius commodum, cui fit reſtitutio. l. cc. qq. 9.

29. Pœnitens in reſtitutione negligens, aut jam admonitus in præcedentibus confeſſionibus, non debet abſolvi ante actualem reſtitutionem. l. cc. qq. 10.

Vide. Pœnitentia Diſp. 5. & in Append. part. 2.

Reviviſcentia Sacramentorum.

Vide. Sacramenta.

Reſtrictio mentalis.

1. Reſtrictio purè mentalis eſt affirmatio vel negatio rei per verba ad duplicem ſenſum minimè indifferentia, quæ loquens in alio ſenſu intus in mente accipit, quam verba ſonant, ex intentione fallendi audientem. *In Tr. de Decal.* Diſp. 9. qq. 46.

2. Reſtrictio *non purè mentalis*, ſeu ſenſibilis, eſt, quæ ab audiente abſolutè poteſt intelligi ſaltem ex circumſtantia loquentis vel negotii. cc. qq. 54.

3. Reſtrictio *non purè mentalis* tantùm licita eſt in caſu graviſſimæ damnificationis injuſtæ propriæ vel alienæ, alioquin moraliter inevitabilis. l. cc. qq. 52.

4. Ad licitum uſum reſtrictionis *non purè mentalis* requiruntur tria. 1) ut propoſitio cum aliquo addito ſit vera. 2) ut ejusmodi additum ſit aliquo ſigno externo ſaltem dubio expreſſum. 3) ut detur cauſa ſufficiens occultandæ veritatis proportionata negotio nempe graviſſima in cauſis graviſſimis. l. cc. qq. 52. 53.

5. Dantur tres formulæ talium Reſtrictionum *non purè mentalium.* 1) nil ſcio, ſcientia communicabili, ita ut tenear tibi dicere. 2) Id præſtabo, inquantum me obligatum agnovero. 3) Juro me, hoc ſervaturum; niſi juramentum mihi fuerit ſolutum. l. cc. qq. 52. 54.

6. Reſtrictio purè mentalis nunquam eſt licita: l. cc. qq. 55.

7. Teſtis in judicio non poteſt teſtari aut jurare in favorem rei cum æquivocatione vel reſtrictione ſenſibili. l. cc. qq. 56.

8. Licitum eſt juramentum cum reſtrictione non purè mentali, ſeu ſenſibili, quando hoc juramentum extorquetur à latrone, tyranno, vel principe vi manifeſtè ac evidenter injuſta. l. cc. qq. 57. Si autem injuſtitia extorſionis non eſt evidens, non eſt licita ejusmodi reſtrictio. l. cc.

9. Non licet reo, uti reſtrictione non purè mentali vel æquivocatione ad ſe liberandum à pœna mortis. l. cc. qq. 58.

Vide. Juramentum. Teſtis. Reus.

Reus.

1. Reus juſtè interrogatus non poteſt in judicio uti æquivocatione vel reſtrictione non purè mentali ad ſe liberandum à pœna mortis; multò minus poteſt jurare cum tali æquivocatione vel reſtrictione. *In Tr. de Decal.* Diſp. 9. qq. 57. 58.

Vide. Juramentum. Reſtrictio mentalis. Æquivocatio.

Rubricæ Miſſæ.

1. Rubricas modernas Miſſæ præſcripſit S. Pius V. *In Tr. de Sacr. Ord* §. 25. q. 2.

2. In Diœceſi Auguſtana receptæ fuerunt anno 1610. l. cc. q. 3.

3. Transgreſſio Rubricæ præceptivæ poteſt eſſe venialis ob parvitatem materiæ, ob inadvertentiam, ob negligentiam, ob ignorantiam. l. cc. q. 5.

4. Rubricæ *de Acceſſu* ad Miſſam & *Receſſu* non ſunt præceptivæ. l. cc. q. 6.

5. Rubricæ obligatoriæ ſub peccato mortali ſunt, in quibus continentur hi termini *graviter peccant*; quando materia Rubricæ pertinet ad integritatem Sacramenti; ubi Doctores concordant de gravi obligatione. Dubiè obligant, circa quarum obligationem doctores diſputant. Reliquæ ſunt directivæ. l. cc. q. 7.

6. Circa Rubricas dubiæ obligationis cuivis ſequi licet, quo judicat verius & credibilius. l. cc. q. 8.

7. Decreta S. Congregationis Rituum, niſi edita fuerint pro tota Eccleſia, non faciunt legem pro univerſali Eccleſia. l. cc. q. 9.

8. Si in aliqua Diœceſi vel Ordine Religioſo vigeat conſuetudo contraria Rubricis, illa toleranda eſt. l. cc. q. 10.

Sacerdos.

Vide. Communio. n. 56. 57. 58. 59. 63. 65. 66. 67. 68. 72. usque 121.

Sacramenta.

Natura.

1. In Scriptura & Patribus nomen Sacramen-

ti ſæpe ſumitur genericè pro myſterio. *In Tr. de Sacram. in genere* Diſp. 1. q. 1.

2. Attamen jam primis ſæculis uſurpari cœpit pro ſignis collativis gratiæ. l. cc. q. 1. concl. 3.

3. Sacramentum genericè acceptum eſt *ſignum viſibile inviſibilis gratiæ ad noſtram ſanctificationem inſtitutum*. l. cc. q. 2.

4. Sacramentum novæ legis eſt *ſignum ſenſibile, ſtabile, ſymbolicum, ex opere operato collativum interioris gratiæ, à Chriſto inſtitutum* l. cc. concl. 2.

5. Jam in paradiſo dabantur ſex; in lege autem naturæ & ſcripta ſeptem Sacramenta generice ſumpta. l. cc. q. 3. concl. 1. 2. 3. 4.

6. Sacramenta Moyſaica in morte Chriſti fuerunt mortua; ſed poſt excidium Jeroſolymæ mortifera. l. cc. q. 3. concl. 5.

7. In N. T. dantur ſeptem Sacramenta. l. cc. q. 4.

8. Sacramenta V. T. non conveniunt univocè cum Sacramentis N. T. l. cc. qq. 5.

9. In V. T. non fuit collata gratia adoptionis tam perfectæ in ſtatum filiorum Dei, ac eſt in N. T., neque gratia ſanctificans ejusdem ſpeciei cum gratia ſanctificante N. T. l. cc. q. 6.

Partes.

10. Omnia Sacramenta conſtant materia & forma l. cc. Diſp. 2. q. 1.

11. Materia Sacramentorum phyſica conſiſtens in ſubſtantia phyſica fuit à Chriſto determinata quoad ſpeciem infimam. l. cc. q. 2.

12. Materia Sacramentorum moralis conſiſtens in actione humana non fuit determinata à Chriſto quoad ſpeciem infimam. l. cc. q. 2. concl. 2. & *de Pœnit.* Diſp 2. q. 3.

13. Formæ omnium Sacramentorum fuerunt à Chriſto relictæ determinationi Eccleſiæ. l. cc. concl. 3.

14. Mutatio ſubſtantialis materiæ vel formæ reddit Sacramentum invalidum. l. cc. q. 3.

15. Illa mutatio materiæ eſt ſubſtantialis, in qua res non comprehenditur ſub ſignificato proprio per nomen materiæ à Chriſto determinatæ expreſſo. l. cc. q. 3. concl. 2.

16. Illa mutatio formæ eſt ſubſtantialis, in qua tollitur ſignificatio verborum à Chriſto vel Eccleſia requiſita. l. cc. concl. 3.

17. Talis mutatio aliquando fit per verborum tranſpoſitionem, interruptionem, omiſſionem, additionem, corruptionem. l. cc. concl. 5. 6. 7. 8. 9.

18. Peccat mortaliter, qui extra caſum neceſſitatis utitur materia vel forma dubia vel accidentaliter diverſa. l. cc. concl. 10. 11. niſi id fiat ex inconſideratione. l. cc. concl. 12.

19. Intentio Miniſtri non eſt pars Sacramenti; eſt tamen illius pars intentio Chriſti inſtituentis. l. cc. q. 4.

20. Ad valorem Sacramenti in Miniſtro non ſufficit intentio faciendi ſolùm materialiter, quod facit Eccleſia. l. cc. q. 5.

21. Non tamen ad intentionem faciendi formaliter, quod Chriſtus inſtituit, vel facit Eccleſia, non requiritur intentio formalis, conferendi effectum internum Sacramentalem. l. cc. q. 5. concl. 2.

22. Nullus error Miniſtri, etiam ſigno externo expreſſus, obſtat valori Sacramenti, niſi valorem Sacramenti poſitivè alliget ſuo errori. l. cc. concl. 3.

23. Reiteratio formæ ſub conditione, præſertim in continenti, licita eſt, quotiescunque eſt prudens dubium, ſaltem latè dictum, de valore prioris collationis, vel materiæ. l. cc. q. 6. Si tamen Miniſter ex pravo habitu eſſet cauſa frequentis talis reiterationis, teneretur hunc habitum corrigere ſub mortali. l. cc. concl. 3.

24. Forma tamen explicitè conditionata non erat in uſu primis ſeptem ſæculis, ſed tantùm mentalis forte. l. cc. concl. 4. 5.

Cauſalitas & effectus.

25. Sacramenta non cauſant phyſicè, ſed tantùm moraliter gratiam in quantum actio Miniſtri eſt moraliter actio Chriſti. l. cc. Diſp. 3. q. 1.

26. Gratia ſacramentalis in Sacramentis præſertim vivorum conſiſtit in habitu ſpecie diverſo à gratia *tantùm formaliter* ſanctificante; conſiſtit enim in gratia etiam cauſaliter ſanctificante, hoc eſt, cauſante in potentiis inclinationem ad bonum. l. cc q. 2. concl. 2.

27. Non eſt de fide, characterem eſſe aliquid reale in anima, diſtinctum à relatione rationis. l. cc. q. 3.

28. Probabilius tamen eſt, eum eſſe aliquid reale. l. cc. q. 3. concl. 2.

29. Character probabilius conſiſtit in ordine activo ſtabili ad effectus Sacramentales ſacramento proprios. l. cc. concl. 3.

Author Sacramentorum.

30. Certum eſt, Chriſtum omnia Sacramenta immediatè inſtituiſſe. l. cc. Diſp. 4. q. 1.

31. Chriſtus non potuit puræ creaturæ committere authoritatem inſtituendi Sacramenta nomine proprio. l. cc. q. 2.

Miniſter & Suſcipiens.

32. De lege ordinaria ſoli homines ſunt miniſtri Sacramentorum, poſſunt tamen extraordinariè conſtitui Beati vel Angeli. l. cc. Diſp. 5. q. 1.

33. Ad licitam & validam adminiſtrationem ſufficit & requiritur in Miniſtro intentio ſaltem virtualis. l. cc. q. 2.

34. Ad valorem Sacramenti non ſufficit intentio indirecta per medium privans uſu rationis. l. cc. q. 2. concl. 5.

35. Intentio conditionata ſub conditione de præſenti vel præterito ſufficit ad valorem Sacramenti,

Digitized by Google

cramenti, non autem ſufficit ſub conditione de futuro; vel impoſſibili. l. cc. q. 3.

36. Ad valorem requiritur intentio determinata relatè ad hanc materiam, aut perſonam. l. cc. q. 3. concl. 4.

37. Licet habere intentionem conditionatam, ubi habetur prudens dubium de exiſtentia conditionis, & certitudo de hujus exiſtentia haberi nequit convenienter. l. cc. q. 3. concl. 6. 7.

38. Quamvis ad valorem Sacramentorum non requiratur ſtatus gratiæ ſeu probitas miniſtri, requiritur ea tamen ad licitam adminiſtrationem etiam non ſolennem in Miniſtro ad hoc deputato. l. cc. q. 4. concl. 1. 2. 3.

39. Non licet extra caſum alicujus neceſſitatis petere Sacramenta à Miniſtro evidenter conſtituto in peccato mortali, ne quidem probabiliter retractato. l. cc. concl. 4.

40. In Sacramentis imprimentibus characterem ſufficit in recipiente voluntas permiſſiva ad valorem; in aliis Sacramentis requiritur poſitiva. l. cc. Diſp. 6. q. 1. concl. 2. 3. 4.

41. Illa voluntas in adultis debet eſſe ſaltem habitualis. l. cc. concl. 3.

42. Ad baptiſmum parvulorum & perpetuo amentium ab infantia non requiritur poſitiva diſpoſitio. l. cc. Diſp. 6. q. 1. concl. 1.

43. Ad fructuoſam ſuſceptionem baptiſmi in adultis requiritur actus fidei, ſpei, & dilectionis initialis. l. cc. q. 2. concl. 2.

44. In Sacramentis vivorum ad fructuoſam ſuſceptionem Sacramentorum requiritur per ſe ſtatus gratiæ. l. cc. q. 2. concl. 3.

45. Sacramenta tam mortuorum quàm vivorum conferunt inæqualiter diſpoſitis inæqualem gratiam. l. cc. q. 3. concl. 2.

46. Fictio poſitiva commiſſa in receptione Sacramentorum, ad hoc ut reviviſcant extra Sacramentum pœnitentiæ, non poteſt tolli niſi per contritionem perfectam. l. cc. q. 4.

47. Baptiſmus recedente fictione reviviſcit non ſolùm in ordine ad remiſſionem reatûs culpæ, ſed etiam pœnæ, peccatis anterioribus ad baptiſmum debitæ. l. cc. q. 4. concl. 2.

48. Probabile eſt, etiam reviviſcere Sacramentum Confirmationis, & Ordinis. l. cc. q. 4. concl. 3.

49. Sacramentum Euchariſtiæ certò non reviviſcit. l. cc. concl. 4.

50. Sacramentum Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis, & Matrimonii non reviviſcunt. l. cc. q. 4. concl. 5.

Sacrificium Miſſæ.

1. Sacrificium eſt actus Latriæ, quo Deo immolatur aliqua creatura in conteſtationem ſupremi ejus Dominii. *In Tract. de Sacr. Ord. ſ. 20. q. 1.*

2. Sacrificium Miſſæ eſſentialiter conſiſtit in ſola conſecratione, in quantum ſub ſpeciebus panis & vini modo incruento ponitur ipſiſſimum Sacrificium oblatum in cruce. l. cc. q. 1.

3. Sacrificium dividitur *in latreuticum, Euchariſticum, propitiatorium, & impetratorium.* l. cc. q. 2. 3. 4. 5.

4. Illud ſacrificium eſt verè perpetuum. l. cc. q. 6. & *non tantùm* rememorativum. l. cc. q. 7.

5. Uſus Miſſæ jam fuit primis ſæculis. l. cc. q. 8.

6. Non poteſt offerri Sanctis. l. cc. q. 9.

7. Offerens principalis eſt Chriſtus, ſecundarius Sacerdos nomine populi, tertius offerens eſt populus. l. cc. q. 10.

8. Materia eſt panis triticeus uſualis, & vinum de vite. l. cc. §. 21. q. 1.

9. Ad valorem conſecrationis non requiritur panis azymus; deberet tamen inter Catholicos potius omitti Miſſa, quàm adhiberi panis fermentatus. l. cc. q. 2. 3.

10. Verba conſecrationis apud Latinos eſſentialia ſunt. *Hoc eſt corpus meum. Hic eſt calix ſanguinis mei.* l. cc. q. 5. 6.

11. Hæc verba pronuntiantur ſimul recitativè & authoritativè. l. cc. q. 7.

12. Peccaret mortaliter, qui omitteret verba immediatè præcedentia aut ſubſequentia ad conſecrationem. l. cc. q. 8.

13. Commiſſo errore in conſecratione primæ ſpeciei incipiendum eſt ab illis verbis: *Qui pridie;* &c. l. cc. q. 9.

14. Præſentia materiæ conſecrandæ debet eſſe phyſica. l. cc. q. 10.

15. Ad valorem Sacrificii requiritur conſecratio utriusque ſpeciei. l. cc. q. 11. Si tamen Sacerdos in ſumptione deprehendat, fuiſſe conſecratam invalidè aquam loco vini, deberet in vino de novo conſecrari. Et ſi id fieri non poſſet ſine notabili ſcandalo ac ſuo præjudicio, poſſet pergere ſine integritate Sacrificii. In Tract. de Euchar. Diſp. 5. in Quæſtiunc. §. 4. qq. 24.

16. Si celebrans moriatur ante ſecundam conſecrationem, & non poſſit facile haberi alius Sacerdos non jejunus, non eſt obligatio explendi Sacrificium per non jejunium. l. cc. q. 12.

17. Ad valorem conſecrationis non eſt neceſſaria prævia infuſio aquæ. l. cc. q. 13.

18. Ad validam conſecrationem requiritur & ſufficit intentio ſaltem virtualis ex præcedente actuali, quæ tamen non neceſſariò debet eſſe explicita aut reflexa. l. cc. q. 14. 15. 16. 17.

19. Ad licitè celebrandum requiritur ſtatus gratiæ, &, ſi Sacerdos peccâſſet mortaliter, requiritur prius confeſſio, ubi datur opportunitas; & ſi hæc deſit, debet ſtatim ſuppleri. l. cc. q. 18. 19. 20.

20. Sacrificium eſt infiniti valoris. l. cc. §. 22. q. 1.

21. Confert fructum ex opere operato. l. cc. q. 2.

Z 2   22. Fru-

23. Fructus Sacrificii ſunt non tantùm bona ſpiritualia ſed etiam temporalia. l. cc. q. 3.

23. Fructus Sacrificii cujuslibet non ſunt in determinata menſura. l. cc. q. 4.

24. De ſe prodeſt æquè pluribus ac uni, licet non poſſit ex præcepto Eccleſiæ accipi ſtipendium à pluribus. l. cc. q. 5. 6.

25. Vulgaris diviſio fructûs in generalem, ſpecialem, & ſpecialiſſimum, primùm orta eſt tempore Scoti, poteſt tamen explicari in ſenſu ſano. l. cc. q. 7. 8.

26. Licet fructus Sacrificii commenſuretur devotioni offerentium, ea tamen devotio ſe tantùm habet per modum diſpoſitionis, non per modum meriti. l. cc. q. 9. 10.

27. Rectè tamen Sacerdoti præbetur ſtipendium, ut ſpecialiter offerat pro determinato. l. cc. q. 11.

28. Fructus Sacrificii, quos enumerat *Bernardinus de Buſtis*, falſi ſunt. l. cc. q. 12.

29. Per Miſſam in Altari privilegiato non liberatur infallibiliter una anima Purgatorii. l. cc. q. 13.

30. Si Sacerdos ex præcepto vel charitate ſemper applicat pro aliis, nil perdit de fructu ſacrificii. l. cc. q. 14.

31. Applicatio Miſſæ eſt oblatio deprecatoria incruentæ Hoſtiæ facta à Sacrificante nomine illius, cujus ſe in hoc actu profitetur Miniſtrum ad Deum. l. cc. §. 23. q. 1.

32. Applicatio non eſt authoritativa diſpenſatio fructûs ſpecialis. l. cc. q. 2.

33. Illa oblatio deprecatoria poteſt habere ſpecialem fructum in genere *deprecationis miniſterialis*, non in ratione ſacrificii. l. cc. q. 3. 4.

34. Ordinandus non poteſt pro aliis applicare Miſſam, quæ habetur in Ordinatione. l. cc. q. 5.

35. Non datur obligatio tres Miſſas applicandi pro Ordinante. l. cc. q. 6.

36. Non licet applicare Miſſam pro excommunicato vel hæretico; licet tamen in Miſſa privata devotione orare pro eorum converſione. l. cc. q. 7.

37. Non ſatisfit pluribus per unam Miſſam, ſi debeatur applicatio ſingulis ex pacto vel ſtipendio. l. cc. q. 8. 9. 10.

38. Non licet ſibi reſervare partem ſtipendii, relictâ applicatione alteri pro minore ſtipendio. l. cc. q. 11.

39. Stipendium juſtum eſt, quod Lex Diœceſana vel conſuetudo determinat, nec licet paciſci de ſtipendio. l. cc. q. 12. 13.

40. Non licet anticipatò applicare pro eo, qui primò oblaturus eſt ſtipendium. l. cc. q. 14.

41. Parochus habens pingues reditus tenetur ſingulis illis diebus applicare pro parochianis Miſſam, quibus tenetur celebrare ex præcepto Eccleſiæ. l. cc. q. 15. Id verum eſt, etſi habeant tenues reditus; iſti verò, ſi offeratur in Dominica ſtipendium, poſſunt applicationem ſupplere per hebdomadam. l. cc. q. 15. 16. 22. 23.

42. Hæc obligatio eſt juris divini, & contraria ſententia non eſt probabilis. l. cc. q. 17. 18.

43. Beneficiati tenentur applicare Miſſam fundatam ad intentionem fundatoris, niſi contrarium colligatur ex aliis indiciis. l. cc. q. 19.

44. In Eccleſiis Collegiatis datur obligatio quotidie applicandi pro Benefactoribus Miſſam collegialem. l. cc. q. 20.

45. Ea obligatio non datur apud Regulares, niſi apud Canonicos Regulares, & Præmonſtratenſes, quorum Eccleſiæ propriè ſunt collegiatæ. l. cc. q. 21.

46. Incurrunt perpetuam inhabilitatem ad celebrandam Miſſam abutentes Sacrificio Miſſæ ad Sortilegia. In Supplem. §. 14.

Vide. Miſſa. Euchariſtia.

Sacrilegium.

1. Sacrilegium eſt irreverens tractatio rei Deo ſacratæ ad cultum divinum. *In Tr. de Decal.* part. 1. Diſp. 2. §. 8. qq. 1.

2. Quando irreverenter tractatur perſona Deo ſacrata, vocatur ſacrilegium perſonale; quando autem ſic tractatur locus, vel res Deo ſacra, vocatur ſacrilegium locale, vel reale. l. cc. qq. 2. 3. 4. 5.

3. Violatio perſonæ habentis votum caſtitatis ſolùm ſimplex non eſt propriè ſacrilegium. l. cc. qq. 6.

4. Omnis actus luxurioſus in perſona ligata voto ſolenni caſtitatis habet triplicem ſpecie malitiam. l. cc. qq. 7.

5. Tractio Clericorum ad forum ſæculare in cauſis purè Eccleſiaſticis eſt propriè ſacrilegium. l. cc. qq. 8.

6. Infamatio perſonæ ſacræ non eſt ſacrilegium. l. cc. qq. 9.

7. Idem dicendum de furto, vel homicidio &c. commiſſo à perſona ſacra. l. cc. qq. 10.

8. Ad loca ſacra pertinent quævis loca per authoritatem publicam Eccleſiaſticam ſtabiliter deputata ad officia divina, v. g. Miſſam, etiamſi necdum ſint conſecrata vel benedicta. Talia ſunt Eccleſiæ, monaſteria, xenodochia, cœmeteria; non verò hoc pertinent Oratoria privata, vel eremitoria. l. cc. qq. 11.

9. Ablatio bonorum Eccleſiaſticorum eſt ſacrilegium non ſolùm tunc, quando adhuc detinentur in maſſa communi, ſed etiam poſt eorum diviſionem in Clericos ex officio Eccleſiaſtico. l. cc. qq. 12.

10. Etiam defraudatio legatorum, jurium, & aliorum bonorum Eccleſiaſticorum eſt ſacrilegium. l. cc. qq. 12. n. 2.

11. Etiam ablatio crumenæ facta in Eccleſia homini laico eſt ſacrilegium. l. cc. qq. 13.

Satisfactio.

1. In primitiva Eccleſia frequenter ſubjiciebantur pœnitentiæ publicæ atrociora crimina, quando fuerunt publica, aut clam Epiſcopo denuntiata in ordine ad correctionem,

nem. *In Tract. de Pænit.* Diſp. 6. q. 1. concl. 1.

2. Primis ſæculis dabatur obligatio denuntiandi talia crimina Epiſcopo. l. cc. concl. 2.

3. Dabantur quatuor gradus pœnitentium. 1) *fletûs.* 2) *auditionis.* 3) *ſubſtrationis.* 4) *conſiſtentiæ*, ſeu privationis à S. communione, ſed quartus gradus, *conſiſtentia*, non veniebat ſimpliciter ſub nomine pœnitentiæ. l. cc. concl. 3. 4.

4. Quando crimina non erant publica, ſed tantùm clam denuntiata, relinquebatur diſcretioni Sacerdotis, præſertim Epiſcopi, an eſſent ſubjicienda pœnitentiæ publicæ. l. cc. concl. 6.

5. A pœnitentia publica regulariter excipiebantur Clerici, Juvenes, fœminæ conjugatæ, virgines, niſi quando crimina erant publica. l. cc. concl. 6.

6. Sæculo ſexto illa ſola ferme crimina ſubjiciebantur pœnitentiæ publicæ, quæ in foro externo morte plectebantur. l. cc. concl. 7.

7. Primis ſæculis omnia peccata mortalia, etiam occultiſſima, ordinariè ſubjiciebantur ſaltem quarto gradui pœnitentiæ, nempe conſiſtentiæ, niſi Sacerdos ob conditionem perſonæ etiam ab hoc gradu diſpenſandum duceret. l. cc. concl. 8.

8. Confeſſarii tenentur jure divino, & ſub peccato mortali imponere pœnitentias peccatorum gravitati & viribus pœnitentis proportionatas. l. cc. q. 2.

9. Confeſſarii etiam tempore Jubilæi vel alterius Indulgentiæ plenariæ tenentur imponere pœnitentiam delictis proportionatam, non ſolùm medicinalem, ſed etiam ſatiſfactoriam. l. cc. q. 3.

10. Niſi pœnitentia à Confeſſario injuncta ſit manifeſtè irrationabilis & moraliter impoſſibilis, pœnitens tenetur eam ſub peccato mortali acceptare & exequi. l. cc. qq. 1.

11. Si pœnitentia videatur pœnitenti nimis difficilis, non poteſt licitè abſque abſolutione diſcedere, & alium confeſſarium inquirere, niſi ſit manifeſtè irrationabilis, aut moraliter inobſervabilis. l. cc. qq. 2.

12. Etiam tunc, quando pœnitentia videtur pœnitenti irrationabilis, aut moraliter inobſervabilis, tenetur nihilominus eam acceptare quamvis ſimul poſſit habere propoſitum conſulendi alium Confeſſarium. l. cc. qq. 3.

13. Non poteſt Confeſſarius commutare pœnitentiam ab alio injunctam, niſi renovata priore confeſſione pœnitentis. l cc. qq. 4.

14. Ea commutatio non eſt facienda, niſi pœnitentia ſit manifeſtè irrationabilis, aut moraliter inobſervabilis. l. cc. qq. 4.

15. Ea commutatio facienda eſt in pœnitentiam delictis proportionatam, & à confeſſario habente juriſdictionem in pœnitentem. l. cc. qq. 4.

16. Tenetur Confeſſarius pro peccatis publicis, quæ nullo modo à peccato mortali excuſari poſſunt, imponere pœnitentiam publicam, non tamen talem, quæ relinquat perpetuam notam infamiæ. l. cc. qq. 5. 6. 7. 8.

17. Ejusmodi pœnitentiæ publicæ eſſe poſſunt 1mò Confeſſio & communio menſtrua. 2dò Peregrinatio ad loca pia repetitis vicibus. 3tiò Viſitatio Eccleſiarum pomeridiana in diebus Dominicis & feſtis. 4tò Auditio plurium ſacrorum in diebus feſtis. 5tò Abſtinentia à choreis, comœdiis, venationibus, hoſpitiis, vanis conventiculis ad certum tempus, v. g per annum. l cc. qq. 7.

18. Expediret, ut Epiſcopi etiam nunc ſtatuant quasdam pœnitentias Canonicas à Confeſſariis injungendas pro quibusdam gravioribus delictis notoriis, præſertim iis, quæ nimis molliter puniuntur in foro externo. l. cc. qq 9.

19. Variæ pœnitentiæ, quæ poſſunt injungi divitibus, ex S. Carolo Borromæo indicantur. l. cc. qq. 10.

20. Pro delictis enormibus, v. g. parricidio, rectè injunguntur pœnitentiæ perpetuæ. l. cc. qq. 11.

21. Pro delictis gravioribus v. g. adulteriis, fornicationibus frequentatis, beſtialitate, inceſtu &c. rectè injunguntur pœnitentiæ annuæ, biennales, triennales, pro gravitate & diuturnitate criminis. l. cc. ℞ 2.

22. Conſuetudinariis in blaſphemando, imprecando, pejerando &c. præter pœnitentiam abſolutam rectè injunguntur etiam pœnitentiæ condionatæ pro quovis caſu relapſûs. l. cc. ℞. 3.

23. Pro offenſione parentum, vel pro detractionibus, vel pro inimicitiis, vel pro dato ſcandalo v. g. per colloquia obſcœna &c. rectè injunguntur preces usque ad determinatum tempus dicendæ pro parentibus, læſis, inimico, ſcandalizatis. l. cc ℞. 6.

24. Peccatoribus rarò confitentibus rectè injungitur confeſſio circiter menſtrua. l. cc. ℞. 7.

25. Frequentantibus prava conventicula diebus feſtis rectè injungitur lectio ſacra pomeridiana v. g. per ſemihoram, vel penſum precatorium pomeridianum &c. l. cc. ℞. 8.

26. Quando plebeis injungitur Roſarium, rectè additur, ut dicatur cum myſteriis paſſionis. l. cc. ℞. 9.

27. Quando injunguntur pœnitentiæ ſeveriores, rectè interrogantur, an poſſint illas implere. l. cc. ℞. 10.

28. Non poſſunt pro pœnitentia injungi opera aliunde præcepta. l. cc. qq. 12.

29. Poſſunt tamen injungi actus interni, aut preces pro defunctis, converſione peccatorum. &c. offerendæ. l. cc. qq. 13. 14.

30. In dubio ſtrictè tali, an ſalus pœnitentis potius promoveatur per media ſeveriora, vel mitiora, eligenda ſunt mitiora. l. cc. qq. 15.

Vide. Confeſſarii requiſita.

Scandalum.

1. Scaudalom eſt dictum vel factum præbens proximo oecaſionem rninæ ſpiritualis. *In Tr. de Decal. p. 1. Diſp. 1. q. 9. qq. 1.*

2. Scandalum *datum* eſt dictum vel factum verè peccaminoſum & inductivum ex ſua natura ad ruinam alterius ſpiritualem. Scandaium autem *acceptum* eſt peccatum ortum ob alterius dictum vel factum de ſe uon peccamiuoſum, uec de ſe, ſed tantùm ob pravam alterlus iuterpretatiouem, inductivum ad peccatum. l. cc. qq. 2.

3. *Scandalum puſillorum* eſt peccatum ortum ex alterius dicto vel facto indifferenti, quod à ſimplicibus apprehenditur ut malum. Scandalum *pbariſaicum* eſt peccatum ortum ob alterius dictum vel factum poſitivè bouum, quod tameu ex mera malitia apprehenditur ut malum. l. cc. qq. 2.

4. Scaudalum eſt ex ſuo genere peccatum grave. l. cc. qq. 3. nou tamen ſemper in individuo. l. cc. qq. 6.

5. Ad iucurrendum grave peccatum ſcandali ſufficit adverreutia iuterpretativa, qua quis potuit & debuit advertere ad periculum caoſandi ruinam ſpiritualem. l. cc. qq. 4. 5.

6. Malitia ſcandali eſt ſpecie diſtincta à ſpecie actûs. l. cc. qq. 7.

7. Peccatum veniale poteſt eſſe mortale in geuere ſcandali. l. cc. qq. 8.

8. Bona ſpiritualia *non neceſſaria* ad ſalutem propriam vel alienam vel ad honeſtatem religionis, vel ad ſuſtentationem propriam vel alienam omittenda ſunt causà gravis ſcandali; *neceſſaria* tamen nou ſnut omittenda. l. cc. qq. 9.

9. Datur aliquando obligatio cedendi aliquid de ſuis juribus vel bouis, ad præcaveudum alterius ſcandalum, licet fundatum in ejus malitia vel ignorautia vincibili. l. cc. qq. 10.

10. Qui alios graviter ſcandalizant, tenentur iu Confeſſione exprimere ſpeciem peccati cauſati. l. cc. qq. 11.

11. Illi tenentur etiam exprimere numerum perſonarum, quas ſcaudalizaveruut. l. cc. qq. 12.

12. Peccant peccato ſcaudali, qui miniſtraut materiam vel iuſtrumenta, probabiliter uſurpanda ad peccatum. l. cc. qq. 13.

13. Non licet alteri animô tentandi ejus fidelitatem ponere occaſionem de ſe inductivam ad peccatum, licet tameu eo fine ponere occaſionem ex ſe reſpectu auimi mediocriter probi nou inductivam ad peccatom, ſi concurrat urgeus cauſa tentandi alterius fidelitatem. l cc. qq. 14.

14. Nou licet petere auxiliom ab eo, qui ſcitur illud non præſtiturus ſiue peccato. l. cc. qq. 15.

15. Non licet domos aut veſtes locare meretricibus, ſed tautùm ipſi Reipublicæ, ut ab ipſa applicenturi n uſus neceſſarios. l. cc. qq. 16.

16. Non poſſunt dari munera concubinæ, ut iutercedat apud Amaſium. l. cc. qq. 17.

17. Nuuquam licet miniſtrare ad actiones ex natura ſuâ morali manifeſtè tendentes ad peccatum, ſive diſponant proximè vel remotè ad peccatum. l. cc. qq. 18.

18. Si bellum Turcarum ſit mauifeſtè injuſtum, ue quidem ex metu licet iis ſervire in damnum Chriſtianorum. Secus, ſi bellum nou ſit manifeſtè injuſtum, & ad ſervleudum cogantur. l. cc. qq. 19.

Scrupuloſus.

1. Scrupulus eſt iuanis appreheuſio obligationis, peccati, vel poſſibilitatis, ubi habetur emiuenter major probabilitas vel omnino moralis certitudo de oppoſito. *In Tr. de act. bum. & conſcient.* Diſp. 2. §. 5.

2. Sigua ſcrupuloſi ſunt. 1mò. Si uuius docti Couſeſſarii reſponſis uon aquieſcat, ſed varios, etiam iudoctos, couſulat; nec tamen ullius ſtabilis directoris conſiliis ſe conformet ob anxietatem conſcientiæ. 2dò. Si circa idem objectum ob varias conſiderationes frequenter mutet judicium. 3tiò. Si ob conflictationem tot reflexiouum in actionibus externis inordiuatè agat, v. g. ex ſubito impetu, orto ex paſſioue meticuloſitatis, arripiendumedia inordinata, uegligendo debitam attentionem & applicationem circa obligatioues ſui ſtatûs, ſe iu publico reddendo riſu dignum vel iuſanum. 4tò. Si faciat infinicas reflexiones circa actus vitioſos præteritos, circa quos examinandos ac confitendos jam fuit aliquando adhibita moralis diligeutia, & ſaltem Indirectè jam obtenta remiſſio. 5tò. Si ſæpius cum iisdem dubiis ad directorem ſpiritualem veniat. 6tò Si in actionibus quibusvis contra aliorum proborum judicium appreheudat peccatum; & ipſemet advertat, ejusmodi apprebeuſiones ſæpe vanas fuiſſe. 7mò. Si advertat, anxietatem ſuam eſſe impetuoſam ad ageudum ſubito ex impetu ſine matura deliberatioue, aut conſultatioue, ac tranquillitate animi. 8vò. Si Confeſſarius ordinarius declaret, eum eſſe ſcrupuloſum l. cc. qq. 4.

3. Reme dia pro ſcrupuloſis ſunt. 1) ut ſcrupuloſu s convincatur, eam meticuloſitatem eſſe pravum habitum aquiſitum, ſeu paſſiouem ſicut luxuriam, & non bonam affectionem venientem à Deo. 2) Ut In actionlbus externis uil agat vel omittat præter morem à ſe aliàs & à probis couſuetum. 3) ut tantùm ſinantur rariùs confiteri, & nihilomiuus accepta ſolâ benedictioue jubeantur commuuicare, & quaudo ſiuuntur eonfiteri, permittautur confiteri vel tantùm duo vel tria peccata, ſi Confeſſarius ſciat, à tali ſcrupuloſo vix uuquam afferri peccata plenè deliberata. 4) ut diſcant ſe non obligari ad coufitendum ejusmodi dubia, niſi de tribus certiſſimi ſint; primò quod peccatum reipſa commiſerint, ſecuudò quod illud nuuquam ſufficieuter couſeſſi ſiut, tertiò quod actus & couſeuſus internus fuerit certò peccatum mortale. 5) ut inſtituant extraordinarias devotiones & morti-

Digitized by Google

mortificationes pro obtinenda à Deo gratia vincendi & eradicandi paſſionem vitioſam meticuloſitatis. 6) ut dum agunt contra ſcrupulos, non arbitrentur ſe agere contra conſcientiam, ſed contra pravam paſſionem & fallacem ſuggeſtionem dœmonis.

Vide. Conſcientia.

Septem Vitia Capitalia.

1. Sunt ex ſuo genere peccatum mortale. *In Tr. de 7. vitiis* §. 1. q. 1.
2. Quando dicuntur peccatum mortale, ſumuntur potiùs *pro habitu pravo*, quàm actu l. cc. q. 2.
3. Gravis malitia horum pravorum habituum agnoſcitur ex effectibus ſeu filiabus. l. cc. q. 3.

Superbia.

4. Eſt inordinata appretiatio propriæ excellentiæ. l. cc. q. 1.
2. *Actus eliciti* ſuperbiæ ſunt, ſuas perfectiones libenter conſiderare; in iis ſibi complacere; eas reſpicere tanquam ſint a ſeipſo; eas quidem referre ad Deum, ſed tanquam præmium meritorum; eas æſtimare majores quam ſint; eas judicare majores, quàm ſint in aliis.
3. *Actus imperati* ſuperbiæ ſeu *filiæ* ſunt, vana gloria, jactantia, faſtus, hypocriſis, contentio, pertinacia, diſcordia, præſumptio, ambitio.
4. Peccant mortaliter *per vanam gloriam*, qui gloriantur de re mortaliter peccaminoſa, aut qui ex conſuetudine gloriantur de re venialiter peccaminoſa, aut qui gloriantur de ſuis rebus ex habitu ſine relatione ad gloriam Dei, aut qui gloriantur ex defenſione laxarum opinionum aut ſi per hoc alicui inferatur grave præjudicium. l. cc. q. 5. 6. 8.
5. Idem dicendum de jactantia, l. cc. q. 8.
6. *Per faſtum* peccant mortaliter, qui in veſtibus, ornamentis, conviviis, ædificiis, transcendunt morem honeſtum ſui æqualium, aut qui ejusmodi novitates invehunt, aut qui eas, cum poſſint non impediunt. l. cc. q. 10.
7. Peccant mortaliter *per hypocriſin*, qui ſtatum ſanctitatis aſſumunt ad tegendam impœnitentiam; vel qui zelum Dei ſimulant ad tuendas doctrinas laxas ſeu erroneas, vel pravas conſuetudines. l. cc. q. 12.
8. *Per contentionem* peccant mortaliter, qui contentioſè impugnant veritatem in rebus ſpiritualibus, aut ſi etiam veritatem contentioſè propugnent modo indebito cum gravi aliorum ſcandalo vel cum gravi læſione charitatis. l. cc. q. 15.
9. *Pertinacia* peccatur mortaliter, ſi quis meliori ſententiæ accedere recuſat in rebus fidei, morum, & diſciplinæ Eccleſiaſticæ, ſi quis in rebus magni momenti recedit à judicio proborum, expertorum & illuminatorum à Deo. &c. l. cc. q. 17.
10. *Per diſcordiam* peccatur mortaliter, ſi quis in re magni momenti ab alio diſcordat ad quam promovendam quis tenetur ex charitate Dei ac proximi. l. cc. q. 20.
11. Ab aliis diſcordare in malo eſt laudabile, l. cc. q. 20.
12. *Per præſumptionem* peccatur mortaliter, ſi quis ſine requiſita ſcientia præſumat docere vel gubernare alios: vel ſi quis ſoli rationi confiſus præſumat introducere novas doctrinas traditioni uniformi contrarias circa res fidei, vel morum, ſi quis in ritibus & diſciplina Eccleſiæ in rebus magni momenti introducat novationem abſque authoritate Epiſcoporum, ſi quis antiquas conſuetudines cum magna turbatione mutet ſine ſpe majoris boni &c. l. cc. q. 24.
13. *Per ambitionem* peccatur mortaliter, ſi quis ſpiritualia vel temporalia officia quærat neglecto recto ordine juſtitiæ vel charitatis. l. cc. q. 29.

Avaritia.

1. Avaritia eſt inordinatus appetitus bonorum temporalium. l. cc. §. 3. q. 1.
2. Filiæ avaritiæ ſunt proditio, fraus, fallacia, perjurium, inquietudo, violentia, obduratio contra miſericordiam. l. cc. q. 4.
3. Signa gravis avaritiæ ſunt, ſi quis amore temporalium longo tempore negligat divina, aut longo tempore negligat erogare ſuperflua in pauperes, aut ſi non ſinat ſe flecti ad miſericordiam precibus verè pauperum, aut ſi cauſâ lucri non vereatur ſubinde committere peccata mortalia, l. cc. q. 5.

Luxuria.

1. Luxuria eſt inordinatus appetitus venereorum. l. cc. §. 4. q. 1.
2. Filiæ luxuriæ ſunt Cœcitas mentis, præcipitatio, inconſideratio, inconſtantia, amor blanditiarum carnis, odium Dei, inordinatus amor vitæ præſentis, deſperatio aſſequendæ beatitudinis, ſtultitia, turpiloquium, ſcurrilitas. l. cc. q. 2.
3. Remedia ſunt conſideratio damnorum & inhoneſtatis, otii fuga, vitatio familiaritatis cum mulieribus, cuſtodia ſenſuum, humiliatio & mortificatio ſpiritûs, oratio jugis, l. cc. q. 3.
4. Adduntur ex Medicis alia remedia naturalia. l. cc. q. 3.

Invidia.

1. Invidia eſt inordinata triſtitia de bono alieno. l. cc. §. 5. q. 1.
2. Non eſt peccatum invidiæ, ſi quis referendo ſua omnia ad Deum triſtetur de bono alterius, quatenus exinde timetur malum ſibi vel ſuis. l. cc. §. 4. q. 4.
3. Peccant tamen mortaliter, qui habitualiter triſtantur de eo, quod divina providentia etiam malis dividat bona, vel qui habitualiter triſtantur de eo, quod alii ſibi æquentur. l. cc. q. 4.

4. Filiæ invidiæ ſunt odium alterius, cui invidetur, ſuſurratio, detractio, exulratio in adverſis proximi, afflictio in ejus proſperis, qoæ ſunt ex ſuo genere peccata mortalia. l. cc. q. 6. 9. 11.

5. Non ſunt capaces abſolutionis, qui fovent grave odium; cujus ſignum eſt, ſi quis recuſet acceptare æquas conditiones, vel recuſet arbitros &c. l. cc. q. 7.

6. Non eſt peccatum, quando per oblocutionem injuſta ac nociva aliorum amicitia diſſolvitur. l. cc. q. 10.

7. Graviota ſuſorrationum genera ſunt, ſi alienentur animi conjugum inter ſe, principum aut ſuperiorum à perſonis Reipublicæ, Eccleſiæ, vel communitati valde utilibus. l. cc. q. 12.

Gula & Ebrietas.

1. Malitia hujus vitii conſiſtit in tribus, nempe in deordinatione rationis, in perditione bonorum, in appetitûs inclinatione ad peccata huic vitio annexa. l. cc. §. 6. q. 4.

2. Exceſſus notabilis in eſculentis vel poculentis, ſi pertingat ad mediam partem aurei, etiam in divite eſt peccatum mortale; immo in habente familiam pauperem, ad conſtituendum peccatum mortale ſufficit octava pars aurei. Cenſetur autem ille exceſſus eſſe notabilis & evidens, ſi jam manifeſtè transcendat aggravatione prædicta materiam jam certò ſufficientem pro peccato veniali. l. cc. q. 5.

3. Perinde eſt, ſive ille exceſſus fiat ſimul uno actu, ſive per plures ſucceſſivè actus. l. cc. q. 5.

4. Eſt peccatum mortale, ſe inebriare usque ad privationem uſûs rationis, vel usque ad vomitum, etſi non concurrat periculum particulare alterius mali. l. cc. q. 6.

5. Ebrioſo, niſi ſe emendet, debet à parocho denegari communio Paſchalis. l. cc. q. 7.

6. Peccant mortaliter, qui alios invitant ad æquales hauſtus, vel eos per iteratas invitationes exponunt periculo inebriationis. l. cc. q. 8.

7. Comedere vel bibere usque ad ſatietatem ob ſolam voluptatem eſt peccatum. l. cc. q. 9.

8. *Filiæ Gulæ* ſunt inepta lætitia, ſcurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo mentis. l. cc. q. 10.

Ira.

1. Ira eſt vehemens commotio animi ad propulſandum malum occurrens. l. cc. §. 7. q. 1.

2. Quando conſtituit hominem in probabili periculo prorumpendi in grave peccatum, v. g. blaſphemiam, rixam, contumeliam &c. eſt peccatum mortale. l. cc. q. 2.

3. Ira cum appetitu gravis vindictæ ob imperfectionem actûs poteſt eſſe peccatum veniale, & quando tendit ad vindictam juſtam, v. g. ad correctionem delinquentis, vel aliorum incolumitatem; caret omni peccato. l. cc. q. 3. & 4.

4. Sæpe per iram peccatur etiam ex Zelo. l. cc. q. 5. & 6.

5. Melius eſt, omnino non iraſci, quàm ſe exponere periculo exceſsûs, niſi ad iraſcendum urgeat lex charitatis. l. cc. q. 7.

6. Filiæ iræ ſunt rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blaſphemia. l. cc. q. 8. 9. 10. &c.

7. Datur obligatio reſtituendi pro diminutione honoris cauſata ex contumelia, convitio, vel injuria. l. cc. q. 12.

8. Poteſt clamoroſitas vel indignatio eſſe peccatum mortale, quando videlicet concurrit probabile periculum prorumpendi in grave peccatum, vel quando actu tendit ad gravem alterius contriſtationem, aut damnificationem. l. cc. q. 13. 14.

9. Remedia iræ ſunt frequens repræſentatio caſuum adverſorum quæ poſſunt accidere; & in actuali adverſitate rememoratio propriorum defectuum ac peccatorum. l. cc. q. 15.

Acedia.

1. Acedia eſt pigritia allaborandi ad majus augmentum divinæ gloriæ & profectum virtutum juxta vires talentorum. l. cc. §. 8 q. 1.

2. Ejus malitia conſiſtit in duobus, nempe in tepore gravi charitatis, & in gravi neglectu talentorum. l. cc. q. 3.

3. Filiæ Acediæ ſunt *malitia* conſiſtens in ſtudioſa impugnatione bonorum ſpiritualium, *rancor* ſeu indignatio contra eos, qui ſpiritualia bona promovent, *puſillanimitas* ad aggredienda ardua, *deſperatio*, ſeu abjectio omnis curæ pro obtinenda ſalute, *torpor* circa exactam præceptorum obſervantiam, *evagatio mentis* ad vanas oblectationes loco ſpiritualium. l. cc. q. 5. 6. 7. &c.

4. Indicia acediæ graviter peccaminoſæ ſunt, ſi quis longo tempore omittat conſueta ſalutis media, ſi quis ad Euchariſtiam tantùm ſemel accedit, ſi quis per integros menſes tempus otiosè tranſigat, ſi quis juſtè corrigentes averſetur, ſi quis officia ardua valde meritoria à Superioribus oblata amore commoditatum reſpuat. l. cc. q. 10.

Superbia.

Vide. Septem vitia Capitalia.

Suſurratio.

Vide. Invidia.

Sigillum Confeſſionis.

1. Sigillum confeſſionis eſt obligatio, peccata confitentium nec revelandi, nec eorum notitiâ unquam utendi in gravamen pœnitentium ſine illorum conſenſu. *In Tr. de pœnit. Diſp. 11. qq. 1.*

2. Ea notitiâ uti non licet in gravamen pœnitentis

tentis ſine ejus conſenſu etiamſi pœnitenti alioquin immineat majus malum. l. cc. qq. 3.

3. Ea etiam uti non licet Superiori ad gubernationem externam ſine conſenſu pœnitentis. l. cc. qq 4.

4. Non ſufficit conſenſus pœnitentis præſomptus, aut tacitus vel implicitus, ſed requiritur conſenſus *ſigno aut verbo manifeſtè expreſſus*. l. cc. qq. 5. 6. 7.

5. Veterum Theologorum doctrina huic doctrinæ quoad ſubſtantiam non repugnat. l. cc. qq. 8.

6. Non obligatur Confeſſarius Sigillo Confeſſionis, quando pœnitens non acceſſit animo pœnitendi, obligatur tamen, quando acceſſit animo pœnitendi; ſed non recipit conditiones prius non prævifas. l. cc. qq. 9.

7. Non datur parvitas materiæ in fractione ſigilli neque quoad revelationem peccati, neque quoad uſum notitiæ ſacramentalis. l. cc. qq. 10.

8. Sub ſigillo confeſſionis veniunt. 1) Peccata confeſſa. 2) Pœnitentia injuncta, prætertim gravior. 3) Peccata publica quoad ſubſtantiam, ſed non quoad modum. 4) Circumſtantiæ connexæ cum peccato. 5) virtutes & revelationes, inquantum proponuntur ad explicandum peccatum. 6) peccata, de quibus Confeſſarius dubitat, an illa ſciat ex confeſſione. 7) Ea, quæ à pœnitente exiſtimantur eſſe peccata, quamvis talia non ſint. 8) Peccata complicis. l. cc. qq. 11.

9. Defectus naturales omnibus noti non ſunt materia Sigilli. Defectus tamen mentales, ſi non ſint omnibus certò noti, ſunt materia Sigilli. l. cc. qq. 12.

10. De peccato complicis licet quidem uti notitia ex licentia expreſſa pœnitentis, ſed ea licentia à pœnitente non eſt requirenda, niſi ſit neceſſaria ad præcavendam plurium ſeductionem, vel ad avertendum grave ſcandalum, atque id fieri poſſit ſine gravi præjudicio aut periculo pœnitentis, ac inſuper ſperetur fructus. l. cc. qq. 13.

11. Confeſſarius interrogatus de Peccato pœnitentis debet reſpondere, de hac re nec licitum eſſe interrogare nec reſpondere. l. cc. qq. 14.

12. Accedenti in Paſchate animo pœnitendi danda eſt Scheda Confeſſionis, licet non ſit abſolutus. l. cc. qq 15.

13. Sigillo obligantur. 1) Interpretes. 2) Qui audieruot aliquid ex confeſſione. 3) Qui conſilii causâ fuerunt interrogati de auditis ex confeſſione. 4) Qui legerunt ſchedam paratam pro confeſſione 5) Laicus excipiens confeſſiones ſub ſchemate Confeſſarii. 6) Superior, ad quem defertur caſus reſervatus. l. cc. qq. 16.

14. Quando Confeſſarius commiſit defectum in confeſſione; ſi hic non cedat in damnum ſpirituale pœnitentis, non datur obligatio, eum emendandi extra confeſſionem; ſi autem cedat in damnum ſpirituale vel temporale pœnitentis aut tertii, rogandus eſt pœnitens, ut ſi fieri poſſit, veniat cauſa negotii &c. Si autem defectus verſetur circa neceſſaria ad ſalutem, & urgeat periculum vitæ, maturanda eſt correctio defectûs. l. cc. qq. 17.

15. Pœna fractionis Sigilli eſt depoſitio à Sacerdotio l. cc. qq. 18.

16. A gravi culpa & pœna poteſt quis excuſari. 1mò Ob imperfectionem ſeu indeliberationem actûs. 2dò Ob errorem probabilem juris vel facti. 3tiò. Ob dictamen invincibile de parvitate materiæ. l. cc. qq. 19.

Simonia.

1. Simonia eſt ſtudioſa voluntas emendi aut vendendi rem ſpiritualem pro temporali. *In Tr. de Decal.* part. 1. Diſp. 2. §. 9. qq. 1.

2. Quando res empta aut vendita eſt intrinſecè ſpiritualis, committitur Simonia *juris divini & naturalis*. Quando autem illa res non eſt intrinſecè ſpiritualis, ſed tantùm rei ſpirituali annexa, tantùm committitur Simonia *juris Eccleſiaſtici*. l. cc. qq 2. 3. 4.

3. Simonia *mentalis* eſt datio rei temporalis pro ſpirituali ſub pacto ſolum tacito, v. g. ſi quis Patrono pluribus annis gratis ſervit animo illum obligandi ad conferendum beneficium, etſi hoc non deducatur in pactum. l. cc. qq 5.

4. Simonia *Conventionalis* eſt pactio expreſſa dandi temporale pro Spirituali, etſi pactum necdum ſit completum utrinque l. c., qq. 6. Utrinque completo pacto dicitur Simonia *realis*. l. qq 7.

5. Simonia *Confidentialis* eſt pactio tacita vel expreſſa, qua obligatur beneficiarius à conferente vel cedente beneficium ad penſionem, regreſſum, acceſſum, ingreſſum, vel ad aliud onus extraneum beneficio. l. cc. qq 6.

6. Per *regreſſum* intelligitur nova aditio beneficii in caſu, quo alter illo ceſſerit contractu vel morte. Quando prior beneficiarius necdum poſſedit beneficium eo tempore quo illud alteri ceſſit, dicitur ſibi reſervare *ingreſſum*, ſi reſervet ſibi ejus aditionem pro caſu, quo alter eo ceſſerit. l. cc. qq. 8.

7. Pretium Simoniacum eſt triplex, nempe à *manu*, ſeu pecunia; à *lingua*, ſeu interceſſiones, & ab *obſequio*, ſeu ſervitium. l. cc. qq. 9. 10. 11. 12.

8. Pecunia non cenſetur dari per modum pretii. 1) Quando eſt reſpectivè exigua, itaut accipiens non cenſeatur propterea obligatus 2) Quando aliunde notum eſt, eam dari per modum eleemoſinæ. 3) Quando taxatio non fundatur in pactione, ſed in lege vel conſuetudine. l. cc. qq. 13.

9. Simonia *mentalis* nullo ſigno externo expreſſa eſt quidem rea coram Deo theologicè

ſed non plectitur lege Canonica. l. cc. qq. 14.

10. Ad hoc, ut ſit Simonia *realis*, debet eſſe utrinque completa. l. cc. qq. 15.

11. Qui fictè promittit rem temporalem pro ſpirituali, peccat quidem, ſed non incurrit pœnas Eccleſiaſticas, l. cc. qq. 16.

12. In Simonia juris naturalis & divini non datur parvitas materiæ, datur tamen in Simonia juris Eccleſiaſtici. l. cc. qq. 17.

13. Ad Simoniam juris Eccleſiaſtici pertinent. 1mò. Permutatio beneficiorum ſine conſenſu Superioris. 2dò. Reſignatio beneficii cum reſervatione penſionis ſine conſenſu Superioris. 3tiò. Venditio beneficii quoad emolumenta temporalia. 4tò. Acceptio rei pro examine. 5tò. Venditio officiorum Eccleſiaſticorum v. g. Sacriſtæ, Cantoris, Oeconomi, Præpoſiti &c. 6tò. Datio pecuniæ, ut accipiens ſuadeat in dantis favorem collationem beneficii. 7mò. Exactio pecuniæ pro admiſſione ad profeſſionem. Imino in Ordinibus Clericalibus talis exactio eſſet Simonia juris naturalis & divini. l. cc. qq. 18.

14. Non licet aliquid accipere pro adminiſtratione Sacramentorum titulo laboris aut favoris, ſed tantùm ea occaſione licet accipere ſtipendium ſuſtentationis taxatum à lege vel conſuetudine. l. cc. qq. 19.

15. Animus Simoniacus eatenus colligitur, ſi quis nolit prius adminiſtrare Sacramenta vel alia officia Eccleſiaſtica, niſi prius ſolverit taxam. 2) ſi quis paciſcatur de quantitate ſolutionis diverſa à taxa conſtituta per legem vel conſuetudinem. l. cc. qq. 20.

16. Simonia eſt, ſi res benedictæ vendantur cariùs ratione benedictionis. 2dô. Simoniacum etiam eſt, inſtituere negotiationem circa res benedictas. 3tiò. Non eſt tamen Simoniacum, ſi res benedictæ *in caſu particulari abſque negotiatione* vendantur computato ſolo pretio materiæ. l. cc qq. 21.

17. Simoniacum etiam eſt, res conſecratas vel benedictas vendere ad uſus profanos, quamvis computetur ſola materia. l. cc. qq. 21.

18. Simoniacum eſt vendere ſepulturam vel jus ſepulturæ. Licet tamen benefactori ex gratitudine etiam ſub promiſſo aſſignare locum honoratiorem in cœmeterio vel Eccleſia. l. cc. qq. 22.

19. Simoniacum etiam eſt, præter taxam conſuetam paciſci de exequiis, Anniverſariis, officiis defunctorum, & aliis precibus. Licet tamen pro iis offerre præter taxam Clericis, & his licet ſe obligare ex gratitudine, etiam cum promiſſo, dummodo non detur tanquam pretium laboris. l. cc. qq. 23.

20. Pro ingreſſu in religionem non licet paciſci pro certa ſumma tanquam conditione vel pretio. Si tamen monaſterium habent reditus inſufficientes, licebit paciſci de ſuſtentatione ſupernumerariæ perſonæ. Quod ſi monaſterium nihilominus non alat plures perſonas, patebit fraus Simoniaca. Licebit etiam in concurſu plurium Candidatorum cæteris paribus præferre benefactorem ultroneum. l. cc. qq. 24.

21. Univerſim Simoniacum eſt, aliquid exigere pro labore intrinſeco ipſi actui, aut proprio muneri Clericali. Non eſt tamen Simoniacum, ſi aliquid exigatur pro labore, qui nec eſt intrinſecus, ſeu per ſe annexus, actui Clericali, nec proprio officio Clericali, v. g. parochiali. l. cc. qq. 25.

22. Vendere ſcientias Theologicas, Simoniacum eſt. l. cc. qq. 26.

23. Simoniacum etiam eſt, Concionari pro pretio. l. cc. qq. 27.

24. Simoniacum eſt, emere aut vendere annexa rei ſpirituali, idque ſine ullo diſcrimine, ſive ſint annexa *antecedenter*, prout materia ſacrarum veſtium, ſive *concomitanter*, prout labor concomitans, ſive *conſequenter*, prout reditus beneficii. l. cc. qq. 28.

25. Etiam beneficia ſimplicia necdum ſæcolariſata ſunt invendibilia jure divino. l. cc. qq. 29.

26. Etiam penſiones Clericales nondum ſæculariſatæ ſine Simonia vendi non poſſunt ad totam vitam penſionarii. l. cc. qq. 30. 31.

27. Simoniacum etiam eſt emere aut vendere præſtimonia. 2) Commendas Eccleſiaſticas. 3) Coadjutorias cum jure ſucceſſionis. 4) Capellanias, etſi necdum ſint erectæ authoritate Epiſcopi. l. cc. qq. 32.

28. Non eſt tamen Simoniacum emere aut vendere Præfecturas Hoſpitalium non erectas authoritate Epiſcopi. l. cc. qq. 32.

29. Quando alienantur bona immobilia habentia annexum jus Patronatus, non poteſt ratione hujus dari vel exigi auctius pretium. l. cc. qq. 33.

30. Patronus non poteſt præſentato imponere onus temporale, per ſe non annexum beneficio vi primævæ reſervationis vel authoritate Eccleſiæ. l. cc. qq. 33. n. 3.

31. Jus perſonale aut familiare Patronatûs non poteſt alienari ad extraneos ſine authoritate Eccleſiæ. l. cc. qq. 33. n. 4. Nec etiam ad extraneos tranſit, quamvis tranſeunte dominio bonorum. l. cc. qq. 33. n. 5.

32. Permutatio beneficiorum, ſi fiat privata authoritate, eſt Simonia Juris Eccleſiaſtici ſi inſuper fiat cum detrimento ſpirituali alicujus communitatis, eſt juris divini. l. cc. qq. 34.

33. Simoniaca eſt juris Eccleſiaſtici permutatio beneficiorum cum penſionis aut commendæ laicalis reſervatione, ſi privata authoritate fiat, aut ſi fiat cum aſſenſu ſub onere extraneo temporali non permiſſo de jure vel conſuetudine. l. cc. qq. 34. n. 3. 4.

34. Permutatio rei ſpiritualis pro ſpirituali non eſt Simoniaca. l. cc. qq. 34. n. 6.

35. Per-

Digitized by Google

35. Permutatio pura beneficiorum, licet inæqualis valoris, ſi fiat coram Epiſcopo, non eſt Simoniaca. l. cc. qq. 34. n. 5.

36. Permutatio Decimarum Laicalium pro Jure Patronatûs eſt Simoniaca, niſi fiat translatio juris Patronatus in perſonas Eccleſiaſticas accedente conſenſu Papæ vel Epiſcopi, idque concurrente cauſa concernente bonum univerſalis Eccleſiæ, ſi decimæ transferantur in manus Laicas. l. cc. qq. 34. n. 7.

37. Quæ dicta ſunt de permutatione beneficiorum Simoniaca, etiam locum habent de Reſignatione, niſi quòd ea fieri non poſſint in favorem tertii ſine authoritate Papæ. l. cc. qq. 35.

38. Omnis transactio litigantium cum alterius onere eſt Simoniaca ſi fiat privata authoritate. Jure tamen jam aquiſito ſi fiat redemptio ab injuſta vexatione, ea non eſt Simoniaca. l. cc. qq. 36.

39. Pœnæ in Simoniacos latæ recenſentur. Sic obtinentes Simoniacè beneficium excommunicantur, & collatio beneficiorum eſt nulla, incurritur privatio beneficiorum etiam aliorum, & inhabilitas ad obtinenda, & omnes hæ pœnæ, præter privationem aliorum beneficiorum incurruntur ſine ſententia declaratoria criminis. l. cc. qq. 37.

40. Ordinantes Simoniacè excommunicantur & ſuſpenduntur ipſo facto, uti etiam ordinati; uti etiam recipientes Simoniacè in Religionem. l. cc. qq. 37.

41. Pretium Simoniacum reſtituendum eſt etiam ante ſententiam; & ea reſtitutio, ſaltem impleta conditione, facienda eſt ipſi Eccleſiæ. l. cc. qq. 38.

42. Circa Excommunicationes, ſuſpenſiones, & inhabilitates Simoniacorum diſpenſare poteſt ſolus Papa. Ab Excommunicatione occulta tamen & ſuſpenſione triennali diſpenſare poteſt Epiſcopus. l. cc. qq. 39.

43. Ad incurrendas has pœnas ſufficit & requiritur, ut Simonia ſit utrinque ſaltem inchoativè completa. l. cc. qq. 37.

94. Simoniacè accipiens beneficium ſimplex poteſt illud de novo accipere facta reſignatione, non verò curatum & ſi fuerit conſcius Simoniæ, nequidem in ſecunda vacatura. l. cc. qq. 39.

Societatis Contractus.

1. Si periculum lucri vel damni imponitur Sociis, non eſt contractus Societatis ſed mutui. *in Tract. de Contract. ſ. 13. q. 3.*

2. Finita Societate non tantùm lucrum, ſed etiam ſors in proportione collatæ pecuniæ & operæ dividenda eſt. l. cc. q. 4.

3. In Societate circa pecora ſeorſim æſtimandum eſt pretium pecorum, pretium operæ, & pretium aſſecurationis pro quovis individuo pecorum. l. cc. q. 5.

4. Obligatur quivis ſociorum alteri 1mò ad præſtandam culpam latam ex damno. 2dò Ad refundendas expenſas in mercibus advehendis, cuſtodiendis, redimendis. 3tiò Ad refundendas expenſas itineris extraordinarii, vel aliàs extraordinarias. 4tò Dare mutuum pro conſervatione mercium &c. l. cc. q. 7.

5. Non tamen tenetur concurrere ſocio ad vota realia emiſſa ab uno Sociorum pro bono ſociorum. l. cc. q. 7.

6. Socio competit jus competentiæ, niſi egerit dolo, debet tamen ſe obligare ad ſatisfaciendum, ſi ad pinguiorem fortunam venerit. l. cc. q. 7.

7. Tenetur Socius ſatisfacere ſociis non deducto ære alieno ſuis aliis creditoribus debito. l. cc. q. 7.

8. Ceſſat contractus Societatis pereunte re, elapſo tempore, morte unius ſociorum, renuntiatione unius ſocii, publicatione vel ceſſione bonorum unius ex ſociis. l. cc. q. 8.

Sollicitatio in Confeſſionali ad turpia.

1. Affertur Bulla *Gregorii XV.* & *Benedicti XIV.* & promulgatio utriusque Bullæ in Diœceſi Auguſtana, de obligatione denuntiandi Ordinario Confeſſarios ſollicitantes in Confeſſionali vel occaſione Confeſſionis præcedentis aut ſubſequentis ad turpia. *In Tract. de Pœnit. Diſp. 10. qq. 1. 2. 3.*

2. Hæ Bullæ obligant in toto orbe etiam ſine approbatione particulari Ordinariorum. l. cc. qq. 4.

3. Per *peccata inhoneſta & turpia* intelliguntur omnes actus externi vel ex ſua natura vel ex nota diſpoſitione complicis vel ex intentione operantis manifeſtata inductivi ad vehementem commotionem ſpirituum genitalium ex parte unius complicis. l. cc. qq. 5. Huc etiam, ſaltem practicè, referenda ſunt etiam colloquia obſcœna ſic inductiva. l. cc. qq. 6. Huc etiam referendi ſunt actus externi ſic inductivi ad delectationem moroſam v. g. in perſonis aliàs non diſpoſitis ad pollutionem vel commotionem ſpirituum genitalium. l. cc. qq. 7.

4. Enumerantur varii modi, quibus ſollicitatio cenſetur *immediatè* fieri *ante confeſſionem.* l. cc. qq. 8.

5. Enumerantur modi, quibus ſollicitatio cenſetur fieri in confeſſione vel in confeſſionali. l. cc. qq. 9.

6. Enumerantur modi, quibus ſollicitatio cenſetur fieri poſt confeſſionem. l. cc. qq. 10.

7. Denuntiare ſollicitantem tenetur 1mò perſona ſollicitata. 2dò Et ſi hæc non denuntiet, tenetur illum denuntiare, qui hoc à à perſona ſollicitata audivit. l. cc. qq. 11.

8. Si Ordinarius ſit in vicinia, perſona ſollicitata tenetur ſollicitantem perſonaliter denuntiare. Si diſtet, tenetur eum denuntiare per Epiſtolam adſcripto ſuo & ſollicitantis nomine. Epiſtola autem poteſt ſcribi vel per Decanum Ruralem, vel per Confeſſarium, vel alium virum prudentem. Ordinarius reſcribet alicui viro Eccleſiaſtico, in cujus prudentia confidit, ut excipiat teſtimonium perſo-

perſonæ ſollicitatæ ſub juramento, & tale teſtimonium juratum cum notitia de honeſtate ac fide perſonæ denuntiantis transmittat Ordinario. l. cc. qq. 12.

9. Effectus talis denuntiationis eſt, ut ſi perſona denuntians ſit valde boneſta, & denuntiatus ſit aliuquin diſſolutus, eum faciat ſuſpectum, & prima vice paternè admonendum, & ſi concurrant ſucceſſivè plures denuntiationes, eum ſubjiciat pœnis in Bulla Statutis. l. cc. qq. 13.

10. Si ſollicitans ſit Regularis, non eſt denuntiandus Superiori Regulari, ſed Inquiſitori, vel Ordinario. l. cc. qq. 14.

11. In dubio, an ſollicitatio ſit in genere peccati mortalis inductivi ad turpia, non datur obligatio denuntiandi: ſi verò hoc certum ſit, & dubium ſit præciſe, an illa ſollicitatio poſſit dici contigiſſe occaſione confeſſionis, eligendum eſt, quod judicatur conformius ad mentem Legiſlatoris. l. cc. qq. 15.

12. Tenetur perſona ſollicitata ſollicitantem denuntiare etiamſi ſollicitanti conſenſerit, non tamen debet fateri ſuum conſenſum vel crimen. l. cc. qq. 16.

13. Affertur formula denuntiandi. l. cc. qq. 16.

14. Si Ordinarius nollet acceptare Bullam Gregorii XV. poſſet in caſu particulari denuntiari Romam. l. cc. qq. 17.

15. Perſona ſollicitata tenetur ſollicitantem denuntiare, etiamſi hic ſit ejus benefactor, & ſperetur futurus in poſterum. l. cc. qq 18.

16. Tenetur ſollicitantem denuntiare, etiamſi credat, eum jam eſſe emendatum. l. cc. qq. 19.

17. Sollicitatio facit etiam ſuſpectum de hæreſi. l. cc. qq. 20.

18. Non excuſat ab obligatione denuntiandi verecundia, aut timor orituræ contra ſe ſuſpicionis, etiam in perſona nobili. 2dò Nec prætextus emendationis. 3tiò. Nec lapſus longi temporis. 4tò. Nec titulus gratitudinis. 5. Nec periculum damni vel incommodi reſpectivè levis; ſed tantùm periculum probabile gravis damni vel infamiæ. In hoc caſu ſollicitatio eſſet perſcribenda Ordinario recto nomine denuntiantis, & petenda diſpenſatio à denuntiando cum promptitudine tamen parendi. l. cc. qq. 21.

19. Sollicitantibus licet intentetur degradatio, nunquam tamen fuit executioni mandata. l. cc. qq. 22.

Solutio.

1. Dantur duo modi ſe liberandi à ſolutione debiti, nempe beneficium competentiæ, & ceſſio bonorum. *In Tract. de Contract. §. 11. q. 2.*

2. Beneficium competentiæ competit parentibus erga liberos & viciſſim, fratribus ac ſororibus invicem, Patrono erga libertum, marito & uxori invicem quoad reſtitutionem dotis, ſociis bonorum, donanti ex donatis, mulieri honeſtæ, militi, ſocero conſtante matrimonio, Doctoribus ac Profeſſoribus artium, redactis ad incitas injuriâ temporum. l. cc. q. 3. & 4.

3. Gaudentes beneficio competentiæ non poſſunt ſibi res clam ſervare ante ſententiam judicis. l. cc. q. 5.

4. Succeſſor in Prælatura vel Beneficio non tenetur ſolvere debita ante eſſoris contracta in ſumptus inutiles, aut etiam utiles ſine conſenſu debito in rebus, ubi requiritur conſenſus. Tenetur autem ſolvere debita contracta in ſumptus utiles, ubi non requiritur conſenſus. l. ce. q. 6.

5. Qui per errorem ſolvit certò indebitum, poteſt illud repetere, etiam clam, ſi deficiat in probatione. l. cc. q. 7.

6. Datur obligatio, ſolvendi in ſpecie, quod debetur. l. cc. q. 8.

7. Datur obligatio ſolvendi in moneta utili ad fines creditoris. l. cc. q. 9.

8. Non ſatisfit, ſi ſolvatur procuratori ſine mandato, aut uxori creditoris, aut creditori creditoris, aut Minorenni ſine Curatore. l. cc. q. 10.

9. In ſolutione ſpectato jure naturali in foro interno ante ſententiam ſolvenda ſunt 1mò bona aliena, v. g. dos, depoſita. Dein 2dò prius ſolvendum eſt creditoribus anterioribus, etiam ante hypothecarios ac privilegiatos. Dein 3tiò. ſolvendi ſunt hypothecarii.

10. In foro externo ſolvuntur 1mò creditores ſpecialiter privilegiati. 2dò Hypothecarii ſpecialiter privilegiati. 3tiò Hypothecarii non ſpecialiter privilegiati. 4tò Creditores chirographarii privilegiati. 5tò Chirographarii non privilegiati. l. cc. q. 12.

11. Specialiter privilegiati ſunt ii, quibus debetur aliquid ratione Judicii Edictalis, Inventarii. 2dò Quibus debetur ratione funeralium. 3tiò Quibus debetur ratione pharmacorum. 4tò Quibus debetur ratione mercedis. l. cc. q. 13.

12. Hypothecarii ſpecialiter privilegiati ſunt ii 1mò quibus res eſt hypothecata in ſpecie. 2dò Fiſcus. 3tiò Uxor in dote. 4tò Mutuantes ad rem reficiendam, emendam in illa re. 5tò Hypothecarii per Inſtrumentum. l. cc. q. 14.

13. Chirographarii privilegiati ſunt, qui rem depoſuerunt quæ petiit, qui ſolvit loco debitoris intrandô in ejus locum, mutuantes ad ſtruendam navem; reſpublica gaudens privilegio fiſci. l. cc. q. 15.

14. Creditor tenetur recipere ſolutionem per partes ex charitate ab egentibus. l. cc. q. 20.

15. Debitor pro illo debito cenſetur ſolviſſe, pro quo creditor illud veroſimiliter acceptâſſet. l. cc. q. 21.

16. Niſi ſit præfixum tempus ſolutioni, poteſt differri, donec exigatur. l. cc. q. 22.

17. Debitum ex delicto debet ſolvi, ubi moratur creditor; Ex contractu gratuito debet ſolvi, ubi contractus eſt celebratus; Ex contractu

tractu

tractu utrinque oneroſo debet ſolvi, ubi res eſt tradita. l. cc. q. 23.

18. Quando ſolutio periit infidelitate bajuli, alioquin fidelis, res in individuo debita perit creditori, ſi autem ſit in genere debita, perit debitori, niſi ipſe creditor miſerit bajulum. l. cc. qq. 24.

19. Compenſatione occulta non licet uti, ſi debitor poſſit conveniri convenienter judicialiter. Aliàs verò licet, ſi debitum ſit liquidum, ac debitum ex juſtitia, nec exinde cauſetur damnum tertio, aut aliud damnum debitori, ac præcaveatur, ne debitor ſe adhuc obligatum exiſtimet. l. cc. q. 26.

Spes.

1. Spes eſt *ſecura exſpectatio futuræ beatitudinis. In Tract. de Spe & Charit.* Diſp. 2. q. 1. concluſ. 1.

2. Amor concupiſcentiæ non eſt conſtitutivum formale ſpei, ſed tantùm materiale. l. cc. concluſ. 2.

3. Objectum materiale ſpei primarium eſt Deus, ſecundarium ſunt media ſalutis & prœmia accidentalia. l. cc. *in Quæſtiunculis* qq. 1.

4. Objectum formale ſpei eſt fidelitas divina in ſervandis promiſſis. l. cc. qq. 2.

5. Spes dicitur certa ac ſecura ex parte Dei auxiliantis, non ex parte hominis cooperantis. l. cc. qq. 3.

6. Voluntas eſt ſubjectum ſpei. l. cc. qq. 4.

7. Spes, in quantum eſt virtus theologica, non extitit in Chriſto, extitit verò in illo, inquantum eſt virtus moralis. l. cc. qq. 5.

8. Non datur Spes in Beatis. l. cc. qq. 6.

9. Nemo poteſt ſperare alteri beatitudinem actu ſpei, in quantum eſt virtus theologica. l. cc. qq. 7.

10. Homo tenetur elicere actum formalem ſpei univerſalis initio uſus rationis, in articulo mortis, & in ſuſceptione Sacramenti mortuorum, & in gravi tentatione; ſed in ſuſceptione Sacramenti vivorum vel in quovis actu religionis ſufficit actus ſpei particularis in actu exercito. l. cc. qq. 9.

11. Non datur ſtatus habitualis, in quo homo non amplius operatur ex motivo ſpei. l. cc. qq. 10.

Sponſalia.

1. Quæ verba aut ſigna ſufficiant ad exprimendam promiſſionem ſponſaliriam, ex communi acceptione hominum pendet. *Tract. de matrim. §. 1. qq.* 2.

2. Ex verbis aut ſignis dubiis in foro externo non naſcitur obligatio. l. cc. q. 3.

3. Obligatur tamen in foro interno, qui ſub verbis aut ſignis dubiis habuit animum ſe obligandi. l. cc. q. 3.

4. Obligatur etiam tam in foro interno quàm externo ad ſatisfaciendum parti deceptæ, qui, licet non haberet animum ſe obligandi, verbis tamen aut ſignis dubiis doloſè induxit perſonam ſimplicem ad credendum ac fidendum ſimulatæ promiſſioni. l. cc. q. 3.

5. Idem dicendum, ſi fictè promiſit matrimonium. l. cc. q. 4.

6. Idem dicendum, ſi præciſè per jocum promiſit matrimonium. l. cc. q. 5.

7. Qui ficta promiſſione matrimonii induxit puellam ad fornicationem, ad nihil tenetur, niſi ſecuta ſit damnificatio diſtincta ab amiſſione virginitatis. l. cc. q. 6.

8. Defloratοr ſine promiſſione matrimonii ad nihil tenetur, niſi puellam potu, vel nimiis ac diuturnis blanditiis inebriatam in peccatum impulerit. l. cc. q. 7.

9. In dubio, an corrupta fuerit virgo, pro virginitate ſtat præſumptio, niſi contrarium probetur ex præſumptionibus violentis. l. cc. q. 7.

10. Non valent ſponſalia extorta metu injuſtè incuſſo. l. cc. q. 8.

11. Valent ſponſalia ſub quavis conditione honeſta; etiam hac, ſi Papa diſpenſaverit. l. cc. q. 9.

12. Non tamen valent ſub conditione turpi vel impoſſibili. l. cc. q. 9.

13. Valent ſponſalia *ſub modo* annexæ obligationis, vel *ad diem* inchoandæ obligationis. l. cc. q. 10.

14. Hic modus promiſſionis: *Nullam ducam, niſi te*, habet vim ſponſalium conditionatorum; *ſi aliquam ducam.* In promittente tamen requiritur ad promiſſionis valorem animus deliberativus. l. cc. q. 11.

15. Arrha ſecuto matrimonio revertitur ad dantem, ubi non viget conſuetudo contraria. Ad dantem etiam revertitur non ſecuto matrimonio, ſi non ſequatur abſque culpa dantis. l. cc. q. 12.

16. Si à ſponſalibus injuſtè reſiliat dans arrham, perdit arrham; ſi autem injuſtè reſiliat accipiens arrham, tenetur eam reſtituere in duplo. l. cc. q. 12.

17. Sponſalitia largitas, ſeu munus ſponſalitium, ſive ſequatur matrimonium, ſive non ſequatur ex culpa donantis, manet accipienti. l. cc. q. 13.

18. Si non ſequatur matrimonium abſque alterius culpa, vel ex culpa accipientis, revertitur ad dantem. l. cc. q. 13.

19. Sponſalibus licitè apponitur pœna in reſilientem injuſtè. l. cc. q. 14.

20. Sponſalia clandeſtina ſunt quidem valida, non tamen ſunt licita, niſi habeatur prudens motivum contrahendi clandeſtinè. l. cc. q. 15.

21. Sponſalia cum hæretica perſona non ſunt licita ſine diſpenſatione Papæ vel Epiſcopi. l. cc. q. 16. Sunt tamen valida. q. 17.

22. Ut valeant ſponſalia per procuratorem, requiritur, ut procurator habeat ſpeciale mandatum, ut hoc exequatur per ſe ipſum, atque ut non ſit revocatum. l. cc. q. 18.

23. Non valent ſponſalia contracta per tutorem in præſentia pupilli tacentis. l. cc. q. 19.

24. Nec valent contracta à parentibus nomine filii aut filiæ abſentis. l. cc. q. 19.

25. Valent tamen contracta à parentibus nomine filii aut filiæ præſentis ac tacentis, ſaltem de jure poſitivo, niſi liberi probent reticentiam ſeu ſuſpenſionem conſenſûs interni. l. cc. q. 19.

26. Sponſalia ſine conſenſu parentum inita ſunt valida; non tamen licita, ſi exinde timeatur gravis contriſtatio parentum; immo ſi ea gravis contriſtatio parentum timeatur juſtè perennatura etiam poſt nuptias, ſunt etiam invalida. l. cc. q. 20.

27. Sponſalia poſſunt reſcindi, quando fuerunt inita ſine conſenſu parentum concurrente dubio, an illis non cauſent notabile præjudicium. l. cc. q. 20.

28. Sponſalia non neceſſariò debent contrahi coram parocho & teſtibus. l. cc. q. 22. niſi aliud ſtatuatur ab Epiſcopo.

29. Sponſus vel ſponſa obligatur ad vitanda omnia, quibus poſſit violari promiſſa fides. l. cc. q. 23.

30. Tenetur etiam contrahere matrimonium, quamprimum illud altera pars rationabiliter petit. l. cc. q. 23.

31. Renuens implere ſponſalia *ex ſola contumacia* poteſt compelli per excommunicationem; ſed, ubi intervenit averſio difficulter mobilis ac involuntaria, non eſt mera contumacis. l. cc. q. 24.

32. Sponſalia poſſunt mutuo conſenſu diſſolvi etiamſi fuerint jurata aut confirmata per copulam. l. cc. q. 27. 28.

33. Qui extorquet à comparte conſenſum pro diſſolutione ſponſalium non ſolùm peccat mortaliter, ſed etiam tenetur ad reſtitutionem. l. cc. q. 29.

34. Ligatus impedimento affinitatis ex copula occulta cum conſanguinea ſuæ ſponſæ tenetur petere diſpenſationem, ſi compars inſtet pro executione ſponſalium. l. cc q. 30.

35. Non licet ſponſo ſuſcipere ſacros Ordines invitâ ſponſâ. l. cc. q. 31.

36. Spectato tamen moderno jure licet ſponſo vel ſponſæ ingredi religionem invitâ comparte. l. cc. q. 32.

37. Cauſam reſiliendi à ſponſalibus præbet dolus à comparte in contractu commiſſus, ſi fuit *cauſa motiva* ineundi contractum. l. cc. q. 36.

38. Similem cauſam reſiliendi præbet abſentia compartis tam diuturna, in quam contrahens ab initio veroſimiliter non fuiſſet conſenſura. l. cc. q. 38.

39. Similem cauſam reſiliendi præbet fornicatio ſponſi vel ſponſæ ſponſalibus ſuperveniens, non tamen antecedens, aut vi extorta. l. cc. q. 40.

40. Si utraque pars poſt ſponſalia committit fornicationem, datur utrique parti jus reſiliendi. l. cc. q. 41.

41. Etiam tactus obſcœni frequentati præbent cauſam reſiliendi. l. cc. 42.

42. Eandem præbet qualibet notabilis mutatio ſponſalibus ſuperveniens, ex qua ſtatus conjugalis fit notabiliter oneroſus. l. cc. q. 43.

43. Hinc etiam ſimplex votum nunquam petendi debitum poſt ſponſalia emiſſum, vel primum cognitum ſi cedat in gravamen compartis præbet comparti cauſam reſiliendi. l. cc. q. 34.

44. Non datur cauſa reſiliendi, ſi alterutra pars fiat notabiliter ditior. l. cc. q. 44.

45. Ad licitè reſiliendum requiritur moralis certitudo de exiſtentia cauſæ, ſufficit tamen major probabilitas de ſufficientia cauſæ. Immò, ſi agatur de cauſa præcedente contractum ſponſalitium, ſufficit major probabilitas etiam de exiſtentia cauſæ. l. cc. 46.

46. Contrahens ſponſalia tenetur comparti manifeſtare occultum defectum, ex quo ſtatus conjugalis fit notabiliter oneroſus; Et ejus occultatio præbet juſtam cauſam reſiliendi. l. cc. q. 37.

47. Reſiliendi cauſam etiam præbent lapſus compartis in hæreſin, vel contractio illius novorum ſponſalium cum alia perſona. l. cc. q. 34.

48. Ceſſat tamen cauſa reſiliendi, ſi habens jus reſiliendi poſt agnitionem cauſæ admittat novam copulam. l. cc. q. 35.

49. Ad diſſolvenda ſponſalia occulta non eſt opus authoritate Judicis: Ea tamen opus eſt ad diſſolvenda ſponſalia contracta coram parocho & teſtibus. l. cc. q. 45.

50. Diſſolvuntur ſponſalia ex parte innocentis elapſo tempore finiendæ obligationis ſponſalitiæ, ſi culpâ compartis impleta non ſint. l. cc. q. 47. Alioquin ſolvuntur utrinque. l. cc.

51. Sponſalia ab impubere contracta ſolvuntur adepta pubertate niſi intervenerit copula carnalis. l. cc. 48.

52. Pubertatem adeptus poteſt contrahere nova ſponſalia cum ſorore prioris ſponſæ, quia non contraxit impedimentum publicæ honeſtatis. l. cc. q. 48.

Vide. *Impedimentum publicæ honeſtatis.*

Subdiaconatus.

1. Vocatur Ordo ſacer, quia hominem perpetuò conſecrat Deo. *In Tr. de Sacr. Ord.* §. 13. q. 2.

2. Materia eſſentialis eſt calix vacuus cum patena vacua; accidentalis eſt liber Epiſtolarum. l. cc. q. 2.

3. Ad ſuſcipiendum Subdiaconatum requiritur annus ætatis vigeſimus primus completus. Interſtitium unius anni, & titulus menſæ, l. cc. q. 8. 9.

4. Mi-

4. Miniſter Ordinarius eſt Epiſcopus, extraordinarius etiam presbyter. l. cc. q. 11.

5. An Subdiaconatus ſit Sacramentum ac imprimat characterem, diſputari poteſt. l. cc. q. 12.

6. Attactus phyſicus inſtrumentorum non eſt inſtitutionis divinæ ac circa illum diſpenſari poſſet. l. cc. q. 14. 15.

7. Ordinatus per ſaltum incurrit ſuſpenſionem l. cc. q. 16.

8. Titulus beneficii habetur ex actuali beneficio pacificè poſſeſſo, titulus patrimonii habetur ex actuali & pacifica poſſeſſione bonorum patrimonialium, titulus paupertatis habetur ex profeſſione religioſa. l. cc. q. 17. 18. 19 20. 21. 22.

9. Ordinati ex titulo patrimonii ficto incurrunt ſuſpenſionem perpetuam. l. cc. q. 23.

10. Idem dicendum de iis, qui promittunt, ſe patrimonium ſeu penſionem poſt ordinationem reſtituturos. l. cc. q. 24.

11. Idem dicendum de eo, qui promiſit, ſe non petiturum portionem ab Eccleſia, ad cujus titulum ordinatus eſt. l. cc. q. 25.

Superior.

Vide. Abbas, Correctio fraterna &c.

Superſtitio.

1. *Superſtitio* eſt cultus indecens Deo vel dœmoni exhibitus. *In Tr. de Decal.* part. 1. Diſp. 2 §. 4. qq 1.

2. *Superſtitio cultus indebiti* eſt cultus vero Deo exhibitus, ſed inordinatus per exceſſum vel defectum. l. cc. qq. 3.

3. In illis provinciis vel locis, ubi celebrantur externa exercitia religionis, quin urgeantur interna & eſſentialia charitatis erga Deum & proximum, reperitur ſolùm ferme materiale religionis. l. cc. qq. 3.

Suſpenſio.

1. Suſpenſio eſt pœna, qua Clerico prohibetur exercitium Ordinis, officii vel beneficii. *In Tr. de Sacr. Ord* §. 26 num. III q. 1.

2. Datur *Medicinalis* & *Vindicativa.* Diſcrimen inter utramque eſt, quod vindicativa ſit perpetua vel ad determinatum tempus, medicinalis autem durat usque ad emendationem; illa non requirit monitionem præviam, ſed iſta. l. cc. q. 2.

3. Quando infligitur ſuſpenſio indeterminatè, intelligitur totalis, quæ privat omni uſu poteſtatis ordinis, officii, & beneficii. l. cc. q. 4.

4. Sub generali ſuſpenſione in Eccleſias, conventus &c. non comprehenduntur Epiſcopi. l. cc. q. 5.

5. Suſpenſio impropriè dicta qua quis prohibetur aſcendere ad ſuperiores ordines incurritur etiam ob culpam Simoniæ alienam. l. cc. q. 6.

6. Exercens actum Ordinis, Officii, vel beneficii durante ſuſpenſione peccat mortaliter & incurrir irregularitatem. l. cc. q. 7.

7. In ſuſpenſione partiali ſuſpenſus tantùm à juriſdictione poteſt celebrare, ordines conferre, altaria conſecrare, non tamen conferre beneficia nec Confeſſarios approbare. l. cc. q. 8.

8. Parochus ſuſpenſus ab officio parochiali poteſt legere Miſſam privatam. l. cc. q. 8.

9. Presbyter ſuſpenſus à celebratione Miſſæ poteſt prædicare & Sacramenta miniſtrare. l. cc qq. 8.

10. Suſpenſus poteſt recipere Sacramenta. l. cc. q. 9.

11. Non licet audire Miſſam ſuſpenſi ab ordine. l. cc. q. 10.

12. Incurritur perpetua ſuſpenſio à celebratione Miſſæ à ſollicitantibus in Confeſſionali ad turpia, vel abutentibus ſacrificio Miſſæ ad Sortilegia. *In Supplem.* §. 14.

Suſpicio.

1. Suſpicio eſt dubium cum ſuſpenſione omnis in alterutram partem judicii de prava alterius actione vel intentione. *In Tr. de Decal.* Diſp. 5. qq. 41.

2. Non omnis ſuſpicio eſt peccatum, ſed tantùm temeraria ſeu imprudens; immo Superiores interdum peccant, ſi non habeant prudentem ſuſpicionem. l. cc. qq. 43.

3. Suſpicio temeraria, niſi longo tempore duret, vel transeat facile in actum externum graviter præjudicioſum, *per ſe* eſt tantùm peccatum veniale. Per accidens autem eſt mortale, ſi procedat ex paſſione gravis invidiæ vel odii. l. cc. qq. 44.

Vide. Judicium temerarium. Detractio.

Sylvæ.

Vide. Dominium in foſſilia, ſylvas &c.

Temerarium judicium.

Vide. Judicium temerarium.

Tentatio Dei.

1. Tentatio Dei eſt temeraria provocatio omnipotentiæ divinæ ad aliquid operandum præter ordinem à Deo præſtabilitum in ordine naturæ vel gratiæ. *In Tr. de Decal.* part. 1. Diſp. 2. §. 6. qq. 1.

2. Datur duplicis generis tentatio Dei. Una enim fundatur in incredulitate vel dubitatione de attributis divinis, altera in irreverentia & præſumptione. l. cc. qq. 3.

3. Alia eſt directa, alia indirecta ſeu interpretativa. l. cc. qq. 2.

4. Eſt ex ſuo genere peccatum mortale. l. cc. qq. 4.

5. Non licet petere miraculum ſine ſpeciali permiſſione divina; ea autem permiſſio cenſetur dari, quando Deus patratione miraculorum in certo genere jam oſtendit, ſe

ſolere exaudire preces id genus miraculi poſtulantium. l. cc. qq. 5.

6. Ad hoc ut licitè petatur miraculum requiritur 1) ut non petatur ſine neceſſitate vel ſpirituali utilitate. 2) ut non petatur abſolutè ſed conditionatè, ſi fuerit ad majorem Dei gloriam & ſalutem propriam. 3) ut non petatur niſi ex cauſa reſpiciente bonum commune Eccleſiæ. l. cc. qq. 6.

7. Eſt tentatio Dei, neglectis ordinariis mediis deliberationis eligere conjugem vel ſtatum religioſum per ſortem. l. cc. qq. 7.

8. Eſt tentatio, ſpondere hæretico rem miraculoſam a Deo, ſi ſe convertat. l. cc. qq. 8.

9. Eſt tentatio Dei, petere miraculum præciſè ad vitandum temporale damnum. l. cc. qq 9.

10. Non licet petere à Deo miraculoſam ſanationem ſine ſpeciali inſtinctu præciſè ex motivo ferventius ſerviendi Deo, niſi ubi hoc petitur ab habente donum miraculorum l. cc. qq. 10.

11. Eſt tentatio Dei, petere à Deo revelationes non neceſſarias ſine ſpeciali permiſſione divina. l. cc. qq. 1.

12. Vetus purgatio vulgaris per ferrum candens &c. non poteſt excuſari à tentatione Dei niſi ob præſumptionem illius temporis hominum de ſpeciali permiſſione divina. l. cc. qq. 12.

Theſaurus.

Vide. Dominium circa bona inventa.

Titulus ad Ordines.

Vide. Subdiaconatus.

Teſtamentum.

1. Ad ſolennitates teſtamenti *ſcripti* requiritur 1mò ut adhibeantur ſeptem teſtes, ſpecialiter rogati, ac moraliter præſentes. 2dò ut teſtator coram iis teſtetur, hoc eſſe ſuum teſtamentum. 3tiò ut teſtes ſubſcribant, ſuumque ſigillum apprimant. 4tò ut negotium tractetur uno actu continuo. *In Tr. de Contract.* §. 4 q. 8.

2. Ad ſolennitates teſtamenti *nuncupativi* requiritur 1mò ut adhibeantur ſeptem teſtes ſpecialiter rogati. 2dò ut coram iis teſtator declaret ſuam voluntatem. l. cc. q. 9.

3. Teſtamenta *privilegiata* ſunt 1) piom. 2) inter liberos. 3) militis in expeditione. 4) tempore peſtis. 5) ruſtici. 6) ad acta. l. cc. q 10.

4. Ad *Codicillum* requiruntur quinque teſtes ſimul & moraliter præſentes. l. cc. q. 11. iidem requiruntur ad valorem. l. cc. q 12.

5. *Clauſula Codicillaris* in teſtamento invalido operatur ut valeat ſaltem per modum Codicilli. l. cc. q. 12.

6. *Trebellianica* eſt quarta pars bonorum, quæ debetur hæredi, ſi nimium gravetur fideicommiſſo univerſali. l. cc. q. 13.

7. Falcidia eſt quarta pars bonorum, quæ debetur hæredi nimiis legatis gravato. l. cc. q. 14.

8. In Teſtamento prohibentur eſſe teſtes mulieres, impuberes, furioſi, prodigi declarati, muti, ſurdi, cœci, infames, inviti, qui ſunt in poteſtate teſtatoris vel teſtis, hæres, declarati ut inteſtabiles. l. cc. q. 15.

9. Teſtamentum ſcriptum nullum, ſi habeat ſolennitates ſufficientes ad teſtamentum nuncupativum, valet ut nuncupativum. l. cc. q. 16.

10. Teſtamentum, in quo teſtator quoad hæredem deſignandum ſe refert ad Schedam, eſt validum. l. cc. q 17.

11. Valet teſtamentum nuncupativum ad alterius interrogationes nutibus factum, l. cc. q. 18.

12. Corruente teſtamento ob defectum alicujus ſolennitatis corruunt etiam legata & fideicommiſſa particularia. l. cc. q. 19.

13. Teſtamentum ob defectum ſolennitatum invalidum in foro externo, eſt validum in foro interno, l. cc. q. 20.

14. In foro Canonico ad valorem teſtamenti ſufficiunt duo teſtes cum Parocho. l. cc. q. 22.

15. Ad valorem teſtamenti pii plus non requiritur, quàm ut ſufficienter conſtet de voluntate defuncti. In foro tamen externo requiruntur duo teſtes ad probationem. l. cc. q. 23.

16. Teſtamenta pia ſunt non ſolùm, quibus bona relinquuntur locis piis, ſed etiam quæ fiunt perſonis ſæcularibus ex motivo pio, v. g. miſericordiæ, educationis honeſtæ, dotationis. l. cc. q 24.

17. Valent legata profana inſerta teſtamento pio l. cc. q 25.

18. Ad teſtamentum privilegiatum inter liberos plus non requiritur, quàm ut conſtet de voluntate defuncti v. g per duos teſtes vel alio modo, ut ſingulis liberis relinquatur ſua legitima, & ut ſinguli honorentur nomine hæredis. l. cc. q 26.

19. Ad teſtamentum militis in conflictu nulla requiritur ſolennitas; in caſtris requiruntur duo teſtes; in hybernis non habet privilegium. l. cc. q. 27.

20. Ad teſtamentum ruſticorum, ubi ſeptem commodè haberi nequeunt, ſufficiunt quinque teſtes. l. cc. q. 28. Idem dicendum de teſtamento tempore peſtis; immo ſi atrociter ſæviat, ſufficiunt duo. l. cc. q. 29.

21. Teſtamentum ad Acta valet, dummodo in præſentia duorum teſtium offeratur judici, vel ſi coram Judice & duobus teſtibus oretenus declaretur. l. cc. q. 30.

22. Prohibentur teſtari ſervi ſeu mancipia, damnati ad mortem vel ad perpetuos carceres, filius familias quoad bona profectitia, mente capti, prodigi declarati, impuberes etiam cum conſenſu tutoris, rei læſæ majeſtatis, hæretici, religioſi &c. l. cc. q. 31.

23. Hæ-

23. Hæredi conceditur ſpatium deliberandi, velitne adire hæreditatem, & uti beneficio Inventarii. l. cc. q 32.

24. In partem legitimæ debent computari etiam ea, quæ liberi jam acceperunt cauſâ doris, non tamen ſumptus facti pro educatione liberorum; legitima etiam non debet eſſe onerata oneribus. l. cc. q. 33.

25. Hæredes neceſſarii ſunt liberi legitimi, illegitimi reſpectu matris, nepotes & neptes ex liberis defunctis; his deficientibus parentes &c. l. cc. q. 34.

26. Cauſæ exhæredationis ſunt, ſi deſcendens violentas manus injecerit, vel gravem injuriam intulerit, vel criminaliter accuſaverit, vel inſidias vitæ ſtruxerit, vel actione judiciali grave damnum intulerit, ſi pro detento in vinculis non fidejuſſerit, ſi captum non redemerit, ſi filia ante annum ætatis 25. libidinoſè vixerit &c. l. cc. q. 35.

27. Ad exhæredandum tamen requiritur, ut exhæredatio fiat in teſtamento, ut exprimatur cauſa, & ea cauſa ab hærede probetur. l. cc. q. 36.

28. In hæredem non poſſunt inſtitui hæretici, Apoſtatæ à fide Chriſtiana, banniti à Romano Imperio, damnati ad ultimum ſupplicium &c. l. cc. q. 37.

29. Teſtamentum ſemper poteſt revocari non obſtante pacto gratuito de non revocando. Secùs verò, ſi interceſſit pactum utrinque oneroſum. l. cc. q. 39.

30. De jure civili non poteſt ſcribi incertus ad alterius nominationem, poteſt tamen ſic ſcribi de Jure Canonico. l. cc. q. 40.

31. Falcidia & Trebellianica non habet locum in legatis piis, vel in ſpecialiter exceptis à teſtatore &c. l. cc. q. 41.

32. Clerici, ac Religioſi prohibentur agere executorem in teſtamento profano. l. cc. q. 44.

33. Executor tenetur exequi teſtamentum ſine mora, & juxta voluntatem teſtatoris rationabiliter præſumptam. l. cc. q 45.

34. Commutare ultimas voluntates circa profana nemo poteſt niſi ſupremus princeps, circa pia nemo niſi Papa & Epiſcopus tanquam delegatus Sedis Apoſtolicæ. l. cc. q. 45.

35. Ab inteſtato de Jure communi ſuccedunt. 1) Deſcendentes in linea recta. 2) Aſcendentes in linea recta. 3) Conſanguinei collaterales 4) Conjuges. 5) Fiſcus. l. cc. q. 46.

36. Nepotes ſuccedunt in ſtirpes, non verò in capita. l. cc. q. 42.

37. Privigni non ſuccedunt, niſi ubi facta eſt parificatio prolium. l. cc. q. 48.

38. Naturales ſuccedunt matri cum aliis legitimis. l. cc. q. 49. uti & ſpurii. l. cc. Sed ex damnato coitu, nec matri. l. cc. Legitimati per matrimonium ſuccedunt æqualiter cum aliis, non vero legitimati per Reſcriptum. l. cc.

39. Clerico in patrimonialibus ſuccedunt conſanguinei, in beneficialibus & partis ex labore Clericali ſuccedit ſola Eccleſia. l. cc. q. 50.

40. Si nulli adſunt liberi, conjuges ſibi invi-

cem ſuccedunt in omnibus bonis, ſi adſunt tantùm liberi tres, ſuccedunt in quarta parte, ſi autem adſunt plures, ſuccedunt in parte virili. l. cc. q. 51.

Teſtis.

1. Teſtis in judicio non poteſt uti æquivocatione aut reſtrictione non purè mentali in favorem rei. *In Tr. de Decal.* Diſp. 9. qq. 56.

Vide. Juramentum. Æquivocatio. Reſtrictio mentalis.

Tonſura.

1. Eſt cæremonia, qua laicus transſertur in ſtatum Clericalem. *In Tr. de Sacram. Ord.* §. 2. q. 1. Non eſt Ordo nec Sacramentum, l. cc. q. 15. 16.

2. Tonſurandus in ſuſceptione Tonſuræ utitur his verbis: *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei; tu es, qui reſtitues hæreditatem meam mihi.* l. cc. q. 4.

3. Tonſurans tonſurandum admonet, ut habitu honeſto, bonisque moribus atque operibus Deo placere ſtudeat &c. l. cc. q. 5. 6.

4. Nulla requiritur determinata ætas à jure; varia tamen Concilia requirunt ætatem maturam. l. cc. q. 7.

5. In tonſurando requiritur baptiſmus & confirmatio, ſcientia principiorum fidei, ars legendi & ſcribendi, motivum bonum l. cc. q 8.

6. Peccant mortaliter, qui ſuſcipiunt Tonſuram cum intentione non perſeverandi in ſtatu Clericali. l. cc. q. 9.

7. Poteſt à tonſurando exigi juramentum de intentione perſeverandi in ſtatu Clericali. l. cc. q. 10.

8. Per ſe tamen licet, ſuſcipere Tonſuram animo quidem perſeverandi, ſed per modum probationis. l. cc. q. 11.

9. Tonſurati obligationes ſunt, ut ſuſcipiat munia Clericalia, quæ Epiſcopus injunxerit ut deferat habitum & tonſuram, atque ut ſtudeat in Seminario, ubi Epiſcopus juſſerit. l. cc. q. 12.

10. Tonſuratus poteſt quidem ex rationabili cauſa mutare ſtatum ſuum, ſed absque mutatione ſtatûs ſtatim reſumere habitum ſæcularem non licet. l. cc. q. 13.

11. Privilegia Tonſurati deferentis habitum ſunt. 1) Privilegium Canonis, 2) Privilegium fori. 3) exemptio à gabellis. 4) Capacitas ad beneficia. l. cc. q. 14.

12. Quoad ſubſtantiam hic ritus pertinet ad tempora Apoſtolica, quoad modum pertinet ad ſæculum quartum. l. cc. q. 18. 19. 20. 21.

13. Tonſura ſignificat. 1) Animum paratum ad ignominias. 2) Subjectionem ad caput ſpinis coronatum, nempe Chriſtum. 3) Aſpirationem ad coronam gloriæ. 4) Dignitatem Clerici regiam, non contaminandam abjectis moribus. 5) rejectionem cogitationum inutilium. 6) Perpetuam renovationem interioris hominis. 7) Perfectionem ſtatûs & contemplationis exercitationem. l. cc. q 22.

14. à Tonſurando prærequirenda eſt aliqua probatio. l. cc. q. 23.

15. Ad licitè recipiendam Tonſuram requiritur ſtatus gratiæ. l. cc. q. 24.

16. Poteſt conferri quovis loco & tempore; & Regularibus conferri poteſt etiam ab eorum Abbate benedicto. l. cc. q. 25.26.
17. Non incurrit cenſuram, qui eam recipit necdum Confirmatus, aut excommunicatus l. cc. q. 27. 28.
18. Irregularis eſt incapax tonſuræ, l. cc. q. 29.

SS. Trinitas.

1. De SS. Trinitate id fide tenendum eſt, quod continetur in Symbolo Athanaſiano, ſic dicto. *In Tract. de Deo Diſp. 7 qq. 1.*
2. Diſcrimen Latinorum, aſſerentium, Spiritum Sanctum procedere à Patre & filio; & Græcorum Schiſmaticorum, aſſerentium, Spiritum Sanctum procedere à Patre per filium, poteſt reduci ad ſolum varium modum loquendi, ſi bene explicetur. l. cc. qq. 2.
3. Proceſſio unius perſonæ ab altera eſt *originatio* unius ab altero. l. cc. qq. 3.
4. Dantur in Deo duæ proceſſiones, inquantum dantur in Deo duæ actiones vitales nempe *cognitio* & *amor ſui*. l. cc. qq. 4.
5. Ideo dicitur *Verbum generari*, & *Spiritus Sanctus ſpirari*, quia cognitio ſui dicit *formalem ſimilitudinem* Patris, quod proprium eſt filiorum: econtra amor ſui non dicit ſimilitudinem, ſed magis ſpirationem quandam. l. cc. qq. 5.
6. Quia amor præſopponit *principium* amoris, & *cognitionem* amati, ideo recte dicitur Spiritus Sanctus procedere à Patre & filio. l. cc. qq. 66.
7. Quia in Deo *intelligere* & *amare* ſeipſum ſunt ipſum eſſe ac vivere ipſius Dei, faciuntque Deum ſubſiſtere in ſeipſo, ideo rectè vocantur Perſonalitates ſeu Hypoſtaſes divinæ. l. cc. qq. 7.
8. Prædicata *notionalia* vocantur, quibus una perſona divina diſtinguitur ab altera, ut ſunt, incommunicabilitas, inaſcibilitas &c. l. cc. qq. 9.
9. Tres Perſonalitates ſunt perfectiones. l. cc. qq. 10.
10. Datur in Deo præter voluntatem notionalem ad intra etiam volutas eſſentialis communis tribus Perſonis ad extra. l. cc. qq. 11.
11. Facta revelatione de Myſterio Trinitatis poteſt hoc naturaliter demonſtrari. l. cc. qq. 13.

Tutor.

Vide. Contractus. Locatio. votum. venditio. Præceptum IV.

Vana gloria.

V*ide.* Septem vitia Capitalia. §. *Superbia.*

Vana obſervantia.

1. Vana obſervantia eſt ſpecies ſuperſtitionis, in qua ad obtinendum effectum applicantur remedia, neque ex ſua natura, neque ex Deo ſed tantùm ope dœmonis idonea. *In Tr. de Decal. part. 1. Diſp. 2. §. 5. qq. 1.*
2. Quando per talia remedia procuratur rerum notitia, vocatur *ars notoria*. l. cc. qq. 3.
3. Quando per certa verba cietur vel ſiſtitur motus in bruto aut homine, vocatur *incantatio*. l. cc. qq. 4.
4. Illa praxis cenſenda eſt ſuperſtitioſa, in qua hæc duo concurrunt: Primò, ut quæratur effectus per medium nequidem probabiliter ex natura vel ordinatione Dei idoneum. Secundò, ut effectus ſperatus verſetur in genere effectuum dœmoni per magos vel alios ſuos miniſtros familiarium. l. cc. qq. 5.
5. Quando ad obtinendum effectum applicantur res benedictæ ita tamen, ut præter benedictionem concurrere debeat tanquam neceſſaria vel tanquam utilis aliqua circumſtantia aut res, quæ ne quidem probabiliter ex ſua natura vel ordinatione Dei ſervit ad effectum independenter à benedictione, hoc totum ad ſuperſtitionem pertinet. l. cc. qq. 6.
6. Recenſentur variæ obſervationes vanæ, v.g. uſus virgæ corylaceæ, appulſus globuli ad explorandam horam, compoſitiones metallicæ ſub certa conſtellatione, media pro invulnerabilitate, certæ preces contra fulgura, grandinem, repentinam mortem, defoſſio imaginum in agro contra tempeſtates, exorciſmi cum maledictione animalium &c. l. cc. qq. 7.

Venatio.

Vide. Dominium in feras.

Virtus.

1. Eſt recta diſpoſitio cujuslibet rei ad ſuum finem. *In Tr. de Virtutibus.* qq. 1.
2. Virtus *Moralis* eſt recta diſpoſitio ad vivendum juxta rectam rationem. l. cc. qq. 2.
3. Virtus *Theologica* eſt recta diſpoſitio ad finem ſupernaturalem conſiſtentem in fruitione beatifica Dei per eſſentiam. l. cc. qq. 3. 4. 5. 6.
4. Virtus *ſupernaturalis* eſt, quæ hominem *efficaciter* ordinat ad finem ſupernaturalem. l. cc. qq. 7.
5. Virtus *aquiſita* eſt habitus phyſicus ex actibus frequentatis cauſatus, diſponens ad finem hominis. qq. 6. 12.
6. Virtus *infuſa* eſt diſpoſitio hominis ad finem ſupernaturalem cauſata primariò ex gratia, ſecundariò ex aſſenſu liberi arbitrii in adultis, vel ex naturæ inclinatione ad bonum in infantibus l. cc. qq. 6.
7. Virtus *Chriſtiana* eſt, quæ diſcitur ſolo lumine fidei, *Philoſophica* eſt, quæ diſcitur lumine rationis naturalis. l. cc. qq. 9.
8. Virtus *Cardinalis* eſt, quæ concomitatur omnem virtutem moralem *Tranſcendentalis* eſt, quæ involvitur in omni virtute. l. cc. qq. 8.
9. Virtus *purgatoria* eſt, quæ adhuc cum paſſionibus pugnat. Virtus *animi purgati* eſt, quæ reperitur in homine jam ſopitis paſſionibus. Virtus *exemplaris* eſt, quæ reperitur in Deo & hominibus, qui modo *ſimpliciſſimo ſub una* puriſſima intentione omnia agunt. l. cc. qq. 11.
10. Virtutes tam theologicæ quàm morales ſunt ita connexæ inter ſe, ut una non habeat perfectam rationem virtutis ſine altera. l. cc. q. 14. 15.
11. Omnis virtus conſiſtit in medio, ſempe in *medio rationis*, non in *medio rei*. l. cc. qq. 16.

12. Om-

12. Omnis virtus eſt compoſitum ex materiali, & formali. *Materiale* ſeu *inſtrumentale* conſiſtit in recta habituali diſpoſitione potentiarum, puta phantaſiæ, appetitus, memoriæ intellectûs&c. *formale* conſiſtit in promptitudine voluntatis. l. cc. qq. 17.

13. Ad meritum virtutis non requiritur actus reflexus ſupra honeſtatem illius virtutis. l. cc. qq. 18.

Viſitator.

Vide. Correctio fraterna.

Vitalitium.

1. Vitalitium eſt locatio rei frugiferæ immobilis ad dies vitæ conductoris ſub onere laudemii & penſionis annuæ. l. cc. q. 2. *In Tr. de Contract.*

2. Vitalitium differt ab Emphitevſi, quod in iſta ematur uſusfructus rei in perpetuum etiam pro hæredibus quibuscunque & alienabiliter in quoscunque; in illo autem ematur uſusfructus tantùm ad dies vitæ propriæ. l. cc. q. 1. & 2.

3. Obligatio reciprnca in vitalitio eſt ferme eadem ac in Emphitevſi, niſi quod in vitalitio poſt mortem uſusfructuarii poſſit augeri laudemium & canon annuus. l. cc. q. 3, 6.

Votum.

De votis in genere.

1. Votum eſt promiſſio facta Deo de meliori bono, animo ſe ſpecialiter obligandi. *In tr. de decal.* part 1. diſp. 3. §. 3. qq. 1.

2. Votum *perſonale* eſt, quo promittitur Deo aliqua actio humana propria, v. g. peregrinatiu, jejunium, oratio. Votum *reale* eſt, quo Deo promittitur aliqua res, v. g. eleemoſina, calix. *Mixtum* eſt, in quo promittitur Deo ſimul actio propria, & res, v. g. peregrinatio & oblatio calicis. l. cc. qq. 2.

3. Votum *ſolenne* eſt, quod acceptatur ab Eccleſia cum irritatione actûs contrarii. *Simplex* eſt, cui non conjungitur irritatio actûs contrarii. l. cc. qq. 2.

4. Votum *pœnale* ſeu *medicinale* eſt, quo vovens ſibimetipſi ſtatuit pœnam vel remedium pro cavendo relapſu. l. cc. qq. 2.

5. Diſcrimen inter propoſitum & votum eſt, quod in illo homo non intendat ſe ſpecialiter obligare l. cc. qq. 3.

6. In dubio, an quis fecerit propoſitum vel votum, ſi dubium ſit ſtrictè tale cum æquali probabilitate in utramque partem, non tenetur voto. Secùs, ſi quis credat, ſe probabilius emiſiſſe votum. l. cc. qq. 5.

7. Prudenter dubitari poteſt de emiſſione voti. 1mò Si quis alioquin non ſoleat emittere vota, niſi poſt maturam deliberationem, quam ſcit ſe in hoc caſu non adhibuiſſe. 2dò Si conſideratis circumſtantiis non egiſſet prudenter emittendo votum. 3tiò Si poſt actum non ſtatim habuit perſuaſionem voti. l. cc. qq. 4.

8. Ad obligationem voti requiritur libertas non ſolum à neceſſitate ſed etiam libertas à coactione, errore, & metu injuſtè incuſſo. l. cc. qq. 6.

9. In dubio, utrum interceſſerit ſufficiens deliberatio vel libertas in homine jam maturæ ætatis, datur obligatio voti. Cætèrum, ſive ſit dubium ſtrictè dictum, ſive latè dictum, datur locus moderationi aut commutationi obligationis. l. cc. qq. 7.

10. Vota ex metu emiſſa, ſi metus non fuerit incuſſus ad extorquendum votum, valent; nec refert, utrum fuerit incuſſus à cauſa naturali vel libera, intrinſeca vel extrinſeca, juſtè vel injuſtè. Si metus fuerit injuſtè incuſſus & ordinatus ad extorquendum votum, tale votum eſt jure naturali invalidum. l. cc. qq. 8.

11. Votum ex ignorantia aut errore emiſſum non valet, ſi ignorantia vel error verſentur circa ſubſtantiam voti, hoc eſt, ſi objectum tale ſit, ut circumſtantiæ ignoratæ vel per errorem exiſtimatæ ab homine vel jure præſumatur eſſe alligata intentio voventis. l. cc. qq. 9.

12. Tunc intentio voventis cenſetur alligata circumſtantiæ ignoratæ vel per errorem exiſtimatæ, quando alioquin objectum non ſervit ad finem voventis. Econtra illi circumſtantiæ non cenſetur eſſe alligata intentio voventis, quam conſuetudo aut lex habet pro circumſtantia accidentali quamvis illâ circumſtantiâ cognitâ vovens tale votum non emiſiſſet. l. cc. qq. 10. & qq. 11.

13. Etiam tunc cenſetur circumſtantiæ alligata intentio voventis quando circumſtantia ignorata vel per errorem poſitivum exiſtimata importat arduitatem voventi moraliter inſuperabilem. l. cc. qq. 11.

14. In dubio, utrum intentio voventis fuerit alligata circumſtantiæ ignoratæ vel per errorem exiſtimatæ, locus eſt commutationi l. cc. qq. 12.

15. Vota dubia, etiam ſolennia, ſive ſit dubium facti, ſive dubium juris, non ſunt reſervata Sedi Apoſtolicæ, ſed circa ea poteſt diſpenſare & commutare Epiſcopus, niſi res ſit deducta ad forum contentioſum, una parte repugnante l. cc. qq. 13.

16. Qui ſuſcepit Sacros Ordines cum intentione non vovendi caſtitatem, tenetur ſub peccato mortali ſupplere illud votum. l. cc. qq. 15.

17. Vota poſſunt emitti ſoli Deo. l. e. qq. 16.

18. Promiſſio facta Sanctis inducit obligationem ſpecie diſtinctam à voto. l. c. qq. 16.

De materia voti.

19. Nun valer votum non ingrediendi religionem, non dandi eleemoſinam, non mutuandi, non fidejubendi &c l. cc. qq. 17.

20. Nec valet votum non vovendi. l. cc. qq. 8.

21. Valet tamen votum non petendi diſpenſationem vel moderationem l. cc. qq. 19.

22. Votum non acceptandi Epiſcopatum, niſi id judicio virorum indifferentium expoſcat manifeſta Eccleſiæ utilitas, valet. l. cc. qq. 20.

23. Votum contrahendi matrimonium eſt invalidum, niſi pro caſu particulari quo illud judicio prudentum eſt evidenter de meliori bono perſonali vel publico. l. cc. qq. 21.

24. Conſuetudinarius in peccatis luxuriæ pec-

cat mortaliter emittendo votum caſtitatis, niſi ſeriò proponat applicare media etiam difficillima ad eradicandam pravam conſuetudinem, nec habeat occaſionem amplectendi tam cito ſtatum conjugalem ſine æquali vel majori periculo ſalutis. l. cc. qq. 22.

25. Votum nunquam committendi peccatum veniale plenè deliberatum in homine, qui prudenter ſperat ejus obſervantiam, valet. l. cc. qq. 23.

26. Votum ſemper agendi, quod eſt perfectius, valet in perſona, quæ à pluribus annis experta eſt, ſe facile perfectiora ab imperfectioribus diſtinxiſſe & obſervâſſet, valet & licet. Si alterutrum horum deſit, nec valet nec licet. l. cc. qq. 24.

27. Idem dicendum de voto quotidie in virtutibus proficiendi. l. cc. qq. 25.

28. Votum abſolutum ducendi puellam pauperem vel meretricem eſt validum & licitum in perſona, cui ſtatus conjugalis eſt evidenter de meliori bono. Alioquin tantum valet & licet in ſenſu conditionato: Si elegero ſtatum conjugalem. l. cc qq. 26.

29. Votum non ingrediendi religionem, niſi determinatam, ſuæ vocationi, ut putat, congruentiorem; vel non recitandi roſarium niſi flexis genibus, valet & licet; ſed votum non dandi eleemoſinam minorem decem aureis, non valet. l. cc. qq. 27.

De votis conditionatis.

30. Votum ſub conditione repugnante ſubſtantiæ voti jure naturali, eſt invalidum. Si autem conditio repugnet voto ſolum jure humano, poteſt eſſe validum per diſpenſationem. l. cc. qq. 29.

31. Idem dicendum de voto ſub conditione turpi, ſeu prohibita per jus naturale, vel humanum. l. cc. qq. 30.

32. Votum conditionatum ſub conditione metaphyſicè impoſſibili, non valet; valet tamen ſub conditione phyſicè aut moraliter impoſſibili, ſi fuerit ſeriò adjecta. l. cc. qq. 31.

33. Votum ſub conditione phyſicè neceſſaria non obligat ante impletam conditionem l. cc. qq. 32.

34. Votum conditionatum, ſi votum non fuerit perfectè impletum, non ligat, ſi intentio voventis fuerit alligata perfectæ impletioni. In dubio, dimidianda eſt obligatio vel moderanda. l. cc. qq. 33.

35. Idem dicendum, ſi conditio fuerit tantùm in æquivalenti impleta. l. cc. qq. 34.

36. Vovens conditionatè, non poteſt ſe ante eventum conditionis ſtudioſè in fraudem voti reddere ineptum ad impletionem voti. Secùs, ſi aſſumat ſtatum incompatibilem cum voto ex alia cauſa gravi. l. cc. qq. 35.

37. In voto conditionato, ſi conditio aut res promiſſa fiat moraliter impoſſibilis ad longum reſpectivè tempus, extinguitur obligatio. Secùs, ſi fiat moraliter impoſſibilis ſolùm ad tempus breve. l. cc. qq. 36.

38. Vovens conditionatè, ſi impediat directè vel indirectè impletionem conditionis abſque cauſa approbanda à Deo, peccat mortaliter & nihilominus tenetur voto. l. cc. qq. 37.

De voto profano.

39. Votum de re ſolùm *materialiter* indifferenti, ſi habeat motivum pium, valet; ſecus, ſi ſit etiam *formaliter* indifferens. l. cc. qq. 38.

40. Votum de re, vel conditione honeſta, ſed ex fine malo, eſt invalidum. l. cc. qq. 39.

41. Votum peccatoris etiam de re temporali validum eſt, niſi votum poſitivè ordinet ad finem malum. l. cc. qq. 40.

42. Votum puellæ impregnatæ, aut furis poſt commiſſum furtum, ne deprehendatur, licet & valet, ſi hoc beneficium à Deo petat, quatenus à Deo præſtari poteſt ſine præjudicio prolis, tertii, vel Reipublicæ l. cc. qq. 41.

43. Vovere rem venialiter peccaminoſam eſt peccatum mortale. l. cc. qq. 42.

44. Vovens rem, cujus totius impletio reperitur impoſſibilis, tenetur ſaltem ad partem. l. cc. qq. 43.

45. Si vovens non poteſt obſervare ipſum principale rei promiſſæ, nec tenetur ad acceſſorium. l. cc. qq. 44.

45. Vovens unam rem ex duabus, pereunte ante electionem alterutra ſine culpa voventis, ſufficit dare pretium rei perditæ. Si autem alterutra res jam perierat ante votum, licet vovens crediderit, eam tunc extitere, non tenetur ad aliquid. Similiter, ſi ante electionem utraque res periit ad nihil tenetur. l. cc. qq. 45.

De votorum indeterminatione.

47. In dubio, an vovens ſe obligaverit ſub peccato mortali vel veniali, cenſetur ſe obligâſſe juxta gravitatem vel levitatem objecti. l. cc. qq. 46.

48. In dubio, an vovens materiam voti reſpexerit tanquam materiam gravem vel levem, præſumendum, quod eam reſpexerit *expoṡibiliter* hoc eſt, quo modo ſolet reſpici ex ſenſu fidelium & communiori doctorum. l. cc. n. 2.

49. Quando vovens non determinavit qualitatem, modum, & tempus rei promiſſæ, tenetur ea determinare vel juxta conſueta, vel juxta intentionem præſumptam ſui & Dei. l. cc. n. 3.

50. Hinc circa ejusmodi indeterminationes relinquitur Confeſſario poteſtas vel determinandi vel faciendi compoſitionem inter voventem & Deum juxta utriusque intentionem præſumptam. l. cc. n. 4.

51. Fit applicatio harum regularum ad varios caſus practicos. l. cc. *Corol.*

52. Non licet anticipare votum, ſi fuit annexum diei ob ſpecialem ejus ſacrationem l. cc. qq. 47.

53. Non datur obligatio anticipandi votum annexum diei. l. cc. qq. 48.

54. Vovens tenetur ſuum votum implere primo tempore non impedito. l. cc. qq. 49.

55. Ad dilationem voti requiritur & ſufficit cauſa præſumptivè approbanda à Deo. l. cc. qq. 50.

56.

56. In votis, quorum valor dilatione minuitur, ad conſtituendum peccatum mortale ob dilationem requiritur, ut valor minuatur notabiliter, v. g. in equo; in aliis votis ſufficit triennium dilationis ad grave peccatum. l. cc. qq. 51. n. 2.

De voto per alios implendo.

57. Votum perſonale non poteſt impleri per alios, & ſi vovens ab eo implendo fuerit impeditus, non tenetur illud implere per alios. l. cc. qq. 52. 53.

58. Votum à communitate emiſſum v. g. feriandi diem, peregrinandi, dandi eleemoſinam. &c. non obligat ſucceſſores, niſi fuerit confirmatum ab Epiſcopo, quo caſu obligat non in ratione voti, ſed legis. l. cc. qq. 54.

59. Nec filii tenentur votis perſonalibus ſuorum parentum. l. cc. qq. 55.

60. Votum emiſſum per procuratorem ex mandato ſolum obligat mandantem. l. cc. qq. 56.

61. Votum reale poteſt impleri per alium, niſi vovens ſit poſitivè invitus, ita ut nec ratam habeat impletionem. l. cc. qq. 57.

62. In voto reali impotens non tenetur ad illud implendum culligere eleemoſynam, vel tentare alia media ardua ad quæ veroſimiliter ſe non obligâſſet. l. cc. qq 58.

63. In voto reali, ſi illud, per fraudem retinendô accepta, non impleverit mandatarius, non obligatur de novo mandans, niſi conſtituerit hominem notoriè infidelem. l. cc. qq 59.

64 In voto mixto impotens ad obligationem perſonalem tenetur implere obligationem realem per alium. l. cc. qq. 60.

De obligatione hæredum.

65. Hæredes non obligantur ad vota perſonalia defuncti, niſi ad hoc ſe ultro obligaverint, vel ea conditione hæredes ſcripti ſint. l. cc. qq. 61.

66. Tenentur tamen ad ſolvenda vota realia, ſalva portione legitima. l. cc. qq. 61. n. 4.

67. Nec etiam tenentur ad ſolvenda vota realia, vires hæreditatis excedentia, etiamſi ad hoc compellantur per Judicem. l. cc. qq. 61. n. 5.

68. Per vota realia teſtator poteſt præjudicare legitimæ aſcendentium in linea recta ſpectato jure naturali; ſed ubi extant leges contrariæ, non acceptantur ejusmodi vota à Deo. l. cc. qq. 62.

69. Novitiua habens bona tenetur ſua vota realia per diſpoſitionem implere ante profeſſionem. Si hoc omittatur, tenetur ea implere monaſterium vel Ordo ex illius bonis. l. cc. qq. 63.

70. Vota realia poſterlora aliis debitia in ſolutione non ſunt ab hærede illis præferenda; anteriora verò ſunt præferenda ſaltem in caſu, quo debitum provenit ex pacto gratuito ſine titulo utrinque oneroſò, vel ſi creditor habuit notitiam de votis anterioribus. l. cc. qq. 64.

71. Si defunctus ſit oneratus pluribus votis realibus, quæ omnia ſolvi non poſſint, illa præferenda ſunt, quæ ſunt de meliori bono, vel arctioris vinculi, & ſi de hoç non conſtat, ſolvenda ſunt prius anteriora; quod ſi nec de anterioritate conſtet, maſſa prorata cujuslibet dividenda eſt. l. cc. qq 64.

72. Hæres ſtrictè dubius, an votum reale fuerit à defuncto impletum, tenetur implere, non verò latè dubius. l. cc. qq. 65.

73. Plures hæredes ad ſolvenda vota realia defuncti non tenentur in ſolidum. l. cc. qq. 66.

74. Donatarius in caſu, quo donans vel hæredes fiunt impotentes ad ſolvenda vota realia, ſi eam impotentiam ex parte donantis ob illam donationem prævidit probabilius ſecuturam, peccavit acceptandû duna, & tenetur ad ſolvenda vota juxta voluntatem Dei rationabiliter præſumptam. Si judicârit, eam impotentiam non ſecuturam, nec peccavit nec ad aliquid tenetur. l. cc. qq. 67.

75. Legatarius, ſi in legatum accepit rem à legante Deo promiſſam Deo ex voto, tenetur reſtituere legatum. Si autem non fuerat promiſſa in individuo, debet legatum ſolvi ex maſſa hæreditatis, & ſi hæc non ſufficiat, etiam ex legato, niſi alia intentio defuncti præſumi poſſit vel Dei. l. cc. q. 68.

De voto Caſtitatis.

76. Obligat. 1mò Ad abſtinendum ab actibus caſtitati contrariis tam internis quam externis. 2dò Ad non contrahendum ſponſalia, niſi ſub conditione impetrandæ diſpenſationis. 3tiò Ad non contrahendum matrimonium, & ſi nihilominus contractum fuerit, ad non petendum debitum, nec contrahendum ſecundum matrimonium: ad ingrediendum tamen in religionem primo bimeſtri bunc ſolùm obligat, quando id fieri poſſit ſine gravi perturbatione, & vovens in ſe advertat ſigna vocationis. l. cc. qq. 69. 70.

77. Vovens ingredi religionem, ſi contraxerit matrimonium, tenetur adhuc primo bimeſtri tentare ingreſſum, vel petere diſpenſationem. Conſummato autem matrimonio per redditionem debiti poteſt illud deinceps exigere. l. cc. qq 71. talis non tenetur ad media ardua; vel ad difficultates extraordinarias. 3. In dubio de valore voti relatà ad hanc vel illam circumſtantiam non eſt reſervatum. l. cc. qq. 75.

78. Votum virginitatis obligat ad abſtinendum à copula etiam imperfecta; & ſi hæc ſecuta ſit, adhuc obligat ad abſtinendum à copula perfecta. Non tamen ratione ſui ſpecialiter obligat ad abſtinendum ab actibus internis *caſtitati ſoli* oppoſitis. In dubio, an vovens ſic vovendo intenderit vovere votum caſtitatis; ob ipſam tamen dubietatem intentionis tale votum non eſt reſervatum. l. cc. qq. 72.

79. Votum non nubendi violatur. 1) Per ſponſalia vel matrimonium. 2) Per deſideria interna vel delectationes moroſas inductivas ad nubendum, ac conſequenter etiam per fornicationem, utpote eo inductivam. 3) Contracto ſemel matrimonio non obligat ad ingrediendam religionem, nec ad abſtinen-

ſtinendum à petendo debito, vel ineundo ſecundo matrimonio. l. cc. qq. 73.

80. Votum non fornicandi non obligat quidem ad abſtinendum à matrimonio, obligat tamen ad abſtinendum ab actibus tam internis quàm externis inductivis ad fornicandum. l. cc. qq. 74.

81. Votum non cognoſcendi fœminam conſimiliter obligat ad abſtinendum ab actibus tam internis quàm externis inductivis ad copulam illicitam, etiam imperfectam; contracto tamen matrimonio non obligat ad ingrediendam religionem, & conſummato ſemel matrimonio poteſt etiam petere debitum. l. cc. qq. 74.

De poteſtate vovendi.

82. Quilibet poteſt vovere circa actiones vel res non ſubjectas alterius dominio vel gubernio. l. cc. qq. 76.

De irritatione votorum, & diſpenſatione.

83. Papa, Epiſcopus, princeps, Prælatus, Abbatiſſæ parentes, tutor, Dominus &c. tantùm poſſunt irritare vota ſubditorum, inquantum præjudicant ſuo gubernio vel dominio. 2) Hinc nec parentes poſſunt irritare vota liberorum impuberum ſibi non præjudicantia. 3) Maritus vel dominus vota uxoris vel ſervi ante matrimonium vel famulitium emiſſa, inquantum ſibi præjudicant, poteſt ſuſpendere, ſed non irritare. 4) uxor non poteſt viciſſim irritare vota mariti, ſi tamen ejus juribus præjudicant, ſuo diſſenſu efficit, ne valeant. 5) Superior vel maritus poteſt irritare vota ſubditi ſibi præjudicantia, etiamſi ſint cum ſuo conſenſu emiſſa. 6) Conjugatis non eſt facile conſulendum votum non petendi debitum, niſi moraliter certum ſit, conthoralem id ægrè non laturam vel laturum. l. cc. qq. 78.

84. Non omnia vota Religioſorum poſſunt irritari per Superiorem, niſi ubi votum obedientiæ indefinite noſcitur ſubjeciſſe *omne velle* Superiori etiam non præjudicans. l. cc. qq. 79.

85. Nec licitè nec validè diſpenſatur in voto, niſi ex motivo æqualis valoris in æſtimatione divina. l. cc. qq. 80.

86. Cauſæ ad diſpenſandum in votis ſunt 1mò defectus perfectæ libertatis. 2dò Timor gravis mali injuſtè incuſſus. 3tiò Error notabilis circa objectum aut motivum voti. 4tò Defectus cauſæ finalis ſaltem in adæquatæ quoad continuationem voti. 5tò Superveniens malus effectus repugnans intentioni voventis. 6tò Gravis difficultas nec in genere nec in ſpecie prævisa. 7tò Nova circumſtantia impeditiva magnorum bonorum. 8vò Exigentia boni communis. 9nò Damnum grave propriæ domus vel familiæ utilis Eccleſiæ. 1mtò Moralis impoſſibilitas obſervandi. 1mò Prudens dubium de valore voti ratione libertatis, vel intentionis ex parte voventis, aut acceptationis divinæ. l. cc. qq. 81.

87. In dubio de ſufficientia cauſæ ad diſpenſandum miſcenda eſt diſpenſationi commutatio. l. cc. qq. 82.

88. Diſpenſare poſſunt Papa, Epiſcopi, & Prælati circa ſubditos, ad quos apud Religioſos referendi Novitii. l. cc. qq. 83.

89. Vota Papæ reſervata ſunt. 1mò Votum perpetuæ caſtitatis. 2dò Votum ingrediendi religionem. 3. Votum peregrinandi Romam, Compoſtellam, Jeroſolymam. l. cc. qq. 84.

90. Reſervatum non eſt votum ſuſcipiendi Sacros Ordines, quamvis iis ſit annexum votum caſtitatis non contrahendi matrimonium, non fornicandi, non petendi debitum. l. cc. qq. 85.

91. Circa vota Papæ reſervata diſpenſare poteſt Epiſcopus. 1mò Quando valor voti eſt dubius. 2dò Quando diſpenſandum eſt tantum circa qualitatem accidentalem voti v. g. protranſitu ad Ordinem minus ſtrictum. 3tiò Quando diſpenſatio Papæ non poteſt exſpectari ſine gravi damno. 4tò Quando vota fuerunt conditionata. l. cc. qq. 86.

92. Regulares habentes facultatem diſpenſandi in votis poſſunt in caſu neceſſitatis diſpenſare etiam à reſervatis Papæ, ſed non ultra ſimites neceſſitatis. 2dò Generalis tamen facultas diſpenſandi in votis non continet facultatem diſpenſandi à votis Papæ reſervatis. 3tiò Si Papa in Facultate generali excipiat votum caſtitatis & ingrediendi religionem, poteſt diſpenſari in aliis Papæ reſervatis. l. cc. qq. 87.

93. Qui poteſt diſpenſare in votis, poteſt illa etiam commutare. 2dò Commutatio nequidem in melius fieri poteſt propria auctoritate. 3tiò Quando fit ſola commutatio, debet fieri in aliquid æqualis valoris. 4. Quando ſubrogatum redditur impoſſibile, non datur obligatio redeundi ad priorem materiam. 5tò Vovens tamen poſt factam commutationem licitè redit ad priorem materiam. l. cc. qq. 88. 89. 90. 91.

Uſura. Mutuum.

1. Omnis uſura, etiam moderata, ex mutuo eſt illicita jure naturali & divino. *In Tract. de Jure & Juſt. diſp. 9. q. 1.*

2. Tituli excuſantes ab uſura non ſunt, 1mò Major valor pecuniæ numeratæ quam numerandæ. 2dò Privatio juris ad repetendam uſque adcertum tempus ſortem. 3tiò Obligatio gratitudinis ex parte mutuatarii. 4tò Contractus Mohatra, ſeu venditio rerum ad creditum cum pacto retrovenditionis lucratorio. 5tò Nec translatio dominii Facta per legem Principis. l. cc. Concl. 2. & 4.

3. Tituli excuſantes à reatu uſuræ ſunt. 1mò Damnum emergens. 2dò Lucrum Ceſſans. 3tò Probabile periculum ſortis. l. cc. q. 1. Concl. 5. 6. 7.

4. Non tamen ab uſura excuſat periculum leve, remotum, vel ordinarium ſeu generale ſortis. l. cc. q. 1. Concl. 3.

5. Con-

5. Contractus cenſualis in Germania uſitatus nec eſt purè realis, nec conſtituitur in induſtria ſeu opera perſonæ; nec eſt contractus Societatis cum duplicis aſſecurationis pacto. l. cc. q. 2. Concl. 1. 2. 3.

6. Contractus cenſualis in Germania uſitatus eſt permutatio juris realis pro jure perſonali inæqualis valoris in re uſu conſumptibili. l. cc. q. 2. Concl. 4.

7. Ad licentiam hujus contractus cenſualis requiritur ut permutatio juris realis pro jure perſonali non ſit aliunde ex obligatione charitatis vel juſtitiæ debita. l. cc. q. 2. Concl. 4.

8. Ad eandem licentiam requiritur, ut inæqualis valor juris realis & perſonalis compenſetur per cenſum juxta taxationem legitimam Principis vel Reipublicæ. l. cc. q. 2. Concl. 4.

9. Contractus Cenſualis Germanicus eſt illicitus ceſſante omni particulari titulo damni emergentis, lucri ceſſantis, aut periculi ſortis. l. cc. q. 3. Concl. 5.

10. Conſtituto in extrema neceſſitate datur obligatio mutuandi gratis, ſaltem ex ſuperfluis ad decentiam ſtatûs, niſi detur periculum decidendi infra decentiam ſtatûs. Si non ſint in promptu alia ſublevandæ illius neceſſitatis ſubſidia. l. cc. Concl. 6. 7. 8.

11. Conſtituto in communi neceſſitate datur obligatio mutuandi ex ſuperfluis ſtatûs ſaltem ſub peccato veniali. l. cc. Concl. 9. & 12.

12. Datur obligatio mutuandi gratis etiam cuivis non egeno, ſi id rationabiliter petat, & ſine incommodo præſtari poſſit. l. cc. Conc. 10.

13. Si petens mutuum in nulla verſetur indigentia, & creditor ſuas pecunias deſtinat ad alios uſus, non datur obligatio mutuandi. l. cc. q. 2. Concl. 11.

14. Non datur obligatio mutuandi gratis conſtituto in neceſſitate communi, ſi creditor non habet ſuperfluum ſtatûs. l. cc. Concl. 12.

15. Si creditor timet, ſe ob periculum retrahendæ ſortis, vel ob carentiam pecuniæ facile conſtitui poſſe in gravi neceſſitate, non tenetur dare mutuum conſtituto in gravi neceſſitate. l. cc. q. 2. Concl. 13.

16. Non datur obligatio mutuandi conſtituto in communi vel gravi neceſſitate, niſi de illa neceſſitate, & de defectu alterius ſubſidii moraliter conſtet. l. cc. q. 2. Concl. 14.

17. Non datur obligatio mutuandi conſtituto in gravi neceſſitate ex pecuniis, quæ ſervantur in venturas neceſſitates, probabiliter metuendas. l. cc. q. 2. Concl. 16.

18. Contractus Cenſualis Germanicus eſt licitus in provinciis, in quibus reperitur moderata taxa cenſûs annui concurrente particulari titulo, nec concurrente lege charitatis ad mutuum gratuitum. l. cc. Concl. 17.

19. Contractus cenſualis germanicus eſt uſurarius in illis circumſtantiis, in quibus homo tenetur commodare gratis ex obligatione juſtitiæ vel charitatis. l. cc. Concl. 18.

20. Contractus cenſualis germanicus, ſi non concurrat particularis titulus lucri ceſſantis, damni emergentis, vel periculi ſortis, eſt uſurarius etiam tunc, quando non datur obligatio mutuandi gratis. l. cc. Concl. 19. 20.

21. Contractus cenſualis germanicus conſtitutus in perſonæ induſtria eſt uſurarius, ſi cenſus exigatur etiam pro illo tempore, quo mutuatarius nil poteſt lucrari. l. cc. Concluſ. 21.

22. Cenſus Germanicus eſt uſurarius, ſi exigatur pro eo tempore, quo ob indigentiam mutuatario ſupervenientem creditor incipit obligari ad mutuandum gratis. l. cc. Concluſ. 22.

23. Contractus cenſualis germanicus eſt uſurarius, quando cenſus excedit taxam lege conſtitutam, niſi ob enorem exceſſum periculi auctarium cenſûs authoritate alicujus ſupremi tribunalis præmiſſo maturo examine approbetur. l. cc. Concl. 23.

24. Contractus cenſualis germanicus eſt uſurarius, quando oppignorationes, aſſecurationes, aut Fidejuſſiones excludunt moraliter omne periculum ſortis vel lucri ceſſantis, vel damni emerſuri. l. cc. Concl. 24.

25. Contractus cenſualis germanicus eſt uſurarius etiam tunc, quando illicitum auctarium cenſûs à lege taxati condicitur in æquivalenti l. cc. Concluſ. 25.

26. Afferuntur declarationes Gregorii XIII. & Benedicti XIV. iu hac re. l. cc. poſt. Concl. 25.

27. Conſtitutus in extrema neceſſitate, niſi juvari poſſit eleemoſinâ reſpectivè exigua, obligari poteſt ad reſtitutionem ex mutuo. l. cc. q. 3.

Vide. Mutuum.

Uſus Matrimonii.

1. Uſus matrimonii non eſt licitus ex ſola cauſa voluptatis. ***In Tract. de matrim.*** §. *6. q. 1.*

2. Nec eſt licitus ex *ſolo aut primario* motivo ſanitatis. l. cc. q. 2.

3. Per ſe nec eſt licitus ex ſolo motivo vitandæ incontinentiæ. l. cc. q. 3.

4. Licitus tamen eſt uſus matrimonii ex fine arcendi in gravida morbum hyſtericum, vel alium, periculoſum Infanti in utero, vel arcendi morbum notabiliter corruptivum potentiæ generativæ in conjugibus. l. cc. q. 2.

5. Licitus etiam eſt ex motivo vitandæ incontinentiæ, ſi hic finis ſit tantùm *operantis*, non autem *operis* l. cc. q. 4.

6. Ex parte reddentis debitum uſus matrimonii ſemper eſt licitus, niſi malitia actus conjugalis ſe teneat ex parte ipſius actûs. l. cc. q. 5.

7. Quando malitia actus conjugalis ſe tenet tantùm ex parte petentis, altera pars tenetur petentem dehortari, ac seriò, inſiſtenti nihilominus reddere debitum. l. cc. q. 5.

8. In tali caſu altera pars, ſi advertat intentionem compartis, tenetur potius petere, quàm reddere debitum. l. cc. q. ſ.

9. Quando non eſt certum, utrum malitia ſe teneat ex parte actus, datur obligatio reddendi debitum l. cc. q. ſ.

10. Is cui non licet petete debitum, non poteſt ſignis aut verbis indirectis obligare compartem ad exigendum à ſe debitum; ſi tamen impediatur præciſe lege poſitiva, v. g. interdicto, vel impedimento inceſtûs, poteſt licitè comparti aperire ſuam tentationem. l. cc. q. 6.

11. Sic impeditus à petendo debito poteſt illud petere, ſi viderit, compartem id velle petere, ſed non audere præverecundia l. cc. q. 7.

12. Uſus matrimonii cum prægnantibus non caret peccato veniali niſi poſſit ſaltem *mediatè* ordinari ad finem oatutalem conjugii, nempe ad rectam generationem prolis. l. cc. q. 8. 24. 25.

13. Mediatè ad generationem prolis ordinari poteſt, ſi vehemens commotio ſpirituum genitalium involuntaria retineri nequit ſine periculo prolis in utero ob paſſionem matris hyſtericam, vel ob periculum depravandæ potentiæ generativæ per corruptionem ſeminis. l. cc q. 8. & 25. & 10.

14. Conjugatis tempore prægnantibus prohibitæ ſunt omnes actiones directè vel indirectè incitantes ad vehementem commotionem ſpirituum genitalium, niſi aliunde cauſa neceſſitatis, vel honeſtatis, aut charitatis ſint debitæ. l. cc. q. 8. & 24.

15. Nullum eſt peccatum reddere debitum tempore ſacro, ſi inſtanter petatur. Peccant tamen venialiter, qui illud petunt ſine ſufficiente cauſa excuſante diebus feſtis de præcepto, in diebus jejunii, ſupplicationis publicæ, pœnitentiæ, aut S. Communionis. l. cc. q. 11.

16. Reddens debitum non neceſſariò tenetur illo die abſtinere à S. Communione, niſi ob circumſtantias cenſeat fore Deo acceptius, ſi abſtineat. l. cc. q. 12.

17. Uno conjugum excommunicato poſſunt tamen ambo petere & reddere debitum. l. cc. q. 13.

18. Uſus matrimonii abſque neceſſitate in loco ſacro eſt peccatum mortale, locumque ſacrum polluit. l. cc. q. 14. Immo etiam in caſu graviſſimæ tentationis nunquam poteſt fieri in loco ſacro ſine peccato veniali ad minimum. *Ibid.* Hinc nec conjugi unquam licet, in loco ſacro reddere debitum. *Ibid.*

19. Uſus matrimonii tempore menſtrui eſt ex ſuo genere peccatum mortale, nec excuſatur in individuo à peccato mortali, niſi fiat cauſa neceſſitatis ex parte petentis, vel ratione circumſtantiarum omne morale periculum ad nocumentum uxoris vel prolis attenuetur. l. cc. q. 15.

20. Poſt partum adhuc durante fluxu immunditiæ petere debitum eſt ex ſuo genere peccatum mortale, nec excuſatur in individuo à mortali, niſi cauſâ neceſſitatis, & concurrente circumſtantia attenuante periculum prolis. Durante illo fluxu nec licet reddere debitum, niſi concurrente ſimili neceſſitate. At verò ceſſante jam fluxu immunditiæ licitum eſt petere & reddere debitum. l. cc. q. 16.

21. Uſus matrimonii ante ablactationem, niſi fiat cauſa neceſſitatis, eſt peccatum veniale. l. cc. q 16.

22. Matres lactantes tempore lactationis non tenentur reddere debitum, niſi jam confortata ſatis natura infantis, aut niſi petatur inſtanter, & non credatur periculum notabile pro prole. l. cc. q. 16.

23. Datur obligatio reddendi debitum amenti vel furioſe, ſi adhuc eſt capax peccati mortalis eſt nullum creatur reddenti periculum l. cc. q. 17.

24. Non datur obligatio reddendi debitum infecto morbo contagioſo, ſi judicio Medicorum datur ex redditione infectionis periculum. l. cc. q. 18.

25. Nec datur obligatio reddendi debitum, ſi reddens laboret morbo non diuturno, & ex redditione timeatur aggravari malum. l. cc. q. 19.

26. Nec datur obligatio ſemper reddendi debitum illud exigenti nimis frequenter, vel recenter è menſa aut balneo, ſi exinde reddens timeat periculum nocendi ſanitati. l. cc. q. 20.

27. Non datur excuſatio à redditione debiti ob metum nimis multiplicandi prolem, vel incurrendi penuriam. l. cc. q. 21.

28. Quoadmodum copulæ conjugalis peccatur graviter vel leviter, quando concurrit grave vel leve periculum, ne ſemen aut ſpiritus ſeminales pertingant modo rectiſſimo in locum debitum. l cc. q. 22.

29. Tactus ante & ſub copula ſunt liciti, qui ſerviunt ad conciliandam majorem activitatem ſpirituum genitalium, ſed poſt copulam completam diſponentes adnovam copulam non carent peccato veniali l. cc. q. 23.

30. Examinatur quæſtio, an & quando liceat copula cum gravidis ? l. cc. q. 25. & 24.

Uxor.

Vide. Præceptum IV. Amor proximi. Uſus matrimonii. Baptiſmus n. 30. 31. 33. 34. 35. 36. 37. 45. 52. 53. 54. Eleemoſina n. 54. Pignus, Furtum.

Errata

ERRATA.

Primus numerus ſignificat *paginam TRACTATUS*, ſecundus *columnam*, tertius *lineam*, Signum A. petit *additionem*, O. *omiſſionem*; * *Erratum notabile.*

In Tractatu de Deo.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum.	Correctum
12	2	15	omninominus	omninomius
12	2	2	oblationem	ablationem
13	2	27	prædicata	A. relativa
14	1	45	illud	A. ad
21 *	2	9	Infernum	A. in eſſe intentionali
27	1	10	viſibilitas	riſibilitas
28 *	1	34	exacta	coacta
49	2	64	ad durationes relativum	Omittantur hæc verba repetita
52	2	7	affluere	effluere
54	2	35	ergo	A. 2.
58 *	1	39	inquit, quantum	inquantum
62	1	50	pui	qui
65	2	63	purgatorum	purgatarum
67	1	54	ſervibilium	ſenſibilium
71 *	1	15	actibus humanis	Charitate
71	1	18	tua uthoria	ot authoria
71	1	20	procul	prout
71	1	50	quod	quæ
73	2	30	poſt	poteſt
81 *	2	36	principii	A. facile
82	1	41	ergo.	A. 2.
120 *	1	24	acceſſerint	A. denegandi
124	1	57	temporis	teporis
124	2	10	coelum licet necdum &c.	inſinuatum
51	1	51	ordinatè & exactè	O.

In Tractatu de Angelis.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum.	Correctum
5 *	1	27	creaturam	A. ſpiritualem
5	2	39	ſydero	ſydereo
9	2	28	obſcrvari	obſervavi
11	2	47	ſycælo dereo	ſydereo cælo
12	2	45	quæſtione	quæſito
15 *	1	31	*ſanctè*	SANCTE
15 *	2	43	incorporeos	corporeos
20	2	14	quiqus	quibus
23	2	57	arbitrari	arbitraria
24	2	49	localem	modalem
26	1	18	volitivæ	volaóvæ
32	1	45	deſioit	deſerit
32 *	2	35	Probatur 2. - ergo.	O.
33	2	20	intelligitur	A. ſucceſſio
35	2	13	n. a.	c. a. n. C.
47 *	1	34	comprehenſam	A cauſam.
50 *	2	62	ſint	A. cauſa
64	1	8	ſecundo	A. vel primo
67	1	37	unumquodque	A. tale
67	2	49	infinitivam	infinitatem
68	2	24	&	eſt
68	2	63	divini	A. divideretur
72 *	1	37	&	ot
72	1	41	poſſunt	proſunt
74	2	32	ac volitionum	O
75	1	28	omnes	altiores
75	1	36	intuitivam	A. per eſſendam
79	1	45	diabolo	A. videri
80	1	24	appetierit	A. divinitatem
81	1	14	neceſſitatem	neceſſitantem
82 *	2	31	immortalitatis	A. voluntas verò eſt
85	1	29	incarnari	incarcerari
68	2	17	dici	dixi
90	2	30	eſt	A. ſolum
90	2	31	ſed	A. etiam
93	1	63	operaóonibus	A. 2do
94	1	24	ſed	A. habetur
94	2	41	affectuum	effectuum
95 *	2	14	ipſe	ſicut ipſe DEus
100	2	19	exagitaretur	exagitantur
104	2	24	molitia	malitia

In Tractatu de Actibus humanis.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum.	Correctum
6	1	17	&	eſt
7 *	2	22	operativa	comparativa
12	1	18	eſt	&
24 *	1	42	quandocunque	quandoque
27	2	7	&	eſt
45 *	1	53	pro	A. moraliter ſaltem in hac materia
45 *	1	56	Scotum	A. potius
45	1	58	non	quàm
45	2	3	3	2
78 *	1	41	invincibili	vincibili
79	1	7	tantus	tantùm
79	1	45	an	7. an
80	1	17	verò	A. &
86 *	1	39	compoſitionem	A. niſi ſententia probabilior ſit eminenter, evidenter, & certò probabilior. Ibidem Col. 2. lin. 4. poſt verbum: conducentis. A. rationabili.
90 *	1	10	invincibiliter	vincibiliter
92	2	11	Braſilii	Baſilii
101	1	41	præferet	præferret
101	2	52	ſeu	O.
109	2	31	bilancæ conſtituta	bilanci conſtitutæ
133	2	38	17	8
133	2	48	18	9
148	2	58	alterioris	altioris
151	2	40	Sylichii	Synichii
155	1	63	pœnitendi	pœnitenti
161	2	25	αμφιμλον ρ	αμφίβολον, υπάτω τὸ φιλάνθρωπον

In Tractatu de Fide, Spe, & Charitate.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum.	Correctum
16	1	6	videre	ridere
16 *	2	29	moraliter	metaphyſicè
28 *	1	17	diligentiam,	A. qua examinat concordem &c.
58	2	18	doctrinalium	doctrinalia
147	1	10	ad	at
147 *	2	12	q. 101.	q. 17.
147 *	2	12	L. 2. q. 10.	L. q. 60.
149 *	1	60	verò	A. ſupernaturalem
151 *	2	63	ſignando	ſiguando
153 *	1	1	n.	c. ſecus n.
153	1	14	quæ	quo
154	1	29	quæ	quo
154	1	30	independentes	independenter
154	2	45	ſe	O.
157	1	10	&	eſt
158	1	65	appetid	appeti

(F f)

In Tractatu de Fide, Spe, & Charitate.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum.	Correctum.
159	1	25	inconditionatum	conditionatum
165	1	21	affectus	effectus
170	1	40	&	eſt
171	2	10	ſummum	ſuum
172	1	57	honeſtas	honeſtus
174	2	44	poni	boni
179	1	7	recipit - vel habitus	O.
181	1	17	argumentum	augmentum
182	2	18	cujusmodi	ejusmodi
186	1	11	Angelus	Angelicus
186	2	41	ſequi	ſe qui
187	2	47	via	quia
188	2	63	inveniens	invenies
193	1	53	verbi	veri
193	2	24	non	nos
194	2	3	jungat	jungar
205	2	65	miſſionem	omiſſionem
207	1	55	ἀυ	ἀν
207	2	33	Chriſti	Chriſto
210	1	38	premit	pervenit
211	2	8	6	5
216	2	20	ſeparatam	ſperatam
219	1	25	præſtitum	præſtitutum
220	1	26	in fine hujus Tractatus ſubjungendis	Omittuntur; ſed habentur ſeparatim apud Veithium
220	1	42		
223	2	40	laude	O.
233	2	32	etiam	aut etiam
235	2	34	revelationem	relationem
240	2	15	omnes	A. actiones
241	1	63	gratiæ	in gratiæ
248	1	16	qui	quia
250	2	22	ſed	ſeu
250	2	45	juſtificamus	juſtificamur
253	1	13	elicitivi	electivi
254	2	17	agentibus	nobis agentibus
254	2	19	perveni enti	prævenienti
255	1	13	certitudine	certitudinem
257	1	16	eligere	elicere
257	1	17	&	ut
258	2	50	& poſſibilis	eſt poſſibilis
263	1	29	poſſet	poteſt

In Tractatu de Jure & Juſtitia.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum.	Correctum.
13	1	36	tamen	A. negat dari
14	1	18	Econtra	A. ſecundò intentionaliter
25	1	18	inter	in
72	1	15	irratio	irritatio
85	2	6	Novarrus	Navarrus
100	1	6	nobiles	mobiles
114	1	19	Reusch	Beusch
114	1	40	eſt	eſſe
121	1	55	conditores	creditores
154	1	57	Dico II. &c.	Dico XIX. XX. XXI. XXII. XXIII.
154	2	57	Dico III. IV. V. VI. VII. VIII.	XXIV. XXV.
161	1	58	vel	&

In Tractatu de Peccatis.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum.	Correctum.
2	2	30	Min.	Membrum
3	1	32	Arnoldus	Arnaldus
8	1	5	obſervanir	obverſatur
9	2	13	explicatam	explicitam
9	2	35	&	qui
9	2	65	&	de
12	1	35	fere	verè
12	1	54	indirectam	directam
14	2	61	cauſa	cauſæ
15	2	24	rebus	Regulis

In Tractatu de Peccatis.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum	Correctum.
16	1	31	ne	nec
16	1	45	denominationis	damnationis
16	2	31	potuit	protuit
21	2	60	Credia	Eredia
23	2	60	interdum	O
24	2	1	peccans	A. ignorans
29	1	32	peccatum	A. veniale
30	2	22	28	18
34	1	34	relinquit	relinquitur
35	2	29	debet	debent
50	2	65	lucis	lychnei
53	1	29	aut	&
54	2	28	Dei	Deus
57	2	15	macula	maculæ
59	1	55	abſolutionem	A. nec remittitur culpa
63	2	38	intenſionem	extenſionem
69	2	18	nuuquam	nonnunquam
70	1	2	naturali	ſenſitivo
72	2	45	eoipſo	copioſo
83	2	42	illicitum	A. objectum
91	2	51	Romanicarum	Romantiarum

In Tractatu de Peccato Originali & Gratia.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum	Correctum.
7	1	57	nimium	minimum
7	2	36	omiſit	amiſit
7	2	21	debito	delicto
7	2	49	habere	A. poteſtatem in ordine
7	2	52	eſſentiam	A non daretur
10	2	14	&	eſt
22	1	13	afficientem	efficientem
27	1	11, 13, 15	nunc - nunc - nunc	nec - nec - nec
27	1	12	ſpiritualem	ſupernaturalem
		16	ſpiritualis	ſupernaturalis
28	1	50	ſanitas	ſanitatis
31	1	37	ſpiritualem	ſupernaturalem
33	1	20	Poſſuet	Boſſuet
43	1	40	introduxit	A. te
55	2	22	priorum	piorum
69	1	53	tendat	tantum ſe
74	1	42	in Tr. de gratia	in Tract. de Deo
80	2	65	Sed hæc &c.	non pertinent ad textum
82	1	34	Diſp. 6	diſp. 4
84	2	34	iſta	vita
85	2	4	hæreditate	hæreditare

In Tractatu de Incarnatione.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum	Correctum.
16	1	25	divinas	humanas
19	2	41	ad	quoad
23	1	54	nulla	A. lata eſt
45	2	19	impaſſibili	A. alii tamen Scotiſtæ moderni in ordine decretorum primo Chriſtum, dein DEI Matrem ponunt.
61	1	20	cum	cum iſta
61	1	21	commode &c.	O
61	1	24	conſequentiæ	A. multiplicandæ non ſunt
63	1	43	ſubſtantiæ	ſubſtant ſcientiæ
66	2	28	liberum	arbitrium
69	1	46	amoveris	amaveris
75	1	40	conventionem	converſionem
77	2	52	non	O
77	2	63	ad ſe	A. quoad effectus ponendus

In Tractatu de Incarnatione.

Pag.		Col.	Lin.	Erratum.	Correctum.
79		1	7	libero	libera
79		1	15	intereant	intererant
80		1	12	Virgilius	Vigilius
80		2	30	verum	A. quod
86		1	49	victuoſiora	virtuoſiora
86		2	53	offeretur	offerretur
91	*	1	10	ſed textus-eſſe	O.
95	*	2	11	Heroden	Antigonum
95	*	2	46	Circa Philippum--ſumendos duxerit	O.
99	*	1	52	Sabbati	A. vel die Solis, vel quod verius, die Lunæ
104		2	51	noctu	motu
106	*	1	30	Die 29	Die 28. hoc eſt vigeſimo octavo.
106	*	1	45	22. Martii	28. Martii
106	*	1	46	Diem 30. &c.	Diem 28. & præcedente die
106	*	1	47	ſequenti die 31.	27. Martii

In Tractatu de Sacramentis.

Pag.		Col.	Lin.	Erratum.	Correctum.
1		2	36	græc.	græca
11		1	55	obſervatur	obſervabatur
11		1	61	circumcidi	circumcidit
11		1	62	Judæ	Judæa
17	*	1	15	aliud	A. non
18		1	51	Deo	Dein
23		1	14	operantis. n.	operantis. tr. vi ſacramenti. n.
34		1	10	materia	A. moralis
34		1	55	valida	A. materia
35		1	15	oportebat	A. ut
40		2	10	Eccleſiæ.	A. adò
42		2	27	Omphaci	Omphacii
48		2	61	Chriſti	A. ſed hoc fit
49		2	28	gnaviter	graviter
64		1	41	quod	quoad
67		2	8	μητρὶ	μητρὸς
68		2	27	qua	quia
69		2	29	renaſceni	renaſcenti
70		2	64	n.	concedo
71		2	2	c.	nego
71		1	12	matrix	motrix
74		2	5	ſicut	A. pœnitentia
75		2	39	forma	formæ
78		2	35	virtutibus	virtutes
83		1	18	exterminatos	exterminator præterierit
86		2	24	& n.	n. C. &
88	*	1	32	theologicè	concinatoriè
88	*	1	44	Hierarchiæ	Hierarchæ
88	*	2	21	contingentes	contingenter
89	*	2	40	unde per	unde nec
89	*	2	50	diſtante	dictante
92	*	2	61	Spiritum	Spiritus
95		1	34	gratiæ	A. ordine
95		2	53	Ergo-ejusdem &c.	O.
97		1	66	mea	nova
99		1	30	nec	nunc
101		2	20	Angeſtus	Angelus
101		2	66	quam habent d. &c.	O.
109		1	27	Hyerus	Hyeronimus
110	*	1	66	NB. in mea edit.	O.
111		2	63	inordinatus	innodatus
112		2	17	negativum. n.	myſticum. c. phyſicum. n.
113	*	1	58	7.	70
116		2	27	ſacra	ſacræ
119		1	66	detrimentum incurrit	O.
120		1	53	c.-parvulos. n.	n.-parvulos. c.
124		1	39	gratia	gratiæ
125	*	1	37	totum	tantùm
125	*	1	40	gratia,	A. nec
128	*	2	39	peccatum	bapiſmum
130		1	30	cauſa	A. remiſſiva
133		2	51	videtur	videt
134	*	1	6	præcepto	A virtualiter gemino quoad receptionem characteris & obligationum Chriſtiani.
134		1	55	cauſalite	cauſalitate

In Tractatu de Baptiſmo & Confirmatione.

Pag.		Col.	Lin.	Erratum.	Correctum.
2	*	1	20	Tunc baptiſmus non &c.	O.
2	*	2	30	arbitri	arbitro conſcientiæ
3		1	4	mors	moras
4		2	64	ablutio	abluo
5		1	62	magiſtrum	miniſtrum
9		1	8	Domini	Dominii
30	*	1	46	Regulares	A. in communi viventes
39	*	2	66	oppoſita.	A. non
33		1	42	l.	l. 7.
42	*	1	50	qq. 1.	qq. undecima
44	*	1	32	æterna	interna
51		2	56	quatuordecim	A. dies
55		1	24	recta	tecta
56		1	62	menſem	A. nempe in Majo 1750.
56		2	59	præcipantur	præcipitantur
57		2	1	ferminatio	fermentatio
57		2	54	vultu	in vultu
50	*	2	18	bonorum	A. operum
65		2	15	Marianus	Morinus

In Tractatu de Euchariſtia.

Pag.		Col.	Lin.	Erratum.	Correctum.
2	*	2	9	poteſt	prodeſt
3		2	38	hi	hic
10	*	1	52	Hoc eſt corpus &c.	O
12	*	1	35	deſtinationem	deſtitutionem
12		1	48	ſacrificati	ſanctificati
14		1	8	metaphoram.	A. Ergo
14	*	1	25	uſurpari	A. in ſenſu metaphorico
17	*	2	53	Juſtitium	A. non
18		2	55	ad	&
22		1	25	γενο μεθα	γενόμεθα
23		1	42	in	is
23		2	2	ſacrificaverit	ſanctificaverit
29		1	6	veritatem	feritatem
30		1	25	τροπειμενα	προχειμενα
30		2	53	φχίνεσθαι	φαίνεσθαι
34	*	1	24	l.	l. 3.
40		2	14	oſtendere	oſtende
43	*	2	28	ſtörb	ſtörck
43	*	1	41	defrutrum	defrutum
43	*	1	50	ſulvico	ſuevico
44	*	1	1	Euchariſtia	Eccleſia
45		1	6	judico	A. eſſe
47		1	37	Amen	P. Amen
47)	*	2)	40)	faciat	A. eſſe in
47)		2)	55)		
47	*	2	66	mendacem & fraudulentam	omittatur

In Tractatu de Eucharistia.

Pag.	Col.	L.n.	Erratum	Correctum.
47) *	2)	*44)	ſanguinem	in ſanguinem
47)	2)	62)		
48	2	43	ſacrificaverit	ſanctificaverit
50	1	64	tamen	A libenter
54	1	53	Conclus	Conclus. L.
54 *	2	a62	Eucharistiæ	A & corpus Christi.
55	1	24	Sacramentum	A eſt
56 *	1	65	c.	n.
58	1	17	quis	qui
58	1	44	recitave	recitativè
64	1	32	Corſeienſis	Corbeienſis
65 *	1	1	tranſubſtantiàliter	transſubſtantietur.
65 *	1	46	adæquatæ	adaquato
65	2	40	immitatur	immittatur
66	2	51	novi	A compoſiti
66	2	53	cum	cui
66 *	2	61	non retineant	A nego
67	1	37	in alium	in aliud
67 *	1	65	non non	non
67 *	2	46	accendi	eſſendi
67 *	2	62	in	in tonm
68	2	7	converſiæ	converſivæ
71 *	2	21	diverſis	iisdem
74	1	1	peramus	penſamus
86	1	2	probalile	probabile
88 *	1	21	formaliter n,	formaliter concedo
88 *	2	52	remanere	A. ſub
82 *	1	26	præceptionum	perceptionum
92 *	1	41	expreſſæ	A. ſpecies.
93 *	1	42	transſectionem	transaccidentionem
94 *	1	19	Anamala	Anomala
99	2	17	Abſolutio	abſolutè
99 *	2	23	Fadellæ	Fardellæ
99	2	65	ſolvetur	ſalvetur
102 *	2	14	ſanitatis	ſanitas
118 *	2	61	impoſſibile	improbabile
142	1	28	Cinteolo	linteolo
143 *	1	24	per feſtam	perfectam

In Tractatu de Pœnitentia.

Pag.	Col.	L.n.	Erratum	Correctum.
1	2	8	De Miniſtro	De Indulgentiis 86 9. 10. 11. de Miniſtro
3	1	43	& 12	& 13
4	1	45	arguitèvè	arguitiv
4	2	63	contineri	continetur
5	2	40	nobis	nobilis
5	1	35	qq.	qq 9.
6 *	1	27	pœnitens	Confeſſarius
7	1	34	(immo	*Parenthesis* non eſt Cypriani.
7	2	56	propoſita	Propoſitum
9	1	4	datam	dictam
10	2	66	aliquam	aliquam legem
12 *	1	4	practicos	adde. ſaltem eſſentiales.
12	2	37	ſuſceptionem	adde baptiſmi.
13	1	37	præpari	præparari
15	1	11	excuſabuntur	excuſabantur
15 *	2	9	eſſentiales.	etiam accidentales
15	2	21	ant	major
15	2	46	Diſput 7.	Diſput. 5
20	2	1	ſcribit	deſcribit
23	21	24	dicendis	ex dicendis
23	2	44	eſſe &	&
24	2	40	potentia	pœnitentia
26	2	47	retractatio	retractationis
27	2	48	requiret	nequiret
29	1	58	Ad 1.	adde. n. ant. ad prob.
31	1	62	Luthero	à Luthero.

In Tractatu de Pœnitentia.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum	Correctum.
32 *	1	34	abſolutionem	ablutionem
32	1	38	reticendi	retinendi
32	2	33	l. 8.	v. 6.
34	2	8	Wiſtaſſio	Wittaſio
35	2	33	Hermes	Hermas
36 *	1	8	n. a.	c. s. ex defectu poteſtatis in Eccleſia n. ant.
37	2	14	emundatio	emundatio fit
37 *	2	47	fit emundatus	oſtendat & faciat emundatum
40	2	7	ex decreto unionis	in Inſtructione Armenorum
43	2	21	recte	recti
45 *	2	14	S. J.	Sorbonicus Doctor
45	2	48	50	20.
49	2	64	ſingulis	eam ſingulis
50	2	10	ratione	ratione ſui
52 *	1	18	explicans	Adde. 4. quis effectus hoc eſt, collatio gratiæ, non erat ita infallibilis, ſicut nunc? Requirebatur enim præter ſacrificia & confeſſionem perfecta charitas Dei. Deut. 6. & 10. neque modus ac menſura relinquebatur judicio Sacerdotis prout nunc fit quoad ſatisfactionem.
58 *	2	60	intrinſeca	intrinſecè
58	2	65	intitativè	entitativè
59 *	2	32	Domini	Damni
59	2	62	corporeos	incorporeos
59	2	62	2	3
60	1	20	ſubſtantiam	ſubſtantiam. Ergo.
60	2	52	agnoſcatur	agnoſcantur
61	2	43	ponentibus	ponentibus obicem
62	1	7	n. a.	n. Major
64 *	1	20	ſeu *quoad ſubſtantiam* omittatur.	
65 *	2	26	peccato	Peccato ex timore pœnæ.
66	1	25	impuritas	impunitas
68	1	22	implicari	impleri
71 *	1	44	ſufficientem	ſanctificantem
71	2	43	iſta	ita
73 *	2	13	C. le Drox	Contra le Drou
74 *	1	56	reſpectu	reſpectu principaliter
76 *	1	24	attritus	attritus aliquando
77	1	32	ea	ea expoſitio
77 *	1	56	concomitans	A. ſaltem veniale
79	2	42	ferum	ſecum
83	1	50	8	3
91	1	40	impletus	impletur
97	1	21	acceptatus	acceptatur
97	2	26	fit	ſit
109 *	2	51	practicos	A. virtualiter deteſtativos peccati
110 *	1	62	debeat	non debeat
111 *	1	4	n.	n. min. & ſuppoſitum quod requiratur explicitum
111	2	42	ferre	proferre
112 *	1	12	propriis.	propriis; non tamen in Levioribus negotiis, ubi non diſſolvitur amicitia; vult &c.
115 *	2	62	confert	non confert

In Tractatu de Pœnitentia.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum.	Correctum.
119	1	44	abſoluta	abſolutè.
120	2	5	Quod	Quadrag.
129 *	1	17	non ſemper	ſemper
130	1	58	enim,	enim ex eo, quod
133 *	1	58	Rinsfeldius	Binsfeldius
135	2	51	alteri	atteri
137 *	1	5	Milonte	Milame.
138	2	30	25	35
139 *	2	37	Benhoff	Denhoff
146	1	31	quia in homine	Omittatur
150	1	10	fit	ſit
155	1	38	Palas	Palao
156 *	2	61	non peccantis	conpeccantis
158 *	2	48	quia	quin
162 *	1	50	atque	nec
162 *	1	52	doctrinam	A. in rebus fidei. c.
177 *	2	17	delectum	delectum
178	2	45	qui	qui, dum
182	2	60	autem	A. poſteriore caſu
184 *	2	37	Bunchardus	Burchardus
185	1	47	complici	complex
189 *	2	38	pœnæ	A. vindicativæ
192	2	44	reſpectus	reſpectu
194 *	1	51	viſibilem	viſivum
194 *	2	35	Sterartio	Steyartio
194	2	45	A. C.	Arte Critica
197	1	27	Bulla	A edita pro Italis Græcis §. 5. n. 5.
198	1	49	Iterandis	A. dicit:
202	1	25	ratio	oratio
205	1	42	moneantur	ſunt verba textus
206	1	11	Hujus igitur	pertinent hæc verba ad textum
210	1	7	cauſas	A. dant
211	2	64	n. 2.	A. docet
216 *	2	26	baptiſmi	A. Reſpôndeo. 3. In tali caſu abſolutio indulgentialis ſolvit per modum requiſitò completiva contractûs inter Deum & hominem, ſicut ſolutio eſt complementum contractûs in eſſe rati & firmi.
217	1	47	Hermero	Hermete
219 *	2	19	ſigno	A. ſaltem dubio
220 *	1	9	Sacerdotem	A. Aliquando tamen dubitari poteſt, an non ante adventum Sacerdotis inclamantibus dederit ſignum dubium voluntatis advocandi Sacerdotem, quæ ſigna dubia latiſſimè interpretanda ſunt, ita ut ſufficiat dubium tenuiſſimum.
223	2	50	diceret	duceret
224	1	25	habens	habes
226 *	1	24	Catholico	A. ſimulato vel Ebionita
228	1	31	S. Ambroſius	A. ſeu quisquis eſt author,
229	2	14	Nec tamen	ſunt verba textûs.
229	1	54	& convenienter	aut convincenter
230	2	6	apud-cavere	ſunt verba textus
233	1	12	reſiloquio	riſiloquio
233	1	50	Hæc omnia	non ſunt verba textus

In Tractatu de Pœnitentia.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum.	Correctum.
236	2	53	operans	A. pro peccatis
240	1	9	ita	ira
241	1	48	quoniam	quorum
241	2	2	deferuntur	deferuntur
241	2	59	9. & 10.	8.
242	1	44	etiam cum-poſſitis	ſunt verba textûs
249 *	1	23	omnes non	non, omittatur
251	2	46	Saracenis	A tradendo
253	1	33	moraliter	mortaliter
257 *	1	40	ſeriò	ſerò.
257 *	1	7	Vicurtio	Ricurtio
263	2	19	flectis	fletis
269 *	1	10	ſavorem	fervorem
272	2	57	3250.	1250.
275	1	44	Mauronenſi	Moronenſi
275	2	2	Aſſiana	Aſſiſiana
276	1	48	conentur	conantur
277	1	31	moderationem	A. pertinet
277	2	14	Tract.	A. de Indulgentiis
285	2	5	præterea	præterita
285	2	24	tumulentia	temulentia
293	2	18	aut	A. 100.
302	1	5	tertius	deterius
302	2	28	totum tempus &c.	O.
302	2	45	ſacerdotali	ſacerdoti
303	1	21	indicio	judicio
312	1	48	conſultas	conſuetas
313 *	2	32	1000.	800.
313 *	2	48	60000.	6000.
313	2	51	400000000.	40000000.
322	1	32	oblaturum	oblatas
336	1	24	Innocentii XXII.	XII.
345 *	2	24	Jubilæi	A. etſiamſi famulus non eroget pecuniam
345 *	2	41	loca	A. attamen certum non eſt
385	2	11	nequeat	nequeant
390	2	56	primitiis	primitùs
391	1	41	Reginaldus	A. Idem in ultimo Jubilæo conceſſit Benedictus XIV.
394	1	19	eam	eum
395	1	13	Ruperto	A. Grueber
396	1	7	300.	1300.
399	1	19	Mailani	Sant-Martheni
399	2	51	121.	12.
400	2	35	ſaltem	ſaltum
402 *	2	53	intereat	A. per legatum
410	2	62	præſumptis	reſumptis
412	2	28	vix	A. unus
416	2	21	ſanctificationem	ſatisfactionem
430	1	50	matrimonium	ad matrimonium
431	2	45	ſi	niſi
435	2	3	author	A. eſt
438	2	63	amatoria	A. in
440 *	1	28	ſollicitantis	denuntiantis
440	1	34	Poteſtas.	Poteſtatis
440	1	55	denuntiatio	denuotiato
441	2	25	ſine	ex
454	2	41	malitia	militia
455	2	28	actio	auctio
455	1	36	Pontifices	A. cœperunt
456	1	4	eſt	A. judicare
456	1	6	Editum	Edictum
457	1	7	eſt	&
566	1	12	medemi	medemi
578	1	61	explicatoria	explicatiora
578	2	53	Latenariis	Catenariis
583	1	17	D.	P.

In Tractatu de Matrimonio.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum	Correctum.
2	2	65	naturali	Eccleſiaſtico
5	1	27	imitabitur	irritabitur
10	1	29	pars	A. reſpectivè ad renovatum contractum
10	2	7	aſperſa	aſpera
13	1	43	unius	unionis
14	1	8	tuam	A. quamvis
14	1	12	Wulfone	Welfone
14	1	44	inito	invito
20	1	30	exponeret	A. voventem
20	2	19	natura	matura
24	2	9	æquali	inæquali
26	2	52	adoptionis	adoptantis
27	1	28	negativæ	affirmativæ quod incurratur
49	1	3	obſtat	A. Cap.
57	2	65	conſequendam	conſequentiam
64	2	34	Roderius	Rodericus
65	1	20	mortem	matrem ſeu uxorem
67	1	44	eſſet	ceſſet
67	2	21	effectos	effectus
69	1	26	neceſſitatis	A. & abſque probabili periculo fruſtrandi generationem
102	2	53	initis	A. ex l. 7. de Synodo C. 37.
204	2	47	initi	A. ex l. 6. de Synodo C. 4.

In Tractatu de Legibus.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum	Correctum.
2	2	11	conjugis	uxoris
3	1	16	damnantur	damnatur
3	1	46	actiones	actiones diverſas
4	2	53	circumſtantiæ	Circumſtantiæ. *Reſpondeo.* n. 2. Non enim mendacia, homicidia, adulteria, unquam permiſſa fuerunt, ſed excuſatur ignorantia, concomitans intentio, aut tollitur injuſtitia homicidii. Sic v. g.
4	2	60	Thomas	Thamar
7	1	5	dico	duo
7	1	54	inſtitutum	inſtinctum
10	1	8	poteſt	poteſt dici
11	1	57	etiam NB. ut	ſine puncto
11	2	60	aut	aut non
12	2	26	relatæ	relatè
13	2	50	prout	prout §. 5.
14	1	9	oſtendere	attendere
18	1	58	reſcribilia	reperibilia
19	2	38	affectum	affectum
19	2	48	ſive	ſine
19	2	54	majorem	majorem poteſtatem in tales infantes.
20	2	19	excuſat, ubi	excuſet. In quo textu
23	1	24	hos	juxta hos
25	2	33	converſatione	converſione
26	1	40	ſententias	leges
29	1	45	S. Theodoſius	Theodoſias
32	1	32	&	ex
38	1	20	finem	finem aliquando
38	1	61	quando	quando de obligatio
38	2	8	ergo	ergo non
39	2	30	etiam	etiam ſentiendum de
40	1	20	eum	cum
40	2	7	quandoque	quandocunque
42	1	21	1541	1581

In Tractatu de Legibus.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum	Correctum.
42	2	27	non	non eſſe per
42	2	53	interpretati	interpretatis
44	2	40	Reg.	Reg. 37.
45	2	8	cum	cc. cum
50	1	50	propioris	propioris connexionis
51	2	52	concilio	conſilio
53	1	46	15.	17
53	1	49	judicum	& judicum
59	2	12	alienare	alienat
61	1	13	formalia	formalia; dici nequit
65	1	33	ſi	ſi non
67	1	56	abſolvendi	abſolvendi à caſibus reſervatis poteſtatem ob
67	2	10	gratia	gratia uti
69	2	3	an	aut
74	1	60	Soyrus	Sayrus
81	1	46	coopera	cooperatio
84	2	31	utentibus	utentibus

De Præceptis Decalogi & Eccleſiæ.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum	Correctum.
3	2	24	§. 10.	§. 15.
7	1	34	bonum	1. bonum
12	2	30	autem	caſum
15	2	16	repentino	A. mortis
20	1	56	intellecto	intellecti
22	2	11	quæ	quo
23	1	48	conſultam	conſuetam
25	2	45	per bona	pro bono
25	2	66	communicativam	commutativam
30	1	12	acturus	ſucturus
33	1	47	proxima	proximo
33	1	53	8	14
34	2	8	9	15
35	1	7	10	16
36	2	15	communitatem	commoditatem moderatam ſimul
41	2	29	erogaret	erogarent
54	1	54	honeſtam	honeſtatem
57	2	55	ſi	ſic
61	1	42	dubiæ	duliæ
61	1	47	1524.	1624
71	2	31	ac	A. dependente à
72	1	28	charitas	claritas
75	1	28	ſolutionis	A. promittenti
79	2	53	divina	externa
80	2	56	obeſſi	obſeſſi
86	1	55	Reſpondeo	A. 2do
89	2	49	tantum	totum
90	2	50	Criticos	A. dies vel annos
91	1	14	turcæ	lunæ
91	1	38	cauſas	craſſas
91	1	42	non impare	nam impare
101	1	3	Probatur	Reſpondeo
101	2	14	reſpondet	reſpondent
101	2	16	iræ	pœnæ
104	1	27	ſacrilegium	A. in foro Canonico
106	1	23	deducat	A. in pactum
108	1	44	velle	nolle
109	2	30	Paledanus	Paludanus
115	2	65	infirmatione	confirmatione
116	1	14	Simonia	A. alia juris naturalis vel divini, non verſante in materia beneficiorum.
118	2	11	ſignificatur	A. non
118	2	51	dominum autocratiæ	dominium autocratiæ
119	1	4	ſolabat	ſolebat
119	2	39	docet	decet
123	2	15	prohibet	præcipit

De Præſentis Decalogi & Eccleſiæ.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum.	Correctum.
129	1	26	&	ſed &
133	1	5	omiſſo	omiſſio
136 *	1	34	commune	A. habet pro accidentalibus
139 *	2	57	quia	A. Deus
141 *	2	63	cooditionatum	A. ſub conditiooe non involvente periculum optandi vel cauſandi malum
146	1	18	ratione	A. ſui
147	1	53	&	& ſi
152 *	2	29	oon eſt	A. votum ſuo tempore për receptionem Subdiaconatûs emittendi
175 *	2	28	dummodo	A. non
175	1	37	ultra	ultro
175	1	38	eum	cum
182 *	2	17	Si quia	A. nec
187	1	59	ſtatius	ſatius
202	2	66	perſona ſacra	A. Dixi: *vel ſimplicit*: hoc enim ſacrilegium non eſt propriè ſed latè dictum.
203	1	59	Catalana	Catalano
232	2	47	alio	A. loco
237	1	23	quia	A. ubi
241	2	35	diſpliceio	duplicem
242 *	1	10	voluntuaria	voluptuaria
243 *	1	52	unum	in unum accidentale
256	1	50	extantis	exhortantis
257 *	2	44	Cap. 10.	Cap. 8.
257	2	50	Cap. 11	Cap. 12.
257	2	61	Cap. 12.	Cap. 9.
258	1	13	aliud	aliquid
260 *	1	30	Paſchalis	A. in hebdomada paſſionis
260 *	2	31	Ærianis	Aetianis
260	2	32	Ærii	Aetii
260	2	34	Ærius	Aetius
274 *	1	5	quod	quot

De Præcentis Decalogi & Eccleſiæ.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum.	Correctum.
264	2	11	atque	atqui
266	1	54	raræ	raræ
273	2	53	advertendas	avertendas
274	1	38	ſenſibus	ſeoibos
274	2	24	jejunii	A. truncatis
274	2	35	Conferentiæ	Controverſiæ

In Tractatu de Contractibus.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum.	Correctum.
1	2	19	14. de Teſtamentis	A. 15. de Mutuo.
2	1	36	dividuo	individoo.
2 *	2	7	Commodantis	Commodatarii.
3 *	1	28	Domini	A. etiam parum diligenter
3 *	2	30	non tenetur	tenetur
3 *	2	31	ſed tantum	non tantum.
4 *	1	13	propriam	A. cum contractu oneroſo
6 *	1	46	ſuis	A. diligenter
7	1	15	conditione	condictione
9	2	24	qua	A. circa
10	2	26	potius	ſæpius
12	2	21	tempore	A. ſolvere
13	2	59	alio	A. otulo
14	2	27 30	aut. aut.	O.
20 *	1	23	moraliter.	mortaliter.
21 *	1	42	ſed	A. juxta alios quosdam
23 *	1	24	mercede	A. ſaltem ultimi anni.
25	1	20	vel	quod
26 *	2	14	cenſum	A. accedente diſtincto titulo
31 *	2	6	ſio.	Feſto.
37	1	33	De.	§. 15. De.
42 *	2	58	Sa intebeuve.	Saintebeuve
48	1	16	2548.	1548.

In Tractatu de 7. vitiis Capitalibus.

Pag.	Col.	Lin.	Erratum.	Correctum.
24 *	1	3	emendationem	A. non ſolo ore ſed opere ſeu conatu
33	1	4	ulterius	ulteriorem

Digitized by Google

Digitized by Google